

經書
典香

實用藏英辭典(上)

ཆེན་གཤིན་མཆོད་པོ་།

TIBETAN-ENGLISH
DICTIONARY

實用藏英辭典(上)

佛典編譯組

常春樹書坊

常春樹書坊

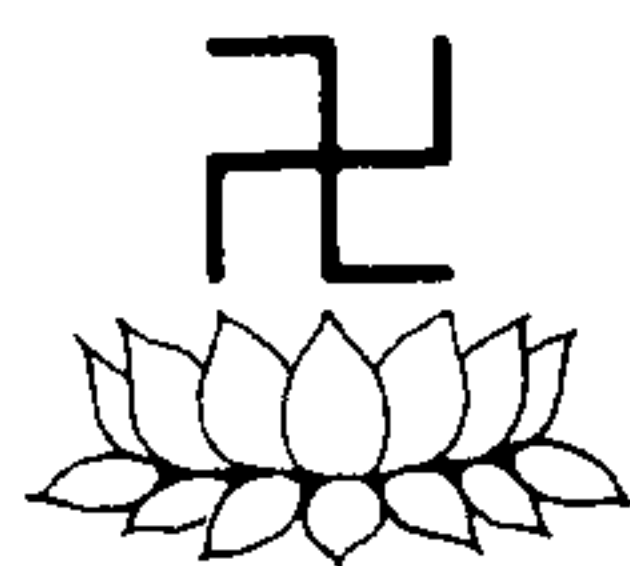
TIBETAN-ENGLISH
DICTIONARY

實用藏英辭典

佛典編譯組

ཆེ་བ་ལོ་གཏེར་མཛོད་།

ཨིས་མེད་དཔེ་མཛོད་ཁང་།

以佛淨化人間
以佛美學人生
以佛度化人心

版權・禁翻印

學佛雅集

中華民國八十一年七月十一日一版一刷

實用藏英辭典

編輯者／佛典編譯組

定價二六〇〇元

出版者：常春樹書坊

行政院新聞局局版台業字〇二〇三號

社址：台北縣新店市國校路卅四號

電話：(〇二)九一一一六四四

FAX：(〇二)九一四八五七三

監督：張忠江(弓長·心佛居士)

發行人：張左群·社長：艾凡卿

服務部：台北市羅斯福路二段70號八樓之五

(和平東路、羅斯福路口)

電話：(〇二)三九四二七六二

郵政劃撥：〇五四八六九九一號常春樹書坊

P R E F A C E .

I.

ALEX. CSOMA DE KÖRÖS, the pioneer student of Tibetan, in the preface of his Tibetan-English-Dictionary, published in 1834, wrote as follows:—

“When there shall be more interest taken for Buddhism (which has much in common with the spirit of true Christianity) and for diffusing Christian and European knowledge throughout the most eastern parts of Asia, the Tibetan Dictionary may be much improved, enlarged, and illustrated by the addition of Sanskrit terms.”

The result of his investigations, to speak in Csoma's own words, was that the literature of Tibet is entirely of Indian origin. The immense volumes on different branches of science, etc., being exact or faithful translations from Sanskrit works, taken from Bengal, Magadha, Gangetic or Central India, Kashmir, and Nepal, commencing from the seventh century after Christ. And that many of these works have been translated (mostly from Tibetan) into the Mongol, Manchu, and the Chinese languages; so that by this means the Tibetan language became in Chinese Tartary the language of the learned as the Latin in Europe. In the year 1889 I brought these opinions of that original investigator to the notice of Sir Alfred Croft, K.C.I.E., the then Director of Public Instruction in Bengal, and explained to him the necessity of compiling a Tibetan-English Dictionary on the lines indicated by Csoma de Körös for the use of Tibetan students and particularly to assist European scholars in the thorough exploration of the vast literature of Tibet, which, besides indigenous works, comprises almost all the Buddhist religious works of India, including the great collections of the *Kahgyur* and the *Tanqyur*. Shortly before this Sir Alfred Croft had received a communication from the late Right Hon'ble Professor F. Max Müller on the desirability of translating into English a Sanskrit-Tibetan work on Buddhist terminology, which was looked for with interest, because it was expected to throw light on many obscure points of Buddhist-Sanskrit literature. The philosophical terms of that literature, many

of which were of extremely doubtful meaning, had been translated with literal accuracy into Tibetan in early times, and it was anticipated that an analysis of the meaning of these terms would elucidate that of the original Sanskrit words, of which they were the equivalent renderings. Being impressed with the importance of the proposed work, Sir Alfred Croft, in a memorandum addressed to Government, wrote as follows:—

“Babu Sarat Chandra Das has brought with him four dictionaries of the classical Tibetan; one of these being a well-known Tibetan-Sanskrit Dictionary, compiled from a large number of named Tibetan as well as standard Sanskrit works, and dating from the 13th century A.D., and another being a Sanskrit-Tibetan Dictionary, which explains the Tantrik portion of the Buddhist Scriptures. The external arrangement of the dictionary will be as follows:—The Tibetan words will be placed first in alphabetical order; next their accepted Sanskrit equivalents; next the English rendering of the Tibetan terms; then will follow what is to be a special and valuable feature of the new dictionary. The meaning of each technical term is to be illustrated by extracts, with exact references from Sanskrit-Buddhist and Tibetan works. Further, it is proposed that Babu Sarat Chandra Das should include in the dictionary words of modern Tibetan which were not known to Csoma or Jäschke. The materials which he has amassed during his two journeys to and residence in Tibet give him exceptional facilities for making the work complete.”

These recommendations having received the sanction of Government in June 1889, I was placed on special duty in connection with the compilation of the proposed dictionary. In 1899, when the work of compilation was brought to a close, the Hon'ble Mr. C. W. Bolton, C.S.I., then Chief Secretary to the Government of Bengal, entrusted the revision of the work to the Revd. Graham Sandberg and Revd. William Heyde, and deputed Professor Satis Chandra Acharya, M.A., who had made Buddhist Sanskrit and Pali works his special study, to co-operate with me. My respectful thanks are, therefore, due to Sir Alfred Croft for the keen interest he took in my Tibetan studies and for his kind help at the inception of the work, and to Mr. Bolton for securing the services of the two Tibetan scholars—the Revd. Graham Sandberg and Revd. William Heyde—for its successful completion. I also record my obligations to Sir John

Edgar, K.C.I.E., formerly Chief Secretary to the Government of Bengal; to Dr. Emil Schlagintweit of Bavaria, and to the Hon'ble W. W. Rockhill, Author of *The Land of Lamas* for encouragement, assistance, and advice during the prosecution of my researches. Great is the debt of gratitude which I owe to the Revd. G. Sandberg for various acts of kindness. Without his scholarly and efficient aid this work would hardly have assumed its present shape, as he has given a scientific finish to the work which it was not in my power to do.

II.

In studying the origin and growth of Tibetan literature and the landmarks in the history of that language, Jäschke, the compiler of the second Tibetan-English Dictionary (published in 1882), noticed only two periods of literary activity. Had that critical student of Tibetan been in possession of works of modern literature, which dates from the establishment of the Dalai Lama's sovereignty over whole Tibet in the beginning of the 18th century A.D., he would certainly have modified his remarks on the subject. Neither he nor Csoma de Körös had any means or opportunities of studying either the current literature of everyday business or the refined, idiomatic literature of Tibet itself, which is quite distinct from the Indian literature that was translated or imported into the language. They do not seem to have ever during the course of their study of Tibetan come across works on drama, fiction, correspondence, etc. It is, therefore, no wonder that the compiler of the later dictionary should assign only two periods to the history of the literature of Tibet, entirely ignoring the third, which is indeed not the least important of the three.

The first period, to describe it in the language of Jäschke, is the Period of Translations, which, however, might also be entitled the Classical Period, for the sanctity of the religious message conferred a corresponding reputation and tradition of excellence upon the form in which it was conveyed. This period begins in the second half of the seventh century A.D., when Thon-mi Sambhoṭa (the good Bhota or Tibetan), the minister of King Srongtsan Gampo, returned to Tibet after studying the Sanskrit language under an eminent Brahman teacher of Magadha. "His invention of the Tibetan alphabet gave two-fold impulse: for several centuries the wisdom of

India and the ingenuity of Tibet laboured in unison and with the greatest industry and enthusiasm at the work of translation. The tribute due to real genius must be accorded to these early pioneers of Tibetan grammar. They had to grapple with infinite wealth and refinement of Sanskrit; they had to save the independence of their own tongue, while they strove to subject it to the rule of scientific principles, and it is most remarkable how they managed to produce translations at once literal and faithful to the spirit of the original."

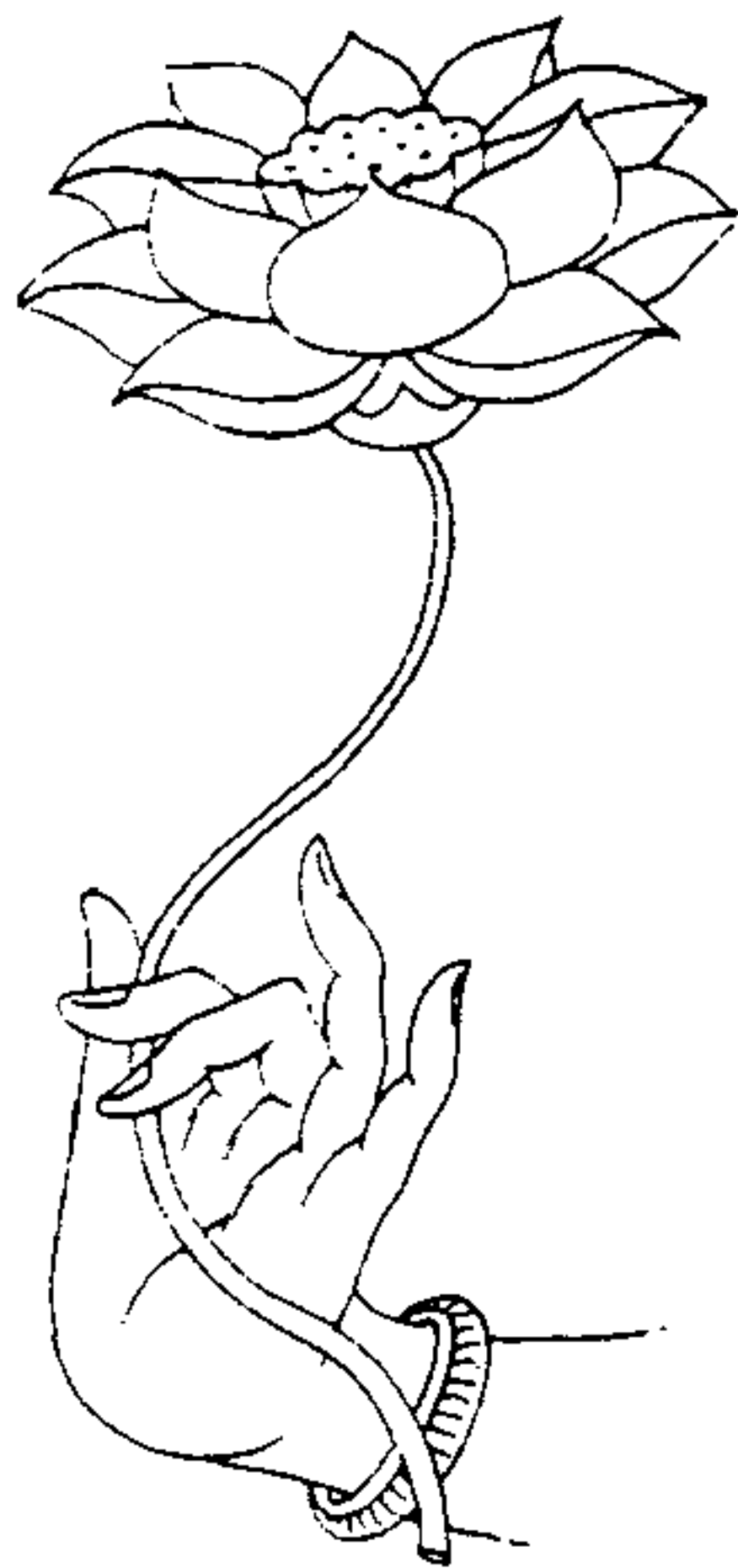
The Classical Period may be divided into three stages. The first or the earliest stage terminated with the downfall of the first historical monarchy, when King Langdarma fell by the hand of an assassin. The second stage commenced with the introduction of the system of chronology, called the Vrihaspati cycle of 60 years, in Tibet by an Indian Buddhist called Chandra Nath and Chilu Pandit of Tibet in 1025 A.D. This was the age of Milaraspa and Atisa, whose illustrious disciple, Brom-ton Gyalwai Jungné, laid the foundation of the first Buddhist Hierarchy in Tibet and established the great monastery of Rwaḍeng, with a library of Sanskrit works. Jäschke's second period evidently corresponds with this stage, when "Tibetan authors began to indulge in composition of their own" and wrote on historical and legendary subjects. The third stage began with the conquest of Tibet by the Tartar Conqueror, Chingis Khan, in 1205 A.D., when Pandit S'ākya S'ri of Kashmir had returned to Tibet after witnessing the plunder and destruction of the great Buddhist monasteries of Odantapuri and Vikrama S'īla in Magadha, and the conquest of Bengal and Behar by the Mahomedans under Baktyar Ghilji in 1203 A.D. In this last stage flourished the grand hierarchy of Sakya, which obtained supreme influence over Tibet and the country, which was then divided into 13 provinces, called Thikor Chusum, as a gift from the immediate successors of Chingis Khan. Among the most noted writers of the time were Sakya Pandit Kungah Gyal-tshan, Dogon Phag-pa, the spiritual tutor of Emperor Khubli Khan, and Shongton Lotsawa, who translated the *Kāvyaḍarśa* of Dandi and Kshemendra's *Avadāna Kalpalatā* in metrical Tibetan. With the opening of the 15th century Buton-Rinchen Düb introduced a new era in the literature of Tibet, and Buddhism received fresh impulse under the rule of the Phagmodu chiefs, when Tibetan scholars took largely to the study of

Chinese literature under the auspices of the Ming Emperors of China. During this period, called the age of Dā-nying (old orthography), the great indigenous literature of Tibet arose. A host of learned Lotsāwas and scholars like Tsongkhapa, Buton, Gyalwa Ngapa, Lama Tārānātha, Desri Sangye Gyatsho, Sumpa Khampo, and others flourished. This was the age of the Gelug-pa, or the Yellow Cap School of Buddhism, founded by Tsongkhapa with Gahdan as its head-quarters.

The third period begins with the first quarter of the 18th century, when Chinese suzerainty over Tibet was fully established and the last of the Tartar kings of the dynasty of Gushi Khan was killed by a General of the Jungar Tartars—an incident which transferred the sovereignty of Tibet to the Dalai Lama, who was till then a mere hierarch of the Gelug-pa Church. It is within this period that Tibet has enjoyed unprecedented peace under the benign sway of the holy Bodhisattvas, and its language has become the *lingua franca* of Higher Asia.

LHASA VILLA, DARJEELING, }
July 1902.

SARAT CHANDRA DAS.

關於本書

佛教在未傳入我國中土以前，早已流佈西藏，因之，我國的許多佛典，不少譯自藏文，尤有甚者，更翻為英文，將佛法遠揚至歐西或新大陸，使其共享法喜，分霑法益。

而佛教在西藏所蘊育藏密，於密教世界獨樹一幟，光燦奪目，另闢一條學佛修行的門徑，通向證悟的大道。

本書的完成，得力於中外學術界及佛教界諸大德及善知識，歷經數十寒暑戮力不懈，始有這份智慧的結晶。

本書坊素以提昇佛學研究水準，推展佛學國際化為職志，至祈這冊辭書的出版，能有或多或少的貢獻。

REVISORS' PREFACE.

WHEN in December 1899 the Chief Secretary to the Government of Bengal handed over to us for revision the Tibetan Dictionary upon which Sarat Chandra Das had laboured for some dozen years, we found at our disposal a work embracing a mass of new and important collections on the language, the value of which was marred by two prominent characteristics—*first*, the material had been put together in somewhat heterogeneous fashion, hardly systematic enough for a dictionary; *secondly*, the vast amount of original matter had been throughout greatly interlarded with lengthy excerpts from Jäschke's Dictionary, not always separable from the new information, and this imparted a second-hand appearance to large portions of the work, which was, in reality, by no means deserved. Moreover, in this way, no attempt had been made to improve upon Jäschke's definitions of many of the commoner Buddhist philosophical terms or to incorporate the later results of European scholarship in these instances. On the other hand, one was very often gratified to find, in the case of the more difficult philosophical terminology, that the learned Bengali had gone to original and little-explored sources of native information, such as Tsongkhapa's *Lam-rim Chhenmo*, and, by extracts from the same, furnished valuable and novel particulars under those heads.

Accordingly, the task which the Revisors set themselves was directed mainly to counteracting the errors of judgment above indicated. Such a task proved one of a more laborious character than might be at first imagined; and the fact that the work of amendment and addition has taken them upwards of two years of incessant toil sufficiently evidences its difficulty.

First, has come the business of selection and excision. The religion and philosophy of Tibetan books are properly confined to the Bon cult and to Buddhism. There had been, however, a tendency here to draw in all manner of Hindu thought and mythology, because one or two works translated into Tibetan from the Sanskrit dealt with these matters. This tendency it seemed right to curb except in those instances, not at all infrequent, where the Vedic and Puranic Hinduism, in some measure, was bound up with, or bore upon, or explained, Buddhist belief or popular practice.

Excision has had to be meted out, further, in the case of unnecessary repetition of otherwise properly-introduced information. *Secondly*, our task has been one of substitution. Many articles have had to be freshly written, or at least re-compiled. In place of the innumerable excerpts from Jäschke, already referred to, we have had to examine and to treat *de novo* the grammar and general usage of a large number of the commoner nouns, adjectives, and verbs, notably the verbs. To illustrate these new articles, we have had to substitute for Jäschke's examples a large number of original quotations from Tibetan authors as well as a certain number of made-up sentences put together to exhibit various phrases of ordinary employment. In other articles, also, where Sarat Chandra Das had not thought it necessary to do more than repeat Csoma's or Jäschke's illustrative sentences, we have looked out fresh examples to replace them. Of still greater importance was it in the case of certain doctrinal terms and phrases of Buddhism to undertake re-definition and to connote and assimilate modern discussion and research on the subject. Among those terms may be noted such as རྟེན་, *rkyen* ; རྟེན་འབྲེལ་, *rtan-hbrel* ; ལྟ་བུ་, *lta-wa* ; རྩལ་, *rdul* ; བླ་མ་, *bla-ma* ; གཡུང་རྩུང་, *gyuñ-druñ* ; དེ་བཞིན་གཤམ་པ་, *de-bshin-gcegpa*. But while referring to these substitutions and others of a like nature, we do not wish to assume too much. We would rather repeat that, in the matter of philosophical definitions also, we have been frequently surprised and instructed by the descriptions and explanations of recondite ideas and terms which Sarat Chandra Das has himself succeeded in collecting from various native authorities. Such information would have sufficed if he had not sometimes confused it by the sudden and inconsequent linking on of Jäschke's remarks without curtailment and without any connotation of them to that which he had himself just set out. *Thirdly*, in the way of direct addition to the original work, there have been certain moderate supplementary contributions. Jäschke had dealt very fully with the Western colloquial, and we have sought to introduce a number of the colloquial words and phrases belonging to the Central and Eastern speech. Other additions have been short paragraphs on the mythological pantheon of Tibet and Mongolia, together with an attempt to give exact information on zoological and geographical points.

It may be considered by some that there is a certain lack of reference to known authorities in support of many of the statements set forth in this work. However, it should be remembered that in dealing with a

language so little explored as the Tibetan (or which, indeed, in one narrow groove—that of the *Kahgyur* translations from Sanskrit—has, in some sense, been over-explored), the difficulty is to find adequate authorities for the real and more current uses of words and phrases. The stilted verbiage of the *Kahgyur* is often mere Sanskrit idiom literally rendered into Tibetan, but it gives no idea of the elastic style to be found in the innumerable indigenous productions of native Tibetan writers. Sarat Chandra Das has held familiar intercourse with modern men of learning in Tibet itself—the professors at Tashi-lhunpo, Daipung, Samyo, Mindolling, and other important monastic institutions. Much, therefore, has been gleaned by him which, though absolutely reliable, cannot be given on any stated authority, but must be accepted as information obtained at first hand and now presented for the first time. This frank acceptance should also be extended to much with which the Revisors have been able to supplement the Author's original work. Both of them have been located for lengthy periods where Tibetan is the language of the people of the place, and have been in constant communication with men from Lhasa and all parts of Tibet. Under such circumstances, "authorities" cannot of course be quoted.

In dealing with philosophical terms, and in general with the forms to be met with both in the old classical works and in modern treatises, it will certainly be found, however, that our examples are constantly supported by exact references. These have been taken from writings of all kinds. Hitherto European scholars seem to have thought of the literature of Tibet as one consisting wholly of Sanskritic translation and as limited to the contents of the *Kahgyur* and *Tangyur*. The Author and the Revisors have endeavoured, by widening the sources of their quotations, to show how extensive a field is covered by mediæval and modern Tibetan writers. Geography, history, biography, political government, accounts, astrology, are all represented. It may be remarked, for example, that the official biographies of the successive Dalai Lamas alone fill some 32 volumes. Nevertheless, although these scarce memoirs are included in Sarat Chandra Das's library, we are sorry to point out that none of his examples appear to have been taken therefrom.

Knowing, however, how scanty is the range of Tibetan works available to the majority of students, we have not failed to quote largely in our examples from the *Kahgyur* and *Tangyur* collections. We may

note on this point that a suggestion has been forwarded to us that, in quoting from the former, special references should be given to Mons. Feer's *Textes tirés du Kandjour*. But we are afraid that the scope for quotation would be narrowed if our references to the *Kahgyur* were confined to Mons. Feer's very limited extracts published in lithograph form over 30 years ago. As to the *Index du Kandjour*, which was issued in the publications of the Musée Guimet 20 years back, it is evident to every Tibetan student that this *Index* was only a *réchauffé* of Csoma Korösi's much clearer and fuller analysis of the *Kahgyur* printed 68 years ago in the pages of the *Asiatic Researches*. We fear, indeed, that reliance on such works as these would rather expose us to charges of non-acquaintance with more recent results of European investigation in the present field. Although working in India, we may observe, however, that we have done our best to keep pace with what European Orientalists have written on our subject; but assistance has been mainly derived from the many memoirs compiled by Russian and German scholars, and we would specially recommend to notice the collections in this field made by Prince Ukhtomski and the very recent publications of Dr. Albert Grünwedel, Dr. A. Conrady, and Professor Huth. The analyses of the *Tangyur*, issued by Professor Huth during the last three or four years, are particularly noteworthy. To return, however, to the above-mentioned suggestion, we may say that not only would the scope be too restricted, but also there is no necessity, under present conditions, to refer to any mere collection of extracts. Nearly every capital city in Europe now has obtained possession of complete copies of the *Kahgyur* volumes, and in two or three libraries the 220 volumes of the *Tangyur* may be also consulted. In St. Petersburg are three full sets of the *Kahgyur* and two sets of the *Tangyur*; in Paris is a set of the *Kahgyur*; in one or other of the great German libraries both the Tibetan encyclopædia may be seen; in England, while curiously enough the British Museum Library owns only a small drawer-ful of loose Tibetan book-leaves, the India Office Library can boast a perfect series of both *Kahgyur* and *Tangyur*; and, lastly, in the Vatican Propaganda Library is preserved Oratio della Penna's incomplete collection of *Kahgyur* volumes.

A word as to the Sanskrit equivalents following each Tibetan term. Sanskrit scholars will perhaps consider these equivalents rather

unsystematically enumerated. They have, nevertheless, with regard to the majority of them, this particular value:—they were selected by native Indian scholars of mediæval and later days in collaboration with Tibetan *lotsawas* or translators, as the appropriate Sanskrit synonyms of the respective Tibetan words. They have been taken chiefly from one celebrated Sanskrit-Tibetan Dictionary, and supplemented by a well-known Calcutta pandit and professor, Satis Chandra Acharya *Vidyabhūsan*, who has also considerable acquaintance with literary Tibetan. The same learned professor has also, in numerous instances, appended a literal English rendering of the Sanskrit terms. These renderings have been placed within square brackets with the initial *S* outside the brackets, and he alone is responsible for such translations.

The system of transliteration followed is that adopted finally at the Vienna Congress of Orientalists ; and this system is observed in the case of all Tibetan and Sanskrit words intended to be literally transliterated and printed in *italics*. However, when a Tibetan or Sanskrit proper name occurs in Roman characters, not as a transliteration, but in the English explanation of a word, or in any English sentence as an integral part of such explanation or sentence, the name is spelled according to the conventional English fashion and, in the case of Sanskrit terms or names, as in Sir Monier Williams's Dictionary.

A considerable number of Tibetan words at the head of paragraphs will be found in larger type. This indicates either that the word is the root of all related terms, or that it is the most common word of the series and thus ostensibly that from which the others have been derived. Two different arbitrary signs will be found prefixed to many words. The Author, it seems, has marked such words as he considers archaic or gone out of present use with a *swastika* (†), and those words deemed by him to have been imported into Tibetan from the Sanskrit, whether directly or by derivation, he has distinguished by a double-headed dagger (‡).

In conclusion, the Revisors would point out that although they have been given, and have generally taken, the greatest freedom in correcting or rejecting the matter set forth in this work, and for that reason cannot justly shift responsibility for the accuracy or non-accuracy of that which is herein written, nevertheless they have generally not reversed

the views and statements of the Author wherever these have seemed to them reasonable or fairly tenable, and to be the result of deliberately-formed opinion. They have felt, even when differing personally from the Author, that this Dictionary was Sarat Chandra Das's—not their own.

We must not omit to mention that, by the agency of the Chief Secretary to Government, certain brief comments on various portions of the Dictionary were received from Professor Bendall, and we have to thank him for his kind suggestions.

GRAHAM SANDBERG.

A. WILLIAM HEYDE.

DARJEELING, INDIA ;
The 1st March 1902. }

ALPHABETICAL PLAN OF THE TIBETAN LANGUAGE,

ཡང་ངམ་གྲ (yāng nga).

The five vowels:

ཨ་ཨི་ཨུ་ཨེ་ཨོ། a, i, u, e, o.

The four vowel signs that are attached to the basic letter ཨ are called *gi-gü*, *shabkyü*, *deng-bü* and *nāro*:

། ། ། ། i, u, e, o.

གསལ་བྱེད་སྤྱུ་ཅུ་ནི (sal-je süm-chü).

The thirty consonants:

ཀ་ཁ་ག་ང་།

ka, kha, ga, ŋa.

པ་ཕ་བ་མ།

pa, pha, ba, ma.

ར་ལ་ཤ་ས།

ra, la, ṣa, sa.

ཅ་ཆ་ཇ་ཉ།

ca, cha, ja, ña.

ཚ་ཛ་ཎ་ཡ།

tza, tsha, dsa, wa.

ད་ཨ།

ha, a.

ཏ་ཐ་ད་ན།

ta, tha, da, na.

ཞ་ཟ་མ་ཡ།

sha, za, ḥa, ya.

The Dictionary order of the Tibetan letters,
with their Indo-Romanic equivalents and their pronunciation
exemplified by English words:

ཀ k in kill, seek.

ཁ kh „ ink-horn.

ག g „ gun, go, dog.

ང ŋ (=ng) „ sing, king.

ཅ c (=ch) in porch.

ཆ ch (=chh) „ church-hill.

ཇ j „ jet, jump.

ཉ ñ (=n) „ singe.

ཏ	<i>t</i>	in water (in Ireland).	ཤ	<i>sh</i>	in shone or <i>s</i> in leisure.
ཐ	<i>th</i>	„ nut-hook.	ཟ	<i>z</i>	„ azure or <i>s</i> in as.
ད	<i>d</i>	„ dice (more like <i>th</i> in this).	ར	<i>h</i>	„ hour, honour.
ན	<i>n</i>	„ not, nut.	ཡ	<i>y</i>	„ yard, year.
པ	<i>p</i>	„ pull, page.	ར	<i>r</i>	„ ray, rope.
ཕ	<i>ph</i>	„ uphill.	ལ	<i>l</i>	„ last, large.
བ	<i>b</i> , or <i>w</i>	„ ball, boy, bard.	ཤ	<i>ç</i> (= <i>sh</i>)	„ sharp.
མ	<i>m</i>	„ man, map.	ས	<i>s</i>	„ same, soon.
ཅ	<i>ts</i>	„ parts.	ད	<i>h</i>	„ half, happy.
ཆ	<i>tsh</i>	„ (<i>ts</i> aspirated).	ཨ	<i>a</i>	„ far.
ཇ	<i>ds</i>	„ guards.			
ཉ	<i>w</i>	„ waft, wave.			

In all the above twenty nine letters the last letter ཨ is inherent, therefore the Tibetan Grammarians have included it as a basis both for vowels and consonants. The letter ར (*h*) called (ཨ་ཁུང་) the little *a* is generally joined to the basic-vowel of a letter to make its pronunciation long. When it is subjoined to the letter ཨ the compound so formed becomes equivalent to the Sanskrit आ *ā* and is pronounced as *a* in tar, far, or father. When it is subjoined to the vowel ལ the compound so formed resembles the Sanskrit ऐ and is pronounced like *i* in police and so on.

The Sanskrit Alphabet and their Tibetan equivalents:

The vowels:

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	ॡ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
ཨ	ཨྱ	ཨི	ཨྱི	ཨུ	ཨྱུ	ཨི་རི	ཨྱི་རི	ཨི་ལྷི	ཨྱི་ལྷི	ཨེ	ཨེ	ཨོ	ཨྱོ	ཨམ	ཨམ་ཨ་
<i>a</i> ,	<i>ā</i> ,	<i>i</i> ,	<i>ī</i> .	<i>u</i> ,	<i>ū</i> ,	<i>r</i> ,	<i>ri</i> .	<i>l</i> ,	<i>li</i> ,	<i>e</i> ,	<i>ē</i> .	<i>o</i> ,	<i>au</i> ,	<i>am</i> ,	<i>ah</i> .

The consonants:

क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न
ཀ	ཁ	ག	ཁྱ	ང	ཅ	ཆ	ད	ཇ	ཉ	ཐ	འ	ད	ཌ	ཎ	ཏ	ཐ	ད	ཌ	ཎ
<i>ka</i> ,	<i>kha</i> ,	<i>ga</i> ,	<i>gha</i> ,	<i>ṅa</i> .	<i>tṣa</i> ,	<i>tsha</i> ,	<i>dsa</i> ,	<i>dsha</i> ,	<i>ṇa</i> .	<i>ṭa</i> ,	<i>ṭha</i> ,	<i>ḍa</i> ,	<i>ḍha</i> ,	<i>ṇa</i> .	<i>ta</i> ,	<i>tha</i> ,	<i>da</i> ,	<i>dha</i> ,	<i>na</i> .

ཕ ཏ བ མ མ། ཡ ར ལ འ། ལ ས ས ར། ལ།
 ཕ་ ཏ་ བ་ མ་ མ། ཡ་ ར་ ལ་ འ། ལ་ ས་ ས་ ར། ལ།
pa, pha, ba, bha, ma. ya, ra, la, wa. ṣa, ṣa, sa, ha. kṣa.

The consonant signs representing the letters ཡ, and ར:

ཡ (ཡ་བརྟགས *ya-tāg*) and ར (ར་བརྟགས *ra-tāg*).

ལྷག་ཡིག་དྲུག་ (*log-yig* six).

The six inverted Tibetan letters representing the Sanskrit letters:

ཅ ཧ ར ལ ས ར།
 ཅ་ ཧ་ ར་ ལ་ ས་ ར།
ṭa, ṭha, ḍa, ṇa, ṣa, kṣa.

ཧ་བརྟགས་དྲུག་ (*ha-tāg* six).

The six aspirates, *i.e.*, letters having ཧ subjoined to them,

བ ཧ མ མ ཧ ལ།
 བ་ ཧ་ མ་ མ་ ཧ་ ལ།
gha, dha, bha, dsha, ḍha, lha.

གི་གུ་འབས་ཀྱི་འགྲེང་བུ་ན་རྩ་ (or རྩ་རྩ་)བཞི་བརྟགས་པ་ནི།

The compounds formed with the four vowel signs of *i, u, e* and *o* called *gi-gu*—the angle ^, *shabs-kyu*—the hook ཱ, *hgren-bu* the ‘standing’ stroke ~, and *sna-ro* ‘the horns over the nose’ ི, which are joined to the consonants including the basic vowel ཨ,

གི་གུ་གེ་ཀོ།	<i>ki, ku, ke, ko.</i>	ཁི་ཁུ་ཁེ་ཀོ།	<i>khi, khu, khe, kho.</i>
གི་གུ་གེ་གོ།	<i>gi, gu, ge, go.</i>	ཁི་ཁུ་ཁེ་ཁོ།	<i>ḥi, ḥu, ḥe, ḥo.</i>
ཅི་ཅུ་ཅེ་ཅོ།	<i>ci, cu, ce, co.</i>	ཅི་ཅུ་ཅེ་ཅོ།	<i>chi, chu, che, cho.</i>
ཇི་ཇུ་ཇེ་ཇོ།	<i>ji, ju, je, jo.</i>	ཇི་ཇུ་ཇེ་ཇོ།	<i>ñi, ñu, ñe, ño.</i>

ཏི་ཏུ་ཏེ་ཏོ།	<i>ti, tu, te, to.</i>	ཐི་ཐུ་ཐེ་ཐོ།	<i>thi, thu, the, tho.</i>
དི་དུ་དེ་དོ།	<i>di, du, de, do.</i>	ནི་ནུ་ནེ་ནོ།	<i>ni, nu, ne, no.</i>
པི་པུ་པེ་པོ།	<i>pi, pu, pe, po.</i>	ཕི་ཕུ་ཕེ་ཕོ།	<i>phi, phu, phe, pho.</i>
བི་བུ་བེ་བོ།	<i>bi, bu, be, bo.</i>	མི་མུ་མེ་མོ།	<i>mi, mu, me, mo.</i>
ཙི་ཙུ་ཙེ་ཙོ།	<i>tsi, tsu, tse, tso.</i>	ཙཿ་ཙུ་ཙེ་ཙོ།	<i>tshi, tshu, tshe, tsho.</i>
དྲི་དྲུ་དྲེ་དྲོ།	<i>dsi, dsu, dse, dso.</i>	འི་འུ་འེ་འོ།	<i>wi, wu, we, wo.</i>
ཞི་ཞུ་ཞེ་ཞོ།	<i>shi, shu, she, sho.</i>	ཟི་ཟུ་ཟེ་ཟོ།	<i>zi, zu, ze, zo.</i>
འི་འུ་འེ་འོ།	<i>hi, hu, he, ho.</i>	ཡི་ཡུ་ཡེ་ཡོ།	<i>yi, yu, ye, yo.</i>
རི་རུ་རེ་རོ།	<i>ri, ru, re, ro.</i>	ལི་ལུ་ལེ་ལོ།	<i>li, lu, le, lo.</i>
འི་འུ་འེ་འོ།	<i>ci, cu, ce, co.</i>	སི་སུ་སེ་སོ།	<i>si, su, se, so.</i>
ཧི་ཧུ་ཧེ་ཧོ།	<i>hi, hu, he, ho.</i>	འི་འུ་འེ་འོ།	<i>i, u, e, o.</i>

ཡ་བརྟགས་བདུན་ནི་ (*ya-tāg* seven).

The seven basic consonants to which the letter ཡ *y* is subjoined :

ཀྱ་ཀྲ་ཀླ་ཀྴ་ཀྵ་ཀྶ་ཀྷ། *kya, khya, gya, pya, phya, bya, mya.*

The four compounds which in their pronunciation resemble
the four simple letters ཅ, ཆ, ཇ, ཉ:

ཀྱ *pya* is pronounced as ཅ *ca.* ཀླ *phyä* is pronounced as ཆ *cha*
ཀྲ *bya* „ „ „ ཇ *ja.* ཀྴ *mya* „ „ „ ཉ *ña.*

ར་བརྟགས་བརྒྱ་གསུམ་ (*ra-tāg* thirteen).

The thirteen basic consonants to which the letter ར *r* may be subjoined and in which
though the basic constituent is not pronounced, in Tibet proper yet the
compounds so formed have a pronunciation altogether
different from that of any of the constituents,

ཀྲ་ཀླ་ཀྴ་ཀྵ་ཀྶ་ཀྷ་ཀྸ་ཀྐྵ་ཀྺ་ཀྻ་ཀྼ་ཀ྽་ཀ྾་ཀ྿།
kra, khra, gra, tra, thra, dra, pra, phra, bra, mra, çra, sra, hra,
(ta), (tha), (da), (ta), (tha), (da), (ta), (tha), (da), (ma), (sra), (sa), hru.

The eight compounds of which the pronunciation resembles that of the Sanskrit cerebrals क, छ, ङ represented in Tibetan by the inverted letters ཀ, ཅ, ཁ, :—

ཀ *kra* (ta). ཅ *tra* (ta). ཁ *pra* (ta). ཁྲ *khra* (tha).
 ག *gra* (da). ཇ *dra* (da). ཁྲ *bra* (da). ཁྲ *phra* (tha).

ལ་བཏགས་དྲུག་ (*la-tāg* six).

The six basic consonants to which the letter ལ *l* is subjoined :

ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་
kla, gla, bla, rla, sla, zla (da).

In the compounds the ལ་བཏགས་ *i.e.*, basic are silent except in ལྷ which is pronounced as *d*; the letters not pronounced are underlined.

དི་ལ་ལྷ་བཏགས་ཀྱི་བཏགས་པ།

The same with *u* subjoined :

ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་
klu, glu, blu, rlu, slu, zlu (du).

ལ་ཟུར་བཏགས་པ་བཅུ་དྲུག་གི་ (*wa-zur tāg-pa* sixteen).

The sixteen letters with (ལ་ཟུར་) *i.e.* ལ་ which is a corner of the letter ལ *w* subjoined to them :

ཀ་ ཁ་ ག་ ཅ་ ཇ་ ཉ་ ཏ་ ཐ་ ཋ་ ཌ་ ཌྷ་ ཎ་ ཏ་ ཐ་ ཋ་ ཌ་
kwa, khwa, gwa, cwa, ŋwa, tva, dwa, tswa, tshwa, shwa, zwa, rwa, lwa, cwa, swa, hwa.

ར་མགོ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་ (*ra-go* twelve).

The twelve basic consonants with ར་ *r* on their head, *i.e.*, ར་ surmounting them :

རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་ རྐ་
rka, rga, rña, rja, rña, rta, rda, rna, rba, rma, rtsa, rdsa.

(the superscribed letter being generally silent is represented by an underlined *r*)

ལ་མགོ་བརྩ་ནི (*la-go* ten).

The ten basic consonants with the letter ལ *l* surmounting them :

ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་
lka, lga, lña, lca, lja, lta, lda, lpa, lba, lha.

the superscribed letter where silent is represented by an underlined *l*.

ས་མགོ་བརྩ་གཅིག་ནི (*sa-go* eleven).

The eleven basic consonants with the letter ས *s* surmounting them :

སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་
ška, sga, śña, śña, sta, sda, sna, spa, sba, sma, tsā.

the superscribed letter which is not pronounced is represented by an underlined *s*.

ཇོན་འདུག་ཅུ (*ngon-jüg* five).

The five letters which, when prefixed to initial or basic letters to form a word, are seldom in Tibet Proper pronounced and are represented by underlined italics :

ག་ ང་ བ་ མ་ འ་
g, d, b, m, h.

ཇེས་འདུག་བརྩ་ནི (*je-jüg* ten).

The ten letters which when affixed to initial letters to form a word are very softly pronounced :—

ག་ ང་ ང་ ང་ ང་ ང་ ང་ ང་ ང་ ང་
g, ś, d, n, b, m, h, r, l, s.

དྲེགས་ཅིག་བརྩ་གཅིག་ནི (*dsog-tshig* eleven).

The eleven letters which are reduplicated (to form the preterite) when joined with a terminal *o* :

གོ་ ཁོ་ ངོ་ མོ་ བོ་ མོ་ འོ་ འོ་ འོ་ འོ་ འོ་
go, ŋo, do, no, bo, mo, ho, ro, lo, so, to.

ལ་དོན་མ་པ་བདུན་ནི (la-don seven).

The seven postpositions signifying to or at,

སུ་རུ་ར་དུ་ན་ལ་ཏུ།

su, ru, ra, du, na, la, tu.

འདྲེལ་སྒྲ་ལྔ་ནི (del-ḍā five).

The postpositive particles to signify possession:—

གི་ཀྱི་གྱི་འི་ཡི།

gi, kyi, gyi, hi, yi.

ཅེན་སྒྲ་ནི ché-ḍā or jé-ḍā.

The instrumental particles:—

གིས་ཀྱིས་གྱིས་འིས་ཡིས།

gis, kyi, gyis, his, yis.

ཐོན་འཇུག་ལ་བ་ཐོབ་པའི་ཀ་ཡིག་(མིང་གཞི)།

the basic (མིང་གཞི) ཀ and its compounds with the letter *b* བ prefixed,

བཀར།	<i>bkañ.</i>	བཀང་།	<i>bkañ.</i>	བཀག།	<i>bkaḡ.</i>	བཀན།	<i>bkan.</i>
བཀབ།	<i>bkaḅ.</i>	བཀས།	<i>bkaṣ.</i>	བཀར།	<i>bkar.</i>	བཀམ།	<i>bkaḥ.</i>
བཀུ།	<i>bkuḡ.</i>	བཀུམས།	<i>bkumṣ.</i>	བཀུར།	<i>bṣkur.</i>	བཀུར།	<i>bṣkur.</i>
བཀུས།	<i>bkuṣ.</i>	བཀོད།	<i>bkoḍ.</i>	བཀོལ།	<i>bkol.</i>	བཀྱེགས།	<i>bkyiḡṣ.</i>
བཀྱེ།	<i>bkye.</i>	བཀྱ།	<i>bkra.</i>	བཀྱག།	<i>bkrag.</i>	བཀྱབས།	<i>bkrabṣ.</i>
བཀྱམས།	<i>bkrāmṣ.</i>	བཀྱལ།	<i>bkrāl.</i>	བཀྱི།	<i>bkri.</i>	བཀྱ།	<i>bṣkru.</i>
བཀྱས།	<i>bkrus.</i>	བཀྱེན།	<i>bṣkren.</i>	བཀྱེས།	<i>bṣkreṣ.</i>	བཀྱོངས།	<i>bṣkroñṣ.</i>
བཀྱོལ།	<i>bṣkol.</i>	བཀྱག།	<i>bṣkrag.</i>	བཀྱེད།	<i>bṣkyeḍ.</i>	བཀྱུར།	<i>bṣkyur.</i>
བཀྱོས།	<i>bṣkoṣ.</i>	བཀྱོ།	<i>bṣko.</i>	བཀྱ།	<i>bṣku.</i>	བཀྱོངས།	<i>bṣkyañṣ.</i>
བཀྱུམ།	<i>bṣkum.</i>						

བ་འཕུལ་ཐོབ་པའི་ཅ།

the basic ཅ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཅའ།	<i>bcah.</i>	བཅགས།	<i>bcags.</i>	བཅངས།	<i>bcañs.</i>	བཅད།	<i>bcad.</i>
བཅབས།	<i>bcabṣ.</i>	བཅར།	<i>bcar.</i>	བཅལ།	<i>bcal.</i>	བཅས།	<i>bcaṣ.</i>
བཅིལ།	<i>bcil.</i>	བཅིངས།	<i>bciñs.</i>	བཅིང་།	<i>bciñ.</i>	བཅུག།	<i>bcug.</i>
བཅུད།	<i>bcud.</i>	བཅུམ།	<i>bcum.</i>	བཅུ།	<i>bcu.</i>	བཅོམས།	<i>bcomṣ.</i>
བཅོས།	<i>bcoṣ.</i>	བཅོལ།	<i>bcol.</i>	བཅྱིད།	<i>bleid.</i>		

བ་ཐོབ་པའི་ཏ།

the basic ཏ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཏགས།	<i>btagṣ.</i>	བཏང་།	<i>btañ.</i>	བཏབ།	<i>btav.</i>	བཏྲངས།	<i>btiñs.</i>
བཏུ།	<i>btu.</i>	བཏུས།	<i>btuṣ.</i>	བཏུད།	<i>btud.</i>	བཏུབ།	<i>btub.</i>
བཏུལ།	<i>btul.</i>	བཏུང་།	<i>btuñ.</i>	བཏྲབ།	<i>bteb.</i>	བཏྲན།	<i>brtan.</i>
བཏྲེན།	<i>brten.</i>	བཏྲན།	<i>bstan.</i>	བཏྲེན།	<i>bsten.</i>	བཏྲ།	<i>blta.</i>
བཏྲས།	<i>bltas.</i>	བཏྲར།	<i>bltar.</i>	བཏྲོས།	<i>bltoṣ.</i>	བཏྲམས།	<i>bltamṣ.</i>
བཏྲན།	<i>brtun.</i>	བཏྲལ།	<i>brtul.</i>	བཏྲེགས།	<i>bstegṣ.</i>	བཏྲུམ།	<i>bstum.</i>

བ་ཐོབ་པའི་ཙ།

the basic ཙ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཙག།	<i>btsag.</i>	བཙན།	<i>btsan.</i>	བཙའ།	<i>btsah.</i>	བཙས།	<i>btsaṣ.</i>
བཙལ།	<i>btsal.</i>	བཙེར།	<i>btsir.</i>	བཙུགས།	<i>btsugṣ.</i>	བཙུད།	<i>btsud.</i>
བཙུན།	<i>btsun.</i>	བཙུམས།	<i>btsuṃṣ.</i>	བཙོམས།	<i>btsēmṣ.</i>	བཙོ།	<i>btsō.</i>
བཙོག།	<i>btsog.</i>	བཙོང་།	<i>btsoñ.</i>	བཙོད།	<i>btsod.</i>	བཙོན།	<i>btsōn.</i>
བཙོངས།	<i>btsoñs.</i>	བཙོས།	<i>btsos.</i>	བཙྲི།	<i>brtsi.</i>	བཙུབ།	<i>brtsub.</i>
བཙྲི།	<i>brtse.</i>	བཙྲོན།	<i>bstson.</i>	བཙུམས།	<i>btsamṣ.</i>		

བ་ཐོབ་པའི་ག།

the basic ག and its compounds with the letter བ prefixed,

བགག།	<i>bgag.</i>	བགགས།	<i>bgags.</i>	བགད།	<i>bgad.</i>	བགམ།	<i>bgam.</i>
བགགས།	<i>bgags.</i>	བགོ།	<i>bggo.</i>	བགོས།	<i>bgos.</i>	བགྲངས།	<i>bggyaṅs.</i>
བགྱ།	<i>bggyi.</i>	བགྱས།	<i>bggyis.</i>	བགྱད།	<i>bggyid.</i>	བགྲང་།	<i>bggrañ.</i>
བགྲངས།	<i>bggraṅs.</i>	བགྲད།	<i>bggrad.</i>	བགྲས།	<i>bgres.</i>	བགྱོ།	<i>bggro.</i>
བགྱོ།	<i>bggan.</i>	བགྱོལ།	<i>bggol.</i>	བགྱངས།	<i>bggyaṅs.</i>	བགྱིད།	<i>bggyid.</i>
བགྱད།	<i>bggyud.</i>	བགྱུ།	<i>bggyun.</i>	བགྱ།	<i>bggye.</i>	བགྱུ།	<i>bggyan.</i>
བགྱལ།	<i>bggyal.</i>	བགྱད།	<i>bggyad.</i>	བགྱུར།	<i>bggyir.</i>	བགྱུར།	<i>bggyur.</i>
བགྱེད།	<i>bggyed.</i>	བགྱོབ།	<i>bggrob.</i>	བགྱུར།	<i>bggrun.</i>	བགྱངས།	<i>bggruṅs.</i>
བགྱུ།	<i>bggrum.</i>	བགྱང་།	<i>bggreñ.</i>	བགྱོར།	<i>bggron.</i>	བགྱུགས།	<i>bggrags.</i>
བགྱུབས།	<i>bggrubs.</i>						

ཇ་ OR THE STOPS.

ཇ་ pronounced shad in Ladak and Amdo but in Tsang and Central Tibet is

pronounced : Shay

|

ཇ་ཇ་ or ཇིག་ཇ་ single perpendicular stroke | = (,) Comma.

ཇིག་ཇིག་ double stroke || = (.) full stop.

ཇིག་ཇིག་ཇིག་ four-fold stroke |||| used at the end of a chapter or section.

ཇིག་ point, dot separating syllables.

ཇིག་ཇ་ stroke with dots on its top ཇི་ or ཇི་ ornamental stop.

學佛之鑰

藏漢佛教辭典 3000元

內容豐富印製精美罕見好書

中英日佛教辭典 1000元

專家鉅著價值非凡字字珠璣

佛教古語今解 700元

佛教術語探本索源字語解析

禪公案畫 600元

禪機見諸筆墨禪意悉在字間

梵英佛教辭典 1000元

精要解說參考研究必備佳構

佛教藏英辭典 2600元

印刷精美辭語豐富解說詳明

佛教梵中日辭典 3000元

解說精要內容豐富實用便利

佛教裝飾持物圖典 3000元

分類別類圖文並茂價值非凡

常春樹書坊

學佛雅集

中外佛書・顯密法器

台北市羅斯福路二段70號8樓之5

電話：(02)3942762・3222391

傳真：(02)9148573

郵撥：05486991常春樹書坊

ABBREVIATIONS OF NAMES.

<i>A.</i>	<i>Ati-çahi rnam-thar</i> ཇི་པོ་རྩེ་མཉམ་ཏི་ཤེས་ཀྱི་མཐོང་པོ།
<i>A. K.</i>	<i>Avadāna Kalpalatā.</i>
<i>A. R.</i>	<i>Asiatic Researches.</i>
<i>A. S.</i>	<i>Aṣṭa Sāhasrikā B. T. Society.</i>
<i>A. Ç.</i>	<i>Anuruddha-Çataka B. T. Society.</i>
<i>Abhi.</i>	<i>Abhidhammattha-sangaho.</i>
<i>Ar.</i>	<i>Arabic.</i>
<i>B. grub.</i>	<i>Bon-gyi grub-mthah</i> བོན་གྱི་གུབ་མཐའ།
<i>B. Nam.</i>	<i>Bon Nam shag.</i>
<i>B.T.S.</i>	<i>Buddhist Text Society.</i>
<i>Bal.</i>	<i>Baltistan.</i>
<i>Behu.</i>	<i>Behu-bum shon-po</i> བེའུ་བུམ་ཤོན་པོ།
<i>Beng.</i>	<i>Bengali language.</i>
<i>Bhar.</i>	<i>Bharata, dialogue, ed. by Dr. A. Schiefner.</i>
<i>Bhot.</i>	<i>Bhotan, province.</i>
<i>Bodhi.</i>	<i>Bodhicharyāvatāra, B. T. Society.</i>
<i>B.ch.</i>	<i>Bon-choṣ</i> བོན་གྱི་ཆོས།
<i>Budh.</i>	<i>Buddhism.</i>
<i>Bum.</i>	<i>ཐྱམ་འབུམ་ཆུང་ Smān-hbum chuñ.</i>
<i>Burn. I.</i>	<i>Burnouf, Introduction au Buddhism Indien.</i>
<i>Burn. II.</i>	<i>Burnouf, Lotus de la bonne loi.</i>
<i>C.</i>	<i>Central Tibet.</i>
<i>Cāṇ.</i>	<i>Cāṇakya (Tsā-na-ka) ཅ་ན་ཀ།</i>
<i>Cho-zañ.</i>	<i>Lama Choṣ-bzañ gsuñ-hbum.</i>
<i>Choi-g.</i>	<i>Choṣ-rgyal bstod-pa</i> ཆོས་རྒྱལ་བསྟོད་པ།
<i>Cs</i>	<i>Csoma de Körösi's Tibetan English Dictionary</i>
<i>Cunm.</i>	<i>Cunningham General, Ladak and the surrounding country.</i>
<i>Çe or Ç. doñ.</i>	<i>Çeṣ-rab sdoñ-bu</i> ཤེས་རབ་ཤོད་བུ།
<i>Ç. gya.</i>	<i>Çeṣ-rab brgya-pa</i> ཤེས་རབ་བརྒྱུ་པ།
<i>Ç. lam.</i>	<i>Çam-bha-lahi lam-yig</i> ཤམ་བླ་ལའི་ལམ་ཡིག།
<i>Çer.</i>	<i>Çer-gyi me-loñ</i> ཤར་གྱི་མེ་ལོང་།
<i>Çil.</i>	<i>Çila</i> ཤི་ལ།
<i>Div. A.</i>	<i>Divyāvadāna.</i>
<i>D. çel.</i>	<i>Dwañṣ-çel me-loñ</i> དྭངས་ཤེས་མེ་ལོང་།
<i>D. R.</i>	<i>Dul-wa Rinpo-che, a Bon religious work.</i>
<i>Dran.</i>	<i>Dran-pa fier gshag</i> དྭན་པ་ཏེར་གཤག།
<i>Dag.</i>	<i>Dag-byed gsal-wahi me-loñ</i> དག་བྱེད་གསལ་བའི་མེ་ལོང་།

- Deb.* *Deb-ther sñon-po* དབ་ཐེར་སྟོན་པོ།
- Desg.* Desgodins, La Mission du Tibet de 1855-1870.
- Dh.* Dharmasangraha (Max Müller).
- Dham.* Dhammapado, B. Text Society's edition.
- Do or Dom.* *Mdo-mañ* མདོ་མང་།
- Dsam.* *Hdsam-gliñ rgyas-bçad* རེ་མ་གླིང་རྒྱལ་པ་པར་།
- Duṣ-ye.* *Duṣ-hkhor-gyi ye-çes-kyi lehu* also *Duṣ-hgrel ye-le.*
- Duṣ-kho.* དུམ་པའོར་ནི་ཀྱ *Duṣ-hkhor ti-kā.*
- Dug.* *Gdugs-dkar* གདུགས་དཀར་།
- Dzl.* *Mdo hdsañ-blun* an ancient collection of Legends of Buddha.
- Ev.* *E-vam* ཡོ་ཤམ་།
- G. Bon.* *Rgyal-rabṣ bon-gyi hbyuñ-gnaṣ* རྒྱལ་རབས་པོན་གྱི་འབྱུང་གནས་།
- G. kah.* *Rgyal-po bkah-thañ* རྒྱལ་པོ་བཀ་ཐང་།
- G. Sndg.* Revd. Graham Sandberg, B.A., LL.B.
- Gyal.* *Rgyal mtshan rtsemohi gzuñs.*
- Gyal. S.* *Rgyal-rabṣ gsal-wahi me-loñ* རྒྱལ་རབས་གསལ་པའི་མེ་ལོན་།
- Glr.* *Rgyal-rabṣ*, a history of the kings of Tibet quoted by Jäschke.
- Gram.* Grammar or native grammatical works.
- Grub.* *Grub-mthah çel-gyi me-loñ* གུབ་མཐའ་ཤེལ་གྱི་མེ་ལོན་།
- Gul.* མཁས་པའི་མགུལ་གྱི་ *Mkhaṣ-paḥi mgul-rgyan.*
- Gya-cher.* *Gya-cher rol-pa*, Tib. version of the *Lalitvistara* Ed. by Foucaux.
- Glu.* *Rgyal-wa Tshañs-dbyañs rgya-mtshohi mgul-glu.*
- Gser-phreñ.* རྒྱལ་ལྗོན་གྱི་འཛུངས་ཡིག་ལེགས་པ་པར་གསེར་འབྲེང་ by Nāgārjuna.
- Gshon.* *Gshon-nuḥi mgul mgyur* གཤོན་ལུ་མགུལ་མཁུར་།
- Gyu.* *Gyu-thog-paḥi rnam-thar* གཡུ་ཐོག་པའི་རྣམ་ཐར་།
- Hey.* Revd. A. W. Heyde of the Moravian Mission.
- Hind.* Hindi language.
- Hook.* Sir Joseph Hooker's Himalayan journals.
- Huc.* Abbe Huc and Gabet's Tibet.
- Hbrom.* *Hbrom-ston-paḥi rnam-thar* འབྲོམ་སྟོན་པའི་རྣམ་ཐར་གནས་གྱི་རྣམ་ཐར་།
- Hbum.* *Yum-chen-mo* ཡུམ་ཅེན་མོ།
- J. Zan.* *Dpag-bṣam ljon-bzan* དཔག་བསམ་ལྗོན་བཟང་།
- Jä.* Jächke's Tibetan-English Dictionary.
- Jig.* *Hjig-rten lugs-kyi bstan-bcos* འཇིག་རྟེན་ལུགས་གྱི་བརྟན་བཅོས་།
- K. d.* *Bkah-hgyur mdo* བཀའ་འགྱུར་མདོ་།
- K. du.* *Bkah-hgyur hdul-wa* བཀའ་འགྱུར་འདུལ་བ་།
- K. dun.* *Bkah-babṣ bdun-lan-gyi rnam-thar* བཀའ་བབས་བདུན་ལྔ་གྱི་རྣམ་ཐར་།
- K. g.* *Bkah-hgyur rgyud* བཀའ་འགྱུར་རྒྱུད་།
- K. ko.* *Bkah-hgyur dkon-brtsegṣ* བཀའ་འགྱུར་དཀོན་བརྟེན་གསལ་།
- K. my.* *Bkah-hgyur myañ-hdas* བཀའ་འགྱུར་མྱང་འདས་།
- K. phal.* *Bkah hgyur phal-po-che* བཀའ་འགྱུར་པལ་པོ་ཅེ།

- K.P.* Karuṇā-puṇḍarika, B. T. Society.
K. thañ. or *Kathañ.* *Padma bkañ thañ.*
Kālac. T. Kālachakra of Tārānātha.
Kh. Kham, eastern part of Tibet.
Kha. མཁའ་འགྲུ་མའི་བདེ་ལྟོ མཁའ་འགྲུ་མའི་བདེ་ལྟོ *Mkhah hgro-mahi brdah.*
Khrid. *Kloñ-chen Hkhrid-yig* ཀློན་ཆེན་རྩིང་ཐེག་གི་ཐོན་འགྲུའི་འབྲིང་ཡིག།
Köpp. Köppen, die religion des Buddha.
Kun. Kunawar, province under British protection.
Kye-rim. *Hjigs-byed bskyed-rim* རེགས་ཐེད་བསྐྱེད་རིམ།
L. V. Lalitavistara.
Lankā. Lanḳāvatāra-Sūtra, B. T. Society.
Lam-rim. *Byaṅ-chub Lam-gyi rim-pa* བྱང་ཆུབ་ལམ་གྱི་རིམ་པ།
Lam. ti. *Lam-don ti-ka* ལམ་དོན་རི་ཀ།
Lat. Latin.
Ld. Ladak.
Ld. Glr. *Ladak Gyal-rabs*, a history of Tibet, Ed. by Dr. E. Schlagintweit.
Lex or *Lexx.* Lexicon or Lexicons, native Tibetan dictionaries.
Lh. Lhasa.
Lh. kar. *Lha-saḥi dkar-chag* ལྷ་སའི་དཀར་ཆག།
Lha. kah. *Lha-hdre bkañ-thañ* ལྷ་འདྲེ་བཀའ་ཐང་།
Liç. *Li-çi gur-khañ* ལེ་ཤི་གུར་ཀམ་ཐང་ a Tibetan glossary.
Lo. *Thog-maḥi blo-sbyoñs* ཐོག་མའི་བློ་སྟོང་ས (Lam-rim).
Loñ. *Kloñ-rdol gsuñ-hbum* ཀློན་རྩོད་གསུང་མུམ་མུམ་གྲོང་རྩོད་པོ་ཆེའི་གསུང་འབུམ་བལ་ 16th volume.
L. kah. *Blon-po bkañ-thañ* བློན་པོ་བཀའ་ཐང་།
Ljañs. *Ljañ-gliñ-gi bsgruñs* ལྷམ་གླིང་གི་བསྐྱེད་སྐྱེད་པ།
M. V. *Mahā Vyutpatti.*
M. vṛtti. *Mādhyamika Vritti* B. T. Society.
M. Wills. Sir. Monier William's Sanskrit-English Dictionary.
Ma. *Ma-hoñs luñ-bstan* མཐོང་ས་ལུང་བཟུང་ Tibetan Apocalypse.
M. gu. *Margyud* མ་རྒྱུད།
Mahā. p. Mahāparinibbāna-sutta, Pali Text Society.
Mahā. v. Mahāvairoṣa.
Mam. མ་མོ་བསྐྱེད་གསུང་ *Mamo bskañ gso.*
Med. Medical works of Tibet.
Mi. *Miḥi mtshan-ñid* མིའི་མཚན་ཉིད།
Mil. Milaraspa's མགུར་འབུམ་ *mgur hbum* hundred thousand songs.
Mil. nt. *Mi-la ras-paḥi rnam-thar* མི་ལ་རས་པའི་རྣམ་ཐར་ Mila's autobiography.
Miñ-rda. *Miñ-don brdah-sprod* མིང་རོན་བདེ་ལྟོ (Dag-yig).
Mong. Mongolian.
Mñg. *Man-ñag rgyud* མན་རྣམ་རྒྱུད་ a medical work.

- Mgrin.* *Mgrin-ññon zla-wahi rtogs-brjod* མཁོན་ལོ་བཟོ་བའི་རྟོག་མཁོན་པོ།
- Mgur.* *Mi-la ras-pahi mgur-hbum* མི་ལ་རས་པའི་མགུར་འབུམ
- Mñon.* *Mñon-brjod mkhas-pahi rna-rgyan* མངོན་བཟོད་མཁས་པའི་རྟེན་ཀྱན། a Lhasa block-print work in 80 leaves compiled by Ņag Wang Jigten Wangchûg Tagpai Dorje (ངག་དབང་འཇིག་རྟེན་དབང་ཕུག་གྲགས་པའི་རྫོཿ) from Sakya Panchhen's Tshig-gter, Tibetan translation of Amarkoṣa and other lexicons.
- Mtshan.* *Mtshan-ñid* མཚན་ཉིད།
- Nāro.* *Na-ro choṣ-drug* ར་ལ་མ་ན་ར་ཙ་མ་ཐུག་གི་འབྲིད། པཎ་ཆེན་ན་ར་པའི་རྣམ་ཐར།
- Nor.* *Nor-lhahi gzuñs* རྟ་ལྷའི་གཟུངས།
- Ņag.* *Dag-yig ñag-sgron* དག་ཡིག་ངག་སྟོན་ཙ་འབྲེལ།
- Org.* Original texts.
- Org. m.* Original manuscripts.
- Pag.* *Rtogs-brjod dpag-sam hkhri-ñin* རྟོག་མཁོན་དཔག་བསམ་འབྲི་ཤིང་།
- Pth.* *Pad-ma thañ-yig* པད་མ་ཐང་ཡིག།
- Pur.* Purrang.
- Rdo.* *Rdo-riñ sum-rtags* རྫོ་རིང་སྤུམ་རྟགས།
- Rdo-phreñ.* *Rdo-rje phreñ-wa.*
- Rdsa.* *Sgom-chen dañ rdsa-rtsig-gi rnam-thar* སྟོམ་ཆེན་དང་རྫོ་རྩིག་གི་རྣམ་ཐར།
- Rgyan.* *Rgyan-gyi bstan bcos* རྟན་གྱི་བཙན་བཙུགས།
- Rje-nam.* *Rje rin-po chehi rnam-thar* རྗེ་རིན་པོ་ཆའི་རྣམ་ཐར།
- Rnam.* *Rnam-bçad ññin-rgyan* རྣམ་བཤད་ཉིད་རྟེན།
- Rtsa-g.* *Rtsa-rgyud* ར་རྟུད།
- Rtsa. ti.* *Dbu-ma rtsa hgrel-pa gñis-ka,* དབུ་མ་ར་བ་དང་འབྲེལ་པ་གཉིས་ཀ།
- Rtsa-shuñ.* *Man-ñag rgyud-kyi rtsa-wahi gshuñ* མན་ངག་རྟུད་ཀྱི་ར་བའི་གཟུངས།
- Rtsi.* *Rtsis-kyi bstan-bcos* ར་སྟེན་གྱི་བཙན་བཙུགས།
- Rtsii.* *Rtsis-gshi phyogs-bçgrigs* ར་སྟེན་གཞི་ཕྱོགས་བཞེགས།
- S.* Sanskrit terms from Tibetan-Sanskrit Lexicons of Tibet explained by Satis Chandra Acharya, M.A.
- S. del.* *Gsum-hgrel* གསུམ་འབྲེལ།
- S. g.* *Shad-gyud,* a medical work.
- S. Lex.* Sanskrit lexicon.
- S. phreñ.* *Legs-bçad gser-hphreñ* ལེགས་བཤད་གསེར་འབྲེང་།
- S. kar.* *Bsam-yaṣ ñkar-chag* བསམ་ཡས་དཀར་ཆག།
- S. lam.* Sambhalai lam-yig.
- S. leg.* *Sa-ṣkya legs-bçad* ས་སྐུ་ལེགས་བཤད།
- S. o.* *Gser-hoḍ dam-pa* གསེར་འོད་དམཔ།
- S.P.* Suvarṇa-prabhā, B. T. Society.
- Samā.* Samādhirāya-sūtra, B. T. Society.
- Sām.* *Sāmkhya-tattva Kaumudī.*
- Sans.* Sanskrit or Sanskr̥t.

- Sch.* Prof. Is. J. Schmidt, Tibetisch-Deutsches Wörterbuch. and
Tibetische grammatik.
- Schr.* Dr. A. Schiefner.
- Schl.* Dr. E. Schlagintweit, Buddhism in Tibet.
- Schtr.* Schröter, editor of the first Tibetan Dictionary.
- Ser.* *Gser-gyi Meloñ*, གཤེད་གྱི་མེ་ལོང་།
- Shad.* *Sman-gyi bçad-rgyud* སྐུན་གྱི་བཤད་རྒྱུད།
- Shal.* རལ་ལྗེ *Shal-lce*.
- Sikk.* Sikkim.
- Situ.* *Si-tuñi sum-rtags* སི་ཏུའི་སུམ་རྟགས་ (བོད་ཀྱི་སུམ་རྟགས་ཀྱི་འགྲེལ་པ་སི་ཏུ་པཎ་ཆེན་གཙུག་ལག་ཆས་ཀྱི་
རྒྱུད་བས་མཛད་པ་མགས་པའི་མགུལ་རྒྱན་སུ་ཏིག་ཡེང་མཛོས་) .
- Sman. g.* *Sman-rgyud* or སྐུན་གཞུང་རྒྱུད་བཞི།
- Sman.* *Bder-dge sman-bçduş chen-mo* བདེན་དགེ་སྐུན་བཅུས་ཆེན་མོ།
- Sñag.* *Sñags-şkad* སྐྱགས་སྐད་ a vocabulary of mystic Sanskr̥t terms.
- Sñan.* *Sñan ñag meloñ* སྐྱན་རྟག་མེ་ལོང་།
- Sñiñ.* *Kloñ-chen sñiñ-thig-gi theg-mchog mdsod* ཀློང་ཆེན་སྐྱིད་ཐེག་གི་ཐེག་མཆོག་མཛོད།
- Snd. Hbk.* Rev. G. Sandberg's Hand-book of Tibetan.
- Sog.* *Sog-gtam* ཐོག་པའི་དཔེ་གཏམ།
- Sorig.* *Gso-rig choş-hbyuñ* གསེ་རིག་ཆོས་འབྱུང་།
- Spyod.* *Spyod-rnam* སྤྱོད་རྣམ།
- Spyo.* *Spyod-hjug* སྤྱོད་འཇུག།
- Stg.* *Bstan-hgyur* བརྟན་འགྱུར་ collection of commentaries.
- Sukh.* Sukhāvati-vyūha.
- Surañ.* Surañgama Sūtra སུ་རང་ག་མ་སུ་ཏ།
- Tan. d.* *Bstan-hgyur-mdo* བརྟན་འགྱུར་མདོ།
- Tan. şrag.* *Bstan hgyur sñags*.
- Tā.* Tārā Nātha's *Rgya-gar choş-hbyuñ*, history of the rise of Buddhism.
- Theg.* *Theg-mchog mdsod* ཐེག་མཆོག་མཛོད།
- Thgr.* *Bar-do thoş-grol chen-mo* བར་དོ་ཐོས་གྲོལ་ཆེན་མོ།
- Thgy.* Thargyan, scientific treatises.
- Tib.* For Tibetan.
- Trig.* Triglot a collection of Buddhist terms by Prof. Minayeff.
- Ts. or Tsañ.* *Gtsañ* གཙང་ Tsang province.
- Ts. kah.* *Btsun-mo bkah-thañ* བཙུན་མོ་བཀའ་ཐང་།
- Tshig.* *Tshigs-brgya-pa* རྟེགས་བརྒྱུ་པ།
- Ü.* The province of དབུས *Übus*, Central Tibet.
- V. C.* *Vajra-chedikā*.
- Vai. kar.* *Vai-dūrya dkar-po* བཤྱ་རུ་དཀར་པོ།
- Vai. şñ.* བཤྱ་རུ་ཐྱོན་པོ་ or (*Vai-dūry sñon-po*).
- Visuddhi.* Visuddhimaggo B. T. Society.
- W. or W. Tib.* Western Tibet.

<i>Was.</i>	Prof. W. Wassiljew, Der Buddhismus.
<i>Wils.</i>	Wilson's Grammar.
<i>Wts.</i>	Wai-tsang thu-shi; a description of Tibet, Ed. by Klaproth.
<i>Ya-sel.</i>	<i>Vai-dūra ya-sel</i> བེ་རུ་རུ་གཡལ་མེལ།
<i>Yañ-ti.</i>	དབྱངས་ཅན་ཏི་ཏུ་ <i>Dbyañs-can tikā</i> .
<i>Yid.</i>	<i>Yid-kyi mun-sel</i> ཡིད་ཀྱི་མུན་མེལ།
<i>Yig.</i>	<i>Rgya-bod yig-tshañ</i> རྒྱ་བོད་ཡིག་ཅང་།
<i>Yig. k.</i>	<i>Yig-bṣkur rnam-gshag</i> ཡིག་བསྐྱར་རྣམ་བཞག།
<i>Yon.</i>	<i>Yon-gtan mdsod</i> ཡོན་གྲན་མཛོད།
<i>Z.</i>	<i>Zañs-dkar</i> རངས་དཀར།
<i>Zam.</i>	<i>Brdaḥ-yi ḥstan-bcos Za-ma-tog</i> བདེའ་ཡི་བརྟན་བཙུག་མ་རྟག། (<i>Dag-yig</i>).

† and + prefixed to some words indicate them as (བདེ་རྩིང་ *brda rñiñ*) belonging to the older orthography.

‡ and † prefixed to some words indicate their Indian or Sanskrit origin.

* words marked with asterisks were sent by Dr. Albert Grünwedel for being incorporated in this Dictionary. They were collected by Dr. A. Schiefner.

GRAMMATICAL ABBREVIATIONS.

abbr.	abbreviated; abbreviations.	genit.	genitive case.
abstr.	abstraction; abstract.	gram.	grammar.
acc.	according to.	<i>ibid.</i>	ibidem, in the same place.
accus.	accusative case.	<i>id.</i>	idem, the same.
act.	active, actively.	<i>i. e.</i>	id est, that is.
adj.	adjective.	imp.	imperative mood.
adv.	adverb, adverbially.	impers.	impersonal, impersonally.
arith.	arithmetic.	incorr.	incorrect, incorrectly.
b.	books.	inf.	infinitive mood.
c.	cum, with.	<i>init.</i>	initio, at the beginning of a longer
c.c.	construitur cum, construed with.	inst.	instead. [article.]
c.c.a.	construed with the accusative, etc.	instr.	instrumentative case.
cf.	confer, compare.	interj.	interjection.
ch.	chapter.	interr.	interrogative, interrogatively.
cog.	cognate, related in origin.	inters.	intransitive.
col. or colloq.	colloquial, colloquially.	<i>i.o.</i>	instead of.
collect.	collective, collectively.	irr.	irregularly, irregular.
com.	commonly.	lang.	language.
comp.	compound, compounds.	lit.	literally, also literature.
conj.	conjunction.	long.	longitude.
contr.	contracted.	masc.	masculine gender.
corr.	correct, correctly.	<i>med.</i>	medical works. [longer article.]
correl.	correlative, correlatively.	med.	medio, about the middle of a
dat.	dative case.	metaph.	metaphorical, metaphorically.
demon.	demonstrative.	met. or meton.	metonymical, metonymically.
deriv.	derivative.	myst.	mystical or mystically.
dub.	dubious.	n.	name.
E.	east.	N.E.	north-east.
e. g.	exempli gratia, for instance.	neut.	neuter gender.
eleg.	elegant, elegantly.	<i>ni f.</i>	ni fallor, if I am not mistaken.
elswh.	elsewhere.	n.p.	noun proper.
emphat.	emphatical, emphatically.	N.W.	north-west
erron.	erroneous, erroneously.	num.	numeral.
esp.	especially.	obs.	obsolete.
equiv.	equivalent.	opp.	as opposed to.
euph.	euphemistical, euphemistically.	orig.	for original work.
ex.	example.	orthog.	orthography.
expl.	explain, explanations.	p.	page.
extr.	extrimo, towards the end of a	para.	paragraph.
fem.	feminine gender. [longer article.]	partic.	participle.
fig.	figurative, figuratively.	pass.	passive, passively.
frq.	frequently.	past.	past tense.
fut.	future tense.	perh.	perhaps.
gen.	general, generally.	pers.	person, personal.

pf.	perfect tense.	S.E.	south-east.
pl.	plural number.	sim.	similar in meaning, similarly.
pleon.	pleonastic, pleonastically.	sing.	singular number.
p. n.	proper name.	sh or s	for ſ or ꝑ.
po.	poetically.	symb. num.	symbolical numeral.
pop.	popular language.	Syn. or synonym.	synonymous.
poss. p.	possessive pronoun.	termin.	terminative case.
postp.	postposition.	trop.	tropically.
prep.	preposition.	trs.	transitive.
pres. pret.	present tense, preterite.	v.	vide, see.
prob.	probably.	vb.	verb.
pron.	pronoun.	vb. a.	verb active.
prop.	properly.	vb. nt.	verb neuter.
prov.	provincialism, provincial.	vulg.	vulgar, low expression.
q. v.	quod vide, which see.	vulgo.	in common life.
rel.	relative.	W.	west.
resp.	respectful, respectfully.	w.e.	without explanation.
subst.	substantive.		

TIBETAN-ENGLISH DICTIONARY.

ཀ *Ka* the first letter of the Tibetan alphabet, corresponding in sound to the Sanskrit क or the English K. Of this letter we read: ཀ་ནི་རྩ་བ་ཞེས་པར་གྲགས་ཀ་ཀ་ཀ་ *ka-ni rtsa-wa shes-par grags* (*K. g.* ൬ 424) “the *ka* is called the root.” As the first letter it has the sense of “the beginning”: ཀ་ནས་དག་པ་ཀ་ཀ་ཀ་ *ka-nas dag-pa* pure from the beginning. Again, it can signify “power”: ལྷ་འཛོམས་རྩལ་མ་གྲུ་ཀ་མེད་ *gñan htsher-run ma-shu ka-med* though unpleasant to hear, I have no power not to say it; མ་གཞན་ཀ་མེད་ *ma gnañ ka-med* powerless not to give; མ་འགྱེ་ཀ་མེད་ *ma hgro ka-med* powerless not to go, i.e., cannot avoid going. ཀ་ཀ་ has almost the same sense in ཀ་ཅིས་ཀྱང་མི་ཡན་འཛིན་པ་ཀ་ *ka cis kyañ mi-phan hchi-wa la* (*Lo.* 35), no resource avails at death. This letter seems to have other metaphorical meanings; thus we read: ཀ་ཞེས་བྱ་བ་འདོད་པ་ཡིན་ཀ་ *ka shes bya-wa hdod-pa yin* (*K. g.* ྱ 179) “*ka*, so to be called, is desire.”

ཀ I: 1. when used in indicating numbers *ka* signifies one or first. 2. in modern Tibetan as an affix to many words it denotes: the, all the, the very. ལྷ་མཚན་ཀ་ *skabs-ka* has the same meaning as ལྷ་མཚན་སུ་ *skabs-su*, on a certain occasion; དེ་ཀ་ *de-ka*

that very; གཉིས་ཀ་ *gñis-ka* the two. 3. in a large number of words we find ཀ་ occurring as the second syllable. In some of these it has been added apparently as a differentiative particle; and in the colloq. we often find it annexed to the older monosyllabic form without explainable reason.

ཀ II: indeed; surely: ལྷ་ཡང་དྲན་དུ་ཀ་མོང་ *slar yañ dran-du ka soñ* (*Pag.* 42) later again he indeed recollected (the separation).

ཀ་ *ka* for; ཀ་བ་ *ka-wa* a pillar.

ཀ་ཁ་ *ka-kha* 1. the A-B-C, or alphabet. 2. a feather: ལས་པ་ལྷ་ལ་ཀ་ཁ་ཉི་ཤོད་ *bsañ-skad la ka-kha ni sgro-ho* (*K. g.* ྱ 216) in the secret language *ka-kha* signifies a feather.

ཀ་ཁ་པ་ *ka-kha-pa* a beginner of the alphabet; a child.

ཀ་ཐོ་ *ka-tho*, also ཀ་ཁ་ཐོ་ *ka-khañ tho*, an alphabetical register; an index.

ཀ་ཐོག་ *Ka-thog* lit. “on the top of ཀ”; n. of a celebrated Buddhist monastery in Kham belonging to the *Rñiñ-ma* School, the Head Lama of which is believed always to be an incarnation of his predecessor and holds the title of ཀ་ཐོག་རྒྱལ་འཛིན་པུ་ཤེས་པ་། The hill on

≡ཀ≡

which this monastery was built is said to have resembled the letter ཀ *ka*. འབྲི་ཆུ་འགྲམ་ རྩེ་མོ་དང་ཉེ་བར་ཀ་ རོག་ཅེས་པའི་གནས་དགོན། (*Deb. 26*) On the bank of the Di-chu (*Hbri-chu*), near Pom-po, is the monastery called Kathog.

ཀ་དག *ka-dag* = ཀ་ནས་དག་པ *ka-naṣ dag-pa* pure from the beginning. According to the *Rñiñ-ma* School of Buddhism it means རྫོང་པ་ཉེད *stoñ-pa-ñid* (*çūnyatā*) emptiness, or the void; that which is pure from the beginning: རོ་བོ་ཀ་དག་རང་བཞིན་ལྷན་གྱི་གྲུབ་པའི་འདུས་མ་ བྱས་ཀྱི། (*Yig. 14*) that which is not compounded, being evolved of itself, is pure from the beginning.

ཀ་ཤེ *ka-ṣde* ལྔ་མཁོ་ 1. the four letters in the first group of the Tibetan alphabet, namely, ཀ་ཁ་ག་ང་། 2. in astronomy consecutive numbers: ཆུ་མེན་དུ་ཀ་ཤེ་ལྷགས་འབྱུང་། (*Ya-sel. 45*) the order of figures in the (zodiac sign of the) crocodile is consecutive.

ཀ་པ *ka-pa* the first volume of a work or a series of works; a volume or anything else marked with the letter ཀ *kā*.

ཀ་དཔེ *ka-dpe*, also expressed ཀ་ཁ་འཛི་དཔེ *ka khahī dpe*, an A-B-C book; a primer.

ཀ་ཕྱེང་ *ka-phreñ* (*ka-theng*) = ཀ་ལི *kāli* the series of consonants in the Tibetan alphabet.

ཀ་མེད *ka-med* helpless, powerless.

ཀ་སྒྲུང་སྒྲུབ་ཏུ་ *ka-ṣmaḍ sum-cu* lit. "the thirty (letters of the Tibetan alphabet) below the letter ཀ."

ཀ་རྩོམ་ *ka-rtsom* an acrostic; a metrical composition in which the initial letters of each line form a continuous word or sentence.

ཀ་ལི *ka-li* ordinarily written for the Tibetan Sanskrit word ཀ་ལི (ཀ + ལ་ལི).

‡ ཀ་ལི *kā-li* = ཀ་ཕྱེང་ *ka-phreñ* the series of letters gen. beginning with ཀ *ka*, i.e., the consonants of the Tibetan language: ཡི་གེ་ ལ་ལི་ཀ་ལི་ཡིན་ *yi-ge ā-li kā-li yin* "letters are of the ལ series, i.e., vowels, and of the ཀ series, i.e., consonants" (*Situ. 3*).

‡ ཀ་ཀ་ I: *ka-ka* काक 1. the crow. 2. the cry of the crow: ཀ་ཀ་ནེས་ན་ནོར་རྟེན་འབྱུང་། (*Vai. kar.*) "if a crow caws, wealth will be found."

ཀ་ཀ་ II: excrement (nursery word); in *W.* ཀ་ཀ་ཏ་ཅེ་ *ka-ka tañ-ce* = French *faire caca* (*Jā.*).

‡ ཀ་ཀ་ཀི་ *ka-ka-ni* काकिणी 1. a small coin of Ancient India (*Cs.*): ཀ་ཀ་ཀི་འཕྲོན་བྱ་ཉི་ལྔ་འཛི་ རིན། "ka-ka-ni of the value of twenty shells (*cowries*)."
2. རུཔ་ཇོ་མོ་མོ་ the fourth part of a *paṇa*. 3. the quarter of a *māna*. 4. the seed of *Abrus precatorius*, used as a weight in medicine. 5. the shell of *Cypraea moneta*, used as money.

‡ ཀ་ཀ་ར་ *ka-ka-rañ* the cucumber is so called in Kunawar (*Jā.*).

‡ ཀ་ཀ་རི་ ལ་ཀ་ཀི་ལི་ n. of a fabulous snowy mountain situated to the north of a river called *Patru*, where a medicinal plant called *Tujanaya* grows (*S. Lam. 36*).

‡ ཀ་ཀི་ཀི་ *Ka-ki-ni* 1. n. of a Buddhist literary work. 2. n. of a female Buddhist deity: ལྷ་བ་ཐོབ་མཁའ་བྱེ་ཆོང་པ་ལ་ཀ་ཀི་ཀི་ཞོར། (*D. 20*) "(taught) the rites concerning the goddess *Kakini* to the saint *Mal-bye Tshañ-pa*."

‡ ཀ་ཀུ་ཏུ་ *Ka-ku-sta* n. of a river (*K. d. 5582*).

‡ ཀ་ཀུ་ལྷ་ཡ *Ka-ku bha-ya* ककुम 1. n. of a plant used in medicine, *Terminalia arjuna*. 2. = དུག་མོ་ཐུང་གི་ཤིང་ནོར *dug-mo ñuñ-gi ciñ-nor* the "fruit of the tree of little poison" (*Nag.*).

‡ ཀ་ཀེ་རི་ཡ *Ka-ke-ri-ya* ककेरिय n. of a tree which grew on Grdhrakûṭa, or the Vulture-peak Hill of Magadha (*K. ko.* 73).

‡ ཀ་ཀོ *ka-ko* applied in Sikkim for ཀ་ཀོ་ལ *ka-ko-la*.

‡ ཀ་ཀོ་ལ *ka-ko-la* ककोल 1. cardamom, the fruit of *Cocculus Indicus*; a plant with a berry, the inner part of which consists of seeds with a wax-like aromatic substance. 2. नाड़ीतरङ्ग, मुञ्ज *Saccharum munja*, but is variously described as a fruit used in medicine; a poisonous tree-drug; also = एरण्ड the castor-oil plant.

Syn. རྩམ་མང་ *tshan man*; ལྷ་པ་གཞན་ཐུ *sla-wa gshon-nu*; ལྷ་པའི་བྱེ་མ *sla-wahi bye-ma* (*Mñon.*).

ཀ་ཅ *ka-ca* (also ཀ་ཅ *ka-cha*) घन articles, goods, effects, property, furniture: ཀ་ཅའི་རྩམ་ཐུ་འབྲང་པའི་རྒྱལ་པོ། the king who follows after property; ཀ་ཅམ་ཚམ་པར་བྱེད་པ་ property causes satisfaction.

Syn. ལྷ་པ་ལག *spyad-lag*; ཡོ་བྱད་ *yo-byad*; དངོས་ཆས་ *dños-chaṣ* (*Mñon.*).

ཀ་ཅན་ *Ka-can* n. of a place in Tibet (*Deb.* 743).

ཀ་ཅི *ka-ci* colloq. ཀ་རྩི *ka-rji* 1. a kind of coarse white cotton cloth largely imported into Tibet from Nepal and used for making prayer-flags. A piece of *ka-ci* is generally four to six yards long and a foot and-a-half broad. 2. a kind of muslin; a very fine cotton cloth imported from Benares: ཀ་ཅི་ལྷུག་རེར་འབྲུ་ཁྲལ་བརྒྱུད། for each piece of *ka-ci* eight bushels of barley.

ཀ་ཅི་རྒྱམ་རས་ *ka-ci skyem-ras* fine cotton cloth or muslin, so called from its resemblance to the superior quality of Tibetan paper called *skyems*; རྩྭ་རས་ལྷ་ཚགས་ཀ་ཅི་རྒྱམ་རས། (*S. kar.* 179) different sorts of cotton cloth, muslin, &c., brought from Upper Tibet; ཀ་ཅི་རྒྱམ་རས་ an inferior kind of *ka-ci* cloth.

‡ ཀ་ཅི་ལི *ka-ci-li* कचिलि n. of a flower (*K. my.* 720). कचिलि is identical with कचु and कचौ, a plant with an esculent root (*Arum colocasia*) cultivated for food.

ཀ་ལེ *ka-lei* sometimes used for ཀ་ཅི.

ཀ་ལྷོག་ *Ka-lcog* an abbr. of the names of two celebrated translators of the Kahgyur: ཀ་པ་དཔལ་བཞེགས་ *Ka-wa Dpal-brtsegs* and ལྷོག་རྩ་རྒྱལ་མཚན་ *Kluhi rgyal-mtshan* of *Lcog-ro*.

ཀ་ཅ *ka-cha* = ཀ་ཅ *ka-ca*.

ཀ་ཅ་ཏ་ *ka-cha-ta* a habitation, a hut (*Schtr.*).

ཀ་ཅུག་ *ka-chug* so, like that, accordingly; ཀ་ཅུག་མཛོད་ *ka-chug mdsod* means དེ་ལྟར་བྱེད་ *de-ltar-byed*, do like that, do accordingly: ཨ་མེས་མི་ལྟོ་ན་མི་བྱེད་དུ་ཀ་ཅུག་མཛོད། "if *Ame* is disinclined let (him) not do like that" (*A.* 94).

ཀ་ཏ་ *ka-ta* in mystic language a term for mother (*K. g.* 216).

‡ ཀ་ཏ་ཀ་ *ka-ta-ka* 1. n. of a tree. ཀ་ཏ་ཀ་ དང་ཐུང་གིས་མིག་གླན་བྱས་ན་མིག་ནད་ཐམས་ཅད་སྟེལ་བར་བྱེད་རོ། if an eye-medicine be made from *kataka* and honey, all eye-diseases may be removed (*S. Lam.* 38). 2. कतक the clearing nut-plant, *Strychnos potatorum*. A seed of this plant when rubbed on the inside of a water jar produces a precipitation of the earthy particles of water.

ཀ་ཏ་མ་ཀ། *ka-ta-ma-ka* n. of a kind of bird (*K. ko.* ྐ 2).

† ཀ་ཏ་ཡ། *Ka-ta-ya*, also ཀ་ཏ་ཀ། *Ka-tya* n. of a place in Ancient India, probably the country of the *Gætae*; according to *Cs.* Scythia; n. of a district in Tibet.

‡ ཀ་ཏ་ཡ་ན་ནོག་ཅན་ *Ka-ta-ya-na nog-can* lit. Kātyāyana with a hump on his shoulders; one of the six heretical teachers who disputed with Buddha.

‡ ཀ་ཏ་ཧི་བུ། *Ka-ta-hi bu* = ཀ་ཏ་ཡ་ན་ *kā-tya ya-na* कात्यायन the son of Kātyāyanī; n. of a *Bhikṣu* (Buddhist monk) (*Nag.* 3).

‡ ཀ་ཏ་ཧི་བུ་མོ། *Ka-ta-hi bu-mo* कात्यायनी, उमा the goddess Umā; also the mother of the *Bhikṣu* Kātyāyana.

‡ ཀ་ཏ་ཧི་བུ། *Ka-tya-hi bu* कात्यायन lit. the son of Kātya. It is said that the family name of Kātyāyana was given because the patriarch of the tribe took the vows of an ascetic from the sage Nada (*K. d.* 5 127).

† ཀ་ཏ་ར། *ka-ta-ra* n. of a flower (*K. d.* ྐ 12).

ཀ་ཏ་རུ། *ka-ta-ru* = རེ་བྱ་ *rehu mig* a table of figures made of lines crossing each other and forming squares.

ཀ་ཏ་ན། *ka-tan* = ར་ས་ *raṣ* cotton cloth (*Nag.* 2).

† ཀ་ཏ་མ་བྱ། *ka-tam-bha* described as རྩལ་ལྷ་མོ་མེད་ (*K. d.* 462), n. of an insect.

† ཀ་ཏོ་ར། *ka-to-ra* = གཤོང་ *gshoṅ* a basin, bowl; कतौरा (also ཀ་ཏོ་ར་ *ka-to-ra*) the Tibetan form of the Hindi word *kaṭorā*.

† ཀ་ཏ་ཀི། *Ka-ta-ki* कटकी a generic name for mountain; n. of a mountain (*Sch.*).

† ཀ་ཏ་ཀི་ལ། *Ka-ta-ki-la* कटकिल n. of a city in Ancient Sind (*S. Lam.* 35); lit. a pillar of grass.

ཀ་ཏ་བོ་ར། *Ka-ta Bo-ta* Indian n. for the town of Paro in Bhutan (*Dsam.*).

† ཀ་ཏུ་ཀ། *Ka-tu-ka* n. of a fabulous city which is described to have been fifty *yojana* in circumference.

ཀ་ཏོ་ར་ *ka-to-ra* v. ཀ་ཏོ་ར་ *ka-to-ra*.

ཀ་ཏ་ར། *ka-tha-ra* in Kunawar a sort of peach (*Jā.*).

ཀ་ཏི་ཅི། *Ka-thi-ṣi* a Chinese minister who founded the monastery of *Hi kwan-ssse* (*Yig.* 45).

ཀ་ཏེ། *ka-the* v. ཀ་ཡ། *ka-wa*.

† ཀ་ད་རུ་ཏ། *ka-da-ru-ha* कदरुह (prob. कदरुह a bird nestling on *khadira* trees) n. of a kind of bird (*K. ko.* ྐ 2).

† ཀ་ད་མ་པ། *ka-dam-pa* कदम्ब, प्रियक 1. n. of a tree; ཀ་ད་མ་པ་མེ་མོ་རྩོག་ *ka-dam-pa me-mo-ṣog* कदम्ब पुष्प the *ka-damba* flower; the tree *Nauclea cadamba*, a tree with orange-coloured fragrant blossoms. 2. ལྷ་མཐོང་རིལ་དང་མེད་ལྷོང་བྱེ་བྱག་གི་མེད་། (*Nag.*) n. of a species of bird of a deep blue colour and also that of a tree. 3. a kind of grass.

ཀ་ད་མ་པ་ཅན་ *ka-dam-pa can* cloud, v. ལྷོང་པ་ *sprin-pa* (*Mñon.*).

† ཀ་ད་ཀ། *ka-da-ka* कडक also ཀ་དཱ་པ། *ka-dā-pa* 1. n. of a fruit. 2. n. of a bird (*K. d.* ྐ 20).

† ཀ་ད་པ། *ka-dā-pa* कडाप n. of a fruit (*K. d.* ྐ 202); prob. करिम the fruit of the tree *Ficus religiosa*.

† ཀ་ན་ཀ། *ka-na-kam* कनक gold; a pedantic synonym for གཤོང་ *gser* (*Mñon.*).

† ཀ་ན་ཀ་ལྷམ། *kanakam* n. of an Indian pandit who visited Tibet (*J. Zan.*).

† ཀ་ན་ཅེ *ka-na-tsa* (prob. कणीचि) lit. sprouting; generic name for a tree; the plant *Abrus precatorius*; གེང་ཀ་ན་ཅེ་མེ་རྟག་རྒྱུ་མེ། the flowers of the *ka-na-tsa* tree (*K. g.* 227).

† ཀ་ན་ཅེ་ན *ka-na-tsa-na* कणचन n. of a tree (*K. d.* 422); ཀ་ན་ཅེ་ན the plant *Commelina Bengalensis*.

ཀ་ན་ཡ *ka-na-ya* n. of a kind of weapon; a short lance attached by a string to the arm, by which it can be drawn back after having been thrown at an object; ལག་ན་མཚོན་ཆ་གཅིག་པ་དང་ཀ་ན་ཡ་དང་མདའ་ཐོ་ཏེ་དང་། in the hands, a sword, a lance and a large arrow (*K. g.* 113).

† ཀ་ནི་ཀ *Ka-ni-ka* also ཀ་ནི་མ་ཀ *kanika* n. of a celebrated *Turuska* (Tartar) king who ruled over Palhava, Kashmir and Jalandhara (the provinces of the Panjab and Kabul) in ancient times; he embraced Buddhism and is said to have held the last great Buddhist Council for the compilation of the Mahāyāna Tripiṭaka in the first century B.C.

ཀ་གྲམ *Ka-gnam* n. of a province of Tibet north-east of Kong-po; ཀ་གྲམ་པ *ka-gnam-pa* a native of *Ka-gnam*.

† ཀ་ཏ་ཡ *ka-na-ya* कणय for ཀ་ན་ཡ *ka-na-ya* a kind of spear or lance. कणय and कनय, कनप are synonymous terms.

† ཀ་པ་ལ *ka-pā-la* कपाल the skull; the forehead. In Tib. Budh. *kapala* or *kapali* signifies either the skull or a drinking cup made of the human skull.

† ཀ་ཡི *I: Kapi* n. of the language that was anciently spoken in the country of

Kapistan; n. of a country. The Bon *Rgyal-rabs* (a history of the kings of Tibet), according to the Bon historians, was asserted to have been written in Kapi, the language of the gods, in which the ancient Bon scriptures were mostly written. It is also stated that the Bon books were translated into the language of the Persians or *Tajik* people, from which again the Tibetans translated them into the language of Shañ Shûñ in Northern Tibet.

† ཀ་ཡི *II: 1* कबित्य gum, resin (*Jä.*); the resin extracted from a medicinal plant called *çug-pa* (*Juniper communis*). The root is gathered in autumn or spring and being thoroughly cleansed, is cut into pieces and beaten into pulp. The juice is squeezed out with a clean cotton rag, and being poured into a clean dry earthen pot is subjected to a gentle heat. As soon as it begins to thicken it is stirred with a spoon till it gains the consistency of resin. 2. the hog-plum, *Spondias magnifera*; a tree; *Pentaptira tomentosa*; the mane-fig tree; *Ficus inpectoria*. Also a wood-apple tree. 3. n. of a yellow orpiment.

† ཀ་ཡི་ཀ་ཅ *ka-pi ka-tsha* n. of a medicinal plant (*K. g.* 51); ཀ་ཡི་ཀ་ཅ the plant *Mucuna pruritus*.

† ཀ་ཡི་ད *ka-pi-da* = ཀ་ཡི *ka-pi*.

† ཀ་ཡི་ན *Ka-pi-na* कपिन n. of a king of Southern India who lived in Buddha's time and considered himself the greatest monarch of the world. His vanity was exposed by the Great Teacher, who converted him to Buddhism and ultimately raised him to the position of an *Arhat* (*K. d.* 354).

ཀ།

† ཀ་པེ་ལ་མུ་ནི་ *ka-piñ-tha* कपिल सुनि n. of a Brāhmanical sage whose hermitage was at the mouth of the Ganges (*S. Lam.*).

† ཀ་པེང་ཐ་ *ka-piñ-tha* कपित्थ n. of a very delicious fruit (*K. d.* 20).

† ཀ་པེན་ར་ *ka-pin-da-ka* कपिन्दक n. of a kind of bird.

ཀ་པུ་ཏ་ *Ka-pu-ta* n. of a place in Ancient India where, in accordance with the curse of a holy sage, adultery and incest were punished with the burning of the house in which such crimes were committed (*Dsam.*).

ཀ་པེད་ *ka-ped* a gourd; a sort of medicinal fruit (*Lex.*).

ཀ་པ་ *ka-pha* a tree.

ཀ་པ་ I: *Ka-ica* n. of the mother of Bromton, the founder of the Buddhist hierarchy of Tibet (*Hbrom.* 37).

ཀ་པ་ II: = ཀུཅུག་པ་ *gzug-pa* ལྷུ་ལྷུ་, ལྷུ་ལྷུ་ a pillar, column, stake, support; also tri-dent; ཀ་སྒེ་ *ka-ske* the neck of a pillar or column; ཀ་སྒེད་ *ka-sked* the shaft; ཀ་གཅིག་མ་ *ka-gcig-ma* a small house or temple having but one pillar; ཀ་ཅན་ *ka-chen* the principal pillar, a very large pillar; ཀ་རྩེ་ *ka-rten* the base of a pillar; ཀ་སྒྲེག་མ་ *ka-stegs* the pedestal of a pillar; ཀ་གདན་ *ka-gdan* the base or pedestal on which a pillar stands; ཀ་སྒྲུང་མ་ *ka-spuñs* a colonnade, a number of pillars; ཀ་བ་ལྷུ་ཙན་ *ka-wa sbrul-mgo-can* a grooved pillar; ཀ་བ་དང་ཅེ་བའི་ཀ་བའི་ཁྱོང་ ལྷུ་ལྷུ་ བམ་ (lit. the town of houses built with pillars and king-posts) one of the thirty-six holy places of the Buddhists; ཀ་བ་ལྷུ་མ་ཙན་ *ka-wa bum-pa-can* one of the pillars of the great Jokhang temple at Lhasa, with the upper part of

its capital in the shape of a water-pot; ཀ་བ་ལྷུ་མ་ཙན་ *ka-wa sbrul-mgo-can* the pillar that had a serpent-shaped capital; ཀ་བ་ཤིང་ཙན་ *ka-wa ciñ-lo-can* the pillar which had designs of leaves of trees round its capital; ཀ་བ་སེང་ཙན་ *ka-wa señ-mgo-can* the pillar with a lion's head on its capital. These were the names given to the four principal pillars of the Jokhang temple of Buddha at Lhasa, built by King Sroñ-btsan sgam-po about 640 A.D., after the model of the pillars in the palace of the Emperor T'ai-tsung, called Kyn lün tin, the palace of the golden dragon. གཤམ་གྱི་ཀ་བ་ *gnam-gyi ka-wa* आकाशस्तम्भ the pillar of heaven; ས་ཡི་ཀ་བ་ *sa-yi ka-wa* भूस्तम्भ the pillar of earth; མེ་ཡི་ཀ་བ་ *me-yi-ka-wa* वह्निस्तम्भ the pillar of fire; རྩ་ཡི་ཀ་བ་ *chu-yi ka-wa* जलस्तम्भ the pillar of water,—these are the fabulous and metaphorical pillars mentioned in the astrological works of Tibet. གཡུ་འི་ཀ་བ་ *gyu-hi ka-wa* a pillar of turquoise, or one that is studded with turquoises (*Lha. kar.* 13).

ཀ་ཁོ་མ་ *Ka khol-ma* n. of a historical pillar in the grand temple of Buddha at Lhasa, inside of which the earliest known MS. of Tibet, called བཀའ་རྒྱུ་མ་ཀ་ཁོ་མ།, and said to be the will of King Sroñ-btsan Sgam-po, was alleged to have been found in the middle of the eleventh century A.D.

ཀ་མགོ་ *ka-mgo* the capital of a pillar.

ཀ་ཙན་ *ka-can* = ཀ་བ་ཙན་ *ka-wa-can* lit. with a pillar or pillars; a house. In the sense of being the supports or upholders of the school of Marpa, the Tantrik sage of Tibet, his four disciples were called ཀ་ཙན་བཞི་ *ka-can bshi* “the four pillars of his

school." They received his *bkah*, commission, regarding Buddhism, and were also called བཀའ་བབས་བཞི་ "the four commissioned ones." The following were the four disciples: རྩོག་ཆས་རྩོག་ Chos-rdor of Rñog; བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་ Bsod-nams rgyal-mtshan; རྟམ་གྱི་མཆོད་དབང་རྩོད་ཤེ་ Mtshur-dwañ rdo-rje of Tol; and མི་ལ་རས་པ་ Mi-la ras-pa.

ཀ་གཅིག་སྒོ་གཅིག་ *ka-gciṅ sgro-gciṅ* 1. a small house with but one pillar and one door, gen. a small prison-house. 2. A mode of capital punishment is said to be called so when the culprit is fastened to a pillar in a dungeon until he dies of hunger (*Jä.*).

ཀ་ལམ་ *ka-hphan* the ornamental silk fringes and embroidered hangings made in various mythical designs for decorating the capitals of pillars.

ཀ་བ་བཟང་པོ་ ལུས་ལྗང་ a strong well-finished pillar.

ཀ་བའི་ཐུར་བཞོན་ *ka-wah; sbyar-bkod* a cornice; the ornamental projections, &c., which surmount a pillar; the decorative pieces which are attached to a pillar.

ཀ་མང་མ་ *ka-maṅ-ma* a house with many pillars.

ཀ་མིག་ *ka-mig* the square space (of about twelve feet) enclosed by four pillars is called a *ka-mig*; the area or enclosure of a colonnade is measured by the *ka-mig*.

ཀ་རྩེ་ *ka-rtse* the top of a pillar.

ཀ་རྩེ་ *ka-rtse* (ཀ་ཡང་རྩེ་ *ka-yañ-rtse*) the upper part or capital of a pillar.

ཀ་གཤུ་ *ka-gshu* རྒྱུ་མཛུགས་ཀྱི་ capital of a wooden pillar; a piece of timber in the shape of a bow fixed on a pillar to hold up the main beam (*Lex.*).

ཀ་ཡང་རྩེ་ the extremity of a pillar which projects over the capital (architrave).

ཀ་གཤུ་ *ka-gshu* = ཀ་བའི་ཐུར་བཞོན་ *ka-wah; sbyar-bkod* the cover of a pillar, perhaps the abacus.

ཀ་པོ་ III: a particular faculty acquired by a mystic process in which the appetites—hunger, thirst, &c.—are suppressed. This is one of the six practices of the Buddhist *Tantriks* who practise *yoga* (meditative concentration).

ཀ་པོ་ IV: ལྗང་ལུས་ a large vein or artery in the abdomen; a vessel in the side of the breast containing vital air (ཀ་ལུས་པ་), supposed to be brought into action in above mystic process.

‡ ཀ་བི་ཏ་ *ka-bi-ta* कपित्थ n. of a tree, the elephant or wood-apple, *Feronia Elephantum* (*S. Lam.* 38).

‡ ཀ་བི་ཏ་ལ་ *ka-bi-ta-la* 1. n. of a tree (*K. d.* 3 422). 2. probably कपित्थ benzoin, storax.

ཀ་བུ་ལོ་ *Ka-bu-lo*, described as རྩོག་ཆས་རྩོག་, n. of a *Gandharva Rāja*—Prince of the celestial musicians (*K. my.* 7 492).

ཀ་བེད་ *ka-bed* or ཀུ་ཡ་ *ku-wa*, gourd. In the district of *Peḍ-ma dkoḍ* in Tibet, just north of Assam, the gourd is called ལ་བུ་ *a-bum*: ཀ་བེད་ལུས་ལྗང་ལུས་ཀྱི་རྩོད་པར་བྱེད་! the gourd fruit cures fever and diarrhoea: ཀ་བེད་བསྐྱེག་ནས་བྱ་རས་དང་བཟའ་བར་བྱས་ན་ཐག་ཏུ་ལུས་བ་སེལ་བར་བྱེད་དོ། burnt or baked gourd eaten with molasses cures bloody diarrhoea (*K. g.* 3 47).

‡ ཀ་བེལ་ *Ka-bel* n. of a city in Ancient Udyāna, i.e., in ཡུ་རྒྱལ་ཡུལ་ *U-rgyan yul* probably the modern Kabul.

‡ ཀ་བོ་ཀ་ *Ka-bo-ka* n. of a Prince of Ancient Kabul (*S. Lam.* 17).

कमल *ka-ma-ta* the lotus (*Nag.*).

‡ ཀ་མ་ཐི *ka-ma-tsi* कमचि a kind of medicinal plant: ཀ་མ་ཐི་རྩ་བ་སྤྱོད་པའི་གཞིན་དུ་བཟུང་། “if the root of *ka-ma-tsi* be placed on the top of the head, sleep arises” (*K. g.* ३ 56).

† गमल *ka-ma-la* कमल 1. the water-lily, lotus *Nelumbium*. 2. a river. 3. = श्रुतशेष *gros sems* a consulting or reflecting mind (*Nag.*). The word *Kamala* is variously used by the Tibetans, and the following synonyms of it (both symbolic and metaphoric) are enumerated in the work (*Nag.*):—

precious thing ; རི་རབ་ཀྱི་རི་གླང་ *ri-rab-kyi*
ri-phran a smaller peak of the mountain
Sumeru ; ཤིང་རྩ་ *cin-rta* a chariot ; གཤེར་གྱི་ཁ་རྩ་ག
qser-gyi kha-dog the colour of gold.

† गङ्गादेव कमलशील a celebrated Buddhist philosopher of the ancient monastery of Vikramaçīla in Magadha, who introduced the *Yogacārya* Mahāyāna School of Buddhism into Tibet, after defeating in controversy a Chinese hoshang who wished to convert the Tibetans to the doctrine of the “do-nothing” school during the reign of King ཁྲི་སྟོང་ལྷུ་བཙན *Khri-sroñ sde-hu btsan* about the middle of the 8th century A.D.

𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 *ka-ma-li* a very sharp sword
 (*Nag.* 2): 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺 𑀅𑀸𑀓𑀾𑀢𑀺
 (*D. R.*) grasping in his nine hands nine
 lotus-hafted razors.

ཀ་མུ་ལ་རྡོ་རྒྱུད་ *ka-mu-la rdo-rgyad* n.
of a sort of alabaster or steatite found in
Central Tibet (*Jä.*).

ཀ་ཅ་རྟེན་ཉག *ka-tsa rked-ñag* rusty and crooked : ཟུར་བུར་ཀ་ཅ་རྟེན་ཉག་ཡོད་པ་ནམས། “the steel ribs of the coat of mail which are rusty and bent” (*Jig.*).

† गठं दुठं ग कचरचक n. of a kind of
bird (*K. ko.* ग २.).

† गाँठलिनदि *ka-tsa-lin-di* (prob. काचि-
लिनदिक) = कृत्स्नश्रेष्ठ dress made of a
heavenly stuff, *i.e.*, the finest kind of silk
which is used for presentation at an
interview, or when making an application
for any favour, &c.; n. of a very fine
cloth or linen made of Kācilindi (*Lex.*).

† ཀའ་ཙཱ་ཀའ་ *Ka-tsañ-ka-la* n. of a
Bhiksuni (Buddhist nun) (*K. d.* 18).

‡ ཀ་ཙེ་ལི་བན *Ka-tsi-li-ban* the Kachili forest: ལྷ་ཁྱུང་རྩ་རྩི་ལྷ་ཁྱུང་ལྷ་ཁྱུང་ཀ་ཙེ་ལི་བན་བལ་པོ་རྩེ་ངམ་དང་། on the northern bank of the river Rohita there is the Kachili forest and a Nepalese stronghold (*Dsam.* 21).

ཀ་རྩ་ག་ལ *ka-rtsa-ga-la* the sea (*Schtr.*).

ཀ་རྩ་མ *ka-rtsam* a species of wild oats; it differs from *yug-po* or Tibetan oats and is considered superior to buckwheat, but inferior to wheat.

ཀ་ཙེ་ལ *Ka-tshal* n. of a place situated to the east of Lhasa; དབུས་རྩེ་མཁའ་གྲོ་ཀ་ཙེ་ལ་ལྷ་ཁྱུང་། the monastery known as Ka-tshal Lha-khañ of Mal-gro in Upper Ü (Central Tibet).

ཀ་ཙེ་གསལ་ཆེན་པོ *Ka-tshigs chen-po* the title of a Buddhist work on the genealogy of the Kings of Tibet (*Gyal. S.* 28).

‡ ཀ་ཡ་གོ་ཁུ་ཡི *gaya-gauri* described as རྩ་ཤིན་ཏུ་མཐོ་བའི་རྩེ་ལྷ་ཁྱུང་ལྷ་ཁྱུང་ཀྱུ་མཆོད་རྟེན་ཞིག་གི་མིང་། (*Dsam.*) "n. of an Indian *Chaitya* situated on the high hill (of *Gayā Gauri*)."

ཀ་ར I: *ka-ra* མཚོར་ sugar: ཀ་ར་དང་ཡལ་ར་དང་ཆ་མཉམ་དུ་བཟུང་གིང་། ཤོ་རྩ་མེ་ནའི་ཙེ་བའི་ཆང་ལ་བཟུང་ན་ཆུ་མའི་ཕྱུ་ལུག་པར་བྱེད་རྒྱུ་། having taken sugar and arsenic in equal parts, if beer made from the root of *Çobhajana* be drunk, the gravel of the bladder will be ejected; ཀ་ར་དཀར་ལྷག་ *ka-ra dkar-smug* brown sugar; ཀ་ར་དཀར་ལྷག་ཕུར་སྒྲུང་ཁ་བཟུང་བ། a kind of brown crystallized treacle and honey; ཀ་ར་རྩྭ་ *ka-ra tog-tog* loaf sugar, sugar in lumps; ལྷ་ཁྱུང་མོ་ཀ་ར་ *Rgyal-mo ka-ra* sugar from *Rgyal-mo Roñ*, situated on the confines of Tibet and China; ཕྱེ་མ་ཀ་ར་ *bye-ma ka-ra* powdered sugar, or granulated sugar; ཤེས་ཀ་ར་ *cel-ka-ra* rocky candy (*K. g.* 3 46).

ཀ་ར II: tent-pole; ཀ་ར་ཕྱིག་པོད་ *ka-ra sdig-pod* a tent-pole with a grooved bulb on top used in some countries; ཀ་ར་ཕྱིག་མེད་པ། or ཀ་ར་ཕྱི་མེད་མེད་པ། a tent-pole without a grooved bulb on top.

‡ ཀ་ར་ཀླེ *ka-rañ-dsa* करंज, मर्कटी, प्रलीय a medicinal fruit or berry; n. of the tree *Pongamia glabra* and *Verbesina scandens*. ཀ་ར་ཀླེ་ཐོ་བའི་མེ་རྩིས་ལྷུང་། *karañdsa* produces natural warmth (in the stomach).

Syn. ལུ་ཕྱེད་ལྷུས་ *rul-byed skyes*; མར་གྱི་གང་ *mar-gyi gañ*; རྩེ་དུང་མ་ *rtsod byed-ma*; རེམ་ལྷུས་དུང་བ་ *hjam-hbras dbye-wa*; རྩེ་གསལ་ལྷག་པ་ *tshigs drug-pa*; རྩེ་མ་ལུས་ལྷུས་ *sñe-ma lus-leib* (*Mñon.*).

‡ ཀ་ར་ད *ka-ra-da* n. of a bird, the cry of which is like the sound of a drum. It is described in Buddhist books as like fire in colour, and as located in the abodes of the *Asura* (*K. d.* 2 15).

ཀ་ར་ན་ཏུས་ *ka-ra-na-jus* a kind of fine Chinese satin (*Jig.*). ཀ་ར་ན་ཏུས་དམ་ཏུས་མ་སྟགས་ཆོས་དང་རིས་མའི་དབྱིབས་ཀྱིས་ཤེས་བྱས་སོ། the kinds of satin (called) *karanajus* and *damjus*, &c., are distinguished by their colour and the shape of the figures on them.

ཀ་ར་ན་རུས་ *ka-ra-na-rus* a kind of Chinese satin: ཕང་ཁེབས་ལམ་ཐེར་ཀ་ར་ན་རུས་དང་ཏ་ཞིང་དག་ལས་བྱས་ aprons are mostly made of *karanarus* and *ta-shiñ* satin.

ཀ་ར་ནང་ *ka-ra-nañ* in the mystic language of the *Dākinī* of Tibet=the food of pigs (*K. g.* 27).

‡ ཀ་ར་བི་ར *ka-ra-bi-ra* or ཀ་ར་མི་ར *ka-ra wi-ra* करवीर 1. a fragrant oleander, *Nerium odorum*; a species of *soma*; a

† ཀ་ལན་ད་ཀ *Ka-lan-da-ka* कलन्दक
1. a town. 2. an individual: ཀ་ལན་ད་ཀའི་ཐུང་
དུ་ཕྱིན་ནས། having arrived at the town of
Kalandaka: དེ་ནས་ཀ་ལན་ད་ཀའི་བྱ་ཚུ་དང་ལྗན་པ་
བཟང་ཕྱིན་ཕྱང་བས། then appeared Zañ-jin the
long-lived, son of Kalandaka (*K. d. 3.*
34).

† ཀ་ལན་ཇའི་ཀ *ka-lan-dsa-ri-ka* कलञ्ज-
रिक् 1. a flowering plant; also the flower
used in *yajña*—sacrificial fire (*K. g. 5 33*).
2. belonging to कलञ्ज, an animal struck
with a poisoned arrow; tobacco.

† ཀ་ལམ་ཀ *ka-lam-ka*, described as ལུལ་
ཞེག་གི་མིང་, n. of a place in Ancient India
(*Dsam. 14*).

† ཀ་ལམ་བ *ka-lam-ba* कलम्ब the pot-herb
Convolvulus repens, *Menispermum calumba*;
a medicinal plant: ཀ་ལམ་བའི་ལོ་མ་རྩམ་ན་ཁམས་
འཕེལ་ལོ། the leaf of *Kalamba* when eaten
improves health (*K. g. 3 44*).

† ཀ་ལྷ་པ *ka-lá-pa* कलाप 1. an aggre-
gate of many accomplishments; an
accumulation of excellent and wonderful
properties in one place or thing (*Lexx.*).
2. the Buddhist Utopia; the capital of
the fabulous kingdom of S'ambhala.

ཀ་ལི *ka-li* an abbreviation of the word
ka-pa-li, a skull (*Lexx.*).

† ཀ་ལི་ཀ *ka-li-ka* 1. described as
མེ་རྩོག་མཆོད་པ་ཀའི་འབྲས་ཕྱེད་མིང་། the fruit of the
magnolia flower-plant; a bud of that flower
(*Mñon.*). 2. prob. कलिकार, a plant bearing
a nut which is used as a febrifuge, grey
Bonduc.

† ཀ་ལིང་ག *Ka-liñ-ga* or ཀ་ལིང་ཀ *Ka-liñ-*
ka कलिङ्ग 1. one of the thirty-six Buddhist
sacred places said to be situated at a
distance of 60 *yojana* S. E. of Gayā—also

the birth-place of Vis'wantara (*Duś-ye.*
39). 2. a bird, a native of an island or
maritime province of India bordering on
the Indian Ocean (*K. d. 2 15*).

ཀ་ལེ *ka-le* or ཀ་ལེབ *kaleb* saddle-
cloth (*Jä.*).

† ཀ་ཤ *ka-ṣa* = སྤང་རྩི *spañ-rtsi* (*Nag.*)
a species of grass (*K. d. 2 91*); ལྷུ་མ
Saccharum spontaneum.

† ཀ་ཤི་ཀ I: *ka-ṣi-ka* the finest Benares
muslin; cotton cloth of the finest texture
formerly manufactured in Benares; ཀ་ཤི་
ཀའི་རས་ཀ་ཤི་ཀའི་རས་ཀ་ཤི་ཀའི་རས་ Benares muslin which
in ancient times was of great repute. It
is said that even the gods longed to wear
clothes made of this material. According
to *Cs.* *ka-ṣi-ka* means a kind of flax as
well as linen cloth; ཀ་ཤི་ཀའི་རས་དཀར་པོ། white
Benares linen; ཀ་ཤི་ཀའི་འབྲུ་ལྷུ་ the oil of
kaṣika grain, prob. linseed oil.

† ཀ་ཤི་ཀ II: of Kāshi (Benares); an
inhabitant of Benares.

ཀ་ཤི་ཀ་ཐུ་མ *ka-ṣi ka phra-mo* fine flax;
Benares muslin.

ཀ་ཤིས *ka-ṣis*, abbr. of ཀ་ཤི་ཀའི་རས་, cotton
cloth.

† ཀ་ཤི་རུ *Ka-ṣi-ru* n. of a place or
island in the Indian ocean (*K. d. 5 319*):
ཆམ་བེ་ one of the nine divisions of Jambu-
dvīpa.

ཀ་ས *ka-sa* the colloq. form of the
expression བཀའ་གསལ་ *bkañ gsal*, a definite
order or clear message. According to
Jä. *kasa* and *kaso* are mutilated forms
of བཀའ་བརྒྱལ་ *bkañ bṣtsal*, meaning in *Ld.*
“yes, sir; very well, sir; at your service.”

† ཀ་སན་ཀ་ར *ka-san ka-ra* ལྷུ་གར་གྱི་ཐུང་
ཁྱེད་ཞེག་གི་མིང་ “n. of a city of Ancient India”
(*Dsam. 25*).

ཀ།

† ཀ་ཏ་ཏ་ཡ་ན་གྱི་ལ *Ka-ha-na ya-na gi-la* n. of an Indian Pandit (*Yig.* 30).

† ཀ་ཀ་ཀུ་ཏི་པ་ *Kak-ku ti-pa* n. of an Indian Buddhist sage (*K. dun.* 52).

† ཀ་ཀོ་ལ *Kako-la* ककोल a secret abode of the *Dākinī* (*K. g.* 337).

ཀག *kag* or ཀག་མ *kag-ma* mischief, harm, danger (*Lex.*); ཀག་or ཀེག་or ཀླག་implies some accident or injury; ཀག་གིས་ལངས་= ཏད་ཀྱིས་ལངས་ *had-kyis lañs* fleeing from harm; ཀག་གིས་ལངས་ནས་འགྲོ་བ། going from a place which has not suited one owing to bad luck or any accident; also to run away from a place from fear; adv. ཀག་གིས་ suddenly (*Sch.*).

† ཀག་ཀ་ཡ *kag-ka-wa* कग्कव n. of a species of bird living on the Vulture-peak Hill near Gayā (*K. ko.* 7).

† ཀ་ཏ་ཀ *kañ-ka* कक, जलाटन 1. crane. 2. in Tibet a bird that feeds on dead bodies and is therefore called དུར་བྱ *dur-bya* the bird of the cemetery.

† ཀ་ཏ་ཀ་ར *kañ-ka-ra* ककर 1. n. of a flower described as growing on the Vulture-peak Hill of Gayā (*K. ko.* 4). 2. prob. ककरोल the plant *Alangium hexapetalum*.

ཀ་ཏ་དང་ཀིན་ *Kañ-dañ-kiñ* prop. n. of a terrific deity, a *Dākinī*. When the monastery of Sam-ye was built, the image of *Kañ-dañ-kiñ* was placed on the first floor of the principal temple (*Gyal. S.* 87).

† ཀ་ཏ་ཚ་རྟ་ *Kañ-tsha-rañga* a place in Ancient Bengal, called Gaur in the Indian language and *Gha-broñ* in the colloq. of Tibet (*S. Lam.*).

ཀད *kad* in *Ld.* sometimes used instead of the affix ཀ *ka*, e.g., གཉིས་ཀད *gnis-kad*, ཅང་ཀད *tsaṅ-kad*; also མཉམ་ཀད *mñam-kad* (*Jä.*).

ཀན I: *kan* (see ཁ་ཀ་ཏ་ *kha-na*) the side or bank: སྤེ་རྒྱུ་པར་ཀན་ན་ཇག་པའི་ཡུལ་ཡོད་པ་ལ། on the further bank of the river *Sri-chu* there being a country of brigands (*A.* 27).

ཀན II: also spelt སྐན་ *skan*, to cease absolutely from: ད་ནི་ཚགས་ཅང་ཕྱད་དེ་ཀན། “now give up anger and passion”; ག་རེ་ཀན་ cease to tell anybody. Here the word ཀན *kan* is an emphatical prohibition (*Bon.*).

ཀན III: 1. ཀ་ལུ་ the palate; in *pad-kan* phlegm; lit. the plywer of the palate. 2. ཇར་ཀན་ that seizes or takes away by force. 3. ཀལ་ཀན་ a thorn; an illness; a disease (*Lex.*). 4. n. of the pulse felt with the middle finger called *kan-ma*.

† ཀ་ན་ནི་ཀ *Kan-ni-ka* कर्णिक district in the east of India (*K. d.* 267).

† ཀ་ན་རྒྱ་ཁྱུང་པོ་ (lit. the daughter of the hunchback) कान्यकुब्ज, also written ཀ་ར་རྒྱུ་ཡུལ་ *Kar-nyahi yul*, a city in Ancient India, the capital of which was *Kānya-kubja*, the modern Kanouj (*K. du.* 5 131).

ཀན་མ *kan-ma* the middle finger.

† ཀ་ན་ཅི་ *Kan-tsi* काञ्ची n. of a province, and also that of a city of Buddhist fame in Southern India (*Dus-ye.* 39).

† ཀ་ཏ་ཏ་ཀ་རི་ *kan-ta-kā-ri* कण्टकारि a wild *Rubus*; n. of a plant, *Solanum jacquini*; also the fruit of this plant; a drug useful in stopping fever; a thorny stick.

Syn. རིགས་ལྗན་མ *Rigs ldan-ma*; ལུལ་འཁོར་སྐྱེས *yul hkhor skyes*; ཐག་ལྗན *stag ldan*; ཚེ་ལྗན *tshe ldan*; ཚར་མ་ཅན *tsh r-ma can*; རྩ་བ་མའི་རིག་བྱ *rtsub-mohi reg-bya*; རྩལ་མའི་མ *phyogs med-ma*; སྐུ་ལྗེད *skul byed* (*Mñon.*).

ཀའ་རྒྱལ *kab-kob* = ཀྱ་བ་གྱུར་བ་ hide ; untanned skin (*Nag. 5*).

ཀའ་ཤ *kab-cha* shoe ; leather shoes of Hindu fashion used by the wealthier Tibetans (*Jä.*).

† ཀའ་ཀ *kam-ka* = ཀར་ཀ *kañ-ka*, ཇ་ལ་ར་ན *ja-la ta-na* ཇ་ལ་ར་ན crane.

† ཀམ་བེ་ལ *kam bi-la* a kind of tree growing on the Vulture-peak Hill near Gaya (*K. ko. 7*); prob. the plant *Crinum Amaryllaceae*.

† ཀམ་བོ་ཤ *Kam-bo-dsa* ཀམ་བོ་ཤ 1. a country in the north-west of India (*Vai. sn.*), written *Kampo-rtse* (*Jä.*); n. of a fabulous city said to have contained an area of a hundred *yojana* (*S. Lam.*). 2. modern Cambodia, anciently called Champa.

ཀམ་བོ་ཤ་ཀ *Kam-bo-dsi-ka* n. of the country, also of the people, as well as of articles that come from it (*K. du. 5 148*).

ཀཱ *kahu* water-melon (*Sch.*).

ཀཱ་ཤིས *Kahu-his* n. of a Chinese minister (*Yig. 24*).

ཀར *kar*, also *kar-kar*, great pain ; suffering (*Lex.*); ཀར་ཀར་བྱུག་ལངས་པ་ aching pain (*Nag. 4*).

ཀར་ལངས་པ་ *kar lañs-pa* = ཀར་བྱུག་ལངས་པ་ *naḍ zug lañs-pa* (*Nag.*), irritation or pain in sickness ; exacerbation.

† ཀར་ཀྱ *karka-ta* or ཀར་ཀྱ་ཅན་, the constellation of "Cancer." It is represented by the frog (ཐལ་པ་) in Tibet.

† ཀར་ཀྱེ་ཏ *karke-ta* = ཀར་ཀྱེ་ཏ་ན་ ཀར་ཀྱེ་ཏ་ན་, described as རྩ་བ་ལྗན་མའི་པ་, a yellow gem or precious stone (*K. d. 4 295*).

ཀར་སྐྱེན *kar-skyin* loan ; in polite language v. སྐྱེན *skyin* (*Jä.*).

ཀར་རྒྱལ *Kar-rgyal* a *Nāga* (*S. kar.*).

ཀར་རྒྱུད *Kar rgyud* members of the line of the *Karma-pa* hierarchy ; also an abbreviation of the expression *Karma-paḥi-rgyudpa*.

ཀར་ཆག *kar-chag* (also written རྒྱུ་ཆག) a register ; list ; index.

† ཀར་ནི་ཀ *kar-ni-ka* ཀར་ནི་ཀ, ཀར་ནི་ཀ་ར་ n. of a flower of the shape of an ear-ring (*K. g. 2*); the flower of the tree *Pterospermum acerifolium* and of *Cassia fistula*.

† ཀར་ཏ་པ་ར *karṇa kṣa-ra* = ཏ་པ་ར *tsha-la* borax (*Sman. 484*).

† ཀར་ནི་ཀ *karni-ka* in mystic language = རྩ་བ་ལྗན་མའི་པ་, a bell (*K. g. 27*).

† ཀར་མ *kar-ma* = རྩལ་མའི་མ *hphrin-laṣ* or ལས་ཀྱི་མ་ཀམ་ commission, service ; action ; work ; that which is produced from action ; ཀར་མ་པ་ *Karma-pa* (in Nepal called ཀར་མ་པ་) n. of a *Tāntrik* school of Buddhism. The head of that school in Tibet holds the title of *Rgyal-wa Karma-pa*. The followers of the school are generally designated by the name of *Karma-pa*.

ཀར་མ་གཉིས་པ་ *Karma-gñis-pa* the second head of this sect, named *Pakṣi* or *Bakṣi*,

≡≡≡

was invited to China by the Emperor Kublai Khan. The third chief, called *Karma Rañ-byuñ rdorje*, was invited to Peking by the Emperor Temur Toakwan. The fourth *Karma Rol pañi rdorje* was a friend of the last monarch of the Mongol dynasty. The fifth *Karma De bshin gcegs-pa* was invited to China in the reign of the Ming Emperor Yunglo (*Loñ. a 10*).

ཀམ་བཏན་ཤྲོང་ *Karma bstan skyoñ* the last of the *Sde-ba Gtsañ-pa* or rulers of Tsang and U whom the Mongol Chief Gu-shi Khan overthrew (*Loñ. a 15*).

ཀར་མ་བཤེ *Kar-ma ba-dsra* कर्मवज्र n. of an Indian pandit who worked in Tibet for Buddhism (*J. Zan.*).

ཀར་སྐྱུག *kar-smug* or ཀར་སྐྱུག་པ *ka-ra-smug-pa* brown sugar or treacle (*Jig.*).

ཀར་ཡོལ *kar-yol* (also written དཀར་ཡོལ, meaning white ware) porcelain; china-ware; a china cup.

ཀར་ལང་བ *kar-lañ-wa* to stand up; to rise suddenly (*Jä.*).

† ཀར་ཤ་པ་ནི *kar-ṣa-pa-ni* कार्षापण 1. a coin in Ancient India, or a weight of varying value; a *tola* or one *rupee* weight of gold; the value of two Tibet *sho*: མ་རུ་ལྷ་མོག་མ་སྤྲ་ཀ། *ma-nu lña sogṣ mā-ṣa-ka*, དེ་ནམས་བཏུ་ལྷ་ཀར་ཤ་པ་ནི། *de-rnamṣ bcu-drug kar-ṣa-pa-na*, དེ་བཞི་ནི་གསེར་སྤང་འོ། *de bshi ni gser-srañ-ño* (*Nag.*) five *manu* make a *māsaka*, sixteen *māsaka* make a *kar-ṣa-pa-na*, and four of these make a gold *sran* (i.e., half a *tola* of gold). 2. རུ་ཤ་པ་བཏུ་ལྷ་ཀར་ཤ་པ་ནི། *bu-ṣa-pa bcu-drug kar-ṣa-pa-ni* the “value of 1,600 *cowries*.” 3. कार्षापण a coin or weight of different values = *karṣa*: if of gold, weighing sixteen *māsa*, which are variously calculated; if of silver, in value equal to 16 *pana* of *cowries*, i.e., 1,280

cowries, commonly termed a *kahan*; if of copper, it weighs 80 *raktika*, or the same as of gold, about 176 grains.

ཀར་ལུབས *kar-ṣubṣ* (abbr. of དཀར་ཡོལ་གྱི་ལུབས *dkar-yol-gyi ṣubṣ*) the cover of a china tea-cup, generally made of iron, brass or silver: ཀར་ལུབས་ལ་བྲེ་བཏུ *kar-ṣubṣ-la bre-bcu* (*Rtsii.*) “for the cover of a tea-cup made of silver (the price is) 10 *bre*.”

ཀར་ས *kar-sa* n. of a kind of brick-tea; also called ལྗང་ཇ *ljan-ja* (green tea) or ལྗང་ཇ་པ་རི *ljañ-ja pa-ri*; also the tea that comes from the Chinese district of Jañ: ལྗང་ཇ་པ་རི་ནི་ལ་ཀར་ས་ལོང་མཁེར་གཏིས་, ད་ལྟ་ལྗང་ཇ་ཞེས་སུ་གྲགས་མོད་ཀྱིས། by the Jang route (come) both *Karṣa* and Bod-thing (teas), now well known as Jang-ja (*Jig. 23*).

ཀར་སོག *Kar-Sog*, an abbr. of *Kar-ma-pa* and *Sog-po*, followers of the *Karma-pa* sect and the Mongolians.

ཀརྲི་སྒང *Karti sgañ* n. of a place in Tibet.

† ཀལྱ *kalpa* for བསྐལ་པ *bṣkal-pa* कल्प, an age; a mythical period of time.

† ཀཱ་ཀ *kā-ka* काक a crow.

ཀཱ་ཁི་ལ *kā-khi-la* (mystic) door; entrance (*K. g. f 28*).

ཀཱ་ཁྱི *kā-hji* = ཀྱི *kwa-tsi* a shirt; a Chinese jacket (*Sch.*). In Chinese *Kua-tzu*.

† ཀཱ་ཏྲ་བུ་མོ *Kā-tya bu-mo* described as དབང་ཕྱུག་གི་བཏུན་མོ་ལུ་མ། the goddess *Umā*, wife of *Dwañ dphyug* (*Mñon.*).

ཀཱ་ཏ་ཀ *kā-ta-ka* fish (*Schtr.*).

† कपाळी *kā-pa-lī* कपाळ human skull;
cup made of skull : दध्वाक्षमसंस्तुतं चरं पुनः शिख-
यन्ति च वदन् । (A. 121) having made the
silver pieces green, (he) put them in the
skull-cup.

† कावेरी *Kā-be-ri* कावेरी the river
Cauvery in Mysore, a river said to be half
a *yojana* broad and 300 *yojana* long. On
the banks of this river are flower gardens
(*K. d.* २ 268).

† † कृत्तिका *kā-tsi-kā* 1. कृत्तिका, also as कृत्तिका, a species of bamboo which when bent by the wind is said to emit fire (*K. d.* २२८७). 2. कृत्तिका a plant bearing a red and black seed used as a weight, *Arbus precatorius*; or another plant bearing a pungent seed, *Nigella Indica*.

† क॒रि॒का *kā-ri-kā* कारिका aphorism ;
purely Sanskr̥t yet largely used in
Tibetan works (ཀ་རི་ཀ་ १) ; = མཇུག་པུས་པ་
a *Sûtra* or *Udana* in verse.

† कालको *Kā-la-ko* a country beyond
the sea into which the Indus flows and
where the finest coral grows (probably
a marine province or island in the Persian
Gulf) (*K. d.* २ 280).

‡ ཀླུ་ལྗང་མཛེས་ *kā-la śho-bṣaṅ* deep
blue-black colour (*Sch.*).

१२१ *Kā-ṣa* काश 1. a city in Ancient India which was twenty *yojana* in area (*S. Lam*). 2. a sort of grass, *Saccharum spontaneum*.

ཀྱ ཀྱ *kwa* or ཀྱ *kye* Oh ! ཀྱའི་གྲོགས་པོ་
kwahi grogs-po Oh friend !

𑀓𑀺𑀭𑀸 *kwa-ye* an exclamation used in calling some one, generally a subordinate.

ॐ *ksha* this word in its mystic signification is symbolic of the source of all *Dharma* (matter and phenomena), and demonstrates that they are subject to eternal change.

‡ क्खेत्रपाल *kṣe-tra pā-la* क्षेत्रपाल (*Schr.*)
a deity protecting the fields ; in Budh. a
guardian of the province of a Buddha's
work.

𑌕 *ki* numeral for thirty-one.

𑖀𑖀 *ki-ki* a hortative utterance in
 the invocation of spirits: 𑖀𑖀 𑖄𑖄 𑖂𑖂 𑖂𑖂 𑖂𑖂 𑖂𑖂 ।
 “Hail, O, ye gods! to-day is warm!”

ཀི་ཀཱན *ki-kañ* 1. wild leek (*Sch.*). 2.
 described as མ་བདག་གི་མིང་ n. of a demi-god,
 a *Nāga*. It is inauspicious to do any
 work of merit when *Kikañ* comes near.

𑂔𑂱 *ki-gu* a hook; the vowel sign *i*, which resembles a hook in shape.

ཀེ་རྒྱུ་ *ki-rgyuu* a mystical invocation signifying "Lord": ཀེ་རྒྱུ་ང་མེ་རྩོམ་ཞེས་པ་ཅན། "O Lord, be appeased by this prostrate (devotee)." It is a mystic charm to propitiate the *Bon-po* deity, called *Çen-gsras Mi-mgon rgyal-po* (D.R.).

‡ कौ०५०॥ *Ki-ta-ka* कितक 1. a *Rākṣasa*
or cannibal demon (*K. d.* ५ 189). 2. a
worm or insect (*Cs.*).

𑂔𑂱𑂔𑂰 *ki-ldir* a shrill shout ; a savage howl.

કોપ *ki-pa* a volume, &c., marked with the letter કો.

𑖦𑖦𑖦𑖦𑖦 *Ku-ku-ra-tsa* कुरुराचार्थं a
 teacher or trainer of dogs; n. of an
 Indian Buddhist sage who was also called
 Kukuripa (𑖦𑖦𑖦𑖦𑖦) (*K. dun.* 45).

ཀུ་ཀུར་ཏ་པ་དྲཱ་ *Ku-kur-ta pā-dā* ལུ་ཀུར་ཏ་པ་དྲཱ་ n. of a hill in Magadha (*Dsam.* 17).

ཀུ་ཀེ *Ku-ke*, erroneously for ཀུ་གེ *Gu-ge*, a part of the province of Nga-ri in Tibet.

ཀུ་ཙོ *ku-co* ཀོ་ལོ་ལོ་ལོ་, ཀོ་ལོ་ལོ་, ཀོ་ལོ་ལོ་ noise, clamour; ཀུ་ཙོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ཀུ་ཙོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ when an old dog barks, go elsewhere without explanation (*S. leg.*). ཀུ་ཙོ་ལོ་ noisy, clamorous; ཀུ་ཙོ་ལོ་ལོ་ལོ་ to speak in a loud voice (meaning nothing); to bawl out; ཀུ་ཙོ་ལོ་ལོ་ to bawl, to cry out, to make a loud noise; ཀུ་ཙོ་ལོ་ a great noise or tumult, an uproar.

ཀུ་ཙོར *Ku-cor*, also ཀུ་ཙོར, n. of a place in Tibet.

ཀུ་དེ་ལོ་ *ku-deñ-he*: See ante ཀུ་ *ku*.

ཀུ་ཐེར *ku-ther* = མཐོ་རིམ་རྒྱུད་ *mtsho-ris rluñ* the heavenly breeze (*Mñon.*).

† ཀུ་ཏ་ལ *Ku-na-la* ཀུ་ཏ་ལ 1. the *manāl* or Himālayan pheasant; also, a bird with beautiful eyes which lives in the fabulous mount Sumeru. 2. the eldest son of As'oka.

ཀུ་ཡ *ku-wa* or སུ་ཡ *sku-wa* (in Chinese: *kua*) སུ་ཡ, སུ་ཡ a gourd; the bottle gourd, *Lagenaria vulgaris*. In the Pema-koi district this fruit is called མ་བུམ་ *a-bum*, i.e., nature's bottle. A bottle made of a dried gourd is also called ཀུ་ཡ *ku-wa*.

Syn. རྣམ་པར་རྒྱལ་ *rnam-par rgyal*; རྣམ་པར་རྒྱལ་ *sdof-bu riñ*; རྣམ་པར་ *dra-wa-can*; རྣམ་པར་ *rñā zlum byed*; རྣམ་པར་ *hbigz byed*; རྣམ་པར་ *hbras mchog*; རྣམ་པར་ *mdah lpags* (*Mñon.*).

ཀུ་ཡའི་གཟེངས་ *ku-wahi gziñs* a float made of long-dried gourds.

† ཀུ་པ་ལ་མེ་རྟོག་ *ku-ba-la me-tog* ཀུ་པ་ལ་མེ་རྟོག་, also རྟོག་, the water-lily; also, the jujube plant, *Zizyphus jujuba* and the fruit of that plant.

† ཀུ་བེར *Ku-bera* ཀུ་བེར, རྣམ་པར་རྒྱལ་ *Kuvera*, the god of riches, the chief of the Noijin known also as *Naga Kuvera* and རྣམ་པར་རྒྱལ་ *Rnam-thos kyi-bu*, the son of *Vaiçravaṇa*. According to some Tibetan writers, *Kuvera* is one of the eight keepers of the horses of *Vaiçravaṇa*. [*Kubera*, or in later Sanskrit *Kuvera*, originally the name of the chief of the evil beings of darkness bearing the epithet *Vaiçravaṇa*; afterwards the god of riches and treasures, and is regent of the northern quarter of the world, which is hence called *Kubera-gupta-dik*. *Kubera* is the son of *Viçrava* by *Idaviḍa*, the chief of the *Yakṣa* and a friend of *Rudra*.] (*M. Wills.*).

ཀུ་བྱི་མང་གེ *Ku-byi mañ-ke* a Bon deity who resembles the *Bodhisattva* Jampal; the god of learning and wisdom among the Northern Buddhists (*D.R.*).

ཀུ་མར *ku-ma-ra* = གཤེར་མཚོག་ *gser-mchog* གཤེར་མཚོག་ leaf-gold (from China brought by way of Ceylon); it is described in (*Mñon.*): གཤེར་མཚོག་པའི་གཤེར་མཚོག་ gold exported from Lankā (Ancient Ceylon).

† ཀུ་མུད *ku-mud* ཀུ་མུད the water-lily which opens at the appearance of the moon; said to be *Nymphaea esculenta*; ཀུ་མུད་ཚལ་ = ཀུ་མུད་ལི་ནག་མཚལ་ a bush or cluster of water-lilies.

Syn. ཡུ་པ་ལ་དཀར་པོ་ *ut-pa-la dkar-po*; རྣམ་པར་ *zla-wahi dri*; རྣམ་པར་ *sa-mos*; རྣམ་པར་ *sa-dgah*; རྣམ་པར་ *sahi gdu-gu*; རྣམ་པར་དཀར་པོ་ *steñ hthun dkar-po*; རྣམ་པར་དཀར་པོ་ *zla-was dgah*; རྣམ་པར་ *sita*; རྣམ་པར་ *sa-sgrog*; རྣམ་པར་ *sa-stobz*; རྣམ་པར་མཚལ་ *mtshan-mo bshad* (*Mñon.*).

† ཀུ་མུད་གྲོགས་ *ku-mud grogs* = བསེལ་ཟེར་ *bsil-zer* or ཟེར་ཤིང་ *sla-hod* moonbeams (*Mñon.*).

† ཀུ་མུད་དགའ་ *ku-mud dgra*, v. རྟེ་མ་ *ñi-ma*, the sun (*Mñon.*).

† ཀུ་མུད་ཅན་ *ku-mud can*, v. ཀུ་མུད་ཅམ་ *ku-mud-tshal* (*Mñon.*).

† ཀུ་མུད་གཉེན་ *ku-mud-gñen* རྒྱུ་མུ་འབྲུ་ lit. the friend of the water-lily; the moon.

† ཀུ་མུད་ལྗན་ *ku-mud-lan*, v. ཀུ་མུད་ཅམ་ *ku-mud-tshal*.

† ཀུ་མུད་ལོ་མ་ *ku-mud lo-ma* = ཤིང་ཡོངས་འདུ་མ་ བརྟེན་ | a medicinal plant of the lily species (*Mñon.*).

† ཀུ་མུད་ཅམ་ *ku-mud-tshal* a cluster of water-lilies.

† ཀུ་ཏྲེ་ *ku-dsa* རྒྱལ་ 1. a tree; lit. that which grows on the earth. 2. the planet Mars.

ཀུ་ཏྲེ་ *Kuhi* a devil or demon in Chinese demonology. In Chinese *Kuei*.

ཀུ་ཏྲེ་ཤིན་ *kuhi-çin* a class of evil spirits (*Grub.*). In Chinese *Kuei-shen*, "devils and gods."

ཀུ་ཏྲེ་ཅང་ *kuhi-tsañ* a Chinese work on divination (*Grub.* 5).

ཀུ་ཡ་ *ku-ya* sediment of urine from which Tibetan physicians diagnose disease (*Med.*).

† ཀུ་ར་ར་ *ku-ra-ra* རྒྱལ་ར་ = རྒྱལ་ར་ n. of a bird; an osprey (*Mñon.*).

† ཀུ་ར་བ་ཀ་ *ku-ra-ba-ka* རྒྱལ་བ་ or རྒྱལ་བ་ the crimson amaranth; a purple or yellow *Barleria*; the blossom of the amaranth or *Barleria*.

† ཀུ་ར་ཏ་ག་ *ku-rañ-ga* རྒྱལ་ the deer; also རྒྱལ་ཅན་ *srog-chags* an insect (*K. d.* 462).

† ཀུ་རུ་ *Ku-ru* རྒྱལ་ a city in Ancient India near Delhi one *yojana* in area; also a province (*S. Lam.* 20).

† ཀུ་རུ་ཀུ་ལ་ལེ་ *Ku-ru-kul-le* རྒྱལ་ཀུ་ལ་ a female Buddhist deity associated with Kuvera, the god of wealth; is goddess of might and power; she is also called རྒྱལ་ཀུ་ལ་ (*Vidyā*). The first sovereign Dalai Lama is said to have acquired great power by propitiating this deity.

† ཀུ་རུ་ཕིན་ད་ *ku-ru-pin-da* = རྒྱལ་ཤ་ཏྲེ་ *sha-ñe* 1. རྒྱལ་ཕིན་ lead. 2. a fragrant grass, *Cyperus rotundus*; the bud of a flower. 3. a ruby; cinnabar.

† ཀུ་རུ་བན་ད་ *ku-ru ban-da*, v. མོན་ལུག་ *mon-lug*, the breed of sheep in the sub-Himālayan countries (*Mñon.*).

ཀུ་རེ་ *ku-re* or ཀུ་རེ་མ་ *ku-res* རྒྱལ་, རྒྱལ་, རྒྱལ་, རྒྱལ་ sport, diversion, jest, horse-play; ཀུ་རེ་ཕྱིན་ to jest; ཀུ་རེ་ཕྱིན་ for the purpose of amusement or fun; ཀུ་རེ་ཕྱིན་ རྒྱལ་ཕྱིན་ | རྒྱལ་ཕྱིན་ རྒྱལ་ཕྱིན་ not liking, disgusted with, amusements.

† ཀུ་ལ་ཀ་ *Ku-la-kā* རྒྱལ་ཀ་ a *Srin-mo* (goblin) that lived only on lotus flowers and lotus-honey, and resided in the fabulous island of *Ramamo* (*K. d.* 280).

† ཀུ་ལ་ན་ཏ་ *ku-lan-ta* རྒྱལ་ན་ the country inhabited by an aboriginal race of people (*Dus-ye.*).

† ཀུ་ལ་ལ་ *Ku-lā-la* for ཀུ་ལ་ལ་ *Ku-na-la*.

ཀུ་ལུ་ཏ་ *Ku-lu-ta* a place situated in the south-east of Kashmir, now called Nyûn-ti by Tibetans, by Hindus *Kulu* (*S. Lam.* 19).

† ཀུ་ལ་ *ku-ça* 1. རྒྱལ་, རྒྱལ་ the sacred grass used in certain religious ceremonies both by Brahmans and Buddhists;

ཀུ་སུ་ལུ་ཐུད་པ་ *Ku-su-luhi spyod-pa* the practice of the *Shaman* or Buddhist exorcists; ཀུ་སུ་ལུ་ཐུད་པ་མཛད་པའི་མེ། (*A. 26*) when practising the rites of a *Ku-su-lu* exorcist.

ཀུ་སུ་ལུ་ *ku-su-lu-pa* is a word of *Tantrik* mysticism, its proper Tibetan equivalent being གཙོད་པ་ *gcod-pa*, the art of exorcism. The mystic *Tantrik* rites of the *Avadhauts*, called *Avadhūtipa* in Tibet, exist in India.

ཀུ་སེ་རྫོང་ *Ku-se-rdsoñ* n. of a fort and also that of a district in ཁམས་ *Kham*s (*S. kar.*).

ཀུ་བསྐྱོ *ku bswo* the shrill ejaculation *swō, swō*, &c., made at the time of sacrifice to the earthly gods, demi-gods and spirits by priests, &c., in Tibet: ལྷ་ཡི་དམག་རྩེགས་བསམ་གྱིས་མེ་བྱ་བས་བསྐྱོར་ནས་ཀུ་བསྐྱོ་ཆེ་ the celestial troops in inconceivable numbers surrounding them gave vent to *bswo-bswo*.

རྩྭ་ཀུ་ *ku-hu* རྩྭ་ the cry of the Indian cuckoo; ཀུ་རུ་མཁོན་ལྔ་ རྩྭ་ཀུ་ the cuckoo, i.e., the bird that cries 'koo-hoo'; acc. to *Cs.* a kind of ring dove.

ཀུ་རྩྭ་ *ku-hrañ* sheep and goats: གཤེན་པོ་རྩྭ་མཁས་ཀྱིས་ཀྱུ་འབྲས་ཀྱི་ཐོན་རྩྭ་མཁས་ཀུ་རྩྭ་དང་མ་ཉེ་དང་མཛོ་རྩྭ་རྩྭ་མང་ལ་སོགས། (*G. Bon.*) among the followers of Shenrab the *Bon-po* of the *Rgyu* and *Hbras-po* sects sacrifice sheep and goats, buffaloes, dzo, mules, camels, &c.

ཀུག་ *kug* crooked; a hook; གྱི་ཀུག་ *gri-kug* (the *kukri*), a curved knife; short sabre; ལྷགས་ཀུག་ *lcags-kug* an iron hook; ཉ་ཀུག་ *ñā-kug* a fish-look.

ཀུག་ཀུག་བྱེད་པ་ *kug-kug byed-pa* to bend, curve, clinch (a nail) (*Jā.*).

ཀུག་ཀུག་ *kug-kug* altogether crooked; ཀུག་པ་ཉིད་ *kug-pa-ñid* crookedness (*Cs.*).

ཀུག་རེ་ *kug-rtse* cuckoo in *W* (*Jā.*).

ཀུ་ཀུ་ *Kuñ-ku-na* possibly the province of Konkan in Western India (*S. Lam. 33*).

རྩྭ་ཀུ་ *kuñ-kuma* རྩྭ་ saffron. Tibetan ཀུ་ཀུ་ is evidently a corruption of the Sanskrit word.

རྩྭ་ཤ་ར་ *Kuñ-dsa-ra* རྩྭ་ a fabulous silver mountain situated beyond the great sea and at a distance of 2,000 *yojana* to the south of *Nīma ldan*, where the sun never sets. It is full of precious stones, such as lapis lazuli, sapphire, &c., and on the sides of this mountain there grows a species of tree producing a race of men who live only one day; they are born at dawn, they begin to walk after day-break, in the morning they are youths, towards evening they grow old, and at sunset they die (*K. d. 276*).

ཀུན་ *kun* བཤི, གཤི, གཤི་མཁས་, སེའོ་ all, entire, the whole; གྲུ་ཡི་ཁྱུང་བྱ་ཀུན་ནས་། from all pores of the hair; དེ་དག་ཀུན་ all those; གཞན་ཀུན་ all the others; ཀུན་མཁས་ཅད་ all, every one included; ཀུན་གྱི་ཐོས་པ་ལ་ in the hearing of all; མེ་ཉྱལ་འདི་ཀུན་བསྐྱེད་པར་བྱ་ all these flowers should be strewn about; ཀུན་གྱིས་མཛོང་བ་ seen by everybody; དུས་རྒྱུ་ལ་ཀུན་ or རྒྱུ་ལ་ཀུན་ time without interruption; at all times; colloq. ཀུན་ལ་ *kun-la* means "everywhere."

Syn. མཁས་ཅད་ *thams-cad* all; རྩྭ་སྐྱེད་ཀུན་ *snatshogs* various kinds; མ་ལུས་ *ma-lus* without leaving anything behind; རྩྭ་པར་ *zad-par* exhaustively; ལྷག་མེད་ *lhag-med* without remainder; ལུས་མེད་ *lus-med* nothing left (*Mñon.*).

ཀུན་དབྱེ་ *kun-dkyil*, same as ཀུན་གྱི་དབྱེ་ *kun-gyi dkyil*, in the midst of all; in the middle of all; at the centre.

ཀུན་དྲིམ *kun-dkris* (*kun-ti*) = རྩོད་མོངས་ *ñon-moñs* lit. that which binds all; misery, moral corruption, general corruptness, sin.

ཀུན་བཟུང་ *kun-bkram* (*kun-tam*) or ཀུན་ཏུ་བཟུང་ *kun-tu bkram* རྒྱུ་མཁོལ་ strewn about, spread over.

ཀུན་སྐྱེ་ *kun-skye*, same as ཀུན་ཏུ་སྐྱེ་ *kun-tu skye* or ཀུན་ལ་སྐྱེ་ *kun-la-skye* འཕམ་པ་, རྒྱུ་མཁོལ་, རྒྱུ་མཁོལ་, grows everywhere: དུས་དུས་མེ་ཏིག་ ཀུན་ཏུ་སྐྱེ་ flowers grow everywhere in summer time.

ཀུན་སྐྱེད་བྱེད་ *kun-skyed-byed* = རྩིང་ *ñiñ* the heart, mind (*Mñon.*).

ཀུན་སྐྱོ་བ་ *kun-skyo-wa* or ཀུན་ཏུ་སྐྱོ་བ་ *kun-tu skyo-wa* སྐྱོ་བ་, རྩིང་སྐྱོ་བ་, རྩིང་སྐྱོ་བ་, to become penitent; to thoroughly regret: རྩིང་སྐྱོ་བ་ ཀུན་ཏུ་སྐྱོ་བ་ his mind was filled with regret day and night.

ཀུན་སྐྱོད་ *kun-skyod* agitated, moved; agitation.

ཀུན་སྐྱོབ་གླིང་ *Kun-skyob gling* n. of a monastery in Tibet.

ཀུན་ཁེབས་ *kun-khebs* རྩིང་ཁེབས་, རྩིང་ཁེབས་ any cover; the all-encompassing cover, the sky.

ཀུན་ཁྱེད་ I: *kun-khyab* = རྩིང་ཁྱེད་ *nam mkhah* རྩིང་ཁྱེད་, རྩིང་ཁྱེད་ that which encompasses all things; the void space, the sky, the four quarters of heaven.

ཀུན་ཁྱེད་ II: = རྩིང་ཁྱེད་ *Hphrog-byed* རྩིང་ཁྱེད་ he that takes away misery; the all-pervading enemy; the snatcher; the lord of death.

ཀུན་ཁྱེད་ *kun-hkhor* v. ཀུན་ཁྱེད་ཁྱེད་ *kun-bzash hkhor-lo*, a charm in the name of the Dhyani Buddha called Samanta Bhadra.

ཀུན་ཁྱེད་དཔལ་མོ་ *kun-kkyab dpal-mo* = རྩིང་ཁྱེད་ *nam-mkhah* the sky; n. of a goddess (*Yig. k. 16*).

ཀུན་ཁྱེད་མཁའ་ *kun-hkhyams* རྩིང་ཁྱེད་མཁའ་ a wanderer; a beggar, a mendicant who goes to every door for alms.

ཀུན་མཁྱེན་ *Kun-mkhyen* = རྩིང་མཁྱེན་པ་ *thams-cad mkhyen-pa* རྩིང་མཁྱེན་, རྩིང་མཁྱེན་ the All-knowing; the Physician; an epithet of Buddha and also of the highest order of *Bodhisattva*.

ཀུན་མཁྱེན་ཀུན་གྱི་ལྟོ་སྐྱོད་ *kun-mkhyen kun-gzigs* omniscient and all-seeing, referring to the attributes of a Buddha or *Bodhisattva*.

ཀུན་མཁྱེན་ཁྱོད་ཅེས་ *Kun-mkhyen kloñ-chen* a religious teacher of the *Rñiñ-ma* School who founded a sect of his own called *Kun dgah lugs*.

ཀུན་མཁྱེན་ཆོས་སྐྱོང་པ་ *Kun-mkhyen chos-sku hod-zer* the Tibetan hierarch of *Sa-skye*, who, at the request of *Khu-lugs*, the Chief of Horchen, first shaped the Mongolian alphabet.

ཀུན་མཁྱེན་ཉི་མཁའ་ *Kun-mkhyen ni-mahigñen* རྩིང་མཁྱེན་ རྩིང་མཁྱེན་ an epithet of Gautama Buddha (*Yig. k. 83*).

ཀུན་མཁྱེན་དབྱིག་གཞེན་ *Kun-mkhyen dbyig-gñen* n. of a lama who was given the religious title of *Kun-mkhyen*, the all-knowing.

ཀུན་ཁྱེད་ཀྱི་ *kun-khrugs* རྩིང་ཁྱེད་, རྩིང་ཁྱེད་ agitated; anxious: རྩིང་ཁྱེད་ཀྱི་ཀྱི་ཀྱི་ཀྱི་ the waves of the sea were agitated.

ཀུན་ཁྱེད་ *kun-hkhrul* རྩིང་ཁྱེད་ blunder; illusion; also adj. all-delusive; all-wandering.

ཀུན་གྱི་མཐའ་ *kun-gyi mthah* the end or termination of all (merits): རྩིང་མཁྱེན་ཀུན་གྱི་མཐའ་ རྩིང་མཁྱེན་ རྩིང་མཁྱེན་ the end of accumulation is expenditure; the end of rising is fall (*K. d. 330*).

ཀུན་གྱི་གནས་ *kun-gyi-gnas* the basis or abode of all (miseries): རྩིང་མཁྱེན་གནས་ རྩིང་མཁྱེན་ རྩིང་མཁྱེན་ the grounds of misery are disease, old age, and death (*K. d. 333*).

ཀུན་གྱི་རྩ་བ་ *kun-gyi, rtsa-wa*, the root of everything; wisdom, divine knowledge. རྩིང་མཁྱེན་ཀུན་གྱི་རྩ་བ་ རྩིང་མཁྱེན་ རྩིང་མཁྱེན་ This seen or unseen talent has *Prajñā*

།

(absolute knowledge) for its basis, i.e., the root of all things is wisdom (*prajñā*) (*C. gya.*).

ཀུན་གྱིས་བཀུར་བ *kun-gyis bkur-wa* he who is respected by all; a learned man, v. མཁས་པ་ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

ཀུན་གྱིས་ཐུག་བྱས་ *kun-gyis phyag-byas* to whom all paid homage: རིག་རྟེན་ཀུན་གྱིས་ཐུག་བྱས་ཤིང་། *hjig-rten kun-gyis phyag-byas ciñ*, to whom the world has bowed (*K. d. 2 113*).

ཀུན་གྲུབ་ *kun-grub* = ལྷ་བདག་པ་ *zla-wa dgu-pa* or རྩོད་ལྷ་མཆོང་ *ston-zla tha-chuñ* the month of October (*Rtsii.*).

ཀུན་གླིང་ *Kun-gliñ*, same as ཀུན་བདེ་གླིང་ *Kun-bde gliñ*, the place or grove of all happiness; one of the four royal monasteries of Lhasa, this one being situated in the western suburbs.

ཀུན་དགའ་ *kun-dgah* བྱམས་ལྡན་, བོད་མིའི་དུས་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ amuse-ment; great merriment or joy.

* ཀུན་དགའ་རྒྱལ་མཆོག་དཔལ་བཟང་པོ་ *Kun-dgahrgyal-mtshan-dpal-bzang-po* བྱམས་ལྡན་པའི་མིའི་དུས་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ the name of Saskya Pandita (ས་སྐྱ་པཎི་ཏི་ཤེ་).

ཀུན་དགའ་རྩེ་པོ་ *Kun-dgah sñiñ-po* n. of a celebrated lama of Tibet (*Loñ. 2 12*).

ཀུན་དགའ་ནོར་ *Kun-dgah Nor* a lake in Mongolia (*Loñ. 2 21*); probably the Gonga-nor (Egg lake). In Mongol *nor* = a lake.

ཀུན་དགའ་བ་འཛོམས་ *kun-dgah-wa hdsin-pa* = རིན་པོ་ཆེ་ *rin-po-che* n. of a precious article or gem (*K. d. 2 294*).

ཀུན་དགའ་པོ་ *Kun-dgah-bo* བྱམས་ལྡན་ the personal attendant and cousin of Buddha.

ཀུན་དགའ་པོ་པ་ *Kun-dgah-hbar* n. of the son of *Kun-dgah sñiñ-po*, one of the chiefs of *Sa-skyā* who visited India to study Buddhism (*Loñ. 2*).

ཀུན་དགའ་འཛོམས་ *Kun-dgah hdsin-pa* a mountain in Uttara Kuru, the fabulous continent of the north (*K. d. 2 318*).

ཀུན་དགའ་གཞོན་ནུ་ *kun-dgah gshon-nu* = ལུ་སུ་ *hu-su* coriander (*Sman. 428*).

ཀུན་དགའ་ར་བ་ *kun-dgah ra-wa* = གླིང་དགའ་ *gliñ-dgah* བྱམས་ལྡན་ a grove; any pleasure-grove containing groups of trees, flower beds, artificial lakes, garden houses, shady walks, &c., often surrounded by a wall or fence.

ཀུན་དགའ་འོ་པོ་ *kun-dgahi dvan-mo* an address of courtesy for ལྷ་མཆོག་གི་རྒྱལ་མཆོག་ ladies of the class of Lhacham—her grace or ladyship: ཡིད་འཕྲོག་ཀུན་དགའ་འོ་པོ་མཆོག་གི་རྒྱུ་དུ། “at the (feet) of her charming ladyship” (*Yig. k. 49*).

ཀུན་མཐོག་པས་ *kun-mgyogs* བྱམས་ལྡན་ speed; also as adv. speedily, at full speed.

ཀུན་འཁོགས་ *kun-hgebs* = བྱམས་ལྡན་ *nam-mkhah* བཀྲུས་པའི་མཁོ་ལྡན་ the sky; that which covers all; the all-covering.

ཀུན་འཁོགས་ *kun-hgog* that which hinders physical or moral growth.

ཀུན་འཁོགས་ I: *kun-hgro*, v. བྱམས་ལྡན་ *nam-mkhah*, the sky (*Mñon.*).

ཀུན་འཁོགས་ II: snake, v. རྩུ་ *sbrul* a serpent (*Mñon.*).

ཀུན་འཁོགས་པོ་ *kun-hgro hbad* བྱམས་ལྡན་ to be assiduous: ལས་ལྟ་བུ་ཀུན་འཁོགས་པོ་པ་ལ་འབད་ assiduous in the manner of performance.

ཀུན་འཁོགས་པོ་པ་ *kun-hgrohi srol* = ལས་ལྟ་བུ་ *lam* a road, passage (*Mñon.*).

ཀུན་ཅིངས་ *Kun-ciñs* སྐྱུ་ཅིངས་ 1. that pains, ties or entangles all at all times. 2. བྱམས་ལྡན་ the God of Love; also for ཀུན་ཅིངས་ *kun-tu ciñs*: རྩོད་མཆོང་གི་ལྷོ་ཕྱོད་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ by the fetters of misery the mind is always fastened down.

गुण'वर्त्म *Kun-bcom* बाहर, यम 1. vanquished; suppressed, fully put down. 2 the vanquisher or killer of all; the lord of death. 3. n. of a son of a Brahman of Ujjayani (*S. leg.*).

गुण'कुच *kun-chub* ज्ञेय'रब *ces-rab* all-perfection; wisdom; divine knowledge (*K. d. २६*); गुण'कुच'य अवगत he that has comprehended everything.

गुण'मङ्कल'ज्ज *kun-mchog-l'dan* or कर्म'गुण'मङ्कल'ज्ज = दुस'गु'अर्थ'र'ब (*Mñon.*), श्रीकालचक्र, the *Tantrik* doctrine of Kālachakra.

गुण'अहुग *kun-hjug* for गुण'द'म'हुग'य'अहुग | करणं, संस्तर bringing together; putting in harmony with all.

गुण'अहुग'ब'३ *kun-hjug pho-ña* the messenger of harmony, that which harmonises or makes everything agreeable, hence = का'र *ka-ra*, sugar.

गुण'अहोम *Kun-hjom* आखण्डल, आघातक 1. Indra, the subduer of all; that by which everything can be subdued or controlled. 2. *Yoga* or the contemplative concentration of the mind.

गुण'अहोम'मङ्कल *kun-hjom mchog* the chief all-subduing (elixir); द्रव्य'कुच'म'हुग'य'अहुग'ग'द'ग' गुण'अहोम'मङ्कल | is an excellent preparation of mercury, which subdues all evil spirits and diseases.

* गुण'झेद *Kun-sñin* = *Tāranātha*. (*Tā. 28.*)

गुण'हु *kun-tu* unto all; in all; everywhere; in every direction: मे'र'ग'झेद'र'ग'गुण'हु'व'गुम | flowers were strewn everywhere, above and below: क'द'क'द'गु'द'गुण'हु'व'गुम | articles of merchandise were spread in every place, inside and outside (the house). When used in reference to time, गुण'हु *kun-tu* signifies: continually or perpetually; *du* *kun-tu* same as दुस'गु'दु *du* *rgyun-du* or दुस'गु'दु, at all times, always.

गुण'हु'बुद् *kun-tu bskyed* producing every where, all-producing, i.e., imagination: य'द'स'सु'र'ग'म'य'स'गुण'हु'बुद् | imagination is all-productive (*K. d. ३६*).

गुण'हु'अप्रम *kun-tu hkhams* wandering everywhere: श्रै'य'अ'म'द'गुण'हु'अप्रम | in the fearful world, i.e., in the unhappy states of existence, he wanders about (*K. d. १६९*).

गुण'हु'अप्रुग *kun-tu hkrugs* signifies गर्भ'अ'गु'अ'द'द'द'व convulsed; also convulsive, subject to agitation and shaking (*Mñon.*).

गुण'हु'ग *kun-tu gas* = घ'द'गु'मे'र'ग' *spañ-rgyan me-tog* or क'द'गु'मे'र'ग' (autumn flower), lit. the fully developed or blown; n. of a species of daisy which blossoms in autumn (*Mñon.*).

गुण'हु'गो'व *kun-tu go-wa* विप्रुत well-known; well-understood; celebrated.

गुण'हु'द'ग'र'व'द'गु'र'व'द'गु'र' *Kun-tu dgah-war gyur-wahi gliñ* a fabulous continent situated 5,000 *yojana* beyond the Western Ocean of (*Jambudvīpa*) India, where there are lions that fly in space: some of the wild animals of that continent are said to live a thousand years (*K. d. २८०*).

गुण'हु'अवेद'स'य *kun-tu-hgeñs-pa* विश्व'प्र'द' he that provides for the world, the All-Provider; Providence.

गुण'हु'अगु'द'य *kun-tu hgyed-pa* सन्निभ'ज'ति to be diffused; that which goes in every direction: सु'य'य'द'द'द'३ spiritual emanations; envoys: द'द'द'द'द'गु'द'गु'द' rays of light went in every direction.

गुण'हु'अर्थ = गुण'हु'गु'व *kun-tu rgyu-wa* आगम, आगमक 1. lit. going everywhere. 2. as met. wind; a bird. 3. n. of a spirit.

ལྷ་གྱི་ལུས་ན་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ། this (kind of tree) is generally to be found in the lands of gods, demi-gods, and in the continent of Uttara Kuru (*K. d.* 2 16).

ཀུན་ཏུ་སྒྲོང་སྒྲུབ་ *kun-tu rmon*s the all-stunning,
all-obscuring ; darkness of mind ; igno-
rance : ཀུན་ཏུ་སྒྲོང་སྒྲུབ་པའི་དབྱེ་འཛུལ་སྒྲུབ་མཛོད་ཆ་ཡི། བཅས་ཚུལ་
སྒྲུབ་པའི་སྤྱོད་པ་གྱི་མཛོད། O, best of friends
who guideth me in precepts, morals, re-
sources, the weapons for vanquishing the
all-obscuring enemy !

गुन्तुर्मोक्षयेद्गुन्तुर्मोक्षयेद् *kun-tu rmoñs-byed-kyi mdah* सम्मोहन the all-stupefying fascination; n. of one of the arrows of Cupid.

गुन्तुहृदसिन्मा *Kun-tu hdsin-ma* अवधारणी
holding to all or everything; n. of a
goddess.

ཀུན་ཏུ་བཟང་པོ་ *Kun-tu bzang-po* 1. समन्तभद्र
lit. good to all and everywhere and at all
times; n. of the first *Dhyāni Bodhisattva*,
the equivalent of Samanta Bhadra; the
Khamuga-Sain of the Mongols. 2. in the
Rñin-ma sect, n. of the first or Ādi Buddha.

Kun-tu bzañ-mo समन्तभद्रा
 1. is a female figured in connection with
 the foregoing *Bodhisattva*. 2. a kind of
 flower growing on the Sumeru Mountain
 (*K. my.* १ 20).

ཀུན་ཏུ་གཟིགས་ *Kun-tu gzigs* he who sees
 all things and everywhere by his divine
 eye of knowledge; n. of a Buddha, also
 that of the *Bodhisattva* Avalokitesvara.

गुण'हु'तु'तु *kun-tu hur-hur* सरवण a great noise or uproar heard everywhere; the rattling of thunder; also the noise of wind or rain.

ཀུན་ཏུ་མོ་མ *kun-tu ho-ma* = སེ་ཤ་དུ་ *si-dsa-dsu*
(*Mñon.*) n. of a tree with milky sap.

ཀུན་དུ་ཐོད་ *kun-tu hōd* समन्तप्रभा fully en-
 lightened; ས་པ་རྒྱ་གཅིག་པ་ *sa bcu-gcig-pa* the
 eleventh stage of *Bodhisattva* perfection.

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་འདྲུགས་ *kun-tu rab-tu hkhruṅs*
lit. very much agitated; n. of the six des-
criptions of earthquake (*K. d.* མ 259).

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་འགྱུལ་ *kun-tu rab-tu hgul* lit.
moving and shaking very greatly; n. of
a form of earthquake.

ཀུན་རུ་རབ་རུ་ཅེས་ཅེས *kun-tu rab-tu chem-chem*
 བརྒྱུད་པ་ lit. roaring all about; n. of a
 kind of earthquake.

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཁུར་ཁུར་ *kun-tu rab-tu hur-hur*
loud and fearful rattling or roaring; n.
of one of the six forms of earthquake in
which sound comes out of the sea and the
mountains.

ཀུན་རབ་བྱ་གཞིས་ *kun-tu rab-tu gyos* lit.
everywhere all shaken very much; n. of
universal earthquake in which the moun-
tains and the oceans are moved profoundly.

ཀུན་ཏུ་རིག་པ་ I: *kun-tu rig* གཤམ་པ་ཀུན་ཏུ་
 རིག་པ་ all-knowing ; omniscient ; n. of a
 deity.

ཀུན་ཏུ་རིག་པ་ II := རིག་པ་ *ces-rab* wisdom
(*K. d. 4* 26).

गुह्यं गुह्यं *kun-tu gsal* आदीपक, आभा,
आभास, the sky; clear inside and outside;
very clear, lucid, illuminated.

ཀུན་ཏུ་གཟུང་ *kun-tu gsuñ* a flower mentioned in the Kahgyur (*K. my.* ྔ 20).

ཀུན་ཏུ་གསོ་ *kun-tu gso* to heal everyone or
repair everything; the healer of all.

गुण-गुप्त *kun-gtum* चण्डाल lit. very fierce;
दमदस-रिग *dmañs-rigs* n. of lowest caste in
India.

गुण-वृत्त *kun-bṛut* समुच्चय n. of a religious work which is full of extracts taken from different sacred books (*Mñon.*).

गुह्येण *kun-rtog*, same as रन्मयेण *rnam-rtog* विकल्प, संकल्प, संस्कार, fancy, illusory associations.

ཀུན་བརྟགས་ *kun-brtags* परिकल्पन ideas and associations.

ཀུན་བརྟགས་པའི་མཚན་ཉིད་ *kun-brtags-pahi mtshan nid* परिकल्पितलक्षणम् one of the three signs, characteristics or *lakṣaṇa*, v. མཚན་ཉིད་ *mtshan nid*.

ཀུན་བརྟན་ *kun-brtan* अवहेला 1. support. 2. negligence.

ཀུན་བརྟེན་ *kun-bsten* आराधना reliance; resignation; service or adoration.

ཀུན་མཐོང་གི་མཚོ་ *Kun mthoñ-gyi mtsho* a fabulous fresh-water lake in the land of the *Lha-ma-yin* or *Asura*, situated at the centre of their chief city *Shubhra Mālikā*. It is said to be five *yojana* on each side. When the *Lha* fight with the *Lha-ma-yin* the signs of victory or defeat are said to be reflected on its surface.

ཀུན་དང་འཁོན་པ་ *kun-dañ hkhon-pa* quarrelling with all: རག་པོའི་མུ་ཅན་ཀུན་དང་འཁོན་པར་བྱེད། a person whose lips are black quarrels with everybody (*Tan. d. 217*).

ཀུན་དང་མཐུན་པ་ *kun-dañ mthun-pa* = བསམ་ཅད་དང་མཐུན་པ་ harmonious, concordant; agreeing or in harmony with all.

ཀུན་དོན་ *kun-don* सव्वार्थ the public weal, general interest, cause of all.

ཀུན་རྒྱལ་བ་ *kun-dril-wa* = ཚང་མ་བཅའོས་པ་ *tshañ-ma bsdom-pa* all taken together.

ཀུན་གདུང་ *kun-gduñ* आविद्ध, अनङ्ग that afflicts all; the all-burning one; Cupid.

ཀུན་བདག་ *Kun-bdag* विश्वपति, विश्वात्म the Lord of All. འཇིག་རྟེན་ཀུན་བདག་ the Soul of the World; the Supreme Lord of the World.

ཀུན་བརྒྱུད་ *kun-brduñ* 1. an oppressor; a tyrant: ལྷ་རྩིས་ཀྱི་ལྷ་བས་སུ་ཕྱོད་པ་བཅུ་དྲུག་པ་ཀུན་བརྒྱུད་ 2. In astronomical calculations the sixteenth conjunction is called *Kun-brduñ*.

ཀུན་འདར་ *kun-hdar* अवधूति the pulse that always beats = རྩ་དབུ་མ་ *rtsa dzu-ma* n. of the central artery.

ཀུན་འདུན་ *Kun-hdren* the Supreme Leader; he who leads all into the way of deliverance; epithet of Buddha.

ཀུན་ནས་ *kun-nas*, same as ཀུན་པས་ *kun-las* समन्त or समन्ततः from every place or direction; round about; wholly, thoroughly: རྒྱུགས་མཚམས་ཀུན་ནས་རྒྱ་བས་བསྐོར། in every direction it was surrounded by railings; ཀུན་ནས་འདྲོད་པ། to wish from the bottom of the heart.

ཀུན་ནས་དགྲིགས་པ་ *kun-nas dkrigs-pa* entirely darkened: ཆར་སྒྲིན་རྒྱུགས་ཀུན་ནས་དགྲིགས་ rain-clouds have darkened all quarters.

ཀུན་ནས་སྐྱེ་ *kun-nas skye* समन्तज, उत्पादन produced or grown everywhere (like grass).

ཀུན་ནས་འབྲུམས་ *kun-nas hkhums* कुङ्कुम; = གུར་གུམ་ *gur-gum* saffron (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་འགོགས་ *kun-nas hgegs* = བཅུན་མའི་མོ་བྲང་ a residence that is closed on every side, a sanctum; residence of a queen; a convent (*Mñon.*).

Syn. འཁོར་བའི་བྱིས་ *hkhor-wahi khyim*; ས་ཕྱོད་མ་གནས་ *sa-spyod-ma gnas*; སྒྲུང་མ་ཅན་ *sruñ-ma-can*; དག་པའི་མཐའ་ཅན་ *dag-pahi mthah-can*; གཅོང་གནས་ *gtsañ-gnas*.

ཀུན་ནས་འགྲོ་ *kun-nas hgro* सङ्गति communion.

ཀུན་ནས་ཁོད་ *kun-nas rgod* = བཞད་གད་ *bshad-gad* to laugh out (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་སྒྲོའི་ལེུ་ཤེས་པའི་མཛོད་ *Kun-nas sgohi lehu shes-pahi mdo* समन्तद्वारपरिच्छेदो नाम सूत्रम् the “*Sūtra* on the door or entrance from all quarters,” i.e., of free entrance (*K. ko. f. 287*).

ཀུན་ནས་སྒྲིབ་པར་བྱེད་ *kun-nas sgrib-par byed* आच्छादयति to over-shadow all round, to put into shade in all directions.

ཀུན་ནས་ཉོན་མེད་སྔ་པ *kun-nas ñon-moñs-pa* संल्लिष्ट made very miserable; pained, distressed; ཀུན་ནས་ཉོན་མེད་སྔ་པ་མེད་པ། entirely free from misery (*Hbum.* ༧ 239).

ཀུན་ནས་རྩེམས *kun-nas sñems* आसन्न, अवलिप्त very haughty; arrogant.

ཀུན་ནས་བཏགས་པ *kun-nas btags-pa* उपहित, संसृत fastened or tied up on all sides.

ཀུན་ནས་བཏུས་པ *kun-nas btus-pa* संयुज, समुच्चय collected from everywhere; extracted or taken from every work.

ཀུན་ནས་འདུད་པ *kun-nas hdud-pa* आनम्य venerated by everybody or everywhere : ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་ཀུན་ནས་འདུད་པ། to reverence in every manner with body, speech, and heart.

ཀུན་ནས་ལྗང་བ *kun-nas ldañ-wa* पर्युपस्थान, समुत्थान raised from every place; set up well; got-up : རྩྱལས་ཀུན་ནས་དབྱུང་བར་བྱེད། the enemies rose up in all directions.

ཀུན་ནས་སྤྱད་པ *kun-nas sdud-pa* समाहार collected from every place; brought together from every place.

* ཀུན་ནས་སྤྲུང་བ *kun-nas snañ-wa* = རྒྱལ་བ *rgyal-wa* the all-illuminator (*Schr.*).

ཀུན་ནས་འཕགས་པ *kun-nas hphags-pa* समुद्गत sprung from everywhere.

ཀུན་ནས་བྲིས *kun-nas bris* चित्र, उक्लिखित perfectly painted, described, delineated, referred to.

ཀུན་ནས་བླངས *kun-nas blañs* taken from every place.

ཀུན་ནས་འབར *kun-nas hbar* सन्नापक, सन्नापित inflamed; ablaze : མེ་རྩྱལས་ཀུན་ནས་འབར་བ fire broke out in every direction.

ཀུན་ནས་སྦྱར་བ *kun-nas sbyor-wa* संयोजन to combine; combination ; སྒྲན་ཀུན་ནས་སྦྱར་བ to compound or mix up medicines.

ཀུན་ནས་བརྩེགས་པ *kun-nas bñtsegs-pa* अवकुटित built up everywhere; piled up; erected.

ཀུན་ནས་མཛེས *kun-nas mdses* illuminated; very beautiful : ལྷ་བའི་མཚན་ཉིད་ཀུན་ནས་མཛེས། the signs or charms of the moon are exquisitely fine ; མེ་རྩྱལ་གྱི་ཚོགས་ཀྱིས་ཀུན་ནས་མཛེས་ཤིང་རྩམས་དགའ་བ། (the garden) from its collection of flowers was lovely and pleasant (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་བཟང་ *kun-nas bzañ* गन्धारि, गन्धारिका = དཔལ་གྱི་ལོ་མ *dpal-gyi lo-ma* n. of a tree the leaves of which are sweet.

Syn. ལོ་མ་མངར *lo-ma mñar*; ལོ་མ་བཟང *lo-ma bzañ* (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་བཅོད་པ *kun-nas bzod-pa* all-forgiving; very patient (*K. d.* ༤ 68).

ཀུན་ནས་ཡོངས་སུ་བཞོར་བ *kun-nas yonñs-su bskor-wa* entirely besieged, shut up entirely, surrounded on all sides.

ཀུན་ནས་གཡེངས *kun-nas gyeñs* समुद्गत, समन्त-परिचिन्त thoroughly; very excited : སེམས་ཀུན་ནས་གཡེངས་པ། the mind agitated (not being fixed on any subject).

ཀུན་སྤྲུང་འབར་བ *kun-snañ hbar-wa* = ཉི་མའི་འོད་ཟེར *ñi-mahi hod-zer* all-illuminating rays; the rays of the sun (*Mñon.*).

ཀུན་སྤངས *kun-spañs* सर्वत्यागी; བྱ་བཏང་ *bya bñtañ* all-abstracted : འཇུག་པུར་; འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱ་བ་ཀུན་སྤངས་པ། one who has left off all the concerns of this world; he who has renounced all worldly matters, acts and concerns; an epithet of Buddha.

ཀུན་སྤངས་ཅེན་པོ *kun-spañs chen-po* = རྫོམ་ཅེན་ the all-renouncer; an ascetic; a hermit : རྩྱལ་གྱི་མཐའ་ལྷན་གྱི་ལྷན་གྱི་ལྷན་ཅེན་པོའི་ལུང་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ before the feet of the Arch Renouncer who in one life has attained to Buddhahood.

ཀུན་སྤྱད *kun-spyad* 1. समुदाचार, धर्म, समय that which is to be practised at all times. 2. customary or habitual work; habit.

ཀུན་སྤྱོད་ངན་པ་ *kun-spyod ngan-pa* རྒྱུ་མཐུན་
a black or fallen Brāhman; bad habits,
vicious acts or professions.

ཀུན་སྤྱོད་མཚུངས་མ་ *kun-spyod mtshungs-ma* =
གྲོགས་མོ་ *grog-s-ma* a sweetheart, mistress
(*Mñon.*).

ཀུན་པན་བདུད་རྩི་དབང་པོ་ *kun-phan bdud-rtsi*
dican-po = ལྷ་པ་ *zla-wa* the moon (*Yig.*
k. 16).

ཀུན་པོར་ *kun-bor* all-renouncer: གཏེན་དང་རྣམས་
རྩ་སྤྱོད་ལུས་ལོངས་ཀུན་པོར་། he cast off relations,
wealth, properties, realm and all (*K. d.*
མ 333).

ཀུན་བྱེད་ཀུལ་པོ་ *kun-byed rgyal-po* 1. རྩ་སྤྱོད་
པོ་རྩི་ *śho sman span-rtsi* a medicinal vege-
table growing in the grass in Tibet. 2. in
the terminology of the Nying-ma sect,
the རིགས་མཚན་ (mind) is called *kun-byed rgyalpo*,
the chief agent, the prince of all
doings.

ཀུན་འབྱུང་ *kun-hbyun* = རྩོན་མོངས་ སུད་པ་ all-
growing; misery; sin.

ཀུན་སྤྱོད་ *kun-sbyor* libertinism (see ཀུན་ཏུ་
kun-tu-ru).

ཀུན་མོས་འདྲི་བཟང་བཞུགས་པ་ཅན་ *kun-mos dri-bzan*
bshon-pa-can = འདྲི་ཞིམ་པོ་ *dri-shim-po* sweet
perfume.

Syn. འདྲི་པའི་རྩི་ *hdod-pahi-dri*; ལྷ་མོས་བྱེད་ *śna-*
tshim-byed; འདྲི་བཟང་ *ñad-bzan*; རིང་དུ་བྱུང་ *riñ-du*
khyab; ལེགས་པར་བྱུང་ *legs-par thul* (*Mñon.*).

ཀུན་མོངས་ *kun-rmons* སྐྱུ་མཐུན་ error; the all-
blundering (*A. K. 72*).

ཀུན་འཛིན་ *kun-hdsin* སྐྱུ་མཐུན་, སྐྱུ་མཐུན་ the all-con-
taining; that which holds everything in
itself.

ཀུན་རྟོག་པར་འདོད་པ་ *kun-rdsob bden-pa* བཤད་པའི་སྐད་
conditional or dependent truth; acc. to
Was. subjective truth.

ཀུན་གཤི་ *kun-gshi* = རིགས་མཚན་ *sems-nid* རྒྱུ་མཐུན་
basis; the mind (*Mñon.*); ཀུན་གཤི་རྣམ་པར་གྱུར་པ་

ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྒྱུ་མཐུན་ = རྒྱུ་མཐུན་ རྒྱུ་མཐུན་ consciousness of
self; literally the primary cause of all
things, the basis of all; the soul, spirit:
རྣམ་པར་གྱུར་པ་། རྣམ་པར་གྱུར་པ་ལོངས་པ་ལྟར་བཤད་ཀྱི་ལེན་
པའི་ལྷ་ “*gshi* is a philosophical term for
viñāna, soul, which is considered to be the
basis of virtue, sin, worldly or spiritual
existence, &c.”

ཀུན་མེ་རྩི་ག་ *kun-sa me-tog* = ལྷ་མེ་རྩི་ག་མེ་རྩི་ག་
flower of the plant called *Spyi-shur*, which
gives blue tint to water (*Mñon.*).

ཀུན་གྱི་གཤི་ *kun-gzigs* = ཀུན་ལ་བཞུགས་པ་ཅན་ who sees
all; the All-seeing One; that is cognizant
of all (*Loñ. 2 15*).

ཀུན་བཟང་ *Kun-bzan* སུད་པ་ཅན་ the all-good;
epithet of Buddha; a *Bon* sage and
teacher.

ཀུན་བཟང་འཁོར་ལོ་ *Kun-bzan hkhor-lo* a metri-
cal arrangement in several squares
resembling a chess-board and sometimes
forming an acrostic.

ཀུན་བཟང་གླིང་ *Kun-bzan gliñ* n. of a place of
pilgrimage in Tibet (*Deb. ག 43*).

ཀུན་བཟང་རྣམ་གསུམ་ *Kun-bzan rnam-gsum* the
three good ones; the Supreme Deity of
the *Bon* religion in Tibet who is explain-
ed as having three manifestations: (1)
བདག་མེད་ཀུན་བཟང་ འཇིག་རྟེན་ སུད་པ་ཅན་ the imper-
sonal God or Supreme Being, ལེ་གྲོལ་ལེ་མངས་
ཀུལ་པོ་།, who from eternity has been free and
all-perfect; (2) བདག་ཡོད་ཀུན་བཟང་། the personal
God རིགས་མཚན་ཀྱི་གཤི་ལྟར་ལྟུགས་མོ། as manifest in
the form of a sentient being (like Shenrab);
(3) རྩི་ལྟར་ལྟུགས་པའི་ཀུན་བཟང་། the deity represented
in symbol, i.e., form; རིས་སུ་བྱིས་དང་འབྲུང་དུ་བཞུགས་
ལྟུགས་སུ་བྱུག་པ་། representations in painting,
figures in relief or casts.

ཀུན་བཅོམ་ *kun-bzod* = ས་གཤི་ *sa-gshi* སྐད་མཐུན་
the all-enduring; a figurative name for
the earth.

ཀུན་ཚེས་གཅིང་བ *Kun-chos gtsań-wa* a Buddhist sect with a few monasteries bordering on Yunnan.

गुरुः *Kun-rig* सर्व्वविद् all-knowing; n.
of a god ; a learned man.

Syn. མཁའ་པ་ *mkhas-pa*; ཀུན་ཅེས *kun-ces*;
 ཀུན་གྱིས་བཀུར་བ *kun-gyi bkur-wa* (*Mñon.*).

गुण्य *kun-la* सर्वत्र to every one, to all;
to everywhere.

ཀུན་ལ་བཀྲ་ཤིས་དབང་ལྡན་མ *kun-la bkra-ṣis dwañ-*
ldan-ma she who gives blessings to all:
 དབང་ལྡན་གྱི་བཙུན་མ་ ལུ་མའི་མེད་ a name of the god-
 dess Umā, the wife of Mahes'wara (*Mñon.*).

गुरुत्वाप्राप्तयेरुषं *kun-la khyab-byed ser-po*
 गीरोचना = घृषा *ghi-wań* (*Sman.* 107) a
 bright yellow pigment prepared from the
 urine or bile of a cow, or vomited in the
 shape of scidulæ by that animal; bezoar
 stone.

ཀུན་ལ་འདུག *kun-la hjug* efficient; able to enter into anything: རིག་པ་སྤྱད་བས་རྩལ་པ་ཀུན་ལ་འདུག། the intellect being cultured becomes efficient in composing.

ཀུན་ལ་བདེ་ *kun-la bde* happiness to all.

गुण'ल'फल *kun-la phan* useful or good to
all.

ཀུན་ལ་འཕྲོད་ *kun-la hphrod* beneficial ; agreeable to all : བ་མར་མར་གྱི་མཚན་ཡིན་ཀུན་ལ་འཕྲོད། “cow butter being the best of butter is agreeable to all.”

ཀུན་ལ་བརྩོས་པ་ *kun-la btses-pa* injuring all,
all-hurting, hurtful, obnoxious.

गुन-ल रेग *kun-la reg* उपस्यर्श *meddling*,
meddlesome, touching everything.

गुण्यस्य *kun-las* = गुण्यस्य *kun-naṣ* सर्वतः
from every place or thing; from all; than
all.

गुण'वस'वहुस'य *kun-las btus-pa* समकृत, समुच्चय
selected or compiled from every book; n.
of a book.

गुण-ज्ञेय *kun ces-pa* सर्वज्ञ all-knowing;
knowing all, omniscient.

ཀུན་ཤེས་པའི་ཤོ་གམ་པ་ *kun ces-pahi šo-gam-pa*
a religious man who, being under moral
discipline, has reduced his desires and
requirements ; lit. “ an all-knowing tax-
gatherer.”

गुण-वन्द्य *kuṇa bṛhad-pa* चाख्यात well explained; preaching all the religions, one that preaches everywhere.

गुण'सेमस *kun-sens* संविद् to be conscious
or cognizant of all things; to think at all
times.

ཀུན་སྐྱོང་ *kun-sloñ* समुत्पाद, समुत्पान a general rising; rising from every direction or place; = སེམས་བསྐྱེད་ *sems-bskyed* चित्तोत्पाद conception; idea; the notion of a thing; a thought; དགེ་མི་དགེ་ཀུན་སྐྱོང་པའི་སེམས་ the mind which gives rise to thoughts of sins or merits, virtue or vice.

ཀུན་སྐྱོང་ཅེན་པོ་ *kun-sloñ chen-po* comprises the three རྒྱུ་སྐྱོང་མཛོད་སྐྱོང་ *chags-sdañ-rmoñs*, lust, anger and ignorance.

ಗುಣ-ಗರ್ಷದ *kun-gsod* **આવધ** all-killing, that which kills everybody or thing; the lord of death.

ཀུན་གསལ་ *kun-gsal* = ནམ་མཁའ་ *nam-mkhaḥ* 1.
the sky; that is fully clear, illuminated.
2. = རྡོ་མ་ *ñi-ma*, the sun, the all-clearer.

† कुतः *kun-ta* कुतः from where? one from an unknown place; also interrogatively, come from where? It is used in mystic language (*K. g. F* 26).

ཀུན་ཏུ་རུ *kun-tu-ru* the union of the
two sexes, copulation (used only in mystic
language) (*K. g.* ¶ 216).

‡ गुडुथिर *kun-thi-ra* कुन्धिर n. of a
bird : गुडुथिरायसंभ्रमपतिप्रवृत्तिरित्युच्यते इत्युच्यते च वदन्त्यादिना
अत्रापि अत्रैव (K. g. ३ 58).

ཀ

ཀུན་དཀ *kun-da* མཚན 1. mistake, blunder, illusion (*Lex.*). 2. བེམ་རི་ཀ་, ཀུན་དཀ the blue jessamine, *Jasminum multiflorum* or *pubescens*.

Syn. ཅུ་ཤྱེས་ *chu-shyes*; དགུན་ལྷ་མ་ཅུང་ཤྱེས་ *dgunzla tha-chuñ shyas*; རད་པ་མའི་མཛོད་ *hdab mohi mdsod* (*Mñon.*).

ཀུན་དཀ་ཕྱུང་ཤེས་པ་ *kun-da byañ-sems* = དཔུང་ཅུ་ *dñul-chu* quicksilver (*Sman.* 79).

ཀུན་དཀ་རུ་ *kun-du-ru* རུ་ཅུང་, ཅུང་ sweet-smelling tree; a kind of incense; the resin of *Boswellia thurifera*; gum olibanum (*M. Wills.*).

Syn. སྒྲོལ་ཕྱེད་པ་ *skyoñ-byed-pa*; མུ་ཀུན་དཀ་ *mu-kun-da*; ཀུན་དཀ་ *kun-du* (*Mñon.*).

ཀུན་དཀ་ལ་ *kun-du-la* = ཤིམ་བུ་ *shim-bu* a cat (*Mñon.*).

ཀུན་དོང་ *kun-don* རྒྱུ་ལྡུ་ onion.

ཀུམ་པ་ *kum-pa* crooked; shrivelled; ཀུམ་པ་ཉིད་ *kum-pa-ñid* contraction; ཀུམ་ཀུམ་ *kum-kum* very contracted.

ཀུམ་པོ་ *kum-po* cringing; one in a contracted posture; ཀུམ་པོར་ *kum-por* cringingly; contractedly.

ཀུམ་པ་ *kum-bha* ཀུམ་པ་ = ཕུམ་པ་ *bum-pa* gen. an earthen jar; a vessel for water.

ཀུམ་བེར་ *kum-bi-ra* ཀུམ་བེར་ n. of a *srin-po* (demi-god or demon).

ཀུར་ཏི་ *kur-ti* to hasten; ཀུར་ཏི་ལངས་ཤྱེ་ *kur-ti lañs-hgro* to start or go off on any business; (in colloq. language) to start on an errand or mission early in the morning without having even a cup of tea.

ཀུལ་ཀར་ *Kul-kar*, also ཀུལ་དཀར་ *kul-dkar*, n. of a place in Tsang; a kind of shield manufactured in *Kul-kar*: ཀུལ་ཀར་ཕུབ་པ་མཚན་

ཀུལ་ཀར་ཕུབ་པ་མཚན་ the shield manufactured at *Kul-kar* is of superior quality (on account of its superior metal); ཀུལ་དཀར་ཕུབ་པ་མཚན་ཕྱི་ལྷོ་ as to the *Kul-dkar* shield it costs five *sho* for the best.

ཀེ་ *ke* numeral for 91; *ke-pa* the 91st (volume).

ཀེ་ཀ་ *ke-ka* in the dialect of *Hphan-yul* for སྒྲུ་ཀ་ *skya-ka*, a magpie.

རྩ་ཀེ་ཀ་པི་ནོ་ *Ke-kā-pi-no* केकापिन a country west of Jambudvīpa of romantic scenery, said to be filled with gardens, dales, fountains, cascades, etc., and intersected with streams, and inhabited by a race of very handsome men who eat red rice (*K. d.* 179).

ཀེ་ཀི་ཤི་སྒྲ་ *ke-kihi-sgra* the cry of the peacock (*Schtr.*).

རྩ་ཀེ་ཀེ་རུ་ *ke-ke-ru* ककतर or कर्केतन a white precious stone.

ཀེ་རྒྱུ་ *ke-rgyuuñ* a charm of the Bon deity called *Çen-sras mi mgon rgyal-po*: ཀེ་རྒྱུ་ར་ཞི་ཙྰ་མར་ཞི་བྱ་པ་། ཀེ་རྒྱུ་མར་ཞི་ཙྰ་མར་བཞི་བྱ་པ་། (*D. R.*).

རྩ་ཀེ་ཏ་ཀ་ *ke-ta-ka* from ཀེ་ཏ་ཀ་ 1. a gem which has the property of purifying water; its Tibetan name is ཕུངས་ཕྱེད་ or ཕུང་ཕྱེད་, the purifier. 2. a great mountain situated north of the great forest plain beyond the north bank of the river Sita. Its peaks are described as very grand in appearance. It contains mines of gold and silver, and round its peaks are four fabulous lakes which at all seasons remain filled with lotuses and lilies. The ruler of this country in ancient times was *Vaiçravana*, whose army consisted of amazons of great beauty and valour (*S. Lam.*).

† ཀེ་ར་ *Ke-ta-ra* a mountain, probably Kedara (केदार); part of the Himalaya (*Jä.*).

† ཀེ་ཏུ *Ke-tu* 1. a fabulous planet in Brāhmaincal as well as in Tibetan astrology. In Tibet the name *Ke-tu* is generally applied to comets, called also ཏུ་བ་མཐུག་རིང་ (lit. the long smoke-tailed). 2. a fiery meteor; a shooting star; the descending node. 3. n. of a demon.

ཀེ་ནེ་བུ *Ke-nehi-bu* n. of a sage of the time of Gautama the Buddha (*K. du.* ༥ 54).

ཀེ་བྱེད *Ke-byed* Kārtika, the god of war (*Schtr.*).

ཀེ་རྩེ་བ *Ke-rtse-wa* n. of a Bon teacher: བོན་པ་ལ་ཀེ་རྩེ་བ་གདན་དྲངས། (*Deb.* ༥ 6) the Bonpo priests invited *Ke-rtse*.

ཀེ་ཚེགས *Ke-tshegs* a *Nāga*; the quarter where it resides during a certain astrological period is considered inauspicious.

ཀེ་ཏུ *Kehu* 1. a tribe in Tibet (*Vai. kar.* 160). 2. གཏྲ་སྒྲུ་ལྔ་ in classical Tibetan a kind of garlic. 3. a cavern, den, hollow place (*Cs.*).

ཀེ་ཏུ་རྩེ *Kehu-rtse*, also ཀེ་རྩེ *ke-rtse*, a jacket made in the Chinese fashion; in Chinese *kwa-tzu*.

ཀེ་ཏུ་ཚང་ *Kehu-tshañ* (in Chinese *K'u-ts'ang*, "a treasury; a store-house") n. of a sacred rock-cavern.

ཀེ་ཏུ་རི *Kehu-ri* n. of a female deity of fearful mien.

ཀེ་ཏུ་ལི *Kehu-li* the Tibetan and Mongolian name for Korea. In Chinese Kaoli.

ཀེ་ཏུ་ལེ *kehu-le* ཀེ་ཏུ་ལེ་རྒྱུ་ customary seal (*Jä.*).

ཀེ་ཏུ་ལྷ་ཡ *kehu-ṣa-ya* (from *kaṣāya*) celestial robes; robes worn by the gods (*K. my.* ༧ 7).

ཀེ་ཡ *ke-ya* wickedness: རྩ་མེམས་ཀྱི་ཀེ་ཡ་ རྣམ་པོ་འཛུགས་པ་འཛོམས་ the root of wickedness of a bad heart (i.e., envy) having sprung forth (*J. Zañ.*).

† ཀེ་ཡུ་ར་ཀ *Ke-yu-ra-ka* ཀེ་ཡུ་ར་ཀ 1. a kind of grass used in ancient times in making garments for a *Bhikṣu* (*K. du.* ༥ 388). 2. n. of a *Gandharva*.

ཀེ་རུ *Ke-ru* 1. n. of a place and monastery in the district of Hon in Yar-lung (*J. Zañ.* 217). 2. སྒྲ་མ་ *sran-ma* a species of peas: རྒྱ་ལ་རྩེ་བའི་ཕུང་ལ་ཕྱིན་ཏུ་ཐྱིད་ རྒྱ་མ་སྒྲ་མ་ཀེ་རུ་རྩེ་ཚོད་མ་ཐོར་གདང་དྲངས། after casting water in oblation, he conducted (him) inside the house and served him with a cupful of pea-soup (*Deb.* ༥ 35).

ཀེ་རེ *Ke-re*, v. ཀྱེ་རི *kye-ri*.

ཀེ་ལ *Ke-la* རིགས་རྒྱུས་ཞིག་གི་མིང་། n. of a tribal clan (*Yig.*).

ཀེ་ལ་ཀ *ke-la-ka* = སྒྲ་མ་ *sga-ṣkya* ginger (*Sman.* 267).

† ཀེ་ལ་ལྷ་ཡ *ke-la-ṣa* = ཀེ་ལ་ལྷ་ཡ *kai-la-ṣa* རི་ཁྱུ་པོ་འཛུགས། ཀེ་ལ་ལྷ་ཡ the king of mountains i.e., Kailasa in the Himalayas.

ཀེ་ལན *Ke-lan*, prob. corruption of རྣམ་པོ་འཛུགས་, follower of Tsongkhapa (*Huc*, vol. II).

ཀེ་ལེ *Ke-le* n. of a fabulous place or country: ཀེ་ལེ་མི་གཙང་ཁྱིམ་ལྷན་ the country of cannibals, Ke-le (*D. R.*).

ཀེ་ལ *ke-ṣa* ཀེ་ལ་ hair; mane; ལེ་གི་ཀེ་ལ་ རྣམ་ letters which are surmounted with

double *e* sign called *hgreh-bu* or *o* sign called *naro*. Signs for long accentuation are also called *ke-ṣa*.

* ཀེ་ཤ་ར་ *ke-ṣa-ra* ཀེ་ཤ་ར་ mane (Schr.).

† ཀེ་ལུ་ཀ། *Ke-ṣu-ka* a plant, perhaps *Arum colocasia*, with edible roots; also ཀི་ལུ་ཀ། *Kiñ-ṣu-ka* (Hbum. ྔ 17).

‡ ཀེ་ས་ར་ *Ke-sa-ra* ཀེ་ས་ར་ 1. the hair; the mane of the lion. 2. the hairy filament of the lotus; a celestial flower; saffron.

ཀེ་ག། *keg* = བར་ཆད་ *bar-chaḍ* danger; accident, v. ཀག་ *kag*.

ཀེ་ག་མ། *Keg-ma* = ཀག་མ། *kag-ma* (Lex.).

ཀེ་རུ་ས། *Keñ-ruṣ* ཀེ་རུ་ས། skeleton.

‡ ཀེ་རུ་ལུ་ཀ། *Ken-ṣu-ka* an evergreen tree, i.e., of the colour of the parrot (*Nag. 3*). This is evidently a corruption of ཀི་ལུ་ཀ།.

ཀེ་ར་ཀོ། *Ker-ko* a cymbal; a musical instrument: ཅང་ཉི་ལྔ་དང་ཀེ་ར་ཀོ་དང་ཐྱིང་བྱ་དང་ (carrying with him) a hand-drum, a cymbal, a pipe (flute) (*K. g. 5 2*).

ཀེ་ར་གྱིས། *ker-gyis* suddenly (Sch.).

ཀེ་ར་བ། *Ker-wa* to raise; to lift up; གནམ་ལ་མཇུག་པོ་ཀེ་ར་བ། to point the fingers towards heaven.

ཀེ་ར་ལངས། *ker-lañs* སུམ་མཐོང་སྐྱོད་ suddenly stood up: ཀེ་ར་ལངས་ནས། “suddenly standing erect and still (like a tree)” (*Nag. 3*).

ཀེ་ར་ལེབ་སྐུར། *ker leb sgur* metaph. for horse, sheep and yak: ཀེ་ར་ལེབ་སྐུར་གསུམ་གྱི་ནང་ནས་ཀེ་ར་སྐུར་གྱི་ལབ་བ། the tax (in kind, i.e., one in a hundred) on horse and yak from among the three kinds of cattle (*Rtsii.*).

ཀེ་ལ་མག། *Kel-mag* possibly indicates the *Kalmuk* Tartars.

‡ ཀེ་ཏ་ཀ། *Kai-ta-ka* n. of a mythological demon.

ཀེ་ནེ་ཡ། *Kai ne-ya* ཀེ་ནེ་ཡ་ a rishi or sage; also patronymic of Ravana (*K. d. p. 186*).

ཀེ་ལ་ཤ། *Kai-la-ṣa* ཀེ་ལ་ཤ་ = རི་ལོ་གཤིས་ཅན་ *Ri-wo gañs-can* the huge snowy mountain on the north shore of the Manasarowara lake called Gang Ti-se by the Tibetans and Kailāsa by the Indians.

ཀོ། I: *ko* num. 121; ཀོ་པ། *ko-pa* the volume marked with the letter ཀོ་ *ko*, or the 121st volume.

ཀོ། II: ཅི། an expletive meaning: same, the same, very; as in རི་ཅི་ཀོ། *hdi-ko*, the same; as རི་ཅི་ནི། *hdi-ni*, this very: རྣམ་པལ་གྱི་ རི་ཀོ་ཅེས་པར། “these same classifications”; རི་ཀོ་ *de-ko* = རི་ནི་ *de-ni* that very.

ཀོ། III: all, whole; quite, entirely, altogether (Schtr.).

ཀོ་བ། *ko-wa* 1. hide, leather—that derived from yaks, buffaloes and horses as distinguished from *pags-pa* the skins of sheep, goats, foxes, &c. 2. colloq. for *ko-gru* a hide-boat.

ཀོ་ཁུག། *ko-khug* a leather purse; a little leathern money-bag.

ཀོ་ཁྲོ། *ko-khrol* (*ko-thol*) a sieve made of hide-strips or strings to clean peas, barley grain, &c., of gravel, &c.: ཀོ་བའི་ཁྲོ་ལ་སྐྱོད་ནས་ རི་གསུམ་པ་པ། (*Rtsii.*) for a hide-sieve for sifting peas and barley (i.e., price for).

ཀོ་གུ། *ko-gru* (*ko-du*) a hide-boat a boat made of the entire hide of a yak; a skin coracle.

ཀོ་བཏུམ། *ko-btum* hide-packing. This is said to be a criminal punishment in

Central Tibet, varying in severity, *e.g.*, ལག་པ་ཀོ་ཐུ་མ་ when the culprit's hands are cut off, the stumps sewed up in leather and the poor wretch thrown as a beggar upon public charity, &c. (*Jä.*).

ཀོ་ཐག *ko-thag* strap; thong.

ཀོ་ཐུད *ko-thud* a kind of tea, probably so called on account of being sold packed in hide cases; an inferior tea: མེ་མེ་ཐུར་མེད་པའི་ཀོ་ཐུད་ལ། (*Rtsii.* 74) "to the cost of pressed brick-tea."

ཀོ་ཐུམ་མ་ *ko-thums* packed up in hide; གཞེར་སྤང་ཐུམ་ཅུ་ ཡོད་པའི་ཀོ་ཐུམ་མ་གྱི་གྲུ་ལྷོ་མ་ a leather package containing 30 ounces of gold: གཞེར་གྱི་ཀོ་ཐུམ་མ་བཀྲུས་ནས་ཕྱི་ཁུང་དུ་ཐུམ་མ་ having stolen a bag containing gold, (we) concealed it in a marmot's (ཕྱི་བ་ a marmot) hole.

ཀོ་ཐག་མ་ *ko-hthags* a small instrument of leather to weave lace with (*Cs.*).

ཀོ་གདན་ *ko-gdan*, pronounced *kom-gdan*, skin-rug or seat; a piece of leather put under the saddle (*Sch.*): ཕྱི་འབྲུར་ཀོ་གདན་ཀོ་ཐུབ་མ་ རད་པ་རེར་ for each tanned skin-rug or leather folding used for cushions (three *tañka*) (*Rtsii.*).

ཀོ་མདར་ *ko-mdah* an arrow bound with hide: ཐུང་གི་ཀོ་མདར་, the hide arrow used in the north (of Tibet).

ཀོ་ལྷོ་ *ko-lidin* a vessel or basin made of hide to keep or cleanse oil or lime-wash: མ་ཅི་གསེས་པའི་ཀོ་ལྷོ་རེར་ (*Rtsii.*) for each hide vessel for holding *sa-rtsi* (such and such a price).

ཀོ་ལྷག་མ་ *ko-lpag* hide; also tanned skin; ཀོ་ལྷག་མ་གྱི་གཞི་ འཛོལ་བ་ལྷོ་མ་ hide or leather material or stuff included in the fourteen materials prescribed for clothing to be used by Buddhist monks.

ཀོ་ལྷག་མ་མཁན་ *ko-lpag mkhan* = ལྷམ་མཁན་ *lham-mkhan* འཛོལ་ཀླུ་མ་ worker in hide and leather; a shoe-maker.

ཀོ་ལྷོ་ *ko-spyin* (*ko-pin*) glue: ཀོ་ལྷོ་རྒྱ་ལེབ་རེར་ for each stick or cake of glue (*Rtsii.*).

ཀོ་ཕོང་མ་ *ko-phoñs* guitar (gen. made of thin belly-skin of a cow) (*Ld.*); it is tuned in three-fourths (*Jä.*).

ཀོ་ཕོར་ *ko-phor* a cup made of leather and painted to look like a wooden cup; ཀོ་གཞོང་ *ko-gshoñ* a basin made of hide.

ཀོ་བ་མཁན་ *ko-wa mkhan* a tanner; the steersman of a hide boat.

ཀོ་བ་མཁན་མཁན་ *ko-wa mñed-mkhan* a tanner.

ཀོ་བ་བྲག་ *Ko-wa brag* རྫོང་ཕྱོགས་ཀྱི་ཡུལ་གྱི་མིང་ n. of a district in Upper Tibet: དེ་ནས་རྫོང་ལུང་ཀོ་བ་བྲག་ཏུ་ཕྱོད་ then he visited *Ko-wa brag* in *Stod-luñ* (*Lha. kah.* 23).

ཀོ་བུབ་མ་ *ko-bubs* an entire skin: ཀོ་བུབ་མ་ལ་རྩེད་མར་མཁར་ནག་གསུམ་རེ་ an entire skin of a sheep holds three *khar-ñag* measure of good butter (*Rtsii.* 74).

ཀོ་འབྲུག་མ་ *ko-hbugs* an awl; a three-sided needle for sewing leather (*Sch.*).

ཀོ་འཕོ་ *ko-hbo* itch scab; ཀོ་འཕོ་ནད་ཅན་ scabby. In Sikkim a measure for rice or barley made of hide.

ཀོ་ལྷག་མ་ *ko-sbrags* a hide filled with butter; the whole package is so called.

ཀོ་ཆལ་ *ko-tshal* pieces of leather or hide: ཀོ་ཆལ་དང་ཐུང་མར་སྒྲིགས་ཀྱི་ཀོ་བ་རེར་ for each skin of butter and honey, &c., with hide wrapping (*Rtsii.*).

ཀོ་ལྷོ་ཀླུ་མུ་མ་ *ko-rlon gtums* packed in a fresh skin: མི་ཀོ་ལྷོ་ཀྱིས་གཏུམ་པ་དེ་དང་པོར་ལྷོད་ལྷོད་པ་ ཡང་བསྐྱམས་ནས་འབྲུག་ཏུ་ཐུབ་མེད་པར་བལྲམས་ནས་ན་ཆ་བཞུད་ like a man packed in a fresh skin, or anything packed or fastened with raw hide which becomes shrivelled when the skin dries and illness is induced.

ཀོ་རུལ *ko-rul* a rotten hide.

ཀ།

ཀོ་ལ *ko-la* a grub which breeds in hides; a kind of hide-moth; ཀོ་ལ་མུག་མ་ཤི་འབྲུ་འཛི་ཤིག་ཤིག་གི་རིགས་ལྟ་བུ། the *Kola* moth, something like a species of vermin in flesh (*Rtsii.*).

ཀོ་ཤམ་པ *ko-ṣam-pa* (*Lex.*) one dressed in skin or having a skin for his under-clothing, v. ཀོ་མ་པ *kom-po*.

ཀོ་ཀ *Ko-ka* a place in Bengal where in ancient times many *Tantrik* adepts lived (*S. Lam.*).

† ཀོ་ཀ་ལི་ཀ *Ko-ka-li-ka* कोकालिक a Bhikṣu of the Buddha's time who sided with Devadatta (*K. d.* १ 247).

ཀོ་ཀི *Ko-ki* a wild mountainous country east of Bengal in the Chakma and Hamsavati countries which are east and south-east of Haribhadra (Manipur) (*S. Lam.*).

† ཀོ་ཀི་ལ *Ko-ki-la* कोकिल the Indian cuckoo, in books described as a bird that sings sweetly (*K. du.* २ 99).

† ཀོ་ཀི་ལ་ལྷ *ko-ki lakṣa* n. of a tree (*Mñon.*).

ཀོ་ཀོ *Ko-ko* (variously spelt ཀོ་སྐྱོ *ko-sko*, ཀོ་སྐྱོ་ཀོ *koṣ-ko* ཀོ་སྐྱོ་སྐྱོ *koṣ-ṣko*) 1. ཇོ་ཙྰ the chin; also occasionally the throat or the neck: ཀོ་སྐྱོ་འདྲེགས་པ་=མཁྱིན་པ་འདྲེགས་པ་ to raise the chin (*Nag.*) [see ཀོ་སྐྱོ་ཀོ]. ཀོ་སྐྱོ་ཀོ་མེད་པ་ chinless, or one with a small chin: ཀོ་སྐྱོ་སྐྱོ་འབྲུ་འཛི་ཤིག་ཤིག་གི་རིགས་ལྟ་བུ་ཤིག་ with a slightly perceptible chin; ཀོ་སྐྱོ་མག་གི་ལྟ་བུ་ རྒྱུ་ཀར་ཇོ་ཙྰ a chin like that of a pig; pig-faced (no chin) “beneath the chin.” ཀོ་སྐྱོ་ཀོ་འི་འདྲེགས་པ་ ཅི་བུ་ or ཅི་བུ་ཀ་ the lower part of the chin. 2. a Tibetan of mixed breed, i.e., born of a Chinese father and a Tibetan mother.

ཀོ་ཀོ་ཐང་མ *Ko-ko thañ-ma* a country in or near Ceylon (*Jä.*).

ཀོ་ཀྱ *Kokya* पवित्र pure (*Lex.*).

ཀོ་ཀྱ *Ko-kraḍ* (*ko-teh*) 1. ལྷ་མ་གྱི་ལ་ཀྱ *lham-gyi ākraḍ* the worn out leather of old shoes and boots; 2. also a leather-shoe (*Jä.*).

ཀོ་སྐྱོ *ko-sko* ཀོ་ཀོ *ko-ko*=མཁྱིན་པ་ neck: ཀོ་སྐྱོ་འདྲེགས་པ་ *ko-sko hdegṣ*=མཁྱིན་པ་འདྲེགས་པ་ *mgrin-pa hdegṣ* raise the neck (*Nag.* 4).

ཀོ་ན *Ko-ñā* རུལ་ཤིག་གི་མིང་ *yul-shig gi-miñ* n. of a place in Tibet (*Yig.*).

ཀོ་རྩ་ཙྰ *ko-ñon-tse*, also ཀོ་རྩ་ཙྰ *ko-ñol-tse* or ཀོ་ལོན་ཙྰ *ko-lon-tse*, the kernel of the pine-apple (*Cs.*); more particularly the edible seed of the *Neosa*-pine growing in the valley of the Sutlej; it is also called སྐན་ན་ཙྰ *skan-ñan-tse* in *Kunawar* (*Jä.*).

ཀོ་ཏན *ko-tan*=ཐྱག་ *khrag* blood in mystic language (*K. g.* १ 216).

ཀོ་ཏམ་པ *ko-tam-pa* རི་ཤིག་གི་མིང་ n. of a mountain (*K. dun.* 17).

ཀོ་ཏམ་པའི་རས་ *ko-tam-pahi-raṣ* कोतम्बक one of the 41 materials of clothing permissible to Buddhist mendicants; a kind of grass formerly used in making clothes (*K. du.* ५ 388).

ཀོ་ཏམ་ཐག་ *ko-tam-bhag* same as above.

ཀོ་ཏཔ་ *ko-tra-pa* कोदव, मादव, in vulg. Nepalese *Kodu*, a kind of millet largely used in Sikkim for making *murwa* beer; it is mentioned in *K. d.* २ 333. A species of grain eaten by the poor; *Paspalum scrobiculatum*.

ཀོ་ཏྱོག་ཅན་ *ko-trog-can* མི་ཏྱོག་ཏྱོག་ *mi krog krog* applied to a thoughtless, childish man (*K. d.* ५ 362).

ཀོ་ཐ *ko-tha* कोद, कुद a kind of leprosy (*Jä.*).

ཀོ་ཐལ *ko-thal* cinders, ashes; ཀོ་ཐལ་དུ་
བྱས་པ *ko-thal-du byas pa* to be reduced to
ashes: ཀོ་ཐལ་འཕྲོར་བར་གྱུར་པ *ko-thal hthor-war*
gyur-pa scattered about ashes.

† ཀོ་དྲལ *ko-dā-la* कोदाल or कोदालक a
tree growing in the mountain called
ཐུ་ཐུག་པའི་ Kokila Parvata (*K. d.* 274).

ཀོ་པང་ཙྰ *ko-paṅ-tse* a sort of tea
(*Schtr.*); usually called *Capinze* (*Schtr.*).

ཀོ་བི་དར་ *Ko-bi-da-ra* कोविदार the
tree of paradise on which grows the *Pāri-*
jāta flower; also a tree the flower of which
is pretty and of sweet scent, probably
Bauhinia variegata (*K. my.* 7 20); ཀོ་
བི་དར་གྱི་ཀོ་བི་དར་ཀླ་ an abode of the gods
(*K. du.* 5 310).

ཀོ་བོ *Ko-bo* prop. n. of a country
(*Vai. kar.*).

ཀོ་བྲག་པ *Ko-brag-pa* prop. a sect of *Tan-*
trik Buddhists; also its founder: ཀོ་བྲག་པ་
བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་བལ་པོ་ནས་བེ་བྱུ་རྩི་མཚུ་ཤིང་རིང་གུན་དངས་
ནས་ཕྱིས་ཐུ་མུང་རྫོང་དུ་ཀོ་བྲག་དཀོན་པ་བཏབ། (*J. Zañ.*)
Bsod-nams rgyal-mtshan of *Ko-brag*
brought Vibhūti Chandra from Bal-po
(Nepal) to Ding-ri and later on founded
the monastery of *Ko-brag* in Upper Myaṅ.

ཀོ་མ *ko-ma* a bird (*Vai. ṣṇ.*).

ཀོ་ཙྰ *ko-tse* རབ་རྒྱལ་པ *ja brgyad-pa* the
Chinese name for the brick-tea used by
the common people of Tibet. It is called
ja brgyad-pa, the eighth or the inferior
quality of tea (*S. kar.* 80).

ཀོ་ལྷགས *ko-wags* is meant to express
the voice of a raven (*Jä.*).

† ཀོ་རཱོ *Ko-raṇḍo* कोरण्ड prop. a
country, said to be in the fabulous

Western Continent of Godāniya (*K. d.* 2
331).

† ཀོ་ར་བ *Ko-raba* कौरव the descen-
dants of Kuru; their party; n. of a
country in the east (*K. d.* 267).

ཀོ་རེ *ko-re* or ཀོ་ར *ko-ra* cup for drink-
ing; ཤིང་ཀོར *ṣiñ-kor* wooden cup which
every Tibetan carries with him in the
pocket of his great coat next to his bosom;
ཤེལ་ཀོར *ṣel-kor* a drinking glass.

ཀོ་ལའི་འདབ *ko-laḥi hdab* = གླང་པོའི་པི་པི་ལོང་ *glañ-*
pohi pi-pi liñ plantain leaf (*Mñon.*).

ཀོ་ལོང་ I: *ko-loñ* annoyance; dissatis-
faction; the jealousy of demi-gods or of
Nāga, &c.: ཀོ་ལོང་དུ་རྩེ་གྲག་རྒྱལ་མཁུངས་ཤིག། “pray
do not out of dissatisfaction be jealous of
me.” In saying grace at meal time the
Gods are exhorted by the lamas not to be
spiteful, jealous or angry, &c.: རྩེ་བོ་ལ་ཤེ་
ལྷ་མེ་མངའ་བས་ཀོ་ལོང་ལ་སྐྱེས་པ་གང་ཡང་མི་མཆོད་པར། the
Lord (Atis'a) not being actuated by any
spite did not express any dissatisfaction,
&c. (*A.* 58).

ཀོ་ལོང་ II: is a dubious word (*Schtr.*);
ཀོ་ལོང་བ *ko-loñ-wa* to hate, envy; but in a
passage in *Mil.*, where the connection
admits of no doubt, *ko-loñ mdsad-pa* must
be taken = disdain (*Jä.*). In Amdo ཀོ་ལོང་
ko-loñ = dispute, fight.

† ཀོ་ཤལ་ལྷ *Ko-ṣa-lā* कोशल mythical river
east of Jambudvīpa (*K. d.* 267).

† ཀོ་ཤི་ལ *Ko-ṣi-lā* कोशिल a certain king
of birds (*K. my.* 7 18).

† ཀོ་རྩེ་ཀླ *Koṇḍi-nya* कौण्डिन्य the son
of Upāyamati; in Tib. བསམ་ལྷན་མ n. of a
Muni or sage; n. of a grammarian; a
patronymic of the poet Jayadeva.

ཀོང་ཇོ *Koñ-jo*, in Chinese *Kung-chu*, a princess; the Tibetan name of the daughter of Emperor Tai-tsung, who was married to King *Sroñ-tsan Sgam-po*, ལྷ་སྐྱུ་མཁན་པོ་འཕགས་པ་ལྷ་སྐྱུ་བཟའ་ཀོང་ཇོ *Koñ-jo*, from China; the Chinese spouse Koñ-jo (*Loh.* 2 5).

ཀོང་བུ *Koñ-bu* a small cup-shaped brass or copper oil-burner ; **མཚན་ཀོང་** *mchod-koñ* an offering bowl, a cup for offering pure water to any divinity ; **སྒྲག་ཀོང་** *snag-koñ* ink-stand, generally for black ink ; **མཚམ་ཀོང་** *mtshal-koñ* ink-stand for red ink or vermilion ; **བྱུགས་ཀོང་** *blugs-koñ* casting mould, crucible ; **གཤེར་ཀོང་** *gser-koñ* a gold cup or oil-burner placed before Tibetan deities ; **བྱེ་ཀོང་** *bye-koñ* bowl of sand.

ཀོང་མོ *koñ-mo* 𑄧𑄣𑄢𑄣𑄢 a cave ; a ditch.

ཀོད *Kod* boiled : ཇེ་ཀོད་ནས་ཀ་ར་བླ་པོ་བྱེད་པས་ཇེ་བོད་ཀྱིས་ *ja de kod-naṣ ka-ra bram-po lña byiñ-paṣ Jo-wo dgyes* (*A.* 95) the tea having been boiled (prepared) and given with five lumps of sugar, the *Jo-wo* was gratified.

ཀོན་པ *kon-pa*, also called **ཀོན་པ་གཤེར་མེས་** *kon-pa gab-skyes*, the name of a plant that grows in solitary places, generally in the clefts of rocks. This medicine, *kon-pa gab-skyes*, is used in Tibet for stopping hemorrhage.

ཀོབ་ཀོབ་ *kob-kob*, same as **ཀའ་ཀོབ་** *kab-kob*, the noise or sound produced from the stretching of hides.

ཀོམ་པ *kom-pa* to tan (skin).

ཀོམ་གདན་ *kom-gdan* a seat made of tanned skin.

ཀོམ་པོ *kom-po* skin which has been made soft and pliable by tanning ; leather.

ཀོམ་ཐེང་ཀོང་ཇེ *Kom-çiñ koñ-jo* the princess Kom, the youngest daughter of Wen Chung, the fifth Emperor of the Tang dynasty. She was married to King Me Agtshom (*J. Zan.*).

ཀོར་ *kor*, same as ཀོར་ *skor*. 1. is used as a རྩེག་གྲགས་ or auxiliary particle used in the manner of an affix, as in ལྷོད་ཀོར་ *stod-kor*, which signifies a cloth that surrounds or covers the upper part of one's body ; hence ལྷོད་ལེ་ *stod-le* a kind of half jacket worn by children and also by lama dancers ; ལྷོད་ཀོར་ *klad-kor* the circular dot put over the head of certain letters to signify the letter མ་ *ma*. 2. anything that has been cut out by the hand or a lathe, such as རྩེག་ཀོར་ *çiñ-kor* a wooden cup ; རྩེག་ཀོར་ *rdsa-kor* an earthen cup or vessel turned out. 3. n. of a place ; ཀོར་ནི་རུ་པ་ *Kor-ni-rupa* n. of a great lama who was a native of the place called *Kor*. (*Deb.* ག 11).

ཀོར་ *kor* also occurs in ཐན་ཀོར་ *than-kor*, རྩེན་ཀོར་ *ñen-kor*, རྩོད་ཀོར་ *hod-kor*, པད་ཀོར་ *pad-kor*, གདུབ་ཀོར་ *gdub-kor*, &c.

ཀོར་ཀོར་ *kor-kor* coiled : རག་པ་ཕུར་པ་ཀོར་ཀོར་ ཅུས། “a string was wound round the (exorcist's) dagger (*Vai. śñ.* 82).

ཀོར་བཟོ *kor-bzo* lit. of round make ; a kind of shield of round shape (*Rtsii.*).

ཀོལ་ a colloq. form of ཀོར་.

ཀོལ་བའི་ལམ་ *kol-wahi lam* = ལམ་རན་པ་ *lam-ran-pa*, a bad road (*Mñon.*).

ཀོལ་ས *kol-sa*, བ. རགོལ་ས་ *hgoḷ-sa* or གོལ་ས་ *gol-sa*.

ཀོས་ཀོ *koṣ-ko* ཇོ་ཙ་ the chin. This word is also applied to the throat and even to the wind-pipe.

ཀྱལ་ *Kya-la* (also called ལྷུ་ལ་) petty ; n. of a petty state in Tibet, the chief town of which is ལྷུ་ལ་ཐེང་གཤེར་ (lit. the lion-face), where the Tsang-po, it is said, enters a rocky chasm in the mountains.

ཀྱ།

ཀྱ་མཁན *Kya-an* n. of a large fort in Tibet (*Dsam.* 32).

ཀྱག *kyag* or ཀྱག་ཀྱག *kyag-kyag* 1. throwing obstacles in the way of another's work out of spite. 2. thick; run into clots; ཀྱག་པ་ཉིད *kyag-pa ñid* thickness (*Cs.*).

ཀྱག་ཀྱོག *kyag-kyog* or ཀྱོག་ཀྱོག *kyog-kyog* བརྒྱུ བརྒྱུ curved; crooked; not straight.

ཀྱང་ I: *kyañ*, also ཀྱང་ཀྱང *kyañ-kyañ* or ཀྱང་པོ *kyañ-po*, 1. straight; right; very straight (*Cs.*). 2. slender as a stick (*Jä.*).

ཀྱང་ II: ཡཔི ཅ 1. and; and also; though; although; too; yet more; used instead of དང་ *dañ* enclitically after the letters ག་ད་བ་ས. In composition the word ཀྱང་ is placed between the subject and the predicate, for example:—མཛོམ་ཀྱང་མཛོམ་ལ་སེམས་ཀྱང་བཟང་ he was beautiful and his mind was also good. In the sense of “though” ཀྱང་ follows the first or contrasted verb:—ག་དོང་པ་མཛོམ་ཀྱང་ལུས་པོ་ཀྱོག “though his face was handsome yet his body was crooked.” འདི་ནི་མཛོམ་གིང་འདྲ་ཀྱང་འཕྱོ འདྲ་ཀྱང་ handsome also sheds lustre. 2. since, since that; then, therefore; likewise; whereas.

ཀྱང་ཀྱོང་ *kyañ-kyoñ* indolent, lazy, idle (*Jä.*).

ཀྱར་པོ *kyar-po*, also ཀྱར་ཀྱར *kyar-kyar*, flat, not globular (*Cs.*).

ཀྱར་ཀྱོར་ *kyar-kyor* still feeble as a convalescent after disease (*Jä.*).

ཀྱལ་ I: *kyal*, resp. ལལ་ཀྱལ་ *shal-kyal*, a joke; also a comic or jocular look: ལལ་ཅིག་ལལ་ཀྱལ་དུ་མཛོད་དེ། (*A.* 113) once having a jocular smile on his face.

ཀྱལ་ II: also ཀྱལ་ཀྱལ་ *kyal-kyal*, sometimes written as ཀྱལ་ཀྱལ་ *rkyal-rkyal*, long and flat, not globular. Described in (*Nag.*) རྩ་ཆ་རྩ་པ་འཕྲག་འཕྲག་ཆེ་བའི་རྩ། like straw, hollow and devoid of meaning; worthless.

ཀྱལ་ཀྱལ་ *kyal-ka* ཀེལི, རྒྱལ་པོ joke, jest, tricks: ཀྱལ་ཀའི་ཆིག་ *kyal-kahi tshig* ཀེལིབ་ཅན, རྩ་ཆའི་ཆིག་ *rtsed-mohi tshig* playful word.

ཀྱལ་པ་ *kyal-pa* vain, idle talk, nonsense.

ཀྱལ་ཀྱལ་ *kyal-kyal* poor; ill-conditioned.

ཀྱི *kyi* 1. This syllable is primarily an inflecting affix attached to nouns, adj., participles, &c., indicating the genitive case. This affix takes the form ཀྱི only after the final letters ད, བ, or ས, and is varied to ཀྱུ where the word to which it is attached ends in either ན, མ, ས, or ལ, and to ཀྱེ where the preceding final is ག or ར, or simply to རི if the final happens to be a vowel. Ex.: བོད་ཀྱི of Tibet, Tibetan; ལམ་ཀྱི of the way; བྱང་གི of the north; འགྲོ་བའི་ཆེ་མེད་ཀྱི at the time of going. Sometimes, moreover, it is elided altogether, as in བོད་སྐད་ Tibetan language. 2. It is annexed to verbal roots (with the same variations of form) after the manner of a continuative particle and imparting the gerundial sense, but by some modern writers used as a finite verb. Gerundially it generally implies an antithesis which may be expressed in English by “though” followed by “yet”: བུ་སྐོས་ཁོ་ལ་བོས་ཀྱི་མགོ་རྒྱུར་བ་མེད་ལམ་དུང་འགྲུལ་ཡོད་ though the girl called to him, yet he went on the straight way without turning his head. As affix to a finite verb it is frequent in the writings of Padma Jungnas and Milaraspa, and is also used in the *C.* colloquial. Attached to the verbal root it may also carry the sense of

“as much as,” “as far as” : ལམ་འདྲེ་སེམས་ལ་ངེས་ ཀྱི་བ་ཐུང་གི་རྒྱུ་སྤྱོད་ as far as he remembered this road, he followed the ox. 3. ཀྱི་ connecting the auxiliary verb with the verbal root forms a much-used present tense : རལ་ཀྱི་ཡོད་ I am lying down. But here the final vowel does not often take the simple *i* (འི), e.g., ལྟ་ཀྱི་འདུག་ is seeing; still we have in books ལྟ་ཞེ་འདུག་ is eating food. [N.B.—The use with the instrumental form ཀྱིས་ will come under that article.]

ཀྱི་གྱོང་ *kyi-gloñ* the elbow.

ཀྱི་ལྗེ *Kyi-lee* n. of a medicinal plant, *Gentiana decumbens*. The white species of this plant called ཀྱི་ལྗེ་དཀར་པོ་ *kyi-lee dkar-po* is in repute for biliousness. The blue called ཀྱི་ལྗེ་སྨོན་པོ་ *kyi-lee shon-po* heals swelling in the throat or glands (*Med.*).

ཀྱི་བུན་ *kyi-bun* a chill; a feeling of cold (*Sch.*).

ཀྱི་ལེང་ཆུ་རྩོད་པོ་ *kyi-liñ chu-rta shon-po* = དུལ་ཆུ་ *dñul-chu* quicksilver (*Smān.* 118).

ཀྱི་ཁུད་ *kyi-hud* རྩ་བའ་, རྩ་མེད་, རྩ་ཆུ་, རྩ་མེད་ 1. interj., the sound of weeping, lamentation; an expression of grief, sorrow or loss; Alas! Ah! ཀྱི་ཁུད་ཟེར་བ་ *kyi-hud zer-wa* རྩ་བའ་ expressing deep sorrow or lamentation. 2. one of the eight cold hells of the Buddhist purgatory.

ཀྱི་གཤེ་ *kyig-rtse* unburnt brick (*Sch.*).

ཀྱིང་ *Kyiñ* n. of a people living in the east of Asia (*Yig.* 8).

ཀྱིང་སེར་རྒྱུང་ *kyiñ ser-rluñ* a violent wind with hail: acc. to *Jä.* also ཀྱུ་སྐུ་ *kya-sa*, onomatopoetic word; a blowing wind.

ཀྱིན་ *kyin* a verbal termination used alternatively with ཀྱིན་ *gyin* and གིན་ *gin* and after a vowel; ཡིན་ *yin* denoting a partic. pres. like the English ‘ing’: ལྷ་འདེབས་ཀྱིན་སྤྱོད་ proceed on your way singing! With ཡོད་ *yod* or འདུག་ *hdug* it forms a periphrastical present tense: སློན་ལམ་འདེབས་ཀྱིན་ཡོད་ *smon-lam hdebs-kyin yod* he is praying (just now) (*Jä.*). Most probably the common present form in *kyi*, *gi*, &c., is an excised form of this use, e.g., ཡོང་གི་འདུག་ is coming; ལྟ་ཀྱི་རེད་ is looking.

ཀྱིར་ *kyir*, also ཀྱིར་ཀྱིར་ *kyir-kyir*, round; circular; a disk; a round thing; ཀྱིར་བཞིན་ *kyir-wa-ñid* roundness.

ཀྱིས་ *kyis* by, with; the sign of the instrumental case, used after the letters ད་, བ་, or ས་, and generally indicating the personal subject of the action. It is called the བྱེད་པ་པོའི་གྲག་ *byed-pa pohi sgra* (the term of the doer). Gerundially *kyis* is annexed to a verbal root to render clauses which in English would be introduced with “by,” “from,” &c., e.g., རལ་གྱིས་མཆིན་པ་ཕྱིགས་ཀྱིས་བསད་ན་ from the sword having pierced the liver, he was slain. Of course the prep. “from” might be omitted here. Again our “because” is often an appropriate opening to clauses terminated in ཀྱིས་; ཀྱིས་, &c.: འགྲོང་པོ་ཕྱོད་ཀྱིས་ཁོས་ ཕྱུག་སྤྱོད་ the demon coming, he turned aside; or, because the demon came, he, &c.

ཀྱུ་ *kyu* རྩ་ཆུ་ a hook; ལྷགས་ཀྱུ་ *lcags-kyu* iron hook; an angle; a fishing hook; རལས་ཀྱུ་ *shabs-kyu* (i.e., the foot-hook) a mark fixed at the foot of a letter to signify the vowel ‘u’ and written as ུ་

ཀྱུར་ཀྱུར་ *kyur-kyur* twittering; the cry of a small bird: བྱིའུ་ཆ་གྱུར་ཀྱུར་སྒྲོག་ *byihu coga kyur-kyur sgrog* the swallow twitters.

ལྷོ་རང་ *kyo-ran*, ལ. ལྷོ་བ་ *kyo-wa*.

𑌕𑌃𑌃 *krag* (*tag*)=𑌕𑌃𑌃 *brag*, signifying
rock.

ཀྱང་པ *krañ-ñe* (*tang-ñe*) standing ; ཀྱང་པ་ or ཀྱང་པ་བཞུགས་ an upright posture ; ཀྱང་པ་ རྒྱུ་པ *krañ-sdod-pa* to stand.

ཀྱང་ནང་ *Krañ-nañ* (*tang-nang*) a gallery round a house; a covered passage; evidently an incorrect form of རྒྱང་ནང་.

ཀྱང་བ *krañ-wa* (*tang-wa*), prob. wrongly written for རྒྱང་བ་ལྟར་པ་, to make straight.

ཀྱང་འཁོར་ *krad-hkhor* (*té-khor*) a ring used in the exercise of archery as a butt for arrows; a mark; a target.

ཀྱང་རྒྱུན་ *krad-rgyun* (*té-gyün*) a piece of long narrow leather to mend shoes with; acc. to *Cs.* a long narrow piece of leather to fasten the sole to the upper leather of a shoe or boot.

ཀྱང་པ་ *krad-pa* (*té-pa*) a shoe; a covering for the feet of the lower classes of people; a leathern half-boot ; ཀྱང་ལྗན་ *krad-lhan* a patch for shoe.

ཀྱང་མ་ *kran-ma* (*tan-ma*), colloq. for རྒྱང་མ་ *srān-ma*, peas.

ཀྱབ་ཀྱབ་ *krab-krab* (*tab-tab*) = རྒྱབ་པ་ dancing or stamping of the feet : ཀྱབ་ཀྱབ་ཐོ་ལྟེན་པ་ (his) legs and arms moved as in dancing. According to *Nag.* ཀྱབ་ཀྱབ་ is equivalent to ལེབ་ལེབ་, flat.

ཀྱམ་ *kram* (*tam*) cabbage ; ཀྱམ་མངར་ sweet or fresh cabbage ; ཀྱམ་མུར་ *kram skyur* cabbage-pickle ; cabbage soaked in vinegar.

† ཀྱི་ཀ་རུ་ཀ་ *Kri-ka-ru-ka* རྒྱལ་པོ་ n. of a monastery in ancient Behar which was also known by the names of Samudra Gupta and Kusumapuri (*A.* 60).

† ཀྱི་ཀ་ལྔ་པ་ *kri-ka lā-sa* རྒྱལ་པོ་ a small lizard.² There is an account of this

animal being once offered as a burnt sacrifice to the gods (*K. d.* 214).

† ཀྱི་ཀྱི་ *Kri-kri* རྒྱལ་པོ་ n. of a Buddhist king of Benares who is said to have patronized Buddha Kās'yapa. In the Chinese version of the Vimala-kīrti-nirdeśa sūtra, he is called Kṛpin, the kind and merciful.

ཀྱི་ཁ་ *kri-kha* (*ti-kha*) the magpie; the white-breasted magpie; colloq. called *kya-ka* in Tibet.

ཀྱི་བ་ཤེ་གཤོང་ *Kri-wa shahi-gdoñ* n. of a place in Tibet (*J. Zan.*).

ཀྱི་མི་ *kri-mi* (*ti-mi*) = རྒྱ་གཞུག་ *bya-gag* 1. the grey duck (*Mñon.*). 2. རྒྱུ་ a worm.

ཀྱི་ཡ་ *kriya* རྒྱུ་ཡ་; ཀྱི་ཡ་ཐུག་པའི་རྒྱུ་ the ritualistic part of Sambhawa mysticism: རྒྱ་ཡའི་ཐུག་པའི་རྒྱུ་ཡའི་ཐུག་པའི་རྒྱུ་ (A. 74) the *kryā man-tra* having been performed by the six-armed deity.

ཀྱི་ཤོང་པ་རོ་ *Kri-ṣoñ-ba-ro* n. of an individual who did some service to Atis'a during his journey to Tibet through Nepal (*A.* 142).

ཀྱི་གཞི་ཀྱི་གཞི་ *krig-krig* (*tig-tig*) = རྒྱ་རྒྱ་ to beat or press with the hand or feet; to make the sound *tig-tig*.

ཀྱི་གཞི་གི་ *krig-gi* (*tig-gi*) straight : རྒྱ་གཞི་ ཀྱི་རྒྱ་རྒྱ་གི་ཀྱི་གཞི་པ་རྒྱ་ the iron arrow when quite straight being good (*D.R.*).

ཀྱི་གཞི་ཆགས་མེད་པ་ *krig-cags med-pa* རྒྱ་གཞི་ རྒྱ་གཞི་མེད་པ་ལ་རྒྱ་གཞི་མེད་པ་ not customary or purposelessly; for nothing : རྒྱ་གཞི་མེད་པ་རྒྱ་གཞི་མེད་པ་ Mongol tribes without adhering to custom would always be making prayers (*D. çel.10*).

ཀྱིང་ཀང་།

ཀྱིང་ཀང་ *kriñ-kañ* (*tiñ-kañ*) a weapon like the spear; a forked spear: མཐུང་དང་ཀྱིང་ཀང་འདྲ་བ་མོ་བཅས་ནིར། (to the cost of) a spear and lance with saw-like teeth (*Rtsii.*).

ཀྱིང་བཟུ་མྱོ་ *kriñ-bag-sgyo* (*tiñ-pag-gyo*) glue or paste made of flour.

ཀྱིན་ནད་ *krin-nad* (*tin-ne'*) the colic.

ཀྱིཾ་ཾ་ *Kriṣṇa* རྒྱལ་པོ་ n. of sculptor; an image-maker during Atis'a's time about 1000 A.D. (*A. 121*).

ཀྱིཾ་ཾ་ལྷ་ར་ *Kriṣṇa-sā-ra* རྒྱལ་པོ་སྐུ་ the spotted antelope (*Jä.*); a kind of black antelope which is said to possess the heart of a *Bodhisattva*. The skin of this animal is used by Hindus and Buddhists alike to sit upon; the Tibetan lamas attach much sanctity to this antelope and its skin.

ཀྱུ་ཀྱུ་ *kru-kru* (*tu-tu*) (*W.*) wind-pipe (*Jä.*).

ཀྱུ་ཀྱུ་རྩིས་ *kru-kru tris* (*tu-tu ti*) རྩིས་ཀྱི་ཆ་ a kind of yellow chintz resembling satin of great value, formerly highly prized in India and Tibet. It is called ཀྱུང་མང་རྒྱ་མེད་གོས་ཅིན་.

ཀྱུ་ར་ *kru-ra* (*tu-ra*) = དམངས་རིགས་ *dmahs-rigs* the vulgar, or the lowest class of people in the mystical language (*K. g. 28*).

ཀྱུང་ཀྱུང་སྒྲ་ཅན་ *Kruñ-kruñ sgra-can* (*tuñg-tuñg-da-can*) n. of a country (filled with the cry of storks or cranes) said to have been visited by the Buddha (*K. du. 302*).

ཀྱུང་ཐང་ *Kruñ-thañ* the chief Chinese minister who was resident in Tibet when Abbé Huc visited Lhasa; an official of

his class (*Yig. k. 38*). Probably an error for *Chung t'ang*, a title borne by certain high officials in China.

ཀྱུམ་པ་ *krum-pa* (*tum-pa*) broken in the edge or side or nibbled, but not entirely broken to pieces.

ཀྱུམ་ས་ *Krums* (*tum*) meat: in polite language it is called གསེལ་ཀྱུམ་ས་ (*sol-tum*), the meat that is offered to a respected person.

ཀྱེ་ཉ་ག་ *Kre-ñag* (*te-ñag*) n. of a place in Kham.

ཀྱེ་ན་ག་ *krag-nag* (*te-nag*) the spout of a kettle (*Sch.*).

ཀྱེ་པ་ *kre-pa* (*te-pa*) the forehead; also a colloq. spelling for དཔྱལ་པ་ *dpral-pa*, the forehead.

ཀྱེ་པོ་ *Kre-bo* (*te-o*) n. of a place in Kham.

རྩྭ་ཀྱོ་རྩྭ་ *kro dha-na* རྩྭ་མོ་ = ཐུང་མེད་གཟུགས་ a fierce woman; an amazon (*Mñon.*).

ཀྱོག་ཀྱོག་ *krog-krog* (*tog-tog*) a kind of sound produced by the grinding of hard or brittle objects together: ཀྱོག་ཀྱོག་ནི་སྒྲ་མཐུད་ “*tog-tog* is a sound” (*Nag.*); *tog-tog* is an onomatopoeic word meaning a grating sound.

ཀྱོན་ *kroñ* (*toñ*) erect; standing: ལུས་ལྟར་ ཀྱོན་། the body erectly stood.

ཀྱོན་ཀྱོན་ *kroñ-kroñ* (*tong-tong*) standing; posing still and erect: སྒོ་བ་མ་གཤིས་ ཀྱུས་མཐོང་བར་ལྟ་དེས་སུ་ཀྱོང་ཀྱོང་སྐྱུ་ཐུས་པ། (*A. 27*) “while the two pupils were looking on, the deity was able to appear erect as if in life.” When used of persons, it means also standing on one's knees; kneeling in an upright position (*Jä.*).

ཀླུ་ཀུན་ཏུ་དགའ་བའི་བློ་སྤྲུལ་གར་ *klu kun-tu dgah-*
wahi zlos-gar the drama of Nāgānanda;

ཁྱོས་གར་གྱི་ རྩོམ་བཅའ་མ་དག་པའི་ ལྷ་ས་མཛེས་པའི་མེད་། a dramatic treatise by Harsadeva (*Yu-sel.* 230).

ཁུ་ཁང་ *klu-khañ* the residence of the *Lu* or serpent gods. An imaginary palace supposed to exist at the bottom of the sea or of some lake where the *Nāga* reside: ཁུ་ཁང་རྒྱུད་ཚལ་ཐུགས་སྤོལ་ས་གཅིགས་སོ (Jig.) saw the palace of the *Lu* and their grove with delight.

ཁུ་གླང་ནག་པོ་བ་རུ་ཅན་ *klu-glañ nag-po ba-ru can* = རྒྱུ་མྱིན་ the crab which is called by the Tibetans "bull-horned black *Lu*" (*Sman.* 144).

* ཁུ་རྒྱལ་ *klu-rgyal* नागराज (*Schr.*).

ཁུ་རྒྱལ་དཀར་པོ་དུང་རྒྱུད་ *Klu-rgyal dkar-po duñ-skyoñ* नागराज-शुभ-शङ्ख-पाल n. of a certain *Nāga Rājā* or a serpent demi-god called the White Protector of Conch Shells: ཁུ་རྒྱལ་དཀར་པོ་དུང་རྒྱུད་དང་འཛོན་པ་ལག་མང་སྐུ་སྐུ་ the *Lu* ruler called white S'ankhapāla and S'ankhadhara Bahu Pāṇi, the deity with many arms, and others (*Rtsii.* 44).

ཁུ་རྒྱལ་མཐའ་ཡས་ *klu-rgyal mthah-yas* अनन्त infinite; the king of the snakes described in Hindu mythology (*Mñon.*); one of the eight ཁུ་ཅན་ *klu-chen*, great *Lu*.

ཁུ་རྒྱལ་རིགས་ལྔ་ *klu-rgyal rigs-lña* the five classes among the *Nāga Rājā* or *Lu* kings residing in the fabulous world of the snakes.

ཁུ་སྤྱབ་ *Klu-sgrub* (*Lu-dub*) नागार्जुन the expounder of the Madhyamika school of Buddhist philosophy.

ཁུ་ཅན་བརྒྱུད་ *klu-chen brgyad* the eight chiefs of the *Lu* or *Nāga* are མཐའ་ཡས་ अनन्त; འཛོན་པོ་ तक्षक; རྩོམ་གྱིས་ वासुकी; དུང་རྒྱུད་ शङ्खपाल; ཕད་མ་ पद्म; ཕད་མ་ཅན་པོ་ महापद्म; རྩོམ་ལྷན་ बलवत्; རིགས་ལྔ་ कुलीन, कुलिक.

ཁུ་འཛོན་པོ་ *klu hjog-po* तक्षक the class of *Lu* or *Nāga* called *Taksaka*.

ཁུ་ཐེབས་ *klu-thebs* the coming forth of the *Lu* in summer from their retreats. This time is fixed in Tibetan almanacs for worshipping them: དབྱར་ས་མཛེས་དུ་ཁུ་འོང་བ་ལ་ཁུ་ཐེབས་ ཟེར་ *db yar-sa steñ-du klu hoñ-wa la klu-thebs zer* the coming upwards of the *Lu* from their retreats in summer is called ཁུ་ཐེབས་ *klu-thebs*.

ཁུ་ལྷོག་ *klu-ldog* the retiring of the *Lu* to their abodes in the nether regions is called ཁུ་ལྷོག་ *klu-ldog*, which time is generally calculated by the Tibetan astrologers to fall in December.

ཁུ་མཐར་བྱེད་ *klu mthar byed* शेषनाग the chief patriarch of the *Nāga*; also नागान्तक, which is a name of the Garuḍa bird.

ཁུ་དུག་ *klu-dug* = ཁུ་ལ་ཐུག་ཟླ་བའི་རུ་ཞེ་ཅན་། དུག་རན་པ་ཞིག་གི་མེད་ 1. n. of an indolent poison. 2. n. of a very venomous snake (*Sman.* 350).

ཁུ་དུག་ཅན་ *klu dug-can* poisonous snakes.

ཁུ་གཏོར་འཛོམས་བྱེད་ *klu-gdon hjoms-byed* = ཁུ་པོ་སྤྱུག་པོ་ *rgyal-po smug-po* lit. that which destroys poison or kills *Lu* demons = བྱ་ཅི་ musk (*Sman.* 333).

ཁུ་བདུད་རྩི་ཇེ་ *klu-bdud rdor-je* n. of a medicinal plant which is believed to have the property of healing all sorts of diseases caused by *Lu* or malignant spirits.

ཁུ་མདུད་ *klu-mdud* prob. *Codonopsis ovata* (*Jä.*) also ཁུ་འི་གཞོན་པ་ *kluhi gnod-pa* cures all kinds of arthritis and rheumatism (*W.*).

ཁུ་མིངས་ *klu-sdiñs* नागसानु the peaks or flanks of a mountain where snakes reside.

ཁུ་ནད་ *klu-nad* नागरोग, कुष्ठरोग the disease caused by the *Lu* or leprosy.

ॐ नमः *klu-gnas* नागवृत्त the abode of
 the *Lu*.

*क्लुबो *klu-bod* नागाजय one of the
disciples of Nāgārjuna (*Schr.*).

**ཀྲ་པ་* *klu-byaṅ* नागबोधि an epithet of Nāgārjuna and also that of one of his disciples.

ཁྱུ་དབང་གི་རྒྱལ་པོ་ *klu-dwañ-gi rgyal-po* a Buddha ruling over the *Lu*, usually depicted with 4 attendant *Bodhisattra* (Grüb. 109).

ཀྲུ་འབུམ་ *Klu-hbum* n. of a section of the
Sgomāñ division of the monastery of རྩ་པོ་གཙུག་ལྷན་
 གན་འབུམ་གྱི་རང་སྐོར་ *Dpal-ldan Hbras-spuñs* (Dai-
 pung near Lhasa): དཔལ་ལྷན་འབུམ་གྱི་རང་སྐོར་ཁང་པ་དེ་
 རམས་ཚན། ཉིང་གཞིང་བསམ་སྟོན་ཀྲུ་འབུམ། the Gomang
 sections of Daipung Monastery are the
 Hordong, Sam-lo and Lubum; n. of a
 treatise on a hundred thousand *Nāga*.

ཁྲུ་འབྲུམ་ཁྲ་བོ་ *klu-hbum khra-bo* 1. n. of a religious work among the *Bon-po*. 2. ཁྲ་བོ་ *khra-bo* means “mottled.” There are also ཁྲུ་འབྲུམ་དཀར་པོ་ *klu-hbum dkar-po*, ཁྲུ་འབྲུམ་ནག་པོ་ *klu-hbum nag-po*. *Klu-hbum*, originally a hooded snake, *cobra di capello*; the mythological sense, however, is only understood in Tibet, where every child knows and believes in *Lu* or *Nāgas*, &c., cobras being unknown.

ལུ་མེས་ *klū-mes* ལྷ་མ་གྲིག་གི་མཚན། (*Deb. 46*) n.
of a lama of Tibet.

ཀླུ་མོ་ *klu-mo* a female serpent; also a serpent demoness.

ཁྲ་མོ་མུ་ཏིག་ལུ་ཤོ་ན་ *khlu-mo mu-tig nu-sho-*
can n. of medicinal plant used for wounds
or sores. Its flowers are of garnet colour;
when they are plucked there oozes out a
milkish sap which is said to possess
healing power (*Sman. 350*).

ཀྲ་མཐོན་ *klu-sman* n, of a medicine.

ཀླུ་གཟུགས་ *klu-gzugs* the body or likeness of a snake; also a *Lu* in the body of a snake; anything with the body or in the guise of a snake.

ཀླུ་མི་སྐད་ *kluhi skad* the language of the *Nāga*; according to some Tibetan authors this is the Nāgari language of India which they identify with the Prākṛit. According to the earliest historians of Tibet ཀླུ་མི་སྐད་ *kluhi skad*, i.e., the *Nāga bhāṣā*, was the language of the Chinese: རྒྱ་ལག་པ་ཀླུ་མི་སྐད་ *Rgya-nag-pa klu-las chad-pas*, རྒྱ་ག་ཀླུ་མི་སྐད་ the Chinese having originated from the serpent demi-gods, speak the *Nāga kṛta*, the language of the *Lu*. རྒྱ་ག་ཀླུ་མི་སྐད་ *nāga kṛta* is distinguished from the Sanskrit language which is called *Deva bhāṣā*, the language of the gods. *Nāga-kṛta* means corrupt language and *Sanskṛta* means refined language.

क्लुहि ग्रोह-क्वियर *kluhi groh-khyer* नागनगरी, भोग-
 वती the mythological city of the *Nāga*
 in the nether world ruled by King S'esa.

ཀླུ་འཇིག་རྟེན *kluhi hjig-rten* नागलोक the
nether world or region inhabited by the
Lu or *Nāga*.

ཀླུ་ཁྱི་དུག་བརྩམ་ *Kluhi dug-bcom* n. of a fabulous sea which lies beyond a great sandy desert. The *Lu* chieftain *Stobs-ldan* (*Balarán*) resides there and excites dissensions among living beings (*K. d.* २ 335).

ཀླུ་གཤེད་སྐྱུ་ *kluhi gdeñs-ka* the hood or neck of a *Nāga* or of a serpent.

* क्लुहि-से *Kluhi-sde* नागसेन (*Schr.*) n. of the celebrated Buddhist sage who answered the interrogations of King Menander (of Milinda Pannha); one of the eighty Buddhist saints of the northern school.

ཀླུ་འི་གཞོན་པ་ *kluhi gnod-pa* or ཀླུ་འི་སྒྲོན་ *kluhi*
skyon, plague; a disease of unknown origin;

ཀུ་ཤོད་ *Kluṣ-ṣod* n. of a place in the uplands of འདྲེ་བྱར་ (*Digum*) situated to the north-east of Lhasa (*Loñ.* ■ 12).

ཁྱུངས།

ཁྱུང་མོས་ *klun-ḡos* a kind of plant growing on the margins of rivers in Tibet, and said to be efficacious when applied to sores : ཁྱུང་སྒོག་ *klun-ḡog* garlic of the valley.

ཁྱུངས་ I: *klunṣ* this term is applied to the astrological results arrived at by computing one's age in reference to that of one's parents by consulting their horoscopes. It occurs in the *Vaidurya Karpo* in expressions such as ཕ་ཁྱུངས་, མ་ཁྱུངས་ | *pha-klunṣ, ma-klunṣ*.

ཁྱུངས་ II: cultivated lands; a field: ཁྱུངས་སུ་སྐྱེ་ *klunṣ-su skye* grow on cultivated soil: དཀར་མདངས་ཀྱི་ཁྱུངས་རྩེ་མ་ *Dkar-mdañṣ-kyi klunṣ tshañ-ma* all fields belonging to *Dkar-hdañṣ*.

+ ཁྱུབ་པ་ *Klub-pa*, pf. ཁྱུབས་པ་ *klubs-pa*,
1. to cover the body with ornaments (*Jä.*); to put on luxuriously (*Cs.*): གསེར་ལེབ་རྩ་ཤིང་
དག་ལས་ལེགས་ཀྱུབ་པའི་སྤེང་ཁྱེབས་རབ་འབྱིང་ཐ་མ་གསུམ་དུ་ཁྱུབས་
*gser leb rta ṣiñ dag-las legs grub-paḥi señ-
khebs rab hbrin tha-ma gsum-du klubs (Jig.)*.
2. to set up (a tenant). 3. n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 160*).

ཁྱུས་པོད་ *Kluṣ bod* नागाह्वय, *Nāgā-hvaya*, one of the 28 Buddhist sages mentioned in the *M. V.*

ཁྱུས་བྱང་ཆུབ་ *Kluṣ byañ-chub* नागबोधि, *Nāga Bodhi*, one of the chief disciples of Nāgārjuna. His essence is supposed to have been embodied in the late Kusho Sengchen of Tashi-lhünpo.

ཁྱེས་ *klas* a rack for clothes, clothes-horse.

ཁྱོག་པ་ *klog-pa* to read, imp. ཁྱོགས་ཤིག་ *klogṣ-ṣig* also ཁྱོགས་ཤིག་ *lhogs-ṣig* do read, pf. ཁྱགས་པ་ *klags-pa* or བཞགས་ *bklags*, fut. ཁྱག་ *klag*

or བཞག་ *bklog*, བཞག་པར་བྱ་ *bklog-par-bya* ཁྱོག་པར་བྱེད་ *klog-par-byed* is reading; ཁྱོག་པར་བྱེད་པ་ *klog-par byed-pa* the act of reading, the causing to be read; ཁྱོག་བྱ་ *klog-bya* anything to be read; ཁྱོག་དུ་འཇུག་པ་ *klog-tu hjug-pa* to begin or cause one to read; ཁྱོག་པ་པོ་ *klog-pa po* or ཁྱོག་མཁན་ *klog-mkhan* a reader; ཁྱོག་གྲྲ་ *klog-grra* a reading school, a school for reading; དཔེ་ཆ་སྒོགས་ཁྱོག་པ་ *dpe-cha sogṣ klog-pa* reading books, &c. ཁྱོག་འདོན་ *klog-hdon* to read aloud; ཁྱོག་བྱང་ *klog-byañ* ལུག་འཇུག་པ་ *lung-a-jug-pa* well-read, accomplished in reading, a scholar; ཁྱོག་པ་ཡང་ཁྱོག་པ་ *klog-pa yañ klog-pa* to read again.

ཁྱོག་ཐོབ་ *Klog-thob* n. of a *Bodhisattva* (*K. ko. 3 50*).

ཁྱོང་ *kloñ* I: or ཁྱོང་པ་ *kloñ-pa* ལྡང་པ་ *kyang-pa* extent; mass, bul, body; depth, abyss. Also a wave or any undulating thing: ཁྱོང་དང་བཅས་པ་ ལྡང་པ་ *kyang-pa* with opening or reverting folds or coils as in a conch shell.

ཁྱོང་ II: this word either alone or in combination with ཡངས་ *yañṣ* is generally used to express the idea of vastness, infinitude or immensity. It also signifies "space" as a definite expanse, being in a measure synonymous with དབྱིངས་ *dbyinṣ*: ཆས་ཀྱི་ཁྱོང་ཡངས་ the immensity or profoundness of *Dharma*; ཆས་ཀྱི་དབྱིངས་ བསྐྱེད་པ་ the expanse of matter or infinitude of phenomena; སེམས་ཉིད་ཀྱི་ཁྱོང་ the depth or amplitude of the mind: རྗེ་ཆེ་འཆང་དབང་ཆས་སྐྱེ་ལྡང་པ་ མཐའ་བྱལ་ཁྱོང་ཡངས་ན་, རྗེ་ཆེ་ནལ་འབྱུང་ཁྱོང་ཡངས་སྐྱེ་ལྡང་པ་ མཐའི་ནང་དུ་རྒྱས་། this spiritual being of Dorje chang develops in the wide boundless sphere of the gods into that jewel of the heavens which comprises the five illusive bodies of Dorje Naljor (*Nāro. 1*).

ཁྱོང་ III: centre or middle; = དབུས་ *dbus* or དབྱིལ་ *dkyil* as in དབང་ཁྱོང་ *dbah kloñ* or

dkan gzar-po a steep declivity; precipice (*Nag. 5*).

དཀར *Dkah*, དཀར་བ *dkah-wa* or དཀར་ཅོ *dkah-bo* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ 1. hard, difficult; used as adj. ཅོ་དཀར་བ hard to understand; རབ་ཏུ་དཀར་བ very hard or difficult. 2. pains, exertions, sufferings; དཀར་བ་མེད་པར་ཐོབ་པ་ མཐུན་ལྡན་ gain without pain or exertion; དཀར་བ་མེད་པ་ without hardship or difficulty; འགྲོད་དཀར་བ difficult of access; རྒྱུ་བ་དཀར་བ *sgrub dkah-wa* hard to accomplish or to perfect; fig. to propitiate; བརྗོད་དཀར་བ hard to express or describe; རྟོད་དཀར་བ difficult to find; བྱ་དཀར་བ hard work, or hard to do; དཀར་བ་ཉིད་ རྒྱུ་ལྡན་ difficulty; དཀར་ཉིད་བ རྒྱུ་ལྡན་ one who accomplishes a difficult or hard task.

དཀར་འགྲེལ *dkah-hgrel* བསྐྱིད་ཀྱི་ལྟ་བུ་ lit. difficulties explained; a commentary; explanation of difficulties (*Jä.*): རྟོག་རྟོག་ཅོ་དཀར་བ་འགྲེལ་པས་བསྐྱོལ་བ་ meanings of terms which are difficult to understand are explained in a commentary (*Nag. 5*).

དཀར་བུ *dkah-bcu* རྒྱུ་ལྡན་ ten ascetical hardships; a Buddhist scholar who has acquired such great proficiency in sacred literature as to be able to interpret the meanings of a term in ten different ways.

དཀར་བུ I: *dkah-thub* རྒྱུ་ལྡན་; also རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་, asceticism, also penance; an ascetic, one who is able to stand hardships or privations: དཀར་བུ་ལྡན་པ་ནི་ཆེ་བ་དང་། མཛོམས་མ་གཅིག་གྱུར་ཉལ་བ་དང་། དཔལ་པོ་མ་མཚན་མེད་པ་ཞེ་། འདི་གསུམ་ཡིད་མི་ཆེས་པའི་རྒྱུ། “that an ascetic’s body should be fat, that a pretty woman should sleep by herself, and that a hero should be without wound-scars—these three are things the mind does not credit.”

དཀར་བུ II: a name for the first month of the Tibetan calendar (*Rtsii.*).

དཀར་བུ་གྱི་གནས་ *Dkah-thub-kyi gnas* རྒྱུ་ལྡན་ the residence of an ascetic; a hermitage.

དཀར་བུ་དབྱ *dkah-thub-dgra* = འཛིན་ལྷ་དཀར་རབ་དབང་ལྷ་། (lit. the ascetic’s enemy) a name of the god of love (*Mñon.*).

དཀར་བུ་ཅན་ *dkah-lhub-can* = རྟོན་མོངས་པ་ *ñon-moñs-pa* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ one who undergoes asceticism; a hermit; one who having renounced the worldly life has retired to solitude; an epithet of the Hindu deity Mahes’vara.

Syn. རྒྱུ་ལྡན་ *span-spos*; རྒྱུ་ཅན་ *spu-can*; རྒྱུ་ལྡན་ *drihi-sras-po*; འབྱུང་པོའི་རལ་པ་ *hbyuñ-pohi ral-pa* (*Mñon.*).

དཀར་བུ་ལྷོད་པ་ *dkah-thub spyod-pa* the practices of an ascetic or hermit; དང་མྱོང་ *drañ-sroñ* a rishi (*Mñon.*); དཀར་བུ་ལ་འགྱུར་བ་ to embrace the life of an anchorite; དཀར་བུ་མེར་པོ་ = གུར་གུམ་ saffron (*Sman. 351*); དཀར་བུ་གསལ་ རྒྱུ་ལྡན་ one whose asceticism or penitence is either visible or exemplary.

དཀར་ལྷོག་ལྷ་མ་ *Dkah-zlog bla-ma* n. of a snowy mountain; it is generally applied to རི་པོ་གངས་ཅན་ *Ri-bo gañs-can* (*Mñon.*).

དཀར་ལྷོག་མ་ *Dkah-zlog-ma* n. of the Goddess གོ་རི་ *Gau-ri* (*Mñon.*).

དཀར་ལས་ཆེ་བ་ *dkah-las che-wa* very difficult; དཀར་ལས་མེད་པ་ free from difficulty; easy.

དཀར I: *dkar* in compounds = དཀར་པོ་ *dkar-po* white; grey.

དཀར II: sincere; དཀར་མི་བྱས་ not confessing one’s guilt; not exonerated; not making a clean breast of anything.

དཀར་མུ་ *dkar-skya* པ་ལྷ་ light grey: དཀར་ལྷོ་ པ་ལྷ་ pale; white.

དཀར་ཁང་ *dkar-khañ* a lighted house; also a store room (*S. kar. 66, 178*).

དཀར་ཁུང་ *dkar-khuñ* = རྒྱ་ཁུང་ window, a sky-light; a hole in the wall of a house for the entrance of light.

དཀར་ཕྱག་ *dar-khyug* anything streaked or ornamented with diverse colours.

དཀར་ཁྲིགས་ *dkar-khrigs* (*kar-thig*) white; shining; bright; glittering; brilliant.

དཀར་གོང་ *dkar-goñ* 1. a kind of white clay; porcelain clay. 2. same as མེ་རྩོ་ *me-rdo* flint: དཀར་གོང་སྒྲིན་འདྲན་གདོན་དུག་ལ་ཡན། white-clay is useful to expel worms and for the poison of evil spirits.

དཀར་རྒྱ་ *dkar-rgya* rose-coloured; pale pink.

དཀར་རྒྱ་ *dkar-rgyan* white ornament; the butter used in painting offerings made of barley flour or rice to the gods: ལལ་མས་དཀར་རྒྱ་མར་ cakes that are painted white and red with (coloured) butter (*Rtsii.*).

དཀར་བཅུད་གསུམ་ *dkar-bcud-gsum* the triple white elixir, i.e., the cream from the milk of the female yak, ewe, and cow: འབྲི་ལྷག་པ་གསུམ་གྱི་ཤ་མ་འདུས་པའི་ཁྲ་ཏྲ་ “*Khandā* is the mixed milk of the female yak, ewe and cow.”

དཀར་ཆག་ *dkar-chag* རྒྱ་ཆིལ་འཕྲི 1. an index; register. 2. whitish; grey. 3. morally good; standing on the side of virtue; sincere; candid.

དཀར་ཆབ་ཆབ་ *dkar-chab-chab* = དཀར་ཆེས་ཆེས་ or བད་ཟེར་དཀར་ཆེས་མེ་ glittering white rays.

དཀར་ཆུང་ལྷ་ཁང་ *Dkar-chuñ lha-khañ* n. of a monastery in Tibet (*J. Zan.*).

དཀར་ཉེ་ *dkar-ñe* = དཀར་བའི་ཉེ་བ་ a true friend; one who has come over to one's side out of sincere good will; a friendly relation.

དཀར་སྒྲིང་ཆ་རམ་ *Dkar-stiñ cha-ñam* n. of a place in Kham near *Ri-wo-che*. (*Lon.* 29).

དཀར་ཐག་ *dkar-thag* the string of a bow: དཀར་ཐག་གཞིན་ཆ་འབྲིགས་རག་མ་རེར་འབྱ། (*Rtsii.*)

དཀར་ཌོ་ *dkar-dro* milk and curd: ལོང་གི་རིན་ཐང་མཉམ་པའི་དཀར་ཌོ་བྱ། it will make milk and curd of equal value with the above (*Jig. 30*).

དཀར་ལྷན་ *Dkar-ldan* गौरी lit. the fair one; the Goddess Gauri, the wife of S'iva.

དཀར་པོ་ *dkar-po*, also དཀར་མོ་ *dkar-mo* རྩ་ཕི་, རྩ་ལྷ་, ཐུབ་ལ་, རྩ་བཤུ་, གའི་, རྩ་འཛུ་, རྩ་ཕྱི་, རྩ་ཕྱི་ 1. white; pure; fair; a qualification, talent, enlightenment; (sometimes) wise. 2. ལྷ་ལྷ་, silver; *dub* grass; a learned man; purity: དཀར་པོ་རྩ་ཕྱི་ལ་མཐོང་བའི་སྒྲིན་ རྩ་ཕྱི་ བཤུ་ལ་ “complete enlightenment is a stage of insight.” It is one of the stages of perfection of the *Hinayāna* School.

དཀར་པོ་ཆེན་ཐུབ་ *dkar-po chig-thub* a kind of medicinal plant; also, its root, which is used to kill worms; དུག་ཐུང་གཙན་སྒྲིན་འཛོམས་། it draws out poisonous matter and subdues worms which infest one.

* དཀར་པོ་རྩ་ཕྱི་ལ་མཐོང་བ་ *dkar-po rnam-par hchar-pa* སེང་མཁུ་དཔལ་ (*Schr.*).

* དཀར་པོ་འབར་ *dkar-po hbar* རྩ་ཕྱི་ལ་མཐོང་བ་ (*Schr.*) white lustre.

དཀར་པོ་སྒྲིན་ཐུབ་ *Dkar-po sbab-rgyab* རྩ་ཕྱི་ལ་མཐོང་བ་ n. of a medicinal stone (called “white frog's back”) (*Mñon.*).

དཀར་པོ་འབར་པ་ *dkar-pohi bskal-pa* རྩ་ཕྱི་ལ་མཐོང་བ་ the enlightened age or *Kalpa*.

དཀར་ཐེངས་ *dkar-phigs* used in colloq. for དཀར་ཐེངས་ *dkar-phibs*.

དཀར་ཐེངས་ *dkar-phibs* a tower or dome built on pillars or on the roof of a house for commanding a view, generally in the Chinese style: དཀར་ཐེངས་ཆེན་མོ་ལ་རིང་མོ་ལེན་པ་ in the great domed tower is the tall pillar with a lion's mouth.

དཀར་ཕྱགས *dkar-phyogs* རྒྱུ་ཕྱགས the light half of a month; the period from the new to the full moon; the innocent side in two contending parties; དཀར་ཕྱགས་ལྷ the gods who belong to the side of virtue; དཀར་ཕྱེད་ *dkar-phreñ* n. of the mythical capital of the *Asura* (*Pag.* 30).

དཀར་བ *dkar-wa* རྒྱུ་ white, བ. དཀར་དཀར་བཞིན་ རྒྱུ་ whiteness: མཆོད་པ་དཀར་བ་ཡོད་པས། “through sincerity in the doctrine”; “by piety” (*Pag.* 30).

དཀར་མི་བྱེད་པ་ *dkar-mi byed-pa* to plead innocence. *Nag.* explains it as རང་ལ་ནག་ཏེ་མ་པ་ ཡོད་པ་ཞིན་དུ་མནའ་སྐྱེ་བ་སམ།, to show by signs or by oath that he is not guilty.

དཀར་མིན་ *dkar-min* མཐོང་མཐོང་, མཐོང་མཐོང་ not white; black; dark; chaos; bent; crooked.

དཀར་མིན་བུ་ *Dkar-min-bu* the son of *Dkar-min*; the offspring of chaos: དམ་ an epithet of the son of *Brahmā*.

དཀར་མེ *dkar-me* = མཆོད་མེ *chos me* sacred fire; especially lamps lighted before deities: དཀར་མེ་ཕྱོད་རམ་འམ་རིགས། the kind (of cloth) fit for wicks of lamps (lighted before the images of saints and deities) (*Rtsii.*).

དཀར་མེད་མ་ *Dkar-med-ma* གནོད་ཕྱིན་མེད་མེད་མ་ (*Mñon.*) a name of the queen of the *Yakṣa*.

དཀར་མོ་ *dkar-mo* 1. mutton; a sheep when slaughtered; དཀར་མོ་ལག་གཡས་དཀར་གཡས་པ་གཅིག་ a shoulder of mutton from the right side of a slaughtered sheep (*Rtsii.*); ལུག་གི་དཀར་མོ་ལག་པའི་གཅོས་ mutton of sheep slaughtered by the hand (as distinguished from the meat of a dead sheep) (*Jig.* 9). 2. འཕྲུ་འཕྲུ་, ཀའ་ཕྲུ་ an epithet of the goddess *Durgā*. 3. white rice.

དཀར་དམར་ *dkar-dmar* light red or whitish red.

དཀར་རྩི་ *dkar-rtsi*, also spelt དཀར་རྩེ་ *dkar-tse* 1. lime; white-wash; white-paint. 2. a

kind of coarse cotton cloth; lint: དཀར་རྩི་གུ་མ་ལ་ཞེན་ནད་འགོག་པ་བྱེད་ lint arrests decaying disease in the flesh and bone (*S. kar.* 3). 3. ཐུ་ལྷན་, རེས་དཀར་རྩི་ white muslin.

དཀར་རྩི་མ་ *dkar-rtsi* or རྒྱ་རྩི་མ་ astrology: རྒྱ་གར་ནམ་ཐོད་དུ་དར་བའི་རྩི་མ་ལ་དཀར་རྩི་མ་ཟེར་ the system of reckoning introduced in Tibet from India is called *dkar-rtsi* (*D. çel.* 8).

དཀར་རྩེར་བ་ *dkar rtser-wa* very white or fair: རྩ་པ་གཞན་ཐུ་མ་དཀར་རྩེར་བ་ཞིག་ a young maiden of very fair complexion on horseback (*A.* 135).

དཀར་འཛོན་ *dkar-hdsin* the female breast; teats.

Syn. འཛོད་པའི་མྱོ་མ་བུ་མ་ *hdod-pahi myos-bum*; ལང་ཚའི་མཚན་མ་ *lañ-tshohi mtshan-ma*; ར་མ་འཛོན་ *ho-ma hdsin*; ལོགས་སྐྱེས་ *logs-skves* (*Mñon.*).

དཀར་མཛོད་ *dkar-mdsod* a dispensary.

དཀར་ཐོད་ *dkar-hod* = སྒྲིན་བུ་མེ་བྱིར་ fire-fly (*Mñon.*).

དཀར་ཡོལ་ *dkar-yol* procelain (*Nag.* 5).

དཀར་གཡེང་ *dkar-gyeñ* is explained as བྱིས་མ་ཞིབ་ཆ་བྱེད་པ་ a trial or investigation under law.

དཀར་མངས་ *dkar-saṅs* pure white; also དཀར་མེད་ཏེ་བ་ or དཀར་པོ་དཀར་ཁྱུང་ very white.

དཀར་མེད་ཏེ་བ་ *dkar-señ-ñe-wa* = མུ་ཐོས་མེ་བ་, བ. དཀར་མངས་.

དཀར་སོབ་ཡང་བའི་ཐོད་ཅན་ *dkar-sob yañ-waḥi hod-can* = མཚན་ཞི་ alabaster (*Sman.* 353).

དཀར་གསལ་ *dkar-gsal* fair; white; light.

དཀར་གསུམ་ *dkar-gsum* the three white things, viz., curd, milk and butter (*A.* 143).

✚ དཀྱ་ *dku* རྒྱུ་; = ལུས་ཀྱི་རྩ་བུར་ (*Lex.*) the side of one's body: དཀྱ་ནི་དཀྱི་མགོ་འི་གོང་རམ་རྩི་བ་མ་བུར་དུ་འེ་བ་། ལུས་ཀྱི་གཡས་གཡོན་གང་དུར་། *dku* is towards the small ribs just above the

hip, whether on the right or left of the body; དཀྱར or དཀྱལ་རྩེན་པ་ to carry a thing at one's side (*Zam.*); དཀྱ་བརྩོན་པ་ to open the side; དཀྱ་ལྷོ a heavy feeling in the side, as a symptom of pregnancy; དཀྱ་ནད *dku-nad* apparently a disease of the kidneys (*Jä.*); དཀྱ་ལྷོ་མ *dku-zlum* round and plump buttocks; the cavity of the abdomen (*Jä.*); དཔེར་ན་རྩི་ལ་བྱ་དཀྱར་བརྩེན་སྟགས། for example a bell resting on its side (*Nag.*).

དཀྱ་མཉེ *dku-mñe* ལ་ས་ས་ a rug to sit upon; a seat.

དཀྱུ་ལྷོ *dku-lto* contrivance, stratagem; craft; trick, especially if under some pretext one person induces another to do a thing that proves hurtful to him (*Jä.*); དཀྱུ་ལྷོ་བྱེད་པར་ using a stratagem.

དཀྱུ་ལྷོ *dku-ste* = ལྷོ་ག་ལྷོ་ རྩེན་ remaining; in excess.

✱ དཀྱུ་བ *dku-wa* stench; putrid smell: དཀྱུ་བ་ནི་རྩི་མི་ཞིས་པར་མ *Dku-wa* signifies anything that is not of agreeable smell; རྩི་ཆ་བ་ལ་རྩི་མ་དཀྱུ་བར་ the smell of that which is putrid is called *dku-wa*. དཀྱུ་བ་ནམ་པ་ལྔ་ the five kinds of *dku-wa*, i.e., objects with bad strong smell, are the following:—སྟོག་པ་ garlic; ཙུང་ onion; ལྷོ་སྟོག་ Chinese garlic; རི་སྟོག་ the hill or Tibetan garlic; and འཤེན་ལྷོ་ asafetida. The use of these five are forbidden to the Buddhist *Bhikṣu* (*K. d. 115*).

དཀོན་ *dkon* དཀོན་པ་ རྩེན་མ་ 1. adj. rare, scarce; hard to acquire: ལོ་འདི་ལ་ཆར་པ་དང་འབྱུང་དཀོན། this year rain and grain are scarce; དེང་སང་བོད་ཇ་ཤིན་ཏུ་དཀོན་པ་འདུག། just now Tibetan tea is very rare; འདིག་རྩེན་ན་དཀོན་ན་ exceedingly rare in the world; འདིག་རྩེན་ན་དཀོན་པར་བཟང་ངོ། it is of a quality rarely to be met with in the world; རྒྱུ་འདུ་བ་མཐོང་ན་དཀོན་

ལྷོ་མེད། to see a person like you is nothing particularly rare; ལྷོ་བདེ་མ་ལ་ལྷོ་ཆ་མ་དཀོན་ with a prattler religion is scarce (*Jä.*). དཀོན་པ་ཉེད་ rarity; དཀོན་ནོར་ valuable property; riches; rare things. 2. subst., a rarity. There are said to be seven *dkon* or rarities.

དཀོན་མཆོག་ *dkon-mchog* རམ་ any precious object; anything very excellent or best of its kind. The oldest forms of this word are—དཀོན་དང་ཙོག་ or དཀོན་ཙོག་. དཀོན་མཆོག་ means དཀོན་པའི་མཆོག་, the chief of rarities, the rarest being or object, the Supreme Being: ཐུའི་འདིག་རྩེན་ན་ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་ནི་ཤིན་ཏུ་རྩེད་དཀའ་ཞིང་དཀོན་པ་ཡིན། དཀོན་པ་དེ་ལས་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་དཀོན་པས་ན་དཀོན་པའི་མཆོག་། “in general in this world a precious jewel difficult to procure is a rarity; that which is much rarer still than any rarity is *dkon-mchog*.” A precious gem of the rarest kind is useful only for worldly purposes; but Buddha, his church, and creed, are of use to all living beings, both here and hereafter, for increasing and ensuring their happiness. Apart from Buddhism, the Tibetans appear to have possessed the conception of the Supreme Deity in the term *Dkon-mchog*. This term, དཀོན་མཆོག་, is used in Tibetan writings for each member of the Buddhist triad—Buddha, Dharma, and Sangha—separately, as also for the three collectively; in the latter case often with *gsum* annexed. Mr. W. W. Rockhill has condemned the use of this word by Christian missionaries to signify “God.” But Jäschke has elaborated on the subject as follows:—“Buddhism has always sought the highest good not in anything material, but in the moral sphere, looking with indifference, and indeed with contempt, on everything merely relating to matter. It is not, however, moral perfection, or

the happiness attained thereby, which is understood by the 'most precious thing,' but the mediator or mediators who procure that happiness for mankind, viz., Buddha (the originator of the doctrine), the doctrinal scriptures and the corporate body of priests, called འཇིགས་པ་, *dkon-mchog gsum*. Now, although this triad cannot, by any means, be placed on a level with the Christian doctrine of a triune God, yet it will be easily understood how the innate desire of man to adore and worship something supernatural, together with the hierarchical tendency of the teaching class, have afterwards contributed to convert the acknowledgment of human activity for the benefit of others (for such it was undoubtedly on the part of the founder himself and his earlier followers) into a devout, and by degrees idolatrous, adoration of these three agents, especially as Buddha's religious doctrine did not at all satisfy the deeper wants of the human mind, and its author himself did not know anything of a God standing apart and above this world. For, whatever in Buddhism is found of beings to whom divine attributes are assigned, has either been transferred from the Indian and other mythologies, and had, accordingly, been current among the people before the introduction of Buddhism, or is the result of philosophical speculation that has remained more or less foreign to the people at large. As, then, the original and etymological signification of the word is no longer current, and as to every Tibetan 'Dkon-mchog' suggests the idea of some supernatural power, the existence of which he feels in his heart, and the nature and properties of which he attributes more or

less to the three agents mentioned above, we are fully entitled to assign to the word *Dkon-mchog* also the signification of God, though the sublime conception which the Bible connects with the word, viz., that of a personal absolute Omnipotent Being, will only with the spread of the Christian religion be gradually introduced and established."

དཀོན་མཆོག་གུན་འདུས་ *dkon-mchog kun-hdus* the three gems, i.e., *Buddha*, *Dharma* and *Sangha* collectively: ལྷ་མ་ནི་དུས་གསུམ་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་འདུས་པའི་བདག་ཉིད་ *lama* is the essence of all the Buddhas of the three ages massed together; ལྷ་དགེ་འདུན་གསུང་དམ་ཆས་བླགས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་རོ་བོ་ལྷ་དཀོན་མཆོག་གུན་འདུས། the image represents the church; the scriptures represent the heart, i.e., the *Dharma*; and the holy relics (symbolical of the spirit of Buddha) complete the three gems.

དཀོན་མཆོག་གི་མཆོད་པ་ the service or worship of the *Dkon-mchog*.

དཀོན་མཆོག་འབྱུང་གནས་ *Dkon-mchog hbyuñ-gnas* रत्नाकर a name of the first of the nine stages of *Samādhi* or ཉིང་རེ་འཛོམས་ the meditations of a *Bodhisattva*.

དཀོན་མཆོག་བརྟེན་པ་ རལ་ལྷ་མ་ a Sanskrit work on the names and attributes of Buddha, in one hundred chapters, out of which forty-nine chapters were translated into Tibetan; of these forty-nine only six are now extant in Tibet. The entire work was translated into Chinese by Jñāna Gupta, A.D. 589-618.

དཀོན་མཆོག་གསུམ་ *dkon-mchog gsum* འཇིགས་པ་ the three *Ratna* or Precious Ones. The Buddhist triad are—(1) *Saṅs-rgyas dkon-mchog* Buddha most rare; (2) *Dharma*, called *Dam-choṣ dkon-mchog*, the holy Doctrine most rare; (3) *Dge-hdun dkon-mchog*

body of priests most rare. Colloq. the phrase is frequently used as an exclamation quite in the sense of our "God knows!"

* དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་འབངས་ *dkon-mchog gsum-gyi hbanṣ* རྒྱུ་ལྷན་པ་ (Schr.) lit. a servant of the three gems, i.e., a devout Buddhist; n. of an individual.

དཀོན་གཙུག་ *dkon-gñer* = ལྷ་གཙུག་ a priest who is in charge of a Buddhist chapel or temple and performs the daily services to the deities contained in it. The *Skugñer* is also called *Am-chod*: མཁའ་མཆོད་དཀོན་གཙུག་པོ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the priests and image-steward and others who continually officiate get the customary allowances (*Rtsii.*).

དཀོན་པོ་ *dkon-po* or དཀོན་མོ་ rare, scarce; dear, precious.

+ དཀོན་བྱུ་ *dkon-bu* a wreath; མེ་རྩ་གྱི་དཀོན་བྱུ་ a flower wreath.

+ དཀོར་ *dkor* = རྫོགས་ རྩམས་, *dkor* is resp. for རྫོགས་, substance, wealth, riches, property: དགེ་འདུན་གྱི་དཀོར་ the property of the church or that of a monastic congregation; མཐུན་དཀོར་ foundation, endowment of a monastery; ཡང་དཀོར་ additional or occasional gifts for the support of a religious institution; མ་དཀོར་ landed endowments of a monastery or religious institution.

དཀོར་བདག་ *dkor-bdag* lit. the owner of property. It generally signifies the spirit or demi-god who is supposed to be the custodian of the images of, all Buddhist deities, scriptures, symbols; in short, of all church and sacerdotal properties. In this sense the demon called *Pehar rgyal-po* of Sam-ye is a *Dkor-bdag* or custodian of religious property.

དཀོར་རྫོགས་ *dkor-nor* church property or general wealth: ལྷན་གྱུ་བ་མངས་ཕྱོད་དཀོར་རྫོགས་ཕྱོད་ལ་མངའ་། (*D. R.*) you possess accumulated wealth and church-property.

དཀོར་པ་ *dkor-pa* a treasurer (*Cs.*); one in charge of the endowments and properties of a temple or monastery.

དཀོར་བྱུ་ *dkor-bla* or དཀོར་གྱི་བྱུ་ a lama who appropriates sacred property to himself (*M. V. 66*).

དཀོར་མ་འབགས་ *dkor-ma-hbags* not misappropriating the treasures, stores, etc., of the church: རྒྱལ་ཁྲི་ཆར་གསལ་དགེ་འདུན་དཀོར་མ་འབགས་། do not take wine for drink nor embezzle the property of the priesthood (*Kathaṅ. 115*).

དཀོར་མཛེད་ *dkor-mdsod* is a general name for wealth or property and hence is frequently used to signify བར་མཛེད་གྱི་མཛེད་ treasury; treasure-chest (*Nag. 5*).

དཀོར་རྩལ་ *Dkor-rdsogs* n. of a monastery in Southern Ladak, situated 16,000 feet above the sea level.

+ དཀོར་ཤམ་ *dkor-sas* = རྫོགས་ཤམ་པ་ spendthrift (*Nag. 5*).

དཀོར་རིགས་ *dkor-rigs* བེད་སྤྱོད་, བེད་སྤྱོད་ different properties belonging to a monastery.

དཀོལ་པ་ *dkol-pa* བརྒྱུད་ struck by calamity; afflicted; one in suffering.

+ དཀོས་ཐག་ *dkos-thag* = རྩམས་ཐག་ 1. བརྒྱུད་ suffering, affliction. 2. རྩམས་ཐག་ exciting disgust.

དཀྱར་ *dkyar* any appliance for crossing snow or glaciers. Stocking boots (*Sch.*). The *dkyar* used by the Tibetans and the Sharpa Bhutias of Nepal in crossing glaciers is a light circular disk of wood about a foot in diameter, with four holes through which strings are passed to fasten

it to the knee. In climbing up and walking down the snowy sides of mountains, these boards are attached to the soles of the felt boots and are of great assistance to the traveller, preventing the feet from sinking in the soft snow.

དཀྱིལ *dkyil* དབུས or མཐའ་མཐའ་ the middle, centre; བུ་མཐའ་ bottom, base; དཀྱིལ་ནས *kyil-nas* from the middle or centre; from amidst; from the bottom; དཀྱིལ་མ་ the middle one; the central one; དཀྱིལ་ཆེ་བ་= ཁོང་མ་ ཡངས་པར་ རྒྱུ, རྒྱུ་ཆེ་བ་ with wide base; spacious interior; comprehensive understanding; also quick comprehension.

དཀྱིལ་དཀྱུངས་ *dkyil-dkruñs* རྒྱུ་ཆེ་བ་, རྒྱུ་ཆེ་བ་ རྒྱུ་ཆེ་བ་ རྒྱུ་ཆེ་བ་ a cross-legged posture: དཀྱིལ་མོ་དཀྱུང་བཅས་ཏེ་ རྒྱུ་ཆེ་བ་མཐའ་མཐའ་ sitting in a cross-legged posture for mystic meditation.

དཀྱིལ་འཁོར་ *dkyil-hkhor* མཐའ་མཐའ་, རྒྱུ་ཆེ་བ་, རྒྱུ་ཆེ་བ་ 1. circle; circumference; globe; disk: རྒྱུ་ཆེ་བ་དཀྱིལ་འཁོར་ the disk of the face (རྒྱུ་ཆེ་བ་མཐའ་མཐའ་); the full or whole face. 2. especially used as the equivalent of the Sanskrit *Maṇḍala*, the magic diagrams or figures formed of grain or other materials which are "offered" to deities in Tantrik Buddhist rites. In *Tantrik* rites diagrams representing supposed mansions of certain celestial *Bodhisattva* and called དཀྱིལ་འཁོར་ are traced on the ground or on paper. The respective places assigned to the different minor deities are painted in different colours in the design, and the central place in the diagram is occupied by the tutelary deity himself, to whom the rest are subordinate. 3. region, sphere; surroundings; suburb. According to the Buddhist cosmogony there are མ་ལི་དཀྱིལ་འཁོར་ the sphere of earth, རྒྱུ་ཆེ་བ་དཀྱིལ་འཁོར་ the sphere of water, the ocean, རྒྱུ་ཆེ་བ་དཀྱིལ་འཁོར་

rluñ-gi-dkyil-hkhor the atmosphere, མ་ལི་དཀྱིལ་འཁོར་ the sphere of fire; each forming a stratum over the other. The upper stratum, i.e., that which is beyond the atmosphere, is called the sphere of fire or light.

དཀྱིལ་འཁོར་གུ་བཞེད་ *dkyil-hkhor gru-bshi-pa* a quadrangle; square; a certain mystical figure; diagram or model. The expression རྒྱུ་ཆེ་བ་བཞེད་པའི་དཀྱིལ་འཁོར་བཞེད་པ་ means the gods who constitute the རྒྱུ་ཆེ་བ་ assembly in the *Vimāna* or རྒྱུ་ཆེ་བ་མཐའ་མཐའ་, i.e., superb mansion represented.

དཀྱིལ་འཁོར་བཞེད་པའི་མཛོད་ is a description of the eight mansions of eight imaginary Buddhas (*K. d. 72*). Whoever utters the names of these Buddhas or hears the aphorisms about them is liberated from dangers caused by evil spirits, snakes, &c. By remembering and repeating them, even brigands, not to speak of kings, are said to be able to make the weapons of their enemies ineffectual against themselves.

དཀྱིལ་འཁོར་ཅན་ *dkyil-hkhor-can* མཐའ་མཐའ་ལ་ anything that has a circular and mystical figure on it; also any *Tantrik* deity placed to be worshipped on the plane of his fancied celestial mansion traced on the ground.

དཀྱིལ་འཁོར་ཁྱིམ་ *Dkyil-hkhor-lidñ* n. of the grand central temple of Buddha at Lhasa, popularly known as Kinkhording.

དཀྱིལ་འཁོར་གསུམ་ *dkyil-hkhor gsum* རྒྱུ་ཆེ་བ་མཐའ་མཐའ་ three cycles (of offerings): (1) རྒྱུ་ཆེ་བ་མཐའ་མཐའ་དཀྱིལ་འཁོར་འཁོར་བ་ the cycle of offerings for the Bon gods sprung out naturally in course of time; (2) རྒྱུ་ཆེ་བ་མཐའ་མཐའ་དཀྱིལ་འཁོར་འཁོར་བ་ the celestial mansion for contemplation formed in the sky (to imagine an aerial castle); (3) རྒྱུ་ཆེ་བ་མཐའ་མཐའ་དཀྱིལ་འཁོར་འཁོར་བ་ the mansions of gods

designed on the ground for placing the offerings to them (*B. Nam.*).

དུ་རྩ་ཀྱུ་འཁྱུ་ *dkyu rta* or དུ་བའི་རྩ་ཀྱུ་འཁྱུ་ *dkyu-wahi rta* a race-horse.

དུ་པ་ *dkyu-pa* in Ladak: to lose colour by washing; perhaps more correctly ལྷུག་པ།.

✱ དུ་པ་ *dkyu-wa* = ལྷུག་པ་ 1. to run a race; དུ་སར་དུ་ས *dkyu-sar dkyus* = ལྷུག་སར་ ལྷུག་སར་ running a race; བར་ལྷུག་སར་ galloping: དཔེར་ན་རྩ་ཀྱུ་ས་ལ་ལྷུག་ས་པ། (*Nag. 5*) "for example running a race on horseback." 2. to wring out; to filter (*Sch.*). 3. to caper about (*Jä.*); དུ་བྱའི་རྩ་ཀྱུ་འཁྱུ་ *dkyu-byahi rta* a race-horse.

དུ་ས་ *dkyu-sa* a race-course; the race ground (*Cs.*).

✱ དུ་དུ་པ་ *dkyud-pa* = བརྟེན་པ་ to forget; བརྟེན་པ་མི་དུ་དུ་པ་ལེ་གསུང་བྲིས། an affectionate letter to prevent one being forgotten or a letter which love will not forget (*Yig. k. 37*).

དུ་ས་ *dkyus* ལྡེལ་པ་ 1. length; lengthwise. 2. untruth; also adj. untrue; spurious (*Jä.*). 3. bold, insolent (*Sch.*). In lexicons it is synonymous with the term གཤུ་ *gshuñ*, meaning "lengthwise." In weaving, the threads that are stretched lengthwise are called དུ་ས་ཐག་ *dkyus-thag* (the woof) and those that pass them crosswise are called སྒྲན་ཐག་ *spun-thag*: དེ་ཞིང་བཞུགས་ཐིམ་པ་གདན་རྩ་རྩ་ག་ དཔངས་ལ་བྱ་རྩ་མཐོ་གད། དུ་ས་ལ་ལྷུག་ས་འདྲིམ་གསུམ་རེ། (*S. kar. 134*) upon that stood the throne constructed of stone, having a lotus cushion, in breadth two cubits and a span, in length three running fathoms.

དུ་ས་དཀར་ *dkyus-dkar* a porcelain cup of inferior quality; a common porcelain cup.

དུ་ས་རྩ་ *dkyus-ja* common or inferior tea. Tea served to the public or to the congregation of monks in a monastery or in a religious service.

དུ་ས་མ་ *dkyus-ma* བརྒྱུད་ common, vulgar, inferior; མི་དུ་ས་མ་ *mi-dkyus ma* an ordinary man; one who is neither an official nor a religious man (*Nag 5*): དུ་ས་རམས་ རྩ་ག་རེ་འབྲུག་ (*Rtsii.*) "indigo of inferior quality is valued at so much per རྩ་ག་ or lb." དུ་ས་བཅག་ས་ *dkyus-btags* a scarf of ordinary quality; ལྷུ་ས་བྱར་ *dkyus-bur* treacle of inferior quality: དུ་ས་བྱར་སྐར་ཚུགས་རེར་ *dkyus-bur sgar tshugs rer* "coarse treacle for each thick lump" (*Rtsii.*).

དུ་ས་མོ་ *dkyus-mo* = མགྱོགས་པ་ *mgyogs-pa* quickly, swiftly.

དུ་ས་ཚད་ *dkyus-tshad* the dimensions of anything when measured lengthwise.

དུ་ས་རིང་ *dkyus-riñ* = འཇུག་རིང་ ལྡེལ་པ་, སྡོལ་པ་, སྡོལ་པ་ spacious; large; long.

✱ དུ་ལྡེལ་ *dkyel* = ལྷོ་ *kloñ* the compass, extent, bulk of anything: རྩ་མ་མཐའི་དུ་ལྡེལ་ the compass of the heavens: ལྷུ་མཚོའི་དུ་ལྡེལ་ the stretch of sea: དུ་ལྡེལ་ཆེ་ = དུ་ལྡེལ་ཆེ་བ་ spacious; of wide capacity (*Nag. 5*).

དུ་ལྡེལ་པ་ཆེ་ *dkyel-po-che* acc. to *Sch.* is the Universe; defined as སང་ཡངས་པ་ the wide house (*Lex.*).

དུ་ཁྱོར་འབྱེན་ *dkyor-hbyin* རྒྱལ་པོ་ capable of being thrown down; impelled or driven on; also capable of being felled down.

དུ་མ་ཀོ་འབྲུག་པ་ *dkram-ko hthug-pa* = ཐྱི་རྩོལ་ཆེ་བ་ *spyi-brtol che-wa* 1. ལྡེལ་པ་ transgression. 2. adj. very impudent; impertinent.

།

བཀྲས་ལྗོངས་ *Bkras-ljoñs*, abbr. of བཀྲ་ཤིས་ལྗོངས་ (*Tashi jong*), n. of a district under *Lhun-grub Rdsoñ* in Tibet.

དཀྲི *dkri* (*ti*) བེན་ anything to wrap with; a tie; ལ་དཀྲི་ a cloth to tie round the face or cover the mouth; muffler; ཤོག་དཀྲི་ vb., wrapping or winding up with paper; paper-wrapping; an envelope (*Yig. k. 2*).

✚ དཀྲི་བ་ I: *dkri-wa* (*ti-wa*) in old Tibetan, to conduct one's pupil from one stage of learning to another stage; pf. དཀྲིས་ vb. a. (cf. དཀྲི་བ་) in modern Tibetan, to wind; to wrap round about; དཀྲི་བ་པོ་ *dkri-wa-po* = དཀྲི་བར་བྱེད་མཁན་ one who wraps up; ལོས་སྒྲིག་དཀྲི་བར་བྱེད་པ་ to fold up clothes, etc.

དཀྲི་བ་ II: དཀྲི་བ་སྒྲིག་པ་ལྟ་བུ་ *dkri snegs-pa lta-bu* a snare, anything to entangle with; vb., to ensnare.

དཀྲིག་ *dkrig* (*tig*) personally: དཀྲིག་བཅར་བྱ་སྒྲོལ་མ་པོ་དེ་ཡིས་ is same as ཇོ་མ་ཡོང་ནས་བྱ་སྒྲིག་མ་ཆད་ཀྱང་ not having come personally, cannot reply or say decidedly.

དཀྲིག་པས་ I: *dkrigs* བེམ་པས་, བསྐྱེད་པས་ a term for a thousand billions. The term དཀྲིག་པས་ སྒྲིག་ཅེན་པོ་ or དཀྲིག་པས་ཅེན་པོ་ མཛའ་བེམ་པས་ or མཛའ་བསྐྱེད་པས་ is used for a still larger number.

དཀྲིག་པས་ II: = རྩེ་བས་ dense; thickly-gathered: སྒྲིན་དཀྲིག་པས་ *sprin-dkrigs* (*Nag. 5*): = སྒྲིན་རྩེ་བས་པ་ gathering or condensing of clouds; also vb. darkened, obscured, dim, diffused: མ་ཡི་ཐོད་ཟེར་མཐུན་དཀྲིག་པས་ (*A. K. ii. 47*) the flashing of his teeth bewildered them; དཀྲིག་པས་པར་འགྱུར་པར་ *dkrigs-par hgyur-par* grown dim; དཀྲིག་པས་པར་བྱེད་པར་ *dkrigs-par byed-pa* to obscure.

དཀྲིས་ཀྱུར་ *dkris-gyur* (*ti-gyur*) འུ་རྒྱ་ surrounded, encircled, encompassed: དཔལ་གྱིས་

དཀྲིས་ཀྱུར་ *dpal-gyis dkris-gyur* རྒྱ་འུ་རྒྱ་ en-circled with glory.

དཀྲིས་པ་ *dkris-pa* འུ་རྒྱ་འུ་རྒྱ་ 1. to surround, encircle, ensnare. 2. = བཅེད་པས་པ་ རྒྱ་འུ་རྒྱ་ to lie round; to wind up (*Mñon.*): སེར་སྒྲིག་ཀུན་ནས་དཀྲིས་ *ser-snas kun-nas dkris* quite ensnared in avarice (*Jä.*).

དཀྲིས་ཕྱག་ *dkris-phrag* n. of a large number (*Nag. 5*).

དཀྲུ་བ་ *dkru-wa* (*tu-wa*) = དྲི་མ་ *dri-ma* རྒྱ་འུ་རྒྱ་ abomination, pollution; also dirt, filth (*Lexx.*).

དཀྲུག་པ་ *dkrug-pa* (*tug-pa*) = གློན་པ་ *gloñ-wa* མཚན་པ་ to disturb, to put in motion; the act of troubling, agitating, churning; to turn; to turn a lathe.

དཀྲུག་པས་ *dkrugs-pa* = བསྐྱེད་པས་པ་ *bsrubs-pa* བེམ་པས་, བེམ་པས་, བེམ་པས་ stirred up, agitated, troubled, ruffled, disturbed, confused; churned; turned (as in a lathe); confounded: དཔེ་ཆ་དཀྲུག་པས་ *dpe-cha dkrugs* the leaves of a book are confused or mixed up together; བག་ཆགས་ཀྱིས་དཀྲུག་པས་པའི་སེམས་ *bag-chags-kyis dkrugs pañi sems* a mind troubled with passion; རྒྱུ་ལྷིང་དཀྲུག་པས་པའི་ཆུ་ *rluñ-gis dkrugs-paṇi chu* water agitated by the wind.

དཀྲུག་པས་པོ་ *dkrugs-pa-po* a confounder: ཡན་ཚུན་དཀྲུག་པས་པར་བྱེད་མཁན་གྱི་མི་དེ་ལ་དཀྲུག་པས་པོ་ཟེར་ the man who causes confusion afar off and nigh is called *tug-pa-po*.

དཀྲུག་པས་ཡིག་ *dkrugs-yig* ཐོད་ཀྱི་ཡིག་རིགས་དྲིག་གི་མིང་ a kind of character used in Tibet which is puzzling.

དཀྲུམ་པ་ *dkrum-pa* (*tum-pa*) brittle; defined in *Lexx.* as དཀྲར་ཡོང་ལྟ་བུ་རྫོང་ཆག་པ་, breaking in the manner a porcelain vessel does.

3. open hall or shed erected on festive occasions (*Jä.*).

བཀན་པ *bkan-pa* 1. to up-root or turn up anything by applying a stick at its foot or root. 2. to bend: ལུས་ཀྱི་དུ་བཀན (*Nag.*) the body bent backwards: ལག་པ་བཀན to stretch the arm bending it upwards to pull anything. 3. ཡར་ལུགས་ལྟོག་དུ་བརྟེན་པ་ལ་ཡར་བཀན་ཟེར counting up and then backwards is called *yang-bkan* (*S. del.*). It is also applied to counting from right to left (*Vai. kar.*). 4. to put; to press; to apply (*Jä.*): ཀར་པ་རྩིག་པ་ལ་བཀན་པ་ to press one's foot against a wall. 5. to hold fast; to extend (*Cs.*).

བཀའ་པ *bkaḥ-pa*, pf. of འགྲེལ་བས་པ་ = བཅད་པ་ རྒྱུ, རྒྱུ་ལྟར་, to cover; to spread over.

བཀའ་པ *bkaḥ* a cover; a shelter.

Syn. ཁེབས་ *khebs*; གཡོགས་ *gyogs*; བྱིབས་ *byibs* (*Mñon.*).

བཀམ་པ *bkam-pa* pincers or nippers: བཀམ་པ་བརྒྱུ་པ་ to hold or cut with pincers.

བཀའ *bkaḥ* I: (*Vai. kar.* 60) n. of a tribe in Tibet.

བཀའ II: མཇུག་ (*A. K. XXVI*), མཇུག་, བཅུག་: primarily means simply "word" or "speech"; but being the honorific form it usually implies an order or command. When used of a sacred personage it means his advice or precepts as well as his authoritative words, e.g., ལྷ་མའི་བཀའ་ the lama's injunction; རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ the king's command; དཔོན་པོའི་བཀའ་ the order of the chief.

བཀའ III: also signifies, especially, the enunciations and pronouncements which have issued from the Buddha. They are said to be of three kinds; so མངས་ཀྱིས་བཀའ་ has three divisions:—

(1) འཕ་ནས་གསུངས་པ་ *shal-nas gsungs-pa* precepts delivered by the Buddha personally.

(2) བྱིན་གྱིས་བསྐྱབས་པ་ those conveyed through the attendant *Bodhisattva* and *S'rāvaka*, such as Subhūti, S'āriputra, &c., under inspiration from Buddha or by his sanction expressed or implied or revealed in such works as ལྷའི་ལྗོན་ཤིང་ *lhahi ljon-ṣiñ* the celestial tree; ར་བ་ཆེ་མཛོད་ *rā-bo che mdo* the great drum *sūtra*. The precepts under this head are subdivided into—(1) ལྷའི་བྱིན་བསྐྱབས་ the personal blessings (of the Buddha), also the blessings received from his enchanted image; (2) གསུང་གི་བྱིན་བསྐྱབས་ the blessings derived from his teachings; (3) རྣམས་ཀྱི་བྱིན་བསྐྱབས་ the blessings of the spirit. This last again is subdivided into the following:—(1) རྣམས་ཉིང་རེ་འཛིན་གྱིས་བྱིན་བསྐྱབས་པ་ the blessings of a contemplative heart as in the work called རྣམ་རབ་རྟིང་པ་ *ces-rab sñiñ-po*; (2) རྣམས་རྣམས་ཇེས་བྱིན་གྱིས་བསྐྱབས་པ་ the grace of the spirit, as in གནོད་རྩིན་ལ་སྐྱབས་པས་སྒྲུབ་བའི་ཐུགས་, the *Mantras* uttered by Noijin and other goblins; (3) རྣམས་བདེན་པའི་རྣམས་ཀྱིས་བྱིན་བསྐྱབས་པ་ the blessings inherent in a truthful spirit or mind.

(3) ཇེས་སུ་གནང་བ་ *rjes-su, gnañ-wa* anything reproduced from memory by the successors of the Buddha under inspiration from him at the Buddhist convocation (*J. Zan.*).

Syn. ལུང་ *luñ*; ཇེས་པར་བརྟན་པ་ *ñes-par bstan-pa*; ཇེ་བར་བརྟན་པ་ *ñe-war bstan-pa*; གདམས་པ་ *gdams-pa*; ཇེས་སུ་བརྟན་པ་ *rjes-su bstan-pa*; ཇེས་སུ་གནང་བ་ *rjes-su gnañ-wa*; ཇེ་བར་གནང་བ་ *ñe-war gnañ-pa*; བཀའ་ལུང་ *bkaḥ-luñ* (*Mñon.*).

བཀའ་བཀྲོད་པ་ *bkaḥ-bkod pa* to publish, proclaim; also publication, proclamation.

བཀའ་བཀྲོན་ *bkaḥ-bkyon* according to *Nag.* implies blaming; a verbal blow, reprimand, rebuke (given by a superior) (*Jä.*).

བཀའ་བཀྲོལ་ *bkaḥ bkrol* (*ka-tol*) leave of absence.

བཀའ་སྒྲོམ་མེད་པ *bkah-skor med-pa* = རྒྱུ་གཞི་
མེད་པར without delay.

བཀའ་ཁྲིམས *bkah-khol*, གལ་ཆེ་བའི་བཀའ་ very im-
portant order (*Yig. 4*): བཀའ་ཆེས་བཀའ་ཁྲིམས་ the
most important will of King Sroñ-btsan
sgam-po. This document having been dis-
covered within one of the great pillars of
Kinkhording temple in Lhasa is generally
known by the name བཀའ་ཆེས་ཀྱི་ཁྲིམས་.

བཀའ་འཁོར *bkah-hkhor*, divided into *nañ-
hkor* domestic servants; *bran-gyog* ser-
vants, menials; *phyi-hkhor* attendants;
བཀའ་འཁོར་བློན་གཞོན་ those who wait for orders,
attendants; རྒྱུ་འཁོར་ official clerks; also
private secretaries and personal assistants
of a high official; attendants in general.

བཀའ་བྱུང་ *bkah-khyab* a decree, manifesto,
edict; a general order.

བཀའ་ཁྲིམས *bkah khrims* a law, command-
ment; བཀའ་ཁྲིམས་བཅོད་པ་ strict justice; severe
punishment: རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ཁྲིམས་གཙན་པས་ by the
cruel order of the king (*Jä.*).

བཀའ་ཁྲིམས་པ་ *bkah khrims-pa* a lawyer; a
magistrate.

བཀའ་ཁྲིམས་ *bkah gros (ka-doi)* a conference,
consultation; བཀའ་ཁྲིམས་ཀྱིས་ ལྟོ་ལོ་འཇུག་པ་
makes consultation; gives advice or coun-
sel; gives instructions; བཀའ་ཁྲིམས་ཀྱིས་པ་ to
give advice (*Jä.*).

བཀའ་ཁྲིམས་པ་ *bka gros-pa (ka-doi-pa)* a coun-
sellor; senator.

བཀའ་བཟྱོལ་བ་ *bkah bgro-wa* བརྟེན་པ་ debating;
considering; taking measures for: མང་སྒྲོལ་
བཟུང་བཀའ་ཞིབ་ཏུ་བཟྱོལ་པ་ལ་ deliberating care-
fully with the ten confidential ministers.

བཀའ་འཁྱོལ་བ་ *bkah hgrol-wa* to dismiss;
dissolve a meeting or a conference.

བཀའ་ཁྲིམས་ *bkah-glegs* = ཐུག་ཐིམ་ *phyag-bris*
or བཀའ་འགྲེལ་ *bkah-çog* a letter; an autograph:

མཁྱོན་གཏེར་མཐུན་ཐུང་སྟོན་བཟང་པོའི་རྒྱུ་བཞིན་བཀའ་ཁྲིམས་གནང་
རྟེན་བཅས་གནང་བ་བཀའ་རྒྱུ་ཆེ། “great many thanks
for the gracious letter with enclosures sent
by the *Donñer* according to the good
customs” (*Yig. k. 12*).

བཀའ་འགྱུར་ *bkah-hgyur* is generally taken
as a synonym for “the instructions and
precepts of Buddha,” and means literally
“that which has become a command.”
This term is in fact the title of the great
collection of the religious Buddhist
writings (mostly, but not all, translated
from Sanskrit into Tibetan) known as the
Kahgyur. The Kahgyur is divided
into seven series of books containing
several hundred treatises, and consists pro-
perly of 108 volumes, though editions in
100, 102, and 104 volumes are also current.

བཀའ་རྒྱ་བཟུག་པ་ *bkah-rgya bcug-pa* issuing
of an official order; also the accumulation
of gold, silver, and grain in a Government
treasury.

བཀའ་རྒྱ་མ་ *bkah rgya-ma* ལྷན་པས་, ལྷན་པས་ཀྱི་
in Hind. *Para-wana* 1. public order,
permit, missive, communication, &c. 2.
བཀའ་རྒྱ་མ་ནི་བཀའ་གསང་བ་ཅན་ (*Lex.*) in mysticism
a secret precept; occult communication
which is made only to the trusted few.

བཀའ་ཀློང་ 1: *bkah-rgyud* succession or
descent of the dogmatic principles of
Buddha. The principal school of *Tantrik*
Lamaism originating from Nāro Pañ-chen
of Magadha and alleged by Milaraspa to
have been introduced by Mar-pa Lo-tsava
in Tibet in the beginning of the 11th cen-
tury A.D. Its different sects or branches
are the following:—ཀམ་བཀའ་ཀློང་ *Karma*
Bkah-rgyud, དགེ་ལྡན་བཀའ་ཀློང་ *Dge-ldan Bkah-*
rgyud, དགལ་པོ་བཀའ་ཀློང་ *Dwags-po Bkah rgyud*,
འབྲི་བུང་བཀའ་ཀློང་ *Hbri-guñ Bkah-rgyud*, འབྲུག་པ་
བཀའ་ཀློང་ *Hbrug-pa Bkah-rgyud*, ཤངས་པ་བཀའ་ཀློང་.

བཀའ་རྒྱུད II : བཀའ་ཡི་རྒྱུད *bkah-yi rgyud*, i.e., the line or thread of the word, i.e., the oral tradition of the word of Buddha which is supposed to have been delivered through a continued chain of teachers and disciples apart from the written scriptures.

བཀའ་རྒྱུད་བརྟན་པའི་གསལ་བྱེད (lit. the illuminator of the doctrine of *Kahgyud* School) a general designation of the chief lamas of the *Bkah-rgyud-pa* sect (*Yig. k.* 67).

བཀའ་རྒྱུད་རྣམ་རྒྱལ་ *Bkah-rgyud rnam-rgyal* the *Bkah rgyud*, Chief Lama whom the Mongol Chief Gushi Khan dethroned after overthrowing the power of *Sde-pa Gtsań-pa* the ruler of Tsang and Ü in 1643 A.D. (*Loń. 13*).

བཀའ་རྒྱུད་ *bkah-sgyur* admonition and reprehension ; བཀའ་རྒྱུད་གནང་བ་ to issue an order ; to admonish ; བཀའ་རྒྱུད་བ་ to translate the words of Buddha, &c.

བཀའ་རྒྱུད་བཅང་བ་ *bkah-sgyur btań-wa* to instruct a subordinate in a rough pointed manner, cautioning him against his faults ; to counsel against wrong practices.

བཀའ་སྒྲོག་པ་ *bkah sgrog-pa* to publish an order ; to proclaim or read an order or edict.

བཀའ་བསྐྱོད་ *bkah bsgo* བཀའ་བསྐྱོད་ 1. exhortation to the deity. When any one falls ill either naturally or from the supposed malignity of an evil spirit, he goes to a lama or a *Tantrik* priest and begs of him for a *bkah bsgo*—permission to invoke the deity. The lama touches the patient's head with the consecrated sceptre called *Dorje (vajra)*, with the sacred dagger called the *phurbu*, a string of beads, an image of a Buddha or a deity or a holy book, and repeating some charms

exhorts the deity to be propitious to the patient. Those who do not actually suffer from any kind of illness also ask for such protective religious measures. 2. commandment ; precept (*Jä.*).

བཀའ་བསྐྱོངས་ *bkah bsgos* is pf. of བཀའ་བསྐྱོད་ *bkah bsgo*, a sentence passed.

བཀའ་མངགས་པ་ *bkah mńags-pa* = རག་གཏམ་བྱེད་པ་ to send verbal message ; to give a reply.

བཀའ་བཅུ་ *bkah-bcu*, also བཀའ་བཅུ་པ་ *bkah bcu-pa*, one who has observed the ten commandments of Buddha. The title of *Bkah-bcu* is given to a Buddhist monk-scholar who has passed all preliminary examinations for a religious degree. There are two classes of བཀའ་བཅུ་—those of *gleń-bśres* and *gsań-phu* : a བཀའ་བཅུ་ of Tashilhunpo monastery is called *Bkah-chen* on account of his superior prestige in religious study and practice.

བཀའ་གཅོག་པ་ *bkah gcog-pa* to act against an order ; to disregard an express order or command : ཡབ་ཀྱི་བཀའ་བཅག་ཏུ་མེད་ the order of (one's father must not be disregarded) (*Jä.*).

བཀའ་བཅོས་ *bkah-bcos* an abbreviation of བཀའ་འགྱུར་དང་བརྟན་བཅོས་ or the two great collections of Buddhist writings.

བཀའ་རེམས་ *bkah-chems* = རལ་རེམས་ resp. for ར་རེམས་ a great man's last will ; a royal testament or will : བཀའ་རེམས་ཀྱི་ཁོ་ལ་མ་བཟུང་སྐབས་ལས། in the work called *Bkah-chems ka-khol-ma*, etc. (*J. Zañ.*).

+ བཀའ་མཆིད་ *bkah mchid* = བཀའ་ལན་ or གཟུང་གྲགས་ a command in reply resp., but also word or speech of a superior person. The term likewise signifies a conference, debate, &c. : བཀའ་མཆིད་ཇི་ལྟ་བུ་མཛད་ what conversation did he hold ? བཀའ་མཆིད་དམ་ཅན་བདུད་རྩི་གཟུང་བྱ་གསལ། “pray, let the nectar of pious conversation be uttered !”

བཀའ་ཉན *bkah-nān* 1. obedient; dutiful; submissive; observant of command. 2. one's tutelary deity is also called his *bkah-nān*, because he carries out his protégé's behest; བཀའ་ཉན་ཅི་བཞི = བླ་མ་གྱིས་ service; doing service (*Mñon.*).

བཀའ་ཉན་པ *bkah nān-pa* to obey; be obedient; བཀའ་མི་ཉན་པ to disobey; བཀའ་ཉམས་སྤྱེན་མཁན an observer of orders or precepts.

བཀའ་གཙན *bkah gñan* the cruel commander; acc. to *Lex. btsan-pahi sa bdag*, "the mighty lord of the soil," is said to be a pre-Buddhist deity (*Jä.*).

བཀའ་གཙན་པོ *bkah gñan-pa* 1. severe retribution from guardian deities for defects in worshipping them; also the injury they do their devotees for impropriety in their conduct or language. 2. damnation into which both a teacher and his pupil fall for disclosure of secrets of their doctrine without authority.

བཀའ་གཙན་བཞིན *bkah-gñan brjid* a weighty command or injunction.

+ བཀའ་བཏགས *bkah-btags* = བྲིས་མ་བསྒྲགས་པ 1. a proclaimed order: བྲིས་མ་བསྒྲགས་པ is also colloq. called བཀའ་བཏགས *bkah-btags*. 2. नैमिषविद् one versed in drawing omens; an astrologer (བཀའ་གཏོགས་པ) (*M. V. 61*).

བཀའ་རྟགས *bkah-rtags* mark seal; precept; maxim (*Cs.*): བཀའ་རྟགས = ཕྱག་དམ (*Yig. k. 27*).

བཀའ་སྟོང *bkah-stod* a subaltern; agent (*Sch.*)

བཀའ་ཐང *bkah-thaŋ* = བཀའ་ལྷང *bkah-luŋ* order; edict (*Jä.*); written order; command; commandment; precept (*Cs.*).

བཀའ་ཐམ *bkah-tham* = ཕྱག་དམ *phyag-dam* or དམ་ཕྱག *dam-phrug*, seal; chief seal: བཀའ་ཐམ་རིན་པོ་ཅེ་གནང་རྟེན་གསུང་མཛུད་ཕུར་འབྱུར་ received the letter containing the chief seal of the Grand Lama and enclosing a scarf with charmed knots (*Yig. k. 75*).

བཀའ་དྲག་པོ་ལབ་པ *bkah drag-pa phab-pa* to command sharply, hastily or severely (*Sch.*); to issue an ultimatum.

བཀའ་རྩན *bkah-drin*, resp. for རྩན *drin* བསྐྱེད་, a favour, kindness, grace, boon: ལྷ་མའི་བཀའ་རྩན་གྱིས་ through the kindness of the lama.

བཀའ་རྩན་ཅན *bkah-drin-can* = ཕྱམས་པ་དང་ལྡན་པ *byams-pa dañ ldan-pa* kind; gracious, benevolent (*Mñon.*).

བཀའ་རྩན་ཅེ *bkah-drin-che* very gracious; (you are) very kind; the usual phrase for our "thank you," in acknowledgment of a kindness or favour—common in letters, &c.

བཀའ་རྩན་ཅེ་ལུས་པ *bkah-drin-che shus-pa* to say it is an act of great kindness; to acknowledge kindness; to thank.

བཀའ་རྩན་རྩམ་སྤྱད་པ *bkah-drin rjes-su dran-pa* to remember a benefit or kindness received.

བཀའ་རྩན་སྦྱང་དཔྱངས་ *bkah-drin sniñ-dpyaŋs* to bear in mind or remember the kindness obtained of another person.

བཀའ་རྩན་མཛད་པ *bkah-drin mdsad-pa* to bestow a favour; to show kindness.

བཀའ་རྩན་གསུམ་ལྡན་ *bkah-drin gsum-ldan* possessed of or making use of the three graces or courtesies, viz.: (1) རིག་པ་བསྐྱབ་པ teaching of the sciences; (2) མདོ་རྒྱུད་བརྟན་པ explaining the aphorisms and the *Tantra*; (3) དབང་བསྐྱར་བྱིན་རྒྱབས་བྱེད་པ blessing and ordaining.

བཀའ་རྩན་གསོལ་བ *bkah-drin gsol-wa* to thank; to be grateful for favours.

བཀའ་བློན *bkah-druñ* a secretary of state.

བཀའ་གདམས་ *bkah-gdams* an advice; counsel; instruction from a high official.

བཀའ་གདམས་པ *Bkah-gdams-pa* 1. an adviser (*Sch.*). 2. the reformed Buddhist

school of Tibet founded by འཕྲུལ་རྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་
འབྲུང་གནས། the chief disciple of Atisha. It
was divided into two stages: བཀའ་གདམས་རྩིང་
or བཀའ་གདམས་གོང་མ། the earlier school from
Bromston to Tsongkha-pa, and བཀའ་གདམས་
གསར་པ། or the modern school, said to be
identical with that now called Gelug-pa,
dating from Tsongkha-pa downwards.
The earlier *Bkah-gdam-s-pa* were distin-
guished for their elaborate ritual and for
their power of propitiating deities. The
members of the later *Bkah-gdam-pa* have
been remarkable for scholarship and
linguistic erudition.

བཀའ་གདམས་ཤོ་བྲང་ *bkah-gdams pho-brañ* the
palace where the Grand Lama of Tashi-
lhun-po resides.

བཀའ་མདའ་ *bkah-mdah* a contraction for
བཀའ་སློན་དང་མདའ་དཔོན་ *bkah-blon-dañ mdah-dpon*,
minister and general (*Yig. k.* 52).

བཀའ་འདུས་ཆས་ཀྱི་རྒྱ་མཚོ་ *bkah-hdus chos-kyi*
rgya-mtsho a kind of ritualistic obser-
vance of the *Rdsogs-chen* sect of the
Rñiñ-ma Buddhist School in which a parti-
cular deity with his followers is depicted.

བཀའ་འདྲིམས་པ་ *bkah hdogs-pa* to make into
law; to proclaim; a proclamation (*Jä.*).

བཀའ་འདྲིམས་ *bkah-hdoms* = བཀའ་སྟོན་པ་ or བཀའ་པ་
instruction; order.

བཀའ་ཕྱོད་ *bka-sdod*, also written as བཀའ་བརྟེན་,
one waiting for orders; an attendant
on a superior; an aide-de-camp; one's
guardian deity is also called by this
epithet: བཀའ་ཕྱོད་གཤེན་རྗེ་གཤེན་གྱི་སྐུ་པ་པོ། (*A.* 13)
“he who has propitiated the lord of
death to serve him as his attendant
spirit.”

བཀའ་བཟུ་བ་ *bkah bsdu-wa* collection of the
doctrine (*Jä.*); synopsis of the scriptures
at the grand Buddhist convocations; also

the convocations where the precepts of
Buddha were promulged.

བཀའ་གནང་བ་ *bkah gnañ-wa*, vb., to order,
command, grant, permit; an order; per-
mission: ཇེད་ཐོད་གྱི་རྒྱལ་པོའི་བཙུན་མོ་ལ་བཀའ་གནང་བར་བྱ།
I beg you will give her as a consort to
our King of Tibet (*Jä.*).

བཀའ་གནས་ *Bkah-gnam* = ཀ་གནས་ a district in
the east of Kong-bu; also n. of a district
of Ngari Khorsum in Western Tibet.

བཀའ་ཕྱེབས་ *bkah-phebs* a great man's order.

བཀའ་ཕྱིན་ *bkah-phrin* (*ka-tin*) a message.

བཀའ་འཕྱིན་ *bkah-hphrin* letter of command:
བཀའ་འཕྱིན་བཀོད་པ་ to write or issue a letter
containing instructions.

བཀའ་བབས་ I: *bkah-babs* an injunction; a
direction.

བཀའ་བབས་ II: *bkah-babs* the fulfilment of
a commission; also the lama or saint who is
commissioned with some high duty. When
a lama at the command of his spiritual
instructor fulfils what was entrusted to
him, he is said to be a *bkah-babs*.

བཀའ་བབས་བདུན་ *bkah-babs bdun* n. of a his-
torical work on later Indian Buddhism
by Lama Tārānātha.

བཀའ་བབས་བཞི་ *bkah babs-bshi* the four
commissioned ones (see བཀའ་བབས་).

བཀའ་བམ་ *bkah-bam* = བཀའ་ཤོག་ order; dip-
loma: བཀའ་བམ་ཇོ་བཅུས་ཡིག་རྒྱུང་སྤྲིང་རྟོན། the object
of sending the autograph letter (*Rtsi.*).

བཀའ་བྱིས་ *bkah-bris*, resp. བཀའ་ཤོག་ *bkah-çog*,
a letter; a written authority, generally in
autograph: མཁོན་གཉེར་མདུན་བཀའ་བྱིས་གནང་རྟོན་བཅས་
སྤུལ་ཕྱེབས་བཀའ་ཕྱིན་གྱི་དཔལ་དུ་ཆེ། it is very gracious
of you to favour me with your autograph
and enclosure presented by the hand of
the Don nyer (*Yig. k.* 14).

བཀའ་དབང་ *bkaḥ-dwañ* = ལྷན་པ་ a minister (*Mñon.*).

བཀའ་འབབ་པ་ *bkaḥ-hbab-pa* the going forth of an order or edict (*Schr.*).

བཀའ་འབུམ་ *bkaḥ-hbum* the hundred thousand precepts; n. of a religious work.

བཀའ་སློབ་དེ་བ་ *bkaḥ-blo bde-wa* = བཀའ་སློབ་གོ་བ་ *bkaḥ-blo go-wa*; ཅེ་བྱས་ལ་ཉན་པ་ (*Nag.*) 1. attentive; executing an instruction or order with attention; one who is cheerful at heart owing to his attention to བྱང་ཆུབ་སེམས་. 2. one who easily understands what he is ordered to do; one who appreciates his superior's instruction. 3. ལུབ་ཅན་ speaking well; eloquent; བཀའ་སློབ་མེ་བེད་པ་ *bkaḥ-blo mi-bde-wa* རྩལ་ཅན་ one whose expression or delivery is not good.

བཀའ་སློན་ *bkaḥ-blön* or བཀའ་ཡི་སློན་པོ་ *bkaḥ-yi blön-po*, the name given to the four Cabinet Ministers who assist the Gyal-tshab or Regent in the administration of the Government of Tibet during the minority of the Grand Lama of Lhasa. The four Kälön must be laymen and are often military officers. Popularly they are styled Shāpé (འབས་པད) : བཀའ་སློན་གཟིམས་གཤམ་ *bkaḥ-blön gzims-ṣag* the residence of a *bkaḥ-blön*.

བཀའ་སློན་རྩུང་འཁོར་ *bkaḥ-blön druñ-hkhor* the official staff of a Kälön.

བཀའ་སློན་བཞི་ *bka-blön-bshi* (particularly) the four ministers whom the 4th Manchu Emperor K'ien-lung (in Tibetan called *Lha-skyoñ* Protected of Heaven) appointed to conduct the state affairs of Tibet. They were ཀུན་དགའ་བཞི་ན་ཡོན་ *Kun-dgaḥ-bshi No-yon*, ཆ་ཤིང་དབང་རྒྱལ་ *Tshe-riñ dwañ-rgyal* of *Gyañ Roñ*, ཐོན་པ་ *Thon-pa*, and ཅེ་རྩུང་ *Rtse-druñ* of *Po-ta-la*. These four governed the country for twenty-seven years from the year of the iron-sheep (*Loñ. 16*).

བཀའ་སློན་གསུམ་ *bkaḥ-blön-gsum* the three ministers who conducted the Government of Tibet from the year of the fire-horse to the middle of the year of the earth-ape. Their names were :—བཀའ་སློན་ལུམ་པ་བ་ *bkaḥ-blön Lum-pa-wa*, བཀའ་སློན་པོ་ཐོན་པ་ *bkaḥ-blön Na-phod-pa* of *Koñ-bu*, and བཀའ་སློན་སྤར་ར་བ་ *bkaḥ-blön Sbyar-ra-wa*.

བཀའ་མ་ *bkaḥ-ma* = དགོངས་གཏོར་ spiritual or intellectual heir-loom. This is a philosophical term of the *Rñiñ-ma* School, meaning the descent of the *bkaḥ* (Buddha's word) in an unbroken succession or without being kept concealed for a period. One who has received such a succession, or any scripture that has come down to him in such a manner.

བཀའ་མང་ཐིམ་པ་ *bkaḥ-mañ thim-pa* to contain many precepts or commands; one on whom there are instructions or commissions to perform.

བཀའ་གཙང་མ་ *bkaḥ gtsañ-ma* one whose morals are pure; one who has preserved his vows.

བཀའ་རྩོལ་བ་ *bkaḥ-ṣtsol-wa*, pf. *ṣtsal*, to speak; to say (where an honoured person is the spokesman); according to circumstances, to command, ask, beg, relate, answer, &c., especially in ancient literature, in which it is almost invariably used of Buddha and of kings speaking.

བཀའ་ཚགས་ *bkaḥ-tshogs* = བཀའ་ལན་ *bkaḥ-lan* or གསུང་ལན་ a reply in the way of instruction : རང་མའི་བཀའ་ཚགས་ཀྱང་གསེར་ལྷན་མའི་རྒྱན་བཞིན་ཡོད་པ་མཁྱིན་། "pray favour me with replies on internal affairs (uninterruptedly) like the flow of the river of gold" (*Yig. k. 15.*)

བཀའ་འཛིན་ *bkaḥ-hdsin* letter of authority or commission from Government (issued to one who is on the move or who is to

exercise some kind of power over the people) to afford facilities for travelling or for carrying out a mission: མི་རིམ་པའི་བྲིམ་ས་བྱུང་དང་གྲུགས་བྱུང་ཚུར་ཕུལ་ལ་བཀའ་འཇོན་སྤངས། (*Btsii.*) a commission was issued to despatch hither a man who would frame settled laws and shew energy.

བཀའ་བཞིན་བྱེད་པ་ *bkah-bshin byed-pa* to do according to order; doing; ordered: བཀའ་བཞིན་ཉན་པ་ to be obedient; a faithful servant.

བཀའ་རབ་འབྱམས་པ་ *bkah rab-hbyams-pa* a doctor of divinity among the monastic scholars of Tibet; one who has acquired the highest proficiency in the Buddhist sacred literature and is of pure morals.

བཀའ་རམས་པ་ *bkah-rams-pa* one who has passed the highest examination in Buddhist metaphysics; one who has reached the highest of the 13 classes in the *Mtshan-nid grva-tshan*, the metaphysical school in the great monastic establishments of Tibet.

བཀའ་ལ་རྩི་བ་ *bkah-la rtsi-wa* to give heed to or attend to an instruction or precept; to listen to any advice.

བཀའ་ལུང་ *bkah-lun* an order; a precept: བཀའ་ལུང་གནང་བ་ to command or give orders; to issue an injunction.

བཀའ་ལོག་ *bkah-log* = བྲལ་ལོག་ *grba-log* (*ta-log*) one who has given up his religious vows; a Buddhist monk turned out of his monastery for misconduct. In *Kham* he is called *bkah-log*; in Middle Tibet *ta-log*.

བཀའ་ཤག་ *bkah-ṣag* the court or council-house of the four *kālön* or ministers of Lhasa: བཀའ་རྒྱ་བ་འགྲོ་མི་ནམས་ལ་བཀའ་ཤག་ནས་དེབ་ཐོན་ཤེས་ཅི་ས་ཁང་ནས་ཀྱང་བདེ་འཕྲོད་བྱས། when the warrant officer registers the document at the court of *kālön* he should also verify it at the Account Office (*Btsii.*).

བཀའ་ཤག་ *bkah-ṣog* any writing of authority from a superior; decree; diploma; passport; official paper or letter; རྩལ་མ་ *bkah-ṣog rdsun-ma* a fabricated authority; spurious writing or deed; བཀའ་ཤག་རིམ་སྒྲུལ་ *bkah-ṣog rim skyel* to circulate a passport or an official order; serial letters sent one after another.

བཀའ་གསལ་ *bkah-gsal* = བཀའ་ལོན་ order; official message: བཀའ་གསལ་རིམ་བསྐྱེད་མཛད་པ་ to send a message or express order one after another.

བཀའ་རྩེ་ཐོ་ཆེ་ *bkahi-rña-wo-che* proclamation by the beat of drum (*Yig. k. 18*).

བཀའ་རྩེ་ལན་ *bkahi cod-pan* an instruction or precept to be received with perfect obedience; to value or honour an order; a command carried out with the same respect as that with which a man carries his own head-dress.

བཀའ་མཐུན་ལྗོན་ *bkahi mdun-blon* resp. ལྗོན་པོ་ *blon-po* minister: བྱས་ཚུང་བཀའ་མཐུན་ལྗོན་གྱི་མིང་འཇོན་བདག་དང་ལས་བྱ་མེད་ཀྱི་གཡོག་འཁོར་བཅས་ཁྱེད་མཉམ་པོ་མཉམ་པོ་ my humble self bearing the title of state minister together with the circle of attendants, both lay and clerical officials, are in good health (*Yig. k. 6*).

བཀའ་རྩེ་ *bkar* or བཀའ་པ་ according to the law; to legalize; to make it into law (*Cs.*); to proclaim, publish (*Jä.*); བཀའ་བཏོགས་པ་ *ni-mi-tse-don* to publish; publication: བཀའ་རྩེ་ for བཀའ་རྩེ་.

✚ བཀའ་རྩེ་ 1. *bkar-wa* pf. of vb. དག་པ་མ་སྐར་བྱེ་བའི་དོན་ to separate, put aside, select, banish: གནས་ནས་བཀའ་པ་ banished from his place. 2. to ask any question captiously; to make a peevish enquiry.

བཀའ་པ་ *bkāl-wa*, pf. of བཀའ་པ་, but in *W.* is the primary form of the verb meaning 1. to load; to burden; put a load on (*Cs.*): བལ་བཀའ་པ་ to load wool: ཁལ་བཀའ་པ་

to load a beast of burden, &c.: ཐམ་བཀལ་བ་
to levy a tax. 2. pf. of བཀལ་བ་ to spin;
སྒྲིམས་པ་ spun; twisted (*Nag.* 5).

བཀལ་ཐགས་ *bkal-thags* a kind of
stuff made of coarse goat-hair about nine
inches in width: ར་སྤུ་ཉག་ལྔ་རེ་ལ་བཀལ་ཐགས་བྱས་
པར། *ra spu ñag-lha re la bkal-thags byas-par*
with every five pounds of goat's hair to
weave one blanket (*Rtsii.*).

བཀས་ *bkas*, contraction བཀལ་ཡིས་ instr.
of བཀར་.

བཀས་པ་ *bkas-pa* = མེར་ཁ 1. crack, split,
cleft. 2. pf. of བལེས་པ་.

བཀུ་བ་ *bku-wa* 1. elixir, quintessence
(*Cs.*); རྒྱན་བཀུ་ medicinal extract. 2. with
pf. བཀུས་པ་ to make extract of a drug by
drawing out the juice (*Lex.*); མར་བཀུ་
melted butter; བཀུ་བ་འབྱིན་པ་ to extract the
spirit of; བཀུ་ཕྱར་ *bku phyuñ* spirit extracted
(*Cs.*); རྒྱན་བཀུས་ཏེ་ཐོར་བ་ to extract medicine
by infusion.

བཀུག་པ་ *bkug-pa* pf. of བཀུགས་པ་ བཀུ་
མཐུན་དུ་བཀུག་པ་, drawn or pulled forward;
བཀུག་ཤོག་ summons (*Yig.* 7).

བཀུམ་པ་ *bkum-pa*, pf. of བཀུམ་པ་, but
pres. in *W.* and according to *Lex.* fut.
བཀུམ་ *bkum*, pf. བཀུམས་པ་, to kill, to destroy;
མཚོམས་བཀུམ་པར་བགྱིལ་ to cut off the edge; fix a
boundary to.

བཀུར་ཏི་ *bkur-sti* མགྲིན་, མཐུ་མཆོར་, སེལ་, ཕའི་
ལྷོ་ལྷོ་ honour, respect, homage; mark of
honour; respectful reception (by asking
one to sit on a seat of honour); བཀུར་ཏི་མཚོན་པ་
bkur-sti mchod-pa to distinguish (a per-
son) by marks of respect (*Zam.*); རང་ལ་བཀུར་
ཏི་འབྱུང་དུས་ *rañ-la bkur-sti hbyuñ-dus* when
honour is shewn to (one's self) yourself
(*Jä.*); བཀུར་ཏི་མ་རྒྱལ་མ་ *bkur-stis dregs* sense of
honour; self-respect: མི་ཆེན་པོ་རྣམས་ལ་བཀུར་ཏི་མ་

རྒྱལ་མ་ཡོད། *mi chen-po rnams-la bkur-stis*
dregs-pa yod great men have the sense
of dignity.

Syn. མཚོན་པ་ *mchod-pa*; རིམ་གྱི་ *rim-gro*;
བཞེན་བཀུར་ *bñen-bkur*; རི་མོར་བྱས་ *ri-mor byas*;
ཞམས་ཏོག་ *shabs-tog*; ཞམས་འབྱིང་ *shabs-hbrin*;
བཀུར་བ་ *bkur-wa*; ཏེ་བར་གནས་ *ñe-war gnas*;
ཏེ་བར་སྤྱོད་ *ñe-war spyod*; རྫོང་པ་ *rjed-pa* (*Mñon.*).

བཀུར་བ་ I: *bkur-wa* = མཚོན་པ་ 1. to pay
homage or reverence; to esteem. མར་ཐོས་
བཀུར་བའི་ལྗམས་པོ་ མཆོང་མཆོང་ ར་མཆོང་ ར་མཆོང་
literally "the
king honoured of many" was the name
of the first king of the world according
to the Buddhist legendary account. 2. to
carry; to fetch; to convey in *W.* being also
pf. of བཀུར་བ་; བོད་དུ་བཀུར་བ་ to carry upward.

བཀུར་བ་ II: = ཏེ་མ་པ་, བཀོང་མི་བཀུར་བ་ = རྒྱལ་མི་
ལེན་པ་ ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ to slander; to blaspheme;
not to accept as true or correct (*Liç.* 4).

བཀུར་བར་བྱིད་པ་ *bkur-war byed-pa* the act of
respecting; to do honour; frq. to make
reverence, to salute.

བཀུར་ཆོག་ *bkur-tshig* = བཀོང་པོའི་ཆོག་ *bstod-pahi-*
tshig words or expressions of honour,
some of which are:—བཤྲགས་ཐོས་ *bñags-*
hos; བཤྲགས་པ་བཞེད་ *bñags-pa bñjed*; རྫོང་སྤྱོད་
stod-smra; མཚོན་ཆོག་ *mchod-tshig*; མཐོ་བར་བྱ་
mtho-war-bya; རྫོང་པ་སྤྱོད་ *stod-pa smra*; ཆེ་བཞེད་
che-brjed; མཚོག་གུར་ *mchog-gyur*; ཕུལ་བྱར་ *phul-*
byuñ; མར་བྱར་ *rmañ-byuñ*; ལེགས་བཞེད་ *legs-brjed*;
ལེགས་སྤྱོད་ *legs-smra*; བཀོང་མ་བཀོང་པ་ *gzeñs-bstod-pa*;
ཤིན་ཏུ་བཟང་ *çin-tu-bzang* (*Mñon.*).

བཀུར་ཐོས་ *bkur hos* worthy of respect;
respectable.

བཀོག་པ་ *bkog-pa*, pf. of བཀོག་པ་.

བཀོང་བ་ *bkoñ-wa*, pf. of བཀོང་བ་. When
བཀོང་ *bkoñ* is joined with མེ་ to form the
compound word མེ་བཀོང་ it means རྒྱལ་མ་བ་
threat, menace.

བོད་ *bkod* = བསྐོས་ *bśkos* to appoint; to raise to the throne.

བོད་པ་ *bkod-pa*, v. བོད་པ་ རྒྱུ་རྒྱུ་, མཆོད་པ་, བྱ་བ་ 1. sbst. གྲུ་ *gral* or སྒྲུ་པ་ arrangement; བོད་པ་ལྟ་བུ་ order or arrangement; method of arranging; applied to mind, as in རྒྱུ་མཆོད་པ་ the meaning is meditation, མཆོད་པ་, མཆོད་པ་. 2. vb. = to build, arrange, plan, &c.

བོད་པ་མཆོད་པ་ལས་ མཆོད་པ་ལས་ of boundless or infinite design; the universe; n. of a great *Bodhisattva*.

བོད་པ་ལེ་གཙུག་གཏོར་ *bkod-pahi gtug-gtor* = རྒྱུ་ལེ་གཙུག་པོ་ the prince of learning; science.

བོད་པ་འཛིན་པ་ *bkod-hdoms* = བོད་པ་རྒྱུ་པ་ *bkod-ston-pa* (*Yig. k. 23*).

བོད་པ་བླ་ *bkod-blta* (colloq. བོད་པ་བླ་ *bkob-lta*) the plan of an undertaking; design; plot.

བོད་པ་ལྟ་ *bkod-ltan* = ལྟ་བུ་ལྟ་གཅིག་པ་ *zla-wa bcu-gcig-pa* or ལྟ་བུ་ལྟ་འབྲིང་པ་ *dgun-zla hbrin-po* the eleventh month of the Tibetan year, sometimes corresponding with January (*Rtsii.*).

བོད་པ་ *bkon-pa*, pf. of བོད་པ་ *hgon-pa*.

བོད་པ་འཛིན་ *bkor-hdre* seems to be a kind of goblin (*Jä.*).

བོད་པ་ལྟ་ *bkol-spyod* n. of a torment; torture from being boiled in water or oil: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *byol-soñ bkol-spyod-kyi sdug-bśhal* the sufferings of the damned through the torture of being boiled.

བོད་པ་ *bkol-wa* occasionally pf. of བོད་པ་ *hkol-wa*, to boil; usually indicates བོད་པ་ལྟ་བུ་ to bind to service; to employ; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *snod-spyad bkol-wa* a boiling vessel; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *gyog-tu bkol-wa* to take into service; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to set aside; to keep out.

བྱ་བ་ *bkya-wa* 1. to talk nonsense (*Jä.*). 2. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to rave in speech; to talk nonsense: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, v. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་.

བྱ་བ་ *bkyaig-pa* in the colloq. of Tsang = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *hkhyaig-pa* to tie (by a rope); ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ bound, tied, fastened (*Mñon.*).

བྱ་བ་ *bkya-wa*, pf. and fut. of ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, but in *W.* is used as the only form of the verb = to send, despatch; to cause to come forth: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *pho-ñā bkya* despatched an envoy: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *hod bkya* sent forth rays: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *sprul-pa bkya* caused a form to emanate: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *ston-mo bkya* made an exhibition of.

བྱ་བ་ *bkyaed-pa*, pf. to bend back; recline (vb. nt.).

བྱ་བ་ *bkyaon-pa* = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *rduñ-wa* to beat (*Jä.*); ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ resp. to chastise with words, to scold (*Jä.*). *Schtr.* mentions ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ chiding.

བྱ་བ་ *bkra-wa* (*ta-wa*) cog. to ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ variegated; beautiful, blooming (of complexion); glossy, well-fed (of animals); ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a great painting; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a painter: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ with variegated figures; paintings: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a radiant or illuminated zone or halo: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ variegated; with shades of colour.

བྱ་བ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *bkra-wahi škad-hbyin* n. of the bird called *Garghoṅgata*; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་. (*Mñon.*).

བྱ་བ་ལྟ་བུ་ *bkra-byed* = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *ri-mo-mkhan* a painter (*Mñon.*).

བྱ་བ་ལྟ་བུ་ *bkra cih dmar* parti-coloured; on a red ground.

བྱ་ལམ་མེ *bkra-lam-me* = བྱ་ལམ་མེ glaring ; in glare ; བཅུ་ཁྲ་བྱ་ལམ་ལ་གྱུ་བུའི་མཛོམས་པ་ལ་བྱ་ལམ་མེ་ རུག་ཟེར the beauty or effect produced by variegated colours as in a painting ; the illumination of colours as set forth in a rainbow ; hence splendour.

བྱ་ཤིས་ *bkra-çis* མཛུགས་, ལུང་རིམ་, རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་པ་ལ་བྱ་ཤིས་ཤིག་ good fortune to my people ! may they prosper ! བྱ་ཤིས་ཀྱི་ཆུ་ holy-water ; consecrated water or consecrating water ; བྱ་ཤིས་ཀྱི་མཇུག་ auspicious bed ; nuptial bed (*Cs.*) ; བྱ་ཤིས་ཀྱི་ཆོག་ words of blessing ; benediction ; བྱ་ཤིས་ཀྱི་གསེར་ཐུང་ *bkra-çis-kyi gso sbyon* མཛུགས་ རྒྱུ་ལྡན་ auspicious fasting ; བྱ་ཤིས་ཐུང་པའི་གོ་ཆ་ *bkra-çis sruñ-wahi go-cha* instruments used for insuring luck ; sacrificial ceremony by which blessings are to be drawn down (*Jä.*) ; བྱ་ཤིས་ལ་ propitious ; lucky ; བྱ་ཤིས་པའི་ལྷ་མ་ good omens ; lucky signs ; བྱ་ཤིས་པའི་རྒྱུ་ལྡན་ *bkra-çis-pahi rtags* lucky configurations or semblances ; happy omens ; བྱ་ཤིས་མ་ མཛུགས་ n. of a goddess ; the goddess of glory (*Jä.*) ; བྱ་མི་ཤིས་ misfortune ; calamity ; བྱ་མི་ཤིས་ལ་ calamity ; adj. wretched ; unlucky.

བྱ་ཤིས་ཐུང་ *Bkra-çis gñi* n. of a place in *Kham* (*Loh.* = 25).

བྱ་ཤིས་བརྒྱུད་པའི་མཛུགས་ *bkra-çis brgyad-pahi mdo* n. of a short sutra in *K. d.* = 76 which contains the names of eight Buddhas. Whoever recites it and meditates on the perfections acquired by the Buddhas escapes from the dangers of evil spirits and demons. Such a devotee can easily have admission into the courts of kings and address the highest authorities without let or hinderance. Remembrance of this effusion is believed to be a safeguard against bad dreams and also

mishaps or accidents in war, and in repelling offensive weapons.

བྱ་ཤིས་སྒོ་མང་ *bkra-çis sgo-mañ* n. of a monastery in Amdo.

བྱ་ཤིས་ཅན་ *bkra-çis-can* ལྷ་མོ་ལ་ n. of an incense (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ཆོས་རྒྱུད་ *Bkra-çis chos-rdsoñ* the summer seat of the Government of Bhutan where the Dharma Raja resides. It is ordinarily called Tassisudon on English maps.

བྱ་ཤིས་བཅོམ་པ་ *bkra-çis brjod-pa* མཛུགས་ལོ་རྒྱུ་ལྡན་ auspicious expression ; a benediction.

བྱ་ཤིས་རྒྱུ་ལྡན་བརྒྱུད་ *bkra-çis rtags-brgyad* the eight auspicious signs or emblems, viz. :— (1) རིན་ཅན་གཤམ་ཆུ་འཇུག་ the precious or jewelled umbrella ; (2) གསེར་གྱི་ཐ་ རུག་པ་ལ་ the golden fish ; (3) གཏེར་ཅན་པའི་ཐུ་མ་ལ་ བུ་ཆུ་ the pot of treasures ; (4) པད་མ་བཟང་པོ་ the excellent lotus ; (5) དུང་དཀར་གཡམ་པའི་འབྲིལ་ དཔེ་ལའི་མཛུགས་ the white conch-shell with whorls turning to the right ; (6) དཔལ་གྱི་ཐུ་ རྒྱུ་ལྡན་ the auspicious mark represented by a curled noose emblematical of love ; (7) མཚན་གྱི་ཐུ་མ་མཚན་ ཐུ་མ་ the chief standard of victory, i.e., the emblem of royalty ; (8) གསེར་གྱི་འཁོར་ལོ་ རུག་པ་ the golden wheel.

བྱ་ཤིས་རྒྱུ་ལྡན་ཅན་ *bkra-çis rtags-can* possessed of auspicious marks : ལག་པ་བྱ་ཤིས་རྒྱུ་ལྡན་ཅན་ ཐུ་མ་ ལ་ནི། ཐུ་དང་ནོར་མཁས་ཐོབ་པར་བྱེད་པ་ལོན། a glossy hand possessing auspicious lines will cause one to obtain both a son and wealth (*K. d.* བོ་ 217).

བྱ་ཤིས་དུང་ *bkra-çis duñ* = དུང་དཀར་གཡམ་པའི་འབྲིལ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil* དཔེ་ལའི་མཛུགས་ a conch-shell with its whorls turning to the right instead of to the left (*Mñon.*).

Syn. དུང་མཚན་ *duñ-mchog* ; རྒྱུ་ལྡན་པ་ *skye-wa lña-pa* ; ཐུ་མ་པའི་འབྲིལ་ *rgyal-po hkhyi-wa* དཔེ་ལའི་མཛུགས་ (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྷན་ *bkra-çis ldan* ལམ་མཁོ་, མཉམས་མཁོ་
auspicious ; lucky.

བྱ་ཤིས་པའི་རྒྱུ་མཉམ་ *bkra-çis-pahi rdsas* མཉམས་
རྒྱུ་, ལམ་མཁོ་ རྒྱུ་, ལམ་མཁོ་ལྡན་པའི་ལྷན་ lucky articles.

བྱ་ཤིས་པའི་ཡི་གེ་ *Bkra-çis-pahi yi-ge* n. of a
kind of (mystic) writing which is consi-
dered auspicious.

བྱ་ཤིས་པར་ཐུང་ཅིག་ *bkra-çis-par gyur-cig*
མཉམས་པར་ཐུང་ཅིག་ may you enjoy prosperity.

བྱ་ཤིས་ཕྱེད་མ་ *bkra-çis byed-ma* = རྒྱུ་པའི་ལྷན་
n. of a goddess (*K. g.* 112).

བྱ་ཤིས་བླ་མ་ *Bkra-çis blama* 1. Tashi
Lama, the name by which the Panchhen
Lama of Tashilhun-po is known in India
and Europe. 2. a lama priest who
officiates at a marriage ceremony in
Sikkim: བྱ་ཤིས་བླ་མས་བྱ་ཤིས་ཀྱི་གཏོར་མ་མནལ་མའི་
མགོ་ལ་སྐུ་ལྷོང་། the Tashi lama will touch
with the auspicious offerings (for the gods)
the head of the bride.

བྱ་ཤིས་རྩེ་ *Bkra-çis-rtse* (*Tashi-tse*) n. of a
village in the district of *Stod-luñ* in Tibet.

བྱ་ཤིས་བཅེན་མཉམ་ *Bkra-çis-bstsegs* (*Tashi seg-
pa*) n. of a brother of King *Skyid-lde*
Nimahi mgon, who settled down in *Mñah-
ris* in Western Tibet (*Loñ.* 2 8).

བྱ་ཤིས་བཅེན་མཉམ་པའི་མཛོད་ *bkra-çis bstsegs-pahi*
mdo n. of a work the reading of which
produced auspicious occurrences.

བྱ་ཤིས་རྒྱུ་མཉམ་བཅུ་ the eight lucky articles
are—(1) མེ་མོང་ mirror; (2) བྱི་མུ་ medicinal
concretion from the brains of elephant;
(3) རྩ་ curd; (4) ཏ་རུ་བ་ *Dub-grass*; (5) རྩེ་རྩ་
མེ་མུ་ the wood-apple; (6) རུ་དཀར་གཡམ་འབྱེལ་
a right-whorled conch-shell; (7) རི་ཁྲི་ *li-khri*
vermillion; (8) ལུང་མ་དཀར་ white mustard.

བྱ་ཤིས་རྒྱུ་མཉམ་པ་ *bkra-çis rdsogs-pa* མཉམས་
ཕྱིན་ completion of an auspicious work
or event.

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *Bkra-çis lhun-po* (*Tashi-
lhunpo*) the seat of the Panchhen Rin-po-
che, the second Lama in Tibet, ordinarily
called Tashi Lama, ranking next to the
Dalai Lama of Lhasa. The grand monas-
tery of this name adjoining the town of
Shiga-tse in Tsang harbours 4,880 monks,
presided over by the Tashi Lama.

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *bkrag (tag)* རྩེ་རྩ་མེ་མུ་མཛོད་པ་ *hod*
lhoñ-lhoñ mdañs yod-pa 1. dazzling
brightness; lustre; མཛོད་པ་ *mdañs* also
བྱ་ཤིས་མཛོད་པ་, e.g., glitter (of jewels). 2. རྩེ་རྩ་
beautiful appearance; high colour (of the
face, skin); རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ pure gloss of the
skin; རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ very bright (*Jä.*).

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *bkrag-pa* = མཛོད་པ་མཛོད་པ་ fair or
fine complexion.

Syn. མཛོད་པ་མཛོད་པ་ *mdañs-can*; རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ *htsher-
wa* (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *bkrag-med* = མཛོད་པ་མཛོད་པ་ or མཛོད་པ་མཛོད་པ་
dull appearance; bad complexion (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *bkra-pa* (*tab-pa*) pf. བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་
to choose or select from among many;
མཛོད་པ་མཛོད་པ་ *mchog-tu bkra-pa* exquisite choice
(*Lex.*).

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *bkram-pa* (*tam-pa*), pf. བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་,
a form of བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ རྩེ་རྩ་, རྩེ་རྩ་, རྩེ་རྩ་ to
spread over, scatter.

Syn. རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ *dgram-pa*; རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ *brdal-pa*
also རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ *gtor-wa*; རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ *hthord-pa* རྩེ་རྩ་;
རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ *gtsugs-pa* (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *bkral-wa* (*tal-wa*) 1. pf. of
རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ (*Cs.*) རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་མཛོད་པ་མཛོད་པ་མཛོད་པ་
elucidation (of the meanings of the terms
in the *Sūtra* and the *Tantra*). 2. to
appoint: རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་, to engage in business.

བྱ་ཤིས་ལྷན་པ་ *bkra-s* in the passage རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་
མཛོད་པ་མཛོད་པ་; རྩེ་རྩ་མཛོད་པ་ here means rolled or
varnished in variegated colours.

བྱུས་པ་ *bkras-pa* (*te-pa*) an abbreviation of བྱུ་ཤེས་པ་, according to *Sch.* also pf. of the verb བྱུ་བ་: བྱུས་པ་ལྟ་བུ་ for བྱུ་ཤེས་པ་ལྟ་བུ་ an auspicious scarf for presentation on the occasion of a visit or some ceremony or festivity.

བྱུས་ལུང་ *bkras-luñ* (*Te-lung*) n. of a valley in Tibet (*Deb.* 44).

བྱུས་ལུང་ *Bkras-lhun* (*Tei-lhun*) མཁའ་ལྷ་མོ་ a contraction of བྱུ་ཤེས་ལུང་པོ་ (*Tashi-lhun-po*); also a heap or mountain of glory or auspicious objects.

✚ བྱི་བ་ *bkri-wa* (*ti-wa*) 1. pf. of བཟུང་བ་ to conduct according to order, *e.g.*, one after another. 2. for དྲི་བ་ རེ་བྱུང་, to wrap. 3. to draw; to try; to acquire; to search for.

བྱིད་དང་ *bkrid-drañ* (*ti-dang*) = མ་ཐུལ་བ་བདུལ་བའི་ནལ་པ་ the black discipliner of the unsubdued; the black and horrible (assumed) appearance of Mañju Ghoṣa *Bodhisattva* to lead the sinner into the path of righteousness and virtue: ཐུལ་བ་བྱིད་དང་གི་ཁྲོ་བ་ the dreaded (Bon) deity who leads or drags the subdued straight onward (*D. R.*).

བྱིས་ *bkris* an abbreviation of བྱུ་ཤེས་ *bkra-ṣis*.

བྱིས་པ་ *bkris-pa* (*ti-pa*), pf. of བཟུང་བ་. ཐར་པ་ལ་བྱིས་པ་ *thar-pa-la bkris-pa* conducted to emancipation or *Nirvāṇa*.

བྱུ་ *bkru* (*tu*), fut. of ཟུ་ *khrus*, v. བྱུ་མིན་ *bkru-zin* ལྷ་མོ་མཁའ་ལྷ་མོ་ བྱུ་བཤེས་ཀྱི་ཐོད་ *bkru bṣal-gyi snod* སེམས་པ་མཁའ་ལྷ་མོ་ washing bowl; to wash a vessel, plate, &c.: བྱུ་བྱུ་ *bkru-bya*, རས་མཁའ་ལྷ་མོ་ བྱུ་ལྷ་མོ་ clothes, etc., to be washed.

བྱུག་པ་ *bkrug-pa* (*tug-pa*) probably an incorrect reading of དྲུག་པ་.

བྱུས་པ་ *bkrus-pa*, pf. of ཟུ་ *khrus*.

བྱེ་ *Bkre* (*teh*) n. of a place in *Kham*s, which is also called བྱེ་ནག་མོ་ *Bkre-nay tshan*.

བྱེ་ཏོར་ *Bkre-hor* (*te-hor*) n. of a section of the *Sgo-mañ* department of the monastic school of Dapung.

✚ བྱེན་པ་ *bkren-pa* (*ten-pa*), ལྷོ་ 1. poor, indigent, hungry; རྩོལ་པ་ལ་མེད་ཕྱགས་ བྱེན་ a country where resources are scanty (*Lex.*). 2. རྩལ་ miserly, stingy.

བྱེན་པོ་ *bkren-po* = དབྱུལ་པོ་ a beggar; destitute person.

Syn. རྩོལ་པ་ *nor-med*; རྩོལ་པ་ *hphoñs-pa* (*Mñon.*).

བྱེས་མོམ་ *bkreṣ-ṣkom*, contraction of རྩོལ་པ་ རྩོལ་པ་, hungry and thirsty: ཐ་མཁའ་ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ this tobacco does not allay in any way either hunger or thirst: བྱེས་མོམ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ leading from hunger and thirst to satiety (*Jā.*): ཐ་མཁའ་ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ the cow's milk removes hunger and thirst and hard breathing."

བྱེས་ནས་ *bkreṣ-nas* རྩོལ་པ་ being hungry.

✚ བྱེས་པ་ *bkreṣ-pa* (*teh-pa*) to be hungry; also hunger. In *C.* resp. for "hunger"; བྱེས་པ་ལྟ་བུ་ to have ravenous appetite (*Sch.*); རྩོལ་པ་ the appetite or feeling of hunger; honorific term: རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོལ་པ་ལྟ་བུ་ on arriving at the top of a barren mountain, he felt hungry and was supplied with food (*Deb.* 7).

✚ བྱོངས་པ་ *bkroñs-pa* resp. term for killed; dead.

བྱོལ་བ་ *bkrol-wa* (*tol*) pf. of *hgrol-wa* vb. trs. to untie, to loosen; also in *W.* is the only form in use: མདུད་པ་བྱོལ་བ་ *mdud-pa bkrol-wa* the knot untied. བཅེངས་པ་བྱོལ་བ་

།

bçiñs-pa bkrol-wa set free from bondage; *ཐམ་བུ་ལ་ khral bkrol-wa* remitted revenue or rent; *དགོངས་པ་བུ་ལ་ dgoñs-pa bkrol-wa* forgiven, pardoned, &c.

བཏོས་ bkros (toi) = བདམས་པ་ to choose; to select; imp. *བཏོས་ཤིག་ bkros-çig (Situ. 105)*.

བསྐྱེད་པ་ bklags-pa pf. of བྲིན་པ་ to have read; done reading: *བསྐྱེད་པ་འདྲིས་ wishes to read or sing.*

ཀླ་ rka or *ཅུའི་ཀླ་ chuhi-rka* or *ཅུ་ཀླ་ = ལ་མཚུ་ a gutter; a small channel on the roof of a house or at the edge of the roof for carrying off the rain ལུང་པའི་ཀླ་; small furrow conveying water from a conduit to trees or plants; furrow between the beds of a garden; hence even flower-bed.*

ཀླ་ཅུའི་ལྷ་ཁང་ Rka chuhi lha khañ n. of a monastery near Sam-ye.

ཀླ་ rkañ I: 1. marrow, pith. 2. descent, extraction, origin: *དཔེར་ན་ལྷ་མོའི་ རིབས་པ་རྩུ་ལ་ཀླ་གསུམ་ཞེས་པ་ནི།* “for example, the mule on which the Goddess Paldan Lhamo rides is called *rkañ gsum*, on account of a so-called three-fold origin” (its father is an ass, mother a mare but in itself it is neither of them, but a mule!).

ཀླ་ II: 1. stuff: *ཀླ་ཡག་པོ་འདུག་ it is of good stuff: ཀླ་ཡག་པོ་མི་འདུག་ it is not of good stuff.* 2. bundle; a collection: *རྩ་ཀླ་གཅིག་ a bundle of grass: རྩ་ཀླ་གཅིག་ a tuft of hair: རྩུང་པ་ཀླ་གཅིག་ a skein of yarn.*

ཀླ་པ་ rkañ-pa resp. ལམས་ པད་, པམ་ 1. foot, leg, hind leg of a quadruped: *ཀླ་པ་མི་གདང་ གཤམ་པའི་པའི་: not throwing the foot (Mñon.).* 2. lower part, lower end, e.g., of a letter: *ཀླ་པ་མ་མ་ having a foot, so the nine letters are called that extend*

below the line ཀ་པ་ག, etc. (Jä.). 3. a metrical line, verse. 4. base foundation: *རྩ་འཕུལ་གྱི་ཀླ་པ་བཞི་ rdsu-hphrul-gyi rkañ-pa bshi* རྩ་འཕུལ་པའི་ the four feet (stages) of performing miracles.

Syn. *ལམས་ shabs; ཀླ་ཕྱིན་ rgyu-byed; འགྲོ་ཕྱིན་ hgro-byed; འགྲོད་ཕྱིན་ bgrod-byed; ཀླུ་ཕྱིན་ rgyug-byed (Mñon.).*

ཀླ་ཁྱེག་ kañ-kyog bandy-legged. (Jä.)

ཀླ་ཀྱི་ rkañ-kri (kang-ti) a piece of cloth to wrap round the legs (Sch.).

ཀླ་བཞོན་ rkañ-bkod རྩ་འཕུལ་པའི་ the manner of walking; *ཀླ་པ་བསྐྱེད་པའི་མ་ rkañ-pa bkru-wahi sa* རྩ་འཕུལ་པའི་མ་ the place for washing the feet.

ཀླ་བུ་མ་ Rkañ-bkra-ma = རི་ཕྱི་ཕྱིས་ born of the hill-rat; a name of Agastya Muni (Mñon.).

ཀླ་ཁྱེས་ rkañ-skyes n. for the Sudra caste (of India) which originated from the foot (of Brahmā) (Mñon.).

ཀླ་ཁྱེ་ Rkañ khra (Kang-ṭha) n. of a king of Ancient India: *ཀླ་གདང་གྱི་ཀླ་པ་པོ་ཀླ་པ་པོ་དང་རབ་ རྩ་མཉམ་པར་བྱེད་པའི་ཀླ་པ་པོ་རྩུང་པ་ལྟར་།* “like the Indian Kings, *Rkañ Khra*, and *Rab snañ* and others, their lineage on the mother’s side was also from apes, etc.” (J. Zañ.).

ཀླ་ཁྱེ་ rkañ khrab (kang-ṭhab) iron shoes worn along with the coat of mail; that part of armour worn like boots from the foot to the knees; greaves.

ཀླ་ཁྱི་ rkañ-khri (kang-ṭhi = ཀླ་ཁྱིག་མ་) footstool (Mñon.).

ཀླ་འཕུལ་ rkañ-hkhum (probably) having a foot contracted by disease (Lex.).

ཀླ་འཕྲོད་ rkañ-hkhor bandy-legged (Sch.).

ཀླ་གོས་ rkañ-gos = གོས་ལྷམ་ gos-lham Tibetan boots made of felt or of coarse serge.

རྒྱ་མཐོ་ *rkañ-mgo* དཔལ་ the fore part of the foot.

Syn. རྒྱ་རྩེ་ *rkañ-rtse* (*Mñon.*).

རྒྱ་མཐོ་གསལ་ *rkañ-mgyogs* swift-footed: མཐུ་ཚལ་མད་དུ་བྱུང་བ་རྒྱ་མཐོ་གསལ་རྒྱུ་དང་མཐུ་ལ་གཅིག་ཕུན་དང་མ་
mtshu-rtsal rmad-du byuñ-wa rkañ-mgyogs
rlun-dañ mñam-pa gcig spyān-drañs
invited (brought) one who was swift-footed like the wind and possessed of miraculous powers: རྒྱ་མཐོ་གསལ་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the secret blessing of swift-footedness: རྒྱ་མཐོ་གསལ་གྱི་དངོས་གྲུབ་ཐུགས་པས། (*K. dun. 73*) having acquired the grace of swift-footedness.

རྒྱ་འགྲོ་ *rkañ-hgro* (*kang-do*) དཔལ་ one who travels on foot; a vassal or subject paying his duty by serving as a messenger or porter (*Cs.*).

རྒྱ་འགྲོས་ *rkañ-hgro*s also རྒྱ་བྱོས་ *rkañ-bros*
1. walking on foot. 2. domestic cattle; breeding cattle.

རྒྱ་གླིང་ *rkañ-glin* a trumpet made of the human thigh-bone used in temples; also in travelling to keep off evil-spirits.

རྒྱ་ཁྱུ་ *rkañ-rgyu* རྒྱ་པས་ཁྱུ་ a foot-soldier, v. རྒྱ་དམག་: infantry acc. to *Cs.*

རྒྱ་བརྒྱ་ *rkañ-brgya* or = རྒྱ་བརྒྱ་པ་ a centipede: འབྲུ་རྒྱ་བརྒྱ་ལག་བརྒྱ་ཡོད་པའི་མིང་། “the name of the worm which has a hundred feet and arms” (*Mñon.*).

རྒྱ་བརྒྱུད་པ་ *rkañ brgyad-pa* a fabulous lion having eight feet. An imaginary lion of Buddhist design with eight legs, generally found in sculpture and in Tibetan mythological pictures.

རྒྱ་རར་ *rkañ-rar* the leg (*Mñon.*).

རྒྱ་གཅིག་པ་ *rkañ-gcig-pa* འཇམ་པ་དེ་ one-footed, met. a tree; the fabulous countries of the *Hurañ* and *Tsu-ta*, the people of which are said to walk on one foot.

རྒྱ་རྩེ་ *rkañ-rjes* རྩེ་པའི་ཁྱུ་, རྩེ་པའི་ཁྱུ་ footstep, foot-mark; a dog; “foot-follower.”

རྒྱ་གཅིག་པ་ *rkañ gñis-pa* mankind; རྒྱ་གཅིག་པ་གཙོ་བོ་ the chief of bipeds; an epithet of Buddha or བོ་ཅོ་མ་ལུ་ན་པ་དམ་ (*Mñon.*): རྒྱ་གཅིག་པ་ན་མས་གྱི་མཚན་གསལ་ཁྱུ་། *Sañs-rgyas* (Buddha) is the chief of the human kind.

རྒྱ་བརྒྱུ་ *rkañ gtub* རྒྱ་པའི་ཁྱུ་ a foot ornament; a foot-bangle.

རྒྱ་རྩེ་ *rkañ-rten* དཔལ་ཐིག་ཅུ་ a foot-stool; trestle; a raised ground or stone step on which, at the time of alighting from any conveyance, the foot is placed.

རྒྱ་ཐིག་ཅུ་ *rkañ-stegs* or རྒྱ་པ་འཇོག་པ་མ་ foot-stool.

Syn. རྒྱ་རྩེ་ *rkañ-rten*; རྒྱ་ཐིག་ཅུ་ *rkañ-khri*; རྒྱ་བ་གཅིག་པ་ *zla-wa gcig-pa*; རྒྱ་ཐིག་ཅུ་མ་ *shabs-stegs* (*Mñon.*).

རྒྱ་རྩེ་བུ་ *rkañ-sten-bu* = རྒྱ་མ་གཅིག་པའི་ཕུ་ the star of the golden flight or བརྒྱུ་པ་, a name of a fixed star (*Mñon.*).

རྒྱ་རྩེ་བུ་ *rkañ-sten-bu* = རྒྱ་མ་གཅིག་པའི་ཕུ་ the star of higher flight (*Mñon.*).

རྒྱ་ཐང་ *rkañ-thañ* 1. on foot. 2. = རྒྱ་དམག་ དཔལ་འཁོར་ a foot soldier (*Mñon.*).

རྒྱ་ཐང་པ་ *rkañ-thañ-pa* a pedestrian; རྒྱ་ཐང་པ་ལྟར་འགྲུལ་བ་ one travelling on foot; to walk; to go on foot.

རྒྱ་མཐོ་ལ་ *rkañ-mthil* བཤེན་ the sole of the foot; foot-sole.

རྒྱ་འབྲུ་ *rkañ-hthuñ* བཤེན་, metaph. for a tree, i.e., that which drinks or draws nourishment through its feet, or roots: རྒྱ་འབྲུ་དམར་པ་འབྲུ་ རྒྱ་འབྲུ་ the red tree; the devil's tree.

རྒྱ་ལྟ་པ་ *rkañ drug-pa* or རྒྱ་ལྟ་པ་ལྟར་པ་ the six-footed, met. for the bee.

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ-drug-tshes* = ལྗོངས་ཀྱི་ཤིང་ the mango tree.

རྒྱ་གཏུབ་ *rkañ-gdub* རྒྱ་ལྗོངས་ foot-ring; bangle-like ornament worn on the foot.

རྒྱ་འདྲེན་ *rkañ-hdren* also ལྗོངས་འདྲེན་, e.g., drawn by the foot; shame; disgrace.

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ-ldan* shoes; that contains or holds the feet; also metaph. for a road, way, passage; རྒྱ་ལྗོངས་མ་ = ཤིང་མེད་གཤིན་མཆོག་མ་ the lion's-tail tree (*Mñon.*).

རྒྱ་སྒྲུབ་ *kañ-snam* coarse woollen leg-gings manufactured in Tibet.

རྒྱ་པ་བརྒྱུད་མ་ *rkñ-pa brkyañs* the legs stretched; རྒྱ་པ་བརྒྱུས་མ་ contracted legs; རྒྱ་འབྱར་ = རྒྱ་ཐོན་པ་ to rove, wander; to disperse, separate: ལྷ་གསུམ་བཏང་བས་ལས་དབང་གིས་རྒྱ་འབྱར་ཏེ་བོད་ལུ་འདྲེན་པ་ banished from their country, by force of *Karma* they wandered forth and came to the country of Tibet.

རྒྱ་པ་འཐེང་བ་ *rkañ-pa htheñ-po* རྒྱ་པ་འཐེང་བ་ lame.

རྒྱ་པ་གསུམ་ལྗོངས་ *rkañ-pa gsum-ldan* = ལྷ་གསུམ་གསུམ་ རྒྱ་པ་འཐེང་བ་ he who is possessed of three legs or three regions; Vishnu; an epithet of Vais'ravana.

Syn. རྒྱ་ལྗོངས་བདག་པོ་ *Byañ-phyogs bdag-po*; རྒྱ་པོ་རྒྱ་ལྗོངས་ *rgyal-pohi rgyal*; རྒྱ་ལྗོངས་གཏུབ་ *dpal-gter gsañ-bdag*; རྒྱ་ལྗོངས་གཏུབ་ *gter-gyi bdag*; རྒྱ་ལྗོངས་ལྗོངས་ *mihi chos-ldan*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *ñal-bsos-po*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *hod-yañs tsha-bo*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *E-lahi brgud*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *nor-sbyin hdren-pa*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *gnod-sbyin-rgyal*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *nor-gyi bdag*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *dbyig-gi char-hbebs*; རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *byañ-phyogs-skyoñ* (*Mñon.*).

རྒྱ་ལྗོངས་ལྗོངས་ལྗོངས་ *rkañ-pahi stabs-sgyur* dancing at the cadence of a song (*Mñon.*).

རྒྱ་ལྗོངས་ལྗོངས་ལྗོངས་ *rkañ-pahi hdu-byed* རྒྱ་ལྗོངས་ལྗོངས་ the movements of the feet which are

described as རྒྱ་ལྗོངས་ *dal-hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *bul-hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *le-lohi hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *hgyiñ-hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *sgeg-hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *rolpahi hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *brjid-pahi hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *gom-çugs*; རྒྱ་ལྗོངས་ *gom-stabs*; རྒྱ་ལྗོངས་ *gom-rlabs*, རྒྱ་ལྗོངས་ *gom-pa yañs*; རྒྱ་ལྗོངས་ *gom-pa hkhayor*; རྒྱ་ལྗོངས་ *bañ mchoñ hgros*; རྒྱ་ལྗོངས་ *myur-hgro*; རྒྱ་ལྗོངས་ *mgyogs-hgro*; རྒྱ་ལྗོངས་ *rab-hgro*; རྒྱ་ལྗོངས་ *rgyug-pa* (*Mñon.*).

རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *rkañ-pahi rtsa-wa* = རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *rtiñ-pa* the heel (*Mñon.*).

རྒྱ་ལྗོངས་པོ་མཚན་ཆ་མཚན་ *rkañ-pahi mtshon-cha can* = རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ poultry; a fowl (of which the weapon is in its feet).

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ-phyin* felt for covering the legs.

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ-bol* upper part of the foot (*Jä.*).

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ bral* རྒྱ་ལྗོངས་ footless; helpless; involved.

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkan hbam* རྒྱ་ལྗོངས་ a disease in the foot; swelling in the foot; also gout.

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ-hbrogs* or རྒྱ་ལྗོངས་, v. རྒྱ་ལྗོངས་.

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ-sbas* (lit. hidden feet) = རྒྱ་ལྗོངས་ a snake (*Mñon.*).

རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *Rkañ-ma rkañ-chig* n. of the part of the nether world where the *Nāga* demi-gods reside.

རྒྱ་ལྗོངས་ *rkañ-mar* pith; marrow: རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ལྗོངས་པོ་ལྗོངས་པོ་ལྗོངས་པོ་ལྗོངས་པོ་ by rubbing in any kind of marrow, contracted limbs may be smoothened (i.e., straightened).

Syn. རྒྱ་ལྗོངས་ *mdañs*; རྒྱ་ལྗོངས་ *khu-wa-byed* (*Mñon.*).

རྒྱ་ལྗོངས་ *Rkañ-mig* རྒྱ་ལྗོངས་ (ལྗོངས་པོ་) n. of the founder of *Nyāya* philosophical sect in ancient India.

ཀར་དམག *rl.xñ-dmag* infantry; a foot-soldier.

Syn. ཀར་ཐར *rkañ-thañ* ཀར་པས་ཀྱི *rkañ-pas rgyu*; རང་སྒྲོལ་གྱིས་བསྐྱོད་ *rañ stobs-kyis bgrod*; ཀར་ཤར་བ *rkañ çar-wa*; ལུས་ཀྱིས་འཐབ་ *lus-kyis hthab*; ལུས་ཀྱིས་སྐོལ་ *lus-kyis rgol*; མཚན་ཆས་འཛིན་ *mtshon-chas htsho-wa*; དཔུང་བྱ་ཆུང་ *dpuñ-bu chuñ* (*Mñon.*).

ཀར་ཅ *rkañ-rtsa*, resp. རབས་ཅ *shabs rtsa*, general name for shoes in Tsang. In Tibet the sole of a shoe is generally made of a kind of durable grass, hence the name ཀར་ཅ *rkañ rtsa*, foot-grass, signifies a shoe.

ཀར་རྩེ *rkañ rtse* पदाग्र the fore part of the foot.

ཀར་ཚུགས་ *rkañ-tshugs* = འགོ་འཛུགས་ or ཅ་བ་ཚུགས་པ་ to have a firm footing; to take root.

ཀར་མཛེར་ *rkañ mdser* iron nails or spikes fastened to the boot-sole for climbing.

ཀར་མཛེས་ *rkañ-mdses* = གེང་མུ་རན་མེད་ the *As'oka* tree, *Jonesia asoka* Roxburgh (*Mñon.*).

ཀར་བཞི་ *rkañ-bshi*, ཀར་བཞི་པ་ four-footed; quadruped; a beast; also a chair or anything that stands on four legs; ཀར་བཞིའི་ནོར་ལྡན་ = འབྲོག་པ་ lit. possessed of cattle; a herdsman (*Mñon.*).

ཀར་ཡར་ *kañ-yañ* agile; quick in going or walking.

ཀར་རིང་ *kañ-riñ* I: long shanks.

ཀར་རིང་ II: v. རྒྱུ་བྱ་གག་ the crane; acc. to some the grey species of duck (*Mñon.*).

ཀར་ལམ་ *rkañ-lam* foot-path; a passage where a man can only pass but not ride.

ཀར་ཤར་པ་ *rkañ-çar-pa* = ཀར་དམག་ a foot-soldier (*Mñon.*).

ཀར་གེར་ *rkañ çin* treadle of a loom.

ཀར་བྱ་ *kran-çu* foot-sore.

ཀར་ལུབས་ *rkrañ-çub*s socks; stocking.

ཀར་སོར་ *kañ-sor* toe.

རྒྱ་བ་ *rkan* 1. sometimes used in the place of སྐར་. 2. རྒྱ་བ་ the palate = དཀྱའ་, which is an obsolete form: རྒྱ་བ་མཐའི་རྩིལ་ *rkan-mthahi rñil* end of the palate or "gums at the end of the palate": རྩ་པ་ད་ རྩ་པ་ལ་རྩལ་, རྩེ་རྩེ་ རྒྱ་བ་མཐའི་རྩིལ་ལ་ "the six letters t, th, d, n, r, l, arise from the tip of the tongue and the front palate."

ཀར་ཕུག་ *rkan-phug* the cavity of the palate: ཀྱ་ཁ་ག་ངའི་ཡི་གེ་བཞི་, ཀར་ཕུག་རྩེ་རྩེ་འི་ཆ་ལས་བྱུང་། these four letters come out from partly the cavity of the palate and partly the tip of the tongue. རྒྱ་བ་དབུས་ the roof or centre of the palate: ཡ་ལ་ཅ་ཆ་ཇ་ན་ག་, བུན་པ་རྩེ་དཀྱིལ་རྒྱ་བ་དབུས་བྱུང་། these seven letters are pronounced from the centre of the tongue and the middle of the palate.

ཀར་མར་ *rkan-mar* the butter which is mixed with barley-flour to make a paste for the food of children and infants; barley paste made with water or milk is apt to choke infants, so the Tibetan mothers mix in butter (*Deb. ག 10*).

རྒྱ་མཁའ་པ་ *rkam-pa* or བརྒྱམ་པ་ of passionate desire. The latter form བརྒྱམ་པ་ is generally used; it signifies འདོད་ཡོན་ longing; རྒྱལ་སྐྱོན་ ལོ་ལུག་ greed; passionate: བཀུར་སྒྱེ་དང་རྩིད་པ་ལ་བརྒྱམ་པ་ *bkur-sti dañ rñed-pa la brkam-pa* a longing for honours and gain: རྩ་མས་ལ་བརྒྱམ་པ་འགྱུར་ becomes eager for cakes.

རྒྱ་བ་ *rku-wa* चोरयति, pf. བརྒྱུས་, fut. བརྒྱུ་ or བརྒྱུ་བར་བྱ་, imp. རྒྱུས་, to steal, rob; pres. རྒྱུ་བར་བྱེད་ steals, robs; བརྒྱུ་བྱ་ *brku-bya* an article to be stolen; བརྒྱུ་བྱའི་རྫས་ *brku-byahi rdsas* things that may be stolen; also stolen

property. The six kinds of theft acc. to Buddhism are—(1) རྒྱལ་བུས་རྒྱུ་བ་ *hjab-bus rku-wa* to steal or take away quietly another's property; (2) རྒྱུས་རྒྱུ་བ་ *rgyus-rku-wa* to rob a thing knowing all about it beforehand; (3) མཐུས་རྒྱུ་བ་ *mthus-rku-wa* to rob violently one's property; (4) བྱིས་ཁྲིན་ནོ་གེས་ནས་རྒྱུ་བ་ to rob a thing promising to return it; (5) བཛོལས་ཏི་རྒྱུ་བ་ to steal by concealment; (6) གཞན་ལ་བཟླས་ནས་རྒྱུ་བ་ to rob a thing by slandering another person (*K. d.* p 5).

कुंवर वगुन व *rku-war bgrāñ-wa* स्तेयसंख्यातं
to count as stealing.

कु.सेमस *rku-sems* स्तेयचित्त a mind to steal,
or thievish mind.

རྒྱུ་བཅུག་པ་ *rkuur bcug-pa* རྩོན་སྤྲོད་ཀྱི་ལྟ་སྟངས་འདྲེས་པ་ *rku-thabs-su gnas-pa* སྐྱེད་སྡེད་
 བཞུགས་པ་, the ten kinds of stealing according
 to Tibetan authors, viz.:—མཚུས་རྒྱུ་བ་ *mthus rku-wa* to rob by means of incantations;
 གླུ་ལྷ་སྤྲོད་ཀྱི་ལྟ་སྟངས་ *sgyu thabs-kyis rku-wa* to rob
 by producing magical illusions; རྩོན་ཁྲུག་ཀྱི་ལྟ་སྟངས་ *hbrid-pas rku-wa* to rob one by using
 threats; གཏམ་པས་རྒྱུ་བ་ *gtam-pas rku-wa* to rob
 by speech (by lying); སྨྲ་བྱིན་ཟེར་ནས་རྒྱུ་བ་ to
 rob one by soft words; རྗེས་སྤྲོད་ཟེར་ནས་རྒྱུ་བ་ to
 rob by saying that he will return the thing
 afterwards; རྩྭ་ཕྱུག་པའི་རྒྱུ་བ་ to steal by
 conjuring; དངན་འཇམ་གྱིས་རྒྱུ་བ་ stealing by
 misappropriation or breach of trust;
 རྩམས་པས་རྒྱུ་བ་ cheating by gentle persuasion;
 ཆོས་རྒྱུ་བ་ stealing by (imposing upon
 another in the name of) religion (*Lof.*
 བ 15).

𑌕𑌃 *rku-bya*, same as 𑌕𑌃 to keep
secret, hide.

རུན་སྒྱིག *rkun-sgyig* thief's pouch; a sort of small wallet.

རྒྱལ་ཅན *rkun-can* a thief.

རྒྱལ་བཅོམ *rkun-bcom* plunder; highway robbery.

རྒྱལ་ཐབས་སྤྱུ་གྲང་བ *rkun-thabs-su blañ-wa* to
take away by thievish means.

རྒྱ་ནོར *rkun-nor* stolen goods.

रुक्पो *rkun-po*, fem. रुक्मो *rkun-mo* दसु,
चोर, a thief, a robber.

Syn. རྒྱལ་པ་ *jag-pa*; གཡོས་མ་ *gyos-ma*;
ཡན་ལག་ངན་ *yan-lag nan*; ཨར་པ་ *ar-pa*; འཇམ་བུ་པ་
hjab-bu-pa; ཆོམ་རྒྱུན་ *chom-rkun*; གཤན་དུང་
gshan-dun; མཚམས་ཀྱི་བྱེད་པོ་ *mtshams-kyi*
byed-po; འག་ཏུ་རྒྱུ་ *hog-tu-rgyu*; ཆོམ་པོ་ *chom-po*
(*Mñon.*).

རྒྱུན་པོས་བསྐོས་པ་ *rkun-pos bsgo-wa* = རྒྱུན་པོས་ངན་
ཕྱིན་པ་ *rkun-pos ñan byed-pa* the harm done
by a thief.

རྒྱལ་དོན་ *rkun-dpon* the head of a gang
of wandering marauders.

རྒྱུ་མ་ *rkun-ma* one who steals; a thief;
also applies occasionally to theft.

རྒྱུན་རྒྱུས་ *rkun-rdsas* stolen goods or things.

Syn. རྒྱུན་ནོར *rkun-nor*; ལྷོག་ནོར *lkog-nor*,
stolen property (*Mñon.*).

རྒྱལ་སྤྱུང་ *rkun-srun* a guard; a watchman;
to watch for thieves: རྒྱལ་མ་སྤྱུང་རྒྱུ་འཛིན་དུ་བྱི་
གསོམ་ *rkun-ma srun-rgyuhi ched-du khyi-gso*
feeding dogs to guard against thieves.

𑀓𑀲 *rkub* पायु vulgar word for the
anus, backside, posterior; collcq. 𑀧𑀲𑀓 or
𑀧𑀲𑀓𑀲.

རུབ་སྐྱོད་པར *rkub-skyod-par* to move or shake one's hinder parts, a mode of nautch girl's dance in India.

རུབ་རྒྱག *rkub-rgyag* a chair to sit upon.

কুৰ-ষ্টেজ *rkub-stegs* a sitting bench ; a portable rest used by coolies.

རུབ་མོག *rkub-tshog* buttocks (Cs.).

རྒྱུ་པ *rke-wa* = རྒྱུ་པ *rid-pa* (cf. རྒྱུ་པ *skem-pa*) lean; meagre (*Cs.*): རྒྱུ་པ་ལྟར་ལྟར་ *rke-war hgyur-war* to grow lean, thin.

རྒྱུ་པ *rked-pa*, also རྒྱུ་པ ཀའི, འཕྱུག, the waist, more particularly that part where the girdle is worn; also the loins; also defined as རྒྱུ་པ་ལྟར་ལྟར་ the ends or notches of the bow which hold the string or to which the string is attached.

Syn. རྒྱུ་པ་ལྟར་ལྟར་ *ske-rags yul*; བར་མ *bar-ma*; ལུས་ལྗང་ *lus-phra* (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ *rked-rgyuñ* an ornament (chain) hanging from waist.

རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ *rked-hchu* རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ the buttocks.

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-mdud* anything twisted at the middle; knotted-waist; n. of a biscuit (*Jig.*).

རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-nad can-ma*, v. རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་མཐུད་ རྒྱུ་པ་མཐུད་, a woman who has her monthly courses (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་ *rked-pa gyoñ-pa* stiff, unyielding waist: རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་མཐུད་ the husband of the woman with a stiff waist will die (*K. d. བོ་217.*).

རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་ *rked-pa, rgyur-wa* (metaph.) to become a slave (female): རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་མཐུད་ རྒྱུ་པ་མཐུད་ a woman whose waist has become bent like a bow becomes a maid servant (*K. d. བོ་217.*).

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-pa chag* (lit. broken waist) to fail in a great undertaking: རྒྱུ་པ་མཐུད་ རྒྱུ་པ་མཐུད་ if a fox (tries to) leap over a place where lions jump, he breaks his waist, i.e., dies in the attempt.

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-pa phra* a slender waist.

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-hbras* = རྒྱུ་པ་མཐུད་ n. of a fruit used in fever (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-sbom* one with a large or broad waist; a corpulent person.

Syn. རྒྱུ་པ་མཐུད་ *ldo-wa che-wa*; རྒྱུ་པ་མཐུད་ *gsus-po che*; རྒྱུ་པ་མཐུད་ *lto-ldir-wa*; རྒྱུ་པ་མཐུད་ *gsus-rdse can*; རྒྱུ་པ་མཐུད་ *lto-wa hphyañ-wa*; རྒྱུ་པ་མཐུད་ *grod-pa chen-po*; རྒྱུ་པ་མཐུད་ *grod-pa sbom-po* (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-med-ma* a pretty woman; = རྒྱུ་པ་མཐུད་, a woman with slender waist (*Mñon.*).

+ རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-so* = རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rked-pa* the waist: རྒྱུ་པ་མཐུད་ རྒྱུ་པ་མཐུད་ རྒྱུ་པ་མཐུད་ *sde-mig chuññu sna-mañ-pos skuhi rked-so hkkhor-wa* (*A. 133*) many little keys of different kinds surrounded his waist.

རྒྱུ་པ་ *rko-wa*, pf. རྒྱུ་པ་ *brkos*, imp. རྒྱུ་པ་ *rkos-çig* 1. to dig, dig out; to hoe 2. to engrave; turn up; till.

རྒྱུ་པ་ *rko-byed* 1: 1. = རྒྱུ་པ་ a hog; also that which digs; a mattock, shovel. 2. རྒྱུ་པ་ an arrow.

རྒྱུ་པ་ II: v. རྒྱུ་པ་ *byi-wa* that burrows; a rat (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་ *rko-ma* a kind of small hoe for digging earth; n. of a bird called རྒྱུ་པ་ *ko-ma* (*Vai. 3ñ.*).

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rkos-mkhan* or རྒྱུ་པ་མཐུད་ or རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ a digger; one who hoes.

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rkog-ma* incorrectly for རྒྱུ་པ་མཐུད་ *lkog-ma*.

རྒྱུ་པ་ *rkoñ-pa* = རྒྱུ་པ་ *sa-rkoñ* རྒྱུ་པ་ ringworm; itch (*Cs.*).

རྒྱུ་པ་མཐུད་ *rkoñ-po hbras chen* n. of a skin disease with large eruptions; also eruptions (*Ya-sel. 28.*).

རྒྱུ་པ་ *rkod-pa* engraving; = རྒྱུ་པ་ *rko-wa*, to dig or to engrave (*Cs.*).

།

རྟོན་པ་ *rkon-pa* net; a fowler's net: རྟོན་པ་བཞུགས་པའི་རྟོན་པ་འཇུགས་ཟེར། (*Nag.*) to set up a snare to catch birds is called *rkon-pa hdsugs-pa*.

Syn. རྟོན་པ་ *bya-rgya*; རྟོན་པ་ *bya-rkon* (*Mñon.*).

བརྟོན་པ་ *brkam-chags* ལུས་པ་ *passionate*; also greedy.

བརྟོན་པ་ *brkus* རྟོན་པ་བརྟོན་པ་ *rkun-ma brkus* *char-wa* stolen: རྟོན་པ་བརྟོན་པ་ *brkus-te bor-wa* to abandon or throw away a thing after stealing it.

བརྟོན་པ་ *brko-spyod* a gouge; an instrument to scoop out (*Sch.*); an instrument to engrave; རྟོན་པ་ *brko-byahi sa* ploughed land; རྟོན་པ་ *brkos-pa* ལྷ་མོ་ dug out; རྟོན་པ་ *brkos-phor* a mould for making clay images: རྟོན་པ་འཇུགས་པའི་རྟོན་པ་འཇུགས་ཟེར། in the time of the Lhathothori dynasty there fell on the top of the palace a book called *Spaṅ skoṅ phyag-rgya* and a mould for clay miniature images and brought the commencement of the holy doctrine.

བརྟོན་པ་ *brkos-ma* sculpture; anything that has been engraved upon.

རྟོན་པ་ *rkyag-pa*, also རྟོན་པ་ *skyag-pa*, dung; ordure; excrement: རྟོན་པ་བརྟོན་པ་ *rkyag-pa btoñ-wa* to cause purging, v. རྟོན་པ་ *skyag*.

རྟོན་ I: *rkyañ* ལྷ་མོ་, གཡལ་ *Equus kyang*, or the wild ass of Tibet and Higher Asia. It is found everywhere in Tibet in large droves, and is distinct from the wild ass of Sindh and Persia. རྟོན་པ་, a male *kyang*; རྟོན་པ་, a female *kyang*; རྟོན་པ་, an adult *kyang*; རྟོན་པ་, an old *kyang* (*Cs.*).

རྟོན་ II: or རྟོན་པ་ *rkyañ-pa*, also རྟོན་པ་ *rkyañ-rkyañ* ཇམ་པུ་, ཇམ་པུ་, each;

single; simple; alone: རྟོན་པ་མེ་ཐུབ་ I alone cannot: རྟོན་པ་ dressed only in cotton cloth: རྟོན་པ་མེ་ཐུབ་ will Your Honour go thus alone? རྟོན་པ་འཇུགས་ drinking water only. རྟོན་པ་ naked body; རྟོན་པ་ only one; རྟོན་པ་, same as རྟོན་པ་, i.e., a free, unemployed man, generally one that carries no burden; རྟོན་པ་ *yi-ge rkyañ-pa* a letter that forms by itself a syllable, or one that is not *brtegs-pa* (mounted) and without any other consonant or any vowel sign superscribed; རྟོན་པ་འཇུགས་ said to be 1, 10, 100, and the further multiples of 10; རྟོན་པ་ a word that has no affix denoting case, &c., also a name without any titles added to it.

Syn. རྟོན་པ་ *re-re*; རྟོན་པ་ *gcig-bu*; རྟོན་པ་ *srab-pa*; རྟོན་པ་ *gcer-bu*.

རྟོན་པ་ *Rkyañ chu* n. of a lake in the south of Ladak, in the neighbourhood of which there are many wild asses.

རྟོན་པ་ *rkyañ-thag* (འགྲུ་པ་འཇུགས་པའི་རྟོན་པ་འཇུགས་ཟེར།) a rope that is lowered from the top of a mountain or from the roof of a lofty house (*Yig.*).

རྟོན་པ་ 1. *rkyañ-pa* གཡལ་ prose; writing. 2. རྟོན་པ་ *rkyañ-wa* = རྟོན་པ་ *rkyoñ-wa* བསྐྱོད་པ་ extended; spread.

རྟོན་པ་ *rkyañ-hphyegs* བཤམ་པ་ an immensely large number.

རྟོན་པ་ *rkyañ-ma* n. of an artery often referred to in mystic meditation. It is one of the three arteries denominated *Srog-rtsa riñ-po*, and is asserted to run towards the left side.

རྟོན་པ་ *rkyañ-phyag* salutation by prostrating one's self on the ground with the hands and feet stretched out (*A. 48*).

ཀྱན *rkyan* 1. a brass vessel like a tea-pot, with a spout; in *W.* "o-*kyan*," a milk-pot. 2. pot-belly; paunch (*Sch.*); ཆམ་ཀྱན, a vessel for water; ཆང་ཀྱན a vessel for wine (*Jä*).

ཀྱན་བུ *rkyan-bu* = རྒྱུ་མ་ལམ *hgrim-shal* a kind of vessel made of brass or silver or gold of the shape of a wine glass.

ཀྱལ་ཀྱ *rkyal-ka* = གུ་རེ *vain* talk; *rkyal-ka byed-pa* to play a practical joke on; to make game of.

ཀྱལ་པ *rkyal-pa* ཅན་མཚལ་གྱི་ ཀྱལ་པ a sack or leather bag, frq. is poetical term for the body or the five aggregates, i.e., ཕུང་པོ་མེ་གཙང་རྒྱུ་ཀྱལ་པ "the body is a bag of unclean things" (*Jä*).

ཀྱལ་པ *rkyal-wa* སྐྱོད་པའི་ ཀྱལ་པ to swim; ཀྱལ་རྩེད་པ *rkyal-rsted-pa* to amuse one's self by swimming (*Jä*); colloq. "*khyal-gyab khan*" a swimmer.

ཀྱལ་བུ *rkyal-bu* small bag; pouch; colloq. *kyal-bu*. རྩ་ཀྱལ་ a bag of goat skin; བྱེ་ཀྱལ་; a bag for flour རྩ་ཀྱལ་ water bag or Hindi *moshuk*; མར་ཀྱལ་ butter bag.

ཀྱལ་བྱེད་པ *rkyal byed-pa* འཕགས་པའི་ ཀྱལ་བྱེད་པ the act of swimming or bathing. In the mystic language of the *Brahmakāyika deva* ཀྱལ་བྱེད་ *rkyal-byed* or ཀྱལ་པ signifies ཐུག་པར་ལམ་མཚལ་མཚལ་ misery; རྩ་པར་ཀྱལ་བྱེད་ or གུ་རེ་ཀྱལ་བྱེད་ means གུ་རེ་པར་ལམ་ sins; ཀྱལ་པ་ཐར་བྱེད་ denotes ཀྱལ་པ་ཐར་ the exhaustion of misery, i.e., the cessation of misery or its རྩོམ་པ་འཕྲོག་པ་ ཀྱལ་པ་ཐར་བྱེད་ signifies ཀྱལ་པ་ཐར་ཐོས་པ་, i.e., to meditate on the exhaustion of misery signifies ལམ་ or the way to *Nirvāna*. These are the terms believed to be used in the language of the celestial beings who dwell in the heaven called རྩ་པར་ལམ་ འཕྲུལ་པའི་ ཀྱལ་བྱེད་པ (*K. ko. 7 236*).

རྒྱལ་ *rkyen* I: In Buddhist science this important term expresses any co-operating influence which serves to shape and bring about an event as distinguished from གྱུ་ *rgyu*, its direct and obvious cause. In plain language, *rgyu* is the primary cause of anything, but *rgyu* is frequently controlled and modified by a co-ordinate influence known as *rkyen*. As a medical term, according to Jäschke, *rkyen* is differentiated from *rgyu* in that it indicates the pathological or secondary cause of disease, while the latter word denotes its primary or anthropological cause. However, while assigning to *rkyen* the primary meaning of "cause" and "occasion" in the qualified sense of being contributory only to that which comes to pass, we have to note the apparently contradictory signification—effect, occurrence, incident, event. So we meet with རྒྱལ་པར་ལམ་ *rkyen-shan-pa* unfortunate accident; རྒྱལ་པར་ལམ་ རལ་མ་ he has perished by an evil incident; རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ the adversities arising in this life; རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ an event disagreeable to one's own self; རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *blo-bur rkyen* a sudden accident; རྒྱལ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *rkyen de-la brten-na* owing to that circumstance; རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *med-pahi rkyen-la bltas-te* or རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *brten-te* considering the case of not being, not having; thus རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ རྩ་པར་ལམ་ stands also for a cause of disease and of death; རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *bgol-rkyen* any circumstance or event adverse to the success of an action, any obstacle, anything opposed or hostile to the existence of another thing: རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *mthun-rkyen* a happy, favourable circumstance; furtherance; assistance; supply; རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *mthun-rkyen byed-pa* to assist in; to help to; རྩ་པར་ལམ་ རྒྱལ་པར་ལམ་ *mthun-rkyen hdsom-pa* altogether successful.

རྒྱལ་པ *rkyen-pa* यव barley.

ལྷུགས་པ་ *lkugs-pa* 1. dumb; mute;
 འཇུགས་པར་བྱེད་པ་ *kha lkugs-par byed-pa* to put
 to silence; ལྷུགས་པ་མ་ a dumb woman (Cs.).
 2. ལྷན་, ལྷན་ dull, stupid (Sch.). The fol-
 lowing examples may belong to either
 1. or 2.:— ལྷུགས་པར་སྐྱེས་ *lkugs-par skyes* born
 idiotic or mute: ལྷུགས་པར་སྐྱེས་ན་ནམ་ཤེས་ལམ་སུ་མི་

ཅད་པས་ཚམས་བྱེད་ཏུ་མི་ཁོས། if one is born a deaf-mute, one's consciousness (soul) not being suited to work, one cannot act religiously.

Syn. ལྷོ་བཙན་ *smra-bcad*; རག་གིས་དབུལ་ *flag-gis dbul*; རག་མི་ལྷན་ *flag mildan*; སེམས་ཤེས་པ་ *semṣ bem-po*; རྟོག་མཁས་ *tshigñams*; རྟོག་མི་གསལ་ *tshig mi-gsal*; ཤེས་པ་ལྷན་ལྷོག་ *bem-po ltar lkug*; མི་ལྷོ་གསལ་ *mi-smra ges* (*Mñon.*).

ལྷོག་ *lkog* I: = ཡ་གི་ *pha-gi* yonder. In the passage ལྷོག་གི་རི་ཕྱོད་ནས་མཐོང་ལགས་ལྷོག་པས། he said "from here look to yonder hill-side": ལྷོག་གི་རི་ཕྱོད་ *lkog-giriṣṇa* = ཡ་གི་རི་བྱུར་ the corner of the hill there.

ལྷོག་ II: secrecy; ལྷོག་གི་རྒྱུ་མ་ a wife kept secretly in Tibet. Where polyandry prevails any of the brothers who is not satisfied with the common spouse takes to himself a wife called *Kok-gi chung-ma*—a concubine (*Cs.*).

ལྷོག་མ་ *lkog-ma*, vulg. ལྷོག་འཛུགས་ *og-hjol* 1. gullet. œsophagus. 2. wind-pipe. 3. the throat; ལྷོག་མའི་ལྷོ་གོར་ *lkog-mahi lha-gor* the larynx (*Sch.*); also written ལྷོག་མའི་ལྷོ་གོར་.

ལྷོག་དྭགས་ *lkog-dkar* the ferret-badger (*Helictis monticola*).

ལྷོག་ལྷན་ *lkog-gyur*, v. ལྷོག་ན་མ་ *lkog-na-ma* (*Mñon.*); ལྷོག་ལྷན་བྱས་ *lkog-gya byas* made secret.

ལྷོག་གུ་ *lkog-glu* a secret hummed song: ལྷོག་གུ་མི་ཤོས་པར་བྱས་ནས་ལྷོག་གུ་ལྷོག་གུ་ཟེར་ a song sung so that others may not hear it is called *Kog-lu* (*Nag.*).

ལྷོག་ཅན་ *lkog-chaḍ* secret punishment.

ལྷོག་ཆམ་བྱེད་པ་ *lkog-choṣ byed-pa* to apply one's self to religious studies secretly.

ལྷོག་རྩན་ *lkog-rñan* a reward given secretly; a bribe.

ལྷོག་ཏུ་ *lkog-tu* confidentially, secretly; ལྷོག་ལྷན་ or ལྷོག་ཏུ་ལྷན་པ་ བརྟེན་ secret; hidden;

out of sight (*Jä.*); ལྷོག་ཏུ་ལྷོག་ལྷན་ *cin-tu lkog-gyur* very secret; most confidential.

ལྷོག་ཏུ་བརྒྱུས་ *lkog-tu brkus* stolen; removed secretly; ལྷོག་ཏུ་བྱེད་པ་ to converse secretly; ལྷོག་ཏུ་ཆམ་ a secret doctrine; to worship secretly; ལྷོག་ཏུ་ལྷན་པ་ to speak confidentially.

ལྷོག་མདུད་ *lkog-mdud* = རལ་མདུད་ the larynx.

ལྷོག་འདུན་ *lkog-hdun* is described as meaning ཏ་མ་གྱི་བར་གྱིས་བྱེད་པ་, secret conversation or deliberating, so that others may not understand it.

ལྷོག་ན་མ་ *lkog-na-ma* that which is not evident.

Syn. ལྷོག་ལྷན་ *lkog-gyur*; མཐོང་སྤྱོད་མིན་པ་ *mñon-sum min-pa* (*Mñon.*).

ལྷོག་ནོར་ *lkog-nor* = ལྷོག་རྒྱུ་མ་ *rkun-rdas*, lit. secret articles; stolen property (*Mñon.*).

ལྷོག་ཕྱ་ *lkog-phra* = ལྷོག་ཏུ་ཕྱ་མ་བྱེད་པ་ or དུག་གི་ལྷོ་གོར་བྱེད་པ་ *dkrug-gi lha-gor byed-pa* misunderstanding; difference (between two parties).

ལྷོག་ཟན་ཟ་བ་ *lkog zan-za-wa* to take usurious interest in secret (*Sch.*); ལྷོག་ཇབ་བྱེད་ནས་ལྷོ་བ་ to watch; to witness from a lurking-place.

ལྷོག་ཟམ་ཟ་བ་ *lkog-zas za-wa* to take food secretly.

ལྷོག་ལ་བྱང་འབྱུར་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་མ་ *Lkog-la brañ hbyar-gyi rgyal khamṣ* the name of a kingdom of the *Asura* (demons) where people have no neck, their chins being joined to the breast.

ལྷོག་ལྷ་ལ་ *lkog-ḥal* ལྷ་ལྷ་ dew-lap (of oxen); ལྷོག་ལྷ་ཅན་ *lkog-ḥal-can* = ལྷ་ཅན་ oxen in general (*Mñon.*).

ལྷོག་སྐྱལ་ *lkog-sog* crawl (of birds) (*Cs.*).

ལྷོ་བ་ *lkob* fat, heavy, plump (*Sch.*).

ལྷོ་མདུད་ *lkol-mdud* = རལ་མདུད་ larynx.

ལྷོ་ *ska*; this word is thus explained ལྷོ་ལྷོ་ཆམ་ལྷོ་ལྷོ་གྱི་ཕུང་པོ་ཡོད་པ་ལྷོ་གསལ་པ་ལྷོ་ན་ཅོ་ "ska

shows the complete knowledge of the aggregation of all *dharma* or phenomena" (*K. d.* ३ 114). This explanation also occurs in the aphorism on the interrogation of the Nāga-rāja Samudra (*K. d.* १ 178), also in (*Hbum.* १ 283): ལུང་པོ་དཔེགས་ལྷ་མོ་པའི་ཕྱི་རྩ་མཐའ་མཐའ་ཅན་གྱི་སྐྱེ་ "ska is the symbol of the law of Buddha (Buddhism) as it explains mystically that all things are (निरवलम्ब) not dependant; they are supportless, i.e., have no real existence."

སྐྱེག་ *ška-cig* for སྐད་ཅིག་ a moment.

སྐྱེག་ *ška-cog* or ཀལྷ་ག་ *ka-lcog* the names of two grammarians jointly written for abbreviation, *Sku* standing for སྐད་དཔལ་བཅེགས་ and *Cog* for ཅོག་རྩ་གྱེ་ལྷ་མོ་མཚན་ *Cog-ro klu-yi rgyal-mtshan*.

སྐྱ་ *ška-wa* thick (of fluids, of. *sla-wa*); *ška-slad* consistence; density (*Jä.*).

སྐྱ་རགས་ *ška-rags* कचबन्ध, कटिबन्ध, मेखला, मणिक; = ཐུགས་ལྷ་ also སྐྱ་རགས་, in resp. language; སྐྱ་རགས་ a girdle: སྐྱ་རགས་འཛིང་བ་ to put on a girdle. སྐྱ་རགས་བཟུང་བ་ (*Sch.*) a girdle with a clasp; སྐྱ་རགས་ཐོག་ལྷ་མོ་མཚན་ ཀལྷ་ག་, ལྷ་མོ་མཚན་ ornamental chain worn by Tibetan women on the waist.

སྐྱ་རགས་བཟང་པོ་མ་ *Ska-rags bzang-po ma*; གཞོན་ཕྱིན་མའི་གཙོ་མའི་མེད་ n. of a princess of the *Noijin* demi-gods (*Mñon.*).

སྐྱག་ *skag* = ཀག་ *kag* or ཀེག་ *keg* ལྷ་མོ་མཚན་ 1. n. of one of the 27 constellations, *Açleśā*; an evil star. 2. mischief; bad luck; evil; the name of the goddess Bhogavatī; a fox ལོ་སྐྱག་ *lo-skag* an unlucky or bad year ལྷ་སྐྱག་ *zla-skag* an evil or unlucky month ལག་སྐྱག་ *shag-skag* a bad day; དུས་སྐྱག་ *duṣ-skag* evil hour; inauspicious time.

Syn. གདེན་མ་ཅན་ལྷ་མོ་ *gdeñs-can lha-mo*; ལ་ལ་ (*Rtsi.* and *Mñon.*).

སྐྱག་རྩ་སྐྱེ *skag-rtsis* astrology which treats of the planets and of bad omens, &c.

སྐྱག་ལས་སྐྱེས་ *skag-las skyes* རེལ་ལྷ་མོ་ = དུ་བ་མཇུག་ རེལ་ a comet; born under the constellation of *Açleśā*.

Syn. མཇུག་ཐོད་ཅན་ *mjug-phod-can*; གཙུག་ཕུད་ཅན་ *gtsug-phud-can*; ལྷ་ལ་ཅན་ *sbrul-can*; ལྷ་གཞིས་པ་ *skra-gñis-pa* (*Mñon.*).

སྐྱང་བ་ *skan-wa* = སྐྱོང་བ་, སྐྱང་གསོ 1. satisfaction (*Sch.*). 2. a kind of expiatory sacrifice to make amends for a duty not performed (*Jä.*).

སྐྱང་ཅ་ *skan-ṣa* sods out out (*Sch.*).

སྐྱད་ *skad* I: (*keh*) མཁའ་, བཞག་ 1. voice, cry, sound. Though སྐྱད་ and ལྷ་ are generally used as synonymous words, yet the majority of the grammarians of Tibet apply the former to all manner of sounds and the latter to the sounds uttered by animate things only. 2. སྐྱད་ is equivalent of ཟེར་ in some expressions such as དེ་སྐྱད་, འདི་སྐྱད་, which mean "thus he said," "speaking these words," &c., and in ཇི་སྐྱད་, ཡིན་སྐྱད་, &c., may be traced similar significations: སྐྱད་ཅི་གནད་འདུག་ what is your pleasure? what did you say, sir? ཟེར་བ་དེ་ཅི་སྐྱད་ཡིན་ the (words) spoken what speech are they? what do they mean? (*Jä.*) འདི་སྐྱད་རྩ་ "in these words" is used before a literally quoted speech and དེ་སྐྱད་ཅེས་ after it. ལོ་སྐྱད་ also often occurs after statements meaning "it is said" or "it is rumoured." Other phrases are: དེ་སྐྱད་མ་བྱེད་ don't do that or so; སྐྱད་ལྷ་མོ་ to give an account, to relate. 3. language: ཐོད་སྐྱད་ the Tibetan language; ལྷ་གར་སྐྱད་ the Indian language; ལྷ་ལ་སྐྱད་

in the provincial dialect; མི་མཁུ་གྲུ་ speaking human language; འབྲུག་མཁུ་ཁྲི་ཟེར་ *hbrug-skad ldir zer* the voice of thunder rattles; ཁྲི་ཐུ་མཁུ་གྲུ་ a voice like the cry of an elephant; ལྷག་བཟུལ་བའི་མཁུ་འབྱེན་པ་ to utter painful or lamentable cries; སྤྲིང་ཐུ་མཁུ་འབྱེན་པ་ to send forth cries for pity; མཁུ་ཀྱི་དབྱིངས་ བཅུ་ the root of a word.

མཁུ་ II: ladder = མཁུ་ག་ *skas-ka* (Jä.).

མཁུ་འགག་ *skad-hgag* or མཁུ་འཛེར་པ་ *skad hdser-po* hoarseness of the voice (Cs.).

མཁུ་རྒྱལ་ *skad-rgyal*, metaph. a donkey (Sman. 2).

མཁུ་བསྐྱར་པ་ *skad-bsgur-pa* = མཁུ་བསྐྱར་མཁུ་ག་ one who has changed his language.

མཁུ་གྲུ་ཅེ་ *skad-sgra che* (ke' da-che) the vulgar expression for "fame": ཁོ་དང་མང་མཁུ་གྲུ་ཅེན་པ་འདྲུག་ he is just now very famous.

མཁུ་རར་ *skad-rar* rough language: མཁུ་རར་ཟེར་བས་ལུལ་དེའི་མིང་ཡང་ར་ར་ཐང་དུ་བཏགས། on account of their speaking rough speech the name of that place was called *Nä-ra than* (Yig. 65).

མཁུ་ཅན་ *skad-can* having a voice; sounding.

མཁུ་ཅིག་ *skad-cig* ཅག, ཅཔལ, རྒྱུ་ཅག one moment; an instant. མཁུ་ཅིག་མ་ཡི་ལུན་ = མཁུ་ཅིག་པ་ is described as སེ་གོལ་གཏོགས་གཅིག་རེ་ལུང་ཅེ་, 'one fifth part of the time required for the sound of the snapping of the fingers.'

མཁུ་ཅིག་བཅོམ་ *skad-cig bcom*, v. བཅོམ་པ་.

མཁུ་ཅིག་འཛིན་ལུན་ *skad-cig hdod-lan*, v. ལུག་རོན་ ཀཤེའུ་ a pigeon (Mñon.).

མཁུ་ཅིག་པ་ *skad-cig-pa* or མཁུ་ཅིག་མ་ བྱིས་མཁུ་ག་, ཅཔལ་ཀུ་, ཅཔལ་ཀུ་ instantaneous; also ephemeral, momentary; also lightning.

མཁུ་ཅིག་དབྲུགས་ *skad-cig-dbugs* lit. that takes breath only for a moment = སྐྱམ་, an otter (Mñon.).

མཁུ་ཅིག་འཛིན་ *skad-cig hdod* ཅཔལ་ཀུ་ sudden flash; flash of lightning.

མཁུ་ཅིག་ལྷག་འོད་ *skad-cig glog-hod* = ལྷག་ lightning (Mñon.).

མཁུ་ཅ་ *skad-cha* ཀུམ་ལ་, ཀུའི་ཀུའི་, ཅཔལ་ཀུ་, བཅུ་ག་ news, report, discourse, conversation, topic; མཁུ་ཅ་ལུག་པ་ to converse; to have a chat.

མཁུ་གཉིས་པ་ *skad-gñis-pa* lit. that has two kinds of voices, i.e., a parrot.

Syn. ལེ་གཉིས་པ་ *lce-gñis-pa*; འཕྲུག་པོའི་མཁུ་ཅན་ *hkhyog-pohi mthu-can*; རྒྱུ་འཇམ་ལུན་ *tshig-hjam-lan*; འཇམ་ལུང་འདབ་ལུན་ *hjam-ljan hdab-lan* (Mñon.).

མཁུ་གཉིས་ལྷ་བའི་དབང་པོ་ *skad-gñis smra-wahi dwañ-po* one learned in science; one who has mastered (at least) two languages (Yig. k. 48).

མཁུ་མཁུ་པ་ *skad mñen-pa* མཁུ་མཁུ་པ་ of a gentle voice; soft voiced.

མཁུ་བསྐྱར་ *skad-bśñan* = བྱག་ཅ་ an echo (returned by a rock) (Mñon.).

མཁུ་སྐྱར་བསྐྱར་པ་ *skad-sñan bsgyur-pa* to sing or whistle in a quavering, warbling manner, of birds, flute-players, &c. (Jä.): འབྲུག་མཁུ་ a singing or playing of this kind.

མཁུ་སྐྱར་པ་ *skad sñan-pa* ཀོ་ཀི་ལུ་, ཀུ་ལུ་ one with a sweet voice; spoken of the cuckoo.

མཁུ་སྐྱར་མ་ *skad-sñam-ma* the princess of the *Noijin* demi-gods; cf. གཞོན་ལྷ་མོའི་གཞོན་མ་ (Mñon.).

མཁུ་ཞེར་བ་ *skad ster-wa* = མཁུ་ཞེར་པ་ to call to a person (Schtr.).

མཁུ་པར་ *skad mthun-par* with one voice; with one accord.

མཁུ་དོད་ *skad-dod* = མཁུ་ཆབ་ an equivalent term in another language; the original from which another is translated: མཁུ་དོད་ཡོད་མེད་ whether there are any original texts: མཁུ་དོད་མེད་ it is without the original text (*Situ. 110*).

མཁུ་ཀྱི་གདངས་ *skad-kyi gdañs* the character or tone of the voice: རང་པ་འབྲུག་གི་མཁུ་གདངས་མྱོང་དང་ལྷན་། རྒྱུ་རམ་ཐོང་བུའི་མཁུ་གདངས་ལྷག་བརྒྱལ་ཆེ་། (*Mtshan.*) when the tone of one's voice is that of a goose or dragon it betokens the possession of wealth. A voice like that of an ass or ox indicates great troubles.

མཁུ་གདངས་དམའ་བ་ *skad-gdañs dmah-wa* low sinking voice; poor voice.

མཁུ་འདྲན་ *skad-hdon* སྲུང་བ་ bawling out; loud voice.

མཁུ་པ་ *skad-pa* འདྲ་འབྲུག་པ་ *sheṣ bya-was* called; named (*A. 120*).

མཁུ་པ་ II: 1. vb. to say, tell, relate: རྒྱལ་མཚན་གྱི་ཡོད་པ་མཁུ་པར་ཐོས་ that a land (of bliss) exists I heard people say. 2. interpreter; language master; teacher (*Jä.*)

མཁུ་པ་ཆེ་ *skad-pa-che* or མཁུ་པ་ཆེ་ *skad-po-che* celebrated; famed.

མཁུ་པ་ཆེ་ *skad-po che* བོད་ལྟ་ rumour.

མཁུ་འབྲུན་ *skad-hbyin* འབྲུན་པ་ singing of a bird.

མཁུ་ལྷན་གྱི་གདངས་ *skad sbyañs-gig* cultivate your voice; improve the voice by exercise.

མཁུ་མི་གསལ་ *skad mi-gsal* མི་གསལ་ one whose language is not intelligible; a barbarian.

མཁུ་རིམ་ *skad-rin* རིམ་པ་ a voice heard at a distance; a high pitched voice.

མཁུ་རིགས་ཆེན་པོ་བཞི་ *skad-rigs hen-po bshi* the four great divisions of language—(1) སྐུ་མཁུ་ Sanskrit, the language of the gods; (2) བེ་ཤ་ཆེ་ཏེ་ཤ་ཆེ་མཁུ་ *Piçātsi*, the language of the meat-eating people; (3) རང་བཞིན་གྱི་མཁུ་ *rañ-bshin sheṣ-pa pra-kr-ta* the *Prākṛta* or the natural language of the people; (4) ཨ་པ་བྱུ་མ་གྱི་ཆུ་རྒྱ་སྐད་ *Apa bhram-cha* corrupt language (*I. K.*).

མཁུ་ལུགས་ *skad-lugs* = མཁུ་རིགས་ *skad-rigs* dialect.

མཁུ་ལྷག་ *skad-log* clamour; screaming.

མཁུ་ལྷག་མ་ *skad-legs-ma* = ལྷག་ལྷག་མ་ ཆེན་མ་ a celestial courtesan (*Mñon.*).

མཁུ་ཏེ་ *skan-te*, *W.*, instead of མཁུ་པ་ *ka-wa*.

མཁུ་ *skab* = འགོ་རྩ་མ་ *hgor-po* delay: མཁུ་གསལ་པ་མ་འདྲེན་པ་ *(Rdsa. 28)* the swift not hurrying, the lingerers not finishing.

མཁུ་པ་ *skabs* རྒྱལ་མཚན་, བར་ 1. time, opportunity, occasion, circumstance: མཁུ་པ་ཆེན་པོ་མ་འདྲེན་པ་ opportunity of seeing: མཁུ་པ་རྒྱལ་མཚན་ *rñed-pa* to find an opportunity: མཁུ་པ་ལྟ་ or མཁུ་པ་ལྟ་ now and then; sometimes. མཁུ་པ་ལྟ་ or མཁུ་པ་ with genit. = at the time of, on the occasion of, during, while, when: རྒྱལ་མཚན་ལྟ་ in a moment; instantly: མཁུ་པ་རྒྱལ་མཚན་ *skabs der* ལྷག་ལྷག་ thereafter: མཁུ་པ་རྒྱལ་མཚན་ now; here; in this case; in this place: མཁུ་པ་རྒྱལ་མཚན་ once for a time; each time; བར་མཁུ་པ་ interval; inter-lapse of time. 2. sphere, state, situation: མཁུ་པ་རྒྱལ་མཚན་ fit for; adapted; suited to the occasion. 3. མཁུ་པ་ also means ལེ་ལེ་ *lehu*, chapter, and is synonymous with རྒྱལ་མཚན་ མཚན་མཚན་, &c., signifying section: མཁུ་པ་བཅུ་ *skabs bcu*, the ten sections of the doctrine; also he that has observed them (*Jä.*). 4. mode,

method, way, manner, so the word seems to be used in *Vaiṣṇo* : ལུམ་བུའི་མཁའ་ལ་ཕུག་དང་རྒྱུས་ལུགས་ལ་དང་བར། *ldum-buhi skabs la-phug dañ skyes lugs hdra-war* the manner (nature) of the plants being similar to that of a raddish as to growth (*Jā.*).

མཁའ་གཤིས་པ་ *skabs gñis-pa* द्विदश the second chapter.

མཁའ་དོན་ *skabs-don* अवसरार्थ for the sake of leisure; also circumstance.

མཁའ་འདི་ལ་ *skabs hdi-la* अस्मिन् प्रकरणे at this opportunity; at this time; on this subject.

མཁའ་ཕྱིན་ *skabs phye-na* अवकाशं कुर्यात् to make opportunity.

མཁའ་འབྱེད་པ་ *skabs hbyed-pa* अवसर leisure.

མཁའ་ལ་བབས་པ་ *skabs-la babs-pa* कचित् when the time came; opportunity arrived.

མཁའ་གསུམ་བདུང་བ་ *skabs-gsum btuñ-wa* = ལྷ་འི་བདུང་ཅི་ the drink of the gods; ambrosia: ལེགས་ཚོགས་ཀྱང་བཟང་པོའི་མཁའ་གསུམ་བདུང་བའི་རྒྱན་བཞིན་ཕྱི་ཐང་རྩེ་ལ་མཁའིན། pray send kind letters like the flow of the drink of the gods over the heads of the good (*Yig. k. 78*).

མཁའ་གསུམ་གནས་ *skabs-gsum-gnas* = མཁོ་རིམ་གྱི་གནས་ the residence of the gods; the heaven.

མཁའ་གསུམ་པ་ *skabs gsum-pa* I: त्रिदिव, त्रिदश a god; a common name for gods possessed of the knowledge of their past and future births and also of those of others.

མཁའ་གསུམ་པ་ II: a name of the celestial musician; ལྷ་འི་གྲུ་མཁན་ *lhahi glu-mkhan* (*Mñon.*).

མཁའ་གསུམ་དབང་ *skabs-gsum-dwañ* a name of Indra; བརྒྱུ་ཕྱིན་ *Brgya-byin* or ལྷ་འི་དབང་པོ་ (*Mñon.*).

མཁའ་གསུམ་མཚོན་ཆ་ *skabs-gsum mtshon-cha* त्रिदशायुध thunderbolt of Indra.

སྐམ་ *Skam* I: མཁའ་པ་ n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 160*).

སྐམ་ II: a pair of tongs; pincers; an instrument for seizing anything.

Syn. འཛོན་ཕྱིན་ *hdsin-byed*; བཟུང་ཕྱིན་ *bsun-byed* (*Mñon.*).

སྐམ་པ་ *skam-pa* རྩུག་ dry; མཁའ་ལྷོན་ *skam-rlon* lit. dry and wet; all articles (furniture, chattels, clothes, utensils, &c.) and food, drink, etc., being included in the term. མཁའ་ is often used as equivalent to མཁའ་མ་, the dry land, hence a plain or བང་མཁའ་ལ་སྐྱོབས་པ་ *skam-la slebs-pa* to get ashore; མཁའ་ལམ་ journey by land, མཁའ་ཟན་ dry food, མཁའ་ག་ dry meat, མཁའ་སྐོམ་ *skam-skom* the dry or stuffed carcass of an animal; གཅན་ཟན་དང་རི་རྒྱལ་མ་དང་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཁའ་སྐོམ་ the dried carcasses of beasts and game and of all (others) (*D. R.*).

མཁའ་ལྷོག་ *skam-glog* a flash of summer lightning: མཁའ་ལྷོག་ཅིན་པོ་ཕྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནི་འཁོར་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་སྐྱལ། “on a great flash of lightning coming forth, all his attendants became very much frightened” (*A. 17*).

མཁའ་ཆས་ *skam-cha* all goods except livestock.

མཁའ་ཐལ་ *skam-thal* = ཐུག་ཐལ་ or ཐུག་རྩུ་ corn or barley flour to make gruel.

མཁའ་ཐུག་ *skam-thug* gruel made of barley-flour, dry meat and raddish.

མཁའ་དྲམ་ *skam-dras* neat and clean (*Jig. 30*).

མཁའ་པག་ *skam-pag* dry, flour of barley.

མཁའ་པོ་ *skam-po* རྩུག་, མེའི་ནིན་ dry dried.

མཁའ་ཐོགས་ *skam-phogs* allowances or wages of an officer or inferior servant in barley-flour, tea or coin, etc., but not

cooked food; གཞུང་གི་ངག་རྒྱུ་མཁོ་ལྟར་ཕོག་པ་ according to Government order; dry allowance (*J. Zañ.*).

སྐམ་ལམ་སྐྱེ་བ་ *skam-laṣ skye-wa* རྩལ་མཆོག་ produced or born on land.

སྐམ་བཤད་ *skam-bcad* dry or meaningless words; hollow expressions meaning nothing: རྩལ་མཆོག་གི་སྐམ་བཤད་མཁོ་ལྟར་ “one versed in talking nonsense, as if only for his mouth’s sake” (or “as if on account of his mouth”) (*Ev.*).

སྐམ་པ་ *skams-pa* = མ་སྐྱོང་ bleak and barren place (*Mñon.*).

སྐར་བ་ *skar-wa* I: pf. བཤར་, imp. རྒྱུ་, to hang up; to weigh; སྐར་, སྐར་ཀ, སྐར་པ་ weight; སྐར་ཆ་ measure; scale; སྐར་བ་ *skar-wa* for སྐར་ཀ, སྐར་ཆ་ and སྐར་མ་ points on a steel-yard for weight or measure: སྐར་ལྔ་ five points on the steel-yard weighing two annas of silver: སྐར་གར་ (one *skar*) is equal to ten རྒྱུ་ *hon*, which is a little less than an Indian *anna*.

སྐར་མ་ *skar-ma* རྣམ་པ་ལྔ་པ་, རྣམ་པ་ལྔ་པ་, རྣམ་པ་ལྔ་པ་ a star; a fixed star; constellation: སྐར་མ་ལྔ་པ་, རྣམ་པ་ལྔ་པ་, རྣམ་པ་ལྔ་པ་ (Vai. kar.) the stars that are liberated and that soar on high and roam are twenty-eight in number: སྐར་མ་ཆ་ *skar-ma-can* with stars or figures of stars on anything, a shawl, &c.

སྐར་ཁུ་ *skar-khu* ར་ཁུ་ལྟར་, ར་ཁུ་ལྟར་, ར་ཁུ་ལྟར་ a hole or small opening for the admission of light in a house; a window; same as སྐར་ཁུ་, v. ར་ཁུ་ལྟར་; སྐར་ཁུ་གི་སྐོ་ལྟར་ a plank or board for a window; shutters; སྐར་ཁུ་རྩ་ ར་ཁུ་ ར་ཁུ་ལྟར་ lattice window; a grated window.

སྐར་ཁོ་མ་ *skar-khoṃs* the sphere of a lunar mansion; a constellation together with the minor stars which are included within its sphere.

སྐར་མཁན་ *skar-mkhan* ར་ཁུ་ལྟར་ an astrologer.

སྐར་ལྟ་ *skar-lcag* a rigorous enquiry; a flogging (*Jä.*).

སྐར་ཅུ་ *skar-chu* I: literally star-water; bathing when the star *Agastya* (*Ri-byi*) appears in October, when, according to Tibetan astrologers, water becomes pure and wholesome.

སྐར་ཅུ་ II: generally applied to dew which is said to come from the stars: *skar-tag tañ che* (*Jä.*) to enquire rigorously; to restrict; to bind down; to flog.

སྐར་མདུ་ *skar-mdah* a shooting star; སྐར་མ་ *sgron-ma* a lamp; སྐར་མ་ ར་ཁུ་ལྟར་ a meteor: སྐར་མདུ་ལྟར་བ་ or ལྟར་བ་ ར་ཁུ་ལྟར་ the falling or shooting of a meteor.

སྐར་མདུ་གི་ལྟར་ལྟར་ *skar-mdahi gdoñ-ham sna* ར་ཁུ་ལྟར་ or ར་ཁུ་ལྟར་ one having either his face or nose glowing as a meteor; a demon; a meteor-mouthed arrow; n. of a fire-arm anciently used in India. One of the ancestors of Gautama Buddha, directly descended from Mahasammata, the first elected king of the world.

སྐར་དཔྱ་ *skar-dpyad* = སྐར་རྩ་མ་ *skar-rtsis* astrology; སྐར་དཔྱ་ལ་ = རྩ་མ་ལ་ an astrologer (*Mñon.*).

སྐར་ཤར་ *skar-phran* or སྐར་ཅུ་ a little star.

སྐར་ཤེར་ *Skar-hpreñ* 1. n. of a fabulous city situated at the foot of Rirab (*Sumeru*) mountain said to be the residence of the *Asura* King, *Kanṭha-Māli*. 2. the squares in a chart of the constellations in which the figures representing the stars are written. 3. the angular distance between two stars or planets (*Cs.*).

སྐར་བ་ II: (*Cs.*) 1. a penning of cattle; assortment; separation; to pen; to fold; to separate, v. ར་ཁུ་ལྟར་.

ཀར་མ་སྟོན་ཕུར *skar-ma stod-phur* ལུབ་ཀྱི་མེ་ལྷོ་ལྷོ་
supposed to be *Leonis*. This star is
believed to be the most steady among the
stars and is therefore called the sure-star
or fixed-star; also called the crown-star.

Syn. བརྟན་པ་ *brtan-pa*; ཀར་སྟོན་ཕུར་ *rkañ steñ-
bu*; སྐལ་ལྷན་ལེང་རྟ་ *snañ-ldan ciñ-rta*; ལུགས་པམ་
ལྷོ་མ་ *slugs-bzash skyes*; གཤམ་ཡི་རྟེན་ *gzah-yi rten*;
རྒྱ་ཀར་རྟོག་ *rgyu-skar tog*; གན་རྒྱལ་ཕུར་ *gan-rgyal-
bu*; གཤམ་ལུམ་ *gser-hphur* (*Mñon.*).

ཀར་མ་རྩ་ག་རྩ་ག་ *skar-ma rtsag-rtsig*, also ཀར་མ་
ཐུ་ཅེས་ཅེས་, a twinkling star; painting on a
canopy or on a ceiling in starry design;
རྒྱ་ཀར་ those constellations through which
the moon passes in her revolution round
the heaven; བརྟན་ཀར་ the constellation under
which one is born; གཤམ་ཀར་ a propitious
constellation; the constellation under
which one prospers or which brings
fortune and good luck to one.

ཀར་མ་འཛེ *skar-ma htshé* ཀར་མ་འཛེ་ནི་ the
injury caused by a malignant star.

ཀར་མ་འཛེ་དཔྱད་ *skar-mahi dpyod* གཏུགས་པ་ an
examination or observation of the stars.

ཀར་མིག་ཕུར་ *Skar-mig-bu* “son of Star-eye
or *Skar-mig*,” the eagle. A certain hermit
called *Skar-mig* found three eggs. These
he gave to a woman in distress, saying
that if she broke them after seven days
they would bring her happiness. Out of
impatient curiosity she broke two on the
third and the sixth day. These turned
into lightning and the dawn. The third
she broke on the seventh day, when there
sprung forth a full-fledged eagle which
turning round asked what she wanted of
him. In reply she wished him to kill the
Lu demons; and this he accordingly did.
Thenceforth the eagle came to be known
as the son of *Skar-mig* (*Mñon.*).

ཀར་འཛེན་ *skar-hdsin* star-catching; making
sure of a propitious constellation, *e.g.*,
for an intended journey (*Jä.*).

ཀར་མོད་ *skar-hod* ཇོ་མོ་མོད་ the light emit-
ted by a star; name of a kind of flower.

ཀར་ལུམ་ *skar-yum* works or treatises on
the stars; ཀར་ལུམ་གསལ་ལུམ་ sacred works on
stars and planets.

སྐལ་པ་ *skal-pa* སྐལ་པ་, དེ་ལྟ་ luck, chance,
fortune—particularly when propitious.

སྐལ་མེད་ *skal-han* ལྷོ་མ་མེད་ wretched; un-
lucky; unfortunate.

སྐལ་མེད་མ་ *skal-can-ma*, also called སྐལ་ལྷན་མ་
skal-ldan-ma 1. མཚན་མེད་ n. of a goddess;
a blessed lady. 2. = སྐལ་ལྷན་མ་ *spu-la hbab-
pa* n. of a disease in which the hairs are
affected.

སྐལ་ལྷན་ *skal-ldan* མཚན་, མཚན་མེད་ happy;
blessed; also n. of one of the 28 ancient
sages mentioned in Buddhist works.

སྐལ་ལྷན་ལེང་རྟ་ *Skal-ldan ciñ-rta* མགྱིན་པ་ n.
of a king of the solar race who is said to
have brought the river Ganges to Jambu-
dvīpa (India) from heaven; one of the
ancestors of the Buddha S'akya-muni:
ཡེ་ཤེས་ཆོས་ཀྱི་ཀྱེད་ཀྱི་སྐལ་ལྷན་ལེང་རྟ་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་
“favour me with letters uninterruptedly
like the course of the river Bhāgīrathī
(Ganges)” (*Yig. k. 17*).

སྐལ་ལྷན་ལེང་རྟ་ལྷོ་མ་ *skal-ldan ciñ-rtañ bu-mo*
མགྱིན་པ་, v. ལྷོ་མ་ *Gañ-gā*, the daughter of
Bhagīratha, the river Ganges (*Mñon.*).

སྐལ་པ་མེད་ *skal-pa-can* མཚན་, མཚན་མེད་ the for-
tunate: སྐལ་པ་མེད་ལྷོ་མ་ མཚན་མེད་ are
very fortunate.

སྐལ་པ་ཆེ་ *skal-pa-che* = དཔལ་ལྷན་ཆེ་ མཚན་མེད་
very fortunate, lucky; also powerful and
rich.

སྐལ་པ་མཉམ་པ་ *skal-pa, mñam-pa* uniformly fortunate or always lucky; སྐལ་པ་དང་བཅས་པ་ fortunate : མི་དང་སྐལ་པ་མཉམ་པ་ལྟ་བུ་ *mi dañ skal-pa mñam-par skyes* मातृषाणां सभागतयाभ्युपपन्न born with fortune equal to that of a human being.

སྐལ་པ་བཟང་པོ་ *skal-pa bzang-po* भद्रकल्प good fortune; སྐལ་པ་རྒྱུ་ལ་ bad luck, unfortunate; རྩ་འཛིན་འགྲོགས་སྐལ་ the matrimonial share of the present life; the connubial fate for which a person is predestined; རྩ་ཀྱི་སྐལ་པ་ religious good luck; also the merit of the pious; སྐལ་ཆེ་བ་ very lucky; སྐལ་མེད་ unfortunate.

སྐལ་པ་ཡོད་པ་ *skal-pa yod-pa* fortunate; སྐལ་པ་ལྷན་པ་ extra luck.

སྐལ་པ་འཕར་ *skal-hphar* enlarged fortune; lucky or of increased luck.

སྐལ་པ་ *skal-wa* = རྩ་ *cha* भाग 1. portion; share; རྩ་འགྲོགས་པའི་ཐོབ་སྐལ་ the apportioned share of hereditary wealth; inheritance; རྩ་སྐལ་ share or portion of food; ration; རྩ་སྐལ་ personal share: སྐལ་པ་མ་ཆད་པར་ without being deprived of any of his portion. 2. the portion of good or bad fortune that falls to a man's lot as a consequence of his former actions; lot, fate, destiny.

སྐལ་པ་ཆད་པ་ *skal-wa chad-pa* suppressed fortune; unhappy.

སྐལ་པ་ཟང་ *skal-bzan* 1. prosperous; of good fortune. 2. a plant—*Chrysanthemum coronarium*.

སྐལ་རིན་ *skal-rin* the valuation of one's share of property; the price of one's share in any concern (*Jig.*).

སྐལ་ *skas* or སྐལ་ཀ་ *skas-ka*, also called སྐལ་འཛུགས་: ཐོབ་སྐལ་འཛུགས་, a stair; a flight of steps; སྐལ་ཀྱི་རིམ་པ་ order of steps; སྐལ་འགྲམ་ the two side-pieces of a staircase or ladder (*Cs.*); སྐལ་

འཛུགས་པ་ to place a ladder; སྐལ་པ་འབབ་པ་ ཀ་ཏ་ཀ་འབབ་ to come down a ladder; སྐལ་པ་ཀ་ཏ་ཀ་འཕྱོང་པ་ to climb up a ladder.

སྐལ་སྐྱོར་ཁྲ་མ་ *skas-skor khra-ma* the lattice, rail or fencing by the sides of stairs.

སྐལ་གདང་བུ་ *skas-gdang-bu*, abbr. of སྐལ་ལྗོངས་གདང་པ་, a flight of long steps in a ladder: ཐུན་འདྲེན་པ་ལ་སྐལ་གདང་བུ་བདུན་དགོས་པ་ཡོད་པས། to bring him (here) a seven-step ladder was necessary (*A. 91*).

སྐལ་མར་ *skas-tshan* signifies a flight of steps (*Jig.*).

སྐལ་ལེབ་ *skas-leb* the steps of a ladder or stair; the planks of a ladder.

སྐུ་ *sku* काय, गात्र, मूर्ति, resp. for ལུས་ *lus*, body. 1. *sku* may be prefixed to the names of parts of the body and even of anything belonging to a person, thus imparting to them the character of respectful terms. As honorific particle it can also be prefixed to nouns in general: སྐུ་ལུས་ the person or body of a great man; སྐུ་ཆས་ goods, stores or property of a man of rank; also the religious robe of a lama. སྐུ་རྒྱུས་ *sku-skyes* a present (given to or received from a respected personage); སྐུ་བཅོད་ virtue, happiness; སྐུ་འབྲུག་ image, statue; སྐུ་གཏུག་ the wrapper used by a lama or a great man; སྐུ་ཐེར་ the cloak used by the lamas when attending a religious service; སྐུ་ཡོལ་ the inner lower garment of a man of rank. Even buildings (monasteries, &c.) are honoured by this respectful expression: སྐུ་དཀར་གཤམ་པ་ to white-wash a house, &c.; རྩ་སྐུ་ *rkos-sku* an engraved image; རྩ་སྐུ་ tapestry; a figure worked upon satin with silk; འཛིན་སྐུ་ an image of clay; བུག་སྐུ་ a woven image; རྩ་སྐུ་ a stone image; ལྷགས་སྐུ་ a molten image; བོ་སྐུ་ a painted image; འབྲུ་སྐུ་ a *Basso Relievo*

ལྷ་ཆས་ *sku-choṣ* = ཆས་ལོས་ robes; dress worn by great men or by lamas.

སྐུ་ཐོག་ *sku-thog* = སྐུ་རིང་ lifetime; age;
generation; སྐུ་ཐོག་ཁྲིམ་ = སྐུ་ཐོག་གོང་མ་ or སྐུ་ཐོག་
ཁྲོན་མ་ former generation; also ancestor
or predecessor; སྐུ་ཐོག་རྒྱུ་མ་ = སྐུ་ཐོག་བརྟན་མ་ suc-
ceeding generation; སྐུ་ཐོག་མང་པོ་ many gene-
rations : བོད་ཀྱི་སྐུ་ལ་སྐུ་ནམ་གསུམ་ནི་སྐུ་ཐོག་མང་པོ་ཐེབས་
ཞིང་བྱིན་རྒྱལ་ཆེ་བ་ཡིན། the three incarnate beings
of Tibet (*i.e.*, the Dalai Lama, Panchen
Lama and 'arānāth Lama) having come
in many re-births are greatly blessed.

ཀུ་བྱུང་པ *sku druñ-pa* a page; an attendant of a great man; a private secretary to a high official.

ཀུ་གཏུང *sku-gduñ* relics, remains; also lineage, descendants.

ཀུ་འད *sku-hdra* (*kunda*) प्रतिमा, प्रतिविम्ब, मूर्ति image; statue of Buddha or any sainted persons.

Syn. ཀུ་བརྩན *sku-brñan*; ཀུ་གཟུགས *sku-gzugs*; གཟུགས་བརྩན *gzugs-brñan*; སྐར་གཟུགས *slar-gzugs*; མཚན་བྱ རྩ *mchod-bya*; རྟེན་བར་འཇལ *ñe-war hjal*; འད་བར་བཞེངས *hdra-war bsheñs*; འད་འབག *hdra-hbag*; དེ་ལྟ *de-lta*; དེ་འད *de-hdra*; དེ་མཚན་པས *de-mtshuñs*; དེ་ལྟ *dpe*; མཚན་པས *mñam*; མཚན་པས *mtshuñs*; དེ་ལྟ་ལྟེན་འཇོན *dehi gshi-hdsin*; རབ་ཏུ་འད *rab-tu hdra*; ལྷ་མོ་བཞེན *pra-phab bshin*; ལེགས་པར་བཞེངས *legs-par bsheñs*; ལྷེན་བཟོ *lder-bzo*; སྐར་གྱི་བམ *slar-grib-ma*; སྐར་བྱས་མཐུན *slar-byas mthun*; དེས་པོ་མཚན་པས *dños-po mtshuñs*; འད་བ *hdra-wa*; ལྟ་བུ *lta-bu*; རྟེན་མཛོག *ñer-tshad*; དེས་ལྟ་པས *ñes-ñan* (*Mñon.*).

ཀུ་ལྷུང་པ *sku ldem-pa* to be unwell, ill; ill-health.

Syn. བྱུང་ཀྱིས་བཏབ *nad-kyis btab*; བྱུང་ལྟ་པ *nad phog-pa*; བྱུང་པ *na-wa*; བྱུང་པ་མཚན་པས *na-tsha hbyuñ-wa*; ཁམས་མ་བདེ་བ *khamś ma-bde-wa*; འད་བ་ཏུགས་པ *hdu-wa hkh rugs-pa*; རྟེན་བར་གཏུང་བ *ñe-war gduñ-wa*; རྟེན་བར་མཚན་པས *ñams ma-bde-wa*; བྱོ་འཚན་པ *bro htshal-wa*; ལྟ་བུ་པས *ñun-pa* (*Mñon.*).

ཀུ་ན *sku-na* a respectable person's age.

ཀུ་བུ *sku-bub* a monkey of the langur class found near Bathang.

ཀུ་འབུས *Sku-hbum* "a hundred thousand images," commonly pronounced Kum-bum. The name of the birth place of Tsongkhapa in Amdo, situated to the east of lake Kokonor; also the name of huge monastery built on the spot. Village and monastery both derive their names from

a poplar tree, the leaves of which are said to bear miraculous impressions of a hundred thousand images of Buddha on them. Huc and W. W. Rockhill have given elaborate accounts of Kumbum monastery: ལ་མཛོག་ཀུ་འབུས་བྱུངས་པ་གླིང་གི་ཀུ་འབུས་ཐོག་གི་ཀུ་ཐིབས་བཞེངས (*Loñ. 17*) he (King *Mi-dwañ Phola Thaiji*) erected the gilt dome of the monastery of Chambaling above Kum-bum in Amdo.

ཀུ་སྐད *sku-smad* the part of the body below the navel; ཀུ་ཕྱོད་སྐད the upper and lower parts of the body.

ཀུ་ཚ *sku-tsha* a brother's son; a nephew; called ཚ་པོ *tsha-wo* in colloquial language.

ཀུ་ཚབ *sku-tshab* a representative; deputy.

ཀུ་མཚན་པས *sku tshe-stod* = ཀུ་གོང་མཛོག་པས during the time of his predecessors.

ཀུ་མཚན་པས *sku-mtshal*, resp. for གཟུགས་ཐུག, the blood (of a great man's) body.

ཀུ་འབུས *sku-shabs* lit. "your honour's feet," is the correct form of the colloq. expression ཀུ་ཤོགས, meaning your honour, your lordship, your worship. It is generally pronounced as *ku-sho*.

ཀུ་གཟན *sku-gzan* = གཟན *gzan shawl* wrapper worn by lamas (*Yig. k. 55*).

ཀུ་གཟུགས་བདེ *sku-gzugs bde* = འད་མཛོག་པས health; also healthy.

Syn. ཁམས་བདེ *khamś bde*; རྟེན་འཚོ་མཛོག *ñer-htshe med*; འབུང་བཞེན་ལྟེན་པས *hbyuñ-bshi sñoms*; བྱོ་མི་འཚན་པ *bro mi-htshal* (*Mñon.*).

ཀུ་ཡི་བབས་དང་བཟུན *sku-yi babs dañ bstun* according as his health permits; according to the state of one's health.

ཀུ་ཡི་ཐོ་མཛོག *sku-yi zo-mdog*, resp. of ལུས་ཀྱི་ཁམས་ *lus-kyi-khamś* health: དེང་ཀུ་ཡི་ཐོ་མཛོག་འཇལ་བུའི་ཆུ་བོའི་གཤེད་ཁམས་ལྟར་བཟང་གིང་། just now your health is good like the condition of the gold in the Dsam-bu river.

མུ་རགས *sku-rags* = མེ་རགས *ske-rags*, also མ་རགས *ska-rags*, a sash (*Yig. k.* 55.).

མུ་རིང་ *sku-rin* the period of a life—one's own or another's.

མུ་རིམ་ *sku-rim*, resp. for རིམ་གྱོ་ *rim-hgro*, reverence, respect, and thence the common word for any set service in a temple and in general for a ceremonial act of worship, and particularly in the special sense of a solemn sacrificial ceremony. མུ་རིམ་གྱི་ཁྱེད་གཞི་ indicates the allowance granted by the Government of Lhasa for *Kurim* in the different monasteries of Tibet.

མུ་རུ་ *sku-ru* a water-wheel, without a rim; such are the water-wheels of all the mills in the Himalaya (*Jä.*).

མུ་རུ་ཁ་ *sku-ru-kha* asterisks; marks generally of the figure of a cross, + also x. The latter is common in books as an abbreviation like “ditto,” to save the repeated writing at full length of the same sentence or word or expression. Some authors spell this word as ལུ་རུ་ཁ་.

མུ་ལུ་ *sku-lu* མརྟེན་, resp. for ལུ་མ་, the body.

མུ་ཤ་འཕྱོར་བ་ *sku-cha hbyor-po* = ཤ་མམ་གྱི་མ་ཤིང་གྱུགས་པ་ corpulent; also corpulence; the original name of *Hbrom Bgyal-wahi hbyun gnas* (*Mñon.*).

མུ་གཤེགས་པ་ *sku-gcegs-pa* dying; death.

མུ་གཤེན་ *Skugcen-gcen Rab* the great teacher of the Bon: འད་ཟེར་དཔལ་ཤེས་བདག་གི་པ་ཡག་གཤེན་མུ་གཤེན་འབྲོམ་དུ་གདའ་ “*Hod-zer dpal* was my father, I *Skugcen* of *Yag gsher* am called *Hbrom*” (*Hbrom. F* 22).

མུ་སྐུ་བརྒྱུད་ *sku-sras brgyad*, the eight spiritual sons of Bon-po S'en-rab are the following:—(1) མུ་ཚོས་ *Mu-chos*; (2) འཕ་དུག་མང་

བ་ *Hol-drug than-po*; (3) གཏོ་བུ་བུམ་མངས་ *Gto-bu bum-saṅs*; (4) དཔྱད་བུ་ཁྲི་ཤིང་ *Dpyad-bu khri-ṣin*; (5) ལུང་འཕྲུན་ *Luñ-hdren*; (6) བརྒྱུད་འཕྲུན་ *Brgyud hdren*; (7) ཀོང་ཚ་དགའ་བ་ *Koñ-tsha ḍkar-po*; (8) ཀོང་ཚ་འཕུལ་བུ་ཅུང་ *Koñ-tsha hphul-bu chuñ*.

མུ་གསུང་བུགས་ *sku gsum-thugs*, resp. for ལུས་ངག་ཡིད་, body, speech, thought, which constitute the three spheres of a man's doings or sufferings; works in words and thoughts.

མུ་གསུམ་ *sku-gsum* འགྲུབ་ཆོས་, འགྲུབ་ཆོས་ the three personal existences of a Buddha, viz., ཚེས་ཀྱི་མུ་ བསྐྱེད་ཆོས་ spiritual existence; རྒྱུ་ལྡན་ཆོས་ཀྱི་མུ་ སྐུ་མཁའ་གསལ་ཆོས་ celestial existence, and ལུ་ལྡན་ཆོས་ཀྱི་མུ་ སྐུ་མཁའ་གསལ་ཆོས་ bodily existence; also miraculously emanated existence.

མུ་གསེང་ *sku-gseñ* rest and gentle exercise (of a great man) when convalescent: ལུ་མམ་འབམ་གྱིས་མུ་ཤེས་པའི་ཚུལ་བརྟན་སྐབས་ཅུང་མད་དུངས་པ་ཏེ་བ་ན་མུ་གསེང་གི་དུས་ཤར་ལེགས་། when gout was indicated in the form of swelling of the body and slight improvement approached, it being the time of convalescence, he went out (*Ya-sel. 11*).

མུ་བསྐྱུངས་ *sku-bsrungs* or མུ་བསྐྱུངས་པ་ *sku-bsrungs-pa* འཇམ་འགྲུབ་པ་, འཇམ་འགྲུབ་པ་ attendant; waiter; body-guard.

མུ་གཤེན་ *skugs* = གུ་ན་ wager; the stake in a game received by the winner. མུ་གཤེན་ལ་འཕྱོགས་པ་ signifies མུ་དུ་ལག་གཏོང་མ་ལ་བཞག་པ་, that is, anything placed in pawn: མུ་གཤེན་ཤིང་ན་མུ་དང་གྱི་མཚོ་བཞུགས་། (*D. R.*) if the wager is lost he will be plunged into an ocean of grief.

མུང་བ་ *skuñ-wa* = རྒྱུ་ལྡན་ཆོས་ཀྱི་མུ་ to conceal in a secret place (*Nag.*), pf. བསྐྱུངས་ *bskuñs*, fut. བསྐྱུང་ *bskuñ*. 1. to hide in the ground; to bury; to inter: བདག་གིས་གཏོང་དང་ནོར་བསྐྱུངས་ཆེད་། I have found hidden treasures and concealed wealth (*nor.*). 2. བཙོམས་ (*A. K. 53-55*) to fasten down; to tie, to

།

tie on all sides (a corpse in a doubled up or twisted position before it is burnt).

མུངས་ས་ *skunṣ-sa* lurking place; hiding place.

མུད་ *skud* or མུད་པ་ ལོ་ཅན་; མུད་པ་ ལྷ་རྩ་, ཀའ་པོ་ས་
1. thread, yarn, wire: མུད་པ་གཙོད་པ་ to cut the thread, i.e., the tie of marriage; to divorce. གོས་འཛམ་ཀླུ་མུད་པ་ the thread to sew a dress with; རས་མུད་ cotton thread, yarn; བལ་མུད་ woollen thread; གཤེར་མུད་ gold wire; འདུལ་མུད་ silver wire; མུད་མེར་ yellow thread; འར་མུད་ silk thread; ཚོན་མུད་ coloured thread; མུད་རྩ་ the frayed ends of a seam; མུད་བྲིས་ མཁན་ an embroiderer; one that makes up a picture with threads of different colours; མུད་རིས་= འདུབས་སུ་བྱ་བ་ རྒྱ་ཅིག་མེད་ needle-work on cloth; མུད་པ་འཁོལ་བར་ spinning thread. 2. vb. pf. བཟུས་, fut. བཟུ་, imp. མུས་, to smear; to besmear; to daub: ལྷུ་མུད་པ་= ལྷུ་མ་བྱུགས་པ་ to be smeared with oil: རྫོང་ལ་རྩ་མུད་པ་ to paint a door: རྫོང་གི་མུད་པ་ to anoint; to apply an ointment; མུད་པ་བཟྱུམས་ or མུད་པ་བཟྱུམས་ཟེན་པ་ threads twisted together.

མུད་པའི་འབྲུ་ *skud-pahi hbu*=དར་གྱི་སྒྲེན་བྱ་ *dar-gyi srin-bu* silk-worm (*Mñon.*).

མུད་པོ་ *skud-po*=ཅུང་མའི་མུན་ཞེ་ *chuñ-mahi spun sla* 1. wife's brother; brother-in-law. 2. རྒྱལ་པོ་ father-in-law (*Jä.*). 3. in Sikkim a husband's younger brother is also called *skud-po*.

མུན་བུ་ *skun-bu* is described as ལྷུག་མ་ལ་ བཅུགས་པའི་རྫོད་ *smug-ma-la btags-pahi snod* a wicker-work basket; but a basket or vessel made of bamboo is called རྫོང་བུ་ or རྫོང་མ་ (*Nag.*).

མུབ་ *skub* རྒྱུ་མཐོ་ very low (*Lex.*).

མུམ་པ་ *skum-pa*, pf. བཟུམས་, fut. བཟུམ་, imp. མུམས་, to contract; also to be drawn up; to be paralysed: ཡན་ལག་མུམ་པ་ to draw in the limbs.

མུར་པ་ *skur-pa* རྒྱུ་པ་ལ་ slander; false witness; blasphemy; abuse: མུར་འདེབས་པ་ same as མུར་པ་བཅུགས་པ་ to throw abuse, cast aspersion and to bear false witness; to speak impiously of holy things: དགོན་མཚན་གསུམ་མི་བདེན་པར་ལྟ་ཞིང་མུར་པ་འདེབས་པ་ to blaspheme by viewing as untrue the three most precious Ones.

མུར་བ་ I: *skur-wa* or མུར་བྱས་པ་ to slander, mock, ridicule.

མུར་བ་ II:=བཏང་བ་ བྱེད་པ་ a bestowing, giving, sending; also vb. a. to bestow, give, send; དབང་བཟུར་བ་ རྒྱུ་མཁུ་ to furnish with power; to empower or instal; འཕྲིན་མུར་བ་ to send intelligence; རྫོན་མུར་ probably decorating one with the peacock's feather (as in China).

མུར་བ་འདེབས་པ་ *skur-wa hdebs-pa* to hold as not existing what exists; to belittle.

མུལ་མཁན་ *skul-mkhan* in *W.* overseer (*Jä.*).

མུལ་རྒྱ་ *skul-rgyu* to render service; to exact service: མགལ་པ་ལ་གསུམ་ཁོས་རྒྱུད་མིན་ཀྱང་མུལ་རྒྱ་ the son-in-law (elect), though he is not a slave by birth, must render service for three years (to the parents of the bride).

མུལ་བ་ *skul-wa*, pf. བཟུལ་, བཟུལ་བར་བྱ་, to excite; to exhort, admonish, enjoin: མི་ཞིག་ལས་བྱེད་པར་མུལ་བ་ to exhort a man to do a thing; to appoint: མི་ཞིག་ལས་གལ་བཟུལ་ན་ imposed some work on a person: དེའི་ཞིག་གིས་བཟུལ་ནས་ being induced by his words: རིས་ལས་དང་རྩོན་མོངས་ཀྱིས་བཟུལ་ནས་ the (departed) soul urged on by its former deeds and sins: ལྷ་སྒྲིན་མཚན་མུལ་ཀྱང་ though I tried to bring round the gods and evil spirits by sacrifices: རྫོང་མགས་དག་ཏུ་མུལ་ཤིང་ arousing strongly (the actors) with flutes and other instruments. བཟུལ་བ་ and more frequently བཟུལ་མ་ exhortation; admonition. བཟུལ་མ་

འདེབས also ལུལ་ལྷན་པ་ and ལུལ་ཅན་ལྟེན་པ་ to expostulate with, rebuke; incite.

སུལ་ལྟེན *skul-byed*, v. ཀུལ་ལྟེན་པ་.

སུལ་ཅན *skul-tshig* a word in the hortative or imperative mood.

སྒྲི *ske* ལྔམ་, resp. མགུལ་, neck; throat: མགྲིན་པ་གཅིག་ with one throat; unanimously: སྒྲི་གཙོ་པ་=སྒྲི་གཙོ་པ་ and སྒྲི་འབྲེག་པ་ to cut one's throat; to behead: སྒྲི་འཁྲུག་པ་ to seize by the throat; to worry (*Sch.*): སྒྲི་རྒྱུག་པ་ to tie round the neck (an amulet); སྒྲི་ཁྲིམ་ necklace (*Schr.*); སྒྲི་ཆ་ ornament for the neck; a necklace: རྒྱལ་མོ་འཕྲོ་ཁྲིམ་པ་ the coral necklace of a woman of *Kham*.

སྒྲི་ཁྲོང་ *ske-stoñ* cavity of the throat (*Jä.*), defined in *Med.* as ཡོལ་མདུད་ཀྱི་ལྷན་ཅན་ལ་གོང་གོང་ཡོད་པ་ the cavity as far down as below the larynx.

སྒྲི་ཙེ *ske-tse* or སྒྲི་ཙེ་ར་ར་ར་, ལོང་: *Sinapis ramosa*, black mustard; mustard seeds (*Jä*): བཞེགས་འདུལ་སྒྲི་ཙེ་ལ་ལྟེན་པ་ལྟེན་པ་ it removes evil spirits and cures swellings and carbuncles (*Med.*).

སྒྲི་ཙེ་ *Ske-tshañ* n. of an old monastery situated in the mountains behind the monastery of Sera (*Deb.* ག 13).

སྒྲི་རགས་ *ske-rags* = སྒྲི་རགས་, སྒྲི་རགས་ལྟེན་པ་ ཀ་ལྷི་ a sash; an ornament like a sash worn round the waist.

སྒྲི་གྲུག་ *skeg* རྒྱལ་མོ་ལ་ n. of a constellation: སྒྲི་གྲུག་སྒྲི་གྲུག་ *skeg-la skyeg* རྒྱལ་མོ་ལ་ལྟེན་པ་ born in the constellation of *Açleśā*. [The man born in the constellation of *Açleśā* is unfortunate, inasmuch as his birth is followed by the death of himself, his mother or father.]

སྒྲི་གྲུག་སྒྲི་གྲུག་ *skeg-tshos* paint, rouge (for the face) (*Sch.*).

སྒྲི་ལྷན་པ་ *Skeñ-luñ* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག 11).

སྒྲི་དྲུག་ *skyed-dkar* same as སྒྲི་རགས་དྲུག་, white sash.

སྒྲི་འཇིགས་ *sked-hjigs* = ད་དུ་འཇིགས་ *da-dru hjoms* n. of a medicinal drug (*Mñon.*).

སྒྲི་པ་ *sked-pa* = སྒྲི་པ་ ཀའི་ the waist: སྒྲི་ལྟེན་ *sku skyed* or སྒྲི་སྒྲི་པ་ *sked-skabs* རྒྱལ་མོ་, the hind parts below the waist; སྒྲི་པ་འཇིགས་ རྒྱལ་མོ་ waist-band. སྒྲི་སྒྲི་ *sked-so* the waists: སྒྲི་པ་འཇིགས་ སྒྲི་པ་འཇིགས་ སྒྲི་པ་འཇིགས་ སྒྲི་པ་འཇིགས་ the length of hair reaching down even to the waist (*Hbrom.* ར 35).

སྒྲི་མ་ *sked-ma*, v. སྒྲི་མ་, pomegranate (*Mñon.*).

སྒྲི་མ་ནད་ *skem-nad* consumption.

སྒྲི་མ་པ་ *skem-pa* = སྒྲི་མ་པ་ རྒྱལ་མོ་, adj. རྒྱལ་མོ་, རྒྱལ་མོ་, རྒྱལ་མོ་, vb. pf. རྒྱལ་མོ་, fut. རྒྱལ་མོ་ or རྒྱལ་མོ་པ་, imp. རྒྱལ་མོ་ *skoms*, pres. རྒྱལ་མོ་པ་ལྟེན་པ་ 1. to make dry, lean meagre; to dry up. 2. also as adj. རྒྱལ་མོ་ *skam-po* dry; dried up; meagre.

སྒྲི་མ་པ་ *skem-pa* = རྒྱལ་མོ་པ་ལྟེན་པ་ lean, thin body (*Mñon.*).

སྒྲི་མ་ལྟེན་ *Skem-byed* n. of a demon that causes drought; སྒྲི་མ་ལྟེན་ལྟེན་པ་ n. of a trouble (in the body of a person) caused by an evil spirit.

སྒྲི་མ་ལྟེན་དྲུག་པ་ *skem-byed dkar-po* the resin of the *sāl* tree, which is burnt as an incense; same as སྒྲི་མ་དྲུག་ white incense gum (*Sman.* 447.)

སྒྲི་མ་ལྟེན་མ་ *Skem-byed-ma* n. of a goddess.

སྒྲི་མ་ལྟེན་གྲུག་ *Skem-byed ga-za* = དབང་ལྷན་གྲུག་ རྒྱལ་མོ་ལྟེན་པ་ རྒྱལ་མོ་ལྟེན་པ་ an epithet of *Kumāra*, the younger son of *Mahādeva* (*Mñon.*).

སྒྲི་མ་པ་ *skems-pa* རྒྱལ་མོ་, རྒྱལ་མོ་, v. རྒྱལ་མོ་ very thin, lean.

སྒྲི་མ་པ་འཇིགས་པ་ *skems-pahi sbrebs-pa* རྒྱལ་མོ་ the hunger of emaciating disease.

སྒོ་ *sker* is sometimes written as ཀེ་ *ker*.

སྒོ་ལེབ་ཁྱུར་ *sker leb sgur* pony, sheep, and yak ; collectively cattle.

སྒོ་སྒོ་ *sko-sko* ཅིན་ཁུ་ the chin.

སྒོ་བ་ *sko-wa*, pf. བསྐོས་, fut. བསྐོ་ or བསྐོ་བར་བྱ་, to select ; also to appoint, nominate, commission, charge ; ལས་སྒོ་བ་ to appoint a person to work : གནས་ཁང་སྒོ་བའི་དགེ་སྤྱོད་བསྐོ་བར་བྱའོ། (K. du. ལ 362) should appoint a ge-long (Buddhist monk) to arrange for lodging ; ཐུལ་མར་བསྐོས་པ་ raised to the throne ; མ་བསྐོས་ལེད་ without mandate ; unbidden ; ལས་ལ་བསྐོས་པ་ destined ; appointed to the work, i.e., destined (to be a man) in consequence of his works ; རེད་ཀྱི་ལས་བསྐོས་ appointed by my destiny ; fate (*Jä.*).

སྒོ་ཙ་ *sko-tse* a mixture of the leaves of various kinds of leeks pounded and formed into balls and dried ; when used, a small portion is broken off, fried in butter, and then added to the food. This spice forms a lucrative article of commerce and is exported from Ladak to Kashmir and from Lhasa to India (*Jä.*).

སྒོ་གས་ *skog* = སྒོ་ག་པ་ or སྒོ་ག་བ་ a hard covering ; rind ; bark ; a shell : སྒོ་གས་ཅན་ *skogscan* adj., having a cover or shell (*Cs.*).

སྒོ་ང་ *skoñ*, v. ཀོང་ *koñ*.

སྒོ་ང་བ་ *skoñ-wa* ཕུར་ལ།, pf. བསྐྱངས་ *bṣkañs*, fut. བསྐྱང་ imp. སྒོ་ངས་, to fulfil ; also sbst. རེ་བ་སྒོ་ང་, to fulfil a hope : ཁ་སྒོ་ང་བ་ to fill up what is open ; to make up a deficiency : དགེ་བའི་ཁ་སྒོ་ང་ *dge-wahi kha-skoñ* to fulfil perfectly the laws of virtue. ཁ་སྒོ་ང་ or ཁ་བསྐྱངས་ also ཁ་སྒོ་ང་ signify an appendix ; supplement : ལ་ལས་དུ་ཁ་སྒོ་ང་བྱ་བ་གད་ will be described in the appendix below : ཐུགས་དམ་བསྐྱང་ཇམ་ to do a certain ceremony fully according to your

vow ; ཐུང་མའི་བསྐྱང་གས་ the ceremony to satisfy one's guardian deity by supplementing what was wanting and making amends for the same : བསྐྱང་གཏོར་ is an offering or *torma* for a deficiency : བསྐྱང་མཛོས་ offering of some representation of celestial mansions, made of coloured threads, to one's guardian deities ; བསྐྱང་གས་ offering to the gods and guardian deities.

སྒོ་ངས་ཤིག་ *skoñs-gig* = རེ་བ་སྒོ་ངས་ཤིག་ may your hope be fulfilled.

སྒོ་ན་པ་ *skon-pa* = སྒོ་ན་པ་ 1. sbst. v. སྒོ་ན་པ་. 2. vb. pf. and fut. བསྐོན་ to dress ; to clothe another person.

སྒོ་བས་ *skob* = སྒོ་བས་, སྒོ་བས་སྒྱུ་ཅན་པ་, ཐུང་ལྷན་པའི་སྒོ་བས་སྒྱུ་ཅན་པའི་རྒྱ་ (*Nag.*) signifies the coming occasion of doing some difficult work.

སྒོ་མ་ I: *skom* བེཔ་ཤ་, རྒྱུ་ལ་མཆི་ thirst ; resp. ལལ་སྒོ་མ་ *shal-skom*, བུར་བ་སྒོ་མ་གྱི་གདུང་པ་ tormented by thirst ; རྩ་དང་སྒོ་མ་ food and drink : སྒོ་མ་དུ་དྭགས་དང་ཇ་གསལ་ཅིག་ take milk (lit. "white") and tea for thirst : སྒོ་མ་དུ་ཆང་གསལ་ *skom-du chañ-gsol* take wine for thirst (*Kathañ. 115*).

སྒོ་མ་ II: the dry land (*Jä.*).

སྒོ་མ་ཁྱུར་ *skom-skyur* sour beer ; sour fermented liquor.

སྒོ་མ་དད་ *skom-dad* or སྒོ་མ་དད་ཅེ་ thirst ; མི་མགས་སྒོ་མ་ཅེ་བ་ one who is very thirsty : སྒོ་མ་འདྲོད་པ་ལ་སྒོ་མ་ བཤུ་པ་ཤུ་ལ་ཤུ་ལ་ (give) drink to the thirsty ; བུར་བ་འདྲོད་ = ཐུ་འདྲོད་ wishing for drink ; ཁ་སྒོ་མས་ mouth drying ; thirsty : སྒོ་མ་པ་དག་གི་སྒོ་མ་པ་དང་བྲལ་བར་འགྱུར་ the thirsty will be freed from their thirst.

སྒོ་མ་ནས་ *skom-nas* རྒྱུ་ལ་མཆི་ thirsty ; imp. སྒོ་མས་ཤིག་ རྒྱུ་ལ་མཆི་ become thirsty ; སྒོ་མ་བཞིན་འདུག་ བེཔ་ཤ་མཆི་ thirsty.

སྒོ་མ་ག་ *skom-cha* the flesh of a calf that died or was killed as soon as it was born,

even before it could suck milk from its mother's teat (*Sman.*).

སྒོམས་པ་ *skoms-pa* བྲིལ་པོ་ thirsty.

Syn. བུར་བ་འདྲད་ *btuñ-wa hdod*; ཅུ་འདྲད་ *chuhdod*; ཁ་སྒོམས་ *kha-skoms* (*Mñon.*).

སྒོར་ *skor* 1. class, order; appertaining to; subject; circle; body—a term often used to signify a retinue, a set of attendants, persons of one class; མདུན་སྒོར་ class of official staff; also court (*Yig. k. 37*); རྒྱ་གཞི་སྒོར་ class of husband; that which concerns a husband; ཐུང་མེད་ཀྱི་སྒོར་ class of women, about women; དེའི་སྒོར་ལ་ of that order; with respect to that; also of that subject; ཁམ་རྒྱུའི་སྒོར་ལ་ on the subject of litigation; མཚན་ཆའི་སྒོར་ the paraphernalia of worship; ས་སྒོར་ circuit, tour: བོད་བཟུགས་མཁས་བན་ས་སྒོར་དམག་རྩིས་ལ་ལྷ་ལྷན་ནས། “the Resident Amban of Tibet (started) from Lhasa on a military tour, &c.” 2. anything round, a circle; མིག་སྒོར་ eye-ball. In *W.* ལྷ་སྒོར་ hoop of bamboo (*Schtr.*); མིའི་ལྷག་སྒོར་ the (circumference) of a man's head; ཁང་ལྷག་སྒོར་ the top of a house. 3. section, division, e.g., of a book, similar to ལེན་ chapter. 4. repetition; སྒོར་ལྷབ་པ་ to repeat (*Schtr.*). 5. religious circumambulation, v. སྒོར་བ་.

Syn. རྩེ་ཆན་ *sde-tshan*, རིགས་ *rigs*, གྲས་ *gras*, དན་ *don* (*Mñon.*).

སྒོར་མཁན་ *skor-mkhan* one who goes round; སྒོར་པ་ one who turns a lathe; one who circumambulates or walks round a sacred object.

སྒོར་འགོ་ *skor-hgo*, རྩིས་ཀྱི་སྒོར་འགོ་ནམ་པ་བརྒྱད། (*Vai. kar.*) classes in astrology. There are eight heads or sections according to Indian astrology; according to Tibetan astrology there are fifteen སྒོར་འགོ་ heads of astrology, such as about kings, ministers, priests, sages, mystics, queens, &c.; also about

birth, growth, maidens, old persons, illness, husbandry, houses, service, &c.; རེ་ཆོང་བརྒྱབ་ནས་ཁོ་ཡོང་བའི་སྒོར་ཐང་། about profit in trade; ལྷན་ཐུང་བ་སྒྲིགས་ཆད་ཀྱི་སྒོར་ཐང་། profit from the compounding of medicines and drugs; རྩལ་སྒྲིགས་བརྒྱུས་འཕེལ་གྱི་སྒོར་ཐང་། interest accruing from the laying out of silver (money).

སྒོར་རྒྱལས་ *skor-rgyugs* turning the enemy; getting into his rear' (*Jä.*).

སྒོར་ཐག་ *skor-thag* the cord of a lathe.

སྒོར་ཐང་ *skor-than* price or rate; also interest on anything in kind; in grain given as loan.

སྒོར་ཐིག་ *skor-thig* a pair of compasses; སྒོར་དབྱུག་ a sling.

སྒོར་པ་ *skor-pa* or སྒོར་ར་པ་ or སྒོར་མཁན་ a turner; also one who goes on his rounds.

སྒོར་བ་ *skor-wa*, vb., pf., &c., fut. བསྒོར་, 1. to fill with; to surround, encircle, enclose, besiege; to come again and again; to revolve: ཁང་པའི་སྒོར་བའི་གྲོང་ཁྱིམ་ནི། (*A. K.*) the town that was encircled (filled) with houses: སྒོར་ཐང་ཅན་ སྒོར་ཐང་ཅན་གྱི་མི་གསུམ་ནི་ the three men of those who were surrounding them: ཡ་རྩེ་རྒྱལ་པོ་གཡལ་མས་བསྒོར་། the Chief of the *Ya-rtse* mountains is surrounded by rugged rocks: རི་རྩེ་རྒྱལ་པོ་གཡལ་ཁྱིམ་བསྒོར་ the *Ti-rtse* (*Tise*) mountain is surrounded by glaciers: ལྷ་ར་རྒྱལ་པོ་ཆབ་ཁྱིམ་བསྒོར་ the *Kyura Rgyalpo* mountain is surrounded by water (*D. R.*). 2. to traverse; ride round a thing. Also metaphorically in the religious sense: ཆོས་ཀྱི་འཕོར་ལོ་སྒོར་བ་ to preach, to propound the doctrine of Buddhism: ཆོས་ཀྱི་འཕོར་ལོ་སྒོར་བ་ to make mystic offerings (i.e., the symbolical offerings representing one's accumulated merits) to the *Tantrik* deities, and to observe the ceremonies thereof. 3. སྒོར་བ་ or གཡལ་ས་སྒོར་ བྲམ་ཞིག་ the reverential ceremony of circumambulation which consists in walking round a holy object with

one's right side towards it. This is also called ཆོས་སྐྱོར་ *chos-skor* བསྐྱོར་ཆོས་ Buddhist circumambulation. The Buddhist priests of Tibet perform this in contradistinction to བོན་སྐྱོར་, or the ceremony of the *Bon*, who reverences a sacred object by walking round it keeping it to his left. The Bon ceremony is also called གཞོན་སྐྱོར་, walking round a holy object keeping it to the left ལྷ་ཀྱ་དང་སྐྱོར་བ་བྱེད་པ་, as a specification of religious duties, to make salutation and circumambulations. ནང་སྐྱོར་ the inner pathway for circumambulating a holy place or shrine; བྱུ་སྐྱོར་ the outer passage for the above object; བར་སྐྱོར་ the middle pathway for the same; བསྐྱོར་བྱེད་ *bkor-byed* one who goes round or makes a circle or traverse. Other usages of this verb are:—མགོ་སྐྱོར་བ་ or མགོ་སྐྱོར་བྱེད་པ་ to befool, delude, deceive a person; ཁ་སྐྱོར་བ་ *kha skor-wa* to make one alter one's sentiments; to divert one from a plan, &c. བསྐྱོར་ *skor* in མ་བསྐྱོར་དགྲུ་བསྐྱོར་ signifies if all were taken into account; the circumstances or things available (*A.* 142).

Syn. རྐོར་བ་ *hkhor-wa*; ཡང་ཡང་རྐོར་བ་ *yañ-yañ hoñ-wa* (*Mñon.*).

སྐྱོར་ཆེན་ *skor-tsher* on this occasion: སྐྱོར་ཆེན་སྐྱེད་པ་ཞིག་བྱུང་། on this (present) occasion prosperity arose.

སྐྱོར་རེས་ *sko-res* = རེས་མོས་བྱེད་པ་ in courses; in rotation, one coming after another and again going back.

སྐྱོར་ལམ་ *skar-lam* a roundabout way; the way or passage round any sacred place, temple or town for pilgrims to circumambulate it; the pathway round about a monastery used for holy processions.

སྐྱོར་ཁོག་པ་ *skor-log-pa* a wrong turn: སྐྱོར་ཁོག་པ་འགྲུབ་ to walk round an object in the wrong way, keeping it to his left.

སྐྱོར་ཤིང་ *skor-çiñ* a turner's lathe or tool.

སྐྱོལ་བ་ *skol-wa* = གཏུབ་ pf. and fut. བསྐྱོལ་, to boil (vb., act., cf. བསྐྱོལ་བ་): སྐྱོལ་མི one who boils tea.

སྐོས་པ་ *skos-pa*, v. སྐོབ་ *sko-wa*.

སྐྱུ་ *skya* 1. crop; the produce of a year, i.e., ཆོ་རྟག་; ལྷ་ལྷ་མཚན་ plenteous crop: ད་ཆོ་སྐྱུ་ལྷ་མཚན་བྱུང་། this year the crop has been abundant: ད་ཆོ་སྐྱུ་འཕམ་བྱུང་། this year the crop has been unsuccessful (lit. "a loser"). 2. a paddle; also ladle. 3. wall or partition, usually བར་སྐྱུ་. 4. plain, without distinguishing colour, but see ལྷ་བ་ below: ལྷ་གས་ a plain unpainted box: ལྷ་ཆོས་ a blank book: ལྷ་ལྷ་ a plain hat without riband.

སྐྱུ་བག་ *skya-bag* greyish colour; iron-grey colour (*Jig.*).

སྐྱུ་ཀྱ་ *skya-ka* = ལྷ་ག་ magpie; in *Ld.* n. of a bird (*Cs.*).

Syn. བྱ་ཁྱ་པ་ *bya khra-wa*; མགོན་གྱི་འཕྲིན་ལྷུ་པ་ *mgron-gyi hphrin-skyel bya*; མངོན་ཤེས་ཅན་ *mñon-ces-can* (*Mñon.*).

སྐྱུ་སྐྱུ་ *skya skya* pale-white; grey colour.

སྐྱུ་ལྷ་བ་པ་ *skya rgyab-pa* to row; to ladle.

སྐྱུ་ཆེན་ *skya-chen* a superior kind of plain scarf (for presentation) (*S. kar.* 179).

སྐྱུ་ཉིལ་ *skya-ñil* zinc.

སྐྱུ་ཐ་ལེ་ *skya-tha-le* of plain white colour.

སྐྱུ་ཐུད་ *skya-thud* a kind of plain cheese made of pounded dried milk with butter but not with sugar.

སྐྱུ་ཐུད་ལེབ་ *skya-thud-leb* a kind of cheese-cake made of dried milk and butter.

སྐྱུ་ཐུས་ *skya-thum* a kind of cake or biscuit made without sugar or treacle.

སྐྱུ་ཐོས་མེ་བ་ *skya thom-me-wa* glaring white: ལྷ་ཐོས་མེ་བ་གཅིག་ལྷུ་ན་དུ་ཡོང་། at all times one of

ལྷ་ནར *skya-nar* རྩེ་ལྷ་པོ།, རྩེ་ལྷ་པོ། 1. n. of a flower, *Bignonia graveolens*. 2. brown; buff.

ལྷ་ནར་ལྷ་པོ། *skya-nar khra-bo*, also ལྷ་ནར་ལྷ་པོ། རྩེ་ལྷ་པོ།, n. of a flower; ལྷ་ནར་ལྷ་པོ། རྩེ་ལྷ་པོ། another species of *Bignonia graveolens*.

ལྷ་ནར་ལྷ་པོ། *Skya-nar-gyi bu* རྩེ་ལྷ་པོ། n. of a city in ancient India, Pātalīputra, now supposed to be Patna.

ལྷ་ནར་ལྷ་པོ། *Skya-nar ldan-ma* རྩེ་ལྷ་པོ།, also རྩེ་ལྷ་པོ། n. of a river in Ancient India; acc. to Bhavabhūti's description the river flowed by རྩེ་ལྷ་པོ། or modern Nārwar in Mālwa རྩེ་ལྷ་པོ། (ལྷ་པོ།). This latter name of the river occurs in Bhavabhūti's *Mālatīmādhava*, written early in the 8th century.

ལྷ་པོ། *skya-wa* I: 1. vb. pf. ལྷ་པོ། *bṣkya*s, fut. ལྷ་པོ། *bṣkya*, to carry; convey to a place (a quantity of stones, wood, water, &c.). 2. = ལྷ་པོ། to change place.

ལྷ་པོ། *skya-wa* II: also ལྷ་པོ། *skya-wo* རྩེ་ལྷ་པོ།, རྩེ་ལྷ་པོ། grey or whitish grey; pale-white; ལྷ་པོ། a secular personage; one clothed in no particular colour; a layman, from the grey colour of the coarse serge which is generally worn by the lay people of Tibet: ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། when (he was still) a layman, i.e., had not entered the sacred order (*A. 126*): ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། (*A. 126*) from the time I was a layman; ལྷ་པོ། light blue. ལྷ་པོ། light green; ལྷ་པོ། light red; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། tawny; light yellow; ལྷ་པོ། rice; barley without anything to eat it with; insipid miserable food; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། whiteness; faintness; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the city of Kapila; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the residence of Kapila; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the hermitage of Kapila.

ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། *skya-wa hdsin* = ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། *mñan-pa* or ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། a rower (*Mñon.*).

ལྷ་པོ། *skya-wo* = ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། pale whitish yellow.

ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། *skya-wo spyi* vulgar people; the common worldly men.

ལྷ་པོ། *skya-ma* hard and rough soil for cultivation: ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། (Jig.) as to soil, two kinds, the alluvial or soft and the hard or gravelly.

ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། *Skya-ma na-kha* n. of a vast grassy plain or common belonging to the Government of Lhasa in Ü (Central Tibet).

ལྷ་པོ། *Skya-rtsa* dry grass.

ལྷ་པོ། *skya-rtse* a layman at the top (of a row): ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the front left hand row of seats should have a layman heading it (*Jig.*).

ལྷ་པོ། *skya-ris* outline, sketch, drawing of the outlines of a picture, which is generally done with charcoal in Tibet: ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། then outlines of this kind are necessary (*A. 108.*).

ལྷ་པོ། *Skya-reñ*, also called ལྷ་པོ། ལྷ་པོ།, n. of the lake from which (the Yang-tse kiang) the River of the Golden Sands takes its rise.

ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། *skya-reñs nu-bo* ལྷ་པོ། the several stages or divisions of the dawn which are—ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the copper-red dawn; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the white dawn (the earth); ལྷ་པོ། ལྷ་པོ།, the golden or yellow dawn; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the first appearance of the dawn; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the appearance of the middle or the yellow dawn; ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། the last (stage of the) dawn.

ལྷ་པོ། *skya-lan* also ལྷ་པོ། in C. morning; twilight; dawn.

ལྷ་པོ། *skya-leb* = ལྷ་པོ། ལྷ་པོ། a rudder.

ལྷ་པོ། *Skya-señ* n. of a tree (*Jä.*); translation of the name Pāṇḍu.

སྐྱབས་ *skyabs* རྒྱལ་པོ་ protection, defence; help, assistance: གནས་སྐྱབས་ཀྱི་སྐྱབས་ protection for the place and for the occasion: མཐར་ཐུག་གནས་ཀྱི་སྐྱབས་ permanent and everlasting protection which according to the Buddhists can only be obtained from taking refuge in the three holies:—(1) Buddha who is the teacher is called སྐྱབས་རྒྱལ་པོ་ or the Refuge Master; (2) Dharma or the sacred doctrine called སྐྱབས་དངོས་, the real protection; (3) Saṅgha, the priesthood called སྐྱབས་སྐྱབས་པའི་གྲོགས་, the friend for gaining protection. Refuge in these three completely liberates one from the miseries of the world and secures the state of omniscience for the devotee: སྐྱབས་གསུམ་དུ་འགྲོ་བའི་ཚེག་གསུམ་ the three formula or expressions for seeking refuge in the three holies: (1) ཀླུ་གཤིས་ཀྱི་མཆོག་མངམ་རྒྱལ་པོ་སྐྱབས་སུ་མཆིཌ། “I come for refuge to Buddha who is the chief of the two-footed”; (2) འདྲོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་མཆོག་ཚས་ལ་སྐྱབས་སུ་མཆི། “I come for refuge to Dharma which separates from desires”; (3) ཚེགས་ཀྱི་མཆོག་དགེ་འདུན་ལ་སྐྱབས་སུ་མཆིཌ། “I come

for refuge to the priesthood, the chief of all assemblies."

ལྷན་པ་མཁོན་ *skyabs-mgon* helper; protector; deliverer. The *Kyap-gon* is the popular term for the Dalai Lama in Lhasa and for the Panchen Lama in Shigatse and throughout Tsang. It is also applied to other incarnate lamas by courtesy.

ལྷན་པ་མཁོན་ཐུག་ *skyabs-mgon sbug* original or real protector; a complementary title of the Dalai Lama: ལྷན་པ་མཁོན་ཐུག་གི་བཀའ་ཀྱུང་འདོད་པ་རྒྱུ་བཞིན་ according to the spirit of the letter of command of the Protector.

ལྷན་པ་མཁོན་རྩེ་ཤོད་ *skyabs-mgon rtse-ñod* lit. the Protector (residing on the) top (of Potala and the court) below: ལྷན་པ་མཁོན་རྩེ་ཤོད་ལ་ལོ་ལྷན་ཐོན་མ་ནང་བཞིན་ལོ་རྒྱུ་ལྷན་ཐོན་མེད་པ་འབྱུང་། "offer, without fail annually, as before, the new year's homage to the Grand Lama and his Court."

ལྷན་པ་སྒྲོན་ *skyabs-sgron* རྒྱལ་པོ་ཤེས་པ་ both protector and enlightener.

ལྷན་པ་བཙུལ་ *skyabs-bcol*, ལྷན་པ་ལྷ་དཔོན་ནམས་རང་ལེ་ལྷ་ཐོག་རིམ་ཅན་གྱི་འགོ་དཔོན་ལྷན་པ་བཙུལ་བྱ་གནས་ཡིན་པ་འདོད་པ་མངགས་བཞིན་.

ལྷན་པ་བཙུལ་ས་ *skyabs bcol-sa* the place of refuge: ལྷན་པ་བཙུལ་ས་དགོན་མཚན་གསུམ་ལས་མེད། except the three precious ones there is no place of refuge.

ལྷན་པ་འཇུག་ *skyabs-hjug* = མཁོན་འདྲིན་ a blessing; favour; taken under protection: ཡིད་སྒོན་བཞིན་འབྱུང་པའི་ལྷན་པ་འཇུག་། blessing attained in accordance with one's mental prayer (*Yig. k. 25*).

ལྷན་པ་འཇུག་ཐུབ་ *skyabs-hjug shu-wa* to ask benediction from the higher class of incarnate lamas for protection against disease, evil spirits, and other enemies, and also for a safe journey to heaven without falling into hell, &c.

ལྷན་པ་གནས་ *skyabs-gnas* the place of refuge, shelter; also of persons, helper.

ལྷན་པ་གནས་ཀྱི་ཆེན་ *skyabs-gnas rgya-chen* = མཚན་གནས་ the great object of worship or adoration (*Mñon.*).

ལྷན་པ་པ་ *skyabs-pa* = བལྷན་པ་ *b-skyabs* རྒྱལ་པོ་ protection; saved (*Zam.*).

ལྷན་པ་བྱ་ *skyabs-bya* the person who seeks refuge.

ལྷན་པ་བྱེད་ *skyabs-byed* = བསྐྱེད་པ་, རྒྱལ་པོ་ protection, defence (*Mñon.*).

ལྷན་པ་བྱེད་པ་ *skyabs byed-pa* to protect, help, save.

ལྷན་པ་ཐོས་ *skyabs-hos* རྒྱལ་པོ་ worthy of protection; also ལྷན་པ་གསུམ་ འགྲུག་པ་ the three protectors, i.e., Buddha, Dharma and Saṅgha.

ལྷན་པ་སྐྱུ་འགྲོ་བ་ *skyabs-su hgro-wa* or ལྷན་པ་འགྲོ་བ་ *skyabs hgro-wa* རྒྱལ་པོ་འགྲོ་བ་ to seek refuge; a going unto or repairing to for protection. རྒྱལ་པོ་འགྲོ་བ་ or འགྲོ་བ་ལྷན་པ་ has been defined in the Bodhicharyāvatāra as follows:—རལ་འཇུག་པ་འགྲོ་བ་ལྷན་པ་འགྲོ་བ་ལྷན་པ་འགྲོ་བ་། "I take refuge in the three gems." In the same work རྒྱལ་པོ་འགྲོ་བ་ has been substituted for it and it is found in the list of seven-fold highest modes of worship.

ལྷན་པ་སྐྱུ་འགྲོ་བ་ *skyab-sems* ལྷན་པ་སྐྱུ་འགྲོ་བ་འདི་སྐྱུ་འགྲོ་བ་ལྷན་པ་འགྲོ་བ་། the idea of seeking refuge.

སྐྱུ་ལུ་ *Skyar-phu* a place in Tibet (*Deb. 45*).

སྐྱུ་ལོག་ *skyar-gog* naked (in the dialect of Purang).

སྐྱུ་ལོག་པ་ *skyar-bcag* to bring into recollection, to bring back into memory anything that has been forgotten.

སྐྱུ་ལོ་ *skyar-po* snipe; wood-cock (*Sch.*).

སྐྱུ་ལོ་ *skyar-wa* = ལྷན་པ་ ཡང་ཡང་ ཕུན་ ཕུན་ again and again.

Syn. ལྷན་པ་འདི་ཆེན་ *skyar-wah'i tshig*; ལྷན་པ་ཆེན་ *skyor-tshig*; ལྷན་པ་ཆེན་ *zlos-tshig*; ལྷན་པ་གསུམ་

ལྷུ་མ་པ་ *gnis-gsum zlos-pa*; ལྷུ་མ་གཤམ་ *zlos-gtam* (*Mñon.*).

ལྷུ་ཐབ་ *skyar-rbab* (*Cs.*) ཤུ་ཤུ་རེ་ག་ a kind of dropsy; a greyish rheumatic swelling.

ལྷུ་མོ་ *skyar-mo* a kind of water fowl; according to *Sch.* a heron. The flesh of this fowl is antidote for a poison administered in Mongolia mixed with horse flesh (*Sman gshun*). ལྷུ་ཁ་ duck (*Cs., Sch.*); bittern, but the ལྷུ་ཁ་ of the *Lex.* is a kind of goose.

ལྷུ་ལེབ་ *skyar-leb* the sheldrake.

ལྷུ་ཡ། *skyal* ཕུ་བར་ swimming.

ལྷུ་པ་ *skyal-kha* ལྷུ་པ་ leaping; a boat.

ལྷུ་གྱིས་ལྷུ་ཡ། *skyal-gyis sgrol* ཕུ་བར་: crossing over by swimming.

ལྷུ་ཅན་ *skyal-chen* = ལྷུ་པ་ *ña-pa* fish; a fisherman (*Mñon.*).

ལྷུ་མ་ *skyas* a changing of abode or residence; ལྷུ་མ་ཅན་པ་ death: ལྷུ་མ་ཅན་པ་ནི་འདེགས་ the great change of place that uplifts, i.e., death; ལྷུ་མ་འདེགས་པ་ to change one's dwelling place; (cf. ལྷུ་པ་) ལྷུ་མ་ཅན་འདེགས་པ་ to die; vb. *skyas-pa*, pf. ལྷུ་མ་, fut. ལྷུ་མ་ or ལྷུ་མ་བར་བྱ་, to transfer, and hence to depart this life.

ལྷུ་མ་མ་ *skyas-ma* 1. ལྷུ་མ་མ་. 2. fern (in Sikkim).

ལྷུ་ *skyi* 1. interest on loan; ལྷུ་ལྷུ་ wealth accrued from interest, i.e., money-lending; according to some borrowed wealth. 2. the outward side of a skin or hide (*Cs.*).

ལྷུ་དཀར་ *skyi dkar* = ལྷུ་དཀར་པ་ the white fatty side of a skin (*Nag.*): ལྷུ་དཀར་གྱི་ཕགས་པ་ acc. to *Cs.*, dressed leather; tanned leather, sometimes hide: ལྷུ་དཀར་གྱི་ཕགས་པ་ལྷུ་ parchment.

ལྷུ་ཁུ་ *Skyi-khuñ* a place in Tibet (*Deb.* ག 34).

ལྷུ་མཁར་ལྷུ་ཁུ་ *Skyi-mkhar lha-khañ* n. of a monastery in Tsang (*Deb.* ག 12).

ལྷུ་གཤམ་ *skyi-sgam* a box, chest or trunk lined outside with dressed hide.

ལྷུ་བུམ་མ་ *skyi-bstums* anything packed or tied round with dressed hide; a skin or hide to pack with: ལྷུ་བུམ་མ་ལྷུ་ *dkroñ-rtse skyi bstums-ma*.

ལྷུ་ནག་ *Skyi-nag* or ལྷུ་ལྷུ་ནག་ *skyi-skyi na-ga* n. of a pasture land in province Tsang.

ལྷུ་ལྷུ་གཤམ་ *skyi-lpag* chamois wash-leather (*Sch.*).

ལྷུ་པ་ *skyi-wa* I: a medicinal plant (*Med.*); acc. to *Jä.* potato.

ལྷུ་པ་ II: vb. pf. ལྷུ་མ་ *bskyis*, fut. ལྷུ་མ་ *bskyi*, imp. ལྷུ་མ་ *bskyis*, to borrow, especially money or goods (cf. ལྷུ་པ་ and ལྷུ་ན་པ་ *skyin-pa*).

ལྷུ་བུ་ *skyi-buñ* cloud: ལྷུ་བུ་ལྷུ་བུ་ལྷུ་ལྷུ་ thereupon the phantom King Kong-tse departed with the clouds (*D. R.*).

ལྷུ་བུ་ *skyi-bun* prob. an itching of the skin (*Jä.*).

ལྷུ་གཤམ་ *skyt-gyha* = ལྷུ་གཤམ་ fear; dread (*Mñon.*): ལྷུ་གཤམ་པ་ *skyi gyah-wa* to shiver, tremble with fear (*Cs.*); to be struck with panic.

ལྷུ་ག་ *skyi ga* outward and inward side of a hide (*Jä.*); according to *Sch.* the anus.

ལྷུ་གཤམ་ *sgyig-pa* or ལྷུ་གཤམ་ *skyigs-pa* also ལྷུ་གཤམ་ *skyigs-bu* vulgo. ལྷུ་གཤམ་ *i-khug* ལྷུ་གཤམ་ hicough; yex; also a sob: ལྷུ་གཤམ་ལྷུ་གཤམ་ལྷུ་གཤམ་ “coughing by those who eat the berry (gyer-ma)” (*Nag.*); ལྷུ་གཤམ་ལྷུ་གཤམ་ *skyigs-bu brtseg-par* to keep on sobbing.

མྱེད་ཁབ *skyin-khab* in Hindi *Kiñkab*, embroidery inlaid with gold and silk manufactured both in India and China.

མྱེད་མེར *skyen ser* eagle; vulture (*Jä.*).

མྱེད་ས *skyins* occurs in the passage རག་པས་ཡང་མྱེད་ས་བཞིན་ལོག་གི་མུང་ (*D. R.*).

མྱེད་གྲོང་ *Skyid-groñ* n. of a well-known town in Southern Tib., near sources of the Ganduk on Nepal border, commonly called Kirong : མྱེད་གྲོང་གི་རི་བོད་པ་འབར་ལ་སྒོམ་དུ་བྱོན་པ་ལས། having come to meditate on the mountains of Kirong between Tibet and Nepal (*Mil.*).

མྱེད་མུ *skyid glu* song of joy; a merry song.

མྱེད་མགོ *skyid mgo* beginning of happiness.

མྱེད་ཅུ *Skyid-chu* "the river of happiness," n. of northern tributary of the great Yeru Tsangpo or Brahmaputra River, on which tributary Lhasa is situated.

མྱེད་ཅེས *skyid-heś* comfortable : རེད་ནམས་མྱེད་ཅེས་པ་ *hed-rnamś skyid cheś-pa* we have been comfortable (*A. 129*).

མྱེད་ཐབས *skyid-thabs* comforts; mode of comfortable living : བུ་དེ་བདེ་ཐབས་མྱེད་ཐབས་འཇམ་ཐབས་ཁོ་ན་ལ་ *bu-de bde-thabs skyid-thabs hjam-thabs kho-na-la* the son only sought for opportunities of happiness and comfort.

མྱེད་དར *skyid-dar* a silk scarf presented to the bride at the time of marriage as a token of prosperity.

མྱེད་ལྷེ་ཉི་མ་མགོན་ *Skyid-lde ñi-ma-mgon* n. of a King of Tibet : མྱེད་ལྷེ་ཉི་མ་མགོན་འདི་མངའ་རིས་སུ་ཕེབས་ཀྱིས་སྤྱིད་བཟུང་། this Kyi-de Nima-gon came into Ngari and seized the kingdom (*Loñ.*).

མྱེད་ཕྱག *skyid-sdug* good and ill-luck, happiness and misery; one's general

circumstances : མྱེད་ཕྱག་ཅི་བྱུང་ཀྱང་། whatever circumstances may happen : མྱེད་ཕྱག་བསྐྱེ་བ་ pleasure and pain intermingled.

མྱེད་པ *skyid-pa* or **མྱེད་པོ** *skyd-po* sbst. རུལ་, སྐྱིད་, རྩེད་ happiness; adj. རུལ་ཁོང་ happy : མྱེད་པོ་འདོད་ན་གཅིག་པོར་མཛད་ *skyid-po hdod-na gcig-por sdod* if you wish to be happy, live alone, i.e., be a celibate (*Lo. 27*).

མྱེད་ཟིང་ཇེ *skyid zin-he* = **མྱེད་སྟོང་ཇེ** *skyi ston-he* always happy; uninterrupted happiness : མྱེད་ཟིང་ཟིང་བྱེད་པ་ *skyid zin-zin byed-pa* to be continuously happy.

མྱེད་ཤོད *Skyid-ṣod* the district including the tracts in the lower valley of the river *Kyi*; the central district of རྩམ་ or Ü, the province of which Lhasa is the chief city.

མྱེད་ལྷན་ *skyi-lhan* signifies མྱེད་པོ་ལ་འགོ་བར་ *skyi-po-la hgro-war*, to be prosperous; happy (*Lo.*).

མྱེད་ *skyin* the Tibetan ibex, *Capra saken* : བྱི་ཅུང་མྱེད་ཀྱི་རལ་ཀ་ཅན་གསེར་གྱི་རལ་གྱི་ རྩག་པ་གཅིག་ *khyehu chuñ-skyin-gyi ral-ka-can gser-gyi ral-gri thogs-pa gcig* (*D. R.*) a little boy who had the horns of an ibex holding a golden sword. In Ladak the female ibex is differentiated as ལྷན་མོ་.

+ **མྱེད་གོར་** *skyin-gor* or **མྱེད་མགོ** *skyin-mgo* a lizard (*Lex.*); also called གངས་ལྷན་ snow-frog.

མྱེད་པང་ *skyin-thañ* = མེར་བ་ *ser-wa* hail and sleet (*Sch.*).

མྱེད་པ *skyin-pa* 1. sbst. a loan; money borrowed irrespective of interest; རྩར་བཞུགས་པའི་མྱེད་པ་ loan producing interest : ར་ལ་འདི་མྱེད་ དུ་འཇམ་ *ñā-la hdi skyin-du htshal* grant me this as a loan; མྱེད་པ་སྤྱོད་པ་ *skyin-pa sprod-pa* or མྱེད་པ་འཇམ་པ་ *skyin-pa hjal-wa* to pay back or return a loan; རྩར་མྱེད་ *nor-skyin* a

≡≡≡

loan of money or goods ; གོས་སྐྱིན *gos-skyin* a loan of clothes ; ཀྱིན་པ་ལེན་པ་ *skyin-pa len-pa* to take on credit. 2. vb. pf. བསྐྱིན་ *b̥skyin* to borrow.

སྐྱིན་པོ་ *skyin-po* chiefly colloq. resp. ཀར་སྐྱིན་ *kar-skyin* a loan ; a thing borrowed ; money advanced without interest (*Ja.*).

སྐྱིན་མི་ *skyin-mi* acc. to *Schr.* a debtor.

སྐྱིན་ཆེན་ *skyin-tshab* a debt ; any thing paid as equivalent of thing taken on loan. In *C.* signifies same as ཆེན་, the pledge for loan.

སྐྱིབས་ *skyibs* a place giving shelter (either in a rock, under a tree, roof or cavern) : བྲག་གྲུག་གྲུག་གི་ཕྱོག་ཀྱི་ཁ་བུ་ནམས་བཟང་པོས་བྲག་རི་མཐོང་སྐྱིབས་ཞེས་པ་སྐྱབས་པའི་རྒྱུ། རེ་ལ་བྱ་སྐྱིབས་ཟེར་ be- cause birds dwell in the hollow of an over- hanging rock, such rock known as *skyibs* is termed "bird-shelter" for the reason that it affords protection (*Nag.*) : བྲག་སྐྱིབས་ *brag-skyibs* a sheltering place under an overhanging rock or a projecting roof : བཀའ་སྐྱིབས་ *bkah-skyibs* a covered terrace or small portico before a house : ཆར་སྐྱིབ་ *char-skyib* shelter from rain.

སྐྱིམ་ *skyim* dressed leather painted red or in other colours, japanned or var- nished leather.

སྐྱིལ་ཀྲུང་ *skyil-kruñ* (*kil-tuñ*) the posture of sitting cross-legged serenely without moving the limbs ; སྐྱིལ་ཀྲུང་བྱེད་པ་ *skyil-kruñ byed-pa* བཀྲུན་པ་ to take a particular kind of posture practised by ascetics in medi- tation ; སྐྱིལ་མོ་ཀྲུང་གི་འདུག་པ་ *skyil-mo kruñ-gi hdug-pa* or བཟུགས་པ་ *b̥shugs-pa* to sit in a cross-legged posture ; སེམས་དཔའི་སྐྱིལ་ཀྲུང་ *sem- d̥pahi skyil-kruñ* the mental concentration, or the posture of sitting perfectly still, of a

Bodhisattva : རྡོ་རྗེ་སྐྱིལ་ཀྲུང་ *rdo-rje skyil-kruñ* བཟུགས་པ་ the posture of sitting perfectly still without moving the body ; the un- changeable posture of sitting cross-legged ; རྡོ་གསུམ་པའི་སྐྱིལ་ཀྲུང་ *rdsoḡs-pahi skyil-kruñ* the posture of perfection, i.e., of a Buddha.

སྐྱིལ་ལ་བ་ *skyil-wa*, pf. བསྐྱིལ་པ་ *b̥skyil-pa* or བསྐྱིལ་ནི་ *b̥skyil-to*, fut. བསྐྱིལ་བར་བྱ་ *b̥skyil-war bya* or *b̥skyil* 1. to pen up, shut up ; to dam up a river ; ཆུ་སྐྱིལ་ལ་ *chu skyil-wa* to bank up water ; ཆུ་རྒྱུ་འདུ་སྐྱིལ་ལ་ *chu rdsiñ-du skyil-wa* to collect water in a pond ; ཆུ་རྒྱུ་འདུར་སྐྱིལ་ལ་ *chu rjiñ-bur skyil-wa* to collect water for a pond. When the water collects itself into a pool or tank it is called ཆུ་འཁྱིལ་ལ་ *chu hkhyil-wa* : རྒྱག་མེད་བདུན་རྩའི་བདུང་བ་མཚོ་ལྷོར་ བསྐྱིལ་ *zag-med bdud-rtsiñi btuñ-wa mtsho- ltar b̥skyil* the exhaustless drink of ambrosia stands collected like a sea. [2. to bend, esp. the legs when sitting on the ground after Oriental fashion ; also to bend in another's leg by a kick from behind ; to bend the bow (*Jä.*)].

སྐྱིལ་མོ་ཀྲུང་ *skyil-mo kruñ* = འདུག་ཀྲུང་ posture of sitting ; it is same as རྡོ་རྗེ་སྐྱིལ་ཀྲུང་ *rdo-rje skyil-kruñ* (*Mñon.*).

སྐྱུ་གང་ *kyu-gañ* 1. acc. to *Sch.* a gulp ; draught. 2. dough made of flour with tea : སྐྱུ་གང་གི་རྩ་མ་པའི་ཐུགས་རྩ་བའི་དུས་ཐུགས་ཀྱིས་ ཀོང་ཀོང་སྐྱུགས་འདུ་བ་བཅོས་ནས་མར་ཁུ་གཙམ་བྱེད་ཀྱི་མིང་། (*Nag.*) at the time of eating pap of barley flour the dough becomes formed like a hollow bowl and the name of the rounded buttery lump is *kyu-gang* : ལམ་དུ་རྩ་མའི་ཐུགས་ རྩ་མ་མར་ཁུ་བཅའ་བྱེ། སྐྱུ་གང་བཅོས་ནི་ on a journey when eating barley flour mixed with butter and boiled tea the dough so made (*Lo.*).

སྐྱུ་ར་སྒྲ་ *Skyu-ra-sgañ* one of the six districts of ཁམས་ *Khams* designated under the name of སྒྲ་རྩལ། The six *Sgañ* are the

following:—(1) མུ་ར་སྒང་ *Skyu-ra Sgañ*, (2) རབ་སྒང་ *Rab-Sgañ*, (3) སྒོ་འབྲེང་སྒང་ *Spo-hbor Sgañ*, (4) དམར་ཁམས་སྒང་ *Dmar-Khams Sgañ*, (5) ཅ་སྒང་ *Tsha-Sgañ*, (6) ཟལ་མོ་སྒང་ *Zal-mo Sgañ*.

མུ་རུ I: *skyu-ru* a kind of medicinal fruit called མུ་ར་ལུན་ *skyer-çun*.

མུ་རུ II: *skyu-ru* in Sikk. and མུ་ར་མོ་ *skyr-mo* in Lhasa, signify a sour liquid or vinegar (*Jä.*).

མུ་རུ་ར་ *skyu-ru-ra* རབ་སྒང་, རབ་སྒང་ 1. n. of a sour fruit said to cure the diseases of phlegm, bile and blood. 2. *Jä.* in his Dict. says: "In later times the word seems to have been used also for the olive, and *skyu-ru çin*, the olive tree, which in Sikkim is called *kha skyr-pohi çin*."

Syn. རྒྱལ་འབྲས་ *rgyal-hbras*; ཤི་བྱེད་ *shi-byed*; བཅུད་ལྗེ་པ་ *bhud lña-pa*; ལང་ཚེ་བཅུན་བྱེད་ *lañ-tsho brtan-byed*; ར་ཚེད་གནས་ *na-tshod-gnas*; དཔལ་ལྗན་ *dpal-ldan*; བཅུད་གནས་ *bhud-gnas*; མ་མ་ *ma-ma* (*Mñon.*).

མུ་རུམ་ *skyu-rum* = ཚེད་མའི་མིང་ *tshod-mahi miñ* (*Nag.*) 1. n. of a kind of table vegetable. 2. condiment; sauce; pickle (*Cs.*). According to others, at least in *W.*, only the resp. word for སྒྲགས་ *spags*: (*Jä.*) མུ་རུམ་ རྩོར་བ་ to prepare sauce, &c.; གཞི་མུ་རུམ་ sauce made of vinegar for meat; ཚེད་མའི་མུ་རུམ་ sauce made of vegetable or pot-herbs.

སྒྲག་པ་ *skyug-pa*, pf. སྒྲགས་ *skrugs* 1. བཟྱེད་ to vomit, eject, e.g., blood; སྒྲགས་ཏུ་ འཇུག་པ་ *skyug-te hjug-pa* to cause to vomit; སྒྲག་པ་དྲེན་པ་ *skyug-pa dren-pa* to excite vomiting; རན་སྒྲགས་ *ñan-skyugs* vomit (it is the food of certain demons, and being boiled in it is one of the punishments of hell) (*Jä.*) 2. to lose colour; to stain.

སྒྲག་ཏེས་པ་ *skyug ñes-pa* འཇུག་ that cannot be taken or eaten.

སྒྲག་ལྗན་ *skyug-ldad* rumination; chewing the cud; acc. to *Sch.* eructation: སྒྲག་ལྗན་ བྱེད་པ་ རེ་མེད་ལྟར་ to chew the cud as cattle.

སྒྲག་བྲོ་བ་ *skyug bro-wa* (*kyug-to-wa*) or སྒྲག་ལོག་ = རེ་མེད་པ་ nausea (*Mñon.*); also what is repulsive to taste or sight or smell; causing nausea; སྒྲག་བྲོ་བའི་ནད་ the disease of nausea; སྒྲག་བྲོ་བས་ from disgust (to eat anything); སྒྲག་བྲོ་ *skyug-bro* in *C.* shameful; impure with regard to religion (*Jä.*).

སྒྲག་སྒྲན་ *skyug-smān* = སྒྲག་བྱེད་ an emetic; a medicine causing to vomit.

སྒྲག་ལོག་པ་ *skyug log-pa* (*Sch.*) to feel disgust, v. སྒྲག་བྲོ་བ་ *skyug bro-wa*.

སྒྲགས་པོ་ *skyugs-po* = གསལ་པ་ *gsal-wa* 1. clear; 2. n. of a bird the bill of which is of coral colour.

Syn. བྱ་རུའི་མཆུ་ཅན་ *byu-ruhi mchu-can*; ལུ་ལ་ རན་འབྲེད་ *yul-ñan hbod*; གྲུང་རེག་མོ་ *grañ-reg pho-ña* (*Mñon.*).

སྒྲུང་བ་ *skyuñ-wa*, pf. བསྒྲུངས་པ་ *bṣkyuñs-pa*, fut. བསྒྲུང་ *bṣkyuñ*, imp. སྒྲུངས་ *skauñs*, to diminish or reduce; བསྒྲུམ་པ་ *bṣkum-pa* or also འབྲི་བ་ *hbri-wa*, རྒྱུང་དུ་བྱང་བ་ *ñuñ-du btañ-wa*; སྒྲུངས་ *skyuñs* reduced; subdued: བསྒྲུངས་ *bṣkyuñs* ར་ལྟལ་བསྒྲུངས་ནས་ལྟལ་འདུག་པ་ན་ (*A. 10*) "he was seated on his cushion after his pride was subdued." Acc. to *Jä.* in *C.* *skyuñ-wa*, to leave behind; to lay aside, e.g., a task.

+ སྒྲུད་པ་ *skyud-pa* to forget, resp. ཐུགས་བརྗེད་མོར་བ་ *thugs brjed çor-wa* forgetfulness; acc. to *Jä.* to leave off: བསྒྲུད་པ་ *bṣkyud-pa* (*Zam. 10*). Acc. to *Sch.* to communicate; to swallow.

།

ལྷན་པ I: *skyur-wa*, vb. pf. and fut. བལྷན་ *bṣkyur* to throw, to cast; to leave off; རྒྱལ་ཏུ་ལྷན་ *rgyab-tu skyur* རྩམས་པུ་ལྷན་, to cast behind; རིང་ཏུ་ལྷན་པ་ *riñ-tu skyur-wa*, to throw at a distance: ལྷན་པ་བཟུང་ནས་མཁའ་ལ་ བལྷན་ནས་ *lhuñ-bzed nam-mkhah-la bṣkyur-naṣ* having flung his mendicant's platter towards the sky; རྩམས་ལྷན་པ་ *chu-la skyur-wa*, to throw into the water. ལྷན་ *skyur* also implies བཟང་ *btañ*, to mix; throw; pour out; to throw away; throw down a stone, a corpse, &c.: བདག་ཆང་འབྲུང་རྒྱུ་ལྷན་པ་ཡིན་ *bdag chañ hthuh-rgyu skyur bshag-pa yin* I have left off drinking beer. ལུད་པ་ལྷན་པ་ *lud-pa skyur-wa* to eject a phlegm; to throw off a rider; to give up, abandon a work; to forsake a friend; to abort (*A.* 155.).

ལྷན་པ་ *skyur-pa* བཟའ་ bleached; bleaching: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ like the moon bleached, or white like the moon. ལྷན་པ་ *skyur-po* རྩམས་ acid; sour.

ལྷན་པ་ *skyur-khu* 1. a sour soup; sour juice. 2. རང་ལྷན་ *rañ-skyur* vinegar (in Sikkim "*skyur-ru*," in Lahoul "*skyur-mo*").

ལྷན་གོང་ *skyur-goñ*, also ལྷན་དང་ *skyur-dad*, same as ལྷན་འོང་ *skyur-ñon*. ལྷན་ *skyur* signifies "thrown" and གོང་ *goñ* over; hence one over-powered by wine; a drunkard: ལྷན་གོང་ཆེ་བ་ལ་བཟུང་མེད་ལ་དགའ་བ་ one who is over-powered by wine delights in women: མི་ལྷན་གོང་ཅན་ལ་ཆགས་སྒྲོ་ཡོད་ a tipsy man is contemptible: མི་ནག་ཆང་གིས་སྒྲོན་ལྷན་པ་འགོང་འཆར་ if a layman is intoxicated with beer, drunken noisiness arises (*Rdsa.* 11).

ལྷན་འོང་ *skyur-ñom* or ལྷན་དང་ *skyur-dad* = ཆང་མང་པོ་འབྲུང་དགོས་ necessity (by habit) to drink; passion for drinking.

ལྷན་ཅན་ *skyur-can* powerful; spirited.

ལྷན་འཇུག་པ་ *skyur-hjug-pa* to leaven to turn sour; to take a sour taste; ལྷན་པ་ *kha-skyur-po* or ལྷན་པ་ *kha-ṣa skyur-po* olive (*Jä.*).

ལྷན་ཏུམ་ *skyur-tum* རྩམས་ a condiment; sauce; རྩམས་པོ་ *ṣa* a sour vegetable curry.

ལྷན་པ II: རྩམས་, རྩམས་ adj. sour, acid; more frequently ལྷན་པ་ *skyur-po* also ལྷན་མ་ *skyur-mo*. Also sbst. sourness.

ལྷན་པོ་གསུམ་ *skyur-byed gsum* = འབྲུང་བྱ་གསུམ་ *hbras-bu gsum* the three sour medicinal fruits; also called ལྷན་པོ་གསུམ་ *kun dañ mthun-pahi skyur-byed gsum* "the three myrobolan which agree with all" and are:—(1) འ་རུ་ *a-ru*, (2) བ་རུ་ *ba-ru*, (3) ལྷན་པོ་ *skyu-ru* (*Sman.* 447).

ལྷན་མ་ *skyur-ma* abortion; in *W.* རྩམས་ *chu-skyur*, ལྷན་པོ་ *gyañ skyur*, capital punishment in Tibet, when the delinquent, with a weight fastened to his neck, is thrown from a rock into a river (*Jä.*).

ལྷན་མ་ *skyur-mo* leaf of the *Elā* plant; *Elettaria cardamomum*, v. ལྷན་མ་འབྲུང་ (*Mñon.*).

ལྷན་རྩི་ *skyur-rtsi* = ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *ṣiñ-ka pad-tha* a kind of lemon (*Mñon.*).

ལྷན་རྩི་ཆུང་ *rskyur-rtsi chuñ* ལྷན་པོ་ the smaller species of orange.

ལྷན་རྩི་ཆེན་པོ་ *skyur-rtsi chen-po* ལྷན་པོ་ n. of a kind of lemon.

Syn. ལྷན་རྩི་ *so-rtsi*; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *legs-hdsin*; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rab-gnaṣ me-tog*; ལྷན་པོ་ *ñiñ-rje*; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *gso-dgah-byed*; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rnam-par-mdseṣ* (*Mñon.*).

ལྷན་ལྷན་ *skyur-ṣiñ* = ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rag-chuñ ṣiñ* n. of a plant (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ *skyur*, acc. to *Sch.* ལྷན་པོ་ *skyur* *thog-pa* altogether: ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *skyur-su klog-pa* to pronounce jointly, viz., two consonants without a vowel between them (*Jä.*).

ཀློང་ *skye*, v. ཀློང་ *skyed*, and ཀློང་པ་ *skye-wa*.

ཀློང་དགུ་ *skye-dgu* = ཀློང་པ་ཀློང་ *skye-bo kun* རྒྱལ་འཕགས་ཀློང་པ་ all beings. This word is sometimes written as ཀློང་རྒྱལ་ *skye-rgu*. དགུ་ *dgu* "nine," in the word ཀློང་དགུ་ *skye-dgu* signifies many: ཀློང་དགུ་མ་རུ་པ་ *skye-dgu maruñ-wa* or ཀློང་དགུ་མ་རུ་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ *skye dgu-ma ruñ-wa hi bṣam-pa* can wicked and vicious animals or sensate beings (*K. du.* བླ་ 453).

ཀློང་དགུ་འཇིག་རྟེན་པ་ *skye-dgu hi bḍag-po* = སྐར་མ་སྐར་མ་ *skar-ma snar-ma* རོ་ཤི་ལོ་འཇིག་རྟེན་པ་ 1. n. of the fourth constellation (*Mñon.*). 2. རྩེ་མཚན་པ་ the god Brahmā of the Hindus (*Mñon.*).

ཀློང་དགུ་འཇིག་རྟེན་པ་ *Skye-dgu hi bḍag-mo*, མཇཱ་མཇཱ་མཇཱ་ the step-mother and first governess of Buddha; also a name of the goddess Paldan Lhamo.

ཀློང་འགྲོ་ *skye-hgro* = འགྲོ་པ་ *hgro-wa* འགྲོ་པ་ beings or moving beings; also ཀློང་པ་ *skye-bo* human being (*Mñon.*).

ཀློང་འགྲོ་ཡོང་པ་ཀློང་འགྲོ་ཡོང་པ་ *skye-hgro yonñs-kyi mdog-gsal* = རྩེ་མཚན་ honey (*Sman.* 73).

ཀློང་རྩེ་ *skye-rgas*, contraction of ཀློང་པ་དང་ཀློང་པ་ *skye-wa dan rga-was*, by birth and old age, i.e., death.

ཀློང་མོ་ *skye-sgo* 1. entrance to rebirth, viz., to one of the six regions of birth: ཀློང་མོ་གཙོ་པ་ *skye-sgo gcod-pa* to prevent birth, to lock it up 2. face: ཀློང་མོ་ལྔ་པ་ *skye-sgo legs-pa* a handsome face; ཀློང་མོ་ལྔ་པ་ *skye-sgo shan-pa* an ugly face; also ཀློང་མོ་ལྔ་པ་ *kha-sgo skye-hbras legs-pa* is said for having a handsome exterior

ཀློང་མོ་ *skye-ñan*, མཇཱ་མཇཱ་མཇཱ་ lit. "a bad man," but also a dwarf.

ཀློང་མཚན་ *skye-mched* I: = དཔལ་པ་ རྒྱལ་འཕགས་ the sources and places of origin of the senses.

Of these there are four:—(1) རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ *nam mkhah mthah yas skye-mched* རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ a world as infinite as the sky; (2) རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ *rnam-ces mthah yas skye-mched* རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ a world as formless as consciousness; (3) རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ *ci-yañ med-pa hi skye-mched* རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ a world as unlimited as void; (4) རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ *hdu-ces-med hdu-ces-med miñ skye-mched* རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ a world where there is neither consciousness nor unconsciousness.

ཀློང་མཚན་ II: the inner and outward organs of sense.

ཀློང་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་ *skye-mched mu-bshi* is said to mean རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་མཚན་པ་, n. of the world.

ཀློང་མཚན་པ་ *skye-hchi med-pa* without birth or death; eternal.

ཀློང་གནས་ *skye-gnas* 1. birth-place; station or locality of a plant; also = མོ་དབང་ རྩེ་མཚན་ the female generative organ. 2. རྩེ་མཚན་པ་ the state or sphere of birth or rebirth; རྩེ་མཚན་པ་ *byol-soñ-gi skye-wa* the being born as an animal; རྩེ་མཚན་པ་ *skye-wa, bshi* or རྩེ་མཚན་པ་ *skye-gnas bshi* the four states or ways of being born.

ཀློང་གནས་མཚན་པ་ *skye-gnas mtshuñs-pa* = རྩེ་མཚན་ *miñ-sriñ* brother and sister (*Mñon.*).

ཀློང་པ་ I: *skye-wa* pf. *skyes* to be born: རྩེ་མཚན་པ་ཀློང་པ་ *ña-la bu skyes-pa yin* I have given birth to a son, or to me a son has been born. རྩེ་མཚན་པ་ *mñal skyes* or རྩེ་མཚན་པ་ *mñal-nas skye-wa* རྩེ་མཚན་པ་ viviparous; born of the womb. རྩེ་མཚན་པ་ *sgoñ skyes* or རྩེ་མཚན་པ་ *sgo ña-las skye-wa* རྩེ་མཚན་པ་ born out of an egg or oviparous; རྩེ་མཚན་པ་ *drod-gcer skyes* རྩེ་མཚན་པ་ moisture-sprung; born out of heat and humidity; རྩེ་མཚན་པ་ *rdus-skyes* རྩེ་མཚན་པ་ apparitional; born in a supernatural way like the gods who,

ཀློང་བ་བདུན *skye-wa bdun* seven periods of life.

ཀློང་བ་འདི་ལ *skye-wa hdi-la* in this my present period of life.

ཀློང་ལྔ *skye-ltan* = རེ་མས་ཅན་ *semṣ-can* animated beings (*Mñon.*).

ཀློང་ལུམ *skye-ltum* a plantain (in Zayul) (*Snd. Hbk.*).

ཀློང་བ་སྤྲེལ *skye-wa spel* = རྒྱུག་པ་ *hkhriḡ-pa* to copulate.

Syn. དགའ་མགུར་ལྟོད་ *dgah-mgur spyod*; ཆགས་ལྟོད་ *chags-spyod*; འདོད་ལྟོད་ *hdod-log spyod*; དབང་པོ་གཉིས་ལྟོད་ *dwañ-po gñis sbyor*; ལྟོག་གཤེས་ *log-gyem*; གསལ་ལྟོད་ *gsal-spyod*; མི་ཚངས་ལྟོད་ *mi-tshañs spyod* (*Mñon.*).

ཀློང་བྱི་མ *skye-wa phyi-ma* = ཆོ་བྱི་མ་ *tshe phyi-ma* future birth or existence.

ཀློང་བ་ཐུ་མོ *skye-wa phra-mo* = འབྲུ་ཐུ་མོ་ an animalculæ; also a small grain (*Mñon.*).

ཀློང་བ་གཞན་ *skye-wa gshan* འདྲམ་འཕྲུག་ a future or previous birth.

ཀློང་བ་རིག་པ་ *skye-wa rig-pa* inherited intelligence: རམས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བ་ལྟར་གསལ་པས་ཀློང་བ་རིག་པ་ *khamṣ thams-cad hbyuñ-wa lñar ces-paṣ skye-wa rig-pa* that all the elements from which we spring are known to be five is hereditary knowledge.

ཀློང་བའི་ཆ་ཅན་ *skye-waḥi cha-can* = རྩི་ a dog.

Syn. རྩི་རྩེའི་མཆུག་མ་ *rdo-rjeḥi mjug-ma*; རེ་ལེའི་རིག་པ་ *señ-geḥi rigs*; གྲོལ་གྱི་གཅན་གཞན་ *groñg-gi gcan-gzan* (*Mñon.*).

ཀློང་བའི་ལམ་རྟེན་ *skye-waḥi lam-ster* = མ་ *ma* mother (*Mñon.*).

ཀློང་བ་མཐོ་ *skye-waṣ mtho* = རྒྱལ་པ་ *skyes-pa* of high birth; man.

ཀློང་བ་འཕྲོ་བ་ *skye-waṣ hthob* འཕྲུག་འཕྲུག་འཕྲུག་འཕྲུག་ or འཕྲུག་འཕྲུག་ inheritance; heritage.

ཀློང་བོ་ *skye-bo* 1. a general name for all living creatures: མི་ལ་མཉམས་པ་ཀློང་བོ་ *mi la-sogs-pa skye-bo* man and other living beings. 2. people; mankind; འཕྲུག་པ་ཅས་ཀློང་བོ་ *hphrul bcas skye-bo* infatuated men; ཀློང་བོ་མཉམས་པ་གཞན་ *skye-bo mkhas-pa gshan rnamṣ* other intellectual people; ཀློང་བོ་མང་པོའི་ཡིད་དུ་ཐོང་བ་ *skye-bo mañ-pohi yid-du hoñ-wa* beloved by many; མི་ནག་ཀློང་བོ་ *mi-nag skye-bo* laymen (on account of the dimness of their religious knowledge); མོ་མོ་ཀློང་བོ་ *so-so skye-bo* ཕྱུག་པ་ཀློང་བོ་ the lower clergy, common monks, but also simple laymen if they are not quite without religious knowledge; not of saintly origin; not an incarnate Lama; ཀློང་བོ་ཐམས་ཅད་ལ་ཡན་པོ་ *skye-bo thams-cad la phan-yon* སྐུ་མཉམས་པ་ཡན་པོ་ useful to all; of public utility.

Syn. ཀློང་བོ་ *skye-hgro.*

ཀློང་བོ་བཞུགས་པ་ *skye-bo bkres-pa* hungry person: རྒྱལ་པོ་ལ་འཕྲུག་པ་ཀློང་བོ་ *skye-bo bkres-pa* the people residing in that country (or continent) are (always) hungry (*K. d. 143*).

ཀློང་བོ་རན་པ་ *skye-bo ñan-pa* རྒྱལ་པོ་ a charlatan; a knave: ཀློང་བོ་རན་པ་འཕྲུག་པ་ལྟེན་པ་ *skye-bo ñan dan hgrogṣ-pa-yiṣ*, *skye-bo dam-pa rlag-par byed* by friendship with a bad man a holy man is spoiled (*Cāñ.*).

ཀློང་བོ་དམ་པ་ *skye-bo dam-pa* རུ་མཉམས་པ་ a good or holy man; an incarnate being.

ཀློང་བོ་གནས་པ་ *skye-bo gnaṣ-pa* བའ་མ་ a place of habitation.

ཀློང་བོ་ཡལ་པོ་ཆེན་པོ་ཡན་པ་ *skye-bo phal-po-cheḥi phan-pa* མཉམས་པ་ཡན་པོ་ཡན་པོ་ of good or use to the general public.

མུ་བོ་ཆད་པ་ནི *skye-bo tshan-po-che* a large number of men; a crowd; ཆད་པ་ *tshan-po* implying a large number.

སྐྱེ་བོ་གསོ་ཐེག *skye-bo gso-thig* n. of a treatise on ethics by Nāgārjuna (*Tan d. bo* 176).

མུ་བོའི་གཏམ་ *skyu-bohi gtam* जनवाद, जनोक्ति
popular talk ; rumour.

མུ་བོ་འོ་གཤམ་ *skye-bohi tshog* जनता assem-
bly ; a crowd.

སྐྱེ་བོའི་ཚོགས་ཅན་ *skye-bohi tshog-can* = བླ་མ་ལོ་རྒྱུ་
 མའི་གཙོ་མོ་ *smad-htshoñ mahi gtso-mo* queen of
 the harlots (*Mñon.*).

རྩེ་བོས་བསྐྱར་མ་ *skye-bos bskur-ma*, v. རྩེ་བོ་མེད་པ་
 མེད་གཙོ་མ་ *smad-htshoñ mahi gtso-mo*
 (*Mñon.*).

ལྷོ་པོ་ས་དཔེན་པ་ *skye-bos dwen-pa* a solitary
man.

ལྷ་མེད་བཅོན་ས་ཟེན་པ་ *skye-med btsan-sa zin-pa*
 attained to an exalted state of existence
 from which there is no rebirth.

ལྷོ་མོངས་ *skye-rmon*s = ལྷོ་མ་བུ་མོངས་པ་ *skye-bu rmon*s-pa a stupid man; one who is sunk in pleasures or sordid acts.

མུ་མེ *skye-tshe* राजिका mustard; མུ་མེ་
 རྩུ *skye-tshehi hbru* राजिका तण्डुल mustard
 grain.

𑖦𑖻𑖪 *skye-zla* (*keh-dā*) the month or the particular phase of the moon in which one is born (*Ya-sel. 11*).

ཐྱེ་རགས *skye-rags*, v. རྒྱེ་རགས for *skc-rags*, girdle. The term in *Mil.* book, *skye-rags-kyi ras hdi*, seems an inversion of the intended order of the words.

ལྷ་མོ་ *skye-çin* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sdon rkañ slob*
a tree with a huge trunk.

རྩུ་སེར་གྱི་རྒྱུད་ *skye-ser-gyi rluñ* the cold
 north wind called *skyeñ-ser rluñ* in Mil.:
 བྱང་རྩུ་སེར་གྱི་རྒྱུད་པོ་མ་རྒྱལ་ན་, ལྗོངས་མཐོང་ན་ཀྱང་གྱི་ནགས་མི་འགུལ་
byañ skye-ser-gyi rluñ-po ma, rgyab-na
lho-ru tsan-dan-gyi-nags mi-hgul if the
 north wind does not blow, the sandal
 trees in the south do not move.

ཀླུ་སྤྱིང་མ་བོན་ *skye-srid sa-bon* = མ་པོན་ father
(*Mñon.*).

མྱེག *skyeg=keg or kag* misfortune.

ལྷུག་པ་ *skyegs* 1. n. of a bird; ལྷུག་པ་
chu-skyegs coot ; water-hen (*Sch.*); རི་ལྷུག་པ་
ri-skyegs a large singing bird (*Cs.*); also
according to *Sch.* grouse; heath cock. 2.
རྒྱལ་ལྷུག་པ་ *rgya-skyegs* shell-lac (*Jä.*).

མེད་པ་ *skyeñ-wa* or མེད་ས་པ་ *skyeñs-pa*
 to be ashamed; shame; bashfulness:
 ཁ་མེད་པ་ *kha skyeñ-wa* or ལས་མེད་པ་ *shal skyeñ-*
wa to be unable to reply out of shame.

མུང་མེད་ལྷུང་ *skyeñ-ser rluñ*, v. མུ་མེད་ཀྱི་ལྷུང་
skye-ser-gyi rluñ.

མེད་པ་མེད་ *skyeñs-pa med* 无羞耻; = རྩོམ་མེད་
shameless (*Mñon.*).

རྒྱུད *skyed* and རྒྱེ *skye* 1. growth; pro-
 gress; increase: རྩེ་རྒྱུད *tshe-skyed* long-
 vity or increase of life: ལུས་རྒྱུད *lus skyed*
 growth of the body: དབང་ཐང་རྒྱུད *dwañ-thañ*
skyed growth of wealth and power: རྒྱལ་མ་
 རྒྱུད *stobs-skyed* increase of strength: རྩལ་པ་
 རྒྱུད *nus-pa skyed* increase of efficacy or
 ability: རྒྱུད་ཅེ་ཐང་འགྱུར་བ *skyed che-war hgyur-*
wa to grow much: གཤན་གྱི་ཚེ་རྒྱུད་པས་དེའི་འག་རྒྱུད་ཅེ་
gshan-gyi zla skyed-pas dehi shag-skyed
che his daily growth was greater than the
 growth of others in a month (Jä.): ཡུར་བའི་
 རྩེ་ལུས་ཞིང་རྒྱུད་པར *yur-waḥi chu-yiṣ shiñ skyed*

hdra just as the water of the irrigation canals makes growth in the fields; ཐུང་གིས་འཛོལ་ *skyed-kyis htsho-wa* to nurse up; ཐུང་ཡང་ *skyed-yoñ* shall make progress. 2. interest; profit; gain: དངུལ་ཐུང་ *dñul-skyed* profit in silver or money; འབྲུ་ཐུང་ *hbru-skyed* interest of corn loan; ཐུང་དུ་གཏང་བ་ *skyed-du gtañ-wa* to lay out or to give on interest (*Cs.*): བདེ་ལ་ཐུང་མེད་ *nad-la skyed med* (this) is of no use for that disease (*Jä.*).

ཐུང་སྒོ་ *skyed-sgo*, not improbably ཐུ་སྒོ་ *rgyal-sgo*, principal door (*Jä.*).

ཐུང་ཅན་ *skyed-can* 1: yielding interest or profit (*Cs.*).

ཐུང་ཅན་ II: *skyed-can*, v. ཅན་དན་ཐུ་ལྷི་ཐུང་པ་ *tsan-dan sbrul-gyi sñiñ-po*, the sandal wood called 'snake's heart' (*Mñon.*).

ཐུང་ཅིག་ *skyed-cig* ཡར་ཐུང་ཅིག་ *yar-skyed cig* let it grow up, thrive.

ཐུང་པ་ I: *skyed-pa* vb. pf. བཞུང་ *bṣkyed*, act. to ཐུ་པ་ *skye-wa*, to procreate, generate, and, sometimes, to bring forth; give birth to: འབྲུག་ལུས་འདི་བཞུང་པའི་ཡང་དང་མ་ *ça khrag lus hdi, bṣkyed-pahi pha dañ ma* the parents who generated this body of blood and flesh: མངམ་ཐུ་མ་མམ་ཅད་བཞུང་པའི་ཡལ་དང་ལུས་ *sañs-rgyas thams-cad bṣkyed-pahi yab dañ yum* the father and mother who have begotten all the Buddhas: ཐུང་བྱེད་ *skyed-byed* tree.

ཐུང་པ་ II: 1. to produce, form, cause; and metaph. to generate (opposite to མེད་པར་བྱེད་པ་ *med-par byed-pa* to destroy, annihilate), e.g., diseases, fear, roots of virtue, merit: བསོད་ནམས་ཀྱི་རྩ་གསལ་བོན་ the accumulation of merits or the seed or germ of virtue. Fig. འབྲས་བུ་ *hbras-bu* retribution: ཐྲོ་བ་བཞུང་པས་, དེའི་ཡལ་ཡང་ཐྲོ་བ་ཅུང་མད་ཐུ་མ་ནས་ *spro-wa bṣkyed-pas, dehi pha-ma-yañ spro-wa cuñ-zad skyes-naṣ* joy having arisen (in him), his parents

also were caused a little joy: མམས་ཅད་ཀྱིས་བརྩོན་འགྲུམ་བཞུང་དྲི་ *thams-cad-kyis brtson-hgrus bṣkyed-do* they all created zeal; took great pains: ཅམ་བམས་པ་བཞུང་ནས་ *ceṣ bṣam-pa bṣkyed-naṣ* thus were thoughts generated (*Jä.*). 2. ཐུང་པ་ *skyed-pa* or ཐུང་པོ་ *skyed-po* जनयिता, जनक father.

ཐུང་འཕེལ་ *skyed-hphel* ཡོད་པས་མེད་ལ་བྱ་མོན་ཐུང་འཕེལ་ཐོང་ *yod-pas med-la bu-lon skyed-hphel thoñ* (the rich one) who has should give loan on interest to one who has not (*Kathañ. 7 115*).

ཐུང་བྱེད་ *skyed-byed* applies to father or earth; also to a tree; ཐུང་བྱེད་པ་ *skyed byed-pa* blowing: ཇི་སྤྱིད་ལྷང་ནི་ཐུང་བྱེད་པ་ *ji srid rluñ-ni skyed byed-pa* यद्ब्रह्मति मासतः as the wind blows (*A. K. 2-7*).

ཐུང་མ་ *skyed-ma* = ཐུང་བྱེད་མ་ *skyed-byed ma* जननी mother; also ཇལ་ལ་ shadow; shade.

ཐུང་ཚལ་ *skyed-tshal* निकुञ्ज, उद्यान, उपवन the so-called Tibetan park; artificial grove; also ཐུང་མོས་ཚལ་ *skyed-moṣ tshal*.

ཐུང་རིམ་ *skyed-rim* उत्पन्नक्रम the kind of *Tantrik* meditation in which one has to imagine himself to be a god with a view ultimately to be changed into a god: རྩོག་མ་རིམ་ *rdsoḡs-rim*, सम्पन्नक्रम, in which according to the *Tantrik* process one has to pass through five stages of development before attaining the *Bodhisatva* rank.

ཐུན་ *skyen* कण्टक thorn.

ཐུན་པ་ *skyen-pa* = མཁྱེགས་པ་ *mgyogṣ-pa* (*Nag.*) 1. quick, swift: ཐོ་ལ་ཐུན་པ་ *khro-la skyen-pa* or མད་ཐུན་པ་ *sdañ skyen-pa* swift to wrath: བྱེད་ཐུན་པ་ *byed skyen-pa*. 2. rash, hasty, precipitate. 3. nimble; dexterous: འཇོང་ཐུན་པ་ *hphoñ skyen-pa* dexterous in shooting; a skilful archer.

ཐུན་ལ་ *skyen-la* colloq. C. "upwards" (*Snd. Hbk. 94*).

≡≡≡

སྐྱེམ་པ *skyem-pa*, resp. to be thirsty; **སྐྱེམས** *skyems* 1. thirst. 2. drink, beverage, especially beer; also **ལལ་སྐྱེམས** *shal-skyems* or **ལལ་སྐྱེམས** *shal-skoms*; **སྐྱེམས་འདྲན་པ** *skyems hdren-pa* to offer or set before an honoured person something to drink; **སྐྱེམས་བཞེས་པ** *skyems bshes-pa* to accept of it; to take it; **སྐྱེམས་ལ་གསོལ་རས་བྱེད་པ** *skyems-la gsol-ras byed-pa* to be permitted to drink beer in company; **གཤེགས་སྐྱེམས** *gceg-s-skyems* a carousal on the departure of an honoured person; drink-offerings to a lama on his departure (*Mil.* p. 12a); **གསེར་སྐྱེམས** *gser-skyems* an offering of beer or wine to the gods for the good success of an enterprize, a journey, etc., also for recovery from illness: **གསེར་སྐྱེམས་པ** *gser skyems-pa* "the offerer of golden drink"; a *Tantrik* priest who offers the drink to the gods; among the religious dancers of Tibet the priest who offers wine to the gods for invocation is called *Gser-skyems-pa*.

སྐྱེམ་བྱེད་མ *skyem-byed-ma* ཇེ་བའི་ the Goddess Is'vari.

སྐྱེམ་འོག *skyem-çog* a kind of superior paper manufactured in the town of **སྐྱེམས** *Skyems* in the district of *Dwags-po*; this paper is of large size, generally measuring two feet by six feet in size.

སྐྱེམས *Skyems* n. of a place in འབྲས་ཆེན་ Upper *Dbags-po*.

སྐྱེམས་ཆར་ *skyems-chañ* beer; **སྐྱེམས་ཆུ** *skyems-chu* drinkable water; drinking water.

སྐྱེམས་རྩྭ་རྩྭ་ *Skyems-stoñ rdsoñ* the fort of *Skyems-stoñ*; **སྐྱེམས་སྤྲལ་ལུང་** *Skyems-sprags luñ* the place where the finest *Daphne* paper called *skyems-çog* is manufactured.

སྐྱེམས་ཐུག *skyems-tshug* cup; dish (*Sch.*): **སྐྱེམས་སྤྱི** *skyems-siñ* small beer-cup (*Jä.*).

སྐྱེམས་བཟང་ *skyems-bzang* pleasant beverage, such as good wine or savoury tea.

སྐྱེམས་གསོལ *skyems-gsol* resp. beverage, drink: **མཚན་རྒྱལ་ལ་རབས་སྐྱེམས་གསོལ** *mandara-wahi glu ya-rabs skyems gsol* (the lady) Mandarava sang and offered drink to the superior (personages).

སྐྱེར་སྐྱེ *skyer-skye* = རྩེ་མ་ཁྲ་མདྲ་ག་སེར་སྐྱེ reddish brown (*Nag.*).

སྐྱེར་སྐྱེར *skyer-skyer* solitary; perfectly solitary: **སྐྱེར་སྐྱེར་མི་དང་འགུལ་འགུལ་བྱི** *skyer-skyer mi dañ hgul-hgul khyi* lonely without men; where not even a dog stirs about.

སྐྱེར་ཁ *skyer-kha* a kind of dye; colour; རྩེ་མ་ཁྲ་མདྲ་ yellow dye; a light yellow colour.

སྐྱེར་ཆུ *Skyer-chu* n. of a river of རྩེ་མ་ཁྲ་མདྲ་ (*Pa-ro*) in Bhutan.

སྐྱེར་པ *skyer-pa* the barberry; applied to the plant and its wood from which a yellow dye is extracted; the flower of this plant is said to be cure for diarrhoea, its fruit draws out bilious matters and its yellow bark is useful in dropsy, etc.; **སྐྱེར་ཁྲ་** *skyer-khandā* a confection of **སྐྱེར་པ** *skyer-pa* useful in eye diseases.

Syn. **ཁུ་ལ་སེར་པོ** *khu-wa ser-po*; **དུས་སྐྱེམ** *duš-skyes*; **ཤིང་སེར** *çiñ-ser*; **ཤིང་ལ་དུ** *çi-la-dru* (*Mñon.*).

སྐྱེར་དམན *skyer-dman* = **སྐྱེམ་དམན** *skyes-dman* a woman. The former is a corruption of the latter and, sounded *kyermen*, is one of the most familiar terms in the colloquial for "wife" or "woman."

སྐྱེར་ཤིང་ *skyer-çiñ* ཀ་ལོ་ཤིང་, ཀ་ལོ་ཤིང་ལྷ་ n. of a tree, *Flacourtia cataphracta*.

སྐྱེལ་གྱུར *skyel-gyur* सम्प्रति removal of articles, furniture, etc. (to another place): སྐྱེལ་ཅེ་བ *skyel che-wa* अतिक, अन्तिक frequent removal or changing.

སྐྱེལ་བྱུང་ *skyel thun* to accompany or to escort one from the place of starting to a distance on the way: ལྷ་བཙུན་པས་ཐག་རིང་པོར་ སྐྱེལ་བྱུང་མཛད་ནས *Lha btsun-pas thag riñ-por skyel thun mdsad nas* Lah tshun-pa having accompanied the party to a long distance (*A.* 129); སྐྱེལ་བྱུང་བྱེད་པ *skyel-thun byed-pa* or གཤེགས་སྐྱེལ་བྱེད་པ *gcegs-skyel byed-pa* to accompany one to a short distance (generally with some wine for his refreshment). སྐྱེལ་དར་ *skyel-dar*, acc. to *Lex.* also in colloq., presentation scarf of the departing person to those that had accompanied him for a short distance.

སྐྱེལ་བ I: *skyel-wa* pf. and fut. བསྐྱེལ་ *bṣkyal*, imp. སྐྱེལ་ *skyol* 1. to carry, take away: ཤི་བའི་རི་སྐྱེལ་བ *ci-wahi ro skyel-wa* to take away the body of the dead (*Cs.*): ཤེད་མ་སྐྱེལ་ཅིག་ do not bring wood: སྐྱེལ་ཤོག་ bring! སྐྱེལ་མོང་ take away! 2. to send, *e.g.*, clothes, to somebody. 3. to risk, to stake (one's life རང་སྟོག་ *rañ-srog*). 4. to use, to employ: བ་གླང་ལས་བྱེད་པ་ལ་སྐྱེལ་ *ba glañ las byed-pa la skyal* use an ox for work; ལས་བྱེད་པ་ལ་མི་ཆོས་སྐྱེལ་ to devote one's whole life to work. ལེ་ཁོ་ནང་ན་ in idleness; གཏོར་མ་གྱུར་སྐྱེལ་བ *gtor-ma glud skyel-wa* to cast away as a ransom in the *torma* sacrifice; ཁ་སྐྱེལ་བ *kha skyel-wa* to kiss (*Jä.*); གནོད་པ་སྐྱེལ་བ *gnod-pa skyel-wa* to do harm; to hurt; inflict an injury; to play one a trick; མནའ་སྐྱེལ་བ *mnañ skyel-wa* to swear; take an oath; ལོ་སྐྱེལ་བ *lo skyel-wa* to rely; depend upon; repose confidence.

སྐྱེལ་བ II: pf. and fut. བསྐྱེལ་ *bṣkyel*, imp. སྐྱེལ་ *skyol* 1. to conduct; accompany; resp. གནད་སྐྱེལ་བ *gdan-skyel-wa*; སྐྱེལ་ལ་ཤོག་ *skyol-la çog* conduct him hither; བསྐྱེལ་བ་ལ་

bsu-bṣkyal going to meet and to accompany; གཤེགས་སྐྱེལ་བྱེད་པ *gcegs skyal-byed-pa* resp. to accompany an honoured person on departing; to see him off.

སྐྱེལ་མ་ *skyel-ma* आनुगमक an escort; convoy: སྐྱེལ་མར་ཡོད་ *skyel-mar yod* he is a guide (to me): སྐྱེལ་མ་ཤུ་ *skyel-ma shu* grant us safe conduct. དམག་དང་བཅས་པའི་སྐྱེལ་མ་ *dmag dañ bcas pañi skyel-ma* a military escort; སྐྱེལ་རྒྱལ་བྱེད་པ *skyel-rogs byed-pa* to escort or accompany one to a place.

སྐྱེལ་མི་ *skyel-mi* an escort: ལྷ་ས་ནས་སྐྱེལ་མི་དགོས་ རིགས་ཕྱར་རྒྱ་ལྷང་མི་དཔོན་ནས་གཏོང་བ་བཅས་བགྱིས་ *Lhasa nas skyel mi dgos rigs śnar-rgyun ltar mi-dpon nas gtoñ-wa bcas bgyis* the *Mi-dpon* should arrange for the escort (*skyel-mi*) of those formerly entitled to that privilege from Lhasa.

སྐྱེས I: *skyes* 1. v. སྐྱེས་ *ska*. 2. v. སྐྱེད་ *skyed*. 3. སྐྱེ་བ་ *skye-wa*.

སྐྱེས II: also སྐྱེས་མ་ *skyaṣ-ma* or སྐྱེས་མ་ *skyoṣ-ma*, སྐྱེས་མ་ *khyoṣ-ma*, resp. གནད་སྐྱེས་ *gnañ-skyes* सन्देश, उपहार, संवाद a present; news, tidings; འཕྱོན་སྐྱེས་ *hbyon-skyes* = ཡེའམ་ སྐྱེས་ *phebs-skyes* a present given to or received from somebody on his arrival or going away; སྐྱེས་ཆང་ *skes-chañ* a present of beer: སྐྱེས་ཅན་ *skyes chen* a present sent with a letter, etc. (*Nag.*); སྐྱེས་ཁུར་ *skes-khur* present of cakes; སྐྱེས་ལན་ *skes-lan* a present made in return (*Cs.*).

སྐྱེས III: རུ་མུ་, རུ་མུ་, རུ་མུ་ birth or growth; growing or grown; རང་སྐྱེས་ *rañs-kyes* self-grown; ཤིང་སྐྱེས་ *shiñ-skyes* born in a grove; ལྷན་སྐྱེས་ *lhan-kyes* सहज or सहजात born together; རྩ་སྐྱེས་ *pho-skyes* male; མོ་སྐྱེས་ *mo-skyes* female; རྒྱལ་སྐྱེས་ *śhags-skyes* of enchanted growth; born out of charms: ཤིང་སྐྱེས་ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་དང་ རྒྱལ་སྐྱེས་ཀྱི་མཁའ་འགྲུའི་ཆོག་གིས་ བྱ་ལ་མ་བཞིན་དུ་བརྩེ་བར་དགོངས་ནས་དངོས་སྐྱེས་ཀྱི་ཕྱོད་ཀྱིས་

༩༩

བཞེས་ཀྱང་ཏེ་བར་གྱི་བའི་བཀའ་རྒྱུ་མཛད། *shin-skyes*
than-chigskyes dan snags-skyes-kyi mkhah-
hgrohi tshogs-kyis bu-la ma-bshin-du brtse-
war dgonas nas dnos-grub kun tsal-shin bgegs
kun ne-war shi-wahi bkah-drin mdsod, as
 the assemblage of *khadoma* fairies, who
 have been born in groves and born simul-
 taneously and are of magic birth, are medi-
 tating lovingly as a mother towards a son,
 may the grace be granted of all manner
 of perfect knowledge being bestowed and
 of all demons being speedily soothed!

ཐུས་སྒྲ་ཅན *skyes-sgra can* = རྩ་ གཤམ་ (*Mñon.*).

ཐུས་རེས *skyes-rhes* རེས་པ་ཡིན་པ་ certain of
 being born or reborn.

ཐུས་ཅན *skyes-chen* a present with or as an
 enclosure to a letter, explained in *Nag.*
 as རིག་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ that which is sent as
 a support to a letter.

ཐུས་ཅན་གྱི་པ་གནས་ *skyes-chen sgrub-gnas* a
 hermitage of holy persons.

ཐུས་ཅན་དམ་པ་ *skyes-chen dam-pa* a holy
 incarnate person: བསོད་ནམས་ཀྱི་མཚོ་སྒྲུབ་ཐུས་ཅན་
 དམ་པ་བཀུ་སྒྲུབ་མང་པོ་ལ་གུས་འདུད་དང་དད་འབུལ་གྱི་ཅེར་མཛད་རྩ་
Bsod-nams rgya-mtsho sogs skyes-chen dam-
pa brgya-phrag mañ-po la gus-hdud dan dad-
hbul rgya-cher mdse-do "Sö-nam Gya-ts'o
 and others made salutations and offerings
 in full form to many hundred holy incar-
 nate ones" (*Loñ.* 2 14).

ཐུས་མཚན་གྱི་ *skyes-mchog* ཕར་མ་ or ཕར་མ་ ཕར་མ་
 an incarnate personage; a *Mahātma*: ཐུས་
 མཚན་གྱི་ *skyes-mchog bshi*, ཐུ་ནག་གི་སྒྲ་མ་མཁས་པ་
 ཅེན་པོ་བཞི་ལི་མཚན་ the names of four great
 learned lamas of China, the four incarnate
 ones:—(1) རལུ་ཤི་ *Ha-phu-çi*, (2) ཞེན་མང་
Wenwan, (3) ཅིའི་ཀུང་ *Cihi kyun*, (4) ཁུང་ཅི་
Khuñtsi (Confucius) (*Grub.* 2 7).

ཐུས་ལྔ་ *skyes-ldan* = མི་ཐུ་ *mi-spyi* ལར་
 mankind (*Mñon.*).

ཐུས་ཅོང་ *skes-sdoñ*, ཐུས་ལ་ཅོང་ *skyes-la sdoñ*
 in Sikkim the *banana*, plantain; from
 Hindi *ke-la* and *sdoñ*, a plant: *la* is dropt
 in conversation, hence *ke-la* and *sdoñ*
 are abbreviated into "*ke-don*." In the
 districts of Upper Tib. and *W.* *ke-don*
 signifies a layman.

ཐུས་ནག་ *skyes-nag* = མི་ཐུ་ནག་ in *C.* widower
 (*Jä.*). ཐུ་ནག་ *skyes-nag* stands for ཐུས་བྱ་ནག་པོ་
skyes-bu nag-po (lit. black person) a
 layman = *mi-nag*: མི་ནག་གི་སྒྲ་མང་ in the
 country dialect of the lay people.

ཐུས་པ་ I: *skyes-pa* 1. man; male
 person. 2. = རོ་རྒྱལ་ རོ་རྒྱལ་ the year-crop;
 produce. 3. འཇུག་པ་ འཇུག་པ་ adult; full grown.
 Ex. of 1. ཐུས་པ་དང་བྱ་མེད་ *skyes-pa dan bud-*
med men and women; ཐུ་པོ་གཅིག་པོ་ཐུས་པ་ལིན་
rgyal-po man; *gcig-po skges-pa yin* the
 king alone is a man (*Jä.*); ཐུས་པ་འདྲ་བའི་
 བྱ་མེད་ *skye-pa hdra-wahi bud-med*,
 ཕུ་མ་འབྲུས་པོ་ a woman resembling a man,
i.e., possessing masculine appearance and
 virtues.

Syn. ཐུས་བྱ་མོ་ *skyes-bu pho*; ཐུས་པ་ཐུ་ *skyes-*
pa rgyal; ཐུས་པ་མཚོ་ *skye-was mtho*; ཐུ་བའི་
 བདག་ཅིན་ *khu-wahi bdag-nid*; ཐུང་བྱེད་ *skyon-*
byed; རྩ་མོ་ *hzan-pho*; ཐུ་ཐུས་ *lha-syes*; མི་མོ་
mi-pho; མིང་ག་ཅན་ *lin-ga-can* (*Mñon.*).

ཐུས་པ་ II: pf. of ཐུ་བ་ *skye-wa* = འཕེལ་བ་,
 also རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ growth or grown up.

ཐུས་པ་ III: = འཕྲུང་པ་ *htruñs-pa* born.
 ཐུས་པ་དར་མ་ *skyes-pa dar-ma* full:
 manhood.

ཐུས་པ་འབྲུས་ལུང་པ་ *skyes-pa hbruñs*
phyuñ-wa according to some: an eunuch,
 one who is made so artificially.

Syn. རོ་ག་མེད་ *hog-med*; དབང་པོ་མཁས་པ་ *dwañ-*
po nam-s-pa; ཁྱིམ་ཁོ་ *khyim khol*; བཅུན་མོ་ཁོ་པོ་
btsun-mohi khol-po; བྱ་མེད་དགའ་བྱུང་ *bud-med*

dgah bral; རལ་གུ་ཅན་ *ral-gu-can*; འབྲིག་མི་ལྷན་ *hkhriḡ mi-nus*; འབྲས་དབྱུང་བ་ *hbras dbyuñ-wa*; ལྷན་ལྷན་པ་ *ñug-rum-pa*; བཅོས་པའི་མ་ནིང་ *bcoś-pahi ma-niñ* (*Mñon.*).

* ལྷན་པའི་ལྷན་པ་ *skyes-pahi rgyu-skar* འཇམ་འགྲུ་མཚན་ (*Schf.*) the particular star or constellation under which one is born.

ལྷན་པའི་ལྷན་པ་ *skyes-spor* the measure used by creditors in receiving back the loan of grain, etc.: ལྷན་པའི་དང་ལྷན་པའི་གཙུག་པ་ལྷན་པའི་ལྷན་པ་ *lha-spor dan lhas-srañ gsum bshi skyes-spor che* "a large kye-phor contains 3 or 4 ounces in measure or weight."

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-wa rgyal* = ལྷན་པ་ *skyes-pa* or མེ་པོ་ *a man or male person* (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-phan* = ར་ཅུང་ལུ་བཅི་ *a damsel, maiden.*

ལྷན་པ་ *skyes-bu* ཕུ་པ་ *man*, esp. a holy man; person; ལྷན་པ་གང་ *skyes-bu gañ* whosoever; human (*Med.*); one: ལྷན་པ་ལྷན་པ་བརྒྱུད་པ་ *skyes-bu lag-pa brkyañ-wa tsam-gyis* as quick as one stretches out his hand (*Jä.*); ལྷན་པ་དཔལ་བ་ *skyes-bu dam-pa* སུ་ཕུ་པ་ *a saint*; དད་ལྷན་ལྷན་པ་ *dad-ldan skyes-bu* the believing; the faithful. According to some Tibetan grammarians ལྷན་པ་ *skyes-bu* applies both to men and women: ལྷན་པ་གང་ལྷན་པ་དང་པ་ཅན་, ལྷན་པའི་ལྷན་པ་བཞེན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་, དེ་ནི་སངས་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu gañ-zag dad-pa-can, gañ-shig lha rnamṡ mchod byed-pa, Ston-pahi bkah bshin byed-pa-ste, de ni Sañs-rgyas-rnamṡ-kyis bñags* (*K. du. 96*) that human being who is faithful, and who worships the gods (saints) and acts according to the commands of the Teacher is praised by the Buddhas.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu skye mchog* ཕུ་པ་ལྷན་པ་ *the chief among men.*

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu khu-mchog* ཕུ་པ་ལྷན་པ་ *the leader of men.*

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu can* ར་དང་བཅས་པའི་ལྷན་པ་ *rta-dan bcaś-pahi skyes-bu* a horseman; one on horseback.

Syn. ར་པ་ *rta-pa*; ར་ལྷན་པ་ *rta-la gshon-pa* (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu mchog* ཕུ་པ་ལྷན་པ་ *a superior person; lama; also ལྷན་པ་ལྷན་པ་ Viṣṇu: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ skyes-bu chen-po* མཆོག་ལྷན་པ་ *a great man or saint; an epithet of Buddha.*

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu mtho* = ལྷན་པ་ *glu-ñiñ* n. of a tree supposed to grow in the land of the Nāga (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu nag-po*, same as མིང་ཅན་ *nag-po*, n. of a kind of flower (*Sman. 447*).

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu pho* = ལྷན་པ་ *skyes-pa* a man or male person.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu hbrin* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu bar-ma* or ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-bu dbus-ma* མཆོག་ལྷན་པ་ *the second person; personal pronoun in grammar.*

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-buñi hkhruḡs-pa* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *pride, self-respect.*

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-buñi ños* ཕུ་པ་ལྷན་པ་ *manliness; manly self-respect or confidence.*

ལྷན་པ་ *skyes-ma* 1. fem. of *skyes-pa*, a female; she that has been born. 2. མཆོག་ལྷན་པ་ *a bride.* 3. ལྷན་པ་ *skyes-ma* fern in Sikkim.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-ma thag* as soon as born; newly born.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skyes-ma thag-pa* a new-born infant.

Syn. བཅོས་པའི་ལྷན་པ་ *btsas-ma thag-pa*; ར་ལྷན་པ་ *sho thuñ-wa*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *gshib-hthuñ*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *hjiib-hthuñ*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *hkhyud-hthuñ*; ར་ལྷན་པ་ *ho-mahi mgrin-pa-can* (*Mñon.*).

morning (i.e., at dawn) by taking barley gruel, wind is not engendered (*A. 155*).

སྒྲིང་ས་རྩ་མོག་ས་ *skyo-ras tsho-tshogs* n. of a kind of chintz (*S. kar. 179*).

སྒྲིང་ལས་ *skyo-rogs* a consoler; one who consoles a person during grief: བུ་མོའི་སྒྲིང་ལས་མཁས་མེད་པ་ the mother cannot be the consoler of her daughter's grief, i.e., one cannot be of service to another in certain cases of sorrow.

སྒྲིང་ལས་ *skyo-ras* to be sad; sorrowful: རང་ལ་རེས་འབྱུང་དང་སྒྲིང་ལས་སྤྱད་སྒྲིང་ས་ *ran la nes-hbyun dan skyo-ras sad-sud skyes* he felt (slight) repentance and sorrow.

སྒྲིང་སངས་ *skyo-saṅs* to console in his grief or sorrow or repentance.

སྒྲིང་སངས་ཉེད་ *skyo-saṅs ṅid* freedom from fatigue.

སྒྲིང་སངས་གནས་ *skyo-saṅs gnaṣ* a pleasure garden.

སྒྲིག་ནག་ *skyog-nag* iron spoon or scoop.

སྒྲིག་ས་ *skyogs* 1. a spoon or ladle; also shovel. Wooden spoons for wine measure used in Tibet are called སྒྲིག་ས་ *skyogs*. There are three kinds of spoons used in Tibet for measuring liquids, salt, &c.—those which are mounted with copper are the largest; those lined with silver are of middle size; those of the smallest size are tipped with gold and called གཤེར་སྒྲིག་ས་ *gser-skyogs*, golden spoons. མེ་སྒྲིག་ས་ *me-skyogs* coal shovel; ལྷ་ལྷུ་མ་ཐོག་འཇམ་བའི་རངས་སྒྲིག་ས་ the copper spoon with which to measure the allowance in salt and oil for servants, etc.; ལྷ་སྒྲིག་ས་ *shu-skyogs* melting spoon or crucible. 2. drinking cup; bowl; goblet; གཤེར་སྒྲིག་ས་ *gser-skyogs* དུལ་སྒྲིག་ས་ *dnul-skyogs*, etc., gold cup, silver cup, and wooden cup are now called

གཤེར་བུ་ *gzar-bu*; ལལ་སྒྲིག་ས་ *shal-skyogs* lip-cup; resp. eating or drinking-cup; སྒྲིག་ས་ the rein of a bridle; also name of tribe in Tibet (*Vai. kar.*).

སྒྲིག་ས་ལྷོ་འབྲུ་ *skyogs lto-hbu* a snail in *W.* (*Jä.*).

སྒྲིག་ས་པ་ *skyogs-pa* 1. to turn: མཐོན་པ་ སྒྲིག་ས་པ་ *mgrin-pa skyogs-pa* to turn the neck, i.e., look round, back; also to turn away, aside. 2. one who uses or manufactures the coal-shovel or stone scoop, etc.

སྒྲིག་ས་པ་ *skyogs-pa* སྒྲིན་འདྲགས་པ་ *skyon hdogs-pa*; རྩོམ་སྒྲིག་ས་པ་ to find fault with.

སྒྲིག་ས་མེད་ *skyogs-med* རིམ་མེད་ not curved; without any curvature or crookedness.

སྒྲིང་ལྷན་མ་ *skyon ldan-ma* n. of a goddess; she who protects.

སྒྲིང་བ་ *skyon-wa* པ།, རབ་, ར་ལྷན་, pf. བསྒྲིང་ས་ *bṣkyoṅs*, fut. བསྒྲིང་ས་ *bṣkyan*, imp. བསྒྲིང་ས་ *bṣkyoṅs* or བསྒྲིང་ས་ལྷག་ *bṣkyoṅs-ṅig*, to guard; to keep; to defend; to save; preserve (the life, the body); to support; to take care of (poor people): དྲིན་བཟང་པོས་སྒྲིང་བ་ *drin bṣaṅ-poṣ skyoṅ-wa* to support by benefits, favours: ཐབས་ཀྱིས་སྒྲིང་བ་ *thabs-kyis skyoṅ-wa* to protect by various means; to attend to: ལྷག་སྒྲིང་བ་ *thugs-dam-ghyi skyoṅ-wa* to protect by the moral force of meditation: ལག་ལེན་གྱི་ *lag-len-gyi* by exercise: ལྷག་ལྷན་སྒྲིང་བ་ *rgyal srid skyoṅ-wa* to rule; govern a kingdom: མཚན་བཞེད་ཀྱིས་སྒྲིང་བ་ *chos bṣhin-tu bṣkyoṅ-wa* to protect by justice or justly: མཚན་སྒྲིང་བ་ *chos-skyoṅ* བཟོ་པ་ལྷན་ protector, defender of religion, is used for a certain individual deity or for a class of exorcists in some of the monasteries of Tibet. Under this head there are certain powerful deities who have taken on themselves the duty of defending Buddhism against its

།

enemies. When co-erced they can even make their appearance in the person of the invoker. The གནས་ཆུང་ཆོས་ལྷོ་ *Gnas-chuñ chos-skyoñ* living near Lhasa is a deity of this class who is generally consulted both by the State and the people of Tibet as an oracle: རྟེན་རྟེན་ལྷོ་ *hjig-rten skyoñ* लोकपाल guardian of the world. There are four of these, identical with the ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *Rgyal-chen bshi*, the four great spirit kings:— ཡུལ་འཁོར་ལྷོ་ *Yul-hkhor skyoñ* the protector of the country or kingdom; འཕགས་ལྷོ་ *Hphags skyes-bu*; བྱུང་མི་བཟང་ *Spyan mi-bzañ*; བློ་མཁུ་ *Snam thos-sras*. ལྷོ་ལྷོ་ *skyoñ-dal* assistance (in the colloquial of *W.*); ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyoñ-dal byed-pa* to help; ལྷོ་ལྷོ་ *skyoñ-ma*, same as བཟང་མ་ *brtan-ma*, the Goddess of the Earth; ལྷོ་ལྷོ་ *rgyal-srid skyoñ* राज्यपाल a defender of the realm; same as འབངས་ལྷོ་ *prajā-pāl* a defender or protector of the subject or of people: ལྷོ་ལྷོ་ *skyoñ-byed* पालक one who supports or protects.

ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyoñ byed-ma*, v. ལྷོ་ལྷོ་ (*Mñon.*).

ལྷོ་ལྷོ་ *skyod-pa* pf. and fut. ལྷོ་ལྷོ་ *b-skyod* सञ्चर, उच्चाध, चञ्चल; ལྷོ་ལྷོ་ *gyo-wa* or ལྷོ་ལྷོ་ *hgul-wa* to move (trans. vb.); also to go, pass on: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ if the wind moves the branches. ལྷོ་ལྷོ་ *Mi-skyod-pa* or ལྷོ་ལྷོ་ *mi-gyo-wa* अचोम्य the unmoved; he whose mind is not agitated; n. of the second *Dhyāni* Buddha. In *W.* *skyod-pa* is the general respectful term for: to go; to walk. ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *b-skyod-hdod* is same as ལྷོ་ལྷོ་ *hgro-hdod* desirous to go or about to go: ལྷོ་ལྷོ་ “*nañ-du skyod*” step in (if you please); “*tan-po kyot*” tread firmly! ལྷོ་ལྷོ་ *b-skyod skabs-la* at the time of going or coming.

ལྷོ་ལྷོ་ *skyod-byed* = ལྷོ་ལྷོ་ *gru-skyā oar* (*Mñon.*).

ལྷོ་ལྷོ་ *skyon*, ལྷོ་ལྷོ་ *ñes-pa* दोष, कलङ्क, अपचण, आपत्ति, पर्याप्ति, अवलेप, आदीनव, आविल, also ལྷོ་ལྷོ་ *rñog-pa* 1. a fault, defect: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skon gañ-yañ med* it has no fault whatever. The two words ལྷོ་ལྷོ་ and ལྷོ་ལྷོ་ *ñes-pa* are sometimes used together as ལྷོ་ལྷོ་ *ñes-skyon*, but defects in inanimate things are expressed by the word ལྷོ་ལྷོ་ and never by the words ལྷོ་ལྷོ་ or ལྷོ་ལྷོ་ *ñes-skyon*; slight defects in honoured persons are expressed by the words ལྷོ་ལྷོ་ *dge-skyon*, which also signifies faults or sins in holy persons, that is, ལྷོ་ལྷོ་ (*fault*) in ལྷོ་ལྷོ་ or ལྷོ་ལྷོ་ *dge-hdun* (clergy): ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyon ci yod hkhrul-pa la*, what harm is there in erring? ལྷོ་ལྷོ་ *mi-skyon* no harm; ལྷོ་ལྷོ་ *skyon-med* no harm, no matter; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyon yon gañ yañ min* he is without any imperfection or perfection; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyon-du mthoñ-wa* to consider as a loss, also to find fault with. 2. bodily defect, fault, as lameness, derangement, disorder in the mixture of the humours. 3. spiritual defect, sin, vicious quality; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rdsun-du smra-wa hi skyon* the sin of lying; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyon-gyi ma-gos* not defiled by sin: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *lar skyon che* but that is very bad (of you). ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyon byed-pa* to commit a fault; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyon spañ-wa* to leave off a fault or quit it; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *mi-la skyon hbebs-pa hdog-pa* to charge one with a crime; to criminate; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *gshan-gyi skyon gleñ brjod-pa* to name the faults of others, to speak ill of them; to slander; to blame, criticise; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyon-spañ kha she med-pa* to do any work with application and at the same time without

any fault or mischief to any body ; སྒྲོན་
མི་མངོན་པ་=སྒྲོན་དུ་མ་གོ་བ། not perceive a fault or
defect.

སྒྲོན་སྒྲུབ་ *skyon-skye* དུ་ཤིག་པའ་ད་ འབྲུག་པ་ con-
ducive of sin ; sin-producing.

སྒྲོན་རྒྱ་ *skyon-rag* ཀའལ་ཀ་ thorny ; mis-
chievous.

སྒྲོན་ཅན་ *skyon-can* = སྒྲོན་དང་བཅས་པ་ *skyon-dan*
bcas-pa or སྒྲོན་ལྡན་ *skyon-lan* कालिका, कलङ्की,
दोषी faulty, defective, incorrect, sinful ;
guilty.

སྒྲོན་བཅོ་བརྒྱད་ *skyon bco-brgyad* the eighteen
defects are the following :—(1) མི་ཐུག་པ་ *mi-*
sdug-pa ugliness ; (2) མགོ་སྒྲུབ་པ་ *mgo skra*
ñan-pa bad or bristling hair ; (3) དཔྱལ་བ་ཆུང་བ་
dpral-wachuñ-wa small or narrow forehead ;
(4) མགོ་ཤེར་མུ་ *mgo ser-skye* brown hair ; (5)
མིག་ཤེར་བ་ *mig ser-wa* yellow eyes ; (6) སྒྲིན་མཚམས་
མ་བཟུང་བ་ *smin-mtshams ma-hbyar-wa* the
eye-brows disjoined ; (7) སྒྲུ་ལེབ་པ་ *sna leb-pa*
flat nose ; (8) སྒྲོ་ལྗོ་བ་ *so lto-wa* bottle-teeth ;
(9) དིག་པ་ *dig-pa* stammering ; (10) མིག་རྒྱུམ་པ་
mig zhum-pa round eyes ; (11) མིག་ཆུང་བ་ *mig*
chuñ-wa small eyes ; (12) སྒྲུར་བ་ *sgur-wa*
crooked or bent body ; (13) སྒྲོ་ཕོ་ཆེ་བ་ *lto-bo*
che-wa large or pot-belly ; (14) དཔྱུང་པ་ཇེ་ངར་
བུང་བ་ *dpuñ-pa rje ñar thuñ-wa* small
shoulders ; (15) སྒྲུ་ཅན་ *spu-can* hairy body ;
(16) ལག་པ་དང་རྒྱུང་པ་མི་མཐུན་པ་ the arms and legs
with the feet not proportionate ; (17) ཆོག་མ་
སྒྲོམ་པ་ *tshigs sbom-pa* large or swollen joints ;
(18) རྩ་ལུས་ལ་ཇི་མི་ཞིས་པ་ཡོད་པ་ bad foetid smell
coming out of the body and the mouth.

སྒྲོན་བཤྲོད་པ་ *skyon brjod-pa* = སྒྲོན་པའི་ཆོག་ *smad-*
pahi tshig to slander or speak ill of others ;
also slander (*Mñon.*).

སྒྲོན་དུ་འགྲུང་བ་ *skyon-du hgruñ-wa* འགྲུག་པ་
to reckon as or into sin or defect.

སྒྲོན་ནས་སྒྲུབ་པ་ *skyon-nas smra-wa* जनवादः
to ascribe a fault.

སྒྲོན་གནད་མེད་པ་ *skyon gnad med-pa* without
the least fault or blemish.

སྒྲོན་པ་ *skyon-pa*, pf. བསྒྲོན་ *bkskyon*, to put
astride upon a thing (causative form of
སྒྲོན་པ་ *shon-pa*) ; མི་ཞིག་རྟ་ལ་སྒྲོན་པ་ *mi-shig rta-la*
skyon-pa to cause a man to mount ; to
ride on horseback ; to fix something on a
stick ; མི་ཞིག་གསལ་ཤིང་ལ་སྒྲོན་པ་ to impale a man
(*Jä.*) : བོང་བུར་སྒྲོན་ཏེ་ *bon-bur skyon-te* having
caused him to ride a donkey (*Pag. 61*).

སྒྲོན་མེད་རྟོག་ *skyon-med rtog* निरामय free
from disease ; thinking or taking as fault-
less.

སྒྲོན་མེད་གནས་ *skyon-med gnas* अनवद्य, सावद्य
remaining, living, or dwelling, in a state of
innocence or faultlessness : སྒྲོན་མེད་པར་བཞུགས་པ་
med-skyon par bshugs-pa न्यासः residing
without fault.

སྒྲོན་ཆོག་ *skyon-tshig* slander ; also scandal.

སྒྲོན་འཇོན་ *skyon-hdsin* སྒྲོན་སྟོ་ཡིས་འཇོན་པ་ to find
fault with.

སྒྲོན་ཤེས་ *skyon-ches* = མཁས་པ་ a learned man ;
a critic.

Syn. ཀུན་རིག་ *kun-rig* ; ཀུན་ཤེས་ *kun-ches* ; ཀུན་
ཀྱིས་བཀུར་བ་ *kun-kyis-bkur-wa.* (*Mñon.*)

སྒྲོན་ཤེས་པ་ *skyon ches-pa* = སྒྲོན་པ་ *smān-pa* वैद्य
a physician (*Mñon.*).

སྒྲོན་སེལ་བ་ *skyon sel-wa* to remove a sin ;
amend or correct a fault.

སྒྲོན་པ་ *skyob-pa* ज्ञान, पालि, रक्षक, pf.
བརྒྱབས, fut. བརྒྱབ, imp. སྒྲོབས་ or སྒྲོབས་ཤིག་, to
protect ; to defend, preserve, save ; fre-
quently འཇིགས་པ་ལ་སྒྲོབ་པ་ *bjigs-pa la skyob-*
pa, to protect from fear or danger or
destruction : བརྒྱབས་པ་ the protecting power ;
the preserving cause : གང་ཞིག་གང་ལ་སྒྲོབས་པ་འཇོན་
བ་དེ་ལ། སྒྲོབས་སྒྲོན་པ་དེ་ནི་སྒྲོབ་པ་འཇོན་པ་པོ་ he that
gives protection to another is called སྒྲོབ་པ་

skyob-pa : སྐྱུ་བས་སྐྱུ་བ་ *skyobs sbyin-pa* the giver of refuge or shelter.

སྐྱུ་བ་སྐྱུ་ *skyob-ston* = སྐྱུ་བ་པོ་ *skyob-pa-po* or སྐྱུ་བས་པ་ *skyobs-pa* རྩའི་ a protector.

སྐྱུ་བས་ *skyobs* help, assistance; seldom for སྐྱུ་བས་ *skyabs*; སྐྱུ་བས་མ་ *skyobs-ma* and སྐྱུ་ག་ *srog-skyobs* in colloq., preservation of life; escape; also he that saves another's life; a helper (*Jä.*); imp. of སྐྱུ་བ་ *skyob-pa* འདྲིམས་པ་ཐམས་ཅད་ལས་སྐྱུ་བས་ཤིག་ protect from all the dangers.

སྐྱུ་བས་བྱེད་ *skyob-byed* རྩའི་མཆོད་, རྩའི་, རྩའི་མཆོད་ one who protects; a name of Balabhadra.

སྐྱུ་མ་པ་ *skyom-pa*, pf. བསྐྱུ་མས་ *bṣkyoms*, fut. བསྐྱུ་མ་ *bṣkyom*, imp. སྐྱུ་མས་ *skyoms* to pour; to pour out, agitate, stir up; according to *Lex.* to give; defined as ཅུ་སྐྱུ་ཅུ་སྐྱུ་གས་ཀྱིས་ སྐྱུ་མ་ཏེ་རྩམ་ནང་དུ་སྐྱུ་གས་པ་ལྟ་བུ་ *chu snod chu-skyogs-kyis blañs-te zañs-nañ-du blugs-pa lta-bu*, taking from water-pots and water-bowls and pouring into kettles (*Nag.*). Seldom used in colloquial language; ཅུ་སྐྱུ་མ་པ་ to stir the water; ཅུ་སྐྱུ་མ་པ་ to shake a vessel.

སྐྱུ་ *skyor*, same as སྐྱུ་ *khyor*, the hollow of the hand filled: ཅུ་སྐྱུ་ *chu-skyor* a handful of water (*Jä.*).

སྐྱུ་ *skyor*, འཕྲིག་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ *hkhog-paham gñer-wa* bent, contracted or crooked: འཕྲིག་སྐྱུ་ *gañs-skyor* = *sna hkhog-pa* (his) nose was bent (*A. 106*).

✚ སྐྱུ་སྐྱུ་ *skyor-skyor* again and again; repeatedly.

སྐྱུ་བ་ *skyor-wa*, vb. pf. and fut. བསྐྱུ་ *bṣkyar* 1. to hold up, to prop; to paste. 2. to repeat; to recite by heart: བསྐྱུ་ཏེ་ བཏང་ *bṣkyar-te btañ* it was repeatedly sent:

ཅུ་སྐྱུ་བ་ *tshig skyor-wa* to repeat a word, like the reciting of the *Mani*, i.e., ཨོཾ་མ་ཎི་པད་མེ་ཏུ་ *om ma-ni pad-me hūm*: མི་ཆས་པ་དང་ནད་པ་ དང་ཆད་གིས་བཅེ་པ་གཞན་གྱིས་སྐྱུ་བས་འགྲོ་བ་ an old, sick, or drunken person walks being supported by another: གནད་པོ་འགྲེལ་འགྲོ་བ་ལ་སྐྱུ་བ་ to prop a thing that is falling or tumbling down: ཅུ་སྐྱུ་བ་ *chu skyor-wa* the pouring of water with some force as if through a pipe or the mouth of a kettle; the sprinkling of water from a pot or vessel or a scoop; སྐྱུ་བ་སྐྱུ་བ་ to back; to help morally or religiously or otherwise one who is in difficulty, engaged in war or litigation, &c.: 3. enclosure; fence (*Jä.*).

སྐྱུ་སྐྱུ་མས་ *skyor-sbyañs* repetition from memory: སྐྱུ་ལ་ཅུ་ཏེ་སྐྱུ་སྐྱུ་མས་མཛེད་ having retained in his minds, he repeated it.

སྐྱུ་ཅུ་ *skyor-tshig*, v. སྐྱུ་བ་ (*Mñon.*).

སྐྱུ་མོ་ལུང་ *Skyor-mo-luñ* n. of a village with a monastery situated to the west of Lhasa containing estate of the *Shabs-pad Sreṣ chuñ-pa* (འབས་པ་དང་སྐྱུ་མོ་ལུང་པ་).

སྐྱུ་ལ་པ་ *skyor-wa* sometimes for སྐྱུ་ལ་པ་ *skyel-wa*.

✚ སྐྱུ་མ་པ་ *skyos-pa* = རྩམས་པ་ wasted; spoiled; degenerated.

སྐྱུ་མ་མ་ *skyos-ma*, v. སྐྱུ་མ་ *skyes*, སྐྱུ་མ་མ་ *skyos-ma* a present made to a friend or an acquaintance at the time of his going to a distant place, or removal to some place of residence.

སྐྱུ་ *skra* (*ta*), resp. སྐྱུ་ the hair of the head: སྐྱུ་དང་ཁ་སྐྱུ་ *skra dan kha-spu* the hair of the head and the beard: སྐྱུ་བསྐྱུ་ལ་ *skra-bṣgril-wa* plaited hair or curled hair: སྐྱུ་ལྷན་གཅིག་ *skra ñay-gcig* a single tuft of

སྒྲ་ཅན་མ *skra can-ma* a kind of hairy
worm; also = བུད་མེད woman (*Mñon.*).

མྱེ་བྱི་རྩ་ *skrahi byi-dor* v. མྱ་མད་ *skra-sad*
(*Mon.*).

སྒྲུབ་རྩ་མཐའ་སྒྲུབ་ *skrahi rtse-mohi mthah* or སྒྲུབ་རྩ་མཐའ་སྒྲུབ་ the hair-end.

སྒྲུབ་ལྷོ་པ་ *skra li-wa* or སྒྲུབ་རྩ་མཐའ་སྒྲུབ་ *skrahi rnam-gyur* འཕྲུལ་ལྷོ་པ་ curly hair; to dress the hair.

སྒྲུབ་ལྷོ་ *skra-lo* = བུད་མེད་ཀྱི་སྒྲུབ་ *bud-med kyi-skra* woman's hair (*Mñon.*).

སྒྲུབ་ཤམ་ *skra-shad* རྒྱུ་མཐུན་ hair separator; a comb.

Syn. སྒྲུབ་མཐུན་ *so-man*, སྒྲུབ་ཀྱི་ཕྱི་རྩ་ *skrahi byi-dor* hair cleaner (*Mñon.*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *skrag-skrag* = བྱུ་པ་ *khrag-po* or སྒྲུབ་ *sra-wa* hard.

སྒྲུབ་པ་ *skrag-pa* (*tag-pa*) to be terrified, frightened, afraid of something. This word is nearly always combined with རྒྱུ་མཐུན་ *hjigs-pa* as in རྒྱུ་མཐུན་སྒྲུབ་པ་ *hjigs skrag-pa*, to be panic-struck.

སྒྲུབ་བྱེད་མ་ *skrag byed-ma* = རྒྱུ་མཐུན་མ་ *ñi mahi btsun-mo* the wife of the sun (*Mñon.*).

སྒྲུབ་པ་ *skrañ-wa* (*tañ-wa*) རྒྱུ་མཐུན་, རྒྱུ་མཐུན་; pf. རྒྱུ་མཐུན་ *skrañs* to swell; རྒྱུ་མཐུན་པ་ *skrañs-soñ* it is swollen: རྒྱུ་མཐུན་པ་ལ་རྒྱུ་མཐུན་པ་ རྒྱུ་མཐུན་ swollen from being suddenly struck with a stick or a stone or a sword.

སྒྲུབ་པ་ *skrañs-hbur* an abscess not yet open (*Sch.*); རྒྱུ་མཐུན་པ་ལ་རྒྱུ་མཐུན་ *skrañs-hbur hjoms*, v. རྒྱུ་མཐུན་ *ba-spru çin*, n. of a medicinal tree which removes tumours or abscess (*Mñon.*).

སྒྲུབ་ཀྱི་ཕྱི་རྩ་ *skrañ-kyi spyañ-ki*, རྒྱུ་མཐུན་ *ñi sman-thar-nu* n. of a medicine (*Sman. 126.*).

སྒྲུབ་པ་ *skrañs-po* a swelling; tumour (*Sch.*).

སྒྲུབ་ *skran* (*ten*) རྒྱུ་མཐུན་ *ghan-skren* 1. རྒྱུ་མཐུན་ tumour or any fleshy excrescence in the abdomen; a concretion under the skin or in the bowels, womb, &c. (*Cs.*); a swelling

of the glands (*Sch.*). རྒྱུ་མཐུན་ *skran-nad* is described as a consequence of suppressed wind (*Jä.*); རྒྱུ་མཐུན་ *rdo-skran* རྒྱུ་མཐུན་ two sorts of steatite.

སྒྲུབ་པ་ *skrab-pa* (*tab-pa*) to beat the ground with one's feet; to stamp, tread; to dance; also རྒྱུ་མཐུན་ *skrab-pa*: རྒྱུ་མཐུན་པ་ རྒྱུ་མཐུན་ yesterday's dancing was excellent.

སྒྲུབ་ཀྱི་ *skras-ka* a ladder, v. རྒྱུ་མཐུན་ *skas-ka*.

སྒྲུབ་ཀྱི་ (*te-ka*) ladder, which generally consists of the notched trunk of a tree (*Jä.*); རྒྱུ་མཐུན་ a single ladder, i.e., a ladder with one pole; རྒྱུ་མཐུན་ *rdo skras* (*do-te*) a flight of stone steps; རྒྱུ་མཐུན་ *rgya-skra*s a regular staircase, as in European houses; རྒྱུ་མཐུན་ probably a flight of steps at the corner of a building.

རྒྱུ་མཐུན་ *skri-wa* (*ti-wa*) to conduct; to send (*Cs.*): རྒྱུ་མཐུན་ *skri-çig* = རྒྱུ་མཐུན་ *thon-shig* let him send: རྒྱུ་མཐུན་པ་ རྒྱུ་མཐུན་པ་ I asked to send him to Tibet (*A. 101.*).

རྒྱུ་མཐུན་ *skru-wa*, pf. རྒྱུ་མཐུན་ *bskru*s, fut. རྒྱུ་མཐུན་ *bskru*, to wait (*Sch.*); to cut; རྒྱུ་མཐུན་ *zas-la skru* to cut meat; རྒྱུ་མཐུན་ *çin kru*s-*pa* to cut wood or a tree: རྒྱུ་མཐུན་ *bskru-wa*, རྒྱུ་མཐུན་པ་ རྒྱུ་མཐུན་ always being smitten by pleasures (*Pag. 1-35.*).

རྒྱུ་མཐུན་ *skrud-pa* (*tud-pa*) = རྒྱུ་མཐུན་པ་ རྒྱུ་མཐུན་པ་ to make another run away by devices.

སྒྲུབ་པ་ *skrun-pa* (*tun-pa*) = རྒྱུ་མཐུན་པ་ *skyed-pa* to produce; རྒྱུ་མཐུན་པ་ *bskrun-pa*, རྒྱུ་མཐུན་པ་ *bskyed-pa* རྒྱུ་མཐུན་, རྒྱུ་མཐུན་, རྒྱུ་མཐུན་ grown up: རྒྱུ་མཐུན་པ་ རྒྱུ་མཐུན་ growing crop.

སྒྲུབ་ *skrum* (*tum*) meat; applied to the food of the respected; generally རྒྱུ་མཐུན་ *gsol-skrum* is used in colloquial language.

སྒྲུབ *skrog* (*tog*) to beat (the drum).
ཏམ་རུ་འཕྲོལ་བའི་རྩ་དྲུག་ *dama-ru hkhrol-wahi don*
signifies the beating of a skull-drum
(*Nag.*).

སྒྲུབ་པ *skrog-pa* to churn; stir (with a rod): རོ་མ་སྒྲུབ་པ *ho-ma skrog-pa* to churn milk (*Nag.*).

སྒྲོད་པ *skrod-pa* (*to-pa*) བཟུང་པ་ལྟར་སྒྲོད་པ་ to expel, drive out, eject: གནས་ནས་སྒྲོད་ *gnas nas-skrod* to expel from a place: ཕྱིར་སྒྲོད་ *phyir-skrod* to drive out: འགྲོགས་སྒྲོད་ *hgegs-skrod* to eject an evil spirit.

བསྐྱེད་པ *bṣka-wa* = གར་བ་, कषाय astringent; also thick.

བསྐྱེད་མཛུགས་ *bṣkañ mdoṣ* a slight framework made of sticks and coloured threads as an offering to the gods in cases of sickness: ལྷོ་ཡི་ཕྱགས་སུ་བསྐྱེད་མཛུགས་དང་བསྐྱེད་འཕྲོད་བཅས་ *lho-yi-phyogs-su bṣkañ-mdoṣ dañ bsrub hkhor bshag* place *Rṣkañ-mdoṣ* and amulets on the south side (*Jig.*).

བསྐྱེད་རྩལ་སྒྲུབ་པ *bṣkañ-rdsas* a sacrificial ceremony (*Schl.* 360).

བསྐྱེད་གསོ་ *bṣkañ-gso* ཡི་དམ་མཁའ་འགྲོ་ཙམ་སྒྲོད་ནམས་ལ་བསྐྱེད་གསོ་རྒྱས་པ་ to make copious religious services to the tutelar deities, angels, and the guardian spirits of the ten quarters (*Cil.* 9).

བསྐྱེད་སྒྲུབ་པ *bṣkañs* 1. སྐྱེད་སྒྲུབ་པ་ལྟར་སྒྲུབ་པ་ full to the brim. 2. ཕྱགས་དམ་བསྐྱེད་སྒྲུབ་པ་, རྒྱལ་པོ་གསོ་སྒྲུབ་པ་ *ñams-pa gsoṣ-pa* fill to the brim (*Situ.* 74).

བསྐྱེད་པ *bṣkam* “བསྐྱེད་པ་བྱེད་དེ་སྒྲུབ་པ་ *bṣkam-byahi dños-po*” (*Situ.* 77).

བསྐྱེད་པས་ *bṣkams* past. dried, burnt: བསྐྱེད་པས་མཛོལ་བསྐྱེད་པས་ by the fire (at the end of the age) the lakes dried up (*Nag.* 9).

བསྐྱེད་པ་ *bṣkal-pa* ཆམས་པ་ a fabulous period of time; the various ages of the world,

each of which has been presided over by its own human Buddha respectively: བསྐྱེད་པ་ཆེན་པོ་ *bṣkal-pa chen-po* the great *Kalpa*; བསྐྱེད་པ་བར་ཆེན་པོ་ *bar-bṣkal* the intervening or middle *Kalpa*; བསྐྱེད་པ་བཟང་པོ་ *bṣkal-pa bzah-po* མཛུགས་པ་ the happy or glorious period in which the Buddhas appear; བསྐྱེད་པ་འཇུག་པ་ *bṣkal-pa ñan-pa* the evil *Kalpa*, in which no Buddhas appear (*Jä.*).

བསྐྱེད་པ་བཟང་པོ་ *bṣkal-pa bzah* = བསྐྱེད་པ་ལྟར་པ་ ཕུག་པ་ virtuous; also virtue (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་ལྟར་པ་ *bṣkal-pa ces* = རྩིས་པ་ *rtsis-pa* an accountant (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་ལྟར་པ་ *bṣkal-me* = བསྐྱེད་པ་ལྟར་པ་ the fire which will destroy the world at the end of the present *Kalpa* (*Nag.* 9).

བསྐྱེད་པ་བཟང་པོ་ *bṣkal-bzah* རྩིས་ལྟར་པ་ n. of a religious work.

བསྐྱེད་པ *bṣku* = ཕྱག་པ་ *byug-pa*, fut. བསྐྱེད་པ་ *bṣkus* ལྟེན་པ་ rubbed (*Nag.* 9).

བསྐྱེད་པས་ *bṣkuñs* = མཛོལ་བསྐྱེད་པས་པ་ *mi-mthoñ-war ṣbaṣ-pa* concealed; hidden (*Nag.* 10).

བསྐྱེད་པ *bṣkum*, pf. of རྒྱལ་པོ་.

བསྐྱེད་པ་མཁྱིལ་ *bṣkum-mkhyid* the distance or measure between the thumb and the top of the forefinger drawn in; about one-half of the measure of a span: རྒྱལ་པོ་གར་ཡིད་པ་རྒྱལ་པོ་མཁྱིལ་དང་བསྐྱེད་པ་མཁྱིལ་གར་། (*Rtsii.*) its breadth was one finger (i.e., one inch), and length eight spans and one *bṣkum-mkhyid*.

བསྐྱེད་པ་ *bṣkum-khru* about a cubit measure with the fingers drawn in a fist.

བསྐྱེད་པ་འཇུག་ *bṣkum-hdom* a measure of distance by stretching apart the two arms (with “fisted hands”); a little less than a fathom’s measure.

བསྐྱེད་པ *bṣkur*, sbst. sending, granting; དབང་བསྐྱེད་པ་ to bless; to grant benediction; འཕྲོད་བསྐྱེད་པ་ (*Nag.* 9).

བསྐྱུས་པ་ ལྷུ་བ་, བསྐྱུས་པ་དང་ *bṣkul-brdah* signal to call one to his business; signal to call workmen to their respective duties.

བསྐྱུས་ལུང་ *bṣkul-gshun*, ལུང་གི་ལས་ཀྱི་བསྐྱུས་མཁན་ one who gets Government works executed: བསྐྱུས་ལུང་ནས་གཉིས་དང་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་.

བསྐྱུས་ *bṣkus*, pf. of བསྐྱུ་ *bṣku* བྲིས་ anointed; stained or poisoned (*Nag.* 9).

བསྐྱོན་ *bṣkon*, pf. གོས་བསྐྱོན་ཏྱ་ *gos bṣkon-to* to be dressed (*Situ.* 64).

བསྐྱོར་ *bṣkor* surrounded: འཁོར་གྱིས་བསྐྱོར་ surrounded by followers, admirers and attendants.

བསྐྱོས་ *bṣkos* = བཞོད་ *bkod*, pf. ལུལ་པོར་བསྐྱོས་ (*Situ.* 74).

བསྐྱུ་དུ་མེད་ *bṣkyan-du med* = དཔག་ཏུ་མེད་ numberless; immeasurable (*Zam.* 10).

བསྐྱུས་ *bṣkyan*s ར་ཤིང་ protected; cherished; nursed.

བསྐྱུས་ *bṣkyabs* ར་ཤིང་ protected; རྩོག་བསྐྱུས་ *srog-bṣkyabs* protected, saved life (*Situ.* 74).

+ བསྐྱུས་ *bṣkyams* = བསྐྱུས་མ་: རྩོད་མི་བསྐྱུས་ *snod mi-bṣkyams* the vessel has not dried. རྩོད་བསྐྱུས་ water dried up (*Situ.* 74).

བསྐྱུར་ *bṣkyar* = ལྷུ་ཡང་ or ཡང་ཡང་ again; again and again (*Zam.* 10).

བསྐྱུར་བཟོ་ *bṣkyar-bzo* repairing; mending of.

བསྐྱུར་ *bṣkyur* cast out; exiled; driven away.

བསྐྱུར་དུ་བཅུག་པ་ *bṣkyur-du bcug-pa* to cause any one to cast or fling anything away.

བསྐྱེད་པ་དོད་ *bṣkyed-hdod* བརྒྱན་: growth or growing; wish to grow.

བསྐྱེད་པ་ *bṣkyed-pa*, ར་ཤིང་, རྩོས་, རྩོས་, རྩོས་
1. a production, generation, formation.
2. ར་ཤིང་, ར་ཤིང་. རྩོས་བསྐྱེད་པ་ *sems bṣkyed-pa* ར་ཤིང་ལྷུ་ to form one's mind; to have a conception of; also technically means purification of the heart as in ར་ཤིང་ལྷུ་.

བསྐྱེད་པ་ལྷུ་ *bṣkyed-pa bgyi-ho* ར་ཤིང་ལྷུ་ to have a conception of.

བསྐྱེད་རིམ་ *bṣkyed-rim* ར་ཤིང་རྩོས་ the gradual development of ideas; powers of an occult nature.

བསྐྱེད་ནས་ *bṣkyod-nas* = རྩོས་ནས་ *spos-nas*.

བསྐྱེད་པ་ *bṣkyod-pa* ར་ཤིང་, ར་ཤིང་, ར་ཤིང་
moved, agitated; མ་བསྐྱེད་པ་ *ma bṣkyod-pa* ར་ཤིང་ unagitated.

བསྐྱེད་པ་ཡང་མ་ *bṣkyod-pa yan-ma* ར་ཤིང་ལྷུ་ moving again and again, at paroxysm.

བསྐྱེད་མེད་པ་ *bṣkyod med-pa*, རྩོས་ *grāṅs* ར་ཤིང་ n. of an immensely great number.

བསྐྱེད་ *bṣkrad* and རྩོས་བསྐྱེད་ *phyir-bṣkrad* = རྩོས་བཞོད་ *phyir-bton* turn out, expel (*Situ.* 74): ར་ཤིང་བསྐྱེད་ turn out a ghost or devil.

བསྐྱེད་ *bṣkrus*, pf. of རྩོས་, ར་ཤིང་ food cut up (*Situ.* 9).

བསྐྱེད་ *bṣkrun* = རྩོས་ *bṣkyed* 1. མང་དུ་བརྒྱུད་པ་ *man-du bṣkrun* to multiply. 2. ཡང་དུ་བཞོད་པ་ *par-du bkod-pa* to print, set up in print (*Nag.* 9): ར་ཤིང་བསྐྱེད་པ་ *dge-wa bṣkruna*, ར་ཤིང་བསྐྱེད་པ་ *lo-tog bṣkrun-pa*.

ཁ *kha* I: the second letter of the Tibetan alphabet, being the aspirate of ཀ *ka*. In sound it resembles ཅ, the second consonant of the Sanskrit alphabet. 1. On registers it indicates the second, or number two. It is attached, often optionally, as an additional syllable to many words, especially in the colloquial: དགོང་ཁ *dgoñ-kha* the price; ཅ་ཁ *cha-kha* a thing. 2. It implies ཁག *khag*, a part: ཁག་གཉིས་སུ *khag-gñis-su* into two parts (divisions): ཁ་གང *kha-gañ* one part. The sixth part of a *tañ-ka* (Tib. coin) is called *kha*. 3. Origin, source, &c.: གཤེར་ཁ *gser-kha* = གཤེར་གྱི་འབྱུང་ཁུངས་ *gser-gyi hbyuñ-khuñs* the source of gold, gold-mine: ལྗེ་ཁ *tshwa-kha* salt-pit: ལྗེ་ཁ *tswa-kha* pasture-land, a place where pastures abound. 4. Time: ཉེ་ཆར་ཁ་རྩ་དུས་གདལ་ *ñiḥchar-kha-ru dus-gdab* (*Situ*. 21) calculate time from the moment of sunrise; འགྲོ་ཁར་ *hgro-khar* at the time of going; at the time when he was ready to start: མ་འཆི་ཁར་ཆས་ལ་འདུན་པ་ *mo hchi-khar chos-la hdun-pa* she at the time of dying became religious, &c. (*Pag*. 27): ཐོན་ཁར་ *byon-khar* when he came; at the moment of arrival: ཡོང་ཁ *yoñ-kha* at the time of coming; ས་དང་པོ་ཐོབ་ཁ་མ་ག *sa dañ-po thob-kha-ma* = ས་དང་པོ་ཐོབ་མ་ག *sa dañ-po thob-ma-thag* as soon as he attained to the first stage, i.e., one moment before the attainment: ཡུན་རིང་གི་ཁ་ནས་ *yun riñ-gi kha nas* = ཡུན་རིང་གི་སྒོ་ནས་ *yun riñ-gi sgo nas* by little and little; gradually (*Jä.*); རེ་བའི་ཁར་ in the

hope of; རབས་ཀྱི་ཁ་ just on the opportunity; “in the nick of time.”

ཁ II: 1. the front side: རུལ་ face, mouth; also the surface or upper side. ཁ is the ordinary word for “mouth,” while གཏོང་ is the commoner term for “face.” Again, to express the surface as well as the front of any inanimate thing, ཁ is the usual form: རྒྱལ་ཁ་ལ་གངས་རྒྱུ་ icicles on the face of the cliff; སྒྱུ་ལ་གྲུང་མཐོང་ནས་ཐུ་ཁར་བྱོན་ *skyl-kruñ mdsad-nas chu-khar byon* (*Pag*. 117) sitting in a cross-legged posture he moved on the surface of the water; ར་བྱལ་ཁ་ལ་འདྲ་ཅེར་གྱི་རི་མོ་མཐོང་ *ho-thug kha-la hod-zer-gyi ri-mo mthoñ* saw reflection of rays on the surface of milk-broth (*Pag*. 113). 2. མཁས་ language; conversation; རབས་ word: རྒྱལ་པོ་བླ་མེད་ཀྱི་ཁར་དབང་དུ་སོང་ནས་ the king having become powerless at (his) wife's word (*Pag*. 32).

Syn. ལྷ་བའི་སྒོ་ *smra-wahi sgo*; ར་བྱེད་ *za-byed*; གསུང་བར་བྱེད་ *gsuñ-war-byed*; རལ་ *shal*; གཏམ་གྱི་འབྱུང་གནས་ *gtam-gyi hbyuñ-gnas*; རྩོད་བྱེད་ *rjod-byed*; གཏོང་ *gdoñ*; བདུད་རྩི་རྩི་རྩི་ *bdud-rtsiḥi rten*; སྒྲ་ *skad*; གཏམ་ *gtam* (*Mñon.*).

ཁ III: a breadth or a square of cloth, &c.

In its several inflected forms ཁ is often used as if it were a postposition governing the accusative case. These forms are ཁ་ *kha-na*, ཁར་ *kha-ru*, and ཁར་ *khar*, and take the meaning of “on,” “at,”

“beside,” &c.: མེཾ་ on the fire; བྱིཾ་ on the chair; འོག་མ་ཐེཾ་ all round.

ཁ་ཀྱེལ་བ *kha kyeḷ-wa* ལུ་ལྟོ་ལྟོ་ to kiss.

ཁ་ཀྱེལ་བ *kha krab-pa* (*kha ṭab-pa*) to smack or cluck with the mouth.

ཁ་དྲུག་པོ་ *kha ḍkar-po* = སྒྲུང་བ་གསལ་ *snañ-wagsal* 1. bright: བྱ་ཤིས་པ་ *bkrá-ṣis-pa*. 2. auspicious; of happy omen; agreeable; pleasant looking; ཁ་དྲུག་གཏིང་ནག་ *kha-ḍkar gtiñnag* outside white, inside black, i.e., plausible.

ཁ་དྲི་ *kha-ḍkri* (*kha-ti*) neck-cloth, sometimes worn as a protection against cold; a kind of raw silk stuff of narrow breadth manufactured in Assam and largely imported into Tibet, where it is used as neck-tie and handkerchief: ཁ་དྲི་བཅས་འདྲ་བ་ཁ་དེར་ འབྲུ་ *kha-ḍkri bcas ḥdra-wa kha-rer ḥbru* (*Rtsii.*) for each breadth (of cloth), which is equal to a *kha-ti*, price in barley grain.

ཁ་ལྷུག་ *kha-lkug* dumb; also of indistinct speech: ར་ཡི་མཆེར་པས་བྱིས་པའི་ཁ་ལྷུག་འབྲེད་ the spleen of a goat removes the dumbness of children.

ཁ་སྒྲུང་ *kha-skad* ལུ་ལྟོ་ལྟོ་ oral account; tradition; narrative; colloquial language.

ཁ་སྒྲོང་ *kha-skoñ* གཞུ་བ་, རྒྱུ་ལ་ a mouthful; completion; appendix of a book: ཁ་སྒྲོང་བ་ *kha-skoñ-wa* 1. to fill up a void; to make up a deficiency. 2. to fill up the mouth with water, to rinse it.

ཁ་སྒྲོང་བ་ *kha skor-wa* = སྒྲུ་བ་ *shu-wa* or ཁ་བསྒྲོང་བ་ *kha ḥskor-wa* to speak cunningly; to circumvent by speech.

ཁ་སྒྲུང་པོ་ *kha skyur-pon* 1. sour; of an acid taste. 2. olive; olive tree (in Sikkim) (*Jä.*).

ཁ་སྒྲུང་མ་ *kha-skyeñs* shame-facedness: མི་ཞིག་གིས་མི་གཞན་ཞིག་ལ་གསལ་རམ་ཞུར་གྱི་ཡོད་ན་, དེ་མི་གཞན་ཞིག་གི་ལག་པ་བཅེད་ནས་དེ་ལ་མ་ཞུར་ན་ཁོ་ངོ་ཆེ་བ་ལ་ཁ་སྒྲུང་མ་ཟེར་, དེ་ལ་སྒྲུང་མ་ཁ་སྒྲུང་གི་མི་བཅོད་ཟེར། If a man is about

to give his garment to another man, and that other man having held out his hand, it is not given to him, he is ashamed—that is termed *kha-skyeñs*.

ཁ་ཁ་ *kha-kha* I: apart, separately: ཁ་ཁ་བཞུད་ན་ཁ་མཆུ་མེད་ if (you) sit apart there will be no quarrel.

ཁ་ཁ་ II: or ཁ་ཁ་མ་ *kha-kha-mo* bitter mouth; bitter taste.

ཁ་ཁེབས་ *kha-khebṣ* ཀོལ་ a veil; a cover: གྲུ་པ་དེར་ཁ་ཁེབས་རམ་ཁ་དེར་ *grṭa-pa rer kha-khebṣ ras kha-re* (at every offering) there is a square of cloth apiece as a face covering to each monk.

ཁ་ཁོར་ *kha-khor* = ཐ་ཁོར་ *tha-ḥkhor* border, edge; also the circumference.

ཁ་ཁྱུག་ *kha-khyag* = ཁ་ཐེག་བྱེད་པ་ *kha-theg byed-pa* contradiction; denying one's liability.

ཁ་ཁྱུག་པ་ *kha-khyag-pa*, same as ཁ་ཐེག་བྱེད་པ་ *kha-theg byed-pa*, to deny having undertaken to do a thing; denying one's liability.

ཁ་ཁྱེར་ *kha-khyer* 1. ལན་ཀན་ *lan-kan*; རྟོག་མ་བུ་ *stegs-bu* any shelf or box on which birds perch; also བེད་ཀྱི་མ་ an altar; a raised seat. 2. མཐའ་བསྐོར་ཁ་ *mthah-skor-kha* the surrounding line or circumference of anything; the surrounding edge of a cloth, &c.

ཁ་ཁ་ *Kha-khra* (*kha-ṭha*), v. རྩོ་ཁ་ *Blokha-khra* or ལོ་ཁ་ *Lo kha-brag*; also n. for certain wild tribes of the border land of Tibet, namely the Aka and Mishmi tribes of eastern Tibet and Assam (*Ya-sel.* 38).

ཁ་ཁམ་ *kha-khram* (*kha-ṭham*) defined as ཁ་ཡི་གཞི་རྒྱ་བ་གད་པ་ cunning talk, deceitful language.

ཁ་ཁམ་པ་ *kha-khram-pa* = གཞི་རྒྱ་བ་གད་པ་གན་ *gyor-gyu bṣad-mkhan* one who speaks cunningly so as to cheat.

ཁ་ཁྲལ I : *kha-khral* (*kha-thē*) མུམ་པ་ལྟ་བུ་ respect, regard ; lit. tribute in language or in words.

ཁ་ཁྲལ II : capitation tax or poll tax.

ཁ་ཁོར *kha-hkhor* the circumference of the mouth (*Cs.*) ; ཁ་ཁོར་བ་ *kha hkhor-wa* to surround.

ཁ་ཁྲིག་བ་ *kha hkhyig-pa* to bind an animal's mouth ; to gag ; to strangle.

ཁ་ཁྲོམས *kha-hkhyoms* to be agitated outwardly : རྒྱུ་ཅེན་པོ་དེས་རྒྱ་མཚོའི་ཁ་ཁྲོམས་ *rluñ chen-po des rgya-mtshohi kha hkhyoms* the surface of the sea was troubled by that great wind (*A. 16*).

ཁ་ག་པོ *kha-ga-po* difficult (*Sch.*).

ཁ་ག་མ *kha-ga-ma* or ཁ་གང་མ *kha-gañ-ma* the square rug that is spread over a great man's cushion or seat.

ཁ་གང *kha-gañ* a quadrate, square ; one sixth of the Tibetan coin called *tañka*, which is equivalent to one *anna* in India : ཁ་གང་བ་ *kha gañ-wa* adj. square.

ཁ་གང་དག་སྒྲུབ་ *kha-gañ-dgar-smra-wa* to talk at random ; to speak at pleasure (thoughtlessly).

ཁ་གབ་ *kha-gab* cover, lid. (*Sch.*).

ཁ་གྱེན་ཕྱོགས་ *kha gyen-phyogs* འདུག་པོ་ with the face upwards (in expectation) ; expectantly, eagerly.

ཁ་གྲངས་ *kha-graṅs* (*kha-dañ*) enumeration.

ཁ་གུ *kha-gru* (*kha-du*) or མཐའ་གུ *mtshah-gru* the corner limit or sphere of a place, also of the mouth. The width of the mouth of a vessel or pot, also the opening of the mouth. ཁ་གུ་ཡངས་ཤིང་དཀར་ལོས་ཕྱེད་མཚོན་ *kha-gru yañs-ñiñ dkar-hbol rtsa-med mchog* that being broad in space, of white and soft appearance, and without grass, is best (*Jig.*).

ཁ་གྲིང་ *Kha-gliñ*, མཐའ་འཁོབ་ལུལ་གྱི་མིང་ *mtshah-hkhob yul-gi miñ* n. of a border country.

ཁ་གྲིང་གྲུ *kha gliñ-sgra* is defined as དམག་གི་སར་འབྱུང་བའི་དགྲ་སྒྲུབ་ the noise of the foe which arises in a battle-field (*Mñon.*).

ཁ་འགོག་པ་ *kha hgog-pa* mute ; one who cannot or does not speak ; gagged (*Mñon.*).

ཁ་འགྱུར་བ་ *kha hgyur-wa* to change one's words or promises.

ཁ་འགྲིག་པ་ *kha hgrig-pa* (*kha-dig*) = ཁ་འཆམ་པ་ *kha hcham-pa* of the same opinion or disposition.

ཁ་འགྲིལ་ *kha-hgril* (*kha-dil*) the selvedge or loose tufts of thread on either edge of a cloth : བྱུར་གྱི་ཁ་འགྲིལ་རམ་ཐོན་པོ་བཏང་བ་ the fringes of the tent being made with blue cotton.

ཁ་ཚོད་ *kha-rgod* ill or rough language ; also a slanderer (*Sch.*).

ཁ་རྒན་ *kha-rgan* privilege of old age (*Jä.*).

ཁ་རྒྱན་ *kha-rgyan* འཕྲུལ་ the betel-leaf which the Indians chew ; literally the beautifier of the mouth.

ཁ་རྒྱལ་བ་ *kha-rgyal-wa* to win a dispute : བདུད་རིགས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཁ་རྒྱལ་ *bdud rigs-kyi sems-can kha-rgyal* the animate beings of the demon kind won the controversy.

ཁ་རྒྱལ་ *kha-rgyug* idle talk ; unfounded assertion (*Jä.*).

ཁ་རྒྱུད་ *kha-rgyud*, resp. ལམ་རྒྱུད་ *shal-rgyud*, same as གཏམ་རྒྱུད་ *gtam-rgyud*, oral tradition ; also certain mystical doctrine not allowed to be written down.

ཁ་ཐོར་ *kha-sgor* the shoulder bone.

ཁ་རྒྱུར་བ་ *kha sgyur-wa* ཁ་ཁོ་རྒྱུར་བ་ *kha-lo sgyur-wa* to govern ; to rein the mouth (of a horse) ; to lead, guide, influence other persons.

ཁ་སྒྲོག་ *kha-sgrog* (*kha-dog*) ཁ་སྒྲོག་ནང་མ་ལ་ར་ལུང་ཞིང་ཕྱིད་ཡོད་པ་ In this passage ཁ་སྒྲོག་ *kha-*

sgrog means shutting or binding up the straps of a trunk or leather box.

ཁ་བསྐྱེད *kha-bsgos* advice.

ཁ་ལྷ་པ་ *kha lña-pa* = སེང་གེ *señ-ge* the lion (*Mñon.*).

ཁ་སྒྲ་བ་ *kha sñā-wa* or ཁ་སྒྲ་པ་ *kha sñas-pa* to anticipate or say something beforehand; to speak out inconsiderately.

ཁ་ཅིག *kha-cig* or ཁ་གཅིག *kha-gcig* 1. ལ་ལ་ *la-la*, कश्चित् a certain person; ཁ་གཤམ་ *khaças* also འགཤ་རེ *hgah-re*, འགཤ་ཞིག *hgah-shig*. 2. some (*J. Zan.*): ཁ་ཅིག་ཏུ་ཕུར་སྐྱར་ *kha cig-tu phur-sgrar* प्रक्षिप्तम् “or as some call it a flying word”; ཁ་ཅིག་ན་རེ *kha-cig na-re* someone said.

ཁ་ཕུལ་ *kha-cul* or ཁ་ཕུར་ *kha-cur* Kashmir; a Kashmirian.

ཁ་གཤམ་ *kha-gcañ* clever talking, cf. ཁ་སྒྲ་བ་ *kha sbyañ-po* eloquent; dexterous in conversation.

ཁ་བུད་ *kha-bcud* = ཏུ་གང་ *cu-gañ* n. of a medicinal substance (*Sman.* 149).

ཁ་གཏོད་ *kha-gcod* cover; in *Ld.* cork.

ཁ་བཅོལ་ *kha-bcol* idle talk, prattle (*Sch.*).

ཁ་ཆག་ I: *kha-chag* defect in the blade (of a knife or an axe), but ཁ་ཆག་རྩ་རལ་ *kha-chag sna-ral* = to get the mouth damaged and nose torn; ཁ་ཐུག་པོ་སོན་ *kha thug-po soñ* the edge (of a knife, &c.) has become blunt; ཁ་ཁོག་སོན་ *kha log-soñ* the blade has become turned, i.e., bad; ཁ་མི་འདུག་ *kha mi-hdug* the sharpness is wanting; གྱིའི་ཁ་ *grihi-kha* or གྱིའི་སྒྲ་ *grihi so* (in *Kham*s) the blade of a knife.

ཁ་ཆག་ II: abuse; ill language (*Jä.*).

ཁ་ཆད་ *kha-chad*, ལ་ཆད་ *shal-chad* agreement, covenant; a truce; ཁ་ཆད་ *kha-chad* = ཆད་རྟོན་ *chad-don* special object or reason (*Mñon.*).

ཁ་ཆར་ *kha-char* = abbreviation of ཁ་བ་, snow and ཆར་པ་, rain.

ཁ་ཅིང་མ་ *kha-chiñg* the taming or appeasing of wild beasts, &c., by witchcraft.

ཁ་ཆུ་ *kha-chu* (ལ་ཆུ་ *shal-chab*) ལ་ལ་, ཡུལ་ཕུ་ spittle; also used colloq. for ཁ་བའི་ཆུ་ *kha-wahi chu* snow-water.

ཁ་ཆུ་ཕུག་ *kha chu-phug* n. of a place on the uplands of Kha-chu (*Lon.* 732).

ཁ་ཆེ་ *Kha-che* a native of Kashmir; a Mahomedan; a person that has the command over much; principal or important things (ཁ་ཆེ་བ་རྣམས་ *kha-che-wa rnam*s); n. of a mask in the religious plays of Tibet.

ཁ་ཆེ་རྒྱུ་མ་ *kha-che skyes*, ཁ་ཆེ་མཚོག་ *kha-che mchog*, v. གུར་གུམ་ *gur-gum* (*Mñon.*), ཀ་མ་ལྷོ་རྒྱུ་ or ཏུ་ཏུ་མ་ saffron, the produce of Kashmir.

ཁ་ཆེ་འགྲོན་ཁང་ *kha-che hgron-khañ*, ཁ་ཆེ་མ་ཁང་ *kha-che za-khañ* an inn kept by a Mussalman at Lhasa or in Peking; ཁ་ཆེ་མཚོག་ *kha-che mchog* ཕར་མ་ ཀ་མ་ལྷོ་རྒྱུ་ the chief article, i.e., saffron, which the Tibetans obtain from Kashmir; ཁ་ཆེ་ག་ཁ་མ་ *kha-che ça-kha-ma* a kind of yellow flower resembling saffron which imported from Kashmir is largely grown in Tibet; ཁ་ཆེ་ག་ཁ་མ་སྤོར་རེར་འབྲུ་ *kha-che ça-kha-ma spor rer hbru* the cost of a *spor* of Kashmir *ça-kha-ma* flower is a *bru* of barley flour (*Rtsii.*).

ཁ་ཆེ་མམ་ *kha-chems*, resp. ལ་ཆེ་མམ་ *shal-chems*, last will, testament: ཁ་ཆེ་མམ་འཇོག་པ་ *kha-chems hjog-pa* to make a will; ཁ་ཆེ་མམ་སྤྲོད་པ་ *kha-chems rluñ-la bskur* sent (his) last will to the winds (*Behu.*).

ཁ་ཆོས་ *kha-cho*s hypocrisy; religion in talk only.

ཁ་ཆེ་ལ་ *kha-hchal* འཇམ་པ་ idle talk, prattle, talk as in a delirium: ཁ་ཆེ་ལ་ཕྱིན་ (he) prattles.

ཁ་འཆམ *kha-hcham* = ཁ་མཐུན་ *kha-mthun*.
 ཁ་འཆམ་པ་ *kha hcham-pa* = ཁ་མཐུན་པ་ *kha-mthun-pa* or ཁ་ཐུག་པ་ *kha thug-pa* to agree upon;
 ཁ་འཆམ་ཁྱེད་ཀྱིས་ *kha-hcham khrugs* = མ་མོ་ལྷན་ཅིག་ཏུ་
 གནས་པ་ residing together as husband and wife; to live harmoniously (*Mñon.*).

ཁ་འཇེ་བ་ *kha hehe-wa*, same as ཁ་ཐལ་བ་ *kha thal-wa*, to promise; speaking sweet words meaning nothing or evil.

ཁ་འཇམ་གཏིང་ཁག་ *kha-hjam gtiñ-khag* = ཁ་འཇམ་གཏིང་ནག་ *kha-hjam gtiñ-nag* ཁ་ནས་སྙན་པོ་ཟེར་གཏིང་ལ་
 ཐེམས་ངན་པ་ soft and polite in language but evil at heart.

ཁ་འཇལ་བ་ *kha-hjul-wa* to measure.

ཁ་འཇུག་པ་ *kha hjug-pa* to interfere; to meddle with; meddlesome.

ཁ་རྗེ *kha-rje* དེབ་, དུགར་ the chief of the clouds; cloud-god. Acc. to Cs. great lord, mighty personage; good luck, good fortune; acc. to Jä. fortune, good, wealth.

ཁ་རྗེ་བྱ་མཆོག་ *kha-rje khyu-mchog* = བསོད་ནམས་ *bsod-nams* དུམ་ merit, moral virtue (*Mñon.*).

ཁ་རྗེ་ཅན་ *kha-rje-can* = བསོད་ནམས་ཅན་ *bsod-nams can* possessed of moral merit; virtuous (*Mñon.*).

ཁ་རྗེ་ཅེ་ *kha-rje che* very powerful; also high moral merit: ར་སྟོལ་མིང་སྲིང་ནམས་མེད་ན་དེ་
 རིང་རང་ཁ་རྗེ་ཅེ་མང་ if we brother and sister were not here, would you have been powerful to-day? (*A. 18.*)

ཁ་ནན་པ་ *kha ñan-pa* or ཁ་ལ་ནན་པ་ *kha-la ñan-pa* to obey; ཁ་ནན་པོ་ *kha ñan-po* obedient.

ཁ་སྤང་ *kha-ñuñ* sparing of words; laconic (*Sch.*): ཁ་སྤང་ལག་གཙང་ *kha-ñuñ lag-tsañ*, ཁ་མང་པོ་
 མི་ལམ་མཁན་དང་རྒྱ་མ་མ་རྒྱལ་པ་ is one who does not speak many words and who does not act the thief.

ཁ་སྟག་ *kha-ñog*, v. ཁ་སྟག་ *kha-nog*.

ཁ་མཉམ་ *kha-mñam* = སྒྲ་མཉམ་ *skad-mñam* of equal, i.e., same words or opinion: ལྟོ་མཉམ་ཐས་ནས་ཁ་མཉམ་ལབ་པ་ if (you) eat together (you) should agree in speech.

ཁ་རྩིང་ *kha-rñiñ* old or second-hand articles.

ཁ་བརྩོངས་ *kha-brñoñs*, ཐེམས་ལ་མེད་པའི་ཁ་ལ་མཛོས་པོ་
semṣ-la med-pahi kha-la mdses-po bad at heart, but very polite in expression (*Nag. 10.*).

ཁ་སྟོམས་ *kha-sñoms* of same height; also of level surface: མཐོ་དམན་ཁ་འདྲ་འདྲ་སྟོམས་པ་ they were equal in height; བསེལ་རི་ཁ་སྟོམས་པའི་ཁོངས་
ñiṣ-na རྒྱུབས་ན་ *bsil-ri kha-sñoms-pahi khoñs-skyibs-na* in a sheltered corner or cleft of cool mountains of level surface (*Ya-sel. 35.*).

ཁ་ཏ་ *kha-ta* or ཁ་ཏྭ་ *kha-lta* good advice; lesson; ཁ་ཏ་བྱེད་པ་ *kha-ta byed-pa* or འཇོག་པ་
hjog-pa to give advice; མིང་ན་པ་ལ་ཁ་ཏྭ་མི་བྱེད་པ་ not to give advice to a bad man (*Jig.*).

ཁ་ཏམ་ག་ *kha tam-ga*, ཁ་ཏྭ་ *kha-twa*, v. ཁ་ཏྭ་མག་ *kha-tbam-ga*, a club or staff with a skull at the top, the weapon of S'iva, also carried by ascetics; a trident; ཁ་ཏྭ་ག་ *kha tam-ga* a *Tantrik* club or staff with a skull at the top, v. ཁ་ཏྭ་མག་ *kha-twam ga*, trident; the *Tantrik* staff with three skulls piled one above another at the top, the lowest one resting on a pot. This was originally introduced into Tibet by Padma Sambhava.

ཁ་ཏིག་ *kha-tig* bitter; bitter taste, v. ཁ་བ་ I : *kha-wa*.

ཁ་ཏྭ་མེད་ *kha-to ciñ* is said to be same as གསལ་མེད་ *gsal-ciñ*, a pointed stake used for the execution of criminals (*Jä.*).

ཁ་ཏྭ་ *kha-ton* or ཁ་འདོན་ *kha-hdon* ལྷན་ལྟ་པ་ a reading or reciting from memory with a loud voice; ལྟོག་གསལ་ཁ་ཏྭ་དུ་ནས་ reading or saying by heart; ཁ་ཏྭ་དུ་ཞེས་པ་ *kha ton-du*

ཁ་ལམ་ *kha-hthab* 1. regulating of stores
by equalizing their quantities : ཡོ་བྱེད་སོག་མཁོ་
མང་ཕུང་འདྲ་འདྲ་བྱེད་པ་ལ་ *yo-byed sogṣ mañ nūñ hdra*
hdra byed-pa la, རྩིང་པའི་ཆད་དང་གསར་ཁྱོད་ལ་ལམ་པ་

ཐུང་པ་ *rñiñ-pahi chad dañ gsar sprod-la hthab byed-pa* (*Rtsii.*). 2. ཁ་འཕྲུལ་པ་ *kha hthab-pa* = གཡུལ་སྒྲོད་པ་ *gyul sprod pa* or དམག་འཕྲུལ་པ་ *dmag hthab-pa* to fight; to give battle (*Mñon.*).

ཁ་འཕྲུལ་བཤེད་པ་ *kha-hthen btañ-wa* = མཛན་བཤེད་པ་ *lon btañ-wa* to send a reply, to reply; ཁ་འཕྲུལ་པ་ *kha hthen-pa* (to pull the mouth) to stop a beast of draught.

ཁ་འཕྲུལ་པ་ *kha-hthor-pa* = མོ་མོར་འབྲུལ་པ་ *so-sor hbral-wa*, གྱེས་པ་ *gyes-pa* to scatter, to separate one from another; also disordered, confused, confusion: དཔེ་ཆ་ཁ་འཕྲུལ་པ་ a book, the leaves of which have become mixed up together; གནས་ན་ཁ་འཕྲུལ་པ་མཛེས་མཛེས་ at the place there were a few scattered ones only (*A. 23*); དུད་འགྲོ་ལ་ཐུང་མ་གནས་དང་ཁ་འཕྲུལ་པ་གནས་ཡོད་ among the beasts there are two classes: those that live secluded and those that are scattered (in abodes of men and gods).

ཁ་དག་ *kha-dag* swept clean, cleared up, entirely gone: རྣམ་ཐུགས་ཐམས་ཅད་ཁ་དག་མོང་ *nor phyugs thams-cad kha-dag soñ* his wealth and cattle have all disappeared.

ཁ་དྲིག་ *kha-dig* or ཁ་ལྷིག་ *kha-ldig* to stammer; ཁ་ལྷིག་མཁན་ *kha-ldig-mkhan* a stammerer.

ཁ་དུག་ཅན་ *kha dug-can* विषमुख, विषास्य poisonous mouth; having poison in the mouth.

ཁ་དུམ་པ་ *kha dum-pa* being in concert with; having agreed.

ཁ་དུམ་པ་ *kha-dul-po* (soft mouth) manageable; tractable.

ཁ་དྲོག་ *kha-dog* or ཁ་མདྲོག་ *kha-mdog* = མདངས་པ་ *mdañs* colour: ལྷ་མོན་མཐེང་གི་ཁ་དྲོག་ཏུ་ཐུར་རྩ་ 'the hair became blue-black; ཁ་དྲོག་གི་གཟུགས་ *kha-dog-gi gzugs* ৰঙাৰূপ; ཁ་དྲོག་མཐུན་པ་ *kha-dog mthun-pa* of one uniform colour: དགེ་སྤྱོད་ཆོས་གོས་གཟུགས་ཁ་དྲོག་མཐུན་པར་གསོལ་པ་ *dge-sloñ chos-gos gsum kha-dog mthun-par gsol-pa* he

wears the three garments of a monk of uniform colour. ཁ་དྲོག་ཐུར་བ་ *kha-dog sgyur wa* to change colour; ཁ་དྲོག་འགྱུར་ the colour changes (*Jä.*).

ཁ་དྲོག་དགར་པ་ *kha-dog dkar-po* = དག་ཐུང་ *dag-byed* or ལྷ་ཏུ་ག་ *rtsba ku-qa* the cleanser, purifier; also a name for the *dub* grass (*Mñon.*).

ཁ་དྲོག་ངན་པ་ *kha-dog ñan-pa* འཕྲུལ་པ་ of disagreeable or bad color.

ཁ་དྲོག་རྩེ་པ་ *kha-chen-po* metaph. = གསེར་ *gser* gold (*Mñon.*).

ཁ་དྲོག་ལྷ་བུ་ *kha-dog lta-bu* or ཁ་དྲོག་འདྲ་པ་ *kha-dog hdra-wa dog lta-bu* in colour; like its colour.

ཁ་དྲོག་རྒྱ་ཆོག་མ་ *kha-dog sna-tshogs* variety of colours; of different hues: ཁ་དྲོག་རྒྱ་ཆོག་མ་མཁུ་ཏིག་རབ་ལྷན་ནོ་ *kha-dog sna-tshog mu-tig rab yin-no* an excellent pearls of a variety of colours (*Loñ. 5 2.*).

ཁ་དྲོག་པ་ *kka-dog-pa* small hole or narrow hole.

ཁ་དྲོག་མཐུལ་ཡས་པ་ *kha-dog mthah yas-pa* ལྷ་མོན་པ་ variegated colours.

ཁ་དྲོག་གཟུམ་པ་ *kha-dog gsum-pa* explained as མེང་བ་ལྷང་མིག་པའི་མེང་ *ciñ ba-glañ rmig-pahi miñ* a name for the tree called the ox-hoof (*Mñon.*).

ཁ་དྲོག་ *kha-drag* རྩལ་ mighty, haughty; ཁ་དྲོག་པ་ loquacious, talkative.

ཁ་དྲོ་ *kha-drañ* just before; straight on.

ཁ་དྲོ་ *kha-dro* in *Kham* and *Amdo* signifies བྱ་ཤིས་ *bkra-ñis* auspicious, of good omen or appearance.

ཁ་དྲོ་པ་ *kha dro-bo* = ཁ་འཕྲུལ་པ་ *kha hphrod-po* agreeable, amiable, of pleasant company.

ཁ་གདངས་པ་ *kha gdañs-pa* བེལ་ཆུ་མུག་, རྩལ་གྱི་མུག་ yawning; opening the mouth; gaping; widening the mouth: ཁ་གདངས་ནས་ *kha-gdañs nas* having opened the mouth widely.

ཁ་ནོག *kha-nog* or ཁ་ནོག *kha-ñog* clamourous ; asking often and often for a thing, etc. : རྩེ་འཛོགས་དང་ཁ་ནོག་དང་ཐོག་བབས་དང་བཅས་ཟིམ་པ་གསུམ་པ་ the three may be classed together, (namely) defilement, importunity, and being stricken by lightning (*Rtsii.*).

ཁ་ནོར་སོང་ *kha-nor soñ* he has erred in conversation.

ཁ་མནན་པ *kha mnan-pa* = ཁ་སྒྲུག་པ *kha sdom-pa* to obstruct the speech; also to coerce, to silence.

ཁ་པ *kha-pa* the volume marked with the letter ཁ *kha*, i.e., the 2nd volume. Anything (book or article) marked with the letter ཁ *kha*.

ཁ་པོ *kha-po* sometimes = ཁ་ཀློག་ *kha* speech, e.g., ཁ་པོ་དུམ་མོ་ mild speech and polished language.

ཁ་པོ་ཅེ *kha-po-che* = ཁ་རྒྱལ་པ *kha rgyag-pa* or ཁ་མང་པོ་ *kha mañ-po* talking much: རྩི་གེ་སྤྱོད་པ་ཅེ *rtsi-ge sreg-çor zer-waḥi kha pho-che* a shrew called *Rtsi-ge sreg-çor*, who was very talkative (*Rdsa. 31*).

ཁ་ལྔ་པ *kha-lpag* = ཁ་ལ་པ *khal-pag* lip.

ཁ་སྤྱུ *kha-spu* hair of the face; whiskers.

ཁ་པོ *kha-pho* boasting: ཁ་པོ་ཅེ *kha-pho-che* one who boasts much; also boasting much.

ཁ་པོག་ *kha-phog* verbal reproof.

ཁ་པོར་ *kha-phor* སྤྱོད་པ་; སྤྱོད་པ་ a cup; a saucer.

ཁ་ཕྱི *kha-phyi* the outer edge.

ཁ་ཕྱིན་པ *kha phyin-pa* = གྲོས་མཐུན་པ *gros mthun-pa* unanimity in a conference; unanimous vote.

ཁ་ཕྱིར་ལྟ་ *kha-phyir lta* = ཡ་ཤེས་ཏུ་ཁ་ཕྱིན་པ *pha-rol-tu kha phyogs-pa* examining by appearances; also to look outside (*Mñon.*): ཁ་ཕྱིར་བཞག་གི་ཤེས་པ་ *kha-phyir bltas kyi çes-pa* knowing or judging things by their external appearance.

ཁ་ཕྱིས་ *kha-phyis* napkin.

ཁ་ཕྱེ་བ *kha phye-wa* = ཁ་རྒྱལ་པ *kha rgyas-pa* རྒྱལ་པ་, རྒྱལ་པ་ 1. to bloom or blossom; also

well developed, full blown. 2. = ཁ་ཕྱེད་པ *kha hbyed-pa* རྒྱལ་པ་ to yawn.

ཁ་ཕྱོགས་ *kha-phyogs* = ཁ་ཕྱོགས་ཀྱི་ཕྱོགས་ *kha lta-waḥi phyogs* the direction of one's sight.

ཁ་ཕྱུང་བ *kha-hphañ-wa* = ཁ་ཕྱུང་བ་དུག་པ་ to divulge; spread ill rumours (*Jä.*).

ཁ་ཕྱུར་ *kha-hphyur* རྩལ་པ་ a solid measure for grain like བྱེ་ *bre* རྩལ་; or རོ་ *hbo*.

ཁ་ཕྱོད་པོ་ *kha hphrod-po*, v. ཁ་ཕྱོད་ *kha dro-bo*.

ཁ་བ I: *kha-wa* བྱུང་པ་ bitter; ཁ་ཕྱིག་ *kha-tig* from ཁ་བ་ and ཕྱིག་ bitter, i.e., of very bitter taste: རོ་ཁ་བ་ *ro kha-wa* bitter taste; ཁ་མང་ར་ *kha-mñar* bitter and sweet; ཁ་མོ་ *kha-mo* bitter: མང་ཁ་མོ་ *chañ kha-mo* beer that is very strong or of bitter taste.

ཁ་བ II: = གངས་ *gañs* རྩིས་ snow: ཁ་བ་དུང་རྒྱུ་གསལ་ *kha-wa duñ ltar gsal* the snow (was) unsullied as shells; ཁ་བ་རྩུ་ *kha-wa skye* རྩིས་ཀྱི་, རྩིས་, རྩིས་ snow-born or ocean-god; ཁ་གོང་ *kha-goñ* = ཁ་བ་ཀྱི་གོང་རྩིས་ snow ball; ཁ་ཅར་ *kha-char* snow and rain; ཁ་མ་ཅར་ *kha-ma char* sleet; ཁ་བ་ཅན་ *Kha-wa-can* རྩིས་ལྗང་ Tibet, the snowy country: ཁ་བ་ཅན་གྱི་ཕུལ་ the country of snow, or snowy country; རྩིས་ཀྱི་ཕུལ་ལྗང་ ཁ་བ་ཅན་གྱི་མཚོ་བྱིན་པ་ 100 years (after) my time the snowy lakes of Tibet becoming dry; ཁ་བ་ཅན་ཀྱི་གྲ་གྲ་ a swallow, prob. snow-swallow. ཁ་བ་ཀྱི་རྩུ་ *kha-waḥi rtul* རྩིས་ལྗང་, རྩིས་ལྗང་ lumps of snow: ཁ་བ་ཀྱི་ཕྱེ་མ་ *kha-waḥi phye-ma* རྩིས་ལྗང་ལུ་ snow dust; flakes of snow; also camphor, ཀུའྲུ་; ཁ་འབབ་ *kha-hbab* or ཁ་བ་འབབ་ *kha-wa hbab* snow-fall, avalanche; ཁ་བ་ཀྱི་མིང་ཅན་ having the name of snow; ཁ་བ་ཀྱི་ཐང་ རྩིས་ལྗང་ glare from the snow, snowy lustre.

ཁ་བ་དཀར་པོ་ *Kha-wa dkar-po* n. of an important religious institution in *Khams*.

ཁ་བ་རི་པ་ *kha-wa ri-pa* = གངས་ལྗོངས་ཀྱི་ *Gañs-ljoñs-pa* a Tibetan; one residing in the snowy mountains (*Yig. k. 6*).

ཁ་བད I: *kha-bad* the architectural ornament of a Tibetan house formed by the projecting ends of the beams which support the roof.

ཁ་བད II: the humidity of the air caused by snow (*Jä.*).

ཁ་བར་བྱེ *kha-war byed* = རེག་བཟང་ *reg-bzang* of soft or pleasant touch (*Mñon.*).

ཁ་བུ *kha-bu* or ཁ་བུལ་པ་ *kha bub-pa* being turned downwards: བདག་ཕྱི་ལ་ཕེལ་པ་ཁ་བུལ་པ་ ལྷུངས་ I have fallen headlong into the abyss of sin (*Pag. 185*).

ཁ་བུར་ *kha-byan* ལམ་ཆུང་མུམ་, ཆུང་མུམ་ with the face downwards; learned, wise.

ཁ་བྱེ་བ་ *kha bye-wa* བེའི་སྐུ་ in bloom.

ཁ་བྱག་ *kha-brag* (*kha-tag*) forked rocks; any forked object; also as adj. ལོ་ཁ་བྱག་ *Lo-kha-brag*, the mountainous wild country N. E. of Bhutan inhabited by wild tribes.

ཁ་བྱལ་ *kha-bral* (*kha-tal*) བེའི་སྐུ་ divorce, separation, especially of lovers or husband and wife.

ཁ་དབང་ *kha-dwan* eloquent: ཁ་དབང་ཆོག་ *kha-dwan-chog* able to speak powerfully, eloquent (*Nag. 11*).

ཁ་དབྱག་ *kha-dbrag* literally the mouth-split: ཆུ་ཁ་དབྱག་ *chu kha-dbrag* a river which is divided or branched out; ལམ་ཁ་དབྱག་ a road which is branched into several paths; རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་ཁ་དབྱག་ the branch of a tree which divides into several parts; རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་ཁ་དབྱག་ *rmig-pa kha-dbrag* a hoof which is bifurcated or split.

ཁ་མཐུ་མ་ *Kha hbar-ma* ཇམ་ལྷ་མོ་ n. of a goddess (*Rtsii.*). In the Hindu pantheon Jvālāmukhī (she with a burning or glowing mouth) is worshipped as the goddess of cholera.

ཁ་མུ་བ་ *kha-hbu-wa*, the opening of the buds of flowers.

ཁ་མུ་བ་ལྷུ་མུ་བ་ *kha-hbub-tu ñal-wa* to lie with one's face downwards.

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha-hbus-pa* རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་, རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་ unblown flower, buds.

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha hbyed-pa* = ཁ་མུ་མ་པ་ *kha-phyewa* to open a cover or pasted letter or packed article; is also used of books.

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha hbri-wa* (*kha-di-wa*) to make less, to diminish; to detract from (in quality).

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha-sbyan* eloquence; ཁ་མུ་མ་པ་ *kha sbyan-po* eloquent.

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha-sbyar* or ཁ་མུ་མ་པ་ *kha sbyar-wa* the mouth of a vessel or box closed or shut up: རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་ཁ་མུ་མ་པ་ལྷུངས་ *zang-chen kha-sbyar rin-chen sil-mas bkas* a covered copper vessel filled with precious things, etc. (*G kah. 77*).

* ཁ་མུ་མ་པ་ *kha-sbyor* = *thig-le* བེའི་སྐུ་-ཁ་མུ་མ་པ་ n. pr. (*Schr. Tā. 2, 275*).

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha sbyor* དམ་མུ་མུ་མུ་, མུ་མུ་མུ་ anything that is left after eating or has been touched by the mouth but not eaten. ཁ་མུ་མ་པ་ to kiss.

ཁ་མུ་མ་པ་ལྷུ་མུ་མུ་ *kha-sbyor bdun-ldan* = རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་ *Rdo-rje hchañ*, the Tantrik Buddha Vajradhara (*Mñon.*).

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha ma-hcham* = ཁ་མུ་མ་པ་ *kha mi-mthun* discordant; ཁ་མུ་མ་པ་ *kha mi-hcham* does not agree or live in harmony.

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha ma-phyewa* རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་ an opening bud; one of the twenty-one hells in which sinners are punished, being bound with ropes.

ཁ་མུ་མ་པ་ *kha-ma bye* རྒྱུ་ལྗེ་ལྗེ་ག་ a store or repository (*Lex.*).

ཁ་མི་ཤེས་པ་ *khami-ces-pa* not knowing the language.

ཁ་མུར་ *kha-mur* bit (of a bridle).

ཁ་མེད་ *kha-med* silent; cannot reply: ལབ་ན་ཁ་མེད་, བཏོན་ན་ཁ་མེད་ *lab-na kha-med, bton-na rgyu med* if asked there is no reply; if ransacked, nothing to produce (from one's pocket); ཁ་མེད་ལྷག་པ་, རྩེ་མེད་རིག་པ་ (the common saying is) "the dumb does not speak, the tongueless stammers."

ཁ་མོ་ *kha-mo* enchantment; irresistible influence.

ཁ་དམར་ *kha-dmar* lit. "red mouth"; a demon or *preta*; a ghostly apparition. This word is used in astrology and the medical works of Tibet to signify an affirmative prediction, good or bad. When such a prediction is realized it is called ཁ་དམར་ཐོག་ *kha-dmar phog*, when otherwise it is called ཁ་དམར་རྟོག་ *kha-dmar tog*.

ཁ་རྩ་ *kha-rtsañ* = ཁ་སང་ *kha sañ* yesterday forenoon: ཁ་རྩ་གོ་བྱིས་པ་ the boy that was here yesterday forenoon (*Jä.*); also the day before yesterday; ཁ་སང་གཟུང་ཉི་མ་ *kar-sañ gzah ñi-ma* last Sunday (*Jä.*).

ཁ་རྩོད་ *kha-rtsoḍ* disputation.

ཁ་ཚ་ *kha-tsha* bitter and acrid; hot in the mouth; pungent like pepper; acc. to *Jä.* (a) a very acrid sort of radish; (b) aphthæ thrush, a disease of the mouth incident to horses, cows, sheep, &c.; (c) ཁ་རིང་རེ་བ་ *kha-tsha riñ-ñe-wa* daily warm food.

ཁ་ཚར་ *kha-tshar* 1. fringes, such as the threads at the end of a web or cloth or rug, scarf or sash. 2. minor ingredients in a medicinal mixture: ལྷན་གཅིག་གཅིག་ཐུང་མདུག་པ་ལ་ཁ་ཚར་བཅུག་ཟེར་

having made one drug the principal ingredient, on adding thereto another drug in less quantity, it is called adding the *kha-tshar*.

ཁ་ཚུབ་ *kha-tshub* snow-storm.

ཁ་ཚོ་ *kha-tsho* boasting: ཁ་ཚོ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ *kha tsho çin-tu che-wa* a great swaggerer (*Jä.*).

ཁ་ཚོད་ *kha-tshod* the weighing: ཁ་ཚོད་བཞུ་བྱེད་ཆོག་གི་ལན་ལྷན་པ་ *kha-tshod, blta-phyir tshig-gi lan smras-pa* (*A. 6*) considering one's expression with a view to reply to it. (ཆོག་གང་ལན་ལབ་ཡོང་ཚོད་ལྷ་བ་ *tshig gañ-hdra lab-yoñ tshod lta-wa.*)

ཁ་ཚོན་ *kha-tshon* = ཁ་འགྱིག་ *kha-hgrig*, ཁ་འཆམ་ *kha-hcham* or ཁ་མཐུན་ *kha-mthun* unanimous, of one voice or opinion. Generally used with གཙོད་པ་, meaning 1. as in བསམ་ཅད་མཐུན་པར་དམ་པར་ཁ་ཚོན་བཅད་ (*A. 3*), all unanimously and firmly agreed upon; lit. ཁ་ཚོན་ *kha-tshon* colour; hence to be all of one colour in the face, i.e., to be of the same opinion. 2. = ཐག་གཙོད་པ་ *thag gcod-pa* a final decision or resolution: ཀུན་གྱིས་ལྷུ་སྤྱོད་བར་ཁ་ཚོན་བཅད་ (*A. 15*) they all resolved to forsake their kingdoms; མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཁ་ཚོན་ཆད་དཀར་ *mthah gcig-tu kha-tshon chod dkah* it is difficult to arrive at a final decision. 3. surface or width (*Jä.*).

ཁ་མཚུལ་ *kha-mtshul* ལུཤ་ muzzle; mouth; the lower part of the human face.

ཁ་འཛངས་པ་ *kha htshañs-pa* = སྒྲོད་པ་ *smoḍ-pa* to slander; to curse (*Mñon.*).

ཁ་འཚོག་ *kha-htshog* abuse: ཁ་འཚོག་ཅན་པོ་ *kha-htshog chen-po* a great abuser, a reviler.

ཁ་འཛིན་ *kha-hdsin* कोकिल the cuckoo.

ཁ་འཛིན་བྱེད་པ་ *kha-hdsin byed-pa* to receive in a friendly spirit; to be kind; to assist (*Jä.*); also to govern; ཁ་འཛིན་པར་མངགས་པ་

sent or commissioned for governing (*Dsam.* 25).

ཁ་འཛིན་གསུམ *kha-hdsin gsum* are the following three: སུག་སྒྲེལ་ *sug-smel* 三浦 小 cardamom, *Convolvulus turpetthum*; གུར་གུམ་ *gur-gum* saffron; and ཕི་ཕི་ལིན་ *pi-pi-liñ* long pepper (*Sman.* 450).

ཁ་འཛུམ་པ་ *kha hdsun-pa* to shut the mouth.

ཁ་ཞན་ *kha-shan* of inferior quality or of low position: ཁ་ཞན་པའི་ཐུག་བརྒྱུད་ the misfortune of being of low birth (*Jä.*).

ཁ་ཤུར་ *kha-shur* water-hen (*Sch.*).

ཁ་ཤེ་ *kha-she* mouth and mind: ཁ་ཤེ་མི་མཚུངས་པ་ *kha-she mi mchungs-pa* hypocrisy; hypocrite; ཁ་ཤེ་མེད་པ་ *kha-she med-pa* unfeigned; sincere.

ཁ་ཤེན་ *kha-shen* breadth, expanse, e.g., of the heavens.

ཁ་ཤེན་ *kha-shen* = *kha-lab shan-pa* modest in speech; also not able to speak well.

ཁ་ཤེས་ *kha-shes* food, victuals (*Cs.*).

ཁ་ཟམ་ *kha zam*, ཁ་ཟེ་ཟམ་ *kha-che zam* a kind of chintz from Kāshmir; also a kind of cloth or silk stuff in variegated colours: བཟ་ཟམ་ *bal zam* chintz from Nepal.

ཁ་ཟས་ *kha-zas* food, either in general or some particular article of food: ཁ་ཟས་ལ་བརྟུན་ *kha-zas la brkam-par gyur* he longed for food; ཁ་ཟས་གཙང་མ་ *kha-zas gtshañ-ma* clean food, or clean in (taking food). In Sikk. *khabze* sweet cakes, etc.

ཁ་ཟུམ་པ་ *kha zum-pa* to close the mouth or any opening.

‡ ཁ་ཟུར་ *kha-zur* or ཁ་ཟུར་ *kha-sur* འཕྲུལ་ the date fruit.

ཁ་ཟེར་བ་ *kha zer-wa* རུལ་ལུག་ loquacious.

ཁ་གཟར་ *kha-gzar* spoon or ladle.

ཁ་གཟི་ *kha-gzi* or ཁ་གཟེ་ *kha-gze* in *W.* rake in gardening; in Spiti a carrier's load; *kha ze-pa* a coolie (*Jä.*).

ཁ་བཟང་ *kha-bzang* = རྒྱུ་གཤིས་ལྡན་པ་ *tshig-gi gtañ-rag* good speech; one who speaks pleasantly (*Mñon.*).

ཁ་འཛིན་ *khahi-ñin* ཕྱི་ལོ་དུས་ the day before yesterday.

ཁ་འོག་ *kha-hog* lit. face downward; downcast; ཁ་འོག་ཏུ་བཅུག་པ་ *kha hog-tu bcug-pa* or ཅུད་པ་ *chud-pa* to subjugate one, or to enforce obedience upon; ཁ་འོག་ཏུ་བཞུགས་ཏེ་གཤིས་ *kha hog-tu bhtas-te ci-wa* to die falling down head-long, i.e., with the face downward.

ཁ་ཡ་ *kha ya* lit. being one's partner or match as to speaking, but in general partner, assistant; ཁ་ཡ་བྱེད་པ་ *kha-ya byed-pa* to assist: ཁ་ཡི་ཡང་མི་ཟུབ་ I am not his match, not able to compete with him; with regard to things, I am not equal to the task (*Jä.*).

ཁ་ཡིག་ *kha-yig* ལྡེ་ལྡེ་ the letter ཁ་, a label; a letter or writing on the cover of any parcel or letter; an inscription.

ཁ་ཡེལ་ *kha-yel* the spout (of a kettle or any other vessel): ཐུམ་པའི་ཁ་ཡེལ་ལ་བཟུང་བཞུགས་པ་ *thum-pa'i kha-yel la bzung-ba* drawing with his lips at the spout which hangs down outside the vessel (*A.* 23).

ཁ་ཡོག་ *kha-yog* a false charge (*Jä.*): མ་རྟེ་པའི་ཁ་ཡོག་བྱུང་ *ma ñe-pa'i kha-yog byuñ* (*C.*) he was unjustly accused (*Jä.*); མ་རྟེ་མ་པར་གྱུར་ཁ་ཡོག་བྱུང་ *ma btab-pa'i kha-yog byuñ* unfounded accusations arise such as those coming by word of mouth and by implication, though one is guiltless.

ཁ་གཡེལ་ *kha-gyel* wide mouth: ལུ་ལུ་ལྡེ་ལྡེ་ལྡེ་ལྡེ་ལྡེ་ the shape of Sumeru resembled that of a vessel placed with its wide mouth upwards (i.e., like a pyramid on a point) (*Ya-sel.* 35).

ཁ་གཡོགས་ *kha-gyogs* = ཁ་ཁེབ་ *kha-kheb* cover of a vessel or basket (*G. kah.* 77).

ཁ་ *kha-ra* in *W.* for ཀ་ *ka-ra*, sugar (*Jä.*); trough; manger (*Sch.*).

ཁ་རག *Kha-rag* n. of a place in Tibet.
ཁ་རག་སྒྲོམ་མུང་ n. of a celebrated lama of the Kādampa School of Buddhism.

ཁ་རས *kha-ras* neck-cloth; a towel.

ཁ་རི *kha-ri* or ཁ་རུ *kha-ru*, v. ཁ་ལ་རི *khal-ri*.

ཁ་རུ་མྱུ་ *kha-ru tshwa* = མྱུ་ནག་པོ་ black salt used medicinally (*Mñon.*): རལ་ཆུ་, བེད་, བེད་ལྷན་ a kind of salt (procured by boiling earth impregnated with saline particles); a particular kind of salt of fetid odour (used medicinally as a tonic aperient). It is black in colour and is prepared by fusing fossil salt with a small proportion of *emblic myrobalan*, the product being muriate of soda with small quantities of muriate of lime, sulphur and oxide of iron (*M. Wills.*). *Kha-ru tshwa-yis drod skyed shos-pa dan sgeg dan hgyin khrog bad rluñ hjom-s-par byred* flatulence, accompanied with belching, rumblings, phlegm, and wind, is overcome by the medicinal salt.

Syn. རུ་ཅ་ཀ་ *ru-tsa ka*; སྒྲོམ་མྱུ་ *smin-tshwa*; བེ་ཏི་ཏོ་ *bi-tam ño* (*Mñon.*).

ཁ་རེ་སྒྲོམ་ *kha-re skyen* = ཁ་སྒྲོམ་པ་ *kha skyen-pa* or ཏོ་ཅ་པ་ *ño tsha-wa* to be ashamed.

ཁ་རེག་པ་ *kha reg-pa* to touch anything by the lips; to put one's mouth to a thing in order to eat or drink it.

ཁ་རོ *kha-ro* taste in the mouth.

ཁ་རོག་ *kha-rog* = ཁ་བརྩམ་ *kha-btsum* silent, without reply: དེ་བས་ན་བ་མ་ཅ་ཁ་རོག་མྱོད་ therefore remain silent with untingling ear! ཁ་རོག་མྱོད་ཅིག་ *kha-rog sdod-cig* be silent; do not speak. ཁ་རོག་པ་ is also freq. ཁ་རོག་ཏེ་འདུག་པ་ to remain silent.

ཁ་རོག་པ་ *kha rog-pa* ལུ་ཡུ་ཆ་ a kind of drug, prob. sulphate of copper.

ཁ་རྒྱུངས་ *kha-rlaṅs* བཤམ་ vapour from the mouth.

ཁ་ལ་མེ་འབར་ *kha-la me-hbar* n. of the King of the Yi-dag or *Preta*.

ཁ་ལ་རེག་པ་ *kha-la reg-pa* = metaph. རས་ *zas* to eat; do eat (*K. g.* ཁ་ 28).

ཁ་ལ་སྒྲུ་ཏེ་རྣམ་ལ་དགར་ *kha-la sla-te don-la dkañ* easily spoken but difficult in meaning.

ཁ་ལན་ *kha-lan* mouth requital; thanks-giving; reply, especially angry reply; also requital for food received (*Jä.*): རྣམ་ལ་ཁ་ལན་པས་མ་དན་འདུག་ when disordered with evil thoughts, the food of faith is my reply (*Mil.*).

ཁ་ལས་བྱུང་ *kha-las byuñ* sprung forth from the mouth.

ཁ་ལིན་པ་ *Kha-lin-pa* n. of a place in Tibet.

ཁ་ལེ *kha-le*, v. ཁྱ་ལེ *khyale*.

ཁ་ལེབ་ *kha-leb* cover, lid.

ཁ་ལོ་ *kha-lo* 1. = ཁ་ཕྱོགས་ *kha-phyogs* towards the mouth. 2. prow of the ship (*Schr.*); according to others the helm ལྷ་གཤེར་. 3. acc. to *Cs.* and *Jä.* the glans-penis.

ཁ་ལོ་སྐུར་པ་ *kha-lo sgyur-pa* or *sgyur-wa* ཕུ་ལུ་, ལྷ་མེད་; ཡམ་མ་, སའ་ལུ་, ལྷ་མེད་; ཁ་ལོ་སྐུར་མཁན་ *kha-lo sgyur-mkhan* one who steers; also a governor, a driver, a charioteer. See especially in narrative of early life of the Buddha in *Dulwa*.

ཁ་ལོ་པ་ *kha lo-pa* = ཁ་ཕྱོགས་པ་ *kha phyogs-pa* སའ་ལུ་, ལྷ་མེད་; ཁ་ཕྱོགས་སྐུར་མཁན་ *kha phyogs sgyur-mkhan* one who leads or guides; also a shadow.

ཁ་ལོག་པ་ *kha-log-pa* to reply; to contradict: ཕྱི་ལ་འགྲོ་ནས་ཕྱི་ལ་ཁ་ལོག་པ་ *phyi-la hgro-na tshur kha log-pa* walking out he returned hither.

ཁ་ག *kha-ṣa* the spotted deer (*Jä.*); elk (*Sch.*). In Sikk. the common deer of the Duars is called ཁ་ག. ཁ་གཡིང་ཁུག *kha-ṣa-yi ja-khug* a tea bag made of deer-skin.

ཁ་གགས *kha-ṣags* jest; joke in *W.* (*Jä.*).

ཁ་གས *kha-ṣas* (sounded “*kha-she*”) some; colloq. in *C.*

ཁ་གུགས་ཅན *kha-ṣugs-can* or **ཁ་ཤད་ཅན** *kha shed-can* eloquent; **ཁ་གུགས་མེད་པ** *kha-ṣugs med-pa* one who has nothing much to say, same as **ཤད་ཅམ་བྱ་མེད་པ** *ṣkad-cha lab-rgyu med-pa*.

ཁ་ཤོབ *kha-ṣob* in colloq. lies; obscene talk; idle talk.

ཁ་ཤོར *kha-ṣor* breach of promise: **ཁ་ཤོར་སྐྱོ** *kha-ṣor soñ* the mouth has run away, denoting inconsiderate talk (*Jä.*).

ཁ་ཤོལ་བ *kha-ṣol-wa* རྩམས་པ་ rinsing the mouth; sipping water and ejecting it.

ཁ་ཤྱུག *Kha-ṣya* n. of a mountainous country in the north-east of India (*Tä.*); the Khasya Hills in Assam.

ཁ་གགས་པ *kha-ṣags* = **ཁ་རྩོད་པ** *kha-rtsoḍ* using rough language; controversy, discussion, dispute; with *rgyag-pa* to dispute: **འཛུལ་མ་བསྐྱེད་མ་ཏེ་ཁ་གགས་ཀྱི་ཁྱུ་འཕྱོ** pointing his fingers he goes to dispute (*Rdsa. 17*).

ཁ་བཤད *kha-bṣad* talk, gossip.

ཁ་སྐག *Kha-sag* མཐའ་ལོམ་གྱི་ཡུལ་ཞིག་གི་མིང་ n. of a wild country on the border of Tibet (*Ya-sel. 38*).

ཁ་སྐང *kha-saṅ*, v. **ཁ་རྩར** *kha-rtsaṅ*.

ཁ་སྐངས་པ *kha-saṅs* explained as **སེམས་ལ་གང་ཤར་བ་ཁ་སྐང་དུ་པོ་བཤད** to speak one's mind; to tell honestly what has occurred in the mind.

ཁ་སྤུབ *kha-sub* a bribe: **ཁ་སྤུབ་བྱིན་པ** *kha-sub byin-pa* to offer a bribe.

ཁ་སྐ *Kha-si* n. of a wild hill tribe of India (of the Khasya Hills) (*Dsam.*).

ཁ་སྐང *kha-siṅ* 1. the day before yesterday. 2. also = several weeks ago; some-time back.

ཁ་སྤུར *kha-sur*, v. **ཁ་རྩར** *kha-zur*.

ཁ་སྐ *kha-so* 1. abbreviation of **ཁ** *kha*, mouth, and **སྐ** *so*, teeth. 2. the edge, border of a thing: **ཁ་སྐ་ལ་འཕང་པོ་** *kha-so la ḥphañ-ño* = **ཁ་ཁྱུར་ལ་འཕང་པོ་** flung to the border (*Pag. 187*): **རྩིངས་ཀྱི་ཁ་ཁྱུར་ལ་འཕང་པོ་བྱས་** *rdsiñs-kyi kha-khyer las ḥjah li byas* = **གུ་རྩིངས་ཀྱི་མཐའ་ལ་གན་ཀྱུབ་** *gru-rdsiñs-kyi mthah la ṣan-rgyab* lined the border of the ship with iron plates (*A. 18*).

ཁ་སྐལ་ཅུང་དུ་ *kha-sral chuñ-ñu* བཞུགས་ deaf.

ཁ་སྐྱོབ *kha-ṣlob* = **ཁ་ཏོན་** *kha-ton* learning by heart; primer used by children in *W.*

ཁ་གསག *kha-ṣag*, v. **ཁ་བགག** *kha-bṣag*.

ཁ་གསར *kha-ṣar* new, fresh.

ཁ་གསལ *kha-ṣal* or **གསལ་ཁ** *ṣal-kha* a message; clear language; intelligible language: **ཁ་མི་གསལ་བ** *kha mi-ṣal-wa* obscure; not in clear terms or language.

ཁ་གསོ *kha-ṣo* made full by adding something more to it: **ཕུད་དང་བུད་ཅི་ཁ་གསོ་** filling with the best thing and nectar in oblation (*Rtsii.*).

ཁ་བསག *kha bṣag* = **ཁ་གསག** *kha ṣag* རྩམས་པ་ talkative.

ཁ་བསྐྱེད་པ *kha bṣre-wa* to associate with one another, viz., in drinking and smoking together.

ཁ་བསྐྱེད་དུ་ *kha-bṣlañ-du* turned upwards: **ཁ་བསྐྱེད་པ** *kha bṣlañ-pa* to lie with the face uppermost.

ཁ་བསྐྱེས་ *kha-bṣlus* to tempt by false hopes and promises; to deceive by sweet words.

ཁ་རྩག *kha-hrag* forked mouth or point; the bifurcated mouth or end of anything

made of iron or wood: ལུབ་ན་ཤིང་གཅིག་ཏུ་མེ་ཁ་
nub-na ciñ-gcig rtse-mo kha-hrag dan
 in the west a tree with forked top, &c.

ཁ་ལྷག *kha-lhag* remnant of a meal.

ཁ་ལྷག *khwa* a raven: ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
skad ces-pahi rig-pa ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 the science of drawing omens from the caw of a raven.

ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
bya-khwa ded thub-pa ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 able to scare a raven—used as attribute of Bud-
 dha; as long as a boy cannot drive away a
 magpie he is not considered ready (by his
 age) to get religious instructions.

ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khwa-ta the Tibetan magpie: ལྷག་པོ་
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khwa-tahi ça-yis gdon-nad sel-war byed,
khwa-tahi sgro-yis sgrib-ciñ byed the flesh
 of the magpie removes diseases caused by
 evil spirits; the feather of the magpie
 prevents the patient seeing apparitions,
 ghosts, &c.; spotted magpie or ལྷག་པོ་
khwata khra-wa fuller name for the magpie.

ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khwa-wa = ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 in kind: ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
chos bshin-du
khbāham dpya-hbul paid rent or tax
 according to religious law.

ལྷག་པོ་ I: *khag* 1. means, resource;
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag-med = ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 without means.

ལྷག་པོ་ II: a task, charge, business, duty,
 responsibility; of importance: ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag-khur = ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 to take charge of
 a thing or person, to be responsible for
 anything, to be surety for anyone; ལྷག་པོ་
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag hkhur-wa to assume charge of;
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag hgel-wa to place in charge;
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag theg-pa or ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag rgyag-
pa to guarantee; become responsible:
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
der htsho-wa yon-wa khag-
theg I warrant you will get something to
 eat there. ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag-theg or ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag-

khag in C. acc. to *Jä.* = bail; ལྷག་པོ་ *khag-*
chen important.

ལྷག་པོ་ III: that which is divided off; a
 class, part, division, section (of a book or
 place); ལྷག་པོ་ *bcu-khag* the tenth part;
 tithe: ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khay gnīs-la phog-soñ
 I have hurt myself in two places. ལྷག་པོ་
yul-khag a province, district; ལྷག་པོ་
rgyal-
khag kingdom; ལྷག་པོ་ *dpon-khag* princi-
 pality; ལྷག་པོ་ *dgon-khag* monastic estate
 or authority. ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 the different divisional chiefs
 should make religious offerings (service)
 for one night (*Loñ.* 2 17); ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
skyabs hgro sems skyed-
kyi khag kho-mo cag-rnam we who belong
 to the class in whom the inclination (for
 religion) and to seek refuge has arisen
 (*A.* 19).

ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ *khag-po* difficult, hard; colloq.
 “*kā-le khag-po.*” ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 this
 work is very hard; ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 the way
 is difficult; ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 difficulties arose; ལྷག་པོ་
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khag-po che-wa to suffer from want.
 2. acc. to *Jä.* bad, spoiled, rotten: ལྷག་པོ་
 ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
 the butter has become rancid (*Jä.*).

ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ *khañ-pa* = ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་
khañ-khyim ལྷག་པོ་, ལྷག་པོ་, ལྷག་པོ་, ལྷག་པོ་
 ལྷག་པོ་, ལྷག་པོ་, ལྷག་པོ་, ལྷག་པོ་
 house, residence, home; a building; ལྷག་པོ་
steñ-khañ, ལྷག་པོ་ *hog-khañ*, ལྷག་པོ་ *bar-khañ*
 upper story, lower story or ground floor,
 middle story; ལྷག་པོ་ *gshuñ-khañ* means
 also the principal or central room. A
khañ-pa is the opposite to ལྷག་པོ་ *phug-pa*, a
 cavern. ལྷག་པོ་ *hso-khañ* workshop; ལྷག་པོ་
bañ-khañ store-house, store-room; ལྷག་པོ་ *sgo-*
khañ entrance, vestibule; ལྷག་པོ་ *skor-khañ*
 or more properly ལྷག་པོ་ *skor-lam*, passage
 running round a building or temple; ལྷག་པོ་
zog-khañ paper house or a house where

paper is kept or manufactured. In *W.* the scooping form or mould used in the manufacture of paper is so called. ཚས་ཁང་ *tshaṣ khañ* flower bed (garden) (*Jä.*). In Buddhism ཁང་ *khañ* signifies རང་ *nañ*, inside, i.e., the heart: ཁང་མུགས་ཤིང་ཕྱིར་འཛིན་པ་ *khañ myags-ṣiñ phyir hdsag-pa* ལྔ་པ་ཕྱི་འཛིན་པ་ inwardly being corrupt, the pus issues or drops from him; མྱ་རྩ་གྱི་ཁང་ *mya-ñan-gyi khañ* mourning house; also the body; ཁང་གྲ་ *khañ-gla* house rent; ཁང་ཆུང་ གེ་མུ་མ་ a small house; a house or room reserved for decrepit parents; ཁང་ཆུང་པ་ *khañ chuñ-pa* an occupant of such; ཡང་ཁང་ཆུང་པ་ *yañ-khañ chuñ-pa* such a person of the second degree (if, during his life, his son enters into the same right) (*Jä.*); ཁང་ཆེན་ *khañ chen* a large house; ཁང་ཆེན་པ་ *khañ chen-pa* མཆོག་ཅུ་མ་ one taking his abode in a great house or mansion (*Budh.*); old, weak persons belonging to Gautama's family.

Syn. གནས་ཁང་ *gnas-khañ*; གནས་གཞི་ *gnas-gshi*; འདུག་པའི་གནས་ *hjug-pahi gnas*; འདུག་ས་ *hdug-sa*; འདུག་གནས་ *hdug-gnas*; ཁྱིམ་ *khyim*; ཁབ་ *khab*; རྩ་གཞི་ *rten-gshi*; རྩ་གནས་ *rten-gnas*; བླ་གཞི་ *bla gab-can*; སྤེལ་པ་ *phibṣ-hog* (*Mñon.*).

ཁང་གཞིར་ *khañ-gñer* རུ་མཁན་པོ་, གུ་མཁན་པོ་ the steward of a house; the house-keeper; the person in whose charge a house is kept.

ཁང་ཆེན་ *khañ-steñ* འཕགས་པའི་ཁང་ the upper roof or terrace of a house.

ཁང་ཐོག་ *khañ-thog* or ཁང་པའི་ཐོག་ *khañ-pahi thog* རྩ་ཆེན་, རྩ་ཆེན་ the roof or cover of a house; the top flat of a house.

ཁང་པ་བཟུ་བ་ *khañ-pa bkra-wa* བཟུ་བ་ རྩ་ཆེན་ a painted house.

ཁང་པ་བཟུ་བ་པ་ *khañ-pa btsan-po* a consecrated house where thieves or robbers cannot have access.

ཁང་པ་བཟུ་བ་པ་ *khañ-pa btsan-po* རྩ་ཆེན་ a masonry building; also a storeyed house.

ཁང་པ་གཞི་ *khañ-pa gyo* རྩ་ཆེན་ the roof of a house: ཁང་པ་གཞི་བ་ to cover a house, to roof it; ཁང་པ་རལ་ཤིང་གུམ་པ་ *khañ-pa ral-shiñ grum-pa* or འདུག་ས་པ་ *hdugs-pa* རྩ་ཆེན་ a delapidated house; a ruined edifice.

ཁང་པའི་རང་ *khañ-pahi nañ* རྩ་ཆེན་, རྩ་ཆེན་ the inside of a house; a room; an apartment.

ཁང་བྱ་ *Khañ-bu* n. of a fabulous country; a little house, cottage.

ཁང་མིག་ *khañ-mig* a room; a cell.

ཁང་རྩ་ *khañ-rtsa* the foundation of a house.

ཁང་བཟུ་བ་ *khañ-brtsegs* རྩ་ཆེན་ upper house or a storied room, v. ཁང་པ་བཟུ་བ་པ་ *khañ-pa btsan-po*.

ཁང་ལྗང་ *khañ-shabs* floor; flooring of a room.

ཁང་ཤིང་ *khañ-shiñ* = ཁང་པ་དང་ཤིང་པ་ *khañ-pa dañ shiñ-kha* house and the cultivated fields attached to it.

ཁང་བཟུ་བ་ *khañ-bṣaṇ* རྩ་ཆེན་ residence; mansion. In *Budh.* བཟུ་བ་ (མཆོག་ཅུ་མ་), རྩ་ཆེན་, རྩ་ཆེན་ monument.

ཁང་བཟུ་བ་ *khañ-bṣo-wa* རྩ་ཆེན་ mason; architect.

ཁང་ས་པ་ *khañs-pa* = རང་ས་པ་ *rañs-pa* 1. delay. 2. distance.

ཁད་ *khaḍ* = 1. མག་ *thag* or རང་ *tshar* near. 2. litter barrow. 3. = རྩ་ཆེན་ *ltar* like, as རྩ་ཆེན་ *khaḍ-sñams*, v. རྩ་ཆེན་ལྟ་བུ་ *khod sñams*, equal, even; རྩ་ཆེན་ *de-ma khaḍ* = རྩ་ཆེན་མག་ *de-ma thag* not distantly; instantly; as soon as; without delay: རྩ་ཆེན་མག་མཁའ་ལྟ་བུ་ *dbugs chad-ma khaḍ-du* as soon as the breathing ceases; རྩ་ཆེན་མག་མཁའ་ལྟ་བུ་ *bu skyes-ma khaḍ-cig*

a child born just now; རལུར་ལ་ཁད་ *hphur-la khaḍ* about to fly; རགོ་ལ་ཁད་ *hgro-la khaḍ* about to go; ལུས་ལ་ཁད་ *lhuñ-la khaḍ* near to fall; སྒྲུབས་ལ་ཁད་ *slebs-la khaḍ* as soon as (he) arrived; རཅི་ལ་ཁད་ *hchi-la khaḍ* when about to die: རུབ་ལ་ཁད་པའི་ཙ་ *nub-la khaḍ-pahi tshe* when the evening drew near; དབུགས་ཆད་ལ་ཁད་པའི་དུས་ *dbugṣ chad-la khaḍ-pahi duṣ* when the ceasing of the breath approaches; རྩན་ལ་ཁད་ཡོད་པ་ལ་ *zin-la khaḍ yod-pa la* as we were just about to seize him; ཁད་དུ་ *khaḍ-du* as far as: རྩིང་མ་ཁད་དུ་ *rtiñ-ma khaḍ-du* as far as the heel (*Jä.*).

ཁད་ཀྱིས་ *khaḍ-kyis* = དལ་བུས་ *dal-buṣ* or རིམ་གྱིས་ *rim-gyis* མདུག་: slowly, by degrees; ཁད་ཀྱིས་ཁད་ཀྱིས་ *khaḍ-kyis khaḍ-kyis* མདུག་: མདུག་: by degrees; in slow motion.

ཁད་པ་ *khaḍ-pa* the same as རཞོད་པ་ *hkhod-pa* to stick fast; to be seized, stopped, impeded, v. རཞོད་པ་ *hkhod-pa*.

ཁད་པར་བྱུར་པ་ *khaḍ-par gyur-pa* to be stopped or hindered; ཁད་པར་བྱེད་པ་ *khaḍ-par byed-pa* to stop, hinder.

ཁན་ *khan* ར་ཤིག་ bit; small piece (*Cs.*).

† ཁན་ད་ *khan-da* ར་ཤིག་ confection; a medicinal syrup; treacle or molasses partially dried; དེ་ལ་ཁན་ད་པའི་ཙ་ *delakhaṇḍa* ར་ཤིག་-པ་ the candy made of it (*Jä.*).

ཁན་པ་ *khan-pa* also ཁན་པ་ *khen-pa*, worm-wood (*Schtr.*); to add (arith.) (*Vai. kar.*).

ཁན་མན་ *khan-man* modest in *Lh* (*Jä.*).

ཁམ་ I: *khab* = ར་བྱར་ *pho-brañ* རུ་རི་, རུ་རི་ resp. of ཁམ་ཁམ་ *khañ-khyim*, a great man's residence; a castle; court; residence of a prince; རུ་རི་པའི་ཙ་ *Rgyal-pohi khab* ར་ཤིག་ metropolis; the capital of Magadha in Buddha's time; the modern town of Rajgir in Behar: རུ་རི་པའི་ཙ་ཁམ་ *Rgyal-*

pohi khab-kyi mi-rnamṣ the courtiers; the people of Rājagṛha. 2. wife, spouse; ཁམ་ རེན་མ་ *khab chen-ma* the first wife (who is high in rank): དེ་ལ་ཁམ་པའི་ཙ་ *de-la khab* ར་ཤིག་-པ་ *ma rñed-naṣ* as there was not found a wife worthy of him; རེན་གཉིས་པའི་ཙ་ *hdi-gñis* ར་ཤིག་-པ་ *byuñ-wa rmiṣ-* so I dreamt that these two would become my wives (*Jä.*); ཁམ་པའི་ཙ་ *khab-tu* ར་ཤིག་-པ་ *bsheṣ-pa* to take for a wife (*Schtr.*); རུ་རི་པའི་ཙ་ *chuñ-mar khab-pa* to marry; to take one for his wife.

ཁམ་བཅུ་ན་མ་ *khab btsun-ma* a married lady; ཁམ་འཛིན་མ་ *khab hdsin-ma* = རྒྱུ་མ་བདག་མ་ *khyim* ར་ཤིག་-མ་ *bdag-mo* ར་ཤིག་-མ་ housewife; the lady of the house.

ཁམ་ II: ར་ཤིག་ a needle: ཁམ་ཕུ་ *khab-spu* a bristle; a needle like hair ཁམ་ཕུ་ *khab-phra* a small, fine needle; ཁམ་ཕྱོག་ *khab-sbom* a large needle; ཁམ་མིག་ *khab-mig* the eye of a needle; ཁམ་མིག་ཀྱི་ཕྱུ་པ་ *khab-mig-tu* ར་ཤིག་-པ་ *skud-pa* ར་ཤིག་-པ་ *hjug-pa* to thread a needle; ཁམ་རྩེ་ *kha-rtse* ར་ཤིག་, ར་ཤིག་ the point of a needle.

ཁམ་རལ་ *khab-ral* also ར་ཤིག་པའི་ཙ་ *rtse-ma* ཁམ་རལ་ ར་ཤིག་ཀྱི་ཕྱུ་པ་ needle-case.

ཁམ་ལེ་ *khab-le* in *W.* difficult (*Jä.*).

ཁམ་ལེན་རྩེ་ *khab-len-rdo* ར་ཤིག་ load-stone; the metal that attracts a needle: ཁམ་ལེན་རྩེ་ ར་ཤིག་ཀྱི་ཕྱུ་པ་ ར་ཤིག་ the load-stone draws out arrow-heads and removes diseases of the brains, bones and veins.

ཁམ་ལོན་ *khab-loñ* ར་ཤིག་ the magnet; lit. the needle-lifter.

ཁམ་ས་ *khabṣ* n. of a disease (*Jä.*).

ཁམ་ *kham* 1. colour. 2. a bit; a small piece of anything. 3. the point of a reed pen. 4. appetite (*Jä.*).

ཁམ་ཁམ་ *kham-kham*, མེར་ཁམ་ཁམ་ *ser-kham* *kham* or pale yellow: མཛོག་མེར་ཁམ་ཁམ་གྱི་གྲོ་མཛོག་ *mdog ser kham-kham smug-mahi mdog* the colour was pale-yellow, i.e., the colour of a dry bamboo.

ཁམ་བྲུམ་ *kham-khum* uneven, explained, as རབ་རབ་རབ་ཀྱི་ར་མ་ལྟ་བུ་ “in ridges, like a puckered skin.”

ཁམ་གར་ *kham-gaŋ* or **ཁམ་གཅིག་** *kham-geig* a bit; རྩ་ཁམ་གཅིག་ a mouthful of food: རྩ་སྤུ་སྤུ་བུ་རེ་བཅད་རེ་ཁམ་བཅུག་པའི་ཚད་ the measure of food in each piece that can be put in the mouth at once when eating; **ཁམ་ཅུང་** *kham-chuñ* a morsel.

ཁམ་སྟར་ *kham-star* abbreviation of **ཁམ་བྱ་དང་སྟར་གྱི་** *kham-bu-dañ star-ga*, i.e., peach and walnut.

ཁམ་ལྡོག་ *knam-ldog* faded colour, same as **ཁམ་ལོག་** *kham-log*, want of appetite; nausea, aversion, dislike (*Jä.*).

ཁམ་པ་ *kham-pa* 1. fox coloured; sorrel; brownish; **ཁམ་ནག་** *kham-nag* dark brown: རལ་པ་ཁམ་ནག་ *ral-pa kham-nag* dark brown locks or mane. 2. porcelain-clay; china clay. 3. *Tenacetum tomentosum*, a very aromatic plant growing on the high mountains of Tibet. 4. a native of *Kham* in Eastern Tibet.

✱ **ཁམ་ཕྱོར་** *kham-phor* སྤུ་ཕྱོར་, མྱུ་ཕྱོར་ a cup or saucer made of (burnt) clay; a cup made of dough, used in sacrifice as lamps (*Jä.*).

ཁམ་ལྟོ་མི་བཅད་པ་ *kham-hphro mi-bcad-pa* སྐུ་འཕྲུལ་པའི་ཆུ་ལྟོ་མི་བཅད་པ་ refers to Buddha having enjoined that a monk must not eat a fruit or cake, etc., leaving any of it. He should not take more than what he can or should eat.

ཁམ་བྱ་ *kham-bu* apricot; peach; in *Sikk.* **ཁམ་བྱའི་རྩ་གྱུ་** *kham-buhi rtsi-gu* the stone of an apricot (*Jä.*): མངའ་རིམ་ཁམ་བྱ་ *Mñah-ris kham-bu* dried apricot imported from Ngari: **ཁམ་བྱས་སྒྲ་མོགས་སྒྲ་ཁྱེས་ཆུ་མེར་ཁྱེས་** the peach dries the yellow humour of the body and promotes the growth of hair on the head (*Med.*); **ཁམ་ཚོག་** *kham-tshig* the stone of an apricot or peach; ལྷ་རྩ་ཁམ་ཚོག་ཆེ་ཚོམ་ the cost of a coral of the size of the stone of a large apricot.

ཁམ་གཡག་ *kham-gyag* 1. lit. the *Bos grunniens* or yak-bull of *Kham*, which is of a brown colour: ལྷ་ཁའི་མཛོག་མེར་ཁམ་ཡོད་པ་ལ་ **ཁམ་གཡག་ཟེར་** *spu-khahi mdog ser-kham yod-pa la kham-gyag zer* the colour of the hair (of an animal) when pale yellow is called **ཁམ་གཡག་** *kham-gyag*. 2. cherries, morels (*Jä.*).

ཁམ་རན་པ་ *kham ran-pa* ཕའི་མཐུ་ལ་འཁོར་བའི་ལྟ་བུ་ a horse's bit that fits well.

ཁམ་ས་ *kham-sa* clay for making pottery.

ཁམ་སང་ *kham-saŋ* = ཆབ་སང་ *chab-saŋ*, གཅིན་པ་ *gcin-pa*, etc., resp. evacuation; purging; making water.

ཁམ་མེར་ *kham-ser* of a slightly pale-yellow; colour resembling the colour of dried bamboo, v. **ཁམ་ཁམ་** *kham-kham*.

ཁམ་སྤྱུ་ I: *khamṣ* = དངས་གྱེ་ *dañṣ-ga* appetite.

ཁམ་སྤྱུ་ II: ཇུ་ལྟ་ the health, condition, physical constitution of the body; also root; a constituent or essential part; that which constitutes the nature of a thing. Used colloq. as in *kusho*, *khye'-kyi khamṣ ta-sam*? “Sir, how are you?” (*Snd. Hlk.*): ཁམ་སྤྱུ་ལྟ་བུ་ལྟོ་མི་བཅད་པ་ལྟོ་མི་བཅད་པ་ལྟོ་མི་བཅད་པ་ *khamṣ sheṣ-pa spyir rañ-bshin nam űo-bo la hjug-pahi don-can yin-te rluñ-gi khamṣ sheṣ-pahi khamṣ de ni rluñ rañ-gi űo-bo yin.*

ཁམས III: the six elements, earth, air, fire, water, the heavenly ether, and *nam-shes* or the physical substance of the mind. For the last two, arterial blood and seminal fluid are sometimes substituted. Also there are the eighteen elements acc. to the Buddhists, namely, the five organs of sense, together with *manas* (mind); the six faculties or senses dependent on these and also the six ideas produced by these six faculties. Any one of the five properties or qualities of the elements observed by the organs of sense, viz., sound, tangibility, colour, flavour and smell, is also so called.

ཁམས་བཅ་བརྒྱད་ཀྱི་མིག་སྟོན་རྟེན་དབང་པོའི་ཁམས་རྒྱལ་དང་
མིག་གི་རྟེན་པར་ཤེས་པ་སྟོན་བརྟེན་པ་རྟེན་པར་ཤེས་པའི་ཁམས་དང་
གཟུགས་ཁམས་སྟོན་དམིགས་པ་ལུས་གི་ཁམས་རྒྱལ་དང་བཅ་བརྒྱད་རྟོག་
khamṣ bco-brgyad-kyi mig sogṣ rten dwañ-
poḥi khamṣ drug dañ mig-gi rnam-par ṣes-pa
sogṣ brten-pa rnam-par ṣes-paḥi khamṣ dañ
gzugs-khamṣ sogṣ dmigs-pa yul-gi khamṣ-
drug dañ bco-brgyad-do may be rendered.

The eighteen *khamṣ* or *Dhātu* acc. to the Buddhists are:—

I.—The organs themselves: *མིག mig* eye; *རྟེན rna-wa* ear; *རྩ་བ sna-wa* nose; *ལྗེ་ལེ་ tongue*; *ལུས luṣ* body; and *ཡིད yid* the mind.

II.—*གཟུགས gzugs* bodily form; *སྒྲ sgra* sound; *རྩ dri* smell; *རྩ ro* taste; *རྩ reg* touch; *ཆོས choṣ*, *ཐབས་མཁོ་མཁོ་* attributes.

III.—The *རྟེན་པར་ཤེས་པ་ rnam-par ṣes-pa* *Vijñāna* or consciousness produced by the organs of sense, &c. The *Vijñāna* of *མིག mig*, of *རྟེན rna-wa*, of *རྩ sna-wa*, of *ལྗེ་ལེ་*, of *ལུས luṣ* and of *ཡིད yid*, i.e., eye, ear, nose, tongue, body, and mind.

ཁམས IV: empire; realm; territory; domain: *ལུས་ཁམས་ yul-khamṣ* political territory; empire, in a geographical sense (*Jä.*);

རྒྱལ་ཁམས་ rgyal-khamṣ kingdom: *རྒྱལ་བའི་ཁམས་ rgyal-waḥi khamṣ* the province or sphere of the Buddhas, also of their spiritual influence: *རྒྱལ་ཁམས་འགྲུལ་པ་ rgyal-khamṣ hgrimp-a* to roam over the kingdoms, the countries (*Jä.*): *ཁམས་རྩེན་* empire; also the earth.

ཁམས V: *ལོ་ལོ་* world: *ཁམས་གཟུགས་ khamṣ-gsum* *བློ་ལོ་*, *བློ་ལོ་* the sensual world, viz:—(1) *ཀའ་ལོ་* or *ཀའ་ལོ་* (*འདྲ་པོའི་ཁམས་ Hdod-paḥi khamṣ*) the phenomenal world; (2) *རྒྱལ་ལོ་*; *གཟུགས་ཀྱི་ཁམས་ gzugs-kyi khamṣ* the world of astral forms; (3) *འཇུག་ལོ་*; *གཟུགས་མེད་ཁམས་ gzugs-med khamṣ* the spiritual world, i.e., the world of formless spirits.

ཁམས VI: n. of the easternmost districts of Tibet, embracing some dozen semi-independent petty states, about half of which own allegiance to Lhasa, and the rest give joint allegiance to both China and Lhasa. *ཁམས་ Khamṣ* and *སྒང་ Sgañ* are the two lower regions of Tibet; these constitute what is called *བོད་རྩེན་ Bod-chen* or Greater Tibet.

ཁམས་བརྟེན་པ་ khamṣ brtas-pa or *ཁམས་བརྟེན་པ་ khamṣ-brtas byed-pa* one who draws omens: *ཐེག་པ་གཟུགས་ཀྱི་ཁམས་བརྟེན་པ་ theg-pa gsum-gyi khamṣ-brtas byed-pa* (*J. Zañ.*).

ཁམས་རྩེན་པ་ khamṣ chen-po = *དཔལ་ལྡན་པ་ dñul-chu* mercury; quicksilver (*Mñon.*).

ཁམས་དཔལ་ལྡན་པ་ khamṣ dbaṅṅ-pa = *ཁམས་བདེ་པ་ khamṣ bde-wa* good health. When glass is pure *ཤིང་ལྗེ་མ་མེད་པ་ ṣel dri-ma med-pa* and clean it is called *ཤིང་ཁམས་དཔལ་ལྡན་པ་ ṣel-khamṣ dwañṅ-pa*. A clear cloudless sky *ནམ་མཁའ་གླིང་པ་མེད་པ་* is said to be *Nam-khamṣ dwañṅ-pa*; *སེམས་སྤྱིང་པ་མེད་པ་ semṣ sgrib-pa med-pa* the mind when it is free from defilement or sin.

ཁམས་བདེ *khamṣ-bde* = བདེ་མེད་པ་ *naḍ med-pa* free from disease; health.

Syn. སྐྱ་གཟུགས་བདེ *sku-gzugs bde*; རྟེན་འཛིན་མེད་ *ñer-htshe med*; རྟེན་མེད་ *ñe shos-dwen*; གཙང་མེད་ *gzoñ-med*; སྐྱུན་མེད་ *sñun-med*; བདེ་བྱ་མེད་ *naḍ-bu-med*; འབྲུང་བཞི་སྟོམས་ *hbyuñ-bshi sñoms*; བློ་མི་འཛམ་ *lro mi-htshal* (*Mñon.*).

ཁམས་བདེ་དྲི་སྒྲུང་ *khamṣ-bde dri-smed*, སྐྱ་བ་དང་རྩེ་སྐྱ་འབྲེལ་བ་ *smra-wa dañ rjes-su hbreḷ-wa* to inquire of one's health if he is well or happy (a complementary expression used on the occasion of meeting) (*Mñon.*).

ཁམས་བདེ་བ་ *khamṣ bde-wa* or གཟུགས་བདེ་བ་ *gzugs bde-wa* good health; healthy constitution; the happy state both of the body and the mind: རྩེ་བཙུན་གྱི་ཁམས་བདེ་ལགས་སམ་ *Rje-btsun gyi khamṣ-bde lags-sam* is your reverence well? ཁྱེད་ཁམས་བདེ་ལམ་ *khyed khamṣ bde-ham* are you well? (*Jä.*)

ཁམས་ལྡོག་པ་ *khamṣ ldog-pa* = ཁམས་ཁོག་པ་ *khamṣ log-pa* want of appetite; aversion, dislike; ཁམས་སྐྱ་ *khamṣ-rmya* nausea; falling sick (*Cs.*).

ཁམས་སྒྲུ་ཚོགས་མཁྱིན་པའི་རྩྭ་བས་ *khamṣ sna-tshogs mkhyen-pahi stobs* སྤྱོད་པའི་ཁམས་འཛིན་པའི་སྤྱོད་པ་ *naḍ med-pa* the power of knowing the constitution of all sorts of bodies.

ཁམས་མི་ཉག་ *Khamṣ mi-ñag* n. of one of the petty principalities in *Khamṣ*.

ཁམས་མི་འདྲ་བ་ *khamṣ mi-hdra-wa*, འདྲིལ་རྟེན་གྱི་ཁམས་མི་འདྲ་བ་ *hjig-rten gyi khamṣ mi hdra-wa* different or dissimilar worlds.

ཁམས་ཚན་ *khamṣ-tshan* this term is applied to the quarters in a monastery reserved for the accommodation of the monks of a particular section of people or of some special community or those coming from one particular locality.

ཁམས་སམ་ *khamṣ-sas* rest; health; comfort (*Sch.*); recreation; recovery; restoration of health.

ཁམས་སྐྱ་གཙོགས་པ་ *khamṣ-su gtoḡs-pa* ལུ་གུ་ལུ་ལུ་ included in the constitution.

ཁམས་སྒྲུང་ *khamṣ-slañ* = ཁམས་ཀྱི་སྒྲུང་ *khamṣ-kyi sla-ñ* a cooking pan made in *Khamṣ*.

ཁམས་སྒྲུང་ *khamṣ-sle* better kind of coarse serge of the pattern coming from *Yar-kand*; blanket manufactured in *Khamṣ*: སྐྱ་གཙོགས་པའི་ཁམས་སྒྲུང་གི་ཕྱི་ཕྱོད་ *smug sle khamṣ sie bcaṣ rnam-pa re* each piece of blanket costs, &c.

ཁམས་གསུམ་ *khamṣ-gsum* त्रिलोक the three worlds—heaven, earth and the nether world.

ཁམས་གསུམ་འཁོར་ལོ་སྐྱུར་ *Khamṣ-gsum hkhor-loṣ ḡsgyur-wa* श्रीकालचक्र a name of the *Kālachakra* system (*Mñon.*).

ཁམས་གསུམ་མངས་པར་གྱི་ཆུང་ *khamṣ-gsum zañṣ-khañ-gliñ* n. of the temple in the grand monastery of *Sam-ye* (*Bsam-yaṣ*) built by one of the queens of King *Khri sroñ ldeñ btsan* (*Loñ. 2 8*).

ཁམས་གསུམ་ལ་མ་ཚགས་པ་ *khamṣ-gsums-la ma-chags-pa* त्रिधातुकामजा is not passionately fond of or attached to the three worlds.

ཁམས་གསོས་པར་ *khamṣ gsos-par* to repair broken health.

ཁར་ *Khar* n. of a city in *W.* (*S. Lam*).

*ཁར་བྲོལ་ *khar-bkrol* श्रम्या (*Schr.; Lebensh. 93*).

ཁར་རྒྱུང་ *khar-rkyañ*, v. ཁར་རྒྱུང་ *kha rkyañ*.

ཁར་གོང་ *khar-goñ* steatite; soap stone; probably ཁར་གོང་ *dkar-goñ* (*Sch.*).

ཁར་ཅན་བཟའ་ *Khar chen-bzāñ* the Princess of *Khar-chen*, one of the queens of King *Khri-sroñ ldeñ btsan* (*Loñ. 2 8*).

ཁར་ཏ་ཏ་ *Khar Ta-ta* n. of a city or seaport on the mouth of the *Indus*, *Tata* (*S. Lam*).

ཁར་པ *Khar-pa* ཁར་པ 1. n. of a demon of *Puranic* India who was killed by Krishna. 2. a compound of copper and zinc; bell metal.

ཁར་བ་མགར *khar-wa mgar* ཁར་བ་མགར a maker of bell-metal.

ཁར་རྩང *khar-rtsañ* = ཁར་སང *khar-sañ* col. yesterday forenoon.

‡ ཁར་དུར *khar-dsu-ra* ཁར་དུར; ཤིང་གི་འབྲས་བུ *giñ-gi hbras-bu* the date fruit.

‡ ཁར་ས་པ་ནི *khar-sa pa-ni* or ཁ་སར་པ་ནི *kha-sar pa-na* མཐོང་པོ་ལྟ་བུ་ he that moves in the sky; gliding through the air; a name of Avalokites'vara *Bodhisattva*; Vishnu.

ཁར་གསེལ *khar-gsel* ཁར་གསེལ the trident carried by mendicants of the རྒྱལ་སྐྱེ་ཤེས་པ་ Tantrik School.

ཁལ *khal* 1. primarily a load or burden in general: ཁལ་འབྲུར་བ་ *khal khyer-wa* to carry a burden; ཁལ་གྱི་ཕྱི་ལྗོངས་ *khal-gyi steñ-la* on the top of the baggage; ཁལ་འཁེལ་ལ་ *khal hgel-wa* to load; ཁལ་འཕྱེད་པ་ *khal hbogs-pa* to take off the burden, to unload; ལུག་ཁལ་ a sheep load; འབྲུར་པའི་ཁལ་ a coolie load. 2. a set weight or measure, said to equal 30lb, used for dry goods, corn, salt, tea, &c. In Tibet 1 *khal* = 2 *hbo* = 20 *bre*; hence in Sikkim and W. ཁལ་གཅིག་ "*khe-chik*" has come to mean 20 or a score of anything; འདེགས་ཁལ་ *hdegz-khal* a weighing score; the weight of 20 points on the steel-yard called *rgya-ma*. 3. a caravan.

ཁལ་ཁ་ *Khal-kha* the native name of Mongolia Proper, the country of Jenghis-khan, the Tartar Conqueror རྒྱལ་ཁ་ཁ་ཁ་ཁ་ *Khal-kha khu-ral bla-brañ*, lit. "the sacred enclosure of Khal-kha"; the name applied to Urga in Northern Mongolia,

where the incarnation of the Taranath Lama resides. The latter is sometimes styled ཁལ་ཁ་རྗེ་བཙུན་དམ་པ་ *Khal-kha Rje-btsun dam-pa*, the venerable holy one of Khal-kha.

ཁལ་ཁོ་ *khal-khol* stunned; insensible (*Jü.*).

ཁལ་ཅག་ *khal-cag* the best sort of wool for manufacturing shawls coming from the northern solitudes of Tibet.

ཁལ་རྗེས་ *khal-rjes* = རྩ་ས་རྒྱལ་ *dos-rgyab* or ཁལ་མ་རྩ་ *khal-ma rta*, གླུང་མོགས་ཀྱི་རྗེས་ *gluñ sogz-kyi rjes* those who conduct a caravan or follow the train of packed animals, such as pony, yaks, oxen, &c.; relay of packed animals: ཁམས་མོགས་ཐག་རིང་པའི་རྩ་ས་རྒྱལ་ཁལ་རྗེས་ *khamz sogz thag-rin-pahi dos-rgya bkhal-rjes* the relay of beasts of burden when proceeding on a long journey to *Khamz*, &c.

ཁལ་པ་ *khal-pa* 1. wether; castrated ram. 2. sow-thistle, *Sonchus*.

ཁལ་བན་ *khal-ban* jug or pitcher to hold wine for 20 persons or a quantity measuring 20 *bre*: དམར་ས་ཆར་ཁལ་བན་རེ་གར་རིགས་ jugs of ale each sufficient for 20 of the vulgar folk of whatever class.

ཁལ་མ་ *khal-ma* any draught animal or beast of burden: ཁལ་མ་རྩ་ས་འཁེལ་ལ་ཕྱི་ལྗོངས་ to drive beasts of burden to the pasture; often contracted into *khal*: མི་ཁལ་གཅིག་གྱི་ལྷན་ the wages of both carriers and beasts of burden.

ཁལ་རི་ *khal-ri* = ཁལ་རུ་ *khal-ru* or ཁ་རི་ *kha-ri* or ཁ་རུ་ *kha-ru* a measure of about 20 bushels.

ཁལ་ཁ་ *khas* for ཁ་ལིས་ *kha-yis* instr. of ཁ་ *kha*.

ཁལ་ཁྱེད་ཁ་ *khas-khyags* = ཁལ་ཁྱེད་ཁ་ *khas-thegs* or ཁྱེད་ཁ་ *khag-thegs* to be witness; to give evidence.

ཁུ་ཁ་ *khu-wa* = ཁུ་ཁ་ *shu-wa*; रस, द्रवत्व, वीर्यं,
 बह्वज, पुष्पक, रेतः, शुक्र, कुन्द 1. fluid, liquid:
 ལུ་ཁ་པ་འཁྱུ་པ་ལེ་ཁུ་ཁ་ *luñ-bzad bkruṣ-paḥi khu-*
wa the liquid (water) which has washed
 a mendicant's bowl; ཁུ་ཁ་ཁ་ *khrus-khu*
 dish-wash; swill (*Jä.*); རྩུ་ཁ་ཁ་ *hbras-khu*
 rice-soup (*Cs.*); rice-water (*Schtr.*); རྩུ་ཁ་ཁ་
çiñ-khu the sap of trees; རྩུ་ཁ་ *rtsa-khu* the
 sap of plants (*Cs.*); རྩུ་ཁ་ *ça-khu* broth;
 gravy; རྩུ་ཁ་ *mar-khu* melted butter. 2.
 semen virile.

Syn. ཟླ་བ *zla-wa*; ཐིག་ལེ *thig-le*; ས་ཐོན *sa-bon*; གྲོ་བས་ལྡན *stobs-ldan*; དབང་པོར་འགྲོ *dwañ-por hgro*; བྱང་སེམས་དཀར་པོ *byañ-sems dkar-po*; དངས་མ *dbaṅs-ma*; ཁམས་དཀར་པོ *khaṁs dkar-po* (*Mñon.*).

ཁུ་བ་ཁྱུན་ལྡན *khu-wa kun-ldan* = སྒོ་ས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar ciñ* the Sāl tree, the dried sap of which is used as incense.

Syn. སྒྲ་ལའི་ཤིང་ *sha-lahi ciñ*, སྒྲ་རྩི་ཤིང་ *sra-rtsi ciñ*, སྒོ་ས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar ciñ*, མཚོད་ཕྱིན་སྒོ་ས་ *mchod-sbyin spos* (*Mñon.*).

ཁུ་བ་ལྡན *khu-wa ldan*, v. ཐར་ནུ *thar-nu*.

ཁུ་བ་བྱེད *khu-wa byed* = རྩ་མར *marrow*; to make a soup of; also to make an infusion or decoction of: ལྷན་དང་ག་སྐྱེས་ཀྱི་ ཁུ་བ་བྱེད་པ། (*Mñon.*).

ཁུ་བ་འབྱིན་པ *khu-wa hbyin-pa*, རྩེ་ས་པའི་ཐིག་ལེ་ འདྲན་པ་ to emit semen.

ཁུ་བ་སེར་པོ *khu-wa ser-po* = རྩེ་ར་བ་ *skyer-wa* n. of a plant from which a kind of yellow dye is made in Tibet (*Mñon.*).

ཁུ་བའི་བདག་ཉིད་ *khu-wahi bdag-ñid* = རྩེ་ས་པ་ *skyes-pa* ཕུ་ཐག meton. for a male person.

ཁུ་བའི་འཛུགས་ *khu-wahi hpho* རྩེ་ས་པ་འཛུགས་ the discharge of the semen.

ཁུ་བའི་དབང་པོ *khu-wahi dwañ-po* རྩེ་ས་པ་འཛུགས་, བཀའ་རྩི་པ་ a kind of mercurial medicine.

ཁུ་བའི་སྒོ་བ་མ་ *khu-wahi slob-ma* རྩེ་ས་པ་འཛུགས་ = ལྷ་མ་ལིན་ *lha-ma-yin* ལྷ་མ་ལིན་ the class of demigods on Mount Sumeru who fight with the Lha (*Mñon.*).

ཁུ་བེ *Khu-be* n. of a place to the west of Lhasa.

ཁུ་བོ *khu-wo* ཡེ་ཙམ་ uncle on the father's side, i.e., ཡེ་ཙམ་ *pha-spun*, father's brother, uncle; ཁུ་དཔོན་ *khu-dbon* also ཁུ་ཚམས་ *khu-tshan*, uncle and nephew: ཡེ་ཙམ་མ་ཁུ་འདྲན་པ་འཛུགས་པ་ཁུ་བེ་ཙམ་ father's brother is called A-khu or Khu-bo.

ཁུ་བྱུག་ *khu-byug* ལོ་ལོ་ལོ་, རྩེ་ས་པ་ cuckoo.

Syn. དཔྱིད་ཀྱི་ཐོ་ན་ *dpyid-kyi pho-ña*; ལྷན་པ་ *nags na dgah-wa*; འདྲ་བའི་ཐིག་ལེ་ *hdab-mahi thig-pa*; རྩེ་ས་པ་ *na-tshod gnas*; ཐིག་ལེ་ *mig-mdses*; འདྲ་བའི་ཐོ་ན་ *hdod-pahi tāla*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *gshan-gyis gsos*; ལྷན་པ་ *ñag-sñan*; དབང་པོར་འགྲོ་སྒོ་ *dwañ-sñan*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *gshan-la sems*; འདྲ་བའི་ཐོ་ན་ *hdod-pahi pho-ña*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *skad-la lña-pahi dbyaṅs*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *sbrañ-rtsihi sgra* (*Mñon.*).

ཁུ་བྱུག་གྲགས་ཟླ་ *khu-byug grags-zla* = ཟླ་བ་བཞི་པ་ *zla-wa bshi-pa* the fourth month of the Tibetan year corresponding with the month of May (*Rtsii.*).

ཁུ་བྱུག་མིག་ I: *khu-byug-mig* eyes like those of the cuckoo; red eyes.

ཁུ་བྱུག་མིག་ II: = ཤིང་གི་ལྷན་པ་ *ciñ-ko lakṣa* ལོ་ལོ་ལོ་ n. of a tree (*Mñon.*).

ཁུ་བྱུག་རྩ་ *khu-byug-rtsa* n. of a medicinal herb.

ཁུ་མག་ *khu-mag* purse, money-bag; colloq. for ཁུ་མ་ *khug-ma* (*Jā.*).

ཁུ་ཚུར་ *khu-tshur* རྩེ་ས་པ་ the clenched hands; fist.

ཁུ་ཚུར་གྱིས་འཛུགས་ *khu-tshur gyis htsho* = ལྷན་པ་ *gser bzo-wa* a goldsmith; one who makes his livelihood by the use of his fist, i.e., hand-craft (*Mñon.*).

ཁུ་ཚུར་བཞེངས་པ་ *khu-tshur bciñs-pa* to clench the fist; also to hold with the fist (*Mñon.*).

*ཁུ་ཚུར་བཞེངས་ *khu-tshur bciñs* རྩེ་ས་པ་ fist; closed hand (*Schr.; Kālac. T. 131.*).

ཁུ་ཚུར་རྩུན་པ་ *khu-tshur snun-pa* = ཁུ་ཚུར་རྩུན་པ་ *khu-tshur rgyab-pa* to strike with the fist or the half-closed fist (*Sch.*).

ཁུ་འདྲ་བཟའ་ *Khu-hod bzah* n. of the mother of Bromston, the founder of the Lamaic hierarchy of Tibet.

ཁུ་ *khu-yu* hornless; having no horns; also a corruption of the word *khu-byug* in colloq. Tibetan.

ཁུ་ *khu-ra*, ལུ་ཁུ་ *snum-khur* cakes or pastry fried in oil or butter (*K. du. 327*).

ཁུ་ *khu-lu* 1. the short soft hair of the yak, also pashm wool in general. 2. In *Lh.* venereal disease; syphilis (*Jä.*).

ཁུ་ *Khu-le* 1. n. of a place in Tibet: ཁུ་ལའ་རྒྱལ་ *Khu-le rnam-rgyal* the Lama Namgyal of Khu-le; ཁུ་ལའི་རྩ་ཁྱེད་གངས་རི་ *Habo Gang-ri*, a part of Khule. 2. In the Dzang-lun the word is used to denote the pan in an ordinary pair of scales on which the weights are placed.

ཁུག་ *khug* or ཁུགས་ *khugs* 1. a corner or nook; a creek, bay, gulf, inlet; ཅུ་ཁུག་ *chu-khug* crook in a river: ཁུག་ཏུ་ *khug-tu*, in the inner recess of a cavity. 2. imp. of འཕྱུག་པ་ *hgug-pa* སྐྱོད་པ་, drawn or attracted by; གྱེན་དུ་ཁུག་ *gyen-du khug* called upward, i.e., to good luck or fortune; ཁུག་ཐུབ་ *khug-thub* earned, acquired.

ཁུག་ཕྱོག་ *khug-khyog* solitude; solitary place; a place with few men.

ཁུག་རྩ་ *khug-rta*, ཁུག་ཏ་ *khug-ta* or ར་ལའི་ཁུག་ *āli-khug-ta* दिवौकस्, चातक, सारङ्ग the swallow, *Cuculus melanoleucus*, a kind of swallow (*Cs.*): ཁུག་རྩའི་ཁྲོ་བས་ཁྲོ་རྩལ་གཙོད་ the lungs of ཁུག་རྩ་ *khug-rta* suppress pulmonary diseases (*Med.*).

Syn. ཆར་སྟོད་ *char-stod*; ཅུང་ཕུང་ *chuñ-nuñ*; སྤྱོན་ལ་སྟོང་ *sprin-la sloñ*; སྤྱོན་འདེགས་ *sprin-hdegz*; བཟང་མོ་ *bzan-mo*; ཐུབ་པའི་བུ་ *thub-pahi-bu*; སྒྲ་སྒྲོགས་ *sgra-sgrogs*; ཆར་དགའ་ *char-dgah* (*Mñon.*).

ཁུག་སྒྲ་ *khug-sna* or ཁུག་རྩ་ *khug-rna*, निहार, महिक fog, mist, haze (during a calm, especially in spring time): mentioned also as ཡན་ལག་གི་ག་རྩལ་བརྒྱུ་གཅིག་ “one of the eight varieties of causal concatenation.”

ཁུག་པ་ I: *khug-pa* turning like a zig-zag; also bending like a thread that is trimmed; ལམ་ཁུག་པ་ *lam khug-pa* the twist of a road; སུད་ཁུག་པ་ *skud khug-pa* entwining of a thread; དུས་ཁུག་པ་ *dus khug-pa* returning to mundane existence at the expiration of each term of life.

ཁུག་པ་ II: to find, get, earn, draw: རྣ་ཁུགས་པ་འད་མྱིན་ *nor khugs-pa hañ srid* it is even possible that cash may be replenished; གཉིན་ཁུགས་པ་ *gnid khugs-pa* to get asleep: སྒྲ་གཟུག་ཁུགས་ *srañ gsum khugs* it drew, i.e., weighed three ounces (*Jä.*): ཁུག་པ་བཅོ་བརྒྱད་ *khug-pa hco-brgyad* “the eighteen turns,” i.e., returns to life in the present *kalpa*.

* ཁུག་པ་ལྷས་ཅི་ *Khug-pa lhas-rtsi* = རྩ་གཤམ་ལྷ་ལྷ་ལ་ *Rta-nag Hgos Lo-tsā-wa* (*Schr.*).

ཁུག་མ་ *khug-ma* धोकनी also टाकनी pouch; little bag; small sack; རྒྱལ་ཁུག་ *rgya-khug* Chinese bags made of leather; སྐེ་ཁུག་ *ske-khug* neck-bag; a bag with charmed objects or important letters hanging at the neck; a courier bag; གློ་ཁུག་ *glo-khug* bag carried at one's side; དུལ་ཁུག་ *dñul-khug* pouch for silver, a purse; བུལ་ཁུག་ *bul-khug* a pouch containing soda; མེ་ལྷགས་ཁུག་མ་ *me-leags khug-ma* tinder-pouch with flint; ལུ་ཁུག་ *nu-khug* sucking bag for babies; རྩམ་ཁུག་ *rtsam-khug* a bag of barley flour; རྩམ་ཁུག་ *tswa-khug* a salt bag; སྐེ་ཁུག་ *shib-khug* little bag for flour; གཡམ་ཁུག་ *gyañ-khug* pouch containing auspicious articles to draw good luck.

ཁུགས་པ་ *Khugs-pa* n. of a dynasty originated at a place called *Khugs-pa*: རྒྱལ་རབས་ཁུགས་པ་ཐུགས་རྩེ་ཅེན་པའི་ཡང་རྩལ་གསལ་བ་པ་དེ་ *rgye is the n. of a historical work containing accounts of the succession, dynasty, etc., of kings narrated by Khugs-pa Thugs-rje chenpo* (*Fig. 9*).

ཁུ་ *khuñ* I: hole, pit, hollow, cavity, originally used, only of dark holes and cavities: **ཁུ་ཁྱེ་** *khuñ-ñal* **ཁུ་ཁྱེ་** that sleeps in a lair or hole; a snake; **སྒྲ་ཁུ་** *sna-khuñ* nostril; **ཆམ་ཁུ་** *chab-khuñ* a sink; **མཚན་ཁུ་** *mchan-khuñ* armpit: armhole; **གཏོར་ཁུ་** *gtor-khuñ* a sink; a gutter; **མདའ་ཁུ་** *mdah-khuñ* loop-hole; a hole made by an arrow; **བྱ་ཁུ་** *by-ikhuñ* mouse-hole; **བྲག་ཁུ་** *brag-khuñ* a cleft in a rock; **བཤོ་ཁུ་** *bso-khuñ* peep-hole; **འི་ཁུ་** *hi-khuñ* or **མིག་ཁུ་** *mig-khuñ*, **ཏི་ཁུ་** *te-khuñ* are used of any hole in walls, clothes, &c., caused by natural or artificial causes.

ཁུ་ II: **རྩ་བ་** *rtsa-wa* root: **དེ་འི་ཁུ་ནམ་ཐོད་ཀྱི་སེམས་ཅན་དང་མངས་ཀྱི་བཟླ་བ་** *dehi khuñ nañan Bod-kyi sems-can dan Sañs-rgyas-kyi bstan-pa* from that root the living beings of Tibet and the religion of Buddha spread out, &c. (A. 128).

ཁུ་རྩལ་ *khuñ-drogs* soot of an oven or chimney (Sch.).

ཁུ་པ་ *khuñ-pa* or **ཁུ་པོ་** *khuñ-po* a large hole.

ཁུ་བུ་ *khuñ-bu* = **ཁུ་** *khuñ* a small hole (Cs.); **ལྷུ་འི་ཁུ་བུ་** *spu-hi khuñ-bu* the passage of perspiration; hair-hole or cavity.

ཁུ་བུ་ཅན་ *khuñ-bu can* full of cavities or holes.

ཁུ་ཅི་ *Khuñ-tsi* or **ཁུ་ཕུ་ཅི་** *Khuñ phuñ tsi* Confucius, the first law-giver of China and founder of Confucianism.

ཁུ་སྤྱོད་ *khuñs* origin, source: **ཁུ་སྤྱོད་སྤྱོད་** *khuñs-skyel* the act of making over the charge of any office or store in a faithful manner without anything missing, making use in full of that bought over as a loan, &c.: **ཅོས་ཁུ་སྤྱོད་པ་** *chos khuñ dag-pa* pure and uninterpolated religious work; also pure

religion: **རྒྱལ་པ་ཁུ་སྤྱོད་པ་** *rgyud-pa khuñs dag-pa* of pure origin or lineage. The word **ཁུ་སྤྱོད་པ་** *khuñs dag-pa* is also applied to articles of the best make and quality from well-known centres of trade: **འདིར་ཡོད་མོངས་མི་རྣམས་ནས་ཁུ་སྤྱོད་པའི་སྤྱན་ལུ་འབྱུང་པ་** *hdir yod rmons-mi-rnams nas khuñs-skyel thub-pahi snun-shu hbul* the benighted people of that place petitioned stating the real state (of affairs). **ཁུ་སྤྱོད་པ་** *khuñs-thub* pure and real, original; **ཁུ་སྤྱོད་མེད་** *khuñs-med* or **ཁུ་སྤྱོད་མེད་པ་** *khuñs-ñan-pa* having no good origin, i.e., mean, inferior: **གཏམ་ཁུ་སྤྱོད་པ་** *gtam-khuñs* historical or traditional source; record; document: **གཏམ་ཁུ་སྤྱོད་པ་ཅན་ཡིན་** *gtam khuñ s-canyin* the source of that speech is divine. **བསྐྱེད་པ་མ་ལུ་རྟག་ས་ཐོད་དང་བཅས་པ་སྤྱོད་པའི་ཁུ་སྤྱོད་པའི་ལྷན་ལུ་** If asked what is the nature of meditation, it is the secret source of being able to abandon imaginative thoughts (*rnam-rtog*) together with their seed (*Lam. ti.*, 43).

ཁུ་སྤྱོད་པ་ *khuñs-ma* = **དངོས་ནས་ཡོད་པ་** *dños-nas yod-pa* original and really existing or **ལྷན་ལུ་ཡོད་པ་** *spus dag-po*, of excellent quality, same as **ཁུ་སྤྱོད་པ་གཤམ་མ་འགའ་ཞིག་ལ་གཞི་ཁུ་སྤྱོད་པ་ནས་འབྱུང་བའི་ལྷན་ལུ་** *some of pure descent had reasons arising from genuine grounds.*

ཁུ་སྤྱོད་པ་ལྷན་ *khuñs-btsun* well-founded; genuine; of undefiled origin: **ཐོད་གཞི་ཁུ་སྤྱོད་པ་** *as described in whatever Bon texts that have a genuine origin.*

ཁུ་ཏུ་ *khud* coat-lap or any makeshift cloth; wrapper: **གོས་ཀྱི་ཁུ་ཏུ་དྲིལ་ཏེ་ཁུ་** *gos-kyi khud-du dril te khur* carried wrapped in the flap of his coat; **ཁུ་ཏུ་** *khud-du* aside, apart; secretly; **ཁུ་ཏུ་འཇུག་པ་** *khud-du hjog-pa* to put; lay aside: **ཁུ་ཏུ་བྱས་པ་** *khud-du byas-pa* to have shown one's authority over a thing which belongs to many.

ཁུར་མང(ས) *khur-man(s)* or ཁུར་མང་པ *khur-*
man-pa, ཁུར་ཚོད *khur-tshod* तिजिर, साकुबण्ड
 dandelion, or the (བ་གླེན་ཁྲུ་ *ba-glañ lce*) ox-
 tongue (as it is called in Tibet), used as a
 pot-herb and medicinal plant, a kind of

edible herb: ཁུར་མང་བད་མུག་ཚད་པ་ལ་ཡན་ dandelion is useful in fever and brown phlegm.

Syn. ཁུར་ཚད་ *khur-tshad*; བ་གླང་ལྗེ་ *ba-glañ lce* (*Mñon.*).

ཁུར་ཚོས་ *khur-tshos* or མཁུར་ཚོས་ *mkhur-tshos* མཁུར་; ཀཔོལ་ the cheek, the ruddy part of the face below the eyes.

Syn. ཁུར་བ་ *khur-wa*.

ཁུར་བཅོད་པ་ *khur-bzod-pa* མཁུར་ཅན་ one who is able to carry a load, who has patience to carry a burden or responsibility.

ཁུར་ལ་མི་འདེགས་ *khur-la mi-hjigs* = ས་གཞི་ *sa-gshi* the earth (*Mñon.*).

ཁུར་ལེན་ *khur-len* the charge of: རྫོང་ཁྲོད་མི་འདེགས་ཁོ་རྒྱ་རྩེ་མགར་འདི་ཙམ་རྫོང་གི་ཁུར་ལེན་བྱེད་པ་ the resident officer in the Jong about this date of the month and year took over charge of the Jong (district).

ཁུར་བསམ་ཅེ་བ་ *khur-bsam che-wa* one having a sense of responsibility: བྱེད་སྒོ་གར་བྱིར་ཁུར་བསམ་ཅེ་བ་དགོས་པའི་བཀོད་ general instruction for the necessity of a sense of responsibilities in an office.

ཁུལ་ *khul* 1. jurisdiction; province; domain; district: གཞི་རྩེ་ཁུལ་ *Gshis-rtse-khul* within the jurisdiction or province of Shi-ga-tse: ལྷ་སའི་ཁུལ་ *Lha-sa'i khul* all the places belonging to or within the town jurisdiction of Lhasa: དེའི་ཁུལ་ལ་འདུག་ *dehi khul la hdug* is subject to him (*Jä.*). 2. also manner, state, or circumstance: ཡང་མ་ཤེས་ན་ཤེས་ཁུལ་བྱས་ if you do not know, act the manner of knowing: མེད་ན་ཡོད་པའི་ཁུལ་བྱས་ if (you) have (it not), act as if you had: གཅིག་ཡར་རྒྱར་རྫོང་ཐུན་བྱ་བྱེད་ཁུལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ I have been doing a little business in buying and reselling from one party to another. 3. a ravine (in *Kunawar*). 4. the soft down of furs (*Sch.*). 5. ཁུལ་མལ་ *khul-mal* small basket for wool.

6. very soft wool of Tibetan goat which grows next to skin, and also called ཁུ་ལུ་ *khul-lu* or བལ་འཇམ་ *bal-hjam*: ཁུལ་བྱེད་མོ་ *khul sgye-mo* made of the softest goat-hair or yak-hair: ཁུལ་ཕྱིན་ *khul-phyin* felt made of the softest wool of goat or yak.

Syn. མངའ་འབས་ *mñah-shabs*; མངའ་འག་ *mñah-hog* (*Mñon.*).

ཁུལ་མ་ *khul-ma* the bottom or the side of a thing (*Cs.*).

ཁུལ་རྩེ་ *khul-rtse* = ཧ་ཅར་ *ha-cañ* or འེན་ཏུ་ *gin-tu* to a great measure, lit. from the bottom to the top; hence entirely, greatly (*Yig. 14*).

ཁུལ་རྩེད་ *khul-rtsid* an abbreviation of the words ཁུ་ལུ་ *khul-lu* and རྩེད་ *rtsid*.

ཁེ་ *khe* numeral ninety-two (92).

ཁེ་བྱི་ *khe-khye* or ཁེ་མ་ *khe-ma* 1. profit, gain; ཁེ་སྒོག་མ་ *khe-spgos* ditto; ཁེ་རྩོད་པ་ *khe tshoñ byed-pa* to trade; to traffic; to bargain; འེགས་པའི་ཁེ་བྱི་ gain; advantage obtained by experience. 2. tetter; herpes; ringworm (eruption on the skin) (*Sch.*).

ཁེ་གད་ *Khe-gad* n. of a place, the birth-place of ལོ་ཙ་པ་འཕེན་ལོ་གྲགས་པ་ *Lo-tsa-wa Hkhor-lo grags-pa* (*Loñ. 30*).

ཁེ་གན་རྩེ་ *Khe gan-rtse* n. of a monastery in China erected by the Chinese Minister Ka-thi-shee (*Yig.*).

ཁེ་སྒྱུབ་པ་ *khe sgrub-pa* to make profit, to gain: ཁེ་བརྒྱུབ་པ་ *khe brgyab-pa* to make a good bargain (*Sch.*).

ཁེ་ཅན་ *khe-can* with profit; profitable.

ཁེ་ཤེན་ *khe-ñen* profit and loss; risk; also good and evil, i.e., ཡག་ *yag* and ཤེན་ *ñes*.

ཁེ་པ་ *khe-pa* in Amdo = རྩོད་པ་ *tshoñ-pa* tradesman; dealer; one who makes profit

by selling or in business; ཚོང་འདུས་ཁེལ་ *tshoñ-hdus khe-pa* trader; middleman.

ཁེ་བྲག་མཛོད་ *Khe brag-mdo* n. of a place in Kong-po, where the eighth incarnate *Karma* Lama was born.

ཁེ་མེད་ *khe-med* unprofitable.

ཁེ་རུ་འགྲོ་བ་ *khe-ru hgro-wa* to fall in price.

ཁེ་ལེ་མོན་ *Khe-le mon* n. of a place in Mongolia (*Yig.*).

ཁེ་སྤེལ་ཆེན་པོ་ *khe-slebs chen-po* very profitable yielding good income.

ཁེ་གཙུག་ *Khe-gsum* n. of a place in Tibet (*S. kar.*).

ཁེགས་ *khegs*, v. ཁ་ *kha*.

ཁེགས་པ་ I: *khegs-pa* to obstruct; close: མངལ་སྒོ་རེས་པར་ཁེགས་པར་འགྱུར་རྩི (the medicine) will certainly obstruct the passage of the womb.

ཁེགས་པ་ II: = མུན་པ་མྱི *mun-pa spyi* a general name for darkness, gloom or obscurity (*Mñon.*).

ཁེངས་གདམ་ *kheñs-gtam* boastful words or language.

Syn. དྲགས་ཚིག་ *dregs-tsig*; ར་རོ་ *ba-ro* (*Mñon.*).

ཁེངས་ལྷན་མ་ *kheñs-lan ma* = བུ་མོ་དར་མ་ *bu-mo dar-ma* a youthful maiden (*Mñon.*).

ཁེངས་པ་ *kheñs-pa* འཇོག་པར་, དམ 1. pride, haughtiness, arrogance. 2. pf. of ཁེངས་པ་ *hkheñs-pa* to fill; become replete with. 3. གཞིན་པ་ puffed up, haughty, arrogant: ཁེངས་པ་ཅན་ *kheñs-pa-can* གཞིན་ one who boasts; braggadacio.

Syn. རེངས་པ་ *reñs-pa*; དྲགས་པ་ *dregs-pa*; ར་རྒྱལ་ *ba-rgyal* (*Mñon.*).

ཁེན་འདྲ་ *khen-hdra* a kind of cotton cloth.

ཁེན་པ་ *khen-pa* 1. wormwood (*Schtr.*). 2. to lean; to repose on (erroneously for བཀའ་པ་ *bkhan-pa*) (*Sch.*).

ཁེབས་ *khebs* རང་, རྒྱུ་ a cover, lid, coverlet: རྒྱུ་ an enclosure round the sacrificial ground; ཁེབས་ཀྱི་རྩ་བ་ *khebs-kyi dra-wa* ཇམ་ལ་ a net (generally of iron) to cover anything; བར་ཁེབས་ *pañ-khebs* a cover for the lap; apron; napkin; སྒྲ་ཁེབས་ *sga-khebs* a cover for the saddle; རྩ་ཁེབས་ *cog-rtse khebs* a table cloth; རྩ་ཁེབས་ *char-khebs* a rain cloak: རྩ་ཁེབས་ *thod-khebs* a cap; hood; གཏུན་ཁེབས་ *gduñ-khebs* a certain beam or board above the capital of a pillar; གཏུན་ཁེབས་ *gdoñ-khebs*, veil; cloth to cover the face; མདུན་ཁེབས་ *mdun-khebs* in *W.* apron.

ཁེབས་འགལ་བ་ *khebs-hgab-pa* to place a covering (over a thing); to cover.

ཁེབས་སང་བ་ *khebs sañ-wa* to take the covering off.

ཁེབས་པ་ *khebs-pa* = གཞིན་གསལ་བ་ *gyogs-pa* covered, veiled; ཁེབས་མ་ *khebs-ma* covering (*Cs.*).

ཁེམ་ *khem*, v. ཁྱེམ་ *khyem*.

ཁེར་རྒྱུད་ *kher-rkyañ* alone; solitary: ཁེར་རྒྱུད་གཅིག་འདུག་ there was only one man, a solitary man.

ཁེར་རྒྱལ་བ་ *kher rgyag-pa* to defraud; to usurp (*Sch.*).

ཁེལ་སྒོ་ *Khel-sgo* n. of a district, also that of a mountain: ཁེལ་སྒོ་རི་ལ་སྒོ་ཁྱུ་ཁྱུ་ *Khel-sgo ri-la sdog rgyu-khyod*.

ཁེལ་བ་ *khel-wa* 1. to load upon; = འཁེལ་བ་ *hkhele-wa* (*Jä.*). 2. rely upon; depend on; སློ་ཁྱེལ་བ་ *blo khyel-wa*, སློ་རྩེས་བ་ *blo cnes-wa* to have confidence in; བརྟན་ཁྱེལ་བ་ *brten khet-wa* to be sure; to be certain; to be certain of anything; absolutely certain: དེ་རིང་ཡང་བརྟན་ཁེལ་ཡིན་ *de-riñ yon brtan-khel-yin* (his) coming to-day is absolutely certain.

ཁེས་ཀྱིན *khes-nin* the day before yesterday (*Sch.*).

ཁེས་པ *khes-pa* 1. to hit (the right thing): གནད་ལ་ཁེས་པ *gnad-la khes-pa* to strike the vital parts; to hit mortally. 2. one who makes profit or bargain by selling; a petty dealer, trader.

ཁོ *kho* I: numeral 122.

ཁོ *kho* II: the usual word for the pers. pron., 3rd pers., meaning he, she, or it. Although not an honorific term, it occurs in many authors in referring to both common personages and respected persons, especially in Milarapa and even in much earlier works where *kho* often refers to kings and lamas. However ཁོས་ *khoñ* is the proper honorific term of the 3rd pers. pron. In certain districts and in some popular writings མོ *mo* is used instead of *kho* for "she," but it is considered a vulgar and illiterate usage. The plural takes ཅག or ཚོ, e. g., ཁོ་ཅག *kho-cag*, they, them; also ཁོ་ཚོ *kho-tsho*, commener in *W.* In *C.* ཁོ་རང་ *kho-rang* is the popular form for "he" or "she," &c.

ཁོ་ཏི *kho-ti* tea-kettle, prob. Chinese (*Jä.*).

ཁོ་ཐག་གཏོང་པ *kho-thag gcod-pa* to acquiesce in; hope for; be resigned to: ཐུས་ཀྱིས་ཐོས་པའི་ཁོ་ཐག་གཏོང་པའི་ཁོ་ཐག་གཏོང་ (Pag. 45) hearing the account of her son having usurped the kingdom, *Hphreñ-can* acquiesced in it. The word ཐེས་པས་ *sems* often precedes this phrase.

ཁོ་མཐོང་ལྷ་ཁང་ *Kho-mthiñ lha-khañ* n. of a monastery in Lhobrag, South Tibet.

ཁོ་ན *kho-na* 1. only, solely, exclusively. 2. just, exactly, the very: ཇི་ལ་པ་ཁོ་ན

sdigpa kho-na sin only; དགེ་བ་ཁོ་ན *dge-wa kho-na* piety alone: སྐད་ཅིག་ཁོ་ན *skad-cig kho-na* only for a moment; འདྲི་ཁོ་ནས་བྲེལ་བ་ *hdod kho-nas brel-wa* to be separated even from desire: ཐེས་པས་ཕན་ཁོ་ནས་བདེ་བར་འདྲི་ཅིན་ as he intended only the welfare of beings: རང་གྱུར་པའི་སྐྱོན་ཁོ་ན་ཡོང་ (*Pag. 134*) it will be the fault only of one's own doing: རྒྱལ་པོས་འདྲི་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ that is just what has been wished for by the king (*Jä.*): ཇུ་མ་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་ just as before: འདི་ཁོ་ན་ཡིན་པར་ངེས་ the very same (man): སྟོན་ཅུ་ཁོ་ན་འདྲ་བ་ just like a worm: ཚུལ་དེ་ཁོ་ནས་ by the very same process: དེ་ཁོ་ན་ *de-kho-na* བཤད་ the state of being that; true state; real state; truth; reality; opposed to what is illusory or fallacious; essential nature; the real nature of the human soul as being one and the same with the supreme spirit pervading the universe; (in philosophy) truth, reality, a true principle.

Syn. ག་སྟག་ *ga-stag*; འབར་ཞིག་ *hbah-shig* (*Mñon.*).

ཁོ་པ *kho-pa* = ཁོ་ཅག་ *kho-cag* or ཁོ་རྩ་ *khoñ tsho* they.

ཁོ་པོ *Kho-po* a tribal name in Tibet: རྟག་ལེ་ཁོ་པོ་དང་ཁོ་དབྱ་གཉིས་ *Nag-le la kho-po dan kho dbra gnīs*, the རྟག་ལེ་ *Nag-le* tribe is divided into two—ཁོ་པོ་ *Kho-po* and ཁོ་དབྱ་ *Kho-dbra*.

ཁོ་པོ་ *kho-wo* ཡང་ I; myself; ཁོ་པོ་ཅག་ *kho-wo cag* = ཇོ་ཚོ་ *we*: འདི་ལ་ཁོ་པོས་ངོ་མཚར་གུར་ *bdi-la kho-wos ño-mtshar gyur* this produced admiration in me: ལུགས་འདིར་ཁོ་པོའི་སྟོབ་འཕེལ་ for this system my enthusiasm increased. In མི་ཁོ་པོའི་ནམ་ཞེས་ the term *kho-wo* would seem to mean "himself"—the soul of man himself.

ཁོ་བོ་ *Kho-bom* the early Tibetan name for Khatmandu, the capital of Nepal. In East Tibet Khatmandu is still called Yam-bu.

ཁོ་མ *kho-ma* = ཁོ་མ *khom* knapsack; wallet (*Jä.*).

ཁོ་མ *kho-mo* I; we (feminine).

ཁོ་གཡུ་

kho-gyu the thrashing process, which is done by driving a number of oxen fastened together round a pole that stands in the middle of the thrashing floor.

ཁོ་ར *kho-ra* is evidently a corruption of ཁོ་ར་ཁོ་ར་གི་ *mi kho-ra rañ-gi* of the man himself (*Nag.*).

ཁོ་ར *II*: (*Cs.*) also ཁོ་ར་ས་ *khör-sa* circumference; circumjacent space.

ཁོ་ར་ཁོ་ར་ཡུག་ *kho-ra khör-yug* 1. space; also fence; any surrounding wall (*Jä.*); also a ditch filled with water or moat round a city or a fort. 2. ཀུན་ནས་ *kun-nas* མཐོང་བ་: from everywhere, from all directions; ཁོ་ར་ཁོ་ར་ཡུག་ཏུ་ *kho-ra khör yug-tu* in a circle; in circumference (frequently in measuring) also roundabout, all round, *e.g.*, to encompass: ཁོ་ར་ཡུག་ཀུན་ཏུ་ in the whole circuit, roundabout (*Jä.*): ཁོ་ར་ཁོ་ར་ཡུག་ཏུ་དཔག་ཆད་ཕྱིད་པ་ extending over half a *yojana* or two miles all round.

ཁོ་རེ་ *kho-re* 1. in *Kham* an expression of displeasure or anger towards a man: འ་རོགས་ *ā-rogs* Oh friend! is the opposite of ཁོ་རེ་ *kho-re*. 2. one of the early kings of Tibet, son of King *Lde-cug mgon*.

ཁོ་ལ་ཆེ་བ་ *kho-la che-wa* 1. a large space (*Sch.*). 2. dough made of རྩམ་པ་ *rtsam-pa* (barley flour) and beer.

ཁོ་ལག་ *kho-lag* = སྐུ་ལུས་ *sku-lus* limbs, the entire body: ཁོ་ལག་ཡངས་པ་ *kho-lag yañs-pa* fully developed body or prominent limbs; ཁོ་ལག་ཡངས་ཤིང་ཆེ་བ་དང་དཔག་དང་གཟི་བུདྲིད་འབར་བ་དང་ his person being well-developed, was large and glowed with grace and brightness; ཕྱི་ཆེ་བ་ལ་ཁོ་ལག་ཆེ་བ་ཟེར་ anything that is large all

over is called *kho-lag che-wa*. Also a generally well-developed shape is called *kho-lag che-wa*.

ཁོ་ལག་རྩེ་གས་ *kho-lag rdsogs* = ལང་ཚ་དར་བ་ *lañ tsho dar-wa* youthfulness; full youth (*Mhon.*).

ཁོག་ *khog*, freq. for ཁོ་ན་པ་ *khon-pa* 1. the interior, inside. 2. for ཁོགས་ *khogs* or འཁོགས་ *hkhogs*. 3. also for འཁོགས་པ་ *hgeggs-pa*; འཁོག་ *ga-khog* the carcass of an animal for meat: ཁོག་འཛུང་ཁོག་པ་ཕྱིད་དང་ལུ་གཟུགས་མོགས་ *khog hdsud khog-pa phyed dañ lhu-gzugs soggs* (*Jig.*) the entire body and one half of the carcass and the parts of the animal (slain).

ཁོག་གཙང་ *khog-gcoñ* chronic disease in the stomach or internal parts of the body.

ཁོག་ཅུད་ *khog-chud* for ཁོ་དུ་ཅུད་ *khon-du-chud*.

ཁོག་པ་ *khog-pa* 1. inside; the stomach: ཁོག་པ་ལ་ལྟོ་བ་ the digestion of food in the stomach. 2. the trunk of the body, containing the heart, lungs, liver, &c.: རྩམ་ལྱེ་ཁོག་ *rus sbañ gyi khog* the interior of the body of a tortoise.

ཁོག་མ་ *khog-ma* also རྩམ་ཁོག་ *rdsa-khog* pot; earthen vessel generally used in Tibet for cooking rice, meat, broth, &c.; རྩམ་ཁོག་ *rdok-khog* a stone vessel or pot used in *Kham* for cooking purposes; ཁོག་ཆེན་ *khog-chen* large earthen or stone vessels for cooking the food of a large number.

ཁོག་ཡངས་ *khog-yañs* or ཁོག་པ་ཆེ་བ་ *khog-pa che-wa* capacious or large interior (*Ya-sel.* 48): ཁོག་ཤིང་ *khog-ñin* the core of a tree; heart-wood.

ཁོག་གུགས་ *khog-gugs* a groan; a sigh.

ཁོགས་པ་ *khogs-pa* 1. imp. of འཁོག་པ་ *hgg-opa*, ར་དེ་མེ་རྩམ་མ་བཟུག་པར་ཁོགས་ཤིག་ stop

that goat from eating the flowers. 2. to cough (*Jä.*).

ཁོང I: *khon* an honorific equivalent of *ཁོ* *kho*, he, she: *ཁོང་གི་ཐུགས་ལ་* *khon-gi thugs-la* in his thoughts; *ཁོང་གི་སྐུ་མཐུན་དུ་* *khon-gi sku-mdun-du* in his presence; *རྒྱལ་པོ་ཁོང་སྐོར་ལོན་པ་* *rgyal-po khon-rañ yin dgoñs-nas* the king supposing that he himself was meant. Plural *ཁོང་ཚོ་* *khon-tsho* they, them.

ཁོང་པ་ *khon-pa* the interior of anything; the inside; also as adv. in the forms *khon-du*, *khon-na*, inside, within; also postp. *khon-na*, into, within; *khon-nas* out of. Certain phrases occur: *ཁོང་དུ་ཚུད་པ་* to be anxious, to bear in mind, be impressed; *ཁོང་ནས་སྒྲུབ་* to repeat from memory; *ཁོང་དུ་བསྐྱེད་པ་* to collect in the mind; to impress on the memory; to learn (by heart); *ཁོང་དུ་མ་ཚུད་པ་* not to appreciate (*Hbum.* 239 to 249); *ཁོང་དུ་མ་ཚུད་པ་མེད་པ་* not that it was not understood or appreciated (*Hbum.* 239 to 249): *ཁོང་ནས་སྤྱང་ཕུང་བ་ལྟར་* *khon-nas sñiñ phuñ-wa ltar* as if their hearts had burst out; *ཁོང་ནས་ཐུང་བ་* *khon-nas sdañ-wa* བརྒྱུད་པ་ to be angry or indignant; *ཁོང་ནས་ཕུང་* *khon-nas pyyuiñ* = *ནང་ནས་ཕུང་* *nañ-nas phyuiñ* was taken out; *ཁོང་པའི་དྲོད་ལ་ཡན་* *khon-pahi drod-la phan* it helps the internal heat, i.e., digestion.

ཁོང་འཁྲུག་ *khon-hkhrug* uneasiness; sorrow; anxiety.

ཁོང་ཁྲོ་ *khon-khro* (*koñ-t̥ho*) or *ཁོང་ཁྲོ་བ་* *khon khro-wa* བསྐྱེད་པ་ the state of becoming angry; passion; also inward wrath, malice; *ཁོང་ཁྲོ་ཙན་* *khon-khro-can* བརྒྱུད་པ་ bitter; angry; malicious: *ལེགས་ལྟན་གང་ཡིན་དེ་ཀུན་གྱིས་* *ཁོང་ཁྲོ་གཅིག་གིས་འཛོམས་པར་བྱེད་* even all the good that was done, by one angry outburst may be destroyed; *ཁོང་ཁྲོ་སྤོང་པ་* *khon-khro spoñ-wa* to put away or subdue anger; *ཁོང་ཁྲོ་མ་བ་* *khon-*

khro za-wa to conceive anger, take dislike; to be indignant; *ཁོང་ཁྲོ་འཇུག་པ་* *khon-khrohi rnam hgyur med-pa* free from the state of passion or anger (*Pag.* 130.).

ཁོང་གང་ *khon-gañ* full inside; solid.

Syn. *ཚོད་ཡོད་* *tshod-yod*; *ཁོག་ཅུད་* *khog-chud* (*Mñon.*).

ཁོང་སྤྱི་ *khon-sñiñ* 1. the secret heart; the intention or design. 2. pith; core; *ཁོང་གི་ཁོང་* *khon-gi khon* the pith or inner wood of a tree (*Mñon.*).

+ *ཁོང་སྟོབ་* *khon-sñom* = *ཡིད་ལྷུམ་པ་* *yiḍ-shum-pa* of even temper.

ཁོང་མར་ *khon-mar* butter used in making cake-like offerings to the gods.

ཁོང་སྤྱན་མེར་པ་ *khon-sman ser-po* the yellow medicine from the intestines, i.e., bile or gall (*Sman.* 66).

ཁོང་ཅི་ལ་ *khon-tsil* suet.

ཁོང་འཛོན་ *hkhon-hdsin* = *ཁོང་ཁྲོ་* *khon-khro* anger; vindictiveness (*Mñon.*).

ཁོང་གཞེང་ *khon-señ* secret holes in rocks.

ཁོང་གཞེབ་ *khon-gseb* the hollow (of a tree); the inner recess: *ཐོན་དང་སྤོང་གི་ཏ་མའི་ཆུང་མ་བཞུག་མེད་མ་ཞེས་བྱ་བ་ཞིན་ཏུ་ཐུག་ཅིང་ཡིད་དུ་ཐང་བ་ཞིག་ཡོད་པ་ཞིང་གི་* *ཁོང་གཞེབ་ཏུ་སྤྱོད་པ་* in ancient times the wife of Gautama the sage, Shol-med-ma by name, being very pretty and fascinating, was concealed in the hollow of a tree (*Mñon.*).

ཁོངས་ *khonś* the middle; the innermost; *ཁོངས་སུ་* or *ཁོངས་ན་* in the midst: *khonś-su htshud-pa* to go into the midst; to understand; *byed-sgo che phra zom-lus med-pahi khonś hgroś yoiñ-wa* the more and less important works, not leaving out the simpler ones, should be well studied. *Hgro-wa rigs drug rtsis pahi skabs-su klu-ni dud-hgrohi khonś-su hduś* when reckoning the six kinds of animated beings, include the *Nāga* among the beasts; *གཞེང་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་* *Ser-ling, Zang-ling,*

etc., are included in the continent of Dzam-ling: དེ་ཉིད་ཀྱི་ཁོངས་ལུ་གནས་སོ (this) is contained, i.e., included in, that (Jä.): བཅའ་ས་སེལ་རི་ཁ་ལྷོ་ཁོངས་སྐྱབས་ན་ *bsil-ri kha sñoms-vahi khoñs-skylib na* in the protected cleft of the cool mountain where the snow is levelled (*Ya-sel. 35*).

ཁོངས་པ *khon-s-pa* कर्कश 1. highly injurious; violent; cruel; rough. 2. adv. crooked: ཁོངས་ཆ་འདུག་ *khon-s cha-hdug* it is bent, curved, warped.

ཁོངས་རིལ་ *khon-s-ril* crippled. (Jä.).

ཁོད *khod* = རོས་ *ños* 1. the external appearance; outward look; surface: ལྷོ་མས་པས་ཁོད་ *sa khod-sñoms-pa* land of even surface; plains: སོ་རོས་ལྷོ་མས་པ་ even and regular teeth: ལས་ཀྱི་ཁོད་ལྷོ་མས་པ་ཀྱིས་ *las-ka la khod-sñoms-po gyis* in doing a work (business) be of even temper: རལ་བ་དང་རྩོད་བྱུང་གྱི་ཁོད་ལྷོ་མས་པ་ཀྱིས་ *shal-wa dañ tshon btañ-rgyu-la khod-sñoms-po gyis* in plastering and in painting make the surface even: མི་མང་པོའི་བཟའ་བུ་དང་ལོ་ཁོད་ལྷོ་མས་པ་ཀྱིས་ *mi mañ-pohi bzah btuñ-la khod sñoms-po gyis* in giving food and drink to many people make the distribution uniform: སྤྲུལ་ཁོད་ལྷོ་མས་པ་ *sraab hthug khod-sñoms-po* fine and thick levelled into one. 2. v. འཁོད་པ་ *hkhod-pa* and འགོད་པ་ *hgod-pa*.

ཁོད་ཁོད་གྲངས་ an average number (*Ya-sel. 35*).

ཁོན I: *khon* वैरता sbst. anger; grudge; resentment; enmity: ཁོན་འཛིན་པ་ *khon hdsin-pa* or ཁོན་དུ་འཛིན་པ་ *khon-du hdsin-pa* ལུ་ཡོད་པ་ to feel rancour, hatred; ཁོན་བཟོད་པ་ *khon bzod-pa* forbear, endure, forgive; ཁོན་གུག་ཏེ་ཐད་པ་ *khon gug-te sdad-pa* lit. to sit waiting out of vindictiveness to take revenge upon; ཁོན་འབར་ *khon-hbar* in W. sting; the burning of anger or hatred in

the soul (Jä.); ཁོན་པ་ལས་ཁོན་པར་གྱུར་ནིར་ getting more and more spiteful.

ཁོན II: a technical term in Tibet and Chinese astrology applying to one of the eight mystical signs or *parkha* of divination; ཁོན་པ་ one whose lot is cast in this division.

ཁོབ *khob* fat; heavy; clumsy (*Sch.*).

ཁོབ་ཁོབ་ *khob-khrob* the sound caused by the tapping of one thing upon another.

ཁོམ *khom* wallet; leather trunk; felt or hide bag: གཟིགས་ཁོམས་ *gzigs-khoms* a great man's trunk: ཁོམ་འཕོག་ *khom-ñbog* a bag usually made of leather for carrying apparel and other articles on a journey.

ཁོམ་པ *khom-pa* 1. to have leisure, time to do a thing. 2. to be enabled to do a thing by the absence of external impediments (*Schtr.*): ཁོམ་པ་མིན་ *khom-pa min* I have no time; I cannot do it now; མེད་མི་ཁོམ་ *stod mi khom* no leisure to stay; ར་ཁོམ་ *ña khom* I am versed in; མི་ཁོམ་ *mi khom* not practised; མི་ཁོམ་པ་བརྒྱུད་ *mi khom-pa brgyad* རྣམ་པ་ལྔ་ལྟ་བུ་ the eight obstacles to happiness caused by the rebirth in places or situations unfavourable to one's conversion to Buddhism. Such re-births are:—སེམས་ཅན་དུ་ལྷན་པ་ *sems-can dmyal-wa* नरकजाति as hell beings; དུད་འགྲོ་ *dud-hgro* तिर्यक् as beasts, reptiles, flies, etc.; ཡི་དགས་ *yi-dbags* प्रेत ghosts; ལྷ་མོ་རིང་པོ་ *lha tshe-rin-po* दीर्घजीविदेव the gods who enjoy very long life; མཐའ་འཁོབ་མི་ *mtshah hkhob-mi* प्रत्यन्तजनपद the border (wild) people; དབང་པོ་མ་ཚད་པ་ *dwañ-po ma-tshañ-wa* इन्द्रियवैकल्य those who are defective in the faculties of the mind or of the body; ལོག་པར་ལྟ་བུ་ *log-par lta-wa* मिथ्यादर्शन following false or heretical doctrines or theories; དེ་བཞིན་གསུངས་པ་ལྟར་པ་ *de-bshin gceg-pa* रnams ma byuñ-wa तथागतानामनुपयात the

place where the Tathāgata has not (yet) made his appearance.

ཁོ་མོ་ཡུག *khor-mo yug* incessantly; continually (*Sch.*), v. **ཁོ་ཡུག** *khor-yug*.

ཁོ་མོ་སྤྲོད་པ *khor-mor spyod-pa* continual and uninterrupted suffering (in the hell): དུམ་ལ་བར་སྐྱེས་ན་ཚ་གྲང་གི་ཐུག་བརྒྱལ་ལ་ཁོ་མོ་སྤྲོད་པས་ཚས་བྱེད་ཏེ་མི་ཁོས་ when born in hell, being subjected to torments in the miseries of heat and cold, the performance of religion is impracticable.

ཁོ་ཟུག *khor-zug* an obsolete form of **ཁོ་ཡུག** *khor-yug*, also རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* परि-समन्त.

ཁོ་ཡུག *khor-yug* 1. རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkor*; ཀུན་ནས་ *kun-nas* समन्ततः चक्रबाल the horizon; the outmost limit; the outer line or circumference; རྟེ་ན་མཚན་ཀུན་ཏུ་ at all times, day and night. 2. རྟེ་ན་མཚན་ཁོ་ཡུག་གཉིད་མེད་ཏུ་བཞག་ kept them without sleep at all times, day and night (*Yig*): **ཁོ་ཡུག་ཅན་པོ** *khor-yug chen-po* महाचक्रबाल acc. to the Buddhists, the outer wall of the world; the greater horizon from the top of Sumeru.

ཁོ་ཤ *khor-sha* = **ཁོ་ཤ་ཁོ་ཤ** *kho-ra*.

ཁོ་ཡ *khol* or **ཁོ་ལ་བུ** *khol-bu* abridgment; epitome; **ཁོ་ལ་དུ་ཕྱད་བ** *khol-du phyuñ-wa* abridged (*Cs.*).

ཁོ་ཡ་མཐུ *khol-mchu* the mouth of a bellows.

ཁོ་ལ་དུ *khol-du* = ཟུར་དུ་ *zur-du* in a corner; marginally.

ཁོ་ལ་པ *khol-pa* boiled (*Cs.*); boiling; bubbling (*Sch.*).

ཁོ་ལ་པོ *khol-po* = གཡོག་པོ་ *gyog-po* दास a servant; **ཁོ་ལ་བྱ** *khol-bran* a slave; **ཁོ་ལ་པོ་རྩེས་** སུ་བཟུང་བ་ *khol-por rjes-su bzun-wa* to take; to hire for a servant: རེག་རྟེན་མྱིང་པའི་ཁོ་ལ་ *hjig-rten*

srīd-pahi khol the world is a servant of the evolving principle. **ཁོ་ལ་མོ** *khol-mo* a maid-servant; a female slave; **ཁོ་ལ་པོ་སྐྱེག་** སྐྱེ་ཁྱེད་པོ་ཅན་ *khol-po sgog-skyahi khur-po-can* name of kind of vegetable medicine applied to wounds and sores, &c. (*Sman.* 350).

ཁོ་ལ་བུ *khol-bu* a bit; a small piece.

ཁོ་ལ་མ *khol-ma* = སྐར་ཁྱེད་ *skar-khuñ* गवाक्ष 1. a window; a hole in the wall or roof of a house to serve the purpose of a window or sky-light; acc. to *Sch.* an outlet for the smoke in a roof. 2. anything boiled: ཇ་དང་ཆུ་སྐྱེག་ས་བསྐྱེད་པའི་ཁོ་ལ་མ་ *ja dāñ chu sogz bskol-pahi khol-ma* tea or water that has been boiled: དུམ་ལ་བའི་ཁོ་ལ་མ་ *dmyal-wahi khro-chu khol-ma* the boiling or molten matter of hell: རོ་ཟུག་ཁོ་ལ་མ་ *ho-thug khol-ma* boiling gruel.

ཁོ་ལ་མོ: *khol-mo* 1. གཡོག་མོ་ *gyog-mo* दासी maid servant. 2. a coarse sort of blanket usually given to slaves in *C.* (*Schtr.*). 3. mowed corn; a swath (*Jä.*). 4. among the herdsmen called *Dog-pa*, a bellows made of an entire goat skin.

ཁོ་ལ་ཁྱེད་ *khoṣ-rgyud*, mis-spelt for **ཁོ་ལ་ཁྱེད་**, a slave family or mean extraction: མག་པ་ཁོ་གསུམ་ཁོ་ལ་ཁྱེད་མིན་ཀྱང་སྐྱེད་ཁྱེད་ཡིན་ *mag-pa lo-gsum khoṣ rgyud min-kyañ skol-rgyud yin* though the son-in-law (elect) is not a slave (by birth) yet he should be made to serve (the bride's parents) for three years.

ཁོ་ལ་མོ *khoṣ* imp. of གས་པ་ *gas-pa* to split: དགྲ་བོའི་མགོ་ཁོ་ལ་མོ་གྱི་ *dgra-bohi mgo khoṣ cig* split the head of the enemy.

ཁྱ་ལེ་ཙྰ *khyā-hi-tse* the running handwriting of the Chinese.

ཁྱ་ལེ *khyā-le* or ཁ་ལེ་ *kha-le* as much as fills the hollow of the hand; handful, e.g., of water (*Cs.*).

||

ཁྱུ་པ I: *khyag-pa*, seldom ཁྱུ་པ་ལ *khyags-pa* 1. frozen. 2. the frost; ice; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyag thog-khar* on the ice; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *hkhyag-pahi Bod-yul*, Tibet, the country of frost; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyag-la sbyar soñ*, it has stuck fast by freezing: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyag-shu ko-ko* acc. to *Jä.* in Tsang, mud caused by a thaw; snow-water; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyag sran-can* hardened by frost; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyag-rum* or ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyag-rom* ice; pieces of ice; floating blocks of ice.

ཁྱུ་པ II: to undertake; to be surety for: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *hdi kkyod-khur khyag-gam mi kkyag* can you undertake to do this or not: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ to stand as security for a loan, etc.

ཁྱུ་པ *khyad* 1. difference, distinction: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *gañ btañ-na khyed-med* it is no matter which you give me; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *dañ phrad-pa dañ khyad-med* it is quite the same as if they came to myself; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *sems-la khyed-byuñ* a difference of opinion arose (*Jä.*). 2. something excellent; superior; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *hzo-khyad* an excellent work of art; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *bsgrubs-pahi khyad-yoñ* there will be some advantage in accomplishing it; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-nor* the principal or chief wealth; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-don* the principal sense or reason; advantage. 3. is added to an adj. to express the notion derivable from any quality: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *thick*; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *thickness*; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *wide*; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *width*; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *accustomed*; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *a habit or custom*.

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-khyud*, said to be ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *Ya-sel. 57*).

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-choñ* superior or excellent doctrine; a good religious discourse, hence those who possess special qualification for

miracles are called ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *“in sublimity superior to others.”*

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-du* = ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par-du* or ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *bye-brag-tu* especially, particularly; also superior and excellent; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-du gsad-pa* to contradict; also to do the contrary (out of pride or vanity); to despise: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *dañ-gis dmah-la khyad-du gsad* from pride he speaks ironically to the lowly.

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par* = *khyad-du* 1. difference, distinction: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *dañ khyod dñis khyad-par che* between you and I there is a great difference; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *de dañ khyad-par ma mchis-pahi rten* an image not differing from this; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *miñ-gi khyad-par yin* it is (only) a difference of name. 2. sort, kind: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *hbras-buñi khyad-par kun* all sorts of fruit; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *ri-dbags-kyi khyad-par shig* a particular kind of game; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *yul-gyi khyed-par* a particular place or province.

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par bkod-pa*, ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *rgyal-pohi pho-brañ* an edifice of special design; palace of superb make.

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par-gyi hchiñ-wa* ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *that which binds particularly, i.e., worldliness.*

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par-can* special; specially good; superior, excellent, capital: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par can-gyi mdsad-pa dñis* the two special achievements or exploits (*Fig.*): ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *bla-ma khyad-par-can cig* an excellent spiritual teacher.

ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par-du*, adv. particularly, chiefly, especially: ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par-du hphags-pa* particularly eminent, noble; ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ལ་ཁྱུ་པ་ *khyad-par-du sod-par byed* he scorns, despises, ridicules, vilifies.

ཐུབ་ཆ *khab-cha*=ཐུབ་བྱ་ *bya-wa* duty, general business (of a man); work: *lugs zuñ-gi*

ཁྱུ་མཁུ་རྒྱུ་ཁྱུ་ཁྱུ་ *Khyab-hjug rkañ-pa* = river
Ganges.

ཁྱེད་ལྟུག་གཞིར *Khyab-hjug gzer* or ཁྱེད་ལྟུག་ནད
khyab-hjug nad, also ར་ཁུ་ལེ་ནེ *Ra-hu le ne*,

epilepsy, which is supposed to be sent or caused by the planets or the Hindu deity Vishnu.

ཁྱད་གསལ་ *khyab-gdal* spread out slowly
and uniformly in all directions; to absorb
all, as does *Cūnyatā*; voidity: འཕྲོ་བུ་རྒྱ་མཚོ་སྤངས་པ་སྟེ་
ཐོན་གྱིས་ཁྱད་པ་ལྷ་བླ་ཆོས་གྲོས་གསལ་གྱིས་པ་སྟེ་ཐོན་གྱིས་
སྤངས་པར་གསལ་བ་ལྷ་བླ་ཆོས་ཐོན་པར་ཁྱད་པའི་རྒྱ་མཚོ་འདྲ་
ཆོས་འདྲ་ལ་ཡང་ཁྱད་གསལ་གྱི་སྒྲུབ་དུག་པ་ཡོད་ཅིས་ (*Nag.*).

ཐུག་པའི་ *khyab-bdag* བེམ་མེམ་ the all-per-
vading lord.

ཐུག་པར་མཐོང་ནས་ *khyaab-hdod* wishing everything.

བྱ་བཅུ་ལ་ *kkyab-brdal* = བྱ་བཅུ་ལ་ *khyab-gdal*
 all absorbing; all-encompassing: ལྷ་པ་བ་
 དཀར་པོའི་བྱ་བཅུ་ལ་ སྤྲིལ་ *snañ-wa dkar-pohi khyab-*
brdal du-spel widely diffused like the
 sunlight.

ཁྱེད་པར་འགྲོ་བ་ *khyab-par hgro-wa* to move,
covering everything in the way.

ཁྱེད་པར་འཇུག་པ་ *khyyab-par hdsin-pa* निवृत्तिः
to envelope.

ཕ་ཕྱི *khya-byed* = རྩ་ལྗོངས་ *ru-rta* 1. n. of a vegetable drug. 2. met. the eye. 3. met. the sun.

ཁྱམས་ *khyams* 1. yard, courtyard; gallery (*Cs.*); = སྤང་ག་ *srañ-ga* the hall of a house; impluvium; (*khyams* is termed *sgo-ra* in a poor house). 2. open; uncovered place in the upper stories of a house where people sit for airing or to enjoy light, air and sun. ཡུལ་འཁོར་འདི་ན་རྒྱུས་བྱ་ཇི་རྩེད་ཡོད་པ་ཐམས་ཅད་འཁོར་གྱི་ཁྱམས་སུ་འདུས་ཤིག་ *yul-hhor hdi-na skyes-bu ji-sñed yod-pa thams-cad hkhor-gi khyams su hduṣ-ṣig* bring to the courtyard all the people as many as there are in this country to be my followers (*K. d. 210 to 214*).

ཁྱམས་སྟོད་ *khyams-stod* upper courtyard;
ཁྱམས་སྟོན་ *khyams-smad* the lower courtyard.

ཁྱམས་པ་ *khyams-pa*, ཁྱར་བ་ *khyar-wa* or ཁྱལ་པ་ *khyal-pa*, v. འཁྱམས་པ་ *hkhyams-pa*, &c.

ཁྱམས་ར་ *khyams-ra* open space before a house or on the roof of a house used for airing, walking, or sitting; also playground.

ཁྱི *khyi*, in Tsang pronounced as *kyi* or *kih*, ཁུཁུར་, མན, ལལ་ལོ་, ཇི་ཁྱའཔ་ hound, dog; ཁྱི་མོ་ *khyi-mo* a bitch; ཁྱི་སྐྱུག་ཡོང་ the dog will bite; ཁྱི་ཐོས་ནས་མ་བརྒྱུད་ *khyi bos-nas ma-brduñ* "after calling a dog, do not beat him" is a Tibetan common saying to explain that it is not proper to beat or insult an invited person even if he be a bad person. Acc. to Sch. ཁྱི་རྒྱུ་གཉིས་ *khyi-rkañ gnīs* a bastard dog, a cur; prob. an inferior breed is meant. ཁྱི་ཡི་ལྗེས་མ་སྐྱུ་ཡོང་པ་ཁྱི་ཡི་རྒྱུ་ཡི་ལྗེས་མ་སྐྱུ་ཡོང་པ་ *khyi-yi lce-yis rma rnam hdrubs-par byed* the tongue of the dog causes wounds to heal; ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལུས་ལྟ་རྒྱུ་ *khyi-yi rlig-pas bu ro hbyin* the testes of a dog draw out the dead child (from the womb); ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལུས་ལྟ་རྒྱུ་འགྲིབ་མིག་ལ་མན་ *khyi-yi klad-pas hgrib mig-la phan* the brains of a dog are useful for the cataract of the eye; ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལུས་ལྟ་རྒྱུ་མེ་ནད་སེལ་ dog's blood removes leprosy: ཁྱི་ཡི་གུ་ལུས་ལྟ་རྒྱུ་མེ་ནད་སེལ་པ་ཁྱི་ཡི་གུ་ལུས་ལྟ་རྒྱུ་ *khyi-yi drun-gyis gdon hjom skrañs-pa shi* the excrement of the dog subdues evil spirits in one's body and soothes swellings; ཁྱི་ལྟ་རྒྱུ་ལུས་ལྟ་རྒྱུ་ལྟ་རྒྱུ་ *khyi-thug chu-yis kha-yi rul-rdol gcod* the urine of a dog is a cure for ulcers in the gums (Sman.); ཁྱི་ཡི་སྐྱུ་ལྟ་རྒྱུ་ *khyi-yi spyod-pa* the habits of the dog described by *Masurakṣa* are as follows: མར་དུ་མན་པ་ *mañ-du zad-pa* voraciousness, རྒྱུ་མན་པ་ *brgu-mañ-pa*

cuñ-zad chog contentment with a small quantity, ལེགས་པར་གཉིད་ཐོག་ *legs-par gnid-log* always sleeping, མུར་བར་སད་ *myur-war sad* easily wakeful, དཔལ་ལ་ *dpal-la* intrepidity, རྒྱུ་མན་པ་ *brtan-pa* firmness. ཁྱི་ལྟ་རྒྱུ་ལྟ་རྒྱུ་ *khyi-ñal rgyug-lhoñ* is a common saying, to cause a sleeping dog to get up by poking him with a stick, i.e., to rouse to action one who is silent.

Syn. རྒྱུ་མན་པ་ *rdo-rjeñi mju na*; གུ་མན་པ་ *gso-byed*; རྒྱུ་མན་པ་ *hdod-dwañ*; རྒྱུ་མན་པ་ *señ-geñi rigs*; རྒྱུ་མན་པ་ *skye-wañi cha-can*; རྒྱུ་མན་པ་ *rdsi gsañ-wa*; རྒྱུ་མན་པ་ *groñ-gi gcan-gzan*; རྒྱུ་མན་པ་ *ga-khyi (Mñon.)*.

ཁྱི་ཁྱུང་ *Khyi-klun* n. of a place and valley in Tibet.

ཁྱི་དཀར་དུང་གི་ཐག་པ་མན་ *khyi dkar duñ-gi thag-pa-can* n. of a vegetable possessing medicinal properties for healing wounds and sores (Sman. 350).

ཁྱི་སྐད་ *khyi-skad* the barking of a dog.

ཁྱི་ཁྱུང་ *khyi-khañ* dog kennel.

ཁྱི་ཁྱུ 1: *khyi-gu* in *W.*, bud (of leaves and branches, not of blossoms); the eye (of a plant).

ཁྱི་ཁྱུ 11: a puppy; a dog.

ཁྱི་ཁྱུ *Kyi-kyo* n. of a place, also of a fabulous country to the east of Asia, prob. Kamschatka (*J. Zañ.*).

ཁྱི་ཁྱུ་མེ་ *Khyi-stonjo-ye* n. of a Buddhist teacher of Tibet.

ཁྱི་དམ་ *khyi-dam* lit. dog's seal; a mark burnt in; stigma.

ཁྱི་དུག་ *khyi-dug* the poison of hydrophobia (Sch.).

ཁྱི་མུད་པ་ *khyi mdud-pa* pairing of dogs.

ཁྱི་པལ་མེར་ *kyi-pal jor* in *W.*, *Blitum virgatum*.

ཁྱི་མེག *khyi-cig* उत्यात् कौट a flea.

ཁྱིམ་ *khyim* 1. resp. ཁམ་ *khab* गृह, आगार
 a home, residence, dwelling-place: ཁྱིམ་ན་ *khyim-na* at home; ཁྱིམ་དུ་ *khyim-du* at home,
 in the house; ཁྱིམ་བདག་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-bdag rin-po-che* गृहपतिरत्न the ideal householder (of
 the Buddhists). 2. राशि the signs of
 zodiac; ཁྱིམ་བརྒྱ་གཉིས་ *khyim-bcu-gñis* द्वादशराशि
 the twelve signs of the zodiac; राशिचक्र or
 ཁྱིམ་གྱི་ལམ་རྒྱུ་ *khyim-gyi hkhor-lo* the zodiac;
 मेष, ལུག་ *lug* the ram; वृष, རྒྱ་ *glāñ* the bull;
 मिथुन, རྩིག་པ་ *hkhriḡ-pa* (husband and wife
 in union) the twins; कर्कट, ཀ་ཀ་ཏ་ *kar-ka-
 ta* the crab; सिंह, སེང་གེ་ *señ-ge* the lion;
 कन्या, ཐུ་མོ་ *bu-mo* the virgin; तुला, སྒྲ་ *srañ*
 the balance; वृश्चिक, རྩིག་པ་ *sdig-pa* the scor-
 pion; धनुः, གཤུ་ *gshu* (or bow) the archer;
 मकर, ལུ་སྒྲིན་ *chu-srin* the sea-monster (capri-
 corn); कुम्भ, ཐུམ་པ་ *bum-pa* water-pot; water-
 bearer; and मीन, ན་ *ña* fish. Besides these
 there are mentioned twenty-four minor
 signs of the zodiac such as वामन, མི་བུ་བུར་ *miḥu thuñ* the dwarf; अपकुम्भ, རྩེ་བའི་ཐུམ་པ་ *ñe-
 wañi bum-pa*, རྩིན་གར་ *hbrin-gar*, &c., which
 raise the list of the signs to thirty-six
 (*K. g.* 5129). Acc. to *Jä.* there is more-
 over a division into twenty-seven lower
 mansions much in use, v. རྒྱུ་སྒྲ་ *rgyu-
 skar*. 3. double hours; the time of two
 hours; the time of the passing of a sign
 of the zodiac through the meridian (*Jä.*).

4. halo or circle round the sun or moon (Cs.). 5. symbolic numeral 21 (Jä.).

ཁྱིམ་སྒྲུབ *khyim-skyes* འཇོག་པོ་ domesticated; indigenous.

ཁྱིམ་སྒྲུབ་པ་ *khyim skyoñ-wa* to have a household; to gain a livelihood (Jä.); to stick to home and look after it.

ཁྱིམ་ཁོ་ལ་ *khyim-khol* = སྒྲུབ་པ་འབྲས་ལུང་པ་ *skyes-pa hbrus-phyuñ-wa* an eunuch; also ལྷ་མོ་ཁྱིམ་ཁོ་ལ་ a domestic slave; one belonging or related to a family.

ཁྱིམ་གྱི་ཀུན་དགའ་ར་པ་ *khyim-gyi kun-dgah ra-wa* = སྒྲུབ་པ་འབྲས་ལུང་པ་ *skyed-tshal* a grove or garden attached to a house (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་གཏོར་མ་ *khyim-gyi gtor-xa* ལྷ་མོ་ཁྱིམ་གྱི་གཏོར་མ་ *chuhī bya-gag* a grey species of duck (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་དགའ་ར་པ་ *khyim-gyi dag-ra*, དངས་ར་ *dañs-ra* འཇོག་པོ་ yard, courtyard. The དགའ་ར་ *dag-ra* of a temple or tomb is called འཇོག་པོ་མ་ *hkhör-sa* or རྟེ་ཁོར་ *ñe-hkhör*.

ཁྱིམ་གྱི་ནོར་བུ་ *khyim-gyi nor-bu* (lit. the gem of the house) = སྒྲོན་མེ་ *sgron-med* or མཚན་མོ་འཇོག་པོ་ *mtshan-mohi snañ byed* and འབར་བའི་རལ་པ་ *hbar-wahī ral-pa* a lamp, light (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་གཡལ་བས་ *khyim-gyi gyabs* བཀྲ་ཤིང་ verandah or portico.

ཁྱིམ་གྱི་ས་རྒྱུ་ *khyim-gyi sa tsiṣ* household; house-keeping; farming.

ཁྱིམ་མ་ *khyim-ñā* a whale; a fish of the size of a house; a mythological fish (Sch.).

ཁྱིམ་རྟེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-ñe-wahī rin-po-che* འཇོག་པོ་འཇོག་པོ་ the perfect ideal of a lay subject of a king and second only to the ཁྱིམ་བདག་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-bdag rin-po che*.

ཁྱིམ་ཐུག་ *khyim-thab* or ཁྱིམ་ཐུག་པ་ *khyim-thabs* husband; frequently also wife; ཁྱིམ་ཐུག་པ་ལྟ་བུ་ *khyimthab-la sloñ-wa* to give in

marriage; to give away a woman for a wife; ཁྱིམ་ཐུག་པ་ *khyim thab-mo* wife; housewife (Cs.); ཁྱིམ་ཐུག་པ་མ་འཇོག་པོ་པ་ ཐུག་པོ་ a devoted wife: བདག་ཁྱེད་དང་ཁྱིམ་ཐུག་པ་ལྟ་བུ་ let you and me be married.

Syn. རྟེ་ལུག་ *khyo-çug*; བཟའ་ཚོ་ *bzan-tsho*; བཟའ་ཚང་ *bzah-tshan* (Mñon.).

ཁྱིམ་དང་ཁྱིམ་ན་ *khyim dañ khyim-na* house to house; each in his house.

ཁྱིམ་དུ་ཟླ་ *khyim-du ñal* = བྱ་མཆེན་པ་ *bya-mchil-pa* the swallow (Mñon.).

ཁྱིམ་བདག་ *khyim-bdag* འཇོག་པོ་ a householder; a master of the house; husband; owner of a house; a citizen. Very freq. in the older writings ཁྱིམ་བདག་གི་རིགས་ཤིང་སྤྱི་ལ་ཆེན་པོ་ལྟ་བུ་! འཇོག་པོ་འཇོག་པོ་འཇོག་པོ་ the householder class is like a great *Sāla* tree.

ཁྱིམ་བདག་དྲག་ལུག་ཅན་ *khyim-bdag drag-çul can* a rough uncultured householder.

ཁྱིམ་བདག་དཔལ་ལྷན་ *khyim-bdag dpal-sbyin*, བེས་པ་ནི་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་དུས་སུ་བྱུང་བའི་ཁྱིམ་བདག་ཞིག་གི་མིང་ཡིན་པ་ n. of a householder who was devoted to Buddha (K. ko. 335).

ཁྱིམ་བདག་མ་ *khyim-bdag-mo* འཇོག་པོ་ a house-wife; also a female householder.

Syn. བརྟུལ་སྒྲུག་མ་ *brtul shugs-ma*; ཁྱིམ་འཛིན་མ་ *khyim hdsin-ma*; ཁྱིམ་འཛིན་མ་ *khab-hdsin-ma*; རིགས་སྒྲོན་མ་ *rigs skyoñ-ma*; རིགས་ཀྱི་མ་ *rigs-kyi-ma*; ཁྱིམ་བདག་མ་ *khyim-bdag-ma* (Mñon.).

ཁྱིམ་ལྷན་ *khyim-lān*, v. རྩ་སྤྱོད་པ་ *rtsañs-pa* a lizard (Mñon.).

ཁྱིམ་ནས་འབྱུང་བ་ *khyim-naṣ byuñ-wa* = ཐེག་ཆེན་གྱི་ལོ་མ་ *theg-chen byañ-chub lion-çin-gi lo-ma* a leaf of the Bodhi-tree (K. d. 327).

ཁྱིམ་གནས་ *khyim-gnas*, བླ་མ་ཐེང་ལྷན་པ་ཞིག་གི་གཟུགས་ལ་ཁྱིམ་གནས་ *bram-zehi rigs-bshi-yi gcig la-khyim gnas* འཇོག་པོ་འཇོག་པོ་ acc. to Brāhmanical religion, the worldly life, a householder's life (Ya-sel., 55).

ཁྱིམ་པ *khyim-pa* layman; married man :
ཁྱིམ་པའི་ཐོག་ས་སུ་སྤྱིན་པ་ *khyim-pahi phyogs-su*
hbyin-pa to give away to a layman : ཐུས་ཐུས་
པའི་ཚུལ་ཅན་གྱི་ནལ་འབྱོར་པ་ *phyis khyim-pahi tshul*
can-gyi rnal-hbyor-pa a devout man or *yogi*
who lives outwardly in the manner of a
layman.

ཁྱིམ་པའི་སྤྱོད་པ་ཅན་ *khyim-pahi spod-pa* can he
who betakes to the life of *yogi*; གཞན་ལྷ་གཤོང་
ལྷ་ *gshon-nu gduñ-drug* an epithet of
Kumāra Shadānana (*Mñon.*) : ཐུས་པའི་ལུས་སུ་
མ་ཐུར་ཅིག་ do not revert to the life of a
layman (*Mñon.*).

ཁྱིམ་པ་རྟག་པའི་དཔྱད་ *khyim-pa rtag-pahi dpyad*
वास्तुविद्या the science of discerning the fit
place for the residence (of a householder).

ཁྱིམ་པར་གནས་པ་ *khyim-par gnas-pa* वास्तु,
गृहस्थ one that abides in his house; one
living in his house; a worldly man; he who
lives as a layman.

ཁྱིམ་ཕུབ་ *khyim-phub* living in divided
families (*K. d. १५*).

ཁྱིམ་ཕུ *khyim-bya (khyim-cha)* कुक्कुट, कुक्कुभ
domestic fowl; cock; hen; poultry.

Syn. རང་སྤྱི་གཙུག་ཕུད་ *sañs-kyi gtsug-phud*;
མྱ་ངན་མེད་ *mya-nan-med*; ཟུང་གི་སྒྲོག་ས་ *zuñ-gi*
rags sgrogs; རོ་རང་ས་ཁྱད་ *tho-rañs skad*; མཚན་མོ་
ཁྱད་ *mtshan-mo skad*; བདེ་ལེགས་ཅན་ *bde-legs chn*;
མངས་རྒྱུ་མིག་ *yoñs-zlum mig*; དགའ་བྱེད་ *dgah-*
byed; འཕེལ་བྱེད་ *hphel-byed*; རོར་བུའི་མགྱིན་ཅན་ *nor-*
buhi mgrin-can; རོད་ཀྱི་མེ་ *hod-kyi'sde*; རྩ་བར་སྒྲོ་
སྒྲོག་ས་ *ñā-war sgra-sgrogs*; རང་སྤྱི་ཅན་ *sañs-si-*
can; པགས་པའི་གཙུག་ཕུད་ *pags-pahi gtsug phud*;
མཚན་མོ་རིག་ *mtshan-mo rig*; རྒྱུ་པའི་མཚན་མོ་ཅན་ *rkañ-pahi mtshan-cha can* (*Mñon.*).

ཁྱིམ་ཕུ་མཚན་ལུ་ *khyim-bya mtshal-lu* a very
large species of fowl which is also called
མེ་མོ་མཚན་ལུ་. The bile of this bird is believed
to be a cure for poison.

ཁྱིམ་ཕུའི་ཐུད་པ་ *khyim-byahi spyod-pa* the
four habits of the cock acc. to *Masurakṣi*

are the following:—རོ་རང་ས་ཁྱད་དང་ *tho-rañs*
ldañ dañ crowing before dawn; འཕེལ་པ་དང་ཁྱད་
hthab-pa dañ-ldan always fighting; གཉེན་ལ་
ཁ་ཕྱོད་མཐུན་པར་བྱེད་ *gñen-la kha-zas sñoms-par*
byed dividing food equally with his friend;
མོ་ལ་རབ་གཞན་ཉེ་བར་སྤྱོད་ *mola rab-gnon ñe-war*
spyod always keeping the hen under
control and chucking her.

ཁྱིམ་ཚང་ *khyim-tshañ* a family; a house-
hold.

ཁྱིམ་མཚས་ *khyim-mthes* a neighbour; ཁྱིམ་
མཚས་དུད་པ་བཅང་འབྲེལ་ *khyim-mtsheṣ duṣ-pa btañ-*
hbrel nearness of residence; neighbour-
hood so near that the smoke from the fire-
place of one house mixes up with that of
another; ཁྱིམ་མཚས་པ་ *khyim-mtsheṣ-pa* a male
neighbour; ཁྱིམ་མཚས་མ་ *khyim-mtsheṣ-ma* a
female neighbour.

ཁྱིམ་ལག་ *khyim-shag* a zodiacal day.

ཁྱིམ་ལྷ་ *khyim-zla* a zodiacal month.

ཁྱིམ་ལ་ཐོང་བ་ *khyim-la hoñ-wa*, གཏོང་བ་ *gtoñ-*
wa to get married, to be given in mar-
riage on the female part (*Jä.*).

ཁྱིམ་ལ་ཞེན་པ་ *khyim-la shen-pa* a lover of
home; one attached to his home; home-
sick.

ཁྱིམ་སྤྱད་འབྱིན་པ་ *khyim-sun hbyin-pa* कुल-
दूषक vituperating or blaming the secular
state or a domestic abode.

ཁྱིམ་སོ་ *khyim-so* गृहव्याकुलिक homesick.

ཁྱིམ་སོ་སོར་བསྐྱོད་པ་ *khyim so-sor bsgo-wa* कुल-
प्रतिसन्नेदक one who creates dissensions in
a family.

ཁྱིམ་གསར་མ་ *khyim-gsar-ma* = བག་མ་ *bag-ma*
or ལག་འཛིན་མ་ *lag-hdsin-ma*, also ལྷན་རིག་ཐུད་མ་
lhan-cig spyod-ma a bride; wife (*Mñon.*).

ཁྱུ་ *kyu* flock; herd: ལུག་གི་ཁྱུ་ *lug-gi khyu*
a flock of sheep; རྩའི་ཁྱུ་ *rtahi khyu* a herd
of horses; གནག་གི་ཁྱུ་ *gnag-gi khyu* a herd of
cattle; བྱའི་ཁྱུ་ *byahi khyu* or རྩོག་ས་ *tshogs* a

flock of birds. ཁྱུ་གསལ་པ་ *khyu gsags-pa* to collect or gather in flocks (*Sch.*); ཁྱུ་སྐྱོང་པ་ *khyu skyoñs-wa* to keep; tend a flock or herd; company; band; gang; troop: མི་ཁྱུ་ *mi-khyu* a company of men (*Cs.*); བུ་མོ་ཁྱུ་ *bu-mo-khyu* a bevy of girls; དམག་ཁྱུ་ *dmag-khyu* a troop of soldiers. ཁྱུ་ནས་འབྱུང་པ་ *khyu-nas hbud-pa* to exclude from the flock or company; ཁྱུ་སྐྱོང་པ་ *khyu sna hñren-pa* to go before; to take the lead of a troop or of a flock; *Bya ser-po khyu-re hgrogs mañ-po* yellow birds; many companions in each flock (*A. 34*).

ཁྱུ་མཚན་ *khyu-mchog* ཕུ་རྩལ་, འཇམ་མཉམ་, ལྷ་པོ་, འཇམ་མཉམ་, འཇམ་མཉམ་ 1. chief; king; the bull; Vishnu. 2. ལྷ་པོ་གསལ་པ་ *zla-wa gsum-pa* the third month of the Tibetan year generally corresponding with April.

Syn. དཔྱིད་ཐ་ཅུ་ *dpaid-tha chuñ* འཇམ་མཉམ་, འཇམ་མཉམ་; འཇམ་མཉམ་ *nag-pa*; ལྷ་པོ་ *zbrañ-sla*; མྱོས་ཕྱེད་ *myos-byed*; འཇམ་མཉམ་ *dri-shim ldan*; འཇམ་མཉམ་ *yid-srabs*; འཇམ་མཉམ་ *hdod-hdus*; འཇམ་མཉམ་ *miñ-bzugs*; འཇམ་མཉམ་ *hbrug-sla*; ལྷ་པོ་གསལ་པ་ *zla-wa gsum-pa*, the third month of the Tib. year (*Rtsii.*).

ཁྱུ་མཚན་བཟོད་པ་ *khyu-mchog bgrod-pa* = བཟོད་པ་ *bya-mchil pa* ལྷ་པོ་ a kind of swallow (*Mñon.*).

ཁྱུ་མཚན་རྒྱལ་མཚན་ *khyu-mchog rgyal-mtshan* = དབང་ཕྱུག་ཅེན་པོ་ *dwaan-phyag chen-po* འཇམ་མཉམ་ n. of Mahādeva (*Mñon.*).

ཁྱུ་མཚན་ཅན་ *khyu-mchog can* = ལྷ་པོ་བཟོད་པ་ *zla-wa brgyad-pa* or ལྷ་པོ་འཇམ་མཉམ་ *ston-sla hbrin-po* the eighth month of the Tibetan year corresponding with November (*Rtsii.*).

ཁྱུ་མཚན་མཚན་པ་ *khyu-mcog mtshan-pa* 1. འཇམ་མཉམ་ one with the marks or signs of a bull or one who carries the bull ensign. 2. n. of a drug called ལྷ་པོ་ (the plant *Jastica genderussa*), which is used for purifying the blood.

ཁྱུ་ལྷོ་པ་ *khyu lto-wa* ལྷ་པོ་ with a belly resembling that of a bull.

ཁྱུ་འདུས་པ་ *khyu hdus-pa* འཇམ་མཉམ་ collected in a herd or flock; also heap, multitude; an aggregate.

ཁྱུ་ལྷན་ *khyu-ldan*, v. ཅ་བ་ལེན་ *tsha-wa len* འཇམ་མཉམ་, the tamarisk (*Mñon.*).

ཁྱུ་བྱུག་ *khyu-byug* erroneously used for ཁྱུ་ལྱུག་ *khu-byug*, n. of a large bird of sweet note, which, according to the Tibetans, migrates in summer to cooler regions and in cold weather returns to the warmer zones. In *Jä.* ཁྱུ་བྱུག་ཀྱང་ probably signifies the note of the black Indian cuckoo.

ཁྱུག་ *khyug*, v. འཇམ་མཉམ་ *hkhyug-pa*.

ཁྱུག་ཀྱུག་ *khyug-khyug* ལྷོག་གི་འོད་ཁྱུག་ཁྱུག་ཕྱེད་ *glog-gi hod khyug-khyug byed* a zig-zag flash of lightning.

ཁྱུག་ཅམ་ *khyug tsam* = ཅིག་ཅམ་ *tig-tsam* or ཅི་བ་ཅམ་ or ཅི་བ་ཅམ་ *srib-tsam* a little; a little while.

ཁྱུ་ I: *khyuñ* herd, multitude.

ཁྱུ་ II: (*Sch.* also *khyuñ-mo*) the *garuḍa* bird, mythical chief of the feathered race; the golden eagle: ཁྱུ་ལྱུག་ *khyuñ-skyug* a kind of gem said to have been brought from the Sumeru mountain by Garuḍa and vomited by him: ཁྱུ་ལྱུག་ལྷོག་མ་ནད་ཀྱང་ འཇམ་མཉམ་པའི་མཚན་ *khyuñ-skyug dug sogz naḍ kun hjomz-pahi mchog*, the *khyuñ-skyug* (the eagle's vomit) is the chief remedy against the effects of poisonous drugs: ཁྱུ་ལྱུག་ལྷོག་མ་ནད་ཀྱང་ འཇམ་མཉམ་ *khyud-gi sen-mos klu naḍ hjomz* the toe of an eagle is used as an antidote for leprosy. ཁྱུ་ལྱུག་ལྷོག་མ་ནད་ཀྱང་ འཇམ་མཉམ་ *khyuñ phrug skyug-pahi bdud rtsi-chag pahi kha-chu* the watery substance vomited by locusts; a mystical expression (*Mñ. 4*).

ཁྱུ་ཐོན་ཆུང་ 1: *khyuñ sñon-skyes* 1. गरुडाग्रज the first-born of heaven; the one that was born before *garuḍa*; an epithet of Aruna, the charioteer of the sun. 2. = སྐྱེ་རེ་ *skya-reñ* dawn. 3. ཁྱུ་གོག་ཅན་ *khyuñ çog-can* the early morning which advances with the wings of an eagle; a name of Vajrapāṇi Bodhisattva.

ཁྱུ་ཐོན་ཆུང་ II: ཉི་མའི་ཁ་ལོ་པ་ *ñi-maḥi kha lo-pa* the charioteer of the sun (*Mñon.*).

ཁྱུ་བྱར་ཅན་ *khyuñ-thur can* = གོ་ཆ་ *go-cha* or གོ་ཁྱུ་ *go-khrab* coat of mail (*Mñon.*).

ཁྱུ་ཐྱེར་ *khyuñ-ṣder* claws of an eagle (*Med.; Cs.*); (Garuḍa-claw) the n. of a medicinal root: ཁྱུ་ཐྱེར་དཀར་མོ་ *khyuñ-ṣder dkar-mo* the white species of this vegetable drug, so called on account of its resemblance to the claw of an eagle: ཁྱུ་ཐྱེར་སྐྱུག་པོ་ *khyuñ-ṣder smug-po* the dark brown species of the root, in appearance like the claws of an eagle. Both these roots are used to neutralize snake poison, &c.

ཁྱུ་པོ་ *khyuñ-po* many collected or assembled together.

ཁྱུ་དབྱུང་ *khyuñ-dpyad* a small round basket of reed (*Cs.*).

ཁྱུ་རྩེ་དགོན་ *Khyuñ-rtse dgonpa* monastery in the valley of Panam in Tsang.

ཁྱུ་རིལ་ *khyuñ-ril* is said to be a large cylindrical basket, the same as *kun-dum* in *Ld.*, v. རྒྱུ་པ་ *rkon-pa*.

ཁྱུ་པ་ *khyud-pa* परिपूजन to worship, adore.

ཁྱུ་མོ་ *khyud-mo* 1. རྩ་ཆས་ *rta-chaṣ* the equipments of a horse. 2. rim of vessel (*Sch.*).

ཁྱུ་པོ་ *khyur-po* = རིལ་པོ་ *ril-po* or གླང་པོ་ *sgaṅ-po* entire; full.

ཁྱུ་མིད་པ་ *khyur mid-pa* to swallow; to eat the food without chewing, in the manner of birds, snakes and fish: ཁྱུ་མིད་དུ་མར་ཞེ་ *khyur mid-du soñ-ste* suffering himself to be swallowed.

ཁྱུ་ *khyuṣ* wall side (in Tsang) ? (*Jä.*).

ཁྱེ་པ་ *khye-pa* प्रसर wide.

ཁྱེ་བོ་ *khye-bo*, བུ་ཙ་ *bu-tsha* children.

ཁྱེ་མ་ *khye-ma* n. of a disease (*Med.; Jä.*).

ཁྱེ་ I: *khyed* n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 150*).

ཁྱེ་ II: pers. pron. thou, you; is the ordinary resp. form of ཁྱེད་: ཁྱེད་ཅག་ *khyed-cag*, plur. of ཁྱེད་ *khyed*, is generally used in addressing lamas, but seldom in addressing superiors, such as parents, uncles, and brothers; is used to those senior in age, and sometimes contemptuously. ཁྱེད་རང་ *khyed-rañ* is common colloquially for *khyed*; ཁྱེད་ཅམས་, ཁྱེད་ཙ་ you or you all: དགེ་ཚུལ་ ཁྱེད་གཉིས་ *dge-tshul khyed gñis* you two novice monks; ཁྱེད་ཚོའི་སློབ་མངའ་ ལྟར་ཡོང་ it will be as you (all) think.

ཁྱེ་ཏེ་ *khyen-te* in Purang he; she (*Jä.*).

✚ ཁྱེབས་ *khyebṣ* = ཁེབས་ *khebṣ* cover.

ཁྱེམ་ *khyem* = ཁེམ་ *khem* a shovel: ཁྱེམ་དང་ལེན་པ་ to shovel away; to cast out with a shovel; ཁྱེམ་གྱི་འདབ་མ་ *khyem-gyi hdab-ma* the blade of a shovel (*Jä.*): ཁྱེམ་གྱི་ལུ་པ་ *khyem-gyi-yu-wa* the handle of a shovel (*Cs.*); གུ་ཁྱེམ་ *gru-khyem*, ཅུ་ཁྱེམ་ *chu-khyem* oar; in *W.* ལུགས་ཁྱེམ་ *lcagṣ khyem* iron spade; ལེ་ཁྱེམ་

me-khyem fire-shovel; རྩམ་ *wa-khyem* a scoop; རྩམ་བུ་ *khyem-bu* a spoon (*Cs.*).

འབྲུག་པ་ *khyehu* दारक, also मानवक, शिशु 1. a boy; an infant child. 2. a youth, esp. in *Dzang-lun*.

འབྲུག་པ་ *khyehu kha* = རྩམ་པ་གསར་དུ་ཁ་བུས་པ་ *çiñ-lo gsar-du kha hbus-pa* the tender shoots of leaves (*Mñon.*).

འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *khyehu mthon-pa*, འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *khyehu bye-wa* the delivery of a child; child-birth. In *Kahgyur* and *Tanggyur* འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *khyehu mtsas-pa* = འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *bu skyes-pa* the birth of a male child.

འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *khyer-rkyañ* one who is specially authorized or responsible to make payment or receive deposits in money or in kind in a Jong or district: རྩམ་པ་མཐོན་པ་མཐོན་པ་ *yoñ-sgos che phrañ rigs Rdsoñ-sdod khyer-rkyañ nas bsdü-wa* all proceeds (collections) large or small should be collected by the officer resident in the Jong (*Rtsii.*).

འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *khyel bshugs-pa* n. of a posture in *yoga*; a mode of sitting: འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *hdug-stañs kyi miñ* or འབྲུག་པ་མཐོན་པ་ *rtsoḡ-tsog pur hdug-pa* (*Mñon.*).

འབྲུག་པ་ *khyo* or འབྲུག་པ་ *khyo-bo* a husband; འབྲུག་པ་ *khyo byed-pa* to act as a husband; also to take a wife: *khyod-ñahi khyo mi byed-na* if you do not marry me (*Jä.*).

འབྲུག་པ་ *khyo-ga* husband; also emphatically man, as འབྲུག་པ་མཐོན་པ་འབྲུག་པ་ *skyes-bu ña Hor-pa khyo-ga yin*, I, a Tartar, am a man (as distinguished from effeminate people).

འབྲུག་པ་ *khyo-ga-po* a hero.

འབྲུག་པ་ *khyo hdam-ma* = འབྲུག་པ་ *bag-ma* a bride.

འབྲུག་པ་ *khyo-pho* husband: འབྲུག་པ་འབྲུག་པ་འབྲུག་པ་ *khyod-kyi khyo-pho de che-shig lta-bu* what like is your husband (*Sñiñ.*).

འབྲུག་པ་ *khyo-med-pa*, འབྲུག་པ་, འབྲུག་པ་ a widow.

འབྲུག་པ་ *khyo-re* to stand erect, upright (*Yig. 51.*).

འབྲུག་པ་ *khyo-ḡug* दम्पती husband and wife; a married couple; same as འབྲུག་པ་ *bzah-tsho* or འབྲུག་པ་ *bzah-mi* (*Liḡ. 4.*).

འབྲུག་པ་ *khyo-sug gnaḡ* वासर the place where a married couple pass their honeymoon.

འབྲུག་པ་ *khyog-thoñ* (abbr. of འབྲུག་པ་ *khyo-ga* and འབྲུག་པ་ *thoñ*) in *W.* a young man; a youth (*Jä.*).

འབྲུག་པ་ *khyog-po* crooked; curved; bent (*Cs.*); also cunning (*Jä.*).

འབྲུག་པ་ *khyogs*, འབྲུག་པ་ *phebs-byams* दुल्लि, दोला 1. a sedan chair, palankeen; also a scaffold (*Cs.*). 2. litter, bier (*Jä.*).

* འབྲུག་པ་ *khyogs* दोलक a swing (*Schr.; Kälac. T. 146.*).

འབྲུག་པ་ *khyogs-pa* = འབྲུག་པ་ *theg-pa* a vehicle or conveyance.

འབྲུག་པ་ *khyoñ* = འབྲུག་པ་ *skyoñ*, or འབྲུག་པ་ *khoñ-wa*, in colloq. འབྲུག་པ་ *ñin-khyoñ*, one day's entertainment.

འབྲུག་པ་ *khyod* pers. pron., 2nd pers., thou, you—is the ordinary form of address to inferiors or to equals: འབྲུག་པ་ *khyod-kyi* your, thine; འབྲུག་པ་ *khyod cag-gi* your, of you all: འབྲུག་པ་ *khyod-tsho* or འབྲུག་པ་ *khyod-rnamḡ* you, ye: འབྲུག་པ་ *khyod-rañ* thou, you, yourself—very common in the colloq. of *C.* in place of the simple *khyod*.

འབྲུག་པ་ *khyod-ḡugs* मिथुन a pair; pairing, v. འབྲུག་པ་ *khyo-cua*.

ཁྱོན *khyon*, ཡལའུ་པ་ལྷ་ཡོག་ the measure or dimensions, area, extent, size; width; circumference; height: this term can be applied to things material or immaterial; རྒྱུ་ལྷ་ཁྱོན་གྱི་ཆུ་ཤི་ཁྱོན་ *ces-byahi khyon-kun* the whole extent of learning or knowledge; རྒྱུ་ལྷ་ཁྱོན་ the extent of the void space or sky.

ཁྱོན་སྒྲིལ་ *khyon-sgril* altogether; all taken together: རྒྱུ་ལྷ་ཁྱོན་སྒྲིལ་གྱི་ཆུ་ཤི་ཁྱོན་ *sdoñ-raṣ khyoñ-sgril goṣ snams* cotton cloth for wicks all together (*Rtsii.*).

ཁྱོན་ཆེ་བ་ *khyoñ-che-wa* विस्तीर्ण, ཡལའུ་པ་ broad; very widely spread.

ཁྱོན་ཐོས་ *khyon-sdom* all together; sum total; contents; acc. to *Cs.* narrow extent.

ཁྱོན་ནས་ *khyon-nas* thoroughly; ཁྱོན་ནས་མི་ཐུག་ཅན་ an out-and-out sinner; ཁྱོན་ནས་མེད་པ་ not at all (*Jä.*).

ཁྱོམ་ཁྱོམ་ *kyom-khyom* oblique; awry; irregularly shaped.

ཁྱྱར་བ་ I: to move tottering; to stumble; be dizzy; defined in a native author as རྒྱུ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ལྷ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ལྷ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ “moving as if one went with a hungry belly and without strength”; རྒྱུ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ལྷ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ལྷ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ to walk as an old or drunken person; རྒྱུ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ལྷ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ *tshad-paṣ na-naṣ kha khyor* speaking irregularly as in a feverish delirium; རྒྱུ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ལྷ་ལྷ་ཁྱྱར་བ་ *cin-gi snod khyor-wa* bobbing as a wooden vessel.

ཁྱྱར་བ་ II: as much as fills the hollow of the hand; ཁྱྱར་བ་གྲང་ *khyor-wo gañ* a handful (of anything); ཁྱྱར་བ་དྲ་ *khyor-wa do* two handfuls.

ཁྱྱལ་བ་ *khyol-wa*, v. ཁྱྱལ་བ་ *hkhyol-wa*, to be brought or carried or ཁྱྱལ་བ་ *khyos-ma*.

ཁྱ། I: *khra* (*thā*) वचक 1. a cheat. 2. a kind of hawk or falcon; sparrow-hawk used

for hunting: ཁྱ་ལི་སྒོ་ངས་མ་ཐོན་པའི་གཤེད་པ་བསྐྱར་ *khra-yi sgo-ñas sa-bon hdsag-pa bsrul* the egg of the hawk is curative of the disease of involuntary discharge of the semen; ཁྱ་ལི་མུག་སྒོ་མ་ཐོན་པའི་གཤེད་པ་བསྐྱར་ the feathers from a hawk's tail remove female diseases; ཁྱ་ལི་བྱ་གྱི་སྒྲིལ་པ་ཐོན་པ་བྱ་གྱི་སྒྲིལ་པ་ *khra-yi brun-gyis skrañs-pa rnag-tu hgugs* the excrement of the hawk prevents accumulation of pus in a boil; ཁྱ་ལི་གཤེད་པ་ཐོན་པའི་གཤེད་པ་བསྐྱར་ a hawk's eye overcomes all demons that produce apoplexy.

Syn. རྒྱུ་ལྷ་ཁྱ་ཐོན་པ་ *hdab-chags dañ-ma*; རྒྱུ་ལྷ་ཁྱ་ཐོན་པ་ *ri-boñ-za*; ཁྱ་ལི་ *bya-khra*; ཁྱ་ལི་ *gyo-wa* (*Mnoñ.*).

ཁྱ། II: n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 160*).

ཁྱ། III: རྒྱུ་ལྷ་ཁྱ་ 1. a lie, falsehood; also a liar. 2. n. of a *Nāga Rāja* (snake king).

ཁྱ། IV: or ཁྱ་མ་ *khra-ma* (*tha-ma*) a letter; ཁྱ་མ་ཁྱ་མ་ *skyes-khra* a letter with a present.

ཁྱ་ཁྱ་ *khra-khra* (*tha-ṭha*) = ཁྱ་ཁྱ་ *khra-wo* party-colour (*Nag. 10*).

ཁྱ་ཁྱོ་ཅན་ *khra khro-can* (*tha-ṭho-can*) defined as ཁྱ་ཁྱོ་ཅན་ཆེ་བའི་ཁྱ་ཁྱོ་ཅན་ a passionate or wrathful individual.

ཁྱ་རྒྱུ་ *khra-rgyu* variegated colour: ཁྱ་རྒྱུ་ལྷ་ཁྱ་ལྷ་ཁྱ་ལྷ་ཁྱ་ལྷ་ཁྱ་ལྷ་ཁྱ་ *snum lag rked lhaṣ la dkar-po khra rgyu dgos cin*.

ཁྱ་བྱུག་ *khra-brgyan* variegating an ornament (amulet or bracelet, &c.) with precious stones.

ཁྱ་སྒྲིགས་ *khra-sgrigs* (*tha-dig*) ཁྱ་སྒྲིགས་པ་ *khra-rim bshin sgrigs-pa* arranging in variegated colours with rows of turquoise, corals, pearls, &c.

ཁྱ་སྐུ་ *Khra-sna-ke-ru* n. of a place near རྒྱུ་ལྷ་ *Hon* in Tibet.

ཁ་པ་ *khra-pa* a falconer.

ཁ་པོ་ *khra-bo* (*thā-o*) འཛིན, མཐུན, རྒྱུན, འཛིན, མཐུན 1. many coloured, with one predominating colour as in chintz; party-coloured, as in the case of cattle and wild animals, such as a tiger or leopard, and in birds. In དཀར་ཁ་ *dkar-khra*, the white (*dkar*) is supposed to predominate. In དམར་ཁ་ *dmār-khra*, red predominates. In the common saying རྩ་གི་ཁ་པོ་ཕྱི་ལ་ཡོད་, མི་ཡི་ཁ་པོ་ནང་ལ་ཡོད་ *stag-gi khra-bo phyi-la yod, mi-yi khra-bo nañ-la yod*, the tiger is party-coloured externally, but man is so internally—the meaning, of course, is that it is difficult to know a man even by the traits of his mind. 2. Acc. to *Jā.* a distinction is to be drawn between *khra-wo* and *khra-wa*, the first signifying only two-coloured or piebald, and the second party or many-coloured. We have not found this distinction ourselves. The significations of the various compounds of ཁ་ *khra* have all a reference to the peculiar effect produced on the eye by the blending of two or more colours together, especially when seen from a distance; so ཁ་ཅམ་མེ་ *khra cem-me* is said of a rainbow, tinted meteor, etc.; ཁ་ལམ་མེ་ *khra lam-me* or ཁ་ལྷམ་མེ་ *khra lham-me* of a similar phenomenon; ཁ་ཅམ་ཅམ་ *khra chem-chem* of a flight of birds: ཁ་ཅམ་སེ་ཁ་ཅམ་མེ་ *khra cham-se khra chem-me* or ཁ་ཅམ་སེ་ཁ་ཅམ་མེ་ *khra chem-se* in *C.* = ཅམ་ཁ་སྤྱིང་ེ་ *chem khra sprinñ-ñe* in *Ld.* Such compounds have also assumed the character of an adverb, as in ཁ་མེ་ེ་ *khra-me-re*, together; altogether.

ཁ་མ་ *khra-ma* 1. a register, index. 2. a judicial decree. 3. a kind of grain, རྩུ་ *hbru* རྩུ་. 4. acc. to *Vai.* རྩུ་. = རྩུ་གྲུ་གྲུ་ *mg-yogs-nas* a kind of barley grain,

growing and ripening rapidly within 60 days, v. རྩུ་ཁ་ *gyo-khram*.

ཁ་མ་གཏིས་རྩུ་མ་ *khra-magñis sgrom* in jewelry or lacquer work when there is a variegating with two colours.

ཁ་མར་ *khra-mar* a kind of biscuit made in twisted cross ribs and painted red. These are given only to Government officials at state dinners in Tibet.

ཁ་ཅེ་ *khra-rtse* a kind of biscuit or pastry made in the shape of a grating.

ཁ་ཟུར་ *khra-zur* a species of eagle (*Sch.*).

ཁ་ཟུར་ *khra-zla* (*tha-da*) = ཟུར་གཏིས་པ་ *zla-wa gñis-pa* or དཔྱིད་ཟུར་པ་ *dpyid-zla hbrñ-po* the second Tibetan month corresponding with March (*Rtsii.*).

ཁ་རིམ་ *khra-riñ* a striped long scarf. This is also called རྩ་གིས་ཁ་རིམ་ *bkra-çis khra-riñ*, the auspicious long striped scarf which is generally attached to flag poles:—*lhag-par pho-brañ rtse-nañ khra-riñ dañ dar-phan duñ dañ rol-mo sogñ sbro*, moreover they exhibited from the top of the palace long scarves and pendant silk and played on trumpets and cymbals, &c.

ཁ་ཅིག་ཅིག་ *khra çig-çig* in dazzling array (*J. Zan.*).

ཁ་སེམས་ཅིག་ *khra-semñ çes* n. of a bird (*K. ko.* ༡ 3).

ཁ་པོ་ *khrag* (*thag*) ལྷ་མཚན་ *sku-mtshal*, resp. རྩུ་མཚན་, ལོ་མཚན་, རྩུ་མཚན་, རྩུ་མཚན་ blood: བར་ཁ་པོ་ *pañ-khrag* blood of child-bed. རྩུ་མཚན་ *shañ-khrag* or vulgarly རྩུ་མཚན་ *dsañ-khrag* signifies blood of the menses; རྩུ་མཚན་ *gshuñ-khrag* healthy and nourishing blood (*Cs.*); རྩུ་མཚན་ *nad-khrag* bad or diseased blood. In Sikkim *khrag* is pronounced *khyak*. རྩུ་མཚན་ *khrag-gcod* n. of a medicinal herb which stops bleeding (*Med.*):

ཁྲག་གཅོད་པ་ to stop bleeding; ཁྲག་ཆད་པ་ cessation of bleeding: སྤྱིང་ཁྲག་འཁོལ་ལ་རག་ in *W.* I feel my blood throbbing, *e.g.*, from ascending a steep hill. ཁྲག་འཛེག་པ་ flowing of the blood, generally applied to menstruation; ཁྲག་ཆག་པ་ clotted blood; gore (*Cs.*).

Syn. མ་སྐྱེས་ *rma-skyes*; འཕྲ་འབྲུང་བྱེད་ *car hgyur-byed*; འཕྲ་ཡི་ས་བོན་ *ca-yi sa-bon*; མཚན་བསྐྱེད་ *mtshan-bśnun skyes*; བྱུང་གནས་ *khyab-gnas*; མི་ལྗུང་ *mi-lhuñ*; ལུས་སྐྱེས་ *lus-skyes*; མ་ལས་འབབ་པ་ *rma-las hbab-pa* (*Mñon.*).

ཁྲག་སྐེས་ *khag-skem*, སྤང་ཅི་ *spañ-rtsi* n. of a vegetable medicine very useful in stopping bleeding (*Sman.* 86).

ཁྲག་བྱིན་ *khag-khrig* (*thag-thig*) འཕྲུག་ also བྱུག་ 1. one hundred thousand million, or an indefinitely large number (*Cs.*); this number has twelve figures; ཁྲག་བྱིན་ཅེན་པོ་ *khag-khrig chen-po* མཛཱ་འཕྲུག་ this has thirteen figures, cf. དཀྱིག་སྤྱུ་པ་ *dkrigs-pa*. 2. in vulgar language ཁྲག་བྱིན་ *khag-khrig* is expressed as ཁྲ་གི་བྱི་གི་ *khra-gi khri-gi* and means moving and oscillating about: དེ་ནས་ཕྱིངས་ཅེན་པོ་ཁྲག་བྱིན་ཅེན་པོ་ཡང་མེད་པར་ *de-nas rdsiñs chen-po khag-khrig tsam yañ med-par* then (in) a large ship which did not even roll.

ཁྲག་བྱིན་སྤང་བ་ *khag-khrig snañ-wa* = སྐྱིག་རྒྱ་ *smig-rgyu* a mirage; an optical illusion (*Mñon.*).

ཁྲག་བྱུག་ *khag khrug* (*thag-thug*) all in disorder; promiscuous state; like a troop of fighting men, or like the loose leaves of a book when out of order (*Zam.*).

ཁྲག་འབྲུག་སྐྱེད་ *khag-hkhrugs* agitation; flutter; orgasm of the blood (*Sch.*).

ཁྲག་བྱུག་ཁྲག་ *khag-khrog* (*thag-thog*), v. ཁྲག་བྱུག་ *khag-khrug*.

ཁྲག་གེ་ཁྲག་གེ་ *khag-ge khrug-ge* (*thag-ge thug-ge*) when two men do not agree with

each other, there is said to be *thag-ge thug-ge* among them—a falling-out, disagreement.

ཁྲག་རྒྱུན་ *khag-rgyun* མེ་ཤིང་འཕྲུག་ the running of the blood in the veins; circulation.

ཁྲག་ཆགས་རྩ་ *khag chags-rta* a blood bred horse, *i.e.*, a real horse, opposed to a metaphysical one (*Mil.*).

ཁྲག་འབྲུང་ *khag-hthun* 1. a class of terrifying deities of the Bon and Tantrik Schools. 2. སྐུ་རུ་ར་ *skyu-ru-ra* ཡུལ་ལོ་ལོ་ *Myrobalaum emblica* (*Sman.* 304).

ཁྲག་འབྲུང་འབྲུ་ *khag hthun-hbu* the worm that drinks blood.

ཁྲག་འབྲུང་སྐྱིན་བུ་ *khag-hthun srin-bu* a leech (*Mñon.*).

ཁྲག་ལྗན་ *khag-ldan* ཡུལ་ལོ་ལོ་ tiger; རྒྱུ་ལྗན་ལྗན་ *ciñ-dmar ram gcer ciñ* n. of a red tree; the red pine called ལྗན་; a species of mahogany (*Mñon.*).

ཁྲག་ལྗན་མ་ *khag-ldan ma* described as རྒྱུ་ལྗན་མ་ཚན་དང་ལྗན་པ་ a woman at her monthly period (*Mñon.*).

ཁྲག་པོར་སྐྱེ་བ་ *khag-por skye-wa* a botanical term applied to the leaves of plants (*Vai.* 5ñ.).

ཁྲག་འབབ་ *khag-hbab* = ལུ་པོ་སེ་ཏ་ *chu-bo si-ta* a name of the river Sita (*Mñon.*).

ཁྲག་རྩ་ *khag-ro* clotted blood.

ཁྲག་ལིན་ *khag-liñ* a clot of blood.

ཁྲག་ཤམ་ཅེ་བ་ *khag-čas che-wa* plethoric (*Med.*; *Jä.*).

ཁྲག་ཤར་ *khag-ṣor* hemorrhage; bloody-flux (*Med.*; *Jä.*).

ཁྲག་བཟུང་ *khag-bṣal* flooding after childbirth; profuse menstruation: བྱ་མོ་ནད་མེད་པའི་པར་རག་གེས་རྒྱ་གཟེར་, ཁྲག་བཟུང་གཅོད་ it stops the flooding and internal spasms in the blood discharge of a healthy woman: རག་ *rag* = ཁྲག་ *khag*.

ཁྲ་ *khrañ* (*thang*), v. མཁྲ་ *mkhrañ*.

ཁྲ་པ *krad-pa* (*the-pa*) stretched out: ཁྲ་པ་ཐོད་པ་ *khraḍ-por ṣdod-pa* to sit with the legs stretched out (*Jä.*).

ཁྲ་ *krab* (*thab*) བཞི་ཁྲ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་: shield; buckler; coat of mail. The coat of mail used in Tibet and Bhutan is generally made of iron rings or thin disks resembling the scales of a fish netted together. Two kinds of *krab* are known in Tibet; one is called མཐུ་མཐུ་ཁྲ་, which is made of iron rings or scales; ཐུ་ཐུ་ཁྲ་, that made of thin plates or iron foils. There are accounts of coats of mail made of silver and gold for the use of kings. The common quilted cloth armour used in Mongolia and China is called ཐིང་མཐུ་ཁྲ་. In Mongolia it is called *dasa*.

ཁྲ་ཁྲ་ *krab-krab* (*thab-thab*) a weeper; one that sheds tears on every occasion (*Sch.*).

ཁྲ་མཐུ་ *krab-mkhan* one who makes or wears armour.

ཁྲ་ཙ་ *krab-can* scaled; scaly; wearing a coat of mail.

ཁྲ་ཐུ་ཁྲ་ *krab-byañ gu* scales or iron foils used in a coat of mail (*Rtsii.*).

ཁྲ་ཐིན་ལུ་ཁྲ་ *krab-byin lus kheb* a coat of mail for covering the whole body (*Rtsii.*).

ཁྲ་ *khram* (*tham*), ཐ་མ་ *phra-ma* a false word; ཀཔ་ཅི་ a cunning man.

ཁྲ་ཁྲ་ *khram-kha* (*tham-kha*) 1. ལྷ་འདྲེ་ཐུ་བྱ་གཞི་ཐོད་པ་ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *lha-hdre bye-brag-gi khro-wahi kha-dog khra-khra* (*tha-tha*) spotted and party-coloured appearance of the wrathful demi-gods the Lhan-de (*Nag.*). 2. chart used in witchcraft or necromancy: ལྷ་འདྲེ་ཐུ་བྱ་གཞི་ཐོད་པ་ *lha hdrehi rtsis-*

kyi miñ, ཁྲ་ཁྲ་ཁྲ་ *khram-kha la labs* is explained: མི་ལ་གནོད་པ་བྱུང་བའི་ཐུ་བྱ་གཞི་གང་ལ་བབས་པ་དེ་ལ་གནོད་པ་བྱུང་པའི་རྟགས་ the sign or mark of one's ruin having been incident on the chart (of fate). 3. cross marks or lines cut into a piece of wood so as to cross one another as an ornament: ཁྲ་ཁྲ་ཁྲ་ *khram-khahi-ṣñ* a club-like implement, carved with lines, representing the attributes of a god and containing squares with mystic figures in them which serve as a means to make attempts of witchcraft to injure a person ineffectual; རྟགས་ཁྲ་ *ñag-khram* a notch (*Jä.*).

ཁྲ་ཁྲ་ *khram-khrum* fragments; baked fragments: མ་ཕག་ལ་པར་བརྒྱབ་ནས་མི་ལ་བསྐྱེད་པ་དེ་ཁྲ་ཁྲ་མ་ཕར་བྱུང་བའི་བཞོལ་ (raw) brick containing prints or engravings thereon when burnt are said to be baked fragments.

ཁྲ་ཐུ་ *khram-ldan* ཡུ་མ་ a tiger.

ཁྲ་པ་ *khram-pa* (*tham-pa*) = ཐ་མ་མ་ ཕུ་ནི་, ཀཔ་ཅི་, མཐུ་མཐུ་, འཕུར་ 1. a liar; a swindler; artful person: ལྷ་འདྲེ་ཐུ་བྱ་གཞི་ཐོད་པ་ *byed-pahi* for seducing or deceiving: ཁྲ་ཁྲ་མ་མ་ཙ་ *khram sems-can* lying; mendacious (*Cs.*). 2. lively, brisk, quick, like boys, kids, &c. (the contrary of ཐིན་པ་ *glen-pa*, slow, indolent, apathetic): *khram-pa che* in *W.* a wish of god-speed addressed to one going on a journey, such as Good success! May all go well! 3. modest; attentive to the wishes of others (*Jä*). ཁྲ་པ་གཙོད་ *gcod* lit. means to get out of mishaps caused by the evil machinations of enemies; to make the evil-charms of enemies ineffectual.

ཁྲ་ཐུ་ *khram-byed*, v. གཞི་ཙ་ *gyo-can* or ཐ་མ་ཐུ་ *phra-ma byed*; ཐུ་གཞི་མ་པ་ *lee gñis-pa* double-tongued or double-dealer (*Mñon.*).

ཁྲ་ཁྲ་ *khram-ṣñ* or ཐིན་མ་ཁྲ་ *khriṃs-kyi khram-ṣñ* a board on which the body

on it remembers the vows as well the duties of a *Bodhisattva* ; བྱི་རྩན་མ་ལེ་ནིག་ན་གདན་
ཏུ་བཞུང་ spreading a skin of black antelope
for a seat (*A. 11.*).

ཁྲི་སྐྱ་ཆེན་པོ་ *khri stan chen-po* महासन
 a large couch or bed ; ཁྲི་སྐྱ་མཐོན་པོ་ *khri-stan*
mthon-po उच्चासन a high couch or bed
 (forbidden to the devout).

ཁྱི་གདུགས་ *khri-gdugs* the sun.

* ཁྲི་ལྡན་སེང་གེ་མཛོད་ *khri-ldan seṅ-gehi mdsod*
 喜宴新集 (Schr.; Tā. 2, 44).

ཐུ་ཕྱེད་དང་གཉིས་ *khri-phyed* *dañ gñis* two
thousand and half ; ཉི་ཐུ་ *ñi-khri* twenty
thousand.

ཁྱི་མཐོང་ *khri-hphan* the height of a chair;
a high chair (Cs.); also the official rank.

ཐྱི་མེན = བོན་ཁང་ *btson-khan* a prison; jail
(*Mñon.*); also ཐྱི་མུན་ *khri-mun* a prison;
dungeon.

ཁྲི་ཕུར་ *khri-hur* ཕུ་ཞེས་གྲག་པོར་ n. of a bird
(*Ya-scl.* 7).

ཁྲི་ལེ་ *khri le-ica* fear, in C. (Jä.).

ཁྱི་ཁྱི་ 1: *khri-ciñ* or ཁྱི་ཁྱི་ *khrihu* a chair.

सिन्धु II : (*thi-s'ing*) वज्रि a creeping plant; a creeper.

ཐུ་སྟོང་ལྷ་མོ་ *Khri-sroñ lde-btsan* the celebrated King of Tibet who formally introduced Buddhist monarchism into Tibet, erected the great monastery of Sam-ye, and caused numerous Buddhist sacred books to be translated into Tibetan.

ॐ॒रि॒ऋ॒य॒ऌ॒स॒य॒ *khrihiṛkañ-pachos-pa* पादक-
 सम्पादन a bed furnished with legs or sup-
 ports; fig. to discipline the mind so that
 religion may take hold of it.

ཁྲིའི་རྒྱུ་རྩེན་ *khrihi rkañ-rten* प्रतिपादकः the
legs of a chair.

ཁྲིག་ཁྲིག་ *khrig-khrig* (*thig-thig*) 1.
proper, suitable; not less nor more : ཁྲིག་

ཐྱིག་ཐྱིག་མ་ཐེང་ *khriḡ-khriḡ ḡsgrigs-son* it has suited well ; it fits exactly. 2. quivering, as of the body with cold, or chattering of the teeth. 3. v. ཐྱིབ་ཐྱིབ་ *khrib-khrib*.

གྲོགས་ *khriḡs (thig)* གྲུག་གྲོགས་པ་ *gral khriḡs-*
pa 1. arranged in proper order or row with-
 out deviation from the right course or line :
 གྲོགས་ཆགས་སུ་བཀོད་པ་ *khriḡs chags-su bkod-pa*
 seated or arranged in proper order where
 men, women, the old and the young,
 the great and the low, all are put in their
 respective order ; 2. also in reference to a
 priest conducting a religious service, his
 demeanour when he does not look this
 side or that side but is intent on his
 duties and ceremonial observances ; he is
 then said to be གྲོགས་ཆགས་སུ་བཀོད་པ་ *khriḡs*
chags-su bkod-pa.

ཐྱིག་མ་སེ *kharigs-se* plentiful, abundant;
thorough ; ཐྱིག་མ་སེ་གང *khriḡs-se gañ* quite
well ; ཐྱིག་མ་སེ་བྱེད་པ *khriḡs-se byed-pa* to
treat ; to entertain plentifully (*Sch.*).

ཁྱིའི་ I: *khrid* (*thi*) instruction, tutelage;
 ཡོན་ཏན་ཁྱིའི་པ་ *yon-tan khrid-pa* instruction,
 teaching; ཁྱིའི་འདེབས་པ་ *khrid hdebs-pa* to
 give instruction; to instruct: ཁྱིའི་པས་ཆོག་གི་
khrid-pas chog I am willing to give
 instruction; you may have lessons with
 me (*Jä.*). ཁྱིའི་མཐོང་པོ་ *khrid zab-po* thorough
 instruction; ལྷུ་ཁྱིའི་ *shu-khrid* instruction
 to an evil purpose; seduction; ཁྱིའི་འགྲུབ་པ་
khrid bçad-pa to give instruction; to
 make admonitory speeches.

ཁྱིལ་ II: or རྒྱལ་འཇུག་ row; order; serial
order or arrangement: དེ་ལྟར་ན་བྱང་ཆུབ་ ལམ་གྱི་
ཨམ་པའི་ཁྱིལ་ལ་བཞི་ in the same manner there
are four stages in the way to saintly
perfection (*Lam-rim. 4*).

ཐིང་ III : pf. of རྒྱུག་པ་.

ཐིང་ཐུག་ *khrid-phrug* (*thi-thūg*) scholar ; pupil (*Jā.*).

ཐིབ་ཐིབ་ *khrib-khrib* (*thib-thib*) བྱང་མ་གྱི་མིང་
n. of a large number (*Ya-sel.*).

ཐིམ་ *khriṃs* (*thim*), མ་མཐུག་, ལྷ་ལྷ་, རྒྱལ་པོ་
law or right in general ; the laws of a
state ; any particular law. There are two
kinds of laws—ཐིམ་ལ་ཆོས་ཐིམ་དང་ལྷ་ཐིམ་གཉིས་
khriṃs-la chos-khriṃs da'i rgyal-khriṃs
gñis yod state law and spiritual or reli-
gious law. The proverb says: ལྷ་ཐིམ་གསེར་
གྱི་གཙུག་ལེན་, ཆོས་ཐིམ་དང་གྱི་མཐུད་ལ་ལྷ་བྱེད་ *Rgyal-*
khriṃs gser-gyi gñah çin, chos-khriṃs dar-
gyi mdud-pa lta-bu yin the state law is a
golden yoke, but the religious law is like a
silken knot : ཐིམ་གྱི་སྐབས་ལྷ་བཀའ་ཐིམ་བཅའ་ for
laws they pass decrees, statutes : ཐིམ་ལ་
གནས་པ་ *khriṃs-la gnas-pa* to be subject to
law : རྣམས་ལ་ཐིམ་དང་ལྷ་ཐིམ་ལ་གནས་པ་ལྷ་
ལྷ་ holy personages and the incarnate
race are also subject to law.

Syn. for laws of state:—ལྷ་ལྷ་ *lugs* ;
འཇིག་རྟེན་ཐིམ་ *hjig-rten khriṃs* ; ལྷ་ཆོས་ *yul-*
chos ; ཐིམ་ *khriṃs* ; ཐིམ་ལྷ་ལྷ་ *khriṃs-lugs*
(*Mñon.*).

ཐིམ་ཁང་ *khriṃs-khañ* court or place of
justice.

Syn. ཐིམ་པོ་ཁང་ལ་ *khriṃs-rñahi khañ-pa* ;
སྒྲུ་ལྷ་ཆོས་ *sgra-ltan can* ; ཐིམ་གྱི་རྩ་བ་ *khriṃs-kyi*
ra-wa ; རྩ་སྒྲོག་ས་ *dril-sgrog-sa* (*Mñon.*).

ཐིམ་གྱི་ཁང་ལ་ *khriṃs-kyi kha lo-pa*, རྩ་བ་
Blon-po a minister ; a legal officer (*Mñon.*).

ཐིམ་བསྐྱུག་པ་ *khriṃs bsgrags-pa*, v. བཀའ་
བསྐྱུག་ *bkah-btags*, a proclamation or pro-
claimed order.

ཐིམ་གཙོད་ *khriṃs-gcod* = རྩལ་ལ་གཙོད་ *ñes-pa*
gcod to inflict punishment (*Mñon.*).

ཐིམ་འཇགས་ *khriṃs-hjags* = ཐིམ་གྱི་དོན་བཞིན་
khriṃs kyi don bshin acc. to the meaning
or spirit of the law (*Nag.*).

ཐིམ་སྤྱོད་ *khriṃs-sbyor* = ཐིམ་ལ་སྤྱོད་པ་ *khriṃs*
la skyal-wa to deliver up to justice.

ཐིལ་ *khriḷ* (*thi*), v. རྒྱུག་པ་ *khriḷ*.

ཐིས་ *khriṣ* (*thi*), ཐིས་འཇགས་པ་ *khriṣ hjogs-*
pa peace, v. རྒྱུག་པ་ *hjugs-pa*.

ཐུ་ *khru* (*thū*) ཐུ་མ་ *khru-ma* རྩ་བ་ one-
fourth of a རྩ་བ་ *hdom* or fathom ; a cubit ;
རྩ་བ་ *rtse-khru* or the measure of eighteen
inches, from the elbow to the extremity
of the middle finger: ཐུ་གར་ཆོས་ *khru-gañ*
rtsam རྩ་བ་ about the measure of 15
inches from the elbow to the fist middle
finger is called རྩ་བ་ཐུ་ *biskum-khru*, or cubit
measure ; ཐུ་འཇགས་པ་ *khru hjal-wa* to measure
with a cubit measure (*Cs.*).

ཐུ་བ་ *khru-wa* (*thu-wa*), sometimes for
ཐུ་བ་ *hkhru-wa*, to wash.

ཐུ་གཙུག་ *khru-gzar* a kind of stew-pan
(*Sch.*).

ཐུ་སྒྲོག་ *khru-slog* or ཐུ་སྒྲོག་ *khru-rlog*
tilling the ground ; acc. to *Sch.* a pit
filled with corn ; ཐུ་སྒྲོག་པ་ *khru-slog-pa* dig-
ging ; breaking up the soil ; gardening.

ཐུང་ཐུང་ *khruñ-khruñ* (*thung-thung*)
ཐུང་ crane, *grus cinerea* ; also the stork :
ཐུང་ཐུང་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *khruñ-khruñ rus-pas*
chu-hgags sel the bones of the crane remove
the stoppage of urine. When milk mixed
with water is given to a crane it will drink
the milk, leaving the water in the basin.
The reason of this, according to *K. d. 110*,
is that as soon as the bill of the crane
touches the milk it turns into curds, which
are eaten up, leaving the water in the
basin.

བལང་རྒྱུ་བཟང་ *ba-lan rkañ-bzan*; སྤྱོད་བཟང་ *sprin-bzan*; ལེན་པ་ *len-pa*; བྱའི་ལྷ་བ་ *byahi zla-wa*; རྩོད་ལྷ་བ་ *ston-zla htriñ-po* (*Mñon.*).

ཁྲུལ་ *khruḥ* (*thul*), ཁྲུལ་གཏོང་བ་ *khruḥ gtoṅ-*
wa to let fall; to drop (several things at
intervals); མཆི་མ་ཁྲུལ་བཞེད་ *mchi-ma khruḥ*
ḥshed to shed tears: ཟླ་ཁྲུལ་ *zla-khruḥ* in *W.*
intercalary month (*Jä.*).

ཁྱུ་པོ་ *khruḷ-po* in C. 1. cheerful;
merry. 2. fornicator (*Jä.*).

ཁུ་མ་ *khru-l-ma* 1. in *W.* crooked crank, handle (*Jä*). 2. a whore. 3. **ཁུ་མ་** *khru-wa khru-l-ma* rice-water or water in which millet is washed.

६४ *khrus* (*thus*) नृच्यम्, स्नात, स्नापनम्, मर्ज
bath ; washing ; ablution.

ཁུས་ཀྱི་བུལ་བྱས་ཅན་ *khruṣ-kyi btul-shugs*
can = དང་སྟོང་ *drañ-sroñ* a *Rṣi* or sage who
 observes the vow of ablution : ཁུས་བྱེད་པའི་
 རྩུང་བྱེད་ *khruṣ byed-pahi ltuñ-byed* ལྗང་འ-
 རྒྱལ་མི་ཚེ་ཆུང་ཆུང་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ faults committed while bath-
 ing : ཁུས་བྱས་པོས་གཙང་ཁྱེད་ཏིང་ཀར་གསུམ་རྩོམ་ having
 bathed put on clean clothes and take
 milk, curds and butter (*Loñ. 732*).

Syn. ཀུན་ཏུ་རྒྱུ་ *kun-tu rgyu*; དཀའ་བྱུང་ཅན་ *dkah-thub-can*; དག་བཟམས་པ་ *ñag bsdams-pa*; དགེ་བར་སྦྱང་བ་ *dge-war sloñ-wa*; ཉན་མངས་ལུང་ *ñon-moñs thul*; དབང་པོ་ལུང་ *dbañ-po thul*; སྤྱོད་བཅད་པ་ *smra-ba cad-pa*; གཏིན་པར་གནས་པ་ *gtañ-bar gnas-pa*; ཆོངས་པར་སྦྱོང་བ་ *tshañ-par spyod-pa*; རིག་བྱེད་གྲོག་པ་ *rig-byed klog-pa* (*Mñon.*).

ཁྲུས་ཀྱི་རྩ་, ཏཱ་ཀུ་ཆ་ the
grass *Ku-ça* (*Mñon.*).

ཁུར་རྒྱལ་སྐྱོ་ཁྲི་རྩིན་ ཁུར་རྒྱལ་སྐྱོ་ཁྲི་རྩིན་
khrus rgyab-sahi rdsiñ a bathing tank.

EN 13 *khrus-khu* water for bathing (*Jä.*).

ཁྲུས་ཀྱི་ཁྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *khruṣ-khañ brtsegs-pa* the making of a bath or bathing place.

Syn. རྒྱུགས་པ *hbugs-pa*; བྱ་མཆོ *bya-mchu*;
 རྣམ་ལྔ་ན *nor-ldan*; བྱ་མཆོག་ཅན *khYu-mchog can*;

ཁུས་མཁན *khruṣ-mkhan* स्नातक one who bathes; he that has bathed.

ཁུས་ཆལ *khru-chal* स्नानीय washing materials, soda, soap, etc.

ཁུས་ཅུ *khruṣ-chu* bathing water; water consecrated by a deity being washed in it.

ཁུས་དར *khruṣ-dar* scraf or good linen towel for the toilet; scarf of silk used in washing the images of deities (*Rtsii.*).

Syn. ཁུས་དར *bum dar*; མོ་མོ་དར་ཁུས་བཏགས་པའི *so-sor khruṣ btags-pa* (*Mñon.*).

ཁུས་སྡེ *khruṣ-sder* basin; washing bowl.

ཁུས་པ *khruṣ-pa* (*thus-pa*) འཕྲུལ་པའི་, བཀྲུས་པའི་, ལུས་པའི་ washed; also washing.

Syn. ཁུས་བྱ *khruṣ-bya*; འཕྲུལ་པའི་ *hkhruṣ*; ཁུ་བྱ *khru-wa* (*Mñon.*).

ཁུས་བུམ *khruṣ-bum* कमण्डलु washing pot or jug.

ཁུས་མ་ཁུལ་མ *khruṣ-ma khruṣ-ma* washings of rice or any other millet; also the remnant of water in which rice, &c., is boiled.

ཁུས་རྩམ་པའི་ *khruṣ-rdsas* articles of washing or to wash with such as soap, etc.

Syn. ལྷག་ཆལ་ *ldag-chal*; ཁུས་རྩམ་པའི་ *khruṣ-rtsi*; དག་ཕྱེད་ *dag-byed* (*Mñon.*).

ཁུས་གཤོང་ *khruṣ-gshoñ* स्नान-पात्र bathing tub; basin used for a bath.

ཁུས་རམ་ *khruṣ-ras* स्नानमाटक a towel; a bathing towel.

ཁུས་གཤོང་ *khruṣ-gcer* bathing water. Acc. to *Jä.* this word (in Ladak) relates to a certain medical procedure or method of curing.

ཁུས་གཤོང་པའི་ *khruṣ-gsol-wa* resp. for ཁུས་ཕྱེད་པའི་ *khruṣ-byed-pa*, i.e., when applied to bathing places used by divine beings and great men: ལྷ་མི་ཁུས་པའི་ཁུས་ཕྱེད་པའི་ *lha-mi khañ-pa sogṣ la khruṣ byed-pa* "gods or men taking a bath in their abodes and so forth," to administer a bath to another, especially

as a religious ceremony, consisting in sprinkling with water.

ཁྲེ *khre* (*the*) millet: ཁྲེ་ནི་ལྷོ་བསྐྱེད་ལྷན་པས་མ་བཅས་ཕྱེད་, ཁུས་པ་ཆལ་གྱུར་གྱིས་ནམས་ཕྱེད་ བར་ཕྱེད་ millet, being both heavy and chilling, causes wounds to swell, but bones which have been dislocated or fractured it causes to unite. ཁྲེ་རྩམ་ *khre-rgod* wild millet; ཁྲེ་རྩམ་ལྷོ་བསྐྱེད་ཕྱེད་ཅིང་དུག་སེལ་ཕྱེད་ wild ཁྲེ stops diarrhoea and removes the poison.

ཁྲེ་ཅེ *khre-tse* Chinese vermicelli (*Jä.*).

ཁྲེགས་པ་ *khregs-pa* (*theg-pa*), v. མཁྲེགས་པ་ *mkhregs-pa*.

ཁྲེམ་གཤོང་ *khrem-gñer*, v. ཅུ་གཤོང་ *chu-gñer* (*Mñon.*).

ཁྲེལ་པོ་ *khrel-po* shameful.

ཁྲེམས་པ་ *khrems-pa* (*them-pa*) 1. irrigation; also to water gardens and cultivations; to sprinkle water. 2. n. of a book: བྱང་ཁོག་ཁྲེམས་ཀྱི་ལུང་རིན་ཅན་པོ་ལྷོ་བསྐྱེད་པ་ *byañ-khog khrems-kyi luñ rin-chen lod hphro-wa* (*Sorig. 81*).

ཁྲེལ་ *khrel* (*thel*) resp. ཐུགས་ཁྲེལ་ *thugs-khrel* 1. བྱིན་པའི་ཁྲེལ་ a kind of millet. 2. བཤམ་པ་ shame; diffidence; bashfulness; modesty. 3. piety acc. to *Jä.*, especially in *W.* 4. in *C.* disgust; aversion.

ཁྲེལ་གད་ *khrel-gad* a scornful laughter.

ཁྲེལ་ཅན་ *khrel-can* possessed of shame; ཁྲེལ་ཅན་ *khrel-can* bashful (*Cs.*); also earnest, conscientious.

ཁྲེལ་ལྷོ་མ་ *khrel-ltoṣ* pusilanimous; shame-faced.

ཁྲེལ་གཤོང་ *khrel-gdoñ* (lit. a face capable of shame) a bashful face.

ཁྲེལ་འཕྲོད་ཅན་ *khrel-hdod-can* in *W.* ready to shame others.

ཁྲེལ་ལྷན་ *khrel-ldan*, v. རྩམ་ལྷན་པ་ *ño-tsha çes-pa* བཤམ་པའི་ modest.

ཁྲེས་པ་ to be ashamed; to provoke shame:
ཁྲེས་པ་དང་ངོ་ཚ་བ་མེད་ *khrel-wa dañ ño-tsha-wa med*
he has no shame or modesty.

ཁྲེས་མེད་པ་ *khrel-med-pa*, ཁྲེས་མེད་པ་ *khrel-med-*
ma 卑鄙無恥 immodest, shameless.

ཁྲེས་ཡོད་ *khrel-yod* 卑鄙無恥 modesty; chas-
tity; decency; ཁྲེས་ཡོད་པ་ *khrel-yod-pa* to be
chaste: ཁྲེས་ཡོད་པར་བྱེད་པ་ *khrel yod-par byed-*
pa to behave chastely, with modesty.

ཁྲེས་ *khres* or (the) ཁྲེས་པོ་ *khres-po*, (the-po)
a load, burden: མི་ཁྲེས་ཆུང་ཙན་ *mi khres chuñ-*
can a man with a small load (*A.* 10). ཁྲེས་པོ་དེའི་ནང་ནས་ *khres-po dehi nañ-nas* from
within that package: གཞུང་དོན་གྱི་བསངས་ཤིང་
ཁྲེས་ཕྱེད་ *gshuñ-don-gyi bsañs ciñ khres phed*
half a bundle (or load) of fire-wood for
the use of government (*Rtsii*).

Syn. ཁུར་པ་ *khur-pa*; ཁུར་འདྲན་པ་ *khur hdren-*
pa; ཁུར་གྱིས་ཐེག་པ་ *rgyab-kyis theg-pa*; ཁུར་
ཙན་པ་ *khur stsa-pa* (*Mñon*).

ཁྲེས་ཁྲེས་ *khres-khres* (the-the) unable
to sit erect; falling down: མི་གཅིག་ཁྲེས་ཁྲེས་ན་
བ་གཅིག་ནས་སྒྲན་པ་ལ་ཅིས་ཡན་རྒྱུས་པས་ *mi-gcig khres-*
khres na-wa gzigs nas sman-pa la cis phan
dri-pas (*A.* 44) seeing a man very ill
so as to be unable to sit erect, he asked the
physician what would be of use.

ཁྲོ་ *khro* (tho) སར་ཁྲོ་ a kind of bronze, of
about same quality and worth as bell-
metal (འཕར་བ་ *hkhar-wa*), but inferior to
li. The kind of bronze called *khro-nag* or
dark bronze is also called *lehags khro* on
account of the predominance of iron in
the compound. The kind called ཁྲོ་དཀར་
khro-dkar, white bronze, has more zinc and
རངས་ཁྲོ་ *zanś-khro* has more of copper in
it than iron. The dark-bronze is largely
manufactured in China; the white-bronze

is much prized by the Tibetans. Huge
bronze caldrons used in the great monas-
teries of Tibet for boiling tea are made of
the white bronze; ཚགས་ཁྲོ་ *tshogs-khro* large
bronze caldrons used in cooking tea, &c.,
for the use of the congregation in the mon-
asteries of Tibet: ཁྲོ་ནག་གཏོན་གཟེར་སྤྱན་དང་དུག་
ནད་འཛུམས་ *khro-nag gzer-srin dañ dug-nad*
hjoms dark bronze dissipates worm-spasms
and poisonous complaints.

ཁྲོ་རྒྱན་ *khro-rgyan* ornaments made of
bronze. ཁྲོ་འུ་ཁྲུག་ཏིལ་ *khrohi khug-til* bronze
pot to boil tea.

ཁྲོ་ཆུ་ *khro-chu* 1. liquid or melted
bronze; acc. to some author melted iron
before it is cast. 2. n. for དུམ་ཆུ་ *dñul-chu*
quicksilver; (a mystic) term (*Mñ.*).

ཁྲོ་ཆུ་ཐོས་པ་ *khro-chu sdom-pa* to fill up
joints, grooves, &c., with melted bronze; to
solder.

ཁྲོ་འཛུམས་པ་ *khro hjoms-pa* to suppress anger
or wrath: གང་གིས་བསྐྱུམས་ཏེ་ཁྲོ་འཛུམས་པ་, དེ་ནི་འཛི་དང་
གཞན་དུ་བདེ་ *gañ-shig bsgrims-te khro hjoms-pa*,
de-ni hdi-dañ gshan-du bde (*Spyod*.) he
who can subdue his anger will be happy
here and hereafter.

ཁྲོ་མཆོད་ *khro-ñams* = རྩམ་བཞིན་ *rñam-brjid* or
རྩམ་འཛིགས་ *rñam-hjigs* or རྩམ་བཞིན་ *rñom-brjid*
to sit in an angry mood (*Mñon*).

ཁྲོ་གཏེར་ *khro-gñer* རྒྱུ་ཆུང་, རྒྱུ་ཆུང་ wrinkles
on the face and forehead expressive of
wrath, indignation, anger; also indignant.

ཁྲོ་གཏེར་ཙན་ *khro-gñer-can* རྒྱུ་ཆུང་ she whose
face is wrinkled with anger; also frown-
ing.

* ཁྲོ་གཏེར་ཙན་མ་ *khro-gñer can-ma* (*Schr.*
36 C.).

ཁྲོ་གཏེར་མེད་པ་ *khro-gñer med-pa* རྒྱུ་ཆུང་མེད་
free from frowning or anger.

ཁྲོ་གཏེར་གཟི་བུ་ལྷན་པ་ *khro-gñer gzi-brjid*
ldan-pa, ལུ་དག *çu-dag* n. of a medicinal root
(*Sman.* 102).

ཁྲོ་པ་ *khro-pa* in *W.* for ཁྲོ་ *khro*.

ཁྲོ་གཏུམ་པོ་ *khro-gtum-po* furious with rage.

ཁྲོ་བ་ *khro-wa*, (*tho-wa*) བརྟེ་པ་ *brtse-wa*
འཇམ་མེད་, རྟེན་གྱི་སྐྱེ་ལྔ་ལྟ་བུ་ *bst. anger, wrath*; also
adj. angry, wrathful: ཁྲོ་བ་ཁོ་ཁྲོ་བ་ *khoñ-khro-*
wa smouldering wrath: ཁྲོ་བ་བཟོད་པ་ *khro-wa*
bzod-pa subduing or abstaining from
anger: ཁྲོ་བ་བཟོད་པ་དེས་བཅོམ་པ་སྤྲུལ་ཡང་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་རྒྱུ་
khro-wa bzod-pa ñes bcom-pa slar-yañ
skye-war mi-hgyur-ro anger having been
subdued and inwardly suppressed, it
will not grow again (*K. d.* 68): ཁྲོ་བའི་
དུག་གི་སྤྲུལ་མཚན་གྱི་བཟོད་པ་ *the chief remedy for*
the poison of anger is forbearance (*K. d.*
68): ཁྲོ་བའི་སེམས་འདི་གཅིག་བཅོམ་ན་, དགྲ་དེ་མཐུ་ཅད་
ཚམས་དང་འདྲ་ *if the wrathful mind be once*
subdued it is tantamount to subduing all
the enemies one has. ཁྲོ་བར་བྱེད་པ་ or ཁྲོ་བར་
འགྱུར་བ་ *to be or to grow angry (Cs.)*; ཁྲོ་སྲ་ཀྱང་
སྤྲུལ་མི་ཁྲོ་བར་བྱ་ *though angry, to be as if not*
angry; ཁྲོ་བས་ལྟ་ལྟ་ = མིག་ཁྲོ་བས་ལྟ་ལྟ་ *angry looks*;
to look back with anger (*Mñon.*).

ཁྲོ་བ་མ་ *Khro-wa-ma* རྒྱལ་མ་ *n.* of a
goddess.

ཁྲོ་བ་ *khro-wo* (*tho-wo*) རྒྱལ་མ་, འཇམ་མེད་ *an*
angry spirit; a god or *Bodhisattva* in his
assumed wrathful mood or manifestation.

* ཁྲོ་བ་ཁྲོ་བ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *khro-wo*
kham-gsum rnam-rgyal sprul-bcad རྒྱལ་མ་
འཇམ་མེད་འཇམ་མེད་འཇམ་མེད་འཇམ་མེད་ (*Schr.*; *Tā.* 2, 276).

ཁྲོ་བ་ཅེན་པོ་ *khro-wo chen-po* རྒྱལ་མ་ *an*
appellation of Mahākāla, the Lord of
Death—the terrific god or guardian of
Buddhism.

* ཁྲོ་བ་རྩ་མཁོན་ *khro-wo rta-mgrin* རྒྱལ་མ་
འཇམ་མེད་ (*Schr.* 71 C.).

* ཁྲོ་བ་སྐྱེ་བ་ཅེ་ *khro-wo stobs-po-che* རྒྱལ་མ་ *n.*
(*Schr.* 73 B.).

* ཁྲོ་བ་བདུད་རྩི་འབྱེད་པ་ *khro-wo bdud-rtsi*
hkhyl-pa རྒྱལ་མ་འཇམ་མེད་ (*Schr.*; *Tā.* 2, 103).

* ཁྲོ་བ་འདྲོད་ཀྱུ་ *khro-wo hdod-rgyal* རྒྱལ་མ་ *n.*
(*Schr.* 72 A.).

* ཁྲོ་བ་རྩི་མ་འགྲོ་ལ་ *khro-wo rdo-rje sa-hog*
བཟུང་པ་ (*Schr.* 74 B.).

* ཁྲོ་བ་དབྱུག་པ་སྤྲུལ་པ་ *khro-wo dbyug-pa sñon-*
po རྒྱལ་མ་ (*Schr.*; *Tā.* 2, 161).

* ཁྲོ་བ་མི་གཏོ་ལ་ *khro-wo mi-gyo-pa* རྒྱལ་མ་ *n.*
(*Schr.* 58 C.).

* ཁྲོ་བ་སྐྱེ་བ་བརྟེ་ལ་ *khro-wo sme-wa btsegs-*
pa (*Schr.* 58 A.).

* ཁྲོ་བ་གཏུག་རྩི་འཇམ་མེད་ *khro-wo gtsug-tor*
hkhor-bsgyur རྒྱལ་མ་འཇམ་མེད་ (*Schr.*).

* ཁྲོ་བ་གཏུག་ཀྱིས་མི་བྱུང་པ་ *khro-wo gshan-gyis*
mi-thub-pa (*Schr.* 71 A.).

* ཁྲོ་བ་གཏུག་རྩི་འཇམ་མེད་ *khro-wo gcin-rje-gced*
འཇམ་མེད་ (*Schr.* 71 B.).

ཁྲོ་བྱེད་ *khro-byed* རྒྱལ་མ་, རྒྱལ་མ་ *frightful.*

ཁྲོ་བྱེད་མ་ *khro byed-ma* རྒྱལ་མ་ 1. a name
of the goddess Paldan Lhamo. 2. ལུ་མེད་
གཏུམ་པོ་ *bud-med gtum-mo* རྒྱལ་མ་ a fearful
woman (*Mñon.*).

ཁྲོ་མིག་ *khro-mig* = མིག་གི་རྩ་མཁོན་ *mig-gi*
rnam-hgyur or རྩ་མཁོན་ *sdañ-mig* an expres-
sion of the eye; angry eyes (*Mñon.*).

ཁྲོ་མ་ *khro-mo* a female terrific deity or
spirit.

ཁྲོ་མོན་ *khro-mon* prison (*Sch.*).

ཁྲོག་ *khrog* (*thog*) in ཁྲོག་བུ་ལྟ་བུ་ *khrog*
brgyab-pa to drink hastily; to gulp down:
ཁྲོག་རྩི་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *khrog chuñ-pa*
yis khrag-çor-gcod-paḥi-mchog. Thog-
chung is best for stopping bleeding.

ཁྲོག་ཁྲོག་ *khrog-khrog* (*thog-thog*) 1. one who speaks irrelevantly and is not steady in his acts or words. Described as མི་བརྟན་པོ་མེད་པ་ཁ་ཆད་ཆོག་རྒྱུ་ལ་མི་གནས་ཤིང་སྒྲིབ་ཆ་མི་འདུ་བ་མང་པོ་ལ་ལས་ཆ་བཞག་ས་མེད་པ་སྤྱོད་ཆ་ལྟར་བྱེད་པའི་མི། 2. acc. to *Jä.* in *W.* the sound caused by something falling heavily on the ground.

ཁྲོག་ཅུང་ *khrog-chuñ* an herb with leaves resembling a saw in shape.

ཁྲོག་པོ་ *khrog-po* botanical term, used of leaves standing round the stem scattered or alternately.

ཁྲོག་སྒྲིབ་ *khrog-sman* the raw unprepared substance of a medicine (*Sch.*): ཁྲོག་ *sman-khrog* is defined as ཁྲོག་མ་དུངས་པ་སྒྲིབ་ཆོག་ས་ལ་ *sman-ma brduñs-pa sna-tshogs-la*, the unpulverized ingredients of a medicine.

ཁྲོང་ཇེ་ *khroñ-ñe* (*thoñg-ñe*) upright, straight, erect (*Jä.*).

ཁྲོང་པོ་ *khroñ-po* close-fisted, stingy (*Jä.*).

ཁྲོད་ *khrod* (*thod*) crowd, assemblage, mass, multitude; མི་ཁྲོད་ *mi-khrod* a troop; crowd of men; རི་ཁྲོད་ *ri-khrod* a range of mountain peaks; རྩ་ཁྲོད་ *rtsa-khrod* a heap, stack, rick (of hay); རགས་ཁྲོད་ *nags-khrod* a dense forest; མུན་ཁྲོད་ *mun-khrod* thick darkness; དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod* a cemetery; ཁྲོད་འདྲེན་ in the crowd; རི་ཁྲོད་=also a hermit.

ཁྲོན་ *khron* (*thon*) claw: ཁྲོན་ཀྱིས་ཁོ་བའི་ཐུ་ *khroñ kyis rko-wahi sde* the class of gallinaceous birds (*S.g.*; *Jä.*).

ཁྲོན་པ་ *khron-pa* (*thon-pa*), ལྷ་པ་, བཀྲི་པ་, བུའུ་པ་, བུའུ་པ་ལ་ well; spring: ཁྲོན་པའི་ཆུ་ *khron-*

pahi chu well-water; also called དང་ཆུ་ *doñ-chu*; ཁྲོན་བུ་ *khron-bu*, a little well: ཁྲོན་པའི་ཆུ་ལ་ *khron-pahi sñiñ-po* ལེགས་ལྷོ་པའི་ཆུ་ *khron-pas ruñ-wa* ལེགས་ལྷོ་པའི་ཆུ་ water in a well that has been made fit (by the priesthood) for drink.

ཁྲོན་བུ་ *khron-bu* 1. a medicinal root; a vegetable purgative. 2 ཁྲོན་བུ་སྐྱུ་ལྷོ་པའི་ཆུ་ *khron-bu sbyoñ-byed* ཁྲོན་བུ་སྐྱུ་ལྷོ་པའི་ཆུ་ *grogz-kyi mchog* thron-bu acts as a gentle purgative.

ཁྲོམ་ *khrom* (*thom*) a market place; a bazar; crowd of people; multitude of persons; ཁྲོམ་ཆེན་ *khrom-chen* a great crowd; ཆོག་སྐྱུ་ལྷོ་པའི་ཁྲོམ་ *tshogs-pahi khrom-rnam* the assembled crowd; མི་ཁྲོམ་ *pho-khrom* multitude of men; རྒྱལ་ཁྲོམ་ *rgyal-khrom* a royal gathering: acc. to *Cs.* ཁྲོམ་ཆེན་པོ་ *khrom-chen-po*, chief market-place, also principal street: ཁྲོམ་སྐོར་བ་ *khrom-skor-wa* to wander about the market; to ramble through as if in a market; གསང་ཐུགས་ཁྲོམ་དུ་སྒྲིག་ *gsañ-sñags khrom-du klog* secret spells (magic formulas) are read in the market.

ཁྲོམ་སྐོར་མ་ *khrom-skor-ma* harlot; strumpet; street woman (*Cs.*).

ཁྲོམ་ཐོག་ཆོད་ *khrom-thog chod* a person well dressed, well equipped, and possessed of personal accomplishments; one above the crowd; above his fellows.

ཁྲོམ་པ་ *Khrom-pa* 1. n. of a province in Tibet; ཁྲོམ་པོ་པ་ *khrom-po-pa*, an inhabitant of *Khrom* (*Thom*). 2. a market vendor.

ཁྲོམ་དཔོན་ *khrom-dpon* officer who is charged with the supervision of a market.

ཁྲོམ་མེ་ *khrom-me* sparkling; glittering: རྩལ་པ་ཁྲོམ་མེ་ *zil p-akhrom-me* sparkling dew

drop. ཁྱོམ་དམར་ནག་འབྱེལ་བ *khrom dmar nag hkhyl-wa* a motley crowd; a throng, black and red intermingled.

ཁྱོམ་ཚགས *khrom-tshogs* (*thom-tsho*) the gathering of buyers and sellers, &c., in a market: གཤམ་ཁྱོམ་ *ga-khrom* the section of the market where meat is sold; meat market; དཔེ་ཁྱོམ་ *dpe-khrom* book market; རྟ་ཁྱོམ་ *rta-khrom* the section where ponies and horses are sold.

ཁྱོམས *khroms*, v. འགྲེམ་པ *hgrem-pa*.

ཁྱོལ་ *khrol* (*thol*), v. འཁྱོལ་བ *hkhrol-wa* and འགྲོལ་བ *hgrol-wa* 1. a sound (*Jä.*) 2. བཞིལ་བ་ loosening; unfastening; that which is unfastened. མགོ་ཁྱོལ་ཞེས་པ་ལྷག་མགོ་མགས་ལེགས་པར་བཅོས་ནས་གཙུག་མོ་མོར་འགྲོལ་བ by *mgo-khrol* is meant the separating of meat from the bones by the sheep's head having been boiled well. ནང་ཁྱོལ་ *nañ khrol* the contents of a slaughtered animal, including the stomach, entrails, lungs, liver, spleen, &c. The expression རང་གི་ནང་ཁྱོལ་ཕྱི་ལ་ཉན་པ་ *rañ-gi nañ-khrol phyi-la-ston-pa* means "one's own blunders exposed to outward show": ཁྱོལ་གྱིས་མོང་ *khrol-gyis soñ* (the ring) slid sounding (across the azure floor).

ཁྱོལ་ཁྱོལ་ *khrol-khrol* (*thol-thol*) = ཁྱོལ་པོ་ *khrol-po* bright, shining; ཁྱོལ་ཁྱོལ་བྱེད་པ་ *khrol-khrol byed-pa* = མིག་ཁྱོལ་ལེ་ཁྱོལ་ལེ་ལྟ་བུ་ *mig khrol-le khrol-le lta-wa* to stare at.

ཁྱོལ་དོན་ *khrol-don* is said to denote a large hand-bell.

ཁྱོལ་ཆ་ *khrol-cha* release (as of monks from a religious service or of school-boys from class work; acc. to *Sch.* the act of forgiving; pardon.

ཁྱོལ་པོ་ I: *khrol-po* (*thol-po*) 1. cheerful, merry; sparkling, glittering, dazzling. 2. fornicator.

ཁྱོལ་པོ་ II: 1. sparkling: རྒྱལ་ཁྱོལ་པོ་ *hod khrol-po* brightness (on water when the sun shines upon it). 2. acc. to *Jä.* in *W.* distinct; intelligible.

ཁྱོལ་མ་ *khrol-ma*, རྩ་ཚགས་ *naṣ-tshags* a seive for cleansing and sifting barley, grain, etc.

ཁྱོལ་མོ་ *khrol-mo* in *W.* brittle, fragile; opposite to མེན་པོ་ *mñon-po*, tough.

ཁྱོལ་ཚགས་ *khrol tshogs* a sieve (*Cs.*); ལྷག་ཚགས་ *lcags tshags* iron sieve.

ཁྱོལ་ལོག་ *khrol-log* = ཁྱོག་ཁྱོག་ *khrog-khrog* in *W.* cf. འཁྱོལ་བ་ *hkhrol-wa*.; also 1. kettle. 2. a sound.

ཁྱོས་པ་ *khros-pa* ཐུགས་ཁྱོས་པ་ *thugs khros-pa* བཟ, རྒྱུམ་པོ་ enraged; wrath-seeming; appearance of wrath: ཐུག་ན་རྩེ་ཤིན་ཏུ་ཁྱོས་པའི་ཚུལ་བཞུག་པ་ *phyag-na rdo-rje ṣin-tu khros-paḥi tshul ḥstan-pa* Chagna Dorje in a very wrathful form manifested himself: ཁྱོས་པའི་གར་ *khros-paḥi gar* dance in wrathful mood.

ཁྱོས་མ་ *khros-ma* (*thoi-ma*) or ཁྱོ་མ་ *khro-ma* the wrathful female deity or *Rudrānī*; such female divinities as outwardly show themselves to be of terrific and frightful aspect.

ཁྱོས་ཚིག་ *khros-tshig* angry words.

Syn. རྩ་འཕྱར་ *rñan-hphyar* or སུན་འབྱེན་ *sun-hbyin* (*Mñon.*).

མཁན་ *mkhan* an affix which, annexed to substantives and verbal roots, answers in colloq. very much the same purposes as the Hindustani appendix *wala*; ས་མཁན་ *sa-mkhan* one who has to do with the soil; ལམ་མཁན་ *lam-mkhan* one who knows the way, a guide; ཤིང་མཁན་ *ṣiñ-mkhan* a

worker in wood, carpenter, joiner, &c. Affixed to a verbal root, signifies he who performs an action, whether only just now or habitually; ཡོང་མཁན *yoñ-mkhan* comer; འགྲོ་མཁན *hgro-mkhan* the goer; one who moves; བྲི་མཁན *bri-mkhan* the writer, one who has written it; འཁྲི་མཁན *añ-mkhan* (in Sikkim) one who speaks falsehoods, a liar; ཤེས་མཁན *çes-mkhan* he who knows; བཟུང་མཁན *bstan-mkhan* the shower, explainer; འདྲུག་མཁན *hdogs-mkhan* one who is binding, fastening; also with an objective case, འདྲི་བུ་མོ་འདྲད་མཁན *ñahi bu-mo hdod-mkhan*, such as are desiring my daughter; བསད་མཁན *bsad-mkhan* the man who is killed or who kills; a murderer. In colloq. language *mkhan* seems to have entirely displaced the termination *pa*, signifying in general the agent: གདུང་མཁྱེར་མཁན་གྱི་མི *gduñ-ma khyer-mkhan gyi mi* the men carrying the beam. Contrary to its original signification, it is even used to form the relative: མད་མཁན་གྱི་ལུག *the sheep which was killed.*

མཁན་རྒྱུད *mkhan-rgyud* = ལྷ་ཅེན་དང་མཁན་པོའི་རྒྱུད *Bla-chen dan mkhan-pohi rgyud* the lineal spiritual descendants of *Bla-chen* and *Mkhan-po*, those through whom the vows formulated by them are handed down (*Yig.*).

མཁན་པ I: *mkhan-pa* ferns of two species. The one growing in Tibet is called མཁན་དཀར *mkhan-dkar*, or the white fern; the other species belonging to the Cis-Himalaya is called མཁན་ནག *mkhan-nag*, black fern: *mkhan-pa* is deemed useful in healing fresh cut wounds; it is also applied to swellings.

མཁན་པ II: incense; frankincense: མཁན་པ་བ་ལུ་རྒྱུ་མཁས་གཙོས་པའི་རྫི་ལྗན་གྱི་ཕྱོགས་རྣམས་ the various kinds of incense in which the scent

of such as *khan-pa*, *Bālu*, etc., predominates (*Rtsii.*).

མཁན་པོ *mkhan-po*, བསྐྱེད་པ་, ལཱ་ཡུ་ཡུ་ a professor employed to teach; the head of a monastery. In Tibet the head of a particular college attached to a monastery, high priests who give vows to the junior or inferior lamas, and professors of sacred literature, are called *mkhan-po*; also learned men, who as such are endowed with the མཁན་རྒྱུད *mkhan-rgyud* or spiritual gifts or descended heritage from their spiritual ancestors, are called *mkhan-po*. Again, learned men such as are sent to China as representatives of the Grand Hierarch are also styled *mkhan-po*. Besides these, those who serve the Grand Lama as his domestic chaplains, teachers or advisers, such as ལྷ་བཅར་མཁན་པོ་ *Skubcar Mkhan-po* Khan-po, who sits in company of the Grand Lama; གཤེན་མཁན་པོ་ *gzim-dpon mkhan-po* the chamberlain *khan-po*; མཚན་དཔོན་མཁན་པོ་ *mchod-dpon mkhan-po* the domestic chaplain; གསོལ་དཔོན་མཁན་པོ་ *gsol-dpon-mkhan-po* the steward in charge of the Grand Lama's tea and food; མཁན་པོ་ཕྱི་ལྷ་མཁན་པོ་ *mkhan-sde phyi-ka* outside *khan-po*—those that enjoy this distinction but partially. Other designations of this kind are མཁན་པོ་ལ་རྒྱུ་པ་བཞི་ལྟེ་ *Mkhan-po la rnam-pa bshi ste*:—(1) མཁན་པོ་ཙོས་ཀྱིས་རྒྱུ་པ་མེད་ཅེས་གསུངས་པའི་མཁན་པོ་ *mkhan-po chos-kyis sdud-la zañ-zñ-gis ma-yin pahañ-yod* the professor who conveys to his pupil instruction, not wealth; (2) མཁན་པོ་ཙོས་རྒྱུ་པ་ཙོས་ཀྱིས་མེད་ཅེས་གསུངས་པའི་མཁན་པོ་ *zañ-zñ-gis sdud-la chos-kyis ma-yin pahañ yod* the professor who gives riches but not religious instructions; (3) མཁན་པོ་ཙོས་ཀྱིས་རྒྱུ་པ་མེད་ཅེས་གསུངས་པའི་མཁན་པོ་ *mkhan-po chos-kyis sdud-ciñ zañ-zñ-gis sdud-pa yañ yod* the professor who gives both wealth and religious instruction to his pupil; (4) མཁན་པོ་ཙོས་ཀྱིས་རྒྱུ་པ་མེད་ཅེས་གསུངས་པའི་མཁན་པོ་

former existence, the wife of a king called (Ratna Dāsa) དཀོན་མཚན་འབངས་. She is adored in Tibet as the goddess of mystical learning.

མཁའ་འགྱུར་གྱི་རྒྱལ་པོ་ *mkhah-hgrohi rgyal-po* =
གསེར་གྱི་བྱ་གཙུག་ལྷན་ *gser-gyi bya-gtsug phud-*
can the golden bird (eagle) with a crest:
བྱ་འདྲིའི་སྐུ་མདོག་གི་རྒྱ་རྩ་ལྷན་དང་མེད་གསོག་པ་རྣམ་པར་བརྒྱ་བ་
ཡོད་ཟེར་ the crest of this bird is in colour
resplendent as *lapis lazuli*, and its wings
are said to be chequered all over.

अमर २३०२ि'दवद ध्रुव १: *mkhah-hgrohi dwañ-*
phyug खगेश्वर, खग, व्योमचारिन् the lord of
the sky.

མཁའ་འགྲོའི་དབང་ཕྱག II := विष्णु ; ཁུབ་འཇུག *khya-*
hjug Vishṇu (*Mñon.*).

མཁའ་མགོན་ *mkhah-mñam* like the heavens;
infinite: མཁའ་མགོན་པ་ *mkhah mñam-pa* a
name of Buddha (*Mñon.*).

མཁའ་རྩེན *mkhah-rten* རྩེན་པོ་ the firmament;
sky supporting ; a sort of ornament.

मखल्लिन् *mkhalh-lidin* गरुड, पक्षीय met. the eagle, the bird that soars on high.

མཁའ་ལྷིང་དཀར་པོ་ *mkhah-ldiñ dkar-po* རང་པ་
 ལྷིང་མེད་ འབྲུག་ཁྱེད་, རྩིས་ a general name for the
 swan species (*Mnon.*).

མཁའ་འཁྱིལ་རྒྱལ་མཚན་ *mkhah-ldiñ rgyal-mtshan*,
 ལྷ་ཡུལ་ *khyab-hjug* गरुडध्वज, *Viṣṇu (Mñon)*.

མཁའ་ཁྱིའ་དབང་པོ་ *mkhah-ldiñ dwañ-po* = བྱུ་
khayuñ the king of birds (*Yig. k.* 29).

མཁའ་ལྷིང་གཤོག་པ་ *mkhah-ldiñ gṣog-pa*, v. མར་གད་ *mar-gad* मरकत, n. of a green gem (*Mñon.*).

མཁའ་སྤྱོད་ *mkhah-spyod* རྒྱུ་མཁའ་འཛིན་, རྒྱུ་མཁའ་
 རྒྱུ་མཁའ་འཛིན་ 1. that which has attained
 to the sky, a *gandharva* (celestial musi-
 cian). 2. celestial enjoyment; residing in
 heaven: མཁའ་སྤྱོད་་དུ་ལུས་མ་གྲུབ་པར་བསྐྱོད་པ་མཁའ་
 སྤྱོད་ཀྱི་དངོས་གྲུབ་ *mkhah-spyod du lus ma-spañs par*
bgrod-pa mkhah-spyod kyi dños-grub the

blessing of entering into a heavenly existence without losing one's present form: མཁའ་ཐོབ་དུ་གཤེགས་པ་ gone to the state of beatitude, *i.e.*, to heaven.

མཁའ་ལྷོད་པ་ *mkhah spyod-pa* खसपेणः n. of
Avalokites'vara Bodhisattva.

མཁའ་ལྷོད་དབང་མོ་ *mkhah-spyod dwañ-mo* an epithet of the goddess Dorje Phag-mo and of the abbess of the Yamdok Samding monastery : རྗེ་བཙུན་མཁའ་ལྷོད་དབང་མོའི་ཞབས་པད་ཟིན་པ་ཆེའི་རྩེ་དུ before the precious lotus feet of the venerable one who has attained the heavens (*Yig. k. 20*).

མཁའ་དབྱུག *mkhah-dbyug* ལཱ་རྩ་ lit. sky-sticks; a bedstead.

* म०२.३१० *m̐khaḥ-mig* खाच. (Schr.; *Kālc. T.* 48).

མཁའ་ཡི་མྱེ་མ *mkhah-yi sñe-ma* = རྒྱལ་མཚན *rgyal-*
mtshan ལྷན་ the sacred ensign (*Mñon.*).

མཁའ་རྩལ་པ་ *mkhah rol-pa* divine musician;
that plays or moves merrily in the sky.

མཁའ་ལ་རྒྱུ 1. *m̐khah-la rgyu* नभश्चर that
moves in the sky. 2. རྩ *bya* a bird
(*Mñon.*): མཁའ་ལ་རྒྱུ་བ *m̐kha-la rgyu-wa* to
wander or move in the sky: མཁའ་ལ་རྒྱུ་བའི་ཡི་
དྭགས the *Preta* that moves in the sky:
མཁའ་ལ་ཁྲིའི་བ *m̐khah-la ldiñ-wa* to soar in the
air. 3. ether, as the fifth element 4.
symbolical numbers; cypher, naught.

མཁའ་གསང་ *mkhah-gsañ* = མོ་མཚན་ *mo-mtshan*
 स्त्रीलिङ्गः the female sex (*Mñon.*).

མཁའ་ལོ་ས་ཅན་ *mkhahi gos-can* མཁའ་ལོ་ས་ཅན་ cover
or dress of the sky ; the night ; མཁའ་ལོ་ས་ཅན་ *mkhahi rgyal-mtshan* མཁའ་ལོ་ས་ཅན་ the sky-
ensign ; མཁའ་ལོ་ས་ཅན་ *mkhahi pags-pa* = the
space ; 'the void sphere ; the skin or cover
of the sky, *i.e.*, darkness, gloom ; མཁའ་ལོ་ས་ཅན་ *mkhahi* gem of heaven ; the sun, moon,
star.

མཁའི་ཟིལ་བ *mkhahi zil-ba* = fog (*Mon.*).

མཁར་ *mkhar* कोट, कुटी a castle, a nobleman's seat or mansion; manor house; freq. a citadel; fort: **མཁར་དཔོན་** *mkhar-dpon* governor of a castle; commander of a fortress.

མཁར་ཁ། *Mkhar-kha* n. of a place situated, to the north of Gyan-tse in Tsang; the birthplace of *Grub-chen Gtsoñ smyon He-ru-ka*, one of the celebrated Buddhist *Tantrik* saints of Tsang.

མཁར་རྒྱུ་ཁལ་ *mkhar rgyahi-khal* contains 768 *Dbus sho* = 640 *ngyur-sho*.

མཁར་རྩ་ *mkhar-rña* पणव, पणविक a drum; (according to some) a minstrel.

མཁར་ཆེན་བླ་པ་ལྟར་ *Mkhar-chen brag-dkar* རོན་གནས་མོ་བདུན་གྱི་ནང་གཅིག་གི་མིང་ n. of one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon. 38*).

མཁར་ཆེན་རྫོང་ *Mkhar-chen rdsoñ* n. of a fort near Tengri Nor.

མཁར་ཆེན་བཟའ་ *Mkhar-chen bzah* རེས་པ་ནི་སྒྲོབ་དཔོན་པདྨ་འབྲུང་གནས་གྱི་ཆོ་མོ་ཞིག་གི་མཚན་ one of the wives of Padma Sambhava (*Loñ. 2 8*).

མཁར་ཉག་གི་ཁལ་ *mkhar-ñag-gi khal* on the Tibetan steel-yard **མཁར་ཉག་གང་** *mkhar-ñag gañ* of gold weight = 38 *sho* of *Dbus* plus 8 *skar* of gold.

མཁར་ཉལ་ *mkhar-ñal* that sleeps on space; a general name for gods and birds.

མཁར་རྩ་ *Mkhar-rtse* n. of a place on the confines of Tibet and Nepal (*S. kar. 77*).

མཁར་ལྷག་ *Mkhar-ltag* an abbreviation of **མཁར་རྩ་དང་ལྷག་རྩ་རྫོང་** *Mkar-rtse dañ Ltag-rtse rdsoñ*, the forts of *Mkhar-rtse* and *Ltag-rtse*.

མཁར་ཐོག་ *Mkhar-thog* n. of Tibet.

མཁར་རྩ་ *mkhar-rdo* (མཁར་) कंसमाची n. of a medicine; a metallic substance in large grains; a sort of pyrites.

མཁར་ཤེར་ *mkhar-sher*, कंस, कंस्य a plate or dish made of bell-metal.

མཁར་བ། *mkhar-wa* I: कंस, कंसक bell-metal.

མཁར་བ། II: (also **མཁར་བ་ལྷ་ཁལ་** *hkhar-wa*) in *B.* and *C.* staff, stick: **མཁར་གསེལ་** *mkhar-gsil* a staff of the Buddhist mendicant priests, the upper part of which is hung with jingling rings (*Jä.*): **ཕྱག་མཁར་** *phyag-mkhar* resp. for **མཁར་བ་** *mkhar-wa*.

མཁར་བའི་དགྲ་ *mkhar-bahi dgra*, कंसारि enemy of Kañça an epithet of *Viṣṇu* (*Mñon.*).

མཁར་རྩ་ *Mkhar-rtse* n. of a རྫོང་ *Rdsoñ*, or fort in *Phan-yul* in Tibet.

མཁར་མམ་ལྷ་ཁལ་རྫོང་ *Mkhar-zam Lha-khañ rdsoñ* n. of a fort and town in Tibet.

མཁར་བཟོ་བ་ *mkhar-bzo-wa* कंसकार, कंसकर्मा a maker of articles of bell-metal.

མཁར་རུ་ཐོག་གང་ *mkhar-ruhi spor gañ* one *spor* of *Mkhar-ru* measure is equal to one silver *srañ*.

མཁར་སྒྲུང་ *mkhar-sruñ* कोटपाल the guard or garrison of a fortress (*Cs.*).

མཁར་གསེལ་ *mkhar-gsil* metal cymbal.

མཁལ་མདྲོག་ *mkhal-mdog* kidney-coloured; dark red (*Cs.*).

མཁལ་ནད་ *khal-nad* = **མཁལ་མའི་ནད་** *mkhal-mahi nad* disease of the kidneys.

མཁལ་མ། *mkhal-ma* I: the kidneys: *mkhal-ma gañ yin tsha-grañ nus pa mthun dañ mkhal-nad lgañ-wa rked-pahi nad-la phan* the kidney (of cattle, etc. taken as food) equalizes the temperature, and is beneficial in kidney disease and also for ailments of the bladder and groin.

མཁལ་མ། II: said to be kind of fruit of two species used in kidney disease.

अपक्व'प'ङ्ग'सु *mkhas-pa lta-bu* पटुकल्प, पटुदेव्य
like a dexterous man ; appearing skilful.

མཁམ་བཅུན་ *mkhas-btsun* learned and righteous; མཁམ་བཅུན་བཟང་ *mkhas-btsun bzang* learned; conscientious and good.

མཁམ་ཤོད་ *mkhas-shod* पटुतरः, पटीयान् most skilful or dexterous.

མཁུན་པ་ *mkhun-pa* (Sch.), v. ཁུན་པ་ *khun-pa*.

མཁུར་བ་ *mkhur-wa* the cheeks: མཁུར་བར་གཤམ་ཆུང་ལྔ་ཡོད་ཐོང་སྤྱོད་ལྔ་ཡོད་ a little fleshiness in the cheeks forebodes wealth (Mi.): མཁུར་ཚོས་ *mkhur-tshos*, v. ཁུར་ཚོས་ *khur-tshos*, cheeks: རབ་དམར་མཁུར་ཚོས་ཉི་གཞོན་འཆར་ཁའི་འོད་ her very ruddy cheeks glow like the rising sun.

མཁོ་བ་ *mkho-wa* necessary; desirable; also vb. to want: ང་ལ་མཁོ་བ་མེད་ I don't want it. མཁོ་བའི་ཡོ་བྱད་ *mkho-wahi yo-byad* indispensable things; necessary articles; ཉེ་བར་མཁོ་བ་ *ñe-war mkho-wa* or ཉེར་མཁོ་ *ñer-mkho* requisites, wants, desiderata; most necessary things: རྒྱ་མཁོ་བཞིན་ according as was wanted before; as heretofore.

མཁོ་བྱེད་ *mkho-byed*, colloq. *kho-che*, necessary things; what may be needed: *khyö-la kho-che yö-pe rik di dir nyo ma chok* the kind which you wanted cannot be bought here.

མཁོས་པ་བ་ *mkhos-phab* acc. to *ñag*. signifies a fancy for a thing; a liking for; also to wish, want something.

མཁྱིད་གང་ *mkhyid-gan* the measure with the fist made with thumb extended, about six inches: འདེབས་བཀུམ་མཁྱིད་གང་ (its) length when folded is one *mkhyid* (Yig. k.).

མཁྱུད་པ་ *mkhyud-pa*, v. འཁྱུད་པ་ 1: *hkhyud-pa* to keep, to hold, to retain; དཔེ་མཁྱུད་པ་ *dpe mkhyud-pa*, དཔེ་མཁྱུད་ཅན་ *dpe mkhyud-can* unwillingness to lend books (Cs.); དཔེ་མཁྱུད་

བྱིད་པ་ *dpe-mkhyud byed-pa* to be unwilling to lend books.

མཁྱུད་ལྗེ་ *mkhyud-spyad* 1. a sort of bag or vessel for carrying medicine. 2. sorcery, witchcraft (Sch.): བ་དམ་པའི་མཁྱུད་ལྗེ་ལྟ་བུ་ a little instruction or various subjects like the alms-bag of the saint Phadam-pa (which contained different medicines).

མཁྱུད་ལྗེ་པ་ *mkhyud spyad-pa* = སྒྲན་པ་ *sgan-pa* a medicine man; a physician (Mñon.).

མཁྱེན་ *mkhyen*, v. མཁྱེན་པ་ *mkhyen-pa*. རྗེ་བཅུན་གྱིས་བྱུགས་མཁྱེན་གྱི་གཟིགས་པ་ལགས་སམ་ *rje btsun-gyis thugs mkhyen-gyi gzigs-pa lags-sam* Has your reverence seen by your prophetic sight? སྐུ་མཁྱེན་ *sku-mkhyen* form of abject entreaty: I appeal to your honour's wisdom; གསུང་མཁྱེན་ to your honour's sacred words; བྱུགས་མཁྱེན་ to your honour's heart; མཁྱེན་མཁྱེན་ you know full well; you will understand: ལྷ་མ་ཁྱིད་མཁྱེན་མཁྱེན་ O Lama, thou knowest all! མཆོད་པར་མཁྱེན་མཁྱེན་ of your wisdom permit to be done!

མཁྱེན་མཁན་ *mkhyen-mkhan* very learned: ཚས་གང་ལ་ཡང་རྒྱ་མཚོ་ལྟ་བུ་མཁྱེན་མཁན་ profound like the ocean in every (department of) religion.

མཁྱེན་རྒྱ་ཅན་ *mkhyen-rgya-can* possessed of much understanding; very learned: ཡེ་མཁྱེན་ *ye-mkhyen* = མཛོན་མཁྱེན་ *mñon mkhyen* possessed of prophetic knowledge; fore-knowledge; བྱུགས་མཁྱེན་ *thugs-mkhyen* knowledge of a higher kind; prophetic sight.

མཁྱེན་པ་ *mkhyen-pa* resp. for ཤེས་པ་ *ces-pa*, རིག་པ་ *rig-pa*, ཁོ་བ་ *go-wa* 1. to know; also knowledge; བསམ་ཅན་མཁྱེན་པ་ *thams-cad mkhyen-pa* सर्वज्ञ all-knowing. 2 རྣམ་ཤེས་ *rnam-ces* = རྣམ་མཁྱེན་ *rnam-mkhyen* विज्ञ, such terms though applicable to Buddha are now applied to the Grand Lamas of Tibet out of courtesy or for the purpose of flattering

them: མཁྱེན་པ་ཐོགས་པ་མི་མངའ་བ་ whose knowledge has no bound (*Lam-rim.*); མཁྱེན་པའི་ལོ་ཤེས་ superior wisdom; མཁྱེན་པའི་ཡོན་ཏན་ attainments; accomplishments of a high order; མཁྱེན་པར་བྱུང་ནི་ perceived, found out, discovered; བསམ་པ་དག་པར་མཁྱེན་པས་ perceived the sentiments to be pure.

མཁྱེན་དཔྱད་ཡངས་པ་ *mkhyen-dpyod yañs-pa* wide and critical knowledge; wide discriminating wisdom.

མཁྱེན་སྒྲུབ་ཡངས་པ་ *mkhyen-spyan yañs-pa* (with) broad views and wisdom; wide prophetic vision or sight.

མཁྱེན་བརྩེ་ *mkhyen-brtse* omniscient mercy.

མཁྱེན་གཟིགས་ *mkhyen-gzigs* supernatural perception; attributes of a high incarnate lama or a *Bodhisattva*.

མཁྱེན་རབ་ *mkhyen-rab* the wise; also ཤེས་རབ་ *ces-rab* བརྒྱ་ wisdom.

མཁྱེན་ཤིང་ངམ་ *mkhyen-ñam* = མཁྱེན་ནམ་ *mkhyen-nam* did you understand it?

མཁྱེན་གཟུགས་ *mkhyen gsum*:—གཞི་ཤེས་ *gshi-ces*, རྒྱལ་ཡུལ་, or བཤུགས་ གླིང་ the knowledge of the subject; basic knowledge: ལམ་ཤེས་ *lam-ces* knowledge of the way (to Nirvāṇa); knowing the way. རྣམ་མཁྱེན་ *rnam-mkhyen* = རྣམ་པར་ཤེས་ *rnam-par ces* བློ་བཟང་ རྣམ་པར་ཤེས་ cognition of all things.

མཁྱེན་པ་ *mkhrañ-pa* (*thang-pa*) acc. to *Jä.* is the fourth stage of the development of the foetus.

མཁྱེན་པ་ *mkhrañ-po* = རྩལ་པ་ *hrañ-pa* or སྤྲུལ་པ་ *sra-war hgyur-wa* a robust, hard and sound constitution: ལུས་ཀྱི་ཤིང་ཆེ་བ་ལ་མཁྱེན་པ་ in the great strength of his body there is sound health (*Ñag*). The soundness of one's constitution is ascertained by examining the urine deposited in a bottle; when it is natural the physician declares མཁྱེན་པ་ལྟར་ *mkhrañ-hdug*, or colloquially རྩལ་གྱི་ཤིང་ཆེ་བ་

hrañ-gin hdug, it (the constitution) is sound, &c.

མཁྱེན་པ་ *mkhrañ-wa* (*thañ-wa*), or མཁྱེན་པ་ *mkhrañs* also རྩལ་ *khrañ* hard; solid; compact; སྤྲུལ་པ་ལྟར་ཤིང་ཆེ་བ་ *sra-mkhrañ-can hgyur med* firm; hearty; sound; of a robust constitution (*Jä.*).

མཁྱིག་མ་ *mkhrig-ma* (*thig-ma*) the wrist of the hand (*Jä.*); the part of the hand which (in women) is adorned with bangles. It is also called རྩལ་པ་ལྟར་ཤིང་ཆེ་བ་ *nor-bu chñ-wa*, the part where jewels are bound.

མཁྱིགས་པ་ *mkhrigs-pa* (*thig-pa*) sometimes for མཁྱིག་མ་ *mkhrig-ma*.

མཁྱིས་ནད་ *mkhris-nad* bilious disease.

མཁྱིས་པ་ *mkhris-pa* (*thi-pa*) བྱིས་ 1. the vesicle of the gall; the gall-bladder, as part of the intestines. 2. generally the bile itself; the bilious fluid: མཁྱིས་པ་སྤྲུལ་པ་ལྟར་ཤིང་ཆེ་བ་ *mkhris-pa sna-tshogs bsdus-pa rma dñan dug mkhris mig-la phan* a mixture of the biles of different animals is useful for sores; and the bile of poisonous animals is useful for eye-disease: མཁྱིས་པའི་གསལ་བྱུང་བཞི་ the four animal biles that are used in medicine:—(1) རྩལ་མཁྱིས་ *dom-mkhris* bear's bile; (2) རི་བོའི་མཁྱིས་པ་ *ri-boñ mkhris-pa* hare's bile; (3) རྩལ་པའི་མཁྱིས་པ་ *hphyi-wahi mkhris-pa* marmot's bile; (4) རྩལ་མཁྱིས་ *ñam-mkhris* fish bile (*Sman. 175*).

མཁྱིས་པ་ཅན་ *mkhris-pa-can* splenetic; a short-tempered person.

མཁྱིས་མ་ *mkhris-ma* acc. to *Jä.* = རྩལ་མ་ *hkhriś*.

མཁྱིས་ཆད་ *mkhris-tshad* bilious fever; རྩལ་མ་ *grañ-mkhris* a feverish chill.

མཁྱིས་རིམས་ *mkhris-rims* applied to a fever in which the liver is congested.

མཐོག་མཐོང་ *mkhris-gas che*, མི་ལ་མཐོག་མཐོང་ནད་
 མང་བའི་རྩ་ one in whose constitution the
 bilious diseases predominate.

མཐོག་མཐོང་ *mkhregs-pa (theg-pa)* ཁུ་རྩ་
 ཁུ་རྩ་ hard; that cannot be broken; cannot
 be divided; also fearless; and acc. to *Jä*.
 མགོ་མཐོག་མཐོང་ *ngo mkhregs-can* obstinate,
 stiffnecked, stubborn.

Syn. སྤྱ་བ་ *sra-wa*; མི་ཤིག་མཐོང་ *mi-çigs*; མི་འཇིག་
mi-hjig; མི་བྱུང་ *mi-phyed* (*Mñon.*).

འཁྲུ་བ་ *hkhañ-wa*, སེམས་མི་དགའ་བ་ལྟ་བུ་ *semṣ*
mi-dgañ-wa lta-bu 1. to hurt at heart or
 offend, also to irritate. 2. vindictiveness:
 ཁྱོད་ལ་འཁྲུ་བ་ཅིག་གཅིག་གྱུར་འདུག་པས་ *khyod la hkhañ-*
tshig cig-kyan hdug-pas (*Hbrom.* 51) you
 use all manner of vindictive words. 3.
 bickering, quarrelling; འཁྲུ་བ་མང་ many quar-
 rels: དཔོན་སློབ་དེ་འཁྲུ་བ་ལྟར་ *dpon slob re hkhañ-*
hbyuñ there arose mutual differences bet-
 ween masters and scholars. རེ་འཁྲུ་བ་བྱུང་པ་
re hkhañ byed-pa to make mischief (*Mil.*).

འཁྲུ་བ་ *hkhañ-pa*, especially in *W.*
 1. to sit; to sit firm: རྩ་མོང་ལ་འཁྲུ་བ་
 to sit on the back of a camel. 2. to
 remain sitting; to stick fast; to be stopped;
 kept back (*Jä*); རྩ་ལ་འཁྲུ་བ་དེ་འབྱུང་བ་ to get
 entangled with the foot so as to fall:
 མོ་འཁྲུ་བ་འདུག་ the door sticks.

འཁྲུ་བ་ *hkham-pa* = བརྒྱལ་བ་ *brgyal-wa* to
 sink or fall down senseless; to faint away;
 to swoon. 2. to take into one's mouth
 (*Sch.*).

འཁྲུ་བ་ *hkhar* = ཞེན་པ་ *shen-pa* or རྩལ་པ་
chags-pa desire; passion; attachment
 (*Nag.*).

འཁྲུ་བ་སྒོང་ *hkhar-sgoñ* white pebbles
 called དཀར་གོང་ *dhar goñ* in medical works:
 གཡས་གཡོན་གཉིས་སུ་འཁྲུ་བ་སྒོང་དང་སྒྲན་མ་
gyas-gyon

gnis-su hkhar-sgoñ dañ sran-ma on both his
 right and left there were white pebbles and
 peas.

འཁྲུ་བ་ I: 1. *hkhar-wa* a walking
 stick, staff, clutcheon: ལྷ་ཤིང་གི་འཁྲུ་བ་ཐོག་མཐོང་པ་
 ཞིག་དང་འབྲུད་ he met (a man) who carried a
 stick of *chu-çiñ* (water-tree) (*A.* 131). 2.
 ཀྲ་མེ་, ཀྲ་མེ་ལྷ་ bell-metal: འཁྲུ་བ་འཇིག་ལྷ་ལ་ལྷེས་མིག་
 བྱུང་བ་ the rust (sulphate) of bronze, or of
 gong-metal, removes eye disease. འཁྲུ་བ་ is
 a compound of bell-metal with copper, &c.;
 འཁྲུ་བ་འཇིག་ *hkhar-waḥi chu* molten, liquid
 bronze; འཁྲུ་བ་འཇིག་མེ་ལྷ་ *hkhar-waḥi me-loñ* a
 metallic mirror.

འཁྲུ་བ་ II. vb. to adhere to; to stick to.
 འཁྲུ་བ་ *hkhar-rña* or ལྷ་རྩ་ *rgya-rña* 1. gong
 used in Tibet and China to call people
 to their work or lamas to religious service.
 2. a drum of bell-metal, large bell-metal
 disk, producing when struck loud sound
 like that of a bell.

འཁྲུ་བ་གཞོང་ *hkhar-gshoñ* dish of bell-metal.

འཁྲུ་བ་རྩ་མ་ *hkhar-zañs* a metallic kettle.

འཁྲུ་བ་གསེལ་ *hkhar-gsil* the staff carried by
 mendicant priests having a *chaitya* fixed on
 its top end, from which hang down sixteen
 rings: ཐམས་ཅད་གྱུར་འཁྲུ་བ་གསེལ་མཛུས་པར་བརྒྱུས་པ་ (*A.*
 22) they all grasped beautiful mendi-
 cant's staves.

འཁྲུ་བ་གསེལ་གྱི་མཛུས་ *hkhar-gsil-gyi-mdo* (*K. d.*
 ལ. 425) a tractate on the merit accruing
 from the use of the mendicant's staff.

འཁྲུ་བ་ *hkhal* when spinning the thread
 stretched across is called *hkhal*, and that
 lengthwise is called *sgrim*; sometimes
 this word is spelt as འཁྲུ་བ་ *hkhel* (*Dag-yig.*).

འཁྲུ་བ་ *hkhal-wa* 1. to spin: བལ་འཁྲུ་བ་
lal hkhal-wa to spin wool. 2. in *W.* to
 send; to forward things.

འཕྱུ་འབྲིག *hkhū-hkhrig* or **འཕྱུ་འབྲིག་པ་** *hkhān-wa* denotes certain passions that disturb the tranquility of the mind, such as malignity and covetousness; acc. to *Cs.* to emulate, contemn, hate; also to long for; acc. to *Sch.* pride (*Jä.*).

✚ **འཕྱུ་བ** *hkhū-wa* **འབྲིག་པ་** *hgran-pa* = **མཇུག་པོ་** *to vie with, contend*; also wrathfully rebelling: **ཞེ་མུང་དུ་འཕྱུ་བ་གད་** *she sdañ-du-haṅ hcad*, **དོན་ལ་རྒྱན་དུ་གཞན་པའི་སྐྱེས་པ་འཆང་བ་** *don-la rgyun-du gnod-paḥi sems hchañ-pa* the real signification is always to harbour thoughts of doing mischief. Acc. to *Jä.* to offend, insult, injure; also injury.

འཕྱུ་བའི་བསམ་པ་ *hkhū-waḥi ḥsam-pa* = **ལོག་ལྟ་** *log-lta* **འཕྱུ་བའི་བསམ་པ་** *a false creed; heresy (Mñon.)*.

འཕྱུན་པ་ *hkhun-pa* 1. groan; a deep sigh, from suffering or disease. 2. on account of fullness of the stomach, beasts such as cows and buffaloes make this hollow sound at the time of chewing the cud: **འཕྱུན་པ་འཕྱུ་བའི་མུ་ཁུ་པ་** *hkhun-sgra khañ-pa kheñs* he filled the house with groanings: **མུང་བའི་དགྲ་ལ་གཡག་ཏུ་འཕྱུན་པ་** *sdañ waḥi dgra-la gyag ltar hkhun* he groans (or grunts) like a yak against a fierce enemy (*Jä.*).

འཕྱུ་མ་པ་ *hkhūm-pa*, pf. **ཕྱུ་མ་** *khums* (cf. **ཕྱུ་མ་** *skum-pa*), **ཐོས་པ་** *thos-pa* to comprehend; to shrink; **ཡན་ལག་འཕྱུ་མ་པ་** *yan-lag hkhūms-pa* to be contracted of the limbs; **རྒྱ་ལག་འཕྱུ་མ་པ་** *rkañ-lag hkhūms-pa* contracted hands and feet: **ཡུར་ར་རང་བཞིན་འཕྱུ་མ་བྱེད་ཡིན་** *yur-ra rañ-bshin hkhūm byed yin* the ditch will get narrower of itself (*Jä.*).

འཕྱུ་མས་པ་ *hkhūms-pa* 1. shrunk, shriveled, contracted; fig. reduced;

restricted; deprived of power: **བློ་འཕྱུ་མས་པ་** *blo hkhūms-pa* a contracted mind; an easily frightened heart; one who is much afraid of (*Nag.*): acc. to *Sch.* to practise; to impress on the mind.

འཕྱུར་དུ་ཐོག་པ་ *hkhur-du thogs-te* taking up in order to carry; taking on one's back; **ལག་པར་ཕྱུར་བྱས་** *lag-par khur-byes* in *W.* to hold in one's hand (*Jä.*); **སྐྱེས་པ་ལ་འཕྱུར་བ་** *semṣ-la hkhur-wa* to bear in mind; **འཕྱུར་ཐག་** *hkhur-thag* girth or rope; strap for carrying.

འཕྱུར་བ་ *hkhur-wa* sbst. pastry; vb. to carry, as in **ཕྱུར་འཕྱུར་བ་པ་** *khur hkhur-wa-po*, one who carries a burden; **འཕྱུར་བྱེད་** *hkhur-byed*, **འཕྱུར་བཞིན་པ་** *hkhur bshiñ-pa* carrying: **མི་ཐོག་པར་འཕྱུར་བ་** *mi-theg-par hkhur-wa* to carry very heavy loads; to carry what one is not able to carry. *Khur-çog*, bring it! *Khur-song*, take it away!

འཕྱུར་ཚོས་ *hkhur-tshos*, v. **ཕྱུར་ཚོས་** *khur-tshos*.

འཕྱུར་ར་ *hkhur-ra* = **ཕྱུ་མ་འཕྱུར་** *snūm-hkhur* bread or pastry baked with or in oil (*Nag.*).

འཕྱུ་ལ་བ་ *hkhul-wa* acc. to *Nag.* to subdue; to subject one by argument and language to service; acc. to *Cs.* to be uneasy about; **ཁྲལ་འཕྱུ་ལ་བ་** *khral hkhul-wa* acc. to *Jä.* perh. to force a tax, a rate, on a person.

འཕྱུ་མས་པ་ *hkhūms-pa*, pf. of **འཕྱུ་མས་** *hgegs*, to hinder, stop, shut off, debar: **ཇི་ལྟར་བཀག་རུང་མ་འཕྱུ་མས་པས་** *ji-ltar bkag ruñ-ma hkhūms-pa* although they prohibited, in whatever way, he was not stopped: **འཕྱུ་མས་པ་པོ་** *ñeṣ-skyon hkhūms-pa-po* one who has stopped evils and dangers: **འཕྱུ་མས་བྱེད་** *hkhūms-byed* one who stops.

འཁེལ་པ *hkheñs-pa*, pf. *kheñs*, to be replete; to be full: ཐག་གིས་ཁེལ་ཡོད་པ་ was filled with blood; ལྷོ་གྲོས་མ་ཁེལ་ནི *blo-gros ma kheñs-te* his mind not being satiated (*Jä.*).

འཁེབ་པ *hkheb-pa*, pf. *khebs*, to cover; to spread over; ཡོངས་སུ་ཁེབས་ནི *yonś-su khebs-te* being covered all over; ཁ་ཐམས་ཅད་ཁེབས་ནི *kha thams-cad khebs-te* being covered over the whole face; to overshadow (*Jä.*).

འཁེལ་བ *hkhel-wa*, འགེལ་བ *hgél-wa*, pf. *khel*, གདེང་འཁེལ་བ *gdeñ hkhel-wa*, to put on; to pack on; to load: བདུ་ཐོག་ཁེལ་བ *bcu thog khel-wa* when the ten storeys shall have been put on (erected).

འཁོ་བ *hkho-wa* (cog. to མཁོ་བ *mkho-wa*) to wish; to want; to think useful, serviceable, necessary; to have occasion for: འཁོ་ལྟ་ཅང་ it will be of use; he will be able to make use of it: འཁོ་འཇམ་མེ་མཁོ་ will it be useful or not, or in *W. hkho-ce med*, I do not want it; I do not like it. འཁོ་བཤེད་ fit for use; useful (*Jä.*).

འཁོགས་པ I: *khogś-pa* very infirm from old age; decrepit; decayed. Gen. signifies ཀན་ *rgan* or རྒྱས་འཁོགས་ *rgyas-hkhogs* worn out by age: རྩོ་ཁོག་ *ño-khog*, རྩ་ཁོག་ *sk,a-khog* complexion blue or pale from old age.

འཁོགས་པ II: འཁོགས་, འཁོགས་, འཁོགས་, འཁོགས་, འཁོགས་ migration; wandering; fig. worldly existence.

འཁོགས་པ III: རྩོ་འཁོགས་པ *glo hgog-pa* to cough (*Mñon.*).

འཁོན་བ *hkhoñ-wa* (cf. རྩོན་བ *sgoñ-wa*) to draw in one's limbs; to sit in a cowering

position; to squat; to hide one's self; དཔལ་འཁོན་བ *dpah hkhoñ-wa* to be discouraged, disheartened (*Jä.*).

འཁོད་ *khod*, fut. of བཞོད་ *bkod* = ཁོད་ *khod*
1. surface; superficies; མའི་འཁོད་རྩྭ་མ་པ་ *sahi khod sñom-pa* to remove inequalities of the surface; to level; to plane; འཁོད་རྩྭ་མ་པ་ *khod sñoms-pa* levelled; made even; plain; frequently བར་གྱི་ཁོད་རྩྭ་མ་པ་ *bar-gyi khod-sñoms* gaps were filled up, i.e., distinctions of rank, wealth, &c., were done away with. 2. a mill stone; ཡ་འཁོད་ *ya-hkhod* the upper stone; མ་འཁོད་ *ma-hkhod* the nether stone (*Jä.*).

འཁོད་པ *khod-pa* = རྩོད་པ་ *śdod-pa* to sit down; to sit; also to live, to dwell; to be set down; to be put: *rgyal srid-la khod-pa* raised to the throne; གནས་སུ་འཁོད་པ་ settled at a place; གྲལ་སུ་འཁོད་པ་ seated in rank or order; རྩོད་སུ་འཁོད་པ་ *steñ-tu khod-pa* placed above; རྩོད་སུ་འཁོད་པ་ placed under.

འཁོན I: *Hkhon* n. of an ancient family in Tibet: མ་ལྷ་འཁོན་གྱི་རིགས་ *Sa-škya khhongyi rigs*, *Sa-škya* (hierarchs) belonged to the race of *Hkhon* (*Nag.*).

འཁོན II: རེ་འཁོན་ *she-hkhon* malice; dispute; war; spite (*Nag.*); འཁོན་ནས་ *khon-naś* from the state of dispute or war; འཁོན་མེད་པར་ *khon-ned-par* honestly, without evil intentions; also without quarrel or dispute; འཁོན་སྐྱགས་པ་ *khon sugś-pa* to be spiteful or quarrelsome.

འཁོན་པ་ *khon-pa*, also འཁོན་ཡོད་པ་ *khon-yod-pa* to bear a grudge or ill-will against a person; to be dissatisfied with a thing; also to be malicious, spiteful.

འཁོན་པ་ *khon-po* discord; dissension (*Jä.*).

འཁོར་གཏན *hkhor-gtan* = རྒྱུ་ལྷོ་ཐེམ་པ་ *sgo hi them-pa* རྒྱུ་ལྷོ་ཐེམ་པ་: steps at the threshold or at the entrance of a house.

འཁོར་དུ་བཟུམ *hkhor-du bsdus* to enlist; to recruit; to take as one's followers. བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་སེམས་ཅན་འཁོར་དུ་བཟུམ་ནས་དོན་བྱེད་ A *Bodhi-sattva* taking animated beings as his followers works for their good; or a *Bodhi-sattva* having brought animated beings into his followers, does work for the cause of men: འཁོར་འདུས་པ་འདུག *hkhor-hdus-pa hdug* all the attendants had collected together.

འཁོར་པ་ *hkhor-pa* or འཁོར་པོ་ *hkhor-po* male attendant.

* འཁོར་ཕག་མོ་ *hkhor phag-mo* (Schr., 53 A.)

འཁོར་བ་ *hkhor-wa* I: to turn round; to circumambulate, to walk all round; also to elapse, to be completed. 2. to be formed, perfected: རྒྱལ་པར་འཁོར་བ་མེད་ the frost has formed; རྩལ་པ་འཁོར་ dew has arisen.

འཁོར་བ་ II: the world; rotatory existence; the round of transmigration within the six classes of beings: འཁོར་བ་ལ་སྐྱོད་གསུམ་ *hkhor-wa la skyo-ṣas skyes* to repent at having come into transmigratory existence.

Syn. མ་རིག་ *ma-rig*; མཛོན་ཆགས་ *mñon-chags*; སྤྱིལ་པ་ *srid-pa*; འཛིག་རྟེན་ *hjig-rten*; ཡང་སྤྱིལ་ *yañ-srid*; གཞི་འཛིན་པ་ *gshi hdsin-pa*; གཙུག་ལག་དང་པོ་ *gtsug-lag dan-po*; ཐུན་མོང་ཆོས་ *thun-moñ chos*; རྒྱལ་བཟུམ་འབྱུང་གནས་ *sdug-bṣñal hbyuñ-nas*; འཁོར་བ་ *hkhor-wa* (*Mñon.*).

འཁོར་བ་འཁོར་མོར་ *hkhor-wa hkhor-mor* to transmigrate in the world (*Pag. 291*).

འཁོར་པ་འཛིག་ *hkhor-wa hjig* རྒྱུ་ལྷོ་ཐེམ་པ་ the breaker or destroyer of transmigratory existence; the name of a former Tathāgata.

* འཁོར་བ་དང་ལྷན་ཐོན་པོ་ *hkhor-wa dan-ldan chen-po* महाभामी (*Schr.; Kālac T. 145*).

འཁོར་བ་དོན་ལྷུག་ *hkhor-wa doñ-sprug* = སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་མངས་ཀྱིས་འཁོར་ལྷོང་དུ་འགྲོ་བ་ལ་ཟེར་ the passing of all animals to be followers of the thousand past Buddhas.

འཁོར་བ་ལས་སྒྲོལ་མཁན་ *hkhor-wa las sgrol-mkhan* one who has been liberated from transmigratory existence; also one who liberates another from that state.

འཁོར་བའི་བྱིས་ *hkhor-wahi khyim* = བཟུན་མའི་ཆ་བླ་ *btsun-moñi pho-brañ* the residence of a queen (*Mñon.*).

འཁོར་བའི་དགྲ་ *hkhor-wahi dgra* བྱ་མཁན་ the enemy of the world, *Māra*.

འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོ་ *hkhor-wahi rgya-mtsho* the ocean of worldly existence: རྣམ་རྟོག་མ་རིག་ཐོན་པོ་, འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོར་རྩུང་བར་བྱེད་ the *Vikalpanā* (the wrong impression); thrown into the ocean of worldly business (*Grub. 5 76*).

འཁོར་བའི་འཛིང་བ་ *hkhor-wahi hchiñ-wa* the entanglements or ties of the world: འཁོར་བའི་འཛིང་བ་དྲག་པོ་, སེམས་ཅན་དུམ་པ་བ་ཀྱན་གྱི་རྒྱ་ the strong fastenings to this world are the cause of the suffering in hell of all animated nature (*K. 114*).

འཁོར་བའི་ཐུག་བཟུམ་ *hkhor-wahi sdug-bṣñal* the miseries of the worldly existence.

འཁོར་བའི་བླ་མ་ *hkhor-wahi bla-ma* = འདྲོད་ལྷ་དགལ་རབ་དབང་ལྷུག་ *hdod-lha dgah-rab dbañ-phyug* Cupid, the god of Love (*Mñon.*).

འཁོར་བའི་བཙོན་ར་ *hkhor-wahi btson-ra* the prison-house of worldly existence.

འཁོར་བའི་ལམ་ *hkhor-wahi lam* བྱ་མཁན་ལམ་ the path of transmigratory existence.

འཁོར་བར་འཁོར་ *hkhor-war hkhor* to come in and go out of this world very often.

འཁོར་བར་འཁོར་བ་པོ་ *hkhor-war hkhor-wa-po* one who transmigrates.

འཁོར་བར་འབྱུང་མ་ *hkhor-war hkhyaṃs* འགྲོ་མཚན་གྱི་ wandering purposelessly in this world.

འཁོར་མ་ཆགས *hkhor-ma tshags* without interruption.

འཁོར་མང་ཅན *hkhor mañ-can* = རྒྱུ་ལ་དམ་པ *ciñ ka-dam-pa* ཀདམ་ the tree *Cadamba* (*Mñon.*).

འཁོར་མེ *hkhor-med*, ཆད་མེད *chad-med* uninterrupted: བཀའ་རྒྱུ་འཁོར་མེད *bkañ drin hkhor-med* uninterrupted mercy (*Yig. 42*).

འཁོར་ལལ *hkhor-shag* the date of return; the term or period for which leave is granted to monks or soldiers at the expiration of which they are bound to return to duty.

འཁོར་རྒྱལ *hkhor-zug*, v. འཁོར་ཡུག *hkhor-yug*.

འཁོར་ཡུག *hkhor-yug*, རྒྱུ་ལ་འཁོར་ the horizon; the wall surrounding a city or fort; rampart: འཁོར་ཡུག་ཏུ *hkhor-yug-tu* or འཁོར་མོ་ཡུག་ཏུ *hkhor-mo yug-tu* within the limits of the horizon; everywhere; at all times.

* འཁོར་ཡུག *hkhor-yug* རྩམ་ (*Schr.; Kālac. T. 12*).

འཁོར་གཡམ *hkhor-gyah* latch.

འཁོར་གཡོག *hkhor-gyog* ཤར་ཁུ་ལ་, ཤར་ཁུ་ attendants and servants, companions and domestics: མདུན་འཁོར་ *mdun-hkhor* waiting servant; *valet de chambre*; རན་འཁོར་ *nañ-hkhor* household servants; domestics: གཙོ་འཁོར་ *gtso-hkhor* master and servant: དཔོན་འཁོར་ *dpon-hkhor* the chief and his servant; གླུ་འཁོར་ *ston-hkhor* the teacher and his pupils; དུང་འཁོར་ *druñ-hkhor* a secretary or clerk; ཕྱི་འཁོར་ *phyi-hkhor* servants outside the domestics.

* འཁོར་རལ་གཅིག་མ *hkhor ral-gcig-ma* (*Schr. 53 B.*).

འཁོར་ལེགས་པ *hkhor-legs-pa* good attendants.

འཁོར་ལོ I: *hkhor-lo* and other weapons of war included in the following list of

weapons or མཚན་ཆ *mtshon cha*:—གཡུལ་དུ་འཛིན་པ *gyul-du hdsin-pa*; ཐོ་བ *tho-wa*; རུང་ཕྱེད *rduñ-byed*; འཛིན་ཕྱེད *hdsom-byed*; དབྱུག་པ *dbyug-pa*; ལུགས་བཅེངས་ *lcags-bciñs*; དབྱིག་པ *dbyig-pa*; རལ་མདུང་ *hphañ-mduñ*; གང་ལང་ *gañ-lañ*; གཤོར་མདུང་ *gsor-mduñ*; ཅ་ཀྱ *tsa-kra* འཁོར་ལོ *hkhor-lo* (*Mñon.*).

འཁོར་ལོ II: 1. རྩམ་, རྩམ་ཀྱི་, རྩམ་ཀྱི་ལོ་, རྩམ་ཀྱི་ལོ་ an orb, circle, disk; a wheel: འཁོར་ལོ་ཅེན་པོར་ འཛུགས་པའི་ལོ་ལྟེན་གྱི་ཕུག་ཀྱི་ མཛའ་ལྷན་འཕྲིན་ལྷན་གྱི་ རྩམ་ཀྱི་ལོ་ the symbol of entering into the great circle. 2. the round of life; orb or state of existence; རྩམ་པའི་འཁོར་ལོ་ *srid-pahi hkhor-lo* མཐའ་ལྷན་ the chart or cycle of existence: ལྷ་དང་མི་ནམས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ བཞི་ *lha dañ mi rnam-s-kyi hkhor-lo bshi* the four states of existence of gods and men:—(1) མཐུན་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *mtshun-pahi yul-du gnas-pa* རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ residence in a place where there is agreement or which is agreeable; (2) རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *skyes-bu dam-pa la brten-pa* རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ to take refuge with or shelter under good men; (3) རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *ñed-kyi yañ-dag-pahi smon-lam* རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ perfect determination of one's self; (4) རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *ñon yañ-bsoḍ-nam* རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ moral merit acquired in a former existence: འཁོར་ལོ་ཅན་ (1) *hkhor-lo can* རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ one who is possessed of a disk; (2) རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *sbrul* a snake (*Mñon.*); (3) v. རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *byañur-wa* རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ (*Mñon.*).

འཁོར་ལོ་བཟུང་ *hkhor-lo bsgyur*, འཁོར་ལོ་མཐུང་ *hkhor-loḥ-sgyur* རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ an Universal Emperor.

Syn. མ་ལུས་ཀྱི་ལོ་ *ma-lus rgyal-po*; རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *rgyal-kun hduḍ*; རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *lhag-pahi dwañ-phyug*; མ་ལུས་ཀྱི་ལོ་ *sa-kun dwañ*; རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *yañ-dag rgyal-po*; མི་ལོ་ *mi-yi lha*; རྩམ་པའི་ཕུལ་དུ་གནས་པ་ *gnam-bśkos* (*Mñon.*).

འཁོར་ལོ་སྤྱི་བཙུན་མོ་ *hkhor-lo sgyur rgyal-gyi btsun-mo* the wife of the Universal Emperor.

Syn. མི་ཡི་ལྷ་མོ་ *mi-yi lha-mo*; ཐུད་མེད་རིན་ཆེན་ *bud-med rin-chen*; གནམ་བསྐོས་མ་ *gnam bskoṣ-ma*; ལྷག་པའི་དབང་ཕྱག་མ་ *Lhag-paḥi dwañ-phyug ma*; འཇིག་རྟན་བཙུན་མོ་ *hjig-rten btsun-mo.* (*Mñon.*)

འཁོར་ལོ་འཛུམས་ *hkhor-lo hjoms*, v. ད་དུ་འཛུམས་ *da-dru hjoms* རྩན་བཟང་ལོ་, vegetable medicine for ringworm.

འཁོར་ལོ་དང་ལྷན་པའི་རི་ *Hkhor-lo dan ldan paḥi-ri* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ n. of a fabulous mountain situated beyond the great ocean where the horizon touches the earth. At its centre it has an impenetrable golden hill called *Vajra nābhi parvata*. It is filled with fruit trees in consequence of which there are innumerable species of monkey living there (*K. d. 282*).

འཁོར་ལོ་དང་འཁོར་ལོ་ཆེན་པོ་ལྷའི་མེ་རྩྭ་གྲུ་ *hkhor-lo dan hkhor-lo chen-po lhaḥi me-tog* (*K. d. 368*) n. of a celestial flower; idem ཅ་གྲ་དང་ཅ་གྲ་ཆེན་པོ་ *tsa-kra dan tsa-kra chen-po.* (*K. d. 156.*)

འཁོར་ལོ་དྲི་མེད་ *hkhor-lo dri-med* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ n. of flower.

འཁོར་ལོ་གཤོང་ *hkhor-lo gdon* = ཡག་པ་ *phag-pa*, རྩམ་, རྩམ་པ་ a pig; one with a circular muzzle.

འཁོར་ལོ་འདབ་བརྒྱ་ *hkhor-lo hdab-brgya* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ n. of a flower.

འཁོར་ལོ་འདྲ་ *hkhor-lo hdra* = རྩམ་པ་གྲུ་ *don-ga.* Syn. ལྷག་པའི་མེད་ *rgyal-poḥi ṣiñ*; མོར་མོ་བཞི་པ་ *sor-ma gshi-pa*; ལོ་མ་བཟང་ *lo-ma bzāñ* (*Mñon.*)

འཁོར་ལོ་འདྲ་བ་ *hkhor-lo hdra-wa* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་, རྩམ་པ་ཡོད་པའི་: like a circle; resembling a wheel.

འཁོར་ལོ་ཐོ་མ་པ་ *hkhor-lo ṣdoma-pa* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ n. of Buddhist Tantrik deity.

འཁོར་ལོ་དབང་ཕྱག་ *hkhor-lo dwañ-sgyur* ཐོན་གྱི་རྩྭ་པ་ཞེས་ n. of a Bon teacher (*G. Bon. 1*).

འཁོར་ལོ་འབྱེད་པ་ *hkhor-lo hbyed-pa* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ one who can penetrate into the designs or machinations of others.

འཁོར་ལོ་རྩི་བས་རྩོད་ *hkhor-lo rtsibs-stoñ* the fabulous wishing wheel which is possessed of one thousand radiating spokes: ལྷག་པའི་མེད་ལྷ་གསལ་གྱི་འཁོར་ལོ་རྩི་བས་རྩོད་ཡོད་པ་ in the presence of the king was the golden wheel with one thousand radiating ribs; རྩི་བས་རེ་རེ་ལ་མཁས་རྩི་བས་རེ་བཞག་ནས་འབྱེད་པ་ on each spoke, where it touched the fellow, there was placed a dainty dish; གང་འདོད་པ་དེ་མཁས་རྩི་བས་རེ་བཞག་ནས་འབྱེད་ from the wheel was brought before him whatever he wished; མི་འདོད་པ་དེ་ལྷ་ལྷ་བསྐོས་ནས་འཇོག་པ་ that which he did not like turned away from him (*A. 2*).

འཁོར་ལོ་གཡོ་ *hkhor-lo gyo* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ n. of a flower.

འཁོར་ལོ་རྩི་རྩམ་ *hkhor-loḥi rkañ* round foot; elephant; རྩམ་པ་གྲུ་ *glañ-po* (*Mñon.*)

འཁོར་ལོ་མགོན་པོ་ *hkhor-loḥi mgon-po* the lord or chief of all: མཁས་བཙུན་བཟང་པོའི་དཔལ་མངའ་འཁོར་ལོ་མགོན་པོ་ བཞག་ཤིན་མཁུངས་མེད་དགེ་བའི་བཞུགས་གཏེན་ཆེན་པོའི་ འབས་རྩུང་དུ་ before the feet of *Kalyāṇamitra* who is the paramount lord possessing the grace of the noble, wise, and good, whose kindness is unequalled.

འཁོར་ལོ་མགྲིན་ *hkhor-loḥi mgrin* as met. = རྩམ་པ་གྲུ་ *rñā-moñ* the camel. (*Mñon.*)

འཁོར་ལོ་མཐའ་ *hkhor-loḥi mthah* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་, རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ the circumference of a circle.

འཁོར་ལོ་རྩམ་པ་ཅན་ *hkhor-loḥi rnam-pa can*, described as རྩམ་པ་ཡོད་པའི་མེད་ལྷ་གསལ་གྱི་འཁོར་ལོ་ཅན་, a scent called "tiger's-claws."

འཁོར་ལོ་ཡན་ལག་ *hkhor-loḥi yan-lag* = རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ རྩི་མེད་ *ñāñ-pa spyiḥi miñ* རྩམ་པ་ཡོད་པའི་, རྩམ་པ་ཡོད་པའི་ a general term for the goose species (*Mñon.*).

འཁོར་ལོའི་ལུས་ 1: *hkhor-lohi lus* = ལུ་ལེལ་ཅེ་ *pu-
cel tse* amber.

Syn. ལྷ་མོ་ *bya-zas*; ལྷ་ལོ་འཁོར་པ་ *ña-yi hkhor-
pa*; ལུས་རྒྱ་མིག་ *lus-ñan mig* (*Mñon.*).

འཁོར་ལོའི་ལུས་ ii: = གདུགས་ *gdugs an* umbrella.

Syn. ཅར་སྟོབ་ *char-skyob*; ཅར་སྟོབ་ *tsha-wa
sgrib*; ཅར་སྟོབ་ *tshad-skyob* (*Mñon.*).

འཁོར་ལོས་འགྲུབ་ *hkhor-loṣ hgro-wa*, ཡིང་རྩ་ཕྱི་དང་
ཕྱི་བྱག་ *ñin-rta spyi-dañ bye-brag* wheeled;
carriage or vehicle (*Mñon.*).

འཁོར་ལོས་སྐྱུར་ *hkhor-loṣ sgyur*, v. རེག་བཟང་
reg-bzang (*Mñon.*).

འཁོར་ལོས་འཛོལ་ *hkhor-loṣ htsho*, v. རྩ་མཁན་ *rdsa-
mkhan*, a potter; one who lives by turning
the (potter's) wheel (*Mñon.*).

འཁོར་ས་ *hkhor-sa* རྒྱུ་ལོ་འཁོར་པ་འཁོར་ས་ the path
for circumambulation round a sacred build-
ing or other object; the positions of
attendant demi-gods of a principal deity
round his mansion.

འཁོར་གསུམ་ *khor-hgsum* man, horse and
cow: རིགས་ལས་གཞིལ་ཏེ་འཁོར་གསུམ་རྩུང་དུ་བུལ་, alight-
ing from his horse, he presented the three
objects, viz., a servant, a horse, and a cow
to him (*A. 7*).

འཁོར་གསུམ་རྩུམ་པར་དག་པ་ *hkhor-gsum rnam-par
dag-pa* the alms-giver, alms-giving, and
the receiver of alms, when those three are
of pure motives.

འཁོལ་བ་ *hkhöl-wa*, pf. བཞོལ་ *bkhöl*, imp. ཁོལ་
khol 1. to make a person a slave; to bind
as a servant; to cause to serve one. བྱར་ཁོལ་
bran-khol or ཁོལ་པ་ *khol-po* a slave; བྱལ་པ་
spyod-kyi སྤུང་བྱས་པ་ the miseries of servi-
tude; གཤམ་དག་གིས་ གྲམ་མེད་པར་ བྱལ་བ་
to be enslaved by others, without ability
to help oneself. 2. acc. to Cs. to save; to
spare; to enjoy with moderation. 3. acc.

to Sch. to become insensible; to be asleep;
to get benumbed in reference to the limbs.
In *Med.* 4. to boil (with pf. ཁོལ་ *khol*):
འཁོལ་འཇུག་པ་ to make one boil; place for
boiling (*Jä.*).

འཁོལ་བྱུང་པ་ *hkhölthub-pa* explained in *rañ-
gis bsgo-wahi ñag la ñan-ciñ las gañ bskul-wa
thams-cad sgrub-par byed, sems kyañ hgyur-
wa-med na bran gyog-tu hkhöl-thub-pa yin,
de-ltar ma-byuñ-na bran gyog-tu gyur-kyañ
hkhöl mi thub-pa red* (*Ñag.*) extracting
voluntary service, i.e., if a servant
obediently gives effect to the wishes of
his master, otherwise, although the servant
may be in his service, he has not rendered
service.

འཁོལ་མ་ *hkhör-ma* a female attendant
(Cs.).

འཁོལ་མོ་ *hkhöl-mo* दासी maid-servant.

འཁོས་ *hkhos* or འཁོས་ཀྱི་ *hkhos-ka* worth,
value, importance; also necessity: འཁོས་ཅན་
hkhos-can important; mighty; of great
influence; འཁོས་མེད་ *hkhos-med* uninfluential;
འཁོས་སྐྱུ་མཐའ་པ་ *hkhos-su phab-pa* to draw as a
blister or poultice; དངོས་པོ་དག་ལ་ཅན་ཅེག་ཡོད་ཀྱང་
རྩོད་ཀྱི་འཁོས་ཀྱི་ལམ་ *ñhos-po dgah tshañ cig yod kyañ
snod-kyi hkhos-kañam* (*A. 142*) although
there have existed some articles pretty
complete, there was necessity for a vessel
to receive (deserve) them; འཁོས་ཀྱི་ཚུར་བ་
hkhos-ka chuñ-wa of less necessity;
འཁོས་ཚུར་བ་ *hkhos chuñ-wa* = ལས་བྱ་བར་ཚུར་བ་ *las-
bya-war chuñ-ba* less active or less
energetic (*Mñon.*).

འཁོས་བཟུན་ *hkhos bstun* = རོས་བབས་ *hos babs*,
རྫོན་དང་བཟུན་ *don dañ bstun* suited to one's
intention or object; fitness; suitability.

འཁོས་དཔག་ *hkhos-dpag* according to the
measure of one's ability.

འཁོས་སུ་ཕེབས་པ་ *hkhos-su phebs-pa* = ཁོས་སུ་
བཅག་པ་ *logs-su bshag-pa* to put in opposition.

འབྲུག་སྐད་ *hkhyags-pa* མཁིཏ, ཁིཏ, ཁིཏིར
vb. intrans. 1. to freeze either into ice or
hard; to coagulate, crystallise: རྩ་འབྲུག་སྐད་ཀྱི་ཡིན་
the water will be freezing; བུ་ལྷ་ཁ་འབྲུག་བྱུང་
the soda has congealed on the salt-lake.
In Sikkim *khyek* or *khek* = ice. 2. to feel
cold, become numbed: འབྲུག་སྐད་འབྲུང་ *hkhyags-*
hbyun they felt cold (*Mñon.*).

འབྲུག་སྐད་མཁིཏ *hkyags-rum* or འབྲུག་སྐད་མཁིཏ *hkhyags-*
ram an ice-slip; also ice in blocks.

འབྲུག་ཁྱི *hkhyam-kyi* a stray dog.

འབྲུག་སྐད་ I: *hkhyams-pa* fig. to rove,
wander: རྩོད་པ་ལ་ཡོངས་སུ་བསྐྱུ་སྐད་ཡིས་, རྩོད་ཀྱི་འཁོར་
མ་བཞིན་དུ་འབྲུག་སྐད་ being completely deluded by
desire, they rove the world as a wheel
(*K. d. 380*): འཁོར་བར་འབྲུག་སྐད་པ་དང་ *hkhor-war*
hkhyams-pa dan or བར་རྩོད་འབྲུག་སྐད་པ་ *bar-dor*
hkhyams-pa to rove (in the world or in the
interval between death and regeneration)
for no purpose.

འབྲུག་སྐད་ II: = རྩོད་མེད་དུ་འབྲོ་བ་ *don-med-*
du hgro-wa सन्निवृत्त-प्रलाप, भ्रमयन्त, घूर्ण, विगाह,
विगह; pf. འབྲུག་སྐད་པར་གྱུར་ *hkhyams-par gyur* 1.
to ramble about; to wander purposelessly;
to wander in a strange country. At
certain seasons many monks wander about
Tibet, Mongolia and China, *vide* Huc.
विधमण, विधूर्ण; རྩོད་པར་འབྲུག་སྐད་པ་ *rnam-par*
hkhyams-pa, to wander about continually;
to move about unceasingly: འབྲུག་སྐད་འབྲུག་པ་ *hkhyam-du*
hjüg-pa to cause to ramble or
rove about; to become strayed, lost;
wandering; vagrant; erroneous; erring;
རྩ་འབྲུག་པ་ *chu hkhyam-pa* inundation; flood.

འབྲུག་སྐད་པ་ *hkhyams-po* 1. erroneous; a
vagabond. 2. n. of a disease.

འབྲུར་པ་ *hkhyar-wa* to err, to go
astray, to deviate from the right path: མི་
འབྲུར་ *mi-hkhyar* erring or blundering man;
ཁྱི་འབྲུར་ *khyi hkhyar* a stray dog; ཡི་གེ་འབྲུར་པ་པོ་
yi-ge hkhyar-wa-po one who makes
mistakes in writing (a letter, &c.); མྱ་ངན་ལ་
འབྲུར་མ་བཟུག་ do not err in conversation.
འབྲུར་དྲགས་ཡོད་ one should be afraid of
making mistakes, of going astray; དཔེ་འབྲུར་པོ་
dpe hkhyar-po a defective simile (*Jä.*).

འབྲུལ་པ་ *hkhyal-wa* = འཆལ་པ་ *hchal-wa*
irrelevant: རག་འབྲུལ་པ་ speaking unconnec-
tedly.

འབྲུལ་ཆེག་ *hkhyal-tshig* irrelevant speech;
speaking nonsense: གཞན་ལ་འབྲུལ་པར་མི་བྱེད་པའི་,
འབྲུལ་ཆེག་གྱུ་ན་ཁྱིམ་དང་འགལ་ if one speak mis-
leading words which cause the youthful
not to go straight, it infringes the law (or
justice).

འབྲི་བ་ *hkhyi-wa*, acc. to Sch. འབྲིལ་བ་
hkhyil-wa.

འབྲིག་པ་ *hkhyig-pa*, བཟུང་ to bind; to
take prisoner. བཟུང་ལུ་མེད་, also in C., to
strangle; suffocate; བཟུང་པ་འབྲིག་པ་པོ་ *thag-pas*
hkhyig-pa-po one who binds with a rope.

Syn. འཛིང་པ་ *hchiñ-wa*; ལྷོམ་ *ldom*; འདྲགས་
hdogs; གདགས་ *gdags*; བཅིང་པ་ *bcin-wa*; བཀྲིག་པ་
bkyig-pa.

འབྲིག་སྐད་ *hkhyigs-pa*, pf. བཀྲིག་སྐད་ *bkyigs*,
bound.

✚ **འབྲིད་པ་** *hkyid-pa* = འབྲིན་པ་ *hbyin-pa*
to draw out; strain; also to roll, revolve:
མིག་འབྲིད་པ་ *mig-hkhyid-pa* to turn or roll one's
eyes: འཁོར་བར་འབྲིད་པའི་རྒྱུ་ལོ་མཚོ་བོ་ནི་རྩེ་ལྷན་ལྷན་བའི་དངོས་
པོ་འདི་དག་ལ་ *hkhor-war hkhyid-pahi rgyuñi gtso-*
bo ni ji-ltar snañ-wahi dños-po hdi dag la
the chief of the causes of revolving in the

world lies in how one appears outwardly (*Lam. ti*, 36).

འབྲིམ་པ *hkhyim-pa* = རྒྱ་འཁོར་བ *chu hkkhor-wa* to whirl (as of water) (*Mñon.*).

འབྲིམས་པ *hkhyims-pa* འཁོར་བའི་མཛེས་པ་, described as *ñi-ma dan zla-wa sogz la hod sgor-sgor-du hkhyims-pa*, to be encircled with a halo, like the sun and moon; རོང་འབྲིམས་ *hog-hkhyims* འཁོར་བའི་མཛེས་པ་ nimbus; halo: རྒྱ་འཁོར་འབྲིམས་ *hjah-hod hkhyims* a rainbow encircling (him): ར་བུན་ *na-bün* or ལྷག་པ་འབྲིམས་ *smug-pa khyims* འབྲིམས་པ་ *dud-pa hkhyims* fog, mist, or smoke enveloped him (*Jä.*).

འབྲིར་བ *hkhyir-wa* to turn round: ར་བུན་ལ་འབྲིར་བ་ *dbu-la gdugs bskor-wahi hkhyir-pa* (*Nag.*) to turn a parasol round in a circle over the head.

འབྲིལ་བ *hkhyil-wa* འཁོར་བ་, འཁོར་བ་, vb. intrans. to wind; to twist; to whirl round; *skra* hair (*Mñon.*): རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ *chu-rañ çugs-kyis hkhyil-wa* water of itself whirls round, i.e., turns into a whirlpool; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ *dün-dkar gyas-hkhyil gyon-hkhyil* a white shell wound to the right or wound to the left; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ *sbrul hkhyil-wa* to coil up like a snake; to being wound in the manner of a snake: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ *chu chen-po hkhyil hdug* much water has accumulated surrounding a place or inside a place forming itself in a whirlpool; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ *hod-du hkhyil-shiñ* as if wreathed with light; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ *ña gser mig hkhyil-wa yod* the fish was revolving its golden eyes: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ *mi mañ-po de-ru hkhyil-war gyur-te* there many people having crowded together or assembled together: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ འཁོར་བའི་ལྷག་པ་འབྲིལ་བ་ although

there was no swirl in the waters they dug deeply into the ground.

Syn. རྒྱ་འཁོར་བ་ *hkkhor-wa*; རྒྱ་འཁོར་བ་ *hjug-pa* (*Mñon.*).

འབྲིལ་བ་ལྷག་པ་ *hkhyil-wa brgya* མཚན་མཛེས་: one hundred coils: འབྲིལ་བའི་ལྷག་པ་ *hkhyil-sdan* རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ anything that is possessed of coils; wound together.

འབྲིལ་བ་ལྷག་པ་ *hkhyil-ba can* = རྒྱ་འཁོར་བ་ *rna-rgyan* an earring.

Syn. རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *rna-ba mdses-byed*; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *rna-war hkhyil*; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *ñan-rgyan* རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ (*Mñon.*).

འབྲིལ་བ་ *hkhyis-pa*, v. འབྲིད་པ་ *hkhyid-pa*, to evolve.

འབྲུ་བ *hkhyu-wa* or འབྲུས་པ་ *hkhyus-pa* = རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *kyog-po* 1. bent; not straight (*Nag*). 2. pf. འབྲུས་ *hkhyus* run away.

Syn. རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *yo-wa*; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *broz-pa* (*Mñon.*).

འབྲུག་པ *hkhyug-pa* རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་; pf. རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *khyug* to run, move swiftly; said to imply རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *myur-wahi-don*, the meaning of rapidity; རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *hkhyug-po* runner. རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *glog-hkhyug-pa* rapid motion of lightning: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *glog ltar hkhyug-pa* to run or move rapidly like the flash of lightning: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *hkhyug-po hkhyu-pa* to run away swiftly: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *hkhyug-tsam* in or about a moment or in a flash: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *sku hkhyug-tsam phebs-pa* your honour has come for a rapid visit: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *ñe de-riñ hkhyug-tsam phebs rogs* will you come here to-day just for a trice: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *hkhyug-tsam gzigs* see for about an instant: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *sems hkhyug* the mind travels quickly. རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ *khra khyug-pa* to gleam; to twinkle with light; to shine in various colours: རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ རྒྱ་འཁོར་བའི་ལྷག་པ་ (*Lam. ti*, 35.) the mind moves

(restless) with suffering; སེར་འབྱུག་གེ་བ་ glittering in yellow lustre; to glitter; to shine (of the rainbow).

འབྱུག་ཡིག་ *hkhyug-yig* running hand; current handwriting.

འབྱུག་ཤར་ཅན་ *hkhyug-ṣar-can* in *W.* hasty; hurrying; careless.

འབྱུང་འབྱུང་ *hkhyud-hthuñ* = སྐྱེས་མ་གཤམ་པ་ *skyes-ma thag-pa* as soon as born (*Mñon.*).

འབྱུང་ནས་ཞེང་བའི་མ་ཞིང་ *hkhyud nas ldon-wahi ma niñ* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ one that becomes an hermaphrodite after being embraced.

འབྱུང་པ་ I: *hkhyud-pa* ལམ་འཛིན་པ་, ལམ་འཛིན་ 1. to embrace; embraced: མགུལ་ནས་འབྱུང་པ་ *mgul-nas hkhyud-pa* to clasp round the neck; to hug; to encompass by spanning. 2. to glide in or into (as serpents): མངལ་དུ་འབྱུག་པ་ *mhal-du hkhyug-pa* entering of the soul into new conception. 3. to be able: ལང་བར་མི་འབྱུང་ *lañ-war mi hkhyud* unable to rise (from bed). The word is also illustrated as རྩལ་པ་ལ་རྩལ་ནས་འཕྱོད་པ་ལྟ་བུ་ *rtsig-pa la rten nas hgro-wa lta-bu*, to move supporting himself on a wall, &c.

འབྱུང་པ་ II: = འབྱུག་པ་ *hkhrig-pa* མེམ་ལྷན་, ལམ་འཛིན་ sexual embrace (*Mñon.*).

འབྱུར་བ་ *hkhyur-wa* or འབྱར་ *hkhyur*, fut. of བསྐྱར་ *bskyur*, to be separated; divorced (*Cs.*): to stop; to put an end to. Acc. to *Jä.*, to be deserted: བསྐྱར་བས་འབྱར་ནས་པས་ being separated, he was, so to speak, bereft.

འབྱུས་ *hkhyus*, v. འབྱུབ་ *hkhyu-wa*.

འབྱེང་བ་ *hkhyen-u* to be filled up, v. འབྱེངས་པ་ *hgenṣ-pa*.

འབྱེད་པ་ *hkhyed-pa* 1. to be sufficient, to suffice, to be enough; to hold out; colloq.

འདི་བྱེད་ this is enough: མི་བྱེད་ there is not enough. 2. in *C.* to gain (a law suit); to be acquitted (*Jä.*). 3. ཕྱིར་བྱེད་པ་ *phyir khyed-pa* to bow without uncovering one's head, as a less humble way of saluting (*Jä.*).

འབྱེར་བ་ *hkhyer-wa* འབྱེར་བ་ to carry away, to take away; sometimes, to bring: ཕྱི་ལོ་འབྱེར་ *chu-yis hkhyer* carried away by water; ལེ་ལོ་འབྱེར་ *le-los hkhyer* to be overcome, carried away by idleness. ལྡེ་མིག་བྱེར་ *lde-mig khyer* take the key; བྱེར་ཤོག་ *khyer-ṣog* bring; བྱེར་སོག་ *khyer soñ* carry off, take away; akin to the *le-au* and *le-jao* of Hindustani.

འབྱེར་སྒོ་ *hkhyer-so* 1. bearing; appearance; demeanour; neatness. 2. colloq. advantage; superiority; pleasantness.

འབྱེལ་བ་ *hkhyel-wa* *Ld.* to hit, to strike.

འབྱེག་འབྱེག་ *hkhyog-hkhyog* bent, crooked (*Nag.*).

འབྱེག་འབྱོ་ 1 *hkhyog-hgro* = གཙམ་སྐྱེད་པ་ *gsah spen-pa* the planet Saturn or གོ་སྐྱེད་ *goṣ-ṣñon*; he in blue robe (*Mñon.*). 2. = འབབ་ཅུ་ *hbab-chu* a stream; waterfall (*Mñon.*); སྐྱེལ་འབྱེག་འབྱོ་ *sbrul hkhyog-hgro* the snake because it creeps in a bent course (*Mñon.*).

འབྱེག་ཅན་ *hkhyog-can* or འབྱེག་འབྱེག་ *hkhyog-hkhyog* tortuous.

འབྱེག་རྩལ་པ་ *hkhyog ston-pa* to fly into a passion (*Sch.*).

འབྱེག་པ་ *hkhyog-pa*, pf. བྱེག་ *khyag*, imp. བྱེག་ *khyog* 1. to lift; lift up. 2. to carry; to bring: གཙམ་འབྱེག་ *gsol-ja khyog* bring in the tea (*C.*).

འཕྱོག་པོ *hkhyog-po* or ཕྱོག་པོ *khyog-po* crooked; bent: ཕྱོག་པོའི་རི་མོ *khyog-pohi ri-mo* a crooked figure; a curve, flourish, crescent, &c.: རྩ་ཕར་འཕྱོག་ཅུར་འཕྱོག་ *ñas phar hkhog-tshun-hkhyog* the fish writhing hither and thither.

འཕྱོག་པོའི་ས་བོན་ *hkhyog-pohi sa-bon* བརྒྱུ་བུ་མེད་ crooked seeds.

འཕྱོག་པོ *hkhyog-po* = དང་པོ་མེད་པ་ *drañ-po min-pa* བརྒྱུ་བུ་མེད་, བུ་མེད་, བརྒྱུ་བུ་མེད་, བརྒྱུ་བུ་མེད་, བརྒྱུ་བུ་མེད་ not upright; not straight, i.e., crooked.

འཕྱོག་པོའི་མཐུ་ཅན་ *hkhyog-pohi mthu-can* the bent-bill; a toucan.

འཕྱོག་པོའི་མེ *hkhyog-pohi sde* = བོ་སྐྱེ་ཆ་ *po-son cha*, ཆ་རྩ་ *chañ-rtsi* a kind of churn or mixer to make wine with.

Syn. གོང་བུ་ཅན་ *goñ-bu can*; གསེར་གྱི་ལག་ *gser-gyi lag*; དཔུགས་འབྱེད་ཤིང་ *dbug-s-hbyin çin*; ཆ་རྩ་ཤིང་ *chañ-çin*; ལག་པོའི་ཆ་རྩ་ལྟ་ *lag-pahî tshoñ-dus*; རྩ་ཕར་ *myos-byed*.

འཕྱོག་པོའི་ཆེག་ *hkhyog-pohi tshig* = ཆེག་གི་གཏང་རག་ *tshig-gi gtañ-rag* rough language; not straightforward (*Mñon.*).

འཕྱོག་དཔུང་ *hkhyog-dpyaṅ* a lath or pole for carrying burdens (*Sch.*).

འཕྱོག་གཤམ་ *hkhyog-gral* = དང་པོ་མེད་པ་ *drañ-lam* straight road (*Mñon.*).

འཕྱོག་འབར་ *hkhyog-hbar* མེ་བྱུ་འབར་ blaze or flame (*Mñon.*).

འཕྱོག་མེད་ *hkhyog-med* = དང་པོ་མེད་པ་ *drañ-po* or སྤྱོད་པ་ *sroñ-pa* straight (*Mñon.*).

འཕྱོག་བཤད་ *hkhyog-bçad* a crooked, out-of-the-way construction or explanation.

འཕྱོགས་ *hkhyogs* or ཕྱོགས་ *khyogs*, རལ་ a palanquin; sedan chair; litter.

འཕྱོང་བ་ *hkhyoñ-wa* or འཕྱོངས་ *hkhyoñs* ལྟ་བུ་བཤད་པའི་དོན་དང་མཚུངས་ *skyoñ-wa dañ skyoñs-pahî don-dañ mtshuñs* to observe: རྟོག་འཕྱོངས་

ñin-hkhyoñs, དགོན་པ་ལ་སྤྱིན་བདག་གིས་ཉེ་མ་གཅིག་གི་བརྟེན་བཀུར་བ་ *dgon-pa la sbyin-bdag-gis ñi-ma geig-gi bsñen-bkur shu-wa* 1. to observe a day's religious service in a monastery. 2. acc. to *Jä.* and Ramsay *khyong* in Ladak signifies to bring.

འཕྱོམ་པ་ *hkhyom-pa* བརྒྱུ་བུ་མེད་, fluid hence fig. giddy or giddiness; also to reel; to be giddy: བཟེ་འཕྱོམ་འཕྱོམ་རྒྱུག་ *bzi hkhyom hkhyom rgyug* dizzy with intoxication: ཡང་ཤིང་སྐྱེས་པ་འཕྱོམ་དང་འཕྱོར་ཞིང་འཕྱོག་ *yañ çin sogz hkhyos dañ hkhyor-shiñ hkhyog* the trees being moved (by the wind) were bent (*Nag.*); so the words འཕྱོམ་ *hkhyom* and འཕྱོག་ *hkhyog* are somewhat similar to each other. རྩ་ཕར་འཕྱོམ་པ་ *hkhyom do-wa* in *C.* to reel, stagger: ཆ་རྩ་གི་འཕྱོམ་པ་འདུག་ *chañ-gi hkhyom-pa hdug* he is staggering under the influence of beer; མཚོ་འཕྱོམ་ *mtsho-hkhyom* dizziness; vertigo: ལུག་གླང་མགོ་འཕྱོམ་པ་གསེས་ *lug-glad ngo-hkhor hkhyom-pa gso* the brain of a sheep (taken as food) cures reeling or dizziness of the head (*Med.*).

འཕྱོར་བ་ *hkhyor-wa* བརྒྱུ་བུ་མེད་ to be unsteady; to miss, fail; not to hit (*Cs.*); to reel, stagger, from intoxication; to warp (of wood or wooden vessels): འཕྱོན་གོམ་པ་འཕྱོར་ in walking his steps reeled (*Rdsa.*).

འཕྱོལ་བ་ *hkhyol-pa*, pf. འཕྱོལ་ *hkhyol*, cf. ལྟེན་པ་ *skyel-wa*, to be carried; to be brought; to arrive at, come to, reach: མཐར་མ་འཕྱོལ་བར་ལུས་སོང་ on reaching the end, it was left (unfinished).

འཕྱོས་པ་ *hkhyos-pa* = འཕྱོས་པ་ *hphyoṣ-ṣa* (*Sch.*).

འཕྱོས་མ་ *hkhyos-ma*, same as ལྟེན་མ་ *skyaṣ-ma*, a present, gift.

འཇུག་ *hkhra-wa* (*tha-wa*), vb., pf. probably འཇུག་ *hkhraṣ*, to lean to; to incline towards (*Cs.*).

འཇུག་ *hkhra-sa* a support to lean against; a prop; the back (of a chair): འཇུག་པ་འཇུག་ *hkhra-sar hkhraṣ* = རྟེན་ལ་བརྟེན་པ་ *rten-la brten-pa* firm in support (*Nag.*).

འཇུངས་ *hkhrañs* (*thañ*) ལྷག་: hard; འཇུངས་པ་ *hkhrañs-wa*, བརྟུངས་པ་ *bkrañ-wa* adj. hard.

འཇུད་པ་ *hkhraḍ-pa* (*thad-pa*), in colloq. Tib. to expel; turn out: བཞེགས་པ་འཇུད་པ་ *bgegs hkhraḍ byed* to expel the devil (from one's body).

འཇུབ་པ་ *hkhraḥ-pa* (*thab-pa*) རྩལ་པ་, དབ་; pf. བརྟུབ་ *bkrab* or སྐྱབ་པ་ *skrab-pa*, 1. to strike; to beat (in regular strokes, as in swimming and rowing); to thrust, stamp, tread heavily; རྩལ་པ་འཇུབ་པ་ *bro hkhraḥ-pa* to dance in that manner. 2. to winnow; to fan. 3. to blink, twinkle, wink with the eyes. 4. to jest; to joke; to crack jokes. 5. to leap, jump (*Sch*); jump for joy (*Schr.*). 6. to scoop out; to bail out (*Sch.*). 7. to fight; to combat in *C.* and *W.* (*Jä.*).

འཇུལ་འཇུལ་ *hkhral-hkhrul* (*thal-thul*) = ཁྲལ་ལེ་ཁྲལ་ལེ་ *khral-le khruḥ-le* (*tha-le thu-le*) confused; dazed; confounded; also as adv. མི་ཆ་བཞག་མེད་པ་སྐད་ཆ་ནས་པ་སྒྲ་ཚེགས་ལ་བ་ཞིང་, རྩོད་མི་བྱུང་, པ་མར་ཕྱིན་ཚུར་ཡོང་ལྟར་ལག་ཁྱུང་ཚེགས་མི་བྱུང་པ་ལ་ཟེར་ཡོང་ also applied to one who is confused in his ideas and speaks unconnectedly and ravingly, and being unable to sit moves up and down and cannot even preserve his own goods.

འཇུས་ *hkhraṣ* (*the*) = སེམས་ཆགས་མྱོད་པ་ *semṣ-chags sdod-pa* hopeful; also attached.

འཇུའི་ *hkhri* (*thi*) reduction; discount.

འཇུའི་རྒྱུད་ *hkhri-rkañ* རྒྱུད་, said to be = རྒྱལ་མཚན་ *rgyal-mtshan*, the Buddhist flag of victory.

འཇུའི་སྒྲུབ་ *hkhri-sgrub* payment of stipulated revenue or dues: ཁྲལ་ལེ་བྱ་ལྟན་མཁས་ *khral-ham bu-lon sogṣ*, རང་གི་མགོ་ལ་བབས་པ་ནི་འཇུའི་བ་ *rañ-gi ngo-la babṣ-pa-ni hkhri-wa* liabilities on account of rent or debt, &c.

འཇུའི་བ་ *hkhri-wa*, pf. འཇུའིས་ *hkhriṣ*, cf. དྲུའི་བ་ *dkri-wa* cognate. 1. to wind; compress; entangle; hold fast: ཁྲིམ་ཐབ་ཀྱི་འཇུའི་བ་ *khylim tkab-kyi hkhri-wa* conjugal embrace; འཇུའི་ཤིང་ *hkhri-ṣiñ* or འཇུའི་ཤིང་ *hkhriḥ-ṣiñ* a creeper; a creeping plant: ཁྲལ་འཇུའི་བ་དང་བྱ་ལྟན་འཇུའི་བ་ to be tied by taxes and entangled in debt. 2. = ཆགས་པ་ *chags-pa* mostly as a sbst. thrall; attachment, but as vb. also: རང་དོན་གྱི་འཇུའི་བ་ *rañ don-gyi hkhriṣ-pa* to be attached to one's interest or advantage; བུ་མེད་ཀྱི་ *bu-med-kyi* to wife and children: འཇུའི་བ་ཚད་ *hkhri-wa-chod* = ཞེན་པ་དང་འབྲེལ་ལག་ཚད་ *shen-pa-dañ hbrel-thag chod* fondness; attachment. ཞེན་འཇུའིས་ *shen-hkhriṣ* passionate attachment.

འཇུའི་འབབ་ *hkhri-hbab* assessment of revenue or རྩ་ཆུ་ཤིང་གསུམ་གྱི་འཇུའི་འབབ་ *rtsa-chu ṣiñ gsum-gyi hkhri-hbab*, levy for the three—grass, water, wood (to be supplied to privileged travellers or officials) (*Rtsii.*).

འཇུའི་ཤིང་ *hkhri-ṣiñ* = འཇུའི་ཤིང་ *hkhriḥ-ṣiñ* ལྷ་མོ་, བཟླ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ a creeping plant.

Syn. ཡལ་གཤི་རལ་པ་ *yal-gahi ral-pa*.

འཇུའི་ཤིང་མཚན་ལྟན་ *hkhri-ṣiñ mehog-lan*, ཤིང་བཟང་པོ་ཞིག་གི་མིང་ n. of a kind of tree.

Syn. བྱི་ཡང་ཀྱུ་ *pri-yañ ku*; བུ་མེད་མིང་ཅན་ *bud-med miñ-can*; སྐྱེ་ཆགས་ཤེ་ *sna-tshogs ṣde*; འབྲུང་པོ་མི་རྟོག་ *hbyuñ-pohi me-tog*; ས་ལ་ལྷག་འཇུའི་བ་ *sa-la hyag-htshadl* (*Mkon.*).

འབྲི་ཤིང་ཐོག་མ་མེད་ *hkhri-ñin thogs-med* ཐོག་མ་དཀར་
ཤིང་གི་མེད་ a name for the Sâl tree.

Syn. སྤ་ལའི་ལྷོན་པ་ *sā-lahi ljon-pa*; སྤ་ལའི་ཤིང་
sā-lahi ñin; སྤ་རྩི་ཤིང་ *sra-rtsi ñin* कणिका, वृन्नाक
(*Mñon.*).

* འབྲིག་པ་ *hkhri-gpa* 1. मिथुन (*Schr.*).

2. གཉིས་, *gnis* mystic number signifying
“two” (*Rtsii.*). 3. vb. to cohere; to stick
together, become thick, intermingled:
གནམ་འབྲིག་ *gnam-hkhri-g* the sky is thick:
མོད་ཟེར་དང་འཇམ་མེད་འབྲིག་པ་ *hod-zer dan hjah-hod*
hkhri-gpa beams of light and rainbow hues
intermingled: འབྲིག་མ་གྱུར་པ་ *hkhri-gyur-pa*,
ཕྱིར་ཐུག་གི་སྤ་མ་འབྲིག་མ་པ་ to become adherent
being intimately mixed up with the saffron
of mercy. 4. coitus; sexual intercourse:
འབྲིག་པ་ལྟུང་པ་ to perform such. འབྲིག་སྐད་ *hkhri-g-*
skad = འབྲིག་ཆོག་ *hkhri-g-tshig* amorous speech;
obscene language; འབྲིག་ཐབས་ *hkhri-g-thabs*
वैयक्तिक amorous dalliance; འབྲིག་འཛུང་མ་
hkhri-g hdod-ma कामकी a voluptuous
woman. 5. मिथुनराशि the twins in the
Zodiac.

Syn. of No. 4. དབང་པོ་གཉིས་ལྟུང་ *dwañ-po*
gnis-sbyor; གྲོན་པའི་ཆོས་ *groñ-pahi chos*; རྟེན་བྱུང་སྤ་
ñe-zuñs; ལག་བཟུམས་ *lag-bzdam*; འཛུང་པ་ལྟུང་ *hdod-*
pa spyod; བཞོམ་པ་ *bços-pa*; ཤེལ་ལྟུང་ *çe-sbyor*; མི་
ཆང་ལྟུང་ *mi tshañs spyod*; གསལ་ལྟུང་ *gsañ-spyod*;
རྟེན་གྱི་ *ñe-reg*; དགའ་ *dgah*; མོང་སྤ་ *rmoñs*; ལྟུང་བ་
sbyor-wa; ལྟུང་ལྟུང་ *kun-sbyor*; ལྟུང་བ་ལྟུང་ *skye-wa*
spyod; དགའ་མགུར་ལྟུང་ *dgah mgur-spyod*; དགའ་བ་
རལ་ *dgah-wa rol*; འཕྱུང་པ་ *hkhryud-pa*; རྒྱལ་ལྟུང་
chags-spyod; འཛུང་ལྟུང་ *hdod-log spyod*;
ལྟུང་གཤེས་ *log-gyem* (*Mñon.*).

འབྲིག་པ་དང་ལྟུང་བ་ལྟུང་ *hkhri-gpa dan ldan-*
par smra-wa मैथुनाभाषण speaking of
copulation or of sexual union.

འབྲིག་པ་འབྲིན་པ་ *hkhri-gpa hbyin-pa* to talk
smut.

འབྲིག་པ་ཐེད་ *hkhri-gpa sbed* ཐུ་རྩག་གི་མེད་ n. for
the crow (*Mñon.*).

འབྲིག་པའི་ཆོས་རྟེན་པ་ *hkhri-gpahi chos rten-pa*
to be given up to voluptuousness.

འབྲིག་པའི་བསམ་གཏན་མ་ *hkhri-gpahi bsam-gtan*
ma, or ཐུད་མེད་འཛུང་མ་ *bud-med hdod-ldan*
ma a voluptuous or licentious woman
(*Mñon.*).

འབྲིག་ཐེད་ *hkhri-gsbad* ལུག་མེལ་ལྟུང་, v. འབྲིག་པ་ཐེད་
hkhri-gpa sbed.

འབྲིག་མ་ *hkhri-g-ma* or འབྲིག་མ་མ་ *hkhri-gs-*
ma, ལག་པའི་ *lag-pahi* मणिबन्ध करम the wrist
(of the hand).

འབྲིག་མ་པ་ *hkhri-gs-pa* collected or assembled
together, of ཐུན་ *sprin* (clouds).

འབྲིད་པ་ *hkhrid-pa* (*thid-pa*) विनीत, pf.
ཐིད་ *khrid*, pf. བློ་ *bkri* नयति, to lead; to
conduct; bring to a place; especially used
in connection with animals and children,
also of leading an army: ཐུ་ཆ་འབྲིད་ཐུང་ *bu-*
tsha hkhrid byuñ led out their children.

འབྲིམས་ *hkhrim*s (*thim*), འཇིགས་སྐྱུག་ *hjigs*
skrag (*Nag.*) terror, panic, fear: འབྲིད་ནས་
འབྲིམས་ *hbred-nas hkhrim*s (*Lex.*; *Jä.*).

འབྲིལ་བ་ *hkhri-l-wa* (*thil-wa*) འབྲི་བ་ *hkhri-*
wa to wind, coil round (of serpents);
draw close; embrace closely; to clasp
round; འབྲིལ་མཁན་ *hkhri-l-mkhan* an embracer;
འབྲིལ་ལྟན་ *hkhri-l-ldan* a plant furnished with
tendrils or clasps; ཁ་འབྲིལ་བ་ *kha hkhri-l-wa*
in *W.* to speak imperfectly like children;
to lisp, to stammer.

འབྲིལ་ལྟོམ་ *hkhri-l-dem* fig. very hand-
some and young; འབྲིལ་ *hkhri-l* union. ལྟོམ་
ldem waving; moving.

འབྲིལ་ཤིང་ *hkhri-l-ñin* = ཐི་ཤིང་ *hkhri-ñin* a
climbing plant, a creeper.

འཕྲིས *hkhriṣ* (*thi*) निकट, समीप near, neighbouring bank, shore, coast; also postp. **འཕྲིས་མུ་** and **འཕྲིས་ན་** close to; very near; against: *sbrel zla-wa med-pa rnamṣ-kyañ srid-skyoñdehi hkhriṣ-su min-pa zla yod ma gtogs rañ-ñid gcig-por gshuñ-laṣ mi byed* one should not singly (venture) to do Government work unless assisted by a colleague under the king (*D. çel. 12*).

Syn. **འགམ་** *hgram*; **རྩར་** *rtsar*; **རྩར་** *druñ* (*Mñon.*).

འཕྲིས་འཛོན་ *hkhriṣ hdsin*, **ར་གན་** *ra-gan*, पितल brass.

འབྲུ་བ་ *hkhru-wa* (*thu-wa*) = **འབྲུད་པ་** *hkhruḍ-pa* प्रक्षालन to wash; to bathe: **འབྲུར་འབྲུག་པ་** *hkhruṣ hjug-pa* घवन, धावति causing to be washed.

འབྲུ་བ་གཙོད་པ་ *hkhru-wa gcod-pa* संयतन stoppage of looseness or diarrhoea.

འབྲུ་གཞི་ *hkhru-gshi* 1. diarrhoea. 2. **འབྲུ་ཐྱོད་མ་** *hkhru-sbysoñ*, **འབྲུ་ནད་** *khru-nad*, **འབྲུ་སྐྱུག་** *hkhru-skyug* अतिसार diarrhoea with vomiting.

* **འབྲུག་** *hkhruḡ* संग्राम (*Schr.; Kālac. T. 121*).

འབྲུག་གོས་ *hkhruḡ-gos* = **གོ་ཇ་** *go-cha* or **གོ་ཁྲབ་** *go-hhrab* war-dress; coat of mail (*Mñon.*).

འབྲུག་ལྔ་པ་ *hkhruḡ-lña-pa* the drumming to battle; stated (*Mñon.*) to mean also **གཡུལ་གྱི་སར་འབྲུང་བའི་སྒྲ་སྒྲད་** the clamour which arises on the battle-field.

འབྲུག་པ་ I: *hkhruḡ-pa* (*thug-pa*) संग्राम, विनाय, रक्षा, सङ्कलम्, कलह, युद्ध, आयोधन, समर, आनर्त, 1. vb. pf. **འབྲུགས་པ་** *hkhruḡs-pa*, cf. **འབྲུག་པ་** *dkrug-pa*, **འབྲུག་པ་** *bkrug-pa* to be in commotion; commotion; to be disturbed;

to be panic-stricken: **འབྲུག་པར་མི་འགྱུར་བ་** *hkhruḡ-par mi-hgyur-wa* न क्षुब्धति will not become angry; get disordered: **རྩ་ཐམས་ཅད་འབྲུག་ཏུ་བཅུག་** *rtsa thams-cad hkhruḡ-tu bçug* it made all his veins disordered (blood to boil). 2. to be angry; also to quarrel, fight, contend: **དེ་གཉིས་འབྲུག་ནས་** *de-gñis hkhruḡ-naṣ* the two quarrelling. Also as sbst. fight, disruption, row: **འབྲུག་པ་ཤར་** *hkhruḡ-pa çor* disorder arose; quarrel took place. **འབྲུག་པ་ཁྱེད་པ་** to show fight; to take up arms; to rebel: **འབྲུག་པ་ཁྱེད་པའི་དུས་མུ་** in times of war: **དམག་འབྲུག་** *dmag-hkhruḡ* = **འཐབ་འབྲུག་** *hthab-hkhruḡ* war. **མི་འབྲུགས་པ་** *Mi hkhruḡ-pa* a name of Buddha, who does not become agitated or ruffled at heart. **འབྲུག་པའི་ས་གནི་** *hkhruḡ-pahi sa-gshi* = **གཡུལ་གྱི་ས་གནི་** *gyul-gyi sa-gshi* or **དམག་གི་ས་གནི་** *dmag-gi, sa-gshi* battle-field (*Mñon.*).

འབྲུག་དཔོན་ *hkhruḡ-dpon* = **དམག་དཔོན་** *dmag dpon* general; commanding in war.

འབྲུག་ཁོང་ *hkhruḡ-loñ* = **སྐྱོད་གས་** *skyo-ñogs* 1. contest, strife. 2. **གཡུལ་སྐྱོད་པ་** *gyul-sprod pa* or **དམག་འཐབ་པ་** *dmag-hthab-pa* (*Mñon.*).

འབྲུགས་ *hkhruḡs* (*thug*) defined as **ས་ལྗང་ཕྱུ་གཞི་འབྲུལ་ཅེན་པོ་བྱུང་བ་**, quaking, trembling, shaking (*Mñon.*): **འབྲུགས་མཁན་** *hkhruḡs-mkhan* in *W.* having small cracks, flaws, of potter's ware (*Jä.*): **འབྲུགས་པ་** *hkhruḡs-pa* = **མྱུང་བ་** *ṣdañ-wa* also **ཁྱོད་ནས་མྱུང་བ་** *khon-naṣ ldañ-wa* कुपित, प्रकोप, क्षुब्ध, क्षुभित was stirred up, agitated, confused, also rage, anger; greatly angry; passionate. **འབྲུགས་ཅན་** *hkhruḡs-tshad* fever caused by overwork and fatigue.

འབྲུགས་ཁོང་ *hkhruḡ-loñ* खेटन war, fight: **འབྲུག་ལས་** *hkhruḡ-laṣ* work of dispute; quarrel.

འབྲུང་བ་ *hkhruñ-wa* (*thuñ-wa*) or **འབྲུངས་པ་** *hkhruñṣ-pa* resp. for **སྐྱེ་བ་** *skye-wa* जात,

མཐུན་པུ་ 1. to be born: མུ་འབྲུང་བ་ *sku-hkhrun-wa* = མུ་བཞུགས་པ་ *sku bltams-pa* to be born; also the birth of a great man, prince or lama: འབྲུང་མ་རབས་ *hkhrun-s-rabs* = རྒྱལ་མ་རབས་ *skyes-rabs* ཇའ་མཁའ་ birth stories or legends connected with one's birth. 2. to arise; come from: བྱིད་རང་གི་བྱུགས་ལ་འབྲུང་མ་པའི་ཆོག་ words as they may just arise in the mind of yourself; རྗེ་རྡོ་རྗེ་འབྲུང་མ་པས་ *tiñ-ñe-hdsin hkhrun-s-pas* meditation arising: རྗེ་རྡོ་རྗེ་བྱུགས་ལ་འབྲུང་མ་པ་ *ñiñ-rje thugs-la hkhrun-s-pa* compassion arose in his mind. 3. to come up, shoot, sprout, grow (of seeds and plants) (*Jä.*).

འབྲུང་མ་རབས་གསལ་འདེབས་ *hkhrun-s-rabs gsol hdebs* reverence shown to a great lama or saint by enumerating the names of his supposed successive embodiments.

འབྲུད་པ་ *hkhrud-pa* (*thud-pa*) ལྷན་, pf. འབྲུས་ *hkhrus*, fut. བྲུ་ *bkru*, to wash; to cleanse; to bathe; to wash off: ལོ་མ་རི་མ་འབྲུད་པར་བྱེད་ *gos dri-ma hkhrud-par byed* the dirt of clothes should be washed out: ལྷན་ལ་བཞག་སྒྲན་བཤང་ནས་འབྲུད་པར་བྱེད་ *naq-la* in illness, by giving purgatives, one may be cleansed: འབྲུད་པར་བྱེད་ cause to be washed.

འབྲུད་མ་ *hkhrud-ma* the washings of plates and dishes after dinner, which are given to pigs, dogs, &c.

འབྲུན་ཆོད་ *hkhrun-chod* (*thun-chod*) = རྟོན་དག་ཐག་ཆོད་ *don dag thag-chod* finally deciding or determining any matter (*J. Zan.*: དམག་དང་ཁ་མཆུ་ལྟ་བུ་ཐག་ཆོད་ *dmag-dañ kha-mchu lta-bu thag-chod* to decide upon a war or a law suit.

འབྲུན་མཐོ་བ་ *hkhrun mtho-wa* = འཕང་མཐོ་བ་ *phañ mtho-wa* of high rank.

+ འབྲུན་རིང་ *khrun-rin* = རྒྱས་སུ་རིང་བ་ *dkyus-su rin-wa* lengthwise; in length.

འབྲུལ་ I: *hkhrul* (*thul*) or འབྲུལ་པ་ *hkhrul-pa* བས, བེབས, 1. བཞག་མཐོ་ subst. mistake; frenzy; madness; error; illusion; also adj. mistaken; deranged; deluded: འབྲུལ་གྱིས་བློ་གསལ་པ་མ་ཡིན་ mistakes are not profitable; འགྲོ་བ་འབྲུལ་པ་ *hgro-wa hkhrul-pa* the deluded beings (of this world); འབྲུལ་བ་ *hkhrul-wa* to be mistaken; to be deceived: རང་རྒྱུད་འབྲུལ་པར་འདུག་ *rañ-snañ hkhrul-par hdug* I have mistaken; it was a deception of the senses; རྒྱུད་འབྲུལ་པ་ *snañ hkhrul-ham hkhrul-snañ* illusion; delusion: འབྲུལ་རྒྱུད་ཅན་ *hkhrul-snañ* can delusive; erring: as a syn. of རྟོན་བ་ *nor-wa*: བྱིད་ཅག་འབྲུལ་པའི་འཛིན་རྟོན་པ་ *hhyod-cag hkhrul-pahi hjig-sten pa ye* deluded children of the world! 2. to be insane, deranged. Syn. of རྟོས་པ་འབྲུལ་མོ་ *smos-pa hkhrul-so* occasion for making mistake; wrong way; peril.

འབྲུལ་ II: (*thul*) in the words བློ་གསལ་འབྲུལ་ *mig-hkhrul* is a little different from འབྲུལ་ *hphrul*; it applies to moral or intellectual mistakes as distinct from external blunders. In the same manner it differs from the word རྟོན་བ་ *nor-wa* or རྟོན་འབྲུལ་ *nor hkhrul*. རྟོན་བ་ *nor-wa* applies to external or phenomenal blunders: ལྷན་གྱི་སེམས་མ་འདུལ་ན་ཕྱི་ཡི་བྱ་བ་མི་རྟོན་ if the inner heart does not err, one's doings in the outside world will also not be wrong; བཞིན་མཁའ་ ignorance: མ་རིག་འབྲུལ་བའི་དབང་གིས་འཁོར་བར་འབྱུང་མ་ *ma-rig hkhrul-wahi dwañ-gis hkhor-war hkhyams* by the influence of unrighteous errors (we) wander in the cycles of existence.

འབྲུལ་འཁོར་ *hkhrul-hkor* རྩམ་ machine; contrivance; artifice. Acc. to Cs. this is same as འབྲུལ་འཁོར་ *hphrul-hkor*.

* འབྲུལ་འཁོར་ *hkhrul-hkor* རྩམ་ (*Schr.*; *Kālac. T. 12ā.*).

འབྲུལ་འཁོར་བྱིས་ *hkhrul-hkor-mkhyim*, v. བཅོན་ཁང་ *btson-khañ*, a prison-house (*Mñon.*).

འདྲུལ་འཁོར་མཁན *hkh^hru^l-h^hkor m^hkhan* a
juggler.

འཕྲུལ་དགའ་ *Hkhrul-dgāh* (wrongly for
འཕྲུལ་དགའ་ *hphrul-dgah*) ལྷ་གནས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་
n. of a celestial mansion.

འཕྲུལ་སྒྲུབ་ *hkhṛul-snañ*, v. འཕྲུལ་བའི་སྒྲུབ་བ *hkhṛul*
wahi snañ-wa, illusive vision or exhibition.

Syn. རྒྱལ་པའི་སེམས་ *hkhṛul-waḥi sems*; རྒྱལ་
པའི་ཡིད་ *hkhṛul-paḥi yid* (*Mñon.*).

འཕྲུལ་བྱེད་མ་ *hkh^hrul byed-ma* བྱེད་མེད་འདོད་མེད་མེད་
a woman that decoys others.

འཕྱུལ་མེད *hkhurul-med*, v. མྱོང་མེད *nor-med* or
འཁྲུག་མེད *hchug-med*, unmistakably; without
mistake.

འཇུག་ཤིག *hkhrul-shig*, མྱེད་ཉིད་རྟོགས་པའི་བླ་མ་འཇུག་པ་ག མྱེད་ཉིད་རྟོགས་པ་ག *ston-ñid rtogs-pahi bla-ma ham gañ-sag* a lama or any person who meditates on the theory of emptiness (i.e., the voidity of all nature).

འདྲུལ་གཞི་ *hkhṛul-gshi* cause or basis of error; fundamental mistake. It is usually illustrated thus: If one mistakes a fine rope for a snake, the rope is the basis or cause of mistake, and འདྲུལ་ཤེས་ *hkhṛul-ṣes* is the idea or notion of a snake conveyed to the mind by the sight of the rope: བག་པ་མཐོང་ནས་སྐྱུ་འཇོན་གྱི་ཤེས་པ་སྐྱེས་པ་ནི་འདྲུལ་ཤེས་ཡིན་རྟེ། དེ་བཞིན་དུ་བདག་ཅག་མ་རིག་འཁོར་བའི་སེམས་ཅན་ནམས་མི་བདེན་པ་བདེན་པར་བརྟུང་། མི་རྟག་པ་ལ་རྟག་པ་བརྟུང་། རྟག་བསྐྱེད་བ་ལ་བདེ་བར་བརྟུང་རྟེ་འདྲུལ་འཁོར་བ་འདི་ཡིན་ *thag-pa mthoñ-nas sbrul-hjin-gyi ṣes-pa sṣyes-pa ni hkhṛul-ṣes yin-te, de-bshin-du bdag-cag ma-rig hkhor-wahi sems-can rnam mi-bden-pa bden-par*

*ḥsuñ, mi-rtag-pa la rtag-pa ḥsuñ, sḍug-bṣñal-
 wa la ḥde-war ḥsuñ-ste hkkhrul-was hkkhor-
 wa hdi yin* in the same manner we
 animated beings, deluded by *Aridyā*,
 mistake falsehood for truth, the transient
 for the permanent, misery for happiness;
 hence this transmigratory existence.

འཕྲུལ་ཡས་ *hkhrol-gas* (གྲངས་) a very large number.

ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ *hkhregs* = ସ୍ରବ *sra-wa* **प्रकट** very
stiff or hard.

འབྲན་པ *hkhren-pa* (*then-pa*) = ཞེན་པ *shen-pa* desire; passion; to wish; to long for:
 1. ར་སྒོམ་འབྲན་པ *saḡ-skom hkhren-pa* to wish for food and drink. 2. to look upon with envy; jealousy (*Jä*).

འཁྲོ་བ་ *hkhro-wa* pf. ཁྲོས་ *khros* to be angry.

འཕྲོལ་བ *hkhrol-wa* (*ʈhol-wa*), pf and fut.
 དྲློལ *dkrol*, imp. རློལ *khrol* 1. to cause to
 sound; to make a noise; play: *rol-mo*
hkhrol-wa to play on a musical instrument;
dril-bu hkhrol-wa to ring a bell. 2. vb.
 intrans. to sound; resound: རྩལ་དྲློལ་ the
 avalanche resounded; རྒྱ་མཐོང་འཕྲོག་གིང་ *rgya-loñ*
khrog-çiñ a rumbling in the bowels
 (*Med.*); བོ་འཕྲོག་ *sbo-hkhrog* in the belly:
 འཕྲོག་ཕྲོག་ *hkhrog-khrog* roaring; rushing;
 buzzing (*Jä.*).

འཕྲོགས་ *hkhrog*s dislocated: སྐྱོ་མོ་བྱས་ཆོག་
 འཕྲོགས་ཀྱང་འགྲོ་ཉིང་འདྲོད་ the old woman yet
 wishes to walk, though her knee has been
 dislocated (*Rdsa.* 17.).

ག

ག

ག I : *ga* is the third letter of the Tibetan alphabet corresponding with Sanskrit ग. It is pronounced as soft *k* when alone or when placed without a prefix at the beginning of a word or syllable. When used as a final letter it sounds as *k* or is often barely pronounced. If a prefix precede ག or if it carry a surmounting letter, it sounds as a hard *g*. When used to represent a numerical figure it signifies the third, *i.e.*, the ordinal III, and as such is generally used in marking volumes of books, &c. ག *ga* is sometimes used as an affixed particle of a word to complete it, as in ཡལ་ག *yal-ga*, the branch of a tree.

ག II: in mystical language signifies born of a goat; also a he-goat : བསང་སྐད་ལ་ར་རྒྱལ་ཡིན་ *bsaṅ skad-la ra-skyes yin* (*K. g. F.*, 28).

ག III: 1. in mystic Buddhism ག *ga* means the hidden entity or the essence of Buddha : ག་ཞེས་པ་ནི་དེ་བཞིན་གསལ་པའི་གསང་བའི་རྗེ་པོ་ལྟེ། རྣམས་ཅན་ལས་ཅན་ལ་སངས་རྒྱལ་གྱི་རང་བཞིན་ཡོད་ཅེས་པར། || that which is styled *ga* being the hidden essence of the Tathāgata, it may be said (ཅེས་པ) that all sensate beings have the nature of Buddha (*K. my. 7*, 207). 2. ག་ནི་བསྐྱོད་དང་བསྐྱོད་མིན་ཡིན་ as to *ga* it moves and it is also motionless : རྟེན་ཡང་ག་ཡིན་སྐྱེ་འོ་ཅོ་ཉིད་ “the cause is *ga*, the real nature or origin of sound” (*Hbrom. 88*). Again we read definitions of this sort: ག་ནི་

གང་མ་གང་གང་ཆགས་མེད་པ་ “that which belongs to no place anywhere is *ga*” (*Hbrom. 88*).

ག་ཁྲལ་ *ga-khral* (*ga-thal*) tax, duty (on cattle, butter, &c.) (*Jä.*).

ག་ག་ *ga-ga* a title of honour in *W.* (*Jä.*).

ག་ག་ཚིལ་ *ga-ga tshil* tickling : ག་ག་ཚིལ་བྱེད་པ་, to tickle: རྗེ་གྲུ་པ་བཅུ་དྲུག་གིས་གྲུ་པ་གཅིག་ལ་ག་ག་ཚིལ་བྱས་པས། རང་དབང་མེད་པར་གད་མོ་མང་པོ་ཤོར་ནས་རྒྱུན་དུ་འཁྲལ་ཏི་དུས་ལ་བབ་པོ། || in ancient time sixteen monks tickled one monk and from the excessive laughter he involuntarily sent forth, the mystic wind passing upwards inside him, his end came” (*K. du. 3*, 228).

✚ ག་གེ་མོ་ *Ga-ge-mo* 1. n. of a certain place in Tibet. 2. ཅེ་གེ་མོ་ *chege-mo*, such a one; such a thing; such and such (*Cs.*).

ག་གོན་ *Ga-gon* རལུམ་ 1. one of the two merchants whom Buddha met immediately after his six years' asceticism under the *Bodhi* tree. 2. ག་གོན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ *Ga-gon-gyi rgyal-po* ཡོ་ཤལ་ the king of a country in Southern India. 3. a melon (acc. *Cs.*, *Lex.*, cucumber; others; barley) (*Jä.*).

ག་འགྲིག་ *ga-hgrig* (*ga-dig*) a saddle; སྐྱུ་གྲིག་ *sga-sgrig* equipment of a riding horse.

ག་ཅན་ *ga-cen* or ག་ཅེན་ *ga-chen* some or a good many; good deal (*Jä.*).

ག་ཆད་ *ga-chad* involuntarily; without cause, *e.g.*, to weep (*Med., Ja.*).

གཙང་པ *ga chad-pa* fatigued; very tired; ཡི་ཐུག་གཙང་པ, ཕུ་བུག་གཙང་པ giving up in despair; being quite exhausted (*D. R.*).

ག།

ག་སྒོད *ga-sñod* བཟའ་ཞི cummin seed, *Nigella Indica*.

† ག་ཏ *ga-ta* གཏཱ or གཏཱ་ག་ཏེ་མེ་ཆན *ga-tahi sde tshan* a kind of Indian handwriting, evidently referring to the *Gatha* or *Kaithi* character, in which the original *Māgadhi* used to be written. The Tibetan ག *ga* is ordinarily pronounced as *K*, hence ཀ་ཏ *ka-ta*, or *kaithi*.

† ག་ད *ga-du* གད་མཛུགས་ a club; a mace.

ག་དུར *ga-dur* an astringent medicinal root: རིམ་མ་དང་སྒོ་ཆད་ཆ་ནད་སེལ་ it removes remittent fever, diseases of the lungs and of the bowels.

ག་དོར *ga-dor* = ག་དོར *gwa-dor* also གོ་དོར *go-dor* the tender growth of fresh horn in the three animals, rhinoceros, stag, and antelope: *gwa-dor gsum-gyiś rnag dan chu-ser škem* the three *ga dor* dry up pus and yellowish discharges: ག་བའི་ག་དོར་ the growth of a new branch on a stag's horn (*Sch.*).

ག་འདྲས *ga-hdras* = ག་འདྲས *gañ-hdras* (colloq. “*gānde*”) how? of what kind? what sort?

ག་ན *ga-na* (*ka-na*) ག་ན་ག་ན *gañ-na* ག་ན་ག་ན་ག་ན་ where? ག་ན་ག་ན *ga-na-wa* and ག་ན་ག་ན་ *gañ-na-wa*, the same as a subst., the whereabouts of a person, his place of residence: རྒྱལ་པོ་ག་ན་ག་ན་པོ་ he went here where the king was.

ག་ན་མེད *ga-na med* (in *W.*) absolutely; at all events: ག་ན་མེད་པ་གཞན་དགོས་ it must be

sent by all means: ག་ན་མེད་པ་ག་ན་མེད་པ་ I shall give it back at all events (*Jä.*).

† ག་ཏ་པ་ཏི *Ga-na pa-ti* གཏཱ་པའི་ལྷ་ཆེན་ ཆོག་མ་པད་ག་བེ་མེད་ *Lha-chen Tshogs-bdag-gi miñ* the name of the great God, called the Lord of the Multitude (*Sñag.*).

† ག་བ་ཏ་བ་རི་ཏི *Ga-wa ta-wa ri-ni* གའུ་འུ་འུ་འུ་ [ཀའུ་འུ་འུ་ small cardamom]. Also the n. of a flower (*K. kon.* ༧, 4).

† ག་བུར *ga-bur* I: 1. n. of several plants, probably *Gentiana cherayta*, *Curcuma*, *Zerumbet*, &c. 2. རྩིང་ལྷོ་ག་བུར་ is a kind of stone like རྩིང་ལྷོ་ལྷོ་ (*Min.* 4).

ག་བུར II: ཀའུ་འུ་འུ་འུ་ camphor; ལྷོ་ག་བུར་ *cel ga-bur* crystal-like camphor; མང་ག་བུར་ *mañ ga-bur* camphor resembling yak's lard in appearance; *ga-bur tsha-wa rgyas-pa thog-hbab gcod* camphor, where the fever has increased, cures by lowering its height; *rñiñ-shiñ shan-pahi tsha-wa rtsa-nad gcod* it also cures long-standing fever and disease of the fundament; *ga-bur ti-loś glo-rimś tshad-pa sel* the kind of camphor called Tilo cures inflammation of the lungs and fever.

Syn. ཁ་བའི་བྱེ་མ་ *kha-wahi phye-ma*; རྩིང་དཀར་ མན་ *hod-dkar-can*; རྩིང་ལྷོ་ *nus-ldau*; རྩིང་གི་རྩིང་པོ་ *sprin-gyi sñiñ-po* རྩིང་ལྷོ་ལྷོ་ *zla-wahi thal-*; *wa*; རྩིང་གི་མཚན་ *rohi-ge-sar*; ལྷོ་གི་རྩིང་པོ་ *ciñ-gi sñiñ-po* (*Mñon.*).

ག་བུར་ནག་པོ་ *ga-bur nag-po* defined as ཕག་བུར་མེ་ལ་བསྐྱེད་གསུམ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *phag-brun me-la bsregs-pahi thal-wa*. 1. the ashes of the burnt dung of pigs. 2. a secret name (*Min.* 4).

ག་བུར་འཛོན་པ་ *ga-bur hdsin-pa* ཀའུ་འུ་འུ་ meton. རྩིང་ལྷོ་ *zla-wa* the moon.

ག་བྱ *ga-bra* (*ga-tah*) n. of a medicine; a twig; also the fresh shoot on a tree:

ga-bra rluñ-tshad rims-nad sel-war byed
(this medicine) removes the epidemic fevers
and the heat induced by *rluñ* (wind).

† **ག་མུ** *ga-mu* from the Sans. गम *go*; in
mystical language *go* or *go* away!
(*K. g. २७*).

ག་མོ་བྱེ་ལ *ga-mo byi-la* n. of a species
of wild cat: **ག་མོ་བྱེ་ལས་ཀྱི་ལྟ་ནས་བྱེ་ལ་འཛིན་** the *ga-*
mo byi-la catches little birds by lying in
wait (*Rdsa.*).

ག་ཙམ *ga-tsam* = ཇི་ཙམ *ji-tsam* how
much; how many; how long; interr. and
correl., as much as, *e.g.*, as much as you
like.

ག་བཙོན *ga-btson* (in *W.*) an irruption
of the skin (*Jä.*).

ག་ཚད *ga-tshod* how much; colloq. “*rin*
di ka tsö” what is the price; how much?
In Sikkim *gong-di ka-dzö-mo*? (*Snd. Hbk.*).

ག་ཇན་ཏ *ga-dsan-ta* गजन्त a precious
stone used in curing infectious fevers and
other diseases, also to relieve one from the
influence of malignant spirits.

ག་ཤ *ga-sha* = ག་གཤག *ga-gshah* or ག་ཤ *ga-ṣa*,
more properly the last word, *i.e.*, ག་ཤ *ga-ṣa*
signifies བཞད་གད *bshad-gad* a laughter, jest,
joke: ག་ཞད་རྩེད་མོ་རྩེད་ they jest and play:
དེ་རིང་ག་ཞ་མི་འདུག་ he is not in good humour,
or in good spirits, to-day (*Jä.*); also
“to-day there is no fun.”

ག་ཟུག *ga-zug* (in *W.*) how, interr.
and correl (*Jä.*).

ག་གཟི *ga-gzi* squinting (in *W.*).

གུ *gahu* समुट an amulet; a brooch
containing charms (v. གམ *gam*).

Syn. ཁ་ཐུར *kha-sbyar* (*Mñon.*).

གུ་ཁ་ཐུར *gahu kha-sbyar* charm box the
lids of a which are joined edge to edge:
མི་དབང་བྱེད་བཞུགས་ཤིན་ཏུ་དབེན་པ་ནི། གནམ་ས་གུ་ཁ་ཐུར་གྱི་
བུས་མཛེས་ O *Mi-wang* (O king), thy residence
is very solitary and so beautiful, as if the
heaven and the earth kiss each other there,
like the lids of an amulet (*Hbrom. 89*).

གུ་ལེ *gahu-le* account book; list (of
cases, also of cash and balance); also a short
note kept on the margin: ལོགས་སུ *logs-su*
in a separate place that is not in the body
of a book, but on the foot or margin or
corner, *i.e.*, ཟུར་དུ *zur-du*, of a book or note-
book: ལྷ་ཚོས་གྲངས་འདི་ཙམ་རྫོང་གི་ཁྱེད་ལའི་བར་ལ་
ཁྲིམས་འགས་འདི་ཙམ་བྱང་ཟུར་བའི་འཁོར་ཆེ་རྒྱུན་བཟོམས་
ནས་བྱས་བྱང་སྤར་གྱི་གུ་ལེ་འཛེག་པ་ since the date
of the month, etc., of taking over charge
of the *Rdsoñ* (District office) as many
criminal cases as may be, and the receipts
large and small all bound together should
be kept in the registration book (*Rtsii.*;
G. Sndg.).

† **ག་ཡ་ག་རིའི་མདྲོ** *Ga-ya gau-rihi*
mdo a *Sūtra* delivered by the Buddha on
the mountain of Gayā Gauri.

ག་ཡིག *ga-yig* गवर्ण the letter ग *g*.

† **ག་ར་ཁ་ཏུ་ཏུ་ལའི་རྩ་བ** *ga-ra kha-*
tan du lahi rtsa-wa कर्कतण्डुलमूल excel-
lent rice; the root of a kind of plant:
ག་ར་ཁ་ཏུ་ཏུ་ལའི་རྩ་བ་དང་རྩ་ལྷིང་དང་ནམ་དང་བྱ་རམ་རྩ་
མཉམ་པོར་བྱས་ནས་ཐོས་ན་གཞིན་ཏུ་བར་འགྱུར་རྩི་ by taking
a confection made of equal quantities
of the root of *Garka Tandula rta-dri*,
sesame, barley and treacle, one becomes
youthful (*K. g. ४५*).

ག་རི *ga-ri*, for དགའ་རིས་ *dgah-ris*, ག་ཞ *ga-*
sha (in *W.*) dejected: ག་རི་མི་རག་ I am in
low spirits (*Ja.*).

certain place; it is somewhere: རྒྱུ་མེ་མི་
འཆད་པར་ག་ཤེད་དུ་ལུང་གི་སྐོར་ without explaining
minutely (i.e., the particulars), he pro-
ceeded instantly somewhere (*A.* 135).

ག་ཤེལ *ga-ṣel* glass beads; glass pearls
(*Sch.*).

ག་ *Gā* n. of a *Dākinī*, a goddess (*K. g.*
ṇ, 179).

ག་པ *gwa-pa* the white mark or patch
on the forehead of the *kyañ* (the wild ass
of Tibet).

† གག་ *gag* 1. silver in bars, ingots,
small pieces, &c., uncoined (in *W.*).
2. wad; wadding (for loading muskets)
(*Jā.*).

གག་པ *gag-pa* = ལྷོག་པ *lhog-pa* or གག་ལྷོག་
gag-lhog is a swelling in the throat; a
quinsy: *naḍ mi dañ duḍ-hgrohi ske-dañ*
mgrin-pa-la skrañ-naṣ rnag thon-te drag-
yod is a malady of men and animals in
which the neck and throat become swollen,
but matter issuing forth, it is eased;
གག་ནས་ཤི་ཡོད་ death occurs from obstruction.
ཐྱུར་གག་ལྷོག་ཅེས་མིང་སྤྲོད་པ་གད་ཀྱང་ངོ་ཙམ་གཤན་ནད་དུ་གཅིག་
རིམས་ནད་ཀྱི་གྲས་ *spyir gag-lhog-ceṣ miñ so-sor*
bḥaḍ-kyañ ho-wo gñan-naḍ du-gcig rims-naḍ-
kyi graṣ though the disease in general is
differently expressed by the names *gag*
and *lhog*, its real nature is but one among
pestilential diseases and it belongs to the
class of (འཛིན་མེད་ལྷན་) fatal fevers.

གག་ཅེ *gag-tshe* = བྱ་གག་ *bya-gag* a water
fowl (*Cs.*).

གགས་ *gagṣ* প্রতিবদ্ধ obstructed.

གང་ག་ཅུང་ I: *gañ-ga-chuñ* a kind of
flower which resembles a chorten (*chaitya*)
in shape, growing in the sandy crevices of
rocks in Tibet. It is used as an antidote

against poison and also diarrhoea, གཡལ་
གསེབ་ཕྱེ་མའི་ལྷགས་ལ་ཞུ་ *gyah-gseb bye-maḥi logs-la*
ṣkye གང་ག་ཅུང་གིས་དུག་དང་ཚ་འབྲུག་ཅོད་ *gañ ga chuñ-*
gañ-ga chuñ-giṣ dug dañ tsha-hkhrū gcod.

གང་གྲྭ *gañga* གྲྭ་གྲྭ་ *gañgā* गङ्गा the river
Ganges; གང་གྲུའི་ལྷ་མོ་ *Gañ-gāhi Lha-mo* गङ्गा-
देवी the goddess of the river Gangā. Its
different names are:—ཡན་ལག་བརྒྱད་ལྷན་ *Yan-*
lag brgyan-ldan, རེ་མེད་ཆབ་ *Hchi-med chab*,
ནམ་མཁའི་ཅུ་བོ་ *Nam-mkhahī chu-bo*, དུག་པོའི་ཐོད་
Drag-pohi thod, ང་ཅུའི་བུ་མོ་ *Dsa-uuhī bu-mo*
(जाङ्गवी), ལྷ་གྲུ་གསུམ་པ་ *Rgyun-gsum-pa*, ལམ་གསུམ་
འགྲོ་ *Lam-gsum hgro*, གླང་ཆེན་ཁ་འབབ་ *Glan-chen*
kha-hlab (गोमुखी), རེ་ལྷགས་ཤེས་ *Hjigs-sde ma*,
ཁྱེད་འཇུག་ཀྱང་པ་ *Khyab-hjug rkañ-pa*, ཅུ་བྱིན་མ་
Chu-byin-ma, ལྷ་ལྷན་ཤིང་རྒྱའི་བུ་མོ་ *Skal-ldan ṣiñ-*
rtahī bu-mo (मागीरथी), ལྷ་ཡི་ཅུ་བོ་ *Lha-yi chu-bo*
(*Mñon.*).

གང་གྲྭ་འཛིན་ I: *gañ-gā hdsin* गङ्गाधर an epi-
thet of S'iva. He who holds Gañ-gā on
his head, i.e., from whose head the Ganges
flows: མཛོ་རིམ་གྱི་གནས་བཅས་ཅད་བསྐལ་པའི་མེས་བསྐྱེགས་
པའི་སྐབས་སུ་ལྷ་མོ་གང་གྲྭ་ལྷ་ནས་བྱུང་བ་ན་ནམ་མཁའ་ལ་རལ་པ་
བརྒྱུད་ནས་རལ་པའི་ལྷ་མོ་དུ་བཟུང་བས་སྟོ འཛིན་པའི་ལྷ་མོ་ *mtsho-ris-kyi*
gnaṣ thams-cad ḥskal-paḥi meṣ ḥsregs-paḥi
skabṣ-su Lha-mo Gañ-gā lhuñ-naṣ byuñ-wa-
na nam-mkhah la ral-pa ḥkyañs-naṣ ral-paḥi
steñ-du ḥsuñ-waṣ-so when all the cele-
stial regions were burnt by the fire of the
Kalpa, Gangā as goddess appeared on
this earth having fallen from heaven.
Her locks were spread out in the sky and
held up aloft by S'iva (for which he is
called Gañgādhara, the holder of Gañgā)
(*Mñon.*).

གང་གྲྭ་འཛིན་ II: ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-*
po the great ocean which holds the entire
discharge of Gangā (*Mñon.*).

གང་ *gañ* what, which.

གང་གི་དུས་ *gañ-gi-dus* when; at which time.

གང་གི་ཕྱིར *gañ-gi-phyir* यस्मात्, यत्कृते for which; for the sake or reason of which.

གང་ཉིད *gañ-ñid* यदेव whichever; whatever.

ག།

གང་འཕད *gañ-hthad* = གང་འགྲིགས *gañ-hgrigs* what (you) like; also what suits you? དེར་ཆོ་སྒོལ་ལ་བར་དུ་གཙོད་པ་བྱུང་ནའང་ཕུ་ཅག་ལ་ཁག་མི་འབྱུང་གྱི་གང་འཕད་གང་རིགས་ཤེས་གཙོ་བོ་གཅིག་གིས་སྒྲུབ་པ། even if any accident happened to life there, to us no hardship occurring, we can do whatever suits us, so one *Tso-wo* expressed himself (*Hbrom.* 136).

གང་དག *gañ-dag* केचन some; གང་དག་གི་ཕྱིར *gañ-dag-gi phyir* येषां कृते for whom or what; for the sake of whom or what.

གང་དག་ཉིད *gañ-dag-ñid* यदेव whichever.

གང་དག་འདིར *gañ-dag-hdir* याविह, यदह those two who are here; all those here; whoever present.

གང་དུ *gañ-du* कुत्र, यत्र where? where.

གང་དུའང་ *gañ-duhañ* कचित् at whatever time; wherever; seldom; where.

གན་དྲན་དྲན་དུ་བཤད་པ་ *gan dran-dran-du bçad-pa* = བརྟུན་བཤད་པ་ *brdsun bçad-pa* to speak at random; to say what occurs in the mind; to speak falsehood.

གང་འདྲ *gañ-hdra* यादृशी how, like what: གང་འདྲ་མཐོང་ *gañ-hdra mthoñ* what have you seen?

གང་ན *gañ-na* कच्चन where?

གང་ནམས་ཀྱི *gañ-rnam-s-kyi* येषा of what; pertaining to what?

གང་མགོ *gañ-mgo* (in *C.*) bowl of a tobacco-pipe; གང་མུག *gañ-mjug* mouth-piece or tip of it.

གང་པོར *gañ-por* in a lump, mass.

གང་པ I: *gañ-wa* = ཁེས་པ་ *kheñs-pa* पूर्ण to fill; to make full; filled up; also

piled up: གང་བཅའ་བཅུགས་པ་ *gañ-waham brtsegs-pa* piled up or made full.

Syn. ཚན་ཅན *tshan-can*; ཁེས *kheñs*; ཕུར་བུ *byur-bu*; ཕུར་བུ *phyur-bu* (*Mñon.*).

གང་པ II: གཤམ, पूर्ण finished; completed; ལུང་ཅུས་གང་པ་ *luñ-chus gañ-wa* a valley filled with water: ལྷ་བ་ཟ་གང་པ་ “the moon as full fish”; in the fullness of the crescent.

གང་བ་མེད་པ་ *gañ-wa med-pa* असम्पूर्ण in-complete.

* གང་བ་བཟང་པོ་ *gañ-wa bzang-po* पूर्णमद्र (*Schr.*; *Tā.* 2, 181) completely happy or gentle; also n. of a serpent demon.

* གང་བའི་ལྷ་བ་ *gañ-wahi zlu-wa* पूर्णचन्द्र (*Schr.*; *Bull.* 1848, 298); lit. the full moon; n. of a *Bodhisattara*.

གང་བུ *gañ-bu* वल्लरि, मञ्जरि fresh shoots of leaves; a pod or sheath; also cluster of buds. Acc. to *Sch.* flower bud: འབྲུ་གང་བུ་ཅན་ *hbru gañ-bu-can* grains which have husks such as wheat, sesamum, &c.: བོད་ཟེར་གྱི་གང་བུར་འདྲིལ་ནས་ enveloping himself in a veil of rays; wrapping himself in a sheath of light.

གང་བྱེད *gañ-byed* यत् करोति whatever he does, has been doing, is doing.

གང་མོས *gañ-mos* नाना 1. various; different sorts. 2. གང་འདོད་ *gañ-hdod* whatever is wished for.

གང་ཅམ *gañ-tsam* a small quantity; not a considerable quantity.

གང་ཙུག་ཡིན་ *gañ-tsug-yin* = གང་ནས་ཡིན་ *gañ-nas-yin* or གང་ན་ཚུད་མཁན་ཡིན་ *gañ-na sdod mkhan-yin*; ཁྱེད་གང་ཙུག་ཡིན་གང་འགྲོ་ཤིང་པས་ *khayed gañ-tsug-yin gar-hgro dri-pas* he asked whence are you; whither are you going (*A.* 131).

གང་ཞིག *gañ-shig* यः, यत् which.

གང་ཞེ་བཟུང་པ *gañ-she bstan-pa* ཡ ཟུལ་ཤེས་
which has been explained, shewn.

གང་ཟག I: (ཤམ་ཟག *shal-zag*) tobacco-
pipe, not the *hukka*, but a long straight
sort, similar to the European smoking
pipe, generally made of metal.

གང་ཟག *gañ-zag* II: 1. ཕྱུགས་, ཕྱུགས་,
भूतात्मन्। पूर्यति गलति च इति पुद्गलः that which
becomes full and then undergoes decay
(Sām.); an animated being; a corporeal
being that is subject to decay and
destruction. 2. man, as an intellectual
being; a person: *གང་ཟག་གཞན་གྱིས་བད་ལྟོད་པས་* *gañ-*
zag gshan-gyis brda sprad-pas another
person describing it to you (opposite to
what we know by our own perception and
observation), hence a philosophical term
for “self”: *བཟུང་བཅོས་ལ་མཁས་པའི་གང་ཟག་རྣམས་*
learned or lettered men; men of science,
especially in relation to religion: *ཆམ་བྱེ་*
བཞུགས་ཀྱི་པའི་གང་ཟག་རྣམས་ men who postpone
religion, not troubling themselves about
it: *འཕགས་པའི་གང་ཟག་རྣམས་* ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ the prince of
the reverend (band of) persons, i.e.,
Buddha: *ལོག་ལྷ་ཅན་གྱི་གང་ཟག་* inferior heretical
people: *གང་ཟག་ལམ་པ་* *gañ-zag phal-pa* or *ཐ་མལ་པ་*
tha-mal-pa, common or vulgar people
(Jā.).

གང་ཟག་བཞི་ *gañ-zag bshi* the four kinds of
human beings or higher beings are—(1)
तमस्तमः परायणः; *མུན་ཁྱོད་ནས་མུན་ཁྱོད་དུ་འགྲོ་བ་* *mun-*
khrod nas mun-khrod du hgro-wa that go
on from darkness to darkness; (2) *ཡོ་ཅི་*
परायणः; *མུན་ཁྱོད་ནས་སྤང་བར་འགྲོ་བ་* *mun-khrod nas*
snañ-war hgro-wa that go from darkness
unto light; (3) *ཡོ་ཅི་མུན་ཁྱོད་* परायणः; *སྤང་བ་ནས་*
མུན་ཁྱོད་དུ་འགྲོ་བ་ *snañ-wa nas mun-khrod du*
hgro-wa that go again from light into
darkness; (4) *ཡོ་ཅི་ཡོ་ཅི་* परायणः; *སྤང་བ་ནས་སྤང་*
བར་འགྲོ་བ་ *snañ-wa nas snañ-war hgro-wa*,

that advance from light to a greater en-
lightenment. The term *གང་ཟག* *gañ-zag*
has sixteen different synonyms:—*བདག་*
bdag; *སྟོག་* *srog*; *སེམས་ཅན་* *sems-can*; *སྐྱེ་བ་* *skye-*
wa; *གསོ་བ་* *gso-wa*; *སྐྱེས་བུ་* *skyes-bu*; *ཤིང་བདག་* *ced-*
bdag; *ཤེས་ལས་སྐྱེས་* *ces-las skyes*; *མ་ནུབ་* *man*;
བྱེད་པ་པོ་ *byed-pa-po*; *བྱེད་དུ་འཇུག་པ་པོ་*
byed-du hjug-pa-po; *ཚོར་བ་པོ་* *tshor-wa-po*; *ཤེས་*
པ་པོ་ *ces-pa-po*; *མཛོང་བ་པོ་* *mtshoñ-wa-po*; *ཟ་བ་པོ་* *za-*
wa-po; *སྟོང་བ་པོ་* *sloñ-wa-po* (*Mñon.*). These
are all applied to signify an animate
being. There are two kinds of *གང་ཟག*,
ordinary and extraordinary; the ordinary
གང་ཟག literally means that which is
subject to decay, from *གང་* *gañ*, what, and *ཟག་*
zag, decay. The Buddhist meaning is as
follows:—(1) *རང་རྒྱུད་ཤིག་པ་ཏྱན་མོངས་གྱིས་གང་ཞིང་*
ཡོན་ཏན་དང་དགེ་བའི་རིགས་གསོག་མི་བྱུང་པར་ཟག་འགྲོ་བས་སེམས་
ཅན་ལས་བའི་གང་ཟག་ *rañ-rgyud sdig-pa ñon-moñs*
kyis gañ shiñ yon-tan dañ dge-wahi rigs gsog
mi-thub-par zag hgro-was sems-can phal-wahi
gañ-zag one's own nature being filled (*གང་*
gañ) with sin he cannot acquire and retain
virtue, which *ཟག་* *zag* leaks out or decays,
therefore an ordinary living being is called
གང་ཟག་ *gañ-zag*; (2) *རང་རྒྱུད་དགེ་བ་དང་བཟང་བའི་ཡོན་*
ཏན་ཐམས་ཅད་གྱིས་གང་ཞིང་ཏྱན་མོངས་གྱི་སྟོན་ཐམས་ཅད་ཟག་འགྲོ་
བས་མངས་ཀྱས་གང་ཟག་ *rañ-rgyud dge-wa dañ*
bzañ-pohi yon-tan thams-cad-kyis gañ-shiñ
ñon-moñs-kyi skyon thams-cad zag hgro-was
sañs-rgyas gañ-zag Buddha is *གང་ཟག་*
because his nature is full of all virtues or
merits and sin has been thrown out of it
or has altogether been destroyed; (3)
རང་རྒྱུད་ལ་ཡོན་ཏན་གྱི་རིགས་གང་བྱང་བ་མི་ཏྱམས་པར་བྱེད་པ་དང་
སྟོན་གྱི་རིགས་བྱང་བ་རྣམས་ཐབས་གྱི་ཟགས་སུ་བཅུག་པ་ནི་ཤིག་
ཅེན་ཤིག་དམན་ལས་བྱུགས་པ་གང་ཟག་རྣམས་ས་དེ་ཡང་གྲུབ་མཐའ་
ལྷ་བ་དང་ལྷ་བ་འདྲོད་ལྷ་བ་འཐར་པ་ཅོས་ལ་ཤིག་ཅེན་གང་ཟག་
when one's own nature retains whatever
virtue it possessed undeteriorated and
whatever faults there was in it have been
thrown out from exertion, one has entered

གང་ཡང་ *gañ-yañ* कश्चित्, यच्च whosoever; whatever ; any one.

གང་ལ *gañ-la* कुत्र where ; in whom.

གང་ལོ *gañ-lo* an empty pod, freed from the kernels (in *W.*) (*Jä.*).

གང་གར *gañ-ḡar* གང་ཤེས་པ་ལ་བསམ་པ་ anything that occurs (in the mind); what is thought; a thought.

གང་སྤྱདག *gañ-su dag* ये केचित् whichever of those.

གངས་ *gañs* हिम 1. glacier; glacier-ice. 2. snow (usually *kha*). 3. the sclerotic of the eye (*Sch.*).

གངས་རྒྱུད་ *gañs-rgyud* a chain of snowy mountains.

གངས་ཅན་ *gañs-can* हिमवत् 1. one of the native names of Tibet. 2. abounding in snow; snowy; full of glaciers: *Gañs-can-las hbyuñ-wahi chu* the water issuing from a glacier: *Gañs-can-gyi skad* the language of Tibet.

གངས་ཅན་མཁས་པ་འི་གཙུག་རྒྱུད་ *Gañs-can mkhas-paḥi gtsug-rgyan* a complementary name of Tsongkha-pa, the great Buddhist reformer of Tibet whose religious name was རྒྱལ་བ་ལྷོ་བཟང་གྲགས་པ་ *Ryyal-wa Blo-bzañ grags-pa*; his other names were:—རྗེ་རིན་པོ་ཅེ *Rje rin-po che*; རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་ *Rje Tsoñ-kha-pa*; གངས་ཅན་ཤིང་རྟ་ *Gañs-can ṣiñ-rta*; གར་ཙོང་ཁ་པ་ *ḡar Tsoñ-kha-pa*; རེམ་མགོན་ལྷ་མ *Hjam mgon blama*.

གངས་ཅན་མགོན་པོ་ *Gañ-can mgon-po* or ཐུག་རས་གཟིགས་ *Spyan-raṣ gziḡs* the patron saint of Tibet, Avalokites'vara, also styled:—འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten mgon-po*; ཐུགས་རྗེ་ཅན་པོ་ *Thugs-rje chen-po*; འགྲོ་བའི་མགོན་པོ་ *Hgro-wahi mgon-po*.

གངས་ཅན་རྒྱལ་པོ་ *Gañs-can rgyal-po* King of Tibet; and in books occasionally applied to the Dalai Lamas of Lhasa.

གངས་ཅན་རྒྱལ་པོའི་བཞི་གནས་ *Gañs-can rgyal-poḥi ḡsti-gnaṣ* as also ཅོས་འཁོར་དཔལ་གྱི་ལྷ་མ *choṣ-ḡkhor*

dpal-gyi Lha-sa used to designate Lhasa, the capital of Tibet (*Yig. k. 31*).

གངས་ཅན་ཅེན་པོ་ *gañs-cañ chen-po* sometimes applied to mountainous region covered with eternal snow extending from Ladak to the Kailas range. Also the name of a fabulous mountainous region the chief peak of which is said to be about 1,500 miles round and filled with *Yakṣa*, *Rakṣa* and other demi-gods.

གངས་ཅེན་ *Gañs-chen* any great range of snowy mountains or a great glacier; n. of a village at the south-western foot of the Kañchenjunga mountain. གངས་ཅེན་མཛོད་ལྗེ་ *(Kanchenjunga in Sikkim)* lit. the five great repositories of snow.

གངས་ཅེན་ཙོས་རྒྱལ་ *Gañs-chen Choṣ-rgyal* the Grand Lama of Tibet; also the name of a guardian deity of Buddhism in Tibet; a name of Yama, the Lord of Death, who is worshipped in Tibet under the name of *Dam-chen Choṣ-rgyal*.

གངས་ལྗོངས་ལུལ་ *Gañs-ljoñs yul*=བོད་ *Bod* Tibet.

Syn. གངས་ཅན་ཤིང་ *gañs-can shiñ*; གངས་རི་ར་བའི་སྒོར་བའི་ཤིང་ཁམས་ *gañs ri ra-wahi skor-wahi shiñ-khams*; གངས་ཅན་ས་ལྗེའི་སྒོར་ལྗེའི་མཁའ་ལྷ་མི *gañs-can sa-lhaḥi sman-ljoñs (Mñon. and Yig. k.)*.

གངས་འབབ་ *gañs-ḡbab* avalanche; it snows.

གངས་ལྗེ་ *gañs-sbal*, also called དཀྱིལ་འཁོར་ *dkyil-ḡkhor* गीघा, the snow lizard with circular marks on its skin resembling the common Indian lizard (*Lex.*); a frog of fabulous origin: the male frog is said to live on the top of the snowy mountains and the female frog in the abyss of the deep gorge below the mountain; when the sun passes over the tropic of cancer (*karkatā* or crab), the male frog descends to the foot of the mountain and the female frog ascends there to meet him midway. Before

meeting each other the male frog remains more powerful; but after they have united, the female becomes the stronger of the two (*Sman.*).

ག

གངས་རི I: *gañs-ri* हिमालि, हिमगिरि snowy mountain or snow-mountains—a common designation for many of the great ranges in Tibet; *gañs-ñi-cu* the twenty principal mountains of Tibet:—(1) *Thañlha*, (2) *Ti-se* (*Kailâça*), (3) *Mañ-mkhar*, (4) *Bu-le*, (5) *Star-sgo*, (6) *Pho-la*, (7) *Mkhah-ri*, (8) *Jo-mo kha-rag*, (9) *Rdo-rje*, (10) *Gañ-bzañ*, (11) *Rtse-rdum*, (12) *La-phyi*, (13) *Tshe-riñ*, (14) *Sna-nam*, (15) *Te-sgro*, (16) *Hod-de guñ-rgyal*, (17) *Yar-lha çam-po*, (18) *Gsal-rje*, (19) *Ha-bo gañs-bzañ*, (20) *Tsa-ri ña lahi-gañs* (*Kathañ. 7, 168*).

གངས་རི II: *çu-dag dkar-po n.* of a vegetable drug (*Mñon.*).

གངས་སྐྱག *gañs-srag* = *gañs-hphred* along or across the glacier.

གངས་སྐྱལ *gañs-srul* an avalanché; a slip in the snowy side of a mountain; a snow-slip.

གངས་ཐིག *gañs-thig* n. of a stone or mineral substance resembling stone; it is said to be a cure for fever that is produced from the liver.

གངས་པ་ཤེུ *Gañs-pa çe-hu* the name of a celebrated lama and philosopher of the *Kadampa* School of Tibet.

གན་ཇི་ར *gañ-ji-ra* lit. possessed of treasure or *mdsod-ldan*; an ornamental pinnacle on a temple, house or chorten

constructed after the prescribed model given in Buddhist books. This is a Sanskrit word though sometimes Tibetanized, being written as *གན་ཇི་ར* *hgan-hji-ra*.

གད *gad* as in *གཤེད་གད* *gser-gad* 1. pure, genuine, unalloyed. 2. a rock.

གད་སྐྱེལ *gad-skyib* a rock cavern; a place of shelter under the cleft or nook of a rock: *དངུལ་གྱི་ལྗང་པ་དེ་ནས་གད་སྐྱེལ་གྱི་ཁྱེད་པ་ལྷག་པ་* kept the bars of silver in the nook of a rocky hill.

གད་ཁ *gad-kha* བསྐྱེད་: wide, broad; breadth; with breadth.

གད་མོ *gad-mo*, རྩོམ་ a laughing; laughter: *གད་མོ་དགོད་* *gad-mo dgod* *ཅུ་ཅི་ཅི་ཅི་* utters a laugh; *གད་མོ་བགད་ཐུང་* *gad-mo-bgad byuñ* I have laughed; *གད་མོ་བགད་མེད་* *gad-mo bgad-soñ* he has laughed. *གད་མོ་ཁོད་* *gad-mo rgod* to laugh; *གད་མོ་ཤར་ཐུང་* *gad-mo çor-byuñ* laughter sprang forth; *གད་མོ་ཤར་མེད་* *gad-mo çor-soñ* idem; *གད་མོས་འདེབས་པ་* *gad-mos hdebs-pa* to laugh at a person; *འདྲིག་རྩོད་པའི་གད་མོ་* *hjig rten-paḥi gad-mo* laughter of worldly-minded people: *ངའི་གད་མོའི་གནས་པ་* this is to me an object of laughter; it is ridiculous to me (*Jä.*). *གད་རྒྱལ་མོ་* *gad-rgyañs-can* རྩོམ་པ་. *བཞིགས་པའི་གད་མོ་* *bsdigs-paḥi gad-mo* (ཧ་ཧ་ *Ha Ha*) loud laughter; *ཐིག་པའི་གད་མོ་* *sdig-paḥi gad-mo* (འི་འི་ *hihi*) coquettish laugh; *དགྱེས་པའི་གད་མོ་* *dgyes-paḥi-gad-mo* (ཧེ་ཧེ་ *he-he*) laugh of merriment or rejoicing; *ཟེལ་གྱིས་གཞོན་པའི་གད་མོ་* *zal-gyis gnon-paḥi gyad-mo* ཧོ་ཧོ་ a laughter of triumph; *ཐྱོ་བའི་བཀྲད་པ་* *khro-woḥi bshad-pa brgyad* the eight laughs of indignation and wrath, &c.

གད་རྒྱལ *gad-kgyal* the walls of conglomerate rock through which mountain-torrents have cut their way.

གད་སྟེགས *gad-sñigs* dust; refuses; swept-out: *phyags-mas gad-sñigs phyags* sweep with a broom the dust, refuse, etc. (*Nag.*).

གད་དར *gad-dar* sweeping, cleansing; *གད་དར་བྱེད་པ་ gad-dar-byed-pa* cleansing; sweeping well a place; keeping it clean.

Syn. *ཕྱག་དར phyag-dar*; *བྱི་དར byi-dor*; *གད་དར gad-dar*; *གཙང་བར་བྱེད་ gtsaṅ-war-byed*; *རུལ་འཕངས་ rdul-hphaṅs* (*Mñon.*).

གད་མདའ་ལ *Gad-mdah-la* n. of a mountain; the lowlands at the foot of a *Gad*.

གད་མདའ་ལ་ཚུན་ *gad mdal-la tshun* this side of the mountain called *Gad-dala*.

གད་པ་ I: *gad-pa* or *གད་མཁན་ gad-mkhan* a sweeper; a cleanser; *ཕྱག་བདར་བྱེད་མཁན་, གད་མ་རྒྱ་མ་སྟགས་ཚོགས་དགོས་རིགས་* the class (of menial servants) requiring wages (such as) sweepers, dusters and water carriers. *གད་གཙང་མ་* any place or object well dusted or cleansed.

གད་པ་ II: 1. a precipitous cliff of conglomerate such as often walls in the mountain rivers: 2. wide crack in a conglomerate rock.

གད་ཕུག *gad-phug* a cavern or cleft in a conglomerate rock: *གཞུང་གིས་རྟག་དཀར་གྱི་གད་ཕུག་ཏུ་ཞག་ལྔ་བཅུགས་ gshuñ-gis stag-dkar-gyi gad phug-tu shag-lña bshugs* meanwhile they halted for five days in the rocky cavern of *Stag-dkar*.

གན་ *gan=rtsar* near: *དེད་དཔོན་དེའི་གན་དུ་སྐང་ཕྱི་རྩེ་མ་པ་ ded-dpon dehi gan-du soñ-ste driṣ-pa* going near to the chief of the merchants (caravan), he asked. *གན་ gan* (= *གམ་ gam* in *C.*) signifying nearness, proximity; is used in such connection as *གན་དུ་* to, towards, up to: *ངའི་གན་དུ་ཤོག་* come up to me; *རྒྱལ་པོའི་གན་དུ་* he went unto the

king; *ཁང་པོའི་གན་དུ་སྐང་* he went towards the house; *རྒྱལ་པོའི་གན་ནས་ཕྱིན་* he came from the king; *རྒྱལ་པོ་གན་དུ་* in *W.* close by the brook; *ཚུར་གན་དུ་ chur gan-du* in *W.* hard by the water; *རིར་གན་པ་ rir gan-pa* one living close to a mountain or hill.

གན་ཀྱལ་ *gan-kyal* or *གན་རྒྱལ་ gan-rkyal*, *ཤུལ་* supine; lying on the back with the face upward: *གན་ཀྱལ་དུ་ཉལ་བ་* to lie in that position: *གན་ཀྱལ་དུ་འབྱེད་པ་* to fall on the back.

གན་རྒྱ་ *gan-rgya* = *འགན་རྒྱ་ hgan-rgya*, vulg. *གམ་རྒྱ་ gam-rgya*, a written contract; an agreement (*Cs.*).

གན་དར་ *gan-dar*, a silk handkerchief offered as a present in exchanging compliments on meeting (*Sch.*).

‡ *གན་དྭ་བྱ་དྭ་ gan-dha bha-dra* *गन्धमन्त्र*, a kind of drug used in liver derangement.

‡ *གན་དྭ་རིའི་ཐུགས་ gan-dha rihi sñags* *गन्धारी-मन्त्र* a Buddhist *mantra* or charm which has the power of enabling one to move in space.

‡ *གན་དྭོ་ལ་ gan-dho-la*, *गन्धालय*, *गन्धकुट* the temple of fragrance; hall of worship built after the model of a *chaitya* with many doors. It is generally attached to a great monastery. In Tibetan it is called *འཇི་གཙང་ཁང་ Dri gtsaṅ-khañ*, the name being applied to the particular chapel where the image of Buddha is placed. The great temple of Buddha at Gaya was called *Mahā gandhola Caitya*. *Phyi gan-dho-la nañ-du lha-khañ byas-pa* its inside was a god's house or chapel and the outside a *gandhola*.

‡ *གན་དྭི་ gan-dhi* *गन्धि* a mineral substance used as a cure for leprosy.

‡ གན་ཏི་ཏོག *gan-tahi-tog* or གན་ཐེ་པར་ན *gan-thi par-na* a medicinal plant.

‡ གན་ཏི *gan-ti* བཟི a piece of thick plank measuring about 6 feet by 12 inches either of white sandal wood or of deodar, which when struck with a hammer or another piece of thick hard wood, produces a kind of ringing sound which is heard from a great distance. It is used on special occasions to summon the monks of a monastery to attend any special religious service, &c.

གན་གཡོག *gan-gyog* or གན་ཏི་ཐེའུ *gan-ti the-hu* བཟི ཀོཏ་ཀ the rod or hammer with which the *ghan-ti* (wooden gong) is struck or beaten.

‡ གན་པ་སི *gan-da-pa si* (mystic) avarice; greed for gain (*K. g. p. 26*).

‡ གན་དི *gan-di* ར་གཤུག་ in books the gong or bell to call monks to monastic services.

གན་མཛོད་ *gan-mdsod* = བང་མཛོད་ *ban-mdsod* store-room, store-house.

‡ གཡ་ཁུའྲ *gab-khuñ*, defined as ཐུས་མཛི་རྩལ་གྱི་ཁྱུང་ཁུའྲ *pus-mohi rgyab-kyi sgyid-khuñ*, the cavities behind the knee bones.

གཡ་སྒྲ *gab-sgra* a belch (in *W.*) (*Jä.*).

གཡ་པ *gab-pa* to hide; to conceal one's self: རྒྱལ་པའི་འབྱུང་གནས་འདི་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་གཡ་ནས་མི་སྟོན་པར་གདལ་བས་ *Rgyal-wahi hbyuñ-gnas hdi yontan thams-cad gab-naš mi ston-par gdah-waš*. This *Rgyal-wahi hbyuñ-gnas* having concealed all his talents does not exhibit them (*Hbrom. p. 2*).

Syn. ཡིབ་པ *yib-pa*; ཐུས་པ *shas-pa*; གཡོགས་པ *gyogs-pa*; མི་མངོན་པར་བྱ་བ་ *mi mñon-par bya-wa* (*Mnoñ.*).

གཡ་ཕུང་ *gab-phyuñ* n. of a religious treatise on the occult doctrine of Buddhism.

གཡ་ཙེ *gab-tse* = གཡ་རྩེ *gab-rtse* བཟུག་ or གཡ་ཙེ *gab-tshe* a plan or table of points for computing the figures of divination in magical computations. In this connection, ས་ལ་གནས་པའི་ས་བདག་གི་རྩིས་ *sa-la gnas pañi sa-bdag-gi rtsis* refers to calculating the identity and deeds of mischief done by a local "god of the soil." Again བར་སྒྲུང་ལ་གནས་པའི་བཟུང་སྒྲུང་གི་རྩིས་ refers to astrological calculations worked with the *gab-tse*. གན་པ་ཡང་སྒྲུ་ཡི་གཡ་ཙེ is a mystic chart used for bodily prognostics; གཡ་ཙེ་གི་གཡ་ཙེ one for the speech; ཐུགས་ཀྱི་གཡ་ཙེ་དང་ one for the heart. ཐུར་གཡ་ཙེ་ལ་ས་ཡི་གཡ་ཙེ་གནས་ཀྱི་གཡ་ཙེ་ བར་གྱི་གཡ་ཙེ་སྐགས་ཀྱི་ཐ་སྒྲུང་མང་པོ་ཡོད་ In the general term *gab-tse* are included many particular significations, that for the soil, that for the sky, that for the intermediate space, etc.

གཡ་ཚད་ *gab-tshad* slow, insidious fever; according to *Sch.* a hectic, consumptive fever.

གཡ་ཚེག་ *gab-tshig* བཞུག་, རྩོམ་པའི་ཚེག་ riddle; also mystical words or expressions used in magic to stupify one's enemies without killing them. Also the 16 ornamental mystical allusions employed to excite laughter in a play, etc., and to convey hidden meanings in an assembly, etc. The names of these are as follows:—ཀུན་ཏུ་ཚེགས་པའི་གཡ་ཚེག་ *kun-tu tshogs pañi gab-tshig*; དེ་བཞིན་དུ་སྒྲུབ་ཀྱི་རིམ་པ་དང་བྲལ་བའི་གཡ་ཚེག་ *de-bshin-du shu byed-kyi rim-pa dāñ bral-wahi gab-tshig*; རབ་བཙུག་གི་གཡ་ཚེག་ *rab-bcom-gyi gab-tshig*; མཐུན་གཟུགས་ཀྱི་གཡ་ཚེག་ *mtshun gzugs-kyi gab-tshig*;

རུབ་མོའི་གཤམ་རྒྱུ་ *rtsub-mohi gab-tshig*; གཤམ་རྒྱུ་ *grahs-kyi gab-tshig*; རབ་པ་གཤམ་རྒྱུ་གཤམ་རྒྱུ་ *rab btags-kyi gab-tshig*; མིང་དུ་འདུས་པའི་གཤམ་རྒྱུ་ *miñ-du hduṣ-pahi gab-tshig*; སྤྱིབ་པའི་གཤམ་རྒྱུ་ *sgrib-pahi gab-tshig*; མཐུན་པའི་སྤྱིབ་པའི་གཤམ་རྒྱུ་ *mtñun-pahi sgrahi gab-tshig*; མོངས་པའི་གཤམ་རྒྱུ་ *rmoñs-pahi gab-tshig*; ཡོངས་ཐོག་གཤམ་རྒྱུ་གཤམ་རྒྱུ་ *yoñs phrogṣ-kyi gab-tshig*; གཅིག་བསྐྱབས་པའི་གཤམ་རྒྱུ་ *gcig bsgribs-kyi gab-tshig*; གཉིས་ཀ་བསྐྱབས་པའི་གཤམ་རྒྱུ་ *gñis-ka bsgribs-pahi gab-tshig*; ཡོངས་འདུས་པའི་གཤམ་རྒྱུ་ *yoñs hduṣ-kyi gab-tshig*.

གཤམ་ཡིག *gab-yig* 1. in the medicinal works of Tibet the names of certain drugs and medicines are written in words which are not ordinarily understood, having secret meanings assigned to them. 2. in figurative language, meanings of names and words which are not ordinarily understood. Such are called གཤམ་མིང་ *gab-miñ*, i.e., secret names.

གཤམ་ས་ *gab-sa* སྤམ་ས་ *sbaṣ-sa* or ཡིབ་ས་ *yib-sa* hiding-place; place of concealment: གསེར་མང་པོ་ཁྱེད་ཀྱི་གཤམ་ས་དང་འགྲོ་ས་ནི་མེད་ we came bringing much gold with us, but we were without a hiding-place or a place to go to (*A. 120*).

གམ་ *gam* निकट near, v. གན་ *gan*.

Syn. གམ་ཡོ་ *gam-yo*; ཏུང་ *druñ*; ཏེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* (*Mñon*).

གམ་གུམ་ *gam-gum* a number, གུངས་གནས་ *grahs-gnas* (*Ya-sel. 57*).

གམ་སྤངས་ *gam-spañs* panels or little boards beneath the cornice of a roof, often filled up with paintings (*Jä.*).

† གམ་བུ་ར་ *gam-bu-ra*, जाम्बिर in *W.* a citron; lemon (*Jä.*).

གམ་འབྲོག་ *gam-hbrog* a dairy in the neighbourhood of one's residence. *Gam-hbrog rgyañ hgrog bzah-wa rtsa-yi dge* Near and distant dairy farms become thriving through the abundance of pastures (*Jig.*).

གམ་འཛིན་ *gam-hdsin* abbr. of གན་གྱི་དང་འཛིན་ *ganrgya dah hdsin*, a receipt, acknowledgment; the letter of transfer, exchange, &c., for buying and selling or transaction of money business, &c.: གམ་འཛིན་བྱེད་པ་འདོད་ལྟར་གྱི་བཞོན་པ་གོ་བཅའ་འཕྲོད་ཅེས་ *gam-hdsin byed-pa hdod sbyargyi bkod-pa go-brdah hphrod ñes* certainly, the receipt and the deed of agreement should be satisfactorily explained (*Rtsii*).

+ གམ་ཡོ་ *gam-yo* (གམ་གཡོག་ *gam-gyog*) = ཏེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* attendant.

གཱུ་ *gahu* समुट 1. a little box or case; when containing a talisman or amulet, it is worn suspended round the neck.

གར་ I: *gar* or གར་བྱོ་ *gar-bro* नृत्य, नाट, भाव dance; acting in a dramatic play; gesticulation; གར་བས་བསྐོར་ *gar-was sḥkor* surrounded by dancing girls or actors; གར་བྱེད་པ་ *gar-byed-pa* to dance; ལྷུ་གར་ཅིང་མ་བྱེད་པ་ *glu-gar rtsed-mo byed-pa* to sing; to dance and play; གར་ཟས་ *gar-zaṣ* the food given to performers; *gar hkhraḥ-mkhan gyi zaṣ-la* for the food of those who perform dancing; གར་ལ་དགའ་བ་ *gar-la dgah-wa* ताण्डवप्रिय very fond of dancing; གར་ལ་བཞུག་ *gar-la blta* हत्येक्षण attending a dance; witnessing a performance.

གར་གྱི་ལྟོ་མ་ *gar-gyi ltad-mo* नटरङ्ग dancing entertainment or amusement.

གར་གྱི་དབང་པོ་ *gar-gyi dwañ-po* = ལྷུབ་ཆེན་ *grub-chen* or རྣལ་འབྱོར་པ་ཆེན་པོ་ *rnal-hbyor-pa*

chen-po fig. a *yogi* or ascetic engaged in meditation : ལྷ་མཚན་གར་གྱི་དབང་པོ་མཛེས་བཤིང་རྡོ་མཁ་
ཞིང་ *sku-mchog gar-gyi dwañ-po mdseṣ brjid*
ñoms-ñin your holiness the lord of the
dancers (peacock), equal in beauty and
splendour (*Yig. k. 28*).

གར་གྱི་གཙོ་བོ་ *gar-gyi gtso-bo* = ལྷ་གར་གྱི་མཁན་པོ་
glu-gar-gyi mkhan-po or གཙོ་བོ་ *gtso-bo*
teacher or director of a dance or danc-
ing performance (*Mñon.*).

གར III: or གར་ *ga-ru*, or གར་དུ་ *gañ-du*,
whither; where; གར་ཡང་ *gar-yañ* anywhere:
གར་ཡང་སྐྱེ་བ་ *gar-yañ skye-wa* growing any-
where: གར་ཡང་མི་འགྲོ་བ་ *gar-yañ mi hgro-wa* to
go nowhere. གར་མེད་ *gar-med* in *W.* at
all events; by all means; ག་ན་མེད་ *ga-na-med*
or གར་བབ་ *gar-bab* at random; haphazard
(*Sch.*).

གར་མཁན་ *gar-mkhan* or བློ་མཁན་ *bro-mkhan*
नर्तक dancer 1. a dancer, performer, e.g.,
even a Buddha or any saint dances when
displaying miracles. 2. name of a god,
acc. to *Sch. S'iva (Jä.)*.

གར་མཁན་མ་ *gar-mkhan-ma* = གར་མ་ *gar-ma*
नटी, नुहा dancing girl. The thirteen
modulations of voice or musical notes:
(1) གར་མ་ *gar-ma* कैशिक; (2) རོལ་རྩེད་མ་
rol-rtsed-ma गान्धार; (3) དལ་མ་ *dal-ma* निषाद;
(4) མུར་མ་ *myur-ma* धैवत; (5) བར་མ་ *bar-ma*
मध्यम; (6) རྩེག་རེག་ *tshig-rdeg* षड्ज; (7) ཕྱ་བའི་
དུམ་ *bya-wahi-dus* पञ्चम; (8) ཕྱ་བའི་རྩེད་ *bya-wahi*
tshad ऋषभ; (9) ཏ་ཏ་ *ta-tva* (तल्ल) reality;
(10) འོ་མ་ *o-gha* (ओष) flow; (11) ག་ནི་ *gha-ni*
घन compact; (12) ལ་ལ་ *la-ya* (लय)
absorption; adherence; (13) ལྷ་མུ་ *sā-mya*
(साम्य) equality.

གར་རམ་ *gar-cham* the frantic dance of the
lamas of Tibet which is chiefly observed

by the *Rñin-ma* schools of Tibet. It is of
two kinds ཕུར་པའི་རྩེ་རམ་ *phur-pahi rtsa hcham*
the dance of the enchanted club, and འབྲུབ་
རམ་ *hkhruḥ-hcham* the dance of the lamas
at the time of offering sacrifice.

གར་རྩལ་ *gar-stab* dancing gesture or
motion.

གར་པ་ *gar-pa* नाटक a dancer; also a
dance.

གར II: the encampment of an army;
a camp.

གར་རྒྱལ་ *gar-rgyab* encampment; གར་རྒྱལ་པ་
gar-rgyab-pa to encamp; also for གར་རྒྱལ་
gañ-rgyab, རྩོ་མདའ་མཁས་གར་རྒྱལ་ *rdo-mdah sogṣ*
gar-rgyab fling at him stone or arrow, etc.,
whatever (you can) (*Hbrom. 16*).

+ གར་ཅིག་ *gar-cig* = གར་ཞིག་ *gañ-shig*, which
one; whichever one.

གར་གཞིང་བཅོན་ *Gar juoñ-btsan* the
famous general of King *Sroñ-btsan sgam-*
po, who visited the capital of China and
induced Emperor Taitung to give one of
the princesses imperial in marriage to his
sovereign, about 630 A.D.

གར་རྩེབ་ *gar-rdeb* ལུས་ཁྱིམ་གར་རྩེབ་མཁས་པ་
chus-khyer gar-rdeb-sogṣ-la lands, fields,
houses, &c., that have been devastated
by a river by the over-flowing of its
banks, &c. (*Rtsii.*).

གར་ནག་ *gar-nag* name of a medicine.

གར་པ་ I: *gar-po* in colloq. language
the word དཀར་པ་ *dkar-po* is pronounced as
གར་པ་ *gar-po* and also written as such.
It is usual to pronounce དཀར་པ་ *dkar-po* as
གར་པ་ *gar-po* in the vulgar language
(*Grub. 2*).

† གཤམ་ I: *gal*=ནན *nan* pressing; གཤམ་གྱིས
gal-gyis pressingly, urgently.

གལ་ནི *gal-te* conj. if; in case of; implies a conditional possibility. It is placed as the first word in a conditional sentence while *ན* *na*, its complement, stands after the verb at the end; together they signify "if." *གལ་ནི*, however, is sometimes omitted, *ན* still meaning "if." In colloq. expression *གལ་ནི* *gal-te* is seldom used; but "*gal-shi*" is a common substitute: *གལ་ནི་བདེ་བ་ཀུན་འདོད་ན*, *འདོད་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་གྲངས* if you wish to enjoy all happiness, you must entirely leave off all desire: *གལ་ནི་རྟག་ཏུ་མཆིའ་འདོད་ན*, *མ་ཟོ་ནོར་གྱི་ཁྱོགས་དང་ཡིད་ཆེས་རྒྱུང་མཁའ་*

བཏུ་བ, རྟེན་པ་གསུམ་པོ་སྤང་བར་བྱ if you wish at all times to live in friendship (with the three Holies), you should avoid the three dangers, viz. of looking at your loving wife, thinking of profit, and of confiding in an envoy.

གལ་མཛོ *gal-mdo* = གལ་ལགག *gal-hgag* or གནད་ལགག *gnad-hgag* 1. really, essentially of importance. 2. n. of a disease (*Med.*).

གལ་པོ *gal-po* probably same as གལ *gal*. གལ་པོ་ཆེན་པོ་འདུག་པོ་ལྟ་བུ་དེ་ནི་ the important, indispensable master of the house (family).

གལ་པ *gal-wa* to force, to press something on a person: མི་ལ་བཅོན་གལ་ indoor confinement is forced on men (*Jä.*).

གལ་བར་བྱེད་པ *gal-war byed-pa* བརྩུ་ན་བཤང་བ *brtson btañ-wa* རྩུ་བར་, རྩུ་བར་ to be assiduous.

གལ་བཟུང *gal-bzuñ* (lit. got hold of the important thing), = སྤོར་ལྱེན་ renunciation.

གལ་རོ *gal-ro* in *W.* refuse; rubbish.

གས *gas*, v. གས་པ་ *hgas-pa*.

གི *gi* I. numeral for 33, v. affix instead of ཀྱི *kyi* after ག and ར; for signification v. ཀྱི *kyi*.

གི་གུ *gi-gu* the vowel sign ི for *i*.

གི་གུ་ཤེལ *gi-gu shel* = གི་གུ་ཤ *gi-gu-cha*, having a white speck in the eye; wall-eyed (of horses) (*Sch.*).

གི་ཇི་བེག *gi-lji-big* or ཀོ་ཙི་བེག *ko-tsi-big* tanned skin of a kind of deer obtained from Mongolia and China (*Jig.*).

རྩ་གུ་ནེ་རུ *Gu-ne-ru* n. of an Indian *yogini* or female ascetic (*K. dun. 38*).

གི་ལྷང་ *gi-wañ* and also གི་ཧང་ *gi-hañ* ཀོ་རོ་ཅ་ན་, རོ་ཅ་ན་, རལ་ཅ་, སི་ཇུ་ལ་ a yellow pigment, an anthelmintic medicine; བི་ཇུ་ལ་ n. of a concretion in the entrails of some animals, used for medicine. Acc. to the medical works of Tibet this concretion is formed in the liver of certain animals and seldom in men, and it resembles in appearance and size the boiled yolk of a hen's egg. There are also smaller ones. Acc. to some lexicographers this concretion is formed in two or three *strata* or folds. The best quality of *gi-wañ* is that which is obtained from an elephant, and those obtained from the ox called *gorocanā* are of second quality. A kind of གི་ལྷང་ *gi-wañ* is also obtained from minerals and clay, and is of reddish-yellow colour. All these are supposed to be possessed of wonderful healing power. གི་ལྷང་དང་ལྷང་རྩ་མ་མེག་སྤྱན་གྱིས་ནས་མེག་གཏིས་ལ་བསྐྱས་ནས་གཞི་ལ་ཡོད་པའི་གཏིས་ཐམས་ཅད་མཐོང་བར་འགྱུར་རྒྱུ་ (K. g. ར. 308). *Gi-wañ* mixed with honey, if applied to both the eyes as a medicine, will give one such a clear vision, enabling one to see all the treasures which are in the earth.

རྩ་གི་རི་བྱན་ན *Giri bhan-dha* n. of a mountainous country: *Gi-ri bhan-dhahi yul-gyi mthahi ri khoñs-su kla-klohi rigs mi-hdra-wa beu yod-par rgya-gar-pa dag-la grags-ñiñ* it being known to the Indians that in the mountains skirting the country of Giribandha there are ten different La-lo tribes (*Dsam.*).

གི་ལིང་ *gi-liñ* a strong-bodied horse (*Sch.*).

གི་ལིན་ *gi-lin* a fabulous animal.

གི་ཤང་གྱུ *Gi-ṣaṅ rgya* n. of a tribe in Tibet.

‡ གིང་ *giñ* ཀིཙྰར probably a little drum, or the beating of it as an accompaniment in dancing (*Jä.*).

གིམ *gim* སྒྲ་སྒྲན་གྱི་གྲས་ཞིག *sgra-sñan-gyi gras-shig* n. of a soft musical tone. (*K. my.* ༡ 293).

གིར་མོ *gir-mo*, *Ld.*, the Indian rupee; in *C.* it is called གོར་མོ *gor-mo* or སྒོར་མོ *sgor-mo*.

གིས *gis* instead of ཀྱིས *kyis* after a final ག or ན.

གུ *gu* 1. numerical for 63 = 3 *hu*. 2. sign of diminutives, *e.g.*, ཁྱི་གུ *khyi-gu* a puppy; little dog. 3. extension; extent; room; space; གནས་ས་གུ་རྒྱ *gnas sa gu-dog*, ལུང་པ་གུ་རྒྱ *luñ-pa gu-dog*, ལམ་གུ་རྒྱ *lam gu-dog*, སེམས་གུ་རྒྱ་པོ *semṣ gu-dog-po* narrow-minded; a narrow place, valley or road; གུ་ཡངས་པ *gu yañṣ-pa* spacious; roomy; wide; གུ་ཡངས་པ་འདྲུག *gu yañṣ-pa hdug* there is much room here.

གུ་ཡངས་པོ *gu yañṣ-po* = རྒྱལ་ས་པོ་མེད་པ *dogs-po med-pa* spacious; capacious: ས་ཆ་གུ་ཡངས་པ *sa-cha gu yañṣ-pa* a spacious, wide place: རྫོང་ས་གུ་ཡངས་པ *sdod-sa gu yañṣ-pa* a commodious residence: སེམས་གུ་ཡངས་པ *semṣ gu-yañṣ-pa* a broad, generous heart.

གུ་གུ་ཤ *gu-gu-ṣa* enamelled plates, cups, &c.; generally enamels on copper.

‡ གུ་གུ་ལ *gu-gul* or གུག་གུ *gug-gul*, ལྷུཤ, དེབ་ལྷུཤ a costly incense, one kind of which is white, another black. It is used in medicine and its smell drives away evil spirits.

Syn. ཐུམ་མཁན *bum-mkhan*; འདྲ་འཛིན་མ *hdre-hjiṅṣ*; རལ་མོ་འདྲ *nal-mo hdra* (*Mñon.*).

‡ གུ་གུ་ལ་གིང་ *gu-gul-ṣiñ* ཅུ་ལྷུཤ, ཤུ་ལྷུཤ, ཤུ་ལྷུཤ *Amyris galloca* the plant from which the incense is obtained.

གུ་གེ *Gu-ge* n. of a province in the West of Tibet. Also n. of a section and school in the Sera monastery. The people of the province of གུ་གེ *Gu-ge* are called གོ་གེ་པ *Go-ge-pa*.

གུ་ཏན *Gu-tan* also called *Go-tan*, the elder grandson of རེན་གེས་ཁན *Jen-ghis Khan*, who invited Sakya Paṇḍita to Mongolia in order to introduce Buddhism there.

གུ་ཏི *gu-ti* in *W.* deaf (*Jä.*).

‡ གུ་ཏ་མི་ཏ *Gu-na mi-tra* ལུག་མི་ཏ a Buddhist monk about whom mention is made in the *Phar-phyin* section of the sacred books of Tibet.

གུ་རུལ *gu-zul* (for རལ་གུ་རུལ་མ *ral-gu zul-ma*) hair-pendants of precious stones of women in Tibet: མོ་རང་གི་རལ་གུ་རུལ་ཕུད་ནས་ཕུལ་ taking off her hair-ornaments, she offered them (*A.* ༡ 102.).

གུ་ཡར *gu-yar* in *W.* slowly; gently; without noise (*Sch.*).

གུ་ཡུ *gu-yu* ཏ་འཇུ་འཇུ་ quick-silver.

གུ་ཡོག *Gu-yog* 1. ཐུ་ཡོག་པོ་ཞིག *byah rgyal-po shig* n. of a king of birds (*K. my.* 18). 2. n. of the second son of Jengis Khan, who ruled over Eastern Mongolia.

‡ གུ་རུ *gu-ru* ལུག་ spiritual teacher; a teacher; father-confessor; ལྷ་མ *bla-ma*, སྒོ་བ་དཔོན *slob-dpon*. Often in Milarapa.

གུ་རུ་མཚན་བརྒྱད་ *Gu-ru mtshan-brgyad* the eight manifestations of the Great Teacher; also the eight names of Padma Sambhava.

གུ་

གུ་རུག *gu-rug* 1. in *Ld.* a colt or foal of an ass (*Jä.*). 2. n. of a celebrated lama who was tutor to *Rog Çes-rab*.

གུ་ལང་ *gu-lañ* n. of a deity propitiated by mothers (in Tibet) for the well-being of their children. According to some this deity blesses mothers with children.

གུ་ལིང་ *gu-liñ* 1. pure gold picked out from a mine. 2. also spelt གུ་གླིང་ *gu-gliñ*, gold embroidered cloth or silk: གུ་གླིང་གི་ཚུལ་ བོས་གཅིག་ཕུལ་ནས་ having presented a religious garment of embroidered silk (to him).

གུ་ལེ *gu-le* in *W.* for ག་ལེ *ga-le* slowly; softly; gently.

† གུ་ཅི *Gu-çri* said to be a corrupt form of the Chinese title of *Kauçiri*, which is conferred on Buddhist monks and religious men, but it is evidently the corruption of the Sanskrit title of *gau-çri*, the lord of religion or *guna-çri*: in Tibetan ཡོན་ཏན་དཔལ་ *yon-tan-dpal*, the blessed, learned or talented one. In Mongolian *Kau-çri* signifies a *Pandit* or a learned man.

གུ་ཅི་སྐུ་པོ་ *Gu-çri sog-po* Gus'ri the Mongolian, in Tib. called གུ་ཅི་བཟླ་ན་པོ་ལོ་རྒྱལ་ *Gu-sri bstan-hdsin choṣ-rgyal*, the *Dsuñgarian* Chief, who conquered Tibet and established the supremacy of the Dalai Lama in 1643 A.D. over all Tibet; also an *Æleuth* Mongolian who belonged to Gus'ri's banners.

གུ་སུ *gu-su* occurs in (*Vai. kar.*) a garment, dress (*Jä.*).

གུག་གུ་བཤན་ *gug-gu, bçan* an oblation cup: གུག་གུ་བཤན་ནི་རྩི་ཏིང་ལས་ལོད་ *gug-gu bçan-ni Hor-gyi tiñ laṣ lod* this name is now applied to enamelled cups made in China (*Jig.*).

‡ གུག་གུལ་ *gug-gul*, v. གུ་གུལ་ *gu-gul*.

གུག་པ་ *gug-pa* 1. དུད་པ་ *dud-pa*, དུད་པས་ གུག་པ་ *dad-paṣ gug-pa* བརྒྱུ་འཕྲུལ་ bent as in reverence, to bend in salutation: གུག་བཅས་ *gug-bcas* with humility, humbleness, modesty. 2. In *W.* to rub or scratch gently; to tickle.

གུག་གུག་ *gug-gug* bend low: མགོ་ལུས་ གུག་གུག་གསུམ་གྱིས་ཕུག་བྱས་ *mgo-luṣ gug-gug gsum-gyis phyag-byaṣ* he saluted thrice, bending low his head and body.

གུག་གེ་བ་ *gug-ge-wa* bent; bent downwards (of leaves) (*Vai. śñ.*), v. གུག་པ་ *gug-pa*.

གུག་སྤང་ *gug-srañ* weight of gold according to the standard formerly used in the province of གུ་གེ་ *Gu-ge*, a *Srañ* or ounce of གུ་གེ་ *Gu-ge*: གསེར་གུག་སྤང་གསུམ་བརྒྱ་ཕུལ་ནས་ having presented gold of the weight of 300 ounces (of *Gu-ge*) (*A.* 79).

གུང་ I: *Guñ* an imperial title, belonging to the second class of nobility in China; it is second only to the distinction of *Wang* or Prince, and is very much prized in Tibet. The recipient wears a ruby button and three plumes of the peacock.

གུང་ II: གྱིམ་པ་ variously applied (1) to a species of leopard-cat found in Tibet.

which is smaller than the Himalayan leopard, and (2) to the broad-headed tiger of Central Asia, *kharakula* of the Mongols, which lives in the forests of the Amur and of North-Western China. The flesh of latter is used in paralysis, and also as an antidote against evil spirits.

གུང་ III: the middle; central; also generally the meridian; noon; midday; as well as, less frequently, midnight; ཉན་གུང་ *nin-guñ* midday; noon; མཚན་གུང་ midnight.

གུང་ལ *guñ-la* in the middle: མོད་ཀྱི་གུང་ནས་ཐོན་ *stod-kyi guñ-naṣ thon* taken or come out of the middle of Upper Tibet.

གུང་དུ་བྱེད་པ་ *guñ-du byed-pa* to divide through middle; to dissect anatomically; དབྱར་གྱི་གུང་ལ *dwyar-gyi guñ-la* in the middle of summer; ནང་གྱི་གུང་ལ *nam-gyi guñ-la* at the midnight hour; the middle watch of night.

གུང་རྒྱལ *Guñ-rgyal* n. of one of the early kings of Tibet (*Yig.*).

གུང་ཇ *guñ-ja* midday tea; also the religious service conducted in a Buddhist monastery at midday when tea is served to the congregated monks.

གུང་གཉིས་ *guñ-gñis* the two middle times, midday and midnight.

གུང་ཐང་ *Guñ-thaṅ* lit. central plain, n. of a part of Ngāri Khorsum; n. of a monastery in Ngāri.

གུལ་གུང་ཐང་ district of Gungthang in western Tsang, the birth-place of *Nag-tsho Lo-tsa-wa Tshul-khrims rgyal-wa*, who brought Atis'a to Tibet.

གུང་ཐང་འཇམ་དབྱངས་ *Guñ-thaṅ Hjam-dbyaṅs* n. of an incarnate Lama of Amdo, who

became the high priest of *Tashi Gomāñ* monastery of Amdo and erected a lofty chorten-temple 360 feet high; and founded a monastery with a library containing 20,000 block-print volumes.

གུང་ཐང་རྩེ་གོ་རྩོན་ *Guñ-thaṅ Rtsahi ko ron* the birth-place of *Milaraspa* the poet and saint.

གུང་པ་ *guñ-pa* = འབྲིང་པ་ *hbrin-po* མཐུག་པ་ the second of three brothers; the middle one.

གུང་འབག་པ་ *guñ hbab-pa* to take rest at noon on a journey; གུང་ཚེགས་ *guñ-tshigs* dinner (*Sch.*).

གུང་འཇུག་ *guñ-hdsug* མཐུག་ཁྱུ་ལྷུ་འཇུག་ also *gung-mo*, the middle finger.

གུང་རི་གུང་བཅོན་ *Guñ-ri guñ-btsan* the son and successor of King ཁྲི་ཐོང་ལྷུ་བཅོན་ *Khri-sroñ ldehu-btsan* who reigned in Tibet about 733 A.D.

གུང་ལ་ཕུག *guñ-la phug* or གུང་དམར་ལ་ཕུག་ *guñ dmar-la phug* carrot.

གུང་མངས་ལ་འགྲོ་བ་ *guñ-saṅs la hgro-wa* to take a walk about midday, also generally to take a walk གུང་ལོན་ *guñ-lon* at noon.

གུད *gud* 1. slope; declivity (*Cs.*). 2. separation; solitude; seclusion (*Sch.*).

གུད་དུ་ *gud-du* = ལོགས་སུ་འཇུག་པ་ *logs suham sger-du* aside; apart: ཡང་ཇོ་མོ་གླང་དར་རྒྱལ་པ་གུད་དུ་གསུངས་པ་ again *Jobo* spoke to *Phyag-dar ston-pa* while alone in a solitary place (*A. 5*).

གུད་དུ་འཐོང་བ་ *gud-du hbor-wa* 1. to place aslant or to one side; གུད་དུ་གཉེགས་པ་ *gud-du gags-pa* to separate (*Jā.*), disperse. 2. to buy dear, at a loss; synonymous with གུན་གོད་ *gun-god*; in *Lad.* heavy or thick of hearing; གུད་ནག་ *gud-nag* quite deaf; deaf as a post. 3. གུད་དུ་འཇུག་པ་ *gud-du hjug-pa* = ལོགས་སུ་འཇུག་པ་ *logs-su bshag-pa* or ལན་དུ་བརྒྱལ་པ་

shan-du bcug-pa to humiliate; deprecate; to place in a false or inferior position.

གུད་པ *gud-pa* = རྒྱུད་པ *hgud-pa*.

གྲ།

གུད་པོ *gud-po* dear; expensive, v. རྒྱུད་པོ *rgud-po*.

གུན *gun* loss; damage: ར་ལ་གུན་ཐོག་ *ba-la gun-phog* in *W.*, I have suffered loss (prop. damage has come to me) (*Jä.*). གུན་ཐུགས་པ་ to make up a loss: གུན་ཐུག་ན་པ་ལ་ར་ལ་ལ་ལ་ གུན་གྱི་དེགས་པ་བཅོངས་པས་ཉིན་དེ་ཅུས་གྱི་གུན་ཐུགས་ in all other places, on the other hand, they out of pride almost daily tried to replenish their loss (*Hbrom.* 133).

གུན་དུམ *gun-dum* a bottle-shaped or cylindrical basket for fruit in *Ld.* (perhaps akin to *rkon-pa*) (*Jä.*).

གུན་པོ *gun-po* in *Ld.* expensive; dear.

གུམ་སྟེ *gum-ste* = ཤེ་ནས་ *çi-naš* or ཤེ་སྟེ *çi-ste* having died or been dead: དེ་ནས་ཡུན་མི་རིང་བར་ གུམ་སྟེ་གུམ་སྟེ་ *de-naš yun mi-riñ war Bram-ze gum-ste* then, not long after, the Brāhmaṇ having died (*Hbrom.* 162).

གུམ་པ *gum-pa*, v. རྒྱུམ་པ *hgum-pa*.

གུར *gur* བཟང་པོ་, དབྱེར་, བཟུང་ a tent; also a house made of hay or straw or grass; དབྱེ་གུར་ *dwu-gur* a sleeping tent; བཟུགས་གུར་ *bshugs-gur* a tent used by a great man for his residence; གུར་ཡོལ་ *gur-yol* the ceiling of a tent; གུར་ཁེབས་ *gur-khebs* the cover or canopy; རས་གུར་ *ras-gur* tent of cotton cloth; རྒྱལ་གུར་ *rgyal-gur* royal pavilion; དམག་གུར་ *dmag-gur* a military tent; གུར་མཚོག་ *gur-mchog* a magnificent tent; གུར་ཐག་ *gur-thag* tent robes; གུར་ཐེར་ *gur-ber* in *W.*, or གུར་ཤིང་ *gur-šiñ*, the tent poles; གུར་ཐོག་ *gur-thog* the upper covering or outer-fly of a tent; ཐལ་གུར་ *thab-gur* hearth-tent; that which is used

as a kitchen; གུར་གྱི་གསུམ་ *gur-gyi gam-bu* the outer canopy-like cover of a tent; the upper part of a double tent; གུར་ཕུར་ *gur-phur* the pegs or pins used for pitching a tent; གུར་གཤོལ་ *gur-gshol* the walls of a tent; གུར་གླང་ *gur-glad* the top or crown of a tent; the passage for the smoke out of a tent; གུར་འགྲམ་ *gur-hgram* lattice in the side of a tent; གུར་ལམ་ *gur-lam* stakes supporting the roof of a tent (*Sch.*).

གུར་ཁང་ *gur-khañ* the imaginary pavilion or mansion of the gods, which is formed in the sky, canopied by rain-bows, walled by rays of light, supported by diamond posts and carpetted with variegated clouds, for the use of the gods when they come to witness religious entertainments or performances of the pious on this earth.

གུར་གྱི་མགོན་པོ་ *Gur-gyi mgon-po* a divinity of the Sakya-pa School.

གུར་དག་ *Gur-drag* n. of a Buddhist deity of the Sakya-pa School.

གུར་ནག་ *gur-nag* those of the black tent, or the Black-tent Mongols; གུར་དཀར་ *gur-dkar* the White-tent tribes of Mongolia; གཙོད་གུར་ *gcod-gur* the tent used by itinerant mendicants or Shamans.

གུར་པ་བྱུ་ཚང་ *gur-pa gr̥ba-tshañ* a Buddhist congregation at གུར་ཙེ་ *Gyañ-tse*.

གུར་ལྷགས་ *gur-lpagš* a perforated skin; a hide full of holes (*Sch.*).

གུར་མེར་ *gur-ser* the tribe of the Mongols who used to live in yellow tents. The Tāranātha Lama of Urga (Tah Khureh) in Mongolia still uses the yellow tent.

གུར་གུམ་ *gur-gum* or གུར་ཀུམ་ *gur-kum* ལྷ་ཁྲ་, ལྷ་ཁྲ་འཕྲུལ་ saffron, crocus, marigold,

calendula, and similar yellow flowers (Jä.) : གུར་གུམ་མཛེན་ནད་ཀྱི་སྒོམ་ཆ་ཁ་ལྷོམ་ *gur-gum mchin-nad kun sel rtsa kha sdom* saffron cures liver-disorders and contracts the surface of the bowels (Rtsii.). There are three kinds of saffron known to the Tibetans ; བལ་པོ་གུར་གུམ་ *Bal-po gur-gum* the saffron of Nepal ; ཁ་ཆེ་གུར་གུམ་ *kha-che gur-gum* the Kashmir saffron, which is the best, and སྒྲི་ཡང་ཀྱུ་ or སྒྲི་ཡུག་, that is brought from distant regions (Spice-islands).

Syn. རིམ་བྱེད་དམར་ *tshim byed dmar* ; འདབ་བརྒྱ་བ་ *hdab brgya-wa* ; རྩིང་རྩུང་རྒྱུས་ *rdsin druñ skyes* ; མེ་རྟག་རྩོན་ཅན་ *me-tog don-can* ; ཀྱུན་ནས་འབྱུངས་ *kun-naṣ hkhums* ; མེ་རྟག་ཉི་མ་ *me-tog ñi-ma* ; རྩམ་ཅན་ *phra-ma-can* ; ཁ་ཆེ་རྒྱུས་ *kha-che-skyes* ; རྩི་ཞིམ་ *dri-shim* ; ལུས་དམར་ *luṣ-dmar* ; མེ་འི་རྩེ་མོ་ *mehi rtse-mo* ; བདེ་བྱེད་ *bde-byed* ; འབྱུང་བྱེད་ *hthun-byed* ; མཚན་ལྷན་ *mchog-lan* ; དཔལ་པོ་བརྟན་པ་ *dpah-po brtan-pa* (Mñon.).

གུར་གུར་ *gur-gur* in *Ld.* a small churn used for preparing tea. (Jä.)

གུར་རྟིག་ *gur-tig* a kind of drug used for healing or drawing sores, &c. ; མ་གསལ་ཆ་ཚད་མཁྲིས་ནད་སྒོམ་ *rma gaṣ rtsa tshad mkhris nad-sel* it inflames sores, cures bilious fever.

གུལ་གུལ་ *gul-gul* a quaking ; shaken as if by a strong wind : ཁྲོ་བོའི་རྩུང་རྩུབས་མཛེད་པས་སྐུལ་ཆེན་པོ་གཅིག་གུལ་གུལ་བྱུང་སྐད་ *khro-bohi stak-stabs mdsad-paṣ yul chen-po gcig gul-gul byuñ skad* It is said that because they assumed the attitude of a wrathful deity, a great country trembled (as if by an earthquake).

གུལ་ནག་ *gul-nag*, lit. the black གུ་གུལ་ *gu-gul* or གུག་གུལ་ནག་པོ་ *gug-gul nag-po*, n. of a medicine.

གུས་པ་ *gus-pa* श्रद्धा, सम्मम, आदर, भक्ति गौरव, अभिवादन, सौरभ्यं, समानि, नम्र, मान, sbst. humility, respect, reverence, devotion ; also adj. respectful, devout ; very common in the phrase *gus-paṣ phyag hiṣhal-lo*, saluted with reverence ; མ་གུས་པ་ *ma-gus-pa* unsubmitive, undevout ; གུས་པ་དང་བཅས་པ་ *gus-pa dan bcaṣ-pa* सगौरव respectfully ; with dignity and honour ; གུས་པར་འགྱུར་བ་ *gus-par hgyur-wa* to be respectful ; to humble one-self (Cs.) ལུས་དག་ཡིད་གསུམ་གུས་པས་ཕྱག་འཚམ་ལོ་ I offer salutation reverentially with the three—my heart, speech and body : གུས་པ་ཆེན་པོས་བརྟེན་པར་བྱིན་གྱིས་རྒྱུ་བས་ *gus-pa chen-poṣ bsten-par byin-gyis-rlobṣ* may the blessing be granted to maintain the greatest devotion. གུས་པར་བསྒྲིམ་པ་ *gus-par bsgrim-pa* to behave with respect ; གུས་པར་ཉན་ *gus-par ñan* ग्राह्यता to serve or attend respectfully ; to listen with respect ; གུས་པར་བྱེད་བ་ to regard.

གུས་པོ་ *gus-po* in *C.* and *W.* expensive, costly, dear, v. གུད་པོ་ *gud-po* or རྒྱུད་པོ་ *rgud-po*.

གུས་སོ་ *gus-so* बनति becomes very dear ; respects ; worships.

གེ་ *ge* num. for 93.

གེ་བ་ *ge-wa* is an auxiliary particle signifying did (emphatically) : ཡ་སྐོའི་མཆོ་བས་བྲུང་ཁ་ཞོན་མ་སྐོའི་མཆོ་བས་དཔྱལ་བ་ན་ཡར་ལ་ལྷག་གེ་བ་ *ya-sohi mche-waṣ brañ kha non, ma-sohi mche-waṣ dpral-wa na yar-la lhag ge-wa* by the upper tusk he pressed on his breast, by his lower tusk he opened asunder up to the forehead (Hbrom. 139).

གེ་ར་ *Ge-ra* n. of a country : ལྷུལ་པོ་ཞེས་པར་བྱུང་འདུག་ *Ge-rahi rgyal-po sheṣ-pahan byuñ-hdug* also there was one, called the King of གེ་ར་ *Ge-ra* (K. du. 281).

བོ II:=in mystic language ཁུ་མཚོག
khyu-mchog ཕུ་མཚོག, ཁུ་མཚོག, ཁུ་མཚོག the chief of
 a herd or company (*K. g. F.*, 28).

གོ III: 1. place; room; space (prob. = *gu*); in this sense it is used in *mtshams med-par*, without intermediate space, i.e., close together, continuous: འབྲུག་རྩ་གསལ་གོ་མཚམས་མེད་པར་སྒྲུབ་ *hbru sna-tshogs go mtshams med-par skyes* grain of every kind grew densely, luxuriantly: གོ་མཚམས་མེད་པར་གང་བ་ *go-mstshams med-par gañ-wa* closely filled. An important compound of *go* is found in གོ་ཚད་ *go-chod*, the space is cut off, or filled, i.e., the matter is done with, settled; satisfaction has been made; colloq. also I have got enough; I am full: དེས་རྒྱལ་བའི་གོ་མེ་ཚད་པ་ *des rgyal-wahi go-mi chod-pa* by this the victory has not yet been fully decided: ཐོས་བསམ་སྒྲོམ་གསུམ་གྱི་གོ་ཚད་ *thos-bsam sgom gsum-gyi go-chod* there is intermission of hearing; thinking; meditation: བྱིད་ལ་གོ་མེ་ཚད་པའི་ཚམ་ *khyed-la go-mi-chod pahī chos* doctrine not satisfactory to you: བྱ་ཚབ་ར་ཐུགས་ཅི་ཕྱིར་གོ་མེ་ཚད་ *bu-tshab ha spyugs ci-phyir go-mi-chod* why should it not be sufficient that I be banished instead of my son? 2. place, position, rank, condition of life: ཡལེ་གོར་ *pha-yi gor* in the place of his father; གོ་ནས་ *go-nas* according to; in proportion to (*Jä.*): གོ་ནས་ན་ *go rgas-na* when rank and dignity are grown old and gone; when the position in life has been lost: རང་གོ་གོ་འདུག་ *that is my place; my business.* 3. a way, a space, in the more general sense: སྤྱིན་གྱི་གོ་བར་ཕྱིན་ནས་ཐོངས་ *sprin-gyi go-war phye-nas hoñs* have come parting the clouds: ཇམ་མའི་གོ་ན་ *a-mahi go na* at the place of my mother; with my mother (*Jä.*). གོ་ལྷོག་པ་ *go ldog-pa* to change place, especially to turn to the contrary (*Sch.*); རྒྱུ་གོ་ *naḍ-go* the seat of disease (*Sch.*).

གོ་སྐབས་ *go-skabs* अवकाश, स्थान, अवसर, अवसर, मध्य interval; leisure; space; opportunity; in the meanwhile: བར་མཚམས་

ཚུལ་གྱིས་དམ་བ་དང་ཁོམ་པ་དང་དབང་དང་ཁྲུང་ཡོད་མེད་ occasionally with companion words *go-skabs* signifies slowly, at leisure, or in power; just at the time: བདེ་བར་བཞུད་པའི་གོ་སྐབས་མེད་ *bde-war bsdad-pahi go skabs-med* there is no chance of my sitting at ease: དེ་ཕྱིར་བདག་ལ་གོ་སྐབས་སྤུལ་དུ་གསོལ་ *de-phyir bdag-la go-skabs stsal-du gsol* (*A. 16*) therefore I pray for leave to avail myself of this opportunity.

གོ་སྐལ་ *go-skāl* the share or portion due to a person in accordance to his rank (*Jä.*).

གོ་ཁང་ *go-khañ*, གོ་ཆའི་ཁང་པ་ *go-chahi khañ-pa* arsenal (*Schtr.*).

གོ་ཁྲབ་ *go-khrab* = གོ་ཆ་དང་ཁྲབ་ *go-cha dañ krab* coat of mail with helmet; armour, v. གོ་ཆ་ *go-cha*.

གོ་ཁྱུན་པ་ *go-gyon-pa*, གོ་ཆ་ཁྱུན་པ་ *go-cha gyon-pa* to wear a coat of mail, etc.; to put on war dress.

Syn. གོ་བཞོས་ *go-bgos*; གསུལ་གྱི་ཆས་ཐུགས་པ་ *gyul gyi chas shugs-pa*; ཡ་ལད་བཞོས་ *ya-lad bgos* (*Mñon.*).

གོ་གྲས་ *go-gral* or གོ་གྲས་ *go-gras* rank; dignity (*Cs.*).

གོ་བཞོས་པ་ *go-bgos pa* सज्जीकरण the act of equipping or arraying: = གོ་ཆ་ཁྱུན་པ་ *go-cha gyon-pa* to equip with armour; put on harness, v. གོ་ཆ་ *go-cha*.

གོ་ཆ་ *go-ca*, v. གོ་ཆ་ *go-cha*.

གོ་ཆ་ *go-cha* सज्ज, वर्म, शस्त्र, सज्जाह, कञ्चुक निर्मोक, दमन; कवच armour; harness; gear; implements; tools; བཀྲ་ཤིས་གྱི་གོ་ཆ་ *bkra-ḥis-kyi go-cha* the implement of good luck; an amulet.

Syn. ཡ་ལད་ *ya-lad*; མཚན་རློབ་ *mtshon-skyob*; ལུས་རློབ་ *lus-skyob*; ལུས་བསྐྱར་ *lus-srañ*; ལུགས་གོས་ *lchags-gos*; ལུབ་ཅན་ *shu'-can*; རྩ་བ་ཅན་

dra-wa can; ར་དུག་གོས་ *hkhrug-gos*; ལུགས་ཀྱི་
བགོ་བ་ *lcags-kyi bgo-wa*; ཁྲམ་ *khraḥ*; མོག་ *rmog*;
མགོ་མྱོབ་ *mgo skyob*; མོག་ཐུ་ *rmog-shu*; ལུགས་ཐུ་
lcogs-shu; མོག་ཐུར་ *rmog-thur*; བྱུང་ཐུར་ཅན་
khyuñ-thur can; གོ་ཁྲམ་ *go-khraḥ* (*Mñon.*).

གོ་ཆ་གྱོན་པ་ *go-cha gyon-pa*, v. གོ་གྱོན་པ་ *go gyon-pa* or གོ་བགོས་པ་ *go bgoḥ-pa*.

* གོ་ཆ་དང་པམ་ *go-cha dan beas* སགུལ་ (*Schr.*; *Kālāc. T. 139*) with a ball.

* གོ་ཆའི་སྒྲུག་བྱེད་མ་ *go-chahi Skrag byed-ma*.
(22 B.) (*Schr.*)

* གོ་ཆའི་བསྐྱེད་བྱེད་མ་ *go-chahi Bskyad-byed-ma*.
(*Schr.*) (22 C.)

* གོ་ཆའི་རྩ་མཆོག་ *go-chahi Rta-mchog*. (*Schr.*)
(21 A.)

* གོ་ཆའི་རྩེ་རྒྱུ་མ་ *go-chahi Rdo-rje ñi-ma*.
(*Schr.*) (20 C.)

* གོ་ཆའི་རྩེ་རྒྱུ་མེས་པ་ *go-chahi Rdo-rje sems-*
dpah. (19 B.)

* གོ་ཆའི་རྩ་མ་ *go-chahi Rnam-snañ*. (19 C.)

* གོ་ཆའི་པད་མ་གང་དབང་ *go-chahi Pad-ma gar-*
dwañ. (*Schr.*) (20 A.)

* གོ་ཆའི་མོངས་བྱེད་མ་ *go-chahi Rmoñs-byed-ma*.
(*Schr.*) (22 A.)

* གོ་ཆའི་ཅན་ཀ་ *go-chahi Tsan-di ka*. (*Schr.*)
(23 A.)

* གོ་ཆའི་གཤེན་རྒྱུ་མ་ *go-chahi Gcin-rje-ma*.
(*Schr.*) (21 C.)

* གོ་ཆའི་དེ་དུ་ཀ་ནག་པོ་ *go-chhi He-ru-ka nag-po*.
(*Schr.*) (20 B.)

གོ་ཆད་པ་ *go-chod-po* = ཡན་ཐོག་པོ་ *phan-thog-po*
useful; serviceable. ལམ་རྩན་གང་བྱེད་ཀྱང་བསྐྱེད་བྱེད་མ་
ལམ་མཐར་བྱུང་པའི་མི་ལ་གོ་ཆད་པ་ཟེར་ *las don gañ-byed*
kyañ bsgrub-nus pañam mthar phyin-paḥi mi-
la go-chod-po zer the term *go-chod-po* is
applied to a man who is successful or who
accomplishes any business or duty suc-
cessfully: མི་འདི་གོ་ཆད་པ་ *mi-hdi go chod-dam*
will this man be of service? (*A. 127*).

གོ་སྟོང་ *go-sñod* ལུ་ཇཱ་ཇཱ་ cummin seed
(*Zam. 24*).

‡ གོ་དྭ་བ་ *go-dā wa-ri* the Godavari river.
ལུགས་ཀྱི་གནས་བརྒྱད་ཀྱི་གཅིག་པེ་ཏའི་ལུ་ཇཱ་ཇཱ་ལྷོ་ལག་ཏེ་མར་ཡོད་
thugs-kyi gnas brkyad kyi-gcig, be-taḥi yul-
gyi lho-thag ñe sar-yod, ཏེ་མའི་ཆུ་མིག་མོགས་གནས་
ཡ་མཚན་ཅན་མར་ *ho-maḥi chu-mig sogḥ gnas-ya*
mtshan-can mañ Godāvāri, one of the holy
rivers of Southern India, a place on its
bank near Vidharva where there is spirit-
symbol of Buddha. It contains a milky
spring (*Dsam. 36*).

‡ གོ་དམ་བྱ་ *go-dam bā* n. of a drug

Syn. ཡངས་པ་ཅན་ *yañs-pa can*; རི་མ་ཅན་ *ri-mo*
can; བ་གླེན་མིག་ *ba-glañ mig*; མཚོག་ཕྱིན་མ་ *mchog*
sbyin-ma; དབང་པོ་བྱ་བ་ *dbañ-po bkra-wa*; ཀླུ་པ་
ཅན་པོ་ *kam-ka chen-po* (*Mñon.*).

གོ་བདེ་བ་ *go-bde-wa* simple; easy; that
which is easily understood: གོ་བདེ་བ་ལ་བསམ་
ནས་དཔེར་བཤད་ན་ *go-bde-wa la bsam-naḥ dper-bjod*
na he uttered an example with a view to
make it easily understood (*Situ. 101*).

+ གོ་འདུན་ *go-hdun*, defined as ལྟ་ཚོགས་སམ་གང་
ཚམས་པ་ *sna-tshogs-sam gañ moḥ-pa* what you
like of different kinds.

གོ་འདྲིས་བྱིར་བ་ *go-hdris khyer-wa* = དགའ་བོ་རྒྱུ་མ་
བྱེད་པ་ to be friendly; intimate (*A. 145*).

* གོ་དྭ་ *go-dā* གའི་འདྲེན་པ་; གོ་དྭ་འདྲེན་བྱེད་ *Go-dā*
hphel-byed n. pr. (*Schr.*) (*Tā. 2, 82*).

གོ་འཕང་ *go-hphañ* = གོ་གནས་ rank; place;
position: རྣམ་མཁྱེན་སངས་རྒྱལ་གྱི་གོ་འཕང་ཐོབ་པར་བྱེད་གྱིས་
བསྐྱེད་པ་ may the blessing be accorded me
to gain the rank of an omniscient Buddha
(*Mil.*).

གོ་བ་ *go-wa* to understand; to perceive
mentally: དང་པོ་ཡུལ་ཏེ་ཏུ་གྱུར་གྱི་གོ་བ་བྱུང་ *dan-po*
pañ-ti-ta kun-gyi go wa byuñ first of all it
was understood by all the Paṇḍits.

གོ་བ་ཅན *go-wa can* = མཁས་པ་ a learned, clear-headed person; གོ་བ་ཅན་གྱི་མི་ནམས་ wise men.

གོ་པོ *go-bo* or ཐུ་གོ་བོ *bya-go-bo* a kind of vulture: གོ་བོ་འི་གྲོ་བས་གསུ་བ་དང་, མ་ཐུ་བོ་འི་རིགས་ནམས་འདུ་བར་བྱེད་ *go-wohi gre-was ga-ma shu-wa dan, ma-shu-wahi rigs-rnams hju-war byed* the larynx of the vulture causes indigestible meat and different kinds of food which are not digested, to become digested (*Sman.*).

གོ་བྱེད *go-byed* acc. to *Jä.* is a quality of the air.

གོ་བཟོག *yo-bzlog* (*go-ācg*) = གོ་ལོག *go-log* misunderstand; misapprehend; to attach a wrong meaning (*Situ. 110*).

‡ གོ་ཡུ *go-yu* (Beng. *गुवा*) areca nut: གོ་ཡུས་མཁལ་མའི་ནད་སྐྱེ་མཆོག་ areca nut is the best essence for the tee'h and cures kidney disease (*Sman.*).

+ གོ་ར *go-ra* = བཟོན་ར *btson-ra* jail; prison.

གོ་རིམ *go-rim* order, arrangement: གོ་རིམ་དང་མཐུན་པར་བྱུང་ཟད་བཞོད་པས་ have arranged it so as to agree with the order of things, etc. (*Situ. 101*).

+ གོ་རེ *go-re* = རྫོགས་པ་ *rdsoḡs-pa* perfected; finished; completed.

+ གོ་རེ་ཁྲུང་ *go-re loñ* = མངག་གཞུག་པ་ *mñag gshug-pa* or རང་དབང་མེད་པ་ *rañ-dwañ med-pa* spontaneously; as a matter of course; without power to exert one's self in any matter; necessarily (*K. du. F 175*).

གོ་ལ *go-la*, ལྷ་ནག་གེ་སྒྱུ་རྩི་རྒྱ་སེ་ཤིང་གི་ཁྱ་བ་ *rgya-nag gi sra-rtsiñi rgyu-se ṣiñ-gi khu-wa* 1. a kind of gum, prob. acacia imported to Tibet from China; ashes which have burnt without ignition. 2. མཐོན་ཕུ་མེར་བསྐྱེག་བའི་སྐལ་བ་ lime of burnt shell or cowries. 3. the areca nut brought from the sub-Himalayan district or from India is called སྐན་གོ་ལ་ *sman go-la*, i.e., the globular medicine; ལྷ་གར་གོ་ཡུ *rgya-gar*

go-yu the Indian areca nut, or མན་གོ་ཡུ, areca nut from the sub-Himalaya; these two are called སྐན་གོ་ལ་ *sman-go-la* (*Sman.*).

གོ་ལའི་རྒྱུང་ *go-lahi-rluñ* རྟེན་གྲགས་མར་ལྷ་ས་འི་རྒྱུང་གི་མིང་ the wind which, acc. to Tibetan astronomers, keeps the sun and the stars moving in space: ལྡན་མ་ཚུགས་ཀྱང་གོ་ལའི་རྒྱུང་འབྲེས་ལྷན་འགྲོག་མེད་དུ་ཅུ་ *phebs-tshogs kyañ Go-lahi rluñ-hgros ltar hgog-med-du shu* your letters should also be without let or hindrance, like the wind which keeps the heavenly bodies always in motion (*Yig. k. 87*).

གོ་ལེ *go-le* = ག་ལེ *ga-le* or དལ་པོ་ *dal-po* slowly.

གོ་པ་ *go-sa*, ཨོ་རྒྱན་ལམ་བར་གྱི་གྲོང་ཁྱིམ་ཞིག་གི་མིང་ n. of a town in the way to Udyāna, prob. in Ancient Kabul (*S. Lam. 17*).

གོ་ལོག *go-log* the reverse; opposite to what was; back again; also for གོ་ས་ལོག་པ་ *go-sa log-pa* degraded; position changed as in the case of a superior officer subordinated, or an inferior officer promoted to a higher position:—དཔོན་པོ་གཞོལ་གྱི་ *dpon-po gyog* master made a subordinate or servant, or གཞོལ་གྱི་པོ་དཔོན་ *gyog-po dpon*, a servant raised to the position of a master; ཡན་པར་སྐྱས་པ་ལ་གནོད་པར་གོ་བ་ལྟ་བུ་ *phan-par smras-pa la gnod-par go-wa lta-bu* to take a useful advice as intended for mischief; also ཐྱིན་པ་གོ་ལོག་ opposed to charity or misunderstand charity; རྩོལ་བློམས་གོ་ལོག་ reversing, misinterpreting character or morality; བཟོད་པ་གོ་ལོག་ *bzod-pa go-log*, བརྩོན་འགྲུས་གོ་ལོག་ *brtson-hgrus go-log* to misunderstand one's forbearance or industry; བསམ་གཏན་གོ་ལོག་ performance of the wrong *Dhyāna*; ཤེས་རབ་གོ་ལོག་ perverse or distorted knowledge or wisdom; སྤྲིང་རྩེ་གོ་ལོག་ *snñ-rje go-log* tired of showing sympathy or compassion; ཐུམས་པ་གོ་ལོག་ *byams-pa go-log* tired of loving.

གོ་ས *go-sa*, = གོ་གནས or གོ་ལམ་ rank; office; dignity: ལྷ་མ་མཁན་པོ་ལྷ་སྟོན་སྟོན་གོ་ས་ལྷ་བྱ་ལ *blu-ma mkhan-po rgyal-blon sog-s-kyi go-sa lta-bu-la* like unto the position of the lamas, professors, officers, etc.

† ག་ཏ་མ *gau-ta-ma* = གོ་ཏ་མ *Gohu-ta-ma* རིགས་རྩལ་གྱི་མིང་། गौतम n. of a family in Ancient India (*K. du.* 5 133); n. of Buddha S'ākyamuni.

གོག *gog* in *W.* for གོང་པོ *goñ-po* a lump.

གོག་ཐམ *gog-thal* ashes; burnt fragments.

གོག་པ *gog-pa* 1. to crawl. 2. to crumble off; to scale off (of the plaster of a wall) (*Jä.*).

གོག་པོ *gog-po* = རིག་རལ་བྱུང་བ *shig-ral byuñ-wa* or རྩལ་ཆག་བྱུང་བ *ñams-chag byuñ-wa* dilapidated; damaged; in ruins; worn out: ལྷ་ཁང་གོག་པོ་ a temple in ruins: མཚོར་རྟེན་གོག་པོ་ a chorten in ruins: ཁ་ཅིག་གོག་པོ་འགོག་ཅི་ན་འཚེ་བའང་ ཡོད་ there are some who even die worn out when they crawl about (as little children) (*Khrid.* 13).

* གོ་བཞུག་ལྷན་སྐྱེས་ *go-bzlog lhan-skyes* (*Schr.*) (30 A.).

* གོ་ལའི་རི་མོ་ *go-lahi ri-mo* गोखरेखा (*Kālac.* I. 52 58) a circle; circular.

གོང་ *goñ* 1. price; value; also གོང་ཐང་ *goñ-thaṅ* གོང་ཚད་ *goñ-tshad*; རྩལ་རྩལ་གྱི་རིན་གོང་གི་ཚད་ *nor-rdsas kyi rin goñ-gi tshad* the price or valuation of things or property: གོང་དཔྱད་པ་ *goñ dpyad-pa* to appraise; to fix a price: གོང་བརྒྱལ་པ་ *goñ brgyab-pa* or གོང་སྒྲིག་པ་ *goñ sgrig-pa* id. In Sikkim: “*di goñ ka dzó mo*” what is the price of it? (*Snd. Hbk.*) 2. = ཐེང་ *steñ* or རྩོན་ *ñhon* or ཐག་མ་ *thag-ma* also ལྷ་ *klad* འཕགས་, འཕྲ the above; in space as well as in time (in *Khams*, e.g., it is used as a subst. signifying elevated, alpine pasture

grounds). གོང་དང་མཐུན་ *goñ dañ mthun*, གོང་དང་འདྲ་བར་ *goñ-dañ hdra-war*, གོང་ལེན་ *goñ-bshin*, གོང་མཚུངས་ *goñ-mtshuñs* as above (mentioned); like the above or aforesaid similar to the above.

གོང་ལོང་ *goñ-hkhod* stated above; གོང་དུ་ ཡོད་པ་ *goñ-du yod-pa* existing above; གོང་དུ་ བསམ་པར་ *goñ-du gsal war*, set forth or elucidated above; གོང་གི་ *goñ-gi* the former; the above; གོང་གི་དེ་རྣམས་ *goñ-gi de rnam* those preceding; གོང་གི་ཞེས་སྟོན་པ་ *goñ-gi shes smos-pa* the above statement that; རྩ་གོང་པོར་གྱི་ལྷ་པོ་ *ñā goñ Bod-kyi rgyal-po* the ancient or former Tibetan kings; གོང་གི་བཤད་པ་ལྟར་ *goñ-gi bḥad-pa ltar* as has been stated above; གོང་དུ་ *goñ-du* over it; above; གོང་དུ་འཕགས་པ་ *goñ-du hphags-pa* འཕགས་ taken upwards; gone upwards; improved; progressed; གོང་དུ་ཕྱད་ *goñ-du phud* placed in a position of dignity; kept on the top; གོང་དུ་འཕེལ་བ་ *goñ-du hpho-wa*, འཕེལ་བ་: spiritually developed, lit. gone upwards; གོང་དུ་སྟོར་བ་ *goñ-du sbyor-wa* འཕེལ་བ་ ready; གོང་དུ་མཐོན་པ་ *goñ-du mos-pa* the above mentioned; གོང་ན་ *goñ-na* on it; above; གོང་ནས་ *goñ-nas* from above; གོང་ནས་གོང་དུ་ *goñ-nas goñ-du* འཕགས་འཕགས་ more and more; higher and higher. གོང་པ་ *goñ-pa* གཞི་ very much (*Lex.*); one above; the senior (one) = རྩོ་གོང་དུ་ *sgo goñ-du* over the door; ཡབ་གྱི་གོང་དུ་འདས་ *yab-kyi goñ-du hdaś* died before his father; དེའི་གོང་དུ་ *dehi goñ-du* before that or that time; མཚོགས་གོང་དུ་ *ma-tshogs goñ-du* before they assembled or congregated together.

གོང་དཀར་རྩོང་ *Goñ-dkar-rdsoñ* n. of a fort and town on the Tsang-po, where convicts are generally sent for punishment. It is situated S.-E. of Lhasa, in the district of Mal-gro.

གོང་ཁྱི་མདའ་འོད་འབར་ *Goñ khri-bdal, hod-hbar* n. of a Bon saint believed to exist in astral

གོང་མོ 1. *goñ-mo* the upper one; ལག་པའི་གོང་མོ *lag-pahi goñ-mo* མཐའ་རྒྱུ་ཤི་ the middle finger. 2. the white grouse, but applied to various birds in Tibet of the *Tetraonidae* family: *lha-bya goñ-mo* is the *Crossoptilon tibetanum*, and *gong-gyag* the *Ithaginis geoffroyi*, etc. (*Snd. Hbk.* pp. 170-1). ཐུ་ཙ་ག་གེས་ཀྱིས་གོང་མོ་ལ་སྐྱུ་པ་ *byihu co-ka gñis kyis goñ-mo la snras-pa* the two little *Coka* birds said to the grouse (*Rdsa.*). གོང་མོའི་གཡིས་རྩ་ཅ་ (འཛིན་ཆགས་) ཅུ་སེར་མོ་ནད་སེལ་ *goñ-mohi ça-yis ro-tsa chu-ser mo-nad sel* the flesh of the grouse stimulates the sexual desire and also cures discharge of whites: གོང་མོའི་མཐུག་སྐྱེའི་མོ་ནད་སེལ་ *goñ-mohi mjug sgrohi mo-nad sel* the feathers of the grouse cure female diseases: གོང་མོའི་སྐྱོང་ས་མེ་ལྷའི་གཏོན་ནད་གསེ *goñ-mohi sgo-nas me-lhahi gdon-nad gso* the eggs of the grouse cure illness caused by the demons of the fire-god.

གོང་མོ་སྟེག་ *goñ-mo sreg* a pheasant, *Phasianus decollatus*.

གོང་ཤུ་ *goñ-shu* = གོང་དུ་ཤུ་ *goñ-du shu* 1. as stated or prayed above. 2. a paper lantern (*Jä.*); in colloq. Tibetan “*gam-shu*,” a lantern.

གོང་ཐག་ *goñ-hog* = ཐག་ཐག་ *ltag-hog* ཕུལ་པ་ལྟར་ upper and lower; གཤི་གོང་ *gshi-goñ* folio; གོང་སྐུ་གཤོགས་ *goñ-sku gshogs* a title of honour, signifying his highness, excellence, etc.

གོང་རལ་དུ་ *goñ-rol-du* = རལ་རལ་དུ་ *ñha-rol-du* or རྩོན་ལ་ *ñhon-la*, before, prior to: དམག་མ་བྱུང་གི་གོང་རལ་དུ་ before the war took place.

གོང་ལ་ *goñ-la* above.

གོང་ས་ *goñ-sa* འདུལ་ one in supreme authority or position; the sovereign.

གོང་ས་ལས་ཕྱིན་པ་ *goñ-sa yas phyin-pa* = ལ་རབས་གོང་ས་ *ya-rabs goñ-ma* those superior persons gone before; persons in superior or more exalted stations.

གོད་ *god* loss; damage; གོད་འགྱུར་བ་ *god hgyur-wa* to suffer loss; རྩ་ལ་གོད་ loss of money and property; གོད་ཁ་ *god-kha*, རྩ་ལྷགས་ལ་ནད་ལྷ་ཚོགས་བྱུང་ནས་ཤི་བ་ *nor phyugs la nad sna-tshogs byuñ-nas ši-wa* loss in property or in cattle by disease and other accidents: སྒོམ་བྱུང་ཅི་བྱས་ཀྱང་གོད་མེད་ *sgom sgrub ci-byas kyañ god-med* there was no loss whatever whether he performed meditation or propitiation.

གོད་མ་ *god-ma* = འཇིག་པ་ *hjig-pa* མལ་, ལལ་; fear, loss.

གོན་ *gon* the common gourd; pumpkin in *W.* (*Jä.*).

གོན་པ་ *gon-pa* (གྱོན་པ་) to put on clothes, shoes, etc.; གོན་པ་འདྲ་བ་དེ་དེ་ *gon-pa hdra-wa re-re* the cost of a set of anything to wear (*Rtsii.*); མགོ་ལ་ལྷ་གོན་པ་ to put a cap on the head. 2. coat, clothing (*Sch.*).

གོན་སྐྱམ་ *gon-snam* (གྱོ་སྐྱམ་) serge or broad-cloth for making robes, etc. (*Rtsii.*).

གོན་ཕྱིང་ *gon-phyin* felt used for wearing.

གོན་ལྷམ་ *gon-lham* = གྱོན་ལྷམ་ *gyon-lham* shoes to put on.

གོབ་རྒོན་ *gob-non* (spelling uncertain) in *W.* to tease; vex; irritate (*Jä.*).

གོམ་པ་ *gom-pa* པ་ད, པད, ལ་རྩུ་ལྟར་, ལྟར་ a pace; step: རྒྱུ་ལྟོས་ *rkañ-hgros* to make a step; གོམ་པ་བོར་བ་ *gom-pa bor-wa* to pace: གོམ་པ་བདུན་བོར་བ་ *gom-pa bdun bor-wa* to make seven steps (as a ceremony, which may also be counted equivalent to a religious pilgrimage, the actual performance of which is not possible).

གོམ་པའི་རྩལ་ས་ *gom-pahi stabs* any peculiar manner of stepping whether in procession or in dancing.

གོམ་འགོས་ *gom-hgroṣ* walking in step like
soldiers or a procession: འགོ་ན་གོམ་འགོས་འཕྱར
hgro-na gom-hgroṣ hkhpor in walking he
missed the measure of the paces.

गोमस्तान् *gom-stāṅs* पदबन्ध the manner of
 pacing; walking in measured step.

गोम-गसुम *gom-gsum* त्रिपाद three paces ; fig.
the heavens, earth and the nether region.

གོམ་གསུམ་པ་ *gom-gsum-pa* one with three steps.

गोम-गुसुम-गुणो *gom-gusum gñon*, कृष्ण-हृदय *kyab-hjug* त्रिविक्रम; त्रिपादविक्रम a name of Vishṇu when he deceived Bali in his *Bāmana* or Dwarf incarnation (*Mñon.*).

गोमसपा *goms-pa* 1. अभ्यास one practised in any work; skilled; wont; श्रेष्ठ
पा *pa* 2. अभ्यास one practising or practised in the art of reading; **गोमसपा** *goms-pa* कृती one who is skilled or practised in any art, **गोमसपा** *goms-pa* अनुभूति one who is skilled or accustomed; **गोमसपा** *goms-pa* अनुशीलयते one who has practised or studied.

གོར *gor* or ཕུགས་གོར *phyugs-gor* = མོར་ནད
nor-naḍ murrain (*A.* ൬ 103).

गोरबु *gor-bu* 1. चतुरस्रकं quadrangle.
2. कलान्तिका wisdom.

གོར་མ *gor-ma* རྫོང་ཤེས་བྱས་པ *rdo-la she-sa*
byas-pa a term of respect for stone, or
a general name for stone (*Cs.*); large and
small pebbles ; stones ; rubble ; boulder
stones (*Sch.*).

✚ གོར་མ་ཆག་ gor-ma chag = གོར་མ་བཟུམ་པ་
gor-ma bkum-pa, ཐེ་ཚོམ་མེད་ the-tshom med
or དུས་པ་ nes-pa ལྷན་, ཉི་ཤུག་ certain; sure;
indubitable: དེ་ལྟར་པ་གོར་མ་ཆག་གོ་ de-hbyun-wa
gor-ma mchag-go his coming is quite cer-
tain.

+ གོར་མོ *gor-mo* = རྫོགས་པའི་སེམས་ལ་ཡང་
འདུག *sdañ-wahi sems-la yañ hjug* གོར་མོ *gor-*

mo is also applied to signify an irritable or angry temper.

‡ गोरक्षि-*gor-ṣi-ṣa*, गोक्षीर्षः a kind of sandal wood.

གོ་ལ་བ *gol-wa*, v. རགོ་ལ་བ *h₂gol-wa*.

གོས་ *gos* वस्त्र, वसन, चीवर, निवसन, वास, कंबल, आच्छादन, अम्बर, चौम, चेल, चीन, परिच्छद, परिवार, अंशुक cover; dress; garment. The common word for coat or clothing; there are seven kinds of stuffs for priests, &c.: *འཇམ་གོས་* *bal-gos* woollen cloth; *ཆ་ནའི་གོས་* *ga-nañi gos* cloth of flax; *ཟར་མའི་གོས་* *zar-mañi gos* linen; *དུ་ཁུ་ལའི་གོས་* *du-khu lañi gos* silk cloth; *རས་པལ་གྱི་གོས་* *ras-bal-gyi gos* cotton cloth; *ཀོ་ཏམ་པའི་གོས་* *ko tam-pañi gos* jute cloth; *ཉི་འག་གི་གོས་* *ñi-hog-gi gos* European cloth, &c. *གོས་ཀྱི་རྒྱུ་འབྱུང་ཁྱད་པར་བཞག་* *gos-kyi rgyuñi hbyuñ-khuñs bstan-pa* enumeration of the materials for cloth:—*སྤྲིན་བུ་* *srin-bu* silk-worm; *ར་ལུག་དང་རི་དགས་ཀྱི་* *ra lug dan ri-dbags-kyi* *སྤྲུ་དང་པགས་པ་རྩྭ་མོགས་* *spu-dan pags-pa sna-tshogs* various hairs and skins of sheep, goats and wild animals; *ཤིང་གི་བུན་པ་* bark or fibres; *ཤིང་གི་འབྲས་བུ་* fruits; *ཟར་མ་སོགས་* *zar-ma sog*s fibres, etc.; *རས་པལ་སོགས་* *ras-bal sog*s wool, cotton, etc.; *དུ་ཁུ་ལའི་* *du-khu-lañi miñ* silk cloth, satin, etc.; *གོས་གསར་* *gos-gsar* new cloth; *དྲི་མེད་* *dri-med* clean cloth; *གོས་སོ་མོ་* *gos-so-mo* new or fresh cloth; *དྲི་མ་ཅན་* *dri-ma can* dirty cloth; *གོས་རྩིང་པ་* *gos rñiñ-pa* old, worn out clothes; *ཟད་པ་* *zad-pa* or *ཁུ་པ་* *hrul-po* rags or ragged dress; *སྟོད་གོས་* *stod-gos* upper garment of Buddhist monks; *བླ་གོས་* *bla-gos* = *སྐམ་ཐུར་* *snam-sbyar* the sacred raiment containing thirty-two patches; *སྟོད་གཡོགས་* *stod-gyogs* upper cover; *སྐམ་གཡོགས་* *smad-gyogs* or *སྐམ་གོས་* *smad-gos* lower garment; *འཇམ་ཅ་ལེ་ཀ་* *bañ-tsa-li-ka* an apron of five colours; *འཛོམས་དྲྭས་* *hdoms-dkris* folds round loins like the *dhuti* of the Hindus;

སྒྲོ་དྲིམ *smad-dkris* the back folds of *dhuti*;
 སྒྲོ་ཤམ *smad-çam* under cloth or garment;
 མཐར་གོས or ཤམ་ཐབས the petticoat-like clothes
 worn by the Tibetan monks; *rgyan-gos*
 fine dressing clothes; *rgyun-gos* an every-
 day coat (*Jü.*); *chos-gos* clerical garb or
 garment; *pho-gos* male dress; *bla-gos* an
 upper garment, a kind of toga; *mo-gos* a
 woman's gown; *gzab-gos* holiday or gala
 clothes; གོས་ཀྱི་པ *gos gyon-pa* to put on
 dress; གོས་འཕྱུང་པ *gos hbud-pa* to take off
 dress; གོས་བརྟེན་པ *gos brje-wa* to change dress
 or clothes; གོས་བརྟེན་པ་པོ་ *gos brtsegs-pa* to put
 one garment over the other; གོས་བརྟེན་པ་པོ་ *gos*
bteq-pa to tuck up, by drawing the front
 skirts under the girdle; གོས་ལྗེས་པོ་ *gos ldab-*
pa to lay or fold a coat together.

གོས་ཀྱི་ཁྱིམ *gos-kyi khyim* (ཏཱ་བླ་མ་) ཀུན་གྱི་ཁྱིམ་ a
 tent; a diseased man's wardrobe; གོས་ཀྱི་གར་ *gos-kyi gar* རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ a bamboo or bar to
 hang or keep the dress; གོས་ཀྱི་ཆོག་ཤེས་པ་ *gos-*
kyii chog çes-pa རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ one who has
 enough of clothes; གོས་ཀྱི་གདང་མེད་ *gos-kyi*
gdañ-çiñ ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ a rope or string to hang
 clothes.

གོས་དཀར་ *gos-dkar* white dress; གོས་དཀར་ཅན་ *gos-dkar can* རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ one dressed in
 white; the Goddess Sarasvatī.

གོས་སྒྲུང་ *gos-skud* yarn or silk thread.

གོས་ཁ་བརྒྱ་ཐམ་པ་ *gos-kha brgya-tham-pa* one
 hundred breadth-measure of blankets.

གོས་ཁུམ་པ་ *gos khums-pa* གོས་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a cloth folded as to look like waves or
 wrinkles.

གོས་གུར་ *gos-gur* a tent of cloth or satin;
 ཕྱི་གུར་ *phyin-gur* a tent of felt; རྩ་བུ་ *çbra* or
 ར་གུར་ *re-gur* tent of yak-hair blanket or
 felt.

གོས་འཁྱེད་པ་ *gos hgyed-pa* རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ the
 folds in the garment of a monk; one who
 folds clothes.

གོས་གུམ་ *gos-grum* a square rug made of
 Chinese satin.

གོས་སྒྲུབ་ *gos-sgab* skirt or flap of a coat or
 robe.

གོས་སྒྲུབ་ *gos-sgam* box; chest or press for
 clothes; wardrobe.

གོས་སྒྲོན་ཅན་ *gos-ñhon-can* ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ 1. one
 dressed in a blue dress; the sky. 2. ཕྱག་རྒྱུ་
 བཟུངས་པའི་བོད་པའི་ཆོས་ལུགས་ Chag-na Dorje Bodisattva,
 སྒྲོན་པའི་བཟུངས་པའི་སྐུ་པོ་ *stobs-bzañ*, བཟུངས་པའི་སྐུ་པོ་ the brother
 of Krishna said to be an *avatāra* of Vishnu.
 3. གཟུངས་པའི་སྐུ་པོ་ *gzah spen-pa* the planet Saturn.

གོས་ཅན་ *gos-can* ལྷ་མོ་ལྟ་བུ་ a kind of sandal.

* གོས་ཅན་ *gos-can* 1. བཟུངས་པའི་སྐུ་པོ་ (*Schr.; Lebensb.*
 86) a tablet; a piece of cloth. 2. གོས་ཅན་ཅན་
 དཀར་ *gos-can tsan-dkar* བཟུངས་པའི་སྐུ་པོ་ satin.

གོས་ཅེན་ *gos-chen* silk fabrics; Chinese
 satin, of which the different kinds known
 in Tibet are:—རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *hor-gos*, རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *thon-thi*,
 རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *nor-bu chab bdun-ma*, རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *mdsod-gos*, རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *skyin-khab* (*Kincob*) em-
 broidered satin; རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *jus*, རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *rgyan*
bshi-ma, རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *rgyan drug-ma*, རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *hbrug ris-ma*, རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *hbrug brgya-ma*.

གོས་ཅེན་པོ་ *gos-chen-po* = རྩ་བུ་ལྟ་བུ་པོ་ *du-ku*
lahi ras silk-cloth (*Mñon.*).

གོས་མཆོག་ *gos-mchog* the finest satin or
 silk-cloth.

Syn. གོས་བཟང་ *gos-bzañ*; རྩ་བུ་ལྟ་བུ་པོ་ *kun-*
dgahi gos; རྩ་བུ་ལྟ་བུ་པོ་ *srubs-med gos* (*Mñon.*).

གོས་རྩོ་ *gos-ño* རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ a purchased dress; a
 cloth fit to be purchased.

གོས་རྩོ་ *gos-rñiñ* = གོས་རྩོ་པ་ *gos rñiñ-pa* or
 རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *bem-po* in *Ld.* dialect, an old coat
 or dress.

Syn. རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *zad-po*; རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ *hrul-po*; རྩ་བུ་ལྟ་བུ་
dug-pa (*Mñon.*).

གོས་བརྟན་ *gos-brñan* རྩ་བུ་ལྟ་བུ་ a mendi-
 cant who puts on a ragged garment; a
 ragged dress.

གོས་ཐུང་ *gos-thuñ* trousers.

གོས་མཐའ་ *gos-mthah* skirt of dress or robe.

གོས་དུག་པ་ *gos dug-pa* old cloth ; ragged cloth ; torn cloth ; གོས་དྲི་མ་ཅན་ *gos dri-ma-can* dirty clothes ; གོས་དྲི་མེད་ *gos dri-med* clean cloth.

གོས་འདུག་ *gos-hdug* or ཅུ་གོས་ *chu-gos* bathing cloth.

གོས་པ་ 1. *gos-pa* ལྷིས་, pf. of བཀོ་བ་ *bgo-wa*, to apply on ; to paste or rub. 2. རྩལ་ལྷེ་པ་ a liniment.

གོས་ཕྱིད་ཕུ་ཐུང་ *gos-phyed phu-luñ* sleeveless robe or garment (in Sikk.).

གོས་ཕྱ་ *gos-phra* ལྷོ་ལྷོ་ཆེན་ fine-silk ; muslin.

གོས་ཕྱིད་ *gos-byed* བྱེད་པ་ gain ; acceptance ; performance ; honour.

གོས་བྱམ་ *gos-bral* འདྲ་ལྷོ་ naked ; without dress or cover for the body.

གོས་ཐེད་པ་ *gos sbyed-pa* ལྷོ་ལྷོ་ཆེན་ one concealing his mendicant's clothes.

གོས་མིན་ *gos-min* བུལ་ a roof ; veil ; film over the eyes ; multitude.

གོས་མེད་ *gos-med* འཇམ་མཁའ་, འཇམ་མཁའ་, འཇམ་མཁའ་ a devotee who has cut off worldly ties.

གོས་དམར་ཤེ *gos-dmar sde* འཇམ་མཁའ་ལྷོ་ལྷོ་ classes of Buddhists who are dressed in red.

གོས་ཅོམ་ *gos-tsam* ལྷོ་ལྷོ་ satin.

གོས་བཅོམས་ཤེས་པ་ *gos-btsemṣ ñes-pa*, = གོས་ཐོག་ཅོམ་པ་ badly-sewn clothes.

གོས་ཤིག་པ་ *gos-shig-pa* འཇམ་མཁའ་ a wave, a plait or fold in a garment.

གོས་ཐང་པ་ *gos zad-po* worn-out clothes.

གོས་ཐམ་གྱི་འཇོམ་མ་ *gos-zas-kyi htshos-ma* འཇམ་མཁའ་ a female mendicant clothed in suitable dress ; one who lives doing nothing more than eating and dressing.

གོས་ཐེགས་ *gos-segs* worn out clothes ; old clothes (*Rtsii.* 5).

གོས་ཕུག་ *gos-yug* piece of cloth or satin, enough for making a robe.

གོས་ལག་ *gos-lag* colloq. (in Sikk.) “*ko-lak*,” a coat ; dress ; clothes.

གོས་ཤེར་ཅན་ *gos-ser can*, འཇམ་མཁའ་ a name of Vishnu, one covered with a yellow cloth.

གོས་ལྷོད་པ་ *gos-lhod-pa* to let go a robe which has been grasped : གོས་ནས་འདུས་པར་ཐོང་ཟེར་སྟེ་རིན་ཐོང་ཟེར་སྟེ་ལུས་ཐུང་དེ་གོས་ལྷོད་ཆོ་བཅད་ *gos-nas hjuṣ-par thoñ ser slu-rin sprod-ser srañ-gsum sprad-de gos lhod sgo-bcad* one said : “see you are held fast by your clothes ;” and he said : fix a price for the ensnarement ;” and three *srang* being allotted, the cloth was let go and the door shut. (*G. Sndg.*).

གོས་པོ་ *gos-po* or ཀྱོས་པོ་ *gyos-po* ལྷོ་ལྷོ་ father-in-law ; གོས་པོས་བསྐྱེད་པ་ *gos-pos bsrubṣ-pa* ལྷོ་ལྷོ་ protected by one's father-in-law.

ཀྱ་ *gya* num. used in the abbreviated form, in the place of བརྒྱ་ཅུ་ *brgyad-cu* 80 ; ཀྱ་གཅིག་ *gya-gcig* 81 ; ཀྱ་གཉིས་ *gya-gñis* 82 ; ཀྱ་གསུམ་ *gya-gsum* 83 ; ཀྱ་བཞི་ *gya-bshi* 84 ; ཀྱ་ལྔ་ *gya-lña* 85 ; ཀྱ་དྲུག་ *gya-drug* 86 ; ཀྱ་བདུན་ *gya-bdun* 87 ; ཀྱ་བརྒྱ་ཅུ་ *gya-brgyad* 88 ; ཀྱ་དགུ་ *gya-dgu* 89.

ཀྱ་གྱུ་ *gya-gyu* = གཏོག་ཅན་ *gyon-can* ལྷོ་ལྷོ་, འཇམ་མཁའ་ dissimulation ; crookedness ; intrigue ; secret machinations : དེ་ཉིད་ཀྱ་གྱུ་མེད་པའི་རྣམ་པ་ཡིན་པས་ *de-ñid gya-gyu med-paḥi rnam-pa yin-pas* he was a person absolutely free from deceitful intentions. གནོད་སེམས་དང་སྟེ་བའི་ཀྱ་གྱུ་སྐྱེས་ *gnod-semṣ dañ slu-waḥi gya-gyu sogṣ* malice and beguiling intrigues, etc.

गुग्गुलु *gya-gyu-can* कुटिल, कुटिलक
crafty, deceitful, fraudulent.

गुग्गुलु *gya-gyu byed-pa* to intrigue;
to plot.

गुग्गुलु *gya-gyur hgro* that which goes
not in the direct way; a frog; smoke; a
snake; a river: गुग्गुलु *gya-gyur hgro-*
wa serpentine-motion; to move cir-
cuitously.

गुग्गुलु *gya-ma gyu* (meandering of rivers,
&c.) quiet; calm; gently flowing along
(*Jä.*). Of a man: cautious; scheming so
that one does not know what to think of
him.

गुग्गुलु *gya-ñes* marvellous; inexplica-
ble, of men, occurrences, &c.

† गुग्गुलु *gya-tho* = गुग्गुलु *rna-rgyan* an
ornament for the ear; an ear-ring.

गुग्गुलु *gya-do* उरगुग्गुलु a breast plate.

† गुग्गुलु *gya-nog snañ* सुदृश beautiful;
of nice appearance.

गुग्गुलु *gya-nom snañ-wa* n. of a
celestial mansion, the residence of the
gods.

† गुग्गुलु *gya nom-pa*, गुग्गुलु *phun-sum tshogs-pa* वैशाल्य, सम्पन्न, प्रणीत; गुग्गुलु
dwañ-thañ che-wa one in abundance;
in plenty; possessed of wealth and power.

गुग्गुलु *gya-pa* or गुग्गुलु *gya-wa* = गुग्गुलु *ñam-pa*
नष्ट spoiled; degenerated. Acc.
to Cs. deformed; disfigured; having lost
his or her former beauty.

† गुग्गुलु *gya-tsom* or गुग्गुलु *gya-rtsom*
गुग्गुलु (to become dry?) acc. to Cs. haste;
hurry; rashness.

† गुग्गुलु *gya-tshom*, सहसा; गुग्गुलु *ma*
brtags-pa momentary; unstable; without
deliberation; consideration: गुग्गुलु *gya tshom-du hgro-war mi-byaho* should
not go all on a sudden, without delibera-
tion.

गुग्गुलु *gya-tshom-can* 1. कौटक a bard
of the Māgadha tribe. 2. one in doubt.

† गुग्गुलु *gyag-pa* = गुग्गुलु *brlag-pa* मधुर
destroyed; ruined; acc. to Cs. diminished,
v. गुग्गुलु *hgyag-pa*.

गुग्गुलु *gyañ* or गुग्गुलु *gyiñ* clay stamped
into moulds, and frequently used as build-
ing material in Spiti, Ladak and other
parts of Tibet; गुग्गुलु *gyañ-skor* earthen
wall round an estate or village; गुग्गुलु
gyañ-sgrom pisé mould.

गुग्गुलु *gyañ-tse* pisé terrace; wall of dry
earth in Ladak.

गुग्गुलु *gyañ-ra* cattle-yards constructed
of clay or mud.

गुग्गुलु *gyañ-rim* pisé layer or one layer
of pisé, i.e., as much as is stamped in at a
time, about one ell in height; this fre-
quently serves for a measure of the depth
of the snow (*Jä.*).

गुग्गुलु *gyañ-riš* fresco or wall painting:
गुग्गुलु *phug-pahi gyañ-riš sogš-*
la in the frescoes, &c., of the caves (*Ya-*
sel. 45).

गुग्गुलु *gyad* मज्ज, वीर a champion; a man
of great physical strength; an athlete: गुग्गुलु
da duñ gyad-kyi rtsal hgran
let us compete once more in athletic dex-
terity. गुग्गुलु *gyad-kyi hdsin stañs*
संघाही मज्ज, संलक्ष the mode of seizing
in wrestling; गुग्गुलु *gyad-kyi çugs* the
prowess or strength of a champion.

གུད་རྫོག་ *gyad-rdo* 1. giant stone; a quoit.
2. n. of a tribe in Tibet.

*གུད་གཡུང་པོ་ *gyad gyuñ-po* ཕུལ་ལྷོ་, ཕུལ་ལྷོ་
(Schr.; Lebensh. 98) n. of a bar-
barous tribe.

གུམ་ *gyam* a shelter; a recess in a rock,
large and wide but not deep; བྱག་གུམ་ *brag-
gyam* a shelter under a rock: གད་གུམ་ *gad-
gyam* a grotto beneath a conglomerate
rock; a shelter in the steep side of a rock;
ཕོང་གུམ་ *phoñ-gyam* or ཕ་ཕོང་གུམ་ *pha-boñ gyam*
a shelter under a beetling rock (*Jä.*); གུམ་བུ་
gyam-bu a little cover or shelter (*Cs.*).

གུར་གྱོད་ *gyar-gyod*, probably གྱོད་ཁ་
gyod-kha གོད་པ་ *god-pa*, loss, damage (*Jä.*).

གྱི་ *gyi* for གི་ *gi*, after ན, མ, ར, ལ, བ. གྱི་
kyi.

གྱི་གླིང་ *Gyi-glin* Kult, n. of a place.

གྱི་ལྗང་ *Gyi-ljan* n. of a place in Tibet.

གྱི་ཐན་ *Gyi-than* n. of a place and also
of a tribe in E. Tibet: བར་ན་རྩ་ལྷོ་རྒྱ་ལྷོ་གཉིས་
in the middle (country) are the two, viz.,
Ko-hje and *Rag-çi*; ལྷོ་ན་མི་ཐན་གྱི་ཐན་གཉིས་
smad-na Mi-ñag Gi-thañ gnīs in the lower
country are *Mi-ñag* and *Gyi-than* (*Yig.*).

གྱི་ན་བ་ *gyi-na-wa* 1. coarse; poor;
miserable, of food, clothes, &c.: གྱི་ན་ལྷོ་བ་
a miserable, starving life. 2. unsteady;
fickle (*Sch.*).

གྱི་འཕྱོ་ *gyi hphyo*, in གཙམ་ཡམ་བཟུང་ཡམ་གྱི་འཕྱོ་
དང་ *gcam-yaś bgrañ-yaś gyi-hpho dañ*, n. of
a number inconceivably large (*Ya-sel.*
57).

གྱི་ནའི་གཡང་ *gyi-nahi gyañ* = ལྷོ་ལམ་པ་
ñom laś-pa, or ལམ་གཞེས་མཐུབ་པ་ *laś-ka cher-ma*

thub-pa, state of inactivity, idleness: ལོག་
ཆོས་ཐམས་ཅད་གྱི་ནའི་གཡང་ལ་བཟུང་ *log chos thams-cad
gyi-nahi gyañ la bskyur* threw all heretical
doctrines into the abyss of inaction.
(*A. 158.*)

གྱི་ལིང་ *gyi-liñ* name of a good breed
of horses from Amdo where there are
twelve different breeds, གྱི་ལིང་ *gyi-liñ* and
གཙམ་ས་ *gnam-sa* being the best among them
(*Jig.*)

གྱི་ལིང་ལྷ་རྩ་ལྷོ་པོ་ *gyi-liñ chu-rta śñon-
po* = དུམ་ལྷ་ quick-silver (*Sman. 118*). གྱི་ལིང་
ལྷ་རྩ་ལྷོ་པོ་ *gyi-liñ chu-rta dkar-po* = འཛུག་
པ་དཀར་པོ་ *hdsin-pa dkar-po* n. of a mineral
medicine, probably mercury. (*Sman. 447.*)

གྱིག་ *gyig* caoutchouc; India rubber.

གྱིག་ལིང་ *gyig-çiñ* or གྱིག་ལྷོང་ *gyig-sdoñ*
caoutchouc tree (*Sikk.*).

གྱིང་ *Gyiñ* n. of a deity, prob. ཀིང་ཀང་
Kiñ-kañ.

གྱིང་མོ་ *gyiñ-mo* in *W.* gently sloping;
gradually descending or subsiding.

གྱིན་ *gyiñ*, v. གྱིང་ *kyiñ*.

གྱིམ་བག་ *gyim-bag* amalgam; གྱིམ་བག་
གིས་འབྱུག་པ་ to gild in the fire. (*Schtr.*)

གྱིམ་ཤར་རིན་ཆེན་ཐུངས་པ་ *Gyim-çuñ
Rin-chen spuñs-pa* n. of an astrological
work.

རྩ་གྱིམ་ལིང་ *gyim-çiñ*, རོལ་མོ་ *rol-mo*
music, cymbal.

གྱིས་ *gyis* 1. instead of གྱིས་ *kyis*, after
the letters ན *na*, མ *ma*, ར *ra*, ལ *la*. 2.
imp. of བགྱིད་པ་ *bgyid-pa*, work honestly;

behave well; do (so); དང་ཐུང་གིས *drañ-pur-gyis* do it straight: གིས་ཤིག *gyis-gig*, ཀུན do or let him do.

✚ ལྷ་པོ *gyu-wa* = བཀུར་བ *bkur-wa* to honour; to esteem.

ལྷ་རོ *gyuñ-ro*, v. ལྷོར་ར *gyoñ-ra*.

ལྷུར *gyur* imp. and pf. of ལྷུར་བ.

ལྷུར་དུ་ཟིན *gyur-du zin* = ལྷུར་དུ་ཅུག *gyur-du chug*.

ལྷུར་ན *gyur-na* ལྷ་ལྷུར་ན, ལྷ་ལྷུར་ན if it so happened; if it became so.

ལྷུར་པའི་རྒྱལ་པོ *gyur-pahi rnam-pa* ཕའི་རྒྱལ་པོ anything changeable; subject to change.

ལྷུ་གུ *gye-gu* ལྷུ་གུ crookedness; curve; hunch; hump; crooked back; ལྷུ་གུར་ལྷུ་གུ *gye-gur gyur-pa* ལྷུ་གུར་ལྷུ་གུ double hump-back; met. a Bactrian camel.

ལྷུ་གོར *Gye-gor* n. of a Bon-po deity.

ལྷུ་རེ *Gye-re* n. of place on the Tsang-po, to the south-east of Lhasa: ལྷུ་རེ་ལྷུ་པོ *Gye-re Lha-pa* n. of a very old noble family of Tibet.

ལྷུ་རྩ་ *gyeñ*, v. ལྷུ་རྩ་ *gyañ*.

ལྷུ་རྩ་པོ *gyed-pa*, v. ལྷུ་རྩ་པོ *hgyed-pa*.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-du* up; upward; uphill: ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-du-hgro* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ going or flowing upwards; ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ climb up; ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-gyi-dri* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ fragrance; sweet scent; fragrant; ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-du blta-wa* = ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *yar lta-wa* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ to look upwards.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-rgyu* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-rgyuh* *bu-ga* (ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *kha-dañ-sna*) the mouth and the nose through which the wind passes upwards or downwards; ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-rgyuh* *mthu* n. of a disease (*Med.*).

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-rgyu* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ that runs upwards; fire; names of the five vital (ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ) winds in the human body.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-rgyug-pa* to gallop uphill; to pass upwards; to climb up.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-chad* in *W.* (opp. to ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *man-chad*) 1. the upper part of a country; ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *Pu-rig Gyen-chad*, the Upper Purig (*Jä.*) 2 an ascent.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-du hdeg-s-pa* to lift high; to praise.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-du hdren* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ drawing upwards; also marriage.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-du brdsis-pa* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ to turn up; to cock (a hat or cap).

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-du lus-pa* to keep above (water).

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *Gyen-mig* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ, ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ the second of the seven lower regions under the earth.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen gzar-po* a steep ascent.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-bzlog-pa* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ, to vomit.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyen-la drañ-po* in *W.* perpendicular; vertical.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyer*, v. ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *dggyer-wa*.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyer-bsgom* the kind of meditation practised by the Bon-po.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyer-liñ* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *rta* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ a high breed horse, or pony.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyes* = ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *so-sor*, v. ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *hgye-wa*.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyes-brjes* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ raised up; magnanimous; noble.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyes-pa* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ: to analyse, resolve, separate; to split asunder.

ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *gyo-dum* = ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ *ka-ra* ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ, ལྷུ་རྩ་ལྷུ་གུ 1. rugar. 2. potsherd. 3. brick tile (*Sch.*).

ཁྱོ་མོ་ *gyo-mo* ཀློང་མོ་ 1. gravel; grit. 2. potsherd. 3.=ཁྱོ་མོ་གློ་ *gye-mgo* clay vessel.

ཁྱོག་པ་ *gyog-pa* crooked; curved: ཁྱོག་པ་རྒྱུ་ *rkañ-gyog* bent or crooked leg.

ཁྱོག་པོ་ *gyog-po* left-handed; awkward (*Sch.*).

ཁྱོག་པ་ *gyogs* for ཁྱོག་པ་ཆུ་ *gyogs* cannon; a large gun.

ཁྱོད་ *gyoñ* want; need; indigence: ཁྱོད་ལ་འཕྱུར་བ་ *gyoñ hkhur-wa* to be reduced to want.

ཁྱོད་པོ་ *gyoñ-po* ལྷ་, རྒྱུ་;=རྒྱུ་དཀར་པོ་ *rig dkah-wa* crooked; rough; hard to understand; ཁྱོད་པོ་ཀླ་ *kha gyoñ-po* hard-mouthed (*i.e.*, pulling at the reins); སེམས་ཁྱོད་པོ་ *sem gyoñ-po* harsh; resembling a horn or hide that can hardly be made soft; མི་ཁྱོད་པོ་ *mi gyoñ-po* a crooked man; an obstinate man (*A. 134*); སྐད་ཁྱོད་པོ་ *skad gyoñ-po* imperfect language; རྩོག་ཁྱོད་པོ་ *tshig gyoñ-po* impolite words; དགྲ་ཁྱོད་ *dgra gyoñ* a hard, cruel, dangerous enemy.

ཁྱོད་པོ་ *gyoñ-wa* ལྷ་མོ་; ཁྱོད་པོ་ཀླ་ *kha gyoñ-che* very rude; impudent (*Jä.*).

ཁྱོད་པོ་ *gyoñ-ru-wa* རྒྱུ་ལྷ་ rough.

+ **ཁྱོད་རལ་** *gyoñ-ral*=ས་ཤག་ *sa-shag* a film of dirt, formed of dust and other substances, on the surface of water; scum.

ཁྱོད་རོ་ *gyoñ-ro* dried body; a mummy (*Sch.*).

ཁྱོད་ *gyod*, v. ཁྱོད་པ་ *hgyod-pa*.

ཁྱོད་ཀླ་ *gyod-kha* remorse; quarrel; law-suit.

ཁྱོད་གཞི་ *gyod-gshi*=འཕྱུག་པའི་རྩ་པ་ *hkhrug-pahi rtsa-wa* the basis or grounds of a

quarrel or fight: བ་མ་ཆགས་མུང་གི་ཁྱོད་གཞི་ the last is the ground of contention between lust and passion.

ཁྱོན་པ་ *gyon-pa* परिधित, परिहित, वस्त्रित to put on; to dress; to wear: ཁྱོན་པ་ལུས་ལ་ ཁྱོན་པའི་གོས་ *gyon-pa lus-la gyon-pahi gos* putting on the garment that one wears: ཁྱོན་རྒྱ་ *gyon-rgyu* materials for clothing.

ཁྱོན་པོ་ *gyon-po*=གནམ་པ་ *gnabs-pa* or ན་བཟའ་ *na-bzah* བསྐྱེད་ the garment or dress to be worn.

ཁྱོལ་ *gyol* पञ्चव green shoots of leaves or twigs; ཁྱོལ་པོ་ *gyol-po* नीलकण्ठ a blue-necked jay.

+ **ཁྱོས་པོ་** I: *gyos-po* ལྷ་མོ་ wife's father; father-in-law: ཁྱོས་པོ་མཐུང་པོ་ ལྷ་མོ་-རྒྱུ་མོ་ protected by the father-in-law.

ཁྱོས་མོ་ *gyos-mo* mother-in-law; the matron of a family; also any old lady of a family: ཁྱོས་མུག་ *gyos-sgyug* parents-in-law.

ག། *gra (da)* one of the six early tribes of Tibet: བོད་མི་མཐའ་དཔ་སེ་མུ་ཐོང་རྩེ་དང་གྲ་འབྲུ་ཉི་ལྔ་མ་ རྩེ་མེད་ *bod-mi mched-pa se-rmu ldoñ ston dan gra hbru-ste rus-drug zer*, the six tribes:—*Hbru, Gra, Ston, Ldoñ, Rmu* and *Se* (originated from) the five Tibetan brothers (bearing the same names) (*J. Zan.*).

གྲ་རྒྱལ་ *gra-rgyas* thick and abundant (as of the mane on the neck of the lion, horse etc.): ཞོ་གྲོང་བཀལ་དང་གཙན་གཙན་གྲ་རྒྱལ་པོ་ *sho-grod bkal-dan gcan-gzan gra-rgyas hdra* (the land is well-preserved) as curds carried in a sheep's paunch or like the thickly-grown mane of wild animals (youth in good circumstance is also so described): ཁོ་གྲ་རྒྱལ་པོ་ *kho gra-rgyas-po hdug* he is very bright and cheerful (*Jig.*).

ག།

གསེག *gra-sgrig* to make proper preparation or arrangement or equipment for any business, &c.

གསེག་པོ *gra sgrig-po* everything put in order; also looking neat and clean.

ག་ཆགས་པོ *gra-chags-po* 1. nice and smooth or glossy; very fine; fit and outwardly appearing nice. 2. appropriate; elegant; looking well (*A. 126*).

ག་དོ *gra-dol* abbr. of the two names of places called Lho-gra (Lho-da) and Nang-dol (*Rtsii. 25*).

ག་ཤེབས *gra-sdebs* proper order, arrangement; also མི་མང་ཁ་ཤེབས *mi-maṅ kha-sdebs* uniform deposition: མཐུན་དང་ལོག་གཡས་གཡོན་གྱི་ག་ཤེབས the arrangement in the front and of the right and left sides (*Rtsii.*).

ག་པད *gra-pad* 1. n. of a great Lama who is said to have unearthed many Buddhist religious and medical works. 2. a net before the window to prevent passers-by from looking into the room. 3. carvings in wood; གྲོ་སྐག་ག་པད་གྱི་ཤིང་ཕུག་རིགས་ *gro sogṣ gra pad kyi ciñ phug rigs* films and hollowed pieces of wood with carvings, etc. (*Rtsii.*).

ག་ཕུབ *gra-phub*, ག་དང་ཕུབ *gra-dañ phub* the bristles of barley grain and its chaff: གྲོ་ནས་སྐག་པད་དང་ནས་འབྱུ་སྐག་གཏིས་སོ་སོར་བྱེ་བའི་ཆ་ག་དང་འོག་པ་གཏིས་འདྲིས་པ་ལ་ག་ཕུབ་ཟེར།

ག་ཕྱི *Gra-phyi* (*da-chyi*) and ག་ནང་ *Gra-nañ* (*da-nañ*) are names of two villages in Lho-kha (*Rtsii.*).

ག་ཕྱི་ཚང་འདུས *Gra phyi tshoñ-hdus* n. of a great mart of trade in Lho-kha during the 11th century A.D. (*A. 90*).

ག་སྐྱག *gra-sbug*, also called རྒྱ་ནག་གི་སྐྱག་ཆ *rgya-nag gi sbug-cha*, a musical instrument of Chinese make, perhaps the cymbal:

ག་སྐྱག་ཆ་རེ་རེ *gra-sbug cha-re-re* the cymbal each pair (*Rtsii.*).

ག་མ *gra-ma* (*ta-ma*) གི་མཉམ་, ཡུལ་ 1. awn, beard, bristle, the ears of cereals and wild grasses have: གྲོ་ནས་དང་འབྱས་ནས་སྐྱེས་པུས་ཆེ་ཆུ་གྲ་གཞུ་ཡོང་བ་དེ་དག་ལ་འབྱུ་ག་མ་ཅན་ཟེར, “when the fruits of wheat and barley spring forth, to those which come in points like the Poa grass, the name of bearded grain is given.” The term འབྱུ་ག་མ་ཅན་ *hbru gra-ma-can*, bearded, awned plants, is opp. to འབྱུ་ག་དང་ཕུ་ཅན་ *hbru gañ bu-can*, leguminous plants. 2. trellis-work, lattice. 3. a tree or shrub, probably the Tibetan furze, *Caragana versicolor*.

ག་མ་ཉམས་ག་ཟུར་མི་མང་གུང་པོ་ནམ་དག་ནི *gra-ma ṅams gra-zur mi mañ gruñ-po rnam-dag ni* in the (irregular cornered) cell many learned and holy men lived (*Jig. 36*).

ག་མ་ཆེ *Gra-ma che* n. of a king of ancient time; མི་ལས་སྐལ་ལྷན་ག་མ་ཆེ *mi-laṣ skal-lḍan gra-ma che* among men the blessed Gra-ma-che (*Yig.*).

ག་ཟུར *gra-zur* (*da-zur*) ཅམྱི the corner or junction of sides also called གྲ་ *grwa*.

ག་ལེགས་པ *gra legs-pa* (*ta leg-pa*) or ག་མ་ལེགས་པ *gra ma-legs-pa* the hairs of wild animals such as tiger or leopard, &c., when thick and glossy are called *gra-legs-pa*.

གྲ། I: *grwa* (*ta*) 1. རྒྱུག་ angle; corner; side གྲ་ནི་ཕྱགས་ནི་ཁྱད་ཏུ་ཡང་ *Grwa* is quarter or direction 2. lap; lappet; extremity; གོས་ཀྱི་གྲ་ *goṣ-kyi-grwa* coat-tail: ལོ་ཙ་པ་མ་ཆོས་གོས་ཀྱི་གྲ་ནས་བཟུང་ཏེ་བཟུམས་པས་ཀྱང་མ་གནང་ *Lo-tsa-was choṣ-goṣ kyi grwa-naṣ bzun-ste bḥumṣ-paṣ kyañ ma-gnañ* though the Lo-tsa-wa wept seizing the lappet of his garment, yet he (Atis'a) would not bestow it.

གྲ

གྲགས་ཅན *grags-can* 1. famous; renowned; beautiful; splendid; glorious; proud; haughty; གྲགས་ཅན *grags chen* མཆོད་པ་; of great fame; celebrated; renowned; well known. 2. སྐུ་ལྷ་མོ་ a merchant; གྲགས་ཅན་དཀར་བ་ *grags-ñan dkar-wa* རྒྱ་ཆེན་པོ་: good name; pure fame; reputation; གྲགས་ཅན་དཀར་བ་ *grags-hdod-can* ambitious; desirous of gaining glory, of being famous; གྲགས་ཅན་ལྷ་མོ་ *grags-ldan* ཡམ་ལྷོ་, ཡམ་ལྷོ་མོ་ one who is celebrated or possessed of fame: རྒྱ་ཆེན་པོ་གྲགས་ཅན་ཕྱོགས་སྐོང་ལྷོ་གྲགས་ *ñan-pahi grags-pas phyogs-rnam kun-tu sgrogs* (his) fame spread in all quarters (everywhere).

* གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན་ *Grags-pa rgyal-mtshan* ཡམ་ལྷོ་མོ་ (Schr.; Tā. 31), lit. banner of glory; n. of a governor of Tibet.

གྲགས་པ་ཅན་ *grags-pa-can* = རྒྱ་ཆེན་པོ་གྲགས་ཅན་ *ñan-grags-can* རྒྱ་ཆེན་པོ་, རྒྱ་ཆེན་པོ་, རྒྱ་ཆེན་པོ་, རྒྱ་ཆེན་པོ་, རྒྱ་ཆེན་པོ་ illustrious; renowned; རྒྱ་ཆེན་པོ་གྲགས་པ་ཅན་ of great renown; of celebrity, fame, glory; རྒྱ་ཆེན་པོ་གྲགས་པ་ཅན་ རྒྱ་ཆེན་པོ་ greedy of gain and fame.

གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ *grags-pa thob-pa* = མཁས་པ་ *mkhas-pa*, a learned man.

* གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ *Grags-pa thob-pa* n. pr. (Schr.).

* གྲགས་པ་ཐོབ་པ་གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ *Grags-pahi bces-gñen* ཡམ་ལྷོ་མོ་ n. pr. (Schr.; Tā. 2, 205).

གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ *Grags-byin* ཡམ་ལྷོ་མོ་ one of the devoted attendants of the Buddha: རྒྱ་ཆེན་པོ་གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ རྒྱ་ཆེན་པོ་ རྒྱ་ཆེན་པོ་ རྒྱ་ཆེན་པོ་ རྒྱ་ཆེན་པོ་ རྒྱ་ཆེན་པོ་.

གྲགས་པ་ *grags-ma* Paldan Lhamo, also called རྒྱ་ཆེན་པོ་མོ་ *Dpal lha-mo*, i.e., *Çri-Devī*.

གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ *Grags mu-khyud* ཡམ་ལྷོ་མོ་ n. of a legendary king, the sphere or circle of whose fame was very wide.

གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ *Grags hdsin-ma* (dag-dsin-ma) ཡམ་ལྷོ་མོ་ the wife of the Buddha S'ākya-muni.

གྲགས་པ་ *Grags-ya* 1. རྒྱ་ཆེན་པོ་ of world-wide fame; of boundless celebrity. 2. n. of a number. 3. n. of a district in *Kham*s.

གྲང་བ་ *grān-wa* (*tang-wa*), also གྲང་བ་ རྒྱ་ཆེན་པོ་, adj. cold, cool; colloq. partakes of the nature of a verb in such phrases as གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-gi hdug*, he feels cold; གྲང་བ་ *grān-ño* it is cold. In such phrases, however, it is common to insert the word རྒྱ་ཆེན་པོ་ *nam*, the sky, e.g. (colloq.) *nam tang-mo re*, the sky is cold, i.e., "it is cold"; གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-skyob* རྒྱ་ཆེན་པོ་ protection from cold; warm woollen clothes: གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-wa dañ dro-wa shes-byahi bya* the bird called the རྒྱ་ཆེན་པོ་ cold and warmth; this fabulous bird is a native of the forest called in Tibetan རྒྱ་ཆེན་པོ་ལྷོ་གྲང་བ་ *Sgrib-pa shon-pahi nags*, the primeval shady forest; its sight relieves one from the effects of cold or heat: གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ the cold will be changed into warmth; གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ frozen or congealed by cold; གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ it will grow cold.

Syn. རྒྱ་ཆེན་པོ་ *lhags-grān*; རྒྱ་ཆེན་པོ་ *hkhayags*; རྒྱ་ཆེན་པོ་ *lhags-pa*; རྒྱ་ཆེན་པོ་ *hsil-wa*; རྒྱ་ཆེན་པོ་ *hser-wa*; གྲང་བ་ *grān-reg*; གྲང་བ་ *grān-had* (*Mñon*).

གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-wa sel* རྒྱ་ཆེན་པོ་ warm; where there is no cold to remove.

གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-wahi dus* རྒྱ་ཆེན་པོ་, རྒྱ་ཆེན་པོ་ the cold season.

གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-wahi-nad* རྒྱ་ཆེན་པོ་ the cold fit of the ague; རྒྱ་ཆེན་པོ་ *grum-pu* gout; rheumatism; arthritic pain; གྲང་བ་ *grān-dro* cold and warmth, temperature; གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-cum byed-pa* to shiver with cold.

གྲང་བ་ལྷོ་གྲང་བ་ *grān-wahi gnas* a cool place.

གྲང་བ་ *grān-khul* lit. cold valley; n. of a large village under Kamba Jong on the other side of the Kangchen Junga mountain.

གྲང་དམུལ་བརྒྱད *grañ-dmyal brgyad* the eight cold hells, v. དམུལ་བ *dmyal-wa*.

གྲང་གཞི *grañ-gshi* disease induced by cold, gen. dispepsia.

གྲང་རེག་པོ་ཉ *brañ-reg pho-ñā* = བྱ་རྒྱུད་ཀྱི *bya-skyuñ-ka* the jack-daw (*Mñon.*).

གྲང་རླུང་ *grañ-rluñ* वात a disease allied to rheumatism, also cold in the stomach.

གྲངས་ *grañs* (*ḍaṅg*) संख्या number; མང་གྲངས་ཏུ་མང་ a multiplied number, many times; གྲངས་མེད་པར་ innumerable; གྲངས་མ་མཆིས་པར་ *grañs ma-mchis-par* having no number or without number; numberless; གྲངས་འདེབས་པ་ *grañs hdebs-pa* or རྟོགས་པ་ *rtsis-pa* to count; also an accountant; གྲངས་བརྒྱུད་ *grañs-brda* symbolical numerals of certain nouns, which in some books are used instead of the usual numerals, for instance མིག་ *mig*, the eye for “two” (*Cs.*) 1. ལྷིག་ *sign.* 2. ཀླུ་མཁའ་མཁའ་ *astrologer.*

གྲངས་ཀྱི་རྟོགས་གྲངས་ *grañs-kyi rnam-grañs* arithmetical enumeration; enumeration of the numbers used in the sacred books of Tibet as compiled from the work called (མཛོད་འགྲེལ་) *mdsod-hgrel* are:—(1) གཅིག་ *geig* one; (2) བཅུ་ *bchu* 10; (3) བརྒྱ་ *brgya* 100; (4) རྟུན་ *stoñ* 1000; (5) སྒྲི་ *khri* 10,000; (6) འབུས་ *hbum* 100,000; (7) ས་ཡ་ *sa-ya* 1,000,000; (8) ཕྱེ་བ་ *bye-wa* 10,000,000; (9) དུང་ཕུར་ *duñ-phyur* 100,000,000; (10) ཐེར་འབུས་ *ther-hbum* 1,000,000,000; (11) ཐེར་འབུས་ཆེན་པོ་ *ther-hbum chen-po* 10,000,000,000; (12) བླ་མ་ཆེན་པོ་ *khraḡ-khriḡ* 100,000,000,000; (13) བླ་མ་ཆེན་པོ་ *khraḡ-khriḡ chen-po*, 1,000,000,000,000; (14) རབ་བརྒྱུད་ *rab-bkram* 10,000,000,000,000; (15) རབ་བརྒྱུད་ཆེན་པོ་ *rab-bkram chen-po* 100,000,000,000,000; (16) གཏམ་ *gtams* 1,000,000,000,000,000; (17) གཏམ་ཆེན་པོ་ *gtams chen-po* 10,000,000,000,000,000; (18) དཀྱིག་ *dkrigs*

100,000,000,000,000,000; (19) དཀྱིག་ཆེན་པོ་ *dkrigs chen-po* 1,000,000,000,000,000,000. Next, the following are progressive numbers increasing by multiples of ten up to 60 figures: 20, མི་འཕྲུག་ *mi-hkhrug*; 21, མི་འཕྲུག་ཆེན་པོ་ *mi-hkhrug-chen-po*; 22, བྱ་འབྱེན་ *khyad hbyin*; 23, བྱ་འབྱེན་ཆེན་པོ་ *khyad-hbyin chen-po*; 24, སྤྲ་རྟེན་ *spañ-rten*; 25, སྤྲ་རྟེན་ཆེན་པོ་ *spañ-rten chen-po*; 26, དེད་འཕྲེན་ *ded-hdren*; 27, དེད་འཕྲེན་ཆེན་པོ་ *ded-hdren-chen-po*; 28, མཐའ་སྐྱར་ *mtah-snañ*; 29, མཐའ་སྐྱར་ཆེན་པོ་ *mtah-snañ chen-po*; 30, ལྷ་རྟོགས་ *rgyu-rigs*; 31, ལྷ་རྟོགས་ཆེན་པོ་ *rgyu-rigs chen-po*; 32, རོད་མཛེས་ *hod-mdses*; 33, རོད་མཛེས་ཆེན་པོ་ *hod-mdses chen-po*; 34, དབང་པོ་ *dwañ-po*; 35, དབང་པོ་ཆེན་པོ་ *dwañ-po chen-po*; 36, ལེགས་འབྱེན་ *legs-hbyin*; 37, ལེགས་འབྱེན་ཆེན་པོ་ *legs-hbyin chen-po*; 38, རྟོགས་འགྲོ་ *rtogs-hgro*; 39, རྟོགས་འགྲོ་ཆེན་པོ་ *rtogs-hgro chen-po*; 40, འབྱེད་རྩལ་ *hbyin-rdul*; 41, འབྱེད་རྩལ་ཆེན་པོ་ *hbyin-rdul chen-po*; 42, ལྷ་རྟོགས་ *rgya-rtags*; 43, ལྷ་རྟོགས་ཆེན་པོ་ *rgya-rtags chen-po*; 44, རྟོགས་འཕྲེན་ *stobs-hkhor*; 45, རྟོགས་འཕྲེན་ཆེན་པོ་ *stobs-hkhor chen-po*; 46, བརྒྱའ་ཆེན་པོ་ *brdah-ces*; 47, བརྒྱའ་ཆེན་པོ་ *brdah-ces chen-po*; 48, རྟོགས་འབྱེད་ *rnam-hbyuñ*; 49, རྟོགས་འབྱེད་ཆེན་པོ་ *rnam-hbyuñ chen-po*; 50, རྟོགས་མིག་ *stobs-mig*; 51, རྟོགས་མིག་ཆེན་པོ་ *stobs-mig chen-po*. Up to this number there are Sanskrit equivalents; from 53 to 60 there are no Sanskrit equivalents, the Tibetans having introduced new names to replace lost originals. 53, བྱམས་པ་ *byams-pa*; 54, བྱམས་པ་ཆེན་པོ་ *byams-pa chen-po*; 56, སྒྲི་རྟེན་ *sñiñ-rje*; 56, སྒྲི་རྟེན་ཆེན་པོ་ *sñiñ-rje chen-po*; 57, དག་འབྲུག་ *dgah-wa*; 58, དག་འབྲུག་ཆེན་པོ་ *dgah-wa chen-po*; 59, བརྒྱའ་སྐྱོམས་ *btañ-sñoms*; 60, བརྒྱའ་སྐྱོམས་ཆེན་པོ་ *btañ-sñoms chen-po*. These sixty numbers are used in astronomical and astrological calculations.

གྲངས་ཅན་ *grañs-can* महापद्म 1. a countless number. 2. མཐའ་མཐའ་ *mkhas-pa* or རྟོགས་པ་ཅན་ *rig-*

pa-can पण्डित an intelligent man; a learned man (*Mñon.*).

གྲངས་ཅན་པ *grāṅs-can-pa* साङ्ख्य the oldest of the atheistic philosophical sects of the Brahmans, called *Sāṅkhya*.

གྲངས་བཅས *grāṅs-bcas* 1. ལ་ཤམ་ the dawn, or the goddess of the dawn. 2. lit. "together with the number."

གྲངས་འབྲམས *grāṅs-hbyams* གསལ་མཉམས་པ་ numberless; countless.

གྲངས་མང་ཆ *grāṅs mañ-cha* [འཁྱུང་བ་ལྔ་ཀྱུང་, repeated four times] S.

གྲངས་མེད *grāṅs-med* 1. གསལ་མཉམས་པ་ countless; numberless. 2. ལྔ་ཀྱུང་ a crawling; རྩུམ་ལྔ་ཀྱུང་ white leprosy: གྲངས་མེད་ཀྱི་ཁྱད་པར་ *grāṅs-med kyi khyad-par* the distinction of being countless, numberless; གྲངས་མེད་ཅན་ *grāṅs-med-can* བཀའ་འགྲུབ་ supreme.

གྲངས་མེད་གཅིག *grāṅs-med gcig* (the numberless one). In the work called *Mañju çrīmūla Tantra* (འཇམ་དཔལ་རྩ་ཀྱུང་) the following numbers are said to have been in use in Ancient India among the laity for worldly purposes:—From 1 to 10, i.e., གཅིག *gcig* to ཐེར་འབྲམ་ *ther-hbum*, and 11, སྤེན་གྱི་ཁྱུང་ *çu-rñog*; 12, མཚན་ལྔ་ཀྱུང་ *mchog-ñal*; 13, སྐྱུ་འབྲེམ་ *skya-hphyis*; 14, ལྔ་མ་ *bye-ma*; 15, ལྔ་བ་ལྔ་བ་ *nub-nub*; 16, མཚོ་ལམ་ *mtsho-yaṣ*; 17, ལྔ་བ་ལྔ་བ་ *ldabṣ-phyor*; 18, རྩེ་ *rdsi*,—all these being each a multiple of another by ten. In the work called ཕལ་པོ་ཆེ་ *phal-po-che* the numbers vary after the eighth, i.e., ལྔ་བ་ *bye-wa*; such as ཁོད་ཁོད་ *khod-khod*, བད་དགྲུ་ *thad-dgu*, ཁྱིག་ཁྱིག་ *khriḡ-khriḡ*, ཐམས་ཐམས་ *thams-thams* and so on up to 128 places, increasing by multiples of one hundred. In the *Lalita Vistara* there are thirty-two numbers, also increasing in multiples of a hundred.

གྲངས་གསེར་ *grāṅs-gcer* to enumerate; count the number one by one.

གྲངས་སུ་འགྲོ་ *grāṅs-su hgro* སྤྱི་མཉམས་པ་ goes into numbers; is counted: གྲངས་སུ་བཅུག་པ་ *grāṅs-su bcug-pa*, put into numbers; counted: གྲངས་སུ་ཡང་ *grāṅs-su yañ* སྤྱི་མཉམས་པ་ even in number.

གྲུབ་རྒྱུབ་ *grab-rgyab* pride; boasting (*Sch.*).

གྲུབས I: *grabṣ* ག་ཤོས་ལྟེན་ *gṣom-byed*; ག་སྒྲིག་ *gra-sgrig* 1. preparation; arrangement; measures; contrivance; གྲུབས་ལྟེན་པ་ to make preparation for; འགྲོ་བའི་གྲུབས་ལྟེན་པ་ to prepare to go: གསོད་གྲུབས་ཡོད་པའི་ཆོན་ just as preparations were being made for slaughtering them (*Mil*). 2. defined as དེ་མ་ཐག་དེས་པར་འབྱུང་བའི་རྣམས་ "signifies the certainty about the time of immediate action": ཡོད་གྲུབས་འདུག་ *yoñ-grabṣ hdug* was on the point of coming, or am just coming; བརྒྱུད་གྲུབས་བྱས་བྱུང་ *brduñ-grabṣ byas-byuñ* was about to beat or strike; ཞི་གྲུབས་བྱས་བྱུང་ *çi-grabṣ byas-byuñ* was almost dying or dead; གསང་གྲུབས་བྱས་བྱུང་ *gsad-grabṣ lyas-byuñ*, was about to kill: རོབ་གྲུབས་ཡིན་ was about to get or gain; སྒོར་གྲུབས་ཡིན་ is about to slip or run away; ཆར་གྲུབས་ཡོད་ is about to finish; བད་ནང་གཉིས་གྲུབས་མཐུན་ནི་ on mutual agreement. 3. deliberation: དེས་ཕྱིར་གྲུབས་ལྟེན་ཀྱིས་འདུག་ they were deliberating about me (in *W.*).

གྲུབས II. བློ་ལུ་ལྟོ་ལུ་ place or object of reflection, thought, etc.: གྲུབས་ལུ་ལྟོ་ལུ་ *grabṣ-yul lta bu*, གྲུབས་ཀྱིས་ *grabṣ-gyis*, རྩོན་མོ་ལྟོ་ལུ་ *ston-mo lta-bu*.

གྲམ་ *gram* (dam) 1. ལྷ་ནང་གི་རྩ་ *chu nañ-gi rdo* a kind of stone found in water (*Nag*). 2. གྲམ་པ་ *gram-pa* swamp; marsh; fen (*Lex.*). 3. འབྲེམ་པ་ *hgrem-pa* (*Mñ.*).

གྲམ་པ་ཁམ་བུ *Gram-pa kham-bu* one of the places of pilgrimage of the Bon (*G. Bon.* 38).

གྲམ་ས *gram-sa* རྩ་ཁྲོག་ stony.

གྲལ *gral* (*dal*) རྩེད་པ *hphreñ-wa* བརྒྱ་ཁྲི་ row, range series; also a rope, cord; ལྷ་ཁྲི་, ལྷ་ཁྲི་, class, stratum.

གྲལ་མགོ་ *gral-mgo* or གྲལ་གྱི་ཐོག་མ *gral-gyi thog-ma* the upper end of a row; the uppermost place; the seat at the head of a table; གྲལ་མགོ་ *gyas-gral* the right hand row; གྲལ་མགོ་ *gyon-gral* the left hand row; རྩེད་མགོ་ *tshogs gral* 1. the order or file of monks in a religious congregation; གྲལ་མཐུན་པ་མང་པོ་ *many novices sitting in rows without being awry*; རྩེད་མགོ་ *bshugs-gral* the order of seats, also the order or row in which lamas and chiefs, high and low, sit according to their position or rank in any public or social gathering; རྩེད་མགོ་ row of religious symbols; རྩེད་མགོ་ row of offerings for the gods or offerings placed in one or more rows; རྩེད་མགོ་ the order or row in which the images are placed in a temple; རྩེད་མགོ་ row or order in which men are seated; གྲལ་གཏམ་ house-talk (*Jä.*); རྩེད་མགོ་ the row of supplicants waiting for benediction: རྩེད་མགོ་ལ་དང་དབང་གྲལ་མཐུན་པ་མུ་, when you are sitting with your brethren (fellow-believers) in one row.

གྲལ་སྒྲིག་ *gral-sgrig* or གྲལ་དུ་སྒྲིག་པ་ *gral-du sgrig-pa* to arrange in order, dispose in rows.

གྲལ་ཚེས་ *gral-tsheṣ* = ཚེས་གྲངས་ *tsheṣ-graṅṣ* date; a consecutive date.

གྲལ་རིམ་ I: *gral-rim* བརྒྱ་ཁྲི་ line; row; file in which monks sit in any religious service or congregation: རྩེད་མགོ་གྲལ་རིམ་ *rgan-gshon*

gral-rim the order in which the young and old sit; the right of seniority; གྲལ་རིམ་ལྟར་ the religious services of the perfected saints according to the order of seniority (*Zam.*).

Syn. གྲལ་དུ་སྒྲིག་པ་ *gral-du sgrigṣ-pa*; རྩེད་མགོ་ *tshar-du dñar*; རྩེད་མགོ་ *phreñ-bkod*; རྩེད་མགོ་ *lu-gu rgyud*; རྩེད་མགོ་ *khriṣ chagṣ bkod* (*Mñon.*).

གྲལ་རིམ་ II: (*dal-rim*) acc. to *Jä.* claim; title.

གྲལ་སྒྱུར་པ་ *gral skyoñ-wa* ཇམ་པ་ a shadow.

གྲལ་པ་ *gral-pa* a beer-house customer (*Jä.*).

གྲལ་མ་ *gral-ma* a small beam; rafter (*Cs.*); གྲལ་བུ་གྲལ་ཕྱུ་ *gral-bu gral-phyam* roof-laths; sticks which are laid close together and covered with earth (*Jä.*).

གྲས་ *gras* class, order, series; rank, dignity; tribe (*Cs.*).

གྲས་པ་ *gras-pa* 1. to bind, for རྩེད་མགོ་ *draṣ-pa*. 2. (Bengali) ཇམ་པ་ wooden beams or rails.

གྲི་ *gri* (*di*) ལྷ་ཁྲི་, ལྷ་ཁྲི་, ལྷ་ཁྲི་ a knife, weapon; ལྷ་ཁྲི་ sabre. Different kinds of weapons:—ལྷ་ཁྲི་ *chu-gri*, ལྷ་ཁྲི་ *gri-thuñ*, ལྷ་ཁྲི་ *rai-grihi bu*, ལྷ་ཁྲི་ *gri-gug*, ལྷ་ཁྲི་ *gri hkhog-po*, ལྷ་ཁྲི་ *dgra-sta*, ལྷ་ཁྲི་ *sta-ri*, ལྷ་ཁྲི་ *sta-gri*, ལྷ་ཁྲི་ *rai-grihi hkhrol-hkhor*, ལྷ་ཁྲི་ *gri-sgur*, ལྷ་ཁྲི་ *sa-rañ*.

Syn. ལྷ་ཁྲི་ *ṣaṅ-lañ*; ལྷ་ཁྲི་ *brdeg-cha*; ལྷ་ཁྲི་ *rjes-su gcod*; ལྷ་ཁྲི་ *lag-skyoñ*; ལྷ་ཁྲི་ *zla-wa hdsun-byed*; ལྷ་ཁྲི་ *gyul-du hdsin*; ལྷ་ཁྲི་ *mtshon-chahi gshi*; ལྷ་ཁྲི་ *sgrol-byed*; ལྷ་ཁྲི་ *dpal-gyi sñiñ-po*; ལྷ་ཁྲི་ *gcod-byed*; ལྷ་ཁྲི་ *ṣa-ma-ka* (*Mñon.*).

གྲི་ཁྲི་ *gri-kha* the edge of a knife.

གྲི།

གྲི་གུ *gri-gu* = ཁུག་ཅིག *khug-cig* niche; corner (*A. 57*): ཡང་རྩེ་གདན་གྱི་གྲི་གུ་ན་བུད་མེད་ཅིག *yañ Rdo-rje gdan-gyi gri-gu na bud-med cig* again a woman in a niche of the temple, &c., at Vajrāsana.

གྲི་གུ་ཅུང་ *gri-gu chuñ* ཀྲོཾ་རི་ small knife.

གྲི་གུག *gri-gug* ཀྲོཾ་རི་ a short crooked sword.

གྲི་གུམ་བཅན་པོ་ *Gri gum-btsan-po* one of the ancient kings of Tibet, son of *Srib-khri-btsan*, who was assassinated with a knife.

གྲི་ནོན་ *gri-non* ཆཡ་ n. of a disease.

གྲི་བྱ་གཤམ་གྱི་གཤམ་པ་ལྟ་བུ་ *gri bya gag-gi gcog-pa lta-bu* རུ་མེ་ལྔ་: ཀུ་ཀུ་ཏ་པ་ཆུ་ཀ་པ་ a knife of the shape of the wings of a cock.

གྲི་བྱ་རོག་གི་མུ་ *gri bya rog-gi mchu* རུ་མེ་ལྔ་-ཀ་ཀ་ཀ་ a knife of the shape of the crow's bill.

གྲི་མག་ *gri-mag*, v. **གྲི་བ་མ་** *grib-ma*.

གྲི་དམར་ *gri-dmar* (lit. the red knife) knife of superior quality manufactured in Tibet.

གྲི་མི་སྒོ་ *grihi-so* sharp edge of a knife.

གྲི་མི་ཅེ་མོ་ *grihi tse-mo* ཀྲོཾ་རི་ཡི་མེ་ the point of a scimitar or sword.

གྲི་ཁུ་ *grihu* a small knife.

གྲི་ཤ་ *gri-ṣa* explained as རྩེ་མ་པ་དར་མ་གྲི་ལ་ རྩེ་མའི་ཤ་ *skyes-pa dar-ma gri-la ṣi-wahi ṣa*, flesh of an adult man who has been killed with a sword (this flesh being used in sorcery).

གྲི་ར་རྩམ་པ་ *grir rñam-pa* or **གྲི་ར་བཅོད་པ་** *grir gñod-pa* or **གྲི་ར་ཁུམ་པ་** *grir hgum-pa* to kill (or being killed) with a knife.

གྲི་ན་པ་ *grin-pa* (*din-pa*) prob. རྩེ་ན་པོ་ *sgrin-po* skilful; clever (*Jä.*).

གྲི་བ་ *grib* (*dib*) shade; defilement; stain or spot; filth; contamination, mostly in

a religious sense: **གྲི་བ་ཡོན་** *grib-yoñ* contamination, pollution will arise: **རོ་གྲི་བ་** *ro-grib* defilement by or from a corpse; **གྲི་བ་སེལ་** *grib-sel* the removal of defilement; also one in whom there is no defilement; n. of a Buddha. **མཆོག་གྲི་བ་** *zas-grib* unclean food or pollution of food; **གོས་གྲི་བ་** dirty clothes, or defilement in clothes; **ཡུགས་གྲི་བ་** *yugs-grib* or pollution of widowhood; **བག་གྲི་བ་** or the defilement that is brought by different people assembled in a marriage; **དམར་གྲི་བ་** *dmar-grib* or pollution of blood or anything slain red-handed; **དམ་གྲི་བ་** pollution by the breach of a vow; unchastity; **འཁོར་གྲི་བ་** defilement by quarrel or fight; **བཟན་གྲི་བ་** defilement in slaughter pertaining to butchers, or defilement from murder; **མནའ་གྲི་བ་** defilement caused by oath or by the barbarous custom of killing animals and swearing over their blood (prevailing among the Kham-pa tribes); **ནལ་གྲི་བ་** defilement from incest.

གྲི་བ་ཀྱི་ཕུ་ *grib-kyi phu* shady valley, generally on the north side of a mountain range (cf. **སྤྲི་བས་** *sribs*); **གྲི་བ་ཕྱོགས་** *grib-phyogs* the shady side of a hill or mountain, the side not exposed to the sun.

གྲི་བ་ཁུས་ *grib-khrus* the washing of defilement.

གྲི་བ་ཅན་ *grib-can* stubborn; refractory (*Jä.*).

གྲི་བ་མཛོད་ས་ *grib-mdos* offerings made to Bon deities for removing some defilement.

གྲི་བ་གཞོན་ *grib-gnon* 1. རྫམ་ལྷ་མོ་, རྫམ་ལྷ་མོ་ shadow, or 2. བཅོལ་པའི་གྲི་བ་ *btsog-pahi grib* defilement from unclean things, filth, night-soil, &c.: **ཆོས་གྲུ་ལུ་བུ་གྲི་བ་གཞོན་བསྐྱེད་ས་** *chos-grwar grul-bum grib-gnon bsrubñs* in a religious school there should be protection against defilement from harpies (*Zam. 2.*).

གྲིབ་གནོན་གྱི་གནོན་ *grib-gnon gyi gdon* a demon that defiles and poisons food; a harpy.

གྲིབ་མ *grib-ma* shade; shadow; གྲིབ་དང་གྲིབ་མའི་ཁྱོལ་ *grib-dañ grib-mahi grol* (Zam. 2) ཇམ་ཡུ་; མེད་གྱི་གྲིབ་མ་ *ciñ-gi grib-ma* the shadow of a tree.

གྲིབ་མ་ཐོན་པའི་ནགས་ *Grib-ma shon-pohi nags* forest of the dark-blue shade in the fabulous northern continent of Uttara Kuru.

གྲིབ་མའི་ལམ་ *grib-mahi lam* ཇམ་ཡུ་པལ་ the milky-way; also a path by the shady side of a mountain or in the valley.

གྲིབ་མའི་ལུས་ *grib-mahi lus* ཇམ་ཡུ་པལ་, the shadowy body, i.e., body of defilements.

གྲིབ་སེལ་ *grib-sel* the removing of pollution or defilement of any symbol, image, sacred books, or offerings by religious rites.

གྲིབ་སྔ་ *grib-so* the quickly vanishing, at sunset, of the shadows of trees, &c.; གྲིབ་སྔ་མཛོད་པར་རབ་ཏུ་བབས་པ་ ལམ་མིག་ལྟར་མཐོང་མཆོག་ hanging down, also lengthening of shadows before they vanish in the shade of night; གྲིབ་སྔ་མཛོད་པར་རབ་ཏུ་བབས་པ་ ལམ་མིག་ལྟར་མཐོང་མཆོག་ long projection of shadows.

གྲིབ་སྤྱད་ *grib-sruñ* guarding against defilement.

གྲིབ་བསངས་ *grib-bśaṅs* cleansed or purified of defilement; purification of defilement.

གྲིབ་ལྷགས་ *grib-lhags* cool shade (Sch.).

གྲིམ་པ་ *grim-pa* to hasten; to hurry (Sch.).

གྲིམ་ཏེ་ *grim-tse*, acc. to *Jā.* a pair of scissors (in Sikkim sounded “*kyimtse*”).

གྲིམས་པ་ *grims-pa*, རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ clever; skilful; dexterous; also careful; on the alert; རྒྱུ་ལྡན་གྲིམས་པ་ *rig-pa grims-pa* to be careful; on the alert: རྒྱུ་ལྡན་གྲིམས་པ་གྲིམས་པ་ *grwa-sa grims-ṅig* be attentive in the monastic school: རྒྱུ་ལྡན་གྲིམས་པ་གྲིམས་པ་ on a hill range take care!

གྲིལ་ *gril* (*dil*) (cf. རྒྱུ་ལྡན་ *hgril-wa*) a roll; རྒྱུ་ལྡན་ *ṅog-gril* rolled paper; a paper roll: རྒྱུ་ལྡན་གྲིལ་ནམ་བཞག་བྱང་ kept rolled up in paper: རྒྱུ་ལྡན་ *gos-gril* a roll of satin or cloth; a garment folded up (Cs.).

གྲིལ་ཁ་བྱེད་པ་ *gril-kha byed-pa* to make up a parcel. (Sch.)

གུ་ I: *gru* 1. a figure, corner, tip, anything with length and breadth; གུ་བཞི་ *gru-bshi* a figure with four corners, gen. a square; ལུ་ལྷ་ *yul-gru* a country with certain dimensions, i.e., the division of a country in provinces or districts. 2. lustre; གུ་དམར་ *gru-dmar* a reddish lustre from precious stones. 3. a district of Tibet lying to the east and north of *Dbus* (Jig.).

གུ་ II: སྐྱོལ་, སྐྱོལ་, སྐྱོལ་, སྐྱོལ་, སྐྱོལ་ general term for boat, raft, vessel; also གུ་ཤར་ *gru-ṣan* a boat, ferry.

Syn. རྒྱུ་ལྡན་གུ་ལྷ་མཁན་པ་ *rtags gsum-pa*; གུ་ལྷ་མཁན་པ་ *gru-yi rab*; རྒྱུ་ལྡན་བྱེད་པ་ *sgrol-war byed*; བ་མཐར་ལྷོལ་ *pha-mthar sgrol*; མེད་གྱི་ཅན་ *señ-ge-can*; རྒྱུ་ལྡན་ཅན་ *rta-mgo-can*; ཅུ་འི་མེད་ཅན་ *chuhi-ciñ-rta* (*Mñon.*).

གུ་དཀར་ *gru-dkar* (*du-kar*) a kind of turquoise.

གུ་ཁྱུ་ *gru-skyā* སྐྱོལ་འཕྲུལ་ that which falling on water strikes it; an oar (*Mñon.*).

Syn. རྒྱུ་ལྡན་བྱེད་པ་ *skyod-byed*; བསྐྱེད་པའི་མེད་ཅན་ *bśgral-wahi ciñ-rta*.

གུ་ཁ་ *gru-kha* or གུ་ཤར་ཁ་ *gru ṣan-kha* or གུ་ལྷ་མཁན་པ་ *gru btañ-sa* landing place on the side of a river, etc.; a ferry. See maps in Survey Report of A. K.'s journey.

གུ་ཁྱུ་ *gru-khug* the keel of a slip.

གུ་མཁན་ *gru-mkhan* སྐྱོལ་འཕྲུལ་ navigator; a ferry man.

ཁུ་ག། *Gru-ga* 1. clew; hank. 2. n. of a country. 3. stone or paint of whitish-blue colour.

ཁུ་གུ།

ཁུ་གུ། *gru-gu* 1. a thread-ball; yarn in round ball. 2. མཚན་གྱི་ཁུ་གུ། *Mtshon-gyi gru-gu* n. of a village in Tibet (*Jig.*).

ཁུ་གུ་རྩ། *Gru-gu Rgya-ra* n. of a village in Kham (*Loñ.* 27).

ཁུ་གླ། *gru-gla* passage money at a ferry; a boatman's fee.

ཁུ་ཅར། *gru-char* 1. rains; rainy season: ལུ་ཁུ་ཅར་ལྷན་པར་འབེབས་པའི་ཅར། *yul-gru kun-la khyab-par hbebs-pahi char* rains that fall over the whole country and produce a good harvest. 2. a fine, fertile rain (*Sch.*).

ཁུ་མ། *gru-ma* (*du-ma*) angle; corner; convex or concave; also edge, border, brim. (*Cs.*).

ཁུ་ཅོད། *gru-chod* or ཁུ་བ་མེན། *grub-sin* རྒྱུ་ཅེན། corner; angle.

ཁུ་གཙུམ། *gru-gsum* རྒྱུ་གཙུམ། a triangle; ཁུ་བཞི། *gru-bshi* a square; ཁུ་དྲུག། *gru-drañ* a right angle; ཁུ་ཡོན། *gru-yon* or ཁུ་གཡེལ། *gru-gyel* oblique angled.

ཁུ་བཞི། *gru-bshi* n. of a stone: ཁུ་བཞིས་ཀླད་པ་གསོ་ཞིང་ཆུ་མེར་འདྲེན། *gru-bshis klad-pa gso shiñ-chu-ser hden* the stone called *Grub-bshi* heals the brain and draws out pus.

ཁུ་འདྲེན། *gru-hdren* རྒྱུ་འདྲེན། defined as ཁུ་ནང་དུ་འདྲེན་པའི་ཁྱེད་པོ་མིང་། *gru nañ-du hjug-pahi skye-bohi miñ*, person conveyed in a boat. People who journey by boat are:—མགྲོན་པོ། guest; རྒྱུ་མཚན། merchant, trader; ཁུ་ལ་ཞོན་པ། boat passengers.

ཁུ་པ། *gru-pa* ferryman.

ཁུ་པོ། *gru-po* = ཁུ་གཟིངས། *gru-gziñs* ship (*Jä.*).

+ ཁུ་བཅས། *gru-btsas* boatman's fee; ཁུ་བཅས་པ། *gru btsas-pa*, ཆུ་ལ་ཐུག་པའི་པོ། *chu-la khral sdud-pa-po tol* collector of a ferry.

ཁུ་ཚུགས། *gru-tshugs*, ཁུ་བཏོན་ས། *gru-gtoñ-sa* a ferry or ghat: *de naś Se-dmar gyi-gru-tshugs-la byon-naś*, then he arrived at the ferry of *Se-dmar* (*A.* 91).

ཁུ་ཚུགས་པ། *gru-tshums-pa* = རྒྱུ་ཚུགས་པ། or རྒྱུ་ཚོད་པ། to sit silent, without speaking.

ཁུ་འཛེན། *gru-hdsin* བོ་འཛེན། 1. n. of a mountain in the south of India; also the residence of Avalokites'vara on the small island of Puto off Shanghai; n. of the residence of the Grand Lama at Lhasa. 2. an harbour.

ཁུ་ཡི་ལན་ལག། *gru-yi yan-lag* = ཁུ་ཟུ། *gru-skya* an oar (*Mñon.*).

ཁུ་ཡི་རབ། *gru-yi rab* = ཁུ་ཤར། *gru-šan* a ship (*Mñon.*).

ཁུ་ཡི་གཤོག་པ། *gru-yi gçog-pa* = ཁུ་ཟུ། *gru-skya* oar; the wings of a boat (*Mñon.*).

Syn. ཁུ་ཡི་ལན་ལག། *gruhi yan-lag*; གཤོག་པ་བྱེད། *gyob-bye*; ཁུ་བ་ཟུ་ལ། *skya-wa* (*Mñon.*).

ཁུ་ཡིས་སློལ། *gru-yis sgrol* རྒྱུ་ཡིས་སློལ། a navigator.

ཁུ་ལས་འདས་པ། *gru-laś hdaś-pa* འཕྲིན་པ། one who has made a voyage.

ཁུ་ཤར། *gru-šan* = ཁུ་ཡི་རབ། *gru-yi rab* a ship; ཁུ་ཤར་ཁ། *gru-šan kha* = ཁུ་ཤར་གཏུག་ས། *gruñ-gtañ sa* starting or landing place of a ferry; ཁུ་ཤར་པ། *gru-šan-pa* ferryman; ཁུ་ལ་ཞོན་པ། *gru-la shon-pa* to go on a ferry-boat.

ཁུ་མོ། *gru-mo* (*du-mo*) the elbow; ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། *gre-mo*, ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། *ku-ni*, ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། the elbow, or ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། *ka-au-ni* ཁུ་མོ་ཁུ་མོ།, ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། *lag-pahi-tshigs-pa bar-pahi rtse-tog* the top-most piece of the middle joint of the arm: ཁུ་མོ་ཁུ་མོ་ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། *gru-mor kha tvam-ka* holding a trident in the hollow of his elbow. ཁུ་མོ་ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། *lag-pahi gru-mo* is defined as ཁུ་མོ་ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། *ñe-wahi dpuñ-pa*; ཁུ་མོ་ཁུ་མོ། the hollow of the

elbow joint: ལག་པའི་གུ་མ་རེ་རྩ་པོའི་ཕུས་མོའི་ཞྭ་ན་
ལག lag-pahi gru-mo re jo-wohi puṣ-mohi
steñ-na bshag resting each elbow on the
knees of the lord (A. 135).

གུག་པ grug-pa to break into small
pieces; to crumble; to bruise; གུག་པའི་རབྱས་
grug-pahi hbras bruised rice (Sch.); གུགས་བུ
grugs-bu something broken.

གུང་པོ I: grun-po (duñ-po) = གུང་པ grun-
wa, གུང་པོ sbyaṅ-po, རིག་པ་གྲིམས་པ rig-pa grims-
pa 1. very intelligent; འུ་རུ་རུ་རུ་ clever; wise;
prudent. 2. meek; mild; gentle (Cs.).

གུང་པོ II: the corn seed that is not
rotten (Jig.).

གུབ grub I: (dub) pronounced rub, in the
upper Himalaya's and Shar-Khumbu,
signifying in *Lā.* all: གུབ་ཤི་མང་ grub-ṣi-soñ
all are dead (Jā.). *Rūb-te*: altogether,
jointly.

གུབ II: མཛེས་པ་ཐོག་པ་ཐོག་པ་ཐོག་པ་ཐོག་པ་
ཐོག་པ་ byed-pa-po dños-su med-par rañ-rañ giṣ
grub-pa anything accomplished or done
by itself without any agent.

གུབ་མཚོག་ grub-mchog = གུབ་མཚོག་ a great saint;
གུབ་མཚོག་མ་ grub-mchog-ma མི་མོ་མཚོག་ a female
saint.

གུབ་ཐོབ་ grub-thob, མཛེས་པ་ a saint, occurs in
the following passage of (Zam. 2):—གུབ་
ཐོབ་རིམ་གྱི་གུམ་པའི་བཞུག་པ་ grub-thob rim-gro gral-rim
bshin གུབ་བཞུག་པ་ grub-bṛñes one who has
gained perfection.

གུབ་མཐའ་ I: grub-mthah 1. མཛེས་པ་, མཐའ་མཐའ་
established conclusion; opinion; theory
(Zam.): ཐུ་ནང་གི་གུབ་མཐའ་མ་འཆམས་པར་ there being
no conformity of doctrinal principles
between the Brāhmans and the Buddhists.

གུབ་མཐའ་ II: = ཐར་པའི་སྒྲོ་གྲོས་ thar-pahi blo-gros
resolution for liberation from miseries;
determination for obtaining *Nirvāṇa*
(Mñon.).

གུབ་པ grub-pa I: 1. མཛེས་པ་, མཛེས་པ་, མཛེས་པ་, མཛེས་པ་
མཛེས་པ་, མཛེས་པ་, མཛེས་པ་; pf. of གུབ་པ་ to accom-
plish 2. གུབ་པར་བྱེད་པ་ grub-par byed hzug
མཛེས་པ་, མཛེས་པ་ a saint: གུབ་པས་བཞུགས་པ་ grub-pas
btags-pa མཛེས་པ་འདོད་པ་ accomplished by a saint;
གུབ་པས་བཞུགས་པ་ taught or preached by a saint;
གུབ་པར་གྱུར་ཅིག་ grub-par gyur-cig མཛེས་པ་ be
it ready, complete, perfect.

གུབ་པ II: མཛེས་པ་ sin-pa མཛེས་པ་, མཛེས་པ་ exist-
ing; success; མ་གུབ་པ་ ma grub-pa not exist-
ing (Jā.): གུབ་པ་དང་བདེ་བ་ grub-pa dañ bde-wa
མཛེས་པ་ the happiness arising from yoga
or union with the supreme spirit (in Brah-
manism) and with the eternal *Ānyatā* or
void in Buddhism: གུབ་པ་ལུས་ grub-pa lus, the
formed body, either the frame, the struc-
ture, the body, or more prob. an abbrev-
iation of ཐུང་པོ་ལུས་ཀྱི་གུབ་པའི་ལུས་, the body that
is made of the five *skandha* (aggregates);
གུབ་པའི་དོན་ཅན་ grub-pahi don-can what is neces-
sary in the charms of necromancy for pro-
pitiatio; མཛེས་པ་ mustard.

གུབ་པའི་དབང་ཕྱུག་ grub-pahi dwañ-phyug = གུབ་
མཚོག་ grub-chen great saint (Yig. k. 11).

གུབ་པའི་རང་བྱུང་གྲུག་པ་མཛེས་པ་ Grub-pahi rañ-
byon spyan-raṣ gsis the saint originated or
existing by himself; the self-formed
Avalokites'vara; ལུན་གུབ་ lhun-grub or ལུན་གྱི་
གུབ་པ་ lhun-gyi grub-pa མཛེས་པ་ self-origi-
nated or self-formed: དོན་གུབ་ Don-grub or
དོན་མཐའ་ཅད་གུབ་པ་ Don thams-cad grub-pa མཛེས་པ་
མཛེས་པ་ a name of the Buddha, in whom there
is the fulfilment of every purpose; also the
name of a magic spell or formula.

གུམ་པ grum-pa the Tibetan badger:
རྒྱུ་མཐའ་འཛིན་པ་ཐུ་བ་དང་གུམ་པས་ཀྱང་གུམ་པ་གུམ་པ་
rhuñ
sems hdsin-pa phyi-ba-dañ grum-pas kyañ-
ces gsuñ he said both the badger and the
marmot know how to suspend animation

and *rlung*—a reflection upon the the practices of Tibetan ascetics or *nal-jor* (A. 70): གུམ་པའི་རྒྱ་མམ་རྒྱ་གཞེར་འཛུགས་ grum-pahi rgyu ma srgyu-gzer hjomṣ the intestines of the badger overcome colic.

གུམ་པོ་ grum-po a maimed person ; a cripple.

གུམ་བུ་ grum-bu (*dum-bu*) or གུམ་ནད་ grum-nad also called རྩམ་ trem, gout or rheumatism. ག་གུམ་ ga-grum, acc. to Jä. དྲེག་གུམ་ dreg-grum podagra; a feeling of lameness in the limbs; རུམ་གུམ་ ruṣ-grum gout affecting the bones; རྩ་གུམ་ tsa-grum rheumatic pain in the muscles. རྩ་གུམ་ chu-grum, གུམ་དྲུག་ grum-dkar, གུམ་ནག་ grum-nag seem to be varieties of small-pox.

གུལ་བུམ་ grul-bum (*dul-bum*) རྒྱལ་ལྷན་པ་ a class of vampire-ghouls feeding in cemeteries; གུལ་བུམ་མ་ grul-bum-ma རྒྱལ་ལྷན་པ་ females of the above.

གུལ་བུམ་ཅན་ Grul-bun-can n. of a medicinal drug ; an esculent root, *Arum campanulatum* (a cure for piles).

Syn. རྩ་བ་མོ་ rtsub-mo; ག་གོན་ ga-gon; ཡམ་ག་འཛུགས་ arṣa-hjomṣ ཡམོ་བྱ་ that which cures piles: བྱ་བོ་མོན་ bra-bo rgod; འདོད་བྱེད་ཐོང་བ་ hded-byed spoñ-po (Mñon.).

གུལ་བུམ་ལྔ་པའི་རྒྱ་མོ་ཅན་ grul-bum shi-wahi nu sho-can are the following three:— གུ་དུག་ klu-dug (ནག་ nag), གུ་མེད་དུག་ gzah-dug (དྲུག་ dkar), གུ་མེད་དུག་ gñan-dug (ཁ་ kha (Sman. 350).

གུས་པོ་ grus-po (*du-po*) a yak only two or three years old (Jä.).

གྲེ Gre (*deh*) རྒྱལ་ལྷན་པ་ the eleventh of the twenty-seven constellations mentioned in works on astronomy.

Syn. མཚོ་རྒྱུ་མ་ mtsho-skyes; རྩ་རྒྱུ་ rta-chu; འཚོ་རྒྱུ་ htsho-skyes (Mñon.).

གྲེ་རྒྱུ་ gre-skyes རྒྱལ་ལྷན་པ་ born in the constellation of རྒྱལ་ལྷན་པ་.

གྲེ་ག་ gre-ga a sheet of paper (Jä.).

གྲེ་སྒྲ་ Gre-sna n. of a place in the province of *Koñ-po* in Central Tibet.

གྲེ་བ་ gre-wa (*de-wa*) = མགྱིན་པ་ mgrin-pa or གྲོ་ཡུ་ glo-yu གྲོ་བ་, གྲོ་བ་ the fore part of the neck, the throat, both wind-pipe and the gullet; voice: གྲེ་བ་བདེ་མོ་ gre-wa bde-mo a good voice; གྲེ་བ་གཤམ་པ་ gre-wa gags-pa obstruction in the throat; hoarseness; གྲེ་བ་དར་བ་ gre-wa, dar-wa a stertorous voice; གྲེ་བ་མཁའ་བཤེད་ gre-bśal btañ-byed in W. to hawk; to hem; to clear the throat (Jä.).

གྲེ་བོ་ gre-bo a species of demons; གྲེ་མོ་ gre-mo female demons of this kind.

གྲེ་མག་ gre-mag vulg. for གྲམ་ gra-ma awn of barley or of *Poa* grass.

གྲེ་མོག་འབུ་ gre-mog hbu in W. ant; emmet (Jä.).

གྲེན་ gren occurs in གྲེན་གྱི་དོང་དུ་བཅེངས་པའི་རི་མོ་ཅན་ gren-gyi don-du bciñṣ-pahi ri-mo can. (Fig. 32).

གྲེན་ཚག་ gren-tshag plaited wicker-work in straight rows.

† གྲེུ་ I: grehu, or དེུ་ drehu, a young bear: རྩ་རོ་མ་གྲེུ་གཅིག་ཕུལ་བས་ co-roṣ grehu-gcig phul-was Cho-ro having presented a young bear (A. 63).

གྲེུ་ II: མཁའ་ pea, peas; མོན་སྒྲ་གྲེུ་ mon-sran grehu a kind of pea growing in the Sub-Himalayas.

གྲེས་མ *gres-ma* 1. the flashing lightning (*Schtr.*). 2. **དྲེས་མ** *dres-ma* a kind of plant: **གྲེས་མའི་གོ་སར་སྒྲིན་གསོད་གྲུང་ཐབས་འཛུགས་** *gres-mahi ge-sar srin-gsod glañ-thabṣ hjomṣ* the pistil of *dresma* kills worms and overcomes the diseases called *glañ-thabṣ*.

གྲོ *gro* **གོམ་མ** wheat; **གྲོ་སྐམ** *gro-skam* dry wheat.

གྲོ་ག *gro-ga* (*do-ga*) or **གྲོ་ཁ** *gro-kha* རྩེ་ལྷག་པའི་ཕགས་པ་ *ciñ-stag paḥi pags-pa*, white birch bark used for writing charms on; also acc. to *Jä.* used for ornamenting bows: **རང་ལུང་དུ་རྒྱུས་པའི་གྲོ་གཡམ་ཤིང་ལུན་ནམ་ཏ་ལའི་ཆ་མཐམ་ཤོག་བྱ་ལམ་རམ་དགར་པོ་ལ་ཐུགས་འདི་བྲིས་** wrote these mantras on white cloth or paper or leaves of the palmyra or the bark of the birch which grew in their country (*Surañ.*).

གྲོ་དང་ *gro-don* the winter granary of wheat in Tibet; an under-ground cell where wheat is kept during the winter.

གྲོ་ཅག *gro-tshag* sieve for sifting wheat.

གྲོ་བ *gro-wa* or **གྲོ་མོ** *gro-mo* reddish grey.

གྲོ་བཞིན *Gro-bshin* འབྲུག་འཕགས་པ་ the twenty-second or twenty-third constellation in the astronomical works of Tibet and India.

Syn. **འཕྲོག་བྱེད་** *hphrog-byed*; **བོན་པོ** *bon-po*; **བྱ་ཐོ** *bya-sbo* (*Mñon.*).

གྲོ་བཞིན་གྱི་ཏ་བ *Gro-bshin gyi ṅa-wa* འབྲུག་པོ་ the full moon in the month of July-August.

གྲོ་བཞིན་གྱི་རྩེ་བ *Gro-bshin-gyi zla-wa* or **རྩེ་བ་བདུན་པ་** *zla-wa bdun-pa* the month of *Crāvaṇa*.

གྲོ་བཞིན་བྱེད་ *gro-bshin-byed* (*do-shin-ché*) hole under the ground where wheat is kept in winter (*A. K.*).

གྲོ་ཡོས་ *gro-yos* (*do-yo*) parched wheat or corn.

གྲོ་རིལ་ *gro-ril* ball of dough, or lump made of moistened wheat flour.

གྲོ་སྐག་ *gro-sog* (*do-sog*) stalks of wheat, wheat-straw.

གྲོ་མ *gro-ma* (*do-ma*) मङ्गारस, कसेर 1. the sweet potato of Tibet. 2. name of a herb (*Vai-śh.*) [the grass *Scirpus Kysoor*] S. **རྒྱུ་གྲོ་** *rgya-gro* or **རྒྱུ་འི་གྲོ་མ་** *rgyahi gro-ma* the potato introduced from India: **གྲོ་མ་མང་ར་ཡང་རྒྱུ་མ་བསེལ་ཆ་འབྲུག་ཅོད་** the potato being sweet is cooling and stops diarrhoea.

གྲོ་མ་ལུང་ *Gro-ma luñ* n. of a place in the north of Tibet (*Ka-thañ. 168*).

གྲོ་ལུང་ *Gro-luñ* n. of a village in the province of Lho-kha.

གྲོ་ལོ་མ *gro-lo-ma* (*do-lo-ma*) གོས་ཅེན་ *gos-chen* a kind of satin; silk stuff.

གྲོ་ས *Gro-sa* village in the district of Phenyul.

གྲོ་ཏོ *Gro-ho* (*do-ho*) ཕྱག་རྒྱ་རྒྱུ་རྒྱུ་མ་མོ་ *phyag-rgya rnamṣ-so* a mystical word used in the *Mahāmudrā Tāntrik* rites (*K. g. 215*).

གྲོག *grog* = **གྲོག་མ** *grog-ma* or **གྲོག་མོ** *grog-mo* (*dog-mo*) पिपीलिक, अना ant; emmet.

Syn. **སྒྲིན་ཐུན་མ་** *srin phran-ma*; **རྒྱུ་རྒྱུ་ར་** *rgyu-rgyu-ra*; **གཤིན་རྗེའི་བྱ་** *gcin-rjeḥi-bu* (*Mñon.*).

གྲོག་སྒྲིན་ *grog-sked* waist of the ant; also narrow as that is.

གྲོག་མཐར་ *grog-mkhar* बल्मीक ant-hill.

Syn. **བརྒྱུ་བྱེད་ཕྱི་བོ་** *brgya-byin spyi-wo*; **ལྷན་བཅེགས་** *nor-lḍan brtsegs*; **གྲོག་མའི་ཆར་** *grog-mahi-tshhñ*; **གྲོག་མའི་མཐར་** *grog-mahi mkhor* (*Mñon.*).

གྲོག་པོ་ *grog-po* 1. རྩེ་ལྷག་ a deep ravine in which a torrent flows; the sides of such

ravines are termed *gad-pa*, ཅུ་ཅེན་པོས་བྱས་ནས་བྱང་བའི་གྲོག་པོར་མ་, ཅུ་ཅེན་པོ་མང་ཟེར་ *chu chen-poṣ brus-nas byuñ-waḥi grog-poham, gad-pa yañ-ser*, that which is caused by the erosion of great waters is also styled *grogṣ-po* or *gad-pa*.

གྲོག་ཐུ་ to *grog-sbu*, v. གྲོག་མ་ *grog-ma*, ant (*Nag. 52*).

གྲོག་ཚང་ *grog-tshañ* = གྲོག་མའི་ཚང་ *grog-maḥi tshañ* ant-hill.

གྲོག་ཁིང་ I: *grog-shiñ* or འགྲོག་ཁིང་ cultivation in uneven narrow ground away from villages or gen. in wild places where cattle are pastured.

གྲོག་ཁིང་ II: མ་དང་གཟེར་སྒྲངས་ཅུ་སྤྱི་སེལ་ *rma-dañ gzer škrañṣ chu sri-sel* n. of a medicine which cures obstruction of the urine; a kind of moss growing on the sides of chorten, and old walls, etc.

གྲོག་གཡང་ *grog-gyañ* lateral gully on hill-side: གྲོག་ཅུ་ *grog-chu*, brook; rivulet, v. གྲོག་པོ་ *grog-po*.

གྲོག་གམར་ *grog-gzar* a torrent pouring down a ravine.

གྲོགས་ *grogṣ* སྒྲུ, སམིཏི, མེཐུན, སམ་རྒྱུ, སམ་མཁུ་ a friend, companion, fellow-labourer, assistant; paramour, also husband; ཁ་གྲོགས་ *kha-grogṣ* a seeming friend; a friend in words; a false friend; རྩེད་གྲོགས་ *rtiñ-grogṣ* or རྩེད་གྲོགས་ *sñiñ-grogṣ* true friend, bosom friend, associate, companion, comrade, fellow; གྲོགས་ཁྱི་ *grogṣ-khye* playmate or play-fellow; དཔུང་གྲོགས་ *dpuñ-grogṣ*, fellow combatants comrades; འདུག་གྲོགས་ *hdug-grogṣ* or འདུག་གྲོགས་ *bshugs-grogṣ* fellow-lodger; དགའ་གྲོགས་ *dgah-grogṣ*, གཤམ་གྲོགས་ *gtan-grogṣ* spouse; husband; wife; འདོད་གྲོགས་ *hdod-grogṣ* or འདོད་རྒྱལ་གྲོགས་ *hdod-rogs* sweetheart; མའེལ་གྲོགས་ *mdsah-grogṣ* a lover; གཞེས་

གྲོགས་ *gzim-grogṣ* bed-fellow (not only concubine); དམག་གྲོགས་ *dmag-grogṣ* ally, confederate (in war); ལས་གྲོགས་ *las-grogṣ* colleague; journeyman; under-workman; ཚེག་གྲོགས་ *tshig-grogṣ* an auxiliary word. [N.-B.—In pop. works and colloq. language the word གྲོགས་ sounded *ro* or *rog* is combined with verbs in the imp. To give a polite turn to any request; “*nanḡ-ro-nanḡ*” please give; “*tön-roḡ-nanḡ*” “will you kindly show,” etc.

གྲོགས་རྩེད་ *grogṣ-ñan* a bad friend.

གྲོགས་དན་ *grogṣ-dan* सहायता help or assistance.

གྲོགས་འདྲིས་ *grogṣ-hdriṣ* mutual friendship.

གྲོགས་པོ་ *grogṣ-po* (tog-po) सखा, मित्र, पक्ष friend; ally.

གྲོགས་ཐུང་པ་ I: *grogṣ-byed-pa* to be friend; to make friendship; to assist; to be friends.

ཕན་ཚུན་གྲོགས་ཐུང་པ་ to cultivate friendship, to be mutual friends.

གྲོགས་ཐུང་ II: सहाय, पक्ष assistance; aiding.

གྲོགས་ཐུང་པ་ *grogṣ-byed-pa* is synonymous with རྒོགས་རམ་ *rogṣ-ram*; in writing sometimes རྩོད་སྒོགས་ *ṣdoñṣ-grogṣ* is also used.

གྲོགས་མོ་ *grogṣ-mo* a female friend; also a mistress.

Syn. ལྷ་མོ་ *sla-mo*; ལྷ་མཚམས་ *na mñam-ma*; མོ་ལྷ་མོ་ *pho ña-mo*; ཀུན་སྤྱོད་མཚུངས་མ་ *kun-spyod mtshuñṣ-ma*; འཕྱིན་རྒྱལ་མ་ *hphrin skyel-ma* (*Mñon.*).

གྲོགས་བཟང་ *grogṣ-bzañ* or གྲོགས་བཟང་པོ་ *grogṣ-bzañ-po* सौहार्दम्, सुसखा friendship, also sweetheart.

གྲོང་ I: གྲོའ་ or གྲོའ་ས་ pf. of འགྲོང་བ་ to die; གྲོང་འཇུག་ *grññ-hjug* resurrection bringing life to a dead body, translating

the soul from one body to another: བཞུན་
འགྲེལ་པ་མཆོད་ཅིང་སྐུ་ལྔ་ཀྱི་གྲོང་འཇུག་ལན་བཞིར་མཆོད་པར་
གྲགས་ཤིང་ having done service to religion,
and living beings he is said to have four
times performed the noble work of transla-
ting a soul from one body to another
(*J. Zan.*).

གྲོང་ II: 1. བར་ཀྱི་ an inhabited place;
a village; hamlet; also house; བརྒྱ་
གྲོང་ a place of a hundred; གྲོང་གྲོང་ stoñ-groñ
thousand houses or households (*Jä.*); གྲོང་
ལ་འགྲོ་ groñ-la-hgro བར་ཀྱི་གྲོང་ going or gone
to the village: གྲོང་གསུམ་མཐར་ཕྱིན་ groñ-gsum
mthar-byed མི་ཤུ་གསུམ་ he who has destroyed
the three habitable spheres, the god S'iva.

གྲོང་ཁྱེར་ groñ-khyer (doñ-khyer) ཕུར་
མངྒར་, ས་གར་, ཕུར་, ཕུར་ a town or city;
a place which is surrounded by a
wall, originally a palace. That is called
a country or ཡུལ་ yul where there are
100 lakhs of households, a place where
there are 100,000 households is called
ཡུལ་འཁོར་ yul-hkhor or province. In a city
(གྲོང་ཁྱེར་ groñ-khyer) which is gen. fortified
there should be at least 10,000 households;
a town with population less than 800 is
called a གྲོང་ groñ in Sans. བར་.

Syn. མོ་བྱང་འཁོར་ pho-brañ hkhor; མི་གྲོང་
mi-groñ; གྲོང་ཁྱེར་ groñ-khyim; ལུས་ཅན་གནས་ lus-
can-gnas; དམངས་འདུལ་གནས་ dmanis-hdul-gnas;
མུར་གཏི་ mur-ga-ti; ས་བསྐོས་ sa-bśkos; སྤྱད་པའི་ཕུར་ཕུ
spyod-pahi phur-bu; འཛིགས་མེད་གནས་ hjiigs-
med-gnas; མི་བསྐྱོད་གནས་ mi-bśkyod-gnas; སྤྱད་
ཕྱིན་ sruñ-byed; སྤྱད་ཕྱིན་ skyoñ-byed (*Mñon.*).

གྲོང་ཁྱེར་དགྲ་ Groñ-khyer dgra ཕུར་འཁྱིལ་ the
enemy of the city, S'iva.

གྲོང་ཁྱེར་འཛིག་ Groñ-khyer hjiig ཕུར་འཛིག་
Indra.

གྲོང་ཁྱེར་རྗེ་ groñ-khyer rje = ཡུལ་གྱི་བདག་པ་ yul-
gyi bdag-po or ཡུལ་འཁོར་དབང་ yul-hkhor dwan

sheriff, also the chief of a city; also ལྷ་ཕྱུང་
rgyal-phran a petty Rājā (*Mñon.*).

གྲོང་ཁྱེར་ཕྱོད་ Groñ-khyer spyod met. for a
crow.

* གྲོང་ཁྱེར་དཔལ་ཡོན་ཅན་ groñ-khyer dpal-yon-
can ལྷི་ཤི་ཤི་ལྷི་ལྷི་ (Schr.; Tā. 2, 166).

* གྲོང་ཁྱེར་མེ་རྩྭ་ groñ-khyer me-tog ལྷ་ཕྱུང་ཕུར་
(Schr.) lit. the city of flowers; it is the
same as Pāṭaliputra or Patna.

གྲོང་གི་གཙན་གཙན་ groñ-gi gcan-gzan ལྷ་ཕྱུང་
met. for dog (*Mñon.*).

གྲོང་གི་བརྗོད་པ་ groñ-gi brjod-pa ཕུར་ བོད་
pro-
vincialism; country or rural language; གྲོང་
གི་རྩེ་འཁོར་ groñ-gi ñe-hkhor བར་ཀྱི་ཕུར་ the
suburbs: གྲོང་གི་འཇུག་མོ་ groñ-gi hthab-mo
feuds and quarrels (among villagers).

གྲོང་གི་བདག་ Groñ-gi bdag བར་ཀྱི་ཕུར་, བར་ཀྱི་
the headman of a village.

གྲོང་དུ་བ་ཅན་ groñ dra-wa-can བར་ཀྱི་ཕུར་ (གྲོང་
མཐའ་ལ་དུ་བ་བསྐོར་བ་ groñ-mthab la-dra-wa bśkor-
wa) a town surrounded with fortifications;
གྲོང་གི་དུ་བ་ groñ-gi dra-wa བར་ཀྱི་ཕུར་ a circle or
circuit of a village; fortification round a
city: གྲོང་གི་འཇུག་མོ་ groñ-gi hphreñ ldan-
ma, ཕུར་མཐའ་ལ་འཇུག་ the village flower-woman:
གྲོང་གི་གཙོ་བོ་ Groñ-gi gtso-wo the chief man
in a town or village; a headman.

གྲོང་གྲངས་ groñ-graṅs the number of houses
in a village or town.

གྲོང་མཚན་ groñ-mchog chief city; also
scene; sphere.

གྲོང་བརྒྱུན་ groñ-bśñen a གྲོང་དུ་མཚན་མས་བརྒྱུན་སྐྱུ་བ་
ཕྱོད་པ་ a lama who performs meditations or
asceticism remaining inside a village
or town; དཔེན་ན་མི་བསྐྱོད་པའི་གྲོང་བརྒྱུན་དར་བ་དང་ dben-
na mi bsten-pahi groñ bśñen dar-wa dan one
not performing the practice of asceticism
by going to any solitude (*Ya-sel.* 21).

གྲོང་གདམ *groñ-gtam* country speech or language.

གྲོང་བདག *groñ-bdag* = གྲོང་པའི་གཙོ་བོ *groñ-pahi gtso-bo* the headman of a village or city.

གྲོང་དལ *groñ-rdal* = གྲོང་བདལ *groñ-brdal* जन-पट, निगम a large town (which is not enclosed by a wall) together with its suburbs.

གྲོང་ཐུའི་ཐུ་མ་མཁན *groñ-sdehi phra-ma mkhan* = དུལ་གས་ཤིང་ཐུང་མཁན *dkrugs-ñi byed-mkhan* one who causes or excites brawls, feuds, etc., among village people or communities.

གྲོང་པ *groñ-pa* a villager; one holding a house; a tenant.

གྲོང་པའི་ཆས *groñ-pahi chos* = རྩ་མ་འབྲིག་པ *pho-hkhrig-pa* sexual union (*Mñon.*).

གྲོང་པའི་ཆས་ཀྱིས་མ་གོས་པ *groñ-pahi chos kyiś-ma gaś-pa* = ཐུ་མོ་ཐོ་དང་མ་ཐུད་པ *bu-mo pho-dañ ma phrad-pa* virgin purity; a maiden not touched by a male (*Sman* 289).

གྲོང་དཔོན *groñ-dpon* ग्रामणी, वन्दा, पुरो-मास the chief of a town or village.

གྲོང་བ *groñ-wa* (*dong-wa*) in *C.* acc. to *Jā.* used for གྲང་བ *grañ-wa*: cold.

གྲོང་བར *groñ-war* the middle of a village or hamlet.

གྲོང་སྤངས *groñ-spañs* निर्मुक्त one who is liberated or has abandoned the life of a layman or householder.

གྲོང་ཆེག *groñ-tshig* ग्राम्य provincialism: གྲོང་ཆེག་གིས་མ་སྦྲད་པར *groñ-tshig giś-ma sla-dpar* = གྲོང་སྐད་ཀྱིས་མ་འདྲེས་པར *groñ-skad kyiś-ma-hdres par* not mixed up with provincialisms.

གྲོང་ཆ *groñ-tsho* large village; town; several hamlets taken together.

གྲོང་མཚ་མེར་མོ *Groñ-mtsho mer-mo* n. of a village in the district of མེ *E* in Lhokha:

མེ་ལབ་ཀྱི་འདབ་གྲོང་མཚ་མེར་མོ *E lab-kyi hdab Groñ mtsho mer-mo* (*Loñ.* 30).

གྲོང་གཞི *groñ-gshi* an estate; farm (*Sch.*).

གྲོང་ལུ *groñ-yul* country place (*Jā.*).

ཏུ་གྲོངས *groñs* (*doñg*), v. འགྲོང་བ resp. to die; རང་གིས་ཤི་བ་ལ་ཞེས་བྱས་པ is resp. for natural death.

གྲོད་པ *grod-pa* or གཟུས་པ *gsus-pa* belly; generally the paunch of ruminating animals; in colloq. language it is sometimes applied to the stomach or རྩ་བ *pho-wa*: མར་གྲོད *mar-grod* butter kept in the dried paunch of a sheep.

གྲོད་ཐོམ *grod-shom* (*doi-bom*) a large belly; also the dried paunch of a bullock to keep oil.

གྲོན་ཅན *gron-can* (*don-can*) disadvantageous; injurious.

གྲོན་ཅེ *gron-che* very noxious (*Jā.*); གྲོན་མེད *gron-med* harmless; innoxious (*Lex.*).

གྲོན་པ I: *gron-pa* (*don-pa*) explained as འགྲོ་སྒོ་ཆེན་པོ *hgro-sgo chen-po*, much expenditure; expensive; also to expend, squander: བོད་ཀྱི་མི་ནོར་མང་པོ་གྲོན་པ་དང་ *bod-kyi mi nor mañ-po gron-pa dañ* having squandered much wealth and men of Tibet: སྒྲག་སྒྲག་གྲོན་པ *snag-cog gron-pa* (*Nag.*) waste or expenditure of much paper and ink.

གྲོན་པ II: explained by མི་ཅན་ཅེས་པ་བཟོད་ཅེས་བསྐྱུར་ཆེ་བ *mi-tshan cheham bzod-cheham bsrān che-wa*, applied to a great or illustrious family, to one who is very patient or forbearing, a thing that is very durable and hard.

གྲོན་གས *gron-gas* འགྲོ་སྒོ *hgro-sgo* item of expenditure; also the account of the distribution and lending of grain.

གྲོམ་པ་རྒྱལ་ *Grom-pa rgyaṅ* (*tom-pa-gyang*) n. of a place in Tsang which contained one of the twelve temples said to have been erected by King *Srok-btsan sgam-po* (*Ya-sel. 41*).

ग्रोल् *grol (dol)* मुक्ति (*Schr.; Kālāc. T. 5*)
release; deliverance.

གྲོལ་ཁྱིན *Grol-n̄in* (*dol-n̄in*) the day when
the annual assembly of the lamas dissolve.

ལྷོ་མོ་རྩེ་ *Grol-ston (dol-ton)* a festival on the day when lamas relax after the term of the special devotions is over.

ཐོག་པར་དང་ *grol-hdod* ལུ་ཐུག་ wishing to be
emancipated or set free from transmigra-
tory existence and misery, etc.; abbrevia-
tion of འཁོར་པ་དང་རྒྱལ་བརྒྱུན་སྐྱེལ་མ་ལམ་ཐོག་པར་པར་དང་པ
hkhor-wa dan-sdug-bśnal sogś-las grol-war
hdod-pa.

ग्रोल *grol-wa* (*dol-wa*) pf. of **अग्रोल**
hgröl-wa; also sbst. निःसरण, मोक्ष, तार, मोचन
मुक्ति deliverance; deliverance from worldly
existence.

ग्रेथवाउ *grol-wa can* मौक्तिक 1. relating to
emancipation ; deliverance. 2. subst. pearl :
मुक्ता that has been delivered from the
oyster.

Syn. མུ་རིག *mu-tig*; ན་ལེ་ཤམ *na-le sham*
(*Mñon.*).

གྲོ་བུ་ལྔ་ལྔ་ *Grol-buhi lha-lha* the five
 demigods or, perhaps, Nāga demi-gods.

ग्रीष्ममेदःरक्षसः *Grol-med hjoms* नमुचिस्तदन
 the killer of Namuci; an epithet of Indra.

གྲོས I: *groṣ* (*doi*) = མོལ་བ *mol-wa* 1. advice; counsel. 2. = གཏམ *gtam* speech; talk; བཀའ་གྲོས *bkah-groṣ* conference; committee.

शुभ II : acc. to Cs. care, heed, caution.

གྲོས་གྲོགས་ *gros-grogs* (*doi-dog*) a consult-
 ing friend; anyone consulted with.

ရွံ့စားစွာ *gross-can* careful; cautious.

+ གྲོས་གཅེན་ *gros-gcam* 1. consultation.
2. = གྲོས་ཐུང་པ་ *gros byed-pa* to consult.

གྲོས་མཐུན་པར *gros mthun-par* unanimously ;
by unanimous decree.

ရွှေမီးခ *gros hdri-sa (doi-di-sa)* the place
where advice may be asked; an oracle.

གྲོས་འདེབས་པ *groṣ hdebs-pa* giving advice.

གྲོས་འདྲི་བ *groṣ hdri-wa* to ask (a person's) advice ; to consult (with one).

གྲོས་པ་ *groṣ-pa* (*doi-pa*) adviser; coun-
 sellor; senator; also advice; གྲོས་བྱས་པ་ *groṣ*
byas-pa (*doi-je-pa*) to have consulted;
 ལོ་ཚུགས་པ་ *lo-chuk-pa* consultation; conference; གྲོས་བྱེད་པ་
groṣ byed-pa (*doi-je-pa*) སྒྲུབ་པ་ *grub-pa* to con-
 sider; to deliberate; to resolve; decide
 after consideration, deliberation, etc.

ग्रोसमि *Gros-mi* (*doi-mi*) consulting man; an adviser; sometimes in Sikkim the headman of a village.

གྲོས་མེད *groṣ-med* without asking or consulting anybody; self-sufficient; careless; heedless.

གྲོས་ཚད་ *gros-tshod* (*doi-tshoi*) the real points or object of a conference: གྲོས་ཚད་འཛིན་དང་ཡར་བས་སྟོན་པ་ *gros-tshod hdsin-dan ya-rabs spyod-pa* to catch the leading and salient points in a conference (*Jig.*).

ग्रोस'य *gros-ya* (*doi-ya*) a secretary ; a councillor.

ཟླ་གླ་ wages; pay; fee or remuneration
for any work done: དགེ་སློང་བརྒྱ་ཙ་བརྒྱ་དུ་ཀྱི་འཛི་
བ་ཟླ་ནས་ཐུར་ *dge-slon brgya-rtsa brgyad-kyi*
htsho-wa gla-nas sbyar the maintenance of
one hundred and eight monks was met
from the fees (he received) (*A. 61*).

||

ལྷ་པ *gla-wa* कस्तुरिन्दग the musk deer, *Moschus moschiferus*, of which there are three varieties or perhaps even species in Tibet. Another species occurs in Amdo: *Moschus Sifanicus*; **ལྷ་རྩི་པགས་པ** *gla-rnahi pags*, **ལྷ་བ་དང་ན་བའི་པགས་པ** *gla-wa dañ rna-wahi pags-pa* the skin of the *Nao* antelope and the musk-deer.

Syn. **ལྷ་བཟང་དབང་པོ** *dri-bzañ dwañ-po*; **ལྷ་རྩི་པགས་པ** *gla-rtsi can*; **ས་ལུས་** *sa-lus*; **རླུང་བསྐྱེད་** *rluñ-bsreg* (*Mñon.*).

ལྷ་གོར་ཞེ་ག *gla-gor she-cha* n. of a fruit.

ལྷ་ཁྲངས་པ *gla blañs-pa* has taken or received his wages for work.

ལྷ་སྒང་ *gla-sgañ* ལྷ་སྒང་, ལྷ་སྒང་ n. of a medicinal herb; *Cyperus rotundus*: ལྷ་སྒང་ the root of *Cyperus perennis*.

ལྷ་རྩི་ *gla-rñan*, abbr. of **ལྷ་དང་རྩི་པ** *gla-dañ rñan-pa*, wages and remuneration.

ལྷ་པ *gla-pa* or **ལྷ་པོ** *gla-po* or **ལྷ་བུ** *gla-bu* one who works on wages; a servant employed on a fixed salary; also a day-labourer or hired workman; **གཞིགས་ལྷ་** *gyog-gla* ལྷ་པ service money; salary.

ལྷ་ཕོར་ *gla-phor* a kind of tree the wood of which is good in turning and for making plates and cups.

ལྷ་ཕྱུག་ *gla-phrug* the young one of a musk-deer.

ལྷ་མི *gla-mi* ལྷ་མི, ལྷ་མི a servant; a hired workman.

ལྷ་མོ *gla-mo* 1. a hired female servant. 2. musk-doe: **ལྷ་བའི་ནོར་བུས་སྐྱེད་པོས་སྐྱེད་པོ་ལྷ་བའི་ནོར་བུ་སྐྱེད་པོ་ལྷ་བའི་ནོར་བུ་སྐྱེད་པོ་** *gla-wahi nor-bu sbrul-sogs dug-sruñ byed* the jewel of the musk deer (the musk-pod) is a protection against snake poison, etc.

ལྷ་རྩི་ *gla-rtsi* ལྷ་རྩི་, ལྷ་རྩི་ musk: **ལྷ་རྩི་གྲོ་ཡི་ཞེགས་པ་** *glo-rtsi gro-yi tshig-ma*

hdra musk is like burnt-wheat grains: **ལྷ་རྩི་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** the musk that is slightly soft, tough besides being of strong scent, is good: **ལྷ་རྩི་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** musk eradicates snake-poison, kidney disease, plague.

Syn. **རི་དྭགས་ལྷ་མོ་** *ri-dbags lte-wa*; **སྐྱེད་པོ་སྐྱེད་པོ་** *sbrul-skrag byed*; **ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** *myos-pahi mtshan-ma*; **རི་ཡི་ཐོད་** *dri-yi thod*; **རི་ཡི་གོས་ཅན་** *dri-yi gos-can*; **རི་དྭགས་ལྷ་མོ་** *ri-dbags chañ*; **རི་དྭགས་རྩི་** *ri-dbags rtsi*; **ལྷ་བའི་ནོར་བུ་** *gla-wahi nor-bu* (*Mñon.*).

ལྷ་རྩི་མེ་རྩི་ *Gla-rtsihi me-tog* n. of a flower, the *Pedicularis megalantha*.

ལྷ་ལྷོ་ *gla-lto* food and wages.

ལྷ་ག *glag* or **ལྷ་ག** *bya-glag* a bird described as resembling an eagle, but smaller than the vulture and larger than the hawk, of blackish chocolate colour; carries away kids and lambs. This bird is numerous in Mongolia, Central Tibet and Kham. Probably the lammergeyer.

ལྷ་གམ་མོ་ *glag-khra-mo* a spotted species of eagle.

ལྷ་གམ་པ་ *glag-pa* = **ལྷ་གམ་པ་** *ltag-pa* upper or back part or side: **ལྷ་གམ་པ་ལྷ་གམ་པ་** *mgohi ltag-pa* the crown or upper part of the head. Defined as **ལྷ་དང་རྩི་པ་** *gla-dañ rñan-pa*, the upper back part or blunt side of a knife or axe.

ལྷ་གམ་པ་ལྷ་གམ་པ་ *Glag-pa lam* n. of a place in Tibet (*Deb.*).

ལྷ་གས་ *glags* ལྷ་གས་ opportunity, occasion, possibility: **ལྷ་གས་ལྷ་གས་** *glags htshol-wa* to seek for an opportunity: **ལྷ་གས་ལྷ་གས་** *da glags rñed-par hdug* now the favourable time seems to have come; esp. opportunity of doing harm to another,

of getting a hold on him (*Jä*): གླགས་རྩེད་པར་
མི་འགྱུར་ *glags hñed-par mi hgyur* he will not
get an opportunity to do you harm. གཞོན་
གླགས་མེད་ intolerable; insupportable: གསོ་
གླགས་མེད་ there is no possibility of helping
him; he is incurable (*Jä*): གླགས་མི་ཁྱེད་ not
able to do injury or some interruption to
one's actions.

✚ གླགས་པ་ *glags-pa* to go; be going;
to proceed; to be on the point of.

མྱུང་ I: *Glañ* n. of a place in Tibet.

མྱུང་ II: ལུག, རུག 1. ox; bullock.
2. one of the signs of the Zodiac,
the Bull: མྱུང་གི་མཁྱིམ་པས་སྦྱར་དུག་མིག་ལ་ཐོག་པར་ཡན་
glañ-gi mkhris-pas sbyar-dug mig-la phog-
par phan the bile of the ox is useful when
contagious poison strikes upon the eye:
མྱུང་གི་མཚེར་བས་མ་དང་དུག་ལ་ཡན་ the spleen of the
ox is useful in sores and poisons: མྱུང་གི་མཁལ་
མས་མཁལ་ཚབས་མེད་ the kidney of the ox re-
moves kidney diseases: མྱུང་གི་བྲག་གིས་དུག་ཕྱེར་ཐུང་
the blood of the ox (with food) draws out
blood poison.

Syn. འགྲོ་ཕྱེད་ *hgro-byed*; འདྲན་ཕྱེད་ *hdren-*
byed; སྦྱོབས་ལྡན་ *stobs-ldan*; བཟང་པོ་ *bzan-po*; ལྷ་
མཚོག་ *khyu-mchog* (*Mñon.*).

མྱུང་ III: or མྱུང་ཐབས་ *glañ-thabs*, also called
གཞེར་མྱུང་ *gzer-glañ*, colic, gripes, spasms in
the stomach and similar affections (*Jä*).

མྱུང་ཐབས་ *glañ-thabs* = མྱོ་ཕུར་, *glo-bur* 1.
sudden; suddenly: མྱུང་ཐབས་ཀྱི་དབྱུས་དེད་པ་ was
suddenly defeated by the enemy. 2. n. of
a disease, prob. hysterical fit.

མྱུང་ཁྱིམ་ *glañ-khyim* གཤུག་, གཤུག་ a shed
or fold where cows are kept; an orna-
mented gateway.

མྱུང་ལྷ་མཚོག་ *glañ-khyu mchhog* ལྷ་མྱུང་ a
bull; ox.

མྱུང་ལྷ་པ་ *glañ-khyu-wa* རྩེད་པར་ a bull
kept for breeding purpose.

མྱུང་མྱུང་ *glañ-glad* 1. the brains of the
bullock or ox. 2. in Tsang = soap.

མྱུང་རྩེད་ *glañ-rgod* a wild ox. This term
is applied in Tibet to the buffalo (in Tib.
མྱ་ནེ་ *mah-he*).

མྱུང་ཆེན་ *glañ-chen* = མྱུང་པོ་ཆེ་ *glañ-po-che*
मातङ्ग, गज, हस्तिन्, नाग, खूलोच्चय, पीलु, अराल,
पुष्कर, इम, दन्तिन्, वारण the elephant; elephant
in rut: མྱུང་ཆེན་པགས་པས་འབྲུམ་ནག་ནད་ལ་ཡན་ the skin
of the elephant is useful in black small-
pox: མྱུང་པོ་རྩེས་སུ་མཐུན་པའི་རྩེས་སོ་སོའི་མིང་ *glañ-po*
rjes-su mthun-pahi rdsas so-sohi miñ, i.e., the
names of various apparatus necessary for
an elephant are the following:—ཁྱམ་ *gram*
अम; སྒྱིམ་གཤམ་ *grim-ga-ma* अङ्ग; མྱུང་པོའི་ཁྱུན་ *glañ-*
pohi rgyan; འདྲིགས་པའི་ཀ་བ་ *hdogs-pahi ka-wa*;
ཡ་ལ་ན་ *a-la-na*; ཡ་ལ་ལྷ་ the post to which an
elephant is tied; ལུགས་ཀྱུ་ *lcags-kyu* the
conductor's hook; སྒྱི་ཁྱི, སྒྱི་ཁྱི; མཚེལ་བ་ *mchil-*
wa; བྱི་ཁྱ་ཀ་ཁྱ་བ་ར་ར་ *bri-kṣa ka-kṣa ba-ra-ṭa*
वृक्षक-चवरट or མྱུང་པོའི་ཐག་པ་ *glañ-pohi thag-pa*.
དཀ་ཀོ་གཤེ་འ་ *hak-ko gdsa-dsa* རྩེ་ཆོག་ཀྱང་ = འཕོད་པ་ཞེས་
འདུག་ *hbod-pa shis-hdug* (*Mñon.*).

Syn. སོ་ལྡན་ *so-ldan*; སོ་གཉིས་ *so-gñis*; ལག་ལྡན་
lag-ldan; གཉིས་འབྲུང་ *gñis-hthun*; མང་པོ་འབྲུང་ *mañ-*
po hthun; མྱོས་ཕུམ་ཅན་ *myos bum-can*; རགས་ཚལ་
དགའ་ *nags-tshal dgah*; མཚེ་བ་སྦྱོབས་ལྡན་ *mche-wa*
stobs-ldan; ས་ལུད་ཉལ་ *sa-lud ñal*; ཐིག་ལེ་ཅན་ *thig-*
le can; འཁོར་ལོའི་རྒྱུ་ *hkhör-lohi rkañ*; འལ་ཀ་
dsa-la ka; མྱོས་རྩལ་ཅན་ *myos-rñul can*; དབྱུག་པའི་
ན་ཅན་ *dbyug-pahi rna-can*; མཚོད་རྩེན་ཕྱེད་ *mchod-*
rten byed; སྦྱོབས་ལྡན་ *stobs-ldan*.

མྱུང་ཆེན་ཐལ་དཀར་ *glañ-chen thal-dkar* the
white elephant, or one having a white fore-
head; the chief of the elephants (*Nag*):
མྱུང་ཆེན་མཁྱིམ་པས་དུག་གིས་གསོ་བའོ་ the bile of the
elephant cures emaciation caused by poison,
etc.: མྱུང་ཆེན་གཤམ་གཤེན་ནད་མེད་པར་ཕྱེད་ the flesh of

elephant (taken as food) cures the diseases attributed to devils (in *W.*).

མྱེ་ཆེན་ཅི་ *glañ-chen rtsi* མེ་ལོ་ཅན་ the secretion of the elephant; also elephant-musk.

Syn. གི་མང་ *gi-wañ* (in magic) or གཤམ་ཡིག་ mystic term (*Mñon* 3).

མྱེ་མཛེར་ཡོན་ *Glañ mjiñ-yon* a name of Prince *Sad-na legs-mjiñ yon*, son of King *Khri-sron ldehu-btsan*. He was so called on account of his prowess: མཛེར་པ་ཡོན་ལ་སྐུ་དབང་ཆེ་བས་མྱེ་མཛེར་ཡོན་དུ་གྲགས་ *mjiñ-pa yon-la sku-dwañ che-was glañ-mjiñ yon-du grags*.

མྱེ་ཏི་ *glañ-to* the Indian bull (*Bos taurus Indicus*).

མྱེ་ཐང་ *Glañ-thañ* n. of a plain to the east of Lhasa.

མྱེ་ཐུག་ *glañ-thug* or མྱེ་ཐོག་ཅན་ *glañ-hog can* a bull (not castrated): མྱེ་ཐུག་དུ་ཙོས་མཁོ་ཅག་ལ་ཡན་ *glañ-thug rwa-coş mgo-chag-la phan* the horn of uncastrated bull is useful in the fracture of the head: *glañ-thug nag rwa-coş mdse-la phan-par-byed* the horn of a black uncastrated bull is used in leprosy: མྱེ་གི་དུ་གཞི་བ་མཛེན་པའི་རྩ་བ་སེལ་ *glañ-gi rwa-gshob mchin-pahi tsha-wa-sel* the ashes of a burnt bull's horn taken internally cures inflammation of the liver.

མྱེ་དང་མ་ *Glan-dar-ma* 1. a youthful ox. 2. n. of the King of Tibet who persecuted the Buddhists in the ninth century A.D.

མྱེ་འདེད་ *glañ-hded* = ཐོན་མཁན་ *thoñ-mkhan* the husbandman, a rustic.

མྱེ་པ་སྐྱོང་ *glañ-po-skyoñ* = མྱེ་ཇི་ *glañ-rdsi* མེ་ལོ་ཤར་ a cow-herd; one who tends or looks after cows (*Mñon*).

མྱེ་པ་མཆོག་ *glañ-po-mchog* མཚན་ལྡན་པའི་ the chief of the elephants, lit. a scent-elephant.

Syn. མྱེ་པའི་རྒྱལ་པོ་ *glañ-pohi rgyal-po*; ཐོས་ཀྱི་མྱེ་པ་ *spos-kyi glan-po*; ཁྱུ་ཡི་མཁོན་པོ་ *khyu-*

yi mgon-po; ཁྱུ་ཡི་བདག་པོ་ *khyu-yi bdag-po*; ཐལ་ཀར་ *thal-kar*; མཛེ་བ་དུག་ལྡན་ *mche-aw drug-ldan*; གཉིས་འབྲུང་དབང་པོ་ *gnis-hthuñ dwañ-po* (*Mñon*).

མྱེ་པ་གཏུམ་པོ་ *glañ-po gtum-po* = མྱེ་པ་ལྷོན་པ་ *glañ-po myon-pa* a wild, mad elephant (*Mñon*).

མྱེ་པ་འདྲོད་པས་རྒྱུགས་པ་ *glañ-po hdod-pas dregs-pa* = མྱེ་པ་རྩོད་ *glañ-po rgod* wild elephant; an elephant turned wild and mad for union with a she-elephant.

Syn. ཅགས་པས་ལྷོས་པ་ *chags-pas myos-pa*; ལྷགས་ལྷས་གདུལ་དཀར་བ་ *lcags-kyus gdul-dkah-wa*; གཡོ་བ་ཅན་ *gyo-wa-can*; མྱེ་པ་རྩོད་ *glañ-po rgod*; མྱེ་པ་ཆར་གེས་ལྷོས་པ་ *glañ-po chañ-gis myos-pa*; མྱེ་པ་གཏུམ་པོ་ *glañ-po gtum-po*; ཆར་གེས་རྒྱུགས་པ་ *chañ-gis dregs-pa*; མྱེ་པ་བྱི་ *glañ-bzi*; མྱེ་པ་སྐྱོན་པ་ *glañ-po smyon-pa*.

མྱེ་པ་སྤུའི་མྱེ་མྱེ་ *Glañ-po snahi gliñ-smad* n. of a place within the district of Shiga-tse in Tsang.

མྱེ་པ་ཤོངས་ *Glañ-po şoñs* n. of a place (in Tib.); also one which was situated near the ancient city of Kapilavāstu.

མྱེ་པའི་ཁ་ལོ་པ་ *glañ-pohi kha-lo-pa* = མྱེ་ཇི་ *glañ-rdsi* conductor of an elephant (*Mñon*).

མྱེ་པའི་རྒྱལ་པོ་ *glañ-pohi rgyal-po* = མྱེ་པ་མཆོག་ *glañ-po-mchog* (*Mñon*).

མྱེ་པའི་རྩོད་པོ་ *Glañ-pohi stobs*, རྩོད་པོ་འཇོན་པའི་ n. of a very powerful giant-like king; རྩོད་པོ་མྱེ་པའི་རྩོད་པོ་ *spañ-rten mañ-hdsin glañ-pohi stobs* (*Ya-sel* 57).

མྱེ་པའི་གནས་ *glañ-pohi-gnas* = མྱེ་པ་ཆེན་གནས་ *glañ-po-chehi gnas* the stable where elephants are kept (*Mñon*).

མྱེ་པ་གྲུག་ *glañ-phran* = མྱེ་པ་གྲུག་ *glañ-phrug* a young elephant (*Mñon*).

མྱེ་པའི་ཐོས་ *glañ-bres* མེ་ལོ་ཤར་ ox-manger; མྱེ་པའི་ཐོས་ *glañ-pohi bres* elephant-stall.

མྱེ་པ་ *glañ-ma* 1. a medicinal plant: མྱེ་པ་མཚན་ལྡན་དང་ཆེ་ཆད་པ་སེལ་ *glañ-ma* cures fever and

fabulous Indian sense: གླིང་གཞན་ནས་སྐྱེས་པ་ཚུལ་
ཅུང་མི་འདྲ་བ་ *gliñ gshan-nas skyes-pa tshul-byed-*
mi hdra-wa भिन्नकल्पद्वीपान्तराः being of other
continents they are of a different manner
of birth.

གླིང་ III: a large monastery; a monas-
tery isolated in its greatness and separate
from other jurisdiction.

གླིང་ཆེན་བཅུ་གཉིས་ *gliñ-chen bcu-gñis* the
twelve continents according to Bon cosmo-
graphy are the following:—(1) གཡུང་རྩུང་བཞོད་
པའི་གླིང་ (གཡུང་) *Gyuh-druñ bkod-pahi-gliñ*; (2)
དགའ་ལྡན་ལྷ་ཡི་གླིང་ (གཡུང་) *Dgah-ldan lha-yi gliñ*;
(3) འདུལ་བ་ཁྲིམས་ཀྱི་གླིང་ (གཡུང་) *Hdul-ba khrims-*
kyi gliñ; (4) བདུད་འདུལ་རྒྱལ་གྱི་གླིང་ (གཡུང་) *Bdud-*
hdul sñags-kyi gliñ; (5) ཚད་མེད་བྱ་བ་གླིང་ (ལྷོ་)
Tsad-med bya-wa gliñ; (6) སྤྱན་པ་མཐའ་ཡས་གླིང་
(གཡུང་) *Sbyin-pa mthah-yas gliñ*; (7) མི་གཡོ་
བསམ་གཏན་གླིང་ (ལྷོ་) *Mi-gyo bsam-gtan gliñ*;
(8) དགེ་རྒྱལ་ཡོན་ཏན་གླིང་ (གཡུང་) *Dge-rgyas yon-tan*
gliñ; (9) ཚད་མེད་བྱ་བ་པའི་གླིང་ (གཡུང་) *Tsad-med*
byams-pahi gliñ; (10) གནོད་སྤྱན་ནོར་གྱི་གླིང་ (ལྷོ་)
Gnod-sbyin nor-gyi gliñ; (11) ཡོན་ཏན་རྒྱལ་པའི་
གླིང་ (གཡུང་) *Yon-tan rgyas-pahi gliñ*; (12) རིན་
ཆེན་ཐུངས་པའི་གླིང་ (གཡུང་) *Rin-chen spuñs-pahi gliñ*;
or རོལ་མོ་གླིང་ (དབུས་) *Hol-mo gliñ* (G. Bon. 5).
The seventeen sub-continents attached
to the twelve continents are the follow-
ing:—(1) རྒྱལ་རྒྱལ་སྤོང་པའི་གླིང་ *Rgyal-rigs*
rgyal-sa hdsin-pahi gliñ; (2) རྒྱལ་སྤོང་པའི་གླིང་
Rjehu bkod-pahi gliñ; (3) དྲམ་སྤོང་འགྲོ་འདུལ་གླིང་
Drañ-sroñ hgro-hdul-gliñ; (4) རྒྱ་རྒྱལ་མེད་པའི་གླིང་
Mya-ñan med-pahi gliñ; (5) བྱ་བ་ཅེ་གཙང་པའི་གླིང་
Bram-ze gtsañ-wahi gliñ; (6) བྱ་བ་ཅེ་ཏས་མོ་གླིང་
Bram-ze has-mo gliñ; (7) འབྲི་མིག་མཚོ་ཡི་གླིང་
Hbri-mig mtsho-yi gliñ; (8) དམངས་རྒྱལ་
གཞན་པའི་གླིང་ *Dmags-rigs gdol-wahi gliñ*; (9)
སྤོང་ཆེན་གྱི་གླིང་ *Stob-chen gyad-kyi gliñ*;
(10) ཨ་བ་ད་རའི་གླིང་ *A-ba-da-rahi gliñ*; (11)
འགྲོ་བ་འདུལ་པའི་གླིང་ *Hgro-wa hdul-wahi gliñ*;
(12) ཁྲི་དང་འཐབ་པའི་གླིང་ *Khri dañ hthab-pahi*

gliñ; (13) རྒྱལ་ལག་འདྲེ་གླིང་ *Rgya-lag hod-mahi*
gliñ; (14) རྒྱལ་མོ་མོ་ཁྲོས་གླིང་ *Rgyal-mo mo-khros*
gliñ; (15) མཁའ་འགྲོ་མི་རྒྱལ་གླིང་ *Mkhah-hgro mi-*
rkun gliñ; (16) མི་འམ་ཅི་ཡི་གླིང་ *Miham ci-yi*
gliñ; (17) ལྷ་ཁུ་མན་ན་སྤུ་གླིང་ *Lha-klu man-dha*
sprehu gliñ (G. Bon. 6).

གླིང་ཀ *Gliñ-ka* a garden or pleasure
grove.

གླིང་རན *gliñ-ñan* dispute; quarrel.

གླིང་དཀར་རྩེ་ *Gliñ-dkar rdsoñ* n. of a
district in Tibet.

གླིང་དར *gliñ-dar* ཕུག་ n. of a kind of cloud.

གླིང་ལྡན་མ *gliñ-ldan-ma*, མཚོ་ *mtsho* གླིང་པ་
ལྡན་མ་ a lake which contains islands.

གླིང་བུ *gliñ-bu* བོ་མ་, ཐུང་པ་ a reed-pipe;
a musical reed; flageolet; the common
musical instrument of herdsmen, and con-
sists of two pipes joined together; ཐུང་གླིང་
phred-gliñ flute; piccolo-flute, mostly of
metal; དགེ་གླིང་ *dge-gliñ*, generally written
རྒྱལ་གླིང་ *rgya-gliñ*, a larger musical instru-
ment like a hautboy, used in sacred cere-
monies; རྒྱལ་གླིང་ *rkañ-gliñ* trumpet made of
the human femoral bone.

གླིང་མ *gliñ-ma* ཕུའི་ the margin of a
lake or river.

གླིང་ཡག་ས་པ *Gliñ-yags-pa* n. of the
chief preist of Galdan who was born at
Gliñ-yags.

གླིང་ལྷག *gliñ-log* revolution; internal
dissension: དེར་འབྲི་ཁུང་པ་ལ་གླིང་ལྷག་ཆེན་པོ་ཕྱུང་ there
arose much civil disturbance there in
Dikhuñ, i.e., among the members of
the *Hbri-khuñ* monastery.

གླུ *glu* गीतं, गेय, गद्यम, पद्यम song;
ditty; also a tune; གླུ་གར་དང་རྒྱལ་ལྷག་པ་དག་
accompaniments of musical performance,
etc.; རྒྱ་རྒྱལ་ *bha-ra-ta*, भरत; གར་དག་ *gar-dag* an
actor; a stage-player; རྒྱལ་པོ་ལྷག་པ་ *rkañ-*

pahi stabs-sgyur falling of the feet at the music or cadence of the song; *གར་གྱི་གཙོ་བོ་* *gar-gyi gtso-bo* stage-master; *རྩ་པ་* *rña-pa* the drummer; *རྩ་བརྩུང་བ་* *rña brduñ-wa* drum-beater; *ཐེབ་རྩོབ་པ་* *pheb rdob-pa*, ལྷ་རྩོབ་པ་ *thal-mo rdob* the clapper; *གླིང་བ་* *gliñ-bu wa* trombone blower; *གླིང་བ་མཁན་* *gliñ-bu mkhan* the flute-player; *ཕི་ལྷང་* *pi-wañ* guitar, violin; *ཕི་ལྷང་མཁན་* *pi-wañ-mkhan* the violin player; *གླུ་པ་* *glu-wa* the singer; *གར་མཁན་* *gar-mkhan* dancer; *འགྱུར་བཞག་མཁན་* *hgyur-bag-mkhan* one who shows various appearances in different dresses, such as the clown, etc. (*Mñon.*).

ཀླུ་གླུ་ *glu-sgra* time in singing.

ཐུ་ཅུང་ *ghu-chuñ* a little song; ditty.

གུ་སྐྱེན་ལེན་པ་ *ghu-ñan len-pa* to sing a
sweet song.

[illegible]

ni, lña-pa dañ-ni bar-mahi dbyaṅs དཔལ་པོ་དྲག་པོ་
ལྷ་པོ་དང་ངོ་མཚན་དུ, རྒྱལ་རྒྱལ་ཁྱེད་ཀྱི་མཚན་དེ་བཞིན་ནི་ dpah-po
drag-po k'o-mtshar-du, drug-skyes khyu-
mchog de-bshin-no ས་འཛོན་པོ་དང་འཁོར་ཟན་དབྱངས་, མྱིང་
ཆེན་རྩ་ལ་སྤངས་པར་བྱ་ sa hdsin-pa dañ hkhor-ñan
dbyaṅs, sñiñ-rje hi ro-la blaṅs-par bya འཕལ་མོ་
འཛིགས་དང་བཅས་པ་ལ, སློ་གསལ་དབྱངས་ནི་སྤངས་པར་ hthab-
mo hjigs-dañ bcas-pa-la, blo-gsal dbyaṅs-ni
blaṅs-waho.

རྒྱ་དབྱངས་ཀྱི་ཁང་པ་ *glu-dbyaṅs kyi khaṅ-pa*
 संगीति-प्रासाद a stage; a place where sing-
 ing is done.

ལྷ་དབྱངས་མཁན་ *glu dbyañs-mkhan* a singer;
one who sings or instructs in singing.

Syn. ལུ་ལོན་པ་ *glu len-pa*, ལུ་མཁན་ *glu-mkhan*
(*Mñon.*).

ရွာရဲၤ *glu-res* alternate songs.

ལྷ་ལོན་མ *glu-len-ma* = ལྷ་མཁན་མ *glu mkhan-*
ma a songstress.

གུད་ *glud* a thing given as a ransom ;
 རྩོལ་གྱི་གུད་ a ransom for life : ཁོ་འི་གུད་དུ་ཐུག་
 བརྒྱ་གསེད་ *khohi glud-du lug brgya-gsod*
 slaughter a hundred sheep as a ransom
 for him, གུད་ལ་བཅང་ *glud-la btañ* to ransom a
 scape-goat.

ཐུང་ཅེ་གུལ་ཏེ་ཤམ་ the ransom offered to some malignant spirit, consisting of one's effigy made of barley or wheat-straw, and its interior filled with grain, edibles, cloth, medicines, and precious articles such as gold, silver or coins, and then thrown in the direction from which the evil spirit is supposed to have come. There are several varieties of this kind of ceremony.

शुभ *glum* or शुब्-शुभ *sbañ-glum* fresh fermented rice, barley, or wheat, used instead of malt in brewing beer. कदं वरुणं धवः पद्मं चन्द्रो नक्षत्रं यदस्मात्पञ्चकदं श्रीग्लुम् मन्त्रं शुद्धं ग्लुम् अद्वैतं

chañ btsos phab btab bññal-nas lañs-pa chañ-
gi glum-mam sbañ glum yañ-zer.

बा

མྱེ *Gle* a small uncultivated island;
also a grove; same as མེ *tshal* or མྱིང་ག
gliñ-ka.

ཐེངས་མཁའ་མཁའ་ *gle hdamṣ-ma* 1. one having the disease in which urine and faecal matter pass together, i.e., by the rectum (*K. du.* ५ 413). 2. = མཁའ་མཁའ་མཁའ་ *mtshan-med ma-niñ* a hermaphrodite; having neither the sign of male nor of female.

ཐྲེགས་ *glegs* table; plate; board; any flat piece: མོ་ཐྲེགས་གཙུག་གོ *sgo-glegs gshug-go* there was a door panel placed.

ཐྲེགས་ཅམ *glegs-chab* a buckle, clasp or ring attached to the thong.

ཐྲེག་མ་ཐག *glegs-thag* a thong, &c., fastened round a book.

ग्लेग्स-बम *glegs-bam* पुस्तक, पुथि a volume ;
a book ; leaves placed between flat boards.

རྩོགས་ཐུ *glegs-bu* 1. a label; explained as
 ཚས་གོས་ལ་གྲིང་གྲིང་གུ་བཞི་བཅད་པའི་གྲ་བཀག་པ་ *chos-gos la*
gliñ-gliñ gru-bshi bcad-pahi gra bkag-pa, a
 square or rectangular piece of cloth or
 paper put as label containing the name of
 books, chapters, pages, etc. (*Nag.*). 2. a
 tablet. 3. བཀའི་རྩོགས་ཐུ *bkahi-glegs-bu* or བཀའ་
 རྩོགས་ཐུ *bkah-cog* a diploma; རྩེ་རྩོགས་ཐུ *gzi-
 gleg-bu* copper plate or tablet.

ཐེགས་མ *glegs-ma*, v. ཐེགས *glegs*.

ཐལས་ཤིང་ *glegs-cin* the wooden boards
which in a Tibetan book supply the
binding.

གྲེང་བ *gleñ-wa* or གྲེངས་པ *gleñs-pa* संवर्ण to
 say, converse, relate, describe: གཏམ་དུ་གྲེང་བ
gtam-du gleñ-wa or གསུང་གྲེང་བ *gsuñ gleñ-wa* to
 relate a story: ལམ་ལ་མ་ཐང་ཞེས་གྲེངས་ནས *lam-la*
ma-thar shes gleñs-naš as the word was sent,

the road is not passable! གཏམ་སྒྲེང་བ་ནི་བདག་གིས་བྱས་པ་ I have made this speech: གཅིག་སྒྲེང་གཉིས་སྒྲེང་རིམ་པས་མཆེད་དེ་བཅུན་མོའི་བར་དུ་སྒྲེང་བྱེད་ the rumour spreading from one to another, until it came before the lady. ཚས་ཀྱི་སྒྲོག་སྒྲེང་བྱེད་པ་ *chos-kyi sgrog-gleñ byed-pa* to preach religious discourses; ལྷོས་སྒྲེང་ *gros-gleñ* council ; consultation.

ཐེང་བའི་ *gleñ-wa-po* or ཐེང་མོ་མཁན་ *gleñ-mo mkhan* a story-teller.

ཐཱ་ཅན་གྱི་ *Gleñ-hbum* a hundred thousand stories; the title of a book in the *Hdul-wa* division of the Kahgyur or Tibetan Buddhist scriptures, which contains different stories on the behaviour of devotees, monks, nuns, &c, who adopted the Buddhist faith, and who violated the rules of monastic discipline laid down by Buddha.

གླེན་མོ་ *gleñ-mo* or ལཔ་གླེན་ *lab-gleñ* གླེན་བརྗེད་ *gleñ-brjod* कथा, काहिनी, वार्ता, आलाप talk; conversation; story; account.

གླེན་གཤི *gleñ-gshi* or གླེན་བསྐྱེད་པའི་ *gleñ bslanṣ-
 pa* འདྲ་ལོན་, निदान any subject; primary cause:
 གླེན་གཤི་འདྲ་ལོན་ *gleñ-gshi hdi-la* འདྲ་ལོན་ འདྲ་ལོན་ निदाने in
 this narration. 1. narration. 2. the
 subject of a discourse (Cs.). 3. table of
 contents; index. 4. place, scene of a con-
 versation or discourse.

གློན་ལྷན་ *glen-lkugs*, abbr. of གློན་པ་དང་
 ལྷན་པ་ *glen-pa dan-lkugs-pa*, very stupid and
 idiotic: གློན་ལྷན་པ་ཀོ་ལ་ཐུང་གི་ཐུག་བསྐྱལ་ *glen-lkugs*
bkol spyod-kyi sdug-bśhal the misery of
 being stupid, of dumbness and servitude.

གྲོན་པ་ *glen-pa* मूर्ख, जड़, अज्ञ, धिक्, मूढ़
 stupid, foolish, ignorant; a thick-headed
 fool; an idiot: **ཕྱི་མང་ལས་ཀྱང་གྲོན་པ་** more
 stupid than a brute: **ཁྱེད་ནང་ལས་ཤེས་གྲོན་པ་** fools that
 you are each of you: **གྲོན་པ་གཉི་ལྔ་ག་ཅན་** mud-
 dled ones.

ལྷོ་རྩ་ *glo-don* wind-pipe (Cs.).

ལྷོ་ལ་བ *glo-la-wa* convulsions of the lungs;
cough.

གྲོག་

གྲོག་ *glog* विद्युत्, तड़ित्, हादिनी, आका-
शिका, अग्नि, अपला, अमला, स्फूर्जन्, चला
lightning; flash of lightning; ལྷན་པ་
ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *sprin-phan-tshun hthab pa*
las byuñ-wa that produced from the con-
cussion or collision of clouds. The names
of different kinds of lightning are men-
tioned in the *Kah-gyur*:—**གྲོག་གཟེ་བཞིན་ཅན་** *glog*
gsi-brjid-can the lightning with flash; **གྲོག་**
ལྷན་པ་ *glog-stug hod* the lightning of dense
lustre, sheet-lightning; **གྲོག་མཛེས་ལྷན་པ་** *glog-*
mdses phreñ-can the lightning of beautiful
strings or zig-zags, &c. (*K. g. ३, 115*).
The lightning that comes from the south is
called **སྐད་བརྒྱ་པ་** *skad-brgya-pa*, that of a
hundred rattles; that coming from the
west is called **འདྲ་མཐུ་པ་** *hod-nams-pa*, that of
fading lustre; that which comes from the
north is called **རྒྱུ་གྱི་བདག་པོ་** *rgyun-gyi bdag-*
po, lord of streaming flashes (*K. g. ३, 324*).

Syn. **འཇུག་པ་བརྒྱ་པ་** *hjug-pa brgya-pa*; **གཟེ་ཐོན་**
ཆུ་མ *gshi-sñon skyes*; **ལྷན་གྱི་ལྷན་པ་** *sprin-gyi*
leug-ma; **གཟེ་འདྲ་ཅན་** *gsar-hod can*; **ལུས་ལྷ** *lus-*
phra; **བདེ་འབྱུང་** *bde-hthuñ*; **སྐད་ཅིག་འདྲ་** *skad-cig*
hod; **སྐད་ཅིག་གསལ་བ་** *skad-cig gsal-wa* (*Mñon.*)

གྲོག་ལྷན་ *glog-ldan* तड़िलत् full of light-
ning; flashed cloud.

གྲོང་ཐང་ *Gloñ-thañ* n. of a place in
Tibet proper and also in Kham.

གྲོང་ཐང་ཆོས་མཆོད་ལྷ་ཁང་ *Gloñ-thañ sgron-mahi*
tha-khañ n. of a monastery and temple in
Kham.

གྲོག་པ་ *glog-pa* रजत silver.

གྲོག་པའི་ནད་ *glog-pahi-nad* n. of a disease
mentioned in grammar, but not found
in the medical works. Acc. to *Jā*. **གྲོག་ནད་**
is another name of the disease called **ལྷོག་པ་**
lhog-pa=cancer.

གྲོད་པ་ *glod-pa*=**ལྷན་པ་** *lhod-pa* to relax; to
loosen **བཅེངས་པ་གྲོད་** *bciñs-pa-glod*=**བཅེངས་པ་** *bciñs-pa-*
glod slacken binding; **མཐུ་གྲོད་པ་**
to relax the mind, be at ease; **གྲོད་པ་**
རྒྱུ་དུ་བཞུགས་ *glod-la rgyun-du bshugs* you
may stay here always with easy mind;
མ་བཟུང་མ་གྲོད་པར་ *ma-bzuñ ma-glod-par* without
any regard to taking or giving.

གྲོན་པ་ *glon-pa* or **གྲན་པ་** *glan-pa* 1. to
return an answer; to reply. 2. to patch,
mend.

གྲོས་པ་ *glos-pa* or **མོངས་པ་** *rmoñs-pa*
stupidity; ignorance.

གྲོས་པ་ལ་ *glos-phab-pa* to lie on one side or
on the side: **ལུས་ཀྱི་གཞིགས་པ་ནས་གྲང་ལ་བཞུགས་** *lus-*
kyi gchig-pa nas grang-la bshugs to
lie on the side like an ox lying down.

དགག་པ་ *dgag-pa*, fut. of **འགགས་པ་** to hinder.

དགག་པ་དང་བྱལ་བ་ *dgag-pa dañ bral-wa*=**དགག་པ་**
མེད་པ་ *dgag-pa med-pa* विप्रतिषेध open; with-
out let or hinderance; unobstructed.

དགག་ཕྱེ་ *dgag-phye*, v. **དགག་དཔྱེ་ཕྱེད་** *dgag-dbye*
byed.

དགག་དཔྱེ་ *dgag-dbye*=**དགག་ཕྱེ་** *dgag-phye*
प्रवारितं stopped; obstructed.

དགག་དཔྱེ་ཕྱེད་ *dgag-dbye byed* प्रवारक one
who stops or obstructs.

དགག་ཅིག་ *dgag-tshig* or **དགག་པའི་ཅིག་** *dgag pahi*
tshig न चेत् word of prohibition; objection.

དགང་དགའ་བ་ *dgañ-dkah-wa*, **ཁྱེངས་དགའ་བ་** *kheñs-*
dkah-wa दुर्भरता hard to fill up.

དགང་བ་ *dgañ-wa*, fut. of **འགངས་པ་** *hgeñs-*
wa, to fill; fill up.

དགང་ལྷུག་ *dgañ-blug* पूर्णाहुतिपात्र a ladle
to pour butter in sacrificial fire.

དགང་གཟར་ *dgañ-gzar* साची sacrificial spoon
or ladle: **ཐུན་ཐོག་ལྷུགས་ཕྱེད་ཀྱི་གཟར་བུ་དང་ཐུན་ལྷུག་**
sbyin-sreg blugs byed-kyi gzar-bu dañ skyog
lta-bu there are two kinds of spoons in *homa*

sacrificial fire, one is large called *Dgañ-gsar*, and the other smaller *blug-gsar*, which is used to pour butter on fire.

དགའ་གཟར་མིང་ *Dgañ-gsar* *zin* n. of a tree, the tree resembling tiger's feet.

Syn. རྩ་གི་རྒྱུ་པ་ *stag-gi rkañ-pa*; རྩ་མ་ཤིམ་ *tsher-ma shim*; ས་ཨ་ཤོ་ *sa-htsho*; རྩ་མང་ *tshig mañ* (*Mñon.*).

དགའ་སྤྱོད་ *dgañ-slu-wa* full to the brim; replete: སྒོ་དུ་ཤིངས་མ་ཤིངས་ *snod-du kheñs-ma kheñs*.

དགའ་པ་ *dgah-pa*, fut. of དགའ་བ་ *hgebs-pa*.

དགའ་བྱ་ *dgah-bya* garment; dress (*Mñon.*).

དགའ་བ་ *dgah-wa* मदन, सम्मोग, नन्दन, प्रणय, स्मृहा, आनन्द, मोद, रमण, प्रेमा, रति, प्रमद, प्रीति, सन्तोष, आमोद, रमस, रहस, कौतुक 1. delight; happiness; joy. 2. vb. neut. to rejoice; དགའ་བ་ཡིན་པ་ to be pleased; དགའ་བ་མ་ཡིན་པ་ to be displeased; also དགའ་བར་བྱེད་པ་ to make glad: མི་དགའ་ was displeased: རབ་ཏུ་དགའ་ནས་ rejoicing greatly.

Syn. མགུ་པ་ *mgu-wa*; རངས་པ་ *rañs-pa*; སྤྱོད་པ་ *spro-wa*; རྩ་ཏུ་དགའ་ *zin-tu dgah*; ཡང་དགའ་དགའ་ *yañ-dag dgah*, ཡིད་རང་ *yiḍ-rañ*; དགྱེས་པ་ *dgyes-pa*; མཉེས་པ་ *mñes-pa*; རྩིས་པ་ *tshim-pa*; བདེ་སྦྱིད་ *bde-skyid*; ཡིད་བདེ་ *yiḍ-bde*; སེམས་སྦྱུམ་པ་ *sems snum-pa*; རབ་དགའ་ *rab-rdgah*; རེ་ལྟོ་པ་ *hdso-ster-wa* (*Mñon.*).

དགའ་རྒྱུད་ *dgah-rkyañ* (གྲངས་གནས་) n. of a large numerical figure (*Ya-sel. 75*).

དགའ་སྦྱེས་ *dgah-skyes* རྩལ་ very pleased; glad.

དགའ་སྦྱོར་གསུམ་ *dgah-skyo zul-gsum* the abbreviation of the names of the three places situated to the west of Lhasa, viz., དགའ་བ་གཤོང་ *Dgañ-wa-gdoñ*, སྦྱོ་མ་ལུང་ *Skyo-mo-luñ* and རུ་པོ་ *Zul-po*, in each of which there is a monastery.

དགའ་སྦྱོགས་ *dgah-grog* lover; spouse; wife; an intimate friend (*Mñon.*).

དགའ་དགུ་ *dgah-dgu* བསྐྱེད་ intercourse; association; merriment; དགའ་དགུར་སྦྱོར་པ་ *dgah-dgur spyod-pa* བསྐྱེད་པ་ to perform conjugal rites; also to indulge in sexual enjoyment.

དགའ་ཅན་གྱི་མདྲོ་ *Dgañ-can gyi-mdo*, the *Sūtra* of དགའ་བ་ཅན་ *Dgañ-wa-can* in (*K. d. 421*), which contains:—སྦྱོག་གཙོ་དཔེ་ཉེས་དམིགས་བཅུ་ *srog gcod-paḥi ñes-dmigs bcu* (10); རྩ་དུ་སྦྱོ་བའི་ཉེས་དམིགས་བཅུ་ *zdsun-du smra-waḥi ñes-dmigs bcu* (10); རང་ལུང་བའི་ཉེས་དམིགས་སུམ་བཅུ་མ་ལུ་ *chan hthun-waḥi ñes-dmigs sum-bcu so-lña* (35); མ་ལྷན་པར་ཡོན་པའི་ཉེས་དམིགས་བཅུ་ *ma-byin-par len-paḥi ñis-dmigs bcu* (10); ལོག་པར་གཤེམ་པའི་ཉེས་དམིགས་བཅུ་ *log-par gyem-paḥi ñes-dmigs bcu* (10).

དགའ་སྦྱོར་ *dgah-ston* उत्सव, क्षण, कौतुक festival.

Syn. མཚོད་པ་ *mchod-pa*; དུས་སྦྱོར་ *dus-ston*; རྩོད་ *rgod*; ཉེར་དགའ་ *ñer-dgah* (*Mñon.*).

དགའ་སྦྱོར་སྦྱུས་ *dgah-ston-skyes* producing mirth.

དགའ་སྦྱོར་སྦྱིན་ *dgah-ston sbyin* क्षणद an astrologer; water.

དགའ་བདེ་ *dgah-bde*, colloq. “gan-de,” joy and happiness.

དགའ་དར་ *dgah-dar* or དགའ་བའི་ཁ་གཏགས་ *dgah-waḥi kha-gtags* a scarf presented for pleasing or consoling; a scarf of congratulation.

དགའ་གཤོང་ *Dgañ-gdoñ* n. of a monastery near Dapung which has an oracle and a divinity called Ga-dong Chokyong, whose duty it is to cause rain during a drought.

དགའ་ལྡན་ I: *Dgañ-lan Gā-dan*) ལུ་ཕིཌ་ a paradise of the Buddhists; the residence of those sainted beings who enjoy beatitude, which is the peculiar privilege of the *Mahāyana* Buddhists. It is presided

དགའ་སྟོན་ *dgah-spyod* भद्रचर्या entertain-
ment; merriment; also good behaviour.

དགའ་ལྷན II: (pronounced Gāndan) the great monastery of Gāndan situated 35 miles N.E. of Lhasa, which was founded by the Buddhist reformer Tsong-kha-pa. It contains twenty-six divisions or wards for the residence of monks. གུ་ས་དགའ་ལྷན *Grva-sa Dgañ-ldan* the quarters for the residence of the monks of Gāndan are divided into two sections 1. called གུ་མང་གོ་རྟེ་ *grva-tshañ goñ* *Byañ-rtse* which has the following divisions or ཁམས་མང་ *khamṣ-tshan*:—(1) ཧར་གདོན་ *Har-gdoñ*; (2) བསམ་གློ་ *Bsam-glo*; (3) ཁྲེ་བོ་ *Kre-ḥo*; (4) ཚེ་པ་ *Tṣha-pa*; (5) གཤེར་ཁམས་ *Gser-khañ*; (6) རྡོ་ར་ *Rdo-ra*; (7) ཀླུ་འབུམ་ *Klu-hbum*; (8) བྲག་ཏི་ *Brag-ti*; (9) སྤྲཱ་ཏི་ *Spa-ti*; (10) རྒྱལ་རོམ་ *Rgyal-roñ*; (11) གོ་བ་ *Go-wa*; (12) ཀོམ་པོ་ *Koñ-po*; (13) མངའ་རིས་ *Mñah-ris* (*Loñ. 2, 14*). 2. called གུ་མང་ཐོག་གར་རྟེ་ *grva-tshañ hog* *Çar-rtse*, which has the following divisions or ཁམས་མང་ *khamṣ-tshan*:—(1) རྡོ་ཁམས་ *Rdo-khañ*; (2) ཕོ་ཁམས་ *Pho-khañ*; (3) ལྷོ་པ་ *Lho-pa*; (4) འག་རེ་ *Ng-re*; (5) ཙ་ན་ *Co-ne*; (6) ཐེ་བོ་ *The-ḥo*; (7) ཟུང་ཅུ་ *Zuñ-chu*; (8) སོག་པོ་ *Sog-po*; (9) རྟེ་ཐོན་ *Rta-hon*; (10) མངའ་རིས་ *Mñah-ris*; (11) ཚེ་པ་ *Cha-pa*; (12) ཉང་པོ་ *Nañ-po*; (13) གུ་རུ་ *Guñ-ru* (*Loñ. 3, 14*). The name Gāndan is generally fixed before the

དགའ་བྱེད་དག་ལྷ་མོ་ *Dgah byed Dgra-sa-can*
 परशुराम the third accepted incarnation of
 Vishnu; his other names are—དགའ་བྱེད་མོ་

Dpah-po dsa-ma; ཡག་ཤིང་མཐོང་མཐོང་ *Ag-nihi sras*; དབང་ཆེན་ *Dwañ-chen*; རུལ་བཟང་རྒྱུ་ *Rtul-bzang skyes*; མཚོན་ཆ་མཐོང་ *Mtshon-cha mkhan*; སྤྱིང་རྒྱུ་ *Srid-sgrub*; ལུས་རྒྱུ་ *Lus-skyes*; གཙོང་ཕྱེད་ *Gcod-byed*; རུལ་ཅན་མཐོང་ *Rdul-can-mahi bu*; རན་ཐོང་ *Nan-spon skyes*; ཕ་ལད་ *Pha-lad*; ཡག་ཤིང་ *Ag-ni dgah-byed* (*Mñon.*).

དག་ཕྱེད་ཤིང་ *dgah-byed* ཤིང་ རྒྱུ་ the tree called ཤིང་ཕྱེད་ཤིང་ *spyi-shur* ཤིང་.

Syn. གཙོང་ཕྱེད་ *gduñ byed*; ལུས་རན་ *lus ñan*; ཁུ་ཁི་ *ku-ni*; རོང་ལན་ *hod-ldan*; རྒྱུ་ཕྱེད་ *hkhog-po* (*Mñon.*).

དག་ལུས་ *dgah-hbyams* བསྐྱེད་ she who is full of enjoyment; a number.

དག་མ་ *Dgah-ma* རའི་, རམ་མ་, རམ་མ་, རའི་ the beautiful; a name of Rati, the wife of Cupid; དག་མའི་བདག་ *Dgah-mahi bdag* རའི་པའི་ the husband of Rati.

དག་མོ་ *dgah-mo* རྒྱུ་ good; lovely.

དག་ཆེན་ *dgah-tshan* = ཡག་པོ་ *yaq-po*, བཟང་པོ་ *bzang-po* and ལེགས་པ་ *legs-pa* good; fine; handsome: རེ་ནང་ན་དེས་པོ་དག་ཆེན་ཅིག་ ཡོད་ཀྱང་ among them there was one article which was very pretty (*A. 14*).

དག་ཆེད་པ་ *dgah-tshad-pa* = རེས་པ་དག་ཆེད་པ་ to be sufficiently pleased (*Khrid. 32*).

དག་བཞི་པ་ *dgah bshi-pa* རྒྱུ་-ལྷ་མོ་: possessed of the four joys—piety, wealth, men and lands: ཆོས་ནོར་མི་ས་བཞི་པོ་དག་བཞི་པ་ *chos nor mi sa-bshi hdsom-pahi dgah bshi-pa*.

དག་ཡས་ *dgah-yas* བསྐྱེད་ boundless joy or pleasure.

དག་ཡི་རྒྱུ་བར་ *dgah-yi skye-war* རྒྱུ་འབྱུང་ born or grown out of joy or enjoyment.

དག་རབ་རྩེ་ *Dgah-rab Rdo-rje* n. of a celebrated Lama of the *Rdsog-chen* sect of the *Rñin-ma* School (*Grub. 13*).

དག་རབ་དབང་ཕྱུག་ *Dgah-rab dwañ-phyug* the Lord of Love, Cupid.

དག་རིང་ *dgah-rin* རྒྱུ་ met. for the hog [“long in copulation”; a dog] *S*.

དག་ *dgah* 1. n. of a place; n. of a district in Tibet. 2. = དག་པར་ *dgah-war* རང་དག་ *ran-dgar* at pleasure, *ad libitum*; frq. ཅི་དག་ *chi-dgar* what is your pleasure; according to *Jä*, why?

དག་པ་ *dgah-wa* འཇགས་ to separate; confine; place apart (men, cattle, goods): དག་པའི་ཕྱགས་ *dgah-byahi phugs* cattle to be penned in a fold (*Cs*). གནས་ནས་དག་པ་ *gnas-naḥ dgah-wa* to banish from a place; to exile; དག་པའི་དོན་ *dgah-wahi don-du* in special sense; in particular (*Sch.*). In *W*. “*gar-te bor-ce*” to set apart, exclude, shut out; to lock up, shut up; to lay up or by; to preserve (*Jä.*); *Dgar-rgya co-ce* to store up.

དག་པ་ *dgah-wa*, fut. of འགྲུབ་ *hgel-wa*.

དག་པ་ *dgah-pa*, v. འགྲུབ་ *hgel-pa*; རེ་ག་ *ser-ga dgah-pa* to have cracks or be cracked.

དག་ *dgu* 1. nine; དག་པ་ *dgu-pa* or དག་པ་ *dgu-pa* *tham-pa* ninety. 2. as met. = many: དག་པ་ལས་གསལ་གསལ་ *dgus-thabs gsags* gathered by many efforts, with great difficulty. 3. also sign of plural: རྒྱུ་ཕྱེད་ *kham-s-gsum skye-dgu* the people of the three worlds: མི་འདི་མི་ཤེས་དག་ཤེས་པ་འདྲུག་ this man says many things he knows not. མི་ཤེས་དག་ཤེས་པ་ one who knows everything; རྒྱུ་ཕྱེད་ or རྒྱུ་ཕྱེད་ many talks; many things to say; རྒྱུ་ཕྱེད་པོ་ *Skye-dguhi bdag-po* རྒྱུ་ཕྱེད་ the lord of all living beings; རྒྱུ་ཕྱེད་པོ་ *Skye-dguhi bdag-mo* རྒྱུ་ཕྱེད་, རྒྱུ་ཕྱེད་ the name of the step-mother who nursed Gautama Buddha; ཡོད་དག་ those that are; the existing many or beings; རྒྱུ་ཕྱེད་པོ་ the goods that one has; property; བཟང་པོ་ the many good

and brave; also ལུས་འདྲོད་དགྲུར་སྐྱར་བ་ *lus-hdod dgur sgyur-wa* to be changed, transformed *ad libitum*; རན་དགྲུ་ཐུབ་པ་ *han-dgu thub-pa* one who can suppress the wicked; also to overcome every evil: མི་བྱེད་དགྲུ་བྱེད་མི་ཡོང་དགྲུ་ ཡོང་ *mi-byed dgur-byed mi-yoñ dgur-yoñ*, according to *Cs.*, *Jä.*, if you do many things which ought not to be done, many things will take place which ought not to take place; ཞི་བ་ཡིད་ཀྱི་དགྲུ་ལ་མི་བྱེད་དེ་ not counting upon death among things to be thought of; དགྲུ་ཁྱི་ *dgur-khri* the chair or conveyance for the many, *i.e.*, for the dead; litter; bier (*Jä*). དགྲུ་གླིང་བཅུ་གཉིས་ *dgur-glin bcu-gñis* the twelve continents inhabited by living beings. Here *dgur* would seem to act as mere plural sign.

དགྲུ་གཏོར་ *dgur-gtor* offerings made to evil spirits on the 29th day of the last month of the Tibetan calendar in the monasteries of Tibet. དཔོན་པ་ན་མས་སུ་མ་ལོ་ལྷ་མོ་བཅུ་གཉིས་ པའི་ཉི་ཤུ་དགྲུ་ལ་གཏོར་མ་འཕང་པ་ལ་དགྲུ་གཏོར་བེད་, དེ་དུས་ འཆམ་བཞུག་པ་མོགས་ལྟར་མ་ཆེན་པོ་ཡོང་།

དགྲུ་ཐུབ་ *dgur-thub* able to subdue the many; one full of resources; the all-conquering one.

དགྲུ་པ་ *dgur-pa* the ninth; having, comprising, measuring nine, *e.g.*, བྱུ་དགྲུ་པ་ *khru dgur-pa*, measuring nine cubits (in length, height, etc.); དགྲུ་པོ་ *dgur-po* འབའ་མ་ the ninth, the nine, those nine; ལན་དགྲུ་ *lan-dgur* nine times.

དགྲུ་ཐུགས་ *dgur-phrugs* or དགྲུ་ཐེབས་ *dgur-sdebs* a stage of meditation which is dependent upon the regulation of the breath; རྒྱུར་ རྩོམ་པའི་དུས་སུ་དང་པོ་ *rluñ sgom-pahi dus-su dāñ-po*. The first stage in the regulation of the breath in the art of meditative concentration.

དགྲུ་བ་ *dgur-wa* 1. vb. to bend; to make crooked. 2. sbst. the act of bending,

stooping, bowing; inflection. 3. adj. bent; stooping.

དགྲུ་རྩྭ་གསལ་ *dgur-rtsegs* n. of a yellow flower (*Cs.*).

དགྲུ་ཚེགས་ *dgur-tshigs* or དགྲུ་ཚེགས་རྒྱ་མོ་ *dgur-tshigs skya-mo* the milky-way constellation.

Syn. རྣམ་མཁའི་རྒྱ་རགས་ *nam-mkhahi skye-rags*; གཞོད་བྱིན་ཁ་རྒྱུད་ས་ *gnod-sbyin kha-rlañs* (*Mñon.*).

དགྲུ་བྱི་གླང་པོ་མ་ *dgur-zi glang-po sna* n. of the enchanted sword of *Gri-gum btsan-po*; one of the early kings of Tibet who was assassinated (*Yig.* 58).

དགྲུ་གཞུང་ *Dgur-gshuñ* n. of a place in Tibet (*Rtsii.* 70).

དགྲུག་པ་ *dgug-pa*, v. འགྲུག་པ་ *hgug-pa*.

དགྲུག་བྱུང་ *dgug-byañ* urgent call; དགྲུག་གཞུག་ *dgug-gshug* = དགྲུག་གུགས་ *dgug-gugs* id.

དགྲུང་ *dguñ* ར་ཁྱི་ generally applied to midnight, but at times to noon as well. Sometimes is made equivalent to བྱུར་ *guñ*, but properly speaking དགྲུང་ *dguñ* signifies sublimity, loftiness and also profundity; and བྱུར་ *guñ* signifies the middle part, centre. ཉིན་དགྲུང་མཚན་དགྲུང་ is sometimes written as ཉིན་བྱུང་མཚན་བྱུང་། The direct sense occurs in རི་མཐོན་པོ་དགྲུང་ལ་རྟེགས་པ་ *ri mthon-po dguñ-la sñegs-pa*, a high mountain rising aloft; དགྲུང་རྩོན་རྣམ་མཁའི་དབྱེད་ས་སུ་ = ཉིན་མའི་དགྲུང་ at noon, the middle of the day (*Nag.*).

དགྲུང་ཁག་ *dguñ-khag* division of time.

དགྲུང་མཁའ་ *dguñ-mkhah* midnight sky.

དགྲུང་ཆར་ *dguñ-char* = ཆར་པ་ *char-pa* rain (*Mñon.*).

དགྲུང་རྩྱིང་ *dguñ-sñiñ* a year; a year of one's life.

དགྲུང་ཐིག་ *dguñ-thig* the meridian line; དགྲུང་ཐིག་གི་དབྱིལ་ལོར་ *dguñ thig-gi dkyil-hkhor* the meridian circle.

dge-wahi sems a virtuous mind; ལས་དགེ་བ་
མི་དགེ་བ་ *las dge-wa mi-dge-wa* virtuous and
evil actions; དགེ་བའི་རྩ་བ་ *dge-wahi rtsa-
wa* fundamental virtues: དགེ་བའི་རྩ་བ་རྒྱ་ཆེན་པོ་
གཅིག་ཀྱང་བྱ་དགོས་ some mighty act of virtue
should be performed (*A.* 65); དགེ་རྩ་
སྐྱེད་པ་ *dge-rtsa skyed-pa* to conceive the idea
of a meritorious act. There are two kinds
of དགེ་བ་ *dge-wa*, རྒྱ་བཅས་ཀྱི་དགེ་བ་ *zag-bcas kyi
dge-wa* and རྒྱ་མེད་ཀྱི་དགེ་བ་ *zag-med-kyi dge-wa*;
the former, called བུལ་ or བསོད་ནམས་ *bsod-nams*,
belongs to the world of desires and is sub-
ject to decay; the latter is indestructible,
consisting of the enduring works of piety
performed by saints belonging to the རྣམས་
གོང་མ་ *khamṣ goñ-ma* superior states of exist-
ence. There are two other kinds of *dge-wa*,
viz.:—འདུས་བྱས་ཀྱི་དགེ་བ་ *hdus-byas-kyi dge-wa*
and འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་དགེ་བ་ *hdus-ma byas-kyi dge-
wa*, the former consists of works done for
gain or happiness in this world; འདུན་དུ་བྱས་
པའི་དགེ་བ་ *hdun-du byas-pahi dge-wa* consists in
paying reverence to and worshipping the
Tathāgata and the incarnate saints. དགེ་བ་
may mean fasting, abstinence, as in the
phrase དགེ་བ་སྤྲུང་བ་ *dge-wa sruñ-wa*, to fast,
to abstain from food. Also alms, charity;
that which is done as a religious work.
ཞི་དགེ་གསོན་དགེ་ *çi dge gson dge* benevolences
bestowed or given in one's life time when
dying; དགེ་བ་འདོད་པར་བྱེད་ *dge-wa hdod-par byed*
ཡུམ་ཀའ་ཡི་ཆོས་ wishes for prosperity; ཡང་དགེ་བ་ལ་
འཛིན་རྟེན་པའི་དགེ་བ་དང་, འཛིན་རྟེན་ལས་འདས་པའི་དགེ་བ་ཡོད་
*yañ dge-wa la hjig-rten-pahi dge-wa dañ,
hjig-rten-las hdaṣ-pahi dge-wa yod. Dge-wa*
are of two kinds—the worldly religious
works, and the same for spiritual cul-
tures; the former consists in ཡར་ཞེས་པ་ *phar-
ces-pa*, appreciating or regarding one's
father or knowing him as such; མར་ཞེས་པ་
marces-pa knowing the mother, i.e., to be
grateful to her; to regard as one's mother;

དགེ་སྤྱོད་དུ་ཞེས་པ་ *dge-sbyoñ-du ces-pa* to venerate
or revere one as a member of the Buddhist
church; བུམ་ཟེར་ཞེས་པ་ *bram-zer ces-pa* to respect
or pay homage to a Brāhman; རིགས་ཀྱི་ནང་ན་
ཆེན་པ་ལ་རིམ་གྱི་བྱེད་པ་ *rigs-kyi nañ-na rgan-pa la
rim-gro byed-pa* to pay respect to the elders
of a family; སྤྱིན་པ་གཏོང་བ་ *sbyin-pa gtoñ-wa*
to give alms in charity; དགེ་བཅུ་ *dge-bcu* the
observance of the ten virtuous acts; འདུ་ཞེས་
དབྱེད་དང་ *hdu-ces dgu-dañ* the nine *Samskāra*;
དྲན་པ་བཅུ་ *dran-pa bcu* the ten remembrances.

དགེ་སྦྱེས་ *dge-skyes* མེ་མཁ་ charm; good
appearance; n. of a goddess.

དགེ་སྦྱོན་ *dge-skyon* = སྦྱོན་ཕྱན་བུ་ *skyon phran-
bu* སྦྱོན་རྩེད་འད་ *skyon cuñ-zad* slightly defec-
tive; a little fault.

དགེ་སྦྱོས་ *dge-skyos* or དགེ་བསྦྱོས་ *dge-bskyos*,
ཡམ་ཐིམ་པ་འཁྱུ་ a supervisor or director of
monks in a monastery. A sort of pro-
vost-sergeant in the larger monasteries
who keeps strict order and punishes trans-
gressors. He is also called ཆོས་འབྲིམས་པ་ *Chos-
hkhriṃs-pa* in some monasteries. Rockhill
calls this officer at Kumbum the Ge-kor.

Syn. ཅོ་རོད་ *tse-rgod* (*Mñon.*).

དགེ་ཆེན་ *Dge-rgan* I: surety; moral
bail; a monk that is made answerable for
the moral conduct of another who is
placed under his care (*Jä.*).

དགེ་ཆེན་ II: lit. an old man of the
religious order. དགེ་འདུན་ཆེན་པ་ *dge-hdun
rgan-pa* ordinarily signifies a school-
master, tutor: འཛིན་རྟེན་དགེ་ཆེན་དང་ཆོས་དགེ་ཆེན་གཉིས་
both the spiritual teacher and worldly
teacher.

དགེ་རྒྱལ་ *Dge-rgyas* n. of a celestial region
(*B. ch.* 6); one of the *Rupa-dhātu* or
worlds of form.

དགེ་ལམ་བྱེ་མ་གྱི་ར་ *Dge-rgyas bye-ma gñi* n. of a monastery near Sam-ye founded by *Hbroñ-sa*, wife of King *Khri-soñ d'hu-btsan*.

དགེ་ལམ་བ *dge hal-wa* = དགེ་ལྗེ་ novice monk.

དགེ་བཅུ *dge-bcu* = དགེ་བ་བཅུ *dge-wa-bcu* the ten virtues, which are as follows:—(1) རྟོག་མི་གཙོད་པ་ *srog mi-gcod-pa*, (2) མ་བྱིན་པར་མི་ལེན་པ་ *ma-byin-par mi-len-pa*, (3) ཚངས་པར་སྦྱོད་པ་ *tshahs-par spyod-pa*, (4) བརྟན་པར་སྦྱོད་པ་ *bden-par smra-wa*, (5) རྟོག་པར་མི་སྦྱོད་པ་ *tshig hjam-por smra-wa*, (6) རྟོག་མི་འཇམ་པ་ *ñag mi-hchal-wa*, (7) བྱ་མ་མི་བྱེད་པ་ *phra-ma mi-byed-pa*, (8) གཞན་གྱི་ནང་ལ་དམ་པ་མི་བྱེད་པ་ *gshan-gyi nor-la ham-pa mi-byed-pa*, (9) གཞན་གྱི་གཙོད་པའི་སྒོམས་མི་བྱེད་པ་ *gshan-la gnod-pahi sems mi-bskyed-pa*, (10) ཡང་དག་པའི་ལྟ་བུ་མི་ལྟ་བུ་པ་ *yañ-dag-pahi lta-wa*. Those are: not taking life; not to take what is not given; to observe purity of morals; to speak the truth; to speak gently, politely; not to break a promise; not to speak slander; not to covet another's property; not to do mischief or think of doing injury to others; to regard the purest doctrine.

དགེ་ཆུ *dge-chu* sacred water.

དགེ་ཆུང་ *Dge-chuñ* one of the celestial regions.

དགེ་ཆེ་མེད་པ་ *dge-che med-pa* རྟོག་དག་ཆེན་པོ་མེད་པ་ *don-dag chen-po med-pa* without some important object or business: མཁོ་གསུམ་པར་དགེ་ཆེ་མེད་པས་སྒྲུབ་དང་ལྟོད་ if there be nothing very important to be done quickly, work according to circumstance (*D. sel. 7*).

དགེ་བསྟན་ *Dge-bñen* རྣམ་པར་ཐོག་པ་མཁོ་བ་ Buddhist devotee with only eight vows to observe.

དགེ་བསྟན་ཆོས་འཕེལ་ *Dge-bñen Chos-hphel* the original name of འབྲུམ་རྩོད་ཀྱི་ལྷ་བའི་འབྲུང་གནས་ *Hbrom-tson Rgyai-wahi hbyañ-gnas* the

founder of the Buddhist hierarchy of Tibet (*Grub. 4 5*).

དགེ་བསྟན་མ་ *Dge-bñen-ma* རྣམ་པར་ཐོག་པ་མཁོ་བ་ a female Buddhist devotee.

* དགེ་བསྟན་ཆོས་ *Dge-bñen dharma* = ཆོས་རྒྱུ་བ་ *chos-skyob* (*Schr.*).

དགེ་བཅོན་རྒྱུ་གསང་ *dge-bton rkyen-gsañ*, དགེ་བཅོན་རྒྱུ་གསང་གི་མཐུན་འབྲུར་ལེགས་ཤིང་བྱ་རྒྱ་རྣམས་ཁྱེད་རང་ལ་བཀོད་མངགས་རྒྱུ་ཡིང་ལྟར་ *dge-bton rkyen gsañ-gi mthun-hgyur legs-speñ bya-rgyu rnamskhyed-rañ la bkod-mñags sñon yoh-ltar*.

དགེ་ལྡན་ *dge-ltas* propitious prognostic.

དགེ་འབྲུད་ *dge-hthud* = དགེ་བ་འབྲུད་པ་ *dge-wa hthud-pa* an uninterrupted payment of allowances or endowments attached to religious offices or institutions; a connected series of pious actions or works; also the performance of some religious observances by several persons one following another: ལྟར་འཁོར་བྱ་ལུན་ཟིང་བཟུང་བ་ལོ་བར་དགེ་འབྲུད་བཅས་དང་། *druñ-hkhor-du yun-riñ bsdad-pa htsho-war dge-hthud babs dañ* the estimated permanent allowances to the *Druñ-hkhor* (civil employes) for food and lodging (*D. sel. 4*).

དགེ་ལྟར་ལྟ་ཁང་ *Dge-druñ lha-khañ* n. of a monastery in Tsang.

དགེ་འདུན་ *dge-hdun*, མཚན་ the third component of the Buddhist triad or དགེ་ལྟ་མཚན་གསུམ་ may be rendered as "the priesthood," "the assemblage," or "the church." The term *dge-hdun* is composed of two words, དགེ་ *dge* and འདུན་ *hdun*; འདུན་ *hdun* means འདོད་པ་ *hdod-pa* desire: དགེ་བ་དང་ཐར་པ་རྒྱུ་པར་འདོད་པས་ན་དགེ་འདུན་ *dge-wa-dañ thar-pa sgrub-par hdod-pas na dge-hdun* he is དགེ་འདུན་ *dge-hdun* who longs for piety and emancipation: དགེ་འདུན་བཅུན་པ་རྣམས་བསམ་བྱ་གསོལ་ *dge-hdun btsun-pa rnamñ bsan-du gsol* I beg the venerable body of monks would hear me. In this sentence *dge-hdun* has

དགེ་འདུན་རྒྱ་མཚོ་ *Dge-hdun Rgya-mtsho* n. of
the Dalai Lama who died in 1851.

དགེ་བ་ལྟོང་ *dge-wa sbyoñ* or དགེ་ལྟོང་ *dge-sbyoñ*
 阿摩訶 a religious ascetic. In this term are
 included all those who have taken the vows
 of renouncement, i.e., བཟང་ལྟོང་; so both དགེ་ལྟོང་
dge-tshul and དགེ་ལྟོང་ *dge-sloñ* are within
 its signification; in the Southern School
 only the དགེ་ལྟོང་ *dge-sloñ*, i.e., the Bhikshu,
 can have claim to this title provided they
 live in conformity with the rules of the
Vinaya. The qualifications of a *dge-sbyoñ*

are the following:—*dul-pa dañ* moral discipline; *cañ çeṣ-pa dañ* wisdom; *tshul-khrims kyi phuñ-po yonś-su dag-pa dañ* purity of morals; *ñe hdsin-la hjug-pa çeṣ-pa* knowing to perform *Samādhi* or meditation.

dge-wa sbyom-pa, explained as *dge-wa byas-pa don-med-par gshan-la sgrog-pa*, to trumpet or advertize one's acts of charity; *dge-wa mi-sbyoms-pa* प्रतिपन्नकल्याण to do virtue secretly, i.e., without any fuss or trumpeting or advertizement.

dge-waḥi dag-ñid भाग्य fortune; good luck.

dge-waḥi-gnaṣ a place of piety; a pious man.

dge-waḥi dḥaṇ-po, *ñān-ñag mñon-brjod sdeb-sbyor gsum-la mkhas-pa* one versed in poetry, *Abhidhāna*, and in rhetoric like the great poet Kshemendra of Kashmir.

dge-waḥi rtsa-wa bskrun-paḥi bskyed-pa अवरोपितकुशलमूल one who has done some religious acts.

dge-waḥi laṣ कुशल-कर्म्म good actions.

dge-waḥi bḥeṣ-gñen mgu-war bya-wa कल्याणमित्राराधना paying reverence, &c., to please a *Kalyānamitra* (a Buddhist monk-scholar).

dge-war gyur-cig शुभमस्तु good luck to you.

dge-bral अपसम्पत् devoid of virtue or piety.

Dge-sbyoñ chena-po महाशमण an epithet of Buddha; *dge-sbyoñ ltar bcoṣ-pa* दमणप्रतिरूपक in the manner of a religious ascetic.

dge-sbyoñ-du khaṣ-he-wa अमण-प्रतिज्ञ one who has avowed to betake to the life of a *dge-sbyoñ* or *Ḥramana*.

dge-sbyoñ byed-pa अमण-कारका the performance of asceticism in the manner of a Buddhist *Ḥramana*: *dge-sbyoñ byed-paḥi choṣ-bshi* चत्वारः अमणकारका धर्माः, the four duties of a true *Ḥramana*, which are as follows:—(1) *gḥeḥaṇ-slar mi-gḥe war bya* आक्रुष्टप्रत्याक्रोष्टव्यम् do not curse others though you have been abused by them; (2) *khroṣ-kyañ slar-ma khro-war-bya* रोषितप्रतिरोषितव्यम् do not be angry with others though you have been enraged by them; (3) *mtshañ-bruṣ kyañ slar-mi bru-war-bya* मन्दितप्रतिमन्दितव्यम् do not commit injury to others though you have been injured by them; (4) *brdeg-kyañ slar mi-brdeg-par bya* तडितप्रतिताडितव्यम् do not beat others though you have been beaten by them.

dge-sbyoñ ma-yin-par अशमण not being a *Ḥramana*.

bge-sbyor ḥeṣ-dge-las byed-pa one who has attained to a stage of holiness by religious devotion and works: *mtshan-duṣ dge-sbyor-gyi rgyun-la cuñ-zad gnaṣ-paḥi tshe* at night when he was absorbed in the state of pious devotion (*Ya-sel. 11*).

dge-ma = *bḥtsun-ma* 1. a Buddhist nun. 2. शान्ति peace.

Dge-tshul शमणे generally a novice-monk; the first stage of a monk after he has taken the vow of *Pravrajyā* or renunciation, when he has to observe

thirty-six vows before he is qualified to be ordained as a དགེ་སྒྲོན་ *Dge-slon*; as long as he is not admitted into the latter order he will continue as a *Çamaṇera* though even to eighty years old.

དགེ་ལུགས་པ་ *Dge-tshul-ma* 童戒尼का a nun young or old that has not yet taken the vows of ordination belonging to the order of *Bhikṣuṇī*.

དགེ་མཚན་ *dge-mtshan* 吉祥占, 吉兆 lucky omen; also entertainment, amusement or amusing; དགེ་མཚན་ཅན་ *dge-mtshan-can* 吉祥占 bearing lucky marks.

དགེ་གཞོན་ *Dge-gshon* a young student who is studying under a tutor called དགེ་རྒན་ *dge-rgyan*, who is responsible for his education, behaviour and moral training. He is required to attend, when necessary, his monk-tutor as a servant. When he is very young he is called དགེ་ཕྱུག་ *dge-phrug*.

དགེ་གཉོག་ *Dge-gyog* boy or youth attending upon a monk and who works with a view himself to enter the holy order. When he has passed the prescribed examinations for admission, he gets the position of a དགེ་གཞོན་ *Dge-gshon*.

དགེ་ལུགས་པ་ I: *Dge-lugs-pa*. Tsong-kha-pa founded the monastery of དགེ་ལྷན་རྒྱལ་བའི་གླིང་ *Dgah-ldan rnam-par rgyal-wahi gliṅ*, situated on the hill called རྩོག་རི་ཅེ་ *Hbrog-ri-bo che*, and resided there during the last part of his life. His school was called རྩོག་རི་ཅེ་དགེ་ལྷན་པའི་ལུགས་ *chos-rje Dgah-ldan-pahi lugs* and vulgarly དགེ་ལྷན་པའི་ལུགས་ *Dgah-ldan-pahi-lugs* or དགེ་ལྷན་ལུགས་པ་ *Dgah-ldan lugs-pa*, which term has assumed the form དགེ་ལུགས་པ་ *Dge-lugs-pa* (*Grub.* 3 1).

དགེ་ལུགས་པ་ II: *Dge-lugs-pa* one belonging to the sect of *Dgah-ldan-pa* founded by Tsong-kha-pa.

དགེ་ལུགས་ *dge-legs* or དགེ་བ་ *dge-wa* 敬, 虔, 信, 善, 德, 福 piety; good and auspicious action.

Syn. དགེ་ལུགས་ *bde-legs*; ཤི་བ་ *shi-wa*; མུང་པད་མ་ *myaṅ-hdas*; རེ་སྒྲོན་ *re-skon*; གནམ་བསྐོས་ *gnam-bṣkros*; རྩོག་བསྐོས་མཐུ་ *shon-bṣags-mthu*; ཁ་རྩེ་ *kha-rje*; རབ་བསྐོས་ *rab-bṣags*; སྐལ་བའི་ཕུལ་ *skal-waḥi phul*; བསྐོས་པའི་མཐུ་ *bṣags-paḥi mthu*; ཡིད་བཞིན་འགྲུབ་ *yid bṣhin-hgrub*; དགེ་བའི་འགྲུབ་གནམ་ *bde-waḥi hbyuṅ-gnas*; རབ་ཤི་ *rab-shi*; ལུགས་ལྷན་ *legs-ldan*; ལུགས་ཅན་ *hun-tshogs* (*Mñon.*).

དགེ་ལུགས་ཅན་ *dge-legs-can* 敬善人 blessed; glorious.

* དགེ་ལུགས་པ་དཔལ་བཟང་ *Dge-legs dpal-bzaṅ* = མཁས་གྲུབ་རྩེ་ *Mkhas-grub rje* (*Schr.*; *Org.* 105, 5).

* དགེ་ལུགས་པ་ཤེས་གཉེན་ *Dge-legs bṣes-gñen* 敬善人 (Schr.; *Tā.* 2, 211) a good counsellor; a pious Buddhist monk.

དགེ་ཤིས་ *dge-ṣis* 敬善; དགེ་བ་དང་ཤིས་པ་ *dge-wa daṅ ṣis-pa* piety and blessedness.

དགེ་བཤེས་ *Dge-bṣes* 敬善人 a contraction of དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ *dge-waḥi bṣes-gñen*, a Buddhist gelong who has mastered metaphysics and the important branches of sacred literature. Monks, also, who have got the titles of རབ་འབྱམས་པ་ *Rab-hbyams-pa*, རྩོག་རམས་པ་ *Rdo-rams-pa*, &c., are by courtesy addressed with the title of དགེ་བཤེས་ *Dge-bṣes* 敬善人; others who lead a pure life and are possessed of learning and good character are also generally addressed as དགེ་བཤེས་ *Dge-bṣes*, i. e., དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ *Dge-waḥi bṣes-gñen*.

* དགེ་སྒྲོན་ I: *dge-sruṅ* 敬善人 n. pr. (*Schr.*; *Tā.* 2, 219).

* དགེ་སྒྲོན་ II: 敬善人 (*Schr.*; *Bull.* 1848, 292).

དགེ་སྤྱོད་ *Dge-sloñ* གླིང་མཁན་, མི་ལྷ་, a Buddhist monk who after finishing his probationary period in a monastery has been ordained into the highest order. He has to observe 253 vows. དགེ་སྤྱོད་ལ་རྩ་དམ་པའི་དགེ་སྤྱོད་དང་ཁུན་རྩེ་བའི་དགེ་སྤྱོད་གཉིས་ཡོད་ among *gelong* there are two classes: *para mārtha Bhikṣu* and *Samvrti Bhikṣu*. The following seven, i.e., Buddha and *Bodhisattva*, *Pratyeka Buddha*, *Arhats*, such saints as on account of their pious acts will not be born again or will be born only once, those who have attained to the stage of *Srotāpanna*, i.e., gone on the path of *Nirvāṇa*, belong to the higher class or *Paramārtha Bhikṣu*. These or some of these while even they reside in human habitation, being possessed of divine knowledge and wisdom, continue in the class of *Paramārtha Bhikṣu*. Ordinary *gelong* or *Bhikṣu*, such as wear the yellow garments, have shaven their heads and betaken to the life of *Pravrajya* or renunciation of all worldly concerns, and observe the vow belonging to the order, are called *Samvrti Bhikṣu*.

དགེ་སྤྱོད་དུ་མི་རུང་བ་ *dge-sloñ-du mi-ruñ-wa*, དགེ་སྤྱོད་མ་ཡིན་པ་ *dge-sloñ ma-yin-pa* མཚོན་པ་ one unworthy the position of a *gelong*.

དགེ་སྤྱོད་མ་ *Dge-sloñ-ma* མི་ལྷ་ལྷོ་ an ordained nun; she has 364 vows or restrictions to observe; དགེ་སྤྱོད་མ་སྤྱོད་ལྷོ་ *dge-sloñ-ma sun-phyuñ-wa* མི་ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་ one who finds fault with or slanders a Buddhist nun.

དགེ་སྤྱོད་ཤིང་ *dge-sloñ-ñiñ* acc. to *Jä.* is a provincial name for the (*Cedrus deodara*) *Deodar* tree.

དགེ་སྤྱོད་མ་ *Dge-slob-ma* མི་ལྷ་མ་ a pupil monk; one who is preparing himself for being admitted into the higher order.

དགོང་ལ་ *dgeñ-la*, more properly དགང་ལ་ *dgañ-la* on; upon; in; at (in *Ts.*, *Jä.*).

དགོར་བ་ *dger-wa* = གཞོ་བ་ *gyo-wa* to parch or fry (food); རུར་བ་དགོར་བ་ to fry pastry.

དགོར་འབད་ *dger-hbad* = དགོ་བ་ལ་འབད་ *dge-wa la-hbad* to exert one's self in acts of piety; a pious man.

དགོས་པ་ *dgeṣ-pa* = དགྱེས་པ་ *dgyeṣ-pa* or མཉེས་པ་ *mñeṣ-pa* or དགའ་བ་ *dgañ-wa* delighted, pleased or cheered.

དགོས་པ་རྩེ་རྩེ་ *Dgeṣ-pa Rdo-rje*, also written as དགྱེས་པ་རྩེ་རྩེ་ *Dgyeṣ-pa Rdo-rje*, name of the *Tantrik* deity རེ་བའཛི་ *He-vajra*: རྩེ་དབང་ཕྱག་དགོས་པ་རྩེ་རྩེ་ལ་གཟིགས་པ་ *rnal-hbyor-gyi dwañ-phyug dgeṣ-pa Rdo-rje shal-gzigṣ-pa* he saw (miraculously) the face of the deity *Dgeṣ-pa Rdo-rje*, the Chief of the *Nal-jor* (*A.* 28).

དགོ་བ་ *dgo-wa* a species of antelope living on high mountains, *Procapra picticaudata* (Hodgson); colloq. “go-ā” Mongol; *gura*. དགོ་བ་མ་ *dgo-wa-ma*, female of the above (*Cs.*): དགོ་བའི་རྩེ་རྩེ་ལ་གཟིགས་པ་ *dgo-woñ rba-hi hkhru-wa gcod* the horn of the go-ā taken as medicine cures diarrhoea.

+ དགོག་དུ་ཕྱིན་པ་ *dgog-du phyin-pa* 1. བརྟེན་པ་ to become aged, 2. acc. *Lex.* རྩེ་ག་ཏུ་ ཕྱིན་པ་ *lkog-tu phyin-pa*.

Syn. རྩེ་ག་པ་ *rgaṣ-pa* (*Mñon.*).

དགོག་པ་ *dgog-pa* abstraction: དགོག་པའི་རྩེ་ག་པ་ *dgog-paḥi ṣñoms-hjug ces-pa* sat perfectly abstracted, being absorbed in meditation on the emptiness of all worldly things.

དགོང་རྩེ་ *dgoñ-rgyu* མཚན་, མཚན་ opinion.

དགོང་མོ་ *dgoñ-mo* or དགོང་མ་ *dgoñs-mo* མཚན་མ་, མཚན་ the evening; the junction of

the day and the night; ཕྱི་རྒྱུན་མཐོང་མཐུན་ *phyi-dro rin-mohi mthah* the evening which is the end of the day (*Rtsii.*); དགོང་ཇ *dgoñ-ja* evening tea; དགོང་ཞག *dgoñ-shog* evening and morning.

དགོངས་སྐར *dgoñs-skor* leave in general; also leave (from a superior official); suing somebody in a court to do him harm.

དགོངས་འགལ་མེད་པ་ *dgoñs-hgal med-pa* = ཐུགས་ཁྲོ་བ་མེད་པ་ *thugs khro-wa med-pa* without incurring displeasure, or displeasing.

དགོངས་པཅད་ *dgoñs-bcad* judgment; decision on any case or law-suit.

དགོངས་པ་ *dgoñs-pa* I: 1. vb. to think, reflect, meditate, consider: 2. sbst. the act of thinking, reflection, cogitation. ཐུགས་དགོངས་ *thugs-dgoñs* = ཐུགས་འདོད་ wish, consideration; མཉམ་པ་ཉིད་ལ་དགོངས་པ་ *mñam-pa ñid la dgoñs-pa* to take one as his equal or as a match for him; དུས་གཞན་ལ་དགོངས་པ་ to think of or at other times; གང་ཟག་གཞན་ལ་དགོངས་པ་ to think of another person; རྟོག་གཞན་ལ་དགོངས་པ་ to reflect on some other object or business; དགོངས་པ་བྲེལ་བ་ *dgoñs-pa khrel-wa* resp. ཁྱོད་ཁྲོ་ཟ་བ་ *khroñ-khro za-wa* to become angry; to take offence; བཀའ་ལས་ནམ་ཡང་མི་འདུང་ཞིང་དགོངས་པ་བྲེལ་བ་ *bkah-las nam-yañ mi hdañ-shiñ dgoñs-pa khrel-wa* never to be disobedient and to be angry (*Ya-sel. 16*): དགོངས་ཐུགས་མ་ལོག་ན་ *dgoñs-phyogs ma-log-na* if his opinion does not change.

དགོངས་པ་ II: བསྐྱལ་ལྷན་ vb. to purpose, intend; usually with termin. of the inf. འཇམ་བཤམ་པར་དགོངས་པ་ intended to fight.

དགོངས་ཐུགས་མ་ཉིད་ *dgoñs phyogs-ri* to be partial; to act with partiality.

དགོངས་མོ་ *dgoñs-mo* = དགོང་མོ་ *dgoñ-mo* 夜半 night.

དགོངས་འབྲེལ་ *dgoñs-hbrel* 互証, टीका commentary.

དགོངས་ཐུགས་ *dgoñs-shu* to ask for leave or permission to do any thing.

དགོངས་ཟབ་ *dgoñs-zab* serious consideration; as very important.

དགོད་པ་ I: *dgod-pa*, pr. tense, 狂笑, 狂喜 to laugh; laughter.

དགོད་པ་ II: a jest; joke (*Sch.*); of. བགད་པ་ *bgad-pa*; བདེ་བ་ལ་དགོད་ཀྱིན་འདུག་ *bde-wa la dgod-kyin hdug* laughing, being in happiness; གད་མོ་དགོད་ཀྱིན་འདུག་ *gad-mo dgod-kyin hdug* laughing a loud laughter.

དགོད་ཡས་ *dgod-yas* (གྲངས་ *grāñs*) 極大 n. of a very large number.

དགོད་ར་ *dgod-ra* “དགོད་ར་ལ་འཁོར་རྣམས་མ་འཛམ་བར་རྩྱུང་ཅིང་” *dgod-ra-la hkhor rnamx ma htsham-par rtsod-ciñ* (*Yig. 28*).

+ **དགོན་དུང་** *dgon-duñ* ལྷ་མེད་པའི་ས་ཐུགས་ *chu-med-pahi sa-phyogs* a desert; a desolate wilderness where there is no water.

དགོན་པ་ *dgon-pa* (pr. “gom-pa”) or དགོན་ཐང་ *dgon* 寂靜, 寂靜, 寂靜 1. wilderness; solitary place, waved-leaf fig-tree. Hence 2. a *vihāra*; a monastery, a hermitage, so called on account of its original situation in earlier times in lonely places abounding in *Bodhi* trees. A *gōm-pa* should be situated at least a thousand yards distant from a village or town (*K. du. 3, 304*). Later on these hermitages became converted into monasteries. Monasteries in later times assumed the size of large castles and collections of dwelling houses.

Syn. རྩོད་ཀྱི་འདུན་ས་ *chos-kyi hdun-sa*; རྩོད་ཀྱི་མཚན་ལ་ *chos-kyi tshoñ-brdal*; རྩོད་ཀྱི་གནས་ *klog-grbahi-gnas*; མཁའ་པའི་འདུང་གནས་ *mkhas-pahi*

hbyuñ-gnas; ཅས་ཀྱི་ཕུར་བུ་ *chos-kyi phur-bu*; འདུལ་བའི་གནས་ *hdul-wahi-gnas* (*Mñon.*).

དགོན་པ་པ་ *dgon-pa-pa* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ one residing in the wilderness, or in a hermitage or *gömpa*; དགོན་པ་མ་ *dgon-pa-ma* a female of the above.

དགོན་གཞི་ *dgon-gshi* landed endowments of a monastery; an estate belonging to a monastery for the support of its monks.

དགོལ་ *dgol* (prob. for དགོལ་ *dgrol*) ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ གུང་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gna-re bsdus kyañ sna-re dgol* when some are collected, others disperse.

དགོས་ངེས་ *dgos-ñes* urgent necessity; urgently needed.

དགོས་ཆ་ *dgos-cha* necessary objects; indispensable.

དགོས་འདོད་ 1. *dgos-hdod* necessary expenses; what is wished for as very necessary (*Cs.*). 2. དགོས་འདོད་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dgos-hdod hbyuñ-wahi dpal* a treasure out of which all wishes and wants are met.

དགོས་པ་ I: *dgos-pa* (*goi-pa*) གཏོགས་པ་, གཏོགས་པ་ implies necessity and what is due or desired; to be necessary; to be obliged or compelled; to want; to stand in need of; also where we use 'ought' *dgos* is generally used added to the verbal root, e.g., འཇོག་པ་ *ñā-la dgos* I want; I stand in need of: ཅི་ཞིག་ཀྱི་དགོས་ *ci-shig-tu dgos* for what purpose did he want them? བཞེང་མ་པ་དགོས་ *bshes-ma-dgos* he was not obliged to erect. In commanding, the word is used to paraphrase the imperative of a verb: རྒྱུ་བར་དགོས་ *hoñ-war gdos* come! i.e., you must come. In entreating, the respectful term is chosen: འབྱོར་དགོས་ *hbyoñ-dgos* should practise good works: འཇོག་པ་

དགོས་པ་མེད་ *ñā-la gyu dgos-pa med* I have no use for the turquoise, I do not want it.

དགོས་པ་ II: necessary; due; needful; useful; མེད་ཀྱང་དགོས་པ་འདི་ཐུག་པ་ལྟར་ *med-kyañ dgos-pahi khral bsdud* a tax necessary to be paid; unrelentingly exacted: རང་ལ་དགོས་པ་འདི་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ the portion due to you: དགོས་པ་ཅིའི་ཕྱིར་ for what purpose? དགོས་པ་ཆུང་པ་འདི་ being of little use; དགོས་པ་མེད་ *dgos-pa-med* not necessary: དགོས་པ་ཡིན་ *dgos-pa-yin* it is requisite; མི་དགོས་པ་ *mi-dgos-pa* useless; unnecessary; མི་དགོས་པ་འདི་ཐུག་པ་ལྟར་ *mi-dgos-pahi phra-men* pernicious witch-craft; དགོས་པ་འདི་བསྐྱབ་པ་ *dgos-pahi bslab-bya* useful doctrines; དགོས་ཕྱིན་ *dgos-byed* useful: དོན་དགོས་ཕྱིན་ཅི་འདུག་ *don-dgos-lyed ci-hdug* what is there in it of useful contents.

དགྱེ་དགྱེ་ *agye-dgye* = མགོ་རྒྱལ་ཕྱོགས་སུ་དགྱེ་བ་ *mgo-rgyab-phyogs-su dgye-wa* to bend the head backwards.

དགྱེ་བ་ *dgye-wa* to bend; to be curving or crooked; དུམ་བུ་དགྱེ་བ་ *dbuyib dgye-wa* stooping; cringing; writhing: མ་ཐོད་རྒྱལ་ཕྱོགས་སུ་དགྱེ་བ་ *ma-sdod rgyab phyogs-su dgye-wa* don't wait, turn and go away: དགྱེ་དགྱེ་བའི་བྱང་མ་རྒྱུན་ *dgye-dgye-wahi brañ-ma-ston* do not stretch or heave up the breast by bending or stooping backwards. དགྱུར་དགྱུར་གྱི་ཕྱག་འཇུག་ *dgur dgur-gyi phyag htshal* salutation by bending the head low.

དགྱེ་བོ་ *dgye-wo* བཞིན་ཀླུ་ a bent man.

དགྱེར་བ་ *dgyer-wa* or ལྷ་མོ་དགྱེར་བ་ *glu dgyer-wa* for ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *glu len-pa* to sing, chant; an expression of the Bon-po.

དགྱེལ་བ་ *dgyel-wa* or ལྷུལ་བ་ *sgyel-wa* to fall down, tumble down.

དགྱེས་པ་ *dgyes-pa* (*ge-pa*) (elegant term) དགྱེས་པ་ *dgah-wa* འཇོག་པ་ 1. to rejoice; to be

glad; also cheerfulness: ཐུགས་དགེས་པ་ *thugs-dgpes-pa* the heart cheered: རྗེ་བཙུན་ལྷ་མ་དགེས་པའི་འཇུག་དཀར་ཅན་ *rje-btsun Bla-ma dgyes-pahi hdsun-dkar-can* the reverend lama smiled with cheerfulness. 2. to be pleased to; to choose: རྗེ་པོ་འཇུན་པ་ལ་ཐུགས་དགེས་པར་འདུག་ the Lord in walking is pleased, *i.e.*, likes to walk. མི་དགེས་ཏི་ *mi-dgyes-te* sorrowful, sad, discomfited, dejected; angry, indignant.

དབྱེས་པ་རྫོང་མེ *Dgyes-pa Rdo-rje* the Tantrik
god called Hē Vajra; his other names
are:—དཔལ་ལྷན་ཁྱེད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *Dpal-ldan khrag
hthun he-ra-ka*; དབྱིང་རྫོང་མེ *Dpyid Rdo-rje*; རྫོང་མེ
གྲི་གུག་ *Rdo-rje gri-gug*; རོལ་པའི་རྫོང་མེ *Rol-pahi
Rdo-rje*; ཀྱེ་རྫོང་མེ *Kye Rdo-rje* (*Mñon.*).

* དགེས་པའི་རྩི་རྒྱུ་ཀྱི་སྤྱིང་བ་ *dgyes-pahi rdo-rje*
rgyan-kyi sñiñ-po हेवक्षतन्त्र (Schr.; Tā. 2,
 192, 275) n. of a Tantra work.

དགྱེས་ལྗང་ *dgyes-shal* cheerful countenance :
 ཡུར་བར་དགྱེས་ལྗང་དངོས་མཇུག་ལྷོག་པ་ *myur-war dgyes*
shal dños-mjal shu chog-pa may soon be
 permitted to have an interview ; may meet
 or see your cheerful countenance soon.

དགྱེས་སུ་འཕྱག་པ་ *dgyes-su hjug-pa* to bend;
to double down (*Sch.*), v. དགྱེ་བ་ *dge-wa*.

དགྲ་ *dgra* (*ḍa*) also དགྲ་པོ་ *dgra-po* མ་རུ, དམུ,
द्विष्ट्, कैतव, अरि, दुष्ट, रिपु, प्रत्यभिन्न enemy;
foe; རིམ་དགྲ་ *hchi-dgra* mortal enemy; ལྷན་
བཤིངས་དགྲ་ *sdañ-wahi-dgra* the hating enemy,
opp. བྱམས་པའི་གཟེན་ *byams-pahi-gñen*, the loving
friend; ད་དགྲ་ *da-dgra* or ད་ལྟོ་དེ་དགྲ་ *da-ltähi*
dgra present enemy; གློ་དགྲ་ *gña-dgra* former
enemy; ཕྱི་དགྲ་ *phyi-dgra* a future foe; more
properly the outer enemy, i.e., an ordinary
enemy, not the inner foe; also a foreign
enemy.

Syn. སྒང་བྱེད *sdañ-byed*; འཁོར་འཛིན *hkhon-hdsin*; བཞེས་མི་བྱེད *bçes mi-byed*; མཛེས་བྲལ *mdsah bral*; མཛེས་མེད *mdsah-med*; ཡ་རོལ་པོ *pha-rol-po*;

ཕྱིར་རྟོག་ *phyir-rgol*; ལས་ཀྱི་རྟོག་པ་ *phas-kyi rgol*
wa; དག་ལྷ་ *dgra-sla*; འགྲན་ལྷ་ *hgran-sla*; འཁྱུ་བྱེད་
hkhu-byed (*Mñon.*).

འདྲེ་ཁུང་ *dgra-khañ* an enemy's house or camp.

དག་གར་ *dgra-gar* = བ་གམ་ *wa-gam* མཛཱུལ་ ;
 རྩམ་ a dome, a turret built on the top of
 a castle.

दुष्टः *Dgra-ñan* दुर्वर्धन bad or ungene-
rous enemy; a name of the king of the
Kaurava, son of Dhṛtarāstra.

དག་པོ་མ་པ་ *Dgra-bcom-pa* གཙུག་པོ་, གཙུག་པོ་,
 བརྒྱུད་པ་; དག་པོ་མ་པ་མ་པ་ *dgra-bcom tshar-wa* one
 who has subdued his enemy; one who has
 subdued his inner enemy (that brings
 on sufferings) and by practising religion
 becomes an *Arhat* of the Mahāyāna
 School. The *Arhat* of the Mahāyāna
 School is he who has attained to the first
 stage of *Bodhisattva* perfections. An *Arhat*
 of the *Tantrik* School is one who has
 attained to the fourth order in the five
 orders of the *Tantrik* School, i.e., རྩེ་གསུམ་
 རིམ་གྱི་རིམ་པ་མ་པ་ *rdsoḡs rin-gyi rin-pa bshi-pa*.

དག་པོའི་པ་གསོད་པ་ *Dgra-bcom-pa gsod-pa*
འཇོན་མེད་གཤམ་པ་ killing of an *Arhat* or Buddhist
saint.

दग्राचा *dgra-cha* the equipments of war;
weapons; arms.

दृष्ट'रह्यस्य *dgra-hjoms* रिपुवराधात one who has subdued his enemy; subduing the enemy.

दशरहमस्य *dgra hjomṣ-pa* अरिहनक, अरि-
घातक killer or subduer of one's enemy.

* दृष्टान्त *dgra-ñams* शत्रोर्नाश (Schr.; *Kālac. T.* 110) destruction of the enemy.

དགྲ་མཆས་པར་གྱུར་ཅིག *dgra ṅams-par gyur-cig*
 殛殛殛 (let the enemy be destroyed or in-
 juriously dealt with).

འགྲོ་བ་ས I: *bgegs* གྲོ་བ་ *geg* a demon.
འགྲོ་བ་ས་ལ་གང་རྒྱུད་ཀྱི་གང་རྒྱུས་ཡིན་པ་གཏིས་ཡོད་ *bgegs-la*

དགྲ་གཤམ་ *dgoa-gags* a substitute in cattle supplied for killing another's horse, yak or sheep, etc.: དགྲ་གཤམ་ཡན་མཐུག་ན་མིང་རང་མ་འཁོད་ཅིག

gañ-zag dañ-gañ zag-ma yin-pa gñis-yod the *bgegs* are of two classes, those mortal and those spirit-like; these cause hinderance, obstruction. བགོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *bgegs-kyi rgyal-po* བེ་ནུ་ཡ་ཀ་ *vi-nā-ya-ka*, Ganes'a, the remover of obstacles, the leader of the *Gana*—class of demons.

བགོས་པ་ II: བྱིན་པ་, བྱིན་པ་ hinderance; obstacle; བགོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *bgegs-kyi rgyal-po* བྱིན་པ་ is the chief of the evil spirits who are of 80,000 different kinds. Some cause heavy rains, hail storms, etc., to injure the crops; some bring on famine and so on.

བགོས་ཀྱི་བདག་མོ་ *bgegs-kyi bdag-mo* རྒྱལ་པོ་ a goddess.

བགོས་པ་ལ་ *bgegs bag-pa* གནོད་པའི་འདྲེན་པའི་ ལ་ *gnod-pahi hñres sgrib-pa-lu* འདྲེན་པའི་བགོས་པ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ *bdi-lo bgegs bag-pa min-na chuñ-wahi hñam-pa tsam-hdug-run* (*Rtsii.*).

བགོས་པ་ལྟེན་པ་ *bgegs byed-pa* བྱིན་པ་, བྱིན་པ་ that which causes obstruction; to cause obstruction.

བགོས་པ་ལ་ *bgegs sel-wa*; རྒྱལ་པོ་ལ་ *skyonsel-wa* to remove obstruction, calamity, disease, epidemic, &c. : རྒྱལ་པོ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ *ñan-lam shugs-mi yon-wahi ched-du bgegs-sel* performed some religious ceremonies that no mishap may occur on the way, etc. (*Rtsii.* 65).

བགོས་པ་ *bgo-skal* སོ་སོའི་ཆ་ *so-sohi-cha* མཉམ་སྦྲེལ་, མཉམ་སྦྲེལ་ portion; a kinsman or claimant. 1. རྒྱལ་པོ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ *the* portion or lot on account of one's former acts; also share, lot. 2. the doctrine of strict retribution.

བགོས་པ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ *bgo-skal-la sbyod-pa* (ནང་གིས་ གང་ཞེས་པའི་མཉམ་སྦྲེལ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ *nañ-gis gañ-thob pahi-*

-skal-wa de-la spyod-pa) རྒྱལ་པོ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ to enjoy one's own share.

བགོས་པ་ I: *bgo-wa* རྒྱལ་པོ་ clothes; clothing; བགོས་པ་དང་མཉམ་སྦྲེལ་ *bgo-wa dañ bzah-wa* food and clothes (*Jä.*).

བགོས་པ་ II: 1. to put on clothes, pf. imp. བགོས་པ་ *bgos*; ལྷམ་རྟག་ཏུ་བགོས་པ་ *lham-rtag-tu bgos* always wear shoes. 2. subst. apparel, etc. : བགོས་པ་དང་མཉམ་སྦྲེལ་ *bgo-wa ñan-pa* རྒྱལ་པོ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་.

བགོས་པ་ III: fut. of བགོས་པ་ *bgod-pa*.

བགོས་པ་ *bgo-bya* dividend; the number or quantity to be divided.

༥ བགོས་པ་ *bgo-re* = བགོས་པ་ *ba-gam* also the parapet on the roof of a house; a square turret or castellated room on the top of a castle : རྒྱལ་པོ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ “it is applied to a building four-cornered in shape with an edge of crockets on the top.”

བགོས་པ་ *bgo-bça* = བགོས་པ་ *bgo-bçah* or བགོས་པ་ *bgo-skal*, སྦྲེལ་པ་, མཉམ་སྦྲེལ་.

བགོས་པ་ལྟེན་པ་ *bgo-bçah byed-pa* to distribute, allot, apportion. Often also བགོས་པ་ལྟེན་པ་ *ལྟེན་པ་*.

བགོས་པ་ *bgod-pa*, fut. བགོས་པ་ *bgo*, pf. བགོས་པ་ *bgos* མཉམ་སྦྲེལ་, མཉམ་སྦྲེལ་ to divide; རྒྱལ་པོ་ལ་ *nor-bgo-wa* to divide property; to divide in ciphering a གྲངས་ *grāñs* number; to distribute གྲངས་ལ་ *གྲངས་ལ་* into shares; མཉམ་སྦྲེལ་ among people.

བགོས་པ་ལ་ *bgod-pa-po* the divider; བགོས་པ་ལྟེན་པ་ *bgod-byed* divisor.

བགོས་པ་ལ་ *bgod-yas* མཉམ་སྦྲེལ་ 1. protection. 2. n. of a number (*S. Lex.*).

བགོས་པ་ *bgod-ra* apportionment; share : རྒྱལ་པོ་ལ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཙམ་འདུག་ཅུང་ *nañ-zan gtan sdod rnams-la sñoms-brdad yeñ-yon-wahi bgod-ra byed* divide every-

thing (that is left over) equally among the permanent residents of the family, &c. (*Rtsii*. 61).

བཞོམ་བུ *bgom-bya* བཟུགས་ལུ་ལུ་ way; road.

བཞོམས་པ *bgoms-pa* ལྷན་སྐྱོད་, གཏིག་, also བཞོམ་པ་ *bgom-pa*, to walk, to step, to stride, to pace: རེ་མེས་པ་ལ་བཞོམས་པ་ stepped over the threshold. བཞོམ་པ་ལ་ to pace; to walk slowly.

བཞོར *hgor*, supine of བཞོ་བ་ *hgo-wa*.

བཞོར་བ་ *hgor-wa* or རེ་མོར་བ་ *hgor-wa* (*Cs.*); ལམ་དུ་བཞོར་ *lam-du hgor* to linger or loiter in the way; delay.

བཟུངས་པ *bgyañs-pa*, v. རྟོན་བ་ *rgyon-wa*.

བཟུང་བ *bgyid-pa*, pf. བཟུས་ *bgyis*, fut. བཟུ་ *bgyi*, imp. བཟུ་ *gyis*. Is elegant form of བྱེད་པ་ རྒྱུ་ལ་ 1. to do; to act; to perform. 2. to make; to manufacture: བཟུ་ཟེར་བའི་གཟུགས་ the images regarding which there had been said, 'make them,' i.e., the bespoke, ordered images (*Jä.*). ལམ་བཟུང་བ་ to do a work; བཟུ་བཞེད་ལྟར་བཟུ་ according to order, it will be done; རྟེ་གནས་བཟུང་བ་ to act the disciple; to be a disciple. མི་ལ་གནོད་པ་བཟུས་ I have hurt the man; I have done him harm; བཟུ་ཡོད་པར་བཟུ་གིས་ཤིག་ make, bring it about, that a child be (born): རུལ་པོ་མ་ནོར་བཟུ་གིས་ཤིག་ *rgyal-po ma-nor gyis cig* see that you do not let the prince escape; བཟུ་བཟུ་ the so-called (*Jä.*).

བཟུས་ *bgyis* རྒྱུ་ལ་, རྒྱུ་ལ་ a deed, act.

བཟུར་བ *bgyer-wa*, past. of བཟུར་བ་ *hgyer-wa*, རྟོན་པུ་གསུམ་པས་ཆོག་ག་བཟང་དུས་སྐད་གདངས་སྟུན་པོས་འདོན་པ་ ejaculating; chanting: གསུང་པུ་གསུམ་སྐད་ཆོག་པུ་འདོན་པ་ accordingly in the chanting of the *Mantra*, there was some mistake (*A.* 66).

བཟུང་ *bgrañ* སྟེང་ལ་ number; figure.

བཟུང་རྟོགས་ *bgrañ-rtogs* n. of a very great number (*Ya-sel.* 57).

བཟུང་འབྱེས་ *bgrañ-hphyes* n. of a great number; བཟུང་འབྱེས་ *bgrañ hphyos* n. of a great number occurring in the passage བཟུང་འབྱེས་ལ་བཟུས་པ་ *bgrañ-gphyos bgrañ-hphyes-la bsgres-pa* (*Ya-sel.* 57).

བཟུང་འབྱེད་ *bgrañ-hphreñ* རྟེ་མེས་ལ་, རྟེ་མེས་ལ་ rosary-beads.

བཟུང་བ་ *bgrañ-wa* གཏིག་ to number, count, calculate: རེ་མོར་བ་བཟུང་བ་བཟུ་ *hphrañ-wa bgrañ-wa bya* should count the beads of his rosary.

བཟུང་བ་ལང་ *bgrañ-wa yañ* གཏིག་པ་ལ་ even counting.

བཟུང་བུ་ *bgrañ-bya* what may be numbered; numberable—years, time.

བཟུང་ལལ་ *bgrañ-yal* རྟོན་པ་ low; n. of a great number (*S. Lex.*).

བཟུང་ཡོལ་ *bgrañ-yol* རྟོན་པ་ that cannot be measured: བཟུང་ཡོལ་གཏིག་དང་མི་འཇུག་གཏིག་ *bgrañ-yol gñis dañ mi-mjal gñis* (*Ya-sel.* 57).

བཟུངས་པ་ *bgrañs-pa* སྟེང་ལ་ capable of being counted.

བཟུངས་པ་ལ་འདས་པ་ *bgrañs-pa la hdaṣ-pa* གཏིག་པ་ལ་ that is past counting.

བཟུང་པ *bgread-pa*=1. གདངས་པ་ *gdañs-pa* to open wide; མིག་བཟུང་པ་ *mig-bgread-pa* to stare; to goggle; ར་བཟུང་པ་ *kha-bgread-pa* to gape; ར་པ་བཟུང་པ་ *rkañ-pa bgread-pa* to part the legs wide; to straddle. 2. to scratch (*Sch.*), spelt more correctly ར་བཟུང་པ་ *hbrad-pa* (*Jä.*).

བཟུམ་པ *bggram-pa* རྟོན་པ་ separated; anxious.

བཟུམ་པ་ *hgril-wa* to fall down; to drop down: གཡང་ལ་བཟུམ་པ་ fell into the abyss (*Situ.* 74).

བཟུང་བ *bgruñ-wa* or **བཟུངས** *bgruñs*, = **དངས་**
ཐུ་བཅུག་པ *dbañs-su bcug-pa* to strain; to depu-
rate; རུ་ཡི་རྩོག་མ་དངས་ཐུ་བཅུག་པ *chu-yi rñog-ma*
dbañs-su bcug-pa to strain the impurities
out of water.

བཟུད་པ *bgrud-pa*, pf. **བཟུས** *bgrus*, fut.
བཟུ *bgru* to clear of husks; to shell; བཟུས་
པའི་རབས *bgrus-pahi hbras* husked rice.

བཟྱེ་བ *bgre-wa* resp. **རྒས་པ** *rgas-pa* or **བཟྱས**
bgres, རྩམ་ old; grown in age.

Syn. **ན་སྐྱ་རྒས་པ** *na-so rgas-pa* old; **བཟྱས་པོ**
bgres-po; **རྒད་པོ** *rgad-po* or **རྒའ་པོ** *rgau-po*
(*Mñon.*).

བཟྱེང་ *bgreñ* occasionally for 1. **ཐྱེང་བ**
sgen-wa; 2. **བཟུང་བ** *bgruñ-wa*.

བཟྱེང་ཐྱེང་ *bgreñ-phreñ* **ཇཔ་མཐཐཱ་** a rosary
to count the names of saints, Buddhas, &c.

བཟྱེན་པ *bgren-pa* (*den-pa*), v. **བཟྱེན་པ** *bkren-*
pa (*Sch.*).

བཟྱོ *bgro* (*do*) **ཐོག་གི་མེ་མཁོ་** a song.

བཟྱོ་གླེང་པ *bgro-gleñ-pa* = **གློ་མ་ཐྱེད་པ** *gros-byed-*
pa to argue, discuss: **ཁོ་གི་གྲུ་པ་མཁས་ཤིག་ལྷ་ཇི་ལ་**
བཟྱོ་གླེང་ཐྱེད་དུ་བྱུང་གྱི་ *khoñ-gi grba-pa mkhas-shig*
lha-rje-la bgro-gleg byed-du byuñ-ste one of
his learned scholars having come to confer
with *Lharje* (*Deb.* ག 8).

བཟྱོ་བ *bgro-wa* (*do-wa*) (pf. **བཟྱོས** *bgros*),
resp. **བཀའ་གློ་མ་** *bkah-gros* with **ཐྱེང་བ** *gleñ-wa*
1. to argue, discuss, confer with, consider:
ཞེས་མན་ཚུན་དུ་བཟྱོས་ནས་ *shes phan-tshun-du bgros-*
nas thus mutually discussing; **ཇི་ལྟར་བྱ་གཞི་**
བཟྱོས་ནས་ *ji-ltar-bya shes bgros-nas* deliberat-
ing what they should do. 2. to resolve,
decide.

བཟྱོ་བའི་ཁང་པ *bgro-wahi khañ-pa* = **ཐུ་དབྱངས་ཀྱི་**
ཁང་པ *glu-dbyañs-kyi khañ-pa* **ཐོག་གི་མེ་མཁོ་** the
stage; a music booth.

བཟོད་བ *bgroñ-wa* (*doñ-wa*) = **བཟུང་བ** *bgruñ-*
wa to count (*Jä.*).

བཟོད *bgrod* (*doi*) **འཇགས་** 1. progress; gait
(*Schr.*; *Kālāc. T* 25); going. 2. it also
signifies the number 2 (*Rtsii.*). **བཟོད་དཀར་བ**
bgrod-dkah-wa **དུག་མེད་** difficult progress;
difficult to pass; **བཟོད་དཀར་བའི་གནས་** *bgrod-dkah-*
wahi gnas **ཀ་ཁྱེད་** a wilderness; a place or
desert which is difficult to traverse; **བཟོད་**
དཀར་བའི་ལམ་ *bgrod-dkah-wahi lam* **དུག་མེད་པལ་** a
difficult passage; an inaccessible path.

བཟོད་པ **འཇགས་**, **ཡོད་པ**, **ཡོད་པ** 1. to walk; to
get over; wander: **བཟོད་ལ་ཕན་** *bgrod-la-phun*
is useful in getting along. **ལམ་བཟོད་པ** *lam-*
bgrod-pa to travel over; to get through:
རུ་བཟོད་པར་དཀར་བ *chu-bgrod-par dkah-wa* a
river difficult to cross. 2. declination; **ཡོད་པ**;
ཉི་མ་ལྷོ་བཟོད་ *ñi-ma lho-bgrod* the sun's going
to the south; the sun's south declination;
བྱང་བཟོད་ *byañ-bgrod* the sun's north declina-
tion; **བཟོད་དུས་གཉིས་** *bgrod-dus gñis* both
declinations; **བྱད་མེད་ལ་བཟོད་པ** *bud-med-la*
bgrod-pa to lie with a woman (*Cs.*).

བཟོད་བྱ *bgrod-bya* (*doi-ja*) **ཀུན་ལ་** a road in
general; met. a woman (*Mñon.*).

བཟོད་ལས་ *bgrod-yas* **འཇགས་** walking; a
mover (*Lex.*).

བཟོད་ལམ་ *bgrod-lam* 1. a road; passage.
2. met. the female organ (*Mñon.*).

བཟོས་ *bgros* (*doi*) = **བཀའ་གློ་མ་** *bkah-gros* con-
ference, consultation (*Situ.* 75); **བཟོས་རན་**
བྱས་ *bgros-ñan byas* made conspiracy; hold-
ing unlawful conference: **ཡང་སང་ཉིན་ཁོ་གི་**
གཉིས་ཀྱིས་བཟོས་རན་བྱས་པས་ *yañ sañ-ñin khoñ-gñis*
kyis bgros-ñan byas-pas (*Rdsa.* 14) again
yesterday both of them held evil confer-
ence.

མགར་ *mgar* the work or craft of a smith;
གཤེད་མགར་ *gser-mgar* goldsmith.

མག་པ་མང *mgar-khañ* or མག་པ་ས *mgar-sa* smithy.

མག་པ་ཁྱི་སྒྲུ་ཐུན་ *Mgar-khri sgra-dsi thun*; n. of a celebrated minister of Tibet.

མག་པ་སྟོད་ *mgar-spyod* (*gar-choi*) ཀུམ་མཁའ་ལྟ་པ་ the practice or craft of a smith.

མག་པ་པ *mgar-wa* ལོ་མཁའ་ཁྱེད་, ལུ་མཁའ་ཁྱེད་, ཀུམ་མཁའ་ཁྱེད་ blacksmith; one of low caste.

Syn. ལུ་མཁའ་ཁྱེད་པ་ *lcags-bzo-pa*; ལུ་མཁའ་ཁྱེད་པ་ *lcags-mgar wa*; མཚོན་ཆ་མཁའ་ཁྱེད་ *mtshon-chamkhan*; རེག་ཆ་མཁའ་ཁྱེད་ *rdeg-chamkhan* (*Mñon.*).

མག་པ་རྩ་གཞུང་ལྟོ་པ་ *Mgar-rtsan gñah ldom-ba* n. of the celebrated minister Gar of Tibet, who was sent to China to negotiate for the marriage of the daughter of emperor Thañ Tai-tsung with his master king Sroñ-btsan sgam-po.

མག་པ་པ *mgal-wa* jaw; jaw-bone; ཡ་མག་པ་ *ya-mgal* the upper jaw-bone; མག་པ་པ *mgal-wa* or མ་མག་པ་ *ma-mgal* the lower jaw-bone. In colloq. both jaws together are called ཡ་ལེ་མ་ལེ་ *ya-le ma-le*. མག་པ་ཆག་ *mgal-chag* a broken jaw-bone; མག་པ་བུད་ *mgal-bud* a dislocated jaw-bone.

མག་པ་དུམ་ *mgal-dum* བཟུང་ལྟ་པ་ a large piece of wood split or cut, or half burnt.

མག་པ་པ *mgal-pa* or རག་པ་པ *hgal-pa* a billet of wood.

མག་པ་མེ་ *mgal-me* ལྟ་ལྟ་པ་, fire-brand; torch consisting of long chips of wood.

མག་པ་མེ་བསྐྱོར་པ་ *mgal-me bskor-wa* ལྟ་ལྟ་པ་ལྟ་ལྟ་ to whirl round a fire-brand.

མག་པ་མེ་འཁོར་ལོ་ *mgal-mehi hkkhor-lo* a circle of light produced by whirling round a fire-brand.

* མག་པ་ *ngu* ལུ་མཁའ་ཁྱེད་ (*Schr.; Kālāc. T. 3.*) [satisfied] S.

མག་པ་པ *ngu-wa* རྩ་གཞུང་, ལུ་མཁའ་ཁྱེད་, ལུ་མཁའ་ཁྱེད་, ལུ་མཁའ་ཁྱེད་ 1. to rejoice; to be glad, joyful, content; མག་པ་པ *ngu-nas* delighted: མག་པ་པ་ལེ་མཁའ་ཁྱེད་ *ngu-wahi lan ma-byuñ* did not receive a gratifying or satisfactory answer. 2. to exhilarate; to gladden; to make content. རག་པ་པ་པ *dgah-dgu-wa*, རག་པ་པ་པ *dgah-dgu rañ-wa*, མག་པ་པ་པ *ngu-wa bya-wa* ལྟ་ལྟ་པ་ are frq. intensive forms to express joy or exultation in the older classics.

Syn. རག་པ་པ *dgah-wa* (*Mñon.*).

མག་པ་ *ngur* 1. = མག་པ་པ *ngu-war*. 2. ལྟ་ལྟ་པ་ throat; neck; that which comes out of the མག་པ་ *ngur* is called a མག་པ་པ *ngur-ma*, a song: རེ་བུན་མེ་ལེ་མག་པ་ *rje-btsun mi-lahi ngur* the venerable Mila's songs. 3. voice; མག་པ་པ་པ *ngur-sñan-pa* sweet voice; harmonious voice. 4. song, air, melody; hence a religious song. Used as honorific form for ལུ་, especially in Milarapa, each of the doctrinal ditties in that work being preceded by the words མག་པ་པ་ལེ་མག་པ་པ་, he uttered this song.

མག་པ་པ་པ *ngur-chu*, མཚོན་ཆེན་གྱི་བུམ་གཞུང་ *mchod rten-gyi bum-gdan* the pedestal on which the cupola of a chaitya rests.

མག་པ་པ་ལེ་མག་པ་པ་ *ngur-du gsuñs-pa* anything sung or put into verse.

མག་པ་པ་པ *ngur na-pa* = མག་པ་པ་པ *ngul-rgyan* ornament worn round the neck (*Mñon.*).

མག་པ་པ་པ *ngur-hbum* the hundred thousand sacred songs; name of one of *Milaraspa's* two great works, which are both interwoven with numerous religious songs.

མག་པ་པ་པ *ngur-sho* or མེ་པ་ *se-wa* 24; of the weight of 24 rattee; a weight equal to $7\frac{1}{3}$ (*Skar-ma* མཁའ་ཁྱེད་).

མགུར་བསལ་བ *mgur-bsal-wa* 1. to deliver a song with emphasis. 2. to clear the throat; to hawk; to hem (*Jä.*).

མགུར་ལྷ *mgur-lha* a god of hunting with the Mongol Shamans (*Sch.*).

མགུར་ལྷ་མཆེད་བཞི *mgur-lha mched-bshi* the four brothers (sylvan gods) from whom the four great tribes of Tibet are said to have originated.

མགུལ་པ *mgul-pa* कण्ठ, घोवा, गल, कन्धर neck; throat; resp. for མགྱིན་པ *mgrin-pa*; མགུལ་དུ་འདྲེན་པ *mgul-du hdogs-pa* to tie, fasten on the neck, e.g., magic objects; རང་གི་མགུལ་པ་གཅོད་པ *ran-gi mgul-pa gcod-pa* to cut one's own throat; to commit suicide, suicidal; མགུལ་པ་ནས་འཁྱུད་པ *mgul-pa nas hkhjud-pa* to fall on a person's neck; to embrace; མགུལ་པ་ནས་འཛིན་པ or འཇུ་བ to seize by the throat.

Syn. སྐེ *ske*; མགྱིན་པ *mgrin-pa*; མགུར *mgur*; མགོ་རྟེན *ngo-rten*; མགོ་འཛིན *ngo-hdsin*; resp. རི་མོ་གཟུགས་པ *ri-mo gsum-pa*; དུང་འདྲེ་མགྱིན *duñ-hdrahi mgrin*; བུམ་པའི་མགུལ་པ་ན *bum-pahi mgul-can* (*Mñon.*).

མགུལ་གྱུ *mgul-glu*, resp. གྱུ *glu*, ཆོངས་དབྱངས་ཀྱི་མཆོད་མགུལ་གྱུ *Tshañs-dbyañs rgya mtshohi mgul-glu*, n. of a work of the second Dalai Lama *Tshañ-dbyañs rgya-mtsho*.

མགུལ་གྱི་མཁའ་ལྷ་མགུལ་རྒྱལ་པ *mgul-rgyan* कण्ठान्तरण, रचक necklace; a neck ornament.

Syn. མགྱིན་པའི་གྱིན་པ *mgrin-pahi rgyan*, མགུར་ན་ལྷ *mgur-na spa*; སྐེའི་གྱིན་པ *skehi-rgyan*; མགུལ་པའི་གྱིན་པ *mgul-pahi-rgyan* (*Mñon.*).

མགུལ་ཕྱོད་པ *mgul-sñon* = མགྱིན་ཕྱོད་པ *mgrin-sñon* नीलकण्ठ, नीलकन्धर 1. he with a blue neck. 2. a peacock.

མགུལ་ཅིང་དཀར་པ *mgul-chin dkar-pa* a white neck-cloth.

མགུལ་ཅུང་པ *mgul-chuñ* a small amulet worn on the neck.

མགུལ་དར *mgul-dar* or དཔལ་དར *dpah-dar* 1. a silk scarf tied round the neck as a badge of honour. 2. the shoulder of a mountain; གཡོན་མགུལ་ན *gyon-mgul na* on the left slope (*Jä.*).

མགུལ་གཏུབ *mgul-gdub* हर्ष the neck-bangle or necklace worn by the Indians.

མགུལ་ནད *mgul-nad* disease of the throat.

མགུལ་པའི་གྱིན་པ *mgul-pahi-rgyan* = མགུལ་གྱིན་པ *mgul-rgyan* or མགྱིན་པའི་གྱིན་པ *mgrin-pahi rgyan* (*Mñon.*).

མགུལ་རིང་པ *mgul-rin* अतिघ्रीव a long neck.

མགོ་ཕུ *mgchu* same as མགོ་ཕུ *mgohu*, v. མགོ་ཕུ *ngo*.

མགོ་ I: མགོ་གི་རིམ་, མུ་ཇོ་, མུ་ཇོ་, མུ་ཇོ་ the head: མགོ་འཛིན་པས་ལུས་ཤིས་པ *ngo-hjog-pas lus-ges* by the movement of the head the body is known; མགོ་ལ་མེ་འབར་བ་ལྟ་བུ་ *ngo-la me-hbar-wa lta-bu* आदीप्त-शिरोज्वलोपम as if glowing with fire on his head. མགོ་རུས་པ *ngorus* कपाल the head-bone; frontal bone; མགོ་བོང་བུ་ལྟ་བུ་ *ngo boñ-bu lta-bu* खरशीर्ष a head like that of an ass: མགོ་ལྷུང་སྒྲོག་སྒྲོག་བཅད་འདུག་པ *ngo-sgyur slog-slog bsdad-hdug* he sat (at times) bending his head (*Rdsa.*).

མགོ་ II: 1. summit, height, top: རི་མོ་གཟུགས་པ *ri-mo gsum-pa* the hill tops were covered with snow. 2. first place; principal part; མགོ་བྱེད་པ *ngo-byed-pa* to lead; to command; to be at the head of; དབུ་མཛད་པ *dwu-mdsad-pa* to inspect, look after, superintend, control: བུ་མོ་ཞིག་གིས་མགོ་བྱེད་པའི་མི་མང་པོ་ *bu-mo shig-gis ngo-byed-pahi mi-mañ-po* a number of (labouring) people were superintended by a girl (the farmer's daughter) (*Jä.*). 3. beginning: གྲོས་མགོ་ *gros-mgo* the beginning of a consultation. མགོ་འདུག་པ *ngo-hdsug-pa* to begin: བོད་ལྗུག་པའི་མགོ་འདུག་པ *bod sdug-pahi ngo-hdsug* that was the beginning of the misfortunes of Tibet;

བདར་གྱི་མཁོ་དེ་ནས་ཐུགས་ *brtan-gyi skyid-mgo*
de-nas tshugs with this my constant good
 fortune commenced; ལོ་མཁོ་ལ *lo-mgo la* at
 the beginning of the year; མཁོ་ནས་ *mgo-nas*
 from the beginning. 4. in grammar a
 superscribed *r, l, s, e, i*; ར་མཁོ་འི་ཀ *ra-mgohi*
ka; ཀ *k* with *r* superscribed; དེ་ནས་ས་བས་
 ཐུགས་མཁོ་འི་ཀ་ན *de-rnamṣ baṣ-phul sa-mgohi*
kaho these are the words beginning with
 བ་ས་ཀ *b, s, k (Jä.)*.

मर्गे III: दृगशिरा: n. of a constellation (the 5th) consisting of stars resembling the head of an antelope.

Syn. རི་དགའ་མགོ་ *ri-dbags-mgo*; མགོ་སྐྱེས་ *mgo-skyes*; ལྗམ་པོ་ *smal-po*; ལྷ་སྐྱེས་ *zla-skyes* (*Mñon.*).

མགོ་གྲུ *mgo-klad* the brain.

མགོ་དཀྱིལ *mgo-dkyil* colloq. crown of the head; vertex.

མགོ་སྐྱོར་ *mgo-skor* imposture, deceit: བདུན་
 ཉུ་མགོ་སྐྱོར་དེར་མི་འདོད་ *bdud-kyi mgo-skor de na-*
mi-hdod I detest these diabolical tricks
 (*Jä.*).

མགོ་སྒོར་བ *mgo-skor-wa* to cheat, swindle,
confuse; མི་མགོ་མ་སྒོར *mi-mgo ma-skor* do not
cheat people.

མགོ་དགུ་བ *mgo dgu-wa* = དགུར་བ *dgur-wa* =
 དགུ་བ *dgu-wa*.

མགོ་སྒྱུ *mgo-skya* a gray head; མགོ་སྒྱུ་ཅན
mgo-skya-can a gray-headed person.

མགོ་སྐྱེས་ *mgo-skyes*, v. མགོ་ *mgo* III.

མགོ་སྐྱེ་མ་དག་པ་ *mgo-skyes dkar-wa* = བོད་པ་
rgyan-pa or བོད་པ་ *rgyas-pa* an old man;
 gray hairs (*Mñon.*).

མགོ་སྐྱོང་ *mgo-skyon* or མགོ་འདྲན་ *mgo-hdren*
a protector; patron.

མགོ་སྟོབ་ *mgo-skyob* = མོག་ *rmog* a helmet.

མགོ་ཁྲ་ *mgo-khra* (*go-tsha*) scald-head.

མགོ་མཁྲེགས་ཅན་ *ngo-mkhregs-can* (*go-theg-chen*) obstinate, pertinacious, stubborn, esp. in buying and bartering; selfish; bargaining; haggling.

मण्यो कुं *mgo-rgyan* मुष्कामरण, दीक्षता 1.
head ornament. 2. n. of a place in Tibet.

मगो ल्जि योग पा सुखभारि ३
heavy head.

मर्गे ३५ *mgo-ñal* hair of the head.

མགོ་རྟག་ *mgo-ñog* bewildered, confused ;
troublesome : ད་རེས་ཀྱི་བྱ་བ་ལ་དེ་མགོ་རྟག་ *da-res-kyi*
bya-wa hdi-mgo ñog work at these times is
very troublesome (*Bdsa.* 26).

མགོ་མཉམ་གསུམ་ *mgo-mñam-gsum* the three things of simultaneous occurrence; they are :—(1) འཆི་བ་དྲན་པ་རྒྱུད་ལ་རྒྱུས་པ་ *hchi-wa dran-pa rgyud-la sgyes-pa* the thought of death arising in the mind; (2) ཚེ་འདི་ལྷོས་ཐོངས་པ་ *tshe-hdi blos-thong-s-wa* renouncing of worldly affairs; (3) ཚས་བྱེད་པ་ *chos-byed-pa* to practise religion. The contrary of the three are the following :—(1) མི་འཆི་ལྟམ་པ་ *mi-hchi-sñam-pa* the thought that one will not die; (2) ཚེ་འདི་ལ་འཇམས་པ་ *tshe-hdi-la hthams-pa* to remain attached to worldly affairs; (3) རྒྱུག་པ་བྱེད་པ་ *sdig-pa byed-pa* commission of sin (*Lo. 45*).

अणो वसुदः *mgo-bśnuḥ* लिङ्गग्रौवशिराः stiff-neck.

མགོ་བདག་ལྟ་བུ་ལ *mgo-btags* *shu-wa* to seek protection under one who is superior to himself; to seek refuge under such.

མགོ་རྟག་ཆད་པ་ *mgo-rtag-chod-pa* one who
can give decided advice.

མགོ་རྩེན *mgo-rtan* that on which the head rests, i.e., the throat or མགོ་འཛིན *mgo-hdsin* that holds the head ; མགོ་གྲུ་ the neck (*Mñon.*).

མགོ་སྒྱུ་ *mgo-ston* a giddy-headed man ; an
idiot ; one who cannot think for himself.

མགོ་ཐུག *mgo-thug* = རྒྱ་རྒྱ་ *hdra-hdra* an equal, a match, a rival.

མགོ་ཐོད་ *mgo-thod* མེམ་མེམ་ top or crown of the head; on the summit.

མགོ་ཐོན་པ་ *mgo-thon-pa* one who by his own ability can direct others.

མགོ་ཐོན་པ་ *mgo-hthom-pa* confounded.

མགོ་ཐོན་པ་ *mgo-hdon-pa* = མགོ་ཐོན་ཕྱི་པ་ *mgo-hdren byed-pa* to favour, preserve, make safe: དགེ་བཤམས་བཞེད་ཡོད་པའི་མགོ་ཐོན་པ་བཅུ་གཞི་ all the properties of four Upāsakas he caused to be kept secure (A. 22).

མགོ་ན་ *mgo-na* ལུང་ལུང་ headache.

མགོ་ན་ *mgo-nan*, ཐོག་མ་ *thog-ma* རྒྱུ་མ་ first, foremost.

མགོ་ཐུག་ *mgo-sbug* the head together with the meat of a slain goat, sheep or yak, &c.

མགོ་བ་ *mgo-wa* མེམ་མེམ་ the head.

མགོ་བོ་ *mgo-bo* = ཡན་པག་མཚོག་ *yan-lag mehog* མཚོག་ the chief of the limbs of the body (*Mñon.*): མགོ་བོ་གཞུགས་པའི་མེ་མེ་དབང་པོར་འགྱུར་ he who has a round head resembling an umbrella becomes a lord of men.

མགོ་བོ་ཐུ་ཐེར་བ་ *mgo-wo spyi-ther-wa* a bald-head.

མགོ་མེ་བསྐྱར་ *mgo mi-bsgyur* མེ་མེ་ཐོག་འཁོར་ does not change his residence or head-quarters.

མགོ་མ་གཞུག་ *mgo-mo-gyog* head-cover.

མགོ་སྒྲོམ་པས་གོ་བ་ *mgo-smos-pas go-wa* = རྒྱ་རྒྱ་ ལུང་པ་མེ་མེ་གོ་བ་ *cuñ-zad lab-pa tsam-kyis go-wa* to easily perceive the meaning from a slight movement of the head.

མགོ་ཚོག་ *mgo-tsog* round protuberant head: ཡོད་པའི་མགོ་ཚོག་ཚོག་ཡོད་པ་ལ་ on the heads of whatsoever things that may be round.

མགོ་ཐོན་ *mgo-hdsin* མེམ་མེམ་ the head of an office, or work-leader.

མགོ་ཐོན་པ་ *mgo-hdsug-pa* རྒྱུ་མ་ to begin (a work or subject, etc.).

མགོ་སྒྲོམ་ *mgo-zla-wa* མེམ་མེམ་, མེམ་མེམ་ November-December of Indian calendar. The eleventh month of the Tibetan calendar.

མགོ་སྒྲོམ་ *mgo-zlum* (*go-dum*) or མགོ་རེག་ *mgo-reg* ལུང་ལུང་, རྒྱུ་མེམ་, རྒྱུ་མེམ་ shaven head, also round bald-head; a Buddhist monk; མགོ་སྒྲོམ་གནས་ *mgo-zlum-gnas* a place where the shaven heads reside; a monastery; མགོ་སྒྲོམ་པ་ *mgo-zlum-pa* a shaven head; a monk.

མགོ་སྒྲོམ་ལམ་ནག་ *mgo-zlum lam-nag* = རྒྱ་གཞུག་ *sgra-gcan* རྒྱ་གཞུག་ the sounding planet; a comet (*Mñon.*).

མགོ་ཐུ་ཐུ་ *mgohu-chuñ* མེམ་མེམ་ with a small or no head; the running-hand character of Tibet.

མགོ་གཞུག་པ་ *mgo-gyog-pa* = རྒྱུ་མེམ་པ་ *bslus-pa* or མགོ་སྒྲོམ་ *mgo-skor* to cheat, deceive; མགོ་གཞུག་མགོ་སྒྲོམ་གྱི་ལུང་ལུང་ *mgo-gyog mgo-skor-gyi bslu-khrid* to rob one by deception or cheating.

མགོ་ཐུག་ *mgo-rug* = མགོ་ཐུག་ཐུག་ཕྱི་པ་ *mgo-gug gug byed-pa* to bend the head; to bow down the head: རྒྱ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ *ja-wur hdren-pahi mgo-rug byed-pa* he made obeisance presenting tea and treacle.

མགོ་ཐུ་ཐུ་ *mgo-liñ-can* རྒྱ་ཐུ་; ཐུ་ *cin* a tree; = མགོ་ཐུ་ཐུ་ *mgo hdan-pa* shaking the head as a signal or from illness.

མགོ་རེག་ *mgo-reg* or མགོ་རེག་པ་ *mgo-bregs* Buddhist monk.

མགོ་ཐུག་ཕྱི་པ་ *mgo-lhag phyed-pa* or མགོ་སྒྲོམ་ཕྱི་པ་ *mgo-sñoms byed-pa* to make all equal; not to make any invidious distinction between parties; to deal evenly: རྒྱུ་མེམ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ཐུ་ *thams-cad mgo lhag-phyed-par-gyis she* thus commanded, all behave fairly among yourselves (A. 115).

* མགོན་དཀར་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ *ngon-dkar yid-bshin nor-bu* (*Schr.*; 77 A.).

ག

वा

མགོན་པོ་རྩ་ནས་ཅན་ལྷན་བཞེས་པ་ *mgon-pa rta-nag*
can phyag bshi-pa (Schr.).

མགོན་པོ་ལྷན་རམ་གཟིགས་ *Mgon-po Spyān-ras*
gziqs = འཕགས་པ་ལྷན་རམ་གཟིགས་ *Hphags-pa Spyān-*

* མགོན་པོ་ཕྱག་རྒྱལ་པ་ *Mgon-po phyag-drug-pa*
(Schr.).

* མགོན་པོ་བེང་ *Mgon-po Beñ* (Schr.; 85 C.).
 * མགོན་པོ་བླ་མ་བརྒྱུག་པ་ *Mgon-po bram-gzugs n.*

མགོན་པོ་ཐོད་དཔག་མེད་ *Mgon-po hod-dpag med*
 量無量 lit. immeasurable light; a n. of
 the 4th Dhyāni-Buddha.

མགོན་མངས་ *ngon-maṅs* many patrons or defenders of religions; many small pyramidal sacred erections (*Cs.*).

མགོན་བཙུན་ཕུའི་གྲོང་ཁྱེར་ *Mgon-btsun phyahi*
groñ-khyer n. of a city in the paradise of
 the Bon-po.

མཐོག་མ་འགྲོ་བྱེད་ *mayogs-hgrohi brun*, met.
for རྩ་ཡི་ཐང་མ་ *rta-yi sbañs*, horse-dung
(*Sman.* 186).

མགྱོགས་པ་ *mg-yogs-pa* जव, सपदि, चाप्र,
 क्षिप्र, जावनं, तूर्ण adj. and adv. rapid, swift,
 quick; speedily : **མགྱོགས་པ་ལ་འགྲོ་ན་རྩ་དང་གླང་མེད་ཆད་**
གཤེ་འགྲོ་ན་པོང་ཤུམ་རྒྱལ་ཁབ་ས་བསྐོར་ by quickly
 going the horse and the elephant become
 prostrate; by slowly walking the donkey
 travels round a kingdom. In modern
 works and colloq. **མགྱོགས་པ་** as 'adj. and **མགྱོགས་**
པོར as the adv. are the commoner forms.

མགྲིན་པ་འདྲི་ལྷན་ *mgyogs-pa dri-ltan*, རིང་ཀུན་ *cin-kun* assafoetida (*Sman* 109).

མགྲིན་པ་ཐོག་ *mgyogs-por* quickly, speedily, soon.

མགྲིན་པ་ལམ་ *mgyogs-lam* a straight, short way; ཀྱང་མགྲིན་པ་ *rkyañ-mgyogs*, བ. ཀྱང་ *rkāñ*, a short-cut; ལུ་མགྲིན་པ་ *su-mgyogs* a race; a running-match (*Jā.*).

མགྲིན་སྒྲུབ་ *mgrin-skyes* = ཀྲུ་དབྱངས་ *klu-dbyaṅs* song; music (*Mñon.*).

མགྲིན་ཐོན་ *mgrin-sñon* नीलकण्ठ Mahādeva; he with a blue neck; the peacock. When the ocean was churned by the gods and the Asuras, there came out the sun and moon and then Lakṣmī the goddess of wealth and fortune, and afterwards nectar was the result. Lastly came forth a pot of poison which would have destroyed the world. The God Mahādeva out of compassion for all living beings of the world, himself drank the potion, in consequence of which his neck turned blue.

Syn. ལྷ་དབང་ཕྱུག་ *Lha-dwañ-phyug*; མ་ཕུ་ *rma-bya* (*Mñon.*).

མགྲིན་གཅིག་ཏུ་ *mgrin gcig-tu* with one voice; unanimously.

མགྲིན་བུ་ *Mgrin-bcu* दशरथ a name of Rāvana, King of Ceylon and the son of Pulasta.

མགྲིན་བུ་འཇུག་པོ་ *mgrin-bcuhi dgra-po*, ལུ་པ་པོ་ *Bgyal-po* Rāmaṇa, King Rāma (*Mñon.*).

མགྲིན་ཐུང་བ་ *mgrin thuñ-wa* a short neck, throat, or voice.

མགྲིན་ལྷན་ *mgrin-ltan*, कलकण्ठ the cuckoo or Indian koel.

Syn. ལུ་ཕྱུག་ *khu-byug*.

མགྲིན་པ་ *mgrin-pa* (din-pa) ग्रीवा, कंठ, शिरोधि, कस्तुर the neck; མགྲིན་རིང་བ་ *mgrin riñ-wa* a long neck.

Syn. གྲེ་བ་ *gre-wa*; མགྲུ་ *mgur*; མགྲུ་པ་ *mgul-pa*; མགྲོ་རྟེན་ *mgo-rten*; མགྲོ་འཛིན་ *mgo-hdsin*; རྟེན་ *ske*; རི་མོ་གཟུགས་པ་ *ri-mo gsum-pa*; དུང་འདྲེ་མགྲིན་ *duñ-hdrahi mgrin*; ཐུམ་པའི་མགྲུ་པ་ *bum-pahi mgul-can* the last three are used in polite language (*Mñon.*). གྲེ་བ་ *gre-wa* is a corrupt form of the Sanskrit word ग्रीवा *grīvā* (*Liç.*).

མགྲིན་པ་ཅན་ *mgrin-pa-can* peaked mountain.

མགྲིན་པ་བཏོགས་ *mgrin-pa btegs* raised head (as if out of panic or alarm).

མགྲིན་པ་རབ་རིང་ *mgrin-pa rab-riñ* = ཐུང་ཐུང་ *khruñ-khruñ* the stork (*Mñon.*).

མགྲིན་པའི་རྒྱ་ *mgrin-pahi rgyan* = མགྲུ་པའི་རྒྱ་ *mgul rgyan* or རྟེན་པའི་རྒྱ་ *skye-yi rgyan* necklace (*Mñon.*).

མགྲིན་པའི་སྒྲུབ་ *mgrin-pahi sgra* voice.

མགྲིན་པའི་ཕྱུགས་ *mgrin-pahi phyogs*, ཇུ་ the mouth [the collar-bone]S.

མགྲིན་པའི་རྩ་ *mgrin-pahi rtsa* कण्ठमूल the root or base of the neck.

མགྲིན་པའི་རླུང་ *mgrin-pahi rluñ* རྩམས་ breath.

མགྲིན་དམར་ *mgrin-dmar* रक्तग्रीव red-throat; n. of a bird.

མགྲིན་མཛེས་ *mgrin-mdses* सुग्रीव a handsome neck; མགྲིན་བཟང་ *Mgrin-bzañ* n. of the friend and general of Rāma in his exile.

མགྲིན་བཟང་ *mgrin-bzañ* one with a loud, clear voice.

* མགྲིན་བཟང་མ་ *mgrin-bzañ-ma* (*Schr.*; 92 B.).

མགྲིན་བཟང་བུ་ཕྱོད་མོ་ *mgrin-bzañ btsun-mo* 1. n. of a goddess. 2. = གི་ལྷ་པོ་ *gi-wañ* गोरोचना n. of concretion found in the brains of elephants or stomach of cows (*Sman.* 94); a bright yellow pigment.

མགྲིན་ཐོན་ལྷ་བའི་རྟོགས་བརྟེན་ *Mgrin-sñon zla-wahi rtogs-brjod* n. of a Tibetan romance containing 133 block-print leaves, composed

by Lama *Blo-bzañ Bstan-pahi rgyal-mtshan* of Tshor-phu in Tibet.

མགོན I: *mgron* (*don*) is also sometimes wrongly spelt as རྩོན *hdon* རྩོན་པ།, *ni-mnang* feast, treat, banquet, entertainment, resp. སྐྱ་མགོན་ *sku-mgron*; སྐྱ་མགོན་འབྲུལ་བ་ *sku-gron hbul-wa* to entertain; མགོན་ལ་འབོད་པ་ *mgron-la hbod-pa*, resp. མགོན་དུ་སྐྱ་འབོད་པ་ *mgron-du spyan-hdren-pa* རྩོན་པ། to invite to an entertainment; མགོན་དུ་གཏེར་བ་ to regale, treat (*K. du.* ३, 87).

མགོན II: in Buddhism signifies object of invocation; and any person invoked is called མགོན་པ་ *mgron-pa*. The latter are of four classes:—(1) དཀོན་མཆོག་སྤྱི་དབྱེ་མགོན་ *dkon-mchog srid shuhi mgron* the holy ones form the object of invocation in the world. The holy ones are:—Buddha, Dharma, Saṅgha, one's lama (Guru) and one's tutelary deity: (2) མགོན་པོ་ཡོན་ཏན་གྱི་མགོན་ *mgon-po yon-tan-gyi mgron*, the *Nātha* who are a class of fearful deities, the celestial *Dākinī*, the *Dharmapāla* and the guardian gods of Buddhism; (3) རིགས་དྲུག་སྤྱི་དབྱེ་མགོན་ *rigs-drug sñiñ-rjehi mgron* the six classes of animate beings such as human beings, gods, demons, the animal kingdom, the *Preta* or ghosts, and the hell-beings; (4) གཏོན་བགོས་ལན་ཆགས་གྱི་མགོན་ *gdon-bgegs lan-chags-kyi mgron*; here the invoked are 360 demons called གཏོན་ *Gdon* and 80,000, evil spirits called བགོས་ *Bgegs*. These do mischief to all living beings on account of their own misdeeds of a former existence. It is necessary to invoke such and to appease them by offerings. According to the Bon-po there are chiefly two kinds of མགོན་ *mgron*, i.e., objects of invocation:—(1) a person or deity invoked for worship; (2) a person invoked out of compassion (*D.R.*).

མགོན་ཁང་ *mgron-khañ* རྩོན་པ། a house for the accommodation and temporary board of guests, strangers, &c.

མགོན་གྱི་འཕྲིན་སྐྱེལ་བུ་ *mgron-gyi hphrin-skyel bya*; བྱ་སྐྱེལ་ *bya skya-ka* the mag-pie (*Mñon.*).

མགོན་གཏེར་ *mgron-gñer* or མགོན་བྱ་འབོད་པ་ *mgron-bu hbod-pa* to invite or call a guest; མགོན་བྱ་གཏེར་བ་ *mgron-bu gñer-wa* lit. the receiver of guests; an officer whose duty it is to introduce others to the king or to the great lamas of Tibet. He is also called ཡར་གསལ་བྱ་མཁན་ *yar-gsal shu-mkhan*, he who communicates the wishes or mandates of a superior person to an applicant.

མགོན་དུ་འགྲོ་བ་ *mgron-du hgro-wa* to go to an entertainment; རྩམ་མགོན་ a feast; ཇ་མགོན་ a tea party; ཆང་མགོན་ a treat with beer or wine.

མགོན་པོ་ *mgron-po* རྩོན་པ།, རྩོན་པོ་ one newly come; a guest.

Syn. གསར་དུ་འབྲུག་པ་ *gsar-du hoñ-wa*; རྩོ་བྱར་འབྲུག་པ་ *glo-bur hoñ-wa*; མགོན་དུ་འབྲུག་པ་ *mgron-du hoñ-wa* (*Mñon.*).

མགོན་པོ་བསྐྱོད་པ་ *mgron-po boṣ-pa* to call or invite a person.

མགོན་བྱ་ཐལ་བ་ *mgron-bu thal-wa* name of a medicinal drug which is alleged to stop bleeding; it is useful in fracture and sores.

འགག *hgag* 1. obstruction; stoppage; ཡིད་འགག་ *yiḍ-hgag* want of appetite; གཅིན་འགག་ *gcin-hgag* also འགག་ *hgag* strangury. 2. a place or spot that has to be passed by all that proceed to a certain point: རྩམ་པའི་འགག་ རྩམ་པའི་འགག་ *sam-pahi hgag-tu hgug-na rku-ma hdsin-thub* a thief may be arrested if you be on the look-out for him in the passage of a bridge; རི་བོ་དཔལ་འབར་གྱི་འགག་ the place on *Pal-hbar* mountain where there is a narrow passage; རྩོ་འགག་ *sgo-hgag* the door of the house because through it

all that enter or leave have to pass; ཁ་འགག *kha-hgag* the mouth, through which everything must pass that is eaten; fig. ཐར་ལམ་གྱི་གནད་འགག *thar-lam-gyi gnad-hgag* the main point for salvation. འགག་གཅིག་ཏུ་རྩིས་བ *hgag-gcig-tu dril-wa* to unite; to be concentrated in one point (*Jā.*).

འགག་མྱོར *hgag-skyor* anything like a fencing that is put round a field or garden or a house to stop ingress from outside.

འགག་པ *hgag-pa*, or འགགས *hgags* 1. pf. form of འགགས་པ *hgegs-pa* to stop, to cease; to be at a stand-still; mostly in the perfect form: ཁ་འགགས the appetite is gone; the passions having been suppressed. 2. door-keeper, v. མོ་འགག *sgo-hgag*.

འགག་པ་མེད *hgag-pa med* ༼མཉམ་པར་མེད༽ free, unobstructed; the sky; also voidity or that which is in a simple or uncompounded state.

འགང *hgañ*, v. གང *rgañ*.

འགང་(པོ) *hgañ (po)* the burden of an office, business, commission.

འགངས་ཆེན *hgañs-chen* also འགང་ཆེན *hgañ-chen* important; very valuable; གནད་འགངས་ཆེན་ནམས་བཞོན་པ་དེ་དང་ཇོ་ཕྱོད་མེད *gdan hgañs-chen rnam s bkol bde dañ ho-nor med*, གནས་འགངས་ཆེན་ནམས་ *gnas hgañs-chen rnam s* important or chief places of pilgrimage, &c.; རྟོན་འགངས་ཆེན་ very sacred symbols; ལྷ་ལག་འགངས་ཆེན་ valuable things; རྟོན་འགངས་ཆེན་ important meaning or object.

Syn. རྩ་ཆེ་བ *rtsa che-wa*; དག་པ *drag-pa*; ཡག་པོ *yag-po* (*Mñon.*).

འགངས་མཐུན *hgañs-mthun* equal; བལ་ཆེར་མཐུན *phal-cher mthun* in thorough agreement; in harmony: ལྷོ་གླིང་གསུམ་གཅིག་ཏུ་བྱས་པའི་ཆད་དང་ཡང་འགངས་མཐུན *lho-gliñ-gsum gcig-tubyas-pahi tshad-dañ yañ hgañs-mthun* (it was about)

equal to the area which the three southern places together occupy (*Ya-sel. 19*).

འགངས་པ *hgañs-pa* difficult, troublesome (*Sch.*).

འགན་འཁུར་བ *hgan-hkhur-wa* to stand security for; to guarantee; to take responsibility on one's self; འགན་བསྐྱར་བ *hgan-bṣkyur-wa* to impose responsibility.

འགན་དཀྱིས *hgan-dkriṣ* (*gan-ti*) making over charge; making responsible.

འགན་གྱི *hgan-rgya* = གན་གྱི *gan-rgya* agreement, covenant.

འགན་ཅན *hgan-can* responsible.

འགན་ཐེག་པ *hgan-theḡ-pa* to undertake anything; to take charge of: རང་རྒྱལ་ལ་ཐོག་ན་ལུས་ཐོང་བུས་ཀྱང་འགན་ཐེག་ when self-interest is concerned even the donkey understands his duty.

འགམ་པ *hgam-pa* to cram into the mouth, especially of dry edibles; རྩེ་འགམ་པ་པོ *phye hgam-pa-po* an eater of flour (*Situ. 84*).

འགལ་བ *hgal-wa* = མི་མཐུན་པ *mi-mthun-pa* to contradict; to disagree; to mistake; འགལ་སྟོང་བ *hgal-spoñ-wa* = འགལ་བ་སྟོང་བ *hgal-wa spoñ-wa* not to make mistake; to avoid errors; འགལ་མེད *hgal-med* without mistake.

འགལ་ལྷ *hgal-zla* = འགལ་བའི་གྲོགས་ *hgal-wahi grogs* or མི་མཐུན་པའི་གྲོགས་ *mi-mthun-pahi grogs* an enemy: རང་དང་མི་མཐུན་པའི་འགལ་ལྷ་ནམས་དང་བཟློངས་ནས་ having joined with such of the enemy as were not in agreement with one another (*Khrid. 116*).

འགས་པ *hgas-pa* to split, to crack, to burst apart.

འགུད་པ *hgud-pa*, v. གུད་པ *gud-pa*.

འགུགས་པ *hgugs-pa* to summon; bring back; འགུགས་པ་པོ *hgugs-pa-po* one who is called to; a waiter (*Situ. 84*).

✚ འགུམ་པ་ *dgum-pa* to die (of natural death, of disease): དེ་འདྲ་ལ་མི་རྒྱ་བའི་འཁོར་ཡང་ཡལ་ རེས་ཆོད་པས་འགུམ་ at that time most of those of the attendants of the *Lo-tsa-wa* who were smitten with fever died (*A.* 65).

འགུལ་བ་ *hgul-wa* to move, quake, shake; ས་གཡོ་ *sa-gyo* = ས་འགུལ་ *sa-hgul* earthquake; འགུལ་བ་པོ་ *hgul-wa po* or འགུལ་བྱེད་ *hgul-byed* shaker; fut. འགུལ་བཞེན་ *hgul-bshin* = འགུལ་གྱིན་ *hgul-gyin*.

འགུར་ཤོ་ *hgur-sho*, same as མགུར་ཤོ་ *mgur-sho* རི་ག་བརྒྱད་ལ་མགུར་ཤོ་གཅིག་ *tam-ka brgyad-la mgur-sho-gcig*, one *Mgur-sho* is equal to eight *tañ-ka*.

འགོགས་བྱེད་ *hgeg-bye* = ཁྱོ་པོ་ *khyo-wo* or མཛེར་གྲོགས་ *mdsah-grogs* husband (*Mñon.*).

✚ འགོམས་པ་ *hgems-pa* = འཛོམས་པ་ *hjoms-pa* to confound; to subdue རྒྱལ་མཐོང་པ་; མགོ་འགོམས་པ་པོ་ *mgo hgems-pa-po* one who confounds or bewilders.

འགོམས་པར་བྱེད་པ་ *hgems-par byed-pa* དེ་འདྲ་མཆི་ repeatedly bites; acc. to *Cs.* another form for འགུམ་པ་ *dgum-pa*, to kill, to destroy (*Sch.*); གླུ་པ་འགོམས་པ་ *klad-pa hgems-pa* to surprise; to over-throw an argument by reason; མགོ་གོམས་ *mgo-gems* stupid (*Sch.*).

འགོགས་པ་ *hgegs-pa* རྒྱུ་མཐོང་, རྒྱུ་མཐོང་, རྒྱུ་མཐོང་ to hinder, obstruct, keep back or in; fut. དགགས་ *dgags*, pf. བགག་ *bkag*: དགག་པ་ལ་མེད་དགག་དང་མ་ཡིན་དགག་གཉིས་ཡོད་ *dgag pa-la med-dgag dañ ma-yin dgag gñis-yod* ཡིན་ཡིན་ལྟ་བུ་ *yin-min ttabu* preventing what is and what is not, etc., in Buddhist metaphysics.

འགོངས་པ་ *hgeñs-pa*, pf. བགང་ *bkang*, fut. དགང་ *dgañ*, imp. ཁོང་ *khoñ*, to fill up; also to satiate.

འགོབས་པ་ *hgebs-pa*, pf. བགབ་ *bkab*, fut. བགབ་ *bgab*, imp. ཁོབ་ *khob*, to cover up; to put on; to conceal.

འགེལ་བ་ *hgél-wa* = འགྱེལ་བ་ *hgyel-wa*, pf. གེལ་ *bkal*, fut. དགེལ་ *dgel*, imp. ཁོལ་ *khöl*: 1. to load; to lay on a burden; ཁྲལ་འགེལ་བ་ *khral hgél-wa* to impose tax or rent; to commission; to charge with; to make, appoint, constitute; to put; to place on or over: གདུང་མ་བཀལ་བ་ *gduñ-ma bkál-wa* a beam placed over it; to set or put on, e.g., a pot; to hang up; གོས་འགེལ་གདང་ *gos hgél-gdañ* a stand to hang clothes on; fig. རེ་བར་རུས་པའི་ཐོག་འགེལ་དགོས་ *hchi-war nus-pahi thog-hgél dgos* one must set on it the roof of being able to die, i.e., one must crown the whole edifice of life by being free from fear of death (*Jä.*); to impose a fine; to give punishment.

འགེལ་བྲེལ་ *hgél-brel* old; འགེལ་བྲེལ་ན་ལྔ་ན་ *hgél-brel na-ldan* the old, aged.

འགེལ་གཡག་ *hgél-gyag* = ཁལ་གཡག་ *khal-gyag* laden yaks.

འགེལ་ལུགས་ *hgél-lugs* the method of imposing fine or punishment.

འགོས་པ་ *hges-pa*, pf. བགས་ *bkas*, fut. དགས་ *dgas*, imp. ཁོས་ *khos*, to split, cleave, divide; བགས་ཤིང་ *bkas-ñiñ* (*Lex.*) cleft or chopped wood; དུམ་བུར་འགོས་པ་ *dum-bur dges-pa* to divide into pieces; to cut up or open.

འགོ་ *hgo*, same as མགོ་ *mgo*, origin, source; རྒྱལ་མཐོང་ 1. foremost; in front; དམག་འགོ་ *dmag-hgo* commander of an army; མཁར་འགོ་ *mkhar-hgo* or རྫོང་འགོ་ *rdsoñ-hgo* commander of a fort, of a district: ཚམ་གྱི་འགོ་སངས་རྒྱལ་ལ་བྱུག་ *chos-kyi hgo sañs-rgyas-la thug* the origin of *Dharma* (Buddhism) is traced to Buddha; རྒྱལ་མཐོང་གི་འགོ་གངས་ལ་བྱུག་ the source of a river is traced to the snows. 2. beginning; the first: འགོར་ *hgor* in the beginning; མེར་བའི་འགོར་ *ser-wahi hgor* the beginning of the hail.

Syn. ཐོག་མ་ *thog-ma*; དང་པོ་ *dañ-po*; རྩ་བ་ *rtsa-wa* (*Mñon.*).

འཕོ་རྒྱལ་པ *hgo ltab-pa* apricots?

འགོ་ནན *hgo-nan* = ཐོག་མ *thog-ma* beginning;
first.

འགོ་སྒྲམ *hgo-snam* broad-cloth; also the superior kind of blanket.

འགོ་པ *hgo-pa* the headman of a village.

འགོ་དངོན *hgro-dpon* rector, director, head-
master, principal.

མགོ་མེབ་ *hgo-phib* ག་སུབ་ *ga-sub* a cover; also
a canopy or dome over a temple or tomb.

འགོ་བའི་ལྷ་ལྔ་ *Hgo-wahi lha-lha* the five superior demi-gods, which are the following: (1) མོ་ལྷ་འམ་ཐང་ལྷ་ *mo-lha ham shan-lha*, (2) སྒོ་ལྷ་ *srog-lha*, (3) དག་ལྷ་ *dgra-lha*, (4) ཐོ་ལྷ་ *pho-lha*, (5) ཡུལ་ལྷ་ *yul-lha*. These are the inseparable companions of humanity, and rejoice when we do good actions and become sorry when we sin. There are several treatises on the rites to propitiate them.

འགོ་ཡེར་ *hgo-pher* = གོ་ཚད་པ་ *go chod-pa* useful:
 ལོ་རྒྱུད་ནས་འགོ་ཡེར་ from early years, *i.e.*, from
 boyhood, he has been useful.

२१०० *hgo-wa* लेप, pf. गोंस *gos*, or २१०१ *hgos*, cf. २१०२ *hsgo-wa* 1. to stain; to lose colour; to dirty, sully one's self. 2. संहर to infect with a disease; २१०३ *hgo-wahi nad*, २१०४ *hgo-wahi rims* a contagious or epidemic disease, a plague; २१०५ or २१०६ *hgo-wahi nad*, २१०७ *hgo-wahi rims* an infectious disease; also a contagious disease.

འགོ་མ *hgo-ma* beginning, origin, source.

འགོ་མི *hgo-mi* headman.

འགོག་ཀུ *hgog-ku* prob. derived from the Chinese, signifying the goddess of the elements. Acc. to the Chinese the fundamental elements are tree, fire, earth, iron, and water. Each of these is presided over by a goddess.

२व्येयः I: *hgog-pa* निरोध, संरोध, अव-
रोध, प्रवारण, प्रत्यादेश, प्रतिबन्ध, v. घर्'दु'घर्छ'य
bar-du bcod-pa, व्येयस्य *hgegs-pa*.

२१०॥ II := २१०॥ *hjog-pa* निक्षेप, न्यास,
अपनिधि to keep; to place; to arrange;
a deposit; pledge.

འགོག་པ་ III: pf. འགོག་ *bkog*, fut.
 འགོག་ *dgog*, imp. ཁྱོག་ *khog* 1. to take
 away forcibly; to snatch, tear away,
 pull out; རྩ་བ་འགོག་པ་ *rtsa-wa hgog-pa*
 to pull up the root; འགོག་པ་པོ་ *hgog-pa-po*
 one who takes or draws out. 2. to take
 off a cover, a lid, a pot from the fire, in *W.*
(Jä.).

འགོག་པ་རི *Hgog-pa-ri* the hill on which
the monastery of Gahdan is situated: འགོག་
པ་རི་ནས་ཇེ་སྤྱ་མས་དགའ་ལྗན་གྱི་དུང་གཏོར་ནས་བཏོན་ *Hgog-*
pa ri-nas Rje bla-mas dgah-lan-gyi duñ
gter-nas bton (J. Zañ.).

འཁོག་གྱུད་པ་ *hgog-spyod-pa* གཙན་ = མེས་པ་གྱུ་
 རྒྱལ་རྒྱལ་འཁོག་པ་ *sems-kyi rnam-rtog hgog-pa* to
 stop the arising of imaginations or fancies
 in the mind.

२००००००० *hgog-byed* संयत discipline, and
 from २००००००० *hgag-pa*, there arise 1. ३००० *shi-*
wa शान्ति peace ; 2. १००००००० *gya-nom-pa* = ३०००
 ३००००००० *phun-sum tshogs-pa* प्रणिहित per-
 fected state ; 3. २००००००००० *ñes-par hbyun-*
wa निःसरण firm conviction.

འགོག་སྒྲིལ་ I: *hgogs* = བཀག་པ་ *bkaḡ-pa* (*Mñon.*).

२वोवाच II: पर्यय, लङ्घन passing over;
transit; crossing; getting over.

འགོག་པ་ *hgogs-pa* = འཁོག་པ་ *hgegs-pa* to prevent; to avert unfortunate events, as danger, fatal consequences; to suppress the symptoms of a disease by medicine; to drive back or away; to expel, *e.g.*, spirits,

ghosts; to repel people that are trying to land : བདུད་རྒྱལ་པ་ལྟ་ཡིས་འགོག་ཞུ་ *bdud rnam-pa lña-yis hgog-ste* it having been averted by the five kinds of demons (*D.R.*).

ག

འགོང་བ་པོ་ *hgoñ-po rdo*, or མ་མང་མོང་བུ་ *pha-wañ wñ-bu*, a kind of stone of liver colour, believed to be sacred to the God Dam-chen who rides on a goat—the peculiarity of this stone being that it breaks in cube-like pieces (*Sman. 404*).

འགོང་བ་ *hgoñ-wa* = འདམ་བ་ *hdah-wa* or སྒྲེད་པ་ *smad-pa* བཟུང་ to bewitch, enchant; also to pass over, get the better of : འདི་ལ་སྤྱེའིས་འགོང་བར་རུས་ *hdi-la su-yis hgoñ-war nus* who can overpower this, i.e., who can enchant him; འགོང་བ་ནས་ *hgoñs-nas* སུམ་མཐུན་པ་ having crossed, passed over.

འགོང་བ་པོ་ *hgoñ-wa po* or འགོང་བ་པོ་ *hgoñ-po* an enchanter; འགོང་བ་མོ་ *hgoñ-wa mo* an enchantress, a sorceress.

འགོང་བོ་ *hgoñ-bo* བཟུང་ a class of demons which bring disease on men and cattle.

འགོད་པ་ *hgod-pa*, pf. བཀོད་ *bkod*, fut. དགོད་ *dgod*, imp. ཁོད་ *khod*, cf. ཁོད་པ་ *khod-pa* རྒྱལ་, ལྟ་ 1. to design; to project; to plan (*Sch.*). 2. to found; to establish; to lay out (a town); to build (a house); to manufacture; to form; to frame. 3. to put; to fix; to transfer into a certain state or condition; བདེ་བ་ལ་འགོད་ places in a state of happiness; བར་པའི་ལམ་ལ་འགོད་ puts into the way of salvation; སངས་རྒྱལ་གྱི་ས་ལ་འགོད་པ་ *sañs-rgyas-kyi sa-la hgod-pa* establishes in the realm of Buddhahood. 4. to set or place in order : གྲལ་ཕུམ་བཀོད་པ་འདྲ་ *gral-phyam bgod-pa hdra*, as the rafters of a roof are placed side by side (*S.g.*) མཐར་དགོད་པ་ *mtshar dgod-po* to add, place at the end (*Vai-kar.*); བཀོད་པར་མཛེས་པ་ *bkod-par mdse-pa* beautiful as to arrange-

ment; nicely ordered; བརྒྱན་དགོད་པ་ *brgyan dgod-pa* to arrange ornaments (tastefully); to decorate, adorn; to construct or adjust grammatical forms, sentences (*Zam.*). 5. to set down in writing; ཡི་གེ་ལ་འགོད་པ་ *yi-ge-la hgod-pa* to record : མིང་ཀ་བ་ལ་འགོད་པ་ *miñ ka-wa-la hgod-pa* to write name on a column; to compose, draw up, write a narrative, etc. Frequently to mention; to insert in a writing; to publish; to make known. 6. to rule; to govern (*Sch.*): ཐུལ་མང་བཀོད་པའི་རྒྱལ་པོ་ཡིན་ *byol-soñ bkod-pahi rgyal-pa yin* he is king over all subjugated animals (*Jä.*). The participle pf. བཀོད་པ་ *bkod-pa* is also sbst.: (1) ground-plan; outline of a building; delineation; sketch; རིང་བཀོད་ *shinbkod* map; design; (2) form, shape, figure (*Sch.*); sample; copy; even of one's own body, e.g., where a person multiplies himself by magic virtue སྤྱུལ་བ་ *sprul-wa*; (3) building; edifice; structure: བཀོད་པ་མཛེས་ *bkod-pa mdse* the structure is beautiful; (4) frame; form; བཀོད་པ་ལུས་ *bkod-pa lus* the structure of the body: ངའི་བཀོད་པ་ནམ་མཁའི་རང་བཞིན་ *ñahi bkod-pa nam-mkhañi rañ-bshin* my form of an etherial nature.

འགོམ་པ་ *hgom-pa* 1. to tread : ལྷ་མ་སྒྲོབ་དཔོན་སྐུ་གྱི་ཁྱིའི་མ་དང་, བཟུགས་གདན་ན་བཟུང་སྐུ་གྱི་ཁྱིའི་མ་དང་མཐུང་ *blu-ma slob-dpon sog-s-kyi grib-ma dañ, bshugs-gdan na-bzah sog-s dañ zt-btuñ-sogs hgom-na ñes-pa-che* treading on the shadows of lamas, teachers, &c., also on their chairs, seats or clothes, or objects of food and drink, is sinful. 2. acc. to *Sch.* = འགེམ་པ་ *hgem-pa*, འགུམ་པ་ *hgum-pa* to pass over; འགོམ་པ་ *hgom-pa* = འགྲོ་བ་ *hgro-wa* to go; going (by passing); རླེང་ནས་འགོམ་ནེས་པས་ *steñ-nas hgom shes-pas* = ཁོམ་པ་བརྒྱབ་ནས་འགྲོ་བ་ to pass over a thing; leap over it.

འགོམ་ཕུག་པ་ *hgom-yug-pa* = མར་འགོམ་ཚུར་འགོམ་ *ཕྱི་པ་ hphar-hgom tshur-hgom byed-pa* to cross

or pass over from one side to another (*Khrid.*): རྒྱུ་པས་འགོམས་ཤིང་འགོ་ walks pacing with the feet.

འགོར *hgor* 1. in the beginning; འགོ་གྲུ་ལ་ འགོར་ at the top or head of a row or order: རྒྱུ་འགོར་ at the source of a river. 2. supine of འགོ་བ་ *hgo-wa*.

འགོར་བ *hgor-wa* = ཐོགས་པ་ *thogs-pa* བཞིམས་, ཞེ་: to tarry, linger, loiter: ལམ་དུ་འགོར་བ་ *lam du hgor-wa* to linger on the way.

Syn. གུལ་བ་ *gul-wa*.

འགོར་གཞི་ *hgor-gshi* delay; འགོར་གཞི་མེད་པ་ *hgor-gshi med-pa* without delay.

འགོལ་བ *hgo-l-wa* འཕྲུལ་; pf. གོལ་ *gol* 1. to part, to separate; vb. n. འགོལ་བའི་གནས་ *hgo-l-wahi gnas* a hermitage; འགོལ་པ་ *hgo-l-po* hermit, recluse. 2. to deviate; err; go astray.

འགོལ་ས་ *hgo-l-sa* 1. the place where two roads separate so as to create doubt in the mind regarding the right path. 2. error; mistake.

འགོས་ *Hgos* n. of a monastery, *Tā.*, also n. of a tribe and of a minister of Tibet: ལྷོ་ན་ཆེན་འགོས་ཀྱིས་ལམ་ཆེ་དགའ་གསུམ་དུ་བཅད་ *Blon-chen hgos-kyis shal-che dgah gsum-du bcaḍ* (*Ya-sel.* 4).

འགོས་པ་ *hgos-pa* 1. v. འགོ་བ་ *hgo-wa*: འགོ་བའི་ནད་འགོས་ཡོད་ *hgo-wahi nad hgos-yoñ* it will catch contagion. 2. ལིཔིཏ་ a liniment; a medicine to be rubbed on; ལིཏ་ anointed, besmeared.

*འགོས་གཞན་ཐུ་དཔལ་ *Hgos Gshon-nu dpal* n. pr. (*Schr.*; *Tā.* 2, 60).

འགྲུག་པ་ *hgyag-pa*, cf. ལྷག་པ་ *skyag-pa*, to be sold, spent, expended (*Cs.*).

འགྱུར་བ *hgyaṅ-wa*, pf. འགྱུར་ས་ *hgyaṅs*; བཞིམས་, བཞིམས་པ་, འགྱུར་བ་ to be delayed,

deferred, postponed; farthest: ཕྱིར་འགྱུར་ན་ *phyir hgyaṅ-na* if one defers it; ལོ་མང་པོ་མེ་འགྱུར་བར་ not many years shall have passed; དུས་འགྱུར་ས་ a long time after.

འགྱུར་ས་མེད་ *hgyaṅs-med* without delay (*Yig. k.* 26).

འགྱུར་པ་ *hgyiṅs-pa* བཞིམས་, ལོ་ལ་ an appearance of greatness or of pride.

འགྱུར་བ *hgyiṅ-wa* 1. to assume air or appearance of greatness; to sit lifting up the body in the manner of a lion. 2. to look haughtily; to look down upon; to slight a person; མི་ལ་འགྱུར་བ་ *mi-la hgyiṅ-wa* also of things, to despise, condemn, neglect them. ལྷོངས་སུ་འགྱུར་བ་ seems to be an intensified form, meaning to scorn loftily; to look down on as from a summit.

འགྱུར་བཀ་ *hgyiṅ-bag* attitude; posture; gesture; also manner in reference to. གུལ་གས་ *gzugs* form, or དབྱིབས་ *dbyibs*, appearance.

འགྱུར་ས་འཕར་ *hgyiṅ-hkhar* a staff consecrated to a fearful deity, or having on its top a head with wide yawning mouth or in some fearful attitude.

འགྱུར་ས་པ་ *hgyiṅs-pa*, v. འགྱུར་བ་ *hgyiṅ-wa*.

འགྱུར་པ་ *hgyim-pa* བཞིམས་ the circumference.

འགྱུ་བ་ *hgyu-wa*, pf. འགྱུས་ *hgyus*, to move quickly to and fro, e.g., as lightning, the quivering air in a mirage, the motion and versatility of the mind, &c.

འགྱུར་བ་ *hgyur-wa* བསྐྱེད་, བསྐྱེད་པའི་, pf. ལྷུར་ན་ *gyur-to* or ལྷུར་པ་ *gyur-pa*, imp. ལྷུར་ཅིག་ *gyur-ciḡ*, cf. ལྷུར་བ་ *sgyur-wa* 1. to become; to grow, increase, change: དགེ་སྤྱོད་དུ་འགྱུར་བ་ *dge-sloñ-du hgyur-wa* to become a monk; ལྷུ་པོར་

གྲུ་

འགྱུར་བ *rgyal-por hgyur-wa* to become a king; སྤྱུ་མར་འགྱུར་བ *sbrum-mar hgyur-wa* to get with child; བདུན་དུ་འགྱུར་བ *bdun-du hgyur* to reach the number of seven: རྒྱུད་པས་བརྒྱུ་འགྱུར་པས་ལྷན་པར་བཟང་བ་ཡོད་ *khyod-pas brga hgyur-pas lhag-par bsañ-wa yod* there are those which grow a hundred times better than you; གསུམ་འགྱུར་ལྷ་བུར་ *gsum hgyur lta-bur* three times as much; ད་གཉིས་འགྱུར་ཙམ་ཞིག་ *da gñis-hgyur tsam-shig* one twice as large as that; འགྱུར་མཛད་ a changing voice. 2. sbst. change, alteration, revolution, vicissitude: དུས་བཞིའི་འགྱུར་བས་ *du bshihi hgyur-was* through the change of the fourth season; འགྱུར་རྟེན་བཞག་པ་ *hgyur-brten bshag-pa* to pay money in hand as an earnest that the bargain is not to be retracted. འགྱུར་དུ་མེད་པ་ *hgyur-du med-pa* unchangeable, invariable: མཐུ་སྟོབས་ནད་མེད་པ་, གཉེན་ཡོངས་སུ་འགྱུར་བ་ *mtshu-stobs nad med-pa*, *gsi-rjid yonś-su hgyur-wa* the total decay of strength, health and esteem (in old age); བདག་གི་སེམས་མ་ཐུར་མ་ཉམས་པ་ *bdag-gi sems ma-gyur ma-ñams-pa* my mind has not been altered nor weakened; དད་པ་འདི་ལས་མ་འགྱུར་ཅིག་ *dad-pa hdi-las ma-hgyur-cig* do not depart from this belief. འགྱུར་དུ་ཡོད་པ་ *hgyur-du yod-pa* changeable, variable: རྩ་མོ་འགྱུར་པ་ *pho-mo hgyur-pa* male changing into female and *vice versa*; སེམས་འགྱུར་བ་ to change the mind; ཡོད་པར་འགྱུར་བ་ to become; begin to exist; to gain possession: སྟོག་ལ་མི་ལྟ་བུར་འགྱུར་པའི་དངོས་པོ་འདི་དག་ these acts of having become indifferent to life; ཅང་མི་སྒྲུབ་པར་ཐུར་རྩ་ *cañ mi smra-war gyur-to* he became speechless. 3. འགྱུར་བ་ *hgyur-wa* annexed to an infinitive may denote either the perfect or the future tense, the context deciding in every instance how it is to be understood: སུ་ཞིག་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཕྱིད་པར་འགྱུར་བ་ *su-shig rgyal-srid byed-par hgyur* who shall have the Government? who shall rule? དེ་རྒྱལ་པོར་འགྱུར་བར་ཤེས་པ་ *de rgyal-por hgyur-war ces-so* they knew that

this man would become king. ལ་མཚན་དུ་འགྱུར་བ་ *ya-mtshan-du hgyur-wa* to be surprised, astonished; གནས་སུ་འགྱུར་བ་ *gnas-su hgyur-wa* to come to a place; to arrive at: འདྲི་པའི་དངོས་གྲུབ་དུ་འགྱུར་བ་ *hdod-pahi dños-grub-tu, hgyur-wa* to be endowed with the perfect gift of wishing, viz., of having every wish fulfilled; གཞོམ་པར་འགྱུར་བ་ to become moving; to begin to move. 4. to be translated; ཐོད་དུ་འགྱུར་བ་ to be translated into Tibetan; བཀའ་འགྱུར་ *bkah-hgyur* the translated word; འགྱུར་བྱང་ *hgyur-byun* was translated.

འགྱུར་བའི་ཆས་ *hgyur-wahi-choś* changeable (and therefore perishable) things (*Cs.*).

*འགྱུར་བར་འགྱུར་ *hgyur-war hgyur* भविष्यत् (*Schr.; Kālāc. T, 89*) it will become.

འགྱུར་བྱེད་ *hgyur-byed* a changer; one who brings about changes.

འགྱུར་མེད་ *hgyur-med* ཡེ་ཙམ་ unchangeable; infallible.

འགྱུར་ཆོག་ *hgyur-tshig* the translated words; according to some authors words that have been translated into another language: རྒྱུད་རང་གི་འགྱུར་ཆོག་དངོས་གནས་སུ་འཛོལ་ *rgyud rañ-gi hgyur-tshig dños-gnas-su hjog* keep the original terms of the Tantra intact with their translation (*Yas. 38*).

འགྱེ་ *hye* = ཐོད་ *hod* ལོང་ light; a whip.

འགྱེ་བ་ *hgye-wa*, pf. and imp. གྱེས་ *gyes*, 1. to be dispersed; to be divided, e.g., a river that is divided into several branches; རྣམ་པ་གཉིས་སུ་ *rnam-pa gñis-su* (a ray of light) divided into two parts; to separate; to part: བེམ་རིག་འགྱེས་དུས་ *bem-rig hgyes-dus* when body and soul part from each other. 2. to issue, proceed, spread, branch from: དེ་དག་ལས་གྱེས་པ་ they have proceeded from those (their ancestors).

འགྲེག *hgyeg* = གནད *gnad* the sense; the real meaning; essence: བོན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འགྲེག་མན་ངག་ལ་བྱུག་པས་ *Bon thams-cad-kyi hgyeg-man-nag-la thug-pas* the essence of all the Bon meets in the Man-nag.

འགྲེད *Hgyed* 1. n. of a district in north Tsang: གཙང་གི་རུ་གཉིས་ནི་རུ་ལག་གང་འགྲེད་ *Gtsaŋ-gi Ru gñis-ni Ru lag Čaŋ hgyed* (Loñ. 26). 2. alms in money or eatable things; འགྲེད་གཙང་པ་ *hgyed gtoñ-pa* to distribute alms. This expression is defined by Tibetan writer as ཚོགས་ལ་དངུལ་ལྷ་བྱ་མི་རེ་རེ་ལ་འབྲེམས་ཏེ་ཐྱིར་བ་ to bestow silver and the like in an assembly, distribituting to each man.

འགྲེད་སྒྲུབས་ *hgyed-stobs* ར་ཏུ་ལྷ་ཡུལ་མ་འཇུག་པ་མཁུ་ལས་འཇུག་པ་མཁུ་ལས་ athletic feat; exercise of arms.

འགྲེད་པ་ *hgyed-pa*, pf. འགྲེས་, *hgyes* fut. བཞེ *bkye* བྱེད་པ་; བཞེད་, བཞེད་པ་ 1. to divide (trs.), to scatter, disperse; འོད་ཟེར་འགྲེད་པ་ *hod-zer hgyed-pa* to diffuse rays of light: སྐུ་ལ་འགྲེད་ *sprul-pa-hgyed* sends forth an emanation; མེད་པ་འགྲེད་པ་ *pho-ña hgyed-pa* to send a messenger; to dismiss; ཚོགས་ an assembly. 2. to institute, set going; འཇུག་མོ་འགྲེད་པ་ to start a combat; གཞུགས་འགྲེད་པ་ to fight a battle; གཞུགས་འགྲེད་པ་པོ་ one who gives battle; *hgyed-pahi tshe* in the dispute. 3. to give an entertainment, banquet; to hold a feast.

འགྲེད་མ་ *hgyed-ma* = བྲ་མེན་པ་ *phra, men-pa* n. of a goddess—one that brings on division, dissension, or disunion.

འགྲེར་བ་ *hgyer-wa* or སྒོར་བ་ *spoñ-wa* བཞེན་ to drop or let fall; to throw down; to quit, abandon, throw away (*Sch.*).

འགྲེལ་བ་ *hgyel-wa* to fall; to tumble down: གན་རུལ་འགྲེལ་ *gan-rkyal hgyel* fell on his back, face upwards; ས་ལ་འགྲེལ་ *sa-la-hgyel* tumbled on the ground; རྒྱུ་མོགས་ཀྱིས་འགྲེལ་བ་ *rhuñ-sogs-kyi hgyel-wa* to be thrown by the

wind, &c.; ནད་ཀྱིས་འགྲོ་མི་བྱུག་པར་འགྲེལ་བ་ stricken down by illness so as to be unable to walk: རྗེ་ལ་ཐོགས་ནས་འགྲེལ་བ་ he fell by stumbling on a stone; དེའི་ཚེ་ན་ཁོ་མོ་འཁྲུམས་ཏེ་ས་ལ་འགྲེལ་བ་དང་ then I, fainting away, fell to the ground.

འགྲེས་པ་ *hgyes-pa*, another form of འགྲེ་བ་ *hgye-wa* བན་ཚུན་སོ་སོར་འགྲེས་པ་ *phan-tshun so-sor hgyes-pa*, to separate asunder or between two parties.

འགྲོག་ཐེལ་ *hgyog-thel* = ལས་དམ་ *las-dam* seal; འགྲོག་ཐེལ་ཆབས་བཅས་ properties under seal (*Rtsii.*).

འགྲོག་པ་ *hgyog-pa* to ascend; གྱེན་དུ་འགྲོག་པ་པོ་ *gyen-du hgyog-pa-po* one who climbs up (*Situ. 84*).

འགྲོད་པ་ *hgyod-pa* ཀའི་ཆུ་ལྟ་བུ་, འཁྲུག་པ་, འཁྲུག་པ་, ཀའི་ཆུ་, བྱེད་པ་, བྱེད་པ་ to repent; to grieve for. 1. lament, relent, not only for bad, but also for good actions, when the latter are attended with disadvantage. 2. sbst. regret: འགྲོད་པ་བསྐྱེད་པ་ *hgyod-pa bskyed-pa* regret arises at last; ང་འགྲོད་པ་བསྐྱེད་པ་ *nga hgyod-pa bskyed-pa* I felt regret; ང་འགྲོད་པ་འདི་སེམས་མེད་པར་ཁྱེད་ལ་སྤྱིན་ནི་ *nga hgyod-pahi sems med-par khyod-la sbyin-no* I gave it to you readily without regret.

འགྲོད་པ་ནམས་གསུམ་ *hgyod-pa rnam-gsum* the three kinds of regret are illustrated as follows:—(1) དགྲ་ཁྱིམ་སྐྱུ་མ་འབྲུལ་རང་ལུལ་འགྲོད་ not being able to defeat an enemy out of one's country, or དཔལ་རེས་བྱས་གཅིག་བྱུང་ན་སེམས་ཇོ་འགྲོད་ to be sorry for an occasional defeat after one has behaved himself as a hero; (2) མཐོན་གཞིས་སྐྱུ་མ་བྱས་ཁྱིམ་སྐྱུ་འགྲོད་ to be sorry, when out on a journey, at not being properly equipped with provisions, etc; མཐོན་རེས་ཁྱིམ་གཅིག་བྱུང་དུས་ང་རེ་འགྲོད་ to be sorry on inviting an important person when there is no proper

གྲ

arrangement for his entertainment or reception; (3) རྟོ་མོ་གཞིས་སུ་མ་གསོ་བྱས་སུ་འཁྱེད་ to be sorry for not having fed one's horse when on a journey; also རྟོ་མོ་སྐྱུ་ཁུར་བྱས་པ་འཁྱེད་ to be sorry when the horse dies, one has to carry the saddle on one's own back; (4) ལྷ་ཆོས་གཞིན་དུས་མ་བྱས་ནས་དུས་འཁྱེད་ to be sorry in old age for not having done religious works as a youth; (5) རེ་བདག་བདུད་པོ་དེ་བྱང་དུས་འཁྱེད་ "when that Devil the lord of death has come, he repents."

འཁྱེད་པའི་རྩི་མ་ *hgyod-pahi dri-ma* regret after a gift has been made; འཁྱེད་མེད་ *hgyod-med* without regret or repentance.

འཁྱེད་མོ་བ་ *hgyod-rmo-wa* to cause repentance; to make one suffer, feel, or pay for a thing: གཞོན་འཁྱེད་ *hnoñ-hgyod* repentance proceeds from consciousness of guilt (*Jä*). འཁྱེད་ཆངས་བྱེད་པ་ *hgyod-tshañs byed-pa* to apologise: འཁྱེད་ཆངས་བྱེད་པར་གཞན་བ་ to accept an apology.

འཁྱེད་ཟིན་པ་ *hgyod zin-pa* having repented.

འཁྱེད་བཤགས་ *hgyod-bçags* confession and repentance.

འགྲུག་པ་གྲགས་ *hgrags-gras*, or གྲགས་འགྲུག་པ་ *grags-hgrags* འཕྲིན་མོ་, very bright.

འགྲུག་པ་ I: *hgrags-pa* (*dag-pa*), pf. གྲགས་ *grags* 1. to sound forth; to utter a cry or sound, of men, animals, thunder, &c.; to shout: དེའི་ན་ལམ་དུ་འགྲུག་པར་འགྱུར་ན་ if it should be shouted into his ear. 2. to be famous; to be called; ཞེས་གྲགས་ *shes-grags* so it is called; so he was called; by this name he goes; under that name he is known.

འགྲུག་པ་ II: *hgrags-pa* to bind, v. གྲགས་པ་ *grags-pa*.

འགྲུང་བ་ *hgrah-wa* (*dang-wa*) 1. to number; to count, v. བགྲུང་བ་ *hgrah-wa*. 2.

to satisfy with food; to satiate; འགྲུངས་རྗེས་ *hgrahñs-rjes* after having eaten one's fill; ག་བ་བསད་པས་མི་འགྲུངས་ཏི་ not yet having enough of deer killing.

འགྲུངས་ *hgrahñs* (*dang*) མུག་ fully fed; eaten to the full extent; filled up.

འགྲུངས་པ་ *hgrahñs-pa* = བྱོད་པ་འགྱུར་པ་ *grod-pa* *hgeñs* or གཟུས་པ་འགྱུར་པ་ *gsus-pa* *hgeñs* bellyful, stomachful; ལྟོ་བ་འགྱུར་པ་ *lto-wa* *hgeñs* eaten to one's fill; also རོམས་པ་ *ñoms-pa* eaten to satiety; with རིམ་པ་ *tshim-pa* satiated; ཆག་པ་ *chog-pa* contented (*Mñon.*).

འགྲུད་པ་ *hgrad-pa* or བགྲུད་པ་ *hgrad-pa* (*depa*) to spread; to enter.

འགྲུན་ *hgran* (*den*), v. འགྲུན་པ་ *hgran-pa* གྲུ་ལྟོ་, ལྟོ་, ལྟོ་, ལྟོ་, ལྟོ་, ལྟོ་ challenged: invoked.

འགྲུན་གྱི་རྩི་མེད་ *hgran-gyi do-med* = འགྲུན་ལ་མེད་ *hgran-ya med* without a rival; matchless: unequalled (applied to things).

Syn. འགྲུན་གྱི་རྩི་ལྟོ་མེད་པ་ *hgran-gyi do-zla med-pa*; འགྲུན་ལྟོ་མེད་པ་ *hgran-zla med-pa* (*Mñon.*).

འགྲུན་བྱལ་པ་ *hgran thub-pa* = འགྲུན་རྩེས་པ་ *hgran nus-pa* or འགྲུན་བཅོད་པ་ *hgran bzod-pa* to suffer rivalry; to stand rivalry.

འགྲུན་དུ་འཇུག་པ་ *hgran-du hjug-pa* 1. to place in opposition; to enter into competition. 2. in a general sense, to defend one's self; to make resistance (*Rdsa.*).

+ འགྲུན་དོ་ *hgran-do* = འགྲུན་ལྟོ་ *hgran-zla*.

འགྲུན་པ་ *hgran-pa* (*den-pa*) འཕྲིན་མོ་, འཕྲིན་མོ་ (1) to vie with, contend with; to strive (for victory); ཕྱག་ཁྱད་ནམ་ཐོས་སྐྱུ་དང་འགྲུན་ཏི་ *phyug-khyad rnam-thos sras-dan* *hgran-te* to cope even with Vais'ravana as to riches: བཞོན་པར་འགྲུན་ *bstod-par hgran* let us vie with one another in uttering praise; འགྲུན་པས་ཆོག་ let us now draw a parallel between (these two).

འགྲན་ཚིག་ *hgran-tshig* words of contention, bickering.

འགྲན་སྒྱུ་ *hgran sla* (*den-da*) 1. rival, competitor. 2. equal match; འགྲན་སྒྱུ་དང་བྲལ་བ་ *wa* unrivalled; matchless.

Syn. འགྲན་ལ་ *hgran-ya*; འགྲན་གྱི་དོ་སྒྱུ་ *hgran-gyi do-sla*; འགྲན་དོ *hgran-do* rival; match.

འགྲན་སེམས་ *hgran-sems* 1. contention; emulation. 2. jealousy. 3. quarrelsome temper; spirit of controversy; འགྲན་སེམས་གཅོག་པ་ to stop; put an end to contention, rivalry.

འགྲམ་ *hgrami* (*dam*) bank; shore; side; neighbourhood, as རྩ་གཤམ་འགྲམ་ the foot of the wall; རྩ་ཡི་འགྲམ་ *chu-yi hgram* river-side or bank; མེ་ཡི་འགྲམ་ *me-yi hgram* fire-side; དགོན་པའི་འགྲམ་ *dgon-pahi hgram* neighbourhood of a monastery; རྫོང་པའི་འགྲམ་ *aron-pahi hgram* vicinity of a village; ལམ་གྱི་འགྲམ་ *lam-gyi hgram* roadside: ལམ་པ་རྩ་ཡིས་གང་ན་འགྲམ་རྫོང་མེ་ལུས་ if the river fills the valley, a stone on its bank does not remain dry (a proverb). Often used as a postp. with or without *du* or *la* annexed: གཤམ་པའི་འགྲམ་དུ་ at the brink of the precipice; མཚོའི་འགྲམ་ལ་ at the lake; close to the lake; འགྲམ་དུ་ is also used as adv. meaning near; close by.

འགྲམ་དཀྱུས་ *hgran-dkyus* = འགྲམ་པ་ *hgram-pa*.

འགྲམ་རྒྱལ་ *hgram-nogs* སྒྲུ་ལྷ་, སུང་ a bathing-place; a shore.

འགྲམ་ལྗུག་ *hgram-lehag* a slap on the face; a box on the ear.

འགྲམ་པ་ *hgram-pa* རྩ་ལྷ་, གཤམ་ cheek (cf. རྩ་ཚོས་ *khur-tshos*) ལག་པ་འགྲམ་པ་ལ་རྩེན་པ་ *lag-pa hgram-pa la rten-pa* to lay one's hand on the cheek; as vb. to proclaim, publish.

འགྲམ་པོ་ *hgram-po* རྩ་ལྷ་ one living or residing in the neighbourhood; one possessing crushing teeth; a demon.

འགྲམ་གཞི་ *hgram-gshi* foundation; basis; འགྲམ་གཞི་འདིང་བ་ *hgram-gshi hdiñ-wa* to lay a foundation.

འགྲམ་ཡིག་ *hgram-yig* edict, proclamation, publication; ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་གྱི་ཡི་གེ་འགྲམ་པ་ *lo-rgyus gnas-tshul-gyi yi-ge hgram-pa* to publish accounts of biography or history, &c.

འགྲམ་རུས་ *hgram-rus* cheek-bone; jaw-bone.

འགྲམ་གཤོག་ *hgram-gcog* the hinder part of the jaw-bone (*Sch.*).

འགྲམ་སོ་ *hgram-so* acc. to *Jä.* cheek-tooth; molar-tooth; grinder.

འགྲམས་པ་ *hgrams-pa* to spread over; མེ་རྩོག་སྒྲུག་འགྲམས་པ་པོ་ *me-tog sog hgrams-pa-po* one who spreads or scatters flowers, etc.: འདི་ནི་མི་ལ་འགྲམས་པ་ this will be spread over the man; མ་ལ་འགྲམས་པ་ to spread on the ground; རྩོགས་རྩོགས་སུ་འགྲམས་པ་ *phyogs-phyogs-su hgrams-pa* to scatter to the different quarters; ལུས་ལ་ནད་འགྲམས་པ་ *lus-la nad hgrams-pa* to infect the body with disease.

འགྲམས་ཚད་ *hgram-tshad* over-mastering fever.

འགྲས་འགྲས་ *hgras-hgrus* = རྩ་ལྷ་ *gya-gyu*; རྩ་ལྷ་ serpentine, crooked, bent.

འགྲས་པ་ *hgras-pa* (*de-pa*) བན་ཚུན་མི་མཐུན་པ་ *phan-tshun mi-mthun-pa* 1. disagreement; difference between two parties. 2. ངྀཅི, བྱིན་པ་ to hate; to bear ill-will; to have spite against.

འགྲིག་འགྲིག་ *hgrig-hgrig* (*dig-dig*) 1. arranged properly; རྩོག་འགྲིག་འགྲིག་པ་ *tshig hgrig-hgrig-pa* to arrange words properly. 2. gelatine; jelly of meat (*Jä.*).

འགྲིག་པ་ *hgrig-pa* (cf. རྩོག་པ་ *sgrig pa*) to suit, agree, correspond; to be right; རྩོག་པ་ *stabs hgrig-pa* suitable occasion; རྩོག་པ་འགྲིག་པ་ *rtan-hbrel hgrig-pa* good or

auspicious coincidence; དུས་ཚོད་འགྲིག་པ་ *duṣ-tshod hgrig-pa* the time suits; གྲུ་ལ་འགྲིག་པ་ *gral hgrig-pa* to make everything ready; ཁ་འགྲིག་པ་ *kha hgrig-pa* unanimity in deposition; all of one expression or speech; རྩོ་སེམས་འགྲིག་པ་ *blo-sems hgrig-pa* to agree in opinion; ཁ་མཆུ་འགྲིག་པ་ *kha-mchu hgrig-pa* compromise in a law-suit or case (civil or in criminal).

འགྲིབ་པ་ *hgrib-pa* 1. མྱ་ཤིང་འགྲིབ་པ་ to grow dim; to get dark (Cs.) (cf. སྒྲིབ་པ་ *sgrib-pa*). 2. འཕྲལ་ལོ་འགྲིབ་པ་ loss; diminution; also to grow less; to decrease, to be diminished, to decay; མི་འགྲིབ་མི་ལུད་པ་ *mi-hgrib mi-lud-pa* neither to grow less nor to flow over; འཕྲལ་པ་ *hphel-wa* is opposed to འགྲིབ་པ་ *hgrib-pa*; བསྐྱལ་པ་མར་འགྲིབ་པ་ *bṣkal-pa mar-hgrib-pa* the *kalpa* (period) diminishes.

འགྲིམ་ *hgrim*, v. འགྲིམ་པ་ *hgrim-pa* in ལག་འགྲིམ་ *lag-hgrim* ལག་འགྲིམ་གྱིས་བརྒྱུས་པས་ *lag-hgrim gyis brgyus-pas*, passing from hand to hand.

འགྲིམ་འགྲུལ་ *hgrim-hgrul* communication; also travellers, either merchants or pilgrims: རྩོད་གདན་དུ་སོག་པའི་འགྲིམ་འགྲུལ་ཆད་ *Rdo-rje gdan-du sog-pohi hgrim-hgrul chad* the communication of the Tartars with Dorje-dan (Gaya) was interrupted (A. 19).

འགྲིམ་པ་ *hgrim-pa* 1. sometimes for འགྲིམ་པ་ *hbrim-pa*. 2. pf. འགྲིམས་ *hgrims* to march about, perambulate; to rove or stroll about; walk round; རྒྱལ་ཁབ་མཁས་འགྲིམ་པ་ *rgyal-khamṣ hgrim-pa* to rove over the countries; རི་ཁྲོད་འགྲིམ་པ་ *ri-khrcd hgrim pa* to wander on a mountain range; རྩ་དང་ལུང་ལ་ཡང་འགྲིམ་ནས་འགྲོ་བ་ *chu-dañ luñ-la yañ hgrim naṣ hgro-wa* to go about crossing rivers and valleys, &c.

འགྲིམ་མོད་ *hgrim-mod* doing or accomplishing any work: ལ་ལ་ནི་ལས་ཀྱི་དབང་གིས་མངལ་གྱོ་གཞན་ཡང་འགྲིམ་མོད་ཀྱིས་མཐར་བུད་ *la-la ni las-kyi*

dwah-gis mñal-ego gshan-yañ hgrim-mod-kis mthar bde some in consequence of *las* (i.e. *karma*) entered the womb, others having accomplished good deeds, were happy enough to escape (here མཐར་བུད་ = བར་) (*Hbrom.* ༩, 24).

འགྲིམས་ *hgrims* (*dim*) or འགྲིམས་པ་ *hgrims-pa* འཕྲུལ་པ་, འཕྲུལ་པ་ inferiority; inequality or also less in quantity or quality; རིག་པ་འགྲིམས་པ་ *rig-pa hgrims-pa* failing in intellect; growing foolish.

འགྲིལ་པ་ *hgril-wa* (*dil-wa*), pf. གྲིལ་ *gril* (cf. སྒྲིལ་པ་ *sgril-wa*) 1. to be twisted or wrapped round, for འཁྲིལ་ *hkhil* (*Sch.*), to be collected, concentrated; to flock or crowd together; ཀུན་འགྲིལ་ནས་ *kun hgril-naṣ* all in a heap; all together. 2. to be turned, rounded, made circular or cylindrical, e.g., a stick (*Jä.*). 3. to fall, drop down.

འགྲིས་ *hgris* (*di*), v. འགྲིས་ *hgris*; འགྲིས་མ་ རག་ཏུ་ཆེད་གཏམ་མི་བཤད་ཅིང་ *hgris-ma thag-tu ṣñiñ-gtam mi-bṣad-ciñ* immediately after acquaintance not expressing one's heart's words, (i.e., revealing one's secret) (*Jig.*).

འགྲུ་བ་ *hgru-wa*, (*du-wa*) pf. གྲུས་ *gruṣ* 1. to bestow pains upon a thing; སྒྲིབ་པ་ལ་འགྲུ་བ་ to take pains in studying. 2. n. of a tribe in Tibet: དབྱུང་འགྲུ་ལྷོ་མ་གསུམ་གླུ་དང་བཞི་ *dbrah-hgru ldom-gsum lga-dañ bshi* (*Jig.*).

འགྲུབ་པ་ *hgrub-pa* (*dub-pa*) pf. གྲུབ་ *grub* (*Situ.* 69) to be accomplished without any perceptible agent; to be made ready; to be finished; འགྲུབ་པར་འགྱུར་རྒྱུ་ *hgrub-par hgyur-ro* will be finished: འགྲུབ་པར་གྱུར་ཅིག་ *hgrub-par gyur-cig* let it be finished or performed; འགྲུབ་པར་འགྱུར་ or འགྲུབ་ཡོང་ will be finished, performed; འགྲུབ་པ་མི་སྲིད་ *hgrub-pa mi-srid* it cannot be accomplished or done; མ་གྲུབ་པར་ *ma-*

grub-par before accomplished or performed: མ་འགྲུབ་པ་ནས་མ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རྒྱུ་ let those deeds not yet effected be accomplished. ལྷན་གྱིས་གྲུབ་པ་ *lhun-gyis grub-pa* spontaneously grown or produced, i.e., in a supernatural way: འགྲུབ་པར་ཤོག་ *hgrub-par shog* सम्प्रदाय may it be accomplished!

འགྲུབ་ཐྱོར་ I: *hgrub-sbyor* or འགྲུབ་པ་དང་ཐྱོར་བ་ *hgrub-pa dan sbyor-wa* anything accomplished and perfected (as a reward).

འགྲུབ་ཐྱོར་ II: is an expression occurring in almanacks relative to the proving true of certain astrological prognostics of good luck; similar to, but not identical with, རྟེན་འབྲེལ་ *rtan-hbrel*.

འགྲུམ་པ་ *hgrum-pa* (*dum-pa*), pf. གྲུམ་ *grum* (cf. གྲུམ་པ་ *grum-pa*), to pinch or nip off (the point of a thing); to cut off; to prime, lop, clip the wings (*Jä.*).

འགྲུལ་པ་ *hgrul-pa* (*dul-pa*) = ལམ་གྱི་མགྲོན་པོ་ *lam-gyi mgron-po* a traveller, passenger; also a pilgrim: བོད་ལ་ད་མོ་སྐོག་པོ་འགྲུལ་པ་མང་པོ་ སློབ་མ་བྱུང་, འབྲུད་མང་པོ་ཡག་པོ་བྱུང་ *Bod-la da-lo sog-po hgrul-pa man-po slebs-byun, hgyed man-ja yag-po byun* this year many Mongol pilgrims have come to Tibet; there were liberal alms-doles, and tea for many.

འགྲུལ་པ་ *hgrul-wa* 1. to walk; to pass; to travel; འགྲུལ་བར་བྱེད་པ་ *hgrul-war byed-pa* to cause to go; to send off, despatch, a messenger; འགྲུལ་བ་པོ་ *hgrul-wa po* a walker, post, traveller, pedestrian; sbst. འགྲུལ་ *hgrul* passage; the possibility of passing: གཤམ་ནང་གི་འགྲུལ་ཆད་པས་ *Gñah-nan-gi hgrul chad-pas* the passage from Nyanang being stopped (by snow). 2. fig. to walk; to live, act, or behave. 3. to pass as good; to be current (of coins).

འགྲུལ་ཐུང་ *hgrul-shud* passage, communication.

+ འགྲུམ་འགྲོག་ *hgrus-hgog* = བརྩོན་འགྲུམ་ *brtson-hgrus* assiduity, industry.

འགྲུས་པ་ *hgrus-pa* (*dui-pa*) 1. pf. འགྲུབ་ *hgru-wa*. 2. sbst. zeal, enthusiasm, diligence, endeavour; more frequently བརྩོན་འགྲུམ་ *brtson-hgrus* (*Jä.*)

འགྲེ་བ་ *hgre-wa* (*de-wa*) (རིགས་ལྟ་བུ་ *rigs lta-bu*) བེལ་ལཱ་ to roll one's self; ས་ལ་འགྲེ་བ་ *sa-la hgre-wa* to roll on the ground; འགྲེ་ལྷོག་ *hgre-ldog* or འགྲེ་ལྷོག་བྱེད་པ་ *hgre-log byed-pa* to roll on the ground from pain or despair, &c.; also of horses, &c.

འགྲེ་ལྷོག་ལྷོག་པ་ *hgre ldog-ldog-pa* to roll on the ground from pain, etc.; to wallow: རྩ་སྐོག་སྐོག་པོར་འགྲེ་ལྷོག་གྲུབ་པ་ *rta-sogs phar-tshur hgre-log rgyab-pa* the horses, etc., roll hither and thither; ཐུག་བརྒྱལ་མི་བཟོད་པས་འགྲེ་ལྷོག་ལྷོག་བྱེད་ཀྱིན་འདུག་ *sdug-bśnal mi-bzod-pas hgre ldog-ldog byed-kyin hdug* unable to bear pain they were rolling (on the ground) (*Khrid. 39*).

འགྲེང་བ་ *hgreñ-wa* (*deñ-wa*) (cf. རྩེང་བ་ *sgreñ-wa*) བྱོན་པ་, འཕྲུལ་པ་ to stand: རྩེང་གི་ཁར་འགྲེང་ནས་ standing at the mouth of the pit; དངངས་པ་ལྟར་འགྲེང་བར་འགྱུར་ *dñan-pa ltar hgreñ-war hgyur* they started up as if afrighted. མི་འགྲེང་གསུམ་ *mi-hgreñ gsum* three lengths of a man (*Jä.*).

འགྲེང་བུ་ *hgreñ-bu* (*deñ-bu*), also འགྲེང་པོ་ *hgreñ-po*, sign of the vowel "e."

འགྲེམ་པ་ *hgreṃ-pa*, pf. བརྒྱམ་ *bkram*, fut. དབྲུམ་ *dgram*, imp. བྲོམ་མ་ *khroms* 1. to spread (as of grain, for drying), or འགྲེམ་པ་ *hgreṃs-pa* (*dem-pa*) (ཆུ་ལྟ་བུ་ *chu lta-bu*) རྒྱུག་པ་ to sprinkle (water). 2. to put or lay down in order, e.g., beams, &c.; to spread out; to display; to scatter; to draw (a curtain).

* འགྲེལ་ཆུང་རྩོད་གསལ་ *hgreḷ-chuñ don-ysal* ལུག་པ་ n. pr. (*Schr.; Tä. 2, 200*).

འགྲེལ་པ *hgrel-pa* 1. = འཛོལ་པ *htshol-pa* 施, कारिका to beg, supplicate. 2. to put in, arrange; ཚིག་དོན་འགྲེལ་པ *tshig-don hgrel-pa* the arranging or paraphrasing the meanings of words. 3. to explain, comment upon.

* འགྲེལ་པ་གད་ *hgrel-bcad* कारिका (Schr.)

འགྲེས་པ *hgres-pa* ex-officer; late officer.

* འགྲོ་གླིང་ *Hgro-glin* द्रमिल n. pr. (Schr.; *Tā.* 2, 222), n. of a country (prob. Tamil); of a lexicographer [prob. द्राविड].

འགྲོ་སྒོ་ *hgro-sgo* = འགྲོ་སྒོ་བ་ *hgro-soñ-wa* expenditure, cost; anything expended.

འགྲོ་ཁྲིང་ I: *Hgro-ldiñ* n. of a country in the south of India, i.e., Dravira.

འགྲོ་ཁྲིང་ II: द्रमिल (Schr.; *Tā.* 2, 27).

འགྲོ་བ་ *hgro-wa*, pf. མྱོང་ *soñ*, imp. མྱོང་ *soñ*, but negative form of imp. མ་འགྲོ་ *ma-hgro* 1. to go, in all its significations, i.e., to go away, proceed to, walk, &c. 2. subst. a living creature; that which moves; འགྲོ་བ་དྲིགས་དྲུག་ the six classes of living things. 3. to live; be living; move; exist; to be.

Syn. ལྷ་བ་ *rgyu-wa*; འདྲོང་བ་ *hdon-wa* (*Mñon.*).

འགྲོ་བ་པོ་ *hgro-wa po* = འགྲོ་བྱེད་ *hgro-byed* one who goes; goer; walker; traveller; passenger; pres. འགྲོ་བཞིན་འདུག་ *hgro-bshin hdug* = འགྲོ་གིན་འདུག་ *hgro-gin hdug* proceeding; going; fut. འགྲོ་བར་འགྱུར་ *hgro-war hgyur*.

འགྲོ་བ་དྲིགས་དྲུག་ *hgro-wa rigs-drug* the six kinds of moving beings:—(1) ལྷ་ *lha* རྗེ་ the gods; (2) ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-ma yin* རྒྱུ་ the demons; (3) མི་ *mi* འཕྲུག་ humanity; (4) དྭང་འགྲོ་ *dud-hgro* བྱི་ལྔ་ beasts, etc.; (5) ཡི་དགམ་ *yi-dbags* རྗེ་ the ghosts; (6) དམྱལ་བ་ *dmyal-wa* རྗེ་ hell-beings.

འགྲོ་བའི་མགོན་པོ་ *hgro-wahi mgon-po* जगन्नाथ an epithet of Avalokiteçvara; ལྷ་རྣམས་གྲོ་བ་

Syan-ras gzigs a name of Buddha, of Vishnu (*Mñon.*).

འགྲོ་ཁྱོད་ས་ *hgro-myonñs* = འགྲོ་ཁྱོད་ *hgro-ñon* previously visited.

འགྲོ་ལས་ཅེ་ *hgro-las che* = འགྲོ་གས་ཅེ་ *hgro-ças che* or འགྲོ་ཉེན་ཅེ་ *hgro-ñen che*, adv. very probably; in all probability; also ལས་ཅེ་ alone is used: གས་བ་རིག་པ་འདི་ཐོད་ན་ལྷན་མེད་པས་རྒྱལ་ནས་འགྲོ་ལས་ཅེ་ *gso-wa rig-pa hdi bod-na sman med-pas nub-nas hgro-las che* the science of healing, there being no medicine in Tibet, may in all probability disappear (*A.* 35).

འགྲོ་གས་པ་ *hgrog-pa* to associate with; to keep company; to be in the company of; to accompany: དམ་པ་དག་དང་འགྲོ་གས་པར་བཅུན་ *dma-pa dga-dan hgrog-par, bcun* try to associate with the holy ones.

འགྲོ་གས་པ་པོ་ *hgrog-pa-po* or འགྲོ་གས་པར་བྱེད་ *hgrog-par byed* associate; one who accompanies, goes together.

Syn. རྗེ་ས་ཆགས་ *rjes-chags*; ཡོངས་ལྷོར་ *yonñs-sbyor*; ཡང་དག་འགྲོ་གས་ *yañ-dag hgrog* (*Mñon.*).

འགྲོ་ལུགས་ *hgro-lugs* (custom) manner.

འགྲོ་ན་བྱ་ *hgon-bu* ཆ་ལོ་ས་ཐོན་ *cho-lohi sa-bon* cowries; dice (*Mñon.*).

* འགྲོ་མ་ *hgro-ma* गामना (Schr.; *Kālāc. T.* 119).

* འགྲོ་བཟང་མ་ *hgro bzan-ma* (Schr.; 92 *A.*).

འགྲོ་བྱེད་ *hgro-byed* = ལྷ་པོ་ *glan-po* an elephant (*Mñon.*).

འགྲོལ་བ་ I: *hgrol-wa*, pf. བྲོལ་ *bkrol*, fut. དགྲོལ་ *dgrol*, to unravel; to make loose; to set free; to unfasten; དོན་དུ་མཐུད་པ་འགྲོལ་བ་ *don-du mdud-pa hgrol-wa* to cut the knot; འགྲོལ་བ་པོ་ *hgrol-wa po* or འགྲོལ་བྱེད་ *hgrol-byed* one who unravels, loosens; འགྲོལ་བྱེད་འདུག་ *hgrol-gyin hdug* is being set free; འགྲོལ་བར་འགྱུར་ *hgrol-war hgyur* will be set free.

འགྲོ་ལ་བ II: to escape, be liberated, be released from. The pf. here is *གྲོལ* *grol*. Generally used in the distinctive Buddhist sense of escape from the necessity of living, re-birth, etc.

འགྲོས་ *hgros* མི་དྭ་སྐྱུ་གྲོལ་གྱི་འགྲོ་ལུགས་ *mi-rta sogskyi hgrolugs* gait; manner of walking of men, horses, etc.: ཉེ་ལྷ་གཟུང་སྐྱུ་ལ་ *ñi-gzlah skar la*:—རང་འགྲོས་ རྒྱུང་འགྲོས་ གཉིས་ རེ་ཡོད་ *rañ-hgros rluñ-hgros gñis re-yod* those that are self-moving, such as sun, moon and planets, etc., and those that are moved; རང་པ་རེ་ཙེ་འགྲོས་ཅན་གྱིས་བཀུར་ *rañ-pa re-tse a-gros tshan gyi* those whose manner of walking is like the goose or the parrot are respected by all; ལྷ་མོ་མེད་མེད་གོ་བྱ་མཚན་འགྲོས་ལྷ་མོས་ ལྷ་མོ་མེད་མེད་གོ་བྱ་མཚན་འགྲོས་ལྷ་མོས་ *luñ-chen señ-ge khyu-mchog hgros-ldan mis, loñs-spyod mañ-pohi bdag-po byed-par hdod* those that walk in the manner of elephant, lion or bull become rich and wish to be master of many people; ཁྱི་ལག་པོར་འགྲོས་ཅན་གང་ལྷག་བཤམ་འཕྲོབ་ *chi-lag-por a-gros tshan gang lag* whosoever walks in the manner of dog, pig and donkey gains unhappiness (*Mi.*).

རྒྱ་པོ *rga-wa*, pf. *རྒྱས་* *rgas* འདྲ་ 1. to be old, aged; also sbst. old age. 2. to go down; to set (of the sun, etc.) (*Jä.*).

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rga-wañ krad-kyi* bat, flitter-mouse (*Jä.*).

* **རྒྱ་ལོ** *rga-lo* (*Schr.; Tā 2, 252*).

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rga-çi* འདྲ་མཇུག་ old age and death; རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ལྷ་ཁྱུ་ *rga-çis gzir-wa* to suffer under the infirmities of old age.

རྒྱ་པོ་ *rgañ* also འགྲོ་ལྷ་ཁྱུ་ *hgañ-gzer-ma* hedge-hog, the second term designating two species: *Erinaceus auritus* and *Erinaceus amurensis*, the latter found in Kōkōnūr district.

རྒྱ་པོ་ *rgad-pa*=resp. *རྒྱ་པོ་* *rgan-pa* old; aged.

རྒྱ་པོ་ *rgad-po*=*རྒྱ་པོ་* *rgas-pa* also=*འགྲོས་པོ་* *hgres-po* an old man; a man gray with age.

Syn. ལང་ཚོ་ཡོལ་ *lañ-tsho yol*; ར་ཚོ་ཡོལ་ *na-tshod yol*; ལོ་མང་ལྷ་ཁྱུ་ *lo-mañ khur-ldan*; དབང་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *dwoñ-po ñams*; འཁྱོགས་པ་ *hkhogs-pa*; མགོ་ལྷ་ཁྱུ་ *mgo-skyes dkar-wa*; བཞི་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *bshi-pahi gnaś-skabs*; ལྷ་ཁྱུ་ *sku-na smin-pa*; དབྱུང་ལོ་མཐོན་པོ་ *dguñ-lo mthon-po*; *རྒྱ་པོ་* *rgan-pa* (*Mñon.*).

རྒྱ་པོ་ *rgad-mo* an old woman.

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-rgon* (*རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་* *rgad-po rgad-po*) old man and old woman.

རྒྱ་པོ་ *rgan-pa* གཞུང་, མཆིར་ an elder; senior. In Tibetan astrology a person aged between 60 and 72 is called *རྒྱ་པོ་*.

རྒྱ་པོ་ *rgan-po* ལྷ་ཁྱུ་, ལྷ་ཁྱུ་ 1. an old man; elder. 2. the headman of a village.

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-pohi thig*, *གོ་བ་* *go-wa* vulture; also met. for rainbow (*Mñon.*).

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-pohi thig-le* ལྷ་ཁྱུ་-ཕུ་ an old man's son.

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-pohi las* the work of an elderly man.

རྒྱ་པོ་ *rgan-mo* འདྲ་མཇུག་, འདྲ་མཇུག་, ལྷ་ཁྱུ་ an old woman; one infirm and worn out.

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-shugs* མཆིར་མཆིར་ those that are grown old; elderly people.

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-rabs* གཞུང་ the venerable, aged.

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-rims* ལྷ་ཁྱུ་ of the older class.

རྒྱ་པོ་ལྷ་ཁྱུ་ *rgan-la ñam-pa* ལྷ་ཁྱུ་: to listen to the advice of the old.

རྒྱ་པོ་ *rgan-soñ* ལྷ་ཁྱུ་ has become old.

ब

རྐྱོད *rgod* 1. adj. wild; རྩ་རྐྱོད a vulture; a bird of prey; ར་རྐྱོད wild goat; ཡག་རྐྱོད wild boar; གཡག་རྐྱོད = རྩོད་ a wild yak. 2. མི་རྐྱོད་ལྟ་བུ

mu-rgod lta-bu like a wild man; a savage; a robber; a ruffian; མི་རྟོག་ཕྱིན་པ་ *mi-rgod byed-pa* to rob (usually named together with murdering and lying).

རྟོག་སྐྱམ་མ་ *rgod skam-ma* a barren mare.

རྟོག་པ་ *rgod-pa* 1. ^{tsasat} to laugh. 2. = གཤེད་པ་ *gyeñ-wa* to grow weak, languid, or indolent.

+ རྟོག་པ་ག་ཅན་ *rgod bag-can*, described as ཡོན་ཏན་མེད་ཅིང་སེམས་དབང་མཐོན་པ་ *yon-tan med-ciñ sems dwañ mtho-wa* 1. a vain person pretending to be great and powerful, but devoid of wisdom. 2. = སེམས་རྒྱུ་ཡང་མི་ཞེས་ *sems rnam-par mi-shi-wa* the disturbed state of the mind (*K. d.* བ 355). 3. weak; languid (*Jā.*).

རྟོག་ཕྱིན་ *rgod-byed* བསྐྱོད་པ་ *laughing; laughing.*

རྟོག་མ་ *rgod-ma* བཟུང་, བཟུང་པ་ a mare.

རྟོག་མ་སྐྱེས་ *rgod-ma skyes* 1. a name of the physician of the gods. 2. born of the mare. One of the wives of the God of the Sun who, unable to bear the glare of his rays, ran away in the guise of a mare to the northern continent, Uttara Kuru. The sun followed there, and caused her to give birth to the celestial twins called As'vinī kumāra.

རྟོག་མའི་རྩོག་སྐྱེས་ *rgod-mahi tshogs* བཟུང་པ་ a herd of mares.

རྟོག་ཡམ་ *rgod-yas* a numerical figure.

རྟོག་ *rgol*, v. རྟོག་པ་ *rgol-wa*.

རྟོག་ཕྱི་རྟོག་ *rgol-phyi rgol* a posture of witchcraft against evil spirits: རྟོག་ཕྱི་རྟོག་གྱི་གདན་བཞག་མམ་ *rgol phyi-rgol gyi-gdan bçams* (*A.* 33) prepared the seat for a defiant attitude to suppress evil spirits.

རྟོག་པ་ *rgol-wa* = རྟོག་པ་ *tsod-pa* བཅུང་, pf. and fut. བརྟོག་ *brgol*, to dispute, combat,

fight, make controversy; རྟོག་གིས་རྟོག་པ་ to hold discussion, verbal disputation; དབུང་དང་རྩོག་ཕྱིས་རྟོག་པ་ to fight by means of troops and powers; རྟོག་པའི་བྱ་རྩོན་ *rgol-wahi, shu-don* a challenge; a speech provoking a quarrel; ཡམ་རྟོག་ a quarrel or contest begun by the counter party (*Sch.*); ཡམ་རྟོག་མི་ an adversary, opponent; རྩོག་ *śā-rgol* རྩོག་པའི་ རྩོག་ the plaintiff in a law suit, but generally signifies an aggressor, assailant; ཕྱི་རྟོག་ *phyi-rgol* ཕྱི་རྟོག་པའི་ རྩོག་ *phyir-rgol-wahi gnod-pa* is an external danger against which every one tries to protect himself and chiefly by charms and witchcraft; རྩོག་ *śā-rgol* and ཕྱི་རྟོག་ *phyi-rgol* are also said to signify such students as hold religious controversies with one another. རྩོག་ *śā-rgol* is the party putting the questions; ཕྱི་རྟོག་ *phyi-rgol* is the party answering the questions.

རྟོག་ཅེག་ *rgol-tshig* threatening words.

Syn. རྩོག་ཅེག་ *spyo-tshig*; བཟུང་པ་ཅེག་ *bsdigs-tshig* (*Mñon*).

ཏྲ། I: *rgya* རྩལ་ seal, stamp, token, mark, sign; རྩལ་པ་ *rgya-hdebs-pa* to seal; to stamp: རྩལ་གཅོད་པ་ *rgya gcog-pa* to break or open a seal; རྩལ་ལྷོ་རྩལ་ *ri-rgya luñ-rgya bshug-pa* to seal up hills and valleys, i.e., to protect the living beings inhabiting them from being harmed by huntsmen or fishermen; an annual religious performance of the Dalai Lama, consisting in a variety of spells and incantations for the safety of animals.

Syn. རྩལ་ཅེག་ *thehu-tse*; རྩལ་པ་ *phyag-dam*; རྩལ་ཕྱུག་ *dam-phrug* (*Mnoñ*).

ཏྲ། II: animal of the deer class, in appearance like the *Nilgai*, possibly the saiga-antelope.

वा

རྩ་གྲུ་ *rgya-gram* (*gya-tam*) a cross; the *Svastika* sign; རྩ་རྩ་རྩ་གྲུ་ *rdo-rje rgya-gram* a cross made of two *Vajra*, one placed upon another crosswise.

རྒྱ་གར་ *Rgya-gar* said to stand for
Rgya-dkar, because *dkar* becomes གར *gar*
 when joined to the word རྒྱ *rgya* भारत;
 Tibetan n. for India, the extensive country
 where the people dress in white. The
 different names for India are—(1) འཕགས་ཡུལ་
Hphags-yul आर्यदेशं *Ārya des'a*; (2) འཕགས་
 འབྲུང་མ *Hphags-hkhrung* birth (place) of the
 Holy ones; (3) བསོད་ནམས་ས་གནི *Bsod-nams*
sa-gshi पुण्यभूमि *Punya-bhū-mi* for Magadha;
 (4) སའི་རྩིང་པོ *Saḥi ṣṇiṅ-po* भूमण्डल.

* རྒྱ་གར་ཕྱག་ན་ *Rgya-gar phyag-na* (Schr.; *Tā. 2, 249*).

རྒྱ་གར་ *rgya-gram*, v. རྒྱ་ཁྲམ་ *rgya-kram*.

རྒྱ་གཤམ་ *rgya-grol* རྒྱ་ཁྲམ་ set free, liberated.

རྒྱ་རྒྱུབ་པ་ *rgya bgyab-pa* or རྒྱ་བཏབ་པ་ *rgya-btab-pa* to lay a net or trap.

རྒྱ་རྒྱུ་ *rgya-rgyu-ra*, met. for རྒྱ་གཤམ་ *grog-ma* the ant (*Mñon.*).

རྒྱ་མོ་ *rgya-sgo* རྒྱ་མོ་ a gate; a principal door or entrance.

རྒྱ་རྒྱུ་ *rgya-sgyur* met. an ant (*Mñon.*).

རྒྱ་ཅང་ *rgya-cañ* རྒྱ་ཅང་མཐུ་མཐུ་ཅང་མཐུ་ *rgya-rags sbub-can ab btab-pa* narrow, long money-bag made of net and securely joined to the sash.

རྒྱ་ལོག་ *rgya-lcog* Chinese table.

རྒྱ་ཅན་ *rgya-chad* partiality; invidious distinction.

རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya che-wa* or རྒྱ་ཅེ་པ་ *qthul che-wa* great, large, copious, diffused; རྒྱ་ཅེ་པ་ *ston-pa rga che-wa* a great master or teacher.

རྒྱ་ཅེ་རྩལ་པ་ *Rgya-cher rol-pa* Tibetan edition of the Lalitavistara.

རྒྱ་ཅེ་ལམ་ *rgya-che lam* རྒྱ་ཅེ་ལམ་ *rgya-lam* main road.

རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya-chen-po* = རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya che-wa* རྒྱ་ཅེ་པ་ large, copious, wide; རྒྱ་ཅེ་པ་ *sa-cha rgya-chen-po* an extensive country or large place; རྒྱ་ཅེ་པ་ *sems rgya-chen-po* a generous broad heart; རྒྱ་ཅེ་པ་ *chos rgya-chen-po* a voluminous religious work; religious observances on a large scale.

རྒྱ་ཅེ་པ་ལྟ་མཁན་པ་ *rgya-cher bñags-pa* རྒྱ་ཅེ་པ་ copious or abundant description.

རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya-jog* or རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya-hjoga* a long table; a bench.

རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya-rtags* 1. རྒྱ་ཅེ་པ་ mark, sign, signature, stamp. 2. (རྒྱ་ཅེ་པ་ *grāñs*) n. of a numeral.

རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya-tam* the Indian rupee.

རྒྱ་ཅེ་པ་ *rgya-thel* a kind of seal or stamp.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-mthoñs* lit. wide view; a platform or open pavilion on the top of a house.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *Rgya-mdah* n. of a district in upper Kong-po (*Yig. k. 25*).

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-hdre* or རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgyam-hdre* a quarrel.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *Rgya-nag* རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ China, i.e., the great and extensive country where people dress in black.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *Rgya-rnams* or རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *Rgya-mi-rnams* the Chinese people.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-sna ru* in mystic language copulation (ལཱ་མོ་ཅེ་པ་ *gab-tshig don-la hkhriq-pa*).

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-spos* རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ the Chinese incense stick or Joss-stick.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-phugs* རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ a full covering.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-wa* = རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *phan-pa*, རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *bsam-pa*, རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *hbad-pa* to be useful and of service; to exert one's self: རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *sañs-rgyas-kyi bstan-pa la rgya-wa yin-pas* (*A. 133*) he was of great service to the religion of Buddha.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-wo* the beard; colloq. "gyan."

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-bod* or རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *Rgya-nag-dañ Bod* China and Tibet. རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་; also Ulterior or Chinese Tibet.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-byin gshu* རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ rainbow.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-ma* a steel-yard. In Amdo the term རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-rma* signifies secondary syphilis.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-men me-tog* a flower used as medicine: རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *Gyamen metog* is useful in diseased blood and in pains in the shoulders.

རྒྱ་མོ་ཅེ་པ་ *rgya-mo* a net; also a Chinese woman.

ཀྱི་སྤྱུག་ *rgya-smug* of the colour of the liver; purple. Acc. to *Jā.* violet colour.

ཀྱི་རྩ་མོ་ *rgya-rtsañs* a kind of lizard (*Sman* 322).

བྱ་ཅི་

ཀྱི་ཅི་ *rgya-rtsi* (མ་ཅི་ *sa-rtsi*) a Chinese varnish: ཀྱི་ཅི་མ་མུ་འབྲས་སྒྲན་ཇོ་ལ་ཡན་ *rgya-rtsiṣ rma-ṣu hbras-skron rño-la phan* Chinese varnish cures sores, wounds, skin-irruption, itch, etc.

ཀྱི་བཙོན་འགྲུས་མེད་གེ་ *Rgya-brtson hgrus* *Señ-ge* n. of the learned Tibetan *Lo-tsā-wa* who twice visited Vikramas'ila in Magadha with a view to take Atis'a to Tibet.

ཀྱི་ཚུ་ *rgya-tshba* = ཤིན་ཏུ་ལན་ཚུ་པ་ *ṣin-tu lan-tshba-wa* sal-amoniac.

Syn. ཀ་པོ་ཏ་ *ka-po-ta*; ལྷེ་འཕེགས་ *lche-hbigṣ* (*Mñon.*).

ཀྱི་ཚོས་ *rgya-tshos* vermilion.

ཀྱི་མཚོ་ *rgya-mtsho* སྐུ་མཚོ་, སྐུ་མཚོ་, སྐུ་མཚོ་ 1. the ocean; the sea. 2. dropsy. 3. it also signifies the number four: མཁས་པ་ལེགས་པ་གད་ཀྱིས་མེ་རྩམས་, ཀྱི་མཚོ་ཀྱི་ལེས་རྩམས་པ་མེད་ *mkhas-pa legs-bṣad kyis mi-homs, rgya-mtsho chu-yis homs-pa med* no amount of elegant sayings or writings is adequate for the learned; no quantity of water is sufficient for the ocean. ཀྱི་མཚོ་ is a common personal name in Tibet.

Syn. ཅུ་གཏེར་ *chu-gter*; ཅུ་དག་ *chu-dag*; ཅུ་འུ་ *chuhī phuñ-po*; རིན་ཆེན་འབྲུང་གནས་ *rin-chen hbyuñ-gnas*; ལྷ་བས་འཕེལ་ *sla-waṣ hphel*; ལྷ་བའི་གྲོགས་ *sla-wahī grogs*; ཕ་རོལ་མེ་མཛོན་ *pha-rol mi-mñon*; བཀའ་དཀར་པ་ *rgal-dkah-wa*; ཅུ་སྤྱན་འབྲུང་གནས་ *chu-srin hbyuñ-gnas*; ཅུ་སྤྱན་བདག་ *chu-srin bdag*; ཅུ་འུ་ཤིན་པོའི་གྲོན་ཆེ་ *chuhī srin-pohi groñ-che*; སིན་ཏུ་འདག་པོ་ *sin-dhuhi bdag-po*; གཤམ་འཛོན་ *gañ gha-hdsin*; རི་ཡི་འད་ཅན་ *ri-yi hod-can*; རོ་ལན་མ་ *ro ldan-ma*; ས་མཚོ་དམ་ *sa-mchod ma*; དུག་ཅན་གནས་ *dug-can gnas*; རྣམ་འགྲུའི་གཏེར་ *ñal-hgrohi gter*; དལ་འབབ་མཛོན་ *dal-hbab mdsod*; ཅུ་སྤྱེལ་ *chu-srel*; ཅུ་སྤྱན་ཀྱུ་མཚན་ཅན་ *chu-srin rgyal-mtshan can*; ལྷ་བའི་མ་མ་ *slu-wahī ma-ma*.

ཀྱི་མཚོ་དགའ་ *rgya-mtsho dgah* སྐུ་མཚོ་འཕྲུལ་ the moon; ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *rgya-mtshohi sla* སྐུ་མཚོ་འཕྲུལ་ reflection of the moon in the ocean; ཀྱི་མཚོ་པ་འམ་མཚོ་ད་ཀྱི་དཔུང་ *rgya-mtsho pa-ham mchod-gyi dpyad* སྐུ་མཚོ་པ་འམ་མཚོ་ད་ a seaman or anything belonging to the sea.

* ཀྱི་མཚོ་ལྷ་ས་པ་ *Rgya-mtsho ṣbas-pa* Samudra Gupta; ལྷ་ས་པ་ n. of ancient monastery found buried under sand by King Dharmapāla, near site of which was founded the monastery of Vikramas'ila.

+ ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *rgya-mtshohi mchīñ* = ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *rgya-mtshohi mjiñs* or ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *kloñ-dkyil* the vast expanse of the sea.

ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *rgya-mtshohi duñ-phreñ* = ཚ་ལ་ *tsha-la* billows; waves of the sea; also borax (*Sman.* 166).

ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *Rgya-mtshohi rdo-wa* n. of a medicine.

ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *rgya-mtshohi wu-wa*, v. ཀྱི་མཚོ་འཕྲུལ་ *rgya-mchohi dbu-wa* སྐུ་མཚོ་འཕྲུལ་, a kind of medicine [(1) sea-foam, (2) cuttle-fish bone] S.

ཀྱི་བཞི་ *rgya-bshi* in *W.* is stated to be a kind of *gtor-ma* offering to demons and demi-gods as a substitute for animal sacrifice (*Jā.*).

ཀྱི་གཞེབ་ *rgya-gzeb* acc. *Sch.* a large net; a large rake used in reaping.

ཀྱི་ཡན་ *rgya-yan* = ཀྱེས་པ་ *gyeñ-wa* laziness; remissness: རྣམ་ཀུན་ཀྱི་ཡན་དུས་ *rnam-kun rgya-yan dus* during the time I am found negligent (of religious duties) (*Yig. k.* 22).

+ ཀྱི་ཡི་འབྲུར་ *rgya-yi-hbur* engravings on a seal; ཀྱི་ཡི་འབྲུར་ *rgya-yi hbur* = དམ་ཐུག་གི་རི་མོ་ *dam-phrug gi ri-mo* the raised figures or inscriptions on a seal; ཕྱག་ཀྱི་ *phyag-rgya* in mystic rites the symbolical gestures of the hand or the fingers, to express certain charms and language.

ཀྱི་ཡུལ་ *rgya-yul* the country of India or China.

རྒྱལ་པོ་ *rgyan-po* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ throwing dice; also རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyan bshag-mkhan* one who joins in a wager; gambler.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyan-pa byed-pa* to lay a wager.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyan dor-wa* or རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *bshag-pa* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ a dice-rogue; a gamester; one who throws dice.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyan-phran* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ commonly or slightly ornamented.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyan-byas*, v. རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyan*.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyan sla-gam* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ a semi-circular necklace.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ 1. the back of the body; the back part of anything; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-kyi phyogs* behind; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-kyis phyogs-par byed-pa* to put to flight; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-khal* a burden carried on the back; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab gur-po* haunch-back; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyabsnas* a cushion or pad for the back. 2. a load; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ a load or pack of wool; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ three mule-loads.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgaab-tu* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-na*, and རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-la* are in common use both as adverbs and as postp., in the latter form governing the genit. case, signifying afterwards or after, behind, at the back, etc.: རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-la rgyug* run behind; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ they lay down behind him; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ after building the roof of the monastery.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-tu shon* mounts on the back.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-rten* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ a back-support; something to lean against; a safe retreat; prop, support.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab rten-pa* to lean one's back against; to lean or rest on; to rely upon, confide in.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-rten byed-pa* to make a support; to back.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab ston-pa* to turn one's back; to turn round.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-gnon* confirmation.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-pa*, pf. and fut. རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *brgyab*, imp. རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyob*, to throw, to fling; to hit, to beat, to strike; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rdo-rgyab-pa* to throw or pelt stones at; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rin-rgyab-pa* to put wood (on fire, &c.); རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *ho-rgyab-pa* to kiss; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *phyugs-nags seb-turgyab-pa* to let the cattle run into the thickets. རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *bslog-pa rgyab-pa*, also རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *btap-pa* to clap; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *ho-ma-rgyab-pa* to pour or mix milk; རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *tshba-rgyab* to salt (a curry or meat).

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab phyogs-pa* to turn one's back to a person or thing; to leave it behind; to be indifferent.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab byed-pa* to protect; to back.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-hwol*, རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-rten* cushion for the back.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-dmag* = རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rjes-dmag* re-inforcement; reserve.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-rtsis* intend to make; hint.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-rdsi* one standing behind working people in order to watch and superintend them.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-qshuñ* the spine, the backbone.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-yas*, རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *gras* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ (or རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་) a number.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-rin* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ the long-back; met. a fish or a snake.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-log byed-pa* to turn one's back; to rebel; revolt.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyab-logs* the back; back part; the reverse of a thing.

རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgyam-tshba* = རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ *rgya-tshba* རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་, རྒྱལ་པོ་ལྟ་ཆུང་ a kind of rock-salt (brought from Sind) used in medicine.

ཀུལ་ I: *rgyal* (སར་མ *skar-ma*) तिष्या, पुष्या नक्षत्र the eighth constellation in the Hindu and Buddhist astronomy.

Syn. བླ་མའི་ལྷ་ལྷན་མ *bla-mahi lha-ldan-ma*; རྩོད་ལྷན་མ *sbyor ldan-ma*; རྩམ་བྱེད་མ *tshim-byed-ma*; གུབ་པ་མ *grub-pa-ma*; ཀུལ་སྐད་ *rgyal-smad* (*Mñon.*).

ཀུལ་ II: 1. བཅུ་ 2. the five penalties for theft.

ཀུལ་ III: (used only in compounds) royal, victorious; also great, chief.

ཀུལ་ཀུན་འདུད་ *Rgyal-kun hdud* = འཕོར་ཁོས་ལྷུང་བའི་ཀུལ་པོ་ *Hkhor-los sgyur-wahi rgyal-po* a Chakravartī Rājā (*Mñon.*).

ཀུལ་དཀར་ *Rgyal-dkah* अजित, दुर्जय, अजय invincible; the unconquerable.

ཀུལ་གྱི་མཚན་མོ་ *rgyal-gyi mtshan-mo* पौषरात्रि a December night; ཀུལ་གྱི་ཟླ་བ་ *rgyal-gyi sla-wa* पौषमास the month of December; ཀུལ་གྱིས་ན་བ་ *rgyal-gyi ña-wa* पौष पूर्णिमा the full-moon day of December-January.

ཀུལ་ཁང་ *rgyal-khañ* = ཀུལ་པོའི་ཐོ་བླ་ *rgyal-pohi pho-brañ* the king's residence; palace.

Syn. ཀུལ་པོའི་ཁབ་ *rgyal-pohi khab*; བསོད་ནམས་ཁང་པ་ *bsod-nams khañ-pa* (*Mñon.*).

ཀུལ་ཁབ་ཆེན་པོ་ *rgyal-khab chen-po* the main government; imperial government (*Yig. k. 18*).

ཀུལ་ཁྲིམས་ *rgyal-khrims* = ཀུལ་པོའི་ཁྲིམས་ *rgyal-pohi khrims* court law; the king's law: ཀུལ་ཁྲིམས་གསེར་གྱི་གཙའ་ལེར་ the law is a golden yoke.

ཀུལ་མཁན་པོ་ *rgyal-mkhan-po* पण्डित (*Schr.; Tā. 2, 230*) learned.

ཀུལ་རྒྱུད་ *rgyal-rgyud* royal family or lineage.

ཀུལ་རྩེ་ *rgyal-rña* जयद्रुम drum of victory: ཀུལ་རྩེ་རབ་འབྱམས་ཤིན་ཀུན་ཁྱེད་པར་བསྐྱུགས་ *rgyal-rña rab-hbyams shiñ kun-khyab par-bsgrags* the

drum of victory diffusing far and wide proclaims your fame all over the world (*Yig. k.*).

ཀུལ་ཆེན་ཤེ་བཞི་ *Rgyal-chen sde-bshi* = ཀུལ་ཆེན་བཞི་ *Rgyal-chen bshi* चतुर्माहाराज, चतुर्माहाराज-कायिक; they are: (1) ཡུལ་འཕོར་སྐྱུང་ *Yul-hkhor sruñ* छतराष्ट्र, (2) རལགས་སྐྱེས་པོ་ *Hphags skyes-po* विरूढक, (3) སྤྱན་མི་བཟང་ *Spyan mi-bzan* विरूपाक्ष, (4) རྣམ་ཐོས་སྤྱོད་ *Rnam-thos sras* वैश्रवण

* ཀུལ་མཚན་གྱི་ *rgyal-mchog* जिनवर, उज्जयिन n. p. (*Schr.; Tā. 2, 3*) victorious; subduer.

* ཀུལ་མཚན་གྱི་རིན་ཆེན་ *Rgyal-mchog rin-chen* (*Schr.; 27 A.*).

ཀུལ་འདབ་ *rgyal-hdab* मत्तपत्र n. of a tree [a lotus]S.

* ཀུལ་ཤེ་དཀར་ཆུང་ *Rgyal-sde dkar-chuñ* जय-सेन (*Schr.; Tā. 2, 212*).

ཀུལ་པོ་ I: *rgyal-po* राजा, अध्यक्ष, चत्रिय, मय king, chieftain, ruler; ཀུལ་པོར་བསྐོས་ *rgyal-por bsko-wa* to inaugurate a king; to raise (him) to the throne: ཀུལ་པོ་རང་གི་ཡུལ་ན་བཀུར་, ཡོན་ཏན་ལྷན་པ་ཀུན་ཏུ་བཀུར་ the king is honoured in his own country, the learned is everywhere respected; འགྲོ་མང་གི་ཀུལ་པོ་ the ruling deity of Do-thang: ང་ཀུལ་པོ་མི་འདོད་ I do not wish to be king: ཀུལ་པོ་མི་ཐོབ་ན་ if I do not attain royalty.

Syn. ས་སྐྱོང་ *sa-skyoñ*; ས་གཞི་སྐྱོང་ *sa-gshi skyoñ*; ས་བསྐྱུང་ *sa-bsruñ*; ས་བདག་ *sa-bdag*; རྩོམ་ད་ *sa-spyod*; ས་དབང་ *sa-dwañ*; དཔུང་པ་སྐྱེས་ *dpuñ-pa skyes*; ལག་ལས་སྐྱེས་ *lag-las skyes*; རྣམ་པར་སྐྱེས་ *rnam-par skyes*; འགྲོ་བའི་དབང་ *hgro-wahi dwañ*; རྩེད་གུའི་བདག་པོ་ *skyed-guñi bdag-po*; མི་རྩེ་ *mi-rje*; མི་བདག་ *mi-bdag*; མིའི་དབང་ཕྱུག་ *miñi dwañ-phyug*; མིའི་དབང་པོ་ *miñi dwañ-po*; མིའི་འདྲེན་པ་ *miñi hdren-pa*; གནས་ཀྱི་ཀུལ་པོ་ *gnam-gyi rgyal-po*; འཛིགས་མེལ་བྱེད་ *hjigs-sel byed*; དམའ་སྐྱོབ་ *dmah-skyob*; རྩོམ་ད་དབང་བསྐྱུར་ *spyi-wor dwañ-bskur*; མི་ཡི་མགོན་པོ་ *mi-yi mgon-po*; ས་འདོན་ *sa-hdsin*; ས་འཛོ་ *sa-htsho*; མིའི་དབང་ཕྱུག་ *sahñi dwañ-phyug* (*Mñon.*).

Syn. ར་གུའི་བུ *Ra-ghuhi-bu*; དཀའ་ཐུབ་ཅན *Dkah-thub-can*; ལྷུ་ལ་མང *Tshul-bzan*; དགའ་བྱེད *Dgah-byed*; འཁོངས་སྒྲེན *Hphoñg-skyen*; ཤིང་རྩ་བཏུ་པའི་སྤྲམ

ལྷ་མོ་རྒྱལ་པོའི་རྒྱུ་རྩུ་ལྟ་བུ་རྒྱལ་པོའི་རྒྱུ་རྩུ་ལྟ་བུ་
rgyal-pohi rtags the signs of
 royalty, such as the umbrella, the *chowry*,
 etc.; royal paraphernalia.

ཀྱལ་བའི་གཤུངས་ *rgyal-pohi gduñ* = ཀྱལ་མས་ *rgyal-sras* the son of a king; a prince; a scion of the royal family; a royal descendant.

ཀྱལ་བའི་དཔྱད་ *rgyal-pohi dpyad* བཞི, ཟུག་ཅར་ present; tribute (to a king).

ཀྱལ་བའི་མུ་གུ་ *rgyal-pohi myu-gu* the son of a king; a prince.

+ ཀྱལ་བའི་སྐྱམ་ *rgyal-pohi slas* = བཅུན་མོའི་ཐུང་ས་ *btsun-mohi sdod-sa* the queen's apartments in a palace, also her attendants.

Syn. བཅུན་མོའི་ཁོར་ *btsun-mohi hkhör*; ཐོ་བུང་ཁོར་ *pho-brañ hkhör* (*Mñon.*).

ཀྱལ་བས་བཀྲམ་པ་ *rgyal-pos bkrabs-pa* = ཀྱལ་བས་འདམས་པ་ *rgyal-pos hdams-pa* chosen, selected gain and loss; win by the king.

ཀྱལ་ལམ་ *rgyal-pham* victory and defeat; wining and losing.

ཀྱལ་ཕྱན་ *rgyal-phran* (*gyal-phan*), a petty king; a feudatory prince.

Syn. ཀྱལ་རིགས་ཆ་གས་ *rgyal-rigs cha-ças*; ལུལ་ཁོར་དབང་ *yul-hkhör-dwañ*; ལུལ་གྱི་བདག་པོ་ *yul-gyi bdag-po*; གྲོང་ཁྱིམ་རྩེ་ *groñ-khyer-rje*; རྩེ་དཔོན་ *sde-dpon*; ས་ཡི་ཐིག་ལེ་འཛོལ་ *sa-yi tihg-le hdsin*; ཁམས་ཀྱི་ཀྱལ་བ་ *kham-s-kyi rgyal-po* (*Mñon.*).

ཀྱལ་བ་ I: *rgyal-wa* གཡ, v. neut. 1. to be victorious; to win; to conquer; to subdue; to overpower; ཀྱལ་བའི་བྱུགས་ལམ་ཀྱལ་བ་ *nag-pohi phyogs-las rgyal-wa* to be victorious over the powers of sin, i.e., the side of darkness; གཡུལ་ལམ་ཀྱལ་བ་ *gyul-las rgyal-wa* to be victorious in battle; རྩོད་ལྟུང་ལམ་ཀྱལ་བ་ *tshod lta-wa las rgyal-wa* to pass an examination successfully; རྩོད་པ་ལམ་ཀྱལ་བ་ *rtsod-pa-la rgyal-wa* to win a contest. 2. the number twenty-four.

ཀྱལ་བ་ II: གཡ 1. the act of conquering; victory. 2. the conquering party or person; he that prevails; the conqueror (opp. to ལམ་མ་ *pham-pa*, the vanquished).

ཀྱལ་བ་ III: གཡ, མགའ་བ་ 1. the conqueror, most high, i.e., the Buddha. 2. the earliest known Buddha, Adi-Buddha; the conqueror of passions.

ཀྱལ་བ་ IV: adj. victorious; superior; eminent; excellent: རྣམ་པར་ཀྱལ་བའི་རང་བཟང་ *rnam-par rgyal-wahī khañ-bzañ* the mansion completely excellent.

* ཀྱལ་བ་ཅན་ *rgyal-wa can*, n. p. (*Schr.*; *Bull.* 1848, 288).

* ཀྱལ་བ་མཆོག་གི་རྒྱུད་མཛེད་ *rgyal-wa mchog-gi skyed-mdsas* གཡ་བཟུངས་ (*Schr.*; *Kālāc. T.* 21).

ཀྱལ་བ་གཉིས་པ་ *Rgyal-wa gñis-pa* the second Buddha of this age; an epithet which once belonged to Nāgārjuna, now given to Tsong khapa, i.e., རྩེ་རིན་པོ་ཆེ་ *Rje-rin-po-che*, ཀྱལ་བ་གཉིས་པའི་བཟུངས་པའི་ཀྱལ་མཆོག་སྤྱི་རྩེ་བཟུངས་ *rgyal-wa gñis-pahī bstan-pahī rgyal-mtshan srid-rtser bsgreñs*, he uplifted in the kingdom the banner of the creed of the second Buddha (Tsong-khapa) (*Yig. k.* 22).

* ཀྱལ་བ་ལྔ་ལྟུང་གི་མཆོག་ *rgyal-wa tshul-khrims* one of the four great Teachers of the Bon religion (*G. Bon.* 35).

ཀྱལ་བ་ཆོ་དཔག་མེད་ *Rgyal-wa tshe-dpag-med* གཡ་བཟུངས་པ་ (*Schr.*; 29 A.) n. of a Dhyāni-Buddha.

* ཀྱལ་བ་ལྷ་མེད་ཀྱལ་བ་ *Rgyal-wa ṣhākya thub-pa*, ཏ་ཏ་ལྷ་མེད་ *ta-tya-thha mu-ni* (*Schr.*; 33 A.).

ཀྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་ *Rgyal-wa Rin-po-che* the “most precious Jina” is the ordinary title in Tibet of the Grand Lama of Lhasa—the Dalai Lama.

ཀྱལ་བའི་ཅོད་པན་ *Rgyal-wahī cod-pan* གཡ་པའི་པའི་ཆུང་པ་ n. of a famous king of Kashmir who reigned about the seventh century A.D.

ཀྱལ་བའི་བཟུངས་པ་ *Rgyal-wahī bstan-pa* = མངས་ཀྱི་བཟུངས་པ་ *sañs rgyas-kyi bstan-pa* the religion of Buddha; Buddhism (*Yig. k.* 10).

ཀུལ་བའི་ཐུགས་སྒྲུབ་ *rgyal-wahi thugs-sras* जिन्नै-
रसः the spiritual son of Buddha.

ཀུལ་བའི་ཐུན་ *rgyal-wahi spyan* = ལུག་མེག་མེ་
རྟོག་ *lug-mig me-tog* a flower resembling in
appearance the eye of a Buddha and used
in medicine (*Sman.* 421).

ཀུལ་བའི་དབང་པོ་ *Rgyal-wahi dwañ-po* जिनेन्द्र
the chief Buddha; also an occasional appel-
lation of the Grand Lama of Lhasa: ཀུལ་
བའི་དབང་པོ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་ཅིང་གཞིགས་པ་རྗེ་པོ་ the
Gyal-wai Wang-po is the great seer and
one who knows all things (*Yig. k. 1*).

* ཀུལ་བའི་དབང་པོའི་སྒོ་ཁྱོས་ *rgyal-wahi dwañ-
pohi blo-gros* जिनेन्द्रमति (*Schr. ; Bull. 1848,*
94) one whose mind is devoted to the
Lord Buddha.

ཀུལ་བའི་མུ་གུ་ *rgyal-wahi myu-gu*, v. ཀུལ་སྒྲུབ་
rgyal-sras जिनाङ्कुर [a nascent Buddha.] S.

ཀུལ་བའི་ཀུལ་མཐོང་ *rgyal-wahi rgyal-tshab* = ཀུལ་བ་
རིན་པོ་ཆེའི་སྐུ་མཐོང་ *Rgyal-warin-po chehi sku-tshab*
the Regent of Tibet who administers the
country during the minority of the Dalai
Lama; now called *Rgyal-tshab Rin-po che*
or *Bod-Rgyal-po* (*Pö-gye po.*).

ཀུལ་བའི་མཐོང་ *rgyal-wahi tshab* the vice-regent
of Buddha; a name of Maitreya Bodhi-
sattva.

ཀུལ་བའི་གཤེ་ *rgyal-wahi gshi* जिनाधार *byañ-
chub sems-dpah* or *Bodhisattva*.

ཀུལ་བའི་འོད་ *Rgyal-wahi hod* जयप्रभा, जिन-
रचि the glory of Buddha; name of a
Bodhisattva.

ཀུལ་བའི་སྐྱ་ས་ *rgyal-wahi sras* = ཀུལ་སྐྱ་ས་ *rgyal-
wa* जिन्पुत्र; *Bodhisattva*, a Buddhist monk;
an ordained *Bhikṣu*.

* ཀུལ་བའི་ལྷ་ *rgyal-wahi lha* जयदेव (*Schr. ;*
Tā. 2, 146).

* ཀུལ་བར་དཀར་ *rgyal-war dkañ* दर्जय (*Schr. ;*
Kālāc. T. 22) one of the ten stages of
perfection or *भूमि*.

ཀུལ་བུ་ *rgyal-bu* राजपुत्र, कुमार the son of
a king; a prince; ཀུལ་བུ་ཀུལ་བུའི་ *rgyal-bu rgyal-
byed* n. of a prince in Kos'ala in Buddha's
time.

Syn. བསོད་ནམས་སྟོབས་ *bsod-nams stobs*;
ཐེག་གཞན་བུ་ *sil-gnon-bu*; ཀུལ་རིགས་ཐེག་པའི་ *rgyal-
rigs thig-le*; ཀུལ་བའི་གདུང་ *rgyal-pohi gduñ*;
ཀུལ་སྐྱ་ས་ *rgyal-sras*; རྣམ་འཛིན་བདག་པོའི་སྐྱ་ས་ *nor-
hdsin bdag-pohi sras*; ཀུལ་བའི་མུ་གུ་ *rgyal-pohi
myu-gu* (*Mñon.*).

ཀུལ་བུའི་ས་ *Rgyal byed-ma* जया, अपराजिता
n. of a goddess.

ཀུལ་བུའི་ཆེན་ *Rgyal-byed-tshal* जेतवन n. of
the grove which was purchased by Anāth-
piṇḍada a merchant of S'rāvasti and where
the Buddha resided for a long time.

* ཀུལ་དབང་པུ་པ་རྗེ་པོ་ *Rgyal-dwañ lña-pa chen-
po* = ཀུལ་གཞིགས་སྒོ་བཟང་ཀུ་མཚོའི་ལབས་ *kun-gsigs blo-
bzaiñ rgya-mtshohi shabs* (*Schr. ; 16 A*).

ཀུལ་དབང་པུ་ *Rgyal-dwañ padma* = མངས་ཀུས་
གཤེས་པ་ *sañs-rgyas gñis-pa* or སྟོབ་དཔོན་རིན་པོ་ཆེ་
Slob-dpon Rin-po-che an epithet of the
saint Padma Sambhava given him by the
Rñiñ-ma sects (*Yig. k. 27*).

ཀུལ་ཕྱོན་ *rgyal-blon* the king and his
minister, also the state minister.

ཀུལ་མོ་ *rgyal-mo* राज्ञी the queen; wife
of the king.

ཀུལ་མོ་ཀ་ར་ *Rgyal-mo ka-ra* (མྱན་ *šman*) a
शर्कर, a coarse sugar used in medicine.

ཀུལ་མོ་རོན་ *Rgyal-mo-roñ* = ཀུལ་རོན་ *Rgyal-
roñ* n. of a country on the confines of S. E.
Tibet (*Situ. 56*).

ཀུལ་མོའི་ག་གོན་ *rgyal-mohi ga-gon* कर्कटिका n.
of a place.

ཀུལ་མཐོང་ *rgyal-tshab* युवराज 1. the Desi
(*Bde-srid*) or regent of Tibet. 2. the
would-be successor of a king; crown
prince.

ཀུལ་མཚན་ 1: *rgyal-mtshan* ध्वज, केतु, शकुन,
ललाम 1. the armorial flag or banner of

ཀུལ་

||

victory of Buddhism; is the orthodox standard of the Buddhist. 2. used as a personal name of *Bodhisattvas* and individuals such as:—*བྱ་ཆུབ་སེམས་པ་མི་བདེད་པའི་ལྷ་མོ་མཚན་* *Byaś-chub sems-pa mi brjed-pahi rgyal-mtshan*, རྟོགས་པའི་ལྷ་མོ་མཚན་ *Rtogs-pahi rgyal-mtshan*, ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་དང་བྱལ་བའི་ལྷ་མོ་མཚན་ *Yonś-su rtogs-pa dañ bral-wahi rgyal-mtshan*. 3. རྩ་དབང་ཤོད་པ་ལྷ་མོ་. The Gyal-tshan or Buddhist banner is seen as a kind of decoration of cloth in various colours and of cylindrical shape erected upon a flagstaff or carried on a pole. It is also made in brass and wood. In Tibetan Buddhism the following are the ལྷ་མོ་མཚན་ *rgyal-mtshan*, to combat with the powers of evil:—(1) ལྷ་མོ་མཚན་གྱི་ལྷ་མོ་མཚན་ *tshul-khrims-kyi rgyal-mtshan*, (2) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *tiñ-ñe-hdsin-gyi rgyal-mtshan*, (3) ལྷ་མོ་མཚན་གྱི་ལྷ་མོ་མཚན་ *ces-rab-kyi rgyal-mtshan*, (4) ལྷ་མོ་མཚན་གྱི་ལྷ་མོ་མཚན་ *ye-ces-kyi rgyal-mtshan*, (5) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *rnam-par grol-wahi rgyal-mtshan*, (6) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *ñiñ-rje chen-pohi rgyal-mtshan*, (7) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *stoñ-pa-ñid-dañ mtshan-ma med-pahi smon-pa med-pahi rgyal-mtshan*, (8) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *thabs-kyi rgyal-mtshan*, (9) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *sams-can med-pa-dañ srog med-pa-dañ gañ-zag med-pahi rgyal-mtshan*, (10) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *rten-ciñ hdrel-par hbyuñ-wa khoñ-du chud-pas mthar lta-bu dañ bral-wahi rgyal-mtshan*, (11) རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ *rañ-gi sems-gi sems yonś-su dag-pas sañs-rgyas-kyi byin-gyis brlabs*.

ལྷ་མོ་མཚན་གྱི་ལྷ་མོ་མཚན་ *rgyal-mtshan grags* ལྷ་མོ་མཚན་ fame; ornament.

* ལྷ་མོ་མཚན་མ་ *rgyal-mtshan-ma* རྩ་དབང་ལྷ་མོ་མཚན་ (Schr.; 99 B) ensign of good fortune.

* ལྷ་མོ་མཚན་མེད་ལྷ་མོ་མཚན་ *rgyal-mtshan señ-ge* ལྷ་མོ་མཚན་ (Schr.; Org. m. 111, 25).

ལྷ་མོ་ *rgyal-zla* ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ the month of December.

ལྷ་མོ་ *rgyal-rabs* genealogy of kings.

ལྷ་མོ་ *rgyal-rabs Bon-gyā hbyuñ-gnas* n. of a work on the origin of the Bon religion.

ལྷ་མོ་ *rgyal-rigs* ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ the military caste of India; royal race; the race of a king.

ལྷ་མོ་ *rgyal-rigs skyes* ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ born of the military caste, also of the royal family; resident of Magadha.

ལྷ་མོ་ *rgyal-rigs cha-ças* = ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ *rgyal-phran* a petty king; a vassal or feudatory prince (*Mñon*).

ལྷ་མོ་ *rgyal-rigs thig-le* = ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ *rgyal-bu* the son of a king; a prince.

ལྷ་མོ་ *rgyal rigs-mo* ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ a lady of the military caste of India.

ལྷ་མོ་ *rgyal-roñ*, v. ལྷ་མོ་ *rgyal-mo-roñ*.

ལྷ་མོ་ *rgyal-sa* capital seat of Government, royal place; the place or position of a king.

ལྷ་མོ་ *rgyal-sras* = ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ *rgyal-pohi sras* the son of a king or prince.

* ལྷ་མོ་ *rgyal-bces* ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ n. pr. (Schr.; Was. 55).

ལྷ་མོ་ *rgyal-srid* ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ a kingdom; empire; state.

ལྷ་མོ་ *rgyal-srid rgyas-pa* ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ empire.

ལྷ་མོ་ *rgyal-srid Rin-chen sna-bdun* the seven different precious articles of royalty, viz:—ལྷ་མོ་ *hkhor-lo* ལྷ་མོ་ the wheel; ལྷ་མོ་ *nor-bu* ལྷ་མོ་ gem; ལྷ་མོ་ *htsun-mo*, ལྷ་མོ་ queen; ལྷ་མོ་ *blon-po* ལྷ་མོ་ minister; ལྷ་མོ་ *gñān-po* ལྷ་མོ་ elephant; ལྷ་མོ་ *rta-mchog* ལྷ་མོ་ spirited horse; ལྷ་མོ་ *khyim-bdag* ལྷ་མོ་ house-holder; ལྷ་མོ་ *dmagpon rin-po che* ལྷ་མོ་ commander-in-chief.

རྒྱལ་བྱེད་འབྱུང་པོའི་ལག་པ་ *rgyas-byed hbyun-pohi lag-pa* = རྒྱལ་ལག་ *dwah-lag n.* of a medicinal plant growing below the limit of snow in the Himalayas and resembling the human hand in appearance (*Sman.* 416).

གྲུ III : རྟེན 1. cause, namely, the primary
 cause as distinguished from རྟེན the second-
 ary or co-operating cause; the direct
 cause for any event; also reason, motive,
 main condition : མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་རྒྱུ་རྒྱུར་ *mya-*
ñan las hdaṣ-pahi rgyur-hrgyur it becomes
 the cause of passing out of misery, i.e.,
Nirvāṇa; རན་སོང་རྒྱུ་ཏུ་འགྱུ་ *ñan-son rgyu-ru hgro*,
 རྒྱུས་ *rgyus* with genit. by reason of; on
 account of; in virtue of; in consequence of;
 ཅའི་རྒྱུས་ *cihi rgyus*, why: རྒྱུ་མེད་ཏུ་ *rgyu med-du*
 = རྒྱུ་མེད་པར་ *rgyu med-par* without any actual
 cause; spontaneously; without sufficient
 reason; without good cause; རྒྱུ་དང་རྟེན་
rgyu-dañ rkyen primary and secondary

།

cause, which sometimes coincides with 'cause and effect'; རྒྱ་དང་རྒྱ་དེ་ལྟེན་ *rgyu-dañ rkyen-dehi phyir*, དེ་ལྟེན་ *dehi rgyu*, དེ་ལྟེན་གྱིས་ *dehi rkyen-gyis*, དེ་ལྟེན་རྒྱ་ *dehi rgyu-rkyen* therefore; on that account. རྒྱ་ལྟེན་ *ñe-wahi rgyu* in medicine the three anthropological causes or conditions of diseases; the three 'humours,' wind, bile, and phlegm; རྒྱ་ལྟེན་ *riñ-wahi rgyu* the ultimate cause of diseases and of every evil, viz., ignorance; མ་རྒྱ་པ་ *ma rig-pa*, རྒྱ་ལྟེན་ *skyed byed-rgyu* the creative cause; རྒྱ་ལྟེན་ *hphel-wahi rgyu-ni lte-wa* the efficient cause of growth is the navel-string; རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu byed-pa* to be the principal cause of; to lie at the bottom of a matter; རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu skyed-pa* to lay the foundation of. There are six kinds of རྒྱ་ *rgyu*, i.e., རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu-drug*:—ལྟེན་པའི་རྒྱ་ *byed-ahi rgyu*, ལྟེན་པའི་རྒྱ་ *lhan-cig hbyuñ-wahi rgyu*? རྒྱ་ལྟེན་ *nam-smin-gyi rgyu*, རྒྱ་ལྟེན་ *mtshuñs-par ldan-pahi rgyu*, རྒྱ་ལྟེན་ *kun-tu hgro-wahi rgyu*, རྒྱ་ལྟེན་ *skul-mñam kyi rgyu*. 2. attached to a verbal root *rgyu* often indicates the supine and, colloquially, the infinitive; རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu* wishes to go. Also forms a future tense when connecting the root with the auxil. verb. རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu* will eat: རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu* those that will come to me; རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu* when the government was to be entrusted to him; རྒྱ་ལྟེན་ *rgyu* horses were not to be had (*Jä.*); རྒྱ་ལྟེན་ *dkon-rgyu med* that is not a very precious thing; there is nothing particular in that; རྒྱ་ལྟེན་ *gshan-pas legs-rgyu med* he is not more beautiful than others; རྒྱ་ལྟེན་ *ya-mtshan rgyu-med* that is not to be wondered at.

རྒྱ་རྒྱ་ *rgyu-rkyen* རྒྱ་རྒྱ་ reason; cause; acc. to *Jä.* connection: རྒྱ་རྒྱ་ *rgyu-rkyen bshad-du gsol* please explain

to me the connection. རྒྱ་ *rgyu-cha* colloq. that which belongs to a thing; appurtenance; necessary implement, &c.; also property. རྒྱ་ *rgyu-hbras* cause and effect or consequence; gen. in a moral sense; actions and their fruits (ལས་ཀྱི་རྒྱ་ *las-kyi rgyu-hbras*); ལས་ཀྱི་རྒྱ་ *las rgyu hbras-kyi-chos* the doctrine treating on this subject; the doctrine of retribution; the principal dogma of Buddhism; ལས་ཀྱི་རྒྱ་ *las-rgyu hbras la-yid ches-pa* to believe in the doctrine of retribution.

རྒྱ་རྒྱ་ *rgyu-skar* རྒྱ་རྒྱ་ "the moving stars." The constellations through which the moon passes in her revolution round the heavens are called རྒྱ་རྒྱ་ *rgyu-skar lha-mo ñi-çu rtsa-brgyad*, the twenty-eight goddesses, moving-stars, believed to be the daughters of the four guardian-kings of the world. The constellations are thus named:—(1) རྒྱ་ *Açrinā* (དབུ་གུ་ *dbyug-gu*); (2) རྒྱ་ *Bharanā*; (3) རྒྱ་ *Kṛttikā* the Pleiades; (4) རྒྱ་ *Rohiṇī* (བེ་རེ་ *be-rdse*); (5) རྒྱ་ *Mṛgasīras* (སྐལ་པོ་ *smal-po*); (6) *Ārdṛā*, རྒྱ་; (7) རྒྱ་ *Punarvasū*; (8) རྒྱ་ *Puṣyā* (རྒྱ་ལྟེན་ *rgyal-stod*=རྒྱ་ལྟེན་ *nam-so*); (9) རྒྱ་ *Açleṣā* (བ་ལ་ *wa*); (10) རྒྱ་ *Maghā* (རྒྱ་པ་ *rta-pa*) or རྒྱ་པ་ *rta-chen* with Regulus bright star; (11) རྒྱ་ *Pūrvaphalgunī* or རྒྱ་ *rtahu* or རྒྱ་པ་ *rta-chuñ*; (12) རྒྱ་ *Uttaraphalgunī* or རྒྱ་ *khra*; (13) རྒྱ་ *Hasra* or རྒྱ་ *bya-ma*; (14) རྒྱ་ *Citrā* (or རྒྱ་ *byahu* with Spica); (15) རྒྱ་ *Scāti*; (16) རྒྱ་ *Viçākhā*; (17) རྒྱ་ *Anurādhā* or རྒྱ་ *lag-sor*; (18) རྒྱ་ *Jyēsthā*, or རྒྱ་ *lde-hu* (with Antares); (19) རྒྱ་ *Mūla*, or རྒྱ་ *srog-pa*; (20) རྒྱ་ *Pūrvā āsādhā*; (21) རྒྱ་ *uttarā āsādhā* or རྒྱ་ *phul*; (22) རྒྱ་ *Abhijit*; (23) རྒྱ་ *Gravanā* རྒྱ་ *gnis*; (24) རྒྱ་ *Dhanasta* or རྒྱ་ *mon-dre*; (25) རྒྱ་

།

mohin-tshad thuñhu babz-pa la gñan-nad chu-ser mkhris-tshad bstañ-wa yis rgyu-ma gzer-shiñ hkhru-was rgyu-gzer yin, རེ་ལ་རྩ་འབྲུ་ རྩོད་འབྲུ་རྩོམས་ཆེན་དང་ de-la don-hkhru-snod hkhru stobs-chen dañ, རྒྱུ་གཟེར་རྒྱུ་གཟེར་རྒྱུ་ལོང་རྒྱུ་-hkhrol རྒྱུ་ལྷགས་རྒྱུ་-lkugs. We read of, also, རྒྱུ་གཟེར་གཙོག་པའི་ཐོབ་གསུམ་ rgyu-gzer gcog-pahi tho-wa gsum the three hammers to break the nails of colic.

རྒྱུ་རྒྱུ་ rgyuhi rgyun ཀ་ར་ལ་སྐྱེས་པའི་ ཀ་ར་ལ་ the stream of cause.

རྒྱུ་ལྷགས་ rgyuhi byed རྒྱུ་ལྷགས་ that has become a cause; excuse.

རྒྱུ་གཙོག་ rgyuhi gtso-bo རྒྱུ་གཙོག་ the chief or primary cause.

རྒྱུ་རྒྱུ་ rgyuhi rig རྒྱུ་རྒྱུ་ the science of reasoning.

རྒྱུ་ལྷགས་པར་བཅད་པ་ rgyu yañ-dag-par bcaḍ-pa that has fully stopped or terminated the cause; the consequence.

རྒྱུ་ལྷགས་པར་ rgyu-yis khyad-par རྒྱུ་ལྷགས་ the chief cause; the agent.

རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ rgyu-rig cen-po (གྲངས་ grañs) རྒྱུ་རྒྱུ་ a number.

རྒྱུ་ལྷགས་པར་བཅད་པ་ rgyu-la hbras-bu btsags རྒྱུ་ལྷགས་ to attach a fruit to cause.

རྒྱུ་ལྷགས་པར་ rgyu-las byuñ རྒྱུ་ལྷགས་ produced or originated from cause.

རྒྱུ་ལྷགས་པར་ rgyu-lus-kyi hbyuñ-wa= རྒྱུ་ལྷགས་པར་ gzugs-khamz the body; form.

རྒྱུ་ rgyu-sa= (ལམ་ lam) road, passage.

རྒྱུ་རྒྱུ་ rgyu-srañ track, passage, road: རྒྱུ་རྒྱུ་ btsan-gyi rgyu-srañ the road that is frequented by a Btsan (demon).

རྒྱུ་ rgyud I: རྒྱུ་ a string; chain; that which joins things together; a connection, whether physical or mental; རྒྱུ་ chain of hills.

རྒྱུ་ II: རྒྱུ་ Tantrik treatise; ritual book for coercing deities and for other

magical ceremonies. One of the large divisions of the Kah-gyur is styled རྒྱུ་ because it contains innumerable magical treatises. There are said to be four classes of Tantras, རྒྱུ་ལྷགས་, namely, (1) རྒྱུ་ལྷགས་, (2) རྒྱུ་ལྷགས་, (3) རྒྱུ་ལྷགས་, (4) རྒྱུ་ལྷགས་. In the Tan-gyur the collection of Tantras is named རྒྱུ་ brgyud.

རྒྱུ་ལྷགས་ rgyud-pa I: vb. to tie, fasten, connect together.

རྒྱུ་ལྷགས་ II: religious teacher; especially a teacher of mysticism.

རྒྱུ་ལྷགས་ III: extraction; lineage; belonging to a family or race; family.

Syn. རྒྱུ་ལྷགས་ brgyud-pa; རྒྱུ་ལྷགས་ rtsa-hkhrid; རྒྱུ་ལྷགས་ rigs-hbyuñ; རྒྱུ་ལྷགས་ rigs-rgyud; རྒྱུ་ལྷགས་ sa-bon las-byuñ; རྒྱུ་ལྷགས་ gduñ-rgyud; རྒྱུ་ལྷགས་ rus-rgyud; རྒྱུ་ལྷགས་ cho-hbrañ; རྒྱུ་ལྷགས་ ca-ñe; རྒྱུ་ལྷགས་ snag-las-skyes; རྒྱུ་ལྷགས་ rigs (Mñon.).

རྒྱུ་ལྷགས་ rgyud-pa gsum the three kinds of lineage are:—(1) རྒྱུ་ལྷགས་ gduñ-rgyud family; descent; personal; (2) རྒྱུ་ལྷགས་ sku-rgyud descent (of the spirit in emanations, etc., as in the case of incarnate lamas); (3) རྒྱུ་ལྷགས་ slob-rgyud spiritual descent (ministerial succession by disciples).

རྒྱུ་ rgyun continuity; rgyun-du always; at all times; continually.

རྒྱུ་ལྷགས་ rgyun khri settled seat or throne; རྒྱུ་ལྷགས་ dus-rgyun sa-gnas gcig-tu hjog-pahi khri the chair which always remains in one place.

རྒྱུ་ལྷགས་ rgyun-khyoñs always to protect. རྒྱུ་ལྷགས་ rgyun-gyi myu-gu= རྒྱུ་ལྷགས་ char-sil rain-drops or dews (Mñon.).

རྒྱུ་ལྷགས་ rgyun-bab tsha= རྒྱུ་ལྷགས་ char-drag heavy rain (Mñon.).

རྒྱུ་ལྷགས་ rgyun-gtan= རྒྱུ་ལྷགས་ dus-rgyun at all times; the stream of time: རྒྱུ་ལྷགས་ རྒྱུ་ལྷགས་

རྒྱལ་ཡོད་རྒྱལ་མཁས་ཀྱི་ real business; transactions of a public character must always be reliable (*D. cel. 7*).

རྒྱལ་པ་ *rgyus-pa* sinews; tendons.

རྒྱལ་ *rgyo* མཚན་མཛུགས་ (a colloq. and obscene term) sexual union; copulation.

རྒྱལ་པ་ *rgyo-wa*, pf. བརྒྱལ་ *brgyos*, fut. བརྒྱལ་ *rgyo*, imp. རྒྱལ་ *rgyos*, to have sexual intercourse; acc. to *Cs.* to deflower, ravish.

རྒྱལ་པ་ *rgyogs* ཀའདྲ་ལྷོ་མཚན་མཛུགས་ *mergyogs rdo-rgyogs* gun; missile.

རྒྱལ་པ་ *rgyon-wa*, pf. བརྒྱལ་ *brgyaṅs*, fut. བརྒྱལ་ *brgyaṅ*, seems to be a secondary form of རྒྱལ་པ་ *rgyon-wa*, to extend, stretch, spread forth, distend.

རྒྱལ་པ་ *rgyor-wa* མཚན་མཛུགས་ to kill.

མ། *lga* this word is seldom used, its modern form being མ། *sga*. 1. ginger fresh or dried; མ། མཚན་མཛུགས་ *lga-rlon* fresh ginger. In medical works both མ། *lga* and མ། *sga* are used to imply མ། མཚན་མཛུགས་ *sga-smug*, the brown ginger. 2. རྒྱལ་པ་མཚན་མཛུགས་ *rus-kyi miñ* n. of a tribe; རྒྱལ་པ་མཚན་མཛུགས་མཚན་མཛུགས་ *dbrah-hgru ldon-gsum lga-daṅ ḥshi* the four tribes were *Dbrah, Hgru, Ldon* and *Lga*.

མ། མཚན་མཛུགས་ *lga pho-che* = རྒྱལ་པ་མཚན་མཛུགས་ *rgyam-tshba* a mystical word; oxide of mercury; also signifies མ། མཚན་མཛུགས་ *sga*, medicinal ginger.

མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-he* marble white. མ། མཚན་མཛུགས་ *skya lgañ-he* is stated to mean perfectly white (*Jä.*).

མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-pa* or མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-phug* acc. to *Jä.* the urinary bladder (*Med.*).

Syn. མ། མཚན་མཛུགས་ *chu-so*; མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-bu* (*Mñon.*).

མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-pa* relating to the bladder (*Lex.*).

མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-bu* urinary bladder; same as མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-pa*; acc. to *Jä.* husk, pod, shell.

མ། མཚན་མཛུགས་ *lgañ-bug* = མ། མཚན་མཛུགས་ *dri-chuḥi snod* the bladder (*Sman.*).

མ། མཚན་མཛུགས་ *lgahu-gcer* = མ། མཚན་མཛུགས་ *sga-rlon* fresh ginger.

མ། མཚན་མཛུགས་ *Lgar-ma meṣ-po* patriarch of the tribe of *Lgar-ma*; a tribal name: མ། མཚན་མཛུགས་ *lga-yi lgar-ma meṣ-po thob* the tribe of *Lga* obtained the name of *Lgar-ma meṣpo*.

མ། *lgo* a common kind of fungus like the lycoperdon or puff-ball.

མ། མཚན་མཛུགས་ *lgyam-tshva*, མ། མཚན་མཛུགས་ *sman-ga* 1. ginger, v. མ། མཚན་མཛུགས་ *lga pho-che*. 2. acc. to *Jä.* a kind of rock salt.

མ། *sga* = མ། *lga* མཚན་མཛུགས་, རེ་ཅན་, རྒྱལ་པ་ 1. ginger. 2. saddle, resp. མཚན་མཛུགས་ *chib-sga*, a saddle for a horse; མཚན་མཛུགས་མཚན་མཛུགས་ *chib-sga ḥstad-pa* to lay the saddle on; to saddle; མཚན་མཛུགས་མཚན་མཛུགས་ *gyag-gi sga* a saddle for a yak.

མ། མཚན་མཛུགས་ *sga-skya* ginger: མ། མཚན་མཛུགས་མཚན་མཛུགས་ *sga-skyaṣ bad-rluñ sel-shiñ khrag-hkhyag hju* ginger removes phlegm and wind and liquifies the blood.

མ། མཚན་མཛུགས་ *sga-khebs* saddle cloth; the leather cover or coating of a saddle.

མ། མཚན་མཛུགས་ *sga-glo* saddle girth.

མ། མཚན་མཛུགས་ *sga-sgron-pa* described in *Hbrom.* as meaning: to saddle a horse.

མ། མཚན་མཛུགས་མཚན་མཛུགས་ *Sga-tig nag-po* the flower of a bitter species of ginger: མ། མཚན་མཛུགས་མཚན་མཛུགས་ *sga-tig nag-pos ḍmu rdsiñ chu-ser hdren* the flower of *Sgatic* used as a medicine draws out the yellow water of dropsy.

མ།

སྒྲ་ཐག *sgu-thag* ropes or straps used in adjusting a saddle.

སྒྲ་པ *sga-pa* 1. a young horse just fit for the saddle. 2. གཡག་ཐོད་པ་དྭགས་པོ་ལ་སྒྲ་པ་ (also གཡ་པ་) རྩེར *gyag thod-pa dkar-po la sga-pa zer* a yak with a white forehead is called *sga-pa* (*Rtsii.*).

སྒྲ་ཕོང་ *sga-phoñ* bat; flutter-mouse (*Sch.*).

སྒྲ་ལྷག *sga-smug*, also written ལྷག་སྒྲ་ *smug-sga*, brown ginger.

སྒྲ་ཚ *sga-tsha* the flower of ginger plant: སྒྲ་ཚས་རྩྭ་དྲུག་ལྷག་ཐོད་ཅུ་མེར་འདྲེན་ *sga-tshaḥ drod-skyed rul-gcod chu-ser hdren* ginger flower (used) as a stimulant, cures sores and draws out pus.

སྒྲ་ཚྭ་ *sga-tsha* རྩམ་ཆུ་ཆུ་ཆུ་ pungent ginger.

སྒྲ་ལག *sga-lag* frame of the saddle; saddle-bow; saddle-tree (*Cs.*).

སྒྲ་མེར་ *sga-ser* རྩམ་ཆུ་ turmeric; yellow ginger; a spice used in cooking meat for the table.

སྒྲ་ཅམ་ *sga-ḥa* straps for fastening the travelling-baggage to the saddle, cf. ཅམ་སྒྲ་ *ḥa-stag*.

སྒྲ་ག་ཐུང་ *Sgag-thuñ* n. of a small silk scarf used in religious services in Tibet: དབང་ཐུན་མ་དང་, སྒྲ་ག་ཐུང་, སྒྲིད་བཅེ་མ་ *dwañ-ldan ma-dañ, sgag-thuñ, srid bde-ma* (*S. kar. 179*).

སྒྲ་གཔ་ *sgag-pa* རྩམ་ཆུ་ to ravish; to copulate; to embrace in sexual union.

སྒྲ་ *sgañ* 1. a hill-spur; the ridge or top of a hill: ཙག་ཙའི་སྒྲ་ལ་བཞག་ *cog-tsehi sgañ-la shag* keep on the top of the table. 2. time; occasion: མང་ལས་ཀྱི་ཕྱི་ལོ་སྒྲ་ *sañ ias-ka byed-pahi sgañ* to-morrow at the time of doing work; དུ་ལྟོ་ཟླ་བའི་སྒྲ་ *da-lta lto-za-wahi sgañ* just now while taking food. 3. ཅུ་སྒྲ་ *chu-sgañ* a blister caused by manual work, by long marches, &c., cf. བསྒྲ་ *bsgañ*.

Syn. སྒྲ་ *steñ*, མཐོ་བ་ *mtho-wa* (*Mñon.*).

སྒྲ་ཁ་ *sgañ-kha* = སྒྲ་ཁུལ་ *sgañ-khul* 1. a hill-spur: སྒྲ་ཁ་ལ་ཡོད་ཀྱི་ (village) is situated on a mountain spur. 2. full, entire: སྒྲོག་ཆགས་གཅིག་བསད་ཀྱང་ཤིག་པ་སྒྲ་ཁ་རེ་ས་སར་ཡོད་ *srog-chags gcig bsad-kyañ sdig-pa sgañ-kha re so-sor yoñ* even if (you) kill one living being there will be the full (amount of) sin in each separate case.

སྒྲ་ཁུལ་ *sgañ-khul* acc. to *Jä.* same as སྒྲ་ཁ་ *sgañ-kha*.

སྒྲ་གི་ལེང་ *sgañ-gi-liñ* a species of partridge.

སྒྲ་མཐོན་པོ་ *sgañ mthon-po* a high hill.

སྒྲ་བ་ *sgañ-wa*, pf. བསྒྲས་ *bsgañs*, fut. བསྒྲ་ *bsgañ*, to grow or become full (*Cs.*): བྱ་མེད་ན་སྒྲ་བ་ *bud-med na so-sgañ* a full grown woman; marriageable girl.

སྒྲ་བུ་ *sgañ-bu* full quantity; entire piece: ར་ཀྱལ་སྒྲ་བུ་རལ་བར་མ་ཁྱར་དམ་ *has not his pride been entirely broken-down within* (*A. 11*).

སྒྲ་ག་ཤོང་ *sgañ-gḥoñ* རྩམ་ཆུ་འཕྲུལ་ elevations and depressions on a hillside.

སྒྲ་ས་ *sgañs* རྩམ་ཆུ་ 1. bank or elevated place on the margin of a river. 2. n. of districts in S.E. Tibet.

སྒྲ་བ་འདྲེ་ *sgab-hdre* a class of demon; a ghost that remains concealed: རྩམ་ཆུ་འཕྲུལ་ལས་འཕྲུལ་པས་སྒྲ་བ་འདྲེ་བསྐྱོད་ *ñags-hchañ lugs-dañ mthun-pas sgab-hdre bskrad* if the Tantrik priest properly performs exorcism, the ghosts are scared away.

སྒྲ་བ་པ་ *sgab-pa* 1. secondary form of འགྲེལ་པ་ *hgebs-pa*, to cover; covering: བྱ་མེས་བྱ་ལ་སྒྲ་བ་པ་ *bya-mas bu-la sgab-pa* the covering of a young bird by its mother. 2. གོས་སྒྲ་བ་ *gos-sgab* skirt or lap of a coat; སྒྲ་བ་ཐུང་ *sgab-thuñ* a short skirt.

མཁུ་ *sgam* མཁུ་པ་, མཁུ་པ་, མཁུ་པ་ box, trunk, chest; also the testes: **མཁུ་མཁུ་མཁུ་** *sgam-ngo mañ* a chest of drawers; **ལུག་མཁུ་** *lcags-sgam* an iron-chest; **ཀོ་མཁུ་** *ko-sgam* a leather trunk; **རོ་མཁུ་** *ro-gams* or **ཐུར་མཁུ་** *spur-sgam* a coffin.

Syn. **མཁུ་** *sgrom*; **སྒོད་** *snod*; **མཛོད་** *mdsod*; **མཁུ་བུ་** *sgrom-bu*; **བཤ་པ་** *bañ-pa*; **ཐབ་མཁུ་** *thab-sgrom*.

མཁུ་ཅུང་ *sgam-chuñ* a small box.

མཁུ་པ་ *sgam-pa* = **ཐབ་པ་** *zab-pa* མཁུ་པ་ deep; profound; **མི་མཁུ་པ་** *mi sgam-pa* = **མི་ཐབ་པ་** *mi zab-pa* shallow; not deep.

མཁུ་པོ་ *sgam-po*, adj. full or fully accomplished; one who is deep: **རྒྱལ་པོ་སྒོ་མཁུ་པོ་** *Rgyal-po Sroñ-btsan sgam-po*, King Sroñ-btsan who was *Sgam-po*, i.e., fully accomplished. Acc. to *Sch.* prudent, quiet: **མཁུ་པོ་** *blo sgam-pa* = **ཐུག་པོ་ལྷན་ཐུག་པོ་** *thugs çin-tu sgam-po* he (the prince) was very profound.

མཁུ་ར་ *sgar*, defined as **ཁུར་མང་པོ་ཐུབ་ནས་བཅད་པ་** *gur mañ-po phub-naṣ ḥsdaḍ-pa*, pitching many tents (at a place); camp; encampment; **དམག་མཁུ་ར་** a military encampment; **མཁུ་ར་** *sgar* to encamp; to pitch a camp.

མཁུ་ར་མང་ *Sgar-snañ* respectable men.

མཁུ་ར་མིང་ *sgar-miñ* (བཅོ་མུ་ *ḥso-sgra*) watch-word; parole (*Jä.*).

མཁུ་པ་ *sgal* a load that is carried on the back; load of a beast of burden; **རྟ་མཁུ་པ་** *rta-sgal* a horse-load; **ཤིང་རྟ་མཁུ་པ་** *çiñ-rtahi sgat* cart-load; waggon-load.

མཁུ་རྟ་ *sgal-rta* pack-horse.

མཁུ་ཐུག་པ་ *sgal-phyugs* beast of burden.

མཁུ་པ་ལ་ *sgal hphañ-wa* to throw a load off; **མཁུ་པ་ལ་མཁུ་པ་** *sgal ḥbogs-pa* to take out a load; **མཁུ་པ་ལ་མཁུ་པ་** *sgal ḥsrañ-wa* to adjust or balance a load.

མཁུ་པ་ *sgal-pa* 1. the back of man or beast of burden; **རྒྱལ་པ་ལ་ཐུར་ནས་ལྷན་པ་** *rgyab-la ḥkhur-naṣ ḥgro-wa* = **མཁུ་པ་ལ་ཐུར་ཏེ་ལྷན་པ་** *sgal-pa la ḥkhur-te ḥgro* the carrying a thing on one's back. 2. the small of the back; **མཁུ་པ་ལ་ཐུར་པ་** *sgal-ḥdabs* the lumber region. 3. croup; crupper.

མཁུ་པ་ *sgal-wa* to carry a load (on one's back) or to cause a load to be carried on the back of a beast of burden; **མཁུ་པ་ལ་ཐུར་པ་** *sgal ḥgel-wa* to put on a load.

མཁུ་པ་ *sgal-rma* a sore on an animal's back caused by the load.

མཁུ་པ་ལ་ *sgal-tshigs* the spine in general; the backbone of a beast of burden.

མཁུ་པ་ལ་ལྷན་པ་ *sgal-tshigs ṅi-çu rtsa ḥrgyad* the twenty-eight joints in the backbone; **མི་ལི་མཁུ་པ་ལ་** *mi-yi sgat-tshigs* the joints in the human spinal column.

མཁུ་པ་ལ་ལྷན་པ་ *sgal-tshigs ṅi-çu rtsa ḥshi* there are twenty-four joints in the backbone of a beast of burden.

མཁུ་པ་ལ་ལྷན་པ་ *sgal-tshigs srañ-wa* a beast of burden of which the backbone is straight, i.e., not bent by work.

མཁུ་པ་ *sgir-mo* **མཁུ་པ་** *sgor-sgor* ལྷན་ round; orb-like; globular.

མཁུ་ *sgu*, adj. bent; **མཁུ་ཐུག་པ་** *sgu-stegs* 1. a foot-stool. 2. acc. to *Sch.* elbow; angle.

མཁུ་ *sgu-rdo* sling-string, explained as **ཁུར་རྟ་ལ་ཐུར་ཏེ་ལྷན་པ་** *hur-rdo ḥphan byed-kyi thag-pa* the string that is coiled round a stone for flinging it; a sling.

མཁུ་ཐུག་པ་ *sgu-phyogs* (**མཁུ་ཐུག་པ་** *sgye-phyogs*) = **མཁུ་པ་ལ་ཐུག་པ་** *mdun-la khyog-pa* bent-forward: **མཁུ་ཐུག་པ་མཁུ་ཐུག་པ་ལ་ཐུག་པ་** *sgye-phyog sgu-phyogs çes-pa çin-tu gces* those that are bent forward and bent round were valuable? (*Jig.*).

ཐུ་མོ་ *sgu-mo* = ཐུར་རྩོ་ *hur-rdo* a sling.

ཐུག་པ་ *sgug-pa* རྒྱུ་ལྡན་ (in Pali བཅུ་ལྡན་) to wait, pf. བཅུགས་ *bṣgugs*, fut. བཅུག་ *bṣgug*, imp. ཐུགས་ *sgugs* (or ཐུགས་ལེག་ *sgugs cig*); མི་ཡོད་ཀྱི་ཐུག་བཟུང་པ་ *mi yod-rgyu sgug bṣdad-pa*, to wait for a man's arrival; ཐུག་པར་བྱེད་ *sgug-par byed* one who waits for; or ཐུག་པ་པོ་ *sgug-pa po* a waiter; ལམ་ན་ཐུག་པ་ *lam-na sgug-pa* to wait on the road; ཐུག་ཏུ་འདུག་པ་ *sgug-tu hjug-pa* to cause to lie in wait (for a person); to cause to way-lay.

ཐུང་་ *sguñ* in *Ld.* clap; crack; crash; report (of a gun) (*Jä.*).

ཐུད་པོ་ *sgud-po*, acc. to *Sch.* father-in-law; ཐུད་མོ་ *sgud-mo* mother-in-law.

ཐུམ་མདའ་ *sgum-mdah*, acc. to *Schr.* the butt-end of a gun; gun-stock.

ཐུར་ *sgur*, v. དགུར་ *dgur*.

ཐུར་རྒྱལ་ *gur-rgyab* a bent-back.

ཐུར་པོ་ *sgur-po* རྩུམ་, རྩུམ་རྩུམ་ bent; crooked back.

Syn. ཐུར་འཁྱེག་ *sgur-hkhyog*; ཐུ་ *sgu* (*Mñon.*).

ཐུར་པ་ *sgur-wa*, མི་ལྟ་, བེད་ལྟ་ to become afraid.

ཐུལ་སྐྱོད་ *sgul-skyod* རྩུམ་ agitation.

ཐུལ་བ་ *sgul-wa*, pf. བཅུལ་ *bṣgul*, fut. བཅུལ་ *bṣgul* (cf. འགུལ་བ་ *hgul-wa*) to move, agitate, put in motion: ཐུད་ཀྱང་མ་ཐུལ་ནྱེ་ *rgyud-kyañ ma-sgul-to* he could not even move the bow-string: ལག་པས་རྩོ་བཅུལ་ནྱེ་ *lag-pas rdo bṣgul-to* with his hand he shook the rock.

ཐེ་ཁུང་་ *sge-khuñ*, ཐེ་ཆུང་་ *sgo-chuñ* a small door; a window.

ཐེག་ *sgeg* ལྷ་ལྷ་ grace, charm in the person.

ཐེག་པ་ *sgeg-pa* ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ 1. the grace or charm of youth: ཐེག་པ་ནི་ལྷ་ལྷ་པས་གཟུགས་མཛེས་པའི་ནམ་འགྲུར་རྒྱུ་པ་ *sgeg-pa* is the fascination arising at the appearance of a body of beautiful shape. 2. sensual enjoyment; flirtation. 3. acc. to *Cs.* to brag, boast; airs of coquetish girls (*Jä.*).

Syn. རོལ་པ་ *rol-pa*; འཇོ་བ་ *hjo-wa* (*Mñon.*).

ཐེག་པའི་རྩོ་ཐེ་ *Sgeg-pahi Rdo-rje* ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ n. of a Buddhist sage of Ancient India who visited Udyāna (Ancient Cabul) and spread Buddhism there.

ཐེག་མ་ *Sgeg-ma* n. of the goddess of beauty.

ཐེག་མོ་ *sgeg-mo* ལྷ་ལྷ་ རྒྱུ་ལྡན་ a dancing-girl; a charming damsel.

ཐེག་རྩལ་ *sgeg-rdsas* perfumery, pomades, &c., articles which (according to Buddhism) are incentives to sensual pleasures.

ཐེང་་ལ་ *sgeñ-la* or དགེང་་ལ་ *dgeñ-la*, acc. to *Jä.* on; upon; perhaps a wrong spelling of the word ཐེང་་ *sgañ*.

ཐེའུ་ *sgehu* 1. diminutive of ཐེ་ *sga*, ginger. 2. v. ཐེག་པ་ 1: *sgog-pa* (*K. g.* 346).

ཐེའུ་ཆུང་་ *sgehu-chuñ* ལྷ་ལྷ་ garlic.

ཐེའུ་གཤེར་ *sgehu-gṣer* ལྷ་ལྷ་ ginger.

ཐེར་ *sger* private; semi-independent; ཐེར་དུ་ *sger-du* specially; privately.

ཐེར་རྩ་ *sger-rta* a horse for the use of a private party, not for a public officer.

ཐེར་རྩོ་ *sger-don* one's own interest, private or special reason or object: ཐེར་གཞུང་མེད་ ཏུ་བ་གནམ་བཟང་་ *sger gshuñ med du-wa gnam-btañ* neither private nor public (but an independent family) sending forth smoke from house-fire.

ཐེར་པ་ *sger-pa* a private land-holder; གཞུང་་ ཐེར་པ་མེད་པར་རང་་ལ་མི་མེད་ལང་་ཡོད་པ་ལས་ཐུག་པ་ལྷ་ལྷ་པ་ བཟང་མཁན་ *gshuñ-khral chen-po med-par rañ-la*

mi-ser yañ yod-pa las khral-bśduṣ naṣ za bśdad-khan a land-holder who without paying a large tax to Government enjoys an estate is called སེར་པ་ *sger-pa*, also one who holds land fee-simple; སེར་ལྷ་ *sger-lha* or སེར་གྱིས་མཚན་པའི་ལྷ་ *sger-gyi mchod-pahi lha*, a special deity, i.e., a deity specially adored by a class of people or by an individual or by a particular family; སེར་ཁག་ *sger-khag* semi-independent estate.

སེར་གཡོག་ *sger-gyog* private servant, also one who does his own work; servant or employé of an independent party or estate which has no connection with the Government.

སེར་ལོ་ *sger-lo*, རང་སེར་གྱི་ཤིང་ལོ་རྟག་ *rañ-sger gyi shiñ lo-tog* the produce of a private estate.

མོ་ *sgo* རྩམ་, ལུང་, རྩམ་ལུང་, རྩམ་ལུང་ལྷ་ a door; an entrance or doorway; the aperture itself as well as the wood-work of the door; མོ་བཅད་པ་ *sgo bcad-pa* or མོ་དགག་པ་ *sgo dgag-pa* to shut or close a door; མོ་བྱེ་བ་ *sgo phye-wa* or མོ་བྱེད་པ་ *sgo byed-pa* to open a door; མོ་འཇུག་པ་ *sgo hjug-pa* to put in a door; to hang a door; མོ་རྒྱལ་པ་ *sgo rgyab-pa* to shut a door; མོ་གཏན་པ་ *sgo gtan-pa* acc. to *Sch.* to lock up, to bolt, to bar; མོ་བཀུས་པ་ *sgo bkum-pa* or བཀུས་ *bśkum*, acc. to *Cs.* resp. to shut (a door); མོ་བརྒྱུང་བ་ *sgo bduñ-wa* to knock or rap at the door; ལྷ་མོ་ *rgya-sgo* large, or the principal, door or entrance; མོ་ the gate or gate-way; བྱི་མོ་ *phyi-sgo* the outer door; བར་མོ་ *bar-sgo* the middle door; རང་མོ་ *nañ-sgo* the inner door; གསང་མོ་ *gsañ-sgo* the secret or private door; མཚན་མོ་ *mdsod-sgo* the door to the store-room; གནས་མོ་ *gnam-sgo* an aperture in the roof for light; sky-light; མེད་མོ་ *steñ-sgo* the upper door; རྩམ་མོ་ *hog-sgo* the lower or under door; མཚན་པར་མོ་

mchod-khañ sgo the chapel-door; བཟའ་མོ་ *thab-tshañ sgo* kitchen door; གཉེན་མོ་ *gñer-tshañ sgo* the store-house door; ཇམ་པར་མོ་ *chab-khañ sgo* the bathroom door. In Sikkim *gom*=door.

མོ་ II: often *Sgo-mo*, the admission to, the medium or means of, the passage of, knowledge or learning and, as such, the science itself, &c.; མོ་མོ་ *chos-kyi sgo-mo* the service of *Dharma* (religion); རྩམ་མོ་ *rtsis-kyi sgo-mo* the science of arithmetic or numbers; མཐོག་མོ་ *śman-kyi sgo-mo* science of medicine: སྒོ་ལ་མའི་སྒོ་ནས་གཡུལ་མཛེས་གཏོང་ *Sgrol-mahi sgo-nas gyul-mdos gtoñ* in the religious service of Dolma—the *mdos* for victory (in war) should be offered: མངས་ཀྱིས་བཅུན་པ་ལ་འཇུག་པའི་སྒོ་དམ་པ་སྐབས་སུ་འབྱོབ་ *Sañs-rgyas kyi bstan-pa la hjug-pahi sgo dam-pa skyabs-su hgro-wa* as a door for entering the religion of Buddha, it is necessary to take refuge in the holy ones: ཐེག་ཅན་ལ་འཇུག་པའི་སྒོ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་མེས་མཐོག་ *theg-chen-la hjug-pahi sgo byañ-chub-kyi sems* for entering the Greater Vehicle doctrine the means is a saintly heart (the purified heart of a *Bodhi-sattva*); ཡོན་ཏན་འབྱུང་བའི་སྒོ་བརྩོན་འགྲུས་ *yon-tan hbyuñ wahi sgo brtson-hgrus* the means of acquiring learning is diligence and industry; རྩམ་པ་འབྱུང་བའི་སྒོ་ལེ་ལོ་བག་མེད་པ་ *ñes-pa hbyuñ wahi-sgo le-lo bag-med-pa* being idle and immodest forms a way to the springing up of vice.

སྒོ་ཀུན་འགྲུ་ *sgo kun-gro* སྐྱོད་ཀྱི་ལུང་ in every way.

སྒོ་ཁྱུང་ *sgo-skyoñ* རྩམ་པ་ལ་ལྷ་ porter; door-guard.

སྒོ་ཁྱུང་ *sgo-skyor*, v. མོ་ཐེ *sgo-spe*.

སྒོ་པར་ *sgo-khañ* or མོ་ཤིང་ *sgo-steñ* འཇུག་ལུང་ the entrance into a house; vestibule; porch; portal; also a small house on the gate.

མོ་ཁུ་ *sgo-khuñ* opening of the door; an apperture in a door; མོ་ཁུ་རྩེ་གི་གསེལ་ཁུ་ *sgo-khuñ steñ-gi gsil-khuñ* the verandah room on the porch of a house.

མོ་ཁྱི་ *sgo-khyi* watch-dog.

མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo-hkhor* hinge of a door or gate; the pivot on which the door turns.

མོ་ཁྱེགས་ *sgo-glegs* a small beam used to bar or bolt a door.

མོ་ཁྱེགས་ *sgo-hgram* the space near the door.

མོ་ཁྱེགས་ *sgo-rgyab* the space behind the door or within the door.

མོ་ཁྱེགས་ *sgo-glegs* རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་, རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ the board or plank of a door; the lintel; frame work on the four sides of a door [a bier, the bed on which a dead body is carried] S.

མོ་ཁུ་ *sgo-ña* རྩེ་ཁུ་ eggs, spawn; མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo-ña-can* egg; producing or possessing or having spawn.

མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo-ñahi mdsod* རྩེ་ཁུ་ the testicles.

མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo-leags* རྩེ་ཁུ་ the lock of a door.

མོ་ཁུ་ *sgo-chor*, v. མོ་ཁུ་ *sgo-spe*.

མོ་ཁུ་ *sgo-sñod* = མོ་ཁུ་ *sgo-sñod* cummin seed.

མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo bñan* n. of a Bon deity who has eighteen hands and holds eighteen different weapons of war, which are as follows:—(1) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *bteg pañi mdañ* an arrow for shooting; (2) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *hbug pañi mduñ* a spear to pierce with; (3) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *gcog pañi sta-re* an axe to split with; (4) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *gcod-pañi gra-sta* a chopper to cut off; (5) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *hthub-pañi ral-gri* a sword to cut into pieces; (6) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *bñtim-pañi chu-gri*

a dagger to pierce through; (7) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *hchog-pañi tho-lum* a cannon ball for battering in; (8) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *hbug pañi gsor-chen* a pin to bore through; (9) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *hbral-wañi sog-le* the saw to separate or cut asunder; (10) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *dgra-woñi spu-gri* a razor-knife to cut the enemy; (11) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *bñkor-wañi hkhor-lo* a disk to whirl round; (12) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *sgyur-wañi ya-lad* an armour to ward off; (13) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *ñam-thag gcod-pañi ka-ma-li* a sword to cut off; (14) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *sreg-pañi gtar-to*; (15) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *hchiñ-wañi lcags-sgrog* iron chain to bind with; (16) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *dpal-zer-gyi chu-khol* boiling water; (17) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *hod-zer-gyi me dpuñ* a heap of glowing fire; (18) རྩེ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *drag-rtsal gyi thog-mdañ* a thunder-bolt for chivalrous exercises.

མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo-gtan* a bar or bolt of a door; མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo-them* threshold; also the head-piece of a door.

མོ་ཁུ་ *sgo-dar* the scarf that is attached to the door at the time of a marriage in Sikkim.

མོ་ཁུ་ *sgo-deb* enumeration of persons; the counting of persons of a village or town, &c.

མོ་ཁུ་ཁྱོ་ཁྱོ་ *sgo-gdan zuñ-can* རྩེ་ཁུ་ a circular disk with string attached to it that is put on each side of the door to open it by the hand.

མོ་ཁུ་ཁྱོ་ *sgo-hgrig* door-frame; window frame.

མོ་ཁུ་ *sgo-ldañ* each side of the door.

མོ་ཁུ་ *sgo-nag* the dark door, i.e., the door of the dark room where a dead body is kept before disposal (*D. cel. 8*).

མོ་ཁུ་ *sgo-rnam* a single board, i.e., of the floor.

སྒོ་པ *sgo-pa* दौवारिक, or སྒོ་དཔོན *sgo-dpon* or སྒོ་བདག *sgo-bdag* 1. the door-keeper, porter; 2. also the headman of the village.

Syn. སྒོ་སྤྱོད་ *sgo-sruñ*; སྒོ་སྤྱོད་ *sgo-skyoñ*; ཆབ་ སྒོ་བ *chab-sgo-wa*; སྒོ་ཡི་མེལ་ཆེ་མཁན་ *sgo-yi mel-tshe-mkhan* (*Mñon.*).

སྒོ་ཕུར་ *sgo-pur* fore-skin; prepuce.

སྒོ་པོ་ *sgo-po* also སྒོ་བོ་ *sgo-bo* outward looks; stature; bodily appearance (*Jä.*); སྒོ་སྒོ་ *skye-sgo* the face; countenance; སྒོ་སྒོ་ལྔ་ལྔ་ *skye sgo-legs* a beautiful face; སྒོ་སྒོ་ *shan-sgo* an ugly face.

སྒོ་སྤྱོད་ *sgo-spañ* 1. lintel. 2. སྒོ་ཡི་མེལ་སྤྱོད་པའི་ སྒོ་ཡི་ སྒོ་ཡི་ སྒོ་ཡི་ *sgo-yi them-pa spañ-pahi rnal-hbyor-pa yañ-yod* there are even *yogi* who have only left the lintel and threshold of their home (and no more).

སྒོ་སྤྱོད་ *sgo-spe* a projection of the roof of a house above the principal door of a house, under which one can sit or sleep, or where servants wait: དེ་ལྟར་བཞུགས་པའི་སྒོ་སྤྱོད་ སྒོ་སྤྱོད་ *do-nub bi-kra-mahi sgo-spehi hog-tu ñol* (*A. 130*) to-night sleep under the portico of Vikramas'ila.

Syn. སྒོ་སྤྱོད་ *sgo-skyar*; སྒོ་མཚན་ *sgo-mchor*; སྒོ་འབྱར་ *sgo-hbyar* (*Mñon.*).

སྒོ་པར་ *sgo-phar*, སྒོ་རིམ་མང་བོ་ *sgo-rim mañ-po* the name for a series of doors.

སྒོ་པར་ *sgo-hphar* སྒོ་པར་ཕུང་, v. སྒོ་པར་པ་ *sgo-glegs* [the junction of the leaves of a door] *S.*

སྒོ་བ་ *sgo-wa* pf. བཞུགས་ *hsgo* also བཞུགས་ *hsgos*, to say; to speak, mostly to bid; to order (used in old works, now become obsolete).

སྒོ་འབྱར་ *sgo-hbyar*, v. སྒོ་སྤྱོད་ *sgo-spe*.

སྒོ་འབྱར་ *sgo-hbyed* a kind of grass used as a medicine in eye-disease (*Sman. 353*).

སྒོ་མ་ *sgo-ma* 1. panel or square of a door; the fold of a folding door. 2. = སྒོ་རྒྱ་ལྔ་ལྔ་

ཀྱི་སྒོ་སྤྱོད་གི་ལྔ་ *gtor-rgyab skabs-kyi sgo-sruñ-gi lha*, the deity who guards the door on the occasion of offering *torma*; སྒོ་པ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ སྒོ་མ་བཞི་མིང་ *sgorul-pa ye-ces kyī sgo-ma bshihi min* the names of the four miraculous divinities (of the *Bon-po*):—(1) སྒོ་གཤོང་དཀར་མོ་ སྒོ་གཤོང་དཀར་མོ་ *Stag-gdoñ dkar-mo lcags-kyu bandu-hdsin*; (2) སྒོ་གཤོང་ཤར་མོ་ལྔ་ལྔ་ *Phag-gdoñ ser-mo shag-pa*, (3) སྒོ་གཤོང་དཀར་མོ་ལྔ་ལྔ་ སྒོ་གཤོང་, *Señ-gdoñ dmar-po lcags-sgro*; (4) སྒོ་གཤོང་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *sbrul-gdoñ liuñ khu dril-bu*.

སྒོ་མ་ *sgo-mo* (1) a large door; a gate; castle-gate; town-gate; (2) the beginning: སྒོ་མ་གྱི་སྒོ་མ་ *rtsis-kyi sgo-mo* the beginning of a new epoch.

སྒོ་མ་ *sgo-tsam* a little (*Sch.*).

སྒོ་རྒྱ་ *sgo-rtsa* = སྒོ་འོ་རྒྱ་ *sgoñi rtsa-wa* at the door; སྒོ་རྒྱ་ near or at the door.

སྒོ་མཚན་མ་ *sgo-mtshams* door-junction; also the chink left between a door-post and the door, when the latter does not perfectly fit.

སྒོ་འོ་ལྔ་ *sgo-hi lcog* སྒོ་འོ་ལྔ་ raised place or stools placed on either side of a door [a place where four roads meet] *S.*

སྒོ་འོ་ལྔ་ *sgoñi them-pa* the threshold.

སྒོ་ཡི་མེལ་ཆེ་མཁན་ *sgo-yi mel-tshe mkhan*, v. སྒོ་པ་ *sgo-pa*.

སྒོ་ཡིག་ *sgo-yig* 1. inscription. 2. lampoon; label on the door; sign-board. 3. a magisterial advertisement fastened at the door.

སྒོ་ར་བ་ *sgo-ra-wa* = སྒོ་སྤྱོད་བ་ *sgo sruñ-wa* a door-keeper; a door-guard.

སྒོ་ལོ་ *sgo-lo* 1. body. 2. face (*Jä.*).

སྒོ་བཀྱེད་ *sgo bçad* = སྒོ་པ་བཀྱེད་པ་ *sgo-la bçad-pa* an inscription on the door; a sign-board.

སྒོ་གསུམ་ *sgo-gsum* the three media, i.e., of body (*ལུས་ luṣ*), speech (*ངག་ ŋag*), and the mind (*ཡིད་ yid*).

གྲུ་

སྒོ་བསྐྱུངས་པ་ *sgo bsrung-wa* = སྒོ་ར་བ་ *sgo ra-wa*
 བཟའ་ a door-keeper.

སྒོ་ག་སྒྱུ་ *sgog skya* or ལྷ་སྒོ་ག་ *skya-sgog* white
 garlic used in medicine; *Allium nival*
Jacqm; སྒོ་ག་ཇོན་ *sgog-sñon* a blue species of
 garlic, very common in the Himalayas,
 perh. *Allium rubellum* (Jä.); སྒོ་ག་གཅིག་མ་ *sgog-*
gcig-ma a garlic grown on a single root;
 སྒོ་ག་བཅུད་གསུམ་ *sgog-bcud gsum* three species of
 garlic which have three different proper-
 ties:—(1) རྩ་རྒྱུ་མ་ *tsön-dmar* red onion; (2)
 སྒོ་ག་སྒྱུ་ *sgog-skyä* the common white garlic;
 (3) སྒོ་ག་ཇོན་ *sgog-sñon* the blue species of
 garlic.

སྒོ་ག་ཁྱིང་ *sgog-tiñ* mortar; སྒོ་ག་གཏུན་ *sgog-*
gtun pestle for bruising leek (Jä.).

སྒོ་ག་ཏུམ་ *sgog-tum* or སྒོ་ག་རྩོག་ *sgog-rdog* a
 number of garlic roots bunched in one.

སྒོ་ག་པ་ I: *sgog-pa* ལྷ་ཁྱུང་, རྩ་ཁྱུང་ garlic;
 leek; *allium*; རི་སྒོ་ག་ *ri-sgog* *Allium sphaero-*
ceph a species of garlic growing wild in the
 hills of Tibet.

Syn. ཀུན་དོན་ *kun-don*; རོ་ལྷན་ *ro-lan*; ཀུན་ཏུན་
gun dsun; སྒྱེ་ཕུ་ *sñehu*; སྒྱེ་ཕུ་ *sgehu*; ལྷ་མིན་ཁྱུང་
lha-min khrag; ཀླ་ཁྱོ་འོ་སྒོ་མ་ *kla-klohi spos*
 (Mnon.).

སྒོ་ག་པ་ II: acc. to Cs. pf. བསྒྲགས་ *bsgags*,
 fut. བསྒྲག་ *bsgag*, to make one swear; སྒོ་ག་པ་
sgog-po one that makes a person swear
 (Jä.).

སྒོ་ག་གསེལ་ *sgog-gsil* a single garlic root or
 seed.

སྒོ་ང་ I: *sgon* also སྒོ་ང་ར་ *sgon-na* an egg.
 In Sikkim “*sgon-do*” (Snd. Hbk.).

སྒོ་ང་ II: n. of a country, prob. ཀོང་པ་
Kon-po.

སྒོ་ང་སྒྱུ་མ་ *sgon-skyes* = སྒོ་ང་ལམ་སྒྱུ་མ་པ་ *sgo-na-*
las skyes-pa བཟུངས་ born of or produced
 from an egg.

སྒོ་ང་སྒྱི་ *sgon-spri* the white of an egg or
 more properly the thin film which wraps
 the contents of an egg.

སྒོ་ང་ཐོག་པ་ *sgon thog-pa* n. of a plant.

སྒོ་ང་བ་ *sgon-wa*, pf. བསྒོ་ངས་ *bsgons*, fut. བསྒོ་ང་
bsgon, imp. སྒོ་ང་ (ས) *sgon (s)* or སྒོ་ངས་ཤིག་ *sgons-*
cig བྱེད་པ་ 1. to make in tea balls to eat; to
 make round balls of dough (Cs.). 2. to
 hide; to conceal (a thing) (Sch.). 3.
 སྒོ་ངས་པམ་སྒོ་ར་མ་ *sgons-paham sgor-mo* a
 laughing speech or exclamation.

སྒོ་ད་ཡས་ *sgod-yas* n. of a numeral མ་
 རྩ་བུ་བུ་སྒོ་ད་ཡས་ (*Ya-sel*).

སྒོ་བ་སྒོ་བ་ *sgob-sgob* unable; deficient;
 wanting in strength (Sch.).

སྒོ་མ་ *sgom*, see སྒོ་མ་པ་ *sgom-pa*.

སྒོ་མ་ཅེན་ *sgom-chen* 1. a Buddhist ascetic
 who remains absorbed in deep meditation.
 2. species of fieldmouse, *Lagomys badius*,
 so called from its hybernating disposition.
 See Hooker's Himalayan Journals.

སྒོ་མ་ཏེས་པ་ *sgom nes-pa* = སྒོ་མ་ལ་བསམ་ལུགས་ཏེས་པ་
sems-la bsam-lugs nes-pa or རྩོ་བ་ *nor-wa*, to
 blunder in meditation.

སྒོ་མ་ཐག་ *sgom-thag* རྟོག་པ་ཆུ་ meditating-
 cord; a long piece of cloth about four
 inches wide which is worn by the *Yogi*
 when he sits in meditation; it is stretched
 round the neck and under the knees while
 sitting. About the 10th and 11th centuries
 A.D. Buddhist ascetics used to wear it in
 the manner the sacred thread is worn by the
 Brāhmans, passing round the right shoul-
 der to the side below the arm-pit: སྒོ་མ་ཐག་ཆེན་
 པོ་ཞིག་ནི་དབྱུང་པ་ནས་མཆན་རྩུ་ག་གར་བཅུག་ let a large
sgom-thag pass from the shoulders over
 the bosom (A. 11). Acc. to Jä. a cord
 or rope is slung round the body in order

to facilitate the effort of maintaining an erect and immovable posture during meditation, which expedient of course is scorned by the more rigid devotees.

སོག་པོ་ *Sgom-sde* n. of a section of the school of monks called སེར་བྱས་གྲུ་ཤར་ *Ser-byas gr̥ba-tshañ* of Tibet (*Loñ.* ३ 16).

སྒོམ་པ་ *sgom-pa* भावना, vb. pres. སྒོམ་གྱིན *sgoms-gyin*, or སྒོམ་བཞིན *sgom-bshin*, pf. བསྒོམས *bsgoms*, fut. བསྒོམ *bsgom*, imp. སྒོམ *sgom* or སྒོམས *sgoms*, resp. ཐུགས་སྒོམ *thugs-sgom* 1. originally to fancy, imagine; now to meditate, contemplate systematically (c. accus. and dat.); to have; to entertain; to re-produce (in one's mind), with the accus. termin. or with double accus. 2. subst. སྒོམ་པ་ *sgom-pa*, has come to signify systematic meditation of the Buddhist saint. Four degrees of this meditation are to be distinguished, viz., ལྟ་བུ་ *lta-wa* contemplation; སྒོམ་པ་ *sgom-pa* meditation, properly so called (which requires གསལ་དང་མི་རྟོགས་མ་གཤེད་སྒུལ་མ་ *gsal-dan mi-rtogs ma-gyesh gsum*, i.e., that it be so performed in a clear and decided manner without suffering one's self to be disturbed or distracted by anything); the third degree ལྟོན་པ་ *spyod-pa* consummation; and འབྲས་བུ་ *hbras-bu* fruition.

སྒོམ་པ་པོ་ *sgom-pa po* = སྒོམ་བྱེད་ *sgom-byed*, i.e.,
 སྒོམ་མཁན་ *sgom-mkhan* an ascetic who medi-
 tates.

སྒོམ་པ་ཅན་ *Sgom-pa tshan* the term used in Amdo to signify སྒོམ་ཅན་ *sgom-chen*, a Buddhist ascetic who meditates, &c.

སྒོམ་བྱ *sgom-bya* and སྒོམ་རྟེན *sgom-rten* the object of meditation.

མགོ་འབྲུག *sgom-hbrog* 1. the wilderness or solitude where hermits dwell for meditation. 2. holly in Sikkim (*Jä.*)?

མྱོག་ཡན་ལག་ *sgom yan-lag* ལྟམ་ལྟམ་པ་: a branch
or form of ascetical meditation [lit. burn-

ing the limbs; it is a kind of penance in which the whole body is exposed to four heaps of fire in four quarters and to the sun on the head]S.

སྒོམ་ལམ་ *sgom-lam* the practice of ascetical
 meditation, also སྒོམ་གྱི་ལམ་ *sgom-gyi lam*, the
 way to *Nirvāṇa* by means of meditation:
 ས་གཤིས་པ་འི་མ་མེད་པ་ནས་སྒོམ་ལམ་ལ་བྱགས་ from the
 second stage of perfection free from
 defilement he entered on the practice of
 meditation.

ज्ञेय-विद *sgom-ñin*, योगदण्ड the stick on which the ascetic fixes his gaze while engaging himself in meditation.

གློམ་གཞུས་ *sgom-gsum* three kinds of གློམ་པ་
sgom-pa or mystical meditation, viz.:—(1)
 meditation performed in the three, four or
 six periods into which a day may be
 divided for that purpose ཐུན་གློམ་ནི, ལས་དང་པོ་དུས་
 གཉེན་པོ་ཡང་འདེབས་ཀྱི་དྲན་པ་ཡིན་པས, ཐུན་ཚམས་བྱེ་ལ་བཞུགས་པའོ
thun-sgom-ni, las dan-po dus gñen-po phar
hdebs-kyi dran-pa yin-pas, thun-tshams phye-
la bsgom-paho; (2) རང་གློམ་ནི, ཟློང་ཚུར་འདེབས་ཀྱི་དྲན་པ་
 ཡིན་པས, འཕྲོ་འདུག་ཅུ་ཉལ་ལས་ཐྱོད་ཅི་བྱས་ཀྱང་འབྲལ་མེད་དུ་རང་
 གིས་གནས་སོ *ñan-sgom-ni, myoñ-tshur hdebs-kyi*
dran-pa yin-pas, hgro-hdug za-ñal las spyod
ci-byas-kyañ hbral med-du ñañ-gis gnas-so,
 གློམ་ནི་ཅི་ཡང་མེད་པ་ལ་རང་དང་རང་གིས་རང་ཐག་བསྐྱིང་བསྐྱེད་
sgom-ni ci-yañ med-pa la ñañ-dañ ñañ-gis
ñañ-thag bsriñ-bsreñ; (3) ཁྲོང་གློམ་ནི, རང་སེམས་སུ་
 ཐག་ཚད་པས, བཞུགས་བྱ་གློམ་བྱེད་ཀྱི་ཟློ་དང་བྲལ་བའོ *kloñ-sgom*
ni, nañ-sems mu-thag chod-pas, bsgom bya-
sgom-byed-kyi blo-dañ lral-waho.

ཇོམས་ *sgoms* (ལྷ་ཁྱེ་ལུ་ *lha lta-bu*) भाव्य a
deity thought of for propitiation.

ꠄꠤ *sgor* a spindle in a turning-lathe
(*Jä.*).

sgor-sgor round.

མོར་མོར་འབྱེལ *sgor-sgor hkhyl* forming into an eddy or whirlpool (*Nag. 12*).

སྒོ་བ་ *sgor-wa* 1. pf. and fut. **བསྒོ་བ་** *bsgar* to boil down; to condense by boiling, e.g., **བུ་རམ་** *bu-ram* sugar. 2. to turn on a lathe (*Jā.*).

སྒོ་མེད་ *sgor-med* without interruption or break: (**རིས་མེད་ལམ་འགྲོ་** *ris-med lam-hgro*) to go on a journey without break, i.e., without having to turn back.

སྒོ་མོ་ *sgor-mo*, v. 1. **སྒོ་མོ་སྒོ་མོ་** *sgoñs*. 2. **ལུ་མ་** a ball, globe; also a disk; hence an Indian rupee is called **ཕྱི་གླིང་སྒོ་མོ་** *phyi-gliñ sgor-mo*; **བུ་རམ་སྒོ་མོ་** *bu-ram sgor-mo* a ball of treacle; **སྒོ་ཐིག་** *sgor-thig* a pair of compasses; **སྒོ་ཐིག་ཕྱེ་བ་** *sgor-thig phye-wa* or **ཕྱེད་ཀ་** *phyed-ka* semi-circular (*Cs.*; *Schtr.*).

སྒོ་སྒོ་ *sgos* = **སྒོ་རྩ་** *sger-du* or **ལྷག་པར་** *lhag-par*, specially, particularly, chiefly, &c.; in compounds and as adverb: private, separate, distinct; also as opposed to **ཁྱི་** *spyi*, e.g., **ཁྱི་གཤམ་** *spyi-gdugs* a parasol for several persons; awning; shelter; **སྒོ་སྒོ་གཤམ་** *sgos-gdugs* a parasol for one person; **སྒོ་སྒོ་ཀལ་** *sgos-skal* share of a single person; individual lot.

སྒོ་སྒོ་ཁུར་ *Sgos-khur* **ཡི་དགམ་ཞིག་གི་མིང་** n. of a *yi-dwag* or *preta*.

སྒོ་སྒོ་པ་ *sgos-pa* to choose; to find the right thing (*Sch.*).

སྒོ་སྒོ་སུ་ *sgos-su* or **སྒོ་སྒོ་** *sgos* adv. = **ཁྱད་པར་དུ་** *khyad-par du* or **སྒོ་རྩ་** *sger-du* (opposite to **ཁྱི་** *spyir*), particularly, especially. **སྒོ་སྒོ་ཀྱི་དཔོན་** *sgos-kyi dpon* a subaltern officer (*Cs.*): **སྒོ་སྒོ་སུ་** *sgos-su* **བཀའ་གདམས་ཀྱི་བཀྲ་ཤིན་པ་ལྷན་པ་** *sgos-su bkah-gdam-s-kyi bstan-pa rin-po che* particularly the precious doctrine of the *Bkah-gdam-pa* School (*A.* 124).

སྒྱིག་གུ་ *sgyig-gu* or **སྒྱིག་ཀུ་** *sgyihu* a bag, purse: **སྒྱིག་གུ་ཆད་པའི་དབང་དུ་སོང་ནས་** *sgyig-gu chad pohi dwañ-du soñ-nas* our purse being in the

way of breaking, i.e., at low ebb; **དཔལ་ཕྱིག་** *dñul-sgyig* purse to keep silver pieces.

སྒྱིད་བ་ *sgyiñ-wa*, pf. **བསྒྱིད་པ་** *bsgyiñ*, fut. **བསྒྱིད་** *bsgyiñ*. 1. **ལྷ་** to yawn, gape.

Syn. **ཁྱི་བ་** *hgyiñ-wa*; **གླེ་བ་** *glal-wa* (*Mñon.*).

སྒྱིད་ *sgyid* 1. the hollow of the knee; bend of the knee; or **སྒྱིད་པ་** *sgyid-pa* knee-joint; **སྒྱིད་པ་གཙོད་པ་** *sgyid-pa gcod-pa*, to lame the knee-joint; hamstring (a horse). 2. the calf (of the leg).

སྒྱིད་སྒྱུར་ *sgyid-sgyur* **ལཱ་ལྔ་ལྔ་** idleness; langour: **སྒྱིད་སྒྱུར་ནི་བྱ་བ་གཅིག་ཕྱིར་འགྲོ་ལ་གཅིག་ཕྱིར་པ་ནི་** *ལཱ་ལྔ་ལྔ་པ་* (*Nag.*) **སྒྱིད་སྒྱུར་** *sgyid-sgyur* is the vicious indolence of beginning a new work before he has finished the one he has in hand.

སྒྱིད་སྒྱུར་པ་ *sgyid-skyur-pa* acute pain in the knee and leg, e.g., of a woman with child.

སྒྱིད་ཁུར་ *sgyid-khur* the hollow of the knee. •

སྒྱིད་ཁྱོལ་ *sgyid-khyol* one lame in his legs (*Cs.*).

སྒྱིད་འཁྱིལ་ *sgyid-hkhril* **འཁྱིལ་འཁྱིལ་** (lit. raised knee, that is, squatting and doing nothing) langour; laziness.

Syn. **སྒྱིད་སྒྱུར་སྒྱུར་** *sgyid-sñoms*; **སྒྱིད་ལུག་** *sgyid-lug*; **མགམ་པ་** *rmugs-pa*; **འཇམ་པ་** *hjas-pa* (*Mñon.*).

སྒྱིད་བུ་ *sgyid-bu*, also **སྒྱིད་བུ་** *sgyed-bu* **ལྷན་** a hearth, fire-place, consisting of three stones on which the kettle is placed; **ལྷན་** *lcags-sgyid* iron trevet, tripod, of. **སྒྱིད་བུ་** *sgyed-po*.

སྒྱིད་ལུག་པ་ *sgyid-lug-pa* **ལཱ་ལྔ་ལྔ་** slothful; idle *Cs.* and *Lex.* **ཡིད་ལྷུང་པ་** *yiḍ shum-pa* prostrate with fatigue or mental lassitude.

ལྷོ་རྒྱུ་ *sgyir-rkañ*, ལོ་རྒྱུ་གུ་མཐུ་གྱི་མཐུ་ the fringe that is attached to the border of robes or of tents, &c.

ལྷོ་ *sgyu* = ལོ་ ལྷོ་ *gyo-sgyu* craft; deception; pretext. **ལྷོ་མ་** *sgyu-can* artful; crafty; cunning (Cs.).

ལྷོ་འཕྲུལ་ *sgyu-hphrul* माया magical deception; **ལྷོ་འཕྲུལ་མ་** *sgyu-hphrul-ma* माया the name of Gautama, Buddha's mother.

ལྷོ་མ་ *sgyu-ma* माया illusion; fancy; imposition whether natural or intentional; **ལྷོ་མ་མཐུ་** *sgyu-ma mkhan* मायाकार a juggler; **ལྷོ་མ་མ་** *sgyu-ma-can* तण्डक an imposter; one who plays deception; **ལྷོ་མ་ལྷ་** *sgyu-ma lta-bu* मायोपम like illusion; illusive; **ལྷོ་མ་སྤྲུལ་** *sgyu-ma sprul-wa* to exhibit a false show (Cs.): རམ་རྒྱུ་བཤམས་ནད་ལྷོ་མ་ལེས་ *ñas nañ-wa thams-cud sgyu-mar ces* I know that all phenomena are only illusions. **ལྷོ་མ་བྱེད་པ་** *sgyu-ma byed-pa* मायावी, मायादक्ष one dexterous in magical show; a magician; **ལྷོ་མ་མེད་པ་** *sgyu-ma med-pa* अमायावी free from guile; guileless; **ལྷོ་མའི་ནོར་** *sgyu-mahi nor* illusive riches, hence general wealth: **ལྷོ་མའི་ནོར་ལ་ཚག་ལེས་མེད་**, ལེན་པས་བསགས་ཀྱང་ལུས་དུ་ལུས་, རང་གིས་བསགས་ཀྱང་གཞན་གྱིས་བྱོད་ the mind is not satisfied with the illusive wealth, though accumulated by desire it remains behind, and though acquired by yourself it is enjoyed by others.

ལྷོ་མའི་དཔེ་བཅུ་གཉིས་ *sgyu-mahi dpe-bcu-gñis* the twelve expressions illustrative of illusion:—(1) **ལྷོ་མ་ལྷ་** *sgyu-ma lta-bu*; (2) **ཅུ་ཟེལ་** *chu-zla* the image of the moon in water; (3) **མིག་ཡོར་** *mig-yor* scenes that appear in a vision; (4) **མིག་རྒྱུ་** *smig-rgyu* mirage; (5) **མི་ལམ་** *rmi-lam* dream; (6) **སྒྲ་བརྒྱན་** *sgra-brñan*, echo; (7) **དྲི་མའི་ཁྱེད་ཁྱེད་** *dri-zahi groñ-khyer* castle in the air; (8) **མིག་འཕྲུལ་** *mig-hphrul*;

(9) **དབང་པོའི་གཟུ་** *duan-pohi gshu* rain-bow; (10) **ལྷོ་ག་** *glog* lightning; (11) **ཅུ་བུར་** *chu-bur* bubble; (12) **མེ་ལོང་གི་གཟུགས་བརྒྱན་ལྷ་** *me-loñ-gi gzugs-brñan lta-bu* reflection or reflected image in a mirror.

ལྷོ་རྒྱུ་ *sgyu-rtsal* कला art, skill, dexterity: **ལྷོ་རྒྱུ་གནས་ཀྱང་དང་པོར་རྒྱུར་** *sgyu-rtsal gnas-kyan dran-por rgyur* कलालयोर्गप सरल though dexterous (artful) he was sincere. There are 64 arts, of which 30 are distributed in handicrafts, 18 in music, 7 in singing, 9 in dancing.

ལྷོ་རྒྱུ་མ་ *sgyu-rtsal sa* = ལྷོ་པོའི་རྒྱུ་དམ་ལྷོ་རྒྱུ་ *rgyal-pohi skyed-tshal* the royal gardens where in ancient time kings used to try feats of arms, etc. (*Mñon.*).

ལྷོ་ལུས་ *sgyu-lus* 1. the immaterial body of the soul while in the *Bardo*. 2. the animal and human body in general, inasmuch as it is only an apparent body; a phantom, when considered from a higher philosophical point of view.

ལྷོ་ག་མོ་ *sgyug-mo* चाशुरी, असा, अशु mother-in-law; **མནའ་ལྷོ་ག་** *mnañ-sgyu* both daughter-in-law and mother-in-law: **ལྷོ་ག་མོས་བསྐྱེད་པ་** *sgyug-mos bsruñs-pa* चाशुरी-रक्षिता watched by one's mother-in-law.

ལྷོ་བཀོད་ *sgyur-bkod* strong advice.

ལྷོ་རྒྱུ་ *sgyur-wa* वर्त्तन, pf. and fut. **བལྷོ་རྒྱུ་** *bsgyur*, trans. form of **འལྷོ་རྒྱུ་** *hgyur-wa*. 1. to transform, alter, change (colour, one's mind); to correct; to translate; to revise. 2. to cast aside; to dissuade, divert; to turn; to cause to turn; **འཁོར་ལོ་ལྷོ་རྒྱུ་** *hkhor-lo sgyur-wa* or **སྐོར་ལོ་** *skor-wa* to turn a wheel; **སྐད་ལྷོ་རྒྱུ་** *skad sgyur-wa* to vary or modulate the voice, also to hum a tune; to sing or whistle. 3. to govern, steer, control: **རྩེ་ཁ་སྐྱབ་ཀྱིས་ལྷོ་རྒྱུ་** *rtahi-kha srab-kyis sgyur* a horse's mouth by a bridle: **འདྲོད་ཆགས་རྩེ་ཁ་སྐྱབ་ལྷོ་རྒྱུ་** *hdod-*

chags ñan-pas kha-sgyur he is governed by evil passions; ཁམ་ལོ་སྒུར་ལ་ *kha-lo sgyur-wa* to govern; also a driver; ཁམ་ཤིང་རྩ་སྒུར་ལ་ *kha-lo çin-rta sgyur-wa* to drive a carriage; དབང་སྒུར་ལ་ *dwañ sgyur-wa* to have command, control of; to dominate; to command.

ཐུ་ཤེ *sgye* (སྒོད་ *snod*), ཐོག་ཀྱི་, རྩེ་ལ་ a vessel [a sack; a Cathern bottle] S.

ཐུ་སྒུར་ *sgye-sgur* crooked (Sch.).

ཐུ་སྒུར་སྒུར་ལ་ *sgyed-sgyu sgyur-wa* ཐོག་ཀྱི་ bent forward and hump-backed.

ཐུ་པོ་ *sgye-bo* བཞི་ཀྱི་ 1. hump-back; acc. to *Jä*. 2. one of the lower classes of officials or noblemen.

ཐུ་མོ་ *sgye-mo* ཐུག་པ་ *khug-pa*, ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ 1. sbst. a small pouch; རས་ཐུ་ *ras-sgye* a bag of cotton stuff. 2. adj. quiet, gentle (in Spiti) (*Jä*).

ཐུ་ཅུ་ *sgye-chu* a small bag.

ཐུ་དེ་པོ་ *sgyed-po* པ་ཅུ་ a small fire-place; hearth-stone.

ཐུ་དེ་བུ་ *sgyed-bu* ཅུ་ཅུ་ a make-shift fire-place.

ཐུ་ན་པ་ *sgyen-pa* to be on the move.

ཐུ་ལ་པ་ *sgyel-wa*, pf. and fut. བུ་ལ་ *bsgyel*, transit. form of བུ་ལ་པ་ *hgyel-wa*, to throw down; to over-turn; to lay or put down (a bottle, a book); to thwart (the charm of an enemy); to kill (horses) (*Jä*).

ཐུ་གཤམ་ *sgyogs* ཀུ་, ལམ་ལམ་ a warlike engine to shoot darts or to fling stones with; mortar; cannon: ཐུ་གཤམ་གྱི་འཕུལ་འཁོར་ *sgyogs-kyi hphrul-hkhor* id; ཐུ་གཤམ་རྩ་ *sgyogs-rdo* stone flung from such a machine. མེ་ཐུ་གཤམ་ *me-sgyogs* and རྩ་ཐུ་གཤམ་ *rdo-sgyogs* = cannon: མེ་ཐུ་གཤམ་ *me-sgyogs* now called རྩ་པ་ *dob* in Tibet; རྩ་ཐུ་གཤམ་ *rdo-sgyogs* a stone-thrower is used in Bhutan.

* ཐུ་གཤམ་མདའ་ *sgyogs-mdah* ཡེ་ཤི་ (*Schr.*; *Kā-lac. T. 128*) catapult.

ཐུ་དྲ་པ་ *sgyod-wa*, pf. བུ་དྲ་པ་ *bsgyod*, fut. བུ་དྲ་པ་ *bsgyod*, perh. originally = ཐུ་དྲ་པ་ *sgod-wa* to hide. 1. to fill; to stuff (a sausage). 2. colloq. in *W.* to put into (the pocket): ཐུ་དྲ་པ་ཐུ་དྲ་པ་ *gla-phyir sgod-wa* to return the wages due to another person (*Sch.*).

ཐུ་ *sgra* (ཏ་) མཐུ་, བུ་, ཐུ་, ཐུ་, ཐུ་, ཐུ་ 1. sound, noise, voice: ཐུ་ལ་ཐུ་ལ་ཐུ་ལ་ཐུ་ལ་ཐུ་ལ་ཐུ་ལ་ *sgra-la zin-pahi sgra-dan ma-zin-pahi sgra-gñis yod* there are two kinds of sound, viz:—ཐུ་ལ་ཐུ་ལ་ *zin-pahi sgra*, i.e., sound that can be caught or heard and understood; མ་ཐུ་ལ་ཐུ་ལ་ *ma-zin-pahi sgra* which cannot be heard or understood; indistinct sound; མེ་ཐུ་ *miñ-sgra* a mere word. 2. word, syllable. 3. a language.

ཐུ་མཐུ་ *sgra-skad* sound; voice; fame, ཐུ་མཐུ་ཐུ་ལ་ *sgra-skad sñan-pa* sounding; sonorous.

ཐུ་མཐུ་པ་ *sgra bskyun-wa* མཐུ་མཐུ་ one who speaks few words.

ཐུ་མཐུ་པ་ *sgra brya-pa* = ཐུ་མཐུ་ *hbrug* མཐུ་མཐུ་ thunder.

* ཐུ་མཐུ་པ་མཐུ་པ་ཐུ་མཐུ་ *Sgra-bsgyur mar-pa lots tsha* = མཐུ་པ་ *Mar-pa* the translator and *lotsā-wa*.

ཐུ་ཐུ་གཤམ་པ་ *sgra sgrags-pa* (ཏ་ཏ་ཏ་ཏ་པ་) ཐུ་ཐུ་ the sound returned by the target when the arrow hits it.

ཐུ་ཐུ་གཤམ་པ་ཐུ་ཐུ་ *sgra sgrog-par byed* (ཏ་ཏ་ཏ་ཏ་པ་ཐུ་ཐུ་) ཐུ་ཐུ་ one who proclaims much; a great self-advertiser.

ཐུ་ཐུ་གཤམ་ *sgra-sgrog* ཐུ་ཐུ་, ཐུ་ཐུ་, ཐུ་ཐུ་ 1. the famous. 2. n. of the king of *Lāṅkā* (Ceylon) with whom *Rāma* waged war, described in the epic of *Rāmāyan* by *Vālmiki*.

སྒྲ་སྒྲོག་པ་ *sgra-sgrog-pa* (*da-dog-pa*) to produce sounds, noises, etc.

སྒྲ་རྒྱུ་པ་སྒྲོག་པ་ *sgra rñes-par sbyor-wa* = རྒྱུ་གྲུ་པ་པ་སྒྲོག་པ་ *tshig-gi sgra dag-par sbyor-wa* निर्घट the correct formation of words.

སྒྲ་གཙུག་ *Sgra-gcan* राहु, तमस्, कबन्ध 1. n. of an *Asura* demon, who fought with the gods and drank nectar obtained by churning the ocean. 2. fabulous planet of Chinese and Brahminical astrology which exercises malignant influences on the destinies of mankind; specially known by being at enmity with the sun and the moon, on whom it is continually wreaking vengeance. Eclipses are caused by *Sgra-gcan* swallowing the sun or moon. His different names are the following:—
བསོད་ནམས་ལྷན་ *Bsod-nams ldan*; མུན་པ་ཙན་ *Mun-pa can*; མཐོ་རིས་སྒྲུང་བྱེད་ *Mtho-ris snañ-byed*; བཟའི་ན་བ་ *Bzahi rna-wa*; མགོ་ལྷུམ་ *Mgo-zlum*; ལམ་ནག་ *Lam-nag*; ལྷ་བའི་དགྲ་ *Zla-wahi dgra*; སེང་གེ་མའི་བུ་ *Señ-ge mohi bu*; ལྷ་བ་འཛེམས་ *Zla-wa' hjoms*; ཏེ་པར་འཕར་འགྲོ་ *Ñe-war hphar-hgro*; ཇཱ་ཙ་ *Ca-za*; སྒྲིན་ལས་ནམ་རྒྱལ་ *Sprin-las rnam-rgyal*; བྲ་ཏེ་རྒྱུས་ *Bra-ñe skyes*; ཁམས་གཡུ་མ་ནམ་རྒྱལ་ *Khams-gsum rnam-rgyal* (*Mñon.*).

སྒྲ་གཙུག་འཛོམས་ *Sgra-gcan-hdsin* राहुल the only son of Gautama Buddha who, according to the southern Buddhists, was born on the day Siddhārtha left the world. According to the northern Buddhists he was conceived in the womb of his mother Yasodharā long before the renunciation took place, and saw light six years after, on the day when Buddha finished his six years asceticism, on the bank of the river Nairāñjanā; he was so named being born on the day when there was an eclipse.

* སྒྲ་གཙུག་འཛོམས་བཤེས་གཏེན་ *Sgra-gcan hdsin bces-gñen* राहुलमित्र (*Schr.*; *Tā.* 2-249) [friend of Rāhula] S.

སྒྲ་གཙུག་ལུས་འཛོམས་ *sgra-gcan lus hjoms* राहु-
मूर्तिमिद् the god who subdued Rāhu, the demon, by cutting him into two.

སྒྲ་ཆེ *sgra-che* far-famed, renowned; ཆེན་ *sgra-chen* महारव great; sound; ཆེན་པོ་ *sgra chen-po* महाराव high loud sound; ཆེན་གྲགས་པ་ *sgra-cher grags-pa* well-known, famous; ཆུན་པ་ *sgra ñan-pa* to hear; to hear sound; ཆུན་མཚན་པ་ *sgra ñams-pa* अपमन्द sinking voice; low sound; ཆུན་ཆུན་ *sgra-sñan* कलकण्ठ, श्री a well-sounding, agreeable voice; a guitar; བཟླ་ཆུན་ *sgra-brñan* (བྲག་ཆ་ *brag-cha*) प्रतिश्रुत, प्रतिशब्द an echo.

སྒྲ་ཏོག་ *sgra-tog* sound made by the tongue striking on the roof of the mouth: ཁོ་ཐོ་
མེ་མཐོང་བའི་ཆོ་ག་བྲག་གི་རྩ་ལ་རྒྱན་སྒྲ་ཏོག་པ་ལ་ when I happened not to see him he by striking the roof of the mouth with his tongue signified the relish of meat, &c. (*Hbrom.* 118).

སྒྲ་དག་པ་ *sgra dag-pa* pure; clear-voiced.

སྒྲ་དོན་ *sgra-don* शब्दार्थ meaning of a word.

སྒྲ་དག་པོ་ *sgra drag-po* निर्घात sound made by a sudden blow.

སྒྲ་ལྷན་ *sgra-ldan* 1. noisy. 2. (བྲ་རྩོག་ *bya-rog*) घोषा, घ्रांच met. a crow.

སྒྲ་ལྷར་ *sgra-ldar* sounding; sonorous.

* སྒྲ་བ་ *sgra-wa* भाषा (*Schr.*) [speech] S.

སྒྲ་འབྱེན་པ་ *sgra-hbyin-pa* पर्यायेण नदति; སྒྲ་
འཛོམས་པ་ *skad hdon-pa* to resound, groan, cry loudly.

སྒྲ་བྱུང་ལོ་ *sgra-byun lo* सञ्चर [resounded] S.

སྒྲ་བྱེད་ *sgra-byed* sound-maker; སྒྲ་བྱེད་དོ་ *sgra byed-do* शब्दायते makes sound.

སྒྲ་དབྱངས་ *sgra-dbyaṅs* निर्घोष pleasing tone; harmony; euphony (*A. k.* 111-8).

* སྒྲ་དབྱངས་རྒྱལ་པོ་ *Sgra-dbyaṅs rgyal-po* (*Schr.*; (46 B.).

སྒྲ་དབྱངས་ལྷ་མོ་ *Sgra dbyaṅs lha-mo* the Goddess Svarasvatī.

Syn. ལྷ་མོ་དབྱངས་ཅན་མ *Lha-mo dbyañs-can-ma*; དབྱངས་ཅན་མ *Dbyañs-can-ma*; ཅན་མ་ལྷ་མོ་ *Tshañs-sras-mo*; མཚོ་བྱང་ལྷ་མོ་ *Mtsho-byañ lha-mo*; ཅན་མ་ལྷ་མོ་ *Tshañ-wahi sras-mo*; ལྷ་མོ་ *Nag-dwañ lha-mo* (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra sbyor-ma* a coalition or connection of letters.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sgra-mi-sñan* ལྷ་མོ་ of disagreeable voice. According to the fabulous geography of the Buddhists the northern continent which is said to be square in shape, and where a language is spoken not intelligible to the people of India.

ལྷ་མོ་ *sgra-med* ལྷ་མོ་ soundless; voiceless.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-med sprin* a cloud without thunder.

ལྷ་མོ་ *sgra-tsam* ལྷ་མོ་ only a voice.

ལྷ་མོ་ *sgra-tshad* (ལྷ་མོ་ཅན་མ *sgra-dañ tshad-ma*) grammar and logic.

ལྷ་མོ་ *sgra-hdsin* = ལྷ་མོ་ *rnawa* ལྷ་མོ་ that catches the sound; the ear.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrahi skye-gnas* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ the origin or root of a word.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrahi-rgyan* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ metaphor in rhetoric.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrahi sñe-ma* tender tones and half tones, &c.; also the name of a book (*Nag.*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra hod-zer gsum* the three rays of sound which are incident on the soul in the *Bardo*: ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-yis dñañs-so*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-kyis hjigs-so*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ser-gyis srag-go*.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-yi sde* ལྷ་མོ་ (*Schr.; Kālāc. T. 124*) [soldiers of the adversary] S.

* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-yi-gnas* = ལྷ་མོ་ *rna-wa* ལྷ་མོ་ the par.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-rig-pa* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ the science of words; grammar [one versed in lexicography] S.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-la mkhas-pa* ལྷ་མོ་ one versed in the science of words; a grammarian.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sgra-señ rig-pahi blo-gros* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Hjam-dpal dbyañs* ལྷ་མོ་ a *Bodhisattva* and God of Learning of the northern Buddhists.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-gsal* ལྷ་མོ་ articulate; intelligible.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrags* 1. together with; jointly. 2. n. of a place in Tibet.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sgrags-kyi dar-phug* n. of a sanctuary situated in a rock-cavern of Tibet (*Deb. 44*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sgrags-kyi Yañ-rdson* district in *Lho-brag* in S. Tibet.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrañ-wa* (*dang-wa*) pf. ལྷ་མོ་ *bsgrañs*, fut. ལྷ་མོ་ *bsgrañ*, imp. ལྷ་མོ་ *sgrañ* 1. to enumerate; to reckon up separately. 2. to upbraid; to reproach.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgral-wa* (*dal-wa*) 1. to cut into small pieces, viz., the picture of an enemy whom one wishes to destroy (*Jä.*). 2. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *chu-sogs las sgral-wa* to pass over or travel upon a river or sea.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgras mñon-par go-war byed* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ by voice or sound he causes to be understood.

ལྷ་མོ་ *sgrig* (*dig*) or ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gral sgrig-pa* well arranged; good arrangement; v. ལྷ་མོ་ *sgrol*.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrig-pa*, pf. ལྷ་མོ་ *bsgrigs*, fut. ལྷ་མོ་ *bsgrig*, imp. ལྷ་མོ་ *sgrig* or ལྷ་མོ་ *sgrigs* ལྷ་མོ་ *gral-du sgrig-pa*, to arrange in order or row; to lay or put in order; to arrange, adjust; to put or fit together; to join (the separate parts); ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrigs-par byed-pa* ལྷ་མོ་ to compile (books); to stitch close (books, &c.); ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ covers.

མྱེན་པ་དང་ *sgrig-lad* defect in fixing gems on ornaments: མུ་མེད་ཀྱི་མྱེན་པ་དང་ལག་ཤིག་བྱང་པ་དུག་ཅུང་ even though there was some defect in fixing a sapphire (*Rtsii.* and *Yig.* 17).

མྱེན་པ་མཐུད་ *sgrig-lam* arrangement according to usage; custom: མྱེན་པ་མཐུད་ཤིག་མོང་བ་ *sgrig-lam shig soñ-wa* there was a custom.

མྱེན་པ་ *sgrigs*, imp. of མྱེན་པ་ *sgrig-pa*.

མྱེན་པ་ *sgrin-po* (*din-po*) བཤུ་ skilful, clever, prudent, expert.

Syn. མཐུད་པ་ *mkhas-pa*; མྱེན་པ་ *spyañ-po* (*Mñon.*).

མྱེན་པ་ *sgrib* (*dib*), ཉེ་མེད་མྱེན་པ་ *ñi-zla sgra-can-gyi sgrib-pa*, to eclipse; to cover over, v. མྱེན་པ་ I: *sgrib-pa*.

མྱེན་པ་ཆག་ *sgrib-chag*, དུས་ཀྱི་རྩིས་ལས་མར་ཆག་པ་ *duṣ-rgyun-gyi rtsi-laṣ mar-hgrib ciñ chag-pa* reduction; anything below the average calculation; also discount.

མྱེན་པ་གཉིས་ཀྱི་དབྱེ་བ་ *sgrib-gñis-kyi dbye-wa* distinction between the two defilements.

མྱེན་པ་ I: *sgrib-pa* 1. sbst. རྒྱུ་ལྡན་པ་, རྒྱུ་ལྡན་པ་, རྒྱུ་ལྡན་པ་ sin; mental and moral defilement; the state of being obscured, darkened; obscuration. 2. བཤུ་, [a roof, cover] S. མ་རིག་པའི་སྒོ་ངོའི་སྐྱུ་གས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *ma-rig pañi sgo-ñahi sbugs-kyi sgrib-pa* hidden inside the egg of ignorance.

མྱེན་པ་ II: 1. vb. pf. བཞེས་པ་ *bsgribs*, fut. བཞེས་པ་ *bsgrib*, imp. མྱེན་པ་ *sgrib* (མ་ཤ) to obscure; to cover; to darken, defile: ཉེ་མེད་མེད་ཅེས་བཞེས་པ་ *ñi-mañi hod-zer bsgrib-naṣ* the light of the sun being obscured: མྱེན་པ་ཉེ་མེད་མྱེན་པ་ *sprin-paṣ ñi-ma sgrib-pa* the sun is covered by the clouds. 2. ཡངས་སུ་བཞེས་པ་ *yoñs-su bsgribs* བཞེས་པ་ utterly obscured or covered.

མྱེན་པ་ III: adj. dark; sbst. darkness; sinner.

མྱེན་པ་ལྔ་ *sgrib-pa lña* the five kinds of moral obscurations are the following:—(1) ལས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *laṣ-kyi sgrib-pa*, or རྩིས་ལས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *hdod-srid-kyi sgrib-pa* defilements or sins of passionate desires; (2) གནོད་སེམས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *gnod-sems-kyi sgrib-pa* sins of an evil heart, i.e., of the wish to do evil to others; (3) རྒྱུ་ལས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *rmugs-rgod-kyi sgrib* sins of laziness and indolence; (4) གཉིད་ཀྱི་མྱེན་པ་ *gnid-kyi sgrib-pa* sins of sleep; (5) བརྩམས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *the-tshom gyi sgrib-pa* sins of doubt.

མྱེན་པ་གཉིས་ *sgrib-pa gñis* or མྱེན་པ་གཉིས་ *sgrib-gñis* the two kinds of moral and mental obscurations are:—(1) རྩིས་ལས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *hdod-srid-kyi sgrib-pa* defilement of misery that caused by habits, etc.; རྩིས་ལས་ཀྱི་མྱེན་པ་ *hdod-srid-kyi sgrib-pa* the sin produced from the objects of cognition; acc. to the *Mahāyāna* doctrine these two sins vanish as soon as one has attained to the eight stage of *Bodhisattva* perfection; acc. to the *Hinayāna* these remain even when one has become an *Arhat*. Acc. to the Bon religion, sins which bring sufferings encompass the living beings of the three worlds, sins that appertain to knowledge only affect such saints, གཞུང་དུ་སེམས་པ་ *Gyūñ-druñ sems-pa* and རིག་པའི་སེམས་པ་ *Rig-hdsin sems-pa*, as belong to the tenth stage only.

མྱེན་པ་རྣམས་ལ་ *Sgrib-pa sgrib-pa rnam-sel* n. of a *Bodhisattva*.

མྱེན་པ་ཤིང་ *Sgrib-ñiñ* (*dib-ñing*) invisible by the power of charms or by certain articles of influence on men and devils: ཁྱེད་ཀྱི་མྱེན་པ་ *khwa-tañi sgro-yis sgrib-ñiñ byed* made invisible by the feathers of a magpie.

མྱེན་པ་ *sgrim-pa* (*dim-pa*), pf. བཞེས་པ་ *bsgrims* (*dim*), fut. བཞེས་པ་ *bsgrim*, imp. མྱེན་པ་ (*s*) *sgrim* (*s*).

ལྷོ་པ།

1. to hold fast; to force or twist together; to endeavour; (Cs.) to squeeze in, crowd in; (Sch.) to be confused: ལྷོ་དང་རིག་པ་སྒྲིམ་པ་ *blo-dañ rig-pa sgrim-pa* to be careful both in mind and intelligence, that is, not to forget any important point or say a foolish word in conducting a case; to bring all the intelligence into play; ལྷོ་དང་སྒྲིམ་པ་ *skud-pa sgrim-pa* to twist the threads together that they may become a compact plait.

ལྷོ་པ་ *sgril-kha* a piece rolled together: ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *kha ñi-cu rtsa-gcig yod-pahi sgril* a roll containing twenty-one pieces.

ལྷོ་པ་ *sgril-wa*, pf. and fut. ལྷོ་པ་ *bsgril* (cf. ལྷོ་པ་ *hsgril-wa* and ལྷོ་པ་ *hkhil-wa*). to make a roll of; to roll, wrap up; to wind into a spool; ལྷོ་པ་དང་ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *thag-pa dañ çog-bu sgril-mkhan* he who rolls up ropes or paper; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *ril-bur sgril-wa* to roll or form into a pill; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *gañ lhod-pa sgril-wa* to roll up tightly what has got slack.

ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *sgris-skhrims* rules or regulations of admission; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *sgris bcug-pa* to admit; to introduce.

ལྷོ་པ་ *srug-pa* (*dug-pa*) = ལྷོ་པ་ *bthi-wa*, pf. ལྷོ་པ་ *bsgrugs-pa*, fut. ལྷོ་པ་ *bsgrug*, imp. ལྷོ་པ་ *sgrug* or ལྷོ་པ་ *sgrugs* to collect, gather, pluck, pick up, e.g., wood, nuts, vermin, &c.: ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *çiñ-sgrug* = ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *çiñ hthi-wa*; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *çiñ cig sgrugs-dañ gsuñ-nas* having requested that some wood should be collected.

ལྷོ་པ་ I: *Sgruñ* (*dung*) n. of a Tibetan king of the Bcn period.

ལྷོ་པ་ II: ལྷོ་པ་ *sgruñs*, described as ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *ñon-gyi lo-rgyus*

bden-rdsun sna-tshogs, various anecdotes, true and false, of former times; ལྷོ་པ་ *sgruñ-mkhan* one who narrates fables or stories (Cs.): ལྷོ་པ་ *sgruñ-rgyud* the stories or fables that have come down to us; ལྷོ་པ་ *sgruñ hchad-pa* to relate fables, stories, &c.; ལྷོ་པ་ *sgruñ-gtam* legends; tales of ancient time.

ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *sgruñ-ldehi gnam-bon* the heavenly or celestial Bon-po teachers who flourished before the time of King *Di-gum btsan-po* and his successors in the mythological period.

ལྷོ་པ་ *sgruñ-pa* a relater of legends.

ལྷོ་པ་ *sgruñ-wa* = ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *sgruñ bçad-mkhan* 1. one who relates fables or stories. 2. vb. pf. ལྷོ་པ་ *bsgruñs*, fut. ལྷོ་པ་ *bsgruñ*, to mix; to invent; to feign (Cs.); ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *sgruñ-babs* the inspired story-tellers of Tibet, whose profession it is to narrate fables for a living; he puts a square cap on his head and goes on telling stories without pause.

ལྷོ་པ་ *sgrun-pa* (*dun-pa*), pf. and fut. ལྷོ་པ་ *bsgrun* ལྷོ་པ་ 1. to resound; to reply in the same tone; to rival. 2. to compare; to emulate, vie, contend with (Cs.).

Syn. ལྷོ་པ་ *hgran-pa* (*Mñon*).

ལྷོ་པ་ *sgrub-pa*, vb. pf. ལྷོ་པ་ *bsgrubs*, fut. ལྷོ་པ་ *bsgrub*, imp. ལྷོ་པ་ *sgrub* (cf. ལྷོ་པ་ *hgrub-pa*) ལྷོ་པ་, ལྷོ་པ་, ལྷོ་པ་ to complete, finish, perform, carry out, accomplish; to achieve, manufacture, attain to; ལྷོ་པ་ *don sgrub-pa* to attain to one's aim; to obtain a blessing, a boon; ལྷོ་པ་ *tshe-hdihi don sgrub-pa* to care for the wants of this life: to accomplish the ends of this life; ལྷོ་པ་ *rgyags-phye sgrub-pa* to procure flour as provision for a journey; ལྷོ་པ་ *nor sgrub-pa* to gain riches;

also to furnish with, to supply; ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *lha sgrub-pa* to propitiate a god. Acc. to *Jā.* ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *lha sgrub-pa* implies, in accordance with Brāmanic-Buddhist theology, not so much the making of a deity propitious to man, as rendering a god subject to human power, forcing him to perform the will of man. Whilst the *conatus*, the labouring in this arduous undertaking is often called ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-pa*, the arriving at the wished-for end is designated ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *hgrub-pa*.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub dkah-wa* ལྷ་སྒྲུབ་པ་ very difficult to propitiate, to perform, to execute.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-khañ* the house or place where one sits to meditate or propitiate a deity, or where the rites and ceremonies are observed for the same.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sarub-mkhan* ལྷ་སྒྲུབ་པ་ one who propitiates; a propitiator.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-gla* = ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-yon* remuneration for propitiating (*Mñon.*).

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-hchag* building or making and dismantling or destroying; the term is defined in ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *gsar-wa sgrub-rgyu dañ rñiñ-pa nas mar-hchag rgyu* constructing a new one and breaking down the old one.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-rtags* token; proofs of the attainment of perfection in accomplished saints.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-thabs* ལྷ་སྒྲུབ་པ་, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ the method of effecting the propitiation of a deity, of obliging a god to make his appearance. There are two kinds of ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-thabs*: ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *shi-wahi sgrub-thabs dañ khro-wahi sgrub-thabs gñis* the propitiation or co-ercion of gods in their mild aspect, and of those of wrathful aspect.

* ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-thabs rgya-mtsho* ལྷ་སྒྲུབ་པ་ (Schr.; Tā. 2, 330) the ocean of coercion.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-dañ sun-hbyin* propitiating and discomfitting.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-nu* ལྷ་སྒྲུབ་པ་ the power to perform or propitiate.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Sgrub-pa dkah-brgyad* the eight gods who according to the ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Rñiñ-ma* sect of Tibet are difficult to propitiate. They are the following:—ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Hjam-dpal sku*, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Pad-ma gsuñ*, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Yañ-dag thugs*, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Bdud-rtsi yontan*, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Phur-pa hphrin-las hjig-rten hdaṣ-pahi sde-lña*, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Ma-mo rbod-gtoñ*, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Dmod-pa drag-sñags*, ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *Hjig-rten mchod-bṣtod* (*Grub. F 11*).

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-par byed-pa* to cause ecstasy in meditation.

ལྷ་སྒྲུབ་པ་ ལྷ་སྒྲུབ་པ་ *sgrub-po mchog* ལྷ་སྒྲུབ་པ་ highest stage of consummation.

ལྷ་བྱ་ *sgrub-bya* ལྷ་བྱ་, ལྷ་བྱ་ anything to be propitiated; a god. There are two kinds of deities, male and female, who having in view the good of all living beings do many kind services when invoked; they are manifested in aspects, calm and peaceful, or terrific and wrathful. For instance, the Goddess Dolma when she is propitiated is a mild deity and is called ལྷ་བྱ་ *lha-mo sgrub-bya*, i.e., the goddess to be propitiated; the man who propitiates being called ལྷ་བྱ་ *sgrub-pa-po*, and the manner of exhorting her is called ལྷ་བྱ་ *sgom-tshul*; the propitiatory rites are called ལྷ་བྱ་ *sgrub-thabs*. ལྷ་བྱ་ ལྷ་བྱ་ *sgrub-par byed-pa* includes the persons who observe the rites, who meditates on her and officiates at the service. When the goddess has been propitiated, i.e., ལྷ་བྱ་ *bsgrubs*, she appears

གྲུབ་པ་

before the devotee and grants him his prayers or wishes.

ལྷན་པུ་ *sgrub-byed* ལྷན་པུ་, ལྷན་པུ་, ལྷན་པུ་
1. he that accomplishes the propitiation or coercion. 2. a kind of bile.

ལྷན་པུ་ *sgrub-ran* or ལྷན་པུ་ *sgrub-ran* ལྷན་པུ་
cannot easily be propitiated or accomplished.

ལྷན་པུ་ *sgrub-le* ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་ *dwah-le dan*
sgrub-le.

ལྷན་པུ་ *Sgrub-gcen* a deity of the Bon to be propitiated; the Bon doctrine (*Jä.*).

ལྷན་པུ་ *sgrub sla-wa* ལྷན་པུ་ easy to perform, or easy of accomplishment.

ལྷན་པུ་ *sgre-wa* (*de-wa*) 1. uncovered: ལྷན་པུ་
chos-kyi glegs-bam sgre-wa la bshag mi-run a sacred volume should not be kept uncovered. 2. adj. gen. + ལྷན་པུ་ *sgre-bo* bare; naked; ལྷན་པུ་
sgre-mo, ལྷན་པུ་ *sa sgre-bo* = ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་ *sa-khod mi-sñoms-pa* or ལྷན་པུ་ *sa qcer-bu* bare uneven ground. 3. vb. pf. and fut. ལྷན་པུ་
bsgre to repeat; to put or place in order; to put together; to collate.

ལྷན་པུ་ *sgreg-pa* (*deg-pa*) vb. pf. ལྷན་པུ་
sgregs, sbst. ལྷན་པུ་, ལྷན་པུ་ to belch; also sbst. eructation.

Syn. ལྷན་པུ་ *gsud-pa* or ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་
gsus-pa gyen-bzlog eructation that rises upwards.

ལྷན་པུ་ *sgren-sgren* firm and well-fixed: ལྷན་པུ་
ltag-rtsa sgren-sgren ran med-pa hdis-len.

ལྷན་པུ་ *sgren-wa* (*deñg-wa*) = ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་
gyen-du slah-wa ལྷན་པུ་, ལྷན་པུ་, vb. pf. ལྷན་པུ་
bsgrens, fut. ལྷན་པུ་ *bsgren*, imp. ལྷན་པུ་ *sgren* or ལྷན་པུ་
syrens, cf. ལྷན་པུ་ *hgren-pa* 1. to lift, hoist or rise up: ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་ *fix*

or erect the house-flags and the sacred standard. 2. to stretch out.

ལྷན་པུ་ *sgren-mo* (*den-mo*) ལྷན་པུ་; ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་
gos-med qcer-bu naked; without cover; destitute; bleak.

ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་ *sgren-mo gsum* (*den-mo sum*)
the three *denmo* according to a Tibetan saying are the following:—(1) ལྷན་པུ་
klun-ni chu-med sgren-mo ste a valley is bleak when it is without water; (2) ལྷན་པུ་
yul-hkhor mgron-med sgren-mo a country without a protecting deity is destitute; (3) ལྷན་པུ་
gul-te min-po-bcu yod-kyan, khyo-med bud-med sgren-mo that woman who is without husband though she may have got ten brothers is *denmo*, i.e., destitute.

ལྷན་པུ་ *sgres-pa* (*deh-pa*) n. of a numeral figure used in Buddhist astrology: ལྷན་པུ་
ya-sel 57).

ལྷན་པུ་ *sgro* 1. a large feather, esp. quill-feather, used for an ornament of arrows, as a charm, etc.: ལྷན་པུ་ *sgro-lan* feathered race; a general name for birds as being possessed of feathers; also an arrow. 2. ལྷན་པུ་ *sgro-wa* to elevate, exalt, increase (*Cs.*); to exaggerate (*Jä.*). 3. sack; bag; ལྷན་པུ་ *thal-sgro* a sack full of ashes (*Jä.*), v. ལྷན་པུ་ *sgro-wa*.

ལྷན་པུ་ *sgro-rkan* (*do-kang*) a species of tall fir; the feather-fir.

ལྷན་པུ་ *sgro-skur* (*do-kür*) is an abbreviation of the expression; ལྷན་པུ་ ལྷན་པུ་
sgro hdogs-pa dan skur-pa hdebs-pa decorating with feathers and casting abuse, i.e., exaggeration and depreciation: ལྷན་པུ་
na-ni sgro-skur med-

pahi dge-slon yin I am a monk (Bhikṣu) who
neither flatters nor speaks ill of others.

ལྷོ་ཁྱིམ་ *sgro-khyim* (*do-khim*) ལྷོ་ཁྱིམ་ཡངས་པ་
མགོ་པོ་བྲ་ཆེ་ཙམ་ (*Jig. 32*).

སྒོ་ག *sgro-ga* (*do-gu*) 1. the little bubbles in sparkling beverages. 2. the ropes used to pack cloth; cord, fetter; ལྷགས་སྒོ *lcags-sgro* iron fetters; ལྷགས་སྒོ་ལག་པ་སྒྲེལ་ནས *lcags-sgro lag-pa sbrel-nas* the hands chained together; ལྷམ་སྒོ *lham-sgro* shoe-strap; lace; latchet.

སྒྲུ *sgro-gu* (*do-gu*) string; strap for binding, fastening, strapping : སྒྲུརྟེན་པ་ *sgro-gu rten-pa* the steel point or blade of an arrow to which a feather is attached.

སྒྲོ་བདག་པ་ *sgro btags-pa* གཤེད་ vb. to make a false show; to pretend much; subst. vanity; presumption: རྣམ་པར་རྟོགས་པས་སྒྲོ་བདག་པ་མཛི་བདག་ཉིད་ཅན་ཡིན། (*Lam-ti. 42*) imaginary thoughts are possessed of the nature of vain and unreal assertion.

སྒྲོ་འདྲེགས་ *sgro-hdog* (*do-dōg*) doubts ; སྒྲོ་
འདྲེགས་གཅོད་ *sgro-hdog gcod* free from doubts :
སྒྲ་མ་དམ་པའི་གདམས་ངག་གིས་ནང་གི་སྒྲོ་འདྲེགས་གཅོད་པ་ཡིན་པ་
the (*upadeśa*) precepts of the holy Lama
his doubts were dissolved (*A.* 77).

སྒྲོ་འདྲེགས་མ་ཙོད་ *sgro-hdogs ma-chod* his
doubts were not cleared (*A.* 27).

སྐྱུ་ཕུག *sgro-phug* n. of a place in Tibet.

ལྷོ་ཕུག་པ་ n. of a celebrated Nying-ma
Lama who lived in Dophug: ལྷོ་ཕུག་གི་ལྷ་ཁང་
ལྷོ་ཕུག་དུ་འཛིན་གསེབ་པ་ལགས་པོ་ the temple of Do-ton
was built at Do-phug (*Deb.* ག 6).

སྒོ་བ I: *sgro-wa* (*do-wa*) a leather or hide bag for keeping barley-flour, peas, etc. Those that are carried on horseback are called རྩ་སྒོ *rta-sgro*; small leather bags are called ལག་སྒོ *lag-sgro* hand-bag; གསམ་སྒོ *gsam-sgro* or the mystic bag is a term for the scrotum.

Syn. རྩེ་མོ་ *sgye-mo*; རྩེ་ཕུ་ *sgyehu*; རྩེ་ལམ་སྒྲོན་ *tshugs-snod*; ཕད་ཙེ་ *phad-tshe* (*Mñon.*).

𑖦𑖳𑖫 II: subst. 1. acc. to *Vai-sā.* and *Sch.* the bark of a species of willow. 2. in C. Tib. the penis.

ཐོག་པ III: vb. pf. བཞོམ་ *bsgros*, fut. བཞོ་ *bsgro*, imp. ཞོ་ *sgro*, to debate, discuss, chatter freely.

ལྷོ་མཛེས་ *sgro-mdoñg* (*dom-dong*) a peacock's plumes or feathers (*Hbrom.* ♀ 11) ; a Chinese decoration used to adorn the hat worn by the chiefs and noblemen of Tibet, China, &c.

སྒོག་ *sgrog* (*dog*) strap, as in ལྷམ་སྒོག་ *lham-sgrog* (*lham-dog*) ; shoe-strap ; ལྷག་སྒོག་ *leag-sgrog* iron fetters or chain ; བརྒྱུན་མེད་ལ་སྒོག་ *brgyaṅs-ñiṅ-la sgrog*.

ལྷོ་ག་གཏན *sgrog-gdan* (*dog-dan*) the triangular patch generally made up of satin on the ཡང་གཏན *pañ-gdan*, i.e., the bibu which covers the front of a woman's petticoat.

སྒྲོག་གཏུབ *sgrog-gdub* (*dog-dúb*) a bangle
made of cord or straps also of jade.

སྒྲོག་པ་ *sgrog-pa* (*dōg-pa*) ཀླུང་, རྒྱུང་, བུང་,
 नि-नद्, pf. བསྒྲགས་ *bṣgrags*, fut. བསྒྲག་ *bṣgrag*,
 imp. གྲག་ *sgrag* or གྲགས་ *sgrags* to call, shout
 forth; to publish, proclaim, declare; སྒྲོག་པ་ *po*
 a declaimer, preacher; གསུང་
 སྒྲོག་པ་ *gsuñ sgrog-pa* to read the sacred words.
 Used in *Mil.*, also, of birds sending forth
 their ories. སྒྲོགས་པམ་གསལ་པ་ *sgrogṣ-pahm*
gsal-wa འདྲ་གསལ་; ཇོས་སྒྲོགས་པ་ *choṣ sgrogṣ-pa* or
 ཇོས་ཀྱི་སྒྲོགས་ རྒྱུང་མཛེད་པ་ *choṣ-kyi sgrogṣ-gleñ*
mdsad-pa to preach; དྲིལ་སྒྲོགས་པ་ *dril sgrogṣ-*
pa to publish by ringing a bell.

མྱོག་རིལ་ *sgrog-ril* (*dog-ril*) button, round
button; མྱོག་རིལ་མྱོག་པ་ *sgrog-ril sgrog-pa* to
button up (*Sch.*).

མྱོག་རུས་པ་ *sgrog rus-pa* (*dog-rui-pa*) རྩིས་ཅུང་
[a shelter for swans]S.

མྱོག་མ་ལྷན་ *sgrogṣ-ldan* ཆུ་མོ་འཛིན་པ་ a river.

མྱོག་མ་ལྷུང་ *sgrogṣ-shum* (*dōg-shum*) scream.

མྱོད་པ་ *sgrod-pa* (*doi-pa*) another form
of མྱོད་པ་ *hgrod-pa* as in ཕྱི་ལ་མྱོད་པ་ *phyi-la*
sgrod-pa to go outside; not much used.

མྱོན་བསྐྱེད་ *sgron-bṣkal* (*don-kal*) the en-
lightened age, opp. to མུན་བསྐྱེད་ *mun-bṣkal* or
the dark age.

མྱོན་ཆས་ *sgron-chaṣ* the articles such as
butter, oil, &c., for lighting lamps in a
chapel during the eight holy days in a
month.

མྱོན་ཏེ་ *sgron-te* = ཕུལ་ཏེ་ *phul-te* having offer-
ed : དཀྱིལ་མཚན་གསུམ་ལ་རས་མདའ་ཞིག་མྱོན་ཏེ་ having
offered to the *Triratna* (the three precious
ones) a wick (*Rtsii.* 32).

མྱོན་དབ་ *sgron-deb* the list of people able
to give lamps in a town or on a large
estate.

མྱོན་རྫིག་མས་ *sgron-dregs* lamp-black.

མྱོན་པ་ *sgron-pa*, vb., pf. and fut. བཟོན་
ḥsgron 1. to cover; to lay over, adorn,
decorate; to light; to kindle. 2. n. of a
kind of arrow which shoots like a meteor.

མྱོན་མ། I: *sgron-ma* (*don-ma*) light, lamp,
lantern, torch. The word མྱོན་ *sgron* is used
to various persons as a title of honour; གསེར་
མྱོན་ *gser-sñan sgron* is intended for
royalty; ལམ་མེད་མྱོན་ *shal-gser sgron* the golden
enlightener, term of address to great
lamas; ན་བཟའ་མྱོན་ *na-bṣah sgron* is applied to
the dress of royalty; གསོལ་བ་མྱོན་ *gsol-wa sgron*
to the food served to a prince; གསོལ་ཇ་མྱོན་
gsol-ja sgron to his tea.

མྱོན་མ། II: ལཱ་ལོཀ་ (*Schr.; Bull.* 1848
291). [light]S.

མྱོན་མ་དུག་ *Sgron-ma drug* the six lamps
used to signify the six religious discourses
of *Panchen* Naropa generally called ན་རོ་
ཆས་དུག་ *Na-ro choṣ-drug*.

མྱོན་མེ་ *sgron-me* དཱིཔ་, རྒྱུ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ a burning
lamp; prop. a lamp as religious offering:
ལག་ན་མྱོན་མེ་ཡོད་ཀྱང་ནི་, ཁོང་བས་ལམ་ནི་མཐོང་མི་འགྱུར་
though a lamp be in his hand, the blind
will not see the way (*Çe. doñ.* 16). རིན་ཆེན་
མྱོན་མེ་ *rin-chen sgron-me* རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ the precious
light; name of a book.

Syn. མཚན་མོའི་མྱོད་ཕྱེད་ *mtshan-mohi snañ-*
byed; ལྷུ་མ་ལ་དགའ་ *snum-la ḥgah*; ཁྱིམ་གྱི་ནོར་བུ་
khyim-gyi nor-bu; ལྷུ་མ་མ་ *snum-sa*; འབར་བའི་རལ་
པ་ཙན་ *hbar-wahī ral-pa can*; མྱོད་གསལ་ *snañ-gsal*;
མར་མེ་ *mar-me* (*Mñon.*).

མྱོན་མེ་ཤིང་ *sgron-me-ñiñ*, v. མྱོན་ཤིང་ *sgron-ñiñ*.

མྱོན་གཞི་ཁ། *Sgron gshi-kha* n. of a large
estate in the district of Lhun-tse in Tibet.

མྱོན་ཤིང་ *sgron-ñiñ* or མྱོན་མེ་ཤིང་ *sgron me-ñiñ*
the yew-leaf fir, *Pinus picea*; in Sikkim
Pinus longifolia is so called. མྱོན་ཤིང་པར་རྒྱུར་ཅུ་
མེད་གྲང་བ་མེལ་ *sgron-ñiñ* removes mucous, wind,
and cold in the stomach.

མྱོད་བྱ་ *sgrob* (*dob*) haughtiness, arrogance,
pride.

མྱོབ་ཆེ་བ་ *sgrob che-wa* = རྩམས་ཆེ་བ་ *ñamṣ che-wa*,
one with great airs; bumptious, preten-
tious person: རྩོད་དཔོན་འགའ་ཤེས་མྱོབ་ཆེ་བས་ལུས་འཁོར་
ཡོང་གི་ཡོད་འདུག་པ་བཅས་ (*D. çel.* 7) Some Jong-
pöns are as over-bearing, as if the whole
country belonged to their circuit.

མྱོབ་ཆེན་ *sgrob-chen* and sometimes མྱོམ་ཆེན་
sgrom-chen are provincial words used to
signify pretentiousness or self-assumption;
མྱོ་ཆེ་བ་ *sgro che-wa* = བརྟུ་བྱས་པ་ *brdsu byas-pa*
pompous: མི་མྱོབ་ཆེན་དང་མྱོམ་ཆེན་ཞེས་པ་བརྟུ་བྱས་པའི་དོན་
ཡོང་གྲང་ཡིན་ (*Nag.* 18) *mi dob-chen* and dom-

chen etc. signify pretentiousness in provincial language.

སྒྲོམ *sgrom* (*dom*) पिठकम्, पेठक a trunk or portmanteau; a box the inside of which is made of wood or wicker work and the outside lined with leather; a large leather box. [पिठक may be regarded as the Pali form of Sanskrit पीठक, a seat, an altar] *S.* **མཚན་སྒྲོམ** *mcho-sgrom* a chest to keep articles of religious service; **ཐབ་སྒྲོམ** *thab-sgrom* a box to keep utensils, plates, &c., for cooking, generally covered with tanned tiger skin.

Syn. **སྒྲོམ** *sgam*.

སྒྲོམ་བུ *sgrom-bu* a small box; **སྐུ་སྒྲོམ** *sgmyug-sgrom* = **གཤེབ་མ** *gsheb-ma* a chest made of wicker work.

སྒྲོམ་དཀར་ *Sgrol-dkar* and **སྒྲོམ་ལྗང་** *sgrol-ljañ* 1. are known as the White and Green manifestations of the Goddess Dolma or Tārā, the two wives of King *Sroñ-Btsan Sgam-po*, being deified and worshipped as their incarnations. 2. names of females of frequent occurrence in Tibet.

སྒྲོམ་དཀར་ཀུན་སྒྲོམ *Sgrol-dkar kun blo-ma*, **སྒྲོམ་མ་ཀུན་རྒྱལ་མ** *Sgrol-ma kun-rgyal-ma*, **སྒྲོམ་མ་རྒྱལ་བཟའ་མ** *Sgrol-ma rgyal-bzañ-ma* are other different manifestations of the Goddess Dolma.

སྒྲོལ་བ *sgrol-wa*, pf. and fut. **བསྒྲོལ** *bsgral* 1. to save, rescue, deliver; to set free; to liberate; **ཆུ་དང་ཐུག་བཟུལ་དང་འཛིགས་པ་དང་འཁོར་བ་ལས་སྒྲོལ་བ** to save from the water, from misery, fear, and from transmigratory existence: **སྒྲོམ་བའི་དེད་དཔན་དུ་འགྱུར** *sgrol-wahi dād-dpon du hgyur* he becomes a guide to salvation. 2. to transport, carry; to cross (a river) by boat or ferry: **འཁོར་བ་བསྒྲོལ་བའི་གྲུ་གཞིངས་ཡིན་མཁོར་བ་** *hkhhor-wa bsgral-wahi gru-gziñs yin* it is a boat that will carry you over the river of transmigration. 3. to remove, expel,

drive away: **འདྲ་མཐུང་ཕྱི་རྒྱལ་མཚོ་རྩེ་པ་ལ་བསྒྲོལ་བ** *hdre-rnams phyihī rgya-mtsho chen-po la bsgral*, the demons were banished to the uttermost parts of the sea; **བདུད་སྒྲོལ་བ** *bdud sgrol-wa* to expel the devil.

སྒྲོལ་བ་པོ *sgrol-wa-po* तारकः the deliverer, met. for saviour.

* **སྒྲོམ་བའི་དབང་ཕུག** *sgrol-wahi dwañ-phyug* मुक्तेश्वर, मुक्तास्वामी (*Schr.*; *Bull.* 1898, 295) the Lord of final deliverance.

སྒྲོལ་ཕྱི *sgrol-byed* तारकः, तरौ a deliverer; met. for a boat, ship.

སྒྲོམ་མ *sgrol-ma* (*Dol-ma*) तारा, तारिणी the Goddess Dolma, she that saves from transmigratory existence; one of the most popular deities in Tibet, and of whom there are supposed to be many *sprul-ku* or branch emanations. Some *Sgrol-ma kyil-hkhor* exhibit twenty-one different manifestations of the goddess. The several appellations of **སྒྲོམ་མ** *Sgrol-ma* are:—**ཨོཾ་མའོ་ད** *Om-mdsad*; **རྒྱལ་ཡུམ་** *Rgyal-yum*; **མཚན་གེ་མ** *Mchog-gi ma*; **མུར་སྐྱོབ་** *Myur-skyob*; **འཛིག་རྩེན་དབང་ལྷ་མོ** *Hjig-rten*; **ལྡན་སྒྲོལ་མོ** *Dwañ sras-mo*; **ཤི་མ་ཕོངས་སྐྱོབ་** *Shi-ma phoñs-skob*; **ལེགས་ཕྱིན་མ** *Legs-byin ma*; **ཅོས་ཀྱི་དཔལ་མོ** *Chos-kyi dpal-mo* (*Mñon.*).

སྒྲོམ་མ་ཀུ་རུ་ཀུལ་ལེ *Sgrol-ma ku-ru kulle* one of the twenty-one manifestations of the Goddess Dolma (*K. g.* 266).

སྒྲོམ་མ་ཆེ *Sgrol-ma che* महातारा Mahā Tārā or the great Goddess Dolma.

* **སྒྲོམ་མ་ཉིན་ཞི་མཚན་ཁྲོ** *Sgrol-ma nin-shi mtshan-khro* (*Schr.*; 45 A) “Dolma, mild by day and wrathful by night.”

* **སྒྲོམ་མ་ནོར་སྐྱོབ་མ** *Sgrol-ma nor-sbyin-ma* (*Schr.*; 46 B) Dolma, the wealth-giver.

སྒྲོམ་མ་དཔལ་ཆེན་ *Sgrol-ma dpal-chen* तारा-महाश्री Dolma, the most glorious.

* **སྒྲོམ་མ་དམར་མོ** *Sgrol-ma dmar-mo* (མ་ལུགས་ *sa-lugs*) (*Schr.*; 46 A) the Red Dolma.

མྱེས་མ་ཤེས་ *Sgrol-ma shi-ma* तारिकाशिनौ Dolma in her mild aspect.

* མྱེས་མ་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ *Sgrol-ma yid-bshin nor-bu* (Schr.; 46 C) Dolma the wish giving gem.

* མྱེས་མ་ཤེས་མོ་ *Sgrol-ma ser-mo* (46 C.; Schr.).

* མྱེས་མའི་སྐུ་ཐབས་བརྒྱ་ཙུ་ *Sgrol-mahi sgrub-thabs brya-rtsa* तारासाधनशतक (Tā 2, 156) n. of a book consisting of one hundred stanzas composed for propitiating the Goddess Dolma.

མྱེས་ཤེར་ *Sgrol-cher* abbreviation of the expressions མྱེས་མ་འདྲན་གྱི་ *sgrol-ma hdon-rgyu-* and ཤེས་རབ་རྫོང་པོ་ *ces-rab sñiñ-po*.

མྱེས་ *sgros* (doi) manner; method; way; བཤད་མྱེས་ *bçad-sgros* manner of explaining; གཏམ་མྱེས་ *gtam-sgros* way of speaking (Cs.); ལྷ་མ་རྣམས་ཀྱི་གཤམ་མྱེས་ *bla-ma rnam-s-kyi gsun-sgros* conference of the lamas; མྱེས་ཤེས་པ་ *sgrogs bçad-sgros* the method of instruction which is to be proclaimed (Sch.). མཚུ་མྱེས་ *mchu-sgros* is same as མཚུ་བཞིགས་པ་ *mchu-bçgrigs-pa*, མཚུ་མྱེས་ཅི་ལྟ་ཞུ་ *mchu-sgros bim-ba ltar*, his graceful lip was like the fruit called *Bimba*. 1. edge, brim, lip (Cs.). 2. scar, also a mark from a wound (Sch.).

བརྒྱུད་པ་ *brgad-pa* = བགད་པ་ *bgaḍ-pa* to smile; smile on.

བརྒྱལ་ *brgal*, pf. of ཀྱལ་བ་ *rgal-wa* བཀྱལ་ལེན་ *brgal-len*, controversy, disputation.

བརྒྱལ་དཀྱའ་བ་ *brgal dkah-wa* the ocean (that which is difficult to cross) (*Mñon.*).

བརྒྱལ་པ་ *brgal-pa* བཀའ་བཀུར་ [enjoined; asked; censured] S.

བརྒྱལ་བ་ *brgol-wa* to disagree; to act in opposition; to be disposed to contrariety.

བརྒྱ་ *brgya* शत one hundred; བརྒྱ་མཚོད་ *brgya-mchod* a hecatomb of 100 lamps; one

hundred offerings; བརྒྱ་མཚོད་ *brgya-ston* शत सहस्र one hundred thousand; བརྒྱ་ཐམ་པ་ *brgya tham-pa* full one hundred; བརྒྱ་དོད་ *brgya-dod* = ལྷ་པ་བརྒྱ་ཐམ་པ་སྐུ་རིམ་བྱེད་པའི་གྲོ་ཡོན་ལ་ remuneration to one hundred monks for conducting a religious service; ཡང་བརྒྱ་མཚོད་ ཀྱི་དོད་དུལ་འབྲུ་སྤྲུལ་, &c., remuneration in silver, grain, etc., for conducting the religious service of one hundred offerings; བརྒྱ་འདངས་ *brgya-hdañs* about a hundred; nearly one hundred.

བརྒྱ་པ་ *brgya-pa* शतक, शतमायुः centenarian; one of a hundred years of age.

བརྒྱ་པོ་ *brgya-po* consisting of one hundred.

བརྒྱ་ཕྱག་ *brgya-phrag* शत the hundred; a century; ཕྱག་ཚེགས་བརྒྱ་ཕྱག་མི་ཙམ་མགོན་ *phran-tshegs brgya-phrag mi-pham mgon* (A. 21).

བརྒྱ་བམ་ *brgya-bam* anything kept in groups of one hundred; བརྒྱ་རེ་རེ་བུམ་པ་རྒྱ་བམ་བཞག་པ་ (*Zam. 4*).

བརྒྱ་ཕྱིན་ *Brgya-byin* 1. n. of a medicinal root; དུག་མོ་ཕྱེད་ *dug-mo ñuñ* a mystic word or གཤམ་ཡིག་ (*Mñ. 3*). 2. शतक्रतु one who has performed one hundred *yajña* (sacrifices); an epithet of Indra. Acc. to Buddhist mythology there are two Indras, the senior Indra rules over the gods, the junior, riding on the great elephant called Airāvata, keeps guard over the celestial regions, having in his immediate charge the quarters of the East.

བརྒྱ་ཕྱིན་སྐུ་ *brgya-byin skyes* शक्रज Indra's son; born of Indra.

བརྒྱ་ཕྱིན་གྱི་ཁྱེད་ *brgya-byin groñ* शक्रनगरी the residence of Indra; the celestial metropolis.

Syn. འཛི་བ་མེད་ལྷན་ *hchi-wa med-ldan*; ལྷ་ན་ཐུག་ *lta-na sdug*; ལུས་ཙུ་ར་གཤམ་ *sum-cu rtsa-gsum*; ཁང་བཟང་རྣམ་པར་རྒྱལ་བ་ *khañ-bzañ rnam-par rgyal-wa*; རྣམ་པར་རྒྱལ་བྱེད་ཅོ་བླ་ *rnam-par rgyal-byed pho-brañ* (*Mñon.*).

བརྒྱ་བྱི་བོ་ *brgya-byin spyi-wo* = བྱི་མཁར་ *grog-mkhar* ant-hill; also ant's foot.

བརྒྱ་བྱི་སྤོ་ *brgya-byin spros*; ཡུ་རུ་ *Myra-balan* *arjuna* the delight of Indra.

བརྒྱ་བྱི་མ་ *Brgya-byin ma* = བརྒྱ་བྱི་འཕྲོ་མ་ *Brgya-byin btsun-mo* མཐོ་མོ་ the celestial queen; the wife of Indra. Her different names are:—འཛི་མེད་དབང་མ་ *Hchi-med dwañ-mo*; ལྷ་འི་འཕྲོ་མ་ *Lhahi btsun-mo*; ལེགས་པ་རྟོན་མ་ *Legs-brjod ma*; དབང་ཅེན་མ་ *Dwañ-chen ma*; ཕུ་ལོ་སྤོ་མ་ *Pu-lohi spros-mo*; བདེ་སྤོ་མ་ *Bde-sogs ma* (*Mñon.*).

བརྒྱ་བྱི་གཞུ་ *brgya-byin gshu* རྡོ་འཕྲུ་ 1. the bow of Indra, i.e., rainbow. 2. a kind of medicinal fruit.

བརྒྱ་བྱི་ལྷ་ཡི་དབང་པོ་མེད་ *Brgya-byin Lha-yi bwañ-pohi min* the different names of Indra:—མཐོ་རིས་འདྲན་པ་ *Mtho-ris hdren-pa*; མཐོ་རིས་རྒྱལ་ *Mtho-ris rgyal*; ལྷ་ཡི་རྒྱལ་པོ་ *Lha-yi rgyal-po*; འཛིན་འཛིགས་ *Hjer-hjigs*; ལྷ་འི་རྩ་ཅན་ *Lhahi-rñacan*; གཅོད་བྱེད་མགོན་པོ་ *Gtsañ-byed mgon-po*; རྩོ་ཅེ་ཅན་ *Rdo-rje-can*; སྟོབས་ལྡན་དབྱེད་ *Stobs-ldan dgra-wo*; ལྷ་ཡི་བདག་ *Lha-yi bdag*; འཛི་མེད་རྒྱལ་པོ་ *Hchi-med rgyal-po*; ལེགས་བྱིས་གཙོ་ *Legs-briś gtso*; གྲགས་པའི་སྤུད་ *Grags-pahi mu-khyud*; མཚོད་སྟོན་བརྒྱལ་ *Mchod-sbyin brgya-pa*; བདེ་སྤོ་མ་བདག་ *Bde-sogs bdag*; ལྷ་དབང་ *Lha-dwañ*; ལེགས་སྟོབ་ *Legs-skyob*; སྐབས་གསུམ་དབང་ *Skabs-gsum dwañ*; རྒྱལ་ལྷ་འཕྲོ་ *Rgin-lu ñan*; ལེས་པ་རྟོན་ཅན་ *Çis-brjod ñan*; གནས་ཀྱི་བདག་པོ་ *Gnas-kyi bdag-po*; སྤྱིན་ལ་ཞོན་ *Sprin-la shon*; བཅོད་དགས་རངས་ *Bzod-dkas rañs*; བཞེན་བསྟོམས་པོ་ *Bshen-bsñems bzod*; ཆར་འབེབས་གྲོད་འཛོམས་ *Char-hbebs groñ-hjoms*; གྲོ་ལྷེད་འཛོམས་ *Grol-byed hjoms*; ཕུ་ལོ་མ་དབྱེད་ *Pu-lo ma-dgra*; གང་པོ་འཕོད་ *Gañ-po hbod*; ཧ་རི་རྩ་ཅན་ *Ha-rihi rta-chan*; སྤྱིན་པ་གསོད་ *Smin-pa gsod*; ཅིག་མའི་མགོན་པོ་ *Tshig-mdahi mgon-po*; མིག་སྟོང་ཅན་ *Mig-stoñ-cun*; ཀོ་ཁ་ཤི་ག་ *Koñu çi-ka* (*Mñon.*).

བརྒྱ་འཛོན་ *brgya-hdsin* གཏུམ་པ་ that contains or holds one hundred objects, etc.

བརྒྱ་ལས་འདམ་པ་ *brgya-las hdam-pa* བརྒྱ་མས་པ་ ལས་གཅིག་འདམ་པ་ *brgya-tham-pa las gcig-hdam-pa*.

བརྒྱལ་བའོན་ *Brgyug-brñan* n. of a Bon god who is also called ལྷ་བསངས་ *Lha-bśaṅs*.

བརྒྱལ་ས་ *brgyags* སྐྱེ་བུ་ལྷ་ས་ victuals; provision, as in མཚམས་བརྒྱལ་ས་ *mtshas-brgyags*, ལས་བརྒྱལ་ས་ *lam-brgyags* provision for the journey.

བརྒྱུད་པ་ *brgyaṅ-wa* སྐྱེ་བུ་ལྷ་ས་, pf. བརྒྱུད་ས་ *brgyaṅs*, fut. བརྒྱུད་ *brgyaṅ*, imp. རྒྱུད་ས་ *rgyoṅs* or རྒྱུད་ས་ལྷ་ག་ *rgyoṅs-çig* 1. to extend, stretch out, set out or arrange; ཀོ་བ་དང་ཐག་པ་བརྒྱུད་པ་ *ko-wa dan thag-pa brgyaṅ-wa* to stretch hide and rope; སྟོད་བརྒྱུད་པ་ *snod rgyaṅ-wa* to set out a vessel; མཚོད་མེ་བརྒྱུད་པ་ *mchod-me brgyaṅ-wa* to put in array lamps as offerings. 2. to call a person from a distance.

བརྒྱད་ *brgyad* ལྷ་མཚན་ eight.

Symbolic Syn. བླ་ལེས་ *bkra-çis*; ལྷ་ *lha*; ཁྲུ་ *klu*; རྩ་ *nor*; གདེངས་ཅན་ *gdeñs-can*; སྤྱིད་པ་ *srid-pa*; ལྷོ་ *lto*; འགྲོ་ *hgro* (*Rtsii.*).

+ བརྒྱད་བཀག་ *brgyad-bkag* = བཀག་བཟྱེད་པ་ *bkah bkyon-pa* འཇུག་ rebuke; reproof; reflection on one's conduct or act.

བརྒྱད་བཀྱག་ *brgyad-bkug* or རྒྱུད་པ་བརྒྱད་སྟོན་ *skud-pa brgyad-sgril* thread in eight-fold twists.

བརྒྱད་བརྒྱ་ *brgyad-bcu* ལྷ་མཚན་ eighty.

བརྒྱད་ཅུང་ *Brgyad-chuñ* n. of a kind of tea which is of inferior quality, largely consumed by Tibetans in general.

བརྒྱད་སྟོན་པ་ *Brgyad-stoñ-pa* ལྷ་མཚན་ཆོས་ཀྱི་ཆུང་མ་ one of the abridged sacred scriptures of the northern Buddhists containing 8,000 s'lokas.

བརྒྱད་ཉེན་ *Brgyad-ston* ལྷ་མཚན་ the festival on the eighth lunar day of the month.

བརྒྱད་པ་ *brgyad-pa* ལྷ་མཚན་ 1. the eighth. 2. ཆར་བཅད་པ་ *tshar bcad-pa* he who finishes or puts an end to; the destroyer.

བརྒྱུད་པ་ *brgyud-pa* 1. belonging to a race or family. 2. v. བརྒྱུད་ *rgyud* and བརྒྱུད་པ་ *rgyud pa*.

བརྒྱལ *brgyas* = ལྷན་རྒྱལ *lhan-rgyas* together
with.

བརྒྱུད་ལཱེལ་བ *brgyud hphel-wa* to increase the race or progeny; to multiply; to increase the family.

བརྒྱུད་མ *brgyud-ma* 1. one belonging to a family; a scion; one well acquainted with the secrets, well informed; acc. to *Cs.* = བརྒྱུད་ཙན *brgyud-can*. 2. in *W.* fruitful; fertile. 3. བརྒྱུད་མ་རྒྱལ་པ *brgyud-ma rgyab-pa* to perpetuate family lineage; བརྒྱུད་འཛིན *brgyud-hdsin* བཤམས་པ་ *heir*; successor.

བརྒྱུད་ཡས *brgyud-yas* विशद n. of a
numerical figure (*Ya-sel.* 56).

བརྒྱུས་པ *brgyus-pa* ग्रथित to make a string of; to stitch together.

བསྒྲག་པ་ *bsgag-pa*, v. འགྲེགས་པ་ *hgegs-pa* and
སྒྲོག་པ་ *sgog-pa*.

བསྐྱང་ *bṣgañ* or བསྐྱང་ *sgañ* = དངོས་གཞི *dnos-gshi*
point of time ; moment ; instant ; conjunc-
ture : ལོ་གསར་བསྐྱང་གི་ལྷག་པ་ *lo-gsar bṣgañ-gi lhags-*
pa a chilling gale on the opening of the

new year; བྱ་བའི་བསྐྱེད་ the proper time for doing a thing; རྩི་བའི་བསྐྱེད་ the time for writing; ར་བའི་བསྐྱེད་ the time of eating.

བསྐྱེད་པ་ *bsgaṅs-pa* to form into; ཁོང་གུ་བསྐྱེད་ *goñ-bu bsgaṅs* made a ball of; གཅིག་ཏུ་བསྐྱེད་ *gcig-tu bsgaṅs* collects into one.

བསྐྱར་ *bsgar*, pf. of སྐྱོར་བ་.

བསྐྱུག་པ་ *bsgugs-pa* pf. of སྐྱུག་པ་ *sgug-pa* to wait (for one's arrival or return).

བསྐྱུལ་བཞུད་ *bsgul-bṣkyod* tremulous; to shake and tremble: ཐུམ་པོ་འགྲོ་འདུག་དང་བསྐྱུལ་བཞུད་ཕྱིན་ the living beings move, stand and tremble (*Khrid.* 47).

བསྐྱུལ་པ་ *bsgul-pa* བརྒྱལ་བ་ to shake, tremble, quake, quiver Gen. སྐྱུལ་བ་.

བསྐྱོ་བ་ *bsgo-wa* བསྐྱོ་བ་ 1. to direct, instruct, v. སྐྱོ་བ་ *sgo-wa*. 2. to rub with; to apply on ཐུམ་པོ་འགྲོ་འདུག་དང་བསྐྱོ་བ་ *num bsgos-pa*; to stain, anoint; to infect with disease; བསྐྱོ་བ་ *bsgos-pa* pf. of བསྐྱོ་བ་ to command, order; also བཀའ་པོ་འགྲོ་འདུག་དང་བསྐྱོ་བ་ *bkaḥ bsgos-pa* to give directions; issue commands; also the coercive bidding of the mystic exorcist towards an evil spirit. བཀའ་པོ་འགྲོ་འདུག་དང་བསྐྱོ་བ་ *bag-chags bsgos-pa* defiled with moral impurity (*Nag.* 19).

Syn. ཁམས་བྱེད་པ་ *khas-blaṅs byed*; དུལ་བ་འཛིན་ *dul-wa hdsin*; རྩི་བའི་བསྐྱེད་ *tshig brtan-pa*; བསྐྱོ་བ་ རྩི་བའི་བསྐྱེད་ *bsgo-wa ṅan-pa*; དབང་དུ་ཕྱུར་ *dwañ-du gyur*; བསྐྱོ་བ་ *bṣñen-pa*; ཞི་བ་ *shi-wa*; དུལ་བ་ *dul-wa*; ཞེ་བ་ *ñer shi-wa* (*Mñon.*).

བསྐྱོ་བ་བཅག་པ་ *bsgo-wa bcag-pa* བཅག་པ་ to disobey; to disregard directions.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgo-wa rna-la gzon-pa* = བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgo-wa mi-ñan-pa* not listening to instructions or directions.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ I: *bsgo-wa rnam-pa gsum* the three religious instructions or directions:— 1. དགེ་འདུན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ instructions issued by

the church. 2. རྩི་བའི་བསྐྱེད་ those issued by a section of the church. 3. དགེ་འདུན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ directions emanating from the senior member of the holy order.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ (II): 1. རྩི་བའི་བསྐྱེད་ the order of the principal of a college or the superior of a monastery. 2. བཀའ་པོ་འགྲོ་འདུག་དང་བསྐྱོ་བ་ the command of the Khanpo (abbot). 3. དགེ་འདུན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ *dge-hdun gyis bsgo-wa*.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ III: 1. དགེ་འདུན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ the vows of the holy order. 2. བཀའ་པོ་འགྲོ་འདུག་དང་བསྐྱོ་བ་ vows of ordinary men. 3. སྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ vows for individual emancipation in the ordinary way (*K. du.* 42).

བསྐྱོ་བ་བཞུད་པ་ *bsgo-wa bshin ṅan-pa* or རྩི་བའི་བསྐྱེད་ *rje-su hjug-pa* བཞུད་པ་ to follow, do as directed. [One who acts as directed] S.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgo-wa la mi-ñan-pa* བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ breach of religious discipline; བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ not to act according to instruction.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgom-pa* བསྐྱོ་བ་ contemplation; = བསྐྱོ་བ་ *goms-pa*; བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgom-pa* and *goms-pa* in their application to road have one and same meaning.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgom-skyes* བསྐྱོ་བ་, བསྐྱོ་བ་ produced from contemplation, also reflection; བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgom-pa byuñ-wa* བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ sprung from contemplation; བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgom-pa la dgah-wa* delighting in contemplation.

བསྐྱོ་བ་ལ་ཁོ་ལ་བསྐྱོ་བ་ *bsgoms-pa*, pf. of སྐྱོ་བ་ *sgom-pa*.

བསྐྱེད་པ་ *bsgyiṅs-pa* = རྩི་བའི་བསྐྱེད་ *hgyiñ-wa* 1. བཞུད་པ་, བཞུད་པ་ to yawn. 2. = སྐྱོ་བ་ *sbo-wa*.

བསྐྱུར་བ་ I: *bsgyur-wa*, another form of སྐྱུར་བ་ *sgyur-wa* བསྐྱུར་བ་, བསྐྱུར་བ་ to change; ཁ་དག་བསྐྱུར་བ་ *kha-dog bsgur-ba* changing colour; བསྐྱུར་བ་ to change clothes; to change the cover (like a snake);

to translate; རྒྱ་གར་ནས་ཆས་བསྐྱར་བ *rgya-gar nas chos bsgyur-wa* to translate books brought from India; རྩོམ་བསྐྱར་ *tshig-bsgyur* to translate words; དོན་བསྐྱར་ *don-bsgyur* to alter the meaning; ཐད་བསྐྱར་ *thad-bsgyur* to change the direction; འཆམ་བསྐྱར་ *hchol-bsgyur*, ལུས་བསྐྱར་ *lus-bsgyur* to change one's body (miraculously); མིང་བསྐྱར་ *miñ-bsgyur* to change one's name; མདོག་བསྐྱར་ *mdog-bsgyur* to change the complexion or colour; སྤྱུས་བསྐྱར་ *spus-bsgyur* to change the quality; བསྐྱེད་བསྐྱར་ *bsños-bsgyur*, i.e., to change one's intention; ཕྱི་ནང་བསྐྱར་ *phyi-nañ bsgyur* to invert the object; ཆས་ལུགས་བསྐྱར་ *chos-lugs bsgyur* conversion; སྐད་བསྐྱར་ *skad-bsgyur* to change the language.

བསྐྱར་བ II: བུཤིག་ to multiply, increase.

Syn. བསྐྱར་ *bsnun*; བསྐྱེས་པ་ *bsgres-pa*; སྤྱེལ་བ་ *spel-wa*; གསེལ་བ་ *gsil-wa* (*Mñon.*).

བསྐྱུས་པ་ *bsgyus-pa* རྩལ་ muscle.

བསྐྱུག་པ་ *Bsgrag-phreñ* (*dag-theñg*) n. of a Jong in Tibet.

བསྐྱུག་སྤྱོད་ *bsgrags* (*dag*) (ཆས་སྤྱོད་ཆར་བ་ *chos klog-tshar-wa*) རྒྱུ་ཤིག་, རྒྱུ་ཤིག་ proclaimed; read or recited loudly.

བསྐྱུག་སྤྱོད་ *bsgrags-pa* sung; diffused.

བསྐྱུང་བ་ *bsgrañ-pa* 1. to enumerate, count up (*Cs.*). 2. to cause to grow cold.

བསྐྱུང་བ་ *bsgrad-pa* = བསྐྱུང་བ་ *bgrad-pa* to open wide; མིག་བསྐྱུང་བ་ *mig bgrad-pa* to stare; རྒྱུ་ཤིག་ *rkañ-pa bgrad-pa* to part the legs wide; to straddle.

བསྐྱུང་བ་ *bsgral* སྤྱོད་, སྤྱོད་ [crossed; passable] *S.*

བསྐྱུང་བ་ *bsgral-wa* འཕྲ་ཏེ་ to pass; cross over.

བསྐྱུང་བ་འཕྲ་ཏེ་ *bsgral-wahi cññ-rta* a boat, also = རྒྱ་ཁྱུ་ *gru-skya* an oar of a boat (*Mñon.*).

བསྐྱུང་བ་ *bsgral-bya* འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་ met. a boat. བསྐྱུང་བ་ལས་ *bsgral-yas* འཕྲ་ཏེ་: a numerical figure used in Buddhist astrology.

བསྐྱུང་བ་སྤྱོད་ *bsgrigs* (*dig*) འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་ put in order, arranged, arrayed; བསྐྱུང་བ་ལས་ *bsgrigs-pa* འཕྲ་ཏེ་ formed into string.

བསྐྱུང་བ་སྤྱོད་ *bsgrigs-pa* (*dib-pa*), pf. of སྐྱུང་བ་ *sgrig* འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་ covered.

བསྐྱུང་བ་སྤྱོད་ལུང་དུ་མེ་སྐྱུང་བ་ *bsgrigs-pahi luñ-du mi-ston-pa* འཕྲ་ཏེ་འཕྲ་ཏེ་ to abstain from obscure predictions: དག་མེ་དག་གང་ཡང་མེ་སྐྱུང་བ་ འཕྲ་ཏེ་: do not prophesy or predict what is not known either to be good or bad.

བསྐྱུང་བ་སྤྱོད་ *bsgrims-pa* (*dim-pa*) (སྤྱུས་པ་ *spras-pa*) འཕྲ་ཏེ་འཕྲ་ཏེ་ལས་པ་ *bṛtan-bṛtan byas-pa*, འཕྲ་ཏེ་ སྤྱུས་པ་ *sgrim-pa*, *rig-pa bsgirms-pa* perverted skill; also chaotic acquirements; confused information.

བསྐྱུང་བ་ *bsgrun-pa*, akin to འཕྲ་ཏེ་ *hgran* འཕྲ་ཏེ་, to rival, vie with; to reply to: འཕྲ་ཏེ་ མེ་ཐོང་ *brgrin mi-phod* = འཕྲ་ཏེ་མེ་ཐོང་ལ་ *hgran-zla byed mi-nus-pa* cannot compete or be a match for.

བསྐྱུང་བ་ *bsgreñ* = འཕྲ་ཏེ་ལས་པ་ *btsugs-pa*, འཕྲ་ཏེ་མེ་ཐོང་ *rgyal-mtshan lta-bu* འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་, འཕྲ་ཏེ་ up-lifted; hoisted.

བསྐྱུང་བ་ *bsgreñs* (*deng*), pf. of སྐྱུང་བ་ *sgreñ*, imp. སྐྱུང་བ་ལེག་ *sgreñs-cig*, འཕྲ་ཏེ་ལས་པ་འཕྲ་ཏེ་ *bsgreñs-byahi rgyal-mtshan*, a flag that is to be hoisted (*Situ. 77*).

བསྐྱུང་བ་ *bsgres* (*de*) (བསྐྱུང་བ་ *bsgre*) old, aged; སྐྱུ་བསྐྱུས་ *sku-bsgres*, དེ་བསྐྱུས་ལས་པ་བསྐྱུས་ *de-bgras mu-yal bsgres* (*Ya-sel.*). དེ་ཐོང་བ་བསྐྱུས་ལས་པ་ *dbu-chos bsgres rim* aged respectable lamas.

བསྐྱུང་བ་ *bsgres-pa* འཕྲ་ཏེ་ changed.

བསྐྱུང་བ་ལས་ *bsgres-yas* a numerical figure used in Buddhist astrology.

ང

ང་ *ña* I: is the fourth consonant of the Tibetan alphabet. It corresponds to the Sanskrit letter ञ and sounds like *ng* in the English word “song.” As a final the pronunciation is therefore easy enough; but in its frequent occurrence as an initial letter the difficulty of sounding it properly comes in. As an initial ङ must be pronounced as a nasal *g*. To acquire the sound, first say *un-ga*; and then, dropping the *u*, try to say the *nga*.

ང་ II: 1. it represents the numerical figure 4. 2. stands for ལྔ་པུ་ in the consecutive numbers ང་གཅིག་ 51; ང་གཉིས་ 52; ང་གསུམ་ 53; ང་བཞི་ 54; ང་ལྔ་ 55; ང་རྒྱལ་ 56; ང་བརྒྱུད་ 57; ང་བརྒྱུད་ 58; ང་དགུ་ 59.

ང་ III: in mystical Buddhism is symbolical of the dissolution of all *Samskāra* (combinations either phenomenal or material). ང་ཞེས་པ་ནི་འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ཞིག་པའི་མཚན་ཉིད་རྟོག་པའོ། “the term ང་ is the sign of the synthesis of all matters which phenomenally exist in a compounded state” (*K. my.* ༧ 207). ང་ནི་འཛིན་པ་མེད་པའི་སྒོ་, འཛིན་བྱུང་ཐམས་ཅད་སྒྲིལ་བར་སྒྲོན་ (*K. g.* ༥ 42) “ང་ is symbolical of the state where there is no cohesion; it explains that all that are without adherence (attachment) will be liberated.”

ང་ IV: ཡང་ pers. pron., first person, singular I: ང་མི་ཟན་ old man that I am; ང་རྒྱལ་པོ་སྤོང་བཅོན་སྐུ་པོ་དང་། “I with *Sroñ-btsan sgam-po*”; ལྷ་མ་ང་ I the Lama. ངའི་ or ང་ཡི་ my, mine: ངའི་ཡིད་ཤིང་ my charming (wife),

i.e., dearest; ང་ཡི་ཡིན་= བདག་གི་ཡིན་ it is mine; མི་ངའི་ཟན་ཞེས་ soul of me a man; ངའི་འདི་ this my; ངའི་རྗེ་བཙུན་ my venerable master. Colloq. the common form for ང་ *nga* is ང་རང་ *ña-ran* “I.”

ང་ཁོ་ན་ *ña kho-na* I myself; I alone.

ང་ངོད་ *ña-ñed*, ང་ཉིད་, ང་རང་ ཡང་ལྟ་, ཡང་, ཡང་ I myself.

Syn. ཁོ་པོ་ *kho-wo*.

ང་ཅག་ *ña-cag*, ང་ཚོ་ *ña-tsho*, ང་རྣམས་ *ña-rnams*, are the several plurals of ང་ signifying we.

ངས་ *ñas* for ང་ཡིས་ *ña-yis* by me, v. ང་ *ña*.

ང་རྒྱལ་ *ña-rgyal* ཡང་, དཔེ་, མཁན་, ཡང་ཁོ་རྒྱལ་ (lit. “I, the chief”), *i.e.*, pride, arrogance: ང་རྒྱལ་གྱི་སྒྲིལ་པ་ཡོད་ཀྱི་ཆུ་མི་ཆགས་། “on the height of pride the water of merit does not accumulate”; ང་རྒྱལ་སྤྱད་པ་ to be proud. ང་རྒྱལ་གཅོག་པ་ to break (another’s) pride; to humble; ང་ཐོས་པའི་ང་རྒྱལ་=the pride of assertion of self; lit. the pride of reflecting “I am.”

Syn. རྒྱལ་ས་ *rgyags*; དྲེགས་ *dregs*; འཕུར་གཤེད་ རྒྱལ་ས་ *hphyar-gyeñ-sñems*; མཛོད་པའི་ང་རྒྱལ་ *mñon-pahi ña-rgyal*; ང་ལྷན་ *ña-ldan* (*Mñon*).

ང་རྒྱལ་ཅན་ *ña-rgyal-can* ཡང་ཁོ་རྒྱལ་, ཡམ་ཁོ་རྒྱལ་, ཡམ་ཁོ་རྒྱལ་; proud, boastful; rivalling.

Syn. ང་རྒྱལ་ལྷན་ *ña-rgyal-ldan*, དྲེགས་ལྷན་ *dregs-ldan* (*Mñon*).

ང་རྒྱལ་ལས་ཀྱང་ང་རྒྱལ་ མཁན་མཁན་ supreme pride.

ང་ཕོད་ *Ña-phod* n. of a district in the province of Kong-po (*Loñ.* ༢, 16).

ང་བ *ña-wa* = ཡང་བ *ya ña-wa* མེས་པོ་ 1. bad; dangerous; fearful. 2. rarely for རེད་བ bad; རྩི་ང་བ a bad smell.

ང་མེད *ña-med* གཙང་མེད་ lit. without self; without vanity; not thinking of one's self or self-interest.

ང་མེན་ཚེས་པོ་ *ña-men chos-po* (he who is personified by worldliness), the name by which *Māra*, the lord of worldliness of the Buddhists, is known to the Bon (*B. Nam.*).

ང་ཏུར *ña-nur* a species of duck, v. ཏུར་པ་ *nur-pa*, perh. *Anas casarca*.

ང་ཤི *ña-ṣi*, lit. I die; cry of fear with wonder; evidently a Bengali expression of wonder—"মরি or হা মরি I die, alas! I die," which Atis'a introduced in Tibetan—ཨ་ཤི་ང་ཤི་ཀྱ་གར་ན་ད་དུང་ངོ་མཚན་ཅན་གྱི་གཏམ་ཡོད། (*A. 107*) "Oh, I die from wonder! yet there are wonderful stories in India (to be told)."

ང་མོ་ *ña-mo* for ར་མོ་ the camel: ཁུར་བ་དང་ཤིང་ང་མོ་མཁྱེག། *khur-wa ñur skyer drañs çin ña-mo mgyag* the camel, grunting with loads, travels quickly (*Jig. 22*).

ང་འཛེང་ *ña-htsheñ* self-sufficient or self-sufficiency; pride; egotism (*A. 90*).

ང་ཡིང་མེད་ *ña-yir med* གཙང་མེད་ want of selfishness: ར་ཡིང་འཛིན་པ་ = བདག་གི་ར་འཛིན་པ་ or གང་ཟག་བདག་ཏུ་འཛིན་པ་ the cognition of personality which may be styled the self or བདག་.

ང་ར་ *ña-ra* 1. noise; sound. 2. cold air: ར་གངས་ཀྱི་ང་ར་མི་འཇིགས། I am not afraid of the air of the glaciers (*Mil.*).

ང་ར་ཅན་ I: *ña-ra-can* 1. loud, noisy, roaring. 2. a crier, brawler, noisy fellow.

ང་ར་ཅན་ II: rarified; cold.

ང་ར་ཐང་ *Ña-ra than* n. of a place in Tibet: ཁུར་ཐངས་དེ་ཁ་ཕྱི་བས་སྐད་ང་ར་ར་ཐང་བས་ཡུལ་དེའི་མིང་ཡང་ང་།

ར་ཐང་དུ་བཅགས། (*Jig. 65*) when the lid of the copper-coffin was opened, there came out from it the cry *ña-ra-ra*; hence the name of that place became known as *Ña-ra-than*.

ང་ར་ར་ *ñar ra-ra* expression of extreme pain and suffering.

ང་རུ *Ña-ru* n. of a place in Ancient Tibet, which *Hod*, one of the four sons of King *Se-sbreg-pa*, had chosen for his residence (*Deb. ག, 19*).

ང་རོ་ *ña-ro*, སྒར་ 1. a loud, deep voice; a cry; སྐད་ཀྱི་ང་རོ་དག་ལྟ་བུ་ the pitch of the voice loud and low. 2. = *visarga*, i.e., ཟ. དབྱངས་ཐུང་བ་ལྟའི་མཐར་ཐིག་ལེ་ང་རོ་ཡོད་པ་དབྱངས། at the end of the five short vowels, there being the *visarga* dots (they should be regarded as a) vowel (*Ya-sel. 47*). 3. ཐོང་གེ་དང་རྟག་གི་ང་ར་སྐད། the roaring sound of the lion or the tiger: རྟག་གི་ང་ར་སྐད་འདྲན་པ་ནི་, ཐུའུ་ཤིང་གི་ཅེ་ནས་ཐུང་། the tiger's growl issuing forth, the monkey drops down from the top of the a tree; སྐད་ཀྱི་ང་རོ་ཅེན་པོས་བསྒྲགས་སོ་ they proclaimed, shouting at the top of their voice; གདུག་པའི་ང་རོ་ voices foreboding mischief; ཀྱུ་རུད་ཀྱི་ང་རོ་འཛོད་པ་ to raise woeful cries.

ང་རོ་སྒྲགས་པ་ *ña-ro sgrog-pa* 1. to roar; to rage. 2. the circle used on the top of a letter to signify མ་ turns into ང་, ཟ, ན་ and མ་ before words beginning with any of these.

ང་རོ་བྱིན་པ་ *ña-ro byin-pa* གྲ་འཛིན་པ་, གྲ་འཛིན་སྒྲུབ་, རྒྱུ་འཛིན་ crying; bewailing; to cry or bewail loudly on account of pain or grief.

ང་ལ་ཏུ་ *Ña-la nu* also ར་ལ་ཏུ་ *Ña-las nu* མ་ལ་ལ་ཏུ་ n. of a mythological king who ruled as a *Chakravartī-rājā* over heaven and earth and shared the celestial throne with six successive *Indras*. N. of an ancestor of Gautama Buddha: ཐུས་པས་ཏུ་མ་ང་ལ་ཏུ་གསུངས་པ་ལ་བརྟེན་མིང་ཡང་ང་ལ་ཏུ་ཞེས་གྲགས་སོ། the child having

cried "give me suck," was called *Ña-la-nu* (*Pag. 14*).

ངག *ñag* वाक्, वाणी, इरा, भारती, गौः speech; talk; word; **ངག་གི་རྟེན་པ་** sins committed with the tongue (in words); **ངག་ལྟོས་པོ** polite speech; gentle words; **ངག་ལྟོས་པོ** वाक्संयम or **ངག་བཅད་པ་** मौनव्रत silence, observed as a monastic duty or religious exercise; the vow of not speaking, i.e., of keeping silence for a definite time.

Syn. **ཚིག་** *tshig*; **སྒྲ་བརྗོད་པ་** *sgra-bjod-pa*; **དབྱངས་ཅན་** *dbyañs-can*; **གཏམ་** *gtam*; **ལོ་རྒྱུས་** *lo-rgyus*; **སྐད་སྒྲ་བ་** *skad-smra-wa* (*Mñon.*).

ངག་སྐྱེས་ *ñag-skyes* वाणीज born or produced from speech.

ངག་འབྱུང་ *ñag-hkhyal* प्रलाप, भिन्नलाप, विमिश्र-लाप delirium; unconnected speech; foolish talk; ravings (*Ñag.*).

ངག་གི་རྒྱལ་པོ་ *Ñag-gi rgyal-po* मञ्जुघोष; **ལྷོ་མ་** the *Bodhisattva Mañju-s'ri ghosha*, who is believed by Buddhists to be the god of speech; **ངག་གི་རྒྱལ་པོ་** *ñag-gi-rgyan* दीपक a figure of rhetoric or speech; gen. amplication of an idea by the use of apt expressions; **ངག་གི་ཕྱག་ཀྱི་** *waṅs-ku* वाङ्मूला the symbolic speech or mode of expression by the configuration of the fingers; this is described as **གསང་བའི་བད་སྐད་པ་གཙོ་བོ་**, mystical language in which expression by signs, i.e., with the configuration of the fingers, forms the principal feature; **ངག་གི་དབང་ཕྱུག་**, **वागीश्वर** the lord of speech—*Jam-yang* or *Mañ-ju-s'ri ghosha*; **ངག་གི་དབང་ཕྱུག་ལྷོ་མ་པའི་དབྱངས་ལ་ཕྱག་འཚུལ་ལ།** salutation to *Jampai-yang*, the prince of speech (*Situ. 3*); **ངག་གི་དབྱུང་** *ñag-gi dbul* one poor in speech; a dumb person, v. **ལྷུག་པ་** *lkug-pa* (*Mñon.*).

ངག་འགྲུལ་ *ñag-hgroṣ* manner of speaking or uttering words (*Cs.*).

ངག་རྒྱལ་པ་ *ñag rgyas-pa* वाग्बिलर too much talking; full and detailed discussion.

ངག་རྒྱུན་ *ñag-rgyun* प्रबन्ध a discourse; also oral tradition, not recorded history.

ངག་འཆལ་ *ñag-hchal* = **ངག་འབྱུང་** irregular or senseless speech.

Syn. **འཆལ་ཚིག་** *hchal-tshig*; **ཆ་མེད་གཏམ་** *cha-med gtam*; **ཁྲག་ཅན་** *klag-cor*; **བབ་ཅན་** *bab-col*; **མུ་ཅན་** *mu-cor* (*Mñon.*).

ངག་སྒྲན་ *ñag-sñan* 1. = as met. the cuckoo. 2. pleasant voice or sweet language; one who speaks in sweet language.

ངག་གཏམ་ *ñag-gtam* verbal message; also oral tradition.

ངག་བཅད་པ་ *ñag-bśdams-pa* वाचि संयम, वाक्-संयत one who has controlled his speech or tongue.

ངག་འདབ་ *ñag-hdab* or **ངག་གི་འདབ་མ་** *ñag-gi hdab-ma* (lit. the leaf of speech) रसना the organ of tasting; **རྩ་འཛིན་** the tongue, v. **ལེ་** *lee* : (*Mñon.*).

ངག་འདྲན་པ་ *ñag-hdon-pa* लपन to express in words; to cry; to speak.

ངག་ལྡན་ *ñag-ldan* वाङ्मान्, वाग्मिन् eloquent; possessed of (the power of) speaking.

ངག་ཕྱེད་ *ñag-byed* लपमान; the speaker.

ངག་དབང་ *ñag-dwañ* a title of learning given to some of the Grand Lamas of Tibet. Is also the first name of the present or 14th Dalai Lama of Lhasa.

ངག་དབང་ལེ་ཤེས་རྒྱལ་མཚོ་ *Ñag-dwañ Ye-ṣes rgya-mtsho* the Lama who with the help of Lhabzañ, King of the country round lake Kōkōnor, conducted the Government of Tibet for thirteen years (*Loñ. 2, 16*).

ངག་དབང་ལྷོ་མ་ *Ñag-dwañ lha-mo* वागीश्वरी देवी the goddess of speech; **དབྱངས་ཅན་མ་** an epithet of *Sarasvatī* (*Mñon.*).

ངག་སྟོན་ *ñag-sbyor* वाग्योजना arrangement of speech (Cs.).

ངག་མ་ *ñag-ma* वाचा the speech itself.

ངག་མ་ཚང་བ་ *ñag-ma tshah-wa* = ལྷག་པ་ 1. one of imperfect or defective speech; a stupid person. 2. indistinct speech.

ངག་མི་ལྡན་ *ñag-mi-ltan* a dumb person; also one who cannot express himself in clear language.

Syn. ལྷག་པ་ *lkug-pa*; རྩོམ་མི་གསལ་ *tshig-mi-gsal*; སེམས་བཅོམ་པོ་ *sem-s-bem-po* (*Mñon.*).

ངག་མེད་ *ñag-med* समाधि meditation; a state in which there is no use of speech.

ངག་ཚབ་ *ñag-tshab* representation in writing: རྒྱུ་ཚབ་ཀྱི་རྩིས་ the principal points in a representation or petition.

ངག་མཐུངས་ *ñag-mtshuñs* समी of uniform and consistent speech, i.e., where there is no contradiction, redundancy, or irrelevancy.

ངག་ཡིད་ *ñag-yid* वाङ्मनः the speech and the heart.

ངག་ལམ་ཐུབ་ *ñag-lam shu-wa* to apply, or pray to, verbally.

ངག་གཤེར་ *ñag-gcer* in vulg. ཁ་གཤེར་ or གནོད་གཤེར་, in Sikk. cross-examination; also deposition of the plaintiff and defendant in the presence of each other.

ངག་གོར་ *ñag-gor* committing to words; a promise.

ངག་གསལ་ *ñag-gsal* वाक्लिषा, वाक्त्वेष clear speech or lucid language.

ངག་ལྷ་མོ་ *Ñag lha-mo* वाग्देवी the Goddess of Speech.

ངང་ I: *ñan* = རྟོན་ or དབྱིངས་ निसर्ग 1. the nature, being, idiosyncrasy; the very essence of any person or thing. 2. sphere; province; domain: རྟོན་པའི་ངང་ = རྟོན་པའི་དབྱིངས་ the

essentiality of vacuity (*Çūnyatā*): རྟོན་མཁའ་པའི་ངང་ the sphere of the void space: སེམས་ཀྱི་ངང་ = སེམས་ཀྱི་དབྱིངས་ the natural constitution of the mind: ཐུགས་མཆོས་བཞིན་པའི་ངང་ལ་ in a cheerful state of the mind (*Thgr.*); རྟོན་པའི་ངང་ཉིད་ the very essence of vacuity itself (*Ghr.*): ཉིད་ལ་འཛིན་གྱི་ངང་ལ་ཐུགས་པ་ to enter into the state of deep meditation: རྟོན་པའི་ངང་ལ་གནས་པར་གྱིས་། continue in that state of mind which is free from attachment, etc.: འཛིགས་སྐྱུག་གི་ངང་ རྟོན་པའི་ངང་། to die of fear or panic.

ངང་ II: character; disposition: རང་རན་ or རང་རྒྱུད་རན་པ་ a naturally bad disposition; རང་རྒྱུད་བཟང་པོ་ a naturally good disposition (*Sch.*; *Jä.*).

ངང་གིས་ *ñan-gis* adv. spontaneously; naturally; also, acc. to *Jä.* and *Schr.*, slowly, gradually, gently.

ངང་ཅན་ *ñan-can* natural capacity: གཏོར་པའི་ངང་ཅན་ འགྲུག་ལ་ one who is naturally capable of renouncing or giving up; able to abandon. རང་ནས་ is generally used like རྟོན་ནས་.

ངང་བག་ཡོད་ *ñan-bag-yod* naturally modest: རང་བག་ཡོད་ཀྱི་རྟོན་ནས་ཚུལ་ཁྲིམས་། his moral character in regard to his natural modesty (*A. 53*).

ངང་མ་བུར་ *ñan ma-thuñ* do not be short-tempered: ཁོ་བོས་མཁའ་འགྲོ་མ་ལ་བྱ་ཡིས་ངང་མ་བུར་ཟེར་ནས་། when I had said to the *kha-do-ma* "pray be not short-tempered" (*Hbrom. 93*).

ངང་ཚུལ་ *ñan-tshul* natural disposition or temperament; རང་ཚུལ་བཟང་པོ་ 1. good conduct; a naturally good disposition. 2. n. of a Buddhist sage and author of Ancient India, included in the list of twenty-three sages (*M.V.*).

ངང་འིང་ *ñan-rin* or རང་རྒྱུད་འིང་བ་ forbearing; long-suffering; of cool nature: རྟོན་ཅེན་གྱུབ་པ་ རང་འིང་། བྱེད་དགོས་། in accomplishing important business one should work with great patience.

ངང་པ་ *nañ-pa* རྩམ་ the male goose.

ངང་རྩམ་ *nañ-rkañ* རུབ་ཐུག་ that which waddles.

ངང་སྒྱུ་ *nañ-skya* བལ་ཁ་ grey teal of Tibet.

Syn. པད་ལྷུ་མ་མཁྱེན་ *pad-zlum mgrin*.

ངང་སྒྱུ་ *nañ-sgro* the quill of the goose.

ངང་ཐུར་ *nañ-hur* རྩམ་འཁ་ the ruddy goose, really *Tadorna rutila*, the sheldrake.

ངང་པ་གསེར་ལྗང་ *nañ-pa gser-ldan* 1. the yellow or golden goose. 2. རྩམ་པ་གསེར་ལྗང་ བྱི་ཤོག་གསུངས། he said "fetch the horse called *Nañ-pa gser-ldan*" (*Yig.*).

ངང་པའི་རྒྱལ་པོ་ *nañ-pahi rgyal-po* the "king-goose" and flamingo; also the plant *Jasminum zambac*.

ངང་པའི་ནགས་ *Nañ-pahi-nags* a mythological grove called the swan's grove (as) situated beyond the Cuckoo's hill on this side of the ocean. It is filled with numberless flocks of ducks, geese and swans, with bills of coral, ruby, sapphire, and other precious stones. The lakes in that grove are filled with lotuses of the colour of glittering gold; and the grove extends over ten thousand miles (*K. d. 272*).

ངང་པའི་ཚྭ་གས་ *nañ-pahi tshogs* རྩམ་འཁ་ a flock of wild geese.

ངང་མ་ *nañ-mo* རྩམ་གྱི་ a goose.

ངད་ I: *naḍ* nice smell; aroma fragrance: རད་ལམ་ the fragrancy, the aroma evaporates; རྩེ་རད་ aromatic herbs.

Syn. བུམ་ *bsuñ*; བུམ་རད་ *bsuñ-naḍ* (*Mñon.*).

ངད་ II: acc. to *Jä*. cog. to རར་ air; རྩམ་གྱི་རད་ལྗང་པ་ the rising of an aromatic breeze; also vapour; རར་རད་ vapour from the mouth; also snowy vapour; རུ་རད་ aqueous vapour.

རད་མན་ *naḍ-can* fragrant; also acc. to *Jä*.

1. fresh, cool. 2. rough, impetuous.

རད་བཟང་ *naḍ-bzan* good smell: ཐེགས་ཚྭ་གས་ ག་བུར་གྱི་རད་བཟང་ཡང་ནས་ཡང་དུ་ཡོད་པ་མཁྱེན། let the breeze of your letters laden with the aroma of camphor come again and again to me, i.e., pray write me often.

ངན་ *nan* evil; mischief; misfortune; defilement: རན་ཅེན་པོ་བྱས། it has done great mischief; esp. harm done by sorcery and witchcraft; རན་དུ་བརྗོད་པ་ to revile (a person).

ངན་འགྲོ་ *nan-hgro* I: འགྲོ་འཁོར་ going or about to go to the undesirable state, i.e., the state of the damned, comprising those in hell and those wandering about in distorted forms.

II: ཇམ་པ་འཇུག་འཇུག་ 1. one who follows the dictates of his wife and is led by the nose by her in all his works. 2. རྩམ་པ་འཇུག་ dissimulation.

III: རའི་མཚན་ lightning.

ངན་དགྲ་ *nan-dgu* all kinds of evil or mischief.

ངན་སྒྱུ་ *nan-skyes* རྩམ་པ་འཇུག་ of low birth; also རྩམ་པ་འཇུག་ lit. anything produced from the soil and manure; the planet Mars.

ངན་ལྷུ་མ་ *nan-rgyu-can* one who does mischief, speaks ill of others; རན་ལྷུ་མ་མེད་ one that does not speak evil of anybody (*A. 139*).

ངན་ལོན་ *nan-lon* རྩམ་པ་འཇུག་ sordid, vile, mean, pitiful: རན་ལོན་ཅེན་པོ་ལྷུ་རད་པ་ or རན་ལོན་ཅེན་པོ་ བྱི་ཤོག་ལྷུ་མ་མེད་ རྩམ་པ་འཇུག་ to be satisfied with anything be it ever so little or poor; = རད་ལྷུ་མ་མེད་ unambitious.

ངན་རྩེད་ *nan-rñed* རྩམ་པ་འཇུག་ 1. scabby; itchy. 2. unchaste; libidinous.

ལྷ་ཆད་པ་ *nal chad-pa* to be prostrate by fatigue.

ལྷ་འཇུག་པ་ *nal-hjug-pa* vb. a. to tire ; to cause to be weary.

ལྷ་སྒྲིགས་ *nal-stegs* I : a rest ; a sort of wooden crutch to support a load on the back while resting in a standing posture.

ལྷ་སྒྲིགས་ II : or ལྷ་ཚུགས་ a bench or seat inviting repose.

Syn. བཞི་བ་ *hsti-wa* ; རྩོད་པ་ *sdod-pa* (*Mñon.*).

ལྷ་དུབ་པ་ *nal-dub-pa* intensive form of ལྷ་བ་, to be very tired.

ལྷ་ཐོང་ *nal-phoñ* fatigued ; become tired.

ལྷ་མེད་ *nal-med* ལྷ་མེད་མེད་ not wearied ; untired ; untiring.

ལྷ་འཛོམ་ *nal-htsho* refreshment.

ལྷ་གསོལ་བ་ *nal-gso-wa* lit. to cure weariness ; to take rest : विनाम, विराम, विरति rest, resting.

ལྷ་གསོལ་མ་ *nal-gsox* འཇམ་ལ་ met. for an ascetic.

६. *ni* num. fig. 34.

६' *nu* 1. num. fig. 64. 2. v. ६'བ *nuwa*.

६'བ *nu-wa* རེ་དང་, རྒྱུ་ལྔ་ལ་ to cry ; to weep ; pf. ལྷ་, resp. ལྷ་པ་ | ལྷ་པ་ལ་མཆོམ་, tears that have been shed (*Dzl.*) ; ལྷ་ཆད་ལྷ་པ་ weeping without cause ; hysterical weeping (*Med.*) ; ལྷ་བ་པོ་ *nu-wa-po* a weeper ; ལྷ་མཁན་ *nu-mkhan* id.

ལྷ་འདྲོད་ *nu-hdod* རེ་འདྲོད་པ་ wishing to cry ; going to weep.

ལྷ་བློ་ *nu-bro* was about to cry or weep.

ལྷ་འཕོད་ *nuh-bod* 1. bewailing ; crying or weeping loudly. 2. རྡོ་རྒྱུ་ལ་ n. of a hell : ལྷ་འཕོད་ཆེན་པོ་ རྡོ་རྒྱུ་ལ་ the hell greater in suffering than *Raurava*.

ལྷ་ཇེ་ *nu-rdsi* W. sbst. a loud crying ; bawling out ; lamenting (*Jä.*).

ལྷ་ལྷ་ *nu-ru* teal.

ལྷ་ལྷ་འཇུག་པ་ *nu-ru hjug-pa* to cause to weep.

ལྷ་ལྷ་ཚན་ *nu-çur-can* acc. to *Sch.* a child that is continually crying.

ལྷ་མོ་ *nu-d-mo* a sob (*Cs.* ; *Schr.*).

ལྷ་ག་པ་ *nu-g-pa* = ལྷ་བ་ to grunt ; to snore ; to pur.

ལྷ་སྒྲིག་ཚན་ *nu-sgra-can* that which grunts ; a pig ; a yak.

ལྷ་པ་ *nu-pa* རྒྱུ་ལྔ་ལ་ duck, esp. the red wild duck, *Anas nyroca*.

Syn. རྒྱུ་ལྔ་ལ་ལྷ་པ་ *çiñ-rtahi-lus* ; རྒྱུ་ལྔ་ལ་ལྷ་པ་ *hkhor-lo-can* ; ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *gnis-gñis-spyod* ; རྒྱུ་ལྔ་ལ་ལྷ་པ་ *mtshan-mo-hbral* ; རྒྱུ་ལྔ་ལ་ལྷ་པ་ *hdod-pa-lan* ; ལྷ་པ་ *co-ka* ; རྒྱུ་ལྔ་ལ་ལྷ་པ་ *hdab-chags gser-lan* (*Mñon.*).

ལྷ་པ་ཆེན་པོ་ *nu-pa chen-po* 1. sheldrake. 2. n. of a celebrated Lama of Tibet mentioned in the *Mñon* (*Deb.*).

ལྷ་པ་ *nu-wa* to grunt (of pigs and yaks).

ལྷ་ཀ་ *nu-ka* as red as fire ; fiery-red (*Jä.*).

ལྷ་སྒྲིག་ *nu-smrig* རྒྱུ་ལྔ་ལ་ is described as ལྷ་སྒྲིག་ལྷ་སྒྲིག་ལྷ་སྒྲིག་ reddish yellow ; saffron-colour.

ལྷ་སྒྲིག་གོས་ *nu-smrig gos* the robe of an ordained monk which ought to be, but is not often so in Tibet, of orange-colour ; he who wears the reddish-yellow ; a Buddhist mendicant dressed in reddish-yellow clothes.

ལྷ་སྒྲིག་ཆེན་པོ་ *nu-smrig chen-po* = ལྷ་སྒྲིག་ལྷ་སྒྲིག་ རྒྱུ་ལྔ་ལ་ a great Buddhist monk ; a monk who is great on account of his orange robe.

दे *ne* num. fig. 94.

दे *ned* ཡུན་ pers. pron. first person, sing. in *C.* for *ང་*, I; दे *ne* my or mine; दे *ne* ཡུན་ our.

दे *ned-nid* = दे *ne* ཡུན་, दे *ne* I myself; we ourselves.

दे *ned-gñis* we two; दे *ne* ཡུན་གསལ་ we three brothers.

दे *ned-rnams*, दे *ne* ཡུན་, दे *ne* ཡུན་, दे *ne* ཡུན་ are variously used for the plural of दे to signify we.

दे *ned-rañ* I, or I myself.

दे *nes-kha-rag* n. of place in Tibet (*Deb.* 75).

दे *nes-pa* निश्चय, भ्रुव, निश्चय, नियत certain, true, sure, firm; also truth, reality, certainty: दे *nes-pa* ཡུན་གསལ་ I ask you to communicate to me something certain, i.e., authentic news: दे *nes-pa* ཡུན་གསལ་ death is certain (*Jä.*); दे *nes-pa* ཡུན་གསལ་ *rtsis hphro la nes-pa* to be sure of a mathematical calculation, i.e., to hold it as a certain result.

Syn. दे *nes-pa* ཡུན་གསལ་ *bden-pa*; दे *nes-pa* ཡུན་གསལ་ *mi-bshu-wa*; दे *nes-pa* ཡུན་གསལ་ *rdsun-po ma-yin-pa* (*Mñon.*).

दे *nes-khyab* निर्धार; = दे *nes-khyab* ཡུན་གསལ་ the proportion of space inside a country to that which is outside, whether large or small; दे *nes-khyab* ཡུན་གསལ་ that which is fully encompassed or covered over by another object is called *khyab-byed*.

दे *nes-grol* (*ne-dol*) निर्मोच, स्वर्ग = दे *nes-grol* ཡུན་གསལ་, i.e., दे *nes-grol* ཡུན་གསལ་ liberation from the transmigratory existence, disease, and suffering.

दे *nes-hgro* transmigration; दे *nes-hgro* ཡུན་གསལ་ return to another state of existence after death,

either to hell or heaven, or to any non-earthly place.

दे *nes-rgyal* = दे *nes-rgyal* ཡུན་གསལ་ निश्चय certain victory; triumph. दे *nes-rgyal* ཡུན་གསལ་ triumph over enemies, the devil and misery, is described as *nes-rgyal*.

दे *nes-sgra* निश्चय a real sound; दे *nes-sgra* ཡུན་གསལ་ any sound that has made an impression in the mind.

दे *nes-sgrogs* निश्चय emphasis; any proclamation; reading letters or sacred writings loudly that there may not be any mistake about them.

दे *nes-cher-med* it is not quite sure; I do not know for certain.

दे *nes-hjugs-pa* निश्चय assurance; to assure; दे *nes-hjugs-pa* ཡུན་གསལ་ to enter on good and bad actions.

दे *nes-hjoms* fully subduing an enemy, the devil, etc.

दे *nes-brjod* a true and authoritative expression; दे *nes-brjod* ཡུན་གསལ་ the Rig Veda; true sayings or revelations.

दे *nes-nam* the certain fall or degeneration.

दे *nes-thob* निश्चय the real or certain gain; it is explained thus: दे *nes-thob* ཡུན་གསལ་ *nes-par-thob* is the gaining of wealth, honour, or sainthood, Buddhahood, the stages to it, &c.

दे *nes-dag* निश्चय; = दे *nes-dag* ཡུན་གསལ་ purification; cleansing; दे *nes-dag* ཡུན་གསལ་ sure cleansing of faults, defilements, stains, sins, etc.

दे *nes-don* निश्चय; = दे *nes-don* ཡུན་གསལ་ or दे *nes-don* ཡུན་གསལ་ certain and true meaning or import; also immediate or absolute knowledge of the truth.

5

ང་ལྟམ་ *no-khral* ལུ་ལྟམ་ poll-tax.

ང་གྲངས་ *no-graṅs* = དངོས་གྲངས་ individual number; enumeration of individual things.

ང་ཚེ་ *no-che* personal appreciation; recognition of one's service or kindness: མ་རྒྱ་བས་དཀར་བ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་མཛེད་ནས་ང་ཚེ་ལགས་དེ་བྱས་པས་ཀྱང་མ་གནང་། (A. 103) the *Lo-tsa-wa* (on the ground of) having undergone immeasurable hardships, prayed for the acceptance of his request, but it was not acceded to.

ང་ཚེན་ *no-chen* (lit. the great self) a man of influence; ང་ཚེན་བྱེད་པ་ to intercede (only men of higher position being able to intercede); མི་ལ་ང་ཚེན་འཛོལ་བ་ to seek a great man to intercede; to seek intervention.

ང་ལྟོས་ *no-ltos* = དབོན་གཡོག་ master and his servant.

ང་སྟོད་ *no-stod* praise to the face of a person; open flattery.

ང་ཐོག་ *no-thog* true; genuine; really.

ང་ཐོན་པ་ *no-thon-pa* = ང་སྐྱོད་པ་ one in rank or position; to rise to dignity.

+ ང་མཐོན་པ་ *no-mthon-pa* = རན་གྱིས་ earnestly; pressingly; with persistence.

ང་ནག་ རྒྱལ་ལུ་ 1. "black-face"; ང་ནག་པར་ རུག་པ་ to sit with a gloomy face: ང་ནག་པར་ རུར་པ་ to grow sorrowful; to turn dark with fright, pain, etc. 2. n. of an *Asura*; ང་གནགས་ཏེ་ frowning or becoming gloomy with sorrow. 3. n. of one of the 28 "curious religious sects" of Ancient India, followers of which used to paint their faces black (M. V.).

ང་གནོད་བ་ *no-gnoñ-wa* to be ashamed; unable to show one's face for shame.

ང་སྟོད་པ་ *no-sprod-pa* to indentify; to point out; acc. to *Jä.* to lay open the features; to show the nature of a thing; to explain.

ང་བོ་ *no-bo* མཐའ་, ལམ་མཐའ་ essence; substance; intrinsic nature; རང་གི་ང་བོས་ in itself; acc. to its own nature; by nature; naturally.

Syn. དངོས་པོ་ *dños-po*; རང་བཞིན་ *ran-bshin*; རང་གཟུགས་ *ran-gzugs*; ང་བོ་ཉིད་ *no-bo-ñid* (*Mñon.*).

ང་བོ་ཉིད་ *no-bo-ñid*, v. ང་བོ་ བེམས་གྱི་ང་བོ་ཉིད་ temperament; acc. to *Was.* character.

ང་ལབ་པ་ *no hbab-pa* to be dejected; adj. discouraged; downcast; in *W.* bashful.

ང་མ་ *no-ma* the original, v. ང་.

ང་མི་རྟག་པ་ *no mi-rtag-pa* unsteady; changeable; one who is vacillating; one who has no personality (*Yig.*).

ང་མི་ཚད་པ་ *no mi-chod-pa* = ང་མི་ཚད་པ་ or ང་མི་བོལ་པ་ རུཤ་ལྟོས་ལྟོས་ one who listens to or does a thing to please another which he would not otherwise have done; to be unable to refuse or oppose.

ང་མི་ཤེས་པ་ *no-mi-ces-pa* not knowing or recognizing; unknown; *incognito*.

ང་མིག་ *no-mig* in *W.* boldness; ང་མིག་ཅན་ or ང་མིག་ཅེན་པོ་ bold; courageous; daring (*Jä.*).

ང་མེད་ལྟོག་མེད་ *no-med lkog-med* acc. to *Cs.* acting in the same manner in public as in private life; ingenuous.

ང་ཚ་ *no-tsha* ལྟ་མཁན་, མཁན་, རུཤ་ shame; blushing of the face: ང་ཚ་བྱས་ pf. blushed; felt shame; ང་ཚ་ཏུ་འཇུག་པ་ རྟེན་པ་ to put to shame.

Syn. ལུ་ལྟེད་ *shum-byed*; མིག་དམར་ *mig-dmah*; ང་དམར་ *no-dmah*; འཛམ་མཛོག་ *hdsem-mdog*; བག་ཡོད་ *bag-yod*; བག་ལྡན་ *bag-ltan*; ང་ཚ་ཤེས་ *no-tsha-ces*; རྟེན་ཡོད་ *khrel-yod*; རྟེན་ལྡན་ *khrel-ltan*; ང་ཚ་འཛུལ་ཅན་ *no-tshahi tshul-can* (*Mñon.*).

ང་ཚ་ཅན་ *no-tsha-can* one who has shame; is bashful.

ང་ཚ་བ་ *no tsha-wa* or ང་ཚ་ཤེས་པར་བྱེད་པ་ to feel shame; blush.

རྩ་མེད *no-tsha-med* or རྩ་མེད་མེད་ shameless; immodest; impudent.

Syn. ལོག་པར་སློབས་ *log-par-spobs*; ལྷོ་བཏོན་ཅན་ *spyi-brtol-can*; དཔྱལ་མགོ་ལྷུག་པོ་ *dpral-mgo-stug-po*; གདོན་ཆེན་ཅན་ *gdon-chen-can*; འཛེར་བམེད་ *htsher-wa-med*; སྐྱེད་སྐྱེད་མེད་ *skyeñs-wa-med*; མུ་ཙྰ་ལྷུག་མེད་ *mu-cor tshugs-med*; རྩ་མེད་བསྐྱེད་ *no-mi-bśruñ*; གཏོན་མེད་ *gdon-med* (*Mñon.*).

རྩ་མེད་ *no-tshab* = སྐྱེད་མེད་ *sku-tshab* a representative; a proxy (*Yig. k. 53*).

རྩ་མེད་ *no-mtshar* wonder རྩ་མེད་ཅན་ ལྷུག་པོ་ wondering; wonderful; རྩ་མེད་ཆེ་ amaze-ment; རྩ་མེད་བ་ exciting curiosity; to be curious; to wonder.

རྩ་ལྷན་ལྷུག་པོ་ *no-rdsun rgyab-pa* to disguise; to put under a false garb; also to garble.

རྩ་གཡོག་ *no-gyog* or རྩ་མ་དང་གཡོག་པོ་ = དཔོན་གཡོག་ master (himself) and servant.

རྩ་ལྷན་ *no-ru* or རྩ་ལྷན་ in the face; = རྩ་ལྷན་ལྷན་ in the face of; before the eyes.

རྩ་ལོག་མཁན་ *no-log-mkhan* a rebel, mutineer; རྩ་ལོག་ཅན་ seditious; faithless; rebellious.

རྩ་ལོག་པོ་ *no-log-pa* = རྩ་ལོག་པོ་ to turn the face against; to revolt; to rebel against; to oppose.

རྩ་ལྷན་ *no-çus* a copy from the original.

རྩ་ལྷན་པོ་ *no-çes-pa* प्रत्यभिज्ञान to know a person or thing; to recognize an acquaintance.

རྩ་ལྷན་ *no-so* joy; sometimes for རྩ་ལྷན་ a high title or dignity: རྩ་ལྷན་ཆེ་བར་ཤོང་ you will have great joy; he will obtain high dignity; རྩ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་པོ་ to make presents or give alms to another to his full satisfaction.

རྩ་ལྷན་ལྷན་ *no-sruñs* 1. regard to the opinion of others; an aiming at applause. 2. body-guard: རྩ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *ña-la dpon-med gyog-med no-bśruñ-med* I have no

master, no servant, none to guard me (*A. 7*).

རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ *no-bso mthon-po* a high title or position; one in exalted position.

རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ *no-bśod bya-wa* to praise one to the face; to flatter; to eulogise.

རྩ་ག་ *Nog* n. of a place in Tibet where the monastery of Shong was founded by Lama *Çes-rab-mchog* of Myur (*Deb. 4*).

རྩ་གས་ *nogs* तीर the bank of a river or lake; རྩ་གས་ལྷན་པོ་ = རྩ་གས་ལྷན་པོ་ a place on the bank of a river where people crossing it; land. Acc. to *Jä.* mountain side; slope; ghaut.

Syn. རྩ་གས་ *hgram*.

རྩ་གས་ལྷན་པོ་ *nogs-thob* n. of a number (*Ya-sel. 57*).

རྩ་ལྷན་ *Nom* 1. n. of a place in Tibet (*Deb. 30*). 2. satisfaction: རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ I indeed accomplished something very satisfactory (*A. 152*).

རྩ་ལྷན་ *nom-pa*, pf. རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་, རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ to satisfy one's self with gain; to be contented: རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ I am not satisfied; རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ to drink one's fill.

རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ *nom-pa* sbst. 1. རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ contentment; satisfaction. 2. oblation for quenching the thirst of the Yidag. 3. a hermit; a recluse in the wilderness who enjoys contentment; རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ insatiable: རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ विगतपिपासः भवति his thirst will be quenched; his desire will be fulfilled.

Syn. རྩ་ལྷན་ *tshim-pa*; རྩ་ལྷན་ *chog-pa*; རྩ་ལྷན་ *yoñs-bśruñ*; རྩ་ལྷན་ལྷན་པོ་ *lag-pa-hgebs* (*Mñon.*).

རྩ་ལྷན་ *Nor* 1. v. under རྩ་ལྷན་. 2. n. of a monastery of the *Sa-skya-pa* School; n. of a district in Tibet.

ངས་ *ños* ཕག 1. side; margin; edge; surface; མདུན་ངས་ front side; ལྷོ་ངས་ *lho-ños* southern side or slope; ངས་གཅིག་ one side. 2. = རང་ in the state of: བདེ་བ་བརྒྱགས་པའི་ངས་ རྣམ། while in the state of being happy; while prosperous; མེ་ཁང་གི་ངས་ = མེ་ཁང་གི་ལྗང་གསལ་ the surface of a mirror; མའི་ངས་ the surface of the earth. 3. basis or foundation.

ངས་རྒྱུད་ *ños-rgyud* = དངོས་བརྒྱུད་ personally.

ངས་འབྱུང་རྣམས་ *ños-hbyor rtags* 1. a receipt or sign of having received a thing. 2. original sign or signification.

ངས་ཟེན་པ་ *ños-zin-pa* = དངོས་ཟེན་པ་ vb. 1. to be selfish. 2. = ངོས་ཁང་ self interested: དེ་བས་རང་ཉེན་ངས་ཁང་གསལ་པོར་ཤོད། therefore, clear of self-interest, confess your faults (*Rdsa.* 15).

ངས་ཡངས་ *ños-yañs* विपुलपार्श्व breadth.

ངས་གུས་ *ños-gus* a copy from the original.

ངས་སུ་ *ños-su* openly; publicly; plainly.

དངགས་སྒྲན་ *dñags-sñan* = དག་སྒྲན་, v. སྒྲན་ དངགས་ཀྱི་པུ་ poetry; a poem.

དངང་པ་ *dñan-wa*, pf. དངངས་བྱུང་, to be out of breath; to pant; to feel oppressed, e.g., when plunged into cold water, but especially when frightened and terrified. 2. to be frightened; to fear; to be afraid of: ཅེས་དངངས་ནས་ thus being affrighted.

དངངས་སྐྱུག་ *dñan-skrag* བྱུག་, ལྷོ་ལྷོ་ in colloq. great fear; panic.

Syn. འདྲེགས་སྐྱུག་ *jigs-skrags*.

དངངས་པ་ *dñan-s-pa* བྱུག་ 1. fear དངངས་པར་ བྱུག་ he became frightened. Often pleonastically joined with སྐྱུག་ or འདྲེགས་ or with both. 2. = རྩི་གྲུ་ལ་མེད་ pure; clean.

དངན་འཕྲེན་པ་ *dñan-hthen-pa* misappropriation; not returning things taken away from another.

དངར་ *dñar* or དངར་བ་ 1. nectar; sometimes used for མངར་ sweet; དངར་ལྗང་ sweet taste. 2. མཚན་དུ་དངར་བ་ = བྱུག་བཞིགས་ to put in order; to arrange properly.

དུད་མོ་ *dñud-mo* = དུད་མོ་ *ñud-mo* (*Sch.*).

དུལ་ *dñul* कलघौत, रजत, रूप्य silver; money. The kind of silver called མཚན་མཚན་ is imported into Tibet from Khorasan. The silver current in Tibet consists of ingots, Indian rupees, and a thin native coin, the *chō-tang* or *tang-ka*.

དུལ་སྐམ་ *dñul-skam* पारासर oxide of mercury.

དུལ་རྒྱུད་ *dñul-skud* silver-wire.

དུལ་སྒྲིང་ *dñul-skyed* silver-belt.

དུལ་ཁ་ *dñul-kha* रूप्य-खनि silver mine; silver vein; དུལ་ཁ་འདྲན་པ་ to work a silver mine.

དུལ་ཁྱུག་ *dñul-khug* or དུལ་ཁྱུག་ money-bag; purse for silver coins.

དུལ་འགག་ *dñul-hgag* a silver cup or silver slate.

དུལ་རྒྱུན་ *dñul-rkyan* goblet made of silver: དུལ་རྒྱུན་མང་ལ་དུལ་འཇམ་རྣམས་། silver goblet for beer and silver cup for *arrack* (*Jig.*).

དུལ་ཅུ་ *dñul-chu* पारद, घनसार quick-silver.

Syn. འདེད་ཕྱེད་ *hded-byed*; འཕྲོག་ཕྱེད་ *hphrog-byed*; མ་ཐོན་ *sa-bon*; མེས་འཕྲེད་ *mes-hchiñ*; དུལ་ཕྱེད་ *dñul-byed*; དག་པའི་ཁམས་ *dag-pa-hi-khams*; ཁམས་ཆེན་པོ་ *khams-chen-po*; མཚན་སྐྱུག་ *mtshal-skyes*; རྒྱུག་ཕྱེད་ *rgyug-byed* (*Mñon.*).

དུལ་རིག་ *dñul-tig* one of the six kinds of bitters which are, viz:—གསེར་རིག་, རངས་རིག་, དུལ་རིག་, ལྷགས་རིག་, ལུས་བཅུ་རིག་, ལུས་རིག་, stated to possess wonderful healing virtues.

དངུལ་རྩ་མེག་མ *dñul-rtu-mig-ma* silver ingots in the shape of a horse-hoof, weighing about 165 *tolas* or rupees imported into Tibet from China.

དངུལ་དམ *dñul-dam* wine-cup made of silver.

དངུལ་དུལ་མ *dñul dul-ma* silver-ink (*Sch.*).

དངུལ་རྩྭ *dñul-rdo* རྩྭ་མཐའ་ཁྱེད་ཀྱི་ རྩྭ་མཐའ་ཁྱེད་ རྩྭ་མཐའ་ཁྱེད་ *hoematite* ore of iron; this term is also applied to a kind of stone on which silver is tested.

དངུལ་ཐོར *dñul-phor* རྩྭ་ཐོར་ལུ་ རྩྭ་ཐོར་ལུ་ རྩྭ་ཐོར་ལུ་ *wooden cup* mounted with silver used by the higher classes in Tibet for drinking tea.

དངུལ་མིག་ *dñul-rmig* bar or ingot of silver.

དངུལ་ཚགས་ *dñul-tshags* silver-work on copper, brass, or iron; plating of silver on articles made of those metals.

དངུལ་བཟོ *dñul-bzo* རྩྭ་མཐའ་ཁྱེད་ཀྱི་ *silversmith*.

དངུལ་ཐ་མ་ *dñul-ho-kha-ma* the purest silver imported into Tibet from China.

དངུལ་ལེ *dñul-li* one tenth of the measure called རྩྭ་ *hon*.

དངུལ་སྒྲུང་ *dñul-srañ* an ounce of silver; used as an equivalent of current money in Tibet, = to one Chinese *tael*.

དངོ *dño* 1. edge; also = རྩྭ་ལེ་རྩྭ་ལེ་ *shore*; bank. 2. = རྩྭ་ལེ་རྩྭ་ལེ་ the edge of a knife; རྩྭ་ལེ་རྩྭ་ལེ་ *“edge of whip-cord”*; lash of a whip (*Jä.*). 3. = རྩྭ་ལེ་ handle of a knife (*Cs.*).

དངོམ་པ་ *dñom-pa* = དངོམ་པ་ལྷོ་ *brightness splendour*.

དངོམ་པ་ = དངོམ་པ་ལྷོ་ *shining; bright (Cs.);* དངོམ་པ་ལྷོ་ *dñom-che* very bright, cf. རྩྭ་ལེ་.

དངོས་ *dños* (in Gram.) རྩྭ་ལེ་ 1. original; reality; real; very self; དངོས་དང་རྩྭ་ལེ་ *reality and illusion*; རྩྭ་ལེ་ལྷོ་ *the real Buddha*; རྩྭ་ལེ་ *the real god* (not the image); དངོས་ is equivalent to རྩྭ་ལེ་ *real*;

reality. 2. proper; genuine; true; positive (opp. to negative); personal; དངོས་ལྷོ་ *personally present*. 3. རྩྭ་ལེ་ *chief, principal*; དངོས་ལྷོ་ in bodily form, *e.g.*, to appear bodily: རྩྭ་ལེ་དངོས་ལྷོ་མེད་ཀྱང་། even though the letter རྩྭ་ is not actually written there.

དངོས་ལྷོ་མེད་ *dños-skyes* personal present: རྩྭ་ལེ་ལྷོ་མེད་ཀྱི་མཚན་ལྷོ་མེད་ཀྱི་དངོས་ལྷོ་མེད་ཀྱི་མཚན་ལྷོ་མེད་ཀྱི་ *one roll of fine serge, as specified in the letter, sent as a personal present has without damage arrived (Yig. k.).*

དངོས་གུབ་ *dños-grub* (*ñoi-dub*) རྩྭ་ལེ་ 1. the accomplishment or acquisition of the real thing sought for; gen. perfection or excellence; anything superior; acc. to *Jä.* honour, riches, talents, and esp. wisdom, higher knowledge, and spiritual power, as far as they are not acquired by ordinary study and exercise, but have sprung from within spontaneously or in consequence of long and continued contemplation. In Buddhism དངོས་གུབ་ seems to denote consummation of worldly as well as spiritual objects. Temporal acquirements are called རྩྭ་ལེ་ལྷོ་དངོས་གུབ་, general or ordinary consummation (in reference to material objects); the other is called རྩྭ་ལེ་ལྷོ་དངོས་གུབ་, the supreme consummation, which is the attainment of Buddhahood, *i.e.*, *Nirvāṇa*. The following are the eight ordinary *dños-grub* or རྩྭ་ལེ་ལྷོ་དངོས་གུབ་ as enumerated in the sacred books of the Northern Buddhists:—(1) རྩྭ་ལེ་ལྷོ་དངོས་གུབ་ the enchanted sword made so by some mystical religious process; for instance, if any one touching it wishes to acquire any object, merit, power, etc., he gets it; (2) རྩྭ་ལེ་ལྷོ་དངོས་གུབ་ efficacy of magical pills; by some religious charms medicated pills are made to possess wonderful healing properties; by

their use one may become healthy and fine looking; (3) མིག་སྒྲན་གྱི་དངོས་གྲུབ་ a medicine for the eye by the use of which one is able to see things in an occult manner; (4) རྒྱུ་མཉུགས་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the power of walking miraculously and swiftly, generally by the efficacy of some enchanted leaf or leaves; (5) བཅུད་ལེན་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the magical elixir by using which an old man of eighty may look like a young man of twenty; (6) མཁའ་སྤྱོད་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the occult process of miraculously vanishing bodily into the state of the gods; (7) མི་སྒྲུང་བའི་དངོས་གྲུབ་ the power of miraculously disappearing from an assembly, etc., without being seen by anybody; (8) ས་ཤྭག་གི་དངོས་གྲུབ་ the power of passing through a wall, mountain, or earthly barrier, without any difficulty.

དངོས་ངན *dnos-nan* = རིད་པ་ or སྤེད་པ་ *sbed-pa* 羸瘦 lean (in body); thin; emaciated.

དངོས་འདུག *dnos-hjug* the matter or the subject of a work (*Tsa-tika*).

དངོས་ཉིད་ *dnos-rñed* real or substantial gain; also obtaining one's object; anxious: thoughtful.

དངོས་དོད་ *dnos-dod* the original text; the principal part of a work.

དངོས་པོ་ *dnos-po* བསྐྱུ, ལྷན, ལྷན་པོ, ལྷན་པོ, ལྷན་པོ, ལྷན་པོ
1. property in gold or silver; substance; belongings; goods; furniture; utensils; article; position: ངས་དངོས་པོ་དམར་དམར་སྒྲུབ་པ་ཡིན། I have given cash, lit. red cash or gold: རྩ་བོ་བུད་མེད་དང་འབྲེལ་བའི་དངོས་པོ་གང་ཡང་ལྷན་ཏུ་མི་བཞེས། (A. 50) the Lord (Atis'a) does not touch (receive) with his hand any article connected with (i.e., belonging to) woman. དངོས་པོ་མེད་པ་ immaterial, unreal; also worthless, poor, hollow; དངོས་པོ་མཚན་ ལུས་མཚན་ experience; དངོས་པོར་བྱས་པ་ = རྟོན་དུ་བྱས་པ་ བསྐྱུ་རྒྱུ་ made material, substantial; དགའ་བའི་དངོས་པོ་ object or matter of rejoicing. 2. occurrence, events,

action 3. in Buddhism subject matters; properties; virtue: དངོས་པོ་ལ་བཞི་ལས་དགུ་ལས་ཉི་ལུ་ཙ་ དགུའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་ཆོས་རྣམས་བཟུས་ཅམ་ངས་གང་དུ་ཕུན་པ་དེ་ ཞི་མདྲ་ཞེ་ཡིན་ན། I have compiled subject-matters classifying them under four, nine or twenty-nine heads, that is *Sūtrānta*, wherein I have explained religious matters (*K. d. 3 73*).

དངོས་པོ་གྲུབ་པ་ *dnos-po sgrub-pa* to bring a thing about; to set it on foot or a-going; as a philosophical term, substance, matter; དངོས་པོར་འཛིན་པ་ the belief in the reality of the existence of matter, holding it as simple and absolute. In Buddhist ontology there are eight kinds of དངོས་པོ་ མཁའ་ལོ་ or states:—(1) རྣམ་མཁྱེན་ wisdom; (2) ལམ་ཞེས་ཉིད་ knowledge of the ways and means; (3) བསམ་ཅད་ཞེས་པ་ཉིད་ སྟོན་ལྡན་མཁའ་ལོ་ omniscience; (4) རྣམ་གུན་མཛོད་རྫོགས་རྫོགས་པ་ the contemplation of (the possibility of) bringing all things into perfection; (5) རྩ་མོར་ཕྱིན་པ་ reaching the climax; the state of attaining to the highest point of moral excellence; (6) མཐར་ཁྱིམ་པ་ attainment to finality, i.e., emancipation; (7) རྣམ་ཅེག་མ་གཅིག་གིས་མཛོད་པར་རྫོགས་པར་བྱང་རྒྱལ་པའི་རྩོད་བ། to attain to the perfected state of enlightenment in an instant; (8) ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ བསྐྱུ་ལོ་ the supreme, spiritual existence.

དངོས་པོ་མཚུངས་ *dnos-po mtshun*, v. དེས་རྒྱུང་

དངོས་པོ་བཞི་ *dnos-po gshi*, abbr. of བསོད་ནམས་ ཀྱི་དངོས་པོ་བཞི་ the four articles of merit.

དངོས་མ་ *dnos-ma* original; natural; natural productions (*Cs.*).

དངོས་མིང་ *dnos-miñ* 1. the proper or real name of a thing. 2. the noun substantive.

དངོས་མེད་ *dnos-med* དངོས་པོ་མེད་པ་ ལམ་མཚན་ unreal; that was never born nor existed: ཆོས་ལམས་ཅད་ དངོས་པོ་མེད་པ་ ལམ་མཚན་ སྟོན་ལྡན་ (*M. V.*) all objects are unsubstantial, immaterial, not existing (*Cs. and Was.*).

དངོས་གཙང་ *dños-gtsaṅ* lit. pure in substance; originally pure; of the first or superior quality.

དངོས་འཛིན་ *dños-hdsin* identification; also holding as one's own; possession of worldly objects: འཛིན་ཆེན་གྱི་ ཡོ་བྱད་དང་ ལྷན་ལག་ རྣམས་ལ་ བདག་ཏུ་ འཛིན་པ། to hold as real and belonging to one's self things worldly which are unreal and therefore nobody's.

དངོས་གཞི་ *dños-gshi* ལྷན་ལག་, བདག་ཏུ་, ལྷན་ལག་ the basis of a thing; the thing itself.

དངོས་ལྷན་གསལ་ *dños-ṣugs* abbr. of དངོས་བརྟན་ and ལྷན་གསལ་, honest belief in a doctrine and also apparent belief in it.

དངོས་སུ་ *dños-su* in actual substance.

དངོས་སྟོབ་ *dños-slob* direct or personal disciple—Ananda was the personal disciple of Buddha.

མངག་པ་ *mñag-pa*, pf. མངགས་, to commission, charge, send, delegate, i.e., a messenger, commissary, etc.

མངག་གཞུག་ *mñag-gshug* also མངག་གཞུག་པ་ བྲེ་མཉམ་, གཞུག་པ་ a messenger, emissary, servant, slave.

Syn. གཞུག་པ་ *gyog-po*; བྲན་ *bran* (*Mñon.*).

མངགས་པ་ཅན་ *mñags-pa-can* རྒྱུ་འཇུག་ a messenger; envoy.

མངགས་པ་བྱ་བ་ *mñags-bya-byed* one executing a mission; a commissioner.

རྩ་མཛད་པ་ *mñan* རྩ་མཛད་པ་ མཐུ་ལྟ་བུ་ a curse; a necromantic injury; མངན་བཟུང་བ་ enumeration of curses (*Cs.*).

མངན་པ་ *mñan-pa* to curse; to execrate.

མངའ་ *mñah* resp. for དབང་ might, dominion, sway, power; མངའ་མཛད་པ་ to govern, to rule; མངའ་རྟོགས་པ་ to obtain power; མངའ་སྐྱོར་བ་ *mñah-sgyur-wa* to have mastered a thing; to understand thoroughly.

མངའ་བརྟོགས་པ་ *mñah brñes-pa* = དབང་ཐོབ་པ་ to get authority, power, etc.; to be authorized, v. མངའ་མཛད་པ་ (*Mñon.*).

མངའ་བར་ *mñah-thaṅ* power, might.

Syn. བསགས་ཀྱི་བ་ *bsags-rgyab*; རྟོན་བསགས་ *ñon-bsags*; ལྷན་བརྟན་པ་ *lhas-btan-pa*; བཞོ་སྐལ་ *bgo-skal*; རྟོན་བྱས་ *ñon-byas*; རྟོན་གྱི་ལས་ *ñon-gyi-las*; ལྷན་བརྟོབ་ *lhas-bskyob*; གནས་བརྟོས་ *gnam-bskyos*; ཆས་བརྟོས་ *chas-bskyos*; སྐལ་ལྡན་ *skal-lḥan*; དབང་བར་ *dwaṅ-thaṅ* (*Mñon.*).

མངའ་བར་ཅན་ *mñah-thaṅ-can* powerful; one in power.

མངའ་བདག་ *mñah-bdag* བེམ་, ལྷན་ལག་, རྒྱལ་པོ་ lord; owner; master; sovereign; an epithet of Buddha (*M.V.*).

མངའ་བདག་ཁོ་རེ་ *Mñah-bdag kho-re* n. of a certain early king of Tibet (*Loñ.* ༢ 7).

མངའ་བདག་ཁྱིམ་པ་ *Mñah-bdag Khr Ra* or Ralpachan, the famous king of Tibet who greatly patronized Buddhism and also extended the limits of his dominions to the borders of China proper. Under his orders Buddhist works were translated from Sanskrit into Tibetan. He reigned about the end of the 9th century A.D. (*Deb.* ༡ 41).

མངའ་བདག་ཟར་ *Mñah-bdag-ñar* n. a ruler of the province of Nyang; also ལྷན་ལག་ཞེས་ཀྱི་མཛན་ that of a Buddhist saint (*J. Zan.*).

མངའ་བདག་ལོ་དཔེ་ *Mñah-bdag Hod-lde* n. of a king of Tibet (*Loñ.* ༢, 7).

མངའ་བདག་ལྷ་ལྡན་ *Mñah-bdag Lha-lde*, བོད་ཀྱི་ཁོ་རེ་སྐུ་སྐུ་ “the son of King Kho-re of Tibet” (*Loñ.* ༢ 9).

མངའ་ལྡན་མ་ *mñah lḥan-ma* ལྷན་ལག་པོ་ a mistress, sweetheart, a secret wife.

མངའ་བ་ *mñah-wa* 1. vb. to own; to possess; also sometimes resp. for ཡོད་པ་ to be; to have: ལྷན་ལག་པོ་སྐུ་སྐུ་གསུམ་མངའ་བཞི། the king having three sons: བུ་ཅན་པོ་སྐུ་སྐུ་སྐུ་མངའ་ལགས། your

majesty is not unwell. 2. adj. (partic.) being owned by; belonging to. 3. མངའ་ལྡན་པ་ having, owning, or being in possession of (*Jü.*).

མངའ་འབངས་ *mñah-hbañs* = མངའ་ལྡན་པ་ བླ་མ་ a subordinate; a tenant; a subject.

མངའ་མཛད་ *mñah-mdsad* བཟུང་པ་ lord, master; མངའ་མཛད་པ་ = དབང་ཐོབ་པ་ vb. to lord, rule over; also to own.

མངའ་འཛིན་མ་ *mñah-hdsin-ma* she who has assumed power; she who controls her husband.

མངའ་ལྡན་ *mñah-shabs* = མངའ་འབངས་.

མངའ་ཐོག་ *mñah-hog* མངའ་ལྡན་པ་ subject; subjection; also under the power of; within the jurisdiction or dominion of (*Situ. 1*).

མངའ་རིས་ *Mñah-ris* 1. = མངའ་ལྡན་པ་ or མངའ་འབངས་. 2. n. of the westernmost province of Tibet now known as Ngari Khorsum. It formerly consisted of three districts, Purang, Shangshung, Mañ-yul, which were apportioned to the three princes of the royal family of Tibet, viz., བཟླ་ཤེས་མགོན་ | དཔལ་གྱི་མགོན་ and རྩ་གཙུག་མགོན་. From this circumstance the province came to be known by the name of *Mñah-ris* (*A. 63*). Out of these three districts, Purang, Gugé (Shangshun), and Mañ-yul, were afterwards formed, when the province of མངའ་རིས་བསྐོར་གཞུང་ became an important part of Tibet. They are poetically described:— ལྷ་རངས་གངས་ཀྱིས་བསྐོར་ Purañg surrounded by snowy mountains; ལུ་གེ་གཡལ་ཡིས་བསྐོར་ Gugé surrounded by rocky cliffs; མང་ལུལ་མཚོ་ཡིས་བསྐོར་ Mañ-yul filled with lakes. The whole country round the sources, and the upper courses of the Indus and the Sutilej, together with some of the more western parts is now called (མངའ་རིས་བསྐོར་གཞུང་) Ngari Khorsum. It also includes Rudok.

མངའ་རིས་ཁམ་བུ་ *mñah-ris kham-bu* apricots from Baltistan and Nga-ri.

མངའ་རིས་རྟག་མོ་ *Mñah-ris Stag-mo* n. of a celebrated lama of མངའ་རིས་ *Mñah-ris*.

མངའ་རིས་ཀྱི་ *mñah-ris-qa* a kind of apricot grown in མངའ་རིས་.

མངའ་གསོལ་བ་ *mñah-gsol-wa* 1. to be installed in power; to be nominated or appointed to a dignity or position. 2. to praise; བཟླ་ཤེས་ མངའ་གསོལ་བ་ to wish auspicious success; to congratulate.

མངའ་གསོལ་བ་, v. ལུས་ལེགས་པ་ |

མངར་བ་ *mñar-wa* = མངར་མོ་ མཐུར་, ལྷ་འདུ་, རྒྱུ་རྒྱུ་ sweet; delicious; མངར་གསུམ་དྭགས་གསུམ་ *mñar-gsum dkar-gsum* the three sweets and the three whites:—བུ་རམ་ *bu-ram* molasses; ལྷ་རྩི་ *sbrañ-rtsi* honey; and རྩ་མ་ཀྱར་ *bye-maka-ra* sugar (the three whites being milk, curds and butter).

མངའ་ *mñal* གཤེན་, resp. ལུས་ཀྱི་ རྩལ་ལུ་, རྩལ་ the uterus; the womb; also the side of the breast, whence Buddhas are generally born lest they be contaminated by the impurities of the womb.

མངའ་སྐྱེས་ *mñal-skyes* རྩལ་ལུ་ཀྱི་ རྩལ་ལུ་ all animals that are born of the womb.

མངའ་སྐྱེལ་བ་ *mñal-grol-wa* རྩལ་ལུ་, གཤེན་ལུ་ཀྱི་ རྩལ་ལུ་ child-delivery; child-birth; to be born.

མངའ་སྐྱེལ་བ་ *mñal-sgrib* contamination of the womb or pollution caused from child-birth.

མངའ་ཆགས་ *mñal-chags* or མངའ་རྩ་ཆགས་པ་ རྩལ་ལུ་, རྩལ་ལུ་ཀྱི་ རྩལ་ལུ་ 1. conception; the formation in the womb. 2. the foetus or embryo.

མངའ་རྩལ་ལུ་ *mñal-hjug-pa* or མངའ་རྩལ་ལུ་ཀྱི་ རྩལ་ལུ་ གཤེན་ལུ་ཀྱི་ རྩལ་ལུ་ entering the womb (relative to a Buddha); his incarnating himself; his assuming corporeal frame.

མངོན་དུ་ལྟོན་པ་ *mñon-du ldañ-wa* or ལངས་པ་
प्रत्युत्थान, अभ्युत्थान getting up (from one's
seat out of respect to another person);
removal from a place; going away.

མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ་ *mñon-du phyogs-pa* अभिसुख
lit. going to the front; moving forward;
proceeding.

མངོན་དུ་བྱས་པ་ *mñon-du byas* साक्षात्कृत, made
manifest.

མངོན་དུ་འབྱེན་པ་ *mñon-du hbyin-pa* to disclose,
reveal; to make known (one's wishes).

མངོན་དུ་མངོན་པ་ *mñon-du-hoñ* अभिक्रमण advent,
arrival, coming in.

མངོན་འདྲེད་ *mñon-hdod*, अभीप्सा, अनुकर्ष,
अभिमत to wish for; earnest desire.

མངོན་ནི་ *mñon-no* प्रज्ञायते སྒྲ་ is made
known or evident.

མངོན་པ་པ་ *mñon-pa-pa* a student of *Abhi-*
dharma; one versed in that part of the
Buddhist scriptures.

མངོན་པའི་རྒྱལ་པ་ *mñon-pahi ña-rgyal* अभिमान
self-respect; pride.

མངོན་པར་ *mñon-par* adv. manifestly,
openly; evidently; entirely; highly;
greatly; very; མངོན་པར་སྐབས་ཡོད་པ་, अभवकाशिक
one who has leisure or opportunity to do
an act of piety or a self-sacrifice; an
ascetic; one who remains in an un-
covered spot to practise religious austerity.

མངོན་པར་བསྐྱེད་ *mñon-par bskyed*, v. དེས་སུ་འདྲོན་པ་,
remembrance; any thought dawning in
the mind (*Mñon.*).

མངོན་པར་བྱུང་པ་ *mñon-par khyab-pa* अभिसिद्धा
to cover or encompass well; well-accom-
plished.

མངོན་པར་ཁྲོ་ *mñon-par-khro* अतीन्द्रिय sbst.
wrath; terrible mien.

མངོན་པར་མགུ་བར་བྱུང་པ་ = མཉམ་པར་བྱུང་པ་ འཕྱི་མཉམ་པ་
to be rendered propitious; མངོན་པར་གྱུར་པ་

become manifest, clear; མི་མངོན་པར་གྱུར་པ་, तिरो-
भावना to disappear, vanish from the sight.

མངོན་པར་རྒྱལ་པ་ *mñon-par-rgyal* अभिजात्य pride.

མངོན་པར་རྒྱལ་པ་ *mñon-par rgyug-pa* अभि-
धावन to follow with speed; to run after.

མངོན་པར་སྐྱུ་བྱུ་ *mñon-par sgrub* अभिसम्पन्न well-
finished; well-accomplished.

མངོན་པར་དེས་ལྷུང་ *mñon-par ñes-myañ* अभिनि-
र्भोग enjoyment.

མངོན་པར་ཆགས་པ་ *mñon-par chags*, v. འཁོར་པ་
1. the transmigratory existence (*Mñon.*).
2. རྒྱུ་ཆེད་ fondness; attachment; the state
of being very much attached.

མངོན་པར་ཆལ་དུ་བཟུང་པ་ *mñon-par chal-du*
bkram-pa विकीर्ण to spread over; diffused.

མངོན་པར་མཆོད་པ་ *mñon-par chod-pa* རྒྱུ་,
पुरस्कृत honour; to make reverence to a kind
friend or to a noble or venerable person.

མངོན་པར་བཞེད་ *mñon-par brjod*, अवदान, अभि-
लापनता, अभिलाष full expression; elu-
cidation.

མངོན་པར་བཏུང་པ་ *mñon-par btud-pa*, अभिनमित
to pay homage; to bow down out of respect.

མངོན་པར་རྟོགས་པ་ *mñon-par rtogs-pa* अभिनि-
रूपणा, अभिसमय 1. right discernment; right
knowledge; a clear comprehension; མངོན་
པར་རྟོགས་པ་དང་ལྟོན་པ་ one possessed of right
judgment and discernment; མངོན་པར་རྟོགས་
པའི་མཐའ་ལས་བྱུང་པ་, अभिसमयान्तिक one who has
been purified and perfected by the thorough
exercise of right judgment. 2. a hymn-like
discription (of a deity).

མངོན་པར་བཏོད་པའི་གྲགས་པ་ འཕྱི་མཉམ་པ་
enlight-
ening fame.

མངོན་པར་མཐོ་བ་ *mñon-par mtho-wa*, འཕྱུང་པ་
exalted; become sublime.

མངོན་པར་རྒྱུ་པ་ *mñon-par drañs*, अभिनीति one
who has been conducted to the path of
deliverence—from the sufferings of trans-
migratory existence.

མངོན་པར་འགྱུར་བ་ *mñon-par hbyun-wa* (འཁོར་
བ་ལས) **अभिनिवृत्त्य** perfect renunciation ;

མངོན་པར་སྟོན་པ་ *mñon-par ces-pa* འཕགས་ཤིང་ལྡན་པ་ *pro-*
science ; resp. མངོན་པར་མཁན་པ་ *mñon-par mkhan-*
pa འཕགས་ཤིང་ལྡན་པ་ certain gifts of supernatural
perception, of which six kinds are enu-
merated : (1) ལྷ་ལྷོ་སྐྱོད་ཀྱི་མངོན་པར་སྟོན་པ་ *dib-yas-ch'u-irvi-jñan*
seeing anything clearly as if with divine
sight. By the exercise of this power
one can see (realize) the sufferings of all
kinds of living beings ; (2) ལྷ་ལྷོ་སྐྱོད་ཀྱི་མངོན་པར་སྟོན་པ་ *dib-yas-ch'u-irvi-jñan*
divine hearing in a perfect man-
ner. By the exercise of this knowledge one
can hear the sound of བླ་མོ་ (the smallest
insect) and understand the different langua-
ges articulate and inarticulate of all living
beings ; (3) མ་རྩེ་ལྱི་སྟེང་སྟེང་ལྲོ་བ་ཀྱི་མངོན་པར་སྟོན་པ་ *par-chit-jñan*
knowledge of another's heart ; སྟེང་སྟེང་ལྲོ་བ་ཀྱི་མངོན་པར་སྟོན་པ་ *jñan*
knowing
of another's thoughts ; རྒྱུ་ལྡན་པ་ *serial*

knowledge of the heart; (4) རྩལ་ཡུལ་གྱི་བྱ་བ་ཤེས་པ་ལེ་
མངོན་ཤེས་ ལྷན་ བཞི་ གླུ་མ་ མངོན་ཤེས་ knowledge of the
four forms of miracle. By the exercise
of this knowledge one knows the events
of his former and future states of
existence, and also the circumstances of
his death and birth. By the exercise of
one's miraculous knowledge it is possible
to move one's body without being seen;
(5) རྩལ་གྱི་གནས་རྒྱུ་རྩལ་པའི་མངོན་ཤེས་། རྩལ་འཛིན་པ་
མྱེད་ཀྱི་མངོན་ཤེས་ the power of remembering the
acts of one's former existence or life; (6)
མྱེད་ཀྱི་མངོན་ཤེས་པའི་མངོན་ཤེས་པ་ མྱེད་ཀྱི་མངོན་ཤེས་པ་
མྱེད་ཀྱི་མངོན་ཤེས་པ་ མྱེད་ཀྱི་མངོན་ཤེས་པ་ མྱེད་ཀྱི་མངོན་ཤེས་པ་
knowledge of the destruction of the passions.
By the exercise of the knowledge of (མྱེད་
zag and མྱེད་ sad) decay and destruction, one
can quickly attain to the state of the omni-
scient (མྱེད་ཀྱི་མངོན་ཤེས་པ་) by purifying himself of all
impurities of the heart. By the exercise
of the power of knowing all living beings
one can perceive as well the stages of
their moral perfection or culture.

མངོན་པར་ཤེས་པ་རྒྱལ་དང་ལྔ་པ་ བཞི་མྱེད་ the pos-
sessor of the six kinds of fore-knowledge;
an epithet of Buddha (*M. V.*).

མངོན་པར་ཤེས་པའི་ཤེས་པ་ *mñon-par ces-pahi ces-*
pa མཐོན་པར་ཤེས་པ་ fore-knowledge.

མངོན་པར་ཤེས་པ་ *mñon-par-semṣ* མཐོན་པར་ཤེས་པ་
Samādhi; contemplation; reflection.

མངོན་པར་ཤེས་པ་ *mñon-par-sel* མཐོན་པར་ཤེས་པ་
coagulated; congealed.

མངོན་པར་ཤེས་པ་ *mñon-par-soñ* མཐོན་པར་ཤེས་པ་
involved; fully occupied; engrossed.

མངོན་པར་ཤེས་པ་ *mñon-par lhag-pa* མཐོན་པར་ཤེས་པ་
མཐོན་པར་ཤེས་པ་ a new-comer; new arrival; one
just come.

མངོན་ཤེས་ *mñon-phyogs* = མངོན་ཤེས་ མཐོན་ཤེས་
མངོན་ཤེས་, མངོན་ཤེས་ in colloq. 1. towards; forward;
straight ahead. 2. moving towards; མངོན་ཤེས་
མངོན་ཤེས་ *skye-wa la mñon-du phyogs-pa*
proceeding to birth; མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་

rushing on to death; མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་
moving towards the attainment of Buddha-
hood.

མངོན་ཤེས་ *mñon-phyogs-te* མངོན་ཤེས་ having
gone on; proceeded.

མངོན་ཤེས་ *mñon-phra* dissimulation.

མངོན་ཤེས་ *mñon-du byed-pa* to be mani-
fest; to make public; to make clear or
manifest to one's self.

མངོན་ཤེས་ *mñon-shen* མཐོན་ཤེས་ application;
devotion.

མངོན་ཤེས་ *mñon-rloms* མཐོན་ཤེས་ having
the mind directed towards; longing-for.

མངོན་ཤེས་ *mñon-ces* fore-knowledge.

མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་ *mñon-ces-can* 1. v. མངོན་ཤེས་
(*Mñon.*) the mag-pie. 2. one possessed of
fore-knowledge; one who can read the
mind of others.

མངོན་ཤེས་ *mñon-sum* མཐོན་ཤེས་ open, public,
manifest; cognizable by the senses.

Syn. མངོན་ཤེས་ *mñon-du*; མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་ *duñ-*
pohi-yul (*Mñon.*).

མངོན་ཤེས་ *mñon sum-du* 1. manifestly;
adv. openly, publicly. 2. མངོན་ཤེས་ = *duñ-sa*,
e.g., bodily, personally; by one's own
personal experience; མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་ *mñon-sum-*
du skyes མཐོན་ཤེས་, མཐོན་ཤེས་ really born, not
of imaginary birth; མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་
མངོན་ཤེས་ proper to place under moral
discipline; one fit to be brought under
religious control.

མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་ *mñon-sum phyogs-min-*
pa མཐོན་ཤེས་ not forward; unable to
succeed; turned back; failed; unsuccessful
in an enterprise.

མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་ *mñon-sum min-pa* མཐོན་ཤེས་ be-
yond the range of sight; imperceptible;
unknown; unintelligible.

མངོན་ཤེས་ *mñon-gsal* lucid, clear, evident;
making known; manifesting, v. མངོན་ཤེས་མངོན་ཤེས་

རྩ་ *rña* डिण्डिम tambour ; कवच a drum used
 in battle ; आनक a large military drum
 beaten at one end ; ढक्क drum ; kettle-drum
 རྩ་ཁ་རྩ་ *hkhar-rña*, v. རྩ་ཁ་ *hkhar* ; རྩ་འཇམ་རྩ་ *rdsa-rña*
 a drum made of earthenware ; རྩ་རྒྱལ་ *rgyal-*
rña जयढक्क the drum of victory ; རྩ་འཇམ་རྩ་ *bag-*
rña drum at a wedding : བློ་མཁན་ཀྱི་རྩ་འཇམ་རྩ་ *khrims-kyi rña-bo-che brduñs-te* having
 beaten the large drum for the Government
 edicts.

རྩ་དྲུག་ *rñā-dkar* or རྩ་མ་དྲུག་པོ་ a white hairy tail; རྩ་དྲུག་པོའི་སྒྲུབ་གཡལ་ a fan of the white yak-tail or the *chowry*.

རྩ་མཁན *rñā-mkhan* mower; reaper.

𑀓𑀲𑀸 *rṇa-khri* (*ṇa-ṭhi*) a stool on which
the larger drums are set for being beaten.

རྩ་རྒྱུ རྩ་རྒྱུ་སྒྲ་ (ཁྱ་དེ) 1. རྩ་རྒྱུ་ sound of the drum. 2 an epithet of Buddha Amogha Siddha; རྩ་རྒྱུ་པའི་རྩ་ཞེས་བྱ་པའི་རྩ་གསུམ་ n. of a forest situated on the mountains *Sprin-dkar rgyu-wa* in the fabulous continent of Uttara Kuru.

རྩྭ་གྲོ་ *rñā-rñog* abbr. of རྩྭ་མ་དང་རྩྭ་གྲོ་, the tail and the crest-hair (mane) of a yak, horse or mule: རྩྭ་གྲོ་ཐམས་ཅད་ལ་དར་ཁ་རྩྭ་ལྷུ་གཅིག་པ་ to all their tails and manes scarves of five different colours were attached (*A.* 141).

རྩྭ་ལག་ *rña-lags* a drum-rod; gen. a bent rod used as a drum-stick.

ᠡᠭᠦᠳᠦ *rṇā-chuñ* 1. a small drum. 2. a small camel; a young camel.

ᑦᕐᕐ *rña-dar* a scarf tied to a drum.

ᑭᑦ *rñā-pa* a drummer.

རྩྱུ་རྩྱུ་ *rñā-dpon* chief drummer.

རྩ་ལྔ་པ་ *rñā-lpags* drum-skin.

ᑭᑦᑭ *rña-wa*, vb. pf. ᑭᑭᑭ *brñas*, fut. ᑭᑭ *brña*, imp. ᑭᑭᑭ *rños*, to mow, to reap, to cut

with the sickle; sbst. the seeding of corn, barley, wheat or paddy; བཅས་མ་བཟུགས་པ་ *htsas-ma brñas-pa* the reaped corn.

ར་པ་མེ *r̄na-wo che* यशोमेरि fame; also
large drum; a drum announcing fame.

ཏཱ་བ་ཆེ་བའི་མཛན་ a Sūtra in the *Kahgyur* of a metaphysical nature (*K. d.* § 142).

ར་ཤོང་ *Rña-boñ* 1. n. of an Indian sage who is said to have flourished a thousand years before Buddha. 2. n. for camel in *W*.

རྩ་བྱ་ *ṛṇa-bran* n. of an animal: རྩ་བྱ་གྲོ་བྱ་
 བྱ་གྲོ་བྱ་དང་ his food was the fresh meat of
ṇa-bran (*Sman.* 212).

རྩྭ་ལྟ་ *rñā-dbyug* drum-stick.

རྩྭ་ལྟ་ *rña-sbug* drum and cymbal.

རྩ་མ་ *rña-ma* पुच्छ the tail; the hairy tail
of a beast; རྩ་མ་རྒྱལ་པ་བྱེད་ *rña-ma rgyas-pa*
byed उत्पुच्छयति puffing out the tail.

दंष्ट्रगुण्ड मुकुन्द a kind of drum.

ང་མོང་ *rñā-moñ* or ང་མོ་ *rñā-mo* ལམ་, the camel; ངེ་ཕུ་ *rñe-hu* a young camel; the smaller species of camel: ལུལ་ས་ཐག་རིང་པོར་གཤེགས་པའི་སྒྲ་དེ་ཐོས་པས་, ང་མོ་དེུ་སྟོང་བ་ལྟར་སྐྱལ་བཞུགས་ཅེན་པོར་སྐྱུར་ཏེ་ hearing the news of his having gone to a distant country, he became greatly grieved, as if he had lost his camel or mule (*Hbrom. 113*).

རྩ་མོ་ཕྱད་ཀྱི། *rñā-mo ŋud-ka*, a *srinbu*, i.e., worm with a black head. In whatever place the worm was found on its back, that place suffered from visitations of various kinds of calamities, such as war, famine, disease, devastations and destructions (*K. ko.* ३ 237).

ᠢᠨᠠᠳᠤ *rñā-ther* serge cloth made of camel's hair.

ར་པོ་བ *r̥ña-bso-wa* नृदङ्गिक a drum-maker.

རྩམ་པ་ཕག་མགོ། *Rñam-pa phag-mgo* n. of a deity with the head of a wild boar.

རྩམ་པོ་ཅེ། *rñam-po-che* very frightful.

རྩམ་གསལ། *rñam-gsas* the occupying of one's body by a god or spirit according to Bon-po notions; a woman when inspired riding on any demon is called གསལ་མོ།.

རྩམས། *rñams* = དཔངས། height or depth; རྩམས་ལུ། in height or depth; རྩམ་པ་ལྟ་བུ། (Yig.) the depth at the middle of the waters was 800,000 *yojana*.

རྩམས་པ་ཡུལ། wonder, surprize; pathos in music.

རྩམས་ཅེ། *rñams-che*, དཀའ་ལས་ཅེ་བ། very difficult; causing much hardship.

རྩས། *rñas* (མལ་ཁྱེ) རུམ་བུ།, v. རྩས་ཤྱེ། *snas*, pillow; a bolster.

རྩས་པོ་ལ། *rñas-hbol* རེལ་པ་ཅེ་བ། a stuffed cushion; a football.

རྩུ། *rñu* = རྩུག་པོ། *zug-rñu* pain.

རྩུ་ཅུ། *Rñu-chu*, colloq. for རྩུ་ཅུ། (*Loñ.* ༢ 5).

རྩུ་མ། *rñu-ma* or རྩུ་མུག་པོ། *mig-skyay* བུལ་པ་ལྟ་བུ། rheum in the eye.

རྩུབ་པ། *rñub-pa* = རྩུབ་པ་ལྟ་བུ། *nañ-du hduṣ-pa* or རྩུག་པ་ལྟ་བུ། *hjug-pa*, pf. རྩུབས་པོ། *brñubs* or རྩུབས་པོ། *rñubs*, fut. རྩུབ་པོ། *brñub*, imp. རྩུབས་པོ། *rñubs* to draw in; རྩུགས་པོ། *dbugs* *rñub-pa* to inhale; to breathe in.

རྩུལ། *rñul* or རྩུལ་ཅུ། *rñul-chu* རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། perspiration; sweat; རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། *rñul-hdon-pa* to cause to sweat or perspire.

Syn. རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། *chad-skyes*; རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། *lus-chu*; རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། *lus-hbab*; རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། *lus-rñul* (*Mñon.*).

རྩུལ་ཅུ། *Rñul-chu* n. of a river in Kham. It is formed by the joining of the rivers

རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། *Rgyal-mo rñul-chu* of Kham and རྩུལ་པ་ལྟ་བུ། *Rdsa-khog Nāg-chu* of Sze-chuan.

རྩུལ་བ། *rñul-wa*, vb. pf. རྩུལ་པོ། *brñul*, to sweat, perspire.

རྩུལ་གཞན་སྤྱོད་ཅེ་བ། [belonging to the arm-pit] *S.*

རྩུལ་གཞན་གྱི་གཞན་ *rñal-gzan-gyi gzan* རྩུལ་གཞན་གྱི་གཞན་ཅེ་བ།.

རྩུལ་པོ། *rñehu* or རྩུལ་པོ་ཅུ། *rñu-chu* 1. a little drum. 2. རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། *rñu-moñ-gi phru-gu* a small camel; a young camel.

རྩུལ་པོ། *rño* skin disease causing painful itching which is contagious and affects dogs, sheep, and goats.

རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། *rño-thog-pa* to be capable: རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། ལགས། Sir, I can do (it); རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། ལགས། incapable or not able.

རྩུལ་བ། *rño-wa* to be able (*Cs.*); རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། not able; not competent; incapable.

རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། *rño-lag-can* 1. a disease of the skin with painful itching. 2. acc. *Cs.* = རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ།.

རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། *rño-yas* n. of a number (*S. Lex.*).

རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། *rño-len-pa* to roast; to fry (*Sch.*), v. རྩུལ་པོ་ལྟ་བུ། *rñod-pa*.

རྩུག་པོ། I: *rñog* or རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *rñog-ma* = རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *ze-rñog* 1. the mane; རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *rta-rñog* mane of the horse, &c. 2. acc. *Lex.* the hunch or hump of an animal. 3. acc. *Cs.* རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *drehu-rñog* a kind of stuffed seat; mattress; a thick-haired carpet (*Sch.*).

རྩུག་པོ། II: n. of a tribe in Tibet to which belonged the celebrated *Lo-tsā-wa* Lama རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *Blo-lan Ches-rab* (*Loñ.* ༢ 9).

རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *rñog-can* or རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *rñog-lan* having a mane.

རྩུག་པོ་ལྟ་བུ། *rñogs-chags* a beast that has a mane.

ལྷ་རྩེན *Lña-rtsen* पञ्चिका or རྩེན, a game played with five dice; कुबेर n. of the Yaksha who is custodian of wealth; one of the eight generals of Vais'ravana (*Yig.*).

ཐ་ཚེགས *lha-tshigs* = ཐུན་སུམ་པ་ རྒྱུ་ལྔ་པ་ 1. the third watch (of night or day). 2. ཀོ་ས་ལའི་ཀུལ་པོ་གསལ་ཀུལ་གྱི་སྐུ་ཐ་ཚེགས་ཟེར་ n. of a son of Prasenajit, King of Kos'ala (*J. Zan.*). 3. ཡན་ལག་ལྔའི་ཚེགས་ལྔ་ the five joints of the five limbs.

ཐ་རིག *lha-rig* = རིག་པའི་གནས་ལྔ་ཤེས་པ་ བཤྲིན་ one who is versed in the five sciences; a learned man; a scholar.

ཐ་ལེན *lha-len* བཟའ་ལ, བཟའ་ལ་ཀ also 1. ancient name of a province in the north-west part of India, one of the 36 sacred places of the Buddhists (*M.V.*). 2. བཟའ་ལ་ five times. 3. ཐུང་བོ་ཐ་ལེན་པ་ to be born, i.e., assumption of the five (*skandha*) aggregates; body.

ཐ་ *lha* ལྷོ་ before; soon; early—referring mostly to time not place: རྒྱུ་ལྔ་པ་ཐ་ཚེས་སྐོས་ deliverance takes place much too soon: ར་ནི་ཐེམ་པ་ཐ་བཀལ་ལེན་ I was the foremost, the first, (earliest) to cross the threshold (*Ghr.*); བཟའ་པ་ཐ་དར་བར་དར་ཕྱི་དར་གསུམ་ the first, intermediate, and the last propagation of the (Buddhist) doctrine (*Ghr.*). ཐོན་ or ཐོན་ལ་ is the ordinary adverbial form; gen. ཐ་ is used with postpositions or in compounds: ཐ་སྐོལ་ *lha-mkho* the olden time; ཐ་ཐ་ *lha-lha* very early; ཐ་རྩམ་ in bygone times.

ཐ་གུང་ *lha-guñ*, abb. of ཐ་ཕྱི་དང་གུང་, morning and noon.

ཐ་གོང་ *lha-goñ* 1. adv. before; previously; at first; a little while ago; just now (*Mil.*); ཐ་གོང་ནས་ formerly; ཐ་གོང་ཡབ་ your late father (*Ghr.*); ཐ་གོང་ཐོད་གྱི་ཀུལ་པོ་ the earlier Tibetan kings (*Ghr.*; *Jä.*).

ཐ་དགོངས་ *lha-dgoñs* morning and evening (*Sch.*).

ཐ་རྒྱལ་ *lha-rgol* ལྷོ་བཤམ་པའི་ in a religious disputation, he who first begins the discussion; a plaintiff in a case.

ཐ་ཐོ *lha-lha* v. ཐོ་ *lha*, vegetables; greens (*Jä.*).

ཐ་ཆད་ *lha-chad* = ཐོན་ཆད་ *lhaon-chad* formerly; hitherto; till now; up to this time.

ཐ་ཆས་ *lha-chos* = ཆས་གྲངས་ཐ་ས་ 1. earlier date. 2. the indistinctness: ཤོག་བུ་ཐོན་པོ་ལ་བྲིས་པ་ཐ་ཆས་ རྩམ་ inelligibility of the writing on blue paper with blue ink is here alluded to (*Rtsii.*).

ཐ་རྒྱལ་ *lha-rtog* early crop; the first-fruit of the harvest.

ཐ་རྒྱལ་ཕྱི་ *lha-rtiñ-du* earlier or later; not at the same time.

ཐ་ལྟས་ *lha-ltas* foreboding; prognostic; presage.

ཐ་ཐོག་ *lha-thog* early; in the forenoon.

ཐ་ཕྱི་ *lha-dro* ལྷོ་མ་, བཟའ་, བཟའ་ལ་ early morning: ཐ་ཕྱི་ལྟུང་པ་ *lha-dro hdu-l-wa* to tame the mind in the morning lest evil may enter it later.

ཐ་ན་ *lha-na* before, previously, betimes.

ཐ་ཐུར་ཕྱི་ལྟུང་མེད་པ་ *lha-nur phyi-hgyañs med-pa* early in the morning, not late in the day; without delay.

ཐ་པ་ *lha-pa* 1. vb. pf. ཐ་ས་ to be the first; to come first; to be beforehand. 2. adj. ancient; belonging or referring to former ages; ཐུན་གཤམ་གྱི་ཀུལ་པོ་ཐ་པ་ an ancient king of China.

ཐ་ཕྱི་ *lha-phyi*, abbr. of ཐུས་ཚད་ཐ་པ་དང་ཕྱི་པ་ ལྷོ་མ་ལྟུང་པ་, early and late; ཐ་ཕྱི་མེད་ ལྷོ་མ་ལྟུང་པ་ not early not late; that has no beginning or end.

ཐ་ཕྱི་རྒྱལ་ *lha-phyi rgol*, abbr. of ཐ་རྒྱལ་དང་ཕྱི་རྒྱལ་ *lha-rgol dan phyi-rgol* ལྷོ་བཤམ་པའི་ ལྷོ་བཤམ་པའི་, the plaintiff and defendant in a law-suit.

ཐ་ཐོས་ *lha-phros* early or first work; the earlier position of a work.

ཇ་བ *śā-wa* = ཇ་པ or ཇ་བར = ཇོ་རངས་ ར་མེད་
dawn; very early in the morning: མང་ཇ་བར་
to-morrow early morning.

ཇ་མ *śā-ma* ཕུལ་, ར་མེད་, ར་མེད་ the former;
the first-named; the earlier one; anterior in
time and place; the first; the foremost in a
series; ཇ་མ་བཞིན་ ཕུལ་བའི་ལུ་ as before; as the one
gone before; as the earlier one; ཇ་མ་འོ་རུ་ in
early times.

ཇ་མོ *śā-mo* earlier; bygone; ཇ་མོ་ནས་ long
before; from former time.

ཇ་མ *śā-za* breakfast; the morning food;
food taken early in the morning.

ཇ་ལོ *śā-rol* of old time; past ages;
ཇ་ལོ་རུ་ before; in time past; gone before.

ཇ་ལགས་ *śā-lags* = ལེན་པོ་ in Tsang a return
visit or entertainment.

ཇ་ཀ *śā-ṣa* = ཇ་ཆེན་པོ་ ཇ་རུ་ straps for binding
things to a saddle; ཇ་ཀ་ the straps which go
round the hind part, and called ཀ་བཏགས་ཆེན་པོ་
ཇ་ཀ་ལ་ནད་ཀྱི་ལ་དང་ (*Lhamo bṣtod-pa*).

ཇ་ཀས་ *śā-ṣas* very early.

ཇ་ལུགས་འདྲེན་པ་ *śā-ṣugs ḥdren-pa* the accen-
ting of the first syllable.

ཇ་སོར་ *śā-sor* ཕུལ་ 1. before; in the first
place; first of all; at first. 2. anciently; in
olden times.

Syn. ཇ་ར་ *śār*; ཇོན་རུ་ *śhon-du*; ཇ་མ་ *śā-ma*
(*Mñon*).

ཇ་ཏར་ *śā-har* a kind of tea.

ཇག་པ་ *śāg-pa*, also ཇགས་པ་, pf. བཇགས་, fut.
བཇག་, imp. ཇོག་ *śhōg*, to praise, commend,
extol; to recommend: བཞུ་བར་ཇགས་ it is
recommended to go; བཞུ་བར་ཇགས་པ་ praising;
singing praise; བཇགས་པ་པོ་ a praiser, com-
mender (*Cs.*); བཇགས་པ་ར་ལོ་མ་པ་ worthy of
praise; བཇགས་པ་ལྷན་ praised; also n. of Buddha's
horse; བཇགས་པ་གསོལ་ thanksgiving.

ཇགས་ *śhags* 1. praise; encomium (*Cs.*).
2. བནྟ་ magical formula consisting mostly
of strings of Sanskrit syllables in the
recital of which perfect accuracy is re-
quired. These are used in invoking and
coercing deities and demons, and are the
equivalents of the famous mantras and
dhāraṇi of Sanskrit Buddhism; ཇགས་སྐུབ་པ་
śhags-sgrub-pa, ཇགས་སྒྲེལ་བ་ *śhags-spel-wa*, to
recite mantras; to pronounce charms or
incantations; ཇགས་ཀྱི་ཐེག་པ་ བནྟ་ལྟ་བུ་ the mysti-
cal or *Tantrik* doctrine of the Buddhists,
v. ཐེག་པ་ *theg-pa*; ཇགས་ཀྱི་དགུང་ཕྱེད་ རྩི་བུ་ clarified
butter (used in the sacrificial fire); ཇགས་ཀྱི་
ཐྱོད་པ་ *śhags-kyi spyod-pa* བནྟ་ལྟ་བུ་ mysticism;
the practice of the mystic cult.

ཇགས་འཆར་ *śhags-hchan* བནྟ་ལྟ་བུ་ one who
ministers charms, a professor of mysticism;
ཇགས་འཆར་བ་ or ཇགས་འཇོན་པ་ to carry dhāraṇi
charms about one's self.

ཇགས་བཏུ་བ་ *śhags-btu-wa* བཏུ་བ་ extracts
of *mantra* or charms.

ཇགས་ཐེག་པ་ལུ་ *śhags-sde-gsum* acc. to the
Buddhist as well as the Bon-po = ཇོ་རིགས་ ཇགས་
the external or ritualistic science. 1. the
external spells by which a god or goddess
is propitiated or brought under one's power
so as to obey the wishes; ཇན་གསར་ཇགས་ རྩི་བུ་
འཇུག་ the secret charms by the efficacy of
which a *Tantrik Bodhisattva* either in his
wrathful manifestation or in his milder
form is propitiated. By dint of charms,
he mysteriously unites with a female
who having acquired similar perfections
and merits like himself, is thus prepared
spiritually for such a union. Both having
attained to the same degree of spiritual
culture and sitting in each others embrace
vanish, it is believed, into the state of
Nirvāṇa. This practice is called བཏུ་བ་

mkhah-spyod. 2. གསང་ཐུགས secret written charms; གཞུངས་ཐུགས གཤམ་ཐུགས charms which contain efficacious significations and are capable of over-powering or coercing spirits. These charms are generally inscribed on cloth, paper, or wooden boards. 3. རིག་ཐུགས, v. རིག་ spells.

ཐུགས་པ *śhags-pa* तन्त्रिन् one versed in the *Tantra* cult of the Buddhists; one who practises mysticism.

Syn. ཐུས་པ་ཅན *nus-pa-can*; མཐུ་བོ་ཅེ *mtshu-bo-che*; ཐུགས་འཆར *śhags-hchañ*; བསྐྱར་འཁོར་པ *bsruñ-hkhor-pa*; བཏུན་བདག *bstan-bdag*; འཛེམས་བྱེད *hjoms-byed*; རྫོའི་འཛོན *rdo-rje-hdsin*; ཐུགས་ཅན *śhags-chen* (*Mñon*).

ཐུགས་བོན *śhags-bon* for ཐུགས་པ and བོན་བོ *Bon-po*.

ཐུགས་བཅུན་མར་གྱི་རྒྱལ་པ་ཅན *śhags-btsun mar-gyi rkyal-pa-can* n. of an ointment for wounds and sores (*Sman*. 350.).

ཐུགས་རིགས *śhags-rigs* ब्राह्मण Brāhmaṇ.

ཐངས་ *śhāñs* = རངས་, v. རངས་བ.

ཐངས་སྐྱལ་ *śhāñs-skraj* = རངས་སྐྱལ་ panic; sudden fear.

ཐངས་བྱེད *śhāñs-byed* भीषण very fearful, terrific; panic stricken.

ཐོན་ *śhan* for ཐ or ཐོན་ *śhon*, ཐོན་ཅད formerly; before; previously, opp. to now: འཆར་གྱི་ཐོན་ལ་ཐངས་ Charka was sent previously or at first.

ཐོན་བྱུ *śhan-bu* a medicinal herb.

ཐར་ *śnar* पुरस्तात्, पूर्व adv. of time, used for ཐར་ *śna-ru*, before; beforehand; previously; formerly; at first; ཐར་ནས་ from before; ཐར་མེད་པ་ what has not existed before; an innovation; ཐར་མ་བྱས་པ་ what was not done before; ཐར་མེད་པ་ to get up first; one who has risen first or early; ཐར་གྱི་སྒྲིག་གཞི་ལ་ to have or avail of a former arrange-

ment or system; ཐར་གྱི་ཡི་གེ་རྩིས་པ་ནམས་ old or early records; the writings of antiquity; ཐར་བ་ the former; first mentioned; ཐར་གྱི་བས་ = ཐར་ལས་ཀྱང་ or ཐར་བས་ཀྱང་ than, before: ཐུལ་བུ་ཐར་གྱི་བས་ཀྱང་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་ཅམ་དུ་གདལ་བ་ལ། “the prince was superior even to those who preceded him, i.e., even he excelled his predecessors.” Although ཐར་ occurs almost exclusively as a temporal adv., it is used in the sense of a local postp. in the honorific expression ཐོན་ཐར་, before his eyes, in his presence.

ཐར་སྐྱེས་ *śnar-skyes* = མ་ཐེ་; ཡུན་མཆོད་ an elder brother.

ཐར་ཁྱད་ཁྱར་ *śnar-khyun ltar* or ཐར་རྒྱུན་ཁྱར་ as usual; in the ordinary course; as formerly.

ཐར་ཁྲིམས་ *śnar-khrims* (ñar-ñhim) early laws; previous punishment or conviction.

ཐར་འབྱུར་ *śnar-hkhyur* = ཐར་མའི་སྒྲོལ་ former custom or usage.

ཐར་རྒྱལ་ *śnar-rgyas* early diffusion or earlier propagation.

ཐར་འཕགས་ *śnar-hjags* given as before; as before.

ཐར་རྒྱུས་ཅན་ *śnar-rjes-can* one who follows or acts according to precedents; ཐར་མའི་ལམ་ལུགས་སྒྲོལ་ *śna-mahi lam-lugs-srol* the old or former customs.

ཐར་རྟོགས་ *śnar-rtogs* = ཐར་མ་ནས་རྟོགས་ *śna-manas rtogs* premeditated; thought of before; anything done after much consideration.

ཐར་ཁྱར་ *śnar-ltar* as before.

ཐར་འབྱུར་ *śnar-hthuñ* anything that is to be drunk first; an early drink.

ཐར་དངས་ *śnar-drañs* (ཐོན་འདྲེན་པ་ *śhon-hdren-pa*) पूर्वका formerly invited.

ཐར་གཞོན་ *śnar-gnod* aggression; doing mischief without provocation.

ཐར་མ་ *śnar-ma* sharp, intelligent, quick of apprehension.

ལྷོན་ *śñon* पुरा, पूर्व, आदि former; formerly; before; previously; ལྷོན་མངས་ཀྱས་ *śñon-saṅs-rgyas* आदिबुद्ध the earliest Buddha:

ཐོན་གྱི་ཀླུ་པ་བཞུགས་པ་ཐོན་གྱི་རབས་པ་ *ñon-gyi rgyal-wa shugs-bshugs-pa* རྒྱུ་མཐུན་པ་ when the first Buddha was still living; ཐོན་གྱི་འཆར་གཞི *ñon-gyi-hchar-gshi* former matter or subject; ཐོན་གྱི་ཆོ་ག་ *ñon-gyi cho-ga* རྒྱུ་མཐུན་པ་ the preliminary ceremonies or rites; ཐོན་གྱི་མཐུན་པ་ *ñon-gyi-mthah* རྒྱུ་མཐུན་པ་, the end of a preceding one; ཐོན་གྱི་མཐུན་པ་ *ñon-gyi mu* རྒྱུ་མཐུན་པ་ former boundary or limit; the starting point; ཐོན་གྱི་རྒྱུ་མཐུན་པ་ *ñon-gyi dus-sam-tshe* རྒྱུ་མཐུན་པ་ or ཐོན་གྱི་རྒྱུ་མཐུན་པ་ former or olden times. This word has more commonly the temporal signification, whilst ཐོན་པ་ refers most frequently to place and position.

ཐོན་མཆོག་ *ñon-skyes* རྒྱུ་མཐུན་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, the first-born; born before; the first-born of Brahmā; a Brāhmaṇ; an elder brother.

ཐོན་གྱི་རབས་ *ñon-kyi rabs* 1. རྒྱུ་མཐུན་པ་ ancient history; legends. 2. former generation.

ཐོན་འགྲོ་ *ñon-hgro* རྒྱུ་མཐུན་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་ one going before; precursor: ཐོན་འགྲོ་ *ñon-du hgro*, ཐོན་འགྲོ་ཐོན་པ་ *ñon-du stsogs-pa* རྒྱུ་མཐུན་པ་ the preamble or the introduction of a work.

Syn. ཐོན་པ་ *gnah-bo* (*Mkon.*).

ཐོན་ཆད་ *ñon-chad* in former times; anciently: ཐོན་ཆད་མ་ཡིན་ཐོན་ཆད་མ་གྲགས་པ་ *ñon-med ma-yin ñon-chad ma-grags-pa* not that it did not exist before, but it was not known formerly.

ཐོན་འཇུག་ *ñon-hjug* anything fixed to the fore; a prefix; a prefixed letter.

ཐོན་དུ་ *ñon-du* or ཐོན་ལ་ *ñon-la*, adv. and postp. before; formerly; at the head; in advance; in front of. Of the various forms of cognate meaning, this is the most usual and regular; ཐོན་དུ་འགྲོ་པ་ *ñon-du to go before; precede; ཐོན་དུ་འཇུག་པ་ ñon-du hjug-pa to put or place before; ཐོན་དུ་འཇུག་པ་ ñon-du hdren-pa རྒྱུ་མཐུན་པ་ one drawing*

before, leading; a guide; ཐོན་དུ་གནས་པ་ *ñon-du gnas-pa* placed or located in front; existing from before; ཐོན་དུ་བྱས་པ་ *ñon-du-byas* རྒྱུ་མཐུན་པ་ promoted; remunerated; honoured; visited; ཐོན་དུ་བྱས་པ་ *ñon-du byas-nas* རྒྱུ་མཐུན་པ་ being respected; ཐོན་དུ་བཞག་པ་ *ñon-du bshag-pa* = ཐོན་དུ་བཞག་པ་ placed before.

ཐོན་དུ་ *ñon-du* རྒྱུ་མཐུན་པ་ ancient time; olden times; of yore.

ཐོན་དུ་ *ñon-dran* recollecting the events of former times; ཐོན་དུ་ཐོན་གྱི་གཏམ་ *rjes-yon ñon-dran-gyi gtam* stories of olden times (which have) come down.

ཐོན་ནས་ *ñon-nas* from a former time.

ཐོན་པོ་ *ñon-po* or ཐོན་མོ་ *ñon-mo* 1. v. ཐོན་པོ་ नील blue. 2. stale; old.

ཐོན་པོ་བཞིན་ *ñon-po bshin* = ཐོན་པོ་བཞིན་ the blue sky, the nature of which is blue as of old; ཐོན་པོ་འགྲུག་ *ñon-por-hgyur* (ཐོན་པོ་འགྲུག་) to go out of use; become old and useless.

ཐོན་ཐུག་ *ñon-phyug* rich from the beginning; rich at first; formerly rich.

ཐོན་ཐུག་པར་གྱུར་ *ñon phyug-par gyur* was formerly rich.

ཐོན་བུ་ *ñon-bu* a vegetable; n. of a medicinal plant, *Delphinium Cashmirianum*: ཐོན་བུ་ཐོན་པོ་འགྲུག་པ་ *ñon-bu ñon-po* ཐོན་བུ་ཐོན་པོ་འགྲུག་པ་ *ñon-bu chu-ser nad-rnam* *hjam-por sbyon*.

ཐོན་བྱུང་ *ñon-byun* इतिहासकम्, རྒྱུ་མཐུན་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་ history; ancient account: ཐོན་བྱུང་པ་ *ñon-byun-wa* རྒྱུ་མཐུན་པ་ anything happened before; early events; gone before.

ཐོན་བྱས་ *ñon-byus* विधि, भाग्य destiny; fate.

ཐོན་འབུམ་ *ñon-hbum* n. of a botanical work; 'the hundred thousand vegetables' (*Cs.*).

ཐོན་ཐུངས་ *ñon-sbyaṅs* culture of a former birth; early development; ཐོན་ཐུངས་ཐོན་གྱི་གྲགས་པ་

śñon-sbyaṅs-kyi gugs by dint of culture in a previous existence (*Yig.* 7).

ཐོན་མ *śñon-ma* 1. प्राचीन, the former (when two persons or things are spoken of); ཐོན་མ་རྣམས *śñon-ma rnam*s the former (persons or things). 2. beginning; ལྷ་ཁང་བཙུག་པའི་ཐོན་མ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་ཏེ་ a beginning to build temples was made at Lhasa.

Syn. ཐུ་མ *śña-ma*; ཐོག་མ *thog-ma*; དང་པོ་ *dañ-po*; འགོ་མ *hgo-ma*; གནའ་བ་ *gnah-wa* (*Mñon.*).

ཐོན་མོ *śñon-mo* ལྷ་ the first; a vegetable.

ཐོན་མོ་ཆབ་འདུན་ *śñon-mo chab-hdran* (lit. the vegetable which draws out water). 1. n. of a medicinal plant which is largely used in dropsy. It grows on the plains as well as in the clefts of rocks in Tibet. 2. དར་ལ་ཀན་ལྷག་པོ་ (ཐོ་ལྷན་), ཐོ་དཀར་ལྷག་པོ་གཤམ་ཡིག་ (*Mñ.* 4).

ཐོན་དམར་ཅན་ *śñon-dmar-can* नीललोहित 1. blue and red; purple. 2. an epithet of S'iva.

ཐོན་ཙེ *śñon-tshe* olden times.

ཐོན་བཞིན་ *śñon-bshin* as formerly.

ཐོན་ཡང་བསོད་ནམས་བྱས་པ་ཕུག་ཀྱང་ཕུག་པ་ merits of former existence (*M.V.*).

ཐོན་རབས་ *śñon-rabs* पुराण ancient history; former generation; ཐོན་རབས་ཀྱི་གཏམ་ *śñon-rabs-kyi gtam* traditions of antiquity.

ཐོན་རལ་ *śñon-rol* = ཐུ་རལ་ *śña-rol* by-gone time or period.

ཐོན་ལ་བཤད་ *śñon-la bcad* पुरातन previously stated; explained before or said before.

ཐོན་ལས་ *śñon-las* नियति, विधि, दैव, समय former actions; an accident; an event over which one has no control; from before.

ཐོན་བསགས་མཐུ་ *śñon-bsags-mthu* power due to merits formerly acquired, v. མཐོ་རིས་གནས་ or དགེ་ལེགས་. 1. virtue; piety. 2. paradise. (*Mñon.*).

བརྩོད་ *brñā-wa* to reap.

བརྩོད་ལས་ *brñho-yas* n. of a number.

བརྩོད་ *brñad* 1. = བུང་ 2. བས་བརྩོད་པ་ *nas bśñod-pa* to crop barley. 3. བརྩོད་པ་ ལོམ་ལྷག་ to tempt (*Situ.* 77).

བརྩོད་པ་ *brñad-pa* to seduce deceitfully (a woman or man) (*Sch.*); also to draw out; to distill; to extract the juices of.

བརྩོད་བ་ *brñad-wa*, v. ད་བ་.

༥ བརྩན་པ་ *brñan-pa* = མཚན་པ་ *mchod-pa* पूजन to honour; to worship.

བརྩལ་པ་ *brñab-pa* 1. acc. to *Sch.* = བརྩོད་པ་. (2) acc. to *Lex.* དབ་པ་ or དམས་པ་.

བརྩམས་ *brñams* = བརྩོད་པ་ཆེ་བ་ passionate (*Situ.* 99.).

བརྩལ་ *brñah* crops; བརྩལ་བྱའི་མཚན་གྱི་ཁྱུག་ harvest fit for the sickle (*Situ.* 77).

བརྩས་ *brñas* reaped; བརྩས་མ་བརྩས་ reaped the harvest (*Situ.* 75).

བརྩས་པ་ *brñas-pa* ལུམ་ tempted, entrapped.

བརྩལ་ *brñub*, pres. དབྱུགས་བརྩལ་ *dbug-s-brñub*, བརྩལ་བ་ *brñubs*, past “དུ་བ་བརྩལ་བ་ *du-wa brñubs* (*Situ.* 75); བརྩལ་བྱའི་ལྷན་ *brñub-byah*i sman medicine to be inhaled.

བརྩལ་བ་ *brñubs* ཕམ་པའི་ཐམ་ drawn in (breath or water); བརྩལ་བ་ཆེ་བ་ drunk.

བརྩལ་ *brñul* pf. of རྩལ་བ་ *rñul-wa*.

བརྩོག་པ་ *brñog-pa* to point out another's fault; seek out faults; also to search out a lost article.

བརྩོད་ *brñod* 1. pf. བརྩོད་བྱའི་ནས་ *brñod-byah*i nas barley to be cropped (*Situ.* 77). 2. ལྷ་བ་ to seduce, deceive: བུང་མེད་བརྩོད་པ་ *budmed-brñod-pa* to seduce a woman (*Situ.* 75).

བརྩོན་ *brñon* प्रतिभेद dividing (discovery) pf. རི་དྭགས་བརྩོན་ཏྲི་ *ri-dbags brñon-to* hunted a wild animal (*Situ.* 77).

བརྟེན་པ *brñon-pa*, vb. pf. and fut. བརྟེན *brñon* 1. to pursue wild beasts; to hunt; to seduce བུད་མེད *bud-med*, esp. to sensual indulgence (*Jä.*): རྟོན་པ་འཇིག་རྟེན་པ་བརྟེན *rñon-pa sri-dbags-la brñon* a huntsman chases a wild animal. 2. sbst. རྟེན་པ་, རྟེན་པ་, རྟེན་པ་ fowler; huntsman; རྟེན་པ་, རྟེན་པ་ hunting; རྟེན་པ་མོ *rñon-pa-mo* a hunting woman; a huntress (*Cs.*): རྟེན་པ་བརྟེན་པ་ *ri-dbags brñon-* to have been hunting game.

བརྟེན་པ་ལྷན་ *bsñags-lan* कण्टक, कण्टक n. of Gautama's horse on which he left his home.

བརྟེན་པ་ *bsñags-pa* = བརྟེན་པ་ རྟེན་པ་བརྟེན་པ་ 1. praise, eulogy; བརྟེན་པ་, བརྟེན་པ་ praised; བརྟེན་པ་ རྟེན་ *bsñags-hos* བརྟེན་པ་, བརྟེན་པ་ praise-worthy. 2. description.

བརྟེན་པ་ *bsñal-wa* to be faint or exhausted (*Cs.*), v. རྟེན་པ་ *sdug-bsñal*.

བརྟེན་པ་ *bsñas-pa* to place the head or body upon a cushion; to recline.

བརྟེན་པ་ *bsño-wa* 1. परिणाम the end v. རྟེན་པ་ *sño-wa*. 2. a blessing, བརྟེན་པ་གཙན་གྱི་རྟེན་པ་ *bdag-gshan gyi don-du* cf. རྟེན་པ་ *sño-wa*. 3. mouldy; rotten (*Cs.*).

བརྟེན་པ་ *bsñogs-pa* = བརྟེན་པ་, pf. བརྟེན་པ་ *bsñag*, imp. རྟེན་པ་ལྷན་ *sñogs-çig* (*Situ*. 75).

བརྟེན་པ་ *bsños-pa* संकल्प resolution: བརྟེན་པ་མཐུང་པ་ *bsños-pas bsgyur-wa* परिणामना 1. to make a firm resolve to go the way of *Nirvāṇa* or to do any act of piety. 2. final consequences of Buddhistic enlightenment, viz., showering of blessings on the afflicted. Compare—

यत् किञ्चिद् जगतो दुःखं तत् सर्वं मयि पच्यताम् ।
बोधिसत्त्वशुभैः सर्वैः जगत् सुखितम् चक्षु च॥ (*Bodhi*)
“Let whatever sufferings the world has, come to me! may the merits of the *Bodhi-sattvas* make the world happy!”

५

ཅ

ཅ *ca*, the fifth letter of the Tibetan alphabet, corresponding in pronunciation to the Sanskrit च or to English *ch* in the word "child." Acc. to Tibetan grammarians, the Sanskrit च is equivalent to ཅ, the seventeenth letter of the Tibetan alphabet. Thus Tibetans write the Sanskrit word चन्द्र (moon) as ཅན་དྭ *tsan-dra* and not as ཅན་དྭ *can-dra*.

ཅ 1. as num. fig. 5. 2. ཅ *ca*=ལ *lea* excrement; alvine discharges: ཅའདྲེན་པ to discharge excrements (*Jä.*).

ཅ་ཅིར *ca-cir* bark (in *Ld.*) (*Jä.*).

ཅ་ཅུས *ca-cus* warped; distorted; awry (*Sch.*).

ཅ་ཅོ *ca-co* 1.=གེ་ལེ་གེ་ལ ཀོ་ལ་ཁྱེ་ལ, ཀྱེ་ལ་ཁྱེ་ལ clamour, noise, cry; the noise produced by many people talking with one another. 2.=ཐལ་ལྟ་ལྟ་, སྒྲིང་ཅེས་ཀྱི་ཅ་ཅོ exclamation of joy: ད་ཅ་ཅོ་མ་ཟེར now do not make such a noise! (*Mil.*) *Ki-li ki-la*, noise of laughter. 3. ཅིམ་ལྷན་ཅིམ་ chirping, twitter (of birds).

ཅ་ཅོ་ལྷན་ཅིམ་ *ca-co-sgrogs* ཀྱེ་ལ་ཁྱེ་ལ, ཀྱེ་ལ་ཁྱེ་ལ 1. expression of love in birds; a low or pleasing tone. 2.=ཕུག་རྩ་ཀུཔའ་ pigeon.

ཅ་ཅོ་ཅན་ *ca-co-can* shouting, bawling; talkative, loquacious (*Jä.*).

ཅ་ཅོ་ཅེ *ca-co-che* གྲག་ཅོ་ཅེ a babel; confused noise (as in a market) (*Nag.*).

ཅ་ཅོ་མེད་པ་ *ca-co med-pa* གཤམ་འཛིན་པ་ free from noise or chatter; without fuss; an

attribute of Buddha (*M. V.*); one of the eighteen independent conditions of Buddhahood (*Dh. sect. LXXIX.*).

ཅ་ཕྱི *ca-phyi*=མི་མཐུན་པ་ disagreement; not in accordance with.

ཅ་ར་མ་ར་ *ca-ra ma-ra* raving; adj. irrelevant: སྐད་ཅ་ར་མ་ར་ལ་གྱི་འདུག། he is speaking irrelevant things, talking unconnectedly.

ཅ་ར་ར་ *ca-ra-ra* the noise produced by the falling of rain in high wind.

ཅ་རི *ca-ri* in *W.* a bug (*Jä.*).

ཅ་རེ *ca-re*=ཅར་ *car* continually; always (*Jä.*).

ཅ་རེ་ན་རེ་ *ca-re ña-re* drippingly; little and little (*A. 52.*).

ཅ་ལེ་ཅོ་ལེ་ *ca-le co-le*=ཅ་ལེ་ཅོ་ལེ་ irregular: བྱིད་རང་ལྟུང་ཁྱིམ་ཅ་ལེ་ཅོ་ལེ་རང་ལ་མེད་ནམ་ (*A. 107*) has not your conduct become irregular and slack?

ཅག་ *cag* termination of plur. of pers. pron. as in ང་ཅག་ we, བྱིད་ཅག་ you, ཁོ་ཅག་ they.

ཅག་ཀུམ་ *cag-krum*=ཅག་ཀུམ་ *chag-krum* 1. subst. broken pieces (of glass or any brittle thing). 2. cartilage; gristle; སྒྲིང་ཅག་ཀུམ་ *snahi cag-krum* bridge of the nose (*Jä.*).

ཅག་དྭ་ར་ *cag-dkar*=ཅག་རྩ་ in *W.* quartz (*Jä.*).

ཅག་ག་ *cag-ga* care; vb. ཅག་ག་བྱེད་པ་ to take care of; ཅག་ག་དག་པོ་ acc. to *Jä.* in colloq. careful, orderly, regular, tidy.

ཅག་ཅག *cag-cag* crunching sound in eating: ཅག་ཅག་མི་བྱ do not crunch so!

ཅག་ཅེ་རེ *cag-cer-re* closely pressed or crowded in standing or sitting (in *Ld.*) (*Jä.*).

ཅག་ཅོབ *cag-cob* = ཅག་ཅག (*Nag.*).

ཅག་རྩོ *cag-rdo*, v. ཅག་དཀར in *W.*

ཅང་ *cañ* contraction of ཅེ་ཡང་ anything, whatever, everything: ཅང་མི་གསུངས་པར་གྱུར་ he did not say anything whatever; ཅང་མི་སྒྲུབ་ to say nothing.

ཅང་ཏེུ *cañ-tehu* also ཅང་ཅང་ཏེུ རྩམས་ a kind of small drum; a hand drum. Those used by the *Tantriks* are made of a human skull; ཅང་ཏེུ་བརྩུང་ཞིང་ beating a hand-drum (*A.* 32).

ཅང་རིག *cañ-rig* = གྲུང་པོ་ wise, prudent; knowing everything.

ཅང་ཤེས་ *cañ-ṣes* གྲ་ཤེས་པ་ one who knows all about (a subject); ཅང་ཤེས་པ་ wise, well-informed, good; ཅང་མི་ཤེས་མཁན་ = ཅེ་ཡང་མི་ཤེས་མཁན་ one not knowing anything; block-head, simpleton [མཉམ་མཉམ་ not well informed] *S.*; ཅང་མ་མཐོང་ did not see anything: ཁྱེད་ལ་བཅས་བའི་མཐོང་བཤེས་ཅང་མ་མཐོང་། I have never seen a friend who was intimate with you (*Rdsa.* 13).

ཅང་སྤྱད་ *cañ-srid* what; what is it?

ཅངས་པོ་ *cañs-po* clever, skilful.

ཅན་ *can* an affix signifying having, possessing, being provided with, corresponding to the English adj. terminations—ous,—y,—ly,—ful: ཅོར་མ་ཅན་ thorny. Sometimes also = like, or ish: བོན་ཅན་ Bon-like; ཁྱེད་ཅན་ you or one like you; ཉིན་དུ་ཅན་ a Hindu, Hinduish. ཡོན་ཏན་ཅན་ = ཡོན་ཏན་དང་

ཡོན་ཏན་ཅན་ having or being possessed of merit, qualifications; རྩོན་ཅན་ = རྩོན་ཡོད་པ་ faulty, with faults; ཅོར་མ་རྩོན་པོ་ཅན་ having sharp thorns: མེང་གེའི་མགོ་ཅན་ having a lion's head. It is sometimes affixed to verbs: བྱེད་པ་ཅན་ doer: ལས་ཀ་ཅན་ worker; sometimes signifies belonging to: བོད་ཅན་ Tibetan, ཡི་ལེང་ཅན་ European. In *C.* is also used for the possessive pron. ང་ཅན་, ཁོ་ཅན་ my, his or her.

ཅན་ཅིལ་ *can-cil* *W.* the green shell of a walnut (*Jä.*).

ཅན་ཅེ *can-ce*, ཅན་ཅེར་, ཅན་ཅེ in colloq. ར་ཅོར་ 1. tea-cup (made either of wood or of china) (*Nag.*). 2. a small bowl or dish (*Sch.*). 3. continually (*Cs.*).

+ ཅན་དུ་ *can-du* postp. c. accus. to; with: ཁོ་ཅན་དུ་མི་འགྲོ། I do not go to him; ང་ཅན་དུ་ *ña-can du* with me, in my possession.

ཅན་བཞི་རྒྱལ་པོ་ *Can-bshi rgyal-po* believed to be an incarnation of Padma Sambhava or *Guru rin-po-che*. ཅན་བཞི་རྒྱལ་པོས་དགྲ་བགེགས་སུ་དྲྀལ། saves one from enemies, evil spirits and *Rudra* (*Lh. kar.* 35).

ཏ་ ཅབ་ཅབ་ *cab-cab* patting or clapping with the hands to express approbation. འབྲོམ་ཡང་རྩོག་ལ་ཕྱག་ཅབ་ཅབ་མཐོང་ནས། also bowing to and patting *Rñog* (*Hbrom.* 116).

ཅབ་ཅོབ་ *cab-cob* (ཁ་ཅག་ཅག་ཏུ་བྱ) 1. the sound of tasting. 2. nonsense: ཅབ་ཅོབ་སྒྲུབ། to talk nonsense.

ཅམ་ *cam* 1. slow (*Cs.*). 2. quietly, without any noise or fuss; ཅམ་མེ་བཞག་པ་ or ཅམ་གྱིས་འཛོག་པ་ to place quietly; in *Sikk.* ཅམ་ཞེད་ keep silent or sit still. 3. in *W.* acc. to *Jä.* whole, unimpaired: མ(རྩྭ)ཅམ་མེ་ཡོད་ the whole store of hay is still left. 4. glistening, glittering cf. ལྷམ་མེ (*Jä.*).

མཐུ་པ་ཏ་ལོ *cam-pa ta-lo* in Teang, the mallow (*Jä.*).

མཐུ་པོད *cam-pod* in *Ld.* a bunch of flowers, sprigs, etc., a handful of ears of corn (*Jä.*).

ཅི།

ཅི *car* 1. (*Lex.*) ཅི་རེ; acc. to *Cs.* ཅི་རེ continually, always; with numerals; ཅི་ཅི་ག་ ཅི་རེ at the same time, opp. to one after the other, successively (*viz.*, doing or suffering a thing, sleeping, dying, etc.). 2. at once, on a sudden, opp. to gradually; ཅི་རེ་ཅི་རེ་ཅི་རེ་ཅི་རེ་ཅི་རེ all the five together.

ཅི་མཐུ་ *car-mar* always, continually (*Sch.*).

ཅི་རེ་སྒྲི *car-ras* = རེ་སྒྲི་མཐུ་པ་ཏ་ལོ a small apron to cover the privy parts.

ཅི་རེ་ *car-re*, v. ཅི་རེ *car*.

ཅི་པོ *cal* or ཅི་པོ་པོ noise (*Cs.*); ཅི་པོ་པོ་ག་ལུ་ rumour, (false) report. ཅི་པོ་པོ་ or ཅི་པོ་པོ་ག་ལུ་ idle talk, nonsense (*Jä.*).

ཅི་སྒྲི་ཅི་སྒྲི་ *cas-cus* 1. ཅི་སྒྲི་ཅི་སྒྲི་ཅི་སྒྲི་ཅི་སྒྲི་ཅི་སྒྲི་ distorted; to be obstinately perverse; twisted; awry. 2. acc. to *Sch.* = ཅི་སྒྲི་.

ཅི་ I: num. fig. 35.

ཅི་ II: ཅི་སྒྲི་, ཅི་སྒྲི་ 1. gen. used in books though not commonly in colloq.: what? ཅི་ཅི་ of what? ཅི་ཅི་ཅི་ or ཅི་ཅི་ཅི་ why, for what, for what object? ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ in whose interest, for what purpose? ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ or ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ why? ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ this wherefore? why this? "if so it is asked." ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ what sort of fruit; the fruit of what? ཅི་ཅི་ what kind of mountain, hill; ཅི་ also like an adj., is placed after the word to which it belongs: ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ for what reason; on what account? 2. why? wherefore? ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ "why should

not that suffice me"? ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ why do you not procure; ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ I (you) considered, why would not that be a good thing? ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ if that happened, why should it not be desirable? 3. in conjunction with other words ཅི་ signifies how? 4. inst. of a note of interrogation, *e.g.*, in: ཅི་ཅི་ཅི་ for ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་, ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ "do you allow (me) to come"? (*Jä.*) In the colloq. of *C.* ཅི་ *ci* is almost invariably re-placed by ཅི་ཅི་ *gan* both in the sense of "what" and "which"; whereas, properly ཅི་ཅི་ means "which" only, and ཅི་ means "what."

ཅི་ III: correlatively which, what; whatsoever; everything. ཅི་ as a correlative ought properly always to be written ཅི་; yet not even in decidedly correlative sentences is this strictly observed: ཅི་ཅི་ཅི་ ཅི་ཅི་ whatever I may do; ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ whatever we may be bidden to do, we shall obediently perform. ཅི་ཅི་ཅི་ also ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ as quickly as possible; also ཅི་ཅི་ཅི་ = at any rate: ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ he must be invited here at all events (*Jä.*).

ཅི་ག་ *ci-ga* what? colloq. ཅི་ཅི་ཅི་, ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ whatever one may wish; at pleasure; *ad libitum*. ཅི་ག་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ what is it? ཅི་ག་ཅི་ = ཅི་ཅི་ཅི་ in what manner, how?

ཅི་ཅི་ *ci-bgyi* ཅི་ཅི་ཅི་ a servant, valet; one who does what he is ordered to do.

ཅི་ཅི་ *ci-hgro* = ཅི་ཅི་ཅི་ whatever is good: ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ from all sides, whatever is good is accredited (accounted) to you (*A 133*).

ཅི་ཅི་ *ci-cog* = ཅི་ཅི་ཅི་ what or whatever is.

ཅི་ཅི་ *ci-bricd* ཅི་ཅི་ཅི་ what has been stated or told.

ཅི་ཅི་ *ci-shig* whatever; something; anything: ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ for what purpose it is wanted.

ཅི་ཅི་དཀྱིལ་ *ci-sñed*, v. ཅི་དཀྱིལ་ *sñed*.

ཅི་ཅི་རྒྱུ་ *ci-ltar* कीटुम like what? ཅི་ཅི་རྒྱུ་ཡི་གཏམ་བུ་སོ་ "he related how it happened."

ཅི་ཅི་ *ci-ste* but if; if however. *ka ci*.

ཅི་ཅི་ *ci-sto* what does it matter?

ཅི་དཀྱིལ་ *ci-drag* what to do; what is to be done; what is the matter?

ཅི་བདེ་བ་ *ci-bde ba* किं ज्ञादयति 1. what is well, good; what pleases; as it pleases them; as they like. 2. name of a section of *Tantrik* Buddhists in the monastery of *Vikramasīla* during *Atisā's* time.

ཅི་འདོད་པ་ *ci-hdod-pa* पर्याप्त whatever one wishes; as much as desired; whatever (they) wish; ཅི་འདོད་པ་བཞིན་ཐོབ་པ་ to get according to what one wishes [an attribute of a *Bodhisattva* (*M. V.*)].

ཅི་འདྲ་བ་ *ci-hdra-wa* कीटुम like what? similar to what? ཅི་འདྲ་མཛད་ what have you seen?

ཅི་ཐུང་བ་ཅི་དཀྱིལ་ *ci-smra bar-byed* किं दत्तयम् किसुक्तम् what is there to say?

ཅི་ཅི་མ་ *ci-tsam* how much.

ཅི་ཅི་གྲྀ་ *ci-tsug* how? in what manner?

ཅི་མཚན་ *ci-mtshan* किंलिङ्ग of what sex?

ཅི་དཔེ་བཟད་པ་ *ci-shes bstan-pa* whatever has been demonstrated.

ཅི་ཅེར་ *ci-ser* what does he say?

ཅི་ཅེར་བཟད་པ་ཅི་ཅི་གྲྀ་ *ci-sar brtag-pahi tshig* the interrogative expression *ci-sar* (किं वचन) is used to signify:—ཅི་འདྲི་ *co-hdri*; འགོག་ཅི་གྲྀ་ *hgog-tshig*; འགྲུལ་བ་བཟོད་ *hgal-wa-brjod*; འགྲུལ་ལེན་པ་ *hog-len-pa*; མདུན་མདུན་ *sad- mdah* (*Mñon.*).

ཅི་འདྲ་ *ci-ha* = ཅི་ཡང་ (*Situ. 125*).

ཅི་ཡང་ *ci-yañ* = ཅང་ གི་ཅུ་ན་ whatever; anything; ཅི་ཡང་མི་ཐུ་ན་ not able to do anything.

ཅི་ཡང་མེད་པ་ *ci-yañ med-pa* अकिञ्चन nothing whatever; not any; one who has got nothing.

ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ *ci-yañ med-pahi skye-mched* अकिञ्चन्यायतन [lit. realm of nothingness; one of the eight kinds of *Vimokṣa*—salvation. The sixth stage in which one perceives nothing. *Comp. Mahā-p. 30*]S.

ཅི་ཡང་རུང་བ་ *ci-yañ ruñ-wa* whatever is permissible, suitable.

ཅི་ཡིན་ *bi-yin* = ཅི་གྲྀ་ *ci-ga* what?

ཅི་ཡོད་ *ci yod* किमस्ति what has happened?

ཅི་རྒྱལ་སྐད་ *ci-rigs-pa*, adj. यथायोगं, adv. ཅི་རྒྱལ་སྐད་ 1. in some measure; to a certain degree; in part; partly. 2. of every sort.

ཅི་རུ་ *ci-ru* whither: ཅི་རུ་འགྲོ་བ་, གཤམ་པ་ཡང་མ་ཐུ་ བར་འགྲོ་བ་ to go without looking at anything.

ཅི་ལ་ *ci-la* कुत्र why? wherefore? ཅི་ལ་ཅི་ལ་ why? for what? ཅི་ལ་མ་རྒྱལ་པར་ཆས་པ་ gone without being obstructed; ཅི་ལ་ཡང་ ཀོ་ཀྲི་ཤི་ for whatever; ཅི་ལ་ཡོད་ཀྱང་: why is this? whence? ཅི་ལས་ ཀས་མཛུ་ from what?

ཅི་ལུ་ལ་ *ci-cul* यत् ཅི་ལུ་ལ་འདྲི་ཅི་སྐྱེ་ after whatever has been done.

ཅིར་ *cir*, ཅི་རུ་ *ci-ru*, termin. of ཅི་ 1. where to, etc. 2. with ཡང་; everywhere; in every direction; for any purpose; by all means; with a negative=nowhere.

ཅིར་མི་རྟོག་ *cir-mi-rtog* = ཅི་ལ་མི་རྟོག་པ་ why not consider the matter or subject.

ཅིས་ *cis* instr. of ཅི་ by what? where-by; ཅིས་ཡིད་ཅེས་པར་འགྱུར་ by what am I to believe it? what shall make me believe it? where-by can I know it to be true? ཅིས་ཀྱང་མི་རྒྱལ་པ་ he is not to be frightened by anything. ཅིས་ཀྱང་ and ཅི་ནས་ཀྱང་ used as adv.: by all means, at any rate: ཅིས་ཀྱང་འགྲོ་ན་ if you wish to go by all means, at all hazards; ཅིས་ཀྱང་མི་ཐུ་ན་ now nothing will help or be of any use; ཅིས་ཀྱང་ བཞེས་པ་ཐུ་ I beg of you at least to accept it; ཅིས་ཀྱང་སྟོན་པས་ teach it to me at any rate! (*Jū.*).

ཅི་གོ་དྭོ *ci-rgod* wild millet.

† ཅི་ཅིར *ci-cer* = མགོ་ལ་སྒྲ་མེད་པ་ without hair on the head; bald head.

† ཅི་ཅིབ *ci-chib* = མཐར་ཐུག་ exhaustive; brought to perfection; to the farthest limit.

ཅི་ཅོ *ci-rtse* ཆོ་ཐོ་འབྲུག་ a kind of millet; a species of grain eaten by the poor.

ཅི་ཅོ *ci-tshe* = ཅི་ཅོ *ci-tse*.

ཅིག *cig* modified form of གཅིག one, and changing to ཇིག after vowels or after ར, ལ, མ, ར, or ལ. 1. a; a few; a little; some: ཅིག་ཉེ་ནས་ནང་དུ་ཐྱིད་པར་ having bought a sheep, they led it inside; ཇི་ལྔ་མི་ཇིག་ some five people. 2. when affixed to verbs it is a sign of the imperative mood. ཅུང་ཟད་ཅིག་ ཇོད་ཅིག་ wait a little while! ལམ་རྟོན་ཇིག་ show the path!

ཅིག་ཅར *cig-car* or གཅིག་ལུ་ 1. together; with one accord: ཅོད་པན་ལེ་ཅོན་ཅིག་ཅར་ཐུང་། he left off his crown and sceptre together (*Zam.*). 2. མཐོང་རྒྱུ་ quickly.

ཅིག་ཅར་ཇེས་ *cig-car sheṣ* = ལན་གཅིག་ ཅེས་ once; equally; ཅིག་ཅར་ = ལན་གཅིག་ ཡུལ་པ་ once; all at once.

ཅིག་གོས་ *cig-gos* or གཅིག་གོས་ རུ་འག་ the other; the latter; some other.

ཅིང་ I: *cin* = ཇིང་, or ཇིང་, a gerundial participle, the initial letter of which is changed acc. to the rules obtaining for ཅིག; corresponds to the English participle 'ing' and is used in sentences beginning with "when," "after," "as," and is affixed to verbal roots and adjectives; in the latter case including the auxiliary verb to be: mostly concludes minor clauses and interposed participial sentences, never ending main clauses: བུ་མོ་གཞན་དེ་ཇིང་ཁར་འཛིན་

ཅིང་མེ་རྩོག་ཐོགས་ཏེ་ the other girl climbing up the tree picked the flower: ཐོས་ཇིང་གསལ་པས་ having hid themselves after running away; frq. also when co-ordinate ideas are in English connected by 'and' or 'but': གཤམ་མ་ཇིང་ཐུག་ལ་འབུང་བ། eating flesh and drinking blood; ཅི་ཇིང་ལེགས་པ། tall and well shaped; རྩོད་གཞན་ཅིང་བསེལ་བ་ཡན། heat is hurtful, (but) cold is beneficial. It is also used like the ablative of the gerund in Latin: ཉ་གཞན་ཇིང་འཛོམ་ we live by fishing (*Jä.*).

ཅིན་ཅི་ལེ *Cin-ci-li* a creeping plant (in Tsang).

ཅིལུ་རི *Cihu-ri* n. of a female demon (*Jä.*).

ཅུ *cu* 1. num. fig. 65. 2. inst. of བུ་ used in compound numerals for the tens, when the preceding numeral ends with a consonant: ལུ་ཅུ, ལུག་ཅུ, བདུན་ཅུ, བུའུ་ཅུ.

ཅུ་གཤང་ *Cu-gaṅ* (ཐུན་) 1. བཟོ་ལོ་ལྔ་ bamboo-manna; substance secreted in the joints of bamboos and used in medicine both in India and Tibet. 2. kind of lime used in medicine (*Cs.*): ཅུ་གཤང་གློ་ཚད་ཀྱུན་སེལ་མ་ཚད་གཅོག། *cu-gang* breaks sores and cures inflammation of the lungs.

ཅུ་ལེ *cu-li*, ཅོ་ལེ *co-li* 1. in *W.* a fresh apricot (*Jä.*). 2. dried apricots. 3. a sort of wild-growing vegetable in Sikk. In *W.* ཅུ་ལེ་ཏ་གིར་ the pulp of apricots boiled down to a conserve and formed into cakes (*Jä.*).

ཅུག་ཅུག་ *cug-cug*, v. ཅག་ཅག་ (*Sch.*).

ཅུང་ *Cuñ* 1. in *C.* gourd; pumpkin. 2. n. of a place. 3. = ཅུང་ཇིག་ a little: རྩོད་ཅུང་འབྱེས་པ་ཡིན་ you are a little too late now; ཅུང་ཡོང་ a little slanting (*Jä.*).

ཅུང་ཇིག་ *cuñ-shig*, v. ཅུང་ཟད་ *cuñ-zad* a little.

ཅུང་ཇིག་ *cuñ-shog* a little (piece), a trifle.

ཅུང་ཅད *cuñ-zad* a little; slight, trifling; a little while: ཅུང་ཅད་ཀྱང་མི་རུས་=ཅི་ཡང་མི་རུས་ not at all able; ཅུང་ཅད་ཁྲོ་བ་ a little angry: ཅུང་ཅད་སྙོམས་ a little smiling; ཅུང་ཅད་ཀྱི་ཕྱིར་ even for the sake of a trifle: ཅུང་ཞིག་ཡན་ནམ་བཟུ་ I shall see whether it will help a little; ཅུང་ཅད་ཅིག་ཞོ་ wait a little, a while; ཅུང་ཅད་མ་བདེ་བ་ a little unwell; ཅུང་ཅད་སྐྱུ་པའི་ང་རྒྱལ་ my self-respect is (made) small.

ཅུང་ཅད་པ་ an epithet of a Nāgarāja (*M. V.*)

ཅུང་ཅད་ཅམ་ *cuñ-zad-tsam* some little.

ཅུང་འགག་ *cuñ-hgag* a brass plate or dish (*Rtsii.*).

ཅུང་ཞོ་ *cuñ-sho* or ཟུན་ཆ་གཙང་ཞེ་ a medicinal white stone alleged to cure diarrhoea (*Jä.*).

ཅུར་ *cur* colloq. without leaving any remnant; ཅུར་མེད་པ་ to devour it all up.

† ཅུར་ཤི་ *cur-ni* (ཞིབ་མོ་ or ཕྱི་མ་ལུ་ or ལུ་མོ་) 1. powder; in the work called *Li-gur* it is stated to have been derived from the dialect of *Shañ-shuñ*, but it is evidently Sanskrit. 2. meal, flour (occurring only in medical writings) (*Jä.*).

ཅེ *ce*, num. fig. 95.

ཅེ་ཅང་ *ce-can*, v. ཅེ་སྤང་.

ཅེ་ན་ *ce-na* its other grammatical forms: ཅེ་ན་, ཅེ་ན་ inst. of ཅེས་སྐྱུ་བ་ 'if one says so, asks, so,' etc.

ཅེ་སྤྱང་ *ce-spyañ* = ཅེ་ཅང་ used for ཕྱི་སྤྱང་ མི་བ་, ཡ་ག་ལ་ འཇུ་ཆ་ jackal; fox.

ཅེ་སྤྱང་ར་ *ce-spyañ ra*, ཅེ་སྤྱང་ར་ཡིས་ནོར་ཕུགས་ ལ་ནམས་སྤྱང་། the horn of the (fabulous) jackal; is a protection against cattle disease; n. of a precious stone.

ཅེ་ཙ་ *ce-tse* (ལུ་ཕུ་ལུ་, also ལུ་ཕུ་ལུ་ *M. V.*) ལུ་ཕུ་ལུ་ a kind of millet, *Paspalum scrobiculatum*.

ཅེ་ཙ་ལོ་ *ce-tse-rgod* = ལོ་ལོ་ wild millet (*M. V.*).

ཅེ་ཙུ་ *cehu* a reed for sucking up beer. It is called ཙུག་ལེ་ *tsug-li* in Sikk.

ཅེ་འོ་ *ceho*, ལི་ལ་ certain.

ཅེ་རེ་ *ce-re* or ཅེར་རེ་ staring (fixed-eyes): མིག་ཅེ་རེ་ལྟ་གྱིན་འདུག་ (he was) looking at it with fixed eyes (*Nag.*); ཅེ་རེ་ལྟ་བུ་ *ce-re-la lta-wa* looking with fixed stare: འགོ་མས་ཤིང་ཕྱིན་ མིག་ཅེ་རེ་ལྟ་མ་མཐོང་བར་ he paced forward with his eyes staring and open without seeing (it) (*A. 73*).

ཅེང་ཀེ་ *ceñ-ke* (ཀྱི་དཔལ་ཏམ་) a kind of long knife with thin but broad blade: ལག་མ་ཐོང་མ་ པའི་ཅེང་ཀེ་ཅམ་ལ་འབྲུ་ལྟ་ for a *Ceñ-ke* about a little less than an arm's length the price is one khal of grain (*Rtsii.*).

ཅེམ་ཙ་ *cem-tse* scissors (*Jä.*).

ཅེར་བུ་ *Cer-bu* n. of a place in Tibet (*B. ch. 4*).

ཅེར་རེ་ *cer-re* = ཅེ་རེ་ *ce-re*.

ཅེས་ *ceş* (its other grammatical forms: ཅེས་, ཅེས་) རེ་མི་ so, thus; *ceş* is generally used after ག་, ད་, བ་, as in བདག་ཅེས་བྱ་བ་ I, the so-named; ཡོད་ཅེས་པ་ thus existing; མོ་ཅེས་ so gaining; in ancient literature ཅེས་ is regularly placed after words or thoughts that are literally quoted, and so continuing the sentence; the quotation itself is generally preceded by འདི་མཛད་ཏུ་ or འདི་སྐྱུ་ཏུ་. In later literature ཅེས་ and the introductory words are often omitted; in colloq. language always. Inst. of ཅེས་སྐྱུ་མ་མོ་ or ཅེས་གསུང་མ་མོ་ so he said, thus he spoke, so has been said or spoken,

so it is said; often only ཙམ་མ་ is used and in like manner ཙམ་པ་ for ཙམ་གྱིས་པ་ this word, this speech: ཙམ་པ་ལ་མཁས་པ་ “these and similar words.”

ཙམ་བྱ་བ་ *ces-bya-wa* or ཙམ་པ་ the so-called, frq. after names; ཙམ་སྤྱ་ rarely for ཙམ་.

ཙ

ཙ *co* num. fig. 125.

ཙག་ *Co-ga* also written ཙྱ་ག་=བརྟ་ག་ in colloq. ཙྱ་ཙག་མ་ a small singing bird; the lark: ཙ་གའི་གྲོ་བས་སྒྲ་ལགགས་སེལ་ the larynx of *Co-ga* removes hoarse voice.

ཙག་ཀླད་སྒྲན་ *co-ga, klad-sman* = འབྲུ་སྤྱ་ཉང་ (mystic expression) (*Miñ.* 4).

ཙག་གས་ *co-gras (co-ṭeh)* a colt one year old, when Tibetans clip its mane and tail for the first time.

ཙ་རྩ་ *co-to* a tuft of hair on the head; ཙ་རྩའི་རྩ་ག་ hair plaited and dressed on the crown of the head: རྒྱལ་མ་པའི་མགོའི་རྩ་རྩ་ག་རྩ་ག་ བཟུངས་ནས་ཐོང་ཙག་བྱེད་པ་ to make the hair of a sorcerer's head into ཐོང་ཙག་ it (the hair) is gathered into a tuft.

ཙ་དིར་ *co-dir* = རྩར་དིར་.

✚ ཙ་འདྲི་བ་ *co-hdri-wa, विहेटन, विडम्बना* 1. to blame, reproach, scoff at; to vie with. In *K. du.* this term is described as signifying to be jealous of, and as equivalent of རྩལ་ལགས་ལྟས་པ་, acc. to *Nag.* ཙ་འདྲི་བ་ v. ཙ་ཐོང་བ་ what does he say. 2. མགོ་བཟོང་བ་ to deceive, to cheat (*Nag.*).

ཙ་ཁྱི་ *Co-ni* n. of a district in Amdo.

ཙ་རེ་ *co-re* same as ཙ་ར་ར་, the *cor-cor* sound produced by straining fermented beer (*Nag.*).

ཙ་ལེ་བ་ *co-le-wa* = ཐོང་ལེ་བ་ or ཐོང་ལེ་ཐོང་ a little; ཙ་ལེ་མ་ = ཐོང་ལེ་མ་ somewhat; rather: རྒྱལ་རྒྱལ་སེམས་པའི་བསྐྱེད་པ་ལ་ཉེས་པ་ཙ་ལེ་མ་གྱིས་གོས་། in his instruction of the *Bodhisattva* he was somewhat culpable (*A.* 52).

✚ ཙག་ *cog* 1. all; also a plural sign; acc. to *Schr.* all (people): ཡོད་རྣེས་ཙག་ all that exists: ཐོས་སྣ་ཙག་ all that has been heard; མཐོང་རྣེས་ཙག་ all that has been seen; ཡོད་རྣེས་ཙག་ those that exist; གཏེས་སྣ་ཙག་ those that are valuable. 2. ཞིང་མགས་.

ཙག་ཅིག་ཅར་ *cog-cig car* = ཐམས་ཅད་མཉམ་ཏུ་ altogether: རྣམ་གཤམ་རྣམས་ལ་ཡོད་རྣེས་ཙག་ཅར་འདུས་ the Buddhas of the three ages all assembled together (*Ya-sel.* 28).

ཙག་ཙག་པ་ *cog-cog-pa* in *W.* grasshopper; cricket (*Jü.*).

ཙག་པ་ *cog-pa* to have leisure: ཙག་ན་ཡོང་དགོས་ if you have leisure you should come; རིང་རིང་ཙག་ཀྱི་མེད་ to-day I have no leisure.

ཙག་བྱ་ *Cog-bu* a small square tent to accommodate only one person used by anchorites of Tibet when they retire to solitary places for practising religious austerities.

ཙག་བྱ་པ་ *cog-bu-pa* 1. one who lives in a lonely mountain cavern or in a small tent that accommodates but one man. 2. [འཇགས་ཏུ་གསོལ་བ་ sitting and not lying down; one of the twelve ascetic practices] *S.*

ཙག་བྱར་ *adv. cog-bur* the manner of sitting up at night awake (*Nag.*).

ཙག་ཙ་ *cog-tse* is a corruption of the Chinese word ཙ་མ་ཙ་ meaning a small dining table. It has been Tibetanized in ཙག་བཟུགས་ or ཙག་ཙ་, ཙག་ཙ་ལག་སྤྱག་མ་ཡང་འདིར་བཞག་རྒྱུ་།

(*Jig.*) (a small) table the legs of which resemble those of a pig is here indicated ; ཙག་བཏེགས་མེག་མ་ a table just suitable for one man to sit at.

ཙག་རྩ *Cog-ro* n. of a place in the district of *Tsañ-dkar* in E. Tibet.

ཙག་ལ་མ *cog-la-ma* a mineral substance used for medicinal purposes.

ཙང་ *coñ*, in colloq. ཙང་ 1. a musical instrument (*Lex.*) ; a bell (*Schtr.*) 2. acc. to *Jä.* a precipice : ཙང་ལ་སྒྱུར་བ་ to push down a precipice in order to kill (a man). 3. v. གཙང་ *gcoñ*.

ཙང་ཅི *coñ-ci* small bowl or dish (*Sch.*) ; v. ཙན་ཅི.

ཙང་ཙང་ *coñ-coñ* jagged, indented, serrated (*Jä.*).

ཙང་བ *coñ-wa* (རྩ་འཛོད་ཙང་བ་ *ñu-hbod coñ-wa*) to raise wailings, loud lamentations (at funerals) ; cf. གཙང་སྐད་ *gcoñ-skad*.

ཙང་མོ *coñ-mo* in colloq. for ལུང་མོ.

ཙང་ཞི *coñ-shi* = ཙང་ཞོ *cuñ-sho* སྐུ་སྐུ་ the *Soma* plant said to be useful in diarrhoea, in phlegm and fever ; ཙང་ཞིའི་ཆུ་ juice or water of the *soma* plant.

ཙང་རྩང་ *coñ-roñ*, perh. = ཙང་ཙང་, ཙང་རྩང་ ཙང་མ་ a kind of thistle.

ཙར་ཙར་ *cor-cor* an onomatopoetic word expressive of effervescing ; beer is described in fermenting as making the sound 'cor-cor' : ཆང་གྱི་ཙར་ཙར་ཟེར་ནས་འཛག་པ། (*Nag.*) after the sound ཙར་ཙར་ of fermenting beer has ceased, it must be strained.

ཙལ་ལེ *col-le* = ལེང་ལེ or ཟེང་ལེ adj. hanging or dangling : ལུལ་དེ་ནི་ཟླ་གཞན་གྱི་མང་པོ་ཙལ་ལེ་

ཡོད་པ། in that country many black rocky hills overhang (*Hbrom.* 117).

ཙལ་ལེ་བ *col-le-wa*, v. ཙར་ལེ་བ or བེ་ཙལ་ལེ་ adj. lying irregularly or promiscuously (*Mñon.*).

ཙང་པན་ *cod-pan*, མུ་ཁུ་ཏ, ལྷ་ལྷི་པ, མའི་ལི་ 1. tiara, diadem, crown worn by kings. 2. the crest of gallinaceous birds.

Syn. དབུ་རྒྱན་ *dbu-rgyan*, དབུང་རྒྱན་ *dpun-rgyan* ; ལྷ་བ་ཙན་ *zla-wa-can* ; ཅི་གཙུམ་བཞོ་རྒྱན་ *rtse-gsum bgo-rgyan* ; ཅི་བྱན་ *rtse-bran* (*Mñon.*).

ཙང་བཏ་རྩ་ཙག་ས་དཔལ་གྱི་གཙུག་གི་འཛིན་མའི་ལི་ སྐུ་ལྷ་ཆུང་, literally, handsomely-crested bird ; n. of a king of birds (ནམ་མཁའ་ལྷེང་ *nam-mkhah-lidñ*) (*M. V.*).

ཙར་གང་ *cor-gañ* or ཙར་ཅིག་ a mouthful ; a gulp.

ཙལ་ཆུང་ *col-chuñ* childish prattle or babbling.

གཙགས་པ་ *gcags-pa* (*A.K.* 1. 24) 1. to apprehend ; to grasp (with the understanding) ; to impress, gen. with ཡིད་ལ་ on the mind ; བཤགས་པ་ well-impressed ; impressive ; བཤགས་ནས་གཙགས་ཆེན་པོ་གནང་བ། to give a very thorough instruction ; གཙགས་པོ་བྱེད་པ། to lay emphasis on. 2. relative to persons it may be synon. with ཆགས་པ་, to love.

གཙང་པོ་ *gcañ-po* clever ; lively, sprightly ; in *W.* also attentive to ; regardful of ; གཙང་པོ་ཆུང་པོ་ = གཙང་ཆུང་ལྡན་པ་ clever and sagacious ; གཙང་ sbst. sagacity, cleverness ; རྒྱ་གཙང་ clever words ; clever speech (*Cs.*).

གཙང་པ་ *gcad-pa*, v. གཙང་པ་ *gcod-po* = གཙང་པ་ cut into pieces (*Mñon.*).

གཙན་གཙན་ *gcan-gzan* རྩལ་པ་ carnivorous animal ; beast of prey ; the cat and the

dog not being included in the term; གཙན་གཙན་ཐ་མ the lowest of the beasts of prey; གཙན་གཙན་ཁྲོ་བ་ བསྟན་པ་ ferocious, wild animals (*Mñon.*); བསྟན་པ་ literally signifies a warrior-beast.

གཙམ་པ I: *gcam-pa* = བྱས་པ་ made: བྱས་པ་གཙམ་ = བྱས་པ་བྱས་པ་ made a conference; talked over (*Nag.*).

གཙམ་པ II: = བྱམས་པ་ *byams-pa* loyal and loving: ཀྱང་ཙཱ་ཡུལ་གྱི་ཀྱུ་ལ་པ་ལ་གཙམ་པའི་ཆོག་གཤམ་པའི་མདྲ། the *Sūtra* for expressing loving words to the miraculous king Kong-tse (*D. R.*).

✚ **གཙམ་བྱ** *gcam-bu* adj. artificial, not natural; artificial expression of feeling; insincere demonstration: གཙམ་བྱའི་ཆོག་སྒྲུབ་, speaking words of outward regard. Also humbleness, servility, flattery: གཙམ་བྱའི་ཆོག་, a servile speech (*Sch.*).

གཙམ་བྱ་པ་ *gcam-bu-pa* = རྒྱུ་པ་མི་བྱེད་མཁན། an obsequious, insincere person.

གཙམ་ཡས *gcam-yaś* n. of a number.

གཙར་བ *gear-wa* acc. to *Sch.* cut out; put out; knocked out; cf. བཙར་བ་ (*Jä.*).

གཙལ་བ *gal-wa* to spread, display; lay out, e.g., precious stones, jewels, on a table, on the ground (*Jä.*); གཙལ་བྱ་བྲམ་པ་ *galdu bkram-pa* having laid out.

གཙེ་བ *gei-wa* བསྟན་པ་ 1. vb. v. གཙེད་པ་ to discharge urine; to make water. 2. གཙེན་ གཙེ་བའོ་ one who is making water. 3. གཙེ་བའི་ཆུ་ urine to be discharged.

གཙེག *geig* འཁྱེད་ 1. the number one; གཙེག་གུང་ one only; one and the same; རྒྱུ་ གཙེག་ཀྱི་ at the same time; at one time; རྒྱུ་ རེག་ན་ or རྒྱུ་གཙེག་ན་ once; one day. 2. one

only: ཡབ་གཙེག་ my only father or མ་གཙེག་, the only mother, the mother of several brothers or sisters but idiomatically the common wife of several brothers; རྒྱུ་ཀྱང་པའི་མ་གཙེག་ my only beloved mother: མ་གཙེག་ལ་བ་ཀྱི་སྒྲོན་མ་ the venerable mother *Lab-dron*; གཙེག་གིས་གཙེག་ or གཙེག་ལ་གཙེག་, etc., one another, each other; མི་གཙེག་པ་ different (*Jä.*).

གཙེག་ཀྱི་ *geig-ka* single, only, opp. to several.

གཙེག་ཅར་ *geig-car* or གཙེག་ཅར་ alone, v. ཅར་.

གཙེག་ཅེག་ *geig-cig* certain; some one (*Jä.*).

གཙེག་གཙེག་ *geig-geig* 1. one at a time; separately; alone. 2. of the same kind; not different. 3. adv. by one's self; only; solely.

གཙེག་ཅོག་ *geig-geog* एकमुख्य, हृद्धारक one principal; the leader; ring-leader.

གཙེག་ཅོག་ *geig-chog* all-sufficient (*Jä.*).

གཙེག་རྗེས་ *geig-rjes* (ལམ་) འཁྱེད་པའི་ a passage (for one man to pass); lit. fit for one foot only.

གཙེག་ཉིད་ *geig-nid* सख्य, एकत्व friendship; state of unity; the state of being one; oneness; unity.

གཙེག་ཏུ་ *geig-tu* འཁྱེད་ 1. together with; into one; into one body; གཙེག་ཏུ་ཐུབ་ to unite; to collect into one. 2. at once; wholly; altogether. 3. only, solely; གཙེག་ཏུ་ཐུར་པ་ འཁྱེད་པ་ be turned into one uniform state; གཙེག་ཏུ་རྗེས་པ་ རྒྱུ་འཁྱེད་ to be intent on one object; one object for certain; གཙེག་ཏུ་བསྐྱུས་ནས་ འཁྱེད་པ་ བཞིས་ཆེན་པོ་ having agglomerated, abbreviated; གཙེག་ཏུ་འབྲུས་ནས་ འཁྱེད་པ་ having come together; being united; གཙེག་ཏུ་འབྲུས་མཁས་ཐུང་ནས་ སྐྱེད་པ་ having joined or being united together; གཙེག་ཏུ་ འཛིན་པ་ the holding together or to hold together; ཐུགས་གཙེག་ཏུ་ in one direction; in a

certain direction; ལུལ་གཅིག་ཏུ་ in a certain place; རྩོད་གཅིག་ཏུ་ in one vessel; རང་གཅིག་ཏུ་ in, one house.

གཅིག་ཏུ་མཛོམས་པ་ *gcig-tu mdseṣ-pa* एकान्त रञ्जक
1. lit. one who can perfectly please.
2. n. of a *Bodhisattva* (*M. V.*).

གཅིག་ཏུ་ཡོད་ *gcig-tu-yod* अतिमूर्ति all existing together; in one place.

གཅིག་ཏུ་སེམས་པ་ *gcig-tu sems-pa* 1. to be all attention (to any subject or person); to pay homage; to be respectful. 2. དད་ལྷན་པ། or རྒྱལ་ཁྲིའི་པ།, ལྷན་པ་ to be possessed of faith and respect (*Mñon.*).

གཅིག་འཛོམས་ *gcig-hthob* 1. expectant (that he will get something). 2. ལུ་ལོ་ལ་ an actor; a bard.

གཅིག་དུ་ *gcig-du*, acc. to *Jä.* unity and plurality; གཅིག་དུ་བྱལ་ not having these qualities (*Was.*).

གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་ *gcig-naṣ gcig-tu* परस्पर पर-
स्यार्थी from one to another; in succession;
གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་རྒྱུད་པ་ सन्तान lineal descent or
lineal descendant; one unbroken line of
succession; གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་འདུས་ནས་ཤིང་འཛོམས་པ།, འཛོམས་པ་ become one or united by succession;
གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བསྐྱེད་པ་ *gcig-naṣ gcig-tu bsdu-wa*
to accumulate for each other; གཅིག་ནས་
རྟོགས་པ་ *gcig-naṣ rtogs-pa* एकविचारक one
who deliberates with undivided attention;
གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་ཞེན་པ་ *gcig-naṣ gcig-tu shen-pa*
successive thoughts combining together.

གཅིག་པ་ *gcig-pa* 1. the first. 2. of one kind, not different or manifold; མེ་གཅིག་པ་ different.

གཅིག་པུ་ *gcig-pu* 1. एकक alone, single, only;
གཅིག་པུས་མེ་རྩོད་བྱེད་པ། to be able to cope alone
with a thousand men; གཅིག་པུར་ལུས་པ་ for-
saken, abandoned; to be left alone; བུ་གཅིག་པུ་
the only son. 2. གཅིང་པུ་, རྩེད་པ་ bare, naked,
single; in vulg. ཁྱེད་པ་, ཁྱེད་པ་.

Syn. རེ་རེ་ *re-re*; རྩེད་རྩེད་ *rkyañ-rkyañ*; ལྷ་
མེད་ *sla-med*; ཡ་གྲུལ་ *ya-gyal* (*Mñon.*).

གཅིག་པུ་དཔེན་པ་ *gcig-pu dben-pa* = རྒྱལ་ཏུ་མཛོམས་པ།
एकाकिनीऽरण्यगतता residing alone in retire-
ment; one of the conditions of *yoga*
(*M. V.*).

གཅིག་པུ་མ་ *gcig-pu ma* एका a woman with-
out any husband, or living alone.

གཅིག་པོ་ *cig-po* 1. alone: རྒྱལ་པོ་གཅིག་པོ་རྩེ་སྐྱེས་པ་
ཡིན། “the king alone is a man (one posses-
sed of manliness).” 2. being one, or the
one: མ་གཅིག་པོ་ལ་རྩེ་སྐྱེས་པའི་བུ་གཅིག་པོ། one son of
two mothers, viz., claimed by two. 3.
the one (*Jä.*).

གཅིག་པོ་པ་ *Geig-po-pa* n. of a solitary
mountain said to be one hundred *yojana*
long and 500 *yojana* high; from which a
great river (the Tsang-po) issuing flows
eastward towards the ocean (*K. d.* 268).

གཅིག་པུས་ *gcig-byas* केवल only.

གཅིག་མེན་ *gcig-min* अनेक except one.

གཅིག་མེན་ *gcig-tshig* the singular number
(*Situ. 119*).

གཅིག་ལ་གཅིག་མེད་པ་ *gcig-la gcig med-pa* इतरे-
तराभाव mutual non-existence; absence of
one thing in relation to another thing—a
technical term of the *Nyāya* philosophy.

གཅིག་ལས་འཕྲོས་པའི་ལུང་ *gcig-las hphros-pahi-*
lung एकोत्तरिकागम n. of a religious work.

གཅིག་ཞོས་ *gcig-ṣos* the only one; the other,
when speaking of two.

གཅིང་པ་ *gcid-pa*, also གཅིང་པ་ pf. གཅིས་, fut.
གཅི, imp. གཅིས་, to make water; to piss.

གཅིན་ནད་ *gcin-nad* प्रमेह disease of the
urine, prob. spermatorrhœa.

གཅིན་པ་ *gcin-wa* मूत्र, प्रस्राव 1. urine; གཅིན་
གཅིང་པ་ or གཅིན་གཅིང་པ་ to make water. 2. tight,
firm, unshaken.

Syn. དྲི་ཅུ *dri-chu*; རྒྱུན་འབབ *rgyun-hbab*; རབ་འཛུགས *rab-hdsag* (*Mñon.*).

གཅིན་ཤོར *gcin-ṣor* involuntary discharge of urine.

གཅིན་འགག *gcin-hgay* retention of urine (*Med.*).

གཅིན་སྟེ *gcin-sñe* རྩེ་མེད་ prob. gonorrhœa; also a disease of the kidneys in which urine is frequently and involuntarily discharged.

གཅིན་མང་ *gcin-maṅ* བུ་ཕྱུག་ diabetes.

གཅིན་ཡང་ *gcin-yaṅ* = གཅིན་མང་ *gcin-maṅ*, making water again and again.

གཅིན་སྟོབ་ *gcin sri-wa* རྩེ་མེད་་ལྟ་ pain or smarting in discharging urine.

གཅིན་ཅུ *gcihu* 1. = ཅུ་ clyster-pipe; གཅི་ཅུ་ལྟ་ clyster (*Nag.*).

གཅིལ་བ་ *gcil-wa* to spoil; to destroy (*Sch.*).

གཅུ་གཤམ་ *geu-gal* = རྩེ་གཤམ་ (adj. and subst.) importance; important.

གཅུ་ཏི་ *geu-ti* = ཅུ་ཏི་ *cu-ti*.

གཅུ་དོང་ *geu-don* screw-box.

གཅུ་བ་ *geu-wa* = རྩེ་བ་ 1. to squeeze; to strain; to whirl; turn round like the twisting of a screw: ཕྱི་མིག་གཅུ་བ་ཞིག་བྱས། (*A. 131*). he made a twist with his eyes. 2. to punish by striking; to correct. 3. = རྩེ་བ་, v. གཅུ་དཔ་; གཅུ་ཞོར་ in *W.* གཅུ་མ་བྱ་ screw. གཅུ་ or རྩེ་ལོར་ (*Cs.*).

གཅུག་ *geug* difference, discord.

གཅུག་མེད་ *geug-med* = མཐུན་པ་ without difference; harmony (*Nag.*).

གཅུག་པ་ *geugs-pa* ལྷན་པ་ planted, cultivated, acquired or gained; མཛེས་པ་གཅུག་པ་ cultivated friendship; ལོན་པ་གཅུག་པ་ to sow

or create discord, dissension: རྩེ་པ་ལས་རྩེ་པར་ རྩེ་པ། “from hatred to hatred, or hatred increased more and more”; མཛེས་པ་ལས་མཛེས་པར་ རྩེ་པ། to improve friendship; to become more and more friendly; to increase intimacy: མི་མཐུན་པ་ལས་མི་མཐུན་པར་རྩེ་པ། “from disagreement to disagreement, or the misunderstanding became more and more intense still.” 5. = བརྟན་པ་ firm: ཡིད་ལ་གཅུག་པ་། to be firm in the mind, i.e., ཡིད་གཅུག་པ་.

✚ གཅུང་པོ་ *geuṅ-po* = རྩུན་ཅུང་པ་ a younger brother (*Nag.*).

གཅུད་པ་ *geud-pa*, pf. གཅུས་, རྩུས་ fut. གཅུ་ or རྩུ་, to turn; to turn round; to twist; to twine; to plait; to braid.

གཅུད་པོར་ *geud-bor* 1. adj. is explained in (*Nag.*) ལས་ཀྱི་རྩེ་ལ་དང་ཅི་ཕྱིན་པ་། “doing work with zeal and earnestness and also obediently.” 2. གཅུད་ལ་འཕོར་བ་ acc. to *Sch.* to forsake; to cast out; to reject.

གཅུན་པ་ *geun-pa* = འཇུན་པ་ to reprove (one's servants, &c.); to subdue, tame (an animal) (*Nag.*); གཅུར་ཞིང་གཅུན་པ་ to beat or press a thing until it is soft.

གཅུར་པ་ *geur-pa* 1. pf. of འཇུར་བ་ *hjur-wa* (*Nag.*) བར་དེ་འཇུར་ཅིང་གི་མཐའ་ལ་གཅུར། shuns the long narrow passage in the confines of the *Bar-do*. 2. a coarse sort of vermicelli.

གཅུས་པ་ *geus-pa* to interfere; to meddle with (*Nag.*): ལག་པ་གཅུས་པ་ id.

གཅུས་བྱ་ *geus-bu* anything that is screwed in; what has got jammed in.

གཅེ་བ་ *gee-wa*, to esteem; to hold dear; to love (*Sch.*).

✚ གཅིན་ *geen* or གཅིན་པོ་ or རྩེན་ལྷན་པ་ *sñon-skyes-pa* ལྷན་པ་, resp. for རྩུན་ཅེ་བ་ *spun-che-wa*, 1. an elder brother (*Nag.*): རྩེན་པ་གཅིན་གཅུམ་

གདན་འདྲན་ལ་ཕྱིན་པས། then he came to invite the three elder brothers. 2. acc. to *Zam.* first-born.

གཅེལུ *gcehu*, acc. to *Jä.* 1. clyster-pipe = ཅེལུ་ཁ་མར་ a flageolet; a kind of musical pipe with many holes in it.

གཅེར *gcer* anything naked, i.e., bare and uncovered; གཅེར་སྟོབ་ a covering for the body; raiment.

གཅེར་སྟོབ་ *gcer-sgrib* lit. that which covers the nakedness of the body; met. clothes or dress.

གཅེར་བ་ *gcer-wa*, v. བཅེར་.

གཅེར་བུ *gcer-bu* འདྲ་བའི་མེས་པོ་ལྟ་བུ་ 1. naked; གཅེར་བུར་འབྱེད་པ་ to make naked; to strip off. 2. = ཀྱང་ལ་ or གཅེག་པུ་ alone, solitary, without a companion, single.

གཅེར་བུ་པ་ *gcer-bu-pa* འདྲ་བའི་མེས་པོ་ལྟ་བུ་ a naked person; n. of a sect of homeless mendicants; གཅེར་མཁའ་མཁའ་ of the *Jaina* sect of India; also a Hindu *sanyāsi*.

གཅེར་བུ་གཅེན་གྱི་བུ་ *gcer-bu gñen-gyi bu* འདྲ་བའི་མེས་པོ་ལྟ་བུ་ n. of the founder of the *Jaina* heretical school, one of the six *Tirthika* teachers of Buddha's time (*M. V.*)

གཅེར་བུ་མ་ *gcer-bu-ma* a naked woman; the Goddess *Kāli*.

གཅེར་བུ་ལག་རྩུ་མ་ *Gcer-bu lag-rdum* (ས་བདག་) n. of a mischievous armless demi-god.

གཅེར་མོ་ *gcer-mo* or གཅེར་བུ་མ་ འདྲ་བའི་མེས་པོ་ལྟ་བུ་ a woman who walks naked.

གཅེས་གཅེས་པ་ *gces-gces-pa* = བྱམས་པ་ བྱམས་པ་ ཕྱིན་པ། to show more and more affection for one; to love very much.

གཅེས་བདུས་ *gces-btus* choice extracts, &c. (*Cs.*).

གཅེས་པ I: *gces-pa* 1. བྱམས་པ་ dear; beloved: རེད་གྱི་མི་གཅེས་པ་ a man dear to us; our beloved; གཅེས་ཕྱུག་ our darling child: འཛིན་ཆེན་འདི་ན་གཅེས་པ་རང་སྟོག་ཡིན། the dearest thing in this world is one's own life. 2. Also precious; very important; useful: གཅེས་པ་ལྟ་བུ་གཅེས་པ་ལྟ་བུ་གྲུ་ the five very important letters; གཅེས་པ་རང་སྟོག་ one's life is most precious in this world; གཅེས་པ་གཅེས་པ་ it is of importance to know.

གཅེས་པ II: (བརྩོན་པ་) eager; diligent.

གཅེས་པར་བྱ་བ་ *gces-par bya-wa* to esteem; to regard with affection.

གཅེས་སྟོབ་ *gces-spres* (*ce-ŧeh*) esteem; གཅེས་སྟོབ་ཕྱིན་པ་ to hold dear; to love; to esteem; also to exert one's self; གཅེས་སྟོབ་སྟོབ་ཕྱིན་པ་ exerted one's self; made exertion: མཛོད་པར་གཅེས་སྟོབ་ཕྱིན་པ་ལ་ནན་ཏན་གཅེས་སྟོབ་སྟོབ་ཕྱིན་པ་དཀའ། (*Hbrom. P 2*) without fore-knowledge it is difficult for one to exert himself with assiduity to counteract a former life.

གཅོག་པ *gcog-pa*, pf. བཅག་ *brag*, imp. ཆག་ or ཆགས་, to break; ཅུས་བུར་གཅོག་པ་ to break into pieces; to burst asunder; to cleave; to split, blast; to violate (a promise, a vow, a law, etc.); to break out from: བཟུ་བཅག་པ་ཡིན་ཏེ་ the rope having been broken.

གཅོག་རྩིས་ *gcog-rtsis* reduced account; reduction, discount.

གཅོང་ *gcoñ* 1. a chronic disease; གློ་གཅོང་ chronic bronchitis; ཁྲིག་གཅོང་ chronic cough. 2. a defile; རིང་གཅོང་ a rocky defile.

གཅོང་སྒྲན་ *gcoñ-skad* 1. a low fine musical note or voice. 2. cry of sorrow, lamentations, wailing (*Nag.*).

Syn. ཆ་རེ་ *cho-ñe*; ཡེ་གེ་བྲལ་ *ye-ge bral*; མ་ལ་མ་ལ་ *ma-la*; རེར་སྒྲན་ *ñer-skad*; རེར་རེར་སྒྲན་ *zer-zer skad*; རུད་མོ་ *rud-mo* (*Mñon.*).

གཙང་ཆེན་ནད་ཐུག *gcoñ-chen nad-drug* the six chief chronic diseases: (1) མ་བུ་བཞི་ནད dyspepsia; (2) རྩན; (3) རྩ་བུ; (4) རྩ་ནད; (5) དུམ་ཆད་ dropsy in the chest or in the pericardium; (6) གཙང་ཆེན་རྩད་ཐུག phthisis (*M. gu.*).

གཙང་བ *gcoñ-wa* 1. pf. བཞོངས་ to excavate, wash out, undermine through the action of water: ཐུང་དུ་གཙང་བར་མ་ཐུང་ཉོ། have not been undermined (by water). 2. to get faint, languid, wearied in mind (*Jü.*).

གཙང་མེད *gcoñ-med* without illness.

གཙང་ཤི *gcoñ-shi*, v. ཙང་ཤི.

གཙང་རོང་ *gcoñ-roñ* is described in (*Nag.*): རོང་དམ་པོ་བཞུད་མི་བྱུང་པ། an impassable narrow defile.

གཙང་རྟོགས་ *gcod-rtoḡs* (གྲངས་) ལྷ་ཁྲུ་འཁྲུག་ n. of a number; one versed in that chapter of arithmetic which treats of dividend.

གཙང་པ *gcod-pa*, pf. བཅད་ *bcad*, fut. གཙད་ *gcad*, imp. གཙད་ or ཙད་ *chod* རྩེད་ན, ལྷ་ཁྲུ་འཁྲུག་ (*Mñon.*) to cut, to cut asunder (ཁམས་ཆད་དུ་ into small bits); to cut off, chop off (the hands); to cut down, to fell (trees); to cut out (the tongue); to rend asunder; to break (a thread, a rope, chain, fetter). This verb has a very varied metaphorical use, and is especially employed to denote that the course of anything has been stopped or "cut off." Thus it can signify to cure (a disease); to suppress (a passion); to stop a road; to wake up from sleep; རྩོག་གཙང་པ་ to kill, to murder, to stop life, to obviate, prevent, avert; to avoid; to lock (the door); བར་དུ་གཙང་པ་ to throw obstacles in a person's way; to hinder, impede; frq. རྩོག་པ་བར་དུ་གཙང་པ་དེ་དག་ these life-endangering beings; to stop, to make a pause (in reading); to judge, condemn.

Again we have རྩོག་གཙང་པ་ to follow after; ཙང་གཙང་པ་ to search into; to investigate.

གཙང་ཐུད་ *gcod-byed* དམན་ teeth; ཁྲི་ལྷ་ knife; hand; the king; executioner.

Syn. མཆེ་བ་ *meche-wa*; གྱི་ *gri*; ལག་པ་ *lag-pa* (*Mñon.*).

གཙང་འབྲེག་པ་ *gcod-hbreg-pa* to make a brief abstract of the grounds of any complaint or application made to a court of justice: ས་ཐོན་ལ་ཡང་གཙང་འབྲེག་གི་རིགས་ཐོན་དུ་བྱེད་པ་གལ་ཆེ། (*D. gel 7*) it is of much importance previously to make some sort of abridgment; གཙང་འབྲེག་གི་ཁྲིམས་ capital punishment in which the culprit is either maimed by cutting off his limbs or is beheaded.

གཙང་མཚམས་ *gcod-mtshams* the limit or point to be cut for a defined boundary of disputed land; an agreement or definite treaty.

གཙང་ལུགས་ *gcod-lugs* Tantrik or mystical system of Buddhism.

གཙང་ལུགས་བདུད་བཞི་ *gcod-lugs bdud-bshi* the four chief evil spirits according to the *Tantras* are:—(1) རྩོག་པ་བཅས་ཀྱི་བདུད། devil that can be stopped or averted; (2) རྩོག་པ་མེད་ཀྱི་བདུད། devil that comes unhindered or cannot be stopped; (3) དགའ་ཐོན་ཀྱི་བདུད། devil of enjoyment and mirth; (4) རྩོམས་ཐུད་ཀྱི་བདུད། devil of arrogance and pride.

གཙོམ *gcom* for བཙོམ་ *bcom* that which is over-powering; haughtiness, arrogance.

+ གཙོམ་རྒྱུངས་ *gcom-skyuñs* terror-stricken.

གཙོར་བ *gcor-wa* to spread, scatter, disperse (*Cs.*).

གཙོར་ཞུ་ *gcor-zla*, ཞུ་བའི་ཞོར་འགོ་འཛིན་ལུགས་, གཙོར་འགོ་འཛིན་ལུགས་པ་རང་ལུགས་ (*Ya-sel.*).

བཅག *bcag* or བཅག་པ་, v. གཙག་པ་ and འཚག་པ་ 1. ལྷ་ཁྲུ་འཁྲུག་ cut, ground or divided; སྡོང་བཅག་;

རྫོག་བཅག to split wood; to break stone. 2. ས་བཅག་པ་ to cultivate; till ground (*Situ.* 77).

བཅག་ཐག *bcag-thag* taking care of (one's body, property, chattels, &c.): རག་བཞོད་ལྟར་གྱི་བཅག་ཐག་སེང་ཤོར་མེད་པ་བྱེད། according to (my) verbal direction take care (of the articles, &c.) without mistake.

བཅགས་ *bcags*, pf. of རཅག་པ་, subdued, disciplined, down-trodden: རབས་ཀྱིས་བཅགས་ trodden on by his feet, *i.e.*, brought under discipline (*Situ.* 75).

བཅང་པ *bcañ-pa*, pf. བཅངས་ *bcañs*, fut. of རཅང་བ་ *hchañ* 1. to hold: ལག་ཏུ་བཅངས་ held or carried in the hand (*Situ.* 77). 2. acc. to *Sch.* adj. comprising, comprehensive extensive; བཅང་གྱ་རྒྱ་པོ་ comprising much; བཅང་གྱར་མཛད་པ་ resp. to apply one's self; to bestow pains upon.

བཅད་ *bcad* in རྩལ་གསུང་བཅད་པ་ cut or put to metre; poetry. བཅད་ཀྱི་ལྷན་པ་ a whole that has been cut into, or a piece cut off (*Jä.*).

བཅད་བཅར་ *bcad-brdar* critical examination; cutting and rubbing (a thing) for testing.

བཅད་ལྗན་ *bcad-lan* a kind of Chinese satin.

བཅད་པ *bcad-pa*, pf. of གཅད་པ་ *gcod-pa*, to cut; to separate; to decide; to distinguish, discriminate; to close (a road): རྣམ་པར་བཅད་ (*A. K.* 1-48) having rent or pierced, cut, separated, decided, distinguished, etc. རྩལ་བཅད་ investigate. བཅད་ནས་ having cut. བཅད་པའི་ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་དང་བཅས་པ་ འཁོར་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ one of the disciplinary duties of a Buddhist monk; lit. rejecting or getting rid of what is blamable.

བཅད་པོ་ *bcad-po* in *W.* something old, torn, worn out (*Jä.*).

བཅད་པོ་ *bcad-hphro* = བཅད་ལྷན་ too few or too many (བཅད་ and ལྷན་) faults in writing or printing.

བཅད་བྱ་ *bcad-bya* what is to be cut (off); anything to be killed or slain.

བཅད་མཚམས་ *bcad-mtshams* = གཅད་མཚམས་ also དཔྱད་མཚམས་ rules or laws, especially for monks in monasteries; decision, settlement, agreement.

བཅད་ལྷན་ *bcad-lhug*, abbr. of རྩལ་གསུང་བཅད་པ་, poetry and prose.

བཅའ་བས་ *bcabs* ལྷན་པ་ made secret, concealed; ལྷན་པ་བཅའ་བས་ salutation in secret; རྩལ་བཅའ་བས་ concealed or hidden fault (*Situ.* 75); རང་བཅའ་བས་ = རང་གིས་སྤྲོས་པ་ or གསངས་པ་ self concealed (*Nag.*).

Syn. གསང་བ་ *gsañ-wa*; སྤྲོས་པ་ *sbaṣ-pa* (*Mñon.*).

བཅམ་བཅོམ་ *bcam-bcom* trivial things; medley; hodge-podge (*Sch.*).

བཅའ་འབྲིག་ *bcah-hgrig* full equipment: བཅའ་འབྲིག་རྩྭ་སྐྱོང་ཆ་འབྲིག་ full equipment of horse, saddle, and retinue in full array.

བཅའ་སྐྱོང་ *bcah-sga* རྩྭ་སྐྱོང་ dried ginger.

བཅའ་འབྲུང་ *bcah-hphrañ* declivity; precipice (*Sch.*).

བཅའ་བ་ *bcah-wa*, v. ཆ་བ་, sbst. a drinking or drink.

བཅའ་བ་བྱེད་པ་ *bcah-wa byed-pa* to give notice: བཅའ་བ་བྱེད་ཀྱི་འདུག་པར་སྒྲིབ་པ་དང་། he arrived for the purpose of giving notice or information (*Yig.* 23).

བཅའ་ཡིག་ *bcah-yig* letter of notice, official notice; regulation for public guidance.

བཅར་བ I: *bcar-wa* 1. sbst. = རྟེན་པ་ near; adj. intimate: རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་བཅའ་མཁའ་མཁའ་ (Rdsa. 13) I have not seen a more intimate friend than you. 2. vb. to interview; རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ to be permitted to interview (a great man).

བཅར་བ II: 1. acc. to *Jā.* བཅར་བ = བཅེང་བ།, to squeeze, to press (in a press); to crowd, to throng. 2. to pull or force from; to wrest (*Cs.*). 3. acc. to *Sch.* རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་, to prop sideways.

བཅར་བཅུགས་པ་ *bcar bshugs-pa* to have a permanent residence.

བཅུ་བ *bcal-wa*, pres. pf. of བཅུ་བ་ to weigh; to pay; pay back; རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ estimated wealth; རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ measured in a *bré* (*Situ* 75).

བཅུ་ལུང་ *bcal-luñ* = གཞོག་པ་ *gyog-po* a waiter for orders; a servant (*Mñon.*).

བཅས་ *bcas* and བཅས་པ་ also བཅས་ཏེ *bcas-te* བཅས་, བཅས་ཏེ, བཅས་ཏེ a word used as a conjunction and as adj. It is annexed to nouns by means of the conjunction དང་ signifying together with, connected with, having, possessing, containing a thing: རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ together with the attendants, with retinue or suite; frq. རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ surrounded by (ten) virgins together with the Tibetan ambassadors: རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ with his wife and son; རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ with; having his clothes on; རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ with a smiling face; རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ subject to avarice; རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ infatuated, fascinated. When the form is བཅས་ལྟ་ *bcas-su*, the construction is adverbial, and the words introduced with it are to be taken adverbially as qualifying the proximate verb, e.g., རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ the girl poured butter on the fire with her

spoon. It is also used as a kind of plural; also like ལ་མཁའ་མཁའ་, meaning “etc.,” or “and such like.” So, too, we read རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ provisions and other necessities are sent.

བཅས་པའི་ཁྲིམས་ *bcas-pahi khrims* Buddhist canon; religious regulations.

བཅས་རང་ *bcas-ran* བཅས་ཀྱི་ 1. notification, information. 2. transgression: རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་, རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་. In *bcas-ran*, *bcas* is law or rule laid down by Buddha and *ran* is *ran-bzin-gyi ñes-pa*, i.e., natural corruption, hence it signifies transgression caused by violating the law of Buddha.

བཅིང་བ 1. *bciñ-wa* and བཅིང་པ་ are parts of བཅིང་བ་ *bciñ-ba* བཅིང་, to bind. 2. sbst. bond, fetters (whether of a material, moral, or magical nature); རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ tied with rope (*Situ* 75).

བཅིང་པ་མཁའ་ *bciñs-thag* = རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ string or rope to bind with; fetter.

བཅིང་པ་མཁའ་མཁའ་ *bciñs-pa grol-ba* བཅིང་པ་མཁའ་མཁའ་ lit. to untie what is bound; liberation; emancipation.

བཅིན་ *bciñ*, v. ཅིན་.

✚ **བཅིབས་** *bciḥs*, pf. of བཅིབས་པ་, signifying བཅིབས་པ་, to mount or ride on a horse; བཅིབས་པ་ rode on a horse (*Situ* 75).

བཅིར་བ *bciḥ-wa*, v. བཅིར་བ་.

✚ **བཅིལ་བ** *bciḥ-ba*, pf. of བཅིལ་བ་ (*Rdo* 46) to abandon, give up; to bring under subjection: རྟེན་པ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ (Hbrom. 1 36) he brought himself under control by abandoning, at least to a certain extent, the passions of the five senses.

བུ *bcu* or **བུ་བམ་པ** ten; **བུ་ལྔ** a decade; **བུ་པ** the tenth; **བུ་པ་དང་པོ** the first ten (of a series); **བུ་པོ** the tenth; **བུ་ཁྲ** tithe levied as duty, hence customs-duty; **བུ་ལྔ** ten-fold; **བུ་ཁྲ་འདྲན་པ** to tithe; to take a tenth.

Syn. **ཤོབས** *stobs*; **སོར་མོ** *sor-mo*; **ཕྱགས** *phyogs*; **འཇུག་པ** *hjug-pa*; **ཁྲོ་པོ** *khro-wo*; **འཇུར་པ** *hbyor-pa* (*Rtsi.*).

བུ་བརྒྱུད་བཀར་ཁོངས་ *Bcu-brgyad bkar-khongs* n. of one of the state treasuries of Tibet.

བུ་གཅིག་པུ་ *bcu-gcig* **एकादश** eleven.

Met. Syn. **བདེ་བྱེད་** *bde-byed*; **བདེ་འབྱུང་** *bde-hbyun*; **དབང་ཕྱག་** *dwañ-phyug*; **དག་** *drag*; **བྱེད་པ** *byed-pa* (*Rtsi.*).

བུ་གཅིག་ལལ་ *Bcu-gcig-shal* the eleven-faced deity—a name for the *Bodhisattva* Avalo-kites'vara.

བུ་གཉིས་ *bcu-gñis* **द्वादश** twelve.

Met. Syn. **ཉི་མ་** *ñi-ma*; **རྟེན་འབྲེལ་** *rten-hbrel*; **ཁྱིམ་** *khyim* (*Rtsi.*).

བུ་ཐེབས་ *bcu-thebs* tenfold; also a group or a batch of ten.

བུ་དྲུག་ *bcu-drug* sixteen.

Met. Syn. **མི་བདག་** *mi-bdag*; **རྒྱལ་པོ་** *rgyal-po* (*Rtsi.*).

བུ་དྲུག་ཅུ་ *bcu-drug-cha* 1. one sixteenth portion. 2. = **ཀླུ་** the lunar crescent—each of which is one sixteenth of the full moon.

བུ་དྲུག་བདག་པོ་ *bcu-drug bdag-po* 1. the full moon; **བུ་དྲུག་བདག་པོའི་དཀྱིལ་འཁོར་** the disk of the full moon: **སྐུ་འཚོ་བུ་དྲུག་བདག་པོའི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་བེད་** *his healthy person shone like the spotless disk of the full moon* (*Yig.*). 2. **ཁྱུ་ཏྲ་** *आमलकी, पञ्चरसा* *Emblie myrobalan.*

Syn. **སྒྲ་མཁན་** *sgra-mkhan*; **སྒྲ་མཁས་** *sgra-mkhas*; **མེ་བཞི་སྐྱེས་** *me-bshi-skyes*; **འབར་བ་ལྔ་** *hbar-wa-ldan*; **སྒྲ་ཚོགས་གཙུག་ཅན་** *sna-tshogs gtsug-can*; **ཉི་མའི་རིགས་སྐྱེས་** *ñi-mahi-rigs skyes*; **མཐོ་རིམ་**

ཐོབ་ *mtho-ris-thob*; **རིག་བྱེད་བདག་** *rig-byed-bdag*, also **ལྷ་ཡི་བླ་མ་** *lha-yi bla-ma*; **ལྷ་ཡི་སྒོ་བ་དཔོན་** *lha-yi slob-dpon* (*Mñon.*).

བུ་གཉིས་མིག་ལྔ་ *bcu-gñis mig-ldan* an epithet of Kumāra or Sadānana, the youngest son of Mahādeva.

བུ་དྲུག་བདེ་བའི་ཆ་ལས་ maiden of sixteen.

བུ་དྲུག་པོ་ལྔ་ *bcu-drug bod-ldan* **शुक्र** a name of the planet Venus.

བུ་དཔོན་ *bcu-dpon* a corporal over ten soldiers.

བུ་ཐོག་ *bcu-phog* an allowance every ten days (given to every monk) in the state monasteries of Tibet.

བུ་བ་ *bcu-wa* = **འཇུ་བ་**.

བུ་བན་ *bcu-ban* a mug for keeping wine or beer enough for ten persons.

བུ་བཞི་ *bcu-bshi* fourteen.

Met. Syn. **སྤྲིད་** *srid*; **ཡིད་** *gid*; **མ་ལུ་** *ma-nu*; **ཤེད་བུ་** *ched-bu* (*Rtsi.*).

བུ་བཞི་ཉེན་ *bcu-bshi ston* **चतुर्दशीका** a festival kept on the 14th day, i.e., before the full or new moon.

བུ་གལ་ *bcu-gal* = **རྣམ་གལ་ཆེ་བ་** important; **ཕྱིར་པ་འཚགས་ལ་བྱི་ལག་བུ་གལ་མེད་** (*Rdsa. 21*).

བུ་གསུམ་ *bcu-gsum* thirteen.

Met. Syn. **འདྲོད་པ་** *hdod-pa*; **ལུས་མེད་** *lus-med*; **མྱོས་བྱེད་** *myos-byed*; **གདུགས་** *gdugs*; **རིམ་** *rim*; **སྒྲ་ཚོགས་** *sna-tshogs* (*Rtsi.*).

བུ་ག་ནས་ *bcug-nas* = **ལྷགས་ནས་** *निक्षिप्त* thrown or having poured into.

བུ་གལ་པ་ *bcug-pa*, pf. of **འཇུག་པ་** with, also, the special meanings of; to meddle; to interfere: **ངེད་གྱི་རྩན་ལ་ཁྱེད་ལག་བུ་ག་རྩན་མེད་** you have no business to interfere in my affairs (*Rdsa.*).

བུད་ *bud* रस, चार 1. sap, juice, moisture. 2.=ཐིང་པོ་ or essence: མ་ཡི་བུད་ the essence of the earth or soil, by which the produce of the field, medicinal plants and precious metals and stones, &c., are said by Tibetans to be produced; therefore this essence is the natural fecundity of the soil and is not the same as moisture or manure; མ་ཡི་བུད་ the food nutriment which sustains life and also by which living beings thrive and grow; ལྷ་བའི་བུད་ the fructifying effect of the moon on the vegetable world which is compared to the nectar of the gods. 3. invigorating cordial; quintessence.

བུད་ཀྱི་མ་ *bud-kyi-ma*, v. ལེ་རས་པ་ organ of taste; རབ་མཛེད་ཀྱི་སྤྲུལ་ the tongue, lit. the mother of all taste.

བུད་ཆུ་མ་ *bud-skyes* रस agreeable taste.

བུད་ལྷ་པ་ *bud lha-pa*=ཐུ་རྩ་ར་ གཤམ་ལྷ་པ་ *Emblie myrobalan*.

བུད་ལྷ་ལྷ་པ་ *bud-lha lhan-pa*=བུད་པ་ the bee; ལྷ་མི་ཀར་ a kind of poisonous insects.

བུད་ཅན་ *bud-can* nutritious; བུད་མེད་ not nutritious; also insipid.

བུད་བུལ་ཐུགས་ *bud brtul-shugs*=བུད་འཛིན་ that takes or holds the elixir or essence (*Mñon.*).

བུད་ལྷ་ཆེ་ *bud ldan-che* ར་སྤྱོད་ལྷ་པ་ the nether world.

བུད་ལྷ་མོ་ *bud phra-mo* མཐུར་ lit. of mild taste; sweet.

བུད་ཐུན་ *bud-sbyin*=བུད་འཛིན་.

བུད་མོ་ལྷ་པ་ *bud-mo-ldan* ར་སྤྱོད་ལྷ་པ་ possessed of the essence; sweet, juicy, succulent.

བུད་ཐིན་པ་ *bud smin-pa* ripe; ripeness.

བུད་འཛིན་མ་ *bud hdsin-ma*=འབབ་ཆུ་ a cataract; cascade (*Mñon.*).

བུད་ལེན་ *bud-len* or བུད་ཀྱི་ལེན་ ར་སྤྱོད་ལྷ་པ་ the art of extracting essences for prolonging health and longevity, such essences as being of different kinds, viz.:—ཐིང་པོ་འཛིན་ཀྱི་བུད་ལེན་ the elixir of meditation; མེ་ཏྲུག་བུད་ལེན་ the elixir drawn from flowers, i.e., honey; རྩ་བུད་ལེན་ the elixir drawn from pebbles, &c. Animate beings are metaphorically called བུད་ and this world འཛིན་ཆེ་ is called བུད་ཀྱི་རྩྭ་ the receptacle of life; animated nature.

བུད་ལེན་གྱུ་བ་ *bud-len grub* མཐུར་པ་ [a class of demi-gods] S.

བུད་ལེན་གྱུ་བ་པའི་དངུལ་ཆུ་ པ་ར་ར་སྤྱོད་, ར་སྤྱོད་ལྷ་པ་ mercurial preparation for making an elixir of life.

བུལ་པ་ *bucum-pa*=བུལ་པ་ also བུལ་པ་ 1. to become contracted; contraction ཐིང་པོ་ཀྱི་ལྷ་པ་ ཐུབ་གྱིས་ནས་བུལ་ཆེ། the east and west (sides) of the ship having contracted (*A.* 18). 2. pf. tense of འཛིན་པ་. 3. acc. to *Sch.* to use artifices; to chicanery.

བུར་པ་ *bcur-pa* 1. to be flattened down (*Sch.*). 2. colloq. to bar, obstruct block up by snow; obstructing a road; cf. འཛིན་པ་ (*Jä.*) སྤང་བུ་བུར་ཏི་ (*Situ.* 77).

བུས་པ་ *bous-pa*, pf. of བུ་བ་ (ཐུ་བུས་) འབྲུག་ 1. to draw out water; to irrigate. 2. to distil (*Situ.* 75).

བཅེར་བ་ *bcer-wa* 1. to heap or pile up; to collect in one place: མཁའ་འགྲོ་མ་མང་པོས་རྒྱལ་མ་ ཀྱི་རྒྱུགས་བམ་མང་པོ་བཅེར་ནས། (*A.* 37) many volumes of *Mantras* having been collected by many *Khado-ma*. 2. to glare at: བཅེར་ཏི་གྲོགས་ནས་ ལམ་ནས་འདྲི་མྱོད་གསུངས། having looked closely at them, he spake thus. 3. colloq.=བཅེར་བ་ to squeeze; to press.

བཙོ *bco* for བཙོ in, བཙོ་ལྔ 15, and བཙོ་བརྒྱད 18.

བཙོ་བརྒྱད *bco-brgyad* eighteen.

Syn. རྟེས *ñes*; སྐྱོན *skyon*; ཁམས *kham* (*Rtsi.*).

བཙོ་ལྔ *bco-lña* fifteen.

Met. Syn. ཚེས *tshes*; རྟེན *ñin*; ལག་ *shag* (*Rtsi.*).

བཙོ་ལྔ་མཚན་པ *Bco-lña mchod-pa* the religious service that is observed on the fifteenth of the first Tibetan month (February-March) at Lhasa when the Kinkhording, the grand temple of Buddha, is illuminated.

བཙོ་པ *bco-pa* a colt one year old.

བཙོ་བ *bco-wa* pf. and imp. བཙོས, prop. root of the fut. tense of བཙོས་པ, but in *W.* the usual word for ཐོད་བ, to make, perform; to prepare, manufacture, construct. It is employed in all kinds of phrases (*Jä.*).

བཙོག་པ *bcog-pa* to reduce, cut down: ལྷ་བ་རེར་བཙོ་བྱུང་བཙོག་ “every month makes it less by ten” (*Rtsii.*); བཙོག་རྩིས་ the account or calculation of reduction (of pay, allowances, &c.).

བཙོས *bcom* མག མག success; victory; triumph.

བཙོས་བསྐྱུངས་པ *bcom-bskyungs-pa* to speak in low voice or to keep silent (out of fright); བཙོག་བཙོས་ robbery and acts of violence.

བཙོས་ལྔ་ *bcom-lñan* victorious, blessed, triumphant (over enemies).

བཙོས་ལྔ་པ་ལྔ་ *Bcom-lñan hdaṣ* མག་པ་ལྔ་ the victorious one who, having subdued the host of Māra, has passed away from misery; epithet attached specially to the Buddha S'akyamuni, acc. to *Sch.* ‘the victoriously-consummated.’

བཙོས་ལྔ་པ་ལྔ་པ་ལྔ་པ་ མག་པ་ལྔ་ མག་པ་ལྔ་ the blessed Jina, the conquerer of his (moral enemies).

བཙོས་ལྔ་པ་ལྔ་པ་ *Bcom-lñan ral-gri* n. of a fancied Buddha.

བཙོས་པ *bcom-pa*, pf. of བཙོས་པ་ *bjoms-pa* བཙོས་པ་, བཙོས་པ་, བཙོས་པ་, conquered, subdued, killed. Also broken down, dispersed; བཙོས་པ་ བཙོས་པ་ fully subdued (*A. K.* 1-2).

བཙོས་ལྔ་ *Bcom-rlag* མག་པ་ལྔ་ n. of an ancient city of India near Agra in the early times of Buddhism.

བཙོས་པ་ *bcoms*, pf. བཙོས་པ་, fut. བཙོས་པ་. (*Rtsii.* 46).

བཙོལ་དམ *bcol-dam* taking care of things entrusted to one's charge; བཙོལ་དམ་བྱ, བཙོལ་དམ་ཟེན, ཡག་པོ་བཙོལ་བ་ or དམ་པོ་བྱས་ཏི.

བཙོལ་བ *bcol-wa* pf. and fut. of བཙོལ་བ.

བཙོལ་མ *bcol-ma* a thing committed to a person's charge; a trust.

བཙོལ་བཙོག་པ *bcol bshog-pa* to entrust a thing to another's charge; བཙོལ་གཏམ་བྱེད་བཙོག་པ་ to settle about the trust; to entrust a thing to a person's charge (with an understanding): བཙོལ་བྱེད་པ་= བྱས་ཐོག་.

བཙོས *bcos* or བཙོས་བྱ་ ལྔ་མག་ artificial.

བཙོས་མག་ *bcos-thabs* 1. the method of curing. 2. doing a thing for the sake of appearances, or for form's sake; བཙོས་བྱ་བྱེད་པ་ performing a show work: བཙོས་པ་ལྔ་པ་ལྔ་པ་ བཙོས་པ་ལྔ་པ་ལྔ་པ་ changing or modifying it radically, he published the artificial one (*A. K.* 74). 3. made or contrived by art; བཙོས་པ་ artless; unaffected; genuine.

བཙོས་མག་མེད་ *bcos-thabs-med* ལྔ་མག་ no means of cure (disease) or mending matters.

བཅོས་པ *bcos-pa* संस्कार to refine; प्रतिरुति, धृति to cure, remedy; healing or mending; कृत्रिम artificial, affected, feigned; mixed up: *མཁས་ཀྱང་བཅོས་སྤྱེད་* he cannot be cured even by the wisest.

བཅོས་པའི་ནགས་ *bcos-pahi-nags* an artificial grove attached to one's residence.

Syn. *སྐྱེད་མོས་ཆེན་* *skyed-mos tshal* or *ཁྱིམ་གྱི་ཆེན་* *khyim-gyi-tshal* (*Mñon.*).

བཅོས་པའི་མ་ནིང་ *bcos-pahi ma-nin* one who is artificially made a eunuch.

Syn. *ཐག་མེད་པ་* *hog-med-pa*; *སྐྱེས་པ་འབྲུག་ཕུང་བ་* *skyes-pa hbruṣ phuñ-wa* (*Mñon.*).

བཅོས་བྱའི་རས་ *bcos-buñi-ras* a coloured cloth (*Nag.*).

བཅོས་མ་ *bcos-ma* subst. and adj. anything artificial; anything fictitious, alloyed (metal or thing), counterfeit, mock, sham, not genuine.

བཅོས་མ་བྱེད་པ་ *bcos ma-byed-pa* क्रियावादी a section of the *Tantrik* school which practises mysticism.

ལྷ་ *lea*, in *Ld.* for *ལྷེ་བ་*, excrement, dung, (of cattle) (*Jä.*).

ལྷ་སྒྲི་ *lea-sga* = *བཅའ་སྒྲི་* white ginger, v. *སྒྲི་*.

ལྷ་བ་ *lea-wa* 1. a sort of carrot (*Cs.*). 2. *ཀམ་ལ་* a garment made of wool or felt: *ལྷ་བས་ཐུ་མེད་མཁའ་རྒྱུད་ཀྱང་བ་མེད་པ།* felt cures watery discharges, kidney disease, and cold in the loins (*Med.*).

ལྷག་ *leag* 1. whip, rod, switch, stick: *རྩ་བཟང་ཀྱང་ལྷག་ཞིག་དགོས་པ།* even a good horse requires a whip; *ལས་ལ་བསྐྱེད་ལྷག་མཛད་པ།* to get work done, urging on is necessary; *རྩ་ལྷག་* horse-whip; *གླང་ལྷག་* ox-whip; *རྩ་ལྷག་* stick to beat a kettle-drum; *ལྷག་རྒྱུ་* willow-twig; *ལྷག་རྒྱུ་* osierswitch; *ལྷག་* a cane or bamboo whip;

ཆེན་ལྷག་ sharp words for reproof, rebuke. 2. stroke, blow, cut; *མགོ་ལྷག་* a blow on the head; *འགྲམ་ལྷག་* a smack on the cheek (*Cs.*); *ལྷག་* slap on the face. 3. forepart of a coat of mail (*Sch.*). 4. a kind of daphne paper, v. *རེ་ལྷག་པ་*

ལྷག་རྩ་ *leag-rdo* in *W.* flint; flint-stone; *ལྷག་འབྲས་* whip-cord (*Jä.*).

ལྷག་ལྷིག་ *leag-leig* n. of a number: *ལྷག་ལྷིག་བྱང་ཆེས་ཆེས་དང་།* (*Ya-sel. 56.*).

ལྷག་ཐོགས་ *leag-thogs* = *འབྲུག་པ་* lit. one who carries a whip (in hand) (*Mñon.*); yak-herd; also shepherd.

ལྷག་སེལ་ *leag-sil*, occurs in *ཐུར་ཆས་ལུལ་རྒྱ་ལྷག་སེལ་*.

+ **ལྷག་པོད་** *leag-pod* = *ཆབ་མགོ་ཅན་གྱི་སྐྱེ་རགས་* *chab-mgo can-gyi ske-rags* is described as a girdle made of plaited wire and interlaced scales resembling a chain.

ལྷག་འབྲེང་ *leag-hbreñ* = *ལྷག་དངོས་* lash of whip.

ལྷག་ཆན་ *leag-tshan* or *རྩ་ལྷག་* a whip in general; a horse-whip.

ལྷག་ལུ་ *leag-yu* the handle of a whip.

ལྷག་ས་ I: *Lcags* n. of a place eight miles to the south-east of Tashi-lhunpo in Tsang.

ལྷག་ས་ II: *ལྷ་སྒྲི་*, *ལྷ་སྒྲི་*, *ལྷ་སྒྲི་* 1. iron; *ལྷག་ས་བཏོན་མཁན་* one who digs out iron; *རྒྱ་ལྷག་ས་* Chinese iron; *མོ་ལྷག་ས་* steel; an inferior sort of iron; *མོ་ལྷག་ས་* a finer and ductile sort of iron; acc. to *Cs.* steel. 2. any iron instrument or tool, esp. lock (of doors), fetter, shackle: *སྒྲི་བམས་ཅད་ལྷག་ས་བཏབ་ཅིང་།* having locked every door; *གནས་ལྷག་ས་* a thunderbolt; also a flash of lighting just striking an object; *མེ་ལྷག་ས་* a steel to strike fire with; a tinder-pouch.

ལྷག་ས་ཀྱི་འདུལ་འཁོར་ *lcags-kyi hkhrol-hkhor* 1. an enchanted iron-horse; the magic

iron-horse, *i.e.*, a name said to be given to the railways of India by the Tibetans.

ལུགས་ཀྱི་གར་བུ *lcags-kyi gar-bu* ལྷ་པོ་པིལ་པོ། iron-ball.

ལུགས་ཀྱི་ཐོ་ལུས་ *lcags-kyi tho-lum* ལྷ་པོ་པིལ་པོ། a lump of iron; a hammer.

ལུགས་ཀྱི་ཐུང་བོ་ཞེས་པུ་བའི་རི་ a fabulous mountain which extends eastward over a distance of 12,000 miles from the ocean and is filled with iron ore and iron-dust (*K. d. 341*).

ལུགས་ཀྱི་བཅའ་ *lcags-kyi-btsah* rust; ལུགས་ཀྱི་བཅའ་ལྷིས་མཛེན་བའི་ནད་ལ་ཡན། rust or oxide of iron is useful in liver disease.

ལུགས་ཀྱི་ཚ་ཚ་ *lcags-kyi tsha-tsha* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ red-hot particles of iron flying under the smith's hammer.

ལུགས་ཀྱི་ཚོགས་ *lcags-kyi tshogs* rust of iron, scoria.

ལུགས་ཀྱི་གཞིང་མ་རིང་ *lcags-kyi gshoñs-rin* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ iron vessel; iron-tray or bowl.

ལུགས་ཀྱི་ལྷ་མ་ལེ་བན་ *lcags-çal ma-li-ban* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ the wood of iron bristles; n. of one of the subdivisions of hell (*M. V.*).

ལུགས་ཀྱི་སྒྲིལ་ཐོལ་ *lcags-kyi sil-khrol* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ iron bells or rings tied to the necks of donkeys and mules, etc.

ལུགས་ཀྱི་ *lcags-kyu* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ 1. iron pin to guide and punish elephants; fish-hook: ལུགས་ཀྱི་སྒྲིལ་ཐོལ་དཀར་བ་ *lcags-kyus gdul dkah-wa* an elephant that is difficult to tame or manage with the iron-pin. 2. n. of an officinal plant used to allay the effect of poison.

ལུགས་ཀྱི་སྒྲིལ་ཐོལ་ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ *lcags-kyus sgyur-thabs* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ an elephant-driver, also the art of disciplining elephants.

ལུགས་དཀར་ *lcags-dkar* tin; tinned iron-plate.

ལུགས་སྐམ་ *lcags-skam* iron pincers.

ལུགས་སུད་ *lcags-skud* iron-wire; a thin wire made of steel.

ལུགས་ཀྱི་ *lcags-kha* iron colour or iron-grey.

ལུགས་ཀྱི་ *lcags-khu* iron wash: ལུགས་ཀྱི་སྐྱེ་མཛེན་ཚད་མིག་ནད་ལུ་བ་སྒྲིལ། iron-wash (water containing oxidized iron) removes inflammation of the liver, and eye-abscess (*Med.*).

ལུགས་ཀྱི་ *lcags-khyem* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ a spade.

ལུགས་ཀྱི་ *lcags-khrol* an iron caldron.

ལུགས་མགར་ *lcags-mgar* = མགར་བ་ *mgar-wa* ལྷ་པོ་པིལ་པོ་པོ་པོ་ ironsmith; smith.

ལུགས་མགུ་ *lcags-mgu* or ལུགས་ཀྱི་མགུ་ཚ་ an iron pot.

ལུགས་མགོ་ *lcags-mgo* = ལུགས་ཀྱི་མགོ་ *lcags-skyog* iron ladder.

ལུགས་སྐྱོར་ *lcags-sgor* iron pan.

ལུགས་སྐྱོར་ *lcags-sgyid* trevet; tripod.

ལུགས་སྐྱོག་མ་ *lcags-sgrog-ma* iron-chain, shackle; n. of a Tibetan work printed at Narthang.

ལུགས་སྐྱོལ་ *lcags-sgrol* an iron pan; steel pan.

ལུགས་མཚན་ *lcags-mchog* or ལུགས་མཚན་ཡིད་ཅེས་། (*Mñon.*) 1.=gold. 2. iron of superior quality that came from Orissa. It is said that swords made of this metal were so sharp and hard that an elephant could be cut into pieces with them. The finest and hardest iron called *mi-tshe-ri* (མི་ཚེ་རི་) used to be obtained from the country of Lagmana.

ལུགས་སྐྱོག་མ་ *lcags-sñigs* = ལུགས་སྐྱོག་ iron slag or dross of iron (*Mñon.*).

ལུགས་རྟིག་ *lcags-tig* n. of a species of gentian, v. རྟིག་: ལུགས་རྟིག་མ་ཚད་རིམས་ཚད་སྒྲིལ། Gentian removes intermittent fever and also sores (*Med.*).

ལུགས་ཐུམ *lcags-thum* = ལུགས་ཀྱི་ལོ་ཆ་ཀྲ་ལུ་ an iron ladle; any cooking utensil of iron such as a boiler or a saucepan.

ལུགས་རྩེག *lcags-dreg* medicinal preparation of iron for weak and painful eyes: མིག་ནད་སྤྱོད་སྤྱོད་དང་གཞིར་ནད་ རེ་མེས་.

ལུགས་མདའ *lcags-mdah* འཕགས་ an iron arrow; an iron or steel probe; ལུགས་ཀྱི་ཐག་ཀྱི་ཐག་ steel-pointed arrow; steel arrow.

ལུགས་མདའ་སྤྱོད་ཐག་ *lcags-mdah sgra-can* = ལུགས་སྤྱོད་ཐག་ *lcags sbubs-can* a kind of steel-tipped arrow from which when flung a whizzing sound came forth (*Mñon.*).

ལུགས་རྩྭ *lcags-rdo* = རྩྭ་རྩྭ་ 1. flint-stones: 2. iron-stone or iron-ore.

ལུགས་ཐག་ *lcags-thag* dross and slime of the intestines.

ལུགས་ཐག་ *lcags-thab* = ལུགས་ཐུམ་.

ལུགས་ཐག་ *lcags-thal* ལོ་ཆ་མེས་ oxide of iron obtained, red-hot iron being repeatedly dipped in the urine of cows, &c.: མེས་རྩྭ་དུག་དུག་རྩྭ་ཐག་ཐག་ཐག་ iron-ash is the best remedy for liver disease, poison and dropsy.

ལུགས་ཐག་ *lcags-ldel*, abbr. of སྒོ་ལུགས་དང་ཐག་ཐག་ *sgo-lcags dañ lde-mig* door-lock and key.

ལུགས་ཐུ *Lcags-spu* n. of a place in Tibet.

ལུགས་ཐུམ་ *Lcags-hphel* n. of a district of Tibet to the north-east of Kashmir (*Lam. 19*).

ལུགས་ཐུགས་ *lcags-sbug* a match-lock made (formerly) in India.

ལུགས་དམར་ *lcags-dmar* ལོ་ཆ་ཐག་: copper.

ལུགས་མག་ *lcags-mag* tinder-case.

ལུགས་ཐག་ *lcags-shol* n. of a weapon.

ལུགས་གཙར་ *lcags-gzar* ལོ་ཆ་ཐག་ an iron spoon.

ལུགས་ཐག་ཐག་ *lcags-bzo-xa* = མག་ཐག་ iron-smith, black-smith (*Mñon.*).

ལུགས་གཙར་ *lcags-gya* rust.

ལུགས་རྩྭ *lcags-ra* n. of a place on the confines of Tibet and China; a wall round a house, an estate, or a town.

ལུགས་རྩྭ *lcags-ri* (ལུགས་) རྩྭ་ཐག་, རྩྭ་ཐག་ a strong wall.

ལུགས་ཐག་ *lcags-can* iron-hoop; hasp; cramp-iron.

ལུགས་ཐག་ *lcags-sol* powdered coal: ལུགས་ཐག་ཐག་ཐག་ཐག་ཐག་ཐག་ powder of mineral coal (called in Hindi *Surma*) is used as a cure for the eyes.

ལུགས་ཐག་ *lcags-bsro* smoothing iron (*Sch.*).

ལུགས་ཐག་ *lcags-slañ* a large iron pan for roasting or kiln-drying corn (*Jä.*).

ལུང་མ་ *Lcañ-skyā* 1. n. of a place in the province of Kham. 2. grey or pale white.

ལུང་མ་ཐག་ཐག་ *lcañ-skyā stag-sgam* a sort of trunk first made under the direction of *Cañ-skyā* Lama, with tanned tiger skin.

ལུང་མ་ཐག་ཐག་ *Lcañ-skyā Rol-pahi rdo-rje* n. of a celebrated lama born at *Cañ-skyā* in Kham and who became the chief-priest of the lamaic section of the Chinese Buddhists of Peking during the reign of Emperor Kyenlung, about 1770 A.D.

ལུང་མ་ཐག་ *lcañ-lcoñ* = མར་ཐག་ (*Cs.*) a craggy place; broken eroded country.

ལུང་མ་ཐག་ཐག་ *Lcañ-phyiñi ñañ* n. of a place in Tibet visited by Atis'a in the beginning of the eleventh century A.D.

ལུང་མ་ *lcañ-ma* 1. willow, *Salix viminalis*. 2. a general name for trees that are planted in the vicinity of villages; ཐག་ཐག་ the ratan, *Calamus rotang*.

ལུང་མ་བྲག *Lcañ-ma brag* n. of a place in upper Tibet.

ལུང་རྩ་གསལ *Lcañ-rtags* n. of a place near *Nam-god* in Tibet.

ལུང་ར *lcañ-ra* = ལུང་སྤྱོད *lcañ-sreb* a grove of willows, poplar and other trees.

ལུང་ར་རྫོང་ *Lcañ-ra rdson* n. of a district in Tibet.

ལུང་རྩོམ *lcañ-rlom* a flat basket made of willow twigs.

ལུང་གིང *lcañ-giñ* willow tree; willow wood.

ལུང་ཤོས *lcañ-ṣos* the red willow (*Sch.*).

ལུང་སྤོམ *lcañ-sil* coolness, shade under willow-trees.

ལུང་ལུང་པཎ་དི་ཏ *Lcañ-luñ pañ-di-ta* a celebrated lama-author of Mongolia.

ལུང་ལོ *lcañ-lo* 1. willow leaves. 2. བེག་ཀྱི་ braided hair; ལུང་ལོ་ a curl; lock of hair; ལུང་ལོ་ coiled hair, long plait of hair.

Syn. ལུང་རིང་པོ་ *skra riñ-po*; ལུང་ལོ་ *dbu-lo* (*Mñon.*).

ལུང་ལོ་ཅན་ *Lcañ-lo-can* ལུང་ལོ་ཅན་ 1. the abode of Kuvera or Vais'ravaṇa. 2. n. of a village near Gyañ-tse in Tsang. 3. ལུང་ལོ་ཅན་ n. of a place in Ancient India, also of another on the fabulous Sumeru.

ལུང་ཤེས་ *lcañ-ṣes* = ལུང་ཤེས་ the finest breed of horse in Tibet.

ལུང་ *lcam* 1. a lady, a nobleman's wife; ལུང་ལྷོ་ a princess or lady of rank; ལུང་ལྷོ་ young unmarried lady of noble rank. 2. = ལུང་ acc. to *Jä.* lath, pole, rafter, spar of a roof.

ལུང་དྲིས་ *lcam-dkris* ལུང་དྲིས་ wrinkled; n. of an ornament.

ལུང་དྲིས་ཅན་ *lcam-dkris-can* possessed of wrinkles.

ལུང་དྲལ་ *lcam-dral* = ལུང་དྲལ་ brother and sister.

✚ ལུང་པ་ *lcam-pa* = ལུང་པ་ 1. n. of an officinal herb used for healing wounds: ལུང་པ་ ལུང་པ་ ལུང་པ་ ལུང་པ་ *Lcam-pa* removes obstruction of urine, thirst, and diarrhoea. 2. gentle; polished; ལུང་པ་ ལུང་པ་ ལུང་པ་ mild and humble (*A.* 134).

ལུང་པོ་ *lcam-po* upright; in erect position ལུང་པོ་ adv. ལུང་པོ་ ལུང་པོ་ ལུང་པོ་ (*A.* 33) he walked in an upright posture without bending the body.

ལུང་མེ *Lcam-me* 1. n. of a celebrated lady of Tibet who received Atis'a with much hospitality (*A.* 5). 2. bright, glittering.

ལུང་མེ་བ་ *lcam me-wa* shining, dazzling, variegated (*Jä.*).

ལུང་མོ་ *lcam-mo*, an abbr. of ལུང་མོ་ and ལུང་མོ་ *sriñ-mo*; acc. to some a sister.

ལུང་ལེགས་སྤྱོད་ *Lcam-legs smin* n. of a ལུང་ལེགས་སྤྱོད་ or *Dākinī*; ལུང་ལེགས་སྤྱོད་ ལུང་ལེགས་སྤྱོད་ *Rgyal-po Indra bodhi, lcam-legs-smin* King Indra Bodhi and the Lady Legmin (*A.* 40).

ལྷོ་བ་ *lei-wa* ལྷོ་བ་ adj. heavy, substantial, weighty: ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་ *khye-kyi skeyes-dañ bkah-ṣtsal lei wa-deṣ* in consequence of your weighty presents and requests; ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་ a heavy deadly sin: ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་ 1. light and heavy, i.e., gravity or weight. 2. dung, esp. of cattle; ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་ *lei-wa skam-po* ལྷོ་བ་: dried dung of cattle, &c.; ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་ *lei-rlon* fresh dung or droppings of cattle; ལྷོ་བ་ ལྷོ་བ་

3

རྟོ་མལ་-འཛིན་ལྷོ་ heap of cow-dung (dung in general).

ལྷོ་མདའ་ *Lci-mdah* n. of a place in Tibet; ལྷོ་མདའ་རྩ་པ་ bridge at that place.

ལྷོ་ལྷོ་ *leig-leig* slightly moving: བུ་སྒྲིན་ལ་སྒྲིན་པ་ཆད་ལག་གི་སྒྲིན་མ་བཞིན་ལྷོ་ལྷོ་ཡོད་པ་ ལ། moving as little worms and insects do, like grain, &c., in fermentation.

ལྷོད་ *leid*, sometimes written for ལྷོ་བ་, heavy.

ལྷོ་བས་ *leibs* 1. gloves (*Sch.*); ཆ་ལྷོ་བས་ pot-cloth (to take or lift up pots from fire); མིག་ལྷོ་བས་ or ལྷོ་ལྷོ་བས་ eye-lids that protect the eyes; མིག་གི་ལྷོ་བས་ཐོང་ styne in the eye; རྩ་ལྷོ་བས་ fish-gills. 2. acc. to *Jä.* contrivances to facilitate the handling of different objects, as the handles of pots and vessels; the handles, loops, etc., of knives, scissors, pincers, and other tools. 3. a shield: རྩྭ་པའི་མདའ་ལམས་དར་དཀར་ལྷོ་བས་ཀྱི་ཕྱར་། the arrow of illusive thoughts having been flung, a white scarf came forth as a shield of protection.

ལྷོ་བ་ *leu-wa*, v. ལྷོ་བ་.

ལྷོ་ག་མདའ་ *leug-mdal* creeping plant (*Mñon.*).

ལྷོ་ག་པ་ *leug-pa* མཐའ་ a supple branch; ལྷོ་ག་ལྱུ་ the tender twig or the bend of a twig; ལྷོ་ག་ཕྱན་ *leug-phran* twigs of a plant or creeper.

ལྷོ་ག་མ་ *leug-ma* a root-shoot of a willow or of a poplar-tree; a rod, switch; ལྷོ་ག་ལྷོ་ག་ཕྱིད་པ་, to bud repeatedly (*Cs.*).

ལྷོ་གས་ *leugs* soft, pliable, not hard or tough: ལྷོ་གས་པའི་ཡང་ལྷོ་གས་ལ་ཆད་དམར་འཛིན་། (*Hbrom.* རྩ་30) the king being susceptible, was seized with red fever.

ལྷོ་ཀ་ *leuñ-ka* = ལྷོ་ཀ་ *skyuñ-ka* colloq. jackdaw.

ལྷོ་མོ་ *leuñ-mo* thimble (*Jä.*).

ལྷོ་ད་པ་ *leud-pa*, v. ལྷོ་ད་.

ལྷོ་མ་ *leum* or ལྷོ་མ་ཅ་ a plant, the stalks of which are used as a purgative (*Cs.*); ལྷོ་མ་རྩ་ལྷོ་མ་རྩ་ཆད་བད་ཀན་ཕྱིད་ the root of ལྷོ་མ་ཅ་ cures poison, fever, uterus fever, and phlegm, &c.

ལྷོ་མ་དཀར་ *leum-dkar* a white species of the above plant.

ལྷོ་ *lee* ཇི་ཆེ་, རས་སུ་, ལྷོ་ལྷོ་ the tongue; ལྷོ་རྩུང་བ་ *lee rkyañ-wa* to put forth, to stretch out the tongue. Also met. a tongue: ལྷོ་ལྷོ་ the tongue or blade of a knife; ལྷོ་ལྷོ་བས་ ལྷོ་ལྷོ་ག་། a tongue or flash of lightning; ལྷོ་ལྷོ་ tongue of fire; ལྷོ་ལྷོ་གས་ *lee-kyigs* the frenum of the tongue (*Cs.*).

Syn. ར་འཛིན་ *ro-hdsin*; ར་ལྷོ་ *ro-ces*; ར་ལྷོ་བ་ *ro-myañ-wa*; བདུད་རྩ་འཛིན་ *bdud-rtshi-hdsay*; བདུད་རྩ་མ་ *bdud-kyi-ma*; ར་ག་གི་འདབ་མ་ *ñag-gi hdab-ma*; ལྷོ་བའི་བབས་ལྷོ་གས་ *smra-bahi babg-stegs*; ལྷོ་གས་ *ljags*; ལྷོ་ཕྱིད་ *smra-byed* (*Mñon.*).

ལྷོ་བརྒྱུ་པ་ *Lee brgya-pa* lit. he with a hundred tongues—epithet of Varuna, the god of the sea; the sea, the waves being so many tongues, &c. (*Mñon.*).

ལྷོ་བརྒྱུ་པ་བ་ *lee bsgril-wa* ལྷོ་ལྷོ་ཇི་ཆེ་ to stretch out or wag the tongue, to grasp or twist it round a thing as the cow does.

ལྷོ་ཅུང་ *lee-chuñ* རྩལ་ཇི་ཆེ་ uvula: ལྷོ་ཅུང་འབབས་ inflammation of the uvula.

ལྷོ་གཉིས་པ་ *lee gnīs-pa* 1. lit. the two-tongued, i.e., snake or parrot. 2. double-tongued, deceitful; ལྷོ་གཉིས་ཕྱིད་པ་ *lee-gnīs byed-pa* to be double-tongued; to have double dealings.

ལེ་སྒྲིང་མེད་ *lee sniñ-med* met. a thunder-bolt (*Mñon.*).

ལེ་ཐེབ་ *lee-theb* or ལེ་པར་ a fleshy exerescence below the tongue (*Cs.*).

ལེ་བདེ་ *lee-bde* a nimble tongue; a babbler.

ལེ་ཕུའི་ལྷ་མོ་མི་ལྷ་ *lee phuñ-ste zas-mi-za* not eating food by licking (a prohibition to monks).

ལེ་འབར་བ་ *lee hbar-wa* = འབར་འབར་ burning flame = རྩལ་ (*Mñon.*).

ལེ་འབེགས་ *lee-hbigṣ* = ལྷ་རྒྱ་ *rgya-tshva* sal-ammoniac (*Mñon.*).

ལེ་འབུར་ *lee-hbur* eruption on the tongue.

ལེ་མེད་ *lee-med* (ཐལ་བ་) རྩམས་པའི་ lit. without tongue; a frog (which is supposed to have no tongue).

ལེ་མུང་རྩ་ *lee myañ-tshba* alum.

ལེ་རྩ་ *lee-rtsa* or ལེ་འི་རྩ་བ་ *lehi rtsa-wa* རྩམས་པའི་ the root of the tongue: ལེ་རྩ་མན་ *lee-rtsa can* རྩམས་པའི་ a letter pronounced from the root of the tongue; the gutturals, viz., ཀ, ཁ, ག, ང, ཅ, ཆ, ཇ; the *visarga* before ཀ and ཁ, and also རྩ་ *r*, and ལེ་, *lr*, are called རྩམས་པའི་; ལེ་འི་རྩ་མ་ the tip of the tongue: ལེ་འི་རྩ་མ་མན་ a letter sounded from the tip of the tongue.

ལེ་རྩ་གཞུང་བ་ *lee-rtse gyo-wa* ལོ་ལོ་ 1. to loll out the tongue and move it too and fro. 2. fig. the fickle or changeable one. 3. an epithet of the goddess of fortune.

ལེ་གཞུང་ *lee-gshuñ* རྩམས་པའི་ the middle of the tongue; ལེ་བཤར་ *lee-bshar* རྩམས་པའི་ལེ་མུང་ལེ་མུང་ a tongue-scraper.

ལེ་འི་སྐྱེ་མེད་ *lehi skye-mched* རྩམས་པའི་ the organ of taste (*M. V.*).

ལེག་ *leeg* a coat of mail for horse (*Sch.*).

ལེབ་པ་ *leeb-pa* རྩམས་པའི་ 1. to kill one's self; to commit suicide: ལེབ་པའི་ལེབ་པ་ ལེབ་པ་ "if, for even that, you kill yourself" (*Hbrom. 124*); ལེབ་པའི་ committed suicide. 2. used of insects that fly into the flame.

ལེག་ *lcog* (ལང་པའི་) 1. ལོ་ལོ་ a pot; ལོ་ལོ་མོ་ the arched roof of a house, a turret on a house-top, a pinnacle. 2. n. of an aquatic plant, *Trapa bispinosa*.

ལེག་ག་ *lcog-ga* the swallow, but, according to some authors, the lark.

ལེག་རྩ་ *lcog-rtse*, resp. ལེག་ལེག་, a small very low table on which food and drink are served in Tibet; ལེག་ལེག་ a cover for such a table, table-cloth; ལེག་ལེག་ Chinese or European table; ལེག་ལེག་ 'fore-table,' one before an image of Buddha or of some deity for placing offerings on.

ལེག་རྩ་ལ་ *LCog-rtse-la* n. of a mountain in Tibet the top of which is flat like a table.

ལེག་རམ་ *lcog-ras* piece of cloth put over iron helmet worn in war-dance in Tibet.

ལེག་ལ་བྱུང་ལུང་ *LCog-la brag-khuñ* n. of a rock-cavern on Chogla pass in Tibet.

ལེག་ས་པ་ *lcogs-pa* or ལེག་པ་ I: 1. to be agitated, shaken; to tremble. 2. ལེག་ས་པ་ ལེག་ས་པ་ a flower shaking, waving its head (*Jä.*).

ལེག་ས་པ་ II: 1. vb. to be able: ལེག་ས་པ་ if (he) is not able (to do that); ལེག་ས་པ་ as much as possible; to the utmost (*Jä.*). 2. adj. able; ལེག་ས་པ་ ལེག་ས་པ་ feeble (in strength) failing in strength, weak; ལེག་ས་པ་ ལེག་ས་པ་ ignorant, poor in intelligence.

ལེག་ *lcoñ* = ལེག་ལེག་ a frog in its first stage of development; a tadpole (*Jä.*).

ལེག་ས་ *lcoñṣ* = ལེག་ལེག་ undulating; an un-even place.

ཅ

ཅ

ཅ *cha* I: the letter ཅ *cha*, which is the aspirated ཅ, resembling the Sanskrit छ in pronunciation, though acc. to Tib. Gram. छ = ཅ *tsha*. As num. fig. = 6; ཅཔ *cha-pa* the volume marked with ཅ signifying the sixth volume.

ཅ II: 1. a part or fraction; མཚན share, portion, anything divided; opp. to the whole; thus, ཕྱད་ཅེ་ one-half, གཟུགས་ཅེ་ one-third, བཞི་ཅེ་ one-fourth, and so on; བཅུ་ཅེ་ one hundredth part; རྒྱུ་ཅེ་ one thousandth part; བང་མཛོད་གཟུགས་ཅེ་གཅིག་ one-third of the treasury (or its contents); དབུ་ཅེ་ཅོ་ཅེ་གཅིག་གཟུགས་ཅེ་ཅོ་ཅེ་ there being still wanting a portion of as much gold as would about equal his head (*Ghr.*); ནམ་གྱི་ཅེ་རྒྱུད་ the first portion of the night; ནམ་གྱི་ཅེ་ལྔ་པ་ the second, the last half of the night. ཅ་གཉིས་བསྐྱེད་ *cha-gñis bsre-wa* to put together two parts; རང་ཅེ་ one's own share. ནང་པར་རྒྱ་བཞི་ཅེ་ the following day's first part, *i.e.*, the following morning (*Mil.*); མ་ཅེ་ (lit. part of the earth) a piece of land; territory; country in general. 2. = ཟུང་ ཟུང་ a pair; ལྷམ་ཅེ་གཅིག་ a pair of boots; རྩ་ཅེ་གཅིག་ a pair of shoes. ཅ་སྒྲིག་པ་ to pair, to match, to couple, to arrange in pairs or proportionately; ཅ་མཐུན་པ་ proportionate, similar. ཅ་མ་ཡིན་པ་ not forming a pair or match; unfit, improper, discordant. རག་གཅོག་པ་ནི་ཅ་མ་ཡིན་ not obeying; will not do; is out of place (*Ta. 110, 11; Jä.*).

ཅ III: 1. news, intelligence, word, sound; སྒྲུབ་ཅེ་ topic; གཏམ་ཅེ་འདྲི་བ་ to ask any news; བྲག་ཅེ་ echo returned from a rock. 2. prospect, auspices: བྱིས་ཅེ་ prospects re-

garding the household; དགྲ་ཅེ་ prospects or expectations as to one's enemies. 3. = ཅ་ག་ things; རྩོམ་ཅེ་ a complete suit of clothes for a person; རྩལ་ཅེ་ ornaments or articles of adornment; དགོས་ཅེ་ necessary things, requisites; མཛོད་ཅེ་ weapons; ཡིག་ཅེ་ articles of writing, deeds, documents; རས་ཅེ་ cloth; ཡག་ཅེ་ implements, utensils, &c.

ཅ IV: ཅུ་ལྔ་ 1. a sixteenth part of the month (*Bull. 1848, 295*). 2. ཅུ་ a particle (*Kālac. T. 7*).

ཅ་དཀར་ *Cha-dkar* n. of a district in Lho-kha, in Tibet. ཅ་དཀར་སྒྲུབ་ *Cha-dkar-srañ* n. of the junction of several public roads in *Chakar*, ཅ་དཀར་རྩ་ཅ་དཀར་སྒྲུབ་གི་བལ་ *Cha-dkar-du Cha-dkar srañ-gi bal* in *Chakar* the wool (sold at) *Chakar* cross-roads.

ཅ་རྒྱུན་ *cha-rkyen* share of destiny, of fate (*Sch.*).

ཅ་ག་ *cha-ga* (འདབ་ or མཐུབ་) hem, edge, border; རྩོམ་གྱི་ཅ་ག་ = རྩོམ་གྱི་མཐུབ་ the border or edge of a robe. ཅ་ག་འདབ་པ་ = ཅ་ག་བཏབ་པ་, (རྩོམ་ལྟ་བུ་) to put a fringe to a robe, to hem, to turn in (the edge of cloth). ཅ་ག་མ་ *cha-ga-ma* a dress with linings on the edge of the sleeve, etc. རྩོམ་ལྟ་བུ་ཅ་ག་མ་རེ་ལ་ (the price) for each blue male robe with turned-back borders. ཅ་ག་མེད་པ་ robe with plain edge.

ཅ་ག་པ་ *cha-ga-pa* locust; also a grasshopper: ཅ་ག་པ་མཁོ་ཡིས་བྱུང་རྩྭ་འཛོམས་ the head of a grasshopper applied on the sting of a hornet (འབྱུང་པ་) removes its poison.

ཆ་གུམ *cha-grum* a square rug.

ཆ་འགྱིག *cha-hgrig* a complete set or suit of any furniture or clothes.

ཆ་མཁན *cha-mkhan* fortune-teller, soothsayer (*Sch.*).

ཆ་ཅན *cha-can* གཞིགས་པ་ consisting of a pair, forming a pair.

ཆ་ཅ *cha-cho* a thing homogeneous; matched (*Sch.*).

ཆ་འཇོག་པ་ *cha-hjog-pa* to stick to, adhere to any work; to come to a conclusion on any matter; to arrive at a definite settlement.

ཆ་ཤམས *cha-ñams* कलानीन, परिणत impaired, degenerated, fallen down, grown worse.

ཆ་གཉིས *cha-gñis* द्विभाग two parts; ཅམཡ both or a pair; colloq. two pairs.

ཆ་གཉིས་བསྐྱེད་ *cha-gñis sre-wa* to mix or mingle two equal parts.

ཆ་སྟོམས *cha-sñoms* or ཆ་མཉམས equal parts (without difference in size, number or quantity); ཆ་ཅམ་ or ཆ་འདྲ་ཅམ་ in part, in some measure; ཆ་མ་འདྲ་བ་ or ཆ་མ་མཐུན་པ་ partly, not equal, differing a little; ཆ་ཅམ་ཤེས་ཀྱང་ even if one knows but a little (*Jä.*); ཆ་ཇོགས་ being complete in every part, entire, integral (*Sch.*); ཆ་མཉམས་པ་ adj. even.

ཆ་གཉིར *cha-gter* कलानिधि the moon, that which shines in crescent parts.

ཆ་དེ *cha-de* for ཆ་ཡོད་པ་དེ *cha yod-pa-de*.

ཆ་བདག་སྐྱེས་ *cha-bdag skyes*, v. ཆ་ང་ *chan* wine.

ཆ་འདྲ་ཅམ་ *cha-hdra tsam*, v. ཆ་སྟོམས *cha-sñoms*.

ཆ་ལྡན *cha-lan* भाग possessed of some share; fortunate.

ཆ་ཕྱ *cha-phra* कृपण a miser.

ཆ་པ་ I: *cha-wa* = བརྒྱན་པ་ or བཞག་པ་ मण्डन vb. to adorn, bedeck, wear (*S. Lex.*).

✚ ཆ་པ་ II: = བསྐྱུང་བ་ to go away, to start, to leave (a place): སྤྱི་བ་ཏུ་ཆ་བཞི་ཅོ་ *slebs-tu cha-wahi tshe* when they were on the point of arriving; ཆ་བར་ = འགྲོ་བར་ to go, going (*A. 138*).

ཆ་བུ *cha-bu* ornament worn in the ears.

ཆ་བྱེད *cha-byed* वेष्ट 1. dress, clothing; མི་ཕྱག་པའི་ཆ་བྱེད་ཅན་ shabbily dressed; poorly clad; ragged: ཆ་བྱེད་འདི་བཞིན་བྱས་ he was (in this manner) dressed. 2. implement, instrument (e.g., a musical instrument, a surgical instrument) also external appearance of animals (*Jä.*).

ཆ་མ་མཆིས་ *cha-ma-mchis* (it has no equal, not another like it to form a pair) matchless (*D.R.*).

ཆ་མ་མཐུན་པ་ *cha-ma mthun-pa*, v. ཆ་སྟོམས་.

ཆ་མ་འདྲ་བ་ *cha-ma hdra-wa*, v. ཆ་སྟོམས་.

ཆ་མེད་པ་ *cha-med-pa* to be companionless; to be left alone; to be without an equal.

ཆ་མེད་གཏམ་ *cha-med-gtam* = འགྲེལ་འཆམ་ nonsense; irrelevant speech (*Mñon.*).

ཆ་ཅོ་ *cha-tse* is said to be a Chinese word; = ཁ་ཤྱིན་ *kha-shen* or ཅོག་ཤྱིན་ *tshig-shen*.

ཆ་ཅམ་ *cha-tsam*, v. ཆ་སྟོམས་ *cha-sñoms*.

ཆ་ཅང་ *cha-tshan* complete in all its parts; complete suit of ornament, dress, &c.

ཆ་ཅན་ *cha-tshad*, v. ཆ་གཞན་ *chag-tshad*.

ཆ་ཅན་ *cha-tshan* species, division, class (*Sch.*).

ཆ་ཆོགས་ *cha-tshogs* (གྲངས་) n. of a large number.

ཆ་མཇོས་ *cha-mdses* समतीक symmetrical.

ཆ་འཇོན་པ་ *cha-hdsin-pa* 1. to select from among many; to pick one out of a number (for identification). 2. = རྩམ་མ་ a pair of cymbals.

ཆ་རྩོགས *cha-rdsoḡs*, v. ཆ་སྒྲོམས *cha-sñoms*.

ཆ་བཞག་པ *cha-bshag-pa* to rely or depend upon, to confide in; sbst. trust, confidence: གཏམ་དེ་ལ་ཆ་བཞག་ཡོད་ན if that information is reliable. To adhere, cling to; to follow, obey (laws): མངས་ཀྱིས་བྱི་བཀའ་ལ་ཆ་བཞག་ they adhere to the words of Buddha; རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ལ་ཆ་བཞག་པ to obey the king's commands.

ཆ་ཡི་རྩེ *cha-yi rtse* = ཡང་རྩེ sublime.

ཆ་ར *cha-ra* also མོན་ཆ་ར *mon cha-ra* Himalayan oak with pointed, ever-green leaves, a tree inferior to the English oak; ཆ་ར་ཐྱེ་བ the stunted or dwarf species of oak.

ཆ་རི *cha-ri* = ཆ་ལེ or ཆ་ལུ a coarse blanket made of yak's hair (*Jä.*).

ཆ་རི་སི *cha-ri-si* རྩ་ག a steel-yard.

ཆ་རུ *cha-ru* a peg to which to fix the ropes of a tent.

ཆ་འཇག *cha-lag* = ལག་ཆ implements required for carrying on business.

ཆ་འཇར་ *cha-luñ* or ཐུབ་ཆལ *sbub-chal* pair of cymbals.

ཆ་འཇམ *cha-lam* = ཅ་ལམ some; for the most part; rather.

ཆ་ལི *cha-li*, v. ཆ་རི *cha-ri*.

ཆ་ལུ *cha-lu*, v. ཆ་རི *cha-ri*.

ཆ་ལུགས *cha-lugs* རེས (*A. K. 1, 38*) appearance, clothing, costume; colloq. artificial badge or mark of distinction.

ཆ་ལུགས་ངན་པ *cha-lugs ñan-pa* བྲིངས་ disfigured; of bad dress.

ཆ་ལུགས་མཛེས་པ *cha-lugs mdses-pa* finely dressed; elegant manner of dressing.

ཆ་ལས *cha-ḡas* གཤམ་པ, གཤམ་, ཀལ་ shape; part, portion, share; ལུས་ཀྱི་ཆ་ལས་ a part of the body, a limb; also shape of the body.

ཆ་ལས་ངན་པ *cha-ḡas ñan-pa* = རུང་མད་ངན་པ slightly bad; also of bad shape or parts.

ཆ་ལས་མཆེ་རྩིག *cha-ḡas mche-gtsig* (རི) འཕྲོ་མ་རྒྱུ་ hill; heaved-up portion of the earth.

ཆ་ལས་འཕྲོག་པ *cha-ḡas hphrog-pa* གཤམ་འཕྲོག་ a sharer.

ཆ་ལས་བྱེད་ *cha-ḡas-byed* བྱིན་པ་ particles.

ཆ་ལས་ཐུང་པ *cha-ḡas sbyañ-pa* = གཤམ་, (ས་རིས་རྩིས་ཀྱི་ཆ་ལས་ཐུང་པ) ཀལ་ཤུ་ gold.

ཆ་སྒོལ་ *cha-srol* = ལུགས་སྒོལ་ *lugs-srol* custom, usage.

ཆ་བསགས་པ *cha-bsags-pa* lit. many parts or particles accumulated together (ས་གཤེད་དང་རིའི་མིང་རྒྱལ་གྱི་ཆ་བསགས་པ). 1. a term signifying the earth; a mountain. 2. ཀལ་ཤུ་ the capital of the fabulous S'ambhala.

ཆ་ཧྲ *Cha-har* Chahar, n. of a Mongol tribe.

ཆག *chag* 1. gram or other grain for horses, &c. ཆག་མད་ the bag containing grain which is tied to the mouth of a horse or donkey from which it eats. ཆག་གཤེད་ trough, manger, crib (*Jä.*). 2. the fourth finger (*Med.*). 3. resp. for shoe, also for ཐུག་ལྷམ་. 4. = ཆག་ལེབས་པ incorrectly for ཐུག་ལེབས་པ signifying welcome (*Jä.*). 5. ཆག་གང་ prob. for ཐུག་གང་ the breadth of a fist.

ཆག་ཀྲུམ *chag-krum* piece, fragment; ཆག་ཀྲུམ་ལ་སོང་ *chag-krum la soñ* it has gone to pieces (*Jä.*).

ཆག་སྐྱེ་བ *chag-skye-wa* (*Sch.*) having only one purpose, pursuing but one aim; unremitting, indefatigable.

ཆག་ཁོའ་ *chag-khoñ* = འཕྲོད་ཆག་ a basket for measuring grain.

ཆག་གཅོག་གེ *chag-ga chog-ge* for ཕྱག་གཅོག་གེ
things mixed up or thrown together.

ཆག་རྒྱལ་ *chag-rgyag-pa* to doubt (*Sch.*).

ཆག་ཆག I: *chaj-chag* 1. with བྲི་པ་ or
འདྲེབས་པ་ to sprinkle: རང་པའི་ནང་ཕྱག་རང་རང་ཆག་ཆག་
བྱས་ཏེ་ having swept and sprinkled the
inside of the house. ཆག་ཆག་ལེགས་པར་བཅུ་པ་
བྱས་ཏེ་ well bathed or washed, also to
cleanse a house or road with water. 2.
ཆག་ཆག་གསལ་པ་ to starch, to stiffen (*Sch.*). 3.
in *W.* to tread, to trample, *e.g.*, the
narrow path or furrows between garden
beds. 4. to clap the hands (*Jä.*).

ཆག་ཆག་ *chag-chag* colloq. anything
broken. རྩེར་མ་ཆག་ཆག་ broken dish or plate.

ཆག་ཆར་ *chaj-chad* rent, break, rupture
(*Sch.*).

ཆག་དུམ་ *chag-dum* fragment, scrap, bit.

ཆག་འདིང་ *chag-hdiñ* doubtful, incre-
dible (*Sch.*).

ཆག་པ་ *chag-pa* 1. a large bunch of
flowers, ears of corn, etc. 2. pf. of འཆག་པ་
broken; མ་ཆགས་པ་ and esp. adv. མ་ཆགས་པར་
also ཆག་མེད་པ་ uninterrupted, unremitting,
(*Jä.*); རྒྱུན་མ་ཆག་པར་ *rgyun ma-chag-par* without
interruption; without breaking the conti-
nuity or course; གསལ་ཆག་མེད་ without a
crack, flaw, or chink. 3. ལམ་ཆག་པ་, v. འཆག་པ་
II: ཆག་ཤིང་ wooden splint for a broken limb
(*W.*) (*Jä.*).

Syn. ཤིག་པ་ *shig-pa*; འཕྲོར་བ་ *hthor-wa*
(*Mñon.*).

ཆག་པོ་ *chag-po* a broken vessel, pot, etc.;
ཙམ་ཆག་པོ་ a broken dosser or pannier (*Jä.*).

ཆག་པར་ *chag-phad* the bag containing
grain tied to the mouth of a horse from
which it eats.

ཆག་ཕེབས་ *chag-phebs* for ཕྱག་ཕེབས་ welcome.

ཆག་བྱ་ *chag-bu* diminutive of ཆག་པ་ a little
bunch.

ཆག་བྲོམ་ *chag-brom* in *W.* colloq. “*chak-
rum*” ice.

ཆག་མོ་ *chag-mo* bunch; འབྲས་བྱ་ཆག་མོ་ a fruit
growing in clusters, like the grapes of the
vine, the berries of the elder (*W.*) (*Jä.*).

ཆག་ཙེ་ *chaj-tse* a small grain, *e.g.*, of
ground grits; ཆག་ཙེ་ཆན་ granulous (*W.*) (*Jä.*).

ཆག་ཅང་པ་ *chag-tshan-pa* = ཐབ་ཁ་པ་ or མ་ཅེན་ a
cook (*Mñon.*).

ཆག་ཅན་ *chag-tshad* or ཆ་ཅན་ (*Sch.*) the
right measure; དུག་ཤེར་ཆག་ཅན་ *duḡ-ster chag-
tshad* a sufficient quantity of poison admi-
nistered to a person (*Med.*; *Jä.*).

ཆག་གཞོང་ *Chag-gshoñ*, v. ཆག་ *chag*.

ཆག་ལོ་ *Chag-lo* n. of a celebrated lama
of Tibet. ཆག་ལོ་མཚོ་དབྱིལ་ཡོད་པར་བཞེད་པ་ it was
asserted that Chag Lo-tsa-wa had been
into the middle of the lake (*Ya-sel. 33*).

ཆག་ཤིང་ *chag-ṣiñ*, v. ཆག་པ་ *chag-pa*.

ཆག་སྤ་ I: *chags-pa* 1. to be fond of, to
be attached to, to love; བྱ་མོ་ལ་ཆགས་པ་ to love
a girl; རྒྱུས་པ་དང་ན་རྒྱུད་གཅིག་ཆགས་པ་ *skyes-pa dan
na-chuñ geig chags-pa* the mutual affection
between a man and a maiden; ཡིད་ལ་ཆགས་པའི་
བྱ་མོ་ནམས་ my dearly beloved daughters (*Pth.*).
2. to cling to, *e.g.*, ལུས་དང་སློག་ལ་ཆགས་པ་ *lus-
dan srog-la chags-pa* to body and to life;
ལུས་ལ་ to one's home, to one's native
country; often to suffer one's self to be
enticed by a thing, to indulge in; ཆགས་པར་
མི་བྱ་འདྲིམས་པར་མི་བྱ་ཞེ་ allowing neither desire
nor fear to have any influence upon him-
self (*S. Lam.*, also *Jä.*).

ཆག་སྤ་ II: vb. 1. to be begotten,
produced; མ་ཆགས་པ་ not produced in the
usual way of propagation, but རྒྱུས་ཏེ་རྒྱུས་པ་
rdsus-te skyes-pa, or རྒྱུན་གྱིས་བྱུབ་པ་ *lhun-gyis*

grub-pa (*Pth.*); frq. མངལ་དུ་ཆགས་པ་ to be produced in the womb, as the foetus is; hence ཆགས་ in compounds=animal; འདབ་ཆགས་ bird; གཤོག་ཆགས་ *gcog-chags* winged animal; སྲོག་ཆགས་ *srog-chags* living being. 2. to arise, spring up, originate, come forth; to come to light, to appear: སྐྱེ་གནིང་ཆགས་པ་ the growth or founding of (towns, monasteries, institutions, etc.) on the earth; རྩམ་ལ་བཅུད་ཆགས་པ་ the causing of nutrition in food; མིང་ལ་རྩམ་ཆགས་པ་ the accumulation or growth of fortune to a person; ཤིང་ལ་ཁམས་བྱུང་ཆགས་བྱུང་ apricots had sprung forth on the tree; རབ་ཏུ་ཆགས་པ་=རབ་ཏུ་འབྱུང་བ་ to become a cleric; ཆགས་རབ་ genesis, history of the beginning esp. of the world; ཆགས་ཚུལ་ manner of being produced, peopled: རྩོག་ཆེན་པོ་དུག་ནམ་མཁའ་ལ་ཆགས་འདུག་པ་མཐོང་། I saw six large pinnacles appearing in the sky.

ཆགས་པ་ III: 1. प्रणय, स्नेह, अनुराग, राग, कामगुण, आसक्ति subst. love, lust, passion for, affection, attachment: ཆགས་པ་སྐྱེས་པ་ *chags-pa skyes-so* he fell in love (*Dzl.*); ཆགས་པ་སྦྱོད་པ་ *chags-pa spyod-pa*=འབྲིག་པ་སྦྱོད་པ་ *hkhri-g-pa spyod-pa* to copulate: ཆགས་པ་མེད་ན་འཁོར་བ་མེད་ if there is no attachment, there cannot be any transmigratory existence (*D.R.*). 2. लोभ greed for gain, acquisitiveness. འདྲོད་ཡོན་ལ་སེམས་ཆགས་ the mind runs after the objects of desire. 3. formation, congelation, agglutination; རླགས་པ་ཆགས་ ice formed on water; ཆགས་པ་མེད་པ་ འཛིན་པ་མེད་ without any covering, formation of film. ཆགས་པ་འདི་བརྒྱུ་པ་ *chags-pa'i bskal-pa* निवर्तक the age when worlds are formed.

ཆགས་སྦྱོད་བྱེད་པ་ *chags-skyod byed-pa* रञ्जन the act of affecting or agitating the heart or producing sensation of pleasure in it.

ཆགས་འབྲི *chags-hkhri* रागलता fig. the creeping plant of love which entwines.

ཆགས་སྒོ *chags-sgo* extenuation of fault; རྟེན་པ་ཅན་ལ་ཆགས་སྒོ་དང་བྱག་པ་ཅན་ལ་ལྷན་པ་ to shield the faulty and to put a patch or lid over the place (hollow).

ཆགས་ཅན་ *chags-can*, prov. राग, 1. time in music. 2. passionate, lustful.

ཆགས་ཆེན་མ་ *chags-chen-ma* रागिणी, कामिनी a musical air; a wife; a young woman.

ཆགས་འཇོམས་ *chags-hjoms* one who has subdued his passions, a general epithet of Buddha (*Mñon.*).

ཆགས་གཏམ་ *chags-gtam* amorous conversation.

Syn. འབྲིག་ཚིག་ *hkhri-g-tshig*; ཆགས་ཚིག་ *chags-tshig*; འདྲོད་གཏམ་ *hdod-gtam* (*Mñon.*).

ཆགས་རྟགས་པ་ *chags-rtags-pa* to remain for a long time at one place.

ཆགས་ལྡན་མ་ *chags-ltan-ma* कामुकী a lustful woman.

ཆགས་སྤང་ *chags-sdañ* passion for; passionate attachment.

ཆགས་པ་འདི་རྒྱལ་མཚན་ *chags-pa'i rgyal-mtshan* the male organ or penis.

ཆགས་པ་འདི་གཞོན་ཅན་མ་ *chags-pa'i gdon-can-ma*=བྱུང་མེད་འདྲོད་ལྡན་མ་ a lustful woman (*Mñon.*).

ཆགས་པར་བྱུར་པ་ *chags-par hgyur-pa* रञ्जनीय lovely, fascinating, charming.

ཆགས་པས་ཁྱོས་པ་ *chags-pas myos-pa*=འདྲོད་པས་རྟགས་པ་ *hdod-pas dregs-pa* intoxicated with love or desire for any object (*Mñon.*).

ཆགས་སྦྱོད་ *chags-spyod*=འབྲིག་པ་ copulation; fornication.

ཆགས་བྱུ *chags-bya* मोक्ष an object of attachment; that which has been affected with love.

ཆགས་བྱེད་ *chags-byed* or ཆགས་བྱེད་པོ་དང་དཀར་སྐྱོང་ an epithet of the moon (*Mñon.*).

* ཆགས་བྱལ་ *chags-bral* वीतराग without attachment (*Kālac. T. 3*).

ཆགས་བྱེད་ཅན་ *chags-bral-can* निर्मुक्त one who is free from passion or attachment.

ཆགས་ཇོག་ *chags-tshig* = ཆགས་གཏམ་ *chags-gtam* or རོད་གཏམ་ *hdod-gtam* amorous conversation; talk of love.

ཆགས་ཤེན་ *chags-shen* hankering after wealth or worldly objects.

ཆགས་མེད་ *chags-zad* रागचीण passionless, attachment exhausted.

ཆང་ *chan* मद, सुरा, मधु, माधवी, चासव, गन्धमादनी, मोद, चामोद, दैत्या fermented liquor, whether beer or wine. ཆང་གི་དབྱེ་བ་ different sorts of beer or wine:—འབྲུ་ཆང་ beer from corn; ན་མ་ཆང་ barley-brewed ale; འབྲུ་ཆང་ white rice beer; བྱ་རམ་ཆང་ treacle-beer; ཐུང་རྩི་ཆང་ wine of honey, pulse, mead; མེ་རྩོག་ཆང་ wine of certain flowers such as the मधूक of Magadha; ཤིང་གུན་ཆང་ wine from certain barks of trees such as cinnamon; རྩེད་བཅུད་ཆང་ fermented juice of certain trees; རྩམ་ཆང་ beer of bones; རྩོད་ཆང་ proposal-wine, i.e., wine sent as a present to negotiate for the marriage of a girl; རྩམ་ཆང་ medicinal wine; རྩམ་ཆང་ *rgun-chan* wine from grapes; དར་བའི་ཆང་ wine of whey or curds; བཟུ་ཆང་ present of wine sent for the reception of a guest or friend or an official; ཨ་རག་ arrack or spirit.

Syn. ཡོངས་འབབ་ *yoñs-hbab*; ཆ་བདག་རྩེས་ *cha-bdag-skyes*; དཔལ་མོ་ *dpah-mo*; ལྷ་མིན་ཉིང་ཁུ་ *lha-min nīn-khu*; རྩོབས་བཟང་ *stobs-bzan*; དགལ་མ་ *dgah-ma*; བཞེས་ལྷན་མཉེས་ *bcol-ldan mñes*; རྩོས་བྱེད་ *myos-byed*; དགལ་བྱེད་ *dgah-byed*; རྩོས་འབྱུར་ *myos-hgyur*; རྩོ་མཚན་ *dri-mchog*; རྩོ་རབ་ *dri-rab*; རྩོས་ངད་ལྷན་ *spos-ñad-ldan*; རྩོ་མ་ *chu-ma*; བཞེས་མ་ *bcol-ma*; མཚན་ལྷན་མ་ *mchog-ldan-ma*; ར་ཅ་བྱེད་ *ca-co byed*; ཡོངས་སུ་ཐོབས་ *yoñs-su thobs*; གནོད་ཕྱིན་ཆང་ *gnod-sbyin chan*; རྩོ་ལྷ་ *hā-lā* (*Mñon.*).

ཆང་རྩོགས་ *chan-skyogs* चषक goblet for wine; also ladle to help wine.

ཆང་ཁང་ *chan-khan* pot-house, tavern, place where wine and beer are sold.

+ ཆང་ཁྱུ་འཛོག་ *chan khyu-htshog*, ཁྱུ་ཚུར་གྱིས་བརྒྱུད་བ་ to beat with the clenched hand or fist.

ཆང་གི་ཉིང་ཁུ་ *chan-gi nīn-khu* = རྩུ་རྩི་ or ཉིང་ཁུ་ spirit; བརྒྱུད་རྩི་ཐུང་པོ་ essence of nectar.

ཆང་གི་ཕྱ་དར་ *chan-gi phya-dar* the place where boiled barley, rice, etc., after being mixed with yeast, is spread for fermentation.

ཆང་གིས་གཤེད་ས་པ་ *chan-gis gyeñs-pa* to be drunk.

ཆང་གྲལ་ *chan-gral* the order or row of seats at a carnival.

ཆང་འགག་ *chan-hgag* = ཆང་རྩོད་ *chan-snod* vessel for keeping wine.

ཆང་རྩུ་ *chan-rgyu* the substance of which beer or wine is made.

ཆང་ཚུང་ *chan-chun* in colloq. = ཆང་རེ་ཆུང་རེ་ some few, also miscellaneous; acc. to *Sch.* a little.

ཆང་ཅེས་ཅན་ *chan-chem-can* an intoxicated person.

ཆང་ཏམས་ *chan-nams* = met. ཐོག་ *thog* (*Mñon.*).

ཆང་རྩེད་ *chan-rñin* = ཆང་གན་ *chan-rgan* in Sikk. old beer or wine.

ཆང་བསྐྱལ་ *bchan-bñal* intoxicated.

ཆང་ཉིག་ *chan-tig* vessel for measuring wine.

+ ཆང་ཐུབ་ *chan-thub* a drinking being, i.e., one subject to decay and destruction.

ཆང་དད་ཅན་ *chan-dad-can* a drunkard, tippler: ཆང་དད་ཅེ་བའི་ཁྱེད་ག་འཇམ་པོ་དང་། ཁྱེད་ཅེ་བའི་བུད་མེད་འཇམ་མོ་གཉིས་། ཁྱིམ་གཅིག་ནང་དུ་འཛེམ་ན་འགྲིག་པ་མིན་། a husband of intemperate habits and an immoral wife can have no harmony if they dwell together in one home.

ཆང་དོད *chañ-dod* silver or other articles with which wine or beer is exchanged.

ཆང་རྒྱུགས *chañ-dregs* or ཆང་གིས་རྒྱུགས་པ་ *chañ-gis dregs-pa* = ཆང་གིས་ལྷོས་པ་ *chañ-gis myos-pa* intoxication (*Mñon.*).

ཆང་འཛིན *chañ-hdon* = ཆང་སྒྲོན *chañ-snod* wine-glass or cup (in Sikk.).

ཆང་གནས *chañ-gnas* or ཆང་འབྲུང་གནས་ a place of drinking; grog-shop.

ཆང་པ་སྒྲུང་བ *chañ-pa stoñ-wa* erroneously written for འཆང་པ་སྒྲུང་བ *hchañ-pa stoñ-pa* རི་རྒྱ་མུའི་; lit. open fist, or an empty hand; fig. nothing to give in charity to the poor.

ཆང་སྤྲུགས *chañ-spags* dough of barley soaked in beer.

ཆང་ཕུད *chañ-phud* the first distillation of wine—the best beer or wine.

ཆང་ཐོག *chañ-phog* allowance in beer.

ཆང་བུ *chañ-bu*, described in རྩམ་པ་བཞེས་པ་ སྤྲར་མོར་བཅངས་ནས་མོར་མའི་པར་འཛིན་པ་དེ་ནི་འབྲུང་བུ་རྩམས་ལྟར་བྱ་ཡིན། the dough of barley-flour squeezed or pressed within the hand and coming out between the fingers is given to the ghosts.

Syn. རྩལ་པ་ *rdoq-pa*; ཆངས་པ་ *chañs-pa* (*Mñon.*).

ཆང་མ *chañ-ma*, v. ཆང་འཛིན་མ་ (*Mñon.*) a woman selling wine.

ཆང་མལ *chañ-mal* grog-shop, tavern.

ཆང་རྩི *chañ-rtsi* dry barm, lees, yeast (of beer).

ཆང་ཆང་ *chañ-tshañ* grog-shop; ཆང་ཆང་ལས་ བུངས་པ་ come or coming from a grog-shop.

Syn. ཆང་མལ *chañ-mal*; ཆང་ཁང་ *chañ-khañ* (*Mñon.*).

ཆང་ཆང་ལས་འོང་བ་ *chañ-tshañ las hoñ-wa* a drunkard; one who is just coming out of a grog-shop.

ཆང་འཛིན་མ་ *chañ-htshoñ-ma* barmaid.

Syn. ལྷོས་བྱེད་འཛིན་ *myos-byed-htshoñ*; ཆང་མ་ *chañ-ma*; ཆང་བྱེད་མ་ *chañ-byed-ma* (*Mñon.*).

ཆང་འཛིན་མའི་ཁང་པ་ *chañ-htshoñ-maḥi khañ-pa* གཤམ་ lit. wine-selling woman's house.

ཆང་མས *chañ-zas* roast meat taken at the time of drinking.

ཆང་བུུང་ *chañ-bzuñ* for འཆང་བུུང་ ལུའི་ closed hand, fist.

ཆང་གཡོས *chañ-gyos* or ཆང་གིས་གཡོས་ བྲུག་པ་ parched rice, barley, &c., taken with wine.

ཆང་ར་ *chañ-ra* རྒྱུགས་པ་, abbr. of ཆང་ and རྒྱུགས་, beer and arrack; a drinking party.

ཆང་ས་ *chañ-sa* 1. a beer-house. 2. beer carousal: ཆང་ས་ཆེན་པོ་བྱེད་པ་ to give or arrange for a great beer-drinking party.

ཆངས་པ་ *chañs-pa*, v. ཆང་བུ *chañ-bu*.

ཆད་ I: *chad* time; བྱིན་ཆད་ in after time, henceforth; རྩོད་ཆད་ formerly, heretofore.

ཆད་ II: 1. special promise, agreement or engagement; ཆད་འབྲུག་ special presentation, special request, compliments at the commencement of a letter. རྒྱུགས་ oral, verbal engagement; ལག་ཆད་ pledge of faith by the hand (*Jä.*). 2. in compounds for ཆད་པ་ punishment; ལུས་ཆད་ corporeal punishment.

ཆད་དོན་ *chad-don* or རྒྱུགས་ a promise, contract; ཆད་དོན་བྱེད་པ་ to give a promise, make a contract; གཏོར་བའི་ཆད་དོན་བྱེད་པ་ to agree about giving; ཆད་དོན་ལྷོས་བྱེད་པ་ to keep, fulfil, a promise.

ཆད་མདོ *chad-mdo* or རྒྱུགས་ the purport or the main object; a promise or contract.

ཆད་པ་ I: *chad-pa* བུུང་ལྟར་, བུུང་ལྟར་ལྟར་, ལྟར་ལྟར་ 1. to open, to separate, liberate; to give out. 2. to promise, bind one's self.

Syn. ཕྱེད་མ *phyed-ma*; དབྱེ་བ *dbye-wa* (*Mñon.*).

ཆད་པ II: sbst. resp. བཀའ་ཆད་ཀྱི་པྱི་ལྷན་པ་ *nyag-pa* punishment; ལུས་ཆད་ corporeal punishment; fig. punishment with the rod. རྒྱལ་པོའི་ཆད་པ་ king's punishment, i.e., punishment that the law inflicts on any person. རལ་ཆད་ punished with fatigue, worn out. ཆད་པ་ཅན་ *chad-pa-can* = བཅར་ལྷན་ དཔྱིད་ཅན་, དཔྱིད་པ་ཅན་ a convict; one who has been convicted of an offence. ཆད་པའི་ཆར་གཙུག་པ་ *chad-pahi tshargcad-pa* or ཆད་པས་གཙུག་པ་ བཅར་ལྷན་པ་ to convict, to sentence, to punish.

Syn. དབྱུག་པ་ *dbyug-pa*.

ཆད་པ III: vb. to be descended from; to be born of or with; gen. with ལས་ or ནས་.

ཆད་པ་ཐོག་པ་ *chad-pa phog-pa* to award punishment, to punish in any way.

ཆད་པས་བཅར་པ་ *chad-pas bcad-pa* to be visited with punishment.

ཆད་པ་ *chad-po* 1. rent, torn, worn-out, ragged, tattered (*Jä.*). 2. a limited time, a term (*Sch.*).

ཆད་ཡིག་ *chad-yig* a written contract: ཆད་མཇུག་ཡིག་ id. (*Glr.*; *Jä.*).

ཆད་ལུས་པ་ *chad-lus-pa* not to obtain the things hoped for, to be disappointed (*Sch.*).

ཆད་ཆེ་ *chad-so* or ཆད་ཆེར་ = ཆད་གསལ་ 1. a limited time, a term. 2. a time-purchase (*Sch.*). 3. an agreement (*Tä.*; *Jä.*).

ཆན་ *chan* I: (དཔེ་མ་ཆན་ལྟ་བུ་) ཅིག་པོ་ a marginal note or foot-note to explain the meaning of a term or expression in the text.

ཆན་ II: sop, mash, pulp, etc.; འབྲས་ཆན་ rice-pap; ནས་ཆན་ barley-pap (*Jä.*).

ཆན་གྱི་ *chan-gri* = ཆམ་གྱི་ *htshem-gri* (lit. a tailor's knife); རྒྱུ་པ་ a pair of scissors.

ཆན་པ་ *chan-pa* = འཆོམ་གྱི་ scissors, shears: དགེ་སྤྱོད་གྱི་ཆན་པས་འབྲེག་པར་མི་བྱུང་ (*K. d. 3 106*) the hair of a gelong should not be cropped with scissors.

ཆབ་ I: *chab* [resp. and eleg. for ཅུ་ *chu*] water, in any form; but never used like *chu* to signify a river. ཇི་ཆབ་ scented water. རྒྱ་ཆབ་ or ཇི་ཆབ་ water which at the beginning and close of religious meetings in the larger monasteries is passed round, and of which every one present takes a few drops on his tongue, as a symbol of purification in the place of full ablutions. ཐུན་ཆབ་ tears; ལལ་ཆབ་ spittle; ཆབ་གསར་ urine.

ཆབ་ II: power, dominion, sway; ཆབ་པོ་ under one's sway: ཆབ་པོ་ཏུ་བསྐྱུ་བ་ to bring or collect under one's power or sway.

ཆབ་རུན་ *chab-rkyan* brass can, brass teapot with a long spout for pouring out tea (*Jä.*).

ཆབ་མུ་ *chab-skye* = དར་བ་ *dar-wa* whey.

ཆབ་ཐུང་ *chab-khuñ* urinal, a privy.

ཆབ་སྒོ་ *chab-sgo* door; ཆབ་སྒོའི་ཆབ་ *chab-sgo-wa* = སྒོ་རྒྱུ་པ་ a door keeper.

ཆབ་གཏོར་ *chab-gtor* = ཅུ་གཏོར་ *chu-gtor* འཕྲིན་ལྷན་ oblations to the dead; water religiously offered to quench the thirst of Yidag or Preta in the རྟེན་ལོ་ཆུ་.

ཆབ་ནག་ *Chab-nag* n. of a monastery in Kong-po in Eastern Tib.

ཆབ་བྱོམ་ *chab-brom* ice (*Jä.*).

ཆབ་འབངས་ *chab-hban* = འཁོར་གཞོན་པ་ བླ་མ་ a servant; a subject; one owing allegiance.

ཆབ་ལྷུག་ *chab-blug* 1. a spittle pot. 2. acc. to *Jä.* a vessel for rinsing one's mouth with water.

ཆབ་མ *chab-ma* lid, valve; ཆབ་རྩེ *chab-rtse* or ཆབ་ཅེ *chab-tse* buckle, clasp.

ཆབ་མིག *chab-mig* = རྩེ་མིག a fountain, spring.

ཆབ་རྩེ *chab-rtshe*, v. ཆབ་མ *chab-ma*.

ཆབ་ཚོད *chab-tshod* (lit. water-measure for time) a watch, a clock.

ཆབ་གཞུག *chab-gshug* a bath; also the bathing festival of the Tibetans in August and September.

ཆབ་ཐག་པ *chab-hog-pa* a vassal, a subject; ཆབ་ཐག་གི་རྒྱལ་པོ་ a vassal king, feudal chief.

ཆབ་རིལ *chab-ril* the vessel of consecrated water passed to monks of a congregation before dispersing.

ཆབ་རིལ་པ *chab-ril-pa* one who passes through water, v. ཆག་བྱོམ.

ཆབ་རོམ *chab-rom* = རྩེ་འཕྲུགས་པ ice, frozen water.

ཆབ་ཤོག *chab-çog* = བཀའ་ཤོག eleg. for an official letter, a diploma, etc.

ཆབ་ཤེར *chab-ser* eleg. for རྩེ་ཤེར matter, pus.

+ ཆབ་སྤྱིད *chab-srid* = རྒྱལ་སྤྱིད *rgyal-srid* dominion, kingdom, territory.

ཆབ་གསང་ *chab-gsañ* urine; ཆབ་གསང་བཤང་བ to make water.

ཆབ་གསེལ་བ *chab gsil-wa* to discharge urine, make water (*Nag.*).

+ ཆབ་ས་ཅིག *chabs cig* = ལྷན་ཅིག or མཉམ་ཏུ སུམ་, སུམ་མཉམ་ together with, all together.

ཆམ *cham* headlong, full length; also completely, utterly.

+ ཆམ་དུ *cham-du* = གཏན་དུ always, continually; ཆམ་དུ་འབེབས་པ pouring continually.

ཆམ་པ *cham-pa* རྒྱུ་མཉམ་པ a cold or catarrh; རྒྱ་ཆམ *gre-cham* bronchial catarrh; རྩྭ་ཆམ catarrh in the lungs; རྩྭ་ཆམ *gna-cham* nose cold (cold in the head); རིམ་ཆམ influenza.

ཆམས་བཞག *chams-bshag* = རྩེ་མིག་གི་ལུང་ལ་ ལྷན་ཅིག་པོ་ to be in a tranquil state; colloq. to keep quiet རིམ་བུན་པ་རྩམས་ཆམས་བཞག་ནས་ཇི་ཅི་གསུང་བཞེན་མཛད་པས་ (*A. 119*) those who did not assent keeping quiet: it was effected according to the precepts of the lord (*Atis'a*).

ཆར *char* or ཆར་པ *char-pa* བཟའ་ཀུན་ལ་ rain.

Syn. རྩྭ་པ་ཕུད་ *sprin-bcud*; རྩྭ་ཆར་ *sbrañ-char*; རྩྭ་མ་ཐོན་ *chuh-sa-bon*; རྩྭ་ལྱེ་མེ་རྟོག་ *sprin-gyi me-tog*; མཁའ་ལས་བབ་ *mkhah-las-bab*; རྩྭ་གི་འབྲས་བུ་ *rluñ-gi hbras-bu*; རྩྭ་བབ་ *rgyun-bab*; དགུང་ཆར་ *dguñ-char*; རྩྭ་ཆར་ *gru-char*; རྩྭ་ལྱེ་གཞེན་ *lo-tog-gñen* (*Mñon.*).

ཆར་སྐྱོབས་ *char-skyib* a shelter, pent roof, protection from rain.

ཆར་སྐྱེས་ *char-shyes* བཟའ་ལྱེ་ lit. rain-born; met. a frog.

ཆར་སྐྱོབ་ *char-skyob* 1. protection against rain, also opp. to རྩྭ་སྐྱོབ་ *tshad-skyob* protection against heat (of the sun). 2. = གཏུགས་ an umbrella (*Mñon.*).

ཆར་སྐྱོར་ *char-skyor* undecided (cases or disputes).

ཆར་ཁེབས་ *char-khebs* cover or dress for protection against rain, rain-cloak.

ཆར་གུང་ *char-gyañ*, འབྲས་མོ་བའི་ཆར་གུང་རིམ་པ་ གསུམ་རྩམ་པའི་བབས་ (*Ya-sel. 33*).

ཆར་གྱི་ཐེགས་མ་ *char-gyi zegs-ma* = ཆར་ཐེལ་.

ཆར་དགའ་ *char-dgah* lit. that delights in rains, རྩྭ་གཞེན་ (*Mñon.*).

ཆར་རྒྱུན་ *char-rgyun* བརྒྱུན་ incessant rain.

ཆར་ཅན་ *char-can* 1. = ཆར་ལྡན་. 2. ལུགས་སྟེན་ custom, usage (*W.*). 3. n. of a hero རལ་འཕེལ་ (*Baladeva*) (*Lex.*).

ཆར་བུག་པ *char-bcug-pa* བཟོ་འདོམས་པ་; ཅུང་དུ་
བུག་པ made to be done or worked out.
ཆར་ཆེས *char-cheṣ* for ཆར་པ་ཆེན་པོ།.

ཆར་གཏོགས་པ *char gtogs-pa*, v. ཆ, included
in the division of ;= ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ or གྱུགས་
སུ་གཏོགས་པ.

ཆར་སྟོན *char-ṣton* met. the swallow.

ཆར་དུས *char-duṣ* the rainy season.

ཆར་དྲག་པ *char-drag-pa* རྒྱུ་ཤུག་པ་ lit. heavy
rain; the month of heavy rains, corre-
sponding with July.

Syn. དྲག་བབ *drag-bab*; ཡོངས་ལྗང་ *yoñ-lhuñ*;
རྒྱུན་བབ་ཆ *rgyun bab-tsha* (*Mñon.*).

ཆར་རྩལ *char-rdul* = ཆར་ཟེལ.

ཆར་ལྗན *char-lḍan* rainy; ཆར་ལྗན་སྤྱིན་དང་དབྱར་
དུས་ལོར་ in the summer season are rain-
clouds (*Mñon.*).

ཆར་སྐྱ་སྐྱུང་ཁྲིད་ *char-ṣna rluñ-khrid* an
idiomatic expression signifying guided;
lit. as wind leads the rain.

ཆར་པ *char-pa*, v. ཆར་.

ཆར་སྤྱིན *char-sprin* ཇའི་མུ་ལྗན་ rain-cloud; ཆར་སྤྱིན་
ཅན་ cloud containing rain.

ཆར་ཁོབས *char-phobṣ* བཤེད་པ་ to cause rain.

ཆར་འབབ་མཁས་པ་ *char-hbab mkhaṣ-pa* gen. a
Tantrik lama; lit. one who is skilled in
bringing down rain (by the efficacy of his
charms).

ཆར་འབེབས *char-hbebs* or ཆར་པ་འབེབས བཤེད་པ་,
མི་ཁྲིད་ that causes rain; rain-cloud.

ཆར་འབེབས་གྲོང་འཛུགས་ *char-hbebs groñ-hjoms* an
epithet of Indra (*Mñon.*).

ཆར་མེད་ཐོན་པ་ *char-med thon-pa* = རྩེད་འབར་
drought, rainlessness.

ཆར་ཞོད་ *char-shod* good and beneficial rain:
འདི་ལོ་ཆར་ཞོད་ལོགས་པར་བབས་ this year rain has
copiously fallen.

ཆར་ཞོད་ཆེ་ལྷན་པ་ *char-shod che-stabṣ* (idio-
matic phrase) a matter of great impor-
tance.

ཆར་ཟེལ *char-zil* rain drop, rain particles
or drops.

Syn. ཆར་རྩལ *char-rdul*; ཆུ་ཡི་ཟེགས་མ་ *chu-yi*
segṣ-ma; རྒྱུན་གྱི་མུ་གུ་ *rgyun-gyi myu-gu*; ཆུ་ཡི་
ཟེར་ *chu-yi-ser*; ཆུ་རྩལ་ *chu-rdul*; ཆར་གྱི་ཟེགས་མ་
char-gyi segṣ-ma (*Mñon.*).

* ཆར་བཟང་འབེབས་པ་ *char-bzañ hbebs-pa* ལུ་བཟོ་བ་
n. pr. (*Tā. 2, 271*).

ཆར་གཡོགས་ *char-gyogs* = ཆར་ཁེབས་ house;
cover or dress for protection against rain.

ཆར་ལེན་ *char-len* the coping or water-tile
of a wall (*Cs.*).

ཆལ་ *chal* resp. སྦྱ་ཆལ་ belly, abdomen (*Cs.*).

ཆལ་ཆལ་ *chal-chal* the sound of falling
oars.

ཆལ་ཆིལ་ *chal-chil* wavering, fluctuating
(*Sch.*).

ཆལ་ཆོལ་ *chal-chol*, v. འཆལ་འཆོལ་ or འཆལ་ལེ་
འཆོལ་ལེ་.

ཆལ་དུ་བགྲམས་པ་ *chal-du bkrams-pa* བེ་ཆུ་ལོ་
scattered, strewn over, fully spread, wide-
spread.

ཆལ་མར་བཅལ་བ་ *chal-mar brdal-wa* (vb. a.) to
spread equally, uniformly.

ཆས་ *chaṣ* 1. thing; tool; requisite, etc.:
བག་མར་རྫོང་འཇོག་ཆས་ things to be given to a
bride as dowry; ལྷགས་ཆས་ iron tools or uten-
sils; རྩོ་ཆས་ food; དམག་ཆས་ military stores,
requisites for war; འཛོ་ཆས་ provisions; ལྷག་ཆས་
tools, instrument. 2. dress, garment; རྩོ་ཆས་
man's dress. 3. in a more general sense:
appearance, form, shape: ཅུང་མེད་ཀྱི་ཆས་སུ་བྱུ་ཞི་
appearing in the guise of a woman; རྩོ་ཆས་

ཕྱི he puts on a Tartar dress; བུ་མོ་ཆས་ལྷན་ he has assumed a girl's dress; disguised himself as a girl.

ཆས་ཀྱི་ *chas-ka* or ཆས་ཀྱི་ རྒྱུ་ལྡན་ one's property, resources, requisites; all that one possesses or requires for his use.

ཆས་སྤྱད་ *chas-sgyur-wa* to put on, to assume another's dress.

ཆས་ཆད་ *chas-chod* परामव, अभिमव, v. ब्रूँस-प *brūns-pa*.

ཆས་པ་ *chas-pa* [originally the pf. of ཆ་བ but always used as a separate vb.] 1. to set forth, depart: ཆས་དགོས་པར་ as it is necessary to depart (*Thgy.*); བོད་དུ་ཆས་སྤྱད་ they set out for Tibet (*Gh.*); དུས་གཅིག་ཏུ་ཆས་སྤྱད་ they departed together (*Dzl.*); ཆས་སྤྱད་པ་ to send away, dispatch. 2. to prepare for, set about, to start; གསོད་པར་ཆས་སྤྱད་ they started killing; འགྲེལ་བར་ཆས་པ་ལས་ having made arrangements to depart (*Dzl.*): ད་ཕྱིར་འདྲིང་རྒྱུ་ཆས་པ་ལས་ 'now we will return' they said, and they made preparations (*Dzl.*; *Jä.*)

ཆས་པོ་ *chas-bzo* = ལུས་ཆས་ a full suit of clothes (for the body).

ཆི *chi* num. fig. 36.

ཆི་ག་ *chi-ga* in *W.* wallet, knap-sack (*Jä.*).

ཆི་ལི་ལི་ *chi-li-li* onomatopoetic word for snuffing up scent by the nose; རིས་ལྡན་ཆི་ལི་ལི་ཕྱིར་ (*Cs.*) snuffing sweet odours that are borne; མེ་རྩྭ་ལྡན་ཆི་ལི་ལི་ the perfumes of flowers are perceptible (*Mil.*; *Jä.*).

ཆིག་ *chig* used for གཅིག་ as the first part of compound numbers:—ཆིག་བརྒྱ 10; ཆིག་བརྒྱ 100; ཆིག་རྒྱུ 1,000; ཆིག་ཁྲི a myriad, etc.

ཆིག་རྒྱུ་ *chig-rkyan* acc. to *Schtr.* separate, single, one alone.

ཆིག་རྒྱུ་ཆིག་རྒྱུ་ *chig-rgyu* ཆིག་རྒྱུ་ a kind of blanket in the weaving of which one longitudinal thread is crossed by two.

ཆིག་ཐུབ་ *chig-thub-pa* 1. to be able to do a thing alone. 2. n. of a plant used in medicine (*Jä.*).

ཆིག་འཁྱུར་ *chig-dril* rolled, wrapped, packed up in one parcel or bundle (*Sch.*).

ཆིག་ལང་བྱེད་ *chig-lab byed-pa* to talk to one's self, to hold a soliloquy (*Schtr.*).

ཆིག་གད་ *chig-gad* one stroke, or stop: རྒྱུ་ཆིག་ཆིག་པར་བཅད་ཀྱི་མཐར་ཆིག་གད་བྱ། at the close of each line of a verse (forming a sentence), put one stroke, i.e., full stop (*Situ.*).

ཆིངས་ *chiñs*, v. འཛིང་བ་ ཆིངས་, that which binds. ཆིངས་ཀྱི་ the five binding things:—(1) ཁོག་དབྱུག་རྒྱུ་ཆིངས་ *khog-dbug stob-'hun-gyi chiñs*; (2) ས་དབྱུང་ནམ་འབྱེད་ཀྱི་ཆིངས་ *sa-dpyad rnam-hbyed-kyi chiñs*; (3) འབྲེལ་པ་འབྲེལ་ཀྱི་ཆིངས་ *hbrel-pa hbru-hgrel-gyi chiñs*; (4) བུས་རྩན་ཀྱི་ཆིངས་ *bstus don-gyi chiñs*; (5) ལག་ལེན་མན་རག་གི་ཆིངས་ *lag-len man-nag-gi chiñs* (*Sman.*).

ཆིད་པ་ *chid-pa*, v. ཕྱིད་པ་

ཆིབ་པ་ *chib-pa* 1. རྒྱལ་པ་ ཆིབ་པ་ encompassing, covering all. 2. acc. to *Sch.* equal, uniform, suitable.

ཆིབས་ *chibs* or ཆིབས་པ་ resp. term for རྩ་ལ་ a horse; generally a riding horse; a saddle horse; ཆིབས་ལ་འཛིང་བ་ riding on a horse, to get on horse-back; ཆིབས་ལས་གཞོན་པ་ to dismount: ཆིབས་གཞོན་པ་གནང་ (*C.*) I beg you to dismount; བྱིད་ཀྱི་ཆིབས་སྤྲུལ་ I give it you for a riding horse (*Jä.*).

ཆིབས་བཞུད་གནང་བ་ *chibs-bskyod gnañ-wa* (lit. to ride on a horse) = ཆིབས་བཞུར་གནང་བ་ to start for a journey, to go to a place.

ཆིབས་ཁ་འཁྱུར་པ་ *chibs-kha hkhrid-pa* = ཆིབས་ཁ་ བཞུར་བ་ to lead a horse by the bridle (*Sch.*).

ཆིབས་ཁ་ཐུབ་པ་ *chibs-kha thub-pa* to have the command of the bridle; fig. to be expert in ruling.

ཆིབས་ཤུ་ *chibs-sya* resp. for ཤུ་ saddle.

ཆིབས་ལྷ་ལྷན་ *Chibs-lña-ldan* also called ལྷ་ལྷན་, the horse on which Gautama Buddha used to ride.

ཆིབས་ལྷག་ *chibs-leag* resp. a whip.

ཆིབས་ཆས་ *chib-chas* a horse's furniture, harness; (Cs.) the equipments of a horse.

ཆིབས་ཆེན་ *chibs-chen* a charger; the best horse in the stable.

ཆིབས་རྩ་ *chibs-rta* a riding horse of a great man.

ཆིབས་ཐུར་ *chibs-thur* horse's head-piece.

ཆིབས་དཔོན་ *chibs-dpon* chief groom.

† ཆིར་ *chir* from the Hindi चिट, chintz.

ཆིལ་སྒྲོག་ *chil-sgrog*, v. ཅུ་གཤེར་ *chu-gñer*.

ཅུ་ I: *chu* num. fig. 66.

ཅུ་ II: ཇལ་, ཅད་ཀ་, ཇཤ་, ཇཤ་, &c. 1. water, the universal and common term in all senses. 2. a river; the general term.

Syn. གཏུར་བྱ་ *gtuñ-bya*; གཏུར་བྱེད་ *gtuñ-byed*; སྒོ་ཁུན་འགྲོ་ *sgo-kun-hgro*; སྒྲིན་གྱི་མེ་རྩྭ་ *sprin-gyi me-tog*; སྒྲིན་གྱི་བུའ་ *sprin-gyi-bend*; དག་བྱེད་ *dag-byed*; དན་སེལ་ *ñan-sel*; འབྲུ་ཡན་ *hbru-phan*; སྒྲིན་གྱི་མུ་བྱ་ *sprin-gyi myu-gu*; ཐུར་བཟོད་ *thur-byrod*; ཁུན་འགྲོ་ *kun-hgro* (*Mñon.*).

ཅུ་ཁུང་ *chu-kluñ* ལྷ་ལྷན་ a river is a term often occurring in books, but rarely in conversation. ཅུ་ཁུང་མཛེས་པ་ཀྱི་མིང་ the names of various rivers both real and mythical which occur in the sacred books of Tibet and according to Buddhistic geography:—(1) རབ་མོའི་ཅུ་ *rab-mohi chu*, (2) རབ་ཏུ་དང་བའི་ཅུ་ *rab-tu dañ-wahi chu*, (3) གཏེར་བའི་ཅུ་ *gtsañ-wahi chu*, (4) ར་མོའི་ཅུ་ *ho-mahi chu*, (5) རྒྱུན་འབྲུའི་ཅུ་ *rgyun-hbruhi chu*, (6) ལྷ་ལྷན་པ་ *sla-wa rgyu-wa*, (7) ར་ཐུག་གི་འདམ་ *ho-thug-gi hdam*, (8) གྲམ་སག་གི་ཅུ་ *gram-sag-gi*

chu, (9) རང་ཏུར་གྱིས་གང་བ་ *ñañ-hur-gyis gañ-wa*, (10) རང་པ་ཁུན་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ཅུ་ *ñañ-pa kun-tu sgra hbyin-pa*, (11) དབྱངས་སྒྲན་པ་ *dbyañs sñan-pa*, (12) སེམས་འགྲོ་བ་ *sems hgro-wa*, (13) རུ་རུའི་སྒྲམ་འབབ་པ་ *hu-ru-ruhi-sgras hbab-pa*, (14) རྒྱབས་འབྱུང་བ་ *rlabs hbyuñ-wa*, (15) བདེ་བའི་ཅུ་ *bde-wahi chu*, (16) ཀ་དམ་པ་ལེའོད་པའི་ཅུ་ *ka-dam-pa hkhod-pa-ñid*, (17) རྣ་ཐུའི་མཆུ་ཅན་མས་ཀྱིས་འཛོན་པ་ *nor-buhi mchu-can rnam-s-kyis hdsin-pa*, (18) ཅུ་སྒྲིན་གྱིས་མང་བའི་ཅུ་ *chu-srin kurma mañ-wa-ñid*, (19) ར་རོ་འཁོར་བ་ *ña ro-hi hkhor-wa*, (20) རུས་སྒྲལ་གྱིས་གང་བ་ *rus-sbal-gyis gañ-wa*, (21) ཅུ་སྒྲིན་ན་གྱིས་བཞོར་བ་ *chu-srin na-kraś bskor-wa*, (22) ཡིད་བདེ་བར་འབབ་པ་ *yiḍ bde-war hbab-pa*, (23) དབྱ་བའི་བྱེད་པ་ *dbu-wahi phreñ-wa*, (24) རབ་ཏུ་དགའ་བར་སྒྲུབ་པའི་ཅུ་ *rab-tu dgah-war gyur-pahi chu*, (25) རྒྱུར་མཚུངས་པ་ *rluñ mtshuñs-pa*, (26) ཆར་དང་ཆར་གྱི་རྩེས་སུ་འབྱུང་བའི་ཅུ་ *char dan char-gyi rjes-su hbyuñ-wahi chu-kluñ*, (27) དབྱངས་ཅན་གྱི་མཛོག་ཏུ་འབབ་པ་ *Dbyañs-can-gyi mdog-tu hbab-pa*, (28) རུས་སུ་འབབ་པ་ *duś-su hbab-pa*, (29) རིང་པ་ *riñ-pa*, (30) ཅུ་མོའི་རང་ *rtse-mohi ñañ*, (31) གཤེར་གྱི་ཅུ་ *gser-gyi chu*, (32) དུལ་གྱི་མཛོག་ *dhul-gyi mdog*, (33) མ་རྩིག་གི་བྱེ་མ་ལྷན་པ་ *mu-tig-gi bye-ma ldan-pa*, (34) རི་ལོ་ལ་རྒྱུ་བ་ *ri-bo-la rgyu-wa*, (35) སྒྲིན་འཁོར་བ་ *sprin hkhor-wa*, (36) མ་སྒྲ་ར་གལ་པ་རྒྱན་ཏུ་བྱས་པ་ *mu-sā-ra gal-pa rgyan-du byas-pa*, (37) བེ་རུ་མའི་ཤིང་དང་ལྷན་པ་ *vi-dru-mahi cñi dañ ldan-pa*, (38) དཤྱིད་དགའ་བ་ *dpyiḍ dgah-wa*, (39) དབྱར་སྒྲིན་རབ་ཏུ་དང་བའི་ཅུ་འབབ་པ་ *dbyar-sprin rab-tu dañ-wahi chu hbab-pa*, (40) ཅུ་མོ་ལ་འཇུག་པར་དགའ་བ་ *rtse-mo la hjug-par dgah-wa*, (41) གངས་ཡོད་པ་ *gañs yod-pa*, (42) རྟེ་མ་གང་བར་སྒྲུབ་པས་མི་རེག་པ་ *ñi-ma çar-war gyur-pas mi reg-pa*, (43) མུར་བའི་ཅུ་ *myur-wahi chu*, (44) རྒྱབས་རབ་ཏུ་འཇུག་པ་ *rlabs-rab-tu hjug-pa*, (45) མ་ཏུ་པ་ *a-tu pā*, (46) ཅུ་ལུན་ད་འབབ་པ་ *tsu-lun-da hbab-pa*, (47) རྩའི་ཅུ་ *drihi-chu*, (48) ཀེ་ཏ་ཀའི་རྩེས་བསྐོས་པ་ *ke-ta-kahi-drīs bsgos-pa*, (49) དབྱར་དགའ་བ་ *dbyar dgah-wa*, (50) རུན་རུ་མུ་མུ་ *dhun-dhu mā-rā*, (51) རྟེ་འཁོར་ན་བྱུབ་པ་ *ñe-hkhor-na khyab-pa*, (52) དཔག་མེད་པ་འབབ་པ་ *dpaj med-pa*

hbab-pa, (53) ལྷ་བ་ནས་ཀྱང་ཀྱང་ཏུ་གང་རབ་ཏུ་འབབ་པ་
rgyab-nas kluñ kun-tu-gañ rab-tu hbab-pa,
 (54) དམར་བའི་ཆུ་ *dmah-wahi chu*, (55) དགའ་བས་
 འཇུག་པ་ *dgah-was hjug-pa*, (56) རྩོན་གྱི་དུ་བའི་སྒྲིབས་
snön-gyi du-wahi stobs, (57) རྩོན་གྱི་འགྲོས་ *sprin-*
gyi hgros, (58) རྩི་མའི་དབྱངས་ཅན་ *dri-zahi dbyañs-*
can, (59) རྩི་མའི་དབྱངས་ཅན་ *rñahi sgrahi dbyañs-*
can, (60) མཁའ་གྱི་དབྱངས་ཅན་ *skad-kyi dbyañs-can*,
 (61) ཀྱུ་ཡི་བྱ་མ་མངོན་པར་དགའ་བ་ *klu-yi bu-mo mñon-*
par dgah-wa, (62) རིག་པ་འཛོན་པ་རྩེ་དགའ་བས་གནས་པ་
rig-pa hdsin-pa rtse-dgah was gnas-pa (*K.*
d. 298).

ཅུ་ཁུའི་སྐུ་ *chu-kluñ skyes*, ཅུ་ཁུའི་མེད་ཀྱི་མེད་
n. of a tree called ཇལ་ཁྱུ་ [*Sesbania Aegyptiaca*] S.

ལྷ་ཁྱེད་མགོན་ *chu-kluñ mgon* the lord of rivers.

ཅུ་ཁྲི་མག་ *chu-kluñ-can* a place which is intersected by streams, or where there are many rivulets.

ཅུ་ཀླུང་དགལ་ *chu-klung dag-pa* नदीस्नान lit.
purified by bathing in a river; a Tīrthika.

ཆུ་ཁུང་པདག *chu-kluñ-bdag* सरित्पति the
lord of rivers; the ocean. ཆུ་ཁུང་དམར *chu-*
kluñ-dmar श्रेण नदी the red river, i.e., the
river Sone.

ཆུ་ཁུང་མཚོ་ *chu-kluñ-mtsho* (མཚོ་ཟིན་གྱི་མཚོ་) the wide expanse of the heaven; an imaginary lake in heaven; the sea.

ཅུ་ཁྲོ་ *chu-kloñ* the main, deeper channel
of a river, v. ཁྲོ་ *kloñ*.

ཆུ་དྲུལ་ *chu-dkyil* ཆུ་གཞུང་ the middle of a river.

ཆུ་རྒྱུ *chu-rgyal* a leather bag for water,
a *moshug* (Cs.).

ཆུ་སྐད་ *chu-skaḍ* the voice of water, the sound of rushing water.

ཆུ་བསྐོན་པ་ *chu bskol-pa* boiled water, boiling water.

ལྷོ་ཁོང་ *chu-skor* or རང་ལག་ལྷོ་ཁོང་ *rañ-thag chu-skor* water-mill, i.e., self-grinding mill.

ཕྱ་སྐྱ་ *chu-skya* = དར་བ་ whey.

ཆུ་སྒྲུ་ *chu-skyar* कलहस a species of water fowl—the spoon bill.

Syn. རྩལ་བཤེས་ཐུང་ *ñā-hbigs-byed*; རྩལ་ཐུང་ *rgyal-byed*; རྩལ་གཅིག་པ་ *rkañ-gcig-pa*; གངས་ལྗེ་ *gañs-sbal*; མཛེས་མོ་ *mdsah-mo*; ལུ་ཅན་ *chu-can* (*Mñon.*).

ཇུ་སྐུར་ *chu-skyur* 1. the bittern. 2. also n. of a plant. 3. acidulous mineral waters. 4. vinegar (*Jä.*).

ଚୁସ୍କିୟ *chu-skyes* ଜଳଜ, ଅମ୍ବୁଜ, ଅବ୍‌ଜ 1.
lit. the water-born, the lotus. 2. the moon,
the planets Neptune and Venus.

ཅུ་སྐྱེས་དཀར་ *chu-skyes dkar* पुण्डरीक the
white lotus. ཅུ་སྐྱེས་ཐེང་པ་ *chu-skyes shon-po*
अमल the blue lotus.

ཅུ་སྟེན་མངའ་ *chu-skyes mñal* पद्मयेनि, ब्रह्मा ; =
 རྩེད་པ་ཆེན་པོ་ the great Brahmā.

ཆུ་སྐལ་མཚན་ *chu-skyes-can* सरोजिनी pond
where lotuses grow.

ལྷ་མེས་པདག་ *chu-skyes-bdag* चरोजपति the
lord of the lotus, the sun.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *chu-skyes rtsa-wa* मृणाल the
white tuberous root of the lotus.

ཅུ་སྐྱོད་ *chu-skyod* ग्रीवा met. the neck.

ཅུ་ཁུག *chu-khug* a creek; bay, gulf.

ॐ भुरभुवः *'chu-khur-tu hdsin* वारिवाहधर
 [1. "that which holds clouds," i.e., the
 sky. 2. "having clouds for a vehicle,"
 an epithet of Indra] S.

ཅུ་ཁུར་ *chu-hkhr*, met. སྤྲིན་པ་ *sprin-pa* cloud.

ཐུ་ཁྱེབས *chu-khebs* = མཛུ་ཁྱེབས cloak worn for protection against rain.

कुर्वित् *ehu-khol* कुर्वित्. [1. boiled water.
2. जलतापिन् the Hilsa or sable fish] S.

ཅུ་ཁྲོེ་ *chu-hkhor* जलाटन, काजल, सधम
a whirlpool, an eddy. ["a water-goer,"
i.e., a heron or a leech] S.

Syn. ཁྲོང་འཁོར *kloñ-hkhor*; འཁྱིམ་པ *hkhyim-pa*; ཟེག་མའི་ཆུ *seg-mahi lte*; ཆུ་ཡི་འཁོར་ཆུ *chu-yi hkhor-lo* འཁོར་ཆུ *hkhor-chu* (*Mñon.*).

ཆུ་འཁོར་བ *chu-hkhor-wa* the turning of a water-mill.

ཆུ་འབྲུགས *chu-hkhyags* ice, frozen water.

Syn. རམ་རོམ *bhab-rom*; འབྲུག་པ *gkhyag-pa*.

ཆུ་འབྲིལ *chu-hkhyil* puddle, pool.

ཆུ་འཕྲྱགས་པ *chu hkhyogs-pa* བརྒྱ་མཇུག་པའི་ལུང་། any tortuous or meandering river.

ཆུ་འབྲི་ཤིང་ *chu-hkhri-ṣiñ* = ཆུ་འབྲི་ཤིང་ཆུ་འབྲི་ཤིང་ a wave.

ཆུ་མཁྲིས *chu-mkhriṣ* ཇལ་པའི་ཆུ་མཁྲིས་ water and bile ["the bile of water," i.e. fire]S.

ཆུ་འབྲུག *chu-hkhrug* = ཆུ་འབྲི་ཤིང་ཆུ་འབྲི་ཤིང་ a wave; ruffle on the surface of water.

ཆུ་གང་ *chu-gañ* full of water.

ཆུ་གྱི *chu-gri* ལུ་ཁྲི་ཆུ་ a small knife; acc. to *Schr.* razor.

ཆུ་གྲོག *chu-grog* acc. to *Sch.* 1. rivulet, brook. 2. dish-water, rinsings (*Jä.*).

ཆུ་གླང་ནག་པོ་ *chu-glañ nag-po* or ཆུ་གླང་ནག་པོ་ = རྩ་ཅོ་ཅན་ *rwa-co-can* སྤྱིག་པ་རྩ་ཅོ་ *ṣdig-pa rwa-co* (*Sman.* 108).

ཆུ་གླིང་ *chu-gliñ* ཕུ་ལིང་ any islet in a river.

ཆུ་མཁྱིན་ཅན་ *chu mgrin-can* = ཆུ་མཁྱིན་ ལུ་ཁྲི་ཆུ་; ཇལ་པའི་ཆུ་མཁྱིན་ said to be the crocodile.

ཆུ་མགོ་ *chu-mgo* source or head of a river, a feeding spring.

ཆུ་འགགས་པ་ *chu hgags-pa* ལུ་ཁྲི་ཆུ་ stoppage or retention of urine.

ཆུ་འཁོར་རིང་ *Chu-hgo rta-riñ* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon.* 38).

ཆུ་རྒྱན་ *chu-rgyan* ལུ་ཁྲི་ཆུ་ the ornament of the water, i.e., the lotus flower.

ཆུ་རྒྱུན་ *chu-rgyun* ལུ་ཁྲི་ཆུ་ the current or flow of a river.

ཆུ་རྒྱུས་ *chu-rgyus* ལུ་ཁྲི་ཆུ་ sinews, ligaments and nerves; ཆུ་ཅོ་ gland.

ཆུ་སྐང་ *chu-sgañ* a blister.

ཆུ་སྐོང་ *chu-sgoñ* the water-egg, po. for the moon which (mythologically) sprung out of the great ocean.

ཆུ་སྐྱུ་ *chu-sgra* the murmur of a stream.

ཆུ་བསྐྱུར་བ་ *chu ḥsgyur-wa* = ཆུ་ཁ་བསྐྱུར་བ་ the change of the course of a river.

ཆུ་ངན་ལམ་བཟུགས་ *chu-ñan lam-ḥshugs* = སྤྱི་ལམ་ལ་བཟུགས་ *ṣrol ñan-pa byuñ-wa* (idiomatic expression) the introduction of a bad custom; following a bad usage.

ཆུ་རྒྱུས་ *chu-ñogs* bank of a river or lake; ལུ་ཁྲི་ཆུ་རྒྱུས་ the opposite side or bank, called also ལུ་ཁྲི་ཆུ་ and ཆུ་རྒྱུས་ this side of the river; ཆུ་མཁྱིན་ sandy bank; ཆུ་མཁྱིན་ sandy plain on the side or margin of a river.

ཆུ་རྒྱུས་ *chu-rñams* = ཆུ་འབྲི་ཤིང་ཆུ་འབྲི་ཤིང་ a wave (*Mñon.*).

ཆུ་བུང་ *chu-boud* = ལུ་ཁྲི་ཆུ་ *lan-tshba* table-salt.

ཆུ་ལྷག་ *chu-leag* ལུ་ཁྲི་ཆུ་ water streaming down from rock [the tree *Barringtonia acutangula*]S.

ཆུ་ཆག་ *chu-chag* grain or grass, &c., given to cattle mixed with water.

ཆུ་ཆུ་ *chu-chu* = ལུ་ཁྲི་ཆུ་ rhubarb; ཆུ་ཅོ་ its root is used as dye and laxative in Tibet.

ཆུ་ཆུ་འུ་ *chu chuñ-du* (ཆུ་ཆུ་འུ་) the sixth month of the Tibetan calendar, i.e., July.

ཆུ་ཆུ་འུ་ *chu chuñ-nhi la* (ཆུ་ཆུ་) precious stone, a gem of fabulous properties like ཆུ་ཆུ་ containing the essence of water, the finest pebble or crystal.

ཆུ་ཆུ་ *chu-ñal* also ཆུ་ཆུ་ ལུ་ཁྲི་ཆུ་ a tank.

ཆུ་ཆུ་ *chu-ñuñ*, v. ཆུ་ཆུ་ ལུ་ཁྲི་ཆུ་ the swallow.

* ཆུ་ལྔ་པ *chu-nul-wa* = ལྔ་པ་པ or འགོ་པ་པ.

ཆུ་གླེན *chu-gñer* wavelets or ripples in water.

Syn. མཚར་གཡོ *mtshar-gyo*; རིལ་སྒྲོག *chil-sgrog*; ཁྲིམ་གླེན *khrem-gñer*; རྒྱལ་སྒྲིལ་རི་མོ *rlabs-kyi ri-mo* (*Mñon.*).

ཆུ་མཚམ་པ *Chu-mñam-pa* n. of a fabulous sea situated beyond the ocean called ལྷུ་འཕྲུག་བཅོམ་; lit. (cure against snake-poison) (*K. d. 2, 335*).

ཆུ་རྩོག་མ་ཙན *chu rñog-ma-can* turbid or muddy water.

Syn. ལྷམ་བུ *ldam-bu*; མི་དངས་ *mi-dan*; རྩོག་མ་ཙན *rñog-ma-can*; འདམ་རྩལ་ *hdam-rdsab*; འབྱིན་ *hbyin-byed*; འཇིམ་པ *hjim-pa* (*Mñon.*).

ཆུ་སྒྲིང་ *chu-sñiñ* 1. a precious stone; believed to possess fabulous properties such as the power of keeping off fire, and the effects of thunder and lightning. 2. salt.

ཆུ་གཏིང་བུང་པ *chu-gtiñ thuñ-wa* shallow water.

Syn. གཏིང་གཞལ་བུས་ *gtiñ gshal-nus*; ས་ལེ་པ *sa le-wa*; མི་ཙབ་པ *mi zab-pa* (*Mñon.*).

ཆུ་གཏིང་ཙབ་པ *chu-gtiñ zab-pa* deep water.

Syn. གཏིང་མེད་ *gtiñ-med*; ཙབ་ *zab*; གཏིང་དཔག་ *gtiñ-dpag-dkah*; འག་གཞི་མི་རིག་ *hog-gshi-mi rig*; རབ་མེད་ *rab-med* (*Mñon.*).

* ཆུ་གླེན་ *chu-gter* ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ འབྲུག་ the ocean; also symb. the number four (*Rtsi.*).

ཆུ་གླེན་མུ་བྱུང་ *chu-gter mu-khyud* འབྲུག་འཕྲུག་ an island.

* ཆུ་གླེན་བུར་ *chu-gter-zur* འབྲུག་འཕྲུག་ a creek of the sea (*Kālac. T. 135*).

ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *Chu rta-mo* n. of a medicinal plant called རྩེ་གཡོ་ *stag-qa* (*Sman. 258*).

ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *chu steñ-sbyin* ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ the water-lily.

ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *chu-stod* ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ the month of July.

ཆུ་རྩེ་ལེམ་པ་ *chu-stod-kyis ña-wa* ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ the full moon of July.

ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *chu-stod skar-ma* the constellation རྩེ་ལེམ་ལྷ་མོ་ *bre-chu lha ldan-ma* ལྷ་མོ་; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ (*Rtsi.*).

ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *chu-stod-skyes* (ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་) ལྷ་མོ་ the planet Mars.

ཆུ་ཐག་མ་ *chu-thags* འཕྲུག་ལེན་ water-mill.

ཆུ་ཐིག་ *chu-thig* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ drop of water, water-drop.

ཆུ་ཐོག་མ་པ་ *chu thogs-pa* འཕྲུག་ལེན་ to bathe in water.

ཆུ་མཐའ་ *chu-mthah* or ཆུ་མཐའ་ལྷ་མོ་ the broad side or bank of a river.

ཆུ་མཐོང་མ་ *chu-mthoñs* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nam-mkhah*.

ཆུ་འཕྲུག་ *chu-hthor* = ཆུ་འཕྲུག་མ་ particles of water. ཆུ་འཕྲུག་གཏམ་ *chu-hthor-gtam* speaking and spitting together.

ཆུ་འཕྲུག་པ་ *chu-hthor-wa* འཕྲུག་ལེན་ to sprinkle.

Syn. ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *chur-sgrogs*; ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *chur-hjug*; ཆུ་འཕྲུག་མ་ *chuhī hdab-chags*.

ཆུ་དང་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *chu-dañ sheñ-du ldan-pa* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a long wide river.

ཆུ་དར་ *chu-dar* a small prayer-flag stuck on the bank of a river, in order to avert inundations (*Jü.*).

ཆུ་དུག་ *chu-dug* acc. to *Sch.* hemlock.

ཆུ་དུག་ *chu-bdag* or ཆུ་ཡི་བདག་ = ཆུ་ཡི་བདག་ the god of water (*Mñon.*); also a fox.

ཆུ་དུག་ལྷ་མོ་ *chu-bdag-skyes* = ཆུ་དུག་ alcohol (*Mñon.*).

ཆུ་རྩེ་ལེམ་ *chu-dro hjam* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ tepid water, slightly warm water.

ཅུ་བོ་ཡ་མུ་ན *Chu-bo Ya-mu-na* the different names of the river Yamunā: ཉི་མའི་བུ་མོ་ *Ni-mahi bu-mo*, གདུང་བྱེད་མ་ *Gduñ byed-ma*, ཞི་བའི་སྤང་མ་ *Shi-wahi sriñ-mo*, རྩོད་ཅན་ *Rtsod-can*, ཀློང་འཕྲུལ་མ་ *Kā-lindahi bu-mo*, གཤིན་རྗེའི་སྤང་མ་ *Gcin-rjeñi sriñ-mo* བཟུ་.

ཅུ་བོ་རབ་མེད་ *Chu-bo rab-med* नदीवैतरणी the great unfordable river of hell.

ཅུ་བོ་རི་ *Chu-bo ri* n. of a monastery situated 32 m. S. W. of Lhasa on the top of a hill opposite the iron bridge over the Yeru Tsang-po. It is also called ལུགས་མ་ཅུ་བོ་རི་ *Lcags-sam Chu-bo-ri*.

ཅུ་བོ་སི་ཏཱ་ *Chu-bo Si-tā* the river Sitā = the great Tsang-po of Tibet: བརྒྱུད་རྒྱུ་མ་ *Brgyar-gyes*, ལགས་གྲོལ་མ་ *Shags-grol*, དབུང་པས་བྱིན་ *Dpuñ-pas byin*, སྤྱིད་སྤྱུབ་མ་ *Srid-sgrub-ma* རྟགས་ཏུ་འབབ་ *Rtags-tu hbab*, ཁྲག་འབབ་ *Khrag-hbab*, དབྱིག་གི་ཁུ་བ་ *Dbyig-gi khu-wa*, ལག་པའི་ཅུ་བོ་ *Lag-pahi chu-bo*.

ཅུ་བོ་སིན་དུ་ *Chu-bo Sin-dhu* different names of the river Sindhu (Indus): རྩོད་ཨེ་འི་ཅུ་བོ་ *Rtsed-hjohi chu-bo*, སྤོན་གྱི་གང་ལྷ་ *Sñon-gyi gañ-gā* (पूर्वगङ्गा), ལྷ་བ་སྤྱུལ་མ་ *Zla-wa skyes*, རི་བོའི་བུ་མོ་ *Ri-bohi bu-mo*, མང་བོ་བྱིན་ *Mañ-po byin*, རེ་བུ་ཅུ་བོ་ *Re-bā chu-bo*.

ཅུ་དབུས་ *chu-dbus* = ཅུ་གཞུང་ *chu-gshuñ* the central course or main stream of a river.

* ཅུ་དབུས་པ་ *chu-dbus-pa* मज्झन्तिक Pāli: Majjhāntiko (*Tā. 2, 9*).

ཅུ་འབབ་ *chu-hbab* निम्नस्रोतः a hill-torrent; ཅུ་འབབ་སྒྲ་ *chu-hbab sgra* the sound of a torrent.

ཅུ་བྱ་ *chu-bya* water-fowl, water-bird; ཅུ་འགྲུག་ *chuhi bya-gag* the grey duck.

ཅུ་འབྲུང་ *chu-hbyuñ* (ग्रन्थ *grañs*) a number (*Ya-sel. 57*).

ཅུ་འབྱེད་ *chu-hbyed* said to be the swan (*D. R.*).

ཅུ་བྱུག་པ་ *chu brug-pa* (ཆར་པ་ཆེན་པོ་འབབས་ཏེ་ཅུ་ལྷག་གྲུག་པ་) नदीपूर over-flowing of a river; any inundation (*Zam. 5*).

ཅུ་ལྷག་ *chu-lbag*, v. ལྷག་ bubbles.

ཅུ་སྤུར་ *chu-sbur* acc. to *Sch. 1*. drifted wood and the like; thin pieces of wood, chips, chaff, etc., floating on the water. 2. water-beetle (*Jä.*).

ཅུ་སྤུལ་ *chu-sbrul* a harmless water-snake said to abound in the hot springs of Tibet.

ཅུ་སྤྱིན་ *chu-sbyin* = འཕྲོ་ཕྱིན་ offerings of water to the yi-dag.

ཅུ་མ་ *chu-ma* 1. a water-carrier, གཤམ་པ་ཅུ་མ་སྤྱོད་པ་ལྟར་ལྟོས་པའི་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་། classes of men such as sweepers and water-carriers, &c., to whom allowances should be paid (*Rtsii.*). 2. cultivation which requires irrigation.

ཅུ་མ་རྩི་ *chu-ma-rtsi* a water-plant: ཅུ་མ་རྩི་ལེས་ཅུ་མེར་དམ་ཅུ་ལྷོང་། *chu-ma rt si* cures or dries pus and serum.

ཅུ་མིག་ *chu-mig* जलाक्ष 1. spring, fountain. 2. n. of a vein. [3. जलाक्षी an aquatic plant, *Commelina salicifolia*] S.

ཅུ་དམར་པོ་ *chu-dmar-po* a sea of red water where the Nāga people and the Asura fight together every day after taking their food (*K. d. 334*).

ཅུ་སྤྱད་སྐར་མ་ *chu-smad skar-ma* the constellations of འབྲུག་ལྷ་མོ་ are the following:— ལུལ་ *phul*, སྤྱ་ཚགས་ *sna-tshog*, ལྷ་ལྷན་མ་ *lha-lan-ma* (*Rtsi.*).

ཅུ་རུམ་ *chu-rt sam* water with flour; gen. the grain mixed with water that is given to horses.

ཅུ་ཚགས་ *chu-tshags* परिखावण 1. a strainer, sieve. 2. n. of a demi-god of the nether world. ཅུ་ཚགས་ཀྱིས་རུང་བ་ *chu-tshags kyis ruñ-wa* परिखावक; a monk permitted to use filtered water, i.e., fit to use filtered water,

3. ཅུ་ཚགས་གུ་གུ་མུ་ chu-tshags gru-gsum རྩ་མུ་
triangular filtering sieve [a leather
water-bag]S.

ཅུ་ཚན་ chu-tshan any hot-spring, large
numbers of which occur everywhere in
Tibet.

ཅུ་ཚུབ་སྐྱུ་རེད་ chu-tshub skya-reñ, ཅུ་གསལ་བཞེད་
ཅུ་ཚུབ་སྐྱུ་རེད་གིས་བྲོས་ཏེ་གང་ལྟར་སྤང་ཡང་ཆ་མེད་པར་སྤང་ངོ་
(D.R.).

ཅུ་ཚྭ་ chu-tshwa salt from water.

ཅུ་ཚོད་ chu-tshod རྩུ་མུ་ lit. the measure of
time by a water-clock; the Indian hour,
one-fifth of a རྩུ་མུ་ or 24 minutes.

ཅུ་ཚོད་འཁོར་ཆོ་ chu-tshod hkhor-lo བཟླ་
ཅུ་ཚོད་ 1. the clepsydra or water-clock of
Ancient India. 2. now=clock in general
or watch.

ཅུ་འཛོན་ chu-hdsin 1. མུ་གུ་ the female organ.
2. རྩུ་མུ་, རྩུ་མུ་ cloud. In *Mñon.* we
read ཅུ་མཚོ་ལས་བྱུང་བའི་ཅུ་འཛོན་པའི་ཕྱིར་རོ། it is so
called because of its holding the particles
of water that rise from the ocean.

Syn. of 2. རྩུ་མུ་ sprin-pa; མུ་མཁའ་འཛོན་པའི་
nam-mkhahi glañ-po; ཆ་ཟེར་འཛོན་པའི་ tsha-ser-
hjoms; མཁའ་འཛོན་པའི་ mkhah-gos-can (*Mñon.*).

ཅུ་ཇ་ chu-sdsa earthen water-jar.

✚ ཅུ་ཞེད་ chu-sheñ རྩུ་མུ་ area; ཅུ་=རྩུ་མུ་
རེད་བྱུང་ dkyus-rin-thuñ; ཞེད་=ཁ་ཞེད་ kha-sheñ
superficial area of a globe or circle.

ཅུ་ཞེད་འགའ་པ་ chu-sheñ hgab-pa རྩུ་མུ་མུ་
འགའ་པ་ acc. to *Schtr.* proportionate,
symmetrical; acc. to others, beautiful,
stately.

ཅུ་ཞེད་མཐའ་ chu-sheñ mthah རྩུ་མུ་ circumference.

ཅུ་བཟོམ་ chu-bzom a covered bucket for
carrying water.

ཅུ་ཟེམ་ chu-zem རྩུ་མུ་ water-tub (*Jä.*).

ཅུ་ཟེམ་ chu-zla or ཅུ་ཟེམ་ chuhi-zla རྩུ་མུ་ 1.
the image of the moon in water, reputed
to be a deception of the senses by witch-
craft. 2. the water-month, the first
month (*Jä.*).

ཅུ་གཙར་ chu-gzar a large ladle (*Cs.*).

ཅུ་ཁྱེ་གནས་ chuhi-skye-gnas རྩུ་མུ་འཇེ་ལོ་ལོ་ལོ་
ནང་གི་སྐྱོག་ཆགས་ཆང་མ་) water insects, worms,
etc. (may also mean "fire").

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ལྷོ་ chuhi-hkhril-gin creeping
plants growing in water.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ལྷོ་ chuhi-hkhrul-hkhor=ཅུ་ཁྱེ་
mirage (*Mñon.*).

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi gad-mo=ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi lbu-
wa [འཇེ་ལྷོ་ 1. cuttle-fish bone, considered
as the petrified foam of the sea. 2.
water-bubbles]S.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi-sgur hkhog རྩུ་མུ་ a pig.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi ña-phyis རྩུ་མུ་ shell; also
a snail.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi dra-wa རྩུ་མུ་ (ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་) [the
jujube-tree]S.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi-don=ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ [འཇེ་ལྷོ་ a well,
spring or pool]S.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi hdab-chags water-fowl
v. ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi-rdo-wa (ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་) རྩུ་མུ་
[n. of a plant]S.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi hdre-log=ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ waves
(*Mñon.*).

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi dpal-yon (ཅུ་ཁྱེ་) རྩུ་མུ་
(ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་པར་རྩེ་ན་ནས་འཇེ་ལྷོ་) flow and ebb-tide.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi-rtswa རྩུ་མུ་ watermoss;
(ཅུ་ཁྱེ་) the rush.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi-shal-ta-pa རྩུ་མུ་ a woman who supplies water to a lady.

ཅུ་ཁྱེ་ལྷོ་ chuhi-gshi རྩུ་མུ་ a lake; a
place filled with fresh water.

ཅུ་ཡི་ཐེགས་མ *chuhi zegs-ma* particles of water; spray.

Syn. ཅུ་འཕྲེན *chu-hthor*; རྩ་མ *nar-ma*; ཅུ་ཟེར་མ *chuhi zer-ma*; ཅུ་ཟིལ *chu-zil*; ཅུ་ཐེག *chu-thig*; དབང་རྒྱལ་སྐྱེས *dbah rlab-skyes* (*Mñon.*).

ཅུ་ཡི་གཟུགས་བརྩན *chuhi gjugs-brñan* = རྫིག་གྱུ *smig-rgyu*) mirage.

ཅུ་ཡི་ལྷ་མ *chuhi lo-ma* (གཏེར་མ) ripples in water.

ཅུ་ཡི་ཤིང་རྩ *chuhi çin-rta* (གྲུ་གཞི) བའི་རིམ་པ་ met. a boat, ship.

ཅུ་ཡི་ས་བོན་ *chuhi sa-bon*, v. རྩ་པ་.

ཅུ་ཡི་ཐོག་མ *chu-hobs* water-ditch (*Sch.*).

ཅུ་ཡི་འཕྲེན་མ *chu-yi hkhör-lo* whirlpool, v. གྲོང་འཕྲེན *kloñ-hkhör* or ཅུ་འཕྲེན.

ཅུ་ཡི་ཐུགས་པ་ *chu-yi sñags-pa*, a shell; met. a monkey.

ཅུ་ཡི་སྤྲིང་པ་ *chu-yi sñiñ-po* 1. = ཅུ་ཡི་རྩ་མ salt (*Mñon.*). 2. n. of tank filled with lotus flowers.

ཅུ་ཡི་བྱུང་པ་ *chu-yi thub-pa* or ཅུ་ཡི་དབང་པ་ འཇམ་ལྷ་ the god of water; also animals living in water. However, in Tibetan mythology there is no general god of water. Irrigation streams and channels are under the protection of a special deity and the various large rivers have each a protecting river-god respectively; but if an universal ཅུ་ཡི་ལྷ་ is ever mentioned in books, it must be a mere phrase of the author's fancy.

ཅུ་ཡི་ཕུང་པ་ *chu-yi phuñ-po*, བའི་རིམ་པ་; = རྩ་མ་ཆེན་པོ་ the ocean.

ཅུ་ཡི་ཆེར་མ *chu-yi tsher-ma* the lotus plant, flower, etc.

ཅུ་ཡི་འཕྲེན་པ་ *chu-yi hdsun-dkar* = ཅུ་ཡི་ལྷ་པ་ froth of water, also bubble.

ཅུ་ཡི་ཐེགས་མ་གྲན་ *chu-yi zegs-lan* ཆུ་ལྷ་འབྲུག་ that which contains particles of water; rain or cloud.

ཅུ་ཡི་ཐེགས་མ་ *chu-yi zegs-ma*, v. རྩ་པ་.

ཅུ་ཡི་ཐོག་མ་གྲན་པ་ *chu-yi hōd-phrug sñon-po* = འཕྲེན་པ་ quick-silver.

ཅུ་ཡི་རྩ་མ་ *chu-yi-ro* salt.

ཅུ་ཡི་ལང་ཆ་ *chu-yi lañ-tsho* བཟུང་ the lotus.

ཅུ་ཡི་སྤྲིང་པ་ཆེན་པོ་ *chu-yi sñin-pohi groñ-che* = རྩ་མ་ཆེན་པོ་ the great city of sea monsters, i.e., the ocean (*Mñon.*).

ཅུ་ཡི་རྩ་མ་ *chu-rags* dam, dyke (*Jä.*); same as ཅུ་ལོན་ *chu-loñ* (*Mñon.*).

ཅུ་རི་ *chu-ri* (lit. water-hill) a billow.

ཅུ་རུག་ *chu-rug* n. of a medicinal root: ཅུ་རུག་རྩ་མ་པ་འཕྲེན་པ་ཆེན་པོ་ *chu-rug* will remove inflammation in the bones.

ཅུ་རྩ་མ་ *chu-rlabs*, v. ཅུ་ཡི་ཐོག་མ་ འཇམ་ལྷ་, wave, billow.

ཅུ་ལས་འཕྲེན་པ་ *chu-las hbyuñ-wa* འཇམ་ལྷ་: a leech.

ཅུ་ལོ་ *chu-lo* n. of an aquatic edible plant.

ཅུ་ལོག་ *chu-log* floods (*Jä.*).

ཅུ་ལོན་ *chu-lon* dam, dyke. * ཅུ་ལོན་གྱི་བྱུང་པ་ བརྩན་ *chu-lon-gyi thub-pa bñun* (*Tä. 2, 71*) the seven rulers over irrigation channels and the watering of crops.

ཅུ་ཡི་ཤིང་ *chu-çin* ཆུ་ལོན་, རྩ་མ་, འཇམ་ལྷ་ 1. the plantain. 2. acc. to *Jä.* drift-wood. [3. also the ratan plant] S.

Syn. ཅུ་ཡི་སྤྲིང་པ་ *rtsa-yi sñiñ-po*; རྩ་མ་ཆེན་པོ་ *rgyun-rnams-hdsin*; རྩ་མ་གྱི་འཕྲེན་པ་ *nad-kyi hbras-can*; རྩ་མ་གྱི་འཕྲེན་པ་ *hchi-hbras-can*; རྩ་མ་གྱི་འཕྲེན་པ་ *glañ-pohi lcug-ma*; རྩ་མ་གྱི་འཕྲེན་པ་ *mdsod-lus*; རྩ་མ་གྱི་འཕྲེན་པ་ *grol-wa*; རྩ་མ་གྱི་འཕྲེན་པ་ *çin-hdsin* (*Mñon.*).

ཅུ་ཡི་ཤིང་ཆེན་པོ་ *chu-çin dkar-po* [ཆུ་ལོན་ཆེན་པོ་, འཇམ་ལྷ་] white aconite, *Aconitum ferox*] S.

Syn. རྩ་མ་གྱི་ཆེན་པོ་ *gshon-nu can*; རྩ་མ་ཆེན་པོ་ *lo-ma kha* (*Mñon.*).

ཅུ་ཤིང་གི་མཁར་བ *chu-ṣiñ gi mkhar-wa* a stick made of *chuṣiñ* plant (*Hbrom.* 160).

ཅུ་ཤིང་བཟང་མ *chu-ṣiñ ḥrla-can-ma* lit. a woman whose loins resemble the plantain plant, i.e., a harlot, prostitute (*Ya-sel.* 54)

ཅུ་ཤུར *Chu-ṣur* n. of a district in Tibet. (*Btsii.*) ཅུ་ཤུར་རྫོང་ *Chu-ṣur-rdsoñ* the Jong or fort of *Chu-ṣur* near Lhasa.

ཅུ་ཤུལ *chu-ṣul* जलबण्ड channel or drain for water [little drops of water adhering to a vessel after it has been emptied]S.

ཅུ་ཤེལ *chu-ṣel* उदकहर्षण, स्फटिक crystal. [चन्द्रकान्तमणि the "moon-stone" described by Sanskrit poets as having the power of emitting water at the sight of the moon]S.

ཅུ་ཤེལ་དབང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ *chu-ṣel dwañ-gi dkyil hkhor*=the crystal disk, i.e., the moon (*Yig. k.* 30). ཅུ་ཤེལ་དབང་པོ་ *chu-ṣel dwañ-po*=ཐཱ་བ་ the moon: སྐུ་འཛོལ་ཅུ་ཤེལ་དབང་པོར་རབ་ཏུ་གསལ་ཤིང་ལེགས་མཛད་ཀྱི་ཐོད་དཀར་ཡར་ལྷན་རིང་ནས། while the light of your good works has been increasing in brightness, your health has become resplendent as the lord of the crystal disk (*Yig. k.* 85).

ཅུ་ཤེལ་ཐུན་མ *chu-ṣel shun-ma* lit. melted crystal; met. the moon (*Yig. k.* 18).

ཅུ་གཤོང་ *chu-gṣoñ* a ravine containing water (*Jä.*).

ཅུ་ཤེར *chu-ser* matter, pus.

ཅུ་སོ *chu-so* वास्तेय 1. the bladder. 2. the external and internal urinary organs (*Jä.*).

* ཅུ་སྤང་ *chu-srañ* लिप्ता; ཅུ་སྤང་གསུམ་ *chu-srañ gsum* त्रिलिप्त (*Kālac. T.* 62).

† ཅུ་སྤོན་གེ་གེ་རུ *Chu-srin Ke-ke-ru* n. of a crocodile; also that of a place in Ancient India (*A.* 20).

ཅུ་སྤོན་རྒྱལ་མཚན་ *Chu-srin rgyal-mtshan* मकर-ध्वज n. of a king whose royal standard was a crocodile; an epithet of Cupid.

Syn. ཅུ་གཏོར་ *chu-gter* (*Mñon.*).

ཅུ་སྤོན་ཅེན་པོ་ *chu-srin chen-po* or ཅུ་སྤོན་གྲག་ *chu-srin ṣa-kra* ग्राह, कुम्भीर mythological monster-fish with body like a hill, and furnished with eighteen heads (*K. d.* 5 82).

ཅུ་སྤོན་བདག་ *chu-srin-bdag* said to be = ལྷ་མཚོ་ཅེན་པོ་ the sea.

ཅུ་སྤོན་རྩོ་རྩེ་རི་མོའི་བླ་མོ་ *Chu-srin rdo-rje ri-mohi bran-mo* a goddess who rules over the forest of Kong-po and is believed to possess the power of stopping at will the course of the great river Yeru Tsang-po.

ཅུ་སྤོན་ཤེར་མོ་ *chu-srin sder-mo* medicinal herb useful in leprosy.

ཅུ་སྤོན་བྱིས་པ་གསོད་ *chu-srin byis-pa-gsod* a river-crocodile which carries away and eats children (*K. d.* 3 24).

ཅུ་སྤོན་འཛོན་ཁྲི་ *chu-srin hdsin-khri* a throne supported on carved crocodiles.

ཅུ་སྤོབ་ *chu srib* प्रमेह gonorrhoea.

ཅུ་སྤུབ་ *chu-srub*=ཅུ་དྲུག་པ་ *chu-dkrug-pa* convulsed state of a lake by wind; ruffling or churning of the waters.

ཅུ་སྤེལ་ *chu-srel*=ལྷ་མཚོ་ཅེན་པོ་ the ocean.

ཅུ་སྤོལ་ *chu-srol* dried-up bed of river.

ཅུ་ལྷག་ *chu-lhag* a kind of tree.

Syn. རི་འཛོམས་; *ri-hjoms* ར་བ་ཤིང་ *ra-wa ṣiñ* (*Mñon.*).

ཅུ་ལྷའི་འགས་པ་ *chu-lhahi shags-pa* पाश, नाग-पाश the snake-noose—the weapon of the god of water.

ཅུ་ལྷའི་ཤིང་ *chu lhahi-ṣiñ* वरुण वृक्ष an Indian tree, the tree *Crataeva roxburghii*.

ཐུག *chug*, imp. of རུག་པ *hjug-pa*; གཅེན་ཅེ་རབ་ཏུ་འབྱུང་དུ་ཐུག་ཅེས་གསུངས་ he said: admit the elder brother into the priesthood! (*Hbrom.* 36).

ཐུང་ 1. *chuñ* or ཐུང་བ *chuñ-wa* གྲུ་, མུ་ཏུ་, རྒྱུ་, མུ་ཏུ་ little, small, young, junior, inferior; ཐུང་ཆོས་པས་ when he was very young; ཐུང་ཐུང་བ or ཐུང་ཏུ་; ཐུང་བ་དཔལ་གྱི་སྒྲིང་པོ་ ཡང་རབ་ཏུ་བྱུང་གྱེ (his) younger brother S'rigarbha also having entered the Buddhist order; ཐུང་ཐུང་ཏུ་ the younger or youngest son; ཐོ་ཐུང་ young in years; ཡ་པ་ཐུང་བ the junior father, i.e., the second joint-husband of one's mother; ཐུང་ནས་ from infancy; ཐུང་གྲོགས་ an early friend, a friend of younger days. Sometimes includes vb. to be, as in སྒྲིང་མ་ཐུང་ཅིག་ be not small in courage!

Syn. ཐུང་བ *ñuñ-wa*; ཐུང་གས་ཅམ་ *ñuñ-ṣas-tsam*; རྩོད་ཅམ་ *tshod-tsam*; ཐུང་ཏུ་ *ñuñ-nu*; ཐུང་ཏུ་ *chuñ-nu*; ཐུ་ *phra*; ཐུ་མོ་ *phra-mo*; བག་ཅམ་ *bag-tsam*; རྩོགས་མ་ *segs-ma*; རྩེ་མ་ *zer-ma*; རྩོན་མ་ *hthor-ma* (*Mñon.*).

ཐུང་གི་ *chuñ-gri* = ཐུང་ཐུང་ a small knife.

* ཐུང་ཏུ་ *chuñ-nu* ལ་བུ་ small, little (*Kālac. T.* 141).

ཐུང་ཏུ་ *chuñ-nuñ* a very little part; མ་རྩོད་པ་རྩོད་ཐུང་ཏུ་མ་ཡང་ཟེར་ (*Yig.*) one thousandth part is called *ston chuñ-nuñ*.

ཐུང་ཐུང་ *chuñ-chuñ* = མ་ཐུང་ very small, little.

ཐུང་ཆོས་པ་ *chuñ-ches-pa* གྲུ་ཡུལ་འཕྲུ་ལྔ་མེད་ a little more, yet still small in quantity.

ཐུང་འུག་ *chuñ-hjug* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཐུང་ཐུང་ *chuñ-ñuñ*, v. ཐུག་རྩ་ *khug-rta*.

ཐུང་བྱེད་ *chuñ-byed* རྒྱུ་མུ་ཏུ་ slender [also fire] S.

ཐུང་མ་ *chuñ-ma* ཇའ་ཡུ་, ཀལ་ཇའ་ wife, consort, partner; ཐུང་མ་ལེན་པ་ to take a wife, to marry; མི་ཞིག་གི་ཐུང་མར་བྱེད་པ་ to be made a man's wife,

to be married; ཐུང་མ་ལོག་གཤེས་དང་ཆེ་སྤྲོད་པ་ to abandon an adulterous wife (*Ce.* 1).

ཐུང་མའི་ཐུན་ཞུ་ *chuñ-mahi spun-sla* brothers of one's wife (*Mñon.*).

ཐུང་མ་ *chuñ-sad* = ཐུང་མ་ a little.

ཐུང་ཏུ་ས་གྲོལ་ *chuñ-nus-grol* (དཀའ་བ་ཐུང་ཏུ་ས་འཁོར་བ་ལས་གྲོལ་) སློལ་བྱེད་ལྟར་ to gain salvation with little asceticism; a state which precedes sainthood.

ཐུང་ལུག་ *chuñ-lug* a lamb.

ཐུང་ལུང་ *Chuñ-luñ* n. of a place in Tibet.

ཐུང་ག་ *chuñ-ṣa* = ལུག་ག་ mutton.

ཐུང་ཤོས་ *chuñ-ṣos* the smallest or the youngest.

ཐུང་ལུག་ *chuñ-sug* the limbs of a kid.

ཐུད་པ་ *chud-pa* བཅིན་པ་; = རུག་པ་ to get into, to enter, to put into, insert, etc.; ཐུགས་ཐུད་པ་ resp. to impress on one's mind; ཁོང་དུ་ཐུད་ to comprehend or get into the mind fully; རྒྱུ་ཐུད་པ་ to subject, to put under.

ཐུད་མ་གསོན་ *chud-na-gson* = ཐུད་མ་གསོན་ not exhausted, exhaustless (*Nag.*).

ཐུད་མི་ཐ་བ་ *chu mi-sa-wa* or ཐུད་མི་འཕྲུ་བ་ inexhaustible, unwasteable; to be successful.

ཐུད་འཕྲུ་བ་ *chud hdsah-wa* = ཐུད་ཐ་བ་ to be fruitless or unsuccessful (in any work or action).

ཐུད་གསོན་པ་ *chud-gson-pa* to waste, make away with, to squander; ཐུད་ཐོད་པ་ *chud-zod-pa* to be wasted, become barren: ཐུད་ཐོས་པ་མོང་རྩེ་བ་ when it had been consumed, they went quite away.

ཐུན་ *chun* occurs in ཞིང་ཆུ་ one that is watering or taking care of fields, ཆས་ཆུ་ gardens, རོལ་ཆུ་ meadows (*Jä.*).

ཐུན་གྱི་བྲག་དམར་ *Chun-gyi brag-dmar* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon.* 37).

ཅུ་པ་ *chun-pa* 1. to bunch or bundle together. 2. in *W.* the common designation of one that takes care of fields.

ཅུ་པོ་ *chun-po* དམན་, མཚལ་ 1. bunch, bundle; དར་གྱི་ཅུ་པོ་ a bundle of silk scarves; a skien of silk. 2. a collection, pile, heap. 3. tuft, tassel, as ornament, etc.

ཅུ་པོ་ཅན་ *chun-po-can* wreathed.

ཅུ་པུང་པ་ *chun-hphyan-wa* to wear a wreath or garland of flowers.

ཅུ་བ་པ་ *chub-pa* accomplished, perfected as in ཅུང་ཅུབ་སེམས་དཔལ་གྱི་ཅུ་བ་པར་བྱེད་ a *Bodhi-sattva* is to be perfected in all matters.

ཅུ་མ་ *chum* rice (in Sikk.).

✚ ཅུ་མ་པ་ *chum-pa* མེན་;=ཁྲེམ་པ་ *khrem-pa* to be frightened, also to shrink; འཇིགས་ཅུ་མ་པ་ to crouch with fear. 2.=ཆགས་པ་ animals living on the surface of water; also ཅུ་འི་བྱིད་པ་ a kind of cuttle-fish called *Pilha* (ཕིལ་) supposed to move on the surface of water and to pull down men and cattle when they swim.

ཅུར་ *chur* termin. of ཅུ་; ཅུར་འཆིབ་ to be drowned.

ཅུར་སྒོགས་ *chur-sgrogs* or ཅུར་འཇུག་ n. of a kind of water-fowl.

ཅུར་འདྲམ་ *chur-hdres*=མ་དེ་ མཐིམ་ buffalo (*Mñon.*).

ཅུར་པ་ *chur-wa* or ཅུར་ར་ ཀྲིལ་ཏ་ a kind of cheese or curd extracted from milk after boiling and evaporation: ཅུར་ར་རྒྱལ་པ་བརྒྱུད་ཁྱེད་ ཅུར་པ་ *chur-ra* gives strength and increases the seminal energy.

ཅུར་མི་ལུང་ *chur-mi lhuñ*=ལྷོན་གཤིང་ རུམ་ a magic tree (*Mñon.*).

ཅུར་ལུང་ *Chur-lhuñ* པཎ་ཅལ་ལ་ n. of a sage, the expounder of the *Yoga* philosophy.

ཅུས་ *chus* instr. of ཅུ་; ཅུས་གཏོང་པ་ to gild, to overspread with liquid gold or silver.

ཅུས་འཇིགས་པ་ *chus-hjig-pa* གཤམ་འཇིགས་པ་ destruction or devastation from water.

ཅུས་བྲན་པ་ *chus-bran-pa*, ཅུས་ཐུང་ཐུང་ཐུང་པ་ to slightly wet or moisten with water.

ཅུས་མི་ཉམས་པ་ *chus mi-ñams-pa* thunder-bolt, v. ཐོག་ (*Mñon.*).

ཅུས་མི་འཛུབ་ *chus-mi-htshub* met. fish (*Mñon.*).

ཅེ་ *che* 1. num. fig 96. 2. v. ཅེ་པ་ great.

ཅེ་ག་ *che-ka* acc. to *Sch.* chiefly; the plurality.

ཅེ་ཁྱད་ *che-khyad* size, greatness.

ཅེ་གེ་ *che-ge* དམན་ a garland, wreath.

ཅེ་གེ་མོ་ *che-ge-mo* (in Beng.) གཙུག་ 1. such a one, such a person: ལོ་ཅེ་གེ་མོ་ཞིག་ལ་ in such and such a year; ཅེ་གེ་མོ་ཁྱེད་ such as you are; ཅེ་གེ་མོ་སྐྱབས་མཛོད་ཅེ་ག་ let such a one protect (me or him). 2.=གང་གྲགས་ཅི་ a term for animated beings in general.

ཅེ་དགུ་ *che-dgu* the upper classes or races; དགུ་ in ཅེ་དགུ་ *che-dgu* signifies many and ཅེ་ *che* the upper races: བལ་པོ་ཅེ་དགུ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་རྒྱ་དང་ཤིང་རྒྱུང་པ་ཅེ་དང་ all the upper classes of Nepal possess horses, chariots and elephants (*A. 148*).

ཅེ་རྒྱུ་ *che-rgyu*=ཅེ་པ་ *che-wa*.

ཅེ་བརྒྱུད་ *che-brgyud* the descendants of the eldest son.

ཅེ་ཅུང་ *che-chuñ* སྐལ་ལྔ་ 1. joint wife. 2. great and small; the dimensions or size.

ཅེ་ཅེ་ *che-che* for ཅེན་པོ་ཅེན་པོ་ *chen-po chen-po*; རྩོན་དྲུ་ཉེས་དམིགས་ཅེ་ཅེ་མཁས་ལྷན་ first leave off the most serious moral faults (*Behu 40*).

ཅེ་ཅེར་ཀན་པ་ *che-cher rgan-pa* བོལ་པོ་, བཟུང་ growing older, becoming more and more an old man; ཅེ་ཅེར་ཀན་མོ་ *che-cher rgan-mo* བཟུང་ growing older, becoming more and more an old woman.

ཆེ་མཆོག *che-mchog* महा; विशिष्ट chief and great.

ཆེ་བརྗོད *che-brjod* = བརྗོད་ཆོག *bstod-tshig* or བཀུར་ཆོག *bkur-tshig* words of praise, eulogy (*Mñon.*).

ཆེ་ཐབས *che-thabs* arrogance, haughtiness; རྩེ་པའི་ཆེ་ཐབས *ṣde-paḥi che-thabs* the arrogance of the Depa (chief of a tribe or place).

ཆེ་ཐབས་ཅན *che-thabs-can* proud, arrogant, haughty.

ཆེ་རྒྱན *che-don* for ཆད་རྒྱན *chad-don* a missive to an inferior, an edict (*Jä.*). In a letter the word ཆད་རྒྱན *ched-don* expresses some special wish or object.

ཆེ་འཛིན *che-hdon* the coming to full age, attaining the age of majority.

ཆེ་དཔང་པོ *che-dpañ-po* སྐུ་མཆོག་ལྷན་པོ་ witness in chief.

ཆེ་བ *che-wa* महत्, अतिमात्र, स्मृति, स्थूल 1. often in compounds ཆེ་ *che*: great, large, powerful. ཆེ་ alone often = very. In conversation ཆེན་པོ *chen-po* is the usual form and in Ladak ཆེན་མོ *chen-mo* both in books and in talk. 2. sometimes used as a vb. with perf. ཆེས་: དེ་འི་བསོད་ནམས་ནི་ལྷ་མ་ཐབས་མཆོག་ཏུ་ཆེན་ his piety is much greater than before (*Dzl.*).

ཆེ་བཅན *che-btsan* majesty, greatness in rank and power: ཆེ་བཅན་དང་སྙན་གྲགས་མི་རྟག་པས་ (*Khrid.*) greatness and fame being transient.

ཆེ་ཞེ *che-she* a female adorned with jewelry (*K. d. v. 326*).

+ ཆེ་བཞི *che-gshi* = དཔང་པོ་ *dpañ-po* a witness.

ཆེ་བཞག་རྒྱུ་རྒྱུ་བ་ *che-bshag chuñ-skyur-wa* to keep everything in proper order, e.g., placing larger or smaller things in their respective order.

ཆེ་རེ *che-re* with ལྟ་བུ་ to stare at, to look with fixed eyes (*Hbrom. 105*).

ཆེ་ལང་ *che-loñ* = དུགས་པ་ or དུགས་ཤིང་ལྡན་པ་ [sufficient, excessive, noble] S.: ཆེ་ལང་རྒྱན་ཅོས་མཛོང་བས་ཆོག་གེས་རྟོན་པ། having perceived a sufficient meaning he obtained contentment.

ཆེ་ལངས་ *che-loñs* 1. grown up, adult (*Jä.*). 2. many, much: རྒྱན་པའི་མཛོང་པ་ལས་ཆེ་ལངས་ཅོས་བསྐྱུས་ན། if collected largely from the actions of the teacher (*J. Zan.*).

ཆེ་ཤོས་ *che-ṣos*, = ཅེས་ཆེ་བ་ སྐུ་མཆོག་ the greatest, greater than all others, chief (*Mñon.*).

ཆེད་ *ched* or ཆེད་དུ་ *ched-du* निमित्त, कृते 1. postp. for, for the purpose of, with a view to, for the sake of, because of, on account of; ཆེད་དུ་ཐོན་པ་ given for, made a gift on account of; ཆེད་དུ་བྱ་བ་ to be done on account of; ལྟ་བུ་ཆེད་དུ་ཡིན་ it is in order to see. 2. adv. on purpose, expressly.

Syn. རྒྱན་དུ་ *don-du*; རྒྱན་ལ་ *don-la*; ཐུར་དུ་ *phyir-du*; ཆེད་གཤེར་ *ched-gñer* (*Mñon.*).

+ ཆེད་འགའ་ *ched-hgah* = རེས་འགའ་ some, a good number of.

ཆེད་ཆེན་པོ་ *ched chen-po* a special thing, an important business.

ཆེད་ཆེར་ *ched-cher* more and more; ཆེད་ཆེར་བྱེད་ to increase: གཤེར་དང་ཕྱ་གསུམ་པ་ལ་ཆེད་ཆེར་མ་བྱས་པར་བྱའི་རྗེས་སུ་བྱགས་སོ། *gñid-dañ rmugs-pa la ched-cher ma-byas par buḥi rjes-su shugs-so* (*Hbrom. p. 20*) without indulging more and more in sleep and laziness, he followed the example of my son.

ཆེད་བརྗོད་པའི་ཞེ་ *Ched brjod-paḥi ṣde* a class of Buddhist scriptures which includes four divisions:—(1) དབྱངས་རྒྱན་, (2) ལུང་དུ་བརྗོད་, (3) ཆོགས་བཅད་, (4) ཆེད་བརྗོད་.

ཆེད་གཤེར་ *ched-gñer*, v. ཆེད་.

ཆེད་དུ་བཅོད་པའི་ཆོས་སམ *ched-du brjod-pahi tshoms*
this expression is described as:—ཆོས་ཀྱི་རྣམ་གྱི་
སྒྲིང་བྱ་བཟུངས་ཏེ་ཆོས་སམ་བཅད་དུ་བསྒྲིགས་པ་ (*K. d. 327,*
400) the compilation of the substance of
the Doctrine, and arranging it in verses.

ཆེད་རྣམ་ *ched-don* = ཆེ་རྣམ་ special signifi-
cation, etc.

ཆེད་པ་ *ched-pa* = ཁྱད་པ་ to spread over.

ཆེད་སྤྲེལ་བ་ *ched-spel-wa* (ཆེད་མངགས་གཏང་བ་) to
send any special message (*Yig.*).

ཆེད་སོ་ *ched-so* = ཆེད་རྣམ་ great object, special
reason: ལོ་སྤྱོད་པ་ཡང་དང་པོའི་ཆེད་སོ་ཡོད་པས་ (*A. 84*)
again the *Lo-tsa-wa* having a special
reason for the first (course).

ཆེན་པོ་ *chen-po* महा, महत्, उदार, युष्, वृहत्
great, large, chief; མི་ཆེན་པོ་ a great man;
བླ་མ་ཆེན་པོ་ a great lama. Sometimes ཆེན་མོ་:
གཟུང་གི་གཟུངས་འབུམ་ཆེན་མོ་ a huge jar containing
magic spells.

ཆེན་ཆུང་ *chen-chun* first wife and second
wife (*Jä.*).

ཆེན་སྒྲུང་ *chen-snañ* श्रुलावलोकन magnifier;
seeing a thing larger than its real size.

ཆེན་པོ་འབྱུང་བ་ *chen-po hgyur-wa* to become
great, to increase, to grow up.

ཆེན་པོ་ལྗེ་ *chen-po lña* lit. the five greats,
i.e., void space. In Buddhism, the sky is
so called as having the five attributes of
greatness, viz.:—གཟུགས་མེད་ it is immaterial,
མེད་པ་མེད་ limitless, རྟག་པ་ eternal, མི་འབྱུང་བ་
unchangeable, མི་འཕྲོ་བ་ undestructible.

ཆོམ་ *chem* or ཆོམ་ཆོམ་ *chem-chem* rattling
sound like thunder; also any loud noise
expressive of anger. Also ཆོམ་པ་ to thunder
forth: རབ་རྒྱ་ཆོམ་མོ་ he made a thundering
noise (*D.R.*).

ཆོམས་ *chems* compounds: ཁ་ཆོམ་ or ཁ་ཆོམས་
resp. ལམ་ཆོམས་, བཀའ་ཆོམས་ farewell exhortation;

last will, testament; སྤུས་ལ་ཁ་ཆོམས་འཛུགས་པ་ to
deposit a testamentary disposal for a son
(*Jä.*).

ཆོམ་ཆོམ་ *chem-chem* n. of a number (*Ya-*
sel. 56).

ཆོམ་མེ་བ་ *chem me-wa* stillness, silence (*Cs.*);
ཆོམ་མེར་འདུག་པ་ (*Sch.*) ཆོམ་མེར་འཁོད་པ་ to sit still
without speaking (*Jä.*).

✚ ཆོམས་པ་ *chems-pa* (འཕྲིན་པ་) to inform, to
deliver a message.

ཆེལ་པ་ *chel-pa* defined as རང་སྟོབས་ཀྱིས་འཛུགས་པ་
or ཐུབ་པ་ able by one's own power or might
(*Nag. 26*).

ཆེས་ *ches* 1. instr. of ཆེ. 2. pf. of ཆེ་བ་
as adv. ཁ་ཆོམ་རྒྱུ་ཆེས་ཀྱི་ as the food is very bad
(*Jä.*); ཆོམ་སྒྲིན་པ་ very prudent or clever
(*Sch.*); ཆོམ་དར་བར་ཁྱུར་ཏི་ it spread very much
(*Jä.*); ཆོམ་དཀོན་པར་སྒྲུང་ it becomes exceedingly
valuable or scarce (*Situ. 55*).

ཆོམ་མགྱོགས་ *ches-mgyogs*, v. ཆོམ་ཁྱུར་ *ches-*
myur very quick, speedy.

ཆོམ་ཀས་པ་ *ches-rgas-pa*, ཆིང་པ་ or ཀས་པ་ old,
worn out.

ཆོམ་ལྗེ་བ་ *ches-lci-wa* ལུགས་ཀྱི་ very heavy.

ཆོམ་ཆུང་བ་ *ches chun-wa* ལུགས་ཀྱི་ much less.

ཆོམ་ཆེ་བ་ *ches che-wa* (ཆེ་མོས་) very much:
supreme, the greatest or highest.

ཆོམ་མཆོག་ *ches-mchog* བཅོམ་ the supreme.

ཆོམ་ཏེ་བ་ *ches-ñe-wa* ལྷག་པོ་ very attached;
very intimate.

ཆོམ་འབྱུང་བ་ *ches-hthun-wa* to drink much.

ཆོམ་ཕྱོགས་པ་ *ches sdom-pa* to preserve one's
vows very carefully.

ཆོམ་པ་ *ches-pa* 1. pf. of ཆེ་བ་ to be great,
to increase: དམག་དཔུང་ཆོམ་པ་ the army having

the maternal relations, the mother's family or lineage.

ཚ་མ *cho-ma* n. of a number (*Ya-sel*. 56).

ཚ་རིགས *cho-rigs* father's lineage, descent by the father's side.

ཚ་རིས *cho-ris* བཞུགས་པ་ descent, extraction; ཚ་རིས་ལེ་ནས་བཙུན་པ་ from the beginning or always of honourable descent.

ཚ་ལོ *cho-lo* 1. a shrub from the dried leaves of which a yellow dye is prepared for the clothes of the lower classes. 2. ལུ་རུ་ལོ་པ་, སྤྲུལ་ལོ་པ་ gambling dice; ཚ་ལོ་མཁན་ *cho-lo mkhan* a dice-player (*Cs.*); ཚ་ལོ་རྒྱལ་ལོ་ *cho-lo rgyal-lo* ལྷན་པ་ he excels in dice-throwing.

ཚ་ལོ་རྩེ་བ་ *cho-lo rtse-wa* ལུ་རུ་ལོ་པ་, ལྷན་པ་ to play at dice.

ཚ་ལོ་རིས་ *cho-lo-ris* diagram; a stamped mark or figure on a dice.

ཚ་ལོ་ལྷན་པ་ *cho-lohi-skugs-pa* སྤྲུལ་ལོ་པ་, ལུ་རུ་ལོ་པ་ to lay a wager in gambling and to exhort your side to win.

ཚ་ལོ་སྤུལ་ལོ་ *cho-loṣ thul-lo* ལྷན་པ་ one who has been defeated, i.e., has lost in dice-play.

ཚ་ལོ་སྤུལ་ལོ་ *cho-lohi sa-bon* = ལྷན་པ་ *hgron-bu* (*Mñon.*) a kind of shell; the cowrie used as a coin in India and also as a substitute for dice.

ཚོག་ *chog*, see ཚོག་པ་ III below: it is generally used as a permissive particle after a verb: ལྷན་ཚོག་ you can go; ལྷན་ཚོག་ you may come; ལྷན་ཚོག་ may be permitted to be done.

ཚོག་པ་ *chog-pa* I: ལྷན་པ་ adorned, ornamented (*Lex.*).

ཚོག་པ་ II: སྤྲུལ་པ་ to suffice, to be sufficient: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ཚོག་ that is sufficient for us;

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ཚོག་པ་ལྷན་ they had about enough of those horses; ལྷན་ཚོག་པ་ལྷན་ this is not sufficient. Adv. ཚོག་པ་ sufficiently; ཚོག་པ་ལྷན་པ་ to give sufficiently; ལྷན་པ་ཚོག་གི་ it being sufficient (for the present) that I have come; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ཚོག་པ་ལྷན་ there was enough for all; ཚོག་པ་ལྷན་པ་ to deem a thing sufficient; to be contented or satisfied with it.

ཚོག་པ་ III: to be permitted, to be allowable. In books gen. with the instrumental participle: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་ drinking beer is not allowed; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ it will be permitted to come back (*Mil.*). In colloq. ཚོག་ is annexed direct to the verbal root: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ talking loudly is not allowable; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ you may go inside, or into the house.

ཚོག་པ་ལྷན་པ་ *chog-pa med-pa* appetite (དྲུག་གི་ or དྲུག་གི་ལྷན་པ་) good appetite (*Mñon.*).

ཚོག་ལྷན་པ་ *chog-ces-pa* ལྷན་པ་ contentment; to be contented or satisfied with.

ཚོང་ *choñ* or ལྷན་པ་ transparent variegated half-precious stone brought from India to *Ld.* and considered less valuable than ལྷན་པ་ (cat's eye), perh. cornelian or sardonyx (*Jä.*).

ཚོད་ *chod* 1. a decision. 2. a partition wall; ཚོད་ལྷན་པ་ to construct a partition wall (*Sch.*). 3. v. ལྷན་པ་.

ཚོད་པ་ *chod-pa* I: 1. ལྷན་པ་ to be cut off; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to be separated by a long interval; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ both approaches being cut off or obstructed by snow; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a diamond that cannot be cut to pieces; an epithet of a firm unbending king. 2. to be decided, settled, fixed; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the value (of the stone)

cannot be fixed, though one should attempt to appraise it, *i.e.*, it is priceless, invaluable (*Jā.*).

ཚད་པ II: (མྱིལ་པ) གཤམ་པ་, གཤམ་པ་ to cover over, put into shade; also a shade, cover.

ཚད་མོ་བཟོག་པ་ *chod-so bdog-pa* = རྒྱུ་མཛེས་པ་ also རྒྱུ་མཛེས་པ་ to promise, to undertake to do a thing: རྒྱུ་མཛེས་པ་གནས་པ་དང་ཚད་མོ་བཟོག་པ་ རྒྱུ་མཛེས་པ་མངའ་མོད་ (*A.* 84) he indeed bore in mind that he had made a promise to the Sthavira the chief teacher.

ཚོན་ *chon* in *W.* 1. useless, to no purpose; རྒྱུ་ཚོན་མོད་ the payment has been useless, thrown away; gen. adv. ཚོན་ལ་ gratuitously, in vain, for nothing. 2. tent; ཚོན་ཐག་ tent-rope; ཚོན་ཕུར་ tent-peg (*Jā.*).

ཚོམ་ *chom* or ཚོམས་ robbery; ཚོམས་ཀྱིས་རྒྱུ་འཚོ་པ་ to live by robbery; ཚོམ་སྒྲོ་= ཕྱར་སྒྲོ་ a fearful rattling sound (resembling that of a thunder or a cannon), gen. made by robbers when invading a village or house to frighten the inmates out.

ཚོམ་པ་ *chom-pa* to be finished, accomplished, in *W.* (*Jā.*).

ཚོམ་པོ་ *chom-po* or ཚོམས་པོ་ *choms-po* འཕྲུག་, རྒྱུ་ལྷོ་ a robber; ཚོམ་པོ་རྒྱུ་མཛེས་ robber and thief, gen. ཚོམ་རྒྱུ་; ཚོམ་རྒྱུ་ཀྱི་འཇིགས་པ་ fear of robbers and thieves.

ཚོལ་ *chol* 1. inconstant (*Cs.*); དུའི་ཚོལ་ fickle spring-weather (*Jā.*). 2. for ཚོལ་ in compounds, དུས་ཚོལ་ a dice made of bone; རྩེ་ཚོལ་ a wooden dice; དུང་ཚོལ་ a shell used in the place of a dice.

ཚོལ་ཁ་ *chol-kha* 1. a country, province: དབུས་གཙང་གཉིས་དམ་པ་ཚོལ་ཁ་། Ü and Tsang were the countries of holy religion; མདོ་སྐྱོད་ མེའི་ཚོལ་ཁ་ *Mdo-stod*, the province abounding

with population; མདོ་སྐྱོད་མེའི་ཚོལ་ཁ་།, *i.e.*, *Mdo-smad*, the province of horses; ཚོལ་ཁ་གསུམ་ ཡུལ་མོ་ presented the three provinces (*Loñ.* 2 13). 2. acc. to *Sch.* a hole made by a blow; a nest.

ཚོལ་འགྲོ་བ་ *chol-hgro-wa* or ཚོལ་གྱི་འགྲོ་བ་ *chol-gyi hgro* = རྒྱུ་མཛེས་འགྲོ་བ་ or འཕྲུག་འགྲོ་བ་ to be decayed, become degenerate (*A.* 70).

ཚོལ་ཟངས་ *chol-zangs* (མཐོག་) 1. bed-pan; also a vessel to contain washings, &c.; impure-water. 2. acc. to *Sch.* a shallow shore.

ཚོས་ *chos* བཤེན་ 1. religious doctrine; religion; more especially the doctrine of Buddha. Generally speaking, *chos*, *i.e.*, *dharma*, consists of all phenomena, all matter, and all knowledge of things worldly as well as spiritual. It includes རིག་ཕྱོད་ all that can be known, གཞི་ལྗང་ all that is cognizable by the senses, ཡོད་པ་ all that exists, གཞི་ལྗང་ basis and material. 2. a particular doctrine, tenet, or precept; གཞི་ལྗང་བཤེན་ཚོས་ an esoteric doctrine, a mystical doctrine; རྒྱུ་ཚོས་ for རྒྱུ་པར་ཚོས་ཀྱི་ཚོས་ sublime or excellent religion; འཇིག་རྟེན་ཀྱི་ཚོས་བརྒྱུད་ the eight worldly doctrines or principles, *viz.*:—རྟོན་པ་ གཞུག་ gain, profit; མ་རྟོན་པ་ གཞུག་ loss; རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ fame, reputation; མི་རྒྱུ་པ་ གཞུག་ bad name, notoriety; རྒྱུ་པ་ གཞུག་ scandal, slander; རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ praise; རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ happiness; རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ misery or unhappiness. 3. system of morality, ethics (faith, exercise of religion). 4. any way, manner, method; a custom, usage. 5. is sometimes used to signify a thing, substance, property.

The word ཚོས་ is also explained as རང་སེམས་ འཚོས་ཤིང་འདུལ་བར་བྱེད་ན་ཚོས་ *Chos* consists in placing under discipline a mind already formed. *Chos* or the religion of Buddha is again

divided into two classes which are of scriptural and contemplative nature. The scriptural *chos* is collected in the three *sde-snod* or *piṭaka*, viz.:—the *Vinaya*, the *Sūtra* and the *Abhidharma*. The meditative *chos* consists of the three trainings viz.:—moral discipline, meditation and *Prajñā* or the absolute knowledge of all things. The first three are studied and the last three are practised. The *chos* for the purification of sins have been also subdivided as follows:—(1) ཡར་ཤྱེན་དྲུག་ the six transcendental moral virtues; (2) རྟོང་ཉིད་བརྒྱ་ the eighteen metaphysical voidities; (3) དྲན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་བཞི་ the four remembrances; (4) ཡང་དག་པར་སྦྱོང་བ་བཞི་ the four renunciations; (5) རྩ་འཕྲུལ་གྱི་རྒྱུད་པ་བཞི་ *rdsu-hphrul-gyi rkañ-pa bshi* the four bases for magical transformations; (6) དབང་པོ་ལྔ་ the five powers; (7) རྟོགས་ལྔ་ five fortitudes; (8) བྱང་ཆུབ་གྱི་ཡན་ལག་བདུན་ the seven *Bodhyaṅga* or attributes of *Bodhisattva*; (9) འཕགས་པའི་ཡམ་ཡན་ལག་བརྒྱ་ the eight subdivisions of the noble paths; (10) རྣམ་འབྱོར་གྱི་ལམ་བྱང་ཕྱོགས་གསུམ་བརྒྱ་མ་བདུན་ the thirty-seven northern paths of ascetism.

ཚམ་གྱི་སྐུ་ *chos-kyi-sku* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ the spiritual form or the existence (of a Buddha).

ཚམ་གྱི་སྐུ་མཆོད་ *chos-kyi skye-mched* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ 1. religious capacity, spiritual development. [2. the mind] S.

ཚམ་གྱི་བྱུང་མཆོག་འབྲོང་ *chos-kyi khyu-kchog hbroñ* (རིགས་ཀྱི་ཆུང་) བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ (བྱུང་མཆོག་ནི་གཙོ་བོ། རིགས་ཀྱི་འབྲོང་) following a leader.

ཚམ་གྱི་འཕྲོ་ལོ་ *chos-kyi hkyor-lo* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ comprises three:—(1) བཅོམ་བཞིའི་ཚམ་འཕྲོ་ (འབྲུག་པ་), (2) ལེགས་པར་རྒྱལ་པར་འབྲུད་པའི་ཚམ་འཕྲོ་ (ཐེག་ཆེན་གྱི་མཛོད་དང་རྒྱུད་), (3) མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཚམ་འཕྲོ་. The three are explained as the original, the amplified and the abridged *yum* (ལུས་ཀྱིས་འབྲིང་བཟུངས་གསུམ་).

* ཚམ་གྱི་གྲགས་པ་ *Chos-kyi grags-pa* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ n. of a Buddhist philosopher (*Bull.* 1848, 287).

ཚམ་གྱི་རྒྱལ་མཆོན་ *Chos-kyi rgyal-mtshan* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ n. of a Buddhist philosopher and author.

ཚམ་གྱི་སྐུ་ *chos-kyi-sgra* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ the loud recitation of religious formulæ, or singing of hymns; preaching of a sermon.

ཚམ་གྱི་དང་ *chos-kyi ñaṅ*, v. ཚམ་གྱི་དབྱིངས་ *chos-kyi dbyiñs*.

ཚམ་གྱི་ཚམ་ཉིད་ *chos-kyi chos-ñid* the natural properties of matter, such as མེ་གྱུར་དུ་འབར་བ་ *me-gyen-du hbar-wa* the property of fire to run up; ཆུ་ཐུར་དུ་འབབ་པ་ that of water to run down.

ཚམ་གྱི་གཏིང་སྒྲིབས་པ་ *chos-kyi gtiñ slebs-pa* = ཚམ་ཉིད་མཛོད་སུམ་དུ་རྟོགས་པ་ reflecting on the virtues of matter and phenomena.

ཚམ་གྱི་བརྟན་པ་ *chos-kyi bston-pa* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ recitation of the scripture; remembrance thereof.

ཚམ་གྱི་འདུན་ས་ *chos-kyi hdun-sa* དཔོན་པ་ a monastery or convent.

ཚམ་གྱི་རྣམ་གྲངས་ *chos-kyi rnam-graṅs* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ enumeration of scriptures.

ཚམ་གྱི་འཕྲོང་པར་འབྱུང་བ་ *chos-kyi hphoñs-par hgyur-wa* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ to become irreligious, sacrilegious.

ཚམ་གྱི་བར་དུ་གཅོད་པ་ *chos-kyi bar-du geod-pa* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ to obstruct the course of nature.

ཚམ་གྱི་བུ་ *Chos-kyi-bu* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ a name of Yudhisthira the eldest of the five Pāṇḍava brothers.

ཚམ་གྱི་དབང་ཕྱུག་ *chos-kyi dwañ-phyu* བསྟན་པའི་ཆུང་ལུགས་ described as མངས་ཀྱིས་སྤྱི་བོ་མཚན་ *sañs-rgyis spyiñi-mtshan* (*Mñon.*) an epithet applicable to the Buddhas in general.

ཚས་ཀྱི་དབྱིངས *chos-kyi dbyiñs* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་གྱི་སྐོར་ the sphere or purview of religion; ཚས་ཀྱི་དབྱིངས་ ཀྱིས་ཀྱས་པ་(?) བསྐྱེད་པའི་སྐོར་པར་ [versed in the element of law or religion] S.

ཚས་ཀྱི་རྩ་ལོར་ *chos-kyi rtsa-hkhor* བཞི་ met. the heart (*Mñon.*).

ཚས་ཀྱི་རྩ་བ་ *chos-kyi rtsa-wa* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ the root or the fundamental principles of religion.

ཚས་ཀྱི་རྩ་བ་ལ་ *chos-kyi tshoñ-brdal* met. a monastery (*Mñon.*).

* ཚས་ཀྱི་རྩ་བ་ལ་ *chos-kyi tshoñ-dpon* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ a divine; a priest; one whose profession is religion (*Tā. 2, 53*).

ཚས་ཀྱི་བཞུགས་པ་ཚན་ *chos-kyi bshon-pa-can* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ the conveyance of *chos* or *dharma*. ["one whose vehicle is *dharma* personified as the bull," i.e., S'iva] S.

ཚས་སྐད་ *chos-skad* book language.

ཚས་སྐྱོང་ *chos-skyoñ* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ 1. the protector or defender of Buddhism; ཚས་སྐྱོང་ རྒྱལ་པོ་ the great guardian of Buddhism; the equivalent of པེ་ཀ་ར་ or Pe-har. 2. name sometimes given to the four Dik-rajās or guardian kings of Buddhism. ཚས་སྐྱོང་ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ལོ་ལྷན་ offerings for the guardian spirits of the doctrine. 3. popular astrologers, votaries of Pe-har at Lhasa.

* ཚས་སྐྱོང་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *Chos-skyoñ dregs-pa leam-srin* (*Org. m. 113, 32*) a terrific female guardian deity.

* ཚས་སྐྱོང་པ་ *chos-skyob* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ n. pr. (*Tā. 2, 297*); n. of an Indian Buddhist who taught Buddhism in China.

ཚས་ཁྱི་ *chos-khri* book-shelves or table to keep sacred books upon; also the chair on which the priest sits while delivering a religious sermon; acc. to *Jā.* reading-desk, pulpit.

ཚས་ཁྱི་མཁའ་ *chos-krim* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ religious or monastic discipline; ཚས་ཁྱི་མཁའ་པ་ *chos-khrims-*

pa དག་པོ་ལྷན་པ་ one who enforces discipline in a monastery.

ཚས་ལོར་ *chos-hkhor* prayer-wheel.

ཚས་ལོར་ཀྱུ་ *Chos-hkhor rgyal* n. of the place where the first Dalai Lama was born, and where there is a large monastery which is generally visited once by the successive Grand Lamas of Lhasa.

ཚས་ལོར་སྐྱེས་ *Chos-hkhor-sgañ* n. of a place in Tibet.

ཚས་ལོར་གནས་ *Chos-hkhor-gnas* n. of a place in Tibet.

ཚས་གོས་ *chos-gos* རྒྱུ་ the religious robe worn by a Buddhist monk. ཚས་གོས་ཀྱི་སྐྱོག་པ་ *chos-gos-kyi sgrog-ma* རྒྱུ་ལྷན་པ་ strings or bands for fastening a religious robe. [a basket for containing religious robes] S.

ཚས་གོས་ཀྱི་སྐྱོད་ *chos-gos-kyi suod* རྒྱུ་ལྷན་པ་ a pocket in the upper garment of a monk; ཚས་གོས་ཀྱི་གཏུར་བུ་ *chos-gos-kyi gtur-bu* རྒྱུ་ལྷན་པ་ the bag in which a monk puts robes.

ཚས་གོས་སྐྱེས་པའི་ལོ་ལྷན་པ་ *chos-gos zlum-por bgo-wa* རྒྱུ་ལྷན་པ་ one dressed in a petticoat like robe; also to put on a such robe.

ཚས་གྲུ་ *chos-grwa* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ a school for religious instruction, i.e., generally a class in a monastic institution where religious discussions are held. The school at Tashi-lhun-po is called གུབ་པའི་ཚས་གྲུ་ *grub-pahi chos-grwa*, the school of religious attainments.

* ཚས་གྲུ་གསལ་ *chos-grags* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ (3 C).

ཚས་ཀྱུ་ *chos-rgyal* or ཚས་ཀྱི་ཀྱུ་པ་ བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ 1. a king who rules acc. to Buddhist laws. 2. n. of the lord of death ལེན་པའི་ཀྱུ་པ་. 3. also applied to a great personage by courtesy, and is a general epithet of Buddhas (*Mñon.*).

ཚས་ཀྱུ་སྐྱེས་ *Chos-rgyal-skyes* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ a name of Yudhisthira, the eldest Pāṇḍava; also that of Ajāta-s'ātru, the son of king Bimbisāra.

* ཆོས་ཀྱི་བྱ་བ་ལྟུང་བཅས་ *Chos-rgyal-gyi sgrub yum-bcas* (*Org. m.* 113, 33; *Pallasiix*, vii, 4. II, 9).

* ཆོས་ཀྱི་ནང་སྒྲུབ་ *Chos-rgyal nañ-sgrub* (80 B).

* ཆོས་ཀྱི་ཕྱི་སྒྲུབ་ *Chos-rgyal phyi-sgrub* (80 A).

* ཆོས་ཀྱི་ཡབ་རྒྱུ་ *Chos-rgyal yab-rkyan* (*Org. m.* 113, 34).

* ཆོས་ཀྱི་གསང་སྒྲུབ་ *Chos-rgyal gsañ-sgrub* (80 C).

ཆོས་རྒྱལ་ *chos-rgyug* lessons, or tasks imposed by a teacher on his pupil.

ཆོས་རྒྱུ་ *chos-rgyud* religious instructions descending to pupils and their sub-pupils, &c.; religious tradition, also creed; རྗེ་པུན་གྱི་ཆོས་རྒྱུ་འཛིན་པ་ནམས་ those embracing the religious traditions of his reverence; ཆོས་རྒྱུ་གཅིག་པ་ one confessing ancestral religion. ཆོས་རྒྱུ་འཛིན་པ་ *chos-rgyud hdsin-pa* (*Tā.* 2, 233).

* ཆོས་རྒྱུ་གྱི་ཉིང་རྡོ་འཛིན་ *Chos-rgyun-gyi tiñ-ñe hdsin* མེ་ལོ་ལུ་གཏུག་པ་མཆོག་ (*Tā.* 2, iii).

ཆོས་ཅན་ *chos-can* བཤེད་པ་ pious, devout.

ཆོས་ཅན་རིང་ *chos-can-riñ* met. a donkey (*Mñon.*).

ཆོས་བཅས་མ་ *chos-bcas-ma* met. a bride.

Syn. ཁྱིམ་གསར་མ་ *khyim-gsar-ma*; རྩ་དཔུང་མ་ *kyo-hdam-ma* (*Mñon.*).

ཆོས་ཆས་ *chos-chas* the requirements of a religious service; also religious dress.

* ཆོས་མཚན་ *Chos-mchog* བསྟུན་པ་ n. pr. (*Tā.* 2, 223); བསྟུན་པ་ a logician, author of *Nyāyabindu* *ṭikā*.

ཆོས་འཆད་པ་ *chos hchad-pa* to explain or set forth religion; ཆོས་སྒྲུབ་པ་ to teach religion; ཆོས་ཀྱི་སྒྲུབ་མཁའ་ལ་ *chos-kyi sgrog-gleñ mdsad-pa* to demonstrate or expound the doctrine;

ཆོས་འཆད་པའི་འདུན་ཁང་ place where sermons are delivered; ཆོས་ཞུ་བ་ to hear religious discourses; ཆོས་སྒྲུབ་ to ask religious instruction; ཆོས་བྱེད་པ་ to act or live religiously or practice religion.

ཆོས་འཛུང་པ་ *chos-hchoñ-pa* བཤེད་པ་ Lord of the faith, viz., 1. Buddha. 2. a title of honour given to distinguished scholars. 3. Tibetan exorcists who are believed to be coerced by a god or demi-god who has been invoked for the purpose of inspiring them.

ཆོས་ཇེ་ནག་དཀར་ *chos-rje nag-dkar* the black and the white (Buddhist) exorcists.

ཆོས་ཉིད་ *chos-ñid* = དེ་གཅིག་ཉིད་ བཤེད་པ་, བཤེད་པ་ 1. quality, nature. 2. existence, entity.

ཆོས་ཉིད་ཀྱིས་རྒྱུ་ལ་ *chos-ñid kyis rñed-pa* བཤེད་པ་ རྒྱུ་ལ་ one who has acquired a religious disposition; also religiousness.

ཆོས་ཉིད་ཀྱིས་འཛིན་པ་ *chos-ñid kyis hthob-pa* བཤེད་པ་ རྒྱུ་ལ་ id.

ཆོས་སྒྲུབ་པ་པོ་ *chos-sñam sgrub-pa po* = ཆོས་དང་སྒྲུབ་པ་པོ་ one who, having acquired great proficiency in sacred literature, has become protected by mystic arts.

* ཆོས་རྩོམ་ *chos-rtol* (*Tā.* 1, 216).

ཆོས་སྒྲུབ་པ་ *chos-stegs* = ཆོས་ཁྱིམ་ *chos-khri*.

ཆོས་སྒྲུབ་ *chos-ston* an entertainment given in honour of a saint.

ཆོས་ཐམས་ཅད་ *chos-thams-cad* རྣམས་ matter; all things; phenomena.

ཆོས་ཐོབ་ *chos-thob* བསྟུན་པ་ one who has become religious; a convert to Buddhism.

ཆོས་མཐུན་ *chos-mthun* or ཆོས་མཐུན་པ་ in conformity with religion, in harmony with Buddhism.

ཆོས་དར་བ་ *chos-dar-wa* to propagate Buddhism; also the place where Buddhism was introduced.

ཚས་དངས་པ་ *chos-drañs-pa* 1. righteous in reference to the laws of Buddhism 2. justice, righteousness.

ཚས་དུག་ *chos-drug* བཅུ་ཐུག་ the six tenets of Buddhism.

ཚས་དྲེད་ *chos-dred* ཚས་ལ་ཞེ་ལོག་པ་ one who is disgusted with Buddhism, i.e., has no faith in that religion.

ཚས་རྟ་དུག་ཏེར་བ་ *chos-don-du gñer-wa* = ཚས་རྟ་དུག་པ་ བསྐྱེད་པ་ to be devout.

ཚས་འདྲོད་ *Chos-hdod* the son of Cupid.

ཚས་འདྲོད་པ་ *chos-hdod-pa* བསྐྱེད་ཆེན་པོ་ to be fond of religion; to delight in Buddhism.

ཚས་ལྷན་ *chos-lan* or ཚས་དང་ལྷན་པ་ བཅུ་ཐུག་ one who is devout.

ཚས་ལྷན་ཞིང་ཁམས་ *Chos-lan shiñ-khams* gen. used to signify བོད་ལུག་ Tibet ཚས་ལྷན་ཞིང་ཁམས་ ཉུ་རྒྱལ་པོ་རིན་པོ་ཆེ་ the precious majesty of the religious kingdom (Buddhist realm) (*Yig. k. 59*).

* ཚས་ལྷན་རབ་འབྱུང་ *Chos-lan rab-hbyor*, བཅུ་ཐུག་ལུ་མཁུ་མཁུ་ (*Tā. 2, 90*).

ཚས་ཤེ་ *chos-sde* a certain term for Buddhist monasteries in Tibet, where studies are not altogether neglected. ཚས་ཤེ་རྟེན་པོ་ *chos-sde chen-po* the grand religious institution or monastery (*Yig. k. 66*).

ཚས་རྒྱམས་གང་དག་ *chos-rnams gañ-dag* རྟེན་པོ་ n. of a kind of contemplation; and a literal translation of the first part of the Sanskrit formula *ye dharmā hetu, &c.*

ཚས་ལྷན་བའི་ཕོ་ *chos-snañ-baḥi sgo* བསྐྱེད་ལོག་ཀྱི་མཁུ་ the door or entrance to Buddhism. [the initiatory light of religion] S.

ཚས་པ་ *chos-pa* a monk.

ཚས་ལྷན་ *chos-spun* a brotherhood formed by two devotees who before starting on a pilgrimage are blessed by a priest who casts lots on the occasion.

* ཚས་འཕེལ་ *Chos-hphel* བསྐྱེད་པོ་ n. pr. (*Tā. 2, 103*).

ཚས་ལྷན་ *chos-blon* a Buddhist minister, a minister well disposed towards Buddhism.

* ཚས་འབྲངས་ *Chos-hbañs* བསྐྱེད་པོ་ n. pr. (*Tā. 127*).

ཚས་འབྲུང་ *chos-hbyun* works on the origin, growth, and development, of Buddhism.

* ཚས་འབྲུང་ཕྱིན་ *Chos-hbyun-byin* བསྐྱེད་པོ་ n. pr. (*Tā. 2, 219*).

* ཚས་འབྲུང་ཞིབ་ *Chos-hbyun shi-wa* བསྐྱེད་པོ་ n. pr. (*Tā. 2, 252*).

ཚས་ཕྱིན་ *chos-sbyin*, ཚས་ཀྱི་ཕྱིན་པ་ *chos-kyi sbyin-pa* religious gift, religious charity.

ཚས་མ་ *chos-ma* a Buddhist nun.

ཚས་མི་འགྱུར་བའི་དབུང་ *chos-mi-hgyur-wa ñid* (མི་འགྱུར་བའི་དབུང་) བསྐྱེད་པོ་འདྲིམ་པ་ that the nature of things is unalterable.

ཚས་མིན་ *cho-min* མ་ཕྱེད་པོ་, མ་ཕྱེད་པོ་ un-Buddhist, irreligious.

ཚས་མིན་ཕྱོད་པ་ *chos-min spyod-pa* = ཚས་དང་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོད་པ་ any practice opposed to Buddhism.

ཚས་མེད་ *chos-med* བཅུ་ཐུག་; གཞི་ལ་པ་ the uncivilised; a name for a *Candāla*, the lowest class of men in India.

ཚས་ལྷན་ *chos-myon* religious frenzy, mad with religion; a religious bigot.

ཚས་ལྷན་བ་ *chos-smra-wa* བསྐྱེད་པོ་ to preach Buddhism; to deliver a sermon.

ཚས་ཚོང་བ་ *chos-tshoñ-wa* བསྐྱེད་པོ་ to trade in religion.

ཚས་རྫོང་ *Chos-rdsoñ* n. of a monastery and of a fort in Nye-thang, near Lhasa.

* ཚས་བཞི་བའི་དབུངས་ *Chos-bshi-waḥi dbyañs* བསྐྱེད་པོ་འདྲིམ་པོ་ n. pr. (*Tā. 2, 213*).

ཆོས་གཤི *chos-gshi* endowment for the support of a religious institution.

ཆས་ཤོག་ *chos-shog* priest-craft (*Jä.*).

ॐ स्वस्ति चोऽब्जं 1. = ॐ स्वस्ति प्रतिग्रह
 good custom. 2. सुवर्ण Buddhism; piety;
 pious. (3) n. of an individual; a compli-
 mentary address for monks.

* མཆོད་འཕེལ་བསྐྱེད་པ་ *Chos-bzang bskal-pa* མཆོད་འཕེལ་བསྐྱེད་པ་ (*Kālac. T. 14*) age of good fortune; the lucky age in which Buddhas appear.

* མཆོད་པ་འཕྲོ་མཁོན་ *Chos-bzañ sprin*, or *Sad-dharma megha* (*Tā.* 2, 277). [one of the ten *bhūmis* or stages of perfection]S.

ཆས་ལུགས་ *chos-lugs* 1. नीति, व्यवहार usage.
2. a denomination, sect.

ཆོས་ཤེས་པར་འདོད་ *chos ces-par hdoḍ* जिज्ञास्यते
 घर्म्मः inquiring after religious matter,
 wishing to know of religion.

कसं शैवसं *choṣ-semś* religious temper, piety.

ཆས་སེམས་ཁང་བུ་ *chos-sens khañ-bu* = རི་ཁྱོད་ a mountain hermitage; a cave used by Buddhist recluses for meditation.

ཆས་སེམས་ཅན་ *chos-sems-can* inclined to religion, pious.

ཆས་སྤྱིད་ *chos-srid* (ཆས་ཀྱི་སྤྱིད་ *chos-kyi-srid*
 བསྐྱེད་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྤྱིད་པ་) religious government: རབ་ཏུ་སྤྱིད་པའི་
 ཆས་སྤྱིད་ཀྱིས་སྤྱོད་པ་ *hbañs-rnams chos-srid kyi-*
skyon the subjects were protected (governed)
 by religious government (*Yig. k. 27*).

མཆང་གནས *mchañ-gnas* occurs in ཁ་
མཆང་གནས་ཤིག་ལྟ་བུར་ཅི་ *ho-na mchañ-gnas cig shu*
ser-ro (A. 95).

མཆད་པ་ *mchad-pa* मृतगृह 1. tomb, sepulchre. 2. མཆད་པར་བྱ་བ་ महिमन् greatness; also the magical power of increasing one's size at will. 3. acc. to *Jä.* प्रमारित killed, slain; but མཆད་པ་མེད་པ་ = entire, perfect.

ਮਕਰ *mēhan* 1. a footnote, v. ਮਕਰਾਉ. 2.
 ਕਰ the side of the breast; ਮਕਰਾਉ ਬੋਸਮ-
 child, darling; ਮਕਰਾਉ ਮਝੇਸਾ ਬੁਟ ਬੋਸਮ-wife;

མཚན་དྲུག་ལ་ *mchan-du hjug-pa* to put into
one's bosom.

अकङ्गुण *chan-khug* = अकङ्गुण कचपुट arm-pit.

Syn. མཚན་ཤོག *mchan-hog*; མཚན་ཞབས *mchan-shabs* (*Mñon.*).

མཚན་གྱི *mchan-bu* 1. note, annotation, foot-note in a book ; ཡི་གེའི་མཚན་གྱི words or lines written or printed in smaller character than the original and inserted in the མ་ཡིག (main-work). 2. a helper, an apprentice (*Jü.*). 3. v. མཆོས།

མཚན་འབས *mchan-shabs*, v. མཚན་ཁྲིམ་.

མཚན་པོ་གྲག *mchan-hog*, v. མཚན་པོ་གྲག.

མཆི་བ་ *mchi-wa* 1. eleg. for to come, to go,
to appear : སྤང་བཞིན་པར་མཆིཾ I shall come later ;
སྐྱབས་སུ་མཆིཾ གཤམ་གྱི་མཆིཾ go under the pro-
tection of, take refuge : རབ་ངས་སུ་མཆིཾ I will
obey (as a subject, servant) (*Mil.*); མཆི་ལག་=
ཡོངས་ལགས་ yes sir, it will be or it will do.
2. to say, in the phrase ཞེས་མཆིཾ thus he
said. (*Jü.*). 3. v. མཆིས་.

མཆི་མ *mchi-ma* resp. བྱེད་ཆབ་, མིག་ཆུ་ བཟུགས་
tears; མཆི་མ་བཟུགས་ to shed tears; མཆི་མ་སྐྱུ་མ་པ་
mchi-ma skyem-pa to dry tears; མཆི་མ་འཕྲི་བ་
to wipe away tears; མཆི་མ་མ་བརྒྱུད་པ་ to be
choked with tears, acc. to *Sch.* to sob
violently. མཆི་མ་བཟླིལ་ v. མཆི་མ་བཟུགས་; མཆི་མ་འཕྲི་བ་ to
shed tears; མཆི་མ་འཕྲི་བྱེད་པ་ བཟུགས་ tear drops;
མཆི་མ་འཕྲི་བ་ or མཆི་མ་ལྷུང་པ་ བཟུགས་ to cry, to
shed tears.

मछिवा *mchig* (गहूँ) मिला stone for grinding spice, etc.

མཆིག་གུ *mehig-gu* 1. a small mortar, a mortar. 2. a pestle. 3. the nether mill-stone.

མཚིག་སྒོར་བ *mchig skor-wa* to grind (*Sch.*).

མཇིག་མ *chig-ma* the runner or upper
mill-stone (*Sch.*).

མཚིང་བུ *mchiñ-bu* 1. काच glass ornaments, trinkets, v. མཚིང་བུ. 2. n. of a place in Tibet. 3. a precious stone.

Syn. of 3. རྩ་བུ་མཚོས་བཟང་རྩ་བུ *nor-bu mdseñ-bzang rol-po*; རིན་ཆེན་འགྱུར་བྱེད *rin-chen hgyur-byed* (*Mñon.*).

མཚིད *mchid* or བཀའ་མཚིད 1. resp. talk, discourse, speech (of an honoured person). 2. letter: བཀའ་མཚིད་ཡེ་ཤུ་མཚོ་གསུང་ལྷུ་ལྷུ་བཞིན་ཕྱིན། “pray let your letters come to me uninterruptedly like the flow of the divine river (Ganges)” (*Yig. k.*).

མཚིན་པ *mchin-pa* (resp. མཚིན་པ་ལྟར་ལྟར་ *acc. to Lex.*). 1. acc. to *Jä.* the liver. 2. n. of a fruit called མཚིན་པ་ལྟར་ལྟར་.

མཚིན་དྲི *mchin-dri* or མཚིན་དྲི the midriff or diaphragm.

མཚིན་ནད *mchin-nad* liver disease.

མཚིན་ནན *mchin-nan* lit. liver-pressing, i.e., keeping the liver in order. མཚིན་ནན་བྱེད་པ་ to breakfast. It is believed that taking food early in the morning keeps the liver in good order.

མཚིན་ཚད *mchin-tshad* liver-fever; ལྷགས་ཁྲུ་མིག་ནད་མཚིན་ཚད་སྟེན་མེད་ iron-mixture cures eye-disease and congested liver (*Med.*).

མཚིམས *Mchims* n. of a village near the great monastery of Sam-ye; n. of a tribal family.

མཚིམས་ལྷན་པོ *Mchims-bzang* princess of *Mchims* who was married to king *Khri-sroñ ldehu btsan*.

མཚིལ་ཁྱུ *mchil-khra* the sparrow-hawk.

མཚིལ་མགོ *mchil-mgo* a fabulous stone, resembling a sparrow's head, supposed to possess marvellous qualities (*Jä.*).

མཚིལ་པ I: *mchil-pa* ལྷགས་ཁྱུ་ 1. = *lcags-kyu* an iron hook; described as ལྷགས་ཁྱུ་མཚིལ་པ་ལྟར་ལྟར་ (*Mñon.*) the thing which makes the elephant obey his conductor. 2. fishing hook; མཚིལ་པ་ལྟར་ལྟར་ to fish with a hook.

མཚིལ་པ II: ལྷགས་ཁྱུ་ the common sparrow.

Syn. རྩ་ཆགས་ *ñer-chags*; ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་པ་ *khyim-du-ñal*; ཁྱིམ་ཆགས་བྱེད་པ་ *khyu-mchog bgrod-pa*; ཁྱུ་བྱུ་ *rygab-bkra*; མཚིན་ཕྱིན་ *mgrin-sñon* (*Mñon.*).

མཚིལ་མ *mchil-ma* (resp. ལྷགས་མཚིལ་) spittle.

Syn. ལྷ་ཆུ་ *kha-chu*; ལྷ་ཆུ་ (*Mñon.*).

མཚིལ་མའི་ཐལ་པ *mchil-mahi thal-wa* particles of saliva: ཁྱུ་ཕྱིན་མཚིལ་མའི་ཐལ་པ་བཞིན་དུ་སྤངས་ *rgyal-srid mchil-mahi thal-wa bshin-du span* he threw off his kingdom in the manner one throws out spittle (*A. 11*).

མཚིལ་མའི་ཕྱོད་པོ *mchil-mahi-sno* resp. (ལྷ་བཞིན་) ལྷ་ཆུ་ཆུ་, ལྷ་ཆུ་ཆུ་ spittoon, spitting-box.

མཚིལ་ལུད་ *mchil-lud* or མཚིལ་ལྷགས་ mucous.

མཚིལ་ལྷམ་ *mchil-lham* ལྷ་ལྷམ་ shoe, boot: མཚིལ་ལྷམ་གཉིས་པོ་ལྟར་ལྟར་ to lose both the shoes; མཚིལ་ལྷམ་མཁན་ shoe-maker, cobbler, seller of boots; མཚིལ་ལྷམ་གྱི་ཕུ་ the leg of a boot (*Cs.*): ཀུན་པ་ཕྱི་རྩེ་གསུམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ he presented him with five pieces of *Karṣapaṇa* and a pair of shoes (*Yig.*).

མཚིས་པ I: *mchis-pa* pf. of མཚི་བ་ (ཡོད་པ་) བྱེད་, eleg. མཚིས་པ་ལྟར་ལྟར་ to be, to be there, to exist: དུ་མཚིས་ how much was there, how many were there? (*Cs.*). ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ whoever has the holy doctrine.

མཚིས་པ II: pf. of མཚི་བ་ to come: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ having come from afar.

✚ མཆིས་བྲང་ *mchis-brañ* (lit. a house where one exists, resides) 1. a housewife, partner. 2. eleg. dwelling, abode, domicile; also when speaking of one's own dwelling: བདག་གི་མཆིས་བྲང་ my humble residence, cf. རྩ་བྲང་ palace, ལྷ་བྲང་ lama's residence.

Syn. ལྷ་མ་ *chuñ-ma*; བག་མ་ *bag-ma*; ཁྱིམ་ བདག་མ་ *kyim bdag-mo* (*Mñon.*).

མཆིས་མལ་ *mchis-mal* bed, bedstead (*Cs.*).

མཆུ་ *mchu* I: ལུང་, ལྷོཅ 1. the lips; ཡ་མཆུ་ the upper lip; མ་མཆུ་ the lower lip. 2. beak or bill of a bird, also called མཆོ་ཤོ་ in Sikk.: ཐུའུ་མཆུ་རིངས་དང་རིང་རིང་མཐེར་བ་གཉིས་ཡོད་ “there were two, the bird called the long-beaked and the Ting-ting-ma” (*Rdsa.*). མཆུ་ལ་ཐོགས་ཏི་ འགྲོ་བ་ going off, carrying something in the bill. མཆུ་ཐེམས་རྩེར་དམར་བ་ the lips were red like the *Bimba* fruit. མཆུ་རྩེ་དམར་ *mchu-rkañ-dmar* lit. red bill and feet = རང་པའི་རྒྱལ་པོ་ a gander (*Mñon.*). མཆུ་ཅན་ *mchu-can* possessed of fine lips; མཆུ་རྩེ་ *mchu-rdo* beak, the bill of a bird; མཆུ་ཐོན་པ་ *mchu-non-pa* pointed beak; མཆུ་མེད་ *mchu-med* ལྷན་ཅན་ one whose lips are very small, one who has no lips. མཆུ་ཤེང་ *mchu-sheñ* ལྷ་ཡུལ་ = དུའུ་ *dkyud* and ལ་ཤེང་ length and breadth.

Syn. མཆུ་སྒོས་ *mchu-sgroṣ*; སྒོས་དམར་ *sgroṣ-dmar*; སོ་ཡི་གཡོགས་ *so-yi-gyogs*; སོ་སྒྲོབས་ *so-skyobṣ*; སོ་སྒྲིབ་ *so-sgrib*; སོ་གོས་ *so-gos* (*Mñon.*).

མཆུ་ II: constellation called *Maghā* in Sanskrit; one of the lunar mansions, v. ལྷ་མེར་.

Syn. ཕ་མེ་ལྷ་སྒྲུབ་ *pha-me lha-skyes*; ལྷ་རྩེ་དག་ མཆུ་ *ñān-ñag-mkhan*; རྩེ་ཅན་ *rta-chen*; མཆུ་ *ma-ghā* (*Mñon.*); also རྩེ་གསལ་བཀུའི་དབང་པོ་ *tshigs bṛgyahi dwañ-po*; བུ་ལྷ་འོད་ལྷན་ *bcu-drug hod-ldan* (*Mñon.*).

མཆུ་ཤེ་ལྷ་ *Mchu-ṣde-lña* n. of a chapter in the *Mdo* series of Buddhist sacred books.

+ མཆུ་རིང་ *mchu-riñ* = དུའུ་ས་སུ་རིང་པོ་ *dkyus-su riñ-po* long, lengthwise.

མཆུ་རིངས་ *mchu-riñs* (འཇུག་རིང་ *hkhrun-riñ*) 1. ཐུ་ཐུ་ལྷན་ (*Mñon.*) the long-beaked-bird, the hoopoe, the crane. 2. ཡག་ཐོན་ the wild boar; long-snout. 3. acc. to *Jā.* mosquito.

མཆུ་ལས་སྒྲུབ་ *mchu-las skyes* མཆུ་མཐོང་ born under the constellation of *Maghā*.

མཆུ་མ་པོ་ *mchum-po* (མ་ཤིག་) pearl; also string of pearls.

མཆེ་བ་ *mche-wa* དང་, དེ་ལྟ་, བུམ་ལྷ་ tooth, generally canine tooth, the eye-tooth, fang; མཆེ་གུག་ elephant's tusk.

མཆེ་གཉིགས་པ་ *mche-gtsigs-pa* ཀླུ་འཕྲུལ་ in *W.* to show one's teeth, to grin; མཆེ་བ་ཅན་ ལྷ་ཤེ་ the class of tusked animals, viz., the carnivora and the tusked pachydermata.

མཆེ་ཤེར་ *mche-ṣder* མཆེ་བ་དང་ཤེར་མ་ *mche-wa dañ ṣder-mo* teeth and claws of wild animals.

མཆེ་བ་གཉིགས་པ་ *Mche-wa gcig-pa* འཁད་པ་ a name of Gaṇapati, the son of the goddess *Umā*.

མཆེ་བ་ལྷན་ལྷན་པ་ *mche-wa ldad-byed-pa* བཞུ་བ་ to chew the cud, ruminant.

མཆེ་བ་སྒྲོང་ལྷན་ *mche-wa stoñ-ldan* (ན་ཡི་རྒྱལ་པོ་) fish, said to possess one thousand teeth (*Mñon.*).

མཆེ་བ་སྒྲོབས་ལྷན་ *mche-wa stobṣ-ldan* = ལྷ་པོ་ an elephant.

མཆེ་བ་ལྷན་ལྷན་ *mche-wa drug-ldan* འཇུ་དབང་ n. of the king of elephants on whom *Indra* rides.

* མཆེ་བ་འཇུ་ *Mche-waḥi-ṣde* འཇུ་ཤེན་ n. pr. (*Tā. 2, 212*).

མཆེད་པ་ *mched-pa* 蔓延, 廣布, 蔓延 :
to spread, gain ground; to increase, mul-
tiply; the word མཆེད་པ་ is seldom used except
of fire, plague, etc.: བདག་གི་འདྲིང་ཆགས་གྱི་མེ་
མཆེད་པས་ as the fire of voluptuousness spread
or increased within me; མར་མེ་གཅིག་ལ་གཅིག་
མཆེད་ཏྟར་ as one kindles one light by another;
གཅིག་གླེང་གཉིས་གླེང་རིམ་པས་མཆེད་དེ་ *gcig-gleñ gñis-*
gleñ rim-pas mched-de as (the news)
spread more and more passing from one
to another. རྒྱ་མཆེད་ *skye-mched*, v. རྒྱ་ *skye* རྒྱས་
པའི་མཆེད་ *skyes-pahi mched*. མཆེད་ཆེ་མིན་པ་ *mched*
che min-pa very widely spread, very
largely. འབྲུམ་པ་ཡང་མཆེད་ཆེ་མིན་པའི་ཡང་ཁྱེ་རྣམས་
hbrum-pa yañ mched-che min-pahi yañ lei
сна-тшогс (*Ya-sel. 17*) also several cases
of small-pox of virulent and light (types)
were very widely spread.

མཆེར་པ *mcher-pa* (also spelt རཆེར་པ)
acc. to *Jä.* the mult, spleen.

મકેલ *mchel* अवलम्बन a support, help:
 થયું પરી મકેલ the hand stretched to rescue (A.
 K. 111, 21).

མཚོག *mchog* अग्र, परम, वर, प्रधान, उत्तम, श्रेष्ठ, श्रेयः, प्रवर, महान् the best, the most, the most excellent of its kind; **དཀོན་མཚོག** the greatest rarity, the Deity; v. also under **དཀོན་འཕེན་མཚོག** *gin-tu mchog* the very excellent or superior, sublime, exalted; **ཆོས་མཚོག** *Chos-mchog* चम्पोज्ञ n. of a Buddhist philosopher who wrote the **न्याय-विन्दुटीका**. **མཚོག་གི་མཚོག** *mchog-gi mchog* = **པད་ཀྱི་པད་** *pa-gyi pa* the most excellent, the best of the best, superior of the superior; **སྐུ་སྐུ་མཚོག** *skyes-bu mchog* the chief of great beings, also Buddha; **མིའི་མཚོག** the greatest of men, a king, also Buddha: **ཀུང་གཉིས་ནམས་ཀྱི་མཚོག** *khung-gi nyen nam-gi mchog* द्विपदानां श्रेष्ठ the chief of the bi-peds, i.e., of men, any Buddha. **ང་ནི་པདེག་རྗེ་དཀོན་མཚོག** I am the highest in this world (says Buddha immediately after his birth). **གསུང་མཚོག** chief of the fundamental doctrine. **གནས་མཚོག་པོ་ཏེ་ལ** *ganas mchog-po-te-la* Potala is the chief of (holy) places. **ཇེ་མཚོག** excellent taste or flavour, delicious. **མཁས་མཚོག་ནམས་** most learned men: **མི་མཚོག་ཁྱེད** thou best of men. **མཚོག་དམན** the great and the low; **མཚོག་དང་བླན་མོང་** the nobles and the commons; **མཚོག་དང་པལ་པ** the great and the vulgar. As adv. **མཚོག་ཏུ** *mtshog-tu* अत्यन्त very, most (used with verbs).

Syn. གཙོ་བོ་ *gtso-wo*; ཆེ་ཤས་ *che-ṣos*; ཆེས་ཆེ་བ་ *ches che-wa*; ཕུལ་བྱུང་ *phul-byuñ*; ཆེན་པོ་ *chen-po*; རྩེ་མོ་ *rtse-mo*; རབ་ *rab*; ལྷ་ན་མེད་ *bla-na med*; གུ་ནོམ་པ་ *gya-nom-pa*; དཔོན་ *dpon*; གོང་མ་ *goñ-ma*; དང་པོ་ *dañ-po*; ཕུད་དུ་བསྐྱུར་ *phud-du-bṣkur*; རྩེ་མོར་ *rtse-mor-son*; ལེགས་པ་ *legs-pa*; ལེགས་གནས་ *legs gnas*; ཡང་རབ་ *yañ-rab*; གོང་མའི་གོང་མ་ *goñ-mahi*

goñ-ma; དཔལ་པོ་ dpah-bo; ཅང་ཤེས་པ་ can̄ ṣes-pa (*Mñon.*).

མཚོག་སྟོང་ mchog-skyoñ the chief protector.

མཚོག་གི་རྒྱལ་ mchog-gi rgyan = བུ་རྒྱལ་ the chief ornament; pure-born; a holy lady (*D.R.*).

མཚོག་གི་ལུག་མ་ mchog-gi leug-ma the principal of the women in a family (*Mñon.*).

མཚོག་གི་བདག་ mchog-gi-bdag the lord of the best; the principal among the nobles or lamas.

མཚོག་གི་རྒྱལ་མཚན་ mchog-gi rgyal-mtshan n. of a gem, v. བཟླ་ཤེས་ཀྱི་མཚན་བརྒྱུད་ the eight auspicious objects.

མཚོག་གི་དང་པོའི་སངས་རྒྱལ་ Mchog-gi dañ-pohi Sañs-rgyas the Supreme Adi-Buddha, v. དུས་ཀྱི་འཕྲོད་པོའི་མཚན་ Dus-kyi hkhor-lohi mtshan.

མཚོག་གི་བདུད་རྩི་ mchog-gi bdud-rtsi རྩལ་མཚན་ the best elixir; n. of a medicine.

མཚོག་གི་མ་ mchog-gi-ma the chief mother; epithet of the goddess Dolma (*Mñon.*).

མཚོག་དགའ་ mchog-dgañ or མཚོག་ཏུ་དགའ་བ་ वरामोद, प्रमोद्य great joy, ecstasy.

མཚོག་རྩལ་ mchog-ñal (གྲངས་) སྒྲིལ་པ་ n. of a number (*Ya-sel.* 56).

མཚོག་ཏུ་བཟུངས་ mchog-tu-bkrabs རྟེན་པ་ the chosen.

མཚོག་ཏུ་འགྲོ་བ་ mchog-tu hgro-wa to become great or attain to the position of the great, to be elevated to an exalted position. མཚོག་ཏུ་ཐུག་པ་ mchog-tu gyur-pa, id.

མཚོག་ཏུ་རྒྱལ་པ་ mchog-tu rgyan-pa to be very well-dressed.

མཚོག་ཏུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ mchog-tu phun-sum tshogs-pa to become very prosperous.

* མཚོག་ཏུ་ཚ་བའི་དཔལ་པོ་ mchog-tu tsha-wañi dpah-bo वरकरकमर (*Kālac. Tā.* 2, 162).

མཚོག་ཏུ་མཛོས་པ་ mchog-tu mdses-pa རིག་ལྡན་ very handsome, lustrous.

མཚོག་ཏུ་ཡིད་འཕེད་ mchog-tu yid-hthad परम-मनोज्ञ exquisite, very pleasant.

མཚོག་ཏུ་རིང་བ་ mchog-tu riñ-wa very remote.

མཚོག་ཏུ་བསམ་པ་ mchog-tu bsam-pa well-thought of.

མཚོག་བདག་ bchog-bdag met. the earth.

མཚོག་བདེ་ mchog-bde met. a fish.

མཚོག་འདྲེད་ mchog-hdod རྒྱལ་པོ་ met. the sun.

མཚོག་ལྡན་ mchog-lدان (གྲངས་) 1. n. of a great number. 2. ལུ་ལུ་སྐྱུ་སྐྱུ་ saffron (*Mñon.*).

མཚོག་སྟོན་ mchog-sbyin 1. བཀྲ་ཤིས་ the god of water. 2. ཕུ་ཕུ་ quick-silver.

མཚོག་སྟོན་ཕྱག་རྒྱ་ mchog-sbyin phyag-rgya a gesture made in practicing magic, in conjuring up or exorcising ghosts.

མཚོག་སྟོན་མ་ mchog-sbyin-ma = ལོ་དུམ་པུ་ (སྒྲིལ་བཟང་) n. of a medicine (*Mñon.*).

མཚོག་སྟོན་པ་ mchog-sbyor-wa བརྟེན་པ་ to unite the principal ones, also to mix up the chief ingredients of medicines.

མཚོག་ཟུང་ mchog-zuñ the model pair; the two most excellent amongst Buddha's disciples, S'āri-putra and Maudgalyāyana.

མཚོག་པོ་ mchog-hod or མཚོག་སྟོན་ mchog-srid བཀྲ་ཤིས་ n. of the celebrated Sanskr̥t grammarian who wrote during the reign of king Vikramāditya.

མཚོག་ཡས་ mchog-yañ (གྲངས་) ཕུ་བརྒྱ་ n. of a great number.

མཚོག་ཤེས་ mchog-ṣes = ཤེས་རབ་ཅུ་ཅི་ wisdom.

མཚོག་སེམས་ mchog-sems 1. = ལྷ་སེམས་ a saint, purified soul, प्रचेतस्. 2. བཀྲ་ཤིས་; ལྷ་ the god of water, also called མཚོག་སྟོན་.

མཚོག་སྟོན་ Mchog-srid, कात्यायन, वररुचि: 1. n. of a great Buddhist sage who first composed the Pali grammar. 2. one of the nine sages who adorned the court of king Vikramāditya.

མཚོག་གསུམ *mchog-gsum* = དགོན་མཚོག་གསུམ
the most precious ones: མཚོག་གསུམ་བྱིན་མཐུས་
འདིར་ཡང་ཕུང་ཁམས་བདེ་ here I am in good health
by the grace of the three chief ones
(*Triratna*) (*Yig. k.* 15).

མཚོང་ *mchoñ* = ཚོང་ *choñ* n. of a gem
which is believed to have the property of
curing paralysis.

མཚོང་བ *mchoñ-wa* ལུ་རྒྱུ་ན་; pf. མཚོངས་ to
leap up, to jump (into the water, etc.), also
to bathe in water: རེང་གེ་མཚོང་ས་ལ་ལ་མཚོང་
ན་ཞེད་པ་ཆག་ when the fox jumps in the place
where lions leap, he breaks his waist;
རྒྱུ་མཚོངས་ཏི་ having leapt into the water.

Syn. འགོངས་པ་ *hgeñs-pa*; བརྒྱལ་བ་ *brgal-wa*
(*Mñon.*).

མཚོད་པ་ *mchod-pa* (vb.) ཡུལ་འཕེལ་, ཕྱུ་ཕྱུ་, ཡུལ་འཕེལ་, ཡུལ་འཕེལ་
ཡུལ་འཕེལ་ 1. to honour, to worship, to
revere, respect; to receive with honour.
བྱུ་མཚོད་པ་ formal worshipping, i.e., to
honour saints or deities by offering articles
of food, flowers, perfumes, etc.; རྒྱུ་གེ་མཚོད་པ་
to honour Buddha, *Bodhisattvas*, etc., in
faith by meditating on their virtues.
མཚོད་པར་ཐོས་པས་མཚོད་པ་ *mchod-par hoṣ-pas*
mchod-pa ཕྱུ་ཕྱུ་ཕྱུ་ because worthy of
being honoured; (he) is honoured. 2.
subst. offering, oblation, libation; མཚོད་
པ་འབྲུལ་བ་ to make offerings; རྒྱུ་མོ་ མཚོད་པར་
འབྲུལ་བ་ to bring an offering of music;
མཚོད་པ་ཕྱུ་ཕྱུ་ཕྱུ་ carrying along with them
all sorts of offerings; མཚོད་པའི་ཁྱད་པར་བུ་ the
ten kinds of offerings; ལྷ་མཚོད་ offerings or
libations to the gods; ལྷ་མཚོད་པ་ offerings
made to the lamas in order to honour
them; འབྲུ་མཚོད་ an offering consisting of
grain; རྒྱུ་མཚོད་ offering presented on pre-
scribed occasions; རྒྱུ་མཚོད་ daily or usual
offering or religious service. 3. = དགས་རྟེན་
festivity, festive entertainment (*Mñon.*).

མཚོད་རྟེན་ *mchod-koñ* small oil-burners
generally made of bell-metal, brass,
copper, silver or gold.

མཚོད་ཁྲི་ *mchod-khri* the chair or seat of
the priest performing any religious service.
Also མཚོད་ trestle, table, altar or frame for
placing offerings on = མཚོད་རྟེན་གསུམ་, v. *Jä.*

མཚོད་ཁང་ *mchod-khañ* ཕྱུ་ཕྱུ་ a chapel.

མཚོད་ལོག་ *mchod-lcog* a table or altar on
which the offerings are put.

མཚོད་ཆས་ *mchod-chaṣ* utensils necessary
in making offerings.

མཚོད་མཚོག་ *mchod-mchog* བརྒྱལ་བ་ a grand
religious service; chief or principal ser-
vice [n. of Indra] S.

མཚོད་བཞེད་ *mchod-brjod* the invocations,
praises, &c., of the deities and saints wor-
shipped.

མཚོད་རྟེན་ *mchod-rten*, རྟེན་, རྟེན་ lit. means
“receptacle of offerings,” but is the com-
mon term for a chaitya; in Tibet this takes
the shape of small and tall masonry monu-
ments of settled form crowned with the རྟེན་
(emblem of the sun and moon) and gener-
ally having in some cavity inside the ashes
of a saint or other relics.

མཚོད་རྟེན་གྱི་འཁོར་ས་ *mchod-rten-gyi hkhor-sa*
འཁོར་ས་ the walk or passage round a
chörten for devotional circumambula-
tion.

མཚོད་རྟེན་གྱི་ *Mchod-rten-giñ* རྟེན་ lit. the
tree which grows on the (brick) chaitya; or
which is venerated on account of Buddha
having attained to the state of Buddha
under its shadow; C. རྟེན་གྱི་ the Bodhi
or pipal tree.

མཚོད་རྟེན་བྱེད་ *mchod-rten-byed* met. an
elephant (*Mñon.*).

མཚན་ཉེན་ *mchod-stegs* offering-table, altar.

མཚན་སྟོན་ *mchod-stod* an offering with a hymn of praise (*Sch.*).

མཚན་སྟོན་ *mchod-ston* an entertainment, as a sort of libation, given to the priests.

མཚན་ལྗན་ *mchod-ldan* ལྗན་ the sun (*Mñon.*).

མཚན་ལྗན་མ་ *mchod-ldan-ma* མཚོལ་ an epithet of Umā. (*Mñon.*).

མཚན་ཐོང་ *mchod-sdon* = མཚན་རྟེན་ *mchod-rten*
1. ཡུལ་, ཡུལ་ཕ་ཕྱུ་ a stick [a sacrificial post] *S.* 2. offering-lamp (*Sch.*). 3. the wick of such a lamp (*Jä.*).

མཚན་ཐོང་ཅན་ *mchod-sdon-can* a kind of water-fowl (*Mñon.*).

མཚན་ཐོང་ཆེན་པོ་ *mchod-sdon chen-po* ལྷ་ལ་བ་ལྷ་བ་ལ the great offering trunk or Bodhi tree. བཟུང་འགྲོའི་བཟུང་ནམས་ཀྱི་མཚན་ཐོང་ཆེན་པོར་བསྐྱེད་ བཟུང་གཡོ་མེད་དུ་བཞུགས། seated unmoved for a hundred *Kalpa*, as the worshipful Bodhi tree : by the good merits of all religious beings. (*Yig. k. 20.*)

མཚན་གནས་ *mchos-gnas* 1. objects to which offerings are made. མཚན་པའི་གནས་ལ་གང་ཟག་དང་རྟེན་གཉིས་, གང་ཟག་ནི་སྤྲ་མ་སངས་ཀྱིས་དགེ་འདུན་སྟོན་, རྟེན་ནི་སྤྲ་གསུང་བྱུགས་རྟེན་སྟོན་ཡིན་ the objects to which veneration is shown comprise two : persons and symbols ; the persons are the assembly, Buddha, and the lamas ; the symbols are images, the receptacles of what has been said, relics, and such like. 2. the officiating priest, the sacrificator.

མཚན་པ་པོ་ *mchod-pa-po* a sacrificer, one who gives an offering.

མཚན་པའི་སྤྱིན་ *mchod-pahi-sprin* पूजामेघ (མཚན་པའི་ཚུགས་སྤྱིན་) ["a cloud of worship" described in the Bodhi. II, to be a magnificent mode of worship in which incenses, lamps, garlands of flowers, etc., are profusely used] *S.*

མཚན་པའི་ཚུགས་ *mchod-pahi-tshigs* མཚན་པ་འབུལ་བ་ལ་འདྲན་གྱི་ཚུགས་བཅད་ the *Gatha* or verses recited at a religious service.

མཚན་པར་བྱེད་ *mchod-par-byed* पुज्यन्ति worshipping, paying reverence.

མཚན་པར་ཐོས་པ་ *mchod-par hos-pa* (སྤྱིན་གནས་ or མཚན་གནས་) རྒྱལ་ worthy of veneration, worshipful ; they are three such, viz. :—(1) སྟོན་དཔོན་ གཤམ་པོ་ the teacher or spiritual guide ; (2) མཁན་པོ་ ཙཔའལ་པ་ the high priest ; (3) those who are elders or superiors.

མཚན་ཕྱིར་ཐོན་ *mchod-phyir-thogs* ཡོ་ཞོ་ཕ་འཁོར་, མཚན་པ་འབུལ་དུས་གོས་ཆེན་ནམ་ཁ་བཏགས་ལྟ་བུ་གུ་བཞི་ལག་ཏུ་བཟུང་ནས་མཚན་པ་བཞག་ནས་ཐོན་པ་ the sacred raiment made of silk or a square satin scarf which is held in the hand while making any offerings to a deity ; also an image or figure of a deity.

མཚན་བྱ་ *mchod-bya* object of worship.

མཚན་བྱེད་ *mchod-byed* = འབུལ་བ་ offerings, libations.

མཚན་འབུལ་ *mchod-hbul* the offerings in a sacrifice (*Cs.*).

མཚན་སྤྱིན་ *mchod-sbyin* मनु, यज्ञ, क्रतु, यजन a religious service where sacrifices of small figures are made. མཚན་སྤྱིན་ལྔ་ the five *Yajña* (sacrifices) are :—(1) ཆངས་པའི་མཚན་སྤྱིན་ལྟོག་འདྲན་པ་ *tshañs-pahi mchod-byin klog hdon-pa* the *Brahma Yajña*, which consists of recitation of the *Vedas* ; (2) ལྷ་པའི་མཚན་སྤྱིན་—སྤྱིན་སྟོན་གྱི་ཕྱེད་ *lhahi mchod-sbyin*—*sbyin-sreg-byed* the *Deva Yajña*, consisting of burnt offerings to the gods ; (3) མིའི་མཚན་སྤྱིན་མགྲོན་པོར་མཚན་ *mihi mchod-sbyin myron-hoñ mchod* the human *Yajña* consisting of hospitality to those present ; (4) པ་མེས་མཚན་སྤྱིན་མཚུན་ཆེས་བྱེད་ *pha-mes mchod-sbyin mtshun-tshim-byed* the *Yajña* for ancestors consists in giving them (their souls) satisfaction ; (5) འབྱུང་པའི་མཚན་སྤྱིན་གཏོར་མ་ *hbyun-pohi mchod-sbyin gtor-maño, Bhuta Yajña*, consists in

making tormas offerings of cakes to the ghosts.

Syn. སྒྲིག་སྒྲིག་ *sbyin-sreg*; རྒྱུད་པ་ *rgyud bdun-pa*; མཐོ་རིས་དོན་ *mtho-ris don*; མ་ན་ *a-dhara* (*Mñon.*).

མཚན་སྒྲིག་གི་རིག་བྱེད་ *mchod-sbyin-gyi rig-byed* ཡལུ་འུ་འུ་ the *Yajur Veda* of the Brāhmaṇas.

མཚན་སྒྲིག་ཅན་ *mchod-sbyin-can* མཐའ་བའ་ an epithet of Indra.

མཚན་སྒྲིག་འཛོམས་ *mchod-sbyin-hjoms* རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ one who destroys a sacrifice; a *Yavana*, Mahomedan [an epithet of S'iva as destroyer of Dakṣa's sacrifice] S.

མཚན་སྒྲིག་འཛོན་ *mchod-sbyin hdsin* = མཚན་སྒྲིག་གི་ལས་བྱེད་མཁན་ *mchod-sbyin-gyi las byed-mkhan* priests who recite the ritual at a sacrificial offering.

མཚན་སྒྲིག་དགའ་པོ་ *mchod-sbyin dgra-wo* = ལྷ་མ་ཡིན་ an *Asura*, a demon.

མཚན་སྒྲིག་འཛོན་མ་ *mchod-sbyin hdon-ma* མཐའ་བའ་ met. mother.

མཚན་སྒྲིག་གནས་ *mchod-sbyin gnas* = མཚན་སྒྲིག་བྱེད་པའི་ཁང་པ་ the house or place where *Yajña* sacrifices are performed.

མཚན་སྒྲིག་སྒྲོ་ *mchod-sbyin spo* = སྒྲོ་སྐྱ་དཀར་ *spos-dkar* lit. white incense, the resin of the *Sāl* tree (*Mñon.*).

མཚན་སྒྲིག་སྒྲོད་ *mchod-sbyin-spyod* the performance of *Yajña*.

མཚན་སྒྲིག་ཕུགས་ *mchod-sbyin-phyugs* gen. the object that is sacrificed in a *Yajña*.

མཚན་སྒྲིག་བྱས་ *mchod-sbyin-byas* རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ one who performs a *Yajña* sacrifice.

མཚན་སྒྲིག་བྱེད་པ་ *mchod-sbyin byed-du* རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ to make one perform a *Yajña* sacrifice.

མཚན་སྒྲིག་སྒྲོད་ *mchod-sbyin-sbyar* = བདག་ཉིད་ རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ the self.

མཚན་སྒྲིག་ལྷག་ *mchod-sbyin-lhag* རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ nectar.

མཚན་མེ་ *mchod-me* offering of lighted lamps in honour of a deity.

མཚན་རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *mchod-rdsas* རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ the articles of *Yajña*, particularly clarified butter, i.e., articles of religious service (མཚན་རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ or མཚན་པའི་ཡི་ཐུང་ sacrificial utensils), requisites for festive processions in honour of a deity.

མཚན་ཤུམས་ *mchod-ṣoms* or མཚན་བཞགས་ the arrangements for a religious service and the placing of the offerings on the table before the deity to be worshipped.

མཚན་ཚིག་ *mchod-tshig* (བཞུད་ཚིག་ or བཞུར་ཚིག་) མཚན་ཚིག་ words of praise to a deity or saint.

མཚན་མོ་ *mchod-hos* 1. མཚན་མོ་ met. the sun (*Mñon.*). 2. worthy of worship, worshipful.

མཚན་མོ་གནས་ *mchod-hos-gnas* = གཙུག་ལག་ཁང་ a sanctuary or Gandhagrha (རྒྱ་གཙུག་ཁང་ *dri gtsaṅ-khañ*) or *Vihāra* (*Mñon.*).

མཚན་ཡོན་ *mchod-yon* remuneration to a priest or lama performing any religious service.

Syn. རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *ñe-reg*; རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *bshal-gsil*; རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *kha bṣal-wa*; ཡོན་ཆབ་ *yon-chab*; རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *hthor-thuñ* (*Mñon.*).

མཚན་གཞུག་ *mchod-gyog* one who serves in a religious or sacrificial service.

མཚན་རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *mchod-ro* remnants of offerings consisting of cakes, etc., that have already been presented to a deity.

མཚན་པོ་ *mchor-po* sometimes also རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *hphyor-po* 1. pretty, handsome, neat, elegant; རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ a handsome man; རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ a pretty woman, esp. a smart gaily-dressed female. 2. in *W.* also vain, conceited (*Jä.*).

འཆག་ *hchag* constitutional walk; in colloq. is called རྒྱུ་ལྷ་སྒྲིག་ *lto hju-wa* constitutional walk for the digestion of food; in

eleg. language of the lamas it is called རྒྱུ་སངས་འགྲོ་ཅེད་ *rluñ-saṅs hgroched* "a walk for clearing the wind." མ་ཉལ་འགྲོ་དང་འཆག་དང་རྩོལ་དང་། to play, to walk, and to move about, not lying down (*A. 14*).

འཆག་ཙན་ *hchag-can* in colloq. trodden, stamped; solid, firm, compact.

འཆག་པ་ *hchag-pa* I: pf. ཆག་ or ཆགས་ 1. to break, be broken; རྩོད་ཆག་པ་ *snod-chag-pa* a broken vessel; fig. ར་རྒྱལ་ཆག་པ་ humiliation, breaking one's pride; དེར་འགྲོན་རྒྱལ་ཆག་ the opportunity of going there has been cut off; ལམ་ཆག་པ་ *lam-chag-pa* a beaten, practicable road. 2. to abate, beat down from the price: བྱ་ཆག་མེད་པར་ there being no room for either asking or abating (*Jä.*).

འཆག་པ་ II: also ཆགས་པ་, pf. བཅགས་, fut. བཅག་ 1. to tread, to walk, to move, esp. when speaking respectfully or formally: ཡབ་མེས་ཀྱི་འབས་ཀྱིས་བཅགས་པའི་ས་ཆ་ the place where my ancestors did walk; འབས་ཆགས་པའི་ཕྱག་ཕྱིར་འགྲོ་ follow me on my walk (*Jä.*); འཆག་ཏུ་ or འཆག་ཐུ་འགྲོ་བ་ to take a walk.

འཆག་ས་ *hchag-sa* རྩྭ་རྒྱུ་མཉམ་པ་ (འབས་འཆག་ས་ལྟ་བུ་) a place for walking in; འཆག་སར་འཆག་པ་ to take a constitutional walk within a limited distance.

འཆག་པར་ཕྱིད་ *hchag-par-byed* ཡུལ་འཆག་པར་ takes constitutional walk after dinner; also the place for this purpose.

འཆག་སའི་བྱག་པ་ *hchag-saḥi bug-pa* an artificial cavern where a recluse takes rest or retires.

འཆགས་པ་ = བཤགས་པ་ 1. confession: རྩོག་པ་ འཆགས་པ་ *sdig-pa hchags-so* I have confessed my sins. 2. v. འཆག་པ་. 3. sometimes for འཆེག་པ་ *hcheḡ-pa* (*Jä.*).

འཆང་པ་ *hchañ-wa* = འཛིན་པ་ *hdsin-pa*, pf. བཅངས་, imp. ཆང་ or ཆངས་ 1. to hold, to take

hold of, to keep, to bear; also possession; བཏུན་, བཅུན་, བཅུན་པ་ to hold in the hand; བཅུན་པ་འཆང་བ་ to bear in the mind, also to retain in the memory: རྩ་གྱིས་གསོས་པའི་བྱི་ཆན་ གྱིས་, རྩ་ཞིག་རང་ལ་འཆང་བ་མཐོང་། *san-gyis gsos-paḥi khyi-rgan gyis, nam-shig rañ-la hchañ-wa mthoñ* one night I beheld the old dog which I had fostered with food laying hold on my own self. དབང་པོ་རྩོ་རྩེ་འཆང་བའི་ལྷ་ *dwañ-po rdo-rje hchañ-baḥi lha* the god Vajradhara—n. of the ideal Buddha of the *Gelugpa* school acc. to the *Tantrik* section of it. ལྷ་ཁྱིམ་མེད་པོ་འཆང་བའི་མཆོག་ *tshul-khrims chen-po hchañ-baḥi mchog* a very good character is the chief of possessions. 2. to carry, to wear, to carry about with one, *e.g.*, amulets, etc. 3. to have, to assume, *e.g.*, the body of a goddess, of a *Rakṣasī* (*Jä.*). 4. to bite or bark at.

འཆང་བྱངས་ *hchañ-sunṅs* handle, crook of a stick.

འཆངས་པ་ *hchañs-pa* in *W.* a (closed) handful, *i.e.*, of dough; འཆངས་བུ་ a clod (of clay), a snow-ball, etc., formed in the hand (*Jä.*).

འཆད་པ་ I: *hchad-pa* 1. pf. ཆད་ vb. n. toགཅོད་པ་; like ཆོད་པ་ ཆེད་ནས་, རྩྭ་རྒྱུ་མཉམ་པ་ to be cut into pieces, to be cut off, to decay, to separate or break asunder: བག་པ་ལྟ་བུ་ཆད་པ་ cut like a rope. 2. to cease, end, stop: དཔྱགས་འཆད་ གྱིན་འདུག་ he is stopping for breath; to die away, to become extinct (of a family, a generation); to be consumed (of provisions, of bodily strength) (*Jä.*).

འཆད་པ་ II: pf. and fut. བཤད་, imp. མྱོད་ བཤག་, བཤག་པ་ to explain; explanation, explaining: ད་ལྟ་འཆད་ it is now explained; ཆས་འཆད་ གྱིན་འདུག་ he is explaining the doctrine; ཡིད་ལ་ཁྱོས་ཞིག་དང་བཤད་ give heed, and I will explain it to you; འཆད་པར་འགྲུར་ བཤམ་པ་འགྲུར་

འཆད་ནན་པ་ to listen to an explanation (*Sch.*);
འཇིག་ཚས་གཏམ་འཆད་པ་ to teach the transitoriness
of existence (*Sch.*).

འཆད་མཁས་པ་ *hchad-mkhas-pa* = བརྗོད་བཟང་ or ལམ་
འབཟང་ one skilful in explaining a thing; also
a clever description. In Bon terminology
འཆད་པ་ = a convincing explanation, where
there is no room for doubt.

འཆད་པོད་ *hchad-hdod* བཞུགས་པ་ (*འགན་ནས་*) desire
for explanation of any discourse.

འཆད་པ་ III: = རྟོ་ཁང་ རྟོ་ཁང་ dead-house,
a shed where the corpse is kept.

འཆད་པ་ *hchad-pa* pf. བཟུང་, fut. བཟུང་,
imp. ཚེད་, རྟོ་ཁང་ *shbed-pa* བཞུགས་པ་ to conceal,
to keep secret. འཆད་པ་མེད་པའི་མེས་མས་ a candid
mind, open-heartedness (cog. to འཇམ་པ་).
The word is also explained as རང་གི་ཚུན་མི་
མཛོད་པར་བྱ་བ་ *rañ-gi skyon mi-mñon-par bya-wa*
not to make evident one's fault, to
hide it.

འཆམ་པ་ I: *hcham-pa* = མཐུན་པ་ (pf. བཟུང་
Lex.), also adj. and sbst., to accord, to
agree, agreeing, agreement: སྤྱི་ལ་མི་འཆམ་
པས་ *sri-la mi-hcham-pas* as they did not
agree about the government. འཆམ་བྱེད་པ་
hcham-byed-pa to make agree, to reconcile;
ཁ་འཆམ་པ་ to agree upon, to concert: རྒྱུ་པོ་མཐུན་
ཁ་འཆམ་ནས་ the officers having disagreed
(*Pth.*).

འཆམ་པ་ II: གར་འཆམ་, གར་འཆམས་ རྟོ་ཁང་ to
dance; also a dancer: རྟོ་ཁང་པ་ *khro-hcham-*
pa who dances in frantic leaps wearing a
frightful mask; གར་འཆམ་ a dramatic or stage
dance (*Jä.*).

འཆམ་པོ་ *hcham-po* or འཆམ་པ་པོ་ 1. a dancer.
2. མཐུན་པ་ harmony, concord: རྒྱལ་པོ་ཡན་ཚུན་གཉིས་
འཆམ་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཐོད་པ་བྱས་ the king sat between the
two parties to reconcile them to each other
(*Yig. k. 52*).

འཆམ་དཔོན་ *hcham-dpon* director of a dance,
a stage-master.

འཆམ་ཡིག་ *hcham-yig* a book on dancing.

འཆམས་ *hchams* རྟོ་ཁང་ a dance, dancing.

འཆར་ *hchah* in *Ld.*, a cup-board (*Jä.*).

འཆར་པ་ I: *hchah-wa* 1. pf. བཟུང་ rarely;
འཆར་ fut. བཟུང་ *hchah* imp. ཚས་ *chos* to draw
up, prepare, construct, adjust. གནས་འཆར་བ་
gnas hchah-wa to prepare a place, or abode;
to settle. མལ་འཆར་བ་ *mal hchah-wa* to pre-
pare a bed; དམག་གར་འཆར་བ་ *dmag-gar hchah-*
wa to pitch a camp; སྒྱུ་ཁྱུང་འཆར་བ་ *skyil-*
kruñ hchah-wa to adjust in cross-legged
posture; སྤྱི་ལ་འཆར་བ་ *khriṃs-ra hchah-wa*
encamp, to establish a court of justice;
རྒྱལ་སྤྱི་ལ་འཆར་བ་ *rgyal-khriṃs hchah-wa* to
draw up a law, to give laws. 2. with དམ་
dam to make a vow, to promise, assert;
frq. ཡི་དམ་འཆར་བ་ *yi-dam hchah-wa* to promise
by oath; རྟོ་གཏུག་འཆར་བ་ *blo-gtad hchah-wa*
to place confidence in. 3. with རྟོ་ཁང་ *shen-*
pa or རྟོ་ཁང་པ་ *chags-pa* to be attached to.

འཆར་པ་ II: to snap at, mangle; གཅིག་ལ་
གཅིག་འཆར་ཞིང་པ་ *gcig-la gcig hchah-shiñ za-wa*
to maul and devour one another; རྟོ་ཁང་འཆར་བ་
ciñ-hchah-wa to gnaw at a piece of wood
(*Jä.*).

འཆར་ཚོས་པ་ *hchah-rlom-pa* = ཁ་ལ་ཐ་རྒྱལ་ཚོས་པ་
kha-la za-rgyu la rlom-pa one very fond of
munching; a greedy person.

འཆར་ *hchar* རྟོ་ཁང་ rising, appearance (as
of the sun).

འཆར་ཀྱི་ *Hchar-ka* རྟོ་ཁང་ n. of an atten-
dant of Buddha, who became a *Bhikṣu*.

འཆར་སྒྱུ་མས་ *hchar-skyems* (ལྷོ་གྲོ་མ་ལྟ་བུ་ *blo-gros*
lta-bu) habit.

འཆར་ག་ *hchar-ga* the rising, the appear-
ance.

འཆར་སྒོ་ *hchar-sgo* thought, idea, conception. སེམས་ཅན་སྒོ་མེད་སྒྲུབ་བའི་འཆར་སྒོ་ལས *sems-can so-sohi snañ-wahi hchar-sgo las* from the thoughts that dawn (in the mind) of different animated beings (*Ya-sel. 43*).

འཆར་སྒྲུབ་པ་ *Hchar-stein-pa* n. of a celebrated Lama of Charteng (*Deb. ག 44*).

འཆར་བ་ *hchar-wa* (pf. འཆར་བ་) འདུག་པ་, འདུག་པ་ to arise, to start up, become visible, to shine: ཆོག་པ་དྲུག་ཞེན་མེད་རྒྱན་དུ་འཆར་ the six objects of perception free from fascination continually arise. གཟུགས་འཆར་བ་བྱེད་པ་ to cause an image to be reflected (in water); ཡིད་ལ་འཆར་བ་ (thoughts) dawning or rising in the mind; རྒྱལ་པ་སྤུ་འཆར་ (they) appear as friends; རྒྱན་དུ་འཆར་ it turned into an ornament, i.e., a blessing.

འཆར་ལ་ *hchal* བརྒྱུད་ random talk or speech: འདི་འཆར་འདུག་པས་ད་རང་རེ་རྣམས་འགྲོ། as this is meaningless talk, let us, every one of us, now go.

འཆར་འཆོལ་ *hchal-hchol* or འཆར་ལ་འཆོལ་ལེ་ confused, pell-mell.

འཆར་གཏམ་ *hchal-gtam* meaningless talk; ཐུས་པ་མེད་པ་ལ་བརྒྱུད་བའི་འཆར་གཏམ་ meaningless talk where nothing practical comes out; འཆར་གཏམ་སྤྱོད་པ་ to rave, talk nonsense.

འཆར་པ་ I: *hchal-pa* (ཞེས་རབ་ལྟ་བུ་) a kind of supernatural wisdom; འཆར་པ་འདི་ཞེས་རབ་དུ་ཤྲོ་བྱ་ mischievous wisdom or knowledge; འཆར་པ་འདི་ཁྲིམས་ཏུ་གྱུ་མེད་ bad morals; immoral.

འཆར་པ་ II: or འཆར་པ་ *hchal-po* lecher, fornicator; འཆར་པ་རྣམས་ཀྱི་ཆོག་ *hchal-pa rnam-s-kyi tshig* obscene language (*Jä.*).

འཆར་བ་ *hchal-wa* 1. to lose one's wits, to be confused, to be in disorder. བསྐྱེད་པ་འཆར་བ་ to break moral discipline; to make confusion of the doctrine. 2. to hesitate,

fluctuate in mind, be irresolute. 3. to fornicate, to commit adultery; ཐུས་མེད་སྤྱོད་འཆར་བ་ ཐུས་པ་ a woman that has lost her purity; a whore, harlot (*Jä.*).

འཆར་མོ་ *hchal-mo* a whore (*Jä.*).

འཆར་ཆོག་ *hchal-tshig* = འག་འཆར་ delirium, vain talk.

* འཆི་ *hchi* མཇུག་ death (*Kālac. T. 109*).

འཆི་གུ་ *hchi-gu* = གུ་ལྷན་གྱི་ sling, string-weapon.

འཆི་ཁ་ *hchi-kha* ཞི་བའི་སྐབས་ the point of death, just when dying; འཆི་ཁ་མ་ at the time of dying; འཆི་ཁ་བར་རྩ་རང་གྲོལ་ n. of a religious work, which if read to a dying person his soul will not wander in the *Bardo* (the state between death and re-birth).

འཆི་རྟགས་ *hchi-rtags* sign of death.

འཆི་རྟགས་མཚན་མ་རང་གྲོལ་ *Hchi-rtags, mtshan-ma rañ-grol* another work which is read when the sign of approaching death is perceived. It is read in order to hasten death so that after death the deceased may go to some ascertained place in the next world.

འཆི་ལྟ་ས་ *hchi-ltas*, འཕྲིལ་, འཕྲུམ་ forebodings of death; རྟེན་མའི་འཆི་ལྟ་ས་འཕྲུམ་ increasing the signs of the sun's death (by the approach of the eclipse) (*Ya-sel. 51*).

འཆི་བདག་ *Hchi-bdag* = གཤེན་རྗེ་ ཡམ་, མཇུག་པ་འཇིག་ Yama, the lord of death.

འཆི་ནད་ *hchi-nad* a fatal disease.

འཆི་འཕྲོ་ *hchi-hpho* or འཆི་ = འཆི་དང་འཕྲོ་བ་ རྩུ་གཅིག་པ་, འཕྲོ་བ་འཇིག་ termination of worldly concerns, death.

འཆི་འཕྲོ་བ་ *hchi-hpho-wa* = འཆི་འཕྲོ་བ་ to change one's place of existence, to transmigrate.

འཆི་འཕྲོ་མེད་ *hchi hpho-med* = རྒྱུ་འཆི་མེད་ རྩུ་གཅིག་པ་ not subject to change, without birth and death.

འཆི་བ *hchi-wa*, मरण, मृत्यु, अन्तर्गत्या, देह-यात्रा; साधन, स्वप्न, परिसर, ग्रह vb. to die: **རང་འཆིའི** *ran-hchiho* I will seek death; **འཆི་བ་ཡིན** he is about to die; **འཆི་བར་བྱེད་པའི་ཆུ** water causing death; **འཆི་བའི་ཆར་གཏོགས་** मरणाश्रितक appertaining to death, relating to death.

Syn. **ལྷ་བའི་གནས་སྐབས་** *lha-wahi gnas-skabs*; **ལུས་ཤིག་པ** *lus shig-pa*; **དུས་ཀྱི་ཆས་ཤིན** *duṣ-kyi chos-ñid*; **སྐལ་འཛིག་** *skal-hjig*; **ཆ་འགྲོ** *tshe-hgro*; **བཟླ་བའི་མཐའ་** *blta-wahi mthah*; **རྩིས་བཅས་ཁྱོད་ཆུ་ཤྲིན་པའི་ལུས་** *til-bcas khyor-chu sbyin-pahi yul*; **ཆ་འདྲ** *tshe-hdah*; **ཆ་འཕྲོ** *tshe-hpho*; **འཆི་འཕྲོ** *hchi-hpho* (*Mñon.*).

འཆི་བ་མེད *hchi-wa-med*, अमर immortal, v. **འཆི་མེད**.

འཆི་བ་ལས་ཀྱལ་བ་ *hchi-wa las-rgyal-wa*, मृत्यु-ञ्जय he who has conquered death; an epithet of Buddha.

འཆི་བ་བསྐྱུ་བ་ *hchi-wa-bslu-wa*, मृत्युवञ्चन to decieve death, to ransom the life of a dying man.

འཆི་མེད *hchi-med*, अमर, अमृत, अरिष्ट 1. सुक्ति emancipation, immortality. 2. met. the raven which is famous for longevity.

འཆི་མེད་དགའ་བ་ *hchi-med dgah-wa*, n. of a religious work (*Ya-sel.* 60).

འཆི་མེད་རྩྭ་ *hchi-med-rña*, or **འཆི་མེད་རྩྭ་ཆེ**, ལྷ་འི་རྩྭ་ཆེ lit. celestial drum; n. of a Buddhist work (*Yig. k.* 20).

འཆི་མེད་ཆབ་ *Hchi-med-chab*—**ཆུ་ཕོ་གང་ལྷ** a name of the river Ganges (*Mñon.*).

འཆི་མེད་མཆོད་ཡོན་ *hchi-med mchod-yon*, an epithet of the river Ganges (*Ya-sel.* 76).

འཆི་མེད་ལྷོན་ཤིང་ *hchi-med, ljon-çin*, = **ལྷ་འི་དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང་** the celestial wishing-tree: **སྐྱུ་འཆི་མེད་ཀྱི་ལྷོན་ཤིང་ཆུ་བ་བརྟན་པོར་ཚུགས་ཤིང་** may your health remain as steady as the celestial wishing-tree (*Yig. k.* 35).

འཆི་མེད་བདུད་རྩི *hchi-med bdud-rtsi* the immortal elixir of life, Ganges water: **བཀའ་**

མཆིད་ཕེབས་ཆོགས་འཆི་མེད་བདུད་རྩི་འི་ཀློན་བཞིན་རྩྭ་པ་མཁྱིན་ pray let your letters, communication, &c., flow like the deathless elixir—the stream of the Ganges (*Yig. k.* 12).

འཆི་མེད་བུ་མོ *hchi-med bu-mo* a goddess.

འཆི་མེད་མཛོད་ *hchi-med-mdsod*, अमरकोष n. of a Sanskrit Dictionary composed by Amara Simha.

འཆི་མེད་རིལ་བུ་ *hchi-med ril-bu* (རྩི་ལུ) lit. life-pill; the life-giving pills. The abbess of Samding monastery and other sacred personages have such pills at their disposal.

འཆི་མེད་དབང་མོ *hchi-med dwan-mo*, अमरेश्वरी the queen of the immortals; a name of the wife of Indra.

* **འཆི་མེད་སེང་གེ** *hchi-med señ-ge*, अमरसिंह (*Bull.* 1898, 296).

འཆིག་པ *hchig-pa* 1. = **འཆི་གུ་མིལ་** a pestle. 2. said to = **ཆས་མ་ཡིན་པ་ལ་དམ་དུ་འཛིན་པ་** to hold as holy that which is not *Dharma* (Buddhism) (*K. d.* 2 355).

འཆིང་བསྐྱིགས་ *hchiñ-bṣgrigs* an agreement.

འཆིང་རྟེན་པ་ *hchiñ-ñen-pa* to become connected or related by marriage: **བཞུ་ལ་རུ་ཁྱོ་བོ་འཆིང་རྟེན་གདའ་** in Bengal I entered into marriage relations (*A.* 14).

འཆིང་པ་ *hchiñ-pa* बन्धन bond, binding.

འཆིང་བ I: *hchiñ-wa* बन्धि, नाह, यमन, (pf. **བཅིངས་** fut. **བཅིང་** imp. **འཆིང་** or **འཆིངས་**) to bind, tie up, make fast to exorcise.

འཆིང་བ II: sbst. any binding-material. 1. ribbon; **མགུལ་ཆིངས་** necklace, neck-cloth, neckerchief. 2. cord, fastenings, fetter, shackle: **ལས་ཀྱི་འཆིང་བ་རྒྱམས་** कर्मसंयोजन the fetters of *Karma*, also fig. for magic curse, anathema. 3. used in colloq. for cramp or convulsions.

Syn. **བཀྱིག་པ** *bkyig-pa*; **འཁྱིག་པ** *hkhig-pa*; **བཅིང་བ** *hcin-wa*; pf. **འཆིངས་པ་** *hchiñs-pa* = **བཀྱིགས་པ་**

hkyigs-pa; འབྲིགས་པ *hkh-yigs-pa*; བཅེངས་པ *hcin-s-pa*, signifying བཅུ་མས་པ *bdams-pa* (*Mñon.*).

འཛིན་བྱེད *hchin-byed* = རྩེ *rñe* or རྩེ་གཤམ་ *rñe-thag* (*Mñon.*).

འཛིན་བྱེད་མ *hchin-byed-ma* a general term for women.

འཛིན་བ་ལྷོ་མ *hchin-wa sbyin-ma* a handsome woman; maiden.

འཛིན་པར *Hchin-war* n. of a village in འཕྱོད་རྒྱུས་, in Tibet (*Rtsii.*).

འཛིན་ཟབ *hchin-sab* = གཏིན་ཟབ or ཁྲོན་ཟབ *kloñ-sab* depth, profundity (*Yig.*).

འཛིན་བྱ *hchin-bu* trinket; glass-bangle for feet.

འཛིན་བྱ་རི་ཕྱོད་ *hchin-bu'i snod* a glass vessel.

འཛིན་པ *hchib-pa* or འཛིན་པ་པ, pf. བཅེས་, fut. བཅེབ་, imp. ཅེས་, resp. to mount a horse or carriage; ཅེས་ལ་འཛིན་པ་པ to ride, to mount a horse.

འཛིན་མས་ཕུག *Hchims-phug* n. of a holy place with a small temple near Sam-ye.

འཛིན་མས་པ *hchims-pa* to be full, to get full (*Sch.*).

འཛིན་བ *hchir-wa* evidently a form of ཅིན་བ *cir-wa* to press, to squeeze. འཛིན་བ has pf. བཅོན་, fut. བཅོན་, to press, to wring, &c.; འཛིན་བ and ཅིན་བ being mere corruptions of the foregoing, though *Jä.* has them.

འཛིན་པ *hchil-pa* sometimes stands by mistake for མཛིན་པ *mchil-pa*, a sparrow.

འཛུ་བ I: *hchu-wa* acc. to *Jä.* 1. vb. n. to be twisted, distorted, pf. འཛུས་. 2. sbst. curvature, crookedness, distortion. 3. adj. as འཛུས་པ་ crooked; སྤྱང་འཛུས་ the mouth distorted.

འཛུ་བ II: pf. བུམ་, fut. བུམ་, imp. ལུས་ 1. to scoop up or ladle water; ལུས་ལ་འཛུ་བ་

to draw water from a spring; ལུས་ལ་འཛུ་བ་ water-bucket. 2. to irrigate, to water.

འཛུག *hchug* said to = ཕྱིན་ནས་སློབས་པ་ལ་ *phyin-nas slebs-pa la* having reached; arrived at (*Yig.*).

འཛུག་མེད *hchug-med* = རྣམ་འཁྲུལ་མེད་པ་ *nor-hkhrul med-pa* without mistake (*Rtsii.*); འཛུག་མེད་དགོས་ཀྱི་ *sure necessities*; unmistakable wants.

འཛུན་ *hchun* or འཛུན་པ་ under one's control, hence. 1. to be tamed, subdued, made to yield; ལྷོ་བས་ཀྱིས་འཛུན་ retained by force; ལས་ཀྱིས་འཛུན་ subdued or overpowered by hard work; འཇམ་སར་འཛུན་ entangled in vicious indulgences (*Sch.*).

འཛུམ་པ *hchum-pa* 1. to wish, to long for. 2. sbst. = སེར་སྒྲ་ *ser-sna* covetousness (*Mñon.*).

འཛུས་པ *hchus-pa* = རྒྱུག་པ་ *gyog-po* awkward, acc. to *Sch.* also left-handed; acc. to *Cs.* curved, crooked.

འཛེ་བ *hche-wa* (pf. བཅེས་, fut. བཅེ, imp. ཅེས་) to attest, to promise སྤྱི་འཛེ་བ resp. འཛེ་བའི་ཕྱིས་ འཛེ་བ id.

འཛེག་པ I: *hcheg-pa* related to འཛགས་པ (pf. བཞགས་, fut. བཞག་, imp. ཤོག་ *çog*) 1. to cut in twain, cleave, split; ཤིང་འཛེག་པ་ to split wood; ཤོག་ལེས་འཛེག་པ་ to cut with a saw (*Cs.*). 2. to confess, to acknowledge (*Jä.*). 3. to be afraid of.

འཛེམས་པ *hchems-pa* pf. བཅེམས་, fut. བཅེམ་ to chew (*Med.*; *Jä.*).

འཛེར་པ *hcher-pa* (ནང་ཁྲོལ་) བཅུན་ the spleen.

འཛེལ་བ *hchel-wa* or འཛེལ་པ་ = ཞེན་པ་ or འཇད་པ་ སྐྱེད་ desire, wish; acc. to *Jä.* and *Cs.* to believe, to give credence to.

འཛེས་པ *hches-pa* sometimes spelt as
མཛེས་པ happy advent.

འཛོག་པ *hchog-pa* རྒྱལ་མཚན་ལ་ རྒྱལ་མཚན་ལ་ to smite; acc.
to *Sch.* a wall.

འཛོག་ཐོག་ *hchog-thog* the sound of a falling
article or thing.

འཛོང་པ *hchoñ-wa* or འཛོང་སྤྱོད་པ་ = འཛོང་པ་ རྒྱལ་མཚན་ལ་
མཛེས་པ་ to be holding, keep fast.

+ འཛོང་སྤྱོད་ཐོག་ *hchobg-çig* = འཛོང་སྤྱོད་ཐོག་ མཛེས་པ་ made
secret.

འཛོམས་པ *hchomg-pa* = འཛོམས་པ་ vb. n. to
འཛོམས་པ་.

+ འཛོར་ཕྱི་ལ་ *hchor-ñan* = འཛོར་ཕྱི་ལ་, འཛོར་ཕྱི་ལ་ འཛོར་ཕྱི་ལ་
མཛེས་པ་ འཛོར་ཕྱི་ལ་ འཛོར་ཕྱི་ལ་ (*Rdsa.*).

འཛོར་པ་ *hchor-po* occasionally for འཛོར་པ་.

འཛོར་པ་ *hchor-wa* I: vb. n. pf. འཛོར་ 1. to
escape, flee or steal away; also to flow out,
ooze; འཛོར་པ་ འཛོར་པ་ the blood exuding; འཛོར་པ་
འཛོར་ without splendour, lustreless; འཛོར་པ་
the money has fled; འཛོར་པ་ the vow is
dissipated; འཛོར་པ་ to be consumed by
fire; འཛོར་པ་ to be carried away by water.
2. to come out, to break forth, frq. of fire;
འཛོར་པ་ འཛོར་པ་ *hkhruḡ-pa-çor* a quarrel, a war
broke out, also of water breaking through
an embankment. 3. to go over, to pass,
be transferred.

འཛོར་པ་ II: vb. a., pf. འཛོར་, fut. འཛོར་,
to pursue, chase, go after; འཛོར་པ་ འཛོར་པ་ hares
by means of nets; འཛོར་པ་ to fish; འཛོར་པ་
a seducer; a swaggerer (*Sch.*).

འཛོལ་པ་ *hchol-wa* I: 1. adj. topsy-
turvy, upside-down. 2. to mistake or
deviate from an order; འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ to put
into disorder, to confuse, to confound.
3. pf. འཛོལ་ to entrust, lay upon, to com-
mit a thing to another's charge; to make,
appoint; འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ they appointed him

king; འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ they made the
queen tend the horses; འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ he
may be employed as a scullion; འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་
འཛོལ་པ་ to make one powerless, to compel
authority; འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ manager. འཛོལ་པ་
or (resp. འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་) to commission one
with an affair or transaction; འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་
འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ *bañ-so yul dehi lha-
sruñ rnamg-la phrin-bcol mdsad-do* he en-
trusted the sepulchre to the tutelary gods
of the country. 4. to be thrown together
confusedly, e.g., of the loose leaves of a
book: འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ virtue and vice are
intermixed. 5. to rave, to be delirious, to
talk confusedly whilst heavy with sleep
(*Jä.*).

འཛོལ་པ་ *hchol-ma*, acc. to *Cs.* 1. a thing
committed to another's care. 2. a sly,
crafty woman. 3. acc. to *Sch.* a dissolute
woman (*Jä.*).

འཛོལ་པ་ II: *hchos-pa* = འཛོལ་པ་: 1. pf.
འཛོལ་ or འཛོལ་, fut. འཛོལ་, imp. འཛོལ་, supine འཛོལ་པ་,
to make, make ready, prepare; to cons-
truct, build, etc.: འཛོལ་པ་ am I to build?
འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ to make ropes out of *dres-
ma* grass, prop. to make ropes out of it.
འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ to dress, to train one's self up
(*Sch.*); འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ to renew, renovate, repair
(*Sch.*); འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ to retouch, amend,
correct, improve. འཛོལ་པ་ hypocrisy, a
mere outward performance of religious
rites and observances: འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་
tshul-hchos ma-byas spyod-pa to live with-
out hypocrisy. འཛོལ་པ་ hypocrite. འཛོལ་པ་
འཛོལ་པ་ or འཛོལ་པ་ acc. to *Cs.* an established
rule or canon (*Jä.*).

འཛོལ་པ་ II: *htshos-pa* 1. adj. dis-
orderly, dissolute, immoral. 2. sbst. dis-
orderly conduct, dissoluteness: འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་
འཛོལ་པ་ committing various acts of immorality.

E

E ja I: this the seventh letter of the Tibetan alphabet, according to the grammarians of Tibet, was not borrowed from India, its equivalent being unknown in any of the Indian languages of the seventh century, A. D., when the Tibetan written language was shaped by Thon-mi Sambhota. In sound it corresponds with the English J, but as an initial it is pronounced in *C.* as Jh. However when it is surmounted by any letter or has a prefix preceding it, as in the words རྩེ *rje* and མཇལ *mjal*, it then resumes the sound of a pure J.

E II: 1. tea; word derived from the Chinese *ca*, signifying tea. The resp. form for *ja* is གསལ་པ་ *gsol-ja*.

རྩོམ་པ་ *ja-ko* a hide bag for packing tea (*Rtsii.*).

རྩུག་པ་ *ja-dkrug* a twirling stick, the tea churning-piston.

ཇམ་པ་ *ja-kha* of the colour of tea; n. of a Chinese scarf of brick-red colour.

ཇུག་པ་ *ja-khug* a vessel or bag in which tea is kept.

ཇམ་པ་ *ja-khra* a large tea-pot made of copper, silver, &c., for serving tea to the congregation of monks at a religious service.

རྩུག་པ་ *ja-rgyab* lit. "after tea." In Tibet and Sikkim table-talk commences after tea has been served.

ཇམ་པ་ *ja-mchod* libation of tea.

རྩུག་པ་ *ja-hthag* or ཇུག་པ་ *ja-btag* tea-grinder (in Tibet powdered tea is put in boiled water); grinding stone, used for kitchen purposes.

རྩུག་པ་ *ja-dpon* one who is in charge of tea-drinking meetings; head tea-cook.

རྩུག་པ་ *ja-phud* the first preparation of tea which is sometimes offered to the gods; first quality of tea.

ཇམ་པ་ *ja-hbiñ* tea-pot, tea-kettle. This word, sounded *cham-bing*, is the common term used in *C.*

རྩུག་པ་ *ja-sbyor* a mixture of tea with butter and salt (*Rtsii.*).

ཇམ་པ་ *ja-ma* tea-maker, tea-cook, a cook who prepares tea and gruel, &c. (*Rtsii.*).

རྩུག་པ་ *ja-tshags* a sieve to strain tea (*Rtsii.*).

རྩུག་པ་ *Ja-yā-ju* n. of a kind of tea (*Rtsii.*). ཇུག་པ་ *Ja-yu* another kind of tea (*Rtsii.*).

རྩུག་པ་ *ja-ril* in *W.* acc. to *Jä.* grinding-stone; also a skull.

ཇམ་པ་གཉེས་པ་ *ja-lag-gñis* an abbr. of ཇམ་པ་ and གཉེས་པ་, i.e., one who prepares tea and another who serves it (*Rtsii.*).

རྩུག་པ་ *ja-luñ* the handle straps of a leathern-trunk.

རྩུག་པ་ *ja-ñin* tea plant. In Tibet the tea-plant is styled ལྷ་ནད་སྐྱེལ་ལྷ་ནད་, i.e., the plant which cures Indian or Chinese diseases, as being an antidote against malarial fever.

ཇམ་པ་ *ja-sañ* plain decoction of tea: ཇམ་པ་གསལ་པ་ཇམ་པ་ get plain tea with its accessories! (*Rtsii.*).

ཇི་ཙུག་ *ji-tsug* = གང་ཡང་ how, like what? in what manner? རྒྱལ་མ་གཤམ་ཐུགས་ཇི་ཅན་ནམས་ཅི་ཙུག་ལ་སོང་ (A. 128) "how the merciful ones, the refuge (of the helpless), have passed away!

ཇི་ཙམ་ *ji-tsam* कियत् how much? ཇི་ཙམ་ནས་ as soon as, when; ཇི་ཙམ་ཕུང་ how many have been got?

ཇི་ཤིག་ *ji-shig* कदाचित्; ཅི་ཤིག་, ཇི་ཤིག་ཏུ་ར་ कदाचिदेव seldom.

ཇི་བཞིན་ *ji-bshin* how, like what?

ཇི་བཞིན་ཏུ་ *ji-bshin-du* accordingly.

+ ཇི་ཤམ་ *ji-hos* = རྟོགས་པ་ 1. in accordance with, conformity with. 2. གང་ཤམ་པ་ whatever is fit, is becoming (*Dag.* 8).

ཇི་སྤྱིད་ *ji-srid* यावत् as long as; ཇི་སྤྱིད་འཛོ་བའི་བར་ཏུ་ यावज्जीवन all the life long; as long as one lives.

ཇིང་ *jin* the Chinese term for Buddhism which in Tibetan is ཆོས་, in Sanskrit धर्मः.

ཇུ་ *ju* num. fig. 67.

ཇུ་ཐྱིག་ *ju-thig* denotes a drawing of lots by threads of different colours, whence a class of Bon-po is called ཇུ་ཐོན་ཇུ་ཐྱིག་ཅན་ (*Ja.*).

ཇུ་པོ་ *ju-po* a globular stone used for grinding spices = ཇུ་པོ་ (*Jä.*); acc. to *Mñon.* ཇུ་པོ་ = གཏུན་, a pestle.

ཇུ་རུ་ཇུ་ *ju-ru-ja* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུ་ཤེས་ *ju-ces* a kind of satin.

ཇུན་ལྷང་ *Jun-waŋ* n. of a celebrated Tibetan chief under whose orders the sacred series of works called Kahgyur and Tangyur were engraved on wooden blocks at Lhasa (*Loñ.* 2, 17).

ཇུབ་པལ་ *jub-phab* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུས་ *jus* strategy (*Jä.*).

ཇུས་མཁས་པོ་ *jus mkhas-po* = བཅས་མཁས་པ་ one skilful in means, one full of resources.

ཇུས་ལེགས་ 1: *jus-legs* = ཇུས་ལེགས་ ཡུའོ་མ་ one who has conquered his enemies; a Buddhist saint of the *Hinayāna* School.

Syn. རམ་རྩོད་རྒྱལ་ *hthab-rtsoḍ-rgyal*; གཡུལ་ལེགས་པ་ *gyul-legs-pa*; དགྲ་བཅོམ་པ་ *dgra-bcom-pa*; དགྲ་ལས་རྒྱལ་ *dgra-las-rgyal* (*Mñon.*).

ཇུས་ལེགས་ 11: 1. acc. to *Sch.* possessed of good manners, of propriety of conduct: decent, agreeable; ཇུས་བདེ་ sincere. 2. acc. to *Cs.* clever, skilled, able, experienced; ཁྱེད་གི་ལས་ལ་ཇུས་བདེ་ skilful in agriculture; དམག་ལ་ཇུས་ལེགས་པ་ dextrous in military matters.

ཇུས་མ་ *jus-ma* a sort of silk stuff (*Cs.*).

ཇེ་ *je* 1. num. fig. 97. 2. a particle, used for expressing the comparative degree of an adj. or adv., and esp. a gradual growing or increase, often with termin. case or ལ་; ཇེ་ཆེ་ཇེ་ཆེ་ = ཆེ་རྒྱ་ཆེ་རྒྱ་ grew larger and larger: ཆུ་ཕྱན་མང་པོ་ཇེ་ཆེ་ཇེ་ཆེ་ལ་རྒྱས་ནས་སོང་། many streamlets increased in size becoming larger and larger (*Behu.* 50). ཇེ་མང་འགྲོ་ (they) go on increasing in number; ཇེ་གསལ་ཏུ་སོང་ it has become more evident; ཇེ་ཉེ་ཇེ་ཉེ་སོང་ཞི་ going nearer and nearer; ཇེ་མཐོ་ཇེ་མཐོ་ higher and higher; ཇེ་བཟང་ཇེ་བཟང་ཏུ་འགྲོ་བ་ to grow better and better. 3. progress: ཆོས་ཀྱི་འདུན་ས་འདིར་ཇེ་ཉེ་ཞིག་མཐོང་ (*Surañ.* 5) whatever progress you observe in the advance of the doctrine in this place (association). 4. acc. to *Lex.* དབྱངས་ sound, voice (*Jä.*). 5. acc. to *Schtr.* a hortative particle, often connected with a vocative.

ཇེ་ཁ་ *je-kha* a deed.

ཇེ་ཁྱོད་ *je-khyod* acc. to *Sch.* now you, you first.

ཇེ་དང་པོ་ *je-daŋ-po* the very first. ཇེ་ལྷ་ = ལྷ་ཅན་ལྷ་ཅན་ thinner and thinner or finer and finer.

ཇེ་དཔུ་བ་ *je-dbul-wa* = རྒྱུ་རྒྱུ་དུ་འགྲོ་བ་ to grow poorer, become more and more destitute.

ཇེ་ཞིག་ *je-shig* = རེ་ཞིག་ a little while, some-time.

ཇེ་རིང་ *je-rin* = རིང་དུ་འགྲོ་བ་ growing longer and longer.

ཇེ་ *jeñ* = 1. དང་པོ་ *dañ-po* or རེ་ཞིག་ རྒྱུ་མཚན་, ལྷོ་ལོ་ the first or earliest. 2. ལུ་, ལོ་ལོ་ sound, voice.

ཇེ་ *jo* 1. num. fig. 127 = ཇེ་པོ་ or ཇེ་མོ་.

ཇེ་ཇེ་ *jo-jo* ལྷོ་ལོ་ལོ་ elder brother (*Dag. S*); = ཇེ་ཇེ་ in *C.* and ཇེ་ཇེ་ in *Sikk.*

Syn. ལུ་པོ་ *phu-bo*, ལྷོ་ལོ་ལོ་ *ñon-skyes*, ལྷོ་ལོ་ལོ་ *thob-ma skyes*, ལྷོ་ལོ་ལོ་ *ñes-hdsin*, ལུ་པོ་ *thu-bo*, ལྷོ་ལོ་ལོ་ *gcen-po* (*Mñon.*).

ཇེ་གདན་ *jo-gdan* = ཇེ་ནང་གི་གདན་ས་ the seat or head-quarters of the Jo-nang-pa sect of Buddhism in Tibet.

ཇེ་ནང་ *Jo-nañ* or ཇེ་མོ་ནང་ n. of a place with a lofty *Chorten* and a convent situated about 100 miles to the N.W. of Tashilhunpo; the place where *Phyogs-las Rnam-rgyal* the founder of the Jonang-pa sect was born, and whence the name Jonang-pa was derived.

ཇེ་པོ་ *jo-wo* རྒྱུ་མཚན་, ལྷོ་ལོ་, ལྷོ་ལོ་; ཇེ་པོ་ also ཇེ་རིག་ས་ lord, master, noble, venerable; also one of the nobility.

Syn. ལྷོ་ལོ་ *gtso-wo*; ལྷོ་ལོ་ལོ་ *mgon-po*; ལྷོ་ལོ་ལོ་ *mgon-hdren* (*Mñon.*).

ཇེ་པོ་ཇེ་མ་ལི་ *Jo-wo Ja-ma-li* n. of an image of Buddha in Yambu the ancient capital of Nepal.

ཇེ་པོ་ཇེ་ *Jo-wo rje* (lit. the noble lord) the Tibetan title of Atis'a.

ཇེ་པོ་ལྷོ་དཀར་བ་ *Jo-wo phyin dkar-wa* n. of a demi-god (*Rtsii.*).

* ཇེ་པོ་ལྷོ་ལོ་ལོ་ལྷོ་ལོ་ *Jo-woñ lugs-kyi rta-mgrin* (56c) the deity Hayagriwa acc. to the system of *Jo-wo*.

ཇེ་མོ་ *jo-mo* 1. ལྷོ་ལོ་ the female head of a household, a woman that governs as mistress of her own servants. 2. a cloistress, nun.

ཇེ་མོ་ལྷོ་ལོ་ *Jo-mo kha-nag* snowy mountain in S. Tibet towards Bhotan.

ཇེ་མོ་གདན་དཀར་ *Jo-mo gañs-dkar* lit. the lady of the white snows, a Tibetan name for Mount Everest.

ཇེ་མོ་ལྷོ་ལོ་ *Jo-mo lha-ri* the snowy mountain between Tibet and Bhotan ordinarily called Chumalari.

ཇེ་རྩི་ *jo-rtsi* varnish for wooden furniture.

ཇེ་རྩི་གཤེད་ལྷོ་ལོ་ *jo-rtsi gser-çog* lustrous gold-leaf for painting purposes.

ཇེ་རྩོ་ *Jo-rdsoñ* or ཇེ་མོ་རྩོ་ *Jo-mo rdsoñ* n. of a fort and district in Tibet (*Rtsii.*).

* ཇེ་ལྷོ་ལོ་ལྷོ་དཀར་ *Jo-lugs sgrol-dkar* (2A.)

མཇལ་བ་ *mjal-wa* resp. for ལྷོ་ལོ་ལོ་ ལྷོ་ལོ་ལོ་; imp. མཇལ་བ་ *mjol* 1. to meet; to interview, obtain access to an honoured person, to wait on, to pay one's respects to a person: ལྷོ་ལོ་ལོ་ལྷོ་ལོ་ལོ་ I will pay a visit to my father; ལྷོ་ལོ་ལོ་ལྷོ་ལོ་ལོ་ *phyis myur-du mjal-du yon* I shall take the liberty of soon coming back; མཇལ་བ་ལྷོ་ལོ་ to ask for an audience; མཇལ་བ་ལྷོ་ལོ་ cannot get in, cannot obtain admittance; མཇལ་བ་ལྷོ་ལོ་ they exchanged many compliments and expressions of joy; ལྷོ་ལོ་ལོ་ to visit a sanctuary or a holy place; to go on a pilgrimage; ལྷོ་ལོ་ལོ་ a pilgrim. 2. ལྷོ་ལོ་ལོ་ *go-wahi mjal-wa* ལྷོ་ལོ་ to understand, comprehend; ལྷོ་ལོ་ལོ་ to understand the meaning.

Syn. རོ་རྟགས་ *pho-rtags*; རོ་དབང་ *pho-dwañ* (*Mñon.*).

མཇེད་པ་ *mjed-pa* མཆ མཆ suffering, enduring, bearing patiently; acc. to Cs. obnoxious; མ་མཇེད་ prop. free; gen. acc. to Buddhist ideas the world, the universe.

རེག་པ་ *hjag-pa* pf. རེགས་ *jags* (Cs.); acc. to Sch. to establish, settle, fix, found; hence prob. བདེ་རེགས་ and ཁྲིས་རེགས་ *khriś-hjags*, རེགས་ཁྲིས་ prob. རེགས་རིང་ time of prosperity, of peace, of rest; a time without disturbances, war, epidemic, etc. (*Jä.*).

རེག་མུ་ *hjag-skyā*, v. རེག་མ་.

རེག་གདན་ *hjag-gdan* a seat made of the grass called རེག་མ་; a cotton-rug with its edges turned up with red cloth.

རེག་མ་ *hjag-ma* བྱིལ་ 1. a fragrant grass, *Andropogon muricatus*. 2. acc. to Sch. a coarse and thick grass of inferior quality used in roofing huts. 3. a blade (of grass); stalk (of corn); རེག་མ་རེད་ལྗང་ན་ on every blade of grass; ཀུ་ཤི་རེག་མ་ཐོན་ཅིག་ a bundle of blades of *Kuça* grass. རེག་ཚོད་ acc. to Sch. horse-tail, pewter grass, *Equisetum* (*Jä.*). རེག་མའི་རྩ་ also called རེག་མུ་ བྱིལ་ མུ་ the roots of this grass. In Tsang རེག་མ་ is called ཁྲིས་, རེག་མ་ being colloq. a word of C.; in Tsang we hear ས་ཤིང་ཕུ་ ཚྲིག་ཕྱེད་རྒྱུ་ཁྲིས་ *sa-shin phru-rlog byed-rgyuhi khyem* a shovel with which soil is overturned (*Rtsii.*).

རེགས་ *hjags* v. under རེག་པ་ 1. = བཞག་ as ཐུགས་རེགས་ = སེམས་རེགས་ remember, keep in mind: རིང་མིན་ངོས་མཇེད་ཐུགས་ཚག་པ་ ཐུགས་མཛོར་རེགས་པ་ མཁྱེན་ pray bear in the ocean of your mind that we may meet before long (*Yig. k. 26*). 2. clay or mud (*Dag. 8*).

རེགས་པ་ *hjags-pa* in C. to give, to make a present, to formally present (*Georgi's Alphabetum Tibetanum*).

རེགས་རིང་ *hjags-riñ* = བདེ་བའི་ཡུན་རིང་ the time of happiness or prosperity.

རེར་ *Hjañ* place in N. W. Tibet which once formed the kingdom of *Hjañ* (*J. Zan.*).

རེར་གྱི་རྒྱུད་མཁར་ *Hjañ-gyi rgyañ-mkhar* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

རེར་བ་ *hjañ-wa* to devour, swallow (*Sch.*).

རེར་ཆེ་ལྷ་དབང་ *Hjañ-tsha Lha-dwañ* the son of king ཁྲི་ལྷ་གཙུག་བདན་ *Khri lde-gtsug-brtan* betrothed to the sister of the Emperor *Jūñ*, *Jūñ* the fifth of the *Tang* dynasty. He died before his would-be spouse could reach Tibet. His father, however, married her as she would not go back to China without becoming a queen.

རེར་མོ་ *hjañ-so* = ས་མཚམས་ *sa-mtshams*.

རེར་ས་ཁབས་ *Hjañs-shabs* n. of a place in Kham (*Loñ. 3, 12*).

རེར་ས་ས་བས་ *Hjañs-sa-tham* n. of a place in Kham (*Loñ. 3, 12*).

རེར་པོ་ *hjan-po* a consort; properly རེན་ཐོ་ = husband, and རེན་མོ་ = wife.

རེབ་གདན་ *hjab-gdan* a soft rug made of wool (*Rtsii.*).

རེབ་པ་ *hjab-pa* pf. prob. བཞབས་ fut., བཞབ་, to sneak, slink, creep privily; to lie in wait, in ambush; རེ་ལ་རེབ་པ་ to make an attempt on a person's life.

རེབ་བུ་བ་ *hjab-bu-wa* = རྒྱུན་ཐོ་ *rkun-po* or རྒྱུན་མ་ *rkun-ma* (*Mñon.*) a thief; རེབ་བུས་མ་ བྱིན་པར་ལེན་པ་ to steal clandestinely.

རེབ་ཅེ་ *hjab-tse* a pair of scissors, nippers, teezers.

རེབ་ཅེ་པ་ *hjab-tse-kha* a kind of rug made of རྩེར་མ་ *sder-ma* (*Jig.*).

འཇམ་པ། *hjam-pa* कोमल, मृदु, मन्द tender, soft, lovely, charming.

Syn. **མནེན་པ།** *mñen-pa*; **འཕོལ་བ།** *hbol-wa* (*Mñon.*).

འཇམ་གྲུམ། *hjam-klaus* प्रसर, लघु straight.

འཇམ་མགོན། *Hjam-mgon* मञ्जुनाथ; v. **འཇམ་དཔལ།**.

འཇམ་མགོན་ཆོས་ཀྱི་ཀུན་པོ། *Hjam-mgon chos-kyi rgyal-po* the complimentary title by which Tsong-khapa is addressed in Tibet: **འཇམ་མགོན་ཆོས་ཀྱི་ཀུན་པོའི་ལབས་རྟེན་པད་མོའི་རྩེ་དུང་དུ།** to the lotus feet of the king of the Doctrine, Jam-pal.

འཇམ་མགོན་བཟུང་པའི་སྟོན་མེད། *Hjam-mgon bstan-pahi srogy-ñiñ* Jam-gon the life-tree of the Doctrine.

འཇམ་མགོན་སྤྱོད་མ། *hjam-mgoa bla-ma* an address of politeness to the hierarchs of the S'akya school.

འཇམ་ཁུམ། *hjam-jus* = **རྒྱ་ཁུམ།** a *rkyañ-jus* a kind of silk scarf or satin.

འཇམ་འཇམ། *hjam-hjam* polite words: **རྒྱ་པ་ལ་ཡང་ཆོག་འཇམ་འཇམ་གྱི་སྒྲ་འདེབས།** "polite language should be used even towards the meanest person." Also. in C. softly, gently.

འཇམ་ལྗང་འདབ་ལྗན། *hjam-ljañ hdab-lan* a parrot or the bird with light green plumage (*Mñon.*).

འཇམ་གཤེན་མ། *hjam gñen-ma* a woman of fascinating speech.

འཇམ་ཐབས། *hjam-thabs* gentle means, milder measures.

འཇམ་པའི་རྩྭ་རྩེ། *Hjam-pahi rdo-rje* मञ्जुवक्त्र n. of a deity; a Bodhisattva.

* **འཇམ་པའི་དབྱངས།** *Hjam-pahi-dbyañs* मञ्जुघोष, मैत्रि *Mañtri* རྩྭ་པུལ་ (*Org. m. 113, 35*).

འཇམ་པའི་རིགས། *hjam-pahi rigs* मन्दजातीय humbler classes (opp. to **རྩལ་པ།** *rtsub-pa*), soft, tender, smooth, mild, e.g., of cloth, hair; a

meadow, a plain without stones or rocks, of fruit, the air, the character of a person, a person's way of speaking.

འཇམ་པོ། *hjam-po* 1. soft, gentle, not rough or cross; **གྱུང་པོ་མ་ཡིན་པ།** *gyoñ-po-ma yin-pa* not stiff. 2. **ལྷན་པ།** *phun-pa* mild; alum.

འཇམ་པོས་ལེན། *hjam-pos-len* to draw out information or any secret from another by using fascinating or smooth language.

འཇམ་པོར་སྒྲ། *hjam-por-smra* speak softly, gently.

འཇམ་དཔལ། *Hjam-dpal* मञ्जुश्री n. of the third *Dhyani Bodhisattva*, who is regarded as the deputy of the third Dhyani Buddha, Dzin-sten Jung-do. Is popular throughout Nepal and Tibet. His several names are:—**འཇམ་དབྱངས་མཚུགས།** the soft-voiced; **ཤེས་རབ་ཀྱི་ལྷ།** *Çes-rab-kyi-lha* the god of wisdom; **བཟུང་པའི་འཁོར་ལོ།** *Brtan-pahi hkhor-lo*; **རལ་གྱི་ཅན།** *Ral-gri-can*; **ཟུར་ཕུད་ལྷ་པ།** *Zur-phud lha-pa*; **ཐོ་ཡི་གཏེར།** *Blo-yi-gter*; **དག་གི་དབང་ཕུག་ལྷ།** *Nag-gi dwañ-phyug*; **མེད་གི་རྩེན།** *Señ-ge-rtsen*; **སྤྱོད་པའི་ཀུན་པོ།** *Smra-wahi rgyal-po*; **སྤྱོད་པའི་ལྷ།** *Smra-wahi-lha*; **ཡེ་ཤེས་མེ་ལོང་།** *Ye-çes meloñ*; **ཡེ་ཤེས་སུ།** *Ye-çes-sku*; **ཤེས་རབ་འཁོར་ལོ།** *Çes-rab hkhor-lo*; **ཤེས་རབ་སུ།** *Çes-rab-sku*; **རྩྭ་རྩེ་རྩེ་པོ།** *Rdo-rje rnon-po*; **དག་གི་ཀུན་པོ།** *Nag-gi rgyal-po* (*Mñon.*).

འཇམ་དཔལ་གནས་པ། *Hjam-dpal-grags* the residence or sphere in the heavens of Jam-pal.

* **འཇམ་དཔལ་གྲགས།** *Hjam-dpal-grags* मञ्जुश्री-कीर्ति (*Bull. 1848, 295*).

འཇམ་དཔལ་རྒྱ་མཚོ། *Hjam-dpal rgya-mtsho* n. of the eighth Dalai Lama of Lhasa who died in the year 1805, aged 46. From the birth of Tsong-khapa to the 20th year of the Dalai Lama *Hjam-dpal rgya-mtsho* 420 years elapsed (*Loñ. 2, 16*).

* **འཇམ་དཔལ་རྩྭ་པ།** *Hjam-dpal rha-sgra* मञ्जुश्री-दुंदुभीश्वर n. of a Buddha (*Tā. 2, 279*).

རེམ་དཔལ་རྩིང་པོ *Hjam-dpal sñiñ-po* the name under which 'Tsong-khapa is now believed to be known in the *Tuṣita* regions.

རེམ་དཔལ་གྱི་མངས་ཀྱི་ཁེང་གི་ཡོན་ཏན་བཀོད་པ་ མཚུ་གྱི་བུ་དེ་ཆེན་མཆོག་ལ་ n. of a Buddhist religious book giving description of the region where dwells Mañ-jus'ri or Jam-pal.

* རེམ་དཔལ་གཞིན་རྒྱུ་ལ་ *Hjam-dpal gshon-nur gyur-pa* མཚུ་གྱི་ཀུ་མར་མུ་འ མཚུ་གྱི་ཀུ་མར་མུ་འ a manifestation of Jam-pal.

* རེམ་དཔལ་བཞེས་གཞེན་ *Hjam-dpal bces-gñen*, མཚུ་གྱི་མི་མཚན་.

རེམ་དབྱངས་ *Hjam-dbyaṅs* མཚུ་གཙུག་པོ་འ བ. རེམ་དཔལ་ called also the principal *Bodhisattva* among རྟེན་པའི་སྤྲུལ་སྐུ་ཆེན་པོ་འདྲེན་ the eight spiritual sons of the Buddha.

* རེམ་དབྱངས་དཀར་པོ་ *Hjam-dbyaṅs dkar-po* a white image or manifestation of Jam-pal. A yellow ditto:—རེམ་དབྱངས་དམར་མེད་ *Hjam-dbyaṅs dmār-ser*.

* རེམ་དབྱངས་སྤྲུ་མེད་ *Hjam-dbyaṅs smra-señ* བཞུགས་པའི་ལྷ་པོ་འ *Wa-ghi ṣra-ra* བཞུགས་པའི་ལྷ་པོ་འ Lord of speech.

རེམ་འབྲས་ *Hjam-hbras* n. of medicinal fruit reputed useful in diseases of the kidney (*Med.*); རེམ་འབྲས་མཁའ་མའི་ནད་ནི་སེལ་བར་བྱེད་.

རེམ་འབྲས་དབྱེ་པ་ *hjam-hbras dbye-pa*, v. ཀར་མཚན་ (*Mñon.*), a medicinal fruit. [the tree *Pongamia glabra*] S.

རེམ་མ་ *hjam-ma* 1. = རྩི་རེམ་ resp. for རུག་པ་ gruel, broth. 2. goddess of fortune.

རེམ་མོ་ *hjam-mo* post-stage (*Sch.*).

རེམ་རྩི་ *hjam-rtsi* འཛིན་པའི་ཆུ་འཛིན་པའི་ཆུ་འཛིན་ a purging clyster; a mild purgative medicine.

རེམ་ཡས་ *hjam-yas* n. of a number (*Yas.* 57).

རེམ་བསྐྱུ་ས་མགོ་སྐྱོར་བ་ *hjam-bśluṣ mgo-skor-wa* to deceive by sweet and fascinating language.

རེར་ *hjah* or རེར་ཚོན་ རྩི་ལྷ་པོ་, རྩི་ལྷ་པོ་, རྩི་ལྷ་པོ་ rainbow; also the colours of the rainbow; རེར་ཚོན་ཡལ་བ་ *hjah-tshon yal-wa* the vanishing of the rainbow; རེར་ཚོན་འཕྲོ་བ་ *hjah-hod* light or splendour of the rainbow; རེར་ལུང་ the body of a saint vanishing in the rainbow or in the manner of the colours of the rainbow.

Syn. དབང་པོའི་མཚོན་ *dwañ-pohi mtshon*; བུ་ཕྱིན་གཞུ་ *brgya-byin gshu*; རྩི་གི་རྒྱལ་མཚན་ *rluñ-gi rgyal-tshan*; རྩི་གི་བལ་ *rluñ-gi bal*; རྩི་གི་འབྲས་བུ་ *rluñ-gi hbras-bu*; རྩི་ལྷ་པོ་འཕྲོ་བ་ *hod lña-pa*; རེར་ཚོན་ *gshah-tshon*; རེར་རིས་ *hjah-ris*; རྩི་ལྷ་པོའི་ཐེག་ *rgan-pohi thig*; རྩི་ལྷ་པོའི་མཚོན་ཆ་ *lha-rgyul mtshon-cha*; རྩི་ལྷ་པོའི་བཞུགས་པའི་ལྷ་པོ་ *sos-ka bshad*; དབང་གཞུ་ *dwañ-gshu*; རྩི་ལྷ་པོའི་རིས་ *lha-yi tshan-ris*; དབང་པོའི་ཐེག་པའི་ཐེག་ *dwañ-pohi ṣiñ-bal* (*Mñon.*).

རེར་བ་ *hjah-wa* 1. also རེར་མོ་ acc. to *Sch.* lame, gen. རེ་མོ་; རེར་བར་བྱེད་པ་ *hjah-war byed-pa* to make lame, to lame. 2. to bespeak, to concert, to confederate (*Sch.*)

རེར་མ་ *hjah-ma* laces or needle-work representing the colours of the rainbow; generally Chinese shoes are made with such laces.

རེར་ས་ *hjah-sa* or རེར་མོ་ edict, diploma, a permit (*Cs.*); said to be a Chinese word Tibetanized.

རེར་རིས་ *hjah-ris*, v. རེར་ *hjah*.

རེར་ས་ *hjah-sa*, མངའ་ལྷན་པོ་འཛིན་པའི་ལྷ་པོ་ faithful servant of the king.

རེར་བ་ *hjar-wa* acc. to *Cs.* = འབྲུ་བ་ to stick together, to cohere.

རེར་པ་ *hjal-wa*, pf. བཅུ་པ་, fut. བཅུ་པ་, imp. རེལ་ (*Rdo.* 46) 1. to weigh. རེལ་བྱེད་པ་ (a pair of) scales for weighing. 2. to measure: རིང་ལུང་ཆེད་རེལ་བ་ to measure the length. 3. to appraise, to tax; to weigh

in one's mind, to ponder; more fully expressed by གློ་མ་གཤམ་བ་ *bloṣ-gshal-wa* (मानन, निमीते) to understand. 4. to pay; pay back, repay; ཐུ་ལོན་འཇམ་བ་ to pay a debt; རྒྱུན་པ་འཇམ་བ་ *skyin-pa hjal-wa* to repay a loan; རྒྱུན་པ་འཇམ་བ་ to pay rent or tax, esp. with ལན; ལན་ལན་གཏོང་པས་འཇམ་བ་ or ལེགས་པ་ལེ་ལན་ཏེས་པས་འཇམ་བ་ to retaliate, return, repay, return evil for good; also in the way of a fine or punishment. In the Tibetan penal code ཁྲི་འཇམ་ *khri-hjal*, i.e., payment in ten thousand fold is necessary for making good the loss of sacred life or objects; བརྒྱ་བརྒྱ་འཇམ་བ་ in eighty-fold for the property of the clergy; ཉལ་འཇམ་བ་ nine-fold is compensation for the property of ordinary men. འཇམ་བུའི་དངོས་པོ་ the articles or essentials of payment in purchase or of exchange in barter.

འཇམ་པ་ *hjal-kha* the act or business of measuring; འཇམ་པ་ལྟོ་མིན་ measured.

འཇམ་པ་བར་བྱེད་ *hjal-war-byed* = རྒྱུན་བྱེད་ or མཉམ་བྱེད་ निमीते paying in price; འཇམ་པས་ *hjal-was* माय dry or liquid measurement or weighment.

འཇམ་བྱེད་ *hjal-byed* द्रोण = 4 ādhakas; a measure; a measure of capacity.

འཇམ་པ་ *hjaṣ-pa*, v. རྒྱུན་ལྟར་བ་ (*Mñon.*).

འཇམ་པ་ *hji-wa* 1. or འཇམ་ཤིག་ = རྒྱུན་ཤིག་ a flea, also རྒྱུ་པ་ *lji-wa*. 2. acc. to *Cs.* = འཇམ་པ་. 3. soft, smooth. 4. acc. to *Sch.* disgusting, nasty, e.g., of a filthy smell.

འཇམ་པ་རྒྱུན་ I: *hjig-rten* = རྣམ་པ་སྤྱོད་ རྒྱུན་ 1. the transmigratory existence (*Mñon.*); འཇམ་པ་རྒྱུན་ལས་འདས་པ་ or རྣམ་པ་སྤྱོད་ལས་འདས་པ་ passed out of the world. 2. symbolically the number three (*Rtsi.*).

འཇམ་པ་རྒྱུན་ II: मर्त्यलोक receptacle of all that is perishable. 1. the external world, the universe; འཇམ་པ་རྒྱུན་གྱི་ལྷ་ the god of the

world (who is also subject to death); འཇམ་པ་རྒྱུན་ལས་འདས་པ་ *hjig-rten las hdaṣ-pa* one that has escaped from this world, emancipated, blessed; འཇམ་པ་རྒྱུན་གསུམ་ *hjig-rten-gsum* the three divisions of the world: earth, the heavens and hades; འཇམ་པ་རྒྱུན་གྱི་བྱེད་ *hjig-rten-gyi bya-wa* worldly things or affairs; འཇམ་པ་རྒྱུན་ལས་འདས་པ་ལྟོ་མིན་པ་ *hjig-rten-la dgos-pahi bṣlab-bya* useful maxims of life, moral rules; འཇམ་པ་རྒྱུན་གྱི་ཚུལ་བརྒྱུད་ འཇམ་པ་རྒྱུན་གྱི་ཚུལ་བརྒྱུད་ the eight worldly objects:—(a) རྒྱུན་པ་ *rñed-pa* 'ལམ་ gain; (b) མ་རྒྱུན་པ་ *ma rñed-pa* འཇམ་པ་ loss; (c) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ fame; (d) མི་རྒྱུན་པ་ འཇམ་པ་ notoriety or ill-fame; (e) རྒྱུན་པ་ འཇམ་པ་ slander or scandal; (f) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ praise; (g) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ happiness; (h) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ misery. འཇམ་པ་རྒྱུན་གྱི་མཆོད་པ་ལྟོ་ the five temporal acts of a Buddha:—Conception in the mother's womb, birth, youthful achievements, marriage, and reigning over the kingdom. འཇམ་པ་རྒྱུན་ལས་འདས་པ་ལྟོ་མིན་པ་ལྟོ་ the five works leading to the passing out of the world of a Buddha: (a) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ (འཇམ་པ་) renunciation; (b) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ (འཇམ་པ་) asceticism; (c) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ *chos-hkhor bṣkor-wa* (འཇམ་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་) turning the wheel of Law, i.e., preaching religion; (d) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ *cho-hphrul ston-ciñ bḍud btul-wa* subduing the devil (*Māra*) by exhibiting religious miracles; (e) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ the attainment of *Nirvāṇa*. 2. world, as a more general term: རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ *bde-wa-can gyi hjig-rten* the *Sukhāvati* or the world of bliss. There are two kinds of worlds:—(a) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ the impure or defiled world, i.e., the world of sin; (b) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ the sanctified world, i.e., the world of purity. Most Buddhists include our world, in the *Madag-pahi Hjig-rten*. The following five include the pure worlds or *Dag-pahi hjig-rten*: (a) རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་ རྒྱུན་པ་

ཉི་ཤེར་ཁམས་ the worlds which have been sanctified by the presence of the seven Sugata Buddhas or the happily-passed-away Buddhas; (b) the worlds presided over by the Buddhas of the ten quarters and the five Dhyāni Buddhas; (c) the world of beatitude called མངོན་དགའ་བ་ or མངོན་པར་དགའ་བའི་ཤིང་ཁམས་; (d) the world called པདྨ་ཅན་ *pad ma-can*; (e) De-wa-chan or the World of Bliss of the Northern Buddhists (*Sorig.*). Our present world is divided into two:—

(a) རྩི་ཕྱོད་ཀྱི་འདིག་རྟེན་ *Phyi-snod-kyi hjig-rten* the physical or inorganic world, (b) རྩི་བུད་ཀྱི་འདིག་རྟེན་ the living or animated world.

འདིག་རྟེན་ཁམས་ *hjig-rten-khamṣ* लोकधातु the world.

Syn. ས་རྟེན་ *sa-rten*; བུད་ཀྱི་ཕྱོད་ *bcud-kyi snod*; གནས་རྟེན་ *gnas-rten*; རང་རྩེད་ *rañ-skyed*; ས་བོན་ *sa-bon* (*Mñon.*).

འདིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཆ་གས་ *hjig-rten-khamṣ kyi cha-ṣas* लोकधातु part of the world.

* འདིག་རྟེན་མཁའ་འགྲོ་ *Hjig-rten mkhah-hgro* n. of a nymph.

འདིག་རྟེན་མཐུན་པ་ *hjig-rten mkhyen-pa* लोक-विद् the knower of the world, i.e., of all that happens in the world.

འདིག་རྟེན་ཁྲིམས་ *hjig-rten-khrimṣ* = ལུས་ཁྲིམས་ *rgyal-khrimṣ* the laws or institutes for governing (*Mñon.*).

འདིག་རྟེན་གྱི་གཏམ་ *hjig-rten-gyi gtam* worldly saying, common saying, proverb.

འདིག་རྟེན་གྱི་ཐད་ *hjig-rten-gyi thad* व्यावहारिका worldliness; in the direction of worldliness, or usage, custom, etc.

འདིག་རྟེན་གྱི་བར་ *hjig-rten-gyi bar* लोकान्तरीका in the world a dark space, n. of a hell.

འདིག་རྟེན་གྱི་གཙོ་བོ་ *Hjig-rten-gyi gtso-bo* the lord of the universe (*M. V.*).

འདིག་རྟེན་གྱི་ཚུལ་ *hjig-rten-gyi tshul* लोकयात्रा worldly manner, according to custom, or usage.

འདིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten mgon-po* लोकनाथ the patron or protector of the world; an epithet of the *Bodhisattva Avalokites'vara*; also n. of the Buddha.

འདིག་རྟེན་འདིག་པ་ *hjig-rten hjig-pa* लोकाभिभवन the destruction of the world.

འདིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་ལ་མངོན་པར་མི་དགའ་བའི་འདུ་ཤེས་སྒྲོལ་ཆོག་པའི་འདིག་རྟེན་འཕྲོག་པ་ an aversion to the concerns of this world, being the outcome of adherence to the Doctrine.

འདིག་རྟེན་འདུལ་ *hjig-rten-hdul* (མངས་ཀྱི་ཕྱི་མཛན་ *sañs-rgyas spyihi-mtshan*) लोकजित् one who has conquered the world—a general epithet of Buddha (*Mñon.*).

འདིག་རྟེན་པ་ *hjig-rten-pa* लौकिक, लोकतः a worldly man, a layman.

འདིག་རྟེན་དཔང་པོ་ *hjig-rten dpañ-po* = རྟེན་པོ་ also लोकेश, संसारसाक्षी the sun, the witness of the world.

འདིག་རྟེན་པ་རྩེད་པ་ *hjig-rten pha-rol* परलोक the next world.

འདིག་རྟེན་བྱེད་པ་ *Hjig-rten byed-po* the maker of the universe, an epithet of ལྷ་དབང་ལྷུག་ཅན་པོ་ *Mahes'vara* (*Situ. 8*).

འདིག་རྟེན་བྱེད་པ་ *Hjig-rten byed-po* = ལྷ་མཛན་པ་ *lha-tshañs-pa* a name of Brahmā (*Mñon.*).

འདིག་རྟེན་དབང་ལྷུག་ *Hjig-rten dwañ-phyug* लोके-श्वर a name of Avalokites'vara (*Mñon.*).

* འདིག་རྟེན་དབང་ལྷུག་ཡི་གེ་བདུན་ *Hjig-rten dwañ-phyug yi-ge bdun* the seven letters symbolical of Avalokites'vara (*A. 24*).

འདིག་རྟེན་མིག་ *hjig-rten-mig* = རྟེན་མིག་ also लोकचक्षुः the sun as the eye of the world (*Mñon.*); n. of a Rishi, the founder of *Lokāyata* sect of Indian atheists (*Grub. 75*).

འདིག་རྟེན་མེས་པོ་ *Hjig-rten mes-po* (ལྷ་མཛན་པ་) the ancestor of the world; an epithet of Brahmā (*Mñon.*).

* འདིག་རྟེན་སྤྱོད་ *hjig-rten sla-wa* लोकेन्द (Kā-lac. T, 74).

འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་མ *Hjig-rten las hdaṣ-ma* a n. of the queen of the Noi-Jin demons (*K. g.* 5 130).

འཇིག་རྟེན་གྱི་རྩེ་རྒྱུ་མ *hjig-rten giñ rta-ma* = འབབ་ཆུ *hbab-chu* a hill torrent (*Mñon.*).

འཇིག་པ་ I: *hjig-pa* = འཇིག་པ་ མཛུགས་པ་ break-
ing down, destruction, ruin.

འཇིག་པ་ II: 1. vb. act. pf. བཞིག་, fut. བཞིག་, imp. ཞིག་ (*Rdo.* 46.) to destroy, to devastate, to devour, to abolish, to do away with, dissolve (an enchantment). 2. vb. n. pf. བཞིག་ or ཞིག་ *shig* to be lost; undermined; to decay, perish: འཇིག་པ་ལ་གྱི་རྩེ་རྒྱུ་མ (earthly good) may be easily lost again; འཇིག་པ་ཞིག་གསོ་བཞུགས་པ་ to restore repair. 3. to suck, draw out moisture (*Sch.*), v. འཇིག་པ་.

འཇིག་པ་ཅན་ *hjig-pa-can* frail, perishable (*Cs.*); མི་འཇིག་པ་ imperishable.

འཇིག་པ་འི་བསྐྱེད་པ་ *hjig-pahi bskal-pa* སེའུ་རྟེན་ཅན་ the period of dissolution of the universe.

འཇིག་པ་འི་རང་ཅན་ *hjig-pahi nañ-can* བོད་མཁའ་མཁའ་ subject to destruction.

འཇིག་པ་ལ་ལྟོ་བ་ *hjig-par lta-wa* མཚན་མཚན་ apprehensive of danger, fearful.

འཇིག་ཅོགས་ *hjig-tshogs* lit. collection of the destructibles, i.e., the worldly things; མི་ལྟོ་བ་ terrible.

འཇིག་ཅོགས་ལ་ལྟོ་བ་ *hjig-tshogs-la lta-wa* the doctrine of regarding everything as destructible; described as ལྟོ་བ་ཉེན་མེད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་འི་ལུ་ལྟོ་བ་ one of the five schools of philosophy that aimed at freedom from misery, holding that worldly existence is comprised of five miseries; the doctrines opposed to it were:—(1) མི་འཇིག་པ་; (2) མཐར་ལྟོ་བ་; (3) ལྟོ་བ་མཚན་འཇིག་; (4) བརྒྱུ་ལྟོ་བ་མཚན་འཇིག་; (5) ལྟོ་བ་ལྟོ་བ་. [The Sanskrit equivalents may be thus rendered:—(1) सत्कायदृष्टि regarding the body as permanent; (2) अक्षय्याद्दृष्टि ponder-

ing on death; (3) मिथ्यादृष्टि false conception, i.e., denial of future existence; (4) दृष्टिपरामर्श hesitation or doubt about truths; (5) शीलव्रतपरामर्श doubt about rules of conduct] S.

འཇིགས་ = *hjigs*, བ་རུ་ར་ *ba-ru-ra* a medicinal fruit.

འཇིགས་པ་ *hjigs-pa* I: མི་ vb. to fear, be afraid, be terrified. Frq. both in old and recent lit., also common in colloq. In books occurs with the instrumental case of the object: རྒྱུ་རྒྱུ་འཇིགས་པ་རུ་ཕྱི་དོན་གྱི་ལོ་མ་འཇིགས་པ་ fearing those who were able to destroy the city; but in later writings and in colloq. takes ལ་: རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ because her anger was arising, he became afraid of the goddess (*Mil.*): རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ ཞེས་ཀྱང་ཁྱེད་ཀྱི་ལོ་མ་ I am afraid of you, thus he said. The form of the supine seems to be འཇིགས་པ་ not འཇིགས་པ་ and is in common use: རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ as it was proper to fear the poisonous snakes in the trench, they filled it (with water) (*G. Sndg.*). Intensive forms of this verb are very frq. in early lit., འཇིགས་ being combined with either རྒྱུ་ or རྒྱུ་ or with both; esp. common in the Kah-gyur treatises: འཇིགས་རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ grew afraid; འཇིགས་རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ was sore affrighted.

འཇིགས་པ་ II: sbst. fear, apprehension, dread. Often with genit. case: རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ *rgyal-pohi hjigs-pa* standing in fear of the king; རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ because free from fear of robbery, I am happy; རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ རྒྱུ་ལ་འཇིགས་པ་ when having no apprehension of expenditure, he felt happy.

Syn. རྒྱུ་ལ་ *skrag-pa*; རྒྱུ་ལ་ *dogs-pa*; རྒྱུ་ལ་ *dñāñs-pa*; རྒྱུ་ལ་ *skyi-gyah*; རྒྱུ་ལ་ *skyi-bun*; རྒྱུ་ལ་ *bag-tsha-wa* (*Mñon.*).

* འཇིགས་ལྟོ་བ་ *hjigs-skyobs* རྒྱུ་ལ་ *mehi...* རྒྱུ་ལ་ *chuhī...* རྒྱུ་ལ་ *señ-gehi...* རྒྱུ་ལ་ *glañ-pohi...*

२६३५ III: pf. वडुण (perh. also वडुणम्
Lex.), fut. वडुण (*Rdo.* 46), imp. कृणु vb.
 1. to put into, insert; to infuse, inject;

འཇུམ་མྱུང་ *hjum-khyad* = ཁུང་དུ་འགྲོ་བ་མང་ཆགས་པ་
to diminish, to become less (*Rtsii.*).

རུམ་པ *hjum-pa* or *རུམས་པ* pf. *རུམ* *hjum*, fut. *གཞུམ*, imp. *ཅུམ*, prop. to cause to shudder, but is frq. as neut. vb. to contract; ག་རུམ་པ contraction of the muscles, shrinking (*Sch.*).

རུར་གེགས *Hjur-gegs* n. of a kind of Yidag whose throat is so contracted that a drop of water can hardly pass through it to quench his ever-burning thirst.

རུར་གྱིས *hjur-gyis* suddenly, all at once: ན་བཟའི་པག་ན་ཚུར་དུལ་གྱི་མཐུལ་བྱ་གང་པ་ཞིག་རུར་གྱིས་བརྟོན་ *na-bzahi phag-na tshur dñul-gyi man-dal khru gañ-pa shig hjur-gyis bton*. from the pocket of his robe he suddenly drew forth a silver *mandal* tray one cubit square (*Hbrom. 14*).

རུར་བ *hjur-wa* (pf. *བུར་པ* q.v.) 1. to draw tight; རུར་བར་འབྱར་བ་ to be entangled; རུར་མཐུག་ wrinkled, as the skin is in old age; རུར་མིག་ *hjur-mig* a wire-drawing hole or vice. 2. = རུར་བ་ to evade, to shun, to go out of the way; རུར་མེད་ unavoidable (*Jä.*).

རུར་བུ *hjur-bu* the act of busying one's self in worldly concerns and thereby remaining tied to them, རུར་བུས་བཅེངས་པའི་སེམས་ རྟེན་ནི, རྟོན་ན་གྱུ་ལ་བར་བེ་ཚོས་མེད་ (*Lo. 40*).

རུས *hjus* seized, held by the hand, v. རུ་བ་.

རེ *hje* sometimes written for མེ.

རེབས་པ *hjebs-pa* or *རེབས་པོ* well sounding, beautiful, handsome; also of sweet sounds; རྟན་རེབས་ harmony, euphony (*Jä.*).

རེམ་པ *hjem-pa* also *རེམས་པ* or *རེམས་པོ* 1. dexterity, cleverness. 2. skilled, clever.

རེར་འཇིགས *Hjer-hjigs* an epithet of Indra (*Mñon.*).

རེ་བ *hjo-wa* I: = རེག་པ་ *sgeg-pa* ལྡན་པ་ fascinating, charming, seductive. རེ་བགས་ རྩོམ་པ་ *hjo-bgam phyos-pa* = རེ་བག་ཅན་ or རེམ་པ་

ཆལྡོལ་ playful, coquettish. རེ་རེག་ *hjo-sgeg*: 1. beauty, charm (*Yig. 50*). 2. a coquettish, alluring posture; རུད་མཐུན་རེ་རེག་འཇོག་ the harlot places herself alluringly (*Jä.*). རེ་སྟར་བ་ *hjo ster-wa* = དགའ་བ་ giving delight, charming (*Mñon.*).

རེ་བ II: pf. *བེས*, fut. *བེ*, imp. *རེས* རོ་ཅན་ to milk; མེ་མ་རེ་བ་ to milk a yak-cow. རད་ད་རེ་བ་ *hdod-hjohi-ba* ཀའ་མཐུ་ a cow yielding all desires; a cow that gives milk at pleasure.

རེ་མཁན *hjo-mkhan* one who milks a cow; also རེ་བ་པོ་ *hjo-wa-po*.

རེ་བ་མོ *hjo-wa-mo* a milkmaid.

རེ་མ *hjo-ma* a milch-cow.

Syn. བ་མོ་ *ba-mo*; འབབ་བྱེད་ *hlab-byed*; ཡོངས་ རེམ་ *yoñs-hjom* (*Mñon.*).

རེ་ཤ *hjo-cha* and རེ་ཤ་ག་ཆེན་པོ་ *hjo-cha-ka chen-po* are celestial flowers. = ལྷའི་མེ་རྟོག་ *luhi me-toy* flowers of the gods (*K. d. 156*).

རེག་པ *hjog-pa* I: གཞུག་, སྒྲིལ་, བཞུག་, གཞུག་པ་, གཞུག་པོ་; pf. *བཞག*, fut. *གཞག*, imp. *ཞག*: 1. to put, place, make a place for, settle; to assign: རྩོད་གྱིས་རེག་པོ་ལ་ཞུ་ན་ཏེ་གནས་གྱི་ལས་ གཞུད་དགོས་ (*A. 95*) if you can employ me I must do the work of an attendant. ལས་སུ་རེག་པ་ to set one a task, to employ one in a certain service; རྩོད་གྱི་དཔང་པོ་ཁྱེད་ལ་རེག་པ་ to set up some person as false witnesses; སེམས་ལ་རེག་པ་ to bear in mind; རྩོད་རེག་པ་ to leave behind, to leave out, to put by, to lay aside. རྩོད་གསོག་རེག་པོ་ treasure and articles were not put by. གསོག་རེག་པ་ one who hoards up wealth. 2. to leave, to leave behind; ལག་རེས་ an impression; རང་གི་ཡུལ་རེག་པ་ to leave one's own country; རྩོད་པར་མ་བཞག་པར་ so that it is not left to poverty; གཞུང་བཞུད་རེག་པ་ to leave offspring behind, to propagate the species (*Jä.*).

འཇམ་པ་ II: a subst. acc. to *Cs.* = **འཇམ་པ་** *hjol-hjol* or **གཤོལ་པ་** *gshol-wa* train, trail, retinue; **འཇམ་གོས་** *hjol-gos* or **འཇམ་པེར་** *hjol-ber* རྒྱུ་མེད་ a linen cloth, a robe or garment with a train; **འཇམ་ཅན་** *hjol-can* having a train; **ཐོས་པམ་སྒྲོམ་པའི་འཇམ་ཁྲབ་ཀྱིན་** put on the protecting robes of listening, reflection, meditation (*Mil.* 7. 92).

འཇམ་འཇམ་ *hjol-hjol* hanging belly or paunch *Jä.*; (**གོས་ལྗང་བྱ་མར་ནར་ནར་ རིང་པོ་སེལ་རྒྱུ་ལ་** like a flowing robe touching the ground while walking) (*Dag.* 8).

འཇམ་ལེ་ *hjol-le* hanging; cf. **ལུང་ལེ་** or **ལྷུང་ལ་** *hang-ing-belly*, paunch.

འཇམ་མོ་ *Hjol-mo* 1. a singing bird of very sweet note, said to be abundant in the juniper groves near Lhasa and in Lhokha: **འཇམ་མོའི་གྲེ་བས་རྩེ་མའི་དབྱངས་ལྗང་བྱ་ཀྱིན་** *hjol-mohi gre-was tshañs-pahi dbyañs lta-bu skyed* from the throat of the Jol-mo comes out a voice-like that of Brahmā. In *Snd. Hbk.* mention is made of two species of Jol-mo: **འཇམ་ནག་** said to be a species of blackbird identical with *Merula ruficollis*, and **འཇམ་ཁྲ་** a middle-sized piebald bird described as white in colour with yellow markings and with a daub of red behind each ear.

Met. Syn. **ལྷ་བའི་དབྱངས་སྒྲན་** *lña-wahi dbyañs-ñan*; **གྲེ་ལྷུང་མཁན་** *gre-hgyur-mkhan*; **དུས་ཚོགས་** *dus-tshigs kun-hgro* (*Mñon.*).

རྩེ་མ་ *rjañ-ma* = **རྩེ་མ་** store-room (*Jä.*).

རྩེ་པ་ *rjid-pa* acc. to *Cs.* lean; gen. **རྩེ་པ་**.

རྩེ་པ་ལས་ *rjib-las* in *W.* = service done in socage; compulsory service in the fields, on roads etc. (*Ja.*).

རྩེ་པ་ *rjud-pa* = **རྩེ་པ་** *rgud-pa* གཤམ་པ་, གཤམ་པ་ trouble, danger, disadvantage (*Dag.* 8).

རྩེ་ *rje* རྩེ་མའི་, རྩེ་མའི་, རྩེ་མའི་ lord, master, superior, chief; **མེ་རྩེ་མའི་** his lordship, his majesty; a title of rulers and chiefs. In Tibet this title is also applied to ministers and to officials up to the rank of **མདའ་དཔོན་** *Mdah-dpon* (general) if appointed from among the hereditary nobles of the land. **ལུ་ལྷུ་རྩེ་མའི་ནས་** *yul-gyi rje mdsad-naš* having acted the part of a sovereign of the country.

རྩེ་མའི་སྐུ་མཁན་ཅན་ *Rje Khri sgra spuñs-can* one of the kings of Tibet (*Yig.*); **རྩེ་མའི་ཐོག་** *Rje khri-thog* the reigning king (of Tibet).

རྩེ་དགེ་འདུན་གྲུབ་ *Rje Dge-hdun-grub* Gedun-dub, the famous Lama of Lhasa who founded the monastery of Tashi-lhunpo in Tsang, and who was one of the most distinguished disciples of Tsongkhapa. *Note:* the title of Dalai Lama was not assumed until 200 years later.

རྩེ་ར་ *rje-ñar* རྩེ་ར་ the loin; but acc. to *Jä.* the lower part of the leg.

* **རྩེ་ལྷུང་གྲེ་ལའི་རྩེ་** *Rje lcañ-skyā rol-pahi rdo-rje* or **ལྷུང་གྲེ་ལའི་རྩེ་ལའི་ལའི་** *Lcañ-skyā rol-pahi rdo-rjihi-shabs* (18B), v. *Rolpahi Rdorje*.

རྩེ་འོ་ *rje-ñid* རྩེ་འོ་ your lordship, reverence.

རྩེ་ཐོག་ཅན་ *Rje-thog-rtsan* n. of a king of Tibet (*Yig.*).

རྩེ་པ་ *rje-wa*, pf. **བཟུང་**, fut. **བཟུང་**, imp. **བཟུང་** བཟུང་པ་ to change, barter, to give or take in exchange: **འདི་དག་གིས་བཟུང་** it may be changed for these; to shift, pass on; **རྩེ་ཕུང་མེད་** articles of barter.

རྩེ་པོ་ *rje-bo* རྩེ་པོ་, རྩེ་པོ་, རྩེ་པོ་ 1. lord, master, ruler, king: **འདི་མཁས་ཀྱི་རྩེ་པོ་རྩེ་** he

became sovereign of Tibet; ས་ཡི་བདག་པོ་མི་
མེ་རྒྱལ་པོ་ *sa-yi bdag-po mi-yi rje* the lord of the
soil, ruler of the people; རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ master
and servant; རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ master and slave; རྒྱལ་པོ་
king and minister; རྒྱལ་པོ་ *rje-ci lags* sir,
what for, why? 2. a title of honour for
dreaded persons or deities.

Syn. གཏོ་བོ་ *gtso-bo*; དམག་འདྲེན་ *dmag-hdren*;
མགོ་དཔོན་ *mgo-dpon*; དཔོན་མགོ་ *dpon-mgo* (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོ་ *rje-hbañs* the king and his
subjects.

རྒྱལ་པོ་ *rje-ma* = གཏོ་བོ་མ་ acc. to *Cs.* a lady
of rank; རྒྱལ་པོ་ young lady.

རྒྱལ་པོ་ *rje-mo* རྒྱལ་པོ་ mistress, lady.

རྒྱལ་པོ་ *rje-btsun* རྒྱལ་པོ་ reverend, wor-
shipful. This title is applied to saints,
hermits, learned lamas, *e.g.*, to Milaraspa,
the author and peripatetic teacher.

* རྒྱལ་པོ་དམག་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *Rje-btsun
dam-pa blo-bzsañ bstan-pahi rgyal-mtshan*
Schr.

* རྒྱལ་པོ་དམག་པོ་ *rje-btsun-dpal* རྒྱལ་པོ་
honourable sir! (*Bull.* 1848, 301) *Schr.*

* རྒྱལ་པོ་བྱམས་པ་ *Rje-btsun byams-pa* or བྱམས་
པ་མགོན་པོ་ your beneficent reverence! (*1 A.*)
Schr.

རྒྱལ་པོ་ *rje-btsun-ma* རྒྱལ་པོ་ lady who has
entered the order of ge-long-ma. Ap-
plied also to any very charitable or devout
woman. རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་
ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ to the feet of the
venerable lady who in her devotion to
the cause of religion and in beneficence
is unrivalled (*Yig.k.* 14).

* རྒྱལ་པོ་མ་པ་ལྷན་པོ་ *Rje-btsun-ma ka-pa-li
tā-ra* (54 *A.*) * རྒྱལ་པོ་མ་པ་ལྷན་པོ་མ་པ་ལྷན་པོ་ *Rje-
btsun-ma hphags-ma sgrol-ma* རྒྱལ་པོ་མ་པ་ལྷན་པོ་
མ་པ་ལྷན་པོ་ titles of the goddess Dolma
(*Tā.* 2, 151).

རྒྱལ་པོ་ *rje-rigs* the caste of the nobility;
རྒྱལ་པོ་ the caste of the smaller lords, *i.e.*,
gentlemen.

Syn. བཟ་བྱུང་ *brla-byuñ* (sprung from the
loins); བཟ་བྱུང་ *brla-skyes* (loin-born); ས་རྒྱལ་
sa-reg, རྒྱལ་པོ་ *rjehu-rigs* (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ *Rje Rin-po-che* the epithet by
which Tsong-khapa is commonly known in
Tibet. His real name was ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་
གྲགས་པ་ in Sans. सुमतिकीर्ति.

རྒྱལ་པོ་ *rjehu-rigs*, v. རྒྱལ་པོ་ *rje-rigs*.

རྒྱལ་པོ་ *rje-sa* = རྒྱལ་པོ་ deference, respect; རྒྱལ་པོ་
ལྷན་པོ་ to show respect, to pay one's respect.

རྒྱལ་པོ་ *rjed-pa* རྒྱལ་པོ་, pf. and fut. རྒྱལ་པོ་
brjed 1. to honour, reverence; རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་
to honour and worship; རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ vener-
able, worthy of honour. 2. རྒྱལ་པོ་ to for-
get; རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ *brjed-du hjug-pa* to
make forget, to cause to forget: རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་
ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ having gradually forgotten my
native land (*Mil.*).

རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ *rjed-ñas-can* acc. to *Lex.* con-
sulted; by *Jā.* རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་; forgetful, oblivious;
Cs. gives instead of it རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་.

རྒྱལ་པོ་ *rjed-chu* draught of oblivion, water
of forgetfulness.

རྒྱལ་པོ་ *rjed-tho* list of notes, memorandum,
journal, note-book, etc.

རྒྱལ་པོ་ *rjed-rdo* prob. memorial stone (*Jā.*).

རྒྱལ་པོ་ *rjed-byañ* specification or list
of goods, luggage, etc., which the Tibetans
mark with letters of the alphabet.

རྒྱལ་པོ་ *rjed-byed* or རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ 1. a
demon that takes away the power of
memory. 2. རྒྱལ་པོ་ epilepsy.

རྒྱལ་པོ་ *rjed-sas* the meal of forgetfulness
(*Cs.*); any food that produces oblivion.

རྒྱུ་པ *rjen-pa* རྒྱུ་པ, མཚེས 1. stark, bare, naked; རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་ bare-footed, unshod; རྒྱུ་པ་གཤམ་པ་ to go bare-footed; གཤམ་རྒྱུ་པ་ གཤམ་པ་ *gdod-rjen-du sdod-pa* to sit with unveiled face; མཚེས་རྒྱུ་པ་ with uncovered head; རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་ *rgyab-rjen-pa* naked back-side; རྒྱུ་པ་འཕྲོ་པ་ to strip perfectly; རྒྱུ་པ་ quite naked (*Sch.*); རྒྱུ་པ་རྒྱུ་པ་ *ral-gri rjen-pa* a naked sword; རྒྱུ་པ་ the bare ground, an uncovered ground; རྒྱུ་པ་འཕྲོ་པ་ undisguised, obvious to the understanding, manifest. 2. raw, not roasted or cooked; རྒྱུ་པ་ red raw meat; རྒྱུ་པ་ butter not melted; རྒྱུ་པ་ raw barley, not parched; also the meal of it; རྒྱུ་པ་ buck-wheat meal (*Sch.*). 3. unripe (chiefly from *Jä.*).

རྒྱུ་པ་ *rjen* raw; རྒྱུ་པ་ 1. raw meat. 2. = རྒྱུ་པ་མཚེས་པ་གོ་མཚེས་པ་ a naked person (*Dag. 8*).

Syn. རྒྱུ་པ་ *gcer-bu*; རྒྱུ་པ་ *rkyañ-pa*; རྒྱུ་པ་ *sgrib-med*; རྒྱུ་པ་ *gyogs-med* (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjen-btags* raw barley or peas ground, without being first parched.

རྒྱུ་པ་ *rjen-phye* unparched barley, pea, or wheat flour (*Rtsii.*).

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjen-rigs* victuals that may be eaten raw (*Cs.*).

རྒྱུ་པ་ *rjen-zas* uncooked meal or victuals.

རྒྱུ་པ *rjes* has primarily the signification of a mark left, an imprint made on the ground; and this meaning is more exactly expressed in such terms as རྒྱུ་པ་ *rkañ-rjes*, a foot-mark, the trace of one's foot and རྒྱུ་པ་ the impression or mark left of one's hand, hence fig. an action or deed. 2. However, from this the primary sense of རྒྱུ་པ་ there is derived the second and more ordinary signification of the word, i.e., that which comes after, that which follows, the consequence. Hence we obtain the most common usage of all, namely its use

as an adv., signifying after, afterwards; and the postp. རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, or simply རྒྱུ་པ་, meaning after, behind, &c. རྒྱུ་པ་འཕྲོ་པ་ to follow; རྒྱུ་པ་འཕྲོ་པ་འཕྲོ་པ་ pursued after the stag. Also, conjunction རྒྱུ་པ་ therefore, consequently. 3. the hinder-parts, v. *Pth. 270*, line 6.

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-khugs-pa* རྒྱུ་པ་མཚེས་ to recall or find out afterwards.

རྒྱུ་པ་ *rjes-khrid* རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་ certainty, sureness.

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-khug* to recover, to re-acquire, v. རྒྱུ་པ་ (*Situ. 110*).

རྒྱུ་པ་ *rjes-dños* real.

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-gcod* = རྒྱུ་པ་ knife (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-cod-pa* རྒྱུ་པ་མཚེས་ 1. acc. to *Sch.* to destroy, blot out, efface a track or trace; in *Med.* to eradicate the trace of a disease, to cure thoroughly. 2. to separate, disjoin. 3. In *W.* acc. to *Jä.* to follow a trace or track, to find or to come upon the track.

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-chags* རྒྱུ་པ་མཚེས་ attachment, attached; compassion.

Syn. རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-su-brtse*; རྒྱུ་པ་ *snñi-rje*. རྒྱུ་པ་མཚེས་ *hgrog-pa* (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-chags-skye* = རྒྱུ་པ་མཚེས་ or རྒྱུ་པ་མཚེས་ eulogy, praise (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-hjug* 1. a final consonant. རྒྱུ་པ་མཚེས་མཚེས་ the ten finals, i.e., རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, which are affixed to others to form a syllable or word. 2. adj. following, subsequent; རྒྱུ་པ་མཚེས་མཚེས་མཚེས་ all the following generations.

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-brjod* རྒྱུ་པ་མཚེས་ imitative words; a copy; also postscript, anything said or written afterwards; an after-expression.

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-sñegs-pa* to follow after (in *Sikk.*).

རྒྱུ་པ་མཚེས་ *rjes-thog* = རྒྱུ་པ་ afterwards.

རྒྱུ་ཐོབ་པ 1. cessation of meditation to take food, but no more of it than is absolutely necessary for preservation of life. 2. རྒྱུ་ཐོབ་པ, རྒྱུ་ཐོབ་པ profit, gain. 3. to find the track.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-mthun-pa* རྒྱུ་སྤྱད་པ (A. K. III. 38) to make similar, to adjust afterwards.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-dran* རྒྱུ་སྤྱད་པ remembrance, recollection.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-gnañ* རྒྱུ་སྤྱད་པ, རྒྱུ་སྤྱད་པ, རྒྱུ་སྤྱད་པ permission, leave, consent.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-pa*, v. རྒྱུ་སྤྱད་པ *rje-wa*.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-dpag* 1. རྒྱུ་སྤྱད་པ conjecture, guessing or guess. 2. consideration, deliberation. 3. acc. to *Was.* a syllogism consisting of three propositions.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-hbrañ* རྒྱུ་སྤྱད་པ a follower, an adherent.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-ma* 1. རྒྱུ་སྤྱད་པ last, final; the final one. 2. sometimes for རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes*. 3. the hinder part (*Cs.*).

Syn. རྒྱུ་སྤྱད་པ *phyi-ma*; རྒྱུ་སྤྱད་པ *rtin-ma*; རྒྱུ་སྤྱད་པ *phyi-ṣos*; རྒྱུ་སྤྱད་པ *gcam-ma*; རྒྱུ་སྤྱད་པ *mjug-ma*; རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su-bgyid*; རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su sgrub* (*Mñon.*).

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-med* without leaving any traces, trackless; རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ to destroy without trace being left.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-hdsin* acquirements; accomplishments: རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-hdsin rig-paḥi yañ-rtse-hdi nam-yañ mi-ñam* these acquirements—the *summum bonum* of knowledge—can never fade.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-bzuñ* རྒྱུ་སྤྱད་པ the taking or receiving at last; a favour or kindness done (A. K. XXX. 3).

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-ces* རྒྱུ་སྤྱད་པ, རྒྱུ་སྤྱད་པ knowledge; knowing after.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su* adv. afterwards.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su-skyes* = རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ *mthun-par-skyes*, v. རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-skyes*, རྒྱུ་སྤྱད་པ a younger brother; also རྒྱུ་སྤྱད་པ a deed, act.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su khyod* རྒྱུ་སྤྱད་པ a statue, representation; a figure representing some person or deity.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su-hgugs-pa* to recall; to summon; to order to do according to one's instructions.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su-bgrod* gone behind, followed.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su hgro-wa* རྒྱུ་སྤྱད་པ to follow, go behind; to imitate.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su hsgrub-pa* རྒྱུ་སྤྱད་པ lit. doing after an order; following, obeying.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su gcod* = met. a knife (*Mñon.*).

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su chags* = རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ attachment; རྒྱུ་སྤྱད་པ attached, fond of; རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ with love or fondness; also རྒྱུ་སྤྱད་པ with motion, or force.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su-hjigs* = རྒྱུ་སྤྱད་པ *hgyod-pa* a repentance (*Mñon.*).

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su hjug-pa* རྒྱུ་སྤྱད་པ or རྒྱུ་སྤྱད་པ, རྒྱུ་སྤྱད་པ imitation; imitator; follower.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su rtogs-par bya* རྒྱུ་སྤྱད་པ should ponder on, consider, reflect upon.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su bstan-pa* རྒྱུ་སྤྱད་པ orders, ruling instruction; རྒྱུ་སྤྱད་པ or རྒྱུ་སྤྱད་པ precepts, instructions left (*Mñon.*); in colloq. རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ *mgo-hdren byed-pa* to instruct a disciple in spiritual learning; also to protect, patronise.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su-thos* རྒྱུ་སྤྱད་པ hearing afterwards, anything heard after.

རྒྱུ་སྤྱད་པ *rjes-su mthun-pa* རྒྱུ་སྤྱད་པ, རྒྱུ་སྤྱད་པ regular, harmonious; faith. རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ six regular virtues:—(1) རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ རྒྱུ་སྤྱད་པ resignation

རྗེས་སུ་ཐབྱེལ་བ་ *rjes-su hbreḷ-wa* अर्चना to
adore, to worship.

བརྩིད *brjid* = གཟི་བརྩིད *gzi-brjid*, དཔལ་བརྩིད *dpal-brjid* glory, halo, splendour, lustre; བརྩིད་ཀྱིས་བརྩིད *brjid-kyis brjid* shines with still greater brightness.

བཟླ་མན *brjid-can* = གཞི་བཟླ་མན *kan* lustrous, refulgent; very able and accomplished.

བཟླ་ཆགས་པ *brjid-chags-pa* = བཟ་ཆགས་པ or འདྲ་ཆགས་པ (*Day. 8*).

བཟླ་ནོན *brjid-non* bringing another under one's power by the spell of speech, learning, or force of character; subduing one by will-power or by the fascination of one's charms, &c. ཡོང་ཐུང་བཟླ་ནོན་ཆེ་ཤིང་ *yoñ-sdud brjid-non che-ñin* (*Rtsii.*).

བཟླ་པ *brjid-pa* to shine, glitter.

བཟླ་པའི་འགྲོས་ *brjid-pahi-hgroṣ* = རྒྱུ་པའི་འདུ་ཉེས་ walking with a dancing gait (*Mñon.*).

བཟླ *brje* परिवर्त्तन subst. change, barter.

བཟླ་བ *brje-wa* to be absorbed in thought; བཟླ་བ་བྱུང་ཐུབ་ཀྱི་ཐེམས་ behaviour after the manner of a *Bodhisattva* whose self is lost in the thought of the well-being of others. As a vb. དངོས་པོ་ཡན་ཚུན་བཟླ་བ་ to change, transfer, barter property.

བཟླ་བོ *brje-bo* a making up, a compensation by barter; བཟླ་བོ་ཉེད་པ་ to exchange, to give an equal measure in bartering, e.g., of salt for barley, &c.

བཟླ་མཚམས་ *brje-mtshams* taking over office, when a new officer takes charge of a post from an old officer (*Rtsii.*).

བཟླ *brjed* = བསྐྱེད་པ་ *bskud-pa* oblivion.

བཟླ་ང་བའི་འཚོ་བ་ *brjed-ñā-wahi htshe-wa* the danger of forgetting.

བཟླ་ངས་པ་ *brjed-ñas-pa* མཆིང་མཆིང་མཆིང་མཆིང་ one whose recollection (memory) has been robbed. ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཆོས་རྒྱལ་ལ་མི་དྲན་པ་གང་ཡིན་པའོ་ “it signifies that which has been forgotten in reference to a religious discourse” (*K. d. 2 355*).

བཟླ་ཐོ *brjed-tho* memorandum.

Syn. དན་ཐོ *dran-tho*; བཟླ་ཐོ *brjed-tho* (*Mñon.*).

བཟླ་ཐོ་བཟགས་པ་ *brjed-tho-btags-pa* to keep a memorandum; མ་བཟླ་པའི་ཁྱིམ་ཐོ་བཟོད་པ་ to keep note with a view not to forget a thing: ཇོ་བོ་ཇོ་མཚན་མན་གྱི་གཏམ་ལ་དགེས་པས་བཟླ་ཐོ་བཟགས་ the lord (Atis'a), being pleased with the wonderful account, took a note of it (*A. 50*).

བཟླ་པ *brjed-pa* विस्मृति, सम्प्रमोष to forget. Stated by lamas to be the correct spelling of ཇོད་པ་ *rjed-pa*.

བཟླ་པ་མེད་པ་ *brjed-pa med-pa* གསལ་མེད་པ་ without forgetfulness, oblivion.

བཟླ་སྤྲོད་ *brjed-sprod* prob. mis-spelt for བཟླ་སྤྲོད་ *brjid-sprod* to give or make over charge of an office or duty.

བཟླ་ཉེད་ *brjed-byed* གསལ་མེད་ forgetfulness (*Zam. 11*).

བཟླ་ཉེད་ཀྱི་གཞོན་ *brjed-byed-kyi gdon* demon who brings in forgetfulness (*Mñg. 77, 79*).

བཟླ་ཐུང་བ་ *brjed sbyañ-wa* to recall to the mind what has been forgotten and to retain it by exercise.

བཟླ་པ་ *brjes-pa* pf. of བཟླ་བ་ q.v.

བཟླ་ཏོ *brjod* संगीति, उदीरित (निगदित *Kālac. T, 101*) speech, clear expression; a phrase, utterance. བཟླ་ཏོས་མི་ཡང་བ་ vb. to be inexpressible. རེ་རེའི་མིང་ནས་བཟླ་ཏོ་མི་ཡང་ one cannot mention or enumerate each by its name: བཟླ་ཏོས་མི་ཡང་བའི་ཁྱིམ་མི་བཟོད་ *brjod-kyis mi-lañ-wahi phyir mi-bkod* I do not write it down, because it is impossible to relate everything (*Jā.*).

བཟླ་ཏོ་མཚན་ཆོག་ *brjod-ñams-tshig* = ཆོག་པར་པོ་མེད་པ་ *tshig bzañ-po med-pa* bad language, vulgar speech.

བཟླ་དུ་མེད་པ་ *brjod-du med-pa* གསལ་མེད་པ་ 1. indescribable, inexpressible, ineffable;

བཤོད་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བསྐྱེས་པ་ གནས་མེད་པའི་འཕྲིན་ལྗན་ record-
ing what is unspeakable. 2. (གྲངས་) n. of a
number.

བཤོད་རྒྱུ་ *brjod-do* ཅུ་ཆས་ཤིན་ཏུ་ said, described.

བཤོད་པའི་བཤོད་ *brjed-bde-wa* agreeable speech;
also one able to speak with facility.

བཤོད་པའི་བཤོད་ *brjod-hdod* acc. to *Schtr.* a
mere supposition.

བཤོད་པའི་བཤོད་ *brjod-pa-yin* གཏིག་ཏུ་ it is said,
related, v. ཤོད་པ་ *rjod-pa*.

བཤོད་པའི་བཤོད་པ་ *brjod-par hdod-pa* wishing
to speak; also བྱོན་པ་ to desire to talk of
one's own self, conceit.

བཤོད་པའི་བཤོད་པ་ *brjod-par bya-wa* བཤོད་པ་ fit to
be spoken; བཤོད་པའི་བཤོད་པ་ *brjod-par byed-pa*
བཤོད་པ་ to speak; sbst. བཤོད་པ་ a speaker.

བཤོད་པ་ *brjod-bya* = རྒྱུ་ *don* meaning; བཤོད་པ་,
འཕྲིན་ལྗན་, གཏིག་ཏུ་, གཏིག་ཏུ་ གཏིག་ཏུ་ an expression,
anything said; an attribute (*Zam. 11*).

བཤོད་པ་ཅན་ *brjod-bya-can* = རྒྱུ་ཅན་ *don-can*
possessed of meaning; explainable.

བཤོད་པ་ལྟ་བུ་ *brjod-bya-ldan* བཤོད་པ་, ལྟ་བུ་ met.
a child.

བཤོད་པ་ལྟ་བུ་ *brjod-bya-bral* = བཤོད་པ་མེད་པ་
མེད་པ་ that cannot be said, or described.

བཤོད་པ་ལྟ་བུ་ *brjod-byahi-rtags* sign of
expression; གཏིག་ཏུ་ begging back.

བཤོད་པ་ལྟ་བུ་ *brjod-byahi-rab*, བཤོད་པ་ལྟ་བུ་ བཤོད་པ་
ལྟ་བུ་ fit to be proclaimed, praiseworthy.

བཤོད་པ་ལྟ་བུ་ *brjod-mi bde-wa* one who is
not able to speak well.

བཤོད་པ་ *brjod-med* 1. the unspeakable,
the transcendental. 2. a speech not ear-
nestly meant; empty words, mere talk.
3. གྲངས་གྲངས་ n. of a very large number.
དཔག་ཅུག་གཏིག་ཏུ་བཤོད་པ་ལྟ་བུ་ *dpag-thag-gñis dan*
brjod-med-gñis (*Ya-sel. 57*).

བཤོད་པ་ *brjod-bzañ* = གྲུ་བཤོད་ or ལྟ་བུ་བཤོད་
good speech, also a good speaker; good

delivery (*Mñon.*). མཚན་བཤོད་ synonymy,
explanation of words; imagery. མཚན་བཤོད་
praise, eulogy; acc. to *Sch.* invocation of
a deity. མཚན་བཤོད་ complimentary expres-
sion, adulation. མཚན་བཤོད་ acc. to *Schtr.*
preface, introduction; acc. to *Jä.* in *C.*
to approve, commend, sanction; acc. to
Was. the title of a book called རྒྱུ་ལྟ་བུ་,
class of *gāthā* delivered by Buddha out of
joy.

བཤོད་པ་ *brjod-yaś* (གྲངས་) n. of a large
number.

ལྷ་མོ་ *ljag-ma* fine satin generally
spread on cushions used by the great of
Tibet.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Ljag-mo gliñ-ga* n. of a state
grove in Tibet (*Rtsii.*).

ལྷ་མོ་ *ljags* resp. for ལྷ་ *lee* ལྷ་, ལྷ་
the tongue; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ljags-kyis*
chab-hdor-wa to spit, to spit out; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
ljags-chab spittle, saliva; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ljags-*
dbugs breath. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ljags-kyi dwañ-*
po ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ the organ of taste, the
tongue.

Syn. ལྷ་མོ་ *ro-hdsin*; ལྷ་ *lee* (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ljags-bñen-pa* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *snags-*
bzlas-pa to ejaculate charms or mantras.

ལྷ་མོ་ *Ljañ* also spelt, ལྷ་མོ་ a place one
day's journey to the west of Lhasa.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Ljañ-bkra-çis dgon-pa* n.
of an ancient monastery in Jang (*Deb. 40*).

ལྷ་མོ་ *ljañ-gu* green (light).

ལྷ་མོ་ *ljañ-ja* also called ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ljañ-ja-*
pa-ri green tea, exported from the Chinese
district of Kang-tse Rapak situated on
the confines of Tibet (*Rtsii.*).

ལྷ་མོ་ *ljañ-duñ* in *W.* acc. to *Jä.* solid,
not hollow; it also prob. signifies, bar-
silver, i.e., silver beaten.

ལྗང་མུ *ljañ-skyā* greenish-white.

ལྗང་ཁུ *ljañ-khu* also spelt ལྗང་གུ *ljañ-ga* 𑖦𑖳𑖫𑖱, श्याम green (*Dag.* 8).

ལྗང་ཁྲ *ljañ-khra* party-coloured on a green base; different colours on green back ground.

ལྗང་ནག *ljañ-nag* कालश्यामल blackish-green.

ལྗང་དམར *ljañ-dmar* greenish-red.

ལྗང་མེར *ljañ-ser* greenish-yellow.

ལྗང་པ *ljañ-pa* adj. 1. green, not ripe. 2. green corn in the first stage of its growth, green leaves of barley and oats. 3. silver-plate, pure silver: དངུལ་གྱི་ལྗང་པ་དེ་ནམས་གད་སྐབས་ཤིག་ཏུ་སྤམ་ *dñul-gyi ljañ-pa de-rnamṣ gad-skyibṣ ḡig-tu ṣbas* they concealed the plates of silver in certain crevices of the cliff (*A.* 121).

Syn. མ་སྒྲིན་པ *ma-smin-pa*; རྩ་སངས་ *ñāo-saṅṣ*; དེས་སྒྲིབ་ *ñeṣ-sgrib* (*Mñon.*).

ལྗང་བུ *ljañ-bu* the seedlings of rice, when they grow a foot high and are fit to be transplanted; greenness, verdure (grass, foliage, shrubs); ལྗང་པ་འདྲ་བ་ a green leaf, also having a green leaf.

ལྗང་མ *ljañ-ma* = ལྗང་བུ *ljañ-bu*.

ལྗང་མོ *Ljañ-mo* a district in Lithang beyond Kham.

ལྗན་ལྗན་ *ljan-ljin* परिक्लेश defilement, filth, dirt, dust, sweepings: བག་ཆགས་འི་མ་ལྗན་ལྗན་ལྗན་གྱིས་བཀྲ་བའི་ཕྱེར་ for washing off by consecrated water the defilement and the mucus of lust (*D.R.*).

ལྗབ་ *ljab* in *W.* flat, plain, even (*Jä.*).

ལྗབ་ལྗབ་ *ljab-ljab* a large number.

ལྗ *lji* = ལྗེ་ subst. མར་ heaviness.

ལྗེ་ཏིང་ *lji-tiñ* heavy, depressed, as if pressed with a stone: རྩོན་པའི་བྱགས་ལྗེ་ཏིང་གིས་མང་ནས་ཇོ་བོ་ལ་ *Stonpa's* mind having become depressed, he said to the lord (*A.* 115).

ལྗེ་བ་ *lji-wa* or ལྗེ་མོ་ *lji-mo* adj. 1. མའི་, ལུག་ heavy, weighty. 2. a flea.

ལྗེ་མེད་ *lji-med* light, not heavy.

ལྗེད་གཞོན་ *ljid-gnon* also ལྗེད་ནོན་ *ljid-non* སྐུ་ལྗོངས་ oppressive.

ལྗེད་ཅན་ *ljid-can* heavy; ལྗེད་ཅེ་བ་ *ljid-che-wa* very heavy.

ལྗེད་པ་ *ljid-pa* ལུག་ལྗོངས་ heaviness, weight: གསེར་དང་ལྗེད་པ་མཚམས་པ་དགོས་ *gser-dañ ljid-pa ṅams-pa-dgos* it must be weighed up with gola (*Jä.*). དེ་དང་ལྗེད་པ་མཚམས་པ་ *de-dañ ljid ṅams-pa* of equal weight, equal in weight: ལུས་མཚམས་ཅད་ ལྗེད་ལབ་ *lus-thams-cad-kyi ljid-phab* he sat down with the whole weight of his body (*Cs.*); ལྗེད་ཅི་ཅམ་ *ljid-ci-tsam* what is the weight of.

ལྗུར་ *ljur* prob. for ལྗུར་ *ldur*.

ལྗེན་པ་ *ljen-pa* to enter, to penetrate; ལྗོ་ལ་ལྗེན་པ་ *blo-la ljen-pa* to be perceived, understood; མོན་ལྗེན་ *tshon-ljen* a dye or colour penetrating and remaining fixed in cloth, etc. (*Jä.*).

ལྗོང་དར་ *ljoñ-dar* = མདའ་རྩིང་གི་དར་ *mdah-doñ-gi dar* a scarf that is used to cover a quiver; ལྗོང་དར་ཅེར་འབྲུ་ *ljoñ-dar rer hbru bre* (བྱེ) of corn for each scarf (*Rtsii.*).

ལྗོངས་ *ljoñṣ* 1. = གཞོང་ a cultivated valley; སྐྱམ་གཞོང་ *ṣman-gshoñ* or སྐྱམ་ལྗོངས་ *ṣman-ljoñṣ* a valley of medicinal herbs. 2. a province or district; ལྗོངས་ཆེན་པོ་ *ljoñṣ-chen-po* a large country; ཁ་བ་ཅན་གྱི་ལྗོངས་ *Kha-wa-can-gyi ljoñṣ* हिमवत् प्रदेश the snowy provinces. ལུ་གེ་ལྗོངས་ *mu-gehi ljoñṣ* starving country, a poor country where food is scarce. ལྗགས་ལྗོངས་

nags-ljoñs woody district. ལྷོངས་མི་རྒྱུས་ *ljoñs-mi rnamṣ* provincial people. ལྷོངས་སུ་
རྒྱུ་བ་ *ljoñs-su rgyu-wa* to rove about: སྤོབ་དཔོན་
འོ་ཏྲ་ལྷོངས་རྒྱུ་བ་ཕྱིན་པས་ *slob-dpon dse-tā-ri ljoñs-
rgyur byon-pas* when the teacher Jetāri
was roaming in the district (जनपद), i.e.,
at a place round about his monastery
after the summer recess (*Sñiñ*). ལྷོང་
རྒྱུ་བ་ *ljoñs-rgyur-wa* the time at the end
of the summer confinement in the monas-
tery when monks are allowed holiday to
roam about in the country.

ལྷོངས་གསུམ་ *ljoñs-gsum* 1. ལྷོ་རུབ་མཚམས་ན་སྤུང་ལུལ་
འབྲས་མོ་ལྷོངས་ *lho-nub mtshams-na sbas-yul*
Hbras-mo ljoñs on the south-western con-
fines (of C. Tib.) is the hidden country
of *Hbras-mo-ljoñs* (Demojong or Sikkim).
2. རུབ་བྱང་མཚམས་ན་སྤུང་ལུལ་མཁན་པོ་ལྷོངས་ *nub-byañ
mtshams-na sbas-yul Mkhan-po-ljoñs* on
the north-west boundary (of C. Tib.) is
the hidden country of firs. 3. བྱང་ཤར་
མཚམས་ན་སྤུང་ལུལ་ལྷོངས་ *byañ-çar mtshams-
nas sbas-yul Luñ-gsum-ljoñs* on the north-
east boundary (of C. Tib.) is the hidden

country of the three valleys. (*Kathañ.*
168). Note:—Huc's *San-chuan*.

ལྷོན་པ་ *ljon-pa* an immortal paradise, or
country of the gods. ལྷོན་པའི་ནགས་ a sublime
forest.

ལྷོན་ཤིང་ *ljoñ-çin* རྒྱུ་བ་, རུམ་, འཇམ་, འཇམ་ a tree;
a magic tree in Dewachan.

Syn. ལྷོན་པ་ཤིང་ *ljon-pa-çin*; ཡལ་ག་ཙན་ *yal-gal-
can*; འདབ་ལྷན་ *hdab-ldan*; ཀྲང་འབྱུང་ *rkañ-hthun*;
ཀྲང་པས་འབྱུང་ *rkañ-pas-hthun*; ལྷན་ལས་སྤྱུང་ *rlan-
las-skyes*; ཅུར་མི་ལྷུང་ *chur-mi-lhun*; ཅུ་མོ་ཙན་
rtse-mo-can; མགོ་ལྷིང་ཙན་ *mgo-ldiñ-can*; ཡལ་ག་འཛིན་
yal-ga-hdsin; འདབ་མ་ཙན་ *hdab-ma-can*; ཕུང་པོ་ཙན་
phuñ-po-can; འགྲོ་འགོག་ *hgro-hgog*; འགྲོ་མེད་ *hgro-
med*; ལྷིང་སྤྱུང་ *steñ-skyes*; ས་སྤྱུང་ *sa-skyes*; ཡལ་ག་
འབྲེལ་ *yal-ga-hbrel* (*Mñon.*).

ལྷོན་པ་ལུང་ *Ljon-pa-luñ* n. of a district in
Kong-po in South-Eastern Tibet.

ལྷོན་པ་ཤིང་པོ་ *ljon-pa ser-po* = བང་ཤིང་ རེ་བུ་ཤིང་
འཇམ་ the *deodara* tree.

ལྷོན་ཤིང་རྩ་ཙན་ *ljon-çin rtsa-chaṣ* a branch-
ing magic tree (*Mñon.*).

三

ྱ Na I: the eighth letter of the Tibetan alphabet corresponds in sound to the Sanskrit न. The sound of this letter, when followed by u, may be heard in English in such words as neuter, new, &c.

ྱ II: in general Buddhism this letter signifies གཤམ་པོ་ wisdom, knowledge (*K. my.* 207); in Tantrikism: རྩ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་གྲོལ། *na* is the symbol of passive existence; being free from action it leads to *Nirraṇa* (*K. gu.* 42).

ྱ III: symb. num. for eight.

ྱ་ཉེར *na-ñer* n. of a number གཞལ་གཞི་ འཕྲོད་འཁུར་ཉེར་དང་། (*Ya-sel* 57).

ྱ IV: མྱི་ལྔ་, མྱི་ལྔ་མེད་, མྱི་ལྔ་མེད་ཀྱི་ མྱི་ལྔ་ the general term for a fish; means also the egg-born, the fixed; རྩ་མེད་ཀྱི་ མྱི་ལྔ་ the king's table fish; འདམ་ རྩ་ an eel (*Cs.*).

Syn. མྱོད་མྱེས་ *sgoñ-skyes*, མྱི་མེ་འཕྲུལ་པ་ *mig mi-hdsum-pa*, འགྲོ་ལྔ་ *hgro-ltan*, རྩ་མེ་འཕྲོ་ *rnam-hphyo*, རྩ་མེ་མྱི་ལྔ་ *sna-tshogs rgyu*, གཞལ་མྱི་ལྔ་ རྩ་ *gser-gyi mig-can*, རྩ་མེ་འཕྲུལ་ *chus mi-htshub*, རྩ་མེ་ལྔ་ *chur-ñal*, རྩ་མེ་ལྔ་ *rgyab-rin* (*Mñon.*).

ྱ་ལྔ་ *na-kyu*, described as རྩ་མེ་ལྔ་ལྔ་ རྩ་མེ་ལྔ་ *na hdsin-pahi lcags-kyu*, iron hook for catching fish.

Syn. རྩ་མེ་ལྔ་ *na-hbigs*, རྩ་མེ་ལྔ་ *ny-hdsin*, རྩ་མེ་ལྔ་ *lcags-kyu* (*Mñon.*).

ྱ་ལྔ་ *na-rkyal* the bladder of a fish (*Cs.*).

ྱ་མྱི་ལྔ་ *na-skyogs* = རྩ་མེ་ལྔ་ gills (*Mñ.*).

ྱ་མྱི་ *na-khra* probably *Pandion haliaëtus*, the osprey; but in *W.* is the n. given to *Polioaëtus humilis*, Hodgson, also of *Polioaëtus ichthyaëtus*; two species of grey fishing eagle.

ྱ་མྱི་ལྔ་ *na-khrab-can* carp; རྩ་མེ་ལྔ་ *na-khrab chen* sturgeon (*Sch.*).

ྱ་མྱི་ལྔ་མྱི་ *na-dgra dkar-mo* = རྩ་མེ་ལྔ་ *dkar-kama* a species of white crane, a fish-eating bird (*Rtsii.*).

ྱ་ལྔ་ *na-rgya* མྱི་ལྔ་ a fishing net.

ྱ་མྱི་ལྔ་ *na ni-ma dgah* མྱི་ལྔ་ lit. sun-loving fish, i.e., that basks in the sun.

Syn. རྩ་མེ་ལྔ་ *tshogs-kyi srad-bu*, རྩ་མེ་ *dol* (*Mñon.*).

ྱ་ལྔ་ *na-rgyab* coping, covering of the top of a wall; acc. to *Jä.* earth heaped up (like the back of a fish) on the top of the outer walls of a house.

ྱ་མྱི་ལྔ་ *na-sgoñ* fish-spawn, roe of fish.

ྱ་མྱི་ལྔ་ *na-lcibs* མྱི་ལྔ་ 1. mother-o pearl, a kind of oyster. 2. fish-gills (*Cs.*). 3. n. of a medicinal root: རྩ་མེ་ལྔ་མྱི་ལྔ་ *na-lcibs mes-tshig chu-skyem htsho* the root of *na-cib* heals scalds and blisters.

ྱ་མྱི་ལྔ་མྱི་ལྔ་ *na-lcibs kyi smin-hgyu* head ornaments made of mother-o'pearl used by women of rank in Kham.

ྱ་མྱི་ལྔ་མྱི་ལྔ་ *na-lcibs khog-par sminpa* may be taken to indicate མྱི་ལྔ་ the pearl.

ྱ་མྱི་ལྔ་མྱི་ལྔ་ *na-lcibs pa-phog nam-skyes* མྱི་ལྔ་ lit. the sky-born pearl-seed. Acc. to the common belief, drops of rain falling in the mouth of river-mussels become converted into pearls.

ན་ར་ཉི་ལེ *ñā-ra ño-re* weak, fragile, frail.

ན་རི *Ña-ri* n. of a place situated to the north-east of Tashi-lhunpo.

ན་ལྷོག *ñā-lhog* n. of a disease.

ན་སྤུལ *ñwa-sul*, defined in རེ་མཁས་ཙན་གང་
རུང་གི་རྒྱ་པའི་རྩ་ལི་སྤུལ *semṣ-can gañ-ruñ-gi rkañ-pahi ñwa-yi sul* the muscular ridges of the legs of any living creature.

ནག *ñag* 1. v. ན་ག, ནག་གང་ one measure on the steel-yard = 4 *srañ* and 1 *skar* = four and one-fourth ounces. 2. = ནག་མ. 3. also ནག་ག or ནག་ཐུམ notch, indenture; ལྷ་མ་ཕྱ་ལ་ ནག་ག་ཙན་ having multifold leaves, like those of caraway (*Jä.*; *Vai-ṣṇ*); ནག་ག་མེད་པ not cleft, not indented. 4. of wool, ནག་ཏུ་འདྲེན་པ *hdren-pa* to draw out into threads, to spin (*Mil.*; *Jä.*).

ནག་རྒྱུང་ *ñag-rkyan* obstinately; ནག་རྒྱུང་བཤང་བ = མ་ནན་པར་བཤང་བ to send anything obstinately, not listening to any one.

ནག་སྐྱག *ñag-skyag* = ཁོ་ན in Sikk. dialect: གནང་ཆང་སྐྱག་ཙན་པ་ཞིག་ནག་སྐྱག་བཤང་དགོས་ should only press the application to be permitted to send the *Nañ-chañ* (proposal-wine for marriage).

ནག་གཅིག *ñag-gcig* = ཁོ་ན alone, the only: རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ནག་གཅིག་དགོན་མཚན་གཙོ་ the only refuge is (in) *Dkon-mchog gtso* (*Hbrom.* ༩ 28): མངས་རྒྱལ་ནག་གཅིག་ only Buddha (*Jä.*).

ནག་མ *ñag-ma* single; སྤྱ་ནག་མ *spu ñag-ma* or སྤྱ་ལི་ནག་མ a single hair.

ནག་ཉིག *ñag-ñig* filth, dirt (*Sch.*).

ནག་ཏུག *ñag-ñug* = རྒྱ་ཚོགས་ various, of different kinds.

ནག་ཉོག *ñag-ñog* 1. not clear, turbid; mixed with foul matter (as water mixed

with mud). 2. confusedly, speaking irrelevantly; also contradicting one statement by another.

ནག་ཐག *ñag-thag* thread, chain (of gold or iron), cord for stringing turquoises (*Jä.*).

ནག་མཐེལ *ñag-mthil* scale of a steel-yard.

ནག་རྩ *ñag-rdo* the weight of a steel-yard.

ནག་ཤིང་ *ñag-ṣiñ* the beam of a steel-yard.

ནག་པ *ñag-pa* notch, indenture = རྩ་ནག notch or hole in the nose, or a notched nose (*Sñiñ*).

✚ ནག་ཕྱན *ñag-phran* = མདའ་མཐུ་ an arrow; acc. to *Cs.* a beam, a pole.

ནག་མོ *ñag-mo* acc. to *Sch.* a woman.

ནག་རེ *Ñag-re* 1. n. of a place in Kham (*Loñ.* ༩ 9). 2. single.

ནག་རོང་ *Ñag-roñ* n. of a small principality ruled by a petty king in Kham.

ནག་ལེ *Ñag-le* n. of a place in Tibet.

ནང་ *Nañ* the district of Tsang of which Gyang-tse is the chief city. It is sometimes spelt མྱང་ *Myañ* signifying tasteful, sweet (on account of its water). So in *Mil.* ༧ 26: མྱང་རྫོང་རི་ནང་དུ་སྤྱོད་མ་དང་མཇུག་ met with the lama in the mountains of upper Nyang.

ནང་གུམ་ *nañ-grum* the square carpet-rug manufactured in the district of *Nañ*.

ནང་ཆུ་ *Nañ-chu* the tributary of the Yeru Tsang-po which, rising from the mountains in the district of Phagri, flows N.N.W. and falls into the Tsang-po near Shiga-tse.

ནང་ཆུ་སྐྱོན་ *nañ-chu skya-mo* a feeder of the *Nañ-chu*.

ནང་རྫོང་ *nañ-stod* upper Nang containing the town of Gyang-tse.

ནང་པོ་ I: *Nān-po* n. of a place in Tibet visited by Atis'a: ནང་པོར་ཡང་བྱོན་ he also visited *Nān-po* (A. 27).

ནང་པོ་ II: n. of a district in the province of Kong-po.

ནང་རྩི་བྲག་ *nān-rtsi brag* a kind of yellow fibrous root largely exported from Tibet to China: ནང་རྩི་བྲག་ཟག་རེ་རེ་འབྲུ་ a *nāg* "weight of *nān-tsi-brag* is so much a piece, &c." (*Rtsii.*).

ནང་རྩི་བཤམ་པོ་མཁར་ *Nān-ro bcam-po mkhar* a small town in Tsang: ནང་རྩི་བཤམ་པོ་མཁར་གྱི་རི་རྩེ་ལ་ on the top of the hill of *Nān-ro bcam-po mkhar* (*Yig*).

ནང་རོང་ *Nān-roñ* n. of a battle-field where the people of Tibet fought with one of their kings (*Yig*).

ནང་ཀ་ *nān-ka* or ནང་གེ་ *nān-ge* in Sp. a currant (*Jä*).

ནང་ཚོན་ *nān-non* = རྩམས་ལེན་ espionage.

ནན་པ་ *nan-pa* 1. imp. རྟོན་ to hear, to give ear to, to listen; sbst. hearing or a hearer མཉམ་ཏེ་. རྟོན་པར་བྱེད་ ཡུལ་གྱི་འཇིགས་ hears or does hear. རྟོན་བྱེད་ = རྟོན་པ་ འབ་ the ear. རྟོན་ཟེན་ ལམ་ལུ་ བྱོན་ have heard. རྟོན་པ་དཔྱད་གྱི་ཐད་དུ་ཚུམ་ཟན་པ་ to attend to the religious instructions of the teacher; དག་ or རྟོན་ཟན་པ་ to listen to the word (of the teacher); སྦྲུལ་ཟན་པ་ to obey; བཀའ་ལ་ཟན་པ་ to obey the commands or orders, to yield; དམ་ཅི་ལྟར་ཟེར་བའི་སྦྲུལ་ཟན་ listen to my words as I speak. སྦྲུལ་ཟན་པོ་ or སྦྲུལ་ཟན་མཁན་ one who is obedient; སྦྲུལ་ཟན་མཁན་ one who is disobedient. 2. to be able: འགྲོ་མ་ཟན་པས་ not being able to walk (on account of illness); in W. རྟོན་ལིན་ yes, I shall be able. In this sense རྟོན་ is used also as a formative, added to the root of a verb, signifying capability, possibility, &c. གཙང་པོ་འདི་ནམ་ཟན་འདུག་ the river is fordable.

ནན་ཐོས་པ་ *nan-thos-pa* གཤམ་པ་; ཚུམ་ཟན་གྱི་ཐོས་ lit. one who hearing the *Dharma* under-

stands it; a follower of the *Hinayāna* school.

Syn. ཐུབ་དབང་གསུང་རྒྱུ་མ་ *thub-dwañ gsuñ-skyes*; ཐོས་རྒྱུག་པ་ *thos grog-pa*; ཐེག་ཅུང་རྒྱུ་མ་བྱ་ *theg-chuñ skyes-bu*; བརྟུལ་བྱགས་དབང་ *brtul-shugs dwañ*; ཐུངས་པའི་ཡོན་ཏན་ལ་གནས་པ་ *sbyañs-pahi yontan la gnas-pa* (*Mñon.*).

ནན་ཐོས་ཀྱི་སྐབས་དབྱེད་ *nan-thos kyi sa-bdun* སྐབས་འཇམ་མཉམ་པ་ the seven stages of perfection acc. to the S'rāvaka school: (1) རྒྱལ་བུ་འཇམ་མཉམ་པ་; དཀར་མོ་རྩམ་པར་མཐོང་བའི་སྐབས་ the white illuminated stage; (2) གོ་མཉམ་པ་; རིགས་ཀྱི་སྐབས་ the exalted stage of noble birth; (3) དམ་མཉམ་པ་; མཐོང་བའི་སྐབས་ the stage through sight; (4) འཇམ་མཉམ་པ་; བསྐྱེད་པའི་སྐབས་ the fine or subtle stage; (5) བེག་མཉམ་པ་; འདྲི་ཆགས་དང་བྱུང་བའི་སྐབས་ the stage which is free from passions (desires, etc.); (6) རྒྱལ་མཉམ་པ་; ཐུས་པ་ཐུང་བའི་སྐབས་ the finished or perfected stage; (7) ལྷམ་མཉམ་པ་; བརྟུལ་པའི་སྐབས་ the eighth stage.

ནན་ཐོས་བཅུ་དྲུག་ *nan-thos bcu-drug* the sixteen chief disciples of S'ākya-muni, i.e., the གནས་བཤན་ or *Sthavira* of the S'rāvaka school.

ནན་ཐོས་མ་ *nan-thos-ma* མ་འཇིགས་ a female hearer of the *Hinayāna* school.

ནན་འདྲི་པ་ *nan-hdod-pa* = ཐུས་པ་ རྒྱལ་མཉམ་པ་, རྒྱལ་མཉམ་པ་ respectful, respectful service.

ནན་རྟ་ *nan-rna* messenger, envoy, ambassador.

Syn. ཐོ་ན་ *pho-ña*; གཏམ་རྒྱུ་མ་ *gtam skyei* (*Mñon.*).

ནན་རྟ་པ་ *nan-rna-pa* འཕྲིན་པ་ to overhear; an overhearer.

ནན་པ་མོ་ *nan-pa-mo* a female listener.

ནན་པོ་ *Nan-po* the birth place of a celebrated Lama called རྒྱུ་ལྷ་མཚན་ *Čākya rgyal-mtshan* (*Loñ.* 10).

ནམ་ *nam* locust; also རྩམ་ཏིག་ acc. to *Jä*. a cricket.

མཁས་པ་ལ་ to try the degree of a person's devotion or spiritual progress (*Mil.*); ལྔམ་མཁས་ pleasing, agreeable manner of speaking; རྟེན་མཁས་ pleasing manner of doing or dealing; མཁས་དགའ་བ་ *ñams dgah-wa* ललामन् pleasant, delightful, agreeable, charming: རྒྱུད་མོས་ཆལ་རབ་ཤིན་ཏུ་མཁས་དགའ་བར་ in the most delightful grove (*A. 16*).

མཁས་དགུ *ñams-dgu*, v. མཁས་ཐབས *ñams-thabs*.
 མཁས་འཁྱུར *ñams-hgyur* काम्यता handsome,
 elegant, to be elegant, comfortable.

མཁས་ཀྱིད་ *ñams rgyud* = མཁས་, མཁས་ཀྱིད་ལ་ལྷུང་བ
intellectually skilled, well-versed.

མཉམ་ཅུང་ *ñams-chuñ* 1. humble; faint, weak. 2.=ཐུང་བ *buñ-wa* a bee.

ནམས་ཅེན་པོ་ *ñams chen-po* pride.

ནམས་བདས་བྱེད་པ་ *ñams-brtas byed-pa* to
strengthen, restore : ནམས་བདས་ he recovered,
grew well, got up again (*Jä.*).

མཇུག་རྟོགས་ཕྱིན་པ་ *ñams-rtogs byed-pa* to inquire fully into any subject.

ཏམས་སྟོང་གསལ *ñams ston-gsal*, v. གསལ་པོ་.

མཁས་སྒྲུབ་ *ñams-stobs* strength.

མ་སྐྱོན་གྲོ་བུ་ལ་ *nams thag-pa*, v. མ་སྐྱོན་གྲོ་བུ་ suffering, tormented, exhausted : མ་སྐྱོན་གྲོ་བུ་ངོ་རྒྱུད་ the cry of suffering, doleful cries ; མ་སྐྱོན་གྲོ་བུ་ངོ་རྒྱུད་ རྟོག་པོ་སྤྲོད་པ་ bewailing under agony, to utter cries of suffering.

མཁས་ཐབས *ñams-thabs*, མཁས་དུ appearance,
colour, figure (*Jä.*).

མངོན་དང་བ ཉams-dan-wa bright appearance.

མཉམ་བཅའ་པ་ *ñams bde-wa* कस्य happy, comfortable.

ନାମସ-ହ୍ଦୁସ *ñams-hdus* met. शेफ the male organ.

མཁས་པ་ *ñams-pa* 1. विनाश, विपन्न, विनष्ट, हनन
injured, hurt, spoiled, damaged, impaired,
imperfect. མ་མཁས་པ་ uncorrupted, un-
touched, not weakened. 2. defiled, pol-
luted. མཁས་པར་འགྱུར་བ་ to grow weak, become

deteriorated, to degenerate. 3. subst. degeneration: ཉམས་པ་གསུམ་ the three deteriorations or impairments:—(1) ལྷན་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ depravity of morals; (2) ལྷ་བ་ཉམས་པ་ vicious principles; (3) ཚ་ག་ཉམས་པ་ mistaken religious observances, rites, &c. (*K. d. r.* 52). ཉམས་པ་དྲུག་ *ñams-pa-drug* the six kinds of degeneration:—(1) བདག་ཉམས་པ་ degeneration in one's self; (2) གཞན་ཉམས་པ་ the fall of others; (3) ལྷ་བ་ཉམས་པ་ degeneration in religion; (4) ལྷན་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ bad or deteriorated-morals; (5) སྤྱོད་པ་ཉམས་པ་ *spyod-pa ñams-pa* bad behaviour; (6) འཚོ་བ་ཉམས་པ་ bad habits, living. Besides these qualities are others with which the word ཉམས་པ་ is joined:—འདུལ་བ་ཉམས་པ་, ཁྲེངས་སྤྱོད་ཉམས་པ་, བསྐྱོད་ནམས་ཉམས་པ་, རིགས་ཉམས་པ་, རིག་པ་ཉམས་པ་, ཚ་ཉམས་པ་ shortened life; ལྷས་ཉམས་པ་ of impaired health; ཡོན་ཏན་ཉམས་པ་ of impaired talents, loss of ability; དབང་པོ་ཉམས་པ་ impaired faculties; བརྩན་ཉམས་པ་ degenerated vitality; རྩམ་པ་ཉམས་པ་ loss of energy, depreciation of ability, of efficacy, &c.

ཉམས་པ་མེད་པ་ *ñams-pa med-pa* མཚན་མེད་ not damaged, unimpaired, uninjured, indistinctible.

ཉམས་པ་མེད་པ་ *ñams-pa med-pa* མཚན་མེད་ impotent, useless.

ཉམས་པ་རྩུ་ *ñams-par bya* མཆི་ལྡན་, མཆི་ལྡན་ to be languid or weary; to despond.

ཉམས་པ་ལྟོད་པ་ *ñams-par byed-pa* སྤྱོད་པ་;= ཉམས་སུ་འདུག་པ་ *ñams-su hjug-pa*.

ཉམས་པོ་ *ñams-po* ཆད་པ་ injury, damage.

ཉམས་དཔྱད་པ་ *ñams dpyod-pa* to investigate; examine minutely.

ཉམས་ལྟེན་ *ñams-byed* རྒྱུ་ that which damages.

ཉམས་འབྱུང་ *ñams hbru-ica* to irritate, vex, provoke.

ཉམས་མི་བདེ་བ་ *ñams mi-bde-ica*=ཁམས་མ་བདེ་བ་ bad health, unwell, ill.

Syn. འདུལ་བ་འདུག་པ་ *hdu-wa hkhugs-pa*; མད་པ་ *nad-pa*; མ་ཚ་བྱང་བ་ *na-tsha byuñ-ica*; མ་བ་ *na-wa* (*Mñon.*).

ཉམས་ཞིབ་ཀྱིས་སྤྲུལ་རྒྱུ་ལྟོ་བ་ *ñams-shib-kyis sbug-don ñes-byuñ-ica* by minute inquiry to ascertain the real state of things or secret of any matter.

ཉམས་མེད་ *ñams-med* མཚན་མེད་ undamaged, that cannot be spoiled; also strengthless.

ཉམས་དམས་ *ñams-dmas*=དམས་དུ་མེད་པ་ *dmah-ru soñ-ica* degenerated.

ཉམས་མྱོང་ *ñams-myoñ* experience; but acc. to *Jä.* enjoyment, delight. ཚོར་བའི་ཉམས་མྱོང་ *tshor-bahi ñams-myoñ* experience acquired through the medium of the senses.

ཉམས་སྒྲུབ་པ་ *ñams smad-pa* མཚན་མེད་, id.

ཉམས་རྩལ་ *ñams-rtsal* skill; dexterity.

ཉམས་མཚན་པ་ *ñams mtshar-ica* wonderful, most beautiful.

ཉམས་བཞག་པ་ *ñams bshag-pa* is said to be=དྲན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ *drañ-pa ñe-war bshag-pa*.

ཉམས་ཡོད་པ་ *ñams yod-pa* རྒྱུ་ to be in possession of.

ཉམས་ལེན་ *ñams-len* a memorial verse, a rhyme or verse for retaining things in memory (*Mil.*: *Jä.*).

ཉམས་ལེན་པ་ *ñams len-pa* 1. བ. རྒྱུ་ *ñan-non* 2. to take the measure of, the dimensions of, to survey (in respect of land); inquiring into the state of any object, &c., to explore; to take an inventory, to ascertain or compute the state of any property.

ཉམས་སུ་མྱོང་བ་ *ñams-su myoñ-ica* མཚན་མེད་ to suffer, undergo, experience. ཉམས་སུ་འདུག་པ་ to injure, spoil, render useless.

ཉེ་མོར་ *ñahi tshir* མཚན་མེད་ a large fish.

ཉར་ *ñar* 1. བ. ཉར་ *ñar-ra*. 2. acc. to *Cs.* oblong; ཉར་ཉར་ *ñar-ñar* oblong.

ཉར་ཉར་ *ñar-ñer* མཚན་མེད་ n. of an immensely large number.

ན་དུ་མི་ཁ་ར *Nar-du li-kha-ra* n. of a place lying between India and Tibet (*Yig*).

ན་གཞིང་ *nar-gdon* = ར་གཞིང་ in *W. shin*, shin-bone (*Jä*).

ན་མ *nar-ma* རུའི་ཟགས་མ particles of water, spray (*Mñon*).

ན་ལ་བ *nal-wa* མལ་ན, མལ་ལྷ་, སྤྲིའི་ཤི་ཤི་ imp. རྟེན་ *nal* to lie down, to sleep: རྟེན་དུ་སོང་ *nal-du soñ* he has gone to sleep; མལ་ཉིང་ལ་ *mal-tiñ la* on the bed; རྟེན་འདུག་གོ་ *nal hdug-go* he slept. Sometimes: གཞིང་དུ་འགྲོ་བ་ to go to sleep; རྟེན་འདུག་པོ་ *nal-war hdod* wishing to sleep.

ན་ལ་ཁྲི་ *nal-khri* = མལ་ཁྲི་ *mal-khri* a bedstead, couch, sofa.

ན་གོས་ *nal-gos* counterpane, quilt, blanket (*Sch*).

ན་ལ་རྩོ་ *nal-hgro* = ར་ལ་རྩོ་ a river, stream.

ན་ལ་རྩོའི་གཞིར་ *nal-hgrohi gter* receptacle of rivers, the sea wherein all the rivers flow (*Mñon*).

ན་ལ་ཐག་ *nal-thag* bands or ropes stretched to sleep upon.

ན་ལ་པོ་ *nal-po* ག་མ 1. a village. 2. coition; རྟེན་པོ་ལ་ *nal-po byed-pa* to practise cohabitation.

ན་ལ་བུ་ *nal-bu* bastard, whore-son.

ན་ལ་སྒྲོང་ *nal-sloñ* 1. རྟེན་སྒྲོ་ [understanding, intellect] *S*. 2. རྟེན་སྒྲོ་པ་ རྟེན་སྒྲོ་ wisdom, spiritual knowledge (*Mñon*).

ན་ལ་ས་ *nal-sa* = མལ་ས་ or གཞིམས་མལ་ also, གཞིམས་མལ་ board to sleep on, a bed to sleep upon, a sleeping place.

ནི་ *ñi* 1. num. fig. 38. 2. num. used inst. of གཞིས་ *gnis* in compounds: རྟེན་གྲུ་ two hundred; རྟེན་ཁྲི་ *ñi-khri* twenty thousand, etc. 3. for རྟེན་ the sun.

ནི་སྟེན་ *ñi-skyes* ར་ལྷ་མྱེས་, རྟེན་མེས་, སྟེན་མེས་ a Brahmapa, son of the sun.

ནི་ཁུད་ *ñi-khud* a lake in Nepal (*Jä*).

ནི་ཁྲིམ་ *ñi-khyim* མཁའ་, ཇམ་མཁའ་ a traveler, a son-in-law; also halo or circle round the sun.

ནི་ཁྲི་ *ñi-khri* (*ñi-thi*) the title of a book; the Prajñā-Pāramita containing 20,000 's'lokas.

ནི་དགའ་ *ñi-dgah* = ལམ་པ་ *lcam-pa* a mystical term (*Mñ*. 4); a flower.

ནི་དཀྱིལ་ *ñi-dkyil* disk of the sun (*Sch*).

ནི་གུང་ *ñi-guñ* noon, midday.

ནི་ཅ་ *ñi-cha* the sunny parts or flanks of a hill or mountain.

ནི་སྟོན་ *ñi-ston* ཀ་ཀུམ་ the lotus flower; the tree *Terminalia arjuna*.

ནི་དྲོས་ *ñi-dros* morning time, from 8 A.M. to 10 A.M., when the sun is warm and pleasant.

ནི་ལྷོག་ *ñi-ldog* the solstice; དགུན་ཉི་ལྷོག་ *dgun ñi-ldog* the winter solstice; དབྱར་ཉི་ལྷོག་ *dbyar ñi-ldog* the summer solstice.

ནི་རུབ་ *ñi-nub* sunset.

ནི་མ་ *ñi-ma* 1. སྟེན་, མཁའ་, མཁའི་ཤི་ཤི་ the sun: རྟེན་མ་འཕར་ the sun is rising; རྟེན་མ་གར་ the sun has risen, shines; རྟེན་མ་ཆས་ or རྟེན་མ་རུབ་ the sun is setting or sets; རྟེན་མ་རུབ་ཙེ་བར་ until sunset (*Sch*). 2. = རྟེན་མ་ *ñin-mo* the day: རྟེན་མ་གཉིས་ two days; རྟེན་མ་རེ་རེ་ every day.

Syn. ར་ཟེར་ *tsha-zer*; རྟེན་ཆོག་ཤིང་ *sna-tshogs çin-rta*; རྟེན་སྟེན་པ་ *mi-sbyin skyes-pa*; པད་མའི་གཞིར་ *pad-mahi gñen*; དུས་ཀྱི་བདག་པོ་ *duṣ-kyi bdag-po*; མུན་པའི་དབྱུག་ *mun-paḥi dgra*; རེག་ཆེན་མེག་ *hjig-rten mig*; དུས་ལ་དགའ་ *duṣ-la dgah*; རྟེན་པའི་རྩོམ་མེ *hgro-baḥi sgron-me*; རྟེན་གཞིས་པའི་གྲུ་ *gnis bdag*; ལོ་ལོ་ཤིང་ *lo-yi çin-rta*; ཀུ་མུད་དབྱུག་ *ku-mud dgra*; སྤྱིད་པའི་རྩོམ་མེ *srid-paḥi sgron-me*;

ཉིན་མོར་བྱེད་ *nin-mor byed*; མྱུང་བྱེད་ *snañ-byed*; འོད་བྱེད་ *hod-byed*; རྣམ་མཁའ་ཉིན་ *nam-mkhahi nor*; རྩལ་ *rta-ljan*; གཙམ་བདག་ *gsah-bdag*; འོད་མྱུང་འབར་ *hod stoñ-hbar*; འོད་ལྗན་ *hod-ldan*; ལུ་སེལ་ *mun-sel*; ཉིན་མོ་ཉིན་ *nin-mohi nor*; འོད་གཟུགས་ *hod-gzugs*; འོད་འཕྲུལ་ *hod-hdren*; ཉིན་མོ་འབྱེད་ *nin-mohi hbyin*; བསྐྱབ་བྱེད་ *bsrub-byed*; འོད་གཙང་ *hod gtsañ*; འོད་འཕྲོ་ལྷན་བྱེད་ *hod-hgro rgyas-byed*; མཁའ་འཕྲོ་ *mkhah-hgro*; རྣམ་ལྷན་འཕྲོ་ལུས་ *rnam-sgyur hgro-lus*; གསལ་བའི་ཉིན་ *gsal-bahi nor*; མཚན་ *tsha-ldan*; རེས་སྟེག་ *ñes-sreg*; འོད་ཟེར་ལྗན་ *hod-zer ldan*; འོད་ཀྱི་ལྷན་ *hod-kyi rgyun*; ལྷགས་མྱུང་བྱེད་ *phyogs-snañ byed*; གཏུང་བྱེད་ *gduñ-byed*; མཚན་བྱེད་ *tsha-byed*; རྣམ་མྱུང་བྱེད་ *rnam-snañ byed*; ལུ་སེལ་ *mun-hjoms*; ལུས་སྟོབ་ *lus-skyob*; འདམ་སྟེམ་མཚན་ *hdam-skyes mtshan*; མཚན་ལྗན་ *mchod-ldan*; བདུན་ཀྱི་བདུན་པ་ *bdun-gyi bdun-pa*; ལྷགས་བདག་ *phyogs-bdag*; མཚན་འཕྲོ་ *mchog-hdod*; ཆར་འབེབས་ *char-hbebs*; འཕྲོ་བྱེད་ *hdsin-byed*; མྱུང་བའི་ལུ་བྱེད་ *snañ-bahi mu-khyud*; མྱུང་ལྗན་ *snañ-ldan*; མིག་གཟུགས་ *mig-gzugs*; རྣམ་གསལ་བྱེད་ *rnam-gsal byed*; འོད་འཕྲུལ་ *hod-hgyed*; བསྐྱབ་བྱེད་ *bsrub-byed*; བདུད་ལས་ལྷན་ *bdud-las rgyal*; མ་ལུ་མཁའ་ *ma-slums*; འཕྲོ་བྱེད་ *hphrog-byed*; རྩལ་པ་ *rtsen-pa*; ལྷགས་དགོད་བྱེད་ *phyogs-dgod byed*; གཏུང་པའི་འོད་ *gtum-pahi hod*; འོད་ཀྱི་སྒྲ་ཅན་ *hod-kyi skra-can*; ལྷ་ཚོགས་འོད་ *sna-tshogs hod*; མྱུང་བའི་མཚན་ *snañ-bahi mdsod*; ཉིན་ཀྱི་མཚན་ *nor-gyi mdsod*; ལྷ་བའི་བདུན་ལྷགས་ *rgyu-wahi brtul-shugs*; གཙམ་བདག་ *gsah-bces*; མཚན་འོས་ *mchod-hos*; འོད་ཀྱི་ཉིན་ཅན་ *hod-kyi nor-can*; པད་མའི་ལག་པ་ *pad-mahi lag-pa*; རྩལ་ཏུ་འཆར་ *rta-gtu hchar*; རིག་བྱེད་འབྱུང་ *rig-byed hbyun*; ལས་ལྷ་ཚོགས་ *las sna-tshogs*; ལྷན་བྱེད་ *khyab-byed*; འོད་མེད་ *nad-med*; འབྱུང་བྱེད་ *hthuñ-byed*; འོད་ཀྱི་འབྲེང་ཅན་ *hod-kyi hphren-can*; མིག་གཟུགས་ *mig-gzugs*; འོད་མྱུང་ *hod-snañ*; འོད་མྱུང་འཕྲོ་པ་ *hod stoñ hdsin-pa*; འཕྲོ་ཅན་ *khri-can*; ལོང་བའི་ཁ་ལ་ *lon-bahi kha lo-pa*; ལས་སྟོན་ *lam-ston*; སྤྱིད་བྱེད་ *srid-byed*; ཤེང་རྩལ་མཚན་ *cin-rta mtho*; དབྱིག་གི་ལྷན་ *dbyig-gi khu-wa*; ལུས་པོ་འཕྲོ་ *slum-po hdsin*; དུས་ཀྱི་བྱེད་པོ་ *duṣ-kyi byed-po*; རྣམ་མཁའ་མིག་ *nam-mkhahi mig*; འཕྲུལ་རྩལ་དབང་པོ་ *hzig-rten*

dwañ-po; འོད་ལྷན་པོ་ *hod phuñ-po*; འོད་ཟེར་གཟུགས་མང་ *hoh-zer gzugs-mañ*; རྣམ་མཁའ་ཉིན་གྱི་ལྷགས་ *nam-mkhahi tog*; ལྷགས་ཀྱི་ལྷན་ *phyogs-kyi ma-khyud*; མཚན་པའི་རྩལ་ *tshañ-pahi rta*; རྣམ་མཁའ་མིག་ལེ་ *nam-mkhahi thig-le*; ལྷ་ཚོགས་འོད་ *sna-tshogs hod*; རྩལ་དབང་པོ་ *rta bdun-pa* (*Mñon.*).

ཉི་མ་གང་ཤར་ *ñi-ma gañ-çar* sun-flower, *Helianthus*.

ཉི་མ་དགའ་ *ñi-ma dgah* 1. a name of Karna, the king of Anga. 2. n. of a medicinal plant.

ཉི་མ་ཕྱི་དྲོ་ *ñi-ma sna-dro* early morning.

ཉི་མ་བདུ་གཉིས་ *ñi-ma bcu-gñis* twelve demi-gods who acc. to Chinese astronomy represent 12 divisions of the day (as of other periods) and are therefore called ཉི་མ་; they are བྱི་བ་ *byi-wa* (mouse), གླུ་ *glau* (ox), སྟག་ *stag* (tiger), ཡུ་ *yos* (hare), འབྲུག་ *hbrug* (dragon), སྦྲུལ་ *sbrul* (serpent), རྩལ་ *rta* (horse), ལུག་ *lug* (sheep) སྦྲེལ་ *sprel* (monkey), བྱ་ *bya* (bird), ཁྱི་ *khyi* (dog), ཡག་ *phag* (pig).

ཉི་མ་ཐང་ *ñi-ma thañ* n. of a place situated to the west of Lhasa (*Loñ.* 3 4).

ཉི་མ་ལྗན་པའི་རི་ *ñi-ma ldan-pahi ri* n. of a mythological mountain believed to be situated 5,000 *yojana* beyond the Southern Ocean (*K. d.* 275).

ཉི་མ་ནག་ཆེན་ *ñi-ma nag-chen* and ཉི་མ་ནག་ཆུང་ are the names of two (*Sa-bdag*) demi-gods.

ཉི་མ་ཕྱི་དྲོ་ *ñi-ma phyi-dro* བཀའ་རྒྱུ་, བཀའ་རྒྱུ་ afternoon.

ཉི་མ་ཕྱི་མ་ *ñi-ma phyi-ma* a future day.

ཉི་མ་བྱེད་ལྷག་ *ñi-ma phyed-lhag* རྩལ་མཚན་ལྷག་ lit. more than one half of the sun, i.e., from early morning to the afternoon.

ཉི་མ་ལྷན་ *ñi-ma sbas* ལྷན་གྱི་སྐུ་ one of the successors of Buddha in the Buddhist hierarchy of India.

ཉི་མ་བཟང་པོ་ *ñi-ma bzang-po* ལུང་འཕྲུལ་ a good or auspicious day.

ཉི་མ་

ཏི་མ་གཤམ་པ *ñi-ma gar-wa* ལྷ་མོ་འོད་ཀྱི་སྐུ་ sunrise.

ཏི་མ་ལྷོ་བྱང་བསྐོད་ *ñi-ma lho-byan bgrod* the course of the sun to the south and to the north (of the equator).

ཏི་མའི་ཁ་ལོ་པ *ñi-mahi kha lo-pa* the charioteers of the sun are:—རྒྱ་རེངས་ *skya-reñs*, ལྷ་མོ་མེད་ *bla-med*, འོད་སྐྱེད་ *hod-sruñ*, བྱང་ཕྱོད་ལྷོ་མ་ *khyuñ-sñon skyes* (*Mñon.*).

ཏི་མའི་ཁོར་ལུག་ *ñi-mahi khor-yug* the surroundings of the sun.

ཏི་མའི་འཁོར་ *ñi-mahi hkhor* the attendants of the sun; they are:—གནས་བྱེད་ *gnas-byed*, དབྱུག་པ་ཅན་ *dbjug-pa can*, དམར་མེར་ *dmars-ser*.

ཏི་མ་འབྲིམས་པ *ñi-ma hkhyims-pa* ལྷ་མོ་འཁོར་པའི་ཁྲ་ the circumference of the sun.

ཏི་མའི་གུང་ *ñi-mahi guñ* མཐུ་མཚན་ when the sun is at the meridian, midday, noon.

ཏི་མའི་གུང་ཁང་ *ñi-mahi gur-khañ* the sun's pavilion, the halo of five different colours which surrounds the sun; ཏི་མའི་ཁྲིང་ཁང་ *ñi-mahi ldiñ-khañ* the floating castle of the sun; ཏི་མའི་ཁྲིམ་ the sun-sphere.

ཏི་མའི་རྒྱུད་ *ñi-mahi rgyud* ལྷ་མོ་འཁོར་པའི་ཁྲ་ the descendants of the sun.

ཏི་མའི་གཞེན་ *ñi-mahi gñen* ལྷ་མོ་འཁོར་པའི་ཁྲ་ relative of the sun, epithet of S'ākya-muni.

ཏི་མའི་རྩ་བརྩན་ *ñi-mahi rta-bdun* the seven horses of the sun are the following:—རྒྱུད་ *rluñ*, ཡིད་མཚོགས་ *yiḍ mgyogs*, མདོག་ལྷ་པ་ *mdog lña-pa*, ཐིག་ལེ་ཅན་ *thig-le can*, རེས་བཞེད་ *ñes-brjod*, རྩ་བརྩན་ *cin-tu rgyal-mtshan*, རི་འོ་འཛམ་ *ri-wo hjoms*. To these are occasionally added four others:—རྩ་པའི་འོད་ *rtsen-pahi hod*, མཁའ་མཁའ་ལྷ་ *nam-mkhahi gru* གཤམ་གྱི་དབྱུངས་ *gser-gyi dbyañs*, ཏི་མའི་མེད་རྩ་པའི་འོད་ *ñi-mahi ciñ-rta ral-grihi phreñ* (*Mñon.*).

ཏི་མའི་གཤམ་ *ñi-mahi gdugs* lit. the umbrella of the sun, i.e., the day (*Zam.* 13).

ཏི་མའི་མདའ་ *ñi-mahi mdah* an epithet of the god of love.

ཏི་མའི་དཔལ་ *ñi-mahi dpal* ལྷ་མོ་འོད་ཀྱི་སྐུ་ n. of a Buddhist author of ancient India.

ཏི་མའི་བྱ་ *ñi-mahi bu* ལྷ་མོ་འོད་ཀྱི་སྐུ་ the son of the sun, the planet Saturn.

ཏི་མའི་བྱ་མོ་ *ñi-mahi bu-mo* the daughter of the sun, a name of the river Yamunā or Pākshu (*Mñon.*).

ཏི་མའི་བུའླ་མོ་ *ñi-mahi btsun-mo* the wives of the sun-god are:—རྒྱལ་མོ་ *Rgyal-mo*, ལེགས་འཕྲོད་ *Legs-hdod*, རུལ་བཟང་ *Rdul-bzan*, འོད་ལྷོ་མ་མ་ *Hod skyes-ma*, གཤམ་རྩེ་གྲ་ལེན་དྲི་ *Gcin-rje kā-lin-di*, བཟ་གུ་ *Nam-gru*, མ་ལུ་བྱེད་ལྷོ་མ་ *Ma-nu sbyin skyed*, སྐྱུག་བྱེད་མ་ *Skrag byed-ma* (*Mñon.*).

ཏི་མའི་གཟུགས་བརྩན་ *ñi-mahi gzugs-brñun* the reflected image of the sun.

ཏི་མའི་འོད་ *ñi-mahi hod* the following are the names of the sun's rays:—འོད་ཆགས་སྒྲུང་བ་ *hod-chags snañ-wa*; བཟ་མཁའ་འཕེལ་ *nam-mkhah hjal*; གཤམ་བྱེད་ *gduñ-byed*; མེ་ཟེར་ *tsha-zer*; ལྷ་མོ་འོད་ *chu-hthuñ hod*; མཚན་མོ་འཛམ་ *mtshan-mo hjoms*; འོད་ཀྱི་ཅན་ *hod-kyi char*; ཀུན་སྒྲུང་འབར་པ་ *kun snañ hbar-pa* (*Mñon.*).

ཏི་མའི་འོད་སྐོར་ *ñi-mahi hod-skor* the circle of light round the sun.

ཏི་མའི་འོད་མཚན་ *ñi-mahi hod mñam* n. of a flower (*K. gu.* ༧ 446).

ཏི་མའི་འོད་ཟེར་ *ñi-mahi hod-zer* the rays of the sun, sunbeam.

ཏི་མའི་རིགས་ལྷོ་མ་ *ñi-mahi rigs-skyes* = ཏི་མའི་རིགས་འབྱུངས་ *ñi-mahi rigs-hkhruñs* born of the race of the sun; occurs as a name of Buddha Sākya Simha.

ཏི་མའི་རུས་ *ñi-mahi rus* ལྷ་མོ་འོད་ཀྱི་སྐུ་ the race of the sun, a section of the warrior caste of India claiming descent from the sun.

ཏི་མའི་ལུས་ *ñi-mahi lus* ལྷ་མོ་འོད་ཀྱི་སྐུ་ 1. the body of the sun; 2. རྩ་བརྩན་ copper.

ཏི་མའི་ལྷ་མོ་ *ñi-mahi lha-mo* ལྷ་མོ་འོད་ཀྱི་སྐུ་ the wife of the sun-god.

ཏི་མའི་བཟང་ *ñi-mas bshad* met. a lotus (*Mñon.*).

includes the following in the ཉིང་ལག; ལག་པ, སྒྲིག, བྲང་, བྲུག་མོ, རྩ, མཁྱིལ་པ, རྩང་པ, རྩེ་ངར, རྩུབ, རྩང་རྩེགས, རྩེ་མེན་བྲག་བཅོམ་ &c. Acc. to *Jä*. members of a second order, parts of the ཡང་ལག, i.e., of the limbs.

ཉིང་སྒྲོབ *nin-slob* = སྒྲོབ་མའི་སྒྲོབ་མ a pupil's pupil: ཉིང་སྒྲོབ་གཉིས་ཉི་བཅུ་ལ་བརྟེན་ནས (*A. 124.*) the two *Nin-slob* depending on the ten (i.e., being supported by them).

† ཉིང་ག *nin-qa* one's own flesh; the expression ཉིང་ག་ཉིང་གིས་ཐ་བ in the older form of Tibetan signifies རང་ག་རང་གིས་ཐ་བ one eating his own flesh, i.e., ruining himself.

ཉིད *nid* तब, एव, तद् 1. self, same, opp. to other persons; ཁྱེད་ your (honour's) self: རྩེད་ = ར་རང་ I myself; མེད་ the mother herself; མི་དེ་ནི་ཀུལ་བེ་ཉིད་ཡིན་ན་ this man is you (yourself), O king! (*Jä*). 2. the very, just, etc.: ཡམ་གྱིས་པའི་གནས་ཉིད་ལ་ just where I am working; དེའི་ཐུང་ཉིད་ན་ *dehidruñ nid-na* close by, at the very spot; དུས་དེ་ཉིད་དུ་ at the very moment; མཚན་བྱེད་ཉིད་ that which is honourable in itself. 3. when added to adjectives it denotes abstract nouns, as in English the terminations:—ness,—ship,—ty,—cy,—y, etc., but it is chiefly limited to the language of philosophical writings (*Jä*). 4. in the more recent literature it is used resp. for ཁྱོད་ *khyod* thou, you; ཉིད་ཀྱི་ thy, your; ཉིད་རང་ you, in *W*. 5. = ཁོ་ན་ only གྲངས་ཀྱི་ཉིད་ only the numeral ཉིད་; ཟ་ཉིད་ the letter *za* (ཟ) alone.

† ཉིད་འགྲུལ *nid-hgrul* a very low caste.

ཉིན་མོ་ *nin-mo* दिन, बार, महारोहा, आहः the day; the time lighted or illuminated by the sun. འདི་ན་མདངས་འབར་དང་, གསལ་བར་སྐྱང་དང་མྱང་ལྗན་དང་ *hdi-na mdañs-hbar dañ, gsal-war snañ-dañ snañ-ldan-dañ*, མུན་ཐེམ་པ་དུ་བཟང་

པའི་དུས་ *mun-sel pad-ma bshad-pahi-dus* (*Rtsii.*).

ཉིན་དཀར་ *nin-dkar* a white, a lucky day (*Sch.*).

ཉིན་མར་ *nin-skar* the star that is visible during the day time: མཐུན་པའི་གྲགས་ནི་ཉིན་མར་ལ་ an agreeable friend is like the day-star (*Hbrom. 55.*).

ཉིན་སྐྱོང་ *nin-skyoñ* the observance of a fast, rite, etc., for one day.

ཉིན་འཁྲུངས་ *nin-hkhyoñs* for one day, one whole day: མཚན་པ་རྩ་ལྔ་བརྒྱ་མཚན་ཉིན་འཁྲུངས་ཀྱི་ཐོབ་གཞི། 500 various and wonderful offerings as the allowance for one full day (*Rtsii.*).

ཉིན་གང་ *nin-gañ* all the day long, during the whole day; ཉིན་གུང་ *nin-guñ* noon; ཉིན་ཁྲུ་ a day's hire.

ཉིན་གྱི་རིང་ལ་ *nin-gyi riñ-la* during the day time.

ཉིན་ཅིག་ *nin-cig* one day, once; ཉིན་ཅིག་བཞིན་དུ་ daily; ཉིན་པར་ during the day time, by the day light; དེའི་ཉིན་པར་ on that day; དེའི་ལྷི་ཉིན་ the following day, on the following day; ཚས་བཅོ་ལྔའི་ཉིན་ the 15th day, on the 15th day; བཟན་པ་ཉིན་པར་མཛད་པའི་སྐྱེས་པ་ a person who brings to light the faith.

ཉིན་ཆས་ *nin-chas* = ཉིན་དེའི་དཀོས་ལྟར་ *nin-rehi dgos-spyad* the requirements of every day; daily necessities (*Rtsii.*).

ཉིན་ལྟར་ཆས་ཆས་ *nin-ltar chos-chas* the daily needs for religious services.

ཉིན་མཐར་ཕྱེད་ *nin-mthar-byed* दिनान्तक; = མུན་པ་ *mun-pa* darkness (*Mñon.*), v. ཉིན་མའི་སྐོང་ *nin-mohi sgo-ñā*.

ཉིན་ཐུང་སྐབས་ *nin-thuñ-skabs*, ཉི་མ་ཐུང་དུས་ *ni-ma thuñ-dus* the period of short days: when the day becomes short.

ཉིན་པར་ *nin-par* during the day-time, v *Pth. 268 b, line 4.*

ཉིན་ཕྱེད *ñin-phyed* 1. midday, noon. 2. half a day, i.e., six hours.

ཉིན་ཕྱེད *ñin-byed* དུང་གི་འཕྲུལ་པ་ 1. the sun—the maker of the day. 2. མཚན་ *mtshal* vermillion (*Sman.* 355). 3. ཀུན་དུ་མཚན་ *saffron*.

ཉིན་བྱམ་ *ñin-bral* ཡུལ་མེད་ without day, day-less.

ཉིན་སྒྲུབ་ *ñin-sbrel* the accumulated works of several days (*Rtsii.*).

ཉིན་མེད་མཚན་མེད་ *ñin-med mtshan-med* without interruption during day and night, continually.

ཉིན་མེད་མཚན་ *ñin-mohi-ngo* རྒྱུ་ལྔ་མཚན་ the opening of the day, day-break; ཉིན་མེད་མཚན་ འཕྲུལ་པ་ the egg of the day, dawn [the egg or embryo whence day proceeds; hence darkness] S. ཉིན་མེད་མཚན་ མཚན་ the noon, the highest limit or climax of the day; ཉིན་མེད་འཕྲུལ་པ་ ལྔ་མཚན་, དུང་གི་འཕྲུལ་པ་, ཡུལ་མེད་ the lord of the day, the sun; ཉིན་མེད་འཕྲུལ་པ་ the sun, that brings on the day; ཉིན་མེད་འཕྲུལ་པ་ དུང་གི་འཕྲུལ་པ་ the gem of the day, the sun; ཉིན་མེད་འཕྲུལ་པ་ the planet Saturn, the son of the sun.

ཉིན་མཚན་ *ñin-mtshan* ཡུལ་མེད་མཚན་ day and night.

ཉིན་མཚན་མཚན་པ་ *ñin-mtshan mñam-pa* འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ the time of the equinox; ཉིན་མཚན་མཚན་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ when the sun passes over the meridian not causing increase or decrease (in the hours of the day). Described as འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ when there is neither increase or decrease but the sun passes direct (over the head) (*Rtsii.*).

ཉིན་ལག་ *ñin-shag* 1. day; ཉིན་ལག་གསུམ་ three days. 2. ཡུལ་མེད་, རྒྱུ་ལྔ་མཚན་ every day. 3. as a symbol num. 15.

ཉིན་ལག་ལྔ་ལྔ་ལྔ་གཅིག་ *ñin-shag phrugs-gcig* a day of twenty-four hours; རྒྱུ་ལྔ་མཚན་འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ (A. 74).

ཉིན་རང་ *ñin-ran* = རྒྱུ་ལྔ་མཚན་ day-break, morning twilight (*Schtr.*).

ཉིན་རིང་མཚན་ *ñin-rin-skabs*, ཉིན་རིང་མཚན་པ་ the time when the days become long.

ཉིན་རེ་བཞེན་ *ñin-re-bshin* every day, daily.

ཉིན་ལམ་ *ñin-lam* a day's journey, daily march.

ཉིན་གད་མཚན་གད་ *ñin-çad mtshan-çad*, = ཉིན་མཚན་མེད་པ་ without interruption, day and night (*A.* 150).

ཉིལ་བྱེད་པ་ *ñil-byed-pa* or ཉིལ་ཉིལ་བྱེད་པ་, also ཉིལ་ལེ་བྱེད་པ་ *ñil-le byed-pa*, to trickle down, fall in drops (of tears, etc.): ལེགས་པ་འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ འཕྲུལ་པ་ (Brom. 25.) *Legs-pahi çes-rab* rose up and tear-drops like peas trickled down.

ཉིས་ 1. instr. of ཉི. 2. in compounds for ཉིས་ as in ཉིས་བརྒྱ་ two hundred, ཉིས་ཅུ་ two thousand, ཉིས་འབྲུ་ double.

ཉིས་རྒྱུ་ཅིག་པ་ *ñis-rgyu chig-pa* serge cloth in which two threads cross, one stretched lengthwise (*Rtsii.*).

ཉིས་བརྒྱའི་མི་ *ñis-bltahi mi* one who looks to the interests both of the State and of the Church; also one who serves two masters (*D. çel.* 5).

ཉུ *ñu* num. fig. 68.

ཉུ་གུ་སྤང་ལེབ་ *ñu-gu span-leb* n. of a kind of worm (*Rtsii.*).

ཉུ་ཏི་ *ñu-ti* a pear (*Ld.*).

ཉུག་ཉུག་པ་ *ñug ñug-pa* to stand out, to project.

ཉུག་རུམ་ *ñug-rum* lit. the testes cut out; ཉུག་རུམ་ or ཉུག་རུམ་པ་ = རྒྱུ་ལྔ་མཚན་འཕྲུལ་པ་ eunuch, one whose testes have been extracted (*Mñon.*).

ཉུག་པ་ *Ñug-pa* I: n. of a place in the province of Tsang.

ཐུག་པ II: 1. to besmear, to rub gently; སྒོ་མ་ཐུག་པ *spoṣṅug-pa* to rub perfume; acc. to *Sch.* to stroke, to caress. 2. to touch; feel for. 3. to protrude, stretch out: རྒྱ་ནག་མགོ་ཐུག་པ to stretch one's head out of water; དབྱ་ཐུག་མཛད་པ to look or peep out, to take a peep at.

ཐུག་རྩ་མེ་རྟོག *ñug-rtsa me-tog* Carthusian pink (*Jā.*).

ཐུང་བ *ñuñ-wa* གྲམ་པ་, ཀའི་ཆུང་པ་ not many, little, a few; minor; ཐུང་གསུམ་ཅུ་མ་ a very little quantity, a little.

ཐུང་ཉེན་ *ñuñ-skyon* slight defect.

ཐུང་ཆུང་ *ñuñ-ñu* གྲམ་པ་, གྲམ་པ་ less, little, small: ཐུང་ཆུང་གྲམ་པ་ལྟོག་ speaks little.

Syn. ཐུང་བ *chuñ-wa*, ཐུང་དུ་ *ñuñ-du* (*Mñon.*).

ཐུང་མ་ *ñuñ-ma* turnip, turnip soup; ཐུང་མེ་ལོ་མ་ ལུག་ལུག་ turnip leaf, a fragrant gum resin; ཐུང་ལོ་ *ñuñ-rlon* fresh turnip.

ཐུང་རུམ་ *ñuñ-rum*, v. ཐུག་རུམ་ *ñug-rum*.

ཐུལ་བ *ñul-wa* to wander or rove about, to step gently or steal through, to creep. ཐུལ་མེ་ a detective; མ་ཐུལ་ a spy.

ནེ *ñe* 1. num. fig. 98. 2. for ནེ་བ་ near.

ནེ་སྐོར་ *ñe-skor* = ཐོག་སྐོར་ *thog-skor* སྐོར་མཁའ་ those about (us), retinue, v. ནེ་འཁོར་.

ནེ་སྐོན་ *ñe-skyon* fault of partiality (e.g., in a *Jongpon* district chief or judge). ནེ་སྐོན་ཕྱག་མ་ལུང་ lit. the inclining to one side.

ནེ་མཁོན་ *ñe-mkhon* = ནེ་རིང་ (*Cs.*).

ནེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* སྐོར་མཁའ་, འཕེལ་འཕེལ་, འཕེལ་འཕེལ་ 1. an attendant, one near or in waiting; relations, kindred, neighbour. 2. n. of one of the hells. 3. neighbourhood: ཁོ་རང་གི་ནེ་འཁོར་གྱི་ལྷོ་མ་ལུང་ a beggar belonging to his neighbourhood.

4. འཕེལ་འཕེལ་ (*Upāli*) the disciple of Buddha who narrated the *Vinaya pitaka*.

ནེ་འཁོར་གྱི་མེག་ *Ñe-hkhor-gyi mig* n. of a great ocean lying between the continents of Godāniya and Uttara Kuru (*K. d. २ 330*).

ནེ་དགའ་ *ñe-dgah* འཕེལ་འཕེལ་ a king of the *Nāga*.

ནེ་བཟུར་ *ñe-bṣgyur* འཕེལ་འཕེལ་ trouble, misfortune.

ནེ་གྲོགས་ *ñe-grogṣ* fellow creature, neighbour (*Cs.*).

ནེ་གེ་ *ñe-ghe* a tribal name in Tibet, one of the three:—ཐུག་པ་ *shug-pa*, སྐོར་ནེ་ *ston-ñe*, ནེ་གེ་ *ñe-ghe* (*Yig*).

ནེ་ཅར་ *ñe-char* 1. at present or very shortly: (*Yig. k. 29*). མ་དཔང་རམ་པ་ལས་ཆ་དཔོན་འཁོར་བཅས་ནེ་ཅར་ཐེབས་ཀྱི་ལོན་ the governor Rampa with his officers and chiefs will come very shortly. 2. at the close of.

ནེ་ཅམ་ *ñe-choṣ* སྐོར་མཁའ་, འཕེལ་འཕེལ་ time; usage; neighbour; near.

ནེ་དྲི་ *ñe-ṭi* a pear (*Schtr.*), v. ནེ་དྲི་ *ñu-ti*.

ནེ་དག་ *ñe-dag* relations (*Cs.*).

ནེ་དུ་ *ñe-du* གླུ་མེ་, ལྷོ་མ་ kindred, relations: ནེ་དུ་འཁོར་ན་འདུག་ཀྱང་དུང་ གླུ་མེ་མཁའ་ (he) is certainly fit to be among the kinsmen.

ནེ་དུམ་ *ñe-dus* now-a-days.

ནེ་འདབ་ *ñe-hdab* ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ one's own people, friends or admirers.

ནེ་གནས་ *ñe-gnas* འཕེལ་འཕེལ་ = (ཐོ་དཔང་) 1. the male organ. 2. འཕེལ་འཕེལ་ disciple: འཕེལ་འཕེལ་ I shall be your attendant, or I wish to become your disciple; ནེ་གནས་ལུ་མཛེ་ན་ I am becoming a follower.

ནེ་ཅན་ *ñe-tshan* relative, kinsman.

ནེ་ཅམ་ *ñe-tshal* or ནེ་འཕེལ་ཅམ་ འཕེལ་འཕེལ་ an artificial grove, garden.

+ རེ་རིག་པ་ *ñe-rig-pa* 1. = རེ་རིག་པ་ *hkhrig-pa* (*Mñon.*) copulation. 2. = རུས་བྱེད་པ་ *khrus-byed-pa* to wash.

རེ་རིགས་ *ñe-rigs* near relation.

ནེ་བ་ *ñe-wa* 1. སྒྲིབ་པ་, སྒྲིབ་པ་, སྒྲིབ་པ་ vb. to be near, to approach: རུས་བྱེད་པ་ རེ་བས་ when he was near dying; རེ་བས་ (when she was) near the completion of the months, i.e., the time of giving birth to a child (*Jä.*); རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ when the time of the teacher's return drew near; རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ being not near having done; རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ when he was near arriving at the place. 2. also as an adj. = near: རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ the neighbour is nearer than a kind man living far off; རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ at a place near the pillar; རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ frq. in colloq. neighbouring hill, standing near, being closely connected with by consanguinity; རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ those who are near, near relations; རེ་བས་ རེ་བས་ རེ་བས་ the five worst sins and those coming nearest to them. 3. as an adv. the form is generally རེ་བར་ *ñe-war* almost, near, nearly: རེ་བར་ རེ་བར་ རེ་བར་ when they had come near. Sometimes the form is རེ་བ་, as in རེ་བ་ རེ་བ་ རེ་བ་ these seven days being almost ended. 4. as a postp. it requires རེ་བ་ to connect it with the word it governs: རེ་བ་ རེ་བ་ རེ་བ་ when he came near to the house he heard music and dancing; རེ་བ་ རེ་བ་ རེ་བ་ it came near to the time of going.

རེ་བའི་དགེ་བཤེས་ *ñe-wahi dgah-byed-ma* = རེ་བའི་དགེ་བཤེས་ n. of the queen of the Noi-jin or *Yakṣa* demi-gods.

རེ་བའི་རྒྱུན་ *ñe-wahi rna-rgyan* རེ་བའི་རྒྱུན་ ear-ornaments beside the ear-ring.

རེ་བའི་དབྱེད་ *ñe-wahi dbyaṅs* རེ་བའི་དབྱེད་ musical airs, musical notes to help in singing.

རེ་བའི་མ་མ་ *ñe-wahi ma-ma* རེ་བའི་མ་མ་ 1. a foster-mother, a wet-nurse. 2. རེ་བའི་མ་མ་ step-mother.

རེ་བའི་རྩ་མོ་ *ñe-wahi tsa-tshan dho-ha* རེ་བའི་རྩ་མོ་ hortative expression used in exorcism.

རེ་བའི་རྩ་མོ་ *ñe-wahi tshal* = རེ་བའི་རྩ་མོ་ *skyed-tshal* རེ་བའི་རྩ་མོ་ a grove.

རེ་བའི་རི་མོ་ *ñe-wahi ri-mo can* = རེ་བའི་རི་མོ་ རེ་བའི་རི་མོ་ (*Mñon.*) n. of a medicinal plant. [the plants *Salvinia cucullata*, and *Croton polyandra*] S.

རེ་བའི་རི་མོ་ *ñe-wahi rin-chen bdun* the seven secondary adjuncts of royalty:— (1) རེ་བའི་རི་མོ་ shoes, (2) རེ་བའི་རི་མོ་ skin-rug, (3) རེ་བའི་རི་མོ་ dress, (4) རེ་བའི་རི་མོ་ couch, (5) རེ་བའི་རི་མོ་ grove, (6) རེ་བའི་རི་མོ་ house, (7) རེ་བའི་རི་མོ་ sword.

རེ་བའི་ས་ *ñe-wahi sa* རེ་བའི་ས་ table-land, plateau, plains on or by the side of a hill.

རེ་བའི་སར་གུ་ *ñe-wahi sar-gyu* = རེ་བའི་སར་གུ་ *bsñen* རེ་བའི་སར་གུ་ become intimate, near.

རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ *ñe-wahi sras-chen brgyad* རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ the eight chief spiritual sons of the Buddha described under that title are said to be:—(1) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; (2) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; (3) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; (4) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; (5) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; (6) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; (7) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; (8) རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་; རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་.

རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ *ñe-war bkod* རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ appropriate arrangement, good design.

རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ *ñe-war mkho-wa* 1. of urgent necessity. 2. = རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ rapid increase or growth; it increases rapidly.

རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ *ñe-war hkhjud* རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ devotee.

རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ *ñe-war guṣ* རེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ lit. humbly near; the Upanishad or Vedic literature treating of Brahma.

རྟེ་པར་ཕན་པ་རྟོགས་ *ñe-war phan-hdogs* རེ་ཕུག་ཡེ་
 is fit for, suits.

ནེ་བར་འཕར་འགྲོ *ñe-war hphar-hgro* = ལྷ་གཙམ
 རཱུ the demon who causes the eclipse of
 the sun (*Mñon.*).

རྟེ་པར་བྱེད་ *ñe-war-byed* = ལུས་ལ་ རྟེ་པར་བྱེད་ *ser-*
vise, veneration.

རྟེ་བར་སྦྱོར་ *ñe-war sbyor* ལྷན་པ་ friendship,
 harmony; རྟེ་བར་སྦྱོར་མ་=སྦྱུང་པ་ ལྷན་པ་ fulfillment,
 completion, conclusion.

རྟེ་བར་མི་རིག *ñe-war mi-rig* = རྟེ་བར་མི་འགྲོ or
 རྟེ་བར་མི་ལེན.

རྟེ་བར་དམིགས་ *ñe-war dmigs* འཕུལ་ཡོན་ prop.
 support.

རྟེ་པར་བཞག་པ་ *ñe-war bshag-pa* to make use of,
 to employ; དུན་པ་རྟེ་པར་བཞག་པ་ ལྷུ་ཡུལ་མྱེད་པ་ earnest meditation, v. དུན་པ་རྟེ་པར་བཞག་; མངས་ཀྱིས་
 ལ་དཀོན་པའི་བདུ་ཤེས་རྟེ་པར་བཞག་པ་ to apply to Bud-
 dha the notion of rareness.

ཏེ་བར་ནི *ñe-war shi* उपशम relief; it is also applied in reference to རྩོམ་བརྒྱུད་, མེ and བཟོད་པ་, to signify putting out, and forbearance (*Mñon.*).

ཏེ་པར་ལེན་པ་ *ñe-war len-pa* ཁེ་ཏེ་པར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་
 བོ་ལྔ་ the five *upādāna* or *viija* or fundamen-
 tal skandha are:—(1) *རུལ་སྐྱེས་སྐྱེ་ཕུང་པོ་*;
 (2) *ལེ་དང་སྐྱེ་ཕུང་པོ་*; (3) *སྤྲུལ་སྐྱེ་ཕུང་པོ་*;
 (4) *སྤྲུལ་སྐྱེ་ཕུང་པོ་*; (5) *འཛིན་སྐྱེ་ཕུང་པོ་*.

The Sanskrit equivalents may be rendered as follows :—

[(1) Form-group; (2) sensation-group; (3) names or idea-group, *i.e.*, verbal association. (4) predisposition-group; (5) knowledge-group]S.

འཇུག་ལྟོག་པ། II: to seize eagerly, to strive
for earnestly, to aspire to; also འཇུག་ལྟོག་པ།

ནེ་བར་སྒྲིག་པར་བྱེད་པ་ *ñe-war sreg-par-byed-pa*
 उपदाह [to set fire to, to burn] *S.*

ནེ་པར་འདུག་པ་ *ñe-war hdug-pa* ཟུག་པ་ to fast
on the prescribed days.

३. वर. वरुद. व *ñe-war nañ-wa* = वरु. वरुद.

རྟེ་བར་གནས་ *ñe-war gnaṣ* = བཀུར་ཞི་ adulation,
 also flattery; རྟེ་བར་སྟོད་ *ñe-war spyod* ཟུག་
 སྤྱོད་ supplication. རྟེ་བར་གནས་པ་ *ñe-war gnaṣ-pa* *nai*
 རྟེ་བར་གནས་པ་ *nai* to be near, in attendance (*Mñon.*).

ནེ་པར་སྟོན་པ་ *ñe-war spyod-pa* འཕམ་ལུགས་ to
enjoy.

ने-वर-फन *ñe-war phan* समुपहित put together, constructed, produced.

ཏེ་དབང་ *ñe-dban* འཕེན་ a name of Vishnu.

ཏེ་འབྲེལ་ *ñe-hbrel* connection, kindred, relations.

ཏེ་ཚེག་ *ñe-tshig* འཕྲལ་ a secondary word which limits the idea contained in the principal word.

ཏེ་ཚ་བ་ *ñe-tshe-wa* རྩ་ཤེས་ཀྱི་སྐོར་ provincial.

ཏེ་ཚེ་མངས་ཀྱིས་ *ñe-tshehi sañs-rgyas* རྣམ་པུ་ཡོད་པའི་ཆུ་མཆོག་ Pratyeka Buddha.

ཏེ་ཅུ་ *ñehu* small fish: བདག་པུ་ལྟ་བུ་མ་དག་པ་ཏེ་ཅུ་ མཁ་ལ་འཕྲོག་པར་གྱུར་ an impure man like myself will be a small fish cast out on dry land.

ཏེ་ཤ་ *ñe-sho* 1.=ཐྱུགས་ཤི་ partiality. 2. mishap.

+ཏེ་ཤ་མེད་པ་ I: *ñe-sho med-pa*=ཏེ་ས་མེད་པ་ *ñes-skyon med-pa* without defect, without mishap: ཏེ་ཤ་མེད་པར་སླེབས་པ་ལེགས་ *ñe-sho med-par slebs-pa legs* it is well that you have arrived without any accident (*A. 12*).

ཏེ་ཤ་མེད་པ་ II: རྒྱུ་ཁྲི་ filled, complete; without damage.

ཏེ་ཤ་ས་དབེན་ *ñe-shos dwen*=ནད་མེད་པ་ or ནད་མེད་ without disease; healthy (*Mñon.*).

ཏེ་བྱུངས་ *ñe-zuñs*=འབྲིག་པ་ *hkhrig-pa* copulation (*Mñon.*).

+ཏེ་ཅུ་གྱི་ *ñehu-gyi*=བཅུད་ཆར་ *boud-chor*.

ཏེ་གཡོག་པུ་བར་འད་པ་ལྟ་ *ñe-gyog bya-war hod-pa-lña* the five persons that are worthy of being served are: (1) ཡ་ father, (2) མ་ mother, (3) མཁན་པོ་ teacher, (4) རྩོམ་པ་ལྟ་ spiritual guide, (5) ནད་པ་ a sick man.

ཏེ་རིང་ *ñe-riñ* 1. near and far. ཏེ་བ་ཏེ་རིང་ near and distant relations. 2. distance: རྒྱ་ཏེ་རིང་ཅི་ཆུང་ཡོད་ how far is it from here to the gate? 3. partial: རྒྱ་པོ་ཏེ་རིང་ཆེས་ the king is very partial. ཏེ་རིང་མེད་པ་ impartial.

ཏེ་ལམ་ *ñe-lam*=ཐག་ཏེ་བའི་ལམ་ close or shorter road.

ཏེ་ལྷགས་ *ñe-logs*=ཐག་ཏེ་བ་ སྐྱེ་ལྷགས་, སྐྱེ་ལྷགས་ near, in the neighbourhood (*Mñon.*).

ཏེ་ཤིང་ *ñe-ñiñ* འཕེན་པ་ n. of a tree the root of which is used in medicine.

Syn. དང་སྤོང་བ་གད་ *drañ-sroñ bçad*; འཇིགས་མེད་འདབ་ *hjigs-med hdab*; དབང་མཚན་ག་ *dwañ-mchog*; མཚན་ག་ལྡན་ *mchog-ldan*; མཚན་ག་རྒྱལ་མ་ *mchog-rgyal-ma*; རྩ་བ་བརྒྱུད་ *rtsa-wa brgya-wa*; ཐུ་མང་པུ་མཁན་ *bu-mañ*; སྤོང་སྤྱུབ་པུ་ *srid-sgrub-bu* (*Mñon.*).

ཏེང་བྱེད་པ་ *ñen-byed-pa* to glance at an object by lifting up the head a little: ཐོ་བྱང་གི་སྒོར་ཏེང་བྱས་ནས་སྤྱུལ་པའི་ལྷ་ལྷག་ཐོན་ལགས་སམ་ is it a child of the gods who has come and who has been obtained by just glancing at the door of the palace? (*Hbrom. 123*).

ཏེད་པ་ *ñed-pa*=མཏེད་པ་ *mñed-pa*.

ཏེན་ *ñen* མ་ཤིང་, རྒྱུ་ཁྲི་ 1. perhaps=sickness, thinness (*A. K. III, 20*). གཏུང་བའི་ཏེན་ རྒྱུ་ཁྲི་. 2. sbst. a relative, kinsman. 3. danger, liability, risk. This meaning is probably derived from ཏན་ *ñan* which in *C.* is invariably pronounced *ñen* and which signifies: capability, chance, etc. Like ཏན་ also, it is annexed to verbal roots: དམུལ་བར་འགྱུར་ཏེན་གཏུག་ *dmyal-war hgro-ñen gdañ* there is a danger of going to hell; ཐོག་གི་བར་ཆད་ཏུ་འགྱུར་བའི་ཏེན་ཡོད་ *srog-gi bar-chad-du hgro-wahi ñen-yod* there is the danger of risking one's life.

ཏེན་གྱི་ར་ *ñen-kor* seems to=ཐག་ཏེ་བ་ *thag ñe-wa* near (*Nag.*).

ཏེན་སྒོར་ *ñen-skor*=གཏེན་ *gñen* a relative; ཏེན་སྒོར་ཞིག་ *ñen-skor shig* he is a relative, kinsman.

ཏེན་ཁ་ཆེ་ཆོས་ *ñen-kha che-tsam* may become dangerous, full of danger; ཏེན་ཅན་ *ñen-can* dangerous; ཏེན་སྒྲར་བརྒྱུད་པ་ *ñen-snar bskyod-pa* continually moving towards danger; ཏེན་པའི་ལམ་ *ñen-pahi lam*=ལམ་ཏན་པ་ *lam ñan-pa* a dangerous road, a road which leads to anger (*Mñon.*).

ནེ་པ *nen-pa* 1. = རྒྱལ་ཐག *neg-thag*, v. རྒྱལ་མ *neg-ma*. 2. an enemy. 3. to be pained, pinched, pressed hard, e.g., by hunger; to labour, to drudge, v. བར་ *ban*.

ནེ *ner* 1. རེ་བར་ *ne-war*. 2. used in lieu of རེ་བྱ *ni-cu* in counting numerals from 20 to 30. 3. = བྱ་རྒྱ *mya-nan* affliction, pain.

ནེ་སྐད་ *ner-skad* = གཙོང་སྐད་ *gcoñ-skad* suffering, cry of suffering.

ནེ་བསྐྱོད་ *ner-bskyod* རུགས་པ་ suitability.

ནེ་བུམ་ *ner-bskrun* རུགས་པ་, རུགས་པ་ said to = བདག་རྒྱུད་ self.

ནེ་ལོང་ *ner-hkhod* རུགས་པ་ near.

ནེ་དགའ་ *ner-dgah* རུགས་པ་ delight.

ནེ་དགུ *ner-dgu* 29; also the 29th day of each month when offerings are made to the demons.

ནེ་བུམ་ *ner-bsgyur* རུགས་པ་ unlucky accident.

ནེ་སྒྲུག་ *ner-sñogs* theme, task (*Sch.*).

ནེ་ནེ *ner-ner* = རེ་ཞེ in *W.* dregs, sediment (*Jä.*).

ནེ་སྒྲུག་ *ner-spyod* རུགས་པ་ offerings; རུགས་པ་ or the five kinds of offerings to be made to the gods in worshipping them:— (1) མེ་རྒྱལ་ རུགས་པ་ flowers; (2) གཏུག་ཐོག་ རུགས་པ་ incense; (3) མར་མེ་ རུགས་པ་ lamps; (4) རྩེ་ རུགས་པ་ odours; (5) རྩེ་ རུགས་པ་ eatables, cakes (*Ya-sel. 53*).

ནེ་བྱུང་ *ner-byuñ* རུགས་པ་ origination.

ནེ་བྱུང་ *ner-byed* met. a tree.

ནེ་སྐུ་ *Ner-sbas* = རེ་བར་སྐུ་ རུགས་པ་ the Buddhist priest who was spiritual guide to As'oka.

ནེ་རྩ་ *ner-tshad* རུགས་པ་, རུགས་པ་, རུགས་པ་ personal danger (*Mñon.*). རེ་རྩ་མེད་ *ner-tshad-med* = རེ་མེད་པ་ *nad-med-pa* or རེ་མེད་པ་ *hbyuñ-bshi sñoms* without danger to health (*Mñon.*).

ནེ་རྩ་ *ner-tshad* = རུ་འདྲ་ *sku-hdra*, v. རེ་བར་མེད་པ་ *ne-war mjal*.

ནེ་ཞེ་བ་ *ner-shi-wa* 1. རུགས་པ་ཞེ་བ་ཞེ་བ་ཞེ་བ་ *bsgo-wa bshin nan-pa* to listen to an instruction or direction. 2. རེ་བར་ཞེ་བ་ རུགས་པ་ alleviation, pacification.

ནེ་ལེན་པ་ *ner len-pa* = རེ་བར་ལེན་པ་ or རུ་ལེན་པ་ the cause of a cause, the original cause (*Jä.*).

ནེ་པ་ *ner-pa* 1. acc. to *Sch.* to tan, dress, make soft. 2. acc. to *Jä.* in *W.* to snarl, growl. 3. to tarry, stay, linger.

ནེ་མ་ *ner-ma* in *W.* for རུགས་པ་ red pepper (*Jä.*).

ནེ་ལ་ *nel-wa* to fall ill; become sick (*Sch.*).

ནེ་པ་ *nes-pa* I: རུགས་པ་, རུགས་པ་, རུགས་པ་ 1. sbst. any evil or misfortune or injurious occurrence: རེ་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ all things noxious are massing together upon his body; རེ་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ a year of calamities, bad harvest; རེ་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ when the harvest had been bad; རེ་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ also རུགས་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ the three humours of the body, viz: རུགས་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ wind; རུགས་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ bile; རུགས་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ phlegm. 2. moral fault, offence, crime; རེ་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ the failings of immoral acts; རུགས་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ རུགས་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ guilt of speech and bad action; རེ་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ལ་འདྲེ་ལུས་ in reference to the body, = to commit a fault, a crime, to sin; but the word used for "sin" in the *N. Testament* and in the Christian sense is not རེ་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ but རུགས་པ་མཁས་པ་འདྲེ་ལུས་ lit. wages of faults, i.e., retribution, punishment.

ནེས་ཅད་ *ñes-chad* = རྒྱུ་ལྡན་པའི་ཆུ་ crime, also fine.

ནེས་ལུང་ *ñes-ltuñ* a moral slip, trespass: རྒྱུ་ལུང་གིས་ཤོག་ he has met with a moral fall (*Mil.*).

ནེས་པ་ཁས་མི་ལེན་ *ñes-pa khas mi-len* not to confess fault or guilt.

ནེས་པ་ II: vb. to commit an offence: རྒྱུ་ཅི་ནེས་ཏེ་བཟུང་ *hdis-ci ñes-te bzun* for committing what offence has he been seized; སྤྲུལ་མ་སྤྲུལ་པ་ནེས་སོ་ *snar ma-sbran-pa ñes-so* not reporting earlier, you did wrong; གཞོན་གསལ་པ་ནེས་སོ་ you have committed a fault by covering it; བདག་ནེས་ན་ if harm is done to me; བྱིད་ཅི་ནེས་པ་སྤྱོད་ཤིག་ *khyed-ci ñes-pa smros-çig* tell me what has befallen you; མི་དྲན་ནེས་ཅི་ནེས་ is she out of her senses; ཅི་ནེས་ན་ what is the matter (with her)? མ་ནེས་པ་འི་འགྲོ་བ་ innocent beings; མ་ནེས་པ་ཕྱིར་བྱུང་ he came out again unhurt. The commoner verbal usage is with བྱིད་པ་ annexed. Thus, in their *N. Testament* translation, the Moravian missionaries invariably use རྒྱུ་པ་བྱིད་པ་ in the sense of to trespass, commit a fault.

Syn. རྒྱུ་པ་ *noñs-pa*; ལྷོན་ཅན་ *skyon-can*; རེས་བཟུང་ *ñes-bzuñ*; ལྷོ་མ་འཛིང་ *sdom-hchiñ*; བྲིམས་གཙོད་ལུམ་ *khriṃs-gcod-yul*; མཐོན་བ་མེད་ *mthoñ-wa med* (*Mñon.*).

ནེས་པ་སྤྱོད་པོ་ *ñes-pa sbom-po* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ a great sin, serious fault.

ནེས་པར་གཞན་བྱས་ *ñes-par gñan-byas*, v. ཁས་སྤྲུལ་ has been promised (*Mñon.*).

ནེས་དཔུད་རྒྱུ་ལྷོད་ *ñes-dpyad snar-spyod* continually committing mischief or trespasses.

ནེས་སྤྱད་ *ñes-spyad* རྒྱུ་ལྷོད་ bad habit, immoral conduct.

ནེས་བྱས་ *ñes-byas* a wicked action.

ནེས་པ་བྱིད་པ་འི་ཤོག་གསལ་པ་ *ñes-pa byed-paḥi ço-gam-pa* a tyrant; oppressive tax-gatherer or ruler.

ནེས་དམིགས་ *ñes-dmigs* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ reproach; punishment for faults: བྲིམ་གྱི་ནེས་དམིགས་ཅེས་ཅེར་བསམས་པ་ལ་ considering the punishments of lay life to be great, i.e., ever increasing (*A. 11*). In *C.* “*nye-mig*” is a term for punishment, penalty.

ནོ *ño* 1. num. fig. 128. 2. carrot (*Cs.*).

ནོ་ཏི *ño-ti* pear in *Ld.* (*Jä.*).

ནོ་བ་ *ño-wa*, རྒྱུ་པ་, pf. and imp. རྒྱུ་པ་ to buy, to obtain by payment; རྒྱུ་པ་ a “buyer,” of the bride at a Ladak wedding; རྒྱུ་པ་ལ་ a buyer: གང་བྱུང་མང་བྱུང་ལ་ནོ་ལེ་ whether any or many wants arise he buys, i.e., a constant customer; རྒྱུ་པ་ account, bill; རྒྱུ་པ་ anything bought, commodity to be bought; རྒྱུ་པ་ལ་ buying and selling, commerce, traffic; རྒྱུ་པ་བྱིད་པ་ རྒྱུ་པ་ལ་ to trade; རྒྱུ་པ་འི་ཅེད་ *ño-wahi ched* for buying.

ནོ་ལོ་ *ño-lo* inferior animals which cannot carry burdens: བ་མའི་བྱུང་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལ་དང་ཐོ་ལྷོ་ག་གཞིས་པ་གས་རྒྱུང་བས་ནོ་ལོ་རྒྱུང་བར་བཤད་ stupid mule-colts and mules of the worst sort whether adult or small are said to be “little *ño-lo*” (*Jig.*).

ནོག་པ་ *ñog-pa* or རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ soiled, dirtied, made unclean, e.g., of victuals; རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ muddy or foul water.

ནོག་ནོག་པ་ *ñog-ñog-pa* confused, mixed up.

ནོག་སྤྱིང་ *ñogs-byiñ* (*Sch.*) too soft; རྒྱུ་པ་ *ñog-ñoñ* soft, maudlin, weak. གས་རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ *ñog-can* in *W.* for གཞོན་རྒྱུ་པ་ fondling anything (*Jä.*).

† རྒྱུ་པ་ *ñod-pa* = རྒྱུ་པ་ food.

ནོན་མོངས་པ་ རྒྱུ་པ་ 1. misery, trouble, distress, any misfortune. 2. vb. to be troubled, in misery: རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ molested by the heat; རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ རྒྱུ་པ་ to get

into trouble, to be distressed; ཉོན་མཛངས་སམ had you not any trouble? prob. you had no troubles. 3. often has the technical meaning of misery as the result of ignorant clinging to existence and the world, and therefore, in the Buddhist sense, the misery of sin: ཉོན་མཛངས་པ་ལས་ཡན་པའི་དོན་མེད་ this does not avail for being delivered from such a misery; ཉོན་མཛངས་པ་མེད་པ་ free from troubles, perhaps also sinless: ཉོན་མཛངས་ཅན་གྱིས་ན་ག་ཉོས་ the sinner buys the flesh of fish (*Jā.*).

ཉོན་མཛངས་པའི་སྒྲིབ་པ་ *ñon-moñs-pahi sa* acc. to Buddhism (*K. d. 2 355.*) the ten smaller causes of moral misery are:—ཁྲོ་བ་ wrath, རྩོན་པ་ spite, སྤྲོས་པ་ ostentation, show, རྩེག་པ་ adherence to what is contrary to Buddhism, མུ་ illusion, གཡོ་ཤིང་ deception, རྩེག་པ་ jealousy, envy, སེར་རྩ་ covetousness, རྩེག་པ་ pride, ལྷག་པའི་རྩེག་པ་ arrogance.

ཉོན་མཛངས་པའི་སྒྲིབ་པ་ *ñon-moñ-pahi sa-chen* *ben* the ten greater causes of moral or mental misery:—མ་དད་པ་ want of faith; རྩེད་པ་ *hgyod-pa* repentance or regret; བརྩེད་པ་ bartering, also vacillating; སེམས་གཡེངས་པ་ inattention or changing the mind; སེམས་རབ་འཛམ་པ་ confusion or mental derangement; རྩེད་པ་མ་ཡིན་པ་ཡིད་པ་བྱེད་པ་ practising actions inaccordant with custom; རྩེད་པ་མ་ཡིན་པ་ irreverence; རྩེད་པ་ laughing aloud; མ་རིག་པ་ ignorance; བག་མེད་པ་ immodesty.

ཉོན་མཛངས་མེད་པ་ *ñon-moñs med-pa* རིག་པ་མེད་པ་ free from pain or misery.

ཉོན་མཛངས་ཅིག་ *ñon-moñs tshig* = ལེ་ལོ་ཅིག་ words of idleness (*Mñon.*).

ཉོབ་ཉོབ་ *ñob-ñob* weak, feeble-minded (*Sch.*).

ཉོར་ *ñor* 1. = ཉོར་. 2. a rectangle (*Cs.*).

ཉོལ་ *ñol*, imp. of ཉལ་.

ཉོས་ *ños* pf. of ཉོབ་: ཉོས་མི་ a man who has been bought, a slave (*Cs.*).

གཞན་གསལ་ *gnags* n. of a place in Tibet (*Deb. ག 2*).

གཞན་ *gnan* I: 1. n. of a place in Tibet (*Deb. ག 2*). 2. very powerful and at the same time fearful.

གཞན་ II: 1. a pestilential disease, epidemic, infectious sickness, plague; མཛེད་པ་ལྷུ་མ་བྱ་གཞན་ leprosy and small pox are pestilential diseases. The following diseases are mentioned under the term of གཞན་ pestilence (*Sman. 108*): གཞན་གྱི་ལྷུ་མ་བྱ་ *gnan-thug*, གཞན་གྱི་ལྷུ་མ་བྱ་ལྷུ་མ་བྱ་ *gnan-po rgyug-hgyel*, གཞན་ *klad-gzer*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *hdsun kha-rtseg*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *hdsun lttag-dgye*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *ñba-log* or གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *byin-log*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *pho-glañ*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *rna-rtsa phus-hdebs*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *ñam-ru*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *gnan-srin*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *gnan-nad rkun-po*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *gnan-hbras*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *gnan-hbur*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *lhog-pa*, གཞན་མ་ཁ་རྩེག་ *gag-pa*. The four remedies prescribed in Tib. medical works for *gnan* called གཞན་གསོད་ plague killers:—མ་རྩ་ or *lagerstræmia*, གཞན་གསོད་ arsenic, གཞན་གསོད་ and གཞན་གསོད་ musk (*Sman. 450*). 2. a class of mischievous demi-gods (མ་ལྷ་གྲོ་མ་ལྷ་གྲོ་), also called གཞན་ཁྲོ་ the parti-coloured *gnan*, གཞན་ཁྲོ་ the green *gnan*, and གཞན་ཁྲོ་ཁྲོ་.

གཞན་ III: a species of wild sheep, not the *Ovis ammon* but the *Ovis Hodgsoni*. Its range is throughout Tibet, but never in the Sikkim-Himalaya. In the Kuen-lün and Altan Tag ranges, both this species and the true *Ovis ammon* occur.

གཞན་མཐུ་ལ་ *gnan-thab-pa* certain medicinal roots so called on account of their curative virtues in plague, namely:—ལྷུ་མ་བྱ་གྲོ་མ་བྱ་གྲོ་, ལྷུ་མ་བྱ་གྲོ་མ་བྱ་གྲོ་, ལྷུ་མ་བྱ་གྲོ་མ་བྱ་གྲོ་ (*Mñ. 2*).

གནའ་འདུལ་པ *gñan hdul-pa* root of a plant used in the disease called *Gñan-gzer tsha-wa* of which high fever and severe aching in the body are chief characteristics.

གནའ་པ *gñan-pa* or གནའ་པོ་ འཇུག་ 1. cruel, fierce, severe: གནའ་པ་པོན་དང་བཙུན་པ་ཚས་ the Bon religion is cruel and Buddhism is noble (*Gyal. S.*). ལྷ་གནའ་ནམས་ deities of terror; རྒྱུ་གནའ་པ་ severe justice, cruel laws; དམ་ཚིག་གནའ་པ་ rigid vow, a solemn oath. 2. wild, rugged, precipitous: གནའ་ས་ a rugged country.

གནའ་བ *gñah-wa* (in composition, often གནའ་ only) 1. neck, nape: གནའ་བ་བརྒྱུད་ས་ the neck is contracted or shortened. 2. = རྩིང་ཕྱེ་ འཁྱུག་པ་ partizan, one backing a side.

གནའ་ཀོ *gñah-ko* hide or leather of a beast's neck.

གནའ་ཁོབས་ *gñah-khobs* screen to protect the neck attached to a helmet.

གནའ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Gñah-khri Btsan-po* the first king of Tibet who was carried in a sedan-chair and was therefore called the "neck-chaired."

གནའ་གོང་དུ་མི་སྒྲོལ་ *gñah-goñ du mi-snot*, མཁན་ = གནའ་.

གནའ་རྒྱུབ་ *gñah-rgyab* in C. castellations, parapet.

གནའ་ནང་ *Gñah-nañ* a village on the confines of Tibet and Nepal, but belonging to the former.

+ གནའ་པོ་ *gñah-po* a witness, one that gives evidence; གནའ་པོ་བྱེད་པ་ to vouch for, to be surety for: བཞུག་གནའ་བྱས་ he became surety for the loan.

གནའ་རྩེ་ *gñah-rtse* the cervical vertebra with its projecting process (*Jä.*).

གནའ་ཚིགས་ *gñah-tshigs* spinal joints.

གནའ་རེངས་ *gñah-reñs* stiff-necked, obstinate: ངན་པ་གནའ་རེངས་མེད་སྟུག་གཏམ་འདི་རྟོན་ (*Rdsu. 28*) *Ser-smug*, thou obstinate wretch, listen to this my word. གནའ་རེངས་ཅན་ *gñah-reñs-can* stiff-necked, obstinate.

གནའ་ཤིང་ *gñah-ñin* ཡུམ་ yoke (for oxen); གནའ་ཤིང་འཛོལ་ *Gñah-ñin hdsin* one of the seven fabulous mountains of Buddhist cosmogony so called on account of its standing out like the yoke of oxen.

གནའ་ཡ *Gñal* n. of a place in Tibet; གནའ་པ་ a native of *Gñal*; གནའ་པ་གྲུ་ཚང་ *Gñal-pa gr̥ba-tshan* the section of Daipung monastery where monks from *Gñal* are admitted (*Loñ. 3 3*).

གནི་ག་ *gñi-ga* = གནིས་ཀ་ ཅམལ་ both.

གནི་ཟེར་ *gñi-zer* sometimes for ཉི་ཟེར་ sun-beam (*Lex.*).

གནིག་ཏུ་ *gñig-tu* एकान्त; = གནིག་ཏུ་ into one, aimed at one, having only one object in view; but གནིག་པོ་མཛེས་འདུག་ seems to = the two loved as one.

གནིད་ གནིད་, གནིད་, གནིད་, གནིད་, གནིད་ sleep; གནིད་ཏུ་འགྲོ་བ་ to fall asleep: གནིད་མ་ཐོབ་ I am sleepless; གནིད་མ་ཡོང་ sleep has not come, I cannot find sleep; གནིད་ཐུམ་པ་ one uninterrupted portion of sleep; གནིད་མཐུག་པོར་མོང་ he fell into a sound sleep; གནིད་སྤྱོད་ light sleep, a slumber. གནིད་ཀྱི་ཚིག་པ་ *gñid-kyi log-pa* རྒྱལ་སྤྱོད་ to fall asleep, to sleep: གང་སྟེང་མང་པོ་དང་བྱམ་བའི་མི་དེ་བདེ་བར་གནིད་ཚིག་པར་འགྱུར་ he who is free from misery will sleep happily; རྩིང་ལམ་རྩིང་ཐོབ་པ་ནས་རྟོན་མོངས་པའི་གནིད་མི་ཡོང་ (*S. phreñ. 288*) he who has attained to the stage of *Sbyor-lam* will not fall asleep. གནིད་ཅན་ གནིད་ཅན་ sleepy, drowsy; གནིད་ཆག་ གནིད་ཆག་ sleep interrupted, roused from slumber. གནིད་ཏུ་མོང་ has gone to sleep.

Syn. གཉིས་བྱོ *gnid-bro*; གཉིས་འདྲོད *gnid-hdod*; གཉིས་གཡུར་བ *gnid gyur-wa*; རབ་ཏུ་འཐེབས་ *rab-tu hthib-s-pa*; མནལ *mnal*; གཟིམ *gsim*; གཉིས་ཁྱུག་པ *gnid khug-pa*; མེད་སྤེལ་པའི་གྲོགས་པོ *rmoñs-pahi grogs-po*; མིག་འཛུམ་པ *mig hdsumpa* (*Mñon.*).

གཉིས་འདྲོད *gnid-hdod* wishing to sleep.

གཉིས་རྟོ *gnid-rdol* somnambulism.

གཉིས་མ་བྱུང་བ *gnid ma-byuñ-wa* བྱུང་བ་མེད་པ་ལྟར་ བྱུང་བ་མེད་པ་ལྟར་ wakefulness, sleeplessness.

Syn. གཉིས་མེད *gnid-med*; གཉིས་མ་ཁྱུག་ *gnid-ma-khug*; གཉིས་ཆག་པ *gnid chag-pa*; གཉིས་ཡར་བ *gnid-yar-wa* (*Mñon.*).

གཉིས་མོ *gnid-mo* ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ asleep, in sleep.

གཉིས་མགས་ *gnid-rmugs* dazed, stupid with sleep: གཉིས་མགས་ལེ་མོ་རབ་ལྷོ་མ་གྱི་དུ་བརྒྱུ་ན་འགྲུས་པ་ལྟར་ (*Hbrom.* 13) leaving off sleepiness and indolence, (you) should be always industrious.

གཉིས་གཡུར་བ *gnid gyur-pa* to be overcome by sleepiness.

གཉིས་ལམ་ *gnid-lam* = མི་ལམ་ *rmi-lam* dream.

གཉིས་ལོག་འདྲོད་པ *gnid-log hdod-pa* to desire sleep, to be sleepy.

གཉིས་ས *gnid-sa* bed, place of sleep.

Syn. རྣམ་ས *ñal-sa*; མལ་ས *mal-stan*; མལ་ས *mal-sa* (*Mñon.*).

གཉིས་སད་པ *gnid-sa* བྱུང་བ་མེད་པ་ལྟར་ བྱུང་བ་མེད་པ་ལྟར་ awakened, to awake; གཉིས་སད་པར་འགྱུར་ གཉིས་སད་པར་འགྱུར་ to become awake.

གཉིས་པ *gnil-wa* to be dessicated, to crumble away; to thaw.

གཉིས་ *gnis* ཁྱེད་ཀྱི་, ཁྱེད་ཀྱི་ 1. two: ཁྱེད་དང་ང་གཉིས་ ཁྱེད་དང་ང་གཉིས་ we two shall marry each other; ང་དང་ཁྱེད་གཉིས་ ང་དང་ཁྱེད་གཉིས་ either of us: ཁྱེད་དང་ཁྱེད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་གང་ ཁྱེད་དང་ཁྱེད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་གང་ which is the better of the two religions, Brahmanism or Buddhism? གཉིས་ཅེ་ གཉིས་ཅེ་ a Brāhman couple (man and wife). 2. both: ཁྱེད་དང་ང་གཉིས་མེད་པ་གཉིས་ ཁྱེད་དང་ང་གཉིས་མེད་པ་གཉིས་ both Maitreya

and the lord (Atis'a); ཁྱེད་དང་ང་གཉིས་ ཁྱེད་དང་ང་གཉིས་ both you and I.

གཉིས་ཀ *gnis-ka* ལྷོ་ལྷོ་ the two, both: གཉིས་ཀྱི་འདྲིམ་ གཉིས་ཀྱི་འདྲིམ་ the meaning of both; the interests of both parties; གཉིས་གཉིས་ *gnis-gnis* two each.

གཉིས་ཀྱི་གཉིས་སྤྱད་པ *gnis-kyi gnis sprad-pa* སྤྱད་པ་གཉིས་སྤྱད་པ་ སྤྱད་པ་གཉིས་སྤྱད་པ་ placed in two and two (in pairs).

གཉིས་སྐྱེས་ *gnis-skyes* ཁྱེད་, ཁྱེད་ཀྱི་, ཁྱེད་ཀྱི་ the "twice-born," i.e., a Brahman; used, also, of birds in general, and of human teeth.

གཉིས་ག *gnis-ga* = གཉིས་ཀ *gnis-ka* both.

གཉིས་དགའི་ཁྱིམ་ *gnis-dgahi khyim* རྒྱུ་ལྡན་ རྒྱུ་ལྡན་ met. for the female organ.

གཉིས་བརྒྱུད་ *gnis-brgyud* = རྒྱུ་ལྡན་ copper.

གཉིས་ཆ *gnis-cha* སྤྱད་པ་ half.

གཉིས་གཉིས་སྤྱད་ *gnis-gnis spyod* ཁྱེད་, ཁྱེད་ said to be either the curlew or lapwing.

གཉིས་གཉིས་ཟུང་ *gnis-gnis zuñ* pairing, also male and female living together.

གཉིས་འབྱུང་ *gnis-hthuñ* ཁྱེད་ met. for elephant; གཉིས་འབྱུང་དབང་པོ་ the king of elephants.

གཉིས་ལྡན་ *gnis-ldab* two-fold, double, twice.

གཉིས་ལྡན་ *gnis-ldan* ཁྱེད་, ཁྱེད་ twice; also the second age, the age according to Brāhmanical astrology in which two measures of virtue were left to humanity.

གཉིས་ལྡན་དུས་ *gnis-ldan-dus* ཁྱེད་ཀྱི་ the second age of the present *Kalpa*.

གཉིས་པ *gnis-pa* ཁྱེད་, ཁྱེད་ 1. the second. 2. having two, possessed of two, e.g., མགོ་གཉིས་པ་ *mgo gnis-pa* having two heads, the two-headed; ཁྱེད་གཉིས་པ་ *lee gnis-pa* double-tongued; གཉིས་པ་མཁས་པ་ all the second ones; གཉིས་པ་མཁས་པ་ ཁྱེད་ ཁྱེད་ the second only.

གཉིས་པོ་ *gnis-po* ཁྱེད་ both, the two.

གཉིས་མེད་གསུང་པ *gnis-med gsun-pa* an epithet of Buddha. གཉིས་སྤྱད་པ་གསུང་པ་ གཉིས་སྤྱད་པ་གསུང་པ་

ཡུལ་འདྲི་ a propounder of the non-dualist doctrine; epithet of Buddha.

གཞིས་འཛིན་ *gnis-hdsin* དམ་པ་ holding to two; doubt, unsteadiness, wavering.

གཞིས་འཛིན་ལྟ་བུ་ *gnis-hdsin lta-wa* to look upon two things as differing, to think them different.

གཞིས་ཀྱི་ *gnis-ka* the strokes put after a complete sentence (*Situ.*).

གཞིས་སུ་མེད་པ་ *gnis-su med-pa* ཡུལ་འདྲི་, ཡུལ་འདྲི་ 1. matchless; identical: རྒྱལ་པོ་ཡི་གཞིས་སུ་མེད། the king and I are not two indubitably, are the same. 2. n. of the Tantrik work of S'ri Kāla-chakra དཔལ་ལྷན་རྒྱུ་མཁོར་ (*Mñon.*).

གཞིས་གསུམ་རྒྱུ་མཁོར་པ་ *gnis-gsum zlos-pa* = རྒྱུ་མཁོར་ཆོག་ *skyor-tshig* or རྒྱུ་མཁོར་ཆོག་ *skyar-wahi tshig* repetition (*Mñon.*).

གཞུག་མ་ *gnug-ma* acc. to *Cs.* 1. natural, opp. to བསྐྱེད་མ་ *bcos-ma* artificial, hence (*Sch.*) དངོས་མ་ *dnos-ma*. 2. innate, peculiar; རིགས་མ་གཞུག་མ་ peculiar mind; གཞུག་མའི་རིགས་ *gnug-mahi sems*; གཞུག་མའི་ཡེ་ཤེས་ innate wisdom; གཞུག་མའི་རྒྱུ་མཁོར་ innate signification or worth; མ་བསྐྱེད་མ་གཞུག་མའི་རང་དབྱེས་ *ma-bcos gnug-mahi nañ-du hdres* dissolved into the un-created primordial existence (*Jā.*).

གཞུང་དཀར་ *gnuñ-dkar* rape seed.

གཞུལ་བ་ *gnul-wa* = རྒྱུ་མཁོར་ *nul-wa*.

གཞེ་བ་ *gne-wa* to woo, court.

གཞེན་ *gneho* = རྒྱུ་མཁོར་ *smye-bo* a wooer, cour-tier (*Jā.*).

གཞེ་མ་ *gne-ma* (ནང་ཁྲོལ་ *nañ-khrol*), རྩ་ལུག་ the coiled intestine (*Zam.*), the twisted part of the colon or great gut (*Jā.*).

གཞེན་ *gnen* བཙུན་, བཙུན་, རྩ་ལུག་, resp. རྩ་ལུག་ *sku-gnen* kinsman, relation: རྩ་ལུག་པའི་གཞེན་

beloved relation; གཞེན་ལ་བཙུན་པ་བྱེད་པ་ to love one's relations; གཞེན་གྱི་མུག་མ་ mother-in-law by relation; as a degree of relationship; གཞེན་བྱེད་པ་ *gnen byed-pa* to marry, to become related by marriage; གཞེན་གྱི་ཐྱུགས་ friends and relations; གཞེན་གྱི་ཐྱུགས་ལ་འདྲི་ཆགས་ཆུ་རྩ་གཞེན་ attachment towards friends quivers like water, &c. (*Lo.* 24); བ་གཞེན་ *pha-gnen* relations on father's side; མ་གཞེན་ *ma-gnen* relations on mother's side; བཤེས་གཞེན་ *bces-gnen* རྩ་ལུག་མཁོར་ spiritual friend, generally a lama scholar who is versed in the Buddhist metaphysics.

གཞེན་པ་ *gnen-po* helper, friend, assistant, esp. spiritually; རྒྱུ་གཞེན་པ་ལམ་ལ་བར་བྱེན་གྱིས་རྒྱུ་མཁོར་ bless, that it may become a good spiritual help གཞེན་པ་ལ་མ་རྒྱུ་མཁོར་པ་ without looking upon a spiritual adviser; བོད་འདུལ་བའི་གཞེན་པ་ the spiritual discipliner of Tibet (*Avalokite-s'vara*); (applied to things) remedy, means, expedient, antidote; རྩ་ལུག་གསོ་བར་བྱེད་པའི་གཞེན་པ་ assistants in curing maladies (*e.g.*, medicine, diet, etc.); དེའི་གཞེན་པར་ *dehi gnen-por* as a remedy for; རྩ་ལུག་པའི་ཐབས་མེ་ཤེས་པའི་གཞེན་པར་ *sgrub-pahi thabs mi-bces-pahi gnen-por* as a remedy for helplessness in acquiring a certain object, *i.e.*, direction or instruction how to obtain it (*Jā.*).

Syn. མཐུན་ཐྱུགས་ *mtshun-phyogs*; ཡིད་བཙུགས་ *gid-bcuys*; མཛེས་བཙུགས་ *mdsah-bcuys*; རུན་ *sun*; རེམ་མེད་ *hkhör-med*; ཡིད་མཐུན་པ་ *gid mtshun-pa*; མཛེས་བཤེས་ *mdsah-bces*; རྩ་ལུག་པ་ *grog-s-po*; བཛེས་བཤེས་ *mdsah-was bciñs*; རྩ་ལུག་པ་ *blo-ñe-wa*; རྩ་ལུག་ *rañ-phyogs* (*Mñon.*).

གཞེན་ཅན་ *gnen-can* བཙུན་, used in polite lan-guage for གཞེན་ *gnen*.

གཞེན་ཏེ་བ་ *gnen ñe-wa* or གཞེན་ཏེ་མ་ *gnen ñe-mo* རྩ་ལུག་, རྩ་ལུག་པ་ near relations, cousins.

གཞེན་ཏེ་འབྲེལ་ *gnen ñe-hbrel*, v. relatives by blood or marriage connection.

of guests but) practically a general manager or secretary under a king, minister, or landlord.

Syn. མིག་གི་ཚས་ཅན་ *mig-gi chos-can*: ལྷ་མིག་པ་ *lde mig-pa*; རང་གི་གུ་འཛིན་ *nañ-gi gru-hdsin*; ལྷ་གཏེར་ *sku-gñer* or ལྷ་གཏེར་པ་ a keeper of images of gods, &c. (*Mñon.*).

གཏེར་བ་ *gñer-wa* or གཏེར་བྱེད་པ་ *gñer byed-pa* to tend, to take care of, to provide for; to seek for; to procure, to acquire. རྫོན་གཏེར་བ་ *don gñer-wa* to earn money, to take interest on money; རྫོན་དུ་གཏེར་བ་ *don-du gñer-wa* to provide for, to strive to procure; ཡོ་བྱད་རྫོན་དུ་གཏེར་བ་རྣམས་ people who desire to have property; རྫོན་གཏེར་ *don-gñer* exertion, effort, zeal; རྫོན་གཏེར་ཆེན་པོ་དགོས་ *don-gñer chen-po dgos* great exertions are necessary; ལྷ་དང་རྒྱུན་གཏེར་པ་ རྫོན་གཏེར་བྱེད་པ་ investigating both the primary and secondary causes; རྫོན་གཏེར་ཅན་ *don-gñer can* zealous, pains-taking.

གཏེར་མ་ *gñer-ma* བལྟ་ལྡན་ wrinkles (of the face), a fold of the skin; གཏེར་མ་དང་ས་ *gñer-ma dañs* བཤམ་བཤམ་ལྡན་ defined wrinkles; གཏེར་མ་མང་ བལྟ་ལྡན་ with many wrinkles; གཏེར་མ་རེང་ས་པ་འགྱུར་ the wrinkles have become settled or rigid, vb. གཏེར་པ་ *gñer-pa* to wrinkle; ལྷ་གོང་གཏེར་བ་ *sna-goñ gñer-wa* to knit the brows, to frown. རྩོད་གཏེར་ རྩུག་ཆེན་ a frown, a severe, angry look; རྩོད་གཏེར་ཅན་ *khro-gñer can* with frowning looks; the goddess Dolma in her terrific, frowning manifestation is called ལྷ་མ་ལྷ་གཏེར་ཅན་ *Sgrol-ma Khro-gñer-can* རྩུག་ཆེན་པོ་.

གཏེར་མ་ཁུམས་པ་ *gñer-ma khums-pa*, རྫོན་མ་གྱུབ་ the object not fulfilled (*A.* 65).

གཏེར་མ་ཅན་ *gñer-ma can* wrinkled.

གཏེར་མའི་གོང་ *gñer-mahi gdon* lit. the wrinkled-faced; met. a monkey.

གཏེར་ཆང་ *gñer-tshañ* store or store-room; house where provisions are stored up; གཏེར་ཆང་གཏོང་བྱེད་ *gñer-tshañ gtoñ-byed* issuing of articles from the stores; one who issues such.

གཏེན་པ་ *gñel-wa* = རྩལ་པ་ *ñal-wa* རྩལ་ fatigue, also རྩལ་ tired, to get tired; acc. to some authors, the proper spelling is མཏེན་པ་ *mñel-wa*.

གཏོག་པ་ *gñog-pa* to desire, wish earnestly (*Cs.*), v. ལྷོག་པ་ *gñog-pa* (*Jä.*).

གཏོད་ *gñod* strength, durability, stoutness; གཏོད་ཅན་ *gñod-can* strong; གཏོད་ཆུང་ *gñod-chuñ* or གཏོད་མེད་ *gñod-med* weak; ལུས་གཏོད་ཆུང་ *lus gñod-chuñ* a weakly body or feeble constitution (*Jä.*).

༥ གཏོད་ཀ་ *gñod-ka* = རྣམས་ཀ་ *hkhoṣ-ka* importance, worth. གཏོད་ཀ་ཆུང་ = 1. unimportant, worthless. 2. generous or charitable

གཏོས་ *gños* n. of a tribe in Tibet (*Loñ.* 23).

མཉམ་ *mñan* boat, skiff, wherry.

མཉམ་པ་ *mñan-pa* boatman, ferry-man. མཉམ་པ་འཕྲེ་ལོ་ལམ་ a fish-skin (*Sman.* 350). མཉམ་ཡོད་ *mñan-yod* ལྷ་མ་ལྷ་ n. of a city in Kos'ala where Buddha resided for many years. Occasionally མཉམ་པ་ occurs erroneously for རྫོན་པ་ to hear.

མཉེད་པ་ *mñed-pa* pf. and imp. མཉེས་ fut. མཉེ 1. to rub, between the hands or feet, e.g., ears of corn. 2. to tan, curry, dress; ལོ་བ་མཉེད་པ་ to tan skin. 3. to coax (*Cs.*).

མཉམ་ *mñam* མམ, མམཔ་ similar, equal, like (*Mñon.*).

མཉམ་པར་རྟེན་པ་ *mñam-par hjoḡ-pa* समाधि
to adjust for contemplation.

मन्त्रं परं ब्रह्म यं *mñam-par bshag-po* समाहित,
समादधाति, प्रणिहित, प्रणिधान to compose the
mind to perfect rest for meditation.

མཉམ་པར་བྱེད་པ་ *mñam-par byed-pa* to make even or level, to equalize; to divide equally; སེམས་མཉམ་པོ་ *sems mñam-po* imperturbability, evenness of mind; not to be affected by kindness or by the reverse. མི་མཉམ་པ་ *mi-mñam-pa* unequal, uneven.

अ३अ० द्रव्य *mñam-bral* तुल्यं नास्ति unequalled,
matchless.

མཉམ་མེད *mñam-med*, v. མཉམ་བྱལ *mñam-bral*.

མཉམ་གཟུང་ *mñam-gzuñ* समापन lit. receiv-
ing equally ; finishing.

མནེ་པ་ *mñe-wa* or མནེ་བཞེན་པ་ *mñe bshin-pa*
 संवाह, परिमर्दन to tan, to rub ; མནེ་བར་བྱས་
 tanned, rubbed ; མནེ་བར་བྱ་ will tan or rub,
 v. མནེད་པ་ *mñed pa*.

མནེ་འཛོལ *mñe-hbol* cushion, a pillow.

མནེན་པ 1. *mñen-pa* resp. ཕྱག་མནེན་པ *phyag mñen-pa* मृदु, क्षिप्र flexible, pliable, supple, soft. 2. =མནེན་པོ *mñen-po* कोमल tender, soft.

མདེན་ལུག *mñen-lug* soft and pliant or flexible.

མཛེན་མཛེལ་བ་ *mñen mñel-wa* to make soft
by tanning (*Sch.*).

མཛེན་མཛེས་ག་ཤིན་པ་ *mñen-mñes* *gcin-pa* to
caress, to fondle (*Sch.*).

མྟེན་པར་འགྱུར་བ *mñen-par* *hgyur-wa* to
become soft.

མཛེན་པར་བྱེད་པ་ *mñen-par byed-pa* གཤམིལ་འདྲེད་
to make soft, smooth, flexible.

མཉམ་པ་བརྗོད་པ་ *mñam-pa brjod-pa* সমবৃত্ত
to invite impartially.

असमं वेदं य *mñam-pa med-pa* असम वर्तमान
uneven ; unequally

† མཉེན་པ *mñel-wa* = རྒྱུ་པ *ñal-wa* or མད
མད་པ *thadñ chad-pa* to be tired, fatigued.

རྟམ་པ་ *sñabṣ-pa* stretching out the hand
to catch ; རྟམ་པ་མེ་ལ་རྟམ་པ་ཡིས་ *kh'yehu*
yi lug-pa me-la rñabṣ-pa yiṣ holding out the
hands of a child to the fire.

རྟོག་མཁོ་ *Rñin-ma* 1. general term for the various unreformed red-cap sects of Buddhism in Tibet. 2. particular name for one of the oldest of these same sects.

chu-rñog med = ཅུ་གཙང་བ་ *chu tsañ-wa* pure water (*Mñon.*).

རྩོགས་ཚད་ *rñogs-tshad* n. of a disease (*Jä.*).

རྩོང་ *rñoñ* = གཤམ་ *gal* ཇཤམ་ *trap, snare.*

རྩོང་བ་ *rñoñ-wa* pf. བརྩོངས་ *brñoñs* fut. བརྩོང་ *brñoñ*, imp. རྩོངས་ 1. to ensnare, trap (*Cs.*). 2. = རྩུང་པ་ *rkyañ-pa* རྩུང་པ་ *to stretch out.*

སྒྲ་ནང་ *sña-nañ* = གཤམ་ནང་ *gñah-nañ.*

སྒྲ་ལོ་ *sña-lo* = རྩོང་ལོ་ *rñā-lo.*

སྒྲ་གཤམ་ *sñag-pa* col. for རྩོགས་པ་ *sñeg-pa.*

སྒྲ་གས་ *sñags* = དབྱངས་ *dbyañs* music, harmony (*Jä.*).

སྒྲ་ *sñad* 1. = རྩུ་རྩུ་ *rgyu-rkyen* reason; རྩུ་མེད་པར་ *sñad-med-par* without reason, pretence or provocation : ཇོ་བོ་ལེས་མ་ཅན་གྱི་རྩུ་ལ་བོད་ རྩུ་རྩུ་པར་ལེ་སྒྲ་ཡིན་ (*A. 62*) the reason of Atis'a's undertaking to proceed to Tibet was the welfare of animate beings. 2. རྩུ་འདྲེན་པ་ *sñad hdogs-pa* = རྩུ་བཤེད་ལྟེན་པ་ *skyon brjod byed-pa* འབཤེད་; རྩུ་མེད་པར་རྩུ་འདྲེན་པ་ *skyon-med-par skyon btays-pa* to impute fault where there is none, malicious accusation or imputation; རྩུ་འདྲེན་པ་ *sñad hdsug-pa* to bring an action against, to prosecute; རྩུ་ལྟེན་པ་ *sñad byed-pa* (with a dat.) to use a pretence or pretext.

སྒྲ་པ་ *sñad-pa* pf. and fut., བསྒྲ་ *bsñad*, imp. རྩོད་ *sñod* to relate, to report; ལོ་རྩུ་སྒྲ་པ་ *lo-rgyus sñad-pa* to relate a story; མི་ལམ་ རྩུ་པ་ *rmi-lam sñad-pa* to relate a dream; གཤམ་ རྩུ་པ་ *gtam sñad-pa* to state, inform, give notice; to rehearse.

རྩུ་མེད་སྒྲ་དབྱིས་ *sñad-med sñad-dkris* imputation without cause; false charge.

སྒྲ་ *sñan* कर्ण, श्रोत्र, resp. for རྩ་བ་ *rna-wa* the ear : རྩུ་བའི་སྒྲ་དུ་ཐོས་ *rgyal-pohi sñan-du thos* it came to the king's hearing. རྩ་ཁྱུང་ *sñan-khuñ* the ear-hole, hearing.

སྒྲ་གྱི་གོང་རྩུ་ *sñan-gyi goñ-rgyan* अवतंसक, कर्णपूर ornament worn on the tip or upper lap of the ear; རྩུ་རྩུ་ *sñan-rgyan* कुण्डल an ear-ring; རྩ་རྩུ་ *rna-rgyan* कर्णिका ear-ornament.

སྒྲ་སྒྲོགས་མ་ *sñan sgyogs-ma* = ཐུང་མེད་ལྷོ་ལྷ་མ་ *bud-med blo-lān-ma* (*Mñon.*) a noble and generous lady.

སྒྲ་ངག་ *sñan-ñag* lit. speech which is agreeable to the ear. 1. काव्य, कविता poetry as one of the four divisions of the science of words. 2. = པ་མངས་ *pa-añs* རྩུ་ the planet Venus.

སྒྲ་ངག་མཁན་ *sñan-ñag mkhan* 1. कवि a describer, poet. 2. a learned man (*Mñon.*).

སྒྲ་ངག་མཁན་པོ་ *sñan-ñag mkhan-po* རྩུ་ the planet Venus; the spiritual guide of the *Asura* demi-gods.

Syn. གཤམ་པ་མངས་ *gsah-pa sañs*; རྩ་སྒྲོང་བུ་ *ñan spoñ-bu*; ལྷ་མིན་ལྷ་མ་ *lha-min bla-ma* (*Mñon.*).

སྒྲ་ངག་མཁས་དབང་ *sñan-ñag mkhas-dwañ* कवीन्द्र chief poet; a complimentary address to the learned.

སྒྲ་ངག་རྩུ་ *sñan-ñag ro-lān* = རྩོག་གི་གཤམ་ རྩུ་ lit. a humorous expression; but includes དགེ་བའི་གཤམ་ a religious discourse, རང་མ་པོར་སྒྲ་ soft language སྐ་བཟང་ sweet words རྩོག་གི་རྩོག་ conciliatory mild expressions; རྩོག་བཟང་ pleasant words ལེགས་བཤད་ moral sayings (*Mñon.*).

སྒྲ་གྲགས་ *sñan-grags* fame, reputation.

སྒྲ་འདེགས་ *sñan-hjags* polite and gentle (*Yig. k.*).

སྒྲ་བཤེད་ *sñan-brjod* वर्ण graphic description.

སྒྲ་གཏོང་པ་ *sñan-gtod-pa* to give ear to: ཀླུ་པ་ཅེ་ན་པ་བདག་གི་ཚིག་འདི་ལ་སྒྲ་གཏོང་ཅིག་ *kye rgyal-po chen-po bdag-gi tshig hdi-la sñan gtod-cig* O great king, do lend your ears to my speech (*Hbrom.* 136).

སྒྲ་ནང་ *Sñan-nañ* also called མནའ་ནང་ *Mnah-nañ* n. of a district in N. Western Tibet.

སྒྲ་པ་ *sñan-pa* 1. like བྲགས་པ་ *grags-pa* བཟུང་, རྒྱལ་མེད་ fame, renown, glory, praise: ཁྱེད་གྱི་སྒྲ་པ་ཕྱུགས་བཅུར་བྲགས་ your fame has spread in the ten quarters, i.e., all over the world; དེའི་སྒྲ་པ་རྒྱུ་ནས་ཐོས་ *d-ñi sñan-pa rgyaṅ-naṣ thoṣ* his praises are heard far and wide; ཅེས་དེའི་སྒྲ་པ་བརྗོད་ཅིང་ *ceṣ dehi sñan-pa brjod-ciñ* thus speaking praisingly of him; ཅེས་པའི་སྒྲ་པ་ལ་རྟེན་ནས་ *ceṣ-paḥi sñan-pa-la rten-naṣ* relying on a rumour of this purport; ཅེས་སྒྲ་པ་དང་བྲགས་པ་ཅེ་ན་པ་བྱུང་ *ceṣ sñan-pa dañ grags-pa chen-po byuñ* so his praise and great fame arose; དེའི་སྒྲ་པ་ *dehi sñan-du* to his praise, or to his hearing. 2. adj. well-sounding, sweet to hear; སྒྲ་པར་སྒྲ་བ་ *sñan-par smra-wa* རྒྱལ་མེད་ sweet expression, sweet and polite language; སྒྲ་པར་བྱེད་ *sñan-par byed* རྒྱལ་མེད་ that does pleasant things; སྒྲ་པའི་དབེ་ཅན་ *sñan-paḥi dpe-can* n. of a warbling bird, v. ཀ་ལ་པེང་ཀ་ *ka-la piñ-ka* (*Mñon.*). དགེ་སྤྱོད་དབྱངས་རབ་ཏུ་སྒྲ་པ་ a monk having a well-sounding voice; ཚིག་སྒྲ་པར་ *tshig sñan-par* with pleasant words; སྒྲ་སྐད་ *sñan-skad* melodious language. 3. vb. to praise, extol, glorify. 4. = གོ་ར་མ་ཆག་ *gor ma-chag* ལྷན་ without interruption (*Lex.*).

མི་སྒྲ་པ་ *mi-sñan-pa* 1. discordant, grating; སྐད་ནི་མི་སྒྲ་པ་ཟེར་བ་ *skad-ni mi-sñan-pa zer-wa* to utter discordant cries; (*Jä.*) 2. offensive, insulting: གང་གིས་བདག་ལ་རྩོད་ཅིང་མི་སྒྲ་བརྗོད་ *gañ-shig bdag-la rtsod-ciñ mi-sñan brjod* he who in a dispute says to me insulting words. མི་སྒྲ་པར་ཟེར་བ་དང་དུ་ལེན་པ་ *mi-sñan-par*

zer-wa dañ-du len-pa to put up with offensive remarks.

གཏམ་སྒྲ་པ་ *gtam sñan-pa* 1. good joyful news, glad tidings; གཏམ་སྒྲ་བྱེད་པ་ *gtam-sñan byed-pa* to bring glad tidings. 2. pleasing conversation (*Cs.*); = སྒྲ་བྲགས་ *sñan-grags*, v. བྲགས་ *grags*; སྒྲ་རྒྱུད་ *sñan-rgyud* = བཀའ་རྒྱུད་ *bkah-rgyud* oral instructions of lamas.

སྒྲ་ཤུ་བ་ *sñan-phra shu-wa* to slander, to backbite.

སྒྲ་འཕྲིན་ *sñan-hphrin* 1. good tidings, gospel. 2. n. of a bird which lives very long (*Mñon.*).

སྒྲ་ཚིག་ *sñan-tshig* སཱམ་, སྒྲ་ཚིག་གི་རིག་བྱེད་ *sñan tshig-gi rig-byed* སཱམ་འཛེད་ the third Veda of the Hindus. སྒྲ་ཚིག་བྱུང་ *sñan-tshig byuñ* སཱམ་འཛེད་ grown out of the Sāma-Veda.

སྒྲ་ཤུ་ *sñan-shu* petition, memorial; སྒྲ་ཤུ་འབུལ་བ་ *sñan-shu hbul-wa* to present a petition.

སྒྲ་ཤལ་ *sñan-çal* the flap of the ear.

སྒྲ་གསལ་འདེབས་པ་ *sñan-gsan hbebs-pa*, རྒྱལ་མེད་ invitation; to invite, to call attention to.

སྒྲ་སྒྱུབ་ *sñan-srab* = རྩོད་དཔྱད་ཅེ་བ་ *ñan-dud che-wa* credulous: རྩོད་སྒྲ་སྒྱུབ་ *rjeḥi sñan-srab* the king's credulity (*Gyal.* 2).

སྒྲ་ལྟོང་བ་ *sñan-lhoñ-wa* to make dear.

སྒྲ་བ་པ་ *sñab-pa* to smack with the lips (*Sch.*).

སྒྲམ་པ་ *sñam-pa* 1. vb. to think, consider, imagine: བདག་ཅག་རིན་པོ་ཅེ་བཅང་སྒྲམ་མོ་ we thought we should give up the jewels; ང་ལྟེན་དགོས་སྒྲམ་ནས་ *ña-lceb dgoṣ-sñam-naṣ* thinking I should commit suicide; ཡོན་ཏན་དང་ལྡན་པར་སྒྲམ་ཞུ་ *yon-tan dañ ldan-par sñam-ste* considering him to be possessed of talents. 2. sbst. thought, sense, mind, sensation: ཚས་བྱས་ན་སྒྲམ་པ་ཡོད་གིན་གདལ་ *chos byas-na sñam-pa yon-gin gdaḥ* we have thoughts of practising religion; འཛིགས་མ་སྒྲམ་པ་ཡོད་རེ་སྐད་ *hjigs-so sñam-pa yod*

re-skan I am far from any thought of fear; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ though one may imagine that it will help; ལྷན་པས་ *skyug-pa*, ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *brduñs-dkris sñam-byed* there arises a feeling like that of nausea, like that of being beaten, of being (tightly) wrapt up (*Jä.*).

ལྷན་པས་ *sñal-yaś* (གྲངས་གནས་) n. of a number; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ (Ya-sel. 57).

ཉི *sñi*, v. ཉི *rñi*.

ཉི་ཉིང་ *sñi-stein* = ཉི་ཉིང་ *gñah* neck; nape of neck.

ཉི་པོ *sñi-po* = ཉི་པོ *sñiñ-po* the heart.

ཉི་ཕུལ་ *sñi-phul* corn of luxuriant growth; abundant harvest.

ཉི་བ *sñi-wa* 1. a dwarf. 2. softness. 3. n. of a plant.

ཉི་བོ *sñi-wo* ལྷན་པས་ adj. gentle, soft, delicate, tender.

ཉི་མ *sñi-ma* for ཉི་མ *sñe-ma* (*Jä.*).

ཉི་ལང་ཀ་ཏུ *Sñi-čan ka tya* or ཉི་ལང་གུར་རྟ་ *Sñi-čan gur-rta* name of mountains in Nepal (*Jä.*).

ཉིགས་དུས་ *sñigs-dus* or ཉིགས་མའི་དུས་ *sñigs-mahi dus* ལྷན་པས་ or ལྷན་པས་ the degenerate age, or the age of sin.

ཉིགས་ལྷན་པས་ *sñigs byed-ma* acc. to the Bon n. of the god of air (*D.R.*).

ཉིགས་པ་ *sñigs-pa* degenerated, grown worse, v. ཉིགས་མ་ *sñigs-ma*.

ཉིགས་མ་ *sñigs-ma* ལྷན་པས་, ལྷན་པས་, ལྷན་པས་ 1. a whet-stone. 2. ལྷན་པས་ impurity in food, poison or defilement in food; impure sediment; ལྷན་པས་ ལྷན་པས་ *mar gyi sñigs-ma* impurities in butter; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ to separate the clear (fluid) from the sediment;

ཉིགས་མ་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *sñigs-ma thams-cad sel-wa* to clear out all the impurities. ལྷན་པས་མ་ *shin sñigs-ma* ལྷན་པས་ a yellowish sprout growing up on land. 3. ལྷན་པས་ *tshigs-ma* a member between two joints.

ཉིགས་མ་ལྷན་པས་ *sñigs-malñā-ni* the five impurities are:—(1) ལྷན་པས་, ལྷན་པས་; ལྷན་པས་ *mar hyrib-pa* the decrease of the duration of life; (2) ལྷན་པས་, ལྷན་པས་; ལྷན་པས་ *phrib-pa* perversity in thoughts, religious disbeliefs, &c. 3. ལྷན་པས་ལྷན་པས་ ལྷན་པས་; ལྷན་པས་ *rtsoḍ-ldan* degenerate ages or times.

ཉིང་ *sñiñ* ལྷན་པས་, ལྷན་པས་ 1. the heart, both met. and physically: ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *sñiñ-hdar shin-hgul* the heart throbs with fear; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ ལྷན་པས་ *bdag-gi lus-kyi sñiñ-ltar gces* as dear to me as my own heart. 2. ལྷན་པས་ the disposition. ལྷན་པས་ *sñiñ-dgah-wa* or ལྷན་པས་ *sñiñ bde-wa* gladness, cheerfulness; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *sñiñ-dañ mig hphrog-pa* to transport, to ravish (*Sch.*). 3. courage; ལྷན་པས་ ལྷན་པས་ be not afraid! ལྷན་པས་ ལྷན་པས་ *sñiñ gdon gyis bslus* the heart is infatuated by a demon. ལྷན་པས་ *sñiñ-nas* (i) heartily, zealously, earnestly, e.g., looking for or to a thing; with all one's heart, most earnestly, devoutly, e.g., to say one's prayer; (ii) actually, really: ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *khoñ sñiñ-na mi-hbyiñ-pa yin* really he does not sink. 3. for ལྷན་པས་, ལྷན་པས་ *sñiñ hgems-pa* stupified, confounded, depressed (*D.R.*).

Syn. of No. 1. ལྷན་པས་ *thugs*; ལྷན་པས་ *ca-yi mchog*; ལྷན་པས་ *chos-kyi rtsa-hkhor*; ལྷན་པས་ *kun-skyed byed*; ལྷན་པས་ *srog-gi gnas*; ལྷན་པས་ *sems-kyi khañ-pa*; ལྷན་པས་ *rnam-ces rten* (*Mñon.*).

མྱེང་ཁ *snin-kha* हृदय the heart; མྱེང་ཁར *snin-khar* on the heart, at heart.

མྱེང་ཁམས *snin-kham* the heart; acc. to *Sch.* courage.

མྱེང་ཁ *snin-khu* = མྱེང་ཁ *snin-khu*.

མྱེང་ག *snin-ga* the breast: མྱེང་གར་ཕུ་མང་མྱེས་པ་བདེ་བར་རྩོམ་པ་ *snin-gar spu-man skyes-pa bde-war htsho* he will live to be happy on whose breast grows much hair (*Mi.*).

མྱེང་དགའ་བ *snin dgah-wa* हृदयोक्तास heart's content, joy, cheerfulness.

མྱེང་ལྟགས *snin-grogs* सहृद, वक्त्रम a sympathizing friend, a bosom friend.

མྱེང་ཅན *snin-can* courageous, spirited, bold.

མྱེང་རྩེས་པ *snin rtse-pa*, v. མྱེང་པ *snin rje-wa* कृपा mercy, compassion.

མྱེང་ཅུ་བཅུག *snin-chu bshug* in *W.* afflicted with dropsy in the pericardium (*Jä.*).

མྱེང་ཇེ *snin-rje* कृणा, दया, अनुषङ्ग kindness, mercy, compassion: མེ་ལ་མྱེང་ཇེ་སྐྱོམ་པ་ to meditate with pity for all men. མྱེང་རེ་ཇེ *snin-re rje*, occurs in ཁྱེད་ཅོད་རྣམས་མྱེང་རེ་ཇེ *khyod Bod-rnam* *snin-re-rje* I pity you ye Tibetans (*A.* 65).

Syn. ཐུགས་ཇེ *thugs rje*; བཅེ་བ *btse wa*; ཇེས་ཆགས *rjes chags*; ཇེས་སུ་བཅེ *rjes-su btse* (*Mñon.*).

མྱེང་ཇེ་སྐད *snin rje skad* lamentation; cry of compassion.

མྱེང་ཇེ་ཅན *snin-rje-can* कृपालु merciful, kind hearted; a merciful person.

མྱེང་ཇེ་ཆེན་པོ *Snin rje chen po*, མྱེང་ཇེ་འུགྱ *Snin rje hi lha*, are names of Avalokites'vara.

མྱེང་ཇེ་ཆེན་པོ་པད་དཀར *snin rje chen po pad dkar* कृणा-पुण्डरीक n. of a sūtra in the *Kah gyur*, vol. 8, *Mdo* section.

མྱེང་ཇེ་བྲལ *snin-rje bral* = མྱེང་ཇེ་མེད་པ་ *snin-rje med-pa* निवृत्त devoid of mercy or compassion, merciless, cruel. The following

ten acc. to Buddhism are included in the category of those who are called *snin-rje-bral*:—བཟན་པ་ butchers; བྱ་གཞུང་པ་ sellers of ducks; བཟ་པ་ sellers of pigs or pork; རྩ་པ་ fishermen; རི་དྲགས་ཀྱི་རྩེན་པ་ hunters; བྱ་པ་ bird-catchers; བོང་བྱ་སྐྱུ་ལ་ drivers of donkeys and other beasts of burden who lading them heavily beat them; རྩལ་ལྷན་པ་ robbers and way-layers; གཤེད་མ་པ་ murderers; བསྐྱར་གསེད་པ་ slayers of oxen, etc. (*K. du.* 5 204).

མྱེང་ཇེ་མོ *snin-rje mo* 1. compassionate: you are compassion personified. Acc. to *Jä.* in ཁྱེད་མྱེང་ཇེ་མོ་རང་ཞིག་འདུག་ you are much to be pitied. 2. colloq. dearest, most beloved, amiable, charming.

མྱེང་རྩེ་བ *snin ne-wa* 1. = མཛེས་པ་ *mdsa-bo*, or རྩེ་བ་ *ne-wo*, friendly, amicable, loving, affectionate. Figurative expression for it is ཡིད་ཀྱི་ཟུ་འབྱུག་ *yid-kyi sehu hbru* (*Yig. k.* 1). 2. dear and near relatives. 3. ཀུན་པོ་ལྷན་པ་ money.

མྱེང་སྐྱབས *snin-stobs* सत्त्व, चिवर्ग, गुण, प्रकृति fortitude; character; courage, spirit, virtue: མཁས་ཤིང་མཛེས་པ་ལ་གསལ་བ་སྤྱོད་པ་མྱེང་སྐྱབས་ཆེ་བ་ལ་ལེ་ལོ་དང་སྤྱོད་པ་དེ་ལོ་ཇེས་སུ་མི་འགྲོ་བ་ fortitude and enlightenment increasing in the wise and learned; they go not after evil deeds and indolence (*Ld.*; *Glr.*).

མྱེང་སྐྱབས་ཅན *snin-stobs can* सात्विक, fearless; possessed of fortitude, moral courage.

Syn. དཔལ་པོ *dpah-po*; རྣམ་ངེས་ *nam-na med*; ལུས་པ་མི་མངའ་ *shum-pa mi-mñah*; སྐྱབས་ཆེན་ *stobs-chen*; པ་རྩལ་གཞན་ *pya-rol gnon* (*Mñon.*).

མྱེང་སྐྱབས་ཆེ *snin-stobs-che* परिणाह, महासत्त्व great soul, one of great fortitude.

མྱེང་གཏམ *snin-gtam* confidential speaking a secret: མྱེང་གཏམ་ཡིན་ཀྱི་སེམས་ལ་ཞིག་ *snin-gtam yin gyi sems-la shog* (*Lo.* 30.) put away in your mind talk which is confidential; བཅེ་བའི་མྱེང་གཏམ་ *btse-bahi snin-gtam* the secret

speech of kindness or of love; ཡན་པའི་མྱེད་གཏམ
phan-pahi sñiñ-gtam useful admonition.

མྱེད་མཁའ་གཏེར *sñiñ-stobs gter* सखनिधि; = མྱེད་
མཁའ་ལྡན་པ་ सखवान्, सखगालिन् intrepid, one
whose heart is stored with courage (*A. K. 1, 18*).

མྱེད་ཕྱག་པ་ *sñiñ-du sdug-pa* or མྱེད་ཕྱག་པ་
charming, handsome; མྱེད་ཕྱག་པ་ལ་གཟུགས་
མཛེས་པ་ *gzugs mdseṣ-pa* very handsome per-
son, charming (*Mñon.*); in *W.* liked, be-
loved, darling, favourite; མྱེད་ཕྱག་ཞིག་འདུག་
sñiñ-sdug shig-hdug he is a general fa-
vourite; མྱེད་མ་ཕྱག་ *sñiñ ma-sdug* not hand-
some, not charming; acc. to *Jä.* bad
people.

མྱེད་བཅོམ་མྱེད་མཁའ་གཏེར་མཛེས་པ་
of a riding horse, generally what is put
on its breast (*Rtsii.*).

མྱེད་འདོད་པ་ *sñiñ hdod-pa* to wish, to desire,
to long for; མྱེད་འདོད་པ་ *za-sñiñ hdod-pa* to
long to eat, to be craving for food; འགྲོ་མྱེད་
འདོད་པ་ ardently wishing to go.

མྱེད་ཕྱག་ *sñiñ-sdug* a beloved one; a sweet-
heart (*Nag. 29*).

མྱེད་ནད་ *sñiñ-nad* 1. = མྱེད་ན་བ་ *sñiñ na-wa*
disease of the heart, but not often any
physical disorder; heart-sickness; grief
on account of injury suffered from others.
2. defined as སེམས་ལ་ནག་པོ་ཞལ་པ་ *sems-la nag*
po shag-pa vindictiveness, to keep a
grudge at heart: མྱེད་ན་སེམས་འདྲུགས་ལེ་མི་བདེ་ཞིང་
སྒྲོ་ཆག་གཏོང་ཆག་ཞེ་སྤང་དྲག་པོས་མྱེད་ནད་སྦྱུང་ *mya-han*
sems-hkhrugs yi mi-bde shiñ lto-chag gnid-
chag she-sdañ drag-pos sñiñ-nad skyed.
Sñiñ-nad is caused by fits of anger,
sleeplessness, starvation, despair and men-
tal derangement from troubles, etc. The
disease is of seven kinds:—(1) མྱེད་ཆུ་ dropsy
of the heart, (2) མྱེད་འཕྱུས་, (3) མྱེད་ནད་ཁ་ལེ་ནག་པོ་,
(4) མྱེད་འཐུག་པ་, (5) མྱེད་ཆད་, (6) མྱེད་གཟེར་, (7) མྱེད་མྱིན་
(*Mñg. 34*).

མྱེད་པོ་ I: *sñiñ-po*, सार, हृदय, गर्भ the
pith, essence, heart; མྱེད་པོ་མ་ཡིན་པ་མེད་པར་གྱུར་
sñiñ-po ma-yin pa med-par gyur अपगतफलम्
far from being useless; useful. མྱེད་པོ་མྱེད་པོ་
skad-kyi sñiñ-po the substance of a
speech; མྱེད་པོ་མྱེད་པོ་ *chos-kyi sñiñ-po* the
essential part or purport of a work or
the main substance of a doctrine; རྣམ་མྱེད་
འབྲེན་པ་ *don-sñiñ hbyin-pa* to draw out a
summary, the sum and substance (of a
writing): སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་སངས་རྒྱལ་གྱི་མྱེད་པོ་ཅན་
ཡིན་ན་ *sems-can thams-cad sañs-rgyas kyi sñiñ*
po can yin-na if all living beings have the
pith and essence of, i.e., partake of the
nature of, Buddha; དེ་བཞིན་བཞེགས་པའི་མྱེད་པོ་
de-bshin bcegs-pahi sñiñ-po the spirit
of Tathāgata; བྱང་ཆུབ་མྱེད་པོ་ *byañ-chub sñiñ-*
po; the spirit of the Bodhisattva, i.e.,
Buddhahood. སྟོག་གི་མྱེད་པོ་འབྲུལ་བ་ *srog-gi sñiñ-*
po hbul-wa to offer one's heart's blood,
to pledge one's own life. The five chief
essences or *sñiñ-po* of food are:—ཚུ་ salt,
ཞིང་རྫོག་ fruits, བྱ་རམ་ treacle, ལྷ་རྩི་ honey,
རྩི་དམར་ red sesame (*Rtsii.*).

མྱེད་པོ་ II: 1. མེ་རྫོག་ flower. 2. བརྒྱུད་ the
thunder-bolt. 3. མཇུག་, གོ་ཀི་ a heap, a
plough. 4. རྒྱུ་ལྡན་ a kind of precious
stone, sapphire.

མྱེད་པོ་མཇུག་པ་ *sñiñ po mkhregṣ pa* = མྱེད་པོ་
གཞི་ *sñiñ pohi gshi* धरणी the earth, that
holds everything, all substances.

མྱེད་རེ་ཇེ་ *sñiñ re rje* pity; to be pitied:
འདི་ནམས་མྱེད་རེ་ཇེ་ *hdi rnamṣ sñiñ re rje* these
people are indeed much to be pitied. As
an adj. སེམས་ཅན་མྱེད་རེ་ཇེ་ *sems-can sñiñ re rje*
the poor creatures (*Jä.*); མྱེད་རེ་ཇེ་བའི་ཕྱིན་ཅན་
the pitiable sinners.

མྱེད་པོ་ཅན་ *sñiñ po can* हृदयालु, सारवत् sub-
stantial; also courageous.

སྒྲིང་པོ་ཆེ *snin-po che* (སྒྲིང་ཆེན་པོ་བྱས་ཤིང་བྱགས་
མེས་མི་ལྷན་པར་བསམ་སྒྲོ་བྱ་ཆེན་པོ་ *snin chen-po byas-*
cin thugs-sems mi-sdug-par bsam-blo rgya
chen-po) noble-hearted, intrepid, adven-
turous, enterprising : སྒྲིང་པོ་ཆེ་བྱང་འག་ཏུ་བཅུག་
པའི་སྐ་ནས་མཛད་དགོས་པ་ཡིན། O, noble-hearted (sire)
you have been required to do husbandry
bending on your chest (*A. 127*).

སྒྲིང་པོ་མཚན་གྱི་ *snin po mchog* अग्रमत n. of a
number.

སྒྲིང་པོ་ཐེག་པ་འཇིག་རྟེན་ *snin-po theg-pahi yañ-*
rtse n. of the chief works of the *Amuttara*
mystics of Tibet and of Ancient India.

སྒྲིང་པོ་ལྡན་མ་ *snin-po ldan ma* सारवती an
article that is possessed of some real pro-
perties, or of intrinsic value.

སྒྲིང་པོ་བཟུང་བ་ *snin-po bsdu-wa* सारसंग्रह n. of
a work composed by Atis'a (*A. 66*).

སྒྲིང་པོ་མེད་པ་ *snin po med pa* 1. असार, फलान्,
लघु; = རྟོག་མེད་པ་ worthless, null, void, false,
hollow. 2. n. of अर्जुन the third Pāṇḍava,
the hero of the Mahābhārata (*Mñon.*).

སྒྲིང་པོ་སྐ་སྐར་ *snin-po so sor* (ཅན་དན་དགར་ *tsan-*
dan dkar) पीतसार, white species of sandal
wood; a yellow gem, a topaz.

སྒྲིང་པོ་འཇིག་རྟེན་པ་ *snin-pohi khañ pa* = རྒྱུ་ཁྱོད་ a
recluse's cell or hermitage in the midst of
a group of hills (*Mñon.*).

སྒྲིང་པོ་འཇིག་རྟེན་པ་ *snin-pohi dben-pa* void,
worthless; sbst. solitude.

སྒྲིང་པོ་འཇིག་རྟེན་ *snin hbab dri* agreeable scent
(*Mñon.*).

སྒྲིང་པོ་ *snin rtse* heart-vein; the veins
connected with the heart.

སྒྲིང་པོ་ *snin rtse* the tip or apex of the
heart; the focus of attention, i.e., when
all attention is concentrated.

སྒྲིང་པོ་ལྡན་པ་ *snin brtse ldan*, སྒྲིང་པོ་ཆེན་པོ་ *snin*
rje can loving, affectionate (*Mñon.*).

སྒྲིང་པོ་ *snin tshim* gratification, satisfac-
tion, consolation; also pleasure felt at the

discomfiture or death of an enemy or ad-
versary; སྒྲིང་པོ་ཆེན་པོ་འདེབས་པ་ *snin tshim hdebs pa* to
show such pleasure; also vb. སྒྲིང་པོ་ཆེན་པོ་
snin re tshim-pa to gratify or console; to
become gratified.

སྒྲིང་པོ་ཆེན་པོ་ *snin tshil* the fat about the heart.
(*Cs.*).

སྒྲིང་པོ་ཆེན་པོ་ *snin shos ca* n. of a fruit which
in appearance is like the heart (*Rtsii.*).

+ སྒྲིང་པོ་ཆེན་པོ་ཆེན་པོ་ *snin bshos te smra-wa* =
སྒྲིང་པོ་ཆེན་པོ་དང་ཆེན་པོ་ཆེན་པོ་ཆེན་པོ་ *snin gtam dan gsañ*
gtam smra wa to speak out a secret or re-
veal a confidential thing.

སྒྲིང་པོ་ *Snin-ri* n. of monastery in Tibet.

སྒྲིང་པོ་ *snin rus* = བྱགས་པོ་ 1. assiduity,
firmness of mind, perseverance. 2.
courage.

སྒྲིང་པོ་ *snin rluñ* 1. = རྟོག་པོ་ཆེན་པོ་འདེབས་པ་ anger,
indignation. 2. low spirits, melancholy
(*Sch.*). སྒྲིང་པོ་དག་པོ་ཆེན་པོ་ become indignant.

སྒྲིང་པོ་ལྡན་པ་ *snin-la khugs* प्रत्युरस upon the
breast.

སྒྲིང་པོ་ལྡན་པ་ *snin-la ñal* = ཡིད་ལྡན་པ་ lit. that lies
down on the mind; a name of Kāma, the
Indian Cupid (*Mñon.*).

སྒྲིང་པོ་ལྡན་པ་ *snin-la hbab-pa* 1. हृदयङ्गम
fully comprehending, appreciating. 2.
अमृत nectar.

སྒྲིང་པོ་ *snid-pa* prob. རྒྱུ་ཁྱོད་ *rñid-pa* (*Jā.*).

སྒྲིང་པོ་ *snid-mo* ननन्दा younger sister of
a woman's husband.

Syn. རྒྱུ་ཁྱོད་ཀྱི་མ་ *khyo-gahi nu mo*; བདག་པོ་འཇིག་རྟེན་
bdag-pohi srin mo (*Mñon.*).

སྒྲིང་པོ་ *snin-pa*, སྒྲིང་པོ་ *snin-po*, སྒྲིང་པོ་ *snin-te*
= སྒྲིང་པོ་ *snin-wo*.

+ སྒྲིང་པོ་ *snim-pa* or སྒྲིང་པོ་ *snim-po* = ལྔ་མ་
thal-mo अञ्जलि two handful; a measure

for liquids, as well as for flour, grain and the like, as much as may be taken up by both hands placed together: ཇོ་འོ་འགྲོན་པུ་སྒྲིམ་པ་གང་བསྐྱམས་ཏེ་ཕྱོད་ *jo-wos hgron-bu sñim-pa gañ bsnams-te byon* (A. 69) the lord carrying both hands full of cowries arrived.

སྒྲིམས *sñims* = མཛེས་པ་ *mdses pa* beautiful, handsome (*Nag.* 29).

སྒྲིལ *sñil* = རྒྱལ་ *rñil*, རྩ་མའི་ཕུང་པོ་ *sñe mahi phuñ po* a bunch of ears of corn (*Nag.* 29).

སྒྲིལ་བ *sñil-wa* or རྒྱལ་བ་ *rñil-wa* pf. and fut. བསྒྲིལ་ *bñil* (cf. བཞེལ་བ་ *gnil-wa*) 1. to push or throw down, to break down, to destroy (houses, rocks, etc.); ཕྱེ་མར་སྒྲིལ་བ་ *phye-mar sñil-wa* to reduce to powder (*Sch.*). 2. ཕྱེར་སྒྲིལ་བ་ *phyir sñil wa* to expel, banish, exile (*Sch.*) (from *Jä.*).

སྒྲུག་པ *sñug-pa* also སྒྲུག་པ་ *smyug-pa*, pf. བསྒྲུགས་ *bñugs*, fut. བསྒྲུག་ *bñug* to dip in, to immerse (*Jä.*).

སྒྲུག་མ *sñug-ma* more frq. སྒྲུག་མ་ *smyug-ma* reed, rush, bulrush.

སྒྲུག་ཁུ *sñug-gu* reed-pen; སྒྲུག་བཟོ་ *sñug bzo* wicker-work.

སྒྲུག་འཛིན་ *sñug hdsin* lit. one holding the reed-pen, a writer. སྒྲུག་འཛིན་དབང་པོ་ *sñug hdsin dwan po* a chief clerk in Tibet; རྩ་ལྷན་ལེ་གེ་ལ་མཁས་པ་ one versed in writing: དཔལ་ལྷན་ཕུ་མའི་རིང་ལུགས་ཡང་དག་པ་ར་འཛིན་པ་སྒྲུག་འཛིན་དབང་པོ་གང་དེ་རྩ་དུ། to the chief writer who is well versed in the art of writing which was introduced by the noble Thu-mi (*Yig.* k. 49).

སྒྲུག་རུམ་ *Sñug-rum* n. of a place in Tibet (*Lon.* 3).

སྒྲུག་གིང་ *sñug ciñ* bamboo.

སྒྲུག་སེ *sñug-si* dark yellow-colour; སྒྲུག་སེ་ *broad-cloth of dark yellow colour* (*Rtsii.*).

སྒྲུགས་ *sñugs* duration, continuity, time (*Cs.*).

སྒྲུགས་ཆེན་ *sñugs-chen* continual (*Nag.* 29); སྒྲུགས་སྤྱིངས་ལུན་ཅན་ *sñugs-sriñs yun-tshad* protracted, lengthened out (*Jä.*).

སྒྲུགས་སྦྱལ་ *sñugs-sbrul* a species of lizard (*Sch.*).

+ སྒྲུགས་སུ་ *sñugs su* = ལུན་དུ་ in a long time.

སྒྲུགས་སྤྱིང་ *sñugs-sriñ* རྒྱུ་ལྷན་ལེ་ལྷན་ལེ་ lengthened or continual.

སྒྲུང་ *sñuñ* = སྒྲུན་ resp. for རན་ disease, illness, sickness: བཅུན་པའི་སྒྲུ་ལ་སྒྲུང་མི་མང་པ་ལམ་ *btsun pahi sku la sñuñ mi mñah ham* your honour I suppose is not unwell?

སྒྲུང་བ *sñuñ-wa* I: vb., pf. བསྒྲུངས་ *bñuñs*, fut. བསྒྲུང་ *bñuñ* 1. to make less, to reduce, to diminish; acc. to *Sch.* to disparage. 2. to be ill, sick, indisposed; ཐུགས་སྒྲུང་བའི་མི་ people that are disagreeable, annoying to others (*Jä.*).

སྒྲུང་བ II: sbst. the state of being ill; illness, indisposition.

སྒྲུང་བུ *sñuñ bu* awl, pricker, punch.

Syn. རེ་རྩོ་ *rtse rno*; ཀོ་བ་འཕེགས་ཕྱེད་ *ko wa hbigs byed* (*Mñon.*).

སྒྲུང་གཞི *sñuñ gshi* = རན་གཞི་ 1. illness, disease. 2. བསྐྱུང་པ་ལྷན་ཕྱེད་པ་ banishment; to expel, eject.

སྒྲུན་ *sñun* རིག་ illness, disease, sickness: སྒྲུ་ལ་སྒྲུན་གྱིས་བཟུང་ *sku la sñun gyis bzun* he was taken ill. Acc. to *Jä.* སྒྲུན་འདྲི་བ་ *sñun dri-wa* or སྒྲུན་གསལ་བ་ *sñun gsol-wa* are expressions of inquiry after a person's health. རན་འདྲི་བ་ *na-dri shu-wa* or སྒྲུན་འདྲི་བ་ *sñun-dri shu-wa* to wait on, to pay one's respects (*Jä.*).

ལྷན་དངས་པ *sñun dbaṅs-pa* 安拉姆 cured from a disease, recovered from an illness, convalescent.

Syn. བད་མངས་པ *naḍ saṅs-pa*; བད་གསེས་པ *naḍ gsos pa*; བད་ཀྱིས་བཅང་བ *naḍ kyis btañ wa*; བད་ལས་གྲོལ་བ *naḍ las grol wa*; བད་ལས་ཐང་བ *naḥ las thar wa* (*Mñon.*).

ལྷན་པ *sñun-pa* 1. pf. and fut. བལྷན་ *bṣñun* to be ill, to labour under a disease. 2. = བད་པ *naḍ pa*, བད་ཤག་པ *naḍ phog pa*, རྩམས་མ་བདེ་བ *ñams ma bde wa*, འདུབ་འབྲུགས་པ *bdu wa khrugs pa*, ཁམས་མ་བདེ་བ *kyams ma bde wa*.

ལྷན་མེད *sñun med* free from illness.

+ ལྷན་མེད *sñun rmed* (ལྷན་ illness, མེད *rmed* = རྩེབ་ *dri-wa*) to inquire, to inquire after one's health: ཇོ་བོ་ལ་ལྷན་མེད་ *jo bo la sñun rmed*, འདི་རྒྱལ་མེད་དེ་ (*A.* 75) thus inquiring if the lord was well.

ཉེ་མ *sñe-ma* = ཉེ་མ or རྩག་པ་བཟུའི་, བཟུའི་ 1. ears of corn. 2. འབྱུང་འཕྲུལ་པ *hbruhi dog-pa* corn forming ears (v. ལྷན་པ *ljan pa*).

ཉེ་དྲཀར་ *sñe dkar* diseased ears of corn; ཉེ་མགོ་ *sñe mgo* ཉེ་མ *sñe ma* ears of corn.

ཉེ་ཐང་ *Sñe-thaṅ*, also written མཉེས་ཐང་ *mñes thaṅ*, n. of a village situated about ten miles S.W. of Lhasa city. It was at Nethang that the celebrated Atis'a spent his last days and died.

ཉེ་ཐང་གླིང་ག་ *Sñe-thaṅ gliṅ-ga* the large grove in neighbourhood of the monastery where Atis'a resided. It contains the chorten or chait where his remains were interred.

ཉེ་མདྲོ་ *Sñe-mdo* n. of a village in Tibet (*Deb.* 43).

ཉེ་ཕུ་ *Sñe-phu* n. of a small town in Tibet.

ཉེ་འཕྲེང་ *Sñe-hphreṅ* n. of a large grove in Tibet (*Rtsii.*).

ཉེ་འཕྲེང་ *sñe hbol* = རུས་འཕྲེང་ pillow or cushion to rest the head upon (*Nag.* 29).

ཉེ་མ་མིག་ཅན་ *sñe-ma mig-can* ears of corn which have just got or formed grains. ད་ཀྱི་ཉེ་མ་མིག་ཅན་ now the ears of wheat have got grains.

ཉེ་མ་ལུས་ལྗེབས་ *sñe-ma lus-lcebs* ཀར་རྒྱ་ the tree *Pongamia glabra*, used medicinally (*Mñon.*).

ཉེ་མོ་ *Sñe-mo* n. of a district situated between Ü and Tsang (*Rtsii.*).

ཉེ་མོ་འབྲུང་ཇོ་ར་ *Sñe-mo Hphrañ-rdsoṅ* n. of a fort situated on a precipice in *Sñe-mo* (*Rtsii.*).

ཉེ་མའི་ཕུང་བོ་ *sñe-mahi phuṅ-po* བཟུའི་ a bunch formed of ears of corn.

ཉེགས་ *sñegs* straight or stretched out (*Jä.*): ལག་པས་ཉེགས་ *lag pas sñegs* with the hand stretched out.

ཉེགས་པ་ *sñegs-pa* pf. བལྷེགས་པ་ *bṣñegs pa* fut. བལྷེག་ *bṣñeg imp.* ལྷོགས་ *sñogs* 1. c. accus. to hasten or run after, to pursue; frq. also with ཇེས་ནས་ *rjes nas*, ཇེས་སུ་ *rjes su*, ཇེས་བཞིན་དུ་ *rjes bshin-du*, ཕྱི་བཞིན་དུ་ *phyi bshin-du*. རང་འགྲོ་མ་ལྷོགས་ *rañ hgro sa sñogs* hasten towards your destination; བལྷེག་ཏུ་འདྲོང་བ་ *bṣñeg tu hdoṅ pa* or ལྷོགས་སུ་འདྲོང་བ་ *sñegs su hdoṅ wa* to walk hastily, to make haste or speed (*Jä.*). 2. to overtake; ལྷོག་མ་རུས་པས་ *sñeg ma nus-pas* not being able to reach. 3. c. dat. to hasten (to some place) ལྷོང་མོ་ལ་ལྷོག་ *ltad-mo la sñeg* hasten to the play; གནས་ལ་ལྷོག་ *nam la sñeg* hastening up to heaven (as a flame). 4. to strive or struggle for, to aspire to; རྩོལ་ལ་ལྷོག་ *nr la sñeg* to aspire to riches; རྩེ་ཅེན་ལ་ལྷོག་ *sde chen la sñeg* to aspire to the increase of territory; རྩིང་ཁམས་བཟང་ལ་ལྷོག་ *shiṅ khamṣ bzañ la sñeg* to aspire to the region of eternal bliss. ལྷོག་མ་ *sñeg-ma* a pursuer (from *Jä.*).

མྱེད་པ *sñeñ-wa* 1. to stretch. 2. also **མྱེད་པ** *sñeñs-pa* to fear (pf. **མྱེད་པ** *bsñeñs*, fut. **མྱེད་**, resp. **རྒྱལ་པོས་མྱེད་པ་ལྟོག་** *rgyal pos ma sñeñs cig* do not be afraid of the king (*Jä.*).

མྱེད་ *sñed* 1. the crupper attached to a saddle. 2. in **ཇི་མྱེད་ལྟ་བུ་** *ji-sñed lta-bu* **འདི་མྱེད་** *hdi-sñed-cig* or **དེ་མྱེད་ཅིག་** *de sñed-cig* so much, so many, frq. used for how many: **ཡོན་ཏན་འདི་མྱེད་མང་པོ་** so many excellent qualities has he. **ཅི་མྱེད་** or **ཇི་མྱེད་** how much, how many? 3. after numbers: about, near: **སྟོན་མྱེད་** *stoñ-sñed* about or near a thousand; **སྟོན་ཇི་མྱེད་** *stoñ-ji sñed* about a thousand also: how many thousands? (*Jä.*).

མྱེད་པ *sñed-pa* is mistake for **རྟེན་པ** *rñed-pa* **ལམ་**, **ཕྱི་ལོ་** to gain, profit, acquire: **མྱེད་པ་ལྟ་བུ་མེད་པ་** *sñed-pa bla na med-pa* **ལམ་ལྟོ་** *ལམ་ལྟོ་* the very highest gain or supremest state.

མྱེད་པ *sñen-pa* or **མྱེད་པ** *sñen-ma*, acc. to Cs. 1. to come, go near, approach. 2. to gain, to procure.

མྱེད་པ་མྱེད་ *sñems-chuñ* 1. unpretentious, humble, affable. 2. sbst. poor, indigent.

མྱེད་པ *sñems-pa* 1. vb. pf. **མྱེད་པ** *bsñems* to be proud or arrogant, to boast; **རྒྱལ་པོས་མྱེད་པ་** *ñargyal sñems-pas* being swollen or puffed up with pride; **མཐུ་རྩལ་མྱེད་པ་** *mthu rtsal sñems pas* proud of one's strength. 2. sbst. **མྱེད་པ** *dregs-pa* pride, haughtiness; **མྱེད་པ་ཅན་** *sñems-pa-can* full of pride, proud.

མྱེད་ *sñes*, v. **མྱེད་པ** *sñe-wa*. **ལྟོ་ལ་མྱེད་པ་** *sñas-la sñes* (*Ñag. 29*) reclined your head on the pillow; **མྱེད་པ་ཅན་** *sñes-hbol* pillow.

མྱེད་པ *sño-wa* sometimes for **མྱེད་པ** *smyo-wa*.

མྱེད་པ *sñogs-pa* or **མྱེད་པ** *bsñog-pa* (*Ñag. 29*) 1. secondary form of **མྱེད་པ** *sñeg-pa* esp.

when signifying to wish earnestly, to crave for or implore; also **ཁ་མྱེད་པ་** *kha sñogs pa* id. **ལག་པ་མྱེད་པ་** *lag-pas chu sñogs-pa* to ask for water stretching out the hand. 2. = **རྟེན་པ་མྱེད་པ་** *rjes-su sñog* **འཇུག་པ་** following; **ཡར་མྱེད་པ་མྱེད་པ་** *yar-sñog mar-sñog* went up and down; now gone towards the uplands, then towards the lowlands.

མྱེད་པ *sñoñs-pa* = **ཕྱག་པ་** *ལེཔ་*, *ལེཔ་* to apply (an ointment).

མྱེད་ *sñod* = **གོ་མྱེད་** *go-sñod* caraway.

མྱེད་པ I: *sñod pa* pf. **མྱེད་པ** *bsñod* **མྱེད་པ** *bsños*, fut. **མྱེད་པ** *bsñod* 1. to draw out and twist, as in spinning (*Jä.*). 2. acc. to Cs. to tell, relate. 3. **མྱེད་པ** *sñad pa*.

མྱེད་པ II: to feed, to give to eat and to drink: **མོ་མམ་མྱེད་པ་ཅན་མྱེད་པ་** *ho-mas sñod ciñ stobs pa* fed and strengthened with milk.

མྱེད་པ I: *sñon-pa* **འཕྱུག་པ་** 1. pf. and fut. **མྱེད་པ** *bsñon* to deny, disavow (dishonestly); **མྱེད་པ་ཅན་མྱེད་པ་** *bsñon byed pa* to assert falsely.

མྱེད་པ II: = **མྱེད་པ** *smyon-pa*.

མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *sñon moñs* = **མྱེད་པ་**; **དངོས་པོ་དང་མྱེད་པ་** *པའི་ཁྱད་པར་* (*Ñag. 29*).

མྱེད་པ *sñob-pa* pf. **མྱེད་པ** *bsñobs*, fut. **མྱེད་པ** *bsñob*, imp. **མྱེད་པ** *sñobs* 1. to stretch forth; **ལག་པ་མྱེད་པ་** *lag pa sñobs* stretched out the hand (*Ñag. 29*). What is given as food is always placed in the instr. case, while the animal or person fed takes the dative: **མཐུ་རྩལ་མྱེད་པ་** *mthu rtsal sñobs* the queen was fed with turnips and radishes (*Ld.; Glr.*). 2. to reach by stretching one's self out; to arrive at.

མྱེད་པ I: *sñom* or **མྱེད་པ་མྱེད་པ་** *sñoms-las* **མྱེད་པ་**, **མྱེད་པ་** indolence, unconcern, esp. religious indifference.

སྒྲོམ་ II: or སྒྲོམ་པ་ *snoms-pa* = འདྲ་འདྲ་ཁོད་སྒྲོམ་པ་ *hdra hdra khod snoms pa* very similar.

སྒྲོམ་པ་ *snom-pa* or སྒྲོམ་པ་ *snoms-pa* བརྒྱུད་པ་ or བཞུགས་པ་ 1. weariness, lassitude, laziness, idleness; ལུས་སྒྲོམ་པ་ལྟེ་བ་ཡིན་ *lus-sñoms lei-wa-yin* one is exhausted and dull; སྒྲོམ་པ་ལྟེ་བ་ *snom-la hñul-wa* to be tired and exhausted. 2. རྟེ་རིང་མེད་པར་འདྲ་འདྲ་བྱེད་པ་ *impartial*, to treat impartially, i.e., in equal terms ལྷུ་དང་མེ་ལྷུ་སྒྲོམ་ཞིང་རྟེ་རིང་མེད་, རྟེ་རིང་ཁྱེད་ཀྱི་བཟུང་དང་དཔང་བྱུང་ཤིག་ (*Yig.*); མགོ་སྒྲོམ་པ་ *mgo snoms* impartial.

སྒྲོམ་པར་འདུག་པ་ལྟེ་བ་པ་ *snom-par hjug-pa drug-pa* the six *Samāpanna* sages are:—(1) རང་སྐྱོད་ཀྱི་བྱ་སྒྲུག་གྱོད་ *Rañs spyod kyi bu Lhag spyod*; (2) ལྷུ་རྩ་ལ་ཞེས་ཀྱི་བྱ་རིང་ལུར་ *Sgyu rtsal ces kyi bu Riñ phur*; (3) ཀུན་ཏུ་ལྟོགས་པ་ཅད་ *kun tu rgyu Legs bsañs*; (4) བླ་མ་ཟེའི་བྱིན་ལྟེ་བ་ *bram zehi khyiñu Rgyal*; (5) དང་སྒྲོང་མ་བཅེངས་པ་ *drañ sroñ ma Bciñs pa*; (6) རྟེང་ལྷུ་ལྟེ་བ་ལྟེ་བ་ལ་མཆོད་པ་ *lten rgyas hod sruñ ral pa can*.

སྒྲོམ་པ་ *snom-po* = སྒྲོམ་པའི་ལས་ *snom-pohi las* (*Nag.* 29).

སྒྲོམ་པ་ *snoms* for སྒྲོམ་པ་པ་ *sam*; སྒྲོམ་པ་དུ་མེད་ *snoms-du med* without an equal.

སྒྲོམ་པ་པ་ *snoms-pa* vb., pf. བསྒྲོམ་པ་ *bsñoms*, fut. བསྒྲོམ་པ་ *bsñom* 1. to make even, to level; ས་ལ་སྒྲོམ་པ་ *sa-la snoms-pa* to level (with the ground), to demolish. 2. to equalize (different things), to arrange uniformly: ཟས་སྒྲོམ་པ་ *zas snoms-pa* to arrange (uniformly) one's meals, i.e., not cold and warm promiscuously; བཟའ་ཅད་ལ་སྒྲོམ་པ་ལྟེ་བ་ལྟེ་བ་ལྟེ་བ་ *པར་མཆོད་པར་ཆེན་པོ་* I wish to be treated fairly on a par with all others; ཁ་ལ་སྒྲོམ་པ་ *kha-la snoms-pa* to regulate (a matter), to manage or direct (a business) justly, uniformly.

སྒྲོམ་པ་ *snoms-pa* ལྷུ་ལྟེ་བ་ *dub-pa* fatigue, exhaustion.

སྒྲོམ་པ་པ་ *snoms-po* equal, even, uniform (i.e., in every part equally thick) (*Jā.*).

སྒྲོམ་པར་འདུག་པ་ *snoms par hjug pa* समापत्ति evenness or calmness of mind, equanimity. The nine *Samāpatti* are as follows:—(1) स सर्वज्ञो रूपसंज्ञानं समतिक्रम्य प्रतिघमंज्ञानम् अत्यागम्य नानात्वसंज्ञानम् अमनसिकाराद् अनन्तआकाश इत्याकाशानन्तायतनमुपसम्पद्य विहरति। Having completely passed the form-group and crossed the aggregate of passions and not thinking of the varieties, he remains realising in his mind the infinite expanse of the sky, viz., that the sky is limitless. (2) सर्वज्ञ आकाशानन्तायतनं समतिक्रम्य अनन्तं विज्ञानानन्तायतनम् उपसम्पद्य विहरति। Having completely passed the infinite expanse of sky, he remains realising in his mind the infinite extent of knowledge, viz, that knowledge is unbounded. (3) स सर्वज्ञो विज्ञानानाम् अनन्तायतनं समतिक्रम्य नास्ति किञ्चन्यायतनम् उपसम्पद्य विहरति। Having thoroughly passed the boundless extent of knowledge, he remains realising in his mind the realm of nothingness, viz., that there is nothing. (4) स सर्वज्ञ आकिञ्चन्यायतनं समतिक्रम्य नैवसंज्ञानासंज्ञायतनम् उपसम्पद्य विहरति। Having thoroughly passed the realm of nothingness, he remains realising in his mind the region of conscious-nonconsciousness [*M.V.*]. In Tibetan we find these four thus expressed:—(1) རྟེ་རིང་པ་ཐམས་ཅད་ཏུ་གཟུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་རྣམས་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཏེ་ཤོགས་པའི་འདུ་ཤེས་རྣམས་ལྟེ་བ་པར་ཁུར་ཅིང་ལྷ་ཆོགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་རྣམས་ཡིད་ལ་མེ་བྱེད་པས་རྣམ་མཁའ་མཐའ་ལས་སོ་སྒྲུམ་རྣམ་རྣམ་མཁའ་མཐའ་ལས་སྒྱེ་མཆོད་ཇོགས་པར་བྱས་ཏེ་གནས་སོ། (2) རྟེ་རིང་པ་ཐམས་ཅད་ཏུ་རྣམ་མཁའ་མཐའ་ལས་སྒྱེ་མཆོད་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཏེ་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མཐའ་ལས་སོ་སྒྲུམ་རྣམ་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ལས་སྒྱེ་མཆོད་ཇོགས་པར་བྱས་ཏེ་གནས་སོ། (3) རྟེ་རིང་པ་ཐམས་ཅད་ཏུ་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ལས་སྒྱེ་མཆོད་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་ཏེ་ཅི་ཡང་མེད་པར་སྒྲུམ་གནས་ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྒྱེ་མཆོད་ཇོགས་པར་བྱས་ཏེ་གནས་སོ། (4) རྟེ་རིང་པ་ཐམས་ཅད་ཏུ་ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྒྱེ་མཆོད་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་རྣམ་འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་

[illegible]

ཁྱོམས་ལས་ལྟེན་པ་ *śñoms las byed pa* to be lazy,
 indolent, indifferent. ཁྱོམས་ལས་ཅན་ *śñoms las*
can ལྔན་ཅན་, *तन्द्रालु* adj. a lazy and idle
 person; an absent-minded person. ཁྱོམས་
 ལས་མེད་ *śñoms-las-med* ལྔེད་ཅན་ one who is not
 lazy or indolent.

Syn. ལེ་ལོ་ཅན་ *le-lo-can*; གྱི་ན་པ་ *gyi-na wa*; གཏོན་སྟོམས་ཅན་ *gton-sñoms-can*; སྟོ་ཅུད་ཐོས་ *blo chud zos* (*Mñon.*).

སྒྲོལ་བ *sñol-wa* pf. and fut. བསྒྲོལ *bñal* (cf. རྩ་བ *ñal wa*) to lay anything down; to bed a person, to assign him couch or bed; ཕུ་བུ་མལ་དུ་སྒྲོལ་བ *phru gu mal du sñol wa* to lay a child on its bed; རྩ་དུ་བབས་པ *ñal du bshag pa* to lay or put down; མེ་རྩ་བ *me ñal wa* to put the fire to bed, i.e., to scrape it together and cover it with ashes; ཟུ་སྒྲོལ་བ *spu sñol-wa* lit. to smooth down the hair, fig. to abate one's anger by the touch, i.e., as if to pat a cat or dog; ལུས་ངག་ཡིད་གྱི་ཐེ་མཛད་ཐེ་བར་བྱེད *lus ñag yid kyi she sdañ shi war byed* (*Nag.* 29) to pacify anger physically, by words and by the heart.

བརྒྱས་བ *br̥ña-wa* pf. བརྒྱས་བ *br̥ñas* 1. = གཞན་གྱི་བ
gyar-wa to borrow (*Nag.* 30). 2. = རྒྱུ་བ *ño-*
wa to buy, to take on lease (*Nag.* 30). 3.
to seize (by force), to usurp (*Sch.*). བརྒྱས་པ་
br̥ñas-pa purchased, bought, borrowed.
བརྒྱས་པ་བས་བ *br̥ñas thabs* arrangement to borrow,
to take loan of; བཟན་ལས་བརྒྱས་ *bshan-las br̥ñas*
borrowed from others; བརྒྱས་པའི་བརྒྱས་ *br̥ñan-*
pohi br̥ñas interest for a loan, rent for a
thing borrowed (*Sch.*).

བརྟན་བ *brñan-wa* = རྩ་བ *hkhru-wa*.

བརྟན་པ *brñad-pa* for བསྟན་པ *bsñad-pa*.

བརྒྱན་པ་ *brñan-pa* = གཡང་བ་ to borrow: བརྒྱན་
 དེའི་གོས་ *brñan pohi gos* borrowed dress.
 Acc. to Cs. a garment marked with the
 figures of the rainbow, also fig. bor-
 rowed, reflected. གཟུགས་བརྒྱན་ *gzugs brñan* or
 སྒྲུབ་བརྒྱན་ *snañ brñan* प्रतिबिम्ब a reflected im-
 age, frq. also image, picture in general;
 even a little statue. མི་ལམ་གྱི་གཟུགས་བརྒྱན་ *rmi*
lam-gyi gzugs brñan vision, visionary im-
 age. སྒྲུབ་བརྒྱན་ *sgra brñan* प्रतिमन्त्र returned
 sound, i.e., echo. མགོ་བརྒྱན་ *mgo brñan* a mask,
 a fearful apparition. ཕྱག་བརྒྱན་ *phyag brñan*
 servant (Cs.).

བརྒྱན་ཏོལ་ *brñan-tol* = ཁ་མཆུ་འཇུགས་ *kha-mchu*
hdsugs to begin a case or lawsuit.

བརྟུགས་པ *brñubs-pa* diligence, painstaking; to take pains (*Sch.*).

བརྟམ་པ I: *brñas-pa*, v. བརྟམ་བ *brña-wa*.

བརྟམ་པ II: पराभव, अभिभव, अवज्ञा con-
 tempt; also to despise, contemn, c. dat.,
 frq. མ་བརྟམ་ཤིག *ma brñas cig* do not despise;
 བརྟམ་པ་བྱེད་པ *brñas pa byed pa* to treat con-
 temptuously; བརྟམ་བཅོས *brñas-bcos* contempt,
 scorn. བརྟམ་པའི་ཁྱད་དུ་བསྐྱོད་པ *brñas paḥi khyad*
du bsoḍ pa अवमान, अवगणन disrespectfulness,
 contempt.

གཏྱ་པར་བྱེད་ *brñas-par byed* one who is not respectful; one devoid of love and regard.

Syn. དད་མེད *dad med*; མ་མོས་པ *ma mos pa*; བྱམ་པ་ལན *guṣ pa shan*; དད་འདུན་བྱལ *dad hdun bral* (*Mñon.*).

བརྟམ་གྱིས *brñas smad* scorn and slander.

ब्र॒न्हा॒से *br̥ñas-se* (ब्र॒न्हा॒ contempt से = slightly) adv. disrespectfully, slightly

ཨ་མེས་བྱང་ཐུབ་ལ་ཡང་བརྟེན་པའི་བྱུང་པ་མ་ A-mes byañ-
chub li yañ brñas-se byas-pas, Ames even
had behaved disrespectfully to the Bodhi-
sattva (A. 94).

བརྟེན་པ་ *brñiñs* 1. pf. of རྟོན་པ་ *rñiñ-wa*. 2.
adj. old, worn-out.

བརྟེན་པ་ *brñes pa* = བརྟེན་པ་ *bdud rtsi* or
མངའ་བརྟེན་ *mñah brñes* 1. nectar, ambrosia,
the food of the gods. 2. བརྟེན་པ་ vb. pf. of
རྟོན་པ་ *rñed pa* got, received.

༩

བརྟེན་པ་ *brñoñs* explained as སེམས་ལ་མེད་
པའི་ཁ་ལ་མཛེས་པ་ *sems la med pahi kha la mdses-*
pa one promising but not meaning to keep
his word; polite in speech but different at
heart (*Nag. 30*), i.e., one suiting himself
to or framing his speech according to the
circumstances of the moment; and hence,
doubtless, comes the definition by *Sch.*,
convenient, suitable.

བརྟེན་པ་ *bsñad* pf. of རྟོན་པ་ *sñad-pa* = བཤད་པ་
bçad pa རྟོན་པ་ 1. stated, or related to
others; རྟོན་པ་ལ་བརྟེན་ *rgyu mtshan la bsñad*
having stated the reasons (*Situ. 7*). 2.
གཤན་བརྟེན་པ་ *gshan brñad pa* = to have oppressed
the weak.

བརྟེན་པ་ *bsñad-pa* (གྲངས་) མཐའ་ n. of a
high number.

བརྟེན་པ་ *bsñams-pa* pf. of རྟོན་པ་, ཡན་ཚུན་
བརྟེན་པ་ reconciled, ཁོད་བརྟེན་པ་ made even,
level (*Situ. 75*).

བརྟེན་པ་ *bsñal* pf. of རྟོན་པ་ *sñol*; འབྲེད་ལ་བརྟེན་པ་
bphred la bsñol, བཅད་བརྟེན་པ་ *than bsñal*, མར་སར་བརྟེན་པ་
mar sar bsñal (*Situ. 73*).

བརྟེན་པ་ *bsñal-yaş* བེའུ་ n. of a
numerical figure.

བརྟེན་པ་ *bsñigs-pa* 1. to return, restore,
deliver up (*Cs.*). 2. sediment (*Jä.*).

བརྟེན་པ་ *bsñigs pa* = རྟོན་པ་ *rñiñ-pa* or རྟོན་པ་
ñams-pa stale, old, less efficacious; ལུང་བརྟེན་
བརྟེན་པ་ *lyuñ bzed bsñigs* an old alms-bowl,

བྱིན་ཞུ་བའི་བརྟེན་པ་ *byin rlabş bsñigs* a benediction
less efficacious (*Nag. 30*).

བརྟེན་པ་ *bsñil-wa* pf. of རྟོན་པ་ to throw
down, destroy; squander: རི་བརྟེན་པ་ *ri bsñil*
(*Situ. 75*) the hills were thrown down.
འདོད་ཀྱི་འབད་མེད་ཅན་ཏུ་བརྟེན་པ་ *hdod rgu hbad med*
char du bsñil wa to squander wealth earned
without exertion (*Yig. k. 2*). བརྟེན་པ་ལྷན་པ་
bsñil sbud pa གསལ་བའི་སྒྲུབ་པ་ to waste amassed
wealth.

བརྟེན་པ་ *bsñug-pa* pf. བརྟེན་པ་ *bsñugs* to
become full (*Sch.*); ལྷན་པ་བརྟེན་པ་ *skyu gañ bsñug*
a full draught; དམར་ཁུ་བརྟེན་པ་ *dmар khu*
bsñugs (*Situ. 75*), filled up with red fluid
(i.e., blood).

བརྟེན་པ་ *bsñuñs* = རྟོན་པ་བརྟེན་པ་ slightly laid up
(*Nag. 30*); སྒྲུབ་པ་; རྟོན་པ་བརྟེན་པ་ made less, be-
littled, ཡོ་བྱང་བརྟེན་པ་ *yo byad bsñuñs* (*Situ. 75*).

བརྟེན་པ་ *bsñun* form of བརྟེན་པ་ *bsñuñ* = ར་བ་
na wa to be ill, laid up; ར་བ་ཀྱིས་བརྟེན་པ་ *ñad kyis*
bsñun to or བརྟེན་པ་གཤེན་པ་བརྟེན་པ་ *bsñug gshis bsñun*
ill of or laid up with an illness (*Situ. 75*).

བརྟེན་པ་ *bsñul-wa* to be rubbed (*Nag.*
30), also to wash.

བརྟེན་པ་ *bsñegs-pa* pf. of རྟོན་པ་ *sñeg-pa*
ཁོ་ས་ཁོ་འཕང་བརྟེན་པ་ (his) position and dignity
raised.

བརྟེན་པ་ *bsñeñs-pa* = འཇིགས་པ་ *hjigs-pa*
fear, also to be afraid of མི་བརྟེན་པ་ *mi*
bsñeñs = མི་འཇིགས་པ་ *mi-hjigs-pa* not to be
afraid གནས་སུ་བརྟེན་པ་ *gnas su bsñeñs* (*Situ. 75*).

བརྟེན་པ་ *bsñeñs bral* fearless, intrepid,
= དཔལ་པ་ *dpah-po* hero.

Syn. རྟོན་པ་མེད་ *ñam ña med*; ལུང་པ་མི་མང་
shum pa mi mañ; རྟོན་པ་མེད་ཅན་ *sñiñ stobs can*
(*Mñon.*).

བརྟེན་པ་ *bsñen-pa* = བརྟེན་པ་ *bsten-pa* or བརྟེན་པ་
bsgrub རྟོན་པ་; བརྟེན་པ་བརྟེན་པ་ *bsgo-wa bshin*

nān-pa to serve as directed, as prescribed (*Mñon.*). 1. to approach, to come near, c. dat. also ལུང་དུ *druñ du*, ཁོ་པོའི་ལུང་དུ་བསྐྱེན་ཅིག *kho-wohi druñ-du bsñen-cig* come to me; བོ་དེ་ལ་རེ་རེ་ཐོང་ཞིང་འཆི་པ་ལ་བསྐྱེན་པ་རྒྱུ་ as with every step we come nearer to our death; to join, to stick to a person. 2. མཇུག་པའི་སྒྲུབ་པ་, སྒྲུབ་པ་, སྒྲུབ་པ་, སྒྲུབ་པ་, སྒྲུབ་པ་ to propitiate a deity, to soothe or satisfy him. 3. to accept, to receive, admit; ཡི་དམ་གྱི་ཡི་བསྐྱེན་པ་བཅད་ *yi-dam lha-yi bsñen-pa btañ* ejaculated many mantras of his tutelary deity.

བསྐྱེན་བཀུར་ I: *bsñen-bkur*, བརྒྱུགས་པ་ *bsñags-pa* སྐྱེན་པ་, ལུང་ལྡན་པ་, ལུང་ལྡན་པ་, ལུང་ལྡན་པ་, ལུང་ལྡན་པ་ reverence, veneration, respect; བསྐྱེན་བཀུར་བྱེད་པ་ *bsñan bkur byed-pa* to pay one's respect, esp. to the priesthood by various services.

བསྐྱེན་བཀུར་ II: ཐུག་པ་ལ་ལྷ་སྐྱེན་པ་ *shabs-tog shus-pa* to worship, to do religious service. དགེ་འདུན་ལ་བསྐྱེན་བཀུར་བྱེད་པ་ *dge-hdun la bsñen-bkur shus* (*Nag. 30*) venerated the clergy; also asked permission of the clergy to do some religious service.

བསྐྱེན་བཀུར་གནས་ *bsñen bkur gnas* ཐུག་པ་ལ་ལྷ་སྐྱེན་པ་ worthy of worship, veneration, adoration.

བསྐྱེན་བསྐྱེད་ *bsñen bsgrub* སྒྲུབ་པ་ལ་ལྷ་སྐྱེན་པ་ *gruñ-bsñen* service and worship.

བསྐྱེན་གནས་ *bsñen gnas* ལུང་ལྡན་པ་, ལུང་ལྡན་པ་ fast-ing, also one who fasts (as a religious duty).

བསྐྱེན་གནས་སྐྱེད་པ་ *bsñen-gnas sruñ-pa* to observe fasting as a religious duty, abstinence; to fast, to abstain from food.

བསྐྱེན་པ་དཀར་པ་ *bñen-par dkah-wa* hard to propitiate.

བསྐྱེན་པ་རྒྱུགས་པ་ *bsñen par rdsogs pa* ལུང་ལྡན་པ་ to be ordained, consecrated.

བསྐྱེན་བསྐྱེད་ *bsñeh bsgrub* = རྒྱུ་རྒྱུ་ *ñe riñ*.

བསྐྱེམས་ *bsñems* = རྒྱུ་རྒྱུ་ཆེ་བ་ *ña-rgyal che-* *ca* རྒྱུ་རྒྱུ་, དཔྱད་ very proud, great pride,

haughtiness; རྒྱུ་རྒྱུ་ཆེ་བ་ *tshañs-par bsñems* (*Situ. 75*).

བསྐྱེར་བ་ *bsñer-wa* to make grimaces or gesticulations (*Cs.*).

བསྐྱེར་མ་ *bsñer-ma* wrinkles; གཤོང་གི་དཔྱེན་པ་ *gdoñ-gi dpral-wa sog-s-kyi* *bsñer* wrinkles of the forehead, or of the cheeks, etc. (*Nag. 30*).

བསྐྱེལ་བ་ *bsñel-wa* resp. of བརྒྱེད་ *brjed* to forget; ཐུག་པ་ལ་བསྐྱེལ་བ་ *thugs mi-bsñel-war* not forgetting, not forgetful; བསྐྱེལ་མེད་ *bsñel med* not forgetting, not minding; ཐུག་པ་ལ་བསྐྱེལ་བ་ *thugs mi-bsñel-wa* བསྐྱེལ་བ་ *bsñel-gso-wa* to remind, to put one in mind of a thing.

བསྐྱེལ་བ་མེད་པ་ *bsñel-wa med-pa* མེད་པ་ བསྐྱེལ་བ་ there is no oblivion; or མེད་པ་ བསྐྱེལ་བ་ there is no gladness. བསྐྱེལ་བ་མེད་པ་ forgetfulness.

བསྐྱེགས་ *bsñogs* = དམ་པ་མེད་པ་ *dbañs po med pa* not clear, not sparkling; ཆུ་བསྐྱེགས་ *chu-bsñogs* turbid, dirty water (*Situ. 75*).

བསྐྱེད་པ་ *bsñod-pa* to give to one another: ཐུག་པ་ལ་བསྐྱེད་པ་ *spags-gi skyu-gañ zas-bsñod* (*Nag. 3*).

བསྐྱེན་ཅན་ *bsñon can* = མི་སྐྱེད་པ་ *mi srid pa*, གཤོང་གི་ལ་བསྐྱེན་ཅན་ *gshan-la bsñon-to* (*Situ. 75*).

བསྐྱེན་ཅན་ *bsñon-tol* = བསྐྱེན་ཅན་ *bsñon-can* (*Zam. 10*).

བསྐྱེན་དོར་ *bsñon-dor* = བསྐྱེན་ཅན་ *bsñon-can* (*Nag. 30*).

བསྐྱེན་མེད་ *bsñon-med* untrue or false: ཐུག་པ་ལ་བསྐྱེན་མེད་ཅི་ཡིན་པ་ *sbugs-hbyar bsñon-med ci yin la* (*D. cel. 7*).

བསྐྱེར་བ་ *bsñor-wa* to sort, sift, divide: རྒྱུ་རྒྱུ་ཆེ་བ་ *ña-rgyal che-* *ca* རྒྱུ་རྒྱུ་, དཔྱད་ very proud, great pride,

5

5 *ta* I: is the ninth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the Sanskrit letter त; it has practically the pronunciation of an English *t*.

5

5 II: 1. as a num. fig. it represents 9. 2. in Budh.: (a) 5་ཤེས་པ་ནི་ཚམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མོ་ནི་
ta shes-pa ni choṣ thams-cad-kyi sgo-ste the letter called 5 is a door of admission to all things (*Bum. 7* 283); (b) 5་ནི་ཐ་སྐད་མེད་པའི་མོ་,
བརྗོད་པ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་བྱེད་པ་
ta-ni tha-sñad med-pahi sgo, brjod-pa med-pas thams-cad grol,
5 is a symbol of that which is free from grammatical rules or pedantry; without being uttered it liberates all (*K. g. 4* 42).

5་ཤེ *ta-sde* तवर्ग the four letters classed under 5, viz., 5, 3, 5, 3.

5་ཡིག *ta-yig* तकार the letter 5.

5་ཀ་རི *ta ka-ri* (Hindi) scales for weighing (in *Ld.*) (*Jä.*).

5་ཀུ *Ta-ku* in *W.* 1. n. of a place and fort in N. China. 2. stick with a hook; a hooked-cane; a crutch. 3. crooked, contracted, crippled (*Jä.*).

† 5་གར *ta-gar* तगर n. of a flower: also of a city in ancient India.

5་གིར *ta-gir* in *W.* bread; esp. the flat bread-cakes of India (*Jä.*).

5་ཇ *ta-ja* a kind of Chinese tea imported into Tibet (*Rtsu.*).

5་བག *ta-bag*, in *W.* 3་བག *tha-bag*, in Tsang a plate; 5་བག་སྒོར་སྒོར *ta-bag skor-skor* a soup plate, a round deep plate (*Jä.*).

5་བེར *ta-ber* in *W.* a fence of boards or laths (*Jä.*).

† 5་མུ་ལ *ta-mā la* तमाल, सिन्धुवार n. of tree with a very dark bark and white blossoms, *Xanthochymus pictorius*; also the small tree *Vitex negundo*.

Syn. 5་བར་པའི་ཆར་ *dicañ-pohi chañ*; 3་ག་པའི་ཕུང་པོ་ *nag-po phuñ-po*; 3་མ་པ་འཛིན་ *mun-pa hdsin*; 3་མོ་ཅན་ *mtsho-can*; 5་བར་པའི་ཅན་ *dicañ-po can*; 3་མོ་མཚན་ *mtsho-mchog* (*Mñon.*).

5་མ་པའི་ལོ་མ *ta-ma-lahi lo-ma* तमालपत्र lit. the leaf of *Tamāla* tree, acc. to *Ler.* with flowers supposed to be very acceptable to gods as offerings from their devotees (*Bum. 7* 17). 5་མའི་བཟུང་ *ta-mahi bcud* or 5་མ་པའི་བཟུང་ *ta-ma-lahi bcud* तमालरस the juice or elixir extracted from the fruit of *Tamāla*.

† 5་ཟིག *Ta-zig* for 3་ག་གཟིག *stag-gzig* Persia, i.e., the country of the Tajik people.

5་ཟུང་ *to-zuñ* सुचिलिन्द a flower.

5་ཡས *ta-yaś* नेल a number in Buddhist astrology.

* 5་ར་རྒྱ་ཐ *Ta-ra nā-tha* तारानाथ n. of one of the historiographers of Tibet whose 3་ག་ར་ཚམས་འབྱུང་ “Rise of Indian Buddhism” has been translated into German. He

was known by the name of ཇོ་ནང་ཏ་ར་ལྷ་པོ་ or ཇོ་ནང་ཏ་ར་ལྷ་པོ་ Tārānātha of the Jonang sect; his religious name was ཀུན་དགའ་རྩི་པོ་ Kun-dgah sñiñ-po. He is supposed to be still undergoing re-births in the person of each successive chief of the lamas of the Mongols who resides in great state at Urga on the Siberian border.

† ཏ་ར་ལྷ་པོ་ ta-ra ni तरणी a kind of flower (*K. ko.* 7 4); a species of rose, *Rosa glandulifera* (*K. d.* 126).

† ཏ་རུ་ཀ་ ta-ru-ka तरक़ or more properly ཏུ་རུ་ཀ་ tu-ru-ka तुबक़ Turkistan: ཟེར་གཅིག་གེས་མཐར་ཏ་རུ་ཀ་ཀའི་ཕོ་བླ་མ་ལོ་མ་ལ་མ་མ་ zer gcig-gis mthah Ta-ru kañi pho-brañ-la phog-pas (*A.* 19) one of the rays at length having fallen on the palace of Turkistan.

ཏ་རེ་ ta-re, v. རེ་ re.

† ཏ་ལ་ ta-la ताल the palmyra tree, *Borassus flabelliformis*: ཏ་ལ་ཤིང་བཅད་ན་སྤང་བྱེད་པ་མ་ལིན་ Ta-la-ñiñ bcad-na ślar skye-wa ma-yin if the palmyra tree be cut it does not grow again (*K. my.* 7 228).

† ཏ་ལ་ལ་ ta la-la तल्ला, = སྒྲོན་མེ་ sgron-me lamp, lantern; a meteor. ཏ་ལ་ལ་ཤིང་མེ་ ta la-lahi mdo n. of a Sūtra in the Kah-gyur.

ཏ་ལ་ཤིང་ལ་མ་ཏ་ ta-lahi rkañ-pa can lit. one with palm legs, i.e., legs erect, i.e., a human being (*Mñon.*).

ཏ་ལ་ཤིང་ལྷ་པོ་ ta-lahi rgyal-po v. བེ་ཏ་ཤིང་ be ta-ñiñ the cane, *Calamus rotung*; also acc. to some authors: ཏ་རི་ཀེལ་ (नारिकेल) the cocoanut tree, “so called because of its being tall and majestic like the palm and more graceful than it” (*Mñon.*).

ཏ་ལ་ཤིང་ལྷ་པོ་ ta-lahi hdañ palm leaf.

ཏ་ལ་ཤིང་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ta-lahi myu-guham yal-ga branch or stalk of the palm.

ཏ་ལེ་བླ་མ་ Ta-le bla-ma the name by which the Grand Lama of Lhasa is known in Mongolia and China. His Tibetan designation is རྒྱལ་ལ་རིན་པོ་ཆེ་ Rgyal-wa Rin-po-che which seems to be sounded throughout Tibet as “Gye-wa Rimpoche.” The Mongol term, really spelt Dalai Lama, signifies “ocean lama.”

ཏ་སི་གེ་ས་ ta-si gi-sa a kind of satin (*Jig.*).

ཏ་ཏུན་ ta-hun red Chinese satin (*Jig.*).

ཏ་པོ་ཐ་ Tā-bo-thā n. of a large and lofty chorten at Ribo rtse-lña in W. China. During the days of Buddha Kās'yapa a certain king named As'vaka is said with the help of the demons to have erected in one night 84,000 caitya which all contained relics of past Buddhas. One of these is said to have been located at Tābothā near Ribo rtse-lña.

ཏ་མིང་ Tā-miñ (in Chinese 大 ta great, 明 miñ n. of a family) the great Ming dynasty overthrown in 1643 A.D. by Shunte, the founder of the reigning Manchu dynasty of China. ཏ་མིང་གཡུང་ལོ་རྒྱལ་པོ་ Tā-miñ gyuñ-lo rgyal-po Emperor Yunglo of the Ming dynasty who greatly encouraged lamaism and sent an invitation to Tsong-khapa to visit China.

ཏ་མ་མ་ tā-tshwa also ཏ་མ་མ་ tā-tshwañ are two kinds of Chinese tea greatly used in Tibet.

† ཏ་ལི་ཀ་ tā-li ka n. of a goddess; a mystic word for a dākinī. ཏ་ལི་ཀ་ཀའི་མཐར་ཏ་ལི་ཀ་ Tālika is a kha-do-ma fairy (*K. g.* 7 28).

ཏ་ལའི་ཕྱིང་བ *Tā-lahi phreñ-wa* n. of a fabulous mountain situated five thousand *yojana* beyond the southern ocean. ཏ་ལའི་ཕྱིང་བ་ནེས་བྱ་བའི་རི་རིང་དུ་དཔག་ཆད་ཐྱང་ཕྱག་ལྔ། (*K. d.* 275).

† ཏཀ་ག་ཤེ་ལ *Tak-sa ci-la* तक्षशिला; 𑖦𑖳𑖦𑖥𑖜𑖦𑖳𑖦𑖥𑖜 the capital of the Panjab in ancient India, visited by Alexander the Great; the Taxila of the Greeks. The name Takshaci-la frequently occurs in *K. d.* 4.

≡ 5 ≡

ཏག་ཏག *tag-tag* in *W.* the imitative sound of knocking. ཏག་ཏག་ཟེར་ there is a knock (*Jä.*).

ཏང་ *tañ* through, v. ཏང་ and ཐྱང་ *lten* (*Jä.*).

ཏང་ཀུན་ *tañ-kun* root used to allay inflammation of the heart and fever : ཏང་ཀུན་ ཐྱིང་གི་ཆན་པ་དུག་ནད་མེལ།

† ཏཏ་ཀལ་ལ *tat kā-la* तत्काल; = དེའི་དུས་ *dehi-dus* or དུས་ཐུན་ *dus-sbyor* at that time; the occasion; a sequence of happy moments; acc. to *Jä.* the present moment.

ཏན་དུར་ *tan-dur* *Ld.*, a hard cake or bread, resembling biscuit or rusk (*Jä.*).

ཏབ་ཏབ་པོར་ *tab-tab-por* 1. सम्भ्रम suddenly : ཏབ་ཏབ་པོར་མི་གསུང་བའི་ཕྱིར་མ་ཏབས་པའོ་ he tapped so as not to speak suddenly. 2. v. ཏབ་ཏབ་ *tob-tob*.

ཏར་ཏར་ *tar-tar* in *Ld.*, smooth or even under pressure (as wrinkles or folds in cloth, paper, etc., are removed).

ཏར་བུ་ *tar-bu* (ཐྱིན་པ་ *smin-pa*) ཐུ་ཀ་ *tsu-ka*?

ཏལ་པ *tal-pa* or ཏལ་མ *tal-ma* acc. to *Cs.* a moment. ཏལ་པར་ *tal-par* or ཏལ་མར་ *tal-mar* 1. instantly, immediately, quickly : ཏལ་པར་ མང་ *tal-par soñ* go quickly, without delay; ཐུན་པར་ཏལ་གྱི་ཕྱོད་ *spyān-sñar tal-gyi byon* went

before him quickly. 2. acc. to *Sch.* completely, quite, thorough; ཏལ་པར་གཙོད་པ་ *tal-par gcod-pa* to cut quite through; ཏལ་མར་ འབེགས་པ་ *tal-mar hbig-s-pa* also ཏལ་འབེགས་པ་ *tal hbig-s-pa* to bore through, to perforate.

ཏལ་བ *tal-wa* a tool with holes in it used by nailers (*Sch.*).

ཏི *ti* 1. represents num. fig. 39. 2. not originally Tibetan, designating water; has found its way into *Ld.* in ཏི་ཁ་ཏི་ *kha-ti* saliva (water of the mouth) and ཏྲ་ཏི་ *sna-ti* water from the nose. 3. v. ཏྲི་ *spyi* *Jä.*

† ཏི་ཀ་ *ti-ka* used for ཏི་ཀ་ *ti-kā* (टीका) explanation, commentary.

† ཏི་སྐག་ *ti-skag* सारिका a bird, said to be the Indian mynah.

† ཏི་སྒྲ་ *ti-sga* chopped meat (in *Sikk.*).

† ཏི་ཏི་བྱ་ *ti-ti bha* तित्तिम n. of an insect, cochineal (*K. d.* 462).

† ཏི་ཏི་ག་ *ti-trig* (ཐུའུ་ *byihu*), तित्तिरि the francoline partridge, a small bird (*Rtsii.*).

ཏི་ཐུག་ *ti-thug* (acc. to *Sch.* གཏི་ཐུག་ *gti-thug*) bad, mean, silly (*Cs.*); obstinate, stubborn (*Schtr.*).

ཏི་ནག་ *ti-nag* heath-cock (*Sch.*).

† ཏི་ཕུ་རི་ *ti-pu-ri* त्रिपुरी the modern Tippera in East Bengal; གར་ཕྱགས་ཏི་ཕུ་རིའི་ ལུ་ལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ཡིན་ (he) was a king of the country of Tipuri in the eastern quarter (*K. dun.* 13).

ཏི་ཕུ་ *ti-phu* pigeon; acc. to *Sch.* ཏི་ཕུ་ མཇུག་རིང་ *ti-phu mjug-riñ* the long-tailed pheasant.

ཏི་བྱེ་ *ti-byi* n. of a giant sea-fish : ཏི་ཕྱར་ ཏི་བྱེ་ཞེས་བྱ་བས་རྒྱང་བཅས་པོད་ མཐོང་བར་དགའ་བས་མི་འབྱེད་

ཏིག་པོ *tig-po* = བརྟན་པོ or རྒྱུ་ཚད་པ steady, useful: ཁོ་པོ་ལ་མེད་ཏིག་པོ་མི་བདེན་པས་ having not got an intelligent steady man (*A.* 123).

ཏིག་མེན *tig-men* (in *Ld.* ཏིག་རྩེ) ribands wound round the felt gaiters that cover the lower part of the legs (*Jä.*).

ཏིག་ཚ *tig-tsha* = ཏི་ཚ *ti-tsa*.

ཏིང་ *tiñ* or ཡན་ཆབ་ཀྱི་ཏིང་ *yon chab-kyi tiñ*
1. cups made of silver, bell-metal, brass, or copper to hold oblation water which are placed before the images of deities in Buddhist chapels. 2. the sound of metal. 3. ཐུག་ཅིང་ a note of cadence introductory to a song, etc. ཇོ་བོའི་ལལ་འདྲུམ་ནས་ཏིང་གིས་མཛད་ནས་ a repellent smile of the Jo-bo having been signified by the sound of a *ting*.

ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ *tiñ-ñe-hdsin* སྐབས་མཛོམས་ acc. to *Was.* སྐབས་མཛོམས་, intense contemplation, profound meditation, perfect absorption of thought into the object of meditation. (cf. བསམ་གཏན་ བྱུང་མཛོམས་, and ཆོས་ལ་མཛོམས་) ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ བྱུང་པ་ = ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཏུ་འཇུག་པ་ to be absorbed in deep and devout meditation; ཏིང་ཏིང་འཛོམས་འབྱུངས་ *tiñ-ñe-hdsin hkhruñs* devout meditation took place; also meton. the faculty, the power of meditating (*Jä.*).

ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར་ *tiñ-ñe-hdsin-gyi dkyil-hkhor* སྐབས་མཛོམས་ཀྱི་འཁོར་ the mystic circle which is described on the place one occupies when meditating; a circle of meditation.

ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *tiñ-ñe-hdsin-gyi rgyal-po* སྐབས་མཛོམས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ n. of a Mahāyāna Sūtra contained in the Kahgyur, *Mdo* section, marked *ta-pa*.

ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་རྩིས་འཛོམས་ *tiñ-ñe-hdsin-gyi zas-kyis htsho-wa* living on the food of contemplation: བསྐྱེད་པ་མང་པོའི་བར་དུ་ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་རིམ་

རྩིས་འཛོམས་ཞིང་སེམས་རབ་ཏུ་ཞི་བས་ཅི་ལ་མི་ཆགས་པར་བདེ་བར་གནས་སོ། he being happily not attached to anything, the mind being at peace by tasting the food of contemplation during great periods of time (*K. d. é* 362).

ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཏུ་ *tiñ-ñe-hdsin dgu* the nine meditations of a Bodhisattva, are:—(1) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་འཇུག་པས་ complete coming forth of jewels; (2) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ well-established; (3) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ unagitated; (4) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ not liable to return; (5) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ abode or mine of jewels; (6) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ brilliance like sunshine; (7) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ successful in effecting all objects; (8) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ light of knowledge; (9) རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ meditation attained in presence of the future Buddha.

ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་སྐབས་མཛོམས་ *tiñ-ñe-hdsin rnam-gsum* the three kinds of ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ acc. to Bon rules are:—(1) ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་; (2) ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་; (3) ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ཀྱི་ཏིང་ཏིང་འཛོམས་ རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ (*D.R.*).

ཏིང་ཏིང་ *tiñ-rjiñ* a n. given to several species of shrew in Sikkim.

ཏིང་ཏི་མེང་ *tiñ-ti liñ* acc. to *Jä.* a snipe (*Ld.*).

ཏིང་ཏིང་ *tiñ-tiñ* 1. is an auxiliary (རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་) to another word to intensify its meaning (རྒྱལ་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ to emphasize it); ཏིང་ཏིང་ཏིང་ *nag tiñ-tiñ* intensely black, jet black. 2. acc. to *Jä.* clean, well-swept (*Ld.*; *Ts.*).

ཏིང་ཏིང་མ་ *tiñ-tiñ-ma* n. of a small bird: ཕྱི་ཕྱི་མཚན་ལུག་ཏུ་གནས་པ་ཏིང་ཏིང་མ་ཞེས་པ་གཉིས་པ་འདུག་པས་ there were two small birds, one called *mchu-rñ-ma* (the long-beak) and another *tiñ-tiñ-ma*.

ཏིང་ཏིང་གཤམ *tiñ tiñ-çag* or ཏིང་གཤམ 1. a kind of cymbal. 2. little bell moved by the wind (*Sch.*).

+ ཏིང་ཏུ་ག *tiñ-tu ka* = ཤེང་ཞིག་གི་མིང་ a tree, prob. the tamarind (*K. ko.* ༡ 3).

† ཏིང་དུ་ག *tiñ-du ka* ཁྲི་ཏུ་ཆ་ n. of one of two trees *Diospyros embryopteris* or *Diospyros glutinosa*; a *Karsa* is said to = the weight of the Tinduka fruit.

ཏིབ་རིལ *tib-ril* resp. གསེལ་ཏིབ in *W.* = tea-pot; རྩམ་ཏིབ copper tea-pot; ཇེ་ཏིབ an earthen tea-pot (*Jä.*).

ཏིམ་པི *tim-pi* goat's leather, kid-leather from India, dyed green or blue (*Jä.*).

ཏིམ་པི་ཅ *tim-bi ca* horse imported into Tibet from India.

ཏིམ་པི *tim-bi* (*Ts.*) funnel.

† ཏིར་ཏུ་ཏ *Tir-hu-ta* modern Tirhut : ལུ་ལང་མ་པ་ཅན་ནས་ཤར་ཐོགས་སུ་མི་རིང་པ་ན་ ཏིར་ཏུ་ཏ་ཟེར་བའི་ ལུ་ལང་མ་པ་ at not long distance from Yang-pa-
chan towards the east is the country called Tirhuta (*Dsam.*).

† ཏིལ *til* ཁྲི་ལ སེ་མུ་མུ་ཏི་ཏི་ *sesamum*; ཏིལ་དཀར་ *til-dkar* white *sesamum*; ཏིལ་ནག་ *til-nag* black *sesamum*; ཏིལ་གྱི་ཕྱུ་ *til-gyi phye* powdered *sesamum*; ཏིལ་སྒྲིགས་མ་ *til snigs-ma* mixed *sesamum*; also an inferior quality of *sesamum*; ཏིལ་བརྒྱུད་མ་ *til-brduñs* ཁྲི་ལ་ཏུ་ཏ་ thrashed or beaten *sesamum* [also a *sesamum-grinder*] *S.*

ཏིལ་མར་ *til-mar* ཁྲི་ལ་ཏི་ཏི་ *sesame oil, seed-oil.*

ཏིལ་སེར་ཅན་ *til ser-can* ཅུ་རལ་, ཕིལ་མ་, རྩལ་ཏི་ n. of a medicine; the plant *Cassia alata* or *Cardiospermum halicacabum* (*Mñon.*).

ཏུ *tu* 1. num. fig. 68. 2. an affix denoting the terminative case, generally used to express direction to, as represented by the English "into" or "unto;" it is joined to the final consonants ཀ, ཏ, and ཐ, as in ཐོག་ཏུ་ *thog-tu*; མཇུག་ཏུ་ *mjug-tu*; རྒྱལ་ཏུ་ *rgyab-tu*; གསེབ་ཏུ་ *gseb-tu*; also after what is called ད་ཐག་ *da-drag* as in the words:— ཀུན་ཏུ་ *kund-tu*; ཕ་རོལ་ཏུ་ *pha rold-tu*; ཐར་ཏུ་ *thard-tu*, cf. ཏུ་ *du*, ཏུ་ *ru*, ཏུ་ *su*.

† ཏུ་ཏུ་ག *tu-ru-ka* ཏུ་ཏུ་ the Turks, sometimes used historically as a general term for Mahomedans.

ཏུ་ཅ་ *tu-tsa*, v. ཏི་ཅ་ *ti-tsa*.

ཏུག་གིས་ *tug-gis* suddenly; as if by surprise : འགས་ཆེན་གྱི་ལམ་ལ་ཏུག་གིས་འཕྲད་ I suddenly met him on the way to the forest land (*D.R.*).

ཏུག་རིང་ *tug-rin* or ཏུག་ཆུམ་ *dug-chum* prob. = ཏུག་ཆེམ་ *tug-chem* (*Cs.*) noise of a wooden rattle; also of the trotting of horses heard in the distance (*Sch.*).

ཏུབ་ཏུག་ *tub-tug* either, or : whether I be able (to do it) or not (*Lex.* and *Sch.*).

ཏུར་ཅུང་ *tur-chuñ* hardly any, nothing definite, little clearly : སེམས་ལ་རེ་རྟགས་ཏུར་ཅུང་ཡོད་ *sems-la re-dogs tur-chuñ yod* in his mind he entertained hardly any hope or fear (*D.R.*).

† ཏུར་ཏུར་ *tur-tur* ལྷ་ལ་ 1. quickly, with haste, swiftly: ཏུར་ཏུར་བྱེད་པ་ *tur-tur byed-pa* = ལས་ལྷ་ལ་བྱེད་པ་ *las myur-du byed-pa* to do work quickly (*Mñon.*). 2. also defined as ལྷ་ལ་ལ་དཀར་ཤར་ཤར་ ཤར་ཤར་ལ་ appearing white spotted or red-spotten (to the mind or in vision).

ཏོབ་ཅི *tob-chi*, more properly ཐོབ་ཅི *thob-chi*, a button.

३५ *tri-ma* a kind of bee the sting of
 which is very painful. It is said in
 Sikkim that an ox dies if he has received

the sting of this bee seven times. The honey of this bee is claimed by the Raja of Sikkim as a due from his subjects. ལྷ་ལྷུ་མ་འདི་སྤང་བུ་ཏྲེ་མ་ཞིག་གི་ལུས་སྤངས་ནས་ཡོད་ the princess is now living, having taken the body of the bee called *Tre-ma* (*Khrid*).

† ཏྲེ་མེར *tri-mer* n. of a sweet-scented flower (*K. du.* 5 319).

† ཏྲེ་གཏུ་ནི *tri-ṣa ku-nai* 1. = ལྷ་མཚན་གསུམ་ three reasons or signs. 2. n. of a holy place in Persia (*Dus-ye.* 39).

† ཏྲེ་ཁུ་ལ *tri-ṣu-la* त्रिशूल trident.

ཏྲེ་ཏྲེ་ན *tre-tre-ha* (by the context) a dangerous disease of the stomach or a serious symptom of it (*Jä.*).

ཏྲེ་བ་ཅན *tre-wa-can* coloured (*Sch.*).

ཏྲེ་སམ *tre-sam* in ཏྲེ་སམ་སྤྱན་ཕྱེ་མ་གཞན་ཕྱེ་མའི་མེར་ *tres-sam sman phye-ma gshan phye-mahi min* (*Liç.*); *tre-sam* is a medicine in the shape of a powder.

ཏྲེ་མེད་དུང་མཛེས *tre-med duñ-mdseš* n. of a king of Tibet of the Bon period (*Yig.*).

ཏྲེ་ཤོད་གངས་ཀྱི་ར་བ *Tre-ṣod gañs-kyi ra-wa* n. of a place in Kham, the birthplace of the seventh head of the Karma-pa sect (*Loñ.* 3 20).

† ཏྲོན *tron* त्रोन 1. གཞུགས་ལག་ཁང་དུ་དགོས་པའི་བློ་སྦྱོར་གྱི་ཁྱེད་པའི་མེར་ (*K. du.* 5 399) a monastic official; in old days an assistant superintendent of a Buddhist monastery whose position resembled that of the modern *dge-ṣkos* (*q.v.*). 2. diligence, industry (*Cs.*); ཏྲོན་ཕྱེད་པ་ to be diligent, to exert one's self.

གཏག་གཏོང་ *gtag-gtoñ* (*Lex. w. e.*) གཏག་གཏོང་བ་ *gtag-gtoñ-wa* to disperse (*Sch.*).

གཏག་པ་ *gtag-pa* any species of white-flowering rhododendron, all of which kind are held by Tibetans to be of the male sex. གཏག་མ་ *gtag-ma* red-flowering rhododendrons, which are considered to be female shrubs.

གཏང་རག *gtañ-rag* thank, thanksgiving, and prob. also thank-offering, esp. rendering thanks to a deity; གཏང་རག་ཕྱེད་པ་ or གཏང་རག་འབྲུག་པ་ to render thanks (*Jä.*).

གཏང་ *gtad* (v. གཏོད་པ་ *gtod-pa*) 1. in the direction of, towards: གཡོན་གྲུ་ལ་དུ་གཏང་ཕྱིན་ནས་ *gyon-gral du gtad phyin-naš* going towards the left end of the row. 2. = མནན་པ་ བཞིག་པ་ to press, urge, v. གཏོད་པ་ also གཏང་པ་. 3. subst. steadiness, firmness; གཏང་པ་མེད་ it has no hold, no firmness; གཏང་མེད་འཇམ་པ་ to vacillate, to waver, to be unsteady.

གཏང་པ་ *gtad-pa* समर्पित; ཕུལ་པ་ *phul-wa* to be made over, entrusted to. In Buddhism there are four kinds of གཏང་པ་ *gtad-pa*:—(1) ལྷོ་ཕུགས་ཆོས་ལ་གཏང་; (2) ཆོས་ཕུགས་སྤངས་ལ་གཏང་; (3) སྤངས་ཕུགས་ཤི་ལ་གཏང་; (4) ཤི་ཕུགས་ཀྱི་གཏང་པ་རྒྱུད་པར་གཏང་ (*Lo.* 14).

གཏང་རབས་བདུན་ *gtad-rabš bdun* the first seven (Buddhist) hierarchs in succession to Gautama Buddha. *Mahā-kā-s'yapa* is said to have succeeded Gautama. *Kās'yapa* entrusted the headship of the order to *Ānanda*; *Sanavastri* succeeded *Ānanda*; *Ārya Upagupta* followed *Sanavastri*, who in his turn gave the charge to *Ārya Krishna*. *Dhitika* succeeded *Krishna* and before his death appointed *Ārya Sudar-s'ana* to the Buddhist headship.

Note.—This order of succession is partly founded on Brahmanic tradition; and *Buddhaghosha* gives a different series.

གཏང་མོ་ *gtad-so* a refuge, resource; also store of provisions; གཏང་མོ་ཞབས་པ་ prob. གཏོད་གསོག་པ་ལ་བཞག་པ་ to keep a store of food.

གཏན *gtan* I: a husband, a consort: གཏན་གྱི་
རང་འགྲོལ་མ་ཤེས་ན། དྲན་ལ་གྲུ་མེད་ཀྱི་སྐལ་པོ་ཡིན། (*Lo. 28*).

གཏན II: 1. order, system. 2. put in order, arranged, reduced to a system.
གཏན་ལ་བླ་ཁང་ན་གཏན་ལ་ཡབས་པའི་པོ་རྩ་ལ (A. 126).

གཤན་ཐུག *gtan-khra*, གཤན་ཚིག་གི་ཡི་གེ་བློ་མ་དཔྱད་མཚམས་
agreement, stipulation, convention; also
order or decision passed; a decree; གཤན་ཐུག་
བྱུང་ཅིང་ལྷན་པོའི་གཤན་ཐུག་ལྟོས་པའི་གཤན་ཐུག་གི་ཐུགས་སྒྲུབ་
important decrees (*D. cel.* 7).

གཏན་ཁྲིམས *gtan-khrims* established law.

གཏན་འཁེལ *gtan-hkhel* perfectly certain,
quite sure.

གཏན་གྱི *gtan-gyi* constant, continual.

གཏན་གྱི་གྲོགས་ *gtan-gyi grogs* husband, a friend or partner for life (*Mñon.*).

གན་མེད་ལེགས་པ་ *gtan-glen hkhel-wa* = ལས་བྱ་བ་
གང་ཕྱིན་དགོས་པ་དེ་ལ་ཆ་གནས་འཛིན་པ་ to adhere reso-
lutely or come to a decision on work or
business ; to work steadily. རང་སྤྱོད་གན་པ་
rañ-sems gtan-pa in a mystic sense : to re-
gulate, to fashion, to train, to set right.

གནད་པར་ག *gtan-hjag* = ཏུས་རྒྱུན་གནས་པ permanent, enduring, perpetually abiding (*Rtsii.*).

གན་དུ་བ *gtan du-wa* = རྟག་པ, བརྟན་པ to be or to make continual (*Mñon.*). As an adj. ཇམ་མཆོག་ complete; གན་དུ་ *gtan-du* always, continually, for ever; གན་དུ་བཞུགས་པ living or residing continually.

གནད་ལ་ཐག་ཅད་ *gtan-la phab-pa* प्रश्ननिर्णय
to decide a question.

गङ्ग'य *gtan-pa* कपाट *door-bar*.

गण्ड'गण *gtan-phan* केवलं only, alone;
absolute; absolutely.

གཏན་པེབས *gtan-phebs* निर्णय explained by
 བློ་བློ་གྲུ་ཆད་པ་ གཏན་པེབས published after
 being thoroughly revised or completely
 got ready.

གནད་ལ་འདེབས་པ་ *gtan-la-hbebs-pa* to put
any matter into writing; to publish after

the composition has been corrected ; also
to fix, to arrange.

གཏན་མེད *gtan-med* असर्व्वतः perishable;
अत्यन्ताभाव without duration or contin-
uation.

གནད་ཆོགས་ *gtan-tshigs* (ཆོག་དང་དོན་ལ་འགུར་གྱི་
མེད་པ) 1. an expression of fixed meaning.
2. རྟེན་མཚན་ *rtags*; རྟེན་མཚན་ *rgyu-mtshan*
not deviating from what has been first
settled. 3. རྒྱུ་འབྱུང་, རྒྱུ་འབྱུང་, རྒྱུ་འབྱུང་ proof,
demonstrated conclusion.

གཏན་མཐོག་མེད་པར་སྒྲུབ་ *gtan-tshigs med-par*
smra-wa to argue illogically; also irra-
 tional exposition.

གཏམ *gtam* = རྟོག་ལྟ་བུ or རྟོག་ལྟ་བུ་ནས་, कथा, वार्ता, आलाप, किलकथा 1. speech, conversation, talk. 2. news, tidings, intelligence, account of anything; also report, rumour: དེ་ལྟ་བུར་པའི་གཏམ་རྒྱུ་པོས་ཐོས་ནས་ when the king heard the report that it had been given; ཐག་རིང་གི་གཏམ་ *thag-rin-gi gtam* accounts of bygone events; བདག་གིས་གཏམ་དུ་ཐོས་ནས་ as I have learned, have been told (*Jä.*); གཏམ་གྲེང་བ་ *gtam glen-wa* or གཏམ་དུ་གྲེང་བ་ *gtam-du glen-wa* to converse, to discourse; ཅེ་ལྟར་ཁྱེད་པའི་གཏམ་བྱས་ he gave an account of how it happened. གཏམ་སྒྲེལ་བ་ *gtam skyel-wa* = འཕྲིན་སྒྲེལ་བ་ *hphrin skyel-wa* to send a message; also a messenger.

གཏམ་འགམ *gtam-hgal* = མྱད་ཆ་མི་བདན་པ *skad-cha mi rtan-pa* discrepancy in speech, contradictory language or talk.

གཏམ་རྒྱུད་ *gtam-rgyud* གསུང་བཤན་ oral tradi-
 tion, legend: དེའི་གཏམ་རྒྱུད་ the legend of
 him; ཁྱིམ་པ་ན་དེ་གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་བཟོ་བཤམ་ the boy
 said, has it been described in history?
 (*Hbrom.* 54).

གཏམ་ངན *gtam-nan* evil report.

गाम्-ऊ *gam-can* काक, वायस met. the
crow.

གཏམ་སྒྲན་ *gtam-sñan* मधुरकथा, मधुरालाप elegant saying; pleasant conversation.

གཏམ་འདྲེས་པ་ *gtam hdres-pa* आलसका mixed-up stories, garbled accounts.

གཏམ་པ་ I: *gtam-pa* वदन the face.

གཏམ་པ་ II: pf. *གཏམས་པ་* 1. = *ཁྱེད་ས་པ་* to fill up, to make full: *སྤུ་གྱི་གཏམས་པ་* *spu gri gtams-pa* quite full of razors; acc. to *Jä.* is frq. spelt *བཏམས་པ་*. 2. *ཐོག་པ་* to appoint, to commission (*Jä.*): *གཏམས་པ་ལེན་དང་གཏམ་པ་པོ་དང་* it is not proper (not safe) to take charge of property. 3. *འབྲུག་པ་* to be surety for or security (*K. du.* 5 200).

གཏམ་དཔེ་ *gtam-dpe* proverb, common saying, maxim.

གཏམ་བསྐྱབས་པ་ to declare, to proclaim.

གཏམ་དྲིས་པ་ to make inquiry.

གཏམ་གཞིན་ *gtam-gshon* तरस् strong or emphatic (speech).

གཏམ་གཤགས་པ་ *gtam-gcags-pa* to make confession: *འདི་གཏམ་གཞིན་དྲིས་མི་ལེན་པའི་ཁར་དུ་གཏམ་གཤགས་འདི་འདྲ་བསམ* these two by avoiding the question of mischief appeared to make confession by the fact (*Rdsa.* 16).

གཏར་མ་ *gtah-ma* a pawn, pledge; *གཏར་མར་འདུག་པ་* to pawn, to give as a pledge (*Cs.*); *མི་གཏར་མ་* *mi gtah ma* a hostage (*Cs.*).

གཏར་པ་ *gtar-wa* or *གཏར་ཁ་ཕྱེད་པ་* has been described as *སེམས་ཅན་མི་ཅོགས་ལ་བྱག་དང་མེ་རླབ་པ་* (*Ya-sel.* 9) to bleed or to blister human beings, animals, &c., in the way of medical treatment. *རྩ་བ་ལ་གཏར་པ་ཕྱེད་པ་* or *གཏར་གཤེད་པ་* = to let out blood from a vein. Colloq. *གཏར་གཤེད་པ་* to bleed.

གཏི་ཁི་ *gti-khe* a kind of louse (*Sch.*).

གཏི་ཐུག་ *gti-thug* = *ཏི་ཐུག་* *ti-thug* acc. to *Sch.* insane, mad.

✚ གཏི་བ་ *gti-wa* to question, to speak.

གཏི་མུག་ I: *gti-mug* मोह gloom, mental darkness, ignorance, stupidity. Seems to be also used in the physical sense of stupour or comatoseness: *མཚན་མོ་གཏི་མུག་གཏིང་དུ་ཆར་།* at night I fell into profound coma. In a special sense it is a subdivision of the lowest of the three qualities of humanity, viz:—*སེམས་ལྷན་པ་*, *རྣམ་པ་*, *འཇིག་རྟེན་པ་* virtue, passion and ignorance. *གཏི་མུག་* is symbolized by a pig in the *Bhavacakra* or *ཐིང་པའི་ལོ་རྒྱུ་མཁོ་ལོ་* (cycle of existence) and is placed at its centre along with the serpent and cock which are typical of anger and lust. *གཏི་མུག་གྲུ་ལ་འཇིག་རྟེན་པ་* he who is entirely free from *gti-mug*; *གཏི་མུག་མེད་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་* *ལ་མཚན་མོ་ལྷན་པ་* *གཏི་མུག་འཇིག་རྟེན་པ་* stolid indifference, also stupidity.

གཏི་མུག་ II: (as stated above) met. a pig (in mysticism) also as *ལག་གི་རྩ་བ་* the snout of a hog (*Mñg.* 11).

གཏིགས་པ་ *gtigs-pa* to trickle down, to fall in drops, to drip.

གཏིང་ *gtiñ* bottom; depth; = *ལམ་* or *མཐེལ་*: *རྩ་ལ་གཏིང་མཐེལ་* deep bottom of a river; *མི་ལ་གཏིང་ཆེ་བ་* in a man, great depth; *རྩ་དང་གཡང་གཟར་པོ་ལ་གཏིང་རིང་* with regard to the declivity, great depth. *རྩ་མཚོའི་གཏིང་དཀྱུགས་* *rgya-mtshohi. gtiñ-dkrugs* he turned up the bottom of the sea; *གཏིང་དུ་རླབ་པ་* to sink to the bottom; *གཏིང་མཐེལ་* it is very deep; *གཏིང་རིང་བ་* deep; *གཏིང་ཉེ་བ་* not deep, shallow; *རྩ་མཚོ་བས་གཏིང་མཐེལ་* it is deeper than the sea; *གཡང་ས་གཏིང་རིང་བ་* a deep abyss; *རྩ་ལ་གཏིང་མཐེལ་* a deep river. *གཏིང་ནས་* *gtiñ-nas* from the bottom (of the heart); *ཁ་དག་གཏིང་*

ནག white above, and black beneath; གཏིང་ཅན profound (fig. with regard to the mind), considerate; reserved, difficult to fathom; གཏིང་མེད shallow, superficial.

གཏིང་རྩ་ལེན་པ་ *gtiñ-don len-pa* to sound the heart or to know a secret design.

གཏིང་རྩོད་པ་ *gtiñ droñs-pu* fathomed, penetrated, ascertained.

གཏིང་རྩོ *gtiñ-rdo* a stone or piece of lead fastened to a rope, and used as a plummet, or an anchor; also a heavy weight as a means for drowning delinquents.

གཏིང་ཁྱིབ་ *gtiñ-sdib* socket; མིག་ཀྱང་གཏིང་ལ་ཁྱིབ་ *mig-kyan gtiñ-la sdib* his eyes also sunk in the sockets (*Rtsii.*).

གཏིང་སྒྲིམ་ *Gtiñ-skyes* n. of a district of Tibet immediately to the north of the Kanglachen pass. It is known under the name of Tiñ-kye-Jong or གཟར་གཏིང་སྒྲིམ་རྫོང་; also we hear གཏིང་སྒྲིམ་པ་ *Gtiñ skyes-pa* a native of Ting-kye.

གཏིང་དཔག་དཀའ་བ་ *gtiñ-dpag dkah-wa* འུ་རུ་བ་ཀྱང་ unfathomable, difficult to dive to the bottom of; hard to get at the bottom of one's heart (*Mñon.*).

གཏིང་ཕྱིན་པ་ *gtiñ phyin-pa* = དཔྱིས་ཕྱིན་པ་ to examine or fathom thoroughly; མཐར་ཕྱིན་པ་ *mthar phyin-pa* ལྷན་པ་ going to the bottom; probing the mind; also a perfect saint.

གཏིང་གཞལ་རུས་ *gtiñ gshal-nus* fathomable; རྒྱ་གཏིང་ཟུང་བ་ shallow water (*Mñon.*).

གཏིང་མཐ་ *gtiñ-xab* or གཏིང་རིང་བ་ འུ་རུ་བ་, གམུ་རི་ the deep recesses (of the mind).

གཏིབ་པ་ *gtib-pa* or གཏིབས་པ་ *gtibs-pa* to be gathering (of clouds); ལྷན་ཕུང་གཏིབ་པ་ thick

clouds gathering; བདུག་ཕྱོས་ལྷན་པ་ཞེས་གཏིབ་ *bdug-spos sprin-bshin gtib* incense passes along like clouds; ལྷན་པ་གཏིབ་ darkness envelopes.

གཏིབས་ཐོག་ *gtibs-hog*, occurs in བྱིས་པ་ལེ་གཏིབས་ཐོག་ནང་ནས་ཕྱིར་ལ་ལུར་གྱིས་ཕུང་ *khrims-pahi gtibs-hog nan-nas phyir-la lcur-gyis phyuñ* (*D.R.*) outside the subterranean obscurities of lawyers, entanglements are removed.

གཏིམ་པ་ *gtim-pa*, v. ཐིམ་པ་ *thim-pa*.

✚ གཏུ་ལུམ་ *gtu-lum* = བཟེབ་ drunkenness; also intoxicated, drunk.

གཏུག་པ་ *gtug-pa* pf. གཏུགས་, also བཏུག་པ་ ལྷུ་ཅུ་, འུ་ལྷུ་ cognate to ཐུག་པ་ 1. to reach, to meet with, to fall down to; to touch, to join. ཡེ་དམ་གྱི་ཐུགས་ཀྱང་གཏུགས་ནས་ putting or pressing (his forehead) against the breast of the image (of his tutelary god); མི་ཞེས་གྱི་ལུས་ལ་མགོ་པོས་གཏུག་པ་ or only ལུས་གཏུག་པ་ *shabs gtug-pa* to touch as suppliant a person's feet (or the skirt of his robe), to cast one's self at another's feet. 2. acc. to *Sch.* to sue, to bring an action against a person.

གཏུག་ཐུངས་པ་ *gtug-sbyañs-pa* to supplicate or pray (touching the feet of the king) འཕྲུལ་དུ་ཐུ་ཐལ་མེད་པའི་འདི་གར་གཏུག་ཐུངས་ཐུ་ཡོང་དགོས་དང་ (*D. gel. 7.*).

གཏུན་ *gtun* = མུ་སྐྱུ་, མི་ལྷ་, མི་ལྷ་པ་ a pestle; also a stone ball or club; the nether mill-stone; acc. to *Sch.* ཏུན་ pestle.

གཏུན་ཁུང་ excavation in a piece of rock or stone to serve for a mortar where grain is pounded with a pestle; གཏུན་གྱིས་ཏུང་བ་ to pound with a pestle. གཏུན་པོ་ *gtun-po* a mortar (*Cs.*); གཏུན་ཕུ་ *gtun-bu* pestle; གཏུན་ཐོས་ *gtun-hos* མུ་སྐྱུ་ a mallet, a knocker.

གཏུན་ཞིང་ *gtun-ñin* a pestle made of wood to pound Indian corn or paddy (used in Sikkim).

གཏུབ་པ *gtub-pa* pf. **གཏུབས་པ** (*Mñon.*) 1. to cut to pieces, to cut up; to chop; to mince; **གཏུབ་ཐུད** a chopper (*Sch.*). 2. = **བཏུབ་པ** to be able: **ཐུང་མང་དུ་བཏུབ་པམ** shall you really be able to come back. **མི་བཏུབ་པ** to be unable, to be unwilling, to have no mind (to do a thing) (*Jä.*).

གཏུམ་དག *gtum-drag* one who is fierce, powerful. **གཏུམ་དག་ཞེ་མུང་ཅན** met. for a bear.

གཏུམ་པ *gtum-pa* = **གཏོལ་པ** **བཟང་ལ** 1. the Hinduized savage people or wild tribes of the lands S. of Tibet. 2. **བཟང**, **ཀར་ལ** fierce, furious. 3. sbst. ferocity, rage; **ཐོབ་ཞིང་གཏུམ་པ** **མྱིང་ཇེ་མེད** infurious wrath, merciless; **གཏུག་ཅིང་གཏུམ་པའི་ཁྱུ** *gdug-ciñ gtum-pahi klu* a *Nāga* in a deadly rage; **གཏུམ་པའི་རྒྱ་ཁྱོག་པ** to roar furiously; **ཐོབ་གཏུམ་པ** furious with rage; **གཏུམ་ཞིང་ཁོད་པ** obstinate and wild; **གཏུམ་ཅན** or **གཏུམ་ཐུན** cruel, fierce (*Jä.*).

གཏུམ་པའི་མོད *gtum-pahi hod* **པལ་ལྷ་མོད**, **ལྷ་མོད** the sun, v. **ཀྱི་མ** *ñi-ma*.

གཏུམ་པ *gtum-pa* for **བཏུམ་པ** or **འཐུམ་པ** to veil, to cover; to wrap up, e.g., the head (*Jä.*).

གཏུམ་པོ *gtum-po* I: 1. **བཟང** fierce; sbst. **དེལ**, **ལྷ་མོད་འཛིན་པ**, **འཛིན་པ** an Asura; an uncivilized Hindu tribe generally residing in the suburbs of a town. 2. v. **གཏོལ་པོ** (*Mñon.*). 3. a fierce-looking short-nosed man.

གཏུམ་པོ II: **བཟང** often **གཏུམ་མོ** *gtum-mo*, in the more developed mysticism, the special internal heat which arises after protracted meditation when such meditation has been accompanied by the peculiar technical inner absorption of the breath. Milaraspa speaks of "the blessed warmth of the *gtum-mo*."

གཏུམ་པོ་ཇེ *gtum-po rje* n. of a fierce Bon deity (*D.R.*).

གཏུམ་པོ་ནག་པོ *gtum-po nag-po* = **མོང་ང་ནག་པོ** (*Sman. 125*) the black species of aconite or wolf's bane.

གཏུམ་པོ་འབར *gtum-po hbar* the arising of warmth in meditation. The veins, viz., **རྩ་མ**, **རྩུ་མ** and **རྩུ་མ** are symbolically represented by (**མ་གད**), i.e., the second half of an **མ** *a*, hence (**མ་གད་གཏུམ་པོ**) the three-veins meditation-warmth (*Mil.*; *Jä.*).

གཏུམ་པོ་རབ་རྒྱུང་ *gtum-po rab-snañ* **པལ་ལྷ་མོད** n. of a king of ancient India (*Yig.*).

གཏུམ་མ *gtum-ma* **བཟང་ལ**, **རྩུ་ལ** an epithet of the goddess Durgā.

གཏུམ་མོ *gtum-mo* **བཟང་ལ**, **རྩུ་ལ**, **རྩུ་ལ** 1. a fierce or violent woman, a female of the *Caṇḍāla* tribe, etc. 2. as an adj. violent, fearful; **རྩུ་གཏུམ་མོ** *rluñ gtum-mo* a violent wind, a hurricane. 3. mystic heat.

གཏུམ་མོ་མ་མ *gtum-mo ma-ma* **པལ་ལྷ་མོད**, **པལ་ལྷ་མོད** Paldan Lha-mo, a fierce goddess.

གཏུམ་མོའི་མ་གས *gtum-moñi cha gas* **ལྷ་མོད** stick, club.

གཏུམ་སྐམ *gtum-sras* also **གཏུམ་གསམ** n. of a female deity of the Bon (*D.R.*).

✚ **གཏུར་བུ** *gtur-bu* 1. **མོ་གས་ཀྱི་ཐུབ་པ**, **ཐུབ་པ** a Buddhist monk's religious wrapper. 2. bag, sack, wallet (*Cs.*).

གཏུལ་པ *gtul-wa* to grind, to pulverize (colours, medicinal substances, etc.); cf. **འཐུག་པ**.

གཏེ་པ *gte-pa*, **གཏེ་བ**, **གཏེ་མ** in *C.* acc. to *Lex.* **གཏེ་པ** pawn, pledge, bail (acc. to *Sch.* a present).

གཏེར *gter* **འཛིན་པ**, **འཛིན་པ**, **འཛིན་པ** 1. treasure, store-place; **ལྷ་གཏེར** the repository of water, the ocean. In the *Rñiñ-ma-pa* School of Tibet there are Buddhist scriptures (generally spurious) called **གཏེར་མ**, the

authorship of which is attributed to gods and holy lamas, also called རབ་གཏེར; others said to have been mysteriously discovered or composed by learned lamas of that school are called དགོངས་གཏེར.

There are different classes of treasures such as ཡོན་ཏན་གྱི་གཏེར the treasures of learning of which again are eight:—(1) བཤེད་པ་མེད་པས་དྲན་པའི་གཏེར treasure of learning always present in the memory and which cannot be forgotten; (2) གློ་རབ་ཏུ་བཟུང་པས་གློ་ལྷོས་གྱི་གཏེར the treasure of learning which develops the mind; (3) རྟོགས་པའི་གཏེར (མཛོལ་ཞེ་བམས་ཅད་ཀྱི་རྟོན་གྱི་རྣམ་པ་ཁོང་དུ་རྟུན་པས་ཅེས་ཅི། etc.) the treasure for meditation and reflection; (4) གཟུངས་གྱི་གཏེར, (ཐོས་པ་བམས་ཅད་ཀྱི་ཏུ་འཛིན་པས་ཅེས་ཅི། etc.) the treasure of learning to be retained in the mind as having been heard or understood, sometimes in the form of a formula གཤམ་གྱི་; (5) གློབས་པའི་གཏེར (ལེགས་པར་བཤད་པས་སེམས་ཅན་བམས་ཅད་ཆོས་པར་བྱེད་པ།) the treasure of fortitude; (6) ཆོས་ཀྱི་གཏེར (དམ་པའི་ཆོས་ཡོངས་སུ་སྤྲུང་བས་*dam-paŋi chos yonŋ-su sruñ-was*, etc.) the treasure of secret learning or scriptural knowledge; (7) བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ཀྱི་གཏེར, (དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་རིགས་རྒྱན་མི་གཅོད་པས་ཅེས་ཅི། etc.) the treasure of a *Bodhisattva's* saintly heart, *i.e.*, of unflagging faith in the three Holies; (8) རྒྱལ་པའི་གཏེར (མི་རྒྱུ་བའི་ཆོས་ལ་བཟོད་པ་ཐོབ་པས་*mi-skye-waŋi chos-la bzod-pa thob-pas*, etc.) the treasure of perfection, etc. (*K. d. p. 325*).

གཏེར་ཁ *gter-kha* a mineral vein, mine: རྫོང་གྱི་གཏེར་ཁ་ཆེད་པ་ to find a mine (of precious metals or stones).

གཏེར་དུ *gter dyu* the nine oceans which are repositories of treasures according to the Bon are:—(1) ཡད་མ་ཅན་ the ocean of lotus or the repository of countless precious things, gems, pearls, etc.; (2) དུང་ཅན་ the ocean of shells or mines of fossil,

etc.; (3) ཡད་མ་ཆེན་པོ་ ocean or mine of precious things larger than ཡད་མ་ཅན; (4) རྩིན་ཅན་ ocean filled with crocodiles and other sea-monsters; (5) རུས་ཐམ་ཅན་ ocean filled with turtles, etc., and other sea-monsters; (6) རྩ་ཅན; (7) དགའ་བ་ཅན; (8) རྩོན་པོ; (9) རེའོན་བྱེད་ (*B.N.*).

གཏེར་ཆེན་ *gter-chen* 1. a great store of hidden wealth, hidden books, etc. 2. མཛད་པས་ n. of an immensely large number.

གཏེར་ཆེན་པོའི་བུམ་པ་ *gter chen-pohi bum-pa* n. of one of the eight auspicious symbols of the Northern Buddhists,—the pot of treasure, *i.e.*, the wishing-pot which yields whatever precious object is sought.

གཏེར་སྟོན་ *gter-ston* a discoverer of hidden treasures, generally of sacred books which are supposed often to be kept concealed under rocks and ground for fear of being destroyed by heretics and unbelievers. Learned lamas are deemed to be expert *gter-ston*.

གཏེར་བཟླ་ཤེས་པ་ *gter-bŋla ŋes-pa* བཤམ་བཤམ་པ་ one who knows or can tell where treasures are hidden or where they can be found.

གཏེར་བདག་ *gter-bdag* བཤམ་བཤམ་པ་ a wealthy man; n. of the god of wealth, Kuvera, in Tibetan called དཔལ་གཏེར (*Mñon.*).

གཏེར་གནས་ *gter-gnas* the place where a concealed treasure is unearthed. Acc. to the *Rñiñ-ma* school, Buddhist sacred books have been unearthed in the following places in Tibet:—(1) གློ་བོ་དགེ་ལྡན་ *Glo-bo dge-ka*; (2) སྤུ་རྩ་རྩེ་ *Spu-rna rdsari*; (3) གློ་བོ་རྩེ་མོ་ *Kloñ-thañ-ŋrol-ma*; (4) གཡུ་ཕུ་རྩེ་མོ་ *Gyu-phu rdsalhuñ*; (5) བུམ་པ་ཕྱིན་ *Byams-pa sprin*; (6) བྱང་གཏེར་གཏེར་ཕྱན་ *Byañ-gter gter-phran*; (7) འབུམ་ཐང་རྩེ་མོ་ *Hbum-thañ rtsi-luñ*; (8) སྤྱིང་རྩེ་མོ་མཁའ་ལྷན་ *Sñiñ-druñ ṣaŋs-brag*; (9) གཅོང་གི་རི་བོ་ཆེ་ *Gtsañ-gi ri-bo che*; (10) བལ་ཡུལ་ཞེ་ཡིག་གཙུག་ལག་ཁང་ *Bal-yul e-yig gtsug-lag*

khañ; (11) ལྷོ་ཁ་ *Lho-kha*; (12) གཏོང་གི་རུ་མཚམས་ *Gtsaṅ-gi ru-mtshams*; (13) མོན་ཁ་བུམ་ཐང་ *Mon-kha bum-thaṅ*; (14) དགེ་རྒྱལ་ལྷ་པོ་རི་ *Dge-rgyas haṣ-po ri*; (15) ར་ཡི་ལྷ་ཁང་བེ་མ་ *Sha-yi lha-khañ bi-ma*; (16) ཇོ་མོ་གླིང་གཡུ་མ་ *Jo-mo gliñ-gsum*, (17) མཚམས་ལུ་ཁོ་མཐེང་ *Mchims-phu kho-mthiñ*; (18) སྤོན་མོ་སྤར་རྩེ་ཁོ་མཐེང་ *Srin-mo spar-rjes kho-mthiñ*; (19) གྲོམ་བ་རྒྱུད་ *Grom-wa rgyaṅ*; (20) པད་མ་ཤེལ་ཕུག་ *Pad-ma ṣel-phug*; (21) གནས་སྐྱམ་མཁར་ཆུ་ *Gnam-skaṣ mkhar-chu*; (22) རང་ས་ཡག་བྲག་ *Zaṅs-yag brag*; (23) གངས་པར་ཕུག་མོ་ *Gaṅs-par phug-mo*; (24) གཡལ་མ་ཐུག་པོ་ *Gyah-ma spa-joñ*; (25) རྡོ་བོད་མཚམས་ *Rdo-boḍ mtshams*; (26) ལྷོ་མོན་ཕྱོགས་ *Lho-mon phyogs*; (27) དབུ་ཆེན་གསེར་ཁང་ *Dbu-shal gser-khañ*; (28) ལུ་ཡུག་གཡལ་གྱི་ *Hu-yug gyag-sde*; (29) མོན་ཁ་སྤོན་གྱི་ *Mon-kha spa-gro*; (30) ལུ་ཤར་རྡོ་ *Hu-ṣaṅ rdo*; (31) ཁམས་ཀྱི་སྤོན་མོ་རྩོད་ *Khamṣ-kyi srin-mo rdsoñ*; (32) དུགས་པོ་ལྷང་ལ་བྲག་ *Dwags-po ldañ-la brag*; (33) མོན་ཁ་ཆུ་ཕུག་ *Mon-kha chu-phug*; (34) འབྲིན་ཐང་ཀོ་རོ་བྲག་ *Hbrin-thaṅ ko-ro brag*; (35) ཤེལ་གྱི་བྲག་ཕུག་ *Ṣel-gyi brag-phug*; (36) སྤག་ཆོང་ཐབ་ལུང་ *Stag-tshañ sab-luñ*; (37) བསམ་ཡས་མཚམས་ལུ་ *Bsam-yaṣ mtshams-phu*; (38) ལུམ་བུ་ལ་སྐྱུང་ *Yum-bu la sgañ*; (39) ག་ཕུག་སྤག་གློ་ *Ḣa-hug stag-sgo*; (40) མཚན་རྟེན་དཀར་པོ་ *Mchod-rten dkar-po*; (41) གཡལ་རུ་གཏོང་འབྲས་ *Gyas-ru gtsaṅ-hgram*; (42) རྩིས་ཀྱི་ལྷ་ཁང་ *Rtsis-kyi lha-khañ*; (43) ཀོང་པོ་བུ་ཆུ་ *Koñ-po bu-chu*; (44) ཀོང་པོ་ཕྱིང་ལུང་ *Koñ-po phyiñ-luñ*; (45) མེ་འབར་མཚོ་ *Me-hbar mtsho*; (46) ལྷོ་ཀོང་བྱུང་ཀོང་ *Lho-koñ byañ-koñ*; (47) དཔྱལ་གྱི་བྲག་ *dpyal-gyi brag*; (48) ཁྱུང་ཆོང་བྲག་ *Khyuñ-tshañ brag*; (49) ཁ་རག་ཕུག་ *Kha-rag phug* (*Bkhañ-thaṅ*, 159).

གཏོང་བསྐྱུང་ཐུབ་ *gter-bṣruñ sba-wa* to keep concealed a disease, one's learning, coveted treasures, etc.: ཐུབ་པའི་གཏོང་བསྐྱུང་ཐུབ་པ་རྩེ་བ་དཔྱལ་ in the manner of one who keeps his goitre concealed (*A. 15*).

གཏོང་བསྐྱུང་ *gter-bṣruñ* lit. one who guards treasures; local deities, such as Shibdag

and Lu, who are supposed to be the custodians of hidden treasures, mines, etc.

གཏོ *gto* or གཏོ་བཅོས་ a magic ceremony for the purpose of averting misfortunes.

གཏོ་རྒྱལ་ཡེ་མཁྱེན་ *gto-rgyal ye-mkhyen* the supreme Bon deity resembling in his attributes མར་མེ་མཐེན་ or Dipaṅkara Buddha in the Buddhist series (*D.R.*).

གཏོ་བུ་དོད་དེ་ *gto-bu dod-de* = ཐུགས་རྩེ་བཟུང་ནས་ *Thugs-rje bṣuñ-naṣ* taking compassion or having mercy upon (*D.R.*).

གཏོ་བུ་བུམ་སངས་ *Gto-bu bum-saṅs* a disciple of Bon S'en-rab and the analogue of Ananda.

གཏོའི་བཀའ་སྒྲོམ་ *gtohi bkah-sgrom* n. of a Bon work.

གཏོག་པ་ *gtog-pa* 1. like འཛོག་པ་ to grab, pluck, gather, tear out. 2. v. སེགོལ་.

གཏོགས་པ་ *gtogs-pa* ཤལ་ཤལ་ (ཤལ་ཤལ་) 1. to assign, classify. 2. to belong to, appertain to; belonging to: རྒྱལ་བོའི་གཏུང་ལ་གཏོགས་པ་ཡིན་ you belong to the royal blood or family; དེའི་ནང་དུ་མི་གཏོགས་སམ་ am I not included in them? འཛམ་བུའི་གླིང་ལ་གཏོགས་པ་ belonging to *Dsam-buñi-gliñ* (Jambudvīpa). མ་གཏོགས་པ་ as adv. མ་གཏོགས་པར་ not included, except, besides.

གཏོགས་འདོད་པ་ *gtogs-hdod-pa* acc. to Sch. to love, to like, to wish.

གཏོང་དགོས་མཚན་ཆས་ *gtoñ-dgos mchod-chas* articles necessary for religious observances (*Rtsii.*).

གཏོང་སྒོ་ *gtoñ-sgo* allowances in money or in kind for religious observances (*Rtsii.*); གཏོང་དེབ་ *gtoñ-deb* a register for such, etc.

གཏོང་ཐོད་ *gtoñ-phod* generosity; གཏོང་ཐོད་ཅན་ བདམས་ one who is able to give; liberal; bounteous.

གཏོང་བ་ *gtoñ-wa* pf. བཏང་, fut. གཏང་, imp. ཐོང་ 1. to send, to let go, to permit to go, to dismiss: ཅིའི་ཕྱིར་བདག་ཅག་ནམས་ཀྱིས་གཏོང་ why should we let you go? མ་གཏོང་ do not let

him go. 2. to let in, to admit; མཆོད་པ་གཏོད་པ་ admit through the door; མང་དུ་གཏོད་པ་ let in, to permit to enter. 3. to let have, to give: བྱུང་གྱི་ཁ་འགྱིལ་རས་ཐོ་བ་བཏང་བ་ having given blue cotton for the fringes of the tent; ལྷན་གཏོད་པ་ to administer medicine; གཏོད་ཚུལ་ the manner of dispensing, or giving away of medicine. གཏོད་བས་མཆོད་པ་ལྟེན་པ་ལྟེན་པ་ལྟེན་པ་ by generosity or friendship the number of friends increases. གཏོད་བའི་ངང་ཅན་ ལྷ་མོ་གཏོད་པ་ one who is able or has the heart to give away (many things, &c.) in charity; གཏོད་ལེན་པ་ liberality, bounty; ཆོས་ལ་ གཏོད་པ་ to give a person to religion, i.e., to destine him for the priesthood (Jä.). In W. གཏོད་པ་ is the common term for the verb to give; the pf. form བཏང་ བཏང་ བཏང་ being used as pres. tense. 4. to give up, abandon, forsake, leave.

གཏོད་ལུགས་ *gton-lugs* the manner of distributing, of giving away; also of forgiving.

གཏོད་པ། I: *gtod-pa* = གཏོད་པ་ pf. བཏང་ or གཏང་, fut. གཏང་, imp. གཏོད་ or བཏོད་ 1. to deliver up, hand over, to commit to another, to bestow, confer: དགེ་འདུན་ལ་དབང་གཏོད་པ་ to confer important offices on the priesthood; གཅིག་གི་ལུང་གཅིག་ལ་ གཏོད་པ་ to communicate one's feelings to one another. 2. to lean against or upon, to press on, to put against. 3. to direct, to turn: མི་ལ་མགོ་བོ་གཏོད་པ་ to turn one's face towards a person, to take refuge or seek protection under some one; མི་ལ་མཇུག་མོ་གཏོད་པ་ to point at a person with the finger, also in the way of threat; མཆོད་པ་ཕྱོགས་བཀ་པོའི་ལུང་དུ་གཏོད་ the door points south, towards Nepal; འཕེས་ལ་གཏོད་པ་ to take aim, to aim at; མ་འཇོག་པ་ གཏོད་པ་ to listen to, to give a person a hearing; བུ་ལོ་གཏོད་པ་ to confide in a person. མཇུག་པོ་གཏོད་པ་ གཏོད་པ་ turning after a ray of light, following it with the eye (chiefly from Jä.). ལྷ་མོ་པོ་ལ་མགོ་གཏོད་པ་ to submit to

the king's authority. མ་ཆོས་པ་གཏོད་པ་ to place a horse in pasture.

གཏོམ་པ། *gtom-pa* to talk, to speak (Sch.).

གཏོམས་པ། *gtoms-pa* filled up, full, for བཏོམས་པ་, གཏོམས་པ་ (Sch.).

གཏོར་པ། *gtor-pa* = བཏོར་པ་ *bkram-pa* cf. འཕྲོ་པ་ *hthor-pa* འཕྲོ་པ་, འཕྲོ་པ་ 1. to scatter, strew, spread over (Mñon.): མེ་རྩ་གཏོར་པ་ strewed flowers; ང་ལ་ས་གཏོར་པ་ he that threw earth upon me; མ་ལ་གཏོར་པ་ to scatter on the ground. 2. to cast, throw (books into the water, a ring into the air); to throw out, e.g., spittle into a person's ear for healing purposes (འཕྲོ་པ་); to cause to circulate the chyle through every part of the body; to waste, to dissipate (occasionally with the the accus. of the vessel containing the substance thrown out): ལྷ་མོ་གཏོར་པ་ a cow emptying its udder by discharging the milk. 3. acc. to Sch. *srub gtor-pa* to rend, to tear to pieces (Jä.).

གཏོར་མ། *gtor-ma* བཞི་ sacrificial objects, i.e., that which is strewn or scattered or given away. The *gtor-ma* offering may consist of ལུང་མེ་མེ, གཏོར་མ་ཕུ་ cakes (not cooked or baked) made of rice, barley flour, wheat, &c., and offered as an appeasing gift to gods, saints, evil-spirits, *Nāga* demigods, &c., to avert dangers to the living and to guard against visitations of epidemics, plague, drought, famine, &c. Generally the torma is shaped into a conical form, the stuff of which it is made being cemented together with butter into a firm consistency. It is an essential that, after dedication, the thing offered shall be burnt or cast away. W. W. Rockhill in his "Land of the Lamas" gives an excellent account of one kind of torma offering (pp. 113, 114). གཏོར་མ་ཕུ་ཕུ་ to

offer a torma; གཏོར་མ་བསྐྱེད་པ་ *gtor-ma bsño-wa* to devote something for it. སྐྱེད་པ་གཏོར་ offerings made to a deity that it may give anything asked for; ལྷུན་གཏོར་ usual or customary offerings; *glud-gtor* offerings made to ransom a life; བཞུགས་གཏོར་ offerings made to avert the dangers caused by an evil spirit; རྩ་གཏོར་ oblation of water offerings made to the manes of the dead, i.e., to *Preta*. Other terms are དྭག་གཏོར་, ཐུན་གཏོར་, དུམ་གཏོར་, མཛེས་གཏོར་, ཡེབས་གཏོར་, འཕེན་གཏོར་, བུལ་གཏོར་, དབང་གཏོར་, འབྲུང་བཞི་གཏོར་, སྤྲེའི་གཏོར་མ་, དམར་གཏོར་, རྩ་གཏོར་, རྩ་གཏོར་, མཚན་གཏོར་, ཡི་དམ་གཏོར་, *bzlog-gtor*, ལན་ཆགས་གཏོར་, *bsruñ-mahi gtor*, all being offerings made to the guardian deities; these offerings are made of various designs and colours to suit the supposed fancy of the deities to be conciliated.

གཏོར་ཀླུ་ *gtor-rgyab* offerings of pyramidal shape and painted in red and white colours as if flames of fire were inscribed on them, and which are often burnt inside a human skull.

གཏོར་ཀླུ་ *gtor-rgyu* the ingredients of which a torma offering is made.

གཏོར་སྒྲུགས་ *gtor-stegs* trays and tables on which the torma offerings are placed.

གཏོར་དར་ *gtor-dar* scarves placed over offerings at the time of presenting them to the gods, &c.

གཏོར་གདན་ *gtor-gdan* (in certain *Tantrik* rites) the grain placed on the ground, on which the offerings are put.

གཏོར་མ་རྒྱས་ *gtor-ma rgyas* བཞིན་པུ་, བཞིན་པུ་ one that delights in torma or, rather, in the offering when cast away, i.e., the the crow.

གཏོར་མ་བཞེས་ནས་ *gtor-ma bshes-na's* བཞིན་པུ་ མཛེས་ having accepted the offerings.

གཏོར་མ་ཟ་ *gtor-ma za* བཞིན་པུ་ met. the crow.

གཏོར་མ་ཟ་ *gtor-ma zan* acc. to *Ja.* oblation of the remnants of a meal to creatures of every description.

གཏོར་རྩམ་ *gtor-rtsam* barley-flour for making torma offerings.

གཏོར་བསྐྱེད་པ་ *gtor-bslog* offerings to gods and spirits for averting epidemics, etc.

གཏོར་གཞིས་ *gtor gso's* cakes of the size of the thumb offered to gods and demons morning and noon.

གཏོར་པ་ *gtol* བཞིན་པུ་ a division of time.

གཏོར་པ་ *gtol-wa* acc. to *Sch.* to perforate, pierce; to discover, disclose, v. ཏོར་པ་.

གཏོར་བྱུ་ *gtol-bral*, བཞིན་པུ་མ་རྒྱུ་ཅི་བྱ་གཏོར་བྱུ་མ་ *bzah-rgyu ma-rñed ci-bya gtol bral-tshe* at the time when we were without resource having nothing to eat (*Jig.*).

གཏོར་མེད་ *gtol-med* = མ་མེད་, ལྷུན་མེད་ or མེད་མེད་ unknown, a stranger; also strange; one without any knowledge of a place or thing; acc. to (*Jä.*) not known, dubious; མེད་མེད་མེད་ གཏོར་མེད་ one who does not know yet whether will come a boy or a girl; ཅི་བྱ་བཞིན་པུ་ གཏོར་མེད་ not knowing what to do; གཏོར་མེད་ གཏོར་མེད་ not knowing where she had gone: བདག་ལ་གཏོར་མེད་ I am without knowledge of it.

གཏོར་སྒྲུགས་ *gtos* = བཞིན་པུ་ size, dimension: ཡི་དམ་ལ་ཕྱོད་པ་ཅི་བྱ་གཏོར་དང་མཛེས་ the belly of the yidag (*Preta*) equals the size of a mountain; རིམ་གྱི་གཏོར་ཆེ་བ་ homage or religious observances of great magnitude.

བདག་པ་ *btag-pa*, v. བཞིན་པུ་ (བདག་པ་བྱ་ ought to be tied) བདག་པུ་ཅི་བྱ་ an ornament to be worn.

པདགས་པ *btags-pa* 1. v. བཞགས་པ bound, tied, as in རྩི་པདགས་པ bound or chained the dog; རྩི་པདགས་པ ornament worn; རྩི་པདགས་པ anything bound to the face or placed in front of any one for acceptance. 2. ground, crushed; རྩི་པདགས་ reduced to fine powder, to flour; རྩི་པདགས་ medicine pulverized.

པདང་ *btang*. pf. of གཏོང་བ and used in *W.* instead of the latter.

པདང་སྒྲོམས་ *btan-sñoms* འཕྲིན་པ་ equanimity; even treatment of all things. 1. པདང་སྒྲོམས་ཞེས་ ཐུ་བ་ནི, དགྲ་ལ་ཞེ་མཛད་པདང་, གཏེན་ལ་དགའ་གདུང་པདང་, སེམས་ ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་ཏེ་རིང་དང་ཆགས་མཛད་ མེད་པར་སྒྲོམས་ལ་པདང་ སྒྲོམས་ཟེར་ *Btan-sñoms* is a word signifying impartial and equal treatment of friend or foe, i.e., to abstain from anger or affection for friends and relations, equal treatment to all living beings without either attachment or hatred. 2. acc. to *Jä.* perfect apathy 3. acc. to *Sch.* perfect impartiality.

པདང་སྒྲོམས་ཅན་ *btan-sñoms can* འཕྲིན་པ་ in-different, indolent, apathetic person.

Syn. ལེ་ལོ་ཅན་ *le-lo can*, སྒྲོམས་ ལས་ཅན་ *sñoms-las can* (*Mñon.*).

པདང་བཟུང་ *btan-bzuñ* རུ་ཤི་ལི་ལྷ་ a species of flower; also n. of a mythical mountain. པདང་བཟུང་ཆེན་པོ་ *btan-bzuñ chen-po* མཛཱ་ལུ་ཤི་ལི་ལྷ་ a larger species of Muchilinda flower.

པདང་ལས་ *btan-yaś* (གྲངས་) n. of a number (*Ya-sel.* 56).

པདད་པ *btad-pa* = ཐུ་ལ་བ་ སྐྱོབ་པ་ made over, entrusted, presented to.

པདབ་ *btav* རྩལ་, རེལ་པ་ sewn (*Zam.* 8).

པདབ་པ *btav-pa* pf. of རེལ་བ་པ་.

པདྱག་པ *btig-pa* pf. བཞྱགས་པ་ acc. to *Cs.* to drop, to let fall in drops. རྩ་བར་སྒྲན་པདྱག་པ་ to drop medicine in the ears, v. རེལ་ག་པ་.

པདྱང་བ་ *btin-wa* 1. v. རེལ་བ་ *hlin-wa*. 2. རྩལ་མཛཱ་ spread, anything spread (*Zam.* 8); རྩལ་མཛཱ་, རྩལ་མཛཱ་; གཏན་པདྱང་བ་ to spread a rug.

པདུ་བ་ *btu-wa*, v. རེལ་བ་ *hthu-wa*.

པདུག་པ *btug-pa*, v. གཏུག་པ་ *gtug-pa*.

པདུང་བ་ *btuñ-wa* 1. pf. of རེལ་བ་ *hthuñ-wa* to drink. 2. བྱ་པ་; (*Zam.* 8) བྱི་པ་, བྱེ་པ་ drink, anything for drinking.

པདུང་འཕྲོད་ *btuñ-hdod* = སྒོམས་པ་ *skoms-pa* thirsty (*Mñon.*).

པདུངས་པ *btuñs-pa* རྩལ་པ་; = བསད་པ་ killed.

པདུང་སྒོད་ *btuñ-snod* drinking glass.

པདུད་པ *btud-pa* རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ subdued, v. རེལ་པ་.

པདུད་ནས་ *btus-nas* རྩལ་པ་, རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ having bowed, paid reverence; adv. reverentially.

པདུད་མར་ *btud-mar* in rapid or close succession (*Jä.*).

པདུབ་ *btub* 1. རྩལ་ fit, becoming; convenient, practicable: ཐུ་རྩལ་པ་དང་རྩལ་པ་མི་ཐང་བས་ པདུབ་ (*A.* 33) it is proper not to have controversy with outsiders (unbelievers). མ་པདུབ་པ་ *btub-po* it is not convenient.

པདུབས་པ *btubs-pa* རྩལ་, རྩལ་ cut into pieces, v. གཏུབ་པ་ *gtub-pa*.

པདུམ་པ *btum-pa* pf. of གཏུམ་པ་ to wrap round, to envelope; hence in *W.* to shut (a book).

པདུམ་ཐོག་ *btum-phog* acc. to *Jä.* bunch or knot produced by money and the like being tied up in the girdle.

པདུལ་བ་ *gtul-wa* བྱི་པ་, pf. of རེལ་བ་ *hduñ-wa*, also པདུལ་ཏི་; པདུད་དང་དགྲ་པདུལ་བ་ to subdue an enemy, to vanquish the devil.

པདུས་པ *btus-pa* 1. = པདུམ་པ་ རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ extracted, quoted. 2. བསདས་པ་ or བཞགས་པ་

5

विचित; क्खं प'त्रे'व. 3. བཟུས་པ་འཛིན་པ་ཟུག་པ་ abbreviated, concise, taken in short, in few words (*Mñon.*).

བཏེག་བཏེག་བྱེད་པ *bteg-bteg byed-pa* to haul upwards: ཡར་མགོ་ཟེར་ཟེར་བྱས་, དར་དཀར་གྱི་ཕྱི་བས་ ཐོགས་ཏེ་རྒྱལ་པོའི་དབུ་བཏེག་བཏེག་བྱས་ཏེ་ (*Hbrom.* 125).

བཏེག་པ་ *bteg-pa*, v. འདེགས་པ་; also used in the common saying:—བུ་ཙམ་པས་བཏེག་པའི་རྩལ་གསེར་, བུ་མ་ ཙམ་པས་བཏེག་པའི་དམན་གསེར་ “when the father maintains the son, a tiger is produced, when the mother the daughter a drudge appears.”

བཏོན་པ་ *bton-pa* v. འཛོན་པ་ *hdon-pa*.

རྟ་ *rta* or, occasionally, རྟ་པོ་ *rta-po* རྟ་པ་, རྟ་པོ་, རྟ་པོ་, རྟ་པོ་ a horse; the feminine form for which is usually རྟ་མ་ a mare. རྟ་འདུལ་བ་ to break in or train a horse; རྟ་རྒྱལ་པ་ to gallop, to race; རྟ་ལ་ཞོན་པ་ to ride on horseback. Horses are largely bred in Tibet, several of the Dog-pa tribes north of Lhasa devoting themselves exclusively to rearing horses. Both Shigatse and Gyangtse are famous horse-markets, and from the latter place numbers are imported into Nepal and Sikkim. རྟ་ཡི་རྩལ་ཁྲག་མ་ལ་ཡན་ the blood from the horse's palate cures sores; རྟ་ཡི་མཁའ་མས་མཁའ་ཚབས་སེལ་ the kidney of the horse removes kidney disease; རྟ་ཡི་མཁྲིས་པས་ མ་ལ་ཡན་ the bile of the horse is useful for sores; རྟ་ཡི་གྲོ་བས་སྒྲོན་ཏེ་ཐོབ་ the larynx of the horse improves the voice; རྟ་ཡི་ཕུ་མས་མེས་ཚོག་ མ་ལ་ཡན་ urinary bladder of the horse is useful for scalds and burns; རྟ་ཡི་ཚལ་གྱིས་རྩལ་གྱི་སྒྲིང་ལྟེ་ horse-fat dissipates itching and eruptions on the skin.

Syn. མཚན་ཕྱིན་ཕྱགས་ *mchod-sbyin phyugs*; དཔལ་གྱི་བུ་ *dpal-gyi bu*; རྒྱལ་འཛིན་ *rgyab-hdsin*; ཇ་ ཡབ་མཇུག་མ་ཙན་ *rñā-yab mjug-ma-can*; རྒྱུ་གི་འཛིན་ རྟ་ *rluñ-gi ciñ-rta*; རྒྱུ་ལས་ཕྱིས་ *rluñ-las skyes*; སེན་རྩལ་ *sin-dhu skyes*; མགྱོགས་འགྲོ་ *mgyogs-hgro*; འདྲན་བྱེན་ *hdren-byen*; མིག་པ་ཙན་ *rmig-pa-*

can; ལྷོ་གསལ་ *blo-gsal*; སྐལ་ལྡན་ *skal-ltan*; མུར་ འགྲོ་ *myur-hgro*; རྟ་པར་གཞོན་ *rnam-par gnön*; རྟ་མཚོ་ཕྱིས་ *rgya-mtsho skyes*; རྟ་གུ་མ་ *rtag-tu sa*; རྟ་མ་ཙན་ *rñog-ma-can* (*Mñon.*).

རྟ་ཀ་ *rta-ka* or རྟ་རྟ་=མིག་ལྷགས་ *rmig-lcags* lit. hoof-iron, horse-shoe.

རྟ་རྒྱལ་པ་ *rta rkyapa* or རྟ་རྒྱལ་པ་ one skilled in horsemanship.

རྟ་སྐྱིན་ *rta-skyin* lit. “the horse ibex”; is a curious large heavy animal peculiar to Tibet, but straying also into North Assam, the *Budorcas taxicolor*, known to sportsmen as the *takin*. Two species are recorded, one found by Père David in the ranges of Moupin on the Chinese border, the other occurring in the mountains of the Mishmi and Abor territory.

རྟ་བརྒྱལས་ *rta-bṣkrags* a clattering train of horsemen.

རྟ་གོ་ *rta-go*, རྟ་འཁྲུག་མ་ཙན་ coat of mail for a horse; རྟ་འཁྲུག་མ་ཙན་མཁའ་ཕྱི་རྟ་མས་ཡིན་ the horse-equipment for generals (*Rtsii.*).

རྟ་གལ་ *rta-gal* saddle-bag.

རྟ་གྲལ་ *rta-gral*, རྟ་མང་པོ་གྲལ་སྐྱོགས་ནས་བཞག་པ་ a number of horses kept in a row, prop. cavalry in martial array.

རྟ་གྲས་ *rta-gras*=རྟ་ར་ *rta-ra* stable.

རྟ་བགད་ *rta-bgad* a horse-laugh; རྟ་བགད་གྱིས་ འདེབས་པ་ to set up a horse-laugh (*Sch.*).

རྟ་མགོ་ *rta-mgo* a horse's head. རྟ་མགོ་རམ་= རྒྱུ་གཞོན་ *gru-čan* boat (*Mñon.*).

རྟ་མགྱིན་ *Rta-mgrin*, (*Tamdin*) རྟ་མགྱིན་ n. of deity with a man's body but having the head of a horse and which neighs fearfully to frighten beings who are mischievous to Buddhism. The Hindu analogue of Tamdin is Hayagriwa, and shrines to this deity are not uncommon at the present day in Assam.

རྟ་སྐྱིན་ *rta-sga* or རྟ་འཁྲུག་ saddle; རྟ་སྐྱིན་འཁྲུག་ or རྟ་སྐྱིན་འཁྲུག་མ་ཙན་ the equipments of a riding horse (*Rtsii.*).

རྟ་མཁའ་ *rta-sgam* a large trunk or chest generally carried on horseback.

རྟ་མོ *rta-sgo* the entrance for a horse or pony, a gate-way.

རྟ་མཁའ་ *rta-sgyel* gen. connected with མི་བསལ་ the slaughtering of men and killing of horses.

རྟ་བུལ་མཁའ་པ་པོ་ *rta bshags ldan bzan-po* n. of the horse on which Buddha used to ride when he was still a prince.

རྟ་མཁའ་ *rta-can*, བླ་མ་ཟེའི་རིགས་ n. of a class of Brāhmanas (*Mñon.*).

རྟ་མཁའ་ *rta-leag* horse-whip; whip in general.

རྟ་མཁའ་ *rta-chag* dry fodder or provender given to horses, such as peas, corn, oats.

རྟ་མཁའ་ *rta-chas* = རྟ་ལ་དཀོས་པ་འཛིན་པུ་ལག་ equipments of a riding horse, including the cloth that is wrapped round its breast.

རྟ་མཁའ་ *rta-chuñ*, v. གྱི་ གཤམ་ རྟ་མཁའ་ཀླུ་ཀླུ་ a constellation (*Rtsii.*).

རྟ་མཁའ་ *rta-mchog* རྟ་མཁའ་ “the best horse,” the ideal horse which makes its possessor a wealthy man; the mythological horse of Indra, a sort of Pegasus which partakes of divine properties. He is called Balāhaka the prince of horses or in Tibetan རྟ་མཁའ་ཀླུ་ཀླུ་མཁའ་པ་པོ་.

Syn. རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *can ces-pa*; རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *legs-hgro*; རྟ་མཁའ་པ་པོ་ལ་རྟ་མཁའ་ *rluñ-gi gcog-pa-can*; རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *rluñ-las-rgyal*; རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *rnam-par-dul*; རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *rigs-ldan*; རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *gyi-liñ*; རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *rluñ-rta* the horse of fortune or good luck (*Mñon.*).

རྟ་མཁའ་པ་པོ་ *Rta-mchog kha-hbab* lit. “the down-flowing mouth of the best horse.” This is the appellation of the Yeru Tsang-po or Brahmaputra during the earlier portion of its course in Western Tibet. Throughout Ngari it is known as *Tamjo Kha-bab*. The river is supposed to

issue from a rock shaped like a horse’s mouth, but in reality rises in a swamp in a mountain-locked valley 12 miles east of Gur-lha in West Purang.

རྟ་མཁའ་ *rta-ljañ* རྟ་མཁའ་, རྟ་མཁའ་ a grey-green horse or a horse the colour of which is grey-green like a leaf.

རྟ་མཁའ་མཁའ་ *rta gdoñ-me* རྟ་མཁའ་ a great submarine fire which is believed to exist in the southern limits of the great ocean: རྟ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ *rta-gdoñ med-d mñ duṣ-mthahi rluñ lta-bu* (devastating) like the submarine fire and the wind at the end of time (*Rtsii.*).

རྟ་མཁའ་མཁའ་ *Rta-bdag brgad* an epithet of the god of wealth (*Rtsii.*).

རྟ་མཁའ་མཁའ་ *rta bdun-pa* རྟ་མཁའ་ an epithet of the sun, whose chariot is said to be drawn by seven horses; also n. of Varuṇa the god of the oceans (*Mñon.*).

རྟ་མཁའ་ *Rta-nag* (*Tanag*) n. of a district in Tibet situated a few miles to the north of Tashi-lhunpo in Tsang.

རྟ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ *Rta-nag gnas-ga* n. of a village in Tanag; རྟ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ n. of a town in Tanag with a monastery called *Rin-erhen-tse*.

རྟ་མཁའ་ *rta-gnas* a stable.

Syn. རྟ་མཁའ་ *rta-khañ*; རྟ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ *mg-yogs-hgrohi gnas* (*Mñon.*).

རྟ་མཁའ་ *rta-rna* the horse’s-ear, one having the ears of a horse.

རྟ་མཁའ་ *Rta-sna ri* རྟ་མཁའ་ one of the seven golden mountains of Buddhist mythology, so called from its shape being like the nose of a horse.

རྟ་མཁའ་ *rta-pa* རྟ་མཁའ་ a horseman, a rider; རྟ་མཁའ་མཁའ་ རྟ་མཁའ་ infantry and cavalry (*Ya-sel. 55*). The terms signifying a horseman are: རྟ་མཁའ་, རྟ་མཁའ་མཁའ་, རྟ་མཁའ་མཁའ་ *skyes-bu-can*, རྟ་མཁའ་མཁའ་ (*Mñon.*).

ར་པ་ར་ཤོན *rta-pa rta-shon* in *Ld.* a balancing board, see-saw (*Jä.*).

ར་པ་འི་དབུང་ *rta-pahi dpuñ* cavalry (*Cs.*).

ར་ལྷགས *rta-lpag* a horse's skin; n. of a medicinal herb. ར་ལྷགས་ལྷ་བ་འཛིན་ཞིང་ཆུ་མེར་སྒྲིམ།

ར་ཐོ་ཐལ་དཀར་ *rta-pho thal-dkar* a stallion of ash-colour (*K. du.* 5 18).

ར་ཕྱུག *rta-phrug* foal, the young of the horse.

Syn. ཐུ་རུ *thu-ru*; རྟེ་ཐུ *rte-hu*; ར་ཡི་བུ *rta-yi bu*; རྟེ་ཐུར་ *rte-thur*; ར་ཕྱན་ *rta-phran* (*Mñon.*).

ར་བབས་ *rta-babs* འོར་ཀླུ་ 1. a raised place or large stone generally kept at the entrance of a house or monastery or temple for alighting from a horse. 2. རང་པ་འི་ར་བབས་ the pediment of a large door-way; acc. to *Jä.* the arch of a gate-way.

ར་བེལ་ *rta-bel* a horse's forelock.

ར་བྲེས་ *rta-bres* ར་བྲེས་ཀྱི་ལྷ་མོ་ a stable; manger.

ར་བོན་ *rta-bon* is described as *lag-pahi nañ-phyog rba hdra-wa dri ñan-pa* nasty filth, such as that which occurs in fissures inside the hand.

ར་བོན་པ་ *rta bon-pa* འུ་ར་རྒྱུ་ a mare.

ར་དབུངས་ *Rta-dbyañs* ར་འཇམ་གཏུག་པ་ a celebrated Buddhist sage who was converted to Buddhism, better known by the name of Virācharya for his heroic devotion to the cause of that faith. He wrote an epistle to king Kaniska, also a commentary on the *Sūtrānta*. དང་པོ་ཕྱི་པའི་པ་རྟེ་ར་ཤོན་ཏུ་མཁས་པ་ཞིག་, རྟེ་མ་སྤྱོད་ཏུ་དེ་བས་བཏུག་ནས་ནང་པ་ལ་བཏུག་པས་, སྟོན་དཔོན་དཔལ་པོ་ཞེས་མངས་ཀྱིས་བཏུན་པ་ཀྱི་ཆེན་པོ་མཛད་, མཛད་ཅེ་དྲན་པ་ཉེར་གནག་གི་དོན་བཟུས་སྟོན་དཔོན་ར་དབུངས་ཀྱིས་མཛད་པ་. At first (in the first part of his life) he was a learned *Tirthika* Pandit, afterwards he was converted to Buddhism, when being called Achārya Vira he greatly furthered the cause of Buddhism. Achārya As'va Ghosha wrote a commentary on the (Buddhist scriptural) work called *Dran-pa ñergshug* (*D. çel.* 12).

ར་ཐངས་ *rta-shaṅs* horse-dung; ར་ཐངས་སྒྲིན་མེལ་མཁྱིས་སྒྲུང་རྒྱུག་པ་གཙོད་ horse-dung (strained) removes worms and bilious vomiting.

ར་དམག་ *rta-dmag* cavalry.

ར་མིག་ *rta-rmig* 1. a horse's hoof; ར་མིག་མ་ or ར་མིག་གཟུགས་ silver ingots prepared in the shape of a horse-hoof, weighing variously from 125 to 156 rupees-weight. 2. བཀྲ་ཀྱ་ a plant the leaves of which resemble the horse's hoof; ར་མིག་མ་གསོ་རུས་སྒྲུང་ར་སྒོ་འགགས་. [the egg-plant *Solanum melongena*] S.

ར་ཇི་ *rta-rdsi*, or ར་འཛོ་མཁན་, one that tends horses; a groom. ར་ལ་འབྱུར་པ་གོང་མོག་འཛི་ཀུན་ཡང་ར་ཇི་དང་ also all the ascetics mentioned above and below with the horse-minder (*A-119*).

ར་གཙང་ *rsa-gtsaṅ* the pure horse necessary for the sacrificial purposes of the Vedic Brāhmanas: ར་གཙང་མཚན་ལྷན་ ར་འཇམ་གཏུག་པ་ the Brāhmanical sacrifice of the horse according to the Vedic rites.

ར་ཐུན་ *rta-shun* a good horse.

ར་བཟང་ལྷག་བཞིན་ *rta-bzañ lcag-bshin* (lit. as a whip is necessary to keep even a good horse in order) is said to be a common saying in Tibet for one person sending his remembrances to another.

ར་ཟམ་ *rta-zam* lit. horse bridge, has a double meaning: first, a government post-station on the main roadway from provincial centres to Lhasa, the place where horses, &c., are changed; secondly, it is applied to the post-rider or government messenger himself. The best known *tazam*, or *tajam* as the word is often heard, are those situated on the great postal track which stretches from Leh, viâ Gartok and the north bank of the Tsang-po, to Shiga-tse and Lhasa. The proper term for the post-rider himself is ར་ཟམ་པ་; however usage has contracted it into ར་ཟམ་.

རྟག་པ་རྣམ་མཛོད་པའི་རྟག་པ་ *rtag-pa don mtshon-*
pahi lta-wa the doctrine or view as to the
 eternity of matter and its attributes
 (*Theg.* 33 to 39).

རྟག་རེ་འཕྲིར་ *rtag-res hkhor* 1. नैत्यक
 constantly recurring. 2. རྟག་རེ་འཕྲིར་བ་ acc.
 to (*Sch.*) constant change.

རྟགས་ *rtags* 1. བཅད་ཀྱི་ཚིག་པ་མཛད་པའི་ཚིག་པ་, རྟགས་, རྟགས་, རྟགས་, རྟགས་
 resp. རྟགས་རྟགས་ sign, manual, badge, token,
 mark, characteristic, prognostic, &c. རྟགས་
 རྟགས་ good sign or token; རྟགས་ རྟགས་ evil mark
 or bad sign; རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ auspicious sign
 or mark; རྟགས་བརྟན་ or རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་བརྟན་ the
 eight auspicious symbols or objects, v.
 རྟགས་བརྟན་. We have in རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ the
 sign of being or not being, sufficiency or
 insufficiency, &c. རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ *skye-hchihi*
rtags the signs of birth and death;
 རྟགས་བྱེད་པ་ to make a mark; རྟགས་བྱེད་པའི་རྟགས་
 རྟགས་ the badge or distinction of monk-
 hood; one having the marks of an
 ecclesiastic; རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ proof, clear evidence;
 རྟགས་བརྟན་ = རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་: རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ on what
 evidence have they seized him? རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་
 རྟགས་ a proof is necessary: རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་
 there is even no evidence or mark. རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་
 རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ having a mark upon it or
 marked, stained; also ominous. རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ =
 རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ a harlot (*Mñon.*). 2. = རྟགས་ལེན་པའི་རྟགས་ རྟགས་

excrement. 2. in *C.* wind, flatulency.
3. रतुग or रतुग *rtug*, v. under रतुग.

རྩུང་བ *rtuñ-wa* pf. བརྩུངས།, fut. བརྩུང་ also
 རྩུང་བ to make less, to shorten, to contract,
 e.g., a rope, a dress: གཞུང་པ་བརྩུངས། his neck is
 contracted (*Jä*).

རྩུན་ *rtun* v. གཙུན་ *gtun*; རྩུན་རིལ་ *rtun-ril* a
trituration-bowl (*Sch.*).

རྩོམ་པ་ *rtun-pa* diligence; རྩོམ་པའི་སྒྱུར་པ་ *rtun-pahi skyed-pa* to be diligent (*Zam.*); cf. རྩོམ་པ་.

རུལ་པོ་ *rtul-po* or རུལ་བ་ ལཱུ *blunt, dull, stupid*; མཚན་རུལ་ *a blunt weapon (Cs.)*; དབང་པོ་ རུལ་པོ་ *blundering*; ཁྱོ་རུལ་ *blo-rtul weak intellect.*

॥३॥ *rtul phod-pa* पराक्रम, परिणाह, वीर
 bold, intrepid; also sbst. courage.

རུལ་བཟང་རྒྱལ་ *Rtul-bzan skyes* = རུལ་ཅན་མའི་བུ
the son of *Rtul-can-ma*, one of the ten
incarnations of Vishnu; a name of परशु-
राम; དགའ་བྱེད་དབྱེད་ཅན་.

है० पु० *rte-thur* = है० किशोर foal, colt; है०
 पु० *to bring forth a colt, to foal* (Cs.).

རྟེན *rten* 1. सम्भव, अस्तुभव, वस्तु, परायण, गुण, आश्रय a hold, support, esp. in compounds : ग-*རྟེན* the plinth or base of a pillar (*Cs.*); कद-*རྟེན* or बसन्त-*རྟེན* a footstool (*Cs.*) 2. आश्रय, अधिकरण in Gram. the case which denotes the place of a thing or person, the locative. 3. शरीर that which holds, contains, or supports a thing : श्रु-*རྟེན* lit. the holder or receptacle of a person himself, i.e., an image of a deity, of a Buddha or *Bodhisattva*; गद्य-*རྟེན* = *ཡིག་འབྲུ* letters, writings, holders of the doctrine, gen. consisting in a volume of the holy writings. *ཐུགས་རྟེན* *thugs-rten* "the holder of the heart or mind" as manifest in a holy person. The term *རྟེན་གསུམ་* is often applied to the foregoing three. *གདུང་རྟེན* *gdun-rten* recep-

tacle for the bones or relics of a saint ;
མཚན་རྟེན་ *mchod-rten* a holder or depository for
oblations, a chaitya ; རིག་པའི་རྟེན་ *rig-pah rten*
receptacle of the soul, i.e., the body (*Schtr.*) ;
རིག་པ་རྟེན་མེད་པ་, རྟེན་དང་བྲམ་པ་ the houseless, bodi-
less soul : སྤྱིང་ནི་ཆ་སྟོན་སེམས་ཀྱི་རྟེན་ *gnān-ni tshe-*
srog sems-kyi rten the heart is the seat of
life and of the soul. Similarly རྟེན་ is often
a term for a temple or shrine : རྟེན་གྱི་གཙོ་བོ་
the deity in a shrine ; again we have ལྷ་རྟེན་
shu-rten resp. ཕྱག་རྟེན་ *phyag-rten* a present,
gift, offering, i.e., “ the holder or support
of a request.”

རྟེན་ཁོངས་ *rten-kheb* རྟེན་ཁོངས་ the cover for
religious offerings.

རྟེན་ཁྲི *rten-khri* = མཚན་བཞུགས་ a chapel or cabinet to hold images with accommodation for keeping offerings before them and for religious books (*Rtsii*).

རྟེན་ཅེང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་སྟེང་པའི་ཆ་གཤི་གསུངས་ *rten-*
ciñ hbreḥ-war hbyuñ sñiñ-poñi-cho gañi-
gzuñs प्रतीत्यसमुत्पाद-परिहृदय-धारणौ n. of a
dhārani expressing the essence of the
 doctrine of relative existence or origina-
 tion (*K. gu.* ५ 288).

རྟེན་ཆས་ *rten-cha*s things, articles.

རྟེན་པ་ *rten-pa* 1. vb., pf. and fut. བརྟེན་ imp.
 རྟེན་ to keep, to hold, to adhere to, to lean
 on; བསང་བ་ལ་རྟེན་པ་ to lean on a staff; ཀ་བ་ལ་
 རྟེན་པ་ to keep or hold against a pillar; ལག་པ་
 བསྐྱམ་པ་ལ་རྟེན་ to keep the hand on one's
 cheeks, to lean one's head on one's hand
 in meditating; fig. to depend or rely on;
 བརྟེན་པའི་སྤྲུམ་ the priest to whom one holds;
 རྩུམ་ལ་རྟེན་པ་ to keep to the fat, i.e., to eat
 much fat; འབྲིག་པའི་རྩུམ་ལ་རྟེན་པ་ to be given
 to sensuality. A frequent form of the
 vb. is རྟེན་ནས་ *rten-naṣ*: བྱིས་ཀྱིས་གསུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་
 following, depending on your orders; རའི་
 རྩུམ་པ་ལ་རྟེན་ནས་ relying on my strength;
 hence བརྟེན་ནས་ is frq. used for in conse-
 quence of, with respect to, concerning, etc.:

རྟེན་དེ་ལ་རྟེན་ནས་in consequence of that event ; ལུ་ལ་ཕྱད་པར་ཅན་ལ་རྟེན་ནས་in connection with a noble object ; ལྷོ་ཕྱགས་ལ་རྟེན་ནས་ *lho-phyogs la rten-nas* to be situated towards the south ; རང་ཟེར་ལ་རྟེན་ནས་གཟེགས་པ་to look after or pursue with one's eye a ray of light. 2. sbst. that which holds, keeps up ; ལྷུ་པའི་རྟེན་པོ་ these are the supports of king ; བརྟེན་པ་རྩམ་པའི་གནས་ལུགས་བརྟན་པ་ 'the doctrine of the holding-giving bones' i.e., osteology. 3. adj. attached to, faithful (*Jā.*).

རྟེན་པའི་རྟེན་ *rten-pahi rkyen* dependent cause ; ལྷུ་ལ་ལྷུ་པའི་རྟེན་པའི་རྟེན་ལྟགས་པ་ the dependent cause of (the formation of) ice is water.

རྟེན་འབྲེལ་ *rten-hbrel* is said to be a contraction of རྟེན་པར་འབྲེལ་བར་འབྲུང་བ་ *rten-par hbrel-war hgyur-wa* འབྲེལ་བའི་ལྟ་སྟུགས་ལྟར་ 1. it is best defined not as causal concatenation but as the inter-dependent causes which have originated matter and all phenomena. These mutually contributory causes, however, according to Buddhist theory, properly centre in or spring forth from *avidyā* (Tib. མ་རིག་པ་) or the ignorant belief that all which seems to us to exist does so exist when it is really non-existent. 2. བཤོམ་པ་ omen ; circumstances combining to found a judgment or prognostic ; diagnosis. Milaraspa says of *rten-hbrel* : ལྷུ་རྟེན་འབྲེལ་ལྟར་ཤེས་པ་ understanding *rten-hbrel* to be the whole doctrine of transmigration in general. However, he deviates from the purer philosophy by averring that the co-operating cause at work in *rten-hbrel* is produced by the deep mysteries of རྩ་མ་ and མན་ངག་ (*Mil.* ༧, 89). The doctrine involved in *rten-hbrel* is fully dealt with in Tsong-khapa's great work, the *Lam-rim chen-mo*. He sums up the argument thus : རྟེན་གྱི་རྩ་མ་རྩེ་ལ་དང་། རྟེན་ལས་ རྟེན་འབྲེལ་འབྲུང་བ་ཡི། རྟེན་པ་གཟེགས་པ་ལ་མན་ཆུན་དུ། ལོགས་ རྟེན་པར་ནི་ལྟགས་ལྟར་པ། རྟེན་ལས་རྩ་མ་རྩེ་ལ་དང་། རྟེན་

ལས་མད་དུ་བྱུང་བ་གང་། The certitude that all these things are in their very essence void and yet that from the one its fruit the other springs forth, the two uninterruptedly hither or thither mutually assisting each other—what can be more wonderful than this, and what has arisen more stupendous than it !

རྟེན་འབྲེལ་གྱི་འཕྲོར་ལོ་ *rten-hbrel-gyi hkhor-lo* འཕྲོར་ལོ་ལྟ་སྟུགས་ལྟར་པ་ the wheel illustrating the process of the working of successive existences and helpful in meditating on them and in methods for getting rid of their influences, etc. In the tractate རྟེན་འབྲེལ་གྱི་ འཕྲོར་ལོ་མི་འདྲ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ *rten-hbrel gyi-hhor-lo mi hdra-wa bco-brgyad* (*A.* 35) there are eighteen different descriptions of the wheel illustrating the cycle of *Pratitya samut-pāda*, the earliest one having been designed by Nāgārjuna as contained in *Tan. d.* བློ་ 32. In it are contained indications of human destiny, luck, happiness and misery, which are drawn up in set formulas. རྟེན་ རྟེན་འབྲེལ་བར་འབྲུང་བ་དང་པོ་དང་རྩམ་དབྱེ་བརྟན་པའི་མཛོད་ the Sūtra describing the relative existences and the distinctive features contained in them (*K. d.* མ་ 203). In it are described the science of divination, the art of drawing omens from different occurrences and signs.

རྟེན་འབྲེལ་བཞེས་ *rten-hbrel bsgom* = རང་མངས་རྒྱུས་ an epithet for a *Pratyeka* Buddha (*Mñon.*).

རྟེན་འབྲེལ་རྟེན་གས་པ་ *rten-hbrel rtogs-pa* to investigate significant or ominous incidents and draw inferences therefrom ; རྟེན་འབྲེལ་ གས་པ་ to know such, or one who knows them (e.g., a physician when treating a patient must try to find out the auspices). རྟེན་འབྲེལ་བཟང་ good auspices ; རྟེན་འབྲེལ་རན་ bad omens.

རྟོག་པ་འཕྲེལ་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་ *rten-hbrel yan-lag bcu gñis* the twelve inter-dependent contributories to the origination of all phenomena. Or, more fully:—The twelve inter-dependent elements which together contribute to the production of all phenomena; the twelve, however, being theoretically not simultaneous in origination but occurring in a certain sequence; each indeed being dependent on its predecessor, though not exactly evolved from it, because by a process of re-action the predecessor is also dependent for manifestation on its successor. Thus, while the succeeding contributories may be said to be evolved in a measure from the preceding ones, there is a mutual dependence which makes all the twelve co-ordinate also. The twelve inter-dependent originations in the Pratitya Samutpāda are:—(1) མ་རིག་པ་ *མ་རིག་པ་* ignorance; (2) འདུ་ཉིད་ *samskāra* association or impressions; (3) རྣམ་ཤེས་ *viśvān* consciousness; (4) མིང་གཟུགས་ *naṃ-rūpa* name and form; (5) རྩི་མཆོད་ *skye-mched* བཤུགས་པ་ the six sense-organs; (6) རྟེན་པ་ *spṛiḥ* contact; (7) རྩེད་པ་ *śṛīḍ-pa* རྩེད་པ་ feeling; (8) རྩེད་པ་ *śṛīḍ-pa* རྩེད་པ་ desire or hankering after; (9) རྩེད་པ་ *śṛīḍ-pa* རྩེད་པ་ sensual enthrallment; (10) རྩེད་པ་ *śṛīḍ-pa* རྩེད་པ་ procreation; (11) རྩེད་པ་ *śṛīḍ-pa* རྩེད་པ་ birth; (12) རྩེད་པ་ *śṛīḍ-pa* རྩེད་པ་ old age and death.

རྟོག་པ་ *rten-ma* prop. support, pillar.

རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rten dman-pa* subordinate; of lower position or order, junior; a ge-tshul is subordinate to a ge-long, a ge-nyen is inferior to a ge-tshul or *Āraṇyaka*: རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rten dman-pa* he being inferior in rank, i.e., in the religious order, he did not make salutation with his body (*A.* 56).

རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rten-gshi* 1. basis, foundation རྟོག་པ་མཐོང་པ་ 2.= རྟོག་པ་མཐོང་པ་ residence, home (*Mñon.*). རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rten-gnas*, id.

རྟོག་པ་ *rtog* 1. in རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rtog-khañ* རྟོག་པ་མཐོང་པ་ a room or place of amusement on the top of a house or building. 2. རྟོག་པ་ *rtog* for རྟོག་པ་ *rtog*.

རྟོག་པ་ I: *rtog-pa* རྟོག་པ་, རྟོག་པ་ subst. 1. consideration, deliberation, reflection; རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rtog-pa skye-wa* or རྟོག་པ་མཐོང་པ་ to reflect on a thing, to indulge in musings. 2. scruple, hesitation: རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rtog-pa skyes-te* to grow doubtful, hesitating.

རྟོག་པ་ II. vb., pf. རྟོག་པ་ or རྟོག་པ་ imp. རྟོག་པ་ or རྟོག་པ་ རྟོག་པ་ to consider, examine, search into, muse upon= རྟོག་པ་མཐོང་པ་ or རྟོག་པ་མཐོང་པ་ (*Mñon.*): རྟོག་པ་མཐོང་པ་ རྟོག་པ་ though one meditates (upon the soul), one cannot understand. To trouble one's head about a thing is considered a fault much to be guarded against, and the more so, as religious faith as well as meditation require the mind to be strictly free from distraction, and especially in meditation to be concentrated on a single object only: རྟོག་པ་མཐོང་པ་ རྟོག་པ་ contemplation without any disturbing reflections.

རྟོག་པ་ *rtog-ge* རྟོག་པ་ the act of arguing, reasoning; dialectics (*Cs.*); རྟོག་པ་ *rtog ge-pa* རྟོག་པ་ an arguer, disputer, reasoner (*Cs.*): རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rtog-gehi spyod-yul mayin-pa* རྟོག་པ་ not being the object of controversy or arguing.

རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rtog-pa dañ bral-wa* རྟོག་པ་མཐོང་པ་ without imagination, free from sophistication.

རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rtog-pahi dgra* རྟོག་པ་ n. of a tree.

Syn. རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rgyal-byed ḥiñ*, རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *chu-kluñ skyes* (*Mñon.*).

རྟོག་པ་མཐོང་པ་ *rtog-par byed-pa* རྟོག་པ་ to fancy, to imagine.

རྟོག་དཔྱད *rtog-dpyod* = བསམ་མནོ, or མནོ་བསམ (*Mñon.*) विचार consideration; examination, trial: རྟོག་དཔྱད་མེད་པ་ निर्विचार without examination or reflection (*A. K. 1-36*). རྟོག་དཔྱད་གཞིར་བ་ to identify, to discern to recognize as, e.g., མཐུན་པར་བརྟག་ it is ascertained to be bile, to be caused by bile. མ་མཐར་ རྟོག་པ་ to identify as being different (*Jä.*).

རྟོག་མེད *rtog-med* निर्विकल्प simple, unsophisticated; also simplicity; singleness of heart. དེ་ལ་རྟོག་འདུག་མི་ཕྱིན་ it should not be interfered with; he does not meddle with that (*Jä.*).

རྟོག་མེད་ལོག་ཤིང་གིས་ *rtog-med log-ces* = རྟོག་པ་ལོག་ཤིང་གིས་ mistakes caused by wrong or false conclusions, such as while passing in a boat to maintain that the trees and houses on the bank of a river are moving; in the same manner holding that all phenomena are permanent, &c. (*Loñ. 4 15*).

རྟོགས་དཀར་བའི་གནས་ *rtogs dkah-wahi gnas* = ཤིན་ཏུ་བཅའ་པའི་ས་ a very inaccessible and fearful place.

རྟོགས་འགྲོ་ *rtogs-hgro* गति a number; རྟོགས་འགྲོ་ཆེན་པོ་ महागति a great number.

རྟོགས་བརྗོད་ *rtogs-brjod* or རྟོགས་པ་བརྗོད་པ་ अवदान lit. discriminative speech, the utterance of what is fully grasped; a common designation for the recital of the events of an ideal life, full of instructive lessons.

རྟོགས་བརྗོད་བརྒྱུ་པ་ *rtogs-brjod brgya-pa* अवदानग्रन्थ n. of a work contained in the *Kah-gyur* (*K. d. 5*).

རྟོགས་བརྗོད་རིན་པོ་ཆེ་དཔག་བསམ་ཁྲི་ཤིང་ *rtogs-brjod rin-po-che dpag-bsam khri-ñin* अवदान कल्पिता the great work of the Kashmirian poet Kshemendra on the deeds of the Buddha, in 108 chapters, translated into metrical Tibetan by Shon-ton *Lo-tsa-wa*, and forming the 93rd volume of the *Tangyur* collection.

རྟོགས་དེབ་ *rtogs-deb* = བརྗོད་ཐོབ་དེབ་ཡིག་ *brjed-thohi deb-yig* a memorandum book (*Rtsii.*).

རྟོགས་འདོད་ཅན་ *rtogs-hdod* can desirous of knowing or learning; inquisitive (*Jä.*).

རྟོགས་ལྡན་ *rtogs-sdan* बुद्ध, महामति; = མཁས་པ་ a sage, a general term to signify such.

རྟོགས་པ་ *rtogs-pa* I: बोधि, ज्ञान, अवबोध, उपलक्षण, समय, गति sbst. thorough perception, infallible knowledge. It is stated that ordinary mortals are incapable of cogitating on the merits and qualities of Buddhas and *Bodhisattvas*. The true *Rtogs-pa* cannot be acquired in the first instance, the རྟོག་ (meaning of a thing) first must be understood (གོ་བ་རྟོད་པ་) and that may lead to the acquirement of knowledge by བསྒྲུབ་པ་ རིག་པ་ study; then comes reflection or meditation, and last of all is *Rtogs-pa* the full comprehension. Thus we can define རྟོགས་པ་ as: 1. the true perception of all things in general, which leads to the attainment of the མ་ས་སྐྱེ་འཇིག་ཆོས་ *so-so skychi-sa* stage of ordinary perfection. 2. a true metaphysical development leading the way to what is called འཕགས་པ་ལས་, that is, to *Nirvāṇa*. This last is called མཛོད་པར་རྟོགས་པ་ or རིག་པ་མཛོད་པར་, the clear understanding or perception, the same as རྟོག་པ་ཉིད་ or metaphysical voidity or nothingness.

Syn. ཁྱོད་དུ་ཆུད་པ་ *khoñ-du chud-pa* गतिज्ञत; མཁས་པ་ *mkhas-pa*; विचक्षण, གོ་བ་ *go-wa*; अवबोध, རྟོགས་པ་ *rtogs-pa*; निरूपण, ཐུང་བ་ *byañ-wa* निपुण.

རྟོགས་པ་ II: vb. to perceive, to know, to understand: དཔྱད་ན་མ་རྟོགས་ས་ they did not understand; though they inquired into it; རྟོགས་པར་འགྱུར་བ་ to obtain information; to convince one's-self of a thing; རྟོགས་པར་ཕྱིན་པ་ to teach, demonstrate, to convince a person. མ་རྟོགས་པ་ stupid, ignorant; ignorance. སེམས་རྟོགས་ self-knowledge.

॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥ *rtogs-pa hkhruñs-pa*
 आवबोधजन्म the growth of ideas, thought.

རྟོགས་པ་ཆེན་པོ་ཡངས་སུ་རྒྱས་པའི་མདྲ་ *rtogs-pa chen-po yongs-su rgyus-pahi mdo* a metaphysical work in the Kah-gyur (*Mdo.* 413);
རྟོགས་པའི་གཏེར་ *rtogs-pahi gter* or མདྲ་ཆེ་བསམ་ཅད་ཀྱི་དོན་ཀྱི་རྣམ་གཟིང་དུ་རྒྱུད་པས་རྟོགས་པའི་གཏེར་ another work in the Kah-gyur (*Mdo.* 325).

རྟོགས་ཐུང་ *rtogs-spyod* theory and practice.
 རྟོགས་ཐུང་བྱེད་པ་ *rtogs-spod byed-pa* to know and
 to practise ; རྟོགས་ཐུང་ལ་མཁས་པ་ *rtogs-spyod la*
mkhas-pa theoretically and practically reli-
 gious.

རྟོགས་ཤིང་ *rtogs-shib* thorough inquiry ;
investigation of minute details.

རྟོགས་ཡས་ *rtoḡs-yaṣ* (ཤུངས) समता n. of a numerical figure.

རྟོགས་སྒྲུ *rtogs-sla* easily comprehended,
or easy to understand.

རྟོད་པ་ *rtod-pa* = བཟུགས་ or བཟུགས་ (*Mñon.*) 1.
vb. to fasten, to secure, tether (v. བརྟོད་པ་);
རྟོད་བཟུགས་པ་ to drive in a stake or peg (*Jä.*) 2.
subst. = རྟོད་ཕུར་ a stake in the ground for
fastening a horse, a boat, etc.; a peg in a
wall for hanging up things; རྟོད་ལག་ id.

རྟོན་པ *rton-pa* (**བརྟོན་པ** or **བདན་པ**) **ལུས་སྒྲིག་པ།**
 प्रतिसरण to place confidence in a person,
 to rely on, to adhere to, to act in accordance
 with. In connection with the meaning of
rton-pa common sayings prevail among the
 learned of Tibet :—(1) **བོད་ཀྱི་བཞུགས་**
བཅོས་མཁས་ཐུ་རྩེག་ལ་མི་རྟོན་ངན་ལ་རྟོན་ rely on the
 import of words, do not depend on their
 literal signification; (2) **གང་ཟག་ལ་མི་རྟོན་ཆས་ལ་**
རྟོན་ do not depend on the personality of a
 teacher but rely on his doctrine; (3) **དང་ངན་**
ལ་མི་རྟོན་ངེས་ངན་ལ་རྟོན་ rely on ascertained state-
 ments not on those quoted from memory;
 (4) **རྣམ་ཤེས་ལ་མི་རྟོན་ཏེ་ཤེས་ལ་རྟོན་** rely on absolute
 knowledge, not on mere perception.

Syn. བེད་རྟོན་པ་ *yiḍ rton-pa*; བོ་བུ་པོ་པ་ *blo bṣtaḍ-pa*; བེད་ཅེས་པ་ *yiḍ ches-pa*; རྗེས་སུ་འབྱུང་ *rjes-su hbrañ* (*Mñon.*).

རྟོག་ *rtol* in རྟོག་རྟོག་ acc. to *Schr.* the pith
 or marrow of a doctrine; རྟོག་གིས་ཤིག་ to know
 thoroughly (*Schr.*).

རྩོལ་མོ *rtol-mo* a cross back to the yak by breeding an animal three-parts of Indian parentage with a pure-bred yak.

རྟོལ་བ་ *rtol-wa* pf. བརྟོལ་ 1. to bore, to pierce, to perforate. 2. to be present in or at; to reach: བྱིས་པ་ ཞིག་ཡོད་པ་མང་ལུ་དུ་ལུས་ནས་བོད་དུ་ བརྟོལ་ན (A. 74) there was a manuscript which being left in Mañ-yul could not reach Tibet (i.e., be extant there). རྟོལ་མ་ རྟོལ་ *rtol ma-rtol* arrived or not arrived; ཡོངས་ བདུས་བརྟོལ་ acc. to Schr. पारिजातक the coral-tree *Erythrina Indica*; also a tree of paradise.

རྟོག་ཤེས་ *rtol-ces* = རང་བཞིན་གྱི་ཤེས་པ་ prescience,
intuitive knowledge, knowing without
being taught : ཚུམ་མང་པོ་རྟོག་ཤེས་བྱུང་ཟེར་ན it is
said he knew intuitively many religious
doctrines (*J. Zañ.*).

ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭ 1. v. under ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭ. 2. v. Jä. in loco.

ལྟ་བུ *lta-wa* I: vb. pf. བཟླས, fut. བཟླ, imp. ལྟོས or བཟླ resp. གཟིགས་པ 1. to look, take a look at, espy. ལྟ་བུ implies a special visual act, whereas མཐོང་བ is the general power or habit of seeing, beholding, etc.: ཅི་འདྲ་འདུག་བཟླས་པས་ when you have seen what it is like; ཅུང་མས་ཁྱིུ་སྒངས་ཏི་བཟླས་ན། ཁྱིུ་མཚན་དང་ལྡན་བཟང་པོ་ཞིག་ནས། རབ་ཏུ་དགའ་བྱེ the wife, having taken the boy and looked at him, because he was a fine comely child, greatly rejoiced (*Dzl.*); བཟླས་ན་མི་མཐོང་ though you look (for it), you do not see it (*Mil.*); the imp. ལྟོས་ཞིག་ look! in *C.* is often both written and spoken ལྟོས་ཞིག་ and we even hear ལྟོས་དང་ “*tö-tang*” with the same meaning.

འཕྲ་ན་ཕྱག་པ་ pleasing when looked upon; also name of the chief city of Indra on the top of Mount Sumeru; ལྟ་དུ་མོང་ go there and look (at it)! ལྟ་གསལ་བཞིན་པར་ལྟ་བུ་ to gaze all round; ཡན་ཚུན་དུ་ལྟ་བུ་ to look up and down; བྱི་མིག་ or བྱིར་ལྟ་བུ་ to look back. Colloq. in the sense of to look at *lta-wa* is usually preceded by མིག་ the eye: རེ་ལ་མིག་ལྟ་ནས་ looking at it. 2. to look for, to search for; in this sense common in *W.*, e.g., རྩ་མཁེ་བཤམས་ལྟ་བུ་པ་མོང་ the horse has not come, go and look for it. 3. to view mentally, to consider, look into; also to examine, investigate: རས་མ་བཟླས་ན་ if I did not examine it; རྩ་ལྟ་བུ་ to feel a person's pulse; ཡན་ནམ་བཟླ་བུ་ to consider if it will be useful. སྤྱ་ཆེ་བཟླ་ let us see who is greater or taller; རྩང་མོང་བཟླ་ we shall see that afterwards; ཡང་དག་པར་ལྟ་བུ་ to examine or search into minutely; རྩོད་ལྟ་བུ་ is the expression most in use for to examine, to test, to try; དུ་འདྲུག་བཟླ་ let us see how many there are; ལྟ་རྟོག་ལྟེད་པ་ to investigate closely. 4. a fourth and not unimportant usage of ལྟ་བུ་ is to express a stage in mystic meditation wherein it means to be in the first or contemplative stage, during which one must be especially oblivious to all sounds and to all that is occurring around one, the sight and that limited to a single object being the only sense in action: བྱི་མིག་མཆོལ་པའི་སྤྱ་ཆེ་མ་དུ་ཐོས་དགོས་མ་རྒྱུ། ཐོས་པ་ཡོད་ན་ལྟ་བུ་མིན་ there must not be attention to even so much as the bark of a dog or the chirp of a sparrow; if there is hearing, there is no contemplation (*Mil.* 7).

ལྟ་བུ་ II: sbst. 1. a look, the act of looking. 2. contemplation (mystical). 3. དམ་ཚུན་ opinion, doctrine, theory, philosophical system, school. རྩག་པར་ལྟ་བུ་ the theory of perpetual existence or duration (of worldly things). རན་པར་ལྟ་བུ་ = རྩོད་ལྟ་བུ་ a false opinion or heretical view (*Jä.*).

ལྟ་བུ་རན་པ་ *lta-wa han-pa* ལྟ་བུ་ཅི་ jealous sight, spiteful or mischievous sight.

ལྟ་བུ་རྩམས་པ་ *lta-wa ñams-pa* རྩོམ་པའི་ལྟ་བུ་ལྟ་གསལ་མ་ *lta-wahi rtul shugs-ma* རྩོམ་པའི་ལྟ་བུ་ having obscured vision or heretical views.

ལྟ་བུ་མི་རོམས་ *lta-was mi-homs* not satisfied with a glance, i.e., wishing to look at it more; hence = གཟུགས་མཛོས་པ་ a very handsome shape or person (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ཆག་མི་ཤེས་ *lta-was chog-mi-ches* the sight of which is never enough, met. a very handsome person (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ *lta-byed* met. the eye (*Mñon.*).

ལྟ་ལྟ་ *lta-log* or ལྟ་ལྟ་ false statement; false doctrine, heresy; acc. to *Jä.* any irreligious impulses of the mind, perverse and sinful thoughts.

ལྟ་བུ་ *lta-bu* I: རུ་, སུ་, སུ་མི་, ལུ་མི་ may be described as an adj., though often used in the manner of a postp. instead of རྩར་ and ལྟ་. It is generally conjoined with the substantive vb. with the signification of to be like, to be as (another), to be equal to: བདག་རང་ལག་པ་མང་བའི་ལྟ་བུ་རྩ་མཁེ་གཅིག་སྟེ་བུ་མ་ཡིན་ I myself am not like Chenrezig with many hands, or I have not myself many hands like Chenrezig; ཅན་གསུམ་ལྟ་བུ་མཁས་པ་ཞིག་ one as wise as three village-elders (i.e., the village council); བྱི་ལ་ལམ་གྱི་གསུམ་གདམས་ཀྱི་རྩ་མཁེ་ལྟ་བུ་ལག་པ་མོ་ you have a voice like that of a companion giving advice; མ་ཞིག་ལྟ་བུ་རྩ་མཁེ་འོ་ he became (to him) like a father; བའི་ཇོ་མ་ལྟ་བུ་དང་ལྟ་བུ་འོ་ having eye-lashes like those of a cow (*Stg.*).

ལྟ་བུ་ *lta-bu* II: = གཟུགས་བརྟན་ *gzugs-brñan* or སྤྱ་བ་ *sku-hdra* a likeness, reflected image, image (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ III: བ. སྤྱ་ག་ *sku-cha* (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་པ་ *lta ñul-pa* a spy, scout; ལྟ་བུ་ལྟེད་པ་ to spy, to explore, བ. ལྟ་བུ་པ་ *ñul-wa*.

ltshogs they came together to (a sight); an entertainment; ལྟ་མའི་དགེ་མཚན་ *ltad-mohi dge-mtshan* innocent amusement, entertainment.

ལྟ་མོ་རྣམས་ *ltad-mo sna-tshogs* different kinds of amusements and entertainments, as:—ལྟ་པ་ཆེས་འགྲེད་པ་ elephant fighting; དབུང་བྱ་རྒྱུ་གིས་འགྲེད་པ་ a tournament; རུར་པ་འཐབ་པ་ to scuffle; ཤིང་འཛོག་ climbing up; མཛེལ་བ་འཐབ་པ་ bulbul fight; བྱ་གཞུང་ལུང་པ་འཐབ་པ་ མ་ཉེས་འགྲེད་པ་ buffalo fight; ལྷག་པ་ནས་མཚང་བ་ to jump from upon the shoulder of one person to that of another person; ལྷུ་མཚན་གྱི་རྩི་མོ་དང་རྩྭ་མཚན་ལྟ་དང་ exhibiting the summits of the royal standards and the supreme power; དམག་གི་ཆོག་མཇུག་མང་པོ་དང་ a review of troops (*K. du.* 5501).

† ལྟན་པ་ *ltan-pa* = འབྲེད་པ་ ལྟན་པ་ ལྟན་པ་ joined together.

ལྟལ་པ་ *ltab-pa* pf. བརྟལ་པ་, fut. བརྟལ་, imp. ལྟོབ་ to fold or gather up; to lay or put together; ལྟར་ལྟལ་པ་ to fold single; ལྟེན་ལྟལ་པ་ to fold double.

ལྟལ་བྱེད་པ་ *ltab-byed-pa* to fold up; ལྟལ་བྱེད་པ་ to fold or bend together three-fold (e.g., a corpse previous to cremation or anything else).

ལྟལ་མ་ *ltab-ma* a fold, crease, plait (*Cs.*); ལྟལ་གྱི་ clasp-knife. ལྟལ་མ་དགུ་རྩི་གསུམ་ཅན་ *ltab-ma dgu-rtSIGs* can one with nine folds piled one upon another, i.e., nine-thick (*Sorig.* 119).

ལྟམ་ལྟམ་ *ltam-ltem* immaterial, ephemeral, unsubstantial, toy-like; the meaning may be conveyed by the words ཆང་རྒྱུ་ or རྒྱུ་པོ་མེད་པ་ col. ཆང་རྒྱུ་པོ་མེད་པ་ and ལྟམ་རྒྱུ་གི་ *Dge sbyor ltam-ltem thams-cad ma-rig-pahi rkyen-gyis hdu-byed yin-te* (*A.* 51) Oh, *Çramana*, all those immaterial toy-like things are brought together (made phenomenal) by means of ignorance.

ལྟམས་པ་ *ltams-pa* pf. བརྟམས་, fut. བརྟམ་ 1. to be full, also ལྟམས་པ་. 2. ལྟམས་པ་ resp. to be born; ལྟམ་པའི་ཡབ་དང་བརྟམས་པའི་ཡུམ་ *skyed-pahi yab-dan bltams pahi yum* the father by whom one is begotten, and the mother by whom one is born (*Jü.*).

ལྟར་ *ltar* or ལྟལ་ *lta-la* and sometimes simply ལྟ་ *lta*, words akin to ལྟུ་ but more directly used as postp. governing accus.; and the first two, also, as adv.—like, as, after the manner of; ལྟེན་པ་ལྟར་བཅོས་པ་ རྒྱལ་པོ་ལྟེན་པ་ལྟར་བཅོས་པ་ made like as the work *Prajñāpāramitā*; ལྟར་ཟླ་ན་ having heard so, being told so; ལྟལ་བྱེད་པ་ལྟར་བྱེད་པ་ making a gesture like making salutation; མ་བདག་གིས་ནི་ཀོ་ལུང་ལྟལ་ལ་ལོ་ ལྟར་ནས་ the demi-god of the place was carrying a fungus as a shield; བསེར་ལྟལ་གཅིག་ལྟར་ lonely as a rhinoceros; བར་ལྟལ་ལྟར་ལྟལ་ལྟར་ undulating like a steppe. འདི་ལྟར་ = thus, as follows; དེ་ལྟར་ or དེ་ལྟ་ན་ like that, in that way. Colloq. འདྲ་ or འདྲ་བ་ are generally substituted for ལྟར་, etc.: དེ་འདྲ་བྱེད་ཀྱི་འདྲུག་ he is doing so.

ལྟར་ལྟར་ *ltar-ltar* or ལྟར་ལྟར་པ་ བེས་ཀྱི་ the early stage of the embryo while it is being formed in the womb.

ལྟས་ *ltas* I: for ལྟོས་ see; also ལྟས་ཆར་ or ལྟས་ཟེན་ has seen. Should be བརྟས་.

ལྟས་ II: or ལྟས་ལྟས་ (similar to ལྟས་), ལྟས་ལྟས་ omen, prognostic, but generally used for a bad omen; ལྟས་ལྟས་ལྟས་ལྟས་ ལྟས་ལྟས་ accident, a danger befallen; རྒྱལ་པོ་ལྟས་ miraculous sign, prodigy, a miracle; ལྟས་ལྟས་ལྟས་ལྟས་ a propitious omen; ལྟས་ལྟས་ལྟས་ལྟས་ *rmi-ltas bzah-po* a good sign in a dream; ལྟས་ལྟས་ a favourable omen ལྟས་ལྟས་ or ལྟས་ལྟས་ a bad sign; ལྟས་ལྟས་ ལྟས་ལྟས་ the science of drawing omens

इत्ययं *Itas-pa* नैमित्तिक a diviner, astro-
loger.

ཇམ་ཐུ་འབྱུང་བ་ *Itas-su hbyun-wa* ཟུང་ལྷན་པ་
meeting with an accident.

 lti-ri pitcher (*Sch.*).

ལྷུ་ཐུང་ *ltig-thuñ* in C. a person of small stature, perh. a corruption of ལྷེ་ཐུང་ *lte-thuñ* (Jä.).

ཇི་ཏི་པ་ *ltib-pa* to fall through (*Sch.*).

ལྷོར་ *ltir* 完全पूर्ण full; ལྷོར་གྱིས་གང་བ་ *ltir-gyis*
gañ-wa full to the brim.

ལྷོ་རྩ་བ་ *ltir-wa*, v. ལྷོ་རྩ་བ་ *ldir-wa*.

ལུང་ *luñ* पतति, fut. and pf. of ལུང་བ *luñ-*
wa to fall, to fall down: རྒྱུ་ཁ་ནས་ལུང་ལྷོ
 having fallen from the tree; མཐོ་བ་དེ་ཡང་
 མཐར་ལུང་དོ even what is high will even-
 tually fall down: རྟེན་ལུང་ a moral fall, a
 sinful deed.

ལྷུང་བྱེད་ *ltuñ-byed* पापात्मिका a transgression, crime; རྩ་མོང་དུ་ལྷུང་ fallen into damnation; ལྷུང་འདོད་ wishing to fall, to sin; also apt to fall.

ལུང་བ་ *ltuñ-wa* आपत्ति, पातक, निपत्ति subst.
fall (ངན་ཁོང་དུ), esp. moral fall; ལུང་བས་ཀོས་པ་
stained with sin; ལུང་བ་བཤགས་པ་ confession
of sin; ལུང་བ་མ་འདྲེས་པ་ *ltuñ-wa ma-hdres-pa*
शुद्धपापमिश्रिका not mixed with sin; ལུང་བ་ལས་
བསྐྱེད་བ་ *ltuñ-wa las bslah-wa* आपत्तिबुद्धान् to
raise up from a slip into sin. ལུང་བར་འགྱུར་
བའི་ཆས་ *ltuñ-war hgyur-bahi chos* acts or doc-
trines which cause falling into sin; un-
righteous actions or unscrupulous prin-
ciples; ལུང་མེད་ *ltuñ-med* अनापत्ति sinless.

ལྷེ་བཟེ་ *lte-wa* or ལྷེ་པ་ *lte-pa* ལྷེ་བཟེ་, ལྷེ་པ་
 1. navel ལྷེ་བཟེ་ལྷེ་བཟེ་ ལྷེ་བཟེ་; musk-pod of
 musk-deer: ལྷེ་བཟེ་ལྷེ་བཟེ་ལྷེ་བཟེ་, ལྷེ་བཟེ་ལྷེ་བཟེ་ལྷེ་བཟེ་
 ལྷེ་བཟེ་ལྷེ་བཟེ་ *lte-wa la ni ñed byed-na, kha-zas*

bzah-war hdod-paho (*K. gu.* २ 50) if the navel be rubbed, there will be desire to eat food. རྩེ་བ་ཟབ་ལྷུ་མ་གཡས་འབྱེལ་རྩན་གྲུབ་བཟང་ *rte-pa zab-shum gyas hkyyil don-grub bzah* a navel, deep, round, or coiled to the right, is a good sign of success (*M.*). 2. navel-string, umbilical cord: རྩེ་བ་གཅོད་པ་ *lte-wa gcod-pa* to cut the umbilical cord; ཁོང་རང་གི་རྩེ་བ་གུང་བར་བྱ་བཅད་པ་ *khoñ-rañ gi lte-wa guñ-thañ du bcad-pa* his navel string was cut at *Guñ-thañ*, i.e., he was born there. 3. fig.=the middle of a thing or centre; དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་རྩེ་བ་ the centre of a circle or disk. མཁུང་གསུམ་གྱི་རྩེ་བར་ *mu-khyud gsum-gyi lte-war* in the middle of three concentric circles or disks; རང་ཐག་གི་རྩེ་བ་ the navel or axle-tree of a water-wheel; མ་ཡི་རྩེ་བ་ the navel of the earth, i.e., Gayā in Magadha.

ल्हे'व'कुश *lte-wa skyes* नाभिजन्मा, नाभिज
 born from the navel is met. for *ཕ་རྩེ* a raven;
 also an epithet of *Brahmā* (*Mñon.*).

ལྷེ་བ་འབྱེལ *lte-wa hkhyl* नाभिका n. of a
medicine.

རྩེ་བ་བལ་ཅན་ *lte-wa bal-can* མཁོང་ (lit. in
 whose navel there is a store of wool)
 met. the spider (*Mñon.*).

ལྷོ་བ་གཞུང་པ་ *lte-wa gshuñ-rañ* the central place of government in Tibet, i.e., Lhasa.

ᐱᑦᑦᑦᑦᑦᑦ *Lte-wa bzrñ* one of the names
of Mount Tisé in Ngari (*Mñon.*).

(2) *lte-le* prob. the polecat.

རྟེན་ཀ *lten-ka* 1. acc. to *Jā. v.* རྟེན་ *lten*.
 2. = རྟེན་གྱིས་ n. of a Buddha. 3. བེམ་ pool,
 pond. 4. འཇུག་པོ་ n. of a disciple of
 Buddha.

ལྷེབ *lteb* pocket in the fold of garment :
 ཀ་བཟའི་ལྷེབ་ ལུ་བཅུག་ནས་ཕྱོད་ *na-bzahi lteb-tu bcug-*
 (A. 72) putting (the gold) in the pocket
 of his robes he went on.

ལྷོ་པ་ *lteb-pa* (cog. to ལྷོ་བ་པ་) to double down, to turn in; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ to turn in the edge, cf. ལྷོ་མ་ *sne-mo*.

ལྷོ་རྒྱ་ *ltem-rgyañ* whim, caprice.

ལྷོ་པ་ *ltem-pa* the state of being full, e.g., a vessel full of water; full, over flowing; ལྷོ་པ་ *ltem-po* full; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *ltem-ltem* so full that it runs over (*Jä.*).

ལྷོ་ *lto* 1. ལྷོ་ food, victuals; ལྷོ་བཟུང་བ་ *lto bzah-wa* to eat; also to gain one's living; ལྷོ་ཡང་མ་ཐོས་ *lto-yañ ma-zos* he did not eat his meal, i.e., anything. ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ *lug-la lto-ster* feed the sheep; ལྷོ་གཡོ་བ་ *lto gyo-wa* to prepare food; ལྷོ་རྩ་སྟོན་ཆེད་ *lto-ño srog-tshon* he risks his life in order to procure food; ལྷོ་ལྷོ་ *glā-lto* wages and food; ལྷོ་གས་ *lto-gos* or ལྷོ་རྒྱ་ *lto-rgyab* food and clothes; ལྷོ་རྒྱ་ལྷོ་ *lto rgyab-skyid* food, clothes and comfort; ལྷོ་ཅུ་ *lto-chuñ*, ལྷོ་རན་ *lto-ran* acc. to *Sch.* a person temperate in eating. ལྷོ་འདུན་ཅན་ *lto hdun-can* an epicure, parasite (*Jä.*). 2. goat's-beard (*Tragopogon*) used as a kitchen vegetable.

ལྷོ་ཁྱུང་བཅའ་པ་ *lto-kluñ bdab-pa* v. ལྷོ་ལྷོ་བཅའ་པ་ *lto-loñ bdab-pa*.

ལྷོ་དཀར་ *lto-dkar* རྩེ་འཕྲུལ་ white-belly; an epithet of *Rnam-sras* or *Kuvera*.

ལྷོ་སྐྱར་ཆེད་པ་བཅའ་པ་ *lto-skur chod-po btab-pa* to greatly slander, spread scandal (*D.R.*) ལྷོ་སྐྱར་ཆེད་པ་བཅའ་པ་ *lto-skur chod-pu btab-pas* id.

ལྷོ་འགྲོ་མ་ *lto-hgeñs* = ལྷོ་ན་པ་ *glen-pa* a fool, an imbecile (*Mñon.*); ལྷོ་བ་འགྲོ་མ་པ་ *lto-wa hgeñs-pa* རྩེ་འཕྲུལ་ full-stomach; ལྷོ་པ་འགྲོ་མ་པ་ *lto-pa hgeñs-pa* satiated with food (*Mñon.*).

ལྷོ་འགྲོ་ *lto-hgro* རྩེ་འཕྲུལ་ 1. met. a snake. 2. symb. num. 8.

ལྷོ་འགྲོ་དབྱུག་ *lto hgro-dgra* རྩེ་འཕྲུལ་ an eagle; an epithet of the conveyer of Vishnu (*Mñon.*).

ལྷོ་བ་ *lto-wa* = ལྷོ་ན་པ་ (*Yasel. 36*) རྩེ་འཕྲུལ་, རྩེ་འཕྲུལ་ belly, stomach; ལྷོ་བ་མཚན་པ་ *lto-wa mtshuñs-pa* རྩེ་འཕྲུལ་ of equal stomach or having a belly of similar size; met. brother.

ལྷོ་ཅན་ *lto-can* = ལྷོ་ན་པ་ or ལྷོ་ན་པ་ an arrow (*Mñon.*).

ལྷོ་ཅན་ *lto-chas* provisions.

ལྷོ་ཅེ་བ་ *lto che-wa* = ལྷོ་ཅེ་བ་ *za phod-pa* རྩེ་འཕྲུལ་ a large belly, voracious.

Syn. ལྷོ་ལྷོ་བ་ཅེ་ *gsus-po che*; ལྷོ་བ་འཕྲུལ་བ་ *lto-wa hphyañ-wa*; ལྷོ་ལྷོ་བ་ *lto ldir-wa*; ལྷོ་རྩ་ *rked-sbom*; ལྷོ་ལྷོ་བ་ཅན་ *gsus-rdsiñ-can* (*Mñon.*).

ལྷོ་བ་ལྷོ་བ་ *lto-wa ldir* globular, bulbous; ལྷོ་བ་ལྷོ་བ་ *qser-gyi bum-pa lto-wa ldir* a golden pot with a huge bulb (*Hbrom. 9*).

ལྷོ་སྐྱར་པ་ *lto snum-pa* rice-cakes with butter or any oily substance.

ལྷོ་འགྲོ་ *lto-hphye* རྩེ་འཕྲུལ་, རྩེ་འཕྲུལ་ a snake, a reptile that creeps.

ལྷོ་འགྲོ་ཅེ་བ་ *lto-hphye chen-po* རྩེ་འཕྲུལ་ a python; also described as ལྷོ་འགྲོ་ཅེ་བ་ཅེ་བ་ *chen-po chen-po* demi-god, or huge god of the soil of the serpent-kind.

ལྷོ་སྐྱར་ *lto-sbos* རྩེ་འཕྲུལ་ a swollen belly.

ལྷོ་ལྷོ་པ་ *lto-yus can* རྩེ་འཕྲུལ་ conceited, selfish person.

ལྷོ་རས་ *lto-ras* handkerchief, napkin.

ལྷོ་ལན་ཅེ་ *lto-lan tsa* or ལྷོ་ལན་ཅེ་ thick cotton cloth used in India for spreading on the floor; evidently a corruption of the Hindi word རྩེ་འཕྲུལ་.

ལྷོ་ལྷོ་ *lto-loñ* = ལྷོ་ལྷོ་ *lto-kluñ*, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hu-bu hphogs-su btsun-mo lto-kluñ btab gsuñ-was* (*D.R.*).

ལྷོ་གསལ་པོ་ *ltogs-hdre* a demon (*Sch.*); prob. the same as ལྷོ་གསལ་པོ་ *hdre-ltags*.

5

ལྷོར་ *ltor* a bastard; སྲས་ལྷོར་ *sras-ltor* a bastard prince (*Jä.*). ལྷོར་ཐུགས་པ་ *ltor shugs-pa* to be in the womb being illegitimately

conceived; bastard conception: བྱུ་པ་ལྷོ་རྒྱུ་
 རྒྱལ་པ་ནས་ནད་ནི་བར་ཁྱུར་ (*K. du.* 5 261) from
 the time the child was conceived in the
 womb her illness was alleviated.

ལྷོ་ལྷོ་ *rtol* = རྩོ་ལྷོ་ *rtol* a calf bred by a yak-bull on a མཛོ་མོ་ or female cross of a yak and cow (*Rtsii.*).

ལྷོས་ *ltos* = གཞོན་ 1. attendants. ལྷོས་བཅས་ = གཞོན་བཅས་ together with attendants (*Yig.*).
2. v. ལྷོ་བ. 3. = གཞོས་ (*Sch.*).

ལྟོས་པ་ *ltos-pa* vb. to attend to; to look at, on, or to. Is akin to ལྟ་བུ་ and always governs the dative ཁྱེད་རེ་ལ་ལྟོས་མི་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན་ *khyod-de la ltos mi-dgos-pa shig-yin* you need not attend to that; རེ་ལ་ལྟོས་ན་ *de-la ltos-na* if I look at or consider this taking it for example; རེ་རེ་ལ་ལྟོས་པ་མེད་པར་གཅིག་བྱུང་ *without looking at each, take one.*

ਲੋਸ਼ ਸੁਧਾਸ *ltos-spags* meat and rice cooked together (Sikk.).

ལྷོ་མ་མེད་ *ltoṣ-med* अजस्र, अनवरत, अनवस्था
 continual, without interruption, in a con-
 tinual stream or flow.

ཨ་ཐ་ is defined thus: ཨ་ཐེས་བྱ་བ་ནི་རྩྭ་པ་མི་
དམིགས་པའི་ཕྱིར་རྩིས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོ་འོ (Hbum, བ་ 283).

སྤྱོད་གོན་ *sta-gon* = རེར་བསྐྲུགས་ *ner-bsnogs*, or
 རྩིན་དུ་བསྐྲུག་པ་ *sñon-du hgrig-pa* ༥ སྤྱོད་གོན་
 preparation, early arrangement. རྩིན་གྱི་དུ་ལ་
sta-gon byed-pa to make prepara-
 tion, to make arrangement for a person's
 reception : འཇམ་མཉམ་པའི་རྩིན་གྱི་དུ་ལ་
 ཡོད་ཅིང་མ་ཆོད་པའི་རྩིན་གྱི་དུ་ལ་
 having decided what course to follow,
 when he was preparing to sleep (*A-67*) ;
 བཞུགས་པའི་རྩིན་གྱི་དུ་ལ་
 he rose up to make
 preparations for food (*Mil.*).

જાંચે *sta-gri* pick-axe, v. જાંરે *sta-re*
(*Mñon.*).

ཉལ་རྩེ་ཉལ་ *sta-rnon sde-rnon* occurs in the passage :—བདུད་ཀྱི་ཉལ་རྩེ་ཉལ་གྱིས་ *bduḍ-kyi sta-rnon sde-rnon gyis* (*D.R.*).

ཉལ་ཐོན་ *sta-bon* occurs in the passage: རྒྱལ་མཚན་ཉལ་ཐོན་ལ་གནས་པ་ནི་རྒྱལ་ཉལ་ཐོན་ཆེན་གྱི་ཐོན་ *de-naṣ sñiñ-po sta-bon la gnas-pa ni rdsas-kyi sta-bon tshig-bḥaḍ kyibon* (*D.R.*).

ཉལ་ཟུར་ *sta-sur* = དཔྱི་མགོ་ *dpyi-mgo* མགོ་, *hip*, *hip-bone*, *e.g.*, as the seat of strength: ཉལ་ཟུར་ཡན་ཆད་ *sta-sur yan-chaḍ* from the hip upwards (*Jä.*).

ཉལ་རེ་ *sta-re* = ཉལ་གྱི་ *sta-gyi* frequently ཉལ་རེ་ *sta-re* རྩེ་ལྷ་མོ་ *axe, hatchet*.

ཉལ་ *stag* མར་ཁྲོལ་, *the Bengal tiger*, which is not, however, found in Tibet. In the far S. E. districts the thick-furred Chinese variety of tiger is said to be occasionally met with; but in general, to Tibetans, the tiger is only an animal of legend and literature, though actual tiger-skins are imported into the country. ཉལ་ཕྱུག་ *a tiger cub*; ཉལ་མོ་ *a tigress*; ཉལ་ཆོང་ *a tiger's den*; ཉལ་རིས་ *the stripes on a tiger's skin*; ཉལ་གྱི་མཆོང་བས་སྐྱེ་ལེ་གཟེར་འཛིན་པ་ལྟར་ *a tiger's tooth overcomes toothache*; ཉལ་གྱི་ཐུ་ལིས་ཉལ་ཐུག་གཙང་ *stag-gi spu-yis sna-khraj gcod* tiger's hair inhaled as smoke stops bleeding from the nose; མགོ་ལུས་གཟེར་ཀུན་འཛིན་པ་ལྟར་ *and cures all pains in the body and the head*; ཉལ་གྱི་རུས་པས་ལྷ་བ་འཛུ་ *tiger's-bone softens disease of the bones (perhaps caries)*.

Syn. རྩེ་མོ་ *dri-snom*; རྒྱལ་མཚན་གྱི་ཉལ་ *rnags-kyi cwan*; འཛོལ་ཐུང་ *htshe-byed*; བརྒྱལ་ཐོང་ *brtul-phod*; རར་སྐད་ཅན་ *nar-skad-can*; གཙན་གཙན་ཐུང་ *gan-gzan-khra-ḥo*; ལུས་བཀྲ་ *luṣ-bkra* (*Mñon.*).

ཉལ་དཀར་ *stag-dkar* lit. white tiger; n. of a demi-god belonging to the *klu* or *Nāga* class and which is believed to be striped.

ཉལ་ཐང་ *stag-khra-po* = ཕྱེ་མ་ལེབ་ཐང་ *phye-maleb khra-po* a marbled or striped butterfly (*Mñ.* 4).

ཉལ་གྱི་རྒྱུ་པ་ *stag-gi rkañ-pa* = དགའ་གཟར་ཤིང་ *n. of a tree or plant*.

Syn. རྩེ་མཚན་མང་ *tshigs-mañ* (*Mñon.*).

ཉལ་གྱི་སེན་མོ་ *stag-gi sen-mo* ཀར་མོ་ lit. the tiger's nail; n. of a sweet-scented plant.

Syn. ལག་སྐྱེས་ *lag-skyes*; ཐུལ་གྱི་མཚན་ཆ་ *sbrul-gyi mtshon-cha*; རྩེ་མོ་ལོ་རྩེ་མཚན་ཆ་ *hkhor-lohi rnam-pa can* (*Mñon.*).

ཉལ་གྱུས་ *stag-gras* occurs in the passage ཉལ་གྱུས་སྤང་གང་ཞི་བཞི་སྤང་གཟུམ་ (*Rtsii.*).

ཉལ་ཆས་ *stag-chas* articles carried by travellers such as tinder-case, smoking implements, weapons, etc. (in striped skin bags).

ཉལ་ལྷན་ *stag-lan* ཀལ་ཆ་, *the plant Solanum jacquini* (*K. d. 214*).

ཉལ་དོང་ *stag-don* = མདའ་དོང་ *quiver*. ཉལ་དོང་གཟིག་ལུབས་ *a quiver for arrows lined with leopard's skin* (*Rtsii.*).

ཉལ་ཤེ་ *Stag-sde* n. of a place in Tibet: ཐུབ་ན་ཉལ་ཤེ་གཟིག་ལུབས་གཟིག་ to the west are two places called Tag-de and Zig-phan.

ཉལ་ན་ *Stag-rna* མར་ཁྲོལ་ཀུན་ n. of the son of Tri-S'anku king of the Sudra class who by the force of his logic had induced a rich Brāhman to give his daughter in marriage to his son Sārdulakarna.

ཉལ་པ་ *stag-pa* the birch-tree; a large species occurs in Tibet. ཉལ་ཕུན་ *stag-cun* birch bark.

Syn. གྲོ་ག་ *gro-ga*; གདུགས་ཤིབས་ *gdugs-khyebs*; ཕགས་པ་ཅན་ *pags-pa can*; ཡི་གེའི་གཞི་ *yi-gehi gshi*; རེ་ཁྲོལ་ལྟར་ *re-khañi ḥdab*; ཕུན་པ་འཛུ་ *cun-pa hjam*; ཐུགས་པ་མེད་ *spags-pa mñen* (*Mñon.*).

ཐག་འབྲེས་པའི་ཐགས *stag hbroṣ-pahi-sṅags* the charm to make a tiger run away, མ་མེ་མ་མེ (K. gu. 3 52).

ཐག་མ *stag-ma* n. of a medicinal plant: ཐག་མའི་མེ་རྟག་བྱང་ཁྱེད་ནག་སྒྲིམ་མཚག་.

ཐག་རྩེ་རྩོད་ *Stag-tse rdson* n. of an ancient fort situated to the east of Lhasa: ཐག་རྩེ་གཅིག་མ་པ་པོ་དང་གྱི་མཁར་གྱི་དང་པོ་ཡིན་ the walled fortress of *Stag-rtse* was the earliest fortress of Tibet (J. Zan.).

ཐག་ཆང་ *Stag-tshan* (lit. the tiger's den); a place in Tibet well known for being the birth place of ཐག་ཆང་ལོ་ལྷ་བ་ *Stag-tshan Lo tsā-wa*.

ཐག་ཆང་ར་བ་རྟེན་ *Stag-tshan Ra-wa stod* n. of a well-known hermitage situated in the mountains to the west of Lhasa (Loñ. 3 3).

ཐག་ཆལ་བ་ *Stag tshal-wa* (lit. tiger's-grove) n. of a place in Tsang: ཇོ་བོ་དེ་ཅི་ནས་ཀྱང་ཐུན་དངས་དགོས་སྐྱམ་ནས་གཙང་ཐག་ཆལ་བའི་ལོ་ལྷ་བ་ (A-65) thinking that the *Jo-wo* (Atis'a) should under any circumstance be brought to Tibet, the *Lo-tsā-wa* of *Stag-tshal* in Tsang, etc.

ཐག་གཟེག་ *stag-gzig* (ས་བདག་ *sa-bdag*) lit. "tiger-leopard." 1. n. of a demi-god residing in the nether world. 2. a corruption of the name Tajik by which Persia and the Persians are known to the Tibetans.

ཐག་རས་ *stag-raṣ* a kind of chintz with stripes resembling those of a tiger.

ཐག་རི་གཙན་གཟེགས་ *Stag-ri gñan-gzigs* n. of an early king of Tibet (J. Zan.).

ཐག་རུས་ *Stag-rus* n. of a clan or tribe in Tibet.

ཐག་ལུང་ *Stag-luñ* n. of a district situated to the north of Tsang (Loñ. 2 5).

ཐག་ག *stag-ṅa* a herb growing in pasture land with leaves resembling those of the *peu*.

ཐག་གར་ *stag-ṅar* a full grown youth.

ཐག་ལྷ་མེ་འབར་ *stag-lha me-hbar* lit. the tiger-god of burning fire, the chief Bon god who resembles the Buddhist deity འཇམ་རྒྱལ་ལྷ་ (བདུད་རྩི་འབྱེད་) in his attributes.

ཐང་ཟེལ་ *stan-zil* there are three kinds of this stone, viz., the black, golden, and silver *zil*: གསེར་ཟེལ་དང་ཕ་ཟེལ་མཛེན་གྱི་འབྱེན་. Also = ག་བྱར་ camphor.

ཐྱངས་ *stanṅ* also ཐྱངས་ཀྱི་མཁའ་མཁའ་ཀྱི་མཁའ་མཁའ་ཀྱི་མཁའ་མཁའ་ manner, style, posture: ཐོས་པའི་ཐྱངས་ manner of walking, gait: ཅུ་ཁ་ནས་ཁྱོད་པའི་ཐྱངས་ཐྱངས་མཛེན་པས་ (A. 27) from the bank of the river he (with eyes fixed on a certain person as if to kill him) assumed the manner and posture of a wrathful deity.

ཐྱད་པ་ *stad-pa* pf. and fut. བཏུང་ imp. ཐྱད་ to load, to put on, to lay on; རྩ་ལ་ཐྱད་པ་ to saddle a horse.

ཐྱན་ *stan* resp. གདན་ ཡམས་ a seat, mat, anything to sit upon; ཐྱན་ལས་ལངས་ to get up from a seat; ཐྱན་འདྲིང་བ་ to spread a rug or mat on the ground; ཐྱན་འགེབས་བ་ to lay a mat on; ཁྱི་ཐྱན་ a chair, also a rug or carpet spread on a bedstead; མལ་ཐྱན་ resp. བཟུགས་གདན་ a cushion or carpet to sit or lie upon; ས་ཐྱན་ seat on the ground: ཐྱན་ནམ་པ་ལྷའི་ཐྱིང་དུ་གདུག་པར་ མེ་བུ་ཞེ་ *stan rnam-pa lñahi steñ-du hdug-par mi bya ste* (a monk) should not sit upon the five seats intended for honourable persons. ཐྱན་ཐོལ་ *stan-phrol* occurs in དར་ཐབ་ ཐྱན་ཐོལ་ཁྱི་ཐྱན་ས་ལེ་བྱིན་ (A. 114). In the following passage the sense is fairly clear: འཇིག་རྟེན་པའི་ དར་གྱི་ཐྱན་དང་བྱམ་བུ་གྱི་ལ་བྱུབ་ཆེན་ལ་ཐོས་པའི་རི་དྲགས་ ཁྱི་ཐྱན་ ས་ལེ་པགས་པའི་ཐྱན་བྱིན་ and ཐྱན་བྱིན་=a seat of state.

ཐྱབ་ *stab* 1. v. རྩལ་ *rtab*. 2. acc. to Sch. ཐྱབ་ཐྱངས་པ་ to suffer; to tolerate; to yield.

ཏུག་ཀ *Stab-ka* n. of a place in Tibet. ཏུག་ཀ་པ *Stab-ka-pa* a native of that place or district (*Loñ.* 3).

ཏུག་སེང་ *stab-señ* the sap of a tree; ཏུག་སེང་རུས་ཆག་སྒྲུབ་ཞིང་རུས་ཆད་སེལ་ *Stab-señ* causes broken bones to join, and removes rheumatism.

ཏུགས་ I: *stabs* compliments: ཏུགས་འབུལ་བ་ *stabs-hbul-wa* to present compliments (*Yig. k. 47*).

ཏུགས་ II: (cog. to བུགས་ also synonymous with ཏུངས་) 1. mode, manner, way, measure: སེང་གའི་ཏུགས་ཀྱིས་འགྲོ་བ་ to walk in the manner of a lion; གར་ཏུགས་ manner of dancing, v. གར་. 2. opportunity, ཏུན་ཏུགས་ manner of walking; an opportunity for going; རིངས་ཏུགས་ལུ་has-tily, speedily; རྟོན་ཏུགས་ scarcity, dearth. *Stabs* may be used as a formative, converting the adj. into its related substantive.

ཏུགས་ཁྱི་བཟུང་མོན་ཁེང་ *Stabs-khri bzun-mon kheñ* n. of a king of Tibet (*Yig.*).

ཏུགས་བཤེར་ *stabs-bder* = རྒྱུམ་བཤེར་ *zlum-bder* best compliments, felicitations.

ཏར་ *star* for ཏར་ེ *sta-re* q. v.

ཏར་ཀ *star-ka* or ཏར་ག, ཏར་པ་ *तिन्दुक* 1. the tree *Diospyros embryopteris* or *glutinosa*, the fruit of this tree. 2. a *Karsa*, a weight = the weight of the dry *Tinduka* fruit: ཏར་ག་ཕྱིན་པ་ to be in weight a *Tinduka* fruit. 2. acc. to authors the black species of walnut. ཏར་གའི་ཞིང་ *star-gahi-ñin* the walnut tree; ཏར་སྒོགས་ *star-skogs* nut-shell; ཏར་ཐོང་ *star-sdon* walnut tree.

ཏར་བ་ *star-wa* pf. and fut. བཏར་ imp. ཏར་ 1. to file on a string, e.g., pearls; to tie, fasten to; ཏར་ལ་རྒྱུད་པ་ id. 2. to clean, to polish. 3. (*Sch.*) to ornament.

ཏར་བུ *star-bu* or ཏར་བུན་ རྒྱུ་ལྷེ་ཐུག་ the berries of *Hippophae rhamnoides*, a shrub very frequent in Tibet, esp. near riverbeds in the Indus and Sutlej districts of W. Tib.

Syn. སྤྱན་གྱི་རྩ་ཅན་ *sprin-gyi rba-can*; མེ་ལྷན་མ་ *me ldan-ma*; ལུལ་ག་ལྷུར་ *yul-ga skyur* (*Mñon.*).

སྤྱི་བ་ *sti-wa* pf. བཏྱིས་ *bstis*, fut. བཏྱི་ *bsti*, imp. ཏྱིས་ *stis* 1. to rest, to repose, to refresh one's self; ཏྱི་བའི་གནས་ a resting place. 2. to honour; ཏྱི་ཏར་ sbst. respect, reverence, honour; ཏྱི་ཏར་ཕྱིན་པ་ to honour a person, to show a person honour.

སྤྱིང་བསྐྱུལ་ *stiñ-bskul* = འབས་བསྐྱུལ་ འཕུལ་འཕུལ་ service.

སྤྱིང་བ་ *stiñ-wa* pf. བཏྱིངས་ *bstiñs*, fut. བཏྱིང་ imp. ཏྱིངས་ རྒྱལ་པོ་ to rebuke, scold, abuse.

སྤྱིབ་པ་ *stib-pa* or ཏྱིབས་པ་ to offer (sacrifice) (*Jä.*).

སྤྱིམ་པ་ *stim-pa*, pf. བཏྱིམས་ *bstimś*, fut. བཏྱིམ་ *bstim*, imp. ཏྱིམས་ *stims*, prop. vb. causative to འཕྱིམ་པ་, to enter, to penetrate, pervade, to be absorbed in: ཐུགས་ཆས་ཀྱི་ཁྱོང་དུ་ ཏྱིམ་ *thugs chos-ñid-kyi kloñ-du stim* the soul is absorbed in the expanse of the spirit (ཆས་ཀྱི་དུ་).

ཏུ *stu* ཡོན་ the vulgar term for a woman's private parts.

ཏུག་པ་ *stug-pa* or ཏུགས་པ་ (མི་གཙང་བ་ ཕུ་རྒྱུ་ 1. ordure, excrement. 2. thickness, density. 3. a wind, flatulence.

ཏུགས་པོ་ *stugs-po* = ཐུག་པོ་ བཟང་, སྒྱུ་ལྷེ་, thick, opaque, solid, dense. རྣམས་ཏུགས་ རྒྱུ་ལྷེ་ really or solidly noble, an epithet of Buddha. ཏུག་པོ་བཞོན་པའི་ཞིང་ཁམས་ རྒྱུ་ལྷེ་ = རྒྱུ་ལྷེ་

water-lily. ཉེང་འབྲུང་དཀར་པོ་ ཀུསུང the white species of water-lily.

ཉེང་དུ *steñ-du* and ཉེང་ན *steñ-na* adv. = upwards, etc.; and as postp.: above, on the surface, upon; also besides, in addition to. ཉེང་དུ་འདྲེན *steñ-du hdren* འཕྲུལ་པ་ drawn upwards, promoted; also thrown upwards. ཉེང་དུ་འཛོལ་པ *steñ-du hdseg-pa* འཛོལ་པ་ ཡུལ་འཕྲུལ་པ་ to ascend, ascending, climbing; ཉེང་ནས *steñ-na* down from.

ཉེང་འཕྲུང་དཀར་པོ་ *steñ-hphur dwañ-po* an epithet of the god Mahādeva (*Mñon.*). ཉེང་འཕྲུང་གཞིར་ལྷན་, ལྷ་པ་ འཕྲུང་ the moon (*Mñon.*).

ཉེང་འབྲས *steñ-hbar* = ཐན་པ་ *than-pa* drought, want of rain (*Mñon.*).

ཉེང་གཡོགས་ *steñ-gyogs* = ལྷ་གཡོགས་ འཕྲུལ་པ་ the upper garment of a religious mendicant; also = རྒྱུ་གཡོགས་ *shogs-ma* འཕྲུལ་པ་ the upper covering.

ཉེན་པ་ *sten-pa*, pf. and fut. བཞེན་, imp. ཉེན་ 1. to keep close to, to adhere to, to retain to depend upon; akin to ཉེན་པ་ but c. accus.: ལྷ་མ་མཁས་པ་ཉེན་པ་ to adhere to a learned lama; ཆོས་དམ་པ་ལེ་ཁོང་ལྷན་ཉེན་ཞིག་ *chos dam-pa hi khoñ sman sten shig* keep to the internal medicine of the holy doctrine. 2. to side with; partake of; serve; ཉེན་ཕྱེད་པ་ *sten-byed-pa* or རབ་ཏུ་བཞེན་པ་ to serve reverentially or respectfully (*Mñon.*).

ཉེམ་པ་ *stem-pa*, pf. and fut. ཉེམས་ seems to occur in popular literature and in colloq. with the sense of—to shut or fasten (a door), to block it with a beam or bar.

ཉེམས་ *stems* curse, cf. བྱད་ *byad.* (?)

ཉེུ་ག་མ་ *stehu ka-ma* མཆོག་ a kind of missile. ཉེུ་ཉེག་ *stehu-stag* རྩུམ་པ་ a searp arrow, v. ཉེཔ་ *ste-po*.

སྟོང་པ་ *ster-wa*, pf. and fut. བཞེན་ ར་ 1. to grant, to give, to bestow: གསོལ་རས་ཆེན་པོ་སྟོང་སྟོང་ gave remuneration or much *bakshish*; ར་དུ་འགྲོ་སྟོང་ to grant to come indoors. 2. in *W.* in a special sense: to give (མས་ལྷ་བྱ་) to eat or to drink, to feed (animals, infants) (*Jä.*). *Ster-wa* is the common colloq. for to give in *C. Tib.* just as in *W.* གཏོང་པ་ is always used. ཉེང་དུ་འཕྲུག་པ་ *ster-dug hjug-pa* to make or cause one to give; ཉེང་འདོད་ willing or wishing to give; ཉེང་བའི་ཆེད་ for the purpose of giving, bestowing.

སྟོང་སྟོ *ster-sgo* 1. aid, contribution; allowance, expenditure. 2. dowry, presents made by parent to daughter on giving her away in marriage.

† ཉེས་དབང་ *stes-dbañ* ways, or means. ཉེས་ལེགས་པ་ good manners. ཉེས་དབང་གིས་ by the power of fate (*Schtr.*).

སྟེས་ *stes* བེག་ force, motion (*A. K. 1-48*).

སྟོ *Sto* n. of a tribe in Tibet (*Jig.*).

སྟོ་ཐག་ *sto-thag* a rope (*Sch.*). སྟོ་ར་ *sto-ra* *W.* a circle of dancers (*Jä.*).

སྟོ་པ་ *sto-wa* most frq. in colloq. phrase; མང་མེ་སྟོ་ (= མང་མེ་རྟོག་) it does not matter, it makes no difference, it is all the same. གེ་རུང་མེ་སྟོ་པ་འདུག་ it does not matter if they die; གེ་ཡང་ཅི་སྟོ་སྟོ་ what does it matter if they die? (*Jä.*).

སྟོང་ *Stoñ* I: n. of a tribe in Tibet (*J. Zan.*).

སྟོང་ II: 1. or སྟོང་ཕྱག་ མཆོག་ a thousand; སྟོང་ཕྱག་བརྒྱ་པ་ མཐུ་མཆོག་ the Mahāyāna scriptures comprising a hundred thousand *s'loka*. སྟོང་གསུམ་ 'the three thousands,' viz., (a) སྟོང་གྱི་ཕུད་ཀྱི་འཛོལ་རྟོན་གྱི་ཁམས་; (b) སྟོང་གྱི་མཆོག་པ་པར་མའི་འཛོལ་རྟོན་གྱི་ཁམས་; (c) སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཛོལ་རྟོན་གྱི་ཁམས་. 2. a fine for manslaughter to be paid

ཐོང་བྱེད *stoh-byed* expenses, expenditure.

ཐོང་མ *stoh-ma* = ཐོང་དཔོན or ཐོང་མེ, called མཐུག *ab-phrug* in *Kham*s and in *Nag-roñ*, a general commanding one thousand soldiers.

ཐོང་ཐད་ལ་ཚེ་སྐྱེ་བ *stoh-zad la tshe-skyel-wa* to squander, waste one's life.

ཐོང་ཟེལ *stoh-zil* or ཐོང་རི་ཟེལ also called གཤམ་དུག་པ *Corydalis meifolia* (Jä.) རིམས་དང་ཆད་རིགས་འཛུགས་པ་ it subdues infectious fevers, etc.

ཐོང་གཤམ་ *Stoh-gcoñs* n. of a place in lower Takpo or *Drags-sman* (དགམ་སྐྱོན་) (*Rtsii.*).

ཐོང་མོབ *stoh-sob* ཆལ་གྲུ hollow like chaff. ཐོང་མོབ་ཆེན་པོ་ མཐུ་ཆལ་གྲུ very worthless; bloated; sponge-like.

ཐོངས་གྲོགས་ *stohs-grogs* 1. adj. help, co-operation, assistance (*Mñon.*): མི་མེད་ལུང་དུ་བྱོན་ཡང་ལྷ་ཀླུས་ཐོངས་གྲོགས་བྱེད་ though he visited a place where there were no men, yet he was be-friended by gods and *Nāgas* (*D.R.*). 2. subst. a companion, a helper: ཆས་མཛད་རྣམས་ཀྱི་ཐོངས་གྲོགས་ཡིན་ is a companion of those who act religiously (*Mil. F.* 262).

ཐོངས་པ *stohs-pa* 1. pf. བཏངས་ fut. བཏང་ to accompany: ཅིས་ཀྱང་མི་ཐོངས་པ་འཚེ་ I die without anything accompanying me. 2. to make empty; to be empty, to become waste or desolate: རང་གི་གནས་ཐོངས་ཤིང་, རང་ལུང་ཐོངས་ནས་ your own place becoming desolate; ཐོངས་སུ་ཉེ་བར་གྱུར་ to have become nearly empty; was almost spent or exhausted; མིས་ཐོངས་པའི་ཁང་རྩ་ ruins forsaken by men; ས་གཞིར་ཐོངས་པ་ to level with the ground, to raze, to demolish entirely [from (*Jä.*)]

ཐོངས་བསྐལ་ *stohs-bskal* or མངས་ཀྱས་ཀྱི་ཐོངས་པ་ the period during which no Buddha appears; a state of unhappiness or མི་ཁྲིམ་པ་, v. ཁྲིམ་པ་ *khom-pa*.

ཐོང་ *stod* འགྲུག་པའི་ཕུག་པ་ མཐུ་སྐྱོང་ the upper, higher, fore, former part (of a thing): ཐུས་ཀྱི་ཐོང་ resp. ཐུ་ཐོང་ the upper part of the body; བས་ཐོང་ the first portion of the night.

ཐོང་སྐོར *stod-skor* or ཐོང་ཁོར་འཛུ་འཛུ་ a waist-coat.

ཐོང་ཁུང་མེ་ལྷ་ *stod-khuñ sde-lña* the five sub-districts in the district of Toi-lung (*Deb. ga* 21).

ཐོང་ཁོག་ *stod-khog* or ཐོང་པོ་ the upper part of the carcass (*Sch.*).

ཐོང་ཁེབས་ *stod-khebs* a sort of frill or ruffle of the lamas.

ཐོང་གོས་ *stod-gos* over-coat, upper garment. ཐོང་འགག་ *stod-hgag* doublet worn by lamas without sleeves.

ཐོང་མངའ་རིས་སྐོར་གསུམ་ *Stod Mñah-ris skor-gsum* three districts in *W.* or upper Tibet.

ཐོང་ཇ *stod-za* བཟུང་ཆེན་ catechu, the resin of *Acacia catechu* (Tib. བཟུང་ཆེན་ *señ-ldeñ*).

ཐོང་ཐུང་ *stod-thuñ* a short coat.

ཐོང་ཕྱོགས་ *Stod-phyogs* the region about the Kailas mountains, in *W.* or upper Tibet.

ཐོང་འབྲེལ་ *stod-hbrel* n. of a commentary written in upper West Tibet.

ཐོང་ཕུར་ *stot-phur* = བཟུང་པ་ ཕུར་ the polar star.

ཐོང་མཐུང་ *stod-smad* འཛུ་ཁྱིམ་: the upper and the lower part (of anything); also the dimensions; ཐོང་གཡོགས་ *stod-gyogs* lit. covering the upper parts, but is explained as meaning བཟུང་ཆེན་དང་ཁྱིམ་ཕུར་གྱི་ཕྱུག་ (to lie) as if the face were joined to one's lower parts; also as the lid fits to the lower part of a box.

ཐོང་ར་ *stod-ra* (for ཐོང་རྒྱུ) flattering language or speech (*Sikk.*); ཐོང་རས་ cotton cloth imported into Tibet from the direction of Ladak (*Rtsii.*).

ཐོང་ལུང་ཕུ་ར་གྱི་མོ་ *Stod-luñ phu-rtsa gye-mo* district N. W. of Lhasa where is the monastery of Tshor-phug, chief seat of the Karmapa sect (*Loñ. 2*).

མོང་ལུང་མ་ཉི་ལན་ཁྱོག་ *Stod-lun Ma-ni ldan-*
skyog n. of a place in Tö-lung (*Rtsii*).

ཏོང་ལུང་ཅམ་བདེ *Stod-luñ Tshal-bde* a sub-district of Tö-lung of which the chief town is བདེ་ཅེན་རྫོང་ *Bde-chen Jong*.

ལྷོ་ལུང་མཚོ་གླང་ *Stod-luñ Mtsho-smad* part of
 To-lung: ལྷོ་ལུང་མཚོ་གླང་དུ་བྱོན་པའི་དུས་ལུ་ at the
 time of visiting *Stod-luñ Mtsho-smad*
 (A. 27).

མོད་ལེ *stod-le* 1. a jacket. 2. the upper
or higher part of a country.

སྒོད་གསེར *stod-gser* gold from upper Tibet.

ཏོད་ཏོར *Stod-hor* = ཏོད་སྐྱེ *Stod-sog* the Tar-
tars of Bokhara and Khoten (*Loñ.* 2 12).

སྟོད་པ *stod-pa* 1. vb., pf. and fut. **བསྟོད** to praise, commend, laud; **བདག་སྟོད་པ** *mya-thog-pa* praising of one's self; **རང་སྟོད་ཅན** a self-admirer, self-flatterer; to extol, to glorify (men, gods, etc.), frq. **སྟོད་ཅིང་བརྒྱགས་པ** to glorify and praise; **སྟོད་ཚིག** praise; **སྟོད་བརྒྱགས** mystic words of praise. 2. sbst. **སྟོད་པ** praise, eulogy, compliments; complimentary phrases, *e.g.*, in letters.

N.B.—By native writers and teachers the verb in its simplest form is held to be वञ्चय not वञ्च.

ཐོད་གྲུ་ *stod-glu* hymn of praise.

མྱེད་པར་བྱེད་པ་ *stod-par byed-pa* to praise, to extol; མྱེད་ཐོས་ laudable, commendable, worthy of praise.

ཏོད་དབང་ *stod-dbyang* the voice of praise.

སྟོན་ *ston* or སྟོན་ཀ 1. མཐུ་ the autumn:
 སྟོན་བརྒྱ་མཐོང་བར་བྱུང་ཅིག may he live to see a
 hundred autumns! དགའ་བསྐྱེད་འབྲས་ལྗན་དུས་ཀྱི་བ
 ཤ་ར་ཏ་མདའ་སྟོན་སྟོན་ཀའི་མིང་ s'arata the arrow-gift
 was formerly the name of autumn the
 fruitful season when joy sprang forth
 (*Rtsii.*). སྟོན་གྱི་མེ་རྟོག *ston-gyi me-tog* the
 flowers of autumn.

མྱེན་གཏུང་ *ston-ka spyod* चटक met. the swallow (lit. that pairs in autumn).

Syn. བ་མོ་བྱེད་ *ba-mo byedhu* (Mñon.).

ལྷོན་ཁ ston-kha = ལྷོན་ཀ ston-ka.

གྲོན་ཐོག *ston-thog* = ཁོ་ཐོག harvest, autumnal
 crop: གྲོན་ཐོག་ལྷ་བུ་ to gather in the harvest.

ཏོན་དོད་ *ston-dod* = ཏོན་མའི་སྐལ་བ་གསེར་དུལ་འབྲུ
 སྐལ་སྐྲུད་ the instalment of taxes in gold,
 silver or grain, payable in autumn just
 after the harvest time in Tibet (*Rtsii.*).

ཉེ་ལྷ་མ་ཆུང་ *ston-zla tha-chuñ* कार्तिक the month from the middle of October to the middle of November.

ལྷན་སྐྱེལ་བྱེད་པ་ *ston-sla hbrin-po* ཡམས་ནས་ from
the middle of September to the middle of
October.

ཉོན་ལྷ་ར་བ *ston-za ra-wa* माद्रपद from the middle of August to the middle of September.

མོན་ལུང་ *Ston-ljañ* n. of a district in Tibet containing the monastery of མོན་ལུང་བཀྲ་ཤིས་དཔོན་ (*Ston-Ljañ Bkra-ṣis dgon*).

སྟོན་པ། I : *ston-pa* pf. and fut. བཟུང་། 1. to show, indicate. A vb. much used in ordinary talk as well as in books; the person shown anything taking the dat. c. and the object he is shown standing in the accus., e.g., ང་རང་ལ་བཟུང་གིས་ལུང་པའི་ལམ་འདི་རྟོན་གནང་ (or རྟོན་དང་) please shew me the way to Tashi-lhunpo; དེ་དག་གིས་ཇག་དཔོན་ལ་སྟོན་ཇམ་གང་ཡོད་ནས་བཟུང་ནི་ they shewed the robber captain the provisions which they had. Occurs often with only the proximate object: དེ་རྟོན་ཀྱི་རུས་ན་འཇིག་རླུང་བ་ཡིན་པས་ if it can be pointed out it shall be destroyed; སངས་རྒྱུ་ཁྱིམ་ཐང་པའི་ལམ་བཟུང་པར་བྱོལ་ Buddha will shew the path of emancipation. 2. to show, exhibit, display: དེ་བད་པའི་རྩ་འབྲུལ་རྟོན་ཀྱི་ཡོད་ miracles such as that should be shewn; ཉེ་མོ་ཙེ་བ་

there was no limit to human life; (2) ལྷན་པ་
ནམས་བརྟན་ pantomime and frolics were dis-
played; རྟོན་གྱིས་དཔལ་བ་གང་བརྟན་པ་ལ་ཁོ་བོ་མགུ། the
bravery which you have shewn is exhila-
rating to me (*Tā. 21. 13*). 3. to teach,
instruct, explain: བུ་མོ་ལ་ཆོས་བརྟན་ཏི་དད་པ་བརྟུན་མོ།
having taught the girl the doctrine, faith
was born in her; དགོས་པའི་བསྐྱབ་བྱ་བརྟན་ནས་ neces-
sary precepts having been imparted. From
this signification of the verb is derived
the important subst. བརྟན་པ་ meaning that
which has been taught, and, hence, reli-
gious tenets and doctrine, and so the
Buddhist religion itself in its doctrinal
aspect. 4. to exemplify by overt action,
to shew faith; to cause to undergo; to
inflict: མི་ལ་ལྷན་པ་བརྟན་པ་མས་ having visited
misfortunes on the man.

ལྷན་པ་ II: subst. རྟེན་པ་, a teacher, esp. a
religious teacher, commonly the founder or
promulgator of a particular doctrine.
Buddha is called ལྷན་པ་, the teacher of Bud-
dhism, and གཤེན་རབ་མི་བོ་ is the ལྷན་པ་ or tea-
cher of the Bon tenets. ལྷན་པ་གང་ཞག་ལྷན་པ་མེད་པ།
གཅིག་བུ་ཆོག་ནི་གཅིག་གསུང་ཞུ། གསུང་བ་དེ་ནི་ངེས་ལགས་པ་མས་
the Teacher is without an equal, he alone
has said the word and what he has said is
certain (*K. du. 5 197*). ལྷན་པའི་བརྟན་པ་ *ston-*
pahr bstan-pa རྟེན་པ་མཐུན་པ་ the religion of
the teacher (Buddhism).

The ten teachers of the Bon located
in the ten quarters are said to be
the following:—(1) ལྷན་པ་ཞི་བ་འདྲ་; (2) ལྷན་
པ་འཁོར་མོ་དབང་ལྷན་; (3) ལྷན་པ་པད་མ་ལེ་མཛེས་; (4)
ལྷན་པ་ལྷ་ལ་འདྲ་ལྷན་; (5) ལྷན་པ་ཁྱབ་བཅའ་མེད་པ་ (6)
ལྷན་པ་ཁྱབ་པ་བཅའ་མཛོག་འཁོར་མོ་; (7) ལྷན་པ་གོང་ཁྱི་བཅའ་
འདྲ་འབར་; (8) ལྷན་པ་བཅའ་བ་ལྷན་འདྲ་; (9) ལྷན་པ་བཅའ་ཁྱབ་
བཅའ་ལྷན་; (10) ལྷན་པ་ལོ་བུ་རིན་མོ་ (*G. Bon.*
1). The succession of teachers ལྷན་པ་མས་
of the Bon are the following:—(1) ལྷན་པ་མི་
འབྱུང་གཞན་ལྷན་ appeared in this world when

འབྱུང་ཁྱི་གཞན་ལྷན་ appeared in this world
when men lived a hundred thousand years;
(3) ལྷན་པ་ཁྱི་པའི་རབ་བརྟན་ came into this world
when men lived ten thousand years; (4) ལྷན་
པ་གཞོན་ལྷན་ལེ་མཁྱེན་ appeared in this world when
the duration of human life was five
hundred years; (5) ལྷན་པ་གཤེན་རབ་མི་བོ་ came
to this world in the present *Kalpa* when
the duration of life is one hundred
years. The first attendants of ལྷན་པ་གཤེན་རབ་,
the great Bon teacher, were the follow-
ing:—(1) ལྷན་པ་མཁའ་ལོ་བ་དན་མན་; (2) ལྷན་པ་ལྷ་ལྷ་མཛེས་མན་;
(3) ལྷན་པ་ལྷ་ལྷ་མཛེས་མན་; (4) ལྷན་པ་ལྷ་ལྷ་མཛེས་མན་; (5)
ལྷན་པ་ལྷ་ལྷ་མཛེས་མན་; (6) ལྷན་པ་ལྷ་ལྷ་མཛེས་མན་; (7) ལྷན་པ་
ལྷ་ལྷ་མཛེས་མན་ ལྷན་པ་ལྷ་ལྷ་མཛེས་མན་ (*D.R.*).

ལྷན་པ་ *ston-mun* one belonging to the
school of Hoshang Mahāyāna, the doctrine
of absolute inaction.

ལྷན་པ་ *ston-mo* རྟེན་པ་, རྟེན་པ་ festivity, feast,
banquet, entertainment: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ston-mo*
hgyed-pa to distribute the dishes in a
feast; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ston-mo* to distribute the
viands of the table to the common people
(*Mil.*); ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ston-mo hdren-pa* to serve
a feast; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ festive entertainment,
jubilee; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a feast or treat to
one's ears; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a religious feast, or
feast of charity to the poor (including
monks); ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a periodical feast; ལྷན་པ་
feast given at the name-giving ceremony
of a child; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a feast after settling
some important business (*Cs.*).

ལྷན་པ་ *stob-pa* རྟེན་པ་ pf. ལྷན་པ་ (acc. to *Cs.*
pf. and fut. ལྷན་པ་) imp. ལྷན་པ་ acc. to *Jā* to
put into another's mouth, esp. food, to
feed; also applied to a mare that shows
the grass to her foal; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to press
a person to accept a dish, etc. In a more
general sense: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ rising to
offer one's own seat, to make a donation;

also མ་བྱུང་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཉམས་པ་ to provide a person with every thing within one's power.

ཉམས་ *stobs* or ཉམས་པོ་ བཀུ་, སུམ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ལྡན་
1. the semen. 2. strength, vigour, force, prowess, fortitude. ཉམས་ཅན་ powerful; ལུས་ ཉམས་ bodily vigour, physical strength; རྩིང་ཉམས་ mental strength, more properly moral strength; རུ་ཉམས་ digestive power. ཉམས་ཀྱིས་ is a post. p. by means of, through.

ཉམས་ལྔ་ *stobs-lña* རྣམས་པོ་ the five forces:
(1) དད་པའི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of faith;
(2) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ force of energy;
(3) དཔྱད་པའི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ force of recollection;
(4) རྩིང་པའི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ force of contemplation;
(5) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ force of wisdom. The five ཉམས་ acc. to the Bon are :—(1) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ strength of love; (2) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ strength of knowledge; (3) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ strength of peace; (4) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ strength of charity; (5) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ strength of generosity.

ཉམས་བཅུ་ *stobs-bcu* རྣམས་པོ་ a Buddha is he who is possessed of the ten kinds of strength enumerated in the sacred books, viz:—(1) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of reflection; (2) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of concentration; (3) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of acquisition; (4) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ or རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of wisdom; (5) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of resolute prayer; (6) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of creed; (7) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of accomplishment or bringing to pass; (8) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of changing shape; (9) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of enlightenment; (10) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the power of setting the wheel of religion in motion. Again we meet with དེ་བཞིན་གཤམ་པའི་ཉམས་བཅུ་ or the ten moral virtues of a

Tathāgata; these are the following :—(1) རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of what is possible and impossible; (2) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of the consequences of actions; (3) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of the different dispositions of men; (4) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of different elements; (5) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of the higher or lower mental powers of men; (6) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of the progress that leads everywhere; (7) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of all which concerns the origin of miseries of every kind and which will lead to equanimity, mystic meditation, complete emancipation and *dhyāna*; (8) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of remembering afterwards former abodes; (9) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of birth and death; (10) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་ རྒྱུ་ བཀུ་ the force of the knowledge of the destruction of afflictions.

ཉམས་ཀུན་ཉམས་ *stobs-kun stobs* n. of number (*Ya-sel. 57*).

ཉམས་བརྒྱུད་པ་ *stobs-bskyed-pa* རྣམས་པོ་ the special qualities which *Bodhisattvas* only can acquire:—(1) དཔྱད་པའི་ཉམས་བརྒྱུད་པ་ *dran-pahi stobs bskyed-pa* རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་བརྒྱུད་པ་ memory; (2) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ *blo-gros kyi* རྒྱུ་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་བརྒྱུད་པ་ intelligence; (3) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་བརྒྱུད་པ་ discrimination; (4) རྩིན་ལྡན་ཀྱི་ཉམས་བརྒྱུད་པ་ shame; (5)

མཉམ་པའི་མགྲིན་ལྷན་པ་ faith; (6) བསྐྱེད་པ་ལྷན་པ་ puṇya-
bala virtue; (7) གཞུགས་ཀྱི་ རུལ་བཟུང་ physical
grace; (8) རྩོམ་ཀྱི་ རྩིས་ལྷན་པ་ self-confidence;
(9) གཞུང་ཀྱི་ གཞུང་ལྷན་པ་ the recitation of reli-
gious charms; (10) ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་ loṅs-spyod kyi
སྐྱོ་བ་ལྷན་པ་ delightfulness; (11) ལུས་ཀྱི་ ལུས་ལྷན་པ་
bodily grace; (12) སེམས་ཀྱི་ སེམས་ལྷན་པ་ mental
powers; (13) རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ magical know-
ledge; (14) རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ religion; (15)
བདུན་ཅུ་གཙོ་བོ་ལྷན་པ་ vanquishing evil
spirits; (16) རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ nan-tan-gyi
stobs bskyed-pa རྩྭ་ལྷན་པ་ assiduity (K. d. 353).

ཏོབས་བསྐྱེད་གསུམ་ stobs-bskyed gsum three
producers of bodily vigour: རྩྭ་ལྷན་པ་
ལྷན་པ་, རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ (can.) bath-
ing, milk, the meat of the duck—these
three quickly produce strength.

ཏོབས་ཅུང་ Stobs-chuñ a n. of the son of
king Bimbisāra (J. Zañ.).

ཏོབས་ཅེན་ stobs-chen རྩྭ་ལྷན་པ་ a rammer, pile-
driver.

ཏོབས་འཇིག་ Stobs-hjiḡ རྩྭ་ལྷན་པ་; ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་
(D. R.) an epithet of Shin-je the lord of
death, acc. to the Bon cult. [Indra, the
slayer of Bala]S.

ཏོབས་ལྷན་ stobs-ldan = ལྷན་པ་ ལྷན་པ་, རྩྭ་ལྷན་པ་,
འཇིག་, རྩྭ་ལྷན་པ་ very powerful; also རྩྭ་ལྷན་པ་ an
an epithet of Vishnu, Asura or demon.

ཏོབས་ལྷན་བསྐྱེད་ stobs-ldan bñems an epithet
of Kāma (Mñon.).

ཏོབས་ལྷན་བུ་ Stobs ldan-bu རྩྭ་ལྷན་པ་, རྩྭ་ལྷན་པ་
the son of Bali.

ཏོབས་ལྷན་མ་ stobs-ldan-ma རྩྭ་ལྷན་པ་ a power-
ful woman, an amazon.

ཏོབས་པའི་ stobs-po che རྩྭ་ལྷན་པ་ title of a
dhāraṇī- for causing rain during a
drought (K. gu. 474).

ཏོབས་མང་པོ་ stobs mañ-po = met. iron; =
ཏོབ་པོ་, with syn. ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ (Mñon.).

ཏོབས་མིག་ stobs-miḡ རྩྭ་ལྷན་པ་ n. of a number
(Ya-sel. 56); ཏོབས་མིག་ཅེན་པོ་ = ཏོབས་མིག་ རྩྭ་ལྷན་པ་
another number.

ཏོབས་བཟང་ Stobs-bzañ 1. རྩྭ་ལྷན་པ་ n. of the
elder brother of Krishna. 2. = རྩྭ་ལྷན་པ་ spirit,
alcohol (Mñon.).

ཏོབས་བཟང་མ་ sbobs bzañ-ma རྩྭ་ལྷན་པ་, རྩྭ་ལྷན་པ་ n. of
a medicinal plant (Mñon.).

ཏོབས་ལམ་ stobs-laṣ རྩྭ་ལྷན་པ་ courage, intrep-
dity.

ཏོར་བ་ stor-wa = རྩྭ་ལྷན་པ་ also རྩྭ་ལྷན་པ་ to go
astray, to be lost; ཏོར་བ་ a child has
been lost; རྩྭ་ལྷན་པ་ srogs stor-wa to lose
one's life; རྩྭ་ལྷན་པ་ to lose one's senses;
ཏོར་བ་མེད་ it cannot be lost; ཏོར་བ་ལྷན་པ་ to lose
an article; ཏོར་བ་ལྷན་པ་ to be misguided,
lose one's character: རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་
པའི་ཆ་ (A. 9) when he was losing most cer-
tainly the good luck of emancipation;
ཏོར་བ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ stor-wa rñed-pas
cin-tu rgyas-par hgyur (Hbrom. 57) having
regained the (thing) lost he will be very
pleased.

+ ཏོར་བ་ stor-khuñ 1. རྩྭ་ལྷན་པ་ a mirage.
2. defined as རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་, རྩྭ་ལྷན་པ་ or རྩྭ་ལྷན་པ་
a ditch where all impurities are deposited;
also a gutter or drain.

+ བརྟག་པ་ brta-wa fut. རྩྭ་ལྷན་པ་ pf. རྩྭ་ལྷན་པ་
to grow wide, expand; be copious, abun-
dant. རྩྭ་ལྷན་པ་ id.; རྩྭ་ལྷན་པ་ big with
repentance; རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ inflated with
passion.

བརྟག་པ་ brtag-pa རྩྭ་ལྷན་པ་ (བརྟག་པ་) རྩྭ་ལྷན་པ་
པའི་ཆ་ examined, v. རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ careful
or minute inquiry or investigation, exami-
nation; རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ examination of dreams;
རྩྭ་ལྷན་པ་ རྩྭ་ལྷན་པ་ skilful in testing preci-
ous stones (Ja.).

[illegible]

བདན་མ *brtan-ma* = 1. བདན་པའི་ཕུང་པོ་ བེད་པ་ལྟེན་
the aggregate of stability (*A. K.* 1-28).
2. v. བདན་མ.

བརྟམ་པ་ *brtabṣ-pa* 1. = ལུས་པ་སྒྱིམ་པ་ 2. = རྩེག་པ་ to be afraid of, to apprehend: རྩེག་པ་ལ་བརྟམ་པ་ feared sin (*Situ.* 75).

བརྟམ་པ་ *brtas-pa* 1. = ཡར་བསྐྱེད་པ་ *yar bskyed-pa* grown up, anything full blown. 2. to be delighted: གཤམ་པ་ལྷོ་མ་ཆེན་པོ་ལྷོ་མ་བཅས་གནང་བའི་ཡིད་མཚན་ཀྱང་བརྟམ་ (*Yig. k. 21*) I received the note containing the particulars you have sent together with enclosure of silk scraf, and have been greatly pleased.

བརྟམ་པ་ *brtun-pa* = བརྟམ་པ་ གཤམ་པ་ assiduity, assiduous.

བརྟམ་པ་ *brtun ṅes-pa* = གཤམ་པ་དང་རང་བཤམ་ rash and self-sufficient; བརྟམ་པ་འདྲུག་པ་ *brtun-ṅes hjug-pa* to be self-confident.

བརྟམ་པ་ *brtum-pa* དཔལ་ལྷན་ power, prowess.

བརྟམ་པ་ *brtul* pf. and fut. of རྟམ་པ་ (*Rdo-riñ. 45*).

+ བརྟམ་པ་ *brtul-pa* or བརྟམ་པ་པ་ = ལྷན་པ་ or རྟམ་པ་ mild, gentle.

བརྟམ་པ་ *brtul-phod* or བརྟམ་པ་པ་ = དཔལ་ལྷན་པ་ རྟམ་པ་ རྟམ་པ་ 1. a hero, champion; བརྟམ་པ་པ་པ་ abode of a hero, a tiger's den. 2. (གཤམ་པ་) to subdue an enemy in battle.

བརྟམ་པ་ *brtul-wa* = རྟམ་པ་པ་ *ñe-war sbyor-wa* or རྟམ་པ་པ་ 1. to conquer. 2. deportment, behaviour (*Cs.*). 3. diligence, painstaking (*Sch.*).

བརྟམ་པ་ *brtul-ma* or བརྟམ་པ་ = བརྟམ་པ་ [not blunted] S. བརྟམ་པ་པ་ བརྟམ་པ་ heaven.

བརྟམ་པ་ *brtul-shugs* བརྟམ་པ་, བརྟམ་པ་, བརྟམ་པ་, 1. vow; acc. to *Cs.* manner, way of acting. 2. acc. to *Sch.* exercise of penance; བརྟམ་པ་པ་པ་ or བརྟམ་པ་པ་པ་ བརྟམ་པ་ to perform such exercises, to do penance. 3. penitent.

བརྟམ་པ་ *brtul-shugs can* = བརྟམ་པ་ བརྟམ་པ་, an ascetic; one who is penitent; a maker of penance; a sage.

Syn. བརྟམ་པ་ *drañ-sroñ*; བརྟམ་པ་ *kun-tu rgyu*; བརྟམ་པ་པ་ *dkah-thub spyod-pa*; བརྟམ་པ་ *ñag bsdams-pa*; བརྟམ་པ་པ་ *gtsañ-war gnas-pa* (*Mñon.*).

བརྟམ་པ་ *brtul-shugs dwañ* = བརྟམ་པ་ བརྟམ་པ་ any novice monk or disciple of the *Hinayāna* school.

བརྟམ་པ་ *brtul-shugs-ma* = བརྟམ་པ་པ་ or བརྟམ་པ་པ་ a house-wife (*Mñon.*).

བརྟམ་པ་ *brten-pa* བརྟམ་པ་, བརྟམ་པ་, v. བརྟམ་པ་.

བརྟམ་པ་ *brtol* = བརྟམ་པ་ *phug-pa* a cavern (*Mñon.*).

བརྟམ་པ་ *blta* fut. of བརྟམ་པ་ we will see, let us see; also sbst. a view, prospect.

བརྟམ་པ་ *blta-na sdug-pa* བརྟམ་པ་, བརྟམ་པ་ pleasant to look upon, n. of the city of Indra.

བརྟམ་པ་ *blta-wahi ched* for seeing.

བརྟམ་པ་ *blta-wahi mthah* limit of sight; met. death.

Syn. བརྟམ་པ་ *hchi-wa*; བརྟམ་པ་ *tshe-hdah*; བརྟམ་པ་ *tshe-hpho*; བརྟམ་པ་ *hchi-hpho* (*Mñon.*).

བརྟམ་པ་ *blta-bya* བརྟམ་པ་ visible.

བརྟམ་པ་ *bltabṣ* pf. of བརྟམ་པ་, བརྟམ་པ་པ་ (*Situ.* 75).

བརྟམ་པ་ *bltamṣ-pa* pf. of བརྟམ་པ་ = བརྟམ་པ་ *hkhruñṣ-pa*.

Syn. བརྟམ་པ་ *skyes-pa*; བརྟམ་པ་ *btsah-wa*; བརྟམ་པ་ *btsas-pa* (*Mñon.*).

བརྟམ་པ་ *bltas* pf. of བརྟམ་པ་ *lta-wa*.

བརྟམ་པ་ *bltas-naṣ* concerning, regarding, as to; used as a postp. with བརྟམ་པ་.

བཏན་པ *bstan-wa*, v. མོངས་པ *ston-s-pa*.

བཏན *bstad* = རོངས་ *nos* or རྒྱུགས་ *surface*; direction: བསེལ་རེ་རྒྱུགས་པ་བཏན་ on the side of a cool hill (*Ya-sel*. 38).

བཏན *bstan*, དེམས་ demonstration, explanation (*Zam*. 10).

+ བཏན་དཀར་པ་ *bstan dkah-wa* hard to explicate (དཔེ་གསལ་) a religious work or doctrine.

བཏན་འགུར་ *bstan-hgyur* a miscellaneous collection of literary works, both sacred and general, consisting of 225 volumes. Very few of the Tangyur treatises belong to Tibetan authorship; they are mostly translations into Tibetan from Chinese and Sanskrit texts. A fine copy of this collection is stored at the India office.

བཏན་ཀྱུས་གླིང་ *bstan-rgyas glin* a monastery presided over by one of the four incarnate lamas of Lhasa from among whom by turn the *Rgyal-tshab*, i.e., the Regent of the Dalai Lama, is selected. The monastery stands in the northern quarter of Lhasa within the walls of the city; and the title by which the lama of Tan-gye-ling is known in Tibet is བདེ་མོ་རིན་པོ་ཆེ་ *Bde-mo Rin-po-che*.

བཏན་བཅོས་ *bstan-bcos* མཐུན་, གླུ་མཐུན་, མཐུན་, མཐུན་ a religious commentary.

བཏན་བཅོས་པ་ལས་འབྱུང་བ་རྣམས་ *bstan-bcos las hbyun-wa rnam* མཐུན་པ་ལས་འབྱུང་བ་རྣམས་ works relating to the S'āstras: (1) དོན་མེད་ཀྱི་བཏན་བཅོས་ *don-med-kyi bstan-bcos*; (2) དོན་ལོག་གི་བཏན་བཅོས་ *don-log-gi bstan-bcos*; (3) དོན་དང་ལྡན་པའི་བཏན་བཅོས་ *don-dan ldan-pahi bstan-bcos*; (4) རོས་པ་ལྡན་པའི་བཏན་བཅོས་ *thos-pa lhur-len-pahi bstan-bcos*; (5) རྩོད་པ་ལྡན་པའི་བཏན་བཅོས་ *rtsod-pa lhur-len-pahi bstan-bcos*; (6) རྒྱུབ་པ་ལྡན་པའི་བཏན་བཅོས་ *sgrub-pa lhur-len-pahi bstan-bcos*; (7) རྒྱུ་གཡོ་དང་འབྲེལ་བའི་བཏན་བཅོས་ *han-gyo dan hbrel-wahi bstan-bcos*;

(8) བཅེ་བྲལ་གྱི་བཏན་བཅོས་ *brtse bral-gyi bstan-bcos*;

(9) སྤུག་བཟུལ་གྱི་བཏན་བཅོས་ *sdug-btsnal spoñ-byed-kyi bstan-bcos*.

བཏན་པ་ *bstan-pa* མཐུན་ 1. doctrinal teaching in general. 2. a single doctrine or a system of doctrines. མངས་ཀྱི་བཏན་པ་ *sañs-rgyas-kyi bstan-pa* the doctrine or religion of Buddha; ཐུབ་བཏན་ *thub-bstan* for ཐུབ་པའི་བཏན་པ་ *thub-pahi bstan-pa* id.; བཏན་པ་ གླུ་མཐུན་; ཐུབ་པ་ མཐུན་; ཡོངས་སུ་བཏན་པ་ བཤུགས་པ་ (*Intr. A. K.*). v. མཐུན་པ་. གནས་སྤྱུགས་པ་བཏན་པ་ explanation of the real state (of the body of illusion).

བཏན་པའི་སྒྲོན་མེ་ *bstan-pahi sgron-me* the lamp of religion, a spiritual guide, a complimentary title for a learned lama (*Yig. k.* 30).

བཏན་པའི་མངའ་བདག་ *bstan-pahi mñah-bdaj* the lord of religion. དཔལ་ལྷན་ན་རྩའི་མངའ་བདག་པའི་མངའ་བདག་མཚུངས་མེད་དམ་པའི་ཞབས་བྱ་རྩའི་ to the feet of his holiness *Çri Narota*—the matchless lord of the profound mystic doctrines (*Yig. k.* 10).

བཏན་པར་བྱ་བ་ *bstan-par bya-wa* = གོ་བར་བྱ་བ་ བཤུགས་པ་: to make intelligible, to elucidate.

བཏན་མ་ *bstan-ma* seems to be a name given to certain female subterranean spirits living in mountainous districts. One such, in the expanded history of Gautama, under the title of འཛམ་གུ་གླིང་སྤྱོད་པའི་དབང་ཅེན་གསེར་གྱི་ཆོང་མའི་ལྷ་མོ་ *hdsam-bu-glin-sogs dñan-chen gser-gyi tshan-mahi lha-mo*, was, after his victory over Māra the devil, cited as a witness to his exploits. In both *Milaraspa* and *Padma Tang-yig*, we read of “the twelve *bstan-ma*” said to haunt the upper peaks of Mount Everest. *Padma Sambhava* constituted them protectors of the Doctrine in that region. *Milaraspa* speaks also of a གཙོ་མོ་ or mistress of the twelve *bstan-ma* whom he describes as a *khadoma* able to raise mirages before worldly eyes. (v.

72

བཞེན་འདོད་གནས *bsten-hdod* *gnas* the object or person on which one wishes to rely.

བཞེན་པ *bsten-pa* 1. pf. of *sten-pa*. 2. sbst. བེམ་མཚན, vb. v. ཞེན་པ confidence; = བརྟན་པ *brton-pa* (Jä.).

ཞེན་བྱ *bsten-bya* ལུག one to be served, waited upon.

བཞེན་པོས *bsten-hos* རྟེན་པ fit to be respected or served.

བསྟོད་པ *bstod-pa* 1. (ཕུར་པ་ལ་ཐག་པས་ར་ལུག་ན་ རོགས་བཅགས་པ) to tether cattle such as horses, sheep, goats, etc.; ཐག་པས་བསྟོད་ to tether with a string (*Situ*. 75). 2. eulogium, expression of praise, v. ཞོད་པ *stod-pa*.

བསྟོད་རས་བྱིད་པ *bstod-ras byed-pa* prob. བསྟོད་མཁུ་བྱིད་པ, བསྟོད་པ to praise, to compliment; in colloq. = བསྟོད་ར or བསྟོད་མཁུ་: མཁས་བཙུན་བཟང་གསུམ་གྱི་བསྟོད་རས་ཅེ་བསྟོད་ནས་ being greatly praised by the learned, noble, and good (*A*. 126).

ཐ

ཐ I: *tha* the tenth letter of the Tibetan alphabet and the second consonant of the dental class. It is the aspirated form of ཐ *ta*; and in English its sound might be found in the word "Thames."

1. num. fig. 10. 2. every thing, all, total (*Sch.*).

ཐ II: defined as ཐེན་པ་གཏི་མུག་པའི་དོན་ signifying foolishness and mental darkness.

ཐ III: In Budh. ཐ *tha* is the entrance to the cognition of all things, of matter and phenomena: (a) ཚས་ནམས་ཀྱི་གནས་དང་གནས་མ་ཡིན་པ་མཁས་པ་རྟོན་རྟོ། it demonstrates that all things are phenomenal (*K. d. 3 114*); (b) གནས་མི་དཔེགས་པའི་ཕྱིར་ཚས་མཁས་ཅད་ཀྱི་ཚོར་ it is symbolic of the instability of all things (*Hbum. 4, 283*).

ཐ་ཀོ *tha-ko* n. of a fruit, a species of walnut. རམ་རྩེ, ཐ་ཀོ་འབྲས་ཕྱེ (*Sam. k. 179*).

ཐ་སྐར *tha-skar* འཕྱི་མེད་ཀྱི་མེད་ཀྱི་ 1. n. of a constellation represented in Buddhist astronomy by a woman on horseback. 2. n. of the goddess presiding over that constellation.

Syn. རྩེ་ལྷ་མ་ *rtā ldan-ma*; དབྱ་བྱ་གཅིག་པ་ *dbyu-gu gcig-pa*; གསལ་པའི་བུ་མོ་ *gsal-waḥi bu-mo* (*Rtsi.*).

ཐ་སྐར་གྱི་བུ་གཉིས་ *tha-skar-gyi bu-gñis* འཕྱི་མེད་ཀྱི་མེད་ཀྱི་ the two sons of *Ācvinī* who are divine physicians. ཐ་སྐར་གྱི་ལྷ་པ་ *tha-skar-gyi zla-wa* the month of *Ācvinā* (October). ཐ་སྐར་གྱི་ཐ་ *tha-skar-gyi ṅa* འཕྱི་མེད་ཀྱི་མེད་ཀྱི་ the full moon in the month of *Ācvinā*.

ཐ་ཁབ *tha-khab* a large needle (in *Lh.*) (*Jä.*).

ཐ་ག་ན *tha-ga-na* occurs in the work ཐ་ག་ན་འཛམ་གྱི་འབྲེལ་པ་ལ་སོགས་པ་གསར་རྒྱལ་ས་ a commentary on the description of the names of *Tha-ga-na* and other terms of mysticism (*Deb. 4, 27*).

ཏ་ ཐ་ག་པ *tha-ga-pa* འབྲེལ་པ་, ཐ་ག་པ་ = ཐ་ག་པ་ 1. a weaver, one of the weaving caste in India. 2. in Tib. a term for the lowest class (ཐ་ག་པ་) of people.

ཏ་ ཐ་གི *tha-gi* = ཐེ་བ་ *shi-wa* མ་འཇུག་, མ་འཇུག་ peaceful; mild aspect.

ཐ་གུ *tha-gu* ར་མ་, vulg. ཐེ་གུ *thi-gu* a wreath, a short cord or rope; twine for making garlands; a chain or fetter.

ཐ་གུའི་ལྷོ་ཅན་ *tha-guḥi lto-can* ར་མ་འཇུག་ an epithet of Vishnu on whose belly hang garlands (*Mñon.*).

ཐ་གུས་ལྷོ་ *tha-gus lci* under the weight of chains; bound by fetters or ropes: ཐེ་གུའི་ལྷོ་ཅན་ཐ་གུས་ལྷོ་ a man of wicked nature lies under the weight of the chain of fraud (*Khrid. 9*).

ཐ་གུ *tha-gru* ཐེ་གུ་ལྷོ་ acc. to *Jä.* originally ཐ་ག་གུ་ = ཐེ་གུ་ལྷོ་ *rgya-khyon* 1. largeness, spaciousness; abundance, plenty. 2. acc. to *Jä.* extent, width, breadth: ཐེ་གུ་ལྷོ་ཅན་ཐ་གུ་ལྷོ་ *Hdsam-bu gñi-gi tha-gru kun-la* in the whole extent of Jambudvīpa (*Glr.*).

ཐ

ཐ་གུ་ཅེ་བ *tha-gru che-wa* = ཡངས་པ་ or གུ་ཅེ་བ very wide, spacious; extensive.

ཐ་གུ་ཡངས་པ་ *tha-gru yangs-pa* very spacious, abundant (*Mñon.*).

ཐ་རྒྱུད་ *tha-rgyod* obtuse, rounded off (*Sch.*).

ཐ་ཅད་ *tha-cad* or ཐ་ཅད་ *tha-chad* བཅོམ་, བཅོམ་ཅད་, བཅོམ་, བཅོམ་ base, sordid, vile (*Ger.* 5).

Syn. ཐ་རམ་ *tha-ram*; ཐ་གཤམ་ *tha-ṣal*; རན་པ་ *ran-pa*; ཐ་མ་ *tha-ma* (*Mñon.*).

ཐ་ཅུང་ *tha-chuñ* 1. the last month of a season, e.g., དཔྱིད་ཟླ་ཐ་ཅུང་ *dpkyid-zla tha-chuñ* the last month of spring, opp. to ར་བ་ *ra-wa* the first month. 2. the youngest of three or more sons: ཟླ་ན་དགུ་པའི་ཐ་ཅུང་གཉིས་ the youngest or last two of the nine brothers.

ཐ་སྒྲུང་ *tha-sñad* 1. = ལག་པ་ *lag-pa* ཡོད་པའི་ the hand. 2. ཐ་སྒྲུང་ seems to be used of a word when employed in some peculiar sense rather than in its strictly etymological meaning; for example, as a proper name. A derived or compounded word can only be called a *tha-sñad* when the idea it expresses does not clearly appear on analysis; ཐ་སྒྲུང་དགོས་པ་ understanding the sense. 3. designation; metaphor; phrase; རྒྱལ་མཚན་ *sheṣ* *tha-sñad-du grags-so* so it is said to be styled. ཐ་སྒྲུང་པའི་བདེན་པ་ conditional truth (*Jā.*). 4. ཡུན་མཁའ་ behaviour, practice, dealing, business; pecuniary transaction.

ཐ་སྒྲུང་པ་ *tha-sñad-pa* དུ་རེ་དཔེ་, ལཱ་ one who plays at dice; gaining at dice; one who lays stakes at play.

ཐ་སྒྲུང་གཅིག་པ་ *tha-sñad gcig-pa* 1. of the same nomenclature. 2. n. of a school of doctrine.

ཐ་སྒྲུང་དབྱེ་ *tha-sñad dbye* རྩོམ་པ་ a writer.

ཐ་ཐོར་ *tha-thor* = ཐ་ཐོར་ *thar-thor* a few here and there: རེ་ཅིང་ཐུན་པ་ཐ་ཐོར་ཡོད་པ་ཞིག་ *htshe-ṣiñ spen-pa tha-thor yod-pa shig* there were a few scattered bristles of *htshe-ṣiñ* (*Rdsa.* 18).

ཐ་དད་པ་ *tha-dad-pa* = མ་འདྲེས་པ་ *ma-hdres-pa* གྲུབ་, གྲུབ་, གྲུབ་, གྲུབ་ distinction, separated, not mixed up together. ཐ་དད་པ་ *tha-dad* ལྟ་ the five kinds of distinctions are:— (1) རྒྱལ་པ་ཐ་དད་ difference in the teachers (founders) of religions; (2) རྒྱལ་པ་ཐ་དད་ difference in the doctrines taught by them; (3) དགེ་འདུན་ཐ་དད་ *dge-hdun tha-dad* difference in the classes of monks; (4) ལམ་ཐ་དད་ *las tha-dad* difference or varieties in works; (5) ལམ་ཐ་དད་ *lam tha-dad* difference in the ways, different methods or ways of reaching the goal (*K. du.* 4 88). ཐ་དད་ཀྱི་མཁའ་རབས་ the different sages or schools of sages (*Yig.* 3). ཐ་དད་བྱ་བའི་ཡིན་ *tha-dad bya-wa ci-yin* རྒྱལ་པ་ལྟ་ what are the various doings or causes?

ཐ་དད་དུ་ *tha-dad-du* separately, variously, apart: ཐ་དད་དུ་འདྲེས་མེད་པ་ རྒྱལ་པ་ལྟ་ one of the eighteen རྒྱལ་པ་ལྟ་ unmixed theories of Buddha (*M.V.*). ཐ་དད་དུ་འདྲེས་ *tha-dad-du dbye-na* if differentiated? also: synthetically, differentially. ཐ་དད་དུ་མི་འདྲེས་པ་ *tha-dad-du mi hjug-pa* = ཐ་དད་དུ་མི་གཞན་པ་ not differing, not being different, not admitting of differentiation.

ཐ་དད་ཐོར་ཐུན་ ཐ་ཐོར་ *thar-nu.*

ཐ་ན་ *tha-na* 1. polite inquiry at any time regarding a Buddhist monk's comforts while he is taking any meal, etc. This forms a part of the training in manners given to monks. 2. even, so far as, up to: ཐ་ན་གཞན་གཞན་གྱི་བར་བསམས་ཏེ་ even having thought that (one) was laughing at. ཐ་ན་

थमः *tha-ma laṣ* अन्ततः at the least, at all events, in any case.

ཐ་པི་ཐུ་པི *tha-pi thu-pi* confusion, disorder (*Sch.*).

† ཐ་མ་ཁ་ *tha-ma-kha* tobacco : རྒྱ་ས་དན་ཐ་མ་
ཁ་ ཞེས་གྲགས་པ་འདི་ནི། རྩོན་སངས་རྒྱས་ལྷ་ཡན་ལས་འདས་ནས་སྟོ
བརྒྱ་ཅུ་མ་སོང་བ་ན་བྱུང་། in ancient time about one
hundred years after the *Nirvāṇa* of Bud-
dha, this evil drug called *Thamakha*
appeared (*Chu-hzan.* ཀ, 43). Mention is
also made of tobacco in the writings of
Mucig Lab-don dated the 12th century
A.D.

ཐ་མ་ག *tha-ma-ga* also ཐ་མག *tha-mag* 1. is a Mongolian word = Tib. ཕྱག་དམ *phyag-dam* the official seal, or a warrant containing it; also tablet with the seal of authority : དཔལ་གྱིས་ཐོ་རྒྱུ་ལས་ཐ་མ་ག་ལུང་ལས་བྱུངས་ཞིང་། the governor *Grags-dar* having received the warrant of official command from the Emperor *Se-chen* (Khublai-khan) (*J. Zan.*). 2. in *W.* tobacco.

ཐ་མལ་པ་ *tha-mal-pa* सचराचर ordinary,
 mean, coarse, vulgar, common, general,
 usual: ཐ་མལ་པར་འདུག་པ་ to live like the vulgar ;
 ཐ་མལ་པ་མ་ཡིན་ that is no usual thing, no com-
 mon or ordinary thing (*Jä.*).

ཐ་ཚིག་ *tha-tshig* = ཁས་བཤམ་དམ་བཅས་པ་ or ཁ་ཆད་
 ཚིག་དན་ vow, promise, solemn word: མ་གཤེས་
 མ་གཤེས་ཐོན་གྱི་ཐ་ཚིག་དགོངས་ forget not, forget
 not, reflect on your former vows! ཐོན་གྱི་ཐ་ཚིག་
 གཟན་པོ་ཉེར་དགོངས་ལ་ in thinking closely on thy
 former rigid vows. In the common saying
 ཁ་དཔེ་ལ་ཐ་དམ་ཚིག་ *kha-dpe la tha dam-tshig*
 the words *tha dam-tshig* signify solemn
 vow.

ཐ་ར་ཐོ་རེ *tha-ra tho-re* in *W.* wide
asunder, wide; ཐ་ར་ཐོ་རེ་བཞག་པ *tha-ra tho-re*
bshag-pa to scatter, to throw loosely about
(*Jä.*).

ཐ་མར་ *tha-mar* to the utmost, at the end,
lastly; ཐ་མར་དགེ་བ་ *tha-mar dge-wa* བཀའ་བཀའ་པོ་འཕྲུག་པ་
piety, auspiciousness: ཡོན་ཏན་ཐ་མར་འདུག་
yon-tan tha-mar hdug lastly, there was
talent (*Hbrom. 51*).

ཐ་རམ *tha-ram* 1. ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ vile, mean: གཤེན་རབ་ལ་གསོལ་བ། ཐ་རམ་ལྷགས་ཀྱིས་བཏུམ་ན་ he prayed to *Gcen-rab* that the vile ones should be laid under chains (*Bon*). 2. a medicinal herb in *Lh.*, *Plantago major* (*Jä.*) ཐ་རམ་འབྲུ་བ་གཅོད་པར་བྱེད་ *tha-ram hkhru-wa gcod-par byed* the herb *tharam* stops diarrhoea. 3. the breadth of a plain (*Sch.*).

ཐ་རམས *tha-rams* = གཏམས་པ་ *gtams-pa* adj. full.

ཐ་རུ *tha-ru* the utmost limit (*Schf.*).

ཐ་ལོང་ *tha-loñ* in *W.* a sort of red cloth (*Jä.*).

ཐ་ཤལ་ *tha-çal* བེད་པ་, ལཱ་ལོ་, རྒྱུ་མཐོང་ 1. modest, lowly; base, ugly. 2. a mischievous person, one who is inferior, cruel, and mischief-making: གང་ཐག་མཚན་གྱི་སྒྲེ་བ་དེང་སང་ཁམ་ཆེ་བའི་ཚུལ་མི་སྟོན་པར་ཐ་ཤལ་བའི་ཚུལ་དུ་བཟུགས་ (*Ya-sel. 11*) now-a-days the incarnations of great and sanctified souls do not make show of greatness but live in modest and humble manner. རྒྱུ་མ་བུ་ཐ་ཤལ་ཉིད་ *skyes-bu tha-çal ñid* a n'er-do-weel.

ཐག་ I: *Thag* 1. n. of a place in Tibet: ཐག་གི་རྒྱ་ཐོང་ཡང་དག་གི་རྒྱབ་པ་མཛད་པའི་ཆེ་མོ་ at the time he was engaged in the acquirement of perfection at *Rgya-bo* in *Thag* (*Deb. 5*). 2. for ཐག་འགྲུམ་ the palate. ཐག་འགྲུམ་ *thag-hgram* = འགྲུམ་སོ་ *hgram-so* ཞིང་ཁམ་ the human palate; swelling of the tongue.

ཐག་ II: distance: ཐག་ཅི་ཙམ་ *thag ci-tsam* how far; མ་ཐག་ *ma-thag* only now, just now, gen. with a verbal root: སྟེན་བཅའ་ཐག་ཡིན་པ་ he that has arrived just now (*Ghr.*); རྒྱུ་བཤད་མ་ཐག་པ་ (the passages) that have been explained just now; as an adv. gen. མ་ཐག་ཏུ་ *ma thag-tu* or only མ་ཐག་ *ma-thag* frq., e.g., རྩོམ་མ་ཐག་ཏུ་ as soon as he had heard; དེ་མ་ཐག་ཏུ་ *de-ma thag-tu* immediately (from *Jä.*).

ཐག་ཏེ་བ་ *thag ñe-wa* or ཐག་ཏེ་མོ་ *thag-ñe-mo* འཇགས་ near; proximity; ཐག་ཏེ་པོ་མ་བྱེད་ do not be familiar, keep at a distance. ཐག་ཏེ་མར་ རྩད་ *thag ñe-sar sdaq* sit near, in the vicinity.

Syn. ཏེ་ལྷག་ *ñe-log*; ཏེ་འཁོར་ *ñe-hkhor*; ཏུང་ན་མོ་ *drun-na-mo*; གློ་ *glo*; ཏེ་འཁོར་ *tho-hkhor* (*Mñon.*).

ཐག་རན་ *thag-ran* fibre from the bark of plants or trees, &c., v. རན་མ་ *ran-ma*.

ཐག་རིང་ *thag-rin* རྒྱ་རྒྱ་; distance; distant: ཐག་རིང་པོ་མ་བྱེད་ *thag-rin-po ma-byed* do not make it distant; ཐག་རིང་གཏེན་ལས་ཁྱིམ་མཚས་བརྒྱ་དྲག་ a neighbour is a hundred times better than a relation residing at a distance. ཐག་རིང་བྱང་, v. བྱང་པ་.

Syn. འགྲུམ་སྟེང་ *hgyañs*; རྒྱུ་ཐིང་ *rgyañ-rin*; བསྐལ་ *bṣkal*; ཆེས་རིང་བ་ *ches-rin-wa* (*Mñon.*).

ཐག་རིང་པོ་ *thag-rin-po* or ཐག་རིང་མོ་ *thag rin-mo* far distant, a great distance; མ་ཐག་རིང་ *sa-thag rin* a far or remote country. ཐག་རིང་པོ་ནས་ *thag rin-po nas* from afar, from a distance.

ཐག་གཅོད་པ་ *thag gcod-pa* vb. a. (ཐག་ཅོད་པ་ *thag chod-pa* or ཐག་ཅད་པ་ *thag-chad-pa* vb. n. or passive) 1. to cut the cord, sever, disconnect; to abandon: བདག་ཏེ་དུ་དང་འབྲེལ་ཐག་བཅད་པས་བདེ་ *bdag ñe-du dañ hbrel-thag bcad-pas bde* I am glad at having severed the connection with my family; འགྲོ་བའི་རེ་ཐག་ཅད་ the hope of going has been given up. Acc. to *Schtr.* ཐ་ཐག་གཅོད་པ་ *ho-thag gcod-pa* = to wean (a child); སྟོན་ཐག་ཅད་ *blo-thag chod* deliberation is cut off, the matter is decided or resolved upon. 2. to decide, resolve, determine: རྒྱལ་པོ་བཏུང་བར་ཐག་བཅད་པ་ it was determined to murder the king; ཁྱེད་གཉིས་ང་ལ་རྒྱུང་མ་མི་ལེན་ཐག་ཅད་པ་ན་ if you both positively refuse to give me a wife. ཐག་ཅད་པ་བྱེད་པ་ to be sure, to decide, be certain: རྒྱུང་ས་པར་ཐག་བཅད་པ་ as it is quite certain that he has died; ཡོད་ཐག་ཅད་ *yoq thag-chod*

there are certainly : ཚུལ་དང་འདྲ་ཐག་ཚད་ *chos dar hof thag-chod* it is quite certain that religion will spread; ལྷ་ས་པས་ཐག་བཅད་ནས་ being immovable in contemplation.

ཐག་བཅད་པ་ *thag bcaḍ-pa* is same as ཐག་བཅད་ བྱེད་པ་ *niyat* decided, finished. ང་ནི་ཕྱགས་དེ་ལ་མི་ ཐེག་ཐག་ཚད་ཟེར་ *ha-ni phyogs de-la mi-thig thag-chod zer* (*Rdsa.* 31).

Syn. བཟུམ་པ་ *bzlas-pa*; ཕུང་ཆད་ *phyah-chaḍ* (*Mñon.*).

ཐག་ཚད་ *thag-chod* certainty; surety, evidence: འོན་ཀྱང་ཐག་ཚད་བྱེད་དགོས་ but one should know for certain, one must be sure of it (*Mil.*); ལྷ་བ་ཐག་ཚད་ཀྱི་ནལ་འབྱོར་པ་ you, the ascetic (*yogi*), firm in meditation (*Jä.*).

ཐག་ཐག་ *thag-thag* the noise made by the fingers on a door, etc., an onomatopetic word; རྒྱོ་ལ་ཐག་ཐག་བྱེད་པ་ to knock on or at the door.

ཐག་པ་ *thag-pa* or པ་ཐག་ 1. ལྷ་ས་ a creeping plant, root. 2. རྒྱུ་གུལ་ a rope, cord; བལ་ཐག་ *bal-thag* rope made of wool; རྩིང་ཐག་ *rtsid-thag* rope of the long hair of the Yak; རྩ་ཐག་ *rtsa-thag* or རྩོན་ཐག་ *phon-thag* rope of grass; ལྷགས་ཐག་ *lcags-thag* iron-chain, wire-rope; རས་ཐག་ *ras-thag* cotton-rope, bandage (*Jä.*). ཐག་མིག་ *thag-mig* mesh of a net (*Sch.*); ཐག་ཐོ་ *thag-so* rope-work; rope maker's work; ཐག་བྱ་ལྷུ་མཐོང་བ་ *thag-khra sbrul-mthof-wa* lit. mistaking a spotted string for a snake; fig. to be helpless, to be very afraid of. ཐག་པས་ བཅགས་ཐུང་པ་ ལྷ་ས་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ to be attached or tied by a rope (*A. K.* 1-16). བདག་ཅག་གིས་སྤྱོད་ ཐག་པ་ནས་སྤྱོད་ཞིང་བསྐྱོད་ we shall watch, defending you in all sincerity (*Surañ.* 124).

ཐག་པ་གསུམ་ *thag-pa gsum* fig. the three fetters: (1) མི་གཤེད་སེམས་པའི་དྲན་ཐག་བསྐྱོང་ to preserve an undisturbed or undeviated memory; (2) མ་བཅོས་པའི་ངང་ཐག་བསྐྱོང་ for a long time to remain

unagitated and without expressing pain; (3) མི་སྤྱོད་པའི་གཟུགས་ཐག་བསྐྱོང་ to sit still for a long time unmoved (*Bon*).

ཐག་གུ་ *thag-gru* = ཐ་གུ་ *tha-gru*.

ཐག་འགྱུར་ས་ *thag-hgyaṅs* = ཐག་རིང་ *thag-riñ* distant, remote; also late. ས་གཞི་ཐག་འགྱུར་ས་ ཀྱི་ནད་པ་ལུན་སོང་གལ་ཆེད་རིགས་ important cases of long-suffering patients coming from a distance (*D. çel.* 11).

ཐག་མ་ *thag-ma* = འཇམ་པ་ *hjam-pa* or གཏེན་པ་ *gñen-pa* soft or fine (of cloth, woollens, etc.); ཐག་མ་མུ་མ་ནམ་གཉིས་ལས་ of the two kinds of grey (woollens) of fine texture (*Jig.*).

ཐག་བཟང་རིས་ *Thag-bzañ ris* an epithet of the lord of the *Asura* or ལྷ་མིན་ demi-gods.

ཐགས་ *thags* texture, web. ཐགས་ཀྱི་རྒྱ་ *thags-kyi rgyu* འཛུལ་པ་ any stuff with which to weave, warp.

ཐགས་ཁྲི་ *thags-khri* རེས་ weaver's loom.

ཐགས་མཁན་ *thags-mkhan* འཇམ་པ་, འཛུལ་པ་ 1. the spider, a weaver. 2. རྩོན་ཐགས་ *tsher hthag* a fence of thorny plants (*Mñon.*). ཐགས་མཁན་འབྲུ་ *thags-mkhan hbu* lit. the weaving insect; a spider.

ཐགས་གུ་བུ་ *thag-sgru bu* or གུ་གུ་ *gru-gu* balls of thread or yarn to weave with.

ཐགས་ཐོགས་ *thags-thogs* impediments (*Cs.*).

ཐགས་འཐག་པ་ *thags hthag-pa* 1. འཛུལ་ to weave. 2. = ཐགས་འཐག་མཁན་ *thags hthag-mkhan* a weaver.

ཐགས་སྤྱལ་མ་ *thags snal-ma* thread or yarn.

ཐགས་སྤྱུན་ *thags-spun* བསྐྱོད་ thread stretched cross-wise in weaving.

ཐགས་བྱན་བྱེད་པ་ *thags-bran byed-pa* to begin the warp (*Jä.*).

ཐགས་ར་ *thags-ra* weaver's yard.

+ ཐགས་རན་ *thags-ran* = བཅགས་པ་ *btag-pa* attached, tied, bound, fastened.

ཐང་ *thañ* I: = སྐད་ཅིག *skad-cig* གཞུག, ཕན་ལ་ a moment, an instant; ཐང་གི་ཅིག *thañ-gcig* one moment, a very short time; ཐང་འགྲུབ་འཕྲུང་པ་ འཕྲུག་ལ་ momentary; རྩིག་ཐང་ *tshig-thañ* one moment; བཞི་ཐང་ *bshi-thañ* four moments; ཐང་ཅམ་ *thañ-tsam* = ཡུད་ཅམ་ or ཡུན་ཅམ་ a little while.

ཐང་ II: 1. a plain, steppe; but the Tibetan plain is never level and always of a basin-like or hollowed configuration. བྱམ་ཐང་ *gram-thañ* a fenny or swampy plain (*Cs.*). སྤང་ཐང་ *spañ-thañ* a green grassy plain, meadow; རྩ་ཐང་ *rtsa-thañ* steppe; བྱང་ཐང་ *Byañ-thañ* the northern steppes of Tibet, commonly called the Jang-thang. བྱེ་ཐང་ *bye-thañ* sandy plain or desert. རོལ་ཐང་ *hol-thañ* ground covered with clover, pasture ground, grassy plain, (*Jä.*); ཅག་ཐང་ *çag-thañ* a gravelly plain. 2. when used with the word རྩན་, *thañ* signifies price, value. It is also used pleon. རྩན་ཐང་ id. རྩན་ཐང་ཅན་ *rin-thañ-can* dear, precious; ཡོང་ཐང་ *yon-thañ* in *W.* income, profit; in *C.* = the measure of anything. ལོ་ཐང་ *lo-thañ* the measure of produce, i.e., grain; also yearly tribute; ལོ་ཐང་གཙོད་པ་ *lo-thañ gcod-pa* to fix yearly tribute; ཇམ་ཐང་ *za-thañ* (a person's) measure of food taken at each meal; capability of eating. 3. clear, serene: རྣམ་ཐང་ *nam-thañ* a cloudless sky, fine weather; བཀའ་ཐང་ *bkañ-thañ* clear order or command; ཐང་ཡིག་ *thañ-yig* plain or clear decree or order. པད་མ་ཐང་ཡིག་ *pad-ma thañ-yig* is the abridged collection of legends about Padma Sambhava. 4. ཐང་ *thañ* in རྩན་ཐང་ signifies potion, plain decoction, or mixture to be drunk after a medicinal pill has been taken; ཇམ་ཐང་ *ja-thañ* plain tea. རྣམ་ཐང་ *rkañ-thañ* on foot (*Jä.*).

ཐང་ཀ་ *thañ-ka* or ཐང་ག་ *thañ-ga* 1. a plain, a flat field, alluvial plain. 2. resp. རལ་ཐང་ *shal-thañ* a portrait, a painting; ཐང་རྒྱ་ *thañ-*

sku or རྒྱ་ཐང་ *sku-thañ* a picture or representation of a deity on cloth or paper.

ཐང་དྭགས་ *thañ-dkar* 1. white-tailed eagle (*Sch.*). 2. a greyhound.

ཐང་སྤྱ་ *Thañ-skya* (lit. white plain), a locality near Lhasa; ཡུལ་དེར་ཐང་སྤྱ་དགོན་པ་ཞེས་པའི་དགོན་པ་ཞིག་གླ་སའི་རུབ་རྩྱགས་ལ་ཡོད་ to the west of Lhasa in that place there was a monastery called *Thañ-skya dgon-pa* (*Deb.* ཀ, 18).

ཐང་ཐྱག་ *thañ-khrag* cedar used medicinally (*Med.*). ཐང་རག་ *thañ-rag* colloq. of ཐང་ཐྱག་ *thañ-khrag*. ཐང་འབྲུ་ *thañ-hbru* cedar nuts (*Sch.*).

ཐང་ཁྱུང་ *thañ-khruñ* 1. bastard (*Sch.*). 2. = ཐང་ཚྭ་ *thañ-chu*.

ཐང་ཐྱོམ་ *thañ khrom* ཐུ་ཐྱོམ་ = ཐང་ཐྱོམ་ *thañ-phrom* a medicinal herb of white and black species; bears the thorn-apple used for intestinal worms.

ཐང་ཚྭ་ *thañ-chu* gum.

Syn. དཔལ་གོས་ *dpal-gos* (*Mñon.*); རྩིབ་ *tshi-wa* (*Med.*).

ཐང་ཚྭ་གཙོད་པ་ *Thañ-chuñ gtsañ-po* n. of a river passing by Thang Chung in Tibet (*Deb.* ཀ, 34).

ཐང་བྱང་ *thañ-brañ* lit. a place in a plain, an encampment on a plain: རུབ་མོ་ཚྭ་སྤོལ་ཅིག་ རྩིབ་བྱང་བཅའ་ནས་བཞུགས་ at night he stayed encamping in a (dried) water-course (*A.* 74).

ཐང་མ་མེ་སྒྲོན་ *Thañ-ma me-sgron* an epithet of a deity of the Bon pantheon resembling Maitreya in his attributes: རྩན་པ་གཙོ་མཚན་གྱི་ནང་བཅོ་བརྒྱད་བྱུང་ between the chief great teacher Kunzang and *Thañ-ma me-sgron* there arose eighteen (*B. grub.* 1).

ཐང་མར་ *thañ-mar* (lit. tree-butter or oil) a balsam; acc. to *Cs.* tar.

ཐང་ཚྭ་ *thañ-tshwa* salt obtained from a dry place, quarried salt: ཐང་ཚྭ་མ་འདྲེ་འདུལ་ནེས་པ་གསུམ་རྩེད་ rock-salt (collected from dry places)

soothes evil-spirits and produces the three evils—phlegm, bile and wind (*Med.*).

ཐང་གཞུག *thañ-gshal* = ཐང་འཇམ *thañ-hjal* survey; map or plan of a place (*Rtsii.*).

ཐང་གཞི *thañ-gshi* = རིན་ཐང་ price, market-price; ཐང་གཞི་ཆག་ reduction of the cost price: the market price abates (*Jä.*).

ཐང་པོ *thañ-po* enduring, able to stand fatigue; able and hardy, strong, tense; fig. tight, firm, also tenseness: གཟུགས་པོ་ཐང་པོ *gsugs-po thañ-ham* are you strong? ཐང་གཙོད་པོ *thañ gcod-pa* to tire, fatigue.

ཐང་ཆད་པོ *thañ chad-pa* or ཐང་ཆད་པོ *thañ chod-pa* fatigue; to be fatigued, tired, wearied. Syn. རལ་བ *hal-wa*; དུབ་པ *dub-pa*: མྱོན་མཐའ་པོ *ñon-moñs-pa* (*Mñon.*).

ཐང་གཞི་ཆད་པོ *thañ-cha gcod-pa* to strain, to stretch: དགེ་བཤེས་ཐུགས་ཐང་གཞི་ཆད་ exert yourself on the side of virtue (*D.R.*).

ཐང་ལྗོད་ *thañ-lhod* tight and loose; the fit of clothing. ཐང་ལྗོད་མེད་པོ *thañ-lhod med-pa* neither strict nor mild or relaxed. ཞིབ་ཆ་ཐོན་རིགས་ཀྱི་ཐང་ལྗོད་མེད་པོ་ཆ་འཇོག་ཅིང་ (*D. gel. 11*) as to arriving at detail, making the investigations without relaxation or strictness.

ཐང་ཇུ *Thañ-ju* n. of one the emperors of China of the great T'añ dynasty. ཐང་ཟེ་ཇུང་ *Thañ-the juñ* emperor T'aijung whose daughter was married to king *Sroñbtsan sgam-po* about the year 633 A. D.

ཐང་བྱང་ *thañ-thuñ* = ཆར་ཆུང་ inferior, unimportant; བཟོ་རིགས་ཐང་བྱང་གི་གནང་ཆ་ included in the inferior class of artizans (*Rtsii.*).

ཐང་དུ *thañ-du* 1. in the opinion of; ཅུང་ཐང་དགེ་པོ་ཤིང་ཡོད་ཀྱང་ལ་མེད་ཐང་དུ although little reliable hope remained, yet in the opinion of some (*J. Zan.*). 2. for ཐང་ཡིག་ཏུ *thañ-yig-tu*.

+ ཐང་ལ *thañ-la* = བརྒྱལ་པ *bkram-pa* spread over.

ཐང་གིང་ *thañ-giñ* ལྷུང་གི་, དེབ་དམ་, རྒྱུ་ཁྱེད་, fir, pine; deodar tree.

Syn. བུད་འཇོན་ *bud-hdsin*; ཐང་ཆུ་གིང་ *thañ-chu-giñ*; ལྷོན་པ་ཤེང་པོ *ljon-pa ser-po*; གསལ་ཤིང་ *gsom-giñ* (*Mñon.*).

ཐང་སག *Thañ-sag* n. of a district in Phanyul, W. N. W. of Lhasa (*Lon. 3 11*).

ཐང་ཐང་ *thañ-thañ* strained to utmost: གཤམ་ཐང་ *cha-thañ-thañ* to the utmost of one's muscles.

ཐང་ *thad* 1. aside, in one direction. ལུས་སྟོག་ཐང་ལ་བཤང་ནས་ leaving aside body and soul, e.g., sacrificing his body and soul (for the sake of his religion). རི་ལྷོ་ཐང་ཐང་གི་ situated on the direct west of it (*A. 65*); གཤམ་ཐང་ཐང་ cut off from the flesh only. 2. in C. entire, whole, untouched (*Jä.*).

ཐང་ཀ *thad-ka* 1. the direction, straight forward. རྒྱང་དང་ཐང་ཀ་དང་ཐང་ཀ་ཐམས་ཅད་ཏུ upward and downward, and in every direction; རྒྱང་ཐང་ཀ་དང་ straight upward and downward: རྒྱ་བོ་བུགས་པའི་ཐང་ཀ་ནས་ཆོག་ཀྱང་མ་དང་ཕྱར་ཐུག་ from the direction where Atis'a resided were noises and voices in the distance (*A. 27*); ཐང་ཀ་འགྲོ་ go straight on, in the direction of that which moves or walks horizontally, i.e., ཁྲིམ་པོ།

ཐང་ཀའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐམས་ཐང་ *thad-kahi hjig-rten-gyi kham* ཁྲིམ་པོ་ལོ་ལྔ་འཇིག་རྟེན་ the animal kingdom; one of the twenty-four regions of the world (*M.V.*).

ཐང་ཀར་ *thad-kar* each for himself (*Gr.*) (*Jä.*).

ཐང་ཀྱ *thad-kya* or ཐང་ཀར་ལ་ *thad-kar la* 1. straight on; just so, in colloq. 2. = རི་འདྲ་ *de-hdra* like that, so.

ཐང་དགུ *thad-dgu* n. of a number (*Ya-sel. 56*).

ཐད་དུ *thad-du* towards, in straight direction; over against, in presence of; exactly in the direction of a thing.

ཐད་དང་ *thad-drañ* straight, not bent or crooked: གློ་གློ་ཐད་དང་ཐུག་ས་གསལ་ two doors directly opposite to one another illumined the inside space (*Jig.*).

ཐད་དང་ན་ *thad drañ-na* directly ahead.

ཐད་རྒྱུ *thad-do* the remnant of the carcass of a sheep killed.

ཐྱིད་ *thamd* abbr. of ཐམས་ཅད་ *thams-cad* whole, all.

ཐན་ *than* = ལན་ a reply (esp. in the dialect of Upper Tibet); ཐན་བསྐྱར་ *than bskur* = ལན་བསྐྱར་བ་ *lan-bskur-wa* to send a reply: ཡང་ཕྱིན་ཞིང་མར་ཐག་ནས་ཐན་བྱ་བ་མ་བྱུང་ again having gone (there) and come down back, he could not send a reply (*A. 15*).

ཐན་ཀོར་ *than-kor* or ཐན་སྐོར་ *than-skor* = ལྷུ་ལྷན་ སྐུ་ལྷན་ a vassal or feudatory chief; acc. to *Sch.* surrounding country.

ཐན་ཐུན་ *than-thun* a little (*Sch.*).

ཐན་པ་ *than-pa* = མར་མི་འབབས་ རྒྱུ་ལྷན་ rainlessness, drought, want of rain; also ominous: ལྷུ་ལྷན་པ་ཐན་པ་ཐུན་པ་ཐུན་པ་ཐུན་པ་ if the king (*Cakravartti-rāja*) feels thirsty drought comes into this world (*A. 26*).

Syn. གན་མ་གྱི་འཇིགས་པ་ *gnam-gyi hjiḡs-pa*; གན་མ་གྱི་སྐྱོན་ *gnam-gyi skyon*; མར་མེད་ལྷན་པ་ཐན་པ་ *char-med steñ-hbar*; མ་བས་ཀྱི་ཐན་པ་ *tsha-was-nen*; མུ་གེ་བསྐྱེད་ *mu-ge bskyed*; ཐོད་ཀྱི་བཞུགས་ *shod-kyi bgegs*; གན་མ་གྱི་ཀྱི་ཐན་པ་ *gnam-gyi ñer-htshe*; གན་མ་དམག་ *gnam-dmag* (*Mñon.*).

ཐན་བྱ་ *than-bya* lit. the bird of drought, i.e., of ominous appearance and cry, defined as ཐུག་པ་དང་ཐིན་བྱ་སྐྱོན་གསལ་པ་ཐན་པ་ཐན་པ་ཐན་པ་ the owl and other monster birds the cry of of which prognosticates evil.

ཐབ་ *thab* or མེ་ཐབ་ *me-thab* 1. རྒྱུ་ལྷན་པ་ resp. གསལ་ཐབ་ *gsol-thab* fire-place, hearth;

ལྷག་ཐབ་ *lcags-thab* iron-stove; ཐབ་ཤར་ *thab-ṣor* the hearth is running over, i.e., the food placed on it runs over in boiling; ཐོ་ཐབ་ *lto-thab* a hearth to cook food; ཐུན་ཐེག་གི་ཐབ་ *sbyin sreg gi thab* an oven to burn sacrificial offerings; ཐབ་ཀྱི་ས་ཆེན་གྱི་མའི་ཐིན་ནད་སེལ་ the burnt clay of a hearth purges intestinal worms (*Med.*).

ཐབ་ཀ་ *thab-ka* or ཐབ་ཀ་ *tkab-kha* རྒྱུ་ལྷན་ hearth, fire-place; ཐབ་ཀ་ཅམ་ཡོད་ *thab-ka tsam-yod* how many fire-places, i.e., households, are there? (*Jä.*). དེ་ནས་བཞུགས་པས་ ཐབ་ཀ་བཅོས་པས་ then the female Bandé prepared a hearth for cooking food for the lord (Atis'a) (*A. 103*).

Syn. ཐབ་ཐུད་ *thab-sgyid*; ཐུད་བྱ་ *sgyid-bu*; གཡོས་ཐབ་ *gyos-thab*; མེ་ཐབ་ *me-thab*; གཡོས་ས་ *gyos sa* (*Mñon.*).

ཐབ་ཀ་པ་ *thab ka-wa* or ཐབ་ཀ་པ་ *thab kha-pa* = མ་ཆེན་ *ma-chen* a cook.

Syn. ལག་བཤེད་ *lag-bde*; འདྲན་ཐན་ *hdren-thañ*; ཆག་ཆང་བ་ *chag-tshañ-wa*; ཐས་གཤེར་ *zas-gñer*; ཐས་ཐེད་ *zas-byed*; འཛོལ་ཐེད་མ་ *htshed-byed-ma*; ཐན་མ་ *san-ma*; གཡོས་མ་ *gyos-ma*; ཐབ་ཀ་པ་ *thab ka-pa*; གཡོས་དཔོན་ *gyos-dpon*; ལག་བཤེད་འདྲན་པ་ *lag-bdehi dpon-po* (*Mñon.*).

ཐབ་ཀྱི་ *thab-khag* different kinds of hearth: ཐབ་ཀྱི་མང་པོ་ཡོད་པ་ there were many kinds of hearths (*Rtsii.*).

ཐབ་ཀྱི་ *thab-khañ* རྒྱུ་ལྷན་ kitchen, cook-house = ཐབ་ཆང་ *thab-tshañ*.

Syn. ཆང་བཤེད་ *tshañ-bañ*; ཐུན་ཀྱི་ *bsro-khañ*; གཡོས་ཀྱི་ *gyos-khañ*; འཛོལ་པའི་གནས་ *htshod-pahi*; གན་པ་ *gnos*; གསལ་ཀྱི་ *gsol-khañ* (*Mñon.*).

ཐབ་ཐོ *thab-khro* a cauldron or large bell-metal vessel to cook food, tea etc.

ཐབ་ཐུད་ *thab-sgyid* = ཐབ་ཀ་ *thab-ka* hearth, a cooking tripod.

ཐབ་སྒྲོམ་ *thab-sgrom* a chest or basket wherein cook's utensils, etc., are kept,

ཐབ་གདན་ཆ *thab gdan-cha* cooking furniture, utensils, etc.

ཐབ་བསུ *thab-bsu* receiving a great man by waiting on the way he comes with cooking appliances, etc., to serve him with warm tea and cooked food.

ཐབ་ལྷ *thab-lha* the deity presiding over the hearth. If milk or broth boil over, he must be appeased by casting butter in the fire; and, often, by more elaborate ceremonial, sometimes even by digging up the hearth.

ཐབ་ལྷ་སེ་གར་ *Thab-lha se-çar* (ས་བདག) n. of a hearth-god.

ཐབ་ཐབ *thab-thab* flapping noise: རྒྱུ་ལ་ཐབ་ ཐབ་ལན་གསུམ་བྱས་ *çog-pa thab-thab lan-gsum byas* its wings thrice flapped (*Rdsa.* 17).

ཐབ་ཐེབ *thab-thib* (གྲངས་) བེ་ཇུག་ n. of a large number.

ཐབས་ *thabs* ཕལ་ཡ, རྟལ་, རྟལ་ལྷ་, རྟལ་ལྷ་ 1. opportunity, chance, possibility: མཐོང་ or རྟལ་ཐབས་མ་བྱུང་ I had no opportunity of seeing or going; ཐབ་ཤིག་ཉིད་རང་ནས་མི་བྱུང་ན་ in *W.* if you offer no chance, if on your part it is not made possible; ཐབས་མི་བྱུང་ I am not able, I cannot; གདན་དང་པའི་ཐབས་མེད་ there will be no chance of bringing (the princess); འབྲོས་པའི་ ཐབས་མེད་ there is no chance of escaping; ལས་ལ་ གཞོལ་ཐབས་མེད་ there is no occasion for tarrying on the road. ཐབས་བཞི་ *thabs-gshi* the four resources are the following:—(1) དབྱུང་དང་མཐུ་ བཞིན་ལྷན་པའི་ཐབས་, (2) བང་མཛོད་ནོར་གྱིས་གང་བའི་ཐབས་, (3) དབྱུང་ན་བཟུམས་པར་བྱེད་པའི་ཐབས་, (4) བཟུམས་ན་རྟོ་སྤྱང་བྱེད་པའི་ ཐབས་. 2. way, manner, mode: རྒྱུ་ཐབས་ way of reading; རྒྱན་ཐབས་ in a thievish manner, by theft; རྒྱལ་པོའི་ཐབས་གཏོང་བ་ to give up the way (of life) of a king, i.e., to renounce royalty. ཐབས་གཅིག་ཏུ་ *thabs gcig-tu* together, in company with; ཐབས་གཅིག་ཏུ་བཟུགས་སོ་ jointly

sat down, stayed, resided in company; ཐབས་ གཅིག་ཏུ་འགྲོ་ going together to a place. 3. means, measures: ཐབས་བྱེད་པ་ to use means, to take measures; ཐབས་ཀྱིས་ by (various) means; རྟོ་ཐབས་འཛོལ་བ་ to contrive means. འཛོ་ཐབས་ livelihood, subsistence; རྟོ་བའི་ཐབས་ཀྱིས་ by pacific means, amicably, in a fair way; ཐབས་ ལ་མཁས་པ་ or ཐབས་ཤེས་པ་ རྒྱུ་ཆོས་ skilful, dexterous, clever, full of devices; ཐབས་མེན་ *thabs-min* a stupid man who has no resources, resourceless: ད་ཐོད་དུ་འགྲོ་ཐབས་ཀྱིས་ཤིག་ now take steps, make preparations, for a journey to Tibet; དེ་གསོན་པོའི་ཐབས་ཡོད་དམ་ is there a means of recalling these men to life? 4. རྩོག་ *cho-ga* ritualistic observances, mystical operations; ཐབས་ཀྱིས་གཞན་ནོར་འགྲུགས་པ་ *thabs-kyis gshan-nor hgugs-pa* drawn (gathered) another's wealth by (occult) means; ཐབས་ ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ *thabs-kyi rnam-graṅs* enumeration of skilful means (*K. d.* 4 265); ཐབས་ཀྱི་ མ་རྩལ་ཏུ་བྱེད་པ་ *thab-kyi pha-rol-tu phyin-pa* རྩལ་པར་འཁོར་པའི་ the supreme skilfulness in resources.

ཐབས་ཆག་=མ་ལ་མ་ལ་ a shift, makeshift, surrogate.

ཐབས་དང་ཤེས་རབ་ *thabs-dañ çes-rab*=ཐབས་ཤེས་ 1. ritual and divine knowledge. 2. acc. to *Jā.* the mystical union of art and science; acc. to *Sch.* of matter and spirit (cf. *Was.* 144).

ཐབས་དྲགས་ *thabs-rdugs*=ལས་མང་མེད་པ་ *las-thaṅ med-pa* having no spirit for work or no ability to do any work; stupid, always blundering.

ཐབས་ལ་མཁས་པ་ *thabs-la mkhas-pa* རྩལ་པར་འཁོར་པའི་ ready in contrivance; possessed of resources.

ཐབས་ལ་མཁས་པའི་མཛོ་ *thabs-la mkhas-pahi mdo* རྩལ་པར་འཁོར་པའི་མཛོ་ n. of a sūtra on skilful means in *K. d.* 4 405.

ཐམས་ཐམ་ *thabs-lam* རྒྱལ་ཡུལ་ལྟ་བུ་ a resource.

ཐམས་ཐམ་ལྟ་བུ་ *thabs-ces ldan-pa* རྒྱལ་ཡུལ་ལྟ་བུ་
possessed of resources (*A. K.* 1-4).

ཐམས་ཐམ་ཐམ་ལྟ་བུ་ *Thabs-ces bdag-nid* གླིང་ལྟ་བུ་
ཐམ་ཐམ་ལྟ་བུ་ *Kālachakra* doctrine.

ཐམ་གཤམ་ *tham-ga* or ཐམ་ཀ་ *tham-ka* a seal,
sign (*Cs.*); incorrect forms ཐམ་གཤམ་ *tha-ma-ga*
and ཐམ་གཤམ་ *tha-mag*, བ. དམ་ཀ་ *dam-kha*.

ཐམ་ཐམ་ *tham-tham* or ཐམ་མེ་པ་ *tham me-wa*
uncorrected, scattered, dispersed. ཐམ་ཐམ་ལྟ་བུ་
tham-tham byed-pa = ཐམ་ཐམ་ *htham-pa* (*Jä.*).

ཐམ་པ་ *tham-pa* (sometimes ཐམ་པ་ *them-pa*)
complete, full—almost exclusively used as
a pleonastic addition to the tens up to a
hundred.

ཏ་ ཐམ་ལ་ *tham-lag* = མན་ལ་ *man-nag*
ཐམ་ལ་ precept, moral instruction.

ཐམས་ཅད་ *thams-cad* སྐུ་མཆོག་, སྐུ་མཆོག་ sbst. and
adj. the whole, all; added to the singular
number it gives a plural sense: ལྷ་མཆོག་
ཐམས་ཅད་ the whole empire; ལྷ་མཆོག་ཐམས་ཅད་ the
whole body ails; ཐོད་ཀྱི་ཐམས་ཅད་ all the
copper of Tibet; དེ་ཐམས་ཅད་ all those; ཐམས་ཅད་
ཀྱིས་མོ་མོ་ནས་ all of them one by one; ཐམས་ཅད་
ཀྱི་ཐམས་ཅད་ *thams-cad-kyi thams-cad* སྐུ་མཆོག་
སྐུ་མཆོག་ or སྐུ་མཆོག་སྐུ་མཆོག་: all in all; everything
out of the whole.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་ *Thams-cad skyobs* (*Vis'vabhu*)
the third of the six earthly Buddhas, who
succeeded each other prior to the appear-
ance of Shakyamuni.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་ *thams-cad mkhyen-pa* = ལྷ་མཆོག་
ཀྱི་ཐམ་ the omniscient, the all-knower,
an epithet of Buddhas and *Bodhisattvas*.
The incarnate lamas of Tibet are also by
courtesy addressed by this title.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་ *thams-cad sgrol* བཤུ་བཤུ་ 1. a
general epithet of Buddha, lit. the deliverer

of the universe. 2. *Vis'vantara*, name
of a prince believed to have been Buddha
Gautama in his last-but-one birth.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་ *thams-cad rtogs* = ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་
ཐམ་ཅད་ a general epithet of Buddhas and
Bodhisattvas.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་ *thams-cad mthoñ* སྐུ་མཆོག་ lit.
the all-seeing; an epithet of Buddha.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་པ་ཐམ་ཅད་ *tham-cad rnam-par hbyed*
སྐུ་མཆོག་ཐམ་ཅད་ renouncing or giving up every
thing.

ཐམས་ཅད་པ་ *thams cad-pa* སྐུ་མཆོག་, སྐུ་མཆོག་ all.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་ *thams-cad tshe* སྐུ་མཆོག་ at all
times; also, frequently (*A. K.* 1-2).

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་ *thams-cad gzigs* = ལྷ་མཆོག་ཐམ་
ཐམ་ ཐམ་ཅད་ epithet of *Bodhisattvas* of
higher order like Avalokites'vara.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་པ་ཐམ་ཅད་ *Thams-cad yod-*
par smra-wahi sde-bdun the seven sections
of the Sarvāstivādin school of early Bud-
dhism:—(1) མཁའ་ལྷ་མཆོག་ *Mahis'āsaka*, (2) ཐོད་ཐམ་པ་
པ་ *Kās'yapiya*, (3) ཐོད་ཐམ་པ་ *Dharma gupta*,
(4) ཐོད་ཐམ་པ་ *Tāmra s'ātiya*, (5) ཐོད་ཐམ་པ་ *Vibhajya vādin*, (6) ཐོད་ཐམ་པ་ *Bahu-*
s'rutiya, (7) *Mūlasarvāstivāda*.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་པ་ *thams-cad las hdaṣ* ཐམ་ཅད་
ཐམ་ passed beyond all, out of the reach of
all.

ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམ་པ་ཐམ་ཅད་ *thams-cad las hdaṣ* ཐམ་ཅད་
ཐམ་ n. of a mystical treatise con-
taining metaphysical discussions on the
nature of the soul, etc. (*K. g.* 3 207).

ཐམས་པ་ *thams-pa* 1. to lock together,
to hold fast with the arms, either in
love, or with anger. ཐམ་པ་ *so thams-pa*
lock-jaw. 2. to stick fast; ཐམ་པ་ཐམ་པ་
ཐམ་པ་ to stick fast in sand: ཐམ་པ་ཐམ་པ་
ཐམ་པ་ there was heard
the cry of a lagomys mouse clinging fast

ཐར་པ་ II: मोक्ष, सुक्ति, अपवर्ग, निर्मोक, स्थिर,
 शिव 1. freedom, salvation, liberty, eman-
 cipation, *Nirvāṇa*, supreme happiness,
 escape: ཐར་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་ it will be serviceable
 for (my) liberty (*Jä.*). ཐར་མེད་ཀྱི་དམུལ་བ་ hell
 from which there is no escape. 2. adj.
 free; ཐར་པར་འགྱུར་བ་ to become free; ཐར་པར་བྱེད་པ་
thar-war byed-pa to make free, liberate,
 to save.

वद'लम *thar-lam* or वद'पदे'लम सुक्तिमार्ग the way to *Nirvāṇa* or emancipation.

ཐར་ལེགས་པ་ *thar-legs-pa* རྒྱལ་མཁའ་ purified; one who has acquired the means to escape sufferings.

ཐར་ས་ *thar-sa* place of refuge, means of escape; ཐར་ས་མི་འདུག་ there is no escape.

ཐར་སོང་ *thar-soñ* = ཐར་པོ་སོང་ 1. has become old, worn out (*Rtsii.*). 2. has been saved, has escaped.

ཐལ་ *thal* ལྷ་ལྷོ་ the trumpet flower.

ཐལ་བ་ I: *thal-wa* མཚན་, ཕུ་ལི་, རུ་རྩ་ dust, powder, ashes; གོག་ཐལ་ *gog-thal* fire ashes; ཐུག་ཐལ་ *thug-thal* roasted barley dried and portable; ཐུ་ཐལ་ *bya-thal* dung of birds; ཐལ་གོང་ burning embers. ཐལ་ཅུ་ *thal-chu* lye, ash-water used instead of soda for making tea. ཐལ་ཅན་ *thal-chen* ashes of the dead; also a sort of gray earth used for be-daubing the face in masquerades (*Mil.*; *Jä.*). ཐལ་ཐག་ *thal-thag* (*Ld.*) bread baked in ashes; ཐལ་མདོག་ *thal-mdog* ash-coloured; ཐལ་ཕྱགས་ *thal-phyags* broom, dusting rag (*Sch.*).

ཐལ་བ་ II: = ཐལ་བ་ *hthal-wa* (*Cs.*) 1. to pass, to pass by, to step beyond; to miss a mark: ཐ་ཐལ་ཐལ་པོང་ the waves come flowing past (*Mil.*). 2. to elapse, be passed; to change or pass from: ཐོ་ཕྱི་བཅུ་ཐལ་ནས་ fifty years has been passed (*Vai-sñ.*); ཐོ་བལ་ཐལ་ནས་ དམར་ནིང་ changing or turning from blue to red; ཐུབ་པ་ལ་ཐོ་གཅིག་ཏུ་ཐུགས་ནས་ཐོ་དགུ་ཙམ་ཐལ་ about nine years passed by, while he sat in meditation single-minded (*Hbrom.* རྩ་ 10-12). རྩ་ཐལ་བ་ to be forward in speaking, bold. 3. to go or pass through: ཐུག་ལ་ཡར་ཐལ་མར་ཐལ་ to soar up and down before a rock; ཐར་ཐལ་ཅུང་ཐལ་དུ་འགྲོ་བ་ to pass actually through it (the saints not being subject to the physical laws of matter); to shine, to light through: ཐལ་འགྲུང་དུ་འགྲོ་བ་ to go

straight forward, to act without ceremony or disguise (*Jä.*). 4. to come, to get to, to arrive at: ཐལ་ན་ས་ཐོ་གསུམ་ཐོན་ three years elapsed since they arrived; ཐ་མ་གར་ཐལ་བའི་གཏོལ་མེད་ where the parents have gone it is not known; ཐམང་ཐལ་ safe arrival; ཡར་གྱི་ཐམང་ཐལ་ཅན་པོར་འགྲོ་བ་ to arrive at: to attain (a blessed state) in a pleasant and speedy manner. 5. to be over, past, finished, done; ཐལ་ཐོ་ it is over, finished; ཐུག་ཅུ་ཐལ་ཐོ་ the number sixty is completed; ཡལ་ཐལ་བ་ having disappeared, vanished; ཐོར་ནས་ཐལ་ he is undone it is all over with him; རིམ་གྱིས་ཐོ་ཐུང་ཐལ་ by degrees it vanishes or dies away; ཐུར་ཅན་ རྩོག་ཐལ་ the former agreement is no longer valid (*Jä.*).

ཐལ་བྱང་ different lengths, one object projecting beyond another; ཐལ་ཅེས་པ་ to exceed the due measure (*Sch.*).

ཐལ་ཀ་རྩོ་ཐོ་ *thal-ka rdo-rje* རྩ་ཐོ་ a medicinal fruit; is described as རྩེབས་ཁྱིའི་ཐོ་མཚན་ལ་ “in shape like a dog’s penis.” ཐལ་ཀ་རྩོ་ཐོ་ཐུ་ཐོར་ནད་མས་ཐོ་ཐལ་ *Thal-ka rdorje* relieves suppurations (*Med.*).

ཐལ་ཀར་ I: *thal-kar* or ཐལ་དཀར་ a white elephant; ཐུང་ཅན་ཐལ་དཀར་མཚེ་བ་ཐུག་ n. of the fabulous white elephant with six tusks; also the leader-elephant in a herd (*Yig.*).

Syn. ཐུང་པོའི་ཐུལ་པོ་ *glāñ-pohi rgyal-po*; ཐུ་ཡི་མགོན་པོ་ *kh̄yu-yi mgon-po*; ཐུང་པོའི་མཚོག་ *glāñ-pohi mchog*; ཐོས་ཀྱི་ཐུང་པོ་ *spos-kyi glāñ-po* (ཀམ་ཐོ་ཐོ་) (*Mñon.*).

ཐལ་འགྲུར་ *thal-hgyur* རྩ་ཐོ་ adherence; association; connected language. ཐལ་འགྲུར་པ་ *thal-hgyur-pa* one belonging to the *Pra-saṅgika* school of the Buddhists.

ཐལ་ཅེས་པར་འགྲུར་ *thal ches-par hgyur* རྩ་ཐོ་ absence of connection; absence of adherence.

ཐལ་ལྟག *thal-lcag* a slap (on the cheek);
ཐལ་ལྟག་རྒྱལ་པ *thal-lcag rgyab-pa* to slap on the
cheek, to give a box on the ear.

ཐལ་བརྒྱལ་པ *thal brdab-pa* a clap with the
hands (out of joy or scorn).

ཐལ་ཐལ *thal-thal* གྲུ་འཕྲུ་མ་ a particular number.

ཐལ་རྩེ་ས *thal-dreṣ* རྩེ་ལྷ་མོ་ n. of a medicinal
flower of the lily species; also འཕྲུ་མ་ལྷ་མོ་
Anantamūla.

Syn. ས་འཛོའི་བུ་མོ་ *so-htshohi bu-mo*; མཐལ་ཡས་ཏྲ་
mtshah-yaṣ rtsa'; རྩེ་སངས་འབྲི་ཤིང་ *śño-saṅṣ hkhri-*
ciñ; ལྷ་ཡི་ལྷེ་ *klu-yi lee*; མེ་རྟག་ཕྱ་མོ་ *me-tog phra-*
mo; བ་གླུང་བསྐྱར་ *ba-glañ bsrūñ*; རྩེ་སངས་མཐལ་ཡས་
śño-saṅṣ mtshah-yaṣ (*Mñon.*).

ཐལ་ཕྱོགས *thal-phyogs* the party victorious
in a metaphysical disputation.

ཐལ་བྱི *thal-byi* the grey or cat-squirrel.

ཐལ་བའི་རྩིང་པོ་ *thal-bahi śñiñ-po* འགའ་, མཆོག་གའི་
a kind of sandal wood.

ཐལ་བར་འགྱུར་ *thal-war hgyur* བར་རྒྱ་ connection.

ཐལ་བྱུང་འགྲོ་བ་ *thal byuñ-hgro-wa* 1. to move
or walk or rush fearlessly. 2. sbst. a hero.

Syn. དཔལ་པོ་ *dpah-wo*; འཛིགས་མེད་ *hjigs-med*;
རྩིང་རྩོམས་ཅན་ *śñiñ-stobs-can* (*Mñon.*).

ཐལ་མ་ *thal-ma* through and through (*Sch.*).

ཐལ་མོ་ *thal-mo* the palm of the hand:
ཐལ་མོ་སྐྱར་བ་ *thal-mo sbyar-wa* རྒྱུ་ལྡན་ཐལ་མོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ to
fold the palms of the hands in devotion;
ཐལ་མོ་རྒྱལ་པ་ *thal-mo snan-pa* to give a slap on
the cheek, or box on the ear; ཐལ་མོ་ཐལ་བར་
བྱེད་ *thal-mo thal-war byed* འཕྲུ་མ་ལྷ་མོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
separated the hands that were joined to show
reverence.

ཐལ་ལ་ཚལ་ *Thal-la tshal* n. of a place in
འག་རང་ *Nag-roñ* in *Khamṣ*: འག་རང་རྩིང་ལ་ཐལ་ལ་
ཚལ་དུ་རྩེ་འབངས་འཁལ་ at *Thal-la tshal* in *Nag-roñ*

rtsibṣ the chieftain and his subjects fought
(*Yig.*).

ཐལ་ཚང་ *thal-tshañ* (གསང་ཕྱོད་) closet, privy.

ཐལ་ཚྭ་ *thal-tshwa* a kind of salt, gen.
burnt salt: ཐལ་ཚྭ་སྐྱར་གྱི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ burnt
salt subdues cold and swelling of the
stomach.

ཐལ་ཡས་ *thal-yaṣ* (གྲངས་) n. of a number.

ཐལ་ལེ་ *thal-le* straight on; forthwith;
(*Hbrom.* 10).

ཐའི་ཏེ་ *Thahi-dsi* (Mongolian) the title by
which the descendants of Jenghis Khan
the great Tartar conqueror are known.
According to Mongol law the fact of one's
bearing the title of *Thahi-dsi* exempts one
from taxation.

ཐེ་ *thi* num. fig. 40.

ཐེ་གུ་ *thi-gu* rope, string: གནམ་ནམ་གསེར་གྱི་ཐེ་
གུ་ཅེག་བྱུང་ a golden cord descended from
heaven (*Yig.*).

ཐེ་བ་ *thi-wa* ཀཔོ་མ 1. sandpiper, but
acc. to *Sch.* stock-dove; also = རྩོ་པོ་ plover,
lapwing. 2. = ཐེ་བ་ in *C.* (*Jä.*).

ཐེག་ *thig* 1. = གྲངས་ཀྱི་ “0” or numeral for
zero. 2. a line: ཐེག་འདྲེན་པ་ རྒྱུ་ལྡན་ཐལ་མོ་ to draw
a line; རྒྱ་ཐེག་ or རྒྱ་ཐེག་ a black line; ཚལ་ཐེག་ a
red line; ཚངས་ཐེག་ diameter. 3. also ཐེག་ལྷོ་
carpenter's cord or string to mark lines
with any instrument used in drawing
lines; ལྷོ་ཐེག་ *skor-thig* a pair of com-
passes; ལྷལ་ཐེག་ slate-pencil, lead pencil;
also a line drawn with a lead-pencil (*Jä.*).

ཐེག་སྐྱུད་ *thig-skud* རྒྱུ་ལྡན་ thread, yarn; also
straight line.

ཐེག་མཁན་ *thig-mkhan* རྒྱུ་ལྡན་ sawyer.

ཐིག་ནག *thig-nag* ཀ་ལ་ལྷ་མོ་ 1. one of the eight hot hells where the damned are sawn to pieces, lines being drawn upon them, v. རྩ་ལྷ་མོ་. 2. black spot.

ཐིག་ཙམ *thig-tsam* a little, about the size of a line, a drop.

ཐིག་ཚད *thig-tshad* proportion, symmetry (Cs.). ཐིག་ཚད་བྱེད་པ་ *thig-tshad byed-pa* to proportion.

ཐིག་ཤིང་ *thig-ñin* ruler for ruling lines; also a level.

ཐིག་པ་ *thig-pa*, v. ཐིག་མ་པ་ *thigs-pa*.

ཐིག་མ་ *thig-ma* cotton or woollen chintz, on which there are different designs.

ཐིག་འབྲུག་ *thig-hbum* ས་མུཊ་ the sea, ocean.

ཐིག་ལེ *thig-le* (ཐུ་བ་ རྩ་ལྷ་མོ་) 1. semen virile. 2. བེ་ལྷ་, བེ་ལྷ་; ཐིག་ལེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ or མཛེད་མ་ བེ་ལྷ་མོ་ star or mark tatooed on the forehead as an ornament; an eye on a peacock's feather. 3. the concentration of what is diffused; par-excellence; ས་ལེ་ཐིག་ལེ་ *sa-yi thig-le* རྩ་ལྷ་མོ་ the chief or supreme person, king (*A. K.* 1-4); painting, mark, spot; ཐིག་ལེ་མ་ spotted, centred in spots; རྩ་ལྷ་མོ་ཐིག་ལེ་ the best or concentration of all religions. 4. སི་ཐིག་ལེ་, སི་ཐིག་ [complete, special]S. 5. zero, naught (*Vai-sñ.*). 6. a phase of mystic contemplation in which the seminal fluid is supposed to be inwardly absorbed into the arteries; also, the mystic fluid, itself: རྩ་ལྷ་མོ་ཐིག་ལེ་ the semen of the roma and *kyañma* becomes increased (*Mil.*). ཐིག་ལེ་ རྩ་ལྷ་མོ་ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ *ñin-kha chos-kyi hkhor-lo hdi thegs-le gañ-wa-yin* that globe of the doctrine, his heart, has been filled with the mystical fluids. 7. said to = རྩ་ལྷ་མོ་ the female monthly discharge. 8. as met. may = ཐིག་ལེ་ *glañ-po*.

ཐིག་ལེ་མཛེད་མ་ *thig-le mchog-ma* བེ་ལྷ་མོ་ n. of a celestial courtesan; a centre of all religions in which finally all the sects must unite.

ཐིག་ལེ་ལྷ་མོ་ *thig-lehi lu* a leopard, snake (*Mñon.*).

ཐིག་པ་པ་ *thigs-pa* also spelt ཐིག་པ་ = ཐིག་པ་ *zil-wa* 1. a drop (*A. K.* 111-26): ཐིག་པ་པ་པ་ རྩ་ལྷ་མོ་ from every drop; in drops, by drops; རྩ་ལྷ་མོ་ rain drops; ཐིག་པ་པ་ a drop or globule of gold. 2. vb. to sprinkle or throw in drops.

ཐིང་ *thin*, v. ཐིང་པ་ *hdiñ-wa*.

ཐིང་ཐིང་ *thin-ñin* རྩ་ལྷ་མོ་ n. of a dye.

ཐིང་གི་ *thin-gi* ཐིང་པ་ཐིང་གི་ཐིང་ n. of a line or succession of noblemen in Tibet (*Yig.*).

ཐིང་ལུག་ *thid-yug* a number (*Ya-sel.* 57).

ཐིབ་པ་ *thib-pa*, v. ཐིབ་པ་ *hthib-pa* and ཐིབ་པ་ *gtib-pa*; ཐིབ་ཐིབ་ *thib-thib* very dark, dense; ཐིབ་པ་ཐིབ་པ་ *smugs-pa thib-thib* fogs thickening.

ཐིབ་པོ་ *thibs-po* རྩ་ལྷ་མོ་ 1. vanishing, disappearing. 2. ཐིབ་པོ་, ཐིབ་པོ་ dark, dense, obscure, v. ཐིབ་པ་ *hthib-pa* and ཐིབ་པ་ *gtib-pa*; ཐིབ་པོ་ཐིབ་པོ་ a blessing devolving upon a person.

ཐིབ་པོ་ *thibs-mo* dense, dark.

ཐིབ་པ་ *thim-pa* (ཐིག་མ་ཐིག་མ་ *phags-ma khugs la*) བེ་ལྷ་མོ་, ཐིབ་པོ་, ཐིབ་པོ་ to be lost (in some thing else), to melt down; to be dissolved being mixed up with another object; = ཐིབ་པ་ ཐིབ་པ་ and ཐིབ་པ་; gen. with ཐིབ་ or ཐིབ་ to disappear by being imbibed, to be absorbed; to pass into, to evaporate (of fluids); of a snake; to creep away, to disappear in a hole; frq. of the vanishing of rays of light, of a god, etc.; ཐིབ་པོ་ཐིབ་པོ་ to pass or sink into unconsciousness.

Syn. ཐིམ་པ་ *sim-pa*; ཐིམ་ཤུ་ལ་ (*Mñon.*).

ཐིམ་ཐིམ་ *thim-thim* n. of a number (*Yasel.* 57).

ཐིའུ་ཀུན་ཐིང་མུར་ *Thihu kwan-thin-mur* n. of one of the Tartar Emperors of China belonging to the great Yuan dynasty. He invited the celebrated Karma Lama *Raṅ-byuñ Rdorje* to Peking (*Loñ.* 2 10).

ཐིལ་ཅུང་ *Thil-chuñ* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 8).

ཐིལ་སྒྲན་ *thil-ston* prob. for མཐིལ་སྒྲན་པ་ *mthil-ston-pa* to enter into the depth of a conversation or expression; to fathom a secret.

ཐུ *thu* 1. num. fig. 70. 2. spittle: ཐུ་ཕྱེད་ to spit out of scorn or contempt at anybody (*K. du.* 5 416).

ཐུ་པ་ *thu-pa* skirt of a robe, coat-flap (*Khrid*).

ཐུ་པ་ *thu-wa* 1. vb. བཟུལ་ to pluck or collect flowers. 2. = ཐུ་ལུ་བཟུལ་པ་. 3. ཐུའུ་པ་ *thub-pa* able, powerful, capable of: རྒྱུ་མེད་གི་གཏིང་ལྷོ་ཕྱིད་པ་ལ་མེ་ལམ་ཐུ་བ་མེད་ (*Sñiñ.*) in measuring the bottom of perdition (with a fathoming stone) there is none more capable than man. 4. malicious, wicked, vicious: ཐུག་བཟུལ་ཐུ་བ་ *sdug-bṣhal thu-wa* a malignant suffering or severe accident. 5. vb., v. འཐུ་བ་ *hthu-wa*.

ཐུ་འོ་ *thu-wo* 1. ཡེཙ་ chief, senior, an elder brother. 2. རྩལ་ལྷན་, རྩལ་ལྷན་ quarrel, poison. 3. = ཐུག་པ་ *thug-pa* ཡབ་ཀྱི་མུ་མུ་ gruel made of barley flour.

Syn. ཇོ་ཇོ་ *jo-jo*; ཇོ་ཇོ་ *ā-jo*; ཐུ་པོ་ *phu-bo*; ཐོག་མ་སྒྲེས་ *thog-ma-skyes*; ཐོན་སྒྲེས་ *sñon-skyes*.

ཐུ་མོ་ *thu-mo* lady, mistress (*Cs.*).

ཐུ་མེད་ཨལ་ཐན་རྒྱལ་པོ་ *Thu-med āl-than rgyal-po* a king of Mongolia who was famed for his patronage of Buddhism, *althān* in Mongolian signifying "golden." (*Loñ.* 2 11).

ཐུ་རེ་ *thu-re* uninterrupted (*Sch.*).

ཐུ་ལུ་ *thu-lu* spittle; ཐུ་ལུ་བཟུལ་པ་ or འཕྲེལ་པ་ to spit, to throw spittle; *thu-lu nag-po* occurs in *Glu.* 3 as = withered flower.

ཐུ་ལུ་མ་ *thu-lum* a lump of metal; in *W.* acc. to *Jā.* a cannon-ball.

ཐུག་ *thug* postp. c. accus. until, up to; in reference to time and space རྒྱུ་ཐུག་ until now; ལྷན་བཞི་བརྒྱ་ཐུག་ for forty days; རྒྱུ་ཐུག་ over against the gompā, at the gompā. Adv. = only.

ཐུག་སྒྲ་ *thug-sgra* or ཐུག་འཚོམས་ great noise: རྒྱུ་ཐུག་འཚོམས་དང་འཕྲེལ་ཐུག་ཆེན་པོ་བྱུང་ now each made great noise and rattling sounds (*Rdsa.* 9).

ཐུག་རྩ་ *thug-rñā* (ཐུག་གཡག་གི་རྩ་མ) the hairy tail of a yak fixed with a flag on the top of a Tibetan house. ཐུག་རྩ་ *thug-tshom* the flag staff with a silken flag, or a yak's tail and hay attached to the top of a post and fixed on the roof of a monastery or house in Tibet (*Rtsii.*).

ཐུག་པ་ I: *thug-pa* sbst. soup, broth; འབྲས་ཐུག་ *hbras-thug* rice-soup; བག་ཐུག་ *bag-thug* ཡབ་ཀྱི་མུ་ meal-soup; barley-soup. ཐུག་པ་འབྲིམ་པ་ *thug-pa hgrim-pa* ཡབ་ཀྱི་མུ་མུ་ to make barley gruel; the cook who prepares such; རྒྱུ་ཐུག་ *rgya-thug* Chinese porridge, a sort of vermicelli-soup; ཐུག་ཐལ་ *thug-thal* = ཐུག་རྩ་མ་ *thug-rtsam* flour of barley for making gruel or broth.

ཐུག་པ་ II: 1. to reach, arrive at, come to; c. dat. or termin: རྒྱུ་ཐུག་པ་ to reach the close of life; རྒྱུ་ཐུག་པ་ to reach to the

very bone; ཞེ་ལ་ཐུག་ཆོ or རྩེ་བར་ཐུག་པ་ལ at the point of death; བཟུང་ལ་ཐུག he was just on the point of seizing her. 2. to interview, to encounter; to meet, to light upon: ཐུག་ཐུང་བྱེད་པ to have an interview with (*Hbrom.* ༩ 7); རྒྱལ་པ་དང་ཐུག་པ to fall in with robbers; གཞིང་ཐུག་པ resp. རྣམ་མཇུག་ *shal-mjal* personal interview. 3. colloq. to touch, to hit or strike against: ལག་པ་མི་ཐུག་ཡིན I shall not touch it, I shall not come near with my hand (*Jä.*).

ཐུག་ཆད་ *thug-chaḍ* agreement (*Sch.*).

ཐུག་ཡམ་ *thug-yaṣ* 1. not to be reached, endless (*Cs.*). 2. n. of a very great number (*Ya-sel.* 37).

ཐུག་པ་མེད་པར་འགྱུར་ *thug-pa med-par-hgyur* ༥ གནས་པ་འགྱུར་ possibility of the fallacy of *ad infinitum* (*Gram.*). ཐུག་མེད་ལམ་བསྐྱེད་པ་ *thug-med las bsgrags-pa* ༥ གནས་པ་འགྱུར་ chapter on the fallacy of *ad infinitum*.

ཐུགས་ *thugs* 1. བློ་སྦྱོང་, མཉམས་ the heart, gen. ཐུགས་ཀྱི་ *thugs-ka* breast, the heart: ཐུགས་ཀྱི་སྐུ་ལ་བ the incarnation of a deity, originating in a ray of light which proceeds from the breast of that deity. 2. heart (in a spiritual sense), mind, soul, spirit, used resp. for རིགས་མཉམས་; ཐུགས་སྤྱོད་པ་ = ཐུགས་སྤྱོད་པ་ to be kept in the mind, in memory. 3. purpose, intention. In this sense it occurs in the well-known compound word ཐུགས་མེད་པ་མཉམས་, a favour. དེ་ལྟར་སྐྱེ་ན་སྐྱེ་བ་དོན་མེད་ཐུགས་མེད་ཏུ་འགྱུར་ if so born the birth will be useless and for no purpose (*Lam.-ti.*). ཐུགས་རབ་ *thugs-rab* = རིགས་རབ་ wisdom, good heart; ཐུགས་རུས་ *thugs-rus* = རྩེད་རུས་ assiduity, exertion; ཐུགས་ཞེས་པ་ *thugs ces-pa* resp. for ཡིད་ཞེས་པ་ *yiḍ-ces-pa* to believe; to know one's mind. *Thugs* is used also like *sems* in the colloq. pleonastically when mental feelings are expressed: ཉིད་རང་མཐོང་རྒྱལ་པ་འདི་ཐུགས་ལ་དགའ་བ་ཡིད་ I am glad to see you; *lit.* "there is joy in my mind to see you."

Syn. རྩེད་ *snin*; ཀུན་སྐྱེད་བྱེད་ *kun-skyed-byed*; རིགས་ཞེས་རྩེད་ *rnam-ces rten*; རྩོག་གི་རྩེད་ *srog-gi rten*; རིགས་ཀྱི་ཁང་པ་ *sems-kyi khañ-pa*; ག་ཡི་མཚན་ག་ *ga-yi-mchog* (*Mñon.*).

ཐུགས་གཞིང་བ་ *thugs gtoñ-wa* resp. བསམ་བློ་གཞིང་བ་ to muse, meditate, reflect.

ཐུགས་སྒྲོ་བ་ *thugs-spro-wa* to be cheerful; to be merry.

ཐུགས་དཀར་བ་ *thugs dkar-wa* 1. white (clean) heart, sincerity. 2. there are 360 Bon gods called *Thugs-dkar*; and those who conduct religious rites to propitiate them are called *Thugs-dkar-wa* (*Rtsii.*). ཐུགས་དཀར་ཡེ་ཞེས་ one of the seven Bon sages (*G. Bon.* 35).

ཐུགས་བསྐྱེད་ *thugs-bskyed* = རིགས་བསྐྱེད་ མཉམས་ལུ་པ་ 1. imbibing faith, an idea dawning in the mind. 2. kind remembrance: ཐུགས་བསྐྱེད་གཞི་བ་མེད་པ་རྒྱུ་བཞེད་ནས་གསུང་མཆིད་ཀྱང་ཡང་ཡང་ཡོད་པ་མཆིད། also may it please you to write me often as heretofore without becoming unsteady in your kind remembrance of me (*Yig. k.* 25).

ཐུགས་མཆིད་ *thugs-mkhyen* resp. for མཐོན་ཞེས་ fore-knowledge.

ཐུགས་འཐུར་ཆེ་བཞེས་ *thugs-hkhur che-bshes* to accept responsibility: ཐུགས་འཐུར་ཆེ་བསྐྱེད་ཡོད་པ་གཞིར་བཅས་ at the bottom there having been engendered a sense of responsibility.

ཐུགས་འཐུགས་ *thugs-hkhrugs* resp. for ཁྱོད་འཐུགས་ *khoñ-hkhrugs* agitation of the mind.

ཐུགས་དགོངས་ *thugs-dgoñs* resp. for དགོངས་པ་ consideration, thought, opinion, view.

ཐུགས་རྒྱལ་ *thugs-rgyal* resp. for anger, wrath, indignation: ཐུགས་རྒྱལ་བཞེད་པ་ anger arises, is roused (*Jä.*).

ཐུགས་ངན་ *thugs-ñan* grief, sorrow, affliction.

ཐུགས་ངལ་བ་ *thugs-ñal-wa* = རིགས་ངལ་ *sems-ñal* to be sorrowful; sorrow: རིགས་གསོ་ཐུགས་ངལ་མ་མཆིད་ཅིག་ be consoled, do not be grieved (*Bdsä.* 19).

ཐུགས་རྗེ *thugs-rje* lit. noble purpose or heart; generosity, pity, commiseration, compassion; a grace, favour, mercy, blessing: ར་ལ་ཐུགས་རྗེས་གཟིགས་ pray, look graciously upon me; མ་ཐོན་གྱིས་ཐུགས་རྗེ་གཟིགས་དགོས་ pray, be so kind as to send me some seeds (*Jā.*). ཐུགས་རྗེ་ཅན་ *thugs-rje-can* = མྱེང་བཅོམ་ལྡན་ gracious, merciful, generous (*Mñon.*). ཐུགས་རྗེ་ཅེ་བ་ *thugs-rje che-wa*, བྱམས་པ་དང་ལྡན་པ་ merciful and loving (*Mñon.*). ཐུགས་རྗེ་ཅེ་ *thugs-rje che* is one of the common expressions of thanks and courtesy = our “many thanks,” “you are most kind,” etc.

ཐུགས་རྗེ་ཅེན་པོ་ *Thugs-rje chen-po* an epithet of Avalokites'vara; the all-merciful one, a Buddha.

ཐུགས་རྗེ་བྱམས་མ་ *Thugs-rje byams-ma* an epithet of སྐུ་དགུའི་བདག་མོ་ *Skye-dguhi bdag-mo* aunt and foster-mother of Gautama Buddha.

ཐུགས་རྗེ་འཛོན་པ་ *thugs-rje hdsin-pa* to be compassionate, merciful; ཐུགས་རྗེ་མཛད་པ་ *thugs-rje mdsad-pa* to shew mercy, to behave kindly.

ཐུགས་རྗེའི་ལྷ་ *Thugs-rje'i lha* an appellation of Avalokites'vara. There are four gods bearing the name of ཐུགས་རྗེ་ཅེན་པོ་ in the Bon pantheon of the later period; they are called by their attributes:—(1) འཕོང་བ་ལ་གླུ་ཆད་མེད་པའི་ཐུགས་རྗེ་ཆུ་བོ་འདྲ་བ་ mercy flows to all the world' uninterruptedly like a river; (2) འཕོང་བ་ལ་མ་འདྲ་བའི་ཐུགས་རྗེ་གཞི་འདྲ་བ་ mercy inexhaustible as the basis of all things for the world of migratory existence; (3) ཀླུ་ལ་སྐྱོམས་པའི་ཐུགས་རྗེ་ཉི་མ་གྲུ་བ་ blessings to all living beings evenly like as with the sun; (4) དཔག་ཏུ་མེད་པའི་ཐུགས་རྗེ་ནམ་མཁའ་གྲུ་བ་ mercy boundless like the sky.

ཐུགས་ཉིད་ *thugs-nid* = སེམས་ཉིད་ *sems-nid*.

ཐུགས་བྱབ་ *thugs-thub* resp. for ཐུབ་ཚད་ 1. self-sufficient, not caring; thinking no

danger or injury will accrue from such and such action or steps, etc. 2. misappropriation of anything to one's self thinking that no notice will be taken: འབྲས་བྱིབྱེད་ ཐུགས་བྱབ་ཏུ་ཐུད་པས་ཡི་དུགས་ཤིན་ཏུ་དབང་རུང་བར་བྱེས་པ་ (*A.* 75) because he had misappropriated to himself half a pound of rice, he was born as a *Preta* of most insignificant power; ཐུགས་བྱབ་ཏུ་ཐུད་པ་ *thugs thub-tu spyad-pa* to work with self-reliance, being confident of one's own abilities (*A.* 75).

ཐུགས་དམ་ *thugs-dam* = ཡི་དམ་ *yi-dam* 1. lit. holy opinion; advice. 2. oath, vow, solemn promise: ཐུགས་དམ་བཅའ་བ་ to take an oath, to make a vow. 3. a prayer, a wish in the form of a prayer; = རྟོན་ལམ་. 5. contemplation, the act of contemplating a deity (cf. རྟོས་པ་ and རྟུབ་པ་ *sgrub-pa*), meditation in general: ཐུགས་དམ་འཕེལ་ meditation increases, proceeds successfully; devotion. 4. a deity, a tutelar god or saint: ཐུགས་དམ་རྩ་ཆེའི་རྒྱལ་པོ་ནས་འབྲུག་ལུ་ཀུན་ཏུ་མི་འཛིན་ཞིང་ not expelling me at any time outside the protection of the dorje of my tutelary god.

ཐུགས་བདེ་ *thugs-bde* happy, cheerful.

ཐུགས་འདུན་ *thugs-hdun* = ཐུགས་ཀྱི་འདུན་པ་ *thugs-kyi hdun-pa* or ཐུགས་འདོད་ *thugs-hdod*. དངོས་མཇུག་བྱས་ཆག་པའི་ཐུགས་འདུན་བཅས་བཅུ་འདོད་མེད་པ་མཁྱིན་ let your affection to me not be cast aside that I may be permitted to have a gracious interview (*Yig. k.* 25).

ཐུགས་ནང་གཤེན་པ་ *thugs-nan gcin-pa* very affectionate, loving letters: ཐུགས་ནང་གཤེན་པའི་ཕྱི་བས་ཚིགས་ཀྱང་གོ་ལའི་རྒྱང་འགྲོས་ལྷན་འགོག་མེད་དུ་བྱ། I pray that your affectionate letters may also come to me unhindered as the motion of the wind (*Yig. k.* 87).

ཐུགས་སུག་ *thugs-mug* = ཡི་སུག་ *yi-mug* despair.

ཐུགས་བརྩེ་བ *thugs bñtse-wa* love, affection of the heart, compassion; resp. for རྩེ་བརྩེ་བ; frq. ཐུགས་བརྩེ་བར་དགོངས་པ, གཟིགས་པ to look upon compassionately, to remember in mercy.

ཐུགས་སུ་འགྲོ་བ *thugs-su hgro-wa* = ཡིད་དུ་ཐོང་བ to think well of, approve of; to be agreeable; also adj. agreeable, pleasant, delightful; also sbst. pleasure, delight.

ཐུགས་སྐུ་མཚན་ *thugs-sras* spiritual son; an appellation given to distinguished disciples of saints. Mañju-s'ri, Avalokites'vara, Vajrapāṇi, etc., are spiritual sons of Gautama acc. to the Mahāyāna School. Among the Bon, *Ha-sho*, *Mdo-sduḡ* and other saints are the spiritual sons of Shenrab.

ཐུང་ང་ *thun-ñā* three years old, of animals (*Sch.*).

ཐུང་བ *thun-wa* 1. short, low in size, of small dimensions: རྩེ་བུང་བ a short stem. བཀ་རིང་བུང་ distance in general; གཟུགས་ཀྱི་བུང་ short in size, a dwarf. ཐུང་བ་བཞི་ *thun-wa bshi* the four shortnesses of the members of the human body which are regarded as defects, viz.:—མགྱིན་པ་བུང་བ short neck; རྒྱུ་པ་བུང་བ short legs; རྒྱུ་བུང་བ short back; རྩེ་ངར་ the lower parts of the arm or legs (*Mi.*). ཐུང་ཏུ་ *thun-ñu* རྩེ་མཚན་ diminutive, short; ཐུང་ཏུ་འགྲོ་བ to become shorter. 2. ཡུལ་ལྟ་; ཏུ་མ་གྱི་བུང་བ brief in respect of duration, of time.

Syn. དམའ་བ *dmah-wa*; སྤྱིད་བུང་ *srid-thun*; ཐུང་ཏུ་ *thun-ñu*; མི་མཐོ་ *mi-mtho*; རྩེ་དམན་ *rtse-dman* (*Mñon.*).

ཐུད་ *thud* (ཀ་བའི་) རྩོམ་ 1. the hollow of a pillar. 2. coagulated milk, thickened milk with butter a dainty with yak herdsmen of Tibet. མར་དང་ཐུང་བ་དང་ཐུང་མ་བསྐྱེས་ནས་རྩེ་མ་པ་ ate pastry made of treacle and dried curds with butter; རྩེ་ཐུད་ *ho-thud* milk-cheese; also

a mess of rice, milk and sugar; ཐུད་ལེབ་ལྔ་ five cakes of milk cheese (*Rtsii.*). ཐུད་སྒྲོམ་ *thud-sgrom* a box in which milk-cheese is packed for sale.

ཐུད་ཤོར་བ *thud ḡor-wa* lit. careless; erring, blundering; defined as ལས་ཀྱི་སྒྲོམ་ཐུག་པ་ neglect of work, etc.; ཐུད་ཤོར་དུ་མ་སོང་བ་ not to be negligent.

ཐུད་ཐུད་ *thud-thud* n. of a number (*Yasel. 56.*).

ཐུན་ I: *thun* = རེ་ལ་ཚེ་ རྩེ་མཚན་ a period of three hours, the eighth part of a day according to Buddhist astrology. Acc. to *Jā.* a fixed length of time; as long as a man is able to work without resting; a shift of six, four or three hours. རེ་ལ་ཚེ་ཐུན་འཁོར་ the night-watch is over; ཐུན་གཉིས་པ་ རྩེ་མཚན་ལྔ་པ་ the second watch (of day or night); ཐུན་པ་ མ་ལ་ པ་ཤི་མེ་ རྩེ་མཚན་ in the last watch of night; ཐུན་དང་པོ་ལ་ པ་ཤི་མེ་ རྩེ་མཚན་ in the first watch (of night); ཐུན་བར་པ་ལ་ མཚན་མཚན་ལ་ in the middle watch (of night). རྩེ་མཚན་གྱི་ཐུང་ཐུན་ལ་ *nam-gyi gun thun-la* at or about midnight.

ཐུན་མ་ *thun-ma* རྩེ་མཚན་ relating to the watch of the night.

ཐུན་བཞི་པ་ *thun bshi-pa* འུ་ལྔ་པ་ the fourth lunar crescent, i.e., the fourth day after the full or the new-moon.

ཐུན་བཞི་པའི་རྩེ་མཚན་འཁོར་ *thun-bshihi rnal-hbyor* an ascetic who meditates or keeps the mind abstracted from worldly objects, &c., continuously during the four watches of the day; the meditation of a whole day.

ཐུན་བཟུང་བ *thun bzun-wa* to keep the watch, i.e., not let slip the time without fully using it either in meditation or in the performance of any other work.

ཐུན་གསུམ་པ་ *thun gsum-pa* རྩེ་མཚན་ 1. one who remains engaged in devotion three times during the day (twenty-four hours).

2. ཇུ་ཡི་ the lunar crescent on the third day after a new or full moon. [3. night] S.

ཐུན་པ་ *thun-pa* = བསྐྱེད་པ་ *bsnun-pa* to cling to, to adhere.

ཐུན II := མཚམས་ 1. སྐྱེ་མཁའ་, སྐྱེ་མཁའ་, རྟོག་ the junction of the day and night, twilight and day-break : མཚམས་པ་ལྗོངས་ཆེན་ནམས་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ བཅའ་བའི་ཐུན་བཞི་ཡོང་ there are four periods or junctions in which those called Tsham-pa Gom-chen can relax their meditation (*Cil.* 8). ཐུན་མཚམས་ *thun mtshams* the day and the night; at sunset or at day-break. བཅའ་རྒྱུ་ཐུན་མཚམས་ འཕྲུལ་ཡོག་ an auspicious conjunction of time. 2. state of abstraction and isolation, real or suppositional, of a lama sitting to meditate. Often even applied to the room where he is sitting.

ཐུན་མཚམས་རྟོག་པ་ *thun-mtshams-rtogs* is a རྟོག་པ་ or cannibal demon that longs for the gloom betwixt day and night to be able to search for prey.

ཐུན་མཚམས་རྟོག་པ་ *thun-mtshams stobs* སྐྱེ་མཁའ་འབྱུང་ strong in twilight, a demon or Rākshasa.

ཐུན III: (prob. for མཐུན་) in sorcery : bodies or substances which are supposed to be possessed of magic virtues, such as sand, barley, sesame, mustard, etc. ཐུན་གཏོར་ *thun-gtor* offerings made to evil spirits. ཐུན་རྒྱུ་ *thun-don* a hole in which magical articles are buried or concealed in Shaman rites. ཐུན་མདུན་ *thun-mdah* a magical arrow to shoot people or devils. ཐུན་བྲུབ་པ་ *thun brab-pa* to cast or throw enchanted articles, also to perform magical rites with them, also to slay people or evil-spirits.

ཐུན་རྒྱུ་ *thun-rwa* an enchanted horn on which figures of scorpions, alligators, etc., are engraved for witch-craft.

ཐུན IV: one who collects; a gatherer (from འབྱུང་); རྟོག་ཐུན་ one who picks up or

gathers sticks; རྟོག་ཐུན་ a gatherer of grass (*Jā.*); རྟོག་ཐུན་ a gatherer of ears of corn (*Cs.*). ཐུན་རྒྱུ་ reaping-hook, sickle (*Sch.*).

ཐུན་མཚོན་ *thun-mtshon* a weapon that is fixed or stuck on.

ཐུན་ངང་མ་མོ་ *thun-ñan ma-mo* the mother of the arch-devil, said to = བཅའ་རྒྱུ་ལག་རིང་ the long-armed devil. However ལག་རིང་ is the demon who measured lances with Shenrab the Teacher of the Bon (*D.R.*).

ཐུན་མོང་ *thun-moñ* or ཐུན་མོང་པ་ འཕྲུལ་, ཇུ་མཁའ་, ཇུ་མཁའ་ ordinary, general, common, usual; that which is done or happens every day. ཐུན་མོང་ཆོས་ *thun-moñ chos* = འཕྲུལ་པ་ trans-migratory existence, worldly life, the works that one does in ordinary life (*Mñon.*). The ཐུན་མོང་གི་ཆོས་ as specified in Buddhist works are:—(1) བསམ་གཏན་བཞི་ the four (*Dhyāna*) kinds of meditation; (2) རྒྱུ་རྒྱུ་བཞི་ the immeasurable virtues; (3) གཟུགས་རྒྱུ་པའི་རྟོག་པ་ པར་འཇུག་པ་བཞི་ the four kinds of sitting in abstraction in the formless state; (4) མཛོན་པར་ཤེས་པ་ལྔ་ the five kinds of fore-knowledge. Again ཐུན་མོང་གི་རྟོག་པ་འབྱུང་པ་ = the five sorts of ordinary ascetics which are:—(1) རྒྱུ་རྒྱུ་ཆོས་ རྟོག་པ་འབྱུང་ a *yogi* who meditates in the mornings and evenings; (2) རྟོག་པ་འབྱུང་གི་རྟོག་པ་འབྱུང་ a *yogi* who propitiates a divinity by first offering him cakes; (3) བཅའ་བ་མཁའ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ an ascetic who practises asceticism for getting food; (4) གཏུང་བ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ a thirsty ascetic who practises penance for the sake of liquor; (5) རྟོག་པ་འབྱུང་གི་རྟོག་པ་འབྱུང་ an ascetic whose behaviour is uniform at all times (*Hbum.* ག 78).

Syn. རྟོག་པ་ *spyi*; རྟོག་པ་ *spyi-ma*; རྟོག་པ་ *spyi-thog* (*Mñon.*).

ཐུན་མོང་པ་ *thun-moñ-wa* = ཐུན་མོང་

ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་ *thun-moñ ma-yin-pahi chos* in Budh. extraordinary doctrines

said to comprise :—*ཐུན་པ་རྟེ་བར་བཞག་བཞི། མངས་ཀྱིས་*
ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲིས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་བར་ཤི། ཡར་ཕྱིན་ཐུག་ས་བཅུ་ལྔ་ཡིན་
ཏན་ཐམས་ཅད་. It is stated that they are called
extraordinary because they can only be
practised and comprehended by the *Bodhi-*
sattvas of the ten stages and are incompre-
hensible to the followers of the Hīnayāna
school.

ཐུན་མོང་བུད་མེད་ thun-moñ bud-med = *ཐུན་འཛོང་མ*
a public woman (*Mñon.*).

ཐུན་མོང་ས་ thun-moñ-sa unclaimed grounds,
public gardens, a place for public sports
and athletic exercises (*Mñon.*).

ཐུན་ཆོགས་ thun-tshegs = *ཐུན་ཆོགས་ phran-tshegs*.

ཐུབ་ *thub* རྒྱལ་པོ། རྩོམ་ཐུབ་པ་ *blo thub-pa* 1. cap-
able; also sbst. a mighty one. ཀྱུན་ཐུབ་ one
who is able to do everything, able to fight
out all enemies (*Yid. 124*). 2. ལུང་ཐུབ་ a
wise man, a sage, a saint in general.

ཐུབ་པ་ *thub-pa* I: potential vb. with ac-
cus. or root of another verb: 1. to be able,
to be capable of, to withstand, be equal
to: དུག་གིས་མ་བྱུང་ཅིང་ as the poison could not
do him any harm; མེད་ཐུག་གིས་ནི་མེད་པ་འཛོམས་ཐུབ་
ཅན་པ་ one able to keep off hail; གཞན་གྱིས་མི་ཐུབ་པ་
invincible; དན་དགུ་ཐུབ་པ་ to be able to subdue
all evil. མི་ཡིས་ཐུབ་པར་དགའ་ is not easily borne
by man, e.g., does not agree with him;
རས་ཀྱང་ཐུབ་པ་ to be able to bear a simple
cotton dress; མཇུག་ཏིང་ལ་ཏུ་མ་ཐུབ་ was not able
to lie on his bed; རོ་རངས་ན་ལ་ཅི་ཐུག་འབྱོན་མི་ཐུབ་
ཡིང་ I shall not be able to reach the pass-
top to-morrow. 2. the common Tibetan
epithet of Sākya-muni—ལྷ་ཏུ་ཐུབ་པ་. 3.
the mighty or capable one.

ཐུབ་ཆོད་ thub-tshod མཇུག་སྐྱོད་ courage (*A. K.*
1-24).

ཐུབ་ཆོད་ཅན་ Thub-chod-can = གཞི་ལ་པ་ འཕྲུལ་
one of the fierce wild tribes of India that

did not submit to the *Aryas*; the lowest
of the Hindu tribes (*Mñon.*).

ཐུབ་པ་ཉིད་ thub-pa ñid ལུང་ཐུབ་ a sage.

ཐུབ་པ་ཆེ་ thub-pa che མཇུག་ལུང་ཐུབ་ a great sage;
an epithet of Buddha.

ཐུབ་བཟླ་ thub-bṣtan ལུང་ཐུབ་ the doctrine
of Buddha: ཐུབ་བཟླ་རྩི་མ་མེད་པ་ཡུན་མཐར་གནས་ཤིང་
the stainless doctrine of Buddha enduring
to the end of time (*Yig. k. 27*).

ཐུབ་པ་ཐུག་ thub-pa drug the manifestations
of Buddha in the six states of existence acc.
to the Nying-ma sect:—(1) in the abodes
of gods, (2) in the world of demons, (3) in
the land of men, (4) as *Señge Rab-bṛtan*
in the world of beasts, etc., (5) as Guru
Vairotsana in the abode of the Yidag or
Preta, (6) as Vikrama in hell.

ཐུབ་པ་རབ་མཆོག་ thub-pa rab-mchog Pravara
muni; n. of a *Tathāgata*.

ཐུབ་པ་སངས་ཀྱིས་ Thub-pa sañs-rgyas རྒྱལ་པོ་ལུང་ཐུབ་
Sākya-muni.

ཐུབ་པ་འི་གནས་ thub-paḥi gnaṣ ལྷ་ཁང་ a
hermitage.

ཐུབ་པ་འི་བུ་ thug-paḥi-bu = ཐུག་ཏུ་.

ཐུབ་པ་འི་དབང་པོ་ thub-paḥi dwañ-po ལུང་ཐུབ་ an
epithet of Buddha.

ཐུབ་དབང་གཞུང་ལྷུ་ས་ Thub-dwañ gsuñ-skyes an
epithet of a *Cravaka*, a monk of the Hīna-
yāna school (*Mñon.*). Also ཐེག་ཅུང་ལྷུ་ས་བུ་
theg-chuñ skyes-bu.

ཐུམ་ *thum* or ཐུམ་ཐུམ་ = འཕྲུག་ཐུམ་ anything
packed in a bag, a parcel, anything packed
or wrapped up: འབྲུ་ཐང་ཐུམ་བཅས་ *hbru-than*
thum-bcas together with a package of
grained tea.

ཐུམ་ཏི་ thum-ti = བཟུམས་པ་ anything cut into
pieces.

ཐུམ་པ *thum-pa* a while, a moment:
མནལ་ཐུམ་པ་ཞིག་ཐུང་ took a nap for a moment.

ཐུམ་བུ *thum-bu* 1. a piece, bit: རྟོག་རྒྱུ་ལུ་མ་
མ་འཇུག་པར་ཐུམ་བུ་འདིར་རྟོག་གིས་ཤིག་ཅེས་བསྐོས་ not ac-
cepting anything else, (but) this piece he
would have; thus he expressed himself
(*Hbrom.* 144). 2.= རྩམ་བུ་ a large spoon, a
ladle; རྩག་ཐུམ་ a brass ladle; རྩམ་ཐུམ་ a copper
ladle.

ཐུམས་ *thums* = 1. ཐུར་པ་ spoon, ladle. 2.
piece of cloth, linen (རས་ཐུམ་ལྟ་བུ་ *ras-thum*
lta-bu); acc. to *Cs.* = ཐུམ་པ་ 3. cover, cover-
ing, wrapper of a book or a parcel, also
the parcel itself. ཐུམས་ཀྱི་པ་ to put (a cover
round a thing), to wrap up; ཐུམས་ཅན་ having
a cover, packed.

ཐུར་ *thur* a slope; ཐུར་ཐུར་ adv. down;
ཐུར་ལམ་ *thur-lam* down-hill road, a steep de-
scent; ཐུར་དུ་ *thur-du* or ཐུར་ལ་ *thur-la* down-
wards; ཐུར་ལ་ཀྱུ་པ་ to cast down into; ཐུར་ལ་
sink down; མགོ་ཐུར་དུ་བརྟན་ཏེ་ head down or
head over heels; ཐུར་འགོད་ *thur-hgrod* that
which runs downward, as met. water
(*Mñon.*).

ཐུར་མགོ་ *thur-mgo* 1. the tip of a spoon
ཐུར་མགོ་ཅེས་ *thur mgo-tsam* about the tip of a
spoon, a spoon measure. 2.= ཐུར་མགོ་ *thur-*
mgo a halter; ཐུར་ཐག་ *thur-thag* the rope
attached to ཐུར་མགོ་; ཐུར་མཐའ་ *thur-mthah* the
end of that rope.

ཐུར་པོ་ *thur-po* the lowest part, the lower
side (of a hill): ཐུར་ཐུར་གྱི་ཐུར་པོ་ལ་ at the very
lowest possible point, in the bottom-most
part (e.g., of a deep ravine between two
hill-sides).

ཐུར་སེལ་ *thur-sel* that which clears the
downward passage, a purgation; ཐུར་སེལ་གྱི་
རྒྱུ་ *thur-sel-gyi rluñ* ལཡན་ the wind that
passes downward, i.e., through the rectum.

ཐུར་བུ *thur-bu* or ཐུར་ུ་ *thur-ru* foal, colt,
filly (*Jä.*).

ཐུར་མ་ *thur-ma* 1. མཚལ་ཀ་ a stick, chop-
stick; ཐུར་མ་བརྒྱུ་པ་ *tur-ma brga-pa* an umbrella
which is made on a frame work of (lit. a
hundred) many sticks (*Mñon.*). 2. spoon.
3. a whole class of surgical instruments
(*Jä.*).

ཐུར་ཤོ་ *thur-sho* a pair of scales.

ཐུར་ཤིང་ *thur-ñin* མཚལ་ཀ་ pole, the stick
with which loads are supported (being at-
tached to its two ends).

ཐུར་སྒར་ *thur-srañ* an ounce of silver
(*Yig.*). ཐུར་སྒར་གི་ཤིང་ལ་ (*Rtsii.*).

ཐུལ་ *thul* from འདུལ་བ་ *hdul-wa* used sub-
stantively: ཐུལ་དེ་མེན་ besides that way of
converting (people) (*Jä.*). ཐུལ་ལྟ་བུ་འདུག་པ་ *thul*
hog-tu hjug-pa to keep under one's power
or control; to keep a tight hand over
a person, to discipline one; དབང་ཐུལ་ བེད་ཅིང་
(*A. K.* 1-8) one who has controlled
his passion; ཞིང་གི་ཐུལ་འདེབས་པ་ to clear land
for tillage (*Schl.*).

ཐུལ་གྱིས་ *thul-gyis* suddenly, immediately:
ཐུལ་གྱིས་ཐྱོན་ *thul-gyis byon* he arrived suddenly
(*A.* 43).

ཐུལ་པ་ *thul-pa* acc. to *Cs.* = ཐུལ་པོ་ *thul-po*
dress made of the skins of animals, a fur
coat or cloak; ལུག་ཐུལ་ *lug-thul* dress of
sheep skin; ར་ཐུལ་ *ra-thul* dress of goat-
skin.

ཐུལ་བ་ *thul-wa* 1. imp. ཐུལ་ཅིག་ *thul-cig*
རྒྱུ་མཉམ་པ་ to restrain, tame, curb, check:
ངས་འདྲེན་མས་ཐུལ་ནས་ the goblins having been
subdued by me; ལས་ཀྱི་མཛུ་ཐུལ་བ་དཀའ་ it is
difficult to check a sinful deed. As a
participle: tamed, civilized; converted.
2. rolled or wound up

ཐུལ་ལུ *thul-lu* the common sheep-skin dress.

ཐུལ་ལེ *thul-le* (*Ld.*) impressive.

ཐུས་པ *thus-pa* or འཕུས་པ 1. = འགྲིགས་པ fit, appropriate: སྐུ་མཁན་པོ་ལ་ན་ཐུས་ཡོང་ངམ whether it will be appropriate if coming forth from the lips, i.e., expressed in words (*Rdsa.* 15). v. འཕུ་བ *hthu-wa*.

ཐེ *the* 1. for ཐེ་མོ and ཐེ་ཚོ. 2. num. 100.

ཐེ་ཁྱིམ *the-khyim*, v. ཐེ་ཐེ *the-se*.

ཐེ་ཅུང་ *the-chuñ* the smallest toe.

ཐེ་བ *the-wa* pf. ཐེས *thes* (*Sch.*) 1. to belong, appertain to; ཐེ་མཁན་ belonging to a thing; མ་ཐེ་བར་ = མ་གཏོགས་པར་; ཐེ་རེག་ relation of owner-ship: རེ་ལ་ཡབ་ཀྱི་ཐེ་རེག་མེད་ to this my father has no claims. 2. to occupy one's self with a thing, to meddle with, to interfere.

ཐེ་པ *the-pa* or ཐེ་བ་པ *theb-pa* = གཏོགས་པ་ pertaining to; to be applied to; to be of use: རབས་བསྐྱེད་ཐེ་བ་པ་ཚོ་ those who are fit to enter service (*Ya-sel.* 31).

ཐེ་ཐོ *The-po* n. of a place in *Khamṣ-Am-do* (*Loñ.* 14).

ཐེ་མོ *the-mo* resp. ཕྱག་ཐེ (originally the thumb or thumb impression) a seal, signet, stamp. ཐེ་ཅེ *the-tse* id.

ཐེ་ཚོམ *the-tshom* संशय, वितर्क, विचिकित्सा, सन्दिग्ध, संदेहन, विमति, द्वापर, त्रुटि hesitation; doubt, uncertainty, perplexity: ཐེ་ཚོམ་སྐྱེས་ doubt arises, or ཐེ་ཚོམ་དུ་ཡུར་ I am doubtful. ཐེ་ཚོམ་ཞེག་པ་འདྲི་བ་ to utter a doubt. In *Budh*:— 1. རྟོན་ཡུར་གྱི་ཐེ་ཚོམ་ doubt regarding alteration of signification. 2. རྟོན་མི་ཡུར་གྱི་ཐེ་ཚོམ་ doubt as to the meaning remaining unchanged. 3. ཆམ་ཏུ་མཐའི་ཐེ་ཚོམ་ equal doubt in reference to both (*Loñ.* 15). ཐེ་མེ་ཚོམ་

the mi-tshom not doubting, also = རྟོག་པ་མེད་པ་ without being afraid of, boldly: ལས་འབྲས་བཅུ་ལྔ་ལ་ཐེ་མེ་ཚོམ་པར་སྒྲུབ་པ་ཏམས་སུ་སྒྲངས་ he practised (the rites) for the attainment of occult powers without being exercised by the thought of *karma*, retribution, truth and untruth (*Hbrom.* 13).

Syn. སོམ་ཏི *som-ni*; ནེམ་ནུར་ *nem-nur*; འཕུང་མ་ཕྱག་ *hphyah-mo ñug*; མ་རེས་ *ma-rhes*; ཡིད་གྱི་ཏེས་ *yid-gñis* (*Mñon.*).

ཐེ་རྟོག་ *the-rtog* scruple doubt, uncertainty, hesitation.

ཐེ་ཚོམ་མེད་ *the-tshom med* unquestionable, certain = རྟོག་པ་མེད་པ་ doubtless: ཡ་ནོར་བྱ་ལིས་འཛོམ་པ་ཐེ་ཚོམ་མེད་ that the son should inherit the father's property is undoubted.

ཐེ་ཚོམ་ཐ་བ་ *the-tshom za-wa* to doubt, to suspect, to be suspicious, doubtful. ཐེ་ཚོམ་ཐ་བ་ནམས་ *the-tshom za-wa rnamṣ* scrupulous irresolute persons.

ཐེ་ཚོམ་ལྔ་གཞུག་ *the-tshom log-ge* groundless doubt, false scruple, or suspicions: ད་རུང་ཅད་གཙོད་ཅིག་བྱེད་རང་བྱེད་དགོས་སྐྱུམ་ཐེ་ཚོམ་ལྔ་གཞུག་གཞི་བཟད་ཡོད་ as groundless suspicions remain, make a further investigation should you think it necessary to be done (*Rdsa* 12).

ཐེ་འན་ *The-han* (Chinese) = གནས་ heaven. ཐེ་འན་ནུ་ *The han-nu* or ཐེ་ཡན་ནུ་ (Chinese) = གནས་མཁའི་བདག་པོ་ the lord of heaven (*Grub.* 16).

ཐེ་རེ་ *the-re* col. straight, upright, firm, smooth, without folds or wrinkles: ཐེ་རེ་ཐེང་ *the-re thin* or ཐེ་རེ་ཐེན་ *the-re then* draw the (carpet) smooth (*Jä.*).

ཐེ་རང་ *The-rañ*, v. ཐེ་ཕུ་རང་ *thehu-rañ*.

ཐེ་རང་མིག་གཅིག་པའི་རྒྱལ་ཁབས་ *the-rañ mig geig-pahi rgyal-khamṣ* the fabulous kingdom of one-eyed giants, of cyclops; ཐེར་ or ཐེ་རང་ a class of demons (*Yig.*).

ཐེ་རེ་ལ *the-rel* in *W.* incomplete, defective, unfinished.

ཐེ་ལེ *the-le* ཁྲི་མུ་མུ་མུ་ black spots tatoed on the forehead of Hindu women of Bengal. **ཐེ་ལེ་ལྷ་མུ་མུ་** *the-le lta-buhi rgyan* is rendered: ornament resembling the eye of a peacock's feather.

ཐེ་སེ *The-se* a king of the མ་པ་དག་ demi-gods residing in the nether regions. **ཐེ་ཁྲི་མུ་** *The-khyim* n. of his principal wife. **ཐེ་སེ་གུམ་བུ་** *The-se grum-bu* one of the minor chiefs of *Sa-bdag* demi-gods (*Rtsii.*).

ཐེ་ལེ་ལེ *the-le-le* evil-hearted, vicious: ལ་ལ་ན་རེ་ཀོང་ཙོ་འབྲུག་གྱི་རྒྱལ་པོ་མན་པ་མན་པ་ཐེ་ལེ་ལེ་ཟེར་ some said that the miraculous king Kong-tse was blasphemous and vicious (*D.R.*).

ཐེག་པ *theg-pa* I 1. to support: དགེ་འདུན་རྣམས་ཀྱི་ཐེག་ always supports the clergy. 2. to lift, raise, hold up. 3. to endure, to be able to carry: ཇི་ཐེག་པ་ as much as you are able to carry; མིས་ཐེག་པ་ཇ་གཅིག་ as much as one man is able to carry; མ་ཐེག་ he was not able to hold him up; མི་ཐེག་ཁྲུར་ཅན་ unportable, not to be carried; ཡ་ཐོག་འདི་ཁ་བ་མང་ཙམ་ཐེག་མ་ཡོང་ཐེན་ཅིག་གི་ཆོད་པ་ཐེན་དུ་ཐེག་མི་བྱུང་ the roof will not bear so much snow; it cannot be supported for the space of a moment; ཁོང་རྣམས་ཀྱི་ནན་མ་ཐེག་པར་ not being able to stand their urgent demands; རྒྱུད་ཐེག་ཕུག་ཐེག་ to be able to bear good fortune and ill fortune, cf. འཐེག་མ་པ་, འདེག་མ་པ་. 4. ཡོན་པ་, ཡོན་པ་ any vehicle for transit, carriage, conveyance, even riding-beast: རྩི་ཐེག་པ་མ་ཞོན་པ་ he mounted on a carriage drawn by horses; ཐེག་པ་ལྔ་བརྒྱ་བཤམས་ he procured or gathered five hundred conveyances (horses, elephants, chariots); ཐེག་པ་འདི་བཞོན་པ་ one who mounts chariots. Not used in this sense in modern writings.

ཐེག་པ II: ཡོན་ 1. a method of doctrinal religion and conduct, a vehicle whereby one may be conveyed to higher and higher stages of progress to Buddhistic perfection and so ultimately to Nirvāna. Buddhism is supposed to be divided, primarily and also as a matter of history, into two great methods of observance and spiritual advance, these methods being designated ཐེག་པ་ (Sans. *yāna*) or vehicles to carry you onwards. The first or earliest was the ཐེག་པ་འཇམ་དཔལ་ otherwise ཐེག་ཅུང་ the *Hīnayāna* school or following, now generally estimated as the meanest because the easiest vehicle to go by. This school may be taken to have been now long since extinct. The second and later development, said to have been first authoritatively promulgated by Kanishka at the council of Kusāna in Kashmir (about A.D. 78), is designated the ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ *theg-pa chen-po* or Great Vehicle, otherwise the *Mahāyāna* school. A leading feature in this system was the introduction of the series of Bodhisattwas (བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་), and eventually of Dhyāni Buddhas (ཡེ་ཤེས་སངས་རྒྱལ་) and Dhyāni Bodhisattwas (ཡེ་ཤེས་སེམས་དཔལ་), into the curriculum of progress. As the Bodhisattwas are beings who have voluntarily and indefinitely delayed their own absorption into Nirvāna for the sake of helping forward others on the བར་པ་འདི་ལམ་ or path of deliverance, so much the greater and more noble and beneficent is a system deemed which has included such principles as part of itself than that of the *Hīnayāna* or Lesser Vehicle which is destitute of the idea. The *Mahāyāna* in all other respects, likewise, is a more elaborate and intricate method of advance and therefore is, Buddhistically, considered the higher and better; while the *Hīnayāna* is held to be as crude and unsophisticated as it is

ཐེག་པ་

frankly selfish. Historically, the Lesser or Lower Vehicle may be taken as the primitive curriculum of Doctrine and Practice as taught in the early period in Magadha and transported thence into Ceylon and even to Kambodia. Nevertheless, Trans-Himalayan Buddhism, as propagated from North India into Tibet China, and Japan, has never known any other form than the Mahāyāna. Indeed all records of the prevalence of ཐེག་དམན་ or Hīnayāna are so vague that theories invalidating its existence altogether as a practised sphere of Buddhism have been propounded. One theory allows to it only a paper existence set forth to contrast the greater glory of the Mahāyāna system, in the works of which system alone all first references to it occur. Another theory lately expounded by Professor Satis Chandra Acharya of Calcutta (See Journal Royal Asiatic Soc., Jan. 1900) endeavours to classify Brahmanism and Jainism with the doctrine of heretical Buddhists as together comprising the Hīnayāna system as referred to in Mahāyāna writings; and it is urged that Buddhist authors would naturally speak scornfully of the Brahmanism, etc., which had gone before as being a Hīnayāna, a less or lower means of conveyance to salvation. However, Professor C. Bendall, in a note on the last proposition, points to the matter-of-fact reference of the Chinese pilgrim Hiuen Tsang to the two systems as being both of them schools of solely Buddhist practice prevalent in his own day in the countries he visited, describing in particular some of the Ceylon Buddhists as of "the Little Vehicle." We may add, moreover, that རྟ་ཐོས་ the well-known term for a Buddhist hearer or Sr'āvaka is always defined in the *Mñon-brjod* and other similar Tibetan

treatises as a ཐེག་ཆུང་སྐྱེས་པ་ or ཐེག་ཆུང་ནམ་ཙཱ་, that is, a follower of the Hīnayāna school. 2. the word seems to have a second or more general technical meaning, signifying: doctrine in overt action, the practice of any doctrine, whether particular or part of a system or the whole system itself; also conduct.

ཐེག་པ་གསུམ་ *theg-pa gsum* the Three Vehicles. Although the great primary division of Buddhism is ordinarily set forth as only two-fold, the trinitarian tendency arises here, as elsewhere, and we read, therefore, of a set of three doctrinal vehicles also. These are:—(1) ཐེག་དམན་ or རྟ་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ *Hīnayāna* or *Śrāvaka yāna*; (2) རང་སངས་ཀྱི་ཐེག་པ་ or རང་ཀྱམ་ཀྱི་ཐེག་པ་ *Pratyeka Buddha yāna* or *Pradeśika yāna*; (3) ཐུབ་སེམས་དཔའི་ཐེག་པ་ or ཐེག་པ་ཐེན་པ་ the *Bodhisattva yāna* or *Mahāyāna* or *Ekayāna*, "སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་གྱི་ཕྱིར་ཇོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བརྒྱུད་པའི་ཕྱིར་ for the good of all sentient beings so that they may imbibe faith in the doctrine of the all-perfect Buddhahood." Again, the Mahāyāna school has been further divided into departments which under Tantrik influence, have assumed the position of independent and even superseding systems, deemed preferable to the generating source from which they took origin. The principal derivative of *Mahāyāna* origin is the *Mantra yāna* (ཐུགས་ཀྱི་ཐེག་པ་) or *Vajra-yāna* (རྡོ་རྗེ་ཐེག་པ་) which follows mysticism and deals in a measure with esoteric Buddhism. The *Mantra-yāna* is divided into two classes called ཀྱུ་འི་ཐེག་པ་ (*Hetu-yāna*) vehicle of Cause and འབྲས་བུའི་ཐེག་པ་ (*Phala-yāna*) the vehicle of Effect. Acc. to the Bon and also the *Rdsogs-chen-pa* sect of the *Niñ-ma* school there are nine vehicles (ཐེག་པ་དགུ་). Of these བཞི་ཀྱུ་འི་ཐེག་པ་ are the four subdivisions of the doctrine of Cause:—

ལྷག་ཐེག་པ, ང་ཐེག་པ, འཕྲུལ་ཐེག་པ; while
བཞི་པ་བྲས་པུའི་ཐེག་པ=four subdivisions of the
doctrine of Effect:—དགེ་ཐེག་པ, དྲང་ཐེག་པ, ལམ་ཐེག་པ,
ལེ་ཐེག་པ; and lastly is སྒྲ་མེད or སྒྲ་ན་མེད་པའི་ཐེག་པ
ལྷན་སྐྱེས་པ་ལྟར་གྱི་ཐེག་པ which is common to both the
series just mentioned.

ཐེག་པའི་རྒྱལ་མ་ *theg-pahi-stobs* ཡན་པོ་ལྷ་མོ་ one of
the ten spiritual strengths of a *Bodhisattva*
so called on account of the superiority of
doctrine, v. རྒྱལ་མ་བུ་ *stobs-bcu*.

ཐེག་ཅེན་བྱུག་མ་ཇེ་སེམས་དཔལ་ *theg-chen thugs-rje*
sems-dpah=སེམས་ཅན་པ་ a follower of the *Yogā-*
cārya school of Buddhism an offshoot of
the *Mahāyāna* School.

ཐེག་མཚན་གླིང་ *Theg-mchog-glin* n. of a
monastery within the suburbs of Lhasa
presided over by an incarnate Lama.
Seems to be identical with the *Tshe-mchog*
Ling.

ཐེང་ཀྱན་ *Theñ-kwan*=ཐེ་མེད་གཞིགས་ (*Vima-*
la drsti) n. of a celebrated Chinese Bud-
dhist scholar well-versed in Sanskrit and
who is said to have compiled 300 works.
He lived during the reign of Emperor
Ming hûang of the T'ang dynasty and was
greatly revered both by the people and
the Emperor (*Grub.* 5, 11).

ཐེང་པོ་ *theñ-po* or ཐེང་བུ་ *theñ-bu* ལེན་ lame,
maimed in the leg; in *W.* limping,
hobbling.

ཐེངས་ *theñs* བར་ time, times: ཐེངས་གཅིག་
འཁུར་ one time, once; ཐེངས་ལྔ་ five times;
དབྱུགས་ཐེངས་ཅིག་ལ་ in one drawing of breath;
at a stretch, without intermission (*Jä.*).

ཐེན་ *then* 1. explained as མཚན་པོ་ལྟར་ *tshar*
hdon-rgyu drawing out or pulling towards
one: བཅད་ཁྲ་བཞོན་ལྷགས་བཅས་ཐེན་པུར་མི་ཡོང་ *bcad-*
khra bkod-lugs bcas then-hkhyer mi-yoñ

(*Rtsii.*) 2.=ཐེབ་ *srib* or ཐེབ་ཅན་ *hrīb-tsam*
ལྟ་ a little while, a moment: ཐུང་ཞིག་ཐེན་
ཅམ་མཛོད་དང་ཞེག་གསུམ་བྱ་ pray do wait for a little
while and I shall speak but three words
(*Rdsa.* 22).

ཐེན་པ་ *then-pa* tax, duty, impost (*Sch.*).

ཐེན་མེད་ *then-med*=ག་ཅ་མེད་པ་ (*D. çel.* 8).

ཐེབ་ *theb* 1. for ཐེས་ *them* full. 2. for ཐེབས་
thabs (*Glr.*).

ཐེབ་མོ་ *theb-mo* or ཐེབ་ཅེན་ the thumb;
ཐེབ་ཅུང་ *theb-chuñ* the little finger, v. མཐེ་པོང་.

ཐེབས་ I: *thebs* series, order, succession
(*Sch.*). ཐེབས་རེ་བྱེད་པ་ to do successively; ཐེབས་པ་
thebs-pa, v. འཐེབས་པ་ *hthebs-pa*.

ཐེབས་ II: 1. signifies ཡོང་བ་ *yoñ-wa*
coming out, issuing; thus གྲྲ་ཐེབས་=གྲྲ་ས་ལྟར་དུ་
ཡོང་བ་ the coming out of snakes or *naga*;
from underneath the ground. 2.=ཁྲ་ལྷ་ཕྱོགས་,
སྒྲ་གཙན་ཐེབས་: so *sgra-can thebs*=སྒྲ་གཙན་ཁྲ་ལྷ་ཕྱོགས་
sgra-gcan kha-lta phyogs.

ཐེབས་པ་ *thebs-pa* I: 1. to reach, arrive
at: ད་རེས་ངའི་ལག་པ་ལ་ཐེབས་ཕྱུང་ it has come to my
hand. རྒྱ་བ་ལ་ཐེབས་པ་ to reach the ear, to come
to one's hearing: འཁྱོན་དུ་མ་བཞེད་ན་ཡང་སྒྲ་ན་དུ་ཐེབས་
ཡང་མཛོད་ if you do not like to go, at least let
it come to your hearing (give audience)
(*A.* 128). 2.=འཛོམས་པ་ *hdsom-pa* to collect,
assemble: ཐེ་བཀུད་ཐེབས་=ཐེ་བཀུད་ཚེགས་པ་ assem-
bling together of the eight classes of
demons. 3. to be taken, be captured, to
fall into; རྩི་ལ་ཐེབས་མ་ཐེབས་ whether an animal
has fallen in the snare or not; རྩི་བཅུགས་ནས་
ཐེབས་མ་ཐེབས་ having laid the trap, see if any
fall in it or not.

ཐེབས་པ་ *thebs-pa* II: to adjust, to fit or
cause to fit, to make appropriate, to make

suitable: ལན་ཐེབས་པ་ to give a suitable or appropriate reply; ལྷགས་གཟེར་ཐེབས་སྤང་ *lcags-gser thebs-soñ* a rivet or nail has been fitted into it; རས་འབྲུང་ཐེབས་སྤང་ food and drink have been applied, fitted, distributed; རྫོགས་ལྷགས་ཐེབས་མ་ཐེབས་ does the lock fit or not?

ཐེབས་རང་ *thebs-rañ* = ཐེབ་རང་ *thehu-rañ* or ཐེ་བྱང་ *the-brañ* a class of demon.

ཐེམ་པ་ I: *them-pa* 1. སྤོམ་པ་, སྤོམ་པ་, སྤོམ་པ་ threshold; ཐེམ་པ་འགྲམ་པ་ to cross the threshold; རྫོགས་མ་ *sgo-them* door-sill; ལ་ཐེམ་ *ya-them* head piece of a door-frame, lintel; མ་ཐེམ་ *ma-them* sill, threshold. 2. rank, dignity. 3. series, set; ཐེམ་སྐམ་ *them-skas* staircase, flight of steps, a ladder; ཐེམ་རིམ་ *them-rim* the several steps of a staircase; རྫོགས་ཐེམ་ *rdo-them* stone-stair; རྫོགས་ཐེམ་ *hkhor-them* winding stair (Cs.).

ཐེམ་དབ་ *them-deb* registration or record of the thresholds of houses with a view to levy house-tax; མི་ཐེམ་ཐེ་རྫོང་ཐེམ་དབ་ནང་གསལ་ a statement or list of tenants, villages and towns is set forth herein (*Rtsii.*).

ཐེམ་པ་ II: 1. to be full, complete: རྫོགས་ཐེམ་པ་དང་ when the (specified) space of months was fulfilled; ལྷག་གཟེར་མ་ཐེམ་པ་ལ་ one day being still wanting; འགྲམ་ཐེམ་པ་ one hundred being full or the limit of a hundred having been reached. 2. in *W.* to be sufficient, enough (from *Jä.*).

ཐེམ་བུ་ *them-bu* closing, shutting up (*Sch.*).

ཐེམ་རྩ་ *them-rtsa* = རྫོགས་ཐེམ་རྩ་ (Lo. 8).

ཐེམ་ཚངས་ *them-tshams* stopping, a stoppage.

ཐེམ་མ་ཡིག་ *them-s-yig* memorial (*Sch.*).

ཐེབ་རང་ *thehu-rañ*, ཐེ་རང་ a set of demons.

ཐེར་ *ther* bare, denuded; also ཐེར་ཐེར་ *ther-ther* unruffled, flat.

ཐེར་འབུམ་ *ther-hbum* (གྲངས་) བུམ་; ཐེར་འབུམ་ ལ་གནས་ བུམ་, i.e., 1,000,000,000. ཐེར་འབུམ་ཐེན་པོ་ *ther-hbum chen-po* མཛད་པ་; = 10,000,000,000.

ཐེར་མ་ *ther-ma* a kind of serge-cloth resembling flannel; རས་ཐེར་ *ras-ther* drill; བལ་ཐེར་ *bal-ther* shawl made of sheep's wool; རྫུམ་ཐེར་ *rnam-ther* very thick serge resembling blanket; ལེ་ཐེར་ *le-ther* serge made of very soft goat's wool; ཐེར་ཐུག་ *ther-sbag* (ཐེར་སྐུག་པ་) a coarse kind of serge (*Rtsii.*); ཐེར་གཙན་ *ther-gzan* a wrapper made of serge which the lamas wrap round their body; ཐེར་གཙན་དམར་པོ་ *ther-gzan dmar-po* red plaid-shawl (*Rtsii.*).

ཐེར་བྱུག་ *ther-zug* = ཐེར་བྱུག་པ་ or འགྲུག་པ་མེད་པ་ *hgyur-wa med-pa* མ་ལྡན་ constant, enduring, unchangeable.

Syn. རྫོགས་པ་ *rtag-pa*; བརྟན་པ་ *brtan-pa*, (*Mñon.*).

ཐེལ་པ་ *thel-wa* in *W.* = ཐེལ་པ་ *gleb-pa* to arrive, cf. ཐལ་པ་ *thal-wa*.

ཐེལ་མ་ *thel-ma* leather strap (*Rtsii.*).

ཐེལ་ཚེ་ *thel-tshe* (ཐེལ་ཚེ་) seal, stamp; ཐེལ་ཤེ་ *thel-se* = ཐེ་ཚེ་ *the-tshe* seal, stamp (*Sch.*).

ཐེས་པ་ *thes-pa* pf. to ཐེ་པ་ *the-wa* (*Sch.*).

ཐོ་ *tho* 1. num. for 130. 2. register, list, catalogue, index, memorandum: ཐོ་ཐེན་ཐོ་ བཅག་སྐྱོང་ keeping memoranda. ཐོ་ཐེན་ཐོ་ *tho hברי-wa* to register, to make out a list or catalogue (*Schtr.*); ཐོ་ཐེན་ཐོ་ *gleb-tho* or ཐོ་ཐེན་ཐོ་ *hbyuñ-tho* account of receipts; ཐོ་ཐེན་ཐོ་ *soñ-tho*, ཐོ་ཐེན་ཐོ་ *bud-tho*, ཐོ་ཐེན་ཐོ་ *skyag-tho* account of expenditures; ཐོ་ཐེན་ཐོ་ *ptañ-tho* account of money or goods lent or sent out; ཐོ་ཐོ་ *ño-tho*

bill, account of goods purchased; ལོ་ཐོ *lo-tho* or ལྷ་ཐོ *zla-tho* calendar, almanac; དེའི་ལག་ཏུ་ རྒྱུ་ཐོ་ཐོ list of orders or directions given to one (lit. laid down on his hand); དེའི་རྒྱུ་ལ་ ཐོ་ཐོ a list of things which his relations shall receive, i.e., inherit (*Jä.*); ཐོ་ཡིག་ལགས་ ཐུ་བཞོད་པ་ *tho-yig logs-su bkod-pa* to make a separate list of things (*Yig.*). ཐོ་བྱར *tho-sur* corner or marginal note; རྒྱུ་ཐོ་ཡིག list, catalogue, for reference.

ཐོ་ཁོར *tho-hkhor* adj. and adv. near; sbst. neighbourhood.

Syn. ཐག་ཏེ་པ་ *thag ñe-wa*; ཏེ་ཁོར *ñe-hkhor* (*Mñon.*).

ཐོ་གར *Tho-gar* or ཐོ་དྭགས *tho-dkar* n. of a kingdom situated N. and N.W. of Kashmir, including Kho-ten. Tukhara, n. of a place and people in the north-west of India; *Jä.* suggests it is the Togarmah of the Bible. ཐོ་དྭགས་ཀྱི་དམག་མང་པོ་རམ་རྒྱར་དྲངས་ they brought Ramdar a large number of troops from *Tho-dkar* (*Grub* 15).

ཐོ་ཅོ *tho-co* jocular talk, nonsense-chatter; ཐོ་ཅོ་བྱེད་པ་ *tho-co byed-pa* to speak nonsense, meaningless words. This word and ཐོ་ཅོ *tho-cho* are evidently identic.

ཐོ་ཅོ་རྟོན་ཆེག་ཡ་སྒྲུ་དང་ *tho-cho sñen-tshig ya-sgra dañ* to speak with dissimulation; to speak gently by concealing one's anger (*D.R.*).

ཐོ་ཕྱི *tho-phyi* 1. in *Pth.* seems to signify the sky (*Jä.*); acc. to *Schr.* love. 2. dissimulation.

ཐོ་ཐོ *tho-tho* prob. a Chinese word, signifying boundary demarcation; thus རྒྱུ་མི་ ཐོ་ཐོ *rgya-mi tho-tho* is the designation of the boundary marks put by the Chinese between Nepal and Tibet.

ཐོ་ཐོ་རི་གཞན་བཅོན་ *Tho-tho-ri gñan-btsan* the first historical king of Tibet; during his reign Buddhism was first introduced in Tibet: ཐོ་ཐོ་རི་གཞན་བཅོན་གྱི་རིང་ལ་དམ་པ་ཆོས་ཀྱི་དབུ་བརྟེན་ ཤིང་། the commencement of the holy doctrine occurred in the times of *Tho-tho-ri nyan-tsan* (*Deb.* 7).

ཐོ་རྩོ *tho-rdo* stone boundary: རྩོ་ཐོ་ཐོ་བཅུག་པ་ putting boundary marks of piled stones.

ཐོ་བ *tho-wa* = མཐོ་བ་ a hammer; ཐོ་བ་མགར་པའི་ blacksmith's hammer; ཕའི་བ, མུད་གར་; ཐོ་བས་ རྩུང་བ་ to hammer, to forge; རྩོ་ཐོ་ *rdo-tho* a stone hammer; ཤིང་ཐོ་ *ciñ-tho* a wooden hammer, mallet; ཐོ་ཆུང་ *tho-chuñ* a small hammer, the cock of a gun; a soldering stick.

ཐོ་བཅོས་པ་ *tho btsams-pa* pf. of ཐོ་འཛོམས་པ་ *tho htshams-pa* (*Nag.*).

ཐོ་འཛོམས་པ་ *tho-htsham-pa* विहेटना sbst. 1. contempt, scorn, a scoffer, also ཐོ་འཛོམས་པ་ (བརྩམ་བཅོས་བྱས་མཁན་) (*Nag.*). 2. to scorn, scoff, jeer, sneer at, mock: ཐུན་ཆད་ཐོ་འཛོམས་པ་བཟོད་པར་གསོལ་ pardon our having sneered at you before.

ཐོ་ཡོར་ *tho-yor* pyramid of stones heaped up as votive pile, a cairn.

ཐོ་རི་སྒྲན་པ་ *Tho-ri sñan-çal* another name of king *Tho tho-ri gñan-bisan* (*Loñ.* 8).

ཐོ་རངས་ *tho-rañs* or ཐོ་རེངས་ *tho-reñs* प्रातः, उषा, प्रत्युष dawn, break of day, early morning; ཐོ་རངས་ཀྱི་དུས་མཁུ་ early in the morning; chiefly used in *W.* 2. the following morning, also adverbially: རི་དང་མཇུག་བའི་ཐོ་རངས་ on the morning after having met him (*Jä.*). ཐོ་རངས་རྒྱང་བ་ *tho-rañs sñañ-ua* to-morrow. ཐོ་ཐོ་ *tho-re* acc. to *Jä.* in *W.* to-morrow; = མང་སྐྱོད་ *sañ.*

ཐོ་རེ་བ *tho-re-wa* 1. acc. to *Cs.* = ཐོ་ཙལ་ *tho-tsal*. 2. ཡང་ལ་ a few: ཡུ་རྟེ་ཏེ་བཤད་ལུགས་ཐོ་རེ་བ་ཞིག་གསུངས་པས་ according to the manner of speech of *pandits*, he said a few words (*A. 104*). ཐོ་རེ་ཙམ་ *tho-re tsam* a little while, time (*J. Zan.*).

ཐོ་ལུམ་ *tho-lum* = ཐུ་ལུམ་ *thu-lum* a kind of hammer with a knob at its head; ལྷགས་ཀྱི་ཐོ་ལུམ་མེ་འབར་བ་ a red-hot iron hammer (*Sorig*).

ཐོ་ལེ་ *tho-le* 1. = རར་རར་རིང་པོ་ a projection; defined also as ལག་མཐིལ་བརྒྱུང་བ་ clapping the palms of the hand (*D.R.*). ཐོ་ལེ་འདེབས་པ་ *tho-le hdebs-pa* to spit, c. ལ་ *la* at or on (cf. ཐུ་ *thu*). 2. a button. 3. ཐོ་ལེ་དཀར་པོ་ chalk (*Jä.*).

ཐོ་ལེ་རིང་ *tho-le rin* རྣམ་མཁའ་ལ་ཐོང་དཀར་པོར་འབྲེས་ རྣམ་ཐོ་ལེ་རིང་གིས་ཐོང་པོ་ being diffused as white light in the sky it was projected in a long column (*D.R.*).

ཐོ་ལོག་ *tho-log* hinny, offspring of a horse and she-ass; a flummel. ཐོ་འཕྱི་རྩུ་འགོམས་དང་ཐོ་ལོག་གཉིས་ two hinnies with the stupidest mule-colt of the lot (*Jig.*).

ཐོ་ཤོ་ལེགས་ *Tho-go legs* n. of a tribe in Tibet (*Yig.*).

ཐོ་ཁུན་ *tho-hun* a Chinese word, meaning pale-white or grey colour.

ཐོག་ I: *thog* (རྣམ་མཁའི་) ལྷགས་, བརྒྱལ་ thunder-bolt, lightning; ཐོག་དང་མེར་བ་ lightning and hail: ཐོག་མེར་གྱི་གནོད་པ་ damage done by lightning and hail. ཐོག་འབབ་པ་ lightning descending, falling of a thunderbolt; ཐོག་རྒྱུ་པ་ striking with lightning; ཐོག་བབས་སུ་འབྱོན་པ་ to arrive, to approach quick or suddenly like lightning; ཐོག་གསལ་དུས་པས་རྒྱ་གཞིར་དམར་བཤམ་འཛུམས་པར་བྱེད་ by the touch of a bone of an individual killed by lightning, colic and diarrhoea are cured. ཐོག་གིས་གསོད་པ་ or

ཐོག་བབ་ཞེ་འཛིབ་ dying from a thunderbolt; to be killed by lightning: ཐོག་ཅེན་པོ་རྒྱ་གསལ་མཁའ་ལ་ཆགས་འདུག་པ་མཐོང་ I saw six great lightnings burst asunder in the sky (*A. 16*).

Syn. རྩེ་རི་ཆར་པ་ *rdo-rje hi char-pa*; རྩེ་འཛིན་རྒྱུས་ *chu-hdsin skyes*; མེ་ཆར་འབྲེ་འཛུམས་ *me-char hphro hjoms*; ལེ་འབར་བ་ *lee hbar-wa*; སྤྱིན་གྱི་ཐོང་ཅེན་ *sprin-gyi hod-zer*; རྩེ་ལས་འབར་ *chu-las hbar* རྣམ་མཁའི་ཐོ་བ་ *nam-mkhahi tho-wa*; ལེ་སྤྱིང་མེད་ *lee sniñ-med*; ཆར་རྣམས་ *charñ-nams*; སྤྱིན་གྱི་མེ་པོ་ཅེན་ *sprin-gyi me-po che*; རྩེ་རི་ཅེགས་ *rdo-rje hi zegs*; རྩེ་མི་རྣམས་ *chus mi-sñams*; གནམ་ལྷགས་ *gnam-clags*; སྤྱིན་གྱི་ཅེན་འབྲེ་བ་ *sprin-gyi zer hphro-wa*; རི་འཛུམས་ *ri-hjoms*; འབྲེགས་བྱེད་ *hbiggs-byed* (*Mñon.*).

ཐོག་རྒྱག་ *thog-rgyag* = ཐོ་བྱར་ or བྱར་རྒྱག་ suddenly; also any sudden rattling noise; fig. sudden accident or mishap at a time when nothing was expected.

ཐོག་ལྷགས་ *thog-leags* meteoric iron, a thunderbolt (*Mñon.*). ཐོག་རྩེ་ *thog-rdo* id. (*Mñon.*).

ཐོག་རི་འཛུམས་ *thog-ri hjoms* thunder, the chief weapon of Indra with which he strikes the mountains (*Mñon.*).

ཐོག་ II; (ཁང་པའི་ཐོག་) a roof, a cover, top; ཐོག་འབྲུབས་པ་ or ཐོག་འགྲུབ་བ་ to put a roof on a house; also fig. to finish an enterprise or task; ཐོག་རྩིས་གནོང་བ་ to roof, to finish a roof by beating and stamping down the earth or sods of which the covering consists; also fig. to impress (*Jä.*). ཐོག་དཀར་ *thog-dkar* opening for smoke in a roof; ཡ་ཐོག་ *ya-thog* ceiling; མ་ཐོག་ *ma-thog* floor of a room; དགུ་ཐོག་ *dgu-thog* having nine storeys or floors. The *ñi-zla* or crowning finial of a chait or chörten is also styled the *thog*; so, too, architecturally, the apex or culminating point of any structure. The following forty-

three terms are enumerated in connection with a storeyed house:—ཡང་ཐོག *yañ-thog*, ཅུ་སྐོབ་ཐོག *chu skyob-thog*, དཀར་གསལ *dkar-gsal*, སྐས་ཀ *skas-ka*, སྐར་ལུ *skyañ-nul*, ཁོ་མ་ *khol-ma*, གོང་ཁྱོ་གོ *groñ-khyer sgo*, ཀྱུ་ཐིབས *rgya-phib*s, སྐོ་ཁང་ *sgo-khañ*, སྐོ་ཐོགས *sgo-glegs*, སྐོ་གཏན *sgo-gtan*, སྐོ་དྲུང་ *sgo-druñ*, སྐོ་མདུན *sgo-mdun*, སྐོ་ཡམར *sgo-hphar*, སྐོ་ཐིབས *sgo-phib*s, སྐོ་མ་ཆེ *sgo-mo che*, སྐོ་ཡི་ཁྱིམས *sgo-yi khyims*, སྐོ་ཡི་ཁྱུམས *sgo-yi khyams*, གླང་ཀྱུབ *glañ-rgyab*, གླང་པོ་སེན *glañ-pohi sen*, ཆབ་སྐོ་ *chab-sgo*, འཇུག་བྱེད *hjug-byed*, ར་འབང *rta-hbab*, གཏན་པ་ *gtan-pa*, ཐེམ་སྐས *them-skas*, དྲ་མིག *dra-mig*, མདའ་ཡབ *mdah-yab*, སྐར་པོ་ཁྱུང་ *snañ-wahi khuñ*, ཕུ་ཕུ *pu-çu*, ཕྱི་རལ་སྐོ་ *phyi-rol sgo*, ཐྱེད་གཏན *phred-gtan*, བ་གླང་མིག *ba-glañ mig* གའ་ཆུང་, ཕུ་སྐབས་ཅན *bya-skyib*s can, འཛོག་སྐས *hdseg skas*, འཛོག་པོ་རྟེན *hdseg-pahi rten*, ལལ་ལལ *shal-shal*, ཡག་ད *ya-gad*, ཡལུབ *ya-phub*, ཡན་ལག་གཞི་མདྲ *yan-lag gshi-mdo*, ལན་ཀན *lan-kan*, སྐུང་སྐོ་ *rluñ-sgo*, ས་བཅེངས *sa-bciñs*, སྐར་མདའ *srañ-mdah* (*Mñon.*).

ཐོག III: head, top, in a general sense: ཐོག་འདྲེན་པ *thog-hdren-pa* to be at the head, to lead; ཐོག་ཁ་ or ཐོག་ཁར་ on, upon, ཁྱུག་ཐོག་ཁར་ on the ice; དམག་ཐོག་ཏུ at head of the army.

ཐོག་ཏུ and ཐོག་ཐོག་ adv. up, up to, above; ཡང་ཐོག་ཏུ quite at the top. ཐེམས་ཐོག་ཏུ་ལྱེ་བར་ ཕྱར་ནས་ lying heavy, weighing heavily, upon one's mind. Also postp. c. gen. 1. on, upon, e.g., to lay on, to place upon: རའི་ཐོག་ཏུ་ཕྱར་ *ñahi thog-tu byuñ* it smote right upon me (i.e., on my heart). 2. towards, in the direction of: མའི་ཐོག་ཏུ *mañi thog-tu* towards (its) mother; ཐོན་ཆེན་དེ་གནས་མཁའི་ཐོག་ཏུ་ ཁྱེད་ལྟེ་ the Bon priest soaring towards the skies. 3. postp. c. accus. during, as long as, throughout; whilst (ཐོག་ gen. without ཏུ) དགུན་ཐོག་ *dgun-thog* throughout the whole winter; བསྐོས་ཐོག་ *bgros-thog* during the walk; རྩ་ཐོག་ *sña-thog*, ཐི་ཐོག་ *phi-thog* lit. during forenoon, during afternoon, as shst. in *W.*

morning, evening, or forenoon and after noon. 4. just upon, directly after: བཞིས་ཐོག་ལ་མ་ *bshos-thog ha-ma* milk just after being milked (*Jä.*). ཐོག་ནས་ *thog-na*s above, more than; ཁོ་ལྔ་བཅུ་ཐོག་ནས་མ་ལུས་ they remained, e.g., lived, not more than fifty years (*Ld.*).

ཐོག IV: 1. fruit, produce; དཀར་ཐོག་ v. དཀར་པ་; ཐིང་ཐོག་ *shiñ-thog* produce of the fields; ལོ་ཐོག་ *lo-thog* year's produce; རིང་ཐོག་ *ciñ-thog* fruit, produce of a tree or other plant; གསར་ཐོག་ *gsar-thog* new produce, the year's crop; ཐོག་ཕུད་ *thog-phud* first fruit, as an offering. 2. in *W.* fortune, wealth, property; སྐྱི་ཐོག་ common property, property belonging to the community or congregation (*Jä.*). 3. རྩམས་ཆུང་ lit. red fruit, n. of a plant and its fruit. Has these synonyms: གཟུགས་ཅན་མ་ *gzugs-can-ma*; བེ་ལུ་འདབ་ *pi-luñi hdab* བྱིས་པ་; འབྲས་ཕུ་དམར་ *hbras-bu dmar*; འཛོན་བྱེད་ *hdsin-byed*; བསྐལ་བ་འཛོན་ *bsil-wa hdsin*; གཤན་རྒྱལ་ *gshan-rgyal*; ཐོག་གི་ལོ་མ་ *thog-gi lo-ma* (*Mñon.*).

ཐོག་གྲངས་པ་ *thog-grañs-pa* 1. to be the leader of, to lead against, to lead forward, to conduct: ལྷ་ཁྱེད་ཆེན་དང་བཅས་པས་ཐོག་གྲངས་ཀྱིས་ and headed by Sākya together with Mahānāma (*Yig.*).

ཐོག་ཐག *thog-thag* 1. in the dialect of the *Dok-pa* herdsmen of Tibet=ཆོས་ religion. 2. or ཐག་ཐོག་ during, as long as, whilst, quite: ཉི་མ་གཅིག་གི་བར་དུ་ཐོག་ཐག་ during a whole day; ལམ་ཐོག་ཐག་གང་ངོ་ the road was quite full (of snow); བསུབས་པའི་ཐོག་ཐག་ལ་ whilst they began to fill up འདིའི་ཕན་ཡོན་རྒྱུ་ཏུ་ཉིན་ཐོག་ཐག་སྐད་རྒྱུན་མི་བཅད་པར་ the; benefit of this will be permanent as long as the sun endures (*Surañ. 123*).

ཐོག་མའམ་བར་ཐོག་ *mthah-war* first and last, from beginning to end; at all times

continuously (*S. kar. 5*). ཐོག་མའི་རྒྱ་རྒྱུན་ *thog-mthahi rgyu-rkyen* the first and the last cause, the entire cause or origin.

ཐོག་མ *thog-ma* ལཱ་དྲི་, ལྟན་, རྒྱུ་ 1. what is uppermost, the upper end, the foremost place, the top; ལྟན་ཐོག་མ་ལ་འདུག་གོ་ they sat down at the top of the row. 2. the first, earliest, ancient; also origin, beginning; ཐོག་མ་སྐྱེས་ནས་ already at his birth, from his very birth; ཐོག་མ་ཚེ་རིགས་ མཐོ་བ་ of noble birth, as regards his birth very high; ཐོག་མ་ནས་ from the very beginning; of itself (*Jä.*); ཐོག་མ་མེད་པའི་དུས་ནས་ or དུས་ཐོག་མེད་ནས་ from eternity, from time immemorial. ཐོག་མར་དགེ་བ་ ལཱ་དྲི་ ཀུན་ལ་ blessing, good or prosperity at the beginning (of anything).

ཐོག་མའི་ལོ་མ་ *thog-mahi lo-ma* fresh shoots of leaves.

ཐོག་མ་སྐྱེས་ I: *thog-ma-skyes* ལྟན་ལྟན་ the first born (of brothers and sisters); the eldest brother.

Syn. ཐོན་སྐྱེས་ *shon-shyes*; ཇེ་ཇེ་ *jo-jo*; ཕུ་བོ་ *phu-wo*; ཨ་ཇེ་ *a-jo* (*Mñon.*).

ཐོག་མ་སྐྱེས་ II: the first born (of Brahmā), i.e., Brāhmaṇa caste of India.

ཐོག་མ་དང་མཐའ་མ་མེད་པའི་སྒྲ་པ་ཉིད་ *thog-ma dañ mthah-ma med-pahi stoñ-pa-sñid* འཇམ་དབྱངས་ཀྱི་ཡུལ་ལ་ one of the 18 kinds of emptiness (*M. V.*).

ཐོག་མའི་མགོ་ནང་པ་ *thog-mahi mgon-po* = འུ་རྩ་བ་ལ་ or ཇེ་ཇེ་འཇམ་དབྱངས་། (*Yig. k. 26*) ལཱ་དྲི་ལཱ་ལཱ་ epithet applied to the Adi-Buddha.

ཐོག་མའི་བྱེད་པ་ *thog-mahi byed-pa* ལཱ་དྲི་ལཱ་ལཱ་ first rites, duties, or business, to be done at the outset.

ཐོག་མར་ *thog-mar* 1. adv. at first, first. 2. postp. c. genit. before, at the beginning of

ཐོག་མར་ *thog-tshad* or ཐོག་མ་ (ཁང་པའི་) storey of a house.

ཐོག་མ་དཔལ་པོ་ *Thog-tsha dpah-bo* n. of a section of the *Sa-skye* ruling family (*Loñ. 30*).

ཐོག་ས *thogs* v. འདྲེན་པ་ *hdogs-pa* and འཕྲེན་པ་ *hthogs-pa*.

ཐོག་ས་པ་ *thogs-pa* 1. ཐོག་ས་པ་, སྐྱོད་ to bear aloft; ལྟན་ཐོག་ས་པ་ལ་ to hold up in the hand; ཐོག་ས་པ་ཐོག་ས་པ་ རྒྱུ་ལྟན་ a king; one over whose head an umbrella is held as a mark of honour. 2. ཐོག་ས་པ་, ཐོག་ས་པ་, ཐོག་ས་པ་ to strike, stumble, run against, to throw against or on, to be impeded, delayed: ཐོག་ས་པ་དང་བཅས་པ་ with obstruction or impediments. ཐོག་ས་པ་མེད་པ་ ལྟན་ལྟན་, ལྟན་ལྟན་ unhindered, unobstructed; also two classes of devils, v. ཐོག་ས་པ་མེད་པ་. མི་ཁྱི་གཙང་ལ་འདྲེན་པ་ without being hindered by men, dogs, or any thing else.

Syn. འཇམ་དབྱངས་ *hchañ-wa*; འཕྲེན་པ་ *hdsin-pa* (*Mñon.*).

ཐོག་ས་པ་མེད་ *thogs-pa med* = ཐོག་ས་པ་མེད་, ཐོག་ས་པ་མེད་ or ཐོག་ས་པ་མེད་ 1. ལྟན་ལྟན་; v. preceding para., also = all-searching, all-penetrating, all-pervading. 2. ལྟན་ལྟན་ *Āryāsaṅga* the founder of the *Yogācharya* school of Buddhism. He was called the sage of Achinta-puri Vihār, now called Ajunta, the cave and temples of which still bear testimony to the glory of his time; and is said to have lived 150 years. Acc. to some Tibetan authors he was the brother of the celebrated Vasu Bandhu (*K. g. 5, 450*).

ཐོང་ *thoñ* 1. a plough. ཐོང་ལྟན་ *thoñ-leags* ཀ་ལྟན་, ལྟན་ the iron of the plough share. 2. a trunk, box (*A. K. 1-14*); ཐོང་གོས་ *thoñ-gos* clothes in a leather trunk,

also the lining of the inside of a leather trunk (*Rtsii*).

✚ ཐོང་ག *thoñ-ka* or ཐོང་ག *thoñ-ga* = བྱང་ or བྱང་པ་ the breast: ཐོང་ག་ནམ་བུར་བྱང་ they (fought) holding each other breast to breast.

✚ ཐོང་ཁོར *thoñ-khor* = གར་བུ dense, thick; also sbst. density.

ཐོང་པ *thoñ-pa* 1. ལུག་ཐོ་མོ་གཉིས་ལོའི་གཟུང་ལ་ རྒྱུ་མ་པ་ a ram two years old just entering its third year. 2. acc. to *Cs.* a ram that is castrated, wether; ར་ཐོང་ *ra-thoñ* a castrated he-goat; ཐོང་པའི་མོ *thoñ-pahi-* lo the years between childhood and manhood; juvenile years (*Sch.*). 3. རྩལ་པ་ *thoñ-po* cf. རྩལ་ཐོང་ a plough. ཐོང་པའི་འཆར་བུར་ *thoñ-pahi hchañ-bzuñ* = རྩལ་པ་ལྟར་ རྩལ་པ་ to plough, to hold the plough.

ཐོང་སྐྱ *thoñ-spu* mane of the camel (*Sch.*).

ཐོང་ག་ཤོལ་ *thoñ-gcol* ལྷ་ཁྲུང་, རྩལ་ the plough-share: ཐོང་ག་ཤོལ་ཅན་ *thoñ-gcol can* one who ploughs, a tiller of the soil.

ཐོང་མ་འཛིན་ *thoñs-hdsin* a receipt: རྩལ་ཤོང་བཅས་པ་ཐོང་མ་འཛིན་སྐུབ་ the fuel having been supplied take a receipt for it (*Rtsii*).

ཐོད་ I: *thod* 1. postp. over or above; ར་ཐོད་ལ་ = ར་ཐོག་ལ་ up, upon; also as adj. higher, upper: བལ་པའི་ཐོད་ཆེན་ཐོད་ཀྱི་ཤོང་ཁུ་ཅེ་ the windings of the higher ravines and gorges of Nepal are very considerable (*Jig.*). ཐོག་ཁེབས་ *thog-khebs* = སྒྲིང་ཁེབས་ *steñ-khebs* cover, outside cover, anything to cover over. 2. = ལྷ་ *shba* རྩལ་, རྩལ་ལྷ་, རྩལ་ལྷ་ཅན་ also རྩལ་ཐོད་ *bla-thod* or རྩལ་ཐོད་ *dbu-thod* crown of the head, ornament or covering for the head. ལ་ཐོད་ *ya-thod*, མ་ཐོད་ *ma-thod* a loft in the rafters of the upper and lower storey of a house.

ཐོད་ཀྱི་ *thod-rgal* རྩལ་ཀྱི་, རྩལ་ཀྱི་; ཐོད་ཀྱི་ ཅེ་བ་ *thod-rgal che-wa* angry, wrathful.

ཐོད་ཐོད་ *thod-thod*, v. ལུ་ *su*.

ཐོད་པ *thod-pa* 1. ཀཔ་ལ་ skull; skull of dead person, death's head; ཐོད་མཁམ་ *thod-skam* a dry skull; ཐོད་ལྷོན་ *thod-rlon* a fresh skull; ཐོད་ཁྲག་ *thod-khrag* a skull filled with blood; ཐོད་ཐོར་ *thod-phor* drinking cup made of a skull used by *Tantrik* lamas in propitiating spirits, ghosts, etc. 2. or ཐོད་དྲིམ་ *thod-dkris* a turban, not however worn in Tibet. 3. རྩལ་ཀྱི་ the forehead, brow: ཐོད་རྩལ་ *thod-rtsa* vena frontalis. ཐོད་རྩལ་ *thod-rgyan* རྩལ་ཀྱི་ལྷ་ the ornament for the head.

ཐོད་མོ་ཁོར་ *thod-mo-khor* = ཐོད་ལེ་དྲུག་ a species of conch-shell which when burnt makes fine lime. ཐོད་མོ་ཁོར་གྱི་ཕྱི་མ་ *thod-mo khor-gyi phye-ma* རྩལ་ཀྱི་ལྷ་ lime-wash for walls of buildings.

ཐོད་ལེ་ཁོར་ *thod-le kor* or ཐོད་ལེ་ཁོར་ *thod-le skod* said to mean alabaster (*Na*).

ཐོད་ལེ་དྲུག་ *thod-le dkar* རྩལ་ཀྱི་ chalk; ཐོད་ལེ་དྲུག་གྱི་ཕྱི་མ་ *thod-le dkar-gyi phye-ma* lime-wash or powder.

ཐོན་ *thon* 1. v. ར་ཐོན་པ་, ར་ཐོན་པ་ so; ཐོན་མཚམས་ལུ་ at the time of, also time of coming out, at the time of his departure; རྩལ་ཐོན་ *khyāq-thon* = རྩལ་པ་ལྟར་བ་ turning out excellent, particularly good. 2. n. of a village at the foot of the Khambala ridge on the south side of the Yeru Tsangpo, famous for being the birth-place of *Thon-mi Sambhota* the father of Tibetan literature. ཐོན་པ་ *Thon-pa* a native of Thon, also a member of the family of *Thon-mi Sambhota*; རྩལ་ཐོན་ཐོན་པ་ n. of a Tibetan minister born of the family of *Thon-mi Sambhota* (*Loñ.* ■ 8). ཐོན་མི་ *Thon-mi* or ཐོན་མི་མཚམས་ཐོན་ *Thon-mi Sam-bho-ta*, called also ཐོན་མི་མཚམས་ཐོན་, the minister of king *Sroñ-btsan Sgam-po* who resided for many years in

India in order to study Sanskrit and on his return to Tibet framed the Tibetan characters and laid the basis of Tibetan literature about the middle of the seventh century A.D.

ཐོན་ཀྱི *thon-ka* greenish-blue: ལྗང་ཐོན་དང་སྐྱེ་བཞིན་གྱི་མིང་དུ་འབོད་ (Jig.) bright green-blue bears the name of *thon-ka*. ཐོན་ཐི *thon-thi* n. of a kind of Chinese satin shot with green and blue (*S. kar.* 179).

ཐོབ *thob*, v. ཐོབ་པ་ *thob-pa*, an exhortation as in གསལ་བ་ཐོབ། མ་ཐོན་ཐོབ།, v. འདེབས་པ་ *hdebs-pa*.

ཐོབ་ཅུ *thob-chu* acc. to Schr. button (ཐོབ་ཅི).

ཐོབ་པ་ I: *thob-pa* བཤུགས་པ་, བཅུག་པ་, ཡམས་པ་ 1. vb. to find, to get, obtain; is practically synonymous with རྟོན་པ་ *rñed-pa*, which verb in the colloq. it has to a large extent superseded, though in certain parts of Central Tibet *rñed-pa* is often heard. In *W.* and *Sikkim* ཐོབ་པ་ only is in use both conversationally and in letters. In literature ཐོབ་པ་ occurs in the sense of "to get, obtain, procure, receive"; but not in the proper sense of "to find, discover" which is the special meaning belonging to རྟོན་པ་. Thus in books a common phrase is དཔུང་ཐོབ་མཐར་ they obtained or acquired faith; དཔུང་ཐོབ་མཐར་ at the end have got the དཔུང་ (in grammatical construction). ཐོབ་པ་དང་འབྲེལ་ གཤམ་ལྷན་པ་ gaining [having a close adherence; closely connected; consequent on]S. 2. to become; ལྷན་པ་ཐོབ་པ་ to become king; མངས་ལྷན་པ་ ཐོབ་པ་ to become a Buddha, to attain to Buddhahood; རྟོན་པ་ཐོབ་པ་ to be religious; ལྷན་པ་ཐོབ་པ་ to be miserable, to be unhappy; ཐོབ་པ་ to be saved, emancipated; བདེ་བ་ཐོབ་པ་ to become happy, i.e., to attain to *Nirvāṇa*.

ཐོབ་པ་ II: sbst. བཤུགས་ gain, profit, that which has been got or obtained; the sum, result, of gain. ཐོབ་ཅོར་ in *W.* adj.

that which is to be got or received (*Jä.*); ཐོབ་ཀྱིས་འཇུག་པ་ = ཐོབ་ཀྱིས་འཇུག་པ་ རྒྱུ་ལྡན་པ་ to draw or acquire somehow or other another's property.

ཐོབ་ག *thob-ga*, v. ཐོབ་ལོ།

ཐོབ་ཁམ *thob-kha-ma* = དེ་མ་ཐག་ also ཐོབ་ཁམ་ག་ immediately, e.g., ཐོན་ཀྱི་ཐོབ་ཁམ་ལ་ directly he had arrived (*Mñon.*).

ཐོབ་རྒྱུ *thob-rgyu* colloq. lit. anything to be got, as income, profit, gain.

ཐོབ་རྒྱལ *thob-rgyal* 1. ཐོབ་པ་དང་རྒྱལ་བ་ *thob-pa dañ rgyal-wa* to gain and win; this expression occurs in the passage རྩ་བ་ཐོབ་རྒྱལ་, རྩ་མོ་ཐོབ་རྒྱལ་, རྩ་མོ་ཐོབ་རྒྱལ་གྱི་ལུག་ལྷན་པ་ where it signifies ལམ་ ཐོབ་རྒྱུ, i.e., acquiring, finding, the way (to *Nirvāṇa*), getting at the root or gaining the fruit in the phraseology of the *Niñ-ma* sect (*Khrid*). 2. n. of a district with a monastery in Tsang: གཙང་ཐོབ་རྒྱལ་གྱི་ཐད་ཀྱི་མ་རི་གཙང་ཆུ་འོ་ རྒྱལ་ཁུ་གཙང་འབྲུག་གྱི་མའི་ལྷ་ཁང་ the temple of the River-bank Sands is situated on a hill on the further bank of the Tsangpo in the direction of Thob-gyal in Tsang (*Loh.* 2 6). In Thob-gyal was born པཎ་ཆེན་པུན་པའི་དབང་ ཐུག་ the Panchen Lama Tanpai Wangchug, who was the successor of the Tashi Lama Tan-pai Nyi-ma whom Capt. Samuel Turner had interviewed in 1786 A.D. 3. occurs in ཐོབ་རྒྱལ་བྱེད་པ་ *thob-rgyal byed-pa* acc. to Sch. to despoil, pillage, plunder.

ཐོབ་ཅ *tho-cha* a share, due; the share which one gets. Also ཐོབ་ཅོར་.

ཐོབ་འདོད *thob-hdod* = རྟོགས་ *chags* ལྟོ་ཆུ་ expectation, longing for.

ཐོབ་ཅོར *thob-tshir* lit. the turn of getting; may be taken as = claim, right, due: ཐོབ་ཅོར་ ར་ལ་ཡོད་ *thob-tshir ba-la yod* I have a claim, a right to it (*Jä.*). ཐོབ་རིམ་ *thob-rim* the order or turn of getting.

ཐོབ་ཡིག *thob-yig* repertory, index.

ཐོབ་ལོ *thob-lo* = ཐོབ་ག *thob-ga* vanity, false show: ཁོ་ཡོན་ཏན་ཐོབ་ལོ he is conceited, he is not talented but he makes a show. བཟུན་པའི་སྒོར་བྱུགས་པ་དེ་ཡང་ཆས་བྱས་ལོ་ཐོབ་ལོ་ཅམ་གྱིས་ he who makes show of religion, of having acquired it, while just entered at the door of its exposition (*Khrid*).

ཐོབ་སྟོལ *thob-srol* prob. = ཐོབ་ཅེར *thob-tshir* right of succession.

ཐོབ་ག *thob-ga* contest, scramble, e.g., for money thrown among people.

ཐོམ་བུ *thom-bu*, v. ཐུམ་བུ (in the dialect of Amdo) a large wooden spoon or ladle ordinarily called གཟར་བུ: རྩོམ་ལ་གཟན་དང་མ་སྒྲམས་པར་མ་དེའི་ཐོམ་བུ་དེ་དང་ཀ་རའི་ངར་མཐོ་དེ་བ་ལྷག་པར་འདྲེན་ regarding the Jowo as not like others he presented him with an additional spoonful of buffalo-cow's curds and a handful of crystalline sugar (*A. 35*); གཏུང་ཐོམ་བུ་གང་ཁྱེར་ brought one spoonful of drink (*A. 116*).

ཐོམས་པ *thoms-pa*, v. འཐོམས་པ *hthoms-pa*.

ཐོའུ་ཀྱན་ *Thohu-kwan* the last emperor of China of the Ta-yuan or Tartar dynasty: ཀམ་རང་ཕྱང་རྩོའུ་ཀྱན་གྱིས་གདན་དྲངས་ *Karma Rañ-byun rdo-rje* was invited to China by (emperor) *Thohu kwan* (*Loñ. 2 10*).

ཐོར *thor* anything gathered into a single point; what is in a tangle drawn out fine. ཐོར་ཅག་ *thor-cog* or ཐོར་ཅག་མ་ or ཐོར་ཅུག་མ་ (also རྩ་གར་) कवरी, शिखाबन्ध a plaited tuft of hair, toupet: ཐོར་ཅག་དང་རྩ་ལྷེ་བཅེངས་ he bound the tuft of hair with silk-string of five colours.

ཐོར་ཁོད་ *Thor-khod* or ཐོར་གོད་ *Thor-god* n. of a Mongol tribe. ཐོར་གོད་ཁྱེ་ཁང་ *Thor-god spyi-khan* n. of quarters in the monastery of Tashi-lhunpo where monks coming from ཐོར་གོད་ *Thor-god* generally reside. མཁས་པའི་

དབང་པོ་ཐོར་གོད་ཤིས་རབ་སྒྱེན་པ་ (*Loñ. 15*) the most learned *Ces-rab sbyin-pa* of *Thor-god* &c.

ཐོར་མགོ་ *thor-mgo* 1. v. ཐུར་མགོ་ *thur-mgo*. 2. the commencement of the dawn, of the morning.

ཐོར་ཆགས་ *thor-chags* = ཐོ་ཡི་ནང་ལ་འཁོད་པ་ entered into the list; registered: རྩོང་ཕྱོད་བསམ་པ་ཆེ་བས་ ཐོར་ཆགས་ the resident official of a *Jong* generously put into the list (*Rtsii*).

✚ ཐོར་ཏོ་ *thor-to* = ཏོ་མ་ the top point of hair, etc.

ཐོར་པ་ *thor-pa*, also འཐོར་པ་, small-pox (*Sch.*), pimples, pustule; སྤྱན་ཐོར་ *srin-thor* cutaneous disorders, pustules, pimples on the skin (*Jä*).

ཐོར་བ་ *thor-wa* 1. v. འཐོར་བ་ *hthor-wa*. 2. ཐོར་པ་ *thor-pa*.

ཐོར་བུ་ I: *thor-bu* 1. acc. to *Jä*. denotes a whole class of diseases comprising dyspepsia as well as cutaneous disorders. དམར་ཐོར་ *dmar-thor* measles (*Sch.*); ཐོར་ནག་ *thor-nag* some kind of pimples or eruption on the skin (*Ya-sel. 28*). 2. single, separate (*Jä*); ཐུ་མ་ཐོར་བུ་པ་ separate little things, works, books, etc. (*Schr.*).

ཐོར་མོ་ *thor-mo* the growing fat of cows, goats, etc., in consequence of sterility (*Sch.*).

ཐོར་གཏུག་ *thor-gtsug* རྩ་ལྷེ་; = གཏུག་ཐོར་ *gtsug-thor* or གཏུག་ཏོར་ *gtsug-tor* a turban.

ཐོར་ཅུག་མ་ *thor-tshugs* शिखाबन्ध, कवरी = plaited hair bound up on the head in a spiral.

ཐོར་རེ་ *thor-re* or ཐར་རེ་ཐོར་རེ་, འབྲོག་པ་བསྐྱེད་བཞིན་དུ་ ཐོར་རེ་ (*A. 119*).

ཐོར་རེ་བ་ *thor-re-wa*, v. ཐར་ཐོར་.

ཐོལ་བ་ *thol-wa* 1. v. འཐོལ་བ་ *hthol-wa* pf. to ཁྱོལ་བ་ *rtol-wa* what has come forth, what

has been raised, elevated (*Sch.*); ཐོས་བྱུང་ *thol-byuñ* arisen, begun suddenly.

ཐོས་ *Thos* I: or ཐོས་རུས་ *Thos-rus* n. of a clan among the ancient Tibetans (*Yig.*).

ཐོས་ II: (in Sikk.) = ལོ་པ་ understanding; ཐོས་ཆུང་ *thos-chuñ* of less understanding; ཐོས་པ་བརྗོད་ to express intelligibly; ཐོས་པ་སྒྲུབ་མཛད་པ་ absolute comprehension; fully understanding or hearing, one of the six རྒྱ་ན་མཛད་པ་, v. རྒྱ་.

ཐོས་པ་ *thos-pa* 1. vb. to hear; now used in the ordinary sense of hearing anything with one's own ears just as is the verb རྒྱ་ན་པ་ *ñan-pa*; but ཐོས་པ་ seems to have had originally the meaning of hearing something at second hand, i.e., from others. This signification it still bears also. Hence we derive the further meaning: 2. to hear of, to have word of, to understand: ལྷ་པ་ཀློང་ཕྱི་ཁྱིའི་གྲ་ཐོས་མམ་ have you heard of the English or Europeans of Calcutta? ཐོས་པ་བཞེན་ ཡཧ་འཕྲུག་, ཡཧ་འཕྲུག་ as reported. 3. ལྷ་པ་ one of the 18 sciences or འཕྲུག་; *Veda*, v. རྒྱ་པ་འཕྲུག་.

ཐོས་གྲོལ་ *thos-grol* or ཐོས་པ་དང་གྲོལ་ ལྷ་པ་འཕྲུག་ set free (from the world as soon as he) heard (it); an abbreviated n. of a book called ཐོས་པ་འཕྲུག་གི་ཐོས་པ་འཕྲུག་ the work by the hearing of which one is instantly saved. It is read over deceased persons or to the soul of the deceased.

ཐོས་པ་ལེགས་ *thos-pa legs* འཕྲུག་ a follower of the Hīnayāna school (*Mñon.*).

ཐོས་ཆུང་ *thos-chuñ* of little experience; ignorant.

ཐོས་སྒྲུབ་ *thos-agrogs* or ཐོས་སྒྲུབ་པ་ 1. met. རྒྱ་ལ་ *bya-rog* the crow. 2. རྒྱ་ཐོས་ འཕྲུག་ a hearer; a follower of the Hīnayāna school (*Mñon.*).

ཐོས་ཀྱི་ *thos-rtul* less read or imperfectly informed.

ཐོས་ལྡན་ *thos-ldan* ལྷ་པ་འཕྲུག་ learned man.

Syn. མཁས་པ་ *mkhas-pa*; ལེགས་པ་ལྡན་ *legs-rab-can*; རྒྱ་པ་ལྡན་ *rig-pa can* (*Mñon.*).

ཐོས་ལྡན་དབང་ *thos-ldan dwañ* the chief among the learned; complimentary address for a learned man.

ཐོས་པ་དགའ་ *thos-pa-dgah* n. given to the Buddhist saint *Mi-la ras-pa*.

ཐོས་འཛིན་ *thos-hdsin* = རྒྱ་པ་ *rna-wa* ལྷ་པ་འཕྲུག་ hearing; also ཐོས་པ་འཛིན་ the organ of hearing. ཐོས་འཛིན་གྱི་ *thos-hdsin rgyan* = རྒྱ་པ་འཕྲུག་ *rna rgyan* ལྷ་པ་འཕྲུག་ ear-ornament.

ཐོས་ལོ་ *thos-lo* hear-say; hearing (a thing) but not understanding: རྒྱ་པ་འཕྲུག་པ་ལྷ་པ་འཕྲུག་ ཐོས་ལོ་ལྷ་པ་འཕྲུག་ not being so, as if one pretended to have heard and to understand without really having taken into the mind (*Khrid.* 40).

མཐའ་ *mthañ* ལྷ་པ་འཕྲུག་ the lower part of the body; མཐའ་གོས་ *mthañ-gos* ལྷ་པ་འཕྲུག་ a vestment for it, a sort of petticoat (*Cs.*); acc. to others: a toga worn by the lamas. མཐའ་སྒྲུབ་ *mthañ sprad-pa* ལྷ་པ་འཕྲུག་ mutual touching of the body, lying or sleeping together (as husband and wife): མཐའ་སྒྲུབ་པ་འཕྲུག་ just on the point of embracing; མཐའ་སྒྲུབ་པ་འཕྲུག་ embracing (for company).

མཐའ་སྒྲུབ་ *mthañs* = ལྷ་པ་འཕྲུག་ all: མཐའ་སྒྲུབ་པ་འཕྲུག་ perceived by all, heard by all.

མཐའ་ *mthah* (cf. མཐའ་) 1. the end, whether relative to space or time; so = edge, margin, brink; termination, conclusion, limits: མཐའ་ཞོར་པ་ to go round the confines (of a place); མཐའ་འཕྲུག་ *mthah-hgril* skirts or edge of a gown or vestment tied up; མཐའ་ལྷ་པ་འཕྲུག་ exceeding all bounds, very great; ལྷ་པ་འཕྲུག་པ་འཕྲུག་ to walk

round him that sits on a throne (*Glr.*); ལམ་མཐའ་ལ་མ་ལོག་པ་ not returning to former works; to the last *karma*; དེ་མཐའ་ *de-mthah* round that (mountain); མཐའ་དབུས་ཀྱི་རྒྱུད་ at the frontiers and in the interior, everywhere (*Jä.*); མཐའི་རྒྱུ་ཁམས་ border region; མཐའ་བཞི་ the four borders, i.e., all the surrounding territory, frq. མཐའི་རྫོང་, the treasures of the border-country; མཐའ་འདུལ་བ་ *mthah hdul-wa* to conquer or convert the people on the frontier; མཐའ་འདུལ་ཡང་འདུལ་གྱི་གཙུག་ལག་ཁང་ the monasteries (founded) to convert the wild people of the borderland and also those beyond (*Rtsii.*); མཐའི་དམག་ *mthahi-dmag* border-war, i.e., the invading armies (from China, India, Nepal or Khoten): དམའ་ས་བཟུང་ན་སྐྱོམས་རྒྱུང་མཐའ་ལ་འབྱུང་ if the lower lands are seized, tranquility will be reduced to a minimum (*Rdsa.* 22). 2. In grammar: terminal letters; ན་ *na*, མ་ *ma*, ར་ *ra*, ལ་ *la* རྒྱུ་མཐའ་; མཐའ་ཅན་ *mthah-can* words ending in n, m, r, l; ག་མཐའ་ *ga-mthah* a final (ག་ *ga*). 3. = ཅ་གས་ *cha-gas*. 4. apparently is sometimes used as adj. = the utmost, the last, e.g., རབ་མཐའ་ལས་ལྷ་རྒྱུ་རྒྱུ་ལས་འདས་ having been delivered from misery and from the utmost prosperity (*Khor-de*).

མཐའ་གཅིག་ཏུ་ *mthah gcig-tu* 1. on the one hand; in part; in a certain degree and in some respects (*Jä.*). 2. keeping all on one side, or taking from one end or from one side (of a subject or question); བདག་ལྟ་བུ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བཤད་པར་སྒྲུབ་མ་ཡིན་ it is not easy for one like me to explain only one side (*Situ.* 2); མཐའ་གཅིག་པ་ *mthah gcig-pa* = བསམ་བློ་མཛུངས་པ་ of one opinion, view or thought; unanimous.

མཐའ་གཅོད་པ་ *mthah gcod-pa* 1. final sentence or judgment, a decision. 2. to adjudge, decide, come to a conclusion: མཐའ་གཅོད་པའི་ཕྱིར་ *mthah gcod-pahi phyir* in order to settle it definitely, to come to a

conclusion, or decision. ཡང་དག་མཐའ་ *yañ-dag mthah* ཡམས་ the true end, the farthest limit. 3. the rest, remainder: རེ་དྲགས་ཀྱི་མཐའ་ རྒྱངས་ having given up the last remnant of hope and fear.

མཐའ་བཞིར་རྒྱས་པ་ *mthah-bshir rgyas-pa* བུའུ་རྒྱུ་འཛིན་ཏེ་ one who expands even unto the four limits of the universe; an epithet of a *Cakravarti Rāja* (*M.V.*).

མཐའ་ཀློང་ *mthah-klas* = མཐའ་མེད་པ་ limitless, boundless.

མཐའ་སྐོར་ *mthah-skor* ལྷན་སྐྱོང་པ་ all round; also as subst. the whole circumference, the perimeter.

མཐའ་ཁོབ་ *mthah-khob* or མཐའ་འཁོབ་ བྱང་མཐའ་ border, outskirts, etc. མཐའ་ཁོབ་མི་འཕྲོ་བ་ *mthah-khob miham skye-wa* བྱང་མཐའ་ཁོབ་ཀྱི་མི་ any borderland occupied by uncivilized people; also one of the eight unhappy states, v. མི་ཁོབ་པ་. མཐའ་འཁོབ་ལུ་ལ་ *mthah-hkhob yul* བྱང་མཐའ་ barbarian's country; also any country where Buddhism has not penetrated.

མཐའ་གེབས་པ་ *mthah gebs-pa* 1. = ལ་ཕུག་གི་ལོ་མ་ a raddish leaf. 2. རྒྱུ་ལྡན་པ་ rule, regulation.

མཐའ་གུ་ *mthah-gru* = རྒྱ་ཆེན་པ་। རྒྱ་ཆེན་པ་ copiousness; spacious, extensive.

མཐའ་གྲོགས་ *mthah-grog* = ཕྱགས་གྲོགས་ or གཤམ་གྲོགས་ lit. friend to the limit of life, i.e., spouse.

མཐའ་ངོས་ *mthah-hos* ལྷན་སྐྱོང་ bashfulness, modesty.

མཐའ་ལྗང་པ་ *mthah-lags* the form of a mirror, etc. (*Schr.*).

མཐའ་ཅན་ *mthah-can* ལྷན་སྐྱོང་ met. a branch.

མཐའ་ཆགས་ *mthah-chags* living at the border or edge; the border of a robe.

མཐའ་གཅིག་ཏུ་ *mthah-gñis* lit. the two extremes, namely, རྒྱལ་པ་དང་ཆད་པ་ *rtag-pa dañ chad-pa*. In

thon-pa fully crossed or passed over the limit; as a sbst. a perfect holy person, a saint who has acquired all virtues and has gone to the farthest limit of learning or has acquired all that is knowable. མཐར་ཐུང་པ་ *mthar byed-pa* to end a work, to destroy, to put an end to, to demolish. མཐར་ཐུང་པ་ *mthar-phyin* or མཐར་ཐུང་པ་ ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ the sky. མཐར་ཐུང་པ་ *mthar-byed* ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ the lord of death who puts an end to every thing. མཐར་ཐུང་པ་ *mthar-hbyin* ལྷན་པ་ going to the limit.

མཐར་ཐུང་པ་ ལྷན་པ་པའི་སྒྲོམ་པ་པར་འཇུག་པ་དགུ *mthar-gyis gnas-pahi sñoms-par hjug-pa dgu* the gradually-acquired nine stages of tranquil posture. They comprise the states of བསམ་གཏན་བཞེ the four *Dhyana*; གཟུགས་མཛེད་པ་བཞེ the four *Arûpa* and འཇོག་པའི་སྒྲོམ་པ་འཇུག་.

མཐར་ཐུང་པ་ *mthar-skyel-wa* to carry out fully; to depose without reserve, to dwell upon a subject exhaustively.

མཐར་ཐུང་པ་ *mthar-gyis* = རིམ་ཐུང་པ་ *rim-gyis* adv. by degrees, gradually, at length.

མཐར་ཐུང་པ་ *mthar thug-pa* and རྒྱུ་ཐུང་པ་མཐར་ཐུང་པ་, མི་རྒྱུ་ཐུང་པ་དང་ཞིང་མཚམས་ཐུང་པ་མཛེད་པ་ *mi rtog-pa dan ñiñ-mtshams spyod-pa med-pa* are attributes of the gods of the highest heaven (*K. ko.* ༧ 237).

མཐར་ཐུང་པ་ *mthar thug-pa* = མཐར་ཐུང་པ་ *mur-thug-pa* touching or carried to the limit as regards quality, good or bad.

མཐས་ཀླས་ *mthas-klas*, v. མཐས་ཀླས་ *mthah-klas*.

མཐས་གཏུགས་པ་ *Mthas gtugs-pa* n. of a place.

མཐིང་ *mthiñ* 1. སྐོལ་ sky-blue, azure. 2. n. of a flower, used as a medicine for eye-disease. 3. acc. to *Cs.* = indigo; མཐིང་ཤིང་ *mthiñ-ñiñ* indigo-plant. 4. indigo colour (*Jä.*).

མཐིང་མུ་ *mthiñ-skya* light blue. མཐིང་ཁ་ *mthiñ-kha* blue colour. མཐིང་ག་ *mthiñ-ga* n. of a bird of deep-blue colour (*G. Bon.* 12). མཐིང་ཐུ་ *mthiñ-khra* a kind of silk-scarf with white spots on a blue ground (*Rtsii.*). མཐིང་གི་ *mthiñ-gi* (ཐོན་གྱི་མི་རབས་) n. of an ancient dynasty (*J. Zan.*). མཐིང་རྒྱུ་ *mthiñ-rgyus* a kind of stone used medicinally. མཐིང་ཐོན་ *mthiñ-sñon* n. of a blue-stone used in medicine, lapis lazuli (*Med.*). མཐིང་རིལ་ *mthiñ-ril* acc. to *Sch.* wild duck. མཐིང་རྩེ་ *mthiñ-hril* ཀི་རི་ཅི་ a smaller bird (*Jä.*) [the fruit of the marshy date tree] *S.*; མཐིང་རོ་ *mthiñ-rdo* = ལྷགས་རོ་ *lcags-rdo* superior steel, of bluish-red colour, highly prized in Tibet (*Jig.*).

Syn. མིག་སྒྲོན་ཐོན་པ་ *mig-sman sñon-po*; ཐུ་ཐུང་ *bya-khyuñ rdo*; གསལ་ལྡན་ *gsal-ldan*; གསལ་པ་ *gsal-pa-can*; མེ་རྒྱལ་མིག་སྒྲོན་ *me-tog mig-sman*; ཁུ་ཤུ་རི་ཁམས་ *ku-ñuñ kham*; དུས་ཀྱི་མེ་རྒྱལ་ *dus-kyi me-tog*; མེ་རྒྱལ་ཟེ *me-tog se* (*Mñon.*).

མཐིང་ཐུན་ *Mthiñ-shun* n. of a place on the Tibeto-Chinese frontier; མཐིང་ཐུན་གསལ་པ་རོ་མཛེས་ on a hill of turquoise-stone (shone as it were) melted lapis lazuli (*Yig.*).

མཐིང་ཤིང་ *mthiñ-ñiñ* ར་ཇ་མཐར་ monolith of turquoise.

མཐིུ་ *mthihu*, v. མཐེུ་ *mthehu*.

མཐིལ་ *mthil* 1. བུ་, sbst. the bottom, the lowermost part, the depths: ཐུ་ཐུང་གི་ མཐིལ་ཐང་མོ་ལ་ at the deep bottom of a marmot's burrow; བོ་ས་རིམ་གྱི་མཐིལ་ the bottom or undermost of the pile of clothes. 2. the hollow part of anything, chiefly used of the hand or foot: ལག་མཐིལ་ the palm of the hand; རུང་མཐིལ་ the sole of the foot; དཔེར་བཤད་གྱིས་ན། ཐང་ལག་མཐིལ་མཚམས་སྒྲོག་ རྒྱུ་ཤི་རྒྱུ་ཡོད་ལ་ for a hasty illustration, there might be so many ants clinging to life on the flat palm of the hand (or, on the

མཐིལ་

palm of the hand as on a plain) (*Khor-de*). 3. the centre, the principal or chief part, of a town; the principal place: གདན་ས་མཐུལ་ *Gdan-sa mthil* the capital or the central place of a country where the government is located; also n. of the chief monastery of Tibet in Yar-lung, three day's journey to the east of Sam-ye.

མཐུ *mthu* = प्रभाव, अनुभव, शक्ति, तेजस्, बल, वीर्यं force or power of an inherent nature; innate energy; capacity, resource. Is a word chiefly used as denoting magic powers; but not invariably so. མཐུ་དང་ལྡན་པ་ strong, powerful, efficacious; རྒྱལ་ཁྲིམས་འཛིན་པའི་མཐུ་ the capacity of suppressing the powers of darkness; རྒྱལ་གཙོ་དཔལ་ཕྱེད་པ་ལས་དངོས་པོ་རྒྱལ་པོ་མཐུ་ཆེ་བའི་སངས་རྒྱལ་པོ་ལས་འབྱུང་རྒྱུ་ because he has abandoned the taking of life, he shall be born in a land of great resources and fine natural productions. མཐུ་ཆེད་ *mthu-med* also འབྱུང་ཆེད་ powerless, feeble, unable; མཐུས་ *mthus* by virtue of, frq. མཐུ་རྒྱལ་པོ་ or མཐུ་དང་རྒྱལ་པོ་ प्रभाव, magic, witchcraft; མཐུ་གཏོང་བ་, མཐུ་འདེབས་པ་ to cast magic spells, to bewitch.

མཐུ་བཀྱིངས་ *mthu-bsgyiñs* विष्णुर्जिति roaring expressive of one's might and prowess མཐུ་ཆེན་རྒྱལ་པོ་ *mthu-chen rnam* महानुभव; མཐུ་སེར་གཏོང་གཟུགས་པོ་རྒྱལ་པོ་འབྱུངས་ conjuring, raising tempests, exorcising ghosts, these three I have learned thoroughly.

མཐུ་བ་ *mthu-wa* རྒྱལ་པོ་ (མཐུ་རྒྱལ་པོ་མཁན་) an exorcist, one who practises witchcraft. མཐུ་བོ་ཆེ་ *mthu-wo che* རྒྱལ་པོ་ཆེན་ རྒྱལ་པོ་ཆེན་ one versed in mysticism, in the *Tantrik* cult, an exorcist lama (*Mñon.*).

མཐུ་མོ་ཆེ་ *mthu-mo che* n. of a *preta* (ཡི་དྭགས་) : *yi-dwags mthu-mo cher skyes* was born as a powerful female *preta* (*Khrid.*).

མཐུ་རྩ་ལ་ *mthu-rtal* = མཐུ་རྒྱལ་པོ་, *mthu-rtsa rmad-du byuñ-wa rkañ-mgyogs rluñ-dañ*

mñam-pa geig spyan-dsañs brought in one who in walking was swift as wind and wonderfully skilful in feats of arms, &c.

མཐུ་ཡོད་པ་ *mthu yod-pa* = བླ་མོ་དོན་འབྱུང་པོ་འཛིན་པོ་ efficacious.

མཐུག་པ་ *mthug-pa*, v. འབྱུག་པ་ ཅན thick, denes.

མཐུང་བྱེད་ *mthuñ-byed*, v. གུར་གུམ་ *gur-gum* (*Mñon.*).

མཐུད་པ་ *mthud*, v. འབྱུད་པ་ *hthud-pa*.

མཐུད་ཆེད་ *mthud-med*, འབྱུད་ཆེད་ *hthud-med*.

མཐུན་པ་ *mthun-pa* (ཆ་རྒྱལ་པོ་འཛིན་པ་ལྟ་བུ་) प्रदक्षिण, समादान, समान, अनुलोमी, अनुकूल, अनु-रूप (*blo lta-bu*) སྐུ་འཇུག་ to agree with, to be accordant, to be on a par with: མཐུན་པར་བྱེད་པ་ to make agree, to bring to agreement, reconcile; to be in sympathy with. བསྐྱེད་པ་ མཐུན་པ་ unanimous; རྒྱལ་པོ་མཐུན་པ་, རྒྱལ་པོ་མཐུན་པ་ to live in harmony, unanimous in judgment; ཆས་ལུགས་མཐུན་པ་ accordant in form of religion. རྒྱལ་པོ་མཐུན་པ་ ལྷན་པ་འབྱུག་པ་ merchants, men of one and the same avocation; ཡན་ཚུན་མཐུན་པ་ mutual agreement. བྱ་བ་ལྟོས་པ་མཐུན་པ་ similarity or agreement in acts and behaviour. མི་གཞན་དང་མཐུན་པར་ in harmony with other men; རྒྱལ་པོ་མཐུན་པ་ or རྒྱལ་པོ་དང་མཐུན་པར་ in conformity with one's words, expressions; ལུག་དུས་མཐུན་པ་ agreement in reference to time and place; ལུས་མཐུན་པ་ personal union as of husband and wife; རྒྱལ་པོ་མཐུན་པ་ agreeing in the habits of life, in the manner of food and drink, etc.; རྒྱལ་པོ་མཐུན་པ་ of equal birth and extraction; ལས་མཐུན་པ་ of the same or similar profession, also persons whose *karma* is similar; རྒྱལ་པོ་མཐུན་པ་ mental unity, of the same thought or mind, agreement; མཐུན་པའི་ཐུ་ *mthun-pahi sde* समकुल same or equal rank

or class. མཐུན་པར་རྟེན་པ་ *similar* extraction or birth. མཐུན་པར་རྟེན་པ་ *equal* or similar culture or enlightenment. ཁྲིམས་དང་མཐུན་པར་ཁྲུག་པ་ *paying* taxes according to law; རྒྱུ་ཆ་མ་མཐུན་པར་ཅི་བྱེད་པ་མྱི་ཤེས་ or ཅི་བྱེད་དམ་མི་ཤེས་ the news being contradictory I do not know what to do; མི་གཉིས་གཅིག་དང་གཅིག་མ་འཆམ་པས། ཁྲིམས་མ་བྱས་ཏེ་གྲགས་པ་ཞིག་གིས་མཐུན་པར་བྱས་སོ་ the two men having disagreed, they did not go to law but a friend made them agree; ལུས་པ་ནམས་མྱི་རྟག་གི་ནོར་གྱི་མྱོང་ལ་མཐུན་པར་མ་བྱུང་པས་དཔོན་པོ་ཕྱེད་ས་ནས་མཐུན་བཅུག་གོ། because the villagers could not agree on question concerning their common property, the headman of the village came causing them to agree. It will be noted from certain of the foregoing examples that མཐུན་པར་ may be used as a postp. coupled to the word it governs by the affix དང་

མཐུན་པར་རྟེན་པ་ *mithun-par rtse-wa* གཞུ་རྒྱུ་འདྲིའི་ playing without disagreement.

མཐུན་པའི་རྟེན་ *mithun-pahi rkyen* or མཐུན་རྟེན་ *mithun-rkyen* necessary articles; also, as predicate, requisite, indispensable: རས་སྒོམ་སྒོམ་འཛོ་བའི་མཐུན་རྟེན་ food and drink, &c., are the requisites of living; འོས་ལ་སྒོམ་མཁོ་བའི་མཐུན་རྟེན་ clothes, etc., are the articles of necessity which one must have; རྩ་ཆེད་པ་ནང་མཐུན་རྟེན་, སེམས་བདེ་བ་གསང་བའི་མཐུན་རྟེན་ health is a requisite of domestic happiness and a peaceful mind is necessary for inner enjoyment. རྒྱུང་པོ་ཆེ་གཉིས་ལ་མཐུན་པའི་རྟེན་ནམས་བཀལ་ཏེ་ lading on the two elephants all the necessary articles (A. 22). བཟུང་བའི་རྟེན་སྒྲིམ་བྱེད་མཐུན་རྟེན་ བཟུང་པ་ *bstan hdsin sgyes-buhi mithun-rkyen bsgrub-pa* to have secured all things requisite for a religious man (Yig.). མཐུན་རྟེན་བྱེད་ *mithun-rkyen byed* = རྒྱལ་ས་རམ་བྱེད་པ་ to co-operate, to help, to be-friend (Mñon.).

མཐུན་ཅན་ *mithun-can* in W. gentle, peace (Jä.).

མཐུན་འདུག་པ་ *mithun hjug-pa* or མཐུན་པར་འདུག་པ་ to cause to agree, to fit in, to bring in accordant elements (Yig.).

མཐུན་པའི་གྲོགས་ *mithun-pahi grogs* friends of great mental affinity; མཐུན་འགྱུར་གྱི་ཡི་གེ་ letter of recommendation.

མཐུན་པའི་དངོས་གྲུབ་ *mithun-pahi dños-grub* wished-for blessings.

མཐུན་པའི་ལུས་དུ་གནས་པ་ *mithun-pahi yul-du gnas-pa* འཁྱུག་པ་འདུག་པ་ residence in a country of congenial characteristics (M.V.).

མཐུན་པའི་རྒྱུར་ *mithun-pahi rluñ* favourable wind (for a vessel sailing).

མཐུན་རྟེན་ *mithun-sbyor* friendship, relationship, favourable coincidence of time, circumstances, etc., particularly when matrimonial relationship is formed.

Syn. མཐུན་ཁྱེད་གསལ་ *mithun-phyogs*; མཆོང་བྱེད་ *mdsah-byed*; ཏེ་བར་རྟེན་ *ñe-war sbyor*; མཆོས་མཆོར་ *mtshams-sbyor* (Mñon.).

མཐུན་ཁྱེད་གསལ་ *mithun-phyogs* གཞུ་པ་ལྟར་; = གཉེན་ཁྱེད་གསལ་ relations, friends (Mñon.).

མཐུན་མང་པ་ *mithun moñ-pa* or མཐུན་མང་ས་ མཐུན་མང་ས་ ordinary, usual; also = མྱི་པ་ *spyi-pa* general, common; also common property.

མཐུན་རྟེན་ *mithun-rtsi* the astrological calculation to ascertain if a bride and bridegroom will live in harmony or not after marriage.

མཐུར་ *mtsur* also མཐུར་མགོ་ = རྩ་ཆེད་མཐུར་ straps or rope for a horse's head to which another rope is tied to fasten him. མཐུར་མདུལ་ *mtsur-mdah* or མཐུར་ཐག་ a halter, rope tied to the muzzle of a horse, &c.; མཐུར་མགོ་ reins: མཐུར་མདུལ་མགོ་རྒྱུན་ལ་ཡང་རིན་པོ་ཆེ་འདྲེ་རྒྱུན་དུ་མ་ even on the halter and the head gear there were many precious gems (A. 141).

મિથુસ *mthus* instr. of મિથુ, by magical power, by dint of (*A. K. 111-16*). મિથુસ વઢિત્વ *mthus bṛtsir-va* बलात् उपक्रान्त to be subdued; gen. overpowered by witchcraft.

མཐེ་བོ *mthe-bo* བརྒྱུད; also col. མཐེ་ཆེན,
 མཐེ་བཙོན or ཐེ་བོ *the-bo* the thumb. རྒྱ་པའི་མཐེ་བོ
rkañ-pahi mthe-bo the big toe.

Syn. སོར་མོ་ཐེ་བོ་ *sor-mo the-bo* ; མཐེ་བོང་ *mthe-boñ* (*Mñon.*).

अधोऋक्ष *mt he-chuñ* = अधो or अधोऋक्ष
अनामिका the little finger; the little toe.

མཐེ་བོང་ *mthe-boñ* = མཐེ་བོ *mthe-bo*.

མཐེབ་ཀྱུ *mtheb-kyu* 1. button. 2. a symbol resembling a finger which is placed with the torma (offerings made to gods and demi-gods, &c.) (*Rtsii*).

મથેડું *mthehu* or મથેડું a little hammer.
Also, the little toe.

ॐ *mt̥ho* (ལག་པའི *lag-pahi*) བིམ་མེད་ 1. a span, from the tip of the thumb to the tip of the middle finger when extended. མཐོ་རེ་སྤྱི་རེ་ཙམ་ཏུ་འཕར་བ་ they increased each about a cubit and span measure (*Hbrom.* 163). མཐོ་ལྔ་པ་ = མཐོ་གང་ལྔ་པ་ (*Jig.*). མཐོ་འཇམ་བ་ or མཐོ་གཞམ་བ་ to span, to measure by the hand with the fingers extended; མཐོ་གང་, མཐོ་རེ་ཙམ་ a span in length; མཐོ་གཉིས་ or མཐོ་དྲ་ གྲིབིམ་མེད་ two spans. 2. བ་ མཐོ་བ་.

མཐོ་གོང་ *ntho-gon* a little triangular receptacle into which the effigy of an enemy is placed, to whom one wishes to do harm by witchcraft (*Jä.*).

མཐོ་རྒྱལ་པ་ *mtho rgyab-pa* to give earnest
money in *W.* (*Jä.*).

མཐོངག *mtsh-nag* = མཐོང་བ་གད *mtsho-bcad* grandiloquence, high speech with little meaning. ཚས་ཀྱལ་དེའི་དུས་ཀྱི་ལྷ་བ་མཐོངག་ཡིན་ཏེ the

doctrines of the time of that Buddhist king
were only high-flown theories (A. 77).

མཐོ་བ *mtho-wa* = མཐོང་མཐོང་, མཐོང་, མཐོང་, མཐོང་
1. subst. elevation, prominence; height; also adj. high, lofty, elevated, raised. *Jä.* makes it primarily a verb: to be high. རིགས་ཆེ་ཞིང་མཐོ་བ་ལྟེ་ being of high and noble birth; དེ་ལས་མཐོ་བ་ higher than that; ལྷ་ལ་མཐོ་བ་ རིགས་ལ་མཐོ་བ་ལྟེ་ the sacred insignia are high up above the roof; རི་ཏ་ལ་མཐོ་བ་ རི་ཏ་ལ་མཐོ་བ་ རི་ཏ་ལ་མཐོ་བ་ the height of Potala reaches to eleven stories; ང་མཐོ་ན་ *ña-mtho-na* when I am high, when I rise in position. མཐོ་བ་གཞིན་པ་ to lower what is high, to bring down, to humble, frq. ངས་མགོ་མཐོ་བ་ལས་དཔལ་དཔལ་བྱུང་ the more I was aspiring, the more I was brought low (*Jä.*).
2. for མོ་བ་ hammer; མཐོ་བ་རྟག་ stone used as a hammer (*Cs.*). མཐོ་བ་ *mtho-khyad* height, highness.

མཐོ་སྤྱོད་ *mtho-spyod* in *W.* haughty manner (*Jä.*). མཐོ་དཔར་ *mtho-dpañ* occurs in ཁང་པ་མོགས་དཔར་མཐོ་བ་.

མཐོ་བར་བརྟེན་པ་ *Mtho-war brtsegs-pa* n. of a lofty mountain in the fabulous continent of Uttara Kuru where there are trees with leaves of gold, lapis lazuli, coral, diamond, ruby, etc., and trunks of silver. At night light is emitted from the leaves of trees, etc., to enable the gods and nymphs to make themselves merry and to revel, &c. (*K. d.* २ 309).

མཐོ་བར་སེམས་པ་ *mtho-war sems-pa* རྒྱལ་མཚན་
to think highly of, to extol (one's own
religion, doctrine, &c.). མཐོ་བར་བྱ་བ་ *mtho-*
war bya-wa to eulogise, to flatter, to praise,
to exalt; = རྒྱལ་བཞེད་པ་, བཟླགས་པ་བཞེད་པ་, also as
subst. = བཞེད་ཆེན་, བཟླ་ཆེན་.

མཐོ་དམན་ *mtsho-dman* height: མཐོ་དམན་མཉམ་པ་
of equal height; མཐོ་དམན་ཅན་ undulating;
having high and low lands.

མཐོང་བ I: *mtshoŋ-wa* 1. to see, to view, in the broad sense of the term as an ordinary faculty; to look, to see, in a general way: མཐོང་ནས རྟུན་ having seen; མཐོང་བར་གྱུར་ ལཔ་མཁུ་ was seen; མཐོང་བར་བྱེད་པ་ to cause to see: མིག་གི་ཉེ་མཐོང་རིང་མི་མཐོང་། he sees only when the object is near, not when it is far (*Sch.*); མཚན་མོན་ཏྲོད་ཀྱིས་ཐག་རིང་པོ་བྱས་པ་མཐོང་ངམ་ can you see to a far distance at night time? 2. to perceive or behold any particular object; ཐོད་ཀྱི་རི་མཐོང་བའི་རི་ an eminence from whence one can see the mountains of Tibet; མི་གཞན་གྱིས་མཐོང་མར་ a place where one can be seen by others; དེ་བུ་མོས་མཐོང་བར་མཛད་ནི་ he made it visible to the girl, he made her see it; མཐོང་ག་ ཞིག་ཡོད་ན་ if there is one that has seen it, if there exists a witness; དེ་མཐོང་ཉྩེ་གས་ seeing this, I came to know, *i.e.*, from this I saw, I perceived; མཐོང་ཐོས་དྲན་རིག་ frq. seeing, hearing, touching, remembering; acc. to

Ja. thinking of (*e.g.*, a form of prayer, or magic formula); colloq. མཐོང་བ is usually coupled with མིག, the eye, quite pleonastically: ཡག་ལ་ལྟོས་མིག་དགོང་གསུམ་མིག་མཐོང་རུས་ look up there, you can see three goa deer. 3. to witness, observe (mentally). གྱེ་མ་ཡ་ལ་འཛམ་བུའི་དྲུང་དུ་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་གཉིས་པ་ བཞོན་བམཐོང་ངོ་མ་ཆེད་དུ་བཞུགས་པས་མོ O capital, capital, for the second time have I witnessed the Doctrine preached in the metropolis! thus designedly he cried. 4. colloq. to experience, to endure: ཐུག་བཟུལ་མང་མཐོང་བ་ཡིན་ has experienced many troubles.

མཐོང་བ II: slight; in Buddh. མཐོང་བ་ལ་རྣམ་པ་གཉིས་ཏེ *mthoñ-wa la rnam-pa gñis-te* of two kinds: 1. མཚན་མོས་མཐོང་བ perception by inference: རྒྱུ་ནས་དུད་པ་མཐོང་བ་ནས་བྱ་ཞྭ, ཡང་དག་པར་མཐོང་བ་ཞྭ etc., by seeing smoke from a distance to hold that I have seen fire although really I have not seen fire, etc. 2. མཛོན་སུམ་དུ་གསལ་བར་མཐོང་བ actual sight by personal observation (*K. my.* 437).

མཐོང་ཕྱགས *mthoñ-phyogs* = ཕྱུགས་ explained as དཀྱིབས་འདྲ་བར་མཐོང་ཕྱགས་ object of sight; a view, scene, aspect (*Ya-scl.* 41).

མཐོང་དུག *mthoñ-dug* དུཁིའིཔུཅ ('sight-poison') evil eye (*Sch.*); envy, grudge, jealousy [a snake]S.

མཐོང་ཁྱེད *mthoñ-byed* = མིག་ *mig* 1. that which sees, the eye (*Mñon.*). 2. a species of kite.

མཐོང་ལམ *mthoñ-lam* the true way 1. བདེན་པ་མཐོང་བའི་ལམ་ the state or stage of perfection in which one perceives the truth, *i.e.*, the reality of *Nirvāṇa*: དེ་ལྟར་ས་དང་པོར་བ་ཏུ་དགའ་བ་ནས་, མཐོང་ལམ་ཆོ་བ་ཉིད་བདེན་པ་རྟོགས་ཏེ accordingly from the first stage of perfection or ecstasy he passes to the meditative stage called མཐོང་ལམ་ where he perceives the true state of *Dharma*. 2. acc. to

Was. (139): the path of obtaining the power of sight, a mystical state.

མཐོང་ལུགས *mthoñ-lugs* the way of viewing a thing; notion, theory, opinion.

མཐོང་བ་དོན་ལྡན་ *Mthoñ-wa don-ldan* n. of an image of Buddha, the sight of which brought merit to any one (*Yig. k.* 21).

མཐོང་ན་དགའ་ *mthoñ-na dgah* = གཟུགས་མཛེས་པ་ very handsome, of beautiful form.

མཐོང་ཕུལ་ཆུང་བ་ *mthoñ-phul chuñ-wa* = མཐོང་གྱེ་ཆུང་བ་, as in མཐོང་ཕུལ་ཆུང་ངམ་སྤྱན་ཁྲུང་ལན་ tiniest thing visible or faintest thing audible (*D.R.*).

མཐོང་བ་སྤྱོད་མེད་པ་ *mthoñ-wa bla-na med-pa* = བདེན་པ་མཐོང་བ་ དམ་ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱི་ལོ་ལྟར་ཀྱོང་པ་ perceiving the supreme truth v. སྤྱོད་མེད་པ་.

མཐོང་བ་མེད་པ་ *mthoñ-wa med-pa* ལྷ་ལྟེ་ཆུང་ཆུང་ fatalist.

མཐོང་བའི་ཆོས་ *mthoñ-wahi chos* དུཁྱེད་ལྟར་ཀྱོང་པ་ actions of present life. མཐོང་བའི་ཆོས་ལ་ལྟར་བར་འགྱུར་བ་ *mthoñ-wahi chos-la myoñ-war hgyur-wa* དུཁྱེད་ལྟར་ཀྱོང་པ་ (Karma) manifesting itself in the actions of this life. མཐོང་བའི་ཆོས་ལ་བདེ་བར་གནས་པ་ དུཁྱེད་ལྟར་ཀྱོང་པ་ one of the stages in technical meditation.

མཐོང་བས་སྤང་བ་ *mthoñ-was spañ-bya* that which is renounced when seen; མཐོང་བས་སྤང་བ་ *mthoñ-was sgrol* deliverance at sight.

མཐོང་ཆོར་ *mthoñ-tshor* བུལ་ལྟར་ explained by མཐོང་བའི་གིས་ནི་སྤྱོད་ལག་ལ་རེག་པ་འཆི་བར་མི་འགྱུར་རྒྱུ་ (*K. gu.* 5. 90).

མཐོངས་ *mthoñs* = མིག་གིས་མཐོང་ས་ 1. ལྗང་ལྗང་ view, prospect, sphere; illuminated space: རྣམ་མཁའི་མཐོངས་རྣམས་འཇམ་ཆོན་གྱིས་གཏོང་བ་ the expanses of sky were filled with rainbow canopies. 2. opening in the wall or roof of a house for the entrance of light or for egress of smoke: རའི་ཐུས་ཁར་མི་རེད་དགར་པོ་ཞིག་ ཐུག་ཁང་གི་མཐོངས་ཕྱེ་ནས་བྱུང་ཞྭ on the side of my

pillow there came a solitary white man opening wide the cleft-holes of the bamboo house (*A.* 129). རྒྱམས་མཐོངས་ an opening to the sky in the middle of a building. རྒྱ་མཐོངས་ = མཐོངས་ 3. མཐོངས་ཀྱི་ *mthoñs-kha* platform on a flat-roof. མཐོངས་ཀྱི་ *mthoñs-ka* silk ornaments, fringes on the borders of paintings (*Cs.*) མཐོངས་ཆེ་བ་ *mthoñs-che-wa* = རྒྱ་མཐོངས་ dome.

མཐོངས་པ་ *mthoñs-pa* 1. to lose one's senses; one who has lost his senses. 2. acc. to *Jä.* perh. = འཕྲུལ་པ་ *hthoms-pa*.

མཐོན་ཀྱ་ *mthon-ka* or མཐོན་གྱ་ also མཐོན་གྱ་ ཆེན་པོ་ *mthon-ka chen-po* 1. महानील blue gem of great value; acc. to *Jä.* one of the five celestial gems. 2. नील azure, sky-blue.

མཐོན་ཏེ་ *mthon-te* उत्तीर्ण coming out successfully, surmounted, climbed up.

མཐོན་པོ་ *mthon-po* high, elevated, exalted; deep, loud. Practically the same as མཐོང་བ་ and in colloq. much more frq.; occurs also as མཐོན་མོ་ *mthon-mo*.

Syn. མཐོང་བ་ *mtho-wa*; གཟེངས་མཐོ་ *gzeñs-mtho*; རྒྱམས་ཆེ་ *rñams-che*; དཔངས་མཐོ་ *dpañs-mtho*; རྩ་མོ་རིང་ *rtse-mo riñ* (*Mñon.*).

མཐོན་མཐིང་ *mthon-mthiñ* 1. इन्द्रनील; sapphire. 2. the high blue colour (of things).

མཐོན་པོའི་ལྷ་ *mthon-pohi lha* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

མཐོར་འཐུང་ *mthor-hthuñ* आचमन washing the mouth with a potion of water.

མཐོལ་བ་ *mthol-wa* or འཐོལ་བ་ = བཤགས་པ་ to confess, confession; from the word ཐལ་མོ་ *thal-mo*; and is defined as ལག་པ་གཉིས་ཐལ་མོ་རྩྱུར་བའི་དོན་ it signifies joining the palms of the hands in contrition: རྟེན་ན་མཐོལ་བར་མཐོད་ if you are guilty make confession (*Hbrom.* 19); མཐོལ་བར་དོས་པ་ནི་འཐོལ་ནས་ རྟེན་པ་དང་ལག་ཏུ་ མི་འགྲོགས་པ་

one fit to confess not keeping company for a day with a sinner after he has confessed (*A.* 52). མཐོལ་བཤགས་ *mthol-çags* confession.

མཐོལ་རྩེངས་ *mthol-tshañs* (cf. འཐོད་རྩེངས་) confession, acknowledgment of guilt. མཐོལ་རྩེངས་བྱེད་པ་ *mthol-tshañs byed-pa* = མཐོལ་བཤགས་པ་ to make confession, to confess, which acc. to Buddhism implies atonement and remission of sins (*Jä.*).

མཐོས་ *mthos* abbreviated form of མཐོ་རིས་.

འཕྲག་ *hthag* a mill; mill-stone; colloq འཕྲག་གི་ *hthag-gi* anything pulverized in a mill; འཕྲག་གི་འདུག་ grinding or ground in a mill.

འཕྲག་པ་ *hthag-pa* pf. བཏགས་ *btags*, fut. གཏག་, imp. ཐོག་ 1. to grind, crush; རང་ཕྲག་གིས་ to grind in a mill; རྩམ་པ་འཕྲག་པ་ to make flour of roasted corn, barley, wheat, &c.; རྩུ་མར་འཕྲག་པ་ *phye-mar hthag-pa* to grind into flour, to pulverize. 2. to weave: རྩམ་བྱ་ འཕྲག་པ་ to weave woolen cloth; འཕྲག་པ་པོ་ a weaver; དར་འཕྲག་བྱ་མོ་ the daughter of a silk-weaver (*Glr.*); འཕྲག་རྩུན་ loom (*Sch.*); འཕྲག་ཏུ་ འདུག་པ་ to cause cloth to be woven.

འཕྲང་གོས་ *hthañ-gos* = མཐང་གོས་ अन्तर्वास the under-garment or petticoat worn by the lamas called also གམ་ཐབས་.

འཕང་སྤྱད་པ་ *hthañ sprad-pa* कायसंसर्ग bodily union as in conjugal relations.

འཕང་པོ་ *hthañ-po* lower parts of body: གཟུགས་པོ་འཕང་པོ་ a bodily defect or personal deformity.

འཕྲད་ *hthad* liking, pleasure; good will; joy (*Jä.*).

འཕྲད་པ་ I: *hthad-pa* (ཡིད་ལ་འཕྲད་པ་) रम्य 1. to be delightful; pleasant, agreeable, well-

pleasing. མི་འཕམ་པ་ = མི་འཕྲོད་པ་ not agreeable, repulsive: གཤམ་དེ་གུན་གྱི་མེས་པ་འཕམ་པ་ ཞིག་བྱང་། all these sayings have pleased me very much. 2. (not governing a case) to please, to be acceptable, to be considered as good, to be (generally) admitted. མི་འཕམ་པར་མཐོང་། I see that (this reading) is not generally accepted (*Zam.*); ཞེས་པ་འཕམ་པ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ it occurs also in this form; མི་འཕམ་པ་དེ་ རྩོད་པ་ (Was. 294); to be fit, proper, suitable (from *Jä.*). མེས་པ་འཕམ་པ་ as it is not proper to call it soul, as it cannot fitly be called soul. 3. འཕམ་ is a familiar word very frq. in *W.* almost the only word for *dgah-wa*: མེས་པ་འཕམ་པ་དེ་ cheerfully, joyfully; འཕམ་པ་རྒྱུ་ རྩོད་པ་མེས་པ་ ཞིག་པ་ as it was not agreeable (to him); འཕམ་པ་འཕམ་པ་ལྡན་པ་ though apparently rejoicing. 4. at pleasure, at will: མོག་པ་འཕམ་པ་ let us turn back; རང་ཉིད་འཕམ་པ་ voluntarily, spontaneously (*Jä.*).

འཕམ་ལེགས་ *hthad-legs* n. of a large numeral (*Ya-sel.* 58).

འཕམ་པ་ II: acc. to *Sch.* = འཕམ་པ་ *hthan-pa* འཕམ་པ་ལྡན་ *hthad-ldan* = འཕམ་པ་ *hthan-po*.

འཕམ་ *hthan* = རྩན་ཏན་ *nan-tan* pressure; urging. འཕམ་པ་ལྡན་ *hthan-hdre* a demon (*Sch.*).

འཕམ་པ་ *hthan-po* steady, persistent: མི་འཕམ་པ་ *mi hthan-po* a steady man, a resolute man (*Cs.*).

འཕམ་པ་ *hthab-pa* བཞེད་པ་, བཞེད་པ་, བཞེད་པ་ to fight; to quarrel, to dispute, to brawl. སྐྱུ་བ་དང་འཕམ་པ་ to struggle with snow-storm (*Mil.*); འཕམ་པ་མེད་ཅིང་གི་བ་ to die peaceably without a struggle; also used when quarrelling persons are reconciled (*Jä.*); སྐྱུ་བ་འཕམ་པ་ verbal altercation. As sbst. also འཕམ་པ་ *hthab-mo* a fight, a battle; འཕམ་པ་ལྡན་ *hthab-krol* dispute, contest (*Lex.*) + འཕམ་པ་ལྡན་པ་ལྡན་པ་གྱི་ལྡན་པ་ ལྡན་པ་ one who quarrels is one who produces

cause for mischief. འཕམ་པ་ལྡན་ *hthab-hkhrug* བསམ་པ་ fighting, war.

འཕམ་པ་ *hthab-ya* antagonist: ལྷ་དྲུག་ལྡན་པ་ ལྷ་དྲུག་ལྡན་པ་ you must be my rival in fight; བདུད་མོའི་འཕམ་པ་ a fighting cantankerous female; གནས་སྐབས་ཀྱི་འཕམ་པ་ occasional rival; a rival for the time being; acc. to *Jä.* the antagonists of life, i.e., the family and relations a secular man has to struggle with.

འཕམ་པ་ལྡན་ *hthab-rags* intrenchments, breast-work, ramparts.

འཕམ་པ་ *hthab-bral* 1. thus explained: ལྷ་མིན་ཀྱི་འཕམ་པ་རྩོད་པ་ལྡན་པ་ལྡན་པ་ ལྷ་མིན་ཀྱི་འཕམ་པ་ ལྷ་མིན་ཀྱི་འཕམ་པ་ if one is free from troubles with the *Asura*, it is free from troubles with the *Asura*, it is *Thabdal*—signifying that one of the heavens of the Buddhist theogony is free from strife. This region lies above the *Trayas trimsa* heaven. 2. acc. to Bon = མཚོ་མ་ *mtshe-ma*.

འཕམ་པ་ *hthab-hbu* silk-worm.

འཕམ་པ་ I: *htham-pa* pf. འཕམ་པ་ *hthams* བསམ་པ་ 1. to seize, to lay hold of, to clutch, to attach oneself to, to realise mentally. 2. to join together, to enlock: ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ or ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ to unite in friendship; ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ to join in any undertaking (*Jä.*).

འཕམ་པ་ II: = ལྷ་མིན་ *spyo-wa* ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ blaming, scolding; to scold, to blame.

འཕམ་པ་ *hthams-pa* to clasp out of affection. ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ལྷ་མིན་ to seal friendship under a solemn oath.

འཕམ་པ་ *hthal-wa*, v. ལྷ་མིན་ *thal-wa*.

འཕམ་པ་ *hthas-pa* ལྷ་མིན་ 1. not straightforward, double-dealing. 2. hard, solid: ལྷ་མིན་ *sra-hthas* sinewy, strong, robust (*Sch.*).

འཕམ་པ་ *hthig-pa* 1. vb. n., pf. འཕམ་པ་ to drop, to fall in drops, to drip from:

ཐག་མ་འཕྲིམ་པར without any blood dropping out. 2. vb. a., pf. བཏྲིགས།, fut. བཏྲིག་ to cause to fall in drops, to distil, etc. (Jä.).

✚ འཕྲིམ་སྒྲུབ་ *hthiñ-slad* = མྱོད་པ་ *smod-pa* slander, a term of blame or abuse (Cs.).

འཕྲིབས་པ་ *hthibṣ-pa*, pf. བཟུང་པ་ or བཏྲིབས་ *gribṣ* to be covered, darkened: རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ བཟུང་པ་འཕྲིབས་པ་ the body and mind being covered with disease; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་འཕྲིབས་པར་གྱུར་ན་ became darkened as with a fog; vb. n. ལྗོན་གྱིང་ བཟུང་པ་འཕྲིབས་པ་ all the trees afford a delightful shade; བྱིང་འཕྲིབས་ drowsiness overcomes me; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ བཟུང་པ་འཕྲིབས་པ་ *çes-pa hthibṣ* consciousness grows dim (Jä.).

འཕྲིབས་པ་ *hthibṣ-po* dark, close, dense. འཕྲིབས་ sbst., a covering.

འཕྲིམ་པ་ *hthim-pa* fut. of བཟུང་པ་ *thim-pa*: མ་ལ་འཕྲིམ་པ་ཡོང་། it would vanish into the earth; also would be absorbed in the soil.

འབྲུ་བ་ *hthu-wa* 1. adj. v. ཐུ་བ་ *thu-wa*. 2. vb., also འབྲུན་པ་, pf. འབྲུས།, བཏྲུས།, fut. བཏྲུ།, imp. ཐུས་བཏྲུ། or to gather, collect, pick up: རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ ཐུས་བཏྲུ་བ་ to collect wood and roots for fuel; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ ཐུས་བཏྲུ་བ་ to pick up things strewn about; ཐུས་མི་ an assemblage of men, council (Cs.).

འབྲུག་པ་ *hthug-pa* = མཐུག་པ་ also འབྲུག་པ་ adj. and abstr. sbst. thick: ལགས་པ་འབྲུག་པ་ a thick skin; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུག་པ་ a thick hide; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུག་པ་ a thick rug. མཐུག་པ་འབྲུག་པ་ thicker towards the margin or edge, gen. of woven stuffs, opp. to སྒུབ་པ་ *srab-pa* (Jä.); སྒུབ་པ་འབྲུག་པ་ thickness in consistency, as of liquids; also adj. dense, strong: རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུག་པ་ dense forest; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུག་པ་ a sound sleep; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུག་པ་ a strong inclination (Jä.).

འབྲུང་བ་ *hthun-wa* pf. བཏྲུང་པ་ *btuñṣ* or འབྲུངས། *hthunṣ* to drink, to imbibe fluid: རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུང་བ་

to drink one's fill; འབྲུངས་པ་མི་ཁྱིམ་ immediately after drinking; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུང་བ་ one who will drink water; a water-drinker (Situ. 84); འབྲུང་བ་འབྲུང་བ་ drinkable; allowable to drink; འབྲུངས་པ་ they were engaged in drinking; have drunk; བཏྲུང་བ་ sbst. drink; བཏྲུང་བ་འབྲུང་བ་ to drink (any) liquid: བཏྲུང་བ་དང་ བཏྲུང་བ་འབྲུང་བ་ eating and drink; བཏྲུང་བ་འབྲུང་བ་ food and drink; བཏྲུང་བ་འབྲུང་བ་ *btuñ chu* water for drinking; འབྲུང་བ་འབྲུང་བ་འབྲུང་བ་འབྲུང་བ་ if drinking water and irrigation water be good, there is water prosperity (Jig.).

འབྲུང་བྱེད་ *hthun-byed* རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ met. the sun (he that drinks, i.e., draws out moisture by his heat) (Mñon.).

འབྲུད་པ་ *hthud-pa* = མཐུད་པ་ to add on, make longer; to piece on, to prolong; ཐག་པ་ཆད་པ་མཐུད་པ་ to add a piece to a string when a part of it has broken off; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུད་པ་འབྲུད་པ་ he has no need of an additional re-birth.

འབྲུད་མ་ *hthud-ma* 1. assistance, help in general. 2. an added piece; prolongation: རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུད་མ་འབྲུད་མ་འབྲུད་མ་ make an agreement for, engage, more coolies! འབྲུད་མ་འབྲུད་མ་ *hthud-med* or འབྲུད་མ་འབྲུད་མ་ = ཆད་ལྷན་མ་འབྲུད་མ་ without any omission or addition, i.e., to make or do a thing perfectly well.

འབྲུན་པ་ 1. *hthun-pa*, v. མཐུན་པ་. 2. a gatherer: རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུན་པ་ a gatherer of wood; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུན་པ་ a gatherer of grass.

འབྲུབ་པ་ *hthub-pa* pf. འབྲུབས། *hthubṣ* or བཏྲུབ།, fut. བཏྲུབ་པ་, imp. འབྲུབ་ to cut into pieces, to split: རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུབ་པ་ one who cuts into pieces, a splitter (Situ. 84); རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུབ་པ་ to cut meat into pieces, to mince; རྩ་ཁྱིམ་ལྷན་ འབྲུབ་པ་ to split wood in chips.

འབྲུམ་པ་ *hthum-pa* a form of བཏྲུམ་པ་, pf. འབྲུམས། or བཏྲུམས།, fut. འབྲུམ་ or བཏྲུམ་, imp. འབྲུམ་ or བཏྲུམ་ to cover or lay over, to put over, to

coat; to wrap up, to envelop. v. གཏུམ་པ།
གོས་ཀྱིས་མགོ་འབྲུམ་པ་ to cover or wrap up the head
with clothes.

འབྲུམ་སྤྱོད་ *hthums* barren, sterile; addled
(eggs). སྒོ་འབྲུམ་སྤྱོད་ stupid.

འབྲུར་ *hthur* supine of འབྲུ་ for འབྲུ་བར་ in
colloq. ཤིང་འབྲུར་འགྲོ་ = ཤིང་འབྲུ་བ་ལ་འགྲོ་ goes collect-
ing wood.

འབྲུལ་པ་ *hthul-wa* 1. adj. volatile. 2.
subst. the subtle particles that are carried
by the wind to produce the sensation
of smell. 3. to raise, to spread; to smell
of: དུ་བ་འབྲུལ་བ་ to raise smoke; རྫི་མ་བཟང་ངན་
འབྲུལ་བ་ to diffuse good or bad smell; ག་ཕུར་འབྲུལ་
it smells of camphor; རུལ་མི་འབྲུལ་བར་བྱས་པའི་འག་ཏུ་
after having laid the dust; ལ་ལས་བདུག་སྒོས་
འབྲུལ་ some persons were spreading perfumes
(Jä.).

འཕྲུག་སྤྱོད་ *hthegs-pa* 1. to prepare for a
journey, to pack up. 2. to depart; it prob.
signifies the same as ཐེག་པ།, to lift, raise,
take up; cf. གཞི་བཅག་ཅེས་ or འཕྲུག་སྤྱོད་ to shift, to
change (lodging), to remove; ཐེག་ཕྱག་
carpet bag, knap-sack.

འཕྲེང་ *htheñ* or འཕྲེང་བ་ ལྷན་པ་ adj. lame
(person or animal); to be lame, to go lame,
cf. ཐེང་པོ་; རྒྱུ་པ་ལ་ལྷན་པ་འཕྲེང་བར་བྱུར་པ་ became lame
the leg being maimed.

འཕྲེན་པ་ *hthen-pa* 1. to draw, to pull: ཐག་
པ་འཕྲེན་པ་ to pull a rope; རྒྱུན་ལ་འཕྲེན་པ་ to pull up,
hoist; མཐུན་དུ་འཕྲེན་པ་ to pull towards; ཡར་ཕྱོད་
འཕྲེན་པ་ to pull this way and that way; ཡར་
འཕྲེན་ཕྱོད་འཕྲེན་ they pulled to and fro; རུར་
ཀྱིས་འཕྲེན་པ་ pulling by jerks, by little and
little; ཡོལ་བ་འཕྲེན་པ་ to draw a curtain. 2.
acc. to Jä. to stop, to stop short, to halt:
འཕྲེན་པ་བཟང་ it will be advisable to stop. 3.

in W. also = རྟེན་པ་ to lean, recline upon
(Jä.).

འཕྲེན་པ་ II: acc. to Bon terminology
is the line of a རྒྱལ་རྒྱུད་ or dynasty, the
term being thus applied because each
member was metaphorically drawn p
towards heaven by his ancestors. The
eleven dynasties of Bon kings or གནམ་གྱི་
འཕྲེན་པ་ (lit. heavenly lines) were called
(1) གནམ་འཕྲེན་རྒྱུད་, (2) ཡེ་སྤུ་ལ་འཕྲེན་, (3) མ་སངས་
ལ་འཕྲེན་, (4) སྤུ་ལ་སངས་གཡེན་ལ་འཕྲེན་, (5) གཡེན་
སངས་ལ་འཕྲེན་, (6) ལྷ་སངས་འོད་ལ་འཕྲེན་, (7) འོད་སངས་
ལྷ་ལ་འཕྲེན་, (8) ལྷ་སངས་ཆོད་ལ་འཕྲེན་, (9) ལྷ་སངས་འོད་
ལ་འཕྲེན་, (10) རྒྱུང་སངས་འོད་ལ་འཕྲེན་, (11) འོད་གསལ་སྤུ་
ལ་འཕྲེན་ which is also called དུས་འཕྲེན་ (G. Bon.
23).

འཕྲེབ་ *htheb* = ལྷག་པ་ overplus, extra,
supernumerary: གོས་འཕྲེབ་ a supernumerary
dress; རྒྱུད་ལ་གོས་འཕྲེབ་ཡོད་ན་བདག་ལ་གཡམ་རྩགས་ཀྱིས་ if
you have an extra dress please lend it to
me; མལ་གོས་འཕྲེབ་ཀྱིས་འབྲུམ་པ་ to wrap up in an
extra blanket; འག་གཅིག་འཕྲེབ་ one day over,
or too much. (Jä.). འཕྲེབ་པ་ *htheb-pa* acc. to
Sch. to have too much (?).

འཕྲེབ་སྤྱོད་ *hthebs-pa* pf. ཐེབས་ a pass. form
of འཕྲེབ་སྤྱོད་ 1. to be thrown, overthrown;
seized by or with: རན་གྱིས་འཕྲེབ་སྤྱོད་ seized with
disease; འཕྲེབ་སྤྱོད་ instrument for holding
fast cloth etc. in sewing. 2. to be opened
out, be spread about: གསལ་འཕྲེབ་སྤྱོད་ to be
opened out clearly, made plain; མ་བོན་འཕྲེབ་སྤྱོད་
seed having been strewn; ལྷགས་ཐེར་གྱིས་ཐེབས་
པའི་མ་སྤྲན་ hard soil which had been broken up
with iron bars. 3. sometimes occurs as
act. vb. instead of འཕྲེབ་སྤྱོད་.

འཕྲེམ་སྤྱོད་ *hthem-pa* 1. གྲངས་ཆེང་བ་ the
completion of a specified number; རྒྱགས་
བཟངས་ནས་འཕྲེམ་སྤྱོད་ completed counting the
number of charms (mantra). 2. to shut

in, comprise, cover, include, v. འཕྲུལ་པ།
3. to suffice = འཕྲུལ་པ། or འཕྲུལ་པ། (Jä.).

འཕྲུལ་པ། *hther-po* or འཕྲུལ་པ། smooth and glossy: དྲིལ་བུ་དེ་དེ་བུ་འཕྲུལ་པ། *dril-buhi dbyibs hther-hther* surface of the bell well polished (Jig.).

འཕྲུལ་པ། *htho* sometimes written instead of མཐོ་མཐོ་ *htho* a span.

འཕྲུལ་པ། I: *hthog-pa* acc. to Cs. = གཏོག་པ། *gtog-pa* acc. to Sch. འཕྲུལ་པ། *hthag-pa*.

འཕྲུལ་པ། II: pf. འཕྲུལ་པ། imp. ལུ་ཐུག་པ། 1. to take, bear away, carry: ལུ་ཐུག་པ། ལུ་ཐུག་པ། ལུ་ཐུག་པ། the magpie carries away worms, insects, etc., with its bill; ལུ་ཐུག་པ། ལུ་ཐུག་པ། one who places or carries the meat; ལུ་ཐུག་པ། ལུ་ཐུག་པ། one carrying cymbals (musical instruments, etc.) having cymbals in his hand (*Situ.* 84). 2. for ཐོབ་པ། *thob-pa* to receive. 3. for འཕྲུལ་པ། as འཕྲུལ་པ། useful. 4. to name, to call (Jä.).

འཕྲུལ་པ། *hthon-pa* (pf. and imp. ཐོན་པ།) 1. to go out, to come forth, depart; ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། to come from within; ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། to issue forth from the ground: ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། all having come out; ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། when I emerged on the other side of the river. In *W.* colloq. is a common usage for ཐོན་པ། to come, and ཐོན་པ། to arise. 2. acc. to Jä. = to occur, as in ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། (these goods) occur as imported, are imported: ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། his name occurs (i.e., goes forth) as one who is knowing, i.e., he is reputed sagacious.

ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། *Hthon-mi htriñ-po rgyal* n. of a descendant of king *Lde-phrin btsan* (Yig.).

ཐོན་པ། *hthob-pa* sometimes as a fut. of ཐོན་པ། *thob-pa*: ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། *hthob-pa dan hbrcl-wa* ཐོན་པ། ཐོན་པ། the accompaniment of what will be gained; result of gain or profit. ཐོན་པ། ཐོན་པ། *hthob-pa med* ཐོན་པ། not getting, not to be got.

ཐོན་པ། *hthom-pa*, pf. ཐོན་པ། also ཐོན་པ། to be confused, puzzled, to grope, to be stunned. ཐོན་པ། ཐོན་པ། = ཐོན་པ། ཐོན་པ།: ཐོན་པ། ཐོན་པ། his head being turned, puzzled; ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། being devoid of the eye of fore-knowledge he groped in darkness; ཐོན་པ། ཐོན་པ། his head becomes dizzy, confounded (*Hbrom.* 15). Acc. to Jä. is now used in *W.* for to doze, slumber.

ཐོན་པ། ཐོན་པ། *hthom-gor* idiot, or dumb-confounded: ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། the three miseries of idiots, dumbness, deafness and blindness (*Khrid.* 47). In *C.* colloq. ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། this man is very stupid or quite dazed.

ཐོན་པ། *hthor-wa* pf. ཐོན་པ། *btor*, fut. ཐོན་པ། *gtor*, imp. ཐོན་པ། 1. prop. v. n. to be strewn or scattered, ཐོན་པ།, ཐོན་པ།, ཐོན་པ།; ཐོན་པ། to sprinkle water; ཐོན་པ། ཐོན་པ། to scatter grain: ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། the rain comes drizzling down. 2. to be dispersed, dissipated, to burst (of a gun): ཐོན་པ། ཐོན་པ། one who throws or sprinkles water (*Situ.* 84).

ཐོན་པ། ཐོན་པ། *hthor-byed* a parrot (*Mñon.*).

ཐོན་པ། ཐོན་པ། *hthor-hthuñ* ཐོན་པ། libation = ཐོན་པ། (Cs.; Sch.).

ཐོན་པ། ཐོན་པ། *hthor-mtho* ཐོན་པ། lofty peak.

ཐོན་པ། *hthol* ཐོན་པ། or ཐོན་པ། revealing, giving out, confessing; same as ཐོན་པ། *mthol-wa* ཐོན་པ། confession.

ཐོན་པ།

དུག *da-ste* henceforth, from this time forward. Also དུམ *da-phis*.

དུང *da-duñ* or དུར *da-ruñ* still, still more; but in *C.* this latter form is in common use for དང་ and དུང་མོ་ give still more: དུང་ལེགས་པར་གསུང་བར་གྱི་ please explain it once more; དུང་ཡང་ again and again.

In colloq. དེ often stands for *da-ruñ*.

དུག *da-drag* 1. = དུག་མོ་ལྷོ་ལྷོ་ *da dgah-mo red* that is good. 2. a term used in grammar for the now obsolete ད་ *da* when second final after the letters ན, ར, ལ, e.g., in རྟན་ or རྟུན་, changing the terminative དུ་ into དེ་, also ན་, ར་ or ལ་, into རྟ་. Thus in the place of རྟན་ was formerly in use རྟན་ཏྲ་ *kund-to*, and for རྟུན་ was written རྟུན་ཏྲ་ *hbyord-to*; now, although the final *d* is no longer used, a relic of its former use survives in the concluding particle ཏྲ་ *to*.

དུག་དོད་ *da-gdod* = དུང་ still, still more (*Nag.* 25).

དུང་ *da-nañ* or དུང་ས་ *da-nañs* 1. presently. 2. this morning; lately this day; དུང་སྐབས་ *da-nañ klags* read just now.

དུག་ *da-tsug* = དུག་པ་ *da-gañ*: དུག་ཕྱིད་ *da-tsug byed* now what to do, or what is to be done; མ་པ་ང་གི་བ་འདུག་དུག་ཕྱིད་སྐབས་པའི་གསལ་པ་གྱི་ ཞེས་སྤྲིང་གྲང་གྲང་གི་འགྲོ་

དུག་མོ་ *da-gzod* = དུག་མོ་གོ་འདུང་ now (at last) I understand: ཁྱེད་ཀྱིས་དུག་མོ་དོན་ལྡན་དུ་ཁྱེད་ཀྱིས་ཐོས་པ་ མཐོང་ས་ now (at last) you have understood and accepted the real doctrine (*Hbrom.* 17).

དུར་ *da-hur* = ལྷོ་ལྷོ་ *glo-hur* suddenly, instantly: མི་ལི་ཁྱ་ནས་དུར་བའོ་ fell suddenly from humanity (*D.R.*).

དུར་ *da-ran* = དུག་ *da-lan* this time (in *Sikk.*).

དུར་ས་ *da-rañs* this morning.

དུར་ *da-re* = དེ་རིང་ this day, to-day: དུར་ཐུག་འཚམས་དང་འཕྱར་གྱི་སྒྲ་ཆེན་པོ་གྲས་ཡིང་བ་ཅི་ཡིན། what is this terrible noise and confusion to-day (*Rdsa.* 17). དུར་ or དུར་ས་ in *W.* means also: heretofore, sometime ago.

དུམ་ *da-lam* = དེང་སང་ now-a-days: དུམ་ཐུབ་ཐུགས་ལྷ་རྒྱ་གྱི་ལུལ་དུ་ now-a-days in the country of Urgyen in the west (*Ya-sel.* 11).

† དུ་འཛོམས་ *da-dru-hjoms* དུ་འཛོམས་, ལྷོ་ལྷོ་ the plant *Cassia alata*, the root of which cures ringworm; several synonyms for this bulbous root, called *ol* in Bengal, are mentioned: རབ་མཐོ་ *rab-mtho*; ལྷོ་པོ་དཀར་པོ་ *glañ-po dkar-po*; འཁོར་ལོ་འཛོམས་ *hkhori-lo-hjoms*; སྤྱིད་འཛོམས་ *sbyed-hjigs*; འདྲ་ཁ་པ་ *hdor kha-xa*; ཞིན་གུན་ཅན་ *çin-çun-can*; ཕུག་རོན་རྒྱུ་ *phug-ron rkañ*; བི་ཏུ་ *pi-nya*; འདྲ་ལྷན་འབྲི་ཤིང་ *hod-ldan hkhri-çin*; དཀར་ཐུབ་ཅན་ *dkah-thub-can*; ཏི་ལ་མེར་ཅན་ *te-la ser-can*; ཕག་མོ་གདོང་ *phag-mo gdoñ*; སྐྱོབ་ཕྱིད་མ་ *skyob-byed-ma*. Another species of *Cassia* is called སྐྱོབ་མ་ཐང་མ་ *stobs-bzañ-ma*.

† དུ་ཀ་ཀ་རི་ *da-nu ka-ri* or དུ་སྐ་རི་ *da-nu ska-ri* དུ་ཀ་ཀ་རི་, or དུ་སྐ་ཀ་རི་ n. of a flower (*K. d.* 368).

དུ་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *Da-khri btsan-po* the name of one of the sons of king *Mu-khri btsan-po*.

དུ་ཅུ་ *da-chu* = དུ་ལུ་ཅུ་ *dñul-chu* mercury (*Sman.*): དུ་ཅུ་སྐྱུ་པ་ཆག་པ་ཐུར་བར་ཕྱིད་ *Da-chu* causes fractured bones to unite.

དུ་ཏིག་ *da-trig* 1. n. of a vegetable medicine (prob. tamarind): དུ་ཏིག་ཆ་གྲང་འབྲུ་བ་གཙོ་བོ་ ཕྱིད་ *da-trig tsha-grañ hkhru-wa gcod-pa byed da-trig* stops diarrhoea caused by heat or cold (*Rtsii.*). Syn. མོ་བཅི་མ་ *so brtsi-ma*; སྐུར་མོ་ *skyur-mo*; འདབ་མ་ཕྱ་མོ་ *hdab-*

ma phra-mo (*Mñon.*). 2. in Bon terminology = devil : ད་ཏྲིག་མ་སངས་གསལ་ཟེར་འབར་ *da-trig ma-saṅs gsal zer hbar* the devil Masang exhibited radiant light (*D.R.*).

ད་ལྷུག་ *da-phrug* or ད་ལྷུག་ *dwa-phrug* or ད་ཙེ་ *da-tse* an orphan.

ད་བྱིད་ *da-byid* གེ་མ་ a lizard of Ladak : ད་བྱིད་ཀྱི་ཡི་མ་རྩ་དང་སྐལ་ལྷན་གྱི་པ་ཅན་ལ་ཡན་.

Syn. ས་འཛོན་ *sa-hdsin*; ས་འཛོན་རྒྱུ་ས་ *sa-hdsin skyes*; ཏེ་ཁུ་ལེ་པ་ *tehu le-wa*; བདག་རྒྱུ་ས་ *bdag-skyes* (*Mñon.*).

རྩ་

ད་བེར་ *da-ber*, བ. ཏེ་བེར་ *ta-ber*, མད་འབེར་ *mdah-ber*.

ད་ཙུ་ *dahu* = རྒྱ་ཅད་ *rgya-tshad* Indian fever, typhus fever : དེ་དུས་ན་རྒྱ་བརྩོན་མེད་ན་ལེན་དྲ་ན་རྩ་པ་ད་ཙུ་ས་ཐེབས་ནས་ཡོད་པ། at that time Gya-tson-seng was laid up with typhus fever at Nalendra (*A.* 71).

ད་ར་ *da-ra* 1. ཀའ་མ་མ་ a class of headless ghosts. 2. = དར་པ་ རྩ་མ་ buttermilk which is half or three-fourths water.

† ད་ར་ད་ *Da-ra-da* n. of a country to the N.W. of India, prob. the modern Dardistan (*K. d.* 23).

‡ ད་ལི་ས་ *da-liṣ* (prob. from ར་ལི་ས་) same as བ་ལུ་ལི་མེ་རྒྱལ་ a species of dwarf rhododendron with fragrant leaves : ད་ལི་ས་བད་གན་གྱི་དང་བ་ལུ་ལི་མེ་རྒྱུ་ད་ལེན་ *Dali* cures phlegm, gonorrhoea, and gives longevity.

ད་བ་ *dwa-wa* a plant yielding an acrid drug : ད་བའི་རྩ་བས་མྱིན་གསོད་རྩ་ས་འཛོན་འཁོག་ *dwa-wahi rtsa-was sringsod rus-hdser hgog* the root of *da-wa* kills worms and checks bony excrescences (*Med.*). ད་ཙུར་ *dwa-tshur* vinegar of *dwa-wa* plant, which made into a gargle removes fetid smell from the

mouth and heals diseases of the bone (*Med.*).

དའི་འཆིང་བླ་དུར་ *Dwaḥi-hchiñ bā-dur* a Mongolian king who reigned over Tibet for seven years (*Loñ.* 2 12).

ད་ལས་བླ་དུར་ *Dwa-laṣ bā-dur* the Mongol name of the son of king *Mi-waṅ Phola Bsodnamṣ Stob-rgyaṣ*. His real Tibetan name was *Hgyur-med Rnam-Rgyal*, and the Emperor of China conferred on him the title of Wang (*Loñ.* 2 18).

དག་ *dag* 1. sign of the plural, eleg. for རྣམས་ *rnams*; often added to the pronouns དེ་ and འདི་ and sometimes to numerals; also in the combination དག་རྣམས་ *dag-rnams*. 2. in translation of Sanskrit denotes the dual number : ང་དག་ we two; ཁྱེད་དག་ you two; acc. to *Jā.* often used for ང་ལྟ་བུ་དག་ my equals. 3. in colloq.: certainly, it is true: ལགས་དག་ sir, it is so.

དག་ཁ་ *dag-kha* is said to be used in Tsang for དེ་ཁ་ (*Jā.*).

དག་ག་དོག་གོ་ *dag-ga dog-ge* 1. uneven, also adv. unevenly; anything placed not quite on a level. 2. acc. to *Jā.* = དོག་དོག་ *dog-dog*.

དག་གུ་ *dag-gu* = རྩེ་མ་ *phye-ma* powder.

དག་པ་ *dag-pa* I: (prop. pf. of འདག་པ་ *hdag-pa*) མཐུན་, མཐུན་, རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ 1. clean, pure; cleansed; རྩེ་མ་དག་པ་ purified (of dirt, defilement, stain, etc.); རྩེ་མ་པ་དག་པ་ purified of sin. 2. sublime, exalted, passionless. Also may occur as abstr. noun: purity: དག་པ་ཅན་ *dag-pa can* possessing purity. དག་ཐེར་བ་ *dag ther-wa* or དག་ཐེར་བྱེད་པ་; acc. to *Sch.*: to make clean, cleanse; དག་ལྟར་(ཐེར་)མཛད་པ་ id. དག་པར་འགྱུར་བ་ to

དག་ཤིང་ *dag-ñiñ* མཐུ 1. small splinter of wood or bamboo for cleansing the teeth. 2. bark of a tree. 3. scale of a fish.

དགས་ *dwags* bright, i.e., in reference to openness, cheerful appearance of a place : ས་དཔུང་ཐོག་མར་མདུན་ཀླུ་དགས་སྤྱི་བ་བཞི་ in the selection of a site for building are four chief points, the frontage, back, openness and the shade (*Jig.*).

དགས་སྟོད་ *Dwags-stod* the upper or higher portion of the district of Dwag-po in Tibet. དགས་སྟོད་ལྷང་ར་ *Dwags-stod leañ-ra* n. of a grove in the upper portion of the district of Dwag-po (*Rtsii.*).

དགས་པོ་ *Dwags-po* the district of Dwag-po, situated between the S. E. of the province of Ü and Kong-po, the birth place of the present Dalai Lama Lobzang Thubdan Gya-tsho. དགས་པོ་བཀའ་རྒྱུད་ *Dwags-po bkah-rgyud* a section of the School of the Kah-gyu-pa which was powerful in Tibet before the supremacy of the Dalai Lama was established in 1644 A.D. དགས་པོ་ལྷ་མོ་གཞན་ཀུ་ *Dwags-po zla-hod gshon-nu* n. of celebrated lama of this school (*Loñ.* ༩ 9). དགས་ཐོར་ *dwags-phor* wooden cups turned in Dwag-po. དགས་ཤོག་ *dwags-ñog* *Daphne* paper manufactured in Dwag-po. དགས་སྤྱི་ *dwags-sle* the striped woollen wrapper cloth manufactured in Dwag-po.

དང་ I: *dañ* is a peculiarly-used word taking the form and position of a conjunction but really being a postp. or com-mitative case-sign of the meaning "with ཅུ." Thus ལུག་དང་ར་མོ་དང་མཛོ་ is not properly "sheep and she-goats and yak," but "yak with she-goats with sheep."

However, in such enumerations, the rendering "and" is legitimate, as well as in mere couplings, e.g., སྒྲ་དང་ཁ་ཐུ་འབྲེག་པ་ shaving the hair and moustache. Acc. to Thon-mi-Sambhota, the father of Tibetan literature, this word has the following five significations:—(1) ཚོག་ཐུ་ཕྱི་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་ཐུད་པ་ as a conj. for connecting a word with another following it. (2) མོ་མོར་འབྲེད་པ་ as an analytic term to separate one word from another:—དབང་པོ་རྣམས་ནི་མིག་དང་ན་བ་དང་སྒྲ་དང་ཁྲེ་དང་ལུས་སོ་ the *Dwañ-po* or the organs of sense are the eye and ear and nose and tongue and the body. (3) ལྷ་མཚན་ཏི་ལྷ་མཚན་ཉིད་ཀྱི་དོན་ because of, on account of, by reason of : ལྷན་ཐོས་པ་དང་ནད་སྤོང་སོ་ because of having taken medicine the disease was cured ; ཆས་མང་དུ་ཐོས་པ་དང་ལྷག་མཐོང་འཕེལ་པོ་ on account of hearing many religious discourses his perceptive faculty increased ; དུ་བ་མཐོང་བ་དང་མེར་ཤེས་སོ་ by seeing smoke he could know (there was) fire. (4) དུས་བརྗོད་པ་ཚེ་མཁས་ཀྱི་དོན་ when, as soon as, occasion, opportunity : ལྷ་སྒར་ལྷུ་འཆར་བ་དང་ལུལ་དུ་ཆས་སོ་ he proceeded to the country when the constellation Pusyā appeared ; ཉི་མ་ལ་ལ་གར་བ་དང་ཆས་སྟོན་དངས་ as soon as the sun rose on the mountain-pass he performed the religious service. (5) གང་མས་ངག་བརྗོད་པའི་དོན་ལ་འཇུག་གོ་ it is used to signify exhortation, advice or entreaty : ལེགས་པར་སློབ་དང་ do learn well ; ཁ་རྒྱུས་དང་ and read loudly (*Situ.*). This last usage, namely, the annexation of *dañ* to the imperative, has become common with certain verbs in the colloq. being then used almost as a sign of the imperative. Thus ལྟོས་དང་ "toi tang" look, see ! ལྟོ་ཐོས་དང་ eat food. That "with" is the general signification is evident from many phraseological usages of *dañ*:—in using མཉམ་དུ་ "in equality, on a level," *dañ* connects that word with the consequent, e.g., ཁོ་རང་ཁྱོད་དང་མཉམ་དུ་འགྲོ་དགོས་ he must go with you ;

so with the formative ལྡན་པ་ *ldan-pa* signifying “possessed of,” “provided with,” *e.g.*, རྒྱ་དང་ལྡན་པ་ provided with wealth, wealthy; རྒྱ་ལྡན་པའི་རྒྱལ་པོ་ a king possessed of (or with) five sons. More explicitly in its true sense does it occur with many verbs:—མི་མེད་དང་འབྲུད་པ་ to meet with the husbandman; རྒྱལ་པོ་དང་བྱུག་པ་ to fall in with robbers; རྒྱལ་པོ་ལྷུ་དང་མཇལ་བ་ to salute the king’s person; གནམ་གྱི་ཡིད་དང་མཐུན་པ་ to agree with another’s opinion; བསམ་ཅད་དང་གྲུབས་མཐུན་པ་ to be in harmony with all; མ་བདག་དང་འགལ་བ་ to be in opposition to or with the local god; དགྲ་དང་འཐབ་བ་ to fight with an enemy; རྩ་ལྡན་དང་འཐབ་པ་ to struggle with a snow-storm; ལྷ་ཁྱིའི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལྷ་མ་དང་རྩྭ་པ་ རྩམ་ made dispute with the lama about the prayer-wheel; ཡ་མཚན་ལ་གྲུབ་ཐོབ་དང་འགྲན་པ་ to contend in miracles with the saint; རྩུ་མེད་དང་ཟུང་བ་ to lie with a woman; རྩུ་མེད་དང་ཟུང་བ་ near the town; རྩུ་མེད་དང་ཟུང་བ་ equal to that. Some particular ways of using དང་ *dañ* are the following:—གསེར་དང་དུལ་དང་ལྷགས་ལ་སྟོགས་པ་ gold, and silver, and iron, and the other (metals); whence note that in enumerations དང་ is employed in different ways, arbitrarily, *e.g.*, after every single noun or pronoun except the last one, or also after the last; it is used or omitted just as the metre may require it; or when a sum is mentioned, in the following manner:—འབྲུང་བ་བཞི་ནི་ the four elements; ས་དང་རྩུ་དང་མེ་དང་རྩུ་དང་བཞི་པ་ *sa-dañ chu-dañ me-dañ rluñ-dañ bshiho* earth, and water, and fire, and air, or esp. in col. language, thus ས་དང་གཅིག་, རྩུ་དང་གཅིག་, etc.— དང་ is frequent also in the sense of “from,” especially with certain verbs which cannot indeed be used apart from it. Of these are འབྲུག་བ་ to be separated དང་ from, *e.g.*, འཇོན་ཆགས་དང་བྲུག་ཡིན་ was separated from lust; also འབྲུག་བ་ *hphral-wa* to divide དང་ from;

again: རང་ལ་དང་མིང་ལ་ far from the house. In general, however, ལས་ or རས་ is the sign of “from.” A further employment of དང་ very habitual in the classical treatises is in the manner of a continuative particle at the end of subordinate and co-ordinate sentences; so it is annexed to the verbal participle which concludes the clause, but never in the older works to the root of a verb standing thus; it can often, of course, be rendered by “and” as if it belonged to the following clause, but not always so. One example of this very common usage will here suffice: དེའི་ཚུན་གྱིས་བྱིས་བདག་དེ་དང་པར་བྱེད་པ་དང་། མི་དེ་དང་ལྷན་གཅིག་ཏུ་བྱེད་པ་གཉིས་མཉམ་པའི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལྷ་མ་དང་རྩུ་པ་ thereupon the snake terrifying the householder, two boys together with that man, throwing up cries, escaped. Finally, the one conclusion derivable from the various usages of དང་ is that the word must be always technically regarded as belonging to the words or clause which may precede it and not to any word or clause subsequent; which thus negatives the notion that it is a true conjunction.

དང་ II: a meadow.

དང་ག། *dañ-ga* (col.=དང་ཁ་ *dañ-kha*) appetite: རེ་དང་ག་འགག་ my appetite is gone; དང་ག་མི་བདེ་ want of appetite (though wishing to eat, cannot eat); དང་ག་བདེ་བ་ *dañ-ga bde-wa* good appetite.

Syn. ལྟོ་ཆེ་ *lto-che*; རྩུ་པ་ཆེ་ *grod-che*; དང་ཁ་བདེ་ *dañ-kha bde*; རྩུ་མེད་ *tshim-med*; རྩུ་པ་མེད་པ་ *chog-pa med-pa* (*Mñon.*).

དང་རྩུ་ལྡན་པ་ *dañ-du blañ-wa* or དང་ལྡན་པ་ to receive a command or missive with readiness, to do a work with earnestness: བཀའ་རྩུ་ལྡན་པ་དང་རྩུ་ལྡན་པ་ལས་ལྷན་བཞིན་ *bkah-rtsal dañ-du blañs-pas tshul-bshin* the behest he received

as a work of first importance (*i.e.*, considering it as the first of duties). དང་དུ་མི་ལེན་ *dañ-du mi-len* does not accept; does not apprehend.

དང་པོ་ *dañ-po* ལ་འདི་, ཕུལ་, རྩམས་, ལ་འདི་མ་, རྩམས་, ཕུལ་, རྩམས་, ཕུལ་, རྩམས་ 1. the first, earliest, with respect to number, time, rank: དང་པོ་མངའ་སྡེ་ལྷན་ལ་འདི་བུ་ the first or the earliest Buddha; དང་པོ་གཏམ་དེ་སྤྱི་ལོ་ who spoke (raised) the first rumour? who was it that first got up the rumour? དང་པོ་ རྩམས་ on the very first day; རྩམས་དང་པོ་ལ་གནས་པ་ being still in the prime of life; དང་པོ་གཏམ་ the two first. 2. the first beginning, outset; also signifies aboriginal, fundamental: རྩམས་དང་པོ་ལ་ at the beginning of the day; དང་པོ་འདི་ in the first place, above all, at the very commencement; དང་པོ་ནས་ from the beginning; ལས་དང་པོ་ལ་ *las dañ-po-pa* a beginner; ལས་དང་པོ་ལ་འདི་དུས་ལ་ as long as he is only a beginner; དང་པོ་དང་མ་མ་ *dañ-po dañ tha-ma* the first and the last; དང་པོ་གྲུ་ *dañ-pohi rgyu* འདི་འདྲེ་ the original or primary cause; དང་པོ་གྲུ་ *dañ-pohi sgra* preceding word; དང་པོ་གྲུ་ལ་བརྟེན་སྡེ་མ་འདི་དོན་གྲུ་ he knows the meaning from the context. 3. as adv. དང་པོ་ firstly, in the first place; at first; in the beginning; དང་པོ་ལ་འདི་ happy from the beginning.

དང་པོ་ལྷན་ལ་ *dañ-pohi dul-can* a bride (just passed out of virginhood) (*Mñon.*); དང་པོ་ལྷན་ལ་ a maiden; a girl at puberty.

Syn. ཕུ་མོ་དང་མ་ *bu-mo dar-ma*; རྩམས་ལྷན་ལ་ *kheñs ldan-ma*; ལས་ལྷན་ལ་ *lañ-tsho can-ma* (*Mñon.*).

དང་པོ་ལྷན་ལ་ *dañ-pohi bdag* མཆོག་ [1. a noble man]S. 2. in Gram. རྩམས་ ཕུ་མོ་ the first person.

དང་པོ་ *dañ-wa* མི་, ཕུ་ 1. to be pure; to be clear; gen. as adj. pure, clear;

ལྷན་ལ་ cleaned or sifted rice. 2. sincere, single-hearted, guileless: ལྷན་ལ་ལྷན་ལ་ལྷན་ལ་ དང་པོ་ truly sincere towards all creatures; དག་ལྷན་ལ་ a pure, sincere disposition to virtue (S. o.). དང་པོ་འདི་ *dañ-wa ñid* རྩམས་ devotion, purity of heart. དང་པོ་གཏམ་ལ་ *dañ-wahi gsal-wa* (ཁ་ལྷན་ལ་) རྩམས་, རྩམས་ to be cheerful; of open countenance; of bright appearance.

དང་པོ་ *dañ-tse* 1. n. of a kind of Chinese satin. 2. in *W.* a field-terrace (*Jä.*).

དང་པོ་མ་མ་མ་ *dañ-zas ma-za* ལ་འདི་མ་མ་མ་མ་ do not eat with a doubt; also do not entertain doubt [a suspicious man]S.

དང་པོ་ *dañ-ra* stable for cattle, in *C.* and *W.* (*Jä.*).

དང་པོ་ *Dañ-la* 1. ལྷན་ལ་ a tank, a pond. 2. acc. to *Sch.* a tract of land abounding in springs. 3. n. of a long and lofty mountain range in N. E. Tibet, running from long. 90° to long. 96° E. and keeping mainly to the 33rd parallel of latitude. Travellers to Lhasa from the N. E. must cross this range. It is Father Huc's "Tant-la."

དངས་ *dwañs* or དངས་ལ་ *dwañs-pa* 1. sbst. glare, lustre: དངས་ལ་ལྷན་ལ་ it has no brightness or glitter; དངས་ལ་ལྷན་ལ་ very glittering. 2. force of language; also pronunciation (colloq. ལས་དངས་); དངས་ལ་འདི་ *dwañs-po ñid* sbst. brightness, lustre, glare, clearness. 3. adj. sparkling, pure, clean, clear: ལྷན་ལ་ sparkling water; ལྷན་ལ་ unpolluted heart; ལྷན་ལ་ (of the body) perfect health, looking bright; ལྷན་ལ་ a clear sky, fine weather; དངས་ལ་ལྷན་ལ་ n. of a code called "the clear crystal mirror" or directions for the guidance of government officials.

དངས་མ *dwañs-ma* = རྩ་བ་ཀུ་ཡ་ རས་ juice, gravy; fig. relish, taste: རས་ཀྱི་དངས་མ་ the relish of food (*Mñon.*).

དད་པ *dad-pa* ར་ཏ་, ར་ཏི་, ར་ཏ་: 1. sbst. faith, devotion. 2. vb. to believe, to have faith; acc. to *Jā.* a secondary form of ར་དྲོད་པ་ to wish; hence in compounds: རྩོམ་དད་ thirst, etc. Referring to this word *Milraspa* remarks: དད་པ་དང་ར་དྲོད་པ་གཉིས་ན་ར་དྲོད་པ་ཡིད་པས་, དེ་གཉིས་དང་དད་པ་བྱ་བའི་ལུ་ཡང་མ་ན་ར་གཞན་ཅེ་ as it is to be feared that དད་པ་ may be mistaken for ར་དྲོད་པ་, it is important that these two and the object of one's དད་པ་ or faith should not be confounded. The first is what may be called divine love, the second, i.e., ར་དྲོད་པ་, is love for one's wife, children, and worldly things. དད་པ་མེད་པའི་མི་ནམས་ལ་, དཀར་པོའི་ཆོས་ནམས་མི་ རྩེ་ལྟེ། to men who are devoid of faith, holy thoughts (religious ideas) would not occur (*Lam-rim.* 25). དེ་ལ་དད་པ་ཐམས་ཅད་ཞིག་པར་མི་འགྱུར་ ཀྱི། མཐའ་མེད་པའི་སློག་ཐོབ་པར་བྱའོ་ all believing in him shall not be destroyed, but shall obtain everlasting life. There are three kinds of དད་པ་ *dad-pa*, viz:—(1) དང་བའི་དད་པ་ ར་ཏི་ sincere faith; (2) ཡིད་ཅེས་པའི་དད་པ་ trust, full confidence; (3) རྩེ་མི་ལྷོག་པའི་དད་པ་ unflagging devotion, unalterable belief. དད་པ་ནི་ *dad-pa* *ñid* sbst. ར་ཏ་ faith, love, devotion; དད་ལུས་ *dad-gus* reverence and faith: ཁྱེད་གི་ ཡོན་ཏན་ཐོས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་དད་ལུས་སྒྲམ་ on hearing of his high virtues I meditated reverentially on faith (*Hbrom.* ༩ 2). དད་པ་ལྷོག་པ་ *dad-pa* *log-pa* ར་ཏ་འཕྲུག་ impaired faith, want of faith [also, the man who is wanting in faith]S; དད་པ་ལྱིར་བཞུར་བ་ *dad-pa* *phyirbgyur-wa* དད་པ་འཕྲུག་པ་ ར་ཏ་: རྟུག་རྒྱུ་ change or modification of one's opinion, (regarding another person). དད་པ་བྱེད་པ་ *dad-pa* *byed-pa* to confide in, to believe; དད་བཞིན་ཏུ་ in faith; དད་པ་འབུལ་བ་ *dad-pa* *hbul-wa* offer of

faith; དད་པ་མི་བྱེད་པ་ *dad-pa* *mi-phyed-pa* unflagging faith.

དད་ལུས་ལྡན་ *dad-gus* *ldan* ར་ཏ་, ར་ཏ་འབྲུག་, ར་ཏ་འབྲུག་, ར་ཏ་འབྲུག་ faithful, loyal, devout, respectful.

Syn. ལུས་པར་བྱེད་ *gus-par byed*; ལུས་ལྡན་ *gus-ldan*; ཞེས་བྱེད་ *she-sa byed*; མཛོན་པར་ལྡན་ *mñon-par ldan*; རྩེན་བྱེད་ *sten-byed*; ལུན་ཏུ་བཞེན་ *kun-tu bsten*; རབ་ཏུ་བཞེན་ *rab-tu bsten*; མོས་ལྡན་ *mos-ldan*; དད་ལྡན་ *dad-ldan*; དད་ཆགས་ཅན་ *dad-chags-can*; དད་པ་ཅན་ *dad-pa can*; གཅིག་ཏུ་སེམས་ *gcig-tu sems*; དང་བ་ *dan-wa*; མོས་པ་ *mos-pa*; ལུས་པ་ལྱག་བྱེད་པ་ *gus-pa phyag byed-pa*; བན་རྩ་བ་ *ban-daru* བཤམ་ (*Mñon.*).

དད་དམ་འཇོ་མེད་ཀྱི་འདུན་པ་ *dad-dam* *hpho-med-kyi* *hdun-pa* love with unflagging faith and unflinching devotion; as in མ་ལམ་འགྲུང་གིས་ བཅད་པས་དད་དམ་འཇོ་མེད་ཀྱི་འདུན་པ་ རེད་མེད་ལ་ in a remote land though separated by distance his unflagging love and devotion remained undiminished.

དད་འདུན་ *dad-hdun* love, faith, devotion, reverence, veneration. དད་འདུན་མེད་པ་ *dad-hdun med-pa* faithless, irreverent, unbelieving.

དད་པ་གསུམ་ *dad-pa* *gsum* the three kinds of དད་པ་ *dad-pa* or faith acc. to Bon:—མཛོན་འདྲི་ཀྱི་དད་པ་; དད་བའི་དད་པ་; ཡིད་ཅེས་ཀྱི་དད་པ་; but acc. to Buddhism, there are two kinds of དད་པ་ (1) འཇིག་རྟེན་པའི་དད་པ་ faith in a worldly sense; (2) འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་དད་པ་ faith in a spiritual sense (*K. d.* 310).

དད་པའི་རྒྱུ་ལྟར་བ་ *dad-pahi* *rjes-su* *hbrañ-wa* ར་ཏ་འབྲུག་མཁའ་ལྷོ་ one of the stages of a Buddhist monk who is a *Crāvaka*. དད་པའི་གསུམ་རྩེ་བར་གསོལ་བ་འདེབས་པ་ ར་ཏ་: རྟུག་མཁའ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ to pray to perform the *uposatha* (religious fasting) in faith; དད་པས་མོས་པོ་ ར་ཏ་འབྲུག་ one of the twenty stages which a Buddhist monk attains to in the order of *Crāvaka*.

དན་གོང་ *dan-goñ* balls made of wood, cloth, stone, or glass, with which children play (*K. du.* 5 146).

དན་ཏ *dan-ta* n. of a fruit yielding a medicinal drug.

དན་ཉལ། *dan-ñeg* in the dialect of Amdo: precious, important.

དན་ཐུ་ལི་ཀ། *dan-thu li-ka* n. of a kind of grass which grows as quickly as it is cut (*K. my.* 7 228).

དན་ད *dan-da* n. of a medicinal herb.

རྩ་

དན་ད་ལི *dan-da-li* in *Ld.* a sieve, gen. consisting of perforated leather or a wooden frame; རས་དན་དལ *raṣ dan-dal* a sieve made of cloth (*Jä.*).

དན་འདྲ *dan-hdra* འཇུང་ n. of a medicinal fruit. [the castor-oil plant]S.

དན་བག། *Dan-bag* or དམ་བག། *Dam-bag* n. of hamlet situated below the great monastery of འབྲས་ཐུངས་ *Hbras spuñs* or Daipung near Lhasa, about 4 miles to the W. of that city (*Loñ* 3).

དན་རོག། *dan-rog* ཇལ་པ་ལྷ་ *Croton euphorbia*; or rather its medicinal fruit: དན་རོག་ནང་ནད་དྲག་པོ་རྩེད་བཟུང་ *dan-rog nañ-nad drag-po sbyoñ-wa byed* croton heals serious internal maladies.

† དན་ཏ་ཐུ་ལི་པ་ལ། *Danda u-ta pa-la* དུང་འབྲས་པ་ལ། n. of a medicinal plant: དན་ཏ་ཐུ་ལི་པ་ལ་རྩ་བ་དང་, བ་ཡི་མར་དང་བདུང་བྱས་, དུས་ལྷན་དུས་ལ་ཐུམ་པར་འགྱུར་ from the root of the plant called Danda Utpala taken with cow's butter a woman will in proper time become pregnant (*K. g.* 3 44).

དམ། *dam* bound fast: དམ་ཁས་སྒྲུངས་པར་ཤིས་པ་ fit or suitable to be bound by promise or under an oath, v. ཁས་སྒྲུངས་ *khaṣ-blañs*; དམ་དུ་བཅེད་པ་ *dam-du bciñ-pa* བེབས་ well bound; also bound tightly. དམ་དུ་བཟུང་བ་ *dam-du bzuñ-wa* to hold tightly, hold fast; ཡི་དམ་ *yi-dam* or ཐུགས་དམ་ *thugs-dam* a solemn promise, vow, oath, confirmation by oath; དམ་ལ་གནས་པ་ *dam-la gnaṣ-pa* to abide by one's own promise or words; དམ་ཉམས་ *dam-ñamṣ* a violation of promise; a violator of promises; དམ་ཉམས་ཀྱི་ལས་ནམས་ violations of duty. དམ་ལ་འདྲིགས་པ་ to exorcise demons, to bind them under solemn oath, etc.

དམ་ཁ། *dam-kha* = རེུ་ཙེ་ *thehu-tse* a seal; དམ་ཁ་ཁྱབ་པ་ to seal, stamp. དམ་ག། *dam-ga* = ཐམ་ཁ། *tham-kha* (*Cs.*).

དམ་ཕུག། *dam-prhug* = ཐུག་དམ་ or རེུ་ཙེ་ *thehu-tse* a seal (*Mñon.*).

དམ་བཅའ་ *dam-bcah* or དམ་བཅའ་བ་ *dam-bcah-wa* འཇུག་, འཇུག་, འཇུག་, འཇུག་, འཇུག་ a promise, a vow; the act of promising; almost equivalent to what we might term a sacrament. དམ་བཅའ་འབྲུག་པ་ *dam-bcah hbul-wa* to give assurance; to make a promise; མི་འབབ་པའི་དམ་བཅའ་ *mi-hbab-pahi dam-bcah* a promise from which one will not shrink.

དམ་ཅན་རྩེ་ལེགས་པ་ *Dam-can rdo-rie legs-pa* is a Tantrik deity introduced by Padma S'ambhawa and mentioned in *Pth.* He is of the དྲག་གཤེད་ or terrific class of deities and is usually portrayed riding either on the Tibetan imaginary form of lion or on a he-goat. He is known also as *Rdor-legs*. Probably the same as that in the next paragraph.

དམ་ཅན་ཅོས་ཀྱལ་ *Dam-chen choṣ-rgal* is the tutelary deity of the Grand Lama of Tashi-lhunpo, and is supposed to be

under a solemn oath to defend Buddhism against all infidels.

དམ་བཅས་པ་ *dam bcas-pa* a promise made; to make a promise; དམ་སྤྱུང་བ་ *dam sruñ-wa* to keep one's word or vow; དམ་བཅས་པ་དང་མི་འགལ་བ་ not to violate one's promise.

དམ་དུམ་ *dam-dum* 1. = ཐུན་བུ་ *phran-bu* or རྩུང་རྩུང་ *ñuñ-ñuñ* small; a little quantity or bit. 2. various (*Sch.*).

དམ་པ་ *dam-pa* རྩམས་, དཔལ་, སུཅ་, རྟུན་ 1. excellent, superior, the best. 2. steady or firm, tight. 3. holy, sacred; which is the most frequent usage of the word: ལྷ་མ་དམ་པ་ རྟུན་བྱུང་ a holy lama has come; དམ་པ་ནི་མཆོག་ རྟུན་པ་ཡིན་ he is a holy one who has become the very best; དམ་པའི་སྤྱོད་སྤྱོད་ *dam-pahi blo-gros* holy intention, pious inclination. 4. seems to be also used as a term resp. for: the deceased, the late, *e.g.*, ཡལ་དམ་པ་དེ་ཉིད་ he my deceased father; རྫོག་དཔོན་དམ་པ་དེ་ཉིད་ the late teacher himself, etc. 5. also sbst. the good, the holy, holiness: དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་ of the holy ones.

དམ་པ་རྒྱལ་ *dam-pa rgyal* for རྒྱལ་བུ་དམ་པ་ཐམས་ཅད་ ཡམ་རྒྱལ་

དམ་པ་རྟོག་དཀར་ *Dam-pa tog-dkar* n. of a Deva-puttra; acc. to some Gautama Buddha bore this name in the Gahdan heavens.

དམ་པ་མི་ལྡན་ *dam-pa mi-lan* = དམ་པ་མ་ཡིན་པ་.

དམ་པའི་གྲིབ་བསིལ་དང་ལྡན་པ་ *dam-pahi grib-bsil-dan* *ldan-pa* སྤྲུལ་ཡུལ་ possessed of the grateful shade of sanctity.

དམ་པའི་ཆོས་ *dam-pahi chos* or དམ་ཆོས་ སངས་རྒྱལ་ holy religion, Buddhism: དམ་པའི་ཆོས་དང་ཆོ་འདེའི་འདུན་མ་གཉིས་ མཉམ་པ་འགྲུབ་པ་སྤྱོད་པ་ཡིན་ both holy religion and worldly wishes there is none that can accomplish these two together (*Lo. 7*). དམ་པའི་ཆོས་པ་དམ་དཀར་པའི་མཛོད་ *Dam-pahi chos pad-ma dkar-pohi mdo* སངས་རྒྱལ་ཕྱུང་རྒྱུ་རྒྱུ་

n. of one of the well-known scriptures of the *Mahāyāna* school.

དམ་པའི་གཟུགས་བརྙན་ *dam-pahi gzugs-brñan* the image of holiness.

དམ་པོ་ *dam-po* རྟུན་ 1. strict, firm, strong, tight; adv. as in དམ་པོར་འཛིན་པ་ to hold firmly, to seize securely. 2. acc. to *Jū.* narrow. དམ་པོ་མ་ཡིན་ *dam-po ma-yin* མི་ཡིན་ not strong-willed; not strict; relaxed; དམ་པོར་བྱེད་པ་ *dam-por byed-pa* or སྤྱོད་པ་ རྟུན་འཛིན་པ་ making firm, tight, or strict.

དམ་འབྱུར་ *dam-hbyar* 1. = ལུགས་སྤྱོད་ custom, usage, official practice: ལོ་གསར་ཐོབ་གཞི་དམ་འབྱུར་ རང་ལྟར་ the customary allowances of the new year, etc. (*Rtsii*). 2. the affixing a seal; also a letter to which a seal has been fixed.

དམ་ཆོག་ *dum-tshig* word of honour, a sacred or solemn vow; words or engagement made solemnly; དམ་ཆོག་ཉིད་ *dam-tshig ñid* promise solemnly undertaken.

དམ་རྩམས་ *dam-rdsas* or དམ་ཆོག་གི་རྩམས་ *dam-tshig-gi rdsas* objects or articles of religious utility which one carries about; for instance, the bell and the dorje are the དམ་རྩམས་ of a *Tantrik* lama or a Buddhist exorcist which he always carries with him: རྣམ་འབྱུང་མ་ལ་བྱུགས་དམ་མཛད་པས་དེའི་རྩམས་རང་གཅིག་སྤྲུལ་པས་ because he consulted the holy opinion of the *naljorma* (female ascetic of the *Tantrik* school); her desideratum (དམ་རྩམས་) which was kept concealed (*A. 61*).

འདམ་བུའི་རྩམ་ *Hdam-buhi tshal* n. of a place beyond Suvarṇa-bhūmi (ancient Pegu); it is located: ལྷ་མཚོ་ཆེན་པོ་བརྒྱུད་མ་ཐག་ཏུ་གསེར་གླིང་ཕྱོད་ཤིང་གི་བྱུང་ཕྱོགས་ soon after crossing the ocean to the west of the groves of Suvarṇa-bhūmi (*A. 20*).

དམ་སྤྱུག་རྫོང་ *Dam-srag rdson* described as as being a district in Tibet (*Rtsii*).

५३ *dam-sri* a species of gnome mentioned in *Pth.* as causing plague and cattle-disease.

५३ *dahu* a kind of fever (typhoid): ५३ ५३ ५३ ५३ being laid up with typhoid fever. ५३ ५३ ५३ *dahu bu-tsha* = ५३ ५३ ५३ *duahu bu-tsha* an orphan boy, orphan.

५४ I: *dar* कौश, राग, पट्टक silk; also a flag: ५४ ५४ lit. meeting-scarf, is resp. for ५४ ५४ silk-scarf presented on meeting; presentation scarf; ५४ ५४ Chinese or Indian silk; ५४ ५४ white or plain silk scarf; ५४ ५४ silk stuff or dress. ५४ ५४ *hphyar-dar* a hoisted flag; ५४ ५४ a small flag; ५४ ५४ *mluñ-dar* a silken strip attached to the top of a lance. ५४ ५४ *dar-skud* रागसूत्र silk-thread: ५४ ५४ ५४ ५४ without dress; naked like a silk thread (stark-naked). ५४ ५४ *dar-khra* चित्रपट्ट painted or coloured satin; satin with figures on it; ५४ ५४ *dar-phon* a coarse kind of silk; ५४ ५४ *dar-khru* small square or triangular flag (made originally of silk); ५४ ५४ ५४ *dar-gyi lda-ldiñ* पट्टदाम silk-lace or fringes: ५४ ५४ ५४ ५४ *dar-gyi lda-ldiñ mañ-po btags-pa* पट्टदामकलाप decorated with a large number of silk fringes, lace, &c. ५४ ५४ *dar-sab* कौश the finest satin, silk-stuff; embroidered silk *kinob*; ५४ ५४ ५४ ५४ (५४ ५४ ५४ ५४) कौशिय the finest satin: ५४ ५४ ५४ ५४ (५४ ५४ ५४ ५४) ५४ ५४ ५४ ५४ (A. 4) let Chandra-garbha sit on the satin-robe spread out. ५४ ५४ ५४ ५४ ५४ ५४ ५४ ५४ a large present consisting of the finest embroidered satin, etc. (*Rtsii*). ५४ ५४ ५४ ५४ *dar ri-mo-can* चित्रपट्टक figured satin imported from China.

५४ ५४ *dar-la* पट, (५४ ५४ ५४) अवस्थापट्ट [a kind of satin cloth used for protection against frost] S.

५४ ५४ *dar-gyi hbu* or ५४ ५४ ५४ *dar-gyi srin-bu* कौशकीट silk-worm.

Syn. ५४ ५४ ५४ *skud-pahi hbu*; ५४ ५४ ५४ *dar-gyi hbu* (*Mñon*).

५४ ५४ *dar-lcog* a flag-staff about 10 or 12 feet high (with inscribed flag) fixed on house-tops, piles of stone, or on votive cairns.

Syn. ५४ ५४ ५४ *dar-po che*.

५४ ५४ *dar-btags-pa* to bind silk scarves to the neck or throw them on the necks of parties to be blessed.

५४ ५४ *dar-thogs-pa* one with a scarf in his hand; ५४ ५४ ५४ ५४ ५४ the general (when given command of an army) being presented with a silk scarf as a token of office (*D.R.*).

५४ ५४ ५४ *dar hthag-mkhan* silk-weaver; ५४ ५४ ५४ ५४ ५४ daughter of a silk-weaver.

५४ ५४ *dar-bu* a kind of red cloth made of either coarse silk or cotton, manufactured in Amdo (*S. kar. 174*).

५४ ५४ *dar-bubz* a whole piece of silk-stuff rolled together.

५४ ५४ *dar-dpyañz* or ५४ ५४ *daryug* पट्टा a narrow ribbon-like piece of silk, a kind of silken ornament. 2. the silk scarves or coloured cotton cloth attached to a flag-staff (*Rtsii*).

Syn. ५४ ५४ *dar-bu*; ५४ ५४ *dar-chuñ* (*Jä*).

५४ II: ice, not glacial ice, but that on ponds, streams and lakes; ५४ ५४ *dar-chags* icy formation, ice in formation: ५४ ५४ ५४ ५४ an incrustation of ice has formed on the lake. ५४ ५४ *dar-zam* ice-bridge.

६२ III : यौवन youth; ६२ वयस or ६२ वयस्य मध्यम; युवा youth; youthful age; also = स्केस-ध्रस् skyes-phran. ६२-ध्रुस् dar-phyed or ६२-योल dar-yol आजीर्ण, गतयौवन one past his youth, i.e., after the middle age, i.e., from the 49th to the 60th year in man.

དར་གཅིག *dar-gcig* = ལུང་ཅམ or རེ་ཞིག a little while, a moment; དར་གཅིག་ལོན་པ་ན་ after a while; adverbially: for a little while, for a moment, directly, instantly, in a moment; དར་ཅམ *dar-tsam* about a moment.

དར་བ *dar-wa* vb. 1. to be diffused, grown up; to spread, spreading; རྒྱུ་དར་བ to gain much ground, to increase exceedingly; དར་བྱ་ལྔ་པ to extend, enlarge; དར་བྱ་དང་སྐྱུ་སྐྱོད་ spreading and decaying; increase and decrease; ལྷན་དར་བ a growing place or country. 2. = དར་རྩ་ (Beng.) བོལ་མ་ subst. whey; milk from which butter has been churned out; དར་བའི་ཆར་ wine made of fermented whey.

Syn. ཅུ་སྐྱ་ *chu-skyā*; ཅམ་སྐྱ་ *chab-skyā*
(Mñon.).

དར་བཅའ་ *dar bab-ma* = བུ་མོ་དར་མ་ འཇག་གི་ ར་
maiden; a damsel.

དར་བབས *dar-bab* = དར་ལ་བབས་པ་ youthful.

དར་རྒྱལ་གླིང་ *Dar-rgyas glin* n. of a Buddhist monastery in Upper Tibet. *Jä.* mentions this also as another n. for Darjeeling.

དར་སྒྲི ངar-sga the walnut-tree.

दर-दर *dar-dir* किलकिलायित humming
or buzzing; wailing, lamenting (*Jä.*).

དར་རྫོང་ *dar-rdo* = དར་རྫོང་ *rdar-rdo*, གྲི་སྐག་མ་དར་བྱེད་
a stone on which any steel implement is
sharpened ; grinding stone.

† † दधि dar-dhi, v. कु-षा ku-ṣa (Mñon.).

དར་པོ *dar-po* an adult.

དར་པོ་ཆེ་ *dar-po che*, v. དར་ལྗོག་ *dar-lcog* sail;
large flag fastened to a flag-staff: རྒྱུང་གིས་དར་
པོ་ཆེ་རྒྱུང་གིས་བརྐྱེད་པ་བཞིན་དུ་འདར་བ་དང་ and that
ship quivered like as a flag when moved
by the wind (*A. 16*).

རྩ་མེད I: *Dar-ma* n. of a district in the province of *Hphan-yul*, with a small fort (*Rtsii*).

५२'५ II : तारुण्य, संस्कृष्ट, तृण्य, also प्रौढ,
middle age (in man or woman) after the
40th year.

དར་མའི་རྩོད་པ་ *dar-mahi stobs* the strength of
full-grown man, that of an adult.

ଦର-ମାହି-ଲୁଃ *dar-mahi luḥ* ଓଢ଼ଣଶରୀର the body of a bull; youthful body (like that of growing bull).

དར་མ་རིན་ཆེན *Dar-ma rin-chen* also called
 ལྷ་མ་པ་རྒྱུ་ཆེན་ the disciple and successor of Tsong-
 khapa; དར་མ་བསོད་ནམས་ *Dar-ma bsod-nams* n.
 of a disciple of Tsong-khapa (*Loñ.* 2 11).

དར་མོ *Dar-mo* an abbreviated n. of a Tibetan physician called དར་མོ་གླུན་རམས་པ་; his work on medicine is still extant in Tibet.

དར་དམར་པ *dar dman-pa raw-silk* (Schtr.).

དར་སྒྲན་ *dar-sman* = དར་ཚུར་ *alum*.

དར་ཙམ *dar-tsam* = རིག་ཙམ or སྤྱིལ་ཙམ or དར་གཅིག
a moment; very short time.

དར་བཅག *dar-btsag* = རམ་བཅག cloth used for sifting and filtering: ཁྱེ་ཞིབ་དར་བཅག་གྲུབ་པ་ནམ་དང་འདྲ་ sifted wheat is like barley (in price) (*Rtsii.*).

དར་རྩ་མོ་ *Dar-rtse-mdo* Darchendo, otherwise Ta-chien-lu, situated in the southeasternmost corner of Tibet and practically out of all Tibetan jurisdiction. It is the transport place from whence brick tea is brought into Tibet.

དར་ཚེལ *dar-tshil* 1. the fat of youthful growth. 2. acc. to *Sch.* grain.

དར་ཡ་ཀན *dar-ya kan* a medicinal herb growing in clefts of rocks: དར་ཡ་ཀན་གྱི་བྱང་ཁོག་ རྩ་མེད་སྒྲིལ་མཁོ་པོའི་རུས་ཆག་ཕྱོར་ཞིང་ལྷ་བ་འཛིན།

དར་ཡབ *dar-yab* a silk-fan.

དར་ཤམ *dar-ṣam* 1. the lower border of a silk dress (*Jä.*). 2. = ཀེར། n. of a plant, prob. the plantain.

དར་ཤིང་ *dar-ṣin* 1. a medicinal fruit. 2. = དར་ལྗོག་ཤིང་ flag-staff. 3. ཤིང་རྒྱ་ལེགས་པ་ a very fine wood (*Jig.*), prob. the satin-wood.

དར་སར་བྱེད་པ་ *dar-sar byed-pa* to keep observances where religion flourishes.

དར་སང་ *dar-saṅ* a thin satiny muslin used for door-curtains and screens by lamas and great personages to prevent the public gazing on any ceremony or entertainment.

དར་ཧན་ *dar-han* a Mongol word signifying a man who is exempt from the duty of furnishing labour, &c., to the State, and also from supplying ponies, &c., to those who travel under official authority.

དལ་མར་ *dal-rkaṅ* adj. slow, leisurely; དལ་རྒྱུ་ *dal-gyis* slowly walking; དལ་ཁོམ་མེད་པ་ *dal-khom med-pa* = ཁོམ་མེད་པ་ without leisure or rest: བྱ་རྩ་ག་དང་བྱུ་མོགས་ཁྱེད་ལ་དལ་ཁོམ་མེད་པར་ the mouths of crows and little birds, etc., have little rest (*Khrid.* 45). དལ་གྱིས་ *dal-gyis* = ག་ལེ་ slowly, softly, gently.

དལ་གྱིས་འབབ་པ་ *dal-gyis hbab-pa* མཛད་ཀྱི་ལྷ་མོ་ n. of the river Ganges in the Himalaya; any sluggish or glacial stream. Also *dal-bab*.

དལ་འགྲོ་ *dal-hgro* or དལ་གྱིས་འགྲོ་ མཛད་ཀྱི་ལྷ་མོ་, བསྐྱོད་པར་ slowly or gradually moving; that moves in a prostrate position.

Met. for the planet Saturn, the white swan, or a tortoise. དལ་འགྲོའི་རྒྱུ་བཞིན་ *dal-hgrohi rgyun-bshin* meandering, as great rivers of the plains which flow sluggishly: བཀའ་མཆིད་ལེགས་ཚགས་ཀྱང་དལ་འགྲོའི་རྒྱུ་བཞིན་ཡོད་པ་མཁྱིན་ (*Yig. k. 15*) pray permit your instructions (letters) to come to me uninterruptedly, like the flow of a river.

དལ་འགྲོས་ *dal-hgros* 1. a mode of dancing v. རྒྱུ་ལེ་འདྲ་བྱེད་ 2. described as ག་ལེ་ག་ལེ་འགྲོ་བ་ to walk or move slowly.

དལ་རྒྱ་ *dal-rgyu* slowly moving, sluggish stream.

དལ་ཅིག་ *dal-cig* = ལན་ཅིག་ *lan-cig* 1. once: དལ་ཅིག་ང་ཡོང་རྒྱུ་ཡིན་ I shall be coming over once. 2. ལྔ་ལ་ a moment, cf. དར་གཅིག་ *dar-gcig* a little while.

དལ་རྩེན་ *dal-rten* = མི་ལུས་ the human body (which is very slowly evolved).

དལ་ཐོག་འཇུག་པ་ *dal-thog hjug-pa* to attack, disperse an enemy (*Sch.*).

དལ་དག་ *dal-dag* this term and དལ་རྒྱུ་ and དལ་འགྲོས་ occur in astrological calculations of ག་ཟུང་ལྔ་ the five planets (which term probably implies the planet Saturn).

དལ་དུ་ཡངས་པ་ *dal-du phaṅs-pa* fig. to work or to study assiduously; not to be lazy or indolent: རོ་ན་དལ་དུ་ཡངས་རིག་པ་སློབ་མ་ཟེར་ he said: but then learn some science not to remain idle (*A. 32*).

དལ་པོ་ *dal-po* མནེ་ = *dal* sluggish, slow, relaxed; weak, with but little energy.

Syn. ལྷོད་པོ་ *lhod-po*; ལུགས་ཆུང་བ་ *ṣugs chuñ-wa*; ལུལ་བ་ *bul-wa* (*Mñon.*).

དལ་བ་ *dal-wa* = ཁོམ་པ་ ལྔ་ལ་, ཞི་བ་, བྱིས་ལ་ languor, ease, quietude, leisure; also the state of *dalwa*, and so the being at ease or in state of leisurely comfort or repose: ལུགས་དལ་དུ་མ་ when at leisure, when the mind is disengaged or at ease, *dolce far niente*.

དལ་མོ *dal-mo* quiet, calm; also the chine, loin (*Jä.*).

དལ་མོ *dal-mo* = ག་ལེ slowly: ཁྱེད་རང་དལ་མོ་འགྲོ you walk slowly, proceed slowly. དལ་མུར་མཐོ་དམན་གྱི་འགྲོས་ *dal-myur mtho-dman-gyi hgroś* slow and quick, upward or downward movement (*B. ch.*).

དལ་བཅོང་ *dal-btsoñ* དལ་ཚང་ 1. one selling articles at his own residence, who has not to move here and there for their disposal; བཅོང་ *btsoñ* is pf. of བཅོང་ *htshoñ*. 2. in *W.* the people of མངའ་རིས་སྒོར་གསུམ་ are not seldom forced by their rulers to take goods from them at fixed prices. When this is done underlings appear before the tents or houses with a quantity of goods (which nobody else will buy) and throwing them down tell the owner of the house or tent that he now owes so much to the Government for things received. This is called དལ་ཚང་ orthogr. of དལ་ not certain, but it appears to mean to spread, distribute—to spread trade by force.

དལ་འཛོན་ *dal-hdsin* = དལ་འབབ་ or དལ་འཕྱོན་ མཛད་ཅུག་ flowing in a low stream. དལ་འཛོན་རྒྱལ་ *dal-hdsin ſa-rgyal* མཛན་མཛམ་མཛམ་ the pride of Mandhara; the pride that I am more happy than another person; དལ་འཛོན་ལྟོ་དགའ་ *dal-dsin lto-dyah* མཛད་འཛོན་འཛོན་ the lover of Mandodari, Ravana; དལ་འཛོན་གནས་བཅའ་ *dal-hdsin gnaś-bzañ* the superb mansion of heaven.

དལ་ཡམས་ *dal-yams* = རྩ་རིམ་རྩ་པ་ a pestilence of the worst kind, with the following symptoms:—གཙེར་ཐུང་ *gzer-thuñ*; རྩ་གན་ *khrag-nad*; རྩ་གཞུག་ *ltag-hgyel*; རྩ་གཞུག་ *cog-hgyel*; རྩ་མཛམ་ *mkhris-rims*; རྩ་མཛམ་ *smyo-rims*, etc. (*Sman.* 119).

དི *di* num. fig. 41.

དི་གི *di-ki* in mysticism = an assemblage; all or some brought in together (*K. g.* 215).

དི་མར་ *di-mar* a certain worm or insect (*Sch.*).

དི་རི་རི *di-ri-ri* the howling noise of the wind, the rattle of thunder; also buzz, murmur, hum, low confused noise as of crowds, of number of praying people, of wailing prisoners, of birds on the wing. (*Glr., Jä.*).

དི་ཁྱི *di-hi* = ར་རྩ་ཅན་ drunk (mystic) (*K. g.* 215).

དིག་ *dig* in ས་དིག་ or ས་དིག་པ་, v. དིག་པ་.

དིག་སྐྱད་ *dig-sñan* कपोत a pigeon.

Syn. ཕུག་རོན་ *phug-ron*; ཅ་ཅ་ལྷོག་ *ca-co sgrog*; འབྲུག་བའི་མེག་ཅན་ *hphrul-wahi mig-can* (*Mñon.*).

དིག་པ་ *dig-pa* खकुल 1. to stammer, also ས་དིག་པ་ a stammerer: སྐད་ཆ་བཤད་དུས་ས་དིག་པ་ he at the time of speaking stammers (*Ya-sel.* 35); cf. འདིག་པ་ *hdig-pa*. 2. staggering, intoxicated (*Jä.*).

དིང་ *diñ* for དིང་མང་ *diñ-sañ*.

དིང་ཁྱི *diñ-khri* a descendant of *Gñah-khri btsan-po*, the first historical king of Tibet (*J. Zañ.*).

དིང་དིང་ *diñ-diñ* the sound of the drum; acc. to *Schr.* གད་མ་དིང་དིང་ = laughing aloud (*Tā.* 158-4).

དིང་ཐོན་ *diñ-phon* n. of a superior kind of Chinese satin embroidered and worked with needle: གནམ་ཡོན་དིང་ཐོན་ཁོ་ན་ལྷུས་པ་རབ་ the canopy or ceiling made only of *Diñ-phon* satin is better (*Jig.*). Also དིང་གོས་ *diñ-gos* id. (*S. kar.* 179).

དིང་ཐུར་ *diñ-hur* नाद a sound, noise.

དིང་རི *Diñ-ri* n. of an extensive tableland situated N. E. of the confines of Nepal

in Tibet and where there is stationed a Chinese militia. It is commonly called Tingri Maidān. Is more than once mentioned by Milaraṣ-pa in his Nam-thar.

རིང་མང་ *diñ-saṅ* सम्प्रति, abbr. དེ་རིང་ and མང་ to-day and to-morrow, hence just now, now-a-days; also written as དེང་མང་.

རིང་གསལ་ཐོད་དཔག་མུ་རུམ་ཐུང་ཁྱབ་ལམ་ this passage was explained as: རྒྱ་ལམ་ཁྱིམ་ཐུང་རབ་ཏུ་ཐུང་བའི་ཐེང་ཐོད་ the stage wherein the teacher renouncing his home enters the religious life (*D.R.*).

5 I: *du* 1. num. fig. 71. 2. terminative case-sign after final ར, ད, ན, མ, ར, ལ. 3. how many, how much: དུ་ཡོད་ how much is there? སྟེ་བཅའ་ནས་ལྷ་བ་དུ་ཡོད་ how many months ago was it that he came? མངས་རྒྱས་མུ་རན་ལས་འདས་ནས་ཡོ་དུ་ཐམ་ལགས་ཐུས་ལས་ (*A.* 93) he asked how many years have passed since the *Nirvāṇa* of Buddha.

Syn. ག་ཅམ་ *ga-tsam*; ཅི་ཅམ་ *ci-tsam*; ཇི་ཅམ་ *ji-tsam* (*Mñon.*).

55 *du-du* how much, how many each time?

5མ *du-ma* अनेक, नाना many; also various, several; འག་དུམ་ many days: དུམ་རྩེ་ it divided itself into several (parts); ལན་དུམ་ many a time, often. Occurs for "many" in *Mil. Gurbum* 79b. 2 and 182a. 3.

5ཤག *du-shig* about how much?

55 *du-ru* how much, what extent? ལྷུ་མ་མེད་ལུ་མ་འདིར་མགོ་བོ་འཇོམ་, དེ་ཕྱིར་བོད་ཀྱི་ལུ་མ་འདི་ན་, ལུ་མ་གྱི་མ་དཔྱད་དུ་ཅ་ཐེད་ (*Loñ.* 2 4) I am confused being a stranger in this country; for that reason the nature and extent of this country of Tibet (pray describe).

5 II: in mystic sense 1.=རྩ་ taste (རྩ་ also=dead body). 2. a woman of bad morals (*K. g.* 179).

‡ དུ་ཀུ་ལའི་རམ་ *du-ku-lahi ras* or དུ་ཀུ་ལའི་རམ་ दौकूलकं the finest kind of silk cloth manufactured in very early times in India

‡ དུ་པ་རྩི་ཡ་ *du-pa tri-ya* (mystic) a cloud (*K. g.* 28).

5པ *du-wa* घूम smoke; དུ་བ་མཐུལ་ *du-wa mthul* घूमायते it smokes; དུ་བ་ཕུར་བ་ཕྱེད་ *du-wa phyur-wa byed* smoke rises; ཧོར་དུ་ *hor-du* "Turk's smoke," signifying the Turkoman Lob-nor or nomad's tents each containing a stove from which smoke rises.

5པ་འཇུག་རིང་ *du-wa mjug-rin* केतु comet.

Syn. ཐོད་ཅན་ *phod-can*; མཇུག་ཐོད་ཅན་ *mjug-phod-can*; གཏུག་ཕུད་ཅན་ *gtsug-phud-can*; སྟུལ་ཅན་ *sbrul-can*; སྐག་ལས་རྒྱུས་ *skag-las-kges*; སྐག་ཀླིང་པ་ *skra-gñis-pa* (*Mñon.*).

5པ་པ་ *du-wa-pa* acc. to *Jä.*: in *Spiti* very poor people that pay but a trifling tax; proletarians ('smoke people') that have nothing but the smoke of their fire.

5པ་མི་རྩད་པ་ *du-wa-mi zad-pa*=དུལ་པ་ n. of a hell (in the Bon mythology).

5པ་འཇུག་པ་ *du-wa htshub* ८८ the hornet.

5པའི་རྩེ་གནས་ *du-wahi skye-gnas* 1. घूम-योनि fire (as the source of smoke). 2. acc. to *Mñon.*=ཐྱིན་ *sprin* cloud.

5པའི་རྩོག་ *du-wahi tog* घूमकेतु a comet.

5ཤག *du-shag* acc. to *Jä.* the smoke or vapour hanging over towns and large villages in the morning.

‡ དུ་རུ་ཀ་ *du-ru-ka* 1. a kind of fir from the sap of which a resinous incense is produced; བང་རྩ་རྩི་ཕྱིན་སྟེག་ལ་བཟང་ (*K. g.* 5 338) the resin is considered good for the sacrificial fire. 2. རྒྱ་དུ་རུ་ཀའི་ལུ་མ་ *rgya duru-kahi yul* n. of a place in China inhabited by Musalmans (*Loñ.* 2 12).

‡ དུ་ཧྲི་ *du-ham* ཐོད་ཁྱེར་གྱིས་ཐུག་པའི་ལན་ན་ a reply saying "it is a town" (a phrase used in mysticism) (*K. g.* 27).

དུ་ཧར་ནག་པོ་ *Du-har nag-po* n. of a celebrated Chinese astronomer and mathematician (*Rtsii*).

† དུ་པ་ཀླ་ཡ་ *dū-pa kā ya* स्तूपकाय 1. = མཚོད་རྟེན་གྱི་མུ་ an image either inscribed on or deposited in a *stūpa* or chaitya. 2. a name of the great temple in the Daipung monastery near Lhasa.

དུག་ *dug* poison, which is of several kinds, viz:—རང་བཞིན་གྱི་དུག་ *i.e.*, natural poison, such as snake venom, vegetable and also moral poisons; ཐུར་པའི་དུག་ substances that have been converted into poison; ཐུར་བའི་དུག་ poisons applied and also made by mixture; མཐོང་བའི་དུག་ sight-poison, poisons which are visible as such; རེག་པའི་དུག་ poisons of contagion and infection, those of fatal or ruinous consequences. The four figurative poisons in Budh. are:—རིག་པུགས་ཤོག་པར་གྲུབ་པ་དུག་ a *mantra* or charm known in a wrong manner is poison; འདྲ་ལ་བཅང་སྟོམས་བྱས་པ་དུག་ indifference to an illness is poison; ཆུང་པོས་གཞོན་ནུ་མ་བཞུགས་པ་དུག་ an old man's keeping company with a young woman is poison; དབུལ་པོ་ཉིན་པར་མཇུག་པ་དུག་ a poor man's sleep during the day-time is poison (*C. doñ.*). In medical works: ཉི་མ་ཚ་བ་པགས་པའི་དུག་ the hot sun acts as a poison to the skin; ཆང་ནི་ལ་ཡི་དུག་ཡིན་ཏེ་ beer acts as poison to the flesh; རྩ་རེ་དུས་པའི་དུག་ཡིན་ལ་ table-salt acts as poison to the bones. Again, we read of དུག་གསུམ་ནི་ *dug-gsum-ni* the three poisons:—འདྲོད་ཆགས་ ཀམས་ [lust]S. བེ་ཤྲང་ གཏོག་ [hatred]S. གཉི་མུག་ མེ་ཆ་ [ignorance]S. (*A. K. 111-21*). Acc. to the Bon there are five moral poisons:—(1) ར་རྒྱལ་ pride originating from an inordinate sense of one's acquirements; (2) འདྲོད་ཆགས་ love and lust originated from objects that fascinate the mind; (3) བེ་ཤྲང་ anger as the poison of the

mind which embitters everything that would otherwise be charming; (4) བྲག་རྒྱག་ jealousy which does not allow the mind to bear the sight of another's prosperity; (5) གཉི་མུག་ = མོངས་པ་ darkness of the mind. The five gods who acc. to the Bon can suppress the above five poisons are:—(1) གཉི་མུག་གི་ལྷ་འོད་དཀར་, (2) གཉི་མུག་གི་ལྷ་འོད་ཀླུ་མུ་, (3) འདྲོད་ཆགས་ལྷ་འོད་ཀླུ་མུ་, (4) བེ་ཤྲང་གི་ལྷ་འོད་ཀླུ་མུ་, (5) ར་རྒྱལ་གི་ལྷ་འོད་ཀླུ་མུ་.

དུག་གིས་བྱུག་པ་ཅན་ *dug-gis byug-pa-cān* whatever has been poisoned or besmeared with poison (as an arrow point) (*Mñon.*).

དུག་གི་མེ་རྩོག་ *dug-gi me-tog* 1. generally the plant *Vangueria spinosa*, the blue-lotus. 2. also ཡུ་མེ་ལྷོ་ *Linum usitatissimum*.

དུག་གི་མྱན་ *dug-gi sman* or དུག་མྱན་ aconite; poison used as medicine. དུག་གི་མྱན་པ་ *dug-gi sman-pa* འཇུག་པའི་པུ་ལ་ a physican or medicine-man using poisonous drugs in diseases.

དུག་ཕྱགས་ *dug-shags* poison charm; the following poison-charm is carried in amulet cases inscribed on cloth, paper, or birch-bark, as a protection against poison: ཨོ་ཏུམ་ལེ་ལེ་ ཏུམ་ལེ་ལེ་ བྲ་ཏུམ་ལེ་ འདྲ་རྩི་ སུན་རྩི་ གེ་པ་ རྩི་ སུན་ལེ་ ས་མ་ལེ་ ད་རྩི་ *da-na-te* ད་རྩི་ལེ་ རི་ལེ་ རི་ལ་གེ་ལེ་ བྲ་ལེ་ བྲ་ལ་གེ་ལེ་ ཨོ་ལེ་ *o-le* ཏུང་གེ་ལེ་ལྷ་མུ་ (*K. du. 3 116*).

དུག་ཅན་ *dug-can* poisonous; དུག་ཅན་པ་ *dug-can-pa* = བཅས་དུགས་པ་ also = སཱཀར་ the ocean; anything poisonous or mischievous; དུག་ཅན་མཚོ་ *dug-can mtsho* སཱཀར་ the ocean (which is believed to contain poison).

དུག་བཅོམ་ *dug-bcom* འཇའ་བཟུགས་ an epithet of Buddha; one who has made poison ineffectual (*M. V.*).

དུག་ཆགས་ *dug-chags* mischievous; colloq. མི་འདི་དུག་ཆགས་རེད་ “*mi di duk-chak re*,” that man is very mischievous.

དུག་འཛོམས་ *dug-hjoms* ལྷུང་, བཟུང་, བཟུང་པ་ a kind of twining shrub used as an

antidote against poison, *Muispermum cordifolium*.

དུག་འཛེམས་ལྔ་ན *dug hjoms-ldan* གཙམ་པ་ the golden eagle which Vishnu is said to ride.

དུག་གཏེན *dug-gñen* an antidote to poison.

དུག་ཏི *dug-ti* in Tsang: so, thus, in this manner = དུག་ཏི (*Jä.*).

དུག་པ *dug-pa* or དུག་པོ old coat or garment patched up and mended (*Mñon.*). Acc. to *Jä.* coat, garment, dress.

དུག་འཕྲོག *dag-hphrog* བེལ་པ་ poison-repelling, antidote against poison, n. of a species of tree, *Aristolochia Indica*.

དུག་དམར *dug-dmar* = མཚན་ལ་མེ་སྒྲོན་ལྔ་ན.

དུག་མོ་ཐུང་ *dug-mo ñuñ* or དུག་མོ་ཐུང་གི་ཤིང་ནོར་ medicinal fruit akin to *Karaya*: ཀྱུ་ཁྱུ་ལ་དུག་མོ་ཐུང་གིས་མཐིམ་སེལ་ཆ་འབྲུ་གཙོད་ *Karaya* or *Dugma-ñuñ* stops dysentery and cures biliousness.

Syn. བཙད་མུ་ *bcaḍ-skye*; ཐུ་ཅན་ *spu-can*; རི་ཡི་ཐུང་ *ri-yi-phreñ*; བེལ་ཅན་ *behu-can*; ཤིང་མུ་ *ciñ-skye*.

དུག་མོ་ཐུང་གི་འབྲུ *dug-mo ñuñ-gi hbru* कलिक described as ནམ་འབྲུམ་བཟང་ *naṣ hbras-bzan* fine-fruited barley.

དུག་རྩ་ *dug-rtsa* (ཐོང་རྩ་ག) a species of aconite.

དུག་རབ་འཛེམས *dug rab-hjoms* 1. པ་མ་, བེལ་པ་ the lotus; that which destroys the effect of poison. 2. མི་རྒྱུ་ the poison-destroying, the tree *Mimosa sirissa*.

དུག་རྩ་ཅན་ *dug rba-can* བེལ་མུ་ hornet or insect having a poison-sting.

དུག་ལོ *dug-lo* 1. poisonous leaf. 2. ལྷ་པོ་ the banyan tree; *Ficus religiosa*. དུག་ལོ་ལྷ་པོ་མེད་ *Dug-lo ljon-pahi mdo* n. of a Bon religious work called 'the tree of poisonous leaves.'

དུག་ཤོག *dug-ṣog* poisonous paper, or *daphne* bark paper of Tibet arsenicated to prevent its being eaten up by moth.

དུག་སེལ *dug-sel* 1. མྱི་ཀུན་ that which neutralizes the effect of poison; an epithet of Mahādeva. 2. n. of a medical author of ancient India. 3. ཀྱུ་ཏི་ the fruit of *Emblie myrobalan*.

‡ དུག་ཤ་ལྔ་ལ་ *dug-ha-lā ha-la* རྩ་ལྔ་ལ་, or རྩ་ལྔ་ལ་, ཀལ་ལྔ་, a deadly poisonous drug.

དུག་སྤྱོད་ I: *dugs* inflammation; in medical works of Tibet are named two kinds of དུག་སྤྱོད་, viz. :—བསེལ་དུག་སྤྱོད་ inflammation from cold, and རྩྱུ་དུག་སྤྱོད་ inflammation from heat.

དུག་སྤྱོད་ II: 1. gentle warmth; acc. to *Schtr.* heat: རྩྱུ་ལ་དུག་སྤྱོད་ by the heat of fever; རྩྱུ་དུག་སྤྱོད་ warmth from heated stone; ལྷ་མས་དུག་སྤྱོད་ ལྷ་མས་དུག་སྤྱོད་ warmth from the fresh dung of animals; ཡོས་དུག་སྤྱོད་ parched corn before it has lost its warmth. 2. revenge, grudge, rancour (*Jä.*).

དུག་སྤྱོད་ *dugs-pa* vb. 1. to make warm, to warm. 2. to light, to kindle (*Jä.*).

དུང་ *duñ* ཀ་ལུ་, མུ་ལུ་, རྩ་ལུ་, ཀལ་ལུ་ any shell, the conch-shell (used as a vessel for offerings; or, when perforated at one end, for blowing as a horn); a horn, trumpet (to call the monks of a monastery to a service); རྩྱུ་ལུ་ལུ་ to blow a shell; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ trumpet used in courts of justice; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ church-trumpet, trumpet used in religious services; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ war-trumpet; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ hunting bugle; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ a trumpet made of a hollow thigh-bone; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ a copper trumpet; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ a brass tube about eight feet long used as a trumpet; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ a similar instrument but shorter and smaller in size; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ a horn trumpet; རྩྱུ་ལུ་ལུ་ *duñ-gi-tshogs* a series of

conch-shells. དུང་གི་ལག་འཁོར་= དུང་འཁོར་ the conch-shell ornament worn in Tibet on the wrist by the women; དུང་གི་ལག་ རྩུ་ཁྲ་ an arm adorned with the conch-shell; དུང་སྒྲ་ *duñ-skad* the sound of the conch-shell trumpet; དུང་སྒྲ་ཡིན་ཕྱིར་རྒྱུ་ཆ་ཀུན་ལས་མཐོ་ a conch-shell on account of its sound is higher than all musical instruments (*Loñ.* 5 2); དུང་ཅེན་ *duñ-chen* large trumpets made of copper or brass used in religious services; the human skull; ཀར་དུང་ *rkañ-duñ* the thigh-bone trumpet; དུང་ཅོས་ *duñ-choṣ* རྩུ་ལྟ་ religious service with the music of the church shell-trumpets; also the damning of religious faith or inclination in the mind.

Syn. ཅམ་ཀ་ *camka*; ཅུ་སྒྲིན་ག་ཤེད་ *chu-srin gced*.

དུང་གི་ཐོར་ཅོག་ཅན་ *Duñ-gi thor-cog can* n. of a celebrated physician of Tibet who lived in the 4th century A. D.: ལྷན་པ་དུང་གི་ཐོར་ཅོག་ཅན་གྱི་ལྷ་ཐོ་རེ་དང་རེའི་སྐུ་མཁུ་གཟུགས་ཅན་གཉིས་ཀའི་བླ་ལྷན་མཛད་པོ་ the physician Dungi-thor-chog-chan served as physician-lama to king Thori and his son Khri-sñan-gzugs-can (*Gyu.* 33).

དུང་གི་ལྷུ་མ་ཤིང་དཀར་པོ་ *duñ-gi ldem-çiñ dkar-po* white-wood tree to make images, the wood resembling a conch-shell in appearance; prob. birch-tree (*D.R.*). དུང་གི་རྩུ་མེ་མི་མེ་མི་མེ་མེ་སྐུ་པའི་རྩུ་མཚོ་ n. of a mythological ocean situated beyond the great mountain of *Rtsed-moñi Phreñ-waḥi ri* (*K. d.* 330).

དུང་སྒྲོང་ *duñ-skyoñ* n. of a Nāga Rājā who resides in the ocean and protects the shells (*Mñon.*).

དུང་དཀར་རྩུ་གཤོག་མ་ *duñ-dkar rag-gcog-ma* lit. white conch with brass wings; a conch-shell trumpet or vessel mounted with brass, with brass-wings (*Rtsii.*).

དུང་དཀར་གཡམ་འབྱིལ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil* དམིགས་འཁོར་ལྟ་ a conch-shell with its coil reverting to the right instead of to the left: གཡམ་འབྱིལ་གསུང་སྒྲ་ཐོས་པས་ནད་རིགས་སེལ། ཁྱིམ་དུ་བཅར་ན་འཐབ་རྩེད་མེད་ཅིང་མཐུན། the sound of the *Dakṣiṇā vartta* conch-shell cures various diseases and if one is kept in the house it removes quarrels, strife, and brings in harmony (*Loñ.* 5 2).

Syn. དུང་མཚོག་ *duñ-mchog*; ལྷུ་པོ་འབྱིལ་པ་ *rgyal-po hkhyil-wa*; བཀྲ་ཤིས་དུང་ *bkraçis duñ*; སྒྱེ་བ་ལྷུ་པ་ *skye-wa lña-pa* (*Mñon.*).

དུང་གཡོན་འབྱིལ་ *duñ gyon-hkhyil* the ordinary conch-shell of which the coil is from left to right; དུང་དམར་ *duñ-dmar* རྩུ་ལྟ་མཚོ་ལྷོ་ལྷོ་ red conch-shell; conch-shell vermilion dyed; དུང་ཅོར་མ་ཅན་ *duñ tsher-ma can* ཀལ་ལྷན་ལྟ་; དུང་རྩ་བ་ཅན་ horned conch-shell or one with bristle-like excrescences.

དུང་མཁན་ *duñ-mkhan*, v. དུང་བཅོ་བ་

དུང་མཚོག་ *duñ-mchog*, v. དུང་དཀར་གཡམ་འབྱིལ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil*.

དུང་རྩ་ *duñ-rdo* fossil-shell.

དུང་མཛོག་ཅན་ *duñ-mdog-can* possessed of conch-shell colour, conch-like colour; = མི་ཐོན་པ་ the human skull (*Sman.* 348).

དུང་འབྲས་ *duñ-hbras* རྩུ་ལྟ་པ་ a kind of stone which joins fracture: དུང་འབྲས་རྩུ་ལྟ་པ་དུལ་རྩུ་འཛིང་བར་བྱེད་.

དུང་མཚོ་དཀར་མ་ *duñ-mtsho dkar-mo* n. of a great white ocean abounding in conch-shells (*J. Zan.*).

དུང་གཡམ་འབྱིལ་ *duñ gyas-hkhyil*, v. དུང་དཀར་གཡམ་འབྱིལ་.

དུང་ཇེ་ *duñ-ñe* defined as འདོད་པ་ or དད་པ་ མཛོད་སྒྱུ་སྒྱུ་སྒྱུ་པ་ the growth of real attachment or regard; also སེམས་དུང་ཇེ་ or ཡིད་དུང་ཇེ་ id. དུང་ཇེ་བ་ *duñ-ñe-wa* constant, continual (*Jä.*).

དུང་ཅན་མ *Duñ-can-ma* མཐོག་ཀྱི་ n. of a Khadoma sprite.

དུང་དུང་ *duñ-duñ* = དུམས་དུམས་ 1. with ཉེད་པ་ = to yearn : ཅགས་ལྟོགས་ཀྱང་དུང་དུང་མ་ཉེད་ even if you starve, do not yearn after a thing ; གཉེན་ལ་སེམས་དུང་དུང་ཉེད་པ་ he yearns for his relations. 2. staggering, reeling, loitering, wavering (*Sch.*).

དུང་པན་ *duñ-pan* a Chinese word Tibetanized = a washing bowl, basin.

དུང་ཕུར་ *duñ-phyur* (གྲངས་) རྒྱུ་, རྒྱུ་འཁྲུག་, རྒྱུ་མཐུན་ acc. to *Sch.* and *Jā.* 100 millions.

དུང་ལུང་ *Duñ-luñ* n. of a sacred place in Tibet (*Deb.* 43) : དུང་ལུང་དུ་མཁའ་འགྲོ་མའི་སྒྲ་ཐོས་ at Dunlung he heard the voice of a *Dākini*.

དུང་ལྷོ་ལྷོ་པའི་མཛོད་ *Duñ-lo ljon-pahi mdo* n. of a Bon religious work (*B. Nam.*).

དུང་སེམས་ *duñ-sems* lit. white heart, sincerity, candidness : ཁོ་ཙོ་ཡང་དུང་སེམས་རྟོག་པོ་ རོས་ནས་མི་འདྲོང་བའི་མོས་པོས་ཡང་ཀྱང་ཡང་ཉེད་། (*Yig. k.* 88) I shall again and again sincerely hold intercourse with you on appropriate subjects so as not to be discarded.

དུངས་པ་ *duñs-pa* a secondary form of གདུངས་པ་ love, དུང་པ་དང་དུངས་པ་གཞིག་སྒྲུབ་ཏེ་ some faith and love having grown. ཡིད་དུངས་ = རྟོག་པོ་ལྟེ་པ་ loving, affectionate.

དུད་པ་ I: *dud-pa* 1. = ཁྱུ་པ་ རྒྱུ་ adj. humble, sbst. mildness, humility, also respect, homage. 2. vb. to lie, to knit, v. དུད་པ་. 3. pf. of དུད་པ་ to stoop, bend, to bow down.

དུད་འགྲོ་ *dud-hgro* དགྲ་ that which walks bending; opposite to man who walks upright; a quadruped, beast, and sometimes used as a general name for all animals except man. Dudo are of two

kinds:—(1) རྩེངས་ན་གནས་པ་ those that live hidden, such as in the sea, underground, &c. 2. རྩེད་པ་ those that live scattered in the abodes of men and gods. དུམ་པ་འདྲ་ཡི་དུགས་ ཀྱི་གནས་སུ་ཡང་དུད་འགྲོ་ཡོད་ it is said that there are Dudo also in hell and in the region of the *Preta* (ghosts) (*K. d.* 2).

དུད་པ་ II: (མེ་ཡི་དུབ་) ལྷུ་ 1. smoke. 2. རྩེད་པ་ soot mixed with butter which is applied to the eye-lashes in the East. དུད་པ་ *dud-kha* acc. to *Sch.*: (1) having the colour of smoke. (2) a family; household, as smoke-emitters. (3) chimney; དུད་གྲངས་ *dud-graṅs* number of houses counted by the smoke coming out from each: ཁྱིམ་ཐོག་ནས་ཀྱི་དུད་གྲངས་ the number of households or families of *Ü* and Tsang under the *Khri-bškor* rule. (*Yig.*). དུད་པ་རྩེད་ *dud-pa sñon* the smoke preceding the flames; དུད་པ་ *dud-bal* soot; དུད་ཏི་ *dud-rtsi* id.

དུད་དམག་ *dud-dmag* 1. fight or dispute among householders. 2. soldiers recruited from among villagers.

དུད་ཅང་ *dud-tshañ* = མི་ཅང་ a family, a household; དུད་འཛོ་ *dud-htsho* = ཁྱེད་ཅོ་ a village, hamlet; དུད་འཛོ་ཁག་བཅུ་གཉིས་ twelve villages or hamlets.

དུན་པ་ *dun-pa* (for དུན་པ་) great diligence, assiduity; དུན་པ་དུག་པོ་ very diligent; in *W.* (cf. དུན་པ་ and རྩེད་པ་).

དུབ་པ་ *dub-pa* རྩེད་པོ་ or ལུས་དུབ་པ་ vb., pf. དུབ་པ་ to be fatigued, to be tired; ལུས་སེམས་ དུབ་པར་མ་གྱུར་ཏམ་ have you not become fatigued in mind and body (*A.* 23.); adj. tired, fatigued; also དུབ་ཅན་; sbst. fatigue; མི་དུབ་པོ་ untired ones; རལ་ཞིང་དུབ་ནས་ being fatigued: ལུས་དང་རལ་ཡིད་དུབ་ he is tired in body, speech, and mind.

དུམ *dum* 1. a small plate or vessel: དུམ་གཅིག་གཏོར་མམ་བཀང་བ་ཐོགས་ནས་ carrying one plate filled with tormas offerings (*A.* 29). 2. a small quantity, a little, a bit: དུམ་ཅམ་ཞིང་ wait just a short while.

དུམ་པ *dum-pa* 1. *किञ्चित्* some: དུམ་པ་ཞིག་ it being a little, somewhat. 2. a division, or volume, in the dialect of Amdo: འབུམ་དུམ་པ་བཅུ་གཉིས་ the twelve volumes of the Bum (scriptures).

དུམ་པོ *dum-po* a large piece, a fragment.

དུམ་བུ *dum-bu* = དམ་དུམ་མུ་ a fraction, small piece, a part, a quantity. དུམ་བུར་གཅོག་པ་, གཅོད་པ་ or ཕྱེད་པ་ to break, to cut to pieces: རྒྱུ་ལྡན་གང་ཡོད་ཐམས་ཅད་དུམ་བུ་གསུམ་ལ་བཏང་ནས་དུམ་བུ་གཉིས་པ་མ་ལ་ཐོབ་, དུམ་བུ་གཅིག་བུ་ལ་ཐོབ་ all properties and effects whatever there may be should be divided into three parts—the parents will get two parts and the son one part. དུམ་བུ་ཅན་ *dum-bu can* fractional; དུམ་བུ་མིན་ *dum-bu min* *दलं*, *अखण्ड* entire. དུམ་བུ་གསུམ་ *dum-bu gsum* *त्रिखण्डक* three parts, triple division; དུམ་བུར་རྒྱུར་པ་ *dum-bur gyur-pa* divided into parts; དུམ་བུར་ཕྱེད་པ་ *dum-bur byed-pa* *हिदा* to divide.

དུམ་བྲག *Dum-brag* n. of a rock-cavern (*Deb.* ག 21).

དུམ་ཡང་ *dum-yañ* in Sikk. = ལས་དཔོན་ head workman, one who supervises work.

དུམ་བུ་གསུམ་པ་ *dum-bu gsum-pa*, v. དུར་ཕྱིད་.

དུར་བ *dur-wa* vb. 1. to dispose of the dead, to keep a dead body. 2. དུར་ *dur* or དུར་མ་ tomb, grave; དུར་དུ་འཇུག་པ་ to bury, to inter, to put in the grave; དུར་རྒྱུ་ to dig a grave; དུར་ཁུ་ *dur-khu* a grave, tomb.

དུར་ཁྱོད་ *dur-khrod* ཡམ་མཁའ་ a cemetery or any place where the dead are disposed of (being buried, cremated, or else cut into

pieces for distribution to birds, dogs, etc.). In the N. E. and E. suburbs of Lhasa are two large “dur-t’oi” or cemeteries, attended to by the notorious Rogya-pa or scavengers of the city, whose huts built of bones and horns stand in rows hard by. The different systems of dealing with the dead in East Tibet on the Chinese border, which in the main are identical with the methods in vogue at Lhasa, are fully described by Mr. W. W. Rockhill in his interesting work “The Land of the Lamas.”

Syn. འཇིགས་གནས་ *hjigs-gnas*; སྤྱོད་གནས་ *sreg-gnas*; རྩ་ལི་གནས་ *ro-yi gnas*; ཞི་བའི་གནས་ *shi-wahi gnas*; བ་མེས་ནགས་ *pha-mes nags*; གཤིན་གྱི་ནགས་ *gcin-gyi nags* (*Mñon.*).

དུར་ཁྱོད་ཅན་པོ་བརྒྱུད་ *dur-khrod chen-po brgyad* the eight great historical cemeteries of Magadha mentioned in Mahāyāna works: (1) གཏུམ་དུག་ lies in a forest where the fragrant sandal tree abounded; (2) རྩ་ལི་ཅན་པོ་ in a forest of Bodhi trees where the sacred fig-tree abounded; (3) འབར་འཇིགས་པ་ in a forest where *Jonesia asoka* abounded; 4. ཀེང་དུམ་ཅན་ in a forest where the བ་རུར་ myrobalan abounded. 5. བཀྲ་ཤིས་ཅན་ or བསེལ་བའི་ཅན་ (*Citavana*) where the species of sandal tree *kasañja* abounded; (6) ལུན་བ་ནག་པོ་ the forest where the glomerous fig-tree abounded; (7) ཁྱི་ལི་ཁྱི་ལེར་སྒྲོག་པ་ *ki-li ki-lir sgra sgrog-pa* where the *Arjuna* tree abounded; (8) ཉ་ཉ་རྒྱེད་པ་ where the banyan tree abounded.

དུར་ཁྱོད་པ་ *dur-khrod-pa* ཡམ་མཁའ་ *a Tantrik* lama, one who resides in a cemetery for propitiating spirits.

དུར་ཁྱོད་མ་ *dur-khrod-ma* ཡམ་མཁའ་ an epithet of the goddess Paldan Lhamo.

དུར་གྱིས་ *dur-rgyas* རྩལ་ལྟ་ལྟ་ the food which is given to a dying man.

དུར་སྐམ *dur-sgam* or དུར་སྐམ coffin.

དུར་རྩོ *dur-rdo* stones piled over one's grave or place of cremation.

དུར་སྦྱང *dur-spyan* lit. "grave-wolf"; perhaps a species of hyena that digs out dead bodies to devour them.

† དུར་བ *dur-wa* 1. to hurry, hasten; དུར་རྩོ་ཕྱོག་པ་ to run towards a place or object; in colloq. to hasten to: རྒྱལ་ལ་དུར་བ་ to hasten to dinner; ལས་ལ་དུར་བ་ to hasten to work; cf. དམ་དུར་ཅན་. 2. དུལ་ལྷོ་, རས་ལྷོ་ a kind of grass with syn. ལུས་པ་སྦྱང་ལྷོ་ *nus-pa ston-lan*; དན་སྦྱང་སྦྱོར་ *nan spoñ-skyes*; སྦྱོར་ལྷོ་ *skyes-lan*; མཐའ་ལས་ *mtshah-gas*; རྩོག་བརྒྱུ་བ་ *tshig brgya-wa*; ས་ཡི་འདབ་ *sa-yi hdab*; ལྷང་ལེར་ཅན་ *ljan-ser can*; རྩེ་འཕེལ་རྩེ་ས་ *tshe-hphel-rdsas* (*Mñon.*).

དུར་བ་དཀར་པོ་ *dur-wa dkar-po* 1. རའ་མོ་ལྷོ་ the blue or white flowering *dūr-wā*; *Panicum dactylon*. 2. རའ་མོ་ལྷོ་, སྦྱོར་ལྷོ་ other white species of *dūr-wā*.

Syn. བརྩོན་འགྲུལ་བརྒྱུ་བ་ *brston-hgrus brgya-wa*; ལྷང་ལྷོ་སྦྱོར་ *glan-spu skyes*; ལྷོ་ཡི་ལྷོ་ *bya-yi miig*.

དུར་བས་འཛེ *dur-was hehi* a scorpion.

Syn. རྩོག་པ་རྩོ་ཅན་ *sdig-pa rba-can* (*Mñon.*).

དུར་བོན་ *Dur-bon* (lit. the Bon of the cemeteries) one of the earlier sects of Bon-pa which originating in Shang-Shung and Brutsha at last spread into the Tibetan central provinces during the reign of king རྩོ་ལུམ་བཙན་པོ་, the son of རྩོ་བ་ལྷོ་བཙན་པོ་ *srib-khri btsan-po*; Loñam his minister under the instigation of the Dur-bon priests assassinated the king with a sword, whence he was called by the historians of Tibet རྩོ་ལུམ་བཙན་པོ་ the sword-assassinated king. (*J. Zan.*).

དུར་བྱ་ *dur-bya* ཀླུ་ 1. also དུར་བྱ་ལྷོ་དཀར་ Brahminy kite with white back (*Mñon.*). 2. acc. to *Sch.* a paring-axe, a hoe.

དུར་བྱིད་ *dur-byid*, (ཐྱེན་) རྩུལ་ལྷོ་ 1. the castor-oil plant, *Ricinus communis*. དུར་བྱིད་ཅན་གྱི་རྩོ་བས་བྱིད་ the root of *dur-byid* ejects all diseases arising from heat or cold. 2. (acc. to *Vai. sn.*) རྩུལ་ལྷོ་ *Ipomoea turpethum* [a plant of valuable purgative properties, commonly called Töori, and distinguished into two species, white and black (*Convolvulus turpethum*)] *S.*

Syn. མདའ་འཛེམས་ *mdah-hjoms*; རྩོ་ལྷོ་གསུམ་ *tshañs-gsum*; དུར་བྱིད་མ་ *dor byed-ma*; ལུམ་གསུམ་པ་ *phur-ma gsum-pa*; ལུམ་རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *kun-rjes-hbyun*; དུལ་ཅན་ *rdul-can*; ལྷོ་མ་གསུམ་པ་ *lo-ma gsum-pa*; དུམ་བྱ་གསུམ་པ་ *dum-bu gsum-pa* (*Mñon.*).

དུར་བྱིད་ *dur-byed* རེ་ཐའི་, རྩུལ་ལྷོ་, རྩུལ་ལྷོ་ the plant *Croton polyandrum*.

དུར་བྱང་ *dur-byan* an inscription placed on a tomb.

དུར་ཅུན་ *dur-tshun*, དུར་ཅོད་ *dur-tshod* food offered to the dead (*Cs.*).

དུར་མཚོད་ *dur-mtshed* a place for burying dead bodies (*Sch.*).

དུར་ཡུ་ *dur-yu* = རྩོ་རྩལ་ out side, beyond, foreign (mystic) (*K. g. p. 26*).

དུར་ལེན་ *dur-len* (lit. that takes away from the cemetery) a sort of vampire.

དུལ་ *dul* is perf. root of the trs. vb. འདུལ་བ་ *hdul-wa* to tame, *q. v.*

དུལ་གནས་ *dul-gnas* or དུལ་བའི་གནས་ place of conversion or of one's discipline.

དུལ་བ་དམ་ discipline; དུལ་བ་ལྷོ་གསུམ་ སྦྱོར་ལྷོ་ [good discipline] *S.*

དུལ་བ་པ་ *dul-wa-pa* དམ་ཅན་ a tamer, discipliner. དུལ་བ་ལྷོ་ རྩོ་ལྷོ་ one of the early Buddhist sages and authors of India.

དུལ་བ་འཛེན་ *dul-wa hdsin* = རྩོ་བའི་ལྷོ་ལྷོ་ obedient, holding to discipline; one who observes the rules of *Vinaya* (*Mñon.*).

འདུལ་བར་འདོད་ *dul-war hdod* साहस courage.

དུལ་མ *dul-ma* 1. powdered or pulverized by burning, grinding, pounding, etc.; གསེར་དུལ་མ gold-dust, also oxidized powder of gold; སྒྲིན་དུལ་མ medicinal powders. 2. acc. to *Jā.* a kind of water-colour made of pulverized gold and silver, for painting and writing. Really an erroneous form of དུལ་ *rdul*.

དུལ་མོ *dul-mo* tender-mouthed, tame, manageable, tractable (*Jā.*).

དུས་ *dus* काल, समय, वेला, युग 1. time in general, season. 2. =རན་ a certain time, the time or occasion for a thing to happen; right time, proper season: དུས་ཀྱི་ཕར་ཅན་ཚེས་བཅུ་ནམ་བུ་དང་བའི་རུབ་མོ་སྟོན་གྱི་དང་པོ་ལ་སྐྱུ་ལ་དར་ནག་གོས་ཐེར་གསོལ་ taking the 10th day of the month as the most appropriate time, when night came on, in the first hour of dusk he would equip himself with a black silk robe and a staff (*Pth.* 129). དུས་ *dus* adv. for a while, sometimes; དེ་དུས་ལ་མུ་ at the time; དུས་དེ་ཅན་ at that time; དེ་དུས་, དུས་དེར་ then, at this time; དུས་དེ་ཉིད་ in that very time; དང་པོ་དུས་ཉིད་ in the very first time; དུས་ལ་ or དུས་དུས་ལ་ at times; དུས་འགའ་རེ་ sometimes, now and then; དེ་དང་དུས་མཉམ་དུ་ simultaneously with that; དེ་ནས་དུས་དེ་ཞིག་གི་ཚེ་ then on occasion; དུས་གཅིག་ན་ on a certain time, once; དུས་གཅིག་ཀྱི་ or དུས་གཅིག་ལ་ at one and the same time, together; དུས་ལྟེན་ཞིག་ན་ some future day. The statement that the time had arrived for anything is always phrased: it came down to the time དུས་ལ་འབབ་པོར་; the time will arrive: དུས་ལ་འབབ་པོར་ it will descend to the time. དུས་ or དུས་ན་ after a genit. inf. or verbal root = when, after: རྒྱ་གཉིས་པོར་དུས་ when two days had, or will have passed; ར་བུ་མོ་དུས་ན་ཡིན་ཏེ་ when I was still a girl; མྱ་དུས་མེད་ the time of merriment never

arrives; བཅོམ་དུས་ཏེ་ being the time of giving birth; འགྲོ་བའི་དུས་འདེབས་པ་ to fix a time for going; དུས་ད་ནས་ henceforth, from this time forward; དུས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ *dus-kyi khyad-par* कालविशेष special time, special occasion.

དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ *Dus-kyi hkhor-lo* कालचक्र 1. the famous Kala-chakra system of Buddhism which introduced the worship of a Supreme Deity under the designation of Adi-buddha or རྒྱལ་མའི་མངས་རྒྱལ་. It arose in the 11th century A.D. in Shambala, a city said to have been located near the river Oxus in Central Asia; and both Atis'a and the historian Būston belonged to this cult. Under the appellation *Tsakun Kürden* it is popular with the Mongols. Varieties of the cult in India gave to S'iva or to Ganes'a the position of Adi-Buddha. 2. རང་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ = རེམས་ཅན་ animated nature or living beings; གཞན་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ = རང་གི་བསྒྲོམ་ meditation. 3. v. དུས་འཁོར་ *dus-hkhor*.

དུས་ཀྱི་ཆ་གས་ *dus-kyi cha-ças* the divisions of time—such as ལོ་ year; རྒྱུ་རུབ་ season; རྒྱུ་ month; ordinarily the year ལོ་ is divided into four seasons, each of three months; but according to the *Vinaya* school the seasons are six, divided in reference to the *Upasatha* observances, and are:—བྱིད་ཀྱི་གཟིས་ two spring months, རོས་ཀྱི་གཟིས་ two summer months, འབྲུག་གཟིས་ two rainy months, རྩོད་གཟིས་ two autumn or harvesting months, འབྲུག་གཟིས་ two winter months, འབྲུག་མྱད་གཟིས་ two deep-winter months. Tibetans also divide the year into three seasons, counting བྱིད་ལོ་ spring and summer together, འབྲུག་རྩོད་ rains and autumn together, and འབྲུག་རྩོད་ and འབྲུག་མྱད་ anterior winter and posterior winter together.

དུས་ཀྱི་ཚེས་ཀྱིས་ *dus-kyi chos-nid* कालघर्ष met. death (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ལ *duṣ-kyi rjes-su hgro-wa* कालानुसारि one who behaves or changes according to the occasion; a wind-cock. [also, it is a phrase signifying benzoin or benjamin] S.

དུས་ཀྱི་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ལ་བཟང་བའི་ཚན་དན *duṣ-kyi rjes-su hbrañ-wahi tsan-dan* कालानुसारिचन्दन yellow sandal.

དུས་ཀྱི་བདག་པོ *duṣ-kyi bdag-po* met. the sun, the lord of time (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་གནས *duṣ-kyi gnas* ऋतुवर्ति [revolution of the seasons; a year] S.

དུས་ཀྱི་དབྱིད་པ *duṣ-kyi dbyid-pa* कालदण्ड [the staff of time, death] S.

དུས་ཀྱི་བྱུང་བ *duṣ-kyi byed-po* कालकृत्, सूर्य the sun; the maker of time.

དུས་ཀྱི་བར *duṣ-kyi-bar* during; आकालिक [momentary] S.

དུས་ཀྱི་མེ་རྟག *duṣ-kyi me-tog*, v. མཐེང་ *mtshin* deep blue (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་བཅི་ཚུལ *duṣ-kyi brtsi-tshul* the manner of counting time:—120 of དུས་མཐའི་སྒྲིབ་ཅིག་པ *duṣ-mthahi skad-cig-pa* (the smallest conceivable division of time) make one བྱ་རྩོག་ཀྱི་སྒྲིབ་ཅིག་པ *bya rdsogs-kyi skad-cig-ma* (ཅི་གོ་ལ་གྲོགས་པ *se-gol gtogs-pa*); 60 of this latter make one བང་ *than*; 30 བང་ *than* make a ཡུད་ཅུང་ *yud-tsam*; and 30 ཡུད་ *yud* make one ལག་ *shag* or day. Acc. to the system of counting adopted by Tibetan astronomers (སྒྲིབ་ཅིག་པ *skar rtsis-pa*) four drawings of breath in an adult make one ཚུ་སྒྲུང་ *chu-srañ*, 60 ཚུ་སྒྲུང་ *chu-srañ* make one ཚུ་ཚྲོད་ *chu-tshod*, 60 ཚུ་ཚྲོད་ *chu-tshod* make one ལག་ *shag* (day and night); sixty years make one རབ་བྱུང་ *rab-byun* or cycle.

དུས་ཀྱི་ཚིགས *duṣ-kyi-tshigs* कालशब्द [a summons by the angel of death] S.

དུས་བཀག་པ *duṣ bkag-pa* explained as ཡོད་པ་ལག་དང་མེད་པ་དུས་ *yodpa-lag dañ med-pa duṣ*.

དུས་སྐབས *duṣ-skabs* v. སྐབས *skabs*.

དུས་སྐྱེས *duṣ-skyes* कालज, कुसुम=མྱེར་ཤིང་ *skyer-çin* prob. *Berberis vulgaris* called མྱེར་པ *skyer-pa* or ཤིང་ཤིང་ *çin-ser* the yellow plant.

དུས་འཁོར *duṣ-hkhor* कालचक्र [the wheel of time] S.

Syn. མཚན་གྱི་དང་པོའི་སངས་རྒྱལ་མཆོག་ *mchog-gi dañ-pohi sañs-rgyas*; ཐབས་ཤིས་བདག་ཉིད་ *thabs-ces bdag-ñid*; རྩོམ་ཤིས་དཔལ་ *rdo-rje sems-dpah*; ཞེ་མོ་ཡི་གེ་རིགས་མེད་པ་ *c-wam yi-ge rigs med-pa*; ཤིས་དང་ཤིས་བྱེད་བདག་ཉིད་མཚན་གྱི་ *ces-dañ ces-byahi bdag-ñid mchog*; ཞི་བ་ཤོ་མཁས་ལ་འདུམ་པ་ *shi-wa sdoms-la hduṣ-pa*; འཕོ་མེད་ *hpho-med*; ཐོག་མེད་ *thog-med*; ཐ་མ་མེད་ *tha-ma med*; རིགས་ཀུན་ཁྱེད་པ་ *rigs-kun khyab-dag*; བྱང་ཆུབ་ཤིས་མཁས་ *byañ-chub sems*; རྣམ་འབྱོར་རྣམ་པ་ *rnal-hbyor rnam-pa*; རྣམ་ཀུན་མཚན་གྱི་ *rnam-kun mchog-ldan*; ཐོག་མའི་མགོན་པོ་ *thog-mahi mgon-po*; གཉིས་སུ་མེད་ *gnis-su med*; ཁམས་གསུམ་འཁོར་ཁོས་བསྐྱུར་བ་ *khamṣ-gsum hkhor-loṣ bsgyur-wa*. (*Mñon.*).

དུས་འཁོར་པཎྜིཏ་ *Duṣ-hkhor pandita* n. of a celebrated lama born in Mongolia who was recognised as an incarnation by the Emperor of China. He founded the monastery of *Paḍ-dkar cho-glin* now harbouring three thousand monks.

དུས་འགྱུར *duṣ-hgyur* ऋतुपरिवर्तन; change of season.

དུས་ཚན་ *luṣ-can* कालिक; n. of a flower, དུས་ཚན་ཚེན་པོ་མཆོག་ཀུན་ལ་ *n. of a flower (K. my. 720)*.

དུས་གཅིག་སྐྱེས་པའི་མ་ཕུ *duṣ-gcig skyes-pahi ma-bu*=མཐོན་པུ་བྱུམ་ (mystic) (*Mñ-rda. 4*).

དུས་ཆད་པ་མེད་པ་ *duṣ chad-pa med-pa* कालिक in proper time, timely; time without interruption, continually.

དུས་ཚེན་དགེ་བ་འབྲུམ་འགྱུར་ *duṣ-chen dge-wa hbum hgyur* the days when one work of merit

done produces one hundred thousand merits; they are: the 8th lunar day of the month of *Vaicakha* when Gautama Buddha renounced the world; the 15th or full moon of the same month when he was conceived; the day when he became a Buddha; the day he entered *Nirvāṇa*; the day of his preaching the *Dharma*; the day when he descended from among the gods. དུས་ཆེན་བཞི་ *duṣ-chen bshi* or དུས་ཆེན་པོ་བཞི་ the great periods of time or *Yuga*.

དུས་མཚན་ *duṣ-mchod* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱལ་ཁབ་ religious
 service observed at certain prescribed
 periods [a priest for performing a sacri-
 fice] S.

དུས་ཚྲིན་ *dus-ston* or དགའ་ཚྲིན་ རུས་འཇུག་ a festival
 (*Mñon.*). དུས་ཚྲིན་དགུ་ the nine festivals
 observed by Buddhists:--དུས་ཚྲིན་ཆེན་པོ་ *dus-*
ston chen-po མཆོད་མཆོད་ great festival; བཅོམ་ཚྲིན་
 ཇའ་ཆུང་མཆོད་ birth festival; རལ་ཁུ་འབྲེག་པའི་དུས་ཚྲིན་ མོ་རྩ་ནས་
 the festival of cutting the hair; གཙུག་ལྷན་
 གྱུ་དུས་ཚྲིན་ རྒྱུ་ཆ་ཆེན་པོ་-འཇུག་ festival of forming
 the crest; ལོ་ལྔའི་དུས་ཚྲིན་ festival at the fifth
 year of child; ལོ་དྲུག་གི་དུས་ཚྲིན་ the sixth year
 festival; གཙུག་ལྷན་ཁང་གི་དུས་ཚྲིན་ the monastic or
vihāra festival; དགའ་ཚྲིན་ རྒྱུ་ཆེན་པོ་-འཇུག་ festive
 rejoicing. དུས་ཚྲིན་ རྩེད་པ་ *dus-ston byed-pa* to
 keep a festival.

དུས་བཅའ་པ་ *duṣ btab-pa* to fix time (for meeting, etc.). དུས་བཅའ་མ་ *duṣ btab-ma* = བུད་མེད་འཛོད་ལྷན་མ་ a passionate woman (*Mñon.*).

दुःसम्हादिह्रुदं *duṣ-mthahi rluṇ* = वज्रपादहृत्
 यद्दिह्रुदं प्रलयवायु the wind that will destroy
 the world.

५३-८-३६ कुरावरुणपरकुर्वव असमय-विमुक्त one
 of the 20 stages a monk of the *Cṛavaka*
 school reaches [delivered at a wrong
 time] S.

दुःदुः सु दुः-दुः-सु at times, occasion-
ally.

दुष्पदस्य *duṣ-hdṛs* वृत्तं, अतीत, कालातीत ; past time, past tense ; time elapsed.

दुसंध *Dus-ldan* कालिक n. of one of the
16 *stharira* or शरणावह; also : goddess ;
sandal-wood.

དུས་ལྔ་མ་ *duṣ-ldan-ma* a woman in menstruation (*Mñon.*).

དུས་ན་དག་པ་ཞེས་ཅུ་པའི་རི་ *Dus-na dgah-wa shes*
bya-wahi ri a mountain in the fabu-
 lous continent of Uttara Kuru (*K. d.* ༣
 315).

དུས་ནམ་པ་ཀུན་ *duṣ rnam-pa kun* all times ;
with ལ, as adv. always, at all times (*Mñon.*).

ཏུ་བཞག་ *duḥ-babḥ* appointed time; the natural course of events.

དུས་སྟེན་ *dus-sbyor* लग्न, विलग्न [the parti-
 cular time in which a man is born]S.
 དུས་སྟེན་པ་ *dus-sbyor-pa* an astrologer. དུས་སྟེན་
 རྩེད་པ་ *dus-sbyor byed-pa* होरा [the hour in
 which a man is born]S. དུས་འབྱུང་པ་ *dus-
 sbyor-pa* लग्न junction of periods, time, &c.
 [the particular sign of the zodiac under
 which a man is born]S.

दुसम्येक्यरत्र *duṣ-ma-yin-par za-wa* अकाल .
 भोजन taking food untimely, i.e., not at
 the fixed or prescribed time or hour;
 दुसम्येक्येस्य *duṣ-min ṣeṣ-pa* समयज्ञ one who
 knows the fixed times or seasons ; a cock ;
 an astrologer.

दुःखे *duḥ-kṣe* कालाग्नि lately said to =
universal conflagration at the end of time.

དུས་ཚིགས་ *dus-tshigs* གའུ་ season. དུས་ཚིགས་
 ཀྱུར་ལོ། = འུ་ལོ་ལོ་ the jolmo bird (*Mion.*).
 དུས་ཚིགས་གསར་བ་ *dus-tshigs gsar-wa* = དུས་འགྱུར་བ་
 change of time, season ; also fresh provi-
 sion, produce of the year, etc.

དུས་ཚོད *dus-tshod* 1, a division of time equal to two English hours : རྟེན་རེ་ལ་དུས་ཚོད་གཉིས་ in each day are twelve *dus-tshod*. Acc. to the Chinese method each of these

has a separate name attached to it, viz:—

(1) རྩེ་ལངས་ day-break, called རྩེ་ག་ *yos* rabbit ; (2) རྩེ་གར་ sun-rise, called *hbrug* (*duk*) dragon ; (3) རྩེ་ལྷོ་ morning, called *sbrul* (*dul*) serpent ; (4) རྩེ་ཕྱིད་ *ñi-phyed* noon called, *rta* horse ; (5) ཕྱིད་ལོ་ afternoon, called *lug* sheep ; (6) evening, called *sprel* monkey ; (7) རྩེ་ཐུབ་ sunset, called *bya* bird ; (8) མ་ཚོས་ dusk, called *khnyi* dog ; (9) རྩེ་ལོ་མེད་ fore-night, called *phag* pig ; (10) རྩེ་ཕྱིད་ mid-night, called *byi-wa* mouse ; (11) ཕྱིད་ལོ་ after-night, called *glān* ox ; (12) རྩེ་ལངས་ dawn, called *stag* tiger. These twelve names are also given to the succeeding years of the 60 years cycle in various combinations with the names of five so-called elements, viz., earth, fire, water, wood, iron, v. རྩེ་ *lo*.

དུས་ཚོད་ཤེས་པ་ *duṣ-tshod ñes-pa* evil-hour, bad time = དུས་ཚོད་ཤོད་པ་ wrong or inauspicious time or hour.

དུས་མཚན་ *duṣ-mtshan* : कलिङ्गराज the king of Kalinga, a descendant of Chakravarti raja.

དུས་མཚམས་ *duṣ-mtshams* सम्म्या, सम्म्यावेला junction of day and night ; period, epoch.

དུས་བཞི་ *duṣ-bshi* the four seasons, viz:—དབྱར་ the summer ; རྩུག་ the winter ; རྩེ་ the autumn ; རྩེ་ the spring time ; also རང་ morning or day ; ཐུབ་ evening or night ; རྩེ་ day-time, and མཚན་ night.

དུས་བཞི་ལོ་ལྔ་ *duṣ-bshihi phañ-lo* = རྩེ་ལོ་ the four times wheel ; a cycle of years.

དུས་བཞི་ལྷ་མོ་ *Duṣ-bshihi lha-mo* or ལྷ་མོ་ the goddesses presiding over the four seasons:—དཔྱིད་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ the white fair queen of spring ; རྩུག་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ the blue queen of the summer season ; རྩེ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ the yellow queen of the autumn ; རྩུག་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ the black queen of the winter season (*B. ch.*).

དུས་ཟིང་ *duṣ-zin* time of depravity (*Sch.*).

དུས་ལོ་ལ་ *duṣ yol-wa* पर्याप्तकाल lit. time passed ; too late.

དུས་རིང་པོ་ *duṣ riñ-po* चिरान्तर long delayed.

དུས་རྒྱལ་ *duṣ-rlabs* वेला wave of time, i.e., ebb and flow of time.

དུས་ལ་དགའ་བ་ *duṣ-la dgyah-wa* स्वर्य, कालप्रिय that delights in time ; an epithet of the sun (*Mñon.*).

དུས་ལོ་ག་ *duṣ-log* a year yielding no crops ; a sterile year (*Jā.*).

དུས་ཤེས་པ་ *duṣ-ces-pa* कालज्ञ an astronomer or astrologer ; རྩེ་ཤེས་པ་ *rtsis-pa* (*Mñon.*).

དུས་སྐྱེ་བ་ *duṣ-su skye-wa* mature ; born or grown at the proper time.

དུས་སྐྱོབ་པ་ *duṣ-su thob-pa* to get at the opportune time or hour.

དུས་སྐྱོབ་པ་ *duṣ-su hoṣ-pa* कालसदृश suiting the occasion, opportune ; དེ་དུས་སྐྱོབ་པ་ तत्कालसदृश as suited the occasion.

དུས་སྐྱོབ་པ་ *duṣ-su ruñ-wa* कालिक timely.

དུས་གསུམ་ *duṣ-gsum* त्रिकाल the three times, viz:—(1) རྩེ་ཕྱིད་ early, after and now, described as མ་འོངས་པ་ future, རང་ལོ་ the past, and རྩེ་ལོ་ the present. དུས་གསུམ་མཚན་པ་ *duṣ-gsum mkhyen-pa* त्रिकालज्ञ a general epithet of a Buddha. དུས་གསུམ་མཚམས་ *duṣ-gsum mtshams* त्रिसन्धि the three junctions of time.

དེ་ I: *de* तत्, सः 1. that, that one ; he, she, it ; དེ་བཞིན་ like that ; གང་ཡིན་པ་དེ་ that which is ; དེ་ལས་ཀྱང་གཞན་ other than that ; དེ་འདྲིར་ for that ; དེ་འོག་ཀྱང་ under that, after that ; དེ་དུས་སྐྱེ་ at that time ; རྩེ་ལོ་མེད་པ་དེ་ he that has gone before. 2. དེ་ frq. stands in the place of the definite article—the: ལུག་འདི་ཁྱིའི་ཐོད་སྐྱོད་པ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལུག་འདི་ *lug-hdi khrid-hoṣ-pahi can-pa de ñahi lham-cagrku-soñ* the butcher who brought the sheep stole my boots ; གཞོན་པ་ལོ་ལོ་ལོ་ the younger

one said, or the youth replied; also sometimes in the plural: དེ་ཁྱེད་ཅག་ཡིན་ནམ་ཞེས་སྟུགས་པས་ he said—were you they or those ones (*Hbrom.* 55).

དེ II: (in mystic) a term for she; དེ་ཞེས་བྱ་བ་ལུང་མེད་ཡིན་ the term 'de' is a woman (*K. g. p.* 1:9).

དེ་ཀྱང་ *de-ka* or དེ་ཀྱང་ *de-kha* that, the very same; གང་ཅག་དེ་ཀྱང་ཡིན་ that very person was I myself; དེ་ཀྱང་རྒྱུ་ just so; དེ་ཀྱང་ཡོད་ (in answer to a question) indeed! that is so; དེ་ཀྱང་ལགས་ just that.

དེ་ཀྱང་ *de-kha* = དེ་ཀྱང་: དེ་ཀྱང་ལུང་མེད་ནས་ from those same public bodies.

དེ་ཁྱེད་ *de-khul* = དེ་ཁྱེད་པ་ or དེ་ཁྱེད་ that jurisdiction; also under that, included in that.

དེ་ཁྱེད་ *de kho-na* འདྲ་, འདྲ་; of. ཁྱེད་; = the col. དེ་འདྲ་ the very same, that itself. དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de kho-na ŋid* འདྲ་; = ཁྱེད་ཀྱི་ *Sūnyatā*, essence, nature; རྟེན་གཞི་དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ the essence of the soul. དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཐུགས་པ་ *de kho-na ŋid* ཐུགས་པ་ *btuṣ-pa* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་པ་ n. of a Buddhist metaphysical work: ཞེས་པ་འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་པ་འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ he proceeded in the direction of Tibet carrying with him the religious work called *Tattva-samuccaya* by Santi-jīva (*A.* 33). དེ་ཁྱེད་ཀྱི་རྟེན་གཞི་པ་ *de kho-na ŋid* རྟེན་གཞི་པ་ *rtogs-pa* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ to meditate on the real *tattva* or secrets of religion.

དེ་ཀྱང་ *de-ga* colloq. that, that one; precisely so, just so; དེ་ཀྱང་ *de-gar* = དེ་འདྲ་ or དེ་འདྲ་ there, in that place.

དེ་ཁྱེད་ *de-ñid* འདྲ་, འདྲ་ that itself; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de-ñid* སྟུགས་པ་ *smra-wa* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ one who expounds the truth.

དེ་ཁྱེད་ *de-ñed* = དེ་ཁྱེད་ འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ so many: མེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཐུགས་པ་འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ so many men as there are so many shares are required.

དེ་ཁྱེད་ *de-lta* like that; so; is fig. in books, but in colloq. དེ་འདྲ་ is used instead: མ་ཞི་དེ་ཁྱེད་མ་ཡིན་ཏེ་ not being so with the father; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཞེས་པ་ *de lta-hdu ṣes-paṣ* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ being known as that; དེ་ཁྱེད་ *de-lta-na* like this; དེ་ཁྱེད་ *de-lta-bu* འདྲ་ལྟ་ of that kind, quality, or manner; such; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཐུགས་པ་འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ history, oral account, narration of accounts; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de-lta mod-kyi* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ yet, notwithstanding that; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de-lta-yañ* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ and yet; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de-lta-la* = འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ although.

དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཞེས་པ་ *de-cihi-phyir-she-na* is a curious paraphrase, used chiefly in the older classical writings, but not quite disused still, to express the conjunctions "for" and "because" at the beginning of a consequent clause or sentence. It is sometimes varied to དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཞེས་པ་ *de-cihi-ṣlad-du she-na* (*K. २*, etc.), both meaning lit. "if asked, because of what is that." Curiously enough the Mongols have adopted in their sacred writings a similar phrase for the same conjunctions: *tere dzagun-u tula kemebessu*.

དེ་ཁྱེད་ *de-ltar* = དེ་ཁྱེད་ འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་, འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་, འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ like that, accordingly; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཞེས་པ་ *de-ltar gyis-ṣig* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ do accordingly; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de-ltar-na* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ thus indeed; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de-ltar-yañ* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ yet.

དེ་ཁྱེད་ *de-thad* = དེ་ཁྱེད་ for that; also therefore: དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཞེས་པ་འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ therefore, the words to be put together or in order (*Ya-sel.* 34).

དེ་ཁྱེད་ *de-dañ* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ by that very (thing) དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ *de-dañ* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ like that.

དེ་ཁྱེད་ *de-dus* འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ that time; དེ་ཁྱེད་ཀྱི་ཞེས་པ་འཇམ་མཁའ་འཕྱུག་ fit for that time.

देहि क्षणं *dehi choṣ-ṇa* तद्वर्णा, तद्वर्णक pos-
sessed of that virtue; its attributes; of
that quality.

देहि हेमस्तु पुण्यस्य *dehi rjes-su phyogs-pa* तद-
नुवर्त्तक imitating (considered as an inex-
cusible sin in a Budh. monk); following
that; its follower.

དེའི་མཛེལ་ *dehi mod-la* = དེའི་དུས་ལ་ or དེའི་ངང་ལ་
 or དེའི་ཆེ་ at that time, during that time: དེའི་
 མཛེལ་ནས་ལངས་མཛེལ་ས་ in the meantime the
 night was over (*Rdsa.* 10).

देहण *de-hog* ततः then, thereafter.

$$3.25 \text{ de hañ} = 3.45.$$

३५८. *de-yañ* च १. this also, or that too; he also. 2. namely, to wit, viz.; is used before any specification or detailed statement.

ནེལན *de-yan* for རེལན་ཅན་ also that, preceding it (*Ya-scl.* 35).

३ २७ *de-rag* directly, immediately (*Sch.*)

ᑳᑦᑦᑦ *de-rañ* = ᑳᑦᑦᑦᑦ, ᑳᑦᑦᑦᑦᑦ that is just
the thing! exactly! to be sure (*Jä.*).

དེ་རིང་ *de-rin* = དེ་རིང་ཉིད་ཀྱི་མ་ལག་ colloq. to-
 day, this day. In *W. T.* རེ་རིང་ *hdi-ring*
 is more frq. དེ་རིང་བྱུང་བ་ *de-rin byuñ-va*
 རེ་རིང་ཉིད་ཀྱི་མ་ལག་ a fresh occurrence; to day's out-
 come, produce, experience.

३५ *de-ru*=३२. into that, there, into that place, thither, that way.

དེ་ལ་རག་ལུས་པ་ཞེས *de-la rag-lus-pa shes* तद्विधे-
 यत्नात् (པོ་སྟོན་པ་བཞིན་བྱེད་པ་) to do as directed,
 or as per design.

དེ་ལས *de-las* ततः, तस्मात् from; out of;
 from that; after a comparative: and,
 other than that: དེ་ལས་སྐྱེས *de-las skyes*
 grown or born from or out of that; དེ་ལས་ཅི་
 གུར་བེས what results from that? དེ་ལས་རྒྱལ་སྐྱེས་པ་
de-las stsogs-pa एवंप्रमुखाः [having these as
 their mouth-pieces, i.e., like these] S.

དེ་ཤོ་ *De-cho* n. of a tribe in Tibet. དེ་
 ཤེལ་གསལ་ n. of a king of Tibet (*J. Zan.*).

२३१६ *de-srid* तावत्तिक, तावत् as much as that; thus far; also that is possible.

+ དག་གོ *deg-go* or མྱོན་མྱོན་ *non-no* used in
ཡར་དག་གོ keep it above, put it up.

དེང་ *deñ* also དེང་ to-day ; དེང་ནས from this
 day forward ; དེང་ཕྱིན་ཆད་ henceforth ; དེང་གི་
 དུས་ = ད་ལྟ་ the present time or age. དེང་གསལ་
 རོད་དཔག་ཏུ་ཐར་བྱེད་ལས་ = རྟོན་པས་ ཁྱིམ་ཐར་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་ལེག་
 དེང་གི་ཆར་ཡང་ *deñ-gi char-yañ* = དེང་སང་གི་དུས་
 འཁར་ even at the present time, even
 now-a-days (*Yig. k. 14*). དེང་ཡན་ *deñ-phan*
 = དེ་ནས་ཡན་ཆད་ henceforth, henceforward.

དེངས་པ *deñs-pa* 1. or དང་བ *deñ-wa*, pf.
 of འདེབ་བ *hdeñ-wa* to go, to go away;
 མ་མའི་གནས་སུ་དེངས་ went to their respective
 places; རང་མར་དེངས་སོ་ went each to his
 own place; གམ་མཉམ་དང་ melted away into
 space, dissolved into air. 2. old, stale,
 worn.

འདྲེན་པ་ *deñ-sañ* at present; for the
present; now-a-days: འདྲེན་པ་ལྟ་བུ་ *deñ-sañ*
lha-rje the physician of the present day.

དེ *der* = དེ་ལྟ *de-ru* ལྟ་ནི *there*; also as an
 adv.: then, at that time: དེ་ཙམ་ དེ་ཙམ་ *that*
 is all, there is nothing more (*Cs.*);
 དེ་གསལ་ *der-gsal* as mentioned, as stated

3. this; རྫོགས་ཀྱི་མེ I, a man only for to-day and to-morrow (*Jü.*); རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ to-day. 4. also རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ an equal, a match; རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do *bśdo-wa* adversaries, rivals; རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ལ་དམག་གིས་ཆར་བཅད་ he exterminated his antagonists by war (*Sorig.*). རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do *non-pa* the equalizing of the load, by increasing or lessening it on one of the sides (*Jü.*). རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do *ma-yin* or རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་=འགྲན་ཆེ་མེད་པ་ match-less, unequalled: མི་ལུས་རིན་ཆེན་རྒྱུ་ཡིན་པ་ལ་དེ་མེད་ཀྱི་མེ་མེད་ (*Khrid.*) the possession of this precious human body is not equalled by the gain of any gem.

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-ker = རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ or རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ also written as རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ luxuriant locks dressed neatly on the crown of the head, sometimes in fanciful designs as among the Burmese; Tibetan high officials of the lay-class also dress their hair in a prescribed form.

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-gar kha in *W.* light-blue (*Jü.*).

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-gal importance, weight; important: རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་པ་ལ་དེ་མེད་ matters that are important to yourself should not be delayed (*Ya-sel. 4.*). རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ important; of weighty consequence (*Cs.*); རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་=འགྲན་ཆེ་མེད་ very important.

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-chod = རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ intelligent and useful.

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-dam .commission, charge, superintendence, care; རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ an overseer, authorized person; རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ to supervise, superintend.

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-po 1. or རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ an assistant, a servant. 2. a load, for a beast of burden, cf. རྫོགས་ (*Jü.*).

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-phrug an orphan.

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ Do-wa rdson n. of a district in the province of *Lho-brag* in Tibet.

རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-wahi tog-ma རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་; root of artichoke; also potatoe.

རྫོགས་ do-wo = dos-po a load (*Rtsii.*).

རྫོགས་ do-mod = རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ 1. quickly; རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ (place) quickly in the holy *maṇḍala* of unsullied contemplation. 2. to-day, this day (*Cs.*).

རྫོགས་ do-shag this day, presently: རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ and particularly to-day the ministers are more lazy than before (*Hbrom. 41.*).

རྫོགས་ do-sla = རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ *hgran-sla* 1. comrade, consort, fellow. 2. party in a law-suit. རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ carefully to investigate (the right of) both parties (*Cs.*). རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-ya-gcig lit. one of the two or of a pair; half a load.

རྫོགས་ do-ra 1. a stage; a courtyard where dancing is performed = རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་, རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་. 2. an enclosed pasture land; a lawn.

རྫོགས་ do-lo or རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་: རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ a necklace, a string made of pearls or precious stones (worn hanging down from the neck); an ornament hanging down from the shoulders (*Jig.*).

རྫོགས་ Do-log a kind of worm: རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ in future life (he) would be born as the worm *Dolog* (*Ya-sel 7.*).

རྫོགས་ do-ḡal རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་, རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་, རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ necklace. Syn. རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ *phyañ-phrul*; རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ *se-mo do*; རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ *brañ-gi rgyan* (*Mñon.*). རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-ḡal-can 1. one wearing a necklace. 2. n. of the residence of *Vaijayaṇṭa*. རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ do-ḡal *phyed-pa* རྫོགས་ཀྱི་མེ་མེད་ half-length string of pearls, &c., or half size necklace.

རྒྱལ *dog* 1. clod, clump, lump, loaf: ག་རྒྱལ་ a lump of sugar. 2. capsule; མར་ཇ་གཞི་རྒྱལ་གཞི་ capsule of the cotton plant (*Jä.*). 3. for རྒྱལ་པ་ *dog-pa* narrow.

རྒྱལ་པ་ I: *dog-pa* 1. སྒྲུབ་ཆ་ capsule: མེ་རྒྱལ་གཞི་འབྲས་བུ་ capsule of flower, i.e., flower seed in one pod. 2. རྒྱལ་ bundle, skein, i.e., of wool, as much as one can hold with the hand; ལག་རྒྱལ་ handful. 3. མགུལ་བརྒྱན་ལྟ་བུ་ as a neck ornament. 4. ear of corn རྒྱལ་པའི་མུ་མ; མེ་རྒྱལ་གཞི་རྒྱལ་པ་ ཕྱལ་མཚུར་གྱི་ flower shoots or buds; བྱང་རྩི་པའི་རྒྱལ་པ་ མཐུ་མཚུར་གྱི་ buds containing honey in their capsules.

རྒྱལ་པ་ II: also རྒྱལ་པོ་ or རྒྱལ་མོ་ 1. narrow, narrowness: རྒྱལ་པོ་མི་འདུག་ it is not narrow: རྒྱལ་པའི་གནས་ལ་ཐར་བ་ to get out of a narrow place; ཤེན་ཏུ་རྒྱལ་པར་ཁྱུང་རྩི་ fig. they were kept within narrow bounds (*Glr.*, *Jä.*). 2. strict: སྤྱི་མཐུ་རྒྱལ་པོ་ *khriṃs dog-po* strict justice, also hard punishment. རྒྱལ་པོ་མེད་ not narrow, wide; རྒྱལ་པོ་རྒྱལ་ small narrow house; མཆ་རྒྱལ་ narrow-place; གོས་རྒྱལ་ a robe that does not fit being narrow in dimensions. རྒྱལ་པོ་ *dog-po* or རྒྱལ་མོ་ adj. dense, thick; རྒྱལ་པོར་ densely, thickly: བེད་རྒྱལ་མཐུ་མ་ཐུག་པ་ all the regions were thickly filled up, i.e., thickly inhabited (*Yig.*).

རྒྱལ་པ་ *don-pa*, v. འདྲེན་པ་ to bring out; རྒྱལ་པ་ ejaculated; སྒྲོ་རྒྱལ་པ་ brought out by the door.

+ རྒྱལ་མ་ *dog-ma* = མཐུན་ front, fore; also, resp. for མ་ (*Lex.*).

+ རྒྱལ་ལེ་ *dog-le* = རྒྱལ་པོ་ལེ་ རྒྱལ་པོ་ *chu-bsro-wahi snod* acc. to *Jä.* an iron pan with a handle.

རྒྱལ་མ་པ་ I: *dogs-pa* for འདྲེན་མ་པ་ 1. རྒྱལ་མ་པ་ necessity, usefulness: མཐུ་འདྲེན་མ་ usefulness; མཐུ་འདྲེན་མ་མེད་པ་ useless, without usefulness. 2. fear, apprehension; གང་རྒྱལ་མ་ what fear! do not be afraid of; རྒྱལ་མ་པ་མུ་མེ་ fear having

arisen; རྒྱལ་མ་མཐུ་པ་ or རྒྱལ་མ་གཙོ་པ་ = མེ་ཚོ་མ་གཙོ་པ་ to remove doubt or clear misapprehension: རྒྱལ་མ་མཐུ་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་ རྒྱལ་མ་གཙོ་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་ in a draft containing matters of some importance the points should be written carefully to avoid all that may be misapprehended (*D. gel. 20*). རྒྱལ་མ་པ་མེད་ or རྒྱལ་མ་མེད་ མཐུ་མཐུ་, མེ་མཐུ་; without fear, fearlessly; རྒྱལ་མ་མཐུ་ hope and fear; རྒྱལ་མ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ མཐུ་མཐུ་ with apprehension: རྒྱལ་མ་པའི་མཐུ་མཐུ་ dread of suspicion. 3. = མེ་ཚོ་མ་ scruple, doubt; རྒྱལ་མ་འགམ་ in colloq. scrupulously, doubtfully; རྒྱལ་མ་མཐུ་ the limit of doubt (*A. 50*); རྒྱལ་མ་མཐུ་ scrupulous, also to take care, take heed, to be cautious: རྒྱལ་མ་པའི་མཐུ་མཐུ་ རྒྱལ་མ་མཐུ་ རྒྱལ་མ་མཐུ་ being a king he should be cautious. རྒྱལ་མ་མཐུ་པ་ *dogs-sloṅs-pa* to raise scruple, doubt; also to make another apprehensive, doubtful (*D. gel. 20*).

རྒྱལ་མ་པ་ II: vb. to fear, not in the violent sense in which འདྲེན་མ་པ་ is used, but to apprehend or dread anything happening: མེད་པུང་རྒྱལ་མ་པའི་ཐུ་མ་མུ་ at a time when he was apprehending that hail would come on; རྒྱལ་མ་པའི་མཐུ་མཐུ་ རྒྱལ་མ་པའི་ རྒྱལ་མ་པའི་ being afraid (the prince) might not be able to govern; རྒྱལ་མ་པའི་ རྒྱལ་མ་པའི་ fearing lest he should not see the *sakti*; རྒྱལ་མ་པའི་ རྒྱལ་མ་པའི་ རྒྱལ་མ་པའི་ dreading that his son might meet the view of the people; རྒྱལ་མ་པའི་ རྒྱལ་མ་པའི་ རྒྱལ་མ་པའི་ be on your guard lest anger should arise; take care not to grow angry! (*Jä.*).

རྒྱལ་ *don* = རྒྱལ་ *khun* མཐུ་, རྒྱལ་ 1. a deep hole, pit, trench: རྒྱལ་མཐུ་མ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་ in refilling the earth into the hole excavated, it will not be even with the surface (*K. du. 5 113*). མེ་རྒྱལ་ = རྒྱལ་མཐུ་ a firepit; acc. to *Sch.* crater; མེ་རྒྱལ་ a hole

in the ground; མེ་མོ་ a well, a deep cistern; མེ་མོ་མེ་མོ་=a snake. 2. depth, deepness, profundity (*Jä.*). མེ་མོ་མེ་མོ་ deep, full of trenches; མེ་མོ་མེ་མོ་ not deep, shallow (*Cs.*). 3. v. མེ་མོ་མེ་མོ་.

དང་ག doñ-ka ཀའི་ཀར་ the tree *Pterospermum acerifolium*. དང་གའི་མེ་ཏོག་ ཀའི་ཀར་ ཕུམ་ flower of *Karnikāra*. དང་གས་མཛེན་ནད་སྟེན་ཞིང་ རམ་པོར་འཁྱུ་ the fruit of *doñka* is a cure for liver disease and is a mild purgative.

Syn. མེ་རྟག་འབྲེང་བ *me-tog phreñ-wa*; ལྷ་མ་
 བཟང་ *lo-ma-bzan*; བླ་འཛམས *naḍ-hjomg*; འཁོར་ལྷ་
 རད་ *hkhor-lo hdra*; བེ་བྱེད་ *shi-byed*; སྲ་མོ་བཞི་པ་
sor-mo bshi-pa; རྒྱལ་པོའི་ཤིང་ *rgyal-pohi cñ*
 (*Mñon.*).

ईदः पा don-*kha* पाटीर [a kind of radish] S.
ईदः पादे रसु पाटीरकन medicinal fruit.

+ དང་པོ་ *don-ste* = སྐད་པོ་ *soñ-ste*.

རྫོང་པ་ *don-pa* padlock; རྫོང་པ་འཇུག་པ་ to put
a padlock on (*Jä.*).

དང་པོ་ *don-po* = 1. རྩ་ཁྱུ་ tube, any hollow cylindrical vessel. 2. རྩ་རྩ་ a bamboo tube used as water or milk vessel in Sikkim, Bhutan, etc. མཐུ་རྩ་ a quiver (generally made of bamboo). ལྷག་མ་རྩ་ iron tube; རྩ་ རྩ་ wooden tube.

རྫོང་པ་ *doñ-wa* = བརྒྱུ་པ་, ལྷུ་པ་ 1. to proceed, to go (*Mñon.*), v. བརྫོང་པ་. 2. རྩལ་པ་ a quiver.

དང་མོ *don-mo* or རྩེ་མོ a small churn for
tea-making = རྩེ་ལྷུང་ (*Jä*).

དང་ཙེ *don-tse* or དང་རེ *don-rtse* कर्षापण
 1. a copper coin in China. 2. piece of
 money of small value either in silver, gold,
 or copper; གསེར་གྱི་དང་ཙེ gold coin. དང་ཟེ
 in *W. Corydalis meifolia* (Jä.).

རྟ་ཅེ *don-ze* wasp, acc. to Cs.

རྟོག་པོ་ 1. definite; མ་རྟོག་ indefinite. 2.
 a substitute; an equivalent: རྟོག་པོ་མ་རྟོག་པོ་

what is the equivalent, what shall we get
for it ? བུ་རྒྱ་དང་ཕྲག་བཟོས་པའི་མཚན་ལས་
pray, suffer yourself to be adopted by us.
མཚན་ལས་ verbal equivalent, the original of a
translation, a synonym ; དེ་ལྷོ་ as an equi-
valent, as payment for, instead of, at, e.g.,
at a moderate price (*Jä.*) ; དེ་ཡི་ *dod-po* one
in the place of, a substitute, a representa-
tive ; དེ་ཡི་བླ་མ་ = རྩེ་བླ་མ་ represented, acted
as a representative : མ་གྲོ་ཤིས་དགའ་ནས་ཀླ་མ་འཁྱོད་
ཅི་དེ་བླ་མ་ཇི་དངོས་མ་ཡིན་ཡང་དེ་ཡི་ཡིན་པས་
both the mother and son being pleased,
substituted the *yogi*, though he was not
really the cow-herd, but one representing
him (*A.* 60). དེ་ཡི་བླ་མ་ཇི་ *dod-por byas-te*
acting as a substitute (*A.* 59).

རྫོང་པ *dod-pa* = བསྐྱེད་པ་ *bsñel-wa* or དབྱིར་བ་
 1. to project, to be prominent. Often
 with འབྱར་དུ; འབྱར་དུ་རྫོང་པ་ elongated. གཟུགས་སུ་
 རྫོང་པ་ come out in relief; *skye-mched dod-pa*
 a child in the womb just when its nose
 and ears are being formed. 2. རྫོང་པ་ to
 come out, float up: རྩམ་གང་བའི་བར་བར་དུ་གླིང་
 རྩམས་རྫོང་པ་ (*Ya-sel. 36*) there arose islets in
 the midst of the flooded place.

དོན *don* 1. particle signifying: more than, over; བདུན་བརྒྱ་དོན་གཅིག one over seventy; བདུན་རྒྱ་དོན་གཉིས two over seventy, etc.

དོན II: གཞི, མོན་པ་, འདྲིམ་, མུལ་ I. the
 sense or signification of anything; དོན་གོ་བ་
 to understand the meaning; བརྗོད་བྱའི་དོན་
 the meaning to be expressed; དོན་འགྲེལ་བ་
 to elucidate, explain the meaning; དོན་ཅིང་
 བར་དཀའ་བའི་ཡིག་འབྲུ་ individual letter, the mean-
 ing of which is not easily understood;
 དོན་མི་འདུག་ it has no sense; འདིའི་དོན་ཅི་ཡིན་ what
 does this mean? དོན་དང་ཕྱན་པ་ full of mean-
 ing; also one who is a sensible man;
 དོན་གྲུལ་ཚིག་ meaningless words, ravings;

དོན་དཔལ་མཆོས་ do think over the meaning of this (*Mil.*); དོན་ལ་ལྟ་ན། col. in truth, in fact, really, surely, indeed! 2. reason, purpose, profit, advantage; object: མཐོང་མཐོང་བཞི་དོན་མེད་ going on is to no purpose; འགྲོ་བཞི་རང་གི་དོན་ལས་ *hgro-wahi rañ-gi don lab* tell me your reason for going; ཡང་གི་དོན་གང་བྱེད་བྱུང་ངམ་ what has been his object in coming? དོན་སྒྲུབ་པ་ *don sgrub-pa* to gain one's object; དོན་གནད་ནམས་ *don gnad-rnam* real reasons. 3. in a general sense: affair, concern, business; རང་གི་དོན་ one's own affairs, one's own interest; གནད་གྱི་དོན་ interest of others; དོན་མང་བས་ on account of much business (*Dsl.*). 4. welfare, advantage, the good of a person; མིའི་དོན་བྱེད་པ་ to promote a man's welfare; འགྲོ་བཞི་དོན་བྱེད་པ་ to work for the welfare of all living beings; ཡན་པའི་དོན་ a useful thing; བདེ་བཞི་དོན་ a gift of fortune (*Jä.*). དངོས་གྲུབ་མཚན་གྱི་དོན་ the substantial benefit of the highest perfection.

དོན་ III: a document: རྩ་དོན་ 1. a special request or object (in writing a letter to a subordinate or one in subordinate position). 2. a written contract, agreement; also a letter to an inferior person. རེས་དོན་ the certain or real meaning, also positive order or instruction. དྲང་དོན་ the proper or plain meaning; distinct order or instruction. གྲུ་དོན་ application, petition, request. རྩོག་དོན་ literal meaning, grammatical signification.

དོན་ལ་གཤེད་བ་ *don-la gyeñ-wa* to change or divert the thoughts from the three causes which disturb the mind.

དོན་ཀུན་ *don-kun* སྤྲོ་བའི་ the interest or well-being of all; public good, cause, object, etc. དོན་ཀུན་སྒྲུབ་པ་ *don-kun grub-pa* སྤྲོ་བའི་ 1. to accomplish or fulfil all objects, purposes; one who has done them. 2. the

early name of Buddha S'ākya-Muni which was given him by his father. དོན་ཀུན་སྒྲུབ་པ་ *don-kun sgrub-pa* སྤྲོ་བའི་-སྤྲོ་བའི་ one who performs service for the good of the public, i.e., does public good.

དོན་གྱི་ཁོག་ལུབ་པ་ *don-gyi khoḡ-phub-pa* as in མྱོང་འཕུལ་གྱི་བང་མཛོད་ཀྱིས་དོན་གྱི་ཁོག་ལུབ་ (*G. Bon.*) to penetrate into the real import.

དོན་གྱི་བྱི་ *don-gyi spyi* འདྲི་སྤྲོ་བའི་ general sense, ordinary meaning, common object.

དོན་གྲུབ་ *Don-grub* = དོན་ཀུན་གྲུབ་ *dön kun-grub* 1. Amoghasiddha, v. དོན་ཡོད་གྲུབ་པ་ post. 2. ཀུན་མཐོང་ assemblage. 3. common personal name in use in Tibet and Sikkim.

དོན་འགལ་ *don-hyal* = དོན་མི་མཐུན་པ་ *don-mi mthun-pa* contrary sense, opposite meaning, going against the purpose or interest of (*Mñon.*).

དོན་ལྔ་ *don-lña* in anatomy the five functionaries of the human body: (1) མྱི་མཁའ་ *ññiñ* the heart; (2) གློ་ *glo* lungs; (3) མཚན་པ་ *mchin-pa* liver; (4) མཚན་བ་ *mcher-wa* spleen; (5) མཁའ་མ་ *mkhal-ma* kidney.

དོན་ཅན་ *don-can* = དོན་ལྡན་ *don-lan* འདྲི་བའི་ 1. useful, meaningful, profitable, expedient. 2. enjoying an advantage. 3. having a certain sense.

དོན་གཏོད་ *don-gcod* or དོན་གཏོད་པ་ *don gcod-pa* (དོན་ཐག་གཏོད་མཁན་ *don-thag gcod-mkhan*) one commissioned, a commissioner; one specially appointed for the performance of a certain object: དོན་གཏོད་དཔེགས་གསལ་འགྲོ་དགོས་བྱུང་ it necessitated the going of a commissioner (*Rtsii.*).

དོན་མཆོས་པ་ *don ñams-pa* = དོན་དུ་ཆུང་འགྲོ་བ་ failure, ill-success; also the decrease of interest or importance (*Mñon.*).

དོན་གཞུང་ *don-gñer* (ཚམས་ལྟ་བུ་) རྒྱུ་ལྡན་, འདྲི་བའི་ 1. prayer. 2. the care-taker of a place, the custodian of the property in a temple.

རྫོག་གཏིས *don-gñis* in Budh. རང་གི་རྫོག་ ལ་མཁུ་གཏིས་
for one's self, one's own affair; གཞན་གྱི་རྫོག་
ཡམ་གཏིས་ another's business; དེ་འདི་རྫོག་མི་འདུག་གཞན་
གྱི་རྫོག་ཡིན་ that is not my but another's busi-
ness. Acc. to the Bon *don* is of two
kinds: (1) བདག་རྫོག་ self-interest which is
ལྷན་གྱུ་བ་ inherent, and (2) རྫོག་གཞན་ interest for
others. མཐར་རྫོག་ the final interest for self
emancipation.

རྫོག་སྤྱི་ *don-sñiñ* or རྫོག་གྱི་སྤྱི་པ་ the real
object, the chief object of a petition or
prayer, etc.

རྫོག་རྟོགས་པ་ *don rtogs-pa* = རྫོག་གོ་བ་ to com-
prehend the meaning; also to reflect on
the sense of a term or passage, or on any
subject.

རྫོག་སྟོང་གི་ཚིག་ *don ston-gi tshig* a word of
empty meaning, nonsense; a meaningless
expression.

རྫོག་སྟོང་པ་ *don ston-pa* = རྫོག་མེད་པ་ or རྫོག་མ་གྱུ་བ་པ་
འཇིག་རྟེན་ objectless; unfulfilled purpose; void
of meaning; for nothing (*Mñon.*).

རྫོག་མེད་བཞེད་དུ་ *don-med bshin-du* without
seeing the use of it, without understanding
the purpose (with the genit. of the
noun).

རྫོག་མཐུན་ *don-mthun* lit. one having com-
mon interest or purpose to serve; originally
a number of traders who would make a
voyage to Ceylon for buying pearls, &c.
གྲུ་ནང་དུ་འདུག་པའི་སྤྱོད་ སྤྱོད་པ་ལྟ་བུ་ merchant (gene-
rally those who make sea voyages), hence
a boat passenger (*Mñon.*). རྫོག་མཐུན་པ་ *don*
mthun-pa = རྫོག་དང་མཐུན་པ་ 1. (ཚོགས་) སྐབས་འདི་ an
assembly having a common interest. 2.
ལས་ལམ་ business men.

རྫོག་དག་ *don-dag* lit. good or pure inten-
tion = purpose, object, interest; com-
mission, business, affairs.

རྫོག་དམ་ *don-dam* 1. the true sense; sub-
jectively: good, earnest; col. in. *W.*
ཡངས་པ་མན་རྫོག་དམ་ཡིན་ it is not said in jest but
in right earnest; objectively; རྫོག་དམ་པར་
དབྱེར་མེད་ in truth, after all, upon the whole.
2. = བས་པ་ emancipation, liberation (from
worldly troubles) (*Mñon.*). But རྫོག་དམ་བདེན་པ་
don-dam bden-pa or རྫོག་དམ་པའི་བདེན་པ་ ཕར་མཐའ་སྟོན་
= absolute truth, i.e., རྟོང་པ་ཉིད་ *ston-pa niid*
ཏུང་ལྷན་པ་ emptiness, voidity.

རྫོག་དམ་པ་ *don dam-pa* ཕར་མཐའ་སྟོན་ [the highest
truth] S. 1. དེ་ཁོ་ན་, འདྲ་མཁུ་ [essence, the very
truth] S. 2. ཡང་དག་པའི་མཐའ་, རྟེན་གཏི་མཐའ་ [the cul-
minating point for all beings; voidness,
vacuity, absolute nonentity] S. 3. དེ་བཞིན་
ཉིད་, འདྲ་མཁུ་ཉིད་ [that-ness, true essence] S. 4.
མ་ནོར་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་འཁྲུག་འདྲ་མཁུ་ཉིད་ [unmistakable
truth] S. 5. གཞན་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་, ལྷན་གྱུ་བ་ཉིད་
[non-alternate truth] S. 6. རྟོང་པ་ཉིད་, ཏུང་ལྷན་པ་
[emptiness itself] S. 7. ཚེས་ཀྱི་དབྱིངས་, བསྟན་པ་ལྟ་བུ་
[the essence of existence] S. 8. ཚེས་མི་འགྱུར་
བཞིན་, བསྟན་པ་ལྟ་བུ་ཉིད་ [unalterable entity] S. 9.
བསྟན་པ་ལྟ་བུ་ཉིད་, མ་འཁྲུག་འདྲ་མཁུ་ཉིད་ [unthinkable
entity] S. 10. ཕྱིན་ཅི་མ་འགྱུར་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་འཁྲུག་
འདྲ་མཁུ་ཉིད་ [irreversible truth] S. ; 11. གཏིས་སྤྱི་
མེད་པ་, མ་འཁྲུག་འདྲ་མཁུ་ཉིད་ [non-separable] S. 12. གཏིས་
སྤྱི་མེད་པ་, མ་འཁྲུག་འདྲ་མཁུ་ཉིད་ [non-divisible] S.
13. ཚེས་གནས་པ་ཉིད་, བསྟན་པ་ལྟ་བུ་ཉིད་ [substratum of
existence] S. 14. ཚེས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ཚུལ་ནི་གནས་པ་
ཉིད་རྫོག་. 15. དེ་བཞིན་ཉིད་འདི་ནི་གཏིས་པ་ཉིད་རྫོག་. 16.
ཚེས་ཀྱི་དབྱིངས་ བདེན་པ་མེད་པའམ་དབྱེར་མེད་པ་, བསྟན་པ་ལྟ་
བུ་ཉིད་ [indestructible essence of exis-
tence] S. 17. འདི་ནི་གཏིས་སྤྱི་མེད་པ་དེ་གཏིས་སྤྱི་དབྱེར་
མེད་ཅིང་མ་འཁྲུག་འདྲ་མཁུ་ཉིད་.

རྫོག་དུ་ *don-du* postp. c. genit. 1. for, for
the good of. 2. for the sake of, on
account of; c. genit. of inf. in order to,
that. 3. rarely, in the place of, instead
of, for.

རྫོག་འདོད་པ་ *don dod-pa* (སྤྱོད་པ་) a needy
person, a beggar (*Mñon.*).

རྩོམ་པ་ *don-ldan* with some object or design; in Budh. abbr. of རྩོམ་པ་དག་གི་པ་དང་ རྩོམ་པ་ possessed of religion and piety; མི་ལུ་མ་ རྩོམ་པ་ལ་སྤྱིར་པ་མཛད་ make it essential to acquire while you are a human being (*Rdsa.* 23).

རྩོམ་པ་གསུམ་ *don rnam-pa gsum* the three kinds of *don*, i.e. of significations: (1) རྩོམ་པ་གསུམ་རྩོམ་ the literal meaning or signification of a word; (2) རྩོམ་པ་རྩོམ་ the meaning of a meaning, real import; (3) རྩོམ་པ་རྩོམ་ this includes དེ་ཁོ་ནའི་མཚན་ཉིད་, ཡོངས་སུ་གཤམ་པའི་མཚན་ཉིད་, etc., the meaning of the root and also that of physical things and spirit, also རྩོམ་པ་རྩོམ་པ་རྩོམ་པ་རྩོམ་པ་, མེས་པ་ཅན་གྱི་རྩོམ་པ་, etc. (*K. d.* 347).

རྩོམ་པ་དྲུག་རྩོམ་པ་གནང་ *don-dpyod sñon-gnañ* the pioneer investigator; the first man who inquires into any subject or case; རྩོམ་པ་དྲུག་པ་ *don dpyod-pa* an investigator, inquirer. = ཨ་རྩུ་ར་ ཅའི་རྩོམ་པ་ *Arjuna*.

རྩོམ་པ་མེད་ *don-med* निरर्थक; useless, in vain, for no purpose, silly manner: རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ རྩོམ་པ་མེད་པ་ it is useless to light lamps in the day time; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་ རྩོམ་པ་མེད་པ་ to entertain one who has eaten to the full is useless; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་ རྩོམ་པ་མེད་པ་ it is useless to stick to a bad man or mean person (*K. du.* 5 200). རྩོམ་པ་མེད་པ་རྩོམ་པ་མེད་པ་ *don med-dkrog-rkyen* quarrel for nothing or without any cause.

རྩོམ་པ་གསུམ་ *don-med gtam* विप्रलाप vain, idle talk.

Syn. རྩོམ་པ་གསུམ་གསུམ་ *ñag-hechal gtam*; རྩོམ་པ་རྩོམ་པ་ *don ston-tshig*; རྩོམ་པ་རྩོམ་པ་ *don bral-tshig*.

རྩོམ་པ་ *don-rtsa* (རྩོམ་པ་རྩོམ་པ་) the real meaning, reason; also result.

རྩོམ་པ་གསུམ་ *Don-shags* seems to be a Tantrik manifestation of Avalokites'vara.

རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་ *don-bzañ ye-ces sñiñ-pohi rgyud* n. of a Bon work on mysticism.

རྩོམ་པ་མེད་པ་ *Don-yod grub-pa* असोचसिद्ध lit. one who does a real work successfully; n. of the fifth Dhyani Buddha, the ruler of the heaven situated to the north. In Tantrik ceremonial he is generally painted green and is often represented with a Khadoma fairy as his *Sakti* (Tib. རྩོམ་པ་). Is styled རྩོམ་པ་ *Don-grub* for short.

རྩོམ་པ་ *dob-dob* 1. one who dresses tying his breeches above the knees, in the manner of a Bhutanese. 2. stuff, nonsense (*Sch.*).

རྩོམ་པ་ *dom* मनुक, ऋच the tawny bear, *Ursus pruinus* of Blyth, found near Lhasa and elsewhere: རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ རྩོམ་པ་མེད་པ་ the teeth of the bear (made into paste) stops bleeding; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ རྩོམ་པ་མེད་པ་ the bear's brains heal sores on the head; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ རྩོམ་པ་མེད་པ་ the flesh of the bear is useful in the diseases caused by evil spirits. རྩོམ་པ་མེད་པ་ *dom-mkhriṣ* bear's bile (it is used as a medicine).

Syn. རྩོམ་པ་མེད་པ་ *phug-ñal*; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ *mig-sman lus-can*; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ *rab dkar-sñiñ*; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་ *gtum-drag she-sdañ-can*; རྩོམ་པ་མེད་པ་མེད་པ་ *sdiḡ-pahi lto-can* (*Mñon.*).

རྩོམ་པ་ *dor* a pair of draught cattle; རྩོམ་པ་ *glañ-dor* a yoke of oxen (*Ja.*).

རྩོམ་པ་ *dor-wa* pf. and imp. of རྩོམ་པ་ *hdor-wa* to throw out, cast out; རྩོམ་པ་མེད་པ་ རྩོམ་པ་ give up bad actions or behaviour; རྩོམ་པ་མེད་པ་ *dor-war gyur* विराम left, cast out (*A. K.* 1).

རྩོམ་པ་མེད་པ་ *dor byed-ma* = རྩོམ་པ་མེད་པ་ *dur-byid-sman*.

རྟ་མ *dor-ma* breeches, trowsers; རྟ་གྲ་ short breeches; རྟ་རིང་ long drawers; རྟ་ལྷ་ breeches made of thick serge cloth; རྟ་རྩ་ *dor-rtä* that part of the breeches which covers the privy parts.

རྟ་ I: *dol* 1. རྟ་ཀྱུ་ fishing-net (*Mñon.*); རྟ་ལྷ་ a fisherman, cf. གཤོལ་པ་ *gdol-pa*. 2. *W.* stew-pan (*Jä.*). 3. in རྟ་གཙོད་པ་ to split, to cleave (*Sch.*).

རྟ་ II: n. of a place in the province of Lhokha in Tibet: རྟ་ནས་རྟ་ཐུག་ཏེ་ཕྱོད་པ་ཁ་པ་ རྟ་ཐུག་ ཐུག་ then arriving at Dol from *Sna-bola kha* he blew the conch-shell (trumpet) (*A.* 90). རྟ་གྱི་གཤོང་ཕྱོད་ *Dol-gyi doñ-sna* n. of a village in Dol (*Deb.* ག 34.). རྟ་ནས་ཀྱུ་ རྟ་ *Dol-rnam rgyal-dsoñ* the head-quarters of Dol (*Rtsii.*). རྟ་པ་ *Dol-pa* a native or resident of Dol; རྟ་པ་རིན་པོ་ཆེ་ *dol-pa rin-po-che* n. of a celebrated lama of this place (*Loñ.* 2); རྟ་བུ་པ་ *Dol-bu-wa* the name by which that lama was usually called (*Ya-sel.* 37).

རྟ་བོན་ *dol-bon* a sect of the Bon (*J. Zañ.*).

རྟ་ *dos* or རྟ་པོ་ = ཐུག་པོ་ a load that is carried by man or beast; *khal-dos* ཐུག་པོ་ལ་ རྟ་ load carried by a beast of burden; རྟ་ལ་ རྟ་ a load of tea carried in this manner; རྟ་ རྟ་ལ་ to load, to pack; རྟ་ལ་ལོ་ལ་ to unload. རྟ་ཀྱུ་ a guard in charge of loads, one in charge of loads carried by beasts of burden and walking behind; ཐུག་པོ་ལ་ལོ་ལ་ རྟ་ཀྱུ་ caravan-guard coming from Khams and other distant places (*Rtsii.*).

རྟ་ཆེ་ *dos-che* = རྟ་ཆེ་པ་ *hbor che-wa* or རྟ་ཆེ་པ་ (*Jig.*).

རྟ་ཐུག་ *dos-drag* = རྟ་ཐུག་ *tsha-drag* (*D.R.*) = རྟ་ཐུག་ལ་ལོ་ལ་ *ha-cañ brel tsha-wo* urgent, impatient; calling for inquiry.

རྟ་ཐུག་པ་ *dos drag-pa* 1. hard compulsory service. 2. severe in exacting it, *e.g.*, a feudal lord (*Jä.*).

རྟ་པ་ *dos-pa* one who carries loads, a coolie; རྟ་པོ་ *dos-po* = ཐུག་པོ་ a load; རྟ་ལོ་ལ་ the leader of a caravan of such loads. རྟ་ཆེ་ = རྟ་ཀྱུ་ཆེ་ the weight that can be carried by a man or beast. In Tibet 12 *khal* is the usual *dos-po* or load for a cooly (*Rtsii.*).

དྲ་ *dra* signifies (mystically) རྟ་ལོ་ལ་ *skyes bu* a person, a personage (*K. g.* 179).

དྲ་ཅི་ *dra-ci* or དྲ་ཅི་ *drañ-ci* in *Pur.* a flat basket (*Jä.*); དྲ་ཅུ་ *dra-chuñ* a small bag made of net cloth (*Cs.*); དྲ་ཕ་ལ་ *dra-phad* a bag of net-cloth.

དྲ་ཕྱེད་ *dra-phyed* 1. རྟ་ཕྱེད་ half-necklace, half-chain. 2. half-lattice-work; a kind of silk ornament.

དྲ་བ་ I: *dra-wa* 1. a tailor who cuts robes, shirts, etc. 2. to cut, clip, lop, dress, prune, pare with knife or scissors; also fig. རྟ་ཕྱེད་ལ་ རྟ་ཕྱེད་ borrowing (a syllable) from the father's name; རྟ་ཕྱེད་ cloth cut out for a garment (*Cs.*); རྟ་ཕྱེད་ལ་, དྲ་བ་དང་ རྟ་ཕྱེད་ in handicraft (he knew) tailoring, cutting and sewing (*A.* 34); དྲ་ཕྱེད་ scissors (*Sch.*). 3. a small copper coin used in the Western Himalaya; called also *Dabu*.

དྲ་བ་ II: subst. 1. རྟ་ཕྱེད་ necklace (of pearls, gold etc.), chain worn as an ornament. 2. རྟ་ཕྱེད་ web, net, lattice, grate, net-work: རྟ་ཕྱེད་ལ་ རྟ་ཕྱེད་ (the veins) are spread throughout the body like net-work (*S.g.*). དྲ་བ་ལོ་ལ་ *dra-wahi thag-pa* rope or string of a net or trap. དྲ་བ་ལོ་ལ་ *dra-wahi rkañ-ldan* web-footed; a goose,

duck, swan. རུས་པའི་དྲ་བ the frame-work of bones, the skeleton; ལྷགས་དྲ iron lattice; གྱི་དྲ wooden rails, fencing; ལྷགས་ཀྱི་དྲ་མེག iron trellis; gridiron; རྩད་ཟེར་གྱི་དྲ lattice-work of rays. 3. ལུ་ཁྱུང [a club]S.

དྲ་བ་འཕྲོལ་བ *dra-wa hkhrol-wa* = དྲ་མེག་གྲུ་ལ་བ.

དྲ་བ་ཅན་ *dra-wa-can* 1. ཇམ་ལྷན་ latticed, grated. 2. met. a spider. 3. = ལོ་ཁྲུབ་ a coat of mail (*Mñon.*). 4. = ཀྲུ་བ་ a gourd (*Mñon.*). དྲ་བ་ཅན་མ་ *dra-wa can-ma* (བྱད་མེད་ རྩོམ་ཅན་མ་) a clever and skilful woman (*Mñon.*).

དྲ་བ་དྲ་ཕྱེད་ *dra-wa dra-phyed* laced curtains or ornamental silken frills, hangings embroidered and with pendant strings: ལུ་རྩིག་གི་དྲ་བ་དྲ་ཕྱེད་དེ་རྣམས་འདྲགས་ནས་ having put on certain ornaments with pearls and pendant tassels (*A. 141*).

དྲ་བ་འཛིན་ *dra-wa-hdsin* met. a fisherman, one who holds or uses fishing-net (*Mñon.*).

དྲ་མ་ *dra-ma* 1. = ཡ་རབས་ nobility, generally applied to the ལི་ཅཱ་འི་ Licchabi race of Vais'ali. 2. experienced, practised, learned. 3. = རྩི་གི་རྩེ་ *rtsi-giñ* a board or slate for counting and writing figures upon.

• དྲ་མ་སྐུ་པའི་གླིང་ *Dra-ma sprul-pahi gliñ* n. of a fancied continent or island.

དྲ་མེག་ *dra-mig* or དྲ་བའི་མེག་ the openings or "eyes" in a net-work or lattice.

དྲག་ *drag* seems to be a root with two distinct significations: 1. advisable, better, best; where two or more courses offer, that which is the more or most expedient: འགྲོ་ན་དྲག་ *hgro-na drag* it is better to go; རྩོད་ན་དྲག་ *sdod-na drag* better to sit, to stay (*Mñon.*); ར་ཅི་ལྟར་བྱས་ན་དྲག་ what course would be expedient? Also any improvement may be expressed by *drag*: དྲག་མོང་ has improved, become better; བྱིད་ཆོས་ལྡན་དྲ་

ག་ཞིགས་པ་དྲག་ your entering into a religious life is better (*A. 127*); དྲག་རྒྱུས་ *drag-skyes* growing better, is improving; is in the way of improvement (*Yig.*); colloq. better, that is better, well done. 2. vehement, forcible; and so, fierce, violent. In this sense is gen. applied to the powerful and violent aspect of certain Tantrik deities; other compounds of this root, however, are being more frequently employed.

དྲག་གིས་ *drag-gis* firmly; དྲག་གིས་དད་ to believe firmly.

དྲག་ཐུགས་འདུས་པ་རྩི་རྩེ་ཅ་བའི་རྒྱུད་ n. of a Tantra used by the *Rñiñ-ma* sect (*K. g. 349*).

དྲག་ཅན་ *drag-can* ལྷོག་, ལྷོག་ strong, vehement. Term applied to terrifying deities.

དྲག་ཅར་ *drag-char* ལྷོག་ heavy rain, heavy rain or downpour.

དྲག་འཛིང་ *drag-hjiñ* n. of Indra's horse (*Sorig.*).

དྲག་ཏུ་ *drag-tu* = ལྷགས་ཆེ་བ་ or ལྷག་པར་དུ་ adv. strongly, earnestly, vehemently, violently; moreover: གནས་འདི་ཉིད་དུ་བཞུགས་ཐུ་ཤེས་གསོལ་ དྲག་ཏུ་བཏབ་པས་ he implored him to stay in that place (*Hbrom. 106*). དྲག་ཏུ་འཐེན་པ་ *drag-tu hthen-pa* to pull violently, with great force.

དྲག་ཐེབས་ *drag-sdebs* = མི་དྲག་པ་རྣམས་ཀྱི་གྲས་ rank or class of better people; higher class or order: ལས་བྱེད་ནང་རྩ་དྲག་ཐེབས་ལ་རྒྱ་ཆོས་ཐོག་རྩིས་ account of monthly allowance to the better or higher class of domestic servants and workmen (*Rtsii.*).

དྲག་ནད་ *drag-nad* a serious illness, gen. = དྲག་ནད་ *dreg-nad* gout.

དྲག་པ་ *drag-pa* 1. from the root *drag* and thus signifying: the better sort of persons, and so: noble, of noble birth, superior, respectable, of superior quality

5

or order; མི་དག་པ་ a nobleman, gentleman, respectable man; ཐུང་ལ་དག་པ་ articles of superior quality; དག་རིགས་ nobility, gentry; དག་པར་བྱེད་པ་ to raise to nobility; དག་པར་འགྱུར་བ་ to become a nobleman. 2. vehement, powerful, severe; བརྩོན་འགྱུས་དག་པ་འབད་པ་ to exert with assiduity; དག་པ་འབད་པ་ unbending, unwearied application; ལྷན་དག་པ་ a powerful voice; བྱིས་པ་དག་པ་ a severe punishment; རྩིང་རྩིང་དག་པ་ yearning compassion. *Drag-pa* implies in fact possessing any quality in a high degree; དུག་དག་པ་ very poisonous, virulent poison.

དག་པའི་ཚས་པ་ *drag-pahi chos-pa* a performer of *Tantrik* rites and religious observances, in which fierce deities are either coerced or propitiated.

དག་པའི་ཐོད་ *drag-pahi thod* described as ལྷ་མོ་གང་ལྷའི་མིང་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ an epithet of the river Ganges (*Mñon.*).

དག་པོ་ *drag-po* also དགས་པོ་ *drags-po* (*A. K. 1-34*), རྒྱུ་, བའི་, ལྷ་, ལྷ་, རྒྱུ་ 1. fierce, terrible, fearful, violent; and is the term specially attached to deities in their aspect of anger as defenders of Buddhism; is thus synonymous with རྒྱུ་ as used in that sense. 2. subst. any terrific deity; a *Bhairava*.

དག་པོ་དབུ་སྒྲིག་པ་ *drag-po dwal-slog-can* n. of a Bon deity (*D.R.*).

དག་པའི་མིག་ *drag-pohi mig* བཟའ་ 1. n. of a fabulous animal. 2. species of tree, *Elæocarpus ganitrus*; the berry of this tree used for rosaries.

དག་པའི་གཟུགས་ཀྱི་ *drag-pohi gtsug-rgyan* an epithet of the moon (*Mñon.*).

དག་པའི་ལྷགས་འགྲོ་ *drag-pohi cugs-hgro* ལྷགས་འགྲོ་ that which moves with vehement speed, like a shooting arrow.

དག་མོ་ *drag-mo* 1. ལྷ་མོ་ a fearful woman. an amazon (*Mñon.*). 2. བཟའ་ལྷ་ Rudra's wife, an epithet of the goddess *Durgā*.

དག་རྩ་མོ་ *drag rtsal-can* = དག་པོ་ acc. to the Bon, possessing the terrific attitude and powers of deities.

དག་རྩ་བཟའ་པ་ *drag-rtsab bskal-pa* the rough or rude age, a name of this present period of time which is called རྩ་བཟའ་པ་.

དག་ཚང་ཚང་མོ་ *drag-tshan choñ-can* acc. to the Bon: in whom are all manner of perfections, good qualities.

དག་ལྷ་ *drag-shan* strong and weak, i.e., the relative force of sound; also with respect to rank, superior and inferior or good and bad.

དག་ལྷ་ *drag-çul* fierce, also frightfulness; དག་ལྷ་མོ་ *drag-çul can* ལྷ་, རྒྱུ་ frightful, terrible, powerful, cruel; also one of the ten tones of music (*M.V.*). དག་ལྷ་མོ་ *drag-çul che*, དཔལ་པོ་ལྷ་མོ་ *dpah-bo lta-wa* fierce, terrible; also like a hero, chivalrous, heroic: རྒྱུ་ལྷ་མོ་མེད་པ་དག་ལྷ་མོ་ thou art heroic and fearful (*Rtsii. 30*). དག་ལྷ་མོ་ *drag-çul spyod* a mystical practice = རྒྱུ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་མེད་པ་.

དག་གཞི་ *Drag-gced* is not, as *Jā* has it, a single deity but indicates a group of fierce and redoubtable gods, of which there are said to be eight. See Grünwedel's *Mythologie des Buddhismus*, 164. The Mongols style the Drag-shed group *Dokshit*; and a special robe and hat are worn by exorcists who deal with the group. Each *Dhyani Buddha*, moreover, is held to have a *drag-shed* in his retinue.

དག་གསུམ་ *Drag-gsum* the three fierce ones (the Bon trinity).

དགས་ *drags* = རྒྱུ་ལྷ་, ལྷ་མོ་ or ལྷ་མོ་ *thal-pa* = excess: རྒྱུ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ eating in

དངས་ལྷུང་བ *drañ-sroñ lhuñ-wa* 𑖦𑖦𑖦𑖦𑖦𑖦
one of the 36 sacred places of Buddhists
in ancient India, the site of modern
Sarnath, near Benares, where Buddha first
preached the *Saddharma*.

དངས *drañs* v. འདྲེན་པ།

དན་པ་ *dran-pa* I: 1. in Budh. དཔྱེགས་པ་
མཛོན་པར་བཞེད་པ་ཉིད་དེ། སེམས་མཛོངས་པ་མེད་པར། (*K. d.*
འ 355) the state of the expression of
ཐབས་ལྟར་, i.e., dependence of a thing upon
another, indicating that the mind is free
from darkness. 2. ལྡན་ཏི། བོད་མི་རྒྱུ་ལྟར་
recollection, remembrance, memory: དན་པ་གསལ་པོ་ clear
recollection; ཐུགས་དན་མེད་ཏུ་སྤོང་པ་ to lose one's
memory or senses; དན་མེད་ཏུ་འགྱུག་པ་ to swoon,
to fall down unconscious; དན་འཛོན་མེད་པ་ being
out of one's senses (with joy) (*Jä.*). 3.
self-recollection, consideration: སེམས་མཛོན་
ཐོན་པ་དག་དན་པ་མོ་མཛོན་ཉིད་ insane persons regained
the respective faculties of their minds;
དན་པ་གཞུངས་པ་ quickness of apprehension,
good capacity (*Jä.*). 4. ལྷུང་ an epithet
of Kāmadeva.

དན་པ་ II: 1. vb. to think of, ponder;
gen. to remember, recollect with ཡིད་ལ།
དཀོན་མཆོག་དན་པ་ to think of, to remember
Buddha, Dharma and Sangha: ཐུག་པོ་ཡོང་བ་
དེ་མ་དན་པ་ཡིན་ do not think of, do not trouble
yourself about, future evils; བསྐྱིས་པར་མི་དན་ནོ།
I do not recollect having taken any-
thing on credit (*Jä.*); དན་པ་ཚམ་གྱིས་ as soon
one thinks of it; quick as thought; རྟོག་སྤྱོད་པ་
rjes-su dran-par byed-pa = དན་ཏུ་འདྲེན་པ་,
dran-du hjug-pa also to be reminded of, to
put in mind of; དན་སྐྱུ་ཉིད་པ་ to recall to the
mind. 2. to become conscious; དན་པར་འགྱུར་པ་
to recover one's senses, to be one's self
again; དན་མེད་པ་ unconscious; མི་དན་པ་འཛོན་གྱི་
after they had become insensible (*Jä.*).

3. to think of with love or affection, to be
attached to, to long for.

དན་མཆོག་རྗེ *dran-mchog rje* dearest sir (*Jä.*).

དན་ཉམས་པ་ *dran ñams-pa* འཇིགས་པ་ 1. uncon-
scious, senseless. 2. = དན་པ་གསལ་པོ་མེད་པ་ faint
recollection; weak-minded.

དན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་བཞི་ *dran-pa ñe-war bshag-pa*
bshi བཞག་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ the four essential
recollections, which are—(1) ཐུག་དན་པ་ཉེ་བར་
བཞག་པ་ ཀའ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ [the body is imper-
manent]S.; (2) མཛོན་པ་དན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ བེད་པ་
ལྟར་ལྟར་ [the evils of sensation]S.; (3)
སེམས་དན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ བྱིན་ལྟར་ལྟར་ [the eva-
nescence of thought]S.; (4) མཛོན་དན་པ་ཉེ་བར་
བཞག་པ་ བཞག་ལྟར་ལྟར་ [the conditions of exis-
tence]S.

དན་ཐོ *dran-tho* a memo, a note for refresh-
ing the memory.

དན་དྲི *dran-dri* abbr. of དན་པ་དང་དྲི་བ་.

དན་པ་འཇིག་པ་ *dran-pahi ka-wa* = ཐོ་དབང་ or ཐོ་
མཚན་ the glans penis, the male organ.

དན་པ་བཅུ་ *dran-pa bcu* or རྟོག་སྤྱོད་པ་ the ten
remembrances, viz.:—(1) སངས་རྒྱལ་རྒྱལ་སྤྱོད་པ་;
(2) མཛོན་རྟོག་སྤྱོད་པ་; (3) དཀོན་པ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ the
constant remembrance of Buddha, Dharma
and Sangha; (4) རྟོག་སྤྱོད་པ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ the
bearing in mind monastic vows of mora-
lity; (5) གཏོང་བ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ remembrance to
give away in charity; (6) ལྷུང་རྟོག་སྤྱོད་པ་
remembrance of one's tutelary deity; (7)
དབུགས་ཁྱི་ནང་དུ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ recollection of
breathing in and out in the practice of
yoga; (8) ཐུག་ཉི་མ་པ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ the remem-
brance of the various constituents of the
body; (9) རྟོག་སྤྱོད་པ་ *skye-wa rjes-su*
dran-pa bearing in mind that one has to
be reborn (in any of the six states of exist-
ence); (10) འཛིན་པ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ the remembrance
of death (as a certain and unavoidable
fact) (*Hbum.* ག 93).

དྲན་པ་འཛོམས་ *Dran-pa hjoms* རྒྱུ་ལྡོག་ the subduer of Dod-lha, i.e., of the desire of procreation, an epithet of Buddha; also n. of an Arhat, &c.

དྲན་པའི་ཁྲོན་པ་ *dran-pahi khron-pa* རྒྱུ་ལྡོག་ the female organ of generation.

དྲན་པའི་དབང་པོ་ *dran-pahi dwañ-po* 1. = མཁས་པ་ *mkhas-pa* a learned man (*Mñon.*). 2. རྒྱུ་ལྡོག་ the faculty of recollection; memory as one of the five faculties, v. དབང་པོ་ལྔ་.

དྲན་པའི་གཟུགས་ *dran-pahi gzugs* a handsome woman, a beauty (*Mñon.*).

དྲན་པའི་ཤིང་རྩ་ *dran-pahi šiñ-rta* རྒྱུ་ལྡོག་ an epithet of Kamadeva or Dod-lha.

དྲན་པོ་ *dran-po* རྒྱུ་ལྡོག་, རྒྱུ་ལྡོག་ awake, one in his senses, conscious.

དྲན་མ་ *dran-ma* the mind, memory : དྲན་མ་ བཅའ་ good memory; དྲན་ལས་ *dran-las* རྒྱུ་ལྡོག་ from memory, from consciousness; conscious state; དྲན་ཉམས་ཀྱི་ཐོན་པ་ *dran had-kyi zin-pa* sudden recollection; remembering all on a sudden.

དྲན་པ་ *dran-pa* the meat of an animal that was slaughtered three days ago; the flesh of an animal after the third day of its death (consciousness is said to linger in the body until life has been extinct for three days; it is therefore that the human body is not disposed of until after the third day of death in Tibet).

དྲན་སེམས་ *dran-sems* in *W.* love, affection, attachment (*Jä.*).

དྲལ་ *dral* 1. v. ལྷམ་མོ་. 2. v. འདུལ་བ་. 3. for གྲལ་ *gral*.

དུལ་པོ་ *dral-po* (སྒྲན་མ་ལོགས་དུལ་བྱ་ཁ་གསལ་བཅའ་ བ་རྩལ་རྩལ་) (*Rtsii.*) grain or peas that have been split by beating.

དུལ་བ་ *dral-wa* རྒྱུ་ལྡོག་, རྒྱུ་ལྡོག་ to split with a blow; ལྷམ་མོ་དུལ་བ་ to split assunder, splitting, rending; ལྷམ་མོ་དུལ་བ་ one whose observance (of a religious study or vow) has been broken; དུལ་གྱིས་ལུས་པའི་རྩེས་བཞིན་ཁོ་ན་ལྷུ་ *dral-gyis shus-pahi rjes-bshin kho-na ru* scar or mark left on human body by striking (*D.R.*).

དུལ་ཙེ་ *dral-tse* a kind of courier or messenger (*Cs.*).

དུས་ *dras* རྒྱུ་ལྡོག་ལྷམ་མོ་ལྷམ་མོ་ cloth cut out for making a robe or coat, etc., v. དུལ་ *dra-wa*.

དྲི་ *dri* 1. རྒྱུ་ལྡོག་, རྒྱུ་ལྡོག་ odour, smell, scent; དྲི་མོ་ sweet-smelling; དྲི་མོ་དུལ་ *dri ñan-pa* རྒྱུ་ལྡོག་ bad smell, stench, offensive smell; དྲི་མེད་ *dri-med* རྒྱུ་ལྡོག་ without smell; odourless; bright (*A. K.* 1-2); དྲི་མེད་ལྷུ་ = ལྷུ་གཙང་མ་ water (*Mñon.*). 2. རྒྱུ་ལྡོག་ ordure, for དྲི་མ་. དྲི་མེད་རྒྱུ་ལྷུ་ཁང་ n. of a sacred shrine at Lhar-tse in Tsang (*Jig.*). དྲི་མེད་ རྒྱུ་ལྷུ་ n. of a work (*Ya-sel.* 34). དྲི་མེད་ ལོགས་ལོགས་ རྒྱུ་ལྷུ་ཁང་ n. of an Indian pandit who worked in the Buddhist propaganda in Tibet in the 8th century, A.D. དྲི་མེད་ ལྷུ་ལྷུ་ n. of a *Rñiñ-ma* lama (*S. kar.* 182).

དྲི་སྐྱེ་མ་ *dri skye-ma* རྒྱུ་ལྡོག་-འབྱུང་ produced of smell, a kind of insect come into existence from dirt or ལོགས་ལོགས་ moisture and warmth.

དྲི་ལོའོར་ *dri-hkhor* changing or fading of colour of a dress by use or age: རྒྱུ་ལྡོག་ ལོགས་ལོགས་ ལོགས་ལོགས་ དྲི་ལོའོར་ ལོགས་ལོགས་ ལོགས་ལོགས་ (*Rtsii.*).

དྲི་མཁྱེགས་ *dri-mgyogs* = ལྷམ་མོ་ *spas-dri* རྒྱུ་ལྡོག་ strong scent; incense; དྲི་མོ་ *dri-ña-wa* bad smell; དྲི་མོ་མེད་པ་ རྒྱུ་ལྡོག་ odourless, free from bad smell.

དྲི་མོ་ *dri-ñad* vapour, exhalations; དྲི་མོ་ རྒྱུ་ལྡོག་ *dri-ñad hjam-pa* རྒྱུ་ལྡོག་ very agree-

able scent; fig. virtue, laudable merit, qualification: རྒྱལ་ཁྲིམས་འདྲི་པ་དང་ལྷན་པ་ཞེས་བྱ་བ་
ཤེས་པ་ལྟེན་པ་ the monastery of Vikrama'sila
was so called, (its monks) being possessed
of purity in morals (*A.* 61).

འདྲི་པ་འདྲི་པ་ཆགས་ *dri-hahi hdab-chags* met.
the hoopoe (*Mñon.*).

འདྲི་པ་ *dri-lha* the five perfumes used in
offerings to saints and gods.

འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ *dri-can lte-wa*=ཐུ་རྩི་ a pod of
musk (mystic) (*Mñ-rda.* 3).

འདྲི་པ་ *dri-chab* scented water; scent, per-
fumery.

འདྲི་པ་ *dri-chu*=གཅིན་ལྷན་ urine, also abbr.
འདྲི་པ་ *dri-ma* ordure and ཆུ་ urine; ཆུ་ water
when written with འདྲི་ conveys the meaning
of urine.

འདྲི་པ་གསེན་པ་ *dri-chu gsil-wa*=ཆབ་གསེན་ or གཅིན་
གཏོང་བ་ to make water, to piss (*Nag.* 68).

འདྲི་པ་ *dri-chen*=སྐྱག་པ་ ཕུ་ལོ་ལ་ ordure, filth,
dung (*Sman.*).

འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ *dri-mchog*, འདྲི་པ་ སྐྱེ་ལྡན་ excellent
smell, sweet scent, fragrance (*Mñon.*).

འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ *dri mñam-pa* སྐྱེ་ལྡན་ of uniform
smell as of incense-sticks of China.

འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ *dri-btul*=འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ suppression
of stench.

འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ལྷན་པ་ཆེན་པོ་ *dri-dañ hphref-was
mchod-pa* གསལ་ལྷན་པ་ མཛུ་ལྷན་ worshipping
with offerings of garlands and frankin-
cense.

འདྲི་པ་ *dri-ltan* 1. གསལ་ལྷན་ having the
smell of. 2. རྒྱལ་ཁྲིམས་ a gander or རྒྱལ་ཁྲིམས་
ལྷན་པ་ (*Mñon.*).

འདྲི་པ་ *dri ldan-pa* there are acc. to the
Bon cult seven classes of scent:—(1) སྐྱེ་ལྡན་
འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ earthy smell such as sulphur;
(2) ཆུ་འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ འདྲི་པ་ཆེན་པོ་; (3) མེ་འདྲི་པ་
ཆེན་པོ་ འདྲི་པ་ཆེན་པོ་; (4) འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ འདྲི་པ་ཆེན་པོ་

fleshy musky smell; (5) འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ འདྲི་པ་
ཆེན་པོ་; (6) འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ འདྲི་པ་ཆེན་པོ་; (7)
འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ (*D.R.*).

འདྲི་པ་ *Dri ldan-ma* (ས་ཆ) གསལ་ལྷན་ n. of
a place in ancient India.

འདྲི་པ་ *dri snom-pa* pf. འདྲི་པ་ *bsnam*
=འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ to smell, to inhale an odour
(*Mñon.*).

འདྲི་པ་ *dri-phog* gen. འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ clothes
soiled with spots and bad smell (*Rtsii.*).

འདྲི་པ་ *dri-bral* or འདྲི་པ་ *dri-ma-bral*
འདྲི་པ་ free from bad smell; that which is
not soiled; fig.=སྐྱེ་ལྡན་ *skyon-med-pa*
blameless, without any defect (*A. K.*
1-2). འདྲི་པ་ཆེན་པོ་འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ = འདྲི་པ་ཆེན་པོ་
འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ a white scarf presented as a
token of pure heart and good wishes.

འདྲི་པ་ *dri-ma* ལྷན་པ་, སྐྱེ་ལྡན་, ཕུ་ལོ་ལ་ filth,
excrement, manure; འདྲི་པ་ *sna-dri* nose-
mucus; འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ *dri-ma kun-zad-nas*
after all impurities have been put off; འདྲི་པ་
ཆེན་པོ་ *dri-ma dku* or འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ bad or
offensive smell; འདྲི་པ་ཆེན་པོ་འདྲི་པ་ *dri-ma
hgags-pahi nag* the disease of obstruction
of the bowels. འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ *dri-ma-can* 1. dirty,
sluttish (as to dress). འདྲི་པ་ཆེན་པོ་འདྲི་པ་ *dri-ma
dañ bcas-pa* སྐྱེ་ལྡན་ with smell, stain or
defilement. འདྲི་པ་ཆེན་པོ་འདྲི་པ་ *dri-ma dañ bral-wa*
(འདྲི་པ་) washed, bleached, cleansed—འདྲི་པ་
ཆེན་པོ་འདྲི་པ་ and འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ signify the same
2. སྐྱེ་ལྡན་ interlocutory month in the
lunar calendar (*Mñon.*).

འདྲི་པ་ *dri-ma drug* in Budh., the six
sorts of defilement, namely:—(1) the
feeling that I am superior to my spiritual
teacher; (2) want of regard for religion
and one's spiritual guide; (3) ཆུ་འདྲི་པ་
གཅིན་པོ་ neglect of religious observances;
(4) སྐྱེ་ལྡན་ འདྲི་པ་ཆེན་པོ་ the mind
wandering over external objects, in

རྩི་མའི་གྲོང་ཁྱིམ་ *dri-sahi groñ-khyer* a mirage ;
 explained as མེད་པ་གསལ་ལྟར་ཅན་དུ་གསུང་བ་ an
 illusory phenomenon appearing as a
 reality : རྩི་མའི་ཁྱེད་ཅིང་བཞུགས་པ་བཞིན་, རྩི་མའི་གྲོང་ཁྱིམ་
 ཅིང་བཞིན་དུ་, རྩི་མའི་གྲོང་ཁྱིམ་དང་ཅིང་བཞིན་གནས་, རྩི་མའི་གྲོང་ཁྱིམ་
 རེ་བཞུགས་པ་གསུངས་ (Buddha) has said that like as
 a dream or illusion or in the manner of a
 mirage are we born, live, and die (*Theg.*
 44).

འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ dri-sahi glu-dbyaṅs གསལ་ལྟོ་, संगीति melodies of the dri-za musicians.

འདྲི་བ་རྩེ་ལྟོ་ dri-bzai skyes lit. born of fragrance; an insect; the rose-bug.

འདྲི་བ་རྩེ་ལྟོ་ dri-bzai dwañ-po musk-deer.

Syn. གལ་ལྟོ་ glu-wa; གལ་རྩེ་ལྟོ་ glu-rtsi-can (Mñon.).

འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ dri-bzai khañ-pa བཟུང་ལྟོ་ lotus flower (Mñon.).

འདྲི་བ་ལྟོ་ drihi sras-po a kind of insect believed to grow from smell.

Syn. སྤྲི་བ་ལྟོ་ spañ-spos; འབྲུང་ལྟོ་ལྟོ་ hbyuñ-pohi rañ-pa; སྤྲི་བ་ལྟོ་ spu-can (Mñon.).

འདྲི་བ་ལྟོ་

འདྲི་བ་ལྟོ་ drihi bcud flower, lotus; the virtue or nutriment of འདྲི་བ་ scent, smell; substances like camphor, assafoetida, &c.

འདྲི་བ་ལྟོ་ dri-blañ-wa གཤམ་ to smell.

འདྲི་བ་ལྟོ་ kri-la hkhor a bee, that which roves round or is attracted by fragrance.

འདྲི་བ་ dri-wa for འདྲི་བ་ pf. འདྲི་བ་ dris;=འདྲི་བ་ གྲུ་ལྟོ་ to ask, to make inquiry, to interrogate; also subst. བཙུན་ བཙུན་ question, inquiry. + འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ dri-wa rna-la gzon-pa=འདྲི་བ་ འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ not asking to the point but in an artful manner; འདྲི་བ་ལྟོ་ dri-wa log-pa to ask irrelevantly; wrong or contrary questions; འདྲི་བ་ལྟོ་ dri-wa hdri-wa to ask a question.

འདྲི་བ་ driñ 1. looking to; care, regard; dependance upon;=བཟུང་ལྟོ་ or འདྲི་བ་ལྟོ་ འདྲི་བ་ལྟོ་ if you place no regard in others, if (you) do not care for others. 2. acc. to Cs.=འདྲི་བ་.

འདྲི་བ་ drin resp. འདྲི་བ་ rarely འདྲི་བ་ kindness, favour, grace; འདྲི་བ་ drin-can kind, gracious, benevolent; also benefactor; འདྲི་བ་ འདྲི་བ་ the parents, the benefactors (Jä.);

འདྲི་བ་ vb., to acknowledge a kindness, to feel obliged: འདྲི་བ་ལྟོ་ as I shall always feel greatly obliged to you; འདྲི་བ་ལྟོ་ འདྲི་བ་ འདྲི་བ་ being now full of thankfulness to him; འདྲི་བ་ to forget kindness received, unmindful of obligations.

འདྲི་བ་ལྟོ་ drin che-wa or འདྲི་བ་ལྟོ་ very kind, great boon, the great or greatest benefactor. འདྲི་བ་ལྟོ་ bkah-drin-che is a very frequent phrase of thanks equivalent to our "most kind of you," "many thanks"; it is often repeated twice and is a common expression of ceremonious thanks in letters. འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ the greatest benefactress for this life is one's own mother; འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ this turned out the greatest benefit for Tibet; འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ kindest mother.

འདྲི་བ་ལྟོ་ drin gzo-wa or འདྲི་བ་ལྟོ་ to show one's self grateful; འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ you shall not have done it for nothing.

འདྲི་བ་ལྟོ་ drin-lan gratitude; འདྲི་བ་ལྟོ་ to be grateful; འདྲི་བ་ལྟོ་ in return for kindness received; འདྲི་བ་ལྟོ་ ingratitude, ungratefulness: འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ one night because of his ungratefulness, the hermit was punished at last (Rdsa. 19); འདྲི་བ་ལྟོ་ to be grateful.

འདྲི་བ་ལྟོ་ drin log-pa or འདྲི་བ་ལྟོ་ lit. to reverse a favour, to return evil for good or for kindness; ingratitude: འདྲི་བ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ now, having met with ingratitude, he did me wrong (Rdsa. 10).

འདྲི་བ་ལྟོ་ drib-gil acc. to Jä. a corrupt form for འདྲི་བ་ལྟོ་ in Ld.=འདྲི་བ་ལྟོ་.

འདྲི་བ་ drim stump, trunk of a tree or plant; pollarded (in Ld.).

འདྲི་བ་ drihu v. འདྲི་བ་; prob. for འདྲི་བ་ a young mule.

द्वि *dril* 1. roll or rounded thing: रोल द्वि a roll of paper. 2. for द्वि a bell.

द्वि *dril-bu* घण्टा a bell; द्वि *dril-bu* one who rings the bell. द्वि *dril-bu* a member of the S'ākya race whose daughter was married to Siddhartha (*Yig.*). द्वि *dril-bu* लविन्दुवर्णव किङ्किणी, जालमुखरा sounding like a small bell.

द्वि *dril-khañ* bell-tower, belfry; द्वि the sound of a bell. द्वि *dril-sgra las bsgrag-s-pa* घण्टाघोषण proclamation by ringing the bell; द्वि *dril-sgrog-pa* to ring the bell; to publish by ringing a bell; द्वि *dril-sgra* = द्वि *dril-sgra* a place of justice (*Mñon.*). द्वि *dril-lce* the tongue of a bell, the clapper; द्वि *dril-chuñ* घर्घरिका a small bell; द्वि *dril-stegs* a bell stand, or a piece of cloth on which bells stand; the frame of timber in which bells are suspended.

द्वि *dril-wa*, v. द्वि *hdril-wa*.

द्वि *dris-pa*, v. द्वि *hdril-wa*. द्वि *dris* पृष्ट, प्रश्न asked, an interrogation. द्वि *dris* परिच्छा having asked; यद् द्वि सम्पृष्ट well asked; asked carefully.

द्वि *dris-pa gtan-la phab* [प्रश्न-निर्णय decision of questions]S.

द्वि *dris-pa hi tho* बुद्ध; = द्वि *dris-pa hi tho*.

द्वि *dril-bo* an enchanter, sorcerer, magician; द्वि *dril-mo* enchantress, witch (*Jā.*).

द्वि *dris-ma* पृष्टवान् one who has asked; having asked.

द्वि *dris-lan* प्रश्नोत्तर answer to a question.

द्वि *dru-gu* a ball or skein of thread.

द्वि *dru-bu* a clew or ball; द्वि *dru-bu* a ball of thread or of wool; द्वि *dru-bu* गुडगुन्दिकभूता like the clew of a thread mixed up or confused.

द्वि *drug* 1. षट् num. six. 2. = द्वि *drug* good. 3. symbolic of द्वि the kinds of taste which are six, also of the six quarters (अक्षम), i.e., the four cardinal points besides above and below; also that of the six ornaments or रुद्र (*Rtsii.*). द्वि *drug-dkar* a superior kind of turquoise. द्वि *drug-brgya* six hundred (600). द्वि *drug-sgra* in Gram. the so-called article presenting itself in the following six forms; ५, ६, ७, ८, ९, १०. द्वि *drug-cu* or द्वि *drug-cu* षष्टि the num. sixty (60); द्वि *drug-cu* एकषष्टि num. sixty-one (61). द्वि *drug-cu skor* the Vṛhaspati cycle or the cycle of sixty years. द्वि *drug-cha* one-sixth, one-sixth part; द्वि *drug-stoñ* six thousand (6,000). द्वि *drug-lan-ma* षष्ठी an epithet of the goddess Gauri (*Mñon.*). द्वि *drug-pa* or द्वि *drug-po* षष्ठ the sixth one. द्वि *drug-dmar* a very fine kind of turquoise supposed to be one-sixth part red in tint. द्वि *drug-sho* six *khal* (mule load) of barley grain for one *sho* (*Rtsii.*).

द्वि *drug-sde* षड्वर्गिक 1. the early disciples of Buddha:—द्वि *drug-sde* नन्द; द्वि *drug-sde* उपनन्द; द्वि *drug-sde* पुनर्वसु; द्वि *drug-sde* कन्द; द्वि *drug-sde* अश्वक; द्वि *drug-sde* उदायी. 2. a class of dissenting monks who being of a discordant disposition often brought troubles to the early congregation of S'ākya Muni.

द्वि *drug-mdo* back joint, spinal joint; hence द्वि *drug-mdo* = द्वि *drug-mdo* a follower. (*Mñon.*).

द्वि *druñ* resp. 1. निकट, सन्निधान, समीप adv. and postp. near to, beside, at, to; द्वि *druñ-nas hbyin* आच्छेपणः drawn from near; द्वि *druñ-nas hbyin* having alighted on the place before the palace. But the ordinary form in which the word is found is as the postp. and adv. द्वि *druñ* निकटिक

ཏུང་གྲགས་པ་ *drun grags-pa* names of
officials under Phag-mo Grub hierarchy.

རྩུང་རྩལ་ *drush-drag* superior rank of officials : རྩུང་རྩལ་ལན་རྩུང་གལ་ཆེ་བ་དང་སྒྲེང་བྱ་བཀའ་རྒྱུ་བསྐྱུངས་ཤིགས་ those superior officials who are of much importance for public service and are especially favoured, etc. (*D. çel. 11*).

इदं धर्मं *druṇ* *na-mo* चासन्न imminent,
very near, close to, impending.

Syn. ཐག་ནེ་བ *thag ñe-wa*; རྩེ་བཤོར *ñe-hkhor*
(*Mon.*).

ཏུ་ནམ་མཁའ་བཟང་པོ། *Druñ Nam-mkahl bzang-po*
(*Loñ.* 2 15) n. of a Government secretary
of Lhasa.

+ ལྷ་པ་ *druñ-pa* or ལྷ་པ་ = ལྷ་པ་
secretary, lit. one standing near, waiting
in the presence of a great man, an aide-
de-camp.

ཏུང་པོ་ *drun-po* = 1. ཏུང་པོ་ or ཏུང་པོ་ བཀུར་
 clever, skilful. Acc. to *Jä.* prudent,
 wise, judicious, sensible. 2. sincere,
 candid.

ཏུ་ལོ་ལྟོ་བ་ *drun h̄tsho-wa* private physician,
physician in ordinary (Cs.).

ཏུ་ཡིག་པ་ *drun-yig-pa* क़ायस्थ a clerk,
specially the clerk of a superior officer, a
writer.

ཏྲུང་སྒྲུང་ *drunṅs* root (of misery, sin, disease, etc., also that of a tree, etc.).
ཏྲུང་སྒྲུང་ལྷུང་འབྲུག་ exterminated or destroyed from the root; radically cured.

ཕྱུངས་པ་ *drungs-pa* 1. = ཕྱུངས་པ་ bright, sparkling. 2. acc. to Cs. clarified, clear. 3. beer, resp. བཞེས་ཕྱུངས་ beer for the use of a great man.

५५ *drud* v. २५५'४ निर्धर्षन्ति 1. divested :
 ४'५१९'३७५'६८५, ५'५१९'३७५'६८५ the father killed
 a tiger, the son pulled off its skin. 2.
५५५५ *drud-drud* a pelican (*Sch.*).

† **ཐུབ་པ** *drub-pa* or **ཐུབས་པ** v. **བཐུབ་པ** =
བཅོས་པ (anything) sewn.

ལྷོ་པ་ *drum-pa* or རྟག་པ་ *drum-pa* passion ; acc.
to *Sch.* to have a strong desire, to long,
languish, pine for.

ཏུས་མ། *drug-ma* 1. in foal, as བ་ཏུས་མ་ a cow about to bring forth. 2. millet (*Sch.*).

ᱫᱤ *dre* acc. to *Jä.* a mule; prob. col. of *ᱫᱤ*. *ᱫᱤ*, *ᱫᱤ* she-mule; *ᱫᱤ*, *ᱫᱤ* mule.

ᑭᑦ *dre-wo* in *W.* the elbow (*Jä.*).

དྲེག་པ *dreg-pa* grime, incrustated dirt,
 soot: སྒྲོན་དྲེག *sgron-dreg* lamp-black; སྒྲོང་དྲེག
slan-dreg soot on the frying-pan; དྲེག་ནད
 or དྲེག་གུམ *dreg-grum* gout; དྲེག་ལྗང *dreg-lan*
 འབལ་ལེག་ coating of dirt on anything;
 དྲེག་བྱེད་རྫོང་བ *dreg-byed rdo-wa* (?).

द्रेगस *dregs* or **द्रेगस'प** *dregs-pa* दण्ड मदकल,
 आगम्बर, उद्धत pride, haughtiness, arro-
 gance; **सिदस'द्रेगस** id. **द्रेगस'तशिंग** *dregs-tshig* =
सिदस'ग'तशिंग haughty expressions or words;

boasting (*Mñon.*). དྲེགས་ལྷན་མ *dregs ldan-ma* = རྒྱུ་ལྷན་མ a youthful female, a damsel who on account of the charms of her youth is proud. In Budh. fifteen kinds of pride are mentioned:—(1) རྒྱལ་ཁྲིམས་ཀྱིས་ དྲེགས་པ the pride of moral purity; (2) ཐོས་པས་ དྲེགས་པ pride from much hearing; (3) རྩོམས་པས་ དྲེགས་པ pride of courage; (4) རྩོད་པས་ དྲེགས་པ pride of acquirements; (5) བཀུར་ཞིས་ དྲེགས་པ pride of honours; (6) རིག་གནས་མཁས་པས་ དྲེགས་པ pride of intellect; (7) དཔེན་གནས་ཀྱིས་ དྲེགས་པ pride of residence in solitude; (8) ལྷན་པའི་ རྩོན་ལྷན་ཀྱིས་ དྲེགས་པ pride in attainments; (9) ཡོ་ བྱད་ལྷན་པས་ དྲེགས་པ pride of having few necessities of life; (10) གཟུགས་བཟང་བས་ དྲེགས་པ pride of personal appearance; (11) ལོངས་སྤོངས་ཀྱིས་ དྲེགས་པ pride of wealth; (12) དབང་ཆེ་བས་ དྲེགས་པ pride of power; (13) འཁོར་གཡོག་མང་བས་ དྲེགས་པ pride in possessing many servants and retainers; (14) བསམ་གཏན་མཛོན་གྱིས་ དྲེགས་པ of dhyāna and fore-knowledge; (15) ལྷ་ཁྲུ་སྐྱོད་ཀྱི་ བརྟོན་པས་ དྲེགས་པ pride from the praises of gods and nāga. (*K. d. 378* and *Loñ.*).

དྲེགས་བྱེད *dregs-byed* met. for a devil.

དྲོ *dred*, generally དྲོ་མ *dred-mo*, indicates the red or snow bear (*Ursus isabellinus*); but is often indiscriminately applied to other species found in Tibet.

དྲོ་པོ *dred-po* 1. a wild-man, a savage; one who is brute-like and irreligious. མི་པོ་ རྒྱུ་ཀྱང་དག་མེད་དྲོ་པོར་རྒྱུས་ though born as a human being, he has grown an impious savage (*D.R.*); acc. to *Sch.*: evasive, lazy; he quotes the passage: རྒྱལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ རྩོན་ལྷན་པས་ དྲེགས་པ a savage without religion, full of deceit and cunning. 2. a yellow male-bear; དྲོ་མཚན་ *dred-tshan* a bear's den.

དྲོ་མ *dred-mo* 1. one who has gone astray from a religious life; one who has abandoned a righteous life. 2. a yellow bear.

དྲོ་མ *dred-mo* species of bear peculiar to the mountainous plains of Amdo and the Kōkō Nor region, the *Ursus lagomyrius* of Prejevalski. It preys upon *lagomys* and marmots, as described by "A. K." in his *Report on a Journey in Tibet and Mongolia*.

དྲེུ *drehu* བཟའ་, བཟའ་ a young or small mule.

+ དྲེུ་རྩོག *drehu-rhog*; དྲེུ་རྩོག་མ 1. the mane of a mule. 2. = རྩོག་པོ་ a spotted seat, or cushion. 3. a kind of long-haired cloth.

དྲེལ *drel* a full grown mule. དྲེལ་གདང་ = དྲེལ་ར *drel-ra* stall for mule, the rope for tethering mules (*Rtsii.*).

དྲེས་མ *dres-ma* a kind of grass, of which ropes and shoe-soles are made in Tibet. དྲེས་མ་གཤམ་ the filaments of དྲེས་མ; དྲེས་ལྷུ་ *dres-hbru* or དྲེས་ལྷུ་མ *dres-hbrum* the seeds of དྲེས་མ grass; དྲེས་ལུན་ *dres-gun* rope made of དྲེས་མ grass (*Rtsii.*).

དྲོ *dro* 1. the hot time of the day. མཇུག་ རྩོ་མཇུག་ *sha-dro* the morning from 8 A.M. to 10 A.M. རྩོ་མཇུག་ *phyi-dro* afternoon from 3 P.M. to 5 P.M. in India and Tibet. 2. acc. to *Jā.*, lunch, a meal taken about noon; དྲོ་མཇུག་པོ་ to lunch. དྲོ་ has also the general meaning of any meal; རྩོ་མ་གཅིག་ལ་ དྲོ་གསུམ་ in one day three meals; རྩོ་མ་གཅིག་ལ་ དྲོ་ལྔ་གཏོང་པུག་ "give to (the labourers) five meals a day" (said a rich man who was building a house).

དྲོ་མཇུག་ *dro-hjam* (col. *tonjam*) tepid.

དྲོ་དོ *dro-dod* = comfortable accommodation (of travellers) under road-bill.

དྲོ་བ *dro-wa* 1. vb. and adj. to be warm; warm, as distinguished from hot. 2. = རྩོ་བ *bro-wa* of which it is an incorrect form.

རྩྱ་བ་རྩྱ་པོ་ *dro-wa rnon-po* ལྡིག་པ་ལྡིག་པ་ very acrid taste; pungent.

རྩྱ་ལྷག་ *dro-lug* a sheep intended for food; རྩྱ་ག་ *dro-ga* meat intended for such a purpose.

རྩྱ་གསལ་ *drogs* (Sch.) packed up, made up into a pack or parcel.

རྩྱ་ཏྲོ་ *droñ* or རྩྱ་ཏྲོ་མ་ *droñs* v. རྩྱ་ཏྲོ་པ་ *hdren-pa*.

རྩྱ་ཏྲོ་མ་ *droñ-ma* a large basket or dosser provided with a lid and carried on the back.

རྩྱ་ཏྲོ་ *drod* རྩྱ་ཏྲོ་ 1. subst. warmth; རྩྱ་ཏྲོ་ warmth (derived from clothes); རྩྱ་ཏྲོ་ warmth from fire. 2. animal heat. རྩྱ་ཏྲོ་ཐུང་གཅིག་ a small piece of food = རྩྱ་ཏྲོ་, prob. for རྩྱ་ཏྲོ་ enjoyment of the mouth. (Jä.); རྩྱ་ཏྲོ་ *drod-can* རྩྱ་ཏྲོ་ possessed of warmth, warm.

+ རྩྱ་ཏྲོ་པ་ *drod-nul* = རྩྱ་ཏྲོ་པ་ལྟར་ཆད་ matching one's desires, in accordance with design, &c.

རྩྱ་ཏྲོ་པ་ལྟར་ཆད་ *drod phebs-dus* = རྩྱ་ཏྲོ་པ་ *dpyid-ka*, the warm season, i.e., the spring (*Mñon.*).

རྩྱ་ཏྲོ་མ་ *drod-sma* = རྩྱ་ཏྲོ་མ་ཐུང་ stimulant; རྩྱ་ཏྲོ་མ་ཐུང་པ་གསལ་ the three stimulant medicines are *Piper longum*, cardamom, and a smaller species of cardamom (*Mñrda. 3*).

རྩྱ་ཏྲོ་མ་ *drod-hoñs* རྩྱ་ཏྲོ་མ་ the coming of the hot season, the summer. རྩྱ་ཏྲོ་པ་ *drod gal-wa* the vanishing or diminishing of warmth or heat.

རྩྱ་ཏྲོ་པ་ *drod rig-pa* རྩྱ་ཏྲོ་པ་ the science of mysticism, occultism, charms. Jä. has: well-versed in measures.

རྩྱ་ཏྲོ་པ་ *drod-gcer* རྩྱ་ཏྲོ་པ་ 1. sweat, perspiration. 2. acc. to Jä.: warmth and moisture. རྩྱ་ཏྲོ་པ་ལས་ཐུང་པ་ རྩྱ་ཏྲོ་པ་ vermin, insect, etc., produced by heat and moisture.

རྩྱ་པོ་ *dron-po* col. for རྩྱ་པོ་ *dro-wo*.

རྩྱ་མ་ *dron-ma* or རྩྱ་མ་ gentle warmth, gen. equalling རྩྱ་མ་ *dro-hjam* རྩྱ་མ་ warm food; རྩྱ་མ་ *khrag dron-mo* warm blood. (*Hbrom. 41*).

རྩྱ་པ་ *drol* v. རྩྱ་པ་ *La:rol-wa*.

རྩྱ་ 1: *drogs* (Sch.) = རྩྱ་ *dro*, རྩྱ་མ་ noon, midday; རྩྱ་མ་ when it is getting warm.

རྩྱ་ 11: sometimes written for རྩྱ་.

རྩྱ་པ་ *drog-pa* 1. རྩྱ་པ་ heated, grown warm, esp. of the ground by the heat of the sun or of men by warm clothing. རྩྱ་པ་ *Ma drog-pa* རྩྱ་པ་ is the n. of a lake, i.e., of Tsho Mapham, the eastern one of the two Manasarowar lakes in S. W. Tibet; also a Naga king. 2. (ལོ་མ་ལྷ་མོ་) cutting cloth to make a dress.

གདང་ག་ *gdag* or གདང་གསལ་ *gdags* 1. fut. of གདང་གསལ་, གདང་གསལ་; གདང་གསལ་པ་ to attach or give a name; གདང་གསལ་གཞི་ the man about to be given the name; གདང་གསལ་ཆོས་ the doctrine that one should be attached to (*Rdo. 46*). 2. acc. to Jä. day-light, opp. to རྩྱ་མ་. 3. in *Stg.* གདང་གསལ་ occurs frq. as a translation of གདང་གསལ་ wisdom (Jä.).

གདང་ག་ *gdañ* or གདང་ག་ (ལོ་མ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་གདང་ག་) གདང་ག་ clothes-horse, rack; the rail on which a bird perches is called གདང་ག་. 2. a peg or nail for clothing. 3. གདང་ག་གདང་ག་ the rail of a ladder; but acc. to Jä., the step of a ladder. གདང་ག་གདང་ག་ལ་ལ་ལ་ལ་ on a golden rack there was placed a black goat-skin (*Hbrom. 142*).

གདང་ག་ *gdañ-wa* pf. གདང་གསལ་ *gdañs-pa* གདང་ག་; གདང་ག་ to gape, to open wide (the mouth and nostrils), to stretch; གདང་ག་ལ་ལ་ལ་ stretched apart the arms; གདང་ག་གདང་ག་ *bsñuñ gshi gdañs* cured of disease.

གདང་ཡས *gdañ-yaś* n. of a numerical figure (གྲངས) : གཡོ་ལྷན་པ་ལྟ་གདང་ཡས་དང་། (*Ya-sel.* 57).

གདངས *gdañs* prob.=དངས *dwañs* (མན་དབྱངས་ལྟ་བུ as of the voice), or ར་རྩ 1. the tone or pitch of one's voice (*Situ.* 54). 2.=གདངས་སྒྲན *gdañs-sñan* music, harmony, melody; གདངས་བྱེད་པ to make music (*Jä.*) 3. resp.=དབྱུང་པ the forehead (*Cs.*).

གདངས་པ *gdañs-pa* 1. v. གདང་བ *gdañ-wa*. 2.=སོས་པ *soś-pa* or སངས་པ *sañs-pa*, also resp. for དག་པ *drag-pa* to recover (from an illness); བསྐྱར་གཞི་གདངས་པ one recovering from illness, convalescent.

གདན *gdan*=ཉན *stan* གཤམས, resp. བཅུགས་གདན a low seat, a divan, cushion, a bolster. གདན་ཁྲི *gdan-khri* a throne, a high seat (*Rtsii.*); གདན་ལྗོག *gdan-lcog* abbr. of གདན་དང་ལྗོག་ཅེ་ a cushion and a small table. གདན་ཆ *gdan-cha* a suite of cushions; seats (for the use of a party including a great man, his attendants, etc.): བཟ་གདན་ཆ་སོགས་སྒྲོད *thab-gdan-cha sog sprod* supply seats, fireplace, etc. (*Rtsii.*); གདན་འཇག *gdan-hjag* cushion-seat and small table, tea, etc. (*Rtsii.*); གདན་ཉག་འཇབ *gdan-stag hjab* a tiger-skin rug lined with satin placed on a stuffed cushion for the use of great men or respectable lamas; གུ་ལ་དང་པོར་གདན་ཉག་འཇབ་ཆར་སྒྲོད་དུ་ལ་པོར་ཆེ་བ། on the first row of seats spread tiger-skin rugs lined with satin and (place) wine-glasses and large silver cups (*Rtsii.*). གདན་འདེགས་པ *gdan hdeg-s-pa* to take leave, to withdraw, to depart; གདན་འདྲན་པ *gdan hdren-pa*=ཐུན་འདྲན་པ to invite, to go to meet.

གདན་པ *gdan-pa* གཤམས་ཀྱི་ one seated on a cushion, one occupying a seat, a chairman.

གདན་རབས *gdan-rabs* a succession of abbots in a Buddhist monastery.

གདན་ས *gdan-sa* 1. place of residence; ལྷ་མའི་གདན་ས the seat of a chief lama; དགའ་སྟོན་གྱི་གདན་ས a place of festival. 2. situation, position, rank; གདན་ས་མཐོན་པོ་ the chief or central residence of a head or ruler; n. of the capital of the Phagmo-gru head-lama in Lhokha, the province to the south-east of Lhasa and east of Sam-ye.

གདབ་པ *gdab-pa*, fut. of འདེབས་པ, but apparently is often considered as the pres. 1. to put, sow; ས་བོན་གདབ་པ to plant seeds, grain (*Rdo.* 46). རྩོམ་གྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལག་ལེན་པ་གདབ་ཏུ་བཟུབ་པར་མཛད། he was enabled to put into practical use all the religious instructions of the *Pitaka* classes (*A.* 10). 2.=འབུལ་ or རྟེན་པ to give, offer: ན་ལེན་དཔེ་རྒྱལ་བོ་ཆེན་པོས་ཀྱང་, རྟེན་པ་མང་པོ་བདག་ལ་གདབ་བྱས་ཏེ even the Maharājā of Nalendra (the king of Magadha) having offered me a good deal of property and effects (*A.* 10).

གདབ་ཡས *gdab-yaś* (གྲངས་གནས) རྒྱུ་ཅེ་ numerical figure (*Ya-sel.* 57).

གདམ་ཀ *gdam-ka* or གདམ་ང་=འདམ་ག་ choice, election (*Nag.*).

གདམ་ངག *gdam-nag* གཏོགས་པ་, གཏོགས་པ་, རྒྱུ་ཅེ་ advice, counsel.

Syn. མན་ངག *man-nag*; གདམས་པ *gdams-pa* (*Mñon.*).

གདམས་པ *gdams-pa* 1. technically fut. of འདོམས་པ to advise; but occurs as present: ང་འདི་གདམས་པ་ཡིན་ I advised this; རྒྱལ་བོ་ལ་གདམས་པ་འདི་མཛོད་ the sūtra which will advise sovereigns. 2. or གདམས་ངག sbst. རྒྱུ་ཅེ་, གཏོགས་པ་, རྒྱུ་ཅེ་ advice, counsel, directions: གདམས་པ་ཞིག་ལྟ་བུ་ we pray give advice; གདམས་ངག་རྟོན་པ་=ཇེས་པར་བཞུན་པ་ to give sound advice; གདམས་པ་སྒྲུབ་ *gdams-pa smra-wa* གཏོགས་པ་ to give advice, to counsel, to make suggestion.

Syn. བཀའ་ལུང་ *bkaḥ-luṅ*; མན་ངག་ *man-ṅag*; གདམས་ངག་ *gdams-ṅag* (*Mñon.* and *Nag.*).

གདམ་བ། *gdah-wa* is the elegant form of འདུག་པ་ 1. to be, to be there; འདི་ན་གདམ་ལགས་ or འདི་ན་བཞུགས་གདམ་ལགས་ (sir) here it is. རྟོག་ཏུ་གདམ་ it may be discerned, distinguished; བྱིན་ནས་གདམ་ he had arrived (*Jä.*); གདམ་ འབས་མཐེལ་ལ་རྒྱ་རེག་ཅམ་ལས་མེ་གདམ་ the water did not reach above the soles of the shoes (*Mil.*, *Jä.*). 2. it is also equivalent to the expression ཞེས་གསུང་ན་ *shes gsuṅ-na* to say, cf. མཆི་བ་ *mchi-wa*. 3. with the termin. inf. of another verb expresses possibility of being or of doing.

གདམ་གུང་ *gdah-guṅ* = གདམ་གྱི་ *gdah-shi* and གུང་རྟེན་ *guṅ-tshigs* the congregating of monks for midday meal or dinner.

གདམ་པ། *gdal-wa* encompassing, diffusing (*Yig.* 25).

༥ གདམས་པ་ *gdaṣ-pa* = ཟུགས་པ་ *smraṣ-pa* said, stated.

གདིང་བ། *gdiṅ-wa* བུ་སྒྲུག་, བུ་སྒྲུག་ལ་ 1. the rug or carpet which a monk sits upon and which he carries on his shoulders: རྒྱ་ལ་གདིང་བ་བཞིན་ནས་སྒྲུག་ spreading (floating) his rug upon the river Gaṅgā he proceeded (*A.* 28). 2. as vb. another form of འདིང་བ་ *hdiṅ-wa*.

གདུ་བ་ *gdu-wa* pf. གདུས་ *gduṣ* ལྷན་ 1. to stir up together, to mingle, mix up, to mix up drugs; བྱུག་པ་གདུ་བ་ to make up into a broth. 2. to covet, to hanker after; རྟོད་ལ་ གདུ་ *rñed-la gdu* love of gain (*Zam.*).

གདུ་བུ་ *gdu-bu* sometimes གདུ་བུ་, ཀུམ་བུ་, བུ་ལྷ་ལ་, བུ་ལྷ་ལ་ཀ་, བུ་ལྷ་ལ་ཀ་ ring for the wrist or the ankle; དབུང་བའི་གདུ་བུ་ = དབུང་པའི་རྒྱ་ chain-straps for the shoulder, shoulder ornament; གདུ་བུ་བརྒྱ་ན་ *gdu-bu brgyan-can* ornamented with bangles.

གདུག་པ། *gdug-pa* or གདུག་པོ་ = བམ་རུངས་པ་ རུལ་ 1. vicious, mischievous, deleterious, poisonous: གཅན་གཅན་གདུག་པ་ mischievous wild animals; གདུག་པའི་བསམ་པ་ propensity to mischief; གདུག་པའི་རོ་རོ་ *gdug-paḥi ṅa-ro* wild, hideous screams; གདུག་པའི་རྩི་མ་ deleterious smell; གདུག་པའི་བདག་ཉིད་ རུ་རྒྱལ་ a mischievous spirit; གདུག་སྤྱོད་ *gdug-spyod* མ་རུངས་པའི་སྤྱོད་པ་ bad behaviour. གདུག་མ་ *gdug-ma* = བྱད་མེད་ གདུག་མ་ a fierce, venomous woman (*Mñon.*); གདུག་པའི་ལྷ་ *gdug-paḥi lha* mischievous god. གདུག་རྩུབ་ *gdug-rtsub* ferocity, malice, spite. 2. used for དུག་ poison.

གདུགས་ *gdugs* = རྟེ་གདུགས་ ཆུ་, resp. དུག་ གདུགས་ 1. parasol, umbrella: གདུགས་དང་རྒྱུ་མཚན་དང་བ་དན་བསྐྱེད་ སུམ་སྒྲིབ་ཆུ་མཚན་ལ་ཕུ་ཕུ་; umbrellas, royal ensign, and flags were hoisted. Syn. ཆད་སྒྲོབ་ *tshaḍ-skyob*; ཆ་བ་སྒྲོབ་ *tsha-wa sgrib*; ཐུར་མ་བརྒྱུ་པ་ *thur-ma brgya-pa*; འཁོར་ལོ་ ལུས་ *hkhör-loḥi lus*; ཆར་སྒྲོབ་ *char-skyob* (*Mñon.*). གདུགས་ཀྱི་བུ་ *gdugs-kyi-guḍ* རྒྱལ་ཀ་ the ribs of an umbrella. 2. any canopy or awning (*Jä.*). 3. eleg. midday, noon; གདུགས་ཚེད་ *gdugs-tshod* = རྟེ་ལུང་ or དབུང་རྟེན་ noon-tide, also noon-tide meal; དགེ་འདུན་པམས་ཅད་གདུགས་ཚེད་ལ་འདུ་བའི་གྲུ་ལ་དུ་ in the row in which the clergy had congregated for the purpose of taking their midday meal (*A.* 133).

གདུགས་དཀར་ *gdugs-dkar* སྒྲིབ་ཆུ་ white umbrella: གདུགས་དཀར་ཕྱིར་བསྐྱེད་ཆེན་མོ། གདུགས་དཀར་མཚན་གྱུབ་མ་, གདུགས་དཀར་ལྷ་ལུ་མ་གསུམ་ are the names of charms, which when recited keep off evils, diseases, etc., they are resorted to also to bring immunity from war, etc. (*K. g.* 212).

གདུགས་ཁེབས་ *gdugs-khebs* = འིང་རྒྱལ་པ་ *çrñ stay-pa* the birch tree (*Mñon.*).

གདུང་ *gduṅ* honorific term. 1. bones or remains of a deceased person; རྒྱ་གདུང་ the

remains of a lama, or those of a king; also a tomb wherein the remains of the dead are deposited. 2. བུ་མ་ family, descendants: གདུང་པོ་ལོ་པོ་ལོ་པོ་ *gduñ-hdsin-pahi sras* བུ་མ་ཕུ་མ་ the son who will continue the family; གདུང་རུས་ *gduñ-rus* lineage, family, blood or seed. Also གདུང་པ་ *gduñ-pa* and གདུང་མ་ *gduñ-ma* མེ་ལི་ beam, piece of timber; མ་གདུང་ principal beam; ཐུ་གདུང་ cross-beam; གདུང་ཁེབས་ beams projecting over the capital of a column (*Ghr.*); གདུང་འདེབས་ pedestal; གདུང་མཐ་ a bridge of beams or of poles; གདུང་ཤིང་ in Sikk. the silver-fir *Abies Webbiana*. གདུང་རྒྱུད་ *gduñ-rgyud* = རྒྱུད་པ་ or རིགས་རྒྱུད་ or རིགས་རུས་ progeny, descendants: གདུང་རྒྱུད་ཡོད་ his descendants still exist.

གདུང་སྐྱོབ་ *gduñ-skyob* umbrella.

གདུང་རྟེན་ *gduñ-rten* funeral pyramid containing relics, cf. མཚོད་རྟེན་ *mchod-rten*.

གདུང་ལྡན་ *gduñ-lan* དཔལ་ལྡན་ kind, merciful, compassionate.

གདུང་བ་ I: *gduñ-wa* vb., pf. གདུངས་ *gduñs* ཏཔ་, ཏཔ་ཏི, ཡས་ནས་; to be pained by physical causes, to be tormented, to be scorched: རྟེ་མཐམ་ཞིན་པར་ཆ་བས་གདུངས་ he was scorched by the sun or by the burning heat of the day (*Nag.*); མེ་ཡི་དྲོད་ཀྱིས་གདུང་བ་ was scorched by the heat of fire; བཤེས་སྒོམ་དབུལ་འཛོངས་ལུག་བཟུལ་ནད་སྒྲིམ་གདུང་བ་ to be distressed by disease, misfortunes, destitution, poverty, thirst, hunger, etc.

གདུང་བ་ II: 1. to desire, to long for; མས་ལ་གདུང་བ་ *zas-la gduñ-wa* to long for food; འདྲོད་པས་གདུངས་ལ་འཇིགས་མེད་ཅོ་མེད་ one who is consumed with desire has neither fear nor shame (*Tsā-na-ka.*). ཤེན་ཏུ་གདུང་བའི་མ་གཅིག་ acc. to *Jā.*: my own dearly beloved mother.

གདུང་བ་ III: གཉིས་ཀྱི་འཕྲིན་ལྗོངས་ 1. sbst. excessive desire, passion (for any enjoyment); lust; གདུང་བ་ཞི་ (sensual) desire subsides. 2. love; མོས་གུས་གདུང་བ་དཔག་མེད་ཆུ་ immense veneration and love arises (*Jā.*). 3. yearning grief, distress, torment, pangs: གདུང་བའི་སྒྲུབ་ a plaintive voice, doleful cry; གདུང་དབྱངས་ *gduñ-dbyangs* a song of longing grief; གདུང་བ་མེད་པ་ *gduñ-wa med-pa* གཏོག་པོ་, འཇིགས་མེད་, འཇིགས་མེད་ unafflicted, without troubles or anxiety; གདུང་བ་མེད་པར་ཐུར་དུ་འཇོག་པུ་ became free from sufferings. གདུང་བར་བྱེད་ *gduñ-war byed* causes pain, afflicts; གདུང་བར་བྱེད་པ་ to make sad, to distress, e.g., གཞན་གྱི་སེམས་ལ་ the mind of others.

གདུང་བྱེད་ *gduñ-byed* 1. as met. the sun, also = རྟེ་མའི་ལྔ་ལྔ་ the sun's rays. 2. བན་པ་ drought (*Mñon.*). 3. དགའ་བྱེད་ཤིང་ n. of a tree (*Mñon.*).

གདུང་བྱེད་མ་ *gduñ byed-ma* ཡུལ་ལྔ་ an epithet of the river Yamunā.

གདུང་མ་ *gduñ-ma* v. གདུང་བ་.

གདུབ་པ་ *gdub-pa* 1. གདུབ་པ་. 2. adj. frugal, temperate (*Jā.*).

གདུབ་བུ་ *gdub-bu* v. གདུབ་བུ་ རྒྱུ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་ ring, bracelet; ལག་གདུབ་ or རྒྱུ་གདུབ་ bracelet; རྒྱུ་གདུབ་ མཇེ་ལྔ་ an ornament for the toes of the feet, foot-ring; མོར་གདུབ་ also གདུབ་སྒོར་ finger ring; གསེར་གདུབ་ golden bangle.

གདུམ་པོ་ *gdum-po* 1. = གདུམ་པོ་. 2. a piece = དུམ་ *dum*.

གདུལ་བ་ *gdul-wa* v. འདུལ་བ་ *hdul-wa*. གདུལ་བའི་དངོས་པོ་ *gdul-wahi dños-po* = རྣམ་པའི་དངོས་པོ་ the objects that are to be suppressed, which are five:—བཞི་གསལ་པ་ threat, རྣམ་པ་ curse, བཞི་དཔ་, རྣམ་པ་ལྔ་, and རྣམ་པ་ (*K. du. p. 44*). གདུལ་བུ་ *bya* = ཆས་ཀྱིས་གདུལ་བུ་ to be disciplined by religion. གདུལ་དཀའ་བ་ *gdul dkarh-wa* ལུ་ཤི་ལྔ་, ལུ་ཤི་ལྔ་, ལུ་ཤི་ལྔ་ difficult to subdue, restrain, or tame.

གདག *gdeg* v. འདགས་པ་: གདགས་པ་མེད་པ་ ལུ་ལུ་
འདགས་པ་ (*Nag.* 38).

གདང་ *gden*, also གདང་ཆད་ བཞགས་ confidence, assurance, cheerfulness (*Nag.* 38).
གདང་ཁེལ་བ་ *gden-khel-wa* to repose confidence; adj. confident, certain; གདང་ཐོབ་པ་ *gden thob-pa* to become confident, to take courage, to be reassured; འཛིན་ཆ་གདང་ཅི་ཡང་མེད་ when dying he has nothing to rely upon; མི་འདིགས་པའི་གདང་ a strong or fearless confidence; འཛིན་ཐོབ་པ་གདང་ཆད་མེད་ no joy at dying without steadfast assurance; ལྟོགས་གདང་ implicit confidence, trust.

གདང་བ *gden-wa* pf. གདངས་ *gden* = འཕུར་བ་ to raise, lift: ལག་གདང་བ་ to raise one's hand; ཐུག་ཤོག་གདང་པ་ a bird with its wings raised and spread (*Ma.*). མཚན་ཆ་གདང་བ་ to brandish a weapon, to flourish it (*Nag.* 37).

གདངས་ཀ *gden-s-ka* फला, फलक, भोग the expanded hood or neck of the cobra; གདངས་ཀ་ཁྱེད་པ་ resting on its lifted neck, standing in a proud posture; གདངས་ཀ་ཅན་ *gden-s-ka-can* ऐरावत, शरभ the fabulous hooded dragon with eight legs inhabiting the snowy mountains; a hooded snake; གདངས་ཀ་འཛིན་ ཆགས་པ་ hooded snake, cobra da capello; གདངས་ཀ་ལྗན་ མོག་ཀྱི་ hooded snake, any hooded object.

གདངས་ཅན་དབང་ *Gden-s-can dbañ* भोगीन्द्र Ananta Nāga, the king of the serpents.

གདངས་ཅན་ལྷ་མོ་ *gden-s-can lha-mo* 1. Vāsuki, chieftainess of the snakes. 2. the goddess with the dragon's tail = ལྷ་མོ་འཕྲུལ་ རྒྱུ་མཚན་ the ninth lunar mansion; constellation of *Scorpio*.

གདང་ *gdon* or གདང་ཁ་ *don-kha* the resp. form is ལམ་གདང་ ལམ་ལུ་, ལམ་, ལམ་, the face, the front: མེད་གདང་གདང་པ་ཅན་ བཞགས་ལམ་ one with the

lion's face, n. of a goddess; བྱི་གདང་ཅན་ = བྱི་མགོ་ཅན་ a Bon god, one with a dog's face or head; ལག་གེ་གདང་པ་ the pig-faced—such are names of Buddhist and Bon deities of Tibet; གདང་ཟུ་ a pale face; གདང་དམར་ redface, is the n. of a cannibal hobgoblin with red face; གདང་དམར་ཐོད་ཀྱི་ལུ་ the country of red-faced demons, i.e., Tibet. གདང་ལྷུ་མ་པ་ཅན་ དང་ལྗན་པ་ a round face indicates possession of religious nature; གདང་ལྷུ་མ་མང་པོ་ལྷ་བ་དང་ལྷ་ ལམ་མ་ a dry hollow face indicates garrulousness and thievishness (*Mi.*): གདང་བྱི་ལྷ་བ་ *gdon khyihi lta-bu* his face is like that of a dog. གདང་གེ་ཐུགས་ *gdon-gi phyogs* the cheek. གདང་གེ་ཅེ་ the snout (of a pig), the pointed part of the face. གདང་ལྷུ་ *gdon-sgyur* changing of complexion of the face out of shame or anger.

གདང་ལྷ་པ་ *gdon lha-pa* = གཙུག་ལྷ་པ་ པལ་པ་, བཞགས་ or “the five-tufted one,” an epithet of Mahādeva.

གདང་ཅན་ཅན་ *gdon-chen-can* = རྩོམ་མེད་པ་, i.e., a shameless person (*Mñon.*).

གདང་ལྷ་ *gdon-drug* गङ्गा 1. the river Ganges which is said to have issued through six heads, i.e., has six sources. 2. བཞགས་ an epithet of Kārtika, the son of Mahādeva.

གདང་ཅུང་ *gdon-chuñ* dejected, disheartened; ལྷམ་མེད་གདང་ཅུང་མི་ཁྱེད་པ་ not being impudent and saucy.

གདང་ལ་ *gdon-la* adv. in front, in advance; གདང་ལྷ་ *gdon-lad* just opposite.

གདང་ལྷ་ *gdon-yig* = ལྷ་ལྷ་ that which attracts the eye, e.g., address on the cover of a letter, front inscription, sign-board.

གདང་རིང་ *gdon-rin* दीर्घमुख long-face explained as གདང་ལྷ་མི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་, གདང་རིང་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (Tañ. d. བོ་ 220).

གདོད་ལ་དེད་པ *gdon-la ded-pa* to push or press forward, to urge on, to haul a culprit before the judge; རྒྱུ་བ་གདོད་དེད་པ to pursue one's course regardless of others (both in good and in bad sense) (*Jä.*).

གདོད *gdod* or གདོད་མ = དང་པོ་ in early time; also ལ་འདི the first; and གཞི་མ the beginning; གདོད་མའི་དུས་ in the beginning, at first; གདོད་མའི་སངས་རྒྱུས་ ལ་འདི་བུ་ཆུང་ the earliest Buddha. རྩ་བ་གདོད་མ་ནས་རྒྱུ་མ་པར་དག་པ་ = རྩ་བ་ནས་རྒྱུ་མ་པར་དག་པ་ pure from the very root, i.e., in origin. གདོད་ནས་མ་སྐྱེས་པ་ *gdod-nas ma-skyes-pa* ལ་འདི་བུ་ཆུང་ not born from the first; གདོད་ནས་དག་པ་ pure from the beginning, primitive purity. As an adv. གདོད་ཀྱི་ first, at first, previously, before; also ད་གདོད་ = ད་གཞི་ at the start.

གདོད་ I: *gdon* or གདོད་པག་གས་ གཙུག་, ལ་འདི་བུ་ཆུང་; an evil spirit, a demon causing disease. There are 360 kinds of spirits which do mischief to living beings; out of which eighteen are very powerful and dangerous; fifteen kinds are said to attack children of either sex. The names of some of the chief evil-spirits are: (1) ལྷ་ལྷ་གདོད་ དེའུ་ལྷ་, (2) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (3) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (4) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (5) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (6) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (7) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (8) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (9) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (10) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (11) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (12) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (13) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (14) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (15) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (16) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (17) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (18) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (19) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (20) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (21) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (22) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (23) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (24) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (25) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (26) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (27) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, (28) ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་, &c. Generally, all *gdon* are divided into three great groups, viz., ལྷ་ལྷ་གདོད་ evil-spirits of upper regions, ལྷ་ལྷ་གདོད་ hog-gdon those of the nether world, and

ལྷ་ལྷ་གདོད་ *bar-gdon* those of the intermediate regions. Again ལྷ་ལྷ་གདོད་ *steñ-hog-gi gdon* the evil spirits of the higher and nether regions are called ལྷ་ལྷ་གདོད་ *lhahi-gdon*. ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ = ལྷ་ལྷ་གདོད་ death by epilepsy, which is believed to be the malignant influence of the evil spirits of the upper region; ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ *gdon-gyis brlams-pa* or ལྷ་ལྷ་གདོད་ *brlabs-pa* infatuated or possessed by evil spirits (*Sch.*); ལྷ་ལྷ་གདོད་ *gdon hjug-pa* the entering of a demon into a person's body.

གདོད་ II: 1. fut. of ལྷ་ལྷ་གདོད་ (*Nag. 37*). 2. ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ = ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ *ni-shy* certainty, surety (*Nag. 38*) as in ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ there is no doubt of such a thing having happened. As adv. ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ = ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ undoubtedly, indubitably. ལྷ་ལྷ་གདོད་ *gdon-bya* = ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ (*Situ. 74*).

གདོད་པ་ *gdol-pa* ལྷ་ལྷ་གདོད་, ལྷ་ལྷ་གདོད་ 1. a Tartar; the fierce, impetuous. Among the Mongols there is a tradition to the effect that India was the original home of the Mongol tribes. 2. the lowest and most despised class, a fisherman; in *W. Tib. nya gdol-pa*.

Syn. given in *Mnoñ.*:—ལྷ་ལྷ་གདོད་ *gtum-pa*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *gdol-wa*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *mi-dge spyod*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *ñe-tshe*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *chos-med*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *sdig-pa-can*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *rlañs-po*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *mi-bsrun skye-wo*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *ma-run-pa*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *thub-chod-can*; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *glañ-po* (ལྷ་ལྷ་གདོད་).

གདོད་ *gdos* = ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ anything having material form; ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ the aggregate of material forms, i.e., of matter; ལྷ་ལྷ་གདོད་ material, corporeal: ལྷ་ལྷ་གདོད་ ལྷ་ལྷ་གདོད་ these things are nothing material, they have no substance (*Jä.*).

གདོད་པ་ *gdos-pa* = ལྷ་ལྷ་གདོད་ 1. a boat, a ship; ལྷ་ལྷ་གདོད་ *gdos-thag* a boat-rope. 2. a mast.

Syn. རླུང་གཡོར་ཐོགས་པ་ *rluñ-gyor thogs-pa*; གུའི་དར་པོ་འཛིན་པ་ *gruñi dar-po hdsin-pa* (*Nag.* 38).

གདོས་པ་འཛིན་པ་ *gdos-pa hdsin-pa* = གུའི་ཁ་ཐོ་པ་ កង់ម្ចាស់ lit. the holder of the boat, the steersman of a vessel.

+ གདོས་བུ *gdos-bu* 1. གུ་གཟིངས་ཀྱི་འཕུར་དར་ or རླུང་གཡོར་ *rluñ-gyor* the sail of a boat or ship; གདོས་བུ་བཅུག་པ་ to set sail, to fix the sail on the mast. 2. balls made of tough or soft materials such as cotton or wool with which monks keep off sleep during the time of study or meditation. 3. acc. to *Sch.* an oar.

གདོས་མེད་ *gdos-med* or གདོས་བྲལ་ *gdos-bral* immaterial, unsubstantial.

བདག་ *bdag* 1. self, one's self; བདག་དང་གཞན་ལ་ཕན་གདགས་ཀྱིས་ for the good of one's self and others (*S. o.*). 2. = ཁོ་པོ་ *kho-wo* I, I myself: བདག་གིས་གཏམ་གྱི་འཕྲོ་བཤད་ཀྱིས་ *bdag-gis gtam-gyi hphro-bṣad-kyis* let me relate the remainder of my story, i.e., I will relate the remaining portion of my story (*Hbrom.* 116). Common in polite talk; also in personal narrative. བདག་གི་ *bdag-gi* 3. mine, one's own, my; བདག་གི་སེམས་ལ་སྤྱད་ re-proving one's own self; བདག་གི་ལུས་ནི་རྩིས་བྱ་དང་ decorated my own body with gems (*K. du.* 221). 3. the sbst. 4. the I, the ego = གང་ཟག་ (*Was.* 269). 5. for བདག་པོ་ master. 6. in natural philosophy, the element of solid matter; also met. for air. བདག་ཏུ་སྐྱེད་སྤྱོད་ *bdag-tu rmoñs-pa* 7. རྣམ་ཐོག་ self-illusion; བདག་ཏུ་སྒྲུབ་ རྣམ་ཐོག་ insight into self. བདག་ཏུ་རྒྱལ་ རྣམ་ཐོག་ egotism. བདག་བསྟོད་ *bdag-bṣtod* self-praise: བདག་ལ་བསྟོད་ཅིང་གཞན་ལ་སྤྱད་ཅིང་ praising his own self and slandering others. བདག་ཐོབ་ *bdag-thob* one's own share of property.

Syn. བདག་ཉིད་ *bdag-ñid*; ཤིན་ *shin*; རླུང་བུ་ *skyes-bu*; གཏོ་པོ་ *gtso-wo*; གང་ཟག་ *gan-zag*; རང་

rañ; རླུང་བུ་ *skye-wa-po*; ཤིན་བདག་ *ced-bdag*; ཤིན་བུ་ *ced-bu*; ཤིན་ལས་རླུང་བུ་ *ced-las-skyes*; རྟེན་བསྐྱུན་ *ñer-bṣkrun*; མཚོན་སྤྱོད་ཐུར་ *mchod-sbyin sbyar* (*Mñon.*).

བདག་རྟོག་ *bdag-rkyen* recognition of one's services by one's superior, with promotion, etc.; appreciation of merit by an official superior (*Rtsii.*).

བདག་རླུང་ *bdag-skyes* 1. an epithet of Brahmā. 2. born of one's self, i.e., a son.

Syn. ལྷ་ཆེན་ཆངས་པ་ *lha-chen tshañs-pa*; རང་ལས་རླུང་ *rañ-las skyes*; ཐུ་བུ་ *phru-gu* or ཐུ་ཆ་ *bu-tsha* (*Mñon.*).

བདག་གི་བཤེད་པ་ *bdag-gi mshes-pa* without egoism, an epithet of Buddha (*M. V.*). བདག་གི་སྐུ་མ་མཁུ་ལྷ་མོ་ n. of a goddess.

བདག་གིས་བྱས་པ་ *bdag-gir byas-pa* = རྣམ་སྤྱད་སྤྱོད་ 1. promised, undertaken; བདག་གིས་བྱེད་པ་ to undertake, to promise. 2. acc. to *Jā.*: བདག་དང་བདག་གིས་འཛིན་པ་ attachment to the I and mine.

བདག་རྒྱུད་ *bdag-rgyud* = རང་གི་སེམས་ *rañ-gi-sems* one's own mind or self: ཇི་འཕུན་ཕྱོད་ལ་ཕྱོད་ཀྱི་ཁྱེད་ཀྱི་ ཐུང་དུ་འགྲོ་, བསྐྱུན་བཀུར་ཅིང་ཅིང་བདག་རྒྱུད་འདུལ་དུ་འགྲོ་ go to the venerable Avadhuti and, propitiating him, enter into the disciplining of the mind (*A. 13*).

བདག་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་ *Bdag-chen rin-po-che* (ས་སྐྱ་གོང་མ་ the title of the head of the Sakya-pa school (*Yig. k.* 12-14).

བདག་ཉིད་ *bdag-ñid* = བདག་ 1. I myself, thou thyself, he himself; བདག་ཉིད་ལ་གསོན་ཅིག་ listen to me! རྒྱལ་པོ་བདག་ཉིད་ the king himself; ཁ་ཅིག་ནི་བདག་ཉིད་རབ་ཏུ་འབྱུང་བར་གསོལ་ some ask for the permission of becoming priests themselves; བདག་ཉིད་འབའ་ཞིག་ only for their own persons. 2. sbst. the thing itself, the substance, the essence: ཐུང་ཐུབ་སེམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་ཡིན་ I am the

essence of *Bodhi* enlightenment; ཐུགས་མཛེས་པ་བདག་ཉིད་དགོན་མཚན་གསུམ་ the precious ones constitute the divine mercy itself; སངས་རྒྱལ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དགོངས་པ་ཐམས་ཅད་གཅིག་ཏུ་བཟུངས་པའི་བདག་ཉིད་ the sum and substance of all the thoughts of all the Buddhas concentrated in one expression (that is *om mani padme hūm*).

+ བདག་ཉིད་སྒྲོག་ *bdag-nid sgrog* 1. extolling of one's own self, advertising one's own doings, self-laudation. 2. met. the crow (*Mñon.*).

བདག་ཉིད་ཅེ་ *bdag-nid che* = སློ་ཁྱོད་ཡངས་པ་ *blo-khog yañs-pa* or སློ་ཅེ་བ་ *blo-che-wa* magnanimous, generous; one with broad views and principles (*Mñon.*).

བདག་ཉིད་ཅེན་པོ་ *bdag-nid chen-po* महात्मन् a general epithet of all the Buddhas, a title of address for a king = ཁྱེད་ཅེན་པོ་ your majesty! བདག་ཉིད་ཅེན་པོའི་སྐུ་ཚེ་བསྐལ་པ་བློ་བྱས་གི་བཅ་དུ་བཅད་བར་ཐུར་ let his majesty's life remain fixed through myriads of ages (*Yig. k. 59*).

+ བདག་ཉིད་ལ་བརྟུགས་པ་ *bdag-nid-la brñas-pa* one weeping at heart for failing to practise religion, self mortification.

བདག་པོ་ *bdag-po* पति 1. lord, master, owner, proprietor; ཁྱིམ་བདག་ *khyim-bdag* འཇུག་པའི་པོ་ a house-holder; ཐུགས་མཛེས་པ་བདག་པོ་ *thugs-rje'hi bdag-po* the lord of grace. 2. in grammar: an agent; བདག་པོའི་སྐུ་ the word denoting the agent. 3. spouse, husband, companion for life. བདག་པོ་ཕྱིན་པ་ *dag-po byed-pa* to take possession of, reign over; བདག་ཏུ་བཟུངས་པའི་བུད་མེད་ a married woman. བདག་པོའི་རྒྱུན་ *bdag-pohi-rkyen* अधिपतिपत्य [dominant or defining cause] 8.

བདག་མེད་ *bdag-med* अनात्मक 1. *Ānyatā*; voidity, emptiness, that which is not absolute, the quality of being not absolute. 2. unowned, forlorn, friendless, a vagabond.

བདག་མེད་ནོར་ *bdag-med nor* unclaimed property: རྩོད་བདག་མེད་བྱང་ཁའི་འབྲོང་, ཐམས་ཅད་བདག་མེད་རྒྱལ་པོའི་བང་མཛོད་ the *Dong*, i.e., the wild yak, of Chañ-kha (northern deserts of Tibet) is unclaimed property; the king's treasury (granary) is also public property. བདག་མེད་མ་ *bdag-med-ma* a woman who has obtained perfection; a woman that is not married; also a public woman.

བདག་མོ་ཅེན་པོ་ *Bdag-mo chen-po* महाविषयती n. of a Buddhist goddess.

བདག་འཛོན་ *bdag-hdsin* आत्म-ग्रह 1. selfishness; in Buddhism there are two kinds of བདག་འཛོན་ *ātmagraha*:—གང་ཟག་གི་བདག་འཛོན་ the conviction that a living being which in its nature is perishable is not so; and ཆས་ཀྱི་བདག་འཛོན་ to believe that everything, i.e., matter, is permanent and enduring (which in fact is not so). 2. the clinging to the I; the clinging to one's own self; egotism. Syn. དངོས་འཛོན་ *dños-hdin*; ར་ཡིར་འཛོན་ *ba-yir-hdsin*; རར་འཛོན་ *nar-hdsin* (*Mñon.*).

བདག་བཟུང་ *bdag-bzuñ* claimed property, property of which there is an owner or claimant; བདག་བཟུང་ཡོད་པའི་བུད་མེད་ a woman that is married, i.e., who is claimed for the wife of somebody; བདག་ལ་ཆགས་པ་ རྒྱུ་བྱེད་ self-attachment (*Rtsii.*).

བདག་ལས་བྱུང་ *bdag-las byuñ* lit. the self-born one; an epithet of Kāmadeva the god of sensuality (*Mñon.*).

བདག་སྐྱོང་ *bdag-sruñ* or བདག་སྐྱོང་བ་ *bdag-sruñ-wa*, 1. a hermit, one who watches his own actions, i.e., his self. 2. self-defence, self-preservation.

བདེ་བ་ *bdah-wa* स्वादु 1. adj. delicious, savoury, well-tasting. 2. vb. to drive, to drive out = མཁྱེན་པ་ལྷུང་དེད་པ་ to chase, to put to flight; ལས་ཀྱི་རྒྱུར་གིས་བདེ་བ་ནས་ *las-kyi rluñ-gis bdas-nas* being impelled by the

བདུད་རྩི་ *bdud-rtsi* ཐཱི་ཡུལ་, འཇམ་རྩི་, ལུ་པ་ 1. the food of the gods, nectar, the potion that confers immortality; རྩི་མ་གྱི་བདུད་རྩི་ the nectar of *dharma*, i.e., of the doctrine of Buddha. 2. a laudatory epithet of medicines; བདུད་རྩི་ལྗང་ལུ་མ་ the fragrant juniper; an elixir prepared of a decoction of five holy plants, viz., བ་ལུ་ *ba-lu* a fragrant dwarf species of rhododendron, མཚོ་མ་ *mtshe-ma*, ཁམ་པ་ *kham-pa*, and རོ་མ་བུ་ *hom-bu*. *N.B.*—Really only four, but according to the absurd method of numbering in Tibetan styled “five,” because the whole taken together makes five. 3. *Myrobalan, Terminalia, Citrina*. 4. a polite word for wine. བདུད་རྩི་རི་མ་བུ་ *bdud-rtsi ril-bu* འཇམ་རྩི་མ་གྱི་ཐཱི་ཡུལ་ elixir-pill, nectar-pills. བདུད་རྩི་འི་རྒྱུ་པ་ *bdud-rtsi khañ-pa* = རི་ཁྱོད་ *ri-khrod* a hermitage; a retreat

བདུད་ལ་སྐྱེད་མ་ལྟར་མཛད་མ་ *bdud-la skyeñs-pa*
ster mdsad-ma = མ་ལི་ལྟ་མོ་བཟུང་མ་ (*Mñon.*) the

misery comes happiness, the two revolving like as a wheel (*Tsā-na-ka*). A Tib. proverb is:—བདེ་བ་འདོད་ནས་ཐུག་བརྒྱལ་འབང་གིས་ཐུག་པར་བྱེད་ longing for happiness, one only brings on misery. བདེ་བ་ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་པ་ सर्वसुख-समन्वित possessed of all happiness; བདེ་བ་ཉོན་པ་ सर्वसुखप्राप्त to gain happiness; བདེ་བར་བྱེད་ सुखकर that which makes happiness; བདེ་བའི་ཐུར་བ་ सुखोपधान the requisites of happiness; བདེ་བ་མྱོང་བར་བྱེད་ what causes to enjoy happiness. བདེ་བའི་བྱུས་ *bde-wahi khrus* = རྒྱུ; བདེ་བའི་དགའ་ཉིན་ सुखोत्सव a merry festival; བདེ་བའི་མཚན་གྱི་མཆོད་ the god S'ambara [a demon of drought represented as an enemy of Indra the god of cloud]S. བདེ་བའི་ལུས་ सौम्यशरीर the human body; བདེ་བའི་འཛོལ་ཆས་ or ཁོ་ཕྱད་ सुखोपधान [resting upon comfortably, a comfortable pillow]S. བདེ་བའི་གཞི་ सुखस्याधार [basis or seat of happiness]S. 2. བདེ་བ་ *bde-wa* to be happy or well; also adj. happy, pleasant, blessed, and even beautiful; also easy: ང་ལ་བདེ་ལྟོ as I am quite happy; བདེན་ he is happy; བདེ་བར་བྱིན་པ་ gone to be happy or to a place of safety; བདེ་བར་གནས་པ་ to live happily, in prosperity; བདེ་བར་གཏོང་བ་ to let another be happy; ཁྱོད་ལ་བདེ་བར་བཏང་མི་ཡོང་ we shall not allow you to be quiet; བདེ་བའི་འབྲུང་གནས་ the source of becoming happy, the state of bliss, paradise; བདེ་ལེགས་=peace and joy (*Mñon.*). བདེ་བར་ཐུར་ཅིག་ or བདེ་བར་ཐུགས་ཤིག་ be happy! farewell! ལུས་དང་སེམས་མི་བདེ་བར་འགྱུར་བ་ to be bodily and spiritually afflicted; མི་བདེ་བའི་བག་མེད་ན་ fearless of adversity; མི་བདེ་བར་འགྱུར་བ་ to ache (of parts of the body); མངལ་མི་བདེ་བར་འགྱུར་བ་ to be unhappy in the womb, i.e., in travail, to suffer the pangs of child-birth; སེམས་བདེ་ or སྟོབ་དེ་ or རྗེན་དེ་ cheerful, merry, glad; དགའ་བ་ peace, a state of peace; བདེ་བའི་ཚས་ལ་གནས་པ་ enjoying the quality of peace or peaceful happiness; ཞི་བའི་བདེ་བ་ the happiness

བདེ *bde* or བདེ་བ *bde-wa* सु, शं, सुख, शान्ति,
कल्याण 1. happiness, welfare, safety, piety,
enjoyment, joy, bliss, prosperity. In
Budh. there are two kinds of happi-
ness: **अथावस्यन्ती** *འག་བསྐྱོར་བུ་བདེ་བ* the happiness or
bliss that terminates or becomes exhausted,
and **अथाश्रित्या** *འག་མེད་ཀྱི་བདེ་བ* the happiness that is
eternal and cannot be exhausted; the first
being mixed up with the miseries of
transmigratory existence, the latter re-
maining unaffected by any cause. **བདེ་བའི་
རྗེས་ལ་ཕུག་བསྐྱེད་ནིང་,** *ཕུག་བསྐྱེད་རྗེས་ལ་བདེ་བ་ཉེ* happi-
ness is followed by misery and after

of rest, a happy tranquility; རེག་རྟེན་གྱི་བདེ་བ་ལ་ཆགས་ཏེ loving the pleasures of the world; གནས་སྐབས་གྱི་བདེ་བ་ a happy situation; ལྷ་རྩ་ལས་འདས་པའི་བདེ་བ་ཐོབ་པ་ to attain to the happiness of *Nirvāṇa*. གོ་བདེ་བ་ཡིང་ it will be easy to understand; བདེ་མ་ཡིང་ he is well; མགོ་བདེ་བ་ easy-going person; also well-qualified, well adapted; ར་སྤྱི་བདེ་བ་ with good organs of speech; ལག་བདེ་བ་ one who has practice in working with his hands, skilled, clever; སྤྱི་བདེ་ཞིང་ knowing to speak well, being eloquent, well-spoken; རྩམས་རྟོགས་གྱི་སྤྱི་སྤྱེ་བདེ་ a tongue skilled in speaking wisdom; ལས་བདེ་མ་ the road is easy, may be passed without risk. As adv. བདེ་བར་ happily, merrily; བདེ་བར་འཚོ་ to live happily, i.e., without illness. 3. good order, durability, strength; བདེ་བའི་རྟགས་དགུ་ acc. to Bon the nine signs of བདེ་བ་ durability:—མནན་ན་འཕྲོལ་ elasticity, if pressed it springs up; བཏེག་ན་ཡངས་པ་ when weighed it is found light; བསྐྱར་ན་འཁོར་བ་ when turned it revolves; བསྐྱལ་ན་མཉེན་པ་ when bending it, it is pliable; བཞག་ན་ཕྱིར་པ་ *bshagna sdog-pa* where placed it remains; བཞིག་ན་ཉེས་པ་ if broken it crumbles away; གཏོར་ན་འཕྲོལ་བ་ if scattered it diffuses; བཟུམ་ན་འཕྲིལ་བ་ if amassed or collected it mixes up, i.e., agglomerates; རེག་ན་འཇམ་པ་ it is soft to the touch.

བདེ་སྤྱིད་ *bde-skyid* རྣམ་ happiness, felicity.

བདེ་འགྲོ་ *bde-hgro* or བདེ་བར་འགྲོ་ སྒོ་མོ་, རྣམ་ཐང་ state of happiness, going to happiness; the kingdom of heaven. Opp. to རན་འགྲོ་ *han-hgro* the state of unhappiness. བདེ་འགྲོ་ཅན་ *bde-hgro-can* སྒོ་མོ་འབྲས་ heavenly, celestial བདེ་འགྲོ་མཐོ་རིམ་གྱི་ལུས་ཐོབ་པ་ to receive a heavenly or glorified body.

བདེ་ཅན་ *bde-can* རྣམ་ happy.

བདེ་ཆེན་ *bde-chen* abbr. of བདེ་བ་ཆེན་པོ་ felicity, consummate bliss. བདེ་ཆེན་པ་ *bde-chen-pa* མཆོད་རྟགས་ great happiness; one in great happiness. བདེ་ཆམ་མེ་ *bde-cham-me* or བདེ་མེང་རེ་ n. of a sect.

བདེ་མཚན་ *Bde-mchog* རྩམ་པ་ is a most important *vidam* or *Tantrik* deity of the Buddhists. He is the equivalent of S'ambara or Samvara; and in Tibet is usually represented with three faces and eleven arms, standing on two crushed bodies and wearing armour and a necklace of skulls. This is his form as དཔལ་འཁོར་ལ་སྤྱོད་པ་ *Pal-khor-lo Dom-pa*; but he has several other forms and phases. The Chief Lama resident at Peking is held to be an incarnation of one aspect of *Bde-mchog* (*Dem chog*).

Syn. འཁོར་ལ་སྤྱོད་པ་ *hkhor-lo sdom-pa*; རི་ཁྲོད་པ་ *ri-khrod-pa*; དཔལ་པོ་རྩེ་ *dpul-wo rdo-rje*; ཐོད་པ་ཅན་ *thod-pa can*; ལྷ་བའི་ཅན་པན་ *sla-wahi chod-pan*; མཁའ་འགྲོའི་དབང་ *mkhah-hgrohi dwan*; རྩེ་འཁོར་ལ་ *rdo-rje hkhor-lo* (*Mñon*).

བདེ་ལེགས་ *bde-legs* 1.=དགེ་ལེགས་ *dge-legs* or མཐོ་རིམ་གནས་ *mtho-ris gnas* paradise. 2. སྒྲིམ་པ་, རྣམ་ཐང་ well-being, auspiciousness, blessedness; blessing.

བདེ་ལེགས་ཅན་ *bde legs-can* 1. སྒྲིམ་པ་ auspicious. 2.=ཁྱིམ་ཐུ་ domestic fowl (*Mñon*).

བདེ་ལེགས་བཤེད་པ་ *bde legs-brjod-pa* benediction, expression of blessing: བདེ་ལེགས་སུ་གྱུར་ཅིག་ *bde legs-su gyur-cig* སྒྲིམ་པ་ སྒྲིམ་པ་ blessings be to him. བདེ་ལེགས་སུ་གྱུར་པ་ *bde legs-su gyur-pa* has become blest; སྒྲིམ་པ་ལྟར་འཇུག་ performance of religious ceremonies to bring blessings.

བདེ་འཇགས་ *bde-hjags* prosperity, welfare.

བདེ་བཤེད་ *bde-brjod* felicitous expression.

བདེ་སྤྱི་ *bde-ston* abbr. of བདེ་བ་དང་སྤྱི་པ་ཉིད་, happiness and *Nirvāṇa*.

བདེ་འབྱུང་ *bde-hthuñ* met. for ལྷོག་ lightning (*Mñon*).

བདེ་ཐབས་ *bde-thabs* abbr. of བདེ་བའི་ཐབས་.

བདེ་ལྗན་ *bde-ldan* the heavens.

Syn. མཐོ་རིམ་གནས་ *mtho-ris-gnas*; མཐོ་རིམ་རྣམ་ཐང་ *mtho-ris rgyal-srid* (*Mñon*).

བདེ་ལྷན་དབང་ལྷུག *Bde-ldan dwañ-phyug* ལུ་ཁ་
वतीश्वर the lord of the *Sukhāvati* heaven.

བདེ་ལྷན་འབྲས་འབྲུང་ *bde-ldan hbras-hbyuñ* ལུ་ཁ་
वतीफलोदय the happiness of heaven.

བདེ་ལྷན་མ་ལུང་བཟླ་པའི་མདྲོ་ *bde-ldan-ma luñ*
bstan-pahi mdo, the *Sūtra* delivered at the
request of *Bde-ldan-ma* queen of king
Bimbisara (*K. d. v* 395).

བདེ་སྤྱད་ *bde-spyod* sensual enjoyment;
also a privy (*Jä.*).

བདེ་བ་ཅན་ *Bde-wa-can* ལུ་ཁ་འབྲུག་ Dewachan,
the paradise of the Northern Buddhists
which is said to be situated in the west
and presided over by Buddha Amitābha.
It is never mentioned in works of the
pre-Christian era of Buddhism. བདེ་བ་ཅན་གྱི་
ཞིང་བཀོད་པ་ ལུ་ཁ་འབྲུག་ལྷ་ “the plan or design of
the *Sukhāvati*” (*K. d. v* 306) is a work
describing this heaven as being full of
terraces, lotos-lakes, and players of music,
together with swans, cuckoos and pea-
cocks. The Tibetan version as given in
the *Kah-gyur* is longer than the Sanskrit
text which Cowell, under the title of “the
smaller *Sukhavati-vyuha*,” has translated
for Max Müller’s *Sacred Books of the*
East. The whole work is one of the
latest *Māhayāna* productions, probably
as late as the 5th century A.D., and in
some respects bears a curious analogy to
the description of Heaven in the Revela-
tion of St. John, of which the writer may
have certainly had knowledge.

བདེ་བར་འཇམ་བུ་ *bde-war bthab* ལུ་ཁ་འབྲུག་ the son
of Dhṛtarāṣṭra; the chief adversary of the
Pāṇḍava brothers in the great war of *Kuru-*
ksetra.

བདེ་བར་འབྲུང་པ་ *bde-war hbyar-pa* ལུ་ཁ་ well-
made, elegant, handsome.

བདེ་བར་གཤེགས་པ་ *bde-war gcegs-pa* or བདེ་
གཤེགས་ ལུ་ཁ་ a general epithet of the Bud-
dhas, one who has passed to *Nirvāṇa*.

བདེ་བར་གཤེགས་པའི་དབང་པོ་ = མ་ཡི་ལྷ་མོ་བཟླ་མ་ the
goddess of Earth (*Mñon.*)

བདེ་བྱེད་ *bde-byed* 1. རྩམས་པའི་མཆོད་པ་, རི་མཆོད་པ་, རི་མཆོད་པ་
an epithet of Mahādeva; also རྩམས་པའི་
saffron; a physician; the glans penis;
thunder-bolt; the spring season; a croco-
dile. 2. n. of a Buddhist author who
wrote certain religious works (*Grub. 7*
15).

Syn. for saffron: གུར་གུམ་ *gur-gum*; ཨ་རུ་ར་
a-ru-ra; ལྷན་རྩམ་པའི་མཆོད་པ་ *smān hoñ-len*; ལྷན་པ་ *smān-*
pa; རྩམ་པའི་མཆོད་པ་ *pho-rtags*; བཟླ་བྱེད་མཆོད་པ་ *brgya-*
byin mtshon-cha; དབང་ལྷུག་ *dwañ-phyug*; ལུ་ཁ་
klu-spyi; སོ་མ་ཀའི་དུས་ *sos-kahi dus*; ལུ་ཁ་ *hu-srin*
(*Mñon.*).

བདེ་བྱེད་ཚོགས་ *bde-byed tshogs* རྩམས་པའི་ [a class
of fiends attending on S'iva] S.

བདེ་བྱེད་གཤེགས་པ་ *Bde-hyed gshi-thogs* རྩམས་པའི་
ཕུ་ཁ་ n. of a deity mentioned in *M. V.*

བདེ་བྱེད་སྐུ་ *Bde-byed sras* རྩམས་པའི་ the young-
est son of Mahes'vara.

བདེ་འབྲུང་ *bde-hbyuñ* རྩམས་པའི་ 1. source of
happiness; an epithet of Mahes'vara and
of the city of S'ambhala. 2. as a symbol:
11.

བདེ་འབྲུང་དཔལ་བའི་ཚོགས་ *bde-hbyuñ dal-waht*
tshogs རྩམས་པའི་ a cowry; also the followers of
Mahādeva.

བདེ་ལྷག་ *bde-blag* ལུ་ཁ་ felicity, ease, con-
tentment; བདེ་ལྷག་ཏུ་ in happiness, happily.

བདེ་གཟར་ *bde-gzar* the time of war or inter-
nal dissension, disturbed state of a country
(*Shal-lee ch. 1*).

བདེ་ཤེས་ *bde-ṣes* རྩམས་པའི་ or རྩམས་པའི་ felicitous
knowledge.

བདེ་གཤེགས་ *bde-gcegs* ལུ་ཁ་ an epithet of
Buddha, one who has passed to eternal
happiness.

བདེ་སྐུ་མ་བདག *bde-sogs-bdag* an epithet of Indra (*Mñon.*); བདེ་སྐུ་མ་ *bde sogṣ-ma* the celestial queen, the wife of Indra (*Mñon.*).

བདེ་བ *hdeh-wa* an antiquated form of བདེ་བ *bde-wa*.

བདེར *bder* abbr. of བདེ་བར *bde-war*.

བདེན་པ I: *bden-pa* सत्य, ऋत, सत् true, sincere = བསྐྱ་བ་མེད་པ་ *bslu-wa med-pa* guileless, not false or deceptive. Also as a vb. to be true: ཁྱོད་ཟེར་བ་བདེན་ནི *khyod zer-wa bden-no* what you say is true, i.e., you are right; བདག་གིས་ཀྱིས་པ་བདེན་གྱིས་ *bdag-gis ñes-pa bden-gyis* it being true that I committed a fault; དེ་བཞིན་དུ་བདེན་པའི་ *de-shin-du bden-srid* it might be true after all; རྒྱུ་ལྟར་བདེན་པ་ *gru-gyur bden* that is indeed true! དེ་བདེན་པར་ངེས་པ་ *de bden-par dgeṣ-pa* is it quite certain that this is true?

བདེན་པ II: 1. truth, right, in the abstract; but usually something true; true words, etc.

བདེན་པ་གཉིས་ *bden-pa gñis* सत्यद्वय the two truths: (1) ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་ *kun-rdsoḅ bden-pa* समुत्तिसत्य the ordinary truth which concerns all things or phenomena; (2) དྲི་མཐོན་པ་བདེན་པ་ *drig-mtshon-pa bden-pa* परमार्थसत्य the sublime truth. བདེན་གཉིས་བརྟན་པའི་མཛོད་ *bden-gñis-bzhan-pa'i mdo* सत्यद्वयावतारसूत्र the Sūtra on the two-fold truth (*K. d. 4* 370).

བདེན་པ་མཐོང་བ་ *bden-pa mthong-wa* सत्य-दर्शन the perception of the truth; to discern, to know the truth; a degree of Buddhist perfection.

བདེན་པ་བཞི་ *bden-pa bshi* or འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་ *avaghaṣṭa-pa'i bden-pa bshi* चत्वारिण्यसत्यानि the four noble truths; the four apparent realities: (1) རྒྱུ་བཟོན་པ་ *gru-bzhan-pa* दुःख misery; (2) རྒྱུ་བཟོན་པ་ཀུན་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུ་ *gru-bzhan-pa kun-rnam-gyi rgyu* (ཉམས་མཛོད་པ་) *ñam-mdoḅ-pa* समु-दय the cause or origin of misery; (3) རྒྱུ་བཟོན་པ་འགོག་པ་ *gru-bzhan-pa agog-pa* निरोध cessation or prevention of misery; (4) རྒྱུ་བཟོན་པ་འགོག་པར་འགྲོ་བའི་ལམ་ *gru-bzhan-pa agog-pa-rd-ḅa'i lam* मार्ग the path of salvation, i.e., the deliverance from misery.

བདེན་པར་འཇོན་པ་ *bden-par ḅdsin-pa* to believe to be true, to take for granted; བདེན་པའི་ཞིག་ནི་ *bden-pa'i shig-na* if the illusion is destroyed; “den-den” བདེན་བདེན་ very true indeed! certainly.

བདེན་པ་ཉིད་ *bden-pa-ñid* truth, also རྒྱུ་ལྟར་ *gru-gyur* *Ānyatā*.

བདེན་པ་སྟེན་པ་ *bden-pa smra-wa* to tell or speak the truth; as an adj. veracious.

བདེན་པའི་ངག་ *bden-pa'i ngag* सत्यवाक् 1. truthful speech. 2. as met. བྱ་རྒྱུ་ *bya-roḅ* the crow (*Mñon.*).

བདེན་པ་ *bden-po* a true, a just man (*Cs.*).

བདེན་བྱམ་ *bden-bral* 1. निजति south-west direction; བདེན་བྱམ་ཕྱོག་པ་ *bden-bral-phyogs* नैजतिदिग् the south-west quarter. 2. void of truth, unjust (*Cs.*).

བདེན་སྐྱུ་ *bden-smra* ऋषि, ऋषि 1. an ascetic, a hermit (*Mñon.*). 2. one who speaks the truth or preaches the truth.

བདེན་པའི་ཁྲིམས་ *bden-pa'i khriṃṣ* strict justice; discipline of the truth.

བདེན་ཆོག་ *bden-tshig* or བདེན་པའི་ཆོག་ = དྲུང་པའི་གཏམ་ *drung-pa'i gtham* सत्यकथा 1. truthful expression, true words. 2. a solemn asseveration, often combined with a prayer. བདེན་ཆོག་གྲུབ་ *bden-tshig-grub* one who has spoken nothing but truth during several births, and thereby has acquired the power of exhibiting miracles.

བདོན་པ་ *bdog-pa* 1. attainments, effects, possessions, wealth: བདོན་པ་རྒྱུ་ལམ་ཉམས་པ་བྱུང་བའི་ *bdog-pa rig-paṣ ñer-bḅgrub-giñ* having acquired all attainments by intelligence (*C. dōñ.*); བདོན་པ་ཐམས་ཅད་ཞོང་མ་སྤྱོད་པ་ *bdog-pa thams cad shong-ma ndroḅ-pa* having wholly renounced all his possessions. 2. vb. to get or take possession of, to be possessed of, gen. with ལ་, as in དེ་ལ་རམ་ལུག་གཅིག་བདོན་ *de-la-rab-lug-gciḅ bden* he is in possession of only one piece of cloth; ཁྱོད་ལ་འདི་འདྲ་བའི་སྐྱུ་མ་འདོན་གསེལ་ *khyod-la a-di-aḅ-ḅa'i shu-ma aḅ-don-gsleḅ* have you such scholars? མྱ་མེ་བདོན་པ་ *khya-mé bden-pa* poor, having no property (*Jā*).

3. to be; to be situated: དགོན་པ་ནི་གང་དུ་བཞག
where is your monastery; བདག་ལ་ཕུག་པ་བཞག
bdag-la phug-pa bdog I have a cavern;
ཐབས་བཞག་གམ་མི་བཞག *thabs bdog-gam mi-bdog*
are there any means or not?

བརྩོམ་པ་ *bdo-wa* 1. = དར་པ་ *dar-wa* to increase,
to spread, diffuse; applied chiefly in
reference to sin and evil. སྟོགས་མ་ལྔ་བརྩོམ་པ་
snigs-ma lña bdo-wa the increase in the five
kinds of ཀལ་པ་ degenerations; = རྒྱས་པ་ *rgyas-*
pa abundance, exuberance. 2. acc. to
Zam. སྟོན་ acute, keen. 3. with ལ་, to hurt,
to injure a person: དབྱེ་ལ་བརྩོམ་པ་ to hurt an
enemy. བརྩོམ་པ་ བརྩོམ་པ་ བརྩོམ་པ་ བརྩོམ་པ་
bdo-hphro = རྒྱས་པ་ བརྩོམ་པ་ *rgyas-*
pahi sgañ-la on the increase, in the course
of increasing, copious or full: ད་ལྟོ་བཞག་གི་
མི་ལམ་བརྩོམ་པ་མད་པ་ལྟོ་བཞག་གི་མི་ལམ་
in such ways as
this, awakening only to go on again, the
dreams of present happiness are aug-
mented (*Khrid.*).

བདུལ་ *bdral* pf. of བདུལ་བ་ *hḍral-wa* and sig-
nifies: disregarded, broken, not observed.

མདག་པ་ *mdag-pa* or མདག་མ་ 1. = མེ་མདག་
glowing embers, cinders. 2. a sort of
large unburnt brick of mud or clay (*Cs.*);
མདག་མའི་རྩང་ *mdag-mahi doñ* a pit for keeping
live coals (for the purpose of melting
metals).

མདང་ *mdaṅ* or མདང་དགོང་ yesterday
evening; མདང་མང་ *mdaṅ-saṅ* མདང་མང་ མདང་མང་
yesterday: མདང་མང་རང་ཡང་བཞག་ came only yester-
day (*Nag.* 39). མདང་མུམ་ *mdaṅ-sum* last
night: མདང་མུམ་བདག་གི་མི་ལམ་ན་ *mdaṅ-sum bdag-*
gi rmi-lam-na last night in my dream, etc.

མདང་པ་ *mdaṅ-wa* or མདང་པའི་གནས་ place of
cremation, the place where the burning of
the dead takes place (*Sch.*).

མདངས་ *mdaṅs* རྩེ་, རྩེ་: 1. colour of
the face, fresh looks, healthy complexion;

དམར་བའི་མདངས་ *dmār-waḥi mdaṅs* ruddy com-
plexion; མདངས་ཅན་ of fresh appearance;
མདངས་ངན་ bad-looking, dull complexion.
2. brightness, lustre, splendour. 3. resp. for
དཔྱལ་བ་ *dpral-wa* the forehead.

མདངས་འཕྲོག་པ་ *mdaṅs hphrog-pa* ཡོ་འཕྲོག་
or རྩེ་འཕྲོག་ faded lustre, the brightness
destroyed.

མདངས་མེད་ *mdaṅs-med* dull appearance, not
bright, ugly.

Syn. མདག་ངན་ *mdog-ñan*; བཟྱག་མེད་ *bkrag-*
med (*Mñon.*).

མདངས་བཟང་ *mdaṅs-bzang* 1. bright colour,
good and cheerful complexion. 2. a hy-
pothetical fluid, the most subtle part of
the semen.

མདན་པང་ *mdan-khañ* or མདན་བཞོད་པ་ (མེན)
མཇུག་པའི་པ་ a kind of poison used in medi-
cine.

མདའ་ *mdah* དུལ་, མའ་, མའ་ལུག་, བའ་, མི-
ལུག་ 1. an arrow: མདའ་རྒྱུ་པ་ to shoot an
arrow. རྒྱུག་མདའ་ *myug-mdah* an arrow of reed
or bamboo; ལྷག་མདའ་ *leags-mdah* an iron
arrow; དུག་མདའ་ *dug-mdah* a poisoned arrow;
དཔྱལ་བའི་མདའ་ *dpral-waḥi mdah* an arrow lodged
in the fore-head; མེ་མདའ་ *me-mdah* a gun,
fire-lock. 2. any straight and thin pole
or piece of wood, e.g., the tube of a
tobacco-pipe; ལྷག་མདའ་ *leags-mdah* iron rod,
a ramrod, etc.; ཅུ་མདའ་ *chu-mdah* a jet or
shoot of water; སྐར་མདའ་ *skar-mdah* a
shooting star or meteor. 3. sym.
num. 5. 4. ལུང་པའི་མདའ་ *luñ-paḥi mdah* the
lower terrace of a plateau, also མདའ་ཅུ་ *mdah-*
chu the river or stream running through it.
(*Jä.* in part.) མདའ་ཁུམ་ *mdah-ḥub* a case
or cover for keeping arrows; a quiver.

Syn. རྩེ་ཕྱན་ *ñag-phran*; དར་འཕྲོ་ *drañ-hgro*;
མི་འཕྲོག་འཕྲོ་ *mi-hkhyog-hgro*; སྐར་འཕྲོག་ཕྱི་ *ḥa-*

ra hbig-s-byed; རད་ལུན་མཚན་ *hdub-ltan-mtshon*; སྒོ་ལུན་ *sgro-ltan*; སྒོང་ཅན་ *ston-can*; ཅེ་མོ་ཅན་ *rtse-mo-can*; རེན་བཟུན་ *hben-bstan*; མདའ་མོ་ *mdah-mo*; ལུགས་མདའ་སྒྲུ་ཅན་ *lcags-mdah sgra-can*; ལུགས་སྒྲུབ་ཅན་ *lcags-sgrub-can*; དུར་སྒྲུ་ཅན་ *hur-sgra-can*; མཚན་ཆའི་གཙོ་ *mtshon-chahi-gtso*; དུག་མདའ་ *dug-mdah*; དུག་གི་བྱུག་པ་ཅན་ *dug-gi byug-pa-can*; ལོ་སྒྲ་ཀ་ *lo-sta-ka*. (*Mñon.*)

མདའ་གྲོང་ *mdah-groñ* མཚམས་, འཁྱུག་ [a quiver]S.

མདའ་རྒྱལ་ *mdah-rgyal* = མདའ་ཆེ་ལན་བཟུང་ནས་རྒྱལ་ *mdah-tsha-shan bsdur-nas rgyal-wa* (*Rtsii.*).

མདའ་རྒྱལ་ *mdah-rgyug* = མདའ་ཆེ་ལན་གྱི་རྒྱལ་ལེན་པ་ (*Rtsii.*).

མདའ་ཅེ་ *mdah-che* or མདའ་ཐོ་ཅེ་ *mdah-bo-che* འུ་མཚན་ a very powerful effective arrow [a lance]S.

མདའ་གནམ་རྒྱུ་དུ་འཕངས་པ་ = མདའ་ཅེ་མོ་གྱུ་དུ་བཟུན་ཏེ་འཕངས་པ་ to shoot an arrow upwards, i.e., to the sky.

མདའ་ཁྲུང་ *mdah-khuñ* loop-hole, embrasure.

མདའ་མཁན་ *mdah-mkhan* 1. རུ་ཁྲུང་ n. of a low caste in ancient India who used to live by hunting. 2. an archer, an arrow-maker.

མདའ་རྒྱུང་ *mdah-rgyañ* the range of an arrow shot.

མདའ་རྒྱུད་ *mdah-rgyud* 1. the bowstring. 2. n. of a medicinal drug: མདའ་རྒྱུད་ཅེ་འབྱེད་བྱ་བྱེན་མ་ནད་འཛུམས་ (*Med.*).

མདའ་སྒོ་ *mdah-sgro* the feathers attached to an arrow.

མདའ་ལྔ་ *mdah-lña* are (1) སྒྱེ་བྱེད་གྱི་མདའ་ *smyo-byed-kyi mdah*; (2) སྒྱེད་བྱེད་གྱི་མདའ་ *sred-byed-kyi mdah*; (3) ཀུན་ཏུ་མེད་སྒྱེད་གྱི་མདའ་ *kun-tu rmoñs-byed-kyi mdah*; (4) སྒྱེ་མ་བྱེད་གྱི་མདའ་ *skem-byed-kyi mdah*; (5) རེན་བྱེད་གྱི་མདའ་ *hchi-byed-kyi mdah*.

མདའ་ལྔ་པ་ *Mdah-lña-pa* རྒྱལ་ཡོན་ལྔ་པ་ an epithet of Cupid, lit. the holder of five arrows.

མདའ་འཛུམས་ *Mdah-hjoms* 1. རྒྱལ་ཡོན་ the great Tantrik Buddhist Sage who was abbot of

Nālandra and from whom Nāgarjuna derived his mystical knowledge of Buddhism. 2. n. of a medicinal root = དུར་བྱེད་སྒྲུབ་ *dur-byid-sman*.

མདའ་སྒོང་ *mdah-ston* the notch at the end of an arrow which is placed against the bow-string.

མདའ་བཟུན་ *mdah-bstan* མཚམས་ [a deer]S.

མདའ་དར་ *mdah-dar* a lance; a little flag fastened to an arrow with silk ribbons of five different colours, by hooking which arrow into the collar of a bride the match-maker draws her forth from among her maiden companions. Also an arrow wrapped in a scarf, with which the head of the bride is touched during marriage ceremony.

མདའ་དོང་ *mdah-don* ལྷ་ལྷོ་, ལྷ་ལྷོ་ quiver. མདའ་སྒོད་ *mdah-snod* id.

མདའ་དཔོན་ *mdah-dpon* the commander of a troop of soldiers; an officer of high military rank next to the དམག་དཔོན་ *dmag-dpon*, who has command over one thousand men (*Rtsii.*).

མདའ་ལྷགས་ *mdah-lpags* a gourd, v. ཀུ་ཡ་ *ku-wa* (*Mñon.*).

མདའ་ཕུ་ *Mdah-phu* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག 11).

མདའ་བྱེད་བྱས་པ་ *mdah-phyed byas-pa* ལྷ་ལྷོ་འུ་མཚན་ an arrow with a sharp semi-circular disk at the top-end.

མདའ་མོ་ཅེ་ *mdah-mo-che* འུ་མཚན་ = མདའ་ཐོ་ཅེ་ [an iron club or crow; a lance]S.

མདའ་མོ་ *mdah-mo* arrow-lot, a kind of fortune-telling by shooting of arrows.

མདའ་ཙོ་ *mdah-zo* a vessel made of wood, or wicker work, etc., with which barley and wheat are measured (*Rtsii.*).

མདའ་ཡབ་ *mdah-yab* = བ་གས་ 1. balcony under the dome of a temple made in Chinese

style. ཇི་ཐོ་ལྷ་ཁང་གི་མདུང་ཡབ་སྐུ་མཚན་པའི་རྟེན་བཞུགས་ he constructed, i. e., caused to be made, the sacred symbols placed in the balcony of the Jo-wo lha-khang at Lhasa (*Loñ.* 2 17). 2. acc. *Lex.* = ཕུ་བྱ་ *pu-cu* parapet, railing. 3. a covered gallery on the top of a house.

མདུང་ཡིག་ *mdah-yig* 1. a kind of arrow-point character which was used in Magadha on Buddhist statues. This character was brought into Tibet from Vikramasīla in A.D. 1000. 2. letters which are conveyed by arrow-shot are also called *Da-yig*.

མདུང་ *mduñ* མགྲིན་, རྩུ་མཚན་ lance, spear, pike; མདུང་བ་ or མདུང་བརྒྱབ་པ་ to sting; to pierce with a spear. དུལ་མདུང་ and གསེར་མདུང་ are the two frontal muscles (*Jä.*). མདུང་བསྐྱོར་བ་ *mduñ bskor-wa* to brandish, to whirl a spear; ཐག་མདུང་ ཏམ་ a spear attached to a sling.

མདུང་ཁྱིམ་ *mduñ-khyim* a shade for travellers made on the wayside by throwing a piece of cloth over three pikes or poles; a frame to lean spears against.

མདུང་ཅན་མ་ *mduñ-can-ma* མགྲིན་ཀ་ [a female worshipper of the S'akti principle] S.

མདུང་ཐུང་འཛོམ་ *mduñ-thuñ-hdsin* an epithet of Kārtikeya youngest son of Mahādeva.

མདུང་ཐོག་མ་ *mduñ-thogs* or མདུང་པ་ 1. a spearman, lancer. 2. an epithet of Mahādeva (*Mñon.*).

མདུང་དར་ *mduñ-dar* a lance with a little flag at the top.

མདུང་རྩེ་ *mduñ-rtse* 1. a spear-head, top of a lance. 2. the religious trident.

མདུང་རྩེ་གཟུགས་པ་ *mduñ-rtse gsum-pa* འཇིག་རྟེན་ 1. epithet of Mahādeva, who holds the trident. 2. n. of a sect of the Tīrthika in Ancient India who used to perform

the rite of leaping over three pikes fixed on the ground (*Theg.* 33-39).

མདུང་འཛོམ་ *mduñ-hdsin* བསམ་རྟེན་ hornet.

མདུང་བཟོ་པ་ *mduñ-zo-wa* a maker of lances.

མདུང་ཤིང་ *mduñ-ṣin* or མདུང་ལུ་ shaft of a lance.

མདུང་ *mdud* also མདུང་པ་ *mdud-pa* a knot; སེམས་ཅན་གྱི་མཁ་ལ་མདུང་ the chin of animals; ལུས་ནང་གི་རྩ་མདུང་ the muscles of the body; ཚེས་མདུང་ = སྤྱང་མདུང་ *sruñ-mdud* charmed silk-knots used as protection against evil spirits; རྩུ་མདུང་ *skru-mdud* knot of ribbons holding together the long hair of women in Tibet; ཐག་པའི་མདུང་པ་ knot of strings, fig. སེར་རྩུ་པའི་མདུང་པ་ the bond of avarice (*Jä.*); མདུང་པ་སྐྱོལ་བ་ *mdud-pa sgrol-wa* or འགྲོལ་བ་ *hgrol-wa* to untie a knot. མདུང་པ་འགྲོལ་པ་ *mdud-pa hgrol-pa* 1. a commentary, a key to unknot difficulties. 2. གཏུག་མེ་འཇོག་ to untie a knot.

+ མདུང་དོར་བ་ *mdud-dor-wa* = གུན་བཞག་པ་ to lay a wager.

མདུང་འདྲ་ *mdud-hdra* a disease of the membrum virile, prob. paraphimosis.

མདུང་པ་རྩིང་པ་ *mdud-pa sniñ-pa* wealth.

མདུང་འཛོམ་ *mdud-hdsin* (འབྲེང་བ་ལྟ་བུ་) a string or wreath of flowers or of any other thing.

མདུན་ *mdun* (གཡར་ལམ་) རྒྱུ་ལྡན་, ལྡན་ the van, the fore-part, the front-side of a thing; face or presence. མདུན་ལོག་མཐུག་ good frontage; རྩུ་མདུན་པ་ an aide-de-camp; མདུན་གྱི་ནང་མཁར་ལ་ *mdun-gyi nam-mkhah-la* in the heavens before him, over against him. Usually occurs in the adverbial forms: *mdun-la*, *mdun-na*, *mdun-du*, *mdun-nas*, which all seem to have about the same meaning: in front, before, ahead. In this sentence, for example, two forms occur with no varying meaning: རྩུ་གསལ་ཁྱིམ་པ་དང་། མདུན་ན་མེ་

སྒྲོན་ཐོག་མ་པ་དང་། རྒྱ་བའི་ཚོགས་ཆེན་པོ་མདུན་ནས་མཆི་བ་དང་།
having brought the bier and lifted up the
burning lamp in front, a vast crowd of
people went on at the head (*K. d. 2. 4*);
མདུན་དུ་དམག་མི་བྱེད་ཆེ *mdun-du dmag-mi phyin-*
ste the soldiers approaching first. Also
used as postpositions: ལྷ་མའི་སྐྱ་མདུན་དུ in
the presence of a lama; རྒྱལ་པོའི་མདུན་དུ
before the king; རྩོད་ཀྱི་མདུན་ལ *khyod-kyi*
mdun-la in your presence.

མདུན་ཐུས *mdun-jus* = མདུན་བྱས *mdun-byus*
conference, consultation.

མདུན་འཇོག *mdun-hjog* a present.

Syn. ཕུལ་བ *phul-wa*; འབུལ་བ *hbul-wa*; ལུས་
རྩམ *gus-rdsas*; ཕུག་རྟེན *phyag-rten*; རྩ་རྟེན *shu-*
rten (*Mñon.*).

མདུན་དུ་བསྐྱར་བ *mdun-du bsnur-wa* འགྲུལ་འོག་ to
move forward, towards one's self.

+ མདུན་བདར *mdun-bdar* = མདུན་དུ་བཞུགས་པ་ or
མི་མང་པོ་ཚོགས་པའི་མདུན་ in the presence of an
assembly.

མདུན་ན་འདོན *mdun-na hdon* ཕུ་འཇོག་པ་, ཕུ་འཇོག་པ་
a minister, a magistrate, a judge, a high
functionary.

Syn. རྩོན་པོ *blon-po*; བཀའ་དབང་ *bkah-dwañ*;
ཁྲིམས་ཀྱི་ཁ་ལོ་པ་ *khrims-kyi kha-lo-pa* (*Mñon.*).

མདུན་མ *mdun-ma* འཇོག་པ་ conference.

Syn. མདུན་གྲོས *mdun-gros*; གྲོས *gros* གྲོས་
བཅས *gros-bcam*; གྲོས་བྱས་པ་ *gros byas-pa*
(*Mñon.*).

མདུན་ས *mdun-sa* སྐབས་ཀྱི་སྐབས་, སྐབས་ society, com-
mittee, association: མདུན་སར་བཞུགས་པ་ *mdun-*
sar bshugs-pa སྐབས་ཀྱི་སྐབས་ to sit in committee.

མདུན་སོ *mdun-so* རྒྱུ་ལྡན་ punishment in-
flicted by court or king.

མདེུ *mdehu* = མདའི་མདེུ *mdahi mdehu* the
pointed arrow-head made of steel in Tibet
and Mongolia; the arrow head is made of
various designs some with three points,

others like a miniature pick-axe. མདེུ་བེུའི་
སྐལ་པ་ *mdehu behuhi-so hdra-wa* བེུའི་ཐུག་པ་
arrow-head like calf's teeth; མདའི་བྱེད་ཆེ་མ་
mdehu byihu sniñ-ma བེུའི་ཐུག་པ་ arrow-head
like a bird's heart; མདེུ་བེུར་བཞི་པ་ *mdehu zur*
bshi-pa an arrow with four-bladed head.

མདྲ *mdo* I: 1. the lower part of a valley
where it merges into the plain, the place
where one valley opens into another; the
point where two valleys, roads, or rivers
meet; ཕུ་མདྲ་ upper-part and lower part of
a lateral valley; ཕུལ་གྱི་ཕུ་མདྲ་ the upper or
higher part of a country and the lower
part of it; ལམ་མདྲ་ road-junction; ཆུ་མདྲ་ river-
junction; ལམ་སྐར་མདྲ་ street corners; བཞི་མདྲ་
a cross road; ཅ་མདྲ་ where one vein crosses
another vein in the body. མདྲ་ཁམས་ *Mdo*
and *Kham*, indicates Amdo, the province
of Tibet S.E. of Kökō Nor, and
Kham. 2. acc. tc *Cs.* མདྲ་ཅན་ prudent,
མདྲ་མེད་ imprudent. 3. conjunction or meet-
ing place in general: བཟླ་པ་ཅ་ཆུའི་མདྲ་ *brtag-*
pa rtsa-chuhi mdo; ཞི་བྱེད་སྐྱེད་ཀྱི་མདྲ་ *shi-byed*
shman-gyi mdo; རྩོད་བྱེད་ལམ་གྱི་མདྲ་ *byod-*
las-kyi mdo; འཇམ་རྩུབ་དཔྱད་ཀྱི་མདྲ་ *hjam-rtsub*
dpad-kyi mdo (*Sman-rtsa ch. II. 1*).

མདྲ II: རྩལ་ 1. defined as རྩོན་མང་པོ་འདུས་པའི་
ཡི་གེ་ a discourse where many significations
are massed together in a few words; a
Sūtra. 2. short sentence or rule, axiom;
hence མདྲ་ཅུ་, མདྲ་རྩ་, མདྲ་ཅོམ་ཐུ་བ་ to contract,
abridge, epitomize, to give only the main
points; མདྲ་བཟུ་ན་ *mdor bshu-na* in short, in
general, altogether, on an average.

མདྲ་ཐོབ་ *mdo-shob* a benediction to the
host for his entertainment (*Jā.*).

མདྲ་མདྲ་བྱེད་པ་ *mdo-mdo byed-pa* occurs in
ཆོས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ལམ་བུ་བལ་མེ་གཏོགས་བྱེད་པ་, རྩལ་མགོ་ཅན་ལ་
སྒྲོན་བམའོད་དེ། མདྲ་མདྲ་ཅི་ཡང་མི་མཛོད་ (*A. 122*).

མདྲ་ཤེ *Mdo-sde* མཐོག་མཐོང་མཐོང་མཐོང་ a collection of Sūtras forming an important section of the Kahgyur.

མདྲ་ཤེ་པ་ *mdo-sde-pa* or མདྲ་ཤེ་འཛིན་ *mdo-sde-hdsin* མཐོག་མཐོང་མཐོང་ one versed in the *Mdo* or belonging to the *Sūtranta* school of philosophy of Buddhism.

མདྲ་འཛིན་པ་ *mdo-hdsin-pa* མཐོག་མཐོང་མཐོང་ a carpenter [also a stage-manager] S.

+ མདྲ་མི་དམའ་བ་ *mdo-mi dmath-wa* = དབང་མཐོན་པ་ *dwañ mtho-wa* of high power or ability.

མདྲ་ལམ་ *mdo-lam* according to the teachings of the Sūtras; is parallel to the term ལུང་ལམ་ *rgyud-lam* according to the Tantras.

མདྲ་བཤུས་ *mdor-bślus* མཐོག་མཐོང་མཐོང་ abridgment = བཤུས་པ་ *ślus-pa* or བཤུས་པ་ *btus-pa* (*Mñon.*). མདྲ་བཤུན་ *mdor-bśdu-na* མཐོག་མཐོང་མཐོང་ [briefly, collectively] S. མདྲ་ན་ *mdor-na* མཐོག་མཐོང་མཐོང་ in brief.

མདྲ་བཤུང་ *mdor-bśud* མཐོག་མཐོང་མཐོང་ akin to མདྲ་ས་ a cross formed of two small sticks, the ends of which are connected by coloured strings, and used in various magic ceremonies (*Jä.*).

† མདྲ་ལི་ *mdo-li* མཐོག་མཐོང་མཐོང་ = ལྷོག་མ་ *khyogs* a sedan-chair, a conveyance for carrying sick, incapable, or old persons: ལྷོག་མ་ལྷོག་མ་ལྷོག་མ་ supporting him by the left hand he lifted him on a dooly (*A.* 70).

མདྲ་ག་ *mdog* or ས་མདྲ་ག་ མཐོག་མཐོང་ colour; complexion; མཐོག་མཐོང་ག་ *sku-mdog* the colour of the body; མདྲ་ག་མཐོང་ beautiful colour; མདྲ་ག་མཐོང་ *mdog-mdseṣ* nice colour, a rose (*Cs.*). མདྲ་ག་དཀར་ *mdog-dkar* = མཐོག་མཐོང་ག་ *me-hoy* མཐོག་མཐོང་ white colour. མདྲ་ག་མཐོང་མཐོང་ *mdog mtshuñs-pa* = མདྲ་ག་མཐོང་མཐོང་ or མཐོང་མཐོང་ of uniform or same colour. མདྲ་ག་གཤམ་ *mdog-gser* མཐོག་མཐོང་ gold; golden colour.

མདྲ་ག་མཐོང་ *mdog-can* = མཐོག་མཐོང་མཐོང་མཐོང་ 1. white sandal-wood. 2. མཐོག་མཐོང་ having a fair complexion.

མདྲ་ག་མཐོང་ *mdog-lan* 1. (གཤམ་) gold. 2. མཐོག་མཐོང་ camphor. 3. a coloured cloth.

མདྲ་ག་མཐོང་ *mdog-bu-pa* or མདྲ་ག་མཐོང་མཐོང་མཐོང་ met. for the raven (*Mñon.*).

མདྲ་ག་མཐོང་ *mdog-sbyin* མཐོག་མཐོང་, མཐོང་མཐོང་ a species of sandal wood.

མདྲ་ག་མཐོང་ *mdog-mdseṣ* མཐོག་མཐོང་, མཐོང་མཐོང་ and མདྲ་ག་མཐོང་མཐོང་མཐོང་ མཐོག་མཐོང་ seem to be names of flowers (*K. d.* 368).

མདྲ་ག་མཐོང་ *mdog-gsal* a species of gall (*Jä.*).

མདྲ་ས་ *mdoñs* མཐོག་མཐོང་ 1. appearance, the form of the face. 2. sometimes for མདྲ་ས་ white spot, blaze, or star on the forehead of a horse or cow. 3. the eye in a peacock's feather; མདྲ་ས་མཐོང་མཐོང་ *mdoñs mthah-can* peacock (*Mñon.*). Syn. ལྷོག་མ་ *byad*; མཐོག་མཐོང་ *hshin-raṣ*. (*Mñon.*). མདྲ་ས་མཐོང་ *mdoñs-lan* 1. peacock (*Mñon.*). 2. = ལྷོག་མ་ *khyug*.

མདྲ་ས་པ་ *mdoñs-pa* 1. = ལྷོག་མ་ *ldoñ-wa* blind (physically and morally): མཐོག་མཐོང་མཐོང་, མདྲ་ས་པ་མཐོང་མཐོང་ to get blind, to be made blind. 2. = ལྷོག་མ་ forehead.

མདྲ་ས་གཤམ་པ་ *mdoñs-gsol-wa* 1. = ལྷོག་མ་ *gzi-brjid rgyas-pa* very bright, resplendent, refulgent (*Nag.*). 2. to make a prayer before the image of a deity. 3. to congratulate, to wish joy to another (*Cs.*).

མདྲ་ས་ *mdom* or མདྲ་ས་ *mdoms* sometimes written for མདྲ་ས་ a measure (མཐོང་མཐོང་) equal to six feet [མཐོང་མཐོང་ a fathom or the space between the tips of the fingers of either hand when the arms are extended] S.

མདྲ་ས་ *mdos* a tall thin pared stick or wand provided with small cross-pieces,

and with strings of various colours fastened to the ends of the transverse pieces and stretched thence to the main upright stick; the whole evidently intended to be a rude imitation of the mast of a vessel with yard-arms and rigging. Several of these structures, each 3 to 5 feet in height, are planted in the ground on the hill-side just above the house where some sick person is lying; and various magical ceremonies having been performed over the sick person, the བཅན་ *btsan* or demons which were afflicting him, and which are reputed to have a great passion for the rigging of a vessel, are presumed to be expelled and to take refuge in the toy masts outside the cottage. The sticks with their coloured strings are presently cast away as གུད་ *glud* down the ravine (*Snd. Hbk.*). There seem to be various names for the masts such as:—སྐྱེལ་བའི་མདོས་ *skyel-wahi mdos* (*Nag. 38*); ལྷ་མོའི་བསྐང་མདོས་ *lha-mohi bskan-mdos*; སྐྱོལ་མའི་གཡུལ་མདོས་ *sgrol-mahi gyul-mdos*; རྒྱལ་མདོས་ *rgyal-mdos*; བཅན་མདོས་ *btsan-mdos*.

འདག་གུ་ *hdag-gu* = སྐྱོ་མ་ *skyo-ma* pap, pulp; prob. = ལྡེ་གུ་ *lde-gu*.

འདག་པ་ *hdag-pa* = ལྡེ་གུ་པ་ 1. to lick off, as in ལྡེ་ཡིས་ཞེ་འདག་པ་ *lce-yis sho-hdag-pa* to lick curd with the tongue; to clear, or wash away, to wipe off (dirt, blemishes, and even bad thoughts). 2. in *C.* = འཇེམ་པ་ a mixture of clay and water. *Sch.* moreover gives this meaning: “cleaving, adhesive, sticky.” འདག་པ་ཐུང་བ་ *hdag-pa sbyañ-wa* to make a mixture of soil and water; འདག་པ་ཐུར་བ་ *hdag-pa sbyar-wa* covering or stopping up with clay, e.g., the chinks of a wall or door. འདག་པ་འཇེམ་ *hdag-pa hi phye-ma* powdered clay. འདག་ཐུར་འབུལ་བ་

hdag-sbyar hbul-wa to present clay, etc., i.e., to cover the chinks of the cell of a meditating lama sitting *mtshams-la* as an act of piety. In *Pth.* འདག་པ་ is mentioned as a kind of plastic art, and evidently signifies to mould, to model, to shape (*Jä.*). 3. = ལྡེ་གུ་པ་ *ldag-pa* (*Cs.*).

འདག་ཇེ་མ་ *hdag-rdsas* or more properly འདག་པ་ clay, dry or wet.

འདང་ *hdañ* v. འདད་ *hdad*.

† འདང་གི་པ་ *Hdañ-gi-pa* (from རེགྱི་ or རེག་ the paddy-pounding implement) n. of an Indian Buddhist saint: སྐུ་བ་དཔལ་གྱི་འཇེམ་, འདང་གི་པ་, ལྷ་རི་ཀ་པ་ *slob-dpon kluhi-sa*, *hdañ-gi-pa*, *dha-ri ka-pa* the teachers Nāga bhumi, Dañ-gi-pa, Dharikapa, etc.

འདང་བ་ *hdañ-wa* 1. (pf. འདངས་པ་) = ཡངས་པ་ or འགྱིག་པ་ *hgrig-pa* to be right, to suit, &c.; རས་གོས་འདང་ *ras-gos-hdañ* cloth just enough for making a dress or robe, just as much as is required, etc. ལྟོ་ཟ་རྒྱ་འདང་ *lto sa-rgyu hdañ* food to be just enough. 2. acc. to *Sch.* to come to, to arrive at; cf. also བརྒྱ་འདངས་པ་ཙམ་ about or nearly one hundred.

འདད་ *hdad* resp. སྐུ་འདད་ *sku-hdad*, or འདང་ *hdañ* a funeral repast.

འདབ་ *hdab* 1. a train (of persons): འཁོར་འདབ་ *hkhor-hdab* retinue (*Cs.*) 2. fold: གཉིས་འདབ་ *gnis-hdab* = ལན་གཉིས་ *lan-gnis* twice or two-fold. 3. ཡལ་ལྗང་, ཡལ་ or ལོ་འདབ་ *lo-hdab* a leaf, ཡལ་འདབ་ *yal-hdab* ཡལ་ལྗང་ a twig with leaves. 4. a feather.

འདབ་སྐྱེས་ *hdab-skyes* feathered, bird-born.

འདབ་སྐྱོད་ *hdab-skyod* སྐྱོད་ met. a bird (*Mñon.*) [prob. a crane] *S.*

འདབ་བརྒྱ་ *hdab-brgya* རྩམ་པ་, ཡལ་ the lotus.

འདབ་བརྒྱུ་པ་ *hdab-brgya-pa* 1. = མ་ཐུ་ the peacock. 2. = གུར་གུམ་ *gur-gum* ལུ་ལུ་ saffron.

२५५३३ *hdab-can* leafy; feathery; as met. a bird.

२५५३३ *hdab-chag* two-fold fall in the value of a coin or anything; if for one rupee four pounds of butter can be had in one market and again in another market not more than two for the same price it is said of it *hdab-chag soñ* (*Rtsii.*). २५५३३ *hdab-hphar* = a two-fold increase in price.

२५५३३ *hdab-chags* पक्षिन्, विहङ्गम, चक्राङ्ग, काक, यकुन birds, the feathered race. २५५३३ *hdab-chags* various kinds of bird; २५५३३ *hdab-chags rgyal-pa* गण्ड the king of birds, the eagle, the mythical *Garuda* on whom *Vishnu* rides. २५५३३ *hdab-chags* said to be the hawk and = २५५३३ *ri-boñ sa* the eater of hares, i.e., the largest species of hawk. २५५३३ *hdab-chags* the flying-fox bat (*Sm. 330*). २५५३३ *hdab-chags* the long-lived bird. २५५३३ *hdab-chags señ-ge* the most powerful of all birds, an epithet of *Garuda*. २५५३३ *hdab-chags gser-ldan* (५५३३३) कौश्र [a kind of curlew or plover] *S.*

२५५३३ *hdab-stoñ* सहस्रपत्र, पद्म the thousand petals or the largest species of lotus.

२५५३३ *hdab-ldan mtshon* the feathered weapon, met. an arrow.

२५५३३ *hdab-hdeb* a large numerical figure: ५५३३३ ५५३३३ ५५३३३ (*Ya-sel. 57*).

२५५३३ *hdab-bu-che* one of the names of *Arjuna*, the third of the *Pāṇḍava* brothers.

२५५३३ *hdab-ma* पत्र, पत्र, वह, दल, हदन 1. wing: २५५३३ *hdab-ma sprug-pa* to shake the wings (*Cs.*) २५५३३ *hdab-ma* to clap the wings. 2. leaf, corolla, petal; २५५३३ large leaf; २५५३३ *hdab-ma* तद्गुणाय सर्वपत्र-परिभूत all the leaves fully come out, the

flower in full blossom; २५५३३ *hdab-ma* eight-petaled = ५५३३३ (*Mñon.*). २५५३३ *hdab-ma* a smooth fresh leaf, v. *Schl. Budh. 248.* २५५३३ *hdab-ma* a heap of leaves; २५५३३ *hdab-mahi giñ-rta* पत्ररथ a chariot or conveyance made of leaves. 3. fan. 4. flag (*Cs.*).

Syn. of 2. २५५३३ *lo-ma*; 1. २५५३३ *gyro-gyog.* (*Mñon.*).

२५५३३ *hdab-ma skyob* (५) पत्रप that which is protected by wings; the feather-protected, a bird.

२५५३३ *hdab-ma bskyod* that which moves with or by wings.

२५५३३ *hdab-ma hjig-pa* पलाशशायतन withering of leaves, the winter season that kills the leaves of trees.

२५५३३ *hdab-ma bdun-pa* सप्तपर्णी, सप्त-च्छद n. of a flowering tree ["the seven-leaved," the tree *Alstonia*] *S.*

२५५३३ *hdab-ma phra-mo* जम्बिर lemon, citron = २५५३३ *skyur-mo* (*Mñon.*).

२५५३३ *hdab-ma yañs* साल *Sal* tree with broad leaves.

२५५३३ *hdab-mahi thig-pa* met. for cuckoo (*Mñon.*).

२५५३३ *hdab-mahi mdsod* (गुड-द-सेद) कुन्दवृक्ष [*Jasminum multiflorum.*] *S.*

२५५३३ *hdab-bzañ* 1. सुपर्ण fine looking leaf. 2. a species of bird of fine plumes. 3. = २५५३३ *so-ma ra-dsa* flax (*Mñon.*).

२५५३३ *hdab-bzañ-mahi bu* सुपर्णासनय the son of *Suparnā* [*Garuda* bird.] *S.*

२५५३३ *hdab-sur-can* अगव a species of sandal wood tree.

२५५३३ *hdab-yañs* (से-वा-ग-व-ग-ग-ग) वेसुव a measure for grain smaller than *bre* or *drona*.

२५५३३ *hdabs* rarely २५५३३ the side, lateral surface (chiefly of the body); surface;

མཇིན་འདབས the surface of the liver; རྩམ་འདབས
the lumbar region; འགས་འདབས་ན = འགས་ན in
the wood (*Jä.*).

२८५ *hdam* पद्म, पलिक, जम्बाल, कर्हम, श्राद
mud, mire, swamp; earth and water
together : २८५'२५ muddy clay or plaster;
२८५'३५ *hdam-skyes* पद्मज, पद्मरुह lit. that
is grown in mud, lotus plant; २८५'३५'८५
hdam skyes-dmar कमुद the red water-lily;
२८५'३५'८५'८५ *hdam skyes-mtshan* पद्मजलाञ्जन
met. the sun (*Mñon.*). [lit. "marked by
a lotus"; signifies also, a king, an
epithet of Brahmā.] S.

འདམ་གྱི་ *hdam-ka*, འདམ་གྱི་ or འདམ་ང་' विकल्प
choice, option. འདམ་གྱི་ཕྱིར་ལ་ to choose
(whether to-day or to-morrow) (*Zam.*).

འདམ་ཁྲོད་ *hdam-khrod* = འདམ་གྲག་གི་ཁྲོད་ *hdam-
spag-gi khrod* a swamp or a number of
swamps (*Nag.* 32).

२८५ गच्छ *hdam-gnas* गोकुलिक [one who gives help to a cow in the mud.] S.

རདམ་པ་ *hdam-pa* = རདམ་པ་ to pick out,
 to mark out, to choose : རདམ་རིང་ *hdam-
 rin* choosing, brooding over in one's mind
 a long while ; དགྲ་ཐོ་ཡན་པ་ མི་གཏང་རདམ་རིང་ཐབས་
 གྱིས་གདུལ་ not losing sight of your enemy,
 constantly watching, put him down as soon
 as an opportunity offers ; ཞི་ཟུང་རདམ་རིང་ long
 grudge (*Jä.*). མང་པོའི་བློ་དུ་ནས་རདམ་པ་ *mañ-pohi
 khrod-naṣ hdam-pa* to select from among
 many. མི་གཏང་པོ་རདམ་པ་ *mi-gtṣaṅ-po hdam-pa*
 such as choose impure things, i.e., lascivious
 characters. རདམ་པ་མེད་མུ་ *hdam-pa ser-ṣkya*
 वसिरोना said to = ལྷང་པོའི་ཕེ་ཕེ་ལེང་ *lañ-pohi
 pi-pi-liñ* (*Mñon.*).

འདམ་པོ་ *hdam-po* = ལོག་པ་ *log-pa*.

འདམ་བུ་ག་རམ *hdam-bu ka-raṣ* n. of a medicinal root: འདམ་བུ་ག་རམ་གྲོ་མཚོན་ཅ་ཚད་སེམ *dambu*

removes inflammation of the lungs, liver,
and blood-vessels.

२८५ बु *hdam-bu* नल a reed for thatching,
writing; acc. to Cs. sugar-cane. २८५ बु ह्ये व
hdam-bu lte-wa नलनाभि [the navel or joint
of a reed] S. २८५ बु हि ३ *hdam-buhi* ना a species
of eel living amid reeds (*Mñon.*) २८५ बु हि
क्ष्य ह्ये व *hdam-buhi tshal-skyes* शरजन्मा an
epithet of Kārttikeya the youngest son
of Mahādeva. [lit. 'reed-born,' Kārtti-
keya is fabled to have been born in a
thicket of reeds] S.

འདམ་བུའི་ས་བོན་ *hdam-buhi sa-bon* कर्चुरक [the
plant *Curcuma zerumbet*.]S.

འདམ་བུའི་མོ་ *hdam-buhi tshan-mo* རྒྱ་ཁྱིའི་
[the plant *Nelumbium speciosum*.] S.

འདམ་རྩ་ *hdam-rtsa* an aquatic creeper;
grass growing in swamps and marshy
soil.

འདམ་རྩ་བ་ *dam-rdsab* swamp, cess-pool; the filth of which makes water impure and dangerous to health: རྒྱལ་སྤྱི་དུ་མི་གཅང་འདམ་རྩ་བ་ཅེས་ བོ་ཡིན་ the unclean, or badly governed kingdom is (like) a filthy swamp (A. 7).
འདམ་རྩ་བ་ལ་འབྱེད་བ་ *hdam-rdsab-la hbyin-wa* to sink into a swamp.

འདམ་ཤོད་ལྔ་མོ་ *Hdam-ṣod ṣdar-mo* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (*G. Bon. 37*).

འདམ་སེང་ *hdam-sen* the lion of the swamp,
i.e., the frog. འདམ་གྱི་སེང་གི་སྐད་པོ་ཆེ *hdam-gyi*
sen-ge skad-po che the cry of the lion of
the swamp is loud (*Sman. 108*).

२५२'व *hdaḥ-wa* (pres. and fut.) pf.
 २५२'व *hdaḥ-pa* अतीत, अतिक्रमण, भूत, उत्तीर्ण
 1. to pass away; to go beyond; to
 surmount, get the better of; भुङ्क्ते
 २५२'व to pass away from sufferings, i.e.,
 to attain to Nirvāṇa; भुङ्क्ते २५२'व at

the time of death; at the time of entering into the state of Nirvāṇa. འདྲ་དགུ་པ་ *hdah dakah-wa* ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་མཐོག་ difficult to pass over, to spend time; འདྲ་པ་ *hdah-kha* the point of death; འདྲ་པ་འདྲི་རྒྱུ་མཐོག་གཞི་གཞི་གཞི་གཞི་ these are of importance at the time of (one's) death, he said (*Deb.* 16). The following are examples of the use of *hdas-pa* the past tense: འདྲ་པ་འདྲི་སངས་རྒྱུ་མཐོག་ *hdas-pahi sañs-rgyas* the past Buddha; an epithet of Dipaṅkara Buddha. འདྲ་པ་འདྲི་ཆར་གྱུར་པ་ *hdas-pahi char gyur-pa* ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་མཐོག་; संगता; འདྲི་གྲོ་ལམ་འདྲ་པ་ passed away from this world; འདྲ་པ་འདྲི་རྒྱུ་མཐོག་ the time that has passed away; རྒྱ་ལྷ་འདྲ་པ་ནས་ after an elapse of nine months; ལྷ་ལམ་འདྲ་པ་འདྲི་སྐྱུ་མཐོག་ *lha-las hdas-pahi spos* incense surpassing that of the gods; གྲུང་ལམ་འདྲ་པ་ surpassing the number, i.e., numberless, innumerable; རྒྱ་ལྷ་ལམ་འདྲ་པ་ surpassing the understanding; inconceivable; འདྲི་ལམ་འདྲ་པ་ unspeakable, indescribable; རྒྱ་ལྷ་འདྲ་པ་ when the sun and moon have disappeared (for a time). འདྲ་པ་འདྲི་ཆོག་ *hdas-pahi tshig* the perfect tense; བཅོམ་ལྷན་འདྲ་པ་ *bcom-ldan-hdas* "he who, sated with conquest, has passed beyond," i.e., Bhagwan or Buddha.

འདྲ་གྲགས་ *hdah-ga* or འདྲ་གྲགས་མ་ (ཆུ་འབྲེང་ལྷ་བྱ་ *chu-hphren lta-bu*) the hour of death (*Cs.*); འདྲ་གྲགས་ལེ་ལེ་མ་ *hdah-ga ye-ces* ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་མཐོག་ knowledge of the hour of death (title of a book).

འདྲ་མཚན་ *hdas-mchod* (ལྷ་མཚན་ or ལྷུ་མཚན་ funeral ceremonies (*J. Zan.*), religious ceremonies observed at death; the death anniversary of deceased parents and lamas: ལྷ་མ་གསེར་གླིང་པ་འདྲ་མཚན་བཟང་པོ་རེ་མ་ཆག་པར་མཛད་ he kept well each death anniversary of Lama *Gser-glin-pa* without a break (*A.* 49).

འདྲ་པོ་ *hdas-po* the deceased, defunct, the late.

འདྲ་ལྷག་ *hdas-log* ghost, apparition; the reappearance of a deceased person, which re-appearing is possible only within forty-nine days from death.

འདྲ་པ་ *hdar-pa* or འདྲ་པ་ *hdar-wa* ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་ (sbst.) quaking, shivering; one who shivers. Also as vb. ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་, ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་ to tremble, shudder, shiver, quake: ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་འདྲ་པ་ *lus hkhayags-nas hdar* the body freezing shivers (*Nag.* 39); གྲུང་ལམ་འདྲ་པ་ to shiver with cold; འདྲ་པ་འདྲི་གྱུར་པ་ *hdar-war hygur-wa* to tremble.

འདྲ་ལམ་ *hdar-yam* wavering, doubting, undetermined.

Syn. གཞི་བར་བྱེད་ *gyo-war-byed*; འདྲ་པ་བྱེད་ *hdar-war-byed* (*Mñon.*).

འདྲ་ལམ་བྱེད་པ་ *hdar-yam byed-pa* to doubt, to waver.

འདྲ་ལྷུ་ལྷུ་ *hdar shum-shum* tremulous, quaking with fear: འདྲ་ལྷུ་ལྷུ་འབྲུན་རྒྱུ་རྒྱུ་ འཕྲུང་འབྲུག་ the mice quaking with fear and depositing dung squatted down (*Rdsa.* 31).

འདྲ་འདྲ་ *hdar hdar* ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་ trembling.

འདྲ་བྱ་ *hdar-bu* ལྷུ་སྐྱུ་མཐོག་ ague, throbbing.

འདྲ་གཤ་ *hdar-čan* a high-sounding vibrating drum used by Bon priests in necromancy: བདུན་ཐམས་ཅད་ཀྱང་འདྲ་གཤ་བྱིན་ནས་ even all the demons carrying drums.

འདྲ་ལྷ་ *hdal-wa* 1. to sink down: འདྲ་ལྷ་ *hdal hgro-wa* to be absorbed, sunk, as ink sinks in bad porous paper or in blotting paper. 2. འདྲ་ལྷ་ *dal-pa*, ཆུ་འདྲ་ལྷ་ *chu-hdal* still-water, also water moving slowly. འདྲ་འདྲ་ *bad-hdal* being left exhausted on the road, sinking under fatigue (*Jä.*).

२३ *hdi* 1. इयं, अयं, असौ, इदं, एषः this; also in colloq. very commonly= the: *མེ་མདའ་འདི་གཤམ་ཅེད་* where is the gun? *འདི་སྤྱོད་* who is this? Where the plural of a noun is indicated, the plural sign is annexed to the demon. pron., e.g., *ངའི་མཆུག་པ་རྩ་འདི་དག་ཐྱིད་ཤོག་* *ñahi-mjug-la rta hdi-dag krid-çog* lead the horses after me! *ཟླ་བ་འདི་ལ* in this month; *དུས་འདི་ལ* in this year; *དུས་ཚད་འདི་ལ* at this (particular) time. 2. when applied in reference to distance it signifies nearness; *རང་གི་ཐོད་ས་འདི་ལ* my residence in this (near) hill; *ཁུང་པ་འདི་ལ* in this valley or country; *འགྲུབ་པ་པོ་འདི* the respective performer (of an incantation) (*Jä*). 3. such a one: *བདག་མིང་འདི་ཞེས་བྱ་བ་* I, and such and such a one; *ངས་ཐོད་ལ་འདི་དང་འདི་ལྟ་བུ་ཞིག་ཐུན་ནི་* I give you such and such a thing. *འདི* is often redundantly joined with the possessive pron. *བདག་གི་གོས་འདི* this my cloth; *བདག་གི་ནང་འདི* this my wealth; *ས་ཆེ་འདི་ན་འདི་ལས་གཞན་པ་གང་* (*Yid. 162*) in this great country who else is greater than this? *འདི་ཇི་སྙམ་དུ་སེམས་* *hdi ji snam-du sems* तत् किम् मन्यस्व what think you of this? *མངས་ཀྱས་པོད་ཐུང་གི་གཙུག་ལག་ཁང་ཡོད་པས་འདི་སོས་* (underneath this mound of sand) there is the monastery of Buddha Kas'yapa, restore it; *འདི་ཡོད་པས་འདི་འབྱུང་* *hdi yod-pas hdi-byun* अस्मिन् सतीतं भवति that having existed this arose; *འདིས་འདི་རྣམས་བུང་* *hdis hdi-rnamst btuñ* इमानि अस्व पीतानि they will drink these.

འདི་ཀ་རང་ *hdi-ka-rañ* just here, just now (*Jä*); also this very same.

འདི་ཀོ་ *hdi-ko* this one (*So-rig. 15*).

འདི་སྐད་ *hdi-skad*=*འདི་ཁྱད་*, *དེ་བཞིན་* एवं thus, accordingly. Used chiefly with the *verbum loquendi* and quotations; but *འདི་སྐད་ཐུང་པར་* *hdi-skad byed-par gyur cig* एवं ཀུན་ [do in this way] S. *འདི་སྐད་ནི་* *hdi-skad-do*=*འདི་ཁྱད་ཅེད་* or *འདི་ཁྱད་བཤད་* has said so;

ཀུས་པའི་ཆོག་གིས་བྱ་བ་འདི་སྐད་ནི་ has thus fully expressed in respectful language; or, he prayed with inflated words thus (*A. 21*).

འདི་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་འདི་སྤྱོད་ *hdi skyes-pahi phyr hdi-skyes* अत उत्पादात् इदमुत्पद्यते [this is produced on account of that being produced] S.

འདི་ཁྱད་ *hdi-ltar* एवं, इयान्, ईदृश, ईदृश्, अत्र so, in this manner, thus: *ཅེད་ཕྱིར་ཐོད་འདི་* *ཁྱད་* in what manner have you become so, how did you get into this condition? *འདི་ཁྱད་* it was to this effect, of this purport; *ང་འདི་ཁྱད་* ཡིན་ such as this I am; *འདྲས་བྱས་ཆས་རྣམས་འདི་ཁྱད་བཟླ་* compounded things must be regarded thus; the word *འདི་ཁྱད་* should usually be accompanied by a snap of the fingers (*མེ་གོལ་* or *སྒྲ་ཅིག་མ*). *འདི་ཁྱད་ཐུར་ཅིག་* *hdi-ltar gyur-cig* एवं भवतु, एवमस्तु be it so, let it so be. *འདི་ཁྱད་ལྟེ་* *hdi-lta-ste*, (དཔེར་ན) तद्यथा, यदि for example, for instance, to wit, such as, viz.

འདི་དང་ཕྱི་ *hdi-dan phyi* or *འདི་ཕྱི་* the present and the future (life).

འདི་དུས་ *hdi-dus* इदानीं, अद्य to-day, this time.

འདི་ནས་ *hdi-nas* from this place, from this time; as yet, still. *འདི་ནས་དེ་ཕྱག་* from here to that, from here to there.

འདི་པ་ *hdi-pa* असौ man of this place; this man; *འདི་པའི་གདང་* *hdi-pahi gdon* from this man's face, i.e., from the lips of this man. Colloq. *འདི་པ་* is a common word for here: *kha-sang di-pa lep-song* he arrived here yesterday.

འདི་ཕྱི་ཐེབ་པ་ *hdi-phyi sdeb-pa*, or *རྗེ་བ་* *rje-wa* to exchange this life for the future one, i.e., *ཆུ་ཕྱི་མ་སློབ་བཤང་ཞུ་འདི་འོ་རྣམ་ཐུབ་པ་* doing the concerns of this life, having cast out from the mind the thoughts of the future (existence).

འདི་ཐུ་འདི་བྱེད *hdi-bya hdi-byed* instructions to do this and that (idiom.); to be earthly minded.

འདི་ཙུག་ཡིན *hdi-tsug-yin* in *W.*: how is this? འདི་རང་ཡིན it is he himself: ཚེ་དང་ལྷན་པ་ འདི་ཙུག་ཡིན *tshe-dan ldan-pa hdi-tshug-yin* how is the venerable monk himself? (*A.* 132).

འདི་རུ *hdi-ru* here, into this place, at this place. འདི་རུ་ཤོག come hither! འདིར *hdir* ཡན here; = འདིར *hdi-na* ཡམས་ཀྱི་ཁྱུ་པ་ འདིར་ལྷན་པ་མཐོང་། has the Dharma Rājā (with his retinue) come here? (*A.* 23).

འདི་མུར *hdi-mur* = འདིར *hdi-na* here (*Yig.* 83).

འདི་རིགས་ *hdi-rigs* these; of this kind.

འདིག་ *hdi-g* stopper, stopple; also འདིག་པ་ to stop up, to close with a stopper; འདིག་རིམ་ musket-ball, cf. དིག་ *dig* (*Jä.*).

འདིང་པ་ *hdiñ-wa* pf. འདིང་ *btin* fut. གཤིང་ imp. ཐེངས་ *thiñs*, to spread on the ground (a mat, etc.); to lay out, to sprinkle, strew (grass, hay); sbst. འདིང་པ་ in *W.* a small carpet on which lamas sit; མཁའ་འདིང་ bedding, pillow, or blanket; འདིང་རྒྱུ་པ་ acc. to *Sch.* to weigh in one's mind, to consider; to suspect.

འདུ་བྱེད་ I: *hdu-wa* pf. འདུ་མ་པ་ མཐོང་པ་, མཐོང་པ་ 1. to collect, accumulate; མཐོང་པ་ལྷན་པ་ འདུ་བྱེད་ to collect men, wealth and fortune. 2. to come together, to assemble, (of men and animals).

འདུ་ཁྱེད་ *hdu-khañ* མཆོད་པ་ properly the hall of congregation for members in a monastery, but is a term often loosely assigned and is applied even to the ordinary ante-chamber of a temple. འདུ་ཁྱེད་འདུ་བྱེད་ *hdu-khañ-du hdu-wa* to assemble in the congregation-hall.

འདུ་འབྲུག་ *hdu-hkhrug* 1. = འཇམ་མཐོང་འབྲུག་པ་ or འབྲུང་བ་འབྲུག་པ་ lit. distemper, disorder in the constitution; hence illness, ill-health. 2. tumult, riot, uproar (*Cs.*); འདུ་འབྲུག་པ་ *hdu hkhrug-pa* invalid, one laid up.

འདུ་གནས་ *hdu-gnas* མ་ལཱ་; བསྐྱར་ [house, the world] *S.*

+ འདུ་འཕྲོད་ or འཕྲོད་ *hdu-hphrod* or *khrod* = ཚུགས་པ་ assemblage, congregation, crowding together.

འདུ་འཇོན་ *hdu-hdsin* བསྐྱར་ [company] *S.*

འདུ་བྱེད་ II: 1. to get married, to unite, to join one another: ཐོ་ཐུག་ཏུ་འདུ་བྱེད་ *khyod çug-tu hdu-wa* to unite as husband and wife. 2. in a special sense in philosophical lang.: to unite (opp. to འབྲུག་པ་ to separate), e.g., the soul uniting with an organ of sense, like ཐེངས་པ་ *gdeb-pa*: འདུ་མ་གྲུ་མ་ *hduṣ-byaṣ* composed of two or more ingredients; འདུ་མ་མ་གྲུ་མ་ consisting of one thing, simple, elementary; only the primordial is eternal, everything compounded is perishable; frq. 3. འདུ་མ་པ་ to consist of or in; གཉིས་ལྷན་ འདུ་མ་པ་ consist of two things; རྒྱུ་མྱིང་ཐེངས་པ་ འདུ་མ་ཏེ་གནས་ the inner, i.e., the visible world comprised in the soul.

འདུ་བྱེད་ *hdu-byed* གྲུ་ལྷན་, སྒྲིག་པ་, བསྐྱར་ that which is or seems to be compounded, as opp. to the simple and elementary; anything pertaining to either body, speech or mind that can be analyzed. Is thus particularised: ཐེངས་པ་འདུ་བྱེད་ mental associations, thoughts, ideas, etc.; ལུས་པ་འདུ་བྱེད་ material or physical compounds; རྒྱུ་མྱིང་འདུ་བྱེད་ phrases, epigram, sententious expressions etc. (*K. d. 243*). It is one of the five *Skandha*. Acc. to Buddh. there are eight *Du-je* or *Samskāra* which are necessary to the state of *Samadhi* (i.e., contemplative

asceticism):—(1) འདུན་པ་ [ཡུའི་ཉི་ཤིན་ love]S. (2) རྩལ་པ་ [ལཱ་ཡུ་མ་ exercise]S. (3) དད་པ་ [མ་རྩ་ faith]S. (4) སེན་ཏུ་ཐུང་མ་པ་ [སྤྲོ་ཡུ་མ་ watchfulness]S. (5) དན་པ་ [མུ་ཉི་ཤིན་ memory]S. (6) སེམ་པ་ཞིན་ [ཅེ་ཉི་ཤིན་ intelligence or reflection]S. (7) སེམ་མ་པ་ [ཕྱ་མཁའི་ confidence]S. (8) བཅང་སྒྲོམ་མ་ [ཅུ་ཤེས་ indifference to pleasure and pain]S.

འདུ་བ་སྒྲོམ་མ་པ་ *hdu-wa sñoms-pa* = རན་མེད་པ་ good physical constitution, health.

འདུ་ཚོགས་ *hdu-tshogs* a crowd, many people assembled together: རྒྱ་ཐོའི་འདུ་ཚོགས་ཐོང་ཁྱེད་ཐོས་ ཐུན་འདུ་ the concourse of men was like the city of Gandhavati (*A. 2*).

འདུ་འཛོལ་ *hdu-hdso* entertainment of many people in one place with food and drink or with amusement, also noisy talking at the time of entertainment: ར་རྒྱལ་མེད་ཕྱིར་བདག་གིས་འདུ་འཛོལ་ཐུང་མ་ being free from pride I have left off attending entertainments (*A. 6*). Also=noise, bustle, din: འདུ་འཛོལ་མེད་པའི་དཔེ་ན་པ་འདི་ this solitude which is free from noise; འདུ་འཛོལ་མ་གནས་པ་ to live in the midst of the bustle of worldly affairs. Acc. to the Bon there are sixteen kinds of འདུ་འཛོལ་.— འདུ་འཛོལ་མ་ *hdu-hdso-can* འཇའ་བཀྲུལ་=a hermit, a retired man.

འདུ་ཤེས་ *hdu-ches* སྤྲོ་ཡུ་མ་, སྤྲོ་ཡུ་མ་ 1. consciousness. Moreover, in the opinion of the author of this dictionary (though not in that of the editors), this word practically signifies the soul, with the difference that according to Buddhists it is not an absolute simple entity: *Samjñā* conveys the idea of a collection of perceptions to form one compound entity, i.e., to form such consciousness as is capable of being analyzed. འདུ་ཤེས་ནི་ཡང་དག་པར་སེམ་པར་བྱེད་པའི་མཚན་ ཉིད་དེ་ *Hdu-ches* or consciousness is said to be the sign of perfect knowledge; ཚེས་རྣམས་མོ་མོའི་

ཐོ་བའི་མཚན་ཉིད་དང་ཐུན་པར་སེམ་པར་བྱེད་པའི་འདུ་ཤེས་ཡིན་ནོ་ that is *Samjñā* which comprises the knowledge of the nature of all different things, i.e., matter in its differentiated state (*K. d. 2 354*). 2. notion, conception, image, feeling, thought: རྩལ་པ་རྒྱུ་ཉིད་པའི་འདུ་ཤེས་ཐུང་པ་ the up-rising of the idea of constant possession of earthly good; ཐུས་པ་རྒྱུ་ཉིད་པའི་འདུ་ཤེས་འཇུག་པ་ to unite with the human body the idea of a ship, to represent the body as a ship; རྒྱུ་ཉིད་པའི་འདུ་ཤེས་ཐུང་པ་ there arose the feeling of discomfort; ཐུ་བའི་འདུ་ཤེས་ཐུང་པ་ the giving up of the idea of anger; དགེ་བའི་ཐུགས་པ་འདུ་ཤེས་ཐུང་པ་ མ་གཏུང་མ་གཏུང་མ་ no thoughts, no inclinations, tending to virtue, arose (in him), virtuous emotions never stirred in his mind; རྒྱལ་པ་པའི་འདུ་ཤེས་མ་ཚན་ entertaining thoughts of sensual pleasure; འདུ་ཤེས་སྒྲུང་རྒྱེད་པ་ to recover from a state of insensibility. As one of the five ཐུང་པོ་ or *skandha* the term is translated by idea (*Burn. I. 511*), by perception (*Köpp. 1-603*). The three terms འདུ་ཤེས་མ་ཚན་, འདུ་ཤེས་མེད་པ་, འདུ་ཤེས་མེད་མེན་ may be rendered: having the faculty of thinking, having no faculty of thinking, neither thinking nor not thinking (latter part from *Jā.*). [འདུ་ཤེས་ *hdu-ches* or སྤྲོ་ཡུ་མ་ *samjñā* signifies 1. denomination, name; 2. knowledge derived through names, verbal association]S.

འདུ་ཤེས་གསུམ་ *hdu-ches-gsum* 1. ཐུང་པོ་ ཕའི་ཉི་ཤིན་ [little, limited]S. 2. ཚེས་ཐོར་གྱུར་པ་ མཐུན་གསུམ་ [great, extensive]S. 3. མེད་མེད་ འཇའ་མཁའ་ལ་ [unlimited, infinite]S. (*M. V.*).

འདུ་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་པ་ *hdu-ches-kyi rnam-pa* སྤྲོ་ཡུ་མ་གསུམ་ the 15 subjects of *Samjñā* necessary to full meditation on མི་ཐུག་པ་ are:—(1) རྣམ་པར་ཐོས་པའི་འདུ་ཤེས་ བླ་མ་མཁའ་མཁའ་སྤྲོ་ཡུ་མ་; (2) རྣམ་པར་ཐོས་པའི་འདུ་ཤེས་ or ཐོས་པར་བྱེད་པའི་འདུ་ཤེས་ བླ་མ་མཁའ་མཁའ་སྤྲོ་ཡུ་མ་; (3) རྣམ་པར་ཐོས་པའི་འདུ་ཤེས་ བླ་མ་མཁའ་མཁའ་སྤྲོ་ཡུ་མ་; (4) རྣམ་པར་ཐོས་པའི་འདུ་ཤེས་ བླ་མ་མཁའ་མཁའ་སྤྲོ་ཡུ་མ་; (5) རྣམ་པར་ཐོས་པའི་འདུ་ཤེས་ བླ་མ་མཁའ་མཁའ་སྤྲོ་ཡུ་མ་; (6) རྣམ་པར་ཐོས་པའི་འདུ་ཤེས་ བླ་མ་མཁའ་མཁའ་སྤྲོ་ཡུ་མ་;

it seemed as if his body the whole night had been even up to the skies, and it was as if there were sensate beings of the six classes of living creatures from the crown of his head to the tops and soles of his feet and for the most part they were drinking only milk; some indeed having obtained milk from the stars, were drinking it, and loud sounds of cymbals were continually coming up without his knowing whence they arose; but when night had lifted, having cast aside his meditating bounds, they vanished. Finally, it should be pointed out, how common in the colloq. is that form of the present with འདུག added to the gerund in གྱི, གེ, etc. In fact this form has almost superseded the ordinary present tense; although འདུག in these cases seems to be confined to express the 2nd and 3rd persons, ཡིན or ཡོད being substituted in the 1st person: *kho-rang do-gi-dug* he is going; *ña-rang do-gi-yin* I am going.

འདུག་ཁྲི *hdug-khri* a chair, a raised platform to sit upon.

འདུག་གནས *hdug-gnas* or འདུག་མ = རང་ཁྱིམ residence, home (*Mñon.*).

འདུག་ཐངས *hdug-staṅs* = འདུག་ལུགས manner of sitting: མེད་གེའི་འདུག་ཐངས the manner of a lion's sitting. The different postures of sitting are:—(1) རྗེ་ཁྱིམ་གྱུར་ *rdo-rje skyil-kruṅ*; (2) ཁྱིམ་མོ་གྱུར་ *skyil-mo kruṅ*; (3) བཟང་པོའི་འདུག་ཐངས; (4) ལུས་པོ་རྩལ་པོའི་ཐངས; (5) རལ་གསོར་གནས་པ; (6) རྩལ་པོ་ལྷན་འདུག་པ; (7) འབྲེལ་བཞུགས་པ (*Mñon.*).

འདུག་འདུག *hdug-hdug* 1. (in the dialect of *Kham*) = རྩལ་པོ་ལྷན་འདུག་པ. 2. = རྩལ་པོ་ལྷན་འདུག་པ sit, sit.

འདུད་པ *hdud-pa* pf. and fut. འདུད་པུད་ བཞུད་པ to bend, to make a bow; ལུས་པོ་ལྷན་འདུད་པ to bow at a person's feet (*Nag.* 39); རྩལ་པོ་ལྷན་འདུད་པ to incline one's ears to hear; རྩལ་པོ་ལྷན་འདུད་པ བཞུད་པ salutation.

འདུན་ *hdun* or གོ་འདུན = རྩལ་པོ་ལྷན་འདུག་པ several kinds, divers, various.

+ འདུན་ཁང་ *hdun-khaṅ* 1. = བར་མཛོད་ or མཛོད་ཁང་ store-house, treasury, repository. 2. = རྩལ་པོ་ལྷན་འདུག་པ residence, abode (*Mñon.*). 3. སྐབས་ཁང་པ, མཛུགས་ཁང་ parlour, council-room.

འདུན་པ *hdun-pa* རྩལ་པོ་ལྷན་འདུག་པ, སྐབས་ཁང་པ, མཛུགས་ཁང་ 1. longing, craving, wish, supplication: འདུན་པ་ཞེས་པུ་བ་བསམ་པ་གང་ཡིན་པའོ་ what is called *Hdun-pa* is whatever arises in the mind (*K. d.* 2 355). 2. a courtier; a sycophant, flatterer, one who waits upon royalty to contribute to his pleasures and amusements: ལུས་པོ་ལྷན་འདུན་པ་དག་ན་རེ་ to the prince the courtiers said (*Hbrom.* 145). 3. vb. to long for, crave, to hanker after: རྩལ་པོ་ལྷན་འདུན་པ་ they not having any desire to hear, དགོ་འདུན་ one who is devout or is earnest in virtue or religion; also དགོ་བའ་འདུན་པ་ to yearn for or strive after virtue. 4. one of the six early disciples of Buddha called *Sadvarga* (*M.V.*).

Syn. འདོད་པ *hdod-pa*; དགོངས་པ *dgyoṅs-pa*; མོས་པ *moṅs-pa* (*Mñon.*).

འདུན་མ *hdun-ma* 1. council, conference, committee: འདུན་མ་མི་འབྲེལ་པ་ the committee did not agree; གཞན་ནམས་ན་རེ་གླིན་པ་རེ་མ་གཏམ་རེ་ ལུས་པོ་ལྷན་འདུན་མ་མི་འབྲེལ་པ་ others said; if each *Srin-po* speaks independently the conference cannot settle (anything) (*Hbrom.* 136); འདུན་མར་བཞུགས་ they called a council together; དགོ་འདུན་ a congregation or association of religious persons, the Buddhist priesthood. 2. advice, counsel: འདུན་མ་རན་པ་ a bad advice; འདུན་མ་འདེབས་པ་ to give advice; འདུན་མ་བྱེད་པ་ to take a resolution (*Jā.*). 3. companion, associate: གཞན་གྱི་འདུན་མ་ལྷན་པ་ཀྱི་བསམ་ལྗོད་ permanent companion, i.e., wife, and the consideration of the future.

is reputed to have delivered the *Vinaya-piṭaka* scriptures consisting of 21,000 sermons; but at any rate only thirteen volumes have been translated into Tibetan. In the Tibetan Dulwa or Vinaya there are three hundred and forty four chapters and 104,800 soka. At the beginning of each chapter is the following heading which distinguishes it from all other *piṭaka*:—
ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ལ་ཡུག་འཛམ་ལོ་ *thams-cad mkhyen-pa-la phyag-htshul-lo* Salutation to the omniscient! The section of the Dulwa treating of ལུང་གཞི *luṅ-gshi* is called འདུལ་ལུང་མཚོ་ *hdul-luṅ ma-mo* (*Rda-rñiñ*).

འདུལ་བ་སྐྱབ་པ་ *hdul-wa smra-wa* विनयवादि (*A. K. 1-12*) [one who propounds the doctrine of *Vinaya-piṭaka*] *S.*

འདུལ་བ་པོ་ *hdul-wa-po* a tamer, discipliner.

འདུལ་བ་དང་འགལ་བ་ *hdul-wa dan hgal-wa* विनया-
तिसारी [transgressing the laws of moral
conduct] *S.*

འདུལ་བྱེད་ *hdul-byed* दम-धर्म [virtue of self-
restraint] *S.*

འདུལ་བྱེད་སྐྱེས་ *hdul-byed skyes* वैजतेय an
epithet of the Garuḍa bird.

འདུལ་བའི་ཞེ་ *hdul-wahi sde* विनय वर्ग the
Dulwa or disciplinary part of the
Kahgyur. འདུལ་བའི་གཞི་ *hdul-wahi-gshi* विनय
वस्तु the main principles of the Dulwa.
འདུལ་བ་འཛིན་པ་ *hdul-wa hdsin-pa* विनयधर a
Buddhist monk who observes the rules of
Vinaya.

འདུལ་འཛིན་མཚོ་སྐྱེས་ *Hdul-hdsin mtsho sna-pa* n.
of a celebrated lama of the *Bkah-gdam-pa*
sect of *Mtsho-sna* in Tibet (*Loñ. 29*).

འདུལ་གཞི་དྲུག་ *hdul-gcen drug* the six Bon
ascetics or saints corresponding to the རྩལ་
པ་དྲུག་ *thub-pa drug* of the Nyingma school
who preside over the six states of animated
being.

འདུས་ཆུང་ཇོང་ *Hduṣ-chuñ rdsoñ* n. of the
chief town in the district of འདུས་ཆུང་
Hduṣ-chuñ (*Rtsii.*).

འདུས་པ་ *hduṣ-pa* 1. a pf. as well as འདུས་
of འདུ་བ་ *hdu-wa*; འདུས་སོ་=ཚོགས་སོ་ assembled.
སངས་རྒྱལ་གྱི་ཞིང་ལྷ་ཚོགས་ནས་འདུས་པ་ ལ་ལ་ལུ་བུ་ཅེ་བ་སྐྱེས་པ་ལ་
assembled from different Buddhist man-
sions. 2. sbst. སམ་མཁེ་, སམ་མཁེ་, སམ་མཁེ་: འདུས་པའི་ནང་
ན་འདུག་ཀྱང་རུང་ although he may have entered
the assembly or council; also=he may
sit or have a seat in the council. 3.
སྐྱེ་ལྔ་པ་ typhoid fever accompanied by
many complications.

འདུས་ *hduṣ* ལྷ་སྐྱེ་ [aggregate] *S.*

འདུས་ཆུང་ *Hduṣ-chuñ* n. of a district of
Gtsañ in Tibet.

འདུས་པ་རིན་པོ་ཆེའི་རྒྱུད་ *hduṣ-pa rin-po chehi*
rgyud n. of a collection of *Tantrik* works
of two classes (*D.R.*). Again spoken of
as double in form and of a secret
quality:—འདུས་པ་རྒྱལ་པ་གཉིས་, གསང་བ་འདུས་པ་ (གུ་ལྷ་
སམ་མཁེ་འཛུགས་) ལུགས་གཉིས་ཡོད་. These two systems
are mentioned frequently: འཕགས་ལུགས་དང་,
ཤེ་ཤེ་མ་ལུགས་ལུགས་, གྱི་ཚམ་སྒོར་ཚོལ་ལ་ཤེ་གཉིས་འདུས་པ་རྒྱལ་པ་གཉིས་
let the two classes of *Tantrik* collections
be searched out; let some one be sent to
India to fetch the classes of *Tantrik* works
(*A. 64*).

འདུས་པ་ *hduṣ-pa*=འབྱུང་བ་ *hbyuñ-wa* རྒྱུ་
[to become] *S.*

འདུས་དབང་ *Hduṣ-dwañ* n. of a district
in *Gtsañ* (*Rtsii.*). འདུས་དབང་ཇོང་ *Hduṣ-dwañ*
rdsoñ n. of the chief town in the district
of འདུས་དབང་ *Hduṣ-dwañ*.

འདུས་བུས་ *hduṣ-byaṣ* संस्कृत, प्रणीत compiled,
brought together; revised. འདུས་བུས་གྱི་ཚམ་
hduṣ-byaṣ-kyi choṣ things or matters which
are compounded are the following:—འདྲ་
པའི་རྒྱལ་པ་ལ་མཁེ་ལ་ལྷ་གསལ་གྱི་རྒྱལ་པ་
things corporate; གཞུགས་ཀྱི་རྒྱལ་པ་

རྒྱུ་ཐུག་པུ་ objects having shape and dimensions ; གཟུགས་མེད་པའི་ཁྲམས་ རྒྱུ་ཐུག་པུ་ formless or etherial objects. དུ་ན་པ་ཏེ་བར་བཞག་པ་བཞི་དང་, ཡང་དག་པར་སྤོང་བ་བཞི་ནས་སངས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཙོ་བརྒྱད་ཀྱི་བར་ཟླ་ are included in the compounded things; while ideas such as འདུས་མ་བྱས་ *hdus-ma byas* are མཉམ་སྐྱེས་པ་, མཉམ་སྐྱེས་པ་ [not compounded, incorporate, uncaused] S. འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཁྲམས་ *hdus-byas-kyi kham*s things that are absolute and simple, which being never born or compounded, are not subject to dissolution or annihilation; such are སྤོང་བ་མཉམ་སྐྱེས་པ་འདྲེས་པ་དང་, རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདྲེས་པ་དང་, རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདྲེས་པ་འདྲེས་པ་ (K. d. 91) states of the cessation of desires, metaphysical voidity, and deliverance from sufferings.

འདེག་པ་ *hde-gu*, v. འདེག་པ་ *hde-gu*.

འདེ་བ་ *hde-wa*, v. འདེ་བ་ *hde-wa*.

འདེག་པ་ *hdeg-pa* or འདེགས་པ་ *hdeg-s-pa* pf. བཏེག་ or བཏེགས་ *btegs* fut. གཏེག་ *gdeg*. imp. ཐེག་ *theg*; རྒྱུ་ཐུག་པུ་, རྒྱུ་ཐུག་པུ་, རྒྱུ་ཐུག་པུ་, 1. to lift, raise, hold up, hoist; ཡང་འདེགས་པ་ to raise up, རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདེག་ *na sa-yis hdeg* who will raise me; རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདེག་པུ་ will lift up the drunken man; རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདེགས་པུ་ the big stone has been hoisted; གཏེགས་པུ་འདེགས་པུ་ to raise to a high rank, to raise to distinction. 2. to weigh: རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདེགས་པུ་ on a steel-yard; རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདེགས་པུ་ to put on the balance; རྒྱུ་ཐུག་པུ་འདེགས་པུ་ weighed accurately; འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *hdeg-s-khal* a bushel by weight (Cs.). འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *hdeg-s-dpon* one who weighs or measures things in the stores (of a merchant or landholder or monastery); འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *hdeg-s-tshod* weight, weighment and measurement.

འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *hdeg-s-mtshon* = འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *hbul-rten* or གཏེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *gsigs-rten* token or present sent with a letter, gen. a presentation scarf: འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ presented on an auspicious date with a silk scarf as a souvenir (Yig. k. 27).

འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *hdeg-s-ciñ* a yoke; a bar or thick stick placed on a person's shoulders for carrying goods or water-buckets.

འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ *hdeg-s-gcor* weighment and measurement: འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་འདེགས་པུ་ unless there has been fault in the weighment or measurement (of articles) in receiving or taking away, i.e., in bartering (D. cel. 8).

འདེད་པ་ *hdeñ-wa* pf. འདེདས་ *hdeñs* imp. འདེད་ to go, depart; to vanish: འདེད་པུ་འདེད་པུ་ let us both go to our parent's house (*Hbram.* 19); འདེད་པུ་འདེད་པུ་ they went to wash their robes at a delightful solitary place where there was a tank (*Hbram.* 49); འདེད་པུ་འདེད་པུ་ *hdeñ-brda sprad-kyis* give the signal of march; འདེད་པུ་འདེད་པུ་ at the time of his arrival do give the signal of marching instead of me (A. 48).

འདེདས་པུ་འདེདས་པུ་ *hdeñs-tshod* = འདེདས་པུ་འདེདས་པུ་ or འདེདས་པུ་འདེདས་པུ་ also འདེདས་པུ་འདེདས་པུ་ measure of sufficiency, i.e., being just what is wanted: འདེདས་པུ་འདེདས་པུ་ the account regarding the payment of allowances or food according to the requirement (*Rtsii.*).

འདེད་པ་ *hded-pa* or འདེད་པ་ *ded-pa*, the prefix འ་ being sometimes dropped, pf. and imp. འདེད་ *ded*. 1. vb. n. to follow, to come out in succession, to succeed: འདེད་པུ་འདེད་པུ་ to follow one after another, i.e., in succession; འདེད་པུ་འདེད་པུ་ from where the immaculate monk followed out (A. 20); འདེད་པུ་འདེད་པུ་ to succeed or follow a particular school or sect of religion. 2. འདེད་པུ་ to drive, pursue: འདེད་པུ་འདེད་པུ་ causes to move on; འདེད་པུ་འདེད་པུ་ the wind drives the boat, འདེད་པུ་འདེད་པུ་ a horse pursuing a mare, i.e., to

be in the rut; མར་འདེད་པ་ to chase out, drive out; ཡར་འདེད་པ་ to drive upwards; མར་འདེད་པ་ to chase down; འདེད་མི *hded-mi* a driver, the pursuer of a fugitive. བྱ་ཁོན་འདེད་པ་ to urge a debtor for payment. Other phrases are མ་དེད་ *ma-ded*, བུ་དེད་ *bu-ded*, གྲོགས་དེད་ *grogs-ded*, དགྲ་དེད་ *dgra-ded*.

འདེད་ཐུངས་ *hded-sban* clever in making collection of rents or debts: ལྷན་བྱས་བྱང་གི་ཆར་ རྒྱུ་མཉམ་འདེད་ཐུངས་བཅས་ཀྱི་གཞི་ the measures of excess and the budget of skilful collection (*D. gel. 8*).

འདེད་ཕྱེད་ *hded-byed* = དུལ་ཆུ་ *dñal-chu* quick-silver, mercury (*Mñon.*).

འདེད་ཕྱེད་ཐོང་པོ་ *hded-byed sdon-po* v. ལྷན་བྱས་ཆན་ n. of a poisonous vegetable drug (*Mñon.*).

འདེབས་ *hdeb* a puncheon (tool).

འདེབས་པ་ *hdeb-pa* pf. བཏབ་ *btav*, fut. འདེབས་ *hdeb*, imp. ཐོབ་ *thob* supine འདེབས་ཐུ་ *hdeb-su* to cast, to throw; to strike, hit; to offer (*Rdo. 46*). In the colloq. རྒྱལ་པ་ *rgyab-pa* usually takes the place of this verb; and also, occasionally, རྒྱལ་པ་ *rgyag-pa*. མ་ཐོན་འདེབས་པ་ to throw seed, གསེལ་བ་ འདེབས་པ་ to make a request, to offer or make prayers; སྐར་པ་འདེབས་པ་ to slander, cast or make reflection; བུར་འདེབས་པ་ to pitch a tent; རྒྱར་འདེབས་པ་ to encamp; རྒྱར་གིས་འདེབས་པ་ to be beaten by the wind; གཏོན་གྱིས་འདེབས་པ་ to be harassed, possessed, by a demon; རྩད་གྱིས་འདེབས་པ་ to be attacked with an illness; རྒྱལ་མ་གྱིས་འདེབས་པ་ to pronounce a charm against a person or thing; རོ་ཐོན་འདེབས་པ་ to comment upon, to explain; རྒྱལ་འདེབས་པ་ to give or thrust advise; ལན་འདེབས་པ་ to reply, to answer; ཐོན་ལམ་འདེབས་པ་ to express one's wish with force, to offer up a prayer; གསལ་འདེབས་ཕྱིད་པ་ commonly to remember well; གསལ་འདེབས་ཐུ་གིས་པ་ to have distinct recollection of a thing; རྩ་མ་འདེབས་པ་ to compute, reckon, to cast up accounts:

དེ་འི་རྩ་མ་བཏབ་བཏགས་མེད་ I do not take that into account; ལུས་ལ་གཞུར་འདེབས་པ་ knocking nails in the body; རྒྱ་འདེབས་པ་ to fix or attach a seal; རྒྱལ་འདེབས་པ་ to sprinkle water; རྒྱ་གཟུགས་ལ་འདེབས་པ་ to put salted meat into the gruel; རྒྱར་བཏབ་པའི་རྒྱ་གཞོང་དུ་ (pitching) in the same dell where they had encamped before (*Dzl.*); དགོན་པ་འདེབས་པ་ to found a monastery; རྩ་མ་འདེབས་པ་ to fix a time (*Jü.*).

འདེམ་པ་ *hdem-pa* to prove, to examine (*Sch.*).

འདེར་ *hder* prob. for འདེར་ *lder*.

འདྲོ་ *hdo* for མདྲོ་ *mdo*; འདྲོ་ཡོད་ having substance, not hollow; prudent, clever.

འདྲོ་ཆུང་ *hdo-chuñ* a good breed of pony, prob. those imported from Amdo; འདྲོ་ཆུང་ རྩ་ཆོན་ཆབ་ལ་ཐོང་པ་འདྲོ་ the breed of *Hdo-chuñ* goes smoothly as fish swimming in water (*Jig*).

འདྲོ་ཆེན་ *hdo-chen* another Amdoan breed: འདྲོ་ཆེན་རི་བོང་གྱུན་དུ་རྒྱལ་པ་འདྲོ་ the *Hdo-chen* horse gallops up-hill like a hare.

འདྲོ་བ་ *hdo-wa* vb. = སྒྲ་བ་ *skt-wa* to say, to repeat; མ་འདྲོས་པར་ unspeakable.

འདྲོ་ལེ་ *hdo-le* a sedan chair, the Indian *dooli*. Is mentioned in *Pth*.

འདྲེན་པ་ *hdogs-pa* 1. to bind, fasten, attach, to tie round, to tie to (opp. to འགྲོལ་བ་ *hgrol-wa*), pf. བཏགས་ *btags*, fut. གཏགས་ *gdags*, imp. ཐོགས་ *thogs*. གོ་མཚན་ལུས་ལ་ to buckle on the armour; རྒྱར་ཆེན་འདྲེན་པ་འདི་ག་བ་ ལྷ་ལྷན་ a pillar to which an elephant is tied; རྒྱན་འདྲེན་པ་ to attach an ornament; རྒྱན་བཟང་ ངོ་བཏགས་པ་ adorned with fine ornaments; མི་ལ་སྒྱུར་འདྲེན་པ་ to charge a person with fault; རྒྱུ་འདྲེན་པ་ v. རྒྱུ་; རྒྱལ་མ་ལ་འདྲེན་པ་ to interest one's self in or for, to take care of: རྒྱུད་ལྷན་ལ་མི་འདྲེན་པ་ འདི་ཅི་ཡིན་མི་གིས་ why he does not interest himself in your behalf

I know not; ཐུགས་ལ་བཅགས་སོ you have taken great care of me, a phrase frq. used where we should say: I am much obliged to you (*Jä.*); དམ་ལ་འདྲགས་པ to bind under oath; ཡན་འདྲགས་པ v. ཡན་པ; བྱ་གུ་ལ་མིང་འདྲགས་པ to give a name to a child; བྱི་ཡི་མིང་ཅི་གྲག་གདགས་ how is the dog to be called? In Gram. འདྲགས་པ=to subjoin, affix: ཡ་བཅགས་ *y* subjoined to another; ར་བཅགས་ *r* subjoined to a letter; ལ་བཅགས་ the letter *l* subjoined to another letter; སྒྲ་འདྲགས་གསུམ་ the three subscribed letters ཡ, ར, and ལ. འདྲགས་ཅན་ *hdogs-can* 1. having a letter subscribed. 2. an open syllable with a vowel-sign, as ཁོ, རེ, མཛ, etc.; འ་འདྲགས་ *ha-hdogs* consonants with the letter འ subscribed, *i.e.*, syllables with the vowel elongated by the addition of the letter འ.

✚ འདྲོང་བ་ *hdoñ-wa* pf. and imp. དྲོང་ or འདྲོང་ to go, to proceed; མོ་མོར་འདྲོང་བ་ to separate, to disperse: མིང་ལ་བདེ་སྒྲག་འདྲོང་བར་གྲོག་ may you without fatigue proceed happily! རྒྱལ་པོའི་ཐང་དུ་འདྲོང་བ་ going direct to the king; བྱི་རིལ་ཏུ་འཆག་ཅིང་འདྲོང་བ་ to take a walk outside; ཐུགས་ཀྱི་མཁར་སྒོ་བརྒྱའི་ནང་དུ་འདྲོང་ he passed through one hundred iron portals of the fort (*D.R.*).

འདྲོང་པ་ I: *hdod-pa* vb. to desire with the mind, to wish, to be willing; མས་བཟང་པོ་མི་འདྲོང་ does not wish for dainties, delicious food; མི་མཉམ་འདྲོང་ཚུལ་བྱེད་ he betrays repugnance to eating it, also: he feigns not to like this food; ཐུག་པར་འདྲོང་པར་འབྱུར་ he grows willing to give; མི་འདྲོང་པར་འབྱུར་བ་ he becomes disinclined; to feel no longer inclined; བྱ་པར་འདྲོང་ to wish to listen; ཅི་དང་ཅི་འདྲོང་པ་ whatever you may wish; རྒྱལ་པོ་འདྲོང་པ་ to wish to be a king; འདྲོང་ན་ if you wish; འདྲོང་པར་བྱ་བ་ will be agreeable, pleasing, obliging, flattering (*Cs.*). བྱིས་འདྲོང་ I wish I were at home: མིང་རང་ཅི་མ་འདྲོང་

I am longing for fire and for sunshine; རང་འདྲོང་ཞེན་པ་ self-love; རང་བཟང་འདྲོང་ self-complacency, vanity (I am alone good); ཀྱོང་ཇོ་འདྲོང་པ་ལ་སྒྲེབས་ they came in order to ask for the Chinese princess, *i.e.*, to make proposal for her marriage; མངས་རྒྱས་འབྱུར་འདྲོང་ to aspire after Buddha-hood; བྱ་འདྲོང་པ་ one that wants to grow ill, that does not take care of himself; འདྲོང་པར་བྱེད་པ་ to make willing, disposed, persuaded to it; མི་འདྲོང་པ་ to be not willing, not liking; བཅོགས་པས་ཀྱང་གྱིས་མི་འདྲོང་པས་ as she was detested by all on account of her slovenliness. མི་འདྲོང་པ་ and མ་འདྲོང་པ་ as adj.=not wished for, disagreeable; མི་འདྲོང་པའི་ལས་ unpleasant work, hard drudgery; མི་འདྲོང་པའི་རྒྱུར་ adverse winds. འདྲོང་རྒྱམས་ *hdod-rmams* རྒྱུ་ཡུལ་ཕུང་ utensils for religious service in a temple.

འདྲོང་པ་ II: ཀཾམ, རྒྱལ་ 1. lust, sensual desire: འདྲོང་པ་ཀྱུན་པ་དེ་ after all desires have ceased; འདྲོང་པ་རྒྱམས་ལ་ཆགས་པ་ to indulge in one's desires or passions; འདྲོང་པ་བྱེད་པ་ *hdod-pa spyod-pa* to practise cohabiting; འདྲོང་པའི་དུས་འདེབས་པ་ to agree upon the time for cohabiting (*Jä.*). Is sometimes used as our word "love," but mostly with the sensual idea. 2. any wish or desire: འདྲོང་པ་ཆེ་བ་ an ardent wish; འདྲོང་པ་གསུམ་གནང་ན་ if three wishes are granted; འདྲོང་པ་ཐོབ་པ་ to get one's wish fulfilled; འདྲོང་པ་དང་བྲལ་བ་ to be separated from the object of one's desire, to be free from desires. 3. supposition (*Tā. 45-21*). 4. Kāma, the god of lust; 5. num.: 13 (*Jä.*). 6. an object of sensual pleasure, a mistress. འདྲོང་པ་ལྔ་ the five gratifications: (1) that of sight, desire for beauty, etc.; (2) that of hearing, *i.e.*, desire for music; (3) that of smelling, *i.e.*, desire for sweet scents; (4) that of touch; (5) that of taste, *i.e.*, desire for sweet and delicious food. འདྲོང་པ་བཅུ་གསུམ་

འདྲ་ཆགས་ཀྱི་རྩེ་མ *hdod-chags-kyi rtse-ma* in
mystic phraseology is defined as=ཐུ་ཤེས་ཟེ་

བ་དམར་པོ་ the red crest of the cock (*Mñj.* 111).

འདྲེན་པའི་ *hdod-hjo* = འདྲེན་པའི་ ཀམ་མེ་ལུ་ a wishing cow, a cow that yields milk at all times.

འདྲེན་གཏམ་ *hdod-gtam* = རྒྱལ་མ་གཏམ་ or རྒྱལ་མ་ཆོག་ words of love, amorous conversation (*Mñon.*).

འདྲེན་ཐག་ཏེ་བ་ *hdod-thag ñe-wa* an expectant impatient person; one expecting that his wishes would be soon fulfilled. འདྲེན་ཐག་མ་ཏེ་ *hdod-thag ma-ñe* not impatient, not sanguine, not thinking that his object would be soon fulfilled : འདྲེན་ཐག་མ་ཏེ་བར་རི་བོ་བག་མ་གྱིས་འདྲེན་པ་ slowly and patiently he ascended the hill (*A.* 131).

འདྲེན་ལྡན་ *hdod-ldan* ར་གིན་, ཀམ་སུ་ཀ་, ཀམ་པ་ཅ་རིན་ 1. lustful, passionate. 2. རྒྱལ་ཀ་ n. of a flower; འདྲེན་ལྡན་ཆེན་པོ་ n. of a flower (*K. my.* 7 20.)

འདྲེན་གདུང་མ་ *hdod-gduñg* ར་ག་བ་ཆོ་ཀ་ one smitten with love, love-stricken.

འདྲེན་དུ་མ་ *hdod-dus* མ་ཕུ་, མ་ཕུ་ཀའ་ the spring season.

འདྲེན་དོན་ *hdod-don* 1. desire, object of desire : འདྲེན་དོན་ལྟ་ཁམས་ན་གང་ཡང་མི་གྱུབ་ (བརྟན་མཆོད་) if the objects of desire be divers, not one is fulfilled. 2. v. འདྲེན་ཆགས་དང་ལྡན་.

འདྲེན་ནོག་ཅན་ *hdod-nog-can* = འདྲེན་པ་ཆེ་བ་ very ambitious, with many desires. ཕྱི་མ་པ་འདྲེན་ནོག་ཅན་ the boy wishful of many things, who knows not his mind (*A.* 139).

འདྲེན་པའི་དབང་ཕུག་ *Kāmadeva* = འདྲེན་ལྟ་དག་པ་དབང་ཕུག་ (*Mñon.*).

འདྲེན་པའི་ཕྱོ་མ་ཕུ་མ་ *hdod-pahi myos-bum* the intoxicating bowls of lust = ཕྱོ་མ་, ལང་ཆོ་ལི་མཆོན་ the swelling breast of a youthful woman (*Mñon.*).

འདྲེན་པ་ནི་ཕྱོད་པ་ *hdod-pa-na spyod-pa* ཀམ་པ་བ་ཅ་རིན་ [walking or doing according to

one's desire; a class of gods living in the world of desire] *S.*

འདྲེན་པ་ལྡན་ *hdod-pa ldan* 1. wishing; a lustful person. 2. = ཕྱུ་རྒྱུ་པ་ (*Mñon.*).

འདྲེན་ཕྱོགས་ *hdod-phyogs* the objects of one's desires : འདྲེན་ཕྱོགས་ལྟ་ཁམས་ various articles of desire (*Ya-sel.* 40).

འདྲེན་བྱ་ *hdod-bya* ཀམ་ ར་ག་པ་ copulation, the act of cohabiting.

འདྲེན་དབང་ *hdod-dwan* = met. a dog.

འདྲེན་བྱེད་ *hdod-byed* 1. = དུ་ལ་ཆུ་ quicksilver. 2. མ་ལོ་ལ་ as met. water, frolicsome.

འདྲེན་བྱ་ *hdod-bral* 1. met. a snake. 2. རི་ཆུ་མ་ passionless, free from desire.

འདྲེན་མེ་ *hdod-me* 1. met. a he-goat. 2. the fire of lust.

འདྲེན་ཕྱོད་མ་ *hdod-spyod-ma* = རྒྱུ་པ་འཛོམས་ a prostitute, a voluptuous woman, a libidinous woman.

འདྲེན་ཅེན་ *hdod-rtsen* ཀོ་ཀི་ལ་ as met. the cuckoo.

འདྲེན་གཟུགས་ *hdod-gzugs* abbr of འདྲེན་ཁམས་དང་གཟུགས་ཁམས་ (*Ya-sel.* 55).

འདྲེན་ཆེན་ *hdod-shen* = བརྟན་པ་ ལོ་ལུ་པ་ passion, selfishness.

འདྲེན་ལོག་ *hdod-log* desire for sexual enjoyment, lewdness, wrong desire : འདྲེན་ལོག་ཕྱོད་ *hdod-log spyod* = ར་ག་པ་ ར་ག་པ་ illicit connection, adultery. Syn. ཕྱོད་པའི་ཆོས་ *groñ-pahi chos*, འདྲེན་པ་ཕྱོད་ *hdod-pa spyod*, མི་ཆོས་ཕྱོད་ *mi-tshoñ spyod*, རྒྱལ་མ་ཕྱོད་ *chags-spyod*, ལོག་གཤེས་ *log-gyem* (*Mñon.*).

འདྲེན་ལེ་ *hdod-le* defined as འདྲེན་པ་འཕུན་པ་ལྟ་བུ་.

འདྲེན་གཤེས་བརྟན་པ་ *hdod-gcis bskyañs-pa* one who acts according to his will, a libertine; to act according to one's own wish.

འདྲེན་ཕྱིད་ *hdod-sred* passion, eager desire. འདྲེན་ཕྱིད་ཅན་ *hdod-sred-can* avaricious, greedy.

འདྲེན་པ་ནི་རུ་ལྟ་བུ་ *hdod-pa-ni rul lta-bu* ཕྱོ་ཀ་ཀ་ཀ་: rotten or putrid desire.

འདྲེན་པ་ནི་དྲི་ང་བ *hdod-pa-ni dri-ña-wa* ལུགས་
 कामः desire of a bad smell.

འདྲེན་པ་རྣམས་ནི་གུན་ཏུ་འབར་བ *hdod-pa rnam-s-ni kun-tu hbar-wa* ལ་དཀྱིལ་ ཀ་མ་མ་: the (his, her) burning desires injure everywhere or everything.

འདྲེན་པ་རྣམས་ནི་གསོད་པ *hdod-pa rnam-s-ni gsod-pa* བཅ་ཀ་མ་མ་: desires which kill, killing desires.

འདྲེན་པ་རྣམས་པར་གཡོ་བ *hdod-pa, rnam-par gyo-wa* fickle desires.

འདྲེན་པ་སྟོད་པ *hdod-pa spyod-pa* v. འདྲེན་སྟོད་ *hdod-pa shi*.

འདྲེན་པ་ལ་འདྲེན་ཆགས *hdod-pa la hdod-chags* ཀ་མ་ར་ཀ་ carnal desire, lust.

འདྲེན་པ་ལ་འཆུམས་པ *hdod-pa-la hchums-pa* ཀ་མ་
 སྒྲིལ་ one who restrains his desire or increasing desire.

འདྲེན་པ་ཆེ་བ *hdod-pa che-wa* one who has many desires, discontented: འདྲེན་པ་ཆེ་བའི་མི་ལ་
 བདེ་བ་མེད་, བདེ་འདྲེན་ན་འདྲེན་རྒྱུ་ཆག་གིས་བྱ རྟེན་ཀ་མ་མ་ the man who has many desires is unhappy; if you wish for happiness limit your desires and be contented (*Pha-chos* 80).

འདྲེན་པ་འཛིན་བ *hdod-pa hjo-wa* ཀ་མ་ལུག་ [that which yields all that is desired]S.

འདྲེན་པ་ཉིད་ *hdod-pa nid* རྟེན་ desire itself desirousness.

འདྲེན་པ་སྟོད་པ *hdod-pa spyod-pa* = འཁྲིག་པ་ sexual union (*Mñon.*).

འདྲེན་པའི་ཁ་ཐོ་པ *hdod-pahi kha-lo-pa* n. of a celestial courtesan (*Mñon.*).

འདྲེན་པའི་འཁྲི་ཤིང་ *hdod-pahi khri-ñin* an epithet of the wife of Kāmadeva.

འདྲེན་པའི་ཏུ་ལ *hdod-pahi ta-la* the cuckoo as
 དཔྱིད་ཀྱི་ཐོ་ན་ the messenger of the spring (*Mñon.*).

འདྲེན་པའི་དྲི་ *hdod-pahi dri* = དྲི་ཁྱིམ་པ་ scent, perfumery (*Mñon.*).

འདྲེན་པའི་ཐོ་ན་ 3 *hdod-pahi pho-ña* ཀ་མ་རྒྱུ་ 1. དཔྱིད་ཀྱི་
 ཐོ་ན་ music, sweet sounds. 2. semen virile. 3. the cuckoo.

འདྲེན་པའི་རྩོད་ལྡན་ *hdod-pahi rtsod-ldan* ལུག་
 desire for dispute, debate, contention [eager]S.

འདྲེན་པའི་ཆོར་གནས་ *hdod-pahi tsher-gnas* ཀ་མ་ལུག་
 [lustful life]S.

འདྲེན་པའི་གཟུགས་ཅན་ *hdod-pahi gzugs-can* ཀ་མ་
 རྟེན་, personification of sensual love.

འདྲེན་པའི་ཡོན་ཏན་ལྔ་ *hdod-pahi yon-tan lña* བཅ་
 ཀ་མ་གུག་ [five sensual pleasures, viz., the pleasures arising from the five objects of sense]S.

འདྲེན་པའི་ཡོན་ཏན་ *hdod-pahi yon-tan* wished-
 for goods, earthly goods and pleasures, whatever is gratifying to the senses.

འདྲེན་པའི་རིམ་ *hdod-pahi rim* མདན་ལྷ་ lust-
 fever.

འདྲེན་པའི་ལྷ་ *hdod-pahi lha* 1. རྟེན་འཇུག་ a
 tutelary deity. 2. འདྲེན་ལྷ་ *hdod-lha* ཀ་མ་འཇུག་
 the god of love or illicit desire. However, mention is frq. of six classes of Dod-lha or gods of desire, e.g., རྟེན་འཇུག་འདྲེན་ལྷ་འཇུག་ལྷ་གི་
 ལྷ་རྣམས་གསལ་པོར་མཛོང་བས། རྟོན་མས་འགྲུལ་ལ་བསྐྱེད་ཅི་འི་
 ཆར་འབབས་ཤིང་འདུག་ one day the gods of the six classes of gods of desire being distinctly visible to a great distance, the rain of nectar began to descend from those above on those below (*Mil. Gur.* 191).

འདྲེན་ལྷ་དགའ་རབ་དབང་ལུག་ Kāmadeva or རྟེན་འཇུག་
 the god of sensual love whose other names are : ཡིད་ལས་སྐྱེས་ *yid-las skyes*; གཞན་ལས་མ་སྐྱེས་
 བདག་ལས་བྱུང་ *gshan-las ma-skyes bdaḍ-las byuñ*;
 དྲན་པའི་ཤིང་ན་ *dran-pahi ñin-rta*; རྟོན་ལ་ན་ལ་ *ñin-la ñal*; འགྲོ་རྟེན་ *hgro-rtsen*; རྩིས་ཀྱི་ལྷ་མཚན་ཅན་ *chu-srin rgyal-mtshan-can*; འཁོར་བའི་བླ་མ་ *hkhor-wahi bla-ma*; རྟོགས་ལྡན་བསྐྱེས་ *stobs-ldan bñems*; ཡིད་ལ་ན་ལ་ *yid-la ñal*; རྩིས་པའི་དབྱུག་ *ñin-pahi dgra*; མེ་རྟོག་གཞུ་ཅན་ *me-tog gshu-can*; མདན་ལྷ་པ་

mdah lña-pa; དགའ་མོའི་བདག་པོ *dyah-mohi bdag-po*; བེ་མཐར་བྱེད་ *shi-mthar byed*; ལུས་མེད་ *lus-med*; གཤན་འབྲུལ་དབང་བྱེད་བདག་ *gshan-hphrul ducan-byed bdag*; མེ་རྟག་མདའ་ཅན་ *me-tog mdah-can*; དགའ་བྱུབ་ *dkah-thub dgra*; ལྷོས་བྱེད་ *myos-byed*; ལྷོ་རྩི་ཁོ་པ་ *sbrañ-rtsihi kha-lo-pa*; ཡིད་སྤྲུབ་ཆེན་མོ་ *gid-srubs tshanś-bcom*; ཉལ་ཉལ་ *ñā-yi tog*; རྩེ་དགའི་ལྷ་མ་ *rtse-dgahi bla-ma*; ཡིད་ལས་བྱུང་ *gid-las byun*; དགའ་རབ་དབང་ལྷན་ *dyah-rab ducan-phyug*; ཉེ་མའི་མདའ་ *ñi-mahi mdah*; འགྲོ་བའི་མེད་ *hgro-wahi ciñ-rta*; བདུད་ལྷན་ཅན་ *bdud sdig-can*; འདྲ་པའི་ལྷ་ *hdod-pahi lha*; ལྷ་འདྲུག་ལུ *khyab hjug-bu* (*Mñon.*).

འདྲ་ལྷ་འཁྲུག་མའི་མེད་ *hdod-lhahi chuñ-mahi min* the several names of the wife of Kāma: བདུད་ཀྱི་དགའ་མ་ *bdud-kyi dgah-ma*; སྒྲེག་འགྲོ་མ་ *sgjeg hgro-ma*; འདྲ་ཆགས་འབྲི་མེད་ *hdod-chags hkhri-ciñ* (*Mñon.*).

འདྲ་ལྷ་འཁྲུག་མ་ *hdod-lhahi-bu rnam*s the sons of Kāma, who are:—ལག་པ་བརྒྱུལ་ *lag-pa brgya-pa*, ལྷ་ཆོག་སྟག་ *sna-tshogs tog*, ཆེན་མོ་པའི་སྟོ་གྲོས་ *tshanś-pahi blo-gros*, མ་འགགས་པ་ *ma-hgags-pa*, དེད་དེན་དབང་ལྷན་ *ded-dpon dbyanś-sñan*, སྟོ་བཟང་པོ་ *blo bzañ-po*, མེག་བཟང་སྟོ་གྲོས་ *mig-bzañ blo-gros*, མི་གཡོ་བ་ *mi gyo-wa*, སྟོ་གྲོས་རྩེ་གཅིག་ *blo-gros rtse-gcig*, བསོད་ནམས་ལྷན་ *bsod-nams rgyan*, ཆོས་འདྲ་ *chos-hdod*, མེད་གེའི་སྟོ་གྲོས་པ་ *sen-gehi sgra sgrog-pa*, སྟོ་གྲོས་རྒྱུ་པ་ *blo-gros ñan-pa*, ཆེན་མོ་པའི་ *tshanś-spoñ*, སྟོ་གྲོས་ *glog-lha* (*Mñon.*).

འདྲན་པ་ *hdon-pa*, pf. བརྟན་, fut. acc. to Cs. གརྟན་, imp. ཐོན་ *thon* 1. to cause to go out or to come forth, to expel, throw out, eject; to take out (from a box); to dismiss; to drive forth: མཆི་མ་འདྲན་པ་ to shed tears; རྟན་འདྲན་པ་ to utter, to ejaculate, to pronounce two consonants as two distinct sounds; བསྟན་འདྲན་པ་ to pronounce a magic formula; ལྷོག་པ་དང་འདྲན་པ་ལ་གོས་ཤིང་ practising reading and pronouncing (reciting); ཆོས་འདྲན་པ་ to

read in monotone a book; ལལ་འདྲན་ཏུ་མཛེས་པ་ (*Tā. 95-11*) resp. = ཁོར་བྱེད་པ་ to read by heart; ལྷགས་ལ་འདྲན་པ་ to read silently. གཤན་གྱི་སྟོག་འདྲན་པ་ to pull out another's life, to kill him. 2. fig. to elevate, to raise: སྒྲིལ་གྱི་འདྲན་པ་ or ལྷལ་མར་འདྲན་པ་ to raise to the throne; ཆོས་མཐའ་ཏུ་འདྲན་པ་ to arrive at the end and scope of religious knowledge (*Mil.*) 3. in *W.* to take, to taste, to eat or drink; འདྲན་ཡིན་ནམ་ would you like a taste of that? འདྲན་ཁང་ dining-room; འདྲན་གྱིར་ for ཉལ་གྱིར་; འདྲན་རྒྱལ་ for བཟ་རྒྱལ་ brandy (*Jā.*). ཁ་འདྲན་ *Kha-hdon* in ཁ་འདྲན་ཆོག་སྟགས་འདྲན་གྱི་ཡོད་པ་ rites &c. to be performed by reciting by heart (*Rtsii.*).

འདྲན་དམག་ *hdon-dmag* troops that are drawn up, i.e., have been arranged for battle. འདྲན་དམག་གསར་བསྒྲིགས་ *hdon-dmag gsar-bgyrigs* re-arrangement of troops for battle.

འདྲན་གསལ་ལྷན་འཇུག་ *hdon-cha ston-hjal* the realization of meat-tax in the autumn (*Rtsii.*).

འདྲམ་ *hdom* or འདྲམ་པ་ *hdom-pa* a lineal measure, four cubits or six feet in length, a fathom: ཤིང་འདྲམ་ཅིང་ a piece of wood two fathoms long; འདྲམ་གང་ one fathom; འདྲམ་གང་གྱུ་བཞི་མདའ་གང་ཅམ་ a fathom square, about the length of an arrow (*Hbrom. 41*). འདྲམ་གྱིས་འཇུག་པ་ *hdom-gyis hjal-wa* 1. to measure by fathoms (*Cs.*). 2. sbst. a strong jail or dungeon.

འདྲམ་རུས་པ་ *hdom nus-pa* = འདྲམ་ཁ་བྱུབ་པ་, ལྷན་བལས་རང་ཉིད་འཆི་བ་འདྲམ་རུས་པ་ ཅམ་ཏུ་སྦྱིང་བརྩེ་ཤིང་ (*Khrid.*).

འདྲམ་པ་ *hdom-pa* or generally འདྲམས་པ་ *hdoms-pa*, pf. གདམས་ *gdams* or དམས་ *dams*, fut. གདམ་ *gdam*, imp. འདྲམས་ *hdoms* 1. to induce, to admonish, to exhort: བག་མེད་པ་རྣམས་ལ་འདྲམས་པ་ *bag med-pa rnam-la hdoms-pa* to exhort wicked persons; བརྟན་པར་འདྲམས་པ་

ৱৎমম *hdoms* private parts: ৱৎমম'শ্ৰী'ষ'ব =
 ৱৎমম'শ্ৰী'মহুণ'ম লিঙ্গ the penis, the male organ ;
 হ'ম'ৱৎমম'ৱণ'দু'ৱহুণ'ব colloq. to take to one's
 heels; ৱৎমম'ল্লণ'ম *hdoms-lpags* foreskin, pre-
 puce; ৱৎমম'রম *hdoms-ras* জাক্রিয়া a small
 apron to cover the privy parts (Cs.)
 ৱৎমম'দগ্ৰী'ম *hdoms-dkris* the *dhuti* worn by
 the Hindus and particularly by the natives
 of Bengal (*Mñon.*). [पञ्चाली, पञ्चनी, a
 chequered cloth for playing at draughts
 on, etc.] S.

འདོར་བ་ *hdor-wa*, pf. and imp. དོར *dor*
 ཅུས་སྒྲོལ་, རྒྱུ་ལྷོད་ to cast forth, to throw out, to
 eject; to reject, to fling away; to sweep
 off or away; to give up. རྒྱུ་འདོར་ or འདོར་ལེན་
 rejecting and taking, deciding for or
 against; ཁྱོད་གསང་ཐུགས་ཀྱི་ཐོད་པ་འདོར་རམ་མི་འདོར་ཟེར་
 would you abandon or not the practice of
 secret charms, he said. ཁོས་པ་འདོར་བ་=ཁོས་པ་
 བོར་བ་ to fling forth one's steps, to stride on;
 འདོར་བྱ་ *hdor-bya* བརྟུན་, ཡངས་ any thing
 forsaken or to be abandoned.

འཕྲུག་པ་ *hdol-pa* a kind of plant used
for fire-wood in Tibet (*Rtsii*).

ᐱᕈᐱ *hdol-sa* fertile ground or soil (*Sch.*).

२५ *hdra* or འདྲ་བ *hdra-wa* རབ, निम, प्रतिकाश, संकाश; 1. a comparative term, which may be used after the manner of a verb, an adj., or a postp. meaning: to be like; equal, similar; like, as, just as. When used in the postpositional manner=like, as, etc., it is then syn. with ཇུ་ར *ltar* or ཇུ་བ *lta-bu*, and in the colloq. has completely supplanted the latter. As a verb it has a pf. tense འདྲས which in colloq. is the commoner postp., e.g., འདི་འདྲས *hdi hdras* like this, so, such. It gen. takes དང་ as མི་དངོས་ལ་ མི་དང་འདྲ་བར་མི་རུང་ you cannot tell a real man that he is like a man; རྒྱུ་ལ་མི་དང་འདྲ་བ་ཟེར་རུང་ as to the monkey it is right to say that it is like man. But often དང་ is omitted: ཇུ་འདྲ་བ་=ཇུ་ཇུ་བ *like a god*; བོང་བྱ་འདྲ་བ་=བོང་བྱ་ཇུ་བ *like a donkey*; འདྲ་བ་འདི་དག་ these equal things, these images, =སྐུ་འདྲ་ *sku-hdra*; བྱིད་གཉིས་ འདྲ་བར་འདུག་ you two resemble each other very much; རིང་བུང་མཉམ་ལ་འདྲ་བ་ equal in length; བྱད་མེད་ཏུ་འདྲ་བའི་ནང་ན་ amongst those who are woman-like; འདི་ཡི་གཟེ་བྱིན་ཆོངས་པ་དང་ འདྲ་བ་ his brightness is equal to (that of) Brahmā; གཞན་གྱི་དོན་ལ་འང་རང་གི་འདྲ་བར་སེམས་པ་ esteeming other's advantage as high as our own; བསམ་ཅད་ལ་བྱ་གཅིག་པ་དང་འདྲོ་ he behaved to all as to an only son; གཞན་ཡང་དེ་དང་འདྲ་ལྟ་ གནང་བ་མེད་ others shall allow it just as little as he himself; མངས་ཀྱས་དང་འདྲ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ in order to become equal to Buddha; གནས་འདྲི་ འདྲ་ a place such as should be enquired about; སྐྱེ་འདྲ་བ་ཡོད་དམ་ whether there is anything like hair (left)? ཐེད་རོ་འདྲ་རྟེན་ he found the remnants of a carcass or something like it; རོ་དང་འདྲ་བ་ as much as dead; འདི་འདྲས་ བྱར་མ་ཀྱབ་ཅིག་ *hdi hdras hur ma rgyab cig*

don't make such a noise; གང་ནམ་བདུ་མ་
གང་འདྲེ་ཡིན་པ་འདྲ་ *gañ-nas bltas kyañ hdre yin-*
pa hdra from whatever way you look
at him he is like what a demon is;
རུང་བ་དང་འདྲ་ན་ if it appears feasible; རྟེན་དགོས་
པ་འདྲ་ it seems I shall be obliged to give it;
དཔལ་ཁྱོད་རྒྱུ་ལ་ཆེ་ཆེ་འདྲ་བཞིན་བྱུང་ཞེ་ as your strength
this time at last seems to be rather great;
མི་འདྲ་བ་ dissimilar, unequal, different:
ཁྱུ་ཅུང་ཅུ་ཁ་དྲག་མི་འདྲ་བ་ལྟ་འདྲུང་མ་ཏེ་ *khyehu chuñ-*
ñu kha-dog mi-hdra-wa lña hkhruñs-te there
issued forth five little boys each of a
different colour; རྩེ་དང་མི་འདྲ་བའི་བའི་ *ñhar dan*
mi-hdra-wahi bde happiness not equal to
that which was before; ཆོས་པ་ལ་མི་འདྲ་བར་
not like or not befitting a priest. འདྲི་འདྲ་བ་
hdi hdra-wa or དེ་འདྲ་བ་ *de hdra-wa* such,
so; ཅི་འདྲ་བ་, ཇི་འདྲ་བ་ of what kind, of what
like; ཅི་འདྲ་ཅིག་ལེགས་པར་རྟོན་དགོས་ you must tell
me minutely how she looks, what kind
of appearance she has? ལུག་ཅི་འདྲ་ཅིག་འོང་ what
will be the upshot? where is this to end?
ང་ཇི་འདྲ་བར་དེ་བཞིན་འགྱུར་ he becomes just what
I am; གང་འདྲ་ how? what like? In *W.*
mtshogs takes the place of འདྲ་ or རྟེན་.

འདྲ་འདྲ་ *hdra-hdra* colloq. འདྲན་འདྲ་ (*danda*)
match, rival, the two alike; འགྲུག་ or ལུགས་
དཀར་གྱི་རྒྱ་འདྲ་འདྲ་ལ་ཏིག་ཅི་ཟེར་ something similar
to the substance of tin is called zinc.
འདྲ་མི་འདྲ་ *hdra mi-hdra* like and unlike;
equality, likeness, similarity: འདྲ་མི་འདྲ་ལྟ་བ་
hdra mi-hdra lta-wa to examine the like-
ness.

འདྲ་བར་བཞེང་མ་ *hdra-war bsheñs* image or
likeness of a person or thing; a statue;
anything drawn to resemble an original.

Syn. སྐུ་འདྲ་ *sku-hdra*; གཟུགས་བརྟན་ *gzugs-*
brñan; འདྲ་བ་ *hdra-wa*; འདྲ་འབག་ *hdra-hbag*
(*Mñon.*).

འདྲ་བོ་ *hdra-wo* 1. as if: ཐེ་ཆོས་ཟེར་བུ་གྲག་པའི་འདྲ་བོ་
as if he was made to doubt. 2. likeness,
copy.

འདྲ་གུས་ *hdra-gus* = རྩི་གུས་ exact or true copy.
འདྲུང་མ་ *hdrañs* 1. v. དྲུང་མ་པ་. 2. v. འགྲུང་མ་.

འདྲད་ *hdrad* v. འབྲད་ (མེན་མོ་དང་མེན་མོ་འབྲད་པ་).

འདན་ *hdran* = འགྲན་ (འདན་ཞུ་བྱེད་པ་ *hdran zla*
byed-pa to rival).

འདྲལ་པ་ *hdral-pa* = རལ་བ་; pf. དལ་ *dral* 1.
to break, violate; དམ་ཆོག་འདྲལ་བ་ to break a
promise; སྤྱི་མཐུན་འདྲལ་བ་ to break or violate
law (*Nag.* 39). 2. to tear to pieces, to
rend asunder; to rip open (an animal):
དུ་བ་འདྲལ་བ་པོ་ one who tears asunder a grating
or lattice (*Situ.* 84).

འདྲི་བ་ *hdri-wa* pf. and imp. དྲི་མ་ *dris* or
འདྲི་མ་ *hdris*, བསྐྱོད་, བསྐྱོད་པ་ to ask, to ask for,
enquire after or about (a thing): སྐྱོན་འདྲི་མ་
a place for asking advice, oracle; ཡ་མའི་གཏམ་
འདྲི་མ་ enquired after his parents; དྲི་བ་འདྲི་བ་
to ask a question. The honorific form
for this verb is ལྷ་བ་ *shu-wa* which is used
to signify an inferior enquiring of a
superior, whereas when the latter asks
anything of the former འདྲི་བ་ is the verb
employed. However, འདྲི་བ་ is also some-
times found where one would expect ལྷ་བ་
to be used; thus in *Tangyur*, *mdo*, xciii,
131, we read: དགེ་སྤྱོད་གིས་དྲི་མ་གྱིས་བ་བཅོམ་ལྷན་
འདམ་ཐམས་ཅད་གཟིགས་པམ་དེ་ལ་གསུང་མ་ the gelong
having enquired, the conqueror Bhagavan
because he sees all replied to him. Again
in *Pth.* we find: མངས་རྒྱལ་འོད་དཔག་མེད་ལ་རྒྱལ་པོས་
དྲི་མ་པ་ the king enquired of Buddha
Amitabha. 2. sometimes occurs for འདྲི་བ་
3. ལཱ་ཏེ་ address. འདྲི་བྱེད་ *hdri-byed* བསྐྱོད་
interrogation, inquiry. འདྲི་ཐོས་ *hdri thos*
information.

རྩ་འདྲི་བ་ *hdrid-pa* 1. = ལྷ་བ་ *shu-wa* to
entrap, delude, deceive. 2. v. འདྲི་བ་ *hbrid-pa*.

འདྲི་མ་པ་ *hdrim-pa* incorrectly for འདྲི་མ་པ་
hbrim-pa.

འདྲིལ་བ *hdril-wa*, pf. དྲིལ *dril* 1. to roll down, to be rolled along or down; to be joined, entwined or wrapped or enveloped; རང་ཟེར་གྱི་གང་བྱར་འདྲིལ་བ *hod-ser-gyi gañ-bur hdril-wa* to be wrapped into a covering of light; ལྷོ་སེམས་གཅིག་ཏུ་འདྲིལ་ནི *blo-sems gcig-tu hdril-te* whilst our minds were flowing down together; ལུས་པ་རྣམས་ཁ་འདྲིལ་ནི་ངོ་མོག་པ་ the country men uniting together (forming a league) conspired against (me); རི་ཐོང་སྐལ་འདྲིལ་ *ri-wo nos-la hdril* rolls down the slope of a hill. 2. vb. a. like ལྷིལ་བ་ to wrap up, to coil, to roll about: རས་གྱིས་འདྲིལ་བ *ras-kyis hdril-wa* to wrap up in cotton cloth; དར་རྩ་ལྷེས་འདྲིལ་བ་ to wrap up in five sorts of silk; རང་སྐྱིལ་འདྲིལ་བ་ covered or sheathed with copper; རྩ་མལ་མོ་བའི་བད་ཀན་འདྲིལ་གྱིས་ amal-gamate the gastric mucous with stone-ash. དྲིལ་བས་ *dril-was* wrapping it together, in short, to sum up all; ལྷུགས་འདྲིལ་བ་ to roll about the tongue, moving it to and fro (*Sch.*).

འདྲིས་པ *hdris-pa* परिचय, संस्तुत, परिचित to be well acquainted with; to be known intimately to; to be accustomed to: འདྲིས་མ་གཤུ་ as soon as you are acquainted with, immediately after acquaintance; འདྲིས་མ་གཤུ་སྦྱིང་གཏམ་མ་བཤད་ཅིག་ do not express your heart immediately upon becoming acquainted (*Jig.*); འདྲིས་པ་མི་ an acquaintance, a sympathizing friend.

འདྲུབ *hdru-wa* v. འབྲུབ་: རྩར་བྱ་འདྲུབ་ to dig a hole, ditch (*Nag. 30*).

འདྲུགས་པ *hdrugs-pa* 1. = དྲུགས་པ་ *hkrugs-pa* to stir up, agitate. 2. to fall into small pieces; to crumble (away) (*Sch.*).

འདྲུད་པ *hdrud-pa* pf. and imp. རྩད་ *drud* 1. to drag, haul or pull along: མ་ལ་འདྲུད་པ་ to drag on the ground; གཤམ་པ་འདྲུད་པ་

to pull at a rope. 2. to rub: ལུས་འདྲུད་པ་ to rub the body; ཤིང་འདྲུད་པ་ to polish wood, to plane wood; ཡ་ཏིལ་གྱིས་འདྲུད་གྱི་འདྲུག་ is striking a match.

✚ **འདྲུབ་པ** *hdrub-pa* pf. and imp. རྩབ་ *drub* or རྩབས་ *drubs* 1. = རཛམ་པ་ to sew. 2. to embroider; རཛམ་འདྲུབ་ needle work; འདྲུབས་སུ་བྱ་བ་ *hdrubs-su bya-wa* = རྒྱུད་རིས་ རྩའི་ཆོས་ needle-work or sewing. 3. to heal up: མ་འདྲུབ་ the wound is healed.

འདྲུལ་བ་ *hdrul-wa* pf. རྩལ་ *drul* 1. = རྩལ་བ་ to rot, to grow putrid. འདྲུལ་བར་གྱུར་བ་ *hdrul-war gyur-wa* to become putrid, to become decomposed. 2. = རྩལ་བ་ to slip down, to fall down: རྩོ་བོ་གཞན་གྱི་ལྷག་ཆ་འདྲུལ་བ་ནིག་ཏུ་མཛུབ་དེ་ (*A. 17*) making the weapon of another angry deity to fall down.

འདྲེ *hdre* पिशाच a general term for a demon, or evil spirit; ཤི་འདྲེ་ *ci-hdre* the ghost of the dead; གསོན་འདྲེ་ *gson-hdre* a goblin possessing a living man; བྱ་འདྲེ་ *bya-hdre* bird-goblin; ཟ་འདྲེ་ *sa-hdre* a word for "owl" (*Jä.*); འདྲེས་འབྱེད་ *hdres-hkhyer* carried off by goblins; འདྲི་མི་ཡིན་ནམ་འདྲི་ཡིན་ is this a man or is it a demon? འདྲེ་འདྲུལ་བ་ *hdre hdul-wa* to subdue or suppress evil spirits. འདྲེ་དཀར་ *hdre-dkar* a class of demons whom the Bon worship with a view to keep off other mischievous spirits; འདྲེ་བཞོན་པ་ *Hdre-bkol* n. of a disciple of Padma Sambhava (*Deb. 46*). འདྲེ་སྦྱོད་པ་ *hdre skrod-pa* to cast out evil spirits; འདྲེ་མོ་ *hdre-pho* a male devil; འདྲེ་བུ་ *hdre-bu* a young devil; འདྲེ་མོ་ *hdre-mo* a female devil; འདྲེ་མེ་བུད་ *hdre-mo-bud* the fire-blowing devil, the will-o'-the-wisp, *ignis fatuus* (*Schtr.*); འདྲེ་དམག་ *hdre-dmag* a troop of demons, a goblin host.

འདྲེ་འཇིགས་མ་ *hdre-hjigs* ལྷུག་ལྷུག་ lit. the devil's fear, a fragrant gum resin the smoke of which is a terror to ghosts and evil spirits.

འདྲེ་འཇིགས་ཐང་ཆུང་ *hdre-hjigs thañ-chuñ* = ལུ་ལུ་ལ་
མག་པོ (mystic) (*Sman.*).

འདྲེ་རྗེ་བཤེས་ *hdre-rje badsra* (ཁྱུང་པོ་རྗེ་ *khyuñ-po rdo-rje*) n. of a celebrated physician of Tibet who was born of the family of *Byu thog-pa*. He was physician to king *Guñ-sroñ guñ-btsañ*. (*Gyu. 2.*).

འདྲེ་ལྷོག་ *hdre-ldog* ལུ་ཕུ་ཆུང་ [a plunderer] S.

འདྲེ་པང་ཁ་ *hdre-pañ-kha* n. of a medicinal fruit = སྒོང་ཐོག་ *sgoñ-thog* (*Vai-sñ.*).

འདྲེ་ཤིག་ *hdre-ṣig* lit. 'devil louse,' = bed-bug.

the lama's, intercourse with my soul, I am happy (*Jä.*).

འདྲེག་པ་ *hdreg-pa* (v. འདྲེག་པ་ *hbreg-pa*), pf. འདྲེགས་པ་ *hdregs-pa*: to excise, to shave the hair, to pare nails, etc. འདྲེག་མཁན་ *hdreg-mkhan* ལའཁ, ལའཔིཏ; a barber, one who crops hair. Syn. of latter term: ལྷོ་མཁན་ *skra-mkhan*; ལྷོ་འཛིན་ *sla-hdsin*; མཐོ་རིས་གྲགས་ *miho-ris-grags*; མཐར་གནས་པ་ *mtshar-gnas-pa*; འདྲེག་པ་ *hbreg-pa* (*Mñon.*). འདྲེག་མཁན་གྱི་ལག་ཆ་ *hdreg-mkhan-gyi lag-cha* ལའཔིཏ མཁན་ཆ; the implements of a barber.

འདྲེད་པ་ *hdred-pa* = ལྷོ་སེམས་སུན་པ་ *blo-semṣ sun-pa* 1. to be sick of (at heart), to be disgusted or annoyed. 2. to slide, glide, to slip (*Jä.*).

འདྲེན་ཆས་ *hdren-chaṣ*, defined as ལྷོ་ལག་པར་ ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *spyad-lag phar-tshur spor-wa* the removal of things from one place to another (*Rtsii.*). འདྲེན་ཐང་ *hdren-thañ* = མ་ཆེན་ *ma-chen* a cook (*Mñon.*).

འདྲེན་པ་ I: *hdren-pa* pf. དང་ *drañ* or དངས་ *drañs*, fut. དང་ *drañ*, imp. དོང་ *droñ* or དོངས་ *droñs* 1. to draw; to pull: ཤིང་འདྲེན་པ་ *ṣiñ hdren-pa* to haul wood; ཐག་པས་རྩ་ཤིག་འདྲེན་པ་ to drag a corpse by a rope; མ་བྱའི་ལྷོ་རྒྱུ་མཁ་ དངས་བྱམ་པ་ལ་བཞག་ནས་ the feathers pulled forth from the peacock were placed in the sacred jar. 2. to conduct, to draw along, to invite: ལམ་འདྲེན་པ་ *lam dren-pa* to guide in a journey, a guide; ལོག་འདྲེན་པ་ *log hdren-pa* to mislead, to take to the wrong way, i.e., to the state of unhappiness and hell; ལུ་ལ་དུ་དམག་འདྲེན་པ་ *yul-du dmag hdren-pa* to conduct an army into a country; ལང་ལ་ བཞོན་མཁན་དངས་ནས་ཡོད་ invited the wayfarer indoors; to invite is usually rendered by ལུན་ or ལའན་འདྲེན་པ་; ལུན་མ་དངས་པར་བཞོན་པ་ *spyān-ma drañs-par hgro-wa* to go uninvited; ལུན་

འདྲེ་བ་ I: *hdre-wa* pf. and imp. འདྲེས་ *hdres*, acc. to *Jä.* vb. n. to བསྐྲེན་པ་ *bsre-wa* 1. to be mixed up with, to blend together; to go together: ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་ *phyogs gcig-tu hdres* mixed together, miscellaneous; འདྲེས་མཚམས་ *hdres-mtshams* the limits of conjunction; རྩིག་གཞན་མ་འདྲེས་པར་ *tshig-gshan ma-hdres-par* without mingling other talk with (the conversation); ཁ་དང་སྒྲིང་མ་འདྲེས་ *kha dañ ṣñiñ-ma-hdres* a man with whom outer word and inner feelings do not blend; ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་འདྲེས་ *chos-dañ chos ma-yin-pa hdres* a medley of religion and irreligion. In an absolute sense: ལྷོ་ལ་འདྲེས་ཏེ་སྤྲུག་སྤྲུག་ identifying himself with overt practices, he became a Brahmanist; དུད་འགྲེས་པ་ *dud-hgro hdres-pa* an animal of mixed breed, a cross, mongrel; མ་འདྲེས་པ་ *ma-hdres-pa* unmixed, pure, unadulterated; མ་འདྲེས་པར་ *ma-hdres-par* without confounding or mixing up together, sharply discriminating (partly from *Jä.*).

འདྲེ་བ་ II: (རིག་པས་འདྲེ་བ་ *rig-pas hdre-wa*) 1. to discriminate by intelligence. 2. to interfere with; to have intercourse with, to engage in: རང་སེམས་ལྷོ་མ་འདྲེས་པས་བདེ་ *rañ-semṣ bla-ma hdres-pas bde* through your,

འདྲན་པ *spyān-hdren-pa* also = to call up a spirit, to invite or draw up a deity: ལས་ཀྱི་གུམ་པ་གར་སྒོར་བཞག་མཐུན་དུ་སྒྲུ་མ་ཡི་དམ་ཐུན་དང་ས་མཚོད་ནས་སྒྲོང་ཉིད་བསྒྲོམ་ having placed the vessel of fate at the eastern entrance, the lama (standing) in front made offerings to the tutelary deity he had conjured up and meditated on the very void. Sometimes, also, the form ཐུན་འདྲེན་པ must be merely literally rendered, e.g., གསེལ་དུ་གཟིམ་གུང་ཐུན་འདྲེན་ཏི drawing to his eyes a little sleep at dinner, or closing his eyes for a short nap when eating. Other usages of འདྲེན་པ may be quoted: ཁ་མཐུས་འདྲེན་པ to suck; ལྷ་འདྲེན་པ *sna-hdren pa* to guide, lead, e.g., རྒྱ་ལྷ་འདྲེན་པ to conduct water, to irrigate; འབས་འདྲེན་པ *shabs hdren-pa* to disgrace, to bring shame to, to insult; སྒྲོ་འདྲེན་པ *blo hdren-pa* or ཡིད་འདྲེན་པ to persuade, to induce; གདན་འདྲེན་པ to appoint; also to go to meet; to invite.

འདྲེན་པ II: ཇཉན, the chief, lord, husband, guide: སྒྲུ་མ་ནི་ངའི་འདྲེན་ཡིན་ the lama is my guide: འདྲེན་པ་གཙོ་ *hdren-pa gtso* ཇཉན the chief leader, a husband.

འདྲེན་མ *hdren-ma* = འདྲེས་མ *hdres-ma* སྒྲིལ་པ་ complex.

འདྲེས་པ *hdres-pa* བྲུ་མ་ལྷོ་མ་; སྒྲིལ་པ་, མིས་ to be mixed; a mixture: རྒྱ་དང་ལྷ་མ་འདྲེས་པ *chu-dan ho-ma hdres-pa* a mixture of milk and water. རྒྱ་དང་དངོས་ལྷ་ལྷ་འདྲེས་པ a mixture as of sin and property.

Syn. འབྲུགས་པ *hkhruḡs-pa*; འཚལ་བ *hchol-wa* (*Mñon.*).

འདྲེས་རྒྱུག་ *hdres-rñog* disorder, confusion; སྒྲོ་ཚན་འདྲེས་རྒྱུག་མེད་པར་ *sde-tshan hdres-rñog med-par* no disorder in the chapters and sections of the book (*Rtsii.*).

འདྲེས་པར་གུར་ *hdres-par gyur* མི་གྲི་མུ་ become mixed up.

འདྲེས་མ *hdres-ma* བྲུ་མ་ལྷོ་མ་ medley, mixture, anything mixed up together: ལྷ་ཚོགས་འདྲེས་མ འདྲ་ like different sorts mixed up together (*Nag. 39*).

འདྲོག་པ *hdrog-pa* 1. to wince, shrink, quiver, shudder (from fear); རྩ་འདྲོག་པ *rta hdrog-pa* the shying of a horse; འདྲོག་ཅན་ *hdrog-can* shy, skittish, easily frightened. 2. འདྲོག་སྒྲོང་བ་ *hdrog sloñ-wa* take by surprise, to deceive by cunning, to outwit (*Jā.*).

འདྲོང་པ *hdron-pa* (ཡིད་ལ་སྒྲོང་བ་) to believe, confide in: རྒྱུད་ནས་གནས་ཚུལ་ཞིབ་གསལ་བསྐྱེད་འབྱུང་ཡིད་ལ་འདྲོང་ཞིང་ the detailed clear news obtained from you being reliable.

འདྲོངས་པ *hdronṣ-pa* = འདྲེན་པ *hdren-pa*.

འདྲོན་སྒྱུང་གི་བུ་ *Hdron-skyoñ-gi bu* Kā-s'yapa Rishi, the son of འདྲོན་སྒྱུང་ *Hdron-skyoñ* the keeper of light.

འདྲོབས་པ *hdrobs-pa* ཇུ་ straight.

ར་བ་ *Rda-wa* one of the thirty-six border-countries of India (*Ya-sel. 38*).

རང་ *rdañ*, v. གདང་ *gdañ*.

རབ་པ་ *rdab-pa* to fold, pile one upon another; clapping one hand against another, v. རེབ་པ་ *rdeb-pa*. རབ་སྒྲུ་ *rdab-sgra* sound of clapping of the hands, clap (*Rtsii.*).

རར་བ་ *rdar-wa* to sharpen, grind: གྲི་རར་བ་ *gri rdar-wa* to sharpen a knife, v. བར་བ་ *bdar-wa*.

རལ་ *rdal* = བར་ཐོར་ *thar-thor* scattered, separated from each other as houses are in the suburbs of a town: གྲོང་རལ་ *groñ-rdal* the suburbs of a town (*Nag. 40*).

རལ་བ། *rdul-wa* = རྒྱུ་མ་པ་ *hgram-pa*, pf. and fut. བར་ལ་ *brdal*, imp. རོལ་ *rdol*, also གར་ལ་ *gdal-wa*, བར་ལ་ *bdal-wa* to spread, stretch out, to include: རྩིང་གི་ཁ་བས་བྱེས་པ་བར་ལ་ *rdsiñ-gi shabs-bye mas brdal* the bottom of the pond is strewn with sand; དམ་ཙམ་ཐང་མར་ལ་ *dam-chos thañ-mar rdal-wa la* now when holy religion (Buddhism) lies before you as if it were spread out in a plain, i.e., when it is accessible to all; བྱ་བར་ལ་ *khyab-rdal* comprehensive; all-embracing: སེམས་ནམ་མཁའ་ལྷ་བྱ་བྱ་བར་ལ་ the mind is all-embracing; སོ་སོ་བར་ལ་ *sos-rdal* slowly, not in a hurry (*Sch.*).

རིག་པ། *rdig* for ཡོ་བྱ་ར་ར་གི་རིག་ཁྱུ་ all the utensils and furniture of a house.

རིགས་པ་ *rdigs-pa* to beat (*Sch.*), prob. = རིག་པ་ *rdeg-pa*.

རིབ་པ། *rdib-pa*, pf. རིབས་ *rdibs*, to crumble, to fall to pieces, collapse, cave in: ཁང་པ་རིབ་པ་ *khañ-pa rdib-pa* the house breaks down; ཐོག་རིབ་པ་ *thog rdib-pa* the roof gives way (*Nag.* 40). Also to get dented, battered (like tin vessels by a blow or knock) (*Jä.*).

རུ་བ། *rdu-wa* a thistle (*Cs.*).

རུག་པ། *rdug-pa*, pf. བར་ལས་ *brdugs*, fut. བར་ལ་ *brdug* 1. to conquer, to worst: ལྷ་ནམས་ཀྱིས་ལྷ་མ་ཡིན་ཐུབ་ཅིང་རུག་པར་བྱས་ཏེ་ the Nāgas having overcome and worsted the Asuras. 2. to devastate, wreck, undo: རྡོ་རྒྱལ་ལ་བར་ལས་པས་ as all the resources were destroyed; རུགས་ *rdugs* = གླགས་མ་རྟོད་པ་ *glags-ma rñed-pa* destitute, wrecked (*Nag.* 40); ཡུ་རུག་པ་ *u rdug-pa* or རུ་རུགས་ *hu-rdugs* a wreck, one shattered by indiscreet actions, entangled with debts and vicissitudes, a destitute person; ཕུ་རུགས་ *phu-rdugs* a bewildered person.

རུང་། *rduñ* a small mound, hillock (*Jä.*).

རུང་བ། *rduñ-wa* = བར་ལ་, pf. བར་ལས་ *brduñs*, fut. བར་ལ་ *brduñ*, imp. བར་ལས་ *brduñs* or རུང་ *rduñ* 1. to beat, to strike, to drub; ཐོ་བས་ རུང་བ་ to beat with a hammer; སེང་ལྷང་གི་རུ་ཐོ་ཆེ་ བར་ལས་ཤིང་ having beaten a large drum of lion acacia (*Pth.*); རུངས་ཤིག་ *rduñs-gig* beat him, strike him; སྒོ་རུང་བ་ *sgo rduñ-wa* to knock at a door. 2. to break to pieces, to smash, to beat out (བླ་ཐོ་ *bra-po* buckwheat with a stick); སྒྲིང་རུང་ *steñ-rduñ* a pestle; བློ་རུང་བ་ *bro rduñ-wa* to dance; གཤུ་རུང་བ་ *gshu rduñ-wa* to bend the bow (*v. Schl.* on *Dzl.* 162-11); རུང་མཁན་ *rduñ-mkhan* = རུང་པ་པོ་ a beater, striker, fighter, fuller. རུང་གཏག་ *rduñ-gtag* prob. a drubbing, a sound-thrashing: རུང་གཏག་བྱུང་ I have got a thrashing (*Jä.*); རུང་བྱིད་ *rduñ-byed* = རུག་པོ་ a stick, a striker; རུང་འཛོག་པ་ *rduñ-htshog-pa* = བར་ལ་བ་ to cudgel, a cudgelling (*Nag.* 40).

རུམ་། *rdum* maimed, limbless: ལག་རུམ་ armless; མུག་རུམ་ tailless (*Nag.* 40); ཁང་རུམ་ *rkañ-rdum* a maimed foot; རུ་རུམ་ *rua-rdum* a mutilated horn; རུམ་པོ་, རུ་མེད་པ་ *rtse med-pa*, མགོ་མེད་ headless, without the top; རུམ་བྱེད་པ་ to mutilate; anything mutilated, maimed.

རུལ་། *rdul* ལྷུ་ལི་, རུ་ལེ་, རུ་ལེ་ 1. dust, motes, particles of dust in the air visible in the rays of the sun, pollen རུ་ལེ་གི་རུལ་ རབ་ཐམས་ཅད་ all the particles of the procreative fluid (*Vai.* 3ñ.). 2. the subtle components of impalpable or intangible things (such as smells, heat, cold, etc.); perhaps molecule, monad. རུལ་གྱི་སྒྲིང་པོ་ *rdul-gyi sñiñ-po* རེལ་སྒྲིང་ [the essence of dust; camphor] *S.* རུལ་གྱི་ཐིག་ལེ་ *rdul-gyi thig-le* རུ་ལེ་འཕྲོ་བྱེད་ [mark of dust] *S.* རུལ་ཐུལ་ *rdul-thul* dust arises. རུལ་མི་ཐུལ་པར་བྱེད་པ་ *rdul mi-thul-war*

byed-pa 1. to lay the dust, minutest particles. 2. a woman's menstrual discharge. རུལ་ཕྱ་རབ *rdul-phra rab* परमाणु or རུལ་ཕྱ་རབ་ཆ་མེད *rdul-phra rab cha-med* atom, indivisible particle. རུལ་ཕྱ་རྒྱ *rdul-phran* or རུལ་འཕྱར་མོ་ལྔ་ཡུག་ the minutest particle; རུལ་རྩོག་པ་ *rdul-du rlog-pa* = རུལ་ཐམ་བར་རྩོག་པ་ *rdul-thal-bar rlog-pa* to crush or pound a thing until it is reduced to powder; གླེང་རུལ་ *glan-rdul* a mote in the dung of an ox, a small particle of cowdung; རྩོམ་རུལ་ *rdol-rje* *rdul* diamond-powder; རུལ་དམར་ *rdul-dmar* रक्तरेणु, सिन्दूर vermillion powder. རུལ་ཚུབ་ *rdul-tshub* a whirling cloud of dust. རུལ་ཚོན་ *rdul-tshon* paint-powder, coloured stone-dust, used in ceremonies for making figures drawn in the sand more visible (*Rtsii.*). རུལ་གཟན་ *rdul-gzan* a blouse, a travelling-cloak against dust, a god wears it (*Vai. kar.*).

རུལ་ཅན་ *rdul-can* 1. dusty. 2. = རུར་ཁྱེན་. 3. रजस्रला in menstruation.

རུལ་ཅན་མའི་བུ་ *rdul-can mahi-bu* the son of *Rdul-can-ma*, Paras'urāma (དགའ་ཁྱེད་དཔྱ་ཐུག་).

ལ་བཅས་མ་ རུལ་ཅན་ *rdul beas-ma* = བུ་མོ་གཞོན་ནུ་མ་ a young girl, a maiden, damsel, young woman (*Mñon.*).

རུལ་འཇོམས་ *rdul-hjoms* [कणाय destroyer of dust; water] S.

རུལ་ལྡན་ *rdul-ldan* 1. रेणुमत् a bee. 2. रजनौ night.

རུལ་འཕྱར་ *rdul-hphyañ* लब्धरेणु [reduced to dust] S.

རུལ་བྱལ་ *rdul-bral*, विरजस् (*A. K.* 1-61) = ཐར་པ་ salvation, emancipation (*Mñon.*).

རུལ་མ་ *rdul-ma* धूलि dust.

རུལ་མུན་རྩིང་རྩོམ་ *rdul-mun sniñ-stobs* acc. to *Dus-hkhor-lo* (Kālachakra): རུལ་ནི་སེམས་ལུས་ལ་འཕྲུག་པའི་རང་བཞིན་། མུན་པ་ནི་སེམས་ལ་ལུས་ལ་མི་ཕྱོགས་པར་ཀུན་ཏུ་མྱོང་ས་པ། རྩིང་རྩོམ་ནི་སེམས་ལ་ལུས་ལ་གསལ་བར་འཕྲུག་པ་

དང་མུར་དུ་འཕྲུག་པའི་རང་བཞིན་ཡིན་པར་བཤད་པས་སོ (Egyan. 11).

རེ *rde* in compounds for རེན་ *rdehu*.

རེགས་པ་ *rdeg-pa* or རེགས་པ་ *rdeg-s-pa*, རེགས་ *rdeg* or བརེགས་ *brdeg*, fut. བརེག *brdeg*, imp. བརེགས་ *brdeg* or རེག *rdeg*: 1. to beat, strike, smite; རེག་ཅིང་ཕྱོད་པ་ *rdeg-ciñ spyod-pa* बलात्कार to commit rape; to force cohabitation; མེ་ལོང་ལ་བརེག་ཅིང་ *me-loñ-la brdeg-ciñ* beating the looking glass in anger; རེག་འཚག་གི་ཕུག་བརྒྱལ་ *rdeg-htshog-gi sdug-bsñal* torment of corporal punishment, the ill-fortune of getting a beating. 2. to push, thrust, knock, kick; ཕུལ་རེག་ཕྱོད་པ་ *phul-rdeg byed-pa* to give a blow with the fist (*Sch.*); རེག་ཆ་མཁན་ *rdeg-cha mkhan* = མགར་བ་ blacksmith (*Mñon.*); རེག་ཆོས་ *rdeg-choś* a dance; རེག་ཆོས་པ་ *rdeg choś-pa* to dance. བརེག *brdeg* seems to occur also as pres. tense; also in combinations: བརྩན་ཐབས་ཀྱི་བརེག་འཕྲུག་གནང་ནས་ *btsan thabs-kyi brdeg hchag gnañ nas* giving thumpings and rendings of a violent kind (*Mil.*).

རེབ་དུ་ *rdeb da-ru* (*Vai-sñ.*) incorrectly for རེབ་དཱ་; deodar, a species of cedar.

རེབ་པ་ *rdeb-pa* for རེབ་པ་ *sdeb-pa*.

རེབས་པ་ *rdebs-pa* acc. to *Jä.* prob. the original form, but of rare occurrence, for རབ་པ་ *rdab-pa* pf. བརབས་ *brdabs*, fut. བརབ་ 1. to throw down with a clap, to fling or knock down: ལུས་སེམས་ལ་རེབས་པ་ *luś-sa-la rdebs-pa* to prostrate one's self; རྩམ་རེབས་ *rtas-rdebs* thrown by a horse. 2. to throw to and fro, to toss about: མགོ་བོ་རེབས་ཤིང་འདྲེ་ཕྱོག་པ་ *mgo-wo rdebs-ciñ hdre-ldog-pa* to roll on the ground as ponies do, to wallow. 3. to stumble: ལམ་རབ་པ་ or རབ་ལམ་བ་ to slip and stumble (*Sch.*).

རྩོམ་པ་ *rdo* पाषाण, प्रस्तर, चयम, उपल 1. a stone,
a boulder. 2. main or real point (in a
memorial, complaint or application). 3. a
weight, for weighing things by a balance.
དངུལ་གྱི་འབྲུག་པ་ *dñul-rdo* a stone containing silver,
silver ore; **སྒྲིན་གྱི་འབྲུག་པ་** *sprin-rdo* prob. a topaz;
སྒྲིན་གྱི་འབྲུག་པ་ *sbra-rdo* asbestos; **མེ་འབྲུག་པ་** *me-rdo* fire-
stone, flint; **ཟུར་གྱི་འབྲུག་པ་** *zur-rdo* corner-stone;
གཤེར་གྱི་འབྲུག་པ་ *gser-rdo* gold ore, stone containing
gold (*Cs.*); **རྩོམ་པ་** a boulder; **རྩོམ་པ་** *rdo-rtsig*
a stone wall; **རྩོམ་པ་** *rdo-zam* stone bridge;
རྩོམ་པ་ཁྱུང་ *rdohi rnam gyur* formed of stone;
རྩོམ་པ་ཁྱུང་ a stone image of S'ākya-thubpa;
རྩོམ་པ་ mineral formation; **རྩོམ་པ་** *rdo zo-wa*
stone-worker, quarry-man; **རྩོམ་པ་** *rdo*
gshogs a cut or squared stone.

Syn. རྩོམ་ *rdo-wa*; སྒྲེད་ *sped*; གོར་མ་ *gor-ma*;
བཙོག་པོ་ *btsoḡ-po*; ཇུ་པོ་ *ju-po*; གཏུན་ *gtun* (*Mñon.*).

इ. ५१२ *rdo-dkar* (अथर्गुरेणम a kind of crystal) श्वेतशिला, सितोपल a white stone, acc.

to *Sch.* alabaster. རྫོང་ཀར་བཞིག་ཐུབ་ a mineral
medicine (*Mñon.*).

རྫོང་མུ་རྩེ་ *rdo-khad* a stone resembling a sheep's brain in appearance, and used as a remedy for diseases of the brain. (*Sman.*).
 རྫོང་སྐུ་ *rdo-skyur* another mineral medicinal substance (*Sman.*).

རྩ་སྒྲེམ་ *rdo-skyes* शिलाजातु; bitumen = བྱ་
 བྱ་ *brag-shun* (*Mñon.*). རྩ་བུད་ *rdo-bcud* bitu-
 men (mystic) (*Min-rda.* 4). རྩ་སྒྲེམ་ *rdo-skran*
 a kind of steatite or soap-stone (*Jä.*)

རྫོགས་རྒྱུ་མཐུན་པའི་སྒྲུབ་ཀྱིས་ཁ་ལྟོ་རིང་རིགས་ (D.
cel. 6).

इ. पिण *rdo-khog* 1. a hollow or natural cavern in a rock. 2. acc. to *Jä.*: a stone-pot वज्रभाण्ड.

ईमख *rdo-mkhan* 1. शिलाकुट्टक stone-cutter, or worker. 2. अशनि the thunder.

རྫོག་མཁྱིམ་ *rdo-mkhriṣ* (རྫོག་མཁྱིམ་) gallstone
 (*Mñon.*). Used, it is asserted, as a medi-
 cinal application : རྫོག་མཁྱིམ་མ་ཡི་ཙ་ཁ་ལྷོ་མ་པར་བྱུང་
 (*Sman.*).

རྫོགས་ *rdo-rgyud* various kinds of soft stones, as serpentine, soap-stone, chalk, etc.

རྡོ་རྒྱུས་ *rdo-rgyus* 1. a medicinal stone (*Maon.*). This mineral cures swellings of the veins and sprains and contraction of the muscles (*Sman.*). 2. oath in contracting friendship to make it lasting.

རྩ་རྩ་ *rdo-hchan* a stone of such a size as can easily be held by a man as a weapon.

ई०ई० *Rdo-hjog* तक्षशिला Taxila, n. of a sacred place of the Buddhists; the ancient capital of the Panjab when Alexander the Great invaded that region.

རྫོང་མེན *rdo-mñen* a soft kind of stone, alabaster.

རྫོང་མེན *rdo-sñin* or རྫོང་མེན་པོ་ 1. = ལྷགས་ལྷགས་གཤམ་, ལྷགས་ལྷགས་ iron, lit. the pith of stone. རྫོང་མེན་པོ་མེན་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་ iron removes the poison of diseased liver (*Sman.*). 2. མར་གད་ acc. to *Sch.* jasper [emerald] *S.*

རྫོང་མེན *rdo-thal* (རྫོང་མེན་) (*Mñon.*) stone-ashes (*Cs.*), calcined stone (*Jä.*), quicklime (*Sch.*), chalk (*Schtr.*) But v. རྫོང་མེན་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་ལྷགས་པོ་ (*Sman.*). རྫོང་མེན་པོ་ལྷགས་པོ་ *rdo-thal byugs-pa* to rough-cast, to plaster.

རྫོང་མེན *rdo-don* = རྫོང་མེན་པོ་ (*Rtsii.*) purport, substance of any prayer or application.

རྫོང་མེན *rdo-dreg* (བྱ་ལྷགས་ལྷགས་ a kind of pitch) (*Mñon.*) not as in *Jä.* the dirt on stone. རྫོང་མེན་ལྷགས་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་ pitch eradicates chronic inflammation and poison (*Sman.*).

རྫོང་མེན *rdo-snum* rock-oil, petroleum; རྫོང་མེན་ལྷགས་པོ་ལེ་ oiled iron used as horoscopic dice.

རྫོང་མེན *rdo-spos* solid incense : རྫོང་མེན་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་ *do-spos* is of use in some constitutional diseases (*Sman.*).

རྫོང་མེན་པོ་ལེ་མེན་ *rdo hphahs-pahi mdo* n. of a sūtra in the *Mdo* section of the *Kahgyur* 426 describing the miraculous feat of Buddha in throwing missiles performed by him in the country of the *Malla*.

རྫོང་མེན *rdo-wa* is another word for རྫོང་མེན *rdo* a stone : རྫོང་མེན་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་མེན་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་, རྫོང་མེན་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་ ལྷགས་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་ in winter time the soil becomes (hard) like stone (*Khrid.*); རྫོང་མེན་པོ་ལེ་རྒྱ་ལེ་ *rdo-war gyur-pa* ལྷགས་པོ་ལེ་ converted into stone, turned into fossil.

རྫོང་མེན་པོ་ལེ་ *rdo-shrags* explained as རྫོང་མེན་པོ་ལེ་མེན་པོ་ལེ་ *Sbe-ser ñi-ma thañ-gi bla-ma* (*Nag. 53*).

རྫོང་མེན *rdo-tshad* a bar of silver bullion of about 4 pounds in weight.

རྫོང་མེན *rdo-tshig* = རྫོང་མེན་པོ་ལེ་ a firm expression or word (*Nag. 40*).

རྫོང་མེན *rdo-shun* bitumen, mineral pitch.

རྫོང་མེན *rdo-sho* lime (both quick and slaked).

རྫོང་མེན *rdo-gshod* ལྷགས་པོ་ [a mallet for breaking small stones] *S.*

རྫོང་མེན *rdo-gzon* = རྫོང་མེན་པོ་ལེ་ (*Mñon.*).

རྫོང་མེན་པོ་ལེ་ *rdo-yi rgyal-po bshi* the four kings of stone, viz.: tortoise-shell stone—ལྷགས་ལྷགས་པོ་ལེ་; རྫོང་མེན་ལྷགས་པོ་ལེ་; ལྷགས་པོ་.

རྫོང་མེན་པོ་ལེ་ *rdo-yi zas-can* = ལྷགས་པོ་ལེ་ met. a pigeon (*Mñon.*).

རྫོང་མེན *rdo-rin* or རྫོང་མེན་པོ་ *rdo-rin* a stone pillar, obelisk or monument, or an ornament of buildings. There is a famous *Do-ring* near the chief temple of Lhasa with an inscription recording a victory of the Tibetans over the Chinese.

རྫོང་མེན་ལྷགས་པོ་ *rdo-rus-thug* to the last extremity (*Sch.*).

རྫོང་མེན *rdo-sol* coal (*Mñon.*), mineral coal.

རྫོང་མེན *rdo-rje* 1. བཟུང་, ལྷགས་, ལྷགས་; རྫོང་མེན་པོ་ or རྫོང་མེན་པོ་ lit. the prince of stones, and said, primarily, to be ལྷགས་པོ་ལེ་ *mi-phyed-pa* or ལྷགས་པོ་ལེ་ *mi-bcig-pa* infallible or indestructible, also unchangeable, hence holy, venerable; but is best known as Indra's thunder-bolt or sceptre. With the Northern Buddhists a supposed model of this sceptre has long been in use as a ritual instrument of the *Tantrik* priests, held by them during prayer in their hands and moved about in various directions; it is used as a symbol of durability and of power. The vajra or dorje is, moreover, a common symbol in representations of deities in whose hands it is there placed. In Tibet the standard-

རྡོ་རྗེ་ཤྲིང་ལུས་ལེན་པ་ཅེས་ *rdo-rje shñiñ-shus lehu-*
gcig n. of a sutra (*K. d. 8*)

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྒྱུ་རྩུ་ *rdo-rje sñiñ-po rgyan-gyi rgyud* a Tantrik sutra descriptive of acquiring perfection (*K. g. 5 134*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྒྱུ་རྩུ་ *rdo rje sñiñ-gzuñs* (see *K. g. 7*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje sñiñ-po rdo-rje lce hhab-pa* n. of a dhāraṇī (*K. g. 8 93*) used as a protection against epidemics, enemy, evil spirits, also to stop rain, to cause rain to fall, to make abundant harvest, etc.

རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje dril-bu* n. of an Indian Buddhist sage (*K. dun. 20*).

རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje gdan* बोधिगया; गया, वज्रासन; described as ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the navel of India, namely Gayā, considered the holiest of all places in the Buddhist world (*Mñon.*). In *Pth.* (folio 124, etc.) occurs a story of the destruction of Gaya by fire.

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje gdan-pa* 1. an epithet of Buddha (*Mñon.*). 2. names of three Indian sages of Vajrasana (Gayā) (*K. dun. 43*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje gdan-bshihi-rgyud* a Tantra treating of the twelve signs of the zodiac, of the symbolic hand gestures (ལྷན་པ་ལྷན་པ་), of the *Khadoma*, of the use of rosaries, etc. (*K. g. 5 57*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje bdud-rtsihi rgyud lehu-gcu-gcig* n. of a Tantra in the Kahgyur (*K. phal. 8*). རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje gdeñs-pahi rgyud* another Tantra (*K. phal. 8*).

རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje Nag-mo* वज्रकालिका n. of a Tantrik goddess.

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje rnam-hhjoms-kyi gzuñs* n. of a special dhāraṇī or mystical sentence (*K. phal. 8*).

རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje rnon-po* an epithet of the *Bodhisattva* Jam-yang, an aspect of Jampal or Mañjus'rī (*Mñon.*).

རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje pad-ma* वज्रपद्म, seems to be some *Bodhisattva*.

རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje pha-lam* हीरक, वज्र a diamond believed to be formed of stone derived from earth and water and said to be of four qualities corresponding to the four castes of men in India (*Mñon.*).

Syn. རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *nor-buñi mchog*; རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rjeñi rigs* (*Mñon.*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་, རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ (*K. my. 7 228*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje phal-lam thog kun brjog pañ-byed*.

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje rnam-hjoms-kyi bñad-rgyud* n. of a Tantra in the Kahgyur (*K. phal. 8*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje gnam-leays mchu lit.* the thunderbolt lips, n. of a Tantra (*K. phal. 8*).

རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje Phag-mo* वज्रवराही a popular goddess of the Karmapa sect who is said to have frightened and vanquished the enemies of Buddhism by manifesting herself in the form of a sow. Her spirit is continuously transmitted incarnate in each successive abbess who presides over the monastery of Sanding on the shore of Yamdok lake in Tibet.

རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje phur-pa* the vajrakila, a religious instrument the upper part of which is of the shape of a *dorje* and the lower a *phurpa* or mystic dagger. རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje phur-pa rtsa-wañi rgyud* to enchant a *phurpa* for suppressing evil spirits (*K. g. 5 288*).

རྩེ་མཛུགས་ *rdo-rje phreñ-wa* Vajra māla, n. of a Tantra (*K. phal. 8*).

རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་ *Rdo-rje dbyiñs-kyi dwañ-phyug-ma* an epithet of རྩེ་མཛུགས་ཀྱི་རྩེ་མཛུགས་

the goddess Sarasvatī (*Mñon.*). In later Buddhism, she is the *Yum* or Sakti of the Bodhisattwa Jampal (*Mañjus'ri*) and is popular among the Mongols under the designation of *Egeshiktü Eke*.

རྡོ་རྗེ་མེ་ལྷེ་མེ་ལྷེ་འབར་བ་མེ་ལྷེ་གྲུང་གི་གཟུངས་ is a *dhāraṇī* in (*K. phal. 8.*).

རྡོ་རྗེ་མེ་ལྷེ་ *rdo-rje me-lce* n. of a hell where flames of fire issue resembling the point of the dorje (*Ya-sel. 43*).

རྡོ་རྗེ་རྩེ་དགུ་པ་ *rdo-rje rtse dgu-pa* lit. a *dorje* made with nine points; n. of a religious work which was unearthed by *Pad-ma gliñ-pa*, a *dorje* made of meteoric metal with nine points being found with the book: ཡང་མ་གླིང་པའི་གཏེར་ཁྱོན་གནས་ལུགས་ཀྱི་རྡོ་རྗེ་རྩེ་དགུ་པ་གཅིག་ (*S. kar. 193*).

རྡོ་རྗེ་འཛིན་ *Rdo-rje rdsin* वज्रधर an epithet of a terrific deity who is guardian of mysticism and preserver. Often confounded, with the *Dhyani-sattwa* Dorje Chhang or Chhak-dor of the Tantras.

Syn. ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེ་ *phyag-na rdo-rje*; བརྒྱ་བྱིན་གསང་ཕྱགས་ཀྱི་ལྷུ་བ་པ་པོ་ *brgya-byin gsañ-sñags-kyi sgrub-pa-po* (*Mñon.*).

རྡོ་རྗེ་འཛིན་པ་ *rdo-rje hdsin-pa* an exorcist, a Tantrik priest.

Syn. ཕྱགས་པ་ *sñags-pa*; ཕྱགས་འཆང་ *sñags-hchan* (*Mñon.*).

རྡོ་རྗེ་ལུ་གུ་རྒྱུད་མའི་རྟོག་པ་ *rdo-rje lu-gu rgyud-mahi rtog-pa* a mystical work used by the blue-dress Bon exorcists of Tibet (*K. phal. 8*). རྡོ་རྗེ་ས་འག་གི་རྒྱུད་ལེན་བཅུ་གསུམ་པ་ a mystical work in thirteen chapters called the nether *Tantra* (*K. phal. 8*).

རྡོ་རྗེ་མ་གཟུམ་དུ་རྟོགས་པའི་རྒྱུད་ལེན་ལྔ་པ་ (*K. g. 8 343*) a *Tantra* of Vajrapāṇi to meditate on the three stages of *Bodhisattva* perfection.

རྡོ་རྗེ་སེམས་དཔལ་ *Rdo-rje sems-dpal* वज्रसत्त्व
1. an eternal and unchangeable being who is *Adi-Buddha* of the Nyingma school.
2. a Tantrik form of Akshobhya, the 2nd Dhyani Buddha, which was introduced to followers of the Dorje Vehicle by Padma Sambhava and stated by him to be president of the Eastern Heaven where he sits on a white lotus. Is often represented clasping a female as his *Yum* or Sakti.
རྡོ་རྗེ་སེམས་དཔལའི་རྒྱུ་འཕུལ་དུ་བ་མམས་ཅད་ཀྱི་མེ་མོང་ཞེས་བྱ་བའི་རྒྱུད་ (*K. g. 8 171*) n. of a *Tantra* used by the *Rñiñ-ma* sect.

རྡོ་རྗེ་ལེགས་པ་ *Rdo-rje legs-pa* an epithet of the tutelary deity Dam-chen who under the present Dalai Lama's rule occupies the position of a chief guardian of Buddhism in Tibet (*Rtsii.*).

རྡོ་རྗེ་སློབ་དཔོན་ *rdo-rje slob-dpon* वज्राचार्य; ཕྱགས་པའི་མཁན་པོ་ (*Rtsii.*) professor of the *Mantra* section in a monastery of the Tantrik school; also the lama of a monastery who is in charge of the Tantrik ritual.

རྡོ་རྗེ་སྦྱིལ་རྒྱུང་ *Rdo-rje hi skyil-kruñ* mystical posture, the posture of sitting cross-legged.

རྡོ་རྗེ་མཚུ་ཅན་ *Rdo-rje hi mchu-can* वज्रतुण्ड, वज्रचक्र, 1. an epithet of Gaṇapati, also that of Garuḍa the eagle-king—who carries Vishṇu on his back. 2. ལུ་ཕོ་རོག་ *bya pho-rog* the raven. 3. = वज्रभैरव a tutelary deity, sometimes held to be identical with གཤེན་རྗེ་གཤེན་ or Yamāntaka, a Tantrik development of Yama the lord of death.

རྡོ་རྗེ་འཛིན་པ་ *rdo-rje hi hjim-pa* or རིན་པོ་ཆའི་འཛིན་པ་ *rin-po che hi hjim-pa* mortar composed of pulverized cement of marvellous properties.

རྡོ་རྗེ་མཚུགས་ *rdo-rje hi mjug-ma* met. a god (*Mñon.*).

རྫོགས་པའི་པུགས་ *rdo-rje hi tshig* lit. the precious
or holy word; truth; the word of Bud-
dha, held to be free from deception, un-
changeable, of profound sense, and hard
to comprehend.

Syn. སྒྲིང་པའི་ཚོགས་ *sñiñ-paḥi tshig*; མཉམ་པའི་ཚོགས་ *mñam-paḥi tshig*; བདེན་པའི་ཚོགས་ *bden-paḥi tshig*; མི་བྱུང་པའི་ཚོགས་ *mi-phyed-paḥi tshig*; བརྟན་པའི་ཚོགས་ *brtan-paḥi tshig* (*K. d.* ༡ 118).

ར་རྩེ་ལྷགས *rdo-rje hi segs* = thunder (*Mñon.*).

རྩེ་ལོ་རིགས་ཀྱི་རྩིང་པོ་ *rdo-rjehi rigs-kyi sñiñ-po*
 = རྩིང་པོ་ mysticism, mystical charms:
 རྩེ་ལོ་རིགས་ཀྱི་རྩིང་པོ་ལྷན་པོ་འདི་དག་ these princes
 of charms will bless the soul (*Surañ.* 12).

རྫོང་ཁུན་ *rdo-rje* *hi gtun* a knocker made
of precious stones.

རྩེ་གཞི་ཐོག་ rdo-rje'hi thog རྒྱུ་རྩེ་གྲུང་ལེན་གསུང་བ་
n. of the second chapter He Vajra Tantra
(K. phal. ༥).

རྫོགས་པ་ *rdo-rje* *tshe* a very long life,
immortality: རྒྱལ་པོ་རྫོགས་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
he having obtained life like the undecaying
dorje.

རྟོ་འཁོར་ལ་ 1.= རྟོ་འཁོར་ལ་ enclosure with
a railing or wall made with posts or
pillars with capitals of the shape of the
dorje or with dorje on their tops (such
is the shape of the wall which surrounds
the monastery of Sam-ye in Tibet).
2.= circle of dancers (*Jā.*).

རྩེ་ཁྱ་ཁ་ *Rdo-lā-kha* n. of a place in Nepal
(*Dsam.*).

རྡོག་ *rdog* 1. an item, any single thing or single piece as in རྩུ་རྡོག་ a grain of corn; སྒྲེང་རྡོག་ *phren-rdog* the bead of a rosary, སྟོན་རྡོག་བདུན་ seven peas. 2. a root. 3. just about: ཐེགས་རྡོག་ just about to start, on the tip-toe of starting (*Fig. 4*).

རྫོག་ཙམ་རྫོག་ཙམ་ *rdog-tsam rdog-tsam* only a
 little bit : སྤྱུ་གྱིས་ན་བ་དང་མཐུག་མའི་ཆེ་རྫོག་ཙམ་རྫོག་ཙམ་
 བཅད་ with a razor cut just a little of the
 hair of the ear and from the tip of the
 tail (*Rdsa. 3*).

རྫོག་ཆོག *rdoḡ-tshig* = རྫོག་ཆོག the main point,
subject-matter: རྩིས་དུ་བྱིན་ཐུག་སྙམ་བྱེད་རྫོག་ཆོག་ཏུ་
(*Rdsa.*) according to the main points of
my first petition, my state, i.e., the cir-
cumstances under which I laboured, was.

རྫོག་དཀར་བ་ *rdog dkar-wa* = རྫོག་དཀར་བ་ for
 རྫོག་དཀར་བ་ supervisor, overseer: རྫོག་དཀར་བ་ལ་རྩམ་
 རལ་ལྔ་ the allowance of five *khal* of barley
 flour for an overseer (*Rtsii.*).

རྫོག་འབྲིལ་བ *rdog-hgril-wa* = ད་ཅད་ཞིབ་ཏི་ས་བྱེད་པ
 to enumerate exactly, scrutinize carefully;
 formed into minute grain: ཟུང་དཀར་ལས་རྫོག་
 འབྲིལ་བ even more-fully grained than white
 mustard seed.

རྫོག་ཐོན་པ་ *rdog-thon-pa* to go out together.

རྫོག་པ *rdog-pa* any action with the foot, but chiefly a footstep; a stride or pace: རྫོག་པ་འཛོར་བ to step, to pace, to walk (*Cs.*); རྫོག་པ་རྒྱལ་བ *rdog-pa rgyab-pa* to stamp on the ground with the feet, to kick.

རྫོག་པོ་ *rdog-po* or རྫོག་མ་ = རྫོག་ each ; also one of the two loads placed on the back of a pack horse or any beast of burden. རྫོག་པོ་ རྫོག་པོ་ the load a man can carry on his back. རྫོག་ཤོ་ *rdog-sho* the price or charge of articles at one *sho* each. རྫོག་ལེབ་ *rdog-leb* a flat piece (*Rtsii.*).

རྫོང་མ'པ་ rdoñs-pa, v. རྫོང་བ་ sdoñs-wa.

རྫོག་པ་ *rdob-pa* = བསྐྱུ་བ་ to give, offer.

ꠄꠤꠤꠤ' rdom-chañ colloq. 1. many persons who drink wine together. 2. colloq. for a stone ꠄꠤꠤꠤ.

རྒྱལ་པ *rdor*, imp. of རྒྱལ་བ *rdar-wa*: གྱི་རྒྱལ་རྒྱལ་ *gri-chuñ rdor* sharpen the knife! (*Nag.* 40).

རྒྱལ་པ *rdol-pa* for གཞུང་པ *gdol-pa* a cobbler.

རྒྱལ་བ *rdol-wa*, pf. and fut. བཞུང་བ *brdol-wa*, to come forth, to make its appearance, to come up (as of a plant); to be revealed: གཞུང་རྒྱལ་གྱི་བྱིས་ཆས་ཀྱི་གསང་གནས་རྒྱལ་ནས་ the hiding-place of the books having been revealed by the treasure-finder; to come out, percolate (as of water from a vessel or rock), to let in water: རྒྱལ་པ་ལྟ་བུ་ the tea-pot runs or leaks; རྒྱལ་པ་ disease breaking out among men. རྒྱལ་ཆས་ *rdol-cho* = རྒྱལ་ཆས་ (*Nag.* 40). རྒྱལ་བྱ་ *rdol-bug* = རྒྱལ་པ་ལྟ་བུ་ leak or hole in a vessel: ལུགས་ཀྱི་ལྷུང་བཟེད་རབ་ཆད་རྒྱལ་བྱ་མེད་པ་བསྐྱམས་པ་ he carried an iron mendicant's platter without any holes in it (*A.* 22). རྒྱལ་གཟེར་ *rdol gzer* an instrument for boring metal (*Sch.*).

རྒྱལ་པ *rdos-pa* 1. adj. swollen, bloated, like to burst: ལུས་རྒྱལ་ཆེན་ very corpulent body. 2. vb. n. to break, burst, flow out: ལུ་བ་རྒྱལ་བ་ *bu-wa rdo* the bursting of a bubble. རྒྱལ་པ་ to pant.

ལྷན་གྱི་ *lda-gu* discourse, speech, conversation (*Jä.*); ལྷན་ཅན་ *lda-gu-can* talkative (*Cs.*). ལྷན་པ་ to talk.

ལྷན་མན་ *lda-man* a couple of small kettle-drums one hanging in front, the other behind, the latter being beaten by a second person that follows the bearer (*Jä.*).

ལྷན་ལྷན་ *lda-ldi* ར་མ་, པཌུ་ཤ་མ་ string (of beads or flowers); a wreath made of pieces of silk, etc. (མཚན་རྒྱལ་གྱི་གཟེགས་); ornament of

silk or cotton of various colours, a fringe or tassel hung from the ceiling of a temple or chapel.

ལྷན་པ་ *ldag-pa*, pf. བལྷན་པ་ *bldag* fut. བལྷན་ *bldag* imp. ལྷན་ *ldog* to lick: ལྷན་ལྷན་པ་ to lick blood; ལྷན་ལྷན་པ་ *lces ldag-pa* to lick with the tongue.

ལྷན་ *ldan* 1. = ལྷན་པ་ near, at: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ written at the entrance or threshold. 2. v. ལྷན་པ་.

ལྷན་པ་ *ldan-wa* pf. ལྷན་པ་ *ldan* or ལྷན་པ་ *lan*, imp. ལྷན་ *ldon* ལྷན་པ་ 1. to rise, to get up; to flow up (as smoke); ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to get up from a fall; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to raise up; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to rise from his seat; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to rise up from a lying position; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to rise from a seat; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ when the king arrived who would not rise up? (*A.* 6); ལྷན་པ་ལྷན་པ་ an offensive smell is rising (spreading) in every quarter; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *me-lce rnam* *ngyogs-su* *ldan-byuñ* the flames quickly rose up; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the smothered flame breaks out again; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to break out into hostilities (*Jä.*). 3. = ལྷན་པ་ to suffice, to be sufficient, enough: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ if divided into shares it will suffice; ལྷན་པ་ *tshad ldan* sufficient quantity. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ldan-lugs* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the manner of rising: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*Khrid.* 47).

ལྷན་པ་ *ldad-pa* 1. = ལྷན་པ་ to contaminate, debase, adulterate; alloy; debasement: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ if (she) cohabited with another person, leaving the king, it would debase the dynasty (*A.* 60). 2. = ལྷན་པ་ funeral anniversary or festival: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ in the

year of the sheep they performed a memorial anniversary for Atis'a (A. 117). 3. vb., pf. and fut. བལད *bldad* to chew; རྒྱལ་ལྷན་པ་ *skyug-ldad-pa* to chew the cud, to ruminate; རྩོ་རྒྱུ་མར་རྩོ་ཆོད་བལད་ནས་ *ño-skyo-mar swa-tshod bldad-naš* having chewed the nettles into a green pulp (*Mil.*).

ལྷན་ *ldan* or ལྷན་པ་ *ldan-pa* 1. possessed of, belonging to, having; is defined in *Situ.* 48 as གང་གི་གང་ལ་ཡོད་པ་རྒྱན་ shows whatever belongs to what. It is used as formative whereby sbst. are converted into adj. and sometimes into other sbst., and in gen. the sbst. is connected with ལྷན་པ་ by the conjunction དང་. Ex. བྲག་དང་ལྷན་པ་ *brag-dan-ltan-pa* rocky, contr. བྲག་ལྷན་ *brag-ltan*; དགའ་ལྷན་ *dgah-ltan* joyous, blissful. Often is conjoined to several nouns at once: ཕུགས་ལྷག་རྩ་མཛེས་མས་དང་ལྷན་པའི་རྩོད་དམན་ *phyugs lug rta ra mdso-rnams dan ldan-pahi rdsoñ-dpon* a Jong-pon possessed of yak, goats, horses, sheep and cattle. 2. sbst., also མདན་པ་, cheek; ལྷན་པའི་མོ་ cheek-tooth, molar tooth; ལྷན་ལྷགས་ a blow or box on the cheek, a box on the ear (*Cs.*). ལྷག་ལྷན་ the cheek or side of a ravine (*Jä.*).

ལྷན་པ་ལྔ་ *ldan-pa lña* the five possessions: (1) དང་བའི་སེམས་དང་ལྷན་པ་ possessed of a sincere heart; (2) ལྷན་པའི་ལྷན་དང་ལྷན་པ་ possessed of respectful (humble) person; (3) ལྷན་པའི་སྒྲ་དང་ལྷན་པ་ possessed of an agreeable voice; 4. གཙང་བའི་ཆས་དང་ལྷན་པ་ possessed of clean and pure food; (6) མཛེས་པའི་རྒྱན་དང་ལྷན་པ་ possessed of beautifying ornaments.

ལྷན་གྲུལ་ *ldan-grol* an abbr. of ལྷན་ཁྲིམས་དང་ལྷན་པ་རྒྱལ་པ་དང་གྲུལ་བ་ (*Khrid.*).

ལྷན་པ་པོ་ *ldan-pa-po* possessor; one that has, that is able, a man of ability (*Cs.*), one that is possessed of qualifications or talent.

ལྷན་མ་ *Ldan-ma* n. of a district in Kham (*Loñ.* 2 6).

ལྷན་མོ་ *ldan-mo* 1. ལྷན་པ་མོ་ a female-possessor or owneress. 2. a female ibex.

ལྷན་ཆད་ *ldan-tshad* = ཡོད་ཆད་ acc. to *Jä.*: བདུས་ཆད་.

ལྷན་ལུལ་ *Ldan-yul* n. of a village in Tsang near Tanag (*Deb.* 45).

ལྷབ་ལྷབ་ *ldab-ldeb* idle talk, tittle-tattle: བརྗོད་པ་ལྷབ་ལྷབ་མ་ཡིན་པར་ (*Situ.* 90) there being no inaccurate or irrelevant speech; བསྐྱབ་པའི་ཆས་མི་ཆམས་ཤིང་ཆེག་ལྷབ་ལྷབ་ཏུ་སྒྲུབ་ *bśrab-pahitshas mi choms ciñ tshig ldab-ldeb-tu smra* speaking tattling words and not subduing unbridled proceedings (*Khrid.* 47).

ལྷབ་ལྷབ་ *ldab-ldeb* 1. indistinct and incorrect expressions. 2. indolence, dullness, drowsiness (*Cs.*).

ལྷབ་པ་ *ldab-pa* pf. བལབས་ *bldeb* fut. བལ་བ་ *bldeb* imp. ལྷབ་ *ldob* 1. to fold up; ལྷབ་པ་ to fold up clothes, etc. 2. acc. to *Cs.*: to repeat, to do again; རྒྱུ་ལྷབ་ repeatedly, afresh, again, anew; གཉིས་ལྷབ་ twice, for the second time (*Sch.*).

ལྷབས་ཕྱར་ *ldabs-phyor* n. of a great numerical figure: མཛོ་ཡས་ལྷབས་ཕྱར་རྒྱུ་ཆེ་ཞེས་གནས་ (*Ta-sel.* 56).

ལྷམ་ཁུ་ *ldam-khu* = ལྷན་གྲུལ་ཆད་ dirty water, water sullied with impurities (*Mñon.*).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-lam* or ལྷམ་པ་ *ldam-pa* very slothful (*Cs.*).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-lam* mean, pitiful (*Cs.*).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-lam* dubious, uncertain, (used of things) (*Jä.*)

ལྷར་བ་ *ldar-wa* to be weary, tired, faint; ལྷར་ལྷར་དུ་འགྱུར་བ་ languid.

ལྷུ་མགོ་དཀར་ *Ldahu mgo-dkar* n. of the minister of king *Rula-skyes* (*Yig.*).

འཇིག་རྟེན་འཇིག་རྟེན་འཇིག་རྟེན་ *ldi-ri-ri* = འཇིག་རྟེན་འཇིག་རྟེན་འཇིག་རྟེན་ the rattling of thunder, v. འཇིག་པོ་ *ldir-wa*.

འཇིག་པོ་ *ldig-pa* pf. འཇིགས་ *ldigs* to quiver, shudder, to wriggle; ཁ་འཇིག་པོ་ *kha-ldig-pa* to stammer. འཇིགས་ *ldigs* creaking sound, sound expressive of labouring or groaning under a heavy weight; འཇིག་པོ་ཕུང་པོ་འཇིགས་ ཀྱིས་བྱུང་ a mass of scorpions were wriggling (*A.* 27).

འཇིང་པོ་ *ldin-wa* to float, to be swimming, to be suspended, floating, soaring (in the air): བྱ་ནམ་མཁའ་ལ་འཇིང་པོ་ the bird soars in the sky; འཇིང་པོ་འཇིང་པོ་ *ldin-bshor* floating in a circle in the sky (as of birds); the circle made by birds when floating or flying in circles; རྩོད་པོ་དེས་འཇིང་པོ་ལན་གསུམ་རྒྱུ་ནམ་འཇིང་པོ་ ཟེར་རྩོད་ (*Rdsa.*) the vulture thrice circling in the sky said this.

འཇིང་ཆུགས་ *ldin-skyogs* a large copper ladle (*Rtsii.*).

འཇིང་ཁ་ *ldin-kha* v. འཇིང་ཁ་ *ltin-kha*.

འཇིང་ཁ་ *ldin-khan* a bower formed by over-hanging shady trees, a natural arbour: འཇིང་གཡུ་མོ་རྒྱས་པའི་འཇིང་ཁ་ a bower of trees full of green (turquoise) leaves.

འཇིང་ཁུག་ *ldin-khug* a small silken bag worn as an amulet or talisman on the breast: དར་གྱི་འཇིང་ཁུག་དུ་ནི་བཅུག་ put it in a silken amulet bag (*D.R.*).

འཇིང་དཔོན་ *ldin-dpon* an officer over fifty soldiers (*Rtsii.*). འཇིང་ལོག་ *ldin-hog* one under or subordinate to a *ldin-dpon*; འཇིང་ཚོ་ *ldin-tsho* militia of fifty soldiers under a *ldin-dpon* (*Rtsii.*).

འཇིང་རྩམས་ *ldin-zan*s a large copper caldron (*Rtsii.*).

འཇིང་སེ་ *ldin-se* or འཇིང་སེ་ *ldin-si* in *Ld.*, adv. quite, very, very much (*Jä.*).

འཇིབ་པོ་ *ldib-pa* vb., pf. འཇིབ་ *ldib* 1. in *Sch.* = འཇིག་པོ་. 2. not clear, unintelligible; ཁ་འཇིབ་པོ་ = འཇིབ་འཇིབ་ stammering.

འཇིམ་ *ldim* in *W.* the crash of a falling tree, the report of a gun.

འཇིར་པོ་ *ldir-wa* 1. also འཇིར་པོ་ *ltir-wa* to be distended, inflated; འཇིར་པོ་ *lto-ldir* a big belly; འཇིར་པོ་ཚན་ *lto-ldir-can* big-bellied. *Ldir-ldir* full to the brim, eaten to the full (of a greedy boy or beast). 2. to rush, to roar (of wind); to roll, of the thunder; འཇིར་པོ་འཇིར་ *hbrug-ldir* it thunders; འཇིར་པོ་འཇིར་ *ldir-bshin* like thunder; འཇིར་པོ་ *ldir-sgra* a thundering, roaring noise; འཇིར་པོ་འཇིར་ *ldir tsha-wa* thundering (*Jä.*).

འཇིག་གུ་ *ldu-gu* = འཇིག་པོ་ *gdu-wa* འཇིག་གུ་.

འཇིག་པོ་ *ldug-pa* or འཇིགས་ *ldugs* pf. འཇིགས་, *ldugs* or འཇིགས་ (usual form), fut. འཇིག་ *blug* imp. འཇིག་ *blug* or འཇིགས་ *blugs* col. འཇིག་པོ་ *blug-pa*: to pour out or into to sprinkle, to strew; to cast, to found (metal), cf. འཇིགས་ *blugs*.

འཇིད་པོ་ *ldud-pa* pf., fut. and imp. འཇིད་ *blud* col. འཇིད་པོ་ *blud-pa* to give to drink, to water (cattle, etc.); འཇིད་པོ་འཇིད་པོ་ he does not die by a poisoned draught; འཇིད་པོ་འཇིད་ he gives (him) to drink; འཇིད་པོ་འཇིད་ give milk to the boy; འཇིད་པོ་འཇིད་ giving water to a pony.

འཇིམ་ *ldum* 1. vegetables, greens or edible roots in general. 2. in *W.* lettuce, salad. འཇིམ་ནག་ *ldum-nag* black species of lettuce: འཇིམ་ནག་རྩམ་མཐོན་མ་གསོ་རྩ་ཁ་འཇིན་ black lettuce with bear's bile applied on a sore heals it and also acts as an astringent on the rectum.

འཇིམ་པོ་ *ldum-po* or འཇིམ་པོ་ 1. for འཇིམ་པོ་ *dum-po*. 2. for འཇིམ་པོ་ *zlum-po* round: འཇིམ་པོ་འཇིམ་པོ་

ldum-la hgril-wa made round, rounded off.

ལུམ་བུ *ldum-bu* 1. = བསོད་སྦྱོམས alms, also begging for alms: བསོད་དང་རྩ་ཁོལ་གཅིག་ལུམ་བུ་སྦྱོབས (A. 14). 2. any stalked plant.

ལུམ་ར *ldum-ra* or **ལུམ་ར** *sdum-ra* garden in general, kitchen-garden, vegetable garden, an artificial grove. In *W.* fruit garden, orchard (*Jä.*).

Syn. སྒྱེད་ཆལ་ *skyed-tshal*; ཁྱིམ་གྱི་ཆལ་ *khyim-gyi tshal*; བཅོས་པའི་ནགས་ *bcoś-paḥi nags*; མེ་རྟག་ལུམ་ར་ *me-tog ldum-ra* flower garden (*Mñon.*).

ལུར་ལུར *ldur-ldur* 1. the noise of boiling water, or any fluid boiling. 2. roaring, rushing (*Sch.*).

ལུར་ཕྱེ *ldur-phye* also **ཆུ་ལུར** *chu-ldur* peas or barley-flour boiled in water for cattle (*Rtsii.*).

ལྷེ *lde* 1. a prefixed tribal title which some of the early kings of Tibet had assumed. 2. treasury, store-house.

ལྷེ་ཁ *lde-kha* belonging together, of the same species (*Sch.*).

ལྷེ་ཁུ *lde-khu* ལྷེ་ཁུ ལྷེ་ཁུ coloured medicinal syrup; sweetened medicine (*Rtsii.*).

ལྷེ་གུ *lde-gu* or **ལྷེ་ཁུ** *ldehu* 1. mixture, syrup. 2. ointment (*Jä.*).

ལྷེ་ཆུང་ *lde-chuñ* junior treasurer in a monastery or government treasury; **ལྷེ་ཆེན་** *lde-chen* senior treasurer.

ལྷེ་སྒོལ་ནམ་ *Lde Snol-nam* n. of one of the early kings of Tibet (*Yig.*).

ལྷེ་འབྲུལ་ནམ་གཞུང་བཅོན་ *Lde-hphrul Nam-gshuñ-btsan* n. of a descendant of king Ze-lde one of the early kings of Tibet (*J. zañ. 148*).

ལྷེ་བ *lde-wa* 1. one who is in charge of the key of treasury, i.e., a treasurer. 2.

vb. with pf. བཞེས་ *bldes* or ལྷེས་ *ldes*, fut. བཞེ་ *bldé* imp. ལྷེས་ *ldes* to warm one's self, to be warmed at or by: མེ་ལྷེ་བ་ *me-lde-wa* to warm one's self at the fire; ཉི་མ་ལྷེ་བ་ *ñi-ma lde-wa* to be warmed in the sun.

ལྷེ་མིག་ *lde-mig* 1. the key of a store-room, any key; padlock. 2. introduction to a book; index or key. **ལྷེ་མིག་པ་** *lde mig-pa* = གཉེན་པ་ (*Mñon.*).

ལྷེ་ཁུ *ldehu* acc. to *Cs.* 1. = ལྷེ་ཁུ *sddehu* ལྷེ་ཁུ a kind of peas. 2. v. **ལྷེ་གུ** *lde-gu*. 3. = ལྷེ་གུ a riddle.

ལྷེ་གུ་པ་ *ldeg-pa* (pf. བཞེག་ *bdeg*) to quake, shake, tremble, e.g., of the palace of the gods (*Dzl.*).

ལྷེ་ཁྱུ་ *ldeñ-ka* = ལྷེ་ཁྱུ་ *ldiñ-ka* v. **ལྷེ་ཁྱུ་** *lteñ-ka* a pond.

ལྷེ་ཁྱུས་ *Lldeñ-rgyas* n. of a mountain on the border of India.

ལྷེ་མིན་ *ldeñ-min* colloq. (also ལྷེ་མིན་) insufficient.

ལྷེ་བ་པ་ *ldeb-pa* 1. = ལྷེ་གུ་པ་ *ldeg-pa* (*Cs.*). 2. to bend round or back, to turn round, to double down or over.

ལྷེ་བས་པ་ *ldebs-pa* 1. = ལྷེ་གས་ the side: ལྷེ་གས་ the inner wall or the inner side of the wall of a house (*Situ. 99*). **ལྷེ་བས་རིས་** *ldebs-ris* = ལྷེ་གས་རིས་ *logs-briś* paintings on the inside of a house; ལྷེ་བས་པའི་འགུར་པའི་ལྷེ་བས་ *rus-hpaḥi hbur-paḥi ldebs* by the side of the portu-berance of the bone. 2. enclosure, fence (*Sch.*).

ལྷེ་ཁྱུ་སྒྲུང་ *Ldehu sgañ* n. of a place in Tibet: ལྷེ་ཁྱུ་སྒྲུང་པ་ *mkhan-po ldehu sgañ-pa* the learned teacher (professor) of *Ldehu-sgañ* (*Deb. ག 43*).

ཐཱཾ *Idem* 1. v. ཐཱཾ་པོ་ *Idem-po.* 2. a
statue, image, idol, (standing upright)
(Ja.).

ལྷོམ་པ་ *ldem-pa* contrariety, opposition, irony. 2. adj. inconsistent, unstable, variable. (Cs.). 3. vb. also ལྷོམ་ལྷོམ་པ་ *ldem-ldem-pa* (Sch.) to move up and down, to vibrate གཤོག་གཤོག་ལྷོམ་པ་ *gṣog-gro ldem-pa* the flapping of wings.

ལྷོས་ལྷོས་ *ldem-ldem* flexible, supple, elastic, pliant (*Jā.*). ལྷོས་ལྷོས་གཡོ་བ་ *ldem-ldem gyo-wa* to shake flexibly, i.e., bending but not breaking. ལྷོས་བརྗོད་པ་ *ldem brjod-pa* to utter a double entendre; also to speak a parable.

ལྷོ་ལོ་ *lder* = ལྷོ་ལོ་ *ldebs*, ལྷོ་ལོ་ *skya lder-la*
on the side of a wall, on a wall; ལྷོ་ལོ་ *rihi lder* the side of a hill, hill-side.

རྩམ་པོ་ *ldem-po* 1. དྲ་བ་མེད་པ་ not
 straight, dishonest, crooked-hearted.
 2. riddle, enigma (cf. རྩམ་བྱ་); མི་རྩམ་ *mi-ldem*,
 བྱ་རྩམ་ *bya-ldem*, བེས་རྩམ་ *bem-ldem* an enigma,
 an allegory, applied to men, to birds, to
 inanimate beings. རྩམ་པོའི་དཀ་ *ldem-pohi flag*
 or རྩམ་གཏམ་ *ldem-gtam* parable, allegory.
 རྩམ་རྩམ་པོ་ *ldem tshod-pa* or རྩམ་རྩམ་པོ་ *ldem-chod-*
pa 1. to solve a riddle. 2. = རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་
 a plot, a concealed and deceitful design;
 acc. to *Sch.* a mysterious opinion. རྩམ་པོ་རྩམ་པོ་
 རྩམ་པོ་ *ldem-por dgoñs-pa* to design a plan:
 of which are four kinds:—(1) རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་
 རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་ རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་ [plan of appear-
 ing or descending]*S.*; (2) རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་
 རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་ [plan with regard to
 tokens or characteristics]*S.*; (3) རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་
 རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་ [a plan regard-
 ing the opposite side]*S.*; (4) རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་
 རྩམ་པོ་འཇམ་མེད་ [a plan respect-
 ing change or transformation]*S.*

ལྷར་སུ *lder-sku* or ལྷར་ཤོ *lder-tsho* 1. an idol
or statue made of clay. 2. an image
painted on the wall.

ལྷེར་བ། *lder-wa* 1. toughness, clamminess
(*Cs.*). 2. potter's clay.

ལྷེར་བཟོ་ *lder-bzo* 1. image, statue, figures
modelled of clay. 2. clay: ལྷེར་བཟོ་འི་
ལྷེར་བས་ *lder-bzohi ldebs* a clay-inclosure or
wall.

५२५ I do the side of anything.

ལྷོ་ལྷོ་ *ldo-ldo* for a few days, for a short
time: ཕར་གར་ལྷོ་ལྷོ་བཞུགས་ *phar-gar ldo-ldo*
bshug he resided for a few days at places
where he pleased (*A. 123*).

རྟོག་སྒྲུབ་པ་ *ldog skyen-pa* अवलुब्धमाण [being
 dragged back] S.

लुवाय I: *ldog-pa* pf. and imp. लुवा *log*,
 vb. n. to लुवाय *slog-pa* निवृत्ति, निवर्त्तन 1. to
 come back, to return, to go home. 2. to
 send back.

Syn. ཕྱིན་ཅི་ལྷག་པ་ *phyin-ci log-pa* ; གོ་ལྷག་པ་ *go log-pa* (*Mñon.*).

རྩོག་པ་ II : 1. in a specific religious sense :
 v. རྩོག་པ་བཞི་ frq. ; དགྲར་རྩོག་པ་ *dgrar ldog-pa* to
 come forward again as an enemy, to renew
 the war (*Jä.*) 2. to change, to undergo a
 change (as to colour, smell, etc.). རྩུར་རྩོག་
hgyur-ldog and རྩོག་རྩུར་ *ldod-hgyur* change-
 ableness, inconstancy, fickleness. 3. to
 turn away (vb. n.) ལས་མཁོ་རྩོག་པ་ *las from; ལོ་རྩོག་པ་ blo*
ldog-pa to change the mind from ; རྩོག་པ་ =
 རྩོག་པ་འདྲེ་ལ་ to rebel. The partic. as adj. : དེ་ལས་
 རྩོག་པ་འདྲེ་ *de-las ldog-pahi* (thing) opposed to
 that, contrary (to it) ; *Sch.* has also རྩོག་ཕྱེ་བ་
ldog phye-wa distinguished, different (from
 each other), and རྩོག་པ་ *ldog-pa* reciprocal,
 mutual, each separately.

ལྷོང་ *Ldon* one of the six early tribes of Tibet descended from the four sons of the monkey patriarch, the six being: སེ *se*, མུ *mu*, ལྷོང་ *ldon*, ལྷོང་ *ston*, གྲུ *gra*, ལུ *bru*, which are also called མི་བུ་གཏུང་རྩལ་ *mi-bu gduñ-drug* the six descendants of the (first) man (*J. Zan.*).

ལྷོང་པ་ *ldon-kha* the cover or lid of a tea-churner (*Rtsii.*).

ལྷོང་བ་ *ldon-wa* = མེག་མང་བ་, pf. ལྷོང་མེག་ *ldon's*, 1. to become blind, to be infatuated. 2. adj. ལྷོང་མེག་ *ldon's-pa* = མེག་མང་མེག་ blind, infatuated.

ལྷོང་མོ *ldon-mo* = རྩལ་མོ resp. (གསལ་ལྷོང་ *gsol-ldon*) a tea-churner.

ལྷོང་རོས་ *ldon-roś* མན་གྱི་ལྷོང་; རྩལ་མོ a kind of mineral medicine; also a yellow earth used for painting walls of houses.

Syn. བན་རི་རྩལ་ *ba-na ri-skyes*; བལ་ལུ་རྩལ་ *Bal-yul skyes*; ཡིད་འཛོད་མ་ *yid-hbod-ma*; གར་མཁན་མ་ *gar-mkhan-ma*; གོ་ལྷོ *go-lā*; ལྷོ་ལྷོ *klul-lce*; མན་མོ་ *ma-no-ha* (*Mñon.*).

ལྷོང་ལྷོ *Ldon-lha* n. of a mountain in Tibet, presided over by a demi-god of the same name (*G. Bon.*).

ལྷོན་པ་ *ldon-pa* to give or pay back, to return = ལྷོན་པ་ *klon-pa* or ལྷོན་པ་ *glon-pa*; ལན་ལྷོན་པ་ *lan ldon-pa* to reply, to give an answer.

ལྷོབ་པ་ *ldob-pa* to apprehend quickly; to be witty, to be quick in repartee (*Cs.*).

ལྷོབ་པ་ *ldobs-pa* = ལྷོབ་པ་ *spobs-pa*. + ལྷོབ་པ་ *ldobs skyen-pa* = ལྷོབ་པ་ quick perception, understanding readily.

ལྷོམ་པ་ *ldom-pa* alms, anything given to a religious beggar.

Syn. ལྷོམ་བུ་ *ldom-bu*; བསོད་སྦྱོར་མ་ *bsod-sñoms* (*Situ. 137*).

+ ལྷོམ་བུ་ *ldom-bu* v. ལྷོམ་པ་ *ldom-pa*. ལྷོམ་བུ་ *ldom-bu byed-pa* to ask for alms, to beg as a religious mendicant. ལྷོམ་བུ་པ་ *ldom-bu-pa* a religious beggar, mendicant.

ལྷོམ་ས་ *ldom-sa* alms-house, house where beggars receive food.

ལྷོང་བ་ *sdañ-wa* 1. = ལྷོང་བ་ མཐུག་, རྩལ་, ལུ; pf. ལྷོང་མཐུག་ *sdañ's* to hate, to be angry, wrathful: ལུ་ལུ་ལྷོང་བ་དང་བསམ་པ་ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ the parents together with those about them became displeased (*Hbrom. 49*); མི་དགའ་ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ being displeased, he grew angry; ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ the Chinese hated all foreigners. 2. subst. anger, hatred, malice: ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ and immediately perceiving in very truth thoughts the most stupendous, those afflicted with the potent poison of malice were healed (*Tan. Mdo* ལྷོ 130.). 3. adj. angry, malicious, hostile: ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ *sdañ-wahi dgra* an angry vindictive enemy; ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ *sdañ-wahi sems* wrathful mind, hatred, enmity, hostility; ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ *sdañ-wahi sems-ldan* ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ having a vindictive mind. ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ *sdañ-wa thums-cud hjig-pa* (or colloq. ལྷོང་བ་) to disarm hostilities or hostile feelings. ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ *sñar sdañ-wa* the former hatred, old grudge.

ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ *sdañ-wahi rtag* the signs of hatred or ill-feeling are: ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ not giving alms or charity; ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ to cause disagreement; ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ not being accordant, or in harmony; ལྷོང་བ་ལྷོང་བ་ *ñes-spyod* mischievous, behaving viciously, etc. (*K. du. 5 203*).

ལྷོང་བུ་ *sdañ-byed* an enemy, foe.

Syn. ལྷོང་བུ་ *dgra*; ལྷོང་བུ་ *hken-hsin* (*Mñon.*).

ལྷོང་བུ་ *sdañ-bu*, ལྷོང་བུ་ *gdañ-bu*.

ཐད་གྲོང་ *sdad-groñ* freehold house; a resident owner; opp. to house occupied by an agricultural tenant (*Rtsii.*).

ཐམ་པ་ *sdam-pa* v. ཐོམ་པ་ *sdom-pa* संवर abstinent, self-restraining, bound; ལག་ཐམ་པ་ handcuffed; ཐག་པས་ཐམ་པ་ bound with a rope.

ཐར་མ་ *sdar-ma* (སྒོ་ཅུང་བ་ *blo chuñ-wa*, ཐིང་ཅུང་བ་) timid, timorous, trembling: ཐར་མ་ནྟ་རྟ་ཀོས་ཀོས་ཀྱི་དང་ though a timid person may put on various clothes, &c. (*K. du.* 5 198).

ཐིག་པ་ *sdig-pa* I: བཟུམ་, བཀའ་ལྷན་, བཟ, བཟུམ་, བཟུམ་ sin, moral evil. Acc. to Tibetan explanation, the word is derived from ཐིགས་པ་ *sdigs-pa* to sting or torment, the sinner being pained in body, speech and mind by the misery resulting from impious acts, &c.: མི་དགེ་བའི་ལས་བྱས་པའི་འབྲས་ནམ་པར་ཐིག་པའི་ཕྱག་བཟུམ་ཀྱིས་ལུས་རྒྱུ་ཡིད་གསུམ་ལ་ཐིགས་པར་བྱེད་པས་ན་ཐིག་— ཐིག་པ་ལ་ཡིད་ཆེས་པ་ *sdig-pa-la yid-ches-pa* to believe in sin; ཐིག་སྒྲིབ་ *sdig-sgrib* = ཐིག་པ་དང་སྒྲིབ་པ་ sin and defilement, contamination of sin. ཐིག་སྒྲིབ་ཐམས་ཅད་སེལ་བ་ *sdig-sgrib thams-cad sel-wa* to cleanse from every defilement of sin. ཐིག་ཅན་ *sdig-can* sinful: ཐིག་ཅན་གན་པ་ *sdig-can gan-pa* the sinful butcher; ཐིག་ཏོ་བ་ *sdig to-wa* or ཐིག་པ་བསགས་པ་ a sinner, one who has accumulated sin; ཐིག་ལྟོ་འཇམ་ཅན་ཉིད་ཅན་ *sdig-ltahi mtshan-ñid-can* ཏ་པ་ལ་ལྟོ་འཇམ་ཅན་ one having sinful looks, a suspicious character; ཐིག་ཕྱག་ *sdig-sdug* ཏུ་མ་ བཟ, sin and suffering. ཐིག་པ་འཇོམས་པ་ *sdig-pa hjoms-pa* to conquer sin, as something hostile to man (*Jā.*); ཏ་མ་ཐོབ་པའི་ཐིག་པ་ a grievous sin; ཐིག་པ་ནམ་པར་ཐུང་ས་ *sdig-pa rnam-par sbyaṅs* བྱིན་པ་པ་ [one whose sins have been entirely washed off] S. ཐིག་པ་སྦྱོར་པ་ *sdig-pa spyod-pa* to practise sin; ཐིག་པ་བྱེད་པ་ *sdig-pa byed-pa* to commit sin. ཐིག་པ་བཅགས་པར་བྱེད་པ་ *sdig-pa bcags-par byed-pa*

expatiation of sin by confession and repentance for which four kinds of ཐོབ་ས་ or powers are necessary: (1) ནམ་པར་ཐུན་འབྱེད་པ་ ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་པའི་ཐོབ་ས་; (2) གཏེན་པོ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་པའི་ཐོབ་ས་; (3) ཏེས་པ་ལས་ཐོག་པའི་ཐོབ་ས་; (4) ཏེན་གྱི་ཐོབ་ས་.— ཐིག་པའི་གྲོགས་ *sdig-pahi grogs* a companion in vice, an associate in crime: ཐིག་པའི་གྲོགས་པོ་ནམ་ཐྱང་ཤིང་, བུད་མེད་ཞགས་པས་མ་བཅེངས་པ་, ལྷ་ནམས་ཀྱི་ནང་དུ་འགྲོ་ avoid- ing evil companions and not being bound by the snares of women, associate with the gods (*K. d.* 2 31); ཐིག་པའི་ཆས་ཅན་ *sdig-pahi chos-can* ཏ་པ་པ་པ་པ་ possessed of vicious propensities.

ཐིག་པའི་ཏོ་ཅན་ *sdig-pahi lto-can* བཟུམ་ a bear.

ཐིག་པ་ II: a scorpion; of which three kinds occur in parts of Tibet, but mainly known by reputation only. ཐིག་པའི་ཕུང་པོ་ *sdig-pahi phuñ-po* a large number of scorpions in one place: ཇོ་བོའི་མདུན་དུ་ཐིག་པའི་ཕུང་པོ་ཐིགས་ཀྱི་ཕུང་ *Jo-wohi mdun-du sdig-pahi phuñ-po ldigs-kyi-byuñ* a heap of scorpions were quivering in front of Atis'a (*A.* 27).

Syn. ཐུང་བྱ་ *span-bya*; ཏེས་ལྟོ་ *ñes-ltuñ*; བཟང་ལས་ཀྱིས་ *bzan-las byol*; དམས་བྱེད་ *dmas-byed*; ཐིག་བཟུ་ *sdig-btta*; ཏན་འགྲོའི་ལམ་ *ñan-hgrohi lam*; ཆར་འགྲོ་ *tshar-hgro*; ཏན་འཐུང་ *ñan-hthun*; དགེ་བའི་ལག་ལྷ་ *dge-wahi hgal-sla* (*Mñon.*).

ཐིག་ལྟོན་ *sdig-blon* a wicked officer; an officer or minister who is not devoted to Buddhism but favours the Bon cult.

ཐིག་ཅེག་ *sdig-tshig* ལ་ཅེ་པ་ lit. words of sin, but also implies words of repentance.

ཐིག་སྒྲིན་ *sdig-srin* (མྱོན་) ཀ་ཅེ་ཏ་ the crab. ཐིག་སྒྲིན་རྩ་ལོག་མཁའ་ནད་ཆུ་སྐྱེགས་འདྲེན་ the crab draws forth paralysis, kidney disease, and dropsy (*Med.*).

Syn. འཕྲོག་བྱེད་མིག་ *hphrog-byed mig*; ཏང་མང་པོ་ *rkañ-mañ-po*; ཐལ་ཆེན་ *shal-chen* (*Mñon.*)

sdug-ge-wa the state of being pleasing (Jä., Cs.)

ཐུག་པ II: vb. to be afflicted, downcast, depressed, prostrated: སེམས་ཤིན་ཏུ་ཐུག་སོང་ the mind was very much afflicted; also as sbst. ཏུ་ལྷ, བུ་ལྷ, (སེམས་ཐུག་པ་ *sems sdug-pa*) sorrow, misery, distress; བོད་ཐུག་པའི་མགོ་འཛུགས་ the beginning of the misfortunes of Tibet; རེད་ལ་ཐུག་པའི་རེ་མོས་བབ་ our turn of being visited by affliction came; ཐུག་ཏུ་མི་ཡོང་འདུག་གས་ are you not in distress? ཐུག་ཁྱར་བྱེད་པ་ to undergo hardships, to bear affliction, to suffer; ཐུག་མི་ཐེག་ you cannot endure hardship; བདེ་ཐུག་ or སྐྱིད་ཐུག་ *skyid-sdug* lit. happiness and misery, good and adverse fortune, but gen. ill-luck; ཐུག་སོགས་བྱེད་པ་ to accumulate misery upon one's self; གནན་ཐུག་གི་ཐྱིག་པ་ the sin of having done evil to others; ཐུག་འབབ་པ་ to be in mourning (Cs.); ཐུག་སྒྲུང་བ་ *sdug sruñ-wa* to mourn (Cs.); ཐུག་ཅན་ *sdug-can* colloq. fatiguing, worrying. ཐུག་ཁང་ *sdug-khañ* a darkened room, a chamber of mourning; ཐུག་གོས་ *sdug-gos* a mourning dress (Cs.).

ཐུག་བཟུལ་ *sdug-bśñal* calamity misery, distress, affliction. ཐུག་བཟུལ་བརྒྱད་ *sdug-bśñal brgyad* the eight miseries enumerated in Buddhist works:—(1) རྒྱུ་བའི་ཐུག་བཟུལ་; (2) སྐྱེ་བའི་ཐུག་བཟུལ་; (3) ལྷ་བའི་ཐུག་བཟུལ་; (4) རྣམ་པའི་ཐུག་བཟུལ་; (5) ཐུག་པ་དང་བྲལ་བའི་ཐུག་བཟུལ་; (6) མི་ཐུག་པ་དང་ཐུག་པའི་ཐུག་བཟུལ་; (7) གང་འདྲི་པ་བཅས་ཏེ་མི་རྒྱུད་པ་དེའང་ཐུག་བཟུལ་; (8) མཛོད་ན་ཏེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྟ་ཐུག་བཟུལ་བཅོད་. ཐུག་བཟུལ་བ་ *sdug-bśñal-wa* to be unhappy; the state of unhappiness; ཐུག་བཟུལ་བྱེད་པ་ *sdug-bśñal byed-pa* to bewail, bemoan; ཐུག་བཟུལ་བྱ་འགྱུར་བ་ to become melancholy. ཐུག་བཟུལ་འབྱུང་གནས་ *sdug-bśñal hbyuñ-gnas* = འཁོར་བ་ (*Mñon.*).

Syn. སེམས་ཐུག་ *sems-sdug*; སེམས་གཤེད་སེམས་ *sems-gyeñs*; སེམས་ཁྱོད་ཅུད་ *sems-khoñ-chud*; ཡིད་ནང་ཅུད་ *yid-nañ-chud*; ཡིད་མི་བདེ་ *yid-mi-bde*; ཐུག་པ་ *sdug-po*; རབ་ཏུ་ཆ་ *rab-tu-tsha*; ཡིད་གཏུངས་

yid-gduñs; མྱ་ངན་ *mya-nān*; གཏུང་བ་ *gduñ-wa* (*Mñon.*).

ཐུག་མཐུག་ *sdug-mthug* accumulated calamities.

ཐུག་འདྲེ་ *sdug-hdre* a demon (Sch.).

ཐུག་པ་མཉམ་བ་ *sdug-pa ñal-wa* = འགོག་པ་ འཁོག་པ་ འཁོག་པ་ འཁོག་པ་ (*K. ko.* ༧ 236).

ཐུག་པོ་ *sdug-po* wretched, savage, unamiable; evil; ཐུག་པོ་བྱེད་པ་ *sdug-po byed-pa* to do evil; ཐུག་པོ་བཅང་བ་ *sdug-po btañ-wa* to do evil to a person; to molest, trouble, injure any one.

ཐུག་བྱེད་ *sdug-byed* = ཁྱེད་འབྱུང་བ་ འབྱུང་བ་ (*K. ko.* ༧ 236).

ཐུག་ལྗ་ *sdug-shba* a mourning hood or cap.

ཐུག་སེམས་ *sdug-sems* = བྱང་སྐྱོང་ *byañs-sñiñ* བྱང་སྐྱོང་; affectionate.

ཐུད་ *sdud* 1. བཞི [folds, wrinkles] S. the folds of a garment; ཐུད་ཀྱི་ *sdud-kha* string for drawing together the opening of a bag; drawing-hem. 2. Cs.: synthesis; འབྱེད་ཐུད་ *hbyed-sdud* analysis and synthesis. 3. v. ཐུད་པ་ *sdud-pa*.

ཐུད་པ་ I: *sdud-pa* བཞི, pf. བཞིས་ *bśdus*, fut. (used likewise for the pres. tense) བཞི་ *bśdu*, imp. ཐུས་ *sdus*, vb. a. to འདུ་བ་ *hdu-wa* 1. to collect, gather, mass or range together, to assemble, to put together, to compile; to brush or sweep together. འདུ་བ་ཐུད་པ་ to bring under one's power, to subject, subdue; ཇི་རྒྱུད་རིགས་ནམས་དུག་བཞུས་ཏེ་ as many as six kinds being massed together; འདུ་བའི་རྒྱུ་བ་ལྟམ་ནམ་མཁན་ཐུད་པའི་ཤེས་པ་ by the power of faith was unable to control the eyes from looking (*A.* 151). 2. to unite, join, condense, add together, contract: འདུ་བ་ནམས་འཁོར་བ་ཐུད་པ་ adding the troop to his retinue; ཁྱེད་ཐུག་ཏུ་ཐུད་པ་ *khyo-cug-tu sdud-pa* to unite

ཐུམ་པ *sdum-pa* 1. vb., pf. **བཐུམས** fut.
བཐུམ imp. **ཐུམ** or **ཐུམས** to make agree, to
bring to an agreement, to reconcile, to
conciliate; **ཐུམ་པར་བྱེད་པ** to bring to harmony
or terms; **ཐུམས་བྱེད་པ** reconciliation **གང་ཞིག་ཞིན་ཏུ་**
ཐུམས་བྱེད་པ, **ལྷ་ནམས་ཀྱི་ནི་ནང་དུ་འགྲོ་** who is eager to
make peace will join the gods, will
become a god (*K. d. 2 31*). **ཐུམས་མཛེད**
intermediary: **རྩོམ་གྲང་རྒྱལ་པོ་གཉིས་ཀྱི་ཐུམ་མཛེད་ནས་**
the *Jowo* also becoming the reconciler
of the two kings (*A. 58*). **ཐུམ་པ་པོ་** *sdum-pa-po*
or **ཐུམ་མཁན་** conciliator, pacifier, peace-
maker; **རེས་འབྲུག་པས་པ་རེས་བཐུམ་པ་མང་དུ་བྱུང་** they

ཨྲེ I: *sde* ཨྲེ ཨྲེ, वर्ग section, class, community, race, tribe; part, portion: ཨྲེ *bon-sde* Bon community; ཨྲེ *ཆེན་པོ་སྡེ་གཤམ་* *sde-chen-la sñeg-pa* to aim at an extension of territory; ཨྲེ *ཕ་རོལ་གྱི་ཨྲེ་འཛམ་མའི་པ་* *pha-rol-gyi sde hjoms-pa* to conquer hostile tribes; ཨྲེ *ཨྲེ་ར་པོ་ལ་* *sde-sder byo-wa* to divide into classes (Cs.); ཨྲེ *མདོ་ཨྲེ་* *mdo-sde* Sutranta class; ཨྲེ *ཏཱ་མ་ཨྲེ་* *tantra-sde* Tantra class; ཨྲེ *ཆོས་ཨྲེ་* *chos-sde* religious class or section, hence a monastery: ཨྲེ *པུ་ལ་སྡེ་* *sde-btsugs* he founded a section i.e., a monastery. ཨྲེ *པུ་ལ་སྡེ་* *sde bco-brgyad* the eighteen sects into which the four earliest schools of Buddhism were divided:—I: ཨྲེ *འཕགས་པ་པམ་མ་ཅད་ཨྲེ་ཡོད་པར་སྡེ་* ཨྲེ। *आर्यसंघासिवाद*; (1) ཨྲེ *གཤམ་པམ་མ་ཅད་ཨྲེ་ཡོད་པར་སྡེ་* ཨྲེ। *मूलसंघासिवाद*; (2) ཨྲེ *འདྲ་སྤྱང་པམ་པམ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *काश्यपीय*; (3) ཨྲེ *མ་རྩོད་ཨྲེ་* ཨྲེ। *महेशासक*; (4) ཨྲེ *ཆོས་སྤྱང་ཨྲེ་* ཨྲེ। *घर्मागुप्त*; (5) ཨྲེ *མང་དུ་འོས་པམ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *वहुमुतीय*; (6) ཨྲེ *ལོས་དམར་ཨྲེ་* ཨྲེ। *ताम-साटीय*; (7) ཨྲེ *རྣམ་པར་ཕྱི་སྡེ་* ཨྲེ। *विमञ्चवादिन्*. II: ཨྲེ *འཕགས་པ་ལུ་ཀ་ཨྲེ་པམ་པམ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *आर्यसंघातीय*; (8) ཨྲེ *མདོ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *कौरुकुलक*; (9) ཨྲེ *སྤྱང་པམ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *आवन्तक*; (10) ཨྲེ *གནས་མའི་ཕུ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *वलिपुत्रीय*; III. ཨྲེ *དགེ་འདུན་པམ་* ཨྲེ। *महासंघिक*. (11) ཨྲེ *ཤར་ཨྲེ་* ཨྲེ। *पूर्वशैल*; (12) ཨྲེ *ལུ་པམ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *अपरशैल*; (13) ཨྲེ *གངས་ཨྲེ་* ཨྲེ। *हैमवत*; (14) ཨྲེ *འཛམ་མའི་པམ་ཨྲེ་* ཨྲེ। *लोकोत्तरवादिन्*; (15) ཨྲེ *པུ་ལ་སྡེ་* ཨྲེ। *प्रज्ञप्तिवादिन्*. IV: ཨྲེ *འཕགས་པ་*

૫. ગણેશ-વક્ત્ર-પદે-શ્લે । આર્ય-સ્યા-વિર; (16) ગર્હ-પાત્ર-પદ-કે-
 ગણેશ-શ્લે । મહા-વિહાર-વાસિન્; (17) કુલ-ભેદ-કથ-ગણેશ-પદે-શ્લે ।
 જીત-વનીય; (18) વદે-ગણેશ-પદે-ગણેશ-શ્લે । અમય-ગિરિ-
 વાસિન્ । .

ཕྱེ་བཞི་ *ṣḍe-bshi* the four classes of Buddhists
(the earlier schools). ཚངས་པའི་ཕྱེ་བཞི་ four
kinds of acquirements; འདོད་ཡོན་ཕྱེ་ལྔ་ལ་ ཚངས་ཐུང་པ་,
enjoys or prospers in five evil objects of
desire; ཕྱེ་ཚན་བཞི་པ་བར་པ་ལྟེ་ the fourth section of
attain-ments is salvation; ལྷ་མིན་གྱི་ཕྱེ་བརྒྱད་ *lha-*
srin-gyi ṣḍe-brgyad the eight classes of
spirits.

ཤེ་དཀར་ *Sde-dkor* district (Glr.).

ཐྱེད་གྲུགས་ *ṣde-dkrugs* disturbance, dispute, general misunderstanding: ཡུང་གཞི་ཐྱེད་གྲུགས་ འདི་འདྲ་བྱས་ they engaged in disturbances of this kind, as being innate to the body (*Rdsa.*). ཐྱེ་འདྲུག་པ་ *ṣde-hkhrug-pa* in ལུལ་ཐྱེ་ཡན་ རྩོད་འབྲུག་པ་ the fighting between the neighbouring states or countries; a general revolt of a people (*Ya-sel. 18*).

ཨེ་དགོན་ *sde-dgon* central monastery abbr.
of ཨེ་ *sde* and དགོན་པ་ *dgon-pa* (*Yig.*).

ཇེ་བརྒྱད་ *ṣṭe-brgyad* རལ་ཤེས་ the eight kinds
of demon in three series, each of eight:—

I: (1) རགོང་པོ་ *hgoñ-po* (2) ཐེན་བྱང་ *thehu brañ*, (3) ར་ཡམ་ *ña-yam*, (4) ས་བདག་ *sa-bdag*, (5) ཡུལ་ལྷ་ *yul-lha*, (6) སྤྲེན་ *sman*, (7) བཅོན་ *btsan*, (8) ཀླ་ *klu*.

II: (1) སྟོག་བདག *srog-bdag*, (2) མཚོ *ma-mo*, (3) གཤིན་རྗེ *gcin-rje*, (4) བདུད *bdud*, (5) གཞོད་མྱིན *gnod-sbyin*, (6) དམ *dnu*, (7) དབྱུག *dgra-lha*, (8) རགོང་པོ *hgoñ-po*.

III: (1) གཙམ་མཚན་གྱི་རྩི་པ་ན་ *gsah-mchog byi-tri-pa-tra*, (2) ལྷང་ཐོན་རྒྱལ་པོ་ *ljañ-sñon drag-po*, (3) དུ་བ་མཇུག་རིང་ *du-wa mjug-rin*, (4) འབར་བ་ར་ཅ་ *hbar-wa ra-tsa*, (5) སྒྲ་གཙན་འཛོན་ *sgra-gcan-hdsin*, (6) གྱི་རུ་ར་ཅ་ *byi-nu ra-tsa*, (7) ར་རུ་ལ་ *rā-hu-la*, (8) ལྷང་མཇུག་ཅེན་པོ་ *khyab-mjug chen-po* (*K. thañ. F 37*).

ཇེ་མག་ *Sde-can* n. of an ancient sage in India (*Ya-sel.* 53).

ཇེ་ཆེན་བྱ་གཤམ་ *sde-chen bya-gag* an epithet of Kārttikeya the youngest son of Mahes'vara (*Mñon.*).

ཇེ་དུམ *sde-dum* subdivision of a district;
a small community or section of a larger
community (*Loñ. 2 13*).

ཐཱ་སྐྱོད་གསུམ་ *sde-snod-gsum* the Tripitaka or the three baskets, viz: the three classes of the sacred writings:—Vinaya pitaka (འདུལ་བའི་ཐཱ་སྐྱོད་ *hdul-wahi sde-snod*) treating of moral discipline; Sūtrānta pitaka (མདོ་ཐཱ་སྐྱོད་ *mdo-sdehi sde-snod*) the aphorisms, general religious discourses; Abhidharma pitaka (མདོན་ཆེས་ or མདོན་པའི་ཐཱ་སྐྱོད་ལུང་གི་བསྟན་པ་ *mñon-pahi sde-snod lung-gi bstan-pa*, the metaphysical and dogmatical instructions. ཡོན་ཏན་བསམ་ཅད་འདི་གསུམ་དུ་འདུས་ all virtues are embodied in these three (*Lam-rim. 4*).

ཇེ་པ་ *sde-pa* नायक 1. one in charge of a ཇེ་
sde or district, a district officer; formerly the
 chief or governor of a province was called
 Depa. ཇེ་བ་གཞུང་ *sde-wa gshung* = the central
 government or the government of Lhasa.
 2. (ཀ་ཇེ་ལྷ་མ་ *ka-sde lta-wa* कवर्ग) a letter of a
 certain phonetic class, or the phonetic class
 itself; ཇེ་པ་བཞི་པ་ *sde-pa bshi-pa* the fourth
 phonetic class, the labials in *Gram*. 3.
sde-pa signifies also a class of demons. 4.
 ཇེ་པ་པོ་ *sde-pa-po* सेनापति, सेनानी [leader of an army] S.

ཇེ་པ་རྒྱལ་ཡོད་ *Sde-pa Don-yod* n. of the famous Rin-chen Pung-pa of Tsang who founded the *Rin-spuñs Joñ* in Tsang (*Loñ. R 13*).

ཧྲེ་པ་གཙོང་པ་ *Sde-pa gtsaŋ-pa* the powerful chief who had established his sway over Tibet in the beginning of the 17th century. He was killed by the Zungarian

chief Gushi-khan in 1643 A. D. (*Loñ.* 2, 13).

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sde-dpon* a petty chief ruling over a district.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-phran*; ཡུལ་གྱི་བདག་པོ་ *yul-gyi bdag-po* (*Mñon.*).

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sde-tshan* ཀུན་ལ་; section of written characters e.g., phonetic class=ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sde*, a particular kind of writing as རྒྱ་གར་ཨ་ཁོ་ཁོ་ *Nā-ga-ri sde-tshan* character (*Glr.*) ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་ *sde-mtshan-pa* རྒྱལ་པོ་ 1. an astrologer. 2. སྐུ་མཚན་ [collection, multitude]S.

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sde-gzar* civil dissension, lawlessness, anarchy: ཨ་ཁོ་ཁོ་ཆེན་པོ་ *sde-gzar chen-po* great revolution, civil war.

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sde-bzan* ལུ་སེལ་; good or well disciplined brigade.

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sde-yañs*=ཐུགས་ཀྱི་ཁྱེད་ court, court-yard (*Jä.*).

ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་ *Sde-rab-tu pham-byed* n. of a king of S'rāvasti (*K. my.* ॢ 342).

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sde-srid* སེམས་པ་ 1. province, kingdom (*Cs.*). 2. ruler, governor, administrator. Is the name especially given to the Regent who administers the government of Lhasa during the minority of a Dalai Lama. ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མོ་ལྷ་པོ་ *sde-srid phag-mo grub* n. of the rulers of Tibet who administered the government of Tibet during the hierarchy of Phag-mo-gru in the 15th and 16th centuries A. D., the chief among them being *Byañ-chub Rgyal-mtshan* born of the family of *Chos-sgyal Sne-gdon* (*Loñ.* 2 13).

ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མོ་ལྷ་པོ་ *Sde-srid Sañs-rgyas Rgya-mtsho* the famous Regent of Tibet who conducted the government of Tibet for 13 years after the concealed death of the first Dalai Lama, and better known by the name of *Goñ-sa Lña-pa chen-po* (*Loñ.* 2 12).

ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མོ་ *sdeg-par gzah* ལུ་སེལ་ [reproach, reviling]S.

ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་ *sdeñ-khag* charge, responsibility.

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sdeb-pa*, pf. བཟུངས་ *bsdebs*, fut. བཟུང་ *bsdeb* imp. ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sdebs* 1. to mingle, mix; to make unite, to conjoin; to fasten together: རྒྱལ་པོ་མཉམ་པ་ཨ་ཁོ་ཁོ་ *phyogs-gcig-tu sdeb-pa* to mix together certain things and setting them apart; བཟུངས་པ་ཨ་ཁོ་ཁོ་ combined one with another (*Nag.* 42); བཟུངས་པ་ *dras-su sdeb-pa* sewed together. 2. vb. n.: to join, to unite, དང་ with, also ལ་: སེམས་མཉམ་ དང་ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མཉམ་པ་, རྒྱ་གར་ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མཉམ་པ་ the soul sees by joining the eyes, it hears by joining the ear; to join company, to associate, to hold intercourse with (*Mil.*). 3. to exchange, barter; to change (money). 4. to make poetry, to compose verses (*Jä.*).

ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sdeb-sbyor* 1. རྒྱ་མཚོ་ལྷ་པོ་ [the doctrine of the *udgātri* priests contained in a chapter of the *Sāma-veda*]S. 2. རྒྱ་མཚོ་: metre in general, metrical science, poetry (*Jä.*); ཡི་གེ་ཨ་ཁོ་ཁོ་ *yi-gehi sdeb-sbyor* orthography (*Schtr.*); ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མཉམ་པ་ *sdeb-sbyor dbye-wa* རྒྱ་མཚོ་ལྷ་པོ་ metrical distinction; ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མཉམ་པ་ *sdeb-byor-gyi bye-brag* རྒྱ་མཚོ་ a metrical narrative; ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མཉམ་པ་ *sdeb-sbyor-gyi bral* རྒྱ་མཚོ་, རྒྱ་མཚོ་: metrical line; ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མཉམ་པ་ *sdeb-sbyor bsduṣ-pa* རྒྱ་མཚོ་ལྷ་པོ་ metrical collection or extracts. ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sdebs* རྒྱ་མཚོ་ together, in conjunction [a number of stanzas grammatically connected]S. ཨ་ཁོ་ཁོ་ *sdebs-blañs* (ཆེད་ལོན་པ་) in རྒྱ་མཚོ་ལྷ་པོ་མཉམ་པ་ ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་ to take up together the above mentioned necessities (*Rtsii.*). ཨ་ཁོ་ཁོ་པ་མཉམ་པ་ *sdebs-tshogs* assembling of different people or classes of people in one place: རྒྱ་མཚོ་ལྷ་པོ་མཉམ་པ་ they daily assembled being seated in rows (*Rtsii.*).

ཐེར་མ *sder-ma* (resp. གསལ་ཐེར *gsol-sder*)
མའི་ཐེར plate, dish, platter, saucer; ལེ་ཐེར
li-sder a plate or dish made of bell-metal
ལྷགས་ཐེར *lcags-sder* iron-plate; ཀ་ཐེར *ka-sder*
or དཀར་ཐེར *dkar-sder* porcelain dish; རྩམས་ཐེར
sañs-sder copper dish; ཐེར་གན་ *sder-gan* a
plateful.

ཐེར་ཐུད་ཀྱི་ལམ་ལྗོངས་ *sder-spyad-kyi shal-lta-wa*
भाजनवातिक a superintendant of plates, &c.
(*M. V.*).

ཐེར་མོ *sder-mo* = ཐེར་ཀྱུ་ *sder-kyu* acc. to
Sch.: claw, talon; ཐེར་མོ་རྩོ་ *sder-mo rno* a
sharp claw; ཐེར་ཅན་ *sder-can* furnished with
claw; a hawk; ཐེར་མེད་ *sder-med* without
claws; ཐེར་འཛིན་ཁྱེད་པ་ to seize with the claws
(*Cs.*). ཐུག་གི་ཐེར་ *stag-gi sder* a tiger's claw.
ཐེར་ཆགས་ *sder-chags* animals provided with
claws; ཐེར་ཆགས་དབང་པོ་ *sder-chags dwañ-po* is
a met. for the lion (*Mñon.*).

ཐོ་ཁམ་ *sdo-kham* belonging together (*Sch.*).

ཐོ་བ *sdo-wa* pf. ཐོས་ *sdoṣ* or བཏོས་ *bsdos*
fut. བཏོ་ *bsdō* imp. ཐོས་ *sdoṣ* 1. to risk, make
venture, used with དང་ or ལ་: བདག་གི་ལུས་ཐོ་བ
bdag-gi lus sdo-wa to risk my body; རང་གི་
སྐྱུ་ལ་ཐོ་བ *rañ-gi srog-dañ sdo-wa* to risk
my own life; དབྱུ་ལ་བཏོས་ *dgra-la bsdos*
(*Situ.* 76) made a venture against an
enemy; ལུས་སྐྱུ་ལ་བཏོས་པ་ *lus-srog bsdos-pa* risked
his body and life; ལོ་ལྔ་པོས་དཀར་པོ་དང་བཏོས་ལུས་
སྐྱུ་གི་ཐེད་ལ་བཏང་ནས་བྱོན་ཐུགས་ལ་བཏགས་ the Lo-tsā-wa
undergoing hardships and risking his life
and body made up his mind to proceed
(*A.* 65).

ཐོང་པོ *sdoñ-po* नाल, गुल्म, मलम, काष्ठ
1. trunk or stem of a tree. 2. the stalk
of a plant; པད་མའི་ཐོང་པོ་ *pad-mahi sdoñ-po*
the stalk of the lotus; ཐོང་པོ་པང་པས་མི་འབྱིག་
པ་རྩམ་ཞིག་རྒྱུས་པ་མཐོང་པོ་ *sdoñ-po pañ-pas mi*
hkhvigs-pa tsum shig skyes-pa mthoñ-ño

the stalk from which it was seen to be
growing was such an one as could not be
clasped by the out-spread arms; ཐོང་པོ་
ཁོག་སྒྲོང་ *sdoñ-po khog-stoñ* a hollow log or
stalk (*Vai.* 8ñ.). ཐོང་པོའི་ཐོང་ *sdoñ-pohi sde* the
class of stalked plants (*Cs.*). 3. is the
common word in the *C.* colloq. for a
tree, also ཞིང་ཐོང་པོ་ *ciñ-sdoñ po* a tree; ཞིང་
ཐོང་རྩལ་གཅིག་ *ciñ-sdoñ rkañ-geig* a tree of a
single stem or trunk (*Glr.*); ཞིང་ཐོང་ཁོང་རུལ་
ciñ-sdoñ khoñ-rul a tree rotten at the core;
star-sdoñ trunk of a walnut tree; ཐུག་ཐོང་
çug-sdoñ stem of a juniper tree; རྩམ་ཐོང་
tshil-sdoñ a tallow candle; ཐུགས་ཐོང་ *khyags-*
sdoñ an icicle; མཚན་ཐོང་ *mchod-sdoñ* (1) = མཚན་
རྩལ་ *mchod-rten*, (2) = ཐོང་རྩལ་ *sdoñ-rkañ* or
ཐོང་རས་ *sdoñ-ras* a wick. ཐོང་རུམ་ *sdoñ-dum* or
ཞིང་ཐོང་རུམ་རུམ་ *ciñ sdoñ-bu dum-dum* stump
of a tree. ཐོང་རུམ་རྩལ་པ་ *sdoñ-dum tshig-pa* the
burnt stump of a tree: ཡི་དགས་ཐོང་རུམ་མེས་རྩལ་པ་
འདྲ་བ་མང་པོ་འདུས་ནས་ many ghosts of the appear-
ance of burnt stumps of trees having as-
sembled together (*Khrid.* 40). See also
in *Dzl.* legend of a prince who was born
in shape like a tree-stump and so called
Sdoñ-dum.

ཐོང་པོ་ཅན་ *sdoñ-po-can* पद्म, नलिन possessed
of a stalk, a lotus flower.

ཐོང་པོ་གཅིག་ *sdoñ-po-geig* n. of a species of
gentian = རགས་ཀྱི་རྟིག་ཏ་ *nags-kyi tag-ta* (*Mñon.*).

ཐོང་པོ་ལྔ་ *sdoñ-po-lña* or དམ་པའི་ཆས་ཀྱི་ཐོང་པོ་ལྔ་
the five plants of Budh.: (1) བབས་ལ་མཁས་པ་
full of resources, or skilful in means;
(2) ཞམ་རབ་ཀྱི་ཡ་རིམ་རྒྱུན་པ་ perfection in know-
ledge or transcendental wisdom; (3) མེས་ས་
ཅན་ཡོངས་སུ་སྒྲིན་པར་ཁྱེད་པ་ maturity in animated
existence; (4) དམ་པའི་ཆས་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་དང་རྒྱུས་སུ་
ཆགས་པ་ perfect acceptance of Buddhism and
following it; (5) ཁྱོད་ཐོབ་དང་བྱུང་བས་བཏང་སྟོམས་པ་
freedom from anger is enjoyment of
equanimity (*K. d.* 327).

ཐོད་པ་ཐོན་པ་ *sdoñ-phran* ལྷ་མོ་ shrub, plant.

ཐོད་པ་ *sdoñ-wa* or ཐོད་པ་པ་ *sdoñs-pa* pf. ཐོད་པ་ *bsdoñs* fut. ཐོད་པ་ *bsdoñ* to accompany, to join with, to enter into partnership (used with དང་); ཐོད་པ་དང་ཐོད་པ་འགྲོ་མོ་ *khagod-dañ nā sdoñ-ste hgro* you and I will go together; དགའ་བའི་ཐོས་པ་ཐོད་པ་ཏེ་འགྲོ་མོ་ *dgah-wahi sems-kyis bsdoñs-te hgro-ho* will go accompanying one another cheerfully (*Hbrom.* 49.). It is to be noted that ཐོད་པ་པ་ *bsdoñs-pa* seems to be often used as pres. tense.

ཐོད་པ་ *sdoñ-bu* དུང་ stick, staff: མེ་རྒྱ་ལྷ་ཐོད་པ་ཐོད་པ་ཐོད་པ་ ཐོད་པ་ཐོད་པ་ ཐོད་པ་ the flower-like staff was lapis lazuli; acc. to Cs. 1. a small trunk. 2. stalk. 3. wick. 4. ཐོད་པ་, ཐོད་པ་ [1. the stalk of a pot-herb. 2. an arrow]S.

ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *sdoñ-bu-rin* = ཐོད་པ་ *ku-wa* gourd (*Mñon.*).

ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *sdoñ-buhi sman* དུང་, ཐོད་པ་ n. of a medicinal plant.

ཐོད་པ་ *sdoñ-zla* = ཐོད་པ་ *zla-grog*s friend, associate.

ཐོད་པ་ *sdoñ-ras* a cotton wick (*Rtsii.*); ཐོད་པ་ *sdoñ-çin*, ཐོད་པ་ *doñ-rkañ* a wick of wood, of pith.

ཐོད་ *sdod* = ཐོད་པ་ *nal-hso-wa* ཐོད་པ་, ཐོད་པ་ respite, relaxation.

ཐོད་པ་ *sdod-pa* ཐོད་པ་, ཐོད་པ་ pf. and fut. ཐོད་པ་ *bsdad* 1. to sit; ཐོད་པ་ *dal-war* *sdod-pa* to sit still, to be at ease. 2. to stay, to stop, to wait: ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *thog-mar der-bsdad* for the present I will stay here yet a little longer (*Mil.*); ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *to lie down and to continue lying (Mil.), ཐོད་པ་ཐོད་པ་ wait a little yet before beginning to kill (Dsl.); ཐོད་པ་ཐོད་པ་ without time to stop even for a moment; ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *sdod-par byed* ཐོད་པ་ to be*

seated, to cause to sit. 3. to be at home, to live, to reside, to settle at. ཐོད་པ་ *bkañ-sdod* attendant, waiting servant. ཐོད་པ་ *sdod-rogs* a sweetheart, mistress, a concubine. ཐོད་པ་ *sdod-lugs* = ཐོད་པ་ (acc. to *Rñin-ma* school).

ཐོས་ *sdom* I: ཐོས་, ཐོས་ the spider: ཐོས་ཐོས་ ཐོས་ཐོས་ ཐོས་ཐོས་ spiders, scorpions, insects and worms, etc. (*Rtsii.*); ཐོས་ཐོས་ *sdom-mo* ཐོས་ཐོས་ a she-spider; ཐོས་ཐོས་ *sdom-nag-po* black spider: ཐོས་ཐོས་ཐོས་ཐོས་ ཐོས་ཐོས་ a black spider with 360 arms and feet having one eye on its forehead and sixteen mouths (*D. R.*).

Syn. ཐོས་ཐོས་ *thags-mkhan*; ཐོས་ཐོས་ *dra-wa-can*; ཐོས་ཐོས་ *lte-wa bal-can*; ཐོས་ཐོས་ *sprehu-hdra* (*Mñon.*).

ཐོས་ II: summary: ཐོས་ *spyi-sdom* general summary, contents; ཐོས་ *dpehi sdom* a table of contents, index in gen., introductory remarks, introduction.

ཐོས་པ་ I: *sdom-pa* ཐོས་, ཐོས་ vb., pf. ཐོས་པ་ or ཐོས་པ་ *bsdoms* fut. ཐོས་ or ཐོས་ *bsdom* imp. ཐོས་ *sdom* or ཐོས་ *sdoms* 1. to bind, fasten; to tie up, bind up: ཐོས་ཐོས་ *khro-chu sdom-pa* to fasten by melted metal, i.e., to solder; ཐོས་ཐོས་ *so-sdom-pa* to press the teeth together, to gnash; ཐོས་ཐོས་ *rtsa-khu sdom-pa* to close an opened vein. 2. to stanch, to stop, to cause to cease: ཐོས་ཐོས་ *rtsa-khrag çor-wa sdom-pa* the stopping of the bloody influx; to bind, constrain, render harmless; ཐོས་ཐོས་ *ñes-pu sdom-pa* to neutralize an evil (*Sch.*). 3. to make morally firm, to confirm; ཐོས་ཐོས་ *spyod-pa sdom-pa* to make firm one's moral conduct. 4. to add together, to cash or sum up: ཐོས་ཐོས་ཐོས་ཐོས་ ཐོས་ *rgyud-bshi bsdoms-pas lehu* all the four Tantras taken

together have 154 chapters; ཡོངས་སུ་བཟུངས་པ་ལ་ taking all together (*A. K.* 1-14).

ཐོས་པ II: subst. *sam-wa*; obligation, engagement, duty; ཡན་ཚུན་ལ་ on either side; ཐོས་པ་ཆགས་པ་ *sdom-pa chags-pa* सम्बन्धित; ཐོས་པ་འཇུག་པ་ *sdom-pa'i ggru* सम्बन्धित; ཐོས་པ་ལེན་པ་ *sdom-pa len-pa* (*Glr.*) or ཐོས་པ་འཇོག་པ་ *sdom-pa hdsin-pa* to enter into an engagement, to bind one's self to perform a certain duty; ཐོས་པ་སྤྲུང་པ་ *sdom-pa sruñ-pa* to be true to one's words, to keep one's engagements; ར་ལ་ཐོས་པ་མེད་ *ba-la sdom-pa-med* I have renounced my vow; I have no vow (*Glr.*). ཐོས་པ་གསུམ་=the three vows: (1) མ་ཐར་གྱི་ཐོས་པ་ the vow of an ordinary Buddhist for self-emancipation; (2) བྱང་ལེམས་ཀྱི་ཐོས་པ་ the vow of a *Bodhisattva* for universal liberation; (3) གསལ་རྒྱལ་ཀྱི་ཐོས་པ་ the *Tantrik* or mystical vow. We find also དགེ་འདུན་གྱི་ཐོས་པ་ priestly vow; ཐུན་བདག་གི་ཐོས་པ་ the vows of a *Dānapati* (almsgiver); ལྷན་པའི་ཐོས་པ་ the vows of a physician. (*K. du.* 42).

ཐོས་བྱེད་ *sdom-byed* 1. one that binds by duty, etc. 2. an astringent medicine (*Cs.*); ཐོས་བྱེད་གྱི་ཕྱག་རྒྱ་ a mystical posture in *yoga* signifying perseverance: དེ་ནས་ཐོས་བྱེད་ཕྱག་རྒྱ་བཀྲོལ་བས་ཀྱུ་དེ་ཡང་རང་ལུས་ལ་མེད་ then being released by the mystical posture of *sdom-byed*, the *nāga* returned to his own country (*D. R.*).

ཐོས་ཆོག་ *sdom-tshig* a summary in a few words.

ཐོས་ལ་ *sdom-la* summarily, in brief, in short.

ཐོས་གཟེར་ *sdom-gzer* rivet of a pair of scissors or tongs (*Sch.*).

ཐོས་པའི་དབྱ་ *sdom-pa'i dgra* an epithet of *Kāmadeva* (*Mñon.*).

ཐོས་བུ་ *sdom-bu*, (ཀོང་བུ་) a ditch, ravine; a ball; a round tassel.

ཐོས་བརྟན་ *sdom-brtson* ཡོན་ཏེ་མཁས་པ་འཇུག་པ་ a professional sage, an ascetic: ཆོས་ཁྲིམས་ལྟར་ན་ཐོས་བརྟན་གྱི་ཚུལ་ནས་ according to the custom of lama ascetics in conformity with religious rules.

Syn. ཀུན་དུ་གྱུ་ *kun-tu-rgyu*; གཙང་བར་གནས་ *gtsañ-war gnas*; བྱུ་གྱི་བརྟན་ལྟུགས་ *khruṣ-kyi brtul-shugs*; སྤྲུ་བར་བཅད་པ་ *snra-war bcaḍ-pa* (*Mñon.*).

ཐོས་གཙོད་པ་ *sdom-gcod-pa* = གཟིམ་འགག་པ་ a waiter, valet; sentinel (*D.-çel.* 11).

ཐོས་འཇིག་ *sdom-hchiñ* = རྟེན་པ་ fault, guilt (*Mñon.*).

ཐོར་ *sdor* a general term for spices, butter, lard, or oil, which give seasoning to food; that which gives relish to food; seasoning, condiment; esp. ཐུག་ཐོར་ *thug-sdor* that which makes soup tasteful, delicious, viz: meat; ཚོད་ཐོར་ *tshod-sdor* grease used to roast vegetables, greens, &c. (*Rtsii.*); ལྗང་ཐོར་ *tshwa-sdor* salt and meal; ཇ་ཐོར་ *ja-sdor* = མར་ butter, for the tea-soup of Tibetans.

བད་ *brda* or བད་པ་ *brdah* བསྟན་པ་, བསྟན་པ་ 1. any sign, gesture; ལག་བད་ signal with the hand; མིག་བད་ signs by the eye. ཆགས་པ་འདྲ་དཔེ་བད་ མང་དུ་བཟུངས་ནས་ making many wanton gestures. 2. call, signal: ཚོགས་བད་ call by the beating of the drum, sounding of the trumpet or the ringing of the bell, for assembling at an entertainment; གཟིམ་བད་ summons to bed; ལེགས་བད་ proclaiming arrival by beating drums or by firing guns. 3. sign, symptom, token, inference: མི་རྟག་འགྱུར་བའི་བད་ it is an indication of their impermanent condition (*Pth.*). བད་ as a symbol, symbolically; བད་ཐོད་པ་, ཐོར་བ་, འགྲེལ་བ་ to explain, describe, represent (with accus., and prob. also with genit.); ལེན་ལྟུགས་ཀྱི་བད་ འགྲེལ་བ་ to explain the essence or nature

of things, metonomically: དེའི་བད་ཅི་ལགས་ what may be the symbolical meaning of it (*Mil.*). 4. mystic phrase or key-word. 5. word in gen. འཛད་པའི་བད་ verbal interjection (*Lic.*); རྟོག་པའི་བད་རྟིང་ an obsolete word being asked; བད་ལྟར་པ་ an interpreter (*Sch.*); བདའི་བླ་མ་ is stated to be a lama who instructs verbally esp. with regard to the spelling of words; བད་ཡང་མི་བད་རྣམས་ཀྱིས་ there came also into use various spellings (*Zam.*); བད་རྟིང་ *brda-rñiñ* old orthography; བད་གསར་ new orthography; བད་ཀྱི་བདའི་བཟུང་བཅོས་ a grammatical treatise on Tibetan words; རྟོག་བད་= རྟོག་, རྟོག་བད་ ཡིས་འགྲེལ་བ་ to explain words (*Mil., Jü.*) བདའི་བྱུག་ *brdahi-phyag* homage with words, also mutterings expressive of respect in bowing down: བདའི་བྱུག་བཟུ་གཞིས་བཅོལ་ནས་ having made twelve prostrations with words of respect on his lips (*A. 37*).

བར་དྲོག *brda-bkrog* alarm, warning,
notice of danger.

བད་མཁོ་ *brda-skad* symbolical language,
sign-expression.

བད་ཆད *brda-chad* language, evidence ;
མེ་ཤང་གི་བད་ཆད the language or evidence of
the mirror.

सदृश्य *br̥da-ston-pa* प्रहेलिका-भङ्ग to unravel an enigma.

ਬਦ੍ਰਦੁਖ ਭੇਖ *br̥da-h̥dum-ḥeṣ* ਸੰਜਾ signal of
danger.

བར་སྟེན་བ་ *brda-spral-wa* openly or clearly
to explain; explanation of a sign or
symbol.

བད་སྟོད་ *brda-sprod* (བདེ་སྟོད་) 1. explanation of words; མིང་རྟག་བད་སྟོད་ *miñ-don brda-sprod* n. of a dictionary of mystical and technical terms. 2. orthography. 3. as vb. = ར་སྟོད་པ་ *ra-sprod-pa* to verify evidence or terms. བདེ་སྟོད་པའི་བཟུང་བཅོས་ *brdah-sprod-pahi bstan-bcoṣ* n. of a grammatical work.

बद्व-शेष *brdah-śeṣ* (बुद्ध) संज्ञा a numerical figure; बद्व-शेषकेबं मद्दामंज्ञा a number of higher value than the preceding.

བདབ་པ *brdab-pa* pf. བདབས 1. to fold, to place together; ཐལ་མོ་བདབ folded the palms; མྱོད་བདབ *snod-brdab* puts one vessel on another, one box or vessel placed in another; གདན་བདབ a rug folded; གོས་བདབ་པ to keep clothes in proper folds, or to fold up clothes; ལག་པ་བདབས folded arms or hands (*Situ.* 75). 2. to fall down, go down, to sink; རེས་ཀྱི་མཚོའི་གཤིང་དུ་བདབས་པ་ལྟར་བྱུང་ན་ at one time (the boat) seemed as if it was going down to the bottom of the sea (*A.* 16); རང་བྱེད་ནས་བདབས་སོང་ being drunk he fell down (*i.e.*, folded up).

བདདབས་སྒྲིགས་ *brdabs-bsigs* oppression,
tyranny; giving trouble to the subjects
(*Yig. k. 3*).

བདར་བ *brdar-wa* pf. form of བདར་བ:
མཚོན་བདར་ན་ sharpened the weapons (*Situ.*
75).

बद्ध-बद्धाशय *bṛḍar bṛḥas-pa* सांकेतिक sym-
bolical.

सदृश ब. *br̥dal-wa* विसृमर; v. वगमय [creeping down, gently gliding] S.

བདས *brdas* a pf. of འདེད: རྒྱལ་ལྷ་བདས
rjes-su brdas (*Situ*. 75).

བརྟུང་ *brduñ* or བརྟུང་བ *pf.* བརྟུངས *brduñs*
(*Nag.* 40).

बदेण्य *brdeg-pa* प्रहारदान 1. altern. form
and fut. of देण्य also seems=beaten to
death. 2.=अव to eat, eating.

वद्देवक *brdeg-cha* = खड्ग weapons, sword,
etc. शक्ति a javelin (*Mñon.*).

घडेण २४८५ *brdeg-hchos* पतित 1. falling
 down, fall. 2. a dance.

བདུང་མ *brduñ-ma* (མོག་པ་ལྟ་བུ་ a beating, pulverisation).

བཞོག་པ་ *brdog-pa* = བཟུང་པ་ eaten up.

བདུང་བ་ *brduñ-wa* v. དུང་བ་ *rduñ-wa*.

བདུག་པས་ *brdugs* pf. of བདུག་པ་ *bdug-pa* and བདུག་པས་བདུག་པས་ *bdug-pas brdugs* seems to be an intensive form (*Situ*. 75).

བདུལ་བ་ *brdul-wa* 1. to deceive, to cheat (*Sch.*). 2. to swing, brandish, flourish. གཡམ་བོ་བདུལ་བ་ *gyab-mo brdul-wa* to swing a fly-flap (*Jä.*).

བརྒྱལ་བ་ *brdeg-pa* 1. རྩལ་བ་ to strike, bang: འཕྲུལ་འཁོར་བཅོན་ཐབས་ཀྱི་བརྒྱལ་འཚག་གནང་ནས་ the machine giving bangs and cuts of a violent character. 2. རྩལ་བ་ to eat.

བརྒྱལ་ཆ་ *brdeg-cha* = གྱི་ *gri*.

བརྒྱལ་འཚོག་པ་ *brdeg-htshog-pa* (བདུང་གྲུབས་བྱེད་པ་ *brduñ-grabs byed-pa*) 1. to threaten to beat, prepare to beat. 2. to tumble down as if falling down under intoxication; to slip, to slide, to lose one's footing.

བརྒྱལ་པ་ *brdos-pa* (གཞན་ལ་ *gshan-la*) རྩལ་བ་ [run towards, attacked] S.

བཞུགས་པ་ *bltags-pa* ལེན་ [licking] S.

བཞུད་ *bldad* explained by: གྲུང་དང་ར་ལུག་ནམས་ཀྱི་སྒོ་ཡིས་བཞུད་ *bldad* is the chewing the cud by oxen, goats and sheep.

བཞུམས་པ་ *bsdams-pa*, v. ཞུམ་པ་ *sdom-pa*.

བཞུམ་མོ་ *bsdam-mo* a knot, a tied bandage.

བཞུམ་ར་ *bsdam-ra* = བཞག་ཞུམ་དམ་པ་བྱེད་པ་ *bkag-sdom dam-po byed-pa* (*Rtsii.*).

བཞུར་བ་ *bsdur-wa* *Sch.*; in མདུན་དུ་བཞུར་བ་ *mdun-du bsdur-wa* to hope, to expect or wait for a favour.

བཞེགས་ *bsdigs* གཞིའི་མཆོད་པ་ object to fix the eyes on, either to steady the vision or in mystic contemplation: འཛིགས་ཚུལ་གྱིས་བཞེགས་ *hjigs-tshul-gyis bsdigs* (*Situ*. 76); = དམིགས་པ་ *dmigs-pa*.

བཞེགས་ཆོག་ *bsdigs-tshig* a catch or quibble in a dispute = རོག་ཆོག་ *rgol-tshig* or རོག་བའི་ཆོག་ *rgol-wahi tshigs* (*Mñon.*).

བཞུ་བ་ *bsdü-wa* pf. བཞུས་པ་ *bsdus-pa* fut. བཞུ་ *bsdü* to collect.

བཞུ་བ་ *bsdü-wa* sbst. སྐྱེས་པ་ or བཞུ་ཡིག་ *bsdü-yig*. 1. union of words and syllables under certain grammatical rules, collection, gathering; བཞུས་ཏེ་བཞེས་པ་ནས་ *bsdus-te bsdoms-nas* having abridged; བཞུས་པ་ *bsdus-pa* སྤྱི་ཐུག་པ་ *gyur-pa* རྩལ་བ་ཀྱི་གཞུགས་ a form compounded from atoms. 2. co-operation, partnership, fellowship. བཞུ་བའི་དངོས་པོ་བཞི་ *bsdü-wahi dños-po bshi* the four essentials of partnership or co-operation:—(1) མཁོ་བ་ཐུན་པ་ *mkho-wa sbyin-pa*; (2) སྒྲན་པར་སྒྲུབ་པ་ *sñan-par smra-wa*; (3) འཛིག་རྟེན་རྒྱུ་མཐུན་པ་ *hjig-rten don mthun-pa*; (4) གཏུལ་བྱའི་རྒྱུ་ལ་ཐུན་པ་ *gdul-byahi don-la spyod-pa*. བཞུས་པའི་ཞུམ་ *bsdus-pahi sdom* བཞུས་པ་ *bsdus-pa* brought under one's control or power (*Situ*. 76). བཞུས་པའི་ཞུམ་ *bsdus-bshom* བཞུས་པ་ a hell, perdition.

བཞུམས་པ་ *bsdums-pa* = བར་བཞུམ་བྱེད་པ་ *bar-bsdums byed-pa* treaty, intermediation, reconciliation.

བཞུར་བ་ *bsdur-wa* བཞུར་བ་ to compare [party representative, party fighting] S.

བཞུགས་པ་ *bsdogs-pa* to compose, prepare, make ready: ལྷམ་གྱི་བཞུགས་པ་ *lham-gyi bsdogs-pa*; རྩལ་བཞུགས་པ་ *ñer-bsdogs-pa* id.; རྩལ་བཞུགས་པ་ *sta-gon-bsdogs* (*Situ*. 76).

བཞུངས་ཏེ་ *bsdons-te* together, in company with (*Nag*. 42).

བཞུམས་ *bdoms* = བཞུ་ཡིག་ *bsdü-yig* (*Mñon.*).

བཞུས་ *bsdus* (see ante ཞུ་བ་ *sdo-wa*) risked.

ན

ན I: *na* 1. the twelfth letter of the Tibetan alphabet, corresponding in sound to Sanskrit न or English *n*. 2. num. fig.: 12.

ན II. as a symbol न *na* signifies steadiness, *བདན་པ* or *མིག་ཡོང་བ*; and, further, it signifies *དཀོན་མཆོག་དབ་ཏུ་བདན་པ* to have steady faith in the Buddhist Trinity (*K. my.* ൬ 207). Again in the *Tantra*, न means futurity or *མ་ཤོངས་པ* (*K. g.* ༩ 179). Also *ན་ནི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་མིང་དང་གཟུགས་ཡོངས་སུ་གསལ་པ་རྟོན་ནི་* *na* explains the knowledge of the name and forms of all things, i.e., matter. In mysticism न is used to denote *སྐུ་མཚན་* *ལམ་ཀ་* bad luck (*K. g.* ༩ 179).

ན III: or *na-ga* 1. meadow, pasture land; *ན་མནང་ཞུ* it grows on meadows (*Vai. sh.*). 2. न old name of the province of Gar in Upper Tibet (*A.* 148). 3. sbst. = *ན་ཚོད* or *ན་མོ* (resp. *སུ་ན་ sku-na*) age, stage of life; *ན་ཚོད་རྣམས་པས་ na-tshod rgas-pas* of advanced age (*Vai. sh.*); *ན་མོ་གཞོན་ནེ་ na-so gshon-te* being young; *ན་ཚོད་ཀྱི་དབྱེ་བ་ na-tshod-kyi dbye-wa* the different ages or stages of life (*Jä.*); *ན་ཆུང་ na-chuñ* maiden, virgin; *ན་ཆུང་བཟང་མོ་བཅུ་ nachuñ bzah-mo bcu ten* beautiful girls; *ན་མཉམ་ na-mñam* = *ལོ་མཉམ་ lo-mñam* of equal or same age, contemporaneous; *ན་གྲུ་མ་* *ན་གྲུ་མ་* a young maiden.

ན IV: 1. the locative case-sign added to substantives, and to be translated: in, on, at, unto: *གཡས་ན་ gyas-na* on the right; *གཡོན་ན་ gyon-na* on the left; *ལོ་རྒྱུས་ན་ lo-rgyus-na* in

a book of history; *དེ་ན་ de-na* there, in that place; *དུས་གཅིག་ན་* at the same time, at a certain time; *དེ་འུ་ན་* at that time, then. 2. added to verbs, either to the inf. or more frq. to the verbal root, when it implies the construction of a gerund and is best rendered by "on" his doing so-and-so, or by "when" he did or was doing such a thing, etc. 3. added, as *Ja.* points out, to the instr. of substantives and verbs: *ཀྱུ་དེས་ན་* for that reason, therefore; *ཅི་འདྲི་ཀྱུས་ན་* for what reason, why, wherefore; *དེ་བས་ན་* hence, thus, so then, accordingly, very frq. *ཁུར་བས་ན་ khur-was-na* because they carried (*Glr.*); also added to the terminative case: *ཇི་ལྟར་ན་* *གཅིག་ཏུ་ན་* *གཞིས་སུ་ན་* in the first place, firstly, etc., (*Dzl.*); *སྤྲོད་ཏུ་ན་* on account of.

ན V: the next meaning of न as given in the work *Smra-sgo* is:—*དམིགས་ཀྱིས་བཞུགས་དང་ཀྱུ་མཚན་དང་། ཀྱུ་མཚན་དོན་གྱིས་བཞུགས་པ་དང་། ལས་དང་ཆེད་དང་རྟེན་གཞིས་དང་།* This definition refers in fact to the use of न as a conditional conjunction when it is placed after the verb of the clause it affects and is rendered by "if." Frequently but not always the word *གཤམ་ནེ་ gal-te* is put at the beginning of such clause, and *གཤམ་ནེ་* with न together = "if." In *Situ.* 22 there is given an elaborate explanation of न as conditional particle:—1. *དམིགས་ཀྱིས་བཞུགས་པའི་དོན་དུ་བྱས་པ་* applied to show how a thing is comprised or on what it depends, for instance *དེ་མཚན་སྟེན་ན་* if in reality or substantially; *མཐོང་བཞུགས་ན་* if taken together. 2. *ཀྱུ་མཚན་གྱི་དོན་དུ་བྱས་པ་* applied to

express reason or conditional existence: རེ་ཡོད་ན་འདི་བྱུང་ this having existed, that arose; མེ་ཡོད་ན་དུ་བྱུང་ fire existing, smoke came out. 3. as a suppositional particle: རེད་ནིང་ཡང་མེད་ན་ནིང་སྐམ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད། if there exists no wood at all how can there be dry wood? རེད་མ་མཁུམ་ཡིན་ན་མི་རྟག་པར་རུང་ངམ། if matter is not composite can there be impermanency? 4. although: རེད་ཅོན་དུ་ཐིག་པ་བྱོད་པ་ཞིག་ཡིན་ན་དགེ་བ་ལ་ཡིད་འཇུག་བྱེད་རྒྱུ་ཡོད། although he was formerly a transgressor he is now applying his mind to piety; རེད་ཅོན་ནོར་གྱིས་དབུལ་བ་ཡིན་ན། ད་ནི་དབུལ་པོ་མ་ཡིན་ན། although this (person) was poor formerly, he is now no longer poor. 5. applied to prayer = if indeed: བདག་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་ན་ཅི་མ་རུང་། སེམས་ཅན་གསལ་ཅད་བདེ་བ་དང་ཐུན་ན་སྐྱམ་མོ། if indeed, I obtained saintly enlightenment, I should think that all living beings were happy! 6. applied to express doubt: མ་ཐོན་ནི་བཏབ་ན། རེད་ལས་སྐྱུ་གུ་འབྱུང་ངམ་མི་འབྱུང་ if I sow seeds would seedlings (at all) come out of them? (*Situ*. 21). ན་ is also used with ནམ་ *nam*: ནམ་དུ་སྐམ་པ་བཏབ་ན་ *nam-dus-la bab-na* when the time comes, frq.; ནམ་འགྲོན་ *nam-hgro-na* when I go, was going, shall go. We have not space to illustrate the usage of ན་ with གལ་ཏེ་ the latter word merely serving to show where the conditional clause commences.

‡ ན་ཀ་ *Na-ka* རྒྱལ་པོ་ n. of a Buddhist sage at whose request the poet Kshemendra wrote his famous poem Avadāna Kalpalatā.

‡ ན་ཀྲ་ *na-kra* རྒྱལ་པོ་ a sea-monster of egg-born species, possibly a crocodile, an alligator.

ན་ཁ་ *Na-kha* n. of a place in Tibet: ན་ཁ་པ་གུལ་ཆེན་པོ་ལ་འདི་རྒྱལ་མཆོན་ the saint *Thar-pahi Rgyal-mtshan* of Nakha (*Loñ.* 2 18). 2. = རྒྱལ་ green-sward, turf.

ན་ཁི་ *na-khi* (མཁའ་) མཁའ་ལྔ་ལྔ་ [1. the plant *Marsilea quadrifolia*. 2. pearl oyster] S.

ན་ག་ *na-ga* pasture land, green meadow. ན་ག་པ་ནི་ *na-ga pha-ni* རྒྱལ་པོ་ n. of a medicinal plant.

‡ ན་གི་ *na-gi* རྒྱལ་པོ་ n. of a medicinal seed of the size and appearance of a pea, prob. a cubeb (*Rtsii*.) [lit. mountain-born] S.

Syn. ན་ཕྱིས་དུང་ *na-phyis-duñ*; མིག་པ་ *rmig-pa*; རྒྱལ་པོ་འདབ་ *ko-lahi hḍab*; མིག་པ་མེན་མོ་ *mi-rgan sen-mo* (*Mñon*.).

‡ ན་གུ་ཆང་ *na-gu-chañ* = རྒྱལ་པོ་ *span-rtai* green sward, pasture land.

ན་གུ་ལེ་ *na-gu-le* རྒྱལ་པོ་ [the plant *Vatica robusta*.] S.

ན་ཆུང་མ་ *na-chuñ-ma* = ན་ཕྱོག་ ཐུབ་མོ་ a virgin, a young woman, a damsel.

Syn. ཐུམ་གཞོན་ནུ་ *bu-mo gshon-nu*; རྒྱལ་པོ་འདབ་ *lañ-tsho dañ-po*; ཐུག་པ་མེད་མ་ *phyogs-med-ma*; རྒྱལ་པོ་མ་ *nor-ldan-ma* (*Mñon*.).

ན་མཚམ་མ་ *na-mñam-ma* = ཐུག་པ་མོ་ སྐུ་མཚམ་མོ་ a female friend, a mistress (*Mñon*.).

ན་ཏི་ཀ་ *Na-ti-ka* n. of a place in ancient India (*K. du.* 5 328).

ན་ཏིང་ *na-niñ* ཕུར་ཏེ་ last year, preceding year [previously, before, in front] S.

ན་པ་ *na-wa* 1. to be ill, sick; also the state of being ill, illness, sickness; ན་པ་གསོ་བ་ to cure sickness (though ན་པ་ is more in use); ན་པ་དང་འཆི་བ་ *na-wa dañ hchi-wa* disease and death; སྐྱེ་ན་པ་འཆི་ *skye-rga-na-hchi*, བ་ སྐྱེ་བ་ *skye-wa* I. 2. sbst. = ན་པ་ a sick person; རྒྱལ་པོ་དང་ན་པ་ old and sick people; ན་པ་ན་པ་ an invalid (male and female) (*Cs*.); ན་པ་པ་ one

laid up with disease, ར་མོ་ a female patient (*Mil.*); ར་བ་མཁན་ a sickly person, an invalid (*Cs.*); ར་བ་ཅན་ sickly; ར་བ་མེད་ healthy (*Cs.*); ར་ཐོག་ after falling ill (*Sch.*); ར་བ་ན་བ་ ear-ache; ལྷམ་ཐམས་ཅད་ན་ my whole body aches; མོ་ན་ན་ if the tooth aches; ཅན་ན་ན་ it aches on pressing (*S.g.*); གྲང་པ་ན་བ་ལ་ (good) for the headache, for disease of the brain; ར་འབྲེང་ complication of diseases or fits of ར་བ་ generally. ར་ཚ་ *na-tsha* = illness: ར་ཚ་མེད་པ་འི་ མེ་ལ་ ལྷན་མི་འབྲེད་ medicine is not congenial to one who is not ill.

‡ न.व.म.ली.ग. *na-wa ma-li-ka* नवमल्लिक
the flower *Jasminum sambac*.

† ར་བ་ཅི་ཀ *na-wa tsa-ti-ka* नवचटक
n. of a bird (*K. ko.* ॥ ३) [a young spar-
row] *S.*

ན་བུན *na-bun* महिका, मिहिका fogs, line of
thick mist which hangs over the sides and
tops of hills. བྱིན་རྒྱལ་སྤྱི་ན་བུན *byin-r̥labs-kyi*
na-bun the fog of blessings.

Syn. སྤྲུག་པ་ *smug-pa*; རྒྱུག་རྩ་ *khug-rna*.

ན་བུན་བུ་མོ་ *na-bun bu-mo* a kind of worm.

ན་མ na-ma abbr.=ན name for རྫོང་གར
stod-gar the province of Gar in upper
Tibet and མ for the lake Ma-pham
(Manasarovara) (A. 148).

ॐ *na-mo* नमः praise, glory, adoration [bowing one-self down] S. ॐ गु रू *na-mo gu-ru* praise to the teacher! frq. in Milaraspa.

ན་མོ་ཆེ *Na-mo-che* n. of a place in
ancient India: དེ་ནས་ནལ་འབྱུང་པས་ན་མོ་ཆེར་གྲགས་
པ་དང་ (A. 114).

१. ॐ *na-tshod* वयः age; १. ॐ *na-tshod* वयस्य
 of the same age; १. ॐ *na-tshod* युवन् youthful,
 young.

३. ना-त्शोद-गुनास *na-tshod-gūnas* 1.=तु घुण *khyu-byung* the cuckoo. 2.=घु र्वा raven (*Mānon.*). 3. a name for हनु हरितकी and शु रु *skyu-ru-ra* आमलकी *Myrobolana embelica*.

ན་རྩོད་གནས་པ་ *na-tshod gnas-pa*, ལང་རྩོད་པ་
 བུ་སྐྱུ་ a youth (*Mñon.*) [a youthful
 maiden] S. ན་རྩོད་ཡོད་པ་ *na-tshod-yol* passed
 youth, one whose youth is over; but
 acc. to *Rtsii.* an old man between 60 and
 72 years of age.

ན་རྩ་ *na-rdza* རྩ་ [sprinkled] S.

ན་བཟའ *na-bzah* (nāmzā) निवासन, वास
dress, clothes, covering. Also the cloth
coverings of an idol. *ན་བཟའ་ལྷེབ་ཏུ na-bzah/*
lteb-tu = *ན་བཟའ་ལམ་ལྷེབ་ཏུ* in the fold of the dress :
བྱི་ལྷ་ཆུང་ཉིང་ཇི་གསུང་ན་བཟའ་ལྷེབ་ཏུ་བཅུག་ནས་ཕྱོད་ saying
poor pup! having wrapped it up in his
garment, he proceeded (*A. 13*). *ན་བཟའ་སྒྲོན་*
na-bzah sgron or *ན་བཟའ་འབུམ་* offering of
raiment. *ན་བཟའ་གོས་དྲུག་ na-bzah gos-drug* the
six kinds of clothes used by the Bon priest
are the following ;—*སྒྲུང་གོས་ smad-gos*, *སྒྲུང་འག་*
smad-hog, *སྒྲུང་ཤམ་ smad-ṣam*, *སྒྲུང་གོས་ stod-gos*,
སྒྲུང་ཤུ་ sad-shu, *སྒྲུང་ལྷམ་ sad-lham* an additional
one is *འདིང་བ་ hdiñ-wa*.

ན་བྱན *na-hun* acc. to Bon = ན་བྱན *na-bun* :
གཡོ་བའི་རྒྱུད་བསྐྱོད་ན་བྱན་ཡལ་བ་འདྲ། agitated by the
blowing wind like vanishing mists (*D.R.*).

† न.य.को.ट *Na-ya ko-ta* नयकोट n. of
a village in Nepal.

𑀭𑀺𑀓 *Na-ra* n. of a place in the 10th century A.D. in Southern India (*A.* 40).

† ॐ नरकं *na-ra-kam* नरक = द्युथ २४ मण्डल ;
(mystic) (*K. g. २८*). [1. hell. 2. a sort
of mystical diagram framed in summoning
up a divinity, etc.] S.

† ག་ལེན་དྲ་ *Na-len-dra* नालन्द् the great monastery of Nālanda in Magadha, which was a Buddhist seminary ; also name of a small monastery in Phenvul in Tibet.

† ན་རོ་ཏ་ *Na-ro-ta* or *Narotapa*; Tib. ན་རོ་ཏ་ *Na-ro-pa* a celebrated Buddhist sage of Nālanda in Magadha who guarded the northern gate of the monastery of Vikrama S'ila. Born of Kāshmir Brāhmaṇ parents he became a pandit before his conversion to Buddhism, and wrote a learned treatise on the subject of subduing the Tīrthika in disputation. Being miraculously told by a *Khaḍoma* that he should receive instructions in Buddhism from Tilopa and meditating for twelve years he obtained the occult powers called མཚན་གྱི་དངོས་གྲུབ. He

flowing through Tsha-wa Rong in a southward direction enters Mukham and thence passes by Ava, Amarapur, Mon Sowa, &c.; the Indians call it Airavati (*Dsam.* 33). This statement, however, is not borne out by the investigation of modern explorers who have proved the Irawadi to rise not in Tibet but in the northernmost ranges of Burmah itself.

ནག་ཅུ་ཁ་པ་ *nag-chu kha-pa* people living on the banks of the river Nag-chu who are notorious for their thievish propensities.

ནག་ཅུ་ *nag-chuñ* or ནག་པོ་ཅུ་ཅུ་—མྱ་གསལ་གཅིག་གི་གསལ་བས་ནག་ཅུ་ཁ་པའི་འདུག་ (*A.* 37).

ནག་ཅེན་ *nag-chen* a heinous crime; a great sinner.

‡ ནག་ཏ་མུ་ལ་ *nag-ta mā-la* n. of a tree, the black Tamāla (*K. ko.* ༣ 3).

ནག་ཏིན་ *nag-tiñ* black indeed (ཏིན་ is a རྒྱུ་གྲོགས་ or auxiliary word added for emphasis to the principal word ནག་, so too we have ལྷག་ཏིན་ཏིན་ deep purple, ལྷ་ཏིན་ཏིན་ very blue. On the other hand ཅམ་ཅམ་ *chab-chab* expresses a meaning contrary to ཏིན་ཏིན་ *tiñ-tiñ* as in དཀར་ཅམ་ཅམ་ and མེད་ཅམ་ཅམ་. Similar expletives are ལྷམ་ལྷམ་ in དམར་ལྷམ་ལྷམ་ or ཤིག་ཤིག་ in བླ་ཤིག་ཤིག་, and so on). རྒྱལ་པོ་ནག་ཏིན་གྱིས་མཛད་ནས་ the Lord smiling with an expression of suppressed displeasure (*A.* 76).

ནག་ཐུམ་ *nag-thum* or ནག་ཐོམ་ or ནག་ཏུ་རེ་ *nag-hu-re* jet black (*Sch.*).

ནག་མོག་ *nag-nog* དཔལ་ལྷན་ [touching] *S.*

ནག་མོག་ཅན་ *nag-nog-can* not clear; fig. polluted, stained with sin.

ནག་མོག་ཏི་མས་ནག་པ་ *nag-nog dri-mas nog-s-pa* covered with dirt, dirty, dingy.

ནག་པ་ *nag-pa* བིན་མ་ (*skar-ma*) the thirteenth constellation. ནག་སྤུ་པ་ *nag-sla-wa* རྟེན་མའི་མའི་ [March-April] *S.* ནག་པས་ན་ *nag-pas-ñā* རྟེན་པུ་ཤིང་མའི་ [the full-moon day of March-April] *S.* ནག་པའི་ཚོགས་ *nag-pahi-tshogs* [ཁ་འཕྲོ་འཕྲོ་ variegated] *S.*

ནག་པོ་ཁྱེད་འདུག་ *Nag-po khyab-hjug* n. of Vishṇu (*Hbrom.* 41).

ནག་པོ་འགྲེ་ཤིས་ *nag-po hgro-ṣes*—ཡི་གེ་གོ་བདེ་བ་ རྟེན་པ་ a clear legible writing, writing very clearly (*Rtsii.*). ནག་པོ་འགྲེ་བཞེད་ *nag-po hgro-bṣer* was explained to Jā. as illustrating a sentence by comparing it with similar passages.

ནག་པོ་ཅེན་པོ་ *Nag-po chen-po* 1. མཛཱ་ཀཱཱལ་ the god Mahākāla, or the lord of death; acc. to the later treatises, he is the wrathful manifestation of Chenraisi or Avalokitesvara. By propitiating Mahākāla, one can get a charmed sword, elixir medicine for eye-disease, pills of wonderful properties, also the power of walking with miraculous swiftness (*K. g.* ང་ 291). 2. an epithet of the king of the Nāga. ནག་པོ་ཅེན་པོའི་ཚོགས་ *nag-po chen-poñi tshogs* རྟེན་པ་; attendants on Mahākāla.

ནག་པོ་ཏི་ལྷན་ *nag-po dri-ldan*, ལྷ་ཟིན་ནག་པོ་ black sulphur (*Sman.* 447).

ནག་པོ་ཕྱོད་པ་ *Nag-po spyod-pa* n. of one of the Mahāsiddhas or *Grub-chen*: རྒྱལ་པོ་ཕྱོད་པ་ཕྱོད་པ་ཕྱོད་པ་ arise, arise, the sage Kṛṣṇāchārya is coming (*K. dun.* 27).

ནག་པོ་ཕུ་ཏི་ *nag-po pu-ti* a kind of grain or seed which cures “the disease of thirst” (ལྷོ་མ་ནད་).

ནག་ཕྱོགས་ *nag-phyogs* ལྷན་ [black, sin] *S.* ནག་པོ་ཕྱོགས་པའི་ཕྱོགས་ *nag-po sdig-pahi phyogs*,

ཆས་ལུགས་ངན་པའི་ཕྱོགས་ *chos-lugs nan-pahi phyogs*
the side of irreligiousness; evil, sin, crime,
etc., also the side of perverted religion, also
those who behave contrary to the prac-
tices of the Buddhist religion; generally
a *Mleccha*, an outsider, ཕྱི་རྒྱལ་པ་ *phyi-rol-pa*
and ཁྲ་ཁྲ་ *kla-klo* etc.

ནག་མ་ *nag-ma* a kind of vegetable medi-
cine: ནག་མའི་ཐང་རྩ་སྐྱ་ནག་འབྲིགས་རྩ་སྐྱ་འཛིན་ *naḡ-ma'i thang-rtsa-skyi nags-ang-ris-gyis rtsa-skyi 'adzin*.

ནག་མོ་ *nag-mo* कालिका a black woman, a
woman in general; the goddess Kālī.
ནག་མོའི་བུའི་མིང་ *nag-moḥi-buḥi-miñ* the names of
the sons of Kālī:—བུམ་པ་ཅན་ *bum-pa-can*; ནག་
མོ་སྐྱེས་ *nag-mo-skyes*; མཐར་བྱེད་ *mtshar-byed*;
མུན་པའི་དབང་ཕྱུག་ *mun-pahi dvang-phyug*; རྩེ་བཟང་
sde-bzang; དུས་ཀྱི་བྱི་མ་ *duṣ-kyi phyi-ma*; བུམ་སྒྲ་བསྐྱེད་
bum-sgra-bsgreñ; གཙང་བྱེད་ *gcod-byed* (*Mñon.*).

ནག་མོ་ཁྱེད་ *Nag-mo khyo-med* n. of a
female ས་བདག་ *sa-bdag* or goddess of the
soil.

ནག་མོ་ལྷ་ལེན་ *nag-mo lha-len* कृष्णा, पाञ्चाली
one of the names of Draupadi, the joint
wife of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

ནག་མོ་ཅན་ *nag-mo-can* पीतचन्दन, सितचन्दन [a
yellow fragrant wood considered as a
yellow species of sandal-wood; saffron] S.

ནག་མོའི་འབྲས་ རུའུ་ཅོ་ [1. a tower. 2. a conse-
quence] S.

ནག་མོའི་ཁོ་ལ་ *Nag-moḥi-khol* or ནག་མོའི་འབངས་
Kālidāsa the great Indian poet.

ནག་མོང་ *Nag-tshan* 1. = མེ་ཁང་ མཛཱ་ལཔ་མ་.
2. n. of a Dok-land lying to the north-
west of *Sa-skya* monastery, and S. of the
Yeru Tsangpo (*Loñ.* 3 13).

ནག་མོག་ *nag-tshig* a point, dot.

ནག་མོ་ལྷ་ལྷོ་པ་ *Nag-tsho Lo-tsā-wa* (ལྷོ་པ་ཁྱེད་པ་
ལྷོ་པ་) the Tibetan scholar and traveller who
twice visited Magadha and resided for
three years at the monastery of Vikrama

S'īla for the purpose of bringing Atis'a
to Tibet about 1000 A.D. (*Loñ.* 2 9).

ནག་མ་ *nags* वन, गहन a forest: མི་མེད་ནག་མ་
mi-med-nags solitude, lonely forest (*A. K.*
1-4); ནག་མ་ཚལ་ *nags-tshal* a grove; ནག་མ་ཁྲུང་
ལྗང་ལྗང་ dense forests; ནག་མ་ཁྲོད་པ་ *nags-khrod-pa*
वनप्रस्थ or वानप्रस्थ a succession of thick woods
on steep hill-sides. The names of the
forests in the mountains called འུ་ཏ་ཀུ་རུ་པ་
of *Uttara Kuru* are the following:—I: (1)
གྱི་བ་མ་རྩོན་པོ་ཆེས་བྱ་བའི་ནག་མ་; (2) བྱ་རེས་པར་གནས་པ་ཆེས་བྱ་
བའི་ནག་མ་; (3) རབ་མོ་ཆེས་བྱ་བའི་ནག་མ་; (4) སྤྱིན་དཀར་པོ་ཆེས་
བྱ་བའི་ནག་མ་; (5) རྩམ་པར་འབབ་པ་ཆེས་བྱ་བའི་ནག་མ་. II: (1)
གསེར་དང་ལྗན་པ་; (2) དུམ་མ་མཐོན་པོར་བརྟེན་པ་; (3) ལྷོ་ས་པ་
ལྷོ་ར་ལས་སྐྱེས་པའི་རོས་; (4) མནན་ན་རྩམ་ལ་བརྟེན་པ་ན་འཕར་བ་
—these exist in the mountains of *Uttara*
Kuru called རི་དྲགས་ཀྱི་དབྱུ་འབྲུལ་བའི་རི་. The
following forests are said to exist in the
mountains of *Pūrva Videha*:—(1) ཐིག་ལེ་
གསུམ་པ་; 2 མཚོན་པ་འགག་པ་; (3) དགའ་བའི་རིའི་ནག་མ་.
Also (1) གསེར་གྱི་དཔལ་འབྲས་ཀྱི་མིང་གི་ནག་མ་; (2) ཀ་པེ་རྟེ་
ཐའི་ནག་མ་; (3) སིན་དུ་ཤུ་རའི་ནག་མ་; (4) ལྷུང་པའི་ནག་མ་; (5)
རྩུ་ཏའི་ནག་མ་; (6) ཀུ་ར་རའི་ནག་མ་; (7) གསོན་པ་གསོན་པའི་
ནག་མ་; (8) དཔྱེའི་ནག་མ་ དཔྱེའི་ཀུ་ར་ (*K. d.* 3 20).

ནག་མ་གྱི་རྒྱལ་ *nags-kyi rgyal* काननराज ['king
of the forest,' the lion; the plant *Verbesina*
scandens] S.

ནག་མ་གྱི་གཙན་གཙན་གཙན་པ་ཅན་ *nags-kyi gran-
gsan gdug-pa-can* = ཏོ་ལོ་ *toḥu-lo* the polecat
(*Sman.* 108).

ནག་མ་གྱི་རྟིག་ཏ་ *nags-kyi tig-ta* a wild bitter
medicinal plant, a species of *chiretta*.

Syn. རིག་པའི་ན་བ་ *rig-pahi rna-wa*; གནས་གཅིག་
འཛིན་ *gnas-gcig-hdsin*; ལེགས་ལྗན་ *legs-ldan*; རྩ་ལྗན་
ro-ldan; རྩོད་བྱ་གཅིག་ *sdol-bu-gcig*; རྩིག་པའི་བྱ་རྩ་མོ་
sdig-pahi bran-mo; འཛོམ་བྱེད་མ་ *hjom-byed-ma*
(*Mñon.*).

ནག་མ་གྱི་སྐྱུ་པ་ *nags-kyi sbal-pa* acc. to *Jä.*: a
tree-frog; a species of frog living in dense

marshy forest: རྒྱུ་མཉམ་པའི་གྲོ་མཉམ་ནི། རྩ་མཉམ་པའི་
ནང་གྲང་བར་ཡན (Med.).

ནགས་ཀྱི་ལྷ་ན *nags-hyi cwa-na* = རྒྱུ་གཤེགས་ *stag-gzig* a tiger-leopard (Mñon.).

ནགས་ཀྱི་རྩ་ *nags-kyi hi-ra* wild-boar.

ནགས་ཀྱི་ལྷ་ *nags-kyi-lha* वनदेवता sylvan god, nymph (A. K. 1-4).

ནགས་ཁྱི *nag-khyi* or རྒྱུ་ཁྱི *nag-kyi-khyi* wild dog *Cuon alpinus*.

Syn. རལ་པ་ *hphar-wa*; རི་དྲགས་གསོད་ *ri-dbags-gsod* (Mñon.).

ནགས་མངོན་པར་དགའ་བ་ *Nags-mñon-par dgah-wa* n. of a city in the fabulous continent of *Pas'cima Godāniya*.

ནགས་ཉེ་བ་ *nags-ñe-wa* उपवन, अरुवन a grove.

ནགས་ལྷན་ *nags-ldan* बहिर्ण [a peacock] S.

ནགས་ལ་ལུས་ *nags-la-lus* = རྒྱུ་གཤེགས་ *khyug* वन-प्रिय [fond of the forest, the Indian cuckoo] S.
ནགས་ན་དགའ་བ་ *nags-na dgah-wa* cuckoo.

Syn. རྒྱུ་ལྷན་ *khyu-byug*; རྒྱུ་སྒྲན་ *ñag-sñan* (Mñon.).

ནགས་ཕྱང་ *nags-byun* वनज = རྒྱུ་མཉམ་པའི་སྒྲན་ *nags-tshal-skyes* ['forest-born,' an elephant, a kind of grass] S.

ནགས་མ་ *nags-ma* officinal plant used in fractures.

ནང་ I: *nañ* अन्तर, अन्तर्स्था the space within a thing, the interior, the inside; colloq. and late literature: indoors, a house: རང་ལ་མོང་ go home, རྒྱུ་མཉམ་པའི་ནང་གྲང་ the whole interior of the cavern (Mil.); གཞོན་པའི་ནང་ *gshoñ-pahi nañ* the interior of the basin; རྩ་གྲོ་ནང་ the interior of a pit; རང་པའི་ནང་ལྷན་དར་བྱེད་པ་ to sweep the inside of a house (Dzl.); རང་ཚང་ *nañ-tshañ* the whole family (Jä.); རང་གི་བྱེད་ལྷན་བྱེད་ *nañ-gi bye-brag*

phye-wa to differentiate, to specify; the inner distinction. Also རང་གསལ་ specification as in: བོད་ལུ་ལྷ་ནང་གསལ་གཙང་ in the specification of the provinces of Tibet Tsang is included. Other ex.: རང་པའི་ནང་དུ་འཇུག་པ་ to go into the room of a sick person (Vai. 3ñ.); རིའི་ནང་དུ་དངས་ཏེ་ inviting into their houses (Mil.); རང་ན་ *nang-na*, རང་ལ་ *nañ-la*, རང་དུ་ *nañ-du* postp. with gen. = in, into, within; also as adv. = inside: རང་དུ་རྩ་གྲོ་ཡོད་ the kernel is inside; རང་ནས་ *nañ-nas* from within; རང་ལས་ *nañ-las* from among; རྩིང་གི་ རང་ན་ཁྱུ་མཉམ་བྱེད་པ་ *rdsoñ-gi nañ-na khruś-byed-pa* (Dzl.) to bathe in a pond; རྩིང་ནང་དུ་ལྷན་པ་ (colloq.) to go into the water; རྩིང་གི་ནང་དུ་ལྷན་པ་ རྩིང་གི་ནང་དུ་ལྷན་པ་ in the town and out of it (Dzl.); རྩིང་ནང་ནས་བྱུང་ it came out of his nose (Dzl.).

ནང་ II := རང་མོ་ *nañ-mo* the morning (Jä.); རང་མེད་ལ་ *nañ-med-la* col., frq. suddenly; རང་མེད་མོར་རྩིང་པ་ *nañ-med nor-rñed-pa* to become rich unexpectedly (S.g.). རང་ has also a special mystical sense = esoteric.

ནང་ཁོང་སྒྲེམས་ *nañ-khoñ-skemś* རྩིང་གི་ལྷན་པ་ consumption.

ནང་ཁོང་ *nañ-khrol* bowels, entrails, intestines; also any separate part of them (Jä.); རང་ཁོང་རྩིང་པ་ *nañ-khrol dzoñ-wa* spasmodic contractions of the bowels; རང་ཁོང་ལྷན་པ་ *nañ-khrol bshag* = མཉམ་པའི་ལྷན་པ་.

ནང་ལོ་ཁོང་ *nañ-hkhor* domestic attendants and officers, such as གསོལ་དཔོན་ *gsol-dpon*, གཤེགས་དཔོན་ *gsim-dpon*, etc.: རང་ལོ་ཁོང་ལ་ལྷན་པ་གསུང་ རྩིང་གི་ཁོང་ he does not even say anything to his domestic attendants (A. 95).

ནང་གི་ཁང་པ་ *nañ-gi khañ-pa* inner apartment, also room of the house.

ནང་གི་མཚན་ལྷན་ *nañ-gi mcoñ-sbyin* बलि sacrifice of animals, an offering.

ནང་གི་བྱེད་པ *nañ-gi byed-pa* གནས་པ་ཀུན་ལ་འཇགས་པ་ལྟར་བྱེད་པ་ལྟར་བྱེད་པ་ *semṣ-ñid* the mind, the heart (*Mñon.*) [the internal sense-organs] S.

ནང་གི་ཁྲིམས *nañ-gi khrims* or རང་གི་ཁྲིམས *nañ-khrims* a private law, precept or doctrine not intended for the public; private punishment or chastisement.

ནང་གི་གྲུ་འཛིན *nañ-gi gru-hdsin* = གཞུང་པ་ store keeper, one in charge of stores (*Mñon.*).

ནང་གི་སྤྱིན་པ *nañ-gi sbyin-pa* denotes personal sacrifices, the surrendering of parts of ourself, e.g., a member of the body, opp. to outward property.

ནང་གི་རིགས་བཞི *nañ-gi rigs-bshi* the four original races (of Tibet) which are:—སྤྱི་རྩེ་ *stoñ*, ལྷོ་ *ldoñ*, སེ *se* and རྩེ་ *rmu* (*Yig. 7*).

ནང་གོག *nañ-gog*, v. ཐེར *ther*.

ནང་འགལ་བ *nañ-hgal-wa* or རང་དུ་འགལ་བ (དངོས་སུ་འགལ་བ་ལྟར་) a general term for the inner contents of the body (*Ya-sel. 39*).

ནང་ཐོས་ཤར་བ *nañ-hor gar-wa* 1. for རྒྱུ་ཐོས་ཤར་བ perception: མིག་གིས་ཀྱི་རྒྱུ་ཐོས་ཤར་བ perception by the sense of the eye. 2. to enlighten: དེར་མངས་ཀྱིས་ཀྱིས་ལུ་འདྲེ་གྲུ་འདྲེ་ནང་ཐོས་ཤར་བཞུགས་ནས་there Buddha having blessed (sanctified) that country for the enlightenment of the Nāga (*A. 40*).

ནང་གཅིག *nañ-gcig* = ལྗོངས་གཅིག *sdod-gcig* also ཉེན་གཅིག one day, one morning: རང་གཅིག་ཁང་པ་འོ་ལྗོངས་མཚམས་ཇི་ལོ་བཟུགས་པའི་ཐད་ཀྱི། one morning he went towards the edge of the roof of Atis'a's residence (*A. 27*).

ནང་ཆ *nañ-cha* = རང་ཁྲོལ་ *nañ-khrol* intestines.

ནང་ཆགས་སུ *nañ-chags-su* in one's self, in one's own mind (*Sch.*).

ནང་ཆེན *nañ-chen* one great in orthodoxy: མཆོད་ནང་གི་མེ་ཆེན་ *sa-skyahī nañ-gi mi-chen* a great man under the hierarchy of Sakya.

ནང་ཆེན་སྤེན་གཤེག་ *Nañ-chen sper-gcig* n. of a place in *Khamṣ* (*Loñ. 26*).

ནང་མཚན་ *nañ-mchod* 1. mystical religious service; also offerings made to deities in such a service, the most important offering being sanctified beer poured from a human-skull-cup into the cups of devotees who drink it as something efficacious against evil. 2. a sort of potion consisting of the ten impurities, viz., five kinds of flesh (including human flesh), excrement, urine, blood, marrow and རྩེ་མེས་པ་ *rdzems-pa* (semen) all mixed together, transubstantiated by charms into བདུད་རྩི་ *bdud-rtsi* the potion of immortality, a small quantity of which is tasted by the devotees with the lama at their head. This drink is considered of great importance by the mystics who seek to obtain gifts of witchcraft; hence every offering is sprinkled with this potion.

ནང་རྗེ *nañ-rje* minister of the interior, home-minister (*Sch.*).

ནང་ལྟར་ *nañ-ltar* (col. for བཞིན་ལྟར་ or ལྟར་ *ltar*) according to, in conformity with, like, as, c. genit. or accus.: བཞིན་ནང་ལྟར་ according to order or command; བདག་གིས་བཤད་པ་ནང་ལྟར་ according to what I have said; ཁྲིམས་ལྟར་ནང་ལྟར་ according to law; ལྟར་ལྟར་ནང་ལྟར་ acc. to my written petition; བཞིན་གྱི་ནང་ལྟར་ according to the orders (of Government).

ནང་འཇམ་བྱེད་པ *nañ-hthab byed-pa* = རང་འབྲུག་གསལ་བྱེད་པ *nañ-hkhrugs byed-pa* to stir up civil war, internal feuds.

ནང་དག་ *nañ-dag* pure or clean within; the interior being cleansed; རང་དོན་ the intrinsic meaning, the true sense; རང་དོན་རྟོག་པ་ *nañ-don rtog-pa* to investigate, to study, the real meaning.

ནང་ནང་གི *nañ-nañ-gi*, ནང་ནང་ནས = ནང་གི *nañ-gi*, ནང་ནས *nañ-nas* from among, out of: དེའི་ནང་ནས་ལེན་དགོས་ must be taken out of these; མཛོད་ལ་ཡོད་པའི་གཟེར་གྱི་ནང་ནས་ཁ་ཅིག་ཁྱར་གྲོག་ bring some of the nails which are in store.

ནང་དུ་ཡང་དག་པོ་ཡོང་གི་ *nañ-du yañ-dag hjog* 完全 [complete absorption].

ནང་ན་ལྗེ་བ *nañ-na lei-wa* 更重. 更甚 [becomes heavier, greater] S.

ནང་པ་ I: *nañ-pa* 受辱 [humiliated, defeated] S.

ནང་པ་ II: a Buddhist, opp. to རྒྱུ་པ་ *phyi-pa* non-Buddhist, Brāhmanist. ནང་པ་སངས་རྒྱལ་པ་ *nañ-pa sañs-rgyas-pa* he who has from sincere belief accepted Buddhism by formally taking refuge in the Buddhist Trinity—as thus defined by Tsongkhapa: དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་སྤྱིར་ཐག་པ་ནས་ཡིད་ཆེས་དེར་སྐྱབས་སུ་འགྲོ་བའི་གང་ཟག་དེ་ནི་ནང་པ་སངས་རྒྱལ་པ་ཡིན་ནོ། (*Lam-rim*. 92). ནང་པའི་ཆ་ལུགས་ *nañ-paḥi cha-lugs* the Buddhist way of dressing; ནང་པའི་ཆོས་ *nañ-paḥi-chos* Buddhist religion; ནང་པའི་ལྟ་བུ་ *nañ-paḥi lta-wa* Buddhist philosophy; ནང་པའི་བརྟན་པ་ *nañ-paḥi bstan-pa* Buddhist doctrine; ནང་པའི་སྐྱབས་པ་ *nañ-paḥs ston-pa* the Buddhist Teacher; ནང་པའི་ནང་གཟེར་། རྒྱུ་པའི་ལྷུ་གཟེར་། a Buddhist is inwardly clean or pure, a Hindu outwardly.

ནང་པར་ *nañ-par* 1. in the morning 早間 (*Dzl.*). 2. the morning esp. the following morning: ནང་པར་གྱི་སྒྲུབ་བ་ the allowance, the ration for the following morning (*Ghr.*).

ནང་པོ་ *nañ-po* an intimate, a bosom-friend (*Sch.*).

ནང་སྒྲོན་དབང་པོ་ལྔ་ *nañ-blon dwañ-po lña* acc. to Bon. the five external organs of sense: nose, ears, tongue, eyes and the skin (*D.R.*).

+ ནང་བྱ་རྒྱུད་པ་ *nañ-byan chud-pa* = རྫོག་ཐམས་ཅད་རང་དབང་དུ་འདུ་བ་ཞི་གཞན་ལ་འདྲི་མི་དགོས་པ། one who has mastered all meanings and does not

require to ask others for explanation of the same.

ནང་མ་ *nañ-ma* 1. confidential, private. 2. འཇིགས་ཤིང་ལྷན་གྱི་ house-wife, chief lady of the household (*Yig. k. 3*).

ནང་མའི་བཀའ་བྲིས་ *nañ-maḥi bkah-bris* private or confidential writing or correspondence (*Yig. k. 27*). ནང་མའི་བཀའ་རྒྱུ་མཛེད་ *nañ-maḥi bkah-tshogs*, ནང་མའི་བཀའ་མཛེད་ *nañ-maḥi bkah-mchud* confidential instructions, confidential correspondence; ནང་མའི་གསུང་མཛེད་ private advice = ནང་ལུགས་གསུམ་མཛེད་.

ནང་མི་ *nañ-mi* 親近 [near relative or friend] S.; members of a household, inmates (*Dom.*).

ནང་མིག་ *nañ-mig* room, apartment.

ནང་མེ་ *nañ-me* lit. morning-fire for preparing breakfast [ལྷན་གྱི་ interior fire, digestive force] S.

ནང་དམེ་ *nañ-dme* (སྤྱན་རྟེན་བ་རྒྱལ་མ་ནང་ཆག་ཏུ་བསང་པ་) a murder of one's own brothers, relations, etc. (*Ya-sel. 18*).

ནང་མོ་ *nañ-mo* the morning; in the morning; ནང་རེ་དགོངས་རེ་ every morning and evening; ད་ནང་ this morning: ད་ནང་ནི་གང་ནས་ཐོན་ where do you come from this morning? (*Mil.*) ད་ནང་གི་འཚོ་བ་ this day's meal; ནང་ཐུབ་ in the morning and evening; ནང་ཐུབ་ཉི་ཤུང་གསུམ་ལ་ in the morning, in the evening, and at noon.

ནང་ཚགས་ *nañ-tshags* = ནང་ལུགས་ *nañ-lugs*.

ནང་བཟན་པ་ *nañ-bzan-pa* clerks or ministerial officers who receive allowance in kind or money; also domestic servants who receive food for the work they do: ནང་བཟན་ལས་ཁྱེད་ཀྱི་འཁོར་ the working attendants who receive allowance in food (*Rtsii.*).

ནང་ཡངས་པ་ *nañ-yañs-pa* 寬大 magnanimous, broad-hearted.

ནང་རིག་པ་ *nañ-rig-pa* the esoteric science or learning; ནང་རིག་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *nañ-rig-pahi bon-sde gsum* the three esoteric divisions of the Bon are:—(1) དྲག་པོའི་ཁྱུ་འབྱུང་ནག་པོ་ *drag-pohi klu-hbum nag-po*; (2) འདུལ་པའི་ཁྱུ་འབྱུང་ཁྱེ་ *hdul-wahi klu-hbum khra-bo*; (3) གཙང་པའི་ཁྱུ་འབྱུང་དཀར་པོ་ *gtsañ-wahi klu-hbum dkar-po*. These three Bon scriptures are said to have been brought from the land of the Nāga when they were delivered to the sage *Yeçes sñiñ-po* (*D.R.*). Also རྣམ་ཐང་འཛིན་པའི་པུ་མ་ *nam-thang a-jin-pa* science of the soul or mind.

ནང་རིམ་ *nañ-rim* རྩམས་པའི་པུ་མ་ [the interior cloth, cloth used for a turban] *S.*

ནང་སྒྲུབ་ *nañ-sel* dissensions, discrepancy.

ནང་གསལ་ *nañ-gsal* 1. clear inside, inner light; lucid; also elucidation. 2. = དུ་ཁྱུ་ལའི་རས་ *du-kū lahi-ras* ཤེད་པའི་རས་ (*Mñon.*) [attired in coloured cloth or woven silk] *S.*

ནངས་ *nañs*, lit to-morrow when the night is over; but practically signifies the day after to-morrow (*K. du. 3, 313*). ནངས་པར་ *nañs-par* adv. on the day after to-morrow.

ནད་ *naḍ* རིག་, རྩམས་; རྩམས་, རྩམས་ disease, illness, sickness; with vbs. signifying to be stricken with any sickness ནད་ is always put in the instr. case. རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ (*A. K.*) [was attacked for a moment by headache] *S.* ནད་ཀྱིས་འདྲེབས་པ་ or རྩམས་པ་ to be attacked by a disease, to be taken ill; ནད་ཀྱི་འབྱུང་ཁྱེ་ན་ *naḍ-kyi hbras-bu-can* lit. that contains the germ of disease; ནད་ཀྱི་སྒྲུབ་ *naḍ-kyi sman* remedy for illness; ནད་ཀྱི་རྩལ་ *naḍ-rkyen byed* the causes of illness or diseases (such as) རྩལ་པར་འབྱུང་ས་ཤིང་ལྷན་སྒྲུབ་དང་། རྩལ་པར་གཞིན་ལོག་མཚན་གཞིན་པར་། drinking of much water and lying on a hard bed, sleeping in the daytime,

and keeping up at night. ནད་ལོ་ *naḍ-go* seat of a disease (*Sch.*); ནད་ཅན་ *naḍ-can* རྩམས་ ill, sick; ནད་ཅན་མ་ = རྩམས་མ་ *sbrum-ma* a pregnant woman; ནད་ཐེག་པ་ *naḍ-theg-pa* = རྩམས་ཐེག་པ་ to suffer sickness or loss (*Rtsii.*). ནད་བདུད་མགོ་གཙང་ *naḍ-bdud mgo-gcod* n. of a demi-god of the Nāga class.

ནད་རྩམས་ཀྱིས་བཅུག་པ་ *naḍ sna-tshogs-kyis btab* རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ laid up with a complexity of diseases.

ནད་པ་ *naḍ-pa* 1. a sick person, male or female. In colloq. frq. 2. adj. ill, sick.

Syn. of 1: ནད་ཀྱིས་བཅུག་པ་ *naḍ-kyis btab-po*; ནད་ཐོག་པ་ *naḍ-phog-pa*; ན་བ་ *na-wa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *zug-rñu mñar-wa*; ན་ཚུ་བྱང་པ་ *na-tsha byuñ-wa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *khamṣ ma-bde-wa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *hdu-wa hkhruṅs-pa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *ñe-war gduñ-wa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *ñams ma-bde-wa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *blo-htshal-wa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *sñun-pa*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *sku-ltem-pa* (*Mñon.*).

ནད་པོ་ *naḍ-po* = ནད་པ་ *naḍ-pa*.

ནད་བྱ་ *naḍ-bu* = ནད་ illness, disease; ནད་བྱ་ཅན་ sickly.

ནད་མེད་ *naḍ-med* 1. རྩམས་ *ñi-ma* the sun (*Mñon.*). 2. རྩམས་ healthy, hale.

ནད་མེད་པ་ *naḍ-med-pa* རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་, རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་, རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ healthy, sound, not diseased; ནད་མེད་པར་བྱེད་པ་ to heal; also རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ one who makes well, physician; ནད་མེད་པ་ཐོབ་པ་ or རྩམས་པ་ to get well, to recover one's health.

Syn. ནད་བྱ་མེད་ *naḍ-bu med*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *ñer-htshe-med*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *gcod-med*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *hgyuñ-bshi sñoms*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *ñe-sho dwen*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *bro-mi-htshal*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *khamṣ-bde*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *sñun-med*; རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་ *sku-gzugs bde* (*Mñon.*).

ནད་ཚ་ *naḍ-tsha* རྩམས་པའི་ཐོན་ཐེག་གསུམ་; fever, disquietude.

नद-शि-वा *naḍ-shi-wa* रोगशान्ति alleviation
of or recovery from a disease.

ནད་གཞི *nad-gshi* the primary cause of a disease.

ནད་གཤེགས་པ་ *nad-yog-pa* परिचारक an atten-
dant on a patient; medical attendants:
ནད་གཤེགས་རྒྱུ་མ་ཐུག་པའི་མ་ཐུག་ (*K. du.* ५ 261),
the medical attendants were unable to
alleviate it; རྒྱུ་མ་ཐུག་ to nurse.

ནད་མཇུག་པ *nad-saṅs-pa* recovery, the state of being cured.

Syn. བད་གསེས་པ་ *nad-gsoṣ-pa*; རྒྱལ་རྒྱལ་བ་ *zug-rñu bral-wa*; བད་ཀྱིས་བཏང་ *nad-kyis-btañ*; རྣམ་པར་མེད་ *rnam-hgyur-med*; བད་ལས་གྲོལ་ *nad-las-grol*; ལྷན་དང་མ་པ་ *ññun-dwañs-pa*; བད་ལས་ཐར་བ་ *nad-las thar-wa* (*Mñon.*).

ནད་སྟེན *nad-sel* a general name for medicine (*Mñon.*).

ནད་གསོ་ཐབས *nag-gso-thab*s medical treat-
ment, the method of healing.

Syn. གསེད་པུད་ *gso-dpyad*; གླུ་བྱི་བྱ་བ་ *gman-gyi bya-wa*; ནད་གསེ *nad-gso*; རཞོ་ཐབས་ *htsho-thabs*; ཚེ་རིག་བྱེད་ *tshehi-rig-byed* (*Mñon.*).

ནན *nan* derived from རྩ་པ *non-pa* occurs as abstr. noun = urging, pressure, importunity: ཁོང་རྩམས་ཀྱིས་ནན་མ་ཐེགས་པར། not being able to resist their importunity (*Mil.*); རྩམ་ཀྱིས་ with urgency, pressingly; རྩམ་པ་ *nan-kha* urgency, pressure.

ནན་ཏན་ *nan-tan* subst. **ལུ་ཐོབ་པ་, ཕུགས་, ཡོན་**
 1. earnestness, application, exertion;
 assiduity: **སྤྱོད་པ་ནན་ཏན་གཞིར་སྤྱུ** exert yourself
 willingly for the attainment of perfection
 (*Hbrom.* ༼ 1). 2. adv. certainly, positively;
 earnestly, ardently; **ནན་ཏན་དུ་བྱས་པ་** *nan-tan-du*
byas-pa accomplished, practised with
 earnestness; **ནན་པར་བྱུང་། = བརྗོད་ན་པར་བྱུང་།** do earn-
 estly, should be done with exertion.

Syn. རབད་པ *hbad-pa*; བརྩོན་འགྱུས *bṛtson-hgrus* (*Mñon.*).

ནན་ཏན་ *nan-tar*·very much, all the more ;
altogether.

+ नन-तुर *nan-tur* प्रणिधि, observing,
scrutinizing as secret agent = नन-तन *nan-tan*.

नन-लतार *nan-ltar* अपार [interminable,
epithet of heaven, the ocean, etc.] S.

ནན་ཐུར *nan-thur* = ནན་ཏན or ནན་ཏུར.

ནན་ཤག *nan-shag* in W. Tib. late, recent.

ནབ་རུབ *nab-nub* n. of a great number :
 ལྷ་འཕྲིམ་བྱེ་མ་ནབ་རུབ་དང་ནབ་རྟེན་བྲིག་ཐམ་ཡལ་ཡལ་དང་ (*Ya-*
sel. 56, 57).

३५५-सो *nabṣ-so* पुनर्वसुनक्षत्र n. of the sixth
 constellation in Buddhist astrology. ३५५-
 सो-सु *nabṣ-so-skyes* one born under the
 constellation of *Punarvasu*, an epithet of
 Vishṇu (*Mñon.*).

Syn. བྱིན་མའི་ལྷ་མོ་ *sbyin-mahi lha-mo*; རྒྱལ་སྟོད་ *rgyal-stod* (*Mñon.*).

ནམ་ I: *nam*, रात्रि *subst.* the night: *ནམ་*
 ལངས་ཏེ *nam-lanṣ-te* or *ནམ་ nas* the night rising,
i.e., at day-break. *ནམ་གྱི་གུང་ཐུན་ལ་* *nam-gyi*
guṅ-thun-la at the hour of mid-night.

ནམ་ II: adv. of time: when: ཟློན་ནམ་ཡང་
when did you come; ནམ་འགྲོ་ when will you
go? ལྷན་དུ་ནམ་འཆི་ཆ་མེད་སྟོན་ always keep in mind
that when death will come is uncertain;
དུས་ནམ་ཞིག་གི་ཆོ་ནམ་ since what time? since
when? (*Mil.*); relatively: ནམ་འགྲོ་བའི་དུས་བྱེད་པ་
to appoint the time when one is going to
start (*Dzl.*); ནམ་ཞིག་ལྷ་ལུས་འཛོག་པའི་ཆོ་ when he
shall lay aside his phantom-body (*Mil.*).
ནམ་ཡང་ *nam-yañ* with a negative, in sen-
tences relating to the past or the future,
= never: རྗེན་ནམ་ཡང་མ་ཤོས་ (that) has never
been heard of formerly; མཁན་པོའི་ཡུང་པོ་ནམ་

ཡང་རྩ་མེ་ཡོང་ the body of the abbot will never decay. Used, also, with imperat. ཚས་དམ་པ་ནམ་ཡང་མ་སྤོང་ never renounce the holy doctrine. In collq. “*nam-yang*” = ནམ་ཡང་

ནམ་མཁའ་ *nam-mkhah* ལྗང་མཁའ་, ལྗང་མཁའ་, ལྗང་, ལྗང་ the sky, space above and around the earth; the various heavens which acc. to Mahāyāna lore lie to the west, north, east, and south. However, there are two classes of *akāṣa*, one is sky or heaven, the other is a metaphysical conception which may be expressed just like the point in geometry.

Syn. acc. to (*Rtsü.*) ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *kun-hgebs*; ལྗང་ལྗང་ *bya-lam*; ལྗང་ལྗང་ *rtag-sdod*; ལྗང་ལྗང་ *kun-gsal* (ལྗང་མཁའ་); ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *lha-rtse rol-pahi gnas*; ལྗང་ལྗང་ *lha-lam*; ལྗང་ལྗང་ *sprin-lam*; ལྗང་ལྗང་ *rgyu-skar-lam*; ལྗང་ལྗང་ *mtshah-med*; ལྗང་ལྗང་ *mi-gyo*; ལྗང་ལྗང་ *mi-hdah*; ལྗང་ལྗང་ *gnam*; ལྗང་ལྗང་ *lus-med*; ལྗང་ལྗང་ *go-hbyed*; ལྗང་ལྗང་ *me-shal-lam*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *lha-yi rdsiñ-rin*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *khya-b-hjug-gnas*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *chu-sgrogs*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *chu-mthoñs*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *bar-med-mkhah*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mi-hgyur*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *bar-snañ*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *kun-hgro*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mtshah-bral*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *kun-khyab*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhah* (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *Nam-mkhah Rgyal-mtshan* the celebrated chief of *Rin-spuñs* Jong in Tsang (*Loñ.* 2 15).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhah-mjal* = ལྗང་ལྗང་ལྗང་ sun-light (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhah-ldiñ* the king of birds, the eagle (*K. g.* 5 127). Of its other names are:—ལྗང་ལྗང་ *hod-bzan*, ལྗང་ལྗང་ *hdab-dkar*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *rkañ-med-hgro*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-hgro*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-bzan skyes*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-med skyes*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *yid-ltar-mgyogs*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *klu-rnams hjigs*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-hbud bu*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་

blu-ra dba-dsa, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *bya-chen-po*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-ldan mchog* (*K. g.* 5 127).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi dkyil* ལྗང་ལྗང་ལྗང་ [the vault of the sky] S.

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi ske-rays* = ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *dgu-tshigs* the horizon (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi-khyim* the heavenly mansion in a mystical as well as in astrological sense.

Syn. ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mtsho-ris-nas*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mtsho-ris rgyal-srid* (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi khyon* occurs in ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ both the expanse of my own mind and the area of the heavens (*Yid.* 83).

+ ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi gos-can* = ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *smad-htshoñ-ma* a harlot; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ a celestial courtesan.

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi glañ-po* “the bull of the heavens,” met. cloud (*Mñon.*).

Syn. ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi ta-mu-la* (*Mñon.*) also (*Yig. k.* 59).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi chu-bo* the heavenly river, epithet of the river Ganges (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi sñiñ-po* ལྗང་ལྗང་ལྗང་ lit. the essence of the sky or void, n. of a *Bodhisattva*: ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ the 108 names of *Bodhisattva* *Ākāś'agarbha* (contained in *K. g.* 4 63). ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi sñiñ-pohi mdo* ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ n. of a Buddhist work of the northern school which contains the enumeration of the attributes of *Bodhisattva* *Ākāś'agarbha* (*K. d.* 377). ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ in *K. d.* 137.

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-khahi-rta* (lit. heavenly horse); general name for birds (*Mñon.*).

ནམ་མཁའི་ཐིག་ལེ *nam-khahi thig-le* as met. the sun (*Mñon.* also *Yig. k. 59*).

ནམ་མཁའི་ཐོབ་ *nam-mkhahi tho-wa* (lit. the hammer of heaven) thunder (*Mñon.*).

ནམ་མཁའི་ཕྱིང་ *nam-mkhahi-ldiñ* གཤམ་པ་; ནམ་མཁའི་དབུགས་ *nam-mkhahi-dbugs* འཇམ་ལྷན་ ['sky-breath,' wind]S.

ནམ་མཁའི་རྫོང་ *nam-mkhahi-nor* or རྫོང་བུ་ *nor-bu* = the sun and moon (*Mñon.*) lit. the gems of heaven: སྐྱ་མཚོག་ནམ་མཁའི་རྫོང་བུ་འཚོན་དཔེ་དེ་དེ་ལྟེ་ལ་ཤོར་ཡོངས་སུ་དྲངས་ནིང་། (*Yig. k. 70*).

ནམ་མཁའི་མེ་རྟག་ *nam-mkhahi me-tog* ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ 1. the flowers of the sky, i.e., nothing. 2. = གོ་ཐལ་ *go-thal* (ཕྱ་གོ་ཐའི་བྱུ་ན་ *bya-go-bohi brun*) the excrement of the vulture (*Sman. 243*).

ནམ་ག་ཡིད་ལ་འདྲོད་ *nam-ga yid-la hdod* ལྷ་ཀླུ་ [the bodiless one, Kāma]S.

ནམ་གང་ *nam-gañ* ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ the new-moon, (lit. the night of full darkness).

ནམ་གུང་ *nam-guñ* midnight.

ནམ་གྱི་ཆ་ཤོད་ *nam-gyi cha-stod* ཕྱེད་ཀྱི་ཆ་ཤོད་ the first half of the night; ནམ་གྱི་སྐད་ཆ་ *nam-gyi smadcha* ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ latter part of the night.

ནམ་གུ་ *nam-gru* 1. རེ་བུ་འཇམ་ལྷན་ the twenty-sixth constellation in Buddhist astrology: སྐྱ་མཚོག་ནམ་མཁའི་ཐིག་ལེ་ཡི་དབུགས་ it is shaped as two elliptical groups of thirty-two stars.

Syn. གཤོ་བའི་ལྷ་མོ་ *gso-wahi lha-mo*; ལྷ་མོ་པ་ལྷ་མོ་ *ces-pa rgyas-byed* (*Rtsii.*).

ནམ་གུ་སྐྱེ་མ་ *Nam-gru-skyes* 1. ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ [the river Yamunā, daughter of the sun]S. 2. an epithet of the wife of the sun.

ནམ་གུ་མ་ *nam-gru-ma* 1. n. of a Yakṣa princess (*K. g. 5, 130*). 2. འཇམ་ལྷན་ river Nerbudda in South India. 3. རེ་བུ་འཇམ་ལྷན་ [n. of a constellation or lunar mansion]S.

ནམ་མཁའི་ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ *nam-mjug hchad-ka* or ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ the end of autumn and

beginning of winter: ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ like a garden of flowers of the days preceding the winter season (*A. 6*).

ནམ་ཤོད་ *nam-stod* or ནམ་གྱི་ཆ་ཤོད་ *nam-gyi cha-stod* the first half of the night.

ནམ་ཐང་ *nam-than* n. of a kind of serge of great breadth which the Tibetan monks wrap round their bodies (*Rtsii.*).

ནམ་ཕུགས་ *nam-pyugs* སྐད་ཆ་ [time]S.

ནམ་ཕྱེད་ *nam-phyed* midnight.

ནམ་འཕང་ཕྱོད་ *nam-hphañ-spyod* as met. = vulture (*Mñon.*).

ནམ་སྐད་ *nam-smad* or ནམ་གྱི་ཆ་སྐད་ the second half of the night.

ནམ་ཤོད་ *nam-shod* heavy and continual rain: སྐྱ་མཚོག་ནམ་ཤོད་མཁའ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *śā-lohi nam-shod mjug-riñ* (*Jig.*) the comet (indicating) the heavy rains of the last years.

ནམ་ལྷ་ *nam-zla* = སྐད་ཆ་ time, season. ནམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the four seasons; ནམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *da-nam zla ston-car* now autumn has set in; frq. ནམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *nam-zla-hdas* the favourable season has passed (*Mil.*); ནམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *nam-zla-hdas* now the time or season of winter has set in.

ནམ་རིང་ *nam-riñ* a long night.

ནམ་ལངས་ *nam-lañs* སྐད་ཆ་ day-break: ནམ་ལངས་ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ the beginning of day is at the termination of the night (*Rtsii.*).

ནམ་སོ་ *nam-so* a corrupt form for ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ *nabṣ-so*.

ནམ་སྐད་ *nam-srod* = སྐད་ཆ་ *sa-sros* the hours of night between 9 and 12 p.m., in India. Acc. to *Jā.* darkness of night: ནམ་སྐད་ལྷ་ཀླུ་མེ་རྟག་ *nam-srod byiñ soñ-wahi tshe* as it was almost quite dark (*Mil.*).

ནའི་ལྗོངས་ *Nahi-ljoñs* n. of a place in Tibet (*Yig.*).

ནར I: *nar*, v. ན *na* I and II 2; also ན་ཁ *na-kha* (*Jä.*).

ནར II: long and slender like a rope or string; as adv. straightway: དཀར་པོ་ནར་གྱིས་བྱང་ came out straightway white (*Hbrom.* 93). མཆེན་ཏི་ཐོན་ *mchi-nar-te thon* tears flowed forth continuously.

ནར་ནར *nar-nar* or ནར་རར *nar-ra-ra* in a line, row, or file: ཐག་པ་ནར་ནར་འཐེན་པ་ to pull a rope steadily; ཅུ་ནར་ནར་སྒྲུག་པ་ *chu-nar-nar blug-pa* to pour out water continuously.

ནར་མ *nar-ma* adj. continuous, without interruption (*Sch.*); also ནར་མར *nar-mar* adv. = ལྷན་ཏུ continually, always (*Jig.* 51).

ནར་མོ *nar-mo*, ནར་ནར་པོ *nar-nar-po* oblong; ཁ་ནར་ཅན་ *kha-nar-can* having the shape of a rectangle; གུ་ནར་ཅན་ *gru-nar-can* rhombic, lozenge-shaped, cf. སྒར་པ་ *snar-wa* (*Jä.*).

ནལ *nal* 1. n. of a precious stone: ནལ་གྱིས་ རྒྱལ་ཚད་ཐུར་རྒྱལ་སྟེན་ 2. incest; ནལ་གྱིབ་ *nal-grib* pollution, fornication. ནལ་ཐུག་ *nal-phrug* bastard-child: ཡ་འདྲི་ལོན་མེད་པའི་བུ་ *pha hdi-yin med-pahi-bu* a child of unknown parentage. ནལ་བུ་ *nal-bu* कानौन [child of an unmarried woman] *S.*

ནལ་པ་ *Nal-wa* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག, *g.*).

ནལ་བྱེ *nal-byi* 1. unnatural offence = རྩོས་ རྩོས་ཐུར་པ་ *phos pho-la sbyor-wa* a vicious practice very common among the monks of the monasteries of Tibet and Mongolia. 2. n. of a poison tree (*Pth.*).

ནལ་བྱེད་ *nal-byed* or ནལ་མ་ *nal-ma* incestuous action, fornication.

ནལ་ལེ *nal-le* in Tsang = a bastard-child; ནལ་ལུ་ *nal-lu* in *W.*

ནལ་བ་གམས་ *nal-bçams* to impute base-birth to one who is not a bastard: ནལ་བ་གམས་ནིས་ཐུ་མ་བརྟུག་ *nal-bçams sheṣ phra-ma bcug* they falsely calumniated him as a bastard (*J. Zan.*).

ནས I: *naṣ* sbst. barley, acc. to *Jä.* in three varieties: མགྲོགས་ནས་ *mgyogs-naṣ* (*Ld.* ཡང་མ་ *yañ-ma*) or རྒྱལ་ཅུ་ནས་ *drug-cu-naṣ* or ཐུ་མ་ *khra-ma* early or quick barley, ripening in about 60 days; སེར་མོ་ *ser-mo* late barley, the best sort; ཆེན་མ་ *che-naṣ* a middling sort. In *Kahgyur Mdo* 266, ནས་ལ་རྒྱལ་པ་རྒྱལ་—(1) ཐུན་པ་དང་བཅས་པ་དང་ *spun-pa dad-bças-pa dañ*; (2) ཐུན་པ་མེད་པ་དང་ *spun-pa med-pa dañ*; (3) རྒྱལ་པ་འདྲེས་པ་དང་ *rnam-par hñres-pa dañ*; (4) མངར་པོ་དང་ *mñar-po dañ*; (5) མདྲག་ནག་པ་ *mdog-nag-pa*; (6) མདྲག་སྒྲུབ་པ་ *mdog-skya-waho*. ནས་ཀྱི་རྒྱུ་ *naṣ-kyi-shiñ* barley field or cultivation; ནས་ཀྱི་སྟོབ་ *naṣ-kyi so-wa* यव-पिष्टक barley-cake; but in *W.* སྟོབ་ is a species of barley; ནས་རྒྱུ་ *naṣ-rña-wa* to cut barley; ནས་ཆར་ *naṣ-chañ* यवसुरा beer brewed out of barley; ནས་ཕྱེ་ *naṣ-phye* barley flour; ནས་འབྲས་བུ་ *naṣ-hbras-bzañ* = རྒྱལ་མོ་རྩུང་གི་འབྲས་བུ་ (a medicinal millet) (*Mñon.*). ནས་ཅན་ *naṣ-tsan* कुल्लाष [half-ripe barley] *S.*

ནས II: 1. a case-sign representing the ablative and usually to be rendered: from. It is to be distinguished from ལས་ *las* in that the latter = from out, or from among. ནས་ may in certain instances = by, e.g., སྐབ་རྒྱུགས་ནས་རྩེ་འདྲེས་ he grasped the horse by the bridle; ཁོ་ལ་མིང་ནས་བརྗོད་ accosted him by his name. 2. as a gerundial affix, indicating usually the past tense in contrast to the affix ཏི་ which forms a gerund of the present tense. *Jä.* seems in error in deeming ནས་ to belong properly to pres. as well as past significations. Thus ཁོ་ལ་མིག་ནས་ = “having looked at him,”

དཔལ་མེལ། by *nimpa* is removed erysipelas with nausea, increasing thirst, and deadly fever.

Syn. ཤིང་ཁུན་འདྲེས་ *çin-kun-hdres*; ཡོངས་ཐུ་བཟང་ *yoñs-su-bzan*; དྲི་བཅས་ *dri-bcas*; འཁུག་བྱེད་ *hjug-byed*; འཇམ་པོ་འཇོམས་ *hjam-po-hjoms*; ས་སྐྱེས་ *sa-skyes*; ཨ་རྒྱའི་ལུག་མ་ *a-rkahi lcug-ma*; ཨ་རྒྱའི་ཤིང་ *a-rkahi-çin* (*Mñon.*).

ནིམ་པ་པ་ *nim-pa-kha* निम्बतिक्त [the bitter of *Neem* or *Azadirachta Indica*] S.

ཏུ་ *nu* 1. num. fig.: 72. 2. v. ཏུ་བོ་ *nu-bo* and ཏུ་མ་ *nu-ma*.

ཏུ་རྒྱལ་མ་ *nu-rgyas-ma* as met. = cow.

Syn. བ་མ་ *ba-ma*, འབབ་བྱེད་ *hbab-byed*, ར་འཕེལ་ *ho-hphel*, བཞོན་མ་ *bshon-ma* (*Mñon.*).

ཏུ་རྟག་ *nu-tog* the nipple of the teat.

ཏུ་གདན་ *nu-gdan* cow's udder (*Cs.*).

ཏུ་པ་ *nu-wa* [pf. and imp. ཏུ་ས་ *nus* to suck (*Cs.*), ཏུ་བོ་ or ཏུ་བ་པོ་, མ་ a suckling (*Cs.*); ཏུ་ཁུག་ *nu-khug* suckling-bag] (*Jä.*).

✚ ཏུ་བོ་ *nu-bo* कनिष्ठ, कनीयोभाता, अरुज [youngest or younger brother] S. ཐུ་ཐུན་ཅུང་ *bu-spun-chuñ* a man's younger brother.

Syn. ཕྱིས་སྐྱེས་ *phyis-skyes*; གུང་པོ་ *gcuñ-po*; རྟིང་སྐྱེས་ *rtiñ-skyes*; ཐ་ཅུང་ *tha-chuñ* (*Mñon.*).

ཏུ་འབུར་ *nu-hbur* चुचुक the nipple; also ཏུ་འབོར་ *nu-hbor*.

ཏུ་མ་ I: *nu-ma* स्तनम् 1. mammary gland, female breast, bosom. 2. blind nipple of males. 3. dug, nipple of a cow's udder.

Syn. བྲང་སྐྱེས་ *brañ-skyes*; དཀར་འཇོན་ *dkar-hdsin*; ར་མ་འཇོན་ *ho-ma-hdsin*; ལོགས་སྐྱེས་ *logs-skyes*; ལང་ཚའི་མཚན་མ་ *lañ-tshohi mtshan-ma*; འདྲེད་པའི་ཐུ་མ་ཐུམ་ *hdod-pahi myos-bum*; ཏུ་མ་ *nu-ma*; ན་སོར་ *na-sor*; ཏུ་རྟག་ *nu-tog*; ཏུ་མའི་རྩེ་ *nu-mahi-rtse* (*Mñon.*).

ཏུ་མ་གཉིས་མ་ *nu-ma gñis-ma* women in general; ཏུ་མ་འབུར་པ་ *nu-ma-hthub-wa* स्तनस्थ

breast-sucker, an infant; ཏུ་མ་བསྐྱུན་པའི་མ་མ་ *nu-ma bsnun-pahi ma-ma* चौरघात्री wet-nurse. ཏུ་མ་མཐོ་བ་ *nu-ma mtho-wa* तुङ्गपयोधर heaving breast.

+ ཏུ་མོ་ *nu-mo* खसृ sister; = ཐུ་མོ་ཐུན་ཅུང་པ་ a younger sister.

ཏུ་མ་ཐུང་ *nu-ma-sun* स्तनयुगल a pair of breasts.

ཏུ་རིན་ *nu-rin* the price of milk; the money-present which a bridegroom has to make to the bride's mother for the trouble she took in suckling her (Sikkim and Ladak).

ཏུ་སོར་ *nu-sor* the nipple.

ཏུ་དྲ་པ་ *nud-pa* to suckle, = ཐུ་དྲ་པ་ *snun-pa* (*Jä.*).

ཏུ་བ་ *nub* पश्चिम, पश्चात्, अपर 1. the west: ཏུ་བ་ཀྱི་ཕྱོགས་ལ་ the western direction; ཏུ་བ་ཕྱོགས་ཐུ་ towards the west; ཏུ་བ་ཐུང་ N.W.; ཏུ་བ་ཀྱི་ of the west, western; ཏུ་བ་ཀྱི་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *nub-kyi phyogs-skyoñ* = the guardian or keeper of the western quarter, the god of water, Varuṇa; ཏུ་བ་ཐུང་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *nub-byañ phyogs-skyoñ* the god of wind who keeps the north-western quarter. 2. = ཏུ་བ་མོ་ or མཚན་མོ་ night; ར་ཏུ་བ་ this night; this evening, to-night. ཏུ་བ་ཀྱི་ཐིག་ལེ་ *nub-kyi thig-le* the moon (*Yig. k. 11*). ཏུ་བ་ཀྱི་རི་ *nub-kyi-ri* अपरशैल western mountain; ཏུ་བ་ཏུ་གནས་ *nub-tu gnas* resident of the west; ཏུ་བ་ནས་འོངས་ come from the west; ཏུ་བ་ཕྱོགས་བདག་ *nub-phyogs-bdag* प्रतीचीपति the lord of the western quarter; ཏུ་བ་ཕྱོགས་པ་ *nub-phyogs-pa* occidental, western.

ཏུ་བ་པ་ I: *nub-pa* sbst. one of the west, an inhabitant of the west, occidental.

ཏུ་བ་པ་ II: གཤམ་ to go down, to set, of the sun or moon; to sink, to collapse, decline: ཏུ་བ་པར་བྱེད་པ་ to cause to sink, to decay or decline; ཏུ་བ་པར་ཁྱུར་ disappeared,

vanquished; ཐུབ་པོ་ *nub-po* བསྐྱེད་པོ་ [disappearance]S. ཐུབ་པ་གླུང་ཐུང་ *nub ba-glañ-sbyod* འཕུལ་གླིང་ཁྱེད་ [lit. the cattle-feeding land in the west, n. of the western continent].

ཐུབ་མོ་ *nub-mo*, v. ཐུབ་ the evening; also in the evening, at night.

ཐུམ་ *num* [མཚན་ལྷན་པ་ sounding, thundering; མཚན་པ་ sounded]S.

ཐུར་ཐུར་པོ་ *nur-nur-po* རྩུལ་ the embryo in utero. ཐུར་ཐུར་མ་ *nur-nur-ma* denotes the embryo in the second week. 2. oval, oblong; = མེར་མེར་པོ་ *mer-mer-po* (*Jä.*).

ཐུར་པ་ *nur-pa* = རིང་ཏུ་མཛེད་ elongated, stretched; also = འཕྲུལ་མཚན་པ་ [fit to come out]S.

ཐུར་པ་ *nur-wa* 1. to change place or posture, to shift, to move by degrees, be displaced. 2. to be impressed; to yield, to give way, be dessicated; cf. ཐུར་པ་ and བུར་པ་.

ཐུར་རྩི་ *nur-rtsi* or + ཐུར་རྩིས་ *nur-rdsis* spirit of wine, naptha.

Syn. ཇའ་གྱི་རྩི་ཁུ་ *chañ-gi sñiñ-khu*; བདུད་རྩི་ *bdud-rtsi sñiñ-po* (*Mñon.*).

ཐུས་མཐུ་ *nus-mthu* འཕུལ་པ་ power and ability [experience]S. ཐུས་ལྡན་ ཇམ་, མཚན་, འཕུལ་ [able, competent]S. ཐུས་ལྡན་ཆེན་པོ་ *nus-ldan chen-po* 1. very powerful, efficacious. 2. ཀློང་ཁྱེད་ [a species of amaranth]S.

ཐུས་པ་ *nus-pa* I: power, ability, capability, force,—this word is used as a synonym for མཐུ་ *mthu* and རྩུལ་ *stobs*; also ཐུས་མཐུ་ occult powers when applied to རྣམ་ཐྱོགས་འཛུལ་པ་ or necromancy, and hence ཐུས་པ་ཅན་ = རྣམ་ཐྱོགས་པ་ or རྣམ་ཐྱོགས་འཛུལ་པ་ or མཐུ་པོ་ཆེ་: ཐུས་མཐུ་མ་ཐོབ་ཐུགས་པ་རྩིས་མཚན་པ་ཅན་ *nus-mthu ma thob sñags-pa rlom sems-can* the proud shaman who is not possessed of supernatural powers to

suppress evil spirits. Is applied to རྣམ་ཐྱོགས་འཛུལ་པ་ *dkar-phyogs skyoñs-pa* the protection of the good and virtuous. Of course ཐུས་པ་ = power and capability in a general sense also: རི་ཐུས་ཀྱིས་ to one's best ability.

ཐུས་པ་ II: the common potential verb, to be able. Is gen. annexed to the root of another verb, as in རིང་ཐུས་ is able to come, can come; རྩེ་ཐུས་ can eat food; ཐུས་པ་ཐུ་ཆེ་བ་ལྟོ་ let us see who is more able, who can do more (*Mil.*); རྩེ་གཤམ་ཐུས་པ་ཡོད་ རེ་མེད་ whether or not he has been able to build. This vb. is much more frq. in literature than in ordinary talk, being usually now replaced by such verbs as ཐུབ་པ་ *thub-pa* and འཕྲུགས་པ་ *htshugs-pa* the former being more common in *W. Tib.*, the latter used in Lhasa and Tsang.

ཐུས་པ་ III: pf. of ཐུ་བ་ *nu-wa* (*Jä.*).

ཐུས་པ་ཅན་ *nus-pa-can* མཚན་ [able]S. (*A. K. 1-20*).

ཐུས་པ་རྩེ་ལྡན་ *nus-pa stoñ-ldan* = རུ་རུ་པ་ the dub-grass; *Panicum dactylon* (*Mñon.*).

ཐུས་ཐུད་ *nus-byed* མཚན་ [able]S.

ཐུས་མ་ *nus-ma* མཚན་ is the female energy and vulgarly the female companion or concubine of a deity or even of a Bodhisattwa; = ལུས་ in Tantrik mythology.

ཐུས་མེད་ *nus-med* འཕྲུལ་པ་ impotent [incapable, powerless]S.

ནེ་ *ne* 1. num. figure: 102. 2. for རེ་

ནེ་ཐང་ *ne-thañ* or རེ་ཐང་ *nehu-thañ* meadow, grass-land, sward.

ནེ་ནེ་མོ་ *ne-ne-mo* 1. an address of courtesy to a respectable woman. 2. བེམ་ཐུ་མ་ aunt, the father's sister, or the wife of a mother's brother (*Jä.*).

ནེ་མ་ *ne-ma* meadow, green-sward (*Jä.*).

ནེ་རུ་མ་པ *Ne-rtsam-pa* n. of a place situated to the south-west of the birth-place of Dignāga, in the neighbourhood of Aurangabad, etc., in Southern India (*Dsam.*).

ནེ་ཙོ *ne-tso* ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ 1. parrot: རེ་ཙོ་མང་མ་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ said Budhadhara, I have to-day seen a strange sight—a parrot (*Mgrin.*). 2. n. of a minister of the king of the Raksha (*Mñon.*).

Syn. of 1: མཐོ་ལྷ་ཁྱེད་ *mtshor-byed*; ཡིད་གཞུང་ *gid-gshuñ*; ལུ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ *kun-tu-hgro*; ལུ་གཞུང་པ་ *lce-gñis-pa*; སྐད་གཞུང་པ་ *skad-gñis-pa*; འབྲེག་པའི་མཐུ་ཅན་ *hkhgyog-pahi mthu-can*; རྩམ་པའི་ལྷ་ཁྱེད་ *tshig-hjam-ltan*; རྩམ་པའི་ལྷ་ཁྱེད་ *hjam-ljañ hdab-ltan* (*Mñon.*).

ནེ་ལྷེ *ne-we* a mason's trowel: རེ་ལྷེ་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ *ne-we rgyag-pa* to plaster, to rough-cast (*Jä.*).

ནེ་རེ *ne-re* or རེ་རེ་ *ner-ner* in *W.* sediment, settlings, dregs (*Jä.*).

ནེ་ལེ *ne-le* 1. རི་ཁྱེད་ a species of harrier-hawk, prob. *Circus melanoleucus* which occurs in Tibet. Syn. རོ་ལ་ *hol-wa* (*Mñon.*). But in one author is stated to be equivalent to རིང་ལྷ་ཁྱེད་ *piñ-kyur-ma* the kite (*Rtsii.*).

ནེ་གཞིང་ *ne-gsiñ* alpine pastures, grass on mountain tops or in high valleys: གཞིང་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ རེ་གཞིང་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ རེ་གཞིང་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ do always come here, this place is diversified with different flowers and pasture lands (*Hbrom.* F, 16).

ནེ་ན་པ *nen-pa* *W.* col. for ལེན་པ་ to take, to lay hold of, seize; to take off (*Jä.*).

† **ནེ་མ་རུ** *nem-nur* མཐོ་ལྷ་ཁྱེད་ doubt, suspicion.

Syn. རེ་ཙོ་མ་ *the-tshom*; also རེ་ཙོ་མ་ལྷ་ཁྱེད་ *the-tshom za-wa*; ཡིད་གཞུང་ *gid-gñis* (*Mñon.*).

ནེ་མ་ནེ་མ་པ *nem-nem-pa* 1. to cave in or sink down: རེ་མ་ནེ་མ་ལྷ་ཁྱེད་ཀྱི་པ་ or རེ་མ་མ་ *nems* it sinks a little, gives way. 2. denotes a nodding, waving, or rocking motion (*Mil.*).

ནེ་མ་བུ *nem-bu* doubt, error (*Sch.*).

ནེ་ལུ་ལེ *nehu-le* [ichneumon, *Herpestes pharaonis* represented in *Bal.* as a fabulous animal, cat-like and vomiting jewels] (*Jä.*).

ནེ་ལུ་ལེ་ *nehu-ljañ* = རེ་གཞིང་ *ne-gsiñ*.

† **ནེ་ལུ་ལེ་** *nehu ldañ* one of equal or same age, a contemporary; acc. to *Sch.* རེ་ལུ་ལེ་ *nehu ldañ* = a friend.

Syn. ར་ལྷེ་ *na-zla*; ར་མཚམ་ *na-mñam*; ལོ་མཚམ་ *lo-mñam*.

ནེ་ལུ་ལེ་མ་ *nehu ldañs* protector, defender (*Sch.*).

ནེ་ལུ་ལེ་ *nehu-gsiñ* = རེ་གཞིང་ རྩམ་པའི་ལྷ་ཁྱེད་ [green grass, abounding in green grass, verdant] *S.*

ནེ་ར་པ *ner-wa* to drop gradually, to lower itself, subside, sink.

ནོ no 1. *W.* for ལུ་ལོ་ *nu-lo*. 2. num. fig. 132.

† **ནོ་ཁྱོ་གོང་** *No-kro-goñ* n. of a small town in Assam near Gharagaon (*Dsam.*).

ནོ་ནོ *no-no* in Ladak a title of young noblemen; རོ་ནོ་ཆེན་མོ་ *no-no chen-mo* the eldest of a nobleman's sons, རོ་ནོ་པ་པ་ *no-no bar-pa* the second, ལུ་ལོ་ *chuñ-se* the youngest. In *Kham* is a favourite playful address to youngsters.

‡ **ན་པི་ཀ** *no-pi-ka* n. of a religious service; propitiatory rite: ན་པི་ཀ་ལ་སོགས་པ་སྒྲུབ་ཐབས་མང་པོ་བསྒྲུབ་ (*Deb. 27*) he translated many works on propitiatory rites such as Nopika, &c.

ན་ཡོན *no-yon* in Mong. = དཔོན་པོ་ *dpon-po* chief, lord. ན་ཡོན་རྒྱ་ཁྱུག་ལྷ་མོ་ *no-yon hu-thug-thu* a Mongol chief saint, or incarnate lama.

ནོག *nog* ཀརྲུང་ cervical vertebra; hump of a camel (*Sch.*) [the hump on the shoulders of the Indian bull] *S.* ནོག་ཅན་ *nog-can* humped-back; gen. cattle.

ནོགས་པ *nogs-pa* = བྱིས་པ་ *phyis-pa* བར་མུལ་ rubbed, cleansed, cleaned. ནོགས་བྱུང་ *nogs-thub* capable of being cleaned.

ནོང་བ *noñ-wa* pf. ནོངས་ *noñs* 1. to grieve, upset, to cause pain, to ail: དེ་ཉི་ཤུ་མ་ལྷན་ཆབ་ཤར་ཤར་འཛོགས་ཏི་ཤི་ཅེ་ནོངས་བྱས་པས། at that time tears having flowed down, "Atis'a what has upset you" he asked (*A. 49*). 2. to commit a fault, to make a mistake, to commit one's self: ཅེ་ནོངས་ what has been done amiss? བདག་མ་ནོངས་པར་འདི་ལྟར་གནོད་པ་བགྱིས། I have thus been injured without any fault (*Dzl.*).

ནོངས་པ *noñs-pa* = ཉེས་པ་ fault, crime: དེ་ཁོ་མོས་ནོངས་པ་ནམས་བཤགས་ now I have confessed my faults (*Hbrom. 19, 15*); ནོངས་པ་མི་བྱེད་པ་ not to commit a fault or crime; ནོངས་པོ་བཟོད་པར་གསོལ་བ་ to ask for pardon for a fault committed; ནོངས་པ་ཅན་ culpable, blameable.

ནོད་པ *nod-pa* or མནོད་པ་ *mnod-pa* pf. མནོས་ *mnos* 1. to keep, take, obtain, receive. 2. to receive instruction, directions, favours, from a superior, esp. a priest (*Dzl., Glr.*).

ནོན་པ *non-pa* 1. = རྒྱན་པ་ སྐུ་འཇུག་ to mount. 2. a not uncommon variant of the more

correct form གནོན་པ་ *gnon-pa* to press, force, compel, coerce; also to suppress, keep under e.g. ལག་པས་ཐུ་གུ་ནོན་གྱི་འདུག་ *lag-pas phrug-gu non-kyi hdug* pressing down a baby (in its basket) with the hands; བཟུགས་གསལ་བཅོན་ རྣམས་ནོན་པ་ to subdue evil spirits by mystic charms. v. གནོན་པ་.

ནོམ་ *nom*, occurs in ཁང་པར་སྒྲིབ་པ་ན་ནོམ་ཟུག་བྱེད་པར་བརྩམས་ཤིང་ (*Surañ 3*). v. རྣམ་པ་ 2.

ནོམ་ *nom* is the equivalent in Mongol for ཆས་ the Buddhist doctrine, and is sometimes incorrectly written in Tibetan as རྣམ་. *no-mo*. The Mongol *Nom-un Khan*, answering to the Tib. ཆས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ king of the doctrine, and often transliterated in Tib. as རྣམ་ལྷན་ *no-mun-han*, occurs as the designation of the head of one of the Ling monasteries of Lhasa, who is held to be an incarnation of a Mongol saint. The Abbé Hue refers to this personage as the *Nomenkhan*. Like ཆས་ in Tibetan, the word *nom* in mongol also = a religious book.

ནོམ་པ *nom-pa* 1. = སྤོང་ མོག་ enjoyments. In Amdo, all articles, substances, properties (moveables) are called རྣམ་པ་. 2. pf. རྣམས་, *noms* to enjoy, partake of; to be satisfied. 3. acc. to *Sch.*: རྣམས་ཀྱི་ཟུག་བྱེད་པ་ to lay hold of. cf. རྣམ་པ་.

ནོམ་ནོམ་ *nom-nom* act of sifting, also of polishing, = ཉབ་ཉབ་ *ñab-ñab* or ཐུབ་ཐུབ་ *byab-byab*: ཐུ་མོ་ལ་འཛོམ་ཆེན་པོ་ལ་ནོམ་ནོམ་འཇུག་པ་འོང་ (*Behu. 50*).

ནོར་ *nor* or རྣམ་རྒྱུས་ བཟུང་, བཟུང་, བཟུང་ 1. primarily = any property or possessions; but, eventually, has come to mean rather more especially: wealth, riches, money; རྣམ་ལ་གོད་པ་ to suffer a loss of property; རྣམ་ཀྱན་ one's all, all one's goods, etc.; རྣམ་ཅན་ rich, wealthy; རྣམ་ལ་ལྷན་པ་ to care for money, to be avaricious; རྣམ་རྒྱུས་ *nor-skyi-wa* to

borrow money; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ to accumulate riches. 2. In Sikk.=cattle: རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ the pairing of cattle; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ acc. to *Desg.* chief neat-herd; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *nor-rkañ grib-pa* the reduction in the number of cows, falling off in the number of cows.

Syn. རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *rdsas*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *yo-byad*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *loñs-spyod*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *sañ-siñ*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *abyig*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *dkor*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *ka-ca*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *hbyor-wa*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *ños-po* (*Mñon.*).

ནོར་སྐལ་ *nor-skā* inheritance, hereditary portion; share of property: རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ funds, capital (*Mil.*).

ནོར་སྐལ་ *nor-skyoñ* or རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *nor-skyoñs* 1. a kind of bird (*K. ko. 7, 13*). 2.= རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ treasurer, keeper of the treasury, watch dog (*Mñon.*).

ནོར་གྱི་རྒྱུ་ལ་ *nor-gyi ña-wa* བཅུ་ལྷོག་པ་ [a security for money] *S.*

ནོར་གྱི་བདག་ *nor-gyi-bdag* བཅུ་ལྷོག་པ་ [master of wealth; the god of wealth] *S.*

ནོར་གྱི་དབང་པོ་ *nor-gyi dwañ-po* བཅུ་ལྷོག་པ་, བཅུ་ལྷོག་པ་ [lord of wealth, surety] *S.*

ནོར་སྐལ་ལྷོག་པ་ *nor-skyoñ-ze-hbru* བཅུ་ལྷོག་པ་ n. of a medicinal fruit.

ནོར་རྒྱལ་ *nor-rgyas* 1. abundance, plenty. 2. བཅུ་ལྷོག་པ་ the snake-goddess who holds the earth on her head (*A. K. 41-47*).

ནོར་རྒྱལ་ *Nor-rgyun-ma*, བཅུ་ལྷོག་པ་ n. of a goddess. [Also, the earth] *S.*

ནོར་གཤེར་ *nor-gñer*= རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *phyag-mdsod* treasurer (*Mñon.*).

ནོར་ཆར་ལྷོག་པ་ *nor-char-hbab* n. of a gem of Indra (*Mñon.*).

ནོར་ལྷོག་པ་ལྷོག་པ་ *Nor-hdsin dwañ-mo* བཅུ་ལྷོག་པ་ the wife of Kuvera, the holder of treasure.

ནོར་རྒྱལ་ *nor-ñan-pa* (colloq. and idiom.) anything that is useful.

ནོར་དང་ལྷོག་པ་ *nor-dañ hdra-wa* བཅུ་ལྷོག་པ་ counterpart, parallel, equivalent to wealth.

ནོར་དང་ཆེ་བ་ *nor-dad che-wa*, རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ཆེ་བ་ greed for wealth, avarice: རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ avoid that friend who has greed for wealth (*Ce.*)

ནོར་བདག་ *Nor-bdag* 1.= རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ བཅུ་ལྷོག་པ་ the lord of riches; also= *Vais'ravana*, the god of wealth. 2. a money-changer, usurer. རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *nor-bdag-po* heir; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *nor-bdag-mo* fem. of it; also n. of a goddess.

ནོར་ལྷོག་པ་ *nor-hdu* in *Pur.* the gathering of taxes.

ནོར་ལྷོག་པ་ *nor-lādan-ma* བཅུ་ལྷོག་པ་ as met. the earth. Also a youthful damsel.

ནོར་ལྷོག་པ་ལྷོག་པ་ *nor-lādan-brtsegs*= རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ ant-hill (*Mñon.*).

ནོར་སྐལ་ *nor-sdoñ*= རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *nor-gyi sdoñ-bu*.

ནོར་གཤེར་པ་ *nor-gnas-pa*, རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ treasurer, store-keeper (*Mñon.*).

ནོར་རྒྱལ་ *nor-rtsen* བཅུ་ལྷོག་པ་ playing with wealth; one rolling in wealth.

ནོར་བ་ *nor-wa* 1. to err, to make a mistake, to be in error: རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ he mistook the way; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ if he lay hold on God, he will not greatly err. Colloq. *tshul di nor-ki-du'-ga mindu'* is this the wrong way of doing it or not? 2. བཅུ་ལྷོག་པ་ an error, a mistake. རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *nor-hkhrul* or རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *nor-so* a mistake; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ blundering (*Vai-kar.*). Syn. རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *hkhrul-wa*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *log-ces*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *log-paḥi blo-gros*; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ *cin-tu hkhor* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་ *nor-bu* བཅུ་ལྷོག་པ་ 1. any gem or precious stone; sometimes applied fig. to any precious object: རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་ adorned with jewels, set with precious stones; རྒྱུ་ལ་ལྷོག་པ་

མདོག *nor-bu skar-mdog* brilliant, gem of star-like brilliancy; ནོར་བུ་དགའ་འབྱེད་ *nor-bu dgah-hkhyil* n. of a gem of the value of one hundred and twenty ounces of gold; ནོར་བུ་དགོད་འདོད་ཐུངས་འཇོམ་ *nor-bu dgod-hdog spuñs-hjom* चिन्तामणि the gem which brings to its owner all that he wishes for; ནོར་བུ་ཤོན་པོ་ *nor-bu shon-po* इन्द्रनील sapphire; ནོར་བུ་གསེར་པོ་ a topaz; ནོར་བུ་ཆབ་བདུན་མ་ *nor-bu chab-bdun-ma* n. of a superior quality of satin. ནོར་བུ་ཐོབ་ *nor-bu-thob* प्रस्तर stone from which gems are obtained; ནོར་བུ་ལྗང་ *nor-bu-ljañ* मरकत emerald. Syn. མར་གད་ *mar-gad*; མཁྱད་ *mrgad* (*Mñon.*). ནོར་བུ་འདྲ་ *nor-bu-hdra* मणिखिब gem-like; imitation stones, glass trinkets. ནོར་བུ་པ་ *nor-bu-pa* or ནོར་བུ་མཁན་ *nor-bu-mkhan* a jeweller, a connoisseur of gems. ནོར་བུ་འཕྲེང་བ་ *nor-bu hphren-wa* a rosary or chaplet composed of precious stones; ནོར་བུ་བེ་ཙུ་ལ་ཏ་ *nor-bu bi-tsu la-ta* n. of a fabulous gem. 2. a common personal name for men in Tibet and Mongolia.

ནོར་བུ་བཟང་པོ་ *nor-bu bzañ-po* मणिमद्भ n. of a Buddhist house-holder; an epithet of जम्बल Jambhala the god of wealth.

Syn. རླུག་འཛོམ་ *rmug-hdsin* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་བཟང་པོའི་གཟུངས་ *nor-bu bzañ-pohi gzuñs* मणिमद्भधारणी n. of a *dhāraṇī* or mystic sentence which when regularly recited brings wealth (*K. g.* 3, 1).

ནོར་བུ་འཕྲེང་བ་ཅན་ *nor-buhi mgrin-can* met. for domestic fowl.

Syn. ཁྱིམ་བུ་ *khyim-bya*; ཟངས་ཅེ་ཅན་ *zañs-ze-can*; པགས་པའི་གཙུག་པུད་ *pags-pahi gtsug-phud* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་འོད་ *Nor-buhi-hod* n. of a mountain.

ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་ *nor-bu rin-po-che* अनर्घमणिरत्न. a mythical precious stone; further described as ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་རིན་པང་མེད་པ་ the priceless

gem in which lies the chief wealth and prosperity of the Chakravarti Rājā.

ནོར་བུ་བསམ་འཕེལ་ *nor-bu bsam-hphel* the gem which increases one's wealth according to the desire (*Mñon.*).

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor blo-gros-bdag* or ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ a king.

Syn. ཀྱུ་པོ་ *rgyal-po*; འཇིགས་སེལ་བྱེད་ *hjigs-sel-byed* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *Nor-sbyin* वनद Kuvera.

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *Nor-sbyin-ma* = ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ an epithet of the wife of Indra, the queen of heaven (*Mñon.*).

ནོར་བུ་མེ་ཙན་པ་ *nor mi-ñan-pa* (idiom.) useless things, any thing that does not come of use (*Rtsii.*).

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-rtsen* = ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-bdag* Vais'ravana.

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-hdsin* = མ་གཞི་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ the earth. ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་པོའི་སྐུ་མ་ son of a king, a prince, = ཀྱུ་པོ་མ་ *rgyal-sras* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-hdsin dwañ-mo* a title of queens and princesses; also a complimentary title for a young lady of great personal accomplishments: ཡིད་འཕྲོག་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་པོའི་སྐུ་མ་ to her charming and precious highness the princess (*Yig. k.* 49).

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-hdsin bu-mo* = the daughter of the earth, an epithet of Sitā (*Rtsii.*). ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-hdsin gyañ-mo* a goddess of the soil (*Yig. k.* 85). ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-hdzin gser-mo* in Tantrik mythology deemed to be the *nus-ma* or female energy of the tutelary deity Kye-wa Dorje.

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *nor-rdsas* wealth, chattels.

ནོར་བུ་ལྷོ་གྲོ་མ་བདག་ *Nor-las-rgyal* वनद an epithet of Arjuna the third Pāṇḍava

ནོར་ལས་འདས *nor-las-hdas* ལྷ་མི་འཛིན་ [extra-vagant]S.

ནོར་གསར *nor-gsar* 1. fresh wealth, one who has newly become rich. 2. མཉུན་ལྷ་ [good fortune; Mars]S.

ནོལ་བ *nol-wa* 1. = མི་གཙང་བཙོག་པ་ adj. unclean, dirty; unchaste. 2. to agree, to come to terms (Cs.).

ནོས་པ *nos-pa* 1. = ལེན་པ་ to receive, to accept, to obtain: རང་རང་དང་འཚོམ་པའི་སྒྲོམ་པ་ནོས་པ་ take vows that agree or suit you (*Hbrom.* 117). 2. v. རྟོག་པ་. 3. = དཔག་སྟེན་པ་ to judge, appraise, measure [ཅུ་པ་པུ་, ཅུ་པ་པུ་ pressing out]S.

རྩ་རྒྱུ་གྱི་རྩ་ *nya-gro-dha* = བྱུང་ཆུབ་སྒྲོན་ལེང་ *byañ-chub ljon-giñ* རྣམ་ཐོན་; the peepul or bodhi tree. ལྷ་ཡུ་གྱི་རྩ་ལྷ་ཡུ་གྱི་རྩ་ལྷ་ཡུ་གྱི་རྩ་ལྷ་ཡུ་གྱི་རྩ་ in the pure city of S'ākya, the unique abode of the bodhi tree (*Tangur Mdo* གཞི་ 230).

གནག་པ *gnag-pa* = རྒྱལ་པོ་ *nag-po* black, བྱ་མོ་ རྒྱུ་མུ་ལ་གནག་པ་ a girl with her greasy hair black (*Hbrom.* 109); གནག་པ་གནག་ *gnag-sbag* sooty (*Sch.*); རྒྱལ་པོ་གནག་ *nag-phyugs* black cattle, esp. the yak; གནག་པུ་ *gnag-khyu* a herd of cattle, cowherd; གནག་པུ་ *gnag-rdsi* a keeper of cattle, cowherd; རྣམ་ཐོན་པ་གནག་པ་ *sem-la nag-pa* black-hearted, scowling, impious; བྱུ་རྩ་ལ་འཇམ་འཇམ་འདྲ་ཡང་ནང་ལྷ་མོ་ཞོན་ལས་ཞེ་གྱུང་བ་ གནག་པ་ (*Rdsa.* 14).

གནང་བ I: *gnañ-wa* resp. form of རྟོག་པ་ *ster-wa* pf. གནང་ or གནངས་ *gnañs* imp. གནང་ *gnoñ* 1. to give, grant, only used when a person of higher rank gives or is asked to give; to concede what has been asked; རྒྱུ་རྩ་ལ་ཞེ་གྱུང་བ་གནང་རྟོག་པ་ please give me a rupee! མཚོག་གི་གཏུམ་མོ་གནང་ནས་བསྐྱོམས་

meditative warmth of the highest kind having been conceded, he became wrapt in meditation. 2. to allow, permit, approve of, assent to: གཞིགས་པར་གནང་ངོ། he accepted the invitation, he promised to come (*Dzl.*); རྩ་འཛིན་སྐྱོད་ཏུ་མཛད་པར་གནང་ཞིག། allow me to send for the horse (*Dzl.*); བདག་གིས་ཐུན་པ་ཞིག་གྱུང་གིས་གནང་ཞིག། allow of my making a donation (*Dzl.*); དེ་བཞིན་ཏུ་གནང་ངོ། yes, I permit it; རྩོན་པོར་གནང་ངོ། he appointed him his minister; མ་གནང་ངོ། he forbade, refused; ཚས་བྱུང་མི་གནང་བའི་བྲིམས་བཅས་། he published a prohibitory law concerning the exercise of religion (*Glr.*); བཀའ་མ་གནང་ he declined to grant it; རྩོན་ཏུ་མ་གནང་ he refused to come. གནང་བའི་ཏུང་བར་བྱས་ *gnan-wahi tuñ-war-byas* ལྷ་མི་འཛིན་ [1. invitation, entreaty. 2. application of perfumes]S.

གནང་རྟོག་ *gnañ-skyed* present, reward, grant. གནང་ཆ་ *gnañ-cha* remuneration or gift. གནང་རྟོག་ *gnañ-rten* a present sent in a letter or with a letter (*Yig. k.*).

Syn. འབབ་རྟོག་ *hbab-rten*; འབབ་མཚོན་ *hbab-mtshon*; གཞིགས་རྟོག་ *gzigs-rten*; འབབ་སྒྲིགས་ *hbab-stegs*; འདེགས་མཚོན་ *hdeg-mtshon*; རྩ་འདེགས་ *shu-hdeg*; མཚོན་བྱུང་ *mtshon-byed*; འདེགས་རྟོག་ *hdeg-rten* (*Mñon.*).

གནངས་ *gnañs* the day after to-morrow; མང་གནངས་ to-morrow and the day after to-morrow; གནངས་ལྷུ་ on the day after to-morrow; མང་འགྲོ་གནངས་འགྲོ་ཡོད་པ་ཡིན་ to-morrow or the day after to-morrow I must be off (*Jä.*).

གནད་ *gnad* མཆོག་ [vital part]S. 1. the essence or pith: རྩན་དང་སྤྱིང་པོ་བཟུས་པ་ the purport, the essential point, the point of view; ཚས་ཀྱི་གནད་ the essence or pith of religion. གནད་ཆེ་ *gnad-che* important, of great import or meaning. རོས་ཀྱིས་དྲི་བ་ཞིབ་བརྟགས་ཀྱིས་ཟན་པ་གནད་ཆེ་

it is of great importance to attend personally (to every point), and to inquire minutely into a matter (*D. gel. 7*). གནད་འགྲེལ་བ་ *gnad-hgrol-wa* to explain the main point (*Mil.*); གནད་དོན་ the proper meaning, the pith of the matter; གནད་འགག་ *gnad-hgag* = དོན་དག་ very important or salient point, object, purpose: དོན་དུ་དངོས་གཞི་ ལམ་ཐམས་ཅད་ གྱི་གནད་འགག་མཐར་ཐུག་པ་དེ་ཡིན་པས། (*Khrid. 188*). 2. in anatomy: the heart; གནད་བདུན་ = the seven important parts of the body. 3. in mysticism: the seven points to be observed in the disposition of one's body when sitting in systematic meditation. Also ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་གྱི་གནད་ are other attitudes and conditions imposed on a lama when མཚམས་ལ་ *mtshams-la*, i.e., when seated in meditation. གནད་དུ་ཐོག་པ་ *gnad-du phog-pa* མཚྭ་མེད་ piercing the heart, wound the feelings.

གནཔ་པ་ *gnab-pa* pf གནཔས་ *gnabs* 1. = བཞེས་; གོས་གྱོན་པ་ *gos-gyon-pa* to put on clothes. 2. v. མནཔ་པ་ (*Jä.*).

གནམ་ *gnam* = གམ་མཐར་ 1. གམ་: the sky; གནམ་གྱི་གོ་ལ་ ལུ་གོ་ལ་ the sphere or dome of heaven; གནམ་རྩ་ *gnam-rdo* hail. 2. the air, atmosphere, weather: གནམ་གྲང་མོ་འདུག་ *gnam grañ-mo hdug* the weather is cold, it is cold; དེ་རིང་གནམ་ཐང་ཡོང་ the weather will be clear to-day; གནམ་ཆོན་པ་རེད་ the air is damp.

གནམ་བསྐོས་ *gnam-bśkos* or གནམ་གྱིས་བསྐོས་པ་ 1. the title by which the Tibetans address the Emperor of China. 2. = འཕྲོད་མོས་ལྷུང་ བའི་ཀྱུ་པ་པོ་ རྒྱལ་བཞུགས་པའི་རྒྱལ་བ་ Emperor of the universe (*Mñon.*). གནམ་བསྐོས་འཇམ་དབྱངས་གོང་མ་བདག་པོ་ཆེན་པོ་ the supreme sovereign Mañju Ghosa, the lord by heaven appointed (*Yig. k. 55*).

གནམ་གྱི་ཁྲི་བདུན་ *gnam-gyi khri-bdun* the seven earliest kings of Tibet who traced

their origin to the skies:—(1) གནམ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Gñah-khri btsan-po*; (2) མཁྲི་བཅོན་པོ་ *Mu-khri btsan-po*; (3) དིང་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Diñ-khri btsan-po*; (4) སོ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *So-khri btsan-po*; (5) མེར་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Mer-khri btsan-po*; (6) སྤྲི་བཅོན་པོ་ *Srib-khri btsan-po*; སེང་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Señ-khri btsan-po* (*J. Zan.*).

གནམ་བསྐོས་མ་ *gnam-bśkos-ma* the empress of the universe, an epithet of the queen of a Chakravarti Rāja (*Mñon.*).

གནམ་ཁ་ *gnam-khah* for གནམ་མཐར་ = also azure, sky-colour.

གནམ་ཁྲི་ནག་པོ་ *gnam khyi nag-po* lit. black dog of the sky; a deity of the *sa-bdag* class.

གནམ་གང་ *gnam-gaṅ* the new moon.

གནམ་གྱི་སྤོན་ *gnam-gyi skyon* drought, want of rains (*Mñon.*). གནམ་གྱི་ཉེད་འཚོ་ *gnam-gyi ñed-htshe* id.

Syn. ཆར་མེད་ *char-med*; ཐན་པ་ *then-pa*; རླེང་འབར་ *steñ-hbar* (*Mñon.*).

གནམ་གྱི་འཛིན་པ་ *gnam-gyi hjigs-pa*, dangers brought by the skies, i.e., from rainlessness; these are drought, famine, danger from excessive heat.

གནམ་གྱི་བྱ་ཕྱུང་ *gnam-gyi bya-khyuñ* 1. demi-god of the *Sa-bdag* class. 2. the Garuda.

གནམ་གྱི་བྱེ་མ་ལུང་ *Gnam-gyi bye-ma-luñ* sand banks of Gnam, n. of a village near Samye, i.e., in the Yarlung district: ལམ་པ་གསེར་ཐུག་ ཏུ་དབྱུང་གཅིག་མཛུང་ནས་གནམ་གྱི་བྱེ་མ་ལུང་དུ་བྱོན་ (*A. 120*).

གནམ་གྱི་ཤེ་མོང་བྱ་ *gnam-gyi ṣe-moñ-bya* as met. the raven (*Mñon.*).

གནམ་གྲགས་ངར་ཆེན་ *gnam-grags ñar-chen* = འདྲོད་པའི་ཀྱུ་པ་ the god of love, Kāmadeva.

གནམ་གྲུམ་པ་ *gnam-grum-pa* = རྒྱ་དགུ་པ་ निर्घात very rough and thundering sound.

གནམ་རྒྱལ་ *gnam-rgyan* = བླ་ཤེ་ཏཱ་ལའ་, བེ་ཏཱ་ལའ་ n. of an evil spirit (*Mñon.*).

གནམ་ལྷགས *gnam-leags* ལྷགས་པ།; resp. for རྩོག་ the thunder : གནམ་ལྷགས་རིགས་ཀྱིས་བགེགས་པ་ལྷོ་ཕྱེད་ལྷགས་ with a kind of thunder was able to suppress evil spirits.

Syn. བརྒྱ་ཕྱིན་མཚོན་ཆ *brgya-byin mtshon-cha* (*Mñon.*).

གནམ་ཚོད་པ *gnam-chod-pa* mystically = ལེགས་པ་ good (Bon.).

གནམ་རྩ་ཁྱི་ལེང་ *gnam-rta-gyi lin* a good breed of horses brought to Tibet from Amdo and Mongolia: གནམ་རྩ་ཁྱི་ལེང་མེད་གེ་རྒྱན་མཚོན་པ་ (*Jig.*).

གནམ་སྟོན་ *gnam-ston* the day of the new moon, the thirtieth day of the lunar month.

གནམ་གཏོང་པ *Gnam-gdon-po* n. of a place in Tibet.

གནམ་ལྷེ་འད་ལྷུང་ *Gnam-lde Hod-sruñ* n. of one of the early kings of Tibet (*Loñ.* ༩, ༧).

གནམ་ཐོད་ *gnam-sdod* = གནམ་ཐོན་ རེབ་མའུ་ཀ་: celestial, resident in heaven [1. 'having the clouds as fostermother,' fostered or watered by the clouds or by Indra, as corn, land, etc. 2. mother of the gods, Aditi] S.

✚ གནམ་པ་ *gnam-pa* = རྩི་མ་རན་པ་ *dri ma-fian-pa* bad smell, stench.

✚ གནམ་པོ་ *gnam-po* = རྩི་མ་ *drañ-po* རྩི་མ་ honest, straight;

གནམ་མཚོ་ཕྱེད་མོ་ *Gnam mtsho phyid-mo* is the large lake lying about 120 miles to the N.W. of Lhasa, commonly known by its Mongol name of Tengri Nor and styled Nam-tsho Chyidmo by Tibetans, i.e., "the frozen sky lake." It was first surveyed and mapped by the native exploring agent of the Indian Survey Office, Nain Singh, in 1874. Since then it has been visited by Mr. and Mrs. St. George

Littledale and Mr. Fletcher (in 1895). The map of Du Halde, founded on the Jesuit Fathers' notes, however, represented this lake approximately in its actual position. The Jesuits did not personally visit it, but marked it down from Chinese information. གནམ་མཚོ་རྩི་མ་ *Gnam-mtsho rdo-rin* the long stone or monolith of Nam-tsho; one of the thirty-seven secret holy places of the Bon, situated on a rock on the shores of Lake Tengri Nor (*G. Bon.*).

གནམ་མཚོ་དྲུག་ *Gnam-mdsod* n. of a demi-god of the *Sa-bdag* class.

+ གནམ་ཟེར་ *gnam-zer* 1. lit. the heavenly nail or pain, n. of a disease. 2. wooden bench or seats kept in the felt tents of Mongolia.

གནམ་ཡས་ *Gnam-yaş* the name of a castle in Tibet (*Glr.*).

གནམ་རི་སྟོན་པཌན་ *Gnam-ri sroñ-btsan* king Nam-ri Sroñ-tsan, father of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ.* ༩, 5).

གནམ་ལོ་གསར་ཚེས་ *gnam-lo gsar-tshes* the new-year's day (*Rtsii.*).

གནམ་གཤེད་ *Gnam-gced* n. of a *Sa-bdag*.

+ གནམ་མོ་ *gnam-so* = རྩི་མ་ *drañ-po* straight.

གནམ་ *gnah* or གནམ་བ་ *gnah-wa*, but in colloq. usually styled "na-po," a large wild sheep found all over Tibet from Ladak to the borders of China, and often styled in sportsmen's books, the burrhel. It is the *Ovis nahur*, and is not so large as the *Ovis ammon* or the *Ovis hodgsoni*: གནམ་བའི་མུག་ཐུག་མ་ལ་པན་ *gnah-wahi mjug-spus rma-la phan* the hair of the tail of burrhel sheep is good for sores; གནམ་བའི་ཐུག་ཐུག་ལེས་དུག་སེལ་ཆུ་ནག་སྒྲིམ་ the hair of the male burrhel sheep cures poison (probably removes poison from ulcers) and dries pus in sores.

གནས་སུ་མ་ཐུ་མོ་བདུན *gnas-sum-cu so-bdun*
the thirty-seven holy places of the
Bon, out of which there are thirteen in
Dbus-ru-the Central Division of Tibet:—
(1) གནན *Gñan*, ལོ *Lo*, and རལ *Ral*; (2)
འདམ་གོད་སྐར་མོ *Hdam-god snar-mo*; (3) འཕག་ཡུལ་
གུབ་དཀར *Hpham-yul grab-dkar*; (4) མལ་གྲོ་ར་བ
Mal-gro ra-wa; (5) རྩན་གྱི་བྲག་དམར *Chun-gyi*
brag-dmar; (6) དམ་པོ་རི་ཐང་ *Has-po ri-thañ*;
(7) ལྷ་ཡེར་བ *Lha-yer-wa*; (8) སྐམ་གྱི་རི་གད *Snam-gyi*

re-gad; (9) གནས་མཚོ་རིང་ *Gnam-mtsho rdo-riñ*; (10) མོད་རས་ལུང་གཟུམ་ *Stod-ras luñ-gsum*; (11) སྒྱིད་ཤོད་ལུང་ནག་ *Skyid-ṣod luñ-nag*; (12) རུ་རྒྱུང་གམམ་ *Ru-rgyañ ṣa-mthah*; (13) མགོན་གོན་གཡམ་ *Mgon-gon rgyal-mo*. Seven in the *Gyon-ru* districts:—(1) རོལ་ཁ་ལུག་གཅིག་ *Hol-kha ṣug-gcig*; (2) མང་ལུལ་ཤིང་ནག་ *Nañ-yul ṣiñ-nag*; (3) དབྱེ་ལུང་གང་བར་ *Dye-luñ gañ-war*; (4) ཀོང་ལུལ་བྱེ་མ་ *Koñ-yul bre-sna*; (5) ཁྲུ་ཤོད་ཐང་དམར་ *Klu-ṣod thañ-dmar*; (6) ཡར་ལུང་མོག་ཁ་ *Yar-luñ sog-kha*; (7) མལ་གྲོ་མཚོན་ཤོད་ *Mal-gro mtshon-ṣod*. Eight in the *Gyas-ru* or *Yeru* districts:—(1) རུ་ལུག་ས་ནག་ *Hu-yug sa-nag*; (2) འདས་ཀྱི་ཐོང་ཆེན་ *Ṣaṅs-kyi poñ-tshal*; (3) བྱུང་གྱི་མཁར་གདོང་ *Brud-kyi mkhar-gdoñ*; (4) རྟ་ནག་གྲུང་ཕུ་ *Rta-nag gyañ-phu*; (5) རང་གི་རྒྱུང་མཁར་ *Hjañ-gi rgyañ-mkhar*; (6) ལྷག་ཕུ་གྲོ་ས་ལྷམ་ *Ltag-phu gros-lhas*; (7) གཙང་གི་རྒྱུར་ལུག་ *Gtsaṅ-gi gyer-yug*; (8) ལང་མར་ལྷ་བྱག་ *Lañ-zañ lga-brag*. Nine in *Ru-lag*:—(1) མག་མོད་ཐུག་ཆེན་ *Nag-stod stag-tshal*; (2) ཅུ་འགོ་རྩ་རིང་ *Chu-hgo rta-riñ*; (3) མཁར་ཆེན་བྱག་དཀར་ *Mkhar-chen brag-dkar*; (4) མཚོ་ངོ་བྱིས་ཅུང་ *Mtsho-ña bris-chuñ*; (5) གཙན་རྩེ་ཐང་ཤོད་ *Gñan-rtse thañ-ṣod*; (6) རྩམ་པ་ཁམ་བུ་ *Gram-pa kham-bu*; (7) རག་པ་ཐང་རྒྱམ་ *Rag-pa thañ-zhum*; (8) མང་མཁར་མདོ་ཕུག་ *Mañ-mkhar mdo-phug*; (9) ལྷ་ལུལ་གུར་ཐང་ *Lha-yul gur-thañ* (*G. Bon.* 37, 38).

གནས་བཅུ་གཅིག་ *gnas-bchu-gcig* the eleven *gnas* or physical states as mentioned in the medical works of Tibet: (1) རྩ་བ་མདོ་ཡི་གནས་ *rtsa-wa mdo-yi-gnas*; (2) ལུག་པ་ལུས་ཀྱི་གནས་ *grub-pa lus-kyi-gnas*; (3) རེལ་གྱི་བ་ནད་ཀྱི་གནས་ *hphe-l-grib nad-kyi-gnas*; (4) བྱ་བ་ལྷོད་ལམ་ཀྱི་གནས་ *bya-wa spyod-lam-gyi gnas*; (5) རེ་བ་ཐམ་ཀྱི་གནས་ *htsho-wa zas-kyi-gnas*; (6) སྒྱུར་བ་སྒྲན་ཀྱི་གནས་ *sbyor-wa sman-gyi-gnas*; (7) ཆ་བྱུང་དཔྱད་ཀྱི་གནས་ *cha-byad dpyad-kyi-gnas*; (8) ཐམ་ལ་ནད་མེད་གནས་ *tha-mal nad-med-gnas*; (9) རོས་བཟུང་རྟགས་ཀྱི་གནས་ *ños-bzuñ rtags-kyi-gnas*; (10) གསོ་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་གནས་ *gso-byed thabs-kyi-gnas*; (11) བྱ་བྱེད་སྒྲན་པའི་གནས་ *bya-byed sman-paḥi-gnas*.

གནས་ཆེན་ལྔ་ *gnas-chen-lña* the five great holy places of the Northern Buddhists of Tibet:—(1) དབུས་རྒྱ་གར་རྩྭ་ཆེན་གསལ་ the central one, Vajrāsana in Magadha; (2) འཇར་རི་བོ་རྩ་ལྷ་ in the east Utai-shan in China; (3) ལྷོ་རི་བོ་བོ་ཏཱ་ལ་ in the south Potala; (4) རུབ་ཡོ་ཏཱ་ཡ་ན་ or ཡུར་རྒྱུན་ཡུལ་ Udyāna in the west; (5) བྱང་འམ་རྟམ་ལ་ S'ambhala in the north. སྐུ་ཡི་གནས་བཅུ་དྲུག་ the eight places made holy by the relics of Buddha: (1) Preta purī (Tibet); (2) Griha devata; 3. Saurāstra (Guzerat); (4) Suvarṇa dvīpa (Pegu and Burma); (5) Nāgara; (6) Sindhu (Sind); (7). Maru; (8) Kuluta (*K. g.* 1, 69-76).

གནས་སྐབས་ *gnas-skabs* གཤམས་ལུ་འཕྲུལ་ལུ་ temporal state or life [opportunity, condition] *S.* གནས་སྐབས་ལས་ལྷན་པ་ produced from circumstance [आकस्मिक accidental] *S.*; གནས་སྐབས་ཆེ་ཡི་བར་གཙོད་མི་འབྱུང་བེད་ danger to my temporal life not occurring.

གནས་སྐྱེས་མ་ *gnas-skyes-ma* वासतेयी [1. habitable. 2. night] *S.*

གནས་ཁང་སྤངས་པ་ *gnas-khañ spañs-pa* लयन-परिहरः [one who has forsaken his home] *S.* a mendicant, a Buddhist monk. གནས་རིས་མེད་ *gnas-ñes-med* one whose residence is not fixed, a mendicant ascetic; a vagabond; one of uncertain residence, not residing in one place.

གནས་ངན་ལན་ *gnas-ñan-lan* दौष्ट्य [depravity, wickedness] *S.*

གནས་གཅིག་འཛོན་ *gnas-gcig hdsin* = རགས་ཀྱི་རྟིག་ a species of wild gentian used in medicine (*Mñon.*).

གནས་བཅུ་གཅིག་ *gnas-bcaḥ-wa* आश्रयणीय [fit to be a shelter] *S.* གནས་བཅུ་གཅིག་ *gnas bcaḥ* साकेत, साकेतन n. of an ancient city in upper India sacred to the Buddhists [Some identify it with modern Oudh or Ayodhyā; others maintain that it is the same as Sogdiana or

the land of the Scythians. Patañjali who flourished in the 2nd century B.C. in referring to the conquests of Alexander the Great and in illustrating a rule of Pāṇini's grammar writes “यवनः अरुणत् साके-
तम् the *Yavana* (Alexander) besieged *Sāketa*”]S.

གནས་ཆུང་སྒྲ་དབྱངས་གྲིང་ *Gnas-chuñ sgra-dbyaṅs glin* n. of a small monastery situated to the south-east of Dapung monastery near Lhasa, where resides the great oracle of Na-chūng Choi-kyong, a personage said to be the incarnation of Pe-har Gompo, and who forecasts the place of re-birth of each successive Dalai Lama (*S. kar.* 181).

གནས་ཆེན *gnas-chen* (also གནས་རྩ་ཆེན་ or གནས་འགང་ཆེན་) a very important place, a very sacred place (*Rtsii.*), a great resort of pilgrimage, a great sanctuary.

གནས་མཆོག *gnas-mchog* principal place of pilgrimage, a very holy place.

གནས་སྤྱིང་ *Gnas-sñiñ* n. of an old monastery in Tsang situated near the road to Gyan-tse from Phari (*Loñ.* 3, 10).

གནས་ཏཱ་ལ *Gnas-ta-la* n. of a place in Tibet. ལྷ་པ་གནས་ཏཱ་ལ་འདི་ནི་སྒོར་དུ་འབྱུངས་པ་དགེ་ལེགས་བཟླ་པའི་རྒྱལ་མཚན་ནི། (*Loñ.* 3, 25) the fifth named, *Dye-legs bstan-pahi Rgyal-mtshan* was born in the neighbourhood of *Gnas-ta-la*.

གནས་རྟེན *gnas-rten* = འདེག་རྟེན་ *hjig-rten*, ས་རྟེན་ *sa-rten* the earth, the world (*Mñon.*).

གནས་བརྟན་ *gnas-brtan* 1. ལྷ་བེར་ lit. firm in his place, an elder, a Buddhist monk of the *Sthavira* School. 2. དམ་མཁས་ [arrived at the tenth decade of life, above ninety years old]S. But chiefly we read of གནས་བརྟན་བཟུ་དུག་ *gnas-brtan bcu-drug* the sixteen famous *Sthavira* or elders who severally preached Buddhist doctrine in the various mythical islands and continents of the

Buddhist cosmogony. A very late tradition asserts that they were invited to China by the Princess Wun-shing Konjo daughter of Emperor Than-ju.

གནས་པ་ *gnas-pa* I: 1. = རྫོད་པ་ *sdod-pa*, to sit; to be placed, to exist, to be in force, to continue to exist; ཁྲིམས་གནས་པ་ *khrims-gnas-pa* the law being in force; མི་གནས་པ་ *mi-gnas-pa* evanescent, unsteady. 2. to reside, dwell, stay: མངལ་ན་གནས་པའི་བྱུ་ *mñal-na gnas-pahi khyechu* the boy dwelling in his mother's womb (*Dom.*) 3. to remain, continue, adhere to, *e.g.*, a doctrine or opinion: དགེ་བ་བརྟན་ལ་གནས་པ་ to persevere in the ten virtues; བྱམས་པའི་སེམས་ལ་གནས་པ་ to remain, to continue in love; ཆོས་ལ་གནས་པ་ to abide in religion, one abiding in religion, a clerical person.

གནས་པ་ II: religious exercise, monastic function: གནས་པ་འདེབས་པ་ to perform such; གནས་པ་དགུ་ the nine devotions of a Buddhist:— (1) རྟོན་པ་ལ་གནས་པ་ devotedness to the creed or teacher; (2) ཆོས་ལ་གནས་པ་ devotion to religion; (3) དགེ་འདུན་ལ་གནས་པ་ devotion to the church; (4) སྟོབ་དཔོན་ལ་གནས་པ་ devoted regard to the teacher; (5) མཁན་པོ་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own professor or teacher; (6) ལྷ་མ་ལ་གནས་པ་ loyalty to the spiritual guide; (7) གནས་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own station; (8) གང་ཟག་ལ་གནས་པ་ attachment to an individual; (9) ལུ་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own country (*K. du.* 4, 60).

གནས་པ་ III: 1. = ལྡན་པ་ *ldan-pa*. 2. = བཟླ་པ་ *bstan-pa* རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་པ་ [to teach, having been taught]S.

གནས་བྱེད་ *gnas-byed* = རྟེ་མའི་འཁོར་ལོ་ 1. the orb of the sun (*Mñon.*). 2. ལྷ་བེར་ a saint, sage.

གནས་བྱེད་མ་ *gnas-byed-ma* ཇ་མཁའ་འཁོར་ as met. = a cow, also a woman (*Mñon.*).

གནས་མ *gnas-ma* वसति residence; also a resident.

གནས་མོ *gnas-mo* hostess, land-lady, frq. mistress.

གནས་གཙང་མའི་རིས *Gnas-gtsaŋ mahi riŋ* རྩ་བ་
वासकायिक n. of a class of gods whose abodes
are very clean and pure.

གནས་ཚང་ *gnas-tsaŋ* v. གནས་ 1.

གནས་ཚུལ *gnas-tshul* state of things, affairs;
condition of life bodily or spiritually;
news.

གནས་ཚུ *gnas-tshehu* तङ्काग [a tank] S.

གནས་གཤི *gnas-gshi* = བརྟན་གནས་ *rtan-gnas*
homestead, permanent residence; estate:
མ་གཤིའི་སྐོར་ན་གནས་གཤི་ཡང་བསམ་གྱིས་མི་བྱུང་ within the
province of Magadha there were number-
less homesteads, residences of monks,
estates, monasteries and villages, &c. (A.
59).

Syn. ཁང་ཁྱིམ་ *khaŋ-khyim*; གཤིས་ཀ་ *gshis-ka*
(*Mñon.*).

གནས་མཐ *Gnas-zab* n. of the city of the
Asura situated at the foot of Sumeru.

གནས་བཟང་ *gnas-bzaŋ* རུས་ལོན་ a good and
happy world.

གནས་བཟོད་ *gnas-bzod* = རྟེན་མཐོང་བ་ content-
ment, easiness at heart. དེ་བས་ངེད་གཉིས་གནས་
བཟོད་གང་བཤེད་འགྱུ་ for that reason let us both
with a heart full of ease go to a happy
place (*Rdsa.*).

གནས་ལུགས་ *gnas-lugs* has been described
as ཚེས་བསམ་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་གནས་ཚུལ་ the natural state
of all things, material and phenomenal.

གནས་ལུགས་རྟོགས་པ་ *gnas-lugs rtogs-pa* the
knowledge of the essence of all things, the
knowledge of all things, or in a Buddhist
sense, of the non-existence of all things:
གནས་ལུགས་ཀྱི་དོན་ཕྱིན་ཅེ་མཆོག་པ་རྒྱུད་ལ་འབྱུང་མ་སོ (A. 28)
in his mind arose the right unperverted
meaning of the state of all things.

གནས་བསྐྱུང་ *gnas-bsrung* gen. a local god or
spirit entrusted with the duty of guarding
a holy place or sanctuary against an enemy,
be he god or man. In *W.* earnest-money,
pledge, security (*Jä.*). གནས་སྐྱུང་པོ་ *gnas-srun-po*
an epithet of རྣམ་སྐྱུང་ *Rnam-sras* or
Vais'ravana who is the guardian of all
Buddhist sacred places.

གཏུབས་ *Gnub* n. of a *lo-tsa-wa* of the
Bñiñ-ma School who translated Tantrik
manuals into Tibetan (*Khrid.* 23).

+ གནོད་ *gnod* consciousness of guilt,
གནོད་མི་བཀུར་བ་ = རྟེན་པ་ཁས་མི་ལེན་པ་ (*Liç.*).

གནོད་པ་ *gnod-pa* 1. to feel ashamed:
ང་འོ་ཡང་གནོད་པ་ཡོད་ *ŋa ŋo-yaŋ gnod-pa yod* I
also felt ashamed (*A.* 68). 2. = རྟེན་པ་འགྱུད་པ་
to feel remorse = རྟེན་པ་སེམས་འགྱུད་པ་ to be
conscience-stricken.

གནོད་པ་ I: *gnod-pa* ཇམ་མ་ is thus defined:
མི་ལན་པར་ཚུར་ངན་པ་བྱེད་པའི་ལྷ་འདྲེ་མི་སྐྱུ་མ་ men, demons
and evil spirits who are bent on evil
here and useless. ལུས་ཀྱི་བླ་ཤིང་གི་རྩ་བ་ན་གནོད་པ་
འགའ་ཤུ་གདའ་ at the root of the sacred tree
of the s'akti there were some demons
(*Hbrom.* 106).

གནོད་པ་ II: གཏིག་, གཏིག་པ་ 1. evil, mis-
chief, injury, harm, damage: རྒྱུ་ལ་ལ་གནོད་པར་
འཁྱུར་གྱི་དྲགས་པས་ fearing lest his feet should be
hurt; གནོད་པར་འཁྱུར་བའི་དགྲ་ a dangerous enemy;
གནོད་པ་བྱེད་པ་ or རྟེན་པ་བ་ to do harm, to inflict
injury, to hurt. གནོད་པ་བྱུང་ངམ་ *gnod-pa byuñ-*
ñam (modern) = རྒྱུ་གཟུགས་བདེ་ལམ་ are you well?
2. to injure, to cause illness. གནོད་བརྟེན་
gnod-bzñen = ཀུན་འབྱུང་བ་ *khun-hbyuñ-wa* (*K.*
ko. 235). གནོད་པ་ *gnod-pa* = ཐུག་བརྟེན་པ་ *sdug*
bzñal-wa, གནོད་པར་པ་ *gnod-zad-pa* = འགོག་པ་ *hgog-*
pa. གནོད་པ་པར་པར་སྐྱོམ་པ་ *gnod-pa zad-par sgom-*
pa = ལམ་ *lam*. These terms are used in
mystical language.

གནོན་ཕྱིན *gnod-sbyin* ཡང་ a set of deities or demons believed, in Tibet, to haunt mountains and especially mountain passes. They are poisonous to travellers unless propitiated at a pass-top. Many mountain ranges in Tibet are named after Noi-Jin demons. གནོན་ཕྱིན་ཁ་རྒྱུ་མ་ *gnod-sbyin kha-rlaṅs* lit. the mouth vapour of a *yakṣa* demi-god; = དགུ་རྩེགས་ *ggu-tshigs* (*Mñon.*). གནོན་ཕྱིན་རྒྱལ་པོ་ *gnod-sbyin rgyal-po* the king of the Noi-Jin demons who guards the northern quarter of the world. གནོན་ཕྱིན་གྱི་ཟུང་དོན་རྩེ་མོ་རྣམས་ཀྱི་མིང་ the names of some of the Noi-Jin chiefs are:—*Rnam thoṣ-sras* (Vais'ravana), *Hbrog-gnas*, *Yul-hkhor-sruñ* (Dhritarāstra), *Hphags-skyes-po* (Virudhaka), *Mig-mi-bzañ* (Virupākṣa), *Bzañ-po*, *Gañ-wa bzañ-po*, *Rmoñs-byed hdsin-pa*, *Chuhi dwañ-po*, *Lag-brgyad-pa*, *Lña-rtsen* (*K. g.* 113).

གནོན་ཕྱིན་ཆང་ *gnod-sbyin-chañ* met. for alcoholic spirit (*Mñon.*).

གནོན་མཛོས་ *nod-mdseṣ* ཡུལ་ [n. of a demon slain by the Hindu goddess Durgā; he was son of Gavesht̥hin and grandson of Prahlāda] S.

གནོན་སེམས་ *gnod-sems* or གནོན་པའི་སེམས་ བྲལ་པ་ mischievous wish, ill-will: གནོན་སེམས་ཨོན་ལྷ་དག་ལྟུང་བར་མི་བྱེད་ འཛིན་པ་འགལ་ it is against duty to harbour evil-mindedness and false religion (*Hbrom.* F 4).

Syn. གནོན་བྱེད་ *gnod-byed*; འཛོ་བྱེད་ཏེས་བྱེད་ *htshe-byed ñes-byed*. (*Mñon.*).

གནོན་པ་ *gnon-pa*, pf. གནན་ *gnan* or མནན་ *mnan*, fut. མནན་ *mnan*, imper. རྩན་ཅིག་ *non-cig*, to press, compress, force down; to subdue, suppress, keep down: མན་ཆེན་ལས་གཞུང་མ་ལུང་པས་བྱ་མོས་ཁ་གཙ་ལྷེ་ཡོད་ that the broth might not boil over from the cauldron, the girl pressed down the lid; བགྱིགས་ཏེ་རྩ་ལྷེ་འཕྲུ་ནམས་

མནན་པའི་གཞུང་མ་ལྷགས་ *bgegs dri-sa lha-hdre-rnams mnan-pahi gzunṣ-sñags* a dhāraṇī which will suppress demons, driza and imps; གནན་མགོ་ *gnan-mgo* n. of a mountain, “the head forced down,” situated in Nepal, a few miles S. W. of Kinchinjunga. འཕྲུ་མནན་པ་ *hdre mnan-pa*, འག་ཏུ་མནན་པ་ to press down. མནན་ན་རྩེ་ལ་བཞུགས་ན་འཕར་བ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས་ n. of a forest in the fabulous continent of Uttarakuru (*K. d.* 3, 304).

གནོབ་ *gnob*, v. མནབ་པ་ *mnob-pa*.

མནག་པ་ *mnag-pa* = གནག་པ་ *gnag-pa* (*Sch.*).

མནད་མནད་ *mnad-mnad* falsehood, calumny (*Sch.*).

མནབ་པ་ *mnab-pa* or མནབས་པ་ *mnabs-pa* = གོས་བྱེད་པ་ *gos-gyon-pa* to put on: ར་བཟའ་མནབ་པ་ put on clothes (*Situ.* 65); v. also ར་བས་ *nabs*.

+ མནབ་བཅོལ་ *mnab-btsal* n. of a kind of pastry, biscuit or cake.

མནབ་རུལ་ *mnab-rtsal* 1. mean, worthless (*Cs.*). 2. nourishment, food. མནབ་རུལ་གྱི་བུ་ *mnab-rtsal-gyi bu* the child of an indigent person (*Cs.*).

མནམ་པ་ *mnam-pa* 1. to smell: མནམ་ཞིང་ ལྷ་མཉམ་པ་ having smelt (*A. K.* 1-2); རྩེ་མནམ་པ་ = རྩེ་རན་པ་ *dri ñan-pa* bad smelling. 2. to smell of (most frq. signification).

མནར་ *mnah* རལ་པ་, སམ་པ་, འཛིན་པ་ oath: མནར་འཛིན་པ་ or རྩེ་ལ་པ་ to take an oath, to swear; ལྷ་དཔང་དུ་བཙུགས་ནས་མནར་བྱེད་པ་ to swear by the gods (*Glr.*). There are two kinds of མནར་ oath, viz:—མི་མཐུན་གནོད་པའི་མནར་ oath to do mischief to an enemy; and མཐུན་པ་གྲོགས་ཀྱི་མནར་ oath to remain faithful to friends (*Gyu.* 86).

Syn. (to swear) བྱོ་བར་བ་ *bro-bor-wa*; རྩེ་མནར་བཞེས་པ་ *dyu-mnah bshes-pa*; རྩེ་བསྐྱུང་བ་ *dyu bṣñuñ-wa* (*Mñon.*).

མནང་མ *mnah-ma* བཟུ འ son's or grandson's wife; but the word is also used for the bride of one's younger brother.

མནར་བ *mnar-wa* 1. subst. torture, torment, excruciating pain. 2. to suffer, to be tormented: རྒྱལ་མེད་གཙོ་བོ་རྒྱལ་པོའི་འཇིགས་པས་མནར་ the innocent lords had to suffer in consequence of the king's fears (*Pth.*); ལས་ཀྱིས་མནར་བ to suffer in consequence of former actions; རང་ཉིད་མནར་བྱེད་ you cause yourselves to suffer torments; མནར་མེད་ *Mnar-med* ལྔ་པའི་ n. of one of the eight hells the torments of which are excruciating (*B. ch. 5*); མནར་མེད་གཟིགས་ *mnar-med gzigs* one who has seen the hell of unceasing torment.

མནལ་ *mnal* resp. for གཉིད་ *gnid* 1. sleep, མནལ་གཟིམ་པ་ *mnal-gzim-pa* resp. for གཉིད་ལྷག་པ་ *gnid-log-pa* to go to sleep; མནལ་དུ་ཕྱེབ་པ་ *mnal-du phebs-pa* or འགྲོ་བ་ *hgro-wa* to fall asleep, to sleep; མནལ་ཐུམ་པ་ *mnal-thum-pa* a short nap, slight sleep: མནལ་ཐུམ་པ་ནིག་ཕྱང་བའི་མི་ལམ་ན་ in a dream while he indulged in a short sleep (*A. 44*). མནལ་ལབ་ *mnal-lab* the talking in one's sleep.

✚ **མནོ་བ** *mno-wa* = སེམས་པ་ *sems-pa*, pf. མནོས་ *mnos* to think over, ponder, imagine: དེ་ང་ལ་ཟེར་བ་ཡིན་མནོས་ནས་ thinking it had been said to me. བསམ་མནོ་གཏོང་བ་ *bsam-mno gtoñ-wa* = བསམ་བློ་གཏོང་བ་ *bsam-blo gtoñ-wa* to consider, to think carefully upon.

མནོ་ཤེས་ལྡན་པ་ *mno-ñis lña-pa* (ལྷ་ལྔ་པའི་རྒྱལ་པོའི་གེ་མིང་) n. of a *Kabandha* Raja, king of the headless spirits (*K. g.* 523).

✚ **མནོག་པ་** *mnog-pa* = རྩ་ཆུང་པ་ *rtsa-chuñ-pa* of little importance; slight, moderate; མནོག་ཆུང་ *mnog-chuñ* insignificant, trifling, of little value. རས་མནོག་ *zas-mnog* moderate fare, frugal diet (*Sch.*).

མནོང་བ *mnoñ-wa*, v. གནོང་བ་; མནོང་མེད་ *mnoñ-med* = རོ་ཚ་མེད་ shameless (*Mñon.*).

མནོད་པ་ *mnod-pa* = རྩོད་པ་ *rñed-pa*; v. རྩོད་པ་.

མནོལ་བ *mnol-wa* to grow feeble, to be reduced, weakened; མནོལ་བ་ཡིན་ have been weakened (*Pth. 193*). མནོལ་གྱིབ་ *mnol-grib* weak and dull, or obscure; མནོལ་རིག་ *mnol-rig* weak intellect.

ན་བ *rna-wa* འབྲུག་, ཀུན་ the ear: རྩོད་ལ་འཇ་ཅན་ཕྱང་ན་ན་ཅུ་མར་སྤྱགས་ *khyod-la hon-can byuñ-na rna-ru mar blugs* if you have become deaf pour butter into the ear. རྩ་བའི་མེ་ལྔ་ *rna-wahi me-loñ* the drum or tympanum of the ear; རྩ་བ་མ་ཚ་ *rna-wa ma-tsha* do not disturb or vex by frequent prayers or clamour: དེ་བས་རྩ་བ་མ་ཚ་ཁ་རྒྱུན་ therefore don't vex, sit silent (*Rdsa.*). རྩ་བའི་དགའ་རྩོན་ a treat for the ear (*Glr.*); རྩ་བའི་དབང་པོ་གཏོད་ *rna-wahi dwañ-po gtod* lend me your ear, listen to me (*Mil.*); རྩ་རྒྱལ་པ་ *rnar sñam-pa* pleasant to the ear, tickling the ear; རྩ་བ་འདྲུད་པ་ *rna-wa hdud-pa*, v. འདྲུད་པ་ *hdud-pa*; རྩ་བ་བྱ་བ་ *rna-wa bya-wa*, རྩ་བ་བྱོ་བ་ *rna-wa byo-wa*, རྩ་བ་བླག་པ་ *rna-wa blag-pa*, all = to listen. རྩ་བ་འཇ་པ་ deaf, to be deaf; རྩ་བའི་ལས་ the function of hearing.

ན་ཁྱུང་ *rna-khuñ* ear-hole: འཇི་བའི་ན་ཁྱུང་དུ་བཞེད་པ་ to cry into a dying man's ears. The common word for the ear in colloq. is རྩ་མཚོག་ sounded "namchok;" in W. ལས་མཚོག་ vulg. རྩ་རྒྱན་ *rna-rgyan* or ear ornaments are in universal use in Tibet; but the vulgar word for earring is not རྩ་སྟོར་ or རྩ་འཁོར་ (sometimes used in books) but ཡེ་སྟོར་ "e-kor."

Syn. ལྷ་འཛིན་ *sgra-hdsin*; ལྷ་ན་ *sñan*; རོས་འཛིན་ *thos-hdsin*; རོས་པའི་སྟོ་ *thos-pahi-ngo*; ལྷ་ཡི་གནས་ *sgra-yi gnas*; རྩ་བྱེད་ *ñan-byed* (*Mñon.*).

ན་རྒྱན་གཅིག་པ་ *rna-rgyan gcig-pa* he who wears only one earring, as epithet of

ནམ་སྤྲུལ *Rnam-sras* or *Vais'ravana*, the god of wealth ; also = a Tibetan layman.

+ རྩ་གྲུག་ *rna-sgrañ* = མདའི་མདེུ་ *mdahi mdehu* a bullet, a buzzing arrow.

ན་ཅན་ *rna-can* ཀུན་ the first born of Kunti before she was married to Pāṇḍu (*Mñon.*).

ན་ཅ་ *rna-cha* 1. = རྩ་རྒྱན་ *rna-rgyan* ear-ornament (*Yig.*). 2. = རྩ་མའི་ལུང་ཁང་ the halo encircling the sun, the canopy of the sun (*Mñon.*). རྩ་ཅན་ལྷ་མོ་ *rna-cha gdub skor* རྩ་ཅན་ [earring] *S.* Also རྩ་ལྷ་མོ་ id.

ན་ཐེག་ཅན་ *rna-theg-can* one who can hear patiently ; བཟོད་པ་སྒྲོམ་པའི་ན་ཐེག་ཅན་ one that is able to listen to all with patience ; particularly one who is meditating on the merit of patience.

ན་ཐང་མ་ *rna-shaṅs* or རྩ་ཐག་མ་ *rna-spags* ཀུན་མཐུན་ ear-wax.

ན་པ་ལོན་པ་ *Rna-wa gon-pa* n. of place prob. east of India (*K. d.* ༢, 267).

ན་པ་བརྒྱད་པ་ *rna-wa brgyad-pa* one possessed of eight ears—an epithet of deities with four heads ; *Brahmā*, (*Mñon.*).

ན་པ་ཅན་ *rna-wa-can* as met. the *Sāl* tree = སྒྲོམ་དཀར་ཤིང་ (*Mñon.*).

ན་པ་བྱེ་བ་རི་ *Rna-wa bye-wa-ri* n. of a hill in the land of the *Yidag* or *Preta* : རྩ་པ་བྱེ་བ་རི་ཡི་དྲགས་ཀྱི་ལུང་དུ་བྱོན་ (*Khrid.* 41).

ན་པ་འཇུག་ *rna-wahi boud* = ཀ་ལ་པེང་ཀ་ *ka-la piñ-ka* ཀ་ལ་པེང་ཀ་ or the Indian koel (*Mñon.*).

ན་པ་འཇོན་ *rna-wa-hdsin* ཀུན་ཅམ་ the holder of the helm of a boat, a pilot.

ན་མའོད་ *rna-mdsad* = རྩ་རྒྱན་ n. of a kind of ear-ornament (*Rtsii.*) ; རྩ་མའོད་མའོད་ *rna-wa mdses-byed* id.

+ རྩ་རུ་ *rna-ru* = འབྲིག་པ་ *hkhriḡ-pa* copulative union of the sexes (mystic).

ན་ལུང་ *rna-luñ* the ear or handle of a vessel (*Cs.*).

ན་སྒྲགས་ *rna-slags* སྒྲོམ་པ་ [capable of being heard] *S.*

ན་ལམ་ *rna-ṣal* or རྩ་ལོག་ *rna-gṣog* ear-lap, tip of the ear (*Med.*). [ཅམས་ a vessel] *S.*

ན་སྒྲན་ *rna-ṣlan* a fur-cover for the ears worn by Tibetan ladies (*Jä.*).

ན་ག་ *rnag* དུ་ matter, pus, suppuration ; རྩ་གྲོན་པ་ *rnag-smin-pa* pus grown mature. རྩ་ག་འདྲེན་པ་ *rnag-hdren-pa* to draw out pus ; རྩ་ག་ཁྲག་ *rnag-khrag* matter and blood ; རྩ་ག་ཅན་ *rnag-can* containing pus, purulent : རྩ་ག་པར་ རྩ་ག་པ་ *rnag-par rnag-pa* to form pus, to ulcerate (*Cs.*). རྩ་ག་འབྱུང་ *rnag-hbrum* abscess (*Sch.*).

ན་ག་ག་མ་ *rna-gzan* a kind of damned creature, prob. a *preta* which subsists on pus and mucous.

ན་ག་སྒྲ་ *rnags* in colloq. = ready money, cash (*Jä.*).

ན་ང་པ་ *rnañ-wa*, pf. བརྒྱུད་པ་ *brnañs* to become choked, be stifled, grow constricted : བརྒྱུད་པ་ཏེ་འཇིབ་ *brnañs-te hchi-wa* dying by choking ; དྲུགས་ཀྱིས་ན་ང་ཤིང་ (his) breath stopping short ; རྩ་ག་མ་བརྒྱུད་པ་ན་ང་ཤིང་གྱིས་བརྒྱུད་པ་མ་ *lkog-ma bskrañs-naṣ d'ehi skad-kyis brnañs-* so his throat having become swollen his words were stifled ; རྩ་ག་ཀྱིས་ན་ང་ཏེ་ *zaṣ-kyis rnañ-te* the food choking him ; མྱ་ངན་ཀྱིས་ན་ང་ཏེ་ *mya-ñan-gyis rnañ-te* stifled by his grief.

ནམ་པ་ *nam-pa* I 1. a piece, a part, a section, distinct part, ingredient : ལུས་ཀྱི་ནམ་པ་ལྔ་ རགས་ནམས་ the subtle and the coarse ingredients of the body (*Vai.* ༩༩.) ; རྩ་པ་ལུང་ཏུ་ or རྩ་པ་ཅན་ཏུ་ in every respect, to all intents and purposes—this phrase is used whenever people of rank are addressed : རྩ་པ་ལུང་ཏུ་མཆོད་པ་ལྔ་ཏུ་མཆོད་པ་ལྔ་ most honoured

patron, altogether incomparable as to grace and goodness. 2. adj. different, distinct, individual, respective: རྩེ་ལྔ་རྣམ་པ་བཞི་ four (separate) rays of light; ཇོ་བོ་རྣམ་(པ)གཉིས་ the two lords respectively; བདག་འདིར་ཚགས་བྱ་སྟེ་རྣམ་པ་ལྔ་ we five individual girls here assembled (*Mil.*); ཚེ་འབྲུག་རྣམ་པ་བཅོ་བརྒྱད་ the eighteen different wonderful feats; ལམ་ཐམ་རྣམ་པ་ separate dishes of food; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་གཟུགས་ནི་ཁ་དང་དབྱིབས་ཀྱི་རྣམ་པ་ཐོ་ omniscience is that in which both colour and form are individually included (*Vai. śñ.*). 3. division, class, species: དབྱུང་རྣམ་བཞི་ the four species of troops; རྣམ་པ་སྟོ་ཚགས་ *rnam-pa sna-tshogs* different sorts; རྣམ་པ་བཞི་ of four different kinds. 4. manner, way: རྣམ་པ་རྟོ་ཚགས་ཀྱི་སྟོ་ནས་ in manifold manner, variously, frq.; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ in every way; རྣམ་པ་དྲུག་ཏུ་ (the earth shakes) in six ways, i.e., directions. 5. effect, result, consequence; དེ་ལ་མི་དགའ་བའི་རྣམ་པ་ས་ from vexation at it; བསེར་མའི་རྣམ་པ་ས་ in consequence of the cold wind (*Mil.*). 6. shape, aspect, form: རྣམ་པ་དང་བཅས་པ་ ས་ཀ་ར་ assuming individuality, personified outward appearance, figure, shape (*A. K.*); ལྷགས་ཀྱི་འཇི་རྣམ་པ་ *lcags-kyuhi rnam-pa* in the shape of a hook (*Vai. śñ.*); རྟོན་པའི་རྣམ་པ་སྐྱུ་པ་ *ston-pahi rnam-par sprul* he assumed the form of the teacher (*Tā.*); ཚས་སྐྱུ་འཇི་རྣམ་པ་ས་འབྱུར་བ་ to appear in a spiritual form (*Ghr.*); ལུས་འདི་ནི་རྩེ་རྣམ་པ་ས་འབྱུར་ this body turns into a corpse; and so in most cases with regard to the whole appearance [in substance (from *Jā.*)]. 7. time as an unit: རྣམ་པ་ཀུན་ *rnam-pa kun* བརྒྱུ་ཅན་ atoms of all things; time without end; རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་ *rnam-pa kun-tu* at all times, perpetually (*Mñon.*). ལྟོ་དང་འདི་ལས་བར་ཆེ་བ་མེད། དེ་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་འདི་སྤང་བ་ there is no greater danger than an evil thought, therefore it should be avoided at all times (*Lo. 26*).

ནམ་པ་ II: in Budh. that which is cognizable, can be measured, or conceived is called *rnam-pa*; that which is inconceivable or incomprehensible is *rnam-pa med-pa* (*K. d. ག.* 45).

ནམ་པར་ *rnam-par* or རྣམ་ *rnam* full, complete, all; fully, completely, to the uttermost: རྣམ་པར་བཀོད་ *rnam-par bkod* fully arranged; རྣམ་པར་མཁས་པ་ thoroughly wise, fully acquainted with; རྣམ་པར་འཁོར་ quite dazed; རྣམ་པར་གཏོང་བ་ resigning all, thoroughly giving up; རྣམ་པར་ལྷམས་པ་ *rnam-par ltams-pa* quite full, full to the brim; རྣམ་པར་ complete escape, emancipation, and hence: memoir, life, biography. For other compounds and examples, v. separate headings.

ནམ་བྱ་ or རྣམ་པར་བྱ་ བེའུ་འཁྱུ་ variegated, piebald.

ནམ་སྐྱུག་(འདྲུགས་) *rnam-skrag (hkhrugs)* བེའུ་འཁྱུ་ [very agitated, overcome]S.

ནམ་སྐྱེས་ *rnam-skyes* or རྣམ་པར་སྐྱེས་ *rnam-par skyes* a king.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-po*; ས་དབང་ *sa-dwañ* (*Mñon.*).

ནམ་སྐྱེད་ *rnam-skyed* to procreate; procreation.

ནམ་དགར་རྩེ་ *Rnam-dkar-rtse* (Nangar-tse) n. of a small town with a fort situated on the western shore of lake Yamdok on the highroad from Gyang-tse to Lhasa.

ནམ་ཁྲོ་ *rnam-khro* བྱོ་ཁྲོ་, བྱོ་ཁྲོ་ wrath [shameless anger]S.

ནམ་མཁས་མ་ *rnam-mkhas-ma* a clever, wise woman (*Mñon.*).

ནམ་མཁྱེན་ *rnam-mkhyen* omniscience; the term in later lit. has been applied to Buddha: དུས་འདས་ས་མ་ཐོང་ས་ད་ལྟ་དང་། རྟོགས་བརྒྱའི་འདིག་རྟོན་གྱི་ཁམས་དང་། སངས་རྒྱལ་དང་། སེམས་ཅན་གྱི་གནས་ཚུལ་

རང་མ་དུས་མཐའི་སྒྲུབ་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་གཟེགས་པའོ། རེ་འདྲ་
འཕྲིན་ལ་ཕུག་པའི་ནམ་མཁུན་ནི་སངས་རྒྱལ་ཁོ་ནའི་རྒྱུ་ལ་ཡོད་ངོ།
(*Gser-phreñ* 68) the omniscience to be
able to see things in that manner exists
only in the nature of Buddha.

ནམ་པུར་ or རྒྱལ་པུར་པུར་བ *rnam-hkhor rnam-
par hkhor-wa* विभ्रम [mistake, flurry] S.

ནམ་གྲངས་ *rnam-graṅs* पय्याय 1. specifica-
tion, enumeration: རྒྱལ་པོའི་ནམ་གྲངས་ *rgyal-
pohi rnam-graṅs* enumeration of the names
of kings. རྒྱལ་པོའི་དཔག་ལས་ *rnam-graṅs dpag-
yas* (ཁ་གྲངས་མི་འདྲ་བ་མང་པོ་ *kha-graṅs mi-hdra-
wa man-po*) many different individual
things, great variety of numbers (*Rtsii.*).
མཚན་ནམས་ཀྱི་ནམ་གྲངས་ the component parts of
names according to their etymological
value (*Tā.* 69, 3-3). 2. treatise, disserta-
tion, a paper ཚས་ཀྱི་ *chos-kyi* frq.

Syn. of 1. གནས་སྒྲུབ་ *gnas-skabs*; རིམ་པ་ *rim-
pa*; སྒྲུབ་པ་ *sprul-pa*; རྒྱལ་པ་ *rnam-pa* (*Situ.* 45).

ནམ་གྲོལ་ *rnam-grol* or རྒྱལ་པུར་གྲོལ་བ་ *rnam-par
grol-wa* विमुक्ति emancipation, complete
escape from re-birth. རྒྱལ་པུར་ཡོན་ཏན་བཟུང་པའི་མདྲ་
a *Sūtra* in *K. d.* ལ, 199.

ནམ་གླིང་ *Rnam-glin* or རྒྱལ་པུར་གླིང་ *Rnam-
rgyal-glin* 1. n. of a monastery in the
town of རྒྱལ་པུར་རྫོང་ *Rnam-glin-rdson* in the
Shang district of the province of Tsang
(*Rtsii.*). 2. n. of a Bon work (*G. Bon.* 4).

ནམ་འགྲུད་ *rnam-hgyed* n. of a fabulous
number: བསམ་ཅད་ནམ་འགྲུད་རྟིང་ མཚན་གྱི་ (*Ya-sel.*
57).

ནམ་འགྱུར་ I: *rnam-hgyur* विक्रिया, विकार
change (for the worse) in illness; affliction
of mind: རྒྱལ་པུར་མི་མངའ་བ་ཉི་ཁྱོལ་ without
anything affecting the mind, the mind
in its serene, calm state; རྒྱལ་པུར་ཅན་ one
whose mind has been affected, changed for
good or bad; རྒྱལ་པུར་མེད་པ་ convalescent;
recovered from illness.

Syn. རྒྱལ་སངས་པ་ *nad-saṅs-pa*; རྒྱལ་ལས་མངའ་བ་
nad-las thar-wa (*Mñon.*); without dis-
turbance in the mind or anger; also
change from the normal state of the
mind.

ནམ་འགྱུར་ II: 1. form, figure, shape;
ཡི་གེའི་རྒྱལ་འགྱུར་ the form of letters (written or
printed) (*Glr.*). 2. behaviour, demeanor;
ལུས་ངག་གི་རྒྱལ་འགྱུར་ (*Vai-ṣṇ.*); of a sick person,
རྒྱལ་འགྱུར་མཛོས་པ་ *rnam-hgyur mdseṣ-pa* mi-
mic gestures or performances, mummers'
dance. 3. graceful carriage of the body,
strutting walk; pride.

ནམ་རྒྱལ་ *rnam-rgyal* or རྒྱལ་པུར་རྒྱལ་ 1. विजय
complete victory; a common appellation
of persons, deities and monasteries: རྒྱལ་རྒྱལ་
ཚས་ཤེ་ *Rnam-rgyal Chos-sde* the Dalai
Lama's personal monastery on Potala at
Lhasa. 2. = ཨ་རུ་ར་གསེར་མདོག་ mystic. 3. as
met. = ཀློང་ gourd (*Mñon.*).

ནམ་རྒྱལ་ཤིང་ *rnam-rgyal-ṣin* 1. one of the
names of Arjuna the third of the Pāṇḍava
brothers (*Mñon.*); a name of ṣaḍānana
the youngest son of Mahādeva (*Mñon.*).
2. = རྒྱལ་མཚན་ *rgyal-mtshan* ध्वज, पताका; the
standard of victory (*Mñon.*).

Syn. རྒྱལ་བྱེད་ཤིང་ *rgyal-byed-ṣin*; རྒྱལ་ཤིང་
chu-kluñ-ṣin (*Mñon.*).

ནམ་རྒྱལ་བུམ་པ་ *rnam-rgyal bum-pa* 1. a con-
secrated water pot supposed to contain an
elixir of life which Buddha Amita Āyusa
holds in his hands; any vessel containing
charmed water; རྒྱལ་དང་རངས་དམར་གྱི་རྒྱལ་བུམ་པ་
the consecrated water-pot made of brass
or red-copper (*Rtsii.*). 2. n. of a sanc-
tuary in Yarlung.

ནམ་རྒྱལ་ *rnam-rgyas* विस्तीर्ण copious, abun-
dant.

ནམ་སྒྲེག་མ་ *rnam-sgeg-ma* a coquettish
woman.

nal-bsos-po; རོད་ཡངས་ཆོས་ *hod-yañs tsha-bo*; མེ་
མེའི་བརྒྱུད་ *E-lehi brgyud*; རྣ་མཁྱེན་འདྲེན་པ་ *nor-sbyin*
hdren-pa; གནོད་མྱེན་རྒྱལ་ *gnod-sbyin rgyal*; རྣ་ཁྱི་
བདག་ *nor-gyi-bdag*; དབྱིག་ཆར་འཕེབས་ *dbyig-*
tshar-hbebs; རྒྱུག་མཚོ་ *yañ-phyogs-skyoñ*.
(*Mñon.*).

རྒྱལ་དག་ *rnam-dag* or རྒྱལ་པོ་དག་པ་ བེ་ཡུལ་; 1.
very pure, thoroughly cleansed, frq.
2. n. of the chaitya on the site of which
Buddha cut off his locks with his sword
and for the first time renounced the
world and the pleasures of royalty.

རྒྱལ་དུལ་ *rnam-dul* or རྒྱལ་པོ་དུལ་ = རྣ་མཁྱེན་ *rta-*
mchog རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ the king of horses which
possesses a wonderful power of hearing
(*Mñon.*)

རྒྱལ་འདུད་མཆོག་ *rnam-dud skyes* བེ་འཕེལ་མཆོག་;
འཕེལ་མཆོག་ an epithet of the mythical *khyuñ*
bird (*Mñon.*).

རྒྱལ་དཔལ་ *rnam-dwañs* or རྒྱལ་པོ་དཔལ་ = མཁས་པ་
a learned man (*Mñon.*).

རྒྱལ་གཤུངས་ *rnam-gduñ-ma* or རྒྱལ་པོ་གཤུངས་
n. of a very useful and important medi-
cine.

Syn. སྐད་ཅིག་མ་ *skad-cig-ma*; རྣ་མཁྱེན་བུ་མོ་ *sde-*
tshan bu-mo; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *phra-mohi-hbras*; རྣ་
མཁྱེན་ *lcañ-lo-ma*; མཁྱེན་འཕེལ་ *mtshan-khuñ-ma*;
མཁྱེན་མཆོག་ *sa-skyes-ma*; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *yul-bzañ*
skyes; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *rab-tu pad-dkar*; རྣ་མཁྱེན་
འཕེལ་ *pad-dkar skyes*; རྣ་མཁྱེན་ *yañs-ma*; རྣ་མཁྱེན་
mehi-rtse; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *mtshah-yas-pa*; རྣ་མཁྱེན་
འཕེལ་ *kun-tu çugs-ldan*; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *rgan-po*
hjoms; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *yan-lag mñam*; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་
hgram-nag-ma; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *ser byed-ma*; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་
ña-mig-can; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *zla-wahi hkhri-çiñ*;
རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *po-tuñi hdab*; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *gsal-wahi*
lo-ma; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *gañs-can-ma*; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་
tshañs-ma; རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་ *zla-wahi sñe-ma* (*Mñon.*).

རྒྱལ་འདུད་ *Rnam-hdud* བེ་འཕེལ་ n. of one of
the seven golden mountains of the

Buddhist cosmography which are situated
round Meru (*Glr.*). It is so called from
its crest being slightly bent (*So-rig.*).

རྒྱལ་འདྲེན་ *rnam-hdren* or རྒྱལ་པོ་འདྲེན་པ་ བེ་འཕེལ་
[spiritual preceptor] *S.* རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་པ་ རྣ་མཁྱེན་འཕེལ་
རྒྱལ་པོ་འདྲེན་པ་ one who leads to *Nirvāṇa* (*S.*
kar. 6), an epithet of Buddha; saviour.

རྒྱལ་འདྲེན་ཆེན་པོ་ *rnam-hdren chen-po* = རྒྱལ་འདྲེན་
rnam-hdren the great leader, an epithet of
the *Bodhisattvas* who are incarnated for
the purpose of conducting men along
the path of *Nirvāṇa* (*Yig. k.* 3).

རྒྱལ་མཁྱེན་གཤུངས་ཆེན་པོ་ *Rnam-snañ gañs-chen*
mtsho n. of a lake in Tibet (*B. ch.* 10).

རྒྱལ་མཁྱེན་འཕེལ་ *rnam-snañ-byed* met. the sun.

རྒྱལ་མཁྱེན་ *rnam-bśnun* བེ་འཕེལ་ manifold;
[various, many] *S.*

རྒྱལ་པོ་དགེ་བཤེས་ *rnam-par dge-wahi dus* =
དུས་བཟང་པོ་ good times, auspicious time or
moment, favourable time.

རྒྱལ་པོ་རྒྱལ་འཕེལ་ *Rnam-par rgyal-byed* བེ་འཕེལ་
n. of the celestial palace of Indra (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོ་མ་ *Rnam-rgyal-ma* བེ་འཕེལ་ n. of a
goddess who is generally represented as
possessed of 3 faces and 8 arms. In one
of her right hands she holds an image of
the Dhyani Buddha Amitabha, and from
a left hand hang golden cords to which
is attached the mystical syllable *Hri*
wrought in silver. She is, it seems,
identical with the goddess གུ་རྒྱལ་གཏོར་རྒྱལ་པོ་
པོ་མ་ *Gtsug-gtor rnam-par rgyal-ma* or
Ushnisha-vijaya, a popular deity in
Japan.

རྒྱལ་པོ་འཕེལ་ *rnam-par ldan-pa* བེ་འཕེལ་ [gone
away] *S.*

རྒྱལ་པོ་འདུད་ *rnam-par-hdud* bending down
most humbly, to bow respectfully.

རྣམ་པར་གནས *rnam-par-gnas* विहार to rest, repose; residing at a place comfortably.

རྣམ་པར་གནོན *rnam-par gnon* 1. met. a lion. 2. horse in general (*Mñon.*). 3. hero; intrepid, fearless.

རྣམ་པར་སྐྱེད་མཛེད *Rnam-par snañ-mdsad* also རྣམ་སྐྱེད་ *Rnam-snañ* 1. Vairocana the chief of the five Dhyāni Buddhas or ལེ་ཤེས་མངའ་ས་ཀྱས་. Is usually as an effigy painted white in colour and is asserted to preside over the uppermost paradise situated in the zenith of the terrestrial skies. The Mongol designation is *Mashi gheigülün dzo-kiakchi*. 2. = ལྷ་བ the moon.

རྣམ་པར་སྒྲོས་པ་མེད་ *rnam-par spros-pa-med* without enthusiasm, or zeal.

རྣམ་པར་འབབ་པ་ *Rnam-par hhab-pa* n. of a forest in the hill of Samkās'a in Uttara kuru (*K. d. २, 299*).

རྣམ་པར་བྱས་ *rnam-par-byas* आकृति shape, form (*A. K. 2-95 v.*).

རྣམ་པར་ཚོག་ *rnam-par tshig* द्रावक [solvent] *S.*

རྣམ་པར་བཞག་པ་ *rnam-par bshag-pa* व्यवस्थापन establishment; good arrangement.

རྣམ་པར་གཤེད་པ་ *rnam-par gyeñ-wa* very attentive [विचेषण throwing away, casting away, postponing] *S.*

རྣམ་པར་ཡངས་པ་ *rnam-par yañs-pa* = ལྔ་ཆེ་བ་ wide and spacious (*Mñon.*).

རྣམ་པར་རིག་པ་ *rnam-par rig-pa* = རྣམ་པར་ཤེས་པ་ idea, notion; often = འདམས་ [principle] *S.*; also བློ་གྲོས་ [knowledge] *S.* རྣམ་རིག་ཏུ་བཟླས་པ་ *rnam-rig-tu bkral-pa* 'explained in the sense of the idealists' (*Schf.*).

རྣམ་པར་རིག་བྱེད་ *rnam-par-rig byed* विज्ञप्ति science, knowledge.

རྣམ་པར་རོལ་པ་ *rnam-par rol-wa* विरमण, विरति enjoyment, merriment.

རྣམ་པར་ཤེས་པ་ *rnam-par ces-pa* विज्ञान 1. etymologically: perfect knowledge, consciousness. 2. in philosophy: one of the five *phuñ-po* or "aggregates." Is also used for: soul of the departed. By other authorities it is stated རྣམ་པར་ཤེས་པ་ is of two kinds, phenomenal consciousness or ལྡན་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ and དངོས་པོ་སྤྲོས་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ consciousness of external things, or that which distinguishes one from another (*K. d. ३, 100*). Nine kinds of *Rnam-ces* also are given:—(1) ཀུན་གཤི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ གླིང་པ་ བློ་གྲོས་ [abode of knowledge, self-consciousness, the "ego" or "I"] *S.* (2) ལེན་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ བརྒྱུ་ཆེན་པོ་ [momentary acts of knowledge] *S.* (3) རྟོག་མཛེས་པ་ཅན་གྱི་ཡིད་གྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ ལྡན་པ་ ལྡན་པ་ [image-receiving knowledge] *S.* (4) མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ ལྡན་པ་ བློ་གྲོས་ [visual knowledge] *S.* (5) ལྟོ་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ ལྡན་པ་ བློ་གྲོས་ [auditory knowledge] *S.* (6) ལྟོ་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ ལྡན་པ་ བློ་གྲོས་ [smell-knowledge] *S.* (7) ལྟོ་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ ལྡན་པ་ བློ་གྲོས་ [taste-knowledge] *S.* (8) ལྟོ་བའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ ལྡན་པ་ བློ་གྲོས་ [tactual knowledge] *S.* (9) ཡིད་གྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ ལྡན་པ་ བློ་གྲོས་ [internal-sense-knowledge.] *S.*

རྣམ་པར་སྐྱེད་པ་ *rnam-par snun-pa* [विस्तृत flowing, issuing forth] *S.*

རྣམ་དཔྱད་ *rnam-dpyod* विचार, प्रज्ञा, मति discrimination, discernment, judgment. Syn. ལྟོ་གྲོས་ *blo-gros*; ཤེས་རབ་ *ces-rab* (*Mñon.*) (*Yig. k. 88*). རྣམ་དཔྱད་ཅན་ *rnam-dpyod-can* = ལྟོ་གྲོས་ཅན་ *blo-gros-can* विचारिन् one who judges well, a judge (*Nag.*). རྣམ་དཔྱད་དང་ལྡན་པ་ sensible, possessed of judgment (*Situ. 2*). རྣམ་དཔྱད་མཚུངས་མེད་ལྷན་པ་མཚུངས་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ by that generous person who is without an equal in discretion (*Yid. 47*).

རྣམ་པར་སྒྲོས་པ་མེད་པ་ *rnam-par spros-pa med-pa* अविप्रयत्न without (religious) fervour or zeal; not unreal or magical.

རྣམ་ཕུག་པའི་གྲུབ་མཐའ་ *Rnam-phug-pahi grub-mthah* n. of a metaphysical and doctrinal treatise of one of the non-Buddhist schools of Magadha written by *Rnam phug-pa* (*Theg.* 33-39).

རྣམ་ཕྱར་ *rnam-phyar* or རྣམ་ཕྱར་ལྔ་ *rnam-phyar-lña* the five modes of reproof (*Yig.*).

རྣམ་ཕྱེ་ *rnam-phye*, རྣམ་ཕྱེད་ *rnam-phyed*, = རྣམ་པར་ཕྱེ་བ་ 1. विभजन distinction, division, section: རྣམ་པར་ཕྱེ་ཞེ་ *rnam par phye-ste* विभज्य dividing, having divided or differentiated. 2. = རྣམ་ཕྱེད་.

རྣམ་འཕྱུ་ *rnam-hphyo* as met. fish. རྣམ་འཕྱུའི་བདག་པོ་ *rnam-hphyohi bdag-po* the king of fish, who is possessed of a thousand teeth. Syn. ཉལེ་རྒྱལ་པོ་ *ña-yi rgyal-po*; མཆེ་བ་རྫོང་ལྔ་ *mche-wa stoñ-lña*; སོ་མང་བ་ *so-mañ-wa*; ཁྲི་ཙན་ *khri-can* (*Mñon.*).

རྣམ་ཕྱེད་ *rnam-byed* विधाता, विधि, विस्तु [providence; fortune]S.

རྣམ་དེུ་ *rnam-dbye* विभक्ति; भाग case or cases in *Gram.* [division, separation; also, case-endings.]S.

རྣམ་སྒྲིན་ *rnam-smin* or རྣམ་པར་སྒྲིན་པ་ विपाक, विपक्व lit. fully ripened, become mature. In Budh. the fullness of one's sin. རྣམ་པར་སྒྲིན་པ་ to suffer the effects of one's sins.

རྣམ་མཁྱེས་ *rnam-mrdses* or རྣམ་པར་མཁྱེས་པ་ *rnam-par-mrdses-pa* 1. very handsome, beautiful. 2. = སྐུར་རྩི་ཆེན་པོ་ *skyur-rtsi chen-po* the large species of lime (*Mñon.*).

རྣམ་བཞག་ *rnam-bshag* व्यवस्थापन arrangement, order in reference to place, position = བཞག་ལུགས་ (*Jä.*).

རྣམ་གཟེགས་ *Rnam-gzigs* or Vipas'yi, the n. of the first of the six temporal Buddhas who preceded S'akyamuni: རྣམ་གཟེགས་མར་མེ་རིན་ཆེན་གཙུག་། གྲུང་ས་མེད་གསུམ་གྱི་ཐ་མར་བྱུང་ Vipas'yi, Dīpañkara and Ratna-chūda appeared at the end of the age called *Asaṅklyā*. The

Mongol appellation of the Buddha *Rnam-gzigs* is *Babashi*.

རྣམ་གཤེད་ *rnam-gyeñ* चञ्चल unsteady, vacillating, wavering, restless, = སེམས་གཤེད་ a changeable mind: རྣམ་གཤེད་ལ་དགའ་བའི་གྲོགས་ the friend who is fond of change (*Hbrom.* 1, 5). རྣམ་གཤེད་པ་ *rnam-gyeñ-pa* one who is not of fixed purpose, always vacillating (*Yig. k.* 26).

རྣམ་གཤོ་ *rnam-gyo* explained by བུ་མེད་གྱི་ཉམས་འགྱུར་ fickleness, an attribute of the fair sex (*Mñon.*).

རྣམ་རབ་དྲགས་པོ་གྲུ་ཆང་ *Rnam-rab dwags-po grwa-tshañ* n. of a monastery situated to the west of Lhasa (*Loñ.* 3, 4).

རྣམ་རིག་ཕྱེད་ *rnam-rig-byed* = སེམས་རབ་པ་ 智 wisdom (*Mñon.*).

རྣམ་ཤེས་ *rnam-ces* or རྣམ་པར་ཤེས་ विज्ञान the mind, memory, intellect; knowledge. རྣམ་ཤེས་ཙན་ = སེམས་རབ་ཙན་ or མཁས་པ་ *mkkas-pa*. རྣམ་ཤེས་ཙན་པ་ *rnam-ces-tsam-pa* विज्ञानमात्र one who is possessed of only the *Vijñāna*. [n. of a sect in India and China who maintained that knowledge alone was real.]S. རྣམ་ཤེས་རྩེན་ *rnam-ces-rten* चित्त the heart the basis of consciousness.

རྣམ་སྤུས་གན་མཛོད་ *Rnam-sras gan-mdsod* n. of the repository of precious articles (gold, silver, precious stones, etc.) belonging to the De-wa Zhung (sde-pa gshuñ) or central government of Lhasa (*S. kur.* 178).

རྣམ་གསལ་ *rnam-gsal* 1. विकार light; enlightened person (*Mñon.*) 2. विद्युत् lightning. རྣམ་གསལ་ཕྱེད་ *rnam-gsal-byed* दिवाकर the maker of light, sun (*Mñon.*).

རྣམ་སྟོན་ *rnam-srol* = ལུགས་སྟོན་ *lugs-srol* tradition, custom: ང་ཤེ་ཡང་ཁྱེད་གྱིས་ལ་མེས་ཀྱི་རྣམ་སྟོན་ལྟོང་བར་སྤྱང་ in the event of my death your ancestral tradition (or customs) should be preserved (*A.* 128).

རྣམ་པར་ལྷུང་བ *rnam-par lhuñ-wa* विपत्ति
entirely fallen (morally).

རྣམ་ལྷན་གྱུ་བློ་རྩེད་ *Rnam lhun-grub-rdsoñ* n. of
a Jong in upper Nyang (ཟང་རྩེད་) in Tsang.

རྣམས *rnam*s 1. (མང་ཚོགས་) the word or
particle denotive of plurality: ལྷ་རྣམས་ the
gods, ལྷ་རྣམས་ *klū-rnam*s the *Nāga* demi-gods,
མི་རྣམས་ men, etc. 2. In *Bal.* the usual sign
of the plural, but in col. language little
used. May be annexed to adjectives and
even whole phrases: ཆེ་རྣམས་ those which
were large, the big ones; རྩེ་རྣམས་ those
in front; ལུག་ཁྱུ་དེ་ལྷུང་ནས་ཐྱིད་པ་རྣམས་ *lug-khyu*
*de myañ-nas khrid-hoñs rnam*s those who
had brought the flock of sheep from
Nyang; གང་ཡོད་རྣམས་ whichever they were;
མཇུག་པ་སོང་རྣམས་ those that went behind.

རྣར *rnar* 1. abbr. of རྣམ་པར་ also abbr. of
རྣམ་པར་ལྷུང་བ or རྣམ་པར་. 2. for རྣབ་ in the ear.

རྣམ་ I: *rnal* or རྣམ་མ་=གཞི (*Nag.*) basic or
fundamental state, also=ཡང་དག་ or རྡོ་ཐོག་
normal condition; real, actual; རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་
རྣམས་ཚམ་ལས། ལྷ་ལྷན་རྣམ་པར་དང་མི་ལྷན་པས་ with the
exception of the sign of ordination he was
not possessed of real theoretical learning
(*Yig.*). སེམས་རྣམ་ཏུ་གནས་པ་=སེམས་བདེ་བར་གནས་པ་ the
mind come to a state of happiness, i.e.,
being in peace, or was in a tranquil state;
ཕྱི་ནས་རྣམ་ཏུ་གནས་པ་ཐོབ་ ཡུན་ རྒྱུ་ཤིང་ཡུན་: it again
got to its original condition (*A. K. 1-16*).
ཆོས་རྣམ་པ་བྱེད་པ་=ཆོས་རྡོ་ཐོག་བྱེད་པ་ performing real
religious practices, to practise religion
from the heart.

རྣམ་ II: 1. rest. ལུས་རྣམ་ཏུ་གནས་པར་གྱུར་ཏེ་ his
body obtained rest; esp. tranquility of
mind, composedness, absence of passion:
རྣམ་ཏུ་ཕྱེབས་པ་=ཐུར་ལྷན་གཞི་བརྟན་པར་འགྱུར་བ་ to become
steady in its nature as before; རྩིང་ས་ཆེན་པོ་རྣམ་
ཏུ་ཕྱེབས་ནས་ *rdsiñs chen-po rnal-du phebs-nas*
the large boat has arrived at the tranquil

state (*A. 18*); སེམས་རྣམ་ཏུ་མི་གནས་པར་ his soul
having no rest (*Tā.*). 2. seems to be
related to མནལ་, but in this form used in
the sense of a dream or dreamful sleep
(also a meditative trance): རྣམ་ལྷན་ *rnal-ltas*
signs of a dream; རྣམ་ལྷན་བཟང་པོ་ *rnal-ltas*
bzang-po good prognostics of a dream
(*Yig.*). དེར་རྣམ་པར་པ་དང་མི་ལས་འདི་རྣམས་དགེ་ལམ་མི་
དགེ་དགོངས་ཏེ་རྟོག་ཏུ་ཞིག་སྒྲེས་པ་ *der-rnal sad-pa dan*
*rmi-lam hdi-rnam*s *dge-ham mi-dge dgoñs-te*
rtoḡ-bcuñ-shig skyes-pa as soon as the trance
was over, then reflecting were these
dreams and testings of visions auspicious
or inauspicious, a maze of doubts arose.

རྣམ་འགོངས་ *rnal-hgoñs* विच्छिन्न [crossing]S.

རྣམ་ཏུ་བཞོད་པ་ *rnal-du bkod-pa* अभ्यासति

1. put in the way of ascetical practice.
2. endeavours.

རྣམ་འབྱུར་ *rnal-hbyor* केन्द्र; योग the realiza-
tion of the happy state of meditation.

རྣམ་འབྱུར་པ་ *rnal-hbyor-pa* or རྣམ་འབྱུར་ *ral-byor*
ཅེས་; ཡོག་འབྱུར་; 1. lit. one who adheres to con-
templative tranquility, a hermit, an ascetic
given up to meditation, a yogi. 2. n. of
one of the earliest Tibetan disciples of
Atis'a (*Khrid.* 56). 3. acc. to *Sch.*, per-
sonal, visible.

རྣམ་འབྱུར་མ་ *rnal-hbyor-ma* योगिनी a female
hermit or ascetic; but hardly known in
Tibet in modern times. However, the
lady-abbess of Sam-ding on lake Yamdok
is usually accorded this distinction.

རྣམ་འབྱུར་རྒྱུད་ *rnal-hbyor-rgyud* योगतन्त्र [n.
of a class of writings about the different
Tantrik postures of yoga]S.

རྣམ་འབྱུར་སྟོན་པ་ *rnal-hbyor spyod-pa* योगचर्या
the practice of systematic meditation, but
more especially an expert in the art.

རྣམ་འབྱུར་རྣམ་པ་ *rnal-hbyor rnam-pa* said to
be=དཔལ་ལྷན་ཏུ་སྒྱུ་འཁོར་པོ་ श्रीकालचक्र, i.e., the

Kalachakra cultus (*Mñon.*). རྣམ་འཁྱར་རྒྱུད་ཀྱི་ཅུ་
'ཅུད' = རོ་ཁོ་ན་ཉིད་བཟུས་པ་ རྣམ་འཁྱར་རྒྱུད་ཀྱི་ཅུ་
the substance of *yoga-tantra* and *mūla-tan-*
tra classes of writings, contained in *K.*
g. ६, 213. རྣམ་འཁྱར་རྒྱུད་ཀྱི་ཅུ་ཅུ་རྣམ་འཁྱར་རྒྱུད་ཀྱི་ཅུ་
is contained in *K. g.* १, and gives explan-
ation of such mystic letters and terms as
ཨོཾ་མུཾ་ཧུཾ་ཨཱཾ་ om-ā-hūm, sbā-hā-phat, etc.

རྣམ་མཐོང་རྒྱུད་ *rnal-mahi-rgyud* the real
passage to Nirvāna.

རྣམ་མཐོང་ *rnal* = མཐོང་མཐོང་ *sohi snil* the gums.

རྣམ་པ་ *rnur-wa*, pf. བཟུང་བ་ or བཟུང་བ་ to pull
forward or out of the way v. སྣམ་པ་ *snur-wa*.

རྣམ་པ་ *rno-wa* རྣམ་པ་ 1. sharp, pointed;
མཐོང་མཐོང་པ་ རྣམ་པ་མཐོང་པ་: very sharp, རྣམ་པ་ *rno-med*
dull, blunt; རྣམ་པ་ *rno-phyuñ-wa* to sharpen;
རྣམ་པ་ *rno-hbig*s auger, instrument to
bore holes in wood or iron, etc. (*Rtsii.*).
རྣམ་པ་ *rno-byas* sharpened knife. རྣམ་པ་ *rno-*
byed a horn (*Mñon.*); རྣམ་པ་ *rno-len-*
pa to get sharp, to be sharpened; རྣམ་པ་
rno-phyuñ a n. of females and males. 2.
rank in taste, acrid, strong or penetrating
(smell). 3. sharp, clever, shrewd, pre-
ceded by རྣམ་པ་, རྣམ་པ་, or རྣམ་པ་.

རྣམ་པ་ *rnnon-po* རྣམ་པ་ sharp; sharpness
(*A. K.* 1-48): རྣམ་པ་ *rnnon-po byas* རྣམ་པ་
མཐོང་པ་ sharpened; རྣམ་པ་ *rnnon mañ-du-*
byas རྣམ་པ་ རྣམ་པ་ acute meditation.

རྣམ་པ་ *sna* རྣམ་པ་, རྣམ་པ་; the nose but in the
colloq. the usual term seems to be རྣམ་པ་
“na-ku” and in the *W.* རྣམ་པ་ *sna-mtshul*
pr. “namtshul” is the common word. རྣམ་པ་
sna-chu discharge or mucus from the nose;
རྣམ་པ་ *sna-chen-po* a big nose, used also to
designate a government commissioner or
magistrate, just as the English slang term
“beak” is vulgarly applied. རྣམ་པ་ *sna-skad*
whine, nasal twang; རྣམ་པ་ *sna-gug* flat nose;

རྣམ་པ་ *sna-sgan* the bridge or top of the
nose; རྣམ་པ་ *sna-bug* nostril. རྣམ་པ་ *sna kun-nas dmah-wa* རྣམ་པ་ acc. to *S.* = flat-
nosed. རྣམ་པ་ *sna* seems to be often used to
designate a peak or projection from a
mountain; also a promontary in a lake.
Also, the tip or end of any thing: རྣམ་པ་
thag-sna tip of a piece of string. རྣམ་པ་
sna-yi brtag-pa the prognostics of the nose:
རྣམ་པ་ *sna-rin rno-wa mchog yin-la*
a long aquiline nose is the sign of shrewdness
and of superior intellect; རྣམ་པ་ *sna-rtse sbom-mthug sdi-la spyod* a thick
obtuse nose indicates viciousness (in a
man); རྣམ་པ་ *sna-rin rno-wa mchog yin-la*
a flat and crooked nose is an augury of much misery
Mi.

རྣམ་པ་ II: sort, kind; part, portion; with
རྣམ་པ་ *tshogs* or རྣམ་པ་ = various, all sorts
of: རྣམ་པ་ *sna-tshogs-kyis*
hdebs-pa (*Dzl.*); to strew all sorts of
spices over.....; རྣམ་པ་ *sna-tshogs-kyis*
every kind, རྣམ་པ་ *sna-mañ* (*Lex.*), རྣམ་པ་ *sna-mañ* (*Glr.*);
རྣམ་པ་ of every sort; རྣམ་པ་ *sna-mañ* seven kinds
of jewels; རྣམ་པ་ *sna-mañ* five sorts of silk; also རྣམ་པ་
alone is added to substantives, inst. of
རྣམ་པ་ or = རྣམ་པ་: རྣམ་པ་ *sna-mañ* smoke from
different sorts of wood; རྣམ་པ་ *sna-mañ* the
ripening of corn (*Glr.*); རྣམ་པ་ single;
རྣམ་པ་ a portion of the doctrine (*Schf.*)
(from *Jā.*)

རྣམ་པ་ *sna-khrīd*, (ལམ་པ་འཁྱེད་པ་) རྣམ་པ་, རྣམ་པ་
guide, leader.

རྣམ་པ་ *sna-goñ* trunk, proboscis (*Sch.*).

རྣམ་པ་ *sna-can-ma* རྣམ་པ་ the wind.

རྣམ་པ་ *sna-bcag-pa* to procure sanction
for any thing through the kindness of a
superior official: རྣམ་པ་ *sna-bcag-pa* the work may be undertaken after sanction
has been obtained, etc.

सू'म *sna-ma* or सू'मदे'मे'ह्वा *sna-mahi me-*
tog जातिकुसुम n. of a flower [*Jasminum*
grandiflorum] S.

སྒྲུབ *Sna-smad* n. of a place in Tibet, lower part of the place called སྒྲུབ *Sna*.

སྒྲུབ་རྩེ *sna-rtse* the top or point of the nose; and སྒྲུབ་རྩེ་རྒྱུ་མ་རྒྱུ་མ་ལ་མེ, ལུགས་བདེ་མི་བདེ་འདི་བཅོད་ is a mystic phrase of the Khadoma spirits (*Mkhah-brdo*) (*K. g.* ༥, 70).

སྒྲུབ་ཅན་ *sna-tshan* = སྒྲུབ་ཅན་ཅན་པ་ complete in varieties.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *sna-tshogs* 1. विश्व, चित्र, नाना, v. སྒྲུབ་ *sna* II. 2. = ཀུན་ all. སྒྲུབ་སྒྲུབ་ཅན་ *sna-tshogs-hgeñs* विश्वम्भर [1. the earth. 2. that fills or supports the universe] S. སྒྲུབ་སྒྲུབ་ཀྱི་ *sna-tshogs rgyu* = རྩ་ fish (*Mñon*). སྒྲུབ་སྒྲུབ་བསྐྱེད་ *sna-tshogs-bsgrub* = विरिञ्चि [Brahmā] S. སྒྲུབ་སྒྲུབ་བསྐྱེད་ *sna-tshogs-bsgrub byed* विश्वकर्ता [maker of all things, Vis'va-kartā] S.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ཅན་ *sna-tshogs-can* कुक्कुभ the water bird [a wild cock] S.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་རྩེ་ *Sna-tshogs tog* विश्वकेतु n. of the son of Kāmadeva (*Mñon*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་རྩེ་ཅན་ *Sna-tshogs rta-can* an epithet of the god of wind (*Mñon*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་འབུང་ *sna-tshogs-hthnñ* विश्वपा [as met. all-drinking, the sun or moon or fire] S.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་མཛེད་ *sna-tshogs mdog* = བ་བླ་ *ba-bla* [कर्बुर lit. variety of colours; the plant *Curcuma amhaldi* or *zerumbet*] S. Also = གར་གྱི་བཟུན་ stage dress (*Mñon*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་མཛེད་ཅན་ *sna-tshogs mdog-can*, སྒྲུབ་གཅན་ སྒྲུབ་ཅན་ the comet's tail (*Mñon*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་རྩེ་ *Sna-tshogs rdo-rje* the Vis'va-vajra or four-fold dorje which the Yum or Sakti of *Don-grub* the fifth Dhyani Buddha bears in her hand.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ཤེ *Sna-tshogs-sde* ཅལ་ n. of a medicine (*Mñon*). [the plant *Cassia alata* or *Tora*.] S.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་མིག་ལྡན་མ་ *Sna-tshogs mig-ldan-ma* n. of a *Noijin* goddess (*K. g.* ༥, 130).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་གཙུག་ཅན་ *sna-tshogs gtsug-can* वृहस्पति the spiritual guide of the gods, Vṛhaspati (*Mñon*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་འཛོམ་ *sna-tshogs-hdsin* = མ་གཤེ as met. the earth (*Mñon*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ཤིང་རྩ་ *sna-tshogs ciñ-rta* = རྩེ་མ་ *ñi-ma* सूर्य the sun (*Mñon*). = चित्ररथ ['having a variegated car,' the sun] S.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་པ་ *sna-hdsoms-pa* = སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *sne-hdsom*.

སྒྲུབ་རྩེ་ *sna-ro* or སྒྲུབ་རྩེ་ *sna-ru* 1. = རྩེ་ the sign of the vowel o (Situ. 12). 2. snuff-bottle made of the horn of yaks or of goats.

སྒྲུབ་ལེན་པ་ *sna-len-pa* 1. to give shelter or lodging. 2. hospitality.

སྒྲུབ་ *snag* a tribal name.

སྒྲུབ་ཅན་ *snag-tsha* मसी ink. སྒྲུབ་ལྷུག་ an ink-pot; སྒྲུབ་ལྷུག་ *snag-smyug* pen and ink; སྒྲུབ་ཅན་ དང་སྒྲུག་ *snag-tsha dañ smyu-gu* id. སྒྲུབ་ལྷུག་མ་ འཛོམ་ལྷུ་ཅི་རྩེ་དྲུག་གིས་བྲིས་པས་ཡི་གེ་མི་གསལ་ཅོམ་ཡོད་ both pen and ink together being not available he wrote with what he had, consequently the writing was not clear (legible) (*A.* 100).

སྒྲུབ་ཅན་འབུར་བྱེད་ *snag-tsha hbyar-byed* glue, gum.

Syn. འབུར་རྩེ་ *hbyar-rtsi*; འབུར་བྱེད་ *hbyar-byed*; སྒྲུབ་ *sbyin* (*Mñon*).

སྒྲུབ་ལས་སྐྱེས་ *snag-las* skyes born of the family of Snag; gen. family extraction.

Syn. རྒྱུད་པ་ *rgyud-pa*; རྒྱུད་པ་ *rigs-rgyud*; རྒྱུད་པ་ *gduñ-rgyud* (*Mñon*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *snags-pa* = འབགས་པ་ *hbags-pa* defiled, polluted.

སྒྲུབ་པ་ I: *snan-wa* च्योतिः, चामा, चालोक sbst. 1. brightness, light, lustre, glare. བར་སྒྲུབ་

“the light between,” i.e., the atmosphere, the light of heaven, the sky: བར་སྒྲ་ལས་ཆར་བབས་ཏེ་རྩི་ཤིང་གི་འབྲས་བུ་ལོ་ཐོག་ཐམས་ཅད་དུས་གཅིག་ཏུ་སྒྲིན་ཏེ་rain descending from the heavens the fruit of the fruit-trees and all the crops matured together (*Pth.*). སྒྲ་བ་ཡོད་པའི་དུས་སུ་when there is light, when it is light; fig. ལྷན་གྱི་སྒྲ་བ་the light of doctrine (*Dzl.*). Syn. སྒྲ་བྱེད་*snañ-byed*; སྒྲ་གསལ་*snañ-gsal*; གསལ་*gsal*; མངོན་པར་གསལ་བ་*mñon-par gsal-wa*; འད་ཟེར་*hod-ser*; འད་འབར་*hod-hbar*; སྒྲོན་མེ་*sgron-me*; རབ་གསལ་*rab-gsal* (*Mñon.*). 2. an objective appearance or thing seen, an apparition: མི་མང་པོས་དེད་པའི་སྒྲ་བ་འབྱུང་འོ་there is an appearance as of being pursued by many people; མི་ལམ་གྱིས་སྒྲ་ཆམས་appearances in a dream. 3. དམིན་, a visual seeing, one's sight: བདག་རང་གི་སྒྲ་བ་མ་དག་པ་ཡིན་my faculty of vision, my sight, is dimmed (*Jä.*) (more frq. intellectually) a view, opinion; མངས་ལྷན་གྱི་སྒྲ་བ་ལ་in the view of Buddha; and hence: 4. thought, idea, notion, conception, c. genit.: འདི་ཐམས་ཅད་རང་གི་སེམས་ཀྱི་སྒྲ་བ་ཡིན་all these things are only conceptions of your mind, your fancies; འབྲུགས་པའི་སྒྲ་བ་འབྱུང་(*Mil.*); བཀྲེས་སྒྲ་ལེ་མེད་པར་གྱུར་ཏེ་*bkres-snañ ye-med-par gyur-to* he was even without a thought of hunger (*Mil.*); ཆོས་ལ་སྒྲ་བ་སྒྱུར་turn your mind to religion! (*Mil.*); སྒྲ་བ་འགྱུར་བ་to change hearts to repent, conversion. སྒྲ་བ་བདེ་བ་pleased, cheerful, happy (*Pth.*); col. གནིས་སྒྲ་the arising of two ideas in the mind; གནིས་སྒྲ་གི་རྩོག་པ་hesitation, irresolution, wavering; མཐོང་སྒྲ་perception, both physical and mental: མཐོང་སྒྲ་གི་ལྷུ་ལ་*mthoñ snañ-gi sprul-pa* phantom, apparition; རང་སྒྲ་འབྲུག་པ་an illusion of fancy (*Thgy.*) (*Jä.*). 5. attainments, intellectual illumination.

སྒྲ་ཆགས་*snañ-chags* shifts of work from serfs or *mi-ser* according to their respective turns (*Rtsii.*).

སྒྲ་ཆུང་*snañ-chuñ* unimportant and of little use: སྒྲ་ཆུང་རིགས་ལྷན་བ་མིན་ཅིང་not mentioning those that are unimportant (*Rtsii.*).

སྒྲ་བརྟན་*snañ-brñan* 1. ཁ་ལ་མངོན་པ་very handsome outwardly (*Nag. 33*). 2. = ལྷན་འདས་reflected image, image.

སྒྲ་དག་*snañ-dag* (ནང་རྟགས་) colloq. the inward man, the heart, the soul; སྒྲ་དག་མ་བཤང་བ་not to care at all, to be indifferent.

སྒྲ་ལྗན་*snañ-ldan* མཁའ་ལྗན་as met. = the sun; སྒྲ་ལྗན་གིང་རྩ་= སྒྲ་མ་བརྟན་པ་*skar-ma brtan-pa* ལྷུ་བཀའ་the polar star (*Mñon.*).

སྒྲ་བ་II: vb. 1. to emit light, to shine, to be bright; སྒྲ་བར་བྱེད་པ་to fill with light, to be enlightened, to illuminate; སྒྲ་བར་འགྱུར་བ་to be filled with light, to be enlightened, e.g., by the light of wisdom (*Jä.*); ཤིན་ཏུ་མི་སྒྲ་བའི་སྒྲ་བ་darkness entirely devoid of light (*Dzl.*). 2. to be seen or perceived, to show one's self, to appear; སྒྲ་བ་ཐམས་ཅད་or ལྷི་སྒྲ་བ་གང་འབྱུང་every thing visible; ལྷི་སྒྲ་བའི་སྒྲ་བ་all that is an object of senses (*Mil.*); ད་ལྟ་ལྷི་གི་སྒྲ་བ་now an opportunity shows itself (*Jä.*). ལུས་མི་སྒྲ་ཡང་གསུང་སྒྲ་བ་མ་ཆད་པ་བྱུང་although the body had become invisible, yet the voice continued to appear and was heard without interruption (*Tä. 127. 11*); to have a certain appearance, to look (like), ཆད་པ་སྒྲ་སྒྲ་བ་as if it had been suddenly cut off (*Vai. 5ñ.*); ལྷུ་མ་བཅས་སྒྲ་བ་*snum-bcas snañ-pa* (to look) greasy (*S.g.*); འབྲུག་དུ་སྒྲ་བ་it looks like sorcery (*Glr.*) (cf. འབྲུག་); མི་སྒྲ་བ་invisible, མི་སྒྲ་བར་བྱེད་པ་to disappear frq.; བཅུན་མ་ཆམས་མི་སྒྲ་བ་དང་as their wives were not to be seen, were not present (*Dzl. 43, 17*); མི་སྒྲ་བར་འགྱུར་བ་to become invisible, to efface the traces of a thing (*Jä.*).

སྒྲ་གཤེལ་ཅན་*snañ-gyel-can* forgetful, lazy. ཡོན་ཏན་མེད་ཅིང་སྒྲ་བ་མཐོང་བ་of no attainments yet high in appearances.

སྒྲུབ་པ III := ཡོད་པ *Lex.*; in Amdo:
སྒྲུབ་མི་སྒྲུབ་ = ཡོད་མེད or འདུག་མི་འདུག is or is not,
ཁྱེད་ལ་རྩམ་པ་མེད་སྒྲུབ་ *khyod-la rtsam-pa e-snañ* I
believe you have not barley-flour? ར་ལ་རྩམ་
པ་མི་སྒྲུབ་ I have not barley-flour; བེས་པ་ལ་སྒྲུབ་པ་
སྒྲུབ་ so it occurs in vulgar language, ཟེར་
བ་སྒྲུབ་ it is said, *dicitur* (*Tā. 34, 14*); prob.
also: to be in a certain state (of health), in
a certain condition, etc.; in C. ད་ལྟ་གང་སྒྲུབ་
གི་ཡོད་དམ how are you now (?) what have
you been doing now? (*Jä.*).

མི་སྒྲུབ་བ *mi-snañ-wa* བསམ་གྱིན་ (*A. K. 111-21*) [to vanish or disappear]S.

སྒྲུབ་པ་དཀར་པོ་ *snañ-wa dkar-pa* = ཟླ་པོ་ moon-
light (*Yig. k. 15*).

སྒྲུབ་པ་རྒྱུད་པའི་རབ་གྲུང་ *snañ-brgyed-pahi rab-klun*
an epithet of the river Gaṅgā: གསུང་མཆེད་
གྲུང་སྒྲུབ་པ་བརྒྱུད་པའི་རབ་གྲུང་བཞིན་རྒྱལ་བ་མཆིན་ pray let
your kind letters flow (to me) like the
Gaṅgā (*Yig. k. 36*).

སྒྲུབ་པ་ཅན་ *snañ-wa-can* རྒྱལ་པོ་ལྟ་བུ་ manifest,
present in all its glory (*A. K. 111-21*).

སྒྲུབ་པ་མཆེད་པ་ *snañ-wa mched-pa* ལྡན་པའི་འཕྲིན་ལྗན་
[increase of light]S.

སྒྲུབ་པ་ཐོབ་པ་ *snañ-wa thob-pa* to obtain light
[ལྡན་པའི་འཕྲིན་ལྗན་ obtained light, enlightened]S.

སྒྲུབ་པ་མཐའ་ལས་ *Snañ-wa mthah-yaś* འཛིན་པའི་འཕྲིན་ལྗན་
the fourth Dhyani Buddha Amitābha in
his first form of existence, i.e., in his
dharmakāya or ཚེས་ཀྱི་སྐུ་ *chos-kyi-sku*. In his
sambhoga stage he is designated རྩམ་པ་ལྟ་བུ་མེད་
Tshe-dpag-med; and in the third or *nirmana*
stage རྩམ་པ་ལྟ་བུ་མེད་ *Hod-dpag-med*. His present
earthly incarnation as རྩམ་པ་ལྟ་བུ་མེད་ is the
Panchhen Lama of Tashi-lhunpo.

+ སྒྲུབ་པ་གནང་རྒྱུ་ *snañ-wa gdoñ-red-pa* to
take up or undertake a work without much
deliberation.

སྒྲུབ་པ་ནས་སྒྲུབ་པར་འགྲོ་བ་ *snañ-wa naś snañ-war*
hgro-wa ཡོ་ཅོ་འཕྲིན་ལྗན་འཕྲིན་ལྗན་པ་ལྟ་བུ་ to go from light
to light.

སྒྲུབ་པ་ནས་སྒྲུབ་པར་འགྲོ་བ་ *snañ-wa-mun-par hgro-*
wa ཡོ་ཅོ་འཕྲིན་ལྗན་འཕྲིན་ལྗན་པ་ལྟ་བུ་ [going from light to
darkness]S.

སྒྲུབ་པ་མེད་པ་ *snañ-wa med-pa* འཕྲིན་ལྗན་པ་ལྟ་བུ་ [not
possessing light, not bright]S.

སྒྲུབ་པའི་བདག་པོ་ *snañ-wahi bdag-po* འཕྲིན་ལྗན་པ་ལྟ་བུ་
[the lord of rays, the sun]S.

སྒྲུབ་པའི་དབང་པོ་ *snañ-wahi dwañ-po* = མིག་ the
eye (*Mñon.*).

སྒྲུབ་པའི་སྐུ་ཁྱེད་ *snañ-wahi mu-khyud* འཕྲིན་ལྗན་པ་ལྟ་བུ་;
[the lustrous halo round the sun]S.

སྒྲུབ་པའི་མཛེས་ *snañ-wahi mdsod* the repository
of light, i.e., the sun (*Mñon.*).

སྒྲུབ་པར་མཛེས་མ་ *Snañ-war mdses-ma* n. of a
great Yakṣini, a she-demon (*K. g. 5, 130*).

སྒྲུབ་ལྟེན་ *snañ-byed* མཛེས་པ་ as met. the eye,
the sun, light.

སྒྲུབ་ལྟེན་གཉིས་པ་ *snañ-byed gñis-pa* the second
luminary, the moon (*Nag.*) (*Mñon.*).

སྒྲུབ་ལྟེན་ཟུང་ *snañ-byed zuñ* the two lumina-
ries, i.e., the sun and the moon.

སྒྲུབ་ལྟེན་པོ་ལྟེན་ *snañ-byed hod-byed* as met.
= the sun (*Mñon.*).

སྒྲུབ་མེད་ *snañ-med*, v. བེད་མེད་ *nañ-med*.

སྒྲུབ་ཆེད་ *snañ-tshad*, v. the measure of
light.

སྒྲུབ་ཚུལ་ *snañ-tshul* the outward appear-
ance, of a landscape; scenery (*Mil.*);
appearance, opp. to essence, གནས་ཚུལ་ (*Was.*
297).

སྒྲུབ་ཆོལ་ = རྒྱལ་སྒྲུབ་ *snañ-tshe* = འཕྲིན་ལྗན་པ་ལྟ་བུ་
[illumination, exhibition]S.

སྒྲུབ་མཛེས་ *snañ-mdsad* brightening, illumi-
nating, also, illuminator.

ལྷན་པེར་ཅན་མ *snah-zer can-ma*, v. ལྷན་པེར་ལྷན་པ.

ལྷན་པེར་ལྷན་པ *snah-zer ldan-ma* = ལྷན་པེར་ཅན་མ
n. of a Bon deity, one refulgent with
light, radiant (*B. Ch. IV*).

ལྷན་པོད *Snah-hod* n. of a flower (*K. d. 12*).

ལྷན་པུ་རྒྱུད་ *Snah-ru-sgañ* n. of a place in
Tibet near ལྷན་པུར་ *Stod-luñ* (*Loñ. 3, 3*).

ལྷན་པས *snah-ças* thoughts, fancies.

ལྷན་པ་གཙུག་ *Snah-gcan* n. of a Bon priest of
great mystical learning (*Jig.*).

ལྷན་པེལ་ཐུབ་ཀྱིན་ *Snah-sel khrab-gyon* n. of
Bon deity of *Sa-bdag* class, who wears a
coat of mail.

ལྷན་པོད་ *snah-srid* ཅེས་པ་ the visible, exter-
nal world.

ལྷན་པས་ལྷན་པ *snah-gsal* shining, bright, bril-
liant; ཅེས་པའི་ལྷན་པས་ལྷན་པའི་ the clear bright
light of religion, also a lamp, light; syn.
ལྷན་པའི་མར་མེ (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ *snad-pa*, pf. ལྷན་པ་ *bsnad* imp. ལྷན་པ་
snod to wound, to hurt, to stab: ལྷན་པ་ལྷན་པ་
being hurt in the body; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ my
horse might be injured; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ afraid
of hurting him (*Jä.*); of horned cattle:
to butt (*Sch.*).

ལྷན་པས་ *snabs*, མི་རྒྱུ་ལྷན་པས་ mucus of the nose:
ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *snabs phyi-wa* to wipe one's nose,
ལྷན་པས་ལྷན་པས་ pocket-handkerchief; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ snotty
nose, snotty fellow (*Sch.*).

Syn. ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *snabs-lud*; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *nar-snabs*;
ལྷན་པས་ *snalud*; ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *snay-dri-ma*.

ལྷན་པ་ I: *Snam* 1. n. of a place in Tibet;
ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *snam-gyi re-gad* one of the thirty
seven sacred places of the Bon (*G. Bon.*
37). 2. ལྷན་པ་ smelt.

ལྷན་པ་ II: or ལྷན་པ་ *snam-bu* woollen cloth of
various kinds, a blanket. ལྷན་པ་ woollen
cloth manufactured in Kong-bu; ལྷན་པ་
English broadcloth; ལྷན་པ་ woollen cloth
from Central Tibet and Lhasa. ལྷན་པ་
snam-dkar ལྷན་པ་ white or woollen
blanket. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ hairy cloth, frieze;
ལྷན་པ་ *snam-yug* a whole piece or roll of
woollen cloth. ལྷན་པ་ *snam-raş* woollen and
cotton cloth (*Mil.*).

† ལྷན་པ་ *snam-phyi* privy, latrine.

Syn. ལྷན་པ་ *chab-khañ*; ལྷན་པ་ *phyis-khañ*;
ལྷན་པ་ *gsañ-chod*. (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ *snam-phrag* = ལྷན་པ་ *am-phrag* in
vulg. language: breast pocket.

ལྷན་པ་ *snam-brag* = ལྷན་པ་ *snam-phrag* or
ལྷན་པ་ *am-phrag* the bosom, also the breast
pocket. In colloq. *am-bák*.

ལྷན་པ་ *snam-hbyar* ལྷན་པ་ [a pair or
couple; the aquatic plant *Trapa bispinosa*] S.

ལྷན་པ་ *snam-sbyar* a sort of loose mantle
for priests (*Cs.*).

ལྷན་པ་ *snam-gshogs* resp. for side
(*Jä.*).

† ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *snam-logs*, also ལྷན་པ་
snam-phyogs, may signify respectfully the
whole bodily person of a deity or lama,
usually, however, it indicates the sides
only; also specially = ལྷན་པ་ side and
back. The following passage occurs in
a Tantrik ritual of the Tangyur: ལྷན་པ་
ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *gur dan bla re*
lha snam-phyogs skyoñ gtor-ma so-sor dgram
having sprinkled separately the torma
offerings protecting the back and sides of
the god and each lama, together with
their canopies.

སྐར་ཐང་ *Snar-thaṅ* n. of a village and monastery about six miles to the south-west of Tashilhunpo. The monastery contains a printing press and a huge stock of wooden blocks embossed with the text of the Kahgyur and Tangyur encyclopædias. སྐར་ཐང་རིག་པའི་རལ་གྱི་ *Snar-thaṅ Rig-paḥi ral-gri* n. of the great abbot of *Snar-thaṅ* who arranged the cutting of the text of the two collections of sacred books in block-type or xylograph (*Loñ.* २, 10).

སྐར་པོ་ *snar-po* or སྐར་མོ་ *snar-mo* or སྐར་ *snar* = རིང་པོ་ or རིང་མོ་ long, lengthwise.

སྐར་བ་ *snar-wa* to shake or move to and fro: ཁྱིམ་མུག་མ་སྐར་བ་ a dog wagging its tail; also v. བསྐལ་བ་ *bsnal-wa* to extend, protract.

སྐར་མ་ *snar-ma* རོ་ཁྱིམ་གྱི་ འཇམ་མཇུག་ 1. the third constellation or lunar mansion containing five stars and represented in the figure of a chariot; the wife of the moon. 2. འཇམ་མཇུག་ [sandal, incense] S.

Syn. བེ་ཇི་ *bi-rdsi*; དལ་བའི་ལྷ་ལྷན་མ་ *dal-waḥi-lha ldan-ma*; རྒྱ་དགུའི་བདག་པོ་ *sky-dguḥi bdag-po*.

སྐར་མ་རྒྱལ་ *snar-ma skyes* རོ་ཁྱིམ་གྱི་ཡེ་ཤེ་ [Balarama; the planet Mercury] S.

སྐར་མའི་བདག་པོ་ *snar-maḥi bdag-po* = རྒྱ་བ་ རོ་ཁྱིམ་གྱི་ཡེ་ཤེ་, འཇམ་མཇུག་ the moon (*Mñon.*).

སྐལ་མ་ *snal-ma* ལྷ་མཚན་ [thread, silk thread, woollen thread, etc.; knitting-yarn, yarn used for other purposes; also for warp, abbyarn] (*Jä.*).

སྐྱ་པ་ *snun-pa* = རྩུ་བ་ *rduñ-wa* or བཅུག་པ་ བཟུངས་ beating, sticking in (*A. K.*). སྐྱ་པར་ཕྱེད་ བཟུངས་ [puts together] S. pf. and fut. བསྐྱ་ 1. to prick into, e.g., a stick into the ground, to thrust a weapon.

2. to suckle: རྩུ་ཞེ་སྐྱ་པ་ (*Pth.*) id. 3. to multiply (*Vai. śā., Lex., Sch.*).

སྐབ་པ་ *snub-pa* pf. བསྐབས་ fut. བསྐབ་ imp. སྐབ་ or སྐབས་ vb. a. to རྩུ་བ་པ་མེད་པར་བཅོལ་བ་ to do away with; to cause to perish; gen. fig. to suppress, abrogate, annul, destroy, annihilate, a religion; སྐལ་བསྐབས་ abolished the custom.

སྐབས་ *Snubs* n. of a place in Tibet (*Deb. ག, 2*). སྐབས་གཙུག་རྩེ་རུ་གསལ་ *Snubs-gñah To-re rtsug-lo* n. of the son of king *Tore Sroñ-btsan* (*Yig.*) who was prince of *Snubs-gñah*.

སྐབས་མཚོ་གླིང་དགུའི་ཁྱེད་ *Snubs-mtsho glin-dguḥi bla-do* n. of a place in the lake country of Yam-dok (*Deb. ག, 42*).

སྐམ་ *snun* ལྡེ་ཆ་, འཇམ་མཇུག་ oil, grease; སྐམ་ཀོ་ *snun-koñ* a little bowl for oil; སྐམ་ཁུར་ *snun-khur* cake cooked in or seasoned with oil, a kind of pastry baked in suet; སྐམ་ཅན་ *snun-can* or སྐམ་བཅས་ or སྐམ་ལྡན་ fatty, oily, greasy; སྐམ་དྲི་ *snun-dri* a smell of fat.

སྐམ་ཅན་གྱི་ཤིང་ *snun-can ciñḥ* ལུ་རུ་ཆ་ [n. of several medicinal plants = *Asteracantha longifolia*, *Tribulus lanuginosus* etc.] S.

སྐམ་པ་ *snun-pa* or སྐམ་པོ་ *snun-po* སྐྱིལ་པ་: 1. smooth, shining and of fine texture: སྐམ་བག་ *snun-bag* polished. 2. fat, grease, any oily substance (or སྐམ་རྩི་ *snun-rtsi*); oil: སྐམ་ཤར་གྱི་མར་མེ་ a lamp, the oil of which is consumed; སྐམ་སྐྱ་ raw fat, སྐམ་སྐྱ་ melted fat (*Cs.*); སྐམ་སྐྱ་ cart-grease, composed of pulverized charcoal and fat (*Gl.*). 3. fertile, with luxuriant pastures *C. (Jä.)*. 4. n. of a clan (*A. 80*).

སྐམ་མ་ *snun-xa* oil-burner, a lamp.

Syn. སྐྱ་མེ་ *sgron-me*; མར་མེ་ *mar-me* (*Mñon.*).

སྐམ་མཚན་མ་ *snun-zan-ma* one who eats dainty dishes; a glutton: རྩུ་དུ་ལའང་གཏེས་ཕྱག་སྐམ་མཚན་མའི་

མྱོད II: *Jä.* says that in the ascetic language *snod* denotes man, as far as he is susceptible of higher and divine things; a man is called མྱོད་ཡོངས་སྤྱད་པ་ *snod-yoñg-su bdag-pa* a very pure and holy vessel; མྱོད་ལྔ་མྱོད་མྱོད་ *snod-ldan slob-ma*=a disciple eager to be instructed (*Mil.*); མྱོད་མ་ཡིན་ *snod-ma yin*

insusceptible of religion. Also in metaphysics ཕྱི་སྒྲིབ་ *phyi-snod* = the external world, or rather inanimate nature. སྒྲིབ་ཀྱི་སྒྲིབ་གསུམ་ *snod-kyi skyon-gsum* = the three defects of humanity: 1. སྒྲིབ་ཁྱུ་མཐུག་པ་དང་། 2. ཁྱུ་མཐུག་པ་བཞུགས་པ་དང་། 3. འབས་ཤིང་བཞུགས་པ་དང་། to be thus interpreted:—one who at the time of a sermon does not attend to it is as a vessel of which the mouth is shut up; on hearing if one does not get at the right meaning, but misunderstands, it is like a spittle-pot full of unclean things or thoughts; if one attends to a sermon and understands it, but does not act accordingly, that is like a vessel which is upset. སྒྲིབ་བཅུད་ *snod-bcuḍ* the world of inanimate and sentient beings.

སྒྲིབ་ཆེན་ *snod chen* तीर्थ [road, bathing place]S.

སྒྲིབ་མ་ *snod-ma* कुण्डली [circular, coiling]S.

སྒྲིབ་རུང་བ་ *snod-ruñ-wa* भाजनी [1. receptacle. 2. a vessel for roasting or frying]S.

སྒྲོན་པ་ *snon-pa* pf. and fut. བསྒྲོན་ *bṣnan* 1. to add on, expand, augment; to put a tip on or point to (e.g., an arrow): གཉིས་བསྒྲོན་ཏེ་ two being added to them (*Mil.*); མང་དུ་སྒྲོན་པ་ *mañ-du snon-pa* to augment by a great number; རྒྱལ་སྒྲོན་ *rgyab-snon* adding on the back, i.e., confirmation; དམག་ཆོག་སྒྲོན་མ་ *dmag-tshogs snon-ma* reinforcements, auxiliary troops; རྩེ་མོ་སྒྲོན་ *rtse-mo snon* adding or putting on a pinnacle; སྒྲོན་མདར་ལྷ་རྩེ་དཔེ་ལྷ་ཁང་ལ་རབ་གནས་མཛེད་ *snon-mdar Ārya-de-wahi lha-khañ-la rab-gnas mdsad* consecrating the temple of Arya-deva with a pointed arrow. 2. to revive, strengthen.

སྒྲོབ་ཐོག་ཅན་ *snob-zog-can* curious, inquisitive (*Jä.*).

སྒྲོམ་པ་ *snom-pa* I : pf. བསྒྲོམ་པ་ *bṣnam* fut. བསྒྲོམ་ *bṣnam* imp. སྒྲོམ་ *snom* or སྒྲོམས་ *snoms* to lay hold of, grasp, take up, pick up, to seize on; ཕྱག་ཏུ་སྒྲོམ་པ་ *phag-tu snom-pa* to grasp with the hand: ཐེག་པ་སྒྲོམ་ཆོག་གསུམ་འབྱེད་པའི་བདར་རྩི་རྩིལ་བུ་ཕྱག་ཏུ་བསྒྲོམས་པ་ having taken up in his hands the dorje and bell as a sign of his knowledge of the various vehicles (*Pth.* 128b.). ཕྱག་གཡས་པས་ཏམ་རུ་བཞུགས་ཞིང་གཡོན་གྱི་པ་བསྒྲོམས་ནས་ *phag gyas-pas damaru hkhrol shiñ gyon bum-pa bṣnamṣ naṣ* with his right hand he played the damaru and with his left held the sacred water-flagon.

སྒྲོམ་པ་ II: akin to སྒྲོམ་པ་ *snom-pa* to smell: རྩི་མ་སྒྲོམ་ཞིང་ *dri-ma snom-shiñ* smelling the scent; སྒྲོམ་ཕྱིར་ met the nose. Prob. this vb. is very near in sense to that of I. in that it signifies: to catch up by means of the nose, i.e., to smell or take up a scent.

སྒྲོར་བ་ *snor-wa*, pf. and fut. བསྒྲོར་ *bṣnor* to confound, intermingle, stir up sediment: རྩིང་འགྲོ་སྒྲོར་བ་ *steñ-hog snor-wa* to confound or mix up the upper and lower (contents, etc.)

སྒྲོལ་བ་ *snol-wa* pf. and fut. བསྒྲོལ་ *bṣno* 1. to adjust, place together, fit together; to close up exactly, interlace. འཇམ་སྒྲོལ་བ་ *htham snol-wa* to seize and wrestle with or “embrace and wrestle with; to embrace (*Cs.*); ལྟ་སྒྲོལ་བ་ *lta snol-wa* to interchange looks; རྩི་སྒྲོལ་བ་ *ho snol-wa* to kiss each other; ཕན་ཚུན་སྒྲོལ་བ་ *phan-tshun snol-wa* to unite both the parties. རྩི་པ་སྒྲོལ་བ་ *rkañ-pa snol-wa* to join the legs. 2. to wrestle, to pounce upon; to contend with.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *snrubṣ* सुत्रा नक्षत्र the nineteenth constellation or lunar mansion.

Syn. རྩེ་བ་ *rtsa-wa*; སྒྲོག་པ་ *sog-pa*; རྒྱུ་མོ་ *gru-so* (*Mñon.*).

སྟོན་ snron ཡེའུ་ the eighteenth lunar mansion.

Syn. ལེ་ལུ་ ldehu; གདུ་བུ་ gdu-bu; ལྷ་དབང་ལྷན་ lha-dwañ-ldan (Mñon.).

སྟོན་གྱི་ཟླ་བ་ snron-gyi zla-wa the month of May-June. སྟོན་གྱི་ཟླ་བ་ snron-gyi ña-wa the full moon of that month.

བརྟག་ལྷན་ brnag-nus = བཟོད་པ་ patience (Mñon.).

✚ བརྟག་པ་ brnag-pa, pf. བརྟགས་ brnags
1. to cogitate, deliberate; reflect upon: ཡིད་ལ་ཡང་ཡང་བསམ་པ་ to think over and over again. ཡིད་ལ་བརྟགས་ turned over in the mind, thought over (Situ. 76 and 137). 2. to be concerned about, to strive after, རྟོག་གཅིག་ ལྷ་བརྟགས་པས་ striving after that one thing. 3. to flow over with, be replete with; and hence, to be burdened with mentally as well as physically.

བརྟན་པ་ brnañ-wa another form of རྟན་པ་ rnañ-wa to be choked with; defined in Nag. 43 as རྟམ་གྱི་འགགས་ནས་དང་ཆེ་མོར་བ་ obstruction of food in the gullet, which neither goes down nor comes out (also A. 134).

བརྟན་ brnan = རྟན་ཏན་བརྟན་ nan-tan brnan or རྟན་གྱིས་བརྟན་ཏྲ་ pressed, urged upon (Situ. 76).

✚ བརྟན་པ་ brnan-pa to be eager for; to be on the alert, be attentive to: འབྲི་གྲོག་ བརྟན་པ་ to attend while a person is reading or writing; ཆོས་ལ་བརྟན་པ་ to be eager for religious instruction, ལྟོ་ལ་བརྟན་པ་ eager for food.

བརྟམ་སེམས་ brnab-sems ཤིཔ་སྤྱུ་; མཁུ་མཁུ་; ལོམ་ desire of gain, covetousness (A. K. 6-17). བརྟམ་སེམས་ཆོག་ཏུ་བ་བཅས་པ་དང་། མངོན་པར་ང་གྱུ་ལོག་པར་གྱུ་ speaking falsely or boastfully together with rough words and avarice (are of no good in this world) (K. d. 2, 346). བརྟམ་སེམས་ཅན་ brnab-sems can a covetous person.

བརྟགས་པ་ brnogs-pa 1. ལུས་=སྤྲུལ་པ་ to be hidden, concealed. 2. =བརྟམས་པ་ bound, tied tightly (Nag. 43).

བརྟན་པ་ brnañ-wa, v. རྟན་པ་ rnañ-wa.

བརྟན་པ་ brnad-pa, v. རྟན་པ་=མཚན་གྱིས་མས་པ་ mtson-gyis rmas-pa to cause a wound with a weapon.

བརྟན་པ་ brnan-pa, v. རྟོན་པ་; མང་པོ་དུ་མས་པ་མང་བརྟན་ to augment by the addition of a great many a great degree revived me (Nag. 43).

བརྟམ་པར་བྱ་ brnam-par-bya ཕུག་པ་ [met. a bull, excellent]S.

བརྟམ་ཟེན་ brnam-sin ཕུག་པ་ [the soul, an individual]S.

བརྟམས་ brnams, =ཐོགས་པ་ pf. of རྟོས་པ་ q.v.

བརྟས་པ་ brnar-wa =རྟོང་པ་ rkyoñ-wa 1. to stretch, to extend in length, to lengthen, to pull out, e.g., a piece of India rubber. མཇུག་མ་ཤིང་པོར་བརྟས་པ་ to stretch out and trail the tail (Nag. 43); མཇུག་བརྟས་ཏྲ་ mjug-brnar-to it stretched out its tail (Situ. 76). 2. to have in its train, to drag after: རྟོན་མངས་ བརྟས་ ñon-moñs brnar the consequences of sin. v. རྟོས་པ་.

བརྟལ་པ་ brnal-wa to spin out, to protract (Cs.).

བརྟལ་པ་ brnun 1. v. བརྟལ་ (Rtsi.). 2. =མཚན་ཆུང་ལྷན་ རྟལ་པ་ offended, hurt in the mind, [to wound in the heart]S. 3. =མཚན་ཆུང་ལྷན་པ་མཚན་པ་བརྟལ་པ་ hit or pierced with weapons like arrows, etc., the target. 4. =རྟལ་པ་, ལུ་མ་བརྟལ་པ་ to give suck (Nag. 43). བརྟལ་པ་ brnun-pa sbst. [ཕྱུ་ལྷན་ a moving to and fro, shaking; གཤམ་, གཤམ་ beating; བུ་ལྷན་ piercing; ལྷན་ piercing, a needle]S.

བརྟལ་ brnur 1. pf. of རྟལ་ snur. 2. has been explained as ལུ་མ་རྟལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་.

བསྐྱེབས *b̥snubs*, pf. of རྩལ་པ་ or རྩལ་པ་.

བསྐྱེམས *b̥snems*, pf. of རྩེམ་ *snem*: རྩེམ་པར་
བསྐྱེམས *nem-par b̥snems* (*Situ*. 76).

བསྐྱེམ་པ་ *b̥snom-pa* apparently, in two passages met with, is to be differentiated from རྩེམ་པ་ *snom-pa*, and = to cut, to shape, to carve: རྩེ་གུ་གཤམ་བསྐྱེམ་པའི་མེད་དུ་བཞུགས་ *rdo gru gsum b̥snom-pahi steñ-du b̥shugs* sat on a stone which was shaped or cut at the corners, i.e., on a triangular stone (*Yig*); རྩེམ་པ་བསྐྱེམ་ *snal ma b̥snom* cut threads.

བསྐྱེར་ *b̥snor* = རར་རར་ *nar-nar*: གོན་འག་བསྐྱེར་ *goñ-hog b̥snor* (*Nag*. 43).

བསྐྱེལ་ *b̥snol* v. རྩེལ་, ལུ་བ་བསྐྱེལ་ = ལུ་བ་གོང་འག་བྱང་བ་ *thu-wa goñ-hog byuñ-wa* upper and lower flaps of a garment joined (*Nag*. 43). Again, we find: གཉེན་ཉེ་བ་ཡན་ཚུན་བཟུང་པ་ = ཡན་ཚུན་བསྐྱེལ་ཏོ་ *friends and relations mutually attending or associating* (*Situ*. 76).

བསྐྱེས་ *b̥snos* = འདྲེས་པ་ *hdres-pa*, བརྩེས་པ་ and is illustrated thus: རྩེན་ཐམས་ཅད་འདྲེས་པ་འདྲེས་པར་གྲག་ཏུ་བསྐྱེས་ *b̥snos* as all medicines are beaten together and thoroughly commingled in a paste (*Situ*. 76).

པ

པ *pa* I: the thirteenth letter of the Tibetan alphabet and the first of the labial group.

པ II: as a syllable is called བདག་པོ་འི་སྒྲ་ *bdag po hi sgra*, the word or particle expressive of ownership or possession. As an affix it is found added on to many roots, to verbs, nouns and adjectives, sometimes affecting the meaning of the root, sometimes making no difference and merely affixed from custom. As a general rule (but, it must be noted, not invariably so) it is changed to བ *wa* after a vowel or one of the three consonants ར, ལ, and ར. When པ is attached to the roots of verbs it is the sign of the infinitive and participle as in བཤད་པ་, རྒྱུ་མཐུ་པ་, ཡོད་པ་, མེད་པ་; in the language of common life, however, it is frq. used for the finite tense, and for པར *par*. Affixed to the names of certain places or things, it denotes the person that deals therewith as in རྩ་པ་ *rta-pa* horseman, རྩུ་པ་ *chu-pa* water-carrier, ལྷ་མ་པ་ one of Lhasa, མེ་ར་པ་ a monk of Sera. In such instances some writers use བ instead of པ, which is wrong; it is not correct to say ལྷ་མ་བ་ or མེ་ར་བ་. Combined with names of places, པ designates the inhabitant (པོ་པ་ inhabitant of Tibet); with numerals, it either forms the ordinal numeral (གཉིས་པ་ *gnis-pa* the second) or it may imply other enumerations, i.e., ཐུ་མོ་ལོ་གཉིས་པ་ a girl of two years, རྩུ་གཤམ་པ་ *khru gañ-pa* measuring one cubit, ལུས་མུ་པ་ *sum-*

cu-pa containing thirty, viz., letters, as in the Tibetan alphabet. As already said, with sbst. it may have no particular signification (རྒྱུ་པ་ *rked-pa*, etc.), or may serve to distinguish different meanings (རྒྱུ་པ་ *rkañ* marrow, རྒྱུ་པ་ *rkañ-pa* foot) or be a peculiarity of dialects. In certain expressions པ or བ stands, it would seem, incorr. inst. of པའི *pa hi* or བའི *wa hi*: གསེས་པ་ *gso-wa rig-pa* science of medicine, ལུས་པ་ *grub-pa luṣ* structure of the body; དམ་པ་ཆོས་ *dam-pa choṣ* holy doctrine (of Buddha) (*Jä.*). In Budh. པ *pa* mystically expresses དོན་དམ་པ་ *don dam-pa* the pure sense of all things (*K. d. 3, 321* and *Hbum. ༧, 282*). Again in *K. my. ༧, 207*, པ *pa* signifies fallaciousness.

པ་ཤེ *Pa-ṣde* पवर्ग letter of the P series, i.e., པ, ལ, བ, མ.

པ་གོར་ *Pa-gor* n. of a place in the district of རྩ་མོ་ *Sñan-mo* in Tibet (*Deb. ༧, 4*).

པ་ཅར་ *pa-car* or གོས་ཆས་ལྟ་བུ་ *goṣ-chas lta-bu* कौपीन, कच्छाटिका [कौपीन a small piece of cloth worn over the privities; कच्छाटिका the end of a lower garment gathered up behind and tucked into the waistband] S.

པ་ཏ་ཧ་ *pa-ta-ha* पटह (པཏ་ཧཱ་ལྷན་ཅེག་) a kind of drum (*K. du. 5, 502*).

པ་ཏ་ *pa-ta* W. a cross (*Jä.*).

པ་ཏན་ *Pa-tan* ancient capital of Nepal called ཡེ་ར་ *Ye-rañ* in Tibetan works (*Dsam. 3*).

པ་ཏཱ་ལོ་ཏ་ན *Pa-tba lo-ta-na* n. of a great river running from east to west and to the north of Monkori (*S. lam.* 40).

† པ་ཏཱ་ལ། *pa-tu-ça* a tree (*S. lam.* 38).

པ་ཏཱ་ *pa-to* or པ་ཏཱ་ལ་ *pa-to-la* a medicinal plant and fruit : པ་ཏཱ་ལ་ནི་(ཐོ་སྒྲུག་)རྩ་ཞིས་སྒྲུག་ནད་སེལ། ཐུ་ཐེས་མངར་བས་ཡིག་འབྱེད་པར་བྱེད་ (*Med.*).

† པ་ཏཱ་ *pa-tra* or པ་ཏཱ་ *pā-tra* 1. བཟུངས་པ་ཏཱ་ figures, pictures of various designs; སྤྱིད་པ་ཏཱ་ *srid-pa tra* (སྤྱིད་པ་ཏཱ་ *srid-pa-ho* from Tib. སྤྱིད་པ་ *srid-pa* the world and ཏཱ་ from the Chinese *hwo* a picture) astrological chart. 2. a gelong's begging-bowl = ལུ་ཏཱ་ལ་ཐེད་ *luh-bzed*. 3. n. of a gem, precious stone. པ་ཏཱ་མུར་དུག་བཟླ་གདངས་སྤྱད་བར་བྱས་ wearing a *patra* can protect one under the (judicial) ordeal by poison.

† པ་ཏཱ་ *Pa-tru* n. of a great river flowing by the city of Madhubandha “the natives of which are very good-natured and honest, in consequence of which there is no fear of travelling in that country and there Buddhist monks get alms easily” (*S. lam.* 36).

† པ་ཏཱ་ *pa-na* བཟུངས་ the sixteenth part of a rupee.

† པ་ཏཱ་ས་ *pa-na-sa* བཟུངས་ [the jack-fruit tree] *S.* (*K. d.* 201).

པ་ཏཱ་མ་ *Pa-ñnam* also called དཔལ་གནས་ *Dpal-gnam* n. of a district with a fort called Penam Jong on the Penam Nyang Chhu midway between Tashi-lhunpo and Gyang-tse.

པ་བེན་ *pa-ben* in *W.* = a strip of wood, a ledge, border.

པ་མ་ལེ་པང་ *Pa-ma-le-paṅ* n. of a place in Tibet (*Fig.* 7).

པ་ཙེ་ *pa-tse* a masak or leather bag for water, etc.

པ་ཙམ་ *Pa-tshab* n. of a Tibetan district and of a resident officer of the district: སྤོན་སྒྲུག་ལང་པ་ཙམ་རིན་ཆེན་ཞེ་ (A. 102). པ་ཙམ་གྱིས་ན་བཟུངས་ཐུག་སྤྱོད་ཅིག་ལུག་ Pa-tshab presented him with a cloak lined with leopard-skin (*A.* 63).

པ་ལ་སངས་ *pa wa saṅs* v. པ་སངས་ *pa-saṅs*.

པ་ཡག་པ་ *pa-yag-pa* a medicinal herb = སྤྱུག་ཅུང་ *smug-chuñ*: པ་ཡག་ཏུ་བས་སྤྱོད་གསོ་སྤྱོད་ནག་འདྲེན་ལོ་མས་མ་གསོ་འབྲས་བུས་སྤྱིད་ནད་སེལ་ (*Med.*).

པ་ར་ཁ་ *pa-ra-kha* in *W.* cross (a straight one) (*Jä.*).

† པ་ར་ལ། *pa-ra-ça* n. of a sweet delicious fruit (*K. d.* 201).

པ་རི་ *pa-ri* in *W.*, པ་རུ་ *pā-ru* in *C.*, box, cylindrical or oval, high or flat, of wood or metal (*Jä.*).

† པ་རི་ད་ *pa-ri-da* Kshatriya race (mystic) (*K. g.* ༩, 28). [Evidently the *parad* of ancient times mentioned in the *Mahābhārata*, *Manu-Saṁhitā*, and *Vishṇu-purāṇa*] *S.*

† པ་རི་ཅི་ཏ་ *pa-ri-tsi-tra* n. of a tree and of its flower (*K. my.* ༩, 345 and ༧, 20).

† པ་རི་ཏཱ་ཏི་ཀ་ *pa-ri dsā ti-ka* པ་རི་ཏཱ་ཏི་ཀ་ the flower of paradise (*K. du.* 5310).

† པ་རུ་ལ་ཀ་ *paru-ça-ka* པ་རུ་ལ་ཀ་ [*Grewia asiatica* from the berries of which a cooling beverage is prepared] *S.*

Syn. ལམ་བཀར་ *las-bkañ*; པད་མའི་ཇིང་བུ་ *pad-mahi rdshin-bu*; པད་མ་ལྷན་ *pad-ma ldan*; པད་མ་ཙན་ *pad-ma can*; རྩ་ཡི་ཇིང་པོ་ *chu-yi shiñ-po*; བཅད་ལྷན་མ་ *bshad-ldan ma*; པད་མའི་མཚོ་ *pad-mahi mtsho*; པད་མ་འབྱུང་གནས་ *pad-ma hbyun-gnas* (*Mñon.*).

པད་མ་ཆེན་པོ་ *Pad-ma chen-po* 1. མཛད་པ་མ་ n. of a Buddhist king of ancient India (*Yig.* 15). 2. n. of one of the cold hells. [According to the *Vishnupurāṇa*, sect. iv. chap. 24, *Padma-chen-po* or *Mahāpadma* was a king of Magadha, and was fifth in descent from the famous *Ajātas'atru*. He was the founder of the Nanda dynasty and is described in the *Vishnupurāṇa* as being a very cruel man exercising authority over the whole of India. He is said to be a *S'ūdra* king who destroyed the *Kshatriya* rulers]S.

‡ པད་མ་པོ་ *Padma-pani* པད་མ་པོ་ a form of the *Bodhisattva Avalokites'vara*, who under this aspect appears with a spray of lotus in one of his left hands. He was originally sprung or born from a lotus.

པད་མ་འབྱུང་གནས་ *Pad-ma hbyun-gnas* པད་མ་འབྱུང་གནས་ is the Tibetan name of the great master of magic who came into Tibet from India 860 A.D., *Pad-ma sam-bha-wa*. He was the inventor of much of the Tantrik ritual and eclectic mythology of later Buddhism; and he even devised female companions for the *Dhyani Bodhisattwas* whom he designated, from the analogy of the *Sakti* in Hinduism, as the *Yum* companion to the *Yab* or *Bodhisattwa*. Throughout Tibet *Padma Jungnas* may be asserted to be much more popular than *Gautama* the Buddha; and as *Guru Padma*, *Urgyan Padma*, and *Lopön Humkara*, his votaries are full of belief in his present might and powers of assistance.

པད་མ་མ་ *pad-ma-ma* པད་མ་མ་ [‘marked or symbolized by a lotus,’ a king, *Brahmā*]S.

པད་མ་དམར་པོ་ *pad-ma-dmar* རྩ་ལྷན་མ་ red lotus flower (*S. Lex.*).

པད་མ་རྩ་ལྷན་པོ་ *Pad-ma tshu chen-po* n. of an Indian sage (*K. dun.* 17).

‡ པད་མ་རབ་བཟང་མ་ *Pad-ma rab-bzañ-ma* n. of a Tibetan female saint (*Mñon.*).

པད་མ་ཡེ་མཛོམས་ *Padma ye-mdseṣ* n. of a Bon teacher (*G. Bon.* 1).

‡ པད་མ་རྩ་ག་ *pad-ma rā-ga* པད་མ་རྩ་ག་, ལོ་ཤིན་པ་, ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་ a red gem, the ruby. [गोमेद a gem or precious stone brought from the *Himālayas* and the *Indus*, described as being of four sorts: white, pale-yellow, red, and dark-blue]S. It is of seven kinds:—ལྷན་པོ་ག་ *mu-la rañ-ga*; ལྷན་པོ་ *bi-dsa-ya*; ལྷན་པོ་ *ghāhu-ri*; ལྷན་པོ་ *dsa-li ha-ri*; པད་མ་རྩ་ག་ *pad-ma rakta*; ལྷན་པོ་ *puspa rakta*; ལྷན་པོ་ *gau-metā* (गोमेद) (*Mñon.*). པད་མ་རྩ་ག་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ the ruby removes illness and all evil spirits (*Sman.*).

Syn. རིན་ཆེན་དམར་པོ་ *rin-chen dmar-po*.

‡ པད་མ་སམ་བཟང་ *Pad-ma sam-bha-wa* the Indian Buddhist saint, ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ of the ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ = པད་མ་འབྱུང་གནས་ v. above.

པད་མ་འཛིན་ *pad-mahi skra* རྩ་ལྷན་ pistil of the lotus flower.

པད་མ་འཛིན་ལྷན་པོ་ *pad-mahi skyil-kruñ* པད་མ་འཛིན་ལྷན་པོ་ (ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་) the manner of sitting of the gods (*Ya-sel.*); and so, too, that adopted by a lama sitting ལྷན་པོ་, i.e., in meditation.

པད་མ་འཛིན་ལྷན་པོ་ *Pad-mahi skyes-gnas* པད་མ་འཛིན་ལྷན་པོ་, པད་མ་འཛིན་ལྷན་པོ་ an epithet of *Brahmā* (*Mñon.*).

པད་མ་འཛིན་ལྷན་པོ་ *pad-mahi khrag* (ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་) the womb-blood of women (*Sman* 2).

པད་མ་འཛིན་ལྷན་པོ་ *pad-mahi cha-lag* ལྷན་པོ་ [a lotus fibre]S.

Sarat Chandra Das to Tibet in 1879 and 1881. He died of small-pox in 1882.

པཎ་ཅེན་བློ་བཟང་བུ་བཟན་ཆོས་གྱི་ཉི་མ་ *Pan-chen Blo-bzang Thub-bstan Chos-kyi Ni-ma* the sixth and present Panchen Rin-po-chhe, who came into the position as an infant in 1883.

‡ པཎ་ཅེན་མིང་རྟེན་གྱི་ *pan-chen ir-ti-ni* पण्डितरत्न, the title by which the Panchen or Tashi Lama is known in Mongolia.

‡ པཎ་ཏི་ཏ་ *pan-di-ta* a Sanskritist or Indian scholar, a title often introduced into Tibetan literature: རིག་པའི་གནས་ལྗེ་ལ་མཁས་པར་གྱུར་ན་པཎ་ཏི་ཏའི་མིང་ the title of Paṇḍita is given to one who has become versed in the five sciences.

‡ པཎ་ཏི་ཏ་ན་ལྷེ་མི་ཏ་ *Pan-di-ta Dha-na Cṛi-mitra* the eldest of the nine sons of Atisa's elder brother who succeeded to the throne of Bengal and became known by the name of Dhana sri-mitra.

‡ པཎ་ཏི་ཏ་ལྷེ་ཏི་ *Pan-di-ta Smri-ti* the Indian Buddhist paṇḍit who visited Tibet shortly after Buddhism was persecuted by king Langdarma but finding no encouragement at Lhasa he resided at Tanag in Tsang and earned his subsistence for some time by tending sheep (*J. Zan.*).

‡ པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷེ་ *pan-di-tahi shwa* the kind of mitre-shaped cap which Atisa and Tsongkhapa used to wear: བམས་ཅན་གྱི་པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷེ་རྣམས་མེད་པ་གསལ་བ་ they all wore the paṇḍit's cap without showing vanity (*A. 22*).

པཎ་ལྷེ་རྩེ་མིང་ *pan-shwa rtse-rin* the conical mitre-shaped cap worn by the lamas of Tibet during any religious service: དེ་དུས་བུང་གསལ་གྱི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷེ་རྣམས་མེད་པ་གསལ་བ་ རང་དུ་སྦྱར་གྱིན་པའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷེ་རྣམས་མེད་པ་གསལ་བ་ they all wore the paṇḍit's cap without showing vanity (*A. 22*).

དར་མོ་ (*J. Zan. 108*) at that time on the occasion of a religious disputation that was held in the monastery called Paṇḍita Vihāra in the town of Tsa-ti-gao (modern Chittagong) of Baṅgala, a Buddhist paṇḍit listening to the advice of an old woman wore a cap pointed like a thorn. From his victory in the controversy, the use of the pointed mitre-shaped cap spread about.

པན་བོན་ *pan-bon* not considered perfect in dignity, as for instance the lamas of Lahoul that are married (*Jā.*).

པན་མཐའ་ *pan-mthah* པཎ་མ [traveller, wanderer] *S.*

‡ པཎ་ཅེ་ཀ་ *pān-tsi ka* and པཎ་ཅེ་ཀ་ཅེན་པོ་ *pān-tsi ka chen-po* (पाण्डिक and महापाण्डिक) are the names of Noijin chiefs (*K. g. 5, 21*).

པུ་རྩེ་ *pahu-rtse* (Chinese) a kind of tea (*Jig. 22*).

པར་ I: *par* any artificial mould: ལྷུག་པར་ *glugs-par* casting mould; དེུ་པར་ *rdehu-par* bullet-mould; རྩམ་པར་ *gñ-par* block-print; printing forms, a stereotype plate cut in wood; པར་རྩམ་པར་ *par-rko-wa* to cut types on boards; པར་རྩམ་པར་, པར་དུ་འདེབས་པར་ *par-du hdebs-pa* to print, to stamp; པར་རྩམ་པར་ *par-rko mkhan* or པར་རྩམ་པར་ *par-rko-pa* cutter of type; པར་ཁང་ *par-khan* printing office; པར་མཁན་ *par-mkhan* printer; པར་རྩམ་པར་ *par-rgyab* text; པར་རྩམ་པར་ *par-snag* printing-ink; པར་མ་ *par-ma* a printed work, book; པར་གཞི་ *par-gshi* printing boards; པར་གཞི་གཞི་ *par-gyog* a printer's assistant; པར་ཤོག་ *par-çog* printing-paper.

པར་ II: sign of the adverb; combined with verbs it represents the supine.

པར་ཏང་ *par-tan* = གདན་གུམ་རྩེ་ *gdan-grum rtse* a square carpet used for sitting upon.

† **པར་པ་ཏ** *par-pa-ta* n. of an officinal plant used in intermittent fever.

པར་པོ་སོ་བརྒྱུད *Par-po so-brgyad* the castle in which *Gcen-rab*'s father lived (*G. Bon.* 11).

པར་བུ *par-bu* པར [breadth] *S.* (*Zam.* 4); acc. to *Sch.* = **པ་ཏ** *pa-tra*.

པར་ཅ་སོ་ཏི *par-tsa so-ti* in *W.* a kind of cotton cloth (*Jä.*).

† **པར་ཤིག** *par-çik* པའི་ཆེན་པོ་ n. of a flower (*K. d.* 2, 126).

པར་སིག *Par-sig* 1. Persia (*Dsam.* 2). 2. བར་རྩ་ [a strap, strip of leather] *S.*

པལ་ཁ *pal-kha* = འཕྲུ་འཁྲུ་མ་ [a vein or any tubular vessel] *S.*

པས *pas* 1. as in དེ་ཡིན་པས་ that being so, དེ་མིན་པས་ that not being so, being without it. Combined with verbs, it signifies: by, in consequence of, because; also: as, since, when. 2. sign of the comparative; after vowels, however, and the final consonants ད, ར, ལ, བས་ stands in its place; འབྲས་ལྗོངས་བས་ བོད་ལུང་གྲུང་བ་ཡིན་ Tibet is colder than Sikkim; ར་མཁན་པས་མཆོམས་མཁན་དགེ་བ་ལགས་སོ་ the meditator is (spiritually) happier than the eater.

† **པ་སྤྱུ་ལྷོ** *pa-spa li* བྱི་ལྷོ་ལྷོ་ long pepper.

པི *pi* 1. = དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod* a cemetery (mystic) (*K. g.* 1, 179). 2. num. fig.: 43.

† **པི་ཀ་ལི** *pi-ka-li* = དཔེ་ཆ་འཛིན་པའི་ཤོག་ལེ་ shelf to keep books, book-shelf (*Rtsii.* 28).

† **པི་ཏོ་པ** *Pi-to-pa* པི་ཏོ་པ་; n. of an Indian Buddhist who is said to have visited Sham-bhala (*K. dun.* 47).

† **པི་པ་ཤར** *Pi-pa çan* n. of a great river in ancient India (*K. my.* 1, 198).

† **པི་པཔ་ལ** *pi-pap-la* prob. the peepul tree; པི་པཔ་ལ་པ་ *Pi-pap la ya-na* བྱི་པཔ་ལ་པ་; n. of an individual in *A. K.*

པི་པི *pi-pi* 1. acc. to *Schtr.*, *Sch.* fife, flute. 2. in *W.* nipple, teat. 3. in *W.* icicle.

པི་པི་ལིང་ *pi-pi-liñ* བྱི་པི་ལིང་ *Piper longum*: བྱི་པི་ལིང་གིས་གྲུང་ནད་མ་ལུས་སེལ་ the *Piper longum* (fruit) cures all kinds of cold.

Syn. ལུས་འཕགས་སྒྲུབ་ *lus-hphags skyes*; ལུལ་དཔུས་སྒྲུབ་ *yul-dbus skyes*; གྲོགས་རྩེད་ *grogs-rñed*; རྩོད་སྒྲུབ་ *drod-sman*; རྩོད་སྒྲུབ་ལྟེན་ *drod-skyed byed*; རྩོགས་མ་ *zegs-ma*; གཡོ་ལྟེན་ *gyo-byed*; རྩོགས་ལྟེན་ *sreg-byed*; སྒྲུང་ལིང་ *sna-rñ.* (*Mñon.*).

པི་ཕོ *pi-pho* 1. abbr. of བྱི་པི་ལིང་ *pi-pi-liñ* and པ་བ་རིལ་པོ་ *pha-wa ril-po* = *Piper longum* and black pepper. 2. v. **པི་ཤི** *pi-çi*.

† **པི་ཅུ་ལ་ལ** *pi-tsu lä-la* n. of a gem (*S. kar.* 182).

པི་ལང་ *pi-wañ* བྱི་ལང་, guitar; ཀློན་པི་ལང་ *ko-na pi-yañ* a kind of guitar. པི་ལང་མཁན་ *pi-wañ mkhan* = པི་ལང་པ་ *pi-wañ-pa* བྱི་ལང་པ་འདྲུ་, བྱི་ལང་ one who plays on the guitar (*Mñon.*). པི་ལང་རྒྱུད་ *pi-wañ-rgyud* འཁྲུ་ལྷོ་ 1. [a musician] *S.* 2. བྱི་ལང་ [a lute] *S.* པི་ལང་རྒྱུད་མང་ *pi-wañ rgyud-mañ* འཁྲུ་ལྷོ་མང་ a guitar with many strings; པི་ལང་རྒྱུད་གསུམ་ *pi-wañ rgyud-gsum* a three stringed guitar.

པི་རག *pi-rag* (ནོར་བུ་) n. of a gem or precious stone; པི་རག་དུག་དང་འབྱུང་པའི་གནོད་གུ་བསྐྱེད་ the precious stone *pirag* is a protection against poison and evil spirits.

† **པི་རི་ནྱ་** *pi-rī-nā* པི་རི་ནྱ་; = སྒྲིང་ཞེད་ *sñiñ-ñid* (mystic) (*K. g.* 1, 27).

པི་ལིང་ *pi-liñ* and པི་ལིང་འཕགས་མ་ *pi-liñ hphar-ma* are names of two མ་པ་དག་ demi-gods.

† པི་ལིན་དཱ་བུ *pi-lin dahi-bu* पिलिन्दक
the son of Pilinda, one of the disciples of
Gautama Buddha, who used to exhibit
miracles.

པིག་མོ *pi-g-mo* v. ཕུས་མོ *pu-s-mo* (Jä.).

† པིན་ར་ར་ར *pin-ta ra-ta* n. of a com-
mentary: ཡོ་གཙ་རུ་དང་དེའི་པིན་ར་ར་ལ་སྐུ་གསལ་བ་བཞུར་
he translated the *Yogācārya* works and
their commentaries, etc. (A. 66).

པིར *pir* pencil, pen, brush; ཕུག་པིར
byug-pir large brush for house-painting;
བཙན་པིར *bcad-pir* small brush for artistic
painting, also lead-pencil.

Syn. རྩི་བྱེད *hbri-byed*; བྱིས་ཐུག *bris-
smyug* (Mñon.).

པིར་བ *pir-wa* to crush, to grind (to
powder) in Ladak = མཚེད་པ *mñed-pa*.

ཕུ་བ *pu-wa* 1. = གནོན་པ *gnon-pa* to press,
pressing (mystic) (K. g. 179). 2. num.
fig. 73.

ཕུ་གཤི་འབྲས་བུ *pu-gahi hbras-bu* युवाक areca
nut eaten by the Hindus.

† ཕུ་ཏི *Pu-ti*, ཕུ་ཏི་སྐུ་གསལ་གསལ་པ *Pu-tis gyogs-pa*
n. of the great ocean to the South of India
on the coasts of which people subsist
chiefly on fish (K. d. 2, 273).

ཕུ་ཏ་ན *Pu-ta-na* n. of a city: ལྷོ་ཕྱོགས་པེ་ཏ་
ལའི་ཕུ་ཏ་ན་ཆེན་པོ་བྱུང་བུ་ཏ་ན་ཞེས་ཕུ་བར་བྲས་ཟེའི་བྱིས་རུ་བྱུས་ཏི།
he was born in the house of a Brahman in
the city of Putana in the country of Petala
in Southern India (K. my. 17, 246).

† ཕུ་ཏོ་པོ *Pu-to-po* n. of a learned lama:
མན་ངག་ཏུ་གསུང་ཆེན་པོ་མཛད་ནས། ཕུ་ཏོ་པོ་མཛད་ having
composed a large book of maxims, Putapo
went away (A. 135).

† ཕུ་ཏི *pu-ti* or པོ་ཏི *po-ti* a manuscript
book.

† ཕུ་སྟ་ཀ *pu-sa-ka* पुस्तक a volume, book.

† ཕུ་ན་ཀ *pu-na-ka* n. of a flower (K.
g. 17, 466).

ཕུ་ན་ཁ *Pu-na-kha* the winter capital of
Bhutan.

ཕུ་བྱི *pu-byi* v. སྐུ་བྱི *spu-byi*.

ཕུ་ཙ *pu-tse*.

ཕུ་ཙ *pu-tshc bran* (Cs.); husks of barley
(Jä.)

ཕུ་རངས *Pu-rañs* a district in the S.E.
of Ngari Khorsum, of which province it is
a division; it is situated to the north of the
districts of Kamaun and of Western Nepal.

† ཕུ་རུ་ཅ *pu-ru-cha* पुष an officer in
Tibet = སྒོན་པོ *blon-po* a minister, official.

† ཕུ་ལེ་ར་མ་ལ་ཡ *Pu-li-ra Ma-la-ya* n. of a
country in ancient India.

† ཕུ་ལིང་ག *pu-liñ-ga* पुलिङ्ग n. for the
masculine gender.

ཕུ་ལུ *pu-lu* hut, built of stones, like
those of alpine herdsmen in W. (Jä.).

† ཕུ་ལོ་མའི་དག *Pu-lo mahi-dgra* पुलोमहि
an epithet of Indra (Mñon.) [Indra des-
troyed his father-in-law Puloman in order
to avert his imprecation consequent on the
violation of his daughter]S. ཕུ་ལོ་མའི་སྐྱུ་མོ་
pu-lohi sras-mo (ཕུ་ལོ་མའི་སྐྱུ་མོ་ *pu-lo mahi-sras
mo*) पौलोमी the daughter of Pulo, an
epithet of the wife of Indra (Mñon.).

ཕུ་ལུ I: *pu-çu* = 1. སྐར་བར་ *span-war* ऋजुवीर्य
[gradually tapering]S. 2. འཕྲུལ་ [se-
cretly]S.

ཕུ་བུ II: 1. = ཡང་ཐོག་, སྒང་བར་ upper story, second flat of a building also = གསེལ་ཁང་ རྒྱུ་ the top of a house. 2. ཕུ་བུ་ལྷོ་མ་ *pu-çuhi-steñs* རྒྱུ་མིམུ་ [top of a building] S.

ཕུ་བུ་ *Pu-çu* (ཕ) ཀའ་ 1. the hoopoe bird: ཕུ་བུ་གཞི་མ་གཞི་ན་ན་ཞི་བར་བྱེད་ the flesh of *Pu-çu* soothes apoplexy or illness caused by evil spirits. The colloq. term for the hoopoe in C. T. is *pu-pu ku-shu*. 2. = ཡང་ཐོག་ *yañ-thog* or གསེལ་ཁང་ *bsil-khañ* the turret or open airing room on the top of a house.

Syn. of 1. མཚུ་རིང་ *mchu-rin*; སྒོ་འི་གཙུག་ཕུ་ཅན་ *sgro-hi-gtsug phud-can*; རྩི་རའི་འདག་ཆགས་ *dri-ñahi hdag-chags* (*Mñon.*).

མེ།

ཕུ་ཤེལ་ཅེ་ *pu-šel tse* (ཤ) རྩམ་མེ་ [the fragrant root of the plant *Andropogon muricatus*; the root is a cure for vomiting] S. (ཁུ་ཤེལ་གས་ *klu-shan gras*).

Syn. གཤེལ་ཕུ་ *nag-dbye*; ཕུ་བས་ *bya-sas*; འཕོ་ར་ལོ་ཤེལ་ *hkhor-lohi lus*; རྩི་འཕོ་ར་ལོ་ *ña-yi hbyor-pa*; ལུས་རན་མེག་ *lus-ñan mig* (*Mñon.*).

ཕུག་ཏུ་ *pug-ta* [shelf, partition in a box] (*Jä.*)

ཕུག་མ་ *pug-ma* in Purig = collar-bone.

ཕུང་པ་ *puñ-pa* or ཕུང་པ་ *phuñ-pa* in C., W. an unshaped vessel of clay or wood for water, beer, etc., but seems not to be the same with ཕུམ་པ་ *bum-pa* (*Jä.*)

† ཕུང་རྩི་ཀ་ *pun-da ri-ka* 1. n. of a gem (precious stone). 2. n. of a celestial flower; ཕུང་རྩི་ཀ་འི་ཕྱེད་ *pun-da ri-kañi phreñ* a garland of pundarika flower (*Situ. 137*). 3. ཕུང་རྩི་ཀ་ white lotus.

ཕུང་ནག་ *pun-nag* ཕུང་ཀ་ [n. of a tree, *Rottleria tinctoria*, from the blossoms of which a yellowish dye is prepared] S.

ཕུར་ *pur* resp. for རྩི་ dead body; ཕུར་གུལ་ བློ་ཐུ་ ghost-land, a name for Tibet which is called the kingdom of the dead.

† ཕུར་ཏ་ཀའ་ཅེ་ *Pur-na kats-tsha* n. of a place in Ancient India.

‡ ཕུར་ཏ་གི་ *Pur-na gi-ri* in Tib. ཀའ་འཕེ་ 1. the Indian *Gosain* belonging to Joshi-mot who resided for many years at Tashilhunpo and accompanied *Panchen Rin-po-che* Palden Ye-s'es to Peking. It was he who carried letters to Warren Hastings and founded the monastery of Bhot-Bagan opposite Calcutta on the Howrah side of the Hughli. He was killed by dacoits who had robbed him of the large quantity of gold he had amassed during his residence in Tibet. 2. n. of a Buddhist holy place in the Swat Valley. ཕུར་ཏ་གི་ཕུང་ན་ཡོད་ situated on the north of Udyāna (*Duṣ-ye. 38*).

ཕུཀ་ཀ་ར་ *puṣ-ka-ra* ཕུཀ་ར་ n. of a medicinal plant the flower of which resembles in shape a lamb's foot: ཕུཀ་ཀ་ར་ལུ་ལས་པད་ཀར་ཅེ་ བསེལ་ the root of *pushkara* cures phelgm and fever.

+ ཕུས་འཕུད་ *pus-hkhyud* = སྒོམ་ཐག་ *sgom-thag* the string or cloth tied round the body of a *Naljor* by which he ties himself when meditating (*Pag. 76*).

ཕུས་མོ་ *pus-mo* ཇའུ་, ཇའུ་ the knee; the shank or lower part of the leg from the ankle to the knee. [ཕུས་མོ་ས་ལ་འཕུག་པ་ *pus-mo sa-la hdsug-pa* to kneel] *Jä.* ཕུས་མོ་ས་ལ་འཕུག་པ་ཏེ་ བཞུག་ཏུ་འཕུག་པ་ he knelt down with the palms of his hands joined and petitioned. ཕུས་མོ་གཡས་པའི་ལྗང་ས་ལ་གཙུག་པ་ཏེ་ ར་ཅིག་ ཇའུ་-མའུ་ལོ་ ར་ཅིག་ཡུ་ལུ་ཡུ་ [fixed the right knee-joint on the ground] S.

ལུས་མོའི་གནས་ *pus-mohi gnas* གནས་ [the knee joint]S.

ལུས་མོའི་ལྗང་ *pus-mohi lha-nga* གནས་ལྗང་ [knee-pans]S.

ལུས་མོའི་གནས་ *pus-tshigs* = ལུས་མོའི་མོག་མེད་ *pus-mohi tshigs* the knee joint. རྒྱལ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgan-mo pus hkhregs-kyas hgro-sñin* *hdod* though the old woman had a stiff knee she wished to go away (*Rdsa.* 17).

པེ *pe* = ལྷ་ལྷ་ *gruel-broth* (mystic) (*K. g.* 179).

པེ་ཀར་ *Pe-kar* or པེ་དཀར་ *Pe-dkar* (also spelt དཔེ་དཀར་ or དཔེ་དར་ *Dpe-har*) = དཀོན་པེ་ལྷ་ *dkor-bdag rgyal-po* the spirit-king or chief of the custodians of monastic properties. His principal shrine stands in the Nechung grove near Lhasa. He is greatly adored all over Tibet; and it is said that he was brought by Padma Sambhawa from the monastery of Odantapuri in Magadha and bound under solemn oath to protect the great monastery of Sam-ye. པེ་ཀར་གླིང་ *pe-kar gliñ*, དཀོན་པེ་ལྷ་ the temple of Pekar in Sam-ye in which the monastic treasures are kept: གཟུངས་པེ་ཀར་གླིང་གི་ དཀོན་པེ་ལྷ་ (*A.* 91) his small room was also in the treasury of the temple of *Pe-kar gliñ*.

པེ་སྒང་ *Pe-sgan* n. of a place in Tibet: ལག་མེད་པེ་སྒང་དུ་བྱུང་ *shag-sa pe-sgan du-byas* he halted one night at *Pe-sgan* (*A.* 90).

པེ་ཏེ་ཀར་ *Pe-te-hor*, more properly པེ་ཏེ་ཀར་ *Pa-ta-hor*, the country to the east of Yarkand which was a great place of the Northern Buddhists.

པེ་ཙམ་ *pe-tsam* little, small, a little (*Sch.*).

པེ་ཙེ་ *pe-tse* white cabbage in *C.* (*Jä.*).

པེ་ར་ *pe-ra* a flat basket (*Jä.*).

པེན་པ་ *pen-pa* pincers (in *Sikk.*).

པོ་ I: *Po* 1. n. of a place in the confines of the country of Gesar and Tibet (*G. Bon.* 4). 2. n. of a clan in Tibet (*Jig.* 21). 3. for པོ་.

པོ་ II: 1. the particle styled བདག་གྲགས་ *bdag-sgra* signifying the agent, as in བདག་པེ་ལྷ་ a demonstrator, explainer, བསམ་པེ་ལྷ་ *thos-pa-po* a hearer. 2. sign of nouns, designating concrete nouns and the masculine gender, in contradistinction to abstract nouns with ལ་ or ལ་, and to feminines with མོ་; connected with a numeral, it supplies the definite article: ལྔ་པོ་ *lha-po* the five (just mentioned); གཉིས་པོ་ *gnis-po* the two, both, (*Jä.*).

པོ་ཏ་ལ་ *Po-ta-la* (ལྷོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lho-phyogs ri-bogru-hdsin*) 1. པོ་ཏ་ལ་ or པོ་ཏ་ལ་ the residence of Avalokites'vara and Āryā Tārā on a hill situated in an harbour somewhere in the Indian ocean; acc. to the Chinese Buddhists an island in the China sea off the coast of Shanghai. 2. = རྩེ་པོ་ཏ་ལ་ *Rtse Po ta-la* or ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyal-wa rin-po chehi pho-brañ* the residence of the Dalai Lama at Lhasa (*Rtsii.*). The buildings stand on a three-peaked hill in the north-western suburbs of Lhasa.

† པོ་ཏ་ལ་གི་ *po-tañ-gi* = གཟུངས་པེ་ཀར་གླིང་གི་ *gsoñ-por smra-wa* (mystic) (*K. g.* 17, 27).

པོ་ཏི་ *po-ti* = པུ་ཏི་ *pu-ti* small book.

པོ་ཏོག་ *po-tog* v. མཐོ་པོ་ཏོག་ *mtso-po tog* (*Jä.*).

པོ་པོ་ *po-po* grandfather (both in the father's and mother's side); པོ་མོ་ grandmother.

པོ་ལོན་པ་ *Po-lon-çan* n. of a high mountain in China.

པོ་སོན་ཆ *po-son-cha* मधुवक a shrub *Sesbana grandiflora*.

Syn. གོ་བུ་ཅན *goñ-bu-can*; ལག་པའི་ཅོང་དུས *lag-pahi tsheñ-dus*; གཤེར་གྱི་ལག *gser-gyi lag*; དབུགས་འབྱེན་ཤིང་ *dbugṣ-hbyin ṣin*; འཕྱག་པའི་ཤེ *hkhyog-pohi ṣde*; མྱོས་བྱེད *myos-byed*; ཆང་ཤིང་ *chañ-ṣiñ* (*Mñon.*).

པོག *pog* ལྷ་རྩུ་ར [the resin of the plant *Boswellia thurifera*] S.

པོག་ཏ *pog-ta* (Mong.) = ཇེ sir, lord.

པོག་ཤོར *pog-phor* = སྒོས་ཤོར *spoṣ-phor* (པོག་ *pog* = སྒོས་ *spoṣ*) incense-burner, perfuming-pan.

པོད *pod* acc. to *Jä.* = པོན་པོན་ *pon-pon*, པོན་ཏོ *pon-to*, v. པོན་ *phon*, པོན་ཏོ *phon-to*.

པོར་འཛོད་ *Por-hdsod* n. of a tribe in Tibet (*J. Zan.*).

པོལ *pol* in Tsang is said to be a sort of fever.

པ་ I: *pra* 1. a small turquoise, in *W.* seldom larger than a lentil, for wearing on ornamental rings. 2. v. ཚོས་ *tshom*.

པ་ II: also པ་མོ *pra-mo* 1. lot; sign, token, prognostic: པ་རན་པ་ *pra-rñan-pa* bad sign; པ་ལབ་པ་ *pra phab-pa* = རྟགས་པ་བྱེད་པ་ *rtaṣ-pa byed-pa* to draw prognostics from a charmed mirror: ཇེ་བཙུན་སྒྲོལ་མའི་པ་ལབ་པ་ནས་ prognostics were drawn from a mirror consecrated to Dolma (*A.* 57); པ་རྟགས་ *pra-rtaṣ*, མེ་མོང་ལ་རབ་གནས་བྱས་ཏེ་བཟང་པོ་ལང་པ་ཤིང་གི་རྟགས་པ་ the mirror having been consecrated any good or bad signs will appear on it; ཏིང་ངེ་འཛོན་གྱི་པ་རྟགས་པ་ the ill-omen of *Samādhi* (*D.R.*).

‡ པ་ཀིར་ལ་ *pra kir-ya* प्रकीर्त्य [1. the plant *Guilandina bonduc*. 2. the tree *Pongamia glabra*] S.; v. ཀ་ར་ནེ་ *ka-rañ dsa* (*Mñon.*).

‡ པ་ག་ཇེ་ཏི་ག་ *Praga dso-ti ṣa* प्राग्-ज्योतिष n. of a mountain said to be situated

beyond the mountains of *Susrīmo* *Paivata* which is inhabited by the gods and where the *Asuras* cause the former constant terror. (*K. d.* २, 283). [It is identified by some writers with *Prāgjyotisha*, or the province of *Assam*] S.

པ་ཆལ་ *pra-chal* or སྤྲལ་ཆལ་ *spral-chal* jest, joke, nonsensical talk; པ་ཆལ་བྱེད་པ་ *pra-chal byed-pa* to make sport, to play the buffoon; པ་ཆལ་སྒྲོང་བ་ *pra-chal ṣloñ-wa* to cause merriment (*Jä.*).

‡ པ་ཏི་པོ་ཏང་གི་ *pra-ti po-tañ-gi* is explained as གསར་པོར་སྤྲལ་བའི་ལན་ *gsañ-por smra-waḥi lan* reply to an enquiry given in a mystic language.

པ་དུན་རྩེ་ལྷ་ཁང་ *Pra-dun-rtse lha khañ* one of the twelve Buddhist temples said to have been erected by king *Sroñ-btsan* *Sgam-po*, this one being in the north of Tibet.

‡ པ་པ་ཏ་ *pra-pa-ta* = གུ་ *gru* boat (in mystic language) (*K. g.* 27).

པ་ལབ་པ་ *pra-phab-pa* [1. प्रसेन, n. of a prince, 2. मूर्ति figure, shape image] S.; པ་ལབ་བཞིན་ *pra-phab bshin* प्रतिमूर्ति likeness, image.

པ་ལ་ *pra-wa* 1. བཀ, པ་པའི་མེ་ཏོག་ *pra-waḥi me-tog* བཀའཔུལ་ [the flower of the tree called *Æschynomene grandiflora*] S. 2. ཀའ་ཏིན་ *[hardness, the plant Teronia elephantum]* S.

པ་ཚལ་ *pra-tshil* = སྤར་རྩྭ་གསལ་ *sbrañ-rtsiṣ-ima* bee-wax.

པ་ལི་ *pra-li* a tailless rodent, *Lagomys badius* or some kindred species.

‡ པ་ཡང་ཀུ་ *pri yañ-ku* or པ་ཡང་གུ་ *pri yañ-gu* प्रियंगु [*Panicum italicum*, a medicinal plant and perfume described in some places as being a fragrant seed] S. པ་ཡང་གུ་ཡིས་ མེ་མོང་ལ་རབ་གནས་ལེན་པ་ མེ་མོང་ལ་མེ་ཏོག་འབྲས་བུ་ཆང་མ་དགོས་.

Syn. བུད་མེད་མིང་ཅན་ *bud-med miñ-can*; སྒྲ་ཚོགས་ཤེ *sna-tshogs sde*; འབྲུང་པོའི་མེ་ཉལ་ *hbyuñ-pohi-me-tog*; འཛམ་བུ་རྒྱུས་ *dsam-bu skyes*; འབྲི་ཤིང་མཚོག་ལྗན་ *hkhri-mchog ldan*; རྩོ་སངས་ཅན་ *ñā-saṅs can*; ས་ལ་ཕྱག་འཆོལ་ *sa-la phyag-htshal* (*Mñon.*).

ཕྱོག་ *prog* or ཅེ་ཕྱོག་ *ze-prog* the crest of a cock (*Cs.*)

ཕྱོག་ཐུ་ *prog-shu* or ཕྱོག་ཐུ་ *phrog-shu* རུ་རྒྱུ་ཅན་ *cod-pan* ornamental helmet, the kind of crown worn by Vais'ravaṇa the king of the north.

Syn. མགོ་རྒྱན་ *mc'o-rgyan*; དབུ་རྒྱན་ *dbu-rgyan* (*Mñon.*).

དཔག་ *dpag* measure: དཔག་མེད་ *dpag-med* or དཔག་ལས་ *dpag-yas* measureless, immeasurable. དཔག་ཐག་ *dpag-thag* measuring string or tape; དཔག་པ་ *dpag-pa* མ་ fathom; དཔག་བྱས་ *dpag-byas* མེད་ measurable; དཔག་བྱལ་ *dpag-bral* འཛམ་, འཛམ་ n. of a number. དཔག་འབྲུམས་ *dpag-hbyams* id.

དཔག་ཅན་ *dpag-tshad* ཡོ་ཅན་ acc. to *Cs.* 4,000 fathoms, hence a geographical mile; དཔག་ཅེན་ *dpag-cen* a distance of 5,000 fathoms.

དཔག་ཤིང་ *Dpag-ṣod* or དཔག་ *Dpah* n. of a village in Kham belonging to the estate of ཀུན་བདེ་གླིང་ *Kun-bde glin*, i.e., to one of the four great Ling monasteries of Lhasa (*Loñ.* 3, 16).

དཔག་བསམ་ *dpag-bsam* རྟེན་ thought, imagination, wish. དཔག་བསམ་འབྲི་ཤིང་ *dpag-bsam hkhri-ṣiñ* རྟེན་ or རྟེན་འབྲི་ཤིང་ the wishing tree, the tree of cogitation; n. of a fine poetical work written by Kshemendra on the exploits and glories of Buddha. This work occurs in full in the Tangyur, in the 93rd vol. mdo section; the text and a synopsis of the whole work in Tibetan have been published under the editorship of Sarat Chandra Das, c.i.e., by the

Asiatic Society of Bengal. དཔག་བསམ་འབྲི་ཤིང་ *dpag-bsam ljon-pa* རྟེན་ the wishing-tree; one who is very charitable and gives alms to all beggars.

དཔག་ས་ *dpags* 1. parched barley meal made into sop or balls by soaking in tea or soup. 2.= རྟེན་པ་ *nos-pa* རྟེན་ [to accumulate] *S.* 3.= གཏིན་ *gtiñ* depth. འབྲོག་པས་ ར་ལ་དཔག་ས་ཤིག་ཡོད་ in me said the herdsman there is some depth (of mind) (*A.* 142).

དཔག་ *dpah* or དཔག་པོ་ *dpah-po* 1. a witness, one able to attest or bear witness; also, a surety: དཔག་ལྟེན་པ་ *dpah byed-pa* to bear witness, to attest, v. མན་པ་ *mnañ*; རང་སེམས་དཔག་དུ་འཇུག་པ་ to be sincere, to be conscious of speaking the truth (*Jä.*); དཔག་པོས་ རྟོག་པར་མ་བཤད་པ་ *dpah-pos lkog-rñan sa-wa-de* (རྟོག་པར་མ་བཤད་པ་ causes the ends of law to be thrown to the winds) the witness that receives secret gratification (*Gser-phreñ* 16). དཔག་དུ་འཇུག་པ་ *dpah-du hgyur-wa* to be witness of བདེན་དཔག་ witness or proof for the truth of; a thing; རྟེན་དཔག་ *rdsun-dpah* false witness (*Schtr.*) མི་དཔག་ *C.*, one who is a defendant's advocate; མི་དཔག་ (or དཔག་པོ་) ལྟེན་པ་ c. genit. or dat., to defend in a court of justice (*Jä.*). དཔག་པོར་ཞུས་པ་ *dpah-por dris-pa* asked to be a witness; དཔག་འཇུག་པ་ *dpah-hpher-wa* to become witness.

དཔག་ལྟོ་སྒྲོམ་བཟན་པ་ *Dpah-blo gros brtan-pa* n. of a learned *Lotsāwa* of Tibet.

དཔག་དམར་པ་ *dpah-dmah-wa* low; དཔག་མཐོང་ *dpah-mtho-wa* high.

དཔག་ས་ *dpahs* རྟེན་ height, དཔག་ས་ལྟེན་ *dpahs-su* in height.

དཔག་ *dpah* or དཔག་པ་ *dpah-wa* རྟེན་, འཇུག་, རྟེན་ 1. sbst. bravery strength, courage; also adj. brave, strong.

21

courageous; དཔལ་ཁུམས *dpah-khums* weak, strengthless, feeble. དཔལ་རྒྱལ་པ *dpah rgyas-pa* = དཔལ་རྒྱལ་པ very powerful, heroic, chivalrous. དཔལ་མངའ་ *dpah-mñah* (རྒྱལ་པོ་ཡོད་པ) strong, powerful; དཔལ་ལྷན་ *dpah-lan* brave. 2. in *W.* taste, agreeable flavour.

དཔལ་སྒྲོང་བ *dpah-skong-wa* = རྒྱལ་པོ་ལ་འཇུག་པ་ *ha-rgyal hjom-pa* to humiliate, to humble, break the pride: གཞན་གྱི་བསམ་པ་མ་རུང་བ་དག་དཔལ་སྒྲོང་བའི་བྱིར་དུ་དབྱེད་བཞིན་དམག་བཞུགས་ཏེ་ (*Hbrom.* ༩, 318).

དཔལ་ཅན་ *dpah-can* 1. brave. 2. beautiful. 3. *W.* savoury (*Jä.*).

དཔལ་དར་ *dpah-dar* scarf presented to one who has distinguished himself by valour and success in any undertaking.

དཔལ་གདམ་ *dpah-gdam* = གྱི་རིང་ long knife, a sword.

དཔལ་པ་ *dpah-pa*, a medicinal plant with root resembling that of a radish.

དཔལ་པོ་ *dpah-po* heroic. དཔལ་པོ་དུལ་ *dpah-po dul* an epithet of Bhīmasena the second Pāṇḍava (*Mñon.*). དཔལ་པོ་ལྷ་མ་ *dpah-po dsa-ma* an epithet of Paraçurāma (*Mñon.*). དཔལ་པོ་ལག་པ་ *dpah-po lag-pa* ཀར་བྱེད་ [the fragrant oleander] *S.*; n. of a medicinal plant and flower (*Mñon.*).

དཔལ་བ་ *dpah-wa* ཐོག་, འཇམ་མེད་ an ascetic; a steady person; v. ante དཔལ་. དཔལ་ཉེད་ steady, valour.

དཔལ་པོ་ *dpah-po* ཐོག་, ཡུལ་ 1. an intrepid chivalrous person, hero, a fearless strong man, a demi-god. 2. brave, heroic: རྩ་མགྲོན་ དཔལ་པོ་ *Rta-mgrin dpah-po* brave Tamdin! according to some དཔལ་པོ་ཆེན་པོ་ *dpah-po chen-po* is same as བོང་ནག་ *boñ-nag* aconite: དཔལ་པོ་ཆེན་པོ་མ་རུག་དང་ཆོད་མེད་. དཔལ་པོ་མཁན་པ་ *dpah-po brtan-pa* = བྱུང་བྱུམ་ saffron (*Mñon.*). དཔལ་པོ་མཁའ་གྱི་གཙུག་ལུང་ཅན་ = བྱ་རྒྱལ་མིག་ *bya-roq mig* བྱ་རྒྱལ་མིག་པ་

bya-roq nor-bu, དཀར་པོ་ཡལ་འདྲན་རེ་སྒོན་ *dkar-po yar-hdren re-skor*, etc. (*Sman.* 350). དཔལ་པོ་མེར་ *dpah-po ser*, an officinal plant of bitter taste. དཔལ་པོ་འི་རྒྱུད་ *dpah-bohi-rgyud*; སྐྱུ་རི་, མཁའ་ of chivalrous spirit, heroic and noble-birth.

Syn. རྩ་མགྲོན་ *stobs-chen*; གུད་མི་ *gyad-mi*; བ་རྩལ་གཞན་ *pha-rol-gnon*; བེ་རྩལ་གཞན་པའི་དབྱེད་པ་ཅན་ *she-sdañ gtum-pahi dpuñ-pa-can*; རྩ་མགྲོན་ཅན་ *rnam-gnon-can*; གཡུལ་རྩལ་ཅན་ *gyul-nor brtan*; རྩ་མགྲོན་པ་ *tshim-pa med*; ཐལ་བྱུང་འགྲོ་ *thal-byuñ hgro*; འཇམ་མེད་པ་ *hjijs-med*; བེ་རྩལ་གཞན་ *bsñeñs-bral*; བག་མི་ཆ་ *bag-mi tsha*; རྩ་མགྲོན་པ་མཁའ་ *shum-pa mi-mñah*; རྩ་མགྲོན་པ་ *ñam-ñā med*; གཡུལ་ན་བཟླ་ *gyul-na brjid*; རྩལ་རྩལ་ཅན་ *ñiñ-stobs-can*; བཟུལ་ཐོད་པ་ *rtul-phod pa*; ཅུ་གང་ཅན་ *chu-gañ can*; མི་འགོང་བ་ *mi-hgoñ-wa*; འཇམ་མེད་པ་ *hikañ-choq sbyañ.* (*Mñon.*).

དཔལ་པོ་འགྱུར་ *dpah-po brgyud* an epithet of Vishṇu (*Mñon.*).

དཔལ་པོ་འདུག་ཐངས་ *dpah-pohi hdug-staṅs* the manner of sitting of a *lha* or minor god (*Ya-sel.*).

དཔལ་ཕྱིར་ *dpah-byed* ཐོག་ [hero] *S.*

དཔལ་མོ་ *dpah-mo* 1. héroïne, also name of a Yaksha queen (*K. g.* 5, 139). 2. v. ཆེན་།

དཔལ་རབ་ *Dpah-rab* n: of a country that was ruled over by king Udayi (འཇམ་མེད་) (*K. d.* 133).

དཔལ་རྒྱལ་པ་དང་མཚན་པ་ *dpah-rlabs-dan bcas-pa* མཐོག་མོའི་ཆེན་ [having violent waves; the ocean] *S.*

དཔལ་ཤོད་ *dpah-ṣod* = དཔག་ཤོད་ *dpag-ṣod*.

དཔལ་ I: *Dpal* གཞུ་རྒྱལ་, གཞུ་རྒྱལ་ n. of a medicinal tree [the tree *Gmelina arborea*] *S.*

Syn. ཀུན་ནམ་མཁའ་ *kun-naq bzah*; མོ་མ་མཁའ་ *lo-ma mñar*; རྩལ་རྩལ་པའི་འདུག་ *sbrañ-rtsihi hdab*;

ལོ་མ་བཟང་སྟོན་ལྷན་པོ་ *lo-ma-bzang sprod-byed*; དཔལ་གྱི་
ལོ་མ་ *dpal-gyi lo-ma* (*Mñon.*).

དཔལ་ II : 1. རྒྱལ་ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་, མཁའ་ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་ *glory, splendour, magnificence, abundance; prosperity, talent.* ལྷན་པོ་དཔལ་ལྷན་པོ་དཔལ་ *enjoying the utmost happiness (Glr.)*; as an epithet, or part of the names of deities, e.g., དཔལ་ལྷན་པོ་ *Dpal ldem* a deity incarnated in the Sikkim mountain peak of Pandim; ལྷན་པོ་དཔལ་ *welfare of all living beings.* ལྷན་པོ་དཔལ་ ལྷན་པོ་ *or ལྷན་པོ་ to be the salvation, the saviour of all beings (Glr.)*; དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-skyed-pa*, ལྷན་པོ་རྒྱལ་ལྷན་པོ་ *gshan-gyi rañ-gi dpal* to work for the elevation of others or for one's own. 2. nobility : དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *privilege of nobility*; དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *diploma of nobility*; དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *one having a diploma of nobility (Cs.)*

Syn. ལྷན་པོ་ *yon-tan*; ལྷན་པོ་ *gsi-brjid*; ལྷན་པོ་ *gnen-loñs spyod* (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-skyes* = ལྷན་པོ་ *rgya-cug* (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ *Dpal-skyoñ* ལྷན་པོ་ [the lord of fortune, n. of Vishnu; also a king]S.

དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-khyad* = དཔལ་ *dpal* (*Jä.*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ *Dpal-hkhor btsan* n. of an early king of Tibet, the son of king *Gnam-lde Hod-srun* (*Loñ. 2, 8*).

‡ དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-gos* 1. ལྷན་པོ་ *lotus flower (Mñon.)*. 2. ལྷན་པོ་ [dwelling with S'ri, n. of Vishnu]S. དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi behus mtshan* another epithet of Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་དཔལ་ *dpal-gyi dum-bu tsan-dan dkar-po* ལྷན་པོ་ *white sandal-wood.*

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi phag-pa* ལྷན་པོ་ [‘the divine boar,’ a n. of Vishnu]S. དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi bdag* ལྷན་པོ་ another epithet of Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi hdab-ma* *can as met. = lotus flower (Mñon.)*.

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi-bu* *met. horse (Mñon.)*.

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi behu* ལྷན་པོ་ *noose of love, n. of a gem [a particular mark or curl-hair on the breast of Vishnu]S.*

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *Dpal-gyi ri* ལྷན་པོ་ [n. of a mountain mentioned by Bhavabhūti in his *Malatimādhava*]S. Also a mountain in Southern India where Nāgārjuna is said to have spent his last days absorbed in deep meditation. Also a mountain with a monastery in Tsang, opposite Dong-tse, built by an incarnate lama of the Nyingma school.

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi lag-pa* ལྷན་པོ་; an epithet of Vishnu (*Mñon.*). དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ *dpal-gyi-lag-ladan-ma* or དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-stug* = ལྷན་པོ་ *sho* curds.

དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-mgrin* ལྷན་པོ་ another epithet of Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-mchog dañ-pohi rgyud* n. of a book (in *K. g. 3, 294*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ *Dpal-gtun-po* n. of a spirit-king of very frightful appearance (*K. g. 3, 1*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-gter* or དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-ster* an epithet of Nam-sras or Vais'ravana (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ *dpal-stug* ལྷན་པོ་ majestic.

དཔལ་ལྷན་པོ་ *Dpal-sdehi rdsoñ* n. of a small fort and Jong situated on the north margin of Yamdok-lake a few miles to the south-east of Khamba-La and on the road to Lhasa from Gyañtse (*Loñ. 2, 14*). The Jesuit missionaries who visited Tibet in the 18th century A.D. on their way to Lhasa passed this place and called the great lake after the name of the fort.

དཔལ་ཤེ་ལྷ་མོ་རྒྱལ་པོ་ *Dpal-sde shabs-druñ* n. of a Nyingma sage of Yamdok district, a great expert in Tantrik ritual and author of the work རྒྱུད་རྒྱུ་། By his influence with the lake-deities the Jong-Gar Mongol invasion of this district was repulsed and 1,000 Mongol soldiers drowned in the Yamdok Tsho.

དཔལ་རྩོམ་པའི་ལཱ་ལྷ་མོ་ *dpal-rdo-rje-hjigs byed kyi-rgyud* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ n. of a book in *K. g.* ༤, 46.

དཔལ་རྩོམ་པའི་ལཱ་ལྷ་མོ་ *Dpalrdo-rje-gdan* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ the ancient name of Buddha Gayā in Behar : དཔལ་རྩོམ་པའི་ལཱ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ (A. 26) to the east of Dorjedan is situated the great country of Bangala.

དཔལ་ལྷ་མོ་ *dpal-hdab* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་.

དཔལ་ལྷ་མོ་ *dpal-ldan* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་; adj. glorious; also as sbst. one possessed of glory, abundance, wealth, property, talents, &c.; is a common title by which every Buddhist is privileged to be addressed. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ possessed of glory, and charms, noblewoman.

དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Dpal-ldan khrag-hthuñ* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Dgyes-pa rdo-rje* an epithet of a wrathful Buddhist deity of the Tantra class (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Dpal-ldan duṣ-hkhor* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ an epithet of the Adi Buddha (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Dpal-ldan hbras-spuñs* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ 1. n. of an ancient Buddhist monastery in Orissa (near modern Katak). 2. The great monastery of Daipung near Lhasa (*S. kar.* 180).

དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dpal ldan-ma* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་; 1. polite term for the female sex. 2. n. of a *Yakshini*, queen of the *Yaksha* demi-gods (*K. g.* ༥, 133).

དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dpal-ldan smad rgyud-pa* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyud-smad grwa-tshañ* n. of the Tantrik section of the Gahdan monastery (*Loñ.* ༢, 17).

དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Dpal-ldan Lha-mo* is a goddess of terrific aspect famous for her bloody and licentious deeds, but at the same time a constant and redoubtable championess of Buddhism. She is the analogue of the Indian goddess S'rimati Devi; and by the Mongol Tatars is known as *Ukin Tegri*. In all large Tibetan temples Paldan Lhamo is to be found presiding over the ལྷ་མོ་ or wrathful deities. Her several names are:—ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo uma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo dmar-mo*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *tsa mun-di*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo par-na-ṣa pa ri*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ri-krod lo-ma ca*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo dkar-mo duñ-skyoñ ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *spaṣ-pahi thal mdog-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *khro-gñer-chan-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mi-pham khro-gñer ro-lañs ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nag-mo re-ma-ti*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *srin-po dmar-hdab*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *phur-wahi lha gser-can*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *srid-pa gsum-gyi-blo-hphrog-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ya-mtshan hphrul-gyi gṣog-pa can*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dpal lha-mo nag-mo*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dpal-ldan hphyi-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *yag-ṣa re-ma-ti*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *srid-gsum rgyal-mo*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rao-rje glog-ma sprin*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hdod-pahi khamṣ-kyi dcañ-phyug-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo man-dsu*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dmag-zor rgyal-mo*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo dmag-zorma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyal-mo ldiñ-bzañ*.

དཔལ་ལྷ་མོ་ *dpal-hdal* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ [the plant *Premna spinosa*, the lotus.]S.

དཔལ་ལྷ་མོ་ *dpal-behu* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ love noose. [1. Vishnu. 2. a particular mark or curl of hair on the breast of Vishnu.]S.

དཔལ་བྱེད *dpal-byed* རྒྱུ་མཉམས [the third of the Pandava brothers.]S.

དཔལ་འབྱོར *dpal-hbyor* 1. glory, effulgence, grandeur: རྒྱུ་མཉམས་འབྱོར་ glory of light (*A. K.* 111-36). 2. *W.* strawberry. 3. is a common personal name for men.

དཔལ་འབྱས *dpal-hbras* གླིང་ལོ་ལྔ་ woodapple (*K. d.* 4, 427). རྒྱུ་མཉམས་འབྱས་ several plants such as *Momordika mixta*.

དཔལ་ཤམ *Dpal-shas* གླིང་ལོ་ལྔ་ n. of a householder who at the instigation of Kshapana laid a foul plot to kill Buddha who miraculously frustrated his designs and converted him to Buddhism (*K. d.* 8, 417).

དཔལ་བྱེད *dpal-sbyin* གླིང་ལོ་ལྔ་; = Kuvera.

དཔལ་མོ *Dpal-mo* གླིང་ལོ་ལྔ་, གླིང་ལོ་ལྔ་ she that has sprung from the ocean of milk, in certain Tantras set down as the *Yum* or *Nus-ma* (sakti or female energy) co-operative with *Spyan-ras-gzigs* (Avalokites'vara).

དཔལ་གཙོ *dpal gtso* གླིང་ལོ་ལྔ་ bolder.

དཔལ་ཡོན *dpal-yon* [1. གླིང་ལོ་ལྔ་ fortunate. 2. the fruit of *Diospyros embryobteris*.]S.

དཔལ་གསལ་བའི་མྱི་འཇམ་པོ་ *dpal-gsañ wahi-sñiñ-po* n. of a book in *K. g.* 3, 139 much used by the Nyingma school.

དཔལ་གསལ་བའི་མྱི་འཇམ་པོ་ *Dpal-gsañ-wa hdus-pa* གླིང་ལོ་ལྔ་ n. of a *Tantra* which is considered as a standard Tantrik work of the Northern Buddhists.

དཔལ་ *dpun* 1. གླིང་ལོ་ལྔ་ host, great number; as vb. to collect, assemble, pf. དཔལ་པུ་ *dpun*. 2. = གླིང་ལོ་ལྔ་ (*Mñon.*) force, troops, army; དཔལ་བཞི་ or དཔལ་ཚོགས་བཞི་ གླིང་ལོ་ལྔ་-བཞི་ལྔ་ are the following four kinds of troops:—རྒྱུ་མཉམས་ cavalry; གླིང་ལོ་ལྔ་མཉམས་ elephant; གླིང་ལོ་ལྔ་མཉམས་ chariots; གླིང་ལོ་ལྔ་མཉམས་ infantry. དཔལ་གྱི་དཔལ་

མཉམས་ *dpun-gi dkyil-hkhor* = གླིང་ལོ་ལྔ་ *dmag-dpun* army, troops. (*Mñon.*); དཔལ་གྱི་མཉམས་པོ་ *dpun-gi mgon-po* = གླིང་ལོ་ལྔ་ *dmag-dpon* commander, general (*Mñon.*); དཔལ་གྱི་གཤེན་ *dpun-gi gñen* friend, protector, defender, assistant; དཔལ་གྱི་ཚོགས་ *dpun-gi tshog* གླིང་ལོ་ལྔ་ army; དཔལ་ལྔ་ hostile army; དཔལ་གྱི་མཉམས་ or དཔལ་ཚོགས་ allies.

དཔལ་ཁྱུ་ *dpun-rgyan* or དཔལ་པའི་ཁྱུ་ [ཁྱུ་, གླིང་ལོ་ལྔ་ a bracelet worn on the upper arm]S. དཔལ་པའི་ཁྱུ་ an ornament for the arm; རྒྱུ་མཉམས་ཁྱུ་ arm-ornament made of precious stones (*A. K.* 1-10).

དཔལ་འབྱས་པ་ *dpun hjum-pa* (*Sch.*) to contract the arm.

དཔལ་གཤེན་ *dpun-gñen* གླིང་ལོ་ལྔ་ [last resort]S.

དཔལ་ལྔ་ *dpun-ldan* = རྒྱུ་མཉམས་ གླིང་ལོ་ལྔ་ mountain.

དཔལ་གཤེན་ *dpun-gnon* reinforcement.

དཔལ་པ་ *dpun-pa* 1. གླིང་ལོ་ལྔ་, གླིང་ལོ་ལྔ་ the shoulder; the upper part of the arm. དཔལ་པའི་པ་ = དཔལ་པའི་པའི་པ་ *dpun-pahi hgo* or གླིང་ལོ་ལྔ་ *phrag* shoulders (*Mñon.*). དཔལ་པའི་པ་ *dpun-pa rkañ* shoulder-blade; དཔལ་པའི་པ་ *dpun-pa rgyas-pa* གླིང་ལོ་ལྔ་ fleshy shoulder; དཔལ་པའི་པ་ *dpun-pa lag-pa* upper and lower arm (*Cs.*); དཔལ་པའི་པ་ on the shoulder; དཔལ་པའི་པ་ གླིང་ལོ་ལྔ་ both the shoulders and hips (*S. g.*). དཔལ་པའི་པ་ *dpun-pahi-bu* གླིང་ལོ་ལྔ་: [arms or pertaining to arms]. 2. གླིང་ལོ་ལྔ་, གླིང་ལོ་ལྔ་ a heap, anything piled up together.

དཔལ་པའི་པ་ *Dpun-pas-byin* an epithet of the great Yeru Tsang-po of Tibet (*Mñon.*).

དཔལ་བྱུ་མཉམས་ *dpun-bu chuñ* = གླིང་ལོ་ལྔ་ གླིང་ལོ་ལྔ་ infantry (*A.* 149).

དཔལ་པའི་པ་ *Dpun-la skyes* = གླིང་ལོ་ལྔ་ གླིང་ལོ་ལྔ་ *lag-las skyes* born of the hand, n. of a king (*Mñon.*).

དཔལ་པའི་པ་ *dpun-bzañ giś-shus pahi-rgyud* n. of a *Tantra* in which there

ཨ

are descriptions of mystic vows, the method of preserving one's vows, manner of meditation and that of ejaculating charms (*K. g.* 40).

དཔུང་གཞིས་ *dpuñ-gyos* re-inforcement of troops, also sending of troops to fight.

དཔུས་བསྐྱར་བ་ *dpuṣ-bṣgyur-wa*, ཐུད་ལག་འཛོལ་བ་ to exchange or dispose of articles: གཞུང་དུ་དགོན་པའི་ཆོས་མཁས་མ་། གཞིགས་དཔུས་བསྐྱར་གནང་ with the exception of very rare articles it would be necessary to sell off on Government account (*D. cel.* 11).

དཔེ *dpe* = རྟེན་བར་འཇུག་པ་ *ñe-war hjul-wa* དུམ་ཁྱེད་ཀྱི་ཐུགས་སྒྲུབ་པ་, निदर्श, उपमा 1. sample, specimen, example, pattern: དཔེར་ན་ for instance; དེ་དཔེར་བྱས་ནས་ *dpe-r byes-naṣ* taking this for a sample (*Zam.*). 2. way of doing anything, method: ཐུགས་ལུགས་རྟེན་པའི་དཔེ་བྱུང་སྐྱེས་པ་ it was from China that methods of reckoning arose; དཔེ་ཅི་ལྟར་ according to what method, plan, example; མཐུན་པའི་དཔེ་ a way that may be followed, a good example. 3. a parable, analogue, simile, illustration. 4. a book: ཀྱེད་པེ་, ཀྱེད་པེ་དཔེ་ A-B-C book, primer; ཐུག་པེ་ resp. for དཔེ; རྩམ་པེ་, *yum-dpe* original of a book; བུ་དཔེ་ *bu-dpe* copy of a book; དཔེ་ཐོ་ list of books; དཔེ་ཐུགས་ book-cover; དཔེ་རྩམ་པ་ to write, to compose; དཔེ་བསྐྱུ་བ་ to copy a book; དཔེ་བསྐྱུས་ copied manuscript; དཔེ་འཛོལ་བ་ to stitch a book; དཔེ་མཐུག་ end of a book. དཔེ་ཀྱེད་ *dpe-ka* a little book (*Jä.*).

དཔེ་ཁང་ *dpe-khañ* library; book-seller's shop.

དཔེ་ཁྱིམ་ *dpe-khri* a table to put books on, a bookstand.

+ དཔེ་མཐུད་ *dpe mkhyud* fond of books.

དཔེ་ཀུན་ *dpe-rgyug* or དཔེ་ཀུན་ཀྱི་ཐུགས་སྒྲུབ་ book-lesson.

དཔེ་གྲགས་ *dpe-sgra* in *W.* speech (*Jä.*).

དཔེ་ཆ་ *dpe-cha* ཕྱག་ཆ་ in colloq. is the common word for book.

དཔེ་བཞིན་ *dpe-brjod* ལྷན་འཇུག་ (*Mñon.*) 1. example, comparison: དཔེ་བཞིན་པའི་ཚུལ་གྱིས་ ལྷན་འཇུག་ ཡོགས་ by way or means of example; དཔེ་བཞིན་བྱེད་པ་ to compare, to cite an example. 2. paradigm, example in *Gram.* (*Jä.*)

དཔེ་བྱད་ *dpe-byad* འཇུག་པ་ལྟར་ proportion, symmetry, beauty (*Jä.*). [In the *Lalita-vistara* it occurs as meaning "secondary marks of perfection."] *S.* དཔེ་བྱད་ཅན་ *dpe-byad can* well-proportioned; དཔེ་བྱད་བཟང་པོ་བརྒྱད་ཅུ་ the eighty physical perfections of Buddha (*ཕྱིར་ཐུན་ 336*).

དཔེ་མེད་ *Dpe-med* n. of a city in ancient India (*Jig.*).

དཔེ་མེད་པ་ *dpe-med-pa* འཇུག་པ་ incomparable, unique, unexampled; an epithet of Buddha. Also personal name.

དཔེ་ཡས་ *dpe-yaṣ* (གྲངས་) འཇུག་པ་ n. of a number.

+ དཔེན་པ་ *dpen-pa* is used for བཟང་པོ་པ་ *phañs-pa* or ཡིད་མོན་ *yiḍ-hoñ* འཇུག་པ་ charming, very handsome; useful.

དཔེར་ན་ *dper-na* or དཔེར་ *dper* གཤམ་པུ་, མཐུན་པུ་ for example; v. sub. དཔེ་ *dpe*. དཔེར་མཚན་ *dper-mtshon* = དཔེར་བཞག་པ་ setting example. དཔེར་ཡང་ *dper-yañ* འཇུག་པུ་ [even comparison] *S.* དཔེར་བཞིན་པ་ *dper-brjod-pa* fit for being an example.

དཔོག་པ་ *dpog-pa* pf. དཔག་པ་ *dpags*, fut. དཔག་ *dpag*, to measure, to apportion, to fix: དཔག་ཏུ་མེད་ or དཔག་ཏུ་མེད་པ་ immeasurable དཔག་ལྷན་, དཔག་ཡས་ immensely large, very much; དཔག་མེད་ infinite grace; དཔག་པུ་མེད་པ་ to show mercy ཆད་དཔོག་པ་ *tshad-dpog-pa* to fathom; གཏིང་དཔོག་མེད་པ་ fathomless; རྟོན་དཔོག་མ་དཔོག་ meaning comprehensible or not. དཔོག་འགྲོ་ = རྒྱ་བཀྲ་ལ་ (in the dialect of Amdo) to cross a river. དཔོག་མི་བྱལ་པ་ = བཀྲ་མི་བྱལ་པ་ unfordable, a river or lake that cannot be crossed over.

དཔོན་རྩྭ་མ an elegant composition that is added to a letter to make the meaning of the writer clear, pathetic, or forcible (*D. cel.* 20): གལ་ཆེ་དཔོན་རྩྭ་མ་བྱང་ལྟགས gal-che dpod-rtsoṃ byuñ-rigs.

དཔོན *dpon* or དཔོན་པོ་ *dpon-po* प्रवर, पति,
ठाकुर chief; master, lord; overseer of
working-men, foreman, leader. དཔོན་པོས་
གཤེག་པོ་མ་འདྲིང་ན། གླུ་རྒྱུ་ནས་གཏོང་དགོས། if a master
does not want his servant, he should pay
his wages and dismiss him; གཤེག་པོས་དཔོན་
པོ་མ་འདྲིང་ན། གླུ་བཞག་ནས་འགྲོ་དགོས། (དཔེགས) if the
servant does not like his master, he should
give up his wages and go away. སྤྱི་མས་དཔོན་
is the title of the second judge at Lhasa;
རྩ་དཔོན་ *rtsi-dpon* chief accountant; གར་དཔོན་
Gar-dpon chief administrative officer of
the districts of Gartok and Rudok in W.
Tib.; ཁྲུང་དཔོན་ leader of a thousand soldiers;
མདའ་དཔོན་ in C. modern word for general,
and འདེགས་དཔོན་ *hdregs-dpon* the same as
ཁྲུང་དཔོན་ (*Jä.*) བྱི་དཔོན་ *spyi-dpon* a general
manager in a monastery: མི་དེ་འཕྲིག་རྟེན་ན་བྱི་
དཔོན་ཡིན་ etc., etc., that man in this world
(is fit) to be *Spyi-dpon* who is noble in
birth, wealthy, magnanimous, who is
anxious for his personal gain, very modest
in his speech, etc. མི་དཔོན་ prefect; རྩ་ག་དཔོན་
master mason; རྫོང་དཔོན་ *rdsoñ-dpon*, colloq.
Jong-pon, district administrative officer
who possesses civil and quasi-military
jurisdiction; རུ་དཔོན་ *ru-dpon* commander of
250 troops; རྫོག་དཔོན་ ལ་ལ་ལ་ school-master
also title of the more learned lamas;
གསེལ་དཔོན་ kitchen steward who arranges the
food of a Grand Lama or of the head
lama of a large monastery; གསེལ་དཔོན་
ཆེན་པོ་ chief steward of the food of the
Dalai Lama of Lhasa, who is assisted
by four sub-stewards. དཔོན་སྐུ་ *dpon-skyā*

ठाकुर [an honourable and distinguished
man.] S.

དཔོན་པོ་ *dpon-hgo* = མགོ་དཔོན chief governor,
ruler, lord (*Mñon.*).

དཔེན་པོ dpon-po འ. དཔེན dpon.

དཔོན་མོ་ *dpon-mo* ཀུན་ལོ་ mistress, chieftainess :
 ངའི་དཔོན་མོ་ཡིན་ she is my ruler.

དཔོན་མེད *dpon-med* free (Cs.).

དཔོན་ལོད་ *dpon-yod* standing under master
or mistress.

དཔོན་ཆང་ *dpon-tshan* physician (*Schtr.*).

དཔོན་གཡོག་ *dpon-gyog* master and servant:
 ཀོང་ཇོ་དཔོན་གཡོག་ *koñ-jo dpon-gyog* Princess
 Kongjo and her suite (*Glr.*)

དཔོན་རབས *dpon-rabs* genealogy of kings,
chiefs or governors : དཔལ་ལག་མོ་གུང་པའི་དཔོན་རབས
the genealogy of the dynasty of Phag-
mo-grub (*Jig.*).

དཔོན་ས་བླ་མ *dpon-sa bla-ma* = རྗེ་བླ་མ the
high priest; a hierarch (*D.R.*).

དཔོན་སློབ *dpon-slob* 1. for དཔོན་པོ་དང་སློབ་མ.
2. title of the petty feudal governors
ruling in Bhutan. 3. = དཔོན་དང་གཡོག *dpon-*
dañ gyog (*Rtsii.*).

དཔོན་བ *dpor-wa* pf. and fut. དཔར *dpar*
to dictate (Cs.).

དུ *dpya* tribute, tax, duty: དུ་འབེབས་པ་
to impose a tax (*Tā.* 21, 11). དུ་ཁྱལ་
dpya-khral = གཞུང་ཁྱལ་ government revenue :
གཞུང་གི་བཞེས་སྒོ་དུ་ཁྱལ་གྱི་སྒོ་ལ་འཛུགས། he established
the custom of raising revenue for Govern-
ment (*Loñ.* 2, 27). དུ་འཇམ་བ་ *dpya hjal-wa* =
ཁྱལ་འཇམ་བ་ or ཁྱལ་འབུལ་བ་ or ཁྱལ་སྒོ་དཔ་ *khral sprod-*
pa payment of revenue (*Mñon.*); དུ་སྒྱུ་སྒྱུ་སྒྱུ་
dpya-bla skyes प्रत्याय [revenue, tax, toll] S.

* དཔྱ་བ་ *dp̣ya-wa* = རཔྱ་བ་ *ḥp̣hya-wa*.

དཔྱད་པ *dpyaŋ-wa* to dangle, to let down, to make hang down, vb. a., pf. དཔྱདས *dpyaŋs* imp. དཔྱདས *dpyaŋs* also དཔྱོདས *dpyoŋs*; དཔྱད་ཐག, དཔྱད་ཐག cord or rope, by which a thing is suspended; hence fig. ཐུགས་རྒྱུ་དཔྱད་ཐག་གཙོད་པ (Thgr.); ཐག་པ་རྩ་མོ་དཔྱོད་ཅིག let down a thick rope; དཔྱད་ཐག་རྩོད་པ to swing (one's self); དཔྱད་རར *dpyaŋ-dar* scarf attached to pillars in a temple or monastery or to flag-poles, etc. (Rtsii.).

དཔྱད *dpyad* and its compounds, v. དཔྱོད་པ.

དཔྱུལ *Dpyal* n. of a place in Tibet (Deb. ག, 14).

དཔྱས་པ *dpyas-pa*, explained as གནམ་འཕྱས་པ་དང་། རྩོན་བཅགས་པ་ to throw blame upon another, to impute guilt to another person.

དཔྱས་པོ *dpyas-po* fault, blunder; དཔྱས་ཅན *dpyas-can* faulty, blameable; དཔྱས་མེད *dpyas-med* faultless, blameless (Cs.); དཔྱས་འདྲགས་པ *dpyas hdogs-pa* to blame (Tā.).

དཔྱི *dpyi* ལྗེ་ the belly; (also ལྗེ་པོ་དཔྱི་མེག་ལྟ་ཕྱུ *rkaŋ-pahi dpyi-mig lta-bu* acc. to Cs.=པྱི *spyi*) hip; དཔྱི་ཟུར *dpyi-sur*, དཔྱི་རུས *dpyi-rus* hip-bone; དཔྱི་མེག *dpyi-mig* socket of the hip-bone perh. also vulg.=hip (Jā.); དཔྱི་མགོ *dpyi-mgo*=ཟུར་ཟུར་ hip.

དཔྱིད *dpyid* 1.=དཔལ་ grace (Yig. 64). 2. བསྐྱེད་, མདན་, also དཔྱིད་ཀྱི་ བསྐྱེད་ཀྱི་ བསྐྱེད་ the spring season. དཔྱིད་ཀྱི་མེ་མུ་ *dpyid-kyi pho-ña* བསྐྱེད་ཀྱི་ བསྐྱེད་ the messenger of the spring, the cuckoo; དཔྱིད་ཟླ་ *dpyid-zla* months of spring; དཔྱིད་ཟླ་འཁོར་ *dpyid-zla tha-chuñ* བེ་མཆོད་ the month of March-April; དཔྱིད་ཟླ་འཁོར་པོ་ *dpyid-zla hbrin-po* རྩེ་བའ་ April; དཔྱིད་ཟླ་རྩེ་བའ་ *dpyid-zla ra-pa* རྩེ་བའ་ February-March.

དཔྱིས *dpyis* རྩེ་བའ་ the last, the end, conclusion: དཔྱིས་ཕྱིན་པ་ *dpyis pyin-pa* to

bring to an end, finish; རྩེ་བའ་མཐའ་ཕྱིན་པ་ *tshig-don mthar phyin-pa* to arrive at the final conclusion as to the meaning of a word or that of any object or business.

Syn. མཐའ་ཕྱིན་པ་ *mthar phyin-pa*; འཕྱུ་པ་ *hphya-pa* (Situ. 41).

དཔྱོད་ *dpyo-wa* to change (Sch.).

དཔྱོད་པ་ *dpyoŋ-wa* perh. primitive form of དཔྱད་པ་ *dpyaŋ-wa* (Jā.).

དཔྱོདས *dpyoŋs* explained as དཔྱི་མེགས་མི་བདེ་ཞིང་རྒྱུ་པ་བརྒྱུ་མས་དག་པ་ difficulty in stretching or contracting the legs from pain in the hip-joint.

དཔྱོད་པ་ *dpyod-pa* pf. and fut. དཔྱད་པ་ *dpyad-pa* to investigate, to examine into, to test by reasoning; དཔྱད་ཐོད་པ་ *dpyad-byed-pa* to test, make an examination of; to diagnose medically; དཔྱད་པ་ on examination; རྩོག་དཔྱོད་པ་ to examine anything; བརྟག་དཔྱད་ *brtag-dpyad* investigation, inquiry; ཕྱི་བྱག་ཏུ་ དཔྱད་པ་ separately examining it; རི་དཔྱད་གཞིགས་པ་ to inspect the mountains (Glr.); མཐའ་དཔྱད་བཟང་པོ་ བར་ཞེས་པ་ to know that this inspection will turn out favourably (Glr.); སྒྲན་དཔྱད་ཐོད་པ་ to treat medically: དཔྱད་མ་ལ་ཕྱུ then the mother (not the child) must be placed under medical treatment (Jā.); སྒྲན་དཔྱད་པ་མཁས་པ་ skilful in medical science (Dzl.); དཔྱད་མཚམས་ *dpyad-mtshams* minute rules, also close inquiry; དཔྱད་གཞི་ grounds for inquiry, also elements on which an investigation can be based, i.e., the evidence; དཔྱད་པོ་ལུ་ དཔྱད་པ་ *dpyad-pahi yul* an object or a subject of examination; དཔྱད་ཞེས་པ་ to ascertain, to come to a conclusion upon: ལྷུ་སྒྲོ་ན་ནམས་ཀྱིས་ དཔྱད་མི་ཞེས་པ་དེ་སྒྲན་ཆེན་པོས་ཐག་བཅད་ that which the king and his ministers do not unravel must be decided by means of powerful drugs (i.e., by the test or ordeal of poison). རྩམ་དཔྱོད་ *rnam-dpyod*=སྒྲོ་བྱས་ *blo-gros*. དཔྱོད་ཐུན་

མཁོ་སྐྱོ་ *spa-skor* hoop of a cask (*Schtr.*).

ཐོག་ *Spa-gro* n. of the seat of the Governor of West Bhutan called Paro (*Loñ.* २, 6).

ཐག་གོང་བ་ *spa goñ-wa* ལུས་ལུས་དུ་རྒྱུར་ *yul-yul-du gyur* jealousy, envy. ཐག་གོང་བར་རྒྱུར་ *spa-goñ war-hgyur* = ཡིད་བསང་པར་རྒྱུར་ *gid-bsad par gyur* [འཇམ་བཤེན་པ་འདྲི་བ་འཕྲུག་པ་འདྲི་བ་ incurs blaming, བསང་བ་འཕྲུག་པ་འདྲི་བ་ becomes sad or sorry] S. དེ་ལྟར་ རྩ་བ་མེད་ཀྱི་ཆུང་པ་རྒྱུས་ཀྱིས་ མཐོང་བ་ན་ཐག་གོང་བར་འགྱུར།
when the sons of gods of lesser merits
should see that, they will become envious.

मन्ना *ṣpa-cu-gaṇ* वंशलोचना [bamboo
 manna] S.

ସ୍ପାଚଲ *spa-chal* or ସ୍ପ୍ରାଚଲ *spra-cal* (ସ୍ପ୍ରି-ଧି-ଚ୍ଛଦ୍ୟ)
 ଅସ୍ଥାୟୀ *restless*, cannot remain in one place.

ལྷ་ཏི *Spa-ti* n. of a section of the monastery of Sera; ལྷ་ཏི་མེ་ཚན་གཙང་པ the section or community of Pati in Tsang (*Loñ.* 2, 16).

མུ་རྟིལ *spa-til* match, v. ཕ་རྟིལ *pha-til* (Jä.).

མེད་ *spa-don* or མེད་ *spa-lon* little cask,
made of bamboo; in Sikk. vessel made of
bamboo to carry milk or water.

ཐལ་པ་ *spa-pa* = དག་པོ་ *drag-po* (བྱིན་ཅག་པ་པོ་
byin-chags-pa) སྐྱེ་བའི་.

ཐ་འབྲུམ *spa-hbrum* n. of a fruit: ཐ་བྲུམ་མཁྲིས་
ཐ་འབྲུམ་དང་གཞན་འབྲུམ་སྟེང་།

ཁྲ་མ་ཤ་མ་ juniper, *Juniperus squamosa* ;
and some other small species.

ཤཱ་ཤཱ་ *Spa-tshab* n. of a place in Upper Tibet (*Yig. 8*).

ॐ यिः *spa-yi* *śās* मलाक [a small
 stake] S.

ཤར་ *spa-ra* n. of a village to the north-west of Lhasa (*Loñ.* 3, 12).

མཱ་ཤ་ *spa-ri* n. of a kind of cotton cloth
(*Rtsii.*).

ཐ་རེས་ *spa-reñs* (ཕག) (*phag*) pig, hog.

ཕྱག་ *spag* འདུལ་སྒྲུབ་ ; barley paste balls, barley meal moistened with butter or tea. རྩམ་པའི་ལྗོ་ *rtsam-pahi lto* barley food ; ཕྱག་རྩམ་པའི་ལྗོ་ *spag-ltar bsnos* or བརྩམ་པའི་ལྗོ་ *brdsis* mixed in dough (*Nag.* 43). ཕྱག་པ་ *spag-pa* 1. to sop up with meal or bread, to soak up gravy (*Jä.*). 2. = བརྩམ་པ་, *bsnos-pa* [འདུལ་སྒྲུབ་] to accumulate] *S.* ཕྱག་ཕོར་ *spag-phor* a bowl made of wood or metal to hold barley meal.

སྤྲུག་པ་ *spags-pa* 1. = སྤྲོ་བ་ *spo-wa* to shift, to transfer one's self: གཞན་དུ་སྤྲུག་པ་ remove elsewhere; གཞན་དུ་སྤྲོ་བ་ to go elsewhere (*Situ.* 99). 2. pickle, pottage, sauce, gravy: སྤྲོ་སྤྲུག་པ་ ག་དང་ཚེད་མ་.

མཐོང་ *spañ* 1. board, plank, colloq. མཐོང་ལེབ་ ; also a slab, slate, flag ; མཐོང་གོ་ *spañ-ngo* board or panel of a door (Cs.) ; མཐོང་ཁྱི *bookstand* (*Schtr.*) 2. soft springy turf yielding to the feet. མཐོང་པོ་ *spañ-po* = a boggy marshy flat, a moss ; also ཅུ་མཐོང་ *chu-spañ* (Cs.).

པང་ཀོང་མཚོ་ *Spaṅ-ṣkoṅ* *Taho* the well-known Pang-kong Lake on the Tibeto-Ladak frontier, stretching due east towards the immediate north of Rudok. It comprises three oblong sheets of water connected by narrow necks, together making a fine lake over 100 miles in length.

པང་ཀོང་ཡུག་ལྷུང་མཚོ་ *spaṅ-ṣkoṅ phyag-rgyaḥi mdo* a Sūtra occurring in *K. d. 2*, 1-50 and containing an enumeration of the epithets of Buddhas, Bodhisattvas, etc., and also the method of confession of sins. It is said to have fallen from heaven on the roof of the palace of king Lha Thothori.

ᑭᑦᓂ *spañ-kha* = ᑭᑦ *spañ* a marsh
(*Rdsa.*).

མཐུང་ཁེབས *spañ-kheb* an apron, a piece of cloth that covers a lady's breast: མཐུང་ཁེབས་ཅོག་ཅོག་བཅས་པ་ with her tears she wet her apron and the small table before her (A. 128).

མཐུང་རྒྱན *spañ-rgyan* n. of an autumnal flower that grows along with grass. There are three kinds of it: (1) མཐུང་རྒྱན་དཀར་པོ་ white species (རྩལ་དང་གྲོ་ནད་སེལ་ which cures poison and affections of the throat); (2) མཐུང་རྒྱན་ཆེན་པོ་ *spañ-rgyan śñon-po* the blue species; (3) མཐུང་རྒྱན་ནག་པོ་ *spañ-rgyan nag-po* the black species རྩལ་མནལ་ཆད་པལ་འཛུམས་ which cures black pox and inflammatory fever.

Syn. རི་བོའི་རྒྱ་རྒྱན་ *ri-bohi rna-rgyan*; ཀུན་ཏུ་གས་ *kun-tu gas*; ལྷན་པ་ལྷན་གས་པ་ *khyab-hjug gdan-pa*; གཤན་ལས་ཀྱལ་ *gshan-las rgyal*; གཤན་གྱི་མི་བུ་ *gshan-gyis mi-thub*; བ་མཐུང་ཇུས་ *ba-glañ dsas*; སྐོན་གྱི་མེ་རྟོག་ *ston-gyi me-tog* (*Mñon.*).

མཐུང་པ་ *spañ-wa* 1. v. མཐུང་པ་ *spoñ-wa*. 2. རྩལ་སྤྲོད་ཀྱི་ལྷན་པ་ re-adjustive, elastic, spongy. མཐུང་པ་བར་བུ་ *spañ-war-bya* རྩལ་པ་ [fit to be left out]S.

མཐུང་སྐོས་ *spañ-spos* འཇམ་མཐོ་སྐོས་ 1. the plant *Nardostachys jatāmānsi*. 2. བུ་ཕུ་ཕུ་ the tree *Nauclea cadamba*.

Syn. སྐུ་ཅན་ *spu-can*; དཀར་པོ་ཅན་ *dkah-thub can*; རྩལ་པོའི་རལ་པ་ *hbyuñ-pohi ral-wa*; རྩལ་སྐོས་པ་ *drehi sras-po* (*Mñon.*).

མཐུང་པོག་ *spañ-bog* piece of turf, sod; མཐུང་མ་ *spañ-ma* ལྷན་པ་ blue vitriol.

མཐུང་མ་ *spañ-ma* རྩལ་པོ་, ལྷན་པོ་ verdure, green colour; a pot-herb: མཐུང་མ་ཆུ་སེར་སྐོས་མེད་མེད་རྟོག་གཅོད་། མཐུང་མ་ཆུ་སེར་ནད་སེལ་ནད་ཀུན་གྱི་ལྷན་པ་.

Syn. མཐུང་མའི་མེག་སྐོས་ *spañ-mahi mig-sman*; ཅོ་ཅན་མཐུང་ *rtsa-can mgrin*; ཆེན་པོ་ *śñon-po*; མ་བུ་ཅན་ *rma bya-can*; མཐུང་མ་ལྷན་པ་ *spañ-ma drul-ma*; བཅོས་པ་ལས་བྱུང་ *bcos-pa las-byuñ* (*Mñon.*).

མཐུང་ལྷན་ *spañ-shun* verdigris (Sch.) Also = ཅོན་ལྷན་པ་ *tshon-ljañ kha* green paint (*Rtsii.*).

མཐུང་ལེབ་ *spañ-leb* ལུ་ལྷན་པ་ [1. a shield. 2. one who observes a particular religious penance peculiar to Buddhists, viz., rubbing the feet backwards and forwards on the edge of a sword made red-hot]S.

མཐུང་ལེབ་ཁང་ *spañ-leb-khañ* ལུ་ལྷན་པ་ཁང་ [the stand on which a Buddhist priest keeps his cap]S.

མཐུང་སེ *spañ-se* n. of a bird (*Rtsii.*).

མཐུང་སྐོས་ *spañs* རྩལ་པ་ 1. pf. of མཐུང་པ་ to abandon; མཐུང་སྐོས་ཅེ་ *spañs-te* giving up. Sometimes intrs. of དཔུང་སྐོས་ *dpañs*. 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ག, 33); མཐུང་སྐོས་མེ་ཕག་མགོན་པོ་ *spañs-mi phag mgon-po* n. of a celebrated Lama of Tibet born at མཐུང་སྐོས་ (*Deb.* ག, 33).

མཐུང་སྐོས་མཐོ་པ་ *spañs-mtho-wa* ལྷན་པ་ high, elevated.

མཐུང་སྐོས་པ་ *spañs-po* རྩལ་པ་ [renunciation of everything, freedom]S.

མཐུང་སྐོས་པ་ *spañs-bya* རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ anything very bad, worthy of being abandoned.

མཐུང་པ་ *spad* only in བ་མཐུང་ *pha-spad* father and children; cf. the more frq. མ་མཐུང་ *ma-smad* *Lex.* (*Jä.*).

མཐུང་ལྷན་ *span-spun* brothers, relatives (*Cs.*).

མཐུང་པ་ *spab* 1. = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rdul brtsigs-pa*. 2. in མ་མཐུང་ *rna-spab* ear-wax.

མཐུང་པ་ *spam* = མཐུང་པ་ *mdses-pa* or ལེགས་པ་ *legs-pa* beautiful, nice, good: རྩལ་པ་མེ་ལེགས་པ་ལྷན་པ་ (*Rdsa.*).

མཐུང་ *spar* also མཐུང་མ་ *spar-mo* "the grasping hand," pan, claw; ལྷན་པ་ a handful, as much as may be contained in the closed hand. མཐུང་གཤན་ *spar-gañ* id.: ལེགས་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the *Kalyāṇa mitra* (Buddhist scholar) sent one handful

more of the relics (A. 122). ཐར་མཐ་རྒྱལ་བ་ to strike with the paws; ཐར་ལྷ་འདྲེན་པ་ to scratch; ཐར་མཐ་རྒྱལ་བ་ *spar-mos snam-pa* to clutch, grab at.

ཐར་ཁ། *spar-kha* mystical marks on tortoise-shell from which the Chinese are said to have derived their knowledge of divination. ཐར་བརྒྱལ་ *spar-brgyad* the eight diagrams of Chinese divination represented by the names of elements and certain other things: *li*=མེ fire, *khon*=ས་ earth, *dva*=ལྷ་གས་ iron, *khen*=གནས་ sky, *kham*=ཆུ་ water, *gin*=རི་ hill *zin*=འཛིན་ tree, and *zan*=རྒྱལ་ wind.

ཐར་ཕུ *Spar-phu* place in Tibet; ཐར་ཕུ་པ་ a celebrated lama of Phar-phu (Loñ. 3, 29).

ཐར་བ། *spar-wa* 1. vb. v. ཐོར་བ་ *spor-wa*. 2. to raise, increase, advance, promote; excite, incite: རྒྱལ་ཞེས་གོང་དུ་ཐོར་བ་ to lift up the soul; གོ་མ་ཐོར་བ་ to advance one's dignity or rank; མེ་ཐོར་བ་ *me spar-wa* to excite or poke up fire.

ཐར་མ། *spar-ma* [a low-growing shrub of very hard wood *Mil. nt.*] *Jä*.

སྤི་ཏི་ *Spi-ti* is one of the Himalayan hill-states, lying W.N.W. of Lahul; greatly elevated and very sparsely populated.

སྤི་ག་རྫོང་ *Spig-rdsoñ* n. of a place in Tibet. བུ་མོའི་སྤི་ག་རྫོང་ *bu-mohi spig-rdsoñ*.

ཐུ་ *spu* རོམ་, རོམ་ན་; syn. ལུས་པོར་རྒྱུས་ 1. hair: ཐུ་ཡི་ཐུང་བུ་ཁྱེན་ནས་ *spu-yi khuñ-bu kun-nas* from every pore of the hair (*Mñon.*). མགོ་ཐུ་ *ngo-spu* hair of the head; ཁ་ཐུ་ *kha-spu* the beard; གདོང་ཐུ་ *gdosñ-spu* hair of the face; མཚན་ཐུ་ *mchan-spu* the hair of the arm-pits; འདྲམས་ཐུ་ *hdoms-spu* or (ཐུ་རན་ *spu-ran* Cs.) the hair

of the private parts; བུར་ཐུ་ *brañ-spu* hair of the chest; བ་ཐུ་ *ba-spu* the little hairs of the skin; ཐུ་ཟེང་ *spu-siñ*, ལོམ་ཅུའུ་, ལོམ་མཐུ་ explained བ་ཐུ་ལངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* (*Mñon.*). ཐུ་ཟེང་ཞེས་ཐུང་པ་ *spu-briñ-sheš byed-pa* or ཐུ་རིས་འཐུང་མཐུ་ *spu-ris hbyed-mkhaš* knowing how to judge cases on their own merits, i.e., not mixing up the facts of one case with those of another, i.e., as the hairs of the body remain separate and not mixed up together (*D. cel. 10*).

ཐུ་ཁ། *spu-kha* 1. n. of a kind of cotton cloth (*Rtsii.*). 2. colour, colour of horses and other animals.

ཐུ་གུ་རྫོང་ *Spu-gu dor* n. of a place in Tibet (*Deb. ག.* 21).

ཐུ་གི་ *spu-gri* རུར་, རུར་གས་ razor [རུར་གས་ = *Saccharum spontaneum*] *S.*

ཐུ་གི་གང་བ་ *spu-gri gañ-wa* n. of one of the hells full of razors over the edges of which sinners walk with bleeding feet.

ཐུ་ཇ། *spu-ja* n. of a kind of tea; but perhaps = ཐུ་རྫ་ *skra-ja*, v. under ཐུ་ *spa*.

ཏ་ ཐུ་བརྒྱལ་བ་ *spu bñal-wa* = ཐོ་བ་ཞེ་བ་ *khro-wa shi-wa* pacification of anger. ཐུ་སྟོལ་ *spu-sñol* = ཐོ་བ་རྒྱུང་བ་ *khro-wa skyuñ-wa* suppression of anger or རྟེན་པ་བཤགས་པ་ to confess guilt (*Zam. 24*).

ཐུ་ཐག་ *spu-thag* a rope made of hair (*Rtsii.*).

ཐུ་ནག་ *spu-nag* a term for the hairy-cattle i.e., yak, yak-cow (*Rtsii.*).

ཐུ་ཐར་མ་ *spu-spa da-ma* (ཐུ་ཐུག་ཐུལ་མ་ཅན་) n. of a fabulous place in the abode of the Asura (*K. d. 2, 15*).

ཐུ་ཐུག་ *spu-phrug* or ཐུ་ཐུག་ *spu-hrug* a kind of hairy blanket, also serge (*Rtsii.*).

ཐུ་གཙང་མ་ *spu-gtsañ-ma* v. ཐུ་མ་ *spu*.

ལྷ་རངས་ *Spu-rañs* the Purang district in S.W. Tibet.

ལྷ་ར་ *spu-ra* ལུ་ཁི་ a knife.

ལྷ་རིང་ན་ *spu-riñ ña* seems to be a fish (*Mñon.*).

ལྷ་རིང་པོ་ *spu-riñ-po* ཡུ་ལྷ་ [the vulva; an elephant.]S.

ལྷ་རིངས་ *spu-reñs* with bristles on its body, as met. a wild boar (*Mñon.*).

ལྷ་ལོན་ *spu-loñ* ལུ་ལྷ་, ལུ་ལྷ་ [bristling of the hairs; glad]S. (*A. K. 1-54*) = ལྷ་ལངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* (*Mñon.*).

ལྷ་ཁོ་བྱ་ *Spu-ho brag* n. of a place and rock-cavern in Tibet: ལྷ་ཁོ་བྱ་ཐོག་ཏུ་བྱོན་ *spuho-brag thog-tu byon* he visited the top of the rock of *Spuho-brag* (*Jig.*).

ལྷ་ལེན་ *spu-çel* amber; but ལྷ་ལེན་ཅེ་ *spu-çel-rtse* ལྷ་ལེན་ [Indian spikenard, *Nardostachys jatamansi*; the root of *Andropogon muricatus*]S.

ལྷ་ལྷ་ *spu-hrug* a durable serge made of soft hair or wool worn by all classes in Tibet.

ལྷ་ལྷ་ *spug* (རིན་པོ་ཆེ་) [ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a kind of gem]S.

ལྷ་ལྷ་ *spuñ-wa* pf. ལྷ་ལྷ་པ་ *spuñs-pa*, imp. ལྷ་ལྷ་ *spuñs* 1. to heap, accumulate, pile up; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sa-rdo spuñs-pa* heaped earth and stones; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *accumulated* grain, etc. 2. to fill up: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *putting* (anything) into a vessel to fill it to the brim. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *Rin-chen spuñs-pa* where precious things have been accumulated together or are heaped up; a heap of precious stones; n. of a town in Tibet.

ལྷ་ལྷ་ *spuñs* adj. (ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་) ལྷ་ལྷ་ many.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *spuñs-pa-can* ལྷ་ལྷ་ [broad, expanded]S.

ལྷ་ *spud* a hanging ornament, embroidery, equipment (*Mñon.*); ལྷ་ལྷ་ *spud-pa* ornamented, decorated.

ལྷ་ *spun*, also ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ 1. usually a brother; also, in general sense, brethren and even of both sexes, i.e., children of the same parents; also of the same fathers but of different mothers; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kho-ma cag spun gñis* we (his) two sisters (*Dsl. 180, 17*); ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ñed-spun gsum* we (his) three brothers (*Ghr.*); ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *khyed bu-mo spun gsum* you three sisters; ལྷ་ལྷ་ brothers and sisters of the same father; ལྷ་ལྷ་ *ma-spun* of the same mother (*Jä.*) ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ [brothers of the same parents]S. ལྷ་ལྷ་ *spun-skya* or ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *spun-zlahi-bu* the son of one's brother. Another meaning of ལྷ་ལྷ་ *spun-zla* or ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ñam-zla spun* seems to be: the joint-husbands of a woman; two men of different parentage having one common wife. 2. brethren in a figurative and more general sense, as comrades, members of one religious section in a monastery, persons with the same tutelary deity, sets of ninepins, series of brass cups all alike, etc., etc.; acc. to *Jä.* also: cousins, brothers and sisters by marriage. ལྷ་ལྷ་ = husks of winnowed grain, cornwaste after brewing.

ལྷ་ལྷ་ *spub-pa* pf. ལྷ་ལྷ་ *spubs*, to reverse, to turn upside down: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kha spub-pa* to turn the mouth, face, or the top of a thing upside down; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *thur-du spub-pa* to plunge head-long downwards.

ལྷ་ *spur* or ལྷ་ *pur* also ལྷ་ལྷ་ *ku-spur*, resp. for ལྷ་, *ro* dead body, corpse: ལྷ་ལྷ་ལྷ་

spur-byañs-pa C. to burn a dead body ; ཐུ་ཁ་ *spur-khañ* house for keeping dead bodies, or rather in most cases, the place of cremation ; ཐུ་སྒམ་ *spur-sgam* or ཐུ་སྒོམ་ *spur-sgrom* coffin ; ཐུ་ཐ་ *spur-thal* ashes of the dead body (*Jä.*)

ཐུ་རྒྱལ་ *Spur-rgyal* an ancient name of Tibet. Acc. to some historians Tibet was called *Spur-rgyal*, i.e., the kingdom of the dead, and as such it was known to the Buddhists of India who believed that a heaven was located on the snowy peaks of Himalaya, while somewhat below it was the intermediate region between heaven and earth called Bardo where the soul of the departed rested before entering a new destination. King Yudhisthir the model of piety before being conducted to heaven was made to visit this region. Hence in all probability he had a glance at Tibet or the terrestrial Pretaloka. The Tibetan history of the term is that king *Gri-gum btsan-po* had made the town of *Spuho-brag* his capital and was called the king of *Spu*, i.e., *Spur-rgyal* and from that circumstance Tibet became known as *Purgyal* or *Bod-kyi Rgyal Kham*s (*Yig.*)

ཐུ་བ་ *spur-wa* [vb. a. to འཕུར་ *hphur* to make fly, to scare up, to let fly ; དུས་ཐུ་བ་ *duṣ spur-pa* to pass time quickly ; ཐོང་ཐུ་ *stoñ-spur* exaggeration, bombast] *Jä.*

ཐུས་ *spus* 1. quality or property of a thing ; pleasant characteristic : ཐུས་ལྗང་འདུག་ *snam-bu hdi-spus yag-po hdug* this blanket is of good quality ; ཐུས་ཀ་ *spus-kha* = ཐུས་ *spus* ; ཐུས་ཅ་ *spus-cha* id. ; ཐུས་ཅ་རྒྱུ་གཙུག་ *spus-cha dñog-gtsañ* articles of good quality ; རྩ་ཐུས་ཀ་ལྗང་འདུག་ *rta spus-kha yag-po hdug* the horse is of fine quality ; ཐུས་ཏྲ་བ་ *spus-ta-wa* to examine the quality of an

article before purchasing it ; ཐུས་གཙུག་ *spus-gtsañ* pure ; ཐུ་མེད་ *spu-med* ill-looking, of inferior quality ; ཐུས་འབྲིང་ *spus-hbriñ* middling ; ཐུས་ལྗང་པ་ *spus shan-pa* id. ; ཐུ་ཕུག་ཐུས་ལྗང་ *spu-phrug spus-shan* Purug serge of inferior quality (*Rtsii.*) ; ཐུས་རབ་ *spus-rab* superior quality ; ཐུས་ལྗགས་ *spus-legs* best things, articles of the best quality (*Yig. k. 85*).

ཐུ་ *Spe* n. of a place in Tibet. ཐུ་ཐུབ་ *Spe-thub* n. of a village in the province of Ngari Khorsum in W. Tibet (*Loñ. 3, 16*).

ཐུ་ག་ཅིང་ *speg-çiñ* some part of a cart (*Cs.*).

ཐུན་དྭགས་ *spen-dkar* tamarisk-blossom ; the plant itself being styled ཐུན་མ་ *spen-ma*. ཐུན་ཏོག་ *spen-tog* or ཐུན་ཏོག་གྲུ་ a kind of muslin with variegated figures embroidered on it like tamarisk foliage, also called ཐུ་མ་ཁ་པ་ and imported into Tibet via Buxa Duars (*Rtsii.*). ཐུན་ཐོག་ *spen-thog*, or ཁང་པ་ཐུན་པ་ *khañ-pañi spen-pa* roof made of *pen-ma* stems (*Yig.*) ; ཐུན་པ་ *spen-paḍ* a border formed of the brushwood of tamarisk on the roofs of monasteries. ཐུན་མདོག་ *spen-mdog* a kind of country chintz with figures of tamarisk, imported into Tibet from Bhutan and Assam (*Jig.*) ; ཐུན་ཐོར་ *spen-phor* eating bowl of tamarisk-wood (*Rtsii.*).

ཐུན་པ་ *spen-pa* མ་ལྷ་ས་, མ་ལྷ་ས་ 1. the planet Saturn. Syn. ཉེ་མའི་བུ་ *ñi-maḥi bu* ; དལ་བར་འགྲོ་ *dal-war hgro* ; ཉེ་སྒྲུ་མ་ *ñi-skyes* ; ཚངས་སྒྲུ་མ་ *tshañs-skyes* ; ཇེས་སྒྲུ་མ་ *rjes-su skyes* ; མོད་ཟེར་བདུན་པ་ *hod-zer bdun-pa* ; མི་བཟང་མིག་ *mi-bzad mig* ; ལ་ཤིན་ཇེ་འི་བདག་པོ་ *gcin-rjeñi bdag-po* ; དཔྱེ་བའི་བུ་ *dpye-waḥi bu* ; འཕྱོག་འགྲོ་ *hkhyog-hgro* ; གོས་སྒྲོན་ *gos-shon* (*Mñon.*). 2. = གཙུག་ཐུན་པ་ *gzah-spen-pa* Saturday.

ཐུ་ཐུ་ *spehu* turret on a castle or gate.

སྐྱེ་བ་ *spel-wa* 1. to augment, to increase, རྒྱུ་སྐྱེ་བ་ to increase the wealth, བཀྲ་སྐྱེ་བ་ to increase one's welfare; རྒྱུ་སྐྱེ་བ་ *rkañ-hgroṣ spel-wa* to breed cattle (*Dzl.*) ཐེང་བ་ *spel-wa-la* བཞིན་པ་; to the increase, for increasing; ཐེང་བ་ *spel-zin* increased. 2. to diffuse: རྒྱུ་སྐྱེ་བ་ *chos-spel-wa* spreading or propagating religion, ཐེང་བ་ *spel-rgyas-par* or ཐེང་བ་ *grog-par byed-pa* to blaze about (*Sch.*). 3. to multiply (arith.) (*Rtsii.*). 4. to conjoin, unite together, compose: རྒྱུ་སྐྱེ་བ་ *bcad-llug spel-ma* a composition of poetry and prose. ཐེང་བ་ *spel-gos* clothes of various colours (*Cs.*); རྒྱུ་སྐྱེ་བ་ *chos-dañ hjig-rten spel-ma* religion and worldliness mixed up together (*Yig. k. 1*); ཐེང་བ་ *spel-tshig* a combination of verses, poetry and prose; ཐེང་བ་ *spel-mar gnas-pa* to keep different or many things together; ཐེང་བ་ *spel-mar byed-pa* to mix (*Lex.*).

ཐེང་བ་ *spel-gshi* n. of a village in Tsang (*S. kar. 178*).

སྐྱེ་བ་ I: *spo* the height, the summit (of a mountain): རྒྱུ་སྐྱེ་བ་ *brag-dmar spo-mtho-nas* from the height of a red cliff or rock; རྒྱུ་སྐྱེ་བ་ *Rdo-rje gdan gyi-spo-la* on the top of Vajrāsana.

སྐྱེ་བ་ *Spo* or ཐེང་བ་ *Spo-yul* 1. a district S.E. of Kong-po and N. of Dza-yul (*Loñ. 3, 16*); *Spo-wa* name of the tribe inhabiting that district. The district is sub-divided into *Spo-stod* and *Spo-smad* (*Po-tō* and *Po-me*). 2. = ཐེང་བ་ or ཐེང་བ་ grandfather, an address of courtesy for old respectable men.

སྐྱེ་བ་ *spo-to* 1. the yellow woollen cap of Tibet worn by lamas when travelling. 2. bullock *C.* 3. n. of a village in Phan-yul (*Jä.*).

སྐྱེ་བ་ *spo-thañ*, ཐེང་བ་ ཐེང་བ་, n. of rat in the story of the Hermit and the Rats (*Rdsa.*).

སྐྱེ་བ་ *spo-wa* [ཐེང་བ་ to remove residence, ཐེང་བ་ throw out, deposit or pledge] *S.* pf. and imp. ཐེང་བ་ *spos* (vb. a. to ཐེང་བ་ *hpho-wa*), to alter, to change: ཐེང་བ་ *gnas spo-wa* to change the place of residence, to remove, to shift; also to transplant; ཐེང་བ་ *miñ spo-wa* to change name; ཐེང་བ་ *gos spo-wa* to change one's dress; to dismiss, to alter, to mend, correct *W.* (*Jä.*); ཐེང་བ་ *spo-sa* a place newly occupied by nomads (*Sch.*); ཐེང་བ་ *spo-wa cha-dkar* n. of an insect that eats up corn (*Rtsii.*).

སྐྱེ་བ་ *Spo-bo brag-thog* the palace of the chieftain of *Po-Yul* situated on a rocky hill (*Yig. 65*).

སྐྱེ་བ་ *Spo-hbor Sgañ* one of the six provinces of *Mdo-Khams*, called also *Sgañ*.

སྐྱེ་བ་ *spo-re* v. ཐེང་བ་ *spor* (*Jä.*); ཐེང་བ་ sometimes changing his place of residence.

སྐྱེ་བ་ ཐེང་བ་ *Spo-ser Dkon-mchog bkra-ṣis gliñ* n. of a place and monastery in Lhobrag, the birth-place of Marpa the *Lotsawa* (*Loñ. 3, 28*).

སྐྱེ་བ་ *spog-pa* pf. ཐེང་བ་ *spags* imp. ཐེང་བ་ *spogs* to carry elsewhere, to remove: ཐེང་བ་ *hdi-khyod rañ-spogs-soñ-ñam* have you removed this.

སྐྱེ་བ་ *spogs* gain, profit, ཐེང་བ་ *khe-spogs* id.; ཐེང་བ་ *spogs-byed-pa* to make profit, ཐེང་བ་ *spogs* to gain money by traffic (*Dzl.*); ཐེང་བ་ *skyed-spogs* interest

(of money) ; ཐོགས་སུ་གཏོང་བ *spogs-su gtoñ-wa* to give money on interest (*Cs.*)

ཐོང་བ *spoñ-wa* or ཐང་བ *spañ-wa* [विरति, वर्जन, प्रहाण=cessation, abandoning] *S. pf.* ཐངས *spañs*, fut. ཐང་ *spañ*, imp. ཐོང་ *spoñ* or ཐོངས *spoñs*; to abandon, renounce, leave, deliver up; to reject, throw out: ཐོང་པར་ཐོང་ན་ if he abandons him without discerning the proper medicines; ཐོང་ཐང་འཛོན་པ་ཞིག་པ་ *spoñ-blañ hdsin-pa shig-pa* the cessation of every inclination and disinclination, or also, of every interest in choosing or rejecting (*Jä.*). མེ་ཏོག་ཞིང་པ་ཐང་མས་ཐོང་ཕྱིར་ཅིང་། ནགས་མོགས་ཐུང་པ་རི་དྭགས་ཐོང་བར་ཕྱིར་ the flower that is not fresh is quitted by the bee, the forest that is burnt is forsaken by wild creatures (*Cān.*) ཐོང་གྲག་ *spoñ-thag* one who has renounced every thing; also a destitute person (*Deb.* ཀ, 10); ཐོང་བ་པ་ *spoñ-wa-pa* བེ་ལུ་ཀ་; a renouncer, a Buddhist monk. ཐོང་བྱ་ *spoñ-bya* that which should be given up, i.e. a fault.

ཐོང་ཕྱིར་ *Spoñ-byed* Vriji, an ancient town in Magadha. ཐོང་ཕྱིར་པ་ *spoñ-byed-pa* འཇིག་; belonging to the district of Vriji. [Major Cunningham has identified the ancient town of Vriji or Wajji with modern Tirhut and the adjoining districts. The people of Vriji or Wajji are called Vrijika or Wajjians. The great monarch Ajātas'atru of Magadha is described in the Mahāparinibbāna sutta to have built a fortress at Pāṭaligrāma (Pāṭaliputra) with a view to subdue the great and powerful people of Vriji. These people were divided into eight clans such as Licchavi and others whose capital cities are said to have been respectively at : (1) Vais'ali, (2) Kesariya, (3) Janakapura, (4) Navandgarh, (5) Simrūn, (6) Darbanga, (7) Puraniya, and (8) Motihāri.

If the bearings and distance recorded by Hwen Thsang are correct, it is almost certain that the capital of Vriji in the 7th century must have been at Janakapur. Amsuvarma, king of Nepal and a contemporary of Hwen Thsang, belonged to the Licchavi branch of the Vriji people. The Vriji conquest of Nepal is assigned to Newarit who preceded Amsuvarma by 37 reigns. It is also curious that kings of Tibet and Ladak also trace their descent from the Licchavi branch of the Vriji race. It is indeed found in the Pali annals that Ajātas'atru who ascended the throne of Magadha in 551 B.C. drove most of the Vriji people out of India. It is therefore not altogether improbable that the powerful people of Vriji being driven out of India founded the kingdoms of Nepal, Tibet, Ladak, etc., in the centuries immediately preceding the birth of Christ.] *S.*

ཐོང་འཕོར་ *Spoñ-hbor* also called ཐམ་འཕོར་ n. of a section of Daipung monastery.

ཐོད་ *spod* spice (such as pepper, ginger, onion, garlic, etc.) : ཐོད་འདེབས་པ་ *spod hdebs-pa* to season ; ཐོད་ཅན་ *spod-can* seasoned.

ཐོད་པ་ *spod-pa* 1. hermit, ཐོད་ཁང་ *spod-khañ* hermitage *Sch.* 2. vow, ཐོད་པ་ཉམས་པ་ *spod-pa ñams-pa* one that has broken his vow (*Sch. Jä.*).

ཐོབས་པ་ *spobs-pa* 1. self-reliance and wisdom (*K. d.* ཡ, 263). བོད་ཐོན་ཐམས་ཅད་ཐོབས་པ་མེད་ཅིང་ངོ་མཆོད་དུ་ཐུང་ནས་ the Tibetan religious teachers who were not selfreliant and wise became wonder-stricken (*A.* 77). 2. རྣམ་ཐོབ་ courage, self-confidence ; fitness, propriety (*Yig.*). 3. vb. to dare, venture : འདུ་བར་མི་ཐོབས་པས་ཐོབས་པས་ *hju-war mi spobs-pas*

ཐོད་སྒུམ *spor-snum* oil or butter to burn
in lamps (*Rtsii.*).

མེ་ཁྱེར་བྱ་ *spos-kyi reñ-bu* 1. a single incense-stick (*Rtsii.*). 2. pastil, long

thin straw covered with an odoriferous substance, which generally consists of pulverized juniper and sandal-wood, combined with musk and the like; they are made by the lamas, and frequently presented to travellers as an offering of welcome (*Jä.*).

ཐོས་ཐུང་ *spos-glañ* 1. गन्धहस्तिन् the royal elephant which in ancient India used to pick out a person as king in the place of defunct royalty. 2. सदादान [‘always exuding ichor’; an elephant in rut; n. of Airāvata, and of Ganes’a]S.

ཐོས་རྩལ་ཐུང་ *spos-ñad ldan* = ཆང་ beer, also very delicious and fragrant wine (*Mñon.*).

ཐོས་ཆགས་ *spos-chags* or ཐོས་ཐུང་ *spos-spams* a bundle of incense sticks.

ཐོས་བུ་ལེ་ཤིང་ *spos-bā lahi-çiñ* बाल [a kind of fragrant herb, *Andropogon schænanthus*]S.

Syn. སྒ་ཅན་ *skra-can*; སྒ་བཟང་ *skra-bzang*; ཐུང་གི་སྒ་ *byañ-gi skra*; ལྷ་ལེ་སྒ་ཅན་ *lha-yi skra-can*; རྩོམ་ལུས་ *ño-tshahi lus*; རྒྱལ་ལྷ་ཅན་ *nags-gnas*; ཤིང་ལ་གན་ *çiñ-la gnas*; ལྷ་ལེ་མིག་ཅན་ *chu-yi mig-can* (*Mñon.*).

ཐོས་སཱི་ *spos-sihla* तुर्क; a Turk, Tartar.

ཐོས་ཤེལ་ *spos-çel* amber (*Loñ.* ५).

ཐུང་གི་ *spyañ-kyi*, generally ཐུང་གུ་ “*chañ-ku*,” the wolf, *Lupus Tibetanus*, which is of amber colour; but there is another species which has not, so far, been differentiated scientifically and which is jet-black. The black wolf occurs not infrequently in Ngari Khorsum, near Lake Ma-pham. ཐུང་ཐུལ་ *spyañ-thul* raiment or cloak made of wolf’s skin: བཅོངས་ན་བཟུང་ཐུལ་གཅིག་ཐུལ་ Pa-tsha-wa presented him with a wolf’s skin cloak (*A.* 66). ཐུང་ནག་ black wolf; ཐུང་མོ་ she-wolf; དུར་ཐུང་ *dur-spyañ* the hyæna.

ཐུང་ཁུ་ཁ་ *spyañ-khu la-kha* (lit. the wolf’s peak) n. of a hill N. of Lhasa on the road from Sera towards Phan-yul.

ཐུང་ཁྱིག་ *Spyañ-khrig* n. of a tribe (*J. Zan.*); ཐུང་ཁྱིག་ལེ་ཤེས་ *spyañ-khrig ye-çes* a celebrated Lama of that tribe.

ཐུང་གུང་ *spyañ-gruñ* or ཐུང་པོ་ *spyañ-po* very clever and dextrous: དཔུང་ཕྱུང་པུང་པུང་པུང་པུང་པུང་གུང་ (*A.* 102) (*Khrid.*). ཐུང་བ་ *spyañ-wa* skilful, expert; ཐུང་ཁྱིག་ *spyañ-glen* the clever one and the dunce.

ཐུང་དུག་པ་ *spyañ dug-pa* or ཐུང་ཚེར་ *spyañ-tsher* the thistle, or a kind of thistle (*Jä.*) ཐུང་ཚེར་བད་ཀན་ནད་ནམས་ཀྱི་དྲུ་འདྲེན་ the root of a thistle draws out complaints with phlegm.

ཐུང་ས་པ་ *spyañs-pa* = འདུས་པ་ *hjus-pa* ལའབུལ་ལྷན་ [support]S. seizing, catching hold of.

ཐུད་ *spyañ* v. ཐུད་པ་. Also ཐུད་པ་ *spyañ-bya* མུཌ་ [enjoyed, eaten]S. (*A. K.* 50-137).

ཐུད་དོས་ *spyañ-dños* for ཐུད་ལག་དོས་པོ་ *spyañ-lag dños-po* = ཡོ་བྱད་ *yo-byad* things, articles.

ཐུན་ *spyan* नेत्र, चक्षुः; resp. word for མིག་ the eye; ཐུན་ཁྱིམ་ *spyan-lcib* the eye-lid; ཐུན་རྩེག་ *spyan-rtseg* puckers about the eye, crow-feet; ཐུན་ཁྱུག་ *spyan-kyug* or ཐུན་ཁྱུག་ *spyan-khug* eye-brow (*Cs.*) ཐུན་དུས་ *spyan-dkyus* v. དུས་ *dkyus*. ཐུན་ལོག་མེད་པ་ to look backward, to glance behind; ཐུན་བཟུངས་མེད་པ་ *spyan-bzkyañs mdsad-pa* to protect, to preserve the eyes (*Sch.*) ཐུན་ལྔ་ *spyan-lña* पञ्चचक्षुः the five eyes: (1) ལེག་ཐུན་ *çahi-spyan* चर्म-चक्षुः the flesh eye the one with which we see; (2) ལྷ་ཐུན་ *lhañ-spyan* दिव्यचक्षुः the divine eye with which one can see what other mortals cannot; (3) ཤེས་རབ་ཀྱི་ཐུན་ *çes-rab-kyi spyan* प्रज्ञाचक्षुः the eye of knowledge or wisdom; (4) རྩོམ་ཀྱི་ཐུན་ *chos-kyi spyan* धर्मचक्षुः the eye of religion; (5) མངས་ཀྱི་ཐུན་ *sañs-rgyas kyi spyan* ཐུན་ཆེན་ the eye of the Buddha, the most perfect

sight (*Rnam.* 69). ཐུན་པ *spyan-pa* observation, inspection.

ཐུན་པ *spyan-sñā* before, in the presence of (a dignitary): ཐུན་པའི་གྲྲུ་པ་རྣམས་ *spyan-sñahi grwa-pa rnam*s the scholars in his Reverence's presence. ཐུན་པར་ *spyan-sñar*, རྒྱ་མདུན་དུ *sku mdun-du* as adv. and postp. in front, in the presence of: རྒྱལ་པོའི་ཐུན་པར་ཁྱིད་པ་ *rgyal-pohi spyan-sñar-khrid-pa* to lead another before the king; དེ་ལྟའི་ཐུན་པར་མི་དགུག་གོ་ནས་གསལ་ཏོ་ he said that he would not stay in the presence of the deity (*K. du.* 5, 261).

ཐུན་བཅུ་གཉིས་ *spyan bcu-gñis* རྡུང་མཁའ་ one with twelve eyes [an epithet of Karttikeya and of the sun]S.

ཐུན་ཆབ་ *spyan-chab* tears, ཐུན་ཆབ་འབྱེད་པ་ *spyan-chab hbyin-pa* to shed tears; ཐུན་ཆབ་འཛོར་བ་ *spyan-chab hchor-wa* to let the tears flow; also to shed tears; རྒྱལ་བུ་ཐུན་ཆབ་ཤོར་རྩི་ *rgyal-bu spyan-chab çor-ro* the prince shed tears (*Jä.*).

ཐུན་ལྟོས་ *spyan-ltos* resp. of མིག་ལྟོས་ *mig-ltos*, (=ལད་མོ་ *lad-mo*) imitation: བཀའ་གདམས་པའི་ཐུན་ལྟོས་ཀྱི་དགེ་ལུགས་ལྟོགས་ལ་ཚུལ་ཆོས་མ་ཕུང་ in the *Dge-lugs-pa* sect which was an imitation of the *Bkah-gdams-pa* sect there arose no schismatic differences (*Loñ.* 2, 12).

ཐུན་བཞུར་བ་ *spyan-ltar-wa* or ཐུན་བཟར་ *spyan-brdar* = གཟིགས་རྟོགས་ལུལ་བ་ *gzigs-rtoḡs phul-wa* to offer for inspection or for revision. ཐུན་བཞུར་བུ་ལྟུ་བ་ *spyan-bltar shu-rgyu-wa* to submit or ask for inspection: དུག་བྲིས་རྣམས་ཐུན་བཟར་བུས་ *phyag-briṣ rnam-spyan brdar-shus* submit the letters for approval (i.e., for revision) (*Rtsii.*).

ཐུན་རྩེག་ *spyan-drug* acc. to the Bon there are six glances or visions, viz.: བོན་གྱི་ཐུན་ *bon-gyi spyan*; ལེ་ལེས་གྱི་ཐུན་ *ye-çes kyi-spyan*; རིག་པའི་ཐུན་ *rig-pahi spyan*; ཐུགས་རྩེའི་ཐུན་ *thugs-rjeñi*

spyan; ལྷལ་པའི་ཐུན་ *sprul-pahi spyan*; རྟེན་རབ་ཀྱི་ཐུན་ *çes-rab kyi-spyan* (*D.R.*)

ཐུན་དངས་ *spyan-drañs* or ཐུན་འདྲན་པ་ གཤམ་པ་; v. འདྲན་པ་ *hdren-pa*. ཐུན་དངས་ཏེ་མ་ *spyan-drañs ñe-ma* འདུག་འཕགས་པ་ [invitation, inauguration]S.

+ ཐུན་པ་ *spyan-pa* 1. = བྱ་ར་བ་ *bya-ra-wa* to give heed, attention, take care. 2. eye-witness. 3. inspection. 4. overseer, inspector.

ཐུན་འཕེབས་ *spyan-hbebs* = ཐུན་བཞུར་ *spyan-bltar* inspection: ལེགས་རྟོགས་ཀྱི་གཟིགས་རྟོགས་ལུལ་བ་ to ask for inspection of a work or thing to ascertain its quality and defects; also to display articles of merchandise for sale (*Rtsii.*).

ཐུན་མ་ *spyan-ma* = མིག་མ་ or *mig-ma* ལོགས་ the eye.

ཐུན་མི་བཟང་ *Spyan-mi bzang* བེད་པ་མ་ [lit. one with eyes of uneven number]S.; one of the four guardian kings of the world, the keeper of the western quarter of the world.

ཐུན་དམར་ *spyan-dmar* = ལོ་མིག་མ་ one with red eyes; = མིག་དམར་ *Mig-bmar* an epithet of the planet Mañgala, Mars.

ཐུན་དམིགས་ *spyan-dmigs* 'the object of vision'; any object, mental or visual, which an ascetic employs for the purpose of concentrating his mind in the process of systematic meditation.

ཐུན་གཟིགས་ *spyan-gzigs* 1. costly offerings dedicated to the gods (*Mil.*); also applied to presents of food offered to men (*Mil.*); ཐུན་གཟིགས་འབྲུལ་བ་ *spyan-gzigs hbul-wa* to make presents gen. of curios or precious articles. 2. wild animals, horses, camels, etc., that are presented to a nobleman king, minister or a lama (*Rtsii.*).

ཐུན་རས *spyān-ras* penetrating vision, observation: ཐུགས་རྩེ་ཐུན་རས་ཀྱིས་གཟིགས་པ་ to behold with one's merciful eye (*Yig. k. 13*).

ཐུན་རས་ཟིགས་བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔལ་ *Spyān-ras-gzigs-byañ-chub sems-dpal* अवलोकितबोधिसत्त्व; the 4th Dhyani Bodhisattva Avalokites'vara, the patron saint of Tibet, the vicegerent of the Dhyani Buddha Amitabha. He is incarnated perpetually in each successive Dalai Lama of Lhasa. His colloq. n. in Tibet is *Chenrezi* and the images of this being generally represent him as having eleven faces, each differently coloured, and with from 6 to 1000 arms. In Mongolia he is styled *Nidüber Udsekchi*. His other Tibetan names are:—འཇིག་རྟེན་དཔལ་ ཐུག *Hjig-rten dwañ-phyug*; འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten mgon-po*; ཐུགས་རྩེ་ཆེན་པོ་ *Thugs-rje chen-po*; གུ་འཇིན་བདག་ *Gru-hdsin bdag*; ཐུག་ན་པད་མོ་ *Phyag-na pad-mo*; སྤྱི་རྩེ་ལྷ་ *Sñiñ-rjeñi lha*; བུ་གཅིག་ལམ་ *Bcu-gcig-shal*. The *Mani Bkashbum*, in chap. 2, mentions that ཐུན་རས་གཟིགས་ was doubly evolved on earth; first appearing from a ray of white light which issued forth from the left eye of Amitabha, and secondly being born as a youth of 16 from out of a lotos-bud.

ཐུན་རས་གཟིགས་ཞེས་བྱ་བའི་མདྲ་ *spyān-ras gzigs-sheṣ bya-waḥi mdo* a Sūtra on Avalokites'vara (*K. d. v, 404*). ཐུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་མཚན་བརྒྱ་ཅུ་བརྒྱད་གཟུང་ས་ཐུགས་དང་བཅས་པ་ the one hundred and eight names of Avalokites vara together with mantras and charms, etc., (contained in *K. g. v, 218-457*).

ཐུན་ལམ་དུ་ *spyān-lam-du* in the observation; also = ཐུན་ཐུར་ near, in the presence of.

ཐུན་གསལ་རྒྱལ་ *Spyān-gsal-rgyab* प्रहसितनेत्र [laughing-eyed, n. of a Buddha] S.

ཐུན་གསལ་པ་ *spyān-gsum-pa* त्रिलोचन; the three eyed one; an epithet of Mahes'vara.

ཐུ་ *spyi* समुदाय, सामान्य, जाति 1. adj. common, the public, ordinary, general, relating to all; as sbst. the lot, those in general. As adv. ཐུར་ *spyir*, ཐུར་དུ་ *spyir-du* or ཐུན་ *spyi-na*, also ཐུར་ཀྱིས་ *spyir-gyis* generally, in general; frq. used in contradistinction to ཐུད་པར་ *khyad-par* in particular, singly. 2. In the colloq. ཐུ་ *spyi* = all; *spyi-sgra* or ཐུ་ཐུ་ *sgra-spyi* general meaning or general expression (*Jä.*)

ཐུ་བྱུང་ *spyi-khyab* that covers all; a minister that has general jurisdiction over the public, one who rules over several districts together. ཐུ་བྱུང་མཁན་པོ་ *spyi-khyab-mkhan-po* a high official at Lhasa who ranks next to the four Kalons in the Dalai Lama's council; seems to be also a sort of lord chamberlain in his court duties. Another important officer, who resides in the far east of Tibet, is known as གཤམ་ཁྱང་གི་ཐུ་བྱུང་ the *Chyi-khyab* of Nya-rong. He is placed in lieu of a Jong-pon to administer the petty lordships inhabited by the 18 tribes of the Hor-wa who people the banks of the Nya-Chhu, just W. of Ta-chien-lu.

ཐུ་བྱུགས་ *spyi-blugs* कमण्डलु holy water-pot which the lamas keep near them with a view to sprinkle the heads of their devotees.

ཐུ་སྒོས་ *spyi-sgos* general and special.

ཐུ་རྩི་ *Spyi-ti* n. of a kind of *yoga* (meditation) performed by the Dzog-chen sect; described as his own invention by Urgyen Padma in the Padma Tang-Yig.

+ ཐུ་རྩོར་ *spyi-tor* or ཐུ་གཏོར་ *spyi-gtor* 1. v. ཐུ་པོ་ *spyi-wo*. 2. acc. to *Lex.* = ཐུ་ཐོག་ *spyi-thog* the property of a particular community or institution, common property.

+ ཐུ་བརྒྱུ *spyi-brtol* or ཐུ་གཏོང *spyi-btol* also ཐུ་བརྒྱུ *spyi-brdol* signifying རྩོམ་མེད་པ་ *no-tsha med-pa* བྱུག [impudent, shameless, daring] S. also = མུ་ཙོད་ *mu-cod* མུ་ཙོད་, རྩོམ་མེད་ [scurrilous, foul-mouthed] S. ཐུ་བརྒྱུ་ཐུ་བརྒྱུ *spyi-brtol byed-pa* to be impudent (Cs.); ཐུ་བརྒྱུ་གཏོང་ *spyi-brtol gtam* shameless talk, impertinent language.

ཐུ་ཐེར *spyi-ther* = ཐུ་གཏོང་ v. ཐུ་བོ *spyi-wo*.

ཐུ་རྩོད་ *spyi-don* (ཐུ་རྩོད་ཀྱི་རྩོད་ *thams-cad kyi-don*) the interest of all, public welfare (*Rtsii*).

ཐུ་ཐེ་བཞི་ *spyi-sde bshi* the four sects among the Bons: (1) བཀའ་ལུང་ལྷན་པ་གཏོང་ཐུ་ *bkah-lun ldan-bcad-kyi sde*, (2) བྱུག་དགོན་དཀར་ཐུ་ *brag-dgon dkah thub-sde*, (3) དུར་ཁོང་མོ་ཐོག་པ་ཐུ་ *dur-khrod nan-thos bog-puhi sde*, (4) སེང་རྩེ་མ་རིག་པའི་ཐུ་ *ciñ-druñ ma-rig pañi-sde* (*D.R.*).

ཐུ་པ་ *spyi-pa* or ཐུ་དཔོན་ *pyi-dpon* head, chief, leader, superintendent.

ཐུ་ཕུད་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* one of the five mythological kings of the world; ཐུ་ཕུད་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* the universal king.

ཐུ་བོ་ *spyi-bo* 1. ལྷ་མོ་, མི་རྒྱུ་, ལྷ་མོ་; crown of the head, the top: སེང་གི་ཐུ་བོ་ *ciñ-gi spyi-bo* = སེང་གི་རྩེ་མོ་ *ciñ-gi rtse-mo* the top of a tree. ཐུ་བོར་འཕྲུལ་བ་ *spyi-bor hkhur-wa* to carry on the head; ཐུ་བོས་ཕྱག་འཇམ་བ་ *spyi-bos phyag htshal-wa* to bow down bending the head; འགས་ཐུ་བོར་ལེན་པ་ *shabs spyi-bor len-pa* with one's own head to touch the foot of a superior person; དེའི་ཐུ་བོར་ཐུག་ནས་ *dehi spyi-bo-nas byug-nas* pouring over his head, ཐུ་བོར་ནས་དབང་མུར་བ་ *spyi-bo nas dbañ bskur-wa* anointing the head; ཐུ་ཅེར་ or ཐུ་གཏོང་ bald, baldness; ཐུ་གཏོར་ *spyi-gtor* a turban or pagri; ཐུ་དཔོན་ *spyi-dpon* or ཐུ་པ་ *spyi-pa* head-man, overseer, chief. 2. the end of a piece of

cloth: དར་ཕྱག་གི་ཐུ་བོ་ *dar-yug-gi spyi-bo*. 3. n. of a king of China. ཐུ་བོ་ཐུ་བོ་ *spyi-bo skyes* (1) an epithet of king Māndhātā, a legendary ancestor of Gautama Buddha; (2) = སྒྲ་ མུ་རྩོད་ hair of the head (*Mñon*).

ཐུ་བོར་དབང་བསྐྱར་ *spyi-bor dbañ-bskur* = ཐུ་བོ་ *rgyal-po*, མུ་རྩོད་མི་ཐུ་བོ་; a king, one on whose head has been sprinkled sanctified water; a man of the Kshatriya or warrior caste of India (*Mñon*).

ཐུ་མ་ = ཐུ་མོ་ v. ཐུ་.

ཐུ་ཤུར་གྱི་ཤིང་ *Spyi-shur gyi-ñiñ*, ལྷ་མོ་, n. of the tree *Terminalia tomentosa*.

Syn. སྒྲ་ལ་མེར་པོ་ *sā-la ser-po*; ཐུ་མ་མེ་རྩོད་ *kun-za me-tog*; དགའ་ཐུ་བོ་ *dgah-byed*; མེ་རྩོད་ཐུ་མ་ *me-tog rtsa-lag*; རྩོད་ཐུ་མ་ *htsho-byed ciñ*; རྩོད་ *hdod-byed* (*Mñon*).

ཐུ་གཟུགས་ *spyi-gzugs*, ཐུ་གཟུགས་ཀྱི་ཐུ་གཟུགས་ *gcig-tu bsdus-pa*, aggregated body; amassed into one body.

ཐུ་ལྷགས་ *spyi-bluḡs* vase; ལྷ་མོ་ལྷགས་ a golden pitcher or vase.

ཐུ་ཐུམ་ *spyi-sum* = ཐུ་མུན་ཅན་ *spyi-mdun-can*, ཅེས་ [combined] S.

ཐུ་རྩོད་གསུམ་ *spyiñ-skor gsum*, three scriptures of the Bon the originals of which disappeared after they had been delivered, but were published: 1. རྩོད་ལྷ་ཕུལ་དུ་བསྐྱུགས་པའི་རྩོད་ *steñ-lha yul-du bsgrags-paḡi skor*, 2. རྩོད་ལྷ་ཕུལ་དུ་བསྐྱུགས་པའི་རྩོད་ *hog-khu yul-du bsgrags-paḡi skor*, 3. བར་མི་ཕུལ་དུ་བསྐྱུགས་པའི་རྩོད་ *bar-mi yul-du bsgrags-paḡi skor* (*D.R.*).

ཐུ་བོ་ *spyiñ-wa*, pf. ཐུ་བོས་ *spyiñs*, imp. ཐུ་བོ་ *spyiñ* or ཐུ་བོས་ *spyiñs*, being the vb. a. to རྩོད་པ་ *hbyiñ-wa*, to vanish, to be lost, to sink, to lower down, dip under ཅུར་ *chur* into water.

ཐུན *spyin* in colloq. དམ་ཅི་ gum, glue, paste; is sometimes incorrectly written as ཐུན or ཐུན *spin*. ཐུན་སྐྱེད་པ་ *spyin skol-wa* to manufacture glue; ཐུན་སྒྲུབ་པ་ *spyin skud-pa* to spread glue on; ཀོ་ཐུན་ *ko-spyin* glue made of hides; ཉ་ཐུན་ *ña-spyin* fish-glue; བག་ཐུན་ *bag-spyin* paste compounded of flour and glue; རྩ་ཐུན་ *rba-spyin* glue made of horn; ཤ་ཐུན་ *ṣa-spyin* meat-jelly also, slime; ཐུན་ཅུ་ *spyin-chu* gum, resin. ཤིང་གཉིས་གསལ་པའི་བར་གྱི་ཐུན་ཅུ་ the gum (or resinous juice) that has come out of the interstice where the two trees were cleft (*Rdsa.*).

Syn. དྲི་ཐུན་ *dri-spyin*; གོ་བ་ *go-wa*; འབྱར་ཅི་ *hbyar-rtsi*; འབྱར་བྱེད་ *hbyar-byed*; སྒྲག་ཅ་འཕེལ་བྱེད་ *snag-tsha hphel-byed* (*Mñon.*).

པ།

ཐུར་ *spyir* = ཐུ་ལ་ *spyi-la*, adv. v. ཐུ་ *spyi*.

ཐུལ་པོ་ *spyil-po* ལྷན་ལྷུ་ཅུ་; a hut of grass or straw: རྩའི་ཐུལ་པོ་ *rtsahi spyil-po* thatched hut; ཐུལ་བུ་ *spyil-bu* id.; ཐུལ་པ་ *spyil-pa* fem. ཐུལ་མ་ *spyil-ma* hut-dweller.

ཐུག་པ་ *spyug-pa*, pf. ཐུགས་ *spyugs*, imp. ཐུག་ *spyug* or ཐུགས་ *spyugs*; to expel, to drive out, to banish; ལུང་ནས་ཐུག་ out of country; ལུང་གཞན་དུ་, *Glr.*, མཐར་ལ་ *mthah-la* མཐར་ *mthar* into the neighbouring country, over the frontier (*Jä.*). ཐུགས་པ་ *spyugs-pa* གཏུགས་པ་ exile, banishment; ཐུགས་ཤིག་ *spyugs-ṣig*, imp. turn him out!

ཐུ་བ་ *spyo-wa* = གཤེ་བ་ *gṣe-wa*, to abuse, revile; to blame, to scold; ཅུང་མ་རྟག་ཏུ་ཐུ་བ་ *chuñ-ma rtag-tu spyo-shiñ* as my wife is always scolding; ཅེས་ཐུ་བ་མོ་ *cheṣ-spyos-so* thus they spoke in a blaming way (*Dzl.*); ཐུ་བ་མཛད་ *spyo-wa mdsad* བཟིམ་པ་ cursing, blaming; ཐུ་ཚིག་ *spyo-tshig* = རོག་ཚིག་ *rgol-tshig* words of blame, censure (*Mñon.*).

ཐུང་བ་ *spyon-wa* = དཔྱད་པ་ *dpyañ-wa* (*Jä.*).

ཐུད་པ་ *spyod-pa* བཟྱུ་, བཟྱུ་, བཟྱུ་, pf. ཐུད་ *spyad*, l. to practise, perform; but signifies rather the completing or completion of an action than the process of performance, and thus is better rendered: to accomplish, to perpetrate; to succeed in. མི་དག་གཤེད་ཐུད་པ་ *mi-dge-wa de dag-spyod-na* if one perpetrates these sins; བདག་ཅི་ཐུད་པས་འདིར་སྐྱེས་ *bdag-ci spyad-pas hdir sgyes* for what I did, I am reborn here. 2. to bring into subjection, over-power, coerce, e.g., demons, deities, etc., to make subject. མངའ་དག་ཐུད་པའི་འབངས་ *mñah-hog spyod-pahi hbañs* subjects brought under control; ཇིག་པ་འབངས་ཇིག་པ་ཐུད་པ་ *ṣdig-pa hbañ-shig la spyod-pa* utterly subject to sin; ས་ཐུད་ཐུད་ *sa-hog-spyod* subject to earth; མཁའ་ཐུད་ subject to heaven. 3. to make use of, to employ, to enjoy: བ་གླུ་ཉེན་པར་ *ba-glañ ñin-par* to use an ox during the day (for ploughing) (*Dzl.*); ལུན་རིང་དུས་ལྷ་བདེ་བར་ཐུད་ཀྱང་ even if one has long enjoyed well-being; མངས་ཐུད་པ་ *loñs spyod-pa*, to enjoy, to use, have the benefit of; ཐུད་མེད་པ་ཐུད་པ་ *bud-med la spyod-pa* to cohabit with a woman (*Dzl.*); ཇིག་པར་ཐུད་པ་ *log-par spyod-pa* to violate (a woman); དགའ་མགུར་ཐུད་པ་ *dga-mgur-spyod-pa*, very frq. to enjoy a woman. 4. to arrive at the third stage of mystic meditation, to complete or consummate meditation, very frq.; སེམས་ལ་ཅུ་ཐུད་ meditative exercises.

ཐུད་པ་ II: 1. ཅུ་ལ་བཟྱུ་, བཟྱུ་ 1. a deed, perpetrated action; a practice, the accomplishing of any action. 2. an object attained, thing done, esp. the third stage of mystic meditation or "consummation," which implies expertness and that the end aimed at has been gained: ཐུད་པ་ལ་བྱམ་ཏེ་contemplation and consummation being disentangled one from the other. 3. duty; also conduct, mode, manner: ཐུད་པས་ *spyod-*

lam also ཐུང་ཚུལ་ *spyod-tshul* behaviour; རན་ཁྱེན་ or རྟེན་ཐུང་ *ñes-spyod* bad actions, བཟང་ *bzauñ* or ལེགས་ཐུང་ *legs-spyod* good actions (Cs.); ཐུང་པ་ཞིབ་པ་ *spyod-pa shib-pa* 'the strict monastic walk'; ཐུང་པ་རྩིང་བ་ *spyod-pa rtsiñ-wa* rude, rough, in manners (Glr.); ཐུང་པ་སྐད་ཅིག་གྲང་མི་ཚུགས་ of an extremely variable conduct. དེ་ཡང་དང་པོ་ནས་འབྱོར་གྱི་ཐུང་པ་ཆགས་ཅན་གྱི་གདུལ་བྱ་ཡིད་དང་བཤེན་པའི་ཕྱིར་ *de-yañ dañ-po rnal-hbyor-gyi spgod-pas chags-can-gyi gdul-bya yid dañ-wa hdren-pahi phyir* moreover because it was the duty of a Naljor first to draw into purity of disposition such of the sensual as were destined for conversion; ཐུང་པ་རྒྱ་ཅེ་ *spyod-pa rgya-che* འདུལ་འཇུག་པའི་ཕྱིར་ magnanimity, noble behaviour. ཐུང་པ་མི་གསལ་བ་ *spyod-pa mi-gsal-wa* རྩལ་འཇུག་པའི་ཕྱིར་ [awkward practice] S. ཐུང་པ་ཡང་རམ་ *spyod-pa yañ-ñam* = ལས་ཀྱི་མཐའ་གྲུབ་བས་ *las-kyi mthah-grub-bam* (asks the question) whether you have accomplished all that you had to do? ཐུང་པའི་ཕུན་བྱ་ *spyod-pahi phun-bu* = རྒྱུ་རྒྱུ་ *groñ-khyer* a fortified town, a city (Mñon.); ཐུང་བབས་ཅེ་མཐུན་ *spyod-babs rtse-mthun* generous conduct; ཐུང་པ་ *spyod-pa* manners. ཐུང་ལྷན་ *spyod-lan* accomplished, courteous, polite; ཐུང་མི་ལྷན་ ill-mannered, rude, uncouth.

ཐུང་པ་བསྐྱུ་པའི་ཐུན་མ་ *spyod-pa bsaus-pahi sgron-mi* n. of a work written by Atis'a. ཐུང་ཚུལ་བསྐྱུ་པའི་བབས་ཡོན་གསུང་ནས་ཐུང་པ་བསྐྱུ་པའི་ཐུན་མ་མཛད་དེ་ (A. 11). གསལ་ཐུགས་ཀྱི་ཐུང་པ་ *gsañ-shags-kyi spyod-pa* a mystic cult of the Buddhists; in which there are three stages: ཐུན་བཅས་ *spros-bcas*, ཐུན་མེད་ *spros-med*, རྒྱུ་ཐུན་ཐུན་མེད་ *gin-tu spros-med*.

ཐུང་པ་པ་ *spyod-pa-pa* (བསྐྱུ་པ་བསྐྱུ་པའི་ཐུང་པ་ལ་འབྱོར་པ་) a Yogi, one who practises mysticism.

ཐུང་ཕྱིར་མ་ *spyod-byed-ma* कामिनी a woman.

ཐུང་མེད་ *spyod-med* निर्ग्रन्थक [a religious mendicant, a naked devotee] S.

ཐུང་ལུལ་ *spyod-yul* गोचर, विषय sphere of activity: མཛོང་བའི་ཐུང་ལུལ་ *mthoñ-wahi spyod-yul* range of vision; ཐུང་ལུལ་མ་ཡིན་པ་ *spyod-yul mayin-pa* འཁོར་ལུགས་འཇུག་པའི་ཁོང་ [a place which is not fit for thinking upon] S. ཐུང་ལུལ་མ་ཡིན་པའི་གནས་ནས་པ་ལྔ་, according to the *Dulwa*, the five places with which one should have nothing to do:—(1) རོལ་མོའི་གནས་ *rol-mohi gnas* the place of music; (2) སྤང་འཛོང་མོའི་གནས་ *smad-htshoñ mahi-gnas* a public house; (3) རྒྱལ་པོའི་ཐོག་ལྷན་ *rygal-pohi pho-brañ hkhor-gyi sgo* the palace gate; (4) རིགས་རྩོད་ཀྱི་གནས་ *rigs-ñan gyi-gnas* the residence of low persons; (5) ཆང་འཛོང་མོའི་གནས་ *chañ-htshoñ-mahi gnas* grog-shop kept by a woman, a brothel (K. du. 5, 56).

† ཐུན་ *spyon* or ཐུན་པ་ *spyon-pa* resp. form of ཐུན་པ་ *byon-pa*: ཚུར་ཐུན་ *tshur-spyon* come here, pray come (Nag.).

ཐུས་པ་ *spyom-pa* = ཐུས་པ་ *smod-pa* slander also vb. with pf. ཐུས་པ་ *spyoms* to boast co exhibit with ostentation; sbst. ཐུས་པ་ *spyoms* self-praise, boasting (Jä.); ཐུས་པ་དང་བཅས་མ་བྱོན་ *spyoms-dañ bcas ma-byaho* you must not be boastful.

† ཐུས་པ་ *spyos-pa* = བཀའ་བཀྱོན་པ་ *bkah-bkyon-pa* निर्भत्सन to reprove, to remonstrate with.

ཐ། *spra* (ta) (K. du. 5, 111) a species of monkey with black face, and a tail as long as its body, the langur; (ཐ།དང་ཐུན་ཡང་རྩལ་ཅེ་ *spra-dañ sprehu-yañ rtsal-che*) the larger and smaller species of monkey are very agile; ཐ།མ་ *spra-mo*; ཐ།ཐུག་ *spra-phrug* young langur; the gray species is called ཐ།དཀར་ white ta.

ཐ།ཆལ་ *spra-chal* = འཇུར་ཕྱིར་ *hgyur-byed* सञ्चल [changeable, moving about, trembling] S.

chu-yi bshon-pa; མ་ཟེར་འཛུགས་ *tsha-zer hjomg*; ཀ་དམ་པ་ཙན་ *ka-dam-pa-can*; ནམ་མཁའ་མྱེད་ *nam-mkhahi gliñ*; རླུང་གི་ཤིང་ *rluñ-gi cññ-rta*; མཁའ་གོས་ཙན་ *mkhah-gos can*; སྒྲ་ལྡན་པམ་ཏི་ *sgra-ltan parma-ni*; ནམ་མཁའ་མྱེད་པོ་ *nam-mkhahi glañ-po*; མཁའ་ལ་གྱུ་ *mkhah-la rgyu*; ལྷ་འཛིན་ *chu-hdsin*; ནམ་མཁའ་ཏི་མ་ལ་ *nam-mkhahi ta-ma-la*; གློག་ལྡན་ *glog-ltan*; ལྷ་ཐུན་པ་ *chu sprin-pa* (*Mñon.*).

ཐུན་པ་པོ་ལྟ་བུ་ *Sprin-dkar-po rgyu-wa* n. of a mountain in Uttara kuru (*K. d. 3, 305*). ཐུན་པ་པོ་ལྟ་བུ་གི་ཐུ་བ་ལྟ་བུ་ *Sprin-dkar po-sheg bya-wahi gnas* a grove in the mountain of Samkās'a in Uttara kuru (*K. d. 3, 299*).

ཐུན་ཐུ་ *sprin-skyes* འཛིན་པ་ as met. = thunder.

ཐུན་ཐུ་མྱེད་པོ་ *sprin-gyi glañ-po* an epithet of Airāvata the elephant of Indra (*Mñon.*).

ཐུན་ཐུ་ *sprin-gyi rgyu* the sources of rain, vapour and humid air.

ཐུན་ཐུ་ཐུ་ *sprin-gyi bya* = ཐུ་ཐུ་གྲག་ *cha-bya gag* (*Mñon.*).

ཐུན་ཐུ་མྱེད་པོ་ *sprin-gyi sniñ-po* = ག་བུར་ *ga-bur* བསམ་རྒྱུ་, ཀུམ་ཕུར་, camphor.

ཐུན་ཐུ་རྩ་བ་ *sprin-gyi rdo-wa* ཀར་ཀ་ [hail, thunderbolt]S.

ཐུན་ཐུ་མེ་རྩོག་ *sprin-gyi me-tog* snow flakes [མེ་ཐུ་ལྷ་ lit. "cloud-blossom"; water or hail.]S.

ཐུན་ཐུ་མེ་པོ་ཆེ་ *sprin-gyi me-po che* met. the thunder (*Mñon.*).

ཐུན་ཐུ་མྱུ་གུ་ *sprin-gyi myu-gu* water (*Mñon.*).

ཐུན་ཐུ་རྩ་ཙན་ *sprin-gyi rba-can* or རྩ་བུ་ཤིང་ *star-bu cññ* (*Mñon.*).

ཐུན་ཐུ་ཐུགས་ཙན་ *Sprin-gyi cugs-can* n. of an angel, Devaputra (*K. g. 3, 523*).

ཐུན་ཐུ་ཐུག་ *sprin-gyi sgeg* met. peacock (*Mñon.*).

ཐུན་ཐུ་ཐུག་མ་ *sprin-gyi lcug-ma* = གློག་ *glog* lightning (*Mñon.*).

ཐུན་ཐུ་མེ་མྱེད་ *sprin-mgo me-loñ* = མེ་མེ་མེ་མྱེད་ *sog-pahi me-loñ* (myst.) (*Mñ. 4*).

ཐུན་བུ་ *sprin-bcud* as met. = rain.

ཐུན་ཆེན་ཆར་འབེབས་ཆ་ག་ *sprin-chen char-hbebs cho-ga* a religious service for rain to fall.

ཐུན་ཆེན་མྱེད་པོ་ *Sprin-chen-sniñ-po*, i. e., *Mahā meghagarbha*, seems to be the n. of a Bodhisattwa or else of a demon.

ཐུན་འཛུགས་ *sprin-hdegz* ཇ་མཁའ་ [the bird *Cuculus melanoleucus*]S. ཐུག་རྩ་ *khug-rta*, ཐུན་ལ་མྱེད་ *sprin-la sloñ* (*Mñon.*).

ཐུན་ལ་དགའ་ *sprin-la dgah* as met. a peacock.

ཐུན་ལ་མྱེད་ *sprin-la-sloñ* = ཐུག་རྩ་ *khug-rta* ཇ་མཁའ་ [the bird *Cuculus melanoleucus*]S. (*Mñon.*).

ཐུན་དགའ་པ་ *sprin-dag-pa* fog [མེ་ཆ་ frog]S.

ཐུན་ལྡན་མ་ *sprin-ltan-ma* མེ་གཟུགས་ [enveloped in clouds]S. As met. = peacock.

ཐུན་དམར་ *sprin-dmar*, ཀོ་མཁའ་ [1. plants such as *Trichosanthes dioca*, *Luffa acutangula*, etc. 2. a moonlight night]S.

ཐུན་ཙ་བ་ *sprin-stsa-wa* ཐིམ་མེ་ལྷ་ the root of long pepper.

ཐུན་གསར་ *sprin-gsar* ཀ་མེ་ met. ink.

ཐུན་པ་ *sprigs-pa* to be hungry (*Sch.*).

ཐུ་ *spris* or ཐུ་མ་ *spris-ma* scum, congealed grease floating on gravy or soup; also cream; ཐ་མེ་ཐུ་ id.

ཐུ་བ་ *spru-wa* or ཐུ་མ་ *spru-ma* hellebore; ཐུ་དགའ་ *spru-dkar* white species of it. ཐུ་བས་གཙན་ཆེན་ཐུན་དང་། མཛེན་དང་འཛུགས་ཤིང་ཐུག་ཤིང་གཙན་ hellebore cures plague, fever, worms and leprosy, also stops bleeding.

ཐུག་པ་ *sprug-pa* = ཐུ་བ་ *phyi-wa* བསྐྱེད་ splitting, opening, blowing.

ཐུགས *sprug* प्रवास residence in a foreign country.

✱ ཐུག་པ *sprug-pa* 1. = རྩ་པ *zad-pa*, བཟུངས་པ་ wasting, consuming. 2. pf. and imp. ཐུགས *sprugs*, to shake, to shake off, to beat out, e.g., dust; རྩ་པ་རྩ་པ་ *rdul-tsub* to raise, whirl up dust; ལུས་ཐུག་སྤྱོད་པ་ *lus-sprug sil byed-pa* to shake one's self (used of horses). 3. to bestir one's self, to bustle. ཐུགས་བསྐྱོད་པ་ *sprugs-bsigs* བཟུངས་པ་ [falling asunder] S.

ཐུག་སུ་ཐུ *sprul-sku* निर्माणकाय an incarnate being, generally a lama; a personage in whom the emanation from some deity or by-gone saint is present in an occult manner. A lama thus possessed is styled a *Tul-ku* and usually occupies some high office to which only the particular individual into which the emanation has passed can succeed. Mongol equiv. is *Khubilyan*.

ཐུག་སུ་གསུམ་ *sprul-sku gsum* the three incarnate beings:—རྒྱལ་སྐུ་འཇིག་རྟེན་པ་ *Rgyal-sras Rin-po che* of འཇིག་རྟེན་ *Hon*, སེམས་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ *Sems-dpah Rin-po che* of འཇིག་ *Lo*, and མཐོན་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ *Mthoñ-wa Rin-po che* of ཐུག་ལུང་ *Stag-luñ* who are known as the three incarnate beings of Tibet, and are said to have appeared in Tibet for a series of years.

ཐུག་པ་ *sprul-pa* 1. प्रपञ्च a phantom, a disembodied spirit, a ghost from the Bardo; emanation; ཡང་ཐུག་ *yyañ-sprul* emanation of the second degree, i.e., one emanation going forth from another; རྩ་ཐུག་ *ñiñ-sprul* or གསུམ་ཐུག་ *gsum-sprul* an emanation of the third degree (*Pth.*); ཐུག་པ་འགྱེད་པ་ *sprul-pa hgyed-pa* to let emanations go forth; ཐུག་པ་མཐུན་པ་ *sprul-pa mkhyen-pa* to be an adept in the art of producing miraculous apparitions (*Jä.*). ཐུག་པ་ཐུག་ཐུད་ *sprul-pa*

sprul-byed निर्माता the inventor, the transformer, maker; also anything made or invented. ཐུག་པ་ཐུག་པ་འདྲུག་པ་ *thams-cad sprul-par hdug-pa* these were all metamorphoses, mocking phantoms (*Glr.*), ཐུག་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ *sprul-pahi rgyal-po* phantom king. 2. a miracle-worker. 3. निर्माण (ཐུ་མ་ལྟ་བུ་ *sgyu-ma lta-bu* “as if an illusion”) to appear to change, to transform one's self, to cause illusions, to alter an object by magic. ཐུག་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ *sprul-pahi-thabs* the power of miraculous transformation; jugglery.

ཐུག་པ་བཅུ་ *sprul-pa bcu* the ten sublime illusions workable by *Bodhisattvas* are:— (1) སེམས་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ཐུག་པ་ evolving animate beings; (2) རྩ་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ཐུག་པ་ creation of astrological mansions; (3) རྩ་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ཐུག་པ་ invention of religious doctrines; (4) ལུས་འཇིག་རྟེན་པ་ཐུག་པ་ formation of bodily famine; (5) རྩ་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ཐུག་པ་ dream-illusions; (6) ཐུག་པ་ཐུག་པ་ illusions as to some sphere of activity; (7) རྩ་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ཐུག་པ་ exhibition of feats of fore-knowledge; (8) མཐོན་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ཐུག་པ་ appearance as of transcendental learning; (9) ཐུག་པ་ཐུག་པ་ཐུག་པ་ exhibition of miracles; (10) ཐུག་པ་ཐུག་པ་ཐུག་པ་ exhibition of feats of strength.

ཐུག་པ་ *sprul-po* 1. phantom. 2. n. of a Kinnara Rājā (*K. g. 523*).

ཐུག་པ་ཡང་གསུམ་ *sprul-yañ-gsañ* or རྩ་པ་འཇིག་རྟེན་པ་ *gñer-mañi gdoñ* a mystical form of Bon divinity (*D.R.*).

Syn. ཐུ་མ་ལྟ་བུ་ *sgra-can Rā-hu* (*Mñon.*).

ཐུ་ *spre* or ཐུའུ་ *sprehu* वानर, कपि, हरि, पुवङ्गम, monkey in general. ཐུའུ་འཇིག་རྟེན་པ་ *sprehuñi-gnas* किङ्किण्या the abode of monkeys, n. of a particular forest in Mysore.

Syn. ཡལ་གཤིན་པ་ཐུག་པ་ *yal-gaḥi ri-dwags*; གཤིན་པ་ཐུག་པ་ *gñer-maḥi gdoñ*; འཕར་འགྲོ་ *hphar-hgro*; རྒྱལ་མཚན་ *rgyuj-mchoñ*; མའི་མཆུག་པ་ *sahi mjug-*

སྤྱོད་པ་ *spro-wa* (ཐོད་ཐེར་གྲུ་བུ) བསྐྱུང་པ་ [to ex-
 pand, to get air, to receive scent] S.
 pf. སྤྱོད་པ་ *spros* (acc. to *Jä.* is the transitive
 of ཐོད་ཐེར་=to make go out, to disperse,
 to spread); gen. however intransitive:
 1. to go out, to proceed, to spread, of
 rays of light, of the wind; fig. to enlarge
 upon, by way of explaining, གཅིག་ལས་སྤྱོད་པ་
gcig-las spros-pa (*Was.* 115), enlarging
 (proceeding) from the number one in an
 ascending progression of numbers; ཐོད་ཐེར་
 གྲུ་བུ་སྤྱོད་པ་རྣམས་སྤྱོད་པ་ emanations had been diffu-
 sed like rays of light. 2. to feel energy
 for, incline towards; to delight in, rejoice
 at: ཐུ་བ་གང་ལ་ཡང་སྤྱོད་པ་རྒྱུད་ feel little inclination
 for doing anything; སྤྱོད་པ་འགྱུར་བ་ *spro-war*
hgyur-wa to get cheerful, to be merry
 (*Mil.*). 3. རྩམས་ཆེན་, རྩམས་ཆེན་ sbst. joy,
 energy, cheerfulness: སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པ་ *spro-wa*
skyed-pa to feel joy, pleasure (*Dzl.*);
 སྤྱོད་པ་ཆེན་པོ་ *spro-saṅ-wa* great joy; སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པ་ *spro-çi-*
wa 'not to be joyful,' lit. the dying of
 joy. སྤྱོད་པ་འཕེལ་བ་ *spro-wa hphel-wa* (སྤྱོད་པ་འཕེལ་བ་)
 རྩམས་ཆེན་འཕེལ་བ་, to encourage, inspire, incite;
 increase of pleasure, enthusiasm: ཐུགས་འདིར་
 སྤྱོད་པ་འཕེལ་བ་ in this sect my enthusiasm
 increased (*Vai-ṣṅ.*). སྤྱོད་པ་འཕེལ་བ་ *spro-rim-pa* to
 increase or become more and more by
 degrees. སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པ་ *spro-bsriṅs*, རྩམས་ཆེན་འཕེལ་བ་,
 [consoled] S.: ཐུགས་འདིར་སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པ་ the
 prince consoled the queen (*Yig.* 18).

རྩོམ་པ་ *spros-pa* 1. = सगं [creation] S.
 (A. K. 111-1). 2. (ཏུམ་) प्रपञ्च, गन्धन [expres-
 sion, exhibition, illusion] S.

སྤྲོས་པ *spros-pa* 1. pf. of སྤྲོ་བ *spro-wa*.
 2. business, employment, activity; སྤྲོས་པ་ཅན *spros-pa can* busy, employed, occupied; སྤྲོས *spros* id.; ཚས་ཀྱི and རེག་རྟེན་སྤྲོས་པ spiritual and secular business (*Jä.*). 3. occurs in ཀུན་ཇོ་བྱི་ཚས་ནམས་སྤྲོས་པ་ལམ་སྤྲོས་པ་ཅན་ གྲིལ་པ་མཐུན་, ལུང་པ་, ལུང་པ་མཐུན་ [not expanded, real, honest, pure] S. སྤྲོས་མེད་པ་ *spros-med-pa* or སྤྲོས་བྱུང་ *spros-bral* the state of an absolute inactivity (*Pth.*): མཉམ་གཞི་ལྟ་བུ་དེ་དཔེ་ལྟ་བུ་སྤྲོས་པ་ཅན་ཅན་དང་བྱུང་བ་ (*A.* 78). སྤྲོས་མེད་སྤྲོས་པ་ *spros-med-sñan-shu* an indiffe-

rent application or prayer. རྟེན་དཔེ་ལྟ་བུ་ཚས་ནམས་སྤྲོས་མེད་དཔེ་ལྟ་བུ་སྤྲོས་བྱུང་ the formal piety and the absolute piety. In the first a devotee has to make offerings, recite *mantras*, etc.; in the latter he has only to meditate doing nothing more for the attainment of *Nirvāṇa*.

སྤྲོས་གཟན་ *spros-gzan* the allowance that is given by *miser* and other tenants towards the maintenance of men and horses kept for service of the Government (*Rtsii.*).

ཕ I: *pha* 1. the fourteenth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to फ of the *Nāgri* alphabet, and heard in a measure in the *ph* of uphill, loophole, etc. 2. num. figure: 14.

ཕ II: mystically: རྒྱལ་བྱ་དམིགས་བྱ་མེད་པའི་ཕྱིར་ རྩིས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོམ་ it is a symbol of all things its effects not being dependent on imagination (*Hbum.* ཀ, 282, 283).

ཕ III: पिता, जनक, तत्त father; the colloq. form being ཨ་ཕ *a-pha*, in *W.* also ཨ་ཏ་ Also = male: ཕ་གླུ་ *pha-glañ* bull, ཕ་རྟ་ *pha-rta* stallion, ཕ་ཕག་ *pha-phag* boar, ཕ་ར་ *pha-ra* he-goat, buck. ཕ་སྤྲུ་ *pha-spād* = ཕ་དང་བྱ་ *pha-dañ-bu* father and son or father and daughter; ཕ་སྤྲུ་ *pha-spun* brothers by the same father; ཕ་མ་ *pha-ma* parents, father and mother; ཕ་ཇེས་བྱ་ a posthumous child or one born after its father's death (*Sch.*); ཕ་རྩིས་ patri-mony; ཕ་མ་ལ་གུས་པ་ respect to parents; ཕ་མ་གཅིག་པ་ brothers and sisters born of same parents. ཕ་བཟང་གི་བྱ་ son of good parentage, extraction; ཕ་ཅན་དན་ (lit. father as sandal wood) pure blood, blue blood. ཕ་གུལ་བྱ་འཛིན་ inheritance; heritage (lit. father's effects and estates the son inherits). ཕ་ཡར་ *pha-yañ* or ཕ་ཡར་ step-father, foster-father; ཕ་ཡུལ་ *pha-yul* father-land, native country: ཕ་ཡུལ་ལ་རྟགས་པ་ (ཐྱིད་པ་) love of one's country. ཕ་བསད་པ་ *pha-bsad-pa* पिट्टघातक murderer of one's father; ཕའི་གཞིང་ས་པོ་ *phañi-gdohs-po* दाय patrimony; ཕའི་ཕ་ *phañi-pha* पितामह in colloq. grand-father; ཕའི་བྱ་ *phañi-bu* पुत्र son, worthy son; ཕའི་མ་ *phañi-ma* पितामही grandmother,

her mother མེས་མོ་; ཕའི་ཅོང་ས་ལྗོངས་ལ་ཕན་པ་ *phañi-loñs-spyod-la phan-pa* पितृमोगीन: one who enjoys his paternal fortune, enjoying a father's property.

ཕ་དམ་པ་སངས་རྒྱལ་ *Pha-dam-pa sañs-rgyas* an Indian who visited Tibet and founded the *Shi-byed-pa* Tantrik school. According to legendary accounts he paid seven visits to Tibet in one of which he is said to have miraculously proceeded to China. The chief of his disciples was the famous མ་གཅིག་ལ་བ་སྒོན་ *Ma-gcig lab-sgron* who founded the monastery of *Sañ-ri Khamar* on the Yeru Tsang-po in Lho-kha. Phadampa founded the monastery of *Diñ-ri slañ-gor*: དེས་བཞེངས་པའི་དགོན་པ་ལ་བ་ཕྱི་འུར་གར་ལ་ཡོད་ the monastery founded by him is to the north east of the (snowy mountain of) Lab-phyi (now called Mt. Everest) (*J. Zañ.*).

ཕ་མའི་རྩན་ *pha-maḥi-don* स्वचा the interest or welfare of one's parents [the food or oblation offered to the spirits of deceased ancestors] S.

ཕ་མའི་མདྲ་ *pha-maḥi-mdo* Sūtra on the subject of the duties of a son to his parents, etc. (*K. d.* མ, 266).

ཕ་མེད་ *pha-miñ* the friends and relations of a bride; ཕ་མེད་ནས་བྱ་མོ་གཞིང་སྐབས་ the friends and relations of the bride at the time of sending her away; བཅུན་མོའི་ཕ་མེད་བོས་སྐོས་ he invited the relations of his wife's side (*Jä.*).

ཕ་མེས་ *pha-mes* རྒྱུ་ 1. paternal ancestors: ཕ་མེས་ཤི་བའི་དྲན་ཏུ་ for the defunct ancestors (*Vai. 58.*); ཕ་མེས་སྐབས་ *pha-mes-skabs* ཡི་ཏུ་ of the time of one's ancestors. 2. (མཁའ་) མཁའ་འདྲུ་ [eternal] *S.*

ཕ་མེས་ནགས་ *pha-mes nags* any cemetery.

Syn. དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod*; རོ་ཡི་གནས་ *ro-yi-gnas* (*Mñon.*).

ཕ་མེས་པ་ *pha-mes-pa* ཡི་ཏུ་ [belonging to ancestors] *S.*

ཕ་ཚུན་ *pha-tshan* paternal relations; ཕ་འི་ཤེ་ *phahi-sde* father's kindred, also class. ལྷན་རྒྱལ་པ་བུ་དྲུག་ཀྱི་ཕ་ཚུན་ཆེན་པོ་ཡིན་ (*A. 7*) the ministers are great as paternal relatives of the devil. ཕ་ཚུན་ཆེ་ *pha-tshan-che* of noble extraction or birth: རྒྱལ་པོ་ཕ་ཚུན་ཆེ་ *rgyal-po pha-tshan-che* the king was of noble pedigree (*A. 29*).

ཕ་གཤི་ *pha-gshi* ancestral property, heritage.

ཕར་འཛིན་པ་ *phar-hdsin-pa* ཡི་ཏུ་གྲ་ [one who knows his ancestors] *S.* ཕར་མི་འཛིན་པ་ *phar mi-hdsin-pa* one who does not know his ancestors.

ཕ་ IV: beyond, farther on; ཕ་གཤམ་ the opposite side; ཕ་གར་ adv. on or to the opposite side ཚུ་ཕ་གར་ཐོན་ནས་ having gone to the opposite bank or shore; ཕ་གི་ *pha-gi* yonder, there (opp. to རྒྱ་གི་ *ha-gi* just here); ཕ་གི་ནས་ from there or yonder; ཕ་གི་ཁོང་མས་ stand there; ཕ་གི་འི་རི་དེ་ that mountain yonder; ཕ་གིར་ there, thither; ཕ་འོས་ = ཕ་རོལ་, ཕ་མཐའ་ the other end, the other boundary; ཕ་མཐའ་མེད་ without boundary, endless (*Cs.*); ཕ་ཕྱོགས་ *pha-phyogs* *C.* = ཕ་གཤམ་ *pha-ga*; ཕ་ཚད་ *pha-tshad* or ཕ་མཛུགས་ *pha-zad* a space, a distance; དེ་ནས་ཕ་མཛུགས་ཅིག་ན་ a bit further on; དེ་ནས་ཕ་མཛུགས་འགྲོ་བ་ from there going on some distance; ཕ་ཚད་ཅིག་ཏུ་འདྲན་ནས་ stepping a little space aside (*Jä.*).

ཕ་ཁོལ་ *pha-khol* གཤམ་ [obstacle] *S.*

ཕ་གུ་ *pha-gu* [*Sch.* 1. wall; edge, border; 2. tile] *Jä.*

ཕ་ཏིན་ *pha-tiñ* in *W.* sweet dried apricots; in *C.* མངའ་རིས་ཁམ་བུ་ *mñah-ris kham-bu* (*Jä.*).

ཕ་བར་སྒྲོལ་ *pha-mthar sgrol* as met. boat.

ཕ་ཐེལ་ *pha-thel* = ཕ་རོལ་ *pha-rol*, adv. ཕ་ཐེལ་དུ་ *pha-thel-du*: དུ་ལྟ་རང་ཕ་ཐེལ་དུ་སྒྲོལ་ (*A. 30*).

ཕ་ནོར་ *pha-nor* patrimony; also burnt brick.

ཕ་བ་རྒྱ་རྒྱ་ *pha-wa dgo-dgo* (ཐུག་འདེའི་བར་ཁྱུག་ *sdug-hdrehi thañ-khug*) (*Nag.*) puff-ball, bull-fist (*Vai. 58.*).

+ ཕ་བི་ *pha-bi* = ཕ་རོལ་ *pha-rol*.

ཕ་བོང་ *pha-boñ* (in *Ld.* ཕ་བོང་) a large boulder or block of rock; a boulder-like mass: བོ་ཆུ་འི་ཕ་བོང་བཞེ་ལྷན་མཆོའི་གཏིང་དུ་བསྐྱར་ཡང་ although four massive lumps of bronze were cast to the bottom of the sea as anchors (*A. 92*). ཕ་བོང་ཁོང་བུས་ཚུ་ནད་ཏུ་སྐྱེས་ཆུང་ (*Med.*). ཕ་བོང་ག་ *Pha-boñ-ka* n. of monastery situated on a huge rock north of Lhasa (*Rtsii.*).

ཕ་རྩེ་ *pha-rtse* = ཕར་རྒྱལ་བ་ *phar skyal-wa* (*Yig. k. 88*).

ཕ་ཚོ་ *pha-tshe* = རྒྱལ་ཁྱུག་ *rgyab-khug* a bag, a sack, alms-bag carried by mendicants; བར་ག་(སྒྲུ་བར་)ཕ་ཚོ་མཆོའི་གཏིང་ལ་དུ་སྐྱེས་ཆུང་ inside a bag there was a picture of the Buddhas of the three ages.

ཕ་མང་ *pha-wañ* མཆོའི་ཁྱུག་, འུ་ལུ་, འུ་ལུ་འུ་ a bat of any species—the general term: ཕ་མང་ག་ ཡིག་སྒྲུག་པ་གཏོད་ the flesh of bat stops vomiting.

Syn. ལྷགས་པའི་འདབ་ཚན་ *lpags-pahi hdab-can*; ཕགས་བྱིུ་ *pags-byiñu*; ཁྱིུ་དུ་འགྲོ་ *khyim-du hgro*; ཐུ་རྒྱ་དགྲ་བོ་ *bya-roq dgra-bo*; མཆོའི་དུས་རྒྱུ་བ་ *mtshan-dus rgyu-wa* (*Mñon.*).

ཕ་རག་ *pha-rag* 1. breeding-buck. 2. v. ཕར་བ་ *phar-pa* (*Jä.*). 3. n. of a section in the Dapung monastery (*Loñ. 3, 16*). 4. n. of a place in *Kham*.

ཕར་ཤིང་ *pha-rañ* 1. also ཕར་ཤིང་ from Feringhi a man of European race. 2. vulg. venereal disease (*Jä.*).

ཕར་ཤིང་ *pha-ri* 1. in *Lh.* a coarse covering or carpet. 2. for ཕར་ཤིང་གི་རྒྱུ་ the mountains on the other side; yonder mountain.

ཕར་ཤིང་ *pha-rol* 1. the other, ཕར་ཤིང་, ཕར་ཤིང་, ཕར་ཤིང་; also defined as ཕར་ཤིང་གི་ཕར་ཤིང་ other than self, one's neighbour; ཕར་ཤིང་གི་ཕར་ཤིང་ to take away a neighbour's property; ཕར་ཤིང་གི་ཕར་ཤིང་ another's property or things. 2. an outsider, an enemy, the opposer; the enemy of man's peace. But more frq. occurs as ཕར་ཤིང་པོ་. 3. ཕར་ཤིང་པོ་ that beyond, the next world; ཕར་ཤིང་པོ་ལ་ཕར་ཤིང་པོ་ལ་ཕར་ཤིང་པོ་ gone to the next or other world (*A. K.* 111, 20). 4. for ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-tu* adv. beyond, outside, abroad: ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ མེད་ཕོགས་མེད་ཀྱང་ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ when you go out abroad you walk on foot alone without a companion or a horse (*A.* 7); ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ this side and that side; ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-hkhor* further bank or side; ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-hkhor-wa* ཕར་ཤིང་པོ་; the enemy's designs, machinations, enemy's advice [ཕར་ཤིང་པོ་ the further and the nearer bank or shore]S.; ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-gyi go-wa* the space or sphere beyond; ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *ph-rol-gyi-dus* ཕར་ཤིང་པོ་ time after death. ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-gyi dmag-tshogs* ཕར་ཤིང་པོ་ the enemy's troops; ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-gyi zla-dañ mthun-par byas-te* ཕར་ཤིང་པོ་ [acting in obedience to the enemy]S. ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-bgrod* ཕར་ཤིང་པོ་ [being on the other shore]S. ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol lha-waḥi lam* ཕར་ཤིང་པོ་ the way to the fifth stage of humanity, i.e., death, the five stages being the following: ཕར་ཤིང་པོ་ *byis-pa* boyhood, ཕར་ཤིང་པོ་ *lañ-tsho* youth, ཕར་ཤིང་པོ་ *dar-ma* adult age or manhood, ཕར་ཤིང་པོ་ *rgas-pa* old age, ཕར་ཤིང་པོ་ *hchi-wa* death: ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་

ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ (*Yig. k.* 80). [ཕར་ཤིང་པོ་ may also be interpreted as the state of being dissolved into the five elements at death]S. ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol hjig-rten* ཕར་ཤིང་པོ་ [next existence or the other world]S.

ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-tu* beyond, to the other side; ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *chu sog-s-kyi pha-rol-tu* to the other or the further side of a river, etc.

ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-tu phyin-pa* to get to the other side; in Budh. crossing to the other side of this life, etc., i.e., to *Nirvāṇa*. Gen. as subst. = ཕར་ཤིང་པོ་ [lit. absolute transcendental virtue]S. ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol tu phyin-pa lñahi-mdo* the *Sūtra* on the five transcendental virtues, viz: ཕར་ཤིང་པོ་ *sbyin-pa* ཕར་ཤིང་པོ་ (charity), ཕར་ཤིང་པོ་ *tshul-khrims* ཕར་ཤིང་པོ་ (morality), ཕར་ཤིང་པོ་ *zod-pa* ཕར་ཤིང་པོ་ (patience and forgiveness), ཕར་ཤིང་པོ་ *brtson-hgrus* ཕར་ཤིང་པོ་ (industry and assiduity) and ཕར་ཤིང་པོ་ *bsam-gtan* ཕར་ཤིང་པོ་ (meditation or *Dhyāna*). To these five virtues is added *Prajñā* (ཕར་ཤིང་པོ་ *ceṣ-rab*) wisdom. These six are called ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *phar-phyin drug*, or ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-tu phyin-pa drug* the six transcendental virtues. In the later development of the *Maḥāyāna* doctrine ten *Pāramitā* were formed by the addition to the above six of the following four: ཕར་ཤིང་པོ་ *thabs* (means or resource), ཕར་ཤིང་པོ་ *smon-lam* (prayer or *praṇi-dhāna*), ཕར་ཤིང་པོ་ *stobs* (fortitude or moral strength), and ཕར་ཤིང་པོ་ *ye-ṣes* (divine knowledge).

ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-tu kha phyogs-pa* to go beyond, to look beyond or outside, to go against, to act in opposition to, also to contradict.

ཕར་ཤིང་པོ་ཕར་ཤིང་པོ་ *pha-rol-brten* ཕར་ཤིང་པོ་ [the excellent refuge]S.

པ་རོལ་ལྷ་མི་སྒྲུང་ *pha-rol ltar mi-snañ* (ལྷ་མི་སྒྲུང་གྱི་ཆེ་བ) (*Mñon.*) the limit of the wide expanse of water is very distant.

པ་རོལ་གཏུང་ *pha-rol-gdun* परन्तप [enemies tormented; a conqueror; n. of a king of Magadha mentioned by Kālidāsa in his *Raghuvamsa*]S.

པ་རོལ་འདྲེད་པ་ *pha-rol hdod-pa* one who thinks of the next world or existence, a Rishi.

Syn. དང་སྒྲོང་ *drañ-sroñ*; དགེ་བ་སྒྲོང་ *dge-wa sloñ* (*Mñon.*).

པ་རོལ་བཏུངས་ *pha-rol-brdungs* परन्तप [subduer of enemies, a victor]S.

པ་རོལ་ན་ *pha-rol-na* ago, on the other side, beyond.

པ་རོལ་གཞོན་ *pha-rol-gnon* a hero, a warrior who vanquishes the enemy. པ་རོལ་གཞོན་པ་ *pha-rol gnon-pa* = པ་རོལ་རུལ་བ་ *pha-rol rtul-wa* पराक्रम to vanquish the enemy.

པ་རོལ་བཞུགས་ *pha-rol brnogs* hidden adversary.

པ་རོལ་པ་ *pha-rol-pa* one living on the other side, an outsider, a foreigner; པ་རོལ་པོ་ *pha-rol-po* an enemy, foe; པ་རོལ་པོའི་རྒྱལ་པོ་ *pha-rol-pohi rgyal-po* the hostile king; པ་རོལ་པོའི་དཔག་ *pha-rol-pohi dmag* hostile army.

པ་རོལ་མི་མངོན་ *pha-rol mi-mñon* the ocean.

Syn. རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-po* (*Mñon.*).

པ་རོལ་བསྐྱུ་བ་ *pha-rol bslu-wa* माया deceiving others by jugglery [magic, illusion]S.

པ་ལོགས་ *pha-log* = པ་རོལ་ *pha-rol*.

† པ་ལ་ *pha-la* 1. ཕལ་ fruit (*Jä.*). 2. n. of one of the old families of Tibet from among the representatives of which generals are appointed. They have estates in Tsang and Yarlung and generally reside at the Gyankhar castle near the town of Gyan-tse. པ་ལ་ཚང་ *Pha-la-tshañ* the family of Shabpe Phala in Tsang.

པ་ལམ་ *pha-lam* or རྩོད་ལུ་པ་ལམ་ རྩོད་ཀྱི་རུ་མ་ a diamond.

པ་ལ་ལ་ *pha-lad* an epithet of Parasurāma (*Mñon.*).

པ་ལི་ *pha-li* shield, buckler.

པ་ལ་ *phag* that which is hidden or secret, that which lies in between; a hidden part, interstice: སྒོ་པ་ལ་ནས་བཞུགས་པས་ *sgo-phag-nañ bñtas-pas* having spied from the crevice of the door; བག་མའི་པ་ལ་ཁྱུ་ཡུལ་ *bag-mahi phag-tu ñal* slept in the embrace of the bride (*Jig. 26*). པ་ལ་ལམ་ secret path.

པ་ལ་པ་ *phag-pa* ཡུ་ཀར་, རུ་ཅི་, རྩོལ་, བཀ་ལྷ་ a boar, hog, pig. Syn. རྩོད་པ་ *groñ-phag*; བཀ་ལྷ་པ་ *bçañ-wa-za*; པ་ལ་པ་ལྷ་ *phag-pa chuññu*; མཁོར་ (*Mñon.*). པ་ལ་པ་ལི་ *phag-pahi sna* the pig's snout; པ་ལ་གྱི་གོང་ *phag-gi gdoñ* a pig's face; རྩོ་པ་ *pho-phag* male hog not castrated; མོ་པ་ *mo-phag* sow. པ་ལ་ཁྱུ་ *phag-krum* = པ་ལ་གྱི་ *phag-ça* pork: དེར་ཁྱུ་མོ་མོར་འབྲས་ དང་པ་ལ་ཁྱུ་མོ་མོར་གལ་ཆེ་གྱིས་ (*Yig.*). པ་ལ་ཁྱུ་ *phag-khyu* a herd of swine; པ་ལ་མུ་ *phag-mchu* a hog; པ་ལ་མུ་ *phag-mche* boar's tusks; པ་ལ་པོའི་མཚེན་ is said to be: boar's tail; པ་ལ་ཟེ་ hog's bristle.

Syn. ས་སྒོག་ *sa-slog*; ས་འཛོམས་ *sa-hjoms*; མང་ རྩུ་ *mañ-du-skye*; རྩུ་མོ་ *nags-hi-ra*; རྩུ་ རྩུ་མོ་ *ñur-sgra-can*; མུ་ལྷ་ *mchu-rñ*; རྩུ་ལྷ་ *spu-reñs*; རྩུ་ལྷ་མོ་ *hkhor-lohi sna-can*; མུ་ལྷ་མོ་ *mche-wa-can* (*Mñon.*).

པ་ལ་མགོ་ *phag-mgo* a mineral medicine (རྩོ་ རྩོ་ *rdo-sman*) a stone: པ་ལ་མགོ་སྤུས་པ་གསོ་གིང་ལྷ་ མེར་འདྲེན་ (*Med.*); ལྷ་མོ་པ་ལ་མགོ་དང་མེ་ཆ་ལ་མགོ་སྤུས་པ་ (*A. 4*).

པ་ལ་གུང་ *Phag-guñ* n. of a district in Tibet (*Rtsii.*); པ་ལ་གུང་རྩོད་ *phag-guñ rdsoñ* the chief town of Phag-gung district.

པ་ལ་གུ་ *Phag-gru* or པ་ལ་མོ་གུ་ *phag-mo gru* n. of a district in the province of Lhokha.

པག་མོ་གུ་པ *phag-mo gru-pa* n. of a celebrated lama who founded the monastery of *Gdan-sa mthil* (Loñ. २, 5).

པག་རོད་ *phag-rgod* འགྲུ་འཁྱུག་པ་ wild boar.

པག་མོ་ *phag-mo* 1. བཀ་མོ་ a sow; རྡོ་རྗེ་པག་མོ་ བཀ་མོ་ Dorje Phagmo the diamond sow, a Buddhist goddess believed to be incarnated as the abbess of the monastery of Samding in Central Tibet. 3. བཀ་མོ་ལྷོ་ལྷོ་ [a kind of plant] S. v. རྡོ་རྗེ་ *rdo-rje*.

པག་ལག་ *phag-shag* (lit. hog's day) it occurs twelve days after the summer solstice when if it rains the water becomes bad and poisonous (*Rtsii.*).

པག་ཤོ་ *phag-sho* weight of 31 *sho* (*Yig.*).

པག་ཟུར་ *phag-zur*, གཤེད་ཀྱི་པག་ཟུར་གསུམ་གྱིས་ *gser-gyi phag-zur gsum-gyis*.

པག་ཅ་ *phag-cha* pork.

པག་རགས་ *phag-rags* ramparts, intrenchment.

པག་རི་ *phag-ri* and པག་རི་རྫོང་ *phag-ri rdsoñ* n. of a fort and frontier station of Tibet situated on the confines of Tibet, Bhutan, and Sikkim (*Rtsii.*): ལུ་གྲི་ལུ་གྲི་པག་རི་ལུ་ to the west is Phagri-lung (*Kathañ.* ༧, 118).

པག་ལའ་པ་ *phag lañ-pa* = མུ་གུ་ལའ་ *myu-gu ciñ* reed-bamboo (in mysticism) (*Miñ-rda.* 4).

པག་སུག་མ་ *phag-sug-ma* a kind of small table used as dining table by Tibetan lamas and noblemen, with legs resembling those of a pig. རྩ་ལོ་པག་སུག་མ་ *cog-tse-phag-sug-ma* (*J.* 27).

པག་པག་ *phag-phag* [the name given in *Pur.* to *Codonopsis ovata*, the thick roots of which plant are cooked like turnips or ground and baked] (*Jä.*).

པཎ་ *phañ* for རཔཎ་ *hphañ* 1. པཎ་ཐུ་ *phañ-bu* or པཎ་མ་ *phañ-ma* spindle (*Cs.*). 2. in མཚོ་

མ་པཎ་ *Mtsho-ma phañ* seems to be equal to མཚོ་མ་པཎ་. 3. v. པཎ་ *pañ*. པཎ་ཁེབ་ *phañ-kheb* = པཎ་ཁེབ་ *pañ-kheb*.

པཎ་མཁན་ *phañ-mkhan* = (རིག་མ་རན་) weaver's caste. པཎ་ལོ་ *phañ-lo* = རཁོར་ལོ་ *hkhör-lo* ལྷ་ [a wheel] S.

པཎ་བ་ *phañ-wa* འཕྲུ་མཆོད་, འཕྲུ་མཆོད་, pf. probably རྩ་ལོ་པཎ་ *phoñs-pa*, to save, to spare, to use economy: རྩ་ལོ་པཎ་ *srog phañ-wa* to spare one's life; རི་པཎ་མཆོད་འབྲུ་པ་ to give without stint; པཎ་ལེམས་ careful disposition; པཎ་ལེམས་ཅན་ thrifty, frugal (*Jä.*) [འཕྲུ་མཆོད་ = lap, embrace, འཕྲུ་མཆོད་ = the hip, lap] S.

པཎ་ཕུང་ *phañ-phuñ* = པཎ་ལེང་ or རབ་འབྲུར་ bit by bit, piece by piece; also = རྩ་ལོ་པཎ་ *rdog-rdog* patched (*Yig.*) པཎ་ཕུང་ཏུ་ *phañ-phuñ-du* = པཎ་ལེང་ཏུ་ adv. in patches (*Yig.*).

པཎ་མ་ *phañ-ma* 1. = པཎ་ཐུ་. 2. a medicinal plant (*Med.*).

པཎ་ས་པ་ I: *phañs-pa* ལྷ་པཎ་ loss: ལྷ་པཎ་ པཎ་ས་པ་ *a-kha phañs-pa* alas so much loss! རོལ་པཎ་པཎ་ས་པ་མཆོད་འབྲུ་པ་མཆོད་པཎ་ས་པ་ alas, to abandon it would be indeed a loss, affection would not forsake it (*A.* 11). པཎ་ས་པ་ *phañs-mod* (vulg.) རྩ་ལོ་པཎ་ *hphro-lhag* the excess of anything, anything that is thrown out when not required.

པཎ་ས་པ་ II: འཕྲུ་མཆོད་ [n. of a Brahman whom Buddha met on his way to Benares] S.

པཎ་ *phañ* is a very powerful and efficacious ejaculation used in mantras for the destruction and suppression of evil spirits. In Milaraspa the writer expounds this mystic syllable thus: "Outwardly *phañ* is the condensation of the items of Discriminative Perception, or their amalgamation when those items have been

ཐུག་པ་ has done a useful work. Where medicine does no good it is said of it: བན་ཐོགས་མ་བྱུང་.

པན་ལུག་ *Phan-yul* and བན་པ་ incorrectly for རལན་ལུག་ *Hphan-yul* and རལན་པ་.

པལ་ *phab* = ཇམ་རྩི་ *chañ-rtsi* ཀླིང་མེད་, yeast (*Mñon.*). In Baltistan བལ་མ་ *phabs*.

པལ་པ་ *phab-pa* to bring down (ཐྱིང་ནམ་མར་ བལ་པ་ *steñ-naṣ mar phab-pa*), v. རལེབས་པ་ *hbebs-pa* perf. བལ་པ་ *phab fut.* རལབ་ *dbab imp.* ཐོབ་ *phob.* (*Rdo.* 46).

པམ་རྒྱལ་ *pham-rgyal* = པམ་པ་དང་རྒྱལ་བ་ *pham-pa dañ rgyal-wa*.

པམ་མཐེང་པ་ཅན་ *Pham mthiñ-pa can* n. of a Buddhist of Nepal: རེ་བལ་པོ་པམ་མཐེང་པ་ཅན་དུ་ རལངས་ན་ཏུ་ (*A.* 87). པམ་མཐེང་བ་ *Pham-mthiñ-wa* n. of two Buddhist priests of Nepal (*A.* 86).

པམ་པ་ *pham-pa*, pf. of རལམ་པ་ *hpham-pa*, q. v.

+ པམ་པལ་ *pham-phab* = རམ་ལྷག་མའི་གསོལ་རམ་གནང་བ་ to give to some one the remainder of a dish which one has not been able to eat.

པལ་ཁུ་ *phahu* = པག་ *pag*.

པར་ I: *phar* [subst. exchange, interest of money *W.*] *Jä.*

པར་ II: adv. away, beyond, out, further; བར་འགྲོ་བ་ to go off; བར་འབྱུང་པ་ to roam onwards: རེ་ནམ་པར་ away from here; བར་མི་མཐོང་ I do not go away; བར་མོང་ go away! Often used in conjunction with ཐུར་ *tshur* hither, when = hither and thither. བར་འགྲོ་ཐུར་འགྲོ་ *phar-hgre tshur-hgre* rolling about on the ground (མ་ལ་པར་ཐུར་འགྲོ་བ་ *sa-la phar-tshur hgre-wa*). བར་ཐོས་ *phar-thos* the other or opposite side: བར་ཐོས་ཟིང་བ་མ་ཡིན་གློད་གཅིག་ཡིང་མ་ལ་མོང་ (*D.R.*) བ་ལ་ *pha-la* or བར་ཐུགས་ *phar-phyogs* = བར་ *phar* beyond, further side.

པར་ཀན་ *phar-kan* = བ་རོལ་ *pha-rol* or བ་ཐུགས་ *pha-phyogs*: མི་ཐུ་པར་ཀན་ཐག་པའི་ལུག་ཡོད་ (*A.* 27).

པར་ཁ་ *phar-kha* = བ་རོལ་ *pha-rol* the opposite side (of a valley, river, etc.).

པར་ཁ་ལྷ་ *phar-kha lta* = གཤན་དུ་ཐུགས་ *gshan-du phyogs* or ཐུན་ཅི་ཐོག་ *phyin-ci log* (*Mñon.*).

པར་ཁ་ན་ *phar-kha-na* = བར་ཀན་ *phar-kan*.

པར་འཇུག་ *phar-hdsug* and ཐུར་རོལ་ *tshur-rgol* = ཐུ་རོལ་ *śña-rgol* and ཐུ་རོལ་ *phyi-rgol*.

པར་པར་ *phar-phar* indirectly; also eventually, later on: བར་པར་ལ་དེའི་ཉེ་ཆོན་གྱིས་དགོ་ in-directly his relations came to know.

པར་ཐུན་ *phar-phyin* abbr. of བ་རོལ་དུ་ཐུན་པ་ *pha-rol-tu phyin-pa*, v. བ་རོལ་ *pha-rol*.

པར་ཟད་ *phar-zad* = བ་ཟད་ *pha-zad*.

པར་ལ་ *phar-la* 1. beyond: ཐོག་ཅིག་པར་ལ་ after one year. 2. over there: ཤིང་གི་རྩ་བ་ན་པར་ལ་ over there at the foot of a tree (*Hbrom.* 106).

པར་ཐོག་ཐུར་ཐོག་ *phar-log tshur-log* འཁྲུག་འཁྲུག་ཏུ་ topsy-turvy, upside-down; all confused together.

པར་བ་ *phar-wa* the lesser wild dog, *Cuon primævus*; པར་སྤྱང་ *phar-spyañ* Pallas's wild-dog, *Cuon alpinus*.

‡ པལ་ག་ *phal-ga* པལ་ག་ the river of Gayā anciently called Nairāñjana (Nilajan) mentioned by the Chinese traveller Thang-zing under the name of རལགས་ཐུ་ *hphags-chu*.

པལ་པ་ *phal-pa* = དུག་མ་མ་ *dkyus-ma* རྒྱུ་མ་ common, usual, ordinary; that which suits or is fitting for: བལ་པ་ལས་ལྷགས་པར་བཟང་བ་ a more than ordinary beauty (*Jä.*) མི་ *mi* or གང་རྒྱལ་པལ་པ་ *gañ-zag phal-pa* common people, i.e., མོ་མོ་སྤྱེ་བོ་ *so-so skye-bo* ordinary people, not uncommon or incarnate in origin; ཤིང་པལ་ནམས་ *ciñ phal-rnamṣ* common trees (*Mil.*); པལ་པའི་སྐད་ *phal-pahi skad* the language of common life, opp. to ཆོས་སྐད་ *chos-skad* book language; པལ་པའི་པར་ *phal-btañ*

+ ཕུ་དུ་ *phu-dud* honour, respect, esteem; ཕུ་དུ་ཐུང་པ་ or ཕུ་དུ་ཁུང་པ་ to show honour, respect; ཕུ་དུ་པ་=ཐུས་པས་འདུང་པ་ to bend or bow down respectfully.

ཕུ་ན་ *Phu-na* n. of a sacred place of the Bon somewhere in ancient Persia (*G. Bon.* 4).

+ ཕུ་ནུ་ *phu-nu* the elder and the younger brother, or brothers; ཕུ་ནུ་མ་ or ཕུ་ནུ་མོ་ མགི་མོ་ sisters; elder sister in modern Tibetan = ཨ་ལེ་ *a-lci*. ཕུ་ནུ་མོས་བསྐྱུངས་པ་ *phu-nu-mos bsrungs-pa* མགི་མོ་-རམ་མཚན་ [protected or supported by one's sisters] *S.* ཕུ་བོ་ *phu-bo* = ཨ་ཇོ་ *a-jo* or ཇོ་ཇོ་ *jo-jo* a man's elder brother; ཕུ་བོ་ཡིན་པས་ ཡབ་ལུས་ཀྱི་གང་སྐྱུ་པ་བཞི་བུ་མོ་འགྲོགས་ (*Hbrom.* ൬, 35).

ཕུ་བ་ *phu-wa* [pf. of འཐུང་པ་ *hbud-pa* to blow; col. used for the latter] *Jä.*

ཕུ་མོ་ *phu-mo* a kind of plant growing in the glens of high mountains.

ཕུ་རྩ་ཀྱེ་མོ་ *Phu-rtsa gye-mo* n. of a village in *Stod-luñ* situated N. W. of Lhasa, the birth place of *Hbrom-ston Rgyal-wahi hbyuñ-gnas*: འབྲོམ་སྐྱོན་ཀྱུ་པ་བཞི་འབྲུང་གནས་ཀྱི་དེ་ཤང་ཀྱོང་ ཐུ་རྩ་ཀྱེ་མོ་ན་ (*Loñ.* ༣, 2).

ཕུ་རོན་ *phu-ron* = ཕུག་རོན་: ཕུ་རོན་གྱི་ཁྱུ་ a flock of pigeons.

ཕུ་ལངས་པ་ *phu lañs-pa* (in the colloq. of Amdo) to be irritated, enraged.

ཕུ་ཕུ་ *phu-phu* an expression of disapproval. ཇོ་བོ་འུ་གསལ་མ་བཞེ་བཞི་དུས་སུ་ཕུ་ཕུ་གསུང་ when Atis'a was unwell (hearing it) he said *phu-phu* (*A.* 115). ཕུ་ཕུ་མི་བྱ་ *phu-phu-mi-bya* མཆུ་ཕུ་ཀྱ་ ཀ་ར་ཀ་ do not blow wind with the mouth.

ཕུ་ཕུ་ *phu-çu* the hoopoe. In colloq. *pu-pu-kuçu*.

ཕུ་སེ་ *phu-se* mouse, souslik and similar rodent quadrupeds (*Jä.*).

ཕུག་སྐུ་ *phug-skyä* = ཕུག་རོན་སྐུ་ pigeon-hued, of a light blue colour (*Sch.*).

ཕུག་ཅན་ *phug-chan* (ཅན་ས་ *nags*) ལུང་ཁོང་ woody, wild.

ཕུག་མཁ་ *phug-nal* མཁུ་ཀ་ = རྩེ་མ་ a bear.

ཕུག་ཐོགས་པ་ *phug-thogs-pa* རྒྱུ་རྒྱུ་འཁྲུག་: [quivering, vibrating] *S.*

ཕུག་པ་ *phug-pa* ལུང་ཁོང་, གཙམ་ཁོང་ recess in a rock, a cave, cavern; in colloq. "*tak-phuk*" ཐུག་ཕུག་; ཕུག་ཏུ་ *phug-tu* into the hollow; གང་ཕུག་ cavern in a steep river-bank formed by conglomerate; དེ་ཕུག་ the solitary cavern of an anchorite. ཕུག་ is also loosely used to designate the dwelling place of solitary meditative lamas, whether actually in caverns or not. Syn. དཔུག་ *dbug*; བཞོལ་ *brtol*; ཐུག་པ་བྱས་ *bug-pa byas* (*Mñon.*).

ཕུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་ཀྱི་མཚོ་ *Phug-pa lhun-drub rgya-mtsho* n. of a celebrated author born in Lhokha. He wrote commentaries on the works of *Pad-dkar*, *Sha-luñ*, and *Gsal sgrom*.

ཕུག་མ་ *phug-ma* dust, chaff: འབྲས་དང་ནས་མོགས་ ཀྱི་ཕུག་མ་ chaff of rice and barley, etc. (*Jig.*).

ཕུག་རོན་ *phug-ron* ཡ་ར་འཁྱུ་, ཀ་ཕོ་འཁྱུ་, ཀ་མ་ཕོ་འཁྱུ་ a pigeon.

Syn. སྐད་ཅིག་འདྲིང་ལྷན་ *skad-cig hdod-ldan*; ཅ་ཅ་སྒྲོག་ *co-co-sgrog*; རྩ་ཡི་མས་ཅན་ *rdo-yi zas-can*; ཀྱུ་ཕྱི་བས་གནས་ *rgya-phyibs-gnas*; འཆར་དེག་སྐྱོན་ *chah-dig-sñan*; འཐུལ་བཞི་མིག་ཅན་ *hphrul-wahi mig-can* (*Mñon.*).

ཕུག་རོན་རྒྱུ་ *phug-ron rkañ* རྩེ་མ་, ཕི་ཡ་མ་ n. of a medicinal plant. [རྩེ་མ་ the plant *Cassia alata*; ཕི་ཡ་མ་=the heart-pea *Cardiospermum halicabum*] *S.*

Syn. ཕག་གཞིང་ *phag-gdon*; ཕག་མོ་ *phag-mo* (*Mñon.*).

ཕུག་ས་ *phugs* 1. occurs apparently as a fut. of འཐུགས་པ་ *hbig-s-pa* (*Rdo.* 46). 2.

water; མེ་ཡི་ཕུང་པོ། ཡག་པོ་ལྷོ་མེ་ལྷོ་མེ་ fire; etc., etc. Altogether there are 84,000 མེ་ཡི་ཕུང་པོ། ཡག་པོ་ལྷོ་མེ་ལྷོ་མེ་ (Ya-sel. 272), i.e., conceivable aggregates of mental, moral, and material substances.

ཕུང་པོ་ཅན་ *phuñ-po-can* = ལྷ་མོ་ལྷོ་མོ་ v. ལྷོ་མོ་
a tree (*Mñon.*).

ཕུང་པོ་རི་ལོ་ཅེ *Phuñ-po ri-wo-che* n. of a monastery situated on the top of a hill in Tsang; in its neighbourhood there is a Bon monastery (*Deb.* ཁྱ, 22).

पुनः पंचमसुत्रे 'अमर्त्य' इति *phuñ-po gsum-gyi lam-*
ston-pa त्रिस्तम्भपथदेशिका the instructor of
 the way (regarding salvation of the
 three aggregates), an epithet of Buddha
 (*M. V.*).

ཕུང་པོ་གསུམ་པའི་མཛོད་ *phun-po gsum-pahi mdo n.*
of a *Sūtra* also called ཕུང་རྒྱུད་པ་གསུམ་ the
confessions of the sins of a *Bodhisattva*
(*Yig. 13*).

धुर्धरपुत्र *phuñ-por-byas* समूह [heaped] S.

ཕུད *phud* 1. v. འཕུད, pf. ཕུད. subst. that which is taken forth from the rest; a specimen; also a first taste or experimental trial. In common life, especially a sort of first fruits offering, a portion selected and offered to gods or *driza*. ཐུག་ཕུད *thug-phud* or ལོ་ཕུད *lo-phud* an offering of the first fruits of harvest; སྐྱུ་མུད་ *srus-phud* offering of ears of corn wound round a pillar of the house; རྩོ་ཕུད *rdo-phud*, མུད་ *sa-phud* an offering of stones or earth when a house is built; these materials being used for manufacturing images of gods (*Gbr.*) (*Jä.*). 2. ཕུད་དུ་བསྐྱར་བ་ *phud-dub skur-wa* = ཐྱི་ཐོར་བསྐྱར་བ་ *spyi-wor bskur-wa* or གཙུག་ཏུ་བསྐྱར་བ་ *gtsug-tu bskur-wa* to carry a present on one's head, to offer respectfully (*Mñon.*).

ཐུང་པ་ *phud-pa* 1. pf. of འཐུང་པ་ *hbud-pa*
thrown out. cast out; turned out, dismissed

(servants, etc.). 2. hair-knot, tuft of hair.

ཕུན་གླིང་ *Phun-glin* abbr. of ཕུན་ཚགས་གླིང་
Phun-tshogs-glin a great monastery of the
 Jonang-pa sect in Tsang (*Rtsii*).

ཕུན་ཆག *phun-chag* bundle, tuft (*Glu.*).

ཐུན་ཚོགས་ *phun-tshogs* or ཐུན་ཐུས་ཚོགས་པ་
 त्रिसम्पन्न adj. [possessed of the three:—
 grace, glory and wealth], perfect, com-
 plete, sublime; also as subst. mass of
 merits, perfection, quintessence, all that
 could be desired frq.=heaven, paradise.

ཕུབ་ *phub* कवच armour. 1. shield, plate or breast-plate: **ཀོ་ཕུབ་** *ko-phub* a leather buckler; **ཕུབ་ཕུབས་** *phub-çub*s the cover of a shield; **ཕུབ་ཀྱི་མེ་ལོང་** *phub-kyi me-loñ* the centre of the shield (*Cs.*) 2. canopy, a projecting moulding; **ཁྱིམ་ཕུབ་** *khyim-phub* a roof constructed like a canopy; **གདུགས་ཕུབ་** *gdugs-phub* an umbrella.

ཕུབ་པ་ *phub-pa*, = རུབ་པ་ *hbub-pa* to probe into, to penetrate into the meaning, to get at the sense: གཏམ་གྱི་ཁོག་འདི་རྣམས་ཕུབ་པ་འདུལ་བ་འཇིན་པ་ལ་བྱ་ན་ (*A. 126*) if one enquires of the *Hdul-wa Hdsin-pa* in order to get at the meaning of these expressions.

୧ *phub-ma* ଚାଫ୍ ୧. chaff or chaff-dust
 with particles of the husk. *phub-*
mahi-me ଚାଫ୍ ମାହି ମେ a kind of torture which
 a penitent undergoes by burning his
 body with the glowing fire of rice-chaff.
 ୨. gleanings, stubble, straw-ends.

Syn. ལྷོགས་པ་ *lkogs-pa*; སྤྲུན་པ་ *spun-pa*.

ཕུར་པ། *phur-pa* 1. any peg, staple, or large nail whether of wood or iron; but usually=a metal three-sided dagger, not in any way pointed, used by exorcists and lamas in their ceremonial, wherewith

ཕེག་རྟོག་ *pheg-rdog* ཕེག་ [a musical instru-
ment, a tabor]S. ཕེག་རྟོབ་ *pheg-rdob* 1.=
ཕེག་ཀྱང་ *phes-kyan* even when come. 2.

धुर'म *phur-ma* 1.=हुर'म *hbur-ma* पुटक
 relieve work, embossment; also a vessel

པལ་ [a small drum, or tabor, or a kind of cymbal]S. ཀ་ཏ་འཕའ་ རྟ་འཕའ་ is a long drum used by the Indians as a musical instrument. ཐེང་ཐོང་པ་ *phob-rdob-pa* ར་འའི་བའ་ a minstrel.

ཐེང་པ་ *phob-pa* 1. pf. ཐེང་པ་ *phob-pa*, resp. term for to come, to arrive, to go, depart. Is in very frequent use in C. ག་ལེ་ཐེང་ *ga-le phob* a farewell salute to a visitor: "go gently!" ཐེང་པ་པར་སྐྱབ་ *phob-pa-par smra-wa* སྐྱབ་པ་ to ask to come, to invite. ཐེང་པ་ཚུགས་ *phob-pa-tshogs* instructions, or anything that is sent as a favour: ཐེང་པ་ཚུགས་ཀྱང་དཔལ་ལྷན་ཀྱང་བཞིན་ ཡོད་པ་མཆིན་ pray, may your letters also come like the stream of a river (*Yig. k. 69*). ཐེང་པ་ བསྐྱབ་ *phob-pa-bsu-wa* or ཐེང་པ་གསོལ་ *phob-pa-gso-wa* to go and meet a person in the way for his reception.

ཐེང་པ་ *phob-pa* to be able, to be capable of, equal to: བྱིན་རང་སྤྱིང་ཁམས་ཀྱིས་ཐེང་ན་འདྲིང་ go, if from your heart you can do so (*A. 65*); གནས་པ་དབང་བསྐྱབ་པའི་སྐྱབ་དཔལ་ཐེང་བ་བྱུང་ he was able to consecrate others (*Deb. ག, 23*). ཐེང་པ་ also=serviceable; an equivalent. མི་ཐེང་པ་ incapable, not serviceable, =མི་པན་པ་ཐེང་ཡོད་ (*Khrid. 28*). གུང་སྒོན་ཆེན་པོ་ཐེང་བ་ཚུགས་ཀྱིས་མཆིན་པ་མངའ་ བཞིན་པས་ (*A. 84*).

ཐེང་པོ་ *phob-po* one who is clever in conversation, correspondence, or diplomatic business, etc. (*Yig. 13*).

ཐོ་ *pho* 1. an affixed particle or perhaps adj. signifying: male, paternal: ཐོ་ཐོ་ a male fowl, cock-bird; ཐོ་ཐོ་ *wa-pho* male fox. 2. also sbst. a male; and occasionally, a father (not however commonly): ཐོ་ཐོ་ male and female; ཐོ་ཐོ་ཐོ་ handsome man. Applied to animals seems generally to indicate castrated males; but ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-rtags*=the male organ of

generation, and ཐོ་ཐོ་ཐོ་ id., ཐོ་ཐོ་ཐོ་ virile power.

ཐོ་ཐོ་ *pho-glañ* ཐོ་ཐོ་ ཐོ་ཐོ་ [the lungs, the bladder]S.

ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-rgod-pa* ཐོ་ཐོ་ [raising, elevation]S.

ཐོ་ཐོ་ *pho-che-wa*=ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *kheñs-pa* ཐོ་ཐོ་ noble, exalted.

ཐོ་ཐོ་ *pho-ñid* ཐོ་ཐོ་ཐོ་ [coming after, successive]S.

+ ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-thag che-wa* 1.=ཐོ་ཐོ་ཐོ་ and ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *khur-che-wa* (*Mñon.*). 2.=ཐོ་ཐོ་ ཐོ་ཐོ་ *lta-wa mtho-wa*.

ཐོ་ཐོ་ *pho-wo*=ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *spun rgan-pa* elder brother (*Yig. 11*). ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *Pho-wo-ldoñ* n. of a clan (*Yig. 7*).

ཐོ་ཐོ་ *pho-ma*=ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *ma-niñ-pho* hermaphrodite of the male class (*Mñon.*).

ཐོ་ཐོ་ *pho-mo* man and woman; male and female. ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-mo-med* no difference of sex exists; ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ terms signifying cohabitation.

ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *Pho-mo Byañ-thañ mtshe* a large lake in Tibet on the Bhutan frontier lying between long 90° and 90° 30'E. at an elevation of 16,050 ft.

ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-rmon* the penis.

ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-rtsed sna-dgu* the nine different sports or feats of man as mentioned in *Rtsis-len*.

ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-tshod* acc. to *Jä.*=ཐོ་ཐོ་ *pho-so*: ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ do not boast of prophetic sight.

ཐོ་ཐོ་ཐོ་ *pho-mtshan* ཐོ་ཐོ་ masculine gender; the male organ, the penis. In the *Dulwa* ཐོ་ཐོ་ཐོ་ is termed ཐོ་ཐོ་ཐོ་ཐོ་ and its work is called ཐོ་ཐོ་ཐོ་.

ཐོ་

Syn. འཛམས་ཀྱི་ཐོ་བ *hdoms-kyi sba-wa*; མེ་དཀ་ *me-ha-na*; དེ་མཐོང་དཔྱད་ *he-ma-na-dpyad*; དཀ་པའི་ *dran-pahi ka-wa*; ཐོ་དབང་ *pho-dwañ*; ཆགས་པའི་རྒྱལ་མཚན་ *chags-pahi rgyal-mtshan*; དབང་པོ་ *dwañ-po*; མྱོས་བྱེད་ལྷགས་ཀྱི་ *myos-byed lcags-kyu*; མཚན་གཏུན་གྱི་ *mtshan-gtun-ñin*; འཛམས་ཀྱི་མཆོག་མ་ *hdoms-kyi mjug-ma* (*Mñon.*).

ཐོ་ཡན་ *pho-yan* and ཐོ་རང་ *pho-rañ*, also ཐོ་རྩ་ *pho-hrañ* = an unmarried man.

ཐོ་ལྷ་ *pho-lha* 1. tutelary deity of a man's right side (*Jä.*). 2. *Cs.*: sir, as polite address.

ཐོ་ཡིག་ *pho-yig* the male letters of the Tibetan alphabet which are ཀ, ཅ, ཏ, ཐ, ར, &c.; among the thirty letters the first of each group being regarded as a male letter (*Situ.* 60).

ཐོ་ཡོང་བཟའ་ *Pho-yoñ-bzah* n. of one of the queens of king *Khri-sroñ ldehu btsan* (*Loñ.* 2, 8).

ཐོ་ལྷ་བ་ *Pho-lha-wa* or ཐོ་ལྷ་ཐལ་ཆེ་ or ཐལ་ཆེ་ the family descended from king *Miwang Pholha Thaiji*, originally occupying the village of འདུས་རྒྱུད་ in Tsang (*Loñ.* 2, 12).

ཐོ་གན་ *pho-çan* explained as རྒྱུས་པ་དྲག་པ་ *skyes-pa drag-pa* (*Rtsii.*).

ཐོ་སོ་ *pho-so* one of position; ཐོ་སོ་ཐོན་པ་ *pho-so thon-pa* = མགོ་ཐོན་པ་ one who has made himself prominent, distinguished. In *W.* ཐོ་སོ་ཅན་ proud, haughty.

ཐོ་ན་ *pho-ña* or ཐོ་ན་བ་ *pho-ña-wa* a messenger, deputy, envoy: ཐོ་ན་གཏོང་བ་ *pho-ña gtoñ-wa*, ཐོ་ན་མངགས་པ་ *pho-ña mñag-pa* to send, despatch a messenger. Also, a spiritual messenger or angel: བདེ་བ་ཅན་གྱི་ཐོ་ན་ *bde-wa can-gyi pho-ña* the angel of paradise; གཤེན་རྗེའི་ཐོ་ན་ *gçin-rjeñi pho-ña* the messenger of death; རྒྱལ་པོའི་ཐོ་ན་ *rgyal-pohi pho-ña* ambassador, envoy. ཐོ་ན་མོ་ *pho-ña-mo* 1. དུ་ལྷོ་ female messenger. 2. gen. a རྒྱལ་མཚན་

mistress, female friend (*Mñon.*). ཐོ་ན་གཟིག་གི་ཐོ་ན་ *pho-ña gzig-gi slog-pa-can* a lit. messenger wearing a leopard's skin = བླ་མོ་ (*Sman.* 350).

Syn. ནན་ན་ *ñan-rna*; ཐུ་མར་ *bya-ma-rta*; གཏམ་རྒྱལ་ *gtam-skyel*; འཕྲིན་རྒྱལ་ *hphrin-skyel*; བང་ཅེན་ *bañ-chen*; བང་ཕྱིན་ *bañ-phyin* (*Mñon.*).

ཐོ་བརྒྱད་ *Pho-brgyad* and ཐོ་ལྷག་ *pho-drug* a silk scarf for presentation (*S. kar.* 179).

ཐོ་བ་ *pho-wa* (resp. རྒྱུ་ཐོག་ *Cs.*) 1. བེཙ་ colloq. the stomach. 2. second cavity of the stomach or the reticulum of ruminating animals (*Jä.*); རྒྱལ་མཚན་ལ་ [the receptacle of undigested food, the stomach] *S.* ཐོ་བ་ལྷེད་པ་ *pho-wa ljid-pa* to overcharge the stomach, to clog; ཐོ་བ་ཤལ་བ་ *pho-wa çol-wa* to purge, to cleanse; ཐོ་རྩན་ *pho-ñan* a weak stomach; ཐོ་བ་བཟང་ *pho-wa-bzañ* a good, sound stomach (*Jä.*).

ཐོ་དྲོད་ *pho-drod* (lit. warmth in the stomach) digestion: ཐོ་དྲོད་མེད་པའི་མི་ལ་ཐས་མི་འདུ་ one in whose stomach there is no heat will not be able to digest food (*Sog-dpe.*).

ཐོ་བ་གདགས་ *pho-wa-gdags* (ཡན་ཤེས་) [immediate] *S.*

ཐོ་བ་རིལ་ *pho-wa-ril* (also ཐོ་བ་རིས་ or ཐོ་རིས་) black pepper.

Syn. ན་ལེ་གས་ *na-le çam*; ཐོ་བ་རིལ་བུ་ *pho-wa ril-bu*.

ཐོ་བྱང་ *pho-brañ* རྒྱལ་མཚན་ palace, family castle; ཐོ་བྱང་འཕྲོང་ *pho-brañ-hkhor* = ཐོང་ཁྱིམ་ a town (*Mñon.*). ཐོ་བྱང་འབྲུམ་འདུགས་ *pho-brañ hbum-gdugs* n. of a palace built by king *Gnam-ri sroñ-btsan* where under royal order medicinal drugs were assorted for use in Tibet. རྒྱལ་མཚན་ཐོ་བྱང་ palace of the Sikkim raja.

ཐོ་བྱང་ཡུམ་བུ་ལྷ་རྒྱལ་ *Pho-brañ Yum-bu kla-sgañ* the most ancient stone structure of Tibet built by the first king and said

to be still kept in some state of preservation by the Dalai Lama's government (*J. Zan.*).

ཕོ་བྲང་མེ་རྟག་ཅན་ *Pho-bran me-tog-can* the capital of king Rāma. ཆོས་རྒྱལ་ཕོ་བྲང་ *Chos-rgyal pho-bran* ancient capital of Tibet in Yar-lung in Lhokha now in ruins (*Rtsii.*).

ཕོ་བཅོག་ *pho-btsog* or བཅོག་པ་ *btsog-pa*.

ཕོ་ཚོས་ *pho-tshos* 1. अनुमान [inference, estimate, measurement; one's own estimate of himself, etc.]S. མཐོང་ཚོས་སྤྱོད་པའི་ཕོ་ཚོ་ (Khrid.). 2. rouge for the cheeks of ladies.

ཕོ་རོག་ *pho-rog* colloq for ཕྱ་རོག་ *bya-rog* the raven, said to possess the power of foreboding; consequently omens are drawn from its cry. ཕོ་རོག་མེག་ *pho-rog-mig* (lit. the raven's eye) n. of a medicinal herb (*Vai. sn.*).

ཕོ་ལེན་བྱེད་པ་ *pho-len byed-pa* transferring of Jongpons from one district to another: ལྷུ་པ་ཕོ་ལེན་པའི་ཕོ་ལེན་བྱེད་པ་ the transfer of *Jongo* officers who were instituted by the former kings (*Rtsii.*).

ཕོ་ལོག་ *pho-log* विस्त्रचिका a disease of the stomach resembling cholera if not cholera itself [spasmodic cholera]S.: ཕོ་ལོག་པའི་ཕོ་ལོག་པའི་ཕོ་ལོག་ the lo-tsāwa having died of cholera in Nepal (*A.*).

ཕོ་ལོན་ *pho-loñ* कुन्द [a kind of jasmine]S.

ཕོ་ལོན་ལེན་ *pho-loñ hel* = ཕོ་ལོན་པ་ *pho-dwañ* (*Jä.*).

ཕོག་ *phog* 1. v. བཤག་པ་ 2. wages, pay, salary; ཕོག་པ་ yearly pay, ལྷི་ཕོག་ monthly salary, རྟེན་ཕོག་ daily wages; ཕོག་པའི་ཕོག་ an officer at Shigatse who pays and looks after the maintenance of the Tibetan

troops on the Himalayan frontier. 3. pension, gratuitous support. ཕོག་རྒྱར་ *phog-rgyar* allowance in meat, each pound being called ལྷི་ *rgya-ri* (*Rtsii.*). ཕོག་བཟན་ *phog-bzan* or ཕོག་བཟན་པ་ officers or servants with allowances either in money or in kind; any allowance (*Rtsii.*).

ཕོང་ *phoñ*, v. བཤང་པ་ *hphañ-wa*; ཕོང་པ་ *phoñ-wa* (*Glr.*) for བཤང་པ་ *pañ-wa*. ཕོང་ལྷུ་པ་ *phoñ-gyur-wa* བཤམས་ [afflicted]S.

ཕོངས་པ་ *phoñs-pa* अनय, विपद् 1. poor, needy, destitute: ཕོངས་པའི་ཕོངས་པ་ destitute of food and wealth; ཕོངས་པའི་ཕོངས་པ་ devoid of religion and intellect; ཕོངས་པའི་ཕོངས་པ་ the poor and miserable creatures (དགྲ་ *dgu* being here sign of plural). 2. poverty, misfortune. ཕོངས་པའི་དུས་ *phoñs-paḥi duṣ* विपत्काल, संगर [time of danger, evil, calamity]S. (*A. K. 1-40*).

ཕོད་ཀ་ *phod-ka* (or ཕོད་ཀ) = བཤམས་པའི་ཕོད་ཀ་ a kind of stage-dress of the lamas; masquerade garment with long sleeves: ཕོད་ཀ་ལྷུ་པ་ ཕོད་ཀ་བཟུངས་པ་ he put on a cloak and stage-robe (*Khrid. 106*).

ཕོད་ཅན་ *phod-can* རྟེན་; comet. Syn. མཐུག་ ཕོད་ཅན་ *mjug phod-can*; དུ་བཤུག་ཕོད་ *du-wa mjug-rin* (*Mñon.*) ཕོད་ཅན་ཕོད་ *phod-ca-gzah*.

ཕོད་པ་ *phod-pa* = ལྷུ་པ་, ལྷུ་པ་ ལྷུ་པ་ 1. to cope with, to be able, to coerce: ཕོད་པའི་ཕོད་པ་ ཕོད་པའི་ཕོད་པ་ although he was scarcely able to part with; ཕོད་པའི་ཕོད་པ་ I cannot bear to see that. 2. to withstand, be a match for: ཕོད་པའི་ཕོད་པ་ ཕོད་པའི་ཕོད་པ་ who can resist good food and fine clothes? ཕོད་པའི་ཕོད་པ་ *phod-pa-can* bold, daring (*Cs.*).

ཕོན་ *phon* or ཕོན་པ་ 1. = རྒྱུ་པ་ ལྷུ་པ་, ལྷུ་པ་ bundle, truss, sheaf. 2. = ལྷུ་པ་ *chun-po*

bunch, cluster, umbel; tuft, tassel (*Jä.*); དར་ཐོན *dar-phon*, སུད་ཐོན *skud-phon* (*Cs.*).

ཐོན་ཆེན *phon-chen* a good deal = མང་པོ་ much, many (*Rtsii.*).

ཐོབ *phob* v. འབེབས་པ་ *hbebs-pa*.

✚ ཐོམ་པ་ *phom-pa* = ཐུམ་པ་ *bum-pa* a pot, jar.

ཐོར་རྩི *phor-rñi* trap, net to catch birds: དེའི་སང་རུབ་ཐོར་རྩི་ལེགས་པ་གཅིག་གཙུགས་ཐོབ་ལག་པས་ next day at evening he laid a fine trap (*Rdsa.* 10).

ཐོར་པ་ *phor-pa* སྐར་ཆ; drinking cup or vessel; ལྷགས་ཐོར་ iron cup, དུལ་ཐོར་ silver cup, གཤེར་ཐོར་ golden cup, གཤམ་ཐོར་ glass cup, ཡག་ཐོར་ barley flour-bowl, རྩིན་ཐོར་ *spyin-phor* glue-pot; ཐོར་ཕྱིས་ cloth for wiping a cup. ཐོར་རུ *phor-ru* = ཐོར་པ་ *phor-pa*.

ཐོལ་ *phol* in *W.* any blister caused by burning. ཐོལ་མིག་ *phol-mig* 1. a circle, disk. 2. a bad sore, ulcer, boil.

ཐོལ་ཏ་ *phol-ta* = ཐེན་ཏི *phen-te*.

✚ ཐོལ་བ་ *phol-wa* = རྟོགས་པ་ *rtogs-pa*.

ཐོས་ *phos* 1. = ཐོ་ཡིས་ *pho-yis*. 2. pf. of འཕོ་བ་ *hbo-wa*. 3. v. གཤམ་ *ga*.

ཕུ *phyu* ཕུ་ *phyva* lot, luck, chance, fortune, good luck: ཕུ་རྒྱུ་བ་པ་ to cast lots; ཕུ་བཟང་ good, bad fortune or prognostics (*Cs.*); རྩིན་ཕུ, རྩིས་ཕུ prognostics relative to property, family, etc., by casting dice; ཕུ་དང་གཡང་ lot (good luck) and blessing; ཕུ་དང་གཡང་འགྲུག་པ་ to call forth good luck and blessing, to secure it by enchantment (*Jä.*). ཕུ་ཀེན་ཙེ་ *phyu-ken tse* one who pretends to know the issue of fighting between gods and demons; a Bon necromancer (*D.R.*). ཕུ་མཁན་ *phyu-mkhan* =

མོ་བཅའ་མཁན་ fortune-teller. ཕུ་ཚན་ *phyu-tshan* the faeces of any infant, new born colt, calf, etc., that died immediately after sucking milk, and used as an augury: ཕུ་ཚན་གྱིས་དུག་ནད་སྐལ་. The expression ཕུ་ཡི་གཏོ་ཕུད་ *phyahi gto-spyad* occurs in གཤེས་རབ་ཀྱི་རི་རབ་ཀྱི་རྩི་མོར་ཕུ་ཡི་གཏོ་ཕུད་ལ་གཤེགས་སོ་ (*D.R.*).

ཕུ་འཕྲིན་ཞོར་བུ་མཆག་རྒྱལ་ *Phyva-hphrin nor-bu mchag-rgyal* (གཡང་འགྲུགས་ཀྱི་དཔེ) n. of a Bon work to hear which brings good luck and fortune (*Rtsii.*).

ཕུ་ *phyu-ra* door-curtain of yak-hair cloth.

+ ཕུ་ལེ་བ་ *phyu-le-wa* = ཁྱིའི་མཉམ་པ་ fine, smooth refined, pleasant: ཕུ་ལེ་བ་མ་ཡིན་པ་ = རྩྱུང་མེ་མཉམ་པ་ *khyod mi-mñam-pa* not smooth-going, rough.

ཕུ་སངས་ཐོལ་ལ་འཕྲུག་ *Phyu-saṅs Hol-la-hthen* n. of a son of *Gyen-saṅs phyu-la hthen* (*G. Bon.* 23).

ཕུག་ *phyag* ཕུག་, པག་ is the resp. word for ལག་ the hand; and from the use made of the hand in salutation by orientals, the word has also come to mean: salutation and reverence. ཕུག་གོང་ back of hand, ཕུག་རར་ the wrist, ཕུག་མཐེབ་ the thumb, all resp. terms. ཕུག་དང་ཐོལ་ at the first salute; ཕུག་གྲངས་མེད་བཅས་ with unnumbered compliments; ཕུག་བྱེད་པ་, ཕུག་མཆོད་པ་ to pay one's respects, to salute; བརྒྱུད་ཕུག་ salutation by prostrating the body on the ground; བསྐྱམ་ཕུག་ salutation by bending the body and touching the ground with the head: ཕུག་ཐེབས་ welcome! ཕུག་ཐེབ་གནང་གཅིག་ is form of welcome by a host on arrival of a guest; ཕུག་ཐེབས་ལྷ་གནང་ id.; ཕུག་གྱུང་འགྲེལ་ *phyag-gyeñ hgyel* or ཕུག་གྱུང་འགྲེལ་ *phyag-gyañ hgyel* suddenly falling on the ground (like the falling of a dilapidated wall) to make salutation: སྒྲོབ་པ་གཤམ་ཡོད་པའི་དཀྱིལ་དུ་ཕུག་གྱུང་འགྲེལ་བ་བཞིན་དུ་མཆོད་ནི་ in

the midst of his pupils he saluted (him) by falling down on the ground (*A.* 23).

ཕྱག་མཁར *phyag-mkhar* (resp. for མཁར་བ) handstaff.

ཕྱག་འཁྱར *phyag-hkhur* *W.* = ཕྱག་རྟེན.

ཕྱག་རྟེན *phyag-rgya* རུའི, རུ་རྩ་ [the clenched fist, seal] *S.* 1. resp. for རྟེན a seal; ཕྱག་རྟེན་བསྟན་པ་ *phyag-rgya hdebs-pa* to seal, to confirm by a seal. 2. a sign or manual gesture; the manner in which the hand and fingers are held by Buddhist saints and lamas when performing certain religious ceremonies or mystical rites; also, symbolic devotional ceremonies by *Tantrik* priests. ལུས་ཀྱི་ཕྱག་རྟེན་ when making offerings to a deity, term for the peculiar gestures and signs of the hands and fingers. These are different in exhorting, or threatening or in binding a deity to perform some religious duty in the names of Buddhas and Bodhisattvas; and those who are adepts in such mystic signs are said to be able to exercise great power over spirits. It is believed that རྟགས་ *snags*, ཕྱག་རྟེན་ and རྟེན་རྟེན་ (*mantra*, *mudrā* and *samādhi*) are equally efficacious when they are properly uttered or performed. རྟགས་ཀྱི་ཕྱག་རྟེན་ the *mudrā* of speech consists in using mystical language and signs; རྟེན་ཀྱི་ཕྱག་རྟེན་ the *mudrā* of the mind is meditation on the deity.

ཕྱག་རྟེན་པོ་ 1: *phyag-rgya chen-po* མཛཱ་སྐྱུ་རྩ་ is said to be a figurative designation under the *Mādhyamika* doctrine, indicating a mode of attaining *Nirvāṇa* by highly mystically-developed devotees while indulging in sexual embrace; the woman so embraced is called ལས་པ་ལུས་ (*private sakti*). Likewise this sexual ecstasy is termed ཕྱག་རྟེན་པ་ *phyag-rgya-ma* or ལས་ཀྱི་ཕྱག་རྟེན་ *las-kyi-phyag-rgya* ལས་ཀྱི་སྐྱུ་རྩ་, མཛཱ་སྐྱུ་རྩ་.

ཕྱག་རྟེན་པོ་ 11: is described in both *Sūtra* and *Tantra*. 1. ཕྱག་རྟེན་པོ་དེ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ རྟེན་པོ་ལྟ་བུ་ the special meaning of *Mahāmudrā* is *Anuttara*, the supreme and absolute doctrine; it is described as the knowledge of *Dharma Karma* (its practice) and the vows. 2. according to the *Tantra*: ཕྱག་རྟེན་པོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ རྟེན་པོ་ལྟ་བུ་ ཕྱག་ *Phyag* signifies the knowledge of *Çūnyatā*, while *Rgya* conveys the meaning of liberation from worldliness; and *chen-po* signifies both these important functions being brought together. This occult Buddhism was first taught in India by Padma-vajra (the senior), Saraha, Nāgārjūna, Ri-khrod dwañ-phyug, Maitripa, etc., and afterwards it was taken into Tibet by the Tibetan sages such as Marmije, Sgam-po, Phag-gru, Sakya Pan-chen and others (*J. Zañ.*). ཕྱག་རྟེན་པ་ *phyag-rgya-ma* རུ་རྩ་ [a posture of the hands or feet in the practice of *Yoga* or meditation] *S.* But v. preceding paragraph. ཕྱག་རྟེན་པ་མཛཱ་སྐྱུ་རྩ་ *phyag-rgyas mnan-pa* to overcome evil-spirits by gesticulations; ཕྱག་རྟེན་པ་མཛཱ་སྐྱུ་རྩ་ *phyag-rgyas hgyol-wa* to set them free, by dissolving the charm (*Jä.*).

ཕྱག་ཆ་ *phyag-cha* any manual tool or implement, resp. for ལུག་ཆ་. ཕྱག་ཆ་མ་ *phyag-chas* instruments (symb. of attributes) carried in the hand, or used in performing religious dances, cf. ཕྱག་ཆ་མ་.

ཕྱག་ཆ་མ་ *phyag-mchod* for ཕྱག་དང་མཛཱ་སྐྱུ་རྩ་ལྟ་བུ་ salutation and worshipping.

+ ཕྱག་བརྟན་ *phyag-brñan* = རྟེན་པོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *hkhorgyog* རྟེན་པོ་ལྟ་བུ་ attendants, retinue.

ཕྱག་རྟེན་པ་ *phyag-sñigs* = ཕྱག་ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *gad-sñigs* (*Nag.* 38).

ཕྱག་རྟགས་ *phyag-rtags* 1. resp. for ལུག་རྟགས་ *lag-rtags* sign of the hand, impression of a

blackened finger in the place of a seal.
2. in Sikkim. hand-token, i.e., a present (*Jä.*).

ཕྱག་རྟེན *phyag-rten* = ཕྱག་པ, རྟེན་སྡེས་ pre-
sent, souvenir with letter (*Mñon.*). ཕྱག་བརྟེན་
phyag-brten སྡེས་ [orders, instruction,
message]S.

ཕྱག་དམ *phyag-dam* a seal.

Syn. དམ་ཕྱག་ *dam-phrug*; ཐེའུ་ཙེ་ *thehu-tse*
(*Mñon.*).

ཕྱག་དར་པ་ *phyag-dar-pa* a sweeper, duster;
ཕྱག་དར་གྱི་ཕུང་པོ་ or ཕྱག་དར་ཁྱོད་པོ་ལྷན་པ་ dust-heap;
ཕྱག་དར་གྱི་ཁྱོད་པོ་ཆོས་གོས་ or ར་བཟའ་ vestment or cowl
of a mendicant monk patched with rags
gathered from rubbish heaps. ཕྱག་དར་ལེགས་
པར་བྱས་པ་ *phyag-dar legs-par byas-pa* ལྷ་མོ་བྱས་
ཆུང་ [rendered clean or pure, swept well,
cleansed well]S. ཕྱག་བདར་ *phyag-bdar* = གད་དར་
བྱེད་པ་ སྤང་ཁུ་ clearing from dust, dusting,
making a thing clean: ཕྱི་དར་གྱི་ལས་ *byi-dor-
gyi las* the work of cleansing, sweeping,
dusting (*Nag. 38*).

ཕྱག་དེབ་ *phyag-deb* occurs in རྩ་འཁེབས་ལྷན་པ་
ཕྱག་དེབ་ལ་ (*Rtsii.*).

ཕྱག་རྟོན་ *Phyag-rdor* or ཕྱག་རྟོན་རྟེན་ *Phyag-na
rdo-rje* also called ལག་རྟོན་རྟེན་ *Lag-na rdo-rje*
བཟུམས་པ་ the *Bodhisattva* Dorje Chang or
Vajra-pani in his wrathful manifestation,
the chief of Tantrik deities.

Syn. གསང་བའི་བདག་པོ་ *gsaṅ-waḥi bdag-po*;
གསང་བ་འཛིན་ *gsaṅ-wa-hdsin*; ལག་རྟོན་རྟེན་གསང་བའི་ལྷ་པོ་
lag-na rdo-rje gsaṅ-waḥi-rgyal; རྟོན་རྟེན་དབང་ཕྱག་
rdo-rje dwaṅ-phyug; རྟོན་རྟེན་ཅན་ *rdo-rje-caṅ*;
མཐུ་སྟོབས་བདག་པོ་ *mthu-stobs bdag-po* (*Mñon.*).

ཕྱག་རྟོན་རྟེན་གོས་ཐོན་ཅན་ *Phyag-na rdo-rje gos-
sñon-can* (གནོད་སྦྱིན་དག་པོ་ཆེན་པོ་རྟོན་པེ་ལྷ་པོ་) n. of one
of the most terrific manifestations of
Vajra Pāni; his body being said to be then
260,000 *yojana* high. In his right hand

he carries a flaming pointed *vajra* (thun-
derbolt), in his left hand he holds the king
of eagles; eight huge snakes coiled round
his arms and feet serve him for bangles;
six thousand tiger skins sewn together
form his garment. He prostrates himself
before Buddha and prays that he may
gain perfection. ཕྱག་རྟོན་རྟེན་མཛེད་བརྒྱུད་པ་, གཟུངས་
རྟེན་མཛེད་བཅས་པ་ one hundred and eight epithets
of Vajra Pāni together with *Dhārani*
(contained in *K. g. 4, 73*).

‡ ཕྱག་ན་པད་མ་ *Phyag-na pad-ma* པད་མ་པའི་ an
epithet of Avalokites'vara (*Yig. k. 5*).

ཕྱག་དཔུང་ *phyag-dpuṅ* resp. for arm.

ཕྱག་དཔེ་ *phyag-dpe* resp. for དཔེ་ཆ་ *dpe-cha*
a hand-book, book in general.

+ ཕྱག་སྒྲུབ་ *phyag-sbal* 1. = བོན་ཁར་ prison
house. 2. resp. = ཕྱག་གོང་ (*Cs.*).

ཕྱག་ཕྱི་ *phyag-phyi* = འབས་ཕྱི་ *shabs-phyi*
attendant, man-servant; ཕྱག་ཕྱི་བྱེད་པ་ *phyag-
phyi-byed-pa* to be a servant. ཕྱག་ཕྱི་ལ་ *phyag-
phyi-la* or ཕྱག་ཕྱིར་འབྲིང་བ་ *phyag-phyir hbreṅ-wa*
to be a follower (of a lama); train of
servant, retinue (*Jä.*)

ཕྱག་ཕྱིག་ *phyag-phyig* 1. a very large
numeral; ཕྱག་ཕྱིག་མཉམ་བུ་ལས་མཉམ་པ་ (*Ya-sel. 57*).
2. ཕོ་ལྔ་ [remnants of food, a small portion]S.

ཕྱག་བྲིས་ *phyag-bris* resp. hand-writing,
manuscript; but gen. = a letter: བརྟེན་བའི་ཕྱག་
བྲིས་ your kind letter, your friendly corre-
spondence.

ཕྱག་འབུལ་ *phyag-hbul* resp. gift, present.

ཕྱག་འཁྱར་ *phyag-hbyor* = ཕྱག་སོན་ *phyag-son*.

ཕྱག་མ་ *phyag-ma* བསྐྱེད་པོ་ broom, dus-
ter, mop.

ཕྱག་སྐྱུན་ *phyag-sman* 1. resp. for སྐྱུན་ *sman*.
2. = ཕྱག་རྟེན་ *phyag-rten*.

ཕྱག་མཛེད་ *phyag-tshaṅ* = མ་ཆེན་ ལྷ་པོ་ཀར་ a cook:
གཞི་ལྷ་པོ་ཀར་བཅས་ཀྱི་ལྷ་པོ་ཀར་པ་ རྟེན་པོ་ཕྱག་མཛེད་ལྷ་པོ་ཀར་པ་

he who knows the science of cooking is said to be a cook (*Cān.*).

ཕྱག་འཚུལ་བ *phyag-tshal-wa* རམ་: bowing down, profound salutation (*A. K. 1-2*). The erroneous Budh. etymology is: ཕྱག་= sweeping out all defilements and འཚུལ་བ་= begging for virtue and blessing; in making prayers or reciting *mantras* one should bend his head respectfully and then prostrate himself on the ground (*Spyod. 17*). ཕྱག་འཚུལ་ལོ *phyag-htshal-lo* རམ་: I salute.

ཕྱག་མཛོད་ *phyag-mdsod* one in whose hand the treasury is; a treasurer.

Syn. མཛོད་པ་ *mdsod-pa*; རྟོན་གཤེར་ *nor-gñer*; བང་མཛོད་པ་ *ban-mdsod-pa*; རྟོན་སྒྲོང་མ་ *noa-skyoñs*; རྟོན་བསྐྱུང་མ་ *nor-bśruñs*; རྟོན་གནས་པ་ *nor-gnas-pa*; མཛོད་འཛིན་ *mdsod-hdsin* (*Mñon.*).

ཕྱག་རྩམ་ *phyag-rdsas* resp. for རྟོན་རྩམ་ *nor-rdsas*.

ཕྱག་ལབས་ *phyag-shabs* resp. for རྟོན་ལག་ *rkañ-lag* (*Schtr.*).

ཕྱག་ཤོས་ *phyag-ḥos* རྒྱལ་ worthy of salutation, worshipful.

ཕྱག་ར་ *phyag-ra* prob. for ཕྱག་གྲ་ *phyag-gra* privy, water-closet. In *W.* also ཕྱག་ས་ *phyag-sa*.

ཕྱག་ལན་ *phyag-lan* reply, the return for a salutation, reciprocal greeting.

ཕྱག་ལས་ *phyag-las*=ཕྱིན་ལས་ *phrin-las* resp. for ལས་ work, business.

+ ཕྱག་ལས་ཁོམ་ *phyas-las khom* resp. for ར་རོ་བ་ *ra-ro-wa*.

ཕྱག་ལེན་ *phyag-len* resp. for ལག་ལེན་ practice, exercise, also ceremony.

ཕྱག་ལེན་ *phyag-sen* resp. for ལེན་མོ་ nails.

ཕྱག་སོན་ *phyag-son*=ཕྱག་འགྱུར་ receipt of cash, cash in hand (*Yig. k.*).

ཕྱག་སྒྲོལ་ *phyag-srol* law, regulation; tradition (*Jä.*).

ཕྱག་ལྷམ་ *phyag-lham* a kind of slipper which the Buddhist monks in ancient India were permitted to wear: དགེ་སློང་གཅིག་ཡན་ཆད་ཕྱག་ལྷམ་འབྲིང་མིག་མ་གསལ་བ་ only the དགེ་སློང་ and those above him may wear slippers with a hole at the centre (*A. 22*).

ཕྱང་རེ་བ་ *phyañ-ñe-wa* 1. hanging down; (acc. to *Cs.*, འཛོལ་ལེ་བ་). 2. ཇམ་ slender, slight-made; acc. to *Sch.*, straight or stretched (*Jä.*). See འཕྱང་བ་ *hphyañ-wa*.

ཕྱང་ཆད་ *phyañ-chad*=ཐག་ཆད་ certain, sure, decided.

ཕྱང་ཕྱུལ་ *phyañ-phrul* ཇམ་མཐུན་ necklace; pendant ornaments (*Mñon.*).

ཕྱང་ཡར་ *phyañ-yar*=འཕྱིན་ལས་ *hphrin-las*.

ཕྱད་པར་ཕྱད་རྟོན་པ་ *phyad-par luñ-ston-pa* བཅུ་གཅིག་གི་ཡི་གེ་འཕྲིན་ལེན་ [uncurtailed explanation or exposition]S.

ཕྱད་ཕྱད་ *phyad-phyod* or ཕྱད་རེ་ཕྱད་རེ་ adv. descriptive of uncertainty of movement, *e.g.*, not going by the straight path: རྩ་ལ་བཞོན་ནས་ ཕྱད་ཕྱད་ལང་མོང་དུ་འགྲོ་ཞིང་ riding on a horse going this way and that way. ཕྱད་ཕྱད་ *phyad-phyad* awkward gambols, clumsy attempts at dancing (*Jä.*).

ཕྱད་པ་ *phyad-pa* also འཕྱད་པ་ *hphyad-pa* constant, firm, persevering. ཕྱད་པར་ *phyad-par* always, continually, perpetually.

+ ཕྱན་པ་ *phyan-pa*=རྒྱུན་པར་ཡང་ཡང་འཁོར་ continually revolving; uninterrupted revolution.

ཕུམ་ *phyam* ཐུམ་ལྷོ་; also ཕུམ་རྟོགས་ the resting beam of a staircase or ladder. Also: prop, bracket, mortice: ཕུམ་རྩམ་ *phyam-ñas* the transverse ledges on which rafters of a roof rest. ཕུམ་གྱི་ཕྱི་རྟེན་ *phyam-gyi spyi-rten* རྒྱུང་ projecting bracket.

ཕུམ་ཕུད *phyam-phyad* = མཉམ་ཉེད *mñam-nid* state of evenness; equality.

ཕུར་བ *phyar-wa* to let float, hoist (a flag).

Syn. རྒྱུང་བ *sgreñ-wa*; སྒྲོང་སཔ *sloñs-pa*. (*Mñon.*).

ཕུར་ཁ *phyar-kha* blame, affront, insult.

ཕུར་ཕུར *phyar-phyur* (ཡུང་ས) ལའར *n.* of a large numeral (*Ya-sel. 56*).

ཕུར་གཡེང་ཅན *phyar-gyeñ-can* (འདུ་འཇོལ་དགའ་ཞིང་རྒྱལ་གཡེང་ཅེ་བ) given up to enjoyment of worldly happiness.

† **ཕུལ** *phyal* = སུ་ཡི་ལྗོ་བ *sku-yi lto-wa* belly, stomach (*Cs.*). ཕུལ་ཕུང་རེ *phyal-phyañ-ñe* or ཕུལ་མོ *phyal-mo* prominent or hanging paunch.

ཕུལ་ཕུལ *phyal-phyel* *n.* of a large number: ཕུལ་ཕུལ་ཁྱད་ཁྱད་རྩ་ཟླ་དང་ཕུལ་གན་དུ་ཉལ་བ (*Ya-sel. 56*).

ཕུལ་ཕྱལ *phyal-phyol* འཇམ་སྐྱོད་ [bowing down] *S.*; ཕུལ་ལེ་བ *phyal-le-wa* = མཉམ་ཉེད level, prostrate.

ཕྱི *phyi* 1. adv. behind, backwards: ཕྱི་བཞག་དུ་ཉལ་བ to lie on one's back; ཕྱི་འགྲོ་རྒྱལ་བ *phyi-hgro rgyab-pa C.*, to retreat, to walk backwards quickly; ཕྱི་ན་ behind; ཕྱི་ནས་ from behind; but see also under 3. below. ཕྱི་འགྲོ་བ to walk behind; ཕྱི་ལྗག་ a back-hand blow; ཕྱི་མེག་ལྗག་ to look behind, also ཕྱི་མེག་ a backward look; ཕྱི་ཉིང་ the heel. 2. or ཕྱི་ལ *phyi-la* after, afterwards, adv. of time; རྗེ་ཕྱི་ earlier and later, also former and latter; ཕྱི་འཕེལ་ subsequent increase; དུས་ཕྱི་བཞེན་ན་ at a later period, sometime afterwards (*Dsl.*); དེ་ཉིན་ཕྱི་ནས་ on the following day (*Jä.*). 3. also ཕྱི་ན་, outside; ཕྱི་ནི་ the

outer; ཕྱི་ཡི་མོ་ནམས་ husbandry, farming (*Ghr.*); ཕྱི་ཡི་རྒྱ་མཚོ་ the outer sea, the ocean; ཕྱི་ཡི་མི་ people from abroad, foreigner strange people; ཕྱི་ལུལ་ foreign land; མགྲོན་ནམ་ཕྱི་མི་དག་འང་མན་ (when) either guests or strangers have come; ཕྱི་ནས་ནང་ལ་ཐུག་པ་མོ་ came indoors from without; ཕྱི་དགྲ་ *phyi-dgra* foreign enemy; ཕྱི་རྒོལ་ *phyi-rgol* ཡེ་ཤེས་འདྲི་བ་ adversary, antagonist (in a lawsuit or controversy); ཕྱི་གས་ཕྱི་མ་ *phyogs-phyi-ma* id.

ཕྱི་ཐག *phyi-thag* in future, eventually, afterwards, in remote future (*Hbrom. F, 8*). ཕྱི་ཐག་རིང་པོ་ = ཆོ་ཕྱི་མ་ future life: ཕྱི་ཐག་སྤྱིང་པོ་མ་མཐོང་གནས་འདིར་བཞུད་པ། resided here not having seen anything that would profit (him) in the next life (*A. 6*).

ཕྱི་ཐན་ *phyi-than* a threat, menace.

ཕྱི་དར་ *phyi-dar* later development: ཕྱི་དར་གྱི་དུས་ period of later development or diffusion: ཕྱི་དར་རྗེ་དར་དར་ *phyi-dar gñar-dar* earlier introduction of Buddha and its later development.

ཕྱི་དོ་ *phyi-dro* or ཕྱི་རོ་ *phyi-ro* རྒྱུ་ཤེས་ལྟར་ colloq. “*phi-ro*,” the evening: ཕྱི་དོ་རྗེ་དོ་དེ་དུས་རྒྱུ་ཤེས་ during the six times between morning and evening (*Zam. 4*).

ཕྱི་བདར་ཕྱི་དཔ *phyi-bdar byed-pa* is explained as གང་སྒྲིག་པ་སོགས་ཕྱགས་ནས་གཙང་མ་བཟོས་ཀྱི་ to make clean by sweeping away whatever is filthy (*Nag. 38*).

ཕྱི་ནང་ *phyi-nañ* 1. the outside and inside; ཕྱི་ནང་བསྐྱར་ to turn inside out; ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀ་ཞིན་པ་ ripe both as to the outside and inside. ཕྱི་པའི་ཕྱི་གཙང་, ནང་པའི་ནང་གཙང་ Hindus clean outside, Buddhists pure inside;—so say the Buddhists of Ladak. ཕྱི་ནང་གཙང་ pure as to thought and action; ཕྱི་ནང་བར་གསུམ་ the three inner outer and intermediate (provinces, etc.). 2. inside: ཕྱི་ནང་དུ་རྒྱུང་སྐྱོད་ *phyi-nañ-du rgyañs-te* calling in from outside:

ལུམ་པོར་གཤེགས་པ་ཞིག་བྱི་ནང་རྒྱང་སུ་ calling inside one
 who had gone on to the roof (A. 113).
 བྱི་ནང་མིན་ *phyi-nañ-min* **अनभ्यन्तर** [not in the
 interior, i.e., an outsider] S.

ཕྱི་ནས *phyi-nas* 1. in future, in time to come, later on; from outside. 2. = རྗེས་ནས *rjes-nas* again, subsequently (*A. K.* 1-6). ཕྱི་ནས་གདུང་ *phyi-nas-gduñ* = རྟོན་པ་ *hgyod-pa* repentance (*Mñon.*).

ཕྱི་ནུར *phyi-nur* = ཕྱི་རེན *phyi-hthen* (*Yig.* 83). ཕྱི་ནུར་མེད་པ་ *phyi-nur med-pa* or ཕྱི་ནུང་མེད་པ་ *phyi-nud med-pa* without fail.

ཐུ་ཐུག་ཐུང་པ་ *phyi-phyag byed-pa* to request
for the last time; to bid farewell, to take
leave.

ਧ੍ਰਿੜ੍ਹਿਝ ਧ੍ਰਿ-hphrod ਸਾਯਾਨ [the even-
ing] S.

ཕྱི་བ *phyi-wa* 1. in colloq. “*chi-phi*”
the large marmot found throughout Tibet.
2. v. རུྱི་བ *kbyi-wa*.

ਭ੍ਰਿਸੁਰ *phyi-pur* a kind of ornament,
similar to ਘੜ.

ध्रु'म *phyi-ma* see also ध्रु'म *phyi-mo* 1.
 आयत्यां later, subsequent, following: ध्रु'म'म
 ध्रु'म'म not having digested the first (meal),
 to eat additional quantities; ध्रु'म'म'म the
 later ones, the modern; अ'व'र'ध्रु'म *āl-wahī*
phyi-ma the last going to bed. 2. आगामी,
 अवर the posterior. ध्रु'म'ध्रु'म *phyi-ma phyi-*
ma each following one, every one conse-
 cutive in a series (*Jä.*). ध्रु'म'र'म'म'म *phyi-mahī-*
mthah अपरान्त [western border, extreme
 end] S. ध्रु'म'र'दु'म *phyi-mahī-duṣ* पश्चात्काल,
 सम्पराय [future or after-time] S.

ཐུམ་ *phyi-mo* 1. grand mother. 2. ལྔ་ལྔ་
 ཀླ་ [small particle] S. 3. late, as adv. or
 adj.; also, last, the latest, as sbst. ཐུམ་
 རུ་ལ་ to have become late; ཐུམ་མཁའ་ those
 who came last; colloq. ཁོ་རང་ཉལ་པ་རེ་ཞིག་ཐུམ་

མེད་པ་ *kho-rañ rtag-pa-re-shig phyi-mo slebs*
 he always arrives late. In *W.* and Sikkim
 sounds "*phi-mo.*"

ཕྱི་བཞིན *phyi-bshin* or ཕྱིར་བཞིན *adv. and*
postp. after; ཕྱི་བཞིན་འགྲོ་བ, འབྲང་བ *to pursue*;
 also a follower; ཕྱི་བཞིན་ཕྱིན་པ, འོང་བ, འགྲོ་བ *to go*
after, etc. ཕྱི་བཞིན་ཕྱི་བཞིན *phyi-bshin phyi-bshin*
 = རྗེས་རྗེས་སུ (*Mñon.*). ཕྱི་བཞིན་འབྲང་བའི་དགེ་སྤྱོད་
phyi-bshin hbrañ-wahḥ dge-sbyoñ འཇུག་མཁས་
 [an attendant S'ramāṇa, one resembling
 a S'ramāṇa] S.

ཕྱི་རབས་ *phyi-rab*s the later generation,
posterity.

ཕྱི་རིག་པའི་ཐོན་མེས་གསུམ་ *phyi rig-pahi bon-de gsum* the three sūtras of Bon in reference to their outer doctrine :—(1) ཕྱི་གཏོ་འབུམ་ནག་པོ། (2) རིན་ཆེན་ཕྱི་ཀུན་འབུམ་ཁྲོ། (3) གཙུག་ལག་གི་དཔལ་འབུམ་དག་པོ། These three are said to have been delivered by Shenrab on the top of Sumeru mountain to king *Koñ-tse Hphrul*.

धु'रेम *phyi-rim*, in Pali वाहिर पट्टिक outer-zone.

ཕྱི་རལ་ *phyi-rol* the outer side, outside.
 མཇུག་ཕྱི་རལ་ the outside of the bed (*Gbr.*) ;
 ཕྱི་རལ་ན་—ཏུ,—ནས་ are adverbs equiv. to ཕྱི་ན་, ཕྱི་ཏུ་,
 ཕྱི་ནས་ outside, out of doors, from without ;
 also occur as postp. on the outside of, etc.
 In mysticism : གཤོན་བགེགས་ཕྱི་རལ་ཏུ་འཛིན་པ་ to
 believe goblins and demons to be really
 existing in the outer world. ཕྱི་རལ་པའི་དབང་པོ་ལྔ་
phyi-rol-paḥi dwañ-po lña the five external
 members of the body which are : ལག་པ་ hand,
 ཀྲུང་པ་ the legs, འཇོ་བ་ the belly, འཛིན་སྐྱོན་ privi-
 ties, རག་ the speech. ཕྱི་རལ་གྱི་དོན་ཡོད་པར་སྐྱེ་བའི་
phyi-rol-gyi don yod-par-smra ब्राह्मार्थवादी [a
 class of Buddhist philosophers who main-
 tained that the external world was real] S.
 ཕྱི་རལ་པ་ *phyi-rol-pa* or ཕྱི་པ་ *phyi-pa* a non-
 Buddhist, more particularly a Brāhmanist ;

ཕྱི་ལ་པའི *phyi-rol pahi* or ཕྱི་པའི་ཆོས་ *phyi-pahi chos* the doctrine of the non-Buddhists.

ཕྱི་ལག་ནག་ནང་འབྲེལ་བ་ *phyi-lag nañ-hbrel-wa* to have confidential conference, to discuss any matter without letting the public know it.

ཕྱི་ལེབ་ *phyi-leb* a felt rug (*Rtsii.* 46).

ཕྱི་ལོས་ *phyi-gos* ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཕྱི་ལོས་ behind, later, latest.

Syn. རྗེས་མ་ *rjes-ma*; རྟིན་མ་ *rtiñ-ma* (*Mñon.*). v. ཕྱི་མ་ *phyi-ma*.

ཕྱི་བཤམ་ *phyi-bcol* = ཕྱི་རྩལ་གྱི་བཤམ་ *phyir-log rgyab-pa* (*Ya-sel.* 31).

ཕྱི་ས་ *phyi-sa* = མི་གཙང་མ་ བེད་ excrements: མི་གཙང་ཕྱི་ས་ཕྱི་རྩལ་རྩལ་ལྷོ་ལ་ unclean things and ordure throw out (*Zam.* 4); རྗེས་སུ་ཕྱི་ས་ཐ་བ་དང་ afterwards (it was their lot) to eat dung (*Dug.* 10).

ཕྱི་པ།

ཕྱི་པ་ *phyiñ-pa* (བཅ་ཀྱི་) འཇམ་མཁའ་ [the quantity of wool necessary for making a blanket] S.; felt much used by Dokpa nomads of Tibet for tents and carpets. ཕྱི་པ་དང་པ་ *phyiñ-hdud-pa* to make felt, to mill (*Sch.*); ཕྱི་པ་གུར་ *phyiñ-gur* felt tent, a Dokpa hut; ཕྱི་པ་མུན་ *phyiñ-stan* felt-carpet.

ཕྱི་པ་དཀར་བ་ *Phyiñ-dkar-wa* n. of a place in Tibet; རྗེས་ཕྱི་པ་དཀར་བ་ n. of an image of Buddha of that place (*Rtsii.*).

ཕྱི་པ་བྱ་མཁའ་ཅེ་ཅོང་ *Phyiñ-bya Stag-rtse rdson* n. of a district in Lhokha near *Rphuñ-rgyas* (*Loñ.* 2, 14).

ཕྱི་པ་ *phyid* after, following; ཕྱི་པ་ཉིན་ *phyid-ñin* the day after to morrow (*Cs.* *Jä.*).

ཕྱི་པ་ *phyid-pa* 1. = འདྲ་བ་ to suffice, to be sufficient: ལྟོ་གོས་མི་ཕྱི་པ་ *lto-gos mi-phyid* food and dress were not enough, did not suffice; རྩལ་ཕྱི་པ་ *tshe-phyid-pa* to suffice life, to sustain life. 2. to freeze, become

frozen: བྱང་གི་མཚོ་ནམས་ཕྱི་པ་ *byañ-gi mtsho-rnams phyid-byuñ* the northern lakes have become frozen.

ཕྱི་པ་ *phyin-pa* 1. (ཇུག་, གཞུག་ to go), set out: ལམ་དུ་ཕྱི་པ་ཕྱི་པ་ *lam-du phyi-yul-du phyin-pa* gone on a journey; ཡོང་པ་ཕྱི་པ་ gone to the country, gone to the other side of the sea, done thoroughly: གཤམ་ཏེ་ཕྱི་པ་ སུ་ཕྱི་པ་ན་ if I go into the house (*A. K.*). 2. to reach, come to, arrive at: མི་ལ་འདི་དུ་ ཕྱི་པ་ན་ཞེས་འདྲིས་སོ་ has Mila arrived here—thus they asked; ཅུ་དེ་ཤིང་གི་ལྷོང་དུ་ཕྱི་པ་ན་པ་དུ་མི་ རྟོག་ཡིང་སོང་ *chu-de ciñ-gi steñ-du phyin-nas padmahi me-tog ldiñ soñ* when the water had reached above the tree the lotus-flower floated. མཐར་ཕྱི་པ་ to reach the end, to complete; also a perfected one, a saint: སྒྲོམ་པ་ གསུམ་མཐར་ཕྱི་པ་འཛིན་པ་ as a sign of having completed the three stages of meditation.

ཕྱི་པ་ *phyin* 1. that which is to arrive, what is subsequent: ཕྱི་པ་ཆད་ *phyin-chad* later, hereafter; ཕྱི་པ་ཆད་ལྷོ་མ་ *phyin-chad sdom* bound over for the time to come; ཕྱི་པ་ཆད་དེ་རྒྱུ་མ་གྱུར་ ཅེག་ henceforth do not act like that; རྩལ་ཕྱི་པ་ཆད་ from the present moment, from henceforth; དེ་ཕྱི་པ་ཆད་ since, since that time, ever since. 2. for ཕྱི་ outside (*Jä.*) ཕྱི་ཅེག་པ་མེད་དེ་ as there was no wall outside; ཕྱི་པ་ཕྱི་པ་ *phyin-dgra* a foreign enemy (*Glr.*); ཕྱི་པ་ཕྱི་པ་ *phyin-las* outside business, foreign affairs.

ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ *phyin-ci log-pa* བཤག་པ་མཐུན་, བཤག་པ་མཐུན་, བཤག་པ་ that which is false or deceptive or mistaken; ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་མཐུན་དེ་ *phyi-ci log-gis slad-de* corrupt, depraved by perversity (*Dzl.*); ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ *phyin-ci ma-log-pa* it is a fact; བཤག་པ་ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ correct view, opinion (*Pth.*); སྒྲོ་ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ with a never-erring mind (*Mil.*) (*Jä.*); མེས་པ་ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ a perverted mind; ལྟ་བུ་ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ false view or doctrine; ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ incontrovertible (*K. d.* 3, 47). ཕྱི་པ་ཅེ་ལྟ་པ་ཕྱི་པ་ *phyin-ci log-brjod*

blasphemy; syn. གསུང་པའི་ཚིག་ *gman-pahi-tshig*,
བསྐྱར་བ་འདེབས་ *bskur-wa-hdebs* (*Mñon.*).

ཕྱིན་ཕྱོད་ *phyin-phyod* (གྲངས་) n. of a numeral.

ཕྱིར་ *phyir* adv. again, back: ཕྱིར་འདྲེང་བ་ to
return [1. adv. back, towards the back,
behind; ཕྱིར་འདྲེང་བ་ to come back, to return
(*Dzl.*); used in a special sense rel. to
re-birth: ལན་གཅིག་ཕྱིར་འདྲེང་བ་ once to return
(to this life); ཕྱིར་འདྲེང་པ་ to remain behind,
at home (*Dzl.*); ཕྱིར་འཇོག་པ་ to leave behind,
at home, to lay aside, to lay up (*Dzl.*);
again (*rursus*), ཕྱིར་ལང་བ་ to get up again,
after having fallen; ཕྱིར་ཞུགས་པ་ *phyir-llog-pa*,
ཞུགས་པ་ to come back again, to return; ཕྱིར་ཞུགས་
པའི་ལམ་ *phyir llog-pahi lam* the way back,
the return (*Dzl.*); ཕྱིར་མི་ཞུགས་པ་ *phyir mi-llog-*
pa the not taking place of relapses, the
prevention of them (*Lt.*); ཕྱིར་སྒྲོག་པ་ *phyir-*
zlog-pa to bring back, to draw off, to
divert from; ཕྱིར་སྐྱོད་པ་འགྱུར་བ་ to return to
life; ཕྱིར་སངས་ལྷན་པ་ having recovered (*Dzl.*);
ཕྱིར་མ་ལ་སྐྱུང་པ་ he replied to his mother (*Dzl.*);
ཕྱིར་ཞོག་སྒྲོག་པ་ to make one ride backward with
the face to the horse's tail. 2. postp., e.g.,
behind, after: ངའི་ཕྱིར་ཞེས་འགྲོ་ (*Pth.*) will you
follow me?] from *Jä*.

ཕྱིར་ II: བཞི: outside, forth, out; ཕྱིར་ལ་
from an interior to an exterior place,
ཕྱིར་བསྐྱར་པ་ to cast out; ཀུན་ཕྱིར་འཛོམས་ཏེ་ all coming
forth; ཕྱིར་འབྱུང་བ་ to come out; ཕྱིར་སྐྱུར་བ་ *phyir-*
skyur-wa to cast out, ཕྱིར་བཞུགས་ནས་ turned inside
out (the lining of a coat) (*Ghr.*); ཁང་པ་ལ་ལས་
ཐུགས་ཕྱིར་བདས་ *khañ-pa-las phyugs phyir bdaś*
drove forth the cattle from the house;
ཕྱིར་མར་མེ་བཞག་ཡོད་ placed the lamp outside;
སྒྲོ་ཕྱིར་མ་གཏོང་བ་ not to let out at the door
(*Jä*); ཕྱི་ལ་བྱི་བཏང་ let out the dog. ཕྱིར་རྒྱལ་
outside aggressor, foreign foe; ཕྱིར་འཇིགས་བ་
to expel; ཕྱིར་བསྐྱོངས་ *phyir-bśriñś* sent off.
ཕྱིར་མཛེད་པ་ *phyir-mched-pa* to reveal a

secret, to spread or let out confidential news
or information. ཕྱི་ནང་གི་གསུང་རྒྱུན་གཤམ་ཆེ་ནམས་རང་གི་
བུ་ཕྱུ་ན་པ་མ་མཆིས་ བྱང་སྐྱེས་ཀྱི་འབྲེལ་སྤྱོད་ལ་ཡང་ ཕྱིར་མཛེད་མི་བྱེད་
the important policy of the state whether
of public or of private interest should not
be revealed to one's own son, brother,
parents, wife, and near relations, or to
any whomsoever (*D. çel. 13*).

ཕྱིར་ III: or ཕྱིར་དུ་ 1. ལཱ་ལྟ་, རྟེན་ལྟ་: postp.
because of, on account of, by or through:
ཅིའི་ཕྱིར་ཁྱེད་འདི་རྒྱར་ཐུར་ through what have you
become like this (*Dzl.*); ཅིའི་ཕྱིར་ why, where-
fore; ང་རང་ཁོ་ལྟེན་པའི་ཕྱིར་སྐྱབས་སུ་ང་ I have come
because he came; གནོད་པའི་ཕྱིར་དུ་ because of
having done you harm (*Mil.*). 2. for, for
the sake of, in order to, for the purpose
of: ཡས་ནས་ཐུབ་པའི་ཕྱིར་རྒྱུ་རྩེ་རྒྱལ་བཅུགས་ the plumes
of vultures were stuck up in order to roof
him in overhead (*Pth. 128b.*); གདུལ་བྱ་དང་བ་
འདྲེན་པའི་ཕྱིར་ *gdul-bya dañ-wa hdren-pahi phyir*
with the object of attracting converts;
དགོས་པའི་ཕྱིར་ because it is necessary.

ཕྱིར་ IV: adv. afterwards, subsequently.

ཕྱིར་བཅེལ་བར་བྱེད་པ་ *phyir-bcil-war byed-pa* =
བཞགས་བྱེད་པ་ to obstruct, to put hindrance to.

ཕྱིར་བཅོས་པ་ *phyir-bcos-pa* or ལན་གདབ་པ་ = ལན་
འདེབས་པ་ to reply, return; འཇིགས་འཇུག་
[remedy]S.

ཕྱིར་དང་བ་ *phyir-drañ-wa* འཇིགས་འཇུག་ [against
the hair or grain; disagreeable, hostile]S.

ཕྱིར་ཕྱོགས་ *phyir-phyogs* = ཕྱིར་ཞོག་ བར་ཆ་སྤུལ་
[having the face turned back; disinclined
towards; regardless of]S. དམ་པའི་ཡོན་ཏན་དང་
བྲལ་ཏེ་ཆོས་ལས་ཕྱིར་ཕྱོགས་ being devoid of holy
virtues he turns his back on religion
(*Khrid. 17*). ཕྱིར་ཕྱོགས་པ་ *phyir phyogs-pa* =
ཁ་ཕྱིར་ཞུགས་པ་ to look back or forth (*Mñon. A.*
K. 1-12).

ཕྱིར་འབྱུར་བ་ *phyir-hbur-wa* བྱིབས་ལྡན་ [to con-
found]S.

ཕྱིར་འབྲང་བ *phyir-hbrañ-wa* = རྗེས་སུ་ཡོང་བ or རྗེས་སུ་སྟོན་པ *rjes-su spyod-pa* to follow, to imitate, to go to imitate, to go in the foot-steps (*Mñon.*).

ཕྱིར་མེ་རུར་བ *phyir mi-nur-wa* འཕྲོག་པའི་འདྲིམ་པོ་ [not to change place with]S.

ཕྱིར་མེ་འོང་བ *phyir mi-hoñ-wa* འཇམ་གཤམ་པོ་ [that will not have to come back; the *Anāgāmins* are those who will not have to be born in the world again]S. ཕྱིར་མེ་འོང་བ་ལ་འབྲུག་པ་ *phyir mi-hoñ-wa-la hjug-pa* འཇམ་གཤམ་པོ་ [one who has attained to the state of *anāgāmi*]S. ཕྱིར་འོང་བ *phyir-hoñ-wa* བསུམ་པོ་ [to come back]S. ཕྱིར་ལན་འོང་བ་ཟེན་གྱི་དོ་སྙམ་ copy of a reply that has come afterwards. ཕྱིར་ལན་འོང་བ་ཟེན་གྱི་དོ་སྙམ་ *phyir-lan hoñ-zin-gyi ño-çus* true copy of a reply received (*Yig. k.*).

ཕྱིས *phyis* 1. = དག་པོ་ *da-gzod* and ད་པོ་ *da-sdod* (*Mñon.*) adv. of time and place: late, last; at the back, behind, to the rear. Often with ན་: ཕྱིས་ན་བྱུང་ནས་ having come later, or at last; ཕྱིས་ན་འོང་དུ་འབྲུང་བས་ because cries for help were arising in the rear. ཕྱིས་ནས་ afterwards, later, hereafter; ཕྱིས་ཤིག་ན་ at a later time, དུས་ཕྱིས་ ཤིག་ན་ id. Occasionally used like a postp., e.g., མིག་བརྒྱུས་པའི་ཕྱིས་ after he had beheld, after having seen. ཕྱིས་ལམ་ཁྲིག་པ་ *phyis-lam khegs-pa* to prevent the recurrence of a fault, guilt, mistake or irregularity (*D. çel. 10*). 2. subst. rag, scrap of cloth: ལག་ཕྱིས་ rag for the hands, རྒྱ་ཕྱིས་ nose-rag.

ཕྱིས་ཆེས་ *phyis-skyes* younger brother or sister.

Syn. ལུ་པོ་ *nu-bo*; གུ་པོ་ *gu-po* (*Mñon.*).

ཕྱིས་བཅོས་ *phyis-bcos* འཕྲོག་པའི་འདྲིམ་པོ་ amendment, reparation.

ཕྱིས་ཆོས་རྒྱུན་ *phyis chos-rgyun* = རྗེས་སུ་ཆོས་རྒྱུན་ *rjes-su chos-rgyun*: ཕྱིས་ཆོས་རྒྱུན་དང་བར་མའི་མཆོད་རྟེན་

the later development of religion and the intermediate great deeds (*Yig. k.*).

+ ཕྱིས་བུ་ *phyis-bu* = རྩོད་ *snod* a vessel.

ཕྱིས་འབྲུང་ *phyis-byuñ* = རྗེས་སུ་འབྲུང་གྱི་ anything that will happen afterwards; after consequences (*Rtsii.*). ཕྱིས་འབྲུང་དེ་གྱིས་ *phyis-hbyuñ ji-byed* what to be done when a thing happens afterwards, i.e., to provide for a contingency (*Yig. k.*).

ཕུག *phyug* or ཕུག་པོ་ *phyug-po* adj. rich: ཕུག་པོ་ནམས་ཀྱི་རྩོད་ཐོག་ནས་། དབུལ་པོ་ནམས་ལ་བྱིན་པར་བྱ། the wealth of the rich being taken away from them should be distributed to the poor. ཕུག་པོ་རབ་འབྱེད་ཐག་ལྔ་ there are three classes of rich people:—(1) རབ་ཆོས་ཀྱི་ཕུག་པོ་ the best who are rich in righteousness (religion); (2) འབྲིང་མི་ཡིས་ཕུག་པོ་ the intermediate who are rich in men (friend, relation flowers); (3) ཐོན་ཀྱི་ཕུག་པོ་ the last are those who are rich in possessions. ཕུག་མོ་ *phyug-mo* a rich lady; ཕུག་ཁྱད་ riches, wealth, opulence; ཕུག་པར་འབྱུང་བ་ to grow rich; ཕུག་དབུལ་ rich and poor; ཕུག་དབུལ་མེད་ no difference between rich and poor (*Jä.*).

Syn. རྩོད་ལྡན་ *nor-ldan*; འབྱུང་ལྡན་ *hbyor-ldan*; ཡོ་བྱད་ལྡན་ *yo-byad-ldan*; རྩོད་ལྡན་ *rdsas-ldan*; རྩོད་ཀྱིས་ཕུག་པ་ *nor-gyis phyug-pa*; དབང་ཕུག་པ་ *dwañ-phyug-pa*; ཕུག་པོ་ *phyug-po*; ཁྱིམ་བདག་ *khyim-bdag*; གཙོ་པོ་ *gtso-wo*; དཔོན་པོ་ *dpon-hgo*; དཔོན་མགོ་ *dpon-mgo*; མགོ་འདྲེན་ *mgo-hdren*; རྗེ་པོ་ *rje-wo*; ཕུག་ཅེན་ *phyug-chen*; ལྷག་འབྱུར་ *lhag-hbyor*; ཡང་དག་འབྱུར་ *yañ-dag-hbyor*; འདྲེན་པ་ *hdrin-pa*; རྗེ་པོ་ *jo-bo*; མངའ་བདག་ *mñah-bdag*; མགོ་དཔོན་ *mgo-dpon*; རྩོད་དབང་ *nor-dwañ* (*Mñon.*).

ཕུགས་ *phyugs* བཟ་ all beasts that can be domesticated or subjugated by man: camel, horse, yak, cow, sheep, goat, etc., gen. translated “cattle”: ཕུགས་རྒྱུད་ *phyugs-skyoñ* herdsman; ཕུགས་ཀྱིས་ཕུག་ rich in cattle, cattle-wealth (*Mñon.*). ཕུགས་དང་མཚན་པོ་

phyugs-dan mtshun བཟུངས་པ་ brute-like: ཆང་གིས་ཀུན་ཏུ་གཡེངས་པའི་ཡིད། མི་དེ་ཕུགས་དང་མཚན་པ་ཡིན། (*K. du.* 3, 51) the man whose mind is under the influence of wine is like a brute; གང་ཞིག་གཞན་དོན་མི་སེམས་པ། དེ་ཡི་ཕྱི་པ་ཕུགས་དང་མཚན་པ་ whoever does not think of other persons' interests, his behaviour is similar to that of beasts (*Cān.*). ཕུགས་དབ *phyugs-deb* = ཕུགས་རྩིས་ *phyugs-rtsis* a register or account of cattle. ཕུགས་བདག་ *phyugs-bdag* = དབང་ཕུག་ཆེན་པོ་ *dwañ-phyug chen-po* བཟུམ་པ་ Mahes'vara (*Mñon.*); ཕུགས་འདུལ་ *phyugs-hdul* taming of beasts, breaking in horses and mules, domesticating animals (*Behu.* 174); ཕུགས་གྲུ་མོ་ *phyugs-gyāñ-mo* cattle which have lived a great many years (*Yig.* 8).

+ ཕུགས་ཕུང་ *phyugs-phyun* = གཞོན་ནུ་མ་ *gshon-nu-ma* a youthful maiden.

ཕུང་བ་ *phyun-wa* = བཏོན་པ་ or དབྱར་བ་ (*Mñon.*). 1. really perf. of, but sometimes used instead of, འབྱིན་པ་ *hbyin-pa* (*Rdo.* 46) to cast out, throw away; banish. 2. to be in excess, to be more than what is required or can be accommodated in a vessel (*Yig.* 28). 3. subst. the excess or overflow of a thing in a vessel (*Rtsii.*).

ཕུར་བུ་ *phyur-bu* 1. hay-rick, shock of sheaves, heap of sticks (*Jä.*). 2. the solid substance obtained from milk devoid of butter: ཕུར་ཁྲུ་མ་ *phyur-skam* dried curds (*Rtsii.* 49).

ཕྱེ I: *phye* 1. flour, meal, flour of parched barley = རྩམ་པ་. 2. for ཕྱེ་མ་ *phye-ma* dust, powder, etc.; ཕྱེ་འཕགས་པ་ *phye hthag-pa* or ཕྱེར་འཕགས་པ་ *phyer-hthag-pa* to reduce to flour. ཀུན་ལ་ཕྱེ་ *rgyags-phye* flour as provision for a journey = རྩམ་པ་, also parched meal; ལྷགས་ཕྱེ་ *lcags-phye* iron filings; རྩེ་ཕྱེ་ *rdo-phye* stone reduced to powder, small particles of stone; སྒོམ་ཕྱེ་ *spoḥ-phye*, ཅན་དན་གྱི་ཕྱེ་མ་ *tsan-*

dan-gyi phye-ma fumigating powder, sandal-wood powder; བག་ཕྱེ་ *bag-phye* wheat flour or barley meal; བྲག་ཕྱེ་ *brag-phye* small fragments of stone produced by stone-cutting; ཤིང་ཕྱེ་ *ṣin-phye* saw-dust; གསེར་ཕྱེ་ *gser-hye* gold-dust (from *Jä.*).

ཕྱེ II: occurs as pf. and imperat. of འབྱེད་པ་ *q. v.*

ཕྱེ་གཏོར་ *phye-gtor* བཞི་ offerings made of barley-flour to spirits (*Jig.* 36).

ཕྱེ་མ་ *phye-ma* ལྷུ་ལོ་ powder, dust, v. ཕྱེ་ *phye*.

ཕྱེ་མ་ལེབ་ *phye-ma-leb* a butterfly (*Yig.* 36).

ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ་ *phye-leb ser-khra* n. of a vegetable medicine: ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ་མ་སྒྲིན་ནུ་ལྷག་འཛུམས་.

ཕྱེད་ *phyed* ལྷོ་ half; ནམ་ཕྱེད་ midnight, སྤྱི་ཕྱེད་ *zla-phyed* half a month. ཕྱེད་ཀ་ *phyed-ka* ལྷོ་ one half (*A. K.* 40). ཕྱེད་ཀྲུ་ *phyed-kruñ* = སྒྱིལ་ཀྲུ་ *skyil-kruñ* drawing in one leg and stretching out the other. ཕྱེད་སྒྱིལ་བ་ *phyed-skyil-wa* to sit in a cross-legged posture but not exactly in the manner of Buddha: རྒྱལ་པ་མེད་པར་ཕྱེད་སྒྱིལ་ལུས་གནད་བཅས་ with the real body seated in a cross legged posture but not meditating (*A.* 11). ཕྱེད་གླིང་ *phyed-gliñ* peninsula. ཕྱེད་མ་ partner to one half: འདི་ཞིང་ནང་འདི་ཕྱེད་མ་ཞིག་ཀྱང་ཡོད་དེ་ as I have still a partner in this business.

ཕྱེད་པ་ *phyed-pa* = འགྱུར་བ་ *hgyur-wa* to change, changing; མི་ཕྱེད་དངས་པ་ *mi-phyed dwañs-pa* a mind that does not change and remains firm (*Yig.* 42). ཕྱེད་པོ་ *phyed-po* that which has changed.

ཕྱེན་ *phyen* = རྒྱལ་རྒྱུ་རྩི་མ་ *hog-rluñ dri-ma* (vulg. in Sikk. and W. pronounced as *phen*) wind, flatulence: ནམ་ཕྱེད་ཐུག་ཕྱེད་ཕྱེན་.

24

བཅང་ at midnight the child let go a wind (*Dag. 4*); ཐུན་ཤར་སང་ *phyen-chor-soñ* a wind has escaped (*Jä.*).

ཐུམ་རེད *phyem-red* the whole afternoon, e.g., from 1 P.M., to 3 P.M. (*K. d. 3, 4, 396; 4, 48*).

ཐུ་ཐུ *phyo-phyo* is defined as ཁྱི་ལ་བཅད་པ་ *khyi-la rbad-pa* to incite or set on a dog.

ཐུགས་ *phyogs* 1. རིམ་ that part which borders on another greater part, the base, the side, the outskirts; with reference to any place—the direction or quarter in which it lies from the speaker: ཐུགས་སུ *phyogs-su* རིམ་ towards, in the direction of; མཛོད་ཐུགས་ལ་ བཞིན་པ་ in the front, ahead, the front side; མཛོད་ཐུགས་ཏེ་ བཞིན་པ་; ཐུགས་གང་ནས་ from whence? ཐུགས་དེར་ there, thither, in that direction; རྒྱལ་པོའི་ཐུགས་སུ་ towards the nape of the neck (*Vai. 8ñ.*); in colloq.: ཐུགས་ལ་ towards, in the direction of; ཐུགས་གཅིག་ལ་ together, at one time; ཐུགས་གཅིག་ལ་ also ཐུགས་ལ་ one-sided, prejudiced. 2. ཐུགས་ is also used figuratively to signify a man's side, part, interests, benefit, party; the benefit of anything in general: རྩིས་ཐུགས་སུ་གཏོང་བ་ to spend for the benefit of religion; གཞན་ལ་ཐུགས་འཛིན་པ་ to take the part of another, to embrace another's interests; ཐུགས་སུ་ in favour of, for, in behalf of, for the benefit of: གཏན་ཐུགས་ཐུགས་སུ་གཏོང་བ་ to die or to undergo death for the sake of a close friend (*Mil.*); ཐུགས་མཐའ་ *phyogs-mthah* ultimate end or use; ཐུགས་རིམ་ the part or side of a person or faction; ཐུགས་ཕྱི་མ་ *phyogs-phyi-ma* an enemy's party or side. 3. the cardinal point, quarter or direction; ཐུགས་བཞི་ the four points of the compass; ཐུགས་བཞིར་ on every side, in all directions; all round (a person or place);

ཐུགས་བཞི་ནས་ from all sides, frq.; རྩིས་ཐུགས་ *steñ-hpyogs* the zenith; རྒྱལ་ཐུགས་ *hog-phyogs* the nadir. མ་ཐུགས་ *sa-phyogs* locality, region, country: ཁྱིའི་མ་ཐུགས་ your neighbourhood or your country. ཐུགས་ཀྱི་མུ་ཁྱུད་ *phyogs-kyi mukhyud* = རིམ་ *ñi-ma* the sun (*Mñon.*). 4. about, lately: གསུམ་ཐུགས་ about 3 o'clock 5. symb. numeral = ten.

Syn. རིམ་ཏོན་ *ñi ston*; ཀུན་བྱལ་ *kun-khyab* (*Mñon.*).

ཐུགས་ཀྱི་གྲུང་པོ་ *phyogs-kyi glañ-po* 1. རིམ་ལྷ་མོ། [A famous Buddhist logician born in Kanchipur in the Deccan. He is the author of *Prāmaṇasamuccaya* and *Nyāya-bhāṣya*, and was a contemporary of Lha-Tho-tho-ri of Tibet. He is described in the Hindu works on Nyāya philosophy as being a man of extraordinary genius] S. 2. རིམ་ལྷ་ the eight mythological elephants which guard the "quarters" of the world are:—(1) མ་སྐྱུང་སྐྱུང་ *sa-sruñs-bu*; (2) པད་དཀར་ཅན་ *pad-dkar-can*; (3) གཡོན་ཐུགས་ *gyon-phyogs*; (4) མ་མོས་ *sa-mos*; (5) གསལ་བྱེད་ *gsal-byed*; (6) མེ་རྟག་ཅན་ *me-tog so-can*; (7) ཀུན་བྱལ་ *kun-grags*; (8) ཅ་མཛོད་ *cha-mdseṣ*.

ཐུགས་ཀྱི་གོས་ *phyogs-kyi gos* = གཅེར་བུ་ *gcer-bu*, གོས་མེད་ *gos-med* རང་ naked, uncovered (*Mñon.*).

ཐུགས་ཀྱི་གཙོད་པོའི་བགྱུར་བཞི་ *phyogs-kyi gcod-pahi bgegs-bshi*, the four obstructors on one's four sides or towards the four points of the compass:—(1) རྒྱུང་བས་གཙོད་པ་ *hbyuñ-was gcod-pa*; (2) ཁམས་ཀྱིས་གཙོད་པ་ *khamṣ-kyis gcod-pa*; (3) ལྷ་འདྲེས་གཙོད་པ་ *lha-hdres gcod-pa*; (4) དབྱེམ་གཙོད་པ་ *dgra-yis gcod-pa*.

ཐུགས་སྐྱོང་ *phyogs-skyoñ* རིམ་པོ་ the guardian of a quarter or direction.

ཐུགས་སྐྱོང་རྒྱལ་པོ་ *phyogs-skyoñ rgyal-po* the guardian kings of the four quarters. The

second of the four great kings of the world:—(1) ས་མཛོན་རྒྱལ་པོ་ *sa-hdsin rgyal-po*; (2) ཕྱོགས་སྐྱོང་རྒྱལ་པོ་ *phyogs-skyoñ rgal-po*; (3) རིགས་ལྷན་རྒྱལ་པོ་ *rigs-drug rgyal-po*; (4) རེ་མ་གླིང་རྒྱལ་པོ་ *hdsam-glin rgyal-po*. ལྷ་ཅན་པོ་ཕྱོགས་སྐྱོང་པ་བར་ the ten great gods who guard the ten sides of the world.

ཕྱོགས་གོས་ཅན་ *phyogs-gos-can* दिग्भर an epithet of Mahes'vara.

ཕྱོགས་གླུང་ *Phyogs-glañ* दिग्नाग n. of a great Buddhist philosopher who was contemporary with Kālidāsa. See ཕྱོགས་ཀྱི་གླུང་པོ་ I.

ཕྱོགས་སྔ་མ་ *phyogs-sñā-ma* उत्तरपक्ष [1. northern or left side. 2. second part of an argument, reason *pro*, the reply] S.

ཕྱོགས་ཅན་ *Phyogs-can* n. of a Rishi (*Ya-sel*. 53).

ཕྱོགས་བར་ *phyogs-bcu* दशदिक् the ten quarters, all sides; all directions; v. above.

ཕྱོགས་བར་སྐྱོད་མེལ་ *Phyogs-bcu mun-sel* n. of a work in Tibetan which is considered as an indispensable traveller's manual (*Rtsii*).

ཕྱོགས་ཆའི་རྟོག་པ་ *phyogs-chahi rtog-pa* hesitation or scruples arising from feeling an interest in a thing.

ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་ *phyogs thams-cad* all quarters: ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་ནས་ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་ཅི་འགྲོ་བྱེད་ from all quarters (they) come to your help (*A*. 61).

ཕྱོགས་མཐུན་ *phyogs-mthun* = མ་མཐུངས་ *phyogs-mtshun*s appropriate, suitable, adequate (*Mñon*).

ཕྱོགས་བདག་ *phyogs-bdag* as met. the sun (*Mñon*). Also = गोपति [1. the lord of the earth. 2. the guardians of the eight quarters.] S.

ཕྱོགས་འདྲ་བ་ *phyogs hdra-wa* also ཕྱོགས་མཐུངས་ *phyogs-mtshun*s similar.

ཕྱོགས་སྐྱོང་བྱེད་ *phyogs-snañ-byed* गमस्ति the illuminator of the quarters.

ཕྱོགས་མེད་ *phyogs-med* impartial; without country; a vagabond: གནས་རེས་མེད་ཏུ་ཡོད་པའི་ཕྱོགས་མེད་ཏུ་བྱེད་པ་ཞིག་ཡིན་ཟེར་ he is said to be a stranger Pandit who has no fixed residence (*A*. 134).

ཕྱོགས་མེད་མ་ *phyogs-med-ma* 1. कण्टकारी a prickly medicinal plant [*Solanum jacquini*] S. 2. a young woman, a girl just budding into youth (*Mñon*).

ཕྱོགས་མཚམས་ *phyogs-mtshams* the limits of quarters; boundary. ཕྱོགས་མཚམས་མ་ *Phyogs-mtshams-ma* a queen of the yaksha (*K. gu*. 5, 130).

ཕྱོགས་བཟུང་ *phyogs-bzuñ* = ཁས་བྱངས་ *khas-blañs* promise; to promise. ཕྱོགས་བཟུང་པ་ one who has become a party to, one engaged to a party.

ཕྱོགས་རིས་ *phyogs-ris* inclining to one side, partiality: རང་པ་སངས་རྒྱལ་པའི་གྲུབ་མཐའ་ཀུན་ཕྱོགས་རིས་སྐྱོང་བྱེད་པའི་དཔང་པོར་ཐོས་པ་ all the established doctrines of the orthodox Buddhists are impartial and unhostile evidences. (*Loñ*. 2, 14). Vide ཕྱོགས་ 2.

ཕྱོགས་ལས་གོལ་བ་ *phyogs-las gol-wa* = ལམ་ནོར་བ་ *lam-nor-wa* to mistake the right way, to go amiss: རང་གཞན་གྱི་དོན་ཆེན་པོའི་ཕྱོགས་ལས་གོལ་བའི་མ་བཞིན་ཏུ་མཆིས་ (*Yig. k*. 10).

ཕྱོགས་ལྡུང་ *phyogs-lhun* 1. पक्षपात partiality, ཕྱོགས་ལྡུང་ན། རང་གི་ལུགས་ལྷན་པ་དང་། གཞན་གྱི་ཆོས་ལུགས་ལ་ནེ་ཐུང་པོར་ if one is partial and prejudiced one becomes bigotted and regards another's religion with intolerance (*Lam-rim*. 23). 2. = ཇགས་སྐྱོང་ *chags-sdañ*.

ཕྱོགས་པ་ *phyogs-pa* 1. अभिसुख to go aside, diverge, to turn; vb. n. ཆོས་ལ་ *chos-la* to turn to religion (*Schtr*.); བྱེད་ཕྱོགས་པ་ *phyir phyogs-pa* to turn aside; བྱེད་ཕྱོགས་པར་བྱེད་པ་ *phyir phyogs-par byed-pa* to divert from, to dissuade from (*Tā*. 12, 14.); འཆི་ཁྲ་ཕྱོགས་པ་ *hchi-khar phyogs-pa* turned to dying = nearing

ཡ

death; རཞོང་བ་ལ་རྒྱལ་གྱིས་ཕྱོགས་པ་ to turn one's back on worldly transmigration. མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ་ *mñon-du phyogs-pa* 2. to become visible, to make evident, to face or front: ལྗོངས་སུ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པའི་བྲག་ལས་འབྱུང་བ་ growing from a rock facing the south side (*S. Lam.*); ན་དེ་མངོན་དུ་རྒྱུགས་པར་བྱ་བའི་བྱིར་ in order to bring this meaning to light, to express it clearly (*Gram.*). 3. to be openly or evidently attached to, strongly turned towards: རྒྱུད་ལ་ *rgyud-la* to a *Tantra* or treatise. 4. བཞེས་པ་ [adj., subst. attached to, following; a partizan, an adherent] *Jä.*

ཕྱིད་པ་ *phyod-pa* to be thorough, to carry through: ཕྱིད་ཆེན་ very pushing; མགྱོགས་པོ་འགྲོ་ནས་ས་ལས་ཕྱིད་པ་ by proceeding quickly a long journey is accomplished.

ཕྱིར་ *phyor* 1. ལྡན་ n. of a numerical figure (*S. Lex.*). 2. in ཁ་ཕྱིར་བ་ *kha phyor-wa* for མཚན་ *mchor* speaking vainly.

ཕྱིལ་ལས་ *phyol-yaś* a numerical figure.

ཕྱ་ I: *phra* acc. to *Jä.* all these expressions ཕྱ་རྒྱལ་པ་, ཕྱ་རྒྱལ་བ་, ཕྱ་འགོད་པ་, ཕྱ་འདེབས་པ་, ཕྱ་ས་ཕྱ་བ་ signify to insert an ornament of jewels, to stud with jewels, etc.: རིན་ཆེན་ལྷན་ཆས་ཀྱིས་ཕྱ་བའོད་པ་ bedecked with different kinds of precious stones and metals. ཕྱ་མེད་ *phra-med* the displaced precious stones such as rubies, sapphire, turquoises, picked out from ornaments (*Jig. 10*).

ཕྱ་རྒྱས་ *phra-rgyas* = རྒྱ་མོངས་ ལྡན་མཉམ་པ་ misery, because it first comes in insignificant form and then assumes more dangerous shape and important dimensions.

ཕྱ་རྒྱག་ *phra-dog* envy.

ཕྱ་ II: or འཕྱ་བ་ 1. fine, thin. རིན་དུ་ཕྱ་བ་ in reference to the doctrine of Buddhist

subtleties; ཕྱ་ན་གཟུགས་ཀྱི་ཕྱ་བ་སྒྱུད་པ་ལྟ་བུ་ a body as slender as a thread; མེད་ཕྱ་བ་ a thin or slender waist. རྒྱ་ཕྱ་ = རྒྱ་ཆུང་ a poor, humble man. 2. = ཞིབ་མོ་ བེམ་ལྡན་, ལྡན་ [minute, atomic]*S.* = རྒྱ་མོ་ རྩལ་ལྡན་ [the act of whispering into the ears; treason, disunion]*S.* ཕྱ་མོ་ *phra-mo* thin, little, small: སེམས་ཅན་ཕྱ་མོ་རྣམས་ *sems-can phra-mo rnamś* animalculæ; ན་ཕྱ་མོ་ *na-phra-mo* little as to age, trifling, slight; རྣམ་རྟོག་ཕྱ་མོ་ *rnam-rtog phra-mo* slight scruple; རྩུན་ཕྱ་མོ་ *rdsun-phra-mo* a little lie; ཕྱ་མོ་ཅམ་ *phra-mo-tsam* slender. ཕྱ་ཞིང་ཕྱ་བ་ *phra-shin phra-wa* subtle, extremely fine; ཕྱ་ཞིབ་ *phra-shib* ལྡན་ very fine, minute, exact; ཕྱ་ཞིབ་འབྲུས་འདེམས་ *phra-shib hthus-hdems* all the minute details, complete details.

ཕྱ་ལབ་པ་ *phra-phab-pa* to cast a horoscope, to predict good or evil by interpreting reflections of any thing on a mirror; ཕྱ་མེན་ *phra-men* magical forecasts. རྩེ་མེད་ལྷ་བའི་ཕྱ་ལབ་ན་དུས་གསུམ་གྱི་དངོས་པོ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བ་མཁྱིན་ if the image of the immaculate moon be thrown on a mirror, from it can be drawn the essential condition of an object in the three times, i.e. past, present and future (*A. 34*).

ཕྱ་གསལ་མ་གཞིན་ཏུ་ *phra-gsaś gshon-nu* an epithet of འཇམ་དཔལ་དཀར་པོ་ *Hjam-dpal dkar-po* of Bon mythology *D.R.*

ཕྱ་མ་ *phra-ma* 1. བེམ་ལྡན་ one of the four sins of speech, calumny, slander, &c. ཕྱ་མ་གསལ་བ་ to calumniate, slander; ཕྱ་མ་ཐུབ་ *phra-ma shu-wa* id. (*Jä.*) དགེ་སྤྱོད་རྣམས་ཀྱིས་ཕྱ་མའི་ཚིག་བཏོན་མི་རུང་ it is not right that a gelong should speak words of calumny. 2. = མཚན་གྱི་དྲ་ རྩམ་ཆས་ a weapon of two tongues or points, [two-tongued one, i.e., snake]*S.* 3. ལྡན་ a needle.

ཕྱ་མའི་ནད་ *phra-mahi-nad* n. of a disease.

ཕྱ་མོ་ཤིང་ *phra-mohi-shiñ* གཤམ་ [a field of *Panicum miliaceum*]S.

ཕྱག་ *phrag* 1. intermediate space, interstices, a crevice, ravine. ཕྱག་ཏུ་ in between, in the interstices, and as postp. betwixt; སྒྲིལ་ཕྱག་ v. སྒྲིལ་མ་ (*Jä.*) 2. ཕྱག་ is also used as an auxiliary particle after cardinal numbers, to signify a collective body: བརྒྱ་ཕྱག་ a hundred, རྒྱུ་ཕྱག་ a thousand, འབུམ་ཕྱག་ a hundred thousand, བདུན་ཕྱག་ *bdun-phrag* a week, ལྔ་ཕྱག་ a month.

ཕྱག་པ་ *phrag-pa* = དབུང་པའི་འགོ་ (*Mñon.*)

1. གླིང་, རྒྱུ་མ་ subst. the shoulder: ཕྱག་པ་ལ་འགེལ་བ་ to load on the shoulders; སྒྲིགས་པའི་ཕྱག་པ་ལ་འཛོལ་བ་ to climb on the shoulders of a friend; ཕྱག་པ་གཉིས་ཀྱི་གྲི་ the flesh of both shoulders. དེ་སྒྲུང་མ་ཡི་ཆོག་གིས་བྱ་གཤག་སྒྲུབས་ནི་དུ་ཆེ་བ་ལས་སྤྱན་ནུབ་ཕྱག་པ་ལ་ཁྱེད་ནས་ at the moment the word was uttered the bird without greatly increasing the flappings of its pinions carried both the brothers on its shoulders (*Tan. d.ག.*) ཕྱག་དབུང་ *phrag-byuñ* = རིང་འགག་ or རྒྱུང་གོས་ shawl worn by the lamas as an upper covering or wrapper leaving one shoulder bare; ཕྱག་པ་གཡས་ *phrag-pa-gyas* right shoulder or arm, ཕྱག་པ་གཡོན་ *phrag-pa-gyon* left shoulder or arm. ཕྱག་མེག་ *phrag-mig* རྒྱུ་མ་ the crab; n. of a kind of spirits having eyes on their shoulders. 2. vb., also འཕྱག་པ་ *hphrag-pa*, to envy, to grudge (*Cs.*)

ཕྱག་རྒྱུ་ *phrag-dog* རྒྱུ་, རྒྱུ་མ་ (*A. K. 1-24*), envy, jealousy; ཕྱག་རྒྱུ་གི་བྱ་བ་མཐོང་ནམས་ ལྷ་ལུ་མེ་ཆུ་ on the rock of jealousy the tender shoots of merit will not grow. ཕྱག་རྒྱུ་གི་རྒྱུ་ *phrag-dog-gi dri-ma* the defilement of envy; ཕྱག་རྒྱུ་ཅན་ *phrog-dog-can* རྒྱུ་ལུ་ jealous, envious, grudging.

ཕྱང་ *phrañ*, v. འཕྱང་ *hphrañ*.

ཕྱང་བཅོན་ *Phrañ-btsan* n. of a place in Tibet (*Rtsii.*).

ཕྱད་ *phrad* (ཡི་གེ་འོ་ཆོག་) 1. a particle added to words or letters to show relationship to another word in a sentence: ཕྱད་ཀྱི་ཕྱོད་ཚུལ་གསུང་པར་བྱ་དགོས་པ་ it is necessary to learn the proper application of these particles (*Gram.*) ཕྱད་གང་འཕྲོད་པ་ཕྱད་གསུང་པ་ *phrad-gañ hthob lta-dgos-pa* (a beginner of grammar) must see what particles should be applied (*Situ. 118*). རྒྱུ་དབྱེ་ཕྱད་ *rnam-dbye-phrad* བེམ་ཆོས་ the signs of cases, as ཀྱི་, ལ་, etc. 2. = བཞེན་ རྒྱུ་མ་.

ཕྱད་པ་ *phrad-pa* is a form of འཕྱད་པ་; མཐའ་མཐའ་, སྒྲིགས་པ་: སྒྲིགས་པ་དང་ཕྱད་ meeting a friend, collision; རྒྱུ་དང་རྒྱུ་ཕྱད་པ་ *rluñ-dañ rluñ phrad-pa* wind rushing upon wind.

ཕྱད་པོ་ *phrad-po* for ཁྱད་པོ་ *khrañ-po* (*Vai. 5ñ.*)

ཕྱན་ *phran* or ཕྱན་བུ་ = ཕྱ་མོ་ 1. ལུ་མ་ a little, a trifle; trifling. 2. part of the body. 3. knives and other small instruments used in surgery (*Jä.*) ཕྱན་ཅུང་ *phran-chuñ* humble or little self (common in letters); ཕྱན་ཆོགས་ *phran-tshegs* (vulg. ཕྱན་ཅོག་) = ཕྱན་བུ་. Also as adj. small, insignificant: འདྲུལ་བ་ཕྱན་ཆོགས་ཀྱི་གཞི་ the minutiae of religious discipline (*Jä.*) ཕྱན་ཆོགས་འབྲེམ་པ་ *phran-tshegs hgrim-pa* ཡན་ཁྱིམ་ཆོས་ལུ་འཇུག་ [practising in small degree]S. ཕྱན་ཆོ་ *phran-tsho* we, our humble selves.

ཕྱལ་ *phral* 1. present time, just now: རའི་ཕུལ་ལས་ཕྱལ་ན་ in my country at present (*Hbrom. 104*). ཕྱལ་དུ་ *phral-du* adv. = རྒྱུ་, མཐའ་མཐའ་ freshly, recently. 2. described as: མོ་མོར་ཁ་བྱལ་བ་ *so-sor kha-bral-wa* enumeration; separation.

ཕྱི་བ་ *phri-wa* v. འཕྱི་བ་ or སྒྲིལ་པ་ *sbrid-pa* to diminish, reduce.

ཐིན *phrin* = ཐིན་པར་བསྐྱེད་བ་དང་ཐུང་བསྐྱེད་བ་ communicating news, sending it out and abroad.

ཐིལ *phril* vulg. for རྩལ *hril* used by the herdsmen (Dok-pa) of Tibet: མཚན་ཐིལ *mtshan-phril* = མཚན་རྩལ *mtshan-hril* whole or full night.

ཐུ་གུ *phru-gu*, v. ཐུག *phrug*.

✚ ཐུ་བ *phru-wa* = (col. རྩ་མ *rdsa-ma*) earthen pot, pan, stew-pan.

Syn. རྩ་རྩ་མ *zan-rdsa*; མི་ཐར་ *mi-tha-ra*; བཅོ་རྩ་མ *bco-rdsa*; གཡོ་སྒོད་ *gyo-snod*; ཁོག་མ *khog-ma* (*Mñon.*).

✚ ཐུ་མ *phru-ma* 1. the womb; also explained as meaning: ཐུ་མ་གསོན་པོར་ལྷགས་པ་བཟུ་བཞུག་ (*Khrid.* 46). 2. = ཐོ་བྱང་ a palace, castle; also = དམག་སྒར་ *dmag-sgar* military encampment.

ཐུག *phrug* 1. (or ཐུག་གུ་ or ཐུ་གུ་) child; the young of any animal, རྩི་ཐུག *khyi-phrug* a pup. Syn. ཐུ་བརྒྱུད་ *bu-brgyud*; བདག་སྐྱེས་ *bdag-skyes*; ལུས་ལས་འཕེལ་ *lus-las-hphel*; བྱང་སྐྱེས་ *brañ-skyes*; རྩུ་ *khyehu*; ཐུས་པ་ *bus-pa* (*Mñon.*). ཐུག་གུ་སྐྱེ་བ་ *phrug-gu skye-wa* to beget children, to bring forth a child; ཐུག་གུ་ཆགས་པ་ *phrug-gu chags-pa* pregnancy, a pregnant woman (*Mñon.*); ཐུག་གུ་གསོན་པ་ *phru-gu gso-wa* to rear, to bring up a child; ཐུག་གུ་ཤར་པ་ *phru-gu shar-pa* a miscarriage, abortion; ཐུག་གུ་འི་དུས་ *phru-guhi dus* infancy, childhood; ད་ཐུག་ *da-phrug* orphan; རྣམ་ཐུག་ *nal-phrug* bastard; རྩོད་ཐུག་ *tshoñ-phrug* the merchants of a caravan in their relationship to their leader (*Jä.*). 2. fine cloth or woollen stuff: ལྷམ་ཐུག་ *snam-phrug* woollen cloth; ལྷུ་ཐུག་ *spu-phrug* fine strong serge

of which the robes of Tibetan great men are made.

ཐུགས་ *phrugs* or ཐུགས་གཅིག་ *phrugs-gcig* one day with the night, a period of twenty-four hours: རྟེན་ལྷག་ཐུགས་གཅིག་གི་བྱ་བ་ the work of one full day (day and night) (*A.* 74); རྟེན་ལྷག་ཐུགས་གཅིག་ལ་ཉམས་ལེན་ཇི་ལྟར་བྱ་བ་ how one with three vows should observe (practise) them day and night or within 24 hours (*Cil.* 6). ཐུགས་མ་ *phrugs-ma* ཡམས་: [a period of three hours]S.

ཐུམ་ *phrum* in ཐུམ་རུས་ *phrum-rus* = cartilage, gristle (*Jä.*).

ཐུམ་གསར་ *phrum-gsar*, in ཐུམ་གསར་རྩོད་པས་བསྐྱེད་ཁྱེད་པ་ a fresh *phrum* yields vigour and increases the semen; ཐུམ་ཐུམ་ *phrum-phrum* = རྩག་རྩག་ *rdog-rdog*.

ཐེ་ཐུ *phrehu* = རྩེ་རགས་ཐུ་ཤོ་ *skye-rags phra-wo* a fine sash; acc. to *Cs.* = ཐུ་མ་ *phra-mo*.

ཐེང་ *phren* = རིམ་པ་ བོད་ཀྱི་, བཟུང་, བཟུང་ལ་ order, line, row, stratum.

ཐེང་པོ་ *Phren-po* n. of a place in Tibet. ཐེང་པོ་ཞིབ་ *Phren-po shi-wa* n. of the Lama of that place (*Loñ.* 3, 4).

ཐེང་བ་ *phren-wa*, 1. v. རྩེང་བ་ *hphren-wa*. 2. མཚན་, རྩི་གི་, རྩི་ལྷག་ order, row, many in a line or order. Also མཚན་ a garland, wreath; further = རྩི་ལྷག་, rosary, string of beads. ཐེང་དུ་བསྐྱེད་པ་ *phren-du bsgrigs-pa* (ཐེང་རྩི་གི་ལྷག་ལྷག་) arranged like the order in *chandas* rhythm. ཐེང་ལྷག་ *phren-thag* རྩི་གི་ a rope, garland; ཐེང་ལྷག་མ་ *phren-lan-ma* a cascade (འབབ་ཆུ་ *hbab-chu*) (*Mñon.*). ཐེང་བ་མ་ *phren-wa-ma* མཚན་གྱི་ [a female garland-maker]S.

ཐེང་བ་གསར་ *phren-wa-gsar* འཕུལ་མཁའ་འཕུལ་ a Nepalese.

ཐེད་ཐོགས་ *phreñ-thogs* an epithet of the god of love, Kāma (*B. ch. 5*).

ཐེད་བཅན་ *phreñ-wa-can* 1. n. of the king of swans (*Mñon.*) 2. མཚལ་ལྷན་, མཚལ་ལྷན་ [a garland-maker, gardener, or florist] *S.*

ཐེད་ *phred* derivative from འཕྱུད་ *hphrad-* *pa* to meet; and signifying that which meets or crosses over another, that which is aslant something else: ཐེད་ལ་ across, at an angle to, ཐེད་ཏུ་ id.; ཐེད་ལམ་ *phred-lam* a path (horizontal or inclined) leading along the side of a mountain; ཐེད་གཏན་ *phred-gtan* bolt or bar of a gate (*Jä.*).

ཐོ་ཡས་ *phro-yaś* (ཐོ་ཡས་) विपरि n. of a numerical figure (*S. Lex.*).

ཐོག་ *phrog*, pf. of འཕྱོག་ *dphrog-pa*, fut. འཕྱོག་ *hphrog* (*Rdo. 46*); but ordinarily འཕྱོག་ is considered to be the fut. ཐོགས་ཤིག་ *phrog-s-çig*, imp. of འཕྱོག་ *hphrog-pa*.

ཐོབ་ *phrob*, v. འཕྱོབ་ *hphrob*.

ཐོལ་ *phrol* or འཕྱོལ་ *hphrol*, imp. of འཕྱུལ་ *hphral-wa*.

ཐོས་ *phros*, v. འཕྱོས་ *hphro-wa*.

ཐོམ་ *Phrom* n. of a country situated to the north-east of Yarkand and north of Tibet where Buddhism flourished in and before the 10th century A.D.; but thereafter it became desolate, though traces of its existence are occasionally discovered by travellers. This country in the 6th century A.D. is said to have been under the rule of king Gesar; acc. to Bon: ཐུང་ཐོགས་ལོ་སར་ཐོམ་གྱི་ཡུལ་ in the north the country of Phrom of Gesar (*G. Bon.*).

ཐོམ་སྒྲེག་ *phrom-sgrag* prob. ཐོམ་སྒྲེག་ public, known to all, trumpeted.

འཕགས་པ་ *hphag-pa*, pf. འཕགས་ *hphags*, to rise up, to be elevated, to raise oneself, be

uplifted or raised, to ascend: ཐུང་གུན་འཕགས་པ་ལེན་ (I) am the divine instrument of your elevation (your elevation-blessing), he who will effect your ascent to heaven or deification (*Jä.*) སྐར་བོད་ནས་འཕགས་ནས་ད་ལྟ་ཡན་ཆེད་ however, from (the time of his) coming up from Tibet till now. (*A. 135*).

འཕགས་པ་ *hphags-pa* is the equiv. of the Sanskrit *Arya* आर्य्य sublime, exalted, raised-up: ལམ་ལས་འཕགས་པར་བཟང་བ་ *phal-las hphags-par bzang-wa* a more than ordinary beauty (*Dzl.*); གཞན་པས་འཕགས་པར་གུར་ཏེ་ *gzan-pas hphags-par gyur-to* he far excelled others (*Dzl.*); ཐུད་འཕགས་ *khyad-hphags* or ཐུད་པར་ འཕགས་པ་ *khyad-par hphags-pa* distinguished, transcendant, glorious: ལུ་ལས་ཐུད་འཕགས་ཀྱི་གར་ལུ་ India, the most glorious country; རྒྱུ་ལྔ་ཐུད་པར་འཕགས་པ་བརྒྱུ་ལྔ་འབུལ་བ་ an offering of a hundred of the most costly kinds of jewels (*Jä.*). འཕགས་པ་ is a common prefix to the names of great deities and Bodhisattwas, e.g., འཕགས་པ་ལྷན་རས་གཟིགས་ *Arya Chenraisi*, འཕགས་པ་སྒྲོལ་མ་ *Arya Dolma* or Tara. Buddha S'ākya-thubpa is also *par excellence* འཕགས་པ་, and this epithet standing alone always indicates him and may be used in lieu of his full name.

འཕགས་སྐད་ *hphags-skad* or འཕགས་ལུ་སྐད་ *hphags-yul-skad* the language of the Aryas; the Sanskrit language.

འཕགས་སྐྱེ་མེད་ *hphags-skyes-po* विरूढक one of the four Dikpāla or guardian kings of the Faith; the guardian of the south.

འཕགས་འདུངས་ *Hphags-hkhruñs* the birth place of the venerable ones; མགམ་ the Buddhist name of India.

Syn. ཀུ་གར་ལུ་ *rgya-gar-yul*; ལུ་དབུས་ *yul-dwus*; བསོད་ནམས་སྐུ་ལྔ་ལྔ་ *bsod-rnams sa-gshi*; དབུས་འགྱུར་འཆར་ *dwus-hgyur-hchañ* (*Mñon.*).

འཕགས་ཆེན་པོ་ *hphags-chen-po* महाप्रभा: the celebrated, the illustrious.

འཕགས་མཚན *hphags-mchog* or འཕགས་པའི་མཚན།
परमार्थ the most exalted, the most holy.
འཕགས་མཚན་སེམས་དཔའ་ *hphags-mchog sems-dpah*
= འཕགས་པའི་དགེ་འདུན་ the venerable body of
saints.

འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ་ *hphags-pa klu-sgrub* གཏུགས་
नागार्जुन v. ཀླུ་སྒྲུབ་ *klu-sgrub*.

འཕགས་པ་བྱུང་སྐྱེས་པ་བཟུང་པ་ the Sūtras delivered
by Buddha to a number of infants
whereby, though left in a lonely house
in the wilderness, they were not disturbed
by wild beasts, etc. (*K. d. ८*, 421).

འཕགས་པ་དགེ་སྒྲུབ་ *hphags-pa dgyes-pa* གཏུགས་
कान्त [the noble and graceful] S.

འཕགས་ཀྱིས་ *hphags-rgyal* उज्जयिनी the city
of Ujjayani (modern Ujjain in Malwa).

འཕགས་པ་ཅན་ *hphags-pa-can* acc. to Bon, a
name of the Kāmaloka.

འཕགས་པ་ཤོགས་མེད་ *Hphags-pa Thogs-med*
आर्यासङ्ग the founder of the Yogachārya
school of Buddhism. He was high-priest
in the Achintapuri monastery (Ajanta
caves).

འཕགས་པ་བྱུང་གི་མཛོད་ཆོས་རྣམ་གྲངས་ the enumera-
tion of names in the Sūtra of the two
venerable ones (*K. d. ८*, 342).

འཕགས་པ་ཤིང་གུན་ *Hphags-pa ṣiñ-kun* स्वयम्भूचैतन्य
a celebrated Buddhist sanctuary in Nepal.

འཕགས་པ་ལྷ་ *Hphags-pa lha* आर्यदेव the chief
disciple of Nāgārjuna who succeeded him
in the rule of Nālandra.

འཕགས་པའི་བསྐྱོད་པ་ *hphags-pa'i bskyod-pa* བསྐྱོད་
मित [appeased] S.

འཕགས་པའི་དགེ་འདུན་ *hphags-pa'i dge-hdun*
आर्यसंघः the holy Buddhist church com-
prising monks, saints, Bodhisattvas,
Arhats, etc.

འཕགས་པའི་རྩ་བ་དུན་ *hphags-pa'i nor-bdun* the
seven riches of a Buddhist saint:—(1)
མ་རིག་པ་རྒྱུད་ལ་སྒྲུབ་; (2) རང་རྩ་དུ་རྒྱུགས་སུ་བསྐྱོད་; (3)

གཞན་རྩ་དུ་སེམས་བསྐྱེད་; (4) ཆོ་རབས་ཀྱི་ཐིག་པ་བཤགས་པ་;
(5) བྱིན་པའི་མཚན་པ་འབུལ་བ་; (6) དང་འདུན་གྱི་གསལ་བ་
འདེབས་པ་; (7) མཐར་བྱིན་དུ་ཐོན་གདབ་པ་. The trea-
sures of the saints, the wealth of the holy
personages are: the wealth of faith, of
pure morals, of modesty, of sensibility to
Dharma, of attentiveness, of charity, of
wisdom (*K. d. ५*, 55).

འཕགས་པའི་ཆོགས་ *hphags-pa'i-tshogs* གཏུགས་
the assembly of the venerable.

འཕགས་པའི་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱུད་ *hphags-pa'i lam yan*
lag-brgyad आर्य-अष्टाङ्गपथः the eight acces-
sories to the noble path to Nirvāṇa:—(1)
ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་ *yañ-bdag-pa'i lta-wa*; (2) རྟོགས་པ་
rtogs-pa; (3) དག་ཁྱེད་ *ñag*; (4) ལས་ཀྱི་མཐའ་ *las-kyi-*
mthah; (5) འཛོམ་ *htsho-wa*; (6) རྩལ་བ་ *rtsol-*
wa; (7) དྲན་པ་ *dran-pa*; (8) རིང་ཏེ་འཛིན་ *tiñ-ñe-*
hdsin (*K. du. १*, 164). [The equivalents in
Sanskrit and English are:—(1) सम्यग् दृष्टि
right view; (2) सम्यक् संकल्प right thought;
(3) सम्यग् वाक् right speech; (4) सम्यक् कर्मान्
right action; (5) सम्यग् आजीव right living;
(6) सम्यग् व्यायाम right exertion; (7) सम्यक्
स्मृति right recollection, and (8) सम्यक् समाधि
right meditation] S.

འཕགས་མ་ *hphags-ma* आर्या the venerable
lady or female saint.

འཕགས་ལུམ་ *hphags-yul* (= བསོད་ནམས་ས་གནི་ *bsod-*
namṣ sa-gshi पुण्ड्रमुनि) a Tibetan name of
India.

འཕགས་རིགས་ *hphags-rigs* the noble and
venerable brotherhood or order.

Syn. རིགས་ཆེན་ *rigs-chen*; རིགས་བཟང་ *rigs-*
bzan; རྟེན་སྤུ་མཚན་ *skyes-bu-mchog*; རྟེན་སྤུ་དམ་པ་
skyes-bu dam-pa; ཆོངས་པར་བྱེད་པ་ *tshañṣ-par*
spyod-pa; ཁྲིམས་ལ་གནས་པ་ *khriṃṣ-la gnaṣ-pa*;
ནགས་ན་གནས་པ་ *nagṣ-na gnaṣ-pa*; དགེ་སྤོང་ *dge-*
sloñ (*Mñon.*).

འཕའ་ *hphañ* also འཕངས་ *hphañṣ*, གཤམ་
height: འཕང་དུ་, འཕངས་སུ་ in height; also adv.

with dignity, with sublimity; དཀོན་མཆོག་གི་དབྱེ་འཕར་སྒྲུབ་པ་ to lower, to detract from the sublimity of the most Precious (*Jä.*). འཕངས་ནས་བྱོན་ *hphañs-naṣ byon* proceeded in a dignified manner, went on with cheerful confidence.

འཕང་མདུང་ *hphañ-mduñ* 𑖦𑖦𑖦 a sling-hook or spear head to which a string is tied and, being held fast, the spear-head is flung at a fish or bird.

འཕང་ཕུང་ *Hphañ-phuñ* n. of a very large number: འབན་བཅད་འཕང་ཕུང་བྱིན་ཆེད་འབང་ཆོད་.

འཕང་བ་ *hphañ-wa* fut., and འཕངས་པ་ *hphañs-pa* pf., of འཕེན་པ་ *hphen-pa*.

འཕང་མ་ *hphañ-ma* n. of a plant the fruit of which is used in medicine: འཕང་མའི་འབྲས་བུ་སྤྱིར་ཆད་མོ་ནད་སེལ་.

འཕང་ལོ་ *hphañ-lo* = འཁོར་ལོ་ *hkhor-lo*, བརྒྱུད་ལོ་ 1. a wheel, a cycle: འཕང་ལོ་ཙམ་གྱི་གོ་སན་ *hphañ-lo tsam-gyi go-san* (*B. ch. 14*). འཕང་ལོ་འཕང་ལོ་ལྟར་ལྟར་ like the wheel of a vehicle; དུས་བཞེདི་འཕང་ལོ་ལྟར་ like the cycle of the four seasons (*Yig. 243*). 2. a spindle; འཕང་ཤིང་ *hphañ-ṣiñ* a weaver's spindle.

འཕངས་པ་ *hphañs-pa* 1. shaken, thrown, cast out (= བསྐྱོད་པ་ *bṣkyod-pa*), pf. of འཕེན་པ་ *hphen-pa* (*Mñon.*). 2. frq. for བཅས་པ་ *phañs-pa* to spare, to save (*Dzl.*); འཕངས་མེད་གཏོང་སེམས་ལྡན་ liberal, bounteous, without restriction (*Jä.*).

འཕན་ *hphan*, བཞིན་ thrown, cast out v. ཕན་ *phan*; འཕན་བྱེད་པ་ *hphan byed-pa* to throw.

✚ འཕན་པ་ *hphan-pa* = རྟམས་པ་ *ñams-pa*.

འཕན་པོ་ *Hphan-po* or འཕན་ལུལ་ *Hphan-yul* (ལྷ་མའི་རྟེ་འདབ་བྱོགས་སུ་ཡོད་པའི་ལུལ་ཞིག་) n. of the nearest alpine valley north of Lhasa. འཕན་ལུལ་གྲུབ་

དཀར་ *hphan-yul grab-dkar* one of the thirty holy places of Bon (*G. Bon. 4*).

འཕན་ཟེལ་ *hphan-zel* a kind of onyx: འཕན་ཟེལ་མེད་པའི་མཆོག་གི་སྤྱིར་པོ་ (*Sorig.*); འཕན་ཟེལ་རིན་ཆེན་བཟུ་ the onyx is to be looked on as most precious (*Situ. 71*).

འཕམ་པ་ *hpham-pa* pf. ཕམ་ *pham* to be defeated, subdued, vanquished, worsted; to succumb: ལྷོ་ནུབ་རྒྱལ་པོ་འཕམ་པ་ཡིན་ the Chinese were conquered by the Tibetans; འཕམ་པར་འགྱུར་བ་ or འཕམ་འགྱོར་བ་ in *C.* to be defeated or worsted; འཕམ་པར་བྱེད་པ་ to cause defeat, to conquer; ལྷོ་ནུབ་འཕམ་པར་བྱས་ he conquered the Chinese (*Gbr.*); མེ་ལ་རས་པས་བོན་ཆས་ཀྱིས་ཕམ་བྱས་ཏེ་ Milarapa overcoming the Bon religion by the doctrine of Buddha; མཆོ་མ་ཕམ་ the Ma-pham or Manasarowar Lake, so called because Milaraspa proved "unconquerable" there. ཡིད་ཕམ་པ་ down-hearted, dejected; ཡིད་ཕམ་པོ་ a low-spirited, dejected woman (*Jä.*). མི་འཕམ་ invincible: མི་འཕམ་མགོན་པོ་ *mi-hpham mgon-po* or མི་འཕམ་ཆས་ཀྱི་རྗེ་ is an epithet of Jampal Bodhisattva. འཕམ་གྱལ་ *hpham-rgyal* abbr. of འཕམ་པ་ དང་གྱལ་བ་ victory and defeat in a battle or law-suit: འབྲུག་པ་འཕམ་གྱལ་རིམ་གྱིས་ཐོང་ victory or defeat are the respective consequences of a dispute.

འཕར་ *hphar* a panel, small plank.

འཕར་འགྲོ་ *hphar-hgro* 1. = སྤྱེན་ *sprehu* monkey, that which walks jumping (*Mñon.*). 2. increase, advance.

འཕར་བ་ I: *hphar-wa*, or ཡར་བ་ རྒྱུ་ hill-dog, wild-dog, *Cuon primævus*.

Syn. རྣགས་ཁྱི་ *nags-khyi*; རི་དྲགས་གསོད་ *ri-dwags-gsod*; མཚེལ་ *mtshah*; དཔལ་བས་མཚན་ *dpah-was-tshan* or དཔལ་ལེས་མཚན་ *dpal-wes-mtshan*; (*Mñon.*).

འཕར་བ་མགོན་དགུ་ *Hphar-wa mgo-dgu* n. of a malignant devil of the *Sa-bdag* class.

འཕར་བ II: ལྷན་ (vb. n. to ལྷན་བ spor-wa) 1. to leap up, to fly up, to bound, to throb: རྩ་འཕར་ the pulse is beating; མ་ལ་འཕར་བ to fidget, to be restless (*Jä.*). 2. to be raised, elevated, promoted, advanced: ལོ་མ་འཕར་བ to be officially promoted; ལོང་འཕར་ to increase or raise the price; ཡར་འཕར་བ to ascend forward; འཕར་ཁྱེད་ *hphar-kha* promotion, augmentation of position and pay in service: བཞུན་རྩན་ལ་འགོ་མ་མོག་མ་ལ་དེ་བ་ནང་ལ་འཕར་ཁྱེད་ རྩལ་མ་ཐོབ་བཞུན་ (*D. çel. 10*). 3. = བཞུན་ལ་ *hskyod-pa* to flutter, to move to and fro (*A. 16*).

Syn. རྩན་འཕེལ་བ *don-hphel-wa*; རྩལ་ལ་ *rgyas-pa*; མཐོ་བར་འཕུར་བ *mtso-war hgyur-wa*; དར་བ *dar-wa*. (*Mñon.*).

མ།

འཕར་ཆག་ *hphar-chag* abbr. of ཡར་འཕར་བ *yar hphar-wa* and མར་ཆག་ལ་ *mar-chag-pa*.

འཕར་མ་ *hphar-ma* འཕུལ་བ་ལ་ = ལྷན་ལ་ or ལྷན་མ་ excess, more than what is ordinarily required in worldly or religious matters; འཕར་མ་གཏོང་བ refund or to pay up the excess (*Rtsii. 60*). འཕར་མ་འཛིན་དུལ་ *hphar-mahi dsa-dñul* in colloq. special allowance or reward, extraordinary allowance (*D. çel. 10*).

† འཕལ་ཀྱུ་ *hphal-ka* = རི་མོ་ *ri-mo* (ཕྱལ་ཀྱུ་) a figure or a painting.

འཕལ་གྱུ་ *hphal-ga* incision, indentation, notch (*Cs.*).

འཕམ་ལ་ *hphig-pa* or འཕམ་ལ་ pf. of འཕམ་ལ་.

འཕུག་ལ་ *hphug-pa* occurs for འཕུག་ལ་ as in མེག་འཕུག་, etc.

འཕུང་བ་ *hphuñ-wa* pf. ཕུང་ *phuñ* to degenerate, to decay, to be in declining circumstances, to wear away. བོད་ཕུལ་འཕུང་བ་འཛིན་མ་ a deed for the ruin of Tibet; those circumstances which brought ruin or

decay; འཕུང་བར་འཕུར་བ་ to be ruined, to become decayed, འཕུང་བར་བྱེད་ལ་, འཕུང་ལ་ལྷན་ལ་, འཕུང་བར་གཏོང་བ་ or འཕུང་བར་འཕུག་ལ་ to ruin, to undo; འཕུང་དགོལ་ *hphuñ-dkrol* the decay of fortune, ruin, degeneration. འཕུང་གཞི་ *hphuñ-gshi* cause, occasion of decay.

འཕུང་མ་ལ་ *hphuñs-pa* མངམ་མངམ་ concourse of many people.

འཕུད་ལ་ *hphud-pa* to transfer, lay aside, to put apart: རྩན་ནམ་ཕྱི་ལ་འཕུད་ལ་ *nañ-nas hpyi-la hphud-pa* to remove a thing from inside (a house) to outside (of it).

འཕུབ་ལ་ *hphub-pa* to set up, pitch: ཕུབ་ལ་ འཕུབ་ལ་ to pitch a tent; ཕྱི་མ་འཕུབ་ལ་ *khyim-hphub-pa* to set up or erect a house.

འཕུར་བ་ *hphur-wa* འཕུལ་བ་, འཕུལ་བ་; pf. ཕུར་ *phur* 1. to fly; also, to fan, to flap to and fro: ཕུར་ཕྱི་ཕུར་བ་ *phur-gyis phur-wa* to flutter. འཕུར་འགྲོ་ *hphur-hgro* bird (*Mñon.*); འཕུར་བྱེད་ *hphur-byed* འཕུལ་བ་ flying. 2. = མཐོང་ལ་ to rub with the hand, e.g., linen in washing; to scratch softly (*Jä.*).

འཕུལ་ *hphul* and འཕུལ་མ་ *hphul-can* in *Gram.* the letters which are either prefixed or affixed to a basic word or letter are called འཕུལ་; e.g., in the word འཕུལ་, ཕུ is the basic while འ and ལ་ prefixed and affixed to it for the formation of a word are called འཕུལ་. A word that is so formed is called འཕུལ་མ་, a term distinct from འཕུལ་མེག་ *hphul-yig* a prefix, i.e. one of the prefixed letters *g, d, b, m,* and འ. བམ་འཕུལ་ཀྱུ་ *bas-hphul-kaho* words with the initial ཀྱུ་ *ka* and the prefix བ་ *ba*; དམ་འཕུལ་མེད་ *das-hphul-med* these receive no ད་ *da* as prefix; མ་, ར་, ལ་ མ་མ་མ་འཕུལ་ཕྱི་ལ་ *sa-ra-la-rnam hphul-tshul-ni* the manner in which prefixes are joined with words beginning with མ་ *sa*, ར་ *ra*, or ལ་ *la*.

འཕུལ་བ *hphul-wa* 1.=འཕུལ་བ to give, ཡར་འཕུལ་བ to give away (in charity). 2. རྒྱུ་མོའི་འཕུལ་རྒྱུ་ཅིག་གྱེད་པ *gru-mohi hphul rdeg-cig byed-pa* to jostle with the elbow (*Mil.*); བྱིར་འཕུལ་བ to turn out. ལག་པས་ཡར་འཕུལ་བ to push out with the arms (*Jä.*).

Syn. of 2. འདེད་པ *hded-pa*; བསྐྱུལ་བ *bshkul-wa*; རྒྱུ་མོའི་འཕུལ་བ *sdiags-pa*; གཟིར་བ *gzir-wa*; གནད་དུ་བརྒྱུད་པ *gnad-du bsnan-pa* (*Mñon.*).

འཕྲེག་ *hpheg*, v. ཕྲེག་ *pheg*.

འཕྲེན་པ *hphen-pa*. pf. འཕྲེན་པ *hphañs*, fut. འཕྲེན་པ *hphañ*, imp. ཕྲོད་པ *phoñ*, རྒྱུ་མོའི་འཕྲེན་པ to throw, to fling; རྒྱུ་མོའི་འཕྲེན་པ to fling into the air (*Dzl.*); རྒྱུ་མོའི་འཕྲེན་པ to throw into the orb of transmigration (*Mil.*); ཕྲོད་པ་འཕྲེན་པར་དགོས་པ་མི་འདོད་པ་ལྟ་བུ་འདྲིའོ་མོ་ it must be thrown away or outside. མདུན་འཕྲེན་པ to cast an arrow; འཕྲེན་མི་ཤེས་པ་ one that does not know how to shoot (*Jä.*). འཕྲེན་ཐག་ *hphen-thag*=འགས་པ་ *shags-pa* ཏམ་ a sling (*Mñon.*). རྒྱུ་མོའི་འཕྲེན་པ *Rgyaṅ hphen-pa* or འཕྲེན་ཐག་རྒྱུ་མོའི་འཕྲེན་པ *Hjig-rten Rgyaṅ hphen-pa* ཇམ་ཨ་མ་ཀུན་ལ་མཁུ་བ་འཕྲེན་པ་ a philosophical sect of Ancient India, who were thorough atheists and whom both Brahmans and Buddhists condemned.

འཕེར་བ *hpher-wa* རྒྱུ་མོའི་འཕེར་བ [to raise]S.

འཕེལ་གཏམ་ *hphel-gtam*=ཐེལ་གཏམ་ *spel-gtam* harangue, speech, sermon, discourse.

འཕྲེལ་བ *hphel-wa* བཟོ་བ་ལྟ་བུ་ pf. ཕྲེལ་ *phel* 1. to increase either in number or in size, to become more or larger: རྒྱུ་མོའི་འཕྲེལ་བ་ལྟ་བུ་ the flowers under the tree had multiplied; གཏམ་མོའི་བདེ་ལྡན་འཕྲེལ་བ་ the pleasant warmth of mystic heat increases; གངས་ཀྱི་ཕྱག་ལམ་ར་འཕྲེལ་བ་ the air-blasts from the caverns of ice grow stronger; འཕྲེལ་བ་ལྟ་བུ་ནད་ *hphel-hgrib-nad* prob. diseases arising from

an excess or deficiency of humours (*Vai. sn.*). འཕྲེལ་བ་ increase, development. 2.=བརྒྱུས་པ་ རྒྱུ་མོའི་འཕྲེལ་བ་ [to collect together]S. As subst. accumulation, collection, excess;=དར་བ་ *dar-wa*.

འཕེལ་བ་མཚན་ *hphel-wa-can*=རྒྱུ་མོའི་ཕྱོད་པ་ རྒྱུ་མོའི་ཕྱོད་པ་ palace, king's place (*Mñon.*) [the upright post of a house]S.

འཕེལ་བྱེད་ *hphel-byed* 1.=ཁྱིམ་ཁྱེད་ *khyem-bya* domestic fowl (*Mñon.*). 2. བཟོ་བ་ལྟ་བུ་ growing, rising.

འཕྲོ་བ *hpho-wa* pf. འཕྲོས་པ་ *hphos* imp. ཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་ རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ to change place, go, move oneself away, migrate; རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ *myur-du hphos-cig* depart quickly! འཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་འཕྲོས་པ་ transitory happiness; འཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་འཕྲོས་པ་ a *yogi* who is not subject to change; འཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་ to move or shift anything: རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ shifted the tent. རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་=རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ ཇམ་ཨ་མ་ཀུན་ལ་མཁུ་བ་འཕྲོས་པ་ change of existence, རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ or རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ to exchange life, to die; འཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་འཕྲོས་པ་ *hpho-skyas byed-pa* to remove from one place to another, transfer, change one's place: རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་འཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་ nine times he removed from one upland to another (*Deb. ག, 5/4*). འཕྲོས་པ་ལྟ་བུ་འཕྲོས་པ་ *hpho-wa groñ-hjug*=གངས་ཀྱི་ཕྱག་ལམ་འཕྲོས་པ་ *gdam-ñag-gis hpho-wa* the translation of a soul, by the efficacy of གངས་ཀྱི་ཕྱག་ལམ་ or charms, from one body to another just vacated by death.

འཕྲོ་བྱེད་ *hpho-bya*=རྒྱུ་མོའི་འཕྲོས་པ་ the soul or *Vijñāna*; འཕྲོས་པ་=གངས་ཀྱི་ཕྱག་ལམ་ a charm, *mantra*.

འཕྲོ་བྱེད་ཐོག་མཚན་མཚན་ *hpho-med thog-med tha-ma-med*=དཔལ་ལྡན་དུས་འཕྲོས་པ་ *dpal-ldan dus-hkhor* ཇམ་ཨ་མ་ཀུན་ལ་མཁུ་བ་; the doctrine of *Kāla-cakra* Buddhism, which affirms neither a beginning nor an end in respect of the transmigration of the soul from one body to another (*Mñon.*)

འཕྲིན་པ་ *hpho-lan* 1. filling up by a new comer of an appointment caused by the removal or retirement of an officer: ལས་ཅོན་དག་པ་ཡིན་ན་འཕྲིན་པ་དང་ས་རིགས་ནང་ཆས་པ། (*D. cel.* 10). 2. taking over charge of office-accounts, &c., by an officer from a retiring official (*Rtsii.* 21).

འཕྲིན་པ་ *hphos* བརྒྱུ་ཤིང་འཕྲིན་པ་ death (*A. K.* 1-42), passing over; migration: ངང་པ་དེ་དག་གོ་རིམ་མ་ཞིག་པར་བྱུང་གསལ་བ་གལ་བ་དེར་འཕྲིན་པ་ཞིང་གནས་སོ། those swans (in their turn) without break in their order, migrating wherever the boy *Gsal-wa* was, took up their station (*Hbrom.* २, 35).

འཕྲིན་པ་ *hphog-pa* pf. ཕོག་ *phog* to strike, both in the figurative sense and materially: to affect, influence, to touch གནད་ཏུ་ the main point; also, to hit (that which is aimed at), to impinge upon, fall upon. ཐུགས་པ་ཕོག་པ་ it struck his heart; མིའི་སེམས་པ་ཕོག་པ་ it affected the man's mind; རས་སོགས་ནད་པ་ ཕོག་པ་ the food, etc., affected the disease; ཁོ་ལ་གནད་ཡིས་ཕོག་པོང་ he was struck with epilepsy; འབེམ་པ་རྒྱུང་རིང་ནས་མདའ་ཕོག་པོང་ the arrow hit the target from a long distance.

འཕྲིན་པ་ *hphog-thug* pollution in the case of a god, nāga, demon, etc., but seems to be a proper name here:—གཏམ་ཐོ་རྒྱུས་འདྲ་ཡོད་དེ་འཕྲིན་པ་ཆེ་མེ་ཟེར་ (*Hbrom.* 54).

འཕྲིན་པ་ *hphoñ* བརྒྱུ་ཤིང་འཕྲིན་པ་ archery; འཕྲིན་པ་མཁན་ *hphoñ-mkhan* archer; འཕྲིན་པ་ཐོན་པ་ *hphoñ-gi slob-dpon* རྒྱལ་པོ་ལྷན་པ་ instructor in archery; འཕྲིན་པ་ཐོན་པ་ *hphoñ-gi spoñ-sa* or འཕྲིན་པ་ archery ground, the place from which arrows are shot at the target. འཕྲིན་པ་དེ་དེ་བཞི་པ་ *hphoñ-gi dbye-wa lña* or འཕྲིན་པ་རྒྱུ་ཤིང་འཕྲིན་པ་ *hphoñ-rkyen* the five distinguishing features in archery: (1) རྒྱུང་རིང་ནས་འཕྲིན་པ་ to hit from a great distance; (2) མི་འཕྲིན་པ་འཕྲིན་པ་ to hit without perceiving it; (3) ཆབས་ཆེ་བར་འཕྲིན་པ་

to hit with great force; (4) གནད་ཏུ་འཕྲིན་པ་ to hit at the main point, or object; (5) རྒྱ་གཞུགས་པར་འཕྲིན་པ་ to hit at an object with a sound.

འཕྲིན་པ་ལྟུག་ *hphoñs-lcag* = རྩ་ལྟུག་ *rta-lcag* a horse-whip (*Mñon.*).

འཕྲིན་པ་ཆོས་ *hphoñ-tshos* sitting-part, posteriors (*Vai. sn.*), འཕྲིན་པ་ལྟོན་པ་ *hphoñ-la skyon-pa* (*Sch.*) the riding of two persons on one horse (*Sch. Jä.*).

འཕྲིན་པ་ལྟོན་ *Hphoñs-skyen* 1. an epithet of king Rāma (*Mñon.*). 2. a good skilful archer (*Jä.*).

འཕྲིན་པ་ནས་ཁྲག་འཕྲུག་ *hphoñs-nas khrag-hdsag* རྒྱུ་ཤིང་འཕྲུག་ [a stream of blood] S.

འཕྲིན་པ་ *hphoñs-pa* བྱིན་པ་ 1. pf. འཕྲིན་པ་ *hphoñs* or ཕོང་པ་ *phoñs* to be poor, indigent, unfortunate; with instrum. to be bereft of, to lose; རྒྱལ་པོ་སྤྱི་མཁའ་འཕྲིན་པ་ནས་ the king having lost his own son (*Pth.*). 2. adj. poor, unfortunate, dejected, disheartened (*Jä.*). 3. also ཕོང་པ་ sbst. poverty; v. འཕྲིན་པ་ཆོས་ *hphoñ-chos*. Syn. དབུལ་པོ་ *dwul-po*; བཀྲེན་པོ་ *bkren-po* (*Mñon.*).

འཕྲིན་པ་ *hphod-pa* = ཕོང་པ་ *phod-pa* (*Cs.*).

འཕྲིན་པ་ *hphon-po* a bundle, a bunch: དེ་གཉིས་ཀ་གྲེན་མའི་འཕྲིན་པ་རེ་རེ་བྱེད་ཏུ་ over each of the two respectively a bundle of tamarisk (*Rdsa.* 24).

འཕྲིན་པ་ *hphob-pa* = འབེམ་པ་ *hbebs-pa* (*Sch.*).

འཕྲིན་པ་ *hphos*, v. འཕྲིན་པ་ *hpho-wa*.

འཕྲིན་པ་ *hphya-wa* འཕྲིན་པ་, འཕྲིན་པ་, pf. འཕྲིན་པ་ *hphyas* to blame, censure, chide. Also: to abuse, deride: འཕྲིན་པ་ *hphya-gleñ* or འཕྲིན་པ་འཕྲིན་པ་ *hphya-wahi gleñ-mo* a scoffing or satirical discourse or story, etc. རྩོད་པོ་འཕྲིན་པ་ *the sectarian*

རྩལ་འཕྱི་བ་ to wipe out dust from the eye; རྩལ་པ་གསེར་ལྗན་འཕྱི་མ་ལྷན་ཏེ། མཐུན་དུ་བྱུང་ (Yig. 14); སྒྲ་འཕྱི་བ་ to pull out the hair; རྩིག་པ་འཕྱི་བ་ to remove the testicles (Sch).

འཕྱིག་པ་ *hphyig-pa* = འཕྱིག་པ་ *hkhig-pa* to bind (Sch).

འཕྱིང་མང་ *hphiñ-sañ* the designation in the older writings of a minister of state of Tibet = the modern བཀའ་སྒྲོན་.

འཕྱིད་པ་ *hphyid-pa* 1. to suffice, be enough. 2. = འཕྱུ་བ་ or འདངས་པ་.

འཕྱིལ་བ་ *hphyl-wa* for འཕྱིལ་བ་ *hkhyl-wa* to wind, to twist, the hair *Vai. śñ. (Jä.)*.

འཕྱུག་པ་ *hphjug-pa* or འཕྱུགས་པ་ = རྩོད་པ་ to mistake, to be mistaken; = ཅུག་པ་ *chug-pa* to miss: ལམ་འཕྱུག་པ་ to mistake the road; ཅུ་ཚད་འཕྱུག་པ་ to mistake the hour. འཕྱུགས་པ་ *hphjug-s-po* = རྩོད་མཁན་ *nor-mkhan* the mistaker, one who commits a blunder; འཕྱུགས་མེད་ *hphjug-s-med* without mistake or blunder: འཕྱུགས་མེད་ཡིན་ཁྱེད་ཡིན་པས་མ་རྩོད་བ་དགོས་པ་འདུག་ those that are free from blunders should not be mistaken by those who have erred (*Rtsii. 11*).

འཕྱུར་བ་ *hphyur-wa* 1. to ascend, to mount, to rise up, of smoke; to overflow, inundate, of rivers, lakes, etc. 2. Sch. to heap up, to accumulate.

རྩྭ་འཕྱེ་བ་ *hphye-wa* pf. འཕྱེས་ *hphyes* to crawl, to creep, like snakes; འཕྱེ་བ་ཆེན་པོ་ མཆོར་ག་; n. of a nāga demon.

འཕྱེ་པོ་ *hphye-wo* འཕྱེ་མོ་ *hphye-mo* a crawler, a cripple: དམན་ནམས་རྩ་བ་ཐོས་པའི་འཕྱེ་པོ་ བཞིན་དེ་རིང་མང་ལ་ཁོངས་སྤྱོད་དང་ལྷན་ཅིག་ཡོངས་སུ་ཐད་པར་འཕྱུར་ the most degraded will be utterly consumed together with their possessions, like cripples who have fed upon roots, on this day or the next (*Tan. d. ག*).

འཕྱེན་ *hphyen* v. ཕྱེན་ *phyen* flatulence.

འཕྱེ་བ་ *hphyo-wa* pf. འཕྱེས་པ་ 1. རྩམས་ཤིང་འཕྱེ་བ་སྒྲ་མཆིང་ནས་དྲན་ his heart throbbing remembered the lama (*Rdsa. 24*). [2. to soar, to float, in the air (*Thgy.*). 3. to flow forth, heave, smell, of fluids; འཕྱེད་རབ་ *hphyo dar-wa* to undulate. 4. to range, roam about, gambol: རྩ་ཞིང་འཕྱེ་བ་ (the deer) gambols and skips (*Mil.*); རི་ལ་འཕྱེད་གུ་ *ri-la hphyo-dgu* the wild animals of the field Sch. 5. སྤྱིང་འཕྱེ་ *śñiñ-hphyo* (Sch.) 'the heart is swelling, courage rising'; རྩེས་པ་འཕྱེ་ *ces-pa hphyo* (*Med.*) consciousness gives way, is wavering, flitting] *Jä.*

འཕྱོང་འཕྱར་ *hphyoñ-hgyur* a large number: གནལ་གཞི་འཕྱོང་འཕྱར་ན་ཤིང་དང་ (*Ya-sel. 57*).

འཕྱོང་རྒྱས་ *Hphyoñ-rgyas* (Chongay) n. of a district of Lhokha in central Tibet (*Rtsii. 35*). འཕྱོང་རྒྱས་ཇེ་པ་ the Governor of Chongay.

འཕྱོང་པོ་ཁེ་རུ་ *Hphyoñ-po Khe-ru* n. of a place in Tibet (*Deb. ག, 24*).

འཕྱོང་བ་ *hphyoñ-wa* 1. = རྩོད་བ་ *skyoñ-wa* to protect. འཕྱོངས་རྒྱས་ pride. 2. རྩལ་སྒྲོལ་ [to lay aside, abandon] *S. (Liç.)*.

འཕྱོན་མ་ *hphyon-ma* a harlot, prostitute (*Mñon.*); འཕྱོན་མ་བྱེད་པ་ *hphyon-mo byed-pa* to whore, to commit fornication; འཕྱོན་མའི་བུ་ *hphyon-mahi-bu* = སྤྱད་འཛོང་མའི་བུ་ a prostitute's son (*Situ. 91*).

འཕྱོར་བ་ *hphyor-wa* 1. = ཕོར་བ་ *phor-wa* to rave: ཁ་འཕྱོར་བ་ *kha-hphyor-wa* to speak deliriously. 2. v. ཕྱར་བ་ *phyar-wa*, also ཆོར་བ་ *chor-wa*; འཕྱོར་པོ་ *hphyor-po* for མཆོར་པ་ hence འཕྱོར་དགའ་ *hphor-dgah* dandy, fop (*Jä.*).

འཕྱོས་མ་ *hphyoṣ-ma* 1. gifts to friends and relations. 2. purchase-price of a bride (*Jä.*).

འཕྲུབ་ *hphra-wa* pf. འཕྲུས་ *hphras* to kick, to strike with the foot, struggle; འཕྲུས་ཀྱི་པ་ *hphras rgyab-pa* id.; རྩ་འཕྲུས་ཀྱི་པ་ཡོད་ kicked by a horse; ཤི་འཕྲུས་ *çi-hphras* death-struggle.

འཕྲུ་གཤམ་ *hphra-çags* 1. shaving clean; having shaved his beard (*A.* 95). 2. a kick: འཕྲུ་གཤམ་ཕྱིན་པ་ or ཀྱུ་པ་ to kick; དེ་འི་ཉིན་བར་འཕྲུ་གཤམ་བྱས་ནས་མ་ཟིན་ during that day it having kicked about was not caught (*A.* 92).

འཕྲུག་པ་ *hphrag-pa* = དཀྲོག་པ་ *dkrog-pa* to stir up, to spur (a horse, etc.).

འཕྲུང་ *hphrañ* = གུ་རྟ་པོ་ *gu-dog-po*, or བྲང་ a narrow passage which is difficult to pass: མ་རྩལ་འཕྲུང་ལ་གཤེད་མས་ཁྲིད་པའི་ཆེ་ when the messenger of death will lead one along the narrow path to the beyond (*A.* 9). ལམ་འཕྲུང་ difficult pathway, a foot-path along a narrow ledge on the side of a precipice; བར་རྩའི་འཕྲུང་ *bar-dohi-hphrañ* the narrow passage across the abyss of the *Bar-do* (the state between death and re-birth); བར་རྩའི་འཕྲུང་སྐྱོལ་ *bar-dohi hphrañ-sgrol* a prayer for escaping the isthmus of the *Bar-do*.

འཕྲུང་བྱུར་བ་ *hphrañ-gyur-wa* = རེ་མ་ཐག་པར་ འཕྲུར་བ་ to be attached affectionately: དེ་མ་ཐག་ འཕྲུར་བ་འཕྲུང་བྱུར་བ་ (*A.* 10); རྒྱལ་བྱས་འཕྲུང་བའི་ཆོག་ འདི་སྐར་གསལ་པ་ (*A.* 11) prayed again in the touching words of the prince.

འཕྲུང་འཕྲུལ་ *hphrañ-hphrul* something hanging down (*Sch.*).

འཕྲུད་པ་ *hphrad-pa* pf. and fut. ཕྱད་ *phrad* (ཡན་ཆུན་འཕྲུད་པ་) to interview; meet together; དེ་དང་འཕྲུད་རྒྱུ་ you shall meet him (*Dzl.*); དེ་ནི་དང་ཕྱད་མི་བྱུང་ him I cannot admit (*Dzl.*); བདག་དང་འཕྲུད་པར་གྲོག་ཅིག་ may it happen to me (*Dzl.*); བྱིས་པའི་རྩ་ཞིག་དང་ཕྱད་རྒྱུ་ he found the dead body

of an infant (*Dzl.*); འཕྲུད་ཆུ་མམ་ (*Sch.*) intersecting lines of two plains, corner, angle (*Jä.*).

འཕྲུབ་པ་ *hphrab-pa* = འཕྲུབ་ and འཕྲུབ་པ་; འཕྲུབ་ཕྱིན་པ་ to flutter, of a bird wounded by a shot.

འཕྲུལ་ *hphral* or ཕྱལ་ (བབ་བཅོལ་) adj. and adv. the present, imminent, immediate, temporary; just now, immediately, this instant; འཕྲུལ་ལ་ *hphral-la* and འཕྲུལ་ཏུ་ immediately, suddenly; colloq. འཕྲུལ་འཕྲུལ་ལ་ id.; ད་ལྟ་འཕྲུལ་ཏུ་ '*tanta thel-tu*' at once, this instant (*Snd. Hbk.* 93.); འཕྲུལ་ལ་ཉིད་ཏུ་ = *ipso facto*, at once by that very circumstance: མེ་ལྷིས་ རྒྱུ་པ་ལ་ན་གསུམ་སྒོ་རེག་པ་ལྟོ་བ་ནས་དག་ གྱུར་འཕྲུལ་ལ་ཉིད་ཏུ་ཐལ་ བར་ཕྱིན་ the fire springing up three times and increasing, those who were able to touch it, it caused to develop complete purity forthwith; འཕྲུལ་ལ་ཁྲོ་བའི་དུག་ *hphral-la khro-wahi dug* the poison of sudden anger. འཕྲུལ་དང་ཕྱགས་ what is going to happen immediately and at a later period, འཕྲུལ་ཕྱགས་གང་ལ་བཟང་ that is good both now and in the more distant future; འཕྲུལ་དང་ཕྱན་ཏུ་ now and in time to come; འཕྲུལ་སྟག་ འཛོག་མེད་པ་ not having laid up anything for present use (*Mil.*); འཕྲུལ་གྱི་འདུག་ཚུགས་ངན་པ་ a poor temporary dwelling, or also: a common ordinary dwelling (*Jä.*); ཕྱལ་ཕྱན་ *phral-yun* present and future: ཕྱལ་ཕྱན་བདེ་ འབྲས་ལ་བསམ་ thought of the present and future. ཕྱལ་རྒྱུན་ *phral-rkyen* immediate disaster; ཕྱལ་དགོས་ *phral-dgos* immediate necessity; ཕྱལ་ཕྱགས་ *phral-phugs* the present and future; འཕྲུལ་བདེ་ present comfort; འཕྲུལ་སྐྱར་ *hphral-sbyar* ལྷན་ཆུག་གི་སྟེང་གི་སྟེང་ sudden coincidence; accidental meeting. As adj.: འཕྲུལ་སྐད་ *hphral-skad* = ལམ་སྐད་ the common dialect, the colloquial language, the language of the common people or of common daily life: ཞེས་འཕྲུལ་སྐད་ལ་རྒྱུར་ so you

hear it in the language of the common people ; རྒྱ་རྒྱུ་མྱོང་མྱོང་བ་འབྲུག་སྐད་ཤེས་པ་ཞིག་ལ། one who has been (in India) and knows the language of the people (A. 67).

ཕྱམ་གྱིག་ *phral-grig* finished, ready, prepared.

འབྲུག་པ་ *hphral-wa* pf. ཕྱམ་ *phral* fut. དབྱམ་ *dbral* imp. ཐོལ་ *phrol* acc. to *Jä.* vb. a. to འབྲུག་པ་ and signifies : to separate, to part (with the word དང་ signifying "from") རྟགས་དང་ཕྱམ་ he deprived them of their insignia (*Ghr.*) ; སྟོག་དང་འབྲུག་པ་ *srog-dan hphral-wa* to separate from life, to put to death (*Ghr.*) ; also, without དང་, = to cut, divide : ཟུག་ཏུ་འབྲུག་པ་ to cut (cattle) into quarters (*Mil.*) ; ལྟོབ་ཕྱམ་པ་ *lta-wa phral-wa* to split open the belly.

འཕྲི་བ་ *hphri-wa* pf. and imp. ཕྱིས་ *phris*, fut. དཔྱི་ *dpri*, vb. a., to diminish, to take away from : འཕྲི་མེད་ཚུ་ཆག་ཏུ་འཇུགས་པ་དང་གང་ཡང་ཁག་འཕྲི་མེད་པར་གནས་པ་ (*Yig. k.*).

འཕྲིག་པ་ *hphrig-pa* to doubt, be undecided about ; འཕྲིག་ཚུད་པ་ *hphrig-tshud-pa* = བེས་སུ་འདོད་པ་ to be assured of.

འཕྲིན་ *hphrin* 1. = ཕྱིན་ (ཡིག་གི་དང་ལན་གཏོང་བ་) correspondence. 2. news, tidings, intelligence, message : འཕྲིན་བཟང་པོ་ good tidings, favourable accounts ; ཕྱིན་བཀུར་མཁམ་ messenger ; འཕྲིན་ཐྱིང་བ་ *hphrin sprin-wa* to send word, information, འཕྲིན་ཁྱེད་བ་ *hphrin-khyer-wa* to bring tidings, intelligence. འཕྲིན་སྐྱེལ་བ་ *hphrin-skyel-wa* = གཏམ་སྐྱེལ་ *gtam-skyel* to send a message ; to give orders, communicate orders. འཕྲིན་བཞག་པ་ *hphrin-bshag-pa* = མངགས་བཞག་པ་ to make a verbal request, to leave orders. རྒྱ་གར་ནས་ཕྱོད་ན་དང་ལ་སྐད་ཐོངས་ཞེས་པའི་ འཕྲིན་བཞག་གོ་ he left a message (to the effect) : do inform me when you have arrived from India (A. 66).

འཕྲིན་སྐྱེལ་མ་ *hphrin-skyel-ma* = བྲོགས་མ་ རྒྱ་ཏོ་ a mistress, a female friend (*Mñon.*).

འཕྲིན་ཡིག་ *hphrin-yig* letter, epistle. འཕྲིན་ལན་ *hphrin-lan* answer to a message.

འཕྲིན་ལས་ *hphrin-las* कर्म, कार्य, समुदाचार 1. resp. for ལས་ affair, business ; deed, work : དེ་འདྲས་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་ཕྱིར་དུ་ with regard to such matters. འཕྲིན་ལས་ནམ་བཞི་ the four kinds of religious service, enumerated as རི་ཁུས་དབང་དུ་གྱི་ཕྱིན་ལས་ milder worship, abundant service, religious service to obtain power, and terrific methods in co-ercing a deity by charms. འཕྲིན་ལས་འཚུལ་བ་, འཕྲིན་བཅོལ་བྱེད་པ་ to commit a thing to another person's care ; in reference to gods, to recommend to their protection or blessings (*Ghr.*). 2. efficiency, power (*Mil.*). 3. personal n. in Tibet.

འཕྲིན་ལས་སྐྱུ་མ་ *hphrin-las sras* acc. to Bon incarnate beings.

འཕྲིན་འགན་པ་ *hphrin-hgan-pa* = འཕྲིན་བསྐྱར་བ་ or ལན་བསྐྱར་ to send a reply (*Nag. 9.*).

འབྲུ་བ་ *hphru-wa*, འབྲུ་མ་ *hphru-ma* v. ཕུ་བ་ *phu-wa*, etc. (*Jä.*).

འབྲུག་པ་ *hphrug-pa* pf. ཕུགས་ ཀལྟ་ to scratch one's body : འབྲུགས་ཏུ་འཇུག་པ་ *hphrugs-tu hjug-pa* ཀལྟ་ཡོད་ཅི་ begins to scratch.

འབྲུལ་ *hphrul* (occasionally only occurs as འབྲུལ་བ་) black art and magic, of an illicit and irregular character rather than the orthodox performances, though not always so. འབྲུལ་ཅན་ or འབྲུལ་གྱི་ has the adjectival sense of transformed, illusionary, magical : འབྲུལ་གྱི་རྟོགས་ magical power or force ; འབྲུལ་གྱི་རྟོགས་ངང་པ་ transformed into the form of an ochre-coloured horse. ཚ་འབྲུལ་ *cho-hphrul* orthodox magic rite ; རྩུ་འབྲུལ་ *rdzu-hphrul* subtle miracle, magical tricks ; རྩུ་འབྲུལ་ (abbr. for རྩུ་ལྟར་འབྲུལ་བ་) sorcery of an

undesirable type: རྒྱུ་གཞན་ལ་ཡང་འདྲི་པའི་རྒྱུ་འབྲུག་ sorcery which even lasts after another re-birth; རིག་འབྲུག་ optical illusion; འབྲུག་པ་པོ་ magician, illusion-worker.

འབྲུག་འཁོར་ *hphrul-hkhor* in modern times is used to designate any machine turned by a wheel, but is really: magic circles; which are of three series:—I: དགྲའི་རྫོང་འཛམས་པའི་འབྲུག་འཁོར་ magical circles to lay siege to an enemy's fort and to capture it; subdivided into seven kinds:—(1) རྫོང་འབྲུག་འཁོར་ *rdohi-hphrul hkhor* the magic circle of stone, discharging of missiles to capture a fort situated on a plain; (2) གུའི་འབྲུག་འཁོར་ *gruhi-hphrul hkhor* the magic circle of boats to capture a floating fort; (3) འབྲུ་མར་གྱི་འབྲུག་འཁོར་ *hbru-mar gyi-hphrul hkhor* the magic circle of fire (burning grain and butter) to blockade a fort situated on a hill; (4) གྱི་གུག་གི་འབྲུག་འཁོར་ *gri-gug gi hphrul-hkhor* the magic circle of a sabre to besiege an enemy's fort with swords; (5) རྒྱུ་གི་འབྲུག་འཁོར་ *rluñ-gi hphrul-hkhor* the magic circle of wind for the purpose of blowing away the top of a fort situated on a hill; (6) རྫོང་གུར་གྱི་འབྲུག་འཁོར་ *rdor-rje gur-gyi hphrul-hkhor* the magic circle of a *Bdor-je* tent made of iron-sceptres, to break through or demolish the ramparts of a fort; (7) ལྷགས་མདའི་འབྲུག་འཁོར་ *lcags-mdahi hphrul-hkhor* the magic circle of iron arrows, to kill war-elephants equipped with coats of mail. II: རང་གནས་བསྐྱུང་བའི་འབྲུག་འཁོར་ *ran-gnas bsruñ-pahi hphrul-hkhor* magical circles intended to defend one's own place: (1) རལ་གྱི་འབྲུག་འཁོར་ *ral-grihi hphrul-hkhor* the magic circle of swords which remain concealed under the ground for the purpose of protecting a king's palace; (2) the magic circle of chariots on which the warriors sit. III. དགྲ་ལས་རྒྱུ་ནས་བདེ་བར་བྱོད་པའི་འབྲུག་འཁོར་ magical

circles of triumph for enjoying peace and prosperity after conquering an enemy: (1) the king's superb mansions to view the arrival of his forces; (2) arrangements for sights, entertainments and amusements; (3) magic wheel for water-sports, etc. (*Dus-kho*. 330).

འབྲུག་གྱི་འཁོར་ལོ་ *hphrul-gyi hkhor-lo* magic wheel—in ancient literature merely a fantastic attribute of gods, etc. (*Jä.*).

འབྲུག་དགའ་ *Hphrul-dgah* निर्मावराति: n. of a heavenly abode where the gods enjoy prosperity and happiness by their own merits and miraculous efforts (*So-rig*. 34).

འབྲུག་ཆ་ *hphrul-cha* = ལོ་ཆ་ miraculous dress, i.e., coat of mail: འབྲུག་ཆ་ལ་སྒྲིགས་པ་ཐོགས་ནས་ being equipped with coat of mail, etc. (*D.R.*).

འབྲུག་ཐུར་ *hphrul-thur* catheter (*S.g.*, *Jä.*).

འབྲུག་སྒྲུང་ *Hphrul-snañ* delusion, mockery; miraculous; n. of the famous temple of Buddha at Lhasa built by king *Sroñ-btsan sgam-po* at the instance of his Nepalese wife, the daughter of king *Ams'u-Varma*.

འབྲུག་བ་ *hphrul-wa* 1. (by its form intrs. to འབྲུག་བ་ *sprul-wa*; acc. to *Cs.* both are identical in meaning) = འབྲུག་རྒྱལ་པར་འབྲུག་བ་ཏུ་མ་ many transformations, magic tricks. 2. = འབྲུག་བ་ *hkhrul-wa* to be mistaken, to err, to make blunders. 3. to separate, sort, discriminate, the good from the bad, truth from falsehood (*Jä.*).

འབྲུག་བའི་མིག་ཅན་ *hphrul-wahi mig-can* = ཐུག་རོན་ a pigeon.

འབྲུག་མ་ལྷའི་སྒྲོན་མ་ *Hphrul-xa lhahi sgron-ma* n. of a Bon goddess; འབྲུག་མ་ལྷའི་མོ་བཅུན་ *Hphrul-xa sman-mo btsun* another Bon goddess (*D.R.*).

འབྲུག་བཞེན་ *Hphrul-bcen* the miraculous *Bcen-rab* founder of the Bon religion (*Jig*. 26).

འཕྲེ་བ *hphre-wa* pf. འཕྲེས *hphres* to incline, to lean against, to put down, to lay down; འཕྲེ་བྱེད་པ *hphre byed-pa* id.

འཕྲེང་ *hphren* or འཕྲེང་བ *hphren-wa* 1. to fasten, be fastened to, be affixed to, be arranged (especially in a settled and orderly manner): སེམས་ལ་འཕྲེང་བ *sems-la hphren-wa* to fasten or bear in the mind. 2. as sbst. an array, consecutive placing, regular order; མཚན་ལྷན་པ་འཕྲེང་བ *mtshon-pa hphren-wa* = གཅིག་གི་རྗེས་སུ་གཅིག་འཕྲོ་བ a great number of things arranged in order, also one after another often in rapid succession; ལྷན་པ་འཕྲེང་བ་ལྟར་དུ་དང་དྲུག་པའི་ལྷན་པ་འཕྲེང་བ་ *rgya-mtshon-pa hphren-wa* the array of the waves of the sea. 3. a chain, wreath, file, series, string of anything: མེ་རྟག་གི་འཕྲེང་བ *me-tog-gi hphren-wa* a wreath, a garland of flowers; གངས་རིའི་འཕྲེང་བ *gan-s-rihi hphren* a chain of snowy mountains; རགས་ཀྱི་འཕྲེང་བ *nags-kyi hphren-wa* a circle of woods; སྒྲིང་ལྷན་པ་འཕྲེང་བ་ *rgyud-mkhan* seven sets of chariots (*Pth.*); ཡིག་འཕྲེང་བ *yig-hphren* a row of letters, a line; འཕྲེང་བ་འདྲེན་པ་ *hphren-wa hdogs-pa* to bind a wreath; འཕྲེང་བ་ལྷན་པ་ *hphren-rgyud mkhan* a seller of flower wreaths, garlands. Syn. for garland: མེ་རྟག་མཚན་པ་ *me-tog mkhan-po*; འཕྲེང་ལྷན་ *hphren-ldan*; མེ་རྟག་གིས་འཕྲེང་བ་ *me-tog gis-hstho*; མེ་རྟག་ཅན་ *me-tog-can*; མེ་རྟག་རབ་དུ་སྒྲིང་བྱེད་ *me-tog rab-tu sog-byed*; མེ་རྟག་སྒྲིང་བྱེད་ *me-tog spyod-byed* (*Mñon.*). འཕྲེང་བ་ *hphren-wa* a string of beads, rosary; མུ་རྟིག་འཕྲེང་བ་ *mu-tig hphren-wa* rosary of pearls.

འཕྲེད་ *hphred*, or འཕྲེད་ལ་ *hphred-la* adv. across, transversely, by the transverse way, by the oblique passage.

འཕྲོག་ *hphro* 1. progress, continuation, process; འཕྲོག་པ་ in progress, in process; འཕྲོག་པ་

བཞག་པ་ to lay the continuation aside, to put it off; འཕྲོག་པ་ *hphro-thud-pa* to continue again, once more. 2. = ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ remainder, continuity: འཕྲོག་པ་མཚན་པ་ a remainder, the rest, is still left.

འཕྲོག་ཆུ་ *hphro-skye* n. of a great number (*Ya-sel. 57*).

འཕྲོག་པ་ *hphro-wa* pf. འཕྲོས་ *hphros* vb. n. to སྒྲོ་བ་ *spro-wa* 1. gen. with ལས་ from, to proceed, issue, emanate from, to spread, diffuse; ལྷན་པ་འཕྲོག་པ་ *sku-hod zer hphro-wa* a body from which rays of light proceed, a body sending forth light (*Cs.*). 2. to proceed, to go on, continue. འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ or འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ to discontinue, cease from, halt: འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ discontinue evil doings! འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ *hphro-blan-s* resumption of an unfinished work: རྒྱལ་པོ་འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ *rgyal-po hphro-blan-s* the lord having taken up the controversy (where it was left by his predecessor) came out victorious. འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ *hphro-ma chad-pa* = ལྷན་པ་འཕྲོག་པ་ *rgyun-ma chad-pa* without interruption, keeping the continuity: མེ་རབས་བདུན་དུ་མེ་འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ the fire was not put out during seven generations (*A. 2*). འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ *hphro-bcol* = མཚན་པ་བཞག་པ་ *mtshams-bshag* postponement, putting off. འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ the invitation of the pandit was postponed (*A. 127*).

འཕྲོག་པ་ *hphrog* (fut. of སྒྲོ་བ་ acc. to *Rdo. 46*), pf. and imp. སྒྲོ་བ་ *phrog*, fut. འཕྲོག་པ་ *dbrog* to rob, run away with; to deprive of; appropriate, embezzle: ལྷན་པ་འཕྲོག་པ་ *sku-hod zer hphro* ravished the ear-ornaments from the girl's face; སེམས་ཀྱི་འཕྲོག་པ་ to take another man's heart, to run away with his affections, to captivate him (*Jä.*). འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ to be lost. འཕྲོག་པ་འཕྲོག་པ་ *rab-tu hphrog-byed-pa* འཕྲོག་པ་ (*A. K. 1-42*).

པ

པ *ba* the fifteenth letter of the Tibetan alphabet sounded variously according to position or from usage as b, p or w.

པ *ba* I: 1. an affix sounded as *wa* for use of which v. ante under པ *pa*. 2. in Budh. *ba* is symbolical of the primordial which is simple and absolute, i.e., འདས་མཁུས་པ་ eternal and unchangeable; *ba* also represents མངས་ཀྱི་རྒྱུ་བས་བརྒྱ་ the ten moral powers of Buddha (*K. my.* ༧, 208), and further demonstrates the doctrine of Buddha in the Dharmārtha for the salvation of mankind (*K. d.* ༩, 114). 3. in mysticism, པ is held to signify རྒྱ་ meat and also རྒྱ་ to eat (*K. g.* ༩, 179).

པ II: also པ་མོ་ *ba-mo* མོ་ a cow; པ་གླུ་ *ba-glañ* a bull; པ་ཅུ་ *ba-cu* (colloq.) a cow; པ་འཛི་ *ba-hjo* མཛི་ a herdsman, cow-driver; པ་ཕྱུ་ calf; པ་རྒྱ་ *ba-rmig* a cow's hoofs; པ་རྒྱ་གེ་ཅུ་ the water collected in the impression of a cow's foot on the ground, to denote a very small quantity of water (*Dzl.*); པ་ཀླ་མཛི་གྲོད་ *ba-ñal mdso-grod* (ལས་མེ་གྲོད་པར་བའད་པ་ཀླ་མཛི་གྲོད་ཀྱི་ལྷ་མཛི་གྲོད་པ་རྒྱ་བ་) (*Yig. k.*) to idle away time doing no work; compared with a cow which lying down chews the cud and does nothing more.

Syn. འཛི་མ་ *hjo-ma*; རྒྱ་འཛི་མ་ *ho-hphel*; རྒྱ་མོ་འཛི་མ་ *ho-mo-hchiñ*; འབབ་བྱེད་ *hbab-byed*; ལུས་ལྷན་ *lus-ldan*; ཞྭ་སྤྲུང་བྱེད་ *sho-sruñ-byed*; པ་མོ་ *ba-mo*; རུ་རྒྱུ་མ་ *nu-rgyas-ma*; ཡོངས་འཛི་མ་ *yoñs-hjom*; བཞོན་མ་ *bshon-ma*; གུས་མ་ *grus-ma* (*Mñon.*).

བ་གླུ་སྤྱོད་པ་ *ba-glañ skyoñ-wa* མོ་པ་ལྷ་; a low caste in India whose profession it is to tend cattle (*Ya-sel.* 55).

བ་གླུ་ལྷན་ *ba-glañ-ldan* n. of a Yakshini of Rohita who, having invited Buddha with his followers to her place, in honour of this visit caused 500 *vihāra* to be built miraculously (*K. du.* ༥, 298).

བ་གླུ་སྤྱོད་ *ba-glañ-spyod* པའི་མཛི་མོ་འདུ་ལྷ་ n. of a fabulous continent to the west of Jambudvīpa, and so called because cows feed on the lands and form the main wealth of the people (*K. du.* ༩, 286).

+ བ་གླུ་མེག་ *ba-glañ-mig* 1. མེག་ a small opening in the wall of a house for light and air. 2. n. of a medicinal flower and of millet (*Mñon.*).

བ་གླུ་རྩ་མ་ *ba-glañ-rdsas* = སྤྲུང་ཀྱི་མེ་རྒྱ་ *span-rgyan me-tog* (*Mñon.*).

བ་གླུ་བསྐྱུང་ *ba-glañ-bsruñ* = བལ་རྩེ་མ་གླུ་ *thal-dres-sman* ཡུ་པ་ལ་ *ut-pa-la* (*Mñon.*).

བ་གླུ་ལེ་ *ba-glañ-lce* = རུ་མངས་ *khur-mañs*.

བ་བརྒྱ་ *ba-brgya* བརྒྱ་ཇ་ལྷ་ a spider's web.

† བ་ཀ་ *ba-ka* བ་ཀ་ n. of a tree (*K. ko.* ༧, 3).

† བ་ཀུ་ལ་ *ba-ku-la* 1. n. of a *Preta* (*K. my.* ༩, 288). 2. n. of a flower (that of *Mimusops elengi*) which becomes full-blown when smelt by a woman who has the scent of wine in her mouth (*Yig.* 41).

བ་ཀན་སེལ་ *ba-kan-sel* n. of a medicine which cures phlegm.

བ་དཀར་ *ba-dkar* 1. white. 2. lime, lime-stone (*Schtr.*).

བ་གམ་ *ba-gam* བཟུང་, རྩེ་ a dome on the top of a house: གསེར་གྱི་བ་གམ་ a golden dome (*A. K. 1-4*); བ་གམ་འོད་ཚོགས་ *ba-gam hod tshogs* the glittering dome; བདུད་རྩི་བ་གམ་ the celestial castle (*Yig. k. 2*). བ་གམ་ acc. to *Jä.* is a certain part of the timber work of a roof, something like pinnacle, battlement; བ་གམ་ཅན་ *ba-gam-can* = རྒྱལ་པོའི་ཐོ་བླ་ king's palace also བ་གུས་མ་ བེལ་ milch-cow (*Mñon.*).

བ་ཅར་ *ba-car* ཀ་ཅ་ཅི་ཀ་ [a piece of cloth to cover the secret parts; the hem of a lower garment] *S.*

† བ་དེ་ཡ་ལ་ *ba-di yā-la* = flax.

Syn. ག་ཐོའི་མེ་རྟོག་ *ga-nahi me-tog*; རྩེ་བུ་ཐོག་ *dril-bahi-sgra*; ཐོག་མ་ཅན་ *stobs-can* (*Mñon.*).

བ་ཏི་ *ba-ti* in Sikkim and the West: dry grain-measure equal to four pounds. བ་ཏི་ཀ་ *ba-ti-ka* a small long measure, one seventh of a barley-corn.

བ་ཏུ་བ་ *Ba-tu-ba* n. of a country mentioned in Bon works (*B.ch. 4*).

བ་ཐག་ *ba-thag* 1. cob-web, or thread which is drawn from the spider's body. 2. root, stalk of fruit (*Jä.*).

† བ་ད་ན་ *ba-da-na* = གདོན་ *gdon* the face (mystic) (*K. g. 1, 26*).

† བ་ད་ར་ *ba-da-ra* jujube fruit = རྒྱ་ཅུག་ *rgya-çug* (*Ya-sel. 43*).

བ་དེ་ *ba-de* a tree: བ་དེའི་འབྲས་ལུས་ཚོ་གུས་ལུ་ ཅ་ཅུད་.

བ་དན་སེན་པོ་ *ba-dan sen-po* a demon of the *Nāga* class.

བ་དན་ *ba-dan* དམ་ཀ་ (*A. k. 111-28*) acc. to *Liç* an ensign with pendent silk strips; acc. to *Jä.* a kind of dagger set upright, a semblance of which often attends apparitions of the gods. བ་དན་འཛིན་མ་ (*Beng*) ཉིམ་མ་གཤི་ flagholder; carrier of a standard.

བ་བདེ་རྩམ་འཛིན་ *Ba-bde rnam-hdsom* n. of a village in the neighbour-hood of *Stod-luñ* (*Rtsii.*).

བ་ཏི་ལ་ *ba-ti-la* n. of a tree (*Lañ. Yig. 36*).

Syn. མ་ནོ་ད་ *ma-no-ha*; ལྷོད་རོས་ *ldoñ-ros* (*Mñon.*).

བ་ཏུ་ *ba-nu* a mineral medicine: བ་ཏུས་ཏུ་ བ་ཏུས་པའི་ནད་རྩམ་སེལ་ (*Med.*).

བ་སྐུ་ *ba-spu* ལོམ་, ཕུལ་ཀ་, little hairs of the body; བ་སྐུ་ཅན་ *ba-spu-can* hairy, covered with hair; བ་སྐུ་མེད་ *ba-spu-med* bald. Syn. ལུས་སྐྱེས་ *lus-skyes*; ཕགས་པའི་མུ་ག་ or རུ་ *pags-pahi myu-ga*; ཕགས་པའི་མེ་རྟོག་ *pags-pahi me-tog* (*Mñon.*). བ་སྐུ་ལངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* རོམ་ཆེན་ hair standing on end (out of fear). Syn. སྐུ་ཟེང་ *spu-zin*; སྐུ་ལངས་ *spu-lan*; སྐུ་གཡོ་བ་ *spu-gyo-wa*; སྐུ་ལོན་ *spu-loñ*; བ་སྐུའི་རྩམ་འབྱུར་ *ba-spuhi rnam-hgyur* (*Mñon.*). བ་སྐུའི་ཁྲད་ལུ་ རོམ་རྒྱུ་ pore; བ་སྐུ་ལང་ སྤྲུལ་, joyful.

བ་བླ་ *ba-bla* (pron. *babla*) རྩེ་ཐོག་ལ་, ཀྲོའུ་ར་ yellow arsenic; yellow orpiment: བ་བླས་མེན་ རན་རུལ་པ་གཙོད་ *ba-blas rmen-nan rul-pa gcod* yellow arsenic is an antidote against indolent sores and ulcers.

Syn. མ་ཐག་ སྤེང་བ་ *sa-hog phren-wa*; རྩེ་ཐོག་མ་ མཐོག་ *sna-tshogs mdog*; བ་བླ་མོ་ *ba-glañ-so*; གར་གྱི་བུ་རྒྱལ་ *gar-gyi-brgyan*; བ་སྐུ་ལུང་བ་ *ba-spu lhuñ-wa*; བྱི་བྱའི་མེག་ *byi-blahi-mig* (*Mñon.*).

བ་འཛོག་ *ba-hbog* *W.* clod, lump of earth.

བ་མེན *ba-men* गवय (*Mñon.*) the gayal wild-ox (*Bos gavæus*). Acc. to Tibetan accounts the *Gayal* are indigenous to the Chittagong hill tracts and are also abundant in the forests of Pemakod where it has been with some success domesticated and yields good milk; but the Sanskrit name given in *Mñon.* evidently refers to the yak-cattle of Tibet and Higher Asia. In *Lam.* གངས་རི་བ་མེན *gañs-ri-ba-men* is often mentioned and is certainly the yak of Tibet.

བ་མོ *ba-mo* 1. a cow (*Mñon.*). 2. hoar-frost.

Syn. of 2. ནམ་མཁའི་རྒྱངས་པ *nam-mkhahi rlañs-pa*; རུལ་གྱི་ཆུ *rdul-gyi-chu*; མཁའི་ཟེལ་པ *mkhahi-zil-pa* (*Mñon.*).

བ་མོ་འེ་བྱིའུ *ba-mo-hi byi-hu* चातक [the bird *Cuculus melanoleucus*, according to the legend living only upon rain-drops] *S.*

Syn. གློན་ཀ་སྤྱོད་ *ston-ka-spyod*; ལན་ཅིག་དགའ་ *lan-cig-dgah*; ཅོ་རྒྱའི་རྒྱལ་ *tsa-ta-kahi rgyal*; ཆར་མཚན་བྱེད་ *char-mtshon-byed*; ཆར་རྩ་ *char-rta*; དགའ་བའི་སེལ་སྒྲན་ *dgah-wahi sil-sñan*; ཆར་ས་སྤུས་ *tshañs-sbas* (*Mñon.*).

‡ བ་ཅི་གེར་གླིང་ *ba-tsi ger-glin* n. of an island: ས་ཆེན་པོ་ལྗེ་ལྷ་མོ་ལྷོ་གེར་གླིང་ ཞེས་གྲགས་ (*A.* 55).

བ་ཅོ *ba-tshwa* 1. described loosely as རྒྱལ་མཚན་ཆུ་ *rgya-mtshohi-chu* sea-water (*Yasel.* 40). 2. impure soda incrusting the ground near salt lakes. བ་ཅོ་ཅན་ *ba-tswa-can* = ཅོ་ཅན་ ཅམར་; salty, briny; བ་ཅོ་ཅན་གྱི་མཚོ་ *ba-tshba-can-gyi mtsho* a lake of soda-salt; བ་ཅོ་འེ་རྒྱུ་རྩི་ *ba-tshbahi skyur-tshi* muratic acid (*Cs.*)

† བ་ཅོ་བོ་དྭོ་ *ba-dsra bo-dhi* n. of an Indian Buddhist, born in the country of Malaya, who visited China accompanied by his

pupil Amogha Vajra during the reign of Emperor Ming Hung of the T'ng dynasty (*Grub.* 7).

བ་ཡི་རུ་མ་ *ba-yi nu-ma* 1. cow's dug or teat. 2. = རུ་གུ་འབྲུག་ *rgun-hbrum* grapes (*Mñon.*).

བ་ར་པོ་ཏ་ *ba-ra po-ta* described as རི་དགས་ གྱི་གས་ a wild animal of the deer class (*K. d.* 3, 374.)

བ་རི་ *Ba-ri* n. of a solitary monastery on the top of a hill in Tsang (*Deb.* ག, 35).

བ་རུ་ར་ *ba-ru-ra* अचविभीतक a species of myrabolan [the plant *Terminalia bele-rica*] *S.* བ་རུ་ར་ཡིས་བད་མཁྲིས་ཆུ་སེར་སེལ་ (*Med.*).

Syn. ཏ་ཀ་ *ta-ka*; བ་ལྷ་ *ba-bha*; རི་ལི་ *ri-li*; ཀར་ཤའི་འབྲུག་པུ་ *kar-ṣahi hbras-bu*; མིག་གི་རྩ་བ་ *mig-gi rtsa-wa*; མིག་ཅན་ *mig-can*; རྩམ་བྱེད་ *tshim-byed* (*Mñon.*).

བ་རེ་ནང་ *Ba-re-nañ* n. of a place in Tibet (*Yig.* 98).

‡ བ་ལ་ཀ་ *ba-la-ka* बलाक a tree [*Sida cordi-folia*] *S.*: བ་ལ་ཀ་དང་ཅན་དན་དང་ (*K. g.* 3, 210).

† བ་ལ་ཤ་ *Ba-la-ṣa* n. of a Tirthika king: རེ་འི་ཆོ་བ་ལ་ཤ་སུ་ཞེས་ཅན་གྱི་རྒྱལ་པོ་འདུལ་མངས་རྒྱལ་ལྷ་དན་ལས་འདས་ནས་ཞག་བདུན་གསུམ་ལོན་ནས་གཤོང་ཆོར་ཏེ་ (*K. my.* 1, 526).

† བ་ལ་ཏ་ *ba-la-ha* बलाहक [cloud] *S.* ཅང་ཞེས་བ་ལ་ཏ་ *cañ-ṣes ba-la-ha* is a *tamchok* or wonderful horse of Indra famous like Alexander's Bucephelus.

བ་ལང་ *ba-lañ* like བ་ལྷང་ also ལུང་བོང་, a bullock: བ་ལང་རྒྱུང་མ་ a woman tending bullocks; བ་ལང་བགྱང་ *ba-lañ-bgrañ* v. བ་ལང་དབང་ཕྱུག་ below. བ་ལང་གི་མཁྲིས་རོལ་ན་ [bullock's bile used as medicine by Hindus] *S.* བ་ལང་གི་འགྲོས་ གོལ་པ་ cow's foot-mark holes; བ་ལང་གི་ཕྱག་ ཀལམ་, གཞུལ་པོ་ [a young elephant] *S.*; བ་ལང་སྐལ་ཞེ་རྩོན་པ་ *ba-lañ kha-sho sñon-pa* n. of a wild animal of the deer species

(king Deva Pala) summoning all the Bangala-pa into war (*A.* 60).

འདྲེས་པ་ *bhu* = འདྲེས་ *hdres* mixed (mystic) (*K. g.* 179).

‡ བྱ་དྭ་བྱི་ *Brahma dandi* n. of a medicinal (vegetable) drug : བྱ་དྭ་བྱི་དང་། བྱི་ཏང་ཀ་དང་། རྩ་དང་། རྩ་གཞེས་དང་། རྩ་ལྱེན་ཞིང་། རྩ་མཚན་བྱགས་ནས་འདྲེས་པ་བྱས་ན་བྱད་མེད་དཔང་དུ་འགྱུར་རོ (*K. g.* 3, 49).

བག་ *bag* I: 1. = བྱང་མད་ *cuñ-zad* a little, slight : ལྷུ་མ་བག་ཆགས་པ་ *snun bag chags-pa* a little oil was on it (*A.* 133). 2. a primary signification of this word seems to be: a narrow space; fig. བག་རྒྱ་པ་ to be straitened, in necessitous circumstances (*K. d.* 2, 337). acc. to *Jä.* attention, care, caution, relative to physical and moral evils or contaminations; བག་མེད་ inattentiveness: ར་རྩ་དང་པོ་ བག་མེད་པ་ the beginning of intoxication is the disappearing of attention; as adj. or attribute: careless, unrestrained, fearless; ལྷི་བདེ་བའི་བག་མེད་ fearless of misfortune (*Dzl.*). See also below under བག་མེད་.

བག་སྒར་ *bag-skar* or བག་སྒར་རྩིས་ *bag-skar-rtsis* astrological calculation regarding good and bad luck at the selection of a bride.

བག་ཁྱག་ *bag-khag* brick of tea weighing 6 lb. (*Rtsii.* 70).

བག་འཁྱུམས་པ་ *bag-hkhums-pa* 1. = ལྷོ་རྩུང་བ་ *blo-chuñ-wa* timid, also little-minded (*Mñon.*). 2. acc. to *Sch.* to be afraid of.

བག་གྲུ་ *bag-glu* marriage songs, i.e., those sung on the occasion of a marriage by women.

བག་ཆགས་ *bag-chags* वासना, प्रवृत्ति, अभ्यास habit, inclination, propensity: མོ་རྩོན་མའི་བག་ཆགས་ རྒྱུ་མཚན་ལྟར་ལྟུང་; the habits or propensities of a former life. བག་ཆགས་བཟང་ *bag-chags-bzang* good propensities. བག་ཆགས་གསུམ་ *bag-chags-gsum* acc. to the Bon, the three vices

of mind, body and speech (*B. Nam.*). བག་ཆགས་རང་གྲོལ་ *bag-chags rang-grol* n. of a religious work of the *Rñin-ma* school.

བག་དྲོ་བ་ *bag-dro-wa* in easy circumstances; also, a cheerful state of mind (*A.* 149).

བག་ལྡན་ *bag-lan* modest, discreet, temperate, careful; one possessed of self respect: བག་དང་ལྡན་པར་གྱིས་ཤིག་ behave honestly (*Hbrom.* 106).

Syn. བག་ཡོད་ *bag-yod*; ཁྲེལ་ཡོད་ *khrel-yod*; རྩ་མེ་ལྷན་ཅན་ *ño-tshahi tshul-can*; རྩ་མེ་ལྷན་པ་ *ña-tsha ces-pa* (*Mñon.*).

བག་ལེབས་ *bag-phebs* = ལྷོ་བ་ *spro-wa* (ལེབས་ལྷོ་བ་ ལྷོ་བདེ་བ་བྱས་ནས་ *blo bde-wa byas-nas*) with a cheerful mind; without care, anxiety or fear. Adv. བག་ལེབས་པར་ = ལྷོ་བར་ at ease, leisurely, without any hurry: ཁྱེད་རང་རྣམས་པ་བག་ལེབས་པར་གཟིམས་ you gentlemen sleep without any anxiety or fear, i.e., being at ease (*A.* 130).

བག་པ་ *bag-pa* as a verb. to be afraid, to be apprehensive of, to be anxious; བག་འཕེབས་པ་ *bag-hbebs-pa* to drop, abandon cast away all fear.

བག་ཆ་བ་ *bag-tsha-wa* = ལྷིང་ལ་ཆ་ལངས་བྱེད་པ་ *snin-la-tsha-lan's byed-pa* 1. to be afraid, panic-struck; to be convulsed out of fright: བག་ཆ་བ་ཅི་ཡང་མ་བྱུང་བའི་བར་དུ་ in the meanwhile there arose no apprehension or cause of uneasiness whatever (*A.* 27). 2. sbst. fear, timidity, anxiousness; བག་ཆ་མེད་པ་ *bag-tsha med-pa* fearlessness (*Jä.*). བག་མི་ཆ་ *bag-mi-tsha* intrepid, fearless; as sbst. one who does not become affected by threat, fear, or danger; a hero, an intrepid person.

བག་ཡོད་ *bag-yod* = བག་ལྡན་ *bag-lan* a prudent person; one who is pious, law-abiding, temperate, dutiful, discreet and conscientious in his dealings: རྒྱལ་ཏུ་བག་ཡོད་མི་རྣམས་ལ། འཇིག་རྟེན་གྱིས་ལྷག་བྱས་ཤིང་ all the world bows to

those who at all times possess self-restraint and honesty (*K. d. 2, 113*).

བག་མེད་ *bag-med* རྒྱུ་མེད་ impious, dishonest, immodest, impudent, indiscreet, etc. བག་མེད་དགྲ་ཡི་མཚན་ཡིན་པས། བག་མེད་ནམས་ལ་ཆགས་མི་ཉེད། ཤིན་ཏུ་བག་མེད་ལྷ་ནམས་ནི། ཡང་དང་ཡང་དུ་དམུལ་བར་ལྷུང་། (*K. d. 2, 107*) a dishonest and impudent person is the chief of all enemies, do not be attached to such a man; the immodest gods again and again fall into perdition; བག་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་གང་གིས་དགེ་བའི་ཚན་མི་བསྐྱབ་ཅིང་། རྟོན་མོངས་པའི་ནང་དུ་སོང་ཏེ་, རྒྱུ་པའི་ལས་མི་སྤོང་བའོ་ he who not performing works of piety falls into misery and does not give up works of sin is called *bag-med-pa*. བག་མེད་པའི་གནས་ *bag-med-pahi gnas*, རྒྱུ་མེད་པའི་གནས་ [place of mistakes] *S.*

བག་ཡོད་པ་ *bag-yod-pa* རྒྱུ་ཡོད་པ་ [absence of mistake, carefulness] *S.* reverence, fear, self-respect, self-control; as adj. chaste, careful, conscientious; བག་པོ་ *bag-po* adj. = བག་ཡོད་པ་ *bag-yod-pa* (*Cs.*).

བག་ཡངས་ *bag-yañs* sbst. རྒྱུ་ཡངས་ [a striking] *S.* as adj. intrepid.

བག་ II: meal (generally of barley, the staple food of the Tibetans) བག་ཤོར་ bowl to keep barley flour; བག་ཕྱེ་ *bag-phyé* barley flour; བག་སྒྱུ་ *bag-skyo* thin pap or porridge of meal; བག་རྩ་ thick pap, dough; བག་རྩོན་ warm porridge; བག་སྦྱར་ *bag-sbyar* paste; བག་སྦྱིན་ *bag-sbyin* lute, putty, a compound of meal and glue; བག་ལེབ་ *bag-leb* or བཞེས་བག་ *bsheṣ-pag* *C.* cake or bread.

བག་མ་ *bag-ma* བཤུ་ newly married wife, a bride; *bag-po* bridegroom; བག་གཡོག་མ་ *bag-gyog-ma* a maid-servant who waits upon a bride; བག་རྩོགས་ *bag-rogs* = བག་གཡོག་ attendants on a bride at the time of marriage; བག་ལོག་ *bag-log* the return of the bride accompanied by her husband for

the first time after marriage. བག་མར་བཏང་བ་ *bag-mar btañ-wa*, བཞེས་པ་ given in marriage; བག་མར་བླང་བ་ *bag-mar-blañ-wa* = མནའ་མར་བླང་བ་ རྒྱུ་མེད་ to take as wife, to marry; བླ་མ་ཞེས་གིས་བྱ་མོ་ཞེས་བག་མར་བླངས་ a Brāhman took a girl for his wife. (*K. du. 5, 261*).

Syn. བག་གསར་ *bag-gsar*; དང་པོའི་རྩལ་ཅན་ *dañ-pohi rdul-can*; རྒྱུ་ཡངས་མ་ *hkyo-hdam-ma*; བག་འཛོམས་ *lag-hdsin-ma*; ལྷན་ཅིག་ཐུང་མ་ *lhan-cig spyod-ma*; ཉ་བཟུང་མ་ *ña-bzuñ-ma*; ཚེས་བཅས་མ་ *chos-bcas-ma*; ཁྱིམ་གསར་ *khyim-gsar*; མཆིས་བྱང་ *mchis-brañ* (*Mñon.*).

བག་ཅེས་ *bag-tsam* = རྩལ་ཅེས་ or མ་ཅེས་, ལྡོག་; a little; རྟོན་བག་ཅེས་ཤི་ each a little money (*Mil.*); དང་ག་བག་ཅེས་བའི་ the appetite is growing a little better; བག་ཅེས་པ་ slight, insignificant, trifling (*Jä.*).

+ བགས་ *bags* = རིམ་མས་ slowly, gradually, one after another, by degrees; བགས་ཀྱིས་ *bags kyiṣ* = རིམ་མས་ཀྱིས་ *rimṣ-kyis*: བགས་ཀྱིས་ཤི་བོ་བགས་ཀྱིས་འཛོགས་ climbed up the hill slowly, i.e., by degrees (*A. 131*). བགས་ཀྱིས་གཞིལ་ = རྩལ་ཅེས་

བང་ *bañ* བཞེས་ 1. foot-race: བང་རྒྱུག་པ་ *bañ-rgyug-pa* to run a race. བང་མཚོང་འཕྱོས་ *bañ-mchoñ-hgroṣ* or རྒྱུ་པས་འདྲེ་བྱེད་ movement or gesture of the feet in dancing (*Mñon.*); also = ལོས་པ་ཆེན་པོ་རྒྱུག་པ་ making long strides, or paces in running (*Mñon.*). 2. courier: བང་གཏོང་བ་ despatching a messenger, also running.

བང་ཁྱི་ *bañ-khri* shelf: བང་ཁྱི་གསུམ་བརྟེན་གས་ *bañ-khri gsum-brtseṅs* a shelf in three steps or tiers (*Rtsii. 55*).

བང་ཆེན་ *bañ-chen* or བང་ཆེན་པ་ = འཕར་མ་, རྒྱུ་ལྷོག་ [one going down, descending] *S.* swift messenger, courier: གཞུང་དོན་གྱི་བང་ཆེན་མི་སྒྲོ་སྒྲོགས་ ལ་སོང་བྱ་བའོ་དཔ་ (*Rtsii.*).

Syn. རོ་ཉ་ *pho-ña*; ཉན་ན་ *ñan-rna*; འཕྱོག་སྒྱུལ་ *hphrin-skyel*; བང་ཕྱིན་ *bañ-phyin* (*Mñon.*).

བང་བ་ *bañ-wa* or བང་མཛོད་ *bañ-mdsod* store-room, store-house, corn magazine, also

treasury; བང་པར་ *bañ-khañ* id.; བང་ཕུད་ *bañ-phud* the first-fruit offering from the barn (*Jä.*); དབུས་བང་ *dbus-bañ* cup-board, press (*Jä.*).

Syn. མཛོད་པར་ *mdsod-khañ*; འདུན་པར་ *hdun-khañ*; ལོངས་སྤྱོད་གནས་ *lon-s-spyod-gnas* (*Mñon.*).

བང་མཛོད་པ་ *bañ-mdsod-pa* = ཕྱག་མཛོད་པ་ *phyag-mdsod-pa*.

Syn. མཛོད་པ་ *mdsod-pa*; མཛོད་འཛོད་པ་ *mdsod-hdsin-pa* (*Mñon.*).

བང་རིམ་ *bañ-rim* = སྒོ་འཕན་པ་ *pari-pa* the steps of a chorten; terrace-steps: དབང་ཕྱག་གིས་རང་གི་མདུན་ནས་རིམ་གྱི་བང་རིམ་ལ་གནས་པར་བྱེད་ན། from the front of Is'wara to the first terrace step of the Sumeru they are made to reside (*ཕྱི་གྲུབ་, Theg 33*).

བང་སོ་ *bañ-so* or བང་པོ་ *bañ-po* a tomb, monument, but esp. graves of kings, royal monuments or tombs.

བངས་པོ་ *bañs-po* = རྫོན་པ་ *rlon-pa* wet, moist (*Mñon.*).

བད་ *bad* [1. moisture, humidity *W.* 2. edge, border: བད་ནི་གསེར་ the edge is of gold *Sch.*] *Jä.*

བད་ཀ་ *bad-ka* *C.* a plant similar to mustard yielding oil (*Jä.*).

† བད་ཏི་ཀ་ *bad-ti-ka* n. of a bird (*K. ko. 7, 3*).

བད་ས་ *Bad-sa* n. of a tribe or class (*K. du. 3, 333*).

བད་ཀན་ *bad-kan* བསེལ་ mucous, phlegm: བད་ཀན་འཛོམས་ *bad-kan-hjoms* that which removes phlegm. བད་སྤྱུག་ *bad-smug* = བད་ཀན་སྤྱུག་པོ་ *bad-kan smug-po* convulsions, choleraic cramps (*Mñg. ch. 5*).

བད་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་འཆར་བྱེད་ལ་གདམས་པའི་མཛོད་ *Bad-sa-lahi rgyal-po Hchar-byed-la gdams-pahi-mdo*

the Sûtra on the instruction given to *Hchar-byed* the king of Badsala. Buddha perceiving that the time had arrived to convert the king of Badsala proceeded to that country with his attendants and followers. The king about this time was proceeding to invade the city of གཤམ་གསེར་ཅན་ *Gshan-gser-can*; and, meeting Buddha on the way, became annoyed and asked what business that wicked man (alluding to Buddha) had in shooting arrows at him, the arrows rising in the air miraculously and sounding the following verse:—ཞེ་ལྷ་གིས་ཞེ་ལྷ་གི་བུ་ལ་བུ་ལྷ་དུང་། འདིར་ཡང་གསེར་འཕགས་དང་རྩྭ་དུང་། ཕྱི་མར་དཔྱལ་བའི་ལྷ་གི་བུ་ལ་བུ་ལྷ་དུང་། དེས་ན་ཞེ་ལྷ་འཕགས་རྩྭ་དུང་། (*K. d. 337*). But listening, the king perceived the truth and became converted to Buddhism. བད་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་འཆར་བྱེད་ཀྱིས་བསེལ་པའི་མཛོད་ the Sûtra delivered at the prayer of *Hchar-byed* king of Badsala. In this the story is told of the illicit connection which Buddha was said to have had with queen S'yâmâ, a story set afloat by queen Anupamâ the daughter of Madhu. When the malicious design of the enemies of Buddha was perceived by the truth having been brought to light, the king with his wife became firm believers in the religion of Buddha (*K. ko. 3, 350*).

† བན་སྐྱུ་ *ban-skya* (བན་=བན་དེ་ *ban-de* a Buddhist monk or priest, སྐྱུ་=a layman) ཕྱིར་བན་སྐྱུ་ཐམས་ཅད་སྐྱུ་པས་འགྲོ་ལ་བཞོད་པས་ compelled all the priests and laymen in general to take refuge in Buddhism (*A. 103*).

† བན་ཁྲུང་ *ban-glañ* = བ་ཁྲུང་ ox, bull.

བན་བུན་ *ban-bun* 1.=ཏི་རེ་ལྷོ་རེ་ *dsa-re-dso-re* little by little. 2.=ན་བུན་, སྒྲག་པ་.

† བན་དྭ་ *ban-dha* or བན་དྭ་ *bhan-dha* 1.=ཐོད་པ་ skull, cranium; prob. མཁའ་ལྔ་ (a skull used in Tantrik rites as a vessel for drinking

water or wine). 2. n. of a great mountain situated to the north of the snowy mountains of Kakāri, and filled with medicinal plants and minerals; a kind of animal which can at will transform itself into a lion having eight feet. lives there. (*Lam.* 36).

‡ བན་དེ *ban-de* བཤྲུག་ worshipful, venerable, a Buddhist monk or priest. བན་རྒན *ban-rgan* an old or elderly priest; བན་དེ་རྒན་པ་ or བན་སྤྲུང་ *ban-sprañ* and སྤྲུང་བན་ a mendicant monk; བན་ཅུང་ *ban-chuñ* pupil in a monastery. བན་དེ་འཇམ་མེད་པ་ *ban-dehi mkhris-pa* (རང་པ་དམར་མེད་ཀྱི་མཇམ་མེད་པ་) the bile of the brown-duck (mystic) (*Mñg.* 111).

‡ བན་རྩ་ཀ་ *ban-dhu-ka* ཇི་བཀ, བཙུ་ཀ་ a youth, n. of a red flower [*ཇི་བཀ* the plant *Terminalia tomentosa*] S.

Syn. རྩ་ལག་ཅན་ *rtsa-lag-can*; གཞོན་ཅུ་ *gshon-shu*; རྩ་ལག་པ་ *nuṣ-ldan*; རྩ་ལག་འཛོ་ *rtsa-lag-htsho*; མེ་ཏོག་དམར་ *me-tog dmar*; ལང་ཚོ་ཅན་ *lañ-tsho-can* (*K. d.* 3, 75).

‡ བན་རྩ་ཐོ་བཀ་ *ban-dhu dsi-wa-ka* བཙུ་ཇི་བཀ་ n. of a red and brilliant flower [a shrub bearing a red flower, *Pentapetes phœnicea*] S.

བན་ཏ་ *Ban-ta* n. of a tribe in Nepal (*Dsam.*).

བན་པོན་ *ban-bon* for (བན་དེ་ and པོན་པོ་) Buddhist priest and Bon priest (*Ya-sel.* 18).

བན་ཙོན་བྱེད་པ་ *ban-zon byed-pa* = རྒྱལ་པ་འགྱིམ་པ་ also རྒྱལ་པ་ཙོན་བྱེད་པ་ to be alarmed; to take heed.

བན་གཙན་ *ban-gzan* the shawl or serge-cloth wrapper used by Tibetan lamas or བན་དེ་ (*Rtsii.*). བན་ལྷམ་ *ban-lham* shoes worn by Buddhist priests (*Rtsii.* 51).

‡ བན་རྩ་ཏ་ག་ཀ་ *bān-tā ṣa-ka* བཤྲུག་པ་ n. of a bird (*K. ko.* ༧, 3) [one who eats what is vomited] S.

བབ་ *bab* and བབས་ *babṣ*, v. འབབ་པ་ *hbab-pa*. བབས་པ་ *babṣ-pa* = ལེན་པ་ *len-pa* taking, assuming; མི་ལུས་བབས་པ་ *mi-luṣ babṣ-pa* (*Yig. k.*).

བབ་ཅུ་ *bab-col* = འག་འཆུ་ want of consideration in speaking and acting, = སུམ་སྤྲུལ་ *gzul-lum* hastiness, rashness: རྒྱལ་པ་ བབ་ཅུ་བྱེད་པ་ to sin recklessly, without heed or regard. བབ་ཅུ་གོམས་པ་ *bab-col gomṣ-pa* སུམ་སྤྲུལ་ (*A. K.* 910) [sudden practice.] S. བབ་ཅུ་སྤྲུལ་ *bab-col smra-wa* = རྩུ་སྤྲུལ་ *rdsun-smra-wa* speaking falsehood, also insincere speech. བབ་ལྗོང་ *bab-lhiñ* considerateness and discreetness in any work or proceeding; བབ་ལྗོང་གང་ཆེ་ཤོས་ having carefully weighed the circumstances; on full consideration of a subject (*Yig. k.*).

བབ་མལ་ *bab-mal* = འག་པོ་ལྗོང་མ་ also called ས་ཅུག་ས་ *sa-tshugs* which really signifies a halting stage after a day's march, lodging for one night, place of one day's halt; འག་དེ་འག་གཉིས་བདམས་པ་བཞི་ས་པའི་སར་ at a place calculated for staying at after one day's or two days' journey (*A.* 157).

བབ་མོ་ *bab-mo* or བས་མོ་ in *Ld.* soft, mild; also chaste, modest (*Jä.*).

བབ་བླ་ *bab-bla* འཇམ་མེད་ལྷ་མོ་ sulphate of arsenic.

བབས་ *bab-sa* འཇམ་མེད་ལྷ་མོ་ landing place; also settlement, colony (*Jä.*). བབས་སྤྲུག་ས་ *babṣ-stegṣ* = འབབ་ས་ *hbab-sa* a place of landing, a landing.

བབས་འབྲེལ་ *babṣ-hbrel* = ཟུང་འབྲེལ་, joint, combined; conjointly, in connection; also in harmony with, in accordance with: རྩམས་ཆུན་དེ་མིན་དེད་ལ་ཆེ་འདོན་བབས་འབྲེལ་དགོས་ except, but for that, we should require an order according to the circumstances (*Rdsa.* 16); མཆོད་ཡོན་གོང་མ་སྐུ་མཁའ་མཁའ་འབྲེལ་མཆོད་པའི་བཀའ་ཤོག་དང་ an official authority (jointly) from the Church government (མཆོད་ཡོན་) and the Emperor of China (གོང་མ་), etc. (*D. ṣel.* 7).

བབས་ཐོས་ *babs-hos* suitable or fit for, opportune: བབས་ཐོས་ཀྱི་མཐུན་རྟེན་ཙམ་ཀྱི་ assistance according to what shall be suitable or needed (*Yig. k.*).

བམ་ *bam* or བམ་པ་ *bam-pa* stale, mouldy, decaying.

བམ་པོ་ *bam-po* that which has been gathered together, what is put or grouped into one; and, hence, frq. a section or subdivision of a book, a number of chapters taken together; a series of pages; a set of slokas; གླེགས་བམ་ *glegs-bam* that which is gathered between boards, i.e. a book or MS.

བམ་རིལ་ *bam-ril* 1. defined as མི་རྩ་གསོལ་མ་རྩེན་མེད་ *mi-ro gtsaṅ-ma skyon-med* fresh human corpse without any part injured or decayed. 2. that which is weakened or worn out by much usage. 3. mould in *W.* (*Jä.*)

བམ་རོ་ *bam-ro* a made-up effigy to represent the dead bodies of supposed enemies of Buddhism, gen. used in *Tantrikism*.

བར་ *bar* 1. མཐུད་, ལྷན་རྒྱུ་ intermediate space, that which lies or comes between, that which intervenes (used as adj. or as subst.): བར་གྱི་བརྒྱལ་པ་ ལྷན་རྒྱུ་ the intermediate age; བར་གྱི་ཚིག་མི་མངོན་པར་བྱས་ མཐུད་པ་འཕྲོ་འཕྲོ་ omitting the intermediate word or particle, or making it elliptical; བྲག་གི་གསེབ་ཏུ་མུ་མེན་གྱི་བར་ནིག་ a wedge of lapis-lazuli in between the rock; རྩ་བར་ isthmus, neck of land; རྩ་བར་བར་གསུམ་ upper, lower and middle country; བར་གྱི་ཕྱི་རྩ་ལྷན་ a lizard, as an amphibium partaking of two natures (*Jä.*). But བར་ most commonly occurs in the sense of a postp. or of an adv. when it usually takes such forms as བར་ལ་ *bar-la*, བར་ན་ *bar-na*, བར་དུ་ *bar-du* = betwixt, between; also, up to, until, as far as; during: རྩ་བར་བར་དུ་མཐུད་པར་བྱས་པ་ཡིན་

between the river banks a bridge had been placed; རྩ་བར་དུ་གྱི་བར་དུ་ during seven days (he had not eaten any thing); རྩ་བར་དུ་ till now; རྩ་མ་གྱི་བར་དུ་; རྩ་བར་. until now, hitherto; རྩ་བར་དུ་ or རྩ་བར་ till then, up to that time; ལན་གསུམ་གྱི་བར་དུ་ at three (different) times; frq. with verbs: རྩ་མ་ལ་ཐུག་གི་བར་དུ་ till even touching the top. With a negative, བར་དུ་ etc. is equivalent to: as long as, མ་ཐོབ་པ་ལྷི་ བར་དུ་ as long as it has not been obtained, i.e., until it is obtained; རྩ་མ་ནི་བར་དུ་ till or up to his death (*Mil.*); མ་བསྐྱེད་པ་བར་དུ་ as long as we have not reached, attained to. བར་ནས་ *bar-nas* from between: བྲུང་གཉིས་གྱི་བར་ནས་ from between the two tents. བར་བྱེད་པ་ to interpose, intercede, mediate (*Jä.*).

བར་སྐབས་ *bar-skabs* ལྷན་རྒྱུ་ space of time, meanwhile.

བར་ཁང་ *bar-khañ* 1. acc. to *Sch.* a building between two other houses. 2. central house or room.

བར་ཁྱི་ *bar-khyi* n. of a demon (ས་བདག་) of the *nāga* class.

བར་ཁྱ་ *bar-khra* a kind of tea of middling quality (*S. kar. 179*).

བར་གོས་ *bar-gos* a sort of waistcoat.

བར་གྱི་མཚམས་ *bar-gyi-mtshams* the intermediate space or zone (*Nag*).

བར་གྱི་ཁ་ཁྱུར་ བར་ཁྱུར་ [a portico or veranda] *S.*

བར་གྱི་ཕྱི་རྩ་གཉིས་ *Bar-gyi ldiñ-gñis* n. of a dynasty which reigned in Tibet, of which there were only two kings, viz.:—གྱི་གུམ་ བཅོན་པོ་ *Gri-gum btsan-po* and སུ་དེ་གུང་རྒྱལ་ *Spu-de guñ-rgyal* (*B. Nam*).

བར་དགུ་ *bar-hgah* 1 = རེ་ལག་ལེ་ *re-hgah* occasionally, at times. 2. some, several; several times, now...now...(*Jä.*).

བར་གྲས་ *bar-gras* = རྩ་བར་གྱི་གྲས་ of the middle class, quality, or size. བར་ནིབ་ *bar-shib*

barley flour of second quality (*Rtsii.*);
བར་གཡུ *bar-gyu* = གཡུ་འབྲིང་ *gyu-hbriñ* turquoise
of second quality; བར་ག བར་ག second quality
meat (*Rtsii.*).

བར་ཆད *bar-chod*, བར་ཆད *bar-chad* or བར་གཆད
bar-gcod བར་གཆད: that which interferes,
cuts in between something else; any
hindrance, accident, impediment, untoward
occurrence, interruption: རྟོག་གི་བར་ཆད་དུ་འགྱུར་
meeting with an accident, to perish, to
be lost; བར་ཆད་སྐྱེ་བ་ to remove impediments;
ར་ལ་བར་ཆད་མེད་པར་ without meeting with an
accident (*Mil.*); བར་ཆད་རྩོམ་པ་ to meditate evil,
to brood mischief; བར་ཆད་མ་ཚུགས་པར་ not hav-
ing played me a roguish trick (*Jä.*). Whilst
བར་ཆད་ indicates usually any interruption in
a worldly business caused by any accident,
disease, etc., it means also a change of
mind or a hindrance by sin, etc. Again,
when a Buddhist who has been for years
observing the rules of *Vinaya* and suddenly
betakes himself to the practice of the
Tantrik rites but fails and becomes a
fallen monk, this change of religious
practice has been to him a *Bar-chad*.

Syn. གེ་གོས་ *ge-gos*; བགེགས་ *bgegs* རྒྱལ་མ་འཇུག་
grub-ma-hjug; བར་དུ་གཆད་ *bar-du-gcod*
(*Mñon.*).

བར་ཆད་མེད་པར་ བར་ཆད་མེད་པར་, བར་ཆད་མེད་པར་ continuously,
uninterruptedly.

བར་དུ་ *bar-du* བར་དུ་; in colloq. དབར་དུ་
dwar-du between. བར་དུ་དགེ་ བར་དུ་དགེ་ [good
or propitious in the middle.]S. བར་དུ་གཆད་
པའི་ཆོས་ བར་དུ་གཆད་པའི་ཆོས་ [intervening or obs-
truding objects.]S. བར་དུ་གཆད་པའི་བགེགས་བཞི་
the four obstructions, to good work, etc.
which bring calamities on men: (1) ལུས་ཀྱི་
བར་ཆད་ danger to one's body such as are
diseases; (2) རྩོན་གྱི་བར་ཆད་ the danger of
devotion to religion is the devil བར་དུ་; (3)
ཆོད་བར་ཆད་ཀྱི་ faults are the dangers to life;

(4) བསོད་ནམས་ཀྱི་བར་ཆད་ལས་ the danger to merit
(*D.R.*).

བར་དྲ་ *bar-do* also བར་མ་དྲ་ *bar-ma-do* the
intermediate state between death and re-
birth, of a shorter or longer duration,
ordinarily under 49 days; lit. བར་ between
and དྲ་ two, i.e., between the two, so the
present life is a state of *Bar-do* inasmuch
as it lies between the past and future
existences. There are according to the
work called *Tho-sgröl* six varieties of the
Bardo: (1) རླུང་གནས་བར་དྲ་ *skyed-gnas bar-do*; (2)
མི་ལམ་བར་དྲ་ *rmi-lam bar-do*; (3) བསམ་གནས་བར་དྲ་
bsam-gtan bardo; (4) འཛིན་བར་དྲ་ *hchi-kha bar-*
do; (5) ཆོས་ཉིད་བར་དྲ་ *chos-ñid bar-do*; (6) སྤྲིད་པ་
བར་དྲ་ *srid-pa bar-do*. Acc. to *Rñiñ-ma Bkah-*
gter system there are seven stages of
Bardo: (1) རང་བཞིན་རླུང་གནས་ཀྱི་བར་དྲ་; (2) ཆོས་ཉིད་
སྤྲིད་པའི་བར་དྲ་; (3) ལྷ་འཇུག་སྤྲིད་པའི་བར་དྲ་; (4) རང་
རིག་ལེ་ཤེས་ཀྱི་བར་དྲ་; (5) དུས་མཚམས་རང་བཞིན་ཀྱི་བར་དྲ་;
(6) འཕྲུགས་མེད་རྟེན་འབྲེལ་བར་དྲ་; (7) འཁོར་འདས་གནས་
ཀྱི་བར་དྲ་. Acc. to the *Bkah-rgyud-pa* school
there are five stages in the *Bardo*:—(1)
རླུང་གནས་བར་དྲ་; (2) ལྷ་འཇུག་ཤེས་པའི་བར་དྲ་; (3)
རྟེན་འཛིན་ལེ་ཤེས་ཀྱི་བར་དྲ་; (4) མི་ལམ་གནས་ཀྱི་བར་དྲ་; (5)
འཛིན་སྤྲིད་པའི་བར་དྲ་ (*Ya-sel.* 186).

བར་འདུམ་ *bar-hdum* = བར་བསྐྱེག་ agreement or
treaty between belligerents: བར་འདུམ་ཞིག་བྱུང་ན་
hoping to be able to bring about an
agreement. བར་ཤྲོམ་ *bar-šdom* བར་ཤྲོམ་ [the
suppression of the breath or voice]S.

བར་སྒྲུང་ *bar-snañ* བར་སྒྲུང་, བར་སྒྲུང་ atmos-
pherical space, the illumined space; རྒྱང་གི་
བར་སྒྲུང་ in the heavens above, in the air;
བར་སྒྲུང་གི་ཕྱོགས་ illuminated region above.

Syn. གནམ་ *gnam*; གནམ་མཁའ་ *gnam-mkhah*.

བར་པ་ *bar-pa* the middle one, gen. the
second son or brother in a family.

བར་པ་ར་ཅ་ག་ *Bar-pa ra-tsa-ka* n. of a sect of
the *Tirthika* in ancient India: བར་པ་ར་ཅ་ག་མ་
པ་གཡེང་བར་གྱུར་པ་བསམ་ཅད་དང་ (*K. ko.* ༩, 137).

བར་བར་དུ *bar-bar-du* at intervals, from time to time, now and then.

བར་མ *bar-ma* མཐམ་མ 1. the middle tone in music. 2. or དབུས་མ, མཐམ་མ the middle one of three things; རྩོད་བར་མའི་འཇིག་རྟེན་ the world of the middle thousand (*B. ch. 7*). 3. =གར་མ or གར་མཁན་མ a dancing woman or girl (*Mñon.*). 4. རྩེད་པ་ *rked-pa* the waist or middle zone of the body (*Mñon.*). བར་མ་པ་ middle one; བར་མའི་འཇིག་རྟེན་ མཐམ་མ་ལོ་ཀ the middle world; བར་མི *bar-mi* umpire, mediator, intercessor.

བར་མེད *bar-med* འཇིག་རྟེན་ without interval. བར་མེད་མཁའ་ *bar-med-mkhah* the heavens.

བར་མཚམས *bar-tshams* or བར་གྱི་མཚམས་ any interval. བར་མཚམས་མེད་ འཇིག་རྟེན་, continual, often.

བར་གཤེན་དགུ *bar-gyen-dgu* explained: རྩི་ཉི་མར་གསུམ་དང་། རྩི་ཉི་མར་གསུམ་དང་། རྩི་ཉི་མར་གསུམ་དང་། རྩི་ཉི་མར་གསུམ་དང་། (B. *Nam.*).

བར་ལག་པ *bar-lag-pa* a go-between, agent.

བར་ལམ *bar-lam* = ད་ལམ་ཉི་ལམ་ in the meantime, presently, at present (*Yig. k. 39*).

བར་ཤིག *bar-ṣig* n. of a flower (*K. d. 12*).

བར་གསར་རྩིང་ཁང་ *Bar-gsar rdsin-khan* n. of a place in Tibet (*Deb. 43*).

བལ *bal* ཀྲུ་མཐུ་, རྩེ་མཐུ་ wool; བལ་གྱི་ woollen, བལ་དང་ལྷན་པ་ woolly (*Vai-ṣñ.*), བལ་མེད་པ་ the first coarse plucking of wool, བལ་མེལ་བ་ *bal-rme-wa* the second of the finer wool, བལ་མེད་བ་ the third, of the finest *W.*; བལ་དཀར་ *bal-dkar* fleece; བལ་སྐྱད་ *bal-skud* རྩེ་མཐུ་ལྷན་པ་ woollen thread. བལ་སྐྱེ་ *bal-skye* mould on fermented liquors. བལ་ཤོས་ རྩེ་མཐུ་ལྷན་པ་; one of the 41 clothing stuffs prescribed for the use of a Buddhist monk (*S. Lex.*); བལ་འགོར་ *bal-hgor* (modern བལ་ཁོར་ *bal-ṣgor*): བལ་འགོར་བཞི་དང་ནམ་མཁུ་ལྷན་པ་ བལ་མེད་པ་ there were only eight loads of

barley and peas and four balls of wool (*A. 103*). བལ་མེད་ རྩེ་མཐུ་ [a woollen blanket, spider] *S.* བལ་མེད་རྩེ་མཐུ་ *bal-tshon sna-lña* wool-yarn or thread of five different colours; བལ་མེད་ *bal-zam* cotton-yarn of red and white colours (*Rtsii.*); བལ་སྐྱེ་ *bal-sle* = བལ་གྱི་སྐྱེ་ *bal-gyi slehu* a kind of woollen serge-cloth of very small breadth manufactured in Tibet: བལ་སྐྱེ་རྩེ་མཐུ་ *bal-sle rnam-pa* a piece of *bal-sle* (costs so much) (*Rtsii.*).

བལ་ཐོད་ *bal-thod* the hair that is tied to the skull cap used by Bon-po priests in exorcism (*Jig. 26*). བལ་ཐོད་མེད་ *bal-thod-can* a class of Bon exorcists who wear tufts of wool on their forehead: བལ་ཐོད་མེད་གྱིས་ལྷན་པ་ གཤེན་པ་ the Bon exorcists wearing hair on their brow invoke good luck (*Jig. 26*).

བལ་པ་ཏེ་ *bal-pa-dsa* or རྩི་ཉི་མར་པ་ *rtsa dres-ma* (རྩི་ཉི་མར་པ་) བལ་པ་ཏེ་ [n. of a Bodhisattva] *S.*

བལ་པོ་ *Bal-po* or བལ་ལུ་ *Bal-yul* འཇིག་རྟེན་ 1. Nepal, the Indian state lying S. of the Tibetan districts of Purang and Kyirong. 2. a native of Nepal. བལ་ཆོལ་ *bal-chol* a cymbal imported into Tibet from Nepal (*Jig. 18*); བལ་ཏི་ *bal-tam* Nepalese coin (*Loñ. 2, 18*); བལ་རྩི་ *bal-dril* bell manufactured in Nepal; also a kind of cotton cloth manufactured in Nepal; བལ་མདའ་ *bal-mdah* match-lock manufactured in Nepal and imported to Tibet (*Rtsii. 50*); བལ་པོ་ལྷན་པ་ རྩི་ཉི་མར་ རྩི་ཉི་མར་ Nepalese saffron; བལ་པོ་ལྷན་པ་ རྩི་ཉི་མར་ རྩི་ཉི་མར་ pomegranate tree; བལ་པོ་ *Bal-Bod* Nepal and Tibet; བལ་ལུ་ *bal-sbug* or བལ་པོ་ ལྷན་པ་ *bal-pohi sbug-chal* kind of cymbal manufactured in Nepal (*Rtsii.*). བལ་མོ་ *bal-mo* a woman of Nepal.

བལ་བཟའ་ *Bal-bzah* the Tibetan name of the Nepalese wife of king *Sron-btsan sgam-po*, a daughter of king *Ams'uvarman*; n. of

a Tibetan lady who had obtained saint-hood.

བལ་ལུལ་སྒྲེས *bal-yul-skyes* རྒྱལ་པོ་མཚན་པ་ n. of a medicine.

Syn. ལྷོང་རོས་ *ldoñ-roṣ*; གོ་ལྷ་ *go-lā*; མ་རྟོན་ *ma-ho-na* (*Mñon.*).

† བལ་ *balla* and བལ་ཆེན་པོ་ *balla-chen-po* names of heavenly flowers (*K. d. 9, 150*).

† བལ་ལི་ *bal-li* n. of a celestial flower (*K. d. 8, 368*).

བལ་ལྷོག་ *bal-lhog* = གན་ནད་ plague, or cancer (*Ya-sel. 28*).

བས་མཐའ་ *baṣ-mthah* 1. རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ལོ་མཐའ་ རྒྱུ་ the suburb of a town, i.e., the limits where a town terminates. བས་མཐའ་རྒྱུ་ལོ་ རྒྱུ་ touching or near the suburbs; བས་མཐའ་གནས་མཐའ་ རྒྱུ་ place of residence in the suburbs. 2. border country (*Sch.*).

བས་པ་ *baṣ-pa* 1. occurs in lieu of བས་པ་ *byas-pa* the pf. of བས་པ་, mostly in the sense of a thing being quite done or accomplished. 2. = མི་ཆེན་པོ་ *mi-khrel-wa* immodest.

བས་མོ་ *baṣ-mo*, v. བས་མོ་ *bab-mo*.

བེ་ཀླ་མ་སྒྲིལ་ *Bi-kra-ma ṣi-la* (sometimes wrongly written as བེ་ཀླ་མ་ལ་སྒྲིལ་ *Bi-kra ma-la ṣila*) n. of a monastery at Magadha founded by king Dharmapala on the bank of the Ganges. It became the chief seat of Buddhist learning after the glory of Nālanda had waned; and Atis'a was high priest there for several years till he proceeded to Tibet. It was destroyed by Baktyar Ghiliji in A.D. 1203 about the time S'ākya Sṛi Paṇḍita of Kashmir visited it (*A. 61*).

† བེ་ཀླ་མ་པུ་རི་ *Bi-kra-ma pu-ri* (sometimes wrongly written བེ་ཀླ་མ་ལ་པུ་རི་ *bi-kra ma-la pu-ri*) n. of a place in East Bengal situated in the neighbourhood of the place

where Atis'a was born: བེ་ཀླ་མ་པུ་རི་ཆེན་པོ་ཡོད་ (*A. 2*).

བེ་ཆུ་ *bi-chu* མེ་བུ་ moss.

བེ་ཆུ་ *bi-chuñ* = བེ་ཆུ་ *bya-chuñ* (in *Sikk.*).

† བེ་ཆུ་མ་ *bi-dru-ma* བེ་ཆུ་མ་ n. of a precious stone (*K. d. 3, 320*). བེ་ཆུ་མ་ལ་བ་ *Bi-dru-ma hdra-wa* n. of a mountain inhabited by venomous naga whose poisonous breath renders the sea water warm at all times (*K. d. 3, 030*).

† བེ་ཆུ་ལ་ཀ་ *bi-nā-ya-ka* a class of malignant spirits called བེ་ཆུ་ལ་ཀ་ in Tibetan, also the name of their king.

བེ་པ་ *bi-pa* བེ་པ་ [receiving, accepting] S.

† བེ་མ་ལ་ *Bi-ma-la* n. of an Indian Buddhist saint who had confided his mystic lore to Lo-tsā-wa Rin-chen mchog Rma and who is very much respected by the Rñiñ-ma school (*Deb. 9, 3*).

† བེ་པ་ཀ་ལ་ *Bi-pa kā-ya* n. of a fabulous phantom who appears in the sky at times to receive the homage of the nāga demi-gods (*Duṣ-ye. 39*).

† བེ་ཏྲ་ *Bi-dha* or བེ་ཏྲ་ *Vin-dhya*, in Tib. also རི་འོ་འབེགས་ལྷོ་, chain of hill in central India in a cavern of which the Buddhist sage Achārya Diṇnāga performed his ascetical meditations.

† བེ་ཏྲ་པུ་ *Bi-dsa pū-ra* n. of an ancient city of southern India which is mentioned in the Kahgyur under the names of བེ་ཏྲ་པུ་ བེ་ཏྲ་པུ་ བེ་ཏྲ་པུ་ (*Mñon.*).

བེ་རི་ *bi-rdsi* a species of shrew (in *Sikk.*).

བེ་རི་མ་ལ་ *Bi-ri Ha-mdo* n. of a place in Ulterior Tibet or Amdo (*Yig. 8*).

† བེ་པ་ *bi-ṣa* a poison.

† བེ་ཏྲ་ *vi-hā-ra* བེ་ཏྲ་ a Buddhist monastery where monks receive instruction in sacred literature.

‡ བེང་པ་ *Biñ-pa-ta* n. of a treatise on *Çabda-vidyā* the science of words: མཛེས་པ་ལ་བེང་པ་ལ་སྟོན་པ་ the work *Bing-pata* called: thorns of words, etc. (*A.* 82).

† ཐིམ་པ་ *bim-pa* or ཐིམ་པ་ (written in the རབ་མེད་ and བཟོ་རྟེན་ etc., as the Sanskrit equivalent of སུ་གཟུགས་ *sku-gzugs* and འབྲེལ་འབྲེལ་ *hbi-hbi*): 1. Lama *Çoñ Blo-gros bstan* states that bimba is a flower of རྒྱལ་མཚན་ *rgya-skyegs*. 2. *Momordica monadelphica* a cucurbitaceous plant with a red fruit. ཐིམ་པ་འཇུག་པ་ a lip red like the fruit of *Bimba*.

བེལ་ *bihu* བེལ་ a calf; in Sikk. a snake. བེལ་ཕྱུག་ སྟོམ་མི་མཚོ་ and བེལ་རམ་དམར་པོ་ རྒྱ་མཚོ་མཚོ་ [linen cloth dyed with red colour.] S.

བེང་བ་ཀུན་རྟེན་མཚོ་ *bir-wa kun-ti ma-li* is a mystical expression.

† ཐིམ་པ་ *bil-wa* བིལ་པ་, མཛོ་མཚོ་ wood-apple. The wood-apple tree is also called རྒྱལ་མཚན་མཚོ་ but this seems to be incorrect.

Syn. དཔལ་འབྱས་ *dpal-hbras*; རྒྱལ་མཚན་མཚོ་ *cha-ltan-mgo*; རབ་མཚན་མཚོ་ *rab mchod-mig* (*Mñon.*).

‡ བྱི་རེ་ *biradsa* in Tib. དཔལ་འབྱས་ n. of a town situated to the south of Vajrāsana (*Duṣ-ye* 40).

བུ་ *bu* 1. sbst., resp. སྐུ་ *sras*, ཐུང་པ་, རྒྱུ་མཚན་; son, boy, common in C. བུ་ཆུ་ཤིང་གི་ཡོད་པ་ *bu-chu çin-gi yor-ma* in Tibetan proverbs: a son that is not worthy of his father. 2. བུ་ཕྱུག་ child; offspring; *bu-phrug* children; བུ་ཆེན་མ་ མཚོ་ལྷ་མོ་ a pregnant woman, one big with child: བུ་ཆེན་མ་ཆུ་ལའི་བུ་ཆེན་ལ་རྒྱུ་ལྱུང་གསུམ་ *bu-chen sa-skyapa-hi bu-chen çar-nub guñ-gsum* (*Yig.* 2).

བུ་མཚོ་ *bu-hkhrid* (*puti*) a common title generally given by parents in Tibet to the first born daughter with a hope that she would bring in the train of birth a son or son to her parents.

བུ་ག་ *bu-ga* I: or བུ་ག་ *bug* 1. ཁྲི་རྩ་ hole, aperture, opening: བུ་ཕུའི་བུ་ག་ *ba-spuhi bu-ga* pore, passage of perspiration (*Dzl.*); རྩ་བུ་ག་ *sna-bug* nostril; བུ་ག་འཛོན་ *bu-ga-hdsin* full of perforations; བུ་ག་དགུ་ *bu-ga-dgu* the nine orifices of the body (2 eyes, 2 ears, 2 nostrils, mouth, urethra, anus). 2. symbol. num. 9 (*Jä.*).

བུ་གུ་ *bu-gu* = བུ་ཚ་ཆུང་ཆུང་ *bu-tsha chuñ-chuñ* little boy.

བུ་གླིང་ *Bu-glin* n. of a park or grove in Lhasa belonging to the State (*Rtsii.*).

བུ་བརྒྱུད་ *bu-brgyud* སྐྱུ་མཚན་, སྐྱུ་མཚན་, རྒྱུ་མཚན་, descendants, issue, generation.

བུ་ཆུ་ལྷ་ཁང་ *Bu-chu lha-khañ* one of the twelve Buddhist sanctuaries erected during the reign of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ.* 2, 6).

བུ་ཏ་ག་ *bu-ta-ka* = ལོ་རྒྱུ་མཚན་ offerings to the earthly gods and spirits (*K. g.* ༧, 215).

བུ་སྟོན་ *Bu-ston* (འཇུག་པ་མཚན་) a celebrated lama the author of voluminous works who edited and put into present form the *Kahgyur* and *Tangyur* encyclopedias. It may be said that a more deeply-read and a more voluminous writer than Buton has not at any time appeared in Tibet. He lived over seventy years strenuously exerting himself for the spread of Buddhism, and spending the last days of his life at Shalu, a large monastery situated about twelve miles to the S.E. of Tashi-lhunpo, where he died about the beginning of the 14th century A.D.

བུ་དེ་ཚ་ *bu-de-tshe* རྩི་ལོ་ life.

བུ་དོད་ *bu-dod* foster-child, adopted son, རེད་ཀྱི་བུ་དོད་མཚོན་ *ñed-kyi bu-dod-mdsod* deign to be adopted by us (*Mil. Jä.*).

བུ་གཏུང་ *bu-gduñ* a small cross-beam (*Mil.*)

བུ་རོ *bu-rdo* (*Sch.*) idle talk, tittle-tattle.

བུ་ནད *bu-nad* child-bed: བུ་ནད་ཅོག the child-bed terminates unfavourably (*Pth.*).

བུ་སྒོ *bu-snod* uterus, womb.

བུ་དཔེ *bu-dpe* true copy: ལྷ་སྐུ་འབྱུངས་རབས་ལ་ཡང་མི་འབྲེལ་བ་འདྲ་བུ་ལྟ་བུ་དཔེ་རིགས་དང་ (*Ya-sel.* 11).

བུ་མོ *bu-mo*, rarely བུ་མོ་མ *bu-mo-ma*, 1. ཀ་ལྷ་མོ, དུ་ཤི་མོ, a daughter. 2. a girl, maiden, virgin: བུ་མོ་གཙང་མ་ or གཡས་ར་མ་ or གཡས་ར་པ་ a girl that is still in a virgin state; བུ་མོ་དར་མ་ *bu-mo dar-ma* a youthful maiden, a young woman.

Syn. དར་མ་ *da--ma*; མྱོས་མ་ *myos-ma*; མེ་རྟོག་གཡས་ *me-tog-gsar*; ཁེངས་ལྡན་མ་ *kheñs-ldan-ma*; དྲགས་ལྡན་མ་ *dregs-ldan-ma*; ལང་ཚ་ཅན་མ་ *lañ-tsho can-ma*; རྩེ་དགའ་མ་ *rtse-dgah-ma*; དང་པོ་རི་རྩལ་ཅན་ *dañ-pohi rdul-can*; རྩལ་བཅས་མ་ *rdul-bcas-ma*; དར་བབ་མ་ *dar-bab-ma* (*Mñon.*).

བུ་མོ་གཞོན་ནུ་མ་ *bu-mo gshon-nu-ma* a young girl, maiden, damsel.

Syn. མ་ཁོངས་རྩལ་ཅན་ *ma-hoñs rdul-can*; ན་ཅུང་མ་ *na-chuñ-ma*; ཕྱོགས་མེད་མ་ *phyogs-med-ma*; ལང་ཚ་དང་པོ་ *lañ-tsho dañ-po*; རྩེ་དགའ་མ་ *nor-ldan-ma*; གྲོང་པོ་རི་ཚས་མ་གོས་ *groñ-pahi chos-ma-gos* (*Mñon.*).

བུ་མོ་འཇམ་གཏེན་ རྒྱུ་པམ་ bridegroom, son-in-law [also, a lotus] *S.*

བུ་སྒྲོ *bu-smad* family, children.

བུ་ཚ་ *bu-tsha* སྐྱུ་མ་, བ་ལུ་ཚ་ son, boy; often familiarly sounded as *potsa* or *putsa*. བུ་ཚ་འཕྲེལ་ སྐྱུ་མ་ རྒྱུ་པམ་ increase of family. བུ་ཚ་མ་འབྲེལ་བ་ *bu-tshas hbre-l-wa* to cohabit (*Jä.*).

བུ་ཚ་བ་ *bu-tshab* = བུ་དོད་ *bu-dod*.

བུ་འཛིན་མ་ *bu-hdsin-ma* ཕྱི་ཚེ་ཀ་ [a daughter] *S.*

བུ་རྩེ་ས་ *bu-rdsis* རྒྱུ་པམ་ རྒྱུ་པམ་ [guard of a young child] *S.*; a nurse that looks after children (*Nag.* 59).

བུ་ལུག་ *bu-yug* snow-storm.

བུ་རམ་ *bu-ram* མཚོ་ར་ molasses, raw brown sugar; treacle: བུ་རམ་སྒོར་བ་ *bu-ram-sgor-wa* to boil down raw sugar (*Jä.*) བུ་རམ་དང་ཚ་བའི་མར་ཁྱུ་འབྱུངས་ན་སྒོ་དང་དབྱུགས་བདུག་པ་སྐྱེལ་བར་བྱེད་དོད་ sugarcane juice and hot melted butter drunk while warm relieves coughing and removes hard-breathing (*K. g.* 3, 47). བུ་རམ་ཀ་ར་ *bu-ram ka-ra*, སི་ཀ་ཀ་ treacle; བ་རམ་གོང་བུ་ loaf sugar. བུ་རམ་གྱི་ཁྱུ་བ་ ཕྱི་ཕྱི་མ་ མཚོ་ར་; [diluted sugar] *S.* བུ་རམ་སྒྲོ་བ་ *bu-ram sgra*, an epithet of Arjuna the 3rd son of Paṇḍu (*Mñon.*). བུ་རམ་ཅང་ *bu-ram-chañ*, སྐྱེ་ལུ་ spirit from sugarcane juice or from treacle; བུ་རམ་ཤིང་ *bu-ram-ñin* རྒྱུ་པམ་ the plant from which sugar is extracted, sugarcane plant; བུ་རམ་ཤིང་གི་ཁྱུ་བ་ རྒྱུ་པམ་ sugarcane juice. བུ་རམ་ཤིང་གི་ལས་གྱི་མཐའི་བཟླ་བ་ཅོས་ལ་སྐྱེལ་བ་ work on the exploits of Ikshakus, etc. (*A.* 35).

བུ་རམ་ཤིང་པ་ *bu-ram ñin-pa* རྒྱུ་པམ་ n. of the progenitor of the solar race, an epithet of Sākya-simha Buddha who was born of that race.

བུ་ལ་མ་སྐྱེས་མེ་རྟོག་ *bu-la-ma skyes me-tog* = རམ་བུ་སྐྱེ་མ་ *hom-bu sñe-ma* (mytic) (*Mñ.* 4).

བུ་ལ་ཏ་རི་ *Bu-la ha-ri* 1. a kind of fine leather generally of calf or kid which is japanned black or red and is used in lining boxes, &c. བུ་ལ་ཏ་རི་མཚོས་པའི་ཁོས་ལ་གཏོག་ (*Rtsii.*) 2. n. of a monastery on the Ganges in the Monghyr district said to be still resorted to by Tibetan pilgrims.

བུ་སྒོ་བ་ *bu-slob* = སྒོ་བ་མ་ *slob-ma* scholar, disciple, follower of a clerical teacher; also = སྒོ་བ་ལུག་ *slob-phrug* a pupil.

བུ་ལོན་ *bu-lon* (cf. བུ་ན་ *bun*) advanced money, debt: བུ་ལོན་ཁྱུ་བ་ or བུ་ལོན་བྱེད་པ་ to contract debts; བུ་ལོན་འཇམ་གཏེན་ *bu-lon hjal-wa* or སྒོ་དཔ་ *sprod-pa* to pay a debt; བུ་ལོན་པ་ *bu-lon-pa* a debtor.

† **བུག་པ** *bug-pa* = བེད་ག རྩམ་པ་ a crack, hole, cavity: བུག་པ་བྱས་ bored holes.

Syn. བུག་ *bu-ga*; བུད་བྱ *khuñ-bu*; བདུ་འཇིག་ *pad-mahi-mig*; རླུང་འབྱུང་ *rluñ-hbyuñ*; ས་མཐོང་ས་ *sa-mthoñs*; ཁོང་སྟོང་ *khoñ-stoñ* (*Mñon.*).

བུག་ཤོལ་ *bug-shol*, v. སྐྱག་ས་ *sbugs* (*Jä.*).

བུག་ས་གཅིག་ *bugs-gcig* = ཉེན་ལག་སྐྱག་གཅིག་ a week, seven days: ཉེན་ལག་བུག་ས་གཅིག་གི་ཚེས་ཐོབ་ he received a week's instruction (*Rtsii.*).

བུག་ས་ཁོང་ *bugs-loñ* an entire carcase: ཚག་གེ་པའི་སྐྱམ་པོ་བུག་ས་ཁོང་གཅིག་ entire dry carcase of a sheep, goat or yak. (*Jig. 29.*)

བུད་པ *buñ-wa* = བུད་མ་ *sbrañ-ma* བུ་ཤི, མཆོག་, བཟའ་ (*Mñon.*). 1. a humming and stinging insect, such as a bee, etc.; བུག་ལྷག་ sting, and also the wound caused by it. 2. acc. to Cs. a bright black stone: བུད་པ་ཕྱར་ནག་ black either like a bee or like this stone. བུད་པ་སྟོང་བྱེད་ *buñ-wa skrod-byed* = རྩམ་པ་བུད་པ་ཚན་མ་ བཟའ་ the female bee; also a chowry to drive away flies (*Mñon.*). བུད་པའི་ཀྱུ་པོ་ མཆོག་-རྒྱུ་ prob. the queen-bee though the masculine gender is used.

བུད་བྱ *buñ-bu* བུ་རྒྱ་བུ་ [a discus-bearer].

བུད་ས *buñs* [mass, heap, bulk; བུད་ས་ཆེན་ a large heap; རྩི་ཆུའི་བུད་ས་ཆེ་ a great quantity of urine (*Mñ.*); བུད་ས་བྱེད་པ་ to heap one upon another, pile up] *Jä.*

བུད་ *bud* 1. (ཆུའི་) any darkening of the air through dry matter, a cloud of dust, dust-storm: བུད་ཀྱིས་བཅང་པ་ wrapt in dusty mist. 2. = ཐོན་པ་ turned out, expelled: ཚོགས་ནས་བུད་རྒྱུ་ turned out of the assembly of monks or congregation (*Yig. 3.*) བུད་སྟོང་ *bud-stoñ* destitute tenants or subjects, also where a family has been entirely expelled (*Rtsii.*).

བུད་རྩེ་བ་ན་ *bud-dha wa-na* n. of a forest

situated to the east of Vajrasana in Buddha-Gayā (*Dsam. 17.*).

† **བུད་མེད་** *Bud-dha* = སངས་རྒྱལ་ *Saṅs-rgyas.*

བུད་མེད་ *bud-med* 1. མཁའ་མ་ཕྱི་ལ་མ་བུད་པས་བུད་མེད་ ཅེས་པ་ཡིན་ one that cannot be dispensed with or forsaken; acc. to others, one that cannot be left outside the house at night is called བུད་མེད་, and hence = woman. བུད་མེད་ཆུང་ཆུང་ a female child; བུད་མེད་གཏུམ་མོ་ a violent hag; བུད་མེད་ཐུག་པ་ a fair woman (*Dzl.*); བུད་མེད་ཆོད་མ་ one who is bullied by his wife; གཙོ་བོའི་བུད་མེད་ *gtso-wohi bud-med* མུ་ལྷ་རྒྱལ་ a lady (*A. K. 1 22.*) བུད་མེད་ཀྱི་རྣམ་འགྱུར་ *bud-med-kyi rnam-hgyur* womanly expression and beauty:— འཇོ་སྒྲིག་ས་ *hjo-sgegs*; རྣམ་འགྱུར་ *rnam-hgyur*; རྣམ་གཞུང་ *rnam-gyo*; རྩམ་པ་ *rol-pa*; བསྐྱལ་པ་ *bskul-wa*; བུད་ཀྱིས་སྟོན་པ་ *zur-gyis ston-pa* (*Mñon.*). 2. = མཐའ་ན་མོ་ a concubine, mistress.

Syn. མི་མོ་ *mi-mo*; སྐྱ་ཚན་མ་ *skra-can-ma*; མཚམས་ལྡན་མ་ *mtshams-ldan-ma*; རྩོད་བྱེད་མ་ *sbyor-byed-ma*; འཛིང་བྱེད་མ་ *hchiñ-byed-ma*; བྱི་གཉིས་མ་ *ni-gñis-ma*; འདྲོད་ལྡན་མ་ *hdod-ldan-ma*; བྱེད་པའི་གཞི་ *byed-pahi-gshi*; གཟུགས་ཚན་མ་ *gzugs-can-ma*; དགའ་བའི་གཞི་ *dgah-wahi-gshi*; བུད་ལྷ་མ་ *zur-lta-ma*; དགའ་མ་ *dgah-ma*; སྐྱེད་མ་ *skyed-ma*; འཛིན་མ་ *hdsin-ma*; རྩམ་པ་འཛིན་མ་ *ho-hdsin-ma*; ལུས་ལྡན་མ་ *lus-ldan-ma*; སྟོབས་མེད་པ་ *stob's med-ma*; སྐྱེ་བས་དམན་ *skye-was-dman*; ལན་བུ་ཚན་ *lan-bu-can*; གནས་བྱེད་མ་ *gnas-byed-ma* (*Mñon.*).

བུད་མེད་གྲུབ་པ་ཐོབ་པ་ female ascetics that wear human bone ornaments, or Buddhist women who are said to have obtained sainthood; those of Indian origin:— སུཁ་སིད་ནི་ *sukh sid-dhi*, མ་ཅིག་གྲུབ་པའི་ཀྱུ་པོ་མོ་ *ma-cig grub-pahi rgyal-mo*, དགེ་སྟོང་མ་དཔལ་མོ་ *ge-sloñ-ma dpal-mo*, etc. Tibetan *nal-jor-ma*:— ཀྱུ་པོ་འཇམ་ *rgya-bzah*, བལ་བཟའ་ *bal-bzah*, ཡི་ཤེས་མཚོ་ཀྱུ་པོ་ *ye-ces mtsho-rgyal*, བདག་ཅེད་མ་ *bdag med-ma* མ་ཅིག་ལས་སྐྱོན་མ་ *ma-cig lab-sgron-ma*, བསོད་ནམས་བརྒྱན་མ་

bsod-nams brgyan-ma, མ་ཅེག་ན་མ *ma-cig sha-ma*, བསོད་ནམས་དཔལ་འདྲེན *bsod-nams dpal-hdren*, པད་མ་མཚོ *pad-ma-mtsho*, ལྷ་རྩེ་དཔོན་མོ *lha-rtse dpon-mo*, ཤིང་བཟའ་ནལ་འབྱུར་མ *ciñ-bzah rnal-hbyor-ma*, པད་མ་རབ་བཟང་མ *pad-ma rab-bzah-ma* (*Loñ. 3.*).

བུད་མེད་དགའ་བུམ *bud-med dgah-bral* (ཐྱུ་མ་པ་འབྱུང་བུ་འབྲུག་པ་ or འག་མེད་) a woman who is devoid of enjoyment and happiness, a barren woman; a hermaphrodite of the female sign.

བུད་མེད་འགྱུར་བ་ལུང་བཟུན་པའི་མདོ *bud-med hgyur-wa luñ-bstan-pahi mdo* n. of a Sūtra in which is described how women can be changed into men (*K. d. 4, 326*).

བུད་མེད་མཚོག *bud-med-mchog*, བཟུལ་, མཚོག་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ a very handsome woman with personal accomplishments. [1. a prostitute. 2. one who goes about in the dark]S.

Syn. ཡན་ལག་མཚོག་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *yan-lag mchog-ldan-ma*; ལུས་མཚོག་མ *luṣ-mchog-ma*; ལུས་བཟང་མ *luṣ-bzañ-ma*; ལུས་ཕྱ་མ *luṣ-phra-ma*; མིག་བཟང་མ *mig-bzañ-ma*; བཞིན་བཟང་མ *bshin-bzañ-ma*; མཚོན་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *mtshan-ldan-ma*; པདྨ་ཅན་ *pad-ma-can*; སྒྲེག་མོ *sgeg-mo*; སྒྲུང་རྒྱལ་མ *smad-rgyas-ma*; རྒྱུད་མེད་མ *rkyed-med-ma*; ཡིད་ཐོང་མ *yiḍ-hoñ-ma*; ཡིད་འཕྲོག་མ *yiḍ-hphrog-ma*; འཛིང་བ་ཕྱིན་མ *hchiñ-wa sbyin-ma*; མིག་གཡོ་མ *mig-gyo-ma*; མིག་མཛོས་མ *mig-mdseṣ-ma*; རི་དྲུག་མཚོག་ཅན་མ *ri-dwags mig-can-ma*; གཡོན་མིག་མ *gyon-mig-ma*; ཟུར་མིག་མ *zur-mig-ma*; སྒྲིན་ལེགས་མ *smin-legs-ma*; ཕྱུག་གུ་མ *ṣdug-gu-ma*; མཚོག་གི་ལུག་མ *mchog-gi lcug-ma*; མྱོས་གསལ་མ *myoṣ-ṣsal-ma*; མིག་ཡངས་མ *mig-yañṣ-ma*; སྒྲ་ལམ་མཛོས་མ *zla-shal mdseṣ-ma*. (*Mñon.*)

བུད་མེད་འདྲོད་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ any voluptuous or unchaste woman; with following syn.: ཅགས་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *chags-ldan ma*; མྱོས་པའི་བྱེད་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *myoṣ-pahi phreñ-ldan-ma*; རིག་མུར་མ *rig-myur-ma*; དུམ་མཚུངས་མ *duṣ-btab-ma*; མཛོན་འགྲོ་མ *mñon-hgro-ma*;

དཔེན་འགྲོ་མ *dben-hgro-ma*; འདྲོད་འགྲོ་མ *hdod-hgro-ma*; འབྲིག་པའི་བསམ་གཏན་མ *hkhriḡ-pa-hi ḡsam-gtan-ma*; འཕྲུལ་བྱེད་མ *hkhruḡ-tyed-ma*; ཅགས་པའི་གཏོན་ཅན་མ *chags-pahi gdon-can-ma* (*Mñon.*).

བུད་མེད་རུལ *bud-med rdul* སྒྲིལ་བུ་, རེ་མུ་ the menses.

བུད་མེད་ལྷོ་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *bud-med blo-ldan-ma* = a noble and magnanimous woman; with syn.: རྣམ་མཁས་མ *rnām-mkhaṣ-ma*; སྒྱུད་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *ṣbyod-ldan ma*; མཁས་མ *mkhaṣ-na*; སེམ་རབ་མ *ṣeṣ-rab-ma*; རྩིགས་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *tshig-ldan-ma*; སྒྲོག་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *sñan-sgrogs-ma*; སེམ་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *ṣeṣ-ldan-ma*; དུ་བ་ཅན་མ *dra-wa can-ma* (*Mñon.*).

བུད་མེད་སྒྲུབ་མ *bud-med sbrum-ma* གཤིན་པོ་ a pregnant woman.

Syn. ཕུ་གུ་ཅགས་ *phru-gu-chags*; མངལ་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *mñal-ldan-ma*; སེམས་ཅན་ཕྱགས་ *seṁṣ-can shugs*; སྒྲོག་ཅགས་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *srog-chags-ldan*; ལུས་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *luṣ-lci-ma*; ལུས་མི་བདེ་ *luṣ-mi-bde*; མངལ་ཅགས་མ *mñal-chags-ma*; གླུང་མོའི་འགྲོས་མ *glañ-moñi hgroṣ-ma* (*Mñon.*).

བུད་མེད་སྒྲིལ་མཚན་དང་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *bud-med zla-mtshan-dañ ldan-ma* རེ་མུ་མེ་ a woman in menses.

Syn བུད་མེད་ཅོས་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *bud-med choṣ-ldan-ma*; དུས་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *duṣ-ldan-ma*; རྩི་མ་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *me-tog ldan-ma*; རྩི་ནད་ཅན་མ *rked-nad can-ma*; ཁྲག་ལྷ་ཅུ་ཅུ་ *khrag-ldan-ma* (*Mñon.*).

བུད་མེད་ལོག་པར་སྒྱུར་པ་ རྒྱུ་ཅུ་ཅུ་ an adulterous woman, who is said in her manners to resemble a hen.

བུད་ཤིང་ *bud-ṣiñ* = མེ་ཤིང་ fire-wood, fuel, also dried dung used as such; བུད་ཤིང་ བཟག་པ་ *bud-ṣiñ bṣag-pa* to split or chop wood. བུད་ཤིང་བུལ་པ་ (མར་མེ) དམ་མེ་ a torch, a light; lit. flambeau consisting of ten pieces of wood.

བུན *bun* abbr. of བུ་རོན་: interest on money lent. བུན་སྒྱུད་ *bun-ṣkyod* རོ་ལ་འཇིག་

stretched and hanging. བུན་ཐོ *bun-tho* or བུན་ཡིག *bun-yig* 1. debtor's account-book. 2. bond or obligation; bill of debt. བུན་གཏོང *bun-gtoñ* to lend money on interest: བུན་གཏོང་གི་འཛིན་པ་ཅི་ཡོད་ན་མས་དངོས་གཞི་ཡོད་དེབ་ འུགས་ལ་ whatever receipts there are should be clear in the cash account list (*Rtsii.*). བུན་བདག *bun-bdag* money-lender, banker.

བུན་བུན *bun-bun* piece-meal, dispersed (*Sch.*).

བུན་ཐོན་ཏི *bun-dsan-ti* = ཀུན་ཏུ་མཛོམས་ *kun-tu-mdses* very handsome (mystic) (*K. g.* ཀ, 215).

བུན་རེ *bun-re* (*Sch.*) a small matter, cf. བན་བུན *ban-bun*.

བུན་ལོང་ *bun-loñ* རུ་བུན་ལོང་ལོང་བྱེད་ whirling up and down, an expression used of boiling water; བུན་ལོང་གི་སྒྲུང་སྤྱོད་ *bun-loñ-gi snañ-sras* troubled, impure, sinful thoughts (*Jä.*).

བུན་ལོབ་ *bun-lob* some large number: བུན་ལོབ་ལྔ་མ་དང་ (*Ya-sel.* 57).

བུབས་ *bubs* = ལུག་ 1. an entire piece of cloth rolled up; ལོས་བུབས་ cotton-cloth (*Cs.*). 2. in a general sense: whole, something entire (*Sch.*); བུབས་རིམ་ prob. whole, entire, བུབས་རིམ་བུས་ the whole body as opp. to separate parts (*Jä.*).

བུམ་སྒྱུ་ *bum-sku*, acc. to the *Rñiñ-ma* School = state of unchangeableness like that of the *Vajra* (*Yig.* 14).

བུམ་པ་ *bum-pa* བཅུ, རུམ་ water-bottle, flask; bottle-shaped ornaments in architecture, e.g., on the chorten; མཚོན་བུམ་ vessel used in sacrificing. The water pot required in Buddhist religious services is of two kinds having the following characteristics; a large belly, long neck hanging down (མཚུ་འཕྱར་བ་) and contracted legs: (1) ལས་བུམ་ ཀུམ་ཀུམ་, and (2) རམ་རུལ་བུམ་པ་ འུགས་ཀུམ་. The former has no མཚུ་ or beak,

the latter when provided with མཚུ་ is called རོ་བུམ་ the jar-of-life, i.e., it contains water consecrated to the Dhyani Buddha རོ་དཔག་མེད་ (*Amitāyusha*). བུམ་ཁེབས་ *bum-khebs* the cover for a water-pot used in *Tantrik* religious ceremonies (*Rtsii.*); བུམ་དར་ *bum-dar* the scarf that is wrapt round the jar containing sacred water (*Rtsii.*).

བུམ་ཚགས་གཙུ་ཅན་ རབ་ལལ་ [sonorous] *S.* བུམ་རྩ་ས་ *bum-rdsas*: བྱིན་རྟེན་དང་སྒྲུ་ལྷ་གང་འཛོམས་བུམ་རྩ་ས་ རྟེན་ལྔ་ twenty-five articles (comprising consecrated objects and various sorts of medicines) required to be kept in the sacred-pot which contains the consecrated water (*Rtsii.*).

བུམ་པ་སྒྱེས་ *Bum-pa skyes* རུམ་པ་, འདུལ་པ་ n. of a Rishi, who was born in a water pot. In ancient times the Rishi *Rgyal-wa* while practising asceticism caught a glimpse of an *Apsara*-goddess and, as if embracing her, in a dream discharged seed which preserved in a water-pot produced the Rishi. This was the famous Vas'ishtha the pot-born (*Mñon.*).

བུམ་པ་ཅན་ རྩམ་པ་, རྩི་པ་ [a kind of lotus, the *Premna spinosa*.] *S.*

བུམ་པ་འི་འབྲུལ་འཁོར་ *bum-pahi hkhul-hkhor* = རོ་ཅུན་ཁྱུད་ *zo-chun-khyud* (*Mñon.*).

བུམ་པ་འི་མགུལ་ཅན་ *bum-pahi mgul-can* resp. form of མགྱིན་པ་ *mgrin-pa* neck (*Mñon.*).

བུམ་པ་སྒྱེས་ བཅུ་ཅི་ [1. a pitcher. 2. the back of the neck] *S.*

+ བུམ་བུ་ *bum-bu* = བུམ་རུ་ small water-pot generally used in religious ceremonies.

བུར་ *bur* upright bolt or fastening to a door, རོག་བུར་ upper bolt, ཡོག་བུར་ lower bolt. (*Jä.*).

བུར་རྟིང་ *bur-rtiñ* or བུར་རྟིང་ *bur-tiñ* a kind of bell or gong in temples (*Jä.*).

བུར་ལྷང་ *bur-ltan* balls of molasses packed in goat skin: བུར་ལྷང་རྩེ་གཏུམ་པའི་རྩོ་བར་རེ་བུ་འཕགས་པའི་བཞི་ཆ་གཅིག་ (*Rtsii.*). བུར་བུད་ *bur-thud* pastry or cakes made of dried milk, molasses and butter: བུར་བུད་ཆེ་ཆུང་ (*Jig.* 29).

བུར་བུད་ཐུགས་ *bur-thuñ-khugs* = བོ་བུར་བུད་ *blo-bur-du* suddenly (*Sman*).

བུར་ཅེ་ *bur-tse* various species of *Eurotia*, largely used in the *W.* by travellers as fuel.

བུར་ཤིང་ *bur-ñin* for བུར་མ་ཤིང་།

བུལ I: *bul* or བུལ་རྟག་ *bul-tog* soda occurs in Tibet as a white powder on the ground, generally near the margins of lakes though not exclusively so. It is used as a medicine, and also added in small quantities to bring out the quality and flavour of tea.

བུལ II: or བུལ་པོ་ *bul-po* = དལ་པོ་ *dal-po*, གཤེ་ *ga-le* 1. slow, dilatory, lazy: འགྲོ་བུལ་ཏེ་ *hgro-bul-te* slow in walking, making but tardy progress (*Dzl.*); མི་བུལ་མི་ལྷུར་ *mi-bul mi-myur* neither slow nor quick (*A.* 60). 2. = བུལ་ *sul* valley, ravine: ལྷུང་རང་ལྷེ་རི་ལོ་བུལ་ a valley of the mountains resembling (the plains of) India (*A.* 143).

བུལ་འགྲོས་ *bul-hgroṣ* = རྒྱུ་པའི་འདྲུ་བྱེད་ *rkañ-pahi hdu-byed* a kind of movement of the feet (in dancing).

བུལ་རན་པ་ *bul-ran-pa* neither very quick nor slow in walking: རྩམ་ཞུགས་བུལ་རན་པ་ཞིག་ a moderately-swift horse (*Hbrom* 118).

+ བུས་པ་ *bus-pa* = བྱིས་པ་ 1. ལྷ་ཅུ་ཁྲོ་ boy, lad. 2. བ. འབྲུད་པ་ *hbud-pa* (*Jä.*).

བེ I: *be* 1. num. fig.: 105. 2. *W.* for བེ་ *bye* (*Jä.*). 3. for བེ་རྩ་ *be-rdo*; བེ་ཤིང་ *be-ñin* an oath (*Jig.* 62).

བེ་གེ་ *be-ge*, བ. བེ་གེ་ *beg-ge*.

བེ་ཅི་ *be-ci* = བྱིས་པ་ *byis-pa* a little boy, lad or lass: བེ་ཅི་ཞིག་གིས་བྱི་བོར་ཇོ་བོའི་ཕྱག་པར་མའི་རི་མོ་ (*A.* 88, 86).

བེ་ཅོན་ *be-chon* རྩལ་, གད་མེ་ (*Zam.* 3) club with an ornamental hammer, knob, dorje, or human head-like figure on its top which the gods generally carry in their hands to fight with the *Asura*.

བེ་ཅོན་འཆང་ *be-con-hchan* གད་མེ་ 1. an epithet of Vishnu, and also of Yama the lord of death (*Mñon.*). 2. n. of a goddess (*Jä.*).

བེ་ལྷང་ *be-ljan* = རེ་རལ་ (mystic) (*Mñ* 4).

བེ་ཏ་ *be-ta* 1. ལ་རི་ཆེན་; cocoa-nut, བེ་ཏའི་ཤིང་ *be-tahi-ñin* the cocoa-nut tree. 2. Tibetan name of བེ་ད་པ་ *bi-da-rwa* བིད་མོ་ Bedar, the birth place of Nāgārjuna (*Dsam.*).

Syn. འབྲས་བུ་རྟག་ *hbras-bu-rtag*; བུས་བུའི་ཕུང་པོ་ *hbrus-buñi phuñpo*; ས་འཛོ་འདབ་ *sa-htsho-hdab*; ཏ་ལའི་རྒྱལ་པོ་ *ta-lahi rgyal-po*; མི་མོ་རྩེ་ *mi-mo-rtse*; གཤོན་ལྷན་ *gcol-ldan* (*Mñon.*).

བེ་ཏུར་ = མཐེང་ཕུན་ sulphate of copper.

བེ་མདུང་ *be-mduñ* a spear or javelin made of oak-wood (*Jig.* 32).

བེ་རྩ་ *be-rdo*, བ. བེ་ quoit, the discus of the ancients.

+ བེ་ནོ་ *be-no* = འཛོན་པ་ *hdsin-pa*.

བེ་སྐལ་གཞེན་ *be-sna lag-chen* n. of a ས་བདག་ demon of the *nāga* class.

བེ་སྐབས་ *be-snabs* a mineral substance.

བེ་རྩི་ *be-rdsi* = སྐར་མ་སྐར་མ་ *skar-ma snar-ma*.

‡ བེ་ས་ར་ག་ *be-sa ra-ka* a species of very small insects (*K. du.* བ, 204).

བེ་རག་ *be-rag* a long and more or less broad band worn as a head-ornament by all Buddhist women of Ladak, nuns excepted. It is fastened to the hair and is studded with one to five long rows of turquoises which forcibly suggest serpents and serpent-worship in general. In a

case in which a woman was ordered by the court to give up her *berag* to the complainant at once, she refused to do so saying that this could not be done as long as (in that year) the irrigation of the fields lasted, evidently because of the water-supplying ॠ or nagas.

འེ་རི *Be-ri* n. of a district in the jurisdiction of Chamdo in E. Tibet (*Loñ.* २, 15). འེ་རི་རྩ་ཡོ་མོ་ n. of a petty chief who favoured the Karma-pa school and helped Deba Tsangpa in the war with the Öeleuth chief Gus'ri Khan, but was killed by him (*Loñ.* २, 15).

འཇོན་ལྷན་ *be-log* a great-grand father (*Jä.*).

བེུ *behu* वल्गु a calf : འཕྲུག་བེུ *dpal-behu*
 ལྷོ་བེུ n. of a gem ; also the emblem of
 love and affection represented by a noose.
 བེུ་བུམ་ *behu-bum* lit. calf's pot, i.e., cow's
 dug from which the calf sucks milk ; fig.
 that which yields nourishment to life, met.
 spiritual life, hence, scriptures. བེུ་བུམ་
 རྩོད་པོ་ *be-hbum sñon-po* the ancient book on
 religion and religious history of the
 Kadampa school compiled by *Dge-çes Dol*
Rin-po-che (*Loñ. ३, 2*).

वेणो *beg-ge* = वेणे *be-ge* measles (*Sch.*);
also called सिबवे *sib-bi*.

बेजुँ *Beg-tse* 1. n. of a goddess who when propitiated protects her devotees. 2. hidden shirt of mail.

वेर. *ben* 1. smaller beams of a house which support the roof. 2. a stick, cudgel, club (*Jä.*)

bed 1. dearness, advantage: བོད་མཚན་
bed-ma-chod proved of no use, no advan-
tage; རྩིས་ལྷག་ཅུ་བོད་ཡོད་པའི་རྒྱལ་མ་སུ་ at a time
when salt was sixty times dearer (than
barley) (*Glr.*); བོད་ཚད་ = ཡོང་མ་གྱིད་ *lonṅ-spyod* in

Mil.; བེད་ཚད་ཚད་བཅད་དེ to be temperate, to keep moderation in the indulgence of the appetites (*Jä.*).

वेज *ben* a large pitcher; चुवेज *chu-ben*
water-pot.

བེམ་ *bem* or བེམ་པོ་ *bem-po* = གོམ་རྫིང་པོ་
 (*Mñon.*) 1. གཡུ་ in the dialect of upper or
 western Tsang = old, worn-out, as of
 patched clothes. Also applied to the body,
 and defined as རྣམ་ཤེས་མེད་པའི་དངོས་པོ་ “an
 entity deprived of all sense.” ལུས་ཤེས་རིག་
 གཞིས་ཀྱི་སྐོམ་ཆུས་མུ་ on the boundary between
 the physical matter of the body and the
 soul (*Mil.*). རྫོན་ལམ་ བདེན་པའི་མཐུ་ལས་སེམས་མེད་བེམ་
 པའི་རང་བཞིན་ by the power of his prayer was
 deprived of sense like his own worn-out
 self (*Ya-sel* 10); བེམ་པོ་ལྟར་གྱུག་ *bem-pa ltar-*
lkug = གྱུག་པ་ *lkug-pa* stupid, senseless like a
 log of wood or physical matter. བེམ་རིག་
 སྒྲུབ་ *bem-rig bral-wa* without body and
 soul: འཆི་བ་རྣམས་ལ་བེམ་རིག་སྒྲུབ་ the dead are
 without body and soul. 2. a receptacle,
 box, bag, etc. (*Jä.*).

ཐེམ་ཆག *bem-chag* = དཀར་ཆག *dkar-chag* list of contents: རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཐེམ་ཆག་ཏུ་འབྱུང་བམ་དེ་དག་ཏུ་བརྟེན་པར་ should refer to those occurring in the list of contents of the Rgyalrab (*Hbrom.* 251).

བེར *ber* 1. resp. སུ་བེར *sku-ber*, = ལྷ་གསལ *zla-*
gam cloak of thick woollen cloth used by
 the lamas of Tibet, in winter; བེར་ཆེན *ber-*
chen a full cloak; རྩིས་བེར *tshem-ber* a cloak
 made up of many pieces (*Pth.*); བེར་ཐུལ
ber-thul gown of a priest, sacerdotal cloak
 without sleeves, with གོས་ཆེན *gos-chen* for a
ber-thul fur-cloak. 2. burning, sharpness,
 acridity, any biting, stinging quality:
 རྩིས་བེར་གྱི་བེར་བྱུང་ངོ་ a stinging or burning of
 the blister arose. བེར་ཅན *ber-can* sharp,
 pungent, keen.

ཐེར་ཀ་ *ber-ka* = ར་ཀ་ a branch; ཐེར་མ་ *ber-ma* ཐེར་ལྷག་ *ber-lcag* a stick or staff; ཐུའི་ཐེར་མ་ *spahi ber-ma* cane, bamboo stick (*Mil.*); ཐེར་མ་ལྷག་ *ber-ma lcag* a switch.

Syn. དཔྱུག་པ་ *dbyug-pa*; རྒྱུ་ལ་ *hkhar-wa*; རྒྱུ་དཔྱུག་ *hkhar-dbyug* (*Mñon.*).

ཐེར་སེར་ཅན་ *ber-ser-can* an aquatic grass (*Sman.* 109).

ཐེལ་ *bel* a leather bag. ཐེལ་ལྷགས་ *bel-lpag* = ཐེལ་འི་ལྷགས་ *behühi-lpag* calf-skin (*Rtsii.*).

ཐེས་ *bes* ཀལ་ the cheek.

‡ བེ་རུ་རུ་ *bai-dür-ya* བེ་རུ་ལྷ་མོ་ malachite or chrysolite. There are three descriptions of Vaidūrya stone: (1) བེ་རུ་རུ་སེར་མན་དུ་འི་ *bai-dür-ya ser mañ-dsu-ri*; the yellow lapis-lazuli called *Mañjuri*; (2) བེ་རུ་རུ་ལྷ་མོ་སུ་ག་ཏ་ *bai-dür-ya liañ-su-ga-ta* the green lapis-lazuli called *Sugata*; (3) བེ་རུ་རུ་དཀར་སུ་ག་ཏ་ *bai-dür-ya dkar-su nya* the white lapis-lazuli called the white *Sūnya*.

‡ བེ་ར་ཅན་ *Vai-ra tsa-na* བེ་ར་ཅན་ 1. n. of the first Dhyāni Buddha. 2. a learned lo-tsā-wa who flourished during king *Khri-sroñ ldehu btsan*'s reign and who first translated the *Hbum* from Sanskrit (*Yig.* 35).

‡ ཐེ་ཀ་ *bhe-ka* ཐེ་ཀ་; toad, corrupted into ཐེ་ཀ་ *sbe-ka*: མི་གཙུག་ལྷ་མོ་ལ་ rugged naked person, ཐེ་ཀ་འི་ཚེ་ལྷ་མོ་མི་གཙུག་ལྷ་མོ་! if the fat of the toad is made into eye-salve, etc. (*K. g.* 3, 56).

ཐེ་ཀ་ཅན་ལྷ་མོ་ *Bhai-ka-tse lcām-bral* n. of a sylvan nymph who undertook to protect Tibet and defend Buddhism (*Deb.* ༩, 2).

‡ ཐེ་ར་ *bhai-ra* a gem: ཐེ་ར་མ་གཙུག་ལྷ་མོ་ལ་ *Bhaira* gem is a protection against all classes of evil-spirit and removes pain.

བོ་ *bo* 1. num. fig.: 135. 2. affix, to designate certain adj. or nouns.

བོ་རྟོག་པ་ *bo-tog-pa* = བོ་ལོ་ལ་ *ba-loñ-wa*; acc. to. *Jä.* ankle, ankle-bone.

བོ་དེ་ལྷ་མོ་ *bo-de-ñal-wa* = སྐྱིད་པོ་ལྷ་མོ་ *skyid-po-ñal-wa* to sleep well: ལྷ་མོ་ན་གཙུག་ལ་ཐེབས་པའི་བོ་དེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ (A. 126).

‡ བོ་ཏི་ *bo-dhi* = བྱང་ཆུབ་ *byañ-chub* བོ་ཏི་ 1. enlightenment, divine wisdom or knowledge. 2. = བྱང་ཆུབ་ཤིང་ *byañ-chub-ñin* the Indian peepul, *Ficus religiosa*. བོ་ཏི་རྩི་ *bo-dhi-rtsi* rosary used to count the recitation of the names of *Bodhisattvas*, probably made of a kind of peepul wood.

བོ་དོང་ *Bo-don* n. of a place in Tibet situated to the north-west of Tashilhunpo in Tsang (*Deb.* ༩, 2).

བོ་དོང་ལྷགས་ལས་རྒྱལ་པོ་ *Bo-don Phyogs-las rnam-rgyal* also called རེགས་མེད་གྲགས་ *Hjigs-med grags* was one of the celebrated lamas of Tibet; and is said to have written one hundred volumes. He belonged to the Jonang-pa school and founded the monastery of དཔལ་མོ་ཙམ་ལྷིང་མ་ *Dpal-mo chos-ldiñs* monastery (*Grub.* ༩, 14), also establishing his control over the monastery of Sam-ding in Yamdok lake-district which is presided over by Dorje Phagmo the incarnate Vajra Varāhī.

བོ་བ་ *bo-wa* བརྒལ་ to expand as a bubble; to overflow or fall out of a vessel on account of over-filling: བོ་མ་བོ་ལས་ *ho-ma ho-wa* the milk bubbled over (A. 80).

བོ་ཤོག་ཐུ་ *Bo-ṣog-thu* n. of a province in Mongolia, also of its king: ལན་མ་མའི་དབང་ལྷག་དགའ་ལྷན་བཞུགས་པའི་བོ་ཤོག་ཐུ་ལྷ་མོ་ to the ruler of heaven and earth the king of Bo-ṣog-thu a votary of the Gelugpa school (*Ya-sel.* 17).

བོག་རྟོ *bog-to* Tib. rendering of Mongol term for a prince or chief; = *rje* lord or sir (*Loñ.* २, 10); *ཐེང་མན་བོག་རྟོ* the yellow turban worn by the lay people of Tibet.

བོག་རྟོ་མུ་ཏན་ Bog-to Mu-tan n. of the prince of Mongolia who entertained the Dalai Lama *Bsod-nams Rgyam tsho* with great pomp when he visited that country at the invitation of king Thu-mad Altan Khan for the purpose of introducing Buddhism there (*Loñ.* २, 11).

+ *བོག་རི bog-ri* acc. to some, *བོག་རྟེ bog-te* = *བ་གམ ba-gam*.

བོགས་ *bogs* benefit, profit, advantage.

བོང་ *boñ* in size, sized; in capacity, in bulk, generally with *ཅེ* or *ཅུང་* annexed signifying "large-sized" or "small-sized"; also with *བུང་*: *བོང་བུང་* short in stature; *བོང་ཚད་*, *བོང་ཚད་* full sized. *བོང་པ་*, *ལོལ་* [a clod]S.

བོང་ཁྱ་ boñ-khra a species of falcon.

བོང་གུ boñ-gu colloq. for *བོང་བུ boñ-bu*.

བོང་ང་ boñ-ña निर्विष, अतिविष the wild aconite, of which seven species grow in the Himalayas. *བོང་ང་དཀར་པོ་ boñ-ña dkar-po* the white species of aconite: *བོང་ང་དཀར་པོ་མ་ཐིམ་ཐུག་མཐིམ་ཚད་ལེལ་* white aconite cures contagious bilious fevers. *བོང་ང་དམར་*, *རྩལ་འཕྲུག་* the red species of aconite: *གུ་ཐུག་བཅོན་ཐུག་ལེལ་* (*Med.*); *བོང་ནག་* also called *བཅོན་ཐུག་* or *ལྷན་ཅེན་* the black species of aconite which is called a great medicine: *བོང་ནག་ཐུག་ཡིན་ཟེལ་གཟེར་ནམས་འཛེམས་* (*Sman.*).

Syn. *བོང་དཀར་པོ་*; *སྒར་ཐུག་ slar-dug*; *ཤིན་ཏུ་ཐུག་ çin-tu-dug*; *ཉེ་བའི་ཐུག་ ñe-wahi-dug*; *དམར་པོ་རྩ་མན་ dmar-po rba-can*; *བོད་དམར་མན་ hod-dmar-can*; *བྱེད་ལྷན་ལྷན་བ་ byed-ldan snañ-wa*; *ལྷན་ཅེན་ sman-chen* (*Mñon.*).

བོང་བུ *boñ-bu* I *गर्हम, खर*; the ass, donkey; *བོང་མ་* or *མ་བོང་* a he-ass; *མ་བོང་* or *མོ་བོང་* she-ass; *བོང་ཕྱུག་* colt or foal of an ass; *སྐལ་བོང་གྲེས་ཁར་མ་ལ་* an ass's fold; *བོང་བུ་པ་ boñ-bu-pa* an ass-driver.

Syn. *ན་ཅེན་ rna-chen*; *སྐད་ཅེན་ skad-chen*; *ཕུགས་འགྲེལ་ çugs-hgrohi-pha*; *ཆོས་མན་རིང་ chos-can-rin*; *ཕོ་ཏགས་ pho-rtags* or *ཆ་བ་ cha-wa*; *བྱིན་པ་གཙང་ byin-pa-gtsañ*; *བཟོད་པའི་མུ་ཁྱུད་ bzod-pahi mu-khyud*; *གྲོན་དུ་འདྲན་ groñ-du hdren*; *མགྲིན་བཟང་ mgrin-bzañ* (*Mñon.*).

བོང་བུ་ལྷེ་མར་ boñ-bu phye-mar = *ལྷོག་ཐུག་པ་ lhog-dug-pa*, *ལྷེ་ཆ་ lce-tsha* (mystic) (*Mñ.* 4).

བོང་བུ་འཁྱེད་པ་ boñ-buhi spyod-pa the characteristics of an ass: *ཁལ་གྱིས་བཀག་ན་འདེགས་པ་དང་* when laden with a burden he carries it; *གྲང་དང་ཆ་བས་མི་བཟྱེད་པ་དང་* is not affected either by cold or heat; *ཏག་ཏུ་ཆོག་ན་ཤེས་པ་ལྟེ་* when he has had enough, he always knows it (*Masurakṣi*).

བོང་བུ II: small insects: *རྒྱལ་པའི་བོང་བུ་ rgyas-pahi boñ-bu* sugar mite, lepisma; *བོང་(བུན་)ནག་ boñ-(bun)-nag* dung-beetle (*Cs.*).

བོངས་ཐུང་ *boñs-thuñ* = *མིཐུ་བུང་ mihu-thuñ* a dwarf (*Mñon.*).

བོངས་ཚད་ *པཌིམན་* [sharpness.]S.

བོད་ *Bod* or *བོད་ལུལ་* *भोट, हिमवत्* Tibet; *བོད་ཀྱི་ལུལ་ Bod-kyi-yul* the country of Bhot or Tibet which comprises *བོད་ཅུང་* little Tibet including U. and Tsang, and *བོད་ཅེན་* greater Tibet including *Mdo-smad* (Amdo) and *Mdo-stod* (Kham). *བོད་འབངས་ bod-hbañs* Tibetan subjects: *བོད་འབངས་བདེ་ཞིང་ལ་ཕྱུགས་ལེགས་པ་* the Tibetan subjects are happy having good crops and cattle. (*Rtsii.*). *བོད་འབྲུག་ bod-hbrog* herdsmen of Tibet living in the northern solitudes tending their cattle (so expressed in *Loñ.* २, 5).

བོད་ཀྱི་སྐད་མི་རིང་ཙན་ *bod-kyi stag-mo ske-rin-can* = སྤྱི་མོང་ *sre-moñ* (*Sman.* 108).

བོད་སྐད་ *Bod-skad* མེ་ཏུ་མཁའ་ Tibetan language; བོད་སྐད་དུ་བསྐྱར་བཅུག་ *Bod-skad-du bsgyur-bcug* translated into Tibetan. བོད་ཁ་བ་ཙན་ *Bod kha-wa-can* ཁི་མཐའ་ the ancient name of Tibet which before the spread of Buddhism was called *Doñ-mar-can-gyi yul* the country of the red-face cannibals, i.e., of savages (*Yig.* 9). བོད་ཆམས་ *bod-chams* Tibetan leather tanned and painted in Tibet: བོད་ཆམས་རྩིང་མ་ལེགས་ཤོས་ལ། སྤང་རེ་བྱས་པའི་ལྗུས་ as to the price of the best Tibetan leather there is information of its fetching one *srang* a piece (*Jig.* 21). བོད་དུད་ *bod-dud* (lit. Tibetan-smoke), i.e., Tibetan husbandmen engaged in agricultural pursuits, or having settled life; so called from smoke coming out of their huts. བོད་པ་ *Bod-pa* or བོད་མི་ *Bod-mi* a Tibetan.

བོད་བཤེ་ *bod-bse* cups and plates and buckles made of rhinoceros skin, generally by Dokpa Tibetans (*Jig.* 21).

བོན་ *bon* 1. the ancient religion of Tibet which was fetishism, demon worship, and propitiation by means of incantations. The word ཆས་ which ordinarily means religion is used as the antithesis to བོན་. Bon now signifies the kind of Shamanism which was followed by Tibetans before the introduction of Buddhism and in certain parts still extant; of this there were three stages, namely:—འཛོམ་བོན་ *hdsol-bon*, འབྱར་བོན་ *hkhyar-bon* and འབྱུར་བོན་ *hsgyur-bon*. The duration of the first extended from the time of ཀུན་ཀློང་བཙུན་པོ་ *Gñah-khri Btsan-po*, the first historical king of Tibet, down to the reign of king ཁྲི་ཤེ་བཙུན་པོ་ *Khri-sde Btsan-po*; the second from the reign of king Digum tsan-po (གྲི་བུ་མ་བཙུན་པོ་) to the formal

introduction of Buddhism under king སྤོང་བཙུན་མ་པོ་ *Sroñ-btsan sgam-po*; and the third stage from king Srong-tsan's time down to the time of Tsong-khapa. བོན་སྐུ་ཀུན་དུ་བཟང་པོ་ *bon-sku kun-tu bzañ-po* the supreme deity according to Bon, opp. to ཆས་སྐུ་ཀུན་དུ་བཟང་པོ་ *Dharmakāya Samanta Bhadra*; བོན་སྐྱོང་ *bon-skyoñ* a guardian deity of the Bon, opp. to ཆས་སྐྱོང་ *Dharmapāla*. བོན་སྒོ་བཞི་མཛོད་ལྔ་ *bon-sgo-bshi mdsod-lña* the four schools of Bon (treasures) (1) ཆབ་དགའ་དག་པོ་ཐུགས་ཀྱི་བོན་, (2) ཆབ་དགའ་སྤྱིད་པ་རྒྱུད་ཀྱི་བོན་, (3) འཕར་ལུལ་རྒྱུ་པ་འབུམ་ཀྱི་བོན་, (4) དཔོན་ནས་མན་ངག་གི་བོན་, and the five classes of sacred works called གཞི་གཙང་མོ་འཛོམ་ཐོག་ཀྱི་རྒྱུག་མཛོད་. We have also བོན་ཐེ་གཟུམ་ *bon-sde-gsum* the three subdivisions of the Bon scriptures. བོན་པོ་ *Bon-po* a follower of Bon tenets.

✚ བོན་པ་ *bon-pa* = བཞུས་པ་ *bzlas-pa* to express, to mutter.

བོན་འབྱུང་རྩིས་ཅེན་ *bon-hbyuñ rtsis-chen* n. of a Bon religious work resembling the ཡལ་པོ་ཅེ་ཡི་མན་ of the Buddhists.

བོན་རི་ *Bon-ri* n. of a mountain in Kongpo sacred to Bon people: ཀོང་ཕུལ་བུ་རྩ་ལྷ་ཁང་གི་ཤར་རྩུགས་བོན་རི་སྐོག་པོ་བོད་ཀྱི་གནས་དུ་མ་ many Tibetan holy places such as Bon-ri situated to the east of Buchu lha-khang of the province of Kongpo (*B. grub.* 2).

བོན་ལུང་འད་དགའ་ *bon-luñ hod-dkar* = འཕགས་པ་ཆུང་ལྔ་ *the venerable (B. Nam.)*.

བོར་ར་ *bor-ra* ཐུགས་ཉིལ་བྱུགས་བོར་ 1. a sack of corn, holding about 30 khal (*Jä.*) 2. bag for sweepings and dust, dust-bin.

བོལ་ *bol* or བོལ་གོང་ *bol-goñ* the upper part of the foot or boot. བོལ་གར་ *bol-gar* = ཐུལ་དེ་ *bul-ha-ri*.

བོལ་པོ་ *bol-po* བཟའ་པ་ v. འབོལ་པོ་ *hbol-po*.

བོས་ *bos*, v. འབོད་པ་ *hbod-pa* to call.

བྱ I: *bya* the fut. root of བྱེད་པ་ *byed-pa*; v. this and the sbst. བྱ་བ་ *bya-wa*.

བྱ II: བྱ་ལྷོ་, བྱ་མོ་ any bird or fowl. བྱ་མོ་ *khyim-bya* the domestic fowl; བྱ་སྒོ་ *bya-sgro* a feather; བྱ་འདབ་ *bya-hdab* wing; བྱ་སྒྲ་ *bya-spu* bird's down; བྱ་མཚན་ *bya-tshan* or བྱ་མལ་ *bya-mal* bird's nest; བྱ་སྒོན་ *bya-skon* or བྱ་རྒྱ་ *bya-rgya* a net or trap to catch birds.

Syn. སྒོ་སྒྲ་ *sgoñ-skyes*; གྲོ་སྒྲ་ *gnis-skyes*; མཁའ་འགྲོ་ *mkhah-hgro*; མཁའ་ཕྱོད་ *mkhah-spyod*; མཁའ་ལ་རྒྱ་ *mkhah-la-rgyu*; འདབ་ལྷན་ *hdab-lan*; འདབ་མའི་ཤིང་རྩ་ཅན་ *hdab-mahi ciñ-rta-can*; ཡན་ལག་ལྷན་པ་ *yan-lag drug-pa*; རྣམ་མཁའི་རྩ་ *nam-mkhahi-rta*; མཁའ་རྣལ་ *mkhah-nal*; སྒོ་ལྷན་ *sgro-lan*; མེ་ཡི་མགྲིན་ *me-yi-mgrin*; འཕྱར་འགྲོ་ *hphur-hgro*; མཁའ་ཕྱོད་ *mkhah-bgrod*; ལུས་མགྲོགས་ *lus-mgyogs*; འདབ་ཕྱོད་ *hdab-skyod*; འདབ་ཆགས་ *hdab-chags* (*Mñon.*).

བྱ་གདམ་པ་ ཀདམ་ the bird called *cadamba-goose*.

བྱ་ཀ་ལ་རྒྱ་ *bya-ka lan-ta-ka* v. ཀ་ལ་རྒྱ་ཀ་།

བྱ་ཀུ་ར་ *bya-ku ra-ra* ཀུ་ར་; v. ཀུ་ར་ [an osprey] S.

Syn. རྒྱ་ལྷན་ཐོས་ *rgyañ-grags-thos*; རྒྱ་སྒྲ་ *sgra-sgrogs*; རྒྱ་འཕྱོད་ཅན་པོ་ *sgra-hbyin chen-po* (*Mñon.*).

བྱ་ཀུ་ལ་ *bya ku-nā-la* ཀུ་ལ་ or ཀུ་ལ་ ཀུ་ལ་ [Phasianus gallus] S.

Syn. འདབ་ཆགས་རབ་ *hdab-chags-rab*; བྱ་ལྷན་ *bya-lan* (*Mñon.*).

བྱ་དཀར་ v. རྩེ་བྱ་གྲོ་།

བྱ་རྩ་ *bya-rkañ* རྩ་ལྷན་པ་ a place in Magadha where Gautama had resided some time.

བྱ་སྒྲ་ *bya-skyibs* (*cha-kib*) རྩ་ལྷན་པ་ clefts in rocks where birds take shelter, rocky overhanging crag with ledge beneath, men

and animals taking shelter in such large *chakib* or rock-harbours. བྱ་གྲོ་ལྷན་པ་ in the bird's shelter under a black rock; བྱ་སྒྲ་ལྷན་པ་ formed into a shelter for birds (*A. 11*).

བྱ་ཁྱ་ *bya-khañ* or བྱ་ཁྱ་པ་ a bird's cage.

Syn. རུ་གྲོ་, རུ་གྲོ་ བྱ་གྲོ་ལྷན་པ་ *bu-gahi-dbyañs* (*Mñon.*).

བྱ་ཕྱར་ *bya-khyuñ* རྩ་ཕྱར་; an eagle.

བྱ་ཕྱར་ལྷོ་ *bya-khyuñ-rdo* = མཐེན་ *mtshin* blue mineral colour (*Mñon.*).

བྱ་ཁྱ་ *bya-khra* རྩ་ཁྱ་ peregrine falcon.

བྱ་ཕྱར་ *bya-khrun* the crane.

བྱ་གྲོ་ལྷན་པ་ *bya-ga rgañ-gha-ga-ti*:

Syn. རྣམ་མཁའ་སྒྲ་ *nam-mkhar-sgeg*; རྩ་ལྷན་ཐོས་ *dbyañs-lan*; བྱ་གྲོ་ལྷན་པ་ *bya-ga rgañ-gha-ga-ti* (*Mñon.*).

བྱ་གྲོ་ *bya-gag* རྩ་གྲོ་, རྩ་གྲོ་, རྩ་གྲོ་ a species of bird: བྱ་གྲོ་གྲོ་ *bya-gag-gi lo* bird year. རྩ་གྲོ་ལྷན་པ་ རྩ་གྲོ་ལྷན་པ་ then he proceeded to Tharpa (Nirvāṇa) in the year called *bya-gag*, i.e., the bird year (*A. 93*).

Syn. ཀུ་ཀུ་སྒྲ་ *ku-ku sgrogs*; སྒྲ་གྲོ་ *sa-gnas*; བྱ་ལྷོ་ *khyim-bya* (*Mñon.*).

བྱ་གྲོ་ *bya-glag* the white-tailed eagle.

བྱ་གྲོ་ *bya-go-wo* the lammergeyer.

Syn. རྩ་ལྷན་ཐོས་ *byin-zahi lto-wa*; རྩ་ལྷན་ཐོས་ *hchi-wahi-hbañs*; རྩ་ལྷན་ཐོས་ *sla-hod sgra-can* (*Mñon.*).

བྱ་ལྷོ་ *bya-rgod* = རྩ་ལྷོ་ རྩ་ལྷོ་ vulture, bird of prey; བྱ་ལྷོ་ལྷན་པ་ *bya-rgod phuñ-pohi-ri* རྩ་ལྷོ་ལྷན་པ་ vulture-hill of Magadha, a resort of Śākyamuni. Syn. རྩ་ལྷོ་ *rluñ-spyod*; མཁའ་ལ་ལྷོ་ *mkha-la hkhor*; རྩ་ལྷོ་ *riñ-hphur*;

ནམ་པལ་ཕྱོད་ *nam-hphañ-spyod* (*Mñon.*). བྱ་རྒྱ་སྤོ་ *bya-rgod-spos* the plant *Delphinium Brunonianum*, the same as *Delphinium moschatum*; བྱ་རྒྱ་སྤོ་ *bya-rgod sen-mo* = རྒྱ་ཕྱག་ *rgya-cug*; བྱ་རྒྱ་ a net or trap to catch birds. བྱ་ཐལ་ *bya-thal* = བྱ་རྒྱ་ཕྱག་ *bya-rgod-brun* vulture's droppings (*Mñ-rda.* 4).

བྱ་རྒྱ་ཕྱག་ *bya-rgyud* གྲིལ་ཐག་ a ritual in mysticism.

བྱ་སྤྱོད་ *bya-sgruñs*, or བྱ་སྤྱོད་ title of a book of satirical fables, in which birds are introduced as speaking.

བྱ་སྤྱོད་ *bya-sñiñ*, = བྱ་སྤྱོད་ *bya-rmyen*.

བྱ་སྤྱོད་ = བྱ་སྤྱོད་པ་ བྱ་སྤྱོད་ vb. yawning, gaping.

† བྱ་དེ་པ་ *Bya-da li-pa* an Indian Buddhist saint, a pupil of Virūpa (*K. dun.* 12).

བྱ་དཔལ་ *bya-hdab*, རང་པོ་ལྷ་གཤམ་ a balcony.

བྱ་དཔལ་ *bya-hdre* a kind of winged demon.

བྱ་པོ་ *bya-po* cock, the male of the domestic fowl: བྱ་པོ་དང་པོ་, བྱ་པོ་པོ་, etc., the first, the second cock-crow (*C.*).

བྱ་པོ་པོ་ *bya-po tsi-tsi* (*Med.*) a medicinal plant, stopping the monthly courses; in *Lh.* applied to *Impatiens sulcata*.

བྱ་སྤྱོད་པ་ *bya-spu-non-pa* to pat on the back; to keep in order, not to disturb any arrangement: བྱ་སྤྱོད་པ་ཕྱག་ཕྱོར་ patting on the back in the way of encouragement as if gently touching the plumes of a bird (*Fig. k.*).

བྱ་སྤོ་ *bya-spos* = སྐར་མ་འཕྲོ་བཞིན་ n. of a constellation.

བྱ་པོ་ *bya-pho* a male bird, a cock; n. of a medicinal plant used to stop excessive menstruation.

བྱ་མ་རྒྱ་ *bya-ma-rta* = བར་ཟེན་ or བར་ཕྱིན་ *bañ-phyin* a messenger (*Mñon.*).

བྱ་མ་བྱི་ *bya-ma-byi* the fruit-bat or flying fox.

Syn. བྱ་མ་བྱི་ *bya-ma byihu*; གཙོད་ཕྱིན་ *gcod-byed*; རྟེན་བར་འཛིན་ཕྱིན་ *ñe-war hdsin-byed* (*Mñon.*).

བྱ་མ་ལེབ་ *bya-ma-leb* any butterfly.

བྱ་སྤྱོད་པ་ *bya-rmyañ-wa* = བརྒྱུད་མ་གྱི་ཕྱིན་པ་ stretching one's self after fatigue, lying prostrate: མེད་གཤམ་འཛིན་ཆེན་པོ་ཕྱིན་པ་ བྱ་སྤྱོད་པ་ this lion coming out of his den stretches his body.

བྱ་མ་རྒྱ་ *bya-tshe-riñ* the white crane, a species of bird said to live one hundred years.

Syn. ལྷ་པོ་ལྷ་ *lhad-bkod*; གནམ་གྱི་ལྷ་མོ་ལྷ་ *gnam-gyi ce-moñ-bya*; ལྷ་པོ་ལྷ་ *sñan-hphrin*; འདབ་ཆགས་ཆེན་པོ་ *hdab-chags tshe-riñ* (*Mñon.*).

བྱ་མ་ *bya-wañ* the bat; acc. to *Jä.* night-hawk, goatsucker, caprimulgus.

བྱ་མོན་ *bya-bshon* 1. one who rides on a bird, an epithet of Vishnu and Kārtikeya the former riding on the eagle, the latter on the peacock. 2. an egg (in *Bal.*) (*Jä.*).

བྱ་མེ *bya-se* crest on the head of birds, tuft (of feathers) of birds.

བྱ་ཕྱག་པ་ *bya hug-pa* the owl (general term)

བྱ་ཕྱི་གཤམ་ *byahi-gdon* a malignant spirit which kills birds; a disease of birds (*Mñg.* 77).

བྱ་ཕྱི་ཕུར་ཕྱོད་ *byahi phur-tshul* flying of a bird: ཕྱི་ཕུར་ *gyen-hphur*; ཕྱི་ཕུར་ *thur-hphur*; བར་ཕྱི་ཕུར་ *thad-ka-hphur*; རབ་ཕྱི་ཕུར་ *rab-tu hphur*; བྱ་ཕྱི་ཕུར་ *byahi-hgros* (*Mñon.*).

བྱ་རྒྱ་ལྷ་མོ་ *bya-rig* [a species of bird, the *Gracula religiosa*.] *S.*

བྱ་རྒྱ་ *bya-roq* རྒྱ་ལྷ་, རྒྱ་ལྷ་མོ་, རྒྱ་ལྷ་མོ་, རྒྱ་ལྷ་ the crow; in *W.* the raven. བྱ་རྒྱ་ཕྱིན་པ་

bya-roḡ spyod-pa the characteristics of a crow: མི་མངོན་འཁྱིལ་དང་ *mi-mñon hkhriḡ-dañ*, རྩམ་པ་དང་ *rñam-pa dañ*, དུས་སྤུ་གནས་ན་འཆར་བག་ཡིད་ པ་དང་ *duṣ-su gnaṣ-na hchah-baḡ yod-pa dañ*, ཡིད་མི་ཆེས་ *yid-mi cheṣ (Masu rakṣa)*.

Syn. ཁྱ་ *khba-ta*; ཐོས་སྒྲོགས་ *thos-sgroḡs*; གྲོ་ཁྱེ་ཁྱེད་ *groñ-khyer-spyod*; ན་ཚོད་གནས་ *na-tshod-gnaṣ*; གནས་གསོ་ *gshan-gso*; རབ་དགའ་ *rab-dgaḡ*; ཚེར་མའི་ཆར་ཅན་ *tsher-maḡi tshañṣ-can* བརྒྱ་བྱིན་སྐྱེས་ *brgya-byin skyes*; ལན་ཅིག་སྐྱེས་ *lan-cig skyes*; མདོག་གཅིག་པ་ *mdog gcig-pa*; རྩ་རྩེའི་མཆུ་ཅན་ *rdo-rjeḡi chu-can*; འཁྱིལ་པ་ཐེད་ *hkhrid-pa sped*; དགའ་བས་རྒྱ་ *dgaḡ-paṣ-rgyu*; ལྟེ་བ་སྐྱེས་ *lte-wa skyes*; ལྷ་གཏོར་ཐ་བ་ *lha-gtor za-wa*; བདག་ཉིད་སྒྲོགས་ *bdag-ñid skroḡs*; བདེན་པའི་དག་ *bden-paḡi ñaḡ (Mñon.)*.

བྱ་རྒྱུ་དགྲ་པོ་ *bya-roḡ dgra-wo* दिवाकीर्ति, भृङ्गारी [a bat, an owl, a cricket] S. = པ་ལ་མང་ *pha-wañ*.

བྱ་རྒྱུ་ཆེན་པོ་ *bya-roḡ chen-po* the large species of crow, the raven.

Syn. ཀ་ཀོ་ལ་ *ka-ko-la*; རེ་བ་བསྐྱུ་ *hchi-wa bṣlu*; མགྱིན་ནག་ *mgrin-nag (Mñon.)*.

བྱ་རྒྱུ་མཆུ་ལྷུང་མཆི་མཆི་ [a fragrant powder, a kind of gem.] S.

བྱ་རྒྱུ་ཐུང་མ་ *bya-roḡ ñuñ-ma* a medicinal plant: བྱ་རྒྱུ་ཐུང་མས་མ་གསོ་འབྲས་ནད་འདུལ་

Syn. ཐ་དང་ཐེད་ *tha-dad phreñ*; ཐུམ་རེས་ *bum-ñes*; ལུ་དུ་སྤུ་རའི་འདབ་ *u-du mu-raḡi hdab*; པད་མ་མཆོས་ *pad-ma mchos*; ནད་མེད་ལམ་སྐྱེས་ *naḡ-med lam skyes*; ཤིན་ཏུ་ཐྱོད་ *ṣin-tu spyod*; འདབ་ཐུད་ཐུབ་མ་ *hdab-byed rtsub-mo*; ཡན་ལག་དམར་ *yan-lag dmar*; མདོས་ལྷན་ཉིད་ *mdses-ldan ñid (Mñon.)*.

བྱ་རྒྱུ་ལྟོ་ *bya-roḡ-lto* काकोर, काकोली [a vegetable substance used in medicine, described as sweet and cooling, allaying fever, removing phlegm, etc; it is said to be a root brought from Nepal or Morung] S.

བྱ་རྒྱུ་གཤིང་ 1. ཡཀམ་ a kind of sandal wood. 2. ཀ་ཀོ་ལ་ the crow's face.

བྱ་རྒྱུ་ཐོབ་སྤྱོད་ *bya-roḡ stobs-ldan* important medicinal root.

Syn. རྩེ་བརྒྱུད་འབྲས་ཤིམ་ *sde-brgyad-hbraṣ shim*; ལང་ཚོ་གནས་ *lañ-tsho gnaṣ*; སོ་སོའི་ཐེད་པ་ *so-soḡi phreñ-wa (Mñon.)*.

བྱ་རྒྱུ་ནོར་བུ་ *bya-roḡ nor-bu* काकमणि a medicinal fruit said to be useful in consumption: བྱ་རྒྱུ་ནོར་བུ་རྩ་རྩ་དང་ *bya-roḡ nor-bu star-bu ru-rta dañ (Smanṣ. 222)*.

‡ བྱ་རྒྱུ་ལུ་དུམ་ལྷ་རི་ཀླ་ *bya-roḡ u-dum wa-rikā* काकउदुम्बर [the glomerous fig tree.] S.

Syn. སྒྲིང་མེད་ *ṣñiñ-med*; རྩེ་གཤིང་ *driṣ-gañ*; རྩེ་དང་འབྲས་ *rje-ñar hbraṣ (Mñon.)*.

བྱ་ལམ་ *bya-lam* as met. the sky (*Mñon.*).

བྱ་ལོ་པ་ *bya-lo-pa* one born in the bird-year of the Tibetan calendar.

བྱ་ཤིང་རྩ་མོ་ *bya-ṣiñ rta-mo*.

Syn. ཤིང་འཛུམས་ *ṣiñ-hjoms*; འདབ་མ་བརྒྱུད་པ་ *hdab-ma hrgyad-pa*; མགྱིན་རིང་ *mgrin-riñ (Mñon.)*.

བྱ་ཤོར་བ་ *bya-ṣor-wa* bird of prey.

Syn. འཚོ་བའི་ཐ་ཆར་ *htsho-waḡi tha-chad*; བྱ་རྩི་བ་ *bya-rñi-wa*; བྱ་རྒྱུ་བ་ *bya-rgya-wa (Mñon.)*.

བྱ་བ་ 1. sbst. कार्य that which is to be done; any action or deed; a duty: འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱ་བ་ *hjig-rten gyi-bya-wa* and ཆས་གྱི་བྱ་བ་ *choskyi bya-wa* secular and religious works; བྱ་ལས་ *bya-laṣ* one's duties; བྱ་བ་ཐྱོད་ལམ་ *bya-wa spyod-lam* behaviour, conduct, doings. 2. fut. infin. of བྱ་དཔ་ to do, or to call; esp. in the phrase ཞེས་བྱ་བ་ thus to be called, so to be styled (placed after personal names). བྱ་རྒྱུ་ཤེད་པ་ *bya-rgyu zad-pa* all efforts or measures exhausted, nothing left to be done. བྱ་རྒྱུ་ཐུབ་པ་ *bya-rgyal thabs-zad* all resources failing, bereft of help. བྱ་སྒྲམ་པ་ *bya-ṣñam-pa* = བྱ་བས་མ་པ་: ལྷ་ཁྱེ་ཐུབ་པའི་འཁོར་གྱི་ཐོག་མ་ཞིག་བྱ་སྒྲམ་པ་ཡིན་ (*A. 60*). བྱ་བཏང་

bya-btañ (བདག་རྩོམ་བཏང་ *bdag-hdsin blos-*
btañ relinquishing one's interest or posses-
sions either in a spiritual or a temporal
sense. བྱ་རྩལ་ easy to be done.

བྱ་ག *bya-ga* or བྱ་པ *byag-pa* pliancy,
nimbleness, agility of body; བྱ་མཁན་ rope-
dancer (*Jä.*).

བྱ་དགའ་ *bya-dgañ* प्रसाद favour, boon,
royal favour, recognition of services with
rewards and presents: སྤྱད་མི་རྩོད་པའི་རྩལ་དུ་བྱ་
དགའ་རྩོམ་པོ་ཡང་ཞུར་ besides not demanding ran-
som from you he would even confer on you
great rewards; རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱད་པོ་ལ་བྱ་དགའ་ཁས་སྤྲུམ་
ཏེ་བོད་ལ་ཡན་ཤོག་པའི་པཱི་ཏེ་ཡོད་དམ་མེད་འདྲིར་བཏང་བས་ offering
rewards to mendicants of India he
sent to inquire if there were paṇḍits who
would be of service to Tibet (*A.* 64).

བྱ་བྱལ་ *bya-bral* met. night, lit. free from
work, cessation from work. Syn. མཚན་མོ་
mtshan-mo; འདུ་འཛིན་བྱལ་བ་ *hdu-hdsi bral-wa*
(*Mñon.*). བྱ་བྱལ་པ་ *bya-bral-pa* = བྱ་བཏང་བ་ one
free from business, an ascetic.

བྱ་མ་བྱམ་པ་ *bya-ma bum-pa*. a teapot-shaped
vessel used in sacrificing.

བྱ་མ་བྱར་ལྷག་ *bya-ma byar-skyag* dandelion.

བྱ་མོ་ལབ་ *bya-mo-lab* = མཚན་རྩལ་ articles for
religious service.

བྱ་རྩ *bya-ra* subst. watch, superinten-
dence, attention: རྒྱ་གར་གྱི་ནང་བར་ཕྱུ་པ་སེལ་ཏེ་
བྱ་རྩ་མཛད་ he watched the conduct of the
upāsaka for three days (or it may mean
that he did the duties of an *upāsaka* for
three days) (*A.* 83). བྱ་རྩ་གཏོགས་ *bya-ra-*
gtogs in: བཞུན་པ་ལ་ཤོས་བསམ་གྱི་བྱ་རྩ་མ་གཏོགས་པ་མི་འགྲུལ་
does not move without doing some service
to religion in reference to study (*A.*
126). བྱ་རྩ་བ་ *bya-ra-wa*, = བྱ་རྩ་བ་ རུས་མིག་ sentinel,
watcher.

བྱ་ས་ *Bya-sa* n. of a monastery near
Chethang (རྩེ་མར་ *Rtse-thañ*) on the Yeru
Tsang-po: དང་པོར་བྱ་སར་ཕྱག་ལེབས་ *dañ-por bya-*
sar phyag-phebs he first visited the monas-
tery of Chya-sa (*A.* 93). བྱ་ས་ཀོ་ཁར་ *bya-sa*
ko-khar the ferry at བྱ་ས་ the place where
people cross the Tsang-po by means of
ཀོ་ཁ་ hide boats.

བྱང་ *byañ* བྱང་རྒྱུག་, བྱང་ལྗོངས་ the north:
བྱང་ཕྱོགས་ བྱང་རྒྱུག་ the northern direction, བྱང་
ཕྱོགས་ཕྱོགས་ཀྱི་ northern; བྱང་ངོས་ north side,
བྱང་མར་ the Jang-thang or grassy undulat-
ing plains of North Tibet; བྱང་པ་ an inha-
bitant of the north. བྱང་གི་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *byañ-gi*
phyogs-skyoñ the guardian of the north,
an epithet of Vai-sravaṇa. བྱང་སྒྲུ་མི་སྒྲུ་ན་
byañ-sgra mi-sñan བྱང་རྒྱུ་ལྗོངས་ the fancied
continent of the north where men enjoy
unvarying health and fabulous longevity.
བྱང་ཕྱོགས་ན་རྩོད་ཕྱོད་ཀྱི་རྩ་མཚན་, = བྱལ་རྩོག་ *bul-tog* a
kind of soda obtained from the northern
deserts of Tibet (*Sman*); བྱང་དབང་ *byañ-dwañ*
n. of a superior quality of satin (*S. Kar.*
179). བྱང་འཕྱོག་ *byañ-hbrog* the herdsmen
of the northern solitudes of Tibet (*Loñ.*
2, 5).

བྱང་རྩལ་ *byañ-chub* བོལ་བྱེད་; བྱང་ *byañ* =
purified, all sins and defilements washed
out, and རྩལ་ *chub* = perfected, all attain-
ments and accomplishments having been
acquired. བྱང་རྩལ་སེམས་དཔའ་ *byañ-chub-sems-*
dpah བོལ་བྱེད་སེམས་ one having perfect spiritual
enlightenment, i.e., a Bodhisattwa; བྱང་རྩལ་
སེམས་མ་ fem. of བྱང་རྩལ་སེམས་དཔའ་. There are
two classes of བྱང་རྩལ་སེམས་དཔའ་: one those
belonging to the school of Hīnayāna, i.e.,
Cṛāvakas and Pratyeka Buddhas; and the
other those belonging to the Mahāyāna
school or the proper Bodhisattwa. The
name བྱ་རྩ་མེད་པའི་བྱང་རྩལ་ *bla-na-med-paḥi byañ-*

བྱང་གྲོལ *byaṅ-grol* (abbr. of བྱང་རྒྱལ་སྐྱེ་མཁས་དཔལ་) *visvakti*, *अपवर्ग* immortality, emancipation, salvation.

Syn. ཐར་པ *thar-pa*; རྣམ་གྲོལ *rnam-grol*; རེ་མེད *hchi-med* (*Mñon.*).

བྱང་དར *byaṅ-dar* a kind of white silk scarf presented to guests at the time of meeting or parting (*S. Kar.* 179).

བྱང་རྩྭ *byaṅ-rdo* monument or prop. inscription stone (*Jä.*).

བྱང་པ *byaṅ-pa* 1. v. བྱང་ *byaṅ*. 2. medicinal plant: བྱང་པས་རྩ་ཡི་ནད་རྣམས་སྦྱོང་བར་བྱེད་.

བྱང་སྐྱེ་མཁས་དཔལ་ *byaṅ-sems-dkar*, དམར་ *dmār* white and red species of medicinal plants which are used to stop seminal discharge, etc. ཚད་ལྡན་བརྩན་ལེན་མཚེག་། ཐེག་ལེ་འཛེག་སྐྱེ་མཁས་མ་དང་དམར་རྩ་ལ་པན་ (*Med.*). བྱང་སྐྱེ་མཁས་དཔལ་པོ་ *byaṅ-sems-dkar-po* the seminal fluid, the animal seed. བྱང་སྐྱེ་མཁས་ལྡན་པའི་ལྷ་བྱ་གཞིན་རུ་= ཙོང་ཞི་ *coñ-shi* soapstone, or perhaps pumice stone (*Sman.*).

བྱང་པ *byaṅ-wa* 1. = མངས་པ་ (*Yig.* 38). purified; = ཞིབ་པ་ powdered (*S. Lex.*). 2. sbst. མཁས་པ་ *niṣṇa*, *निष्ठित*, *प्रवीण*, *अन्त* wise, learned, skilful, clever. བྱང་བར་འགྱུར་ becomes purified; བྱང་བར་མ་བྱས་ has not been made clean.

བྱང་བྱ *byaṅ-bu* 1. coat of mail made of thin circular scale-like iron rings (*Jig.* 31). 2. an inscription written on a board. Acc. to *Jä.* direction, label.

བྱང་བྱིང་ *byaṅ-byiṅ* བྱང་ས་ n. of a number: ལྷག་ལྷིག་བྱང་བྱིང་ཆེས་ཆེས་དང་ (*Ya-sel.* 56).

བྱང་མི *byaṅ-mi* 1. north-man. 2. nothing, not at all, by no means: བྱང་མི་གཤུར་ said nothing.

བྱང་ལྷ *byaṅ-shwa*, ལྷག་ས་ཀྱི་བྱང་དགུ་མ་བཅོས་པས་ལྷ་མོ་ iron helmet (*Rtsii.*).

བྱངས་ *byaṅs* = བྱང་ *byaṅ*: རབ་བྱངས་ *rab-byaṅs* well cleansed or purified.

བྱད་ *byad* ལ་ཁར་ 1. shape, aspect, outline; and, hence, countenance: བྱད་ཀྱི་བཟླག་སྐྱེ་མཁས་མངའ་ས་ brightness, radiance, beautiful complexion; བྱད་གཟུགས་ ལ་ཁར་ well-formed. 2. (*Cs.* also བྱད་མ་ *byad-ma*) enemy: བྱད་མ་མི་གཙན་ *byad-ma rme-ṣa-can* a wicked demon, (*Vai-ṣṇ.*). 3. = མནན་གཏན་ suppression, imprecation, malediction. 4. any article, piece of furniture; in compounds, ཡོ་བྱད་ ཆ་བྱད་.

བྱད་བྱར་ [ཆོལ་ལྷ་ལ་ a fragrant grass, *Cyperus*] *S.*

† བྱན་ *byan* or བྱན་ *bya-na* = མཁ་ཀྱི་ཁ་བཟུར་བའི་ལན་ཚྭ་. བྱན་ may be salted curry or བྱན་ *byan* is prob. a corrupted form of བྱུ་འོན་ ཡེ་ཤེན་།

བྱན་པོ་ *byan-po* a cook. བྱན་མ་ a housewife, a woman who cooks food; acc. to *Sch.* a divorced woman; and བྱན་ཚུད་པ་ *byan-tshud-pa* 'to allure, entice, seduce.'

བྱལ་པ་ *byab-pa*, pf. བྱལས་པ་ *byabs-pa* 1. to cleanse, wash, wipe: རྒྱལ་མཁས་ཙན་ལ་བྱལ་པ་ to clean the whole house. 2. to seize, clutch: ར་ལུག་བྱལ་ནས་མཁུ་སྐྱེ་མཁས་པ་ *ra lug byab-nas a-lche wa-mos za* seizing the goat and sheep, the fox eats them, alas!

བྱམས་པ་ *byams-pa* 1. sbst. རྐྱེ་མཁས་, རྐྱེ་མཁས་ kindness, love, affection, བྱམས་སྐྱེ་མཁས་ id. Also adj. kind, loving, benevolent, used of the love of parents to their children, of the beneficent to the needy, but not in the contrary order, nor of love to inanimate objects (*Jä.*). བྱམས་དགོངས་ *byams-dgoñs* kindness, consideration, gracious treatment; བྱམས་པའི་གཉེན་ *byams-pahi-gñen* kind and beloved friend: རྩེ་མོང་བྱམས་པའི་གཉེན་ beloved friend do come here. 2. རྐྱེ་མཁས་; the loving one, i.e., the coming Buddha, or Maitreya; also styled:— མ་པམ་མགོན་པོ་ *Ma pham mgon-po*; མ་གཏུང་དཔལ་ལྷག་ *Sa-bcuhi dwañ-phyug*; མ་པམ་པ་ *Ma-pham-pa*; དགའ་ལྡན་བཟུགས་

བྱ

Dgah-ldanbshugs; དགའ་ལྡན་བདག *Dgah-ldan-bdag*; བྱམས་ཅེན་མགོན་པོ *Byams-chen mgon-po* (*Mñon.*). An enumeration of his one hundred and eight names is to be found in *K. g. 4, 21*. His name with Mongol Buddhists is *Maidari*; and the Pali synonym is *Metteyya*.

བྱམས་ཅེན་ཅོས་རྒྱུ་ཡེ་ནི *Byams-chen Chos-rje Čā-kyā ye-ge* n. of the founder of the great monastery of Sera near Lhasa (*Loñ. 2, 11*)

བྱམས་པ་གླིང་ *Byams-pa-glin* (Chambaling) n. of a great monastery and *Chorten* in Gra-nang in Lhokha where there is a huge image of Maitreya. Every year in the month of June a great fair is held at Chambaling (*Loñ. 3, 7*). བྱམས་པ་ཅོས་འཁོར་མ *byams-pa-chos hkhor-ma* n. of the chief image of the *Maitreya Dharma cakra* which king Krikri during the time of Buddha Kās'ypa used to adore (*Lon. 2, 5*).

བྱམས་པ་འདུག་པ་ཞེས་པའི་མདོ *Byams-pa hjug-pa shes-pahi mdo* a sūtra on the advent of Maitreya (*K. d. 2, 440*).

བྱམས་པ་ཏེར་གཅིག་ twenty-one Champa duties of the Bon pantheon which according to some find form in the རྒྱལ་མ་ཏེར་གཅིག་ the twenty-one manifestations of the goddess *Dol-ma* or *Tārā* (*D.R.*).

བྱམས་པ་མི་འགྱུར་ *Byams-pa mi-hgyur* n. of an ancient castle built by the royal father of king *Sroñ-btsan sgam-po* situated to the east of Lhasa (*Loñ. 2, 5*).

བྱམས་པ་དང་ལྡན་པ་ *byams-pa-dan ldan-pa* loving and affectionate, one who is possessed of these qualities.

Syn. ཡིད་ལ་གཙགས་པ་ *yid-la gcags-pa*; བ་ལྟ་བུ་ *pha-lta-bu*; ཡ་ཡི་ཅོས་ལྡན་ *pha-yi chos-ldan*; མ་དང་སྤྱིང་མོ་ལྟ་བུ་ *ma-dan sriñ-mo lta-bu*; བྱམས་ལྡན་ *byams-ldan*; ཐུགས་རྒྱུ་ཅེ་བ་ *thugs-rje che-wa*;

བགའ་རྩིན་ཅན་ *bkah-drin-can*; རྩོམ་བཟུང་ *rjes-bzuñ*; བརྩེ་བས་སྦྱོར་ *brtse-was-skyoñ*; བརྩེ་ལྡན་ *brtse-ldan*; བརྩེ་བས་འཛིན་ *brtse-was-hdsin*; བྱམས་བརྩེ་ *byams-brtse*; མཉེས་གཉེན་ *mñes-gñen*; བྱམས་པ་ཅེན་པོ་ *byams-pa chen-po* (*Mñon.*).

བྱམས་པས་བྱས་པའི་ཅོས་བརྒྱད་ *byams-pas shus-pahi chos-brgad* the eight religious discourses delivered to Maitreya at his request on the following subjects: བསམ་པ་ *bsam-pa*, སྦྱོར་བ་ *sbyor-wa*, གཏོར་བ་ *gtoñ-wa*; ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ་ལ་མཁས་པ་ *yoñs-su bñho-wa-la mkhas-pa*, བྱམས་པ་ *byams-pa*, སྤྱིང་རྒྱུ་ཅེ་ *sñiñ-rje* ཐབས་ལ་མཁས་པ་ *thabs-la mkhas-pa*, ཞེས་རབ་གྱུ་ལ་རྩལ་ཏུ་བྱིན་པ་ལ་ངེས་པར་བྱུང་བ་ (*K. ko. 3, 203*). བྱམས་པས་བྱས་པའི་མདོ་ *byams-pas shus-pahi mdo* a sutra spoken by Maitreya (*K. ko. 3, 41*).

བྱམས་སྤྱིན་ *Byams-sprin* n. of a place with a monastery in the district of *Skyid-groñ* (Kiron) north of Nepal (*Loñ. 2, 6*).

[བྱམས་བཞུགས་ *Byams-bshugs* sitting like Maitreya, i.e., after European fashion on a chair with his legs hanging down, opp. to ཐུབ་བཞུགས་ sitting cross legged like Buddha. Maitreya when appearing in this world as a Buddha will change the usual mode of Buddhist sitting.

བྱར་ *byar* = བྱ་བར་ *bya-war*, supine of བྱེད་པ་; བྱར་མེད་ *byar-med* 1. not to be done. 2. subst. inactivity, inaction. In Buddhism, apathy, indifference: བྱར་མེད་གྱི་ངང་ལ་གནས་པ་ to live in the state of inaction.

བྱས་དེབ་ *byas-deb* (ལས་བྱ་བ་གང་བྱས་པའི་དེབ་) register of work and duties (of officials, etc.) (*Rtsi.*).

བྱས་ནས་ *byas-naš* རྒྱུ་ལྡན་ having done, performed.

བྱས་པ་ *byas-pa* pf. of བྱེད་པ་ *byed-pa*; 1. ཀ་རི་རི་ [done] S. བྱས་ན་ *byas-na*, བྱ་སྤྱོད་, when done. 2. a doer: བྱེད་པ་བྱས་པ་ *byed-pa byas-pa*

a doer of deeds, as the first grade of holiness. བྱས་པ་ཅན་ ཀུན་བྱུང་ [one who has done] S. བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ [destruction of what has been done; is a technical term of Indian philosophy adopted to establish the doctrine of rebirth by showing that it is an absurdity to maintain that any act done by me will be destroyed, and that I shall not enjoy the fruit of it] S. བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ *byas-pa tshor-wa* ཀུན་བཤེས་ [grateful] S. བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ *byas-pa ces-pa* or བྱས་པ་ཅན་པ་ = བྱས་པ་ཅན་པ་ *infra.* བྱས་པ་ཅན་པ་ *byas-choṣ* conscience (*Jä.*). བྱས་པ་ཅན་པ་ *byas-zin-pa* a work done, finished or completed. བྱས་པ་ཅན་པ་ *byas-ces-pa* ཀུན་བཤེས་, ཀུན་བཤེས་པ་ to be grateful; gratitude, thankfulness: བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ བྱས་པ་ཅན་པ་ for kindness done you should be grateful (*A.* 129).

བྱི *byi* 1. anything that is devoid of hair and plumes or from which the hair has been taken off. བྱི་བྱེད་པ་ *byi-byed-pa* rarely བྱི་བྱེད་པ་ *byi-wa* to ravish, commit a rape; བྱི་ཅན་ *byi-chaṅ* punishment for it.

བྱི་བྱེད་པ་ *byi-byas* = བྱི་ཅན་ *byi-ṣor* or བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ adultery, fornication (*Shal. ch. 14*). བྱི་བྱེད་པ་ *byi-wo* = བྱི་ཅན་པ་ *hchal-po* a lewd person.

བྱི་ཅན་པ་ *byi-taṅ-ga* also called བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ n. of a medicinal fruit [*Erycibe paniculata*] very effective in killing worms and improving digestion.

Syn. བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ *don-yod hbras-bu*; བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ *sna-tshogs-hbras* (*Mñon.*).

བྱི་ཅན་པ་ *byi-thar-dur* porcupine, hedgehog.

བྱི་ཅན་པ་ *byi-dar* a silk stuff (*Vai-ṣṇ*).

བྱི་ཅན་པ་ *byi-ṣdiṅṣ* whole, entire.

བྱི་ཅན་པ་ *Byi-nu-ti* n. of a place in ancient India: བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ at

that time (seven days after the death of Buddha) the king of the country of Byinuti called Abhaya (*K. my. 19, 526*).

བྱི་རྩེ་ *byi-dor* also བྱི་བྱེད་པ་ *byi-bdar* བྱི་བྱེད་པ་, བྱི་བྱེད་པ་ the wiping, cleansing; the act of cleaning; བྱི་རྩེ་བྱེད་པ་ *byi-dor byed-pa* to clean, to sweep out spiritually, to cleanse one's thoughts (*Mil.*); བྱི་བྱེད་པ་ to dress trimly, to make one's self smart; བྱི་རྩེ་ཅན་ *byi-dor-can* one who keeps neat and clean and is fond of living so: བྱི་རྩེ་ཅན་པ་ བྱི་རྩེ་ཅན་པ་ (*A.* 5).

བྱི་བྱེད་པ་ *byi-po* or བྱི་ཅན་པ་ *byi-pho* an adulterer, a lewd person (*K. du. 5, 284*).

བྱི་བྱེད་པ་ *byi-wa* = བྱི་ཅན་པ་ *rtsi-rtsi* བྱི་ཅན་པ་, བྱི་ཅན་པ་ rat, mouse.

Syn. བྱི་ཅན་པ་ *rkun-mo*; བྱི་ཅན་པ་ *hbigṣ-byed*; བྱི་ཅན་པ་ *pri-ṣahi-mig*; བྱི་ཅན་པ་ *rko-byed*; བྱི་ཅན་པ་ *bug-pa-byed*; བྱི་ཅན་པ་ *ri-brag-la gnaṣ-pa*; བྱི་ཅན་པ་ *ṣiṅ-gi byi-wa*; བྱི་ཅན་པ་ *dri-ma-can* (*Mñon.*).

བྱི་ཅན་པ་ *byi-wa smug-chuṅ* n. of a mouse in the fable *Rdsa-byi*.

བྱི་ཅན་པ་ *byi-wahi lo-ma* v. བྱི་ཅན་པ་.

བྱི་ཅན་པ་ *byi-tshe* n. of a monster: བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ (*A.* 34).

བྱི་ཅན་པ་ *byi-tsher* a medicine for external application: བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ (*Med.*).

བྱི་ཅན་པ་ *byi-bshin* (མཁའ་མཁའ་) བྱི་ཅན་པ་ n. of the 21st constellation or lunar mansion.

Syn. བྱི་ཅན་པ་ *ṣag-ñan-pa*; བྱི་ཅན་པ་ *tshim-byed-ma*; བྱི་ཅན་པ་ *bya-ze* (*Mñon.*).

བྱི་ཅན་པ་ *byi-bzuṅ* the bur of the burdock plant (*Jä.*).

བྱི་ཅན་པ་ *byi-ze* = བྱི་ཅན་པ་ *thabṣ* manner, way, method.

བྱི་ཅན་པ་ *byi-hu* 1. shrew-rat. བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་ *byi-hu-thaṅ-khyamṣ* field-shrew: བྱི་ཅན་པ་ བྱི་ཅན་པ་

year, he sent back most of his attendants (A. 71).

བྱིན་པམས *byin-phabs* good ordinary tea (*Rtsii.*).

བྱིན་ཕུལ *byin-phul* hollow on the inner side of the thigh (*Cs.*).

བྱིན་ཟེ་ལྷོ་བ *byin-zahi lto-wa* = བྱ་གོ་བ *bya-go-bo* a kind of vulture with plumes (*Mñon.*)

བྱིན་ལན *byin-lan* 眞信具 眞 thank-offering.

བྱིབས *byibs*, seems to have a pres. form བྱིབ་པ or འབྱིབ་པ = བཀའ་བ་པ *bkab-pa* or གཡོགས་པ *gyogs-pa* enveloped, hidden (*Mñon.*).

བྱིུ་ཐུང་ *byihu-sbyaŋ* a small bird (*Rtsii.*).

བྱིུ་མེ་ཐན *byihu-me-zan* (lit. the fire-eating bird) n. of a fabulous bird from the excrement of which gold is said to be obtained: ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་རི་ཆེན་པོ་ལ། བྱིུ་མེ་ཐན་གྱི་བྲག་ལས་ from the dung of the so-called fire-bird on a large rocky precipice of the sea-shore. (*Jig. 16.*)

བྱིལ་བ *byil-wa* to pat: མགོ་བོ་ལ་བྱིལ་བྱིལ་བྱེད་པ་ to pat a person's head (*Pth.*).

བྱིལ་མོ *byil-mo* naked (*Sch.*).

བྱིས་པ *byis-pa* 眞子, 眞人, 眞子, 眞人, 眞子, 眞人 little child, young boy: མོ་བྱིས་ *mo-byis* little girl; བྱིས་པ་ཐྱོད་པ *byis-pa spyod-pa* 眞子, 眞人 childish or boyish behaviour. བྱིས་པ་ར་བདུད་ *byis-pa rda-bdud* n. of a (མ་བདག) monster. བྱིས་པའི་སྐྱོ་བོ *byis-pahi skye-wo* ལུ་མཁའ་ 1. a plain young person not initiated or married. 2. one who is ignorant of the doctrine of *Karma* and *Phala*, and who does not receive what is necessary for his spiritual culture. བྱིས་པའི་བརྒྱུན་ཐགས་ 眞子, 眞人 childish resolution, or vows; བྱིས་པའི་རང་བཞིན་ 眞子, 眞人 puerile childish nature; བྱིས་པའི་ལམ་ 眞子, 眞人 childish ways. བྱིས་པ་གསོ་བ་ལ་ རེ་རེ་རྒྱུད་དང་། རེ་རེ་ནད་དང་། གནོན་གསོ་བ་གསུམ་ in

bringing up a child there are three things to be watched རེ་རྒྱུད་ལ་ *her-spyod-la*:—to see whether it will be lucky on its navel string being cut, to ascertain the diseases to which it will be subject owing to faults of the parents, to protect it against the twenty-four dangers from evil spirits.

བྱུ་རུ *byu-ru* 眞珠, 眞珠 coral (*Zam.*): བྱུ་རུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ། རྒྱལ་པོ་ལ་བྱུ་རུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ། it is said that coral is grown in sand on the sea-shores; it is foolish talk to say that it is the horn of a species of rat (*Loñ. 5, 2.*) བྱུ་རུ་ཇ *byu-ru-ja* n. of a kind of tea (*Rtsii.*). བྱུ་རུ་མཐུ་ཅན་ *byu-ruhi mchu-can* = བྱུ་རུ་ཀླུ་ཀླུ་ *bya-skyaan-ka* the bird with a coral-like bill.

Syn. རྒྱུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ་ *nor-buhi hkhri-çin*; རྒྱུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ་ *nor-bu chen-po*; རྒྱུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ་ *dpal me-tog*; རྒྱུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ་ *lus-dmar-hdab*; རྒྱུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ་ *gser-can hdab*; རྒྱུ་ལྷ་མོ་འཕྲུལ་གྱི་བྲག་ལ་ *rin-chen sdoñ-po* (*Mñon.*).

བྱུག་པ *byug-pa* = འབྱུག་པ *hbyug-pa* 1. to apply a salve, to anoint. 2. ལེཔན, ལེཔན, ལེཔན medicinal ointment, also pomade. བྱུག་ཐོས་ *byug-spos* scented ointment or oil; བྱུག་དམར་ *byug-dmar* the coloured butter that is used to paint cakes, biscuits, &c., for temple-offerings (*Rtsii.*).

བྱུག་རིས་ *byug-ris* 1. a painted image, a figure done in paint or colour. 2. acc. to *Jä.* = གཤམ་ a place in a certain succession or row; བྱུག་རིས་ཞོག་ *byug-ris-shog* make room, leave a place empty (*Sch.*).

བྱུག་གསེར་ *byug-gser* gold that is used in gilding, golden paint.

བྱུགས་ *byugs* pf. of འབྱུག་པ *hbyug-pa*.

བྱུང་ *byuñ* 1. v. འབྱུང་བ *hbyuñ-wa*.

that the external world and knowledge were both real]S.

ཐུ་མ *bye-ma* 砂, 瓦砾地 sand, a sandy place or desert: གསེར་གྱི་ཐུ་མ་འདྲིལ་ན་ in the middle of a plain of golden sand (*Glr.*); གང་གའི་གྲུང་གི་ཐུ་མ་ཅུ་མ་ as much as there is sand in the Ganges [*Jä.*]. བསམ་ཡས་དགོན་པའི་ཐུགས་བཞེན་ཐུ་མ་སྒྲོམ་ཞིང་ཅན་འབྱུང་ *Bsam-yas dgon-pahi phyogs bshi-nas bye-ma sbom sheñ-can hbyun*, widely-extending thick sands appear all round Samye gompā. ཐུ་ནག་ black sand; ཐུ་ཆམ་ *bye-chab* sandy water, water standing on sandy ground; ཐུ་ཤུར་ *bye-shuñ* heap of sand; ཐུ་ཚུབ་ sand-storm.

ཐུ་སྟངས་ *bye-stoñs* margin of a lake or river which is free from sand; sandless bank. **ཐུ་སྟབས་** *bye-stobñs* sand-bank: དེ་ནས་ཐུ་སྟན་གྱི་འགོ་ནས་ཐུ་སྟངས་ན་ཡང་བྱུང་བ་ then Khu-ston's followers arrived at the margin which was not sandy (*A.* 95); ཐུ་ཐང་ *bye-thañ* = ཐུ་མའི་ཐང་ *bye-mahi-thañ* sandy plain (*Mñon.*).

ཐུ་མ་ཀ་ར་ *bye-ma ka-ra* (Beng.) चिनि, शर्करा brown sugar, moist sugar.

ཐུ་མ་ཁུ་གུ་ *bye-ma ñu-gu* a kind of worm or insect abounding in sandy plains (*Rtsii.*).

ཐུ་མ་ལུང་ *bye-ma-luñ* n. of a district in the neighbourhood of the snowy mountain གཤན་ཆེན་ཐང་ལྷ་ *Gñan-chen thañ-lha*, the birth-place of the 7th *Karma* hierarch named ཆོས་རྩེ་དབང་པོ་ *Chos-rje dwañ-po* of the red-cap school (*Loñ.* 1, 30).

ཐུ་མ་དམར་ *bye-ma-dmar* 朱瓦砾地, 朱砂 vermilion (*S. Lex.*).

ཐུ་མ་སེང་གེ་ *Bye-ma señ-ge* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག, 23).

ཐུ་མ་སྒོ་ལ་ *Bye-ma sgo-la* n. of a sandy hill in སྟོང་ལུང་ (Toilung) (*Rtsii.*); ཐུ་མའི་ལྷ་ཁང་ *Bye-mahi lha-khañ* n. of an ancient monastery situated on a mountain over-

hanging the Tsang-po and opposite to ཐོབ་རྒྱལ་ *Thob-rgyal* in Tsang (*Loñ.* 2, 6).

ཐུ་ཤེལ་ *bye-ṣel* sugar and sugarcandy.

ཐུ་སྒོ་ *byed-sgo* = work; ཐུ་སྒོ་ཁྱད་ཁྱད་ཀྱི་གནས་ལ་ to leave a work half done or unfinished; ཐུ་སྒོ་ལྷ་ཞིབ་ detailed works (minute and important work); ཐུ་སྒོ་རིམ་སེལ་ performing duties methodically and continuously (*Rtsii.*). ཐུ་སྒོ་ལྷ་ཞིབ་ *byed-sgo phra-shib* all works small or great, i.e., minute details.

ཐུ་འཇོལ་རན་པ་ *byed-hjol ñan-pa* to work badly or wrongly (*Yig. k.*). ཐུ་འཇོལ་འཇོལ་ཆེ་ *byed-hjol hdsab-che* performing work with zeal, also in an efficient manner (*Khrid.* 130).

ཐུ་ལྟེ་བ་ *byed-lte-wa* = ལས་དོན་ཐུ་རྒྱ་དངོས་གནས་ the basis of works or of anything to be done (*Yig. k.*).

ཐུ་པ་ *byed-pa* I: pf. ཐུས་ *byas*, fut. ཐུ་ *bya*, imp. ཐུས་ *byos* or *byas*, also sometimes ཐུ་ཅིག་. 1. to make, to manufacture: རྩ་ལས་ཆ་ཆ་ཏྲེར་གཅིག་བྱས་ནས་སྒྲོལ་མའི་དབྱིལ་འཁོར་ལ་དེ་དག་གསོལ་ལྟེ་ *rdsa-las tsha-tsha ñer-gcig byas-nas Sgrol-mahi dkyil-hkhor-la de-dag gsol-lo* having made 21 sacrificial cones out of the clay, he offered them on the *maṇḍala* of Dolma; ཁྱད་ཀྱིས་བག་ལེབ་ཐུ་ཏྲེ་འདུག་གས་ are you making bread? 2. to make, cause, force to do anything, to bring about either with root or termin. inf. of another vb.: ཐུ་ཆ་བྱན་དེ་ཤ་བར་ཐུ་ making the boy eat the dung; སེལ་བར་ཐུ་ causes to be removed; (also with sbst.) ཁྱུང་ན་བྱས་ brought about misery, རྒྱག་ཆེ་ཐུ་དེ་ causing great pain; but not used as we should in such phrases as “to make a noise” (ཐུར་རྒྱབ་པ་), “to make water” (གཅིན་གཏོང་བ་), etc. 3. to do, perform, to act: ཁྱད་གང་ཐུ་ཏྲེ་འདུག་ *khyod gañ byed-kyi-hdug* what are you doing? ལས་ཀྱི་ཐུ་པ་ to perform a task, to work; ཐུ་བ་ཐུ་པ་

བྱ།

id.; བསམ་ལྟར་མཛུགས་པར་བྱས་ན་ if it is done quickly according to your intention; དེ་འདྲས་གང་ལ་བྱས་ why did you do so? ཅི་ལྟར་བྱེད་ན་ལེགས་ what is it best to do? ལྷན་གྱིས་ལས་བྱེད་ཀྱི་ཡིན་ནམ་ *gman-gyis las byed-rgyu-yin-nam* will the medicine operate? བྱེད་པ་བྱས་བྱས་པ་ *byed-pa byas-byas-pa* one who has accomplished that which was to be done; རོས་པར་བྱས་ནས་ having acted or behaved properly. བྱེད་པ་ under this head seems also to be used in an obscene sense and can stand for “to copulate,” much after the usage of ལྟོད་པ་ *spyod-pa*: བྱེད་མེད་བྱེད་པ་ id.; བྱེད་པའི་གཞི་ *byed-pahi gshi* as met.=a woman; བྱེད་པའི་ཡན་ལག་ “the member for doing,” as met.=མོ་དབང་ the female organ. 4. as a pleonastic addition to verbs or verbal roots for the sake of emphasis or by custom: ལྟོ་བྱེད་པ་ to speak, གསོས་བྱེད་པ་ to cure, འཛིན་སྐྱུ་གཞི་བྱེད་པ་ to put wood on (the fire), དཔེན་བྱེད་པ་ to believe in, འཇོན་པ་བྱེད་པ་ to repent, བྱི་བྱེད་པ་ to ravish, etc., etc. In this way, also, བྱེད་པ་ added to a derived noun is often preferred to the simple verb from which the noun is derived: ལྟོ་བྱེད་པ་ is preferred to the simple, ལྟོ་བ་ to steal, འབྱོར་བཀྱེད་པ་ is preferred to འབྱོར་བ་ to look down upon, despise; etc. It is moreover, important to note in this connection, how helpful this auxiliary use of བྱེད་པ་ can become in differentiating the active and passive senses of a verb, especially the participle; thus རྩུང་བྱེད་པ་=he who is beating, while རྩུང་བྱ་བ་=he who is to be beaten, and རྩུང་བྱས་པ་ him who was beaten; so, too, གསོད་བྱེད་ or གསོད་བྱེད་པ་ a killer, he who kills, and གསོད་བྱས་པ་ him who has been killed, the killed; with many other like examples. བྱ་ or བྱོར་ as an auxiliary also carries the sense of “should” and “must”: དེ་ནམས་ཀྱི་ལྟོད་པ་བཅུག་པར་བྱོར་ *de-rnams-kyi skyod-pa bcug-par byaho* they must not be allowed to depart.

Lastly, should not be forgotten the idiomatic use in certain phrases, as in རྩུང་བྱེད་པ་ to tell a lie, ཅི་སྒྲིལ་བྱེད་པ་ (lit. “to make near”) to love, be attached to, སྦྲེལ་བྱེད་པ་ (lit. “to operate the lips”) to bicker, to quarrel. A lengthy list of such phrases may be found in *Snd. Hbk.* p. 77-78. N. B.—In West Tibet the use of this verb is largely superseded by another, namely, བཟོ་བ་ *bcowa* to make, to do. The honorific forms of བྱེད་པ་ should be also noted: མཛེད་པ་ used in addressing or speaking of superiors and བཞུགས་པ་ *bggyid-pa* in polite conversation betwixt equals.

བྱེད་པ་ II: to style, to denominate; to tell, to mention; used almost exclusively in the pf. and the future tenses: ཞེས་བྱས་པ་ thus was it mentioned; རྩུང་བྱས་པ་བཞིན་ according to what has been said before; བྱེད་ཀྱང་ though saying. The fut. inf. in this sense is in common use after the mention of a person's name for the first time, also after the names of places; and the verb is then usually preceded by the adv. ཞེས་ *shes* “thus” or “so”: ཡངས་པ་ཅན་ཞེས་བྱ་བའི་ཁྱེད་ཁྱེད་ཀྱི་སྡེ་ཁྱེད་ in the city of Vais'ali thus to be styled; རའི་བྱ་མོ་ལྷན་མ་ཞེས་བྱ་བ་ཁྱེད་ཀྱི་མེད་འདུག་ my daughter Sved-ma so-called died yesterday; མི་ལ་རས་པའི་མཁུར་འབུམ་ཞེས་བྱ་བ་བཅུགས་སོ་ the Hundred Thousand Songs of Mila-raspa, so to be designated, is (herein) contained. Also, more generally, even in the plain *verbun loquendi*: ལྷ་མ་དེ་ཡེགས་མང་ཞེས་བྱ་བའི་ལྷ་མང་པའི་སྐད་བྱང་ངོ་ there arose the sound of many voices which said ‘the lama has come,’ མོ་ལ་བྱེད་ཞེས་བྱ་བའི་ལུང་བྱང་ནས་ an order being given which said: ‘go, make search.’

བྱེད་པ་ III: བྱེད་པ་, ཀ་ར་ར་, ཀ་ར་ཁྱི་ sbst. 1. also བྱེད་མཁན་ and བྱེད་པ་པོ་ the person that does a thing, the doer, performer etc., author:

བཟན་པོས་བྱེད་མཁན་ the author of the work.
2. བྱེད་པ་ ཀའ་ཡི་ the doing, dealings (with noun in the instr. case): དེ་འདྲ་བ་མེ་རིགས་པ་ རྒྱལ་པོས་བྱེད་པ་ such wrong being done by the king, such unjust dealings of the king; བྱེད་པ་ཁུང་བ་ ལུགས་ཀྱི་ཡི་ less doing, or little to be done; in the genit. case: སྒྲོ་ཡི་བྱེད་པ་ དབྱེད་མ་སྤྱོད་སྤྱོད་ hide the working of your understanding in the heavens; བྱེད་པ་ལམ་དུ་འབྱེད་པ་ བེ་ལྷ་བ་ *byed-pa lam-du hkhyer-wahi lta-wa*; (*Theg.* 39). བྱེད་པ་འདི་གྱུ་ ཀའ་ལུ་ instrumental cause; བྱེད་པ་འདི་ཆོག་ ཀྱི་ཡི་པ་ verbal-term or expression, a verb. བྱེད་པ་འདི་ཡན་ལག་ (1) the female organ. (*S. Lex.*). (2) effort, endeavour; བྱེད་པ་མེད་པ་ འཇུག་པ་, effortless. བྱེད་ལུགས་ *byed-lugs* or བྱེད་སྐྱེད་སྐྱེད་ *byed-staṅs* manner of doing, working; method in work (*Rdsa.* 10). བྱེད་སྒྲོལ་ *byed-srol* = བྱེད་ལུགས་ *byed-lugs* (*Rtsii.*).

བྱེད་པ་ IV: diagrams; བྱེད་པ་བཅུ་གཅིག་ *byed-pa bcu-gcig* the eleven astrological diagrams. They are: གདབ་པ་ *gdab-pa*; བྱིས་པ་ *byis-pa*; དགེ་བ་ *dge-wa*; ཁྱིམ་བུ་ *til-brdu*; ཁྱིམ་སྐྱེད་ *khyim-skyes*; མེད་པ་ *tshoṅ-pa*; བཟ་ཏི་ *baṣ-di*; བཟ་ཤིས་ *bkra-ṣis*; བཟ་མེད་ *bshi-mdo*; ཀླུ་ *klu*; མི་ཐུག་པ་ *mi-sdug-pa*.

བྱེད་པ་ཅན་ *byed-pa-can* 1. = བཟུ་ལ་ སྤྱོད་ *skra* hair. 2. ཀའ་ལྷན་པ་ [produced from or belonging to any doer or maker] S.

བྱེད་པ་པོ་ *byed-pa-po* = རྒྱལ་པོ་འདི་གྱུ་བ་ *rgyur smra-wahi lta-wa* the doctrine of the Hetu-Vādin sect of the *Tirthika* (*Theg.* 33).

བྱེད་པ་མེད་པ་ *byeḥu mchil-pa* = རྒྱུ་བྱེད་ swallow also: sparrow (*Hbrom.* 163).

བྱེད་པ་ཕུག་ *byeḥu-la-phug* a medicinal herb (*Cs.*).

བྱེད་པ་ *byer-wa* = བྱེད་པ་ *bral-wa* or མོ་མོ་བྱེད་པ་ *so-sor bral-wa* 1. to separate, disintegrate; བྱེད་པ་ to destroy, རྒྱལ་པོ་འདི་གྱུ་མ་སྤྱོད་སྤྱོད་ བྱེད་ཏི་འགྲོ་ go dispersing the troops of enemies or sins

(*Hbrom.* 125). མོ་མོ་བྱེད་ཏི་ག་ *soñ-wa byer-cig*, imp. let them go, let them disperse (*A.* 19). 2. in medical works = བྱེད་པ་.

བྱེས་ *byes* place of occasional residence opp. to home or place of permanent residence; foreign country; abroad. བྱེས་སུ་ འགྲོ་བ་ to go abroad, to travel; བྱེས་པ་ *byes-pa* foreigner, stranger; traveller; བྱེས་ལམ་ *byes-lam* = འགྲུལ་ལམ་ *hgrul-lam* travelling road, road on which to travel.

བྱོ་ *byo* = བཟའ་བ་དང་བཟུང་བ་མེད་ devoid of food and drink (mystic) (*K. g.* 179).

བྱོ་བ་ *byo-wa* 1. to pour, to transfer water or anything else from one vessel to another vessel, hence fig. communicating or imparting instruction: བྱུ་པ་གང་འདྲ་ fill up a pot with water; རྒྱལ་པོ་འདི་གྱུ་པ་གང་འདྲ་ རྒྱལ་པོ་འདི་གྱུ་པ་ the lord also had received (from him) as it were one vesselful of learning (*A.* 40); རྒྱལ་པོ་འདི་གྱུ་པ་གང་འདྲ་ རྒྱལ་པོ་འདི་གྱུ་པ་ communication of ideas is like pouring from one vessel into another (*A.* 47). 2. to hear, listen to (*Jä.*).

བྱོན་པ་ *byon-pa*, བཟའ་བ་འཇུག་པ་ *hbyon-pa*; བྱོན་པ་འཇུག་པ་ *byon-du re-naṣ* བཟའ་བ་འཇུག་པ་; expecting or awaiting his arrival: བྱོན་པ་འཇུག་པ་ བྱོན་པ་འཇུག་པ་ (*A.* 86).

བྱོར་ *byor* = རྒྱལ་པོ་ *nar-nar* (*Nag.* 48).

བྱོལ་བ་ *byol-wa* to mistake, to blunder, to err; to go astray. 2. v. བྱོལ་བ་ *hbyol-wa*.

Syn. རྒྱལ་བ་ *nor-wa*; རྒྱལ་བ་ *hchol-wa*; རྒྱལ་བ་ *zur-wa* (*Mñon*).

བྱོལ་མོང་ *byol-soñ* བྱུ་པ་, བྱུ་པ་ (ལམ་བྱུ་པ་འགྲོ་བ་ལམ་བྱུ་པ་) lit. one gone out of the way, hence all animals other than man, particularly the quadrupeds. བྱོལ་མོང་ལྱུ་པ་ *byol-soñ rgyal-po* the king of beasts, the lion; བྱོལ་མོང་ལྱུ་པ་འགྲོ་བ་ལྱུ་པ་ the three classes of

beasts in general, viz., those living in water, those moving on the earth, and those moving in space such as birds, flies, etc. རྩོལ་སོང་བས་སྒྲིན་པ་ *byol-soñ-was glen-pa* more stupid than a brute (*Mil.*).

བྱ་ཉེ *bra-ñe* མའཤེས་ཀྱི་འཇམ་མཁའ་ constellation I., the first lunar mansion [second constellation in the Hindu astronomy] *S.*

Syn. གཤེན་རྗེ་མོ་ *gcin-rje-mo*; སྒྲེག་མོ་ *sgeg-mo* (*Rtsii.*).

† བྱ་དྲ་ *bra-da-ra* n. of a tree (*A.* 38).

བྱ་བ་ *bra-wa* I: subst., does not indicate the marmot, but is the more formal n. for animals of the *lagomys* genus, small rodents, tailless and living in burrows. ཨ་བྱ་ *a-bra* and རྩ་བྱ་ *rda-bra* are colloq. terms for two species of the genus. བྱ་མཁར་ *bra-mkhar* = བྱ་ཅང་ *bra-tshañ* burrow of the *lagomys*.

བྱ་བ་ II: vb. to have or to be in great plenty: རང་གིས་རྒྱལ་བྱ་བཏུང་མ་བྱ་གོན་མ་བྱ་ she allowed herself no abundance of food, drink or clothing (*Jä.*).

བྱ་ཐོ་ *bra-wo* ལྗང་ཆུང་ buck-wheat of white and black species; བྱ་ཐོ་མུ་ལྗང་ཆུང་ ལྗང་ buck-wheat meal. བྱ་ཕྱེ་ *bra-phye* buck-wheat flour; བྱ་སྒྲུག་ *bra-sog* buck-wheat straw serving as a poor sort of fodder during the winter (*Jä.*).

བྱ་ཅི་གཡག་ *bra-rtse-gyag* n. of a kind of animal; said to be a species of hedgehog (*Rtsii.*).

བྱ་ལོ་ཅན་ *bra-lo-can* (སྒྲིབ་ཡང་ས་ལ་མགོ་བོ་བྱ་ལོ་ཅན་) (*Jig.* 30).

བྱ་ག་ *brag* a rock, crag; བྱ་རྩོ་ *brag-rdo* id.: བྱ་རྩོ་དེ་དྲུག་སྒྲུང་བ་སྒྲུང་བ་བྱེད་ warmth in the rock being kindled, the cold was removed; བྱ་ཇ་ *brag-cha* echo from a rock;

བྱ་གུམ་པ་ rock vegetation; བྱ་ཕུག་ *brag-phug* a cavern, very frq. བྱ་རྩེ་ *brag-rtse* rocky peak, rock-top; བྱ་རྩེ་ a narrow ravine.

བྱ་རྩེ་བོ་ *Brag-skya-bohi-ri* n. of a mountain supposed to exist beyond *Ratna-dwipa* the island of precious things, situated in the western quarter (*K. d.* 3, 282).

བྱ་རྩེ་བས་ *brag-skyib* a harbourage for birds under the cleft of a rock.

བྱ་རྩེ་ས་ *brag-skyes* = བྱ་ *bra* རྩེ་སྒྲུག་ [1. rock-grown. 2. a fragrant resin, benzoin or storax] *S.*

བྱ་རྩེ་བ་ *brag-rgyab* 1. lit. behind the rock. 2. n. of a village beyond *Hphan-yul* (*Loñ.*, 13).

བྱ་རྩེ་ག་ *brag-sgog* a species of garlic growing in the clefts of rocks: བྱ་རྩེ་ག་རྩེ་བས་བྱ་རྩེ་ག་ རྩེ་བ་ཅན་ garlic roots suppress gonorrhœa.

+ བྱ་ཇ་ *brag-ca* = བྱ་ཇ་.

བྱ་རྩེ་ལ་ *brag-nag-la* n. of a mountain in རྩེ་ལུང་ཅན་ཕུག་ *Stod-luñ tshur-phug* (*Rtsii.*).

བྱ་པ་ *brag-pa* = ཁོ་ཁོ་ *khoñ-khro* anger, malice.

བྱ་པོ་བོ་ *brag-pon* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 1, 8).

བྱ་ཐོ་ས་ *brag-spos* an aromatic substance used for incense: བྱ་ཐོ་ས་མ་རྩེ་བ་བྱ་ཐོ་ས་ *brag-spos rma-rnag hdrub*.

བྱ་ཐོ་ས་ *Brag-spras* = རྩེ་བ་རྩེ་ག་ཅན་ *skye-wa rgyu-gcod* (*Miñ.*).

བྱ་རྩེ་ *brag-rtsañ* rock-lizard.

བྱ་ཐོ་ག་ *brag-shun* གི་རི་མེ་, མི་མེ་མེ་ fossil pitch or bitumen, found for instance in Lower Lahul between rocks in solid pieces like unmelted pitch [stone-lac, red chalk] *S.* བྱ་ཐོ་ག་ཅན་པོ་དེ་དྲུག་རྩེ་བ་ཅན་གྱི་ལ་ལ་ལ་ རྩེ་པ་ཅན་ མ་མེ་ཅན་པོ་དེ་དྲུག་རྩེ་བ་ཅན་གྱི་ལ་ལ་ལ་.

Syn. དོན་ཕན *don-phan*; རྫོག་མེས *rdo-skyes*; ལྷ་འུ་ *lā-dsa-tu*; རྫོག་པའི་ནད་ *rdo-wahi-naḍ* (*Mñon.*).

བྲག་གཡམ་ *Brag-gyab* n. of a place in Kham: བྲག་གཡམ་ཞིབ་དཔྱད་དུ་ཐོན་སྐབས་ལགས་ it is time for starting political investigation in *Tag-yab* (*Yig. k. 26*).

བྲག་རམ་ *Brag-ram* n. of a place in Tibet (*Yig.*); also, a kind of mineral substance incrustated on rocks: བྲག་རི་ལས་བྱུང་བའི་རྫི་བཟང་པོའི་བཅུད་རྫས་ fragrant mineral substances obtained from rocky hills: དུས་རྗེས་འབྱུང་ *duṣ-rjes-hbrañ*; རྫོག་མེ་རྟོག་ *rdohi me-tog*; ཀན་པོ་ *rgan-po*; བྲག་མེས་ *brag-skyes*; བསིལ་བ་ *bsil-wa*; ཞིབ་ *shi-wa* (*Mñon.*).

བྲག་ཤིག་ *brag-ṣig* a rock-mite or tick.

བྲག་ཤོད་ *brag-ṣod* described as a wild animal roaming on rocks (*Rtsii. 64*).

བྲང་ *brañ* I: བཟའ་, ཅུ་རུ་ the chest, the breast: བྲང་དྲུལ་ middle of the breast, pit of the stomach; བྲང་རྒྱན་ or བྲང་གི་རྒྱན་ necklace which hangs on the breast (*Mñon.*). བྲང་གདན་ *brañ-gdan* a bib or apron worn by Ladaki women; བྲང་བུར་ *brañ-bur* middle convex part of the རྫོག་རྗེ་ or Buddhist sceptre; བྲང་གི་རྒྱན་ ཅུ་རུ་ལྷ་མོ་, the ornament worn on the breast; བྲང་ལྷན་མ་ a young woman with fine bust. བྲང་ཟེ་ *brañ-ze* = བྲང་གི་ the breast flesh of goat, sheep or yak (*Rtsii.*).

བྲང་ II: 1. dwelling-place: ལྷ་བྲང་ lama's residence; འབྲང་མ་ or འབྲག་མ་ residence; གཟིམ་བྲང་ night-quarters, halting place, whether under a roof or in the open air; ཐོ་བྲང་ king's residence, a palace; also a monastery is called དཀོན་མཆོག་གི་ཐོ་བྲང་ *ḍkon-mchog-gi pho-brañ*. 2. = སྐར་ camp, encampment: བར་བྲང་བདམ་ pitched his tent, encamped. 3. = ནགས་ wood, forest: བྲང་ལ་མེ་གཡུ་ residing in the woods (mystic) (*K. g. 19, 28*).

+ བྲང་ཁང་ *brañ-khañ* dwelling house, quarters or rooms of one's residence; དགེ་ལྡན་པའི་ཐོ་བྲང་ཁང་དུ་ཡོན་ནས་ the Ś'rāmanera was residing in the central room of the lord's residence (*A. 56*).

བྲང་མེས་ *brañ-skyes* 1. བཟོ་བཅུ་ lit. what grows on the breast, i.e. the teats; also a son, child. Syn. བྱ་ཆེ་ལྷ་ལྷ་ (*Mñon.*); ལུ་མ་ *nu-ma*; རོ་མ་འཛོན་ *ho-ma-hdsin* (*Mñon.*). 2. n. of mythological being called རྫོག་མུཌ་ 'the mare's face,' born out of the breast of Rishi Urva, who wished that a child should be born to him without his having to keep female company. So, when feeling heat in his breast, he scratched it and a child came out, which child in the shape of a mare full of burning flame (volcano) resides in the great ocean south of Jambudwipa! She causes the tides. (*K. d.....*). (དཀྱིལ་ཡང་མཚོ་རྒྱབས་འཕེལ་འགྲོག་ལས་མཁའ་ལ་ན་གཤིང་མེའི་འདྲ་བའ་ལ་མཚོ་རྒྱབས་སུ་གྲགས་).

བྲང་བྲང་ *brañ-breñ* n. of a number: བསམ་བྱེད་བྲང་བྲང་རྫོད་ལས་དང་ (*Ya-sel. 56*).

བྲན་ *bran* བུ་ལྷ་, ར་མ་ a servant, a slave; also = འབངས་ a subject. བྲན་གཡོག་ house servant; བྲན་བཟའ་ cultivator, tiller of the soil; བྲན་པོ་ and བྲན་མོ་ male and female servant. བྲན་དུ་སྐྱེལ་བ་ to engage as a servant: བྲན་དུ་ཁས་སྒྲུབ་པ་ they engaged themselves as servants; ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་བྲན་དུ་ལྷུ་ཉེ་ devoting heart, mouth, and body to his service (*Pth.*); ནང་རུབ་སྟོན་གསུམ་བྲན་དུ་ཁོལ་ morning and night I am a slave to food and clothing (*Jü*).

Syn. གཡོག་པོ་ *gyog-po*; འབས་འབྲིང་བ་ *shabṣ-hbriñ-wa*; མངག་གཡུག་པ་ *mñag-gshug-pa*; གཞན་གསོམ་ *gshan-gsoṣ*; བཅུ་ལུང་ *bcal-luñ*; ཁོལ་པོ་ *khol-po*; འབས་རྟོག་པ་ *shabṣ-tog-pa*; གཞན་མེས་ *gshan-skyes*; གཞན་གྱིས་བསྐྱུངས་ *gshan-gyis-bṣkyañṣ*; ཡོངས་སུ་བྱོད་ *yoñṣ-su-spyod*; བསྐྱུང་བ་ *bṣgam-bya-*

wa; རྩ་རྟོན་ བྱེད་པའི་གནས་ *rtse-rgod byed-pahi gnas*; བཀའ་ཕྱི་ ཅེ་བཞི་ *bkah-nān ci-bgyi* (*Mñon.*).

བླ་ཀ *bran-ka* n. of a powerful local demon whom Atis'a is said to have subdued (*A.* 102).

བླ་པ *bran-pa* བཟུང་ to moisten, to saturate with water (*A. K.* 1-36). Sometimes spelt བླ་པ་.

བླ་ལྷ་འཁོར་བྱ *bran-lha hkhor-bu* n. of a monster of the *nāga* class.

བླ་པ་བླ་པ *brab-pa* or བླ་པ་པ་ (pf. of བླ་པ་པ་) cast, thrown (*Nag.* 48).

བླ་མ་ཆ *bram-cha* one of the thirty-six border countries (*Ya-sel.* 38).

† བླ་མ་ཅེ *bram-ze* རྩ་མ་, བྱིན་, བླ་མ་ a Brahman; in Nepalese *Baje* [one who knows Brahma, i.e., possesses divine knowledge] S. བླ་མ་ཅེ་ལ་མིང་བླ་མ་ཅེ། རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ a Brahman has his Brahman name, his Brahman caste, also his three Brahman duties to perform.

Syn. རྩ་ག་མར་སྐྱེས་ *thog-mar-skyes*; རྩ་ལ་སྐྱེས་ *kha-las-skyes*; རྩ་མ་སྐྱེས་ *ñon-skyes*; རྩ་མ་སྐྱེས་ *gnis-skyes*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *skye-gnis-pa*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *tshañs-byuñ*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *tshañ-rigs*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *tshañs-pahi-bu*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *rtā-can*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *slar-brjod*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *sa-yi-lha*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *bshi-mdo-wa*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *mgrin-skud-can*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *rigs-kyi thu-wo*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *rgyal-mtshan-can*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *dwañ-bcas*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *cin-tu-byuñ*; རྩ་མ་སྐྱེས་པ་ *rgod-ma-skyes*.

བླ་མ་ཅེ་ལ་སྐྱེས་པ་ *bram-zehi las-drug* the six practices of a Brahman are:—(1) མཚན་བྱིན་བྱེད་པ་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ the performance of *Yajña*; (2) བྱེད་པ་ལྷན་པ་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ causing such to be performed; (3) བཟུང་བཟུང་གྲོག་པ་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ reciting or reading of the holy works; (4) རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ causing them to be read secretly; (5) རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་

ལེན་པ་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ the receiving of alms or presents; (6) ལེན་པ་ལ་སྐྱེས་པ་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ sagacity in receiving such.

བླ་མ་ཅེ་ཆེན་པོའི་གནས་པ་ *bram-ze-chen-pohi gdams-pa* prob. the *upadeśa* རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ deep metaphysical precepts (*A.* 91). བླ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ *bram-ze rnam-s-kyi cha-byad* the dress, requisites, etc., of the Brahman:—རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ the sacred thread, རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ the skin of an antelope, རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ *bgrañ-hphren* rosary for counting; རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ *spyi-blugs* anointing; རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ his *bâton*, etc. (*Mñon.*). བླ་མ་ཅེ་པ་ *bram-ze-pa* an adherent of Brahmanical doctrine; བླ་མ་ཅེ་མོ་ *bram-ze-mo* a female Brahman. བླ་མ་ཅེ་རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ the voice of a Brahman reciting the *Veda* being taken as a sign of good luck.

བླ་མ་ཅེ་ཆེན་པོ་ *Bram-ze Tsa-na-ka* n. of an Indian minister the author of works on ethics and political economy, of which only one is extant in India, but of which several are preserved in translation in the Tibetan Tangyur: རྩ་མ་ཅེ་ཆེན་པོ་ལྷན་པ་ རྩ་མ་ཅེ་ཆེན་པོ་ལྷན་པ་ (*A.* 34).

† བླ་མ་ཅེ་ལི་བི་ཀ་ར་ *Bram-ze li-bi-ka-ra* རྩ་མ་ཅེ་ལི་བི་ཀ་ར་ n. of an Indian Brahman who taught Sanskrit to Thon-mi Sambhota early in the seventh century A.D. (*Situ.*).

བླ་མ་ཅེ་རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ *bram-zehi rigs-gsum* the three classes of Brahmans: 1. རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ those residing in wilderness as ascetics; 2. རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ those living as house-holders; 3. རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ those that acquire mystic powers (*Ya-sel.* 55).

བླ་མ་ *bra-wo* བླ་མ་ buck-wheat.

བླ་པ་ *bral*, བ. རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ *hbral-wa*.

བླ་མ་ *bri*, བ. རྩ་མ་ཅེ་གསུམ་ཡོད་ *hbri-wa*.

བྱིད་པ *brid-pa* v. འབྱིད་པ. བྱིད་མཁས་ *brid-mkhas* or མཁས་པ་བྱིད་མཁས་ *gnan-wa brid-mkhas* skilful in imposing upon (*Khrid. 113*).

བྱིན་པོ *brin-po* = རྒྱལ་པོ *rgyug-po* or བཞིམ་པོ *bsgrim-po* seems to signify: a rush or run upon anything, a demand; also adj. brisk. བྱིན་པོ་བྱུང་ *brin-po-byuñ* there being a full market for articles of sale, when they are sold well, it is said *brin-po byuñ*; ལྷ་ལའང་མ་བྱིན་ང་མཁོ་ཡོད་ whomsoever else may not be wanted, (still) there is need of me (*A. 142*).

བྱིམ་ *brim* or བྱིམས་ *brims*, v. འབྱིམ་པ *hbrim-pa*.

བྱིས་ *bris*, v. འབྱིས་ *hbri-wa*.

བྱིས་རྟིན་ *bris-rñin* = ཡིག་རྟིན་ *yig-rñin* old writings, records, old manuscripts: བྱིས་རྟིན་ཡང་ཆེན་པོ་ཡང་དེ་གཞི་ཡོད་གི་འདུག་ such things occur even in the older writings (*Ya-sel. 38*). བྱིས་འབྲུར་ *bris-hbur* the art of painting and carving images. བྱིས་མ་ *bris-ma* a written book, a manuscript book.

བྱུ *bru* one of the six earliest tribes of Tibet (*J. Zan.*).

བྱུ་བ་ *bru-wa*, v. འབྱུ་བ་ *hkre-wa*.

བྱུ་བ་ཚ་ *bru-wa-tsha* = བཞེས་ *bkres* རྒྱུ་ལྡན་ hunger and thirst.

བྱུ་ཚ་ *Bru-tsha* also བྱུ་ཤ་ *Bru-sha* n. of a country N.W. of Tibet; also that of a tribe in Tibet (*Lon. 3, 5*). We have in the Kah-gyur encyclopædia certain treatises in incomprehensible syllables asserted to be in the *Bru-tsha* language. གྱི་ཁྱམ་བཅོན་དུས་ལང་ཁྱུང་དང་བྱུ་ཤི་དུར་ཐོན་དར་ཞིང་མཚོན་ཐབ་དར་ཏི། during the time of king Digum-tsan the sect called Dur Bon of the Bon religion

of Shañ-shañ and Bru-sha greatly spread (over Tibet) when the use of weapons and shields was also introduced (*J. Zan.*).

བྱུག་པ *brug-pa* to flow, to stream out, to gush forth; as subst. current, flow, flux (*Jā.*).

བྱུག་གཡོས་ *brug-gyos* a number (*Ya-sel. 57*).

བྱུད་ཀྱི་མཁར་གདོང་ *Brud-kyi mkhar-gdon* one of the thirty-seven holy places of the Bon in Tibet (*G. Bon. 38*).

བྱུན་ *brun* = རྒྱལ་པོ *rgyug* dirt, dung, excrement.

བྱུབ་པ *brub-pa* or བྱུབས་པ *brubs-pa* = བཅུག་པ; but is pf. of འབྱུབ་པ to put in; རྩང་བྱུབས་ = རྩང་ལ་བཅུག་པ to put in a hole (*Nag. 49*). ཡིད་བྱུབས་ལ་ཡང་ (*So-rig. 2*).

བྱུལ་ *brul* small chips, bits, crumbs: བག་བྱུལ་ *bag-brul* crumbs of bread; རིང་གི་བྱུ་མོའི་ལག་པ་ནས་བཟུང་ཞིང་དང་ས་པ་ལས་ཇི་ཙམ་ཞིག་ནས་ཤིང་བྱུལ་གྱི་ཕུང་ཐོར་ཐུར་ཏི་ being pulled by the hand, after a while the wooden girl turned into a heap of wooden chips (*K. du. 1, 508*).

བྱུལ་བ་ *brul-wa* vb. to be scattered, crumble, fall to pieces, to be shed.

བྱུས་ *brus*, v. འབྱུས་ *hbru-wa*.

བྱུའོ་ ཧྲི་ *bhrum-hri* a charm of great efficacy: ཧྲི་ཧྲི་ཡག་གཤམ་པ་ཐོས། དེ་ནས་ཁྱུང་དམར་མམས་ཅད་ནི་ the Yaksha having heard this charm “*bhrum hri*,” thereupon all the red mystic wind (within him) was soothed (*A. 18*).

བྱེ་ *bre* or བྱེ་ལོ་ *bre-wo* རྡོག་, གེལ་པ་, མཁན་ a measure for dry things as well as fluids, about two pints, originally a measure of as much as may be contained in a cow's foot-hole. གཤམ་ཕྱེ་བྱེ་གང་ *gser-phye bre-gañ* one བྱེ་ *bre* measure of gold-dust; བྱེ་དྲི་ *bre-do* two བྱེ་ *bre*; ཐུན་དང་ས་ནས་ལྟ་པར་བྱེ་ཙམ་ཞིག་ལ་རབ་

གནས་མཛད་ having invited him he consecrated a miniature chapel the size of a bre measure (A. 90). བྲེ་བ *bre-wa* a grain measurer, one who measures with the བྲེ *bre*.

བྲེ་ཀོ *bre-ko* basin for washing C. (Jä.).

བྲེ་ཁའི་མིག་ཅན་ *bre-khahi mig-can* as met. a mouse (Yig. k.).

བྲེ་ག *bre-ga* or བྲེ་གུ *bre-gu* a plant producing small hairy berries which are used for medicinal purposes: བྲེ་གས་ཟློང་དང་མཁལ་མའི་རྩ་བ་སེལ་ *brega* cures ailments of the lungs and heat in the kidneys.

བྲེ་ཕུལ་ *bre-phul* མེ་ཤིང་ [head, helmet.] S.

བྲེ་ཐོ *bre-wo* བརྒྱ [expanse, breadth] S.

བྲེ་མོ *bre-mo* = འཇལ་གཏམ་ foolish talk, talking nonsense or jokingly.

བྲེ་གས་པ་ *bregs-pa* = བཅད་པ་ མུཊིཏ, shaved clean; cut, sheared. v. འབྲེག་པ་ *hbreg-pa*.

བྲེ་ང་བ་ *breñ-wa* 1. = ཅུང་ཟད་ *cuñ-zad* a little. 2. v. འབྲེང་བ་ *hbren-wa*.

བྲེ་ད་པ་ *bred-pa* = རེས་ས་སུན་པ་ to be alarmed, depressed at heart, to be dejected; also = རྩེ་བ་ to be ashamed; བྲེ་ད་པ་ཉེས་བྱས་ acted as one who has become alarmed (A. 134); རྩེ་ལྷ་པོ་བྲེ་ད་ཉེས་ the king of Nalendra having become alarmed (A. 8).

བྲེ་ལ་བ་ *brél-wa* vb. (as Jä. points out, not the same as འབྲེལ་བ་ *hbrél-wa*) 1. to be employed, busy, engaged, to have business or work in hand: རེད་མཁར་ལས་ཀྱིས་བྲེལ་ནས་ལོང་མི་ འདུག་ being engaged in building, we have no time to spare; འདྲོད་ཁོ་ནས་བྲེལ་ན་ *hdod kho-naš brel-na* if one is entirely taken up with lust or pleasure; བྲེལ་བས་ on account of much business. 2. akin to འབྲེལ་བ་ to be deprived of; and hence = to become poor,

to be without, to be in want, destitute of, c. inst. case: ལོངས་སྤྱོད་ཀྱིས་བྲེལ་བ་ *loñs-spyod-kyis brél-wa* being devoid of wealth, (means); ཅིས་ཀྱང་མི་བྲེལ་བར་ བྱས་སོ they did not let him want anything. Other forms: ལོངས་བྲེལ་ཏེ་; བྲེལ་ལོང་མེད་ཅིང་; མི་བྲེལ་བར་ not sparingly, scantily, niggardly (Jä.). 3. sbst. business, affair, concern: དེའི་ཉིན་པར་བྲེལ་ཅ་ནིག་ ཡོད་ཟེར་ནས་ saying that he had a certain business that day (A. 95); བྲེལ་དབང་ *brél-dwañ* pressure of work, business: བྲེལ་དབང་གི་ལུས་བཞིན་འདུག་ན་ if it was left on account of pressure of business (Rtsii.).

བྲེ་ས་ *bres* 1. or བྲེ་ས་ཀྱུ་ *bres-kyu* a manger; རྩེ་བྲེ་ས་ *rta-bres* manger for horses. 2. vb. pf. of འབྲེལ་བ་ *hbre-wa* to spread out; བྲེ་ས་སུ་བཅུག་པ་ *bres-su bcug-pa* = བཟུམ་པ་ to spread. གཏུགས་དང་དར་གྱི་ཡོལ་བ་བྲེ་ས་སུ་བཅུག་ཤིང་ having spread out an umbrella and a silk curtain (A. 150), ལྷ་རི་བྲེ་ས་པ་དེར་ *bla-ri bres-pa der* there where the upper hills are stretched out (Sman-bla, 6).

བྲོ་ *bro* 1. ལྟམ་, ལྟམ་པ་ dance; entertainment, amusement. བྲོ་མཁན་ *bro-mkhan* ལྟམ་པ་ a dancer; ལྟམ་སྤྱོད་པ་ *shabs-bro mdsad-pa* to dance as a manifestation of gladness and mirth; བྲོ་གར་ *bro-gar* ལྟམ་པ་ dramatic performance, drama, play. 2. an oath.

བྲོ་བརྩུང་དགོན་པ་ *bro-brduñ dgon-pa* n. of a monastery in Kham (S. Kar).

+ བྲོ་བ་ I: བྲོ་བ་ or བྲོ་བ་འཛོམས་པ་ = མནལ་རྒྱུལ་བ་ *mnañ-skyel-wa* to swear, to take an oath: དབུ་བརྩུང་དང་བྲོ་བ་རྩེ་ན་ *dbu-bṣṅnuñ-dañ bro-bor-ro* they swore by their head.

+ བྲོ་འཛོམས་པ་ *bro-htshal-wa* = རན་གྱིས་ཐེབས་པ་ a sick man, one laid up with illness. བྲོ་མི་འཛོམས་པ་ *bro-mi-htshal-wa* = རན་མེད་པ་ *nad-med-pa* a healthy person.

བྱིས་པའི་སྒྲ་གོས་ the upper covering of the body
 used by lay folk.

ब्लैक *bla-col* प्रलाप [frivolous talk] S.

ལྷ་ཅང་ *bla-thaṅ* = རྟོན་ལྷན་ འདྲ་ལྔ་པ་: upper
and lower; also = རྩེ་ནང་ within and without.

བཟོལ *bla-rdol* = རྟུན་པ *rdsun-pa* a false speech, inconsiderate talking (*Situ.* 24).
བཟོལ་དུ་སྟེན་པ *bla-rdol-du smra-wa* = རྟུན་སྟེན་པ *rdsun-smra-wa* to utter an untruth, to lie.

ལྷ་རྒྱུ་ *bla-dar* a little flag on the
house-top on which benedictions are
inscribed.

ब्लडबाग *bla-dbags* 1. अविवचन (इम'ग्रानस)
[denomination]*S.* 2. in *Gram.* 'a primi-
tive word, an abstract noun' (*Sch.*).

བླ་ན་ *bla-na* above, over, on the top.
 བླ་ན་མེད་པ་ *bla-na med-pa* འདུག་ཀྱི་ལུང་ having
 nothing higher over it, the uppermost,
 the very highest, e.g., བྱང་ཆུབ་ *byañ-chub*, རྒྱལ་
 རབ་ *ṣeṣ-rab* and the like, frq. བླ་ན་མེད་པའི་ལུང་མཐོམ་
bla-na me-pahi lüṃ འདུག་ཀྱི་ལུང་མཐོམ་ the highest
 path or supreme way to salvation.

ལྷ་བླ་ལྷ་བླ་ *bla-brañ* formerly a lama's residence, but now in Tibet, especially in Tsang, = Grand Lama's residence and place of business called Labrang Gyal tshan thon-po.

ब्रह्म *bla-breṣ*, v. ब्रू *bla-re*.

འཇམ་དཔལ་ *bla-ma* नियामक, शुद्ध the upper one, the higher one; and hence, an upper monk or lama—a term sometimes loosely applied to all fully-qualified inmates of a monastery, but is more correctly the designation of the head ge-long only or, in large monasteries, of the chief teachers and more learned monks. Some have seen a close connection between the word *bla-ma* and the Hindu terms Brahman (one who possesses divine knowledge) and Brah-ma (the highest deity of the

Hindus); believing the Tibetan appellation to owe its origin to one of those Hindu terms. To show the importance of the lama a well-read Buddhist once remarked: ལྷ་མ་མེད་པའི་གོང་མོ་ན་སངས་ཀྱིས་བྱ་བའི་མེད་པ་མེད་ previous to the lama even the name of Buddha did not exist; and ལྷ་མ་པ་རྩོད་གི་སངས་ཀྱིས་ཀྱང་ལྷ་མ་དག་ལ་རྟེན་ནས་བརྟུག་ also the 1000 Buddhas of 1000 ages depend on the lamas. Another made the ལྷ་མ་ greater by explaining that ལྷ་ meant soul or life and མ་ mother, hence=life-mother, the all sustaining mother of the universe! Again ལྷ་མ་པ་ཐམས་ཅད་ཡི་ཤིས་ཀྱིང་དུ་གཅིག་པ་ “in the ocean of wisdom all the Buddhas are one,” was said when one man tried to explain what Buddhism was. In its more general sense the term ལྷ་མ་ is defined as: he who presides over a large number of pupils and who has got past sins and defilements (*Loñ.* བ, 8). ལྷ་མ་གང་ནི་ཡི་གེ་གཅིག་། རྟེན་ལ་བྱུག་ནི་མ་བྱས་པ་། ཁྱི་ཡི་རྒྱ་གནས་བརྒྱ་བབ་ནས་ (*Cāṇ.*) he that has not saluted his lama who has taught him even one letter will after undergoing a hundred births as a dog, etc. ལྷ་མ་དངོས་ཀྱུ་ལྷ་མ་, position of spiritual chief, also the lama personally. ལྷ་མ་མཚན་ *bla-ma-mchog*, also ལྷ་མེན་, the chief lama, supreme lama. ལྷ་སྐན་པ་ *bla-sman-pa* physician lama: ལྷ་སྐན་པར་བརྒྱུད་ *bla-sman-par bskur* (*So-rig* 134). ལྷ་མེན་མཁན་རྒྱུད་ *bla-chen mkhan-rgyud* the line of lamas and *mkhan-po* learned professors (*Jig.* 36), also the initiation or vow introduced by Lachen from Amdo shortly after the revival of Buddhism after the persecution by king Lañdarma. ལྷ་མཚན་ *bla-mchod* or ལྷ་མ་མཚན་པ་ *bla-ma mchod-pa* a yearly festival solely in honour of the lamas; ལྷ་མ་དང་མཚན་གནས་ *bla-ma-dañ mchod-gnas* the entire body of the sainted lamas (Bodhisattva), &c., who are most worshipful. ལྷ་གཙན་ *bla-gñan* (1)=ཧེར་ལོ་ཙམ་པ་ལྷ་མ་

danger; (2) = ལྷ་མ་བཀའ་གནད་པོ་ *bla-ma bkah-gñan-po* a lama whose commands are very strict and severe.

ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷ་མའི་ *bla-mahi lta-ldan-ma* ཕུ་ཡི་འཇགས་; the lunar mansion called *Puṣyā* (*Mñon.*).

ལྷ་མེད་ *bla-med* = ལྷ་ན་མེད་ ལྷ་མེད་ ལྷ་མེད་ ལྷ་མེད་ supreme: ལྷ་མེད་ལྷ་མེད་ ལྷ་མེད་ལྷ་མེད་ to those who are supreme; also: to the followers of the *Anuttara* school of Buddhism.

ལྷ་མཚོ་ *bla-mtsho* a lake which is the abode of gods and nāgas, like the lake of Mule-ding in the province of *Chos-khor-rgyal*. མ་གཤིག་ལྷ་མཚོ་པོ་ལྷ་མཚོ་ལྷ་མཚོ་ (A. 72).

ལྷ་ཁུར་ *bla-hur* = ལྷ་ཁུར་ *glo-bur* immediately, of a sudden: ལྷ་ཁུར་ལྷ་ཁུར་ལྷ་ཁུར་ immediately taking his food (*Surañ. 4*).

ལྷ་ཐག་ *bla-hog* 1. = ལྷ་ཐག་ above and below, inferior and subordinate. 2. abbr. of ལྷ་མའི་ཐག་ or ལྷ་ཐག་ལྷ་ཐག་ under the lama or the Labrang.

ལྷ་རབས་ *bla-rab*s hierarchy, hierarchical succession: ལྷ་རབས་ལྷ་རབས་ལྷ་རབས་ the succession of the Phagmodu Lamas was the chief (*Yig. 3*).

ལྷ་རི་ *bla-ri* = ལྷ་རི་ལྷ་རི་ལྷ་རི་ *bla-srog-gnas sahi-ri* the hill on which one's soul rests after death or in its passage to the *Bardo*.

ལྷ་རེ་ *bla-re* བེའུ་མེའུ་ canopy.

Syn. ལྷ་རྒྱལ་གྱི་ *gnam-rgyan*; ལྷ་བྱེས་ *bla-bres* (*Mñon.*).

ལྷ་ཤིང་ *bla-ṣiñ*, explained thus: ལྷ་ཤིང་ལྷ་ཤིང་ལྷ་ཤིང་ ལྷ་ཤིང་ལྷ་ཤིང་ (*Hbrom. 106*) the tree of life, i.e., that on the existence of which depends the vitality of a person. Thus, the *Bodhi* tree at Buddha Gayā was the ལྷ་ཤིང་ *bla-ṣiñ* of king As'oka; and when by the foul incantations of a *Chandālini* that tree began to

wither the emperor is said to have begun losing his vitality.

ལྷ་ག་ *blag* occurs in the compounds: ལྷ་ག་ *bad-blag*, ལྷ་ག་ *btso-blag*, etc., v. ལྷ་ག་ *blag-pa*.

ལྷ་ག་པ་ *blag-pa* pf. ལྷ་ག་པ་ལྷ་ག་པ་ (S. Lex.). 1. = ལྷ་ག་པ་ to attend to, to hearken to; to lean towards, to permit: ལྷ་ག་པ་ལྷ་ག་པ་ = ལྷ་ག་པ་ལྷ་ག་པ་ to incline one's ear to, to listen to. 2. ལྷ་ག་པ་ to shed tears (*Jä.*). ལྷ་ག་པ་ལྷ་ག་པ་ [ལྷ་ག་པ་ལྷ་ག་པ་ one who remains in open space to practise religious austerity] S.

ལྷ་ག་པ་ *blag-ṣa* n. of a tree (*K. ko. 7, 3*).

ལྷ་ང་པ་ *blañ-wa*, v. ལྷ་ང་པ་ *len-pa*. ལྷ་ང་པ་ *blañs-pa* ལྷ་ང་པ་, ལྷ་ང་པ་ 1. received, took, accepted (*A. K.*) 2. ལྷ་ང་པ་, quoted, taken from a book, etc.

ལྷ་ད་པ་ *blad-pa* 1. = ལྷ་ད་པ་ལྷ་ད་པ་ thick-headed, dull, stupid. 2. or ལྷ་ད་པ་ *soṣ-blad-pa* to chew, a secondary form to ལྷ་ད་པ་ *ldad-pa*.

ལྷ་ན་པ་ *blan-pa* = ལྷ་ན་པ་ to give a reply; ལྷ་ན་པ་ to retort, to answer.

ལྷ་ར་ *blar* 1. abbr. of ལྷ་ར་. 2. used incorrectly for ལྷ་ར་ *ṣlar*.

ལྷ་པ་ *blu-wa* pf. ལྷ་པ་ *blu*s to ransom, to redeem, a pawn, pledge, or security; also in mystical ceremonial; ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *chos-dañ sku-hdra blu-wa* to buy back an image or a book.

ལྷ་རིན་ *blu-rin* price paid for the redeeming of persons or animals; ransom. As a means of gaining moral merit or of obtaining relief in sickness, a price is given by wealthy persons to butchers or fishermen to rescue from death animals or fish about to be slain or caught. This

ཐུ་རིན་ is also termed ཐོག་ཐུ་. ཐུ་རིན་ལ་བཏང་ *blu-rin-la btañ* polite expression used to indicate selling an image or any property belonging to a lama or great personage or anything of a sacred nature.

ཐུག་ཀོང་ *blug-kon* = འདྲོད་ལྡན་ *hdod-lan* (*Mñon.*).

ཐུག་པ་ *blug-pa* (pf. ཐུགས་ *blugs*, fut. ཐུག་ *blug*, imp. ཐུག་ *blug* or ཐུགས་ *blugs*) 1. to pour into a pot, to fill. 2. v. ཐུད་པ་ *ldud-pa*. ཐུགས་སུ་ *blugs-sku* molten image; ཐུགས་པར་ *blugs-par* casting mould; ཐུགས་མ་ *blugs-ma* cast metal, statues, relieve (cf. འབྲུང་བ་); དགའ་ཐུགས་ *dgañ-blugs*, a large spoon to fill with, ཇེ་ཐུགས་ *ja-blugs* urn-shaped teapot; ཐྱི་ཐུགས་ *spyi-blugs* v. ཐྱི་བོ་ *spyi-bo*; མར་ཐུགས་ *mar-blugs* oil-pitcher; ཐུགས་གཤར་ *blugs-gzar* ladle with a long handle to pour clarified butter in the sacrificial fire.

ཐུད་པ་ *blud-pa* 1. = ཐུད་པ་ *ldud-pa* to pour out: མེ་ལ་ཇེ་ཐུད་པ་ *mi-la ja-blud-pa* to pour out tea to a man; རྩ་ལ་ཇེ་ཐུད་པ་ *rta-la chu-blud* to pour out water into a pail or bucket for a horse. 2. to offer: བཅུན་མོ་ལ་ཐུད་པ་ ཇེ་ཐུད་པ་ offered intoxicating drink to the lady or queen (*Hbrom.* 52). 3. sbst. release, ransom, esp. in religious ceremonies where effigy of a sickman is offered to demons to effect a cure, i.e., the effigy is the substitute or ransom for the man; also in other rites, etc.: འཛིན་པ་གཤེན་ཇེ་ཐུད་པ་ ཐུད་པ་གཤེན་པ་ འདྲོད་ལྡན་གྱིས་ let this ransom and torments be offered to king Shinje the lord of death! 4. ཕམ་ཐུད་པ་; remainder, anything left. ཐུད་ཐུན་ *blud-byin* = རིན་ཐུན་ *rin-byin* giving the price of, the worth: རབ་འབྲིང་དགུའི་ཡང་རབ་བདུན་རྗེས་ནས་དེ་ནམས་ཀྱི་པ་མ་ལ་ཐུད་ཐུན་ཏེ་ having obtained the best seven out of the many good and tolerable

things he presented them to his parents (*A.* 67).

ཐུན་པ་ *blun-pa* or ཐུན་བོ་ *blun-po* འདྲ་ adj. dull, foolish, stupid; sbst. fool, zany. ཐུན་བོའི་ཐུགས་ foolery, fool's opinion, expressions frq. used in scientific works to define antagonistic views (*Jä.*); དགེ་བ་མི་བྱེད་པའི་མི་ནི་ ཐུན་བོ་ཡིན་ the man who does not do works of virtue is a fool; ཐུན་བོ་ཚེས་ལ་མི་དགའ་ཞིང་ *blun-po chos-la mi-dgah-shin* fools do not take delight in religion (*K. d.* ༩, 351). ཐུན་གཏམ་ *blun-gtam* = ཐུགས་གཏམ་ foolish talk (*Mñon.*); ཐུན་བོ་གླིང་ *blun-po-glin* the fool's park, n. of a grove near Lhasa (*Rtsii.*). ཐུན་བོའི་དུང་འཕྱུག་ stupidity, foolishness; ཐུན་ཚེག་ *blun-tshig* = ཐུན་གཏམ་ *blun-gtam*.

ཐུས་ *blus*, v. ཐུ་བ་ *blu-wa*.

ཐུས་མ་ *blus-ma* anything ransomed.

ཐོ་ *blo* རྒྱུ་, རུའི་, མཐི་, ཐོ་ (*A. K.* 1-2), the mind, the heart, together with the primary mental operations; is the general word, though the terms རིམས་ or ཡིད་ are alleged as more correctly = mind, རིག་པ་ intellect, རིགས་པ་ consciousness, but all are put as synonymous to ཐོ་ *blo*. Acc. to *Mñon.* *blo* signifies a broad heart (མེས་པ་ཡང་ས་པ་) also བདག་ཉིད་ཅེ་ a generous self or soul, magnanimity. It should be particularly noted that ཐོ་ is placed, often pleonastically, before a large number of verbs denoting mental operations of all kinds. This will be illustrated in subsequent articles subsidiary to the present article, e.g., *blo gtod-pa* to rely upon. We merely append བསམ་པ་ཡང་ས་པ་ ཐོ་འབྱུང་བ་ལྟ་ཚེགས་སོ་མེད་ or the enumeration of the terms which express the different states and functions of the mind, which will illustrate the comprehensive application of the term ཐོ་ *blo*:—ཐོ་འབྱིད་གཏམ་འགལ་, ཡིད་བརྟན་མེད་, བག་མེད་, རིགས་བཞིན་མེད་, དཔོང་ས་པ་,

འདུན་པ་, བསམ་པ་, བརྒྱུ་བ་, དུན་པ་ཉམས་, མྱིང་མྱོང་བས་, བརྒྱུ་ལོད་, གཡུ་ལོད་བརྒྱན་, བར་དུ་སྤང་, བརྒྱུད་པ་, བརྒྱུད་པ་, མེ་བརྒྱུད་, འཛིན་ལུས་, དུན་པ་བཟང་, མམ་པར་མེད་ཀྱིད་, བབ་ཆེན་, གཞིག་བརྒྱུ་པ་, མམ་པར་ཀྱིད་, དེས་པར་རྟོག་, དེས་པར་སེམས་, བརྒྱུ་དབྱུང་, མམ་དབྱུང་, མམ་པར་ལྟེ་, མྱོན་འཛིན་, མྱོན་ལ་རྟོག་པ་, ཡིད་ཀྱི་མམ་འགྱུར་, མྱོང་བ་, ཉམས་མྱོང་, ཆོར་བ་, བརྒྱུ་པ་, གོ་བ་, རྟོགས་པ་, ཁོང་དུ་ཆུད་པ་, རིག་པ་, ལེས་པ་, གུར་ཆུ་བོ་, དགོངས་ཅན་, རྣམ་གཞན་ལེན་, འཁྱོད་པ་, རྩེས་སུ་གཏུང་, རྩེས་སུ་གཅགས་, ལྷོ་ནམས་གཏུང་, རང་མྱོན་འགོགས་, འཆབ་པར་གྲགས་ (*Mñon.*).

The rendering of ཐོ in the foregoing paragraph may be considered adequate in that it is a definition which is intended to embrace the mind and all its direct operations. We shall, however, for greater perspicuity, proceed to embody in the present paragraph the differentiation of meanings which Jäschke has attached to the word. He distinguishes: (1) the intellectual power in man, understanding: *blo-rno-wa* talented, gifted; ཐོ་ཆེན་པོ་ *blo-chen-po* of great mental abilities *C.*; ཐོ་གསལ་ཏེ་ *blo-gsal-te* of a clear understanding; ལེས་པའི་ཐོ་ *ces-pahi-blo* sagacity, intelligence, judgment; ཐོ་རྒྱ་ *blo-rgya* comprehensive intellectual power; ཐོ་ལྗུར་ཞིང་ *blo-myur-shin* being of quick comprehension, sharp; ཐོ་རབ་ *blo-rab*—འབྱིང་ *hbrin*—དམན་པ་ *dman-pa* of sound, moderate, weak intellect or mental faculty *Mñg.* (the last expression is frq. used in modestly speaking of one's self); ཐོ་བླ་ *blo-bag* narrow-minded, weak in intellect; ཐོད་ནི་ཐོ་ནོར་རྩ་ *khyod-ni blo-nor-ro* you are mistaken; *blo-na hbab* 'I understand' (*Sch.*). (2) thought, memory: ཐོ་ཤེད་ *blo-ched* memory; ཆོས་དང་ཡི་གེ་ལ་ཐོ་འདུག་པ་ to direct one's thoughts to religion and to learning; ཐོ་ལ་ཐུར་བ་ *blo-la sbyor-wa* to impress on the mind, inculcate; ཐོ་བཟུགས་པ་ *blo-bshugs-pa* what is retained by, treasured up in, the memory; ཐོ་ལ་བཟུང་བ་ *blo-la bzun-wa* to learn by heart (*Glr.*). (3) sentiment, disposi-

tion, desires: *blo-dkar* sincere disposition; ཐོ་ལ་འདོད་པ་ *blo-la hdod-pa* to desire; ཐོ་འདུན་པ་ *blo-hdun-pa* interest, concern, ཐོ་ཅན་ inclined to, ཐུད་པའི་ཐོ་ཅན་དེ་ he that has a mind, is disposed to sacrifice (*Dzl.*), རང་བདེ་བར་འདོད་པའི་ཐོ་མེད་པར་ without any regard to his own welfare (*Thgy.*); ཐོ་ཏེ་བ་ *blo-ñe-wa* friendly, amiable; ཐོ་མང་ fanciful, fickle; ཐོ་མ་བསད་པ་ *blo ma-bśad-pa* or ཐོ་མ་རྩོགས་པ་ *blo ma-rdsogs-pa* wishes unfulfilled; ཐོ་དམན་ *blo-dman* mean-spirited, low-minded.

ཐོ་སྐྱེ་བ་ *blo-skyel-wa* to depend upon, to rely on (*Jä.*).

ཐོ་ཁེ་བ་ *blo-khel-wa* worthy of confidence, trustworthy: ཐོ་ཁེ་བ་ཞིང་བསྐྱར་གོང་ན་མེད་ being reliable, there was no changing of opinion (*Khrid. 188*).

Syn. ཡིད་ཆེས་པ་ *yiḍ-ches-pa*; ཐོ་གདུང་པ་ *blo-gdud-pa* (*Mñon.*).

ཐོ་ཁྱག་ཅེ་ *blo-khog-che* = ཐོ་ཁྱག་ཡངས་ *blo-khogs-yañs* broad-hearted, generous; confident, intrepid, undaunted.

ཐོ་གེ་ལ་བ་ *blo-gel-wa* to hope (*Sch.*).

ཐོ་བློས་ *blo-gros* = ལེས་རབ་ *ces-rab* (*Mñon.*). མེམ་པ་, ལུང་པ་, མཐོང་པ་ wisdom; sense, understanding, intellect; ཐོ་བློས་ཀྱིས་ལེས་བྱ་ *blo-gros-kyis ces-bya* what is to be discerned by the understanding; ཐོ་བློས་དང་ལྡན་པ་ *blo-gros-dan-pa* or ཐོ་བློས་ཅན་ *blo-gros-can* sensible, judicious; ཐོ་བློས་ལྡན་པ་ཚེག་གཅིག་གིས་ཚེག་བརྒྱ་དག་ནི་ལེས་པར་འགྱུར་ to know one word full of wisdom is to know one hundred ordinary words (*K. d. ༥, 1, 367*). ཐོ་བློས་ཀྱི་གཏོར་ *blo-gros-kyi gter* (*K. d. ༩, 325*), ཐོ་བློས་ཀྱི་མཚན་བྱས་པའི་མཛན་ *blo-gros rgya-mtshos shus-pahi mdo* (*K. d. ༩*) are sūtras. ཐོ་བློས་ངན་པ་ *blo-gros-ñan-pa* one whose views have become perverted; ཐོ་བློས་ཆུང་ཆུང་ *blo-gros chuñ-ñu* of little understanding; ཐོ་བློས་ཆེན་པོ་ *blo-gros chen-po* महामति; of much sense, of an excellent understanding;

ཐོ་གྲོས་བརྟན་པ་ *blo-gros brtan-pa* of strong commonsense; ཐོ་གྲོས་ཤར་པ་ *blo-gros med* understanding exhausted. ཐོ་གྲོས་མེད་ *blo-gros-med* unintelligent, injudicious; ཐོ་གྲོས་མི་ཤར་པ་བརྟན་པ་ *blo-gros med* n. of a Sûtra (*K.d.* ༥, 24). ཐོ་གྲོས་མི་ཤར་པ་ལྷན་པ་ *blo-gros med* (*K. ko.* ༩, 299). ཐོ་གྲོས་མེད་པ་ *blo-gros med* an obscured understanding; ཐོ་གྲོས་ལྷན་པ་ *blo-gros shan-pa* of inferior intellect. ཐོ་གྲོས་བརྟན་པ་ *blo-gros brtan-po* ལུ་མེ་ཤམ་: ; n. of a fabulous mountain situated to the north of northern ocean (*K. d.* ༣, 288).

ཐོ་གྲིང་ *blo-glin* = ཐོ་གསལ་གྲིང་ *blo-gsal-glin* n. of a section of the Daipung monastery (*Rtsui.* 7).

ཐོ་དགོས་སེལ་ཁྱད་ *blo-dgos sel-khyad* the question of the fulfilment of one's plans or intentions (*Yig. k.*).

ཐོ་རྒྱ་ཆུང་ *blo-rgya-chuñ* = ཐོ་སྐྱེ་མ་ལྷན་པ་ *blo-sma-lcib-pa* not magnanimous, of contracted views, illiberal. ཐོ་རྒྱ་པ་ = ཐོ་བརྟན་པ་

ཐོ་ངན་ *blo-nan* = སེམས་ངན་ *sems-nan* bad hearted, evil minded (*Pag.* 300).

ཐོ་ཆུང་པ་ *blo-chuñ-wa* timid, vacillating, wavering, not of fixed purpose.

Syn. ཐོབས་པ་ལན་ *spobs-pa-shan*; ཐུམ་པ་ *shum-pa*; མེ་བརྟན་པ་ *mi-brtan-pa*; སྒལ་པ་ *srab-pa*; བག་ལུས་པ་ *bag-hkhums-pa* (*Mñon.*).

ཐོ་ཆུང་ཐོས་ *blo-chud-zos* འཇམ་ལཱ་: an absent-minded negligent person; lazy.

ཐོ་གཏོད་པ་ *blo-gtod-pa* to rely on, confide in: ཐོ་གཏོད་ཐུབ་པ་གྲོགས་ཀྱི་མཆོག་ (*A.* 114).

Syn. ཡིད་ཅེས་པ་ *yid-ches-pa*; ཐོ་ཁེལ་པ་ *blo-khel-wa* (*Mñod.*).

ཐོ་སྟོབས་ *blo-stobs* 1. courage. 2. in *W.* generosity, magnanimity. 3. fortitude.

ཐོ་དྲགས་སེལ་ཆེད་ *blo-dogs sel-ched* for the purpose of removing one's doubts or fears.

ཐོ་གདེང་ *blo-gden* hope, confidence, assurance: བདག་གི་ཐོ་གདེང་སྤུ་ལ་འཆར་ in whom am I to place my confidence. (*Jä.*).

ཐོ་འདས་ *blo-hdas* = ཐོང་ཉིད་ *ston-ñid* S'unyatā (acc. to *Rñin-ma* school).

ཐོ་རྩོད་ *blo-rdor* according to the Chinese an ounce or སྤར་ *srañ* weight of gold: སེ་བ་ཐུམ་ཅུ་གྲག་པ་ཐོ་རྩོད་ one *blo-rdor* = 36 *se-wa* (*Rtsui.*).

ཐོ་ལྗན་ཅི་རྩ་ *blo-lan ci-nta* the heart of a rabbit; cowardice, timidity (*Sman.*).

ཐོ་ལྗན་མ་ *blo-lan-ma* a wise and virtuous woman (*Mñon.*).

ཐོ་སྒྲ་མང་པ་ *blo-sna mañ-wa* *Glr.* 1. having many various thoughts, being restless, flighty, giddy. 2. *W.* disposition, turn of mind.

ཐོ་ཕྱགས་ *blo-phugs* innermost heart; དགོན་མཆོག་གསུམ་པ་ཐོ་ཕྱགས་གཏོར་ (*Hbrom.* 41) to give the innermost heart to the Three Holies i.e. to have faith in them.

ཐོ་པ་ *blo-pa* 1. vb to be able = ཐོད་པ་: ཐོད་མ་ཐོ་ན་ *khyod ma-blo-na* if you cannot. 2. subst. = ཐོ་ *blo* frq. used by *Mil.* for the sake of the rhythm (*Jä.*).

ཐོ་བ་ *blo-wa* བློ་མཁས་ wisdom (*S. Lex.*)

ཐོ་བུར་ *blo-bur* = ཐོ་བུར་ *glo-bur* འཇམ་ལཱ་: sudden, suddenly: ཐོད་དེ་རྒྱུ་ཁྱེད་པ་ཐོ་བུར་ཡིན་ thy present faith is but just sprung up. ཐོ་བུར་དུ་འོངས་ གཤམ་ལཱ་, གཤམ་ལཱ་ comes all on a sudden; a guest.

ཐོ་འབྱུངས་པ་ *blo-hbyon-pa* in རྟོགས་པ་ལ་རྟོག་པ་ བརྒྱུ་རྟེ་མཉམ་པ་ཉིད་ལ་ཐོ་འབྱུངས་པ་བྱུང་ (*Hbrom.* ༩, 32).

ཐོ་མ་ རྩུ་ [1. the anus. 2. intelligence] *S.*

ཐོ་མང་པ་ *blo-mañ-wa*, v. ཐོ་ *blo* (3), one who thinks many things at a time but does very little. The Tib. proverb says: ཐོ་མང་བའི་དྲན་མི་འགྲུབ། ཐུ་བ་མང་བའི་ལས་མི་འགྲུབ། one who wishes to do many things cannot fulfil

any; the work of one who has many plans is not accomplished.

ཐོ་ཚ་གསར་རྟེན *blo-rtsa gsar-rñed* resuming a question after much deliberation (*Yig. k.*).

ཐོ་གཙུག་ *blo-gtsaṅ* = གཤམ་རབ་ཅན་ *ges-rab-can* a wise and learned person.

ཐོ་བཟང་ *Blo-bzañ* (noble-minded) is a very common personal name throughout Tibet and Mongolia, often sounded: *Lob-sang*. Is a name which has been borne by several of the Dalai Lamas and is attached to the present ruler of Lhasa. ཐོ་བཟང་གྲགས་པ་ *blo-bzañ grags-pa* ལུས་ཀྱི་འཕྲིན་པོ་ the name of Tsongkhapa by which he is known all over Tibet. ཐོ་བཟང་པོ་ *blo-bzañ-po* a name of the son of Kāmadeva the god of love (*Mñon.*).

ཐོ་སྒྲུབ་པ་ *blo-zlog-pa* to subtract, to draw off, divert, dissuade from (*Jä.*).

ཐོ་ཡི་གཏོར་ *blo-yi-gter* = རེ་མའ་དབྱུང་མ་ *Hjam-dbyaṅs* an epithet of Mañjus'ri, also of Sarasvatī (*Mñon.*).

ཐོ་ཡོ་བ་ *blo-yo-wa* prob. ཐོ་གཡོ་བ་ *blo-gyo-wa* a wavering weak mind: གང་གིས་རྟག་ཏུ་ཆར་བསྐྱེད་པ། དེ་ཡི་ཐོ་ནི་མ་བརྟན་ཞིང་། ཐོ་ཡོ་བ་ལ་ཆས་མེད་དེ་ whosoever is continually addicted to beer, his mind becomes unsettled and his vacillating mind has no religion (*K. du. 3, 51*).

ཐོ་བརྟུག་ *blo-brlug* = རྟོགས་པོ་མི་བརྟན་པ་ *grog-s-po mi-brtan-pa* a fickle-minded friend (*Nag. 64*).

ཐོ་བཤམ་ *blo-bcas* occurs in ཐུན་བདག་དང་ཅན་བརྟན་རྣམས་ཀྱི་ཅན་གྱི་རིགས་ཐོ་བཤམ་མི་ཡོང་བའི་ཆེད་ (*Yig. k.*).

ཐོ་ལྟགས་ *blo-lhags* = སེམས་གང་ལྟར་ *sem-s-gaṅ-ṅar* as it occurs to one's mind, according to one's own sweet will: ཐོ་ལྟགས་རྣམས་ཀྱི་རྣམས་དང་ work which is foolish and suggested according to one's wishes (*D. ṅel. 7*).

+ ཐོ་མ་མཐུག་པ་ *blos ma-leib-s-pa* = ཐོ་གྱུར་བ་ *blo-rgya chur-wa* extremely little-minded.

ཐོང་བ་ *blon-wa* = ཡི་ཐུག་ or སེམས་ཐུགས་ *sem-s-rmugs* a dull person, thick-head, unintelligent.

+ ཐོན་ *blon Lex.* = གྲུ་མ་ advice, counsel: ཐོན་འདེབས་པ་ *blon-hdebs-pa* or འདེབས་པ་ *hbebs-pa* = ཆས་སྒྲན་ནམ་གྲུ་མ་འདེབས་པ་ to give advice, to counsel; to give religious instructions; acc. to Cs. to make arrangements.

ཐོན་པོ་ *blon-po* सचिव, अमात्य, परिषदायक, मन्त्रिन् a state-officer, generally of high rank: གསལ་ཆོག་ཐོན་པོ་ལུན་མཆོག་ས། ལུགས་ཀྱི་བརྟན་བཅོས་དག་ལ་མཁས། དག་འཇམ་ཐུང་པར་བྱེད་པ་ཞེ། ལུག་པོ་ཐོན་པོ་དེ་འདྲམ་ཅུ་ one of clear mode of expression and cultured mind, learned in works of ethics and political economy, of polite language and behaviour, should be the king's officer. The concerns of a *blonpo*-minister are four according to the code of political duties: ཐུ་ཡི་རིམ་གྱི་ནང་གི་ཁ་གསལ་དང་། ཐུ་ཡི་ཆབ་སྲིད་བརྟུང་དང་འབངས་ཆོགས་ཆེ་ religious services of the sacred images, attending to the domestic affairs of the sovereign, state business, and the welfare of subjects (*D. ṅel. 14*). བཀའ་ཐོན་ *bkah-blon* अमात्य high officer of state, minister, particularly at the present day the four ministers (laymen) who with the Desi or Gyal-tshab form the privy-council of the Dalai Lama of Lhasa; ཁྲིམས་ཐོན་ *khriṃs-blon* minister of justice, officer of justice; ཆས་ཐོན་ *chos-blon* (opp. to བདུད་ཐོན་ *bdud-blon*) an orthodox minister who observes the religion of Buddha; ཐུ་ཐོན་ *spyi-blon* chief officer; ཐུ་ནང་བར་གསལ་གྱི་ཐོན་པོ་ high officials whose duty it is to look to political concerns, household affairs, and the welfare of the subject; དམག་ཐོན་ *dmag-blon* military officer, ལུག་ཐོན་ *yul-blon* civil officer.

Syn. བཀའ་དབང་ *bkah-dbañ*; གྲོས་ཀྱི་རྒྱ་ *gros-gyi-snod*; ལྷོ་ལྷན་ *blo-lan*; སྤྱི་མཁའ་ཀྱི་ཁ་ལོ་པ་ *khri-ma-kha-lo-pa*; མདུན་ན་འདུན་ *mdun-na-hdun*; སྒྲ་ཆེན་པོ་ *sna-chen-po*; གཤུན་ལུགས་འཛིན་པ་ *gshun-lugs hdsin-pa* (*Mñon.*).

དབག་པ་ *dbag-pa* or དབག་ས་ *dbags* v. དཔོག་པ་ *dbog-pa* = གོས་པ་ *gos-pa* covered: སྐྱོན་གྱིས་དབགས་ *skyon-gyis-dbags* covered: with fault, guilty, implicated in crime (*Nag. 51*).

དབར་ *dbah* 1. an expression of approval, well done! ཁྱོད་རང་དབར་དྲག་བྱེད་པ་ཡིན་ you have done well! 2. a billow, wave. དབར་རྒྱུང་ *dbah-kloñ* or དབར་རྒྱུབས་ *dbah-rlabs* waves, billows (*Mñon.*). དབར་རྒྱུང་འབྲུག་ (མཚོ་) ལྷོ་ལྷན་པ་ n. of a large lake. དབར་རྒྱུབས་རྒྱུས་ *dbah-rlabs-skyes* = རྒྱུ་ཐེགས་མ་ *chuhi-zegs-ma* sea-foam, scum on water (*Mñon.*). དབར་རྒྱུབས་ཙན་མ་ *dbah-rlabs can-ma* = འབབ་ཆུ་ *hbab-chu* a hill-torrent, a rapid mountain stream (*Mñon.*).

Syn. བར་རྒྱུང་ *rba-kloñ*; རྒྱུ་ཐེགས་མ་ *chuhi-rba-rlabs*; དབར་རྒྱུ་ *dbah-skye* whitish waves; དབར་རྒྱུ་ *dbah-tshub* (*Mñon.*).

དབར་ཁྱིམ་གྱི་འགྲོ་བ་ *Dbah-khri-gzigs* the first Tibetan who entered monastic life by renouncing the world when the order of Bhikshu was introduced into Tibet under king ཁྱིམ་གྱི་འགྲོ་བ་པོ་ *Khri-sroñ ldehu-btsan* (*Sorig. 117*).

དབང་ *dwañ*, occasionally དབང་བ་ *dwañ-wa*, བཤུ་, མཁའ་ 1. power, ability, capability; position of power: དབང་དཔེ་འདུན་པ་གཏད་ he granted great powers to the priest-hood; བཤུ་དབང་མེད་ *bsdad-dwañ-med* it is not in my power to stay; མེད་དབང་མེད་པར་ not being able to wait; རང་དབང་མེད་ཏུ་ or རང་དབང་མེད་པར་ involuntarily; དབང་མེད་ཏུ་མཆི་མ་འཛིན་ཏུ་འཇུག་པ་ to cause one involuntarily to weep; དབང་མེད་ཏུ་འཛིན་པ་ *dwañ-med-du hchol-wa* to make a person powerless, དབང་ཏུ་འཇུག་པ་ to get into

another's power, to be overpowered; དབང་ཏུ་ཐུང་པ་ became subjected; དབང་ཏུ་ཐུང་པ་ to bring under one's power. Ten mystic powers of Bodhisattwas: ཆེ་ལ་དབང་བ་ རྒྱུ་ཐེགས་མ་ power over the length of one's own life; སེམས་ལ་དབང་བ་ སྤྱི་མཁའ་ཀྱི་ཁ་ལོ་པ་ power at one's own pleasure to enter into any meditation; ཡོ་བྱེད་པ་ བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to shower down provisions for the support of creatures; ལས་ལ་དབང་བ་ བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to mitigate their punishments for sins; མས་ལ་ལ་དབང་བ་ རྒྱུ་ཐེགས་མ་ to change one object into another according to pleasure; སྐྱེ་བ་ལ་ *skye-wa-la* རྩམས་པོ་ བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to effect one's own rebirth into the external world, without danger of being infected by its sin; སྐྱོན་ལས་ལ་དབང་བ་ *smon-lam-la dwan-wa* བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to see every prayer for the welfare of others fulfilled; རྒྱུ་ཐེགས་མ་དབང་བ་ *rdsu-hphrul-la* བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to exhibit wonderful feats for bringing about the conversion of others (into Buddhism); ཡེ་ཤེས་ལ་དབང་བ་ བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to understand all writings, on religion; ཆེ་ལ་ བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to convey the publication of religion to all creatures at the same time and in every language (*K. d. 3, 170*) and (*K. d. 4, 51*). རྒྱུ་ཐེགས་མ་འདུན་པ་དབང་བ་ལྟར་བ་ to convey to one the power of རྒྱུ་ཐེགས་མ་འདུན་པ་ or Amitābha, namely, consecration; which is of four kinds:—(1) རྒྱུ་ཐེགས་མ་དབང་བ་ consecration by the religious of the pot of life; (2) བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་དབང་བ་ mystical consecration; (3) ཤེས་རབ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་དབང་བ་ consecration by divine knowledge; (4) ཆེ་ལ་གྱི་དབང་བ་ consecration by holy words or expressions.

དབང་སྐྱུ་བ་ *dwañ-bskur-wa*, v. སྐྱུ་བ་ *skur-wa* བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་, བཀའ་འགྲོ་བ་པོ་ to consecrate, anoint with royalty, &c.

དབང་གིས་ *dwañ-gis* postp.: by, by dint of, by means of, in virtue of, in consequence of, e.g., ལས་ཀྱི་ of former actions

ར་རྒྱལ་གྱི་དབང་གིས་ from or in consequence of pride.

དབང་བསྐྱར་རི *Dwañ-bṣkur-ri* also called དགའ་ལྷན་དབང་བསྐྱར་རི *Dgah-ldan dwañ bṣkur-ri* a hill east of Lhasa so styled because king *Sroñ-btsan sgam-po* was consecrated with water obtained therefrom (*Loñ.* 2, 5).

དབང་ཁམ་དཀར་པོ་ *dwañ-kham dkar-po* = བྱ་བ་ *khu-wa* the semen virile (*Mñon.*).

དབང་གི་རྒྱལ་པོ་ *dwañ-gi rgyal-po* = ཡིད་བཞིན་ནོར་པོ་ *yid-bṣhin nor-po* བྱིན་མཆོག་ the fabulous wishing gem (*Yig. k.* 62).

དབང་སྒྲོག་མཁའ་བའི་ཚོགས་ *dwañ-sgo gsal-wahi cho-ga* the rites or religious observances for making an object or person fit to be consecrated or ordained; དབང་གྲུ་ *dwañ-gral* the row of those that are ordained or consecrated (*Jä.*).

དབང་ཐོན་ *dwañ-ṣhon* རྡོ་རྒྱལ་ the sapphire.

དབང་ཅེན་ *dwañ-chen* ^{upāsaka} མཆོག་ met. running-water; also the god of water, also Indra; an epithet of Paraṣu-Rāma (*Mñon.*). དབང་ཅེན་གཤོན་ *dwañ-chen-ge-khod* a Bon deity opp. to ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེ་ *phyag-na rdo-rje* Vajrapāṇi of the Buddhists. དབང་ཅེན་གྲོན་ *dwañ-chen-groñ* = འབབ་ཆུ་ *hbab-chu* cataract or hill-stream (*Mñon.*). དབང་ཅེན་རན་པ་ *dwañ-chen ran-pa* = གཤེད་ནག་ *gced-nag* (*Bon.*). དབང་ཅེན་ཤེ་ *dwañ-chen-ṣde* n. of a legendary king said to have been Buddha in one of his previous existences (*Pag.* 300). དབང་ཅེན་མ་ *dwañ-chen-ma* an epithet of the queen of Indra (*Mñon.*). དབང་ཅེན་མཚན་ *dwañ-chen-mtshan* = རྒྱ་མཚོ་ཅེན་པོ་ the great ocean (*Mñon.*).

དབང་རྩ་བརྒྱད་ *dwañ-rta-brgyad* = རྩ་མཚོག་བརྒྱད་ *rta-mchog-brgyad* the eight miraculous horses near Lake Mapham seen in a vision by the son of Emperor Chehu Wang who first dreamt of the birth of Buddha in a realm to the west (*Loñ.* 2, 2).

དབང་རྩེན་ལྔ་ *dwañ-rten-lña* the five organs of power:—ནམ་མཁའ་རྩེན་ *nam-mkhahi-rten* the heart; རྩེན་གྱི་རྩེན་ *rluñ-gi-rten* the lungs; མེའི་རྩེན་ *mehi-rten* liver; ཅུའི་རྩེན་ *chuhi-rten* the bladder; སེའི་རྩེན་ *sa-yi-rten* the spleen (*D.R.*).

དབང་ཐང་ *dwañ-thaṅ* 1. might, = མངའ་ཐང་ *mñah-thaṅ*. 2. མཆོག་, མཆོག་, luck, destiny, fate, the destiny of any creature consequent on former actions. དབང་ཐང་མེད་པ་ may imply: having no particular destiny (*Jä.*); དབང་ཐང་ཆེ་བ་ = སྐལ་བ་ཆེ་ མཆོག་མཆོག་, སྐལ་མཆོག་ [great fortune] *S.*

དབང་ཐོབ་པ་ *dwañ-thob-pa* to get power, to be powerful: གང་པོའི་བྱ་སྒྲུབ་ཆེན་པོ་སྒྲོན་པོར་བརྒྱུག་ན་དབང་ཐོབ་པར་བརྒྱུར་རྒྱུ་ (*K. du.* 5, 261) if you appoint *Sman-chen-po* the son of *S'añ-po* he will rise to great power.

དབང་དུ་གྱུར་བ་ *dwañ-du-gyur-wa* to be subservient to, to be obedient to = བསྒྲོན་པོར་བཞིན་ན་པ་ *bṣgo-wa-bṣhin ñan-pa* to listen to or act as directed or ordered; དབང་དུ་གྱུར་པ་ *dwañ-du gyur-pa* བཟུང་མཆོག་: subdued, brought or come under one's power (*A. K.*).

དབང་དུ་བྱེད་པ་ *dwañ-du byed-pa* = དབང་དུ་རྒྱུད་པ་ (*Mñon.*).

དབང་དུ་ཞོན་ན་ *dwañ-du ṣor-na* used as postp. c. genit. = with respect to, as regards, in reference to, as concerning; དབང་དུ་ཞོན་ན་ id.

དབང་འདུས་ *Dwañ-hduṣ* n. of a district in Tsang; དབང་འདུས་རྫོང་ *Dwañ-hduṣ-Rdsoñ* n. of the fort of that place (*Rtsii.*).

དབང་ལྷན་ *dwañ-ldan* 1. mighty, powerful. 2. a king sprung from the patriarch king of Tibet *Ye-ṣmon rgyal-po* (*J. Zañ.*). 3. a village in Tsang famous for carpet manufacture. 4. sym. fig.: eleven (*Ya-sel.* 54).

དབང་ལྷན་གྱི་ཕྱགས་ *dwañ-ldan-gyi phyogs* or དབང་པོའི་ཕྱགས་ རྡོ་རྒྱལ་ the north-east quarter.

དབང་ཕྱུག *dwañ-phyug* महादेव, शिव, गिरिज, ईश्वर adj. mighty. དབང་ཕྱུག་གཞན་ལས་ཆེ་བ་ *dwañ-phyug* is he who is greater than the rest. Acc. to Buddhist mythology there are two དབང་ཕྱུག *dwañ-phyug* (Is'vara) the greater one the lord of the world is called དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ *dwañ-phyug-chen-po* (Mahes'vara) and resides on the top of mount Kailas, the lesser one guards the eastern quarter. The several names of *Dwañ-phyug* are:—གཏུག་ན་ལྷ་བ་ *gtsug-na-bla-wa*; མིག་གཟུམ་པ་ བྱིན་པ་ *mi-gyur-pa*; དབྱིན་པ་ *dbyig-lan*; བདེ་འབྱུང་ *bde-hbyun*; གཡོན་གྱི་ལྷ་ *gyon-gyi-lha*; ཕྱུགས་བདག་ *phyugs-bdag*; མདུང་ཐོག་མ་ *mduñ-thogs*; རྩེ་གཟུམ་ཅན་ *rtse-gsum-can*; ནམ་མཁའི་སྒྲ་ཅན་ *nam-mkhañi skra-can*; གང་ལྟ་འདྲིན་ *gan-gā-hdsin*; གྲོང་གཟུམ་མཐར་ཁྱེད་ *groñ-gsum mthar-byed*; སྤྱི་པ་འདྲེན་ *srid-pa-hjig*; མི་ཡི་བྱ་བ་ *mi-yi khu-wa*; དན་པའི་དགྲ་ *dran-pahi-dgra*; གསང་བའི་སྒྲ་མ་ *gsañ-wahi bla-ma*; སྤྱི་སྤྱང་འདྲིན་ *srid-sruñ-hdsin*; རྩེ་མཚན་གྱི་ལྷ་མཚན་ *khyu-mchog rgyal-mtshan*; འབྱུང་པའི་མགོན་ *hbyun-pohi-mgon*; པགས་པའི་གོས་ཅན་ *pags-pahi gos-can*; མི་བཟད་མིག་ *mi-bzad-mig*; མགུལ་ནག་མགོན་ *mgul-nag-mgrin*; ཁྲོ་བོ་ཅན་ *khro-bo-can* དཔལ་མགོན་ *dpal-mgrin*; གཏུག་ཕུང་གྱུ་ *gtsug-phud-rgyal*; མཚན་འཆར་ *mtshan-hchañ*; འབྱུང་པའི་དབང་པོ་ *hbyun-pohi dwañ-po*; མགོན་ཐོན་ *mgrin-sñon*; དག་པོ་ལྷ་ཆེན་ *drag-po lha-chen* (*Mñon.*). The eight attributes of དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ are:—ཕ་ *phra*, ཡང་ *yañ*, རབ་ཐོབ་ *rab-thob*, རབ་འདྲན་ *rab-hdod*, མཚན་འཆས་ *mchod-hos*, དབང་ཕྱུག་ *dwañ-phyug*, དབང་དུ་བསྐྱར་ *dwañ-du-bsgyur*, འདྲོད་དགུར་ *hdod-dgur-bsgyur*.

དབང་ཕྱུག་པ་ *dwañ-phyug-pa* opulent, rich, wealthy.

Syn. ཕྱུག་ཆེན་ *phyug-chen*; འབྱོར་ལྷ་ *hbyor-lan*; ས་ཡི་དབང་ཕྱུག་ *sa-yi dwañ-phyug* མུ་བཞེས་ཅེ་ (Mñon.).

དབང་ཕྱུག་མ་ རྒྱུ་ལྷ་ the wife of Mahādeva, an epithet of the goddess Durgā.

དབང་འབྱུར་བ་ བེ་མུ་ལྷ་ [lordship] S.

དབང་མེད་ བྱིན་པ་ [disobedient, out of power or control] S.

དབང་གཞུ་ *bwañ-gshu* = དབང་པོའི་གཞུ་ *dwañ-pohi-gshu* the rainbow: མཐ་དཀར་མཆོད་མཛེས་པའི་དབང་གཞུ་མ་གཏུན་པ་ (*Yig. k.* 60).

དབང་ཡོད་ *dwañ-yod* force, violence (in Sikk.) དབང་ཡོད་ཀྱིས་ *dwañ-yod-kyis* by force. དབང་ཡོད་བཞེད་ *dwañ-yod-bced* violence: དབང་ཡོད་བཞེད་འབྱེད་ to carry away by force or violence (*Yig. k.*). དབང་ཡོད་བཞེད་ཁྱིམ་བ་ *dwañ-yod bced-khyer-wa* to take money by force, to levy blackmail.

དབང་ལག་ *dwañ-lag* རྒྱ་ལྷ་ n. of a medicinal root resembling the human hand in shape: དབང་ལག་འབྱུ་བཅུད་བྱ་བ་དམ་ཆེའི་གཞི་ (*Rtsii.*).

དབང་སྐུ་མོ་ *dwañ-sras-mo* an epithet of the goddess Dolma (*Mñon.*).

དབལ་པ་ fut. of འདེབས་པ་ ལྷ་འཇེས་, ལྷ་ཞེས་ལྷ་བྱ་ [devotedness] S.

དབར་ *dwar* = བར་ *bar* between two, དགེ་འདུན་གཉིས་ཀྱི་དབར་དུ་བཞུགས་པ་ a book (to be placed) between every two monks, e.g., when a number of monks read together every two of them take leaves from one book placed before them (*Rtsii.*).

དབལ་ *dwal* I: 1. ཀེ་ལུ་ pinnacle, spire: མེ་དཔལ་ tongue of flame [top, summit, point, e.g., of a མཚན་རྟེན་ (*Glr.*); the point, or the grooves of the ཕུར་པ་ or exorcising dagger] *Jä.* 2. = ག་ཏམས་ *ga-ñams*, མེའི་དྲོད་ *mehi-drod*.

དབལ་ II: for བལ་ *bal* in Amdo dialect (*Rtsii.*).

དབལ་གྱི་ཁྲོ་བོ་ཆེན་པོ་ *Dwal-gyi khro-bo chen-po* n. of a Bon god (*D.R.*).

དབལ་པོ་མདུང་རྩེ་ཅན་ *Dwal-po Mduñ-rtse-can* another Bon god (*D.R.*).

དབལ་བ་ *dwal-wa* prob. fut. of འབལ་བ་ *hbal-wa*.

དབུ་ཚ་བ *dwal-tsha-wa* this word is used to signify sharpness, brightness; and also spiritedness in a horse, etc.: མེ་ལྷོ་འབར་བའི་གྲོང་གི་མེ་ལྷོ་དབུ་ཚ་བ་ཁོར་ལོན། (*Khrid.* 34); དབུ་གསར་པ *dwal-gsar-pa* id.

དབུ་གསལ་ས *Dwal-gsas* an epithet of Padma Heruka of the Bon pantheon who has nine heads and eighteen arms. དབུ་གསལ་ས་མེ་འབར་ *dwal-gsas me-hbar* = ཡད་མ་གྱི་ལ་ཡ *Pad-ma ki-la-ya* n. of a Bon deity. དབུ་གསལ་ས་མེ་འབར་ *dwal-gsas me-hbar* a Bon deity = ཡད་མ་གྱི་ལ་ཡ *Pad-ma ki-la-ya* (*D.R.*).

དབུ *dwu* resp. for མགོ་ the head; also, = the beginning, commencement; དབུ་ཐོད་ a crown or royal cap. མེ་མ་ཡིན་མང་པོ་བྱུང་གསུང་ནས་དབུ་ན་བཞེས་རིལ་གྱིས་གཞོགས། saying that there were many present who were superhuman, he entirely covered his head with his clothes (*A.* 87). དབུ་མཛེད་ in an assembly of priests he who first begins to recite the sacred names of Buddha, &c., so that others may follow him, is called དབུ་མཛེད་ *dwu-mdsad* (in colloq. *umdse* or *omds*). Hence the leader of any craft or performance is called དབུ་མཛེད་, which now forms a complimentary title of address for master-carpenters, tailors, painters, smiths, weavers, etc., similar to the Hindustani title *sirdar*. དབུ་མཛེད་པ *dwu-mdsad-pa* to be the head, the principal person, anywhere.

དབུ་སྒོར་བ *dwu-skor-wa*, resp. of མགོ་སྒོར་ *mgo-skor* to cheat, deceive.

དབུ་སྒྲ *dwu-skra* resp. for སྒྲ་ the hair of the head.

+ དབུ་སྒྲ་ཡི་བ *dwu-skra li-wa* = སྒྲ་མང་བྱིང་མ་ལངས་པ་ hair that has been well arranged, not in disorder.

དབུ་བགྱིས་ *dwu-bgyis* = གཙོ་བགྱིས་ *gtso-bgyis* the chief or leading things; the principal

possessions. ཚས་ཀྱལ་ཁུ་དཔོན་གྱིས་དབུ་བགྱིས་པ་ནམས་ (*A.* 126) all the principal possessions of the Dharma Rājas, uncle and nephew. སྒྲ་མ་ཡི་དབུ་བགྱིས་མི་ནོར་མམས་ཅད་ཡོངས་སུ་ཇོགས་ all the chief things, men and properties of the Lama, were fully exhausted (*A.* 128).

དབུ་རྒྱན་ *dwu-rgyan* རུ་རྒྱུ་, ཀི་རི་ཏི་, མའི་ལི་. ornament of the head, diadem, tiara.

Syn. གཙུག་རྒྱན་ *gtsug-rgyan*; གཙུག་གི་རིན་པོ་ཆེ་ *gtsug-gi rin-po-che*; གཙུག་གི་ནོར་བུ་ *gtsug-gi nor-bu*; སྤྱི་བོ་རི་རྒྱན་ *spyi-bohi-rgyan*; ཅོད་པན་ *cod-pa*; རྩོག་ཕུ་ *phog-shu*; རྩེ་ཕྱན་ *rtse-phran*; མགོ་རྒྱན་ *mgo-rgyan* (*Mñon.*).

དབུ་རྩམ་ *dwu-rñas* a pillow. དབུ་རྩམ་སྤྱེལ་ *dwu-rñas-sbrel* remaining together of a teacher and his pupil: དེ་ནས་ལོ་བཅུ་གཉིས་ལྷུ་དབུ་རྩམ་སྤྱེལ་ནས་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ then for twelve years the teacher and his pupil remaining together worked for the Mahāyāna (*A.* 48). The expression རྩམ་སྤྱེལ་ *rñas-sbrel* implies the remaining of husband and wife together in one place at night.

དབུ་ཅན་ *dwu-can* a letter furnished with a head or head-line at the top (called *mātrā* in Sanskrit); hence the name of the Tibetan printing character *yi-ge dwu-can*.

དབུ་ཆེན་ *dwu-chen* head man, chief craftsman; also high officer.

དབུ་ཚས་ *dwu-choṣ* or དབུ་མཛེད་ title for the chief instructor in a monastery who begins every religious service and is the chief discipliner: དབུ་ཚས་ལ་སྒྲུག་འཕར་གཅིག་ one share more for the དབུ་ཚས་.

དབུ་རྩེ་ *dwu-rje* reverence, reverend, title of lamas (*Jā.*).

དབུ་རྩེད་པ་ *dwu-rñed-pa* the beginning, a commencement; also: to be commenced.

དབུ་སྒྲུག་སྒྲུབ་པ་ *dwu-sñags rgyab-pa* obstinate assertion, persistent application (*Yig. k.*).

དབུ་བསྐྱར་བཞེས་པ *dwu-bṣñuñ bshes-pa* or དབུ་སྐྱར་
དང་ཐོ་འཁོར་བ resp. to swear by one's head.
དབུ་མནལ་བཞེས་པ *dwu-mnah bshes-pa* = མནལ་རྒྱལ་བ
mnah-skyel-wa or དབུ་བསྐྱར་བ to swear (*Mñon.*).

དབུ་མཐུན་བྱུང་བ *dwu-mthun druñ-du* the resp.
form of འབས་བྱུང་བ *shabs-druñ-du* in the
superscription of letters to high lamas.

དབུ་པཎ *dwu-pan* abbr. form of དབུ་ལྷ་པཎ་ཆེན་
ཤེས་ *dwu-shwa pan-chen rna-rin* the tall
conical cap worn by the lamas during a
solemn religious service, said to have been
introduced from the Pandit Vihāra of
Chittagong in East Bengal about 900.
A.D. (*Yig. 118*).

དབུ་ཐེང་ *dwu-phreñ* = རུའི་ལུ་བ *chuhi-lbu-wa*
bubbles on water (*Mñon.*).

དབུ་འཕངས་ *dbu-hphañs* or དབུ་མོག་ a helmet.

དབུ་བ *dbu-wa* = ལུ་བ *wu-wa* རྒྱུ་བ foam,
froth; དབུ་བ་ཅན་ frothy; དབུ་བ་བཅོས་པ་ རྒྱུ་བ་པུ་ཅུ་
[“a mass of foam,” an empty idea] *S.*
དབུ་བ་འཕྱར་བྱེད་ རྒྱུ་བ་པུ་ཅུ་ it froths. དབུ་བ་རྣམས་ *dwu-*
wa-rdos (1) bubbles of water; (2) hard
breathing.

དབུ་མ *dwu-ma* 1. the principal or cen-
tral artery of the body. 2. the middle
course or doctrine, which endeavours to
avoid the two extremes of total annihila-
tion and immortality, also དབུ་མའི་ལམ་, the
Mādhyamika doctrine; དབུ་མ་པ་ an adhe-
rent of the middle-course doctrine (*Sch.*);
དབུ་མ་སྐྱར་བ་ *dwu-ma snañ-wa* n. of a work
on Mādhyamika philosophy; དབུ་མ་རིན་པོ་
ཆེའི་ཐེང་བ་ *dwu-ma rin-po-chehi phreñ-wa* a
work on the Mādhyamika philosophy
by Nāgārjuna (*A. 66*). དབུ་མའི་ལམ་ *dwu-mahi*
lta-wa the Mādhyamika Dars'ana of the
Buddhists: དབུ་མའི་ལམ་བསྐྱོམ་པ་དང་ he meditated
on the middle path doctrine (*A. 51*).

དབུ་མེད་ *dwu-med* the running hand used
letters, the headless character.

དབུ་རྩེ་ *dwu-rtse* the top or pinnacle of a
temple or monastery. དབུ་རྩེ་ཐང་ *Dwu-rtse-*
than seems to be: the courtyard of the
great monastery of Sam-ye in front of
the grand temple of Buddha: ཐང་རྒྱུ་བ་ཆེན་
པོ་དེ་དབུ་རྩེ་ཐང་ནས་གཟིགས་པས་ he saw the image of
the Mahā Bodhi from the central court
yard (*A. 91*).

དབུ་ཡུ་མ་ *dwu-yu-ma* male yak and yak-cow
devoid of horns: རྩ་ཚན་མས་པར་གཏུག་པར། དབུ་ཡུ་
མས་ཚུར་གཏུག་པ་ (*Yig. k.*).

དབུ་རུ་ *Dwu-ru* or དབུས་རུ་ *Dwus-ru* the district
of Lhasa: དབུ་རུ་གཡུ་རུའི་བར་གྱི་རི་རྒྱུད་འདི་ཙམ་གདུང་
about so much regarding the mountain
chains situated between the districts of
U-ru and Yu-ru (*A. 47*).

དབུག་ *dwug* a cavern; a hole, cavity
(*Mñon.*).

དབུགས་ *dwugs* breath; also may = རྒྱུར་
rluñ magic air or wind: རྒྱུག་དབུགས་རྒྱུ་བ་ *srog-*
dwugs rgyu-wa the moving of the life-wind.
(*Rtsii.*); རང་དབུགས་ the wind or air that
moves the bowels and moves in the veins.
Most commonly = respiratory breath,
respiration: དབུགས་རྒྱུ་བ་དང་འབྱིན་པ་ *dwugs rñub-*
pa dañ hbyin-pa to respire, to inhale and
exhale breath; རྒྱུ་འགྱུ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དབུགས་ལེན་པ་ to
take away the breath of all beings; དབུགས་
བྱུང་ short breath; དབུགས་རྒྱུང་བ་ or བརྒྱུངས་པ་
shortness of breath, asthma, as a complaint
of old age (*Thgy.*); དབུགས་ལྡོག་ལྡོག་བྱེད་པ་ *dwugs*
lheb-lheb byed-pa to pant for breath (*Jä.*);
དབུགས་ཀྱི་ཆ་ཙམ་འགྲུང་མེད་ as quickly as possible,
i.e., within the fraction of a breath, not
delaying even for the time required to
draw a breath (*Yig. 18*). དབུགས་ཆད་ *dwugs-*
chad stopping of the breath, losing breath;
དབུགས་ཐེབ་རེལ་ *dwugs theb-rel* in one breath
(*Sch.*); དབུགས་འདོན་ བེས་མཐུན་ [confidence] *S.*;
དབུགས་རྒྱུབ་ གཤམ་མཐུན་ [taking breath] *S.*

དབུགས་འབྱིན་པདག *dwugs-hbyin-bdag* an epithet of the god of wind (*Mñon.*).

དབུགས་མེད་སྟོག *dwugs-med-srog* as met. an egg, which is believed to have life but has not the power of breathing (*Mam.*).

✚ དབུང་ *dwuñ* = དབུས བམམ the middle (*S. Lex.*).

དབུབ་པ *dwub-pa*, v. དབུབས་པ *hbubs-pa*.

དབུར *dwur* termin. of དབུ *dwu*: at the head, at first: ཚོགས་དབུར་ཕེབས་པ *tshogs-dbur phebs-pa* to preside at an assembly (generally of priests). དབུར་སྟོད *dwur-stod* = དབུས་སྟོད *dwus-ru-stod* upper *Ü*: དབུར་སྟོད་ཕྱི་རྒྱུ་ལྷན་ཚུན་གཉིས་ཀར་ཆོས་ཉན་མང་དུ་འཛོགས་པ་ལ། (*Deb. 45*).

དབུར་བ *dwur-wa* [also དུར་བ *hur-wa* or ཡུར་བ *yur-pa* to smooth, མོག་བུ *çog-bu* paper, རས *raş* woollen stuff, གཤམ་པ *gçal* a pavement] *Jä.*

དབུལ *dwul* fut. of ཕུལ *phul* acc. to (*Rdo. 46*).

དབུལ་པོ *dwul-po* = ཐུང་པོ, དམིག་པོ, ཐུ་མོ, ཐུ་མོ་པོ poor, indigent (*A. K. 51-7 v.*). དབུལ་པོ་ལག་སྟོང་ *dwul-po lag-stoñ* 1. a poor man whose purse is empty. 2. n. of a (ས་པདག *sa-bdag*) monster.

དབུལ་བ *dwul-wa* 1. fut. of དབུལ་བ. 2. adj. poor, indigent; also, sbst. poverty, want, penury, དབུལ་བ་སེལ་བ *dwul-wa sel-wa* to relieve want (*Glr.*); དབུལ་ཐོངས་ *dwul-phoñs* དམིག་པོ་པོ poor, a poor man, pauper; poverty.

དབུས *Dwus* བམམ, བམམར, བམམར་མོ་པོ the middle, the centre. Is, particularly, the name given to the central province of Tibet wherein Lhasa the capital is situated, being known colloquially as *U*. དབུས་འབྲུར་ *dwus-hgyur* seems to be another name for

this province or for the city of Lhasa itself; དབུས་སྤྱི་སྡེ་ signifies one born either in Magadha or else in Lhasa; དབུས་སྐད་ *dwus-skad* the polished speech of Lhasa, Samye, and Yarlung; དབུས་གཙང་, sounded *Ü-Tsang*, indicates the two provinces of those names conjointly.

དབུས་ཀྱུ་ *dwus-kyu* a kind of pastry (cake) made of the flour of the millet called རྒྱུ་ར་འབྲུ་ *rgya-ra-hbru* with milk and sugar and butter.

དབུས་ཆུ་ *Dwus-chu* the river of Central Tibet called སྤྱི་ཆུ་ *Skyid-chu* on which Lhasa is situated; it falls into the great Yeru Tsangpo.

དབུས་མ 1. = བར་མ བམམ the central. 2. ལའལ་མ་ the central dancer; དབུས་མ་པ་ བམམ་མ་མ་ the central one, one of the *Mādhyamika* school of the Buddhists.

དབུས་གཙང་ཐུ་བཞི་ *Dwus-gtsañ ru-bshi* (acc. to *Loñ. 2, 4*), a name of Tibet proper which comprises the two divisions of དབུས *Dwus*, viz. :—the valley of the *Skyid chu* called *Dwu-ru Skyid-çod* and *Gyas-ru Nam-çod*, i.e., Lho-kha; and the two divisions of Tsang:—*Gtsañ-ru lag-çañ hgyed* and *Gye-ru Nañ-chu-gshuñ* the valley of Nyang.

དབུས་ཤོ་ *dwus-sho* = one ounce of silver or 20 སེ་བ་ *se-wa* (*Rtsii.*).

དབེན་ *dwen* 1. མེད་, མེད་ཆ་ difference, disunion: དགེ་འདུན་ལ་དབེན་ བཞུ་མེད་ཆ་ one who causes dissension among the members of the congregation. But most frq. 2. ལྷན་, རྩ་: solitary, lonely; separate, separated; secret: དབེན་ཁང་ *dwen-khañ* retreat, lonely abode, hermitage; དབེན་འགྲོ་བ་ *dwen-hgro-wa* = བུད་མེད་འདོད་ལྡན་མ་ a voluptuous woman who lives alone (*Mñon.*); དབེན་གསལ་ secret or confidential talk; དབེན་གནས་ རམས་, རམས་ཀྱི་འཇམ་མཁའ་ [secret place or event] *S.*

དཔེ་པོ *dwen-pa* 1. a solitary place, retirement; abst. n. solitude, loneliness; in Tibet solitudes of mountains are generally implied. 2. བཞུགས་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ one who being disgusted with the miseries of a worldly life has retired into solitude. དཔེ་པོ་མཚན་པ་ལྟ་བུ་ one who lives in a solitary place, a hermit, recluse; solitude, loneliness. དཔེ་པོ་འདྲི་ན་ in this solitude; དཔེ་པོ་འདྲི་ན་པ་ *dwen-par hgro-wa* go into solitude; དཔེ་པོ་འདྲི་ན་པ་ *dwen-pahi gnas-sa* solitary place, esp. recluse's cell; དཔེ་པོ་འདྲི་ན་པ་ བཞུགས་པ་ earth got from the eight great hermitages, sacred places of pilgrimage in India; རྒྱུ་པོ་འདྲི་ན་པ་ *ñiñ-po med-pa* = རྒྱུ་པོ་འདྲི་ན་པ་ *ñiñ-po-dwen-pa* (Jä.).

དཔོ *dwo* the eleventh constellation or lunar mansion called Uttaraphālgunī. དཔོ་ཟླ་བ་ the 11th month of the Tibetan calendar corresponding to ལྷ་ལྷ་ལྷ་ of the Hindus (S. Lex.). དཔོ་ལྷ་ལྷ་ the full moon of the 11th month.

Syn. ཕྱི་མོ་ *phyi-mo*; རྒྱུ་པོ་འདྲི་ན་པ་ *ñi-mahi lha-ldan-ma* (Mñon.).

དཔོ་བ་ *dwo-wa*, v. དཔོ་བ་ *hbo-wa*.

དཔོན་པོ་ *dwon-po* (pr. *ömpo* or *ömbo*) nephew of a lama or a chief of Tibet; in the case of an abbot or lama of a monastery the དཔོན་པོ་ is from his brother's side and is generally appointed to supervise the monastery; hence the supervisor of a monastery is generally styled དཔོན་པོ་ *dwon-po*. 2. རྒྱུ་པོ་ grandson; དཔོན་པོ་ id. དཔོན་པོ་ grand-daughter; མཚན་པོ་ ancestor and grand-child (Glr.); 3. a certain sect of lamas, clad in red, shorn, and married. 4. a lama skilled in astrology, who for instance, when a person dies, performs those ceremonies that serve to avert harm from the survivors (Jä.).

དཔོར *Dwor* n. of a place in Tibet དཔོར་པ་ a native of *Dwor* (Loñ. 2, 18).

དཔོན་པོ་ *dwol-wa* or རྒྱུ་པོ་འདྲི་ན་པ་ *rdsiñ-dal-wa* to draw up water from a tank.

དབྱར་མ་ *dbyañs* 1. a vowel, དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ id., མ་, ཀྱི་, མོ་, ཡུ་, མེ་, མོ་, (Situ. 59). དབྱར་མ་ མེ་ མ་, མ་, མ་ [an indicatory letter or syllable which is often elided but which marks some peculiarity in the inflection of the word to which it is attached] S. 2. a metrical rhyme, melodious song, tune, melody. དབྱར་མ་མཚན་པ་ *dbyañs-sgrogs* as met. = a fly, a bee (Mñon.). དབྱར་མ་འདྲི་ན་པ་ *dbyañs-hthen-pa* in singing to keep time; དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ a songstress with musical voice.

དབྱར་མ་མཚན་པ་ *dbyañs-can-ma* མ་མཚན་པ་ the goddess of learning of both the Hindus and the Buddhists; her different names:— མཚན་པ་འདྲི་ན་པ་ *tshañs-pahi sras-mo*; དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ *dbyañs-ldan-ma*; མ་དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ *sgra-dbyañs-lha-mo*; མ་ལྟ་བུ་ *smra-lha-mo*; མ་མཚན་པ་ལྟ་བུ་ *rgya-mtshohi lha-mo*; མ་མཚན་པ་ *mtsho-ldan-ma*; མ་འདྲི་ན་པ་ *zla-wahi sriñ-mo*; མ་ལྟ་བུ་ *cer-lha-mo*; མ་དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ *ñag-dwañ lha-mo*; མ་ལྟ་བུ་ *blo-yi-gter*; མ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ (Mñon.).

དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ *dbyañs-sñan* མ་ལྟ་བུ་, མ་ལྟ་བུ་ the cuckoo; the divine singer or songstress; *Gandharva*.

Syn. མ་ལྟ་བུ་ *khu-byug*; མ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lha-yi glu-mkhan*; མ་ལྟ་བུ་ *dri-sa* (Mñon.).

དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ *dbyañs-sbed* = མ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ (Mñon.).

དབྱར་མ་ *dbyar* also དབྱར་མ་ *dbyar-ka* or དབྱར་མ་ the short summer of Tibet; དབྱར་མ་ summer season; དབྱར་མ་ལྟ་བུ་ without distinction of summer and winter, i.e., at all times. དབྱར་མ་ *dbyar-skyes* 'summer born'; དབྱར་མ་ *dbyar-khañ* the residence of Buddhist

sphere or space; also that which is massed in indefinite compass: དབྱིངས་སུ in space, *en masse*; དབྱིངས་སྟོང་ *dbyings ston* empty space; བར་དོའི་དབྱིངས་སུ་མྱེང་བ *bar-dohi dbyiñs-su ldiñ-wa* floating in the region of the *bardo*; ཤེས་བྱ་ངོ་བོས་སྟོང་པའི་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་བཟུང་པ་ consciousness itself having indicated the sphere (or extent) of the doctrine praised; སུང་བོ་ལྷག་མ་མེད་པའི་དབྱིངས་སུ in the region where nothing of the *Skandha* is left remaining (*Sch.*). Acc. to Bon there are eight *dbyiñs* or spaces:—(1) སུ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (2) འབྲམ་ཡས་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (3) ཁ་གཏིང་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (4) དཔག་ཏུ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (5) རྒྱལ་པ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (6) བདམ་བཅེན་བོ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (7) ཟད་པ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (8) འགྱུར་བ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (*D.R.*), (*B. Nam*).

དབྱིན་པ་ *dbyin-pa* or དབྱིན་ཕྱེད་པ་ to incite, instigate, set on.

དབྱིབས་ *dbyibs* 1. མཐོང་སྟངས་, རྒྱུ་མཐོང་སྟངས་, རྒྱུ་མཐོང་སྟངས་ shape, figure, form: རྩ་དབྱིབས་ཅན་ bird-shaped; ཤིང་རྩེ་དབྱིབས་དང་འདྲ་ shaped like a cart; རྩུ་སྐུ་པའི་དབྱིབས་ལ་ངོས་བཟུང་བ་ to learn the nature (of plants) from the shape in which they grow (*Jä.*). 2. symmetrical dimensions; དབྱིབས་ཀྱི་གཟུགས་ མཐོང་སྟངས་ [orderly or symmetrical shape] *S.* དབྱིབས་ཅན་ མཐོང་སྟངས་ symmetrical; དབྱིབས་མཛོམས་ pretty shape, pretty looking, nice; དབྱིབས་ལགས་ *dbyibs-legs* of good shape, handsome figure. དབྱིབས་སུ་ or ལེགས་སུ་ འཕྲོལ་སྟངས་ [situation] *S.*

དབྱུ་གུ་ལྷ་བ་ *dbyu-gu-zla-wa* the ninth month of the Tibetan kalendar (called also བར་སྐད་ལྷ་བ་). རྩེ་མང་དུ་ཤིང་མོ་རྩེ་མོའི་དབྱུ་གུའི་ ཆོས་བཅོ་བརྒྱད་ལ་ at Nye-thang in the wooden-horse year on the eighteenth day of the ninth month; རྩེ་མོ་དབྱུ་གུའི་ཆོས་ གཅིག་ནས་བཟུང་སྟེ་ commencing from the first of the ninth month of the horse-year (*A. 157*); དབྱུ་གུའི་ཆོས་ *dbyug-guhi-*

tshe the 18th of the 9th month of the Tibetan calendar (*A. 156*).

དབྱུག་པ་ *dbyug-pa* 1. རམ་, དམ་ a stick, cudgel, staff: དབྱུག་ཏོ་ཅན་ *dbyug-to-can* wielding a stick; དབྱུག་པ་རྒྱུ་བ་པ་ to beat with a stick. 2. = རྩེ་མང་པ་ དམ་ punishment. 3. རྩེ་མོ་ལྷ་ a division of time of about 20 minutes, also a fraction or proportionate part of weights or measures. 4. vb. with pf. དབྱུགས་ *dbyugs* to swing, brandish; to throw, cast, fling (*Jä.*); དབྱུག་ལས་འཛོག་པ་ to throw away; དབྱུག་དབྱེད་པ་ to swing to and fro. དབྱུག་རྩི་ sling *W.*

དབྱུག་པ་ཅན་ *dbyug-pa-can* 1. བཞོལ་ one carrying a stick in his hand. 2. an epithet of གཤེན་རྒྱལ་པོ་, the lord of death. 3. རྩེ་མོའི་འཁོར་ an attendant of the sun (*Mñon.*).

དབྱུག་པའི་ན་ཅན་ *dbyug-pahi rna-can* as met. = an ox or bull (*Mñon.*).

དབྱུག་འཛོན་ *dbyug-hdsin* གདམས་པའི་འཛོན་ epithet of Vishnu.

དབྱུང་པ་ *dbyun-pa* འཛོན་པའི་ (a form of དབྱིན་པ་ *Rdo. 46*) to turn out, banish, expel. Generally speaking should be considered fut. of དབྱིན་པ་ *hbyin-pa*. ཕྱིར་དབྱུང་བ་ to turn out; གནས་ནས་དབྱུང་བ་ to banish or remove from a place, particularly to deport from a monastery.

དབྱེ་བ་ *dbye-wa* (acc. to *Rdo. 46*, prest. of ཕྱེ་བ་ *phye-wa*) 1. = མ་མོ་ར་ དབྱེར་ཕྱེད་པ་ to make distinction, to differentiate; དབྱེར་བྱས་པ་ anything made distinct or classified. Acc. to *Jä.* fut. of and in *C.* secondary form of དབྱེད་པ་ *hbyed-pa*. 2. sbst. distinction, distinctive feature; also kind, class, species: ལེགས་ཀྱི་དབྱེ་བ་གསལ་གྱུར་ the distinction between good and evil cleared or explained. དབྱེ་གསལ་ *dbye-gsal* clear distinction. 3. = བར་ མཐོང་, plain, expanse, extent: དབྱེ་དུ་ = བར་དུ་ in extent.

བ

५३५३ *Dbye-wahi-bu* बुह्युत an epithet of the planet Saturn.

५३५४ *dbye-luñ gañ-bar* one of the thirty-seven sacred places of Bon pilgrimage (*G. Bon.* ३८) (*Mñon.*).

५३५५ *dbyen-pa* = ५३५५, ५३५५ difference, dissension, discord, schism. ५३५५ *dbyen* ५३५५ to create discord; ५३५५ *dbyen* *hbyed-pa* to make a difference, to discriminate (*Jä.*); ५३५५ *dbyen-byed* (५३५५ ५३५५ ५३५५). ५३५५ *dbyen-bśdums* *mchod-rten* n. of a chorten.

५३५६ *dbyer-med* or ५३५६ *dbyer* *mi-phyed-pa* ५३५६, ५३५६ inseparable, not to be distinguished.

५३५७ *dbyes* magnitude, size, dimensions: ५३५७ *dbyes-che-wa* = ५३५७ *yañs-pa* or ५३५७ ५३५७ wide, spacious, broad: ५३५७ ५३५७ broad forehead.

५३५८ *dbra* n. of a Tibetan tribe (*Yig.* ७).

५३५९ *dbrag* = ५३५९ ५३५९ intermediate space, interstice; ravine, glen, defile, in *C.*

५३६० *dbrad-pa*, v. ५३६० to scratch.

५३६१ *dbrab-pa*: ५३६१ ५३६१ to flog with whip and nettle, v. ५३६१ *hbral-wa*.

५३६२ *dbral-wa* (५३६२ ५३६२) taking off or flaying = ५३६२; v. ५३६२.

५३६३ *dbri-wa*, v. ५३६३ *hbri-wa*, diminished, reduced, grown less.

५३६४ *dbres-pa* or ५३६४ *dbre-btsog* dirt, filth.

५३६५ *dbrog-pa* १. = ५३६५ to forget, forgetfulness. २. = ५३६५ *परिवृत्ति* [revolution, exchange] *S.*

५३६६ *hbag* mask, effigy, likeness, figure; ५३६६ id.; resp. ५३६६ or ५३६६; ५३६६

५३६६ *hdra-hbag gyon-mi* masked persons; ५३६६ religious dance or masquerade; ५३६६ *hbag-hbug* disguised, not straight in make: ५३६६ ५३६६ little man who was free from crookedness (*A.* १४२).

५३६७ *hbag-hbog* १. uneven (of bed or place to lie upon). २. in *W.* a slight elevation, hillock (*Jä.*).

५३६८ *hbag-pa* = ५३६८ १. vb. pf. ५३६८ *hbags*, fut. ५३६८ *dbag* to defile or pollute one's self; to soil, make filthy: ५३६८ ५३६८ pollution with women; ५३६८ ५३६८ defilement through lust; ५३६८ ५३६८ *snod-la hbag-pa* unclean as to a vessel. २. *C.* to take away, to steal, to rob.

५३६९ *hbags-lhag* [rest, remainder, remnant (of food) *Mil.*] *Jä.*

५३७० *hbag-rag* [spider, ५३७० ५३७० *hbag-rag-gi tshañ* cob-web *Sikk.*] *Jä.*

५३७१ *hbañ-wa* pf. ५३७१ *hbañs* to love, to regard: ५३७१ ५३७१ love those who are worthy of being loved or regarded (*J. Zan.*). ५३७१ *hbañ* ५३७१ lover (*A. K.* v. ६१-८ *ch.*).

५३७२ *hbañs* १. ५३७२, ५३७२; also ५३७२ ५३७२ a subject or dependent; Tib. proverb has: ५३७२ ५३७२ ५३७२ ५३७२ ५३७२ ५३७२ it is much better to serve a good and noble chief than rule over bad subjects. ५३७२ ५३७२ to reduce under one's dominion; ५३७२ *hbañs* collectively = the people, the subjects. २. servant, one who serves: ५३७२ ५३७२ a maidservant, a female subject; ५३७२ ५३७२ ५३७२ son of maidservant [an abusive expression meaning "a low wretch."]*S.* ५३७२ *lha-hbañs* ५३७२ polite expression for servants employed in a temple; ५३७२ ५३७२ *dge-hdun-hbañs* ५३७२ the servants attached to the

clergy or the church; སངས་རྒྱལ་འབར་ས་ *sañs-rgyas-hbañs* n. of a king.

འབད་པ *hbad-pa* 1. subst. ལྷན་པ་, ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ endeavour, earnestness, exertion (*A. K.* 1-46). འབད་པ་སྤྱད་པ་ *hbad-pas shugs-pa* to begin with energy (*A. K.* 1-12). 2. vb., imp. འབད་ *hbad*, to endeavour, to try, to exert one's self, make effort: ཐོག་གི་སྒྲིང་ལ་རྩོམ་ཡང་འབད་ནས་ *thog-gi steñ-lar do-sbom yar hphyar hbad nas* having endeavoured to hoist up the stone-block on the roof. 3. to cultivate, rear, take care of: གིང་ or ས་གཤིས་འབད་པ་ to cultivate the ground, རྒྱ་འབྱུང་ to raise grapes རྩ་འབྱུང་ འབད་པ་ to breed cattle. འབད་པ་ཅན་ ལྷན་པ་ assiduous, painstaking, industrious; འབད་མེད་པ་ ལྷན་པ་ without exertion (*S. Lex*).

འབན་ཁྲ *hban-khra* a fine cotton cloth: འབན་ཁྲ་ལྷན་པ་ one roll of *Ban* cloth (*Rtsii.*).

འབན་བཅད་ *hban-bcad* n. of a number: འབན་བཅད་འཕར་ཁྲུ་ཅང་ (*Ya-sel.* 57).

འབབ་པ *hbab-pa* pf. བབ་ *bab* or བབས་ *babs*, imp. འབབ་ *hbob* or བབས་ *bobs* 1. to move downward, to descend, to come down from, to alight; to fall down: གནས་ལས་ཁ་བ་འབབ་ snow falls from heaven. Constantly used in connection with rivers: རྒྱ་ལུག་ལུག་ལྷན་པ་ འབབ་ the rivulets are descending babbling on to the plain. In stating the arrival of a certain time or occasion འབབ་པ་ is generally used with the sense of "it has come down to the time of": ས་ག་ལྷན་པ་འབབ་པ་ the Nirvāṇa month has arrived; གིང་འབབ་པ་ the time of death will arrive; རྒྱ་འབབ་པ་ the time of going has come. In *W.* འབབ་ also = tax, taxation; རྒྱ་འབབ་ fixing of rent or tax.

འབབ་ཅུ་ *hbab-chu* = རྒྱ་ལུག་ river, rivulet, brook; also rain. འབབ་ཞེས་པ་ access or descent to

the water, steps leading to a bathing-place (*Jä.*). འབབ་ཅུ་བཞི་ *hbab-chu-bshi* 1. the four rivers are:—(1) གང་ལྷན་པ་ཅན་ཁ་བ་འབབ་ གོ་ལུ་ལྷན་པ་ Gaṅgā has issued forth from the mouth of a bull (acc. to Tibetan authorities it has descended from the mouth of an elephant); (2) སེན་རྒྱ་ལུག་གི་ལྷན་པ་ཅན་ཁ་བ་འབབ་ the Sindhu springs forth from the mouth of a lion; (3) The Tsangpo issues from the mouth of a horse and is therefore call Tamchog Khabab; (4) The Sutlej is called *Rma-bya kha-hbab* (མ་བྱ་ཁ་བ་འབབ་) because it is supposed to come out of the mouth of a pea-cock. འབབ་ལུག་ *hbab-lan* = འབབ་ཅུ་ river, stream. རྒྱ་ལུག་ནང་དགོ་བའི་ལེགས་ཅོགས་ཀྱང་འབབ་ལུག་གི་རྒྱ་ལུག་ལྷན་པ་ འབབ་པ་ pray permit your holy instruction (letter) to come here like the flow of a river (*Yig. k.* 27). འབབ་ཞེས་པ་ low place or ground, i.e., the direction of a river's flow.

འབམ *hbam* in རྒྱ་འབམ་ a disease of the foot; འབམ་པ་ *hbam-pa* rot, decay; also as disease: lupus.

འབར *hbah* seizure, distraint; or rather the liability of paying higher interest, payment not having been made at the appointed time (*Jä.*); འབར་འགན་ *hbah-hgan* = འགན་ཀྱི་ agreement, contract (subject of lawsuit) (*Yig. k.*); འབར་གན་ *hbah-gan* an agreement.

འབར་ *Hbah* or འབར་མང་ *Hbah-thañ* n. of a place in *Kham*s (*Rtsii.*). འབར་གཞུ་ bow that is made of very strong bamboo growing in *Hbah* (*Rtsii.*).

འབར་ཅ་ *hbah-cha* sediment, lees, remnant: ལྷན་པ་འབར་ཅ་ the remnant of mustard when oil has been extracted or pressed out; འབར་ཅ་ཁ་བ་འབར་ཅ་ the cost of load of *bah-cha* is a *Khal* (*Rtsii.*).

འབར་དར་ *hbah-dar* a kind of scarf: རྒྱ་ལུག་ཅན་ལྷན་པ་ཅན་གྱི་ཅན་ཅ་འབར་དར་ ལྷན་པ་ ཅན་ཅ་གཞུ་

ཞག་བཅས་འདི་མདུན་ནམ་ཉིན་བྱུགས་ཇེ་ཆེ་བ་ཏུ (Yig. k.). I beg that you would kindly send by the hand of this (man) as quickly as possible tea for religious service and *hbah-dar* scarf for the *omdse* lama and church governor, etc. together with a letter of confirmation.

འབར་པོ *hbah-po* and འབར་མོ *hbah-mo* are wrongly spelt for དབར་བ and དབར་མོ magician, sorcerer, or witch, of the Bon religion.

འབར་བ *hbah-wa* 1. to bleat. 2. (in Sikk.) to bring, to carry, འབར་ཞོག *hbah-çog* bring it hither! འབར་སོང་ *hbah-soñ* take it away; *hbah-khen* a coolie. 3. to commit adultery C. (Jä.).

འབར་པོ *hbah-wo* hole, cave, cavern, འབར་པོ་མཚན་ *hbah-ho-can* hollowed out, excavated (Jä.); འབར་བྱི *hbah-byi* parched paddy beaten out and used by Indians as food instead of cooked rice; a cake of parched rice or maize meal, frequently eaten with tea C. (Jä.).

འབར་ཞིག *hbah-shig* only, solely, alone: གཤེར་དང་དུམ་འབར་ཞིག་གིས་གང་ filled with gold and silver alone (Jä.); རྒྱུག་པ་འབར་ཞིག་ sin only; དགེ་བ་འབར་ཞིག་=དགེ་བ་གཞན་ virtue alone.

+ འབར་གྲག *hbah-çag* or འབར་སྐྱུགས་ *hbah-skyogs* (in modern Tib.) a large ladle of wood made in Bathang (Rtsii.).

འབར་སྐྱུག *hbah-sa-ka* (རི་དྭགས་ཞིག) n. of a wild animal (K. d. 3, 374).

འབར་བ *hbar-wa* or འབར་ཁྱུ་འབར་ ལྷལ་, ལྷལ་པ་, ལྷལ་པ་, ལྷལ་པ་; vb. n. to ལྷལ་བ་ 1. to catch fire, to become ignited, to blaze; also, in reference to the passions, frq. to glare, burn with wrath: འབར་བ་འབར་དུ་བྱུང་བ་ combustible; ཁོང་ལ་མང་པོ་འབར་འདུག་ he is very angry with me or he quarrels much with

me C.; ཁྱུ་འབར་ quarrelsome, brawling, མང་དུ་འབར་དུ་བྱུང་བ་ལས་ while she was brawling (Mil.); ཞེ་ཟང་འབར་བ་ to burn with rage. Also འབར་བ་ has other figurative meanings, as: 2. to burst forth into bloom, to blossom; to blaze forth into fame, to become notorious, etc.

འབར་བ་ལྷན་ *hbar-wa-ldan* an epithet of Vṛhaspati the teacher of the gods (Mñon.).

འབར་བའི་རལ་པ་མཚན་ *hbar-wahi ral-pa-chan*=སྒྲོན་མ་ *sgron-ma* lamp, light (Mñon.).

འབར་འབྱར་ (མཐོ་དམན་) ལྷལ་ལྷལ་ལྷལ་ high and low, uneven or undulating ground.

འབར་གྲོ་ *hbal-gro* a mixture of peas and wheat (Rtsii.).

འབར་བ་ *hbal-wa* 1.=ཐོག་པ་ ལྷལ་ to throw about, to pluck out the hair (used only with རྒྱུ). 2. to part or arrange the hair, as is customary with the monks and nuns of certain sects; in Kham this style being the national costume. རྒྱུ་འབར་མཚན་ n. of an Indian religious sect.

འབར་འབྱུག་ *hbal-hbol* shaggy (Sch.).

འབྲི་འབྲི *hbi-hbi* small lumps of clay that are cast into moulds to make miniature chorten, images, etc.

འབྱེགས་པ་ *hbigs-pa* or འབྱེགས་པ་ *hbig-pa* pf. བྱེགས་ *phigs* fut. དབྱེགས་ *dbig* im. བྱེགས་ *phig* or བྱེགས་ *phigs* 1. མིང་, མེང་ to pierce, pierce into, bore: རྫོག་ཇེ་ལེས་ནི་རིན་ཆེན་དབྱེགས་ the diamond will pierce what is precious; ཤིང་ལ་བྱུག་པ་འབྱེགས་ to bore holes into wood; རྒྱུ་འབྱེགས་པ་འབྱེགས་ *chu-hgags-hbigs* it removes stangury (Med.). རྒྱུ་འབྱེགས་ or རྒྱུ་མེགས་ a spire or a gilt pinnacle on a temple or royal tomb; འབྱེགས་ལྷན་ *hbigs-ldan* the thunder-bolt of Indra (Mñon.). 2. in C. seems to be used vulgarly for: to lie with (a woman).

འབྱེགས་བྱེད་ *hbigs-byed* བྱེད་པ་ 1. (རི་ཐོ་འབྱེགས་བྱེད་ *ri-bo hbigs-byed*) n. of a chain of hills

extending eastward from Rājputana to Behar dividing Hindustan into Aryavarta and Dakṣiṇāvarta, i.e., Northern India and Southern India: དེ་ལས་ནས་མཐུ་ཞེས་པ་དང་། རྒྱ་བས་ལྷན་ཞེས་པ་དང་། རྒྱ་གས་ལྷན་ཞེས་པ་དང་། རྒྱ་པོ་འབྲིམ་ལ་ཞེས་པ་དང་། རྒྱ་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཞེས་པའི་རྒྱ་ཁྲུང་ཆེན་པོ་ནམས་འབབས་པའོ (K. d. 3, 272). 2.=མདའ་ an arrow, i.e., that which pierces through (*Mñon.*). 3. ཐོག་ *thog* a thunderbolt, which pierces the mountains, &c. (*Mñon.*). 4.=ཀྲ་བ་ *ku-wa* gourd (*Mñon.*). འབྲུག་མེ་ བིམ་ཀ་འབྲུག་ the Vindhya range of hills; འབྲུག་མེ་ལྷ་མོ་ a constellation རལ་མ་ [a meteor] S.

འབྲུག་ *hbib* or འབྲུག་པ་ *hbibs-pa* = འབྲུག་ or འབྲུག་པ་ (*Sch.*).

འབྲུག་བ་ *hbir-wa* to tremble, shake, quake: ཅི་ཟེར་འབྲུག་བ་ what was said to make him tremble (*A. 134*).

འབྲུག་ *hbu* ལྷ་མོ་, ཕུ་ལྷ་ a worm, insect, any small vermin; འབྲུག་མི་ or མི་ན་འབྲུག་ a caterpillar; འབྲུག་རི་ in *W.* a snake (*Jä.*); འབྲུག་པ་ *hbu-pa* a leech; འབྲུག་སྐྱུ་གས་དུང་ *hbu-skyogs-duñ* snail, འབྲུག་སྐྱུ་གས་དུང་འབྲུག་མི་ན་ལེ་ལ་ལྷ་མོ་.

འབྲུག་ཀར་ *hbu-dkar* a preparation of wheat flour, sugar-beer (*Rtsii*) also ཀྲ་འབྲུག་ id. (*Rtsii.*); the blackish-red preparation of this is called འབྲུག་ལྷ་ག་.

འབྲུག་རྒྱ་བརྒྱུ་པ་ *hbu-rkañ brgya-pa* centipede.

Syn. ཡན་ལག་བརྒྱུ་པ་ *yan-lag brgya-pa*; རྒྱ་བརྒྱུ་པ་ *rkañ-brgya-pa* (*Mñon.*).

འབྲུག་པ་ *hbu-khañ* n. of a much-worshipped deity in Nepal: འཕགས་པ་འབྲུག་པ་དང་གཉིས་སྐྱུ་མེད་ (*A. 124*).

འབྲུག་ཕྱ་མོ་ *hbu-phra-mo* fly, flea, etc.

Syn. མདུང་ཅན་ *mduñ-can*; སྐྱེ་བ་ཕྱ་མོ་ *skye-wa phra-mo*; སྐྱ་ཅན་ *skra-can*; ཉེ་བའི་ཕྱ་མོ་ *ñe-wahi lce-can* (*Mñon.*).

འབྲུག་བ་ *hbu-wa* pf. འབྲུག་ *hbus* to open, to unfold, of flowers, esp. with ས་ as ས་འབྲུག་ (*Jä.*).

འབྲུག་ལྷ་ག་ *hbu-smug*, v. འབྲུག་ཀར་ *hbu-bkar*.

འབྲུག་རས་ *hbu-ras* a coarse sort of raw silk imported into Tibet from Assam by traders from Bhutan.

འབྲུག་སྐྱ་དང་ *hbu-su-hañ* a medicinal herb.

Syn. ལྷ་མོའི་འབྲི་ཤིང་ *lha-mohi hkhri-çiñ*; ལྷ་མོའི་ཕྱིང་བ་ *lhahi phreñ-wa*; སེར་སྐྱ་ *ser-snam*; དབྱར་གྱི་གྱུན་ *dbyar-gyi-rgyan*; ཡང་བ་ *yañ-wa*; ལྷ་མོའི་ཕྱུག་པ་ *rgya-mtshohi thug-pa*; བྱི་བའི་ཆང་ *byi-wahi-chañ*; སྐྱི་ཀ་ *spri-ka* (*Mñon.*). འབྲུག་སྐྱ་དང་གིས་མ་འབྲུག་སྐྱ་ཆེད་སེམ་ *Med.*

འབྲུག་ས་པ་ *hbugs-pa* ལྷ་ག་, ཡུལ་ pf. ཕུག་ *phug* to hollow out, bore; to pierce, sting; to bite; བྱིས་ངའི་རྒྱུ་ལ་ཕུག་སྐང་ the dog has bitten my foot; རན་ལན་རི་ཁྲོད་ན་གྱུ་ནག་མི་ཡིས་སྒྲང་མར་འབྲུག་ས་ ཉི་ནང་ནམས་བྱེད་འབྲུག་ in the Nan-shan mountains Chinamen, hollowing out hill-ground, make dwelling-places.

འབྲུངས་ *hbuñs* = འཛོམས་པ་ *hdsoms-pa*.

འབྲུངས་པ་ *hbuñs-pa* to concentrate one's force or energies; but v. supra འབྲུག་པ་: ཆས་ལ་འབྲུངས་ apply yourselves to religion with industry. ཆས་ལ་འབྲུངས་ན་མཐོ་དམའ་དབྱེ་སྒྲུ་ལངས་ if you apply yourself to religion assiduously, the high and the low will rise against you as enemies (*Rdsa. 22*).

འབྲུད་པ་ *hbud-pa* pf. ཕུད་ vb. n. (limited perh. to *W.*) 1. to fall from, drop, fall down; to fall off (of leaves); to fall through. 2. to go away, to leave, escape, to disappear, to be lost: ཉི་མ་འབྲུད་སྐང་ the sun has gone down; ཁྱེ་མིག་ཕུད་སྐང་ཉི་མང་ནས་ the key has been lost many days ago.

འབྲུད་པ་ II: pf. ཕུས་ *phus*, fut. དབྱུ་ *dbu*, imp. ཕུ་ *phu* 1. vb. act. and n. to blow, either with the mouth, or to be blown by the wind; མེ་ཕུ་ཅིག་ blow up the fire! རྒྱུད་གིས་ དཔེ་ཆའི་ཤྭག་ཕུ་ནམས་འབྲུད་ཡོང་ the wind will blow

away the leaves of a book; དགེ་སློང་གིས་རྒྱ་མཚན་ ལྷན་ནས་ the monk having blown the trumpet; རྒྱ་མཚན་ལྷན་ནས་ལྷན་པ་ལྷན་ like chaff blown off by the wind (*Dzl.*); དབྲུག་ནས་འབྲུག་པ་ to breathe upon; ལྷན་ཀྱང་ལྷན་པ་རྒྱ་མཚན་ the whole body became bloated (*Mñg.*); *hbud-hduñ* (*Vai. k.*) = རྒྱ་ trumpet, also: bellows; འབྲུག་གི་རྒྱ་ fuel, firewood (*Rtsii. 16*).

འབྲུག་པ III: [pf. imp. ལྷན་ fut. འབྲུག་ trs.: 1. to put off, pull off, take off *C.*, hat, coat, ring, etc.; to throw down: ལྷན་པ་ལྷན་གྱི་ threw down. 2. to drive out, expel, cast out, chase away, with the accus. of the person and place, ལྷན་པ་ out of the country; ལྷན་ལྷན་ an exile (*Schtr.*); to set free, to set at liberty, to allow to pass *W.*; to lay out, to spend. 3. to pull out, tear out, uproot. 4. to take away, to subtract from] (*Jä.*).

འབྲུན་ *hbun* or ལྷན་པ་ 1. = ལྷན་པ་ debt. 2. to itch; ལྷན་པ་ the itch, an itching *W.* (*Jä.*).

འབྲུབ་པ་ *hbub-pa* [pf. ལྷན་ *bub* imp. ལྷན་ *bub* 1. to be turned over upside down: ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ he lies with his face undermost; ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ or ལྷན་པ་ it is placed with its top inverted, turned over; ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ to fall on the hands. 2. fig., to be overthrown, destroyed, spoiled, with regard to meditation (*Mil.*)] *Jä.*

འབྲུབས་པ་ *hbubs-pa* [pf. imp. ལྷན་ fut. འབྲུབ་ to put on a roof, or some thing for a roof; ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ to make or construct a roof; ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ to pitch a tent; ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ corner pavilion *S.g.*] *Jä.*

འབྲུམ་ *hbum* རྒྱ་མཚན་, རྒྱ་མཚན་ one hundred thousand; འབྲུམ་ཚོ་ *hbum-tsho* id.; ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ 500,000 Chinese soldiers (*Glr.*); འབྲུམ་ ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ a hundred thousand. ལྷན་ལྷན་ *sku-*

hbum the 100,000 images, the n. given to the famous Kumbum monastery situated about 25m. S.W. of Sining-fu in the Kōkō Nor district, the name being derived from miraculous figures alleged to be present on the leaves of an aged lilac tree. Accounts of this monastery are given by Huc, Rockhill, and Kreitner. It was founded by Tsongkhapa. འབྲུམ་ལྷན་ *hbum-lña* the five sacred books of the Bon enumerated in ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ are:—(1) ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་; (2) ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་; (3) ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་; (4) ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་; (5) ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*D.R.*).

འབྲུམ་ཐང་ *Hbum-thaṅ* n. of a place in Mon-yul (Sikkim) south of Tibet. འབྲུམ་ཐང་ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ *Hbum-thaṅ Skyer-chuḥi gnaṣ* n. of a sacred place in Mon-yul where Pad-ma Sambhava is said to have performed ascetical meditation.

འབྲུར་བ་ *hbur-wa* 1. to rise, to swell up, become prominent: ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a single rocky hill rising from the green-sward; འབྲུར་བ་ལྷན་པ་ to emboss, to work in relief (*Glr.*). 2. to spring up, come forth, bud, unfold. ལྷན་ལྷན་ gold and silver ornaments in relieve on some other metals. ལྷན་ལྷན་ *glo-hbur* paintings and sculptures; འབྲུར་བ་ལྷན་པ་, འབྲུར་བ་ལྷན་པ་ an engraver; འབྲུར་བ་ *hbur* swelling, a boil, etc. འབྲུར་བ་ the slight protuberant places on doors where handle rings are fixed. འབྲུར་བ་ལྷན་པ་ *hbur-skyoṅ* an undulating country with risings and depressions: ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ (*Rtsii.*). འབྲུར་བ་ལྷན་པ་ *hbur-hjoms byed-pa* to reduce elevations, to smooth uneven ground; fig. to prostrate an opponent in disputation. འབྲུར་བ་ལྷན་པ་ *hbur-dod* a statue, an image in relief (*Jig. 10*). འབྲུར་བ་ *hbur-po*: protuberance, tumour.

which the grain measurers executed (*Rtsii.*).

འབོ་བ *hbo-wa* pf. འབོས *hboṣ* or རོ *pho*, fut. དབོ *dbo*: 1. to pour out or forth, to spill out: མ་འབོ་བ་བྱུང་ནས there being no spilling (*Glr.*); རོ་མ་ཐོ་བས milk having been poured out. 2. to swell up, to rise: འབོས་པའི་ནས swelled barley; ཐུན་མ་ཐོས་པ་ཙམ as big as swelled peas. 3. to sprout, shoot forth, of wild growing plants, མ་འབོ་འདུག the ground is verdant *C.*; also: the ground swells, heaves.

འབོ་ཇ *hbo-ja* a kind of tea (*Rtsii.*).

འབོ་ཇི་ཙེ *hbo-dhi-tsi* wrongly written for བོ་ཇི་ཙེ *bo-dhi-rtsi* rosary (*Rtsii.* 48).

འབོ་ལེ *hbo-le* = ལྟོད་པོ *lhod-po* without much hurry, at ease, easily, leisurely: འབོ་ལེ་གྲ་མ་ལ་རུ་(བེ་གྲ་མ་རྒྱུ་ལ་རུ)ལྟོད་པོ་བྱུང་བུ we shall be able to take you across the river Ganges slowly and easily (*A.* 130); རྒྱུ་བས་ཞིག་ཏུ་འབོ་ལེ་གཟིམས་ལ་བྱགས་ began to sleep quietly in a sheltered corner (*A.* 130).

འབོག *hbog* 1. a kind of upper-garment, རོ་འབོག for men, མོ་འབོག for females (*Cs.*). 2. in *W.* a square cloth for wrapping up and carrying provisions. 3. a small hillock (*Jä.*). 4. n. of a wild animal: རི་དྲགས་ཞིག་གི་མིང་ (*Rtsii.* 54).

འབོག་ཚལ *hbog-chol*, v. ཐུག་ཚལ *sbug-chol*.

འབོག་ཐོ *hbog-tho* or ལྷ་མོ་འབོག་ཐོ *shwa-mo hbog-tho* a soft felt hat with a broad brim trimmed with long hairy fur.

འབོག་པ *hbog-pa* pf. བོག *bog* or ཐོག, fut. དབོག 1. to be extracted, uprooted, pulled out; to be dislocated, unhinged: ཚོགས་འབོག་པ *W.* 2. to unload (opp. to འགེལ་བ *hgel-wa*), ཁལ་ནམས་ཐོག *khal-rnams-phog* the loads were taken off. 3. to grow loose, to come off, to drop off, leaves from a tree *C.* (*Jä.*).

འབོགས་པ *hbogs-pa* 1. to sink down, to fall to the ground, esp. in a fainting fit; to be submerged, immersed; འབོག་ལུན་རིང་ན *hbog-yun riñ-na* prob.: when the fainting fit has lasted a long time; ལྷོ་འབོག *smyo-hbog* madness, insanity; ལྷོ་འབོགས་འབྱུང་ insanity arises; ལྷོ་ལ (འབྱུ་འབོགས་པ་ལྟ་བུ) འབོགས་པ་འབག་ཆུང་ to wade through water. 2. pf. ཐོག *phog* fut. དབོག *dbog* imp. ཐོག *phog* to bestow, impart, གདམས་ངག་ counsel, advice, directions, བྱིད་བསྐྱབ་པ instruction.

འབོང་བ *hboñ-wa* roundness, rotundity, འབོང་འབོང་ round; loose, slack, incoherent (*Jä.*).

འབོད་པ *hbod-pa* གཤམ་ལྟུགས་, གཤམ་ལྟུགས་ pf. and imp. བོས *boṣ* 1. to call, to cry out to, to invite: ལྟོད་ཅིག་ཅེས་བོས་ཐོང་ he exclaimed, wait! མི་ཞིག་ལ་འབོད་པ་ to call to a man; མཐུན་དུ་འབོད་ calls to the presence; མང་དུ་འབོད་ calls indoors; མ་བོས་པར་ཐོང་བ་ to come uninvited; འབོད་ཐོགས་པ་ to bawl out, to cry out repeatedly; ལྷ་འབོད་ = ལྷ་བ་ to weep. འབོད་དུ་ཐོངས་ གཤམ་ལྟུགས་, come to invite, to call, a guest. འབོད་ཐོགས་ གཤམ་ལྟུགས་: [1. invitation. 2. fight. 3. name.] *S.* འབོད་ཐོད *hbod-byed* that invites = རྫི་ཞིས་པོ་ sweet smell, fragrance (*Mñon.*).

Syn. ཐོན་པ *sbron-pa*; སྐད་གཏོང་བ *skad-gtoñ-wa* (*Mñon.*).

འབོད་ཐོགས་ *hbod-sgrogs* = ཐོན་ཐོགས་ ར་ལལ་ n. of the king of Lañka—the chief hero of the epic Rāmāyaṇa (*Mñon.*).

འབོབས *hbobs* 1. imp. of འབབ་པ *hbab-pa*: མར་འབོབས་ཞིག 2. ཏ་ཐ་ཐེན་འཛིན་ཀ་ not exactly a stocking, but a soft warm stuffing of the stockings. འབོབས་ཙོན་ *hbobs-zon* ཏ་ཐ་ཐེན་འཛིན་ཀ་ half sock, foot-tie.

འབོར *hbor* supply, great or small. འབོར་ རྒྱང་ནས་གཞག་པ་ལ་ལྷག་ (*Rtsii.*); འབོར་ཆེ *hbor-che* good supply, abundance, plenty: འབོར་མི་རྒྱུང་

བ་དགོས་ཀྱི་དང་། འཕྲོ་བ་མཐུང་ཙམ་ཡོད་པ་ལྟར་ལ there was not a small quantity, the requirement being not less (*Yig. k.*).

འཕྲོ་བ *hbor-wa* pf. and imp. བོར་ *bor*, 1. to throw, cast, fling: རི་རོ་ལས་རྩེ་གི་འཕྲོ་བ་ casts a stone down a mountain side; མཐའ་ལོ་རྩེ་གི་འཕྲོ་བ་ to precipitate a person from a bridge (*Dzl.*); བྱིར་འཕྲོ་བ་ to cast out; བོར་རྒྱར་ or བོར་རྩར་བ་ to throw away, pour away, ཆུ་ water in *C.* 2. to leave, forsake: བྱིས་མཁུ་འཕྲོ་བ་ to forsake a husband or wife; ཡལ་གྱིས་ བོར་བའི་ཆེ་ཤིས་ when I was left behind by my father he died (*Pth.*); དེ་བོར་ལ་ཐོང་ let that alone, give it up; འཕྲོ་བ་པར་མངས་མོད་བརྩེ་བས་མ་རྩོལ་བར་ considering it a great loss out of love he did not abandon it (*A. 11*). Occurs, also, in certain phrases, as ཐོབ་འཕྲོ་བ་ to make oath, བསམ་པ་འཕྲོ་བ་ to conceive an idea, to think of a plan. In *W.* འཕྲོ་བ་ appears to be a common substitute for འཇོག་པ་ to put down, to place. འཕྲོ་བ་སྐྱུངས་ *hbor-spuñs* grain heaped together in one place: ཁྱེད་བཞུགས་འཕྲོ་བ་སྐྱུངས་ཐོག་ *khyon-bśdoms hbor-spuñs-thog* (*Rtsii. 19*).

འཕྲོ་བ་ *hbol-po* = འཇམ་པོ་ 1. soft, smooth, yielding, elastic; both to the touch and disposition of mind; འཕྲོ་བ་ལེ་གི་གཞི་ལྟར་ལ་ to sit, to remain quiet, tranquil (*Mil.*); འཕྲོ་བ་གདན་ a bolster, mattress. 2. abundant, plentiful: ཆུ་ལྡན་འཕྲོ་བ་དགོན་བཞིན་ according to the abundance or scarcity of water and manure (*Rtsii.*).

འཕྲོ་ས *hboṣ* 1. (ཐྱས་ནས་མི་གསལ་བ་) concealed, latent, hidden. v. འཕྲོ་བ་. 2. sbst. boil, bump, tumour (*Jä.*).

འབྲུང་བ *hbyañ-wa*, pf. བྱང་ *byañ* to clean, cleanse, purify: རྒྱུ་རྒྱུ་འབྲུང་བར་འགྱུར་ his sins and defilements will be cleansed.

འབྲུང་བྱུང་ *hbyañ-khyad* *C.* custom (*Jä.*).

འབྲུང་རྩི *hbyañ-rtsi* gum, glue (*Mñon.*).

འབྲུམ་པ *hbyam-pa*, pf. བྱམས་ *byams* or འབྲུམས་ *hbyams* to flow over, to spread about. As sbst. *hbyams* may = རྫོང་ཉིད་ ཡུན་ལྡན་, འཇིག་རྟེན་ 1. state of being void, metaphysical emptiness. རབ་འབྲུམས་ *rab-hbyams* (1) knowledge of the metaphysics, divine learning; (2) ལྔ་པ་ལྔ་པ་ [passing away, retreat] *S.* 2. acc. to *Cs.*: widely diffused, far spread. རབ་འབྲུམས་པ་ *rab hbyams-pa* a man of profound learning, a doctor of Buddhist philosophy; as a degree might equal the European D.D. འབྲུམས་ཀླས་ *hbyams-klas* = མཐའ་ལས་ བཞུགས་ to the furthest limit, i.e., limitless, infinite: རྒྱ་ཆེ་བ་ unlimited, དེ་བཞིན་ གཤེགས་པའི་སྐུ་འབྲུམས་ཀླས་ the spiritual image of Buddha is inconceivably great.

འབྲུམས་ *hbyams* (another word altogether) the finest breed of mule: དམ་རབ་ཁ་འབྲིག་ཐུ་ཕྱོག་ འབྲུམས་ཀྱི་མིང་དུ་འབོད་ the best breed of mule of which the mouth is tractable and the hairs are rough (bristle-like) has the name 'chyam' (*Jig. 25*).

འབྲུར་བ *hbyar-wa* 1. མཚེན་, ལྟམ་; རྒྱུ་, ལྟམ་; v. འབྲུར་བ་ [connected] *S.* 2. in འབྲུར་བ་ལེ་མག་ནད་ནམས་བྱེད་པ་ལྟར་ལྟར་ connected with something else.

འབྲུར་བག་ *hbyar-bag* རུ་ཕྱོག་ [a feather, a tail] *S.* འབྲུར་བག་ཅན་ རུ་ཕྱོག་ལྡན་ one possessing a tail. འབྲུར་མ་ རྩིས་ལྟམ་, anything joined or connected with something else.

འབྲི་བ *hbyi-wa* pf. བྱི་ *byi*, also བྱིས་ *phyis*, vb. n. of བྱི་བ་, to be wiped off, effaced; *Cs.* to fall off, of the hair (*Jä.*): རྒྱ་དང་སྐུ་འབྲི་བར་འགྱུར་ the hair of the head and body will fall off.

འབྲིག་མ *hbyig-ma* an idol standing on a bare ground, i.e., having no stand of

lotus flowers underneath the feet (*Jig.* 12).

འབྱིང་བ *hbyin-wa* pf. བྱིང་ *byin* 1. to sink in, to sink down: ཅུ་དང་འདམ་ལ་འབྱིང་བ *chu-dan hdam-la hbyin-wa* to sink in water and mud, i.e., in swamps. 2. to grow faint, languid, remiss: རིག་པ་བྱིང་བ་བསེར་བ *rig-pa hbyin-wa bser-wa* to lift up again one's fainting soul (*Mil.*); སེམས་བྱིང་བ *sems-byin-wa* drowsiness, indolence, depression of spirits (*Jä.*). འབྱིང་ཤོད་ *hbyin-rgod* or འབྱིང་སྐྱུགས་ *hbyin-rmugs* langour or distraction: བྱིང་སྐྱུག་མེད་པའི་སྒོམ་ *byin-mug med-pahi sgom* meditation free from distraction (*Jä.*).

འབྱིང་པ *hbyid-pa* = འབྱིང་པ (*Nag.* 51). pf. བྱིང་ or བྱིད་ *phyid* 1. to glide, to slip; to disappear, to slip away: མི་ཚེ་འབྱིང་པ་ human life passes away. 2. = འདང་བ་ or སྐྱེལ་བ་ *skyel-wa*: ལྷོ་གོས་འབྱིང་པ་ *lto-god hbyid-pa* to earn a living.

འབྱིན་པ *hbyin-pa* བཏུང་པ་, བཏུང་པ་, pf. and imp. བྱིང་ *phyun*, fut. (in *C.* also present) དབྱིང་ *dbyun* 1. to take out, to remove, cause to come forth; to draw out, pull out, a thorn, etc.; མིག་འབྱིང་བ་དེ་དག་ those whose eyes are to be put out. 2. in a more gen. sense: to let proceed, to send forth, to emit; to sound forth; to release: ལུས་ལ་བྲག་ to draw blood by scratching one's self; མཆི་མ་འབྱིན་པ་ to shed tears; རྒྱུ་འབྱིན་པ་ to shout; རྒྱུ་བཟུལ་གྱི་རྒྱུ་འབྱིང་པ་ uttered lamentations; རྒྱུ་ཆེན་པོ་འབྱིན་པ་ to cry aloud; གནས་འབྱིན་པ་ or གནས་དབྱིང་བ་ *gnas-dbyun-wa* to banish, to cast out, throw away.

འབྱིན་བདུལ་ཆེན་པོ (གངས་) མཛའ་ཆེན་པོ་: [1. the dust of the great Nimba tree. 2. n. of a number] *S.*

འབྱིན་བྱིད་ (འདམ་) 1. mire, mud in which the feet sink. 2. that which is drowned or sunk—or caused to sink (*S. Lex.*). འབྱིན་བྱིད་ *hbyin-byed* = ཅུ་རྟོག་མ་ཅན་ *chu rñog-ma-can* dirty

water, water containing mud and other impurities (*Mñon.*).

འབྱུག་པ *hbyug-pa* (ཚན་འབྱུག་པ་) pf. and imp. བྱུགས་ *byugs* 1. to wet, moisten, smear, spread over, anoint: གསལ་ལ་ཚུ་བྱུགས་པ་ salt meat; གདོང་སྐུ་ལ་ཚུ་འབྱུག་པ་ to daub one's face with coal-salve (*Glr.*); ལྷ་རྟེན་སྐྱོ་སྤང་འབྱུག་པས་ *lha-rten spos-dan hbyug-pas* covering the little temple with spices and ointments; གསེར་འབྱུག་པ་ to gild (*Pth.*). 2. to stroke, to pat: མགོ་ལ་འབྱུག་པ་ a person's head (*Jä.*); ཚན་འབྱུག་པ་པོ་ a painter, one who applies or rubs paint on any thing (*Situ.* 85).

འབྱུང་བ *hbyun-wa* I: མཐུ་, བཏུང་བ་ 1. vb., pf. imp. བྱིང་ *byun* (intrs. of འབྱིན་པ་ *hbyin-pa*) to come forth, arise, spring up, to emerge, to appear: འཁོར་བ་ལས་འབྱུང་བ་ to be set free; to go forth, set out: ང་རང་འབྱུང་མཚན་པ་ལ་འགོ་ I shall set out for the purpose (of conducting) religious service (*A.* 71). བྱི་རྩལ་འབྱུང་བ་ to come out into the open air; to make one's appearance (*Dzl.*); མྱོད་ལ་བྱི་དུར་གྱི་སྐྱེད་པ་འབྱུང་ནས་ སྐྱོད་པོ་འབྱི་དུར་གྱི་སྐྱེད་པ་གསེག་ *srod-la byi-dur glog-ma sprin byun-nas slob-dpon-gyi dgoñs-pa gzig* at dusk there came forth moles and lightning and clouds and the teacher's train of thought was dissipated (*Pth.* 127); གནས་འབྱུང་ཆུ་འབབ་པའི་རྒྱུ་འབྱུང་ཞིང་ a noise of falling water arising in the air; ང་ལ་མི་ལམ་བཟང་པོ་བྱུང་ I have had an auspicious dream (*Mil.*); not always intrs. in practice: དེ་དག་ལས་བསྐྱོད་པའི་ཡོན་ཏན་འབྱུང་དགོས་པའི་བྱིང་ as it will be necessary to produce the means of repelling these others; ར་མ་བཟེ་བ་བྱུང་དེ་ he who is found not intoxicated (*Glr.*); ངན་པ་བྱུང་ it proved to be a failure (*Mil.*); དེ་ནས་བྱུང་ it derived its origin, it arose from that; འབྱས་བྱུང་བའི་ཞིང་ trees on which fruit is growing; བྱི་ཕྱི་བྱུང་འབྱུག་ by that time a boy had come forth; གཉིས་ཕྱུང་ they became two, they split in two (systems of doctrine); རབ་འབྱུང་བ་ to become a priest.

ར་འདི་ནམས་ལ་ཅི་བྱུང་བ་ཡིན་ what has happened to these corpses, what is their history? (*Glr.*); ལྷ་མ་ལ་ཡང་བྱུང་ལགས་མམ་ did it also happen to the lama? 2. as an auxiliary indicating the past tense, the pf. བྱུང་ *byuñ* is very common, and in *C.* has largely re-placed the use of མིང་ in that sense: ལྷ་མ་ཡེ་བས་བྱུང་ the lama has arrived. Also occurs as the past of the sbst. vb.: བྱི་དེ་དཀར་མོ་བྱུང་ the dog was white; དེའི་ཚེ་ཁོ་ལ་ཁ་ཞིབ་ཞིག་བྱུང་ he had a mild look then. འབྲུང་རྒྱུ་རྒྱུ་ *hbyuñ-rkyen śhan-shu* the petition about the causes, consequences. འབྲུང་ཁྲམས་བཟང་བ་ or བྱུང་ཁྲམས་བཟང་བ་=དེང་དུས་འབྲུང་ཁྲམས་བཟང་ཞིང་ (*Fig. k. 87*).

འབྲུང་བྱུང་ *hbyuñ-khuñ* 1.=ཐུ་མིག་རྒྱལ་ a spring, fountain. 2.=འབྲུང་ཁྲམས་ origin. 3. अपादान कारक ablative case in *Gram.*

འབྲུང་བྱུངས་ཀྱི་ཁྲམས་ a mineral; འབྲུང་བྱུངས་ཀྱི་ཁྲམས་ཀྱི་བཅུད་ a mineral elixir.

འབྲུང་དྲོན་ཅེན་ མཐོ་མིག་ growth, power of growing.

འབྲུང་གནས་ *hbyuñ-gnas* ལྷ་མཁར་, ཡོ་མིག་, སྐྱུ་མཁར་ source of anything, place of origin; primitive source: ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འབྲུང་གནས་ source of all accomplishments; འབྲུང་བའི་གཞི་ the basis of all elements; མཁ་པའི་ཐམས་ཅད་འབྲུང་བའི་གཞི་ the primordial source of all happiness is good. Also འབྲུང་གནས་=body, constitution of the body.

འབྲུང་བ་ II: 1. in the mystic language of the four guardian kings of the world (*Caturmahā rāja kāyika deva*) signifies རྒྱུ་པ་ཕྱུ་ལ་ misery, mundane sufferings. Also, འགོག་པ་=ཀུན་འབྲུང་བ་བསྐྱེད་པ་=ལམ་ way, method (*K. ko. 7, 235*). 2. sbst. a coming forth, an originating, the state of being, འབྲུང་ཉིད་ the true state of a case. 3. an element, of which are usually four: འབྲུང་བ་བཞིའི་གནོད་པ་ damage done by the four elements, i.e., by

fire, water, wind and earth; འབྲུང་བ་བཞིའི་ལུས་ the physical body; འབྲུང་བཞི་རྩོམས་ the even state of the physical constitution, i.e., good health (*Mñon.*).

འབྲུང་པོ་ *hbyuñ-po* 1. a being, a creature: འབྲུང་པོ་ཀུན་ སྐྱུ་མཁར་ all that has come into existence, all beings (*Cs.*); འབྲུང་པོ་ཅེན་པོ་ the great being, Buddha (*Cs.*). 2. མུ་ a demon, evil spirit, a general name for all འདེ་ *hdre*, གདོན་ *gdon*, and བགེགས་ *bgegs*, which are of eighteen classes. འབྲུང་མོ་ female sprite. འབྲུང་པོ་ཅན་ མཐོ་མིག་ [1. belonging to evil spirits. 2. elemental.]S. འབྲུང་པོ་འདྲོན་ མུ་ གཤམ་ཀ་ ["the nurse or mother of beings," i.e., the earth.]S. འབྲུང་པོ་སྐྱུང་ *hbyuñ-po-sruñ* a talisman, a preservative against evil spirits. འབྲུང་པོའི་རྒྱལ་པོ་ *hbyuñ-pohi rgyal-po* the king of the evil spirits; their names are:—མདུང་ཅན་ *mduñ-can*, གཏུན་ཅིང་ཅན་ *gtun-ṣiñ-can*, གཤོལ་འདྲོན་ *gṣol-hḍsin*, འབྲུགས་བྱེད་ *hgugs-byed*, ཡང་དག་འབྲུགས་བྱེད་ *yañ-dag hgugs-byed*, གཤམ་ཀ་འཁོར་ *gñah-drag-hkhor*, etc. (*K. g. 8, 117*).

འབྲུང་པོ་ཐམས་ཅད་དང་བར་བྱེད་པ་ an enchanted gem which cleanses from all diseases particularly the attacks of evil spirits. It is said to have been discovered by Jivaka—the physician of Buddha—in a bundle of wood which he had purchased at a cost of five hundred *kārsāpana* (*K. du. 7, 11*).

འབྲུང་པོའི་དགའ་མ་ *hbyuñ-pohi dgah-ma* an epithet of Durga, the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

འབྲུང་པོའི་མགོན་ *hbyu-pohi-mgon* མུ་མཁར་ an epithet of Mahe'svara (*Mñon.*).

འབྲུང་པོའི་གནས་ མུ་མཁར་ ["lit. the abode of beings," i.e., 1. Vishnu, 2. Ś'iva, 3. the body (as the abode of the elements).]S.

འབྲུང་པོའི་རལ་པ་ *ḍbyuñ-pohi ral-pa*=ཐུང་ཐུང་སྐྱུ་ *span-spos* a kind of vegetable incense growing in grassy places.

འབྲས་སྒྲ་གསུམ *hbras-sna gsum* (ཨ་འབྲས་, *a-hbras*, སྒྲ་འབྲས་, *sra-hbras*, འཇམ་འབྲས་ *hjam-hbras*) (mystic) (*Min. rda. 2*).

འབྲས་སྤྱང་མ *Hbras-spuñs* or འབྲས་དཀར་སྤྱང་མ *Hbras dkar-spuñs* (lit. heap of white rice) धान्यकटक the ancient name of Katak the chief town of Orissa; in its neighbourhood existed a large Buddhist monastery called S'ridhānya Kataka after the model of which the great monastery of Daipung near Lhasa was built. The Lhasa monastery is an immense establishment said occasionally to harbour 7000 inmates, of whom many are Mongols and Siberian Buriats. It stands 4 miles west of the city. Under this head we may quote from a Tibetan state document recently issued an extreme specimen of abbreviation: མེ་འབྲས་དགའ་གསུམ་གྱི་སྒྲོབ་དཔོན་ the teachers of the three monasteries Sera, Daipung and Gahdan.

འབྲས་ཕྱེ *hbras-phye* = འབྲས་ཕྱུང་ rice-flour (*Rtsii.*).

འབྲས་ཅཱ *hbras-tsha* rice-porridge (*Rtsii.*).

འབྲས་མན *hbras-zan* མན་ cooked rice; འབྲས་མོ་པ་ མཚན་, མན་, མན་པ་ [cooked rice, parched rice] S.

འབྲས་ལྷུང་མན *hbras-zlum-can* = ལྷུང་གྲག་ the Indian deodar (*Mñon.*).

འབྲས་རིལ་ *hbras-ril* unmilled or unbroken rice, paddy.

འབྲས་སིལ་ *hbras-sil* rice cooked with butter and mixed with sugar, rice-pudding (*Rtsii.*).

འབྲས་བུ *hbras-bu* fruit, in every sense of the term, both fruit the produce of a tree or plant, and fig. the fruit, effect, or consequence, of any course, conduct or action, and thence can also mean the

reward or the retribution of such behaviour; ལྷུང་འབྲས་ cause and effect: དང་དོན་ལས་ ལྷུང་འབྲས་སྒྲ་ཚོགས་གསུང་དེར་ having enumerated the various instances of the causes and effects of derived knowledge. In the common meaning of tree-fruit, we have འབྲས་བུ་ཤིང་ a fruit tree, འབྲས་བུ་སྒྲིན་འབྲས་ལྗན་ or འབྲས་བུར་བཅས་ fruitful, productive; འབྲས་བུ་གསུམ་ the three chief fruits, viz., ཨ་རུ་ར་ *a-ru-ra* the fruit of *Terminalia chebula*, བ་རུ་ར་ *warura* the fruit of *T. bellerica*, and ལྷུ་རུ་ར་ *skyurura* that of *Phyllanthus emblica*. འབྲས་བུ་མེད་པ་ barren, unfruitful. འབྲས་བུ་ also occurs in the fig. sense མིག་འབྲས་བུ་ apple of the eye; and again to indicate a tumour or a swelling as the result or fruit of inflammation or pain. Furthermore འབྲས་བུ་ constantly stands technically as the fruit or reward resulting from passing successively through the three stages of ascetical meditation, esp. in *Mil.* Ethically we find: རྗེས་འབྲས་ the effect of sin; བདག་པོའི་འབྲས་ the fruit of lordship; ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ the results of *Karma*, etc. Again the various graded results of progressive perfection, of which four are distinguished: (1) ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ སློལ་པ་འཇིགས་པ་ he who enters the stream (that takes from the external world to Nirvāṇa); (2) ལན་གཏེན་ ཕྱིར་ཐོང་བ་ སྤྱི་ལོ་འགྲོ་བ་ he who returns to this world once more; (3) ཕྱིར་ཐོང་བ་ ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ he who returns no more, being a candidate of Nirvāṇa; (4) དབྱུང་པོའི་ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ the *Arhat*, the saint who has vanquished all moral and spiritual foes. In the *Kah-gyur* the five stages are mentioned:— (1) སྒྲ་བཤེས་འབྲས་བུ་ the fruit of education (moral, mental, etc.); (2) མི་སྒྲོབ་པའི་འབྲས་བུ་ the results or fruit not consequent on education; (3) དང་མང་སྒྲུབ་ཀྱི་འབྲས་བུ་ the precedence gained by a Pratyeka Buddha; (4) ཕྱིར་ཐོང་བ་ ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ ལྷུན་ཏུ་ཐུགས་པ་ the precedence of a *Bodhisattva* who has entered the

stage from which he will not move out; (5) བསམ་ཅད་མཐུན་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ the final stage of omniscience to which a Buddha attains.

འབྲས་བུ་རྟག་པར་འདྲིན་པའི་བླ་བ་ a doctrine in which the fruit of one's *Karma* is always desired. ལྷ་མི་རྟག་ལྟེ་སེམས་དངོས་པོར་མེད། འབྲས་བུ་རྟག་གུ་ཕུ་འམ་དབང་ཕྱག་ཡོད་ངེས་ཅེར་བཤོ། (*Theg.* 33).

འབྲས་བུ་ཡོངས་ཅན་ མཁའ་མཁའ་ not barren, a woman who gives birth to many children, fruitful. འབྲས་བུ་ལ་ལྷ་བཅས་པ་ ཀའ་ཡོད་ ཀའ་ལོ་ཡོད་པར་། [to regard an effect as a cause] S.

འབྲི་ཀ་ར་ན་ *hbri-ka rat-na* n. of a medicinal plant for sores and ulcers (*Sman.* 351.)

འབྲི་ཁུང་ *Hbri-khuñ* also called འབྲི་གུང་ *Hbri-guñ* n. of a district situated to the north-east of Gahdan (དགའ་ལྡན་) in Tibet.

འབྲི་ཆུ་ *Hbri-chu* n. of a great river described in a modern native work as "rising from the snowy mountains in the south of the province of Thurpan in Thogar whence it flows across the བྱང་ཁྱོད་ or upper north towards the S. E. of Tibet; then, turning its course directly southwards, it enters the provinces of *Hdan-khog* and *Sde-dge* (Derge) and *Hbah* (Bathang) and then passing by the Chinese province of Yunnan, occupied by the Musalmans, crosses Yavana and the country of the Laos. It is called ལན་ཅང་གུང་ *Lan-tshañ-kyañ* by the Chinese, Kaswokha by the Indians" (*Dsam.* 32). In Tibet it is gen. called the river of ཁམ་མཐོ་དགེ་ *Kham Dege* (*Loñ.* 2, 5).

འབྲི་ཏ་ *hbri-ta* a form of medicine, prob. a kind of extract; འབྲི་ཏ་མ་འཛིན་ a medicinal herb, an. emetic (*Med.*).

འབྲི་བ་ *hbri-wa* I: pf. and imp. བྲི་བ་ to write, to draw, note down: དབྱི་ལ་འཁོར་ཞིག་ འབྲི་བ་ to describe a circle or other figure;

ང་རང་གིས་ཡི་གེ་ཞིག་འབྲི་ཡོང་ I will write you a letter; གཏིར་ཆོས་མཐུང་དུ་གསལ་རུང་། འདི་ནི་བྲིས་པ་ཙམ་གྱིས་ གུང་། མངས་ཀྱས་བཟུན་པ་འཕེལ་བར་འགྱུར་ would that wherever the treasures of religion have been abandoned, as soon as these words have been written down, the precepts of Buddha might come to be spread! ཡི་གེར་ བྲིས་པའི་གཏིར་ treasures which have been noted down in writing. ཕྱག་བྲིས་ *phyag-bris* polite word for: a letter (except when mentioning one's own epistle which one should always style ཡི་གེ); འབྲི་མུག་ *hbri-smyug* writing-reed, pen.

འབྲི་བ་ *hbri-wa* II: pf. not བྲིས་ *bris* but བྲི་ *bri*, to diminish, grow less: རྒྱུང་རྫོང་འབྲི་ཞིང་ *rluñ-drod hbri-shiñ* meditative warmth decreasing; ཆུ་རྩིང་བུའི་ཁ་བྲི་སོང་ *chu rdsiñ buhi kha bri-soñ* the water of the pond had diminished.

འབྲི་ལྗོ་ *Hbri-bho* n. of a mountain situated southward beyond the ocean, in which reside the species of venomous serpents called Takṣako. The finest species of sandal wood called *Gosirsa* and *Hurianacandan* grow there (*K. d.* 2, 277).

འབྲི་མོ་ *hbri-mo* བཟའ་ལྟོ་ female yak; རྫོང་འབྲི་ or འབྲོང་འབྲི་ wild female.

འབྲི་མོག་ *hbri-mog* a kind of herb the root of which is used in Tibet as a dye for cakes, etc., giving a purple colour to these offerings made to spirits (*Rtsii.*).

འབྲི་ས་ཐོང་དགར་ *Hbri-sa Thod-dkar* the mother of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ.* 2, 5).

འབྲིང་ *hbriñ* མཐུན་ middle, middling, moderate; འབྲིང་ཞིག་ tolerable, something moderate, of middling quality; ཆད་མ་ or བྲིག་ཆད་འབྲིང་པོ་ the middle line; བཟང་ངན་འབྲིང་ གསུམ་ good, bad and middling; རབ་འབྲིང་

ཐ་མ་གསུམ་ highest, mediocre, inferior: གང་ཟག་
སློང་བ་ཀྱི་རབ་འབྲིང་ཐ་མ་གསུམ་མཚན་གྱི་ས་ལ་སློང་བར་མཛད་ he
caused to stand fast in the highest posi-
tions those human beings of the monastic
classes who mentally were first-rate,
middling or inferior. རྣམ་འཁྱར་འབྲིང་པ་ one
that is moderately advanced in contem-
plation; adv. འབྲིང་གིས་ middling, moder-
ately; འབྲིང་མེ་ཚོ་ལ་ནག་ཡིན་ནམ་ who then are
the middle class men? (A. 122). འབྲིང་བ་
hbrin-wa in འབས་འབྲིང་བྱེད་པ་བྲིང་ཙམ་ སྐུ་ལ་འབྲིང་ ordinary,
of middle quality.

འབྲིང་པ་ *hbrid-pa* ལཱ་ལས་ 1. to caress:
མོ་ལྷའི་བར་དུ་འབྲིང་པར་བྱ། (a boy) should be
caressed up to the fifth year of his age
(Cân.) 2. pf. བྲིང་བཤེས་ to beguile, impose
upon; མོ་འབྲིང་པ་ id. འབྲིང་དེ་ནོད་པ་ལས་ *hbrid-de*
nod-pa-las (as she) wanted to seduce him
deceitfully.

འབྲིམ་པ་ *hbrim-pa* 1. pf. བྲིམ་པ་ *brims* to
distribute, deal out, hand round; འབྲིམ་པ་བོ་
2. sbst. distributor, dispenser, waiter at
table.

འབྲུ་ *hbru* ཐམས་པུར་, བུར་, བྱི་མི 1. a grain of
anything; also: corn, seed: བྱེ་མ་འབྲུ་རེའི་ལྷེང་ན་
bye-ma hbru-rehi steñ-na on every grain of
sand; འབྲུ་འཇག་པ་ *hbru-hthag-pa* to grind
grain. 2. a particle, piece, letter: ཡིག་འབྲུ་
གཅིག་ *yig-hbru-gcig* a single letter; རྩིག་གི་འབྲུ་
a syllable; འབྲུ་དོན་ *hbru-don* the meaning of
a letter, the object of one's application or
prayer (*Rtsii.*). 3. (collectively) grain,
corn, in gen. འབྲུའི་ཁྱམ་ a load of grain;
འབྲུ་རྩེད་མེ་འབྲུངས་ *hbru-sna-der mi-hkhruñs* no
kind of grain grows there; འབྲུ་གྱི་མས་ *hbru-*
grims tea in grains and loose tea: འབྲུ་གྱི་མས་
སྤྲུག་པོ་མཐོ་དེའི་སྤྲུག་ས་མོད་ (*Jig.* 22). འབྲུ་ཚོད་ wild
grain; འབྲུ་འཇམ་ grain-measure. འབྲུ་བཅུད་གསུམ་
hbru boud gsum the three-kinds of millet-
sesame (*Sman.* 3).

འབྲུ་སྒོ་སྒོ་ *hbru-sna so-so* different sorts
of grain:—འབྲུ་སྒོ་དཀར་, འབྲུ་དཀར་, པ་ཏ་ལ་, ནས་, ལུ་མ་,
ཅ་མ་དཀར་, ལྷོ་, ཡིད་བཟང་, ཡིད་ལེགས་, སྒོ་ལྷུང་, བཀྲ་ཤིས་
ཅན་, ལུ་ལྷུང་ལྷོ་, ནགས་ལྷུང་, སྒོ་དཀར་, ནས་ཀྱི་འབྲི་ཤིང་, མཛ་
ཚོགས་ཅན་, འབྲུག་བྱེད་ཐུབས་, ཅ་ན་གྱི་, རྣམས་སྒོ་མ་ཕྱི་, ཡུངས་དཀར་,
དོན་ལྷུང་, རས་, གཙང་, འབྲུང་པོ་འཇིགས་བྱེད་, ཡུངས་ནག་, ཚོགས་
མ་ཅན་, ཚ་བའི་སྒོ་མ་ཅན་, བད་ཁང་, རྒྱེ་ཚོ་, རྒྱུ་རྩ་, མཛོན་ལྷུང་, ལྷུ་
མོ་, ནག་མོ་, ལྷོ་མེན་, རངས་ཀྱི་གཙུག་ལུང་, ཡ་བ་གྱི་, ཇེས་ཐུབས་,
ཡུངས་དཀར་ལྷུ་པོ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ཚོད་, རྒྱུ་ཡང་གྱི་, མོན་སྒོ་, རྒྱུ་,
ཀྲང་བཅུད་པ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ལྷུང་, རྒྱུ་མ་, ལཱ་མ་, རྒྱུ་མ་.

འབྲུ་པན་ *hbru-phan* as met. (lit. that which
benefits grain) water (*Mñon.*). འབྲུ་སྒྲིན་པ་
hbru-smin-pa terms for the ripe or riping
of corn. འབྲུ་སྒྲིན་པ་ *hbras-hbru* mature or
fruited grain or corn. རངས་བྱེད་ *rañs-byed*,
སྒྲིན་པ་ *smin-pa*, ལོ་ཐོག་ *lo-thog*, རྒྱུ་ཐོག་ *ston-thog*
are described as stages of growth. འབྲུ་རྣམས་
ཀྱི་རང་པ་དང་རྒྱུ་མ་ལ་སྒོགས་པ་དག་གི་མིང་ terms for the
stalks, plants and ears of corn.

འབྲུ་བ་ *hbru-wa* or བྱུ་བ་ *bru-wa*, pf. and
imp. བྱུས་ *brus*, to pry into, scrutinise; to
probe, and fig. to inflame and irritate:
མཚང་འབྲུ་བ་ *mtshan-hbru-wa* to spy out faults,
also to irritate, མཚང་འབྲུ་བའི་རྩིག་ *mtshan hbru-*
wahi-tshig irritating words.

འབྲུ་མ་ *hbru-ma* = ཡི་གེ་དབྱ་ཅེན་ *yi-ge dbu-chen*
the capital or printing letters of Tibet.

འབྲུ་ཚ་ *hbru-tsha* v. བྱུ་ཚ་ *bru-tsha*.

འབྲུ་ཟུན་ *hbru-zun* a superior kind of carpet
or rug: གཏོང་གུལ་དང་པོར་འབྲུ་ཟུན་གྱུ་མ་ལྷག་མ་ (*Jig.* 27).

འབྲུ་ལ་སྒྲུང་ *Hbru-la-sgan* n. of a place in
Tibet (*Loñ.* 3, 9).

འབྲུ་གལ་ *hbru-gal*, འབྲུ་ག་ *hbru-qa*, v. བྱུ་ག་
bru-qa.

འབྲུག་ *hbrug* I: (ནམ་གྱི་འབྲུག་ བྱི་ལུ་, རྒྱུ་ལུ་ལྷོ་ལྷོ་
thunder, lightning, whirlwind; རྒྱུ་ལུ་ལྷོ་ལྷོ་འབྲུག་
skad-chen-hbrug loud thunder. འབྲུག་རྒྱུ་
མང་བའི་སྒྲིན་པ་ལ་མར་པ་མེད་, རྒྱུ་ལུ་ལྷོ་ལྷོ་མང་བའི་སྒྲིན་པ་ལ་མར་པ་མེད་
(Mongol. proverb) the clouds that are

accompanied by thunder seldom rain. So, the girl that has a loud voice seldom gets married ("has no wedding feast").

Syn. སྤྲིན་གྱི་སྒྲུ སྤྲིན་གྱི་སྒྲུ *sprin-gyi-sgra*; དབྱར་སྤྲིན་པ བྱར་སྤྲིན་པ *dbyar-skyes-rñā*; སྤྲིན་པ་སྤྲིན་པ *sgra-brgya-pa*; རྩེ་རྩེ་སྤྲིན་པ *rdo-rje-hi-sgra*; གནམ་ལྷགས་སྤྲིན་པ *gnam-lcags-rgra*; ཐོག་བབས་པ *thog-bab*; ལྷན་ཅིག་འདྲན་པའི་འབྲུག་སྤྲིན་པ *lhan-cig hdon-pahi hbrug-sgra* (*Mñon.*).

འབྲུག་པ་ II: the mythical winged dragon, creature which gives its name to one of the members of the series of twelve animals in kalendar cycle. གཡུ་འབྲུ་ཐོན་པ་ *gyu-hbru sñon-po* blue-dragon (*Glr.*). འབྲུག་སྤྲིན་པ *hbrug-skad* or འབྲུག་སྤྲིན་པ་མེ་བསྐྱར་པ་, འབྲུག་སྤྲིན་པ་མེ་བསྐྱར་པ་ the cry or sound of the dragon; thunder. འབྲུག་གི་མེ་བསྐྱར་པ་མེ་བསྐྱར་པ་ the dragon's tusk cures toothache. འབྲུག་རྒྱུ་ཆུང་པ་ *hbrug-rgyab-chuñ* a kind of Chinese satin with embroidered figures of dragons on it; འབྲུག་རྒྱུ་ཆུང་པ་མེ་བསྐྱར་པ་ *hbrug-rgyab chen-mo* satin with larger figures of dragons.

འབྲུག་སྤྲིན་པ་མེ་བསྐྱར་པ་ possessing the voice of thunder; n. of a son of Ravana king of Lanka.

འབྲུག་སྤྲིན་པ་མེ་བསྐྱར་པ་ *hbrug-sgrahi-gar* as met. = མེ་བསྐྱར་པ་ *rma-bya* peacock (*Mñon.*).

འབྲུག་ཐོན་པ་ *hbrug-rje* also called རྩེ་རྩེ་པ་ *nañ-lha* n. of a *Sa-bdag* or demon monster.

འབྲུག་པ་ *hbrug-pa* (*Dukpa*) 1. a native of Bhutan (*Jig.* 26). 2. the thunderers or the sect of Buddhists inhabiting Bhutan; often also styled in Tibet ལྷོ་འབྲུག་པ་; is one of the Nyingma or unreformed schools. The *Hbrug-pa* school of Buddhism originated from the lamas *Gliñ-raś Pad-ma Rdo-rje* and *Chos-rje Gtsañ-pa Rgya-raś-pa*. The latter according to the advice of his spiritual teachers founded the monasteries of *Kloñ-rdol* and *Hbrug* and agreeably to

the inspiration of his tutelary deity founded the monastery of Ralung. At the time of erecting the second monastery, a great thunder storm took place from which circumstance it was called འབྲུག་ *Hbrug*. The monks of *Hbrug* monastery became famous for their learning and spread Buddhism in the wild mountainous country of Bhutan founding monasteries there; whence from that time Bhutan came to be known as the country of *Hbrug* (*Dûg*). The Bhutanese still follow the teachings of *Gsañ-pa rgya-raś-pa* (*Grub.* 5, 17). འབྲུག་བར་པ་ *hbrug-bar* the middle sect of the *Hbrug-pa* school. འབྲུག་སྤྲིན་པ་ *hbrug-smad* the lower or later sect of the *Hbrug* school; also = lower Bhutan.

འབྲུག་མོ་ *hbrug-mo* མེ་བསྐྱར་པ་ [1. an ewe. 2. *Nardostachys jatamansi*] *S.*

འབྲུག་ལྷགས་པ་ *hbrug-shab* or འབྲུག་ལྷགས་པ་ཐུང་པ་ *hbrug-shab-druñ* seem to be the proper terms for the ecclesiastical ruler of Bhutan known in Indian official circles as the Dharma Rāja of Bhutan.

འབྲུག་གཟིག་པ་ *hbrug-gzig* (འབྲུག་གཟིག་པ་ཐུང་པ་ཐི་མ་ལྷོག་པ་, ཐུང་པ་ཐི་མ་ལྷོག་པ་) a species of leopard found in Bhutan the bones of which are used as antidote to cancerous sores and dog bites.

འབྲུག་ཡུལ་ *Hbrug-yul* or ལྷོ་འབྲུག་ *Lho-hbrug* the country of Bhutan, occupying the Himalayan region east of Sikkim and west-north-west of Assam.

འབྲུག་གཡམས་འགྱུར་པ་ [agitation] *S.*

འབྲུག་ཤིང་པ་ *hbrug-çiñ* n. of a plant: འབྲུག་ཤིང་པ་ཐུང་པ་ཐི་མ་ལྷོག་པ་ the fruit of *duk-shing* removes illness caused by *lu* brought forth by the rain.

འབྲུད་པ་ *hbrud-pa*, = འབྲུད་པ་, to rub; also: to fill up: ཐུང་པ་འབྲུད་པ་ཐི་མ་ལྷོག་པ་ *khuf-bu hbrud-pa-po* (*Situ.* 85).

འབྲུག་ཁུང་ *hbrub khuñ* = རྩོམ་ཁུང་ རྩོམ་ཁུང་ the sacrificial fire-pit used in Tantrik religious rites: འབྲུག་ཁུང་ནི་རྩོམ་པ་འབྲུག་ (*Nag.* 51) fire-pit in which the Ngagpa lamas burn clarified butter in sacrificial ceremonies.

འབྲུག་པ་ *hbrub-pa* gen. with མུ་ to overflow, to gush forth (*Mil.*); མུ་འབྲུག་ to flow over.

འབྲུག་པ་མུ་བྱ་བ་ (མུ་རིམ་) རྩལ་ཆེན་ needle work.

འབྲུམ་ *hbrum* any berry on trees or shrubs: རྩུ་འབྲུམ་ *rgun-hbrum* grape; སེ་འབྲུམ་ *se-hbrum* hip (fruit of wild brier) in Sikk., in W. = pomegranate.

འབྲུམ་པ་ *hbrum-pa* or འབྲུམ་བུ་ *hbrum-bu* བྱ་ཆེན་ a pock or pustule. འབྲུམ་ནད་ *hbrum-nad* small-pox, the commonest and most dreaded of all diseases in Tibet, transmission of which into India by traders *via* the Sikkim passes has only lately been in any way checked by fumigating bales of merchandise and by ordering compulsory vaccination of incoming traders at Yatung near the Jelep Pass. The colloq. term for small-pox is "*lhandrum*." འབྲུམ་བུ་འཛོམས་ ལྷ་འབྲུམ་ n. of a tree the bark of which is used in small-pox; འབྲུམ་བུ་ལྷ་མོ་ ཀྲིཏིམ་ [a species of leprosy] S. འབྲུམ་ལྷ་མོ་ *hbrum-lha-mo* the goddess who causes the disease of small-pox.

འབྲུམ་ཕོ་ལྷ་ *hbrum-pho-lha* n. of a district in Tsang where Pholha Thaiji was born (*Loñ.* 2, 16). འབྲུམ་ཕོ་ལྷ་པ་འཛོམས་ནམས་རྩོམ་ཁུང་ the full name of governor Phalha Thaiji.

འབྲུམ་ instr. of འབྲུ་ also an abbr. of འབྲུམ་བུ་.

འབྲེ *hbre* n. of a place in Tibet (*Deb.* 7, 2). འབྲེ་ཀོ་དེ་ལུང་ *Hbre-ko de-luñ* another place in Tibet (*Loñ.* 3, 2).

འབྲེ་བ་ *hbre-wa* pf. and imp. བྲེས་ *bres* to screen off, to spread over, to envelop.

འབྲེག་པ་ *hbreg-pa* pf. བྲེག་ *breg* or བྲེགས་ *bregs*, imp. བྲོག་ *brog* or བྲོགས་ *brogs* to lop off, prune; amputate: སྒྲེ་འབྲེག་པ་ to cut off at the neck; སྒྲེ་མཚན་འབྲེག་པ་ to excise the membrum virile; most frq. in reference to the hair, to cut off, to shave: རྩུ་དང་ཁ་མུ་ འབྲེག་མཁན་ one who shaves the head and moustache.

འབྲེང་དཔལ་གྱི་སྒོ་ལྗོས་ *Hbreñ-dpal-gyi blo-gros* n. of a Buddhist saint of Tibet (*Deb.* 7, 2).

འབྲེང་པ་ *hbreñ-pa* བར་རྩ་ཆེན་[leather or hide strap; འབྲེང་ཞུགས་ བཅུ་ [bound, connected] S. འབྲེང་རྩིལ་ *hbreñ-hril* = ཀོ་ཐག་རིལ་འབྲིམ་པ་ straps or ropes made of hide thongs twisted together (*S. kar.* 179).

འབྲེང་བ་ *hbreñ-wa* frq. for འབྲེང་བ་ *hbrañ-wa*.

འབྲེལ་པ་ *hbrel-pa* སྐྱེ་ཐུག་ connection, union, conjunction, but only in certain applications. 1. connection between cause and effect, used also for effect, consequence, efficacy: རྩོན་ལམ་གྱི་འབྲེལ་པ་ the efficacy of prayer (*Mil.*); འཇོག་པ་ *hjog-pa* to apply, make use of it (*Mil.*). 2. the vascular and nervous system conjunctively, the two systems in their totality. 3. genitive case, the sixth case of Tibetan Gram-

བ

marians, འབྲེལ་པ་འབྲེལ་ *hbrel-pahi-sgra* the termination of it: ཀྱི་ *kyi*. 4. a small quantity, a little, a bit: རྩམ་གྱི་འབྲེལ་པ་ཞིག་དགོས་ I want a little bit to eat; རྩམ་གྱི་འབྲེལ་པ་ཐོབ་པ་ to snatch up a little bit of religion (*Jä.*).

འབྲེལ་བ་ I: *hbrel-wa*, vb. intrs. to adhere together, to combine, to become connected, to meet together: རྩུ་དང་རྩམ་པ་མཚན་འབྲེལ་བ་ connected only by veins and bones, nothing but skin and bone (*Dzl.*); རྩུ་ལག་གི་སྒྲེང་མོ་རྩམས་ རྩུ་བྱ་དང་པའི་སྒྲེང་མོ་རྩུ་འབྲེལ་བ་ *rkañ lag-gi sor-mo-rnams kyañ kañ-pahi sor-mo ltar hbrel-wa* her fingers and toes adhered together like the toes of a goose (*Pth.* 127, b).

ཐོད་དང་ཕྱི་འབྲེལ་ཚུལ་ the connection with, or the intercourse between Tibet and China; འབྲེལ་གཏམ་ *hbrel-gtam* gossipings at meeting (on the road) (*Mil.*). དེ་དང་ལུས་འབྲེལ་བ་ *de-dañ lus-hbrel-wa* to cohabit with him or her (*Gr.*); ལྷན་དུ་འབྲེལ་བ་ལས་བྱ་ཆུས་ they having cohabited, a child was born (*Jä.*). འབྲེལ་མེད་ *hbrel-med*, མཚན་མེད་ unconnected. འབྲེལ་མེད་དུ་སྒྲུབ་ *hbrel-med-du smra-wa*, མི་བླ་མཁའ་པ་ unconnected talk, irrelevant speech. འབྲེལ་མཚན་མེད་པ་ *hbrel-mtshuñs-pa*, སྐྱེ་མཁའ་པ་ [a fellow religious student.] *S.*

འབྲེལ་མཚན་པ་ *hbrel-zab-pa*, སྐྱེ་མཁའ་པ་ [together, in company] *S.*

འབྲོ་གོ་ *hbro-go* (acc. *S. Lex.* འབྲོ་གོ་ མཚན་མེད་) n. of a medicine said to resemble mare's dung [*Scripus kysoor*] *S.* འབྲོ་གོ་མཚན་མེད་ཀྱི་ཕྱུག་མེད་ ཐོད་དང་ཕྱི་འབྲེལ་

འབྲོ་མཚན་པ་ *Hbro-lo-tsa-wa* n. of Lo-tsā-wa who was a native of འབྲོ་ (or *Dö.*).

འབྲོག་ *hbrog*, (འགས་) མཚན་མེད་, མཚན་མེད་ solitude, wilderness, uncultivated land, esp. summer pasture for cattle in the mountains. འབྲོག་ཆུང་བ་ *hbrog-skyoñ-wa*, to attend to a mountain dairy; འབྲོག་ཁྱི་ *hbrog-khyi* herdsman's dog, a huge fierce mastiff; འབྲོག་དགོན་ *hbrog-dgon*, ཀའ་མཚན་ (*A. K. 111 20*) monastery in the solitudes of mountains generally kept up by the Dok-pa. འབྲོག་སྒྲོང་ *hbrog-stoñ*, open pasture lands on the tops and slopes of mountains. འབྲོག་སྒྲོང་ *hbrog-snam* a coarse blanket made and used by the Dok-pa people: འབྲོག་སྒྲོང་གི་གོས་གཉིས་བརྟེན་པ་ *hbrog-snam gyi gos-ñis brtsegs-gyon-pa* he was dressed in two-fold clothes of Dok blanket (*A. 130*).

འབྲོག་པ་ *hbrog-pa*, (*Dok-pa*), མཚན་མེད་, མཚན་མེད་ herdsman, shepherd, etc., particularly the nomadic Tibetans who live in tents on the

moors and upland valleys of Tibet, tending cattle and earning a subsistence therefrom. They are found all over Tibet, keeping each tribe or section to its own grounds; and are in various ways much superior to the husbandmen and cottagers of the country. They export wool and pay taxes in butter to the Tibetan Government. འབྲོག་ཕྱུག་ *hbrog-phrug*, a herdsman's child, a boy tending cattle—in W. now used as a nickname; འབྲོག་མི་ *hbrog-mi*, a herdsman; འབྲོག་མོ་ *hbrog-mo*, མཚན་མེད་ a female Dok-pa; འབྲོག་ཁད་ *hbrog-shad* rude, rough, boorish; འབྲོག་ཁད་སྒྲོན་པ་ *hbrog-shad snon-pa* to be rude, etc. (*Sch.*). འབྲོག་ལྷན་ *hbrog-lhas* མཚན་མེད་ a fold for cattle.

Syn. ཕྱུག་སྒྲོང་ *phyugs-skyoñ*; བ་ལང་བྱུང་ *ba-lañ-byrañ*; རྒྱུ་བཞི་ལོ་རྒྱུ་ *rkañ-bshihi nor-lan*; ཕྱུག་སྒྲོང་ཕྱུག་ *phyugs-kyis-phyug*; ཕྱུག་སྒྲོང་ *pdugs-lan*; བ་ལང་དབང་ཕྱུག་ *ba-lan dwan-phyug*; བ་ལེ་ *ba-hjo*; འཇམ་མཚན་ *hjo-mkhan*; ཕྱུག་ཐོག་ *leag-tog* (*Mñon.*).

འབྲོང་ *hbroñ*, (*dong*) = གཡག་གོད་ *gyag-rgod* ཀའ་མཚན་མཚན་མེད་ 1. wild yak (*Poæphagus grunniens*); རྒྱུ་མཚན་མཚན་མེད་འབྲོང་ the yak of Jangthang; འབྲོང་འབྲེ *hbroñ-hbri* wild yak-cow, འབྲོང་ཕྱུག་ *hbroñ-pkrug* a yak-calf, འབྲོང་གོ་ *hbroñ-ko* a wild-yak's skin or leather. 2. v. འབྲོང་བ་.

འབྲོང་ཕྱུག་སྒྲོང་ *Hbroñ-khyags La* the well-known Dong-khya Pass, the top of which is 18,420 ft. altitude, giving access from the Lachung valley in the extreme N.E. of Sikkim into that part of Tibet which lies at the northern head of the Chumbi valley. The name signifies "frozen wild-yak pass," being so called from a troop of yak having been once overtaken by a storm on the pass and having been there found frozen to death.

✚ འབྲུག་པ *hbroñ-pa* = རྟེན་པར་བཞུགས་པ།, attending to, to wait upon, to serve. མཐོང་པ་བྱ་མོས་འབྲུག་ཞིང་ being attended to by celestial damsels (*Bces-sprin*).

འབྲུག་རྩེ *Hbroñ-rtse* n. of a prosperous large village with a monastery and an ancient palace four storeys high belonging to the family of *Shape Phala*. It stands about 10 miles N. N. W. of Gyang-tse, on the Nyang river (*Loñ*. 2, 8).

འབྲུག་པ་མཚན་ *hbroñ-bzah* n. of the fifth wife of king *Khri-sroñ ldehu-btsan* (*Loñ*. 2, 8).

འབྲུག་མ *hbrom* an ancient family in Tibet in which was born འབྲུག་མ་རྒྱལ་པོ་འབྲུག་གནས་ Bromston the founder of the sovereign hierarchy in Tibet in the beginning of the 11th century A.D.

འབྲུག་པ་ *hbros-pa* pf. འབྲུས་ or བྲུས་ *bros*, fut. འབྲུས་ or འབྲུས་པར་འབྱུང་, to run away, to escape; བྲུས་པ་ ran away, fled from, took to flight; ཡན་ཚུན་འབྲུས་པ་ to run hither and thither; འབྲུས་པའི་གནས་ or འབྲུས་ས་ place of refuge; fig. མིག་ཁྱུང་དུ་བྲུས་ his eye are sunk (*Jä*). འབྲུས་ཐུ་འཇུག་ to make one run away; to drive away. The perf. བྲུས་ *bros* must not be confused with བྲུས་ the perf. of བྲུབ་ *bro-wa* to smell. In *Tangyur*, mdo, xciii, 130, occurs a sentence with both verbs: མི་ཡི་གཟུགས་ཀྱིས་རབ་དུ་བྲུས་དེ་ནས་ཡན་ཚུན་འབྲུས་བྱེད་པ།.

རྩེ *rba* or དབང་ *dbah*, waves.

རྩེ་ཁྱོང་ས་ *rba-kloñs*, and བཞུགས་ id.

རྩེ་རག་ *Rba-rag* n. of a place in Tibet: རྩེ་རག་ནམས་ངེད་ཀྱི་གནས་ཡིན་ཟེར་ (*A*. 117). རྩེ་མི་རག་ *rba-mi rag* for རྩེ་ལུང་གྱི་མི་རག་ the better class of men in *Rba*; རྩེ་མི་རག་སྤྱི་མི་མེས་རྒྱུ་པ་དགུ་ན་བའི་བྱ་ན་ རྩེ་གས་འཕེན་པ་ (*D.R.* 11, 12).

རྩེ་ *rba* 1. a large species of eagle. 2. *W.* crutch = ཡར་ཀ།. 3. rough and hoarse;

རྩེ་གླ་ *rbaḍ-sgra* a harsh voice; cf. རྩེ་ལྟ་ *rbaḍ-rbod*. 4. quite, wholly: རྩེ་གཙོད་པ་ *rbaḍ-gcod-pa* or རྩེ་ཙོར་གཙོད་པ་ *rbaḍ-tser gcod-pa* to cut off entirely, to extirpate (*Jä*.); རྩེ་ལྷོགས་ *rbaḍ-skyogs* residue, residuum, drugs, husks, etc. (*Jä*.).

རྩེ་པ་ *rbaḍ-pa*, imp. བྲོ་ *rbod*, to set on, incite: རྩེ་དགས་ལ་བྲོ་པ་ to instigate a dog against wild animals and incite a demon to do mischief to an enemy. Also = མཐུ་བཏང་བ་ to send some calamity or disease by means of witchcraft, etc.: མ་མའི་བྲོ་དགོང་ brings down visitations of the *Ma-mo* fiends.

རྩེ་བྲོ་ *rbaḍ-rbod* thick, dense, close: རྩེ་བྲོ་ལྟ་ thick hair, (*Jä*.).

རྩེ་བ་ *rbab* a rolling-down, also བྲོ་, e.g., རྩེ་བ་ *rdo-rbab* loose stones rolling down; བྲོ་ཞི་བས་ after the rolling of detritus had ceased (*Mil*.).

བྲོ་ *rbod* བྲོ་ལས་; v. རྩེ་པ་ *rbaḍ-pa*.

ལུ་བ་ *lba-wa* 1. གལ་གཤམ་ wen., goitre. 2. large knots in, or excrescences on, trees; on account of their speckled appearance often turned into drinking-bowls or cups.

ལུ་བ་ *lbu-wa*, also དབྱ་བ་ *dbu-wa*, རྩེ་, a bubble, foam, froth, scum; ལུ་བ་ *chu-lbu* id.; ལུ་བ་ཙན་ or ལུ་བ་ལྗན་ རྩེ་བའ་ན་, རྩེ་བའ་ན་ frothy, foamy frost-covered; ལུ་བ་མཚན་ལྷན་ producing little scum; ལུ་བ་བསམ་པ་ to scum or skim off (*Cs*.); ལྷོགས་ལུ་བ་ལྷོགས་ལྷོགས་ a friend is like water bubbles (*Jä*.); ལུ་བ་འབྱུང་བྱེད་ it sends up bubbles.

སྤྱི་ *sba* v. སྤྱི་བ་ *sba-wa*. ལུ་གྲ་ secret, hidden; also སྤྱི་གས་ *sba-gsañ* secret and concealed.

སྤྱི་དགར་ *sba-dkar* a kind of linen cloth (*Rtsii*.).

ཐ་རྟིར *sba-rtir* lining of tea-pots, tea-cups, etc., with brass or gilt (*Rtsii.*).

ཐ་ཐག *sba-thag* rope made of twisted cane.

ཐ་བ *sba-wa* 1. a common form of the vb. ཐེད་པ་ *sbed-pa* to hide, q. v. 2. or more fully རྡོམ་མཁྱིའི་ཐ་བ་ *hdoms-kyi sba-wa*, sbst. the privy-parts. 3. n. of a place in *Kham*s (*Lon.* 3, 17).

ཐ་མོ་མོ་ *sba-tsha* the residue of mustard seed after oil has been pressed out.

ཐ་མོ་མོ་ *sba-tshan* oil-presser's house, the hut where oil is pressed out, as in *Gyangtse*.

ཐ་ལུ་མིག་བྱིལ་ *sba-lu mig-byil* an insect (*Rtsii.*).

ཐག་པ་ *sbag-pa* pf. ཐགས་ *sbags* imp. ཐོགས་ *sbogs* to saturate, stain; to defile, pollute: དེ་མས་ཐག་པ་ polluted with dirt; དེ་བཟང་གིས་ཐགས་པ་ saturated with perfume (*Rtsii.*).

ཐང་བ་ *sban-wa* 1. v. ཐོང་བ་ *sbon-wa*. 2. malt from which beer has been brewed; ཐང་སྐོམ་ *sban-skam* id. dried.

ཐང་ས་ *sban-s* 1. dung of large animals, such as horses, yak, deer of large size; especially also རྩ་ཐང་ས་, བོང་ཐང་ས་ · dung of horses and asses; fresh dung of cows, yaks, &c., is more correctly རྩེ་བ་ or རྩེ་བ་. ཐང་ས་ལུང་ dung manure; ཐང་ས་སྐོམ་ dung dried for fuel. 2. རྩེ་བ་ལྷན་ wet, flowing: རྩེ་བ་ལས་ཐང་ས་ wet with rain. ཐང་ས་ལྷན་ *sban-s-glum* = རྩེ་བ་ལྷན་ wet malt (*Rtsii.*). ཐང་ས་རྩུ་ *sban-s-rtam* the refuse barley when beer has been brewed out of it.

ཐབ་ *sbab* a species of bird (*Rtsii.*).

ཐབ་ཅ་ *sbab-ca* a certain number or quantity of trading articles, e.g., of paper, a quire, a bundle of matches, etc. (*Jä.*).

ཐམ་པ་ *sbam-pa* pf. ཐམས་ *sbams*, imp. ཐོམས་ *sboms*, to place together, to collect: ཐོགས་གཅིག་ཏུ་ཐམ་པ་གཅིག་ཏུ་ཐམ་པ་ to keep together in

one place; ཐོགས་མ་ཐམས་པ་འདྲ་ *smayug-ma sbams-pa-hdra* like reeds laid together (*Vai-sñ.*).

ཐར་བ་ *sbar-wa* v. ཐོར་བ་ *sbor-wa*.

ཐར་མོ་ *sbar-mo* v. ཐོར་མོ་ *spar-mo*.

ཐར་ལས་ *sbar-yas* སྐྱེ་བའི་མུ་མོ་ n. of a number.

ཐལ་ *Sbal* 1. a province of southern Mongolia: ཐལ་གྱི་སར་གྱི་མཐའ་ལ་ཡོད་ (*G. Bon.* 4). 2. muscles: ལག་པའི་ཐལ་ the soft muscles of the palm of the hand.

ཐལ་པ་ *sbal-pa* མེ་ཁྱུ་, མཁྱུ་ a frog; also erroneously མཁྱུ་ the crab. ཐལ་ཅུ་ *sbal-chuñ* or ཐལ་ལོ་ *sbal-lcon* a young frog, tad-pole (*Cs.*); ཐལ་ཅན་ *sbal-chen* a lizard; ཐལ་ནག་ *sbal-nag* toad (*Rtsii.*).

ཐལ་པ་ཅན་ *sbal-pa-can* བསྐྱེད་ [a kind of tree, *Sesbana grandiflora.*] S. ཐལ་བ་ལག་པ་ *sbal-pa lag-pa* the root of a medicinal plant: ཐལ་པ་ལག་པ་སྐྱེ་ཐལ་པ་ལག་པ་སྐྱེ་ the plant *sbal-pa lag-pa* cures obstruction of urine.

ཐས་ *sbas* or ཐས་པ་ རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ secret, confidential; ཐས་ཅོག་ *sbas-tshig* words that are suppressed, concealed (*Mñon.*).

ཐིག་ *sbig* a kind of wild animal (*Rtsii.*).

ཐིད་པ་ *sbid-pa* 1. corrupt form of ཐིད་པ་ *sprid-pa*. 2. in *Tsang*, for ཐུད་པ་ bellows, instrument for blowing a fire.

ཐུ་གུ་ *sbu-gu* 1. hollow, cavity; the narrow interior of anything, a tube. 2. a hollow stem or reed: ཡང་མའི་ཐུ་གུ་བཞག་ ཐུ་རྟེ། མི་གཙང་འདམ་དེར་ཇི་ཕྱར་འགྲོ་ having dwelt on the stem of the lotus how could you go into that mire of filth (*Hbrom.* 1, 28).

ཐུ་བ་ *sbu-wa* v. ཐུ་བ་ *lbu-wa*. ཐུ་བ་ཅན་ *sbu-wa-can* རྩེ་བ་ [unhurt, safe] S.

ཐུ་ལ་པ་ *sbu-la-kha* 1. the japanned or coloured leather imported into Tibet from China. 2. the sable, *Mustela sibirica* (*Jä.*).

ཐུག *sbug* or **ཐུག་པོ** *sbug-po* the innermost part of a house where treasures are kept; **གཏིང་ཐུག** or **མཛོད་ཀྱི་ཐུག** *mdsod-kyi-sbug* treasure-safe.

ཐུག་ཆོལ *sbug-chol* or **ཐུབ་ཆལ** *sbug-chal* large bell-metal cymbals; there are three kinds of **ཐུག་ཆལ** *sbug-chal* in use in Tibet. (1) **རྩ་ཐུག** *hor-sbug* cymbals imported from Mongolia; (2) **རྒྱ་ཐུག** *rgya-sbug* Chinese cymbals; (3) **བལ་ཐུག** *bal-sbug* cymbals manufactured in Nepal.

ཐུག་པ *sbug-pa* to penetrate, to perforate, to pierce into: **ཐུག་རྩ་ལོན་པ** *sbug-rtsa lon-pa* = **ནང་གི་ཐུག་རྩ་ལོན་པོ** to understand the secret of any matter, to penetrate into the real object or import of anything (*Yig. k.*).

ཐུགས *sbugs* = ཐུབས ཀོམ ; (རྩ་ལྟ་བུའི) hollow stalk, a tube; hole, excavation, interior space: **ཐུང་ཐུང་ཐུགས** tubular cavity, conduit, sewer, in *C.*; **ཐུག་ཏུ་རྩོད་ཐབས** *sbug-tu nor sba-wa* to hide treasures in a recess. **ཐུགས** = སང་མེང་ *sañ-señ* hole for inserting the handle of an instrument; **གངས་ཀྱི་ཐུབས་གཏིས** *gañs-kyi sbubs-gñis* the pair of nostrils. **ཐུགས་ཐོལ་བ** = རང་ཐོལ་བ བླ་ཀོག [expanded, blossomed] *S.* **བྱག་ལྷ་ཁྱུ་ཐུགས** *brag-bla klu-sbugs* a shrine in Lhasa on the side of Chag-po Ri where is a cave sacred to nagas.

ཐུགས་དམ *sbugs-dam* or **ཐུགས་འབྱར** *sbugs-hbyar* = **ཐུགས་ཀྱི་ཐུག་དམ** *sbugs-kyi phyag-dam* the royal seal: ཡམ་ཐུལ་བའི་ཐུབ་འཇག་སྟོལ་རྒྱན་ཐུགས་འབྱར་བཏོན་མེད་ཅི་ཡིན་ལ་ཐྱི་འབྲེ་རྩྭ་རྒྱན་ཐུག་ཅུག་ཟེར་བ་དང་ (*D. gel. 7*).

ཐུགས་རྩ *sbugs-rtsa* ལྟ་ལྟོ the pulse; **ཐུགས་ཐུང་** = **ཐུང་ཐུང་** མངས [the act of tasting] *S.*

ཐུང་ཐུང་ *sbug-sbug* many in one place, a heap; **ཐུང་ཐུང་འཇོ་བཞེག་ཐུང་** many people died

in one place (*A. 151*). **ཐུང་མ་ཅེ** *sbug-s-che* མཐུལ [unassailable] *S.* **ཐུང་མར** *Sbud-hrar* n. of a place in Tibet (*Deb. 41*).

ཐུང་པ *sbug-pa* = བགས་པ་དང་ཐུགས་འབྱེན་པ (*Mñon.*) མཐུ་; skin-bellows, used in blowing the hearth. Tibetans always using dried dung of cattle for fuel, the bellows is an indispensable article, and usually consists of two skin-bags squeezed together so that the compressed air passes through a tube into the fire (*Jä.*). **ཐུང་པ་འབྱེད་པ** *sbug-pa hbug-pa* to blow or work the bellows. **ཐུང་མུ** *sbug-mchu* the tube or iron-mouth of a bellows.

ཐུན་པ *sbug-pa* 1. v. *spun-pa*. 2. ཐུལ bark of trees, the peel of fruit, pod or husk of grain (*K. d. ཀེ, 16*).

ཐུན་གཏིར *sbug-gter* 1. = **རྩ་མེད་པ** *don-med-pa* or **ཐུང་པོ་མེད་པ** meaningless, without substance, hollow, vain (*Liç.*). 2. a small building in the style of a monument, in which sacred writings are deposited (*Jä.*).

ཐུན་རིམ *sbug-rtsis* a very high rate of interest, fifty per cent.

ཐུབ་ཁོང *sbug-khoñ* a hollow ball.

ཐུབ་ཆོལ *sbug-chol* v. **ཐུག་ཆལ** = **རྩ་ཆོ** (*Jig. 18*).

ཐུབས་འབྱས *sbugs-hbras* the nutmeg.

Syn. **ཐུབས་ཐུས** *sbugs-skyes*; **ཐུབས་ཅན** *sbugs-can* (*Mñon.*).

ཐུར་པ *sbur-pa* or **ཐུར་འབྱོག** *sbur-hkhyog* the beetle: **ཐུར་འབྱོག་ཐུང་པོའི་རུག་འཛོམས་ཐུ་འགགས་འཛིགས་**.

ཐུར་མ *sbur-ma* chaff, husks. **ཐུར་མའི་མེ་ཆུང་དུ་ཤར་བཞུགས་ཀྱི་ཆུང་ཆུང་ཤར་བཞུགས་** slow fire kept up with chaff (*S. Lex.*).

ཐུར་ལེན *sbur-len* n. of a kind of gem. **ཐུར་ལེན་མིག་གི་རབ་རིབ་ནད་ལ་ཡན་པོ** the *bur-len* gem is useful in cataract of the eye. **ཐུར་ལེན་**

šbur-loñ, ཕུལ་རམ་ [a topaz] *S.* (*S. Lex.*). གཤེར་གྱི་ཐུར་ལོན་ *gser-gyi šbur-loñ* (*D.R.*).

ཐེག་ *šbe-ga*, = ཐེལ་ ལུས་ཀྱིས་རྩལ་རྩེད་ physical exercises, athletics, etc. ཐེབ་ *šbe-wa* to scuffle, to wrestle; *šbe-kha* = ཡབ་ཏང་རྩེད་ or རབ་རེ་བྱེད་ trial of strength between combatants (*Rtsii.*).

ཤེ་མེར་ *Šbe-ser* a place situated to the S. W. of Lhasa with a monastery, formerly the seat of Lama རྒྱལ་ཤོན་ལེགས་པའི་ཤེས་རབ་ *Rñog-ston Legs-pahi çeš-rab* (*Loñ.* 3, 4).

✚ ཐེག་པ་ *šbeg-pa* ལྷན་ lean, lank, thin.

Syn. དངོས་ངན་པ་ *dños-ñan-pa*; ག་ཅུང་བ་ *ga-chuñ-wa*; ཤེས་པ་ *škem-pa*; རིད་པ་ *rid-pa* (*Mñon.*).

ཐེད་པ་ *šbed-pa*, or ཐབ་ *šba-wa*, pf. ཐས་ *šbas*, imp. ཐོས་ *šbos*, to hide, conceal, cover: གཏེར་དུ་ཐེད་པ་ to conceal as a treasure, མཛེད་དུ་ཐེད་པ་ to hide in a store-house; ཡིག་ཐེན་པའི་གཏེར་ཐས་ཀྱི་ and treasures which had been recorded in writing became hidden (*Pth.* 128). དབུང་གི་ཚགས་ཆུང་དུ་ཐེད་ to conceal troops in a wood; མའི་རྒྱུ་དུ་ཐེད་ hide in the ground; ཡན་ཏན་གཏེར་དུ་ཐེད་པར་བྱེད་ assiduously conceals his excellent qualities (*Hbrom.* 19, 41).

ཐེད་མ་ *šbed-ma* 1. any property or article that is hidden not made public; concealed treasure that has come to light. 2. གོཤ་ the veiled woman, n. of a wife of Buddha, which name is also translated as ས་འཛོ་མ་ *Sa-tsho-ma*.

ཐོ་ *šbo* the upper part of the belly; ཐོ་ཆུ་ fat from it; ཐོ་རྒྱུན་པ་ *šbo-rkun-pa* pick-pocket *C.* (*Jä.*).

ཐོ་ཁ་ཅི་ *šbo-khwa-chi* (Mongol term) an ambassador, envoy: རྒྱལ་པོ་ཁྱིམ་པའི་འབམ་གྱི་དང་ཐོ་ཁ་ཅི་ཆེ་མོགས་མགོ་མི་ the leading men, such as the orderlies of the reigning king and the ambassadors (*D. cel.* 10).

ཐོ་བ་ *šbo-wa* pf. ཐོས་ *šbos* = རོ་བ་ to swell up, to distend: ཐོ་བ་ཐོས་ the belly is swollen, turgid; ཐོ་འཕྲོག་པ་ to wheeze from inflation (*Jä.*).

ཐོགས་པ་ *šbogš-pa* v. ཐག་པ་ *šbag-pa*.

ཐོན་པ་ *šboñ-wa* 1. pf. ཐངས་ *šbañš* fut. ཐང་ *šbañ* to steep in water, to soak, to drench (*Jä.*). 2. = ཐོང་བ་ *spoñ-wa* to abstain from.

ཐོད་གཏོང་ send for! or བྲེ་ཡ, one who has been sent for.

ཐོད་པ་ *šbod-pa* a tassel, tuft (*Jä.*).

✚ ཐོན་པ་ *šbon-pa* = ཐབ་ *sa-wa* to eat.

ཐོམ་པོ་ *šbom-po* or ཐོམ་པ་ = རགས་པ་ *rags-pa* of large dimensions, big, bulky, thick; considerable; also = རིང་ཆེ་བ་ very broad: རེན་པོ་ཐོད་གཏོང་ཆེར་བ་ཐོམ་པོ་ཐོབ་ he obtained considerable satisfaction and great encouragement (*Yig. k.* 88). ཐོམ་ཐ་ *šbom-phra* dimensions, size, breadth; ཐོམ་ཐ་མཉམ་པ་ of equal thickness (*Ya-sel.* 35); ཐོམ་མེད་འབྱུང་བ་ཡིད་ཐོད་ཆེར་བ་ཐོམ་པོར་བཅས་ (*Yig. k.*).

ཐོམ་དགའ་མ་ *šbom-dgah-ma* n. of a Buddhist nun on account of whose misconduct Buddha had to enjoin restrictions for the guidance of nuns (*K. du.* 5, 3, 5).

ཐོམ་པའི་ཐོམ་པ་ཅན་ ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (*S. Lex.*). [1. bulky. 2. the grass or reed *Saccharum cylindricum.*] *S.*

ཐོར་བ་ *šbor-wa*, pf. and at times pres. ཐར་ *šbar* 1. to light, kindle, inflame: རྒྱལ་པོ་ཐོར་བ་ཐོར་བ་ཐོར་བ་ kindling the fire all round the circle. 2. to transfer, transfuse: ཡར་ཚུར་ཐོར་བ་ to remove from one place to another.

ཐོར་ཆ་ *šbor-lo*; *Anemone polyantha* in *Lh.*

ཐོས་པ་ a swelling in the bone (*S. Lex.*).

ཐུང་བ *bsyañ-wa*, v. ཐུང་བ *sbyoñ-wa*. ཐུང་མ་པ་
 མཐོང་, བཟུང་ washed, used; also (ཡོན་ཏན་ལྟ་བུ་)
 practised, disciplined. ཐུང་མ་པ་འོད་པ་ མཐོང་མཁའ་
 washed and cleaned stone. ཐུང་མ་པ་འོད་པ་
 རྒྱལ་པ་གནས་པ་= རྒྱལ་ཐོས་ (*Mñon*). One who re-
 mains satisfied with qualifications acquired
 by practice or study; a term signifying a
Crāvaka; ཐུང་མ་པ་འོད་ཏན་ ཐུན་ལུག་: talents or
 qualification kept up, used or practised
 [ascetic practices]S. ཐུང་མ་ཆགས་ filtered,
 purified by filtration.

ཐུར་པ་ *sbyar-pa* n. of a species of poplar.

ཐུར་པ་ *sbyar-wa* a secondary form of
 ཐུར་བ་ *sbyor-wa*: ཐུན་ཐུར་བ་ to mix up or prepare
 medicine; རྒྱལ་པ་ཐུར་བ་ to paste paper; རྒྱལ་པ་
 ཐུར་བ་ to attach, apply meaning to words.
 ཐུར་ཀ་བྱེད་པ་= བཞུགས་པ་ to borrow. ཐུར་བྱུག་ ཀུཔ་,
 [misery]S. ཐུར་བྱུག་ ཐུར་བ་ སུལ་དཀའ་མཁའ་ [full or
 complete knowledge]S. ཐུར་མ་ སུལ་ཐུང་ mixture,
 anything mixed or joined together. ཐུར་ཐོམ་ *sbyar-sbom* ཕའི་མ་ཐུང་ pomade, perfumery.
 ཐུར་བ་ 1. (རྒྱལ་མ་ཆམ་ལྟ་བུ་) རྒྱལ་མ་, སུལ་ joining
 together, ཐུར་བ་ལས་ཐུར་བ་= སྒྲུབ་པ་
 སུལ་དཀའ་མཁའ་ [in collection, in ascent]S. 3.
 (མ་ལྟ་བུ་) རྒྱལ་མ་ mixing up ingredients, as in
 food, medicine, etc. ཐུར་བའི་ཆང་ wine or beer
 prepared from two or three ingredients;
 ཐུར་བའི་ཕྱི་ incense or incense sticks made of
 two or three perfumes.

ཐུག་པ་ *sbyig-pa* to tie, knot: ཐག་པ་མ་ཐུག་པ་
thag-pas sbyig-pa.

ཐུན་པ་ *sbyin-pa* I: vb., pf. and imp. ཐུན་
byin 1. to give, bestow, make a present
 of: རྒྱལ་པ་ཐུན་པ་ he offered as a price མ་ཐུན་པ་
 ཐུན་པ་ to take what is not given. 2. to add,
 to sum up (*Vai. kar*).

Syn. ཐུར་བ་ *ster-wa*; ཐུན་པ་ *gtoñ-wa*. *Mñon*.

ཐུན་པ་ II: sbst. ཐུན་པ་ gift, present, alms;
 ཐུན་པ་ཐུན་པ་ རྒྱལ་པ་ཐུན་པ་ཐུན་པ་ཐུན་པ་

bestow gifts, then shall gifts be obtained
 by you (*N. T., St. Luke vi 38*) ཐུན་པ་ནམ་
 པ་བཞི་ the four kinds of gift or alms:—
 (1) ཐུན་པ་ཐུན་པ་ of goods; (2) ཐུན་པ་ཐུན་པ་ of
 moral and religious instructions; (3)
 ཐུན་པ་ཐུན་པ་ of protection; (4) ཐུན་པ་ཐུན་པ་
 ཐུན་པ་ presenting affection, love, etc. ཐུན་པ་
 a charitable person; ཐུན་པ་ཐུན་པ་ *sbyin-gtoñ*
 distribution of gifts, ཐུན་པ་ཐུན་པ་ཐུན་པ་
 to make gifts to a large number of people,
 also of valuable things to monasteries, etc.
 ཐུན་པ་ཐུན་པ་ཐུན་པ་ཐུན་པ་ the five articles which
 are not fit to be presented and should
 not be made gifts of:—ཐུན་པ་ arms, ཐུན་
 wine, ཐུན་ poison, ཐུན་ཐུན་ women, ཐུན་ཐུན་
 anything that is not *dharma* (*K. du.*
 4, 78). ཐུན་པ་ཐུན་པ་ ཐུན་པ་ ཐུན་པ་
 charity carried to its furthest limit, i.e., unlimited
 charity; ཐུན་པ་ཐུན་པ་ ཐུན་པ་ [full of
 charity]S.

ཐུན་པ་ཐུན་པ་ *sbyin-bdag* ཐུན་པ་ a patron, more
 especially a dispenser of gifts, a layman
 manifesting his piety by making presents
 to the priesthood.

ཐུན་པ་ཐུན་པ་ *sbyin-gnas*=ཐུན་པ་ཐུན་པ་ ཐུན་པ་
 the objects worthy of gifts, i.e., beings
 to be worshipped by offerings are:—ཐུན་ a
 deity, *Bodhisattva*, *Arhat*, etc., ཐུན་ a
 Buddhist saint or sage or object of reve-
 rence, ཐུན་ཐུན་ཐུན་ worshipful objects, ཐུན་
 ཐུན་ religious symbols, images, *caitya*.

ཐུན་པ་ནམ་བུ་ the ten possessions of the
 Buddhist which he should be ready to
 bestow:—(1) ཐུན་ཐུན་ precious things such as
 gold, silver, gems; (2) ཐུན་ furniture,
 utensils etc.; (3) ཐུན་ articles of food; (4)
 ཐུན་ his ox; (5) ཐུན་ horse; (6) ཐུན་
 elephant; (7) ཐུན་ his daughter; (8) ཐུན་
 land; (9) ཐུན་ཐུན་ (this may be his
 mistress); (10) ཐུན་ཐུན་ his own flesh.
 The instances of the last two items are

where a *Bodhisattva* performs acts of *Dāna-pāramitā* (as found in legendary stories) and are therefore considered as not applicable in ordinary life—so in the *Vinaya* a woman is prohibited as an article of gift. The case of one's body forming an object of gift, which is the outcome of sin (ཀུན་ནས་བསྐྱངས་པ་), is applicable to only a *Bodhisattva* who has no business to remain in the mortal tenement (*Lam-rim*. 221).

ཐུན་པ་པོ་ *sbyin-pa-po* दायक giver, alms-giver, offerer of a gift. Syn. གཏོང་ཐོང་ *gtoñ-phod*; དཔལ་ཐུག་ *dpal-sdug*; ཐུན་རྒྱལ་མཚན་ *sbyin-rlabs-can*; འུ་ཐུན་ཐུང་ *cin-tu sbyin-byed*; རབ་ཐུ་བཞོད་ *rab-tu-hgod*; རབ་ཐུར་ *rab-ster*; ཐུང་པོ་ *sbyod-po*; གཏོང་མེད་མཚན་ཐུན་ *gter-med-mchod sbyin*; རིས་མེད་ཐུར་ *ris-med-ster* (*Mñon*).

ཐུན་པའི་འོས་ *sbyin-pa-hi* *hos* objects of charity:—ཐུབས་གནས་ཀྱི་རྩེན་ supreme objects of refuge; ཡོངས་སུ་དབུལ་བྱ་ those who are poor and destitute; བཤུགས་འོས་ those who are praise-worthy, མཚན་ཅན་ respected friends, parents, etc; བཀུར་འོས་ respectable persons (*Mñon*).

ཐུན་པའི་པ་རྩལ་ཏུ་ཐུན་པའི་མཛོད་ the Sūtra on *Dāna Pāramitā* (*K. d. v*, 122) delivered by Buddha at the request of the *Bodhisattva Mahāsattva* རིའི་ཕུག་དང་། རིའི་ཕུག་དང་། གསེབ་དང་། རྒྱན་རྒྱུ་རྩལ་ན་མེད་གཏོང་མཚན་ཐུན་པ་པོ་བསྐྱེད་པ་འུ་རྩལ་པ་རྩལ་པ་ལྟ་བུའི་མེད་དབང་པོའི་གཙུག་གི་ནོར་བུ་ཞེས་པ་ (this *Bodhisattva's* name is unusually long).

ཐུན་མའི་ལྷ་མོ་ *sbyin-mahi lha-mo* पुनर्वसु the goddess of gifts; a lunar mansion.

ཐུན་སྤྲེག་ *sbyin-sreg* होम, स्वाहा burnt offerings as made by *Tantrik* Buddhists; ཐུན་བསྤྲེག་མཁའན་ होता the offerer of such; ཐུན་སྤྲེག་གི་རྩལ་ གཡམ་ clarified butter, articles necessary for burnt sacrifices. ཐུན་སྤྲེག་གི་ ཡམ་འེད་ *sbyin-sreg-gi yam-çiñ* यज्ञकाष्ठ first

wood necessary for the offering. ཐུན་སྤྲེག་ དགའ་བ་ ལྷ་མའི་ བྱིན་ [lit. "onefond of oblation" i.e. fire] *S*. ཐུན་སྤྲེག་མཚན་ཐུན་རྒྱལ་མཚན་གྱི་མཚན་གྱི་ *sbyin-sreg mchod-sbyin rnam-s-kyi-mchog* (*K. du*. ༩, 190) *Homa* is the chief of all fire-sacrificials.

Syn. འེད་བུ་ *çiñ-bu*; བུད་འེད་ *bud-çiñ*; རེམ་བུད་འེད་ *tshim-byed-çiñ*; ཡམ་འེད་ *yam-çiñ*; རྩལ་འེད་ *hom-çiñ*; ཐུན་མའི་འེད་ *byin-zahi-çiñ*; ཐུགས་ཀྱི་འེད་ *shugs-kyi-çiñ*; ཐུ་མོ་འེད་ *phra-mo-çiñ*; ཐུན་སྤྲེག་འེད་ *sbyin-sreg-çiñ* (*Mñon*).

ཐུང་བ་ *sbyon-wa* pf. ཐུངས་, ཐུང་ རུབ་, མེད་པ་ 1. to clean, remove by cleaning, clear away; like རདག་པ་ བྲག་ལྷན་, washing off esp. རྒྱལ་པ་ཐུང་བ་ to wash off or purge sin; རུ་ཐུངས་ curing diarrhoea (*Lex*); དང་ཐུང་བྱེད་ཀྱི་ འཇམ་རབ་ the knowledge how a man may be purified by his own doings. 2. to take away, to subtract: དེ་ནས་མཐའ་ཐུང་བྱེད་ (*Vai. kar.*) 60 being subtracted. 3. to exercise, to train, རྒྱ་ བློ་ one's mind, རྩལ་ རྩལ་ one's mouth, hence རྩལ་ རྩལ་ eloquence (*Mil.*); རྩལ་ཐུངས་པ་མེད་བའི་མཐུས་ by dint of formerly cultivated abilities (*Glr.*); ད་ཐུང་ཐུང་དགོས་ that must be practised still better; རྩལ་མ་ཐུང་བ་ to learn mathematics (*Pth.*); བཀར་ཐུང་བྱེད་པ་ to accustom, familiarize. ཐུང་མར་ *sbyon-thar* = ཐུང་བར་བྱེད་པ་ to perform magical practices (*Rtsii*). ཐུང་བ་ཐུང་སྤྲེག་ ཇོ་ཏུ་ [a priest skilful in offering oblations] *S*. ཐུང་བྱེད་གཏོས་ *sbyon-byed-gñis* = མར་ཏུ་ *thar-nu* and དུད་བྱེད་ *dur-byid* (*Sman.* 450). ཐུང་རིམས་ *sbyon-rims* = རུ་ནད་ diarrhoea which is of four kinds, ཐུ་ལྷགས་, ཐུ་འཁོར་དང་ཐུ་གཟེད་ and ཐུ་འཁྲོག་.

ཐུར་བ་ *sbyor-wa* I: = *sdeb-pa* (*Mñon*). pf. and fut. ཐུར་ *sbyar* 1. to affix, attach, fasten together; to put close to, to apply: རེམ་མ་ལ་ཐུར་བ་ to impress on the mind; རེམ་འགའ་ རི་བྱེད་ཐུང་མ་བཀུད་པ་མ་བསྐྱེད་པ་ཐུར་གསེལ་ sometimes he

as a little boy eight years old would fasten to his mouth a covering of fur lined with silk; ལྷ་འདྲེན་གཟུགས་ལ་དབྱེ་རྒྱུ་ནས་ having fastened the head on the body of the image. Also fig.: ཁོ་ལ་ལྷ་གྱུར་གྱི་བསམ་པ་བློ་ནི་ conceiving the idea of bringing trouble on them. དབང་པོ་གཉིས་ཐུར་བ་ to unite the two sexes; ཆར་ཡིབ་བྱས་ནས་བཞུད་ཅན་གཉིད་དུ་སྐྱོང་བའི་མི་ལས་དུ་སློབ་དཔོན་པདྨ་ཉུན་ནས་ཐུར་བ་མཛེད་ཅིང་དབང་བསྐྱར་ནི་ having taken shelter from the rain, on sitting down she fell asleep; but in a dream the teacher Padma came and having connection with her bestowed seed. བྱ་བའི་སྒྲ་མ་ཐུར་ཡང་ also without the word བྱ་བ་ being added. 2. to conjoin, connect, combine (used with དང་) ཁ་དང་ཁ་ཐུར་ཡོད་ joined mouths, kissed; དམག་གི་ཆེད་དུ་བོད་མི་རྒྱམས་དང་རྒྱ་མི་རྒྱམས་ཐུར་བ་བྱའོ་ for the purposes of war the Chinamen should unite with Tibetans. It is in this sense of the word that we find a sort of adverbial use of the forms ཐུར་ལ་ *sbyor-la* and ཐུར་དང་ signifying 'along with him,' 'together with him', 'as well': རས་བྱ་མོ་བཅད་ནིང་ཐུར་ལ་ར་ལུག་སོང་. I sent the girl, and the goats and sheep went along with her; ལྷ་མ་འདི་དུ་ཡེབས་ནི་ཐུར་ལ་ལུག་བྲིས་དེ་ཁྱེད་སོང་ as the lama was coming here, he brought the letter with him.

ཐུར་བ་ *sbyor-wa* II: 1. to prepare, get ready, adjust, accommodate one's self to (and thus, as we see, practically identical in meaning with ཐུར་བ་ I.): ཐེག་པ་འཇམ་པ་དེ་དག་དང་ཐད་ཀར་སློབ་ཐུན་པའི་ཐུར་བ་གང་དམའ་བ་རྒྱམས་བཅད་ནས་ནལ་འཁྱོར་གོང་མའི་ལས་ལ་ཐུར་བ་མཛེད་ནི་ next, in order to harmonise the direct way of entrance and those series of vehicles, he caused to be prepared for progress the higher Naljor ascetics without neglecting those that were of the lowest degree of steadfastness; བྱག་ལུག་དེར་སྒོ་རྩ་ཐུར་བྱང་ in that cave they made ready the victuals; ལྷ་ཡི་འབངས་ཀྱིས་ཡིག་

ཆད་དང་ཐུར་མ་བྱང་ your subjects have not complied with the agreement. 2. to establish, confirm, make steadfast, settle; གང་ཞག་སློབ་པ་མའི་རབ་འབྱེང་ཐ་མ་གཟུམ་དེའི་ལས་ལ་ཐུར་བ་དང་ he confirmed in the right way those human beings of the middle classes who were intellectually, superior, mediocre, and inferior, respectively; དེས་འགའ་ཁྱད་པར་གྱི་ཐུར་བ་འདི་ལྟར་ཡང་མཛེད་ནི་ in making people steadfast on several particular occasions he would act like this.

ཐུར་བ་ III: འཇམ་མཚན་, ཡོག་ sbst. 1. རབ་ཐོབ་ in study or religious observances; assiduity, application. 2. union, connection, conjunction with something else; hence, the joining together of letters, the mingling of drugs in medicine, the linking of subjects into a set or pair, the pairing of animals, also coition and sexual union of human beings. 3. coincidence, agreement, harmony, parallelism, analogy: གཤམ་སྐར་འཁྱོད་པའི་ཐུར་བ་ auspicious coincidences, the conjunction of the stars and planets for harmonious connection (marriage). 4. = གྲལ་འབྲིག་པ་ arrangements, plan, preparation: མཚན་མོ་གསོད་པའི་ཐུར་བ་བྱས་པ་ལ་ (A. 67) at night when they had made an arrangement to kill. ཐུར་བ་བཞི་ the four preparations are:—ཚོགས་བསགས་པ་ accumulation of merits; རྒྱུག་པ་ཐུང་བ་ the purification of sins; ཚམས་ཐུང་མཛེད་པ་ worshipping with recitation of Buddhist scriptures; གཏོན་ལ་གཏོར་མ་ཞུར་བ་ the offering of *torma* to evil spirits.

ཐུར་ཁྱོག་ *sbyor-klog* spelling of words and reading (*Situ*. 55).

ཐུར་བརྒྱལ་ *sbyor-brgya-pa* an epithet of Vishnu (*Mñon*.).

ཐུར་དག་ཡམ་ཡོག་ [in medicine, excessive union or mixture] S.

ཐུར་བ་ཉེར་བདུན་ *sbyor-wa ñer-bdun* the twenty seven ཐུར་བ་ coincidences in astrology: (1)

མེ་ལ་ *sel-wa*; (2) མེ་འཛོ་ *mdsah-bo*; (3) རྩེ་དང་པ་ *tshe-dañ-pa*; (4) སྐལ་བཟང་ *skal-bzañ*; (5) བཟང་པོ་ *bzañ-po*; (6) རྩེ་ཁྱུ་རྒྱུ་མེ་པ་ *cin-tu skrañs-pa*; (7) ལས་བཟང་ *las-bzañ*; (8) འཛོ་མེ་པ་ *hdsin-pa*; (9) རྩེ་གཏུ་ *zug-rñu*; (10) སྐལ་མེ་པ་ *skrañs-pa*; (11) འཕྲེལ་པ་ *hphel-wa*; (12) རེས་པ་ *ñes-pa*; (13) ཀུན་འཛོམས་ *kun-hjom*s; (14) དགའ་བ་ *dgah-wa*; (15) རྩེ་རྩེ་ *rdo-rje*; (16) རྩེ་པ་ *grub-pa*; (17) རྩེ་ཁྱུ་རྒྱུ་པ་ *cin-tu lhuñ-wa*; (18) མཚོག་ཅན་ *mchog-can*; (19) ཡོངས་འཛོམས་ *yoñs hjom*; (20) ཞི་བ་ *shi-wa*; (21) རྩེ་པ་ *grub-pa*; (22) བསྐྱེད་བྱ་ *bsgrub-bya*; (23) དགེ་བ་ *dge-wa*; (24) དཀར་པོ་ *dkar-po*; (25) རྩེ་མེ་པ་ *tshañs-pa*; (26) དབང་པོ་ *dwañ-po*; (27) འཕྲོན་འཛོམས་ *hkhon-hdsin* (*Rtsii.*).

ཐྱོར་བྱེད་མ་ *sbyor-byed-ma* 1. a woman in general. 2. a prostitute (*Mñon.*).

ཐྱོར་ལྗན་མ་ *sbyor-ldan-ma* = སྐར་མ་གྱུ་ constellation *Puṣyā* (*Mñon.*).

ཐྱོར་རྩེ་ *Sbyor-rtse* or ཐྱོར་ར་རྩེ་ *sbyor-ra-rtse* n. of a village situated to the south of Lhasa (*Yig. k. 10.*).

སྐྱ་ *sbra* or སྐྱ་གུར་ *sbra-gur* བཅུ་ཁྱུ་ལྷོ་ (རྩེ་དཔལ་བཅུ་གསལ་པ་) also called བྱ་རེ་གུར་ the black yak-hair tent in which the Dok-pa people of Tibet live: རྩེ་ལྷོ་ཞེས་བའི་ནང་དུ་སྐྱ་གུར་ལྷོ་བྱེད་ (A. 120). སྐྱ་ཐག་ *sbra-thag* yak-hair tent-rope; སྐྱ་ལྷོ་ *sbra-ñam* yak-hair blanket (*Rtsii.*); སྐྱ་པ་ *sbra-pa* inmate of yak-hair tent; སྐྱ་ཡོ་ *sbra-yol* curtains made of yak-hair; སྐྱ་ཁེ་ *sbra-çiñ* frame work of a yak-hair tent. 2. = འཛོམས་པ་ [a cage]S.

སྐྱ་ལྷོ་ *sbra-lha* n. of a *Sa-bdag* monster.

སྐྱ་གུར་པ་ *sbrag-pa* = མཉམ་དུ་བདམས་པ་, pf. སྐྱ་གས་ *sbrags*; to lay or put a thing over or by the side of another: མཉམ་ཅན་སྐྱ་གས་གཅིག་ཁྱུ་བཅུ་མཉམ་པའི་སྐྱ་གས་ *sbrags* means putting all things together on one side (*Nag. 53.*).

སྐྱ་གས་མ་ *sbrags-ma* 1. a hay-fork. 2. conjunction, combination: གཤམ་པ་གས་པ་སྐྱ་གས་མ་

flesh and skin in combination; དཔོན་ཅེན་མཉམ་པ་མ་ཕུས་ *Phun-tsog* the great chief joined the head lama (*J. Zan.*).

Syn. སྐྱ་གས་མ་ *sbrag-ma*; མཉམ་པ་མེད་ *mtshun-moñ*, also གཉིས་སྐྱེལ་ *gnis-sbrel*; རྩེ་སྐྱེལ་ *zuñ-sbrel*.

སྐྱ་གས་ *Sbrags* n. of a village in Lhokha on the Bhutan border (*Rtsii.*).

སྐྱ་རྩེ་ *sbrañ* for སྐྱ་རྩེ་ *sbrañ-rtsi* མཐུ་ honey; སྐྱ་རྩེ་ honey-comb; སྐྱ་ཆར་ honey-beer (*Nag.*); སྐྱ་རྩེ་ *sbrañ-rgyas* an offering of honey to the gods, in *Sikk.*

སྐྱ་རྩེ་མཐུ་ *sbrañ-skyabs* = སྐྱ་ཡབ་ མཐུ་མཐུ་ mosquito curtain.

སྐྱ་གེ་རྩེ་ *sbrañ-gi-ro* residuum of honey after having been clarified; also wax.

སྐྱ་ཆར་ *sbrañ-char* = འཛོམས་ཆར་ མཐུ་མཐུ་ slight rain; meal.

སྐྱ་ལྷོ་ བཅུ་ཁྱུ་ [1. n. of deity. 2. a large creeper, *Gaertnera racemosa*]S.

སྐྱ་བྱ་ *sbrañ-bu* མཐུ་ flies, bees, etc.; their several names:—སྐྱ་བྱེད་ *sbrañ-byed*; སྐྱ་གེ་སྐྱ་མ་ *sbrañ-gi sbrañ-ma*; སྐྱ་ཆེས་ཐུང་ *sbrañ-ches-ñuñ*; སྐྱ་སྐྱ་ *sa-ra-sū* མཐུ་; སྐྱ་སྐྱ་ *sa-sbrañ*; སྐྱ་གས་ཀྱི་ *sbrañ-kyi sbrañ-ma*; རྩེ་བྱེད་སྐྱ་བྱ་ *za-byed sbrañ-bu*; རྩེ་མཐུ་ *tshañs-ma*; དུག་རྩེ་ཅན་ *dug-rwa-can*; བ་ར་ཐ་ *ba-ra-ta*; སྐྱ་གས་ཐག་ཅན་ *sbrañ-gcog-can*; དར་དེར་སྐྱ་གས་ *dar-dir-grogs*; དབང་མ་བྱེད་ *dbyañs-byed*; སྐྱ་བྱེད་ *sgra-byed*; དབང་མ་སྐྱ་གས་ *dbyañs-sgrogs* (*Mñon.*).

སྐྱ་བྱེད་ *sbrañ-byi* the marten (*Sch.*).

སྐྱ་མ་ *sbrañ-ma* = བྱེད་པ་ མཐུ་ the honey-bee; སྐྱ་བྱ་གས་ *sbrañ-bug* bees' nest; སྐྱ་ཆར་ bee-hive, honey-comb.

Syn. ར་ཡིག་གཉིས་པ་ *ra-yig gnis-pa*; མེ་རྩོག་འབྱུང་ *me-tog hthun*; སྐྱ་རྩེ་འཛོམས་སྐྱ་གས་ *sbrañ-rtsihi bñtul-shugs*; སྐྱ་རྩེ་མཐུ་ *sbrañ-rtsi myañ*; སྐྱ་རྩེ་མཐུ་ *sbra-rtsi skyoñ*; སྐྱ་རྩེ་འཛོམས་ *sbrañ-rtsi-hdod*; སྐྱ་རྩེ་འཛོམས་ *sbrañ-rtsihi dri-myañ*; གེ་སར་ཐྱོད་ *ge-sar-spyod*; རྩེ་མཐུ་ *rdul-ñal*; མེ་རྩོག་

འཕོང་བ *me-tog hthor-wa*; མེ་རྟོག་ཐམ་ཅན *me-tog zas-can*; མེ་རྟོག་འཇུག *me-tog-hjug*; རྒྱུ་རྩལ་ *rkañ-drug*; རྩིང་ག་ *bhyiñ-ga*; རྩུ་མར་ *bhra-ma-ra*; རྩམ་རུང་པ་པོ་ *ñam-chuñ dwañ-po*; གཙམ་གྱི་ *gsum-sgra*; བུའུ་འཛིན་ *bcud-hdsin*; བུའུ་ཐྱིན་ *bcud-sbyin*; བུའུ་བརྩལ་ཐུགས་ *bcud-brtul-shugs*; མེ་གནས་འཁོར་འགྲོ་ *mi-gnas hkhor-hgro*; གེ་སར་འཛིན་ *ge-sar-hdsin*; རུལ་འཆར་ *rdul-hchañ*; རི་སྐྱེས་ *ri-skyes*; རྩམ་རང་ལྔ་ན་ *spos-ñad-ldan*; རོ་མྱོང་ *ro-myoñ*; མེ་རྟོག་མུང་བ་ *me-tog myañ-wa*; མེ་རྟོག་ལ་རྩེ་ *me-tog la-rtse*; མཚོག་ཏུ་དགའ་ *mchog-tu-dgah*; ཐུང་རྩི་ཐྱོད་ *sbrañ-rtsi-spyod*; ཐུང་རྩི་འདེད་ *sbrañ-rtsi-hded*; ཐུང་རྩི་འཕྲུལ་ཐམ་ཅན་ *sbrañ-rtsihi zas-can*; ཐུང་རྩི་སྐྱེས་ *sbrañ-rtsi-skyes*; ཐུང་བུ་ *sbrañ-bu*; ཐུང་བ་ *buñ-wa* (*Mñon.*).

ཐུང་ཤིང་ *sbrañ-çiñ* མཐུ་ཆ་ (*Hindi mowā*) n. of a tree from the flower of which wine is distilled in India.

Syn. ལེགས་པ་ཤི་ཤིང་ *legs-pahi-çiñ*; ཐུང་གནས་ཅན་ *sbrañ-gnas-can*; འོད་ཟེར་མདངས་ཅན་ *hod-zer mdañs-can*; ཐུང་རྩི་ཡི་རྟོག་ *sbrañ-rtsihi-tog*; ཐུང་མ་མེ་རྟོག་ *bu-ram me-tog*; མངར་བ་འཛིན་ *mñar-wa-dsin*; ཤིང་རིང་ *çiñ-riñ*; ཐུང་རྩི་འཕྲུལ་ཐམ་ཅན་ *sbrañ-rtsihi ljon-pa* (*mñon.*).

ཐུང་པ་ *sbrad-pa* = འབྲུང་པ་ *hbrad-pa* q. v.

ཐུམ་ *sbram* largeness, bulk: ཐུ་ཐུས་ཐུམ་ལ་ཤིན་ཏུ་གསུམ་ as to his bodily bulk the belly was very corpulent (*A. 11*).

ཐུམ་བུ་ *sbram-bu* unwrought gold, bar-gold: ཐུམ་བུ་ན་རེ་ཡོད་ had each a *sho* of unwrought gold (*A. 20*).

ཐུའིང་པ་ *sbrid-pa* 1. or རྩལ་སྐྱེད་པ་ *sna-nas sbrid-pa* to sneeze: ཐུའིང་པ་འབྲུང་གྲོ་ཐུའིང་ when coughing I am seized with a sneezing. ཐུའིང་བྱང་ཐུན་ རྩལ་སྐྱེད་པ་ drugs which produce sneezing. 2. to become numb, torpid: ཐུན་རིང་པོ་བཞུད་ནས་རྩལ་སྐྱེད་པ་ by long squatting the legs become numbed.

ཐུང་པ་ *sbrud-pa* pf. and imp. ཐུས་ *sbru*, fut. ཐུ་ *sbru*, 1. to stir with one's hand to poke up (fire). 2. to knead རྩི་བ་ *rdsi-wa* (*Cs.*).

ཐུམ་པ་ *sbrum-pa* ལུ་ཁྲིལ་གྱི་, གྲོ་ཁྲིལ་, གཞི་ཁྲིལ་ pregnant, big with young; ཐུས་པར་འབྲུང་བ་ to conceive, to become pregnant, fig. ཐུས་པར་རྩལ་ནས་ feeling pregnant (*Pth.*); ཐུ་ཐུ་ཐུས་བྱང་བས་ having conceived, being with child (*Jä.*).

ཐུར་ཁ་ *sbur-khra* (or ཐུར་ཁ་ *sbrur-khra*): ཐུར་ཁ་ཁྲི་ཏུ་ག་འཛོམས་པར་བྱེད་ the worm *sbur-khra* is a cure for hydrophobia.

ཐུལ་ *sbrul* བྲལ་, བཞི, འཛིན་ཏུ་; སརྟ་ a serpent, snake; ཐུལ་འབྲོས་པར་འབྲུང་བའི་ཐུགས་ *sbrul-hbroš-parhgyur-wahi-sñags* the charm to make snakes run away; ཞེ་རི་ལེ་རི་ལེ་ད་ཐུ་ཐུ་— བེས་པ་འདིས་ས་ལ་མཛོན་པར་ཐུགས་ནས་གཏོར་ནས་ཐུལ་འབྲོས་པར་འབྲུང་རྩི་ (*K. g. 8, 52*). this charm when muttered and wind blown on the ground by the lips, will cause a snake to run away from a particular place. ཐུལ་འབྲེལ་ snake's coil; ཐུལ་གྱི་གཏེངས་ བཞིམ་པ་, མེ་གྱི་ a snake's hood; ཐུལ་གྱི་མཚེ་བ་ བཞིང་ཏུ་ fangs of a snake. ཐུལ་གྱི་གཏེང་བུ་ *sbrul-gyi gdub-bu* བཞིམ་པ་ a bangle, one made in the shape of a snake's coil.

Syn. མེག་གིས་ཐོས་ *mig-gis-thos*; གཟར་བུ་མགོ་ *gzar-bu-mgo*; རྩལ་བྱེད་གཏོང་མེ་སང་ *ñal-byed-gñid mi-sad*; རྒྱུ་སྐྱེས་ *rkañ-sbas*; འབྲེལ་བ་ *hkyil-wa*; ལེགས་རངས་ *logs-rañs*; ས་ལ་འབྲེལ་ *sa-la-hphye*; གཏེངས་ཅན་ཅེན་པོ་ *gdeñs-can chen-po*; ལྟོ་འབྲེལ་ *lto-hphye*; ལག་འགྲོ་ *lag-hgro*; ལྟོ་འགྲོ་ *lto-hgro*; ལྟོ་ལྟོ་འགྲོ་ *gya-gyur-hgro*; ཐུང་འགྲོ་ *brañ-hgro*; འབྲེལ་འགྲོ་ *hkhog-hgro*; ལུན་འགྲོ་ *kun-hgro*; ར་ཐུང་ཐུ་ *ba-glañ-sna*; ཐེག་ལེ་རི་ཐུ་ *thig-lehi-sna*; འཁོར་ལོ་ཅན་ *hkhor-lo-can*; རྩུང་ཐམ་ཅན་ *rluñ-zas-can*; འཕེལ་ལ་ཅན་ *hphel-ka-can*; ལེ་གཏོས་པ་ *lee-gñis-pa*; རན་པ་འཕེལ་ཅན་ *ñan-pahi zas-can*; ཐུང་དུ་འཕེལ་ *khuñ-du ñal*; ཏུག་

གི་མཚན་ཅན་ *dug-gi mtshon-can*; དུག་པའི་ *dug-hdsin*; གདེན་ཅན་ *gdenś-can* (*Mñon.*).

ཐུལ་གྱི་མཚན་ཅན་ *sbrul-ggi mtshon-cha* = རྩ་གཞི་ལེན་མ་ཞེས་བྱ་བའི་རྩ་རྒྱུ་མ n. of a vegetable incense called 'tiger's nail' (*Mñon.*).

ཐུལ་ཅན་ *sbrul-can* = དུ་བ་མཛུགས་རིང་ *du-wa mjug-rin* a comet (*Mñon.*).

ཐུལ་གཤེར་ཅན་ *sbrul-gñer-can* = སུ་དག་ *cu-dag* (*Sman-bśdus. 443*).

ཐུ་ *sbre* said by some to be the སྒྲ་མོང་ *sre-moñ* འཁྱུ་ལ weasel; but acc. to *Sch.* the stone-fox.

ཐུ་ཐོ་ *sbre-bo* = རེ་ཐོ་ *re-bo* or རེ་བ་ *re-wa* a coarse material manufactured of yak's hair for tent coverings (*Jä.*).

ཐུང་པ་ *sbreñ-wa* pf. ཐུངས་ *sbreñś*: to rattle, make shake, vibrate; to play an instrument (*Jä.*): གཞུ་རྒྱུད་ཐུང་བ་ *gshu-rgyud sbreñ-wa* to jerk the bow-string; ཐུས་པའི་ཐུང་བ་ *bum-pahi chu sbreñ-wa* to shake the water in a bottle.

ཏ་ ཐུབས་པ་ *sbrebs-pa* = ཐུམས་པ་ *skems-pa* རྩ་ལྔ་ dry, thirsty.

ཐུལ་པོ་ *sbrul-po* 1. a joint (*D. cel. 7*). 2. an old officer (*Rtsii.*): འབྲེལ་དང་མཚུངས་པའི་རྩ་གཙང་པ་ཐུལ་པོས་བདེན་.

ཐུལ་བ་ *sbrul-wa* to stitch together (paper), to sew on, to fasten on; to bind together, to attach; ལུགས་སྒྲིག་ལག་པ་ཐུལ་ནས་ *leags-sgrog lag-pa sbrul-naś* having one's hands shackled together. ཐུལ་ལྷ་ *sbrul-zla* joint official, colleague, comrade: ཐེར་ཡོང་ཆེ་ཆུང་ལ་མ་བཞུགས་པའི་ཐུལ་ལྷའི་རིགས་ལ་རྩེ་བ་དང་ (*D. cel. 12*); ཐུལ་ལྷ་ཅན་ *sbrul-zla-can* having an assistant.

ཐུས་ *sbres* (*Cs.*) frozen, stiff, hard.

ཐུན་པ་ *sbron-pa* = འཕོད་པ་ pf. ཐུན་ *sbran*, 1. to summon, to call, to announce to; ཐུན་དུ་བཏང་བ་ to inform, warn; ཐུབ་ཐོབ་ཅིག་དང་མཛོ་མ་ཞེས་ཁོང་དང་གིས་ཐུན་ཐུན་ *grub-thob cig has tho ma shes khoñ-rañ-gis tshur sbran* they summoned hither a hermit whom I was not acquainted with. 2. to sprinkle, to squirt upon.

† म'गर ma-ka-ra मकर a crocodile.

‡ མ་རྒྱུ་ཏ་ཀ *ma-ko-ta-ka* मकोतक; ལེང་རྒྱུ་གསེབ་ ར་གནས་པའི་སྒྲིན་བུ་ a kind of worm living in dry wood (*K. d.* ३, 455).

མ་བྱུས་ *ma-bkrus* = མ་ཕྱོད་པ་ *ma-byon-pa* not arrived at, not come, not happened.

མ་རྒྱུ་ *Ma-rko* a country situated to the south of Dhana-s'ri the people of which are said to be naturally mild and also prosperous (*Dsam.*).

མ་སྐྱུང་ *Ma-skyan* a wild mountainous district of Tibet inhabited by herdsmen situated towards the west of Lhasa; also n. of a celebrated lama (*Loñ.* ३ 3).

མ་སྐྱེས་ *ma-skyes* अज, अतुल्यपन्न; unborn, not grown, primeval. མ་སྐྱེས་དགྲ་ *ma-skyes dgra* अजातशत्रु one of the names of Yudhisthira, the eldest of the Pāṇḍava brothers. Also the son of Rājā Bimbisāra, king of Magadha.

མ་ཁ་ *Ma-kha* seems to be Mecca.

མ་ཁལ་ *ma-khal* amount in bushels of grain lent out (*Jä.*).

མ་ཁོངས་སུ་ *ma-khoñs-su* on the mother's part, on the maternal side.

མ་ཁོམ་པ་ *ma-khom-pa* = མེ་དལ་བ་ *mi-dal-wa* without leisure, unrelaxed; suffering uninterruptedly, perpetual suffering (*Yig.*).

མ་ག་དྭ་ *ma-ga-dha* 1. ལུ་ལུ་ a cock. 2. the ancient name of the country including Behar, Benares, Allahabad, etc.

མ་གར་མ་ *ma-gar-ma* शिफा [the fibrous root of a water-lily] S.

མ་གལ་ *ma-gal* 1. acc. to *Jä.* in *W.* a poplar tree. 2. the bark of a medicinal plant: མ་གལ་གྲོ་བའི་ནད་དང་འབྲུག་པ་སེལ་ magal cures disease of the lungs and also small-pox.

མ་གེ་ *ma-gi* = མ་ཕྱོགས་ down below, downward, yonder: མེ་མ་གེ་ཅི་ཞིག་ལ་རྒྱས་ནས་རབ་དུ་མེ་འབྱུང་ the man having become attached to

something below cannot be admitted into the religious order (*A.* 31).

མ་གེ་ནག་པོ་ཀུན་ལ་རྒྱུག་པ་ = མ་ཅི་ musk (*Sman.* 109).

མ་གུས་པ་ *ma-gus-pa* अवज्ञान, अनादर disrespectful; disregard. མ་གུས་པའི་ཚུལ་ *ma-gus-pahi tshul* अनादरवृत्ति disrespectful feelings, dishonourable profession.

མ་མགལ་ *ma-mgal* = ཁའི་མ་ལེ་ *khahi-ma-le*: ཡ་མགལ་ཡ་ལེ་ *ya-mgal ya-le* the upper row of teeth; མ་མགལ་མ་ལེ་ *ma-mgal ma-le* the lower row of teeth (*Nag.*).

མ་འགལ་ *ma-hgab* = མེ་རུང་བ་ or མེ་ཆག་པ་ rough, rude, wild; also that cannot and should not be done: ཁྱིམ་མ་སྐྱོང་པར་འཇོག་པ་མ་འགལ་ཅིང་ (*D. cel.* 9).

‡ མ་རྒྱུ་ *ma-rgad* मरकत emerald.

མ་རྒྱས་པ་ *ma-rgas-pa* not old; निश्चय shelter.

མ་རྒྱོ་ *ma-sgo* = རྒྱལ་རྒྱོ་ *rgyal-sgo* the principal or main gate, the royal entrance (in Sikk.).

མ་རྒྱུངས་མ་རྩིགས་ *ma-sgruñs ma rtsigs* undissembled impurity, unmitigated uncleanness: ལྷོ་ཁྱོའི་སྤྱོད་པ་མ་རྒྱུངས་མ་རྩིགས་ནམས་ the behaviour of a savage is unmixed uncleanness.

མ་རེས་ *ma-ñes* or མ་རེས་པ་ that which is indefinite in all respects; not reliable, uncertain; མ་རེས་པ་གཉིས་ *ma-ñes-pa gñis* द्वयनियत two kinds of doubtfulness; མ་རེས་པ་བཞེ་ *ma-ñes-pa bshi* अनिश्चितचत्वारः the four kinds of doubtfulness or uncertain objects.

མ་བཅོས་ *ma-bcos* not artificial or contrived མ་བཅོས་པ་ *ma-bcos-pa* नैसर्गिक natural.

མ་བཅད་ *ma-bcad* = མ་དབྱེ་ *ma-dbye* अवहित unshaken; uncut, unhappened.

མ་བཅོས་པ་ *ma-bcos-pa* स्थल (dry ground).

མ་ཆད་ *ma-chad* without falling or, being tired or diminished.

མ་ཆེན་ *ma-chen* the cook in high lamas' or better-class families; མ་གཡོག་ *ma-gyog* the assistant cook; བདེ་བ་མ་ཆེན་ *bde-wa ma-chen* chief cook in a monastery of large size.

མ་འདྲེས་པ་ *ma-hdres-pa* 1. अव्यवकीर्ण unscattered. 2. = མ་དང་པ་ གསལ་མེད་, གསལ་མེད་, གསལ་མེད་, གསལ་མེད་ [undivided, absolute, unmixed] S.

མ་རུ *ma-rdu* W. thorn, prickly, མ་རུ་ཅན་ *ma-rdu-can* thorny, prickly.

མ་རྩེ *ma-rdo* (རྩེ་མ་ལ་འདྲེས་པ་མ་རྩེ་ *rgya-ma-la hdeg-s-pahi-rdo*) weight or weighing stone.

མ་ཐུམས་པ་ *ma-sdams-pa* निर्यन्त्र unrestrained; not found.

མ་ན་རུ་ག་མ་ *ma-na-nu ga-ma* = འགྲོག་པ་ *hgog-pa* etc. (*K. ko.* 237).

མ་ན་རུ་ན་ཡ་ *ma-na-nu na-ya* (mystic) = ཀུན་འབྱུང་པ་ *kun-hbyun-wa*.

‡ མ་ན་རུ་ *ma-na-hu* a kind of stone with which tobacco pipes are made in China.

མ་ནེང་ *ma-niñ* नपुंसक, स्त्रीव, पण्डक, पण्डग 1. hermaphrodite, without sexual distinction. 2. eunuch, unable to beget: མ་ནེང་ལག་མགོ་ཅན་ a pig-headed eunuch; རྒྱུ་ཤ་པ་ཕུང་ཅན་ jealous eunuch; མ་ནེང་སྒྲུབ་པ་ *ma-niñ sla-byed-pa* ཕུང་པ་ཕུང་ཅན་ eunuch-guard. 3. barren, childless (*Vai-ññ*). མ་ནེང་ཡི་གེ་ *ma-niñ yi-ge* the letters of Tibetan alphabet which are said to pertain to no gender, viz.:—ཀ, ཁ, ག, གྷ, ང. མ་མ་ནེང་ *pho ma-niñ*; མོ་མ་ནེང་ *mo ma-niñ*; འབྱུང་པ་མ་ནེང་ *hgyur-wa ma-niñ*; བཅོས་པ་མ་ནེང་ *bcos-pahi ma-niñ*; རལ་གུ་ཅན་ *ral-gu-can*.

Syn. མཐའ་གཏིམ་གྲངས་ *mtshah-gñis spanis*; མཚན་གཏིམ་ *mtshan-gñis*; མཚན་མེད་ *mtshan-med* (*Mñon.*).

‡ མ་རུ་ *ma-nu* 1. मनु. 2. n. of a mineral drug (རྩེ་སྒྲན་ཞིག་ *rdo-sman shig*) (*Mñon.*). 3. मनस् the mind (ཡིད་): མ་རུ་འབྱུང་པ་ *ma-nu hkhun-pa* (prob. a corruption of मनः कुण्ड) grumbling (without any cause). མ་རུ་ཏ་ག་ *ma-nu ta-ka* (སྒྲན་) n. of a medicine; བེམ་ཅན་ a kind of plant. མ་རུ་སྒྲོམ་དཀར་ *ma-nu spos-dkar* (སྒྲན་ཀའཔར་) camphor.

མ་རུ་སྒྲིན་ *Ma-nu-sbyin* कालिन्दी an epithet of the wife of the sun v. རྒྱུ་མའི་བུ་རྒྱུ་མོ་ (*Mñon.*).

‡ མ་ཏི་ *ma-ni* मणि (jewel); abb. for ཡི་གེ་རྩེ་ག་ *yi-ge drug* the mystic six syllables of the Tibetan Buddhists: *Om ma-ni pad-me hum* ཨོཾ་མ་ཏི་པད་མེ་ཏུམ་. མ་ཏི་འཁོར་ལོ་ *ma-ni hkhor-lo* prayer-wheel; also མ་ནེ་ཅན་འཁོར་. The long piles of stone are simply called མ་ཏི་ in W.; but elsewhere “*mendang.*”

‡ མ་ཏི་བཀའ་འབུམ་ *ma-ni bkahh-hbum* n. of a religious work, the authorship of which is attributed to Avalokites'vara by the *Rñiñ-ma* sect (*J. Zan*). But usually ascribed to Srong-tsan Gampo.

‡ མ་ཏི་པུ་རྩ་ *ma-ni pā-tra* मणिपत्र pure leaf-gold: གསེར་མ་ཏི་པུ་རྩ་སྒྲིམ་པ་གར་ལུལ་ presented one handful of pure gold-leaf called *mañi-patra* (*A.* 37).

‡ མ་ཏི་ནུང་ *ma-ni bha-dra* (ནོར་བུ་བཟང་པོ་ *nor-bu bzai po*) n. of a rich house-holder who was devoted to Buddhism.

‡ མ་ཏི་མ་ *ma-ni ma* = རྩེ་མ་མ་ musical instruments like cymbals; མ་ཏི་མ་ལ་ནོ་རྩེ་ག་ཕྱེད་པ་ཡིན་ the cost of a pair of cymbals is six *sho* (*Jig.*).

མ་དབྱུད་ *ma-dpyad* = མ་གཤམ་ལ་ *ma-gshal* གཤམ་པ་མེད་ immeasurable, that cannot be examined.

མ་སྒྲོམ་པ་ *ma-spobs* = མ་བསམ་པ་ *ma-bsam-pa* without thinking, not hearing or keeping in mind: ཁོ་མོས་འོང་བར་མ་སྒྲོམ་ཀྱིས་བདག་ལུལ་གཤམ་དུ་འགྲོ་བམ་ (*Hbrom.* 49).

མ་ཕང་ *ma-phan* or མ་ཕམ་ *ma-pham* = མ་རྩེས་པ་ *ma-dros-pa* lake Manasarowara, or rather the eastern one of the pair of lakes bearing that name: དེ་ནས་ཕུ་རང་ས་ནས་ཕང་ཕྱོད་ཏི་མ་ཕང་གི་རྩ་དུ་རྩོལ་བཤམ་. thence proceeding from Purang he halted near the lake Maphang for breakfast (*A.* 74). མ་ཕམ་པ་ *ma-pham-pa* གཞིན་ the unconquerable, an epithet of Maitreya, the coming Buddha (*Mñon.*).

མ་འཕགས་ *ma-hphags* not risen, not exalted = མ་ནོག་པ་ *ma-nogs* or མ་ཕྱིས་ *ma-phyis* གཤམ་པ་མེད་ without consideration.

མ་བུ *ma-bu* मातापुत्र mother and son:
 མ་བུ་ཕྱད་པ་ *ma-bu phrad-pa* meeting of
 mother and son. མ་བུ་རྩ་ལ་གསུམ་ *ma-bu-rtsal*
gsum three comprising: མ་ *ma*—ཀུན་གཤིག་ཀྱི་བྱུང་
 གནལ་ the universal basis, བུ་ *bu*—རིག་པའི་ལྟེ་ཤེས་
 intellectual knowledge, རྩ་ལ་ *rtsal*—སྒྲོ་ལོ་ཟེར་
 sound and light, the activity of nature.
 མ་བུའི་འདུ་ཤེས་ *ma-buhi hdu-ces* the associations
 of mother and son.

མ་བུས་པ་ *ma-byas-pa* = མ་ཕྱད་པ་ འཁུ་མཁུ་མཁུ་
 [receiving the fruit of what was not
 done by one's self. The argument of
 མ་བུས་པ་ *ma-byas-pa* འཁུ་མཁུ་མཁུ་ "coming of
 not-done work" is advanced to silence
 those who do not believe in the doctrine
 of rebirths, for they cannot explain why
 an infant who has not yet committed any
 misdeeds is often found to suffer physical
 pains]S.

མ་བུ་ *ma-byuñ* did not appear, the act
 failed, did not answer the purpose: ཅི་ཡང་
 མ་བུ་ *ci-yañ ma-byuñ* nothing happened,
 nothing came out of it. མ་བུ་འབྱུང་མེད་ *ma-byuñ-wa*
 འབྱུང་མེད་ not happening.

མ་འབྱུང་པ་ *ma-hbyar-wa* བཤེས་པ་ analysis.

མ་མ་ *ma-ma* 1. མ་མ་, བཤུ་ a midwife,
 children's nurse. There are four kinds
 of nurses—པ་ར་ན་འཛོལ་པའི་མ་མ་ མ་མ་མ་མ་ nurse
 who carries the child in her lap; ལུ་མ་བུ་ལྟ་
 པའི་མ་མ་ ལྷོ་ལྷོ་མ་མ་ nurse who gives the
 child suck from her breast; རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མ་
 མ་མ་མ་མ་ nurse for cleaning the child's
 body; རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མ་ རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མ་; nurse for
 playing with the child (*K. du.* ༡, 5).
 རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མ་ རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མ་ རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མ་
 རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མ་ the king's lady having given
 birth to a son, he said that it was time to
 send for a good nurse (*Hbrom.* 52).
 2. = ལྷོ་ལྷོ་ལྟ་པའི་མ་མ་ *rgya-mtsho* the ocean: མ་མ་ལྷོ་ལྟ་པའི་
 ལྷོ་ལྟ་པའི་མ་མ་ ལྷོ་ལྟ་པའི་མ་མ་.

མ་མི་རྩ་ *Ma-mi-rya* n. of a wild tribe inha-
 biting the easternmost hills of Assam and
 the Himalaya and to the east of the Miri
 people. The males are dwarfish and
 crooked, the women are pretty-looking.
 They are fond of meat and salt, and also
 of human flesh (*Dsam.*).

མ་མུན་ *ma-mun* abb. of མ་རིག་མུན་པ་.

མ་མོ་ *ma-mo* 1. (ལུག་) མ་མོ་, མ་མོ་, རྩ་
rtsa-wa root, foundation, the origin (*J.*
Zañ). 2. རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མོ་ [a certain medicinal plant]S.
 མ་མོ་འཛོལ་པའི་མ་མོ་ *ma mo hdsin* མ་མོ་འཛོལ་པའི་
 the *matrikā* or the mystic diagram]S.
 3. an ewe that has brought forth a lamb.
 4. grandmother. 5. a kind of wicked
 demon; མ་མོ་འཛོལ་པའི་མ་མོ་ *ma-mo dgah-*
war byed-pahi-gdon n. of a fearful demon
 (*Mñg.* 77-79).

མ་མོའི་མ་ *ma-mohi-ma* མ་མོའི་མ་ [mother of a
 mother an epithet of Pārvati]S.

མ་མོས་བཞེན་ *ma-myoṣ-bshin* = མ་འདོད་བཞེན་ as if
 not liking or wishing (*Khrid.* 68). མ་མོས་
 བཞེན་པའི་མ་མོ་ *ma-myoṣ-paṣ hdul-war hoṣ-pa*
 མ་མོ་, བཞེན་པའི་མ་མོ་: not stupid, modesty.

མ་མོ་ *ma-smad* mother and son (or
 daughter): རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མོ་ རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མོ་
 རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མོ་ (*A.* 59). མ་མོ་མ་ *ma-smad* མ་
 རྩ་ལ་ལྟ་པའི་མ་མོ་ *pañ-choṣ semṣ* n. of a Buddhist
 nun (*Ya-sel.* 31).

མ་མོས་པའི་མ་མོ་ *ma-rmoṣ-pahi lo-tog* wild
 crop, crop grown without being cultivated;
 also maize (*Yig.*).

མ་མོ་ལ་ v. ལྷོ་ལྟ་པའི་.

མ་མོ་ལ་མ་མོ་ལ་ མ་མོ་ལ་ not incomplete [not
 impaired]S.

མ་མོ་ལ་ *ma-tshoṣ-pa* = རྩ་ལ་ལྟ་པའི་ *rjen-pa* unripe,
 raw (*Mñon.*).

མ་མོ་ *ma-shu* not melted, not said; མ་མོ་ལ་
 མ་མོ་ *ma-shu-pahi nad* or མ་མོ་ལ་མ་མོ་ indigestion.

མ་གཞི *ma-gshi* = དོན་གྱི་ཙམ་ subject matter:
མ་གཞི་དེ་གང་ནས་བྱུང་ *ma-gshi-de gañ-nas-byun*
whence has that subject matter arisen?
མ་གཞིའི་ཐད་ *ma-gshihi thad* having regard
to the chief subject, or subject matter.

མ་རྒྱལ་པ་ *ma-zug-pa* = སེམས་ལ་དྲན་པ་ to remem-
ber, recollect (*Hbrom.* 129).

མ་ལྷུང་མས་ *ma-zlums* ལྷ་ཡོད་ met. the sun.

མ་འོངས་པ་ *ma-hoñs-pa* the future. མ་འོངས་
རྒྱལ་ཅན་ *ma-hoñs rdul-can* (བྱ་མོ་གཞོན་ནུ་མ་) a
maiden, a girl just entering the age of
puberty (*Mñon.*).

མ་ཡི་མ་ *ma-yi-ma* grandmother = ཨ་ཡུ་ *a-*
phyi or ཕྱི་མ་ *phyi-ma*; the grandmother's
mother being called ཡང་ཕྱི་ *yañ-phyi*.

མ་ཡགས་བྱ་ *ma-yags bya* to console, give
consolation to one who is in grief: དེའི་དུས་
ན་ཡལ་ཡུམ་གྱིས་ནས་དགེ་བ་ཞེས་པ་མ་ཡགས་བྱ་སྐྱུ་མ་པ་ལ་ he
thought of consoling the *Dge-bçes* whose
parents had died. (*A.* 101).

མ་གཡོག་ *ma-gyog* v. མ་ཚོན་.

མ་གཡོས་ *ma-gyos* without hesitating, with-
out wavering, remaining firm; ཁྱེད་ཀྱིས་མ་
གཡོས་ཀྱིས་མིན་ཞུ་རྒྱུ་ being firm do you govern
the kingdom (*Hbrom.* 17).

མ་རན་ *Mā-ran* = *Morrung* an aboriginal
tribe living in the Himalayan Terai
and East Nepal districts (*Dsam.*).

མ་རབས་ *ma-rabs* the lower class of people,
the vulgar.

Syn. མོ་མོ་སྐྱེ་བོ་ *so-so skye-wo*; ཕལ་པ་ *phal-*
pa; རིགས་ངན་ *rigs-ñan*; དམངས་རིགས་ *dmañs*
rigs; དམན་པའི་རིགས་ *dman pahi rigs*; གཡུང་པོ་
gyun-po; རིགས་མེད་ *rigs med*; མཚོན་ཆ་བ་ *mtshon-*
cha-wa; ཐ་གལ་ *tha-çal*; ཐ་ཆད་ *tha-chad*
(*Mñon.*).

མ་རི་ *ma-ri* = དེ་ཙམ་མི་ཐོབ་ *de-tsam mi-thob* an
expression to signify that you will not get
so much.

མ་རིག་པ་ *ma-rig-pa* གཞི་མེད་ ignorance.
མ་རིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཤམས་གསུམ་པའི་ཙམ་མི་ཞེས་པ་ལ་ not
knowing the things and phenomena of the
three worlds constitutes Avidyā (*K. d.*
356).

Syn. མི་ཞེས་ *mi-çes*; མ་རིག་ *ma-rig*; ང་ཡིང་
འཛོན་ *ña-yir-hdsin*; དངོས་འཛོན་ *dños-hdsin*; བདག་
འཛོན་ *bdag-hdsin*; རིག་མིན་ *rig-min*; མ་རྟོགས་ *ma-*
rtogs; མ་ངེས་ *ma-ñes*; མ་གོ་བ་ *ma-go-wa*
(*Mñon.*).

མ་རུ་ *Ma-ru* or མེ་རུ་ n. of a castle and
monastery in the N.E. quarter of Lhasa.

མ་རུ་རྩེ་ *ma-ru-rtse* 1. n. of a medicinal
fruit which cures the disease of worms:
མ་རུ་རྩེ་ཡིས་མྱིན་ནད་སེལ་བར་བྱེད་. 2. n. of a country
(*Pth.*).

མ་རུང་པ་ *ma-ruñ-pa* = གདུག་པ་ *gdug-pa* རྒྱུ་,
བྱུང་, ཡལ་ [mischievous] S. མ་རུངས་པ་ *ma-ruñs-*
pa untractable, coarse, furious; ཕྱུར་ cunning,
sly, deceitful (*Mñon.*).

མ་རེ་ *ma-re* = དེ་བམ་བྱེད་ *re-wa ma-byed* do not
expect, be hopeless.

མ་རེག་ *ma-reg* or མ་རེག་པ་ = མ་རྒྱལ་པ་ not touch-
ing or untouched: རྒྱུ་འཕྲུལ་འཁོར་པ་མ་རེག་པའི་བར་རྒྱང་
the intermediate space which has not
touched the clouds or sphere of water
(*Ya-sel.* 39).

མ་རེངས་པ་ *ma-reñs-pa* v. མ་རངས་པ་.

མ་ལ་ *ma-la* 1. moreover, furthermore,
presently, just now: མ་ལ་བདག་གིས་སུ་ཞྭ་གསེར་ཅན་
ནམས་པ་མཐོ་ཙམ་སྐྱུ་མ་མོ་ now I consider the *Tirthi-*
kas (Brahmans) of about a span measure,
i.e., very unimportant. 2. in ཀྱི་མ་མལ་ call
of compassion, or fatigue. ཀྱི་མ་ཀྱེ་རུད་ *kye-*
ma kye-hud གཏོ་བཅོམ་ oh, alas.

མ་ལ་མཁན་ *ma-la-mkhan* in *Ld.* snake-
charmer, conjurer.

‡ མ་ལ་ཏི་ *ma-la-ti* མ་ལ་ཏི་ n. of a flower
[*Jasminum grandiflorum*] S. (*K. g.* 8, 82).

Syn. སའི་རྒྱུང་པ་ *sa-yi rkañ-pa*; བརྒྱ་འཛིགས་
brgya-hjigs; རྩ་རྩེ་ལེད་ *rtsa-rtse-ñin* (*Mñon.*).

‡ མ་ལ་ཡ *ma-la-ya* ལྷོ་རྒྱུ་རྒྱུ་; བསེལ་བ *bsil-wa* cool, cool breeze.

མ་ལ་ཡ་ཙེ *ma-la-ya-tse* in *Ld.* a small lizard (*Jä.*).

‡ མ་ལ་ཡར་ཁྱེས *ma-la yar-skyes* མལ་ཡུ་རྫོང་; རྩ་དྭགས་པོ་ white sandal wood.

མ་ལ་ཡར་གནས་མོ་ *ma-la-yar gnaṣ-mo* མལ་ཡུ་རྫོང་གི་མཚན་པོ་ an epithet of Durga the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

མ་ལག *ma-lag* 1. active, quick. 2. in *Ld.* somersault; colloq. : མ་ལག་ལོག་ཕྱེད་པ་ to perform a somersault, play the tricks of a mountebank, to roll on the ground with legs turned up, as do horses, etc.

མ་ལམ *ma-lam* = མར་ལམ་ high road, broad passage *W.* (*Jä.*).

མ་ལུས *ma-luṣ* = ཀུན་རིལ་གྱི་ *kun-ril-gyi* འཕྲིན་ལྷོ་ all, entire (*A. k.* 1-2). མ་ལུས་ཀྱུ་པོ་ *ma-luṣ rgyal-po* འཕྲིན་ལྷོ་འཕྲིན་ལྷོ་ a universal king.

མ་ལེགས་པ་ *ma-legs-pa* མ་ལེགས་པ་ bad, unfortunate: ཀྱུ་པོ་གཟུ་ལུ་མ་ལེགས་པ་ a rash and hasty action in a king is unfortunate; ཁྱིམ་པ་ལ་ལོ་ རྩོད་པ་ལྷོ་ it is bad for a house-holder if the harvest fails (*K. du.* 5, 201).

‡ མ་ལེམ *ma-lem* in *Sikk.* for མལ་ལེམ་ garland = རྩེད་པ་ *hphreñ-wa*.

‡ མ་ག་ཀ *ma-ḡa-ka* མཁ་ཀ་, མཁ་ཀ་ the small red seed-bean of Nepal; a berry used for weighment of gold and silver.

‡ མ་གཤི་འདབ་མ་ *ma-ḡahi hdab-ma* མཁ་ཀ་ལྷོ་ [མཁ་ཀ་ལྷོ་ a plant *Hemionites cordifolia*] *S.*

མ་གཤི་དགུ་ཤིས་ *ma-ḡeṣ dgu-ḡeṣ* = མ་དྭ་དགུ་དྭ་ &c.

‡ མ་ལུ་ར་ཀླ *Ma-su rakṣa* a great ethical writer of Buddhist India, a translation of whose works in Tibetan is to be found in *Tan d.* ཀོ་, 203.

མ་གསན་ཚུལ་ *ma-gsan-tshul* (ཐོས་ཀྱང་མ་ཐོས་པར་ རྩེད་) conniving at ignorance (of informa-

tion); hearing anything to show as if one has not heard it: འབས་འདྲན་དུ་འགྲོ་བའི་གནས་ཚུལ་ལྱང་ན་ཡང་མ་གསན་ཚུལ་དང་ if any shameful or humiliating news arrived still to assume not to have heard it (*D. ḡel.* 7).

མ་ཏ་མེད་ཀ་ *ma-ha liñ-ka* a kind of shoes used in India during Buddha's time (*K. my.* 7, 175).

‡ མ་ཏེ་ *ma-he* མཏིལ་ buffalo; མ་ཏེ་མོ་ *ma-he-mo* female buffalo: མ་ཏེ་རྩ་ཚུལ་འདྲན་པའི་བར་ཕྱེད་ the horn of the buffalo cures the disease of shunning the light (*K. my.* 7, 68).

Syn. རེགས་པ་བཅུ་པ་ *hjigs-pa bcu-pa*; རྩལ་ལྷོ་ མིག་ *rdul-ldan-mig*; ལུར་འདྲེས་ *chur-hdres*; མ་ཏེ་མ་ *sa-ñal*; རྩལ་ལྷོ་ *rta-yi-dgra*; གཤིན་པའི་བཞུགས་པ་ *gḡin-rjeñi bshon-pa*; རོལ་པ་ཅན་ *rol-pa-can*; རྩལ་ལྷོ་མ་ *khyu-mchog*; མིག་དམར་ *mig-dmar* (*Mñon.*).

‡ མ་ཏ་ཀ་ *ma-hā kā-ra* 1. = མཏ་ཀ་ a great figure. 2. = ཕུགས་ཆེན་པོ་ *phyugs chen-po* (mystic) (*K. g.* 19, 28).

‡ མ་ཏ་མེལ་ *ma-hā nā-la* མཏ་མེལ་ n. of a precious stone (*K. d.* 5, 136).

‡ མ་ཏི་ཀ་ *mā-tri-ka* n. of a wild animal (*K. d.* 374).

‡ མ་ཏ་ཀ་ཏུ་ལྷོ་ *mā-ḡā tu-ḡā*, མཏ་ཀ་མ་ *sañ-ḡā-mā*, མ་ཏ་ཀ་ཏུ་ལྷོ་ *sar-wa da-tra bi-ra-tri* is a mystic formula for Vais'ravana [let blessings be to me, O all-giving hero!] *S.*

‡ མ་ཏི་ཏ་ *Mā-si-ta* said to be the n. of a Mahomedan teacher born in Mecca, so perhaps Mahomed (*S. Lam.* 34).

མག་པ་ *mag-pa* ཇམ་མཐུ་, ཇམ་མཐུ་ son-in-law. མག་མམ་ *mag-mal* bed-clothes of bridegroom, also the bed-room of the bridegroom. In *W.* the word *mak-mal* as in Hind. = velvet.

མཏ་དྭགས་ *Mañ-dkar* n. of a place in Tsang (*Deb.* 7, 26).

མང་བཀུར་ཀུལ་པོ་ *Mañ-bkur Rgyal-po* or ཀུལ་པོ་
མང་པོ་བཀུར་བ་ *Rgyal-po Mañ-po bkur-wa* the
first king of the world who was elected by
the common consent of the people.

མང་སྐྱེས་ *mañ-skyes* as met. pig, wild boar;
that gives birth to many young ones
(*Mñon.*).

མང་ཁུར་མ་ *mañ-khur-ma* a presenta-
tion scarf of superior quality (*Rtsii.*).

‡ མང་ག་ལམ་ *mañ-ga-lam* མཁྲུལ་ well-
being; = བཀྲ་ཤིས་ *bkra çis* auspicious, good.

མང་གུ་ར་ *mañ-gu-ra* n. of a fish of red
colour about a span in length.

མང་གོ་མོ་ *mañ-ge-mo* long ago, long since
(*Cs.*).

མང་སྒར་ *mañ-sgar* 1. a military encamp-
ment. 2. n. of a fort in Mañyul: དེ་ནས་བཟང་ས་
གཞན་ཀུ་འབར་འབར་གྱིས་མང་སྒར་དུ་སྒྱུན་དང་ས་ (*A.* 88).

མང་ཇ་ *mañ-ja* tea given to the assem-
bled monks on the occasion of a religious
service.

མང་དུ་ *mañ-du* = ཕལ་ཆེར་ *phal-cher* མུ་རི་, མུ་ཡིཅ
plenty, enough, a compound of མང་ and
དུ་ being used exactly like མང་པོ་ *mañ-po*;
མང་མང་དུ་ *mañ-mañ-du* = མང་པོ་མང་ in great
quantity or in large number: སྐར་ཡང་མང་མང་
མཛད་པ་དང་ again they did it more and more
(*Hbrom.* 52). མང་དུ་ཐོས་པ་ *mañ-du thoṣ-pa*
མུ་རི་ལ་, བུ་ལྟོ་མ་ a Buddhist monk who has
heard many sermons and has read many
sacred books; such learned man has five
qualifications: (1) ལུང་པོ་ལ་མཁས་པ་, (2) རྒྱལ་ལ་
མཁས་པ་, (3) རྒྱ་མཛེད་ལ་མཁས་པ་, (4) རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་
འབྲུང་བ་ལ་མཁས་པ་, (5) དེའི་གདམས་པ་དང་རྒྱུ་བཟླ་པ་
གཞན་ལ་རག་པ་ལ་མཁས་པ་ (*K. d.* ༧, 166).

མང་པོ་ *mañ-po* བུ་, སྐྱེས་, མུ་རི་ adj. much,
many; also used as adv. for མང་པོར་ as in:
ཐྱག་ནི་མང་པོར་བཟུགས་ཅིང་ bleeding profusely (*A.*

k. 2 69). མི་མང་པོ་ *mi-mañ-po* many people,
most people; བཞིན་མང་པོ་ the numerous
retinue; ལྟོ་མང་ལྟོ་ལྟོ་ look at the water,
whether there is much or little of it;
གཅིག་གྱུར་བ་ལ་མང་ལྟོ་མེད་ if you multiply by one,
you will get neither more nor less (*Vai-*
śñ.). མང་པོ་གཅིག་ཏུ་བྱས་པ་ *mañ-po gcig-tu byas-pa*
multitude, collection of many articles,
many made as one; མང་པོ་རྣམས་ *mañ-po-rnamṣ*
བཞུགས་: many; མང་པོ་མང་པོ་ *mañ-po mañ-po* བུ་
abundant; མང་པོ་འཛིན་ *mañ-po-hdsin* བུ་
much. མང་པོ་འཛིན་པ་ *mañ-pohi dños-pa* the
common or public property. མང་པོར་ *mañ-por*
adv. much, mostly. མང་པོས་བཀུར་བ་ *mañ-pos*
bkur-wa or མང་བཀུར་བ་ མཛུ་མཁྲུ་ honoured of
many (*J. Zan.*); མང་པོས་བོས་ *mañ-pos-boṣ* བུ་
མཛུ་: called or invited by many.

མང་ལ་ *mañ-wa* 1. many, much, a good
deal = མང་པོ་. 2. vb., pf. མངས་ *mañs*, to be
much, to increase, become more or many:
དྲག་མངས་པས་ as the enemies had become very
numerous (*Dzl.*); སྒྲན་དཔྱད་མངས་པས་ལན་གྱི་ཆེད་ by
increasing treatment he will not grow well
(*Mil.*); མ་མང་ཅིག་ be it not much, let it not
grow too much; ལྷ་ས་ལ་ཕལ་རྣམས་འབྱུག་རྣམས་ལས་
མང་གོ་ཡོད་ at Lhasa there are more Nepalese
than Bhutanese. མང་བར་ *mañ-war* adv.:
བྱ་མང་བར་འབྱུར་བ་ to have children abundantly;
བྱ་མངས་ rich in children. མངས་ཅིག་ *mañs-tshig*
a term for the plural number.

མང་འཛིན་ *mañ-hdsin* n. of a very large
number: སྒྲན་རྟེན་མང་འཛིན་སྒྲན་པོའི་རྟོགས་ (*Ya-sel.*
57).

མང་བཟའ་བྲི་ལུམ་ *Mañ-bzah-khri-lcam* Queen
Mañ Za-thi-cham, one of the Tibetan
queens of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ.*
༩, 6).

མང་ལུང་ *Mañ-yul* old n. of a district in
upper Tibet bordering Nepal; its chief
town being Kirong (ཁྱིལ་གྲོང་).

མང་སྟོང་མར་བཅོན *Man-sroñ man-btasn* one of the early kings of Tibet, the son of king *Guñri-guñ btasan* (*Loh.* 2 5).

✚ *མད mad* = བདེན *bden* true: ཐུགས་མད་ = ཐུགས་བདེན what you think is true. བྱིད་མད་གསུང་ཞིང་ as you are speaking the truth; མད་པ *mad-pa* = བདེན་པ *bden-pa* truth. མད་པར *mad-par* truly, true: ལྷ་བཙུན་པའི་གསུང་དེ་ནམས་ཤིན་ཏུ་མད་པར་འདུག་ all those sayings of *Lha-btsun-po* are very true (*A.* 128). མད་པོ *mad-po* the truth or adj. true: མ་ཤེས་པའི་བདེན་ཚིག་མད་པོ་སྤྱད་ཀྱང་ though you speak as truths true words which are not harmful.

✚ མད་ཏ་ལེག *mad-ta li-ka* n. of a flower (*K. ko.* 7, 4).

མན *man* in W. colloq. for མ་ཡིན *ma-yin*.

མན་རག *man-rag* 1. = གདམས་རག རབ་ཏུ་ཤེས་ religious advice; instruction; direction. There are different kinds of *Man-rag*: མན་རག་ལ་ཇུ་ས་ཀྱི་མན་རག་, རྒྱལ་ས་ཀྱི་མན་རག་, སྤྱན་ཀྱི་མན་རག་, བསྐྱོམ་པའི་མན་རག་, འདྲན་པའི་མན་རག་, བཅོ་བྱེད་པའི་མན་རག་ རྒྱལ་ས་ཡོད་. Moreover, we meet with མན་རག་ སྤྱན་བུ *man-rag phran-bu*, a little advice, མན་རག་ལ་ལོ་མོ་ deep instruction, etc. 2. acc. to *Jä.* in later writings, and in the mind of the common people, it coincides with རྒྱལ་ས་ *śāg*.

Syn. ཐམ་ལན *tham-lan*; མན་ལན *man-phad*; (*Mñon.*).

མན་རག་རྒྱུད་ *man-rag-rgyud* n. of the standard medical work of Tibet.

མན་ཅད་ *man-cad* or མན་ཅད་ *man-chad* also མན་ཅོད་ *man-chod* adv. and postp. below, downward, inferior to, under: སྟོན་རྩེ་མན་ཅད་ *srid-rtse man-chad* subject to, below heaven; ལྷ་ས་མན་ཅད་ the countries under Lhasa, སྤྱི་མ་མན་ཅད་ those below the lama, རྒྱལ་པོ་མན་ཅད་ all officers or people below the king; རྒྱེ་བ་མན་ཅད་ རྩ་ནང་དུ་རྒྱབ་ he was immersed in the water

below his navel. Inst. of མན་ཅད་ also མན་: ཐུས་མོ་གོང་མན་ lit. below the parts above the knee, i.e., higher than the knee; མང་བཞིང་ བ་མན་རབ་གནས་མཛེད་པ་ཡན་ལ་ from the foundation up to consecration. མན་ཅད་ often = since, from, henceforward from: ད་ལྟ་མན་ཅད་ hereafter from now. Finally, be it noted, this postp. does not require the gen. to connect it with the governed word or phrase.

མན་ནེ *man-ne* or མུན་ནེ *mun-ne* 1. མི་འཛོམ་འཛོམ་ a stupid person, dull man, half-wit. 2. in *Ld.* turbid, muddy, dingy, dim, dusky, as to water, lights, etc. (*Jä.*).

མན་ལན་ *man-phad* = མན་རག་ *man-rag*.

མན་ཅི་ *man-tsi* a kind of silk cloth; blue and red spotted scarf of Chinese silk.

མན་ཇི་ *man-dsi* 1. in *W.* a charpai bedstead. 2. a tripod with long curved feet for sacrificial purposes. 3. = མཚུང་ a raised seat or platform.

✚ མན་ཇོ་ར་ *man-dsi-ra* མཚོམྱེར་ a mineral: མན་ཇོ་ར་ཡིས་རུས་པའི་ཚ་བ་སེལ་ the mineral mandsira removes inflammation of the bone.

✚ མན་ཏུ་ཕུ་ཐྱིག་ *man-dsu pu-spi-ka* མཚན་ཕུ་ཕྱི་ཀ་ species of flower (*K. ko.* 7, 4).

✚ མན་རྩ་ར་ *man-dā-ra* མཛཱར་, དེབ་ཅུ་ག་, ཕའི་རྒྱལ་མཚན་ the tree of heaven, celestial flowers (*K. d.* 12).

✚ མན་ད་ར་བ་ *man-dā-ra-wa* or མན་ད་ར་བ་ཅེན་ *man-da ra-wa-chen* མཛཱར་བ་ a tree of paradise, e.g., mentioned in the ཐག་བསམ་བློ་ཞིང་.

མན་ཤེལ་ *man-ṣel* འཕྲུལ་ཁྱིལ་ crystal; glass.

✚ མ་ཏྲ་ལ་ I: *man-da-la* མཆུ་ལ་ 1. Tibetanized transcription of the Sanskrit term, but generally styled in Tibetan དཀྱིལ་འཁྱོར་ *dkyil-hkhor*, a sacred circle actually drawn on the ground or formed of grain, rice, gems, powder, etc., and used as a ceremonial offering to deities; also an offering consisting of jewels, precious things, etc.,

अर II: lower, down, downwards, adj.
and adv. अरक the lower palate; अरक्षिष्य
अपक्ष degeneration, dwindling, falling
down, decreasing.

མར III: termin. case of མ a mother;
མར་གྱུར་འགྲོ་བ regarded as a mother; མར་འཛིན
id.

མར I: *mar* होम, खेह, घृत, सर्पिः, हविः;
 1. resp. **གཤེན་མར** butter; **ཐུན་མར** or **མར་ཐུ**
 melted butter or clarified butter; **འབྲི་མར**
 butter of cow-yak; **མཛོ་མར** butter of jomo
 yaks; **མར་གསར** नवनीत fresh butter; **མར་རྩིང་པ**
 old butter, which is often kept many
 years in Tibet and is considered a luxury
 by native epicures. 2. oil: **རྩི་མར** oil from
 the stones of apricots, etc.; **འབྲུ་མར** oil from
 oleaginous seeds, rape-seed oil, etc. **མར་གྱི་**
རྩིང་ཐུ churning cream. **མར་གྱི་རྒྱ་མཚོ་** **ཇུ་འོ་འཕྱི**
 the ocean of ghee; **མར་གྱི་གང་ཀར་རྒྱུ་** n. of
 a medicinal fruit; **མར་གྱིས་རྩམས་བྱེད་** (**ཤྱིག་པ་རྩ་ཅན་**
sdig-pa rba-can) a scorpion which is killed
 by oil (*Mñon.*). **མར་སྒྲོག་** *mar-skrog* or **མར་སྒྲོག་ག་**
mar-skrog-ga butter packed in skin in two-
 pound balls (*Rtsii.*); **མར་ཐང་** *mar-thaŋ* (**མར་**
གྱི་ཐང་གཞི་) the price of butter (*Rtsii.*); **མར་འདྲན་**
mar-hdon **མཛུགས་པ་** churning out butter
 from milk; **མར་སྒྲོར་** *mar-spor* (**མར་རྩག་གང་གི་བཞི་**
ཅ་གཅིག་) quarter of a *ñag* measure of butter =
 half a pound (*Rtsii.*); **མར་ཕུར་** *mar-pur* butter
 and treacle (*Rtsii.*); **མར་བཅོས་** *mar-btsos* any-
 thing (pastry, etc.) that is cooked or fried
 in butter; **བཞིས་སྒྲོམ་མར་བཅོས་ཐུར་བ་** cakes and bis-
 cuits fried in butter (*Rtsii.*).

མར་རྒྱའ་ *mar-rkyañ* revenue paid in butter only; the people of the Dok nomad tribes in Tibet who are all herdsmen pay revenue in butter only (*Rtsii.*).

‡ मरगाद *mar-gaḍ* मरकत the emerald.

Syn. རྣམ་བུ་ལྗང་ nor-bu-ljañ; མཁའ་ཁྲིང་ག་ཤོག་པ་
mkhah-ldiñ gçog-pa; རྣམ་རྒྱུང་པ་ rdohi sñiñ-po
(*Mñon.*).

मरद् *mar-ño* (opp. to मरद्) कृष्णपक्ष
the dark half of a month, the decreasing
phase of the moon.

མར་གཏོར *mar-gtor* or མར་རྒྱུད་གི་གཏོར་མ offer-
ings to evil-spirits and to manes of the
dead consisting of butter only (*Rtsii.*).

མར་ནག *mar-nag*, = ལྷུ་མ *snum* བེལ ; oil, gen.
mustard oil, sesame oil, etc. used for མཚན་མེ
or lamps lighted before gods and saints
in a chapel.

མར་མེ *mar-me*, = སྒྲོན་མེ *sgron-me* lamp, दीप,
 मल्लिका, बोधन, प्रदीप a lamp, lamp-stand:
 རྩོལ་ཡེང་པར་བལྟགས་དུས་ན་ཐེགས་པས་མར་མེ་བསང་པ་ལ at
 the time the lord resided in Yerpa his oil
 lamp was extinguished by water dropping
 (from the roof) (*A.* 34).

མར་མེ་མཛེད *Mar-me mdsad*, दीपङ्कर the en-
lightener, the illuminator, an epithet of
a past Buddha (འདས་པའི་མངས་ཀྱས་མར་མེ་མཛེད) ;

Syn. དཀྲོགས་སྐྱེས་ *dkrogs-skyes*; བསྐྱེས་སྐྱེས་ *bsrubs-skyes* (*Mñon.*).

also that of ལ་ཏི་བུ་ཐུ་ or དང་པོ་མཆོད་པ་ལྷ་མོ་མཆོད་ the earliest Buddha.

མར་མེ་མཆོད་བཟང་པོ་, Dipankara Bhadra, a Buddhist saint born in Western India (*K. dun.* 41).

མར་མེ་མཆོད་དཔལ་ལེ་ཤེས་, *Mar-me mdsad dpal ye-ces* = དཔལ་ལྷ་མོ་ཤེས་ the Buddhist name by which Atis'a was known in India.

མར་ཡུལ་ *Mar-yul* the low country, i.e., in the valley of the Indus; name given to ལ་དྭགས་ *La-dwags* (Ladak).

མར་ཡགས་པ་ *mar-yags-pa* = མར་གསར་, v. མར་ I.

མར་ལ་ *mar-la* at last, at the end, ultimately, finally: དེ་ནི་ནང་ན་མར་ལ། རེ་ཚོ་མ་ཐམས་ཅད་ སྤང་བྱ་གིང་ (*Hbrom.* ༩, 1).

མལ་ I: *mal* 1. n. of a place in Tibet (*Deb.* ༧, 21). 2. རྩལ་, རྩལ་ bedstead, place of rest, couch: མལ་གྱི་ཕྱོག་ཏུ་ under the bed དགོངས་མལ་ resp. for night-quarters; མལ་བདེ་བ་ a quiet sleep (*Sch.*). མལ་ཐྲག་ ཅན་ *mal-khrag-can* an adulterer or an adul-tress. མལ་ཁྲི་ *mal-khri* མཆུ་, པལ་ལྷ་ (Beng.) པ་ལ་ sofa, bedstead; རྩལ་མའི་ཁྲི་ bed-frame, bed-stead (*Mñon.*); མལ་གོས་ *mal-gos* or མལ་ཆ་ *mal-cha* རྩལ་ལྷ་ bedding, bed-clothes; མལ་སྟན་ *mal-stan* id. (*Mñon.*) མལ་སྟན་གྱི་ལལ་ཏུ་པ་ *mal-stan-gyi shal-ta-pa* རྩལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ [chamberlain, one who looks after the requisites of the bed-chamber] S.

Syn. རྩལ་ས་ *nal-sa*; གཤིང་ས་ *gnid-sa*; གཤིམ་མལ་ *gzim-mal*; མལ་སྟན་ *mal-stan*; སྟན་ *snas*; རྩལ་ལྷ་ལྷ་ *rgyab-hbol* (*Mñon.*).

མལ་ II: the place where a thing is, its situation, site, trace, vestige: རྩལ་ལྷ་ལྷ་ རྩལ་, wheel-mark, track; མལ་གཤིམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ prob. to be unstable, changeable, fickle.

མལ་གྱོ་ *Mal-gro* (Maldo) n. of a district to the south-east of Lhasa (*Loñ.* ༩, 4);

མལ་གྱོ་གུང་མཁར་ *Mal-gro guñ-mkhar* fort of the town of Mal-gro.

མལ་གྱོ་མཚོ་ཤོད་ *Mal-gro mtsho-ñod* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon.* 38).

མལ་གྱོ་ར་བ་ *Mal-gro ra-wa* one of the 37 holy places of the Bon. (*G. Bon.* 37).

མལ་ལ་སྤུལ་ལེ་ *mal-la mul-le* or མལ་ལེ་སྤུལ་ = བལ་ལ་སྤུལ་ལེ་ 1. in *Ld.* luke-warm (*Jä.*). 2. eating without properly masticating one's food like an old man who has no teeth.

‡ མལ་ལེ་ག་ *mal-li-ka* मल्लिका n. of a flower: *Jasminum zambac.*

Syn. ས་ལེ་རྒྱུད་པ་ *sa-yi rkañ-pa*; བརྒྱུ་འཛིགས་ *brgya hjigs*; རྩ་རྩེ་ཤིང་ *rtsa-rtse-ñiñ* (*Mñon.*).

མས་ *mas* 1. instr. case of མ་ by the mother: མས་བསྐྱུངས་པ་ *mas-bśruñs-pa* མ་འཁྱུངས་པ་ watched or guarded by the mother. 2. sometimes used for མས་ the lower part, gen. however with the terminative meaning downward, towards the lower part. མས་འཇུབ་ *mas-hjab* straps to fasten below a རྩལ་ལྷ་ལྷ་ (leather trunk). མས་བཏང་བ་ *mas-btañ-wa* རྩལ་ལྷ་ to move downward, to purge gently. མས་མཐུར་ *mas-mthah* the lower part or feet of an image; མས་མཐུར་ *mas-mthar* id.: མས་མཐུར་སྤྱི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ in the lower part of the image small and large pearls were uniformly studded (*Yig.*).

མི་ I: *mi* negative adv. not; used with the pres. tense and in all cases where མ་ is not used. *Jä.* adds that in the case of simple verbs the place of the negation is always immediately before them, in compound forms gen. before the last of the component parts, as in རྩལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་, unless indeed logically it belongs to the first, in which case often མ་ *ma* instead of མི་ *mi* is employed. This rule, however, is not

མི་འབྲུགས་ *mi-hkhrugs* རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། 1. unshaken.
2. another n. of the second of the five
Dhyāni-Buddhas, v. མི་ལྷོད་པ་. མི་འབྲུགས་པའི་
ཞིང་གི་བཀོད་པའི་མཛན་ *mi-hkhrugs-pahi shiñ-gi*
bkod-pahi mdo the Sūtra on the paradise
of Akshobhya which is situated to the
east of this world (*K. ko. F, 111*).

མི་གང་ཙམ་ *mi-gañ-tsam* a man of an average
goodness or qualification, mediocre person.

མི་གུ་ *mi-gu* = མི་ཤུམ་ *mi-shum*.

མི་ཁྲོན་པ་ *mi-glen-pa* = དེག་པ་ *dig-pa* [a cor-
ruption of བྱིན་པ་ *fi!*] S. a fool, stupid
person.

མི་དགེ་ལྷོད་ *mi-dge-spyod* = གཤམ་པ་ one of low
rank such as a fisherman.

མི་དགེ་བ་ *mi-dge-wa* རྒྱུ་མཐུག་ = sins. The ten
sins are: (1) རློག་གཙོད་ *srog gcod* རློག་པའི་ཕྱི་ལོ་;
(2) མི་བྱིན་ལེན་ *mi-byin-len* རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།; (3) འདྲ་ལོག་
hdod-log རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།; (4) རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།;
(5) རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།; (6) རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།;
(7) རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།; (8) རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།;
(9) རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།; (10) རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།;
མི་དགེ་ལོན་པ་ *mi-dgehi-gnas* a place
of sin; མི་དགེ་ལོན་པ་ *mi-dgehi-gnas* impious
action.

མི་འགོ་ *mi-hgo* headman.

མི་འགོང་བ་ *mi-hgoñ-wa* 1. = མི་སྐྱེ་ལ་, not
afraid. 2. མི་འདྲ་བ་ not to go beyond, not
transgressing. 3. མི་ཤུམ་པ་ undaunted.

མི་འགྱུར་ *mi-hgyur* unchangeable, steady.

མི་འགྱུབ་ *mi-hgrub* = མི་སྐྱེ་ *mi-skye*: 1. not
self-produced or born. 2. རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། does
not cause to turn back.

མི་འགྱུར་ *mi-hgreñ* = མི་ལངས་པ་ as in རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།
ལས་དབང་ལས་ལྷ་མཆོད་ཀྱི་མི་འགྱུར་བདུན་ཙམ་གྱིས་མཐོན་པ་ in
consequence of their *karma* of a former
(existence) the gods obtained the stature of
seven times the human height (*Khrid. 53*).

མི་རྩོད་ *mi-rgod* wildman, savage; robber.

མི་རྒྱུད་ *mi-rgyud* generation, genealogy.

མི་ངས་ *mi-ñas* intermittent fever, infec-
tious disease.

མི་མཛོན་པ་ *mi-ñhon-pa* རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།; king, a
ruler.

མི་བཤྲགས་ *mi-bśnags* རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། undescribed,
indescribable.

མི་ལྷོགས་ *mi-lcogs* or མི་ལྷོགས་པ་ *mi-lcogs-pa* =
མི་བྱུང་པ་ or མི་མཛོན་པ་ having no opportunity or
leisure for doing a thing; མི་ལྷོགས་པ་ལ་ལས་པ་
ལེན་མི་བྱུང་ one having no leisure should not
promise to do (any work) (*Jig.*).

+ མི་ཆ་བ་ or མི་འཆ་བ་ = མི་ཞེས་པ་.

མི་ཆུང་བ་ *mi-chuñ-wa* and མི་ཆེ་བ་ are names
of heavens in the Bon cosmogony (*B.*
ch. 6).

མི་ཆེ་དགུ་རིམ་དགུ་ *mi-che dgu-rim-dgu* the
classes of great men in their order: མི་ཆེ་དགུ་
རིམ་དགུ་ལ་ལས་པ་ལེན་པ་ hearing the account of
the various classes of great men (*A. 148*).

མི་ཆོམ་མ་ *mi-chom-ma* = མི་རྒྱུ་ལ་ རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། 1. not
new. 2. n. of a tribe.

མི་ཆོམ་ *mi-chos* 1. = མི་ལོ་ཆོམ་ལུགས་ the customs
and usages of common men or householders
(*L. kah. 28*). 2. a house-holder: མི་ཆོམ་ལུགས་
ལ་ལས་པ་ལེན་པ་ visiting a house-
holder belonging to the family of the
Lo-tsa-wa (*A. 66*).

མི་མཆོག་ *mi-mchog* རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། as met. a king,
the best of men.

མི་འཇིགས་པ་ *mi-hjigs-pa*, རྒྱལ་ལོ་མཐོང་། in རྒྱལ་ལོ་མཐོང་།
ལ་ལས་པ་ལེན་པ་ལེན་པ་ the four intrepidities
or fearlessnesses of a Tathāgata.

མི་རྒྱལ་ *mi-rje* king, chief, ruler, governor;
མི་རྒྱལ་མཛོན་པ་ *mi-rje mdsad-pa* to be king, to
reign.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-po*; མི་ཡི་དབང་པོ་ *mi-yi-dwañ-po* (*Mñon.*).

མི་མཇེད་ *mi-mjed* सहा; *a.* = བཟོད་པ་ enduring sufferings; *b.* for སུ་ལོ་མ་ལུ་ [the suffering world] *S.* རྩོད་གསུམ་འཇིག་རྟེན་དེར་གནས་པའི་བྱང་ཆུབ་རྣམས་ རྟན་མོངས་ཀྱི་དབང་དུ་འགྲོ་བའི་དགོན་པ་ because the *Bodhisattvas* residing in the three thousand worlds seldom suffer from miseries (*Loñ.* 2, 8); མི་མཇེད་འཇིག་རྟེན་ (ཞིང་འཛིན་ རྟན་མོངས་པ་བཟོད་པའི་སེམས་ཅན་འབྱུང་བའི་ཕྱིར་ཞེས་ it is so called because the animated beings (with the exception of the *Bodhisattvas*) living in this world endure sufferings (*Nag.*) (*K. d.* 3, 310).

མི་ཟག་ *Mi-ñag* n. of a province of Kham, often called ཁམས་མི་ཟག་ *Khamṣ Mi-ñag*.

མི་ཟམས་པ་ *mi-ñams-pa* མུང་དུ་མ་མོང་བ་ undiminished: དགའ་ལྡན་ལོ་བྱང་གི་ཆབ་སྲིད་མི་ཟམས་པ་དར་ཀླས་ ཀྱི་ཆེད་དུ་དམིགས་ we quite imagine that the kingdom of *Dgaḥldan Phobrañ* will not collapse but flourish (*Rtsii.*). མི་ཟམས་པའི་ས་ *mi-ñams-pahi sa* རྒྱུ་ཤིང་ uneven land, the land that does not fall in value or turn bad.

མི་ཉེད་ *mi-ñid* humanity, honesty; མི་ཉེད་ཅན་ humane (*Cs.*).

མི་ཉེད་པ་ *mi-ñed-pa* མཛེན་ [crushing] *S.*

མི་གཏོང་བར་སྒྲོམ་པ་ *mi-gtoñ-war sgom-pa* འཇིག་རྟེན་ལ་མཐུན་པའི་མཆོད་རྟེན་ uninterrupted meditation; one who meditates unobstructed.

མི་ལྟུང་ *mi-ltuñ* infallible [also 1. a bear. 2. star.] *S.*

+ མི་སྒྲེས་པ་ *mi-stes-pa* = མ་ལེགས་པ་ *ma-legs-pa*.

མི་ལྟུང་ *mi-sdub* = མི་རུང་བ་ *mi-run-wa* (*Sikk.*).

མི་ཐད་ *mi-thad* = མི་ཟད་པ་ *mi-zad-pa* བར་, ལུ་ཁྲ་མེད་ inexhaustible; excellent, or exceeding the usual. མི་འཐད་ *mi-hthad* = མ་འཇིག་པ་ unfit, མ་ཡིན་ or མི་ཡོང་བ་ it would not do, མི་འཐད་པར་འགྱུར་པ་ it will not be pleasant, will be unfit (*Ya-sel.* 34).

མི་ཐེག་ *mi-thig* = མི་འཇུག་ or མི་ཐེ་ ང་ནི་ཕྱགས་དེ་ལ་ མི་ཐེག་ཐག་ཆད་ཟེར་ he said: I am quite certain that I shall not move, slip, in that direction (*Rdsa.*).

མི་མཐོ་ *mi-mtho* not high, low.

Syn. དམའ་བ་ *dmah-wa*; རྩེ་དམན་ *rtse-dman*; བྱང་བ་ *thuñ-wa* (*Mñon.*).

མི་ད་ཆད་ *mi do-chod* = མི་གོ་ཆད་ *mi go-chod*: ད་ཆད་བྱང་འབྲེལ་བ་ *do-chod zuñ-hbrel-wa* (*Rtsii.*).

མི་དན་ *mi-dran* = ཐྱོག་ *myog* ལྷོ་མ་ senseless, unconscious state, forgetfulness.

མི་གདུང་བ་ *mi-gduñ-wa* n. of a heavenly mansion (*B. ch.* 6).

མི་བདག་ *mi-bdag* the king; མི་བདག་དགའ་ *mi-bdag-dgaḥ* རྟེན་འཇུག་ lit. the king's delight, i.e. འཇུག་ལྗང་ sandal wood, perfume. མི་བདག་མཆོག་ *mi-bdag-mchog* ཀུན་ལྷན་ 1. the king. 2. a kind of duck or goose. མི་བདག་གཤུགས་ *mi-bdag-gdugs* the royal umbrella; also the chief's wife, queen, lady; མི་བདག་མ་ *mi-bdag-ma* queen.

མི་འདའ་ *mi-hdah* = རྣམ་མཁའ་ heaven, the sky (*Mñon.*). མི་འདའ་བ་ *mi-hdah-wa* འཇུག་འཇུག་མཐོང་ [not passing over or beyond, not transgressing] *S.* Also *mindah* Sikk. colloq. = a gun.

མི་འདྲོད་པ་ *mi-hdod-pa* 1. unpleasant, unwished for. 2. འཇིག་, འབཀའ་ injury, insult.

མི་འདྲ་བ་ *mi-hdra-wa* = མི་གཅིག་པ་, བཞིན་ dissimilar, different: ལུས་ཀྱི་རྣམ་འགྱུར་མི་འདྲ་བ་ the different movements and gestures of the body (*Yig.*); མི་འདྲ་བར་སློན་པས་རྣམ་པར་སློན་པ་ dangers and sufferings on account of falling into different or dissimilar unhappy states.

མི་རུལ་ *mi-rdul* as met. = blood.

མི་ལྟོག་པ་ *mi-ldog-pa* = མི་ཕྱིན་པ་ འཇིག་རྟེན་ not returning, not coming back.

Syn. ཕྱིར་མི་ཐོག་པ་ *phyir mi-llog-pa*; ལོ་མ་ཐོག་པ་ *go-ma log-pa*; ཕྱིར་མི་ཐོག་པ་ *phyir mi-log-pa*; ཕྱིན་ཅི་མ་ཐོག་པ་ *phyin-ci ma log-pa* (*Mñon.*).

མི་ཐུད་ *mi-sdud* (ཐུར་ཐུད་མི་ཐུབ་པ་) unable to turn the eyes from the object of one's love or affection: ལྷུ་བ་བྱ་མཐོང་ནས་ཆགས་པས་ (མིག་) མི་ཐུད་ seeing the prince, from love he was unable to withdraw his eyes from him. (*A. 5*).

མི་ཐེ *mi-sde*, 'the laity, lay class: མི་ཐེ་ལྷ་ཐེ་ *mi-sde lha-sde* priesthood and laity.

མི་གནས་པ་ *mi-gnas-pa* = མི་བརྟན་པ་ *mi-brtan-pa* unsteady not remaining at a place steadily.

མི་གནོད་པ་ *mi-gnod-pa* not injurious; འཇོག་པ་ [unbarred, unobstructing] *S.*

Syn. མི་འགོག་པ་ *mi-hgog-pa* (*Mñon.*).

མི་སྤྱ *mi-sna* 1. race of men, class of people. 2. (ཕོ་མོ་ *pho-ñā*) messenger, delegate.

མི་སྤྱང་བ་ *mi-snañ-wa*, ལུས་, འགྲུབ་པ་, འཇོག་པ་, འཇོག་པ་ [vanishing, gone away, invisible] *S.* མི་མཐོང་བ་མི་མི་སྤྱང་ནས་ཀྱང་ཏུ་བཞུགས་ not seeing him, the man having vanished, he looked on all sides (*K. du. 5, 261*).

མི་སྤྱུག་ *mi-sprug* (མགོ་ལྷ་བྱ་) ར་ བུ་ཕྱུང་པ་ not agitated.

མི་སྤོང་བ་ *mi-spoñ-wa* འཇོག་པ་ one who cannot give up attachment; unable to renounce or abandon.

མི་ཡམས་མགོན་པོ་ = བྱམས་པ་མགོན་པོ་ an epithet of Maitreya Bodhisattva.

མི་ཡམས་པ་ *Mi-pham-pa* འཇོག་པ་ the n. of the second of the Sthaviras—unconquerable, invincible.

མི་ཐོག་ *mi-phog* exemption from a particular duty or tax in lieu of another or on some condition (*Rtsii.*).

མི་ཐུད་ *Mi-phyed* n. of the 16th member of the sixteen གནས་བརྟན་ or Sthaviras.

མི་ཐུད་པའི་དད་པ་ *mi-phyed-pahi dad-pa*, single-hearted faith: དགོན་མཆོག་གསུམ་པ་མི་ཐུད་པའི་དད་པ་ ཡོད་པ་ he had unflagging faith in the three holies (*Hbrom. 48*).

མི་འཕྲོད་པ་ *mi-hphrod-pa* unfit, disagreeable, not suitable, unsuited.

མི་བྱ་བ་ *mi-bya-wa* (without action) = འཇོག་པ་ salvation, freedom from sufferings: མི་བྱ་བ་ ཞེས་པ་ནི་ལྷ་འདས་པས་འདས་པ་ལོ་ (*K. d. 4, 26*).

མི་བྱེད་མཐུ་མེད་ *mi-byed thu-med* or མི་བྱེད་ཀྱི་མེད་ cannot help doing (idiom.)

མི་དབང་ *mi-dbañ* འཇོག་པ་ a ruler, a king.

མི་མ་ *mi-ma* tears (*Sch.*).

མི་མ་ཡིན་ *mi-ma-yin* འཇོག་པ་ lit. one that is not a human being, a spirit; མི་དང་མི་མ་ཡིན་པ་ བསམ་ཅད་ all those who are men and those who are not: དུར་ཁྲོད་ཀྱི་མི་མ་ཡིན་པ་ནས་མས་ the ghosts of the grave-yard (not the souls of the dead); མཁའ་ལ་རྒྱུ་བའི་མི་མ་ཡིན་ the ghosts that move in the air (*Mil.*); དཀར་ཕྱོགས་ཀྱི་མི་མ་ཡིན་ རྣམས་ good spirits or genii; མི་མ་ཡིན་གྱི་ཚ་འཕྱུག་ apparitions of ghosts (*Mil.*).

མི་བྱོན་ *mi-byon* = མི་བྱུབ་པ་ and མི་ཡོང་པ་ incapable: མི་ཞེས་མི་བྱོན་ཁ་པོ་འབྱུག་པས་ཆེ་ (*Rdsa. 31*).

མི་སྤྱིན་སྤྱིན་པ་ *mi-sbyin skyes-pa* འཇོག་པ་, as met. = the sun (*Mñon.*).

མི་མེད་ *mi-med* = རྣམས་ wilderness, wood, forests.

མི་མོ་ *mi-mo* འཇོག་པ་ = བྱེད་མེད་ a woman. མི་མོའི་ཐུ་ *mi-mohi-glu* woman's song; མི་མོ་འཇོག་པ་ ཐུ་ཅན་ a sucking-child (*Sman. 350*).

མི་མོས་པ་ *mi-mos-pa* devoid of faith or regard; for དད་པ་མེད་པ་.

Syn. དད་མེད་ *dad-med*, དད་པ་མེད་པ་ ཐུ་ཅན་ *dad-hdun bral-wa*, ཐུ་ཅན་པ་ *gus-pa-shar*; མ་ཐུ་ཅན་པ་ *ma-gus-pa* (*Mñon.*).

མི་དམའ་བ་ *mi-dmah-wa* འཇོག་པ་ [unbending, not humble; not bowed down] *S.*

མི་སྤྱོད་པ་ *mi-rmun-po* वाहीक heavy, dull [1. bearing burdens; 2. an ox.]S.

མི་སྤྱོད་པ་ *mi-smad-pa* = བསྟོན་པ་ *bstod-pa* འཇིགས་པ།, བཀའ་སྤྱོད་པ་ [praise]S. རྒྱ་རྒྱུ་སྤྱོད་པ་ལ་འཇིགས་པ་ཀྱིས་མི་སྤྱོད་པ་ praised by his companions and followers (*D. R.*).

མི་སྤྱོད་པ་ལ་བྱས་ཏེ་ *mi-smos-par byas-te* ལོ་པོ་ཅུ་ལ་ not having said [having made an elision of]S.; བར་གྱི་ཚིག་མི་སྤྱོད་པ་ལ་བྱས་ཏེ་ མཐའ་པོ་ལ་ལོ་པོ་ཅུ་ལ་ [having made elision of the middle word]S.

མི་སྤྱོད་པ་ *mi-smra-wa* one who observes the vow of keeping silent, not speaking at all; a sage (*Mñon.*).

མི་གཙང་ཁྲོད་ *mi-gtsaṅ-khrod* cess-pool, heap of filth: མི་གཙང་ཁྲོད་ཀྱི་སྒྱིན་བྱ་བ་ཞིན་ like worms of accumulated filth (*Hbrom. F, 20*).

མི་གཙང་བ་ *mi-gtsaṅ-wa* ཅེས་པའི་, ཕུ་ཕུ་མེད་ human flesh, ordure; remnants of food fit to be thrown away. མི་གཙང་གི་མཚན་ཁྲིན་ *mi-gtsaṅ-gi mchod-sbyin* ཕུ་ཕུ་མེད་པ་ལ་མཚན་ཁྲིན་ a sacrifice in which human beings may even be slaughtered.

མི་རྩོམ་པ་ *mi-rtsom-pa* འཇམ་ཅི་ལ་ inactivity.

མི་ཚངས་པ་ *mi-tshaṅs-pa* འཇམ་ཅི་ལ་ not observing purity of morals; not practising austerity or celibacy. མི་ཚངས་པ་(པར་)སྤྱོད་པ་ *mi-tshaṅs-par spyod-pa* འཇམ་ཅི་ལ་ 1. leading a worldly life and keeping female company: ཚུལ་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱོད་མི་འཇམ་ཅི་ལ་པའི། མི་ཚངས་པ་སྤྱོད་པ་ཀྱི་ཁྲིམས་དང་འགལ་ if the power of religion is not made one's own and an impure life is practised transgression of the law follows (*Hbrom. F, 49*). 2.=འཇིགས་པ་ *hkhrig-pa* copulation (*Mñon.*).

མི་ཚད་ *mi-tshad* 1.=མི་བརྟན་པ་ *mi-brtan-po*: རྒྱུ་རྒྱུ་སྤྱོད་པ་ལ་འཇམ་ཅི་ལ་པའི་མི་ཚད་སྤྱོད་པ་ལ་འཇམ་ཅི་ལ་པའི་ (*Rdsa. 27*). 2.=མ་ཟད་ *ma-zad* (*Yig. 98*).

མི་འཇམ་པ་ *mi-htsham-pa* (མི་འཇམ་པའི་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚད་པ་བྱས་པ་) cruel, oppressive, unfit, unbecoming (*Rtsii.*).

+ མི་འཇམ་པ་ *mi-htshol-wa* = མི་ཤེས་ not knowing, not inquisitive or searching.

མི་འཇམ་པ་ *mi-hdsag-pa* འཇམ་ཅི་ལ་ not trickling [firm, imperishable]S.

མི་འཇམ་པ་ *mi-hdsin-pa* the five irrelevances which should be avoided; they are these:— (1) ཚིག་འཇམ་པ་ལ་དུ་མི་འཇམ་པ་ when correct words do not convey the right meaning; (2) དུ་མི་འཇམ་པ་ལ་ཚིག་མི་འཇམ་པ་ when the meanings and the words used do not harmonize; (3) བར་མ་འཇམ་པ་ལ་འཇམ་པ་ to misapprehend an expression or meaning; (4) ཁོང་ལ་ཚིག་མི་འཇམ་པ་ to comprehend without reference to the context; (5) ཚིག་པར་འཇམ་པ་ to seize on the wrong meaning.

མི་གཤིག་ *mi-gshig* = རྟག་པ་ *rtag-pa* (*Mñon.*).

མི་ཟད་པ་ *mi-zad-pa* = ལམ་ཆེ་ ལྷོ་ལ་ hardened, obdurate; sharp; unexhausted: ཟད་མི་ཤེས་, ཟད་པ་ལ་མི་ཟད་པ་ལ་ཟད་པ་ལ་ཟད་པ་ ལྷོ་ལ་.

མི་ཟུང་བྱ་སྤྱོད་པ་ *mi zim-bu-spun-dgyu* the nine sons of Mizim the blacksmith: མི་ཟུང་བྱ་སྤྱོད་པ་ལ་བརྟན་པའི་གྱི་ the swords manufactured by the nine blacksmith brothers (*Yig. 63*).

མི་བཟང་ *mi-bzaṅ* = མི་འཇམ་པ་ bad-luck, inauspicious; = འཇམ་ཅི་ལ་ misfortune.

མི་བཟང་མིག་ *mi-bzaṅ-mig* 1. བྱི་མཁའ་ལྷོ་ལ་ frightful-mien or frightful-eyed. 2. མི་བཟང་མིག་ *mi-bzaṅ-mig* an epithet of the planet Saturn or གཟའ་སྤྱོད་པ་ *gzah-spen-pa* (*Mñon.*).

མི་གཟར་ *mi-gzar* ལོ་ལྟ་ལ་ not steep [not active or striving]S.

མི་བཟོགས་པ་ *mi-bzlogs-pa* འཇམ་ཅི་ལ་ unavoidable, that cannot be averted, or prevented.

མི་འཇམ་པ་ *miham-ci* 1. ལྷོ་ལ་, ལྷོ་ལ་, འཇམ་ཅི་ལ་, འཇམ་ཅི་ལ་ an ugly people, a Mongolian. 2. an epithet of Mahes'vara who is believed

to have been a Tibetan of the Kailas mountains. མིའམ་ཅི་ཡི་གཏོན་ *miham-ci-yi gdon* n. of an ugly evil spirit (*Mñg.* 77).

མིའམ་ཅི་མོ་ *miham ci-mo* किलरी an ugly woman, prob. a Mongolian woman [a woman with the head of a mare, or of a female *gandharva*] S.

མིའི་ཚུལ་ལྡན་ *mihi choṣ-lḍan* मनुष्यधर्मी [possessing the characteristics of man, worldly] S.

མིའི་རང་བྱུང་ *mi-yi htsho-wa* नरजीवन human being, human existence, life.

མིའུ་ *mihu* = མིའུ་བུ་དང་། वासन a little man, a dwarf (*Ya-sel.* 54).

མི་ཡི་ཐེག་པ་ *mi-yi theg-pa* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

མི་ཡི་བདག་མོ་ *mi-yi bdag-mo* = བཅུན་མོ་ a lady, a queen (*Mñon.*).

མི་ཡི་འདུན་པ་ *mi-yi hdren-po* = རྒྱལ་པོ་ king; also ལྷ་མ་ priest.

མི་ཡི་བུ་ *mi-yi-bu* child of man, mortal being.

མི་ཡི་དབང་ཕྱུག་ *mi-yi dbaṅ-phyug* = རྒྱལ་པོ་, नरेवर king.

མི་ཡི་ཡི་དྭགས་ *mi-yi yi-dwags* a Preta in human shape (*Tan. d.* རྟོ, 220).

མི་ཡི་ལུས་ *mi-yi-yul* or མི་ལུས་ *mi-yul* human world, lower world, opp. to the regions of gods or the infernal regions.

མི་གཤེད་པ་ *mi-gyeñ-wa* = ལྷོ་མས་ལས་མེད་ अतन्द्रित indefatigable, untiring, not idle, unwearyed.

མི་གཡོ་ *mi-gyo* (lit. that never moves) as met. = the sky (*Mñon.*); མི་གཡོ་བ་ *mi-gyo-wa* ལྷ་ལྔ་ལ་, ལྷ་བརྒྱ་ལ་, met. a mountain. མི་གཡོ་བའི་རྒྱུད་ *mi-gyo-waḥi rgyud* n. of a Tantra in ten chapters, which contains an account of the causes which produce

untimely death, diseases, murrain, and other visitations.

མི་རབས་ *mi-rabṣ* mankind, generation; མི་རབས་མཆོད་གསུམ་ earliest of Tibetan tribes sprung from the first patriarch (*J. Zan.*).

མི་རིགས་ *mi-rigṣ* humanity, human kind, race of man.

མི་རིང་པ་ *mi-rin-wa* (ལམ་གྲུ་བུ) not remote, short distance, used in reference to time or place.

མི་རིངས་པ་ *mi-rinṣ-pa* ལྷག་པ་ not in haste.

མི་རེ་རེ་ *mi-re ho-re* respectively, one by one, one after another.

མི་རེ་ཤང་ཅམ་ *mi-re ṣoñ-tsam* = མི་རེ་ཆུང་ཅམ་ only accommodating one man, very narrow.

མི་རང་ *mi-rañ* or མི་རྩེད་ *mi-hreñ* a man walking on foot without any load to carry: རེ་ནས་བལ་པོ་ཤོང་ལ་འགྱེར་ན་མི་རང་ཞིག་དང་གྲུད་ on reaching the capital of Nepal he met with a solitary traveller (*A.* 129).

མི་ལ་ *mi-la* 1. = གཏུམ་ fierce, frightful, (*J. Zan.*). 2. an abbr. of either མི་ལ་རས་པ་ *Milaraspa* or མི་ལ་བཞན་པའི་རྩི་རྩེ་ (*Loñ.* 2, 9). Milaraspa is known in Tibet as the author of two popular works describing his wanderings in the Himalayas and South Tibet. He was a peripatetic ascetic and poet who worked miracles and delivered instruction to his votaries in verses composed for each occasion. His autobiography and his so-called 100,000 songs have been translated from Tibetan into Mongol. A full account of these writings may be read in the *Nineteenth Century Review* for October 1899.

མི་ལག་ *mi-lag* a servant (*Jä.*).

མི་ལུས་ *mi-luṣ* the human body.

མི

མི་ཤེས་ *mi-ces* མཚན་ལྡན་;=མ་རིག་ ignorance.
མི་ཤེས་པ་ ignorant (*Mñon.*).

མི་ཤེས་ *mi-ser* =འབངས་ com. term for : agri-
cultural tenants, husbandmen with lands
held subject to payments but from which
they are non-ejectable.

མི་སྤྱིད་ *mi-srid* =མི་འགྱུར་ གཞན་མཚན་ [impossible,
not becoming]S.

མི་སྐྱོན་པ་ *mi-srun-pa* བཟོན་ evil, mis-
chievous.

མི་སྦྱོང་པ་ *mi-slob-pa* མཚན་ལྡན་ [1. "no longer a
pupil," i.e., an Arhat]S. 2. not necessary
to train again; already disciplined.

མི་གསལ་ *mi-gsal* 1. མཚན་ལྡན་, མཚན་ལྡན་,
མཚན་ལྡན་, མཚན་ལྡན་ not clear. 2. མཚན་ལྡན་ a barbarian
or *Mlechha*. མི་གསལ་བརྗོད་པ་ *mi-gsal brjod-pa*
མཚན་ལྡན་ speaking indistinctly or like a
drunkard or a *Mlechha*.

མི་གསལ་མཚན་ལྡན་ *mi-gsod se-car* (ས་བདག་ལྷ་པོ་འཇིག་
སྐྱ་སྐྱ་) n. of a guard of the *Sa-bdag*
demi-gods.

མི་བསྐྱོན་མཚན་ལྡན་ *mi-bsrün skye-wo* bad men,
wicked persons: མི་བསྐྱོན་མཚན་ལྡན་པ་བརྒྱུ་ (*C.*
doñ. 1).

Syn. མི་མི་རུང་བ་ *mi-mi ruñ-wa*; རྒྱུ་པ་ *sdug-*
pa; མ་རུང་བ་ *ma-ruñ-wa*; གཞན་པ་ *gdol-pa*
(*Mñon.*).

མི་རྩེད་ *mi-hreñ* v. མི་རང་ *mi-rañ.*

མི་ལྷུང་ *mi-lhuñ* =blood (*Mñon.*).

མིག་ *mig* མཚན་, མཚན་, མཚན་, མཚན་, མཚན་
the eye; མཚན་ལྡན་ the eye of a needle,
མཚན་ལྡན་ *lde-mig* the eye of a lock, i.e., the
key; hole in a hatchet or hammer in
which to insert the handle. Acc. to
Budh. there are five kinds of eyes or
sight viz. : མཚན་ལྡན་ མཚན་ལྡན་: the ordinary
eye (of flesh); མཚན་ལྡན་ མཚན་ལྡན་: divine eyes;
མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་ མཚན་ལྡན་: the eye of wisdom;
མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་ མཚན་ལྡན་: the eye of religion;

མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་ མཚན་ལྡན་: the all-seeing eye of
Buddha. མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-lcib* eye-lid; མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་
mig-chid-pa inflammation of the eyes
through cold or snow-blindness, *C.* མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་
mig phyid-pa id.; མིག་ལྡན་ *mig-chu* མཚན་ལྡན་ tears;
མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig dsag-pa* bleary-eyes (*Schtr.*); མིག་
ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-chu gtoñ-a* to shed tears. མིག་ལྡན་
ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig chu-bur lta-bu* ལྡན་མཚན་ལྡན་ round
eyes, one whose eyes resemble bubbles.
མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-che-wa* or མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-yañs-*
pa མཚན་ལྡན་ generous-minded, liberal; མིག་
ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-che med-pa* =མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་ free
from greediness or envy (*A. 145*): མིག་ལྡན་
མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་, མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་ do behave without
jealousy. མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-nag señ-ñe* =མིག་
ལྡན་མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་ to look hither and thither
(*Rdsa. 10*); མིག་ལྡན་ *mig-nad* disease of the
eye; མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-nehu lta-bu* མཚན་ལྡན་ one
whose eyes are round like those of an
ichneumon; མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-noñ-pa* མཚན་ལྡན་
squint-eyed; མིག་ལྡན་ *mig-rno* =མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ clear
sight, sharp eyes (*Hbrom. 1, 120*). མིག་ལྡན་
mig-po =མིག་ *mig* (*Cs.*); མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-po-che*
མཚན་ལྡན་ a large eye; མིག་ལྡན་ *mig-sprin* cata-
ract; མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-phyin ci-log* མཚན་ལྡན་
[inverted-eyed]S. མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-hphrul* =
མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-hkhrul* མཚན་ལྡན་ optical illusion;
མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ a showman (*Cs.*); མིག་ལྡན་ *mig-bu*
=མཚན་ལྡན་ one who leads a blind person;
མིག་ལྡན་ *mig-hbur* goggle-eye; མིག་ལྡན་ *mig-*
hbras མཚན་ལྡན་, མཚན་ལྡན་ the apple of the eye;
also, eye-ball: མཚན་ལྡན་མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་
although she is as dear to me as the
apple of my eye. མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-hbrum-*
can མཚན་ལྡན་མཚན་ལྡན་ [cutaneous eruption in the
eyes]S.; མིག་ལྡན་ *mig-rtseg* the wrinkles of
the eye-lid; མིག་ལྡན་ *mig-tshil* rheum or else
fat growing in the eye; མིག་ལྡན་ *mig-hdsum*
མཚན་ལྡན་ twinkling of the eyes; མིག་ལྡན་མཚན་ལྡན་ *mig-*
hdsum-pa མཚན་ལྡན་ eyes closing with sleep,
getting sleepy (*Mñon.*). མིག་ལྡན་ *mig-zur*
མཚན་ལྡན་ a glance; also, corner of the eye.

མིག་ལྔམ་པོ་ *mig-zlum-po* ལྔམ་པོ་ ; = མིག་གོང་གོང་
round and globular eyes (*Ya-sel.* 55).
མིག་རིག་རིག་ *mig rig-rig* timidly, anxiously
looking to and fro, hither and hither (*Jä.*);
མིག་རིང་ཅན་ *mig-rin-can* = མིག་རྒྱང་ཅན་ long
sighted; མིག་རིས་ artificial eyebrows (*Cs.*);
མིག་རུས་ eye-bone (*Cs.*); མིག་སྒྲིབ་ས་ the act of
accustoming the eyes to anything : མིག་སྒྲིབ་ས་
རན་པ་སྒྲིབ་ *mig-slob་ rin-pa-skye* you habituate
yourself to a faulty look, i.e., downward,
to what is earthly (*Jä*); མིག་རྩོ་ *mig-rlo*
མིག་རྩོ་ to eye one obliquely with envy
or jealousy [the hook or eye at each end
of a pole or beam for holding the strings
of a balance] *S.* མིག་ལོག་ *mig-log* seeing
with up-turned eyes (མིག་གིས་མིག་ལོག་) : རྒྱུ་
མི་དཔོན་པོ་འཛིན་པོ་མིག་ལོག་ཁོ་ན་ལ་མིག་ལོག་ཡོད་པ་ in
ancient times there was a king who used
only to look at others with upturned eyes
(*Khrid.* 17). མིག་ལོང་མོ་ལམ་ *mig-loñ-mo cam*
མཚན་ མཚན་ a blind barren woman. མིག་དུ་ཆེ་
ཆེ་བ་ *mig ha-chañ che-wa* very large eyes.
མིག་ཁྱིག་ཁྱིག་ *mig hrig-hrig* gazing with terrified
eyes (*Rdsa.* 10).

Syn. ལྟ་བུ་ *lta-byed*; རྒྱུ་ལྟ་བུ་ *hdren-byed*;
ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lhahi sgron-ma*; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *gzigs-*
byed; མཐོང་བུ་ *mtshoñ-byed*; ལྟ་བུ་ *spyen*; ལྟ་བུ་
ལྟ་བུ་ *gsal-byed*; ལྟ་བུ་ *khyab-byed*; ལྟ་བུ་ *snañ-*
byed; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *snañ-wahi dwañ-po*
(*Mñon.*).

མིག་སྒྱུག་ *mig-skyag* the impurities of the
eye.

Syn. མིག་རྒྱ་ *mig-rnag*; ལྟ་བུ་ *rau-ma*; མིག་དྲི་
mig-dri (*Mñon.*).

མིག་བསྐྱེད་ *mig bskra-wa* a certain magic
trick.

མིག་ཁྱུང་ *mig-khuñ* holes in a wall or roof
of a house for purposes of light.

མིག་འཕྲུལ་ *mig-hkhrul* v. མིག་འཕྲུལ་ *mig-hphrul*.

མིག་གི་རྒྱ་ *mig-gi rkañ* བོ་མེ་ལོ་ལོ་ [1. the
eye of the family; 2. an earthy concre-
tion of a milk-white colour formed in
the hollow of the bamboo and known
by the name of bamboo-manna] *S.*

མིག་གི་སྒྲིབ་ས་ *mig-gi skyes-bu* མཚན་ལྔམ་པོ་ [a
person with beautiful eyes] *S.*

མིག་གི་གུ་ *mig-gi gru* འགྲུ་ལྔམ་པོ་ corner of
the eye.

མིག་གི་དགའ་བུ་ *mig-gi dgah-byed* མཚན་ལྔམ་པོ་
[good-looking] *S.*

མིག་གི་རྒྱ་མོ་ *mig-gi rgyal-mo* འགྲུ་ལྔམ་པོ་ (lit.
the queen of the eye) the pupil or iris.

མིག་གི་སྒྲིབ་ས་ *mig-gi skri-kha* འགྲུ་ལྔམ་པོ་ [the
eye-line] *S.*

མིག་གི་ཆོས་ཅན་ *mig-gi chos-can* = ལྟ་བུ་ or
ལྟ་བུ་ *lde mig-pa* treasurer, store-keeper.

མིག་གི་བདུང་ཅི་ *mig-gi bdud-rtsi* handsome
person or graceful appearance or look.

མིག་གི་རྒྱ་བུ་ལྔམ་པོ་ *mig-gi nor-buñ khyim* the
socket of the eye.

མིག་གི་རྒྱ་ལྔམ་པོ་ *mig-gi rnam-hgyur* the
different movements and gesticulations of
the eye: མིག་ལྔམ་པོ་; ལྟ་བུ་མིག་; ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་,
ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་,
ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་, ལྟ་བུ་མིག་. (*Mñon.*).

མིག་གིས་རྒྱ་ལྔམ་པོ་ལྟ་བུ་ *mig-gis rnam-par ces-pa*
the occult sight by which one can see
things which are not visible to the ordi-
nary eye : ལྟ་བུ་མིག་གིས་རྒྱ་ལྔམ་པོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
ལྟ་བུ་མིག་གི་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ there was a
minister who could see mines that lay
buried underground being possessed of
occult vision (*A.* 63).

མིག་གི་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *Mig-gi phreñ-wa shes-*
byahi ri n. of a fabulous mountain in Pur-
va Videha (*K. d.* 3, 339).

མིག་གི་དབང་པོ་ *mig-gi dwañ-po* འགྲུ་ལྔམ་པོ་ the
sense or organ of sight.

མིག་གི་རྩི་མ *mig-gi rdsi-ma* རྩི་མ eye-lashes, [a ray of light, an eye-lash] S.

མིག་གྲོགས *mig-grog* one's sweet-heart (Cs.).

མིག་འགྱུར *mig-hgran* disapproval, defined thus: ལས་བྱ་བ་གང་དུང་མིག་གི་མཐོང་རྒྱུ་ལ་མི་འགྱུར་བ་ (*Rtsii.*).

མིག་ལྷ *mig-sgyu* mirage: མོས་ཀྱི་ཐང་ལ་མིག་ལྷ་བ་བཞིན་ like the mirage on a plain in the hot season (*Jä.*).

མིག་ལྷ་མ *mig-sgyur-ma* = མཁའ་འགྱུ་མ *mkhah-hgro-ma* a female sprite, a fairy.

མིག་ཐོ་ཅེ་ལེ *mig-ño ce-re* = མིག་ཅེ་ལེ་ལྷ་བ་ *mig-che-re lta-wa*: གཤེད་མས་རལ་གྱི་ཐོག་ས་ཏི་དུང་དུ་སྒྲིབས་གུང་མིག་ཐོ་ཅེ་ལེ་ལྷ་བ་ལས་ (*Khrid. 43.*).

མིག་ཅན *mig-can* དམོག་ (*A. K. 1-4.*) 1. having eyes. 2. having seeds or grains, fructified—of ears of corn (*Jä.*).

མིག་སྐྱེད་ཅན *mig-stoñ-can* སུལ་སྐྱེད་ he with a thousand eyes, an epithet of Indra.

མིག་བྱང་ *mig-thuñ* short-sightedness (Cs.).

མིག་མཛུངས་པ་ *mig-mdoñs-pa* or མིག་མཛུངས་པར་ འགྱུར་བ་ to get blind, be blinded, to be deprived of sight (*Dzl.*).

མིག་འདུམ་པ་ *mig-hdres-pa* འདུམ་པ་ to keep, to guard, to care for, to look after, to minister to; to serve.

མིག་ལྡན *mig-ldan* 1. = མཁས་པ་ or ཤེས་རབ་ཅན་ a learned man, a wise man (*Mñon.*). 2. = སུར་བུ་ *phur-bu* (*Mñon.*). 3. = མིག་ཅན་ a needle མིག་ལྡན་མ་ *mig-ldan-ma* འདུམ་པ་ [endowed with the faculty of seeing] S.

མིག་འཕེན *mig-hben* a target (*Yig.*).

མིག་སྒྲོམ་པ་ *mig-sbom-pa* large-minded, generous, liberal.

Syn. སྒྲོམ་པ་འདྲིན་པ་ *ster hdod-pa*; ལག་པ་ཡངས་པ་ *lag-pa yañs-pa* (*Mñon.*)

མིག་མ་མཁའ་ *mig-ma mkhan* = རིག་མ་རན་ low caste, low-born. (*Mñon.*).

མིག་མངས་ *mig-mañs* (རྩི་མ་མོ) མཁའ་མོ, མཁའ་མོ་མོ་ chess-board; མིག་མངས་རྩི་མ་ལ་ to play at chess; མིག་མངས་རིས་སུ་བྲིས་པ་ chequered, painted or in-laid work after the pattern of a chess-board (*Jä.*); མིག་མངས་ཀྱི་ཐུལ་ལོ་ *mig-mañs-kyi thul-lo* མཁའ་མོ་མོ་ defeated in chess-play.

མིག་མི་འདུམ་ *mig mi-hdsum* འདུམ་པ་ (lit. not winking, looking steadily). 1. a general epithet for the gods, who according to the Buddhist idea never shut their eyes (so also 3 fish). 2. an epithet of Avalokitesvara Bodhisattva. 3. n. of a prince (*Ya-sel. 34.*).

མིག་མི་བཟང་ *Mig-mi-bzan* བཟང་པ་ one of the guardian kings of the world; an epithet of S'iva, i.e., he having an odd number of eyes.

མིག་དམར་ *mig-dmah* = རྩི་མ་མོ་འདྲིན་པ་ shameless (*Mñon.*).

མིག་དམར་ *mig-dmar* མཁའ་མོ་, མཁའ་མོ་, མཁའ་མོ་ the planet Mars; also Tuesday.

Syn. བྱ་ཤེས་ *bkra-ñis*; ལུས་དམར་ *lus-dmar*; ས་ཡི་བུ་ *sa-yi bu*; རྩི་མ་མོ་འདྲིན་པ་ *hod-zer dgu*; རྩི་མ་མོ་ *chu-stod skyes*; རྩི་མ་མོ་ *rtsibs-ldan*; ས་འབྱུང་ *sa-hbyuñ*; མཁའ་མོ་འདྲིན་པ་ *mkhah-ster hgro*; དམག་དཔོན་ *dmag-dpon*; མིག་དམར་ *mig-dmar* (*Mñon.*).

མིག་མོ་ *mig-rmo* མིག་མོ་ dice for teaching letters or figures.

མིག་སྒྲུབ་ *mig-sman* སྒྲུབ་, སྒྲུབ་, སྒྲུབ་ eye-medicine [antimony as an application to the eyes] S. མིག་སྒྲུབ་ཐོན་པ་ *mig-sman ñhon-po* = མཐོང་པ་ *mthiñ* deep-blue (*Mñon.*). མིག་སྒྲུབ་བཟུང་ *mig-sman bcud*, བཟུང་ [black pigment or collyrium applied to the eye-lashes or the inner coat of the eye-lids] S. མིག་སྒྲུབ་མཐུག་མ་ *mig-sman mjug-ma* = ཐུང་ཐུང་ the stork (*Mñon.*). མིག་སྒྲུབ་ལུས་ཅན་ *mig-sman lus-can* = རྩི་མ་མོ་ མཁའ་མོ་ [1. a bear (*Mñon.*). 2. a term used in addressing a flamingo; fair-eyed] S.

མིག་བཅུ་མཁ་པའི་རི་ *Mig-btsums-pahi ri* n. of a fabulous mountain situated beyond that ocean which is called གློག་གི་ཐྱེང་བ་ *Glog-gi hphreñ-wa*. Here is a cavern where very handsome women are born at sunrise with propensities of a former life and on account of their *Karma* enjoy the prime of youth at midday and die at night (*K. d.* 270).

མིག་བཟང་སྟོ་གྲོས་ *mig-bzang blo-gros* an epithet of the son of Kāmadeva.

མིག་བཟང་མ་ *mig-bzang-ma* 1. a very handsome woman who has beautiful eyes (*Mñon.*). 2. n. of a Yaksha nymph (*K. gu.* 130).

མིག་ཡ་ *mig-ya* an epithet of Vaisravana who has a third eye on his forehead. (*Mñon.*).

མིག་མེར་ *mig-ser* 1. कमला jaundice. 2. envy, jealousy; མིག་མེར་ཅན་ *mig-ser-can* envious, jealous.

མིང་ *miñ* नाम, अभिधा, लक्षण, अभिख्या, संज्ञा designation, name: ཁྱོད་ཀྱི་མིང་གང་ཟེར་ or ཁྱོད་ལ་མིང་ཅེ་ཟེར་ what is your name? དེའི་མིང་ཡང་མེད་ such a thing is not known at all, such a thing does not exist; དགྲ་བཤགས་ལེན་མ་ཐུབ་ན་མིང་རང་མ་འཁོད་ཅིག་ do not call me by my name if I cannot accept atonement from my enemy (*Rdsa.* 14); ཐེན་པའི་མིང་ a word for drawing (pulling) (*Gram.*); རྩེས་གྲུབ་ཀྱི་མིང་ a surname; རུས་མིང་ a family name (*Cs.*); དངོས་མིང་ real name, the name of an object; ཁོ་ལ་མིང་གང་བཏགས་ what name did you give him? དེ་ལ་མིང་ཅེ་འདྲགས་ what is it called? ཐུལ་གྱི་མིང་ཙམ་ལས་ཅེད་ this tax exists only nominally. མིང་རྒྱུད་ *miñ-rkyan* a single syllable or name; མིང་གྲོགས་ one's namesake (*Cs.*); མིང་གི་དགོ་སྟོན་ *miñ-gi dge-sloñ* नामभिचुः priest only by name; མིང་གི་མཛོད་ *miñ-gi mdsod* dictionary, treasury of words; མིང་རན་ *miñ-*

ñan bad name; མིང་ཅན་ *miñ-can* 1. नामिक having a name, having a reputation, being well spoken of. 2. n. of a medicinal plant, a flower; མིང་ཅན་གཙན་གློག་སྒྲུང་ས་འཛོམས་གཟེར་སྒྲན་མཛོག་མིང་ཅན་ནག་པོ་=ལུག་མིག་ནག་པོ་ (mystical) (*Mñ.* 4). མིང་ཅིག་ *miñ-cig* གཤེས་ [deserving, becoming] S.; མིང་ཅེན་ *miñ-chen* महानाम fame, reputation. མིང་རྩེས་སུ་བཏགས་ *miñ-rjes-su bṛtags* नामधेयमनु वितर्क्य ascertained the meaning of the word; མིང་མཐའ་ *miñ-mthah* final letter of a word.

མིང་དོན་བད་སྟོད་ *miñ-don brda-sprod* dictionary of Sanskrit, Tibetan and mystical terms in five chapters by Vairocana—a block-print published at the monastery of *Dgah-ldan Phun-tshog gliñ*.

མིང་ཏི་ *Miñ-dhi* name of Emperor of the great Han dynasty of China: ཅེན་པོ་ཅན་གྱི་མིང་དེ་ནི་རྒྱལ་པོའི་ཡུང་མིང་གི་ཁ་བརྒྱུད་པར་རྒྱ་ཡུལ་དུ་བཏྲན་པའི་དབུས་བརྟེས་མོ་ in the eighth year of Yung-phing who was the Emperor Mingdhi of the great Han dynasty, China obtained the central doctrine (དབུས་བརྟེས་) of Buddhism (*Grub.* 5, 3).

མིང་པོ་ *miñ-po* भ्रातृ a brother (born of the same parents); sisters so born are called མིང་མོ་ *sriñ-mo*: མིང་པོས་བསྐྱུང་བ་ *miñ-pos bsrulñ-wa* भ्रातृरक्षित cherished or protected by the brother. མིང་མིང་ *miñ-sriñ* brother and sister, abbr. of མིང་པོ་ and མིང་མོ་. མིང་མིང་ *miñ-sriñ* = ཐུན་ *spun* brother and sister born of the same parents.

མིང་ཅོར་ *miñ-tshar* (ཐས་ཅེད་པ) starvation.

མིང་གཞི་ *miñ-gshi* basic letter gen. the first letter of the root of a word, in contradistinction to the second, the third, and the prefix letters.

མིང་གཟུགས་ *miñ-gzugs* नामरूप [name and form; the whole external world is comprised under the name མིང་གཟུགས་] S.

མིད་པ *mid-pa* 1. कण्ठनालिका; ३३. १. ५३
the passage for food to the stomach, the
gullet. 2. vb. more fully: ཁུར་མིད་བྱེད་པ
khyur-mid byed-pa to swallow, to gulp
down, to devour: མིད་པའི་ཐ་བ་ *mid-pahi za-wa*
ལམ་ལ་འཇུག་པ་ to eat devouring, to eat without
masticating food. 3. a fish of the
Sizopygopsis genus.

མིན *min* very common in colloq., also in
modern writings, as abbr. of མ་ཡིན *ma-yin*
is not: དཔེ་ཆ་འདི་དེར་མིན་པ་ལྟ་བུ་ the book is not
there. མིན་པ་ or མ་ཡིན་པ་ to be without, to be
not, མིན་པ་ཉིད་ not at all (*A. K.* 1-2). མིན་པར་
except བྱིན་ (*A. K.* 111-41). མིན་ནམ་ prob-
ably, is it not. མིན་པ་དང་ *min-hdra* not of
the same kind or of same appearance,
dissimilar; ཡིན་པ་ལྟ་བུ་མིན་པ་ལྟ་བུ་ is it (so) or is it
not? འདུག་གསལ་མིན་པ་ལྟ་བུ་ (colloq. “*du-ka min-*
du”) id. (*Note:* མིན་པ་ལྟ་བུ་ which is often
sounded *min-duk* should be always written
for མིན་པ་ལྟ་བུ་) མིན་པ་ལས་ཆེ་ *min-las-che* or མིན་པ་ཆེ་ an
expression of doubt = is only doing, doing
nothing but: ད་ནི་དྲིན་ཆོག་པར་འཇུག་ནས་ང་ལ་ངན་བྱས་
པ་མིན་པ་ལས་ཆེ་ now behaving ungratefully he is
but doing me mischief (*Rdsa.* 10). མིན་པར་
except, besides: དེ་མ་ཡིན་པར་མེད་ the other
trees except this one; སངས་རྒྱལ་མིན་པ་ལྟ་བུ་མུས་ཀྱང་
མི་ཤེས་ besides Buddha no one knows it, no
one knows except Buddha; ངས་ལྟན་གཅིག་
མིན་པ་མི་བཞུད་ I have been sitting down only
this moment; དེ་མིན་ནམས་ those excepted.

མིན་ད *min-da* for མི་ཞེ་ *mi-zla* help-mate.

མིར *mir* termin. and མིས་ instrum. case of
མི་: མིས་གོ་བ་ to the understanding or percep-
tion of humanity, also ལས་ཤིང་ཤེས་པ་ [non-per-
ception] S. མིར་གྱུར་པ་ *mir-gyur-pa* འགྱུར་གྱིས་
turned or became man [the human
course] S. མིར་ཆགས་པ་ *mir chags-pa* འགྱུར་གྱིས་
to desire to become man; མིར་སྤྱོད་པ་ *mir-*
spyod-pa human habits.

མུ *mu* 1. sometimes for མུ་མེ་ *mu-zi* sulphur.
2. = གྲས་ a kind or species: འདི་ཡི་མུ་ཡོད་དམ་ is
there one of this kind? 3. = མཐའ་ border,
boundary, limit, edge, margin, end, skirt:
ཞིང་མུ་ལ་གནས་པ་ residing on the border of the
field; མུ་ལ་སྐྱེ་ grows on the edge; མཐའ་མེད་ཅིང་
མུ་མེད་ there is neither limit nor end; བར་པར་
ལམ་ལ་མུ་མེད་ཀྱིར་ it is because there is no limit
to the way of *Nirvāṇa* (*Ser.*). འཁོར་ཁའི་མུ་ལ་
on the circumference; མུ་ཤར་ or མུ་ནས་ = བཞིན་དུ་
in C. མུ་ཁ་ *mu-kha* = རྩིས་མཁས་ (mystic) (*K.*
g. ༧, 216). མུ་ཁུད་ *mu-khyud*, the rim,
the circumference, a hoop.

མུ་ཁམ་པུར་ *Mu-kham-pur* n. of a place
anciently situated on the confines of Nepal
to the north of the cities of Kapilavastu
and Mallades'a (modern Balia).

མུ་ཁུད་འཛོམ་རི་ *Mu-khyud hdsin-ri* རྒྱལ་མཚན་
འཛོམ་རི་ n. p., one of the seven fabulous
golden mountains surrounding Sumeru,
and it is so called: མུ་ཁུད་དུ་ཁྱུར་པས་ because
it lies on its verge or circumference
(*Sorig.* 8).

མུ་ཁུད་བདམ་བའི་མཆོ་ *Mu-khyud bdal-wahi*
mtsho one of the great lakes of Tibet men-
tioned in *G. Bon.* 7.

མུ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Mu-khri btsan-po* the eldest son
of king *Khri-Sroñ lde-btsan* (*Loñ.* ༩, 8).

མུ་གེ་ *mu-ge* རྩུ་མེ་, རྩུ་མི་ཆེ་ 1. famine, མུ་གེ་
ཆེན་པོ་ རྩུ་མེ་ནས་ཤི་སང་ died, there being a great
famine. མུ་གེ་བསྐྱེད་ *mu-ge-bskyed* = བན་པ་ *than-*
pa, ཆར་མེད་ *char-med* (*Mñon.*) that which
causes a famine, draught, want of rain.
མུ་གེ་འཇུག་པ་ལ་བར་མ་ *mu-gehi bskal-pa bar-ma*
the age of famine. 2. in *W.* desire,
appetite: མུ་གེ་ཅན་ *mu-ge-can* eager for food.

མུ་གྱེན་ *Mu-gyen* n. of a fine breed of
horses imported from Kham and Amdo
(*Jig.*).

མུ་མེད *mu-med* boundless, limitless ;
མུ་མེད་པར *mu-med-par* vaguely.

མུ་མེན *mu-men* वैराट राजवर्त्त n. of a
precious stone resembling sapphire
(*Mñon.*). མུ་མེན་དམར་པོ་ red *mumen* in
(*Vai-ññ.*) [མུ་མེན also = an earth-worm] S.

† མུ་ཙུ་ཀུན་ད *mu-tsu kun-da* མུ་ཙུ་ཀུན་ད [1.
n. of a tree. 2. n. of an ancient king, son
of Māndhātā. Having assisted the gods
in their wars with the demons he got as
a reward the boon of long and unbroken
sleep; and the gods decreed that
whosoever disturbed him should be burnt
to ashes by fire from his body. Krishna,
in order to destroy Kāla-yavana, enticed
him into the cave where Muchukunda was
asleep and the latter being thus roused
cast upon Kāla-yavana an angry glance
which reduced him to ashes] S.

མུ་མེ་ཤ།

མུ་མེ་ཤ *mu-tsha lga* one of the six early
tribes of Tibet called མིལུ་གཏུང་རྩལ *mi-lu duñ-*
drug (*Yig.* 61).

མུ་མཚུངས་པ *mu-mtshuñs-pa* མཚུ་ལྟེན་ [a fellow
religious student] S.

མུ་བཞི *mu-bshi* the four limits: (1) རླེན་འགག *skyed-hgag* birth and death; (2) རྟག་ཅད *rtag-*
chad immortality and annihilation; (3)
ཡོད་མེད *yod-med* existence and non-exis-
tence; (4) སྒྲུང་སྒྲུང་ *snag-srog* light or pheno-
menon and voidity (which is chaos).

མུ་བཞིན *mu-bshin* = སྐབས་སུ in the course
of (*Yig.*).

མུ་ཟི *mu-zi* གཙང་མ་ brimstone, sulphur:
མུ་ཟི་ཅན *mu-zi-can* containing sulphur, sul-
phurous; མུ་ཟི་རྩོ *mu-zi-rdo* brimstone.

མུ་ཡལ *mu-yal* some large number (*Ya-*
sel. 59).

མུ་ཡེ་མངས་གསལ་མཐེང་ནམ་ཉིན *mu-ye sañs-gsal*
mthiñ nam-tig གཤེན་རབ་ཀྱིས་འཕྲིན་ལམ་བཙུང་པ་རྒྱན་

འཕྲིན་ལམ་ཞེས་པའི་མེད་ཅུ་ chapter on the elucidation of the
meanings of the eighteen mercies of *Gcen-*
rab (*D.R.*).

མུ་རན *mu-ran* = མཐེང་བསྐྱོར་ *mthah-bškor*
འཕྲལ་ཡོད་.

མུ་རུག་བཙན་པོ་ *Mu-rug htsan-po* one of the
sons of king *Sroñ-htsan Sgam-po* (*Loñ.*
२, 8).

མུ་ལ *mu-la* 1. together, in a heap.
མུ་ལ་བཞག་ kept together, མུ་ལ་འགྲོ་ *mu-la-hgro*
goes together. 2. = ཁོངས་སུ *khoñs-su* within
the province, sphere of: དེ་ཁྱད་གཙང་གི་མུ་ལ་ལོ་
གཅིག་བཞག་མ་གྲོ་རྒྱུ་ accordingly within the pro-
vince of Tsang he resided one year
(*A.* 89).

མུ་སངས *mu-saṅs* = ནམ་མཁའ་ the sky (mys-
tic) (*G. Bon.* 1).

མུག་ཅུ་གུམ *mug-chu-gum* or བཙོག་གུམ་ a
kind of wild ass (*Jig.*).

མུག་པ *mug-pa* 1. a moth; མུག་མ་ id. also
མུན་མ་; རོས་མུག་ clothes-moth, བལ་མུག་ wool-
moth, མུག་མན་ moth-eaten, destroyed by
moth. 2. vb. with ཡིད་ or རྩལ་མ་, to despair;
སློབ་མུག་པ་ *blo mug-pa* a gloomy doleful way
of thinking (*Sch.*).

མུན་ཉིང་ *Mun-ñiñ* country situated to the
east of India including Bhamo (*Dsam.*).

མུན་པ *mun-pa* རྩལ་མ་ཁམས་, མེལ་མ་, འཇམ་མུ་,
འཇམ་མུ་ dark, obscure; obscurity, darkness,
gloom, cognate terms differentiated as
adj. and sbst. respectively in a native
work. The adj. has the syn.:—སྒྲིབ་པ་ *sgrib-*
pa; མི་གསལ་པ་ *mi-gsal-wa*; འཕྲིབ་པ་ *hthib-pa*;
ཁྲེལ་པ་ *kheb-pa*; མི་སྒྲུང་པ་ *mi-snañ-wa*; མི་མངོན་
mi-mñon; ལྟར་མི་སྒྲུང་ *ltar mi-snañ*; ཀུན་ཁྲེལ་
kun-khebs (*Mñon.*). The sbst. (night or
darkness of night) has the syn.:—ལྷོང་མ་ལྱེད་
ldoñs-byed; སྒྲུང་མེད་ *snag-med*; ཉེན་མཐར་ལྱེད་ *ñin-*

mtshar byed; མཚོ་མེད་ལྗོངས་ *ñin-mohi sgo-ña*;
མཁའ་ལྔ་པ་མཁའ་ལྔ་པ་ *mkhahi pag-s-pa*; རབ་རིབ་ *rab-rib*;
སྒྲུབ་རུབ་ *smag-rum*; མཚན་མེད་ལྗོངས་ *mtshan-mohi*
gos; མུན་འཕྲིག་མུན་ *mun-hkhrigs*; མུན་ནག་ *mun-nag*;
ནེ་མུན་ *ce-mun* (*Mñon.*). མུན་མེད་ become
dark; མུན་ཁྲུང་ *mun-khuf* dungeon, prison;
མུན་ཁྲུབ་ *mun-khyab* सन्तमस entire darkness,
darkness enveloping every thing; མུན་ཁྲོད་
mun-khrod darkness, gloom; མུན་ཅན་མ་ *mun-*
can-ma तमसिनी night.

མུན་པ་བཞི་ *mun-pa-shi* acc. to the Bon the four kinds of darkness are: (1) མ་རིག་པའི་མུན་པ་ the darkness of ignorance; (2) འཁོར་བའི་མུན་པ་ worldly darkness; (3) དབང་བའི་སྒོའི་མུན་པ་ the darknesses of passions; (4) རི་གླིང་གྱི་མུན་པ་ physical darkness such as the shade of a mountain.

‡ མུན་དེ་ *mun-da-ri* མུན་ལྕེ་ n. of an aquatic plant; མེ་མུ་ལ་དང་, འཇོ་ག་དང་, མུ་ལ་འཇོ་མེ་ གྱི་མ་རྒྱུ་པ་དག་མཉམ་ནས་རྒྱ་ཤིང་གི་ཚོ་མ་དགྱི་མ་ནས་མདས་འབང་བའི་སྤྲོད་དུ་ཚོགས་པར་མི་འགྱུར་ངོ (K. g. 8, 356).

མུན་ནག *mun-nag* = མུན་པ *mun-pa*.

सुखं यः कश्चिन् सुखं श्रेयः संश्रयः तमस्तमः परायणः the
worst stage of men when they go from
darkness to still greater darkness.

མན་སྤྲུལ་ *mun-sprul* lie, untruth, falsehood; acc. to *Jä.* ignorance, stupidity:
 མན་སྤྲུལ་དུ་སྦྱང་བ་ *mun-sprul-du smra-wa* = རྒྱུ་སྦྱང་བ་
 to speak falsehood. མན་ཚུལ་ *mun-tshub* *mun-tshub* तिमिर darkness, gloom.

མུན་སེལ་མགོན་པོ་ *mun-sel mgon-po* = རྒྱ་མ་གཤིས་ the
sun (*Yig. k.* 88).

མུན་སྟོ *mun-sro* furiousness, passion.

मुन'गसेथ'म *mun-gsel-ma* विभावरौ fullmoon
night [also the dawn] S.

‡ མུན་དེ་སྐྱེ་མ་མ *Mun-dsa skyes-ma* = ལྷ་ཡི་གཟུགས་
འཛོལ་མའི་མིང་ n. of a celestial courtesan (*Loñ.*
མ 5).

मुन्-ईर-युल *Muñ-dsahi yul* the country
to the north of the Kailas mountains;

བུར་ཤྲོགས་ན་རྟོར་མུན་ཐའི་ཡུལ་ in the north (of Tibet)
the country of Tartar Muñza (*Sorig.* 20).

མུར *mur* = མོར *shor* ; མུར་ལ = མོར་ལ or རར་ལ
མུར་ལན་གསལ *mur-lan-gsal* = རར་ལ་ལན་གསལ *ñan-la*
lan-gsal (*Yig.* 93). མུར་གོང་ *mur-gon* the
temples; the bent sides of either eye.
མུར་འགྲམ *mur-hgram* མུར་ [the frontal bone
or cheek] *S.* acc. to *Sch.* jaw, jaw-bone.

མུར་ཇ་=ཇ་ལྟའྱི་ཇ་པ་རི་ ja-lyan ja-pa-ri
green China tea (*Jig.* 23).

+ མུར་ཐུག *mur-thug* = མཎཱར་ཐུག *mthar-thug*
thorough, complete, to the extremity, till
the end of.

མུར་དུམ་ *mur-dum* or མུར་ལྷུམ་ *mur-zlum* in
Ld. dull, of knives, hatchets (*Jä.*).

མུར་འདུག *mur-hdug* = 1. མུ་ཉླེགས་པ (Sch.).
2. gills of a fish (Jä.).

မွာ့ဝံ *mur-wa* to gnaw, to crush with the teeth, to bite asunder; **မွာ့ဖာမွာ့ဝံ** to crunch bones.

मुपपो *mul-po* याचक [a petitioner, beggar, suitor] *S.*

མུཌ་ཐུག *mul-thug* the fist (*Jä.*).

མུག *Muṣ* name of a village in Tsang
(*Loñ.* ३, ७).

མེ *me* fire, the fire, resp. ལྷགས *shugs* (in C.) विरोचन, दहन, तमोघ्न, कृमानु, चित्रभानु, पावक, वह्नि, प्रेता, आकृति, अनल, भाकर, तेजः, उषर्बुध; མེགསུམ *me-gsum* three kinds of fire: ལྷོ་ལྷགས་རྩ་གདང་གི་མེ the volcanic fire of the Southern ocean called Bāravānal; རྩ་མེ the fire generated by the sun; བསྐྱེགས་ལྷ་མེ *bsreg-bya za-waḥi me* fire which devours (*Mñon.*). མེབབར the fire burns; མེཤར fire breaks out, མེམཐེད་པ fire spreads; མེ་མེ་གི་རེད the fire is going out; རང་པ་མེས་བསྐྱེགས་ *khañ-pa meṣ-bsregs* the house

is burnt down. མེ་སྒྲོ་བ་ *me spor-wa* frequently also མེ་སྒྲོ་བ་ and མེ་འབྱུང་པ་, to blow up or light a fire; མེ་གསོལ་ to stir, poke, trim the fire; མེ་རྒྱུ་པ་ to set on fire. མེ་སྒྲོ་མ་ gun-cock; མེ་སྒྲོགས་ shovel for burning coal; མེ་ལྷགས་ steel and tinder pouch; མེ་ལྷེ་ *me-lce* a flame; མེ་ཐབ་ *me-thab* hearth; མེ་མདག་ *me-mdag* burning embers; མེ་འོ་ *me-wo* a large fire, མེ་འོ་ཅེ་ *me-wo-che* a conflagration; མེ་གཤི་ *me-gshi* an anvil; མེ་གཞི་ a singe on cloth or hair, a brand-mark; མེ་འོ་བས་ *me-hobs* trench or line of fire; མེ་ཡལ་ *me-yal* a spurt or flame of fire; མེ་རོ་ *me-ro* cinders, extinct embers; མེ་ལེན་ *me-len* ember nippers; མེ་ཤེལ་ *me-çel* burning glass or crystal.

Syn. འབར་བྱེད་ *hbar-byed*; བེ་ལྷ་ན་རེ་བྱེད་ *Bi-çwa na-rahi bu*; ལྷ་ཡི་སྒྲི་གནས་ *chu-yi skye-nnas*; རྩེ་མོ་ཅན་ *rtse-mo-can*; འབྱོག་འབར་ *hkhog-hbar*; ཤིང་འཕེལ་ *çiñ-hphel*; ཟད་མིན་ *zad-min*; ལུས་མ་བསྐྱུང་ *lus-ma-bçruñ*; སྒྲིན་སྒྲིག་ལག་པ་ *çbyin-sreg lag-pa*; རྩོད་ལས་རྒྱ་ *nor-las-rgya*; རྩོད་ཀྱི་ཤིང་རྩ་ *hod-kyi çiñ-rta*; དུ་བའི་རྩོག་ *du-wahi-dog*; རྩོད་གི་སྒྲོགས་པ་ *rluñ-gi grog-s-po*; ལས་ནག་ལྷགས་ *lam-nag-shugs*; གཙང་བྱེད་ *gtsañ-byed*; དག་བྱེད་ *dag-byed*; གཙུག་ཕུད་ཅན་ *gtsug-phud-can*; འབར་བའི་ལྷེ་ལྷན་ *hbar-wahi lce-ldan* (*Mñon.*).

མེ་སྒྲིམ་ *me-şkyes* 1. ལྷ་ཡི་སྒྲིམ་, ལྷ་ཡི་སྒྲིམ་ [born of fire; any illuminating substance; the number six] S. 2. ལོ་ལྷ་ iron.

མེ་ཁང་ *me-khañ* a house or enclosed space for the consecrated fire.

མེ་མགལ་ *me-mgal* 1. fire-brand: མེ་མགལ་གྱི་འཁོར་ལོ་ *me-mgal-gyi hkhor-lo* the circle made by a fire brand when quickly swung round 2. half burnt fire-wood, a piece of wood which has been partly burnt (*Nag. 15*).

མེ་རྒན་ *me-rgan* a learned man: ལྷ་ཡི་མེ་རྒན་ལག་པ་ *Loñ. 3, 34*.

མེ་ཆ་ *me-cha* = མེ་ལྷགས་ flint བྱེ་ཆ་ལག་པ་ལྷ་ཡི་ཆ་ལ་སྒྲིགས་པ་ (*A. 34*).

མེ་མཉམ་རྩུང་ *me-mñam rluñ* fire-wind, burning wind.

མེ་ཅུ་རུ་དི་ *Me-cu-ru-di* n. of an open town in India during Buddha's life (*K. du. 2, 135*).

མེ་རྩོག་ *me-tog* ཕུལ་, བསྐྱུང་, ལྷ་ཡི་སྒྲིམ་ any flower: མེ་རྩོག་མཛོད་པར་བསྐྱུང་པ་ *me-tog mñon-par bkram-pa* the flowers conspicuously spread out or displayed; མེ་རྩོག་ཁ་འབྱས་པ་ *me-tog kha hbus-pa* the flower opens, blossoms, begins to blow. མེ་རྩོག་གི་རྩ་ཅན་ *me-tog-gi rna-can* ལྷ་ཡི་སྒྲིམ་ཅན་ [a flower ear-ring] S.; མེ་རྩོག་གི་ཕུར་མ་ *me-tog-gi phur-ma* ཕུལ་ཕུང་ the sheath or calyx of a flower; མེ་རྩོག་གི་ཕྱིང་པ་ *me-tog-gi phreñ-wa* chaplet, wreath of flowers; མེ་རྩོག་མཁན་པོ་ *me-tog-mkhan-po* མཁན་པོ་ a garland maker; མེ་རྩོག་རྩུལ་ *me-tog rdul* ཕུར་ལྷ་ [the pollen or farina of a flower] S.; མེ་རྩོག་ལྷན་ *me-tog ldan* = རྩུང་གི་སྒྲིམ་ spring and རྩུང་གི་སྒྲིམ་ལྷན་པ་ (*Mñon.*); མེ་རྩོག་ལྷན་པ་ *me-tog ldan-dus* id. (*Mñon.*). མེ་རྩོག་ལྷན་པ་ *me-tog ldan-ma* a woman in menses (*Mñon.*); མེ་རྩོག་ལམ་ *me-tog-lam* ཕུལ་ཕུང་ [‘path of the menses,’ the vulva] S.

མེ་རྩོག་སྒྲོན་ *Me-tog sgron* lit. the flower-lamp; one of the names of རྩུང་གི་སྒྲིམ་ལྷན་པ་ *Tshe-spoñ bzah* wife of king *Khri sroñ ldehu-btsan* who was mother of princes *Mu-khri btsan-po*, *Mu-rug btsan-po* and *Mu-tig btsan-po* (*Loñ. 2, 8*).

མེ་རྩོག་གླུང་སྒྲིམ་ *me-tog glañ-sna* མེ་རྩོག་གླུང་སྒྲིམ་ [the plant *Sansevieria zeylanica*] S.

མེ་རྩོག་ཆང་ *me-tog-chañ* ཕུལ་ཕུང་ wine made of the *Mowa* flower in India (*Mñon.*). མེ་རྩོག་དོན་ཅན་ *me-tog don-can* id.

མེ་རྩོག་ཉི་མ་ *me-tog ñi-ma* = ལྷ་ཡི་སྒྲིམ་ ལྷ་ཡི་སྒྲིམ་ saffron (*Mñon.*).

མེ་རྩོག་ཉིང་བཞི་ *me-tog tiñ-bshi* viz:—ཉིང་བཞི་ཕྱིན་ *tiñ-li phyin*; ཉིང་མགལ་གྱི་ *tiñ-sag-kyu*; ཉིང་མུ་ལ་ *tiñ-mu-la*; ཉིང་མུ་མ་ *tiñ-mu-sa* (*Mñ. rda. 2*).

མེ་འཛིན་ *me-hdsin* དམ, དམིག་ keeper of fire
[1. competent. 2. a kind of sacred fire]S.
མེ་ཤལ་ལམ་ *me-shal-lam* as met. = the sky.

མེ་གཤོར་ *me-gshoñ* or མེ་སྤར་ *me-slañ* རྩམ་ར་
མ་ལྷོ་ a bowl made of burnt clay or iron
in which fire is made [a portable fire-
place]S.

མེ་བཞི་ *me-bshi* the 12th constellation
called རྩམ་ར་.

Syn. རིག་བྱེད་ *rig-byed*; བྱ་མ་འཛིན་ *bya-ma-
hdon* (*Mñon.*).

མེ་བཞི་སྐྱེས་ *me-bshi skyes* 1. རྩམ་པ་ལྷ་ཀུན་ཀུན་ཀུན་ཀུན་
2. an epithet of Vṛhaspati (*Mñon.*) [Brhas-
pati or Jupiter is so called because he was
born when the moon was in the mansion
of Prākphalgunī or Pūrvaphalgunī (the
eleventh constellation)]S.

མེ་འི་རྩ་མོ་ *mehi rtse-mo* = ལུ་ར་ལུ་མ་ saffron
(*Mñon.*).

མེ་ཡི་མགྲིན་ *me-yi mgrin* a general name for
birds (*Mñon.*).

མེ་རི་ *me-ri* fire mountain, volcano.

མེ་རིམ་ *Me-ri* the barbarous modern Miri
tribe inhabiting the forests in the upper
valley of the Dihong, their chief village
being called Miri-patam.

མེ་ལོན་ *me-loñ* དཔྱེག་, རྩམ་པ་, དཔྱེག་ 1. a
mirror, or looking-glass: ལམ་གྱི་མེ་ལོན་ the
mirror in which one's *Karma* is reflected.
མེ་ལོན་ is frq. as a title of books, of the
history of kings, e.g., ལུ་ལ་ར་ལམ་གསལ་པའི་མེ་ལོན་
lit. a bright mirror of royal pedigree.
2. plain surface, flat body length and
breadth. 3. sample, model, reflection,
specimen.

Syn. ལུ་ལ་མེ་ལོན་ *kun-mthoñ*; ལུ་ལ་གསལ་ *kun-
gsal*; རང་མེ་ལོན་ *rañ-mthoñ*; བཞིན་ (བྱི) རྩམ་ *bshin-
gyi snod*; མ་གུ་ར་ *ma-gu-ra*; ལུ་ལ་གསལ་བཟུང་གྱི་གནས་
gsugs-brñan skyeg-na; ལུ་ལ་གསལ་ལུ་ལ་བྱེད་ *gsug-*

hchar-byed; བྱི་དྲ་མེ་ལོན་ *byi-dor mel-tske*
(*Mñon.*).

མེ་ལོན་ཅན་ *me-loñ-can* རྩམ་པ་ལྷ་ཀུན་ mirror-like,
n. of a prince in ancient India; a lake
resembling a mirror, hence one of the
historic doors of the great temple of
Buddha at Lhasa is called མེ་ལོན་ཅན་ *sgo
me-loñ-can*.

མེ་ལོན་ལུ་རི་ *Me-loñ luñ-riñ* the Bon
designation of Persia which is called བདེ་བ་
ཅན་གྱི་ཞིང་ཁམས་ Sukhavati or the Land of Bliss
(*G. Bon. 4.*)

མེ་ལེལ་ *me-cel* 1. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ [sun-stone,
sun-crystal; a kind of crystal cool to the
touch but emits fire when exposed to the
rays of the sun]S. 2. ལྷ་ལྷ་ the sun.

མེ་སྤར་ *me-slañ* = མེ་གཤོར་ *me-gshoñ*.

མེ་བསྐྱེད་ *me-bsrub* ཀ་ལི་ཀ་, རྩམ་, རྩམ་ [the
wood of *Ficus religiosa* used for kind-
ling fire by attrition; fire-flint, the plant
Premna spinosa]S.

མེ་དྲ་ར་ *me-ha-ra* n. of a heretical sect
and work among the Hindus. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ he knew many S'āstras of the outsiders
i.e., Hindus, such as Mehara, &c., of
Mahādeva S'ankara (*A. 34*).

མེ་ལྷ་ *me-lha* རྩམ་ལྷ་, རྩམ་ལྷ་, རྩམ་ལྷ་ the
god of fire [a general name for gods or
deities; gods are supposed to eat the sacri-
ficial offerings through the help of fire
which is called the mouth of the gods]S.

Syn. རྩམ་གྱི་ནོར་ཅན་ *hod-kyi nor-can*; རྩམ་ལམ་
སྐྱེས་ *nor-las-skyes*; རྩམ་པ་སྐྱེས་ *byin-za-sregs*;
རྩམ་པ་སྐྱེས་པ་ *sbyin-sregs-za*; ལུ་ལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gser-kyi
thig-le*; ལུ་ལ་ལྷ་ལྷ་ *gser khu-wa*; ལུ་ལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
hbar-wahi skra-can; རྩམ་ལྷ་ལྷ་ *rta-dmar-can*;
རྩམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *na-tshogs hod-xer*; རྩམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod
hdun-pa*; རྩམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *mchod-sbyin skyes*; རྩམ་

བྱེད་རྟེན་ *rig-byed-skyes*; མངས་དབང་སྐུ་པོ་ *tshahs-dban sras-po*; ར་ལ་ཤོན་ *ra-la-shon*; ཤར་ལྗོངས་ལྷོ་གསལ་ *gar-lhohi phyogs-kyoñ* (*Mñon.*).

མེ་ལྷ་མོ་ *me lha-mo*, ལྷ་ཡེ་ལྷོ་ the quarter of fire, south-east: ཤར་ལྗོངས་མེ་ལྷ་མོ་ལྷོ་གསལ་ལྷོ་གསལ་ make (your) cooking-hearth in the south-east corner of the house which is the quarter of the god of fire (*Jig.*).

མེ་ལྷ་མོ་མེ་ལྷ་མོ་ *me-lhahi chuñ-ma* the wife of the god of fire.

Syn. མེ་ལྷ་མོ་དགའ་མ་ *me-lhahi dgah-ma*; མེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *char sdig-can*; མེ་མ་ *me-ma*; ལེགས་ལྷོ་གསལ་ *legs-sbyin-ma*.

མེ་ལྷ་མོ་ *me-lhahi rta* the horse of the god of fire.

Syn. བཞོན་པ་ལྷ་མོ་ *bshon-pa myur-hgro*; དམར་མོ་ *dmar-mo*; གཤེར་རྩེན་ཤིང་རྩེན་ *gser-rtsen gñ-rta*; ར་ *ra* (*Mñon.*).

མེད་པ་ I: *med-pa* the negative form of ཡོད་པ་ and རེད་པ་ = to be not, not to be, to be without, not to have, to be non-existent: ར་ལ་བྱ་རྒྱུ་མེད་ *nga-la bu-rnams med* I have no children; ཁོ་མཁས་པ་མེད་ཤིག་ *kho mkhas-pa med shig* he is one void of learning; རྩེད་མེད་ *stobs-med* strengthless; བདེ་མེད་ *bde-med* unhappy, uneasy, unwell; མེད་པར་འགྱུར་བ་ passes away, is dissipated; སྐབས་མེད་ without occasion, no opportunity. ཆ་ལག་མེད་ཀྱང་དགོས་པ་འཇུག་ *cha-lag med-kyañ dgos-pahi khral* though without goods a necessary tax; ལྷ་མོ་ལ་བཞུགས་ཐོག་མེད་པ་ལགས་མམ་ has your Reverence no fellow-resident in your house? མི་བརྒྱུད་པ་ལྷ་མོ་ལ་མེད་པ་མེད་པ་ a man about to be choked, being able neither to vomit nor swallow down; བདག་ཅང་དབྱུག་པ་མེད་ we are not able to give anything; མེད་མི་ཙུང་གི་བྱ་རྩེ་ the sons and grand-sons that are to get anything (as a heritage); བྱིས་རེར་མེད་པ་མི་གཏུག་པ་ or མི་ཙུང་བ་ indispensable in the

house; ལྷོན་པོ་རྒྱུ་མེད་པ་ལྷ་མོ་ལ་མེད་པ་མེད་པ་ the ministers lost their litigiousness, i.e., gave up quarrelling; རྩེད་མེད་པ་མེད་པ་མེད་པ་ the distribution of the dishes became impossible; མེད་པར་བྱེད་པ་ to annihilate (an enemy), to put an end to (a quarrel) (*Gr.*); མེད་པར་ without or 'instead of': ལྷ་མོ་མེད་པར་ without cause; ལྷ་མོ་མེད་པར་ instead of the king, ལྷ་མོ་མེད་པར་ instead of the former shape; ལྷ་མོ་མེད་པར་ continually making no difference between day and night; མེད་པ་ *med-ma* not without, some, a few; མེད་མོ་ *med-mo* a penniless woman. མེད་པ་མེད་པ་ *med-pa-pa* = གནོད་པ་མེད་པ་ or གནོད་པ་བྱེད་པ་ a mischievous person (*Mñon.*).

མེན་ *men* an ornament, piece of finery (*Mil.*). མེན་ཅི་ *men-tsi* (Chinese) a coloured silk handkerchief. མེན་ཅི་ *men-hri* a kind of fur; མེན་ཅི་དམར་པོ་ལྷོ་གསལ་ལྷོ་གསལ་ a fur-coat of red *men-hri* (is mentioned as the vesture of the gods).

མེར་ *mer* 1. termin. of མེ་: མེར་སྤྲེག་མེར་ *mer-sreg sa* to eat after baking in fire. 2. in མེ་མེར་ལངས་པ་ *she-mer lañs-pa*, i.e., ལྷ་མོ་ལྷོ་གསལ་ *skyug bro-wa* vomiting; fig.: anything that is scorned also that is repulsive in appearance or offensive to sight. 3. adj. anything kept in heaps in a place, heaped or piled up: ར་བཅོས་མེར་གྱིས་བཞག་ quite filled with strained or purified tea (*A. 141*).

མེར་བ་ *mer-wa* 1. sloppy, pappy, thin; also: expanded, distended, full: མེར་པ་ id. མེར་གྱིས་བཞག་ full to the brim; མེར་མེར་ *mer-mer* anything full to the brim. མེར་མེར་པོ་ *mer-mer-po* expanded, fully-blown. 2. མེར་མེར་བ་ adj. shimmering, permeating. 3. མེར་མེར་བ་ = རུར་རུར་པོ་ adj. to define the shape and consistency of an embryo, oblong, oval.

མེལ་ཚེ་ *mel-tshe* བརྒྱུད་པ་ 1. watch-man, sentinel, watcher; མེལ་ཚེ་བྱེད་པ་ to wait upon;

to keep watch over: མེས་ཚུ་བྱེད་ཅིང་གླུ་དབྱངས་མཚན་པར་འབྱུང་པ་ attending upon him they made him offerings of (entertained with) music and songs (A. 13). 2. a watch or period of 3 hours at night. མེས་བཞེད་ *mel-brtse-wa* परिचर [servant, attendant] S. མེས་ཚེད་ *mel-tshe-wa* जागरक one who remains awake to give watch; one awakened; མེས་ཚེས་ *mel-tshe-ma* याग the night.

མེས་པོ་ *mes-po* पितामह, मातामह grandfather, forefather, ancestor: མངས་ཀྱིས་བཅས་པ་འདྲེན་པའི་མེས་ཀྱི་ཁྱེད་ཀྱི་བཅའ་པོ་ཡང་མས་ *Kun-tu zañ-po* the common spiritual ancestor of all the Buddhas; ཡ་མེས་ཀྱི་དུས་ forefather's time, ཡལ་མེས་ཀྱི་དུས་ in our grandfather's time i.e., the time of our ancestors; བེས་ or གཤེན་མེས་ great grandfather; འཛིན་རྟེན་མེས་པོ་ རྒྱུ་མེས་པོ་ an epithet of Brahmā (ལྷ་རྩེ་མེས་པོ་) (*Mñon*); མེས་པོ་འཕངས་བརྩོན་ *Mes-po hphañs-brtson* n. of a patriarch of Tibet, the great ancestor named འཕངས་བརྩོན་ *Hphañ-brtson* who went to Kham and back (*Deb. ག, 12*). མེས་པོ་འཕྲུལ་ཀྱེད་ *mes-pohi ral-klun* an epithet of the river Ganges; མེས་པོ་འཕྲུལ་ཀྱེད་འཕྲུལ་ཀྱེད་ཀྱི་ཕྱིན་པ་ (Yig. k. 14) pray send your favours to me continually like the river of patriarch's locks. མེས་དཔོན་ *mes-dpon* ancestors (both spiritual and ordinary) (*Yig. 83*). The མེས་དཔོན་ནམ་གསུམ་ in Tibetan history or three ancestral rulers are: king *Sroñ-btsan sgam-po*, *Khri-sroñ ldehu btsan* and *Khri Ral-pa-can*. མེས་འཛིན་ *mes-hchiñ* = དཔུང་ཆུ་ *dñul-chu* mercury, quicksilver (*Mñon*).

† མེ་ཏི་ *mai-tri* love, friendship.

མོ་ *mo* I: མོ་ a woman, a female opp. to མ་; also, occas. = she, her: མོ་ན་ཟ་ she said; མོ་གོས་ woman's gown, petticoat; མོ་བརྒྱུད་ *mo-brgyud* female line of descent; མོ་བྱིས་ (*Mil.*) མོ་དབྱིས་ *mo-dbyis* C. a girl, female child. མོ་དྲ་ *mo-rta* a mare; མོ་རྟགས་ *mo-rtags*

feminine gender, female organ; མོ་དབང་ female organ; v. also མོ་མཚན་ *mo-mtshan* below; མོ་རིགས་ womankind; མོ་ལུས་ female body.

མོ་II: a lot: མོ་འདེབས་པ་ to cast lots, always a religious ceremony performed by lamas. མོ་མཁན་ *mo-mkhan* or མོ་རྩིས་པ་ a sooth-sayer; མོ་པ་ *mo-pa* a fortune-teller: མོ་པ་འདྲེ་མཚན་པ་ *mo-pa hdre mthoñ-wa* a sooth-sayer who pretends to be able to see a ghost. མོ་བོན་ *mo-bon* abbr. of མོ་པ་ and བོན་པོ་ *bon-po* fortune-teller and Bon-po priest: མོ་བོན་རྩུ་ཆ་ ཆས་མ་བཤད་ཅིག་ fortune-tellers and Bon priests should not preach false religion, should not impose upon people (A. 18). མོ་མ་ *mo-ma* མོ་, भिक्षुणिका a female fortune-teller [also, a female mendicant] S.

མོ་III an affix which when attached to nouns indicates the feminine gen. but not so, as a rule, when appended to adj.: གནས་མོ་ a landlady, དུ་མོ་ a daughter, a girl, ཆན་མོ་ an old woman; but ཆེན་མོ་ = great, masc. or fem., and ལེགས་མོ་ = fine, good, masc. or fem.

མོ་ཁབ་ *mo-khab* very fine needle.

མོ་གོས་ *mo-gos* = མོ་ལེ་གོས་ woman's garment: མོ་གོས་རྩེན་པོ་དང་ཐིག་མ་འདྲ་བའི་ཆ་གམ་འདྲེ་འབྱུང་པ་ the cost of a woman's fringed garments of blue-colour and with spots is one load of grain (*Rtsii.*). མོ་གོས་གྲོ་ཁ་ *mo-gos gro-kha* (བྱེད་མེད་གྲོ་ཁ་ མ་ནག་ཁྲ་ལྗང་) black-spotted garment worn by the poorer classes of women in Tibet (*Rtsii.*).

† མོ་ན་ཟ་ *Mo-na-za* n. of a celestial courtesan. (*Mñon.*)

མོ་མཚན་ *mo-ma-niñ* or མཚན་མོ་ a female hermaphrodite (*Mñon.*)

མོ་མཚན་ *mo-mtshan* मग, योनि female organ, female genitals.

Syn. རྟེན་གནས་ *skyes-gnas* ; གཉིས་དགའི་བྱིས་ *gnis-dgahi kkyim* ; ལུ་མ་ *chu-ma* ; ཉེར་གནས་ *ner-gnas* ; མོའི་རང་བཞིན་ *mohi ran-bshin* ; མཚམས་མིན་རྟེན་ *mtshams-min-rten* ; བརྟེན་བྱའི་བྱུགས་ *brjod-byahi-phyogs* ; རྟེན་འཛིན་ *skye-hdsin* ; དགའ་བའི་བྱུག་ *dgah-wahi bu-ga* ; དན་པའི་ཁྱོན་པ་ *dran-pahi khron-pa* ; དབང་པོའི་ལམ་ *dhañ-pohi lam* ; བྱ་གནས་གྲོང་བྱིར་ *bu-gnas groñ-khyer* ; སྤོང་པ་འཕེལ་བྱེད་ *srid-pa hphel-byed* ; མྱོས་བྱེད་ལམ་ *myos-byed-lam* ; རྒྱུངས་པར་བྱེད་ *rlañs-par-byed* ; པདྨ་ཚུལ་འབྱུང་ *pad-ma chos-hbyuñ* ; བྱེད་པའི་ཡན་ལག་ *byed-pahi yan-lag* ; གསང་བའི་འཁོར་ལོ་ *gsañ-wahi hkkhor-lo* ; མི་རྒྱུད་ལམ་ *mi-zad-lam* ; ཅེ་གསང་ *e-gsañ* ; མཁའ་གསང་ *mkhah-gsañ* ; མེ་རྟག་ལམ་ *me-tog-lam* ; རུལ་གྱི་ལམ་ *rdul-gyi-lam* ; མོངས་བྱེད་ *rmoñs-byed* ; མོ་རྟགས་ *mo-rtags* ; མོ་དབང་ *mo-dwañ* (*Mñon.*).

མཡིག *mo-yig* or མཡིཡིག *mo-yi yi-ge* feminine letters (acc. to the Tibetan Grammar) are ཀ, ཇ, ཉ, ཏ, ཐ, ག, ཁ, ན, ལ, ས, སྭ, སྨ, སྩ (Situ.)

‡ मर mo-ra n. of a kind of bird. (*K. d. १, २*).

མོ་རང་ *mo-rañ* or མོ་རེང་ *mo-reñ* 1. single, unmarried woman: གཞིང་ངན་གྱི་ཁྱོ་བམ་མོ་རང་གྱིས་ happier is a single woman than one with a husband of ugly face. 2. a poor, destitute female, one who did not get a husband. 3. pron. she herself.

མོ་རབ་ *mo-rab* (བུད་མེད་མཚན་གྱི་) a noble woman of great accomplishments and character;
མོ་རབ་ཀྱི་གྲོགས་སྡེ་དཔོན་ཏུ་བསམ་པ་ the friend of the noble lady is considered a lord or nobleman.

མ་ཤེལ *mo-ṣel* a cool mild crystal opp. to
ཤ་ཤེལ *pho-ṣel*, crystal which affects the eye
when used as spectacles.

མོ་ག་གམ *mo-gcam* or མོ་བ་གམ *mo-bcam* བསྟན་
ལོ།, ཀུལ་ཏ། barren : ཐུ་ཚ་རྒྱེ་རྒྱུ་མེད་པའི་མོ་ངང་མ་ a barren
woman (*Jig.*); [also an unchaste woman, a
helpless woman] ཅ. མོ་ག་གམ་ཡི་གེ *mo-gcam yi-ge*
the letters which are said to be barren :

२, ५, ६, ७, (Situ. 59). མག་གམ་ཤིང་ *mo-gṣam-
ciñ* a tree that neither produces fruit nor
flowers (*Mñon.*).

མོ་ལ་ཀོ *Mo-la-ko* n. of a large country or island to the south (prob. Malacca) (*K. ko.* २, 272).

མོག་པ *mog-pa* dark or faded colour:
བགྲག་མེད་མོག་པོ་ཕྱེད also མོག་པོར་སྒྲུང་ pale lustreless
appearance (*Hbrom.* 18-པ, 40). མོག་རྩ
mog-ro acc. to *Jä.* of horses, yellowish-
brown; but in *C.* = མོག་གི semi-aquatic
mushroom.

मोग मोग *mog-mog (mo-mo)* 1. म्यामी;
also **मोग मोग** *dark-coloured*. 2. small
meat-patty, meat-balls in a cover of paste
generally cooked in steam.

མོང་གོ་ལ *Moñ-gol* a Mongolian, form
sometimes occurring, but in Tib. usually
སོག་པོ *sog-po*.

མང་རྒྱལ *mon-rtul* = བླན་པོ *blun-po* dull, stupid (*Jä.*).

𐑦𐑩𐑦 *moñ-lo* W. for 𐑦𐑩𐑦 knuckle,
ankle-bone (*Jä.*).

མོད་པ *mod-pa* 1. to be (in an emphatic sense), to be indeed; is sometimes superadded to ཡོད་པ or used alone, sometimes with other verbs: ཞེས་སྒྲུབ་མོད་ཀྱི though indeed you may say so. ཡོད་མོད *yod-mod* = བྱུང་མོད *byun-mod*. ཁོ་པོ་ལ་ཐེ་ཚམ་ཐམས་ཅད་སྤངས་ནས་སྐབ་པ་ལ་ནན་གཅེས་སྒྲུབ་སྤྱི་བྱས་པ་མེད་མོད་ཀྱི (*Hbrom.* I, 2). དཔག་དུ་མེད་མོད་ཀྱི though indeed it is immeasurable; འདི་མ་ཡིན་མོད་འདྲ་ཀྱང་ nevertheless it is not this one, འགྲོ་བ་ཡིན་མོད་ (although not invited) yet after all you must go. 2. མོད་པོ = མང་པོ *mañ-po* many, much, abundant: ཤིང་མོད་པོ wood is plentiful; ཤིང་རྟག་མོད་མཆོད་པོ abounding in tree-fruits; ཁོངས་སྤྱོད་མོད་པར་འགྱུར་ *loñs-spyod mod-par hgyur* he becomes the owner of great wealth; དེ་མི་བྱུང་ན་དགྲ་མོད་ if

you omit to do this, you will have many enemies; མོད་མོད་ plenty of diseases; ཞི་བཟང་གི་ཁྱེད་ལས་ཞིན་ཏུ་མོད་ཀྱི་ although they abounded in compliments.

མོད་ *mod* the instant, moment—occurring only in the following combinations: ལང་བའི་མོད་, དེ་མོད་ལ་ at the very moment of rising; དེ་མོད་ལ་ the moment after; gen. མོད་ལ་ instantly, immediately: མོད་ལ་དངས་མོ་ he immediately pulled it out; སྤྱི་ཡང་མོད་ལ་ཕྱིན་ནི་ immediately after there came also the hawk; མོད་ལས་སྐྱེས་པ་ born on the instant with, born with; and thus may = ཡོད་པ་ possessed of.

མོན་ *Mon* ཁི་ར་ཏ་ general name for the different tribes living in the cis-Himalayan regions and who from remote antiquity have lived by hunting. [Kirāta means one who constantly walks on the extreme boundaries. The term was known to the ancients; Arrian making mention of the Kirrhadae who used to bring musk from the Himalaya to sell to the Indians] S. མོན་པ་ *Mon-pa* a native of *Kiranti* which includes Nepal, Sikkim and Bhutan but particularly the hill tract between the Kosi and Teesta rivers.

མོན་ཀོ་ *Mon-ko* a fabulous mountain inhabited by goblins and women with horses' faces and *Naga* maidens very handsome and fond of music (*S. Lam.* 39).

མོན་རྟ་དབང་ *Mon-rta-dwang* the Ta-wang Raj a small principality lying amid the mountains immediately adjoining the eastern border of Bhutan, and of which little is at present known. It is inhabited by a barbarous semi-Tibetan race engaged in trading operations between Tibet and Assam, and can be reached from the latter country *via* Odalgiri. མོན་མཁའ་འབྱོར་གྱི་རྒྱུ་

Mon Mkhah-hgro-glin n. of a monastery in Mon Tawang. མོན་གྱི་རས་གཟན་ *Mon-gyi ras-gzan* a kind of cotton wrapper manufactured in *Mon Rta Wang*. (*Rtsii.*). མོན་ཆ་ར་ *mon-cha-ra* the ever-green oak; also its acorns: མོན་ཆ་ར་ཡིས་ཆ་གྲང་འབྲུ་བ་གཙོད་ ever-green oak acorns stop diarrhoea.

མོན་གུ་ *mon-gru* མཐའི་མི་ཤ་ the 23rd lunar mansion or constellation.

Syn. ལྷ་ལྷ་མོ་ *chu lha-mo*; སྐྱོག་སྐྱོད་ *sgrog-snad*. (*Rtsii.*).

མོན་དར་ *mod-dar* कौशेयं, कौशिकं [raw silk stuff, a silk-petticoat or trowsers] S.

མོན་དེ་ *mon-dre* མཐའི་མི་ཤ་ the 22nd lunar mansion or constellation.

Syn. བྱ་གཞུག་ *bya-gshug*; སྐྱོག་སྐྱོད་ *sgrog-stod*; ཐོབ་ལྡན་ *thob-lan* (*Rtsii.*).

མོན་པ་ཁྱོ་ *Mon-pa-gro* the town and province of Pa-ro the seat of government of West Bhutan (*Deb. ག.* 21). དཔལ་ཁྱོ་མོན་ལ་ the town of Paldo or Paro in Bhutan.

མོན་རྩ་ནག་པོ་ *mon-rdsu nag-po* n. of a people said to live somewhere in the region towards Kamaschatka and supposed to possess tails resembling those of dogs and to wear dog's skin (*J. Zan.* 146).

མོན་ཤ་ *mon-sha* in *W.* popularity, respect, reputation; མོན་ཤ་ཐོབ་ he is highly respected; མོན་ཤ་ཅན་ beloved, popular (*Jä.*).

མོན་ལུག་ *Mon-lug* ཁི་ར་ཏ་ཡེ་ཤེས་, མི་མཚུངས་; the sub-Himalayan regions extending from Kashmir to Assam. But མོན་ལུག་གྱི་བན་དེ་ *mon-lug-gyi ban-de* said to be: a monk from Nepal.

མོན་ལུག་ *mon-lug* ལྷ་ལྷ་མོ་, ལྷ་ལྷ་མོ་ [a species of grass, *Cyperus rotundus*] S.

Syn. སྐྱེན་མིང་ཅན་ *sprin min-can*; གླ་མོ་ *gla-sgañ* (*Mñon.*).

མོན་སྤྱན *mon-sran* Indian pea; མོན་སྤྱན་ན་གུ *mon-sran na-gu* མཆུ་ཅུ་ a species of kidney bean; མོན་སྤྱན་དཀར་བུ *mon-sran dkar-bu* ར་ཇ་མ་པ [a kind of bean, *Dolichos catjang*] S.

མོན་སྤྱན་གྱི་ཕུ *mon-sran hgrehu* མ་པ [Phaseolus radiatus] S; མོན་སྤྱན་རྟེན་ཕུ *mon-sran-rdehu* སུ་དུག [Phaseolus mungo] S. མོན་སྤྱན་རླུ་པོ་མོ *mon-sran zlum-po* བརྟུ་ལྷ་ brinjal.

མོན་སྤྱི *mon-sle* or མོན་གྱི་སྤྱི་ཕུ *mon-gyi slehu* a kind of striped many-coloured shawl made of the soft wool of goat and yak but with cotton intermingled.

‡ མོ་ལྷ་དགལ་ *mohu-dgal* མོ་དྭགས་ n. of a family-clan descended from the sage Mudgala (*K. du.* 5, 133).

‡ མོ་ལྷ་དགལ་གྱི་བུ *Mohu-dgal-gyi-bu* (མོ་དྭགས་ལྷ་ཡན་) the famous Maṅgalyayāna one of the two earliest disciples of Gautama Buddha; his former name in Tib. was པང་ནས་སྤྱི་པོ་ *Pañ-nas-skyes*. He at first was initiated in the *Tirthika* school of ཡང་དགལ་ལྷ་པོ་ but afterwards he found out his mistake and became a follower of Buddha who made him one of his highest and most powerful disciples. His Pali appellation is Moggallāna; and the Mongol Buddhists style him variously Motagalwani, Molontain, Motgalun Khübegün, and *Ebür Etse Töröksen* ("he that encircles the bosom"). See also Grünwedel's *Mythologie des Buddhismus*.

མོར་ *mor* termin. of མོ་ = མོ་ལ་ *mo-la*.

མོར་སྤྱན་ *mor-span* a fine kind of satin (*S. kar.* 179).

‡ མོ་ལ་པོ་ *mol-wa* 1. = གཏུ་མ་སྤྱི་པོ་, མོ་སྤྱི་པོ་ *gros byed-pa* to converse, confer upon. 2. to say, to speak, used as བསྐྱོ་པོ་ *bsgo-wa* and བཀའ་རྩ་ལ་པོ་ *bkah-rtsal-wa* are in earlier Tibetan, and as གསུང་པོ་ occurs in later liter-

ature and in *C.*; hence it is often to be rendered by 'to order' (*Jä.*).

མོ་ལ་མཆིད་ *mol-mchid* = མོ་སྤྱི་པོ་, གསུང་པོ་ conference, consultation: མོ་ལ་མཆིད་ཀྱིས་རིམ་པ་གྱིས་ in conferring about any subject do so systematically (*Yig. k.* 87).

མོས་པ་ *mos-pa* གཞི་སུ་ཁྱེད་, གཞི་སྤྱི་པོ་, སུ་ཁྱེད་, སུ་ཁྱེད་, སུ་ཁྱེད་, སུ་ཁྱེད་ 1. sbst. [implicit faith, devotion, adoration, satisfaction] S. 2. mostly as vb., to be pleased, to be pleased with, to crave for, to be inclined to; བསྐྱོ་བར་མོས་པ་ I took a fancy to go there; མོས་པ་དང་འདྲ་པོ་ desiring and craving for (are the origin of all the misery of sin). མོས་པ་སྤྱི་པོ་ *mos-pa-zlog* བསྐྱོ་པོ་ [removes the objects of desire] S. 3. to respect, to esteem, to venerate, to adore: རྟོན་གང་ལ་མོས་པ་ whom do you adore; མོས་པ་ནས་འབྲུག་པ་ཡིན་ I offer it from veneration, i.e., I shall take nothing for it; frq. joined with གུས་པ་: ཡིད་མོས་པ་གུས་པ་དག་པོས་ with fervent veneration; དད་མོས་ devotion. མོས་པ་སྤྱི་པོ་དཔེ་སྤྱི་པོ་ *mos-pas spyod-pahi sa-bshi* བཅས་: གཞི་སུ་ཁྱེད་: བཅས་: གཞི་སུ་ཁྱེད་: བཅས་: the four stages of perfection in devotion:—(1) ལྷ་པོ་པོ་པོ་པོ་ ལྷ་པོ་པོ་པོ་པོ་ [attainment of light] S. (2) ལྷ་པོ་པོ་པོ་པོ་ *snañ-wa mched-pa* ལྷ་པོ་པོ་པོ་པོ་ [increase of light] S. (3) དེ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལྷ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ ལྷ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ [entrance into the essential truths] S. (4) བར་ཆད་མེད་པོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལྷ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ [uninterrupted meditation] S. མོས་པོ་པོ་ *mos spyod-pa* a pious man, a devotee (*Tā.* 109-7). 4. = བར་ཆད་པོ་ steadfast, firm.

Syn. དད་པོ་ལྷ་པོ་པོ་པོ་ *dad-gus dañ ldan-pa*; གུས་པོ་པོ་ *gus-ldan*; གུས་པོ་པོ་པོ་ *kun-tu-bsten*; གུས་པོ་པོ་ *gus-pa*; གུས་པོ་པོ་པོ་ *gcig-tu-sems*; དད་པོ་པོ་ *dad-pa-can* (*Mñon.*).

མོས་པོ་པོ་ *mos-ldan* devoted, respectful, unflagging.

Syn. གུས་པོ་པོ་ *gus-ldan*; དད་པོ་པོ་ *dañ-wa*; དད་པོ་པོ་པོ་ *dad-chags-can* (*Mñon.*).

མུང་པད་མཚན་རྟེན་ *myań-hdas mchod-rten* v. མཚན་རྟེན་ *mchod-rten* 1. n. of the *chorten* or *caitya* built on the site of Gautama Buddha's death and cremation. 2. the style of *caitya*-tombs built after that *caitya*.

མུང་བ *myań-wa* v. མྱོང་བ *myoń-wa* མཐུད་, མཐུང་, མཐུང་ to taste; tasteful: མུང་བར་འདོད་པ་ *myań-war hdod-pa* wishing to taste; མུང་བུ་ *myań-bya* རས་སཱ་ as met. = the tongue.

མུང་རྩི་ *myań-rtsi* n. of an officinal plant: མུང་རྩི་ཐུག་ཀྱི་ཆུ་འབྲུང་རིམ་མཚན་སྟེན་

མུང་རལ་ *Myań-ral* n. of a village situated towards the west of Sera monastery (*Loń.* 2, 20).

མུང་རོ་ *Myań-ro* n. of a village in Tsang (*Deb.* 7, 8).

མུངས་ *myańs* བཞུགས་ [united] S.

མུང་པ་ *myad-pa* the older form of the word མདང་ *mad-pa* = བཤད་པ་ truth.

མྱིང་ *myiń* the older form of the word མིང་ *miń* name.

མུ་གུ་ *myu-gu* or མུག་ *myug* = བལ་ལུ་ རྩམ་ལུ་, རྩམ་ལུ་, རྩམ་ལུ་, རྩམ་ལུ་ [1. reed, rush, flag [sprout, coral] S. an erroneous form of མུ་གུ་. 2. relations, particularly those who are of the same blood. མུ་གུ་གསར་མུ་གུ་ *myu-gu-gsar* རྩམ་ལུ་ [1. a new shoot or spring. 2. the plantain tree or banana tree] S. མུ་གུ་འཛམ་མུ་གུ་ *myu-guhi-tshal* a grove of reeds.

མུག་པ་ *myug-pa* or མུག་མུག་པ་ *myug-myug-pa* 1. མཚོ་གུག་ཅམ་བྱེད་པ་ to slightly bend the head. 2. to run, roam, stroll about (*Sch.*). 3. to show ostentatiously, to boast about v. དམུག་པ་ *dmyug-pa* (*Cs.*).

མུར་བ་ *myur-wa* 1. to hurry by, to pass on swiftly: དུས་མུར་བ་ *duş-myur-wa* time quickly runs away. 2. adv. quickly, also

མུར་བ་མུར་བ་ *myur-wa myur-wa* = ལྷན་ལྷན་དུ་ very quickly, in colloq. ལམ་མང་ at once, without delay; མུར་མུར་བ་མེད་གེ་མང་དུ་འགྲོ་བ་བྱེད་དོ་ the lion goes to its den very quickly. མུར་བའི་འབྲུ་ *myur-wahi hbru* མཐུང་བ་ [མཐུང་བ་? music, a particular note] S.

མུར་སྐྱོབ་འཇིག་རྟེན་ *myur-skyob hjig-rten* she who quickly protects the world, an epithet of the goddess Dolma (*Mñon.*).

མུར་དུ་ *myur-du* adv. quickly, speedily, soon; མུར་དུ་འགྲོ་བ་ *myur-du hgro-wa* to go quickly; ཅི་མུར་ *ci-myur* as speedily as possible. མུར་དུ་བཅོམ་རྟགས་ *myur-du btsah-rtags* symptoms of immediate parturition (*Jä.*).

མུར་མ་ *myur-ma* = བཤར་མཁན་མ་ a dancing woman (*Mñon.*)

མུར་ཅོམ་ *myur-tsam* འཇིག་ལོ་, འཇིག་ལོ་, འཇིག་ལོ་ quick [wavering, quickening] S.

མུལ་བ་ *myul-wa* (འཇིག་ལོ་ལུ་འཇིག་ལོ་ལུ་འཇིག་ལོ་ལུ་) to roam about, to do the work of espionage, to examine closely, to search into, to scrutinize. རྒྱལ་ཁབ་མུལ་བ་ *rgyal-kham myul-wa* to explore (a country).

མྱོ་བ་ *myo-wa* v. མྱོ་བ་ *smyo-wa*.

མྱོང་བ་ *myoń-wa* pf. མུངས་ *myańs* fut. མུང་ *myań* 1. བེད་སཱ་ to enjoy, to taste, perceive; to lick; to undergo; བྱོ་བ་མྱོང་བ་ *bro-wa myoń-wa* to taste; མཐོང་མྱོང་བ་ *mthoń myoń-wa* to have seen before, ཐོས་མྱོང་བ་ *thos myoń-wa* to have heard before; མྱོང་བར་བྱེད་པ་ *myoń-war byed-pa* to feel; མྱོང་བར་བྱེད་དོ་ *myoń-war byed-do* enjoyed, causes to enjoy; མུང་བས་ཞིམ་པོ་ཚོར་ནས་ perceiving the relish by tasting; རོ་མྱོང་བ་ *ro-myoń-wa* to relish, to enjoy the flavour; མཐོང་རིས་ཀྱི་ལོངས་སྤྱོད་མྱོང་བ་ *mtho-ris-kyi lońs-spyod myoń-wa* to enjoy the bliss of paradise; རྟོན་ཅོམ་ཀྱི་རྩམ་མྱོང་བར་བྱེད་པོ་ I shall make thee enjoy the food of religion; རྩམ་པ་མྱོང་བ་ to

taste distress, to get into trouble; གནས་སྒྲུབ་སྒྲུབ་ཀྱི་སྒྲུབ་པའི་ལས་ནམས་ works which cause one to undergo another state of existence (*Thgy.*); རང་གི་བྱས་པ་རང་གི་སྒྲུབ་པ་ཡིན་ your own doings are your own sufferings (*Jä.*). 2. is an auxil. of the pf. like བྱང་ *byuñ*. བཅོམ་མ་སྒྲུབ་ *btsal ma-myoñ* I have never yet sought; མཐོང་མ་སྒྲུབ་ *mthoñma-myoñ* I have never yet seen; རྫོང་འགྲོ་སྒྲུབ་ བ་འབྲུལ་སྒྲུབ་ནེས་པ་ one who had gone there before and is acquainted with the language of the people (*A.* 67); མྱོང་བ་ཐན་བྱན་ *myoñ-wa than-thun* or མྱོང་བ་སྒྲུབ་ཟིན་ *myoñ-wa sna-zin* having experienced, having perceived (gen. by mystic meditation).

མྱོན་ཏམ་ཅན་ *myon ham-can* a vain conceited person who pretends to know much more than he really is acquainted with.

म्युस *myos* कुश, चरणौ, शुष्क excitement,
 loss of control, sensual intoxication [a
 kind of grass, *Poa cynosuroides*; the wood
 of the *Ficus religiosa* used for kindling fire
 by attrition] S.

མྱོས་པ *myos-pa* = རྒྱུ་ལོས་པ་ཅི་ལ་ མན, རྩམས་པ་
 མན, མན to become intoxicated, intoxication from wine, to be maddened, become
 demented: རྒྱུ་མྱོས་པས་མྱོ་འདུག་ *ñiñ-myoṣ-paṣ*
myo-hdug being deranged, he is demented (*Mñon.*). མྱོས་པའི་རྩེ་མོ་ *myoṣ-pahi ca-co* noise
 made by intoxicated persons. མྱོས་པའི་ཐུང་ལྷན་མ་ *myoṣ-pahi phreñ-lan-ma* (ཐུང་ལྷན་མ་འདྲི་མ་)
 an excited indecent woman (*Mñon.*). མྱོས་པའི་མཚན་མ་ *myoṣ-pahi mtshan-ma* that
 which excites lust, i.e. musk (*Mñon.*). མྱོས་བུམ་ཅན་ *myoṣ-bum-can* as met. = an
 elephant (*Mñon.*). མྱོས་ཕྱེད་ *myoṣ-byed* 1.
 མཁའ་ལྷ་མོ་, མཁའ་ལྷ་མོ་, མཁའ་ལྷ་མོ་, མཁའ་ལྷ་མོ་, མཁའ་ལྷ་མོ་, མཁའ་ལྷ་མོ་
Kāmadeva, wine, intoxicator; a cloud.
 2. the number thirteen (*Rtsii.*). མྱོས་ཕྱེད་ཁ་ལ་

myos-byed khañ-pa, མེ་མེད་མཉམ་པ་ or མེ་མེད་ wine-selling woman's house, a brothel (*Mñon.*); མེ་མེད་འཁྲི་ཤིང་ *myos-byed-hkhri-çin* लिङ्ग the penis; མེ་མེད་ལྷགས་ཀྱ མེ་མེད་ལྷགས་ཀྱ *myos-byed lcags-kyu* मदनाकुसुम id.; མེ་མེད་འབྲིང་ *myos-byed-hbriñ* मदयिन् the male organ or sex; an intoxicator, a drunken man. མེ་མེད་འཛོང་ *myos-yed-htshoñ* = མེ་མེད་མ་ a wine-selling woman; མེ་མ་ *myos-ma* a youthful girl, a damsel = བུ་མོ་དང་མ་; མེ་མ་གསལ་མ་ *myos-gsal-ma* a youthful, accomplished woman (*Mñon.*).

५५५ *dmag* 1. कटक, बल, दण्ड, सेना, troops, army, soldiers; ५५५ *rkañ-dmag* infantry; ५५५ *rta-dmag* cavalry; ५५५ *yul-dmag* a sort of militia or reserve who in Tibet are occasionally mustered; ५५५ *dmag-mi* a soldier, v. frq. ५५५ *dmag-gi yan-lag bshi* चतुरङ्ग बल the four kinds of troops: ५५५ हस्ती elephant, ५५५ रथ chariots, ५५५ पदाति infantry, ५५५ *dmag-gi gtam* युद्धकथा talk of war or fighting; ५५५ *dmag-gi sñon-du rgyu-wa* pioneer force, or scouts of an army; ५५५ *dmag-gi rjes-su hbrañ-wa* ally or follower in war; ५५५ *dmag-chas* ammunition, equipment. ५५५ *dmag-sde chen-po sde-gcig* अचौहिणी; an army consisting of the following:—10,000 elephants, 30,000 chariots, 100,000 warriors, 1,000,000 cavalry, 36,000,000 infantry (*Yañ-ti*. 18).

दमगः छे केरं चो क्खं सुदस *dmag-sde chen-pohi*
nam-graṅs acc. to a Kālachakra writer
 the following is the enumeration of forces :
 वहे *brti* = ५५ छे चो दगु दद । ५५ चद दूद धुद चो छे
 चद ; three पत्ति *Patti* = a *Senāmukha* (सेनामुख) ;
 three *Senāmukha* = one *Gulma* (गुल्मा) ;
 three *Gulma* = a *Gaṇa* (गण) ; three *Gaṇa* =
 one *Vāhinī* (वाहिनी) ; three *Vāhinī* = one

Pritana (प्रितना); three *Pritanā*=one *Camū* (चमू); three *Camū*=one *Anikini* (अनीकिनी); ten *Anikini* make one *Aksauhini* (अक्षौहिणी); this last includes an army of elephants and chariots numbering 21,870. (*Duṣ-ye. 343*).

དམག་དཔུང་ *dmag-dpuñ* བཅ, ཅུ, troops, army; also དམག་ཚོགས་ id.

Syn. དམག་ཚོགས་ *dmag-tshogs*; རུ་པ་ *ru-pa*; དཔུང་ཚོགས་ *dpuñ-tshogs*; དམག་ *dmag*; དཔུང་ *dpuñ*; དཔུང་གི་དགྱིལ་འཁོར་ *dpuñ-gi dkyil-hkhor*; དམག་གི་འདེགས་ *dmag-gi hjigs*; ཡན་ལག་བཞི་པའི་ཤེ *yan-lag bshi-pahi sde* (*Mñon.*).

དམག་དཔོན་ *dmag-dpon* सेनापति, सेनानी general, commander.

Syn. དམག་གི་འདྲེན་པ་ *dmag-gi hdren-pa*; རལ་གྱི་ལྷོ་རྒྱུ་འཛིན་ *ral-grihi gñen*; རལ་གྱི་ལྷོ་རྒྱུ་འཛིན་ *ral-grihi rgyun-hdsin*; དམག་གི་འགོ་པ་ *dmag-gi hgo-pa*; དཔུང་གི་བྱ་མཚན་ *dpuñ-gi khyu-mchog*; ཤེ་ལྷོ་རྒྱུ་འཛིན་ *sdehi btso-bo*; དཔུང་གི་མགོན་པོ་ *dpuñ-gi mgon-po* (*Mñon.*).

དམག་རུམ་ *dmag-rum*=མུན་པ་ཐེངས་པ་ darkness: རྒྱུ་མུན་པའི་དམག་རུམ་ཐེངས་མཛད་པ་ the destroyer of the darkness of the three worlds. (*Yig. 9*).

དམར་ *dmah* or དམར་བ་ *dmah-wa*, adj. low, short; mean, humble, inferior. མ་ཆ་དམར་བ་ low place, རིགས་དམར་བ་ low status; རིག་པ་དམར་བ་ inferior intelligence or intellect; སྒོ་གྲོས་དམར་བ་ *blo-gros dmah-wa* mean in mind. དཔུས་དམར་མཐའ་གཉིས་མཐོན་ if (in pregnancy) the middle parts of the body are low and the sides high (*Jä.*); sbst. lowness. Also, as vb., དམར་བ་ with pf. དམས་ *dmas*,=to be low, degraded, inferior. དམར་དམར་འབྱུང་བ་ to fall lower and lower; མང་མས་དམར་བའི་དུས་སུ་ in times of scarcity, when eating and drinking is low (*Pth.*); in *W.* དམར་འཕེབས་པ་ to dishonour, profane, to humiliate. དམར་རྒྱལ་ *dmah-skyob* the protector of the humble, a king

(*Mñon.*); དམར་འདོད་ *dmah-hdod* inclination to go down, tendency to meanness.

དམངས་ *dmañs*=ལལ་པ་ the populace, mob, common folk; དམངས་མིང་ཙན་ id. དམངས་མང་ beer that is given to the common people at entertainments (*Rtsii.*). དམངས་ཀྱི་སྤྲོད་མོ་ a banquet or treat for the public; དམངས་ལལ་པ་ the vulgar, the common people; one of the common people; དམངས་འབྲུལ་གནས་ *dmañs-hdul gnas*=གྲོང་ཁྱེར་ *groñ-khyer* a town or city (*Mñon.*); དམངས་མོ་ *dmañs-mo* འཕལ་ལྷོ་ a woman of low caste; དམངས་རིགས་ *dmañs-rigs* གྲུང་, འཕལ་ལྷོ་ the lowest class or caste in India, people of degraded rank in Tibet.

དམད་ *dmad* abuse, cursing.

དམན་ *dman* ཅན, ཇིན, ཇིན, ཅུཔ, ཅུ་ vulgar, mean, inferior, of the lowest order or quality. དམན་ is even sometimes used for མུ་དམན་ *skye-dman* a woman, common in colloq as “*kyemen*”; དམན་རྒྱུང་བའི་རིགས་ the class of young woman (*Yig. 56*). དམན་པ་ *dman-pa*) low, in reference to quantity or quality, little; དམན་ལྡན་ལྡན་ either too little, or too much, or badly constituted; བཅོད་ནམས་དམན་པ་ having few merits; སྒོ་དམན་པ་ *blo-dman-pa* having little sense (*Ghr.*); དམན་རྒྱུང་ *dman-chuñ*=ལང་ཚོ་མ་ a young girl (*Yig. 87*). དམན་པའི་རིགས་ *dman-pahi-rigs* འཕལ་ལྷོ་ the lowest people in India who are very wild and fierce; དམན་མ་ *dman-ma*=རྩིང་པ་ *rñin-pa* old, stale, not fresh: བཅོས་ལྷན་འདས་ལ་ཕུལ་བ་ལྟེ, མེ་རྟོག་དམན་མ་རེ་རེ་ལ་ to each withered flower that was offered to the Blessed One (*K. g. 4, 290*). དམན་མཛོས་མ་ *dman-mdses-ma* a beautiful woman; དམན་གར་ *dman-çar* a maiden, a growing girl.

དམར་ *dmār* 1. one of the thirty-six border countries of India (*Ya-sel. 38*). 2. profit, gain, good success; དམར་རྒྱུང་ a small profit (*Mil.*).

དམར་པོ *dm̄ar-po* i. adj. successful: ཐུགས་དམ་དམར་པོ་བྱུང་ངམ did it go on well with your meditation, instruction, དམར་ཁྱིའི་ finishing instruction, in religion, and in medical science (*Jä.*).

དམར་པོ ii. red; མདོག་དམར་ *mdog-dmar* red colour; དམར་པོ་རྒྱ་མཚོ་ *dm̄ar-po rgya-mtsho* the red ocean, the colour of its water being red for many thousand miles it is so called (*K. d. 343*); དམར་པོ་རྩ་ཅན་ *dm̄ar-po rwa-can* as met. = donkey (*Mñon.*); དམར་པོ་སྤྱིན་རླུང་ *dm̄ar-po srin-skyes* ལོ་ཤིང་, རྒྱུ་མི་, a red dye produced by an insect, *Amyris agalloch*. དམར་པོ་ *dm̄ar-wa* red or subst. redness: དམར་པོ་མེད་མེད་ red eyes; ལྗང་དམར་པོ་ red nose. དམར་ཁྱེ་པ་ *dm̄ar-khe-pa* a butcher, executioner (*Mgyur. 246*); དམར་ཁྱེ་པ་ *dm̄ar-khra* red stripes, as painted on Red-hat monasteries; དམར་གྲུ་མ་ *dm̄ar-grum* གཤམ་གྲུ་མ་ཅེ་དམར་པོ་ a square piece of red coloured rug (*Rtsii.*); དམར་རྒྱན་ *dm̄ar-rgyan* piece of raw-meat in Tantrik offerings made to spirits (*Rtsii.*); དམར་ལྗང་ *dm̄ar-ljañ* greenish red; དམར་རྩེན་ *dm̄ar-rjen* naked; དམར་ཆམ་མུར་པོ་ *dm̄ar-cham-myur-po* fresh baked cakes the natural colour of which has not been changed (*Jig. 29*); དམར་མདངས་ *dm̄ar-mdañs* brightness, ruddy complexion. དམར་ཤོར་ *dm̄ar-šdor* (ཐུག་གཤམ་ཆོས་སྒྲུབ་ཀྱི་གཤམ་) minced meat or meat for broth (*Rtsii.*); དམར་མོ་ *dm̄ar-mo* red, also red cow; དམར་སྐྱུག་ *dm̄ar-smyug* blackish-red; དམར་མཚན་ *dm̄ar-mtshan* footnotes written in red ink; དེ་ལ་མཚན་མཚན་འབྲེལ་ notes in a book written in red (*Rtsii.*); དམར་འཛོད་ *dm̄ar-htshod* copper-coloured, དམར་རྩང་ *dm̄ar-bzañ* scarlet-red; དམར་ཡོལ་ *dm̄ar-yol* red china ware as opp. to དཀར་ཡོལ་; དམར་རུང་པ་ *dm̄ar-ruñ-pa* adj. naked, also a naked person, frq. དམར་རུ་མགོ་ནག་ *dm̄ar-ru mgo-nag* ལྷ་མོ་ [a small shrub, *Abrus precatorius* bearing a red and black berry, which forms the

smallest of jewellers' weights] *S.*; དམར་པོ་གཤམ་ *dm̄ar-bcal* dysentery, bloody flux (*Jä.*). དམར་མེད་ *dm̄ar-ser* (1) རྩ་མེད་འཁོར་ the disk of the sun, also the halo surrounding the sun (*Mñon.*); (2) reddish yellow, honey-coloured: དམར་མེད་མིག་ *dm̄ar-ser-mig* སྤྱི་མེད་ལོ་ཤིང་ the lion-eyed. ལྷ་དམར་པོ་ *shwa-dmar-pa* a monk of a red-hat sect.

དམིགས་པ་ *dmig-pa* 1. *Lex. and Cs.* a hole. 2. kind of lizard, also the pangolin: དེ་ཡིས་རྩ་ཅན་འཕེལ་། དམིགས་བྱེད་ཀྱི་སྤྱིན་ནད་དུག་ལ་ཡན་. Also དམིགས་བྱེད་ *dmig-bu* or ལྷ་མེད་ *skya-leb* a kind of worm, i.e., "insect which has no wings" (*Rtsii.*).

དམིགས་པ་ *dmigs* བརྡ་བ་, ལུས་, ལུས་ཀྱི་ 1. imagination, frame of mind, the mind on one point. དམིགས་ཀྱིས་དབྱེད་ *dmigs-kyis dbye-wa* སྤྲོད་པ་ discernment; དམིགས་ཅན་ *dmigs-can* ingenious, skilful in contriving *W.* 2. subst. སྤྲོད་པ་, རྒྱུ་མེད་, ལྷ་མེད་ [consciousness, idea, attainment, perception, acceptance] *S.*

དམིགས་གཏད་ *dmigs-gtad* object on which a mystic concentrates his vision or his mind in order to induce meditation; sometimes the object is a thing actually before him, sometimes a mental object, sometimes purely fanciful or impossible as the horn on a hare's head or the child of a barren woman. A meditator who can become absorbed without any such assistance has reached a high state of proficiency, v. *Mil. 7* 82, b. 2. Sometimes erroneously དམིགས་རྒྱུ་.

དམིགས་སྤྲོད་པ་ *dmigs-ston-pa* or དམིགས་པ་ཞིག་ སྤྲོད་པ་ to give an idea of, to make a suggestion.

དམིགས་པ་ *dmigs-pa* 1. as vb. to fancy, to imagine, to construe in one's mind. རྩ་དམིགས་པ་ *don dmigs-pa* to intend a benefit or profit for another person (*Jä.*). 2. subst.

དམུ *Dmu* or དམུ་གོད་ *Dmu-rgod* 1. n. of the earliest tribe of Tibet, the men who first inhabited Tibet (*J. Zań.*). 2. a malignant spirit, a kind of evil-demon that causes dropsy in those on whom his malignant eye falls; one of the nine spirits called འགོང་པོ་: རེད་སྤྲུང་བཞི་པོ་འདི་དག་ནི་བྱུང་ཆུབ་སེམས་

दम्युथ'व *dmyal-wa* नरक, कुज, भूमिज, निरय,
अवीचि, भौम 1. hell, purgatory, perdition ;
दम्युथ'वन्'श्चे going to hell ; **ठं'दम्युथ'वकुन्** the eight
hot hells ; **शान्'दम्युथ'वकुन्** the eight cold hells.
ठे'सर्षेन्'वरे'दम्युथ प्रत्येकनरक the hells of preli-

minary or lighter punishment which are situated in the neighbourhood of the greater hells:—རྩ་རྒྱུག་གྱི་མཐའ་སྒོར་དུ་མེ་མུར་གྱི་རྩལ་དང་། fire-trench situated round the hot hells; རྩ་མྱོགས་གྱི་ཡལ་། the mire of putrid corpses; སྒྲུ་གྱིས་གཏམས་པའི་ཆེན་། the forest of razors; རལ་གྱི་ཁོ་མའི་ནགས་ཆེན་། the wood of swords; ལྷགས་གྱི་གལ་མའི་། the iron-bristle trees; རྩ་ལྷུང་རབ་མེད་མོགས་ the river Vaitarani the fordless Styx, &c.; རྩ་ཆེ་ཆེ་འཁོར་བའི་རྒྱུག་པ་ hell of temporary punishment which does not last more than a day. 2. vb. to cut up, to cut into pieces, meat at dinner (*Dzl.*).

རྒྱུག་པ་ *dmyug-pa* to show; རྒྱུག་རྒྱུག་པ་ *dmyug-dmyug-pa* or རྒྱུག་པ་བྱེད་པ་ *dmyug-pa byed-pa* to show repeatedly, to boast (*Jä.* and *Cs.*).

རྒྱུགས་པ་ *dmyugs-pa* to drain off: རྩ་རྒྱུས་ཀྱི་ཕྱོད་པ་ to sift out fish with a fishing net (*Nag. 53*).

མ *rma* I: བྲག, ཇའ, ཀྱིས, རྩལ་ wound, a scar, a kind of leprosy with red spots and insensibility of the skin: རལ་མ་བྱུང་། I was wounded or I have got a wound; མ་གསོ་བ་ to heal a wound; མའི་ལྷ་བ་ *rmahi lha-wa* a wound growing worse. མ་སྐྱེས་ *rma-skyes* ཇའ་ཅན་ pus, matter; also blood; མ་རྩེས་ *rma-rjes* scar, cicatrix; མ་རྩིང་ *rma-rñin* an old wound; མ་སྒྲན་ *rma-sman* or མ་རྩི་ medicine or salve for a wound; མ་ནད་ *rma-nad* བྲག་ sores and ulcers: *rma-nad* are of two kinds (1) ལྷན་སྐྱེས་ *lhan-skyes* constitutional such as གཤམ་འབྱུམ་ *gshañ-hbrum* piles, *me-dbal*, སུར་ཡ་ *sur-ya*, མེན་བུ་ *rmen-bu*, རྩིག་རྒྱུག་ *rlig-rlug*, རྩ་འབམ་ *rkañ-hbam*, མཚན་པར་རྩིལ་བ་ *mtshan-par rdol-wa*; (2) those which one contracts from accidental causes རྩིབ་རྩིན་. མ་མཚན་ *rma-mtshan* scar; མ་རོ་ *rma-ro* scurf, scab; མ་ལས་འབབ་པ་ *rma-las hbab-pa* = རྩལ་ blood

(*Mñon.*); མ་བུ་ *rma-çu* a festering, suppurating wound; མ་བུལ་ *rma-çul* scar; མའི་ཐན་སྒོར་ *rmahi than-skor* བྲག་སྐྱེས་པ་ the cleansing or dressing of a sore.

མ II: sometimes signifies beauty, good luck, etc. མ་བུ་ཅན་ *rma-bya-can* འཕྲིན་པ་ verdure, green, a meadow.

མ་བུ་ *Rma-bya* (pro. *Mabja*) 1. n. of a large village situated to the South West of the district of *Saskya* visited by Sarat Chandra Das in 1882. མ་བུ་མྱོང་བའི་སེང་གེ་ *rma-bya myoñ-wahi señ-ge* n. of a Lama of learning who belonged to Mabya (*Loñ. 3, 3*). 2. lit. the mottled or spotted bird, the peacock, commonly called མི་ཁྱིམ་, བཞིན་, རྩལ་མུན་, ཀལ་པུམ་, ལྷཀ་པུམ་, རྩལ་པུམ་, *S. Lex.* མ་བུའི་མཁྱེན་ *rma-byahi-mgrin* n. of a gem; མ་བུའི་རྒྱལ་མཚན་ཅན་ *rma-byahi rgyal-mtshan-can* བཞིན་པུམ་ 'symbolized by a peacock,' an epithet of Durgā (*Mñon.*); མ་བུའི་མཁྱེན་ a peacock's tail; མ་བུ་གཙུག་གི་མཁྱེན་ a peacock's crest. མ་བུའི་འཕྲོ་བ་ *rma-byahi htsho-wa* (lit. the food of the peacock = བཞིན་པུམ་ hemlock (*Sman. 427*). མ་བུའི་ཆོག་མཆོག་ལྷོ་བའི་རི་ a fabulous mountain said to exist in the continent of Pūrva Videha, the people of which possess blue necks (*K. d. 3, 338*). A mixture of མ་བུའི་མཁྱེན་པ་ the peacock's bile with the juice of *Bhriñ-gi rāja* cooked in cow's butter when taken through the nose will change the colour of the hair to deep black (*K. g. 3, 48*).

Syn. རྩིག་ལྷན་ *sgog-lan*; མཁྱེན་པུམ་ *mgrin-sñon*; གཙུག་ཕུང་ཅན་ *gtsug-phud-can*; མཁྱེན་པུམ་ *mjug-sgro-can*; ལེགས་བྱིས་སྒོ་ *legs-bris-sgro*; རབ་གཞི་ *rab-gyo*; གར་མཐན་ *gar-mkhan*; འབྲུག་རྩིག་གི་ *hbrug-grahi-gar*; རྩིག་པུམ་ *rgya-mtsho-skyes*; རྩིག་པུམ་ *rna-rgyan-can*; རྩིག་པུམ་ *ciñ-la-rtse*; བཞིན་པུམ་ *brtan-pa-dregs*; མར་འགྱུ་ *sar-hgro*; བཞིན་པུམ་ *bkra-wahi hog-pags-can*;

མདངས་ལྡན་ *mdoñs-ldan*; འབྲུག་སྒྲུབ་རྒྱུ་ *hbrug-sgrahi-rjes*; (སྒྲུག་ *sgeg* or སྒྲུག་ *sñeg*); མདངས་མཐའ་ཅན་ *mdoñs-mthah-can*; སེན་མོ་ལྷ་གར་ *sen-mohi-gar*; གཙུག་ལྡན་ *gtsug-ldan*; སྒྲིན་ལ་དགའ་ *sprin-la-dgah*; འབྲུག་སྒྲུག་མངའ་ཡུལ་ *hbrug-sgras mñal-hdsin*; ལག་འགྲོ་མ་ *lag-hgro-sa*; སྒྲིན་གྱི་སྒྲུག་ *sprinyi-sgeg*; འདབ་བརྒྱུ་པ་ *hdab-brgya-pa* (*Mñon.*).

མ་བྱ་ཆེན་པོ་ *rma-bya chen-po* महामायुरी n. of a deity (*Dom.*); one of the five tutelary deities of the Buddhists; n. of *Tantrik* work glorifying the goddess Mahamayūri.

མ་ཁམས་ *Rma-kham*s or མྱེར་ཁམས་ n. of a petty state included in *Kham*s (*Yig. k. 18-28*).

མ་ཆུ་ *Rma-chu* n. of the great river of N.E. Tibet which, rising in various ranges S.W. of Barong Tsaidam and Shang, flows past སྐར་མ་ཐང་ *Skar-ma-tha*ñ lake and སྒྲུ་རེངས་ *Skya-reñs* and then making a detour round the mountain of སྒྲོ་མ་ར་ *Spom-ra* flows due east keeping some 40 miles to the south of lake Kokonor; whence entering the province of Kansu it becomes the Hoangho or Yellow River of China. A Tibetan author says it is called Khathan-gol in Mongolian, the Tibetan equivalent of which term is བུའྲན་མོ་གྲུང་ the river in which a certain queen had drowned herself (*Dsam. 32*).

མ་ཆེན་སྒྲོ་མ་ར་ *Rma-chen Spom-ra* n. of the great genius of the གཤི་བདག་ *gshi-bdag* class, the lord of the peacocks, who resides in the snowy mountain of སྒྲོ་མ་ར་ *Spom-ra* of the province of Amdo.

མ་ཚོ་གུན་གཤི་ *rma-tsho-kun-gshi* one of the Tibetan pupils of Atis'a: དགེ་འདུན་མ་ཚོ་གུན་གཤི་ འདི་པེ་དེ་གྱི་ཡིན་པས་ (*A. 16*).

མྱང་ *rmañ* 1. (ཁང་པའི་གཤི་) ground, base, foundation; མྱང་འདིང་བ་ to lay foundation of a house etc.; མྱང་རྩ་ the foundation stone. 2. a dream: མྱང་ལམ་ *rmañ-lam* = མི་ལམ་ dream,

vision; གསལ་བ་བཅུ་པས་མྱང་ལམ་དུ་བེ་གྲུ་མ་གྱི་ལའི་བྱང་ན་ having presented his request, in a dream he saw the front of Vikramas'ila (*A. 69*).

མྱང་མྱང་ *rmañ-rmañ* = གཤི་གཤི་ also implies མ་མཐར་ different (*Hlrom. 131*).

མྱང་ཚོར་ *rmañ-tsher* also མྱང་ཚོར་ 1. pincers (generally made of silver or iron) to pluck out hair; acc. to *Cs.* instrument for cleansing the nostrils. 2. a rake (*Sch.*).

མྱོད་ *rmañ* = མཚན་ excellent, very good. མད་བྱང་ *rmañ-byuñ* or མད་དུ་བྱང་བ་ become excellent, marvellous, admirable, grown excellent: བསྐལ་བཟང་མད་དུ་བྱང་བ་དུས་ཀྱི་ཆར་འདིར་ in this portion of the marvellous age (*Yig. k. 2*); རོ་མཆར་མད་དུ་འགྱུར་བ་ to wonder, to be surprised at (*Jä.*); འདི་ཀུན་རོ་བོས་སྒྲུང་པ་དང་། འདི་ལས་རོ་མཆར་གྱུར་པ་དང་། འདི་ལས་མད་དུ་བྱང་བ་གང་ all these are in their nature void—what is more wonderful than this and what can be more sublime! (*Lam-rim*). མད་དུ་བྱང་བའི་ཞེ་ *rmañ-du byuñ-wa*ñi *sde* the orders or classes of Buddhist dignitaries such as *Crāvaka*, *Bodhisattva*, etc. (*J. Zan*).

མན་པ་ *rman-pa* wounded.

མར་སྒུར་ *Rmar-sñuñ* n. of a section in the monastery of Sera (མེར་སྒུར་གྱི་ཁམས་ཆེན་ (*Loñ. 3, 17*).

✚ མས་པ་ *rmas-pa* 1. = ཁྲིམ་པ་ to ask, to inquire. 2. mention is sometimes made of a verb མ་བ་ with pf. མས་ *rmas* to wound. མས་མ་ *rmas-ma* an animal that has been wounded but not killed.

མི་བ་ *rmi-wa* pf. མིས་ *rmi*s to dream. མི་ལམ་ *rmi-lam* (resp. མན་ལམ་) སྒྲུབ་པ་ a dream; མི་ལམ་ལྡན་ སྒྲུབ་པ་ vision-like, to see in a dream; མི་ལམ་ན་མིས་པ་ སྒྲུབ་པ་ dreamed in a dream; མི་ལམ་མེད་པ་ སྒྲུབ་པ་ dreamless; མི་ལམ་མ་ཞེ་ a troubled dream;

མ་ལམ་མཐོང་བ *rmi-lam mthoñ-wa* = མི་བ to dream; མི་ལམ་བཤད་པ *rmi-lam bçad-pa* to interpret dreams (*Cs.*); མི་ལམ་མཐོང་བའི་གཟུངས *rmi-lam mthoñ-wahi gzun* n. of a *dhāraṇī* on dreams (*K. g.* ༩, 56); མི་ལམ་མི་བཟང་བ *rmi-lam mi-bzañ-wa* a portentous ill-boding dream (*S.g.*).

མིག་པ *rmig-pa* ལུ་ the hoof of an animal: མིག་པ་ཁ་བྲག་མིག་བྲག *rmig-brag* a cloven hoof; མིག་པ་ཁ་བྲག་ཅན་ cloven-footed; རྩ་མིག་ a horse's hoof; རྩ་མིག་མ་ a silver ingot shaped as a hoof (= 130 rupees); གཡག་མིག་ *gyag-rmig* a yak's hoof; མིག་ལྗགས་ *rmig-lags* horse-shoe; མིག་ལྷུམ་ *rmig-slum* an undivided hoof; མག་གཟེར་ *rmig-gzer* horse-shoe nail, hob-nail.

མིག་ས་པ *rmigs-pa* lizard of a small kind (*Jä.*).

མིང་ *rmiñ* = མང་ *rmañ* (*Jä.*).

མུ *rmu* = དུ *dmu*.

མུ་གོད་པ *rmu-rgod-pa* the lowest class of people in ancient Tibet.

མུ་ཐག་ *rmu-thag* 1. a cord to which little flags are attached on roofs of convents, houses, etc. 2. a rope by which the ancient kings and queens of Tibet were reputed to ascend into heaven there to live with their ancestors.

མུ་ལི་ *Rmu-li* a place in Kham province (*Loñ. 17*).

མུག་པ *rmug-pa* pf. མུགས་པ *rmugs-pa* 1. to bite; occasionally used with མུ་ the tooth: བྱིས་ཁོ་ལ་མུ་གས་མོང་ the dog bit him. 2. to sting, of bees, etc. *W.*; to gall, e.g. the feet by friction of the shoes *W.* 3. to bark in *W.* (*Jä.*).

མུགས་པ *rmugs-pa* rarely མུ་པ 1. a dense fog: མུགས་པའི་ན་བུན་ *rmugs-pahi na-bun* id.; མུགས་པ་ཅན་ *rmugs-pa-can* foggy; རྟོན་མཚན་

དུ་ལུ་མུགས་པ *ñin-mtshan-du yul rmugs-pa* the place is foggy day and night. 2. befogged mentally, stupid, inert, languid, sluggish; ཡིད་མུགས་པ *yid-rmugs-pa* depressed and melancholy (*Hbrom. 19, 22*); མུགས་ཐིབ་པ *rmugs-thib-pa* dense fog covering, enveloping. མུགས་འཛིན་ *rmugs-hdsin* ཇའེན་ 'the chief of waters,' the sea, that holds the vapours.

མུར་བ *rmur-wa* to growl and bite each other as dogs do.

མེ་བ *rme-wa* (ལུས་ཀྱི་) also དམེ་པ་ *dme-pa* subst. spot, speck, mark, a natural mark as a mole, birth-mark; any blemish or impurity: མེ་གཙང་མེད་ *rme-gtsañ-med* or གཙང་མེ་མེད་ *gtsañ-rme-med* making no difference as to clean or unclean food (*Mil.*); མེ་བྱིབ་ *rme-grib* moral defilement; adj., མེ་པོ་ *rme-po* stained, defiled, mouldy, spotted; མེ་ཐུ་ཐན་ *rmehu-zan* unclean food: བརྒྱ་མ་ལན་གཅིག་གི་མེ་ཐུ་ཐན་དེ་ཁ་ན་བྱིས་བྱིར་བ་ཟེར་རྒྱུ་ (*Behu. 67*).

མེ་བད་ *Rme-lad* n. of a very old monastery in Lhasa in front of which a stone monolith was erected bearing the inscription of a treaty between the king of Tibet Khri Ral-pa-can and the Emperor of China (*J. Zañ.*).

མེ་རུ་ *Rme-ru* n. of an ancient monastery in the N.E. quarter of the city of Lhasa.

རྩ་མིག་པ *rmeg-pa* = རྩ་བ་ root, also = གཏན་ order, series, row; མིག་མེད་པ *rmeg-med-pa* = གཏན་མེད་པ *gtan med-pa* disorder, not regulated; བཟན་པ་མིག་པར་གྱུར་ལ་ the religion became disorganized (*J. Zañ.*).

མེད་ *rmed* (རྩ་སྒྲའི་མེད་ *rta-sgahi-rmed*) crupper attached to a saddle.

མེད་པ *rmed-pa* pf. མེས་ *rmes* 1. = གཏམ་རྩེ་བ་ *gtam dri-wa* to ask, to inquire: བོད་ན་ནོར་གྱི་

འདྲ་པོ་ལྟ་བུ་ཡོད་ཅེས་བཀའ་མེད་པ་ན། if you asked if there are rich people in Tibet. 2. कर्षति, to plough and sow: མེད་དུ་འདུག་པ་ *rmed-du hjug-pa* to cause to be ploughed and sown (*Jä.*). 3. to study.

† མེན་ངན་ *rmen-nan* = ལྟ་སྒྲུབ་ bad sign, ill-omen, foreboding.

མེན་པ་ *rmen-pa* or མེན་བུ་ *rmen-bu* = ཤ་རྩ་ཆགས་ (*A. 44*) a goitre; also an induration caused by a sore or wound: ཕྱག་གིས་སྐབ་བྱས་པས་ མེན་པ་ཡང་མེད་པར་གསོས་པ་མིས་ he dreamt that by simply having covered it with the hand the induration was healed (*A. 44*). མེན་བུ་འི་ནད་ *rmen-buhi-nad* an indurate sore or ulcer or a swelling on the skin.

མེལ་བ་ *rmel-wa* or མེལ་བ་ *smel-wa* 1. to pluck out; བལ་མེལ་བ་ *bal rmel-wa* = བལ་མེལ་བ་ to pluck out hair. 2. to summon, to call, to invite.

མོ་བ་ *rmo-wa* कर्षण, pf. and imp. མོས་ *rmos*, to plough: རིང་མོ་བ་ *shiñ-rmo-wa* to plough fields; མ་མོས་པའི་ལོ་རྟོག་ *ma-rmos-pahi lo-toj* a fabulous kind of grain in the mythological age said to grow without cultivation; also, maize. མོ་མཁན་ *rmo-mkhan* ploughman.

མོ་མ་ *rmo-ma* 1. = མཁན་མ་ an old woman. 2. पितामही father's mother.

མོ་ཡས་ *rmo-yas* 1. མཁོ་པ་ n. of a number. 2. steel helmet; also, perhaps, full coat of mail (*Mñon.*).

མོག་ *rmog* = མོ་ཆ་ or མོ་ཁྲུབ་ a helmet; ཁྲུབ་མོག་ *khrab-rmog* coat of mail and helmet (*Jä.*).

Syn. མོག་ཐུར་ *rmog-thur*; མོ་མ་ཐུ་ *tshem-shu*; མོག་ཐུ་ *rmog-shu*; དམག་ཐུ་ *dmag-shu* (*Mñon.*).

མོག་ཅག་ *Rmog-cog* n. of a place in Tibet (*Loñ. 2, 32*).

མོག་བརྟེན་གསལ་མ་ *rmog-brtsegs-ma* n. of a heretical sect (*Yü-sel. 46*).

མོང་བ་ *rmoñ-wa* (= མ་ཁོང་པ་) pf. མོངས་ *rmoñs* 1. to be obscured; also, as subs. obscurity, chiefly in spiritual sense; ལྷོ་མ་མོངས་པ་ *blo-ma rmoñs-pa* or མོངས་མེད་ *rmoñs-med* a mind lively, unimpaired; ཀུན་ཏུ་མོང་གསལ་ཅེ་བ་ *kun-tu rmoñ-ces che-wa* general obscuration of mind; མོངས་པར་འགྱུར་བ་ *rmoñ-par hgyur-wa* to become obscured, darkened; མོང་བར་བྱེད་པ་ *rmoñ-war byed-pa* to obscure, to darken, also to confound, perplex. 2. to be puzzled; to become dizzy. མང་ཆེན་པོའི་ཁང་པ་ *rmoñ-chen-pohi khañ-pa* महामोहागार [a refuge of utmost ignorance or delusion] *S.*

མོང་ཐུ་ *rmoñ-spu* hair of the abdomen and the pudenda: ར་ཐུག་མོང་ཐུ་སྟོན་གྲག་པ་འཛེམས་ the belly-hair of a he-goat heals cancer.

མོངས་ *rmoñs* = འབྲིག་པ་ copulation (*Mñon.*).

མོངས་པ་ I: *rmoñs-pa* अभक, पातर, बाल, मोहित, अन्ध, मूर्ख, मन्द, पथगजन, मूर्ख, अज्ञ 1. a fool, stupid person, ignorant or untrained person. མོངས་བརྟུན་ *rmoñs-brtul* = ལྷུན་པོ་ *blun-po* fool, idiot. 2. adj. obscured, stultified (*Stg.*).

Syn. ལྷུན་པོ་ *blun-po*; ལྷོན་པ་ *glen-pa*; ལུག་ལྟར་ ལུགས་པ་ *lug-ltar-lkugs-pa*; མ་ལེས་པ་ *ma-ces-pa*; མ་བསྐྱབས་པ་ *ma-bslabs-pa*; མི་མཚན་པ་ *mi-mtshon-pa*; མི་རིག་པ་ *mi-rig-pa*; མུན་པ་ *mun-pa*; ལྷོངས་པ་ *ldoñs-pa*; (*Mñon.*).

མོངས་པ་ II. = མོངས་པ་ *rmoñs-pa* मोह delusion: ཀུན་མོངས་ སྐྱེད་པ་ [confusion, ignorance, alarm] *S.*; རན་མོངས་ *ñan-rmoñs* मूर्ख, खल stupid, deceitful (*A. K. 1-14*). རྣམས་མོངས་ཏེ་ *rnam-rmoñs-te* विमोहित enticed, infatuated, fascinated. མོངས་པའི་གྲོགས་པོ་ *rmoñs-pohi grogs-po* = གཉིད་ལོག་པ་འདྲི་བ་ desire to sleep, falling asleep (*Mñon.*). མོང་རྟེན་གསལ་ *rmod-sñags* = དམོད་རྟེན་གསལ་ or རན་བྱེད་ཀྱི་རྟེན་གསལ་ charms for causing mischief to others.

མོད་པ *rmod-pa* to plough: མོད་མྱེད་ *rmod-glañ* a ploughing ox; མོད་ལམ *rmod-lam* furrow (*Sch.*).

མོན་པ *rmon-pa* 1. the act. of ploughing མོན་པ་རྒྱུ་པ *rmon-pa rgyab-pa* to plough (*Cs.*). 2. a plough-ox; མོན་དོར *rmon-dor* or མོན་པ་དོར *rmon-pa-dor* རྩལ་ a yoke of oxen.

མྱེད་པ *rmyañ-wa* or མྱེད་པ *rmyeñ-wa* to bend towards; to stretch one's self, to stretch forward the neck as if to hear anybody speaking or whispering: བྱ་མྱེད་པ *bya-rmyañ byed-pa* to stretch, to yawn (*Cs.*).

✚ མྱེད་པ *rmya-wa* 1. sickness, nausea; ཁམས་མྱེད་ *khamṣ-rmya* nausea (*Lex.*). 2. = མྱེད་པ་མྱེད་པ to degenerate, grow worse, decay.

མྱེད་ *sma* = དམར་ *dmah*: མྱེད་པ་མྱེད་པ་ to humiliate, cast down, humble; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ རྩལ་མྱེད་པ་ a humiliating word or phrase expressing an insult.

མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *Sma-khamṣ* = མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *Smar-khamṣ* n. of a district where a Jong-pon from Lhasa with the designation Ma-kham thal-chi holds office (*Loñ.* 2, 5).

མྱེད་པ་ *sma-ra* = ཁམས་མྱེད་པ་ *khahi-spu* མྱེད་པ་ beard; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ bearded; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *sma-ra-nuñ* scanty beard.

མྱེད་པ་ *sma-sa* རྩལ་ [suitable] S.

མྱེད་པ་ *smag* a sort of medicine of an astringent taste; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smag-rgyu* black pepper.

མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smag-rum* = མྱེད་པ་མྱེད་པ་ རྩལ་མྱེད་པ་ dark, darkness; to keep up or light a lamp in darkness: མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ (*Situ.*); མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ dense gloom.

མྱེད་ *smad* 1. that which is lower than some other place or thing; a comparative adj.: the lower—usually opp. to མྱེད་ *stod*

the upper; both terms being often attached to place-names to differentiate two near localities, e.g., *Jang-stod* upper Jang and *Jang-smad* lower Jang. མྱེད་པ་ downwards, མྱེད་པ་མྱེད་པ་ the lower part of the human body. མྱེད་པ་མྱེད་པ་ stretching forth the lower parts. མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ to bring the five lower parts of the body, the belly, the knees, and the points of the feet in close contact with the ground, i.e., to prostrate one's self (*Jä.*). 2. with regard to time the latter part, the second half, of the night. 3. children, in relation to their mother gen. preceded by མྱེད་ or མྱེད་ thus: མྱེད་པ་མྱེད་པ་ I and my mother (*Mil.*); མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ the old woman with her (two) sons, three; also of animals: མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ the mare and her foal, the two (*Dzl.*); མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ the sick man's family; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ my wife and children (*Jä.*). མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smad-rgyas-ma* = མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ a woman in full sense (*Mñon.*).

མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smad-hchal* degradation, shamelessness, prostitution; མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ to indulge in dissolute habits, to practise *smad hchal*.

མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smad-hdogs* a subscribed letter, the letters མྱེད་, མྱེད་, མྱེད་ and མྱེད་ are subjoined as in མྱེད་, མྱེད་, མྱེད་, མྱེད་ (*Situ.*).

མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smad htshoñ-ma*, མྱེད་པ་, མྱེད་པ་, མྱེད་པ་ a prostitute, harlot, a self-willed or unchaste woman. མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smad-htshoñ-mahi gnas* a prostitute's house, a brothel.

Syn. མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *thun-moñ-bud-med*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *rtags-can-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *hbyon-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *gyel-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *ñan-rol-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *res-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *hdod-spyod-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *hdod-pas rtsen-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *gzugs htshoñ-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *sbyor-byed-ma*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *tshogs-can-ma* (*Mñon.*).

མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *smad-htshoñ-mahi gtso-mo* a chief courtesan.

Syn. མྱེ་བོའི་ཚལ་མཚན་ *skye-bohi tshogs-can*; རེས་མའི་གཙོ་ *res-mohi-htso*; གྲོང་པའི་ཚལ་མྱེན་ *groñ-pahi chos-ldan*; ལུག་མྱེན་ *lcug-ldan*; གཟུགས་ཀྱི་སྒྲེ་མ་ *gzugs-kyi sne-ma*; ལུས་བསྐྱར་མ་ *lus-bsgyur-ma*; མྱེ་བོས་བསྐྱར་མ་ *skye-bos bskur-ma*; འདྲད་པའི་ཁ་ལོ་བ་ *hdod-dahi kha-lo-wa* (*Mñon.*).

མྱེད་གཡོགས་ *smad-gyogs* nether integuments, breeches, trowsers; མྱེད་གོས་ under-garments; མྱེད་དྲིམ་ མྱེད་གམ་ lower garments, petticoats.

མྱེད་པ་ *smad-pa* I: or མྱེད་པའི་ཚལ་ blame, reproof, reproach, disgrace, contempt.

Syn. ཕྱིན་ཅི་ལྟག་བཟོད་ *dhyin-ci log-brjod*; ལྟག་འདྲན་ཚལ་ *log-hdren-tshig*; ལྟག་མུ་ *log-smra*; ལྟག་མུབ་ *log-sgrub*; མྱུར་པ་འདེབས་ *skur-pa-hdeb*; གཤེ་བ་ *gce-wa*; མྱོད་པ་ *smod-pa*; བརྒྱད་བཀག་ *brgyad-bkag*; མཚང་ཚོད་ *mtshan-rgod*; འཕྱ་ཚལ་ *hphya-tshig*; མྱོན་བཟོད་པ་ *skyon-brjod-da* (*Mñon.*).

མྱེད་ར་ *smad-ra* abuse, reviling language: མྱེད་ར་མ་གཏོང་ do not slander or blaspheme.

མྱེད་རིགས་ *smad-rigs* low or inferior class, lower race.

མྱེད་པ་ II: vb. 1. to lower, make low: གཤོང་མྱེད་པ་ to lower one's eyes, to be abashed; སེམས་མྱེད་པ་ to humble one's self; ཐུགས་མྱེད་པ་ to be lowly, meek (*Dsl.*): མ་གཤམ་མྱེད་པའི་ཚལ་ when Magadha had been brought low, had decayed in its prosperity. 2. to abuse, revile; to blame, to chide: ཚལ་ངར་བས་འཕགས་པ་ལ་ (to abuse) 'the venerable-man with base words; དཀོན་མཆོག་གི་དབྱེ་འཕང་ (to degrade) the highness of the excellent, to blaspheme the doctrine (*Gbr.*). 3. to dishonour, violate, ravish: ཐུ་མའི་ལུས་ (*Pth.*).

མྱེད་འདུལ་ *smad-hdul* the regulations of the *Dul-wa* (Vinaya) as observed in Kham-Amdo and introduced from there into Tsang and Ü by Lama *Lo-chen*, sometime after Buddhism had been suppressed in Tibet Proper. མྱེད་འདུལ་ *stod-hdul* the regu-

lations of the *Vinaya* as introduced by the Kashmirian pandit S'ākya-S'rī into Tibet, having come from upper Tibet, i.e., the Ladak side (*Yig. 3*).

མྱེད་མཛོ་ཁམས་མྱེད་རྩལ་ *Smad Mdo Kham Sbañ-drug* the really only five districts of the lower Do-Kham province: མྱུར་ *Skju-ra*, རབ་ *Rab*, སྤོ་འཁོར་ *Spo-hbor*, དམར་ཚ་སྒང་ *Dmar-tsha Sgan*, and མལ་མོ་སྒང་ *Zalmo-sgan*: རྩལ་མྱེད་མཛོ་ཁམས་མྱེད་རྩལ་ལ་བྱ་ནམས་མ་གཏོགས་མེད་པའི་བྱ་ཡི་ཡུལ་ཟེར་ anciently there being nothing other than birds in lower *Kham Sgan-drug*, it was called *Bya-yul* or the land of birds (*Jig. 4*).

མྱོན་ I: *śman* benefit, use, good (resp. of ཡན་པ་) བརྒྱན་དང་འགྲོ་ལ་མྱོན་པའི་ཆེད་ for the good of religion and living beings; མྱོན་བརྒྱགས་པ་ = ཡན་འདོགས་ to be useful. *Sch.* has: མྱོན་སེམས་ a beneficent mind, a mind intent on doing good.

མྱོན་ II: ལྷོ་ལམ་, མེམ་ལྷ་ the common term for: medicine, physic, drug: རིའི་མྱོན་འབྲུབ་ to gather medicinal plants on the mountains (v. Huc's Travels, vol. 2). རྩོ་མྱོན་ *śno-śman* vegetable medicine.—ཐུང་མྱོན་ liquid medicine, etc.—ཁོང་མྱོན་ medicine taken internally;—རིན་ཅེན་མྱོན་ metallic and organic drugs: གཤེར་, དངུལ་, རང་མ་, ལྷགས་, གཡུ་, ལུ་ཏིག་, ན་ལྷེ་བས་དུང་, ཐུ་ཏུ་, ལུ་མེན་ &c.—རྩའི་མྱོན་ medicinal stones, མྱུག་པོ་སྤལ་རྒྱབ་, དཀར་པོ་སྤལ་རྒྱབ་, རྩེ་དཀར་ཅིག་ཐུབ་གངས་ཐིག་, ཁབ་ལེན་པ་, བེ་རྒྱབས་, མཉ་ཇོར་ etc.—མ་མྱོན་ mineral medicine such as soda, salt, saltpetre, sulphur, etc.; རིང་མྱོན་ barks, roots, medicinal herbs, leaves and fruits. ཅི་མྱོན་ medicinal oil, lard; མྱུག་མྱོན་ *skyug-śman* emetic; བི་མྱོན་ *shi-śman* soporific potion; བཀལ་མྱོན་ *bcal-śman* purgative. སྤོག་ཆགས་མྱོན་ *srog-chags-śman* animal medicine, &c. ལྡེ་བུ་ *lde-gu* electuary, syrup; མྱོན་བཟུས་ཏི་བོར་བ་ *śman bkus-te bor-wa* ལྷུ་མེད་མེམ་ལྷ་ a medicine well purified. མྱོན་མྱོན་ different medicines, also various spices mixed up together; མྱོན་ཁྲོག་ *śman-*

khrog medicinal ingredients not yet pounded or mixed up (*Rtsii.*). མན་གྱི་བྱ་བ་ *smān-gyi bya-wa* the effect of medicine; མན་གྱི་སྒྲུབ་ཤེ *smān-gyi sbyor-sde* medicinal compounds; བར་ decoction; བྲེ་མ་ powder; རིལ་བྱ་ pills; རྒྱ་བྱ་ *lde-gu* syrup, མན་མར་ *smān-mar*; བལ་མན་ liquid mixture; མན་ཆར་ tincture or wine; རིན་པ་ཆེན་པོ་མན་བ་ sulphates or carbonates of metallic medicines.

མན་སྐྱུ་ *smān-sku* an image made of the six medicinal metals, namely, gold, silver, copper, iron, brass and zinc (*Rtsii.*).

མན་གྱི་ལྗོངས་ *smān-gyi-ljon* a country rich in medicinal plants; is used as met. for Tibet.

མན་རྩ་ *smān-rta* the vehicle in which medicine is taken: མན་རྩ་གསུམ་ the three vehicles which are two kinds of molasses and sugar; བྱ་རམ་དཀར་སྐྱུ་ག་རྒྱུད་ལེན་བའི་རྩ་ white and brown molasses are the vehicles of removing flatulence.

མན་དབང་ *smān-dwañ* or མན་གྱི་དབང་པོ་ ལོ་བཤུགས་ met.=the moon believed to be the presiding deity of officinal plants.

མན་བླ་ *Sman-bla* མེ་ཕུ་ལུ་བ་; *Man-la* the Buddha presiding over the healing art; who is often figured in temples and who at Lhasa is the presiding deity of a famous medical college built on the Chagpo Ri in the south-west suburbs of the city. His analogue with the Mongols is styled *Otochi*. མན་བླ་འཇམ་དཔལ་རྒྱལ་བ་མཆོག་གི་སྐུ་གཉིས་ *smān-blañi mdo rgyas-bśduṣ* two *Sūtra* of the Bhai-shajya guru one abbreviated and the other extended (*K. g.* 4, 433).

མན་རྩེ་ *smān-rtse* incorrect spelling of མར་རྩེ་ a kind of yellow silk scarf, with red spots impressed on it, manufactured in China (*Rtsii.*). མན་ལུག་ *smān-yug* = མན་རྩེ་འཁྱུག་ a roll of *man-tse* scarf.

མན་ཚོས་ *smān-tshos* a kind of dye (*Jig. 14*).

མར་ *smar* or མར་ཀྱའྱ་ *smar-kyañ* ready money, cash; མར་མིན་མར་ money and not goods.

མར་ཁམས་ *smar-khams* = མར་འདེགས་, anything fried or preserved in butter; རྩ་སྐྱུ་མར་འདེགས་ dried fish preserved or cooked in oil (*Rtsii.*).

སྐལ་པོ་ *smal-po* = སྐར་མ་མགོ་ *skar-ma-mgo* ལྷ་མོ་མིང་: (*Mñon.*) [lit. "deer-head," the fifth star] *S.*

སྐྱི་བྱ་ *smi-gu* (old Tibetan) = སྐྱི་བྱ་ *smyi-gu* a reed-pen.

སྐྱི་གྱུ་ *smig-rgyu* མའི་འཁྱིལ་ mirage, visionary illusion, reflection.

Syn. ལྱ་ལྱའི་རི་མོ་གཡོ་བའི་མདོ་; རྒྱ་ཁྱིལ་རྒྱུད་བ་རྒྱུད་ རིང་རྒྱུ་; རིང་གསལ་སྐྱིད་རྒྱུད་འཛིན་འདུག་པ་; བར་རྒྱུད་རྒྱུ་ལྷན་ (*Mñon.*).

སྐྱི་བྱ་ *smig-bu* small lizard v. སྐྱི་གསལ་ *rmigs-pa* (*Jä.*).

སྐྱི་ག་མ་ *smig-ma* or སྐྱི་ག་མ་ *smyg-ma* = སྐྱུ་ག་མ་ *smiyug-ma* reed; bamboo.

སྐྱིན་དཀྱུས་ *smiñ-dkyus* = མིག་གི་རྩི་མ་ ལུ་པ་རྒྱ་ (*Mñon.*) the outer corner of the eye.

སྐྱིན་འཕྱོགས་ *smiñ-hkhyog-ma* = བྱད་མེད་གཡུ་མ་མོ་ (*Mñon.*) a fierce, frowning, fretful woman.

སྐྱིན་གྱོལ་ལ་ *smiñ-grol-la* or སྐྱིན་གྱོལ་གྱི་ལམ་ལ་འགོད་པ་ to lead to conversion and salvation (*Glr.*); རྣམ་པར་སྐྱིན་པ་ བྱི་པ་ཀ་ v. རྣམ་པ་ *rnam-pa* (*Jä.*).

སྐྱིན་གྱོལ་གྱིང་ *Smin-grol gliñ* the monastery of Mindoling, a famous establishment the head-quarters of the Dukpa and Dzogchen sects, situated 35 miles N.E. of Lake Yamdok and 8 m. S. of the Tsangpo. The constitution of this monastery is peculiar. It has two head lamas, one of whom is vowed to celibacy and rules the monks, while the other is permitted to marry and if he has two children one

succeeds to the celibate headship and the other to the non-celibate position. Should the lay-head die, however, without children, the sworn celibate is then expected to marry the widow in order to raise up heirs to succeed to the government. In case of a total failure of heirs, war, famine or other dire calamities are to be looked for.

མྱེན་ཐུག་ *smín-drug* the Pleiades, or the third lunar mansion, having fire as its regent; this constellation, containing six stars, is represented as a flame or else as a razor or knife. The stars represented as nymphs are said to have acted as nurses to the god Kārtikeya. མྱེན་ཐུག་ཟླ་བ་ *smín-drug zla-wa* October-November or the month of Kārtika in which the moon standing near the Pleiades is full.

Syn. མང་པོ་མྱེས་ *mañ-po-skyes* कनिका, कार्तिकी; མ་ཐུག་བུ་ *ma-drug-bu* (*Mñon.*).

མྱེན་བདུན་ *smín-bdun* or མྱེ་བདུན་ *sme-bdun* also བྱང་གི་སྐར་མ་མྱེན་བདུན་ *byañ-gi skar-ma spun-bdun* the seven brothers of the North who move round the star གཤེར་ཕུར་, otherwise the Great Bear.

མྱེན་པ་ *smín-pa* पक्क, पाक, जीर्ण 1. ripened, ripe; developed, perfect: འབྲས་ལྗང་མྱེན་ནོ་ the fruit is ripe; མྱེན་པར་འགྱུར་བ་ or མྱེན་པར་བ་ the growing to maturity of an animal or germ. 2. vb. to become ripe, to ripen: མྱེན་ཆེར་ quite ripened. 3. to be converted; also as sbst. conversion: མྱེན་པའི་བསྐོས་ན་མས་ those destined for conversion.

མྱེན་མ་ *smín-ma* 1. the eye-brow; also མྱེན་ཕག་ *smín-phag*. 2. a girl who has reached maturity; མྱེན་མའི་དབྱུས་ *smín-mahi dwus* རྒྱུ་ the breast of a youthful woman: མྱེན་མའི་དབྱུས་ལྷ་རེག་པ་ན་ང་ཡི་མྱིང་ཕྱག་ལྷོགས་པོ་འོ།; མྱེན་ལེགས་མ་

smín-legs-ma ལུལ་ with good eye-brows, a handsome woman (*Mñon.*).

Syn. ཇེ་མ་ *rdsi-ma*; མྱེན་དཀྱུས་ *smín-dkyus*; མྱིག་གི་གྲུ་ *mig-gi-grwa*; མྱེན་དབྱག་ *smín-dbrag* (*Mñon.*).

མྱེན་མྱོ་ *smín-tshwa* = ཁ་ཕ་མྱོ་ *kha-ru-tshwa*.

མྱེ་ *smu* one of the six early tribes of Tibet (*Jig. 6*).

མྱུག་ *smug* or མྱུག་པོ་ *smug-po* purple or maroon colour, the colour of clotted blood; མྱུག་ཁུ་ *smug-khu* brownish purple dye; མྱུག་ཁོག་ *smug-khog* a dried carcass of sheep; མྱུག་ཅུ་ *smug-chu* a medicinal plant; མྱུག་ཐུང་ *smug-thu* cakes of wheat or other flour mixed up with treacle prepared in disks of a foot diameter for distribution among the monks. མྱུག་མ་ *smug-ma* stale meat which is getting rotten (*Rtsii.*). མྱུག་རྩི་ *smug-rtsi* or མྱུག་ཚོས་ *smug-tshos* purple-red dye made from the root of a plant (Macrotomia) with which cakes and flour offerings intended for spirits and sacrificial utensils are painted.

མྱུག་ཕུར་ *smug-phur* a dagger-peg made of acacia wood (*Rtsii.*).

མྱུག་ཕུར་ *smug-phyur* purple-scar produced from bruises or from the effect of a blow on the skin: མྱ་མའི་སྐྱ་ཡང་མྱུག་ཕུར་ཀྱིས་རྒྱང་ས་ན་མ་འདུག་ the lama's body was swollen from bruises (*A. 57*).

མྱུག་མ་བུ་ཕུར་ *Smug-ma Bu-khur* n. of a country of cannibals (*Yig. 8*).

མྱུགས་པ་ *smugs-pa* प्रमील, तन्द्रा indolence.

མྱེ་ཁབ་ *sme-khab* prob. an incorrect spelling of མྱན་ཁེབས་ an under-garment worn by Buddhist nuns so that their religious robes may not be defiled by menstrual discharges (*K. d. 5, 424*).

མེ་བ *sme-wa* तिलक white or black mole or spot on the skin.

མེ་བདུན *sme-bdun* = colloq. for མེན་བདུན.

མེ་བདག *sme-wa-dgu* (རྩིས་ཀྱི) 1. མེ་བ *rme-wa*. 2. the nine astrological diagrams or figures in geomancy of the Tibetans used in imitation of Chinese astrology; out of these, three or the 1st, the 6th and the 8th are white being symbolical of the element of iron; the black and blue i.e., the 2nd and the 3rd diagrams represent the element of water; while the fourth which is blue represents wood and the fifth figure being yellow represents the element of earth; the 7th and 9th representing the element of fire.

མེ་ལ་ཅན *sme-ṣa-can* = བཟན་པ *bṣan-pa* a butcher (*Dag.* 16).

མོ་བ *sno-wa* pf. and imp. མོས *snoṣ*, occasionally used for: to call, to name, to remark, assert.

མོ་མོ *sno-sno* मातामही mother's mother.

མོད་པ *smod-pa* 1. निन्दा, कुत्सा, अवधायनि, आक्षेपक slander, blame, declamation, contempt, invective, abuse, reproach, curse. Also, vb. with pf. མོད *smod* to blame, disparage. 2. said to be synonymous, also, with ཐུམ་པ *spyom-pa* to boast, shew off one's self.

Syn. of 1. ཁ་ཁྱེན *kha-ñan*; རྩིས་ཀྱི་ཁྱེན *tshig-ñan*; ཁ་ཁྱེན་པ *kha htshañs-pa*; ཁྱེན་བཟློད *ñan-brjod*; མུ་ཁྱེན *smra-ñan*; གནོད་རྩིས་ *gnod-tshig*; མོད་རྩིས་ *smod-tshig*; རྩིས་ཐུད་ *ñes-sdyod*; ཐུན་ཐུན་ *sun-hbyin*; ཐུམ་ཐུད་རྩིས་ *shum-byed-tshig* (*Mñan.*).

མོན་པ *smon-pa* आशीः, खलि, प्रणिहित benediction; to bless, to wish, to desire (others to be happy and prosperous); མོད་པ་གནས་པ་ང་མེ་མོན་ for other happiness I do not wish (*Mil.*); more frq. with termin. of the infinitive = to pray for. མོན་པ་མེད་པ་ གཤམ་པ་

passionless, not fixed on; མོན་པའི་གནས་ the object of a wish or prayer (*Cs.*); ཡིད་མོན་ *yiḍ smon* frq. a wish, desire, prayer: རིང་མ་ནས་འདི་ལྟ་བུར་ཡིད་མོན་བྱེད་པར་བྱུང་ནི་ having long ago entertained this wish (*Stg.*); ཡིད་མོན་ལ་ worth-wishing, desirable; མོན་འཇུག་ a wish and its accomplishment (*Jä.*). མོན་འབྱེན་ *smon-hgrin* or མོན་འདྲེན་ *smon-hdren* (ཐུགས་པ་ མོད་ཀྱང་པ་ a sincere friend or associate (*K. du.* 5, 27, also *Nag*). མོན་རྩིན་ *smon-drin* བཤུམ་པ་ praised, lauded. མོན་ལམ་ *smon-lam* प्रणिधि, प्रणिधान, meditation, prayer, supplication; as a prayer it seems to be rather for the enjoyment of the fruit of one's merits and seldom for a favour or a necessity undeserved. མོན་ལམ་བཟབ་བྱས་ནི་ *smon-lam btab byas-te* प्रणिधानं विधाय after having made a prayer or supplication (*A. K.* 1-16). མོན་ལམ་ཁོག་པར་འདེབས་པ་ *smon-lam log-par hdebs-pa* to pray for an undesirable object such as the ruin of an enemy, the performance of an unrighteous action, etc.

མོན་ལམ་ལྷ་མ་ *smon-lam bla-ma* n. of the chief lama of the monastery ཡུ་ཅུམ་ཅིན་ *U-cum-čin* monastery in Mongolia.

མོས་ངག་ *snoṣ drag* loud voice.

✚ མྱེད་པ *smyañ-wa* = བརྟུང་པ་ *brkyañ-wa*.

མྱེན་ I: *smyan* = རྟེན་གྱི་མ་པ་ match-making, intermediation between a disagreeing pair; མྱེན་ཐུད་པ་ *smyan byed-pa* a match-maker, an intermediary in settling a marriage; རྟེན་མོན་ལམ་མྱེན་ཐུད་མི་བྱུང་་ a Buddhist monk should not be an intermediary in marriage (*K. du.* 3, 159). མྱེན་ཐུད་པ་ *smyan-byed-pa* (བག་མཐེན་) doing the work of a match maker. མྱེན་ཐུད་པ་ *smyan byed-pa* to act on such business.

✚ མྱེན་ཀ་ *smyan-ka* = གནེན་ཀ་ *gnen-ka*.

ཐུར་བ་ *smyar-wa* = ཐོར་.

smyon-pa a madman; ཁྱི་མྱོན་པ་ *khyi myon-pa* a mad dog, གླའ་ཆེན་མྱོན་པ་ *glan-chen smyon-pa* an infuriated or. mad elephant.

མྱ་བ་ *smra-wa* pf. མྱས་ *smras* imp. མྱོས་ *smros*, to speak, to utter, say: ལྷན་པར་མྱས་མོང་ spoke pleasantly; རབ་དུ་མྱ་ནི་ speaking well; ཅང་མི་མྱ་བར་རྒྱུར་ནི་ they grew speechless, did not know what to say; ཕན་ཚུན་མྱ་བ་ *phan-tshun smra-wa* to converse, རིང་ནས་མྱ་བ་ to speak from a distance, ལན་མྱ་བ་ to give a reply མྱར་མྱ་བ་ to speak again; ཅེས་མྱས་མོ་ *ces smras-so* thus he said; འདི་གད་མྱ་བ་ saying these words; མྱ་བ་མང་པོ་ loquacious, voluble; མྱ་བ་ཅད་ *smra-bcad* dumb; མེད་པར་མྱ་བ་ *med-par smra-wa* to deny it altogether; མྱ་བ་ཆད་པར་གཅོད་པ་ to be cut off from speaking, to have impeded speech; མྱ་བ་པ་ *smra-wa-pa* spokesman, a speaker. Is heard as an elegant form in *C.T.*

མྱ་འདོད་ *smra-hdog* विवक्षित, देवन [desired to be spoken, *desideratum*]S.

མྱ་བའི་ཀུན་པོ་ *smra-wahi rgyal-po* मञ्जुघोष the king of speech, an epithet of the Bodhi-sattwa Jam-yang འཇམ་དཔལ་དབྱངས་ (*Mñon.*).

མྱ་བའི་ཆོ་ *smra-wahi-sgo* वाङ्मुख opening or commencement of speech, an exordium. མྱ་བའི་ཆོ་ *smra-wahi-sgo kha* (lit. the door of speech the mouth) n. of a grammatical work by Sakya Paṇḍita *Kun-dgah Rgyal-mtshan* (*Deb.* ག, 29).

མྱ་བའི་བབས་སྒྲགས་ *smra-wahi babṣ-ṣtegs* as met.=རས་ན་ the tongue (*Mñon.*).

མྱ་བའི་ལྷ་ *smra-wahi-lha*=འཇམ་དཔལ་ that is मञ्जुघोष the god of speech (*Mñon.*); མྱ་བའི་ལྷ་མོ་ *smra-wahi lha-mo* सरस्वती Sarasvatī the goddess of learning (*Mñon.*).

✚ མྱ་བ་ *smrañ-wa* or མྱེད་པ་ *smreñ-wa*=མྱ་བ་ to speak. མྱ་བ་ཆོག་ *smrañ-tshig* speech, word, also, esp. mystic speech; མྱེད་གསེལ་བ་ *smreñ-gsol-wa* to beg a word, to beg leave to speak.

མྱེད་པ་ *smre-wa* 1.=ཐུག་བརྒྱལ་ misery, distress. 2.=རན་པར་མྱ་བ་ *ñan-par smra-wa* to speak ill (of others); མྱེད་རྒྱལ་ *smre-ñags* bewailing; ཐུགས་འདོན་པ་ *smre-ñags. hdon-pa* to utter lamentation.

མ་རྩ་ *Tsa-ri* (also spelt མ་རྩ་ *rtsa-ri*) famous
sacred place far to the S.E. of Lhasa
(*Deb.* ༧ 44).

† ཅ་རུ *tsa-ru* 1. in *W.* = curled, frizzled, as hair and similar things. 2. meat-offering to the manes of the dead (*Jä.*). ཅ་རུ་ལ་ *tsā-ru na-ya* གཤམ་ལ་ lit. fine eyes, a deer or antelope.

† ཅ་ལ་ *tsa-la* = ལྷོང་ *rluñ* wind (mystic) (*K. g. 19, 26*).

† ཅ་ཤ་ *tsa-ṣa* or ཅ་ཤ་ཀ་ *tsa-ṣa-ka* གཤམ་ the Indian jay, *Coracias Indica*.

ཅག་གེ *tsag-ge* in *W.* the black mark in a target (*Jä.*).

ཅག་སྒྲ་འི་འི་ *tsag-sgra di-ri* or ཅག་སྒྲ་འཛིན་པ་ also ཅག་ཅག་འཛིན་པ་ to make a clucking sound by touching the roof of the palate with the tongue: ཅག་ཅག་གིས་ཅག་ཅག་ལ་རྟོན་ནིང་ཅག་སྒྲ་འི་འི་བྱས་ནས་ངོ་མཚར་ཅེ་ one looking to another made sounds by clucking with the tongue to express his wonder (*A. 151*).

ཅ་

ཅང་ཀུན་ *Tsañ-kun* n. of a *sa-bdag* king, a monster; ཅང་ཀུན་འབྱེ་བོ་ the crawler, n. of another *sa-bdag*.

† ཅན་ཅུ་ *tsan-cu* བུ་ a grain from which oil is extracted (*K. du. 2, 346*).

† ཅན་དན་ *tsan-dan* བུ་འཛུགས་, བུ་འཛུགས་, བུ་འཛུགས་, བུ་འཛུགས་ 1. *Sirium myrtifolium*, sandal-wood, used for images of gods, perfumes, medicines; ཅན་དན་དཔ་པ་ = ཀུན་དན་ བུ་འཛུགས་ inferior sandal-wood (*Mñon.*). 2. fig. something superior in its kind: ཅན་དན་ལུ་ལྷོང་མེ་ལག་ཏུ་སྤོང་ the elder and younger sons of a distinguished father perform menial services (*Jä.*).

Syn. མ་ལ་ལ་མེ་ *ma-la ya-dsa*; མ་ལ་ལ་སྒྲེ་མ་ *ma-la ya-skyes*; འི་འི་འི་འི་ *drihi ṣñiñ-po*; དཔ་པ་ལྷོང་མེ་ *dpal-gyi dum-bu*; བུ་འཛུགས་པ་པ་ *bzan-pohi-dpal*; ཅན་ལྷོང་མེ་ཅན་ *tshim-byed goṣ-can* (*Mñon.*).

ཅན་དན་ཇོ་བོ་ *Tsan-dan jo-wo* n. of an image of Buddha made of sandal-wood alleged

to have been taken from Gaya to Bactria in the third century B.C. and from there to China at the end of the first century A.D. It is now kept in the temple of Tsandan-sse in Peking and was there seen by the compiler of this dictionary in 1885.

ཅན་དན་ལྷོང་མེ་ཅན་ *tsan-dan ṣbrul-gyi ṣñiñ-po* ཅན་དན་ལྷོང་མེ་ཅན་, ཅན་དན་ལྷོང་མེ་ lit. snake's heart sandal-wood, so called on account of snakes' attraction to it and because they often remain coiled round the tree (*Loñ. 2, 6*). Is the finest sandal-wood growing in the Malayan mountains and valued even by the gods for its fragrance.

Syn. ཅན་དན་ལྷོང་མེ་ཅན་ *stoñ-gsum rin-gyis gshal-du med-pahi-ṣiñ*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *til-hdab-can*; མ་མཚན་ *sa-mchog*; བུ་འཛུགས་པ་ *ba-glañ-mgo*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *goṣirs*; མ་ལ་ལ་མེ་ *rma-gsoṣ*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *skyed-can*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *khyab-hjug-skyes*; ཅན་ལྷོང་མེ་ཅན་ *hphrog-byed tsan-dan*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *rna-wa nag-po*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *duṣ-rjes-hbrañ*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *ṣño-sañs*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *ha-ri tsan-dan*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *lag-hgrohi ṣñiñ-po*; ཅན་ལྷོང་མེ་ *tsan-dan-mchog* (*Mñon.*).

ཅན་དན་དཔ་པ་ *tsan-dan dmar-po*, ཅན་དན་དཔ་པ་, ཅན་དན་དཔ་པ་ red-species of sandal-wood; ཅན་དན་དཔ་པ་པ་ *tsan-dan dmar-pohi hbru* ཅན་དན་དཔ་པ་ the seeds of red-sandal-tree.

Syn. ཅན་དན་དཔ་པ་ *me-tog don-can*; ཅན་དན་དཔ་པ་ *sa-tram-ga*; ཅན་དན་དཔ་པ་ *til-mar-can*; ཅན་དན་དཔ་པ་ *hdab-mahi-luṣ*; ཅན་དན་དཔ་པ་ *chos-byed ṣnumldan*; ཅན་དན་དཔ་པ་ *sahi tsan-dan*; ཅན་དན་དཔ་པ་ *rak-ta tsan-dan*; ཅན་དན་དཔ་པ་ *luṣ-dmar ral-gri* (*Mñon.*).

ཅན་དན་ལྷོང་མེ་ *tsan-dan ser-po* ཅན་དན་ལྷོང་མེ་, ཅན་དན་ལྷོང་མེ་ the yellow species of sandal-wood.

ཅན་དན་ལྷོང་མེ་ *tsan-rdsus-ma* imitation sandal-wood (*Rtsii.*)

ཅན་ལྷོང་ *tsan-ṣdoñ* sandal-wood tree.

ཅབ་ཅུབ *tsab-tsub* གཤམ་ཅབ་ཅུབ *rtsab-rtsub* or ཅབ་ཅོབ *tsab-tsob* in a hurry, ཅབ་ཅུབ་ཅན་ hasty; ཅབ་ཅུབ་མི་བྱ་ don't be in a hurry! ཅབ་ལེར་ *tsab-liñ* hastily, in a hurry (*Sch.*).

ཅབ་ཀྲལ་བ *tsab-hral-wa* = ཀྲལ་ཏུ་ཅ་ཅོ་འདྲན་པ་ to clamour, to raise a cry (*K. du.* 5, 114 also in ཡ, 33). 2. loose, dissolute course of life (*Sch.*).

ཅབས་རུ *tsabs-ru* 1. sour curds. 2. a kind of salt = ཅབས་རུ་ཅ་ *tsab-ru-tsha* (*Jä.*). 3. a tube of horn (*Sch.*).

ཅམ་ *tsam* མ་འཇམ་, མ་འཇ, མ་འཇ་པུ་ we extract from *Jä.* for convenience: [mostly affixed as an enclitic, = རྟེན་ *ñed*. 1. as much as, འདི་ཅམ་ as much as this, = so much, so many; མི་འདི་ཅམ་གསེད་པ་ to kill so many men *Glr.*; དེ་ཅམ་ *de-tsam* so much; also emphat.: མཆོད་ཅམ་ཞིག་བཤད་ནས་ after having given you so much religious instruction; by way of exclamation: ཅི་ཅམ་ how much! *W.*, ཅི་ཅམ་བྱས་ how much have you done! ཇེ་ཅམ་, དེ་ཅམ་ how much...so much (as much as) *Cs.* 2. denoting comparison, as to size, degree, intensity, like, as-as, so-as, so that: རི་རབ་ཅམ་ *ri-rab tsam* like Sumeru (in height) *Cs.*; ལུང་མ་འབྲུ་ཅམ་ as big as a grain of mustard-seed; བུས་མོ་རུབ་པ་ཅམ་ even to sinking in up to the knees (knee-deep); ཉི་མ་འབྱིབ་པ་ཅམ་ so much that the sun was darkened; མཐའི་རྒྱལ་བོ་མངའ་དབང་དུ་འདུས་པ་ཅམ་བྱུང་ he became so (powerful), that he could also subdue, or could have subdued, the neighbouring kings (*Glr.*). 3. denoting contingency and restriction: perhaps, if need be, almost, only, but, all but: ཅབ་རུང་ཅམ་མོ་ (*Vai. ññ.*) this may perhaps be used instead, this may, if need be, supply its place; བཏང་ན་ནམ་མཁའི་བྱ་ཡང་ཐིན་པ་ཅམ་གདལ་ if I let him loose, he might almost catch a bird in the air. རྣམས་ཡོད་པ་ཅམ་ལ་ = རྣམས་དང་ཡོད་པ་ལ་ to every one that has

the mark; ཅ་དང་རུས་པ་ཅམ་ nothing but muscles and bones; ཅ་ཅམ་ཞེས་ཀྱང་ if one knows but a fraction of it, but a little bit; རེམས་ཅམ་མོ་ they exist only in our fancy; ཅམ་དུ་ *tsam-du* denoting extent, degree, intensity; as far as, about so far, nearly up to, even to, till, so that: ལམ་ཕྱེད་ཅམ་དུ་ *lam-phyed tsam-du* about half way. Frq. with verbs: བ་སྐྱེ་ལངས་པ་ཅམ་དུ་རྒྱགས་ he was so frightened that his hair stood on end; དུམ་བུར་བཅད་པ་ཅམ་དུ་རྒྱག་བཟུལ་གྱིས་གདུངས་ཏེ་ tormented by a pain as if he were cut to pieces; བུས་མ་མཐོང་པ་ཅམ་དུ་དགའ་ཞེ་ as glad as a child is when beholding its mother again; sometimes ཅམ་ལ་ stands for ཅམ་ན་ and ཅམ་དུ་: རྒྱབ་ཅམ་ལ་ in the shade] *Jä.* ཅམ་གྱིས་ *tsam-gyis* instrum.: རན་རོན་ཅམ་གྱིས་ཅོག་ཞེས་པ་ content with everything poor as it may be; ཅམ་དུ་ added to the inf.: རྒྱས་པ་ཅམ་དུ་ as soon as it had been said. ཅམ་ཡང་ with a following negative = not the least: མོས་པ་ཅམ་ཡང་མ་བྱེད་པ་ to pay not the least respect; ཉི་མ་དང་ལྷ་བ་ཅམ་ཡང་ལྟར་མེད་ neither sun nor moon is to be seen at all (*Jä.*). 4. ཅམ་ *tsam* also = about, just about: ལྔ་བཅུ་ *ñha-bcu* about fifty. རྟོག་ཅམ་ *rtog-tsam* in C. = a little, a few; somewhat, rather.

ཅམ་ན་ *tsam-na* acc. to *Jä.*: about a certain time, at the time when, when: རམ་ཕྱེད་ཅམ་ན་ *nam-phyed tsam-na* about midnight; དེ་ཅམ་ན་ then, at that time; esp. with verbs = 'when,' 'as': ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་ཅམ་ན་ when he came home. Inst. of ཅམ་ན་ it is very common to hear ཅ་ན་:—བྱེད་གིན་ཡོད་ཅ་ན་ as he was just doing it; གཉིད་མདང་ཅ་ན་ when he awoke; ལྷ་བ་བཟུད་མོང་ཅ་ན་ when eight months had passed.

ཅམ་པ་ *tsam-pa* 1. adj., about or of the size: མི་ཅད་ཅམ་པ་ *mi-tshad tsam-pa* man-sized, about the size of a man. 2. flour from parched barley. 3. n. of a country to the east of Kashmir, the native state of Cham-ba on the Ravi (*S. Lam.* 17).

4. the ancient Bhagalpur. 5. the ancient name of Cambodia.

ཅམ་པ་ཀ། *tsam-pa-ka* ལྷ་མོ་ཀ་ the magnolia; *Michelia champaka*, the fruit of which is called ཀ་ལི་ཀ་ *ka-li-kā*: ཅམ་པ་ཀ་ཡིས་ཚད་པ་འཛོམས་པར་ ཕྱིན་ *Campaka* (as a medicine) removes fever.

Syn. དེ་མ་ཕུལ་ *he-ma puṣ-pa*; བསོད་ནམས་ བསུང་ *bsod-namṣ bṣuñ*; མཚན་ཐོབ་ *mchog-thob*; གཤེར་གྱི་མེ་རྟག་ཅན་ *qser-gyi me-tog-can*; མེ་རྟག་རྒྱལ་ *me-tog-rgyal* (*Mñon.*).

ཅམ་པ་ཀ་ཀྱི་ཡུལ་ *Tsam-pa kañi yul*, one of the 96 provinces of S'ambhala (prob. the Greco-Bactrian Empire situated to the north-west of Kashmir) (*Dsam.*).

ཅམ་པོ་ *tsam-po* whatsoever, such, such an one as: མི་ཅམ་པོ་ཡོངས་ཀྱི་སེམས་ལ་འདུག་ I shall enter into the soul of whatsoever man I meet with. Cs. has besides: ཅམ་པོ་བ་ a comparing.

ཅམ་པོ་པ་ *tsam-po-pa* one who is contented, has no ambition, no desire to improve himself; a mere one, i.e., one in the possession of only one thing: མི་ལུས་ལས་པ་པ་མ། ཅམ་པོ་པ་ཞེས་ཕྱ་ he possessed the mere body not the intellect, so he was called *Tsam-pa-po* the mere one (*Khrid.* 19).

ཅམ་ཅོམ་ *tsam-tsom* or ཅམ་ཅོམ་ = ཐེ་ཅོམ་ doubt. ཁྱིད་ཅམ་ཅོམ་ཕྱིན་ཀྱི་འདུག་ you are in doubt (about it).

ཅར་མ་ *Tsar-ma* n. of a place in upper Tibet or the monastery of Tsar-ma in Li-yul (ཅར་མ་འི་གཙུག་ལག་ཁང་).

† ཅར་པ་ཁྲི་པ་ *Tsar-pa ṭi-pa* n. of an Indian Buddhist saint (*K. dun.* 5).

ཅེ་ *tsi* num. = 47.

† ཅེ་ཏྱ་ཀ་ *Tsi-tra-ka* བྱིན་པ་ several plants, esp. *Ricinus communis* called རྫོང་ལྷན་རྒྱལ་པོ་ the

prince of the digestive stimulants, and termed in China: ཕུར་པན་ལ་ *pur-pan-la* (*Sman.* 57).

ཅེ་སྟག་ *tsi-stag* a purgative medicine.

† ཅེ་རྩི་ཇ་ལ་ *tsi-ti dswa-la* 1. leprosy. 2. acc. Cs. ཅེ་རྩི་ཇ་ལ་ and acc. to Sch. ཅེ་རྩི་ཇ་ལ་ signifying cancer. ཅེ་རྩི་ཇ་ལ་ *tsi-dsi tsha*, a kind of leprosy: ནད་རྩི་ཇ་ཇ་ལས་ཐེབས་པ་ he was laid up with *tsi-dsi tsha* disease (*Yig.* 35).

ཅེ་ན་ *Tsi-na* ཡོན་; China or the eastern country.

ཅེ་ཅེ་ *tsi-tsi* 1. mouse; ཅེ་ཅུང་ *tsi-chuñ* any shrew; ཐང་གི་ཅེ་ཅེ་ *thañ-gi tsi-tsi* field-shrew; སེལ་ཅེ་ཅེ་ *sa-yi tsi-tsi* id. 2. a kind of millet grown in China: ཅེ་ཅེ་ཀུན་འགྲུབ་གསོལ་ he took (ate) a quantity of *tsi-tsi* millet with ginger (*A.* 90); ཅེ་ཅེ་གསོལ་ཡང་སྤྱང་བསྐྱེད་ཁོང་པ་རྩུབ་ though *tsi-tsi* is cooling, yet it produces wind in the stomach.

ཅེ་ལེ་ཅོམ་ *tsi-li-tsim* a species of fish (*Mñon.*).

† ཅེ་ལུ་ཀྲ་ཤ་ *Tsi-lu kā-kṣa* n. of a *Sthavira* (but not one of the sixteen) who visited China and preached Buddhism there: སྟོབ་དཔོན་དུས་འཕག་། གནས་བརྟན་ཅེ་ལུ་ཀྲ་ཤ་ (*Grub.* ༡, 5).

† ཅེ་ཏྱ་ཏ་ *tsit-ta* (mystic word) the heart.

† ཅེ་ན་དམ་ཏི་ *tsin-da ma-ñi* (ཡིད་བཞིན་ཏི་ཏྱ་) བྱིན་མཁའ་ལྷ་ the *chintamani*, a yellow gem of fabulous virtues with seven shades of colour appearing in it at different hours of the day (*Mñon.*). It adorns the crown of the king of the Nagas (*Yig. k.* 12).

ཅེ་ན་ཏི་ལེ་ཀྲ་མ་ *Tsin-dhi-li-kra-ma* n. of a border state of Magadha: ལྷ་གར་མཐའ་འཁོབ་ཅེ་ན་ཏི་ལེ་ཀྲ་མ་ཞེས་ཕྱ་བ་ན་ཅོམ་སྟོན་གཅིག་གིས་ལྷ་ཁང་བརྟིག་པའི་ in

the barbarous border-country of India called Tsin-dhili-kra-ma a Buddhist minister erected a temple.

§ *tsu* num. fig.=77.

* ཙུ་ཏ་ *tsu-ta* རུ་ཏ་, རུ་ཏ་ n. of a gem. ཙུ་ཏ་མ་
 ཡི་བ་ག་དོན་མི་ལྷ་མ་ངན་པ་བསྐྱོད་ག the gem *tsuta* removes
 the malignant influence of evil spirits and
 stops disturbing dreams. ཙུ་ཏ་རྒྱུད་གཅིག་པའི་རྒྱལ་
 རམས་མ་ *tsu-ta rkañ-gcig-paḥi rgyal-khamṣ* n. of
 a fabulous kingdom of the class of *Asura*
 who have only one leg (*Yig.* 6).

ཙུག *tsug* = ཅི་ལྟར *adv. interrog. and correlat., how, as, in what way:* དེ་ཙུག་ བྱས་ནི། *do it so!* དེ་གང་འགྲོ་ཙུག་བྱེད་ *where she is going, and what she is doing?* In *W. com.* in the form ཟུག་, ཅི་ཟུག་ for ཅི་ཙུག་, etc. (*Jä.*) ཙུག་བྱས་ *tsug-byas* = གང་འདྲ་བྱས་ *how it was done, how he did it:* མུ་པོ་གང་གྲ་ལ་སྐྱེགས་ལ་ ཙུག་བྱས་ཆེད་ *it is not known what or how much he did in the river Ganges, etc.* (*A. 137*).

ཙུན་ད *Tsun-da* ལུང་ n. of a goddess
not often referred to: བྱིན་དང་ཕུ་མོ་གཙང་མ་ལྷ་མོ་
ཙུན་ད་དང་། རྒྱལ་མ་དང་ཕུང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཟླ་མེད་ལྷ་བའི་བྱ་
ལབ་ནས་ (A. 34). ལུང་, the smith from
whom Buddha took his last meal. ཙུན་ཟླེ་རྒྱུད་
tsun-dhahi rgyud n. of a *Tantra*: ཙུན་ཟླེ་
རྒྱུད་དང་། རྗེ་ཤེ་གཙུག་ཉིང་དང་ (A. 36).

ཙ་གུར *tse-gur* 1. a small tube. 2. a dose, little: ཙ་གུར་བཏང་བ *tse-gur btañ-wa* the repeated administration of medicine to a patient (*Sman.*).

ཙེ་པོ *tse-po* or ཙེ་པོ *tse-po* a basket or
panier carried on the back; in *W.* ཙག་ཙ
cag-tse a wicker basket, ཡུག་ཙ *myug-tse* a
cane basket, ཙེ་ལུ་ *tse-lu* string or strap
for carrying it.

𪛗𪛗 tse-tsi = 𪛗𪛗 tsi-tsi millet (Cs.).

ཙ་ཨ་ *tse-re* 1. song, tune. 2. = ཙ་ཨ་ *tshe-re*.

† ཙུ་ *tse-lu* prob. རེ་ལ་ a disciple: རེ་
ཙུ་ རེ་ཙུ་ རེ་ཙུ་ རེ་ཙུ་ རེ་ཙུ་ རེ་ཙུ་ རེ་ཙུ་ རེ་ཙུ་ (A.
56).

ཙམ་ཙམ་བྱེད་པ *tseg-tseg-byed-pa* or ཙམ་
ཙམ་ཟེར་བ *tseg-tseg ser-wa* to rustle, to make a
noise like dry hay or dry leaves.

ཙེབ་ཙེབ *tseb-tseb* sharp-pointed, of needles, thorns, etc. (*Jä.*).

ཅམ་ཅ *tsem-tse* = རྩ་ཅ small scissors.

ཅེ་ཅེ་བྱེད་པ་ *tser-tser byed-pa* to shake,
quake, tremble.

ཙལ་པོ་ *tsel-po* = ཙེ་པོ་ *tse-po* a basket.

8 I: *tso* num. fig.=137.

𑖦 II: or མར་ *tso-ra* (ཐིང་སྒྲི་མེད་) a medicinal plant which yields incense. Acc. to *Jä.*=in Kulu a sweet-scented white lily.

Syn. སྤྱོན་མོ་ *srin-mo*; གཏུམ་མོ་ *gtum-mo*; རྩ་
འཕྲོག་མ་ *nor hphrog-ma*; བདེ་བྱེད་བྱ་ངན་ *bde-byed*
bu-nan; མོག་མ་བཞད་ *tshog-bshad* (*Mñon.*).

† མ་ལ་ཀ *Tso-la-ka* འོ་ཀ n. of a country
in southern India: དཔག་ཅད་ལྟ་བུ་པའི་ལུང་ལྗོངས་
ནིག་ལྟོ་ཕྱགས་སུ་ཡོད་ (*K. d.* ༣, 272).

ཙོག་པུ *tsog-pu* or ཙོག་ཙོག་པུ *tsog-tzog-pu* ལྷོང་
 རྒྱུ འཕྲུག་ the posture of cowering, squatting,
 crouching: ཙོག་ཙོག་པུར་བྱུང་ནས་ཐོད་ཀྱི་འདུག་ he is
 squatting down; རྩོམ་མཚོ་འགྲམ་དུ་བབྱུང་ནས། ཙོག་པུར་
 བབྱུགས་པའི་ the lord having gone to the edge
 of the lake Manasarowara sat crouching
 (A. 74); ཙོག་པུ་མི་རྒྱས་ he cannot even cower,
 of one very sick. ཙོག་པུ་པ་ *tsog-pu-pa* འཕྲུག་པ་
 one cowering or sitting down.

ཨྲ་ tsoñ vulg. ཨྲ་ o-tsoñ पलाण्डु the onion.

ཙང་པ *Tsoñ-kha* lit. the onion-bank, n. of a district in Amdo in Ulterior Tibet where Tsong-khapa the founder of the Gelug-pa school was born. **ཙང་པ་པ** *Tsoñ-kha-pa* lit. a native of Tsong-kha, but the term now signifies the great reformer himself whose real name was སྟོན་པ་རྒྱལ་མ་པ་.

ཙང་ཙང་ *tsoñ-tsoñ* on a level, even, straight.

ཙབ་ཙབ་ཤོད་པ *tsob-tsob shod-pa* to sit in different groups, not in rows.

ཙར་མོ *tsor-mo* a five-finger pinch (*Cs.*).

གཙག་པ *gtsag-pa* 1. प्रतीक [प्रतीक a goad, a long whip] *S.* 2. vb. to thrust in, poke; pierce, prick: ཁྲག་གཙག་པ་ *khrag gtsag-pa* to bleed with an instrument, གཙག་པ་པོ་ *gtsag-pa-po* one who does the operation; གཙག་པུ་ *gtsag-pu* = ཁྲག་གཙག་པའི་ལག་ཆ་ (*Situ. 81*) an instrument (lancet) for bleeding.

གཙང་ *Gtsaŋ* 1. n. of a central province of Tibet of which the chief city is ཤིག་གཙེ་ (*Shiga-tse*) adjoining which stands the grand monastery of Tashi-lhunpo (བཀྲ་ཤིས་ལུན་པོ་) the seat of the Tashi Lama. It was anciently divided into two districts called Rulag and ཇམ་མཁའ་ (*Loñ. 2 5*). གཙང་སྐམ་ *gtsaŋ-snam*, woollen cloth manufactured in Tsang (*Rtsii.*). 2. = གཙང་མ་ *gtsaŋ-ma* clean, pure.

གཙང་པང་ *gtsaŋ-khaŋ* गन्धकुट, गन्धगृह temple, sanctuary.

གཙང་གི་ལྷ་ཁྱེད་ལུག་ *gtsaŋ-gi gyer-yug* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

གཙང་འབྲུམ་ཕུང་རུབ་ལྷ་པང་ *Gtsaŋ-hgram byaŋ-chub lha-khaŋ* n. of a monastery situated on a mountain-top overhanging the Tsangpo in Thobgyal in Tsang (*Jig. 3*).

གཙང་ཆག་རེ་ལ་ཞེབ་ *gtsaŋ-chag rdel-shib* a stone used to cure obstruction of urine (*Med.*).

གཙང་ཆུ་ *gtsaŋ-chu* नदी any fresh water or river. In *Sikk.* applied to the river Teesta. In Tibet the Tsangpo is also called Tsang-chu: གཙང་དབུས་གཉིས་ཀྱི་ཆུ་འབྲེམ་པ་ལ་ཉི་ཏ་ལམ་ཆུ་པོ་ལེ་ཏ་ཡང་ཟེར་བའི་གཙང་ཆུ་ལྷོ་ (*Loñ. 2 5*).

གཙང་མཚན་ *gtsaŋ-mchod* = གཙང་པའི་མཚན་པ་ (*Yig. 116*).

གཙང་ཉ་ *gtsaŋ-ña* river-fish, fish from the Tsangpo.

གཙང་པོ་ *gtsaŋ-po* any river, but usually a large one; esp. the great river of Tibet flowing through the heart of Tibet from west to east and called the Yeru Tsangpo. This river is believed to enter Assam as the Dihong where it presently joins the Brahmaputra just below Sadiya. "Rising from the eastern range of Kailas (གངས་རྟེ་མེ) and receiving the waters of the streams coming from *Byaŋ, Nags, Tshaŋs*, it flows eastward past Lhar-tse and Phun-tsholing and then being joined by several tributaries such as *Skyid-chu, Myaŋ-chu* and others in Lhokha, Yarlung, Kongbu, etc., it enters the mountain gorges in a southerly direction" (*Dsam.*).

གཙང་སྤྱུ་ *gtsaŋ-spra* शुचि purity, gen. external purity in living; གཙང་སྤྱུ་ཆུ་ *gtsaŋ-spra-can* ओज्जिय possessed of cleanliness, clean, pure; གཙང་སྤྱུ་རྩོད་པ་ *gtsaŋ-sprar spyod-pa* चौचससुदाचार moral purity, pure conduct. གཙང་སྤྱུས་ *gtsaŋ-spras* = གཙང་མ་ pure, and མཛོམ་པ་ handsome: དགའ་བུའི་ཕྱོད་ཅིང་གཙང་སྤྱུས་ནགས་འདི་བཞེན་ by practising asceticism with his purity of living he adorned this grove (*A. 6*).

གཙང་པ་ *gtsaŋ-wa* 1. शुचि, पवित्र, शुद्ध, चौच vb. to be clean, pure. Also sbst. cleanliness, purity; and adj. clean, pure. Most frq. as sbst. with negation: མི་གཙང་བ་ impurity,

foulness, filth, human ordure. མི་གཙང་བ་རྣམ་པ་སྤྲོལ་གསུམ་གྱི་ཕུང་པོ་ heap of all kinds of filth, mass of corruption, sometimes applied to the human body. Occurs as རྒྱལ་གྱི་པུ་, the pure; an epithet of Buddha (*M.V.*). གཙང་བར་གནས་པ་ *gtsaṅ-war gnaṣ-pa* one who leads a = religious life; རྩམ་གྱི་བརྒྱལ་བྱགས་ཅན་ *khrus-kyi brtul-shugs-can* (*Mñon.*), གཙང་བར་བྱས་ *gtsaṅ-war-byas* རྒྱུ་ཤིང་མེ་སྒྲིལ་ washed, cleansed, stainless; གཙང་བར་བྱེད་པ་ *gtsaṅ-war-byed-pa* to cleanse, purify, by sweeping or by dusting.

གཙང་བུ *gtsaṅ-bu* screen, parasol (*Sch.*)

གཙང་བྱེད་ *gtsaṅ-byed* 1. རྒྱལ་པོ་, ཀའ་ཡུལ་, རྒྱལ་པོ་. 2. a hog. གཙང་བྱེད་མགོན་པོ་ *gtsaṅ-byed mgon-po* རྒྱལ་པོ་-ལྟ་བུ་; an epithet of Indra (*Mñon.*).

གཙང་མ་ *gtsaṅ-ma* རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་ pure, clean; sanctified, celestial: གཙང་མ་གྱི་ཡུལ་ རྒྱལ་པོ་འཇམ་མཁའ་ it has become clean and pure. In colloq. *tsangma* is the com. word for "clean," opp. to *tsog-pa* dirty.

གཙང་མ་གཙུག་ཕུང་ *gtsaṅ-ma gtsug-phud* = དགེ་ལུ་ལྷ་ a novice-monk of the Bon religion.

གཙང་གཙོང་ *gtsaṅ-gtsoṅ* steep, rugged, mountainous (*Jä.*).

གཙལ་པ་ *gtsab-pa* to detach with a crowbar (*Jä.*).

གཙཱ་ *btsah* 1. rust, blight: ལྷགས་ཀྱི་བཙཱ་ rust of iron; ལྷགས་ལ་བཙཱ་བྱགས་པ་ the corn has been spoiled by blight.

གཙེ་བ་ *gtsi-wa* pf. གཙེས་ *gtsis* 1. to delight in, set store by, be fond of: རྒྱལ་པོ་ལ་གཙེ་བ་ཞིག་གིས་ by one who was very fond of pretty things, earthly goods and pleasure. 2. vb. to invite, summon, call, appoint (*Sch.*).

གཙེགས་ *gtsigs* 1. prized, of importance; གཙེགས་སྤྲོ་ཆེ་ very important; གཙེགས་ཆེ་བར་བྱེད་པ་ to prize, value; མ་གཙེགས་ unimportant; གཙེགས་ཆེ་བ་

gtsigs-che-wa = གཙེས་པ་ adj. and adv. affectionate, dear, lovely. 2. in *Mil.* གཙེགས་ལ་འབེབས་པ་ to subdue, to force, compel, also with supine, འབང་འབྱེད་པར་གཙེགས་པ་ to compel to obey. 3. in *Sch.*: གཙེགས་པའི་སྒོ་ quick comprehension, retentive memory.

གཙེགས་པ་ *gtsigs-pa* 1. = མཆེ་བ་རྣམ་པར་གཙེགས་པ་ to show one's teeth, to grin. 2. ཅད་མཐར་ *[Ficus glomerata]* S.

གཙེར་བ་ *gtsir-wa*, to press out, extract; ལྷུ་མ་སྤྲོལ་གཙེར་ *snum-sogs-gtsir* to press out oil.

གཙུག་ *gtsug* ལྷ་མོ་, རྒྱལ་པོ་ crest, the crown or top of the head; རྩམ་གཙུག་ crown of the head; གཙུག་ཏུ་འཛིང་བ་ to fasten on the crown of the head; གཙུག་རྒྱན་ head ornament, གཙུག་གི་ནོར་བུ་ or གཙུག་ནོར་ fig. = most high, supreme, pre-eminent: གཙུག་གི་ནོར་བུར་གྱུར་པ་ = མཆོག་གྱུར་པ་ became chief, supreme. གཙུག་གི་རིན་པོ་ཆེ་ *gtsug-gi rin-po-che* རྒྱལ་པོ་འཇམ་མཁའ་ jewel worn on the head or on the crown (*Mñon.*).

གཙུག་ཏོར་ *gtsug-tor* རྩམ་པོ་, རྒྱལ་པོ་ head-cover, head-dress, crest, etc.; but, chiefly = flame-shaped tuft or growth on the head of a Buddha; གཙུག་ཏོར་རྩེ་ཆེན་པོ་ (གསལ་བ་གྲུབ་པའི་མཛོད་) a Sūtra on mysticism (*K. d. 3, 404*). གཙུག་ཏོར་རྣམ་པར་རྒྱལ་པོ་འཇམ་མཁའ་ཏོར་པ་དང་བཅས་པ་རིམ་པ་གསུམ་པ་ a *dhāraṇī* about the goddess Vijayā (*K. g. 4, 188*).

གཙུག་ལྷན་ *gtsug-ldan* as met. the peacock (*Mñon.*).

གཙུག་ན་ནོར་བུ་ *gtsug-na nor-bu* རྒྱལ་པོ་ n. of a mythological king, believed to have been a former incarnation of Buddha (*A. K. ch. iv.*). གཙུག་ན་མེ་འབར་ n. of a yaksha (*L. Kah. 26.*); གཙུག་ན་རྩེ་བ་ རྒྱལ་པོ་ an epithet of Mahes'vara who decorated his forehead with the moon obtained from the churning of the ocean (*Mñon.*).

གཙུག་ཕུང་ *gtsug-phud* ལྷ་མོ་, རྒྱལ་པོ་, ལྷ་མོ་ = རྩམ་གཙུག་ hair, the crown of the head, རྩམ་གཙུག་གི་གཙུག་

ཕུད་ཤེས་བུ་ n. of a king of fabulous origin (*A. K.* 14 5); གཏུག་ཕུད་རྒྱལ་མཚན་ལམ་ *gtsug-phud rgyal-mtsan hchan* an epithet of Mahesvara (*Mñon.*); གཏུག་ཕུད་ལྷ་པ་ *gtsug-phud lha-pa* བཟའ་མེན་=the lion; གཏུག་ཕུད་ལྷ་ན་ *gtsug-phud-lan* མི་ཁྲི་ལྷ་ a peacock; anyone with a crest. གཏུག་ཕུད་ཚུ་ཁྲི་ལྷ་ *gtsug-phud tshul-khrim*, one of the four Bon sages (*G. Bon.* 35.); གཏུག་ཕུད་འཛིན་ *gtsug-phud-hdsin* མི་ཁྲི་ལྷ་ peacock.

† གཏུག་ལག་ *gtsug-lag* defined as: གཏུག་ལག་ཅེས་པ་ནི། འཕགས་པའི་གཏུག་ནས་བཏོན་། རྩ་བྱེད་ལག་ རྩ་བའི་ཕམ་བཞེད་ (*Vai. kar.* 144) that which has come out of the head of the most holy, i.e., the result of his intellect, and has been placed in the hands of the inquirer; hence sciences, sacred literature, etc.; གཏུག་ལག་རྒྱལ་པ་བཅོ་བརྒྱད་ the eighteen separate sciences; also, seems=ཐེ་མོ་དྭ་ *sde-snod* Pitaka class. གཏུག་ལག་གི་རིག་པ་ཡང་མཁས་པ་ཡིན་ཏེ་ he was learned even in the learning of the *Pitakas* (*A.* 34). གཏུག་ལག་བཞི་ *tsug-lag-bshi* the four sciences: (1) ཡི་གེའི་གཏུག་ལག་ the science of letters; (2) རྒྱ་མཚན་གྱི་གཏུག་ལག་ the science of language and words, i.e., grammar; (3) རྒྱལ་པར་རིག་བྱེད་གྱི་གཏུག་ལག་ the science of supreme enlightenment; (4) འཛིན་ཏེན་པའི་གཏུག་ལག་ the science of worldly object and usefulness (*K. my.* ཀ, 423).

† གཏུག་ལག་གུན་གྱི་མ་མོ་ *gtsug-lag kun-kyi ma-mo* the alphabet, lit. the mother of all sciences.

གཏུག་ལག་ཁང་ *gtsug-lag-khan* ལྷ་ཁང་, འཇིག་རྟེན་ a monastery, a temple; but in the present day most commonly applied to the chief hall of worship and assembly in any large monastery. In this sense a Tibetan remarked lately to one of the editors: གཏུག་ལག་ཁང་དུ་མོན་པའི་གཏུག་གི་རི་མོ་མང་པོ་ རྩ་བའི་ཕམ་བཞེད་པ་ཡིན་པ་རེད་ in the congregation hall there are many coloured pictures on the walls. In Lhasa

com. appellation of the Cho-khang or chief temple of that city.

Syn. གན་ཏོ་ལ་ *gan-dho-la*; རྩ་གཙང་ཁང་ *dri-gtshan-khan*; མཚན་ལོ་གནས་ *mchod-hos-gnas*; ལྷ་ཁང་ *lha-khan*; ལྷ་ཡི་གནས་གཞི་ *lhay'i gnas-gshi*; གུན་དགའ་ར་བ་ *kun-dgah ra-wa*; འདུ་ཁང་ *hdu-khan*; དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་ཐོ་བྱང་ *dkon-mchog gsum-gyi pho-bran* (*Mñon.*).

གཏུག་ལག་དང་པོ་ *gtsug-lag dan-po*=འཁོར་བ་ *hkhör-wa* the world, the wheel of transitory existence (*Mñon.*).

གཏུག་པ་ *gtsugs-pa* 1.=བཀྲ་པ་ to plant, ས་ལ་གཏུག་པ་ to put in the ground; རྩ་བྱེད་མཁས་ གཏུག་པ་ to plant crops (*Nag.* 56). 2. to bore out, scoop out, excavate (*Sch.*). 3. =བཀྲ་པ་.

གཏུབ་པ་ *gtsub-pa* pf. བཏུབས་ *btubs* to rub; གཏུབ་ཤིང་ *gtsub-shin* འཕྲུལ་ wood to make fire by friction.

གཏུབས་པ་ *gtsubs-pa*=བསྐྱུབས་པ་ *bsrubs-pa* to churn.

གཙོ་བོ་ *gtse-wa*, pf. གཙུ་མ་ *gtse*, v. འཛོ་བ་ *htshe-wa*.

གཙོང་བོ་ *gtseñ-wa*=གཙོ་བོ་ *gtse-wa* (*Sch.*).

གཙོར་བོ་ *gtser-wa*, 1.=འཛོ་བ་ *htshe-wa* (*A.* 97); གཙོར་པ་གཙོར་བ་ (*Situ.* 81). 2. འཛོར་བ་ disagreeable, offensive to the ear, not pleasant.

གཙོ་བོ་ *gtso-bo* 1.=ཆམས་ or བདག་ཉིད་ self, and even: the soul. 2. ལྷན་པོ་, འཕྲུལ་མགོ་ chief, lord, master; གཙོ་བོར་ and གཙོ་མེར་ adv., especially, chiefly, principally; ལྷན་གཉིས་གཙོ་བོ་ the chief of men, Buddha (*Dzl.*); ཏེན་གྱི་གཙོ་བོ་ the chief of all symbols, the principal one in a shrine, the deity to whom a shrine is consecrated. གཙོ་བོ་ as a title=sir, Mr.; རྩོན་པོ་གཙོ་བོ་དྲུག་པོ་ the six (gentlemen) ministers (*Jä.*). 3.=བཟང་པོ་ excellence in

reference to དངོས་པོ་ substance, reality, རྟོག་པོ་, प्रधान, प्रमुख, ह्यन्दारक। Also, = མཚན་གཤམ་ or རིན་པོ་ཆེ་. གཙོ་བོ་ཉིད་ *gtso-bo-nid* རྟེན་གཤམ་ superiority, excellency. གཙོ་བོ་ཆེན་པོ་ *gtso-bo-tshogs* བཅུ་ཆེན་པོ་, རྟེན་གཤམ་, the highest in perfection, the most excellent of its kind; གཙོ་བོ་རེ་ or གཙོ་རྩེད་པ་, རྟེན་པ་ to place foremost, to consider the first or most excellent.

གཙོ་མ་ *gtso-ma* or བཙོ་མ་ 1. refined, pure, without any alloy or mixture of base metal: གསེར་གཙོ་མ་ unalloyed purified gold. 2. hemp (*Sch.*).

གཙོ་མོ་ *gtso-mo* lady; the most distinguished, the noblest (of females): བུ་མོ་གཙོ་མོ་ the most beautiful girl; གཙོ་མོ་རྩེད་པ་ཞིག་ a girl of the worthiest and noblest appearance (*Mil.*); གཙོ་མོ་མཛེད་པ་ to be mistress, resp. (*Jä.*). གཙོ་མོ་ཆེན་པོ་གསེར་དུལ་དུང་རྒྱ་ཆུ་མོ་ old lady with hair adorned with gold, silver, and shells.

གཙོ་དྭ་ *gtsoḍ* or བཙོ་ *btso* Hodgson's antelope, with straight horns standing close together and at a distance imparting the appearance of a single horn; hence Hue's appellation of it as the unicorn. It is the *cho* of provincial Tibetans, and occurs throughout the country from Ladak to the borders of Kansu and Szechuan. གཙོ་དྭ་མ་ female *cho*; གཙོ་དྭ་ལྷ་གཤམ་ the young *cho*. གཙོ་དྭ་ཆེན་པོ་མ་ “plateau of antelope herds,” n. of elevated table-land in Gugé province lying between the courses of the Sutlej and one branch of the Indus; styled in maps *Cho-chho Thol*.

བཅན་གྱི་ *btsag* རྟེན་གཤམ་, རྟེན་གཤམ་ཆེན་པོ་ red ochre. བཅན་གྱི་མང་ *btsag-thaṅ*, བཅན་གྱི་རི་ *btsag-ri*, བཅན་གྱི་ལུང་ *btsag-lung* plain, hill, valley, of red earth. བཅན་གྱི་ལྷ་གཤམ་ *btsag-yug* mineral substance of several colours, generally = red ochre. བཅན་གྱི་ལྷ་གཤམ་མགོ་ནད་རྩམ་ཆེད་སྟེན་པ། red ochre (applied) cures headache and inflammation of the bones.

བཅན་གྱི་པ་ *btsag-pa*, v. རྟེན་གཤམ་པ་; also = བཅན་གཤམ་; རྟེན་གཤམ་གྱི་བཅན་གཤམ་ (*Situ. 76*).

བཅན་གཤམ་བུ་ *btsags-bu* in རྟེན་གཤམ་གྱི་པ་ལ་མ་མཐུག་པ་ལ་བཅན་གཤམ་བུ་ལྟོད་པ་ རྟེན་གཤམ་པ་ (*A. 29*).

བཅན་གཤམ་མ་ *btsags-ma* fine wheat or barley flour that has been well sifted or passed through the sieve (*Rtsii.*).

བཅན་གྱི་མོ་ *btsag-mo* a certain beverage, = རྟེན་གཤམ་ (*Jä.*).

བཅན་པོ་ *btsaṅ-wa* pf. བཅན་པོ་ *btsaṅs*; to press forward or into, squeeze one's self in: གསེར་བུ་བཅན་པོ་ pushed one's way, into the assembly, in between the crowd (*Situ. 76*).

བཅན་ *btsan* or བཅན་པོ་ 1. a species of demon, inhabiting a given locality and sometimes entering into a person visiting the place for a brief period and causing thereafter serious illness. 2. strict, secure, binding: བཅན་པོ་ཆེན་པོ་ strict orders, རྟེན་གཤམ་པོ་ a strong Jong or fortress (*Nag. 55*); དགའ་བ་ལ་ལྷ་མོ་རིང་། རྟེན་པོ་ལ་ལ་མཐུག་པོ་བཅན་པོ་ to be long in merriment and secure in comforts and happiness; བཅན་པོ་མཛེད་པ་ to enforce strictly; རྟེན་གཤམ་པོ་ *ñag-btsan* a firm promise; བཅན་པོ་མ་ *btsan-sa* = དཔེན་གཤམ་ a safe, inaccessible retreat where no robbers or enemies can easily penetrate (*Hbrom. F 3*); also place of purity and eminence, exalted position: ད་པོ་ཆེན་པོ་ལ་བཅན་པོ་མ་ཐོན་པ་ཞིག་མ་བྱས་ན་ (*Sñin.*) if here in the present life I have not held an exalted position, i.e., unless I have betaken myself to the pure and sanctified life. རྟེན་གཤམ་པོ་ = རྟེན་གཤམ་པོ་ a strict and strong Jongpon.

བཅན་དགོན་པ་ *Btsan-dgon-pa*, n. of a monastery in *Gsaṅ-phu* (*Deb. 45*).

བཅན་པོ་ *btsan-po* 1. puissant, mighty, powerful, strong, violent: བཅན་པོ་ལྷ་གཤམ་ a virulent poison. 2. early name for a king. It is said that while Tibet was under the

early monarchy the laws were enforced with the greatest severity and rigour, and because the kings administered them so well they were called བཅོན་པོ (Nag. 55).

བཅོན་པོ་ནོ་མོན་ཉན་ *Btsan-po No-mon-han* one of the incarnate lamas of *Gser-khog* monastery in Amdo whose position as a holy man was recognized even by the Emperor of China. He wrote the geographical work called *Dsam-ling gye-she* (འཛམ་གླིང་རྗེ་ན་པོ་འཇམ་གཏན་གྱི་བཅུན་པོ་ལྷན་གསལ་མེ་མོང་).

བཅོན་པོ་ཡམེད་ *btsan-po ya-med* = བོང་ང་ནག་པོ་ the black species of aconite (*Sman. 109*).

བཅོམ་པ་ *btsab-pa* pf. བཅོམས་ *btsabs* to cut small, to chop, to mince, in *C.*; བཅོམ་པ་ལྷན་ chopping block *C.*; ཞིབ་པོར་བཅོམ་པ་ to pulverate, to reduce to powder; རུས་པ་བཅོམས་ pounded the bones (*Situ. 56*).

བཅོམ་པ་ *btsam-pa* or བཅོམས་པ་ v. འཛམ་པ་.

བཅོའ་པ་ *btsa-wa* 1. pf. བཅོས་ *btsas* to be born to, to bring forth: རུང་མ་ལ་བྱ་བཅོས་ a son was born to his wife; བྱ་བཅོའ་པའི་ཐབས་མི་བྱུབ་ she was incapable of the chance of bearing children (*Dzl.*). 2. resp. to watch, to look on, espy.

བཅོའ་མ་ *btsah-ma* ripening of corn in autumn in Tibet; harvest; བཅོའ་མ་རྒྱུ་ to harvest.

བཅོལ་པ་ *btsal-wa*, v. འཛོལ་པ་ *htshol-wa*: རྫོང་བཅོལ་ཉ་ seeks for wealth; གཞན་ལ་བཅོལ་ནས་རྫོང་ *gshan-la btsal-nas rñed* having sought elsewhere, he got it (*Situ. 76*).

བཅོས་པ་ *btsas-pa*, v. བཅོའ་པ་.

བཅོས་རྫོན་ *btsas-ston* ཇའ་ཁྲིམ་ཆེད་ festivities and religious ceremonies at birth.

བཅོས་མ་ *btsas-ma* 1. also རྫོས་མ་ harvest, བཅོས་རྒྱུ་ to reap the harvest; རྫོན་དུས་ལྷན་བཅོས་མ་བཟངས་ reaped in the autumn season (*Situ. 124*). 2. wages, pay; ལྷན་བཅོས་ ferry-toll.

བཅོར་པ་ *btsir-wa* v. འཛོར་པ་. འཛོར་པ་.

བཅུགས་ *btshugs* 1. རོཤིཏ, འཛིན་ཏུགས་, རྒྱལ་ཏུགས་, obtained; planted, established. 2. རྫོང་ *sgreñ* སུལ་ཏུགས་ raised. 3. བསྐྱུན་པ་ *btskrun-pa* འཕྲུལ་ཏུགས་ reared, grown, produced. བཅུགས་ཤིང་ *gtsugs-çin* a tree that has been planted; རྫོན་པ་བཅུགས་ established a custom (*Situ. 76*).

གཙུད་པ་ *gtsud-pa* = བཅུག་པ་ *btsug-pa* to put, insert: རྫོང་དུ་བཅུད་ *snod-du btsud* put into a vessel (*Situ. 76*).

བཅུན་པ་ *btsun-pa* 1. respectable, noble, (of race, family). བཅུན་པའི་བྱད་མེད་ a noble lady, a lady of rank. 2. བཤད་པ་, ལུག་པ་, མཛུགས་པ་; in རྗེ་བཅུན་ reverend: བཅུན་པ་རྣམས་ the ecclesiastics, priests; even བཅུན་པ་ཁྲིམས་མེད་ wicked priests. *Gelong* and *Getsul* who are of pure morals and learned are called བཅུན་པ་. Buddha is also called བཅུན་པ་ the reverend one. བཅུན་པ་བཅོམ་ལྷན་འདས་པ་དག་ཅག་དང་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་ལྷན་ལྷན་ བསམ་པ་རེས་པ་དང་མཛུགས་པ་བཅོམ་པ་འཛམ་པ་ (K. d. 1, 304). བཅུན་པའི་གྲྲ་ཁང་ མི་བྱུང་ཆ་ a monk's cell. 3. creditable, honourable, faithful in observing religious duties, frq.: མཁས་པ་བཅུན་པ་མཁས་པ་གསུམ་ learned, noble and good—three qualities; རྗེ་བཅུན་པ་ creditable discourse. *Mil.* even says of his cane: རྫོང་རིས་ལེན་པ་བཅུན་པ་དེ་ this cane of quite a serviceable quality (*Jä.*). བཅུན་ཅུང་ *btsun-chuñ* a boy monk.

བཅུན་པོ་ *btsun-po* = བཅུན་པ་, ལྷན་རྗེ་བཅུན་པོ་ the noble Emperor of China བཅུན་པོར་བྱེད་པ་ to reverence (*Cs.*).

བཅུན་མོ་ *btsun-mo* honorific term for a woman of rank, a queen: *btsunmo-dañpo* chief wife. བཅུན་མ་ *btsun-ma* is applied to designate a Buddhist nun; and sometimes the nunnery itself is designated བཅུན་པ་ *btsun-pa*. བཅུན་མོ་དུང་གི་ཐོར་ཚུགས་ཅན་ *btsun-mo duñ-gi thor-tsugs-can* = རེ་ལྷན་པ་ (*Sman. 77*); བཅུན་མོ་རིན་པོ་ཅེ་ *btsun-mo rin-po-che* the ideal

བཅོངས་པ *btseñs-pa* འཛུར interchange,
barter, shift.

བཅོད *btsod* मञ्जिष्ठा = ལུག་ཕྱ་རིང་པ *lcug-phra*
riñ-pa a creeper; syn. རྩེ་བཟང་ཙུབ *dri-bzang*
rtsa-wa; ལུག་མ *chuhi lcug-ma*; ཡང་དག་ལུས་མ
yuñ-dag luṣ-ma; དཔག་ཚད་འདབ *dpag-tshad-*

hdab; སྒལ་པའི་ལོ་མ་ *shal-wahi lo-ma*; ལེ་བན་ན་ *li-brgan*; བརྒྱ་བའི་འདབ་ལྗན་ *bkra-wahi hdab-ldan* (*Mñon.*). བཙོན་འབྱུང་ *btsod-hbru* seeds of this plant. བཙོན་ཤིང་ *btsod-shin* plantation of madder, field wherein madder is grown.

བཙོན *btsen* or བཙོན་ཁང་ *btsen-khan* བསྐྱེད་ཁང་ prison, jail. In *Mil.* བཙོན་དང་ *btsen-don* is used. བཙོན་ལྟོ་ *btsen-lto* provisions for a prisoner, which, it seems, are supplied by the friends of a prisoner in Tibet; certain kind-hearted people also furnishing funds for the same. In Tibet the state does not give food to those whom it imprisons. བཙོན་པ་ a prisoner; རྟེན་པ་བྱས་པའི་བཙོན་ཆིག་ a convicted criminal; བཙོན་དུ་འཛོན་པ་ or འདུག་པ་ to take prisoner, to put into captivity; བཙོན་ནས་འདོན་པ་ to set free from imprisonment; བཙང་བཙོན་ hostage, fig. people that are snowed up (*Jä.*); བཙོན་རྩི་ *btsen-rdsi* or བཙོན་སྲུང་ *btsen-sruñ* jailer; བཙོན་རང་བཙེད་ *btsen-rar-bciñ* གཤམ་པ་ imprisoned in the jail.

Syn. བཙོན་ར་ *btsen-ra*; བྱིས་མ་ *khri-mun*; འཛིང་བའི་བྱིས་ *hchiñ-wahi khyim*; རིམ་མར་ར་བ་ *til-mar ra-wa*; འདུག་འཁོར་བྱིས་ *hkhrol-hkhor-khyim*; དུད་ཁང་ *dud-khan* (*Mñon.*).

བཙོན་པ་ *btsol-wa*, pf. འཛོལ་བ་ *htshol-wa*.

བཙོས་ *btsos*, རྒྱུན་པ་, pf. of ཙོས་; ཙོས་ཀྱིས་བཙོས་ dyed coloured. བཙོས་མ་ *btsos-ma* རྒྱུན་པ་ any thing dyed.

བཙོས་པ་ *btsos-pa* cooked, boiled (*Mñon.*).

རྩ་ *rtsa* I: གིས་, བསྐྱེད་པ་, སྒལ་པ་ 1. vein, artery, རྩ་མ་, རྩ་རྩ་མ་, རྩ་ལྗན་ the three principal arteries, which are however of a mystic nature; རྩ་ལེ་འཁོར་ལ་ལྗན་ muscles. It is mentioned in *Kah-gyur* that there are 1072 smaller and larger veins in the human body. 2. intestine, bowels: རྩ་ལ་རྒྱུག་པའི་སྒྲུབ་ཐུག་ *rtsa-la rgyug-pahi sman 'drug* the six medicines

which move the bowels. 3. the pulse: རྩ་ལ་ལྟ་ *rtsa lta-wa* to examine or feel the pulse. Tibetan physicians always feel the left wrist of a male patient using their right hand to do so, but feel the right wrist of a female patient using their own left hand. They also examine the pulse or circulative force in other parts of the body. རྩ་ཚུམ་ *rtsa-chus* in C. རྩ་འདུས་ cramp.

Syn. ལྟ་རྩ་ལ་ལྟ་ *hbab-ldan*; རྩ་ལ་འཛིང་བྱེད་ *rus-pa hchiñ-byed* (*Mñon.*).

རྩ་ II: particle connecting the tens with the units: རྩ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ one and twenty, i.e., twenty is the principal number and one is over it; again, after ལྔ་ and རྩ་ where also རྩ་ཚ་ *dañ-rtsa* is not unusual: རྩ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རྩ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་=2,007.

རྩ་ཁྱེད་ *rtsa-khrid*=རྩ་ལྔ་ lineage or རྩ་ཁྱེད་ family extraction (*Mñon.*).

རྩ་ཁྱེད་རྩ་ཁྱེད་ལྔ་ལྔ་ *rtsa-ltuñ rgya-cher hgrel-pa* n. of a Buddhist Sanskrit work on the principal sins or moral corruption (*A. 136*).

རྩ་ཕུང་ *rtsa-phuñ* n. of a place in Tibet (*Bon. ch. 5*).

རྩ་བ་ *rtsa-wa* 1. the root, both actually of plants and fig. of other things; རྩ་བ་ཐུག་ six (medicinal) roots, viz. རྩ་མ་ལྔ་ carrot, རྩ་བ་, རྩ་ལྔ་, རྩ་ལྔ་, རྩ་ལྔ་, རྩ་ལྔ་; རྩ་བ་ནས་འདྲེན་པ་ to pull out with the root, to eradicate, extirpate; རྩ་ནས་ཕྱུང་པ་ རྩ་ནས་ཕྱུང་པ་, uprooted fully extinguished, destroyed from the root. རྩ་བ་ནས་འདྲེན་པ་ drawn out with the roots, = རྩ་ནས་ཕྱུང་པ་ or རྩ་ནས་ཕྱུང་པ་ (*Mñon.*). རྩ་བ་ནས་ *rtsa-wa-nas* has also come to be used in the C. colloq. with the vb. in the negative as=never, but only with the present and future tenses: རྩ་བ་ནས་ཕྱུང་པ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རྩ་ལྔ་ *na yañ-skyar rtsa-wa-nas hgro-rgyu med* I shall

never go again; "tanda khoran nga-la tsa-wa-ne lep-kyi-ma-re" he never comes to me now. 2. origin, primary cause, source, also གཞི་རྩ་, e.g., རེ་ཁོང་བའི་གཞི་རྩ་གཅོད་པ་ to cut off the cause of transmigration, to deliver a soul from transmigratory existence; རྩ་བཅད་གཅོད་པ་ or རྩ་དྲ་གཅོད་པ་ to examine closely, to investigate thoroughly. རྩ་མོངས་ གྱི་རྩ་བ་གསུམ་ are the three primary moral evils, viz: རྩྱུང་ཆགས་, རྩེ་ཕྱང་ and གཏི་མཁ་. རྩ་བྱམ་ *rtsa-bral* without origin, without beginning or end, unlimited; དགེ་བའི་རྩ་བ་ རྒྱལ་ལྷན་ a virtuous deed, as a cause of future reward; རྩ་བའི་རྩ་མོངས་པ་ original sin 'sin inherited from former births' (*Sch.*); རྩ་བའི་རྒྱུ་ རྒྱུ་མཚན་ an original treatise; རྩ་བ་དང་ རྩེ་ལྷན་ a commentary of the original work; རྩ་བའི་མ་ the Prajña-pāramita the real mother or producer of all Buddhas; རྩ་བའི་ རང་བཞིན་ the real nature; རྩ་མོག་ original words, original of a letter or document. In the sense of "really," "in its very essence," "from the very root or core," རྩ་བ་ is prefixed to certain adjectives as an augmentative. Thus in describing great sanctities as the Dalai Lama, the Pan-chen Lama, etc., they are said to be; རྩ་བ་ཆེན་པོ་ essentially great, རྩ་བ་དམ་པ་ really holy, etc. This augmentative is said to be not applicable to laymen however lofty their rank. Also, in gen. རྩ་ཆེན་ *rtsa-chen* = very great. རྩ་བ་ནས་བཞུང་བ་ *rtsa-wa-naṣ bshar-wa* བཞུང་ to shave or scrape entirely away.

ཙུང་རྩ་ཤེ་ *Rtsa-sgye* place in Tibet in the neighbourhood of which *Hbrom ston-pa Rgyal-wahi hbyun-gnas* was born: དང་པོ་ བྱུང་ལམ་ ཙུང་རྩ་ཤེ་འཕྱུང་ལམ་ལྷ་བཟླ་མམ་ first he was born in the direction of *Rtsa-sgye* which is towards the north (*A. 136*).

+ རྩ་བ་ལྔ་ *rtsa-ba-lña*, the five cardinal virtues said to be the roots from which

the Mahāyāna doctrine springs: (1) རྒྱལ་པ་ཆེན་པོ་ love; (2) རྒྱུང་ཇེ་ཆེན་པོ་ compassion, mercy; (3) དགེ་བའི་རྩ་བས་མི་ངོམས་ཤིང་དགེ་བའི་རྩ་བ་ཐམས་ཅད་ངས་ཡོངས་སུ་བཟོ་བ་; (4) རྟེས་པ་བརྒྱུད་པས་འཆགས་པ་; (5) ཐེག་པ་གཞན་མི་འདོད་ not wishing to imbibe faith in any other school of Buddhism.

ཀླ་བ་མང་ *rtsa-wa-maṅ* = ཀླ་ཤིང་ *klu-ṣiṅ*
 नागवृक्ष lit. the tree of numerous roots.
 (*Mñon.*).

ཙ་ལག *rtsa-lag* = གཤེན་པོ་ *mi* relation, friend :
བརྟན་པའི་ཙ་ལག་སྐྱེས་མཚན་དཔལ་ལྷན་གྱི་མ་དམ་པ་རྣམས་ལ་བྱུག་
ཆལ་ལོ། adorations be to those holy men the
noble lamas who are the friends of the
doctrine (*A. 1*). The enemies of Buddhism
are called བདུད་ཀྱི་ཙ་ལག་ friends of the evil
one; those who believe in Buddhism are
called བརྟན་པའི་ཙ་ལག་ friends of religion. ཙ་ལག་
ཐུད་ *rtsa-lag-byed* = ཁྱེད་པོ་ a husband (*Mñon.*);
ཙ་ལག་མེད་ without relatives; ཙ་ལག་འཛོམས་ *rtsa-lag*
htsho one that supports his friends and
relatives.

འཇམ་གུང་ཀུན་འདུས་ *rtsa-gsum kun-hdus* the assemblage of the three principal ones in mysticism: (1) རྒྱལ་པོ་ the deity represented in the ལྷ་མ་ or *Guru*; (2) གཞུང་ the scripture existing in the ཡི་དམ་, or tutelary deity; (3) རྩམས་ the spirit, represented by Khadoma (*Khrid.* 4).

[illegible]

592); ཨ་མཚོག་ *rtsa-mchog* ལུག་ the best or holiest of grass, hence the sacred Kus'a grass; ཨ་མཚོག་ཕྱོད་ ལུག་གི་འགྲོ་ the town of Kus'a where Buddha died (*Mñon.*); ཨ་ཐག་ *rtsa-thag* or ཨ་ལེ་ཐག་པ་ grass-rope (*Rtsii.*); ཨ་ཐུན་ *rtsa-thun* grass-gatherer; ཨ་རུ་ལྷ་ *rtsa-dur-bha* or རུ་ལྷ་ (*Mñon.*) fine green sward grass called རུ་ལྷ་; it is included in བཀྲ་ཤིས་རྒྱལ་བ་ལྔ་ or eight auspicious objects of the Hindus; ཨ་གདན་ *rtsa-gdan* grass-mat on which Brahmans generally sit. ཨ་གཞོན་ལྷ་ *rtsa-gshon-nu* fresh shoots of grass; ཨ་མ་ *rtsa-san* ལྷ་གྲོ་མི་མེད་ལྷ་; ཨ་ལེ་ཐག་པ་ *rtsa-hi qzegs-ma*, རྒྱལ་ལྷ་ (*A. K.* 2-55) [a fragment or piece of grass]S.; ཨ་བཙོད་པ་ *rtsa-bzod-pa* in རི་ཁ་བ་ཙན་ལ་ཨ་བཙོད་པ་ཞེས་པ་ཞིག་ཡོད། གཡུ་རྩེ་བས་ཐོས་ན་མར་གྱི་རྩེ་བ་ཡུང་རྩེ་ in the Himavat mountains there is a kind of grass which if the cow eats she yields the best milk for making butter (*K. my.* ༩, 129); ཨ་ལེ་ཐག་པ་ *rtsa-hi-khañ-pa* a straw-house, a house thatched with straw, ཨ་ལེ་ཐག་པ་ *rtsa-khahi zil-pa* the dew on the grass blades; ཨ་རུ་ལྷ་ *rtsa-hdam* = རུ་ལྷ་ ཨ་ marsh-grass, grassy swamp, the grass belonging to the government of Lhasa growing in the swamps of *Rkyañ-thañ Nāgā* in the N.W. environs of Lhasa.

ཨ་རུ་ལྷ་ *rtsa-hbyo* n. of a large number (*Ya-sel.* 57).

ཨ་ཐུན་ *rtsa-phud* one of the thirty-six border countries (*Ya-sel.* 38).

ཨ་བའི་ལྷ་ *rtsa-wahi-sde* the four earliest divisions in the Buddhist society: (1) བཅས་ཅན་ཡོད་པར་སྐྱེ་བ་ སྐུ་འཁོར་ལྷ་; (2) བཅས་ཅན་ལྷ་ མཛུ་སྐུ་ལྷ་; (3) མཛུ་སྐུ་ལྷ་ མཛུ་སྐུ་ལྷ་; (4) གནས་པར་ལྷ་ ལྷ་.

ཨ་རུ་ལྷ་ *rtsa-dbu-ma* མཛུ་སྐུ་.

ཨ་ལེ་ *rtsa-mi* principal man.

ཨ་མེད་མ་ *rtsa-med-ma* ལྷ་ལྷ་ without basis.

ཨ་རེ་ *rtsa-rtse*, abbr. of ཨ་བ་ and ཨ་མ་ (*Jig.* 29).

ཨ་ལེ་ཐག་པ་ *rtsa-yi sniñ-po* = ཨ་ལེ་ the banana plant (*Mñon.*).

ཨ་ར་ *rtsa-ra*, punishment under law given in a court of justice. ཨ་ལེ་ཐག་པ་ *rtsa-len-pa* རྒྱལ་ལྷ་ [a small fine]S.

ཨ་ལེ་ *rtsa-ces* primitive wisdom.

ཨ་བཙོད་པ་ *rtsa-bzad-pa* ལྷ་ལྷ་ lit. he who has explained the fundamental doctrine; an epithet of Nāropa the Tantrik sage who lived in the tenth century A.D.

ཨ་གཡུ་མ་པ་ *rtsa-gsum-pa*, ལྷ་ལྷ་: [the three headed, a demon of fever]S.

ཨ་གཡུ་མ་ *Rtsags*, a celebrated lama of the *Rdzogs-chen* sect of the *Rñiñ-ma* school (*Deb.* ༩ 19).

ཨ་ར་ *rtsañ* (རྩམ་པ་) a kind of thorn, bramble.

ཨ་ར་པ་ལྷ་གན་ *rtsañ-pa rgya-rgan*, v. ཨ་ར་པ་.

ཨ་ར་པ་ལྷ་ *rtsañs-pag* the skin of a lizard.

ཨ་ར་ཨ་ར་ *rtsañ-rtsañ* n. of a *sa-bdag* monster.

ཨ་ར་པ་ *rtsañs-pa* ལྷ་ལྷ་; ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ the chameleon, a kind of lizard; ཨ་ར་པ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ if the tail of the chameleon is tied round the body one's health is preserved (or is protected against influence of evil spirits) (*K. g.* 8, 49).

Syn. ལྷ་ལྷ་ *bkra-wa*; ལྷ་ལྷ་ *skyin-gor*; ཨ་ལེ་ཐག་པ་ *rtsa-yid-byid*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sog-le-can*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ral-gri-can*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *mduñ-can*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *khyim-lan*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *mig-smān-rtsa*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *nin-so-wa*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gcol-lan*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyal-wa chu-wo* (*Mñon.*).

ཅིང་འཁྱུ་ཁུ་ *rtsi-khu* or ཅིང་ཁུ་ fruit-stone, also the kernel.

རྩ་བཅུད *rtsi-bcud* = རྩ་ལྗོད lit. juice-elixir;
honey (mystic) (*Mñ.* 3); རྩ་བཅུད་སྒྲིང་བ་ *rtsi-
bcud sñiñ-po* butter churned out of milk.

ཏི་པ་ཆེ *rtsi-wo-che* or ཏི་ཆེན = ཤིང་ཁུན *asafoetida* (mystic) (*Min.* 3).

རྩ་མ་གྱི་ *rtsi-ma-ghi* n. of a medicine which is said to possess the virtue of making all poisons including snake venom ineffectual: རྩ་མ་གྱི་ཞེས་བྱ་བ་དུག་ཐམས་ཅད་ཞི་བར་བྱེད་པ་ཡིན་པེ། དུག་སྐུལ་རྩ་དེའི་ཕྱི་ཚར་བ་ཅས་ཕྱིར་ལྷོག་པར་འགྱུར་རྟེ། there is a medicinal oil called *rtsi-ma ghi* which destroys all poisons; a venomous snake at its smell will go away (*Hbrom.* 3, 312).

རྩི་ཁྱུ་པ་པ་ *rtsihi rgyal-po* lit. the prince of medicinal oils or sap; n. of a kind of tree, prob. the *Garjang* from which a medicinal oil is obtained (*K. d.* 3, 117).

३३ rtsihu n. of a plant, = प्रियङ्गु, (Vai-
śṇ.) [*Panicum italicum*] S.

རྩི་བ *rtsi-wa* (or བྲངས་ཐུ་རྩི་བ) pf. རྩིས *rtsis*,
or བརྩིས *bṛtsis*, fut. བརྩི *bṛtsi*, imp. བརྩིས *bṛtsis*
1. to count, to reckon, compute: ཕྱིན་པའི་ཞག་
གང་འདི་བཀྲ་ཤིས་ཅན་རྩིས་ནས་ having computed
which day would be auspicious for setting

out; མཆོད་ཀྱི་དུས་བཅི་ས་གནང་ please reckon the time by the clock; འདེབས་པའི་ལ་གདན་ས་ཅི་ཞིང་ counting the seats on each side; བྱ་མཆི་གྲངས་སྟུ་བཅི་ལྟོ་དགོས་ the number of boys ought to be reckoned. 2. to estimate, consider, in general judgments: ཡོན་ཏན་ལ་སྟོན་དུ་ཅི་བ་ to consider good qualities as faults; ཏུང་ཅི་ he may be reckoned to strike, *i.e.*, he is very likely to strike (in *C.*); ལྟུ་བཅི་ས་པས་ *rgyu brtsis-pas* having considered the cause.

ཅིག་གི་ *rtsig-ge* = རྩི་བ་ a mouse. སྤྲུག་ཅིང་གྱི་
 རྩིང་ན་ཅིག་གི་སྤྲུག་ཅིང་བཞུགས་ on the flour bowl sat
 the mouse *Smug-chuñ* (*Rdsa.* 4). ཅིག་ཅིག་
rtsig-rtsig, squeaking of the mouse.

ཅིག་པ་ *rtsig-pa* vb., pf. བཅིགས *bṛtsigs* or
 ཅིགས, imp. ཅིགས *rtsigs* 1. to build, to erect :
 ཅིག་པ་བཅིགས *rtsig-pa bṛtsigs* built a wall
 (*Situ*. 70) ; ལེགས་པར་ཅིགས་ནིག་ build it well !
 སྒོ་ཅིག་པ་ *sgo rtsig-pa* to wall up a door. 2.
 sbst. a wall ; masonry, stones, horn, etc.
 piled up : ཅིག་པ་ལ་རིམ་དེ་དག་ཚོར་མཛུགས་པ་ཡིན་
 those pictures painted on the wall ; ལྷ་ས་འི་
 རྒྱལ་ས་བཞིན་ཅིག་པ་ཅན་དེ་ལྷ་ས་མཐའ་ལ་ཞེས་བྱེད་ *Lha-sahi*
phyogs bshir rtsig-pa-can de Lha-sa-mthil
shes zer the walled portion of Lhasa is
 called Lhasa Thil. ཅིག་གུ *rtsig-gu* = ཅིག་པ་
rtsig-pa ; ཅིག་ངོས *rtsig-ños* side of a wall,
 face of a wall ; ཅིག་རྩ *rtsig-rdo* stone for
 building ; foundation stone ; ཅིག་དཔོན *rtsig-*
dpon master-mason, architect ; ཅིག་བཟོ་བ *rtsig-*
bzo-wa བེའི་ཁྱེད་ཀྱི་ brick-layer, mason.

ཅིག་རྒྱུག་ *rtsig-rlag* the house-martin
(*Rtsii*).

ཕྱི་གསེལ་ *rtsigs-ma* grounds, tea-leaves, sediment, the turbid matter of a decoction; and thus in gruel made of barley the fluid portion is called དྲུག་མ་ and the thick sediment is called the ཕྱི་གསེལ་ of the gruel.

རྩེང་པ *rtsiñ-po* ལྷུ་ལྷུ་ (ཞིབ་པོ་མ་ཡིན་པ་) adj. and subst., gritty, coarse; unrefined, rough, rude; coarseness: **ཞིབ་རྩེང་** or **རྩེང་ཞིབ་** abbr. of **རྩེང་པ** and **ཞིབ་མོ** (*Rtsii.*) fine and gross; **རྩེང་པ་རྩེང་པ** *rtsam-pa rtsiñ-po* coarse barley flour; **རྩེང་ཕྱེ** *rtsiñ-phye* coarse meal, grits; **ཁྱོད་པ་རྩེང་པ** rude manners or behaviour (*Glr.*); **རྩེང་ཆོས་** *rtsiñ-chos* coarse doctrine, a religion which has become mixed up; **རྩེང་བྱུད་** *rtsiñ-thud* coarse sort of cheese.

རྩེང་པ *rtsid-pa*, or **སྤུ་རྩུབ་པ** *spu-rtsub-po* ལམ་རྩུབ་, coarse hair; **གཡག་གི་རྩེང་པ** the rough long hair of the yak; **རྩེང་ཐག་** *rtsid-thag* a rope manufactured of yak-hair; **རྩེང་ཐྱན་** saddle-cloth of yak-hair; **རྩེང་གྲུར་** tent covering made of yak-hair; **རྩེང་ཕྱུར་** *rtsid-phyar*, ལམ་རྩུབ་-རྱུར་, yak-hair rope; **རྩེང་ཕྱིང་** *rtsid-phyiñ* felt.

རྩེང་བུ *rtsid-bu* a kid: **རྩེང་བུ་ཆུ་མི་འདྲ་པ** *rtsid-bu chu mi hdod-pa* the kid that does not like water (*Lo.* 7).

རྩེབ་ *rtsib* or **རྩེབ་མ** བཞུགས་པ་; a rib རྩེབ་པའི་རྩེབ་མ་ id. (*Nag.* 56) **རྩེབ་མའི་བར་ནས་** from between the ribs; **རྩེབ་ཐོགས་གཡས་གཡོན་** all the ribs of the right and left side (*Dzl.*); **རྩེབ་ཐོགས་ན་པ** pain about the ribs; **རྩེབ་ཁྱིམ་** *rtsib-khyim* a hut made of the ribs of larger animals such as yak, camel, etc.: **རྩེབ་ཁྱིམ་ལུང་མཆོག་ཏུ་བཟང་བ་ཡིན་** (*Yig.* 25) it is exceedingly good to set up a house with ribs (probably for the use of *Tantrik* priests). It is also stated that a house built with trusses laid like the ribs of a yak or camel from the ridge piece is considered safe and good.

རྩེབ་འབྲིས་ *rtsib-hbigs* (པར་) ལྷག་པོ་ n. of a great number.

རྩེབ་ས་མ *rtsibs-ma* ལྷག་པོ་ 1. the spoke of a wheel, frq.; in ornamental designs the **རྩེབ་ས་མ** *rtsibs-ma* are often fanciful figures,

supplying the radii of the circle. 2. the sticks or ribs of a parasol, canopy, etc. (*Glr.*); the spars of a felt-tent, the ribs of stretchers of a hide boat (*Schtr.*)

རྩེབ་ས་ཀྱི་མི་ཁྱུད་ *rtsibs-kyi mi-khyud* that which composes the rim of a wheel; also = **ཡུ་རྩེབ་ཀྱི་མི་** n. of a king of the past *Kalpa* who is said to have had a thousand sons destined to be born as the one thousand Buddhas of the present age (*Yig.* 16.); **རྩེབ་ས་རི་** *rtsibs-ri* spurs of mountain radiating from a nucleus.

རྩེབ་ས་ཐོགས་ *rtsibs-logs* བཞུགས་པ་ side.

རྩེས་ *rtsis* གཞུགས་པ་, གཞུགས་པ་, ལེ་ལེ་ 1. counting, reckoning, enumeration: **རྩེས་ལས་འདས་པ་** innumerable. 2. account or accounts: **རྩེས་བྱེད་པ་** or **འདེབས་པ་** to make account; **རྩེས་ཀྱབ་པ་** to calculate, to compute, **རྩེས་སྤྱད་པ་** accounts added up; to count together, to sum up (*Dzl.*); **རྩེས་དག་** an account cleared or settled; **རྩེས་ཀྱིས་** or **རྩེས་བྱས་ནས་འཇོགས་པ་** to find by computation; **རྩེས་ཁྲུང་** *rtsis-khra* or **རྩེས་ཀྱི་ཁྲུང་** table of figures or accounts (*Rtsii.*) **རྩེས་མཁན་** *rtsis-mkhan* གཞུགས་པ་ a computer, accountant. **ཀྲུང་ཀར་རྩེས་ནག་རྩེས་** or **ཀྲུང་ག་རྩེས་** Chinese astrology. 3. estimation, esteem: **རྩེས་པོ་ཆེན་པོ་བྱེད་པ་** to value, to make much of, **ལུས་རྩེས་པོ་ཆེ** one that makes much of his own body by indulging and adorning it (*Thgy.*); **དེ་ལ་སྤྲུག་ཏུ་རྩེས་སྤྱེད་** he respected her beyond measure (*Jä.*).

རྩེས་ཁང་ *rtsis-khan* a government account office; **རྩེས་ཁང་ཕུན་ཚོགས་བཞོན་པ་** n. of the accountant-general's office at Lhasa, this being the central office whither all the Government accounts of the various districts of Tibet are rendered and there audited.

རྩེས་འབྲིས་ *rtsis-hkhri* making over or returning the articles of dress, official robe,

weapons, hat, etc., to government treasury taken as loan by an officer of the state for his personal use during the time of his incumbency, also his replacing them by new ones if he has damaged or lost the old ones: རྩིས་འབྲིས་མཚན་པའི་རིགས་སྟོན་ལེན་དུས་བཞོན་ཕྱི་བབས་དང་མཐུན་པའི་ཟད་པ་རྣམས་ལོ་བ་བྱེད་ (*D. cel.* 11).

རྩིས་འཛོག་པ་ *rtsis-hjog-pa* = ཆ་བཞག་ to reckon up.

རྩིས་རྩ་ *rtsis-rta* government ponies lent to certain officials.

རྩིས་པ་ *rtsis-pa* also རྩིས་མཁན་ གཞལ་ཁ་ accountant, chronologist, astrologer.

Syn. ལོ་ཤེས་པ་ *lo-ces-pa*; དུས་ཤེས་པ་ *dus-ces-pa*; བསྐལ་པ་ཤེས་པ་ *bskal-pa ces-pa*; སྐར་དཔྱད་པ་ *skar-dpyad-pa*; བཟུང་སྐར་མཁན་ *bzah-skar-mkhan*; ལྟས་མཁན་ *ltas-mkhan*; ལྟས་ཤེས་ *ltas-ces*; མཚན་མཁན་པ་ *mtshan-mkhan-pa*; གྲངས་ཤེས་ *grang-ces*; གྲངས་རིག་ *grang-rig* (*Mñon.*).

རྩིས་དཔེ་ *rtsis-dpe* གཞིམ་ཁ་ account book; an astrological or astronomical work.

རྩིས་དཔོན་ *rtsis-dpon* a treasury officer and inspector of jong-pons' accounts; they go on tours of inspection, e.g., the tsi-pon stationed at Shigatse visits periodically Gyang-tse, Khamba-jong, etc.

རྩིས་གཞི་ཕྱོགས་བསྒྲིགས་ *rtsis-gshi phyogs-bsgrigs* n. of the standard work on the subsidies, pensions, allowances, &c., that the government of Lhasa makes. This work has been largely quoted in this compilation its abbreviation being noted as "*Rtsii.*"

རྩིས་གཞི་ནོར་བུའི་བང་མཛོད་ *rtsis-gshi nor-buhi bañ-mdsod* another account code of the government of Lhasa.

རྩུབ་པ་ *rtsub-pa* I: རྩེཔ་ 1. vb. to revile, abuse, as in རྩུབ་པ་. 2. a javelin.

Syn. བརྒྱུན་པ་ *brlañ-wa*; རྩེ་གཙོད་ *she-gchod* (*S. Lex.*).

རྩུབ་པ་ II: རྩུབ་, རྩུབ་ 1. adj., uneven, rough, rugged, coarse: རྩུབ་རྩུབ་ rugged ravines; also applied to anything of a stinging pungent or acrid taste, such as onions and similar strongly-tasting things. རྩུབ་འགྱུར་རྩུབ་ *rtsub-hgyur-tshal* ཇུག་ཀླུ་ thicket, wood, forest. 2. = རྩེ་གཙོད་ རྩུབ་ rough in temper, biting (in remarks) = བརྒྱུན་པ་ *brlañ-po* (*S. Lex.*).

རྩུབ་པ་ *rtsub-po* རྩུབ་མོ་ *rtsub-mo* ཁུ་ཁུ་, ཁུ་ཁུ་ adj. rough, rude, wild. རྩུབ་མོའི་རིག་བྱ་ *rtsub-mohi reg-bya* ཀུའུ་ཀུའུ་ an officinal thorny plant (*Mñon.* also *K. d.* ལ་, 214).

རྩེ་ *rtse* or རྩེ་མོ་ རྩེ་, རྩེ་ 1. the uppermost place or rank; point, top, peak, summit. རྩེ་མོ་ house-top, རྩེ་མོ་ point of a knife, རྩེ་ "lap-tse" summit of a mountain pass; རྩེ་གཙོད་ *tog-rtse* in colloq. = a little, a few (opp. to མང་པོ་); རྩེ་མོ་འུ་ hat with high crown or conical top; རྩེ་གཙོད་པ་ to break off the point, to blunt. 2. any point, or particular spot, point as an object of thought: རྩེ་གཙོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་ to look at one particular point; also adv., to look steadily: རྩེ་གཙོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་ལ་ to རྩེ་གཙོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་ལ་འཇོག་པ་ having entered into meditation he concentrated his mind on one particular object (of thought); རྩེ་གཙོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་ this life's only aim, (*Jä.*); རྩེ་གཙོད་ *rtse-rgod* ཀ་འུ་ [a sharp-pointed knife] *S.* 3. sometimes = edge. རྩེ་མོ་གཙོད་ *rtse-mchog* རྩེ་མོ་ [in the front] *S.*

རྩེ་མོ་ *rtse-chun* the arteries which pass from the head on either side of the neck.

རྩེ་མོ་ *Rtse-thañ* a large town, often known as Chethang, situated on the south bank of the Yeru Tsang-po just where the Yarlung Chhu flows in, in lat. 29° 14' N., long. 91° 43' E. Is accounted the third largest town in Tibet and has many Chinese traders resident in it.

རྩེ་བ་ *rtseñ-wa* pf. བརྩེ་བ་ *brtseñs*, fut. བརྩེ་བ་ *brtseñ*, imp. བརྩེ་བ་ *brtsoñs* or རྩེ་བ་ *rtsoñ*, to tuck up, truss up.

རྩེ་པ་ *rtseḍ-pa* also རྩེ་པ་ *rtsen-pa*, = རྩེ་བ་ play; རྩེ་པ་ to frolic.

Syn. རོ་ལ་མ་ *rol-mo*; རྩེ་བ་ *rtse-wa*; རྩེ་པ་ *rtsen-pa* (*Mñon.*).

རྩེ་མོ་ *rtseḍ-mo* 1. རྩེ་མོ་ play, game: དགའ་བའི་རྩེ་མོ་བྱེད་པ་ to engage in mirthful sports; ལྷན་པ་རྩེ་མོ་བྱེད་པ་ to sing, dance and play. 2. any toy; བྱིས་པའི་རྩེ་མོ་ child's play, children's toy. རྩེ་མོ་ཅན་ *rtseḍ-mo-can* playful, sportive, merry; གཡེང་རྩེ་མོ་ play, amusement, diversion (*Jä.*). རྩེ་མོ་དྲུག་ *rtseḍ-skyod* = རྩེ་དགའ་ འཇམ་དཔལ་ merriment; རྩེ་མོ་གསུམ་མ་ *rtseḍ-grogs-kyi ma-ma* རྩེ་མོ་ལྷན་པ་ a nurse employed to play with an infant or child, to keep it engaged and sooth it; རྩེ་དགའ་ *rtseḍ-dgah* merriment; རྩེ་དགའ་མ་ *rtseḍ-dgah-ma*, འཇམ་དཔལ་ a darling, she who gives delight.

རྩེ་མོ་ *rtseḍ-hjo* or in colloq. རྩེ་པ་ *rtsen-hjo* public amusement, popular pleasure, འཇམ་དཔལ་, འཇམ་དཔལ་, འཇམ་དཔལ་, འཇམ་དཔལ་; རྩེ་མོ་འཇམ་དཔལ་ *rtseḍ-hjohi chu-bo* འཇམ་དཔལ་ river Narbadda, according to some, འཇམ་དཔལ་, a name of the Indus (*Mñon.*).

རྩེ་མ་ *rtseḍ-ma* the disagreeable feeling in the teeth produced by acids, *Sch. (Jä.)*. རྩེ་མ་ *rtseḍ-am* a shivering, cold shudder (*Jä.*).

རྩེ་ན་ *rtsen*, འཇམ་དཔལ་ playing, making sport or diversion; enjoying (*A.K. 111-4.*): རྩེ་ན་འཇམ་དཔལ་འཇམ་དཔལ་འཇམ་དཔལ་ enjoying himself after his own fashion to the very utmost.

རྩེ་ན་མིན་ *rtsen-min* Chinese name for the *Yoga-carya* school.

རྩེ་པ་ *rtsen-pa* 1. as met. the sun (*Mñon.*). 2. v. རྩེ་པ་ *rtseḍ-pa* རྩེ་པ་ རྩེ་པ་ jocond and careless.

རྩེ་པ་ *rtsehu* རྩེ་པ་ [1. a thorn. 2. a shower] *S.* རྩེ་པ་ལྷན་པ་ *rtsehu-chuñ* = རྩེ་པ་ལྷན་པ་ the veins of the neck: རྩེ་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*Khrid. 116.*).

རྩེ་ག་པ་ 1. *rtsog-pa*, v. བརྩེ་ག་པ་ *brtsog-pa*. 2. (ལྷན་པ་ལྷན་པ་) རྩེ་ག་པ་, རྩེ་ག་པ་. 3. = རྩེ་ག་པ་ *snon-hgro-wa* རྩེ་ག་པ་ pioneer, one gone ahead or going on ahead.

རྩེ་པ་ *rtsod-pa* I: vb., pf. བརྩེ་པ་ *brtsad* to contend by words, to dispute, wrangle; རྩེ་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to use bad language in quarrelling; རྩེ་པ་ལྷན་པ་ a contention, great quarrel; རྩེ་པ་ལྷན་པ་ a metaphysical debate or discussion; རྩེ་པ་ལྷན་པ་, རྩེ་པ་ལྷན་པ་ རྩེ་པ་ལྷན་པ་ (*Hbrom. 120.*); རྩེ་པ་ལྷན་པ་ the basis or the subject of disputation. རྩེ་པ་ལྷན་པ་ *rtsod-pa smra-wa* to provoke, quarrel by words; རྩེ་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rtsod-pa shi-war byed-pahi chos-bdun* the seven virtues or qualities for putting an end to quarrelling.

རྩེ་པ་ལྷན་པ་ *rtsod-can* = རྩེ་པ་ལྷན་པ་ an epithet of the river Yamunā (*Mñon.*).

རྩེ་པ་ལྷན་པ་ *rtsod-ldan* one who is frequently quarrelling, a quarrelsome person. Also = རྩེ་པ་ལྷན་པ་ རྩེ་པ་ལྷན་པ་ the present age which is full of disputations; རྩེ་པ་ལྷན་པ་ *rtsod-mkhas-pa* clever in disputation; earnest, zealous; རྩེ་པ་ལྷན་པ་ *rtsod-dus* རྩེ་པ་ལྷན་པ་, རྩེ་པ་ལྷན་པ་ also = རྩེ་པ་ལྷན་པ་, རྩེ་པ་ལྷན་པ་ a province in ancient India bordering the Indian ocean south of Orissa.

རྩེ་པ་ལྷན་པ་ *rtsod-pahi-ñiñ* རྩེ་པ་ལྷན་པ་, རྩེ་པ་ལྷན་པ་ (*བརྩེ་པ་*) [the plant *Terminalia bellerica* or the tree of strife, being supposed to be the favourite haunt of imps and goblins] *S.*

རྩྭ་པ་ལ་ཐུགས་པ་ *rtsod-pa-la shugs-pa* one involved in dispute, litigation, controversy, etc.

རྩྭ་པ་ལུང་ལེན་པའི་ལྷ་བ་ *rtsod-pa lhur-len-pahi lta-wa* inviting controversy or rushing into fight or disputation.

རྩྭ་བྱེད་མ་ *rtsod-byed-ma* = करञ्ज (*Mñon.*). [the tree *Pongamia glabra*] S.

རྩྭ་ *rtson* or རྩྭ་མ་ *rtson-ma* in Purig = nausea, vomiting (*Jä.*).

རྩྭ་མ་པ་ *rtsom-pa* vb., pf. བརྩམས་ *brtsams* or རྩམས་ *rtsoms*, imp. རྩམས་ *rtsoms* 1. to begin anything, to set about an undertaking, to start: འགྲོས་པར་བརྩམས་པ་ being about to run away; ཆོས་ལས་བརྩམས་ཏེ་རྩྭ་དྲོ་ it was about religion that our dispute began; རོ་ལོག་བརྩམས་པ་ལས་ beginning, stirring up an insurrection; དེ་ནས་བརྩམས་ཏེ་ beginning, from here, from that time རྩྭ་མ་པར་མཛད་ to begin to do a work (*A.K.*). 2. to practise, to accomplish: གསོ་བའི་ལས་ནི་བརྩམ་མོ་ so he will not accomplish the business of healing. 3. to compose, to draw up, in writing: བརྩམ་བཅོས་རྩྭ་མ་མི་ the writer of a religious work, author; རྩྭ་མ་པར་ or རྩྭ་མ་པ་ལ་མཁས་པ་ a clever writer, an elegant composer; མད་རྩྭ་དྲོ་རྩྭ་གསུམ་གྱི་བཤད་གྲྭ་ a school in which religion is taught and explained combined with disputations and written compositions. 4. as subst., བརྩམ་, a beginning, commencement, a doing, undertaking: རྩྭ་མ་པ་དང་པོ་ the first beginning.

རྩྭ་ལ་པ་ *rtsol-wa* = འབད་པ་ གཡུམ་, གཡུམ་ 1. vb. to endeavour, to take pains; རྩྭ་ལ་པའི་དུས་ལ་བབ་ now you must exert yourself; རྩྭ་ལ་པ་ *srog-rtsol-wa* acc. to *Sch.*: to draw breath; དཔུགས་རྩྭ་ལ་པ་ to take fresh courage. 2. subst. zeal, endeavour, exertion: རྩྭ་ལ་པ་རྩྭ་དྲོ་པ་ *rtsol-wa skyed-pa* to use diligence (*Jä.*); རྩྭ་ལ་པ་ *rtsol-sgrub* perseverance in the

acquisition of wealth or learning (spiritual or worldly): འབད་རྩྭ་ལ་དང་རྩྭ་ལ་སྤྱོད་ཏེ་ལྷན་པོ་བྱས་ཀྱང་ however enterprising you be in the acquisition of worldly things (*Khrid.* 51). རྩྭ་ལ་བ་ཅན་ *rtsol-wa-can* གཡུམ་གྱི་ one who takes great pains; རྩྭ་ལ་བར་ *rtsol-war* adv. diligently, zealously.

རྩྭ་གསུམ་པ་ *brtsags-pa* = རྩྭ་པ་ *sin.*

བརྩྭ་དྲོ་པ་ *brtsad-pa* or བརྩམ་པ་ *brtsam-pa*, v. རྩྭ་པ་ *rtsod-pa* and རྩམ་པ་ *rtsom-pa* (*Situ.* 76).

བརྩམ་གྱུར་ལས་ *brtsam-gyur-las* work that has been undertaken; བརྩམ་པ་ commencement, an undertaking; བརྩམས་པ་ (བྱ་བ་) གཡུམ་ commenced, commencement.

བརྩྭ་ལ་ *brtsal* གཡུམ་ལས་ལྷན་པོ་ care and assiduity; བརྩམ་མ་མག་ཏུ་བྱུང་བ་ *brtsal ma-thag-tu byuñ-wa* བྱུང་བ་ཀྱི་ལས་ཀྱི་ལས་ that which comes just out of careful work, outcome of care and assiduity.

བརྩྭ་ལ་པ་ *brtsal-pa* 1. བཞུགས་པ་ [prohibited] S. 2. = རྩྭ་ལ་པ་ *skyugs-pa* བཞུགས་པ་ vomiting, nausea.

བརྩམ་ *brtsas*, = རྩྭ་མ་པ་ཅིས་ (*Situ.* 76).

བརྩྭ་ *brtsi* arithmetic, reckoning; བརྩྭ་ལས་ *brtsi-yaś* (གྲངས་) གཡུམ་ uncountable, innumerable; བརྩྭ་ལས་ལས་བསྐྱེས་པ་ *brtsi-yaś-las bsgres-pa* གཡུམ་ལས་ལས་ལས་.

བརྩྭ་གསུམ་པ་ *brtsigs-pa* = རྩྭ་གསུམ་པ་: རྩྭ་བརྩྭ་གསུམ་པ་ stone wall. བརྩྭ་གསུམ་པ་ *brtsigs-pa* བཞུགས་པ་ [1. ugly. 2. n. of a god] S.

བརྩྭ་མ་ *brtsis* pf. of རྩྭ་མ་པ་: གྲངས་བརྩྭ་མ་ (*Situ.* 76).

རྩྭ་བུ་ *brtsu-wa* = བུ་པ་ *bsu-wa*, to welcome and to receive (a guest).

བརྩྭ་བ་ *brtsub* བཞུགས་པ་.

བརྩྭ་ཅེན་ *brtse-chen* most affectionate; loving; parents: བརྩྭ་ཅེན་བྱས་པ་པའི་བྱས་པ་པའི་ཏེ་

ཨྱ

ཅ

ཅ *tsha* the aspirate of ཅ, and the eighteenth letter of the Tibetan alphabet; acc. to Tibetan grammarians it corresponds with the Sanskrit छ.

ཅ I: *tsha* 1. num. fig.: 18. 2. for ཅ་བ. 3. when ཅ is preceded by a ཅེག་གྲུབ་ qualifying word, as in ཅོད་ཅེག་ Tibetan salt, it is not correct to write ཅོད་ཅ, though ཅ singly signifies salt.

ཅ II: in Budh. 1.=the general protection that the Tathāgata extends to all living beings against worldly miseries (*K. my.* ༧, 207). 2. ཅ་ནི་འདུལ་བ་མེད་པའི་སྒོ། འབྲུལ་བ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་གྲོལ། (*K. g.* ༤, 42). *Tsha* represents the state from which there is no passing away, also that which being indissoluble delivers all.

ཅ III: n. of a tribe of Tibet (*J. Zan.*).

ཅ་སྐོར་ *tsha-skor* = ཅ་བའི་སྐོར་ grandchildren.

ཅ་ཁ་ *tsha-kha* target, the black spot on it where an arrow should hit; the object aimed at (*Rtsii.*).

ཅ་ཁར་ *tsha-khañ* place where ཅ་ཅ are kept.

ཅ་ཁོ་ *Tsha-kho* n. of a place in ལྷུ་མོ་རིང་ the mountainous country to the east of *Kham* and bordering on China (*Lof.* ༩, 6).

ཅ་འབྲུ་ *tsha-hkhru* diarrhoea.

ཅ་གཤམ་ *tsha-ga-pa* locust, called ཅ་གཤམ་ in *Kham* which acc. to *Jä.* = ཅ་ག་ཅ་ག་ grasshopper.

ཅ་གྲང་ *tsha-grañ* temperature, the degree of warmth of anything. ཅ་གྲང་གལ་མཛོད་ sun-stroke, the diagnosis of this disease whether it is based upon heat or cold so as not to mistake the origin of disease being very difficult (*Mñg. ch.* 13).

ཅ་སྒང་ *Tsha-sgañ* one of the six *Sgañ* provinces of *Kham* (*Rtsii.*).

ཅ་གཅིག་མ་ *tsha-gcig-ma* thick blanket, quilt C. (*Jä.*).

ཅ་ལྷིབ་ *tsha-lcib*, v. ལྷིབ་ *lcib*.

ཅ་ཆས་ *tsha-chas* lunch: ཅ་ཆས་དགོང་ཆས་ lunch and the afternoon meal (*Rtsii.*). ཅ་རྩ་ *tsha-ja* the tea that is taken as soon as midday-halt is made by travellers for refreshment: ལམ་འགྲུལ་གྱིས་ལོ་མཇུག་ཅ་རྩ་གཅིག་བསྐོལ་བ་ལ་བར་ (*Khrid.* 17). v. ཅ་ཐོག་ *tsha-phog*.

ཅ་ཉིང་ *tsha-tiñ* or ཅ་ལྷིང་ *tsha-ltiñ* morning time between 8 and 9 A.M.

ཅ་དྲག་ *tsha-drag* (བྱེལ་བ་ཅེ་བ). 1. very busy, making haste, hurrying about; ཅ་དྲག་ཏུ་ *tsha-drag-tu* quickly, without delay. 2. any article of food made saltish.

ཅ་གདུང་ *tsha-gduñ* 1. བླ་ལྔ་ afflictions from disease; sufferings from fever. 2. ཆ་ལྔ་, ཆ་མཚུག་ shade, umbrella. ཅ་གདུང་ཅན་ *tsha-gduñ-can* the spring season; fire.

ཅ་ནད་ *tsha-nad* v. post ཅ་བའི་ནད་.

ཅ་སྐྱ་ *tsha-sna* anxiety, solicitude; ཅ་སྐྱ་ཅན་ *tsha-sna-can* W. solicitous, careful, attached; ཅ་སྐྱ་མེད་མཁན་ *tsha-sna med-mkhan* W. indifferent, unfeeling, callous (*Jä.*).

ཇམ་ཕན་ཅེ་ *tsha-phan-tse* C. dresser, kitchen table.

* ཤེག་ *tsha-phog* the midday-halt; travellers in Tibet and upper China halt for their morning meal a little before noon. In such countries travellers begin their day's journey after taking a cup of tea early in the morning, sometimes an hour or two before day-break.

ཚ་བ་ I: *tsha-wa* 1. vb. to be hot; མ་གཤམ་
ཉི་མའི་མོ་ཟེར་རབ་དུ་ཚ་བས་ since in summer the
rays of the sun are very hot. 2. sbst.
heat: ཚ་བས་གདུང་བ་ *tsha-was gduñ-wa* to be
tormented by the heat of the day (*S.g.*);
ཚ་བའི་དུས་སུ་ during the heat of the day, at
noon; ཚ་བ་ནི་བསིལ་བར་གྱུར་ོ the heat changed
into coolness; ཚ་བས་མྱ་བ་ *tsha-was rmya-wa* to
lose one's appetite in consequence of great
heat (*Sch.*); ཚ་བ་ཉིད་ *tsha-wa-nid* རྩམས་ heat;
ཚ་བ་ལྡན་ *tsha-wa-ldan* རྩམས་པ་ possessing
warmth, hot; ཚ་བ་མེད་ *tsha-wa-med* = གདུང་བ་མེད་
without heat, or warmth, cool; ཚ་བ་ཙམ་ *tsha-*
wa tsam རྩམས་ཀྱི་ slightly warm. ཚ་བའི་མ་ *tsha-*
wahi-ma ཀྲུག་ pungent. ཚ་བས་ཉེན་ *tsha-was-*
ñen drought, want of rain. 3. adj. warm,
hot. In *C.* colloq. the adj. used takes the
form ཚ་པོ་ *tsha-po*: གནས་ཚ་པོ་ལྗང་ it has become
hot. 4. n. of the 6th hot-hell.

མ་བ་སྒྲིབ *tsha-wa-sgrib* parasol, umbrella,
that shades from the heat of the sun.

Syn. རྟེན་གདུགས་ *ñi-gdugs* ; མཛད་སྒྲོལ་ *tsad-skyob*.

མ་བ་ཤིང་ *tsha-wa-çin* རྒྱུད་ a medicinal tree, *Terminalia catappa*.

Syn. ལན་བུ་ཅན་ *lan-bu-can*; ཆར་སྒྲིན་ཅན་ *char-sprin-can*; ལྷ་མཚན་ཅན་ *lha-mtshun's*; སྒྲིན་ལ་རེག་ *sprin-la-rdeg*; བརྒྱ་བྱིན་འབྲས་བུ་ལ་ *brgya-byin hbras-bdag*; རོ་མ་ཅན་ *ho-ma-can*; ཡིང་གུ་ཇི་ *in-gu-di* (*Mñon.*).

མ་བའི་ནད་ *tsha-wahi-nad* fever, the different kinds of which are: (1) གལ་མན་ *gal-mdo*,

(2) རི་ཐང་མཚོ་མཐའ་ *ri-thaṅ-mtshams*, (3) མ་སྒྲིན་ཚེ་བ
ma-smin tsha-wa, (4) རྒྱལ་ཚོད་ *rgyas-tshad*, (5)
 རྟོང་མ་ཚོད་ *stonṅ-tshad*, (6) གཤམ་ཚོད་ *gab-tshad*, (7)
 རྟིང་ཚོད་ *ṣṅin-tshad*, (8) རྟོག་མ་ཚོད་ *ṣṅogs-tshad*, (9)
 འགྲམ་མ་ཚོད་ *hgrams-tshad*, (10) འབྲུག་མ་ཚོད་ *hkhrugs-*
tshad, (11) རིམ་མ་ཚོད་ *rims-tshad*, (12) འབྲུག་
hbrum, (13) རྒྱ་གཙུག་ *rgyu-gzer*, (14) གག་པ་
gag-pa, (15) ལྷོག་པ་ *lhog-pa*, (16) ཆམ་པ་ *cham-*
pa (*Sman.*).

མ་བཤམ་བཤམ་ *tsha-big-big* a comfortable warm place of residence.

ཚ་བ་ལེན *tsha-wa len* a popular medicinal plant.

Syn. བི་ཙུ་ལ་ *pi-tsu-la* རེ་མ་པོ་ལོ་རྒྱུ་ *hdsam-po-hdsin*; དཔལ་གྱི་ལོ་མ་ *dpal-gyi lo-ma*; ཀུ་མུད་ཅན་ *ku-mud-can*; བུམ་ཅན་ *bum-can*; རྟེན་འབྲས་ *rked-hbras*; ཀེ་ཌའི་ *ke-dary* (*Mñon.*). The white species is called ཆ་བ་ལེན་དགར་པོ་: Syn. བུ་དུང་སྐྱུ་ *bcud-skye*; འབྲུང་པོ་འབྲུག་ *hbyun-po-hjug* (*Mñon.*). The red species བུ་རུ་ཚྭ་གས་ཅན་ *byu-ru tshogs-can* (*Mñon.*). Another species: Syn. བྱུ་ལྡན་ *khyul-dan*; དབུས་འགྱུར་ *dbus-hgur*; རཆང་མ་ *hchan-ma*; ཚྭ་གས་ཅན་ *tshogs-can*; མ་དང་ལྡན་ *ma-dan-dan*. The yellow species is called རྩེད་ལྡན་ *phren-dan* and ཡིད་བཟང་སྐྱེས་ *yid-bzan-skyes*, མཚན་མའི་མེ་རྟག་ *mtshon-mohi me-tog* and གསེར་མེ་རྟག་ *gser me-tog*.

ཚ་བོ *tsha-bo* नष्ट *resp.* द्रव्य *dwon* or མུ་ཚ་
sku-tsha C. 1. grandchild, grandson. 2.
 nephew, brother's son. 3. ཡང་ཚ་ *great*
grandchild; acc. to *Jä.* ཡུ་ཚ་ *yuñ-tsha*
great-great grandchild; གཤི་ཚ་ *gshi-tsha* any
 descendant.

མཚོ་མོ་ *tsha-mo* नप्त्री; 1. grand daughter.
2. niece.

ཅེད་ལྷན་པ་ཀུན་ *tsha-dmyal-brgyad* the eight
hot hells (1) ཡང་སྐུ་མེ་ *yañ-sog* सस्त्रीवन ; (2) ཐེག་ནག་
thig-nag कालसूत्र ; (3) བརྒྱུ་ལྡེམ་མེ་ *bsdus-hjom*
सङ्घात ; (4) ལུ་འཕོང་ *ñu-hbod* रौरव ; (5) ལུ་འཕོང་ཅེན་པོ་
ñu-hbod chen-po सहारौरव ; (6) ཅེད་ *tsha-wa*

མཐུན; (7) རབ་ཏུ་ཚ་བ་ *rab-tu tsha-wa* प्रसादन; (8) མན་མེད་ *mnar-med* 寶貴 (M.V.).

ཚ་ཚ *tsha-tsha* སྐབས་ miniature conical figures, moulded of clay and used as offerings, placed in large numbers on the ledges of chortens: རྟ་པ་ལ་སྒྲན་དཔྱད། ཚ་ཚ་གཏོར་མ་ བུལ་ administer medicine to the sick and offer *tsha-tsha* as tormas offerings; སྐ་ན་མ་མེ་ ཞི་ཚ་ཚ་འཕྲོམ་ from his mouth proceeded cones, figures of fire (*Pth.*).

ཚ་ཚེ་ལག་ *tsha-tshahi-shag* rust.

Syn. ལྷགས་ཀྱི་རྟེན་མལ་ *lcags-kyi dregs-pa* (*Mñon.*).

ཚ་གཟུག་ *tsha-gshug* the stage of remission in fever, also convalescent state after fever has left.

ཚ་རག་ *tsha-rag* = ཚ་དག་ *tsha-drag*.

ཚ་རུ་ *tsha-ru* lamb-skin.

ཚ་ལ *tsha-la* also called དར་ཚུར་ a salt which is mixed with ordinary rock-salt to colour it white, also a salt purifier ཚ་ལས་ མ་འབྱུང་བ་ཐག་འཇུག་ལྟར་བར་བྱེད།

ཚ་ལུ *tsha-lu* 1. red; བྱ་པོ་ཚ་ལུ་ *bya-po tsha-lu* red-breasted cock. 2. v. ཚ་ལ་ *tshal-wa*.

ཚ་ལུམ *tsha-lum* a sweet orange grown in Sikkim.

ཚ་ལེ *tsha-le* borax; ཚ་ལེ་ལྷུང་ཅི་ *tsha-lehi skyur-rtsi* boracic acid (*Cs.*); ཚ་ལེ་བྱེད་པ་ to solder.

ཚ *tshwa* salt, in such words as བོད་ཚ་, ལྷ་ཚ་, སྐ་རུ་ཚ་ the subjoining of མ་རུར་ *wa-zur* (མ་) to the letter ཚ་ is not necessary but sometimes it is done to avoid mistakes. ཚ་ཁ་རུ་ *tshwa-kha-ru* for སྐ་རུ་ཚ་ black-salt. ཚ་ཁ་ *tshwa-kha* salt-pit, salt-lake; ཚ་ཁུག་ *tshwa-khug* salt-bag; ཚ་སྒོ་ *tshwa-ngo* place where salt is

found; ཚ་སྒོ་ཚ་ *tshwa-ngo-can* soil that owing to an admixture of soda or magnesia is not suited for any kind of vegetable produce; ཚ་ཚེ་ *tshwa-tshil* salted fat; ཚ་དམར་ *tshwa-dmar* also called ཚ་དམར་བྱག་ཚ་ *tshwa-dmar brag-tshwa* a kind of red rock-salt. ཚ་ཡ་ *tshwa-ya* also ཚ་ཡ་ = ཚ་རྟག་པོ་གཏེག་ *tshwa rdog-po gcig* a grain of salt crystal: མི་འབྱུང་བྱ་བ་བོད་ཐོང་ལ་ཚ་ཡ་བཀལ་གསུང་ (*A. 120*).

Syn. ལན་ཚ་ *lan-tsha*; དཔྱིད་རུས་ཚགས་ *dpyid-dus-chags*; འབྱུར་རྟོན་པོ་ *hgyur-rnon-po*; ཚུ་ཡི་ར་ *chu-yi-ro*; ཚུ་ཡི་རྟེན་པོ་ *chu-yi sñin-po* (*Mñon.*).

ཚག *tshag* = གཡག་ the yak; ཚག་ག་ yak beef, ཚག་སྐམ་ dried beef of yak; ཚག་མགོ་ yak's head; ལྷག་མགོ་བཞི་ལ་ཚག་མགོ་གཏེག་ for four sheep's head one yak's head in exchange (*Rtsii.*). ཚག་པོ་ *tshag-po* = ཚག་ a yak; ཚག་བྱག་ *tshag-bug* a carcass of yak without the head and inner contents (*Rtsii.*); ཚག་སྒོན་ *tshag-rlon* = ཚག་ག་སྒོན་ *tshga-cha-rlon* fresh beef of yak (*Rtsii.*); ཚག་ལག་ *tshag-lag* the front leg of yak (*Rtsii.*); ཚག་ལུག་ *tshag-lug*, གཡག་ and ལྷག་ yak and sheep; ཚག་ལུག་ the lower parts of the legs of slaughtered yak (*Rtsii.*). ཚག་ག་ *tshag-cha* dried flesh of larger animals of cattle, etc., gen. that of the yak.

ཚག་ཚེག་ *tshag-tshig* or ཚག་ཚེགས་ 1. the larger and smaller joints of the arms and legs. 2. acc. to *Jä.* dark spots or speckles on wood, etc., as in *Mil.*; = freckles in *C.*

ཚག་ཚ་ *tshag-tshe* bruised barley or wheat.

ཚག་ལུ་ *tshag-shwa* skull-cap lined with lamb-skin; ཚག་ལུ་ *tshag-shu* a robe lined with kid or lamb-skin; བོད་སྒྲོན་རྣམས་ཚག་ལུ་ལྷུང་ཅི་རྟོན་པ་ལ་ རེགས་ (*A. 87*) the Tibetan lama-teachers, dressed in robes lined with lamb-skin and woollen cloaks, rode (on horseback).

ཚགས *tshags* 1. a cap. རྟོས་ཚགས་ coat and cap (*Dzl.*) 2. = ཚག་མ་ sieve; ཚགས་ཀྱིས་བཅོལ་སྒྲིམ་ sift with a sieve; རྟོ་ཚགས་ *ko-tshags* a sieve made

of leather, the one most in use; རས་ཀྱི་ཚགས་ to sift or filter with a piece of cotton rag རྩེ་ཚགས་ *khrol-tshags* = ཚགས་ *Lex.*; ཉ་ཚགས་ weel, for catching fish *C.* 3. thin-split bamboo, for making baskets *Sikk.* 4. *Sch.*: the right-sort, a choice article: ཚགས་བཟང་བྱས་ནས་ having made a good choice. 5. as ཚགས་བྱེད་པ་ or ཚགས་སྤུ་འདུག་པ་ or ཚུད་པ་ to save, spare, lay up as provision for the future: ཚེ་ལྷི་མའི་གྲུབས་ཅི་ཡང་ཚགས་སྤུ་མ་ཚད་ I have not made any provision yet for the future life (*Mil.*); གཉེར་བྱེད་པ་གསེར་ཚགས་ཀྱིས་ཤིག་ (*A.* 69) take care of the gold, keep it in your charge; བེ་གེའི་ཚགས་ a stop to divide a sentence; ཚགས་དམ་པོ་ *tshags-dam-po* strict care, vigilance; dense and strong, as of stuffs; སྔ་ཚགས་དམ་ཁྱིེར་ the teeth standing close and firm (*Jä.*); ཚགས་ལྗོད་པོ་ *tshags lhod-po* བེ་ཡི་ལྷི་ལྷི་ loose, not compact; ཚགས་བུ་ *tshags-bu* = འབྲུ་ཚགས་སའི་སྒོར་ *hbru-tshags sahi-snod* a vessel in which the grain, &c., passing through a sieve is deposited (*S. kar.* 180). ཚགས་ཚུད་པ་ *tshags-tshud-pa* to be sure of a thing, ལག་ཏུ་ཚགས་ཚུད་པ་ to test a thing properly by the hand (*Yig.* 98).

ཚང་ *tshan* འཇམ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ habitation of any kind whether for men or for beasts, birds, or insects; abode, dwelling, den, nest. གནས་ཚང་ *gnas-tshan* habitation, inn, lodging-house; ཚང་འཇམ་ལྷོ་ to build a nest, to establish a house-hold; གྲུ་ཚང་ *grwa-tshan* monastery or college, the dwellings of the monks in large monasteries; བཟ་ཚང་ kitchen also ཚང་བཟ་ *tshan-ba*. ཚང་ལྷོ་ fellow-students, comrades. ཚང་ཏུ་ *tshan-thu* a nest, a cradle; ཚང་ལ་གནས་ a small bird or child that is in the nest or cradle; མི་ཚང་.

ཚང་རམ་ *tshan-rnam* = འཇམ་ལྷོ་ལྷོ་ མཉམ་པ་ fearful.

+ ཚང་ནག་ *tshan-nag* a woman to whom no son has been born, a mother of girls only (in *Sikk.*).

ཚང་བ་ *tshan-wa* vb., pf. ཚངས་ *tshans* 1. to be complete, full, entire: ལྷོ་བ་དགྲུ་ཚང་བ་ནས་ *zla-wadgu tshan-wa-nas* when the nine months were full, completed; ལྷོ་བ་ཚང་དུ་ཉེ་བས་ towards the end of the months of pregnancy (*Dzl.*); ལྷོ་བ་ལ་གཅིག་(གཉིས་)མ་ཚང་བ་ལ་ as one king was still wanting, the number not being yet complete (*Dzl.*); ཚང་ནས་ཡོད་ they are complete (in number) (*Jä.*). 2. adj. complete, entire; or having things complete: ཡོད་ན་དེ་ཚང་བའི་བུ་མ་ a girl in full possession of all these qualities (*Pth.*); ར་དོག་ལྷོ་ཚང་བ་ *kha-dog lña tshan-wa* having all the five colours complete (*Glr.*); དབང་པོ་མ་ཚང་བ་ *dwañ-po ma-tshan-wa* one of imperfect faculties; ཚང་སྒྲམ་ *tshan-skam* perfectly dry; ཚང་འབྲིག་ *tshan-hgrig* complete arrangement of everything (*Rtsii.* 68); ཚང་པོ་ *tshan-po* forming a whole, full; not one less or left out.

ཚང་མ་ *tshan-ma* 1. whole, entire, perfect (the usual adjective form): བྱ་ཕྱག་ཚང་མ་ཞིག་ a perfect young bird, i.e., perfectly-developed (*Dzl.*). 2. often = all, for བསམ་ཅད་.

+ ཚང་མང་ *tshan-man* 1. v. གཞོན་པ་ (*Mñon.*). 2. = བཟ་ཚང་ *thab-tshan* kitchen.

ཚང་ཚོང་ *tshan-tshin* = ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Mñon.*). a dense copse, a thicket; acc. to *Sch.*: a wild, dismal place; ཚང་ཚོང་སྤྱིད་པའི་གནས་ the horrible existence in the external world (*Jä.*); ཚང་ཚོང་མི་ཟད་གང་ཞེ་ན། བྱད་ཅིང་ནམས་ཀྱི་བྱོད་པའོ་ if it is asked: what is most horrible in this world to be afraid of, (let it be answered) it is the behaviour of women; བསམ་གཏན་ནགས་མེས་ཡང་ཡང་དུ་ཉི། ཉེས་པའི་ཚང་ཚོང་མང་པོ་བསྐྱེགས་བྱས་ཀྱང་ all the many woods of worldliness have been repeatedly burnt by the wild-fire of *Dhyāna* (contemplation).

ཚང་ཡ་ *tshan-ya* double-barrelled gun in *W.* colloq.

ཚང་ར *tshañ-ra* 1. नितम्ब the hinder part.
2. v. **ཚང་ར** *htshañ-ra* a sheep-fold.

ཚངས *tshañs* = གཙང་མ་ purity, pure; ཚངས་པ་ *tshañs-par-spyod* purity of life, gen. in reference to perfect abstinence from female company; ཚངས་སུད་ *tshañs-skud* holy thread that Brāhmans wear.

ཚངས་སྐྱེས *tshañs-skyes* 1. an epithet of the planet Saturn **ཤེན་པ་** (*Mñon.*). 2. a term for birds in general (*Mñon.*).

ཚངས་འཁོར་པ་ *tshañs-hkhor* ब्रह्मपारिवर्त the second of the first *Dhyāna* heavens v. **བསམ་གཏན་དང་པོ་** (*M. V.*).

ཚངས་བཅོམས་ *tshañs-bcoms* कन्दर्प an epithet of Kāmadeva (*Mñon.*); being pierced by an arrow called **ཀུན་ཏུ་མེད་པའི་ཕྱེད་** *kun-tu rmoñs-byed* Brahma became enamoured of his own daughter, so he was called the vanquished of Cupid (*Mñon.*).

ཚངས་པ་ I: *tshañs-pa* adj. purified, clean, pure, holy: ཚངས་པར་གྱུར་ཅིག་ become clean, be pure! (*Dzl.*); མཐོན་པ་; ཚངས་པར་སྐྱེད་པ་ *tshañs-par spyod-pa*, ཚངས་པའི་སྐྱེད་པ་ *tshañs-paḥi spyod-pa*, ཚངས་པར་མཚུངས་པར་སྐྱེད་པ་ to be clean, chaste, holy, to do what is right, to lead an honest upright life. མེ་ཚངས་པར་སྐྱེད་པ་ *mi-tshañs-par spyod-pa* **ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་** to lead an unchaste life.

ཚངས་པ་ II: **ब्रह्मा**; परमेष्ठी, भूतात्मन्, पद्म-
लोक, स्वयंभू, आत्मन् **Brahma**, of whom are two, the greater one being lord of the *Sahāloka dhatu*, the junior one presiding over the **ཀློང་དང་པོ་** first thousand of worlds and riding on a swan guards the **འཕྲོ་ཏིག་** or upward direction. The different epithets of Brahma are; **རང་ཕུར་** *rañ-byun*; **བདག་སྐྱེས་** *bdag-skyes*; **གཤེད་མངལ་ཅན་** *gser-mñal-can*; **པད་མའི་སྐྱེ་གནས་** *pad-maḥi skye-gnas*; **ཆུ་སྐྱེ་**

མངལ་ *chu-skye-mñal*; **སྐྱེ་དགུའི་བདག་པོ་** *skye-dguhi bdag-po*; **ལྷ་ལས་ཅན་** *lha-las-rgan*; **མེས་པོ་** *mes-po*; **གདོང་བཞི་** *gdon-bshi*; **ལྷེ་བ་སྐྱེས་** *lte-wa-skyes*; **མི་མཛེད་བདག་པོ་** *mi-mjed bdag-po*; **དབྱིང་གི་སྐྱེད་པོ་** *dbyid-gi-sñiñ*; **རྣ་བ་བརྒྱུད་པ་** *rna-wa brgyad-pa*; **རིག་ཕྱེད་གདོང་** *rig-byed-gdon*; **འཇིག་རྟེན་ཕྱེད་པོ་** *hjig-rten byed-po*; **སྤྲོ་གསལ་ཕྱེད་** *sna-tshog-tyed*; **རིག་ཕྱེད་ཀྱིང་པོ་** *rig-byed sñiñ-po*; **རིག་ཕྱེད་དབང་** *rig-byed-dwañ*; **མཛོན་སྐྱེས་** *mñon-shyes*; **ངང་པའི་ཤིང་** *ñañ-paḥi ciñ-rta*; **དགའ་བ་བརྒྱུད་པ་** *dgah-wa brgyad-pa*; **མིག་བརྒྱུད་པ་** *mig-brgyad-pa*; **རིག་ཕྱེད་རྣམ་བུར་** *rig-byed rnam-byañ*; **སྤྱིན་ཕྱེད་** *sbyin-byed*; **རིག་ཕྱེད་ནང་པོ་** *rig-byed dran-po* (*Mñon.*). It is stated in *Mñon.* that the body of Brahma was so lofty and large that Vishnu looking upward and Mahesvara looking downwards were unable to see his extremities.

ཚངས་པ་ཁྱེད་པར་སྐྱེས་ཀྱིས་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the Sūtra delivered by Buddha at the request of *Bodhisattva Tsañs-pa khyad-par-sems* (*K. d. 4, 35*).

ཚངས་པ་ཆེན་པོ་ *tshañs-pa chen-po* महाब्रह्म n. of the 4th *Dhyāni* heaven.

ཚངས་པའི་དྲུང་སྤྱོད་ *tshañs-paḥi drañ-sroñ* **ब्रह्मवि** the highest class of Brahminical sages, a Brahminical saint.

ཚངས་པའི་བུ་ *tshañs-paḥi-bu* 1. **ब्राह्मण** Brāhmaṇa. 2. = a poison (*Mñon.*).

ཚངས་པའི་བུ་ག་ *tshañs-paḥi bu-ga* **बृहन्नम** = **མཚོག་མ་** *mtshog-ma* the cranium.

ཚངས་པའི་དབྱངས་ *tshañs-paḥi-dbyañs* **ब्रह्मस्वर** the voice of Brahma, the intonation with which the Veda is read by the Brahmans [prayer-sound] S.

ཚངས་པའི་སྐྱེས་མོ་ *tshañs-paḥi sras-ma* an epithet of the goddess Sarasvatī (*Mñon.*).

ཚངས་པའི་ཤིང་ *tshañ-paḥi-ciñ* **बृहद्रथ** [the Indian mulberry tree] S.

Syn. ཚངས་བྱུང་ *tshañs-byuñ*; ཚངས་པའི་མཚན་གྱིན་ *tshañ-pahi mchod-sbyin-çin*; སྐུ་བྱེད་ *skul-byed*; གསེ་བྱེད་ *gso-byed*; རྩོད་བྱེད་ *hgro-byed*; ཇེར་སྐྱོར་གིང་ *ñer-sbyor-çin*; རིམ་པ་ཅན་ *rim-pa-can*; ཚངས་པའི་རུ་ *tshañs-pahi dā-ru*; ཚངས་གིང་ *tshañs-çin* (*Mñon.*).

ཚངས་པམ་གྱིན་ *Tshañs-pas-byin* or ཚངས་ཁྱིན་ *Brahmadatta*, the Buddhist king of Benares who was greatly devoted to Buddha and his religion. ཚངས་པམ་གྱིན་གྱིས་བུས་པའི་མཛན་ the sermon that was delivered by the Buddha at the request of king Brahmadatta of Benares (*K.d.* 4, 16).

ཚངས་སྐྱོར་ *tshañs-sbyoñ* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mñon.*).

ཚངས་སྐྱོད་ལྷན་ *tshañs-spyod-ldan* 1. one who assiduously preserves his religious vows. 2. an epithet of Kumāra (གཞོན་ནུ་ལྷ་རྒྱུ་ཀྱི་ཀྱི་) (*Mñon.*).

ཚངས་དབྱུང་ས་ཀྱི་མཚོ་ *Tshañs-dbyañs rgya-mtsho* the second sovereign Dalai Lama or the sixth hierarch of that line (*Loñ.* 11).

ཚངས་མ་ *tshañs-ma* मातृक, माता.

ཚངས་མཚོ་ *tshañs-mtsho* 1. Manasarovara, Brahmā's lake; 2. भट्टिनी [a woman of high rank] S.

ཚངས་རིགས་ *tshañs-rigs* Brahman caste traditionally originated from Brahma (*Mñon.*).

ཚངས་རིས་ *tshañs-ris* ब्रह्मकायिक the first mansion of the first Dhyānī heaven.

ཚད་ *tshad* or ཚད་པ་ 1. measure, size, measuring in general; ལུས་ཀྱི་ཚད་པ་ measure or extent of a country; དུས་ཀྱི་ཚད་པ་ measure of time, its duration; ཚད་ཅན་ *tshad-can* having a measure, dimensions; ཚད་འཇལ་བ་ *tshad-hjal-wa* = ཚད་ཁལ་བ་ to measure; ཐེག་ཚད་འཇལ་བ་ མིའི་མཚན་ taking measurement. ཚད་དུ་ཁོངས་པ་ *tshad-du loñs-pa* = ཚད་དུ་སྒྲེབས་པ་ *tshad-du slebs-pa* measurable; to be of proper measure or

dimension, to fit: ཞེས་པ་ཚད་དུ་ཁོངས་པ་ཡིན་ཏེ་ so in measure it fitted (*A.* 29). ཚུང་གི་ཚད་པ་ according to the size, in size (*Glr.*); མི་ཚད་ size of a (full-grown) man; སྐུ་ཚད་ size of body, resp. stature. ཚད་དུ་ *tshad-du* v. frq. = up to, as far as, as much as: སྟོབས་ཀྱང་སྟོབས་པོ་ཅེས་ཚད་དུ་བྱེན་ཏེ་ his strength was equal to that of a powerful athlete; རྩམ་ཚད་དུ་གཅོད་པ་ to cut even into bits; རོམ་ཚད་དུ་འབུང་བ་ to drink one's fill. མནན་ཚད་ direction how the pulse is to be felt (or pressed); བྱིད་ནམས་ཀྱི་ཚམས་བསྒྲུབ་ཚད་ according to your view of religious studies (*Mil.*); ཚད་དུ་སྐྱེས་པ་ *tshad-du skyes-pa* grown up, full-size, as adj. (*Jä.*) As vb. ཚད་དུ་བྱེད་པ་ or ཚད་འཇལ་བ་ to measure (*Jä.*); ར་བུང་ལ་ཚད་གཅོད་པ་ to observe the proper measure in eating and drinking; ཚད་ལས་འདུང་བ་, ཐལ་བ་ to exceed the proper measure; ཡིད་ལས་པ་ལ་ཚད་ལས་འདུང་བ་ཡོང་ the dejection will increase to an excess (*Mil.*). 2. sometimes we find ཚད་ apparently = all: ལྷ་ཚད་ various, of every kind, of all sorts (*Glr.*); འདིར་ཐོས་བྱུང་བ་ཚད་ all the beggars that show themselves here (*Mil.*); མི་ཡོངས་ཚད་ all the people that have come; ལྷང་ཚད་ཚོས་སྐྱུར་གན་ all that happens appears as ཚོས་སྐྱུར་ (*Glr.*); གསུང་ཚད་ all that is ordered, proclaimed (*Sch.*); ཚོགས་ཚད་ all the people assembled (*Sch.*). 3. enough, esp. with a negation: འདྲ་བ་མི་ཚད་ not having enough of the comparisons, not resting satisfied with them. ཚད་ཀྱི་དབྱེ་བ་ *tshad-kyi dbye-wa* ཁྱེད་ཀྱི་དབྱེ་བ་ differentiation in the measure.

ཚད་པ་ *tshad-pa* མཐིམ་པ་ 1. heat, in gen.; ཚད་གཞུང་ *tshad-gduñ* id; ཚད་པ་བྱུང་ཚེ་ when it grows hot; ཚད་པས་གཞུང་བ་ to suffer from fever, to be tormented by the heat; ཚད་པས་ or vulg. ཚད་པ་ནས་ཐོག་པ་ to be struck by the heat, to receive a sunstroke; also to be taken ill with dysentery. ཚད་སྐྱེས་ *tshad-skyes* = རྩལ་ *rñul* sweat, perspiration (*Mñon.*);

ཚད་རྩོམ *tshad-skyob* = གདུགས *gdugs* an umbrella (that protects from the sun's heat) (*Mñon.*). 2. morbid heat of the body, fever, ཚད་པ་ཞག་གཉིས་མ tertian fever (*Schtr.*); ཚད་པའི་ནད *tshad-pahi-nad* fever, but also dysentery (*Jä.*).

ཚད་པའི་ཤིང་ *tshad-pahi-ñin* = རྟག་པ་ཤིང་ *stag-pa-ñin* the birch tree.

ཚད་ལུ *tshad-hbu* grasshopper, locust (*Sch.*)

ཚད་མ *tshad-ma* प्रमा, मान, मात्रा the measure, a rule, model, argument; ཚད་མ་རྒྱལ་པ *tshad-ma-rig-pa* or གཏན་ཚེགས་རྒྱལ་པ *gtan-tshigs rig-pa* the science of Pramāṇa i.e., evidence. ཚད་མ་ཞེས་པ་ནི་མི་བསྟན་པ་ perfect measure, proof, evidence, so that there may not be any deception (*Ya-sel.*); རྟོག་པ་ལྟར་མེད་པ་ *nor-hkhrul med-pa* without mistake. ཚད་མ་མང་པོར་སྒྲུབ་པ་ལས་བྱུང་བ་གཉིས་:—(1) དེ་ལྟ་བུ་ཡོད་ཅེས་གྲགས་པ་ རྟེན་འགྲུབ་ [tradition] *S.*; (2) མཐང་ས་(ཀུན་)ཀྱིས་ཚོར་བ་ *mtshañs (kun)-kyis tshor-wa* प्रतिम. ཚད་མ་མཁན་ *tshad-ma-mkhan* or ཚད་མ་པ་ *tshad-ma-pa* dialectician (*Cs.*); ཚད་མ་འགྲེལ་བ་ *tshad ma-hgrel-wa* commentary to a logical work (*Cs.*).

ཚད་མ་ཐེ་བརྟན་ *tshad ma-sde-bdun* title of a work on logic by Acharya Dharmakīrti སྟོབ་དཔྱད་ཚེས་ཀྱི་གྲགས་པ་ས་མཛད་པའི་ཚད་མ་ཐེ་བརྟན་དང་ the seven classes of Pramāṇa by Acharya Dharma Kīrti (*A. 33*).

ཚད་མར་རྩུང་བའི་རྒྱ་གྲགས་ *tshad mar-ruñ-wahi zla-grogs* प्रमाणिक सहायक [help of authorities] *S.*

ཚད་མེད་དགེ *tshad-med-dge* अग्रमण्डल = the second mansion of the third Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་ཐོད་ *tshad-med-hod* अग्रमाण्डल im-measurable light; n. of the second mansion or stage of the second Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་གསུམ་ *tshad-med-gsum* the three immensely great and important virtues:—བྱམས་པ་ རྩེ་བྱི་ love; རྩེ་དུ་རྩེ་ཆུ་ compassion, mercy; དགའ་བ་ རུ་ཤི་ཏཱ་ joy. The term seems also to comprise the virtue of བཅད་རྩོམ་ or འཕྲིན་ལྡན་ indifference both to pleasure and pain.

ཚད་ཞི *tshad-zla* = ཐུན་ཞི *sbun-zla* a brother: ཚད་ཞི་གཅིག་ཡོད་པ་ཁོ་ཚོང་བྱེད་དུ་ཐོང་ས་པའི་ཞེན་ལ་ I had a brother who on the occasion of having come to transact business (*A. 50*).

ཚད་ཡངས་པ་ *tshad-yañs-pa* spacious, commodious in reference to houses, &c. (*Hbrom. 131*).

ཚད་ཡས་ *tshad-yañs* मनुद, वेमत्र [1. a particular high number. 2. a loom, weaver] *S.*

ཚན་ *tshan* 1. a party, a band: ཚད་པ་ཚན་གཅིག་དང་བཞུགས་ནས་ཐྱོན་པ་ལ་ he proceeded in the company of a party of traders (*A. 47*); གུ་བས་འགྲོན་པ་ཚན་གཅིག་བསུ་ནས་ཐོང་ the boat proceeded taking a party of passengers (*A. 67*). 2. or ཚན་མོ་ *tshan-mo* adj. hot, warm; རྩེ་ཚན་ hot water, warm water, རྩེ་ཚན་ཚན་མོ་ warm food; ཚན་ཟུག་ in *W.* fever; ཚན་ལྡོ་ hot, the sensation of heat. 3. = ཚ་པོ་ descendant, relation: བ་ཚན་ cousin by the father's side; མ་ཚན་ by the mother's side *C.*; བ་ཚན་ = བ་ཐུན་ *pha-spun*; ཐུ་ཚན་ = ཐུ་པོ་. 4. series, order, class, རྩེ་ཚན་ id.; བཞི་ཚན་ a set of four, class of four things; རྩུག་ཚན་དུ་རྩེ་བས་པ་ to put together in groups or sets of six (*Mil.*); དེ་ཚན་ a certain class of ideas (*Schf.*). 5. as termination of certain collective nouns: གཉེན་ཚན་, རྩེ་ཚན་ kindred, relations རྩེ་ཚན་བརྟན་ཀྱི་བཞུགས་འདེབས་ལོན་ relatives are devil's procrastinators. 6. རན་ཚན་ part, of a country, district (*Tā. 90, 20*). 7. or ཚན་པོ་ many, a number of: ཚན་གྲངས་ *tshan-grañs* a great number or variety of things

(Yig. 127); རྒྱ་བོ་ཚན་པོ་ nobleman, a great-man (A. 127); ཚན་པོ་ཆེ་ *tshan-po-che* a great many, good deal: རམ་ཁོ་ལ་དཔག་བརྒྱུ་ནས་བསྐྱོག་ན་ནི་ རྒྱ་བོ་ཚན་པོ་ཆེ་ཕུང་ལ་ if by fighting I make him retreat, a large number of men will get into misery (A. 27). ཚན་པོ་ *tshan-can* not scanty.

ཚྭ་ *tshando* = རྩེད་པ་ *phreñ-pa* garland, rosary (mystic) (K. g. ൬, 26).

ཚབ་ *tshab* a deputy, representative, proxy: ཁོ་ལ་ཚབ་ཡོད་ he has got a representative; in reference to a thing, equivalent, substitute; དེས་ཚབ་བྱུང་ it may be replaced by this; ཚབ་བྱུང་ཙམ་མོ་ this may perhaps be used as a substitute (Vai. 5൬.); ཚབ་བྱེད་པ་ to represent, supply the place of; ཚབ་སྐྱུ་བ་པ་ *tshab-sgrub-pa* to give a substitute for, to replace a thing. རྒྱ་ཚབ་ or ཚབ་པོ་ representative of a superior, delegate, commissioner, agent; རྒྱ་ཚབ་ viceroy, regent; especially applied to the regent who rules Tibet in the minority of the Dalai Lama, who is also styled རྒྱ་པོ་བྱ་སྐྱོ་ adopted child, foster-child; མི་ཚབ་ acc. to *Schtr.* negotiator, mediator; hostage; ཚབ་འདུག་ *tshab-hjug* substitute; replacing: ཚབ་འདུག་མིང་ཇུས་མ་འཛོག་མི་བྱེད་ a representative under a false name should not be put (Rtsii. 61). ཚབ་ཏུ་ *tshab-tu* instead of, in the place of: མར་མེའི་ཚབ་ཏུ་ instead of a lamp, for a lamp; ཚབ་ཚུབ་ *tshab-tshub* 1. with བྱེད་པ་ to be ruffled, disturbed, agitated: རེས་མ་ཚབ་ཚུབ་བྱེད་པ་ to become agitated in mind. 2. = ས་སྒོ་ས་ *sa-sros* or ས་རུབ་ *sa-rub* dusk: རྒྱལ་གཅིག་ནས་ཚབ་ཚུབ་ཅན་ one evening as soon as it became dusk (A. 137). རྒྱ་ཚབ་ཚུབ་ *gmyo-tshab-tshub* = temporary insanity, occasionally becoming mad.

ཚབས་ *tshabs* an intensive usually conjoined with ཆེ་ = very great, very much: རྒྱལ་པ་ཚབས་ཆེ་བར་འདུག་ it proves a very great sin;

མགོ་བོ་ལེགས་ཆེ་ན་ when much dizziness supervenes, ཚབས་ཆེན་ *tshabs-chen* or ཚབས་ཅན་ deeply, dangerously; འགལ་ཚབས་ཅན་ sinning heinously. རྒྱ་མ་ཚབས་ཆེ་བ་ *rku-ma tshabs-che-wa* a daring robbery; རྒྱ་མ་ཚབས་ཆེན་ *rkun-ma tshabs-chen* a desperate thief or robber; ལ་ཆ་ཚབས་ཆེན་ a serious illness or disease; སྐད་ཆ་ཚབས་ཆེན་ very bad news; མི་ཚབས་ཆེན་ an unscrupulous man.

ཚམ་ཚུམ་ *tsham-tshum* or ཚམ་ཚམ་ *tsham-tshom* doubt, hesitation, shrinking; ཚམ་ཚུམ་ to feel doubt, hesitate, draw back. ཚམ་ཚུམ་ཅན་ *tsham-tshum-can* or ཚམ་མེ་ཚམ་མེ་ doubtful, wavering, undecided; ཚམ་དམ་ a shrinking attitude; ཚམ་ཚམ་མེད་པ་ མཁའ་མིག་ courageous, intrepid, daring.

ཚར་ *tshar* 1. occasion, instance; ཚར་གཅིག་ = ལན་གཅིག་ once (*Mñon.*); ཚར་གཉིས་ twice; ཚར་གཅིག་ལ་ = སྤྱི་བ་གཅིག་ལ་ *srib-gcig-la* in one moment. 2. rosary, a garland.

ཚར་པ་ *tshar-wa* = ཇོགས་པ་ or ལས་གྲུབ་པ་ (*Mñon.*) to fulfil, to finish; as sbst. = fulfilment, accomplishment, doing a work completely; ཚར་ཕྱིན་ = ཇེས་བྱུང་ to have done a thing thoroughly, to go to the furthest limit; ཚར་ཚར་ *tshar-tshar* = ཇོགས་ཇོགས་བར་བྱེད་ to the stage of completion; ཚར་ཁྱད་ *tshar-khad* = ཇོགས་ལ་ཁྱད་ (*Mñon.*). ཚར་ཟིན་ *tshar-sin* བླ་མ་ finish, completion.

ཚར་གཅོད་པ་ *tshar-gcod-pa* to annihilate, to completely destroy, to put an end to: མར་ཚར་གཅོད་མ་བྱེད་པ་ not putting an end to controversy (*Hbrom.* 39).

ཚར་བོང་ *tshar-boñ* n. of an officinal plant: བྲེ་བའི་ཆ་བ་ལྷོ་ནད་སེལ་ cures disease of the gullet or lungs.

ཚལ་ *tshal* བར་, བུམ་ grove, a garden, park; ལགས་ཚལ་ id.; མེ་རྒྱལ་གྱི་ཚལ་ flower-garden; ཚལ་ཡར་རྩ་ herb-garden. རྒྱུད་མོས་ཚལ་ *skyid-mos* *tshal* pleasure-grove; ཚལ་ཏེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ་ *tshal*

quarrels with friends; foolish speech; ཚིག་འཆམ་, ཚིག་འཆམ་སྒྲ་བས་ཀྱིས་འདུ་ lightly speaking brings on scoffing, makes one ridiculous. ཚིག་འཇམ་ལྡན་ *tshig-hjam-lan* as met. = a parrot (*Mñon.*). ཚིག་ལྷན་ *tshig-lan* redundancy; one who repeats the same word or expression twice over or more (*Mñon.*). ཚིག་ཐུད་པ་ *tshig-sdud-pa* समास combination of words, compound word. ཚིག་བྲུག་པ་ *tshig bla-dbag* अधिवचन [denomination] S. ཚིག་འབྲུག་པ་ *tshig-hbru sbyor-wa* पदव्यञ्जन, व्यञ्जन to put together letters and syllables: ཚིག་འབྲུག་པ་འདྲ་བོ་ *tshig-hbru bzah-po*. ཚིག་མཚམས་ལ་སྒྲུར་ *tshig-mtshams-la sbyar* अवग्रहपद [the syllable after which the separated part of a compound word occurs] S. ཚིག་ཏུན་ *tshig-rdsun* untruth, falsehood, lie: ཚིག་ཏུན་སྒྲ་བས་དོན་མི་འགྲུབ་ by speaking untruth one's object is not gained, it is lost. ཚིག་གཞི་ *tshig-gshi* basis of a word, expression or speech. ཚིག་གཞི་ *tshig-gshi* also = ཚིག་གཞི་རྒྱུ་ or རྒྱུ་ the chief items or articles in a treaty or agreement or document (*Rtsii.*). ཚིག་ཟུར་གཏིས་སུ་སྒྲུར་ *tshig-zur gn̄is-su-sbyar* छिपे धात्ति [a secondary sense hidden in the obvious one] S.

ཚིག་ཤེས་པ་ *tshig-ñams* = ལྷུག་པ་ *lkug-pa* a dumb mute person; one who cannot express himself well (*Mñon.*).

ཚིག་ཏུབས་ *tshig-rtabs* निरस्त [refuted, disallowed] S.

ཚིག་ཐད་དཔྱད་ *tshig-tha-dad* उत्तर [answer] S.

ཚིག་དྲོང་བ་ *tshig-dor-wa* = མི་གཞེ་བ་ 不審語 indecent language.

ཚིག་མདའི་མགོན་པོ་ *tshig-mdahi mgon-po* an epithet of Indra (*Mñon.*).

ཚིག་རིག་ *tshig-rdeg* as met. = གར་མཁན་མ་ *gar-mkhan-ma* a dancing girl (*Mñon.*).

ཚིག་ལྡན་ *tshig-lan* 1. an epithet of Vṛhaspati the teacher of gods (*Mñon.*). 2. one who is skilful in speaking.

ཚིག་རྩུབ་ *tshig-rtsub* पावय harsh words, rude or rough language, unpleasant expression: ཚིག་རྩུབ་སྒྲ་བས་དགྲ་བོ་འགྲུགས་ by speaking a rough word (one) invites enmity. ཚིག་རྩུབ་སྒྲ་བ་སྦྱོར་བ་ *tshig-rtsub smra-wa spoñ-wa* पावयात् प्रतिविरति abstinence from using rude or rough expressions (*M. V.*).

† ཚིག་གུ་ = ཚིག་ a stone or kernel of a fruit.

ཚིག་པ་ *tshig-pa* 1. to burn, to give intolerable pain. རི་རྩུང་འཛོད་པས་ཚིག་པ་ཡང་། མེ་ལིས་ཀྱང་ནི་གཏུང་བར་བྱ་ (*K. g. 7, 369*). 2. subst. anger, wrath, rage. ཚིག་པོ་ *tshig-po* adj. burnt, overbaked; ག་བག་ལེབ་སྤྲུགས་ཚིག་པ་ burning of meat, bread, etc. ཚིག་མར་ butter added to anything that is being roasted that it may not be singed (*Rtsii.*).

ཚིག་མ་ *tshig-ma* a sinew, tissue.

ཚིག་པ་ *tshigs* 1. sometimes རྩུ་ཚིག་པ་ མཇུག་ a joint, knuckle; tissue or muscle between two joints; ཚིག་པ་ཟུག་ pain in the joints; ཚིག་པ་འབྲུད་པ་ to put out of joint, to dislocate, to sprain; ཚིག་པ་འདུག་པ་ to reduce a dislocated joint; ཚིག་པ་ཁྱེད་པ་ *tshigs-khebs* ornament worn above the wrist or elbow, also finger ring. མག་ཚིག་པ་ knot of a stalk of corn or straw; ལྷུག་ཚིག་ *smug-tshig* knot of a cane (*Cs.*). 2. anything that connects, a joining, junction, link; also interlude: རྩུ་ཚིག་པ་ or ཚིག་པ་ སྐབས་ that which joins times of occupation, i.e., a holiday; རྩུ་ཚིག་པ་འབྲུག་པ་ conjunction of cause and effect; ཚིག་པ་ལྡན་པ་ reasonable, logical; ཚིག་པ་ལྡན་མ་ an intellectual reasonable woman. 3. metrical division, or rather, metrical connection, train of verses; and

hence, simply, a verse: ཚེགས་བཅད་པ་ *tshigs bcad-pa* to compose verses; ཚེགས་སུ་བཅད་པ་བརྒྱ་པ་ *tshigs-su bcad-pa brgya-pa* पद्यसूक्त; a poem of one hundred *Ācārya Vararuchi* (*Tan. d. ཁོ་*, 180); ཚེགས་སུ་བཅད་པའི་མཛོད་ཅེས་བྱ་བའི་ བེགས་བཅད་ n. of poem by *Ācārya Sūryagupta* (*Tan. d. ཁོ་*, 180); ཚེགས་སུ་སྒྲུབ་པ་ *tshig-sbyar-wa* to compile verse.

ཚེགས་སྤོད་ *tshigs-sbyod* पर्वक [a Brahman] S.

ཚེགས་མ་ *tshigs-ma* किङ्क sediment, residue, dregs, husks, chaff.

ཚེགས་བཟུང་བ་ *tshigs-bzuñ-wa* the ceremony of *Bdun-tshigs bzuñ-wa* at the forty-ninth day of a person's death.

ཚེགས་རྩ་ *tshigs-ro* = ཚེགས་མ་ *tshigs-ma* (*Jä.*).

ཚེང་ག་ *tshin-ga* (མྱེན) छिन्ननी n. of a medicinal drug.

ཚོན་ *Tshin* = China (*Grub. བ, 1*).

ཚེམ་པ་མེད་ *tshim-pa-med* = དཔལ་པོ་ hero, champion (*Mñon.*).

ཚེམ་པ་ *tshim-pa* तर्पण, सन्तोष to be contented, satisfied, satiated, consoled; also, as adj. frq.: ཡིད་ཚེམ་པར་བྱུར་ he was satisfied, བུ་མོ་ལ་ with the girl; ཚེམ་པར་བྱེད་པ་ to satisfy, ཚེམ་པའི་ངག་ལཱམ་པོ་ the soothing speech which appeases. ཚེམ་བྱེད་སྐྱེས་ *tshim-byed-skyes* चन्द्रम-सायन [the lunar motion] S. ཚེམ་བྱེད་མ་ *tshim-byed-ma* a name of the lunar mansion *Puṣyā* (*Mñon.*) acc. to some = མེད་གེ་ the lion of the zodiacal sign.

ཚེམ་བྱེད་དམར་ *tshim-byed-dmar* = བྱུར་བྱུམ་ saffron (*Mñon.*).

ཚེམ་མེད་ *tshim-med* = དང་ག་བདེ་བ་ or སྤོང་ཆེ་ (*Mñon.*).

ཚོར་ *tshir* in order, course, succession, in turn.

ཚོར་བ་ *tshir-wa* v. རེ་ཚོར་བ་.

ཚོལ་ *tshil* = ལག་ or ལྷུ་མ་ལག་ fat (not melted) ཚོལ་ལྷུ་ id.; ལྷུ་ག་ཚོལ་ mutton-fat, ལག་ཚོལ་ pork-fat, bacon; ཁྲིག་ཚོལ་, སྤོང་ཚོལ་ suet, lard; སྤོང་ཚོལ་ bacon-fat; ལྷུ་ཚོལ་ wax (*Jä.*) ཚོལ་ཁུ་ *tshil-khu* liquid fat, melted fat (*Pth.*); ཚོལ་གོང་ *tshil-goñ* ग्रीनमेद, the fat of the breast; ཚོལ་ཅན་ *tshil-can* or ཚོལ་ལྷན་ fatty, fat. ཚོལ་ཅེན་ *tshil-chen* human fat (*Sman*); ཚོལ་མེད་ *tshil-med* lean; ཚོལ་མར་ *tshil-mar* melted fat or lard (*Rtsii.*); ཚོལ་རྩ་ *tshil-ro* remains of lard after melting.

ཚོས་ *tshis* 1. acc. *Jä.*: prob. secondary form of *rtsis*. 2. = སོ་ནམ་གྱི་ལས་ *so-nam-gyi las* work of husbandry. 3. ཚོས་སུ་ *tshis-su* = སྤྱོགས་སུ་ *grogs-su* in friendship: བཅས་ཅད་ནས་བྱེད་ གྱི་ཚོས་སུ་ཅེ་རྒྱུ་བྱེད་ (*A. 133*).

ཚུ་ *tshu*, as *Jä.* remarks, the contrary of བ་ *pha*, a root signifying hitherward, on this side; ཚུ་ཁ་ *tshu-kha* this side (prob. for ཚུ་ཁ་ *tshur-kha*); ཚུ་བེ་ *tshu-bi* one of this side, བ་བེ་ *pha-bi* one of the other side (*Cs.*); ཚུ་རོལ་ *tshu-rol* = ཚུ་ཁ་ཅན་ this side (opp. to བ་རོལ་ *pha-rol*); ཚུ་རོལ་ན་ *tshu-rol-na* adv. on this side, postp. with genit. ཚུ་རོལ་ཏུ་ this way, to this place; ཚུ་རོལ་ནས་ *tshu-rol-naṣ* from this side; ཚུ་རོལ་པ་ *tshu-rol pa* one on this side, one belonging to this (our) party; ཚུ་རོལ་བཞུད་ walks on this side or this way.

ཚུ་ཁུ་ *tshuḥu* [prob. Chinese, for the Tibetan སྐུ་རུ་ *skyu-ru*, acc. to some = vinegar, acc. to others: a pulpy product prepared from various kinds of fruits mixed with vinegar, sugar, and spices, and having been left to ferment is used as a condiment] *Jä.*

ཚུགས་ *tshug-sa*, v. next para.

ཚུགས་ *tshugs* = རྒྱུ་ལ་ རྒྱུ་ལ་, the shape or form of an image or statue, constructive form: རྒྱུ་ལ་ཚུགས་ལེགས་པ་ *sku-yi tshugs legs-pa* (*Jig. 13*) the appearance or form of his person (or of an image) is good; ཚུགས་པ་མེད་ རྒྱུ་ལ་ ill proportioned, ugly.

ཚུགས་པ་ *tshugs-pa* 1. = མ་འཛིན་པ་ stage or station; རྒྱུ་ཚུགས་ Chinese mail stage; ཚུགས་ཁང་ or ཚུགས་ caravansary, or merely a level open place near a village, where travellers may encamp, or where public business is transacted. 2. vb. to do one harm, to hurt, to inflict, mostly with a negative: བར་ཆད་མ་ཚུགས་པར་ *bar-chad ma-tshugs-par* without having hurt me (*Mil.*); ང་ལ་མེས་དང་ནད་ཀྱིས་མི་ཚུགས་པ་ fire, disease, etc. can do me no harm (*Jä.*).

ཚུད་པ་ *tshud-pa* 1. = འཚུད་པ་: ལུན་ཤིང་དུ་ལམ་ སུ་ཚུད་པར་གཞུག་ལག་ཁང་ (*A. 126*). 2. to dig; ཚུད་མ་མཁན་ *tshud-mo-mkhan* = རྩོམ་མཁན་ *rkoṣ mkhan* a digger, excavator.

ཚུན་ *tshun* = ཚུ་ or ཚུར་ here, on this side: མ་མཚམས་ཚུན་ལ་ this side of the boundary. When with ཆད་ or ཅད་ or with ལ་ signifies: within, by, up to, so far as; post. c. accus.: རབས་བདུན་ཚུན་ཆད་ within seven generations; མང་གི་ཉི་མཁུའི་ཚུན་ལ་ by noon of tomorrow (*Glr.*); བུ་དང་བུ་མོ་ཚུན་ཆད་ including the children, not even the children being excluded (*Jä.*).

ཚུབ་མ་ *tshub-ma* or འཚུབ་མ་ *htshub-ma* a storm: ཁ་ཚུབ་ a snow-storm; བུ་ཚུབ་ gust of wind, ལྷ་འདྲེའི་བུ་ཚུབ་ *lha hdrehi bu-tshub* whirlwind; fig. ལྷག་དྲག་གི་ཚུབ་མ་ a violent fit of envy; རེམས་ཚུབ་ trouble of mind (*Cs.*); ཚུབ་ཅེབ་ *tshub-cheb* = རྒྱུ་ཚུབ་ *rluñ-tshub* a gale, hurricane: བུ་རྩོད་དཔོན་གཡོག་བྱེད་རྩོད་མ་ན་ཚུར་ཚུབ་མང་ རེ་བྱང་ (*A. 95*).

ཚུར་ *tshur* hither, to this place, hitherward (opp. to ཕར་ *phar* thither), ཚུར་ཤོག་ *tshur-ṣog* come hither, come here! ཚུར་འོང་བ་ *tshur-hoñ-wa* to return home (*Pth.*), ཚུར་ལ་ཞོན་ *tshur-la ñon* listen here, to this (*Jä.*) ཚུར་ཀ་ *tshur-ka* or ཚུར་ཁ་ on this side, this side of the river-bank, declivity, etc.; ཚུར་ལོགས་ a returning, ཚུར་བྱོགས་ this direction.

ཚུར་རྒོལ་ *tshur-rgol* plaintiff (*Yig. 16*).

ཚུར་མོ་ *tshur-mo* or མཚུར་མོ་ *mtshur-mo* རྒྱུ་ལ་མཁན་, paint, pigment: བཀ་ཚུར་ black-pigment; a mineral found for instance in Nubra used for dying black; མེར་ཚུར་ yellow-pigment, དམར་ཚུར་ red-paint.

ཚུལ་ *tshul* རྒྱུ་ལ་, རྒྱུ་ལ་ 1. method, manner, fashion, way of doing anything: ཁོང་གིས་གང་ཡང་ཚུལ་དུ་འདོད་ཡོང་ in whichever way you may desire; ཁོས་གང་བཟོས་ནམས་གོ་ཆོད་བྱུང་བའི་ ཚུལ་དུ་རྒྱུ་ལ་ཐོབ་དགོས་ he shall be rewarded according to the manner in which he has fulfilled those duties which were entrusted to him; རྒྱུ་ལ་མཁན་པོ་ཐོབ་ཚུལ་ཡོད་ this way of speaking is high flown speech; ཚུལ་བཟོས་པ་ to put on a manner, to assume a style, also = to mimic; ཚུལ་བཟོས་མཁན་ *tshul-bcoṣ-mkhan* a hypocrite, mimicker. ཚུལ་མ་ *tshul-ma* = བཟུན་མོ་ *btsun-mo* a nun, བཟུན་མོ་དང་ཚུལ་མ་ a nun who is of good character (*J. Zan.*). གནས་ཚུལ་ *gnas-tshul* and རྒྱུ་ལ་ཚུལ་ *gnasñ-tshul* being and appearing, philosophical terms for reality and semblance; གཏོག་ཚུལ་ *gtoñ-tshul* the way of giving, i.e., a certain quantity given, a dose; ཚུལ་དེ་ཁོ་ནས་ *tshul de-kho-nas* by that very same way of proceeding; hence ཚུལ་གྱིས་ *tshul-gyis* = in consequence of, by means of; རྒྱུ་ལ་མཁན་པོ་ཚུལ་ *gnasñ smras-pahi tshul* the character of his last speech (*Dzl.*); རྒྱུ་ལ་མཁན་པོ་ཚུལ་ *rgya-bod-kyi hbrel-tshul* the mode of intercourse,

relations, between Tibet and China (*Glr.*); ཕྱག་གི་ཚུལ་དུ་ *phyag-gi tshul-du* in a way as if he were saluting (*Mil.*); ལུས་ལུས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་བྱེད་པ་ to make gestures of reverence; སྤང་རྒྱུ་གི་ཚུལ་གྱིས་ *glan'-chen-gyi tshul-gyis* (Buddha came down) in the shape of an elephant (*Glr.*); དད་པའི་ཚུལ་གྱིས་ *dad-pahi tshul-gyis* because of faith (*Pth.*). 2. way of acting, conduct, duty, course of life: རྩ་མའི་ཚུལ་ *śā-mahi tshul* your former conduct (*Mil.*); དེ་ལྟ་བུའི་དགེ་བའི་ཚུལ་དེ་ཐོས་ནས་ hearing such an example of virtue related (*Jä.*). Also = proper way, right method: ཚུལ་དང་མཐུན་པ་ *tshul-dan mthun-pa* orderly, regular; བརྒྱུ་ལ་ ཚུལ་མཐུན་དེ་རིམ་འབྱུང་ན་ if but once in a hundred cases something sensible is uttered; ཚུལ་མེད་ irregular, unjust; ཚུལ་ལས་མཉམས་ *tshul-las-ñams* growing remiss in one's conduct. 3. species, kind: འད་ཚུལ་ *nad-tshul* species or kind of disease; རས་ཚུལ་ *zas-tshul* species of food (*Jä.*). 4. joined to the root of a verb in W = when: མཐོང་ཚུལ་ *mthoñ-tshul* when or as he saw.

ཚུལ་ཁྲིམས་ *tshul-khrims* མི་རྣམས་ religious or moral behaviour; moral law; regular duties, monastic vow, moral observances: ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་དྲི་རྩ་དང་ལྡན་པ་ *tshul-khrims-kyi dri-ñad-dan ldan-pa* one possessed of high and pure moral conduct; ཚུལ་ཁྲིམས་ཙན་ bound by monastic or moral vows (*Sch.*); ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ *tshul-khrims-kyi pha rol-tu phyin-pa* མི་ལྔ་པ་འཇམ་དཔལ་ the highest moral purity (v. ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདུག); ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ *tshul-khrims-kyi phuñ-po* མི་ལྔ་པ་འཇམ་དཔལ་ aggregate of moral laws; ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་བསྐྱེད་པ་ *tshul-khrims-kyi bslab-pa* འཕྲི་མི་ལྔ་པ་ one of the three kinds of བསྐྱེད་པ་ (*M. V.*) [higher morality]*S.*; ཚུལ་ཁྲིམས་འཆལ་བ་ *tshul-khrims hchal-wa* རྩ་མི་ལྔ་པ་ immorality; ཚུལ་ཁྲིམས་འཇིག་པ་ *tshul-khrims hjig-pa* to break one's vows or moral purity; ཚུལ་ཁྲིམས་མཉམས་པ་ *tshul-khrims*

ñams-pa མི་ལྔ་པ་འཇམ་དཔལ་ one who is immoral; ཚུལ་ཁྲིམས་གཏེར་ *tshul-khrims-gter* an epithet of Buddha (*Mñon.*); ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ཕུང་པོ་ *tshul-hhrims las-byuñ* མི་ལྔ་པ་འཇམ་དཔལ་ [of good moral disposition]*S.*; ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ཕུང་པོ་བའི་བྱ་བའི་དངོས་པོ་ *tshul-khrims las byuñ-wahi bya-wahi dños-po* མི་ལྔ་པ་འཇམ་དཔལ་ virtuous action relating to morality; ཚུལ་ཁྲིམས་སྤྱད་པ་ *tshul-khrims sruñ-wa* to keep vows, to guard one's conduct.

Syn. ཚངས་ཕྱོད་ *tshañ-spyod*; ཚངས་པར་ཕྱོད་ *thañs-par-spyod*; གཙང་བར་ཕྱོད་ *gtsañ-war-spyod*; ལེགས་པར་ཕྱོད་ *legs-par-spyod*; རྩོམ་པ་ *sdom-pa* (*Mñon.*).

ཚུལ་མེད་ཀྱི་བའི་ཚིག་ the words of an unscrupulous man, expressions or assurances of a dishonest insincere man (*Mñon.*).

ཚུལ་བཞིན་པ་ *tshul-bshin-pa* 1. adv. ཚུལ་བཞིན་དུ་ *tshul-bshin-du* mannerly. 2. ར་མཁའ་ one who assumes fine airs, shows himself as if very great or high. ཚུལ་བཞིན་མེད་ *tshul-bshin-min* irregular, improper.

ཙ། I: *tshe* 1. sbst. time, in a gen. sense, but rarely heard in colloq. ཕྱིན་པའི་ཙ། *phyin-pahi tshe* at the time of starting. Hence ཙ། is often used in mod. lit. as = when: ཡོད་པའི་ཙ། *yod-pahi-tshe* when it is, when it was; གང་གི་ཙ། *gan-gi-tshe* at which time, when, དེའི་ཙ། *dehi-tshe* at that time, then; definite time is rendered by དུས་ *duṣ* not by ཙ།.

ཙ། II: ལཱུ་ life, but chiefly in an abstract sense, རྩོག་ *grog* being the proper term for physical life; nevertheless we find ཙ།འདྲ་ long life, ཙ།འདྲི་ *tshe-hdi* this, the present life, ཙ།ཕྱི་མ་ *tshe-phyi-ma* a future period of life; འདྲི་ཙ།ལ་བར་ཆད་པོ་ my life is in danger. མཐའ་མེད་པའི་ཙ། is the proper term by which to render: "eternal life."

འདེའི་ཐུ་ abbr. of ཚ་འདི་ and ཚ་ཐུ་མ་. ཚ་ཐུ་མ་ *tshe-sña-ma* an earlier period of existence, a former life relative to the transmigration of souls (*Jä.*).

ཚ་སྐབས་ *tshe-skabs* समय; v. སྐབས་ *skabs*.

ཚ་གཅིག་ལུས་གཉིས་ *tshe-gcig lus-gñis* a worm which is used as a curative in plague: གཉན་ནད་འཇོམས་པར་བྱེད་ *gñan-nad hjoms-par-byed*.

ཚ་མཚོག་གླིང་ *Tshe-mchog-glin* n. of a palace with a monastery and park situated on the southern bank of the river Kyi-chu near Lhasa, the residence of one of the four incarnate lamas of Lhasa (*S. Kar.* 180).

ཚ་གཉིས་པ་ *tshe-gñis-pa* of an amphibious nature (*Cs.*)

ཚ་ལྷོག་ས་ *tshe-ltogs* a poor starving vagrant, beggar *W.* (*Jä.*)

ཚ་མཐའི་མཛོད་ *tshe-mthahi-mdo* n. of a *Sûtra* in which the length of life in the six states of existence is explained (*K. d.* ༧, 218). ཚ་འཇོ་བ་ཅི་ལྟར་འགྱུར་བ་ལུས་པའི་མཛོད་ (*K. d.* ༧, 228) *Sûtra* on the transmigration of the soul, etc.

ཚ་དང་ཡེ་ཤེས་ *tshe-dañ ye-ces* ལེ་ཡུ་རྒྱུ་ལྡན་ longevity and spiritual knowledge.

ཚ་མདངས་ *tshe-mdañs* = བྱད་མདངས་ *byad-mdañs* healthy appearance, fresh complexion.

ཚ་མཛོད་ཚ་གཟུངས་ *tshe-mdo tshe-gzuñs* the *dhāraṇī* for longevity (*K. g.* ༥, 200).

ཚ་འདར་ *tshe-gdah* as met. = death (*Mñon.*).

ཚ་ལྷན་ *tshe-lan*, or ཚ་དང་ལྷན་པ་ *tshe-dañ lan-pa* 1. ལེ་ཡུ་རྒྱུ་ལྡན་, ལེ་ཡུ་རྒྱུ་ལྡན་ an address of veneration such as venerable, his holiness; a general title of address for monks who observe the rules of *Vinaya* as well as for *Bodhisattvas*, *Arhats*, etc. Applicable to living men and used in writings; the

title for dead persons being ཚ་ལས་འདས་པ་ *tshe-las hdaṣ-pa*. 2. ལྷན་ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ a plant.

ཚ་པད་ *tshe-pad* the shrub *Ephedra saxatilis*, with red berries which are said to be roasted and pulverized to give greater pungency to snuff (*Jä.*).

ཚ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་ *tshe dpag-tu med-pa* ལྷན་ལྷན་: eternal life, immortality.

ཚ་ཐུ་མ་ *tshe-phyi-ma* ལྷན་ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ next or after life.

ཚ་འཇོག་ལྷ་ཁང་ *Tshe-hphag lha-khañ* n. of a temple in the court-yard of the great Ramochhe shrine in Lhasa.

ཚ་འཇོག་ལྷ་ཁང་ *tshe-hphel-rdsas* = དུར་བུ་ཚ་ *dur-wa-rtsa* the *Kuça* grass (*Mñon.*).

ཚ་འཇོ *tshe-hpho* death (*Mñon.*). ཚ་འཇོས་པ་ *tshe-hphos-pa* ལྷན་ལྷན་ transmigration.

ཚ་དབང་ *tshe-dwañ* a *Sa-bdag* monster.

ཚ་ཆད་ *tshe-tshad* duration of life (*Jä.*).

ཚ་ཚ་ *tshe-tshe* = ར་ལ་ *ra* a goat (*Mñon.*).

ཚ་མཛོད་ *tshe-mdsad* (*Vai. kar.*) an appendage of certain gods made like a plate with fruit.

ཚ་རབས་ ཇའི་ཆེད་ *tshe-rabs* duration of each rebirth: ཚ་རབས་ཀྱི་སྐུ་མ་ *tshe-rabs-kyi bla-ma* a lama always reborn as a lama. ཚ་རབས་བཞེད་ *tshe-rabs brje-wa* = ཚ་འཇོ་བ་ ཇའི་ཆེད་ ལྷན་ལྷན་ transmigration. ཚ་རབས་ལྷན་ལྷན་པ་ ཇའི་ཆེད་ ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ one of the 18 unmixed attributes of a Bodhisattva (*M. V.*).

ཚ་རིང་ *tshe-rin* or ཚ་རིང་པ་ *tshe-rin-wa* 1. long life: ཚ་རིང་པའི་རྒྱུ་ལྡན་ལྷན་ལྷན་ *tshe-rin-wah rgyu-ni-gñis-te* the causes of longevity are two (abstinence from taking life and giving food and drink abundantly to all about one's self). ལྷན་ལྷན་པ་ ཚ་རིང་པ་ ཇའི་ཆེད་ ལྷན་ལྷན་ victory and long life be to you! 2. common as a personal name.

ཚེ་རེག་བྱེད་ *tshehi rig-byed* རྒྱུ་ལྔ་པ་ the science of preserving and prolonging life; ཚེ་ཡི་རེག་བྱེད་པ་ *tshe-yi rig-byed-pa* a physician.

ཚེ་ *tshe-re* 1. each life; ཚེ་རེ་ལ་ *tshe-re-la* in each life or period of existence. 2. = ཚེར་ཀ་ *tsher-ka*.

ཚེ་ལ་ *tshe-lo* the period of existence, or of human life particularly. Also = a year.

ཚེག་ *tsheg* 1. the point separating syllables, also རྣམ་ཚེག་ *nag-tsheg*. ར་ཡིག་མ་གཏོགས་ཡིག་གཏོག་པར་། ཚེག་མེད་དེ་སྒྲིག་སྒྲིག་ཅིན་ཏུ་འབད་ it should be particularly noted that the syllabic dot is not used between a letter and the stop called གཏོག་ except in the case of the letter ར་ *ña* (*Sum-rtag*). 2. crack, short sharp sound, snapping noise: ཚེག་རྒྱུ་མ་ *tsheg-rgyañs* or ཚེག་སྒྲ་ *tsheg-sgra* a distant sound such as that of fire burning wood: རྩ་པོ་བཞུགས་པའི་ཐད་ཀྱི་ནམ་ཚེག་རྒྱུ་མ་དང་ཕྱར་སྒྲ་ from the direction where the lord resided a distant and cracking sound arose (*A. 7*). ཚེག་ཚམ་ *tsheg-tshom* the sound made by mice: རྩོན་མེད་པའི་ཚེག་ཚམ་དང་ཐོ་ཚའི་སྒྲ་ ཚེན་པོ་ཞིག་བྱང་ (*Rdsa. 9*).

ཚེགས་ *tshegs* or ཚེགས་པ་ *tshegs-pa* ཀུན་གྱི་སྡང་། trouble, toil, difficulty; དཀའ་ཚེགས་ *dkah-tshegs* id.; དཀའ་ལས་མེད་པ་ without trouble. རྒྱུ་ལྔ་པ་ཚེགས་ཀྱི་ *rkañ-thegs-che* much clattering of feet ཕྱན་ཚེགས་ *phran-tshegs* little troubles or difficulties. ཚེགས་མེད་ *tshegs-med* རྩ་པོ་ལྟ་བུ་ without trouble: རྩ་པོ་མ་ཚེགས་མེད་པར་ཆར་བཅད་ the lord finished it without difficulty (*A. 33*); ཚེགས་མེད་དུ་སྒྲིག་ knew without difficulty, learnt easily (*Hbrom. F, 3*).

ཚེགས་ཀྱིས་ *tshegs-kyis* = འགྲུལ་ལ་ or མྱུར་དུ་ *myur-du* quickly, soon; ཚེགས་ཀྱིས་བསྐྱུབ་ speedily executed (*Situ. 46*).

ཚེར་བར་བྱེད་པ་ *tshen-par-byed-pa* ལྷུ་ལྔ་པ་ [to be bent or turned away]S.

ཚེམ་ *tshem* a piece of sewing; ཚེམ་པ་ *tshem-po* or ཚེམ་པ་ *tshem-pa* a tailor; ཚེམ་པོ་འགྲོལ་ *tshem-po-hgrol* the seam opens, comes loose; ཚེམ་མེད་ *tshem-med* without a seam; ཚེམ་བུ་ *tshem-bu* any sewing, what has been stitched, quilted; ཚེམ་བུ་མཁན་ *tshem-bu-mkhan* = རོ་ས་བཅོ་བ་ a milliner or dressmaker (*Mñon.*); ཚེམ་བུ་པ་ *tshem-bu-pa* a tailor. ཚེམ་ཚེམ་ *tshem-tshem* བཤི་ཀ་མཐོང་པ་ a patched cloth.

ཚེམས་ *tshems* དུལ་, ཡམ་ 1. resp. of ས་ so a tooth. 2. = ལྷག་མ་ remainder, addition.

ཚེམས་པ་ *tshems-pa* 1. anything sewn. 2. to have the disadvantage, to come off a loser, not receiving a fair share (*Jä.*). ཚེམས་མེད་ *tshems-med* in Tsang: nothing left, without a remainder: ཚེམས་མེད་ཡིག་ཆ་བཞིན་གཏོང་དགོས་ should send (the letter) as per draft without any omission (*Rtsii.*). ཚེམས་ལུས་ *tshems-lus* = ལྷག་མ་ལུས་པ་ without remainder; ཚེམས་ལུས་མེད་ *tshems-lus-med* nothing left.

ཚེར་ *tsher* 1. ལུག་ཚེར་ *çug-tsher*. 2. = ཚར་ a separate time; ཚར་ཚར་ prob. many times, repeatedly (*Jä.*).

ཚེར་ཀ་ *tsher-ka* also ཚེ་ or ཚེ་ sorrow, grief, pain, application (*Jä.*).

ཚེར་མ་ *tsher-ma* ཀུན་གྱི་སྡང་ 1. a thorn, prickle, brier: ཚེར་ཕྱག་སྤྱོད་ I have run a thorn into (my hand, foot); ཚེར་མ་འདྲོན་པ་ to pull out a thorn; ན་ཚེར་ a fish-bone. 2. any thorn-bush, bramble, etc. ཚེར་དཀར་ *tsher-dkar* or ཚེར་རྩ་ buckthorn, *Hippophae rhamnoides* (*Jä.*); ཚེར་ཐགས་ *tsher-thags* thorn-hedge.

ཚེར་མ་སྒྲེས་ *tsher-ma-skyes* བཤམ་ jack fruit.

ཚེར་མ་གཤོན་པའི་གཤོན་ *tsher-ma gdon-pahi gdon* is a frightful and evil spirit (*Mñg. ch. 77*).

ཚེ་མའི་ཚང་ *tsher-mahi tshan* or ཚེ་མའི་ཚང་ཅན
1. also ཚེགས་མང་ *tshigs-maṅ* n. of a thorny
plant. 2 = ཐུ་རྩེག་ a crow, the bird of which
the nest is made of thorns (*Mñon.*).

ཚེ་ཚེ་མ་ *tsher-tsher-ma* n. of a kind
of bee, also of a fly (*Rtsii.*).

ཚེ་ལུམ་ *tsher-lum* yellow raspberry
in *Sikk.* (*Jä.*).

ཚེས་ *tshes* तिथि, चहनु 1. day of the
month or date, always indicated by the
cardinal number, as in ཚེས་གཅིག་ etc., or by
placing a numeral below the word ཚེས་.
ཚེས་བཅུ་མཚེན་པ་ religious service on the 10th
day; ཚེས་བཅུ་འཛམ་ཡིག་ programme of the
religious dances performed on that occa-
sion; རྒྱལ་བྱིས་ཚེས་གསུམ་ལ་ཕུལ་ letter sent or
written on the 3rd date; ཚེས་དགེ་བ་ *tshes dge-*
wa = ཚེ་བཟང་པོ་ *tshe bzang-po* auspicious day:
གཟིགས་རྟེན་ལྷ་རྒྱུ་འཛམ་ཚེས་དགེ་བར་ཕུལ་ presented on
an auspicious date with a silk scarf for
acceptance (*Yig. k. 16*). ཚེས་གཅིག་ *tshes-*
gcig, प्रतिपद् the day after the new
moon, which is always the first day of
a new month; ལྷ་མཚོ་ *zla-mthoṅ*, ལྷ་གཞོན་ནུ་
zla-gshon-nu, ལྷ་ཚེས་ཕྱགས་ཀྱི་དང་པོ་ *zla-tshes*
phyogs-kyi dañ-po id. (*Rtsi.*); ཚེས་བཅོ་ལྔ་
tshes bco-lña the day of the full moon;
ཚེས་བདག་ *tshes-bdag* = the moon (*Mñon.*);
ཚེས་བཟང་པོ་ *tshes-bzang-po* = ཚེས་དགེ་བ་ *tshes-dge-*
wa: ཚེས་བཟང་པོར་ཕུལ་བའི་ཐུ་ཡིག་ the letter that was
written on an auspicious date (*Yig. k. 13*).

ཚོ་ *tsho* I: 1. the plural termination,
chiefly of pronouns, ཁྱེད་རང་ཚོ་ you, you all,
ངེད་ཚོ་ we, ཁོང་ཚོ་ they, འདི་ཚོ་ these; also is
affixed to numerals: འབུམ་ཚོ་ *hbum-tsho*
100,000. Is occasionally affixed to nouns:
སྤང་མི་ཚོ་ the townsmen, བྱིད་ནལ་འཕྱར་པ་ཚོ་ *khyed*
rnal-bbyor-pa tsho ye ascetics! ཚང་པ་ཚོ་ *tshong-*
tsho body of merchants. 2. In Ladak ཚོ་

takan alone is used for: a caravan: ཚོ་ནི་ལག་
གཉིས་གསུམ་ལ་སྒྲེབ་ཡོང་ the caravan (from Yar-
kand) will arrive in a few days.

ཚོ་ II := བཀྲག་མདངས་ complexion: ལལ་གྱི་
དཀྱིལ་འཁོར་ཚོ་ the colour of the disk of his face
(*Jig. 12*).

ཚོ་བ་ *tsho-wa* = ལུས་རྒྱགས་པ་ fat, corpulent,
also corpulency. Acc. to *Jä.* fat, greasy:
ཚོ་བདུག་མི་འདུག་ or བུད་མ་བུད་ is it fat or not?
ཚོ་ཁུ་ *tsho-khu* fat gravy; ཚོ་ལྗིང་ *tsho-ldir*
unwieldy with fat.

ཚོགས་ *tshogs* समाज, गण 1. an assem-
blage, mass, group (implying, however,
acc. to *Cs.* as compared with ཚོ་ *tsho*, a larger
number of individuals not at once to be
estimated): ཚོགས་རྒྱུ་བ་ *tshogs-sdu-wa* to call
an assembly, འགྱེད་པ་ *hgyed-pa* to dismiss it;
ཚོགས་འདུ་ *tshogs-hdu* an assembly meets, འགྱེ་
hgye it dissolves; དབྱུང་གི་ཚོགས་ *dpuñ-gi-tshogs*,
དམག་གི་ཚོགས་ *dmag-gi-tshogs* army frq.; ལུང་ཚོགས་
yul-tshogs village community, country-
parish (*Jä.*). ལྷ་ཚོགས་ *ṣna-tshogs* several or
various kinds. 2. accumulation, multi-
tude, of things; ཚོགས་གསོག་པ་ to accumulate
merit; ཚོགས་མ་བསག་པའི་མི་ a wicked, godless
person; དགེ་བའི་ཚོགས་ accumulation of virtues:
ཚེས་བཟང་པོ་ལ་ཡིད་ ཚེས་པ་ལ་ཚོགས་ དཔག་ ལྷ་ མེད་པ་ གསོགས་ དགོས་
to imbibe faith in the profound doctrine,
the accumulation of immense merit is
necessary.

ཚོགས་ཀྱི་དབང་ལྷན་ *tshogs-hyi dwañ-phyug* गणेश्वर
गणेश; v. ཚོགས་བདག་.

ཚོགས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ *tshogs-kyi gtso-wo* गणप्रमुख
lord of the horde; the leader of a herd of
elephants, leader of the assembly, presi-
dent of a meeting.

ཚོགས་ཀྱི་སྤང་བུ་ *tshogs-kyi srad-bu* = ན་རྒྱ་ *na-*
rgya a fishing net (*Mñon.*).

ཚོགས་ཁང་ *tshogs-khañ* a shop; the hall
of assembly or congregation.

ཚོགས་ཅན་མ་ *tshogs-can-ma*, or ཚོགས་པའི་བུད་མེད་,
 娼妓, 女娼 a prostitute (*Mñon.*). ཚོགས་
 ཅན་མ་ *tshogs-chen-ma* id. (*Dag.* 8).

ཚམས་ཤོར་ *tshogs-phor* 1. large tea bowl
which every monk in a monastery carries
in his breast-pocket, to drink tea while

ཚང་པའི་ལམ *tshoñ-pahi-lam* वणिक्पथ, वाणिज्य, विपणि [traders' path, traffic] S.

ཚང་སྒྲུགས *tshoñ-spogs* proceeds of trade.

ཚང་སྒྲུགས་བྱེད་པ *tshoñ-spogs byed-pa*, ཚང་སྒྲུགས་ལ་འགྲོ་བ *tshoñ-spogs-la hgro-wa* to engage in commercial speculations.

ཚད *tshod* I: མཇུག་ 1. measure, proportion; acc. to *Jä.* the right and just measure; ཚད་འཛིན་པ་ or བཟུང་བ་ to appraise, to guess correctly, to measure out, to estimate, to tax; རང་གི་ཚད་མི་འཛིན་ he overrates himself, he does not know his capacity; རས་ཆང་ལ་ཚད་འཛིན་པ་ to be temperate in eating and drinking. ཚད་ལྟ་བུ་, and ཚད་ཡིན་པ་ to try, prove; to spy, to sift examine. ཆུ་ཚད་ water-clock, in W. also = an hour. ཚད་ཅིག་ a part, fraction, esp. in point of time. ཚད་འཇུག་པ་ *tshod-hjal-wa* to measure; ཚད་མེད་ intemperate, immoderate, impudent. ཚད་བཟླ་བ་ *tshod-blta-wa* = རྩམས་ཚད་བཟླ་བ་ to watch, to spy: ཚད་བཟླ་བའི་ཕྱིར་དུ་རྒྱལ་བུ་ལ་སྒྲུས་པ་ for the sake of trying him he said to the prince (*Hbrom.* ༩, 26). 2. estimation, supposition, conjecture, guess: རའི་ཚད་ལ་ according to my estimation. ཚད་ཟེན་པ་ *tshod zin-pa* to guess rightly, to come within the guess, to turn out as guessed (*Yig.* 1). 3. affixed to adjs. serves to form abstract nouns, thus: — རྩེད་པར་དཀར་ཚད་ *ñed-par dkah-tshod* the difficulty of obtaining, འཕྲིག་པར་སྒྲུ་ཚད་ the facility of destroying, ཡན་འདྲེན་མཆོ་ཚད་ the greatness of the advantage (*Jä.*).

ཚད་ཅན་ *tshod-can* or ཚད་ལྡན་ 1. moderate. 2. punctilious, strict, grave: བྱས་པ་བཟོ་ཞིང་ཆུད་ རྩམ་མེད་པ་དང་། འཕྲིགས་པ་བཟང་ཞིང་རང་མདོ་མི་འཛོར་བ། རྒྱ་མཁས་ཀྱི་འཛིངས་ཚད་ཅིག་པ་ཡི། མི་དེ་འཕྲིག་རྩེན་འདི་ན་ཚད་ཅན་ཡིན་ (*S. phreñ.*).

ཚད་ཤེས་ *tshod-ces* or ཚད་བྱ་ a riddle: ཚད་ཤེས་བྱ་བ་ to propose a riddle; མི་ཚད་ riddle about men; བེས་ཚད་ riddle about inanimate objects (*Cs.*); ཚད་ཤེས་པ་ *tshod ces-pa* མཇུག་,

बेलाज्ञ one knowing the exact time or measure, to keep measure; and adj. = moderate, temperate; ཚད་མི་ཤེས་པ་ not keeping to measure, intemperate.

ཚད་མ་ *tshod-ma* རྩེ་ཚད་ *ño-tshod* or རྒྱ་རུམ་ རྒྱ་པུ་ཀྱི་, རྒྱ་པ་ gen. 'cooked vegetables, greens; ཚད་མ་གཞུང་སྒྲུས་ *tshod-ma gyuñ-skyes* cultivated vegetables. ཚད་དྲ་ *tshod-dor* meat or butter that is added or mixed with the vegetable that is being cooked: རྒྱ་མ་ཆེན་ཚད་དྲ་ཞན་པས་རྒྱུང་ལངས་པ་ཡིན་ནམ་ did the hermit become angry on account of the inferior quality of the meat cooked with the vegetables (*Rdsa.*).

ཚོན་ *tshon* རྒྱ་, ཕུང་རུ་ colour, colouring matter; ཚོན་མདོག་ frq. in C. colloq. = id.; ཚོན་ཅི་ paint, ཅི་ཚོན་; ཚོན་སྒྲུབ་ཀྱི་ variety of colours, hundred different colours. ཚོན་ཅི་དཀར་པོས་འབྲིབ་ *tshon-rtsi dkar-pos hbri-wa* to mark with white paint; ཚོན་འབྲུག་པ་ to paint; ཚོན་རྒྱུར་བ་ to prepare colours, to dye. ཚོན་གྱིས་འཛོལ་ *tshon-gyis htsho-wa* = རི་མ་མཁན་ a painter (*Mñon.*).

ཚོན་ཅན་ *tshon-can* རྒྱུ་ཡི་ = རྒྱུ་ལ་ silver (*S. Lex.*).

ཚོན་ཆེན་ *tshon-chen* ལུ་སུ་མ་ [saffron, *Carthamus tinctorin*] S.

ཚོན་པོ་ *tshon-po* 1. fat, plump, well-fed: ལུག་ཚོན་པོ་ *lug-tshon-po* a fat sheep, ཡག་ཚོན་པོ་ *phag-tshon-po* a plump pig. 2. resinous (*Jä.*).

ཚོབ་ *tshob* for ཚམ་ *tshab* (*Sch.*).

ཚོམ་པ་ *tshom-pa* 1. also ཚོམ་པོ་ or ཚོམ་བུ་ a bundle, bunch; ར་མ་ནག་པོ་ཚོམ་པ་བཅས་པ་ attaching a bunch of black yak's tail; ལྷ་ཚོམ་ a border or trimming set with jewels or pearls. 2. vb. (pf. ཚོམས་ *tshoms*) to doubt, hesitate; to be timid, bashful, shy; to be ashamed C. (*Jä.*). Also, sbst. doubt;

timidity, etc. ཚོམས་ཏེ *tshoms-te* being surprised (*Ya-sel.* 425). ཚོམ་པ་ = བེ་ཚོམ་ *the-tshom*: འདི་ག་རང་འཐད་པ་འདུག་པས་ཚོམ་པ་མི་འཚལ་ལྟ་ (Ya-sel. 33). ཚོམ་ཚོམ་ *tshom-tshom* or ཚོམ་ཚོམ་ *tsham-tsham* = བེ་ཚོམ་ *the-tshom* doubt.

ཚོམ་བུ་ *tshom-bu* 1. = ཚོམ་པོ་ *tshom-po*, མེ་རྟག་གི་ཚོམ་བུ་ bunch of flowers (*Pth.*). 2. the placing of precious stones and other things on the top of a *Kyil-kor* or circle of offerings; offerings placed on circular trays piled one above another, each being filled with grain, etc. སྤེལ་མ་ནམས་ཚོམ་བུར་བཞོན་དེ་ཙེ་བོ་ལ་བུལ་ he presented the gold pieces to the lord placing them on the top of the circle of offerings (*A.* 68).

ཚོམས་ *tshoms* also ཚོམས་སྐྱོར་ *tshoms-skor* 1. a court-yard; ཁང་པའི་ཚོམས་ the courtyard of a house. 2. a place of worship, a chapel; ཚོམས་ཆེན་ reception room or hall of lamas and chiefs in Tibet.

ཚོམ་རྒྱུ་མཚན་ *tshom-rñams* 1. = འདྲིགས་ཀྱི་མཚན་ also རྩེ་མཚན་ཕྱེད་པ་ fright; angry or wrathful attitude. 2. noise, din, clatter (*Jā.*).

ཚོར་བ་ *tshor-wa* 1. to perceive, to feel: གཤམ་གྱིས་མ་ཚོར་བར་སྐྱབ་ *gshan-gyis ma-tshor-war rku-wa* to steal unperceived, contrary to robbing forcibly; སྤྱུམ་པ་ཚོར་ནས་ feeling herself with child; བོད་དུ་འབྱོན་པ་ལ་མི་དགའ་བ་ནམས་གྱིས་ཚོར་གྱིས་དྲགས་ he was afraid lest those who did not like him to go to Tibet, might perceive it (*A.* 126). ཚོར་བ་པོ་ *tshor-wa-po* བེད་ཀ་ one who feels the objects that produce a sensation. ཚོར་བ་མེད་ *tshor-wa-med* འཇིགས་པ་ void of feeling. 2. one of the five ཕུང་པོ་ *phuñ-po* or *skandha*. 3. in *W.* is commonly used for རྒྱུ་ལ་ to hear. ཚོར་ལ་ *tshor-la* a (flying) report, rumour (*Jā.*).

ཚོས་ *tshos* རྒྱུ་ལ་ 1. paint, dye, colouring matter; ཚོས་རྒྱུག་པ་ *tshos-rgyag-pa* or རྒྱུ་ལ་ *rgyab-*

pa to dye, to colour (*Sch.*); ཚོས་མེད་ it has lost colour, it is faded; ཚོས་ཀྱི་ཁུ་བ་ *tshos-kyi khu-wa* liquid paint, = ཚོན་རྩི་ *tshon-rtsi* (*Glr.*); ཚོས་ཕྱེད་པ་ to paint, colour; རྒྱུ་ཚོས་ *rgya-tshos* a red pigment from India, being red lac obtained from རྒྱུ་སྐྱེགས་ *rgya-skyegs* an insect, as well as from the resin of a particular tree. 2. v. ཁུར་ཚོས་ *khur-tshos*, also འཛང་ཚོས་ *hphoñ-tshos*. ཚོས་མཁན་ *tshos-mkhan* (1) རྒྱུ་ཁ་རྒྱུ་ a dyer, painter; (2) རྒྱུ་ཁ་ a washerman, bleacher.

ཚོས་པ་ *tshos-pa* པ་ལྟ་ ripe, well cooked.

Syn. སྤོན་པ་ *smin-pa*; ཐུལ་བ་ *thul-wa*; ཡོངས་ལུ་ཚོས་ *yoñs-su-tshos* (*Mñon.*).

ཚོས་འཛིང་ *tshos-hchiñ* སྤྲིམ་, གའིར་ [white]S.

མཚན་ལུ་ *mtshah-lu* 1. also རྩེ་ལུ་ *rtatsha-lu*, acc. to *Sch.* a horse with white-feet. 2. v. ཚ་ལུ་ *tsha-lu*.

མཚན་གས་ *mtshags* or ཚན་གས་ *tshags* = བཅོམས་.

མཚན་ *mtshan*, མཚན་ that evil which is hidden in a person's heart or disposition, pent-up faults, secret sins; and hence irritation and suppressed wrath; མཚན་འདུབ་ to dig out the evil of a man's nature; and hence, not only to expose his faults in a direct manner but to cause him to expose them: so, in colloq.: to irritate, provoke; also, to expose any one's sins, pick out faults: མཚན་པོ་རྒྱུ་ཅན་གྱི་མཚན་མ་འདུ་ do not irritate the arrogant and lofty.

མཚན་ *mtshan* I: ལྟུང་, ལྟུང་, ལྟུང་ resp. for མིང་ name, esp. the new name which every one receives that takes orders; མིང་མཚན་ the lama's name, religious name; མཚན་གསལ་བ་ to give a name, also to assume a name or title.

མཚན་ II: or མཚན་མ་ *mtshan-ma* 1. རྒྱུ་ལ་ mark, token, badge, symptom: དུ་མེད་པའི་མཚན་མ་ཡིན་ it is a sign that it is fruitless

(*Vai. śā.*). མཚན་མ་འདེབས་པ་ to make a mark, to mark with paint; བཅུན་མོ་ལ་མ་འདེབས་ཤིག་བྱས་པའི་མཚན་མ་བྱིན་ནས་ making a sign to the queen, signifying: do not fear! མཚན་མས་ མཚན་པ་ to represent a thing by a sign or mark *Lex.*; མཚན་དང་བཅས་པ་ *mtshan-dan bcaṣ-pa* having characteristic Buddhist virtues. མཚན་དང་དབྱིབས་ *mtshan-dan-dbyibs* as to limbs and shape (*Dzl.*); བཀྲ་ཤིས་པའི་དགེ་མཚན་ propitious signs, some special (good) quality; མཚན་མ་རྟོག་པ་ to prove, to examine signs; མཚན་མར་སྐྱོམ་པ་ to take as an omen; མཚན་མར་མ་བཟུང་ do not regard it as an (evil) omen, be not surprised or alarmed (*Sch.*); མཚན་རྟོན་ *mtshan-don* ལཱ་ཤུ་, གཞི་མཚན་ property, quality, symptom, indication; རྟོན་པ་གསེས་པའི་མཚན་ཟེར་ the sign or indication that the patient will recover (*Jä.*) མཚན་ལྡན་པ་ *mtshan-lan-pa* or མཚན་དང་ལྡན་པ་ possessing favourable signs or some special good moral qualifications. མཚན་ལྡན་གྲུ་མ་ *mtshan-lan-bla-ma* a holy Lama. མཚན་ལྡན་མ་ *mtshan-lan-ma* སུ་ལཱ་ཤུ་ a woman of good appearance and virtues (*Mñon.*). མཚན་པ་ *mtshan-pa* marked: འཁོར་ལོ་མཚན་པ་ being marked with the figure of a wheel (*Jä.*). 2. shape and peculiar characteristics of separate parts of the body or ལུས་ཀྱི་མཚན་, especially as marks of beauty; རྒྱུ་སྤྱུ་ཆེན་མཚན་ ལྷན་པ་འཁོར་ལོ་ the thirty marks of a great man. 3. the sex, sexual sign, etc. རྩ་མཚན་ རྩ་ལྷན་ male, the masculine gender; also castrated horse, sheep or yak, as having the sign of the male; མོ་མཚན་ *mo-mtshan* female, the feminine gender; the vagina; མཚན་དབྱེ་ *mtshan-dbye* the distinction of the sexes; མཚན་མ་ཅན་ *mtshan-ma-can* possessing signs of virility; མཚན་མ་མེད་ *mtshan-ma med* having no gender; མཚན་བྱུག་ *mtshan-zug* painful affection of the genitals. མཚན་མ་བཟང་པོ་ *mtshan-ma bzang-po* and རྟོན་པོ་ *ñan-po* good and evil signs, symptoms, prognostics.

མཚན་མཁན་ *mtshan-mkhan* or མཚན་མ་མཁན་པོ་ གཞལ་ sooth-sayer, astrologer, drawer of omens.

Syn. རྩ་སྤྱི་པ་ *rtsis-pa* གཞལ་མཁན་ *gzah-skar mkhan*; ལྷན་མཁན་ *ltas-mkhan* (*Mñon.*).

མཚན་གྲང་ *mtshan-gran* and དགུ་མཚན་ *dgu-mtshan* prize, crown of victory (*Jä.*).

མཚན་བརྟེན་པ་ *mtshan-brjod-pa* calling upon the name of a deity, enumerating its characteristics and attributes.

མཚན་ཟེར་ *mtsan-ñid* 'the sign,' the essential characteristic, sometimes even implying the innermost essence of a thing, whilst, on the other hand, it is also used merely for 'mark' in general; རྩ་ཀྱི་མཚན་ཟེར་ རྟོན་པ་, the real character of *Dharma*, i.e., all things or matter is emptiness. མཚན་ཟེར་པ་ *mtshan-ñid-pa* the metaphysical school of Buddhism in Tibet, the principal object of whose study is to ascertain the literal sense and original spirit of Buddhist doctrine; མཚན་ཟེར་མཁན་པོ་ *mtshan-ñid mkhan-po* professor of mental philosophy in the greater lamaseries, such as in Daipung, Sera, Tashilhunpo, etc.; མཚན་ཟེར་བྱུ་མ་ *mtshan-ñid-bral* = རྟུ་མེད་པ་ *rgyud-med-pa* (*Mñon.*). མཚན་ཟེར་ལ་ལྡེ་མ་པོར་དགོངས་པ་ v. ལྡེ་མ་པོར་དགོངས་པ་. མཚན་ཟེར་གསུམ་ *mtshan-ñid-gsum* the three marks or characteristics in the doctrine of 'perfection' of the Mahāyanis: (1) ཀུན་བདག་པའི་མཚན་ཟེར་ བཀྲ་ཤིས་ལཱ་ཤུ་; (2) རྩ་དབང་གི་མཚན་ཟེར་ བཀྲ་ཤིས་ལཱ་ཤུ་; (3) རྩ་མ་སྤྱུ་བའི་མཚན་ཟེར་ བཀྲ་ཤིས་ལཱ་ཤུ་ (*A. 78*).

མཚན་རྟགས་ *mtshan-rtags* = མཚན་མ་ *mtshan-ma* (*Vai. kar.*).

མཚན་གཞི་ *mtshan-shi* 1. the cause of a sign or symptom (*Jä.*). 2. = མཚན་ཟེར་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་—and, thus, man is the མཚན་གཞི་ of his own མཚན་ཟེར་.

མཚན་བཟང་ *mtshan-bzang* good name, reputation. མཚན་ཤེས་ *mtshan-ches* = མིང་ངན་ notoriety; bad reputation, shame or disgrace: ལྷན་ཀུས་ ལྷན་བསུན་ལགས་རུང་རང་རེ, དཔོན་འབངས་མཚན་ཤེས་མི་ཡོང་ཅོས་ though this petition may appear unpleasant to your excellencies, yet that no bad name may occur to the ruler and the subjects, etc.

མཚན་མོ་ *mtshan-mo* रात्रि, निशा, यामिनी night, the darkness of night: དེའི་མཚན་མོ་ in that night; མཚན་གང་ the whole night; also adv. all night; མཚན་མོ་བྱེད་པ་ to keep watch during the night (*Sch.*); མཚན་མོ་བཤེད་བར་ཉལ་བ་དང་ at night when (we) sleep well (*K. d. བ, 340*); མཚན་ལ་ at night; མཚན་འཕྲུངས་ *mtshan-hkhyoñs* dinner, entertainment with food, etc., given at night: འདི་ཉིན་མཚན་འཕྲུངས་པའི་ཐོབ་ཀྱིན་འདུག (*Rtsii.*). མཚན་དཀྱིལ་ *mtshan-dkyil* or མཚན་གུང་ midnight; མཚན་རྒྱུ་ *mtshan-rgyu* = མཚན་སྤྱོད་ *mtshan-spyod* निशाचर, राक्षस animals that move about at night with a view to kill, etc.; མཚན་སྟོད་ *mtshan-stod* the first half of the night; མཚན་སྟོད་ཀྱི་མི་ལམ་ *mtshan-stod-gyi rmi-lam* a dream of the forenoon; མཚན་དུས་ *mtshan-dus* night-time; མཚན་དུས་རྒྱུ་བ་ “night-roamer” met. for a fox (*Mñon.*). མཚན་ཕྱེད་ *mtshan-phyed* midnight; one half of the night.

མཚན་མོ་སྟེགས་ *mtshan-mo-stegs* त्रपु [tin, lead] S.

མཚན་མོ་འབྲུག་ *mtshan-mo-hbral* = ཐུང་པ་ འབྲུག་ ruddy goose (*Mñon.*).

མཚན་མོ་བཟང་ *mtshan-mo-bzang* रजनीहस, कुसुद the water lily (*Mñon.*).

མཚན་མོ་བཟང་ *mtshan-mo bzang* = ཀུ་མུ་ད་ *ku-mu-da* कुसुद; མཚན་མོ་རྫོལ་བའི་ནད་ མགམ་མེད་ fissure of the anus (*Mñg. 70*).

མཚན་མོ་འཇུག་ *mtshan-mo-hjug* as met. = darkness (*Mñon.*).

མཚན་མོ་འཇུག་པ་ *mtshan-mo-hjug-pa* निशा-चर the night's skin or cover, i.e., darkness.

མཚན་མོ་ཕྱེད་ *mtshan-mo-phyed* विलु, करञ्ज; v. འཇུག་འབྲུག་ *hjam-hbras* (*Mñon.*).

མཚན་མོ་འོད་ཅན་ *mtshan-mo-hod-can* = ཅོང་ཞི་ (*Sman. 355*).

མཚན་མོ་རིག་ *mtshan-mo-rig* as met. = ཁྱི་མ་གུ་ the domestic fowl, cock, etc. (*Mñon.*).

མཚན་ཤིང་ *mtshan-ñin* W. 1. torch of pine-wood. 2. pine-tree.

མཚན་མོ་ *mtshams* 1. चत्तर, सीमा; सन्धि junction, limit, intermediate space, interstice, border, boundary line: ལྷན་གར་དང་བལ་བོའི་མཚན་མོ་ on the border between India and Nepal (*Glr.*); ས་མཚན་མོ་ (colloq. *san-tsham*) frontier of country; དེ་ནས་འདྲམས་ལྷན་བརྒྱུད་མཚན་མོ་ནས་ at a distance of 500 fathoms from that place; བར་མཚན་མོ་ན་ཡོད་ it lies in the middle space; རི་བར་མཚན་མོ་ at the junction of the mountains and the plain; རྒྱ་ལྷན་མཚན་མོ་ (between the waters and the river's bank) close to the edge (*Vai. sn.*). ཅེས་པའི་ཆོག་མཚན་མོ་ནས་ when these words were uttered, at these words (*Tā.*); སྟོན་མཚན་མོ་ནས་སྟོན་ *sgoñi mtshams-nañ sleb* (he or it) enters through the chink of a door. མཚན་མོ་ལྷན་ *mtshams-shu* or མཚན་མོ་ཀྱི་ལྷན་ “pray fill in what is left out” or “accept what should intervene,” an expression gen. occurring in modern letters to wind up the complimentary phrases of the introduction and passing over to the proper business of the letter. 2. (ཕྱོགས་མཚན་མོ་ལྷན་) कोण the points of the compass: མཚན་མོ་བཞི་ the four cardinal points of the horizon; མཚན་མོ་ལྷན་ denotes the four cardinal points together with the zenith and nadir; ཐུང་ཤར་མཚན་མོ་ལ་ in the north-east direction. 3. demarcation, partition, break, pause,

ཇོ་མཚར་ wonder, surprise, astonishment :
 ཇོ་མཚར་སྐྱེ་བ་ *ño-mtshar-skye-wa*, ཇོ་མཚར་དུ་བཞུགས་པ་
 to be seized with wonder, to be surprised.

མཚར་དགའ་ *mtshar-dgah* remuneration, re-
 ward, wager.

མཚར་པོ་ *mtshar-po* = མཚར་བ་ *mtshar-wa*
 (*Mñon.*).

མཚར་གཡོ་ *mtshar-gyo* = རྒྱ་གཡོ་ (*Mñon.*).

མཚལ་ *mtshal* 1. or ལྷ་མཚལ་ (ཚོན་) རིམ་ལུགས་,
 पिण्याक Chinese vermilion, used inst. of
 red-ink for writing. 2. or ལྷ་མཚལ་ *sku-*
mtshal resp. for རྒྱ་གཡོ་. 3. n. of a place in
 Tibet. མཚལ་དཀར་ *mtshal-dkar* or ཚོན་མཚལ་དཀར་པོ་
tshon-mtshal dkar-po white paint (*Rtsii.*)
 མཚལ་སྐྱེ་ *mtshal-skye* = རྩལ་ལྷ་ a preparation of
 quick-silver, mercury (*Mñon.*). མཚལ་པར་
mtshal-par a printing with red ink. མཚལ་
 ཡུང་ *mtshal-añ* vermilion of the best
 quality (ཡུང་ being for ཡུང་གི་དང་པོ་ *añ-ki dañ-*
po the first quality) རྩལ་གཡོ་མཚལ་ཡུང་ལྷ་ལྷོད་བཅའ་ལྷོ་
 གོད་པར་ (*Rtsii.*).

མཚལ་གུང་མར་ *Mtshal-guñ-thañ* n. of a town
 eight miles to the south-east of Lhasa
 in *Mtshal* (*Loñ.* 2, 11). མཚལ་བདེ་ *Mtshal-bde*
 a district with a *Jong* situated to the
 S. E. of Lhasa (*Rtsii.*).

མཚུངས་ *mtshuñs* or མཚུངས་པ་ *mtshuñs-pa*
 ཐུལ་, རབ་, སེམས་, སུམ་ similar like, equal :
 ཐུམ་དང་མཚུངས་ like the former ; བདུད་རྩིས་མཚུངས་
 nectar like ; བདུད་དང་མཚུངས་ devil-like ; ལྷ་ལྷོད་ལྷ་
 བཅའ་དང་མཚུངས་པའི་ལྷོད་པ་ besides their sharing
 all the imperfections of the gods (*Thgy.*) ;
 དུས་མཚུངས་པ་ *dus-mtshuñs-pa* a contempor-
 ary (*Mil.*) ; སེམས་དང་མཚུངས་ལྟོན་པ་ manifestations
 of the mind, those outward signs by which
 the mind manifests itself as existing
 (*Was.*). མཚུངས་པ་རྣམས་པའི་ the four kinds of
 parallels : ལྷ་གི་མཚུངས་པ་ similarity in writ-
 ing ; ལྷ་སྐད་མཚུངས་པ་ uniformity in speech or

expression ; ཚེས་མཚུངས་པ་ similarity in reli-
 gion ; ལྷ་མཚུངས་པ་ similarity in person or ap-
 pearance (*K. d.* 3, 166). མཚུངས་པར་ *mtshuñs-*
par or ཐུགས་མཚུངས་ in such a manner, accord-
 ingly. མཚུངས་བྱལ་ *mtshuñs-bral* समानविशेष,
 समानिक विरोध unequalled, unrivalled, in-
 comparable ; མཚུངས་མེད་ *mtshuñs-med* match-
 less, unequalled, unparalled : བཟུན་པའི་མངའ་བདག་
 མཚུངས་མེད་དམ་པའི་ཞབས་དྲུང་དུ་ at the feet of the
 lord of the doctrine who has no equal.
 (*Yig. k.* 10). མཚུངས་སྒྲིམ་མཚེས་པ་ = འགྲན་སྒྲུབ་པ་
 without a match, having no equal : ལྷ་དང་
 བཅས་པའི་འགྲན་པ་ཡོད་པ་གྱི་སྐབས་མགོན་མཚུངས་སྒྲིམ་མཚེས་པ་ the
 lord protector of all living beings together
 with men and gods, who has no equal
 (*Yig. k.* 2, 25).

✚ **མཚུན་** *mtshun* ལམ་, རྩལ་ the ancestors,
 also the tutelary deities of a family from
 the time of its ancestors. Acc. to *Cs.* :
 meat for the manes of the dead : མཚུན་གཏོང་བ་
 to bring an offering of such to the dead,
 མཚུན་གཏོང་ *mtshun-gtor* ལམ་ = *bali* offerings
 for appeasing the hunger and thirst of the
 dead who are supposed to be still in the
Pretaloka or ghost-land ; མཚུན་ལྷ་གསོལ་བ་
mtshun-lha-gsol-wa to worship the old
 tutelary deities of a family.

མཚུར་ཕུ་ *Mtshur-phu* a place in *Stod-luñ*
 a couple of days' journey from Lhasa
 where a large monastery of the *Karmapa*
 sect exists (*Loñ.* 2, 8).

མཚུལ་པ་ *mtshul-pa* 1. the root or the
 backs of the nostrils : མཚུལ་པ་འགགས་ the
 blocking of these by mucus. 2. ཐུལ་ gen.
 ཐུམ་མཚུལ་ the lower part of the face, nose
 and mouth, the muzzle of animals ; ར་མཚུལ་
 face (*Jä.*).

མཚོ་ *mtshe* an evergreen grass which
 does not grow more than a cubit in length

མཚོ་མདའ་ *mtsho-mdah* དཔལ་ [a blue lotus-flower] S.

མཚན་ *mtshon* 1. the forefinger; མཚན་ཅུ་
the pulse felt by the fore-finger; མཚན་གང་
a finger's breadth; མཚན་གང་མར་ a finger's
breadth lower. ཤིང་མཚན་པ་ཞིག་ a handful of
sticks (*Jä.*). 2. or མཚན་ཅུ་, རྩུ་ར་ any pointed
or sharp cutting instrument, a sword;
མཚན་ཐོག་མ་པ་ to seize a sword, མཚན་ཅུ་ weapons;
མཚན་གྱིས་འཕྲིག་པ་ to destroy, to conquer with
arms; མཚན་ཅུ་རྩུ་ར་པ་བཞི་ the four kinds of

weapons sword, spear, dart, arrow; མཚན་ཐག་ blood drawn by cuts or stabs (used for sorceries); མཚན་གྱི་རྩྭ་ an attribute of the gods, resembling a ball of thread (*Vai-śṇ.*). མཚན་རྩེ་གཅིག་ *mtshon-rtse-cig* ལ་ཡུལ་ n. of a weapon with one point, like an arrow or spear.

མཚན་ཆ་མཁན་ *mtshon-cha-mkhan* 1. an epithet of Paras'urāma (*Mñon.*). 2. = མགས་པ་ blacksmith (*Mñon.*). མཚན་ཆ་པ་ *mtshon-cha-pa* n. of a low caste tribe of India (*Mñon.*). མཚན་ཆའི་གཙོ་ *mtshon-chahi-gtso* = མདའ་ arrow (*Mñon.*). མཚན་ཆའི་གཞི་ *mtshon-chahi-gshi* = sword knife, etc., (*Mñon.*).

མཚན་བཟུན་སྒྲིམ་ *mtshon-bṣnun-skyes* as met. = ཐག་ blood (*Mñon.*).

མཚན་པ་ *mtshon-pa* 1. v. རྒྱུ་ leader; also, showman. 2. vb. to set forth, bring forward, shew, quote, exhibit: ཁྱེད་གྱིས་མཚན་པ་ གྱིས་ཤིག་གསུངས་ནས་ he having said do you point it out (*A. 56*). 3. sign, symbol, point: བ་གཞན་གྱིས་མཚན་པ་ནམས་འབྲུག་གསལ་ the marks of approval or confirmation were distinct and clear (*D. çel. 7*). མཚན་བྱ་ *mtshon-bya* meaning; མཚན་བྱེད་ *mtshon-byed* illustration.

འཚག་པ་ *htshag-pa* 1. vb., pf. ཚགས་ *tshags* or བཅགས་ *btshags* fut. བཅག་, imp. ཚག་ *tshog* (trans. to འཚག་པ་), to cause to trickle, to strain, filter, press out: རྩ་འཚགས་པ་པོ་ (*Situ. 85*); འབྲུ་མར་ཚག་པ་ *hbrumar tshag-pa* to draw off oil, རྩ་ཚག་པ་ to tap (a dropsical person). 2. adj. thick, fat, obese (*Jä.*): ལུས་འཚག་བཟང་པོ་ *luṣ-htshag bzah-wa* a body or constitution that is healthy and sleek.

འཚང་ *htshan* or མཚང་ = ལྟོན་ *skyon* 1. fault, error, offence, sin, རྟོན་འཚང་དུ་ཆེ་ that is very wicked, a great offence; མིའི་འཚང་ a man's fault, མི་ལ་འཚང་འབྲུག་ to spy out another's faults, to upraid him with a fault.

འཚང་གུང་ *htshan-guñ* n. of the only nursery now existing in Lhasa.

འཚང་བ་ *htshan-wa* vb. pf. ཚངས་ fut. བཅང་ 1. to press into, to stuff, puff out: རང་དུ་ འཚང་བ་ pressed into, stuffed inside; སྤྱི་རང་ ཚངས་ཅན་ a stuffed seat; དབྱགས་ཁར་འཚངས་པ་ out of breath, puffed by pursuit; དབྱགས་ཁྱོད་ རྩ་འཚང་བ་ *dbugṣ-stod-du htshan-wa* or རྩ་འཚངས་ breathing hard, getting out of breath. 2. enlarged, complete, made full: མི་མང་ པོ་འཚང་བ་ *mi-mañ-po htshan-wa* many people assembled together; ལས་ཀྱིས་འཚང་བ་ to be competent for work or efficient in doing work; འཚང་གྱུ་བ་ = མངས་གྱུ་མ་པ་ or འཚང་གྱུ་བར་འབྱུར་ become sanctified, perfected; འཚང་གྱུ་བར་ འདྲེད་པ་ to aim at Buddhahood; མཛོད་པར་འཚང་ གྱུ་འབྱུར་ སུག་ལྷན་: མའི་ཡིད་ཀྱིས་ will become a perfect Buddha (*A. K. 1-18*). འཚང་ར་ *htshan-ra* a place where many people assemble.

འཚབ་པ་ *htshab-pa* 1. (ལྷན་པ་ *skyin-pa*) pf. འཚབས་, *htshabs* imp. ཚབ་ *tshob*, to repay, to re-place; ལྷན་པ་འཚབ་པ་པོ་ *skyin-pa htshab-pa-po* one who pays back, a liquidator of debts; (*Situ. 85*). འཚབས་ *htshabs* = ཚབ་སྒྱུབ་ཚར་བ་ *tshab-sgrub tshar-wa* liquidated. 2. pf. ཚབས་པ་ *tshabs-pa*, imp. ཚབས་ *tshobs* = རྟེན་པ་ *rtabs-pa* resp. to be afraid, to be in awe of. འཚབ་འཚུབ་ *htshab-htshub* confounding, སེམས་ འཚབ་འཚུབ་ mental hurry, confusion, perplexity; འཚབ་འཚབ་མར་གནས་པ་ to tarry in fear, to hesitate in apprehension also: རྩྭ་འཚབ་ འཚུབ་ confused wind, as dust, leaves of trees, &c., are when driven about by a whirlwind.

འཚམ་པ་ *htsham-pa* or འཚམ་པོ་ = འགྲིག་པ་, མཐུན་པ་ appropriate, becoming, fit, suitable, in accordance with: རྟོན་འཚམ་པ་ in conformity with it; རང་ལྟོན་འཚམ་པ་ agreeing with one's mind, according to one's wish; ཆེ་རྩྭ་

དང་མང་ཉུང་འཚོ་བ་ in size and quantity just what is wanted or suitable; གང་ལ་གང་འཚོ་བ་ whichever suited; མ་འཚོ་བ་ unsuited or ill-suited.

འཚོ་མ་ཚད་འཛིན་པ་ *htsham-tsi'od hdsin-pa* to hold or take appropriate measure or amount, i.e., sufficient: བོད་ཡོན་ཏན་ལ་འཚོ་མ་ཚད་འཛིན་པའི་སྒྲུན་པོ་དང་གཅིག་དེ་པོ་ཀ་ར་བཙུན་པོ་ཡིན། (*A. 33*).

འཚོ་ལུ *htsha-lu*, v. མཚོ་ལུ *mtshah-lu*.

འཚོ་ར་བ་ *htshar-wa* 1. = ཚད་མཐོང་ས་པ་ or འདར་ས་པ་ up to the mark, sufficient; in proper measure. 2. to be finished, completed, spent; esp. as an auxiliary to denote an action that is perfectly past or completed.

འཚོ་ལ་བ་ *htshal-wa*, imp. འཚོ་ལ་ *htshol* 1. to beg, desire, beseech, ask; when preceded by a verb the latter stands in the term. inf., or as the mere root and more esp. the perf. root: ཡབ་དང་མཇུག་འཚོ་ལ་ཁོ་ I desire to meet my father བཞུས་པར་འཚོ་ལ་ཉི་ wishing to look; ཐུགས་ལ་བཞག་འཚོ་ལ་ I beg it may be borne in mind (*Glr.*); གསུང་འཚོ་ལ་ I beg you to speak. Occurs as an intimation of willingness: དེ་ལྟར་འཚོ་ལ་ཁོ་ yes, we will do that; ཡ་ལ་ནོར་མ་འཚོ་ལ་ཉམ་ has he not asked the money from his father? ལུས་ཡང་ཅི་འཚོ་ལ་ why does (the king) desire to slay? 2. as eleg. form = to eat: ཕྱི་བས་འཚོ་ལ་ཉི་ eaten by mice (*Dzl.*); 3. to offer, shew, set forth: རོ་འཚོ་ལ་ = རོ་ཤེས་པ་ to understand, to know. འབད་འཚོ་ལ་ to shew diligence (*Jä.*). སྒོ་འཚོ་ལ་ *bro-htshal-wa* to have a cold (*Mil.*); ཐུག་འཚོ་ལ་ *phyag-htshal-wa* to greet, salute.

འཚོ་ལ་མ་ *htshal-ma* = ཚལ་མ་ མཐོན།; ཁོ་བོ་རང་གིས་འདི་ནམས་མ་ཟད་བར་དུ་འཚོ་ལ་མ་མི་བྱ། until I have eaten up these I shall not ask for (more) food (*A. 87*). འཚོ་ལ་མ་འཚོ་ལ་ *htshal-ma htshal-wa* = རས་ཟ་བ་ to take one's meal; འཚོ་ལ་མ་ནར་མ་

htshal-ma nar-ma = ལྷན་པར་རས་ཐོབ་ continually eating.

འཚོ་ག་པ་ *htshig-pa* བར་ཆ་ to burn, to destroy by fire; to glow; སྤང་ཁྱེར་མི་དང་བཅས་པ་འཚོ་ག་ he burned the town with its inhabitants (*Pth.*); རྒྱལ་པར་འཚོ་ག་པ་ to burn entirely, completely (*Dzl.*); ཚོག་སོང་ has been burnt.

འཚོ་མ་ *htshim* colloq. for ཚོ་མ་ *tshem*; and འཚོ་མ་བྱ་ for ཚོ་མ་བྱ་.

འཚོ་ར་བ་ *htshir-wa* to extract, wring out, squeeze forth, to press out oil, extracts, etc.; ནན་གྱིས་འཚོ་ར་ to press hard; རོ་མ་འཚོ་ར་བ་ to milk; བཙུན་མ་ལ་ཡང་ཐུགས་གཅོར་རྒྱུ་བར་ལྷུང་ཉི་ also the queen's mind was much depressed (*Jä.*). ཉི་ལ་འཚོ་ར་བ་པོ་ *til htshir-wa-po* an extractor of sessame oil (*Situ. 85*).

འཚོ་གས་པ་ *htshugs-pa* pf. ཚོགས་ *tshugs* (intrs. of འཚོ་གས་པ་) 1. to go into, to enter upon, begin, commence: སྤྱད་པ་འབྲུག་བ་ལ་ཚོགས་ he began to praise, to flatter. 2. to pierce, penetrate by boring, to thrust in, to establish one's self, to settle: ར་བ་མ་ཚོགས་ it has not taken root; འབྲོག་འཚོ་གས་སུ་ཡི་མ་འདྲོད་ they had no longer any mind to establish themselves in this alpine solitude; བཏན་གྱི་སྤྱད་མགོ་དེ་ནས་ཚོགས་ this was the beginning of my lasting happiness (*Mil.*); ཚོགས་པ་ as partic. or adj. = firm, steady: ཀླུ་ལག་མ་ཚོགས་ཉི་ས་ལ་འབྱེལ་ཉི་ his limbs not remaining firm (in consequence of a paralytic stroke), he fell to the ground (*Dzl.*); མ་གཅིག་ཏུ་མི་ཚོགས་པ་ not being able to settle in one place, flighty, inattentive.

འཚོ་ད་པ་ *htshud-pa* pf. ཚུད་ *tshud* to be put inside of, to go into, to enter, to get into; ཁོང་འཚོ་ད་པ་ to comprehend.

འཚོ་བ་པ་ *htshub-pa* pf. ཚུབས་ *tshubs* to toss about, to swirl, to entwine; to be choked, suffocated.

འཕྱི་ལྔ་པ *htshum-pa* ལྷན [a protuberant belly] S.

འཕྱི་ལྔ་པ *htshur-nag* n. of a place in Tibet (*Deb.* ༧, 32).

འཕྱི་ལྔ་པ *htshe-wa* pf. འཕྱི་ལྔ་པ *htses* ཁྱིམ་, ལྷན་པ་ to cause mischief or danger to, to damage, injure, persecute : མི་ལ་འཕྱི་ལྔ་པ་གནད་པ་ to do mischief and cause damage to a man (*Mil.*); གཅན་ཐན་ལ་སྐྱོན་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ (a place) haunted by beasts of prey and other noxious creatures; འཕྱི་ལྔ་པ་ལྷན་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ like a vicious horse which kicks about; འཕྱི་ལྔ་པ་ *htshe-byed*, ཁྱིམ་ཐན་ wild animals, such as leopard, tigers, etc. འཕྱི་ལྔ་པ་ *htshe-med* ལྷན་པ་ not doing mischief or injury; piety (*S. Lex.*).

འཕྱི་ལྔ་པ *htsheg-pa* pf. འཕྱི་ལྔ་པ་ *tshegs* to repay a loan or a kindness (*Mñon.*).

འཕྱི་ལྔ་པ *htsheñ* pf. འཕྱི་ལྔ་པ་ *htsheñs* to be satisfied, content, happy, gratified : སྤྱིང་འཕྱི་ལྔ་པ་ the mind was contented; མཚན་མཚན་པ་བཅས་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ my daughter by casting many *tsha-tsha* gratified me (*A.* 90); ཅི་ཅུ་འཕྱི་ལྔ་པ་དེ་ཅུ་འཕྱི་ལྔ་པ་ however much the exertion so much the more the satisfaction; ཡན་གནད་མེད་པ་ན་ཡིན་ཏུ་འཕྱི་ལྔ་པ་ཡིན་ if there be no further mischief it is very satisfactory (*A.* 16).

འཕྱི་ལྔ་པ *htshed-pa* = འཕྱི་ལྔ་པ་ to cook : རྩ་འཕྱི་ལྔ་པ་ *zas htshed-pa-po* one who cooks (*Situ.* 85); འཕྱི་ལྔ་པ་གནས་ *htshed-pahi gnas* a kitchen (*Mñon.*); འཕྱི་ལྔ་པ་ *htshed-byed-ma* = འཕྱི་ལྔ་པ་ *thab-kha-pa* a cook (*Mñon.*).

འཕྱི་ལྔ་པ *htshem-pa* pf. འཕྱི་ལྔ་པ་ *htsem*s to sew: ལྷན་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ to sew or make a robe; འཕྱི་ལྔ་པ་ *htshem-skud* thread for sewing; འཕྱི་ལྔ་པ་ needle, འཕྱི་ལྔ་པ་ *htshem-srub* W. seam.

འཕྱི་ལྔ་པ་ *htshem-med* without a seam; also = without interruption.

འཕྱི་ལྔ་པ *htsher-wa*, 1. to neigh. 2. = འཕྱི་ལྔ་པ་ to grieve, to sorrow, and sbst. grief, sorrow, resp. ལྷན་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ to be grieved, also to be afraid, to fear C. (*Mil.*); repentance, shame : འཕྱི་ལྔ་པ་མེད་ not penitent, shameless. འཕྱི་ལྔ་པ་ *htsher-can* sorrowful, anxious. 3. to shine, to glitter; འཕྱི་ལྔ་པ་ sbst. lustre, brightness.

འཕྱི་ལྔ་པ་ *htsher-sa* abandoned pasture land, land left by nomads for a new spot; a place which has been abandoned on account of inconvenience, discomfort, sickness, etc.

འཕྱི་ལྔ་པ *htsho-wa* I: pf. and imp. འཕྱི་ལྔ་པ་ 1. to live, to be alive, be living : ཡོན་ཏན་གྱིས་འཕྱི་ལྔ་པ་ to earn livelihood by talents ལྷན་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ to live by theft and plunder; རིང་ཏུ་ for a long time; ཡོན་ཏན་མཚན་པ་ he lived even a hundred years; འཕྱི་ལྔ་པ་ཏུ་ for life, life-long, མཚན་གྱིས་འཕྱི་ལྔ་པ་ to gain a livelihood by religion; སྤྱིང་འཕྱི་ལྔ་པ་ to pass life, to continue in a state, to exist; འཕྱི་ལྔ་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ in the throng of the world I cannot exist (*Dzl.*); འཕྱི་ལྔ་པ་ ལྷན་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ if we did not do this we should not remain alive. 2. to last, to be durable, of clothes, etc.; to retain its virtue, efficacy, of laws, doctrine, etc. 3. pf. འཕྱི་ལྔ་པ་ or འཕྱི་ལྔ་པ་ fut. ལྷན་པ་ to feed, to graze; to nourish, ལྷན་པ་ the body, to sustain, སྤྱིང་ལྷན་པ་ *srog* life; ལྷན་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ to lead the cattle to pasture (*Pth.*). 4. to heal, to cure, འཕྱི་ལྔ་པ་; མཚན་པ་ 'life-giver,' i.e., physician.

འཕྱི་ལྔ་པ II: also འཕྱི་ལྔ་པ་ 1. sbst. life : འཕྱི་ལྔ་པ་ མཚན་པ་ duration of life; མི་ཞིག་གི་འཕྱི་ལྔ་པ་ to prolong a man's life (*Dzl.*); འཕྱི་ལྔ་པ་འཕྱི་ལྔ་པ་ the lord of our lives, viz., the king (*Glr.*). 2. livelihood, sustenance, support, maintenance. འཕྱི་ལྔ་པ་ *htsho-skyon* fostering,

maintaining, tending (cattle); འཚོ་ཁམས་ *htsho-kham* = རྩེ་ཁམས་ mortal frame, the constitution which requires keeping up; འཚོ་ཆས་ *htsho-chas* subsistence, livelihood; འཚོ་རྟེན་ *tsho-rten* livelihood, maintenance, support; འཚོ་ཐབས་ *htsho-thabs* medical treatment, the means of healing, way of subsistence; འཚོ་ཐབས་པ་ *htsho-thabs-pa* = སྒྲན་པ་ a physician, medical man. འཚོ་བ་མ་ *htsho-wa-ma* जीविका a woman that nourishes.

འཚོ་བ་གསུམ་ *htsho-wa-gsum* the three kinds of physical and spiritual existences: 1. ཚོ་ life. 2. བསོད་ནམས་ merit. 3. ལས་ *Karma* or work.

འཚོ་བ་གསུམ་མ་ *htsho-wa gsum-zad* the decay of the three vital essentials:—1. that called ཚོ་མ་པ་; 2. that of merit བསོད་ནམས་མ་པ་; 3. that of work ལས་མ་པ་ (*Sman.*).

འཚོ་བའི་ཕྱིང་པ་ *Htsho-wahi sniñ-po* n. of a medical work by Atis'a: ཇོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་འཚོ་བའི་ཕྱིང་པ་ཞེས་བྲི་མཛད་ (*A. 35*) the *Jowo* himself also wrote a work on medicine called *Htsho-wahi Sniñ-po*.

འཚོ་བའི་ཡོ་བྱད་ *htsho-wahi yo-byad* जीवितोपकरणम् necessities of life.

འཚོ་བྱེད་ *htsho-byed* 1. medicine. 2. or འཚོ་བྱེད་པ་ = སྒྲན་པ་ a physician (*Mñon.*). 3. जीवातृक the moon, also གཟའ་ཕུར་བུ་ རུ་མཐའི་མཆོད་ཀྱི་ཀླུ་པ་ འཚོ་བྱེད་ཀྱི་ཀླུ་པ་ *htsho-byed-kyi shus-pa* n. of Sûtra on medicine called *Jivaka-puripuchha*.

འཚོ་བྱེད་མ་ *htsho-byed-ma* जीवन्ती n. of a goddess.

འཚོ་བྱེད་གཞན་མུ་ *htsho-byed gshon-nu* कुमार-जीवक n. of a celebrated physician devoted to Buddha and who cured king Bimbisāra of piles (*Yig. 35*).

འཚོ་བྱེད་ཤིང་ *htsho-byed-ñiñ* = ཕྱི་བྱེད་ཀྱི་ཤིང་ *spyi shur-gyi-ñiñ* प्राणक, अमन 1. n. of a medicinal

plant. 2. प्राणक the life-tree *i.e.*, any chosen tree on the existence of which depends the life of a person (*Mñon.*).

འཚོ་ག་ཆས་ *htshog-chas* = རྩེ་ལག་ goods, effects, necessities; also provisions, provender (*Jā.*).

འཚོ་ག་པ་ *htshog-pa* pf. བཅོག་པ་ *htsags* fut. བཅོག་ *bstog* imp. ཚོག་ *tshog* 1. to hew, chop, strike; to inoculate; 2. vaccinate, to find fault with, to blame, censure, tease (*Sch.*).

འཚོ་གས་པ་ *htshogs-pa* pf. ཚོགས་ *tshogs* 1. to assemble, to meet together; ཁྱིམ་འདྲེན་ཚོགས་པ་ *ye* that are here assembled; མི་མང་པོ་ཚོགས་པའི་མངུན་དུ་ before many assembled people (*Dzl.*); འབྲུང་ལྔ་ཚོགས་པ་ the five elements meeting; འཚོ་གས་རྟེན་གྱི་ཐམ་ཆར་ food and drink to entertain the people assembled (*Ghr.*). 2. to unite, to join in doing something, to combine, to make common cause (*Jā.*).

འཚོང་བ་ *htshon-wa* विक्रय to barter, to sell—a vb. in very common use; རྩེ་འཚོང་བའི་གནས་ place where perfumes are sold; འཚོང་བའི་ཆད་ *htshon-wahi-tshad* for the purpose of selling; འཚོང་བར་བྱེད་ making sale, causes to be sold.

འཚོང་པ་ *htshod-pa* pf. བཅོས་ *btso* fut. བཅོ་ *btso* imp. ཚས་ *tshos* 1. to boil, to cook in any way, to bake: འཚོང་གྱིན་འདུག་ *htshod-gyin-hdug* colloq. it is cooking (anything) is boiling; བཅོས་གྱིན་ཡོད་ has been cooking, has been boiling; འཚོང་པར་བྱ་ *htshod-par-bya* should cook, or to be cooked. འཚོང་སྐྱུ་མ་ *htshod-snum* oil for frying food-meat, vegetables, &c. (*Rtsii.*); འཚོང་མར་ *htshod-mar* butter used in making pastry, cakes, etc. (*Rtsii.*).

འཚོ་བ་པ་ *htshob-pa* or འཚོ་བས་པ་ *htshobs-pa* to be a deputy, to represent, to be substi-

tuted for; རྒྱལ་འཚོ་བ་པ་ to be the first-born male in a family, to represent a family (*Dzl.*); འཚོ་བ་པར་བྱས་པ་ to substitute, to put in the place of another (*Dzl.*); གཞུང་འཚོ་བ་པ་ resp. for first-born (*Jä.*).

འཚོ་བ་ *htshor-wa* v. ཚོར་ (ན་བྱུག་ལྟ་བུ་).

འཚོལ་བ་ *htshol-wa* pf. བཟོལ་ *btsol* imp. ཚོལ་ *tshol*, to seek, to look for, to make

search; བབས་འཚོལ་བ་ to seek for an opportunity or means; གསེས་འཚོལ་བ་ to look for food; འཚོལ་འགྲོ་བ་ *htsho hgrol-wa* to search for livelihood. འཚོལ་སྒྲོལ་བྱས་ *htshol-sgrol-byed* = གསེར་ gold (*S. Lex.*).

Syn. ཡོངས་སུ་འཚོལ་བ་ *yong-su htshol-wa*; ཇེས་སུ་འཚོལ་བ་ *rjes-su htshol-wa* (*Mñon.*).

འཚོས་ཟིན་ *htshos-zin* anything thoroughly cooked or boiled. Also = quite ripe.

ཏ

ཏ *dsa* is the 19th letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the Sanskrit *ज*. Acc. to the *Tantra*: ཏ་ནི་མ་བྱུང་བ་ཡི་སྟོན། *Dsa* is the beginning of that which has not grown or been born (*K. g.* 42). *Dsa* also = ཏུབ and ཏུན་པ་ religious rites and almsgiving (mystic) (*K. g.* 179).

† ཏ་ནི *dsa-ti* prop. ཏ་ནི *dsā-ti* 1. the nutmeg. 2. n. of the flower *Jasminum grandiflorum*.

Syn. of 1. ལུ་མ་ན་ *su-ma-na*; ལུ་བས་རྒྱུས་ *sbubs-skyes*; ལུ་བས་འབྲས་ *sbubs hbras*; ལུ་བས་ཅན་ *sbubs-can*; ལྷོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *spo-s-kyi rgyal-po*. Syn. of 2. ཡིད་བཟང་རྒྱུས་ *yiḍ-bzañ-skyes*; འདབ་བདུན་པ་ *hdab-bdun-pa*; གཤོན་རུ་འབྲེང་ *gshon-nuhi-hphreñ*; མ་ལ་ནི་ *mā-la-ti*; ལྷ་མའི་མེ་ཏོག་ *sna-mahi me-tog* (*Mñon.*).

ཏ་ན་མ་ *dsa-na-ma* རྒྱལ་པོ་ shadow, shade.

† ཏ་པ་ *dsa-pa* or ཏ་བ་ནི་ 1. = འཕྲུབ་ Tibetanized form of *जप*; is a *mantra* or Sanskrit charm. 2. recitation mentally.

† ཏ་བ་ *dsa-wah* and ཏ་ལྷ་ཤིང་ = ཇའ་ [the China rose, *Hibiscus rosa sinensis*] S.

Syn. རྩ་རྩེ་མེ་ཏོག་ *rdo-rjeḥi me-tog*; ཏིལ་མེ་ཏོག་ *til-me-tog*; རྩ་མེ་ཏོག་ *rñā-ma me-tog*; ཏ་ལྷ་ *dsā-bā*; ཏ་ལྷ་ཤིང་ *dsā-bā-ṣiñ* (*Mñon.*).

† ཏ་ཡ་ *dsa-ya* I: ཇའ་; = རྒྱལ་བ་ victory.

ཏ་ཡ་ II: 1. *Sch.*: 'muddy deposit, green slime in the water.' 2. in *C.* the markings of wood, speckled and variegated in consequence of disease in the tree. 3. n. of an ancient king of China (*Jä.*).

† ཏ་ཡ་སི་པ་ཏ་ *Dsa-ya-si-pata* the name by which the site of Kapilavāstu the birth place of Buddha is now known: མེར་ལུ་ཏི་གྲོང་ཞེས་གྲགས་པ་ཡོད་པས་ཡུལ་དེ་ལ་དང་མང་ཡོད་ས་གྲགས་སུ་ཏ་ཡ་སི་པ་ཏ་རྟེན་གྱིས་བའི་གནས་ཟེར་ (*Dsam.*).

† ཏ་ཡ་ནི་ཏི་རྩ་བ་ *dsa-yan tihi rtsa-wa* (ཇའ་ལྷ་མུ་ལ་) the root of the *Jayanti* tree (*K. g.* 51).

ཏ་ཡི་པལ་ *dsa-yi-phal* = ཏ་ནི་ nutmeg.

† ཏ་ལན་ཏ་ *dsa-lan-tra*, ཏ་ལན་རྩ་ར་ ཇའ་ལའ་མར་ n. of a province in the Punjab, now Jalandur (*Jä.*). Formerly the kingdom of Jalendra comprised Kashmir, Panjab and a part of Kabul; and was ruled by king Kaniska and his successors (*J. Zañ.*).

ཏ་སགས་ *dsa-sags* (Chinese) = རྩ་ར་དཔོན་ a prefect, a district magistrate and collector (*Yig. k.* 1).

† ཏ་ལུ་ཐུ་མོ་ *dsa-huḥi bu-mo* ཇའ་ལུ་ཐུ་མོ་ an epithet of the Ganges ཡེབས་ཚལ་ས་ཀྱང་ཏ་ལུ་ཐུ་མོ་འི་རྒྱུན་བཞེན་རྩལ་བ་མཁྱེན་, pray let your letters come to me like the flow of the Ganges.

ཏ་ནི་ཏ་ལ་ *Dsā-ti dsa-la* n. of a Buddhist female saint: ཡོ་རྒྱལ་གྱི་བྱང་ཕྱགས་ན་གཤམ་པའི་བུ་མོ་ཏ་ནི་ཏ་ལ་ཞེས་བྱ་བ། on the north of Orgyan there lived *Dsāti-dsala* who was a girl of the sudra caste (*K. dun.* 38).

† ཏ་རི་ཁམ་ཏ་ *Dsā-ri khaṇḍa* n. of an Indian province: མ་གཤམ་རྩ་ར་མི་རིང་བའི་ལྗོངས་ཏ་རི་ཁམ་ཏ་ཟེར་བའི་ཡུལ་ཅེན་པོ་ཡོད། there is a large province to the south and not far from Magadha called Jari khaṇḍa (*Dsam.* 35).

ཏ་མ་བུ་ *dsam-bu* ཇའ་མ་བུ་ 1. gold; the fabulous fruit of the *Kalpadruma*, the wishing tree of

different epithets are:— རྩོན་གྱི་གནོད་ཕྱིན་ *Shon-gyi gnod-sbyin*, རྩོན་ཐུ་ *Chuhi-thu*, རྩོན་ཡི་དབང་པོ་ *Chu-yi dwañ-po*, རྩོན་ལ་གནས་ *Chu-la-gnas*, རྩོན་པུ་བཟང་པོ་ *Nor-bu bzang-po*, རྩོན་གསལ་བཟོན་ *Rmugs-hdsin*, རྩོན་གྱི་དབང་ཕྱུག་ *Nor-gyi dwañ-phyug* (*Mñon.*).

འཇམ་བུ་ལ་ནག་པོ་ *Dsam-bha-la nag-po* a mani-
festation of Dzambhala in black; འཇམ་མེད་ =
འཇམ་བུ་ལ་མེད་པོ་ the same deity in yellow aspect.

† རྩྱ་ *dsañā*, ལྷོ་ཞེས་བྱ་བ་ན་ཡེ་གིས་དམིགས་སུ་མེད་པའི་
ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོ་ནི། (*Hbum.* བ., 283).

ཏྲཱ་མ་ཡ་ *dsñā-na kā-ya* in mysticism =
ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྐུ་ spiritual image or body, the spirit.

† ཇི་ན་མི་ཏྲ་ *Dsi-na mi-tra* जिनमित्र n. of a Kashmirian Pandit who translated certain of the Buddhist scriptures into Tibetan and died in Tibet.

‡ † द्वा dsī-ba-ka जीवक honey, nectar,
ambrosia; that which gives life and also
keeps up life (mystic).

dsu num. fig.: 79.

འཇམ་བླ་ལ *Dsam-bha-la* or འཇམ་ལྷ *Dsam-lha*
the Tibetan Pluto or god of riches. His

ཏུང་ཏུང་ n. of the third son of Emperor Tsung of the Han dynasty who succeeded his father on the throne (*Yig.* 54.).

ཏེ dse num. fig.: 109.

† ཏེ་རི་ཤེ་ Dse-ta-ri ཇེ་ཏེ་ཤེ་ n. of a Buddhist saint of Bengal (*K. dun.* 45).

† ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ Dse-tahi-tshal ཇེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ the grove in S'ravasti in which Buddha had resided for many years and where the first Buddhist monastery was built under the auspices of Anāth-pindada.

ཏེ་ཏེ་ dse-tse in C. vent-hole for the smoke, a chimney (*Jä.*).

ཏེ dso num. fig.: 139.

ཏེ་ཏེ་ dso-ki or ཏེ་ཏེ་ dso-ki vulg. for ཏེ་ཏེ་ yogi or ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ rnal-hbyor-pa.

ཏེ་ཏེ་ mdsah-wa 1. to be amicable, to love as friends or kinsmen do: ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ a loving married couple (*Dzl.*); ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ all hostile malignant (creatures or powers) (*Dom.*); ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ to reconcile those that are at variance with each other; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ he had a Brahman for his intimate friend (*Dzl.*). 2. as adj. = ཏེ་ཏེ་ or ཏེ་ཏེ་ intimate or near. 3. as sbst. = friend, relation, one near or dear. Also: affection, friendship; also ཏེ་ཏེ་. ཏེ་ཏེ་ ཏེ་ཏེ་ཏེ་ to cultivate friendship. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ = ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ ཏེ་ཏེ་, ཏེ་ཏེ་; also parents, brothers, cousins, relations, friends; frq. in conjunction with ཏེ་ཏེ་ or ཏེ་ཏེ་ཏེ་ (*Glr.*). ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-lhahi grogs-po = ཏེ་ཏེ་ཏེ་ (*Mñon.*). ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-grogs in C. = ཏེ་ཏེ་ husband, wife. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-gcugs v. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-war-byed = ཏེ་ཏེ་ or ཏེ་ཏེ་ (*Mñon.*); ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-was bcifis v. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་.

ཏེ་ཏེ་ mdsah-wo = ཏེ་ཏེ་ཏེ་ sniñ-sdug sbst. ཏེ་ཏེ་, ཏེ་ཏེ་ love husband, friend: ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ ཏེ་ཏེ་ཏེ་. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ some friends are like cotton (adhering firmly), some friends are like Mount Meru, other friends are like the earth (steady), others are like a string of beads easily separating.

Syn. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ sniñ-hdod; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ yid-mthun; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ yi-gcugs; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-gcugs; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ bag-phebs; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ sniñ-ñe; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ yid-ñe; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ blo-ñe; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ sems-mthun (*Mñon.*).

ཏེ་ཏེ་ mdsah-mo 1. a mistress; also a female friend. 2. v. ཏེ་ཏེ་.

ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsahs-pa 1. sometimes written as ཏེ་ཏེ་ཏེ་ hdsahs-pa ཏེ་ཏེ་, wise, learned; also = ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mkhas-ñiñ. 2. = ཏེ་ཏེ་ a hero, a champion (*Mñon.*); ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-pahi-khañ the house of a hero, the house where heroes exhibit feats of arms, etc. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsahs-ma a woman. ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsahs-ma hbras-kyi sniñ-khur n. of a vegetable medicine used to heal sores and wounds (*Sman.* 350).

ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-pa 1. imp. ཏེ་ཏེ་ mdsod is the honorific form for ཏེ་ཏེ་ in all its significations, whenever the person acting is the object of respect: ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ ཏེ་ཏེ་ཏེ་ how much work have you done to-day? ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ pray do it, let it be done. 2. = ཏེ་ཏེ་, ཏེ་ཏེ་ deed, achievement, working, behaviour; the act of doing, the thing done; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ཏེ་ the twelve deeds (or prop. incidents) of a Buddha's life; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ the hundred acts of Buddha Gautama (*J. Zañ.*). ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-pa-po the doer, maker, composer, etc.; ཏེ་ཏེ་ཏེ་ mdsah-spyod deed, action; deportment,

conduct, like ཟླ་ལམ *spyod-lam*, course of life, way of acting; མཛེན་འཕྲིན་ good deeds or services: མཛེན་འཕྲིན་གོང་འཕེལ་དུ་བཞུགས་སྡོད་ཡོད་པ་ནི་བཀའ་དྲིན་ཆེ་ that you have been doing excellent works and flourishing more and more is a great mercy to us (*Yig. k. 4*).

མཛེར་ར་མཛེར་རེ *mdsar-ra mdser-re* in *Ld.* = pitted with small-pox, pock-marked; warty, blotchy, v. མཛེར་པ་ (*Jä.*).

མཛུག་གུ *mdsug-gu* colloq. a finger v. མཛུབ་མོ་. མཛུག་གུ་འཛུགས་ས་ where a finger can be thrust in; place or thing pointed out definitely, as it were by the fore-finger: ལྷ་མ་དང་སྟོབ་མ་ལ་མཛུག་གུ་འཛུགས་ས་ the object which both the lama and his pupil can point to (*A. 156*).

མཛུབ་མོ་ *mdsub-mo* तर्जनी, अङ्गुली (vulg. མཛུག་གུ་ or མཛུབ་གུ་ *mdsub-gu*) 1. finger, esp. fore-finger: མཛུབ་མོ་བསྐྱེད་ས་ཏེ་ཁ་གཤགས་ཀྱིས་ལ་འགྲོ་ raising your fingers go on merrily; གནན་སྟོན་མཛུབ་མོས་སྟོང་ to point to others faults with the finger (*Rdsa 17, 23*). The different fingers are: མཐེབ་མོ་ or མཐེམ་ the thumb; མཛུབ་མོ་ or ཕྱིགས་མཛུབ་ the fore-finger; སྟོན་ལ་ད་ or པར་མཛུབ་ or ཀན་མ་ (*Med. Jä.*) the middle-finger; སྟོན་མཛུབ་ or མིང་མེད་ the fourth finger; མཐེ་པ་ or ཐེ་ཕུང་ or མཛུབ་ཕུང་ in *C.* the little-finger. 2. toe; claw. མཛུབ་ཀེར་ *mdsub-ker*—ཁྱེར་ or—ཁྱེར་ a stiff finger; མཛུབ་བརྒྱུངས་ *mdsub-brkyañs* an extended finger; མཛུབ་ཁྱིམ་ *mdsub-skyis* finger-ring. མཛུབ་ཁྱིམ་ *mdsub-khrid* lit. leading by the finger; a pointing with the finger, hint, intimation, direction: སྟོན་ཐེ་ཚེས་སེལ་བའི་མཛུབ་ཁྱིམ་བྱས་། he made an intimation that removed every scruple of the mind (*Jä.*). མཛུབ་གང་ *mdsub-gañ* a measure equal to the space between the tops of the thumb and the fore-finger; མཛུབ་མོ་མེད་པ་ one without fingers; མཛུབ་རྩེ་ *mdsub-rtse* tip of a finger (*Cs.*); མཛུབ་ཚིགས་ *mdsub-tshigs*

joint of a finger. མཛུབ་ཤ་ *mdsub-sha* lit. the finger-cap, a thimble.

མཛེ *mdse* ལུ་ཆུ་ leprosy, believed to be caused by *Lu* or water demons when they get offended from any cause, and is therefore also called ཁྱུ་ནད་. It is described as of thirty-six kinds. མཛེ་ཁྱུ་ *mdse-klad* the brains of the head of one who has died from leprosy: མི་གསོང་མཛེ་ཁྱུ་ཁྱི་གནག་ཁྱུ་ལ་ as to what is unclean, there are the brains of a leprous person, dogs-flesh, pus, etc. (*A. 12*). མཛེ་ཚོད་ a very dreadful type of leprosy མཛེ་ཚོད་འབྱུང་བུ་རྩ་ཚིགས་ (*Ya-sel. 11*); མཛེ་ཅན་འཛེམས་པའི་རྒྱལ་པ་ *mdse-can hjoms-pahi jag-pa* = རུ་རྩ་ *ru-rta* a kind of spicy root used in medicine (*Sman. 109*).

མཛེ་མོག་ *mdse-rmog* a kind of helmet (*Jig. 31*).

མཛེར་པ་ *mdser-pa* or འཛེར་པ་ 1. = ཟེར་བ་ or རྒྱད་འཛེར་བ་ to speak. 2. a knot, excrescence of the skin, wart, etc.; also, a knag or knot in wood; མཛེར་མལ་ *mdser-mal* knot-hole in wooden boards.

མཛེས་པ་ *mdses-pa* also, collq. “*dse-po*,” handsome, fine, charming. མཛེས་པ་བཞིན་འདུག་ appears very nice; བུ་མོ་མཛེས་པ་ sweet daughter! རི་བོ་ནགས་ཆལ་དུ་མ་མཛེས་པ་། a mountain beautified by numerous woods; fig.: ཟླ་ལམ་མཛེས་པ་། conduct outwardly fair (*Dsl.*); མཛེས་བཟླག་ *mdses-bkrag* lustrous; beautiful and bright: བཞིན་རས་ཀྱི་མཛེས་བཟླག་ཉམས་པགས་པའི་གཏེར་མ་མང་བས་། the lustre of his countenance had faded, the wrinkles on his skin were many (*Khrid. 48*). མཛེས་སྐྱུ་ lit. handsome body idiomatically: fine health: མཛེས་སྐྱུ་ཟབ་བཞིན་ཀྱི་ངོས་ being in excellent health (*Yig. k. 48*). མཛེས་དགའ་ *mdses-dgah* delightful; མཛེས་ཚེས་ [one who naturally indulges in pleasure] *S.*; མཛེས་ལྗན་མ་ a handsome woman (*A.K. 111-13*); མཛེས་ཕུག་ *mdses-ṣdug* = མཚན་ཕུག་ very

𑂔𑂗𑂢𑂰 *hdsar-wa* 1. taking dinner
at midday. 2. pf. 𑂔𑂗 *h̄zar*, fut. 𑂔𑂗𑂰
gzar, to suspend, to hang up, to fling
across or over, to put over one's shoulder.

2 རྩོན་པ་ *hdsin-pa* pf. བཟུང་ *bzuñ* or ཟུང་ *suñ*
 fut. གཟུང་ *gsuñ*; often takes the form ཟུན་པ་;
 also occurs as བཟུང་ in all tenses: 1. to lay
 hold of, to seize, to grasp; frq. requiring
 གམ་ attached to object seized, e.g., ལག་པ་གམ་
 to grasp a person's hand; མགོ་གམ་ taking
 hold of the head; མི་གམ་འཛིན་པ་ to catch a man,
 frq.: རྒྱུང་མར་འཛིན་པ་ to take as wife (*Glr.*);
 ལག་ན་རལ་གྱི་ to hold a sword in one's hand
 (*Glr.*); བཟུང་བས་མི་ཟུན་ though grasped it is not
 held. 2. to uphold, support: བདག་གི་གཟུང་
 བརྒྱུད་འཛིན་པའི་རྒྱལ་བུ། a prince upholding my
 race (*Glr.*); རང་པའི་ཙམ་བཟུང་བས་ as he upheld

the Buddhist faith. 3. to realise, comprehend, grasp, conceive, by the mind : དབང་པོ་རྒྱུ་མཉམ་ཀྱི་རྒྱུ་པ་ཟད་པས་ལུས་མི་རེའོན་པ་ལམ་གཞན་དུ་རེའོན་པ། “to perceive things not as they are, or not at all, in consequence of weakened senses” (*Thgy.*); with reference to mind or memory : སེམས་ལ་རེའོན་པ་; ཡིད་ལ་རེའོན་; སློལ་རེའོན་ to be taken in or grasped by the soul, mind and understanding; ཐུགས་རྗེས་ཟིན་པ་ to be kindly affected towards a person; ཐུགས་མ་ཟིན་པ་ to be not graciously inclined (*Mil. nt.*); བྱ་མོས་ཟིན་པ་ taken in love by a girl (*Pth.*); རིཁོད་རེའོན་པ་ *ri-khrod hdsin-pa* to choose the solitude of mountains; དམན་ས་རེའོན་པ་ to grasp humility, to choose lowliness (*Mil.*). 4. to consider, hold, estimate : ར་ལ་དགྲར་རེའོན་ཏེ considering me an enemy (*Dzl.*); ཡར་རེའོན་པ་, མར་རེའོན་པ་ to esteem, respect one, as a father, as a mother (*Stg.*); མེད་པ་ལ་ཡོད་པར་རེའོན་པ་ to consider the not existing as existing (*Thgr.*); གཉིས་སུ་རེའོན་པ་ to consider as two, to find a difference between two things which according to Buddhist philosophy are one and the same; དངོས་པོར་རེའོན་པ་ to believe in the reality (of a thing) (*Mil.*). 5. ཐུན་ཏི; sbst. comprehension, holding; capacity; the seizing; he that seizes, holds, occupies : རིགས་རྒྱལ་ས་རེའོན་པ་ the holder of a magic sentence, etc. 6. the dispenser : སྤྲོས་རེའོན་པ་ the dispenser of law or justice, punishment. རེའོན་པ་འབྲིས་ *hdsin-hkhris* in རྒྱུད་རྒྱལ་རྒྱལ་པ་མེད་པ་ལ་རེ་རྒྱལ་གྱི་རེའོན་པ་འབྲིས་ མི་བྱེད་པར་ (*Khrid. 28*).

རེའོན་པ་རྒྱུ་མཉམ་ *hdsin-staṅs* མུའི་བཙ་ fist [clenching the fist, a handful] S.

རེའོན་དམ་ *hdsin-dam* a sealed receipt or acknowledgement (*Rtsii.*).

རེའོན་པ་ཆེ་བ་= དུས་པོ་ཆེ་ an auspicious time (in reference to influence of the planets).

རེའོན་བྱེད་ *hdsin-byed* = རྒྱལ་པ་ མར་, ཐམ་, ཐམ་, ཐམ་, ཐམ་ pincers (*Mñon.*).

རེའོན་མ་ *hdsin-ma* 1. ཐམ་, ཐམ་, ཐམ་ earth as a receptacle of all things. 2. ཐམ་ a mid-wife.

རེའོན་མ་རེའོན་ *hdsin-ma-hdsin* ཐམ་ཐམ་ a landholder, a chieftain, one who rules over a country. རེའོན་ཆག་པ་ *hdsin-tshag-pa* to supervise, to superintend : རྒྱུད་རྒྱལ་གཞི་གཞི་ས་ནས་རེའོན་ཆག་ (*Rtsii.*).

རེའོན་ལས་ *hdsin-yas* ཐམ་, ཐམ་ n. of a great number.

རེའོན་པ་ *hdsin-pa* wrongly used for རེའོན་པ་.

རེའོན་པ་ *hdsin-pa* (ལག་པས་རེའོན་པ་) to trickle off, to let drip (from the fingers).

རེའོན་པ་ *hdsu-wa*, pf. རེའོན་པ་ to catch at, to seize on.

རེའོན་པ་ *hdsugs-pa* occasionally ཐུག་པ་ *zug-pa* རེའོན་, ཐམ་; pf. ཐུག་པ་ *hugs-pa* or ཐུག་པ་ *zugs*, fut. ཐུག་པ་ *gzugs* (trs. to རེའོན་པ་) 1. to thrust or stick into, push down, to set a plant in the ground, to set down, to set up a pillar, to raise (a standard). མི་ལ་ཐུག་པ་ to place a drinking-cup before a person; ཐུག་པ་ཐུག་པ་ thrust in the finger; ཐུག་པ་ཐུག་པ་ to set the knees on the ground, to kneel down; ཐུག་པ་ཐུག་པ་ཐུག་པ་ feast given when a little child begins to plant its feet, i.e., to walk (*Glr.*). 2. to establish, found, settle; to introduce : ཐུག་པ་ཐུག་པ་ to settle a custom and, hence, in a general sense, to begin, or set about any business, with or without ཐུག་པ་ *mgo*; ཐུག་པ་ཐུག་པ་ to offer resistance (*Pth.*). 3. intrs., to bore or force itself into, to penetrate, to take hold of, to permeate; mostly fig. : ཐུག་པ་ཐུག་པ་ the medicine has not taken hold yet, does not work; ཐུག་པ་ཐུག་པ་ཐུག་པ་ you do not cling or stick to a companion (*Mil.*). 4. to sting, like

nettles, to prick, ཚོར་རྩ་ like a thorn (*Mil.*); མི་མ་བྱ་པར་བྱེད་ the leaves sting (*Vai. sh.*); བྱ་རྒྱ་མེད་པ་ not smarting (*Vai. sh.*).

འཇུག་མ་གཏོར་ *hdsugs-gtor* the annual offerings of *torma* to spirits (*Rtsii.*).

འཇུད་པ་ *hdsud-pa* pf. བཟུད་ *btatud* also ཟུད་ *sud*, imp. ཚུད་ *tshud*, (trs. to འཇུད་པ་) to put, to lead, to guide, to induce; to insert: ཇིག་པ་ལ་འཇུད་པ་ to seduce into sin (*Pth.*); འཇུད་དེ་= བྱིན་པ་ལ་; འཇུད་འཇུད་པ་ to put or insert into; རྩོད་ཟུད་པ་ཅི་ one who puts into a vessel (*Situ. 85*).

འཇུབ་མོ་ *hdsud-mo* for མཇུབ་མོ་ 1. འཇུབ་མོ་, རྩེ་མོ་ a span, the top of the forefinger to that of the thumb. 2. འཇུབ་མོ་ the forefinger.

འཇུམ་ *hdsun* or འཇུམ་པ་ *hdsun-pa* = བཞིན་རམ་མཁུ་, བཞིན་པ་ a smile: བྱམས་པའི་འཇུམ་གྱིས་ with a friendly smile; འཇུམ་བྱེད་པ་ *hdsun-byed-pa* to smile; འཇུམ་དང་ལྡན་ *hdsun-dan-lan* smiling (*Pth.*); འཇུམ་སྟོང་བ་ *hdsun-skyon-wa* to preserve a friendly countenance, to be always mild and gentle; འཇུམ་སྟོང་ *hdsun-skyon* in a special sense, the exhortation given to a daughter on her marriage to treat visitors with a friendly smile; also fig., an engaging appearance; རྩོ་འཇུམ་ *no-hdsun* a smile: མ་ཞེ་འཇུམ་དཀར་ནག་བཞུས་ I watched whether the smile of my aunt was friendly or unfriendly (*Mil.*); རྩོ་འཇུམ་ནག་ཞེ་ *no-hdsun nag-ste* looking forbidingly; འཇུམ་ཁ་ *hdsun-kha* a smiling mouth; ལྷ་མོ་འཇུམ་ཁ་ *lha-mo hdsun-kha-ma* a smiling goddess; བུ་མོ་དང་པོ་ལྷ་མོ་འཇུམ་ཁ་ at first a girl is a smiling young goddess (*Khrid. 51*). འཇུམ་ལྷག་དུ་ *hdsun-ltag-dgye* a smile between the teeth, a sardonic smile, a grin (*Cs.*).

འཇུམ་པ་ I: *hdsun-pa* སྒྲུག་ pf. བཟུམ་ *btsum* or ཟུམ་ *sum*, fut. གཟུམ་ *gzum*, imp. ཚུམ་ *tshum* 1. to close, to shut, yet, as *Jä* points out, only in certain applications, such as to close one's eyes, to shut one's mouth: མིག་མི་འཇུམ་པར་ལྷན་ *mig mi-hdsun-par lta-shin* to have one's eyes immovably fixed upon (*Dzl.*); also པད་མའི་ཁ་ཟུམ་བཞིན་ *pad-mahi kha-sum-bshin* just as the lotus-flower closes; མ་ཁ་མི་ཟུམ་ཞིང་ *rma kha mi-zum-shin* (*Vai. sh.*) if the wound will not close. 2. to smile: འཇུམ་བག་ཅན་ *hdsun-bag-can* (of a child) sweetly smiling (*Mil.*).

འཇུམ་སྟུང་ *hdsun-mul* or འཇུམ་དུས་ལྷན་ a laugh, a smile; འཇུམ་དུས་ལྷན་ཤོར་ a smile escaped; འཇུམ་དུས་ལྷན་པ་ to smile; འཇུམ་སྟུང་སྟུང་ to smile by drawing in the lips but not breaking into laughter: ཁ་ཞེ་འཇུམ་སྟུང་སྟུང་ལྷན་པ་ (*Rdsa. 21*). འཇུམ་སྟུང་ *hdsun mu-le* as if to break out into a laughter: མ་དེ་དག་དྲག་འཇུམ་སྟུང་ལྷན་པ་ (*Rdsa. 17*).

འཇུར་བ་ *hdsur-wa* pf. བཟུར་ *bzur*, fut. གཟུར་ *gzur*, to give way, to draw back; (of a horse) to shy: ལམ་ནས་འཇུར་བ་ to step aside in a path; ལམ་ལ་འཇུར་བ་ to shun work, to evade labour (*Jä.*).

འཇུལ་བ་ *hdsul-wa* to glide, steal out or away, རྩོར་འཇུལ་བ་ to slip out or through the door; རྩལ་ or རྩལ་འཇུལ་བ་ to glide into the water, i.e., to dive. རྩལ་དུ་འཇུལ་བ་ཅི་ that which enters a hole or slips down into its den so as not be seen or captured (*Situ. 85*).

འཇུས་ *hdsus* 1. v. འཇུ་བ་. 2. a corrupt form of འཇུལ་.

འཇོག་པ་ *hdseg-pa* ཡུ་ལོ་ལྷན་, ཡུ་ལོ་ལྷན་ to climb up, to ascend, to walk up; རི་ལ་འཇོག་པ་ *ri-la hdseg-pa* to ascend a hill,

མེར་ཕྱོད་པ་ལ་འཛེག་པ་ to climb up a tree; བྱེད་ཏུ་
འཛེག་པ་པོ་ one who ascends, walks up a steep
incline (*Situ*. 85). འཛེག་པར་བྱེད་ *hdseg-par byed*,
climbs up.

འཛེང་ *hdseñ* whet-stone, hone (*Jä.*).

འཛེང་བ་ *hdseñ-wa* 1. to fight with pro-
jectiles; to throw stones. 2. to stick or
jut out, to project, to be prominent.

འཛེད་པ་ *hdsed-pa* pf. བཟེད་ *bzed*, vulg.
བཟེད་པ་, to hold out or forth.

འཛེམ་པ་ *hdsem-pa* = ཐོན་བྱེད་པ་ to shrink
from, to shun, avoid: ཆར་ལ་འཛེམ་གྱིས་ give up
or abstain from wine; མི་དགེ་བ་ལ་འཛེམ་པ་ to
shun evil; རྩོམ་ལ་མི་འཛེམ་པ་ insensible to
shame, shameless; འཛེམ་ས་གྱིས་ = ཐོང་ས་གྱིས་ do
abandon, give up! ཐྱུགས་རན་ལ་འཛེམ་པ་ to dread
going in an inauspicious direction; གཟུང་
སྐར་རན་པ་ལ་འཛེམ་ avoids going on a journey or
doing anything at an inauspicious hour
when the malignant stars are in the
ascendant; སྒྲིབ་ལ་འཛེམ་པ་ to keep off from
pollution or defilement: ལྷ་ཞིང་ལྷ་བ་ལ་ཡང་
འཛེམ་ས་གྱིས་མང་གསུང་ (*A.* 29). འཛེམ་མཛོག་ *hdsem-*
mdog = རྩོམ་གསེལ་པ་ *ho-tsha ges-pa*, shamefaced,
bashfulness, modesty (*Mñon.*); འཛེམ་པ་ཙན་
hdsem-pa-can or འཛེམ་པ་གཙན་ bashful, modest
(*Cs.*); འཛེམ་པ་མེད་ *hdsem-pa-med* immodest,
shameless; ཁྲེལ་འཛེམ་ *khrel-hdsem* modesty.

འཛེར་ *hdser* = ལྷ་དབྱངས་ *glu-gbyañs* music,
singing (*Mñon.*).

འཛེར་པ་ I: *hdser-pa* མའི་སྐྱོན་ fleshy
excrecence in the body (*Hbrom.* 18).
འཛེར་དུམ་ *hdser-dum* a round excrecence of
the body, stump-like (foot or hand).

འཛེར་པ་ II: or འཛེར་བ་ *hdser-wa* 1. =
ཟེར་པ་ to say, to speak. 2. to be hoarse;
འཛེར་པོ་ *hdser-po* hoarse; with མཛད་ *skad* id.:
མཛད་འཛེར་འཛེར་དུ་བྱེད་ to weep with a hoarse
voice (*Pth.*).

འཛེག་པ་ *hdsog-pa* ལུང་ the fist; to
fold the fist.

འཛེང་འཛེང་ *hdsoñ-hdsoñ* 1. jagged,
pointed, conical. 2. oblong, cylindrical
in *C.* (*Jä.*).

འཛེབ་བརྒྱུད་ *hdsob-brduñ* = བརྒྱུད་འཛེག་.

འཛེམ་པ་ *hdsom-pa* or འཛེམ་ས་པ་ *hdsoms-pa*
མཐའ་མཐའ་ to come or approach together, to
meet, to interlace: ལམ་འཛེམ་པ་ the crossing
of two roads; ལྷ་ལམ་ལ་འཛེམ་པ་ to meet a in
journey; ལྷ་འཛེམ་ all meeting, where all
meet; n. of a mountain pass on the road
to Lahul from Spiti (*Jä.*); རྣམ་པ་རྣམ་པ་འཛེམ་པ་
coming together of various things; མི་མང་
པ་འཛེམ་པ་ crowd, crowding in one place.

འཛེམ་པོ་ *hdsom-po* abundant, swelling,
profuse, fertile; རྩ་རྩ་ཞིང་འཛེམ་པོ་ abounding
in grass and water and wood, fertile *C.*
མཐུན་རྒྱུན་འཛེམ་པོ་ *mtshun-rkyen hdsom-po* success-
ful through a favourable concurrence of
circumstances; རྩ་རྩ་འཛེམ་པོ་ variegated, many
coloured (*Jä.*).

འཛེལ་པ་ *hdsol-pa* any error, mistake,
etc. དེ་ལ་འཛེལ་པ་གསུམ་བྱུང་ *de-la hdsol-pa gsum-*
byuñ he fell into three errors (*Jä.*).

འཛེལ་བ་ *hdsol-wa* 1. = མྱ་ཐོབ་ to mistake:
ལམ་འཛེལ་བ་ *lam-hdsol-wa* to go into the wrong
way, to miss the right way; ལྷ་བ་འཛེལ་བ་
to blunder in working. 2. to shake about,
to stir; to intermix, to confuse: ལྷ་ཞོར་ལྷ་
འཛེལ་བ་ to deliver a message confusedly,
making a mess of it (*Jä.*).

རྩ་ *rdsa* ལྷ་ clay or earthenware; gen.
རྩ་ས་ = clay. རྩ་བྱུམ་ a clay pot or jug. རྩ་ *rdsa*
in comp. is used for རྩ་ས་ as in ཆར་རྩ་ beer-
jug, རྩ་ཞིང་ water-pitcher. རྩ་ཞིང་ *rdsa-koñ*,
clay oil-burner (*Rtsii.*); རྩ་ཞིང་ *rdsa-kor*

earthen bowl, little dish ; རྩ་ཁང་ *rdsā-khañ*
pottery ; རྩ་ཕུར་ *rdsā-khuñ* clay-pit ; རྩ་ཁོག་
rdsā-khog = མདེ་ཁོག་མ, v. རྩ་མ. རྩ་མཐན་ *rdsā-*
m̄khan ལུས་ཀྱི་འཁོར་བ་ potter ; རྩ་མཐན་གྱི་འཁོར་བ་
rdsā-m̄khan-gyi hkkhor skor-wa to turn the
potters' wheel ; རྩ་མཐན་གྱི་རིག་པ་ *rdsā m̄khan-*
gyi rigs, ལུས་ཀྱི་ཀླུ་ཆུང་ the potter caste (in
India); རྩ་ཆེན་ *rdsā-chen* a large earthen pot
or vessel (for cooking purposes). རྩ་པག་
rdsā-pag a tile, or burnt brick ; རྩ་ཤར་ *rdsā-*
phor earthen cup or dish ; རྩ་བོ་ *rdsā-bo* an
earthen vessel.

ཇཱ་ཇཱ་རྩ་མ་རྩ་ ལྷ་མོ་ kettle-drum made of
burnt clay: ཇཱ་ཇཱ་དང་ཕོ་མ་ཇཱ་ལ་མོག་མ་པ་ལོ་ལ་བར་དམ་བཅས་
(*Hbrom.* p. 107). ཇཱ་ཇཱ་མེན་པོ་ ལྷ་མོ་ the large
kind of kettle-drum.

རྩ་ཆུ་ *Rdsa-chu* n. of a river in *Kham*s
said to be the head-waters of the Salwin:
ཁམས་ཀྱི་རྩ་ཆུ་ནི་བྱང་གི་དུང་འབྲུད་སྒྲུལ་ཤི་རི་བརྟུང་ནས་ཐོན་ཏེ་ཆབ་མཛོད་
དང་ཚེ་བ་སྐང་གི་ཤར་དང་འཇུ་མོགས་བརྟུང་ཡུན་ནན་དུ་འབབ་པ། the
river *Rdsa-chu* of Kham issuing from the
mountain range of *Duñ-hbud-sgrā* (conch-
shell-trumpet sound) of the north flows
through Chhamdo, Tsha-wa-gang, Jang,
Ju, etc., and entering the Chinese province
of Yunnan passes through Burmah near
Prome, emptying itself into the ocean
(*Dsam.* 32).

ᐱᐱ *rdsa-bra* in *C.* is a species of *lagomys*, a small tailless rodent.

ई'म *rdsa-ma* घट pot (unglazed, urn-shaped, bellied vessels of various size both for cooking and holding water, butter, and the like).

ह'र *rdsa-ra*, सुकाय; and ह'भ'ने सुकाय.

हृण्शेदः *rdsa-gson*, घटभेदनक, कटाहक [a
frying-vessel] S.

རྩ་ཁྱོད་ rdañ chest, box, for various stores
= བཟང་བ་ bañ-wa (Jä.).

རྩ་བ་ *rdsañ-wa*, v. རྩ་བ་ *rdsoñ-wa*.

རྩ་ངས་པ *rdsañs-pa* = མི་མངགས་པ or གཏོང་བ.

ཇུངས་ཐོ་ *rdsañs-tho* a list or register of
 messages and messengers to be sent to
 different Jongs or subdivisions of Jong
 for the collection of revenue: ཡོང་ཕུང་པ་
 ཇུངས་ཐོ་ནང་ཤར་ལ་འགོད་རྒྱུ་ལམ་ཆས་ provisions for
 delay according to the register of
 messengers (should be given) by the
 collector (*Rtsii.*).

རྩ་བ་ *rdsab* = ར་དམ or ར་དམ་རྩ་བ་ mud, mire.
 རྩ་བ་རྩོང་ *rdsab-doa* bog, slough.

ཇུབ་ཇུབ་ *rdsab-rdsub* 1. = ཇུན་པོ་ *rdsun-po*
falsehood. 2. sham, emptiness: མེ་ལམ་
ཇུབ་ཇུབ་ཅན་ *rmi-lam rdsab-rdsub-can* an empty
dream (*Cs.*).

རྩ་བ་རྩ་བ་ *rdsab-rdsob* = རྩ་བ་གླ་ mire, marl.

རྒྱུ་རྒྱུ་ I: *rdsas* 1. (མོ་རྒྱུ་རྒྱུ་) *dray*, *drayin*
an article, thing, material, object (=དོན་པོ་
པ་དཔོན་ substance): རྒྱུ་ལྟ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ white
objects appear yellow; རྒྱུ་ཁ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་
མཁའ་ the thing of yesterday is to-day no
more (*Mil.*); མི་གཙང་པོའི་རྒྱུ་ an impure thing;
དེའི་རྒྱུ་ requisites for this purpose; espe-
cially for sacrifices, sorceries, etc., hence
also used as identical with magical
agency (*Vai. sh.*). 2. བཟུ་ possessions,
property, riches: རྒྱུ་ལས་འབྱུང་པོའི་བཟོད་ནམས་ the
blessings accruing from a right applica-
tion of རྒྱུ་ wealth; རྒྱུ་ལས་ provisions,
victuals (*Pth.*); རྒྱུ་ལྟ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ all his
property (*Mil.*). 3. in philosophy:
matter; real substance, realities (*Was.*).
བཟུང་རྒྱུ་ *bśruñ-rdsas* charms, talisman.
རྒྱུ་ལྟ་ *rdsas-ldan* = འབྱུང་ལྟ་ one |possessing
property, a rich man (*Mñon.*).

+ ཇི I: rdsi=ལྷ་ rluñ or ཇི་ལྷ་ rdsi-rluñ वायु, गन्धवह the carrier of smell, i.e., the wind. ཇི་ཕྱགས་མིན་ contrary or adverse wind; བསེལ་བའི་ bsil-wahi-rdsi cool breezes; ཕྱ་ཇི phu-rdsi or ལྷ་ཇི stod-rdsi a wind

blowing from the uplands; ལུས་རྩི་ *luñ-rdsi*
or མདོ་རྩི་ *mdo-rdsi* a wind blowing at open
places where rivers meet; དྲི་རྩི་ལྗང་ *dri-rdsi-*
ldan a fragrant breeze, a wind bringing
odours of flowers; རྩི་ཆར་ *rdsi-char* rain with
wind; རྩི་ཆར་དྲག་པོ་ *rdsi-char drag-po* rain
storm; རྩི་རྒྱ་ *rdsi-rig* lit. getting a scent
of, perceiving, understanding; རྩི་རྒྱ་ནམ་ནག་
ཚལ་གསུང་བྱོན་པ་ perceiving it (also noticing
it) word came to Nagtsho (*A.* 137). རྩི་ཞེས་པ་
rdsi-ces-pa to smell, snuff, snuffle, knowing
or perceiving by smell. རྩི་གསང་བ་ *rdsi-*
gsañ-wa as met. a dog.

II: or རྩི་པོ་ *rdsi-bo* 牧人, 牧人 herdsman, shepherd, cattle-keeper; རྩི་པོ་ *rdsi-pho* a male keeper; རྩི་མོ་ *rdsi-mo* a female keeper; ཕུགས་རྩི་ *phyugs-rdsi* a herdsman; རྩི་རྩ་ *rta-dsi* stable-keeper; གན་གཤི་ *gnag-rdsi* neat-herd, རྩི་རྩ་ *ra-rdsi* goat-herd; རྩི་ཁྱི་ *khyi-rdsi* dog-feeder, རྩི་བྱ་ *bya-rdsi* person attending to poultry.

ཇི་སྒོར *rdsi-skor* shepherd's hut. *Sch.* has also: དཔེ་ཇི *dpe-rdsi* index, register.

ईम *rdsi-ma* पक्ष 1. eye-lashes. 2. कुम्भ a
pot.

Syn. མིག་གི་སྒྲིན་མ *mig-gi smin-ma* (Mñon.).

ཇེ་བ *rdsi-wa* pf. བཟིས *brdsis* or ཇེས *rdsis*, fut. བཟེ *brdsi*, imp. བཟིས *brdsis* or ཇེས *rdsis*, 1. to pound, stamp, to knead; to tread down; གཡ་རྟེ་ཚང་མ་བཟིས་ན་ if I should tread upon a thorn. 2. to oppress, to distress (*Jä.*).

ई३ *rdsihu* 1. shepherd, diminutive of
ई४ *rdsi-bo*. 2. fin of a fish (*Sch.*).

+ རྩོམ་ *rdsihu-tshos* the preparing of dishes for a noble or lama.

རྡོ་རྡོ་ *rdsig-rdsig* = རྩམ་རྩམ་ *rñam-rñam*
with ལམ་པ་, to address one harshly and threateningly.

ཇིང་ *rdsiñ* or ཇིང་བུ *rdsiñ-bu*, ཕུག་རི་ལྷོ་,
 वापी a pond, e.g., for bathing; ཇིང་མ་ཅེན་
rdsiñs-chen a large pond (Cs.).

རིང་ཐུང་མེས *rdsiñ-druñ-skyes* = བུར་ལུམ *saffron*
 ལུམ (Mñon.).

རྩེངས་ *rdsiñs* = རྩེངས་ *gru-rdsiñs* or
 རྩེངས་ *gru-gziñs* a ship.

རྩེ་ ར་ད་སུ་ = བྲ་མ་པ་ *khram-pa* or བྲ་མ་ *phra-ma*
 (*Mñon.*) དམ་ pretence, false air or show,
 also falsehood; ཡིག་རྩེ་ *yig-rdsu* a letter
 filled with falsehoods, a lying epistle.
 རྩེ་བྱ་ཤ་ feigned smile; རྩེ་བྱ་ཁྱེད་པ་ = རྩེ་བྱ་ཁྱེད་
 རྩེ་བྱ་ཁྱེད་པ་

རྩྭ་བ་ *rdsu-wa* pf. བརྩས་ *brdsus* or རྩས་ *rdsus*, fut. བརྩེ་ *brdsu*, imp. བརྩས་ *brdsus* or རྩས་ to give a deceptive representation, to make a thing appear different from what it is, to change into, to change (one's self), to be changed: མྱིན་པོར་རྩྭ་བ་ to change into a *Rakṣasa*; to disguise one's self; ལྟ་བུར་པར་རྩྭ་བ་ as a *yogi* or meditating ascetic; རྩས་ ཉི་མུའི་བ་ *rdsus-te skye-wa*, v. མུའི་བ་ *skye-wa*; འུ་རུ་རྩྭ་བ་ *ča-ru rdsu-wahi rgyu-ma* entrails feigning to be flesh, looking like flesh (*Jä.*).

རྟུ་འབྲུལ་ *rdsu-hphrul* རྟུ་འབྲུལ་ a miracle, a magical illusion, an apparent marvel, the power to cause which is considered the highest manifestation of moral acquirements; also=any delusion, miraculous appearance or transformation, etc. རྟུ་འབྲུལ་ རྟུ་འབྲུལ་ *rdsu-hphrul ston-pa* to exhibit miracles; རྟུ་འབྲུལ་འཇིག་པ་ *rdsu-hphrul hjig-pa* to destroy the illusion by seeing through it (*Mil.*). རྟུ་འབྲུལ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་ *rdsu-hphrul ni rnam-pa gsum* miracles are of three kinds:—(1) མོས་པས་བསྐྱུར་བ་ *mos-pas bsgyur-wa*—ནམ་མཁའ་སའི་ཁམས་སུ་མོས་ནས་སའི་ལྟར་དུ་འགྲོ་བ་ལྟར་འགྲོ་བ་; (2) ལུས་ཀྱིས་འགྲོ་བ་ *lus-kyis hgro-wa*—ཆས་ཉིད་ཀྱི་བྱུང་པར་ལས་བྱུང་བ་ལྟར་བྱུང་བ་

ཨ

ཨ *wa* the twentieth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the English W.; and is considered by Tibetan grammarians to be of purely Tibetan origin. It seems that the early scholars who visited India for studying Buddhist literature had their lessons in Sanskrit from Bengali pandits who could hardly have distinguished the difference between व and ब, but in later periods when the scholars of Higher Tibet and Tsang studied Sanskrit under the pandits of Western Magadha, Benares, Nepal and Kashmir, they found that the equivalent of the letter ཨ *wa* existed in the letter व and belonged to it in the manner that the Bengali letter represents both व and ब of *Devanāgrī*. Owing to this circumstance, it is said, the letter ཨ fell into disuse.

ཨ *wa* I: a gutter trough or pipe gen. made of wood in Tibet; ཨ་ཁྱ་ the mouth of a gutter; ཨ་ཆུ་ the water falling from a gutter; ཨ་མུ་ spout or beak of vessels.

ཨ II: in *Tantrik* Budh. is a symbol of that state which has neither a cause nor a consequence: ཨ་ནི་རྒྱ་རྒྱུ་མེད་པའི་སྒོ་ (K. g. ཨ, 43), and conveys the notion of extreme lightness, and subtilty; in the *Sūtras* it is also symbolical of རིག་པ་ the occult science or mysticism which it is said was needed for the diffusion of Buddhism (K. my. ྐ, 208).

ཨ III: ཨ་ག་ལ་, ཨ་མུ་ཀ་ the fox of Tibet, which is of several varieties and probably includes three distinct species. The vulg. n. is ཨ་ཚེ་ *wa-tse*. ཨ་སྒྲ་ *wa-skad* the barking of the fox; ཨ་སྒྲེས་ *wa-skyes* ཨ་ག་ལ་ཨ་ fox-born, a sly, timid person; a Tibetan proverb says: ཨ་སྒྲེས་དཔོན་དུ་བསྐོས་ཀྱང་ཀྱང་ཁྱད་པ་ཨ་ཡི་ཐུགས་སུ་མྱ་ངམ་ if a coward became appointed as chief or ruler, he would particularly play the part of a fox. ཨ་གོ་ *wa-gro* bluish fox; ཨ་གོ་གོ་ *ma-gro-gro* a grey fox (*Sch.*); ཨ་བརྒྱལ་ the fox yelps, also the crying of the fox or the jackal when it becomes rabid: ཨ་བརྒྱལ་སྐྱེས་ཀྱི་ལྷ་མ་ངན་ the bad omen of the cry of foxes, etc. (*Yascl.* 28).

† ཨ་ཏི་ *Wa-ti* n. of a sanctuary in Nepal containing the image of a Buddha called ཨ་ཏི་བཟང་པོ་ the good *Wati*. རལགས་པ་ཨ་ཏི་དང་གཉིས་སུ་མེད་ exactly like (not different from) Phags-pa Wati (*A.* 24).

ཨ་བ་ *wa-ba* goitre, of which several kinds are mentioned; བྲག་ཨ་ bloody goitre, རྩེ་ཨ་ a swelling from fat; also རདུས་ཨ་ and གཡང་ཨ་ the last being called the goitre of good luck (*Mñg.* 33). ཨ་བ་ཙན་ *wa-ba-can* one having goitre (K. g. ཨ, 344); ཨ་ཙ་ *wa-tsha* a kind of medicinal salt applied on goitre. ཨ་ཙ་ཨ་བ་འཛོམས་དྲིང་ག་ལྷག་པར་ this salt absorbs goitre and removes any fleshy excrescence.

ཨ་བྲག་དྲཀར་ *Wa-brag dkar* n. of a place in Tibet (*Loñ.* ༩, 3). ཨ་བྲག་དྲཀར་བ་ *Wa-brag*

dkarwa n. of a learned Buddhist monk born in *Wa-brag dkar* who was a pupil of the sage Potopa.

† ལྷ་ཤེ་པ་ན་ *Wa-dsa pā-na* n. of a place on the way to Urgyen, i.e., to Udyana (*S. lam* 17).

ལྷ་ར་ *wa-ra* a kind of tea which is brought to Tibet from the direction of Ladak, etc. (*Jig.* 23).

ལྷ་ར་ན་སི་ *Wa-ra-na-si*, also written ལྷ་ར་ན་སི་ བ་ར་ལ་སི་, the Indian name of the city of Benares in the neighbourhood of which Buddha first preached his doctrine.

† ལྷ་རིན་ཏ་ *Wa-rin-da* བ་རེན་ *Vārendra* Bhūmi of Bengal (*Dsam.*); modern North Bengal.

ལྷ་རུ་ན་ *wa-ru-na* བ་ལྷ་ལ་ n. of the god of water; that of a kind of plant; also of a naga (*Mñon.*).

ལྷ་ལེ་ *wa-le* or ལྷ་ལེ་ *wal-le* or ལྷ་ལེ་བ་ *wal-le-wa* clear, distinct, plain; དེ་ལོ་རྫོག་ཐུགས་ལ་ལྷ་ལེ་ ལོ་ལོ་སྤྱད་ནས་ལན་བཏབ་ its meaning having become clear to him, he replied (*A.* 34).

ལུ་ལུ་ *Wa-luñ* (the fox-valley) a district in East Nepal inhabited mainly by Tibetans lying just where the river Arun coming from Tibet enters the Himalayan gorges to join the Kosi river.

ལྷ་སི་ *wa-si* a kind of apple (*Sch.*).

ལྷ་སེང་གེ་བྲག་ *Wa-sñ-ge-brag* n. of rocky precipice with a cavern in it (regarded as a holy place) in *Mdo-Kham*s (*Deb.* ༧, 35).

ལྷ་ང་ *wañ* a Chinese title of high order akin to our title of baron, and is conferred upon the greatest personages of China, also upon the khans of Mongolia

and the regent of Tibet. In Tibet Phola, the first regent viceroy who was invested with the title of Thaudiji, was created *Wang* and was called king Mi-wang.

ལྷ་ཁྱི་ *wañ-khyi* n. of a (*Sa-bdag*) monster; ལྷ་ཁྱི་དཔལ་པོ་ is the general of the king of the *Sa-bdag* monsters.

ལྷ་ཙུན་ *Wañ-tsun* the first Chinese envoy sent by one of the early Chinese Emperors in search of the holy religion of Buddha to India: བཤེན་པ་ལྷ་ཙུན་ལྷ་ཙུན་ ལྷ་ཙུན་པ་ལྷ་ཙུན་ the messenger Wang-tsun was sent to India in search of a holy doctrine (*Grub.* 5, 4).

† ལྷ་གྱི་ *warga* བ་གྱི་ n. of a tree regarded as very holy which existed in Buddha Gaya (prob. the name by which the famous *Bodhi* tree was known): མི་རིང་པར་བྱང་རྒྱལ་གྱི་ལྷ་ ལྷ་གྱི་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་གྱི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (*Dsam.*).

ལྷ་གྱི་སྤྱི་ *wal-gyis* = ལྷ་ལེ་ *wal-le*. ལྷ་ལེ་དུག་ ལྷ་ལེ་དུག་ *wal-le drag-po htshal* n. of a fancied world supposed to exist to the south of this world (*G. Bon.*).

ལྷི་ *wi* num. fig. = 50.

ལྷི་པ་དྲ་ *wi-pa-dwa* n. of a place (*Bon. ch.* 5).

ལྷིང་ཙུན་ *Wiñ-dsun* n. of the younger brother of Jung-jung the 5th Emperor of the great T'ang dynasty.

ལྷ་ལུ་ *wu* num. fig. = 80.

ལྷ་རྫོ་ *wu-rdo*, 1. ལྷ་རྫོ་ *hur-rdo* a sling. 2. pumice stone *Sch.*

ལྷ་ཁྱི་དཔལ་པོ་ *Wun-ñiñ koñ-jo* (a Chinese name which translated into Tibetan = ལྷ་ཁྱི་དཔལ་པོ་ the lotus within the water) is the princess Wun-chung Kon-jo who

married king *Sroñ-btsan sgam-po* of Tibet in the first part of the seventh century A.D. She is adored in Tibet as an incarnation of the goddess Dolma (*Loñ. ལ, 6.*)

ཨྱ we num. fig.: 110.

ཨྱེན་ནི *Wen-dhi* n. of a famous Chinese Emperor of the *Sui* dynasty who greatly favoured Buddhism (*Grub ར, 5.*)

ཨྱེར་མ *wer-ma* a class of Bon minor deities : ཨྱེར་མ་ནང་དུ་ཨྱེར་མ་གསུམ་བརྒྱ་ཅུ་ཅེས་དང་།

བུགས་དཀར་གསུམ་བརྒྱ་ཅུ་ཅེས་པ་ནམས་ནི་ཐོན་པའི་ཨྱེན་ in the group of secret gods there are 360 deities called *Wer-ma* and also 360 called Thugskar who are Bon gods (*Bon. N.*).

ཨྱྱ wo num. fig.=140.

ཨྱྱི *wo-ti* a corruption of the term Bodhi. ཨྱྱི་བཟང་པོ་ *Wo-ti bzang-po* བོའི་བཟང་པོ་ n. of the celebrated image of Buddha located at Kirong (ཁྱེད་ཁྱོང་ on the Nepal border) (*Yig. 2.*)

ཁ

ཁ *sha* the twenty-first letter of the Tibetan alphabet, for which there is no corresponding letter either in English or in Sanskrit. Its pronunciation somewhat resembles that of "s" in the word leisure, but generally in *C* it is sounded very much like the letter ཤ *sh*.

ཁ་དཀར་ *sha-dkar* (ག་ཤ་དཀར་ or བ་ཤ་དཀར་) tin.

རྩ་ཁ་སྒྲིལ་ *sha-sgre* = རྩ་མེད་ *rna-med* earless.

ཁ་འཕགས་ *sha hchag* (མ་སྒྲུབ་པ་ *ma-sgrub-pa* or མ་འབྲིག་པ་) incomplete, imperfect or defective: རྒྱུ་འབྲིག་པ་འདྲན་གྱི་ཁྲུ་འཕགས་སྒྲུབ་འཕེན་པ་ཁ་ཕག་རིགས་ར་ཤན་ remission of taxes paid by doing work (*Rtsii.*); སྒྱུ་འབྲིག་པ་འཕགས་མ་བྱུང་ཆེས་འབྲི་ཆུག་ཟེར་བ་བྱེད་ (*D. gel. 8*).

ཁ་ཏེ་ *sha-ñe* or ཁ་ནེ་ *sha-ne* སྟོལ་ the metal lead; ཁ་ཏེ་ནག་པོ་ སྟོལ་ black lead: ཁ་ཏེ་དྲུག་འཛོམས་ཤིང་གཙོ་བོ་ལས་ལྔ་པ་ལྟར་ lead is used to remove poison and to cure putrifying flesh. ཁ་ཏེ་མཚན་ a leaden sword ཁ་ཏེ་འཕྲུལ་ཏིང་རྩ་ *sha-ñehi gtiñ-rdo* a sounding lead, plummet (*Pth.*); ཁ་ཏེ་འཕྲུལ་ཏིང་ *kuravind* [1. black salt 2. *Cyperus rotundus*] S. ཁ་ཏེ་སྒྲིལ་ = འཕྲུལ་ཏིང་ quicksilver; ཁ་ཤོག་ *sha-çog* tin foil, thin plates of lead; ཁ་དཀར་ཤོག་ tin foil.

ཁ་ཏེ་མ་ *sha-ne-ma* pounded dry cheese (*Rtsii.*).

ཁ་པ་ *sha-wa* lame; also = a lame person, but in colloq. ཁ་པོ་ *sha-wo* = cripple; རྒྱུ་ལག་ ཁ་ཅན་ having a maimed foot or hand; རྒྱུ་ལག་ལྔ་པ་ལྟར་འདྲ་ཞེས་ རྒྱུ་ལག་ལྔ་པ་ལྟར་འདྲ་ you being (to me) like my limbs, if you thus

leave us, I should be like a lame person (*Hbrom. F, 5*).

ཁ་འབྲིང་ *sha-hbrin* a corrupt form of ཁ་བས་འབྲིང་ = ཁ་བུ་ an attendant, a servant.

ཁ་ལ་ *sha-la* a corrupt form of ཁ་ལ་ཤ་ plastering on walls: སྒྱིག་པ་ལ་ཁ་ལ་བཟུབ་ plastered the walls.

ཁ་ལ་ཁང་ *Sha-la-khan* n. of one of the cells of the Dalai Lama at Potala in Lhasa (*Rtsii. 17*).

ཁ་ལུ་ *Sha-lu* (གཙང་ཁ་ལུ་) n. of a district in Tsang a few miles to the S. W. of Tashi-lhunpo with a large monastery, the seat of the famous historian and chronologist *Bu-ston Rin-po-che* better known as Buton (*Loñ. 2, 5*); ཁ་ལུ་པ་ *Sha-lu-pa* a native of *Sha-lu*; ཁ་ལུ་ལོ་ཅན་ *Sha-lu lo-chen* = Buton the author.

ཁྱ་ *shwa* or ཁྱ་མོ་ *shwa-mo* སྟོལ་, ཁ་ཅན་ resp. འབྲུ་ཁྱ་ *dbu-shwa* a covering for the head, a hat, cap; ཁྱ་ལོ་ལྔ་པ་ or ཁྱ་ལྔ་པ་ to put a cap on, འབྲུ་ལྔ་པ་ to take it off (by way of salutation); ཁྱ་ལྔ་པ་ Chinese cap, ཁྱ་ལྔ་པ་ Mongolian cap; འབྲུ་ལྔ་པ་ winter-cap, འབྲུ་ལྔ་པ་ summer hat (light felt-hats adapted to the warmer season); ཁྱ་ལྔ་པ་ hat or cap made of felt; ཁྱ་ལོ་མ་ *shwa-gos* for ཁྱ་ལོ་མ་དང་ལོ་མ་ cap and robe: ཁྱ་ལོ་མ་ལོ་མ་ལྔ་པ་ put on your cap and robe (*Rtsii. 51*). ཁྱ་ཏོག་ *shwa-tog* the top ornament of a hat prob. a button or a figure; ཁྱ་ཐུལ་ *shwa-thul* the semi-circular red patch that is put on the back of a priest's winter cloak (*Rtsii.*); ཁྱ་སྐྱ་ *shwa-snam* the woolly felt of

yellow or red of which the caps of the lamas are made in Tibet (*Rtsii*). ལྷག་ཞམ་ *shwa-gshol* the brim of a cap or hat.

ལྷ་དམར་ wearer of the red-cap, n. of the followers of the *Rñin-ma*, *Karma-pa*, and *Sa-skyapa* sects of Tibetan Buddhists.

ལྷ་མེད་ *sha-ser* yellow-cap, the ordinary name of the *Gelug-pa* sect, the reformed Buddhist school of Tibet now dominant all over Higher Asia and N. W. China. ལྷ་མེད་བཏུན་པའི་བདག་པོ་ a complementary title or address to a great lama of the Gelugpa sect of Tibet; ལྷ་མེད་བཏུན་པའི་གསལ་བྱེད་ the illuminator of the doctrine of the yellow-cap sect a title of the Dalai Lama of Tibet.

ཞག *shag* 1. clot of blood, film on tea that is cooling down or any film that is formed on liquids generally, as on milk when it is allowed to cool after being boiled. ཞག་བྱས་ clotted blood. 2. a day, but not in contradistinction to night, and is said to be of three kinds: (1) བྱིས་ཞག་ one thirtieth part of the time required by the sun to pass over the sign of the zodiac; (2) རྟེན་ཞག་ the period from sunrise to another sunrise; (3) རྩིས་ཞག་ *tshes-shag* the division of time in proportion to each increase or decrease in the lunar crescent. The day period as distinguished from the night is རྟེན་མིན་ not ཞག་ *shag*. ཞག་གྲུངས་ *shag-graŋs* the date; ཞག་གཅིག་ a day, and adv. once; ཞག་ལག་ལ་ནས་ a few days ago; ཞག་དུ་མ་མོན་པར་ after many days; ཞག་ནས་ཞག་ཏུ་ from day to day; ཞག་བདུན་ seven days, a week; ཞག་བདུན་ལྔ་གཉིད་བརྒྱད་ forty eight weeks; ཞག་མལ་ or ཞག་ས་ or ཞག་མེད་ night's lodging, temporary quarters. 3. fog, smoke, dry vapour, filling the atmosphere in autumn (*Jä*). 4. also ཞག་རྩི་ *shag-rtsi* = རྩི་ཁ་ fat or grease in a liquid state, also

fat melted and congealed again *W.*; fig. the fat of the country, fertility, ལུས་ལ་ཞག་མེད་ the country is barren (*Ma.*); ཞག་ཅན་ greasy, oily, ཞག་མེད་ lean; ཞག་པོར་ *shag-phor* a cup, or vessel for grease, the pot in which the greasy portion of the buttered tea that is poured aside at the time of taking tea is kept.

ཞག་པོ་ *shag-po* in C. colloq. = a day.

ཞག་ས་གྲོལ་ *shags-grol* = ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ the river Sitā (*Mñon.*).

ཞག་ས་པ་ *shags-pa* པ་མ་; བཀུར་པ་ a sling rope with a noose for catching birds, wild horses, and antelopes, etc.: ལྷག་ས་པའི་ཞག་ས་པ་མ་དང་ས་ལྷན་ཅིང་ རཀ་མཀུར་པ་ལྷན་ཅིང་ having been drawn in (ensnared) by the lasso of love (*A. K. 1-14*). ཞག་ས་ཐག་ *shags-thag* or ཞག་ས་དུག་ a noose; ཞག་ས་རྒྱུ་པ་ *shags-rgyab-pa* or རྒྱུ་པ་ to throw or fling the noose at an object or animal.

Syn. རམ་ཐག་ *hphen-thag*; བཟུང་ཐག་ *bzuñ-thag*; བཅིངས་ཐག་ *bciñs-thag* (*Mñon.*).

ཞག་ས་པ་ཅན་ *shags-pa-can* = ལྷ་ལྷ་པ་མིན་ *Varuṇa* the god of the sea whose chief weapon consists of a rope with a noose (*Mñon.*).

ཞང་ཀ་མ་ *Shan-ka-ma* n. of a place in Tibet; ཞང་ཀ་མ་པ་ n. of a great Lama of that place.

ཞང་ *shan* or ཞང་པོ་ *shan-po*, vulg. མ་ཞང་ *a-shan*, uncle by the mother's side, mother's brother.

Syn. མ་ཡི་ཐུན་ལྷ་ *ma-yi spun-zla*; མ་ཡི་ཐུན་ལྷ་ *ma-yi skra-ñe*; མ་ཡི་ཅང་མཚུངས་ *ma-yi tshan-mtshuñs* (*Mñon.*).

ཞང་ *Shan* n. of a district of Tsang N. of Tashi-lhunpo. ཞང་རྒྱལ་བའི་ཡོན་ཏན་ n. of a celebrated Lama of Tibet belonging to Shang (*Deb. ག, 3*); ཞང་རྒྱལ་ས་ *shan-rtags* a kind of long knife manufactured in Shang (*Jig. 31*).

ཁང་སྒོན་མུ་མེན་གཤམ་ཅན་ *shañ-blon mu-men-ga*
ga-can (mystic) = རྟག་གི་ tiger's flesh (used in
medicine) (*Sman.* 350).

ཁང་ཆ་བྱ་ *Shañ-tsha-bya* n. of one of the 36
border lands of Tibet (*Ya-sel.* 38).

ཁང་ཁྱུང་ *Shañ-shuñ* the ancient name of
the province of Guge in Ngari Khorsum,
W. Tibet; and comprised the district
bordering to the west of lake Mansarowara
where the Bon religion was first promul-
gated and where Shenrab its founder
was born. It is therefore called ཁང་ཁྱུང་
ཤང་ཤུང་ *Shang-shung* the land of the
Bon (*J. Zan.*). ཁང་ཁྱུང་བཟའ་མེ་མེག་སྒྲན་ the prin-
cess of Shang-shung who was married
to king *Sroñ-btsan Sgam-po* (*Loñ.* २, 5).
ཟེར་གཤེག་གིས་ཁང་ཁྱུང་རྒྱལ་པོའི་གུར་ནག་ལ་རྒྱབ་ one flash of
lightning fell on the black tent of the
king of Shang-shung (*A.* 19).

ཁང་རོམ་ *Shañ-rom* n. of a lama of Atis'a's
time (*A.* 102, 104).

ཁོད་ *shad* = རྟོན་ the right conjecture or
guess: དགོ་བཤེས་རྟོན་པ་ལ་ང་འཆི་བའི་ཁོད་ཏུ་འདུག་གསུང་ he
said that the lama teacher knew by guess
the time of my death (*A.* 114).

ཁྱེད་།

ཁྱེད་ *shan* or ཁན་པ་ *shan-pa* weak, feeble,
the opp. to དག་པོ་. རྩམས་ཁན་པ་ of a weak body,
of delicate health; also applied to sounds.
In colloq. is used as opp. to ལགས་པ་ well-
looking, handsome.

ཁལ་རྒྱལ་ col. for ཁལ་རྒྱལ་བཀའ་སྤྱོད་མཁའ་མཆོད་པ་ལྟ་བུ་
consultation, conference (*S. Lex.*).

ཁབས་ *shabs* 1. པ་ད, རྒྱལ་གྱི་ honorific term:
foot, feet: སྒོན་པོ་ཞིག་གི་ཁབས་ལ་འདུད་པ་ to bow
down at an officer's feet; སྐུ་ཁབས་ *sku shabs* =
"kusho" a title of respect. ཁབས་རྩུང་ཏུ་ to
the feet of....., or to....., in directions
of letters: ལུག་རྩུང་མཁའ་རྩུང་བཟའི་དབང་ལུག་མཚུངས་བྱལ་
ཆེན་པོའི་ཁབས་རྩུང་ཏུ་ to the great matchless rich

power of kindness and knowledge Phul-
Jung. ཁབས་ཇེན་པར་, ག་ཞིགས་པ་ to walk bare-
footed, ཁབས་འདེགས་པ་ to hold up or support
the feet (of another), i.e., to help; དེའི་ཁབས་
བརྒྱུངས་པའི་རྒྱུད་པའི་འག་ན་ beneath the knees of the
stretched legs of that image (*A.* 44)
ཁབས་འབས་ *shabs-hbam* gout of the feet,
rheumatic swelling in the feet (*Ya-sel.* 11);
ཁབས་བློ་ *shabs-bro* dance, ཁབས་བློ་མཛད་པ་ to dance
to music ཁབས་མ་ *shabs-ma* a woman's
drawers, under-coat; ཁབས་རྩུང་ *shabs-zuñ*
ཡུ་གཤམ་ལྔ་ pair of feet (*Yig. k.* 13); ཁབས་སུ་
ལྔ་པ་ རྒྱལ་གྱི་སྐྱུ་ལྔ་ possessed of feet, a stanza;
ཁབས་སེན་ *shabs-sen* nail of the toe, ཁབས་ལྷམ་
shabs-lham or ཁབས་ཆག་ *shabs-chag* shoe or
boot of a greatman. ཁབས་རྩིང་ *shabs-rtiñ*
heel; ཁབས་རྩེགས་ *shabs-stegs* foot-stool. 2.
the bottom, lower end or part: མཚོའི་ཁབས་ལ་
at the bottom of the lake; ཁབས་རྒྱ་ *shabs-kyu*
(in Sikk. pronounced as *chab-chu*) the
hook at the foot of a letter signifying
the vowel u in *Gram.*

ཁབས་རྒྱུ་པད་མོ་ *shabs-kyi pad-mo* = ཁབས་རྩེགས་
footstool (*Yig. k.* 1).

ཁབས་བསྐྱུལ་བ་ *shabs-bskul-wa* = དྲན་གསོས་བཏང་བ་
to refresh one's memory, to remind: བཀའ་
སྒྲོལ་རྒྱུ་འགྲུལ་ལ་ཁབས་བསྐྱུལ་བ་ to submit reminder
to high officials, to refresh their memory on
any subject (*Ya-sel.* 31). ཁབས་བསྐྱུལ་བ་ *shabs-*
bkskul shu-wa to urge, to exhort.

ཁབས་གྲུས་ *shabs-gras* or ཁབས་སྐྱུས་ in colloq. =
servant, attendant.

ཁབས་གྲུ་ *shabs-gla* = གཞོལ་གྲུ་ wages, fees such
as doctor's fee, etc. (*Sorig.* 133).

ཁབས་བཅགས་ *shabs-bcags* (*Sch.*) 1. partic. of
ཁབས་འཇགས་པ་. 2. = ཁབས་ཆགས་. 3. ground, terri-
tory (*Jä.*).

ཁབས་ཆགས་ *shabs-chags* or ཁབས་ཕུག་ resp.
shoe, boot, slippers.

ཁབས་རྟོག་ *shabs-tog* = བཀའ་རྟོག་ (སེ་བ་, པ་ད་ཆེའུ་ the
heel of the feast) fig. service; ལུག་པའི་ཁབས་རྟོག་

worship, homage (*Pag.* 5); འབས་རྟེན་ལ་འདྲིན་ རང་མ་ན་པོ་ (*Hbrom.* 15). འབས་རྟེན་པ་གཡོག་ པ་ཆེ་རིགས་ a servant of the better class or higher rank, an official; ལྷ་པོའི་སྐུ་གསུང་བུགས་ཀྱི་ འབས་རྟེན་ dispenser, benefactor. འབས་རྟེན་བྱེད་པ་ to render services; also, to feed, treat, provide, offer.

འབས་རྟེན་ *shabs-rten* 1. footstool (*Cs.*) 2. boot (*Sch.*).

Syn. རྒྱུ་ལྟེགས་ *rkañ-stegs*; རྒྱུ་ཁྲི་ *rga-khri* (*Mñon.*).

འབས་ཐོག་ *shabs-thog* (seems to be merely another form of འབས་རྟེན་) service, service rendered to superiors, i.e., to priests, convents, kings, governments.

འབས་རྩུ་ *shabs-druñ* 1. mode of address in letters, v. འབས་ 2. a servant, government-servant; འབས་རྩུ་རིན་པོ་ཆེ་ the proper title of the Dharma Raja or spiritual ruler of Bhutan (*Yig.* 8, k. 10).

འབས་འདེགས་ *shabs-hdeg*s service, in col. = འབས་ཀྱི་ *shabs phyi*: འཕྱིན་ལས་འབས་འདེགས་ལ་ ལྷག་བསམ་དཀར་བ་མཛེས་ I am discharging my official duties with zeal and earnestness (*Yig.* k. 3). འབས་འདེགས་པ་ *shabs-hdeg*s-pa one who serves as a servant.

འབས་འདྲན་ *shabs-hdren* shame, disgrace; མིའི་འབས་འདྲན་པ་ to bring shame upon another, to be a disgrace to him.

འབས་པད་ *shabs-pad* lit. the lotus-footed, is the ordinary title by which the Kalons or chief ministers of Tibet are known. འབས་པད་ལ་ = འབས་རྩུ་ཏུ་ also འབས་པད་ཐྱི་རྩུ་ཏུ་ to, at, in addressing letters to high or sacred personages; fig. for འབས་རྟེན་བྱེད་པ་ to render service to a great man, to serve him; to be a scholar, pupil.

འབས་ཀྱི་ *shabs-phyi* resp. for གཡོག་པོ་ servant (male or female), in the widest sense of

the word, servant to an individual, as well as minister of the state or the church. འབས་བྱེད་པ་ to serve (freq. in colloq.), to render any service; འབས་བྱེད་འབྲང་བ་ or འབས་འབྲིང་བ་ to follow as a servant; འམ་འབྲིང་པ་ *sham-hbrin-pa*, འམ་རིན་ *sham-rin* or འ་འབྲིང་ *sha-hbrin* = འབས་ཀྱི་ *shabs-phyi* servant (*Mñon.*).

འམ་ཆ་ *sham-cha* prob. for འམ་ཆུ་ the beak or pipe of the bellows through which the wind rushes when blown.

འམ་རིན་ *sham-rin* = ལྷ་མཁུན་ presence of a great man: འམ་རིན་དུ་བཅར་མ་བྱུང་བ་ unable to wait upon, could not interview (*Ya-sel.* 5); འམ་རིང་པ་ *sham-rin-pa* = ལྷ་མཁུན་པ་ personal attendant, a private secretary, officer in waiting, an aide de camp (*Ya-sel.* 16).

འར་པ་ *shar-wa* (fem. རྩ་མ་) decrepid, defective = ཡན་ལག་མ་ཚད་ being not in full possession of one's members: མིག་འར་ one-eyed, half or totally blind; ལག་འར་ having only one hand, halt; so in a similar manner རྒྱུ་འར་. འར་ཆག་མེད་པ་ *shar-chag med-pa* = ཆག་སྟོན་མེད་པ་ without break, deduction or defect; འར་ཆག་མེད་པ་འབུལ་བ་ to present a non-defective article (*Yig.* k. 52). འར་ལྷམ་ *shar-ltas* the winking with one eye; འར་བྱུང་ བསྐྱེད་ occasion [adherence, association] S.; འར་མ་ བྱུང་པ་ འབྲུག་སྐྱོད་ [connected with, consequent upon] S.; འར་ཞོར་ *shar-shor* = in religion or religious observance there being no imposition or mockery: ཆོས་འར་ཞོར་ལ་དམ་མཁུན་པར་.

འར་ལ་ *shar-la* 1. = 'following, succeeding' (*Schtr.*). 2. = རྩ་མ་ on the occasion of, in connection with: རྒྱུང་པོ་བཞུགས་པའི་རྩ་མ་ན་ གཞུགས་པས་ བསྐྱེད་ on the occasion of inspecting the elephant (*A. K.* 1-10).

འཕ་ *shal* honorific term = face, countenance, presence; also, mouth: འཕ་དུ་གསོལ་བ་ to offer to the mouth, to eat, drink; ལྷ་པོའི་

ལམ་ནས་གསུངས་ the king spoke; ལམ་གྱི་མྱོ་ the orifice of the face, i.e., the mouth; ལམ་ལ་མི་ ནྟུ་པ་ to be disobedient; ལམ་གྱི་མ་བཞེས་པ་འཛེབ་ to promise; ལམ་ལེན་པ་ to give assurance of; ལམ་བགྲད་པ་ and ལམ་གདང་བ་ to gape (*Sch.*); ལམ་འབྱེད་པ་ to open the mouth, ལམ་འཕྲུལ་པ་ to smile; ལམ་དཀར་ *shal-dkar* resp. for དཀར་ཡོལ་ plate or drinking vessel of porcelain; ལམ་དགོད་ *shal-dkod* lit. verbal instruction—order, direction; ལམ་དཀྱིལ་ *shal-dkyil* the face, presence (ལམ་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་ ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ moon-faced): ལམ་དཀྱིལ་མཇུག་ཞིང་གཞུང་གི་བདུད་རྩི་ལ་ཞིང་མ་སྤྱོད་ཆོག་པ་ (*Yig. k. 25*) that I may be permitted to come into your presence and enjoy the nectar of your instruction. ལམ་ *shal* placed before any ordinary noun makes of it an honorific appellation:— ལམ་སྐོམ་ *shal-skom* or ལམ་སྐྱུམ་ *shal-skyem* drink for a holy man; ལམ་སྐྱོག་མ་ *shal-skyogs* cup or goblet for honoured person; ལམ་ཁེབས་ *shal-khebs* veil cover of an image of Buddha also the veil that is put over frightful deities and obscene images; ལམ་ལྗོངས་ food for honoured men. ལམ་ཁྱིད་ *shal-khrig* oral or personal instruction (*Mil.*). ལམ་འཕྱར་བ་ *shal-hgyur-wa* to look askance, looking obliquely or turning the face sideway: ཡང་རྩྭ་རྒྱུ་མ་རིའི་གཞུག་ལག་ཁང་ན་ལམ་ཁྱར་ཏ་རའི་ལྷ་ཁང་ཞེས་བྱ་བ་ཡོད་ again in Mari Vihāra of Vajrāsana there was the temple of the goddess Dolma looking askance (*A. 58*). ལམ་རྒྱན་ *shal-rgyan* moustaches; ལམ་བད་ *shal-rbad* resp. for རབ་ད་ boasting (*Situ. 127*); ལམ་ཚུལ་ *shal-tshul* or ལམ་ཚུམ་ = ལམ་ཟམ་ pastry, cakes, etc. ལམ་ཚོམ་ *shal-tshom* resp. for ཚག་ཚོམ་ beard. ལམ་ཟག་ *shal-zag* tobacco-pipe = གང་ཟག་; ལམ་བཞུགས་ *shal-bshugs* when he lived, when he was alive: མངས་རྒྱུ་ལམ་བཞུགས་པའི་དུས་སུ་ when Buddha was living (*Sorig. 87*); ལམ་བསྐྱུ་ *shal-bçus* = བསྐྱུ་ true copy (*Situ. 23*); ལམ་བཞེད་ *shal-bshed* resp. of མཆིལ་མའི་ལྗོད་; ལམ་ཟམ་ *shal-zas* resp. for ར་ཟམ་ biscuit, cake, etc.: ལམ་ཟམ་དཀར་ལྗོད་མར་ white biscuit painted with butter

(*Rtsii.*). ལམ་ཇོ་ *shal-ho* face, presence: ཚེགས་ཆེན་ལམ་ཇོ་ lieutenant of the Dalai Lama who waits upon the president of the annual Buddhist grand congregation at Lhasa held in January and February and gen. selected from among the officials of the monastery of Daipung. The term ལམ་ཇོ་ was formerly also applied to an officer over 50 soldiers inferior to a captain (*Yig. 41*). ལམ་དངོས་ *shal-dños* bodily, in one's own body or person: མངས་རྒྱུ་ལམ་དངོས་གྱི་འཕྲུང་མ་ལུལ་ the place where Buddha was born bodily not miraculously; ལམ་དངོས་སུ་མཇུག་བར་ཡོད་ he is to be seen in person. ལམ་བསེལ་ *shal-bsil* 1. water to wash a great man's face; washing the face (of a great man). 2. = ཆབ་ལྷུག་ *chab-blug* washing bowl (*Yig. 55*); ལམ་གསེར་རྩྭ་ *shal-gser-sgron* resp. for offerings of golden lamps to Buddha; ལམ་གསོ་ *shal-gso* = རབས་བབ་ or ར་གསལ་བློན་པ་ (*Rtsii.*).

ལམ་ཤུ་ *shal-sha* = ཤུ་ཤུ་ in the presence of. ལམ་ཤུ་ནས་ = ཤུ་མདུན་ནས་ in the presence of, before: ད་ཁྱིད་ཀྱི་ལམ་ཤུ་ནས་པ་རྩྭ་དང་ཁྱིད་མེད་ (*A. 131*).

ལམ་ལྷེ་བཙུ་བྱ་པ་ *shal-lce bcu-drug-pa* the code of laws in sixteen enactments in four sections: (1) ལྷེ་བཞེས་བདེན་ཏུ་ན་གྱི་ལམ་ལྷེ་ (2) བཙུང་བཀྱིག་མ་ཁྱིམ་རའི་ལམ་ལྷེ་; (3) ནག་ཅན་ཁྱུག་གཅོད་ཀྱི་ལམ་ལྷེ་ (4) དན་འཛིན་ཆད་ལམ་གྱི་ལམ་ལྷེ་; (5) རྩྭ་འདྲ་ཟ་རྒྱུ་ལམ་ལྷེ་; (6) བསའ་པ་ལྷོད་ཀྱི་ལམ་ལྷེ་; (7) མས་པ་ཁྱུག་གི་ལམ་ལྷེ་; (8) རྩྭ་དམ་མནའ་དག་གི་ལམ་ལྷེ་; (9) ལྷུ་མ་པ་འཇུག་གི་ལམ་ལྷེ་; (10) རྩྭ་འབྲེལ་འབྲེལ་འདུམ་གྱི་ལམ་ལྷེ་; (11) ཕྱི་བྱུ་ཕྱི་རིན་གྱི་ལམ་ལྷེ་ (12) རྩྭ་ཡང་ཅོད་ཀྱི་ལམ་ལྷེ་; (13) མཐའ་འཁོབ་ཀྱི་ལམ་ལྷེ་. These thirteen enactments together with དཔལ་ལོ་རྒྱུག་གི་ལམ་ལྷེ་ the code of military regulations in three chapters make up the sixteen enactments which are in force in Tibet.

ལམ་ཆད་ *shal-chad*, v. ར་ཆད་ *kha-chad*.

ལམ་ཆེ་ *shal-che* judgment, decision; ལམ་ཆེ་པ་ *shal-che-pa* judge, magistrate.

ལམ་ཆེས་མ་ *shal-chems*, resp. of ར་ཆེས་མ་ *kha-chems* will, testament (*Mñon.*).

ཞལ་ཏ *shal-ta* 1. or ཞལ་ལྟ, audience, inspection; turn, service: བཅེ་བས་ཞལ་ཏ gracious audience (*Sorig. 134.*); ཞལ་ཏ་བྱེད་པ to serve, to inspect, review, superintend; to visit, the sick and to take care of them; ཞིང་ལ ཞལ་ལྟ་བྱེད་པ to guard the field. 2. resp. for རྟལ་དམས directions, instruction, counsel, advice: ཞལ་ཏ་ཞིབ་ཀྱིས་བྱེད་པ to ask for accurate and detailed instructions; ཞལ་ཏ་པ a page, waiter; ཞབས་ཕྱི waiting-man, servant in a convent; ཞལ་ཏ་མ *shal-ta-ma* waiting woman, chamber-maid. ཞལ་བཞུགས *shal blta-wa* (1) older form of ཞལ་ཏ་བ one waiting for what drops from his master's lips. བཅོམ་ལྡན་འདས་དགེ་སྤྲེལ་ཅི་ལྟ་བུས་ཞལ་ཏ་བ་གྱིས་པ་ལགས། O Bhagavan with what attention the *Bhikṣu* listen to thy sermons; (2) = ཞལ་ལྟ་བྱེད་པ to serve.

ཞལ་མཐུན *shal-mthun*, resp. for རྟམ་ཐུན (*Yasel. 91.*)

ཞལ་གདམས *shal-gdams* order, direction; instruction, advice: འཇིག་རྟེན་ལ་དགོས་པའི་ཞལ་གདམས་གསུངས་སོ he imparted to her useful maxims (*Ghr.*); ཞལ་གདམས་བྲིས་མཁན author, in as much as all printed books are considered to be sacred and the authors are looked upon as semi-divine.

ཞལ་བདག *shal-bdag* in large religious meetings, a lama who walks about with a wand in order to preserve good order; a verger (*Jä.*).

ཞལ་གདེབས *shal-hdeb* = རྟག་མཐུབ a free-will offering or present; subscription to any religious movement.

ཞལ་འདྲན *shal-hdon* resp. for རྟ་འདྲན.

ཞལ་པོ *shal-po* = དཀར་ཡོལ *dkar-yol* (*A. 156.*)

ཞལ་ཐོར *shal-phor* = resp. for རྟ་ཐོར tea cup.

ཞལ་བུ *shal-bu* a small cup: རོ་རངས་གྱི་དུས་སུ་རྩོམ་གྱི་བཞེད་མ་མི་རྩོམ་གྱི་ཞལ་བུ་དྲུངས་ at dawn they served me with two cups of pap, that air might not be generated (in the stomach) (*A. 156.*)

ཞལ་བུར་ *shal-bya* resp. for རྟ་བུར་ title, superscription, inscription: བྱི་ཞལ་བུར་བྲག་ལ་བསྐོས་ the inscription of the time of *Khri-lde-sroñ-btsan* was engraved on rock (*Situ. 23.*)

ཞལ་གཟིགས *shal-gzig* 1. an inscription. 2. an apparition: བཞུགས་ཞལ་གཟིགས་ཞིང་ appearing in a sitting posture (*Jä.*)

ཞལ་ཡམ *shal-yam* a joke: ལོ་རྒྱུ་བསྐྱོར་སྤྱོད་པའི་ཞལ་ཡམ(ས་)་ཡང་གསུང་གྲགས་ the *Lo-tsa-wa* also jokingly said (*A. 84.*)

ཞལ་བ *shal-wa* 1. also ཞལ་བཞུད་པ *shal bgyid-pa*, to plaster with lime or cement, to plaster or overlay with anything, e.g., with butter: མོ་ལ་ཞལ་བཞུས་ཏེ་ *sgo-la shal-bgyis-te* plastering the door with clay (*Ghr.*); ཞལ་བ་མཁན *shal-wa-mkhan* one who plasters a house or makes a floor with pebbles, etc. 2. ཞལ་ལ clay, lime-wash, cement.

ཞི་གིལ *shi-gil* chaff and other impurities removed from the grain by washing.

ཞི་བ 1. *shi-wa* to be peaceful or calm; to be pacified, be appeased; to settle, to be allayed, assuaged etc.; ཞི་བར་འགྱུར་བ to become pacified; ཞི་ལ་སོང་ *shi-la-soñ* became quiet, held their peace; ཞི་བར་བྱེད་པ to still, soothe, appease, mitigate; ཞི་བྱེད་ *shi-byed* a composing draught. 2. སྦྲུམ་སྦྲུམ་ to be wise, more particularly with reference to affections: to be dispassionate, not subject to any mental emotion. 3. རྩམས་, རྩམས་པོ།; རབ་ཞི་ རྩམས་པོ།, རྩམས་པོ། (*A. K. 111-26.*) Subst. rest, tranquility, calmness; adj. tranquil, calm; ཞི་བའི་ཆོག་ *shi-wahi-tshig* good words; soft, mild language, polite expression. རྟག་ཞི་བ་ *rtag-shi-wa* སངས་ལྷོ་མ་; eternal peace; one possessing that, a Buddha; ཞི་མཐར་བྱེད་ *shi-mthar byed* རྩམས་པོ་ལྟ་བུ་ lit. he who puts an end to all peacefulness, an epithet of Kāmadeva (*Mnoñ.*); ཞི་གནས་ *shi-gnas* for

ཞིགནས་ཀྱི་ནམ་གྲངས་ *shi-gnas-kyi rnam-graṅs* enumeration of the stages of Dhyāna (v. *K. d.* 4, 261); acc. to *Jā.* an absolute inexcitability of mind, and a deadening of it against any impressions from without, combined with an absorption in the idea of Buddha, or in the idea of emptiness and nothingness. ཞིགནས་མ་ *shi-gnas-ma* སྐྱེ་མེད་ night, mid-night (*S. Lex.*). 4. = བར་པ་མཐོ་རིམ་ (*Mñon.*), Nirvana, heavenly repose; ཞི་བར་གཤེགས་པ་ to go to rest, to die, to enter the state of eternal peace. 5. the mild deities, or mild aspect of such, as opp. to the རྩེ་བོ་ or རྩེགས་པོ་ the wrathful and terrific forms.

ཞི་བ་མཆོད་པ་ ལྷ་མོ་ *shi-wa-mchod-pa* Nandi the personal attendant Mahadeva; ཞི་བ་འབྲུང་ *shi-wa hthun* ལྷ་མོ་པ་ལ་ [to drink out of pitchers, n. of a ceremony] *S.*

ཞི་བ་ཐུས་པ་ *Shi-wa-sbas-pa* མ་འཇམ་ལྷ་མོ་ Buddhist saint born at Jalamaṇḍala in India, of *Kṣatriya* parents (*K. dun.* 55-70).

ཞི་བ་འོད་ *Shi-wa-hod* n. of a Bon deity; ཞི་བ་འོད་ཀྱི་ཞིང་ཁམས་ a fancied world of the Bon situated to the east of this world; ཞི་བ་འོད་མ་འཇམ་ལྷ་མོ་ *Shi-wa hod-ma hjam-skya* another such world further east of it (*D.R.*).

ཞི་བའི་གར་ *shi-wahi-gar* the dance of the peaceful spirits, also the ordinary dance (*Hbrom.* 94).

ཞི་བའི་གྲོང་ *shi-wahi-groñ* hermitage, the mountain retreat of saints.

Syn. རི་ཁྲོད་ *ri-khrod*; རྩོམ་པའི་གནས་ *sgom-pahi-gnas* (*Mñon.*).

ཞི་བྱེད་ *shi-byed* n. of the Tantrik Buddhist sect founded in Tibet by the sage called Phadampa. It was so called because: ལྷ་ག་བསྐྱེད་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་ལྷ་གས་ it was intended to destroy all misery and suffer-

ings by the spell of its *Mantras* (*J. Zan.*).

ཞི་མ་ *shi-ma* sieve of cane or wood; ཞི་མ་ཐོངས་རྒྱུ་བ་ *Shi-ma phoṅs-skyob* an epithet of the goddess Dolma.

ཞི་མི་ *shi-mi* or ཞི་མ་བུ་ = *shim-bu* a cat (colloq.).

ཞི་བཟག་ *shi-bskag* = རྩེང་ཁྲོ་ anger, wrath.

ཞིག་ *shig* 1. = ཅིག་ *cig*. 2. v. འཇིག་པ་ *hjig-pa*.

+ ཞིག་པོ་ *shig-po* = རྩེང་ཉིད་རྟོགས་པའི་སྒོ་འམ་གང་ཟག་ the mind or person contemplating the *Cūnyatā*, i.e., emptiness or voidity.

ཞིག་མེར་ *shigmer* a dense throng or crowd (*Jā.*).

ཞིང་ I: *shiñ* = བདག་ཉིད་ ལ་མ་ self (*Mñon.*).

ཞིང་ II 1.: ཅིང་ field, ground, soil, arable land, cultivation: ཞིང་རུང་འཛིན་པ་ one who cultivates a small field, a small farmer; བར་ཞིང་ *than-shiñ* fields on level land, རི་ཞིང་ field on hill-slope. ཞིང་ཁ་ *shiñ-kha* = ཞིང་ *shiñ*: ཞིང་ཁའི་བུ་མོ་ the girls in the field (*Mil.*); ཞིང་མོ་ *shiñ rmo* ploughs a field; ཞིང་འདེབས་པ་ to till, to sow a field. ཞིང་རྩོད་ *shiñ-rgod* rough, uncultivated field; ཞིང་རན་ *shiñ-ran* ལུ་ཅི་ཅི་ a barren bleak field; ཞིང་པ་ *shiñ-pa* husbandman, farmer; ཞིང་བུ་ *shiñ-bya* or ཞིང་གི་བུ་ husbandry; ཞིང་མུ་ *shiñ-mu* boundary of a field, land mark. ཞིང་ལས་དང་འབྲེལ་བའི་བྱ་བ་དག་ the names of farming operations:—(1) མོ་བ་ *rmo-wa*; (2) རྩོ་བ་ *rko-wa*; (3) ལུ་ལྷོ་གཤམ་པ་ *phrul-rlog-pa*; (4) བོང་བ་ *bon-wa*; (5) ས་རྩོད་ *sa-sgoñ*; (6) ས་བོན་བཅུགས་པ་ *sa-bon btsugs-pa*; (7) བསྐྱེད་པ་ *bskrun-pa*; (8) བཏབ་པ་ *btab-pa*; (9) གཏབ་པ་ *gtab-pa*; (10) བསྐྱེད་པ་ *bskyed-pa* (*Mñon.*). ཞིང་ཆུ་ *shiñ-chu* or ཞིང་ཆུ་མ་ འཛིན་པ་ irrigation, irrigated field or cultivation: འབྲུང་ཆུ་ཞིང་ཆུ་ལེགས་ན་ཆུ་ཡི་དགེ་ (*Yig.* 6).

ཞིང་གི་དྲུག་ཅུ་ *shin-gi drug-cha* one sixth of the produce of the field which is the king's due from the cultivator.

ཞིང་ III: a continuative particle annexed to verbal roots at the end of subordinate sentences, and sometimes used to connect co-ordinate verbs. Occurs in place of ཅིང་ being used after the finals: *ñ, n, m, r, or l.*

ཞིང་ས་ *shin-sa* 1. ground, soil, arable land. 2. any province: ཞིང་ས་ཆེན་པོ་ or ཞིང་ཆེན་ a large province; ལྷ་ནུག་ཞིང་ཆེན་བཅོ་བརྒྱུད་ the eighteen great provinces into which China is divided.

ཞིང་ཤེས་པ་ *shin-ñis-pa* = ལྷ་ཁམས་བདུ་ཤེས་པ་ a prosperous and peaceful kingdom (*Yig.*). ཞིང་ཤེས་པ་ ཅེས་སྒྲ་; one who knows husbandry; an agriculturist. It is also used technically to signify the soul or conscious principle.

ཞིང་ IV: མཆོད་ལྷ་, ཅེས་ sphere, body, in a religious sense: ཞིང་ཁམས་ holy or spiritual sphere; བསོད་ནམས་ཀྱི་ཞིང་དང་འཕྲུད་པ་ to enter the field of merit, to turn into the path of virtue (*Dzl.*); གཏུག་ཕྱི་ཞིང་དུ་གཟིགས་ཏེ་ seeing him in the land of conversion. ཞིང་བཅུ་ *shin-bcu* the ten spiritual spheres; སངས་རྒྱལ་གྱི་ཞིང་ *shin* the kingdom of Buddha, the land where Buddhism prevails; so also འདུལ་བའི་ཞིང་ the sphere of conversion, heaven, paradise, i.e., one of the heavens inhabited by the Buddhist gods, or even the state of Nirvana. ཞིང་ལ་ཐེབ་པ་ *shin-la phebs-pa* = བདེ་བར་གཤེགས་པ་ to go to bliss, i.e., to die. ཞིང་བཞོན་ or ཞིང་གི་བཞོན་པ་ design or plan of mansion or residence of the gods, of a Buddha or of a Bodhisattva; also = map; ཞིང་ཁམས་ *shin-kham* ཅེས་ the sphere of a Buddha's or Bodhisattva's conversion.

ཞིབ་ *shib* 1. = also ཞིབ་ཐམ་ *shib-thal* powder, fine flour, also flour in general: ཞིབ་ཐུག་ bag

of flour; ཞིབ་བཅགས་ ground into powder; ཞིབ་ཤོར་ box or bowl for flour. 2. fig. that which is minutely subdivided, details; ཞིབ་ཅུ་ *shib-cha* exactly, accurately precisely; ཞིབ་བཞོན་ *shib-bkod* details, detailed list or information; ཞིབ་ཅེན་ *shib-chen* full of details; one who inquires into every detail, or particulars; inquiring, inquisitive (*Rtsii.*); ཞིབ་བཞུས་ *shib-bltas* or ཞིབ་ཆ་བཞུས་ looking into the details: རྒྱུ་མཐུ་མཐོང་མཐོང་ཞིབ་བཞུས་ཀྱིས་ (*Rtsii.*) ཞིབ་དཔྱད་པ་ *shib-dpyad-pa* to inquire, to investigate; ཞིབ་དཔྱད་ *shib-dpyod* inquest, inquiry, investigation: བླ་མ་གཤམ་ཞིབ་དཔྱད་དུ་ཐོན་སྐབས་ལགས་ about to proceed to institute inquiry into the matter of *Tag-yab* (*Yig. k. 26*); ཞིབ་དཔྱད་པ་ *shib-dpyod-pa* one who inquires after the particulars of a matter, an investigator.

ཞིབ་པ་ *shib-pa* adj. accurate, exact; subtle, fine. ཞིབ་པར་ or ཞིབ་ཏུ་ adv. precisely, exactly, thoroughly.

ཞིབ་མ་ *shib-ma* [1. a winnowing basket; 2. a demon who was enemy of the god of love]S.

ཞིབ་མོ་ *shib-mo* कणिका, किम्वच्चान [1. particle; 2. niggardly]S.

ཞིབ་ཤེར་ *shib-ñer* minute examination or comparison of details; ཞིབ་ཤེར་བྱེད་པ་ to compare closely: རྩིང་དུ་ཡོང་སྒོ་བཞུ་བྱེད་པའི་རིགས་རྣམས་དེ་བཞིན་དེ་དཀར་ཆགས་ནང་ལྷན་ཞིབ་ཤེར་བྱས་ should minutely examine all the collections of a Jong by comparing them with the contents of the register (*Rtsii. 20*).

ཞིབ་ལྟན་གསལ་བཅར་བ་ *shib-lhan gam-bcar-wa* to present the explanation of details; to interview with a detailed statement.

ཞིབ་ལྟོངས་ *shib-lhiñs* deliberation, deliberate consideration (*Yig. 61*).

ཞིབ་ལྟུག་ *shib-lhug* = ཞིབ་རྒྱལ་ minute details (*Yig. 93*).

ཞིབ་ཞིང་ *shib-ñiñ* = མྱོན་བྱ *khron-bu* (mystic) (*Mñ. rda. 3*).

ཞིམ་པོ *shim-po* sweet, well-tasting, nice-flavoured, nutty: ཞིམ་པོ་མགོན་པོ་ལ་ཞུར་ *shim-po mgron-po-la ster* give the sweet food to your guests; ཞིམ་པོ་མེ་འདུག་ it is not nice; ཞིམ་པ་ sweets, delicacies.

ཞིམ་ཐིག་ལ་ *shim-thig-la* a medicinal herb the fruit of which is used in eye-disease: ཞིམ་ཐིག་ལེས་མིག་གི་མེང་ཐོག་ལེན་པར་བྱེད་ cataract of the eye is removed by the medicine called *shim-thig-le*.

ཞིམ་བུ *shim-bu* colloq. = ཞི་མི cat.

Syn. གྲོང་གི་སྤྱུ་ *groñ-gi spreñu*; ཀུན་ལྡན་ *kun-du-la*; ལུས་བསྐྱམས་ *luṣ-bṣkums*; བཤང་བ་ཐྱེད་ *bṣaṅ-wa sbed*; རྒྱལ་གྲོག་མིག་ *rnam-grol mig*; འབར་བའི་མིག་ *hbar-wahi mig*; བྱི་བླ་ *byi-bla*; བྱི་མ་ *byi-xa* (*Mñon.*).

ཞིལ་མ་ *shil-ma* = ཀོན་བྱ *kon-bu* or སུན་བྱ *skun-bu*.

ཐུ་མཁན་ *shu-mkhan* 1. a petitioner. 2. a metter [མཚུ་ཀ the areca or beetle-nut tree] *S.*

ཐུ་དག་ *shu-dag* improvement, correction, revision, examination; the word was also stated by a lama from Lhasa to mean “exercise and practice” in a language or in any subject of study: ཁྱོད་ལ་ཐུ་དག་གྲག་པ་དགོས་ you require further practice. ཐུ་དག་བྱེད་པ་ to mend, improve, correct, revise; རང་ཁྱུད་ཐུ་དག་བྱེད་པ་ to examine and reform one's own character or disposition. ཐུ་དག་མཁན་ *shu-dag-mkhan* reviser, corrector, censor (*Cs.*); ཐུ་ཅེ་ *shu-che* revisor or comparer of the translation with the original Sanskrit texts; ཐུ་ཅེན་གྱི་ལོ་ཙ་པ་ *shu-chen-gyi lo-tsa-wa* a great revisor or commentator (of Sanskrit writings).

ཐུ་འདེགས་ *shu-hdegṣ* = གཟིགས་རྟེན་ *gzigs-rten* a present accompanying a petition.

ཐུ་བ་ *shu-wa* I pf. བཞུས་ or ཐུས་, fut. གཞུ་ *gshu*, = མེས་པ་ (*Mñon.*). 1. to melt: བཞུ་བྱེད་གསེར་ gold to be melted; ཐུ་བའི་ཁམས་ whatever is melting or fusible; ཐུ་ it melts; རྫོང་ཐུ་ dissolving into light. 2. to digest: ཐུ་བྱེད་གྱི་སྒྲན་ digestive medicine; མ་ཐུ་བ་ undigested; རྩམ་མ་ཐུ་བ་ undigested food; མ་ཐུ་བའི་ནད་ indigestion, sufferings arising from it; མ་ཐུ་བརྫུ་བ་ to decompose what is undigested (*Jā.*).

ཐུ་བ་ II: 1. pf. ཐུས་ *shuṣ*, a vb. used chiefly in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying: to ask, to request; to beg, to petition: ཁོ་རང་གིས་སྒྲུ་མ་ལ་ནང་དུ་འཇོག་པར་ཐུས་པས་ he having begged the lama to come indoors; also signifies constantly: to say: སྒྲོན་པོས་ཐུ་བ་པ་ལ་ཐུས་ the officer said to the king. ཐུས་པས་ཐུ་བ་ to speak or pray respectfully; to prefer a suit or petition, རྫོན་དག་ཐུ་མཁན་ one who explains his object; གནང་བར་ཐུ་བས་པས་ having said ‘I beg you will permit’, (*Glr.*)—here ཐུས་པས་ comes from ཐུ་བ་ to speak, say. རྒྱུ་མཐོང་བའི་དངོས་པོ་དག་ཐུ་བ་ I will ask of him the things lately seen, ར་ལ་གང་དག་ཐུ་བ་དེ་ལྟགས་སོ་ it is very right of you, thus to ask me about everything (*Do.*); ཐུ་བ་པོའི་དབང་དུ་མི་ལམ་ཐུས་པ་ he related the dream before the king (*Pth.*); དེ་ལ་མཁན་པོ་ཐུས་ they besought him to be their abbot; གནང་བ་ཐུ་བ་ to ask permission. 2. subst. a request, desire, petition; inquiry, question: ཐུ་བ་འབྲུག་པ་ *shu-wa hbul-wa* to make an application, to apply; ཐུ་བྱ་ *shu-khra* a petition, application. ཐུ་བྱེད་ *shu-gleñ* an address or petitionary letter; ཐུ་བྱེད་བྱེད་པ་ *shu-gleñ byed-pa* to address, accost; ཐུ་རྒྱུ་ *shu-rgyu* the subject of a petition or suit. ཐུ་མ་སྒྲོབས་པ་ *shu ma spobs-pa* = ཐུ་མ་ཐུས་པ་ or ཐུ་ཐྱུགས་མ་བཤེད་པ་ unable to pray or to memorialize; ཐུ་ཡིག་ *shu-yig*, ཐུ་བའི་ཕྱིན་ཡིག་ a petition: སྒྲུ་དཔོན་སྟགས་ལ་

འབྲུག་ཀྱི་ཡི་གེ memorial or petition presented to superiors and magistrates, &c. (*Yig. k. 1*); ཐུ་ལན *shu-lan* answer to a petition = ཡིག་ལན (*Yig. k. 10*); ཐུ་ལོག *shu-log* a feigned, false, designing suit. ཐུ་ལོག་ཕུལ་བ to backbite, to petition, accusing one falsely or maliciously. 3. v. *Jä.* for information concerning wide use of impera. of ཐུ་བ in *W.* colloq. as polite or resp. addition to most sentences.

ཐུ་ཤ *shu-sha* = ཐུ་འོ *shu-no*.

ཐུ་རྟེན *shu-rten* = ཐུ་ཡིག་གི་རྟེན *shu-yig-gi rten* ཅད་པ་ the present which is sent with a letter either as a sign of compliment or respect or as a necessary appendage to a request.

Syn. ཕྱག་རྟེན *phyag-rten*; ཐུས་ཇུས་ *gus-rdsas*; མདུན་འཇོག་ *mdun-hjog* (*Mñon.*).

ཐུ་རེ་མེན་ཁྱེད་ *shu-re hthen-khyer* discrepancy, disagreement in statements (*Rtsii.*).

ཐུ་དོན་ *shu-don* drift, subject of a petition; in a general sense = ཐུ་བ request, suit, communication etc. ཐུ་དོན་པ་ *shu-don-pa* = དོན་དག་ ཐུ་མཁན་ a pleader, advocate: ཁ་མཆུ་སྟོན་གས་ཀྱི་ཐུ་དོན་པ་ལ་ལའི་རིགས་ an advocate in a dispute is advisable on certain occasions (*D. gel. 7*).

ཐུ་འཕྱིན་ *shu-hphrin* resp. for ཡིག་ལན, ཐུ་ལན་ a reply: ཐུ་ཕྱིན་གྱི་སྒྲོ་ནས་བཤེད་པ་ཐོབ་ perceived the truth (*i.e.* became converted to Buddhism) by means of his replies (*Yig. k. 1*).

ཐུ་བཤེད་ *shu-wa-po* or ཐུ་པོ་ *shu-po* petitioner; ཐུ་མཁན་ applicant, complainant, questioner or inquirer; ཐུ་བཤེད་བརྒྱུད་ the eight interrogators of Buddha were: མ་རི་ཕུན་, མུ་མུ་ཏི་, ཀའི་མུ་ཏི་, མེ་མེ་ཏི་, ཀའི་མུ་ཏི་, ཕུ་ཏི་, ཀའི་མུ་ཏི་, ཀའི་མུ་ཏི་ (*Yig. 37*).

ཐུ་སྟོག་ *shu-skyog* in *W.* = crucible, melting spoon.

ཐུ་མར་ *shu-mar* colloq. for སྟོན་མེ་ lamp, light: ཐུ་མར་གསལ་ལ་དུངས་པ་ནི་གསལ་པོ་ལས་ཐོས་པ་མེ་ having taken a bright shining lamp he looked (*Rdsa. 13*).

ཐུ་རུ་ *Shu-ru* n. of a place in *Dwag-po* (*Deb. ག., 37*).

ཐུ་བཞེས་ *Shu-bsher* n. of a tribe, or clan in Tibet: ཁོང་གི་ཡབ་རྒྱལ་གསུམ་ཐུ་བཞེས་ (*A. 80*).

ཐུགས་ *shugs* resp. for མེ་ fire; acc. to *Jä.* the fire lighted for cremation. ཐུགས་མེར་ མཚའི་མེ་, མཚའི་མེ་ལ་ཕྱེས་ burning embers.

ཐུགས་པ་ 1. = རྩོལ་བ་ རྩོལ་བ་, རྩོལ་བ་ to cherish. (with སྟོན་པ་) to entertain in the mind. 2. (ཆོས་སྒྲོ་ལྟ་བུ་) རྩོལ་བ་, རྩོལ་བ་ to be converted to a religion, to imbibe faith. 3. རྩོལ་བ་, རྩོལ་བ་ to be involved in. 4. = རྩོལ་བ་ རྩོལ་བ་ desire.

ཐུང་ཐུང་ *shuñ-shuñ* with ཐུང་པ་ to nod or bow repeatedly, of a pigeon (*Mil., Jä.*)

ཐུད་པ་ *shud-pa* 1. = ཐུད་པ་ or ཐུམ་པ་ emaciated, to be reduced, to fall, to be or grow worse, to dwindle. 2. to twine, to twist, —to spin (*Cs.*); ཐུད་པ་ལྟ་བུ་ a spindle, distaff. 3. to hang up, to suspend in *Ts.*; ཐུད་པ་ = དུད་པ་ suspending cord.

ཐུན་མ་ *shun-ma* also ཐུན་པ་ that which is melted; ཐུན་མ་ཐུན་མ་ མཚའི་མེ་ melted gold (*A. K. 1-IV.*); ཐུན་མ་ཐུན་མ་ཐུན་མ་ཐུན་མ་ཐུན་མ་ heaps of melted gold and other metals (*Glr.*); ཐུན་མ་ཐུན་མ་ཐུན་མ་ཐུན་མ་ཐུན་མ་ like as the melting moon (its quickened reflection) clear on the lake (*A. 5*). ཐུན་མར་ *shun-mar* མཚའི་མེ་ melted butter which is repugnant to the Chinese but much liked by Tibetans.

ཐུན་མར་བཅད་པ་ *shun-thar-bcad-pa* to scrutinize, make critical examination: ཐུན་མར་བཅད་པ་ཐུན་མར་བཅད་པ་ at times he went to the lama for critical explanation of religious precepts (*Deb. ག., 45*). ཐུན་མར་བཅད་པ་ *shun-thar bcad-pa* to join

together white-heated iron by beating again.

ལྷན་ཐེགས་ *shun-thigs* sparks flying from red-hot iron.

ལྷན་མོ་ *shun-mo* melted, whatever melts easily (*Cs.*).

ལྷན་གཟུང་ *shun-bzuñ* n. of a number (*Ya-sel. 57*).

ལྷུ་པ་ *shub-pa* = ལོ་ཆ་, ལོ་ཁྲུང་ or ལྷགས་ལོས་ coat of mail (*Mñon.*).

ལྷུ་པ་ *shum-pa* 1. = ལོ་སྒྲིམ་, སྤྲོད་པ་, རྒྱུ་སྤྲོད་ cowardly, timid, apprehensive. 2. sbst. dread, dismay, faintheartedness; also, laxity, slackness: ལྷུ་པ་ལྷན་པ་ *sems-shum-nas* as I continued dismayed (*Dzl.*); དཀོན་མཆོག་གསུམ་པ་ལྷུ་པ་མེད་པར་བཀུར་བཞེས་ཀྱིས་ཕྱིན་པ་ to honour the three precious without flinching; ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་མེད་ *shum-shum-med* ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ [sticking to] S. ལྷུ་པ་མེད་པར་ energetically, with zeal, without relaxation or indolence: ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ the pupils were living idly (*Ya-sel. 17*). 3. resp. for ལྷུ་པ་ *hu-wa* to cry, to weep, lament; ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ (*A. K. 1-34*).

ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ *shum-pa mi-mñah* fearless, intrepid; of great mental fortitude; a hero.

Syn. དཔལ་པ་ *dpah-po*; ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ *snñ-stobs-can*; ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ *hjigs-med* (*Mñon.*).

ལྷུ་པ་ *shum-bu* = ལྷུ་པ་ *shi-mi*.

ལྷུ་ *shur* snout, muzzle, trunk (*Jä.*).

ལྷུ་ *shul* = ལྷུ་པ་ or ལྷུ་པ་ grown less, reduced: ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ the mouth of the lotus was slightly contracted (*Yig. 11*).

ལྷུ་པ་ *shus-sna* the head or leader of a deputation, the chief leader among joint memorialists; ring-leader; ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ again Ngog becoming the chief inquirer received lectures in the *Mādhyamika Dharma* (*A. 98*).

ལྷུ་པ་ *shus-pa* v. ལྷུ་པ་ *shu-wa*.

ལྷུ་པ་ *shus-lo* nominal inquirer: ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ then even he did not go to learn religion nominally and to acquire it in name only (*Khrid. 18*).

ཞེ་ *she* disposition, mental choice or bias, the inmost part of the mind or heart, inclination: ཞེ་ལོ་ལྷུ་པ་ *she-bkon-pa* a hating mind; ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-rkam-pa* covetous; ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-gyosñ* mischievous, bad-hearted: ཞེ་ལྷུ་པ་ ཞེ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ (*Rdsa. 14*). ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-hgems-pa* = ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ to lose spirit, to be depressed, depression of the mind: ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ (*D.R.*). ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-sgug-pa* is said to mean: to be waiting for an opportunity to find fault: ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ the wicked waiting for an occasion to do mischief to each other (*Rdsa. 23*). ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-gcod-pa* to lose courage, to resign an intention, and ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-bcad* resignation, as a Buddhist virtue (*Jä.*); ཞེ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ *she gcod-pahi-tshig* = ཞེ་ལྷུ་པ་ *tshig-rtsub* rough or rude expression; cruel words, mortifying language.

ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-thag-pa* sincerity: ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ if thinking that one should become a saint (*Arhat*) by sincerely imbibing faith in Buddhism (*Surañ. 123*).

ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-dug* damage, destruction; ཞེ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ *she-dug-byed-pa* to cause, to inflict misery or damage.

ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-hdod* = ལྷུ་པ་ (*Situ. 25*).

ཞེ་ལྷུ་པ་ *she hdras-pa* ལྷུ་པ་ [obstructed] S.

ཞེ་ལྷུ་པ་ *she-sdañ* (= vulg. ཞེ་ལྷུ་པ་) anger, rage, indignation. ཞེ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ to be angry ཞེ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ became, got angry; ཞེ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ furious, indignant. ཞེ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ལྷུ་པ་ *she-sdañ gtum-pahi dpun-pa-can* a hero, champion.

Syn. ཁྲོ་བ་ *khro-wa*; འཕྱག་པ་ *hkhrug-pa*; མ་རུངས་པ་ *ma-ruñs-pa*; མིག་རུམ་མནན་པ་ *mig-rus mnan-pa*; བསྐྱར་པོ་ཤི་སེམས་ *brlañ-pohi sems* རྩ་བུ་བ་ *sna-thuñ-wa*; གདུག་སེམས་ *gdug-sems*; སྤྱོད་བ་ *spro-thuñ-wa*; གཏུམ་པ་ *gtum-pa*; མི་བཟང་སེམས་ *mi-bzad sems*; མནར་སེམས་ *mnar-sems* (*Mñon.*).

ཞེ་མྱུང་གི་ཚེ་ལ་བ་ *she-sdañ-gi tshil-bu* = ལྷུ་གྱི་ཚེ་ལ་ *sbrul-gyi tshil-bu* snake's fat (mystic) (*Mñg.* 111).

ཞེ་ནག་པ་ *she-nag-pa* in *C.* a blackguard.

ཞེ་མ་ཁྲེལ་བ་ *she-ma khrel-wa* in སེམས་འདི་ལྷ་འདྲེ་མི་གསུམ་གྱི་ཞེ་མ་ཁྲེལ་བ་གཅིག་དགོས་པ་ལ་ (*Behu* 259).

ཞེ་མེར་བ་ *she-mer-wa* loathsome, offensive; contemptuous. Syn. ལྷུ་གྱོ་བ་ *skyugs-bro-wa* or ལྷུ་གྱོ་ག་ *skyug-log* (*Mñon.*).

ཞེ་བཟག་ *she-bshag* = ཁོང་ཁྲོ་ *khon-khro* vindictiveness, malice (*Mñon.*).

ཞེ་ལོག་ *she-log* = ཞེ་ན་ལོག་ *shen-log*.

ཞེ་སྐྱ་ *she-sun* angry, cross, ill-humoured, vexed (*Jä.*).

ཞེ་ན་ *she-na* = ཟེར་ན་ if it is said or asked; occurs rarely except in the phrase དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན་ = because ("if it is asked: because of what, that").

ཞེ་ས་ *she-sa* 1. गौरव, अविग्रह reverence, respect, courtesy, politeness: ཞེ་ས་དང་བཅས་པ་ with reverence, respectful; དེའི་དུས་སུ་མི་ས་ཕྱག་དང་ཞེ་ས་མི་ཞེས་པས་ because at that time people knew little of compliments and courtesy; ཞེ་ས་ཕྱེད་པ་ to show homage or respect; རྒྱལ་ཁྲུང་མཛོས་པའི་ཞེ་ས་འབྱུལ་བ་ to arrange mimic performances in honour of some person. 2. complimentary or honorific language: རྒྱ་བ་ཞེ་ས་སྟན་ the complimentary word for རྒྱ་བ་ is སྟན་.

Syn. དད་གུས་དང་ལྡན་པ་ *dad-gus-dañ ldan-pa*; མོས་པ་ *mos-pa*; གུས་པ་ *gus-pa*; གཅིག་ཏུ་སེམས་གཅིག་ཏུ་ *gcig-tu-sems*; ཕྱག་ཕྱེད་པ་ *phyag-byed-pa*; གུས་པར་ཕྱེད་པ་ *gus-par byed-pa* (*Mñon.*).

ཞེ་རྟོར་པོ་ཏ་ལ་ *She-hor Po-ta-la* Jehor, the city in China where emperor Kyen-long built a palace and monastery for the Dalai and the Tashi Lamas (*Loñ.* 11).

ཞེང་ *sheñ* विस्तार, परिणाह also ཞེང་ཁ་ breadth, width; ཞེང་ཅན་ broad; ཞེང་ཁ་ཆེན་པོ་ wide, spacious; ཞེང་མེད་ of small width; ཞེང་ཕྱ་མོ་ *sheñ-phra-mo*, or ཞེང་ཆུང་ *sheñ-chuñ* narrow; ཞེང་རུ་ in breadth. ཞེང་གིང་ *sheñ-giñ* or ཞེང་སྒྲིག་ས་ *sheñ-glegs* writing desk or table.

ཞེད་པ་ *shed-pa* to fear, to be afraid: བཞེད་ནས་ full of apprehensions (*Jä.*).

ཞེན་པ་ *shen-pa* 1. to desire, to long for, to be attached to, to have attraction for, (used with ལ་ *la*): ཁྱེད་ལ་ཞེན་ཅིང་ཆགས་ I love you ardently; བོད་འབངས་ང་ལ་ཞེན་ཅེ་ཞིང་དགའ་བ་རྒྱམས་ the people of Tibet that are affectionately attached to me (*Jä.*). 2. अग्रज्ज्ञि, निवास, अवमान yearning, attachment, love, longing for; greediness, covetousness; ཞེན་ལོག་ *shen-log* disgust, aversion; ཞེན་པ་ལོག་པ་ = འདྲད་པ་ལོག་པ་ to be disgusted with: ལྷུ་གྱི་ཚེ་གསལ་ལ་ཞེན་པ་ལོག་ནས་འོངས་ has come being disgusted with his kingdom, i.e., betaken to a religious life (*A.* 11). ཞེན་ཁ་ *shen-kha* or ཞེ་ཁ་ *she-kha* = ཞེན་པ་ *shen-pa*. ཞེན་ཁྲིས་ *shen-khris* or ཞེན་ཆགས་ *shen-chags* adhesion, longing for; ཞེན་དོན་ *shen-don* resp. བཞེད་དོན་ *bshed-don* object of desire; ཞེན་པ་དྲོང་ = སློབ་པ་བྱང་ forsaken, given up altogether; ཞེན་མེད་ or ཞེན་པ་མེད་ impassive, without desire; ཞེན་འཛོན་ *shen-hdsin* inclination, passion, attachment. 3. vb. to last or endure, be durable.

ཞེར་པོ་ *sher-po* mean, pitiful, coarse (*Cs.*).

ཞེལ་ *shel* = ལྷུ་ས་པ་མཐུག་ *spus-tha-mag* worst quality (*Rtsii.*); bad, mean, inferior; རབ་འབྱིང་ཞེལ་སྒྲིག་ས་ *rab hbrin shel-sogs* (*Yas.* 4) superior, middling, inferior, etc.

ཞེས *sheṣ* = so thus: ཞེས་བྱ་བ་ *sheṣ-bya-wa* so to be styled. ཞེས་པ་ *sheṣ-pa* = also thus: ཞེས་པ་བཞེད་ནས་ *sheṣ-pa brjod-naṣ* having so or thus said. ཞེས་མཚུངས་ *sheṣ-mtshuṅs* similarity in appearance, shape, or colour (*Rtsii.* 40).

ཞོ *sho* I: 1. resp. གསལ་ཞོ *gsol-sho* दधि curds, curdled milk; ཞོ་དང་ཕུར་བ་ दधिक, mixed with curds, a mixture of curds; ཞོ་འདགས་ mixing up or curdling of curd; ཞོ་ཁར་ཞིག་ fetch some curds; ཞོ་བུལ་བ་ *sho-bṣñal-wa* to place milk to curdle. ཞོ་མུ་ *sho-skya* whey, residue of milk after butter has been churned out; ཞོ་ཁ་ཆུ་ id; ཞོ་གུ་ दधिमण्ड [the liquid part of curdled milk] *S.*; ཞོ་གྲོད་ *sho-grod* curds, whey kept in the stomach of a freshly slaughtered sheep or goat (a practice of the Dok-pa herdsmen and others) (*Jig.* 7). ཞོ་ཆར་ *sho-chañ* or ཞོ་དང་ཆར་ *sho-dañ-chañ* curds and beer; ཞོ་ཉེས་ཆར་ཉེས་ *sho-ñes chañ-ñes*: རྩོད་དང་རའི་བྲུ་མའི་གཏུར་གིས་ཞོ་ཉེས་ཆར་ཉེས་བསྐྱར་བར་འདོད་ (*A.* 116); ཞོ་གླ་བ་ चनदधि thick curd; ཞོ་འབྱར་བ་ *sho-hthuñ-wa* a new born child (*Mñon.*). ཞོ་ཐྱི་ *sho-spri* or ཞོ་ཐྱིས་ पीयूष curd sweetened with sugar or honey: རྩལ་མ་བཞུད་རོ་ཅོ་རྩ་ཆར་མ་བུད་ (*Med.*). 2. milk in gen., esp. མའི་རུ་ཞོ་ *mahi nu-sho* mother's milk; ཞོ་འབྱར་དུས་ན་ during the time of suckling; ཞོ་ཐྱར་མ་ཐམ་ཐའི་དུས་ན་ after the child has been weaned; ཞོ་བཞོ་བ་ *sho bsho-wa* to milk milk. ཞོ་སྒྲེག་པ་ = ཞོ་བསྐྱབས་པ་ *sho-bṣrubs-pa* to churn milk or curds for butter (*Situ.* 76).

Syn. རབ་ཆགས་ *rab-chags*; ཕགས་མཁྱེགས་ *pagṣ-mkhregs* (*Mñon.*).

ཞོ II: a small gold weight = a little more than one half of a *tolah* or rupee; གསེར་ཞོ་གར་ one *sho* of gold, a coin; གསེར་ཞོ་གསུམ་བརྒྱ་ three hundred *sho* of gold; ཞོ་དང་སྒར་ *sho dañ srañ* the table of exchanging *sho* and *srañ*:—མ་རུལ་ five *maru* = one *māṣaka*, 16 མུ་པ་ཀ་ *mā-ṣa-ka* = one *karṣa*, 4 *karṣa* = one *srañ* (*Mñon.*). ཞོ་གར་ *sho-gañ* a full

sho = ten *skar-ma*. ཞོ་བརྒྱུད་ཞོ་ *sho-brgyad-sho* the gold of the weight of a sovereign; ཞོ་ཆ་ *sho-cha* ལུ་མ་ the colloq. term for a pair of scales for gold and silver weighing; ཞོ་ག་ *sho-ḡa* pay, wages, contribution; ཞོ་གས་ འཛོ་བ་ *sho-ḡas htsho-wa* one who subsists by the wages he earns; according to *Schtr.* a soldier, any officer that receives pay.

ཞོ III: a small spot, speck: ཞོ་ཞོ་ *sen-sho* speck on the finger-nail, མོ་ཞོ་ speck on the tooth (*Jä.*).

ཞོ་རྫོང་མར་པོ་ *sho rdo-dmar-po* a mineral drug (*Rtsii.*).

ཞོ་མུན་ *sho-rmun* occurs in *Jig.* 30. མར་བཞུད་ཞོ་རྫོང་མར་པོ་ཞོ་མུན་ཞོ་རྫོང་མར་པོ་།

ཞོ་ཁར་ *Sho-khañ* place in Tibet (*Rtsii.*).

ཞོག་ *Shog* imp. of འཛོག་པ་ n. of a place in upper U. to the east of Lhasa (*Loñ.* 3, 12).

ཞོགས་ *shogs* = མུ་རྩོ་ *sna-dro* morning, forenoon: ཞོག་ཇ་ *shog-ja* or མུ་ཞོག་ཇ་ = མུ་རྩོ་ཇ་ *sna-drohi-ja* morning tea (*Rtsii.*).

ཞོན་ *shoñ* lower, nether: ཞོན་ཁར་པ་ the lower part of the house; ཞོན་རྩ་ the lower and upper part (*Jä.*); ཞོན་ཞོན་ *shoñ-shoñ* deepened, excavated, hollow, uneven (*Cs.*).

ཞོད་ *shod* very heavy, abundant: ཆར་ཞོད་ཅེ་ *char-shod-che* very heavy rain; འདི་མ་ཡན་ཆར་ཞོད་ཅེས་པས་ because of much rain this year's harvest is good (*Ya-sel.* 28). ཞོད་གྱི་བཞེགས་ *shod-kyi-bḡegs* drought, want of rain, rainless.

ཞོན་པ་ *shon-pa* གཤེད་པ་ 1. to ride, also = འཛོགས་པ་ to climb up ཞོན་ནས་ or ཞོན་ཏི་ གཤེད་པ་ having mounted (*A. K.* 1-8); རྩ་ལ་ཞོན་པ་ to ride, on horseback; གཞིང་ས་ལ་ཞོན་ rode in a ship (*Tan., d.* 93); ཞིང་རྩ་ལ་ཞོན་མིང་ travelled

གཞན *gshan* अन्य, पर, अपर, adj. and
 sbst. another, the other, another one,
 གཞན་ཀུན་ all others གཞན་མི the other man
 or men; གཞན་ཡང་མིན་ is there another or not?
 གཞན་པས་ལྷག་པར་ more than the other; མྱོད་མ་
 གཞན་དག་ the other pupils; བུ་མོ་གཞན་པས་ཆེ་རྒྱུ་མེད་
 she is not taller than the other girls;
 གཞན་ལོན་མ་རུས་ *gshan-rdol ma-nus* others were
 not able to resist them (nobody could
 do them any harm) (*Jä.*). གཞན་སྐྱེས་པ་ *gshan-*
skyes-pa "born another's" = a slave (*Mñon*).

གཞན་ཚུན་ *gshan-skyon* བར་ཤོལ་, another's fault or defect; རང་ཚུན་མི་མཐོང་གཞན་ཚུན་མཐོང་མོས་སྒྲོང་ not seeing one's own faults but raising the finger towards other's faults. གཞན་གྱིས་ཀྱས་ *gshan-gyis-rgyas* or གཞན་གྱིས་གསོས་ བར་ཕུཅ་ nourished or fostered by others, met. the cuckoo (*Mñon.*). གཞན་གྱིས་མི་བཤི་ *gshan-gyis mi-brdsi* (གཞན་གྱིས་གནོན་མི་བྱེད་པ་ the irrepres-sible; also = དཔལ་པོའི་ཁང་པ་ *dpah-pohi khang-pa* a hero's residence (*Mñon.*). གཞན་གྱིས་ཟེན་ *gshan-gyis-zin* v. གཞན་དབང་; གཞན་གྱིས་ *gshan-rgyud* བར་འཇུག་; v. གཞན་དབང་. གཞན་བསྐྱེད་མཁའ་བཟོད་ *gshan-bṣñems-bzod* an epithet of Indra (*Mñon.*). གཞན་དག་གིས་ཤེས་པ་ one knowing the secret of others, also the knowing of it; གཞན་དང་མ་འདྲེས་པ་ exclusive, not mixing with others. གཞན་ལ་འདུལ་བ་སྟོན་བྱེད་ཀྱང་། རང་གིས་འདུལ་མི་ཚུད་པར་བྱེད་ (*K. ko.* ཁ, 347) he teaches morality to others but himself behaves immorally. གཞན་གས་ *gshan-ṣas* or གཞན་ཁ་གས་ a few others: གཞན་གས་ཤིག་ལ་བྱིན་རྒྱལ་ཤིག་བྱ་ (*A.* 114).

གཞན་དུ་ *gshan-du* elsewhere, to another place: འགྲོ་བ་ *hgro-wa* to go གཞན་དུ་ elsewhere = to go away, to start; གཞན་དུ་མ་སེམས་ཤིག་ suppose or believe nothing else, do not think that the matter can be otherwise, frq. used like: of course (*Jä.*); གཞན་དུ་ཕྱོགས་ *gshan-du-phyogs* = ཡ་རེ་ལ་ཁྱུ་ཕྱོགས་པ་ to go beyond one's boundary or jurisdiction; to go over to the enemy (*Mñon.*).

གཞན་དོན་ *gshan-don* བར་ཤི་ the interest or good of others: རྟོན་ལ་རང་དོན་མ་གྲུབ་པར་གཞན་དོན་མི་འགྱུབ་ unless (your) own interest has been first served you cannot look to other's interest (*Behu.* 249).

གཞན་དྲིང་ *gshan-driñ* 1. རྒྱལ་པོ་ self-sufficient. 2. = འགྲན་རྒྱུ་ *hgran-sla*; གཞན་དྲིང་མེད་པ་ = འགྲན་རྒྱུ་མེད་པ་ whitout a match, unrivalled; གཞན་དྲིང་མི་འཇོག་པ་ *shan-driñ mi-hjog-pa* = གཞན་ལ་འདྲི་མི་དགོས་པ་ not necessary to ask others. གཞན་

གཞན་དྲིང་ *gshan-gduñ* 1. རྒྱལ་པོ་ *rkun-po* thief, robber (*Mñon.*). 2. བར་ཤི་ལྷན་, oppressing others, tyranny; གཞན་གཞན་ཅན་ an oppressor, a tyrant.

གཞན་ནས་ *gshan-nas* 1. from some other place; གཞན་ནས་འགྲུབ་ཏུ་མེད་ it cannot be accomplished from any other quarter, by any body else (*Mil.*). གཞན་ནས་གཞན་དུ་ *gshan-nas gshan-du* to deviate from the right path, to go further and further away; བདེན་པའི་ཆོག་མི་མཐུན་ཅིང་གཞན་ནས་གཞན་དུ་བརྒྱུར་ not firmly embracing the true word he was running amiss (*K. ko.* ར, 211). 2. adv. otherwise, else, on the other hand *W.*

གཞན་སྒྲུང་ *gshan-snañ* = འདུལ་སྒྲུང་ *ḥkhrul-snañ* (*Yig.* 17). གཞན་སྒྲུང་ལ་ལུང་ *gshan-snañ a-luñ* = གཞན་སེམས་འཇོན་པ་ (*Yig.* 111).

གཞན་པ་ *gshan-pa* = གཞན་ another, the other.

གཞན་འཕྱུལ་ *gshan-hphrul* or བར་འཕྱུལ་ གཞན་འཕྱུལ་དབང་ལྱེད་ བར་འཕྱུལ་འཕྱུར་པ་ n. of a celestial region of the Buddhists, the residence of Kāmadeva (*Mñon.*).

གཞན་དབང་ *gshan-dwañ* བར་འཕྱུལ་ dependent on others. མཚན་ཉིད་གསུམ་གྱི་གཞན་དབང་ seems to imply the Sambhoga-kāya, e.g., in རྒྱུ་ལྷ་གཞན་དབང་དང་ཆོས་ལྷ་ཡོངས་གྲུབ་པོ་ (*A.* 18).

Syn. གཞན་གྱིས་ *gshan-rgyud*; ཡ་རེ་ལ་ཁྱུ་ཕྱོགས་པ་ *pha-rol-dwañ*; རང་དབང་མེད་ *rañ-dwañ-med*; བདག་དབང་མིན་ *bdag-dwañ-min*; འཇོན་པ་ཅན་ *hdsin-pa-can*; གཞན་གྱིས་ཟེན་ *gshan-gyis zin*; རང་དབང་བྱལ་ *rañ-dwañ-bral*; གཞན་དབང་མེད་ *gshan-dwañ soñ* (*Mñon.*).

གཞན་འགྱུར་ལཱ་ *gshan-hbyor-lña* acc. to Buddh. the five benefits or wealths which have accrued to others from the Buddha:—(1) the advent of Buddha; (2) his preaching the *Dharma*; (3) the establishing of his doctrine; (4) its promulgation and continuance རྗེས་འདུག་ *rjes-hjug*; (5) the

abstract pity and grace of Buddha for the suffering world (*Khrid.* 13).

གཞན་སྒྲོད་ *gshan-smod* विदूषक a slanderer, cynic; परनिन्दा the slandering others; གཞན་སྒྲོད་ཕྱིན་པ་ to slander others: བདག་བརྟན་གཞན་སྒྲོད་ཕྱིན་ཅིང་འཐབ་རྩོད་ཕྱིན་ praising self and slandering others produces quarrels.

གཞན་ཡང་ *gshan-yañ* अपिच, अपरोपि more-over, besides, furthermore [and yet, also] S.

གཞན་ལ་རག་པ་ पराधीन dependent; གཞན་ལ་རག་མ་ཡས་ from dependence on others.

གཞན་ལས་ཀྱིས་ *gshan-las-rgyal* परस्त्रय 1. victorious, triumphant over another. 2. a flower = སྤང་རྒྱུ་མེ་རྟོག་ (*Mñon.*).

གཞན་སེམས་ཡིད་གསོས་ meton བྱ་བྱག་ the cuckoo.

གཞབ་པ་ *gshab-pa* 1. to rub or touch with the hand. 2. to lick (*Sch.*).

གཞམས་པ་ *gshams-pa* incorrectly for བཞམས་པ་.

གཞར་ཡང་ *gshar-yañ* = བས་ཡང་ कदापि, कदाचित् seldom, scarcely; also = སྐར་ཡང་པ་ again afterwards; གཞར་ཡང་མེ་ never (*Jä.*).

གཞལ་པ་ *gshal-wa* a form of རེལ་བ་ तुलना, तुलन to weigh; སྤང་ལ་གཞལ་བར་རུས་ཀྱི་ though one could weigh it with a pair of scales (*Ghr.*); གཞལ་དགོས་ཀྱི་རྩིས་ articles that should be weighed; liable to duty, to custom (*Jä.*); གཞལ་དགའ་བ་ *gshal-dkah-wa* = རེལ་དགའ་བ་ (*Yig. k.* 10).

གཞལ་འཁོར་ *gshal-hkhor* and གཞལ་ཐག་ *gshal-thag*; གཞལ་ཐེམ་ *gshal-thim*; also གཞལ་ཕུལ་ शिवमात्र; གཞལ་འཁྱོས་ प्रमात्र; གཞལ་གཞི་ *gshal-gshi*, གཞལ་ཡལ་ *gshal-yal*; གཞལ་ལད་ *gshal-lad*, གཞལ་སངས་ *gshal-saṅs*; all seem to be names of numbers (གྲངས་གནས་) (*Ya-sel.* 57).

གཞལ་དུ་མེད་པ་ལྟ་བུ་ *Gshal-du-med-pa* Chu-wo n. of a fabulous river: བྱང་ལྷ་མི་སྤྱན་གྱི་ནམ་མཁའ་རིང་བ་ནིས་བྱ་བའི་ཕུལ་ཕྱོད་ས་ལས་འདས་ནས་ཡོད་ (it) is situated beyond the country called Nam-

kha-riñ-wa in Uttara-kuru (*K. d.* २, 327). གཞལ་དུ་མེད་པ་ལས་བསྐྱེས་པ་ अतुल्य परिवर्त the immeasurable; གཞལ་མེད་ *gshal-med* or གཞལ་དུ་མེད་པ་ अपमेय, अमेय, अतुल्य that which cannot be measured or weighed, imponderable, immensely great or much (*Pth*); གཞལ་མེད་ཁང་ नमात्रवेश्म the inconceivable castle.

གཞལ་ཚད་ *gshal-tshad* measure, scale, standard (*Sch.*).

གཞལ་ཡས་ *gshal-yaś* or གཞལ་ཡས་ཁང་ = གཞལ་མེད་ཁང་ विमान the castle in the air, superb mansion, castles in which the gods are supposed to live; ལྷ་གནས་གཞལ་ཡས་ཁང་ the heavens containing the superb mansions of the gods; རོ་མཚན་ལྷའི་གཞལ་ཡས་ཁང་ the wonder-residences of the gods (*A. K.* 1-4).

གཞས་ *gshas* play, sport, jest, joke (*Sch.*), གླུ་གཞས་ *glu-gshas* sportive song.

གཞི་ *gshi* or གཞི་མ་ རྒྱུ་ 1. that which gives origin to a thing, that from which it arises, ground, basis, foundation, original cause, exciting cause; དགོ་ལེགས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བའི་གཞི་ the primitive source of all happiness; གཞི་སྐྱེ་མེད་ *gshi-skye-med* without origin or birth (*Mil.*). ས་གཞི་ place, ground, locality; soil: ཁྱིམ་གྱི་ས་གཞི་ *khyim-gyi-sa-gshi*, བེང་གི་གཞི་ *shiñ-gi-gshi*, རྩོད་ཁང་གི་ས་གཞི་ *tshoñ-khañ-gi-sa-gshi* land for erecting a shop, etc. (*K. du.* ५, 499); མ་གཞི་ the main point or thing, principal thing, རྩ་གཞི་ foundation of a wall, གཞི་སེམས་ཀྱིས་, གཞི་ཚམས་ཀྱིས་ the cause; ཀླན་གཞི་ the spirit, the primeval in a special sense; the innermost essence, inherent nature. 2. = རྩ་བ་ རྒྱུ་, root or seed; རྩུང་གཞི་ *ñuñ-gshi* turnip root or seeds, ལ་ཕུག་གཞི་ radish seed; 3. རོ་མ་ རྒྱུ་, རྒྱུ་ལྗོངས་, (གནས་ལྗོངས་) ground, floor གཞི་མ་གྱུ་བའི་ a square floor; རྩུང་གི་གཞི་ the upper or top surface (*Ghr.*). 4. རྒྱུ་ལྗོངས་ residence, abode, home: གཞི་འཛིན་པ་ to take up one's

residence in a place (*Mil.*); གཞི་འདེབས་པ་ to settle, to establish one's self in a place; གཞི་མ་རབ་ཅིག་ཞོག་ནས་བཞག་གོ་ he assigned to him a nice dwelling place and established him there (*Glr.*). 5. (སྐབ་པ་ལྟ་བུའི་) གཞི་མཐུག་, གཞི་མཐུག་, བསྐྱུ, གཞི་མཐུག་, གཞི་མཐུག་ axiom, proposition, contents, tenor; basis, support. 6. also གཞི་, a definition of time or of relationship: གཞི་གཞི་ two years ago, གཞི་མཐུག་ great-great-grand father, གཞི་མཐུག་མ་ great-great-grand mother, གཞི་ཚེ་ great-great-grandchild. 7. གཞི་མཐུག་, གཞི་མཐུག་.

གཞི་དགོན་ *gshi-dgon* monastery attached to a hamlet or village, usually very small and harbouring but a few monks.

གཞི་ཐོན་རྒྱུ་མཐུག་ *gshi-sñon-skyes* as met. = lightning (*Mñon.*).

གཞི་ཅན་ *gshi-can* 1. = རྒྱལ་མཐུག་ forest, wilderness. 2. having a basis, foundation. 3. འཇམ་མཐུག་ having a floor.

གཞི་ཅན་ *gshi-chen* གཞི་ཅན་.

གཞི་ཅན་ *gshi-ches* = གཞི་ཅན་ *gal-ches* very important: བཟུང་པའི་བྱ་བ་གཞི་ཅན་པ་དང་ the works or duties of religion are very important (*A.* 126).

གཞི་ཇི་བཞེན་པ་ *gshi-ji bshin-pa* a recluse, 'who stays where he is' (*Burn.* 9-130).

གཞི་མཐུན་པ་ *gshi mthun-pa* མཐུན་པ་འདྲིལ་པ་ [same predicament, common substratum] S.

གཞི་དབ་ *gshi-deb* = མ་དབ་ *ma-deb* the principal register: སྒོར་མང་གཞི་དབ་ཟུར་གསལ་ *skor-thaŋ gshi-deb zur gsal* the accounts are clear marginally in the chief register (*Rtsii.*).

གཞི་བདག་ *gshi-bdag* 1. a local deity or rather monster, generally of the *Nāga* class, who when offended sends diseases or other calamities upon a particular village or province or on an individual. He is required to be appeased by offerings when incensed. 2. lord of the soil; may also denote a king or nobleman (*Jā.*).

གཞི་པ་ *gshi-pa* = བཞག་པ་.

གཞི་བ་ *gshi-wa* འདེབས་པ་ [a dweller] S. གཞི་བ་ འབྱུང་ *gshi-wa-hthun* = རྒྱུ་མ་མཐུག་ *skyes-ma-thag* a child just when it is born (*Mñon.*).

+ གཞི་འོ་ *gshi-wo* = གཞི་མ་ basis.

གཞི་བྱེད་ *gshi-byed* or གཞི་མ་བྱེད་ *gshis-byed* possessed of capital: ལྷ་མང་གཞི་བྱེད་ཀྱི་ཚང་པ་ at Lhasa the merchants who have capital (*Rtsii.*).

གཞི་བྱེད་ *gshi-byes* acc. to *Jā.*: native and foreign; at home and abroad. གཞི་ = one's home or place where always resident, བྱེད་ place of temporary residence, lodgings: གཞི་བྱེད་མཐུག་ཅན་ལྟ་བུ་དུས་ཀྱི་ཁྱེད་པ་ལ་འདྲིལ་པ་ (*A.* 25), he presented all dwellings at home or abroad, for the accommodation and pleasure of the clergy.

གཞི་མ་ *gshi-ma* གཞི་མ་, གཞི་མ་; = ཁྱེད་ཀྱི་ གཞི་མ་; གཞི་མ་ སྤོངས་ [substratum, abode, residence] S. གཞི་མ་བྱེད་ *gshi-ma byed* གཞི་མ་, གཞི་མ་; [receptacle, subject] S.

གཞི་མེད་ *gshi-med* = རྫོང་པ་འདྲིལ་ *Cūnyata*, emptiness, the void; also རྫོང་པ་འདྲིལ་ རྫོང་པ་འདྲིལ་ or གཞི་མེད་ the mind or the individual who meditates on the doctrine of *Cūnyatā*.

གཞི་འཛིན་པ་ *gshi-hdsin-pa* འཛིན་པ་ the world, the transmigratory existence (*Mñon.*).

གཞི་རས་ *gshi-raŋ* cloth which is spread on a table or on the ground for the placing of offerings, etc. (*Rtsii.*).

གཞིག་པ་ *gshig-pa* 1. fut. of འཇམ་པ་. 2. or གཞིགས་པ་ *gshigs-pa* to make minute inquiry of every point; to investigate, to examine: གཞི་ཅན་ལྟ་བུ་གཞིགས་པའི་ཐོན་གསལ་ all matters important and otherwise should be cleared up by minute investigation (*D. Źel.* 7); བཟོ་བྱ་མཐུག་པ་གཞིགས་པའི་དབ་གསལ་ གཞིག་དགོས་ (*D. Źel.* 11). 3. = བཞག་པ་ *bçig*:

ཐུག་པ་མེད་མོར་མོར་གཞིགས་ན་ཆེན་པོ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་མེད་ (Yas. 36).

གཞིབ་པ་ *gshib-hthuñ* = རྒྱལ་མ་ *skyegs-ma* new born (child).

✚ གཞིབ་པ་ *gshib-pa*, form of རེའིབ་པ་ *hjib-pa* = མོས་བཅའ་བ་ *sos-bcah-wa*, རྒྱལ་པོ་ལྟ་བུ་ *lce-hjib-pa*.

གཞིབས་པ་ *gshibs-pa* to put or lay in order (*Jä.*).

གཞིར་བཅས་ *gshir-bcas* colloq. = ཡོད་པ་གཞགས་ of a certainty, as a matter of course (*Yig.* 48).

གཞིལ་ *gshil*, a form of བཅེལ་.

✚ གཞིལ་པ་ *gshil-wa* 1. fut. of རེའིལ་བ་. 2. = བཅོམ་པ་, རེའིམས་པ་ or གཞིབས་པ་ or བཞིབས་ (*Nag.* 61).

གཞིས་ཀ་ *gshis-ka* 1. one's native place, country. 2. home of an agriculturist, his fixed dwelling and the field about it for cultivation, homestead: གཞིས་གཏེར་ the manager of a farm. 3. an estate, a town. (*Rtsii.*) གཞིས་ཁག་ *gshis-khag* separate estates, individual estate; གཞིས་ཁག་གི་ཐོན་མོར་ *gshis-khag-gi thon-skor* the income, proceeds of an estate (*Rtsii.* 26); གཞིས་འག་ *gshis-hog* one under or belonging to an estate, the tenant or farmer in an estate.

གཞིས་དགོན་ *gshis-dgon* = ཐོང་དགོན་ the one monastery in a village or town (*Rtsii.* 13).

གཞིས་རེ་ *gshis-rtse* abbr. of གཞི་ཀ་རེ་ *gshis-kar-tse* the town Shiga-tse in Tsang (*Rtsii.*).

གཞུ་ *gshu* I: n. of a place in Tibet situated to the north-west of Lhasa; it is also called རྩ་མོ་གཞུ་.

གཞུ་ II: 1. ཕིའཀ་, རྩལ་, བཟུ་: ཀའུ་ཀྱི་ bow, for shooting: གཞུ་བཅོས་ he constructed a bow (*Gl.*); གཞུ་བཞེང་བ་ to bend a bow; གཞུ་འཕྲུལ་ or འགཞུས་པ་ id. (*Cs.*), གཞུ་བཟུང་བ་ བཟུ་རའི་ཕུག་;

གཞུ་འཕྲུལ་ to unbend (the bow) (*Cs.*). 2. bow or arch in architecture: གཞུ་ལྷགས་ལྷུ་འཕྲུལ་པ་ 'to arch in the form of a bow' (*Cs.*). གཞུ་མཁན་ *gshu-mkhan* bow-maker; གཞུ་རྒྱུད་ *gshu-rgyud* bow-string. གཞུ་སྒྲིལ་ *gshu-sgra* བཞིམ་རྒྱུད་; the buzzing of the string of a bow. གཞུ་ཅན་ *gshu-can* བཟུ་ཅན་ a bow-man, གཞུ་ལྷན་ furnished with a bow; གཞུ་མཚན་ *gshu-mchog* ལྷན་ ཀའུ་ཀྱི་, བཟུ་ལྷན་, the bow-end, gen. 'the two ends of a bow'; གཞུ་མཚན་འཕྲུལ་པ་ to set the string to a bow. གཞུ་འཕྲུལ་པ་ *gshu-hdoms* a cord, fathom, as a standard measure, opp. to any arbitrary measure: གཞུ་འཕྲུལ་གཞུ་ one bow or fathom measure (*Bon. ch.* 9).

Syn. མདའ་འཕྲུལ་ལྷུ་ *mdah-hphen-byed*; མདའ་མ་ *mdah-xa*; མདའ་མཁན་ *mdah-xas-can*; མདའ་བཞུ་ *mdah-bshkyo*; མདའ་རྩེན་ *mdah-rten*; མདའ་ལྷུ་ལ་ *mdah-lto-wa*; མདའ་སྒྲིལ་ལྷུ་ *mdah-snun-byed*; གཞུ་མ་ *gnam-ru* (*Mñon.*).

གཞུ་བ་ *gshu-wa* to strike, lash, ལྷགས་ཀྱིས་ གཞུ་བ་ to whip.

གཞུ་རུ་ *gshu-ru* n. of a place in Tibet: གཞུ་རུ་ཏེ་བཞིན་ཅན་ཕྱིན་ he went to a place near Shuru (*A.* 81).

གཞུ་ལས་རྒྱལ་ *gshu-las-skyes* = ལྷ་མ་ལིན་ Asura demon (*Mñon.*).

གཞུག་ *gshug* = མཇུག་ 1. end, extremity: གཞུག་ལུ་, གཞུག་ལུ་ rump or ventlet of a bird; གཞུག་མ་ *gshug-ma* the tail of it; གྲུ་གཞུག་ the end of a row; ལོ་གཞུག་ལ་ at the end of the year (*Mil.*); མངག་གཞུག་ house-hold servants. 2. fut. of འཕྲུལ་པ་ *hjug-pa*.

གཞུང་ *gshuñ* I: 1. the middle, centre: རྩེ་གཞུང་ the middle, or the main channel of a river; མཚོ་ལྷོ་གཞུང་ the middle part of a lake; ལྷན་གཞུང་ *klad-gshuñ* spinal marrow; རྩེ་གཞུང་ *lce-gshuñ* the middle of the tongue; གཞུང་པ་ the middle finger; གཞུང་ནས་ in a direct way, opp. to ཐུར་ནས་ (*Jä.*). 2. government, executive: རྩེ་པ་གཞུང་ Tibetan government;

ཁྱ་གཞུང་ Chinese executive; ཁྱ་གར་གཞུང་ Indian Government; གཞུང་ཁྲ གཞུང་ཁྲ *gshuñ-khra* government order, official document; གཞུང་ཉལ་ government employ or service; གཞུང་བ་ government tenant; གཞུང་པ་ *gshuñ-pa* a government officer, one holding lands directly under government, གཞུང་མ་ *gshuñ-ma* the middle part of Lhasa, containing the government offices; གཞུང་ཚོང་པ་ *gshuñ-tshoñ-pa* government agent who sells or purchases any article (*Yig. k. 52*); གཞུང་ས་ *gshuñ-sa* government, government place, court (*Yig. 30*). གཞུང་ས་དགའ་ལྡན་ government centre at Gahdan; གཞུང་གཤེར་ *gshuñ-gser* crown gold. གཞུང་བསྐྱེད་ས་ *gshuñ-bśriñs* observing of the prevailing custom, usage or law (*Yig. 86*). 3. གཞུང་པ་, གཞུང་པ་ literary work, original text (*A. K., Yig.*): གཞུང་བསྐྱེད་ས་པ་ to compile or compose texts.

གཞུང་པ་ *gshuñ-wa* pf. གཞུང་ས་ *gshuñs*, to attend, to be heedful; attention, གཞུང་ས་པ་ heedful; *Sch.* has: 'sincere, orderly,' and for the current phrase ཡིད་གཞུང་ས་པ་ he gives; 'a quiet and prudent mind or behaviour.'

གཞུང་ལུགས་ *gshuñ-lugs* 1. སྐད་ཀྱི་ the established laws of government. གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ *gshuñ-lugs hdsin-pa* परिणायक a minster of state; government officials who hold offices under of Government. 2. = གཞུང་རབ་ཆེ་བའི་རིགས་ the original precepts, texts or scripture: གཞུང་ལུགས་ཇི་ཙམ་ཞིག་བླ་མ་ལ་མཇུག་པ་ how much knowledge of Buddha's precepts he possessed! (*A. 20*).

གཞུང་པ་ *gshud-pa* incorrect for བཟུང་པ་ *bshud-pa* *Sch.*: 'to go, to walk, to put into.'

གཞུན་ *gshun* fut. of འཇུན་པ་.

གཞུན་པོ་ *gshun-po* best of its kind: གཞུན་པོ་ ཀའི་ཐུང་པོ་ the purest gold རྩོད་ཐོག་གཞུན་པོ་ *ston-thog gshun-po* a capital crop.

✚ གཞུར་བརྟག་པ་ *gshur-brtag-pa* = ཟུར་ཟ་བ་ *sur-sa-wa* a little faulty, defective.

གཞེ་མིང་ *gshe-niñ* for གཞེས་མིང་.

གཞེ་ར་ *gshe-ra* parsley in *C. colloq.*

གཞེང་ *gsheñ*, for ཞེང་ *sheñ*.

གཞེན་ *gshen* or གཞེན་པ་ 1. the act of remembering or reminding: གཞེན་བསྐྱེད་པ་ *gshen-bśkul-wa* = རྒྱ་བསྐྱེད་པ་ to remind a person, to refresh the memory. གཞེན་བཏང་པ་ *gshen btad-pa* or གཞེན་བཏང་པ་ = གཞེན་འདེབས་པ་ to admonish, exhort (*Jä.*). 2. གཞེན་པ་ to light, kindle, inflame (*Sch.*).

✚ གཞེར་པ་ *gsher-pa* = བསྐྱེད་པ་ *bsten-pa*.

གཞེས་ *gsheş* ཡང་ཡུ་ the time after or before: གཞེས་རྒྱུང་ *gsheş-rñiñ* the day after tomorrow; ན་མིང་གཞེས་མིང་ *na-niñ gsheş-niñ* the year before last.

གཞེས་པ་ *gsheş-pa* 1. to be well, to prosper: འཛོ་ཞིང་གཞེས་པ་ enjoying life, passing it in prosperity (*Yig. k. 2*). 2. acc. to *Jä.* is resp. for to sit, stay, wait: ཟུང་ཙམ་ ཟུང་ཙམ་གཞེས་ཤིག་ wait a little.

གཞོ་བ་ *gsho-wa* incorrectly for བཞོ་བ་ v. འཇོ་བ་ *hjo-wa*.

གཞོག་པ་ *gshog-pa* 1. v. འཇོག་པ་. 2. early morning: རྒྱུང་སང་གཞོག་པ་ཤིག་ you come tomorrow morning.

གཞོག་ལྟེགས་ *gshog-stegs* arch, playful, sportive: གཞོག་ལྟེགས་ཞེས་པ་ནི་ཀུན་ཏུ་རྩི་བཤེས་ being playful at all times is termed *gshog-stegs* (*K. du. 5, 14*); གཞོག་ལྟེགས་སྒྲིག་པ་ to look in a coquettish manner.

+ གཞོག་འཕྲིད་ཀྱི་ཆོག་ *gshog-hdrid-kyi tshig* imparting hints by movements of the lips.

གཞོགས་ *gshogs* one half of the body, the side of the body: གཞོགས་གཡས་གཡོན་ the

right and left sides; གཞིགས་པ་ side ways (Sch.). གཞིགས་སྒྲོང་བ་ *gshogs-sloñ-wa* निमिज्जिकल; or གཞིགས་སྒྲོང་བྱེད་པ་ to speak aside or indirectly; གཞིགས་སྒྲོམ་ *gshogs-smo* संसूचन [indication] S. གཞིགས་སྒྲོམ་བྱེད་པ་ *gshogs-smos byed-pa* to prejudice a person against another insidiously.

གཞིང་པ་ *gshoñ-pa* घानिका, खर्पर wooden trough or tub: བྱི་གཞིང་ trough for feeding dogs and other animals; རྟ་གཞིང་ a manger.

གཞིང་ཐོགས་ *gshoñ-thogs* n. of a *yakṣa* demon who resides on the seashore at the foot of Sumeru.

ཏ་གཞིངས་ *gshoñs* = རྫོངས་ *ljoñs* valley, basin of a river; also ཡུལ་གཞིངས་ *yul-gshoñs*. གཞིངས་སྤྱོད་པ་ *gshoñs spyod-pa* = རྫོངས་རྒྱུ་བ་ gen. a monk who frequents small towns and village moving among the country folk.

གཞིན་པ་ *gshon-pa* तवण, युवा adj. young, the younger one; རྒྱལ་པོ་སྤྱོད་པ་གཞིན་པ་ *rgyal-po sku-na gshon-pa* the youthful king; བདག་གཞིན་པས་ as I am still young (*Dzl.*); གཞིན་པ་འགའ་ཞིག་ some young people (*Mil.*); གཞིན་པ་སྤྱོད་པ་ who in their younger years had no children. གཞིན་བདེ་ *gshon-bde* alacrity, youthful activity (in working): གཞིན་བདེ་རྒྱུ་ཡང་གཅིག་ (*Rtsii. 34*).

གཞིན་ལུ་ *gshon-nu* = ན་གཞིན་པ་ རྒྱལ་པོ་ a youth; གཞིན་ལུ་ཚྭ་ རྒྱལ་པོ་ the youths, an epithet of the youngest son of Mahādeva. གཞིན་ལུ་རྒྱུ་པ་ རྒྱལ་པོ་ became a youth, turned young. གཞིན་ལུ་མགྱིན་ལྷན་ *gshon-nu mgrin-ldan* = རྒྱུ་བྱི་གཞིག་ (*Mñon.*).

གཞིན་ལུ་མ་ *gshon-nu-ma* कुमारी virgin, maiden, youthful girl. གཞིན་ལུ་མ་ཚོ་ན་པས་བསྐྱུང་ལ། ཡང་ཚོ་མི་ཚོ་ན་ཁྱོས་བསྐྱུང་ཞིང་། གཞིན་ལུ་མ་ཚོ་ན་པས་བསྐྱུང་ལས། བྱད་མེད་རང་དག་གཞིན་པ་ཡིན་ a woman is never free and independent, while young she is protected by her father, in youth she is under her husband's care, and in old age she is guarded by her son (*Cān.*).

གཞིན་ལུ་ཙན་ *gshon-nu-can* = རྒྱུ་བྱི་ཞིང་ (*Mñon.*).

གཞིན་ལུ་གདོང་རྩལ་ *gshon-nu gdoñ-drug* Kumāra the son of Mahādeva who is possessed of six faces (*Mñon.*).

Syn. བྱིས་པའི་སྤྱོད་པ་ཙན་ *byis-pahi spyod-pa-can*; བཅུ་གཉིས་མིག་ལྷན་ *bcu-gñis mig-ldan*; སྒྲིན་རྩལ་བུ་ *gmin-drug-bu* (*Mñon.*).

གཞིན་མའི་ཚྭ་གས་ *gshon-mahi tshogs* = བྱ་རྒྱུང་པའི་ཚྭ་གས་.

གཞིན་རབས་ *gshon-rabs* the youthful or rising generation; the younger classes.

གཞིན་གཙགས་པ་ *gshon-ṣa chags-pa* = an adult (*Yig. 11*).

གཞིབ་ *gshob* 1. or མེ་གཞིབ་ a burn, scorch, or singe; a mark from burning; གཞིབ་ཏུ་འགྱུར་བ་ to be singed, seared (*Pth.*); རྒྱུ་བྱི་ལུ་སྐྱེས་པ་གཞིབ་ཏུ་ཐམ་ my body and soul were seared, deeply afflicted. 2. in *W.* = a crash, e.g., of a tree breaking down (*Jä.*).

གཞིམ་པ་ *gshom-pa* 1. a form of འཛོམས་པ་: རབ་ཏུ་གཞིམ་མེད་ལྱུར་ ལྷ་མཁའ་འཁྱུར་ (*A. K. 1-22*). རྒྱལ་གཞིམ་པ་ = རྒྱལ་བཅོམ་པ་, also བདུད་གཞིམ་པ་ he who has vanquished the devil. གཞིམ་ཏུ་མེད་པ་ *gshom-du med-pa* = རྩམས་པ་མེད་པ་ undepressed, never dejected: བསམ་པ་ནི་ནམ་ཡང་གཞིམ་ཏུ་མེད་པ་ his spirits were never depressed. (*Ya-sel. 31*). གཞིམ་མེད་ *gshom-med* steady, = also constant, perpetual, eternal (*Mñon.*). 2. pf. གཞིམས་ *gshoms* to be split, cracked, bruised, dented: གཞིམས་ཞིང་བྲལ་བ་ having become cracked, came apart (*Yig. k. 3*).

གཞིར་ *gshor*, v. འཛོར་ *hJOR*.

གཞིལ་པ་ *gshol-wa* 1. = འཇགས་ to flow down; to alight, dismount: རྩེབས་པས་གཞིལ་ནི་ *chibs-las gshol-te* having dismounted from his horse (*A. 7*); རྒྱུར་གྱི་རྩེ་མོ་ཆེན་པོ་གཞིལ་ནས་ as the sound of the summer drum (i.e., thunder) comes down (*Yig. k. 10*). 2. = གནས་པ་ བརྟལ་ལྷན་ to remain fixed, absorbed in:

Syn. ཀས་པ *rgas-pa* (*Mñon.*).

བཞི་བ་བསྐྱབ་པའི་མདོ་ *bshi-wa bsgrub-pahi mdo* any sūtra containing different studies each arranged under four heads or classes; for instance under the heading of མདོན་པར་འཕགས་པའི་ཚམ་བཞི་ are:—(1) ཚུལ་ཁྲིམས་མདོན་པར་འཕགས་པ་; (2) རྩོམ་པ་མདོན་པར་འཕགས་པ་; (3) བྱམས་པ་ཆེན་པོ་མདོན་པར་འཕགས་པ་; (4) སྤྱིང་རྩེ་ཆེན་པོ་མདོན་པར་འཕགས་པ་ (*K. d. 3*, 87).

བཞི་བུར་ *bshi-zur* (བཞི་ཆ་གཅིག) འབྲུག་པ་ one fourth part or share: ལྷ་བ་གསུམ་པའི་ནང་དུ་སྤྱུག་ཁོག་འདེབས་ན་བཞི་བུར་ཆག (*Rtsii.* 8, 5).

བཞི་ཤད་ *bshi-ṣad* four strokes to imply a full stop || ||—or rather two at the conclusion of a period and two at its beginning: རྩན་ཚན་ཆེན་མོ་རྩེ་གསལ་པ་དང་། ལེ་ལུ་འི་མཚམས་སུ་བཞི་ཤད་དགོས་ (*Situ.*).

བཞིན་ *bshin* I: =གཤིང་ ལུ་མ་, བརྒྱ, ལྷ་འཕྲིང་ subst. face, countenance, བཞིན་བཟང་ *bshin-bzang* handsome countenance or face; also, a polite address to gentlemen; བཞིན་བཟང་མ་ *bshin-bzang-ma* lit. the fair face, an address for women in gen. a polite address to ladies (*Mñon.*): གྲུ་བཞིན་བཟང་དག་ ye much respected gentlemen, གྲུ་བཞིན་བཟང་མ་ ye good ladies; བཞིན་བཟང་མ་དེ་དག་ལངས་ཏི་ the fair ladies having risen, &c. བཞིན་རས་ *bshin-ras* the appearance, བཞིན་ངན་ ugly face, ugly countenance.

བཞིན་ II: as, like, according to: ཁ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྣམས་འདུལ་རྩན་དུ། ཁྱོད་ཀྱི་བྱ་བ་ལྟོད་ལམ་འདི་བཞིན་གྱིས་ for the purpose of converting the men of the snowy land let your actions and deportment be like this. བཞིན་དུ་ *bshin-du* postp. gov. accus. annexed to nouns and verbs = according to, as, while, in (doing, etc.); *Jä.* points out that joined to verbal roots བཞིན་ serves to form with them a partic. pres., and བཞིན་དུ་ a gerund: ཐུགས་མ་རྟེན་བཞིན་པའི་ངང་ལ་ in a rejoicing frame of mind, in a joyful mood (*Mil.*); ཁྲིལ་བཞུགས་

བཞིན་དུ་ while sitting on the chair (*Dzl.*); མདངས་འགྱུར་བཞིན་ whilst his colour changes (*Dzl.*); མི་ཤེས་བཞིན་དུ་ཤེས་སོ་ཤེས་ཟེར་ though not knowing it he says he does know. Also = because of, on account of: ཡབ་ལུ་མ་གཤིས་ཀྱི་ཐུགས་ལ་འཕྲེང་བཞིན་དུ་འདིག་རྟེན་མི་ཚམ་ལ་ཡན་པའི་བསྐྱབ་བྱ་གལ་ཆེ་བ་དཔག་དུ་མེད་པ་མཛད་ནས་ and because the hearts of both her father and mother were attached to her, they made it of immeasurable importance that she should be taught whatever was useful concerning the world, men, and religion (*Gl.*). དེ་བཞིན་དུ་ = དེ་ཁྱར་; དེ་དེ་བཞིན་ནོ་ yes, that is so, just so; དེ་བཞིན་ཏིད་ རྒྱལ་ truth, reality, substance, essentiality (*Jä.*). རྟེན་དེ་བཞིན་(དུ་) daily, per day, རྟེན་གཅིག་བཞིན་དུ་ id.; རྟེན་དེ་བཞིན་གྱི་མཛད་པ་ his daily doings; བཞིན་ཟངས་ཀྱི་མདོག་ཅེས་བྱ་བའི་རི་ n. of a fabulous mountain said to be situated at a distance of five hundred *yojana* (*K. d.* ༣, 289).

བཞིན་མ་ *bshin-ma* embroidered cloth, cloth of gold: དེར་གསེར་བཞིན་མ་གཅིག་གིས་ཕྱག་རྟེན་ནི་ it, with cloth overlaid with gold, as a present (*A.* 131).

བཞིབས་ *bshibs*, pf. of འཛིབ་པ་ *hjib-pa*: ཁྱ་བ་བཞིབས་ (*Situ.* 76).

བཞུ་ *bshu* burnt, v. བསྐྱེགས་པ་ *bsregs-pa*; ལང་པའི་དགོ་སྟོང་རྣམས་ཀྱིས་ཐབ་བཟང་གི་སྤྱར་མེ་ལ་བཞུ་ནས་མཚན་རྟེན་བྱས་སོ་ the Buddhist monks built a chorten on the burnt relics of Thab-zang (*Pag.* 304). བཞུ་འདུལ་ *bshu-hdul* defined as: མེ་ལ་བསྐྱེགས་ནས་འདུལ་བ་ anything reduced to ashes by burning (*Rtsii.*).

བཞུ་ཤལ་ *bshu-ṣel* a kind of pebble or crystal (*Jig.* 19).

བཞུ་བ་ *bshu-wa*, v. ལྷ་བ་ *shu-wa* and འཕྱུ་བ་ to melt, to digest.

བཞུགས་པ་ *bshugs-pa*, resp. for རྩོད་པ་ and འདུག་པ་, ལ་སྤྱོད་, སྤྱོད་ཅིང་ 1. to sit: བཞུགས་

ལྷ་གསེལ please to sit ; གདན་ལ་བཞུགས seated on the rug (*Situ.* 76) ; བཞུགས་འདུག has been seated, བཞུགས་སོ་ seated, བཞུགས་ཤིག do sit. 2. to dwell, reside ; བཞུགས་པའི་སྒྲ་ castle for residence ; བཞུགས་པའི་རྟེན་ a small temple in which a deity resides (*Dz.*) ; བཞུགས་སྟོགས་ fellow-lodger. 3. to remain, stay, exist, live : འཇིག་རྟེན་དུ་བཞུགས་པ་ to be in the world, to live on earth. 4. (of books) to be recorded in, to be contained ; is always annexed to book titles : རྟོག་བཅུན་མེ་ལ་ངས་པའི་སྐད་ འབུམ་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ་ the hundred thousand songs of the Reverend Milaraspa, so to be styled, is herein contained.

བཞུགས་གར *bshugs-gral* the row of seats on which men of rank sit on any ceremony or occasion (*Rtsii*).

བཞུགས་ཏངས་ *bshugs-staṅs* manner of sitting :
 ལྷ་མ་མ་གྱི་བཞུགས་ཏངས་ the manner of sitting of
 the gods.

བཞུད་པ་ *bshud-pa* resp. of འགྲོལ་པ་ to start, depart, go away; གཏུག་པ་ གཏུག་པ་ gone away on a journey (*Situ.* 76), go away: སྐད་ཀྱི་ཐུག་པ་ pray, go away! opp. to ཐོག་ཐོག་. ལྷ་ལ་ཕྱིན་པ་ ལྷ་ལ་ཕྱིན་པ་ he proceeded to India for study (*A.* 61). ལྷ་ལ་ཕྱིན་པ་ཀྱང་། བདག་གིས་མཛོད་གཅིག་ O Lord wherever thou goest take me with thee (*Yig.* 19),

བཟུན *bshun* 1. energetic, zealous; གཤམ་གསལ་བཟུན་ very active in work; བསྐྱབས་བྱུང་ལ་བཟུན་ very attentive in study (in the observance of moral discipline): བདག་གི་ལུས་གཞན་ཞིང་བཟུན་པ་འདི་ འཇུག་པོ་ལ་མཁས་པ་བར་སྤྱོད་པར་བྱའོ (*Hbrom.* 113). 2. བཟུན་ (*Jä.*).

བཟུར་བ *bshur-wa* 1. to strain, filter:
 མར་ཁྲ་བཟུར་ཙྰ he strained the melted butter
 (*Situ.* 76); ལྷག་པ་བཟུར་ནས་བཞེས take the broth
 after straining it (*Nag.* 76). 2. = གཟུར་བ
 and བཞུར་བ.

འབྱུང་པ་ *bshus-pa*, v. ལྷ་མ་ *shu-wa*.

བཞེང་བ *bsheñ-wa* pf. བཞེས་ resp. for
སྐྲུང་བ to raise, erect, set up, to manufac-
ture, compose: རྒྱལ་ལག་ཁང་བརྒྱ་ཏུ་བརྒྱད་བཞེས་ལ
having erected 108 temples.

བཞེངས་པ་ *bshenṅs-pa* resp. of ལང་བ་ to rise, to get up: གྱུ, གྱུ་བཞེངས་གནང་ pray, get up (from bed, etc.) ; མ་བཞང་མ་བཞང་ *ma shañ, ma shañ* don't get up, please ; རྩན་ལས་བཞེངས་ rises from the seat (*Situ*. 76).

བཞེད་པ་ I: *bshed-pa* = གསུངས་པ་ *gsunṣ-pa*,
 རྟེན་སའི་སྤྱིར་བོ་དང་ལོ་ཅོ་བས་བཞེད་པས་ (A. 27). བཞེད་ཚུལ་
bshed-tshul = གསུངས་ཚུལ་ manner of speaking :
 དགོངས་ཚུལ་མཁས་པ་མཐའ་དག་བཞེད་མི་མཐུས་མང་བས་ (Ya-
 sel. 38).

བཞེད་པ II: (དགོངས་པ་བཞེད་ལྟ་བུ) 1. vb., resp.
 གུམ་འཇུག་པེ་, གུམ་འཇུག་པེ་, གུམ་འཇུག་པེ་ to wish, desire:
 བཀའ་གདམས་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་བཞེད་པའི་སྤྲུལ་པའི་གཏིང་ the
 hidden treasures that were desired by the
 great Kahdampa sect (*A.* 25); གུལ་པོ་གཞིགས་
 བཞེད་དམ་ does your reverence wish to see the
 king? (*Dzl.*); གུལ་པོ་ནང་དུ་འཕྱོན་པར་བཞེད་པ་ལ་ as
 the king wished to enter (*Glr.*); རྩ་མ་བཞེད་ན
 if you do not wish for the horse (*Mil.*). 2.
 to propose, maintain, state, assert; also,
 sbst.: proposition, statement, view. 3.
 to accept, take: བཞེད་ཟས་ *bshed-zas* food for
 acceptance.

བཞེར *bsher* = བཞེན་པ་ ལྷ་འཁྱེད་ wet.

བཞེས་པ *bshes-pa* 1. vb., resp. for བཅུ་པ་, to take, receive, accept; to seize, confiscate; esp. to accept or take food at meals: ཇི་བཞེས་པ་བཞེས་ཤིག please take whatever you like; བཞེས་ན་ if he would take it, if it should be to his liking (*Mil.*). Instead of བཅུ་པ་ in: དགུང་ལོ་བརྒྱ་གཉིས་བཞེས་པ་ he attained the age of twelve years old. ལས་ཀའི་ཁུང་བཞེས་ take up the burden of work, responsibility (*Nag. 61*). 2. sbst. food, meat བཞེས་པ་འདྲིན་པ་ to offer, to serve up meat; བཞེས་ཁུང་ *bshes-khrun* for ཆང་ beer colloq. (*Rtsii. 62*);

བཞེས་ཀྱི *bshes-gro* cakes ; བཞེས་སྒོ *bshes-ngo* resp. of རྩ་སྒོ also ཡང་སྒོ བཞེས་ཆར་ *bshes-chañ* = བཞེས་ཁྲུང་ *bshes-khrung* beer : བཞེས་ཆར་ལྷགས་པ་གར་རེས་བུ་བན་རེ (*Rtsii.* 4). བཞེས་ལྷན་ *bshes-ldan* col. = བཞོལ་ལྷན་ *bkol-ldan* the kind of sweet prepared on new-year's day in Tibet with molasses, cream, butter malt-beer, etc. (*Rtsii.*). བཞེས་སྒྲོ *bshes-spro* ("she-to") cakes, biscuit, etc. བཞོ་བ *bsho-wa*, pf. བཞོས་པ *bshos-pa* to milk (a cow), also = ཐེན་ུ milch cow.

བཞེག་པ *bshog-pa* to cut at, to chip : ཞིང་བཞེག་པ to cut, hew, make wood smooth with the hatchet, split wood (*Situ.* 76) : ལག་པས་བཞེགས་ split with the hand (*Nag.* 61).

བཞོང་ *bshon* used for བཞོང་ *gshon*.

བཞོན་པ *bshon-pa* ཡານ, བཞོན་པ་ riding-horse, carriage, vehicle, conveyance in general ; བཞོན་པ་སྒྲུབ་པ་ to equip a riding horse, to order the horses to be put to (*Dzl.*) ; དེར་བྱན་མོ་དེས་ བཞོན་པ་བཟང་པོ་ཞིག་ལ་སྒྲུབ་ཐོག་ཏུ་ the maid servant putting a saddle on a good riding-horse (*Hbrom.* 50).

Syn. ཁྱུགས་ *khyogs* ; ལམ་འདྲེགས་ *lam-hdeg* ; ཐེག་པ་ *theg-pa* ; ལྷ་བྱེད་ *rgyu-byed* ; མགྱོགས་བྱེད་ *mgyogs-byed* (*Mñon.*).

བཞོན་པ་ཅན་ *bshon-pa-can* = རྩ་ཞིས་པ་ sweet smell, scent (*Mñon.*).

བཞོན་མ་ *bshon-ma* cow, ewe, or she-goat, that is yielding milk ; a gen. term for such cattle.

E

ཨ *sa* is the twenty-second letter of the Tibetan alphabet ; no letter corresponding to it exists in Sanskrit, and according to the Tibetan grammarians it is peculiar to the Tibetan language. In olden times and in the frontier-provinces to the present day it was and is sounded like the English *s* ; but in Lhasa and Tsang it is now pronounced like the English *s*, but always low-toned.

མང་མང་ *sañ-sañ* 1. of a place in Lhobrag a south-eastern province of Tibet. **མང་མང་ལྷ་ཡུལ་** one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon.* 38). 2. = **མང་ཟེང་** or **ཟེང་ཟེང་** *ziñ-ziñ* or **གཟེང་བ** *gziñ-wa*.

མང་ཟེང་ *sañ-ziñ* = **མོར** or **ཐུས** 1. matter, object: **མང་ཟེང་རུང་མཉམ་གྱི་ཕྱིར་** even for the most trifling matter (*Stg.*): **ཕྱི་རལ་གྱི་མང་ཟེང་** external goods earthly possessions (opp. to internal, spiritual gifts) (*Dzl.*); **གཡི་མང་ཟེང་** **ཆ་མིག་** meat, fish, animal food; also **མང་ཟེང་** by itself = **ཆ་མིག་** or animal food (*S. Lex.*). **མང་ཟེང་དང་བཅས་པ་** a meal or food which partly consists of animal food; **མང་ཟེང་མེད་པ་** **ཉི་མམ་ཆ་མིག་** purely vegetable food, a meal in which there is nothing of meat or fish. 2. adj. disarranged, confused.

མང་ཡག་ *sañ-yag* **འཕྲུག་པ་** n. of a fabulous numerical figure: **ཐོ་ཡས་མང་ཡག་འཕྲུག་པ་** (*Yasel.* 57).

མངས་ *sañs* I: 1. **ཀླུ་མཉམ་**, **ཆ་མིག་**, **ཆ་མིག་** copper—pure unalloyed copper being considered very valuable; images of Buddha and *Bodhisattva* made of pure copper are called **ནོར་བུ་འཕྲུག་པ་** *nor-bu dshaiksim* = **यौचित्म मणि**; also a compound of gold, silver, copper, zinc, or of mica, quicksilver, tin and lead is also called **ཡུལ་མཉམ་**: **གཟེང་དངུལ་** **མངས་དང་ལྷགས་དཀར་དང་།** **རྩ་ལྷག་ལྷ་དཀར་ལྷག་དང་དངུལ་ལྷ་** **བརྒྱུད་པོ་བུ་བུལ་གྱིས་བཅོས་མེད་ཐུག་ཤིང་ལྷགས་ལྷ་** (*Mñon.*). **གཟེང་མངས་** *gser-sañs* = copper gilded with gold; **མངས་ཀྱི་བཅོར་** *verdigris*. 2. a kettle; **མངས་ལྷ་** **ལྷ་ལྷ་** to boil in a kettle; **མངས་ཤིང་བ** a boiling kettle; **འཕར་མངས་** bronze or brass kettle, **ལྷགས་མངས་** iron kettle; **མངས་བུ་** small pot (*Jä.*). **མངས་མགར་** *sañs-mgar* = **མངས་མཁན་** copper smith; **མངས་ཅན་** *sañs-can* (**མངས་ཀྱི་ཕྱི་རྩེད་**) a water pot or vessel made of copper; **མངས་ཅུང་** *sañs-chuñ* a small cooking vessel of copper, a small degchi; **མངས་ཐལ་** *sañs-thal* **ཀླུ་མཉམ་** copper oxidized; **མངས་ཐིབ་** *sañs-thib* copper

tea-pot. **མངས་མཛེག་** *sañs-mdog* lit. copper colour; **མངས་མཛེག་དཔལ་རི་** *Zañs-mdog dpal-ri* n. of a hill in Lañkā which was of the colour of copper and where Padma Sambhava is said to have retired for the purpose of disciplining and converting the cannibals of that island into Buddhism. **མངས་རྩེ་** *sañs-rdo* copper ore.

མངས་བྱུང་ *sañs-shun* molten copper: **དཔྱལ་བའི་གནས་སུ་སྐྱེས་ཏེ་མངས་བྱུང་ཁོལ་མ་** (*Khrid.* 34).

Syn. **མངས་མ་** *sañs-ma*; **མངས་དམར་** *sañs-dmar*; **ཁྲོལ་པ་** *kla-klo-kha*; **ལྷོན་མ་** *ljon-ma*; **ལྷགས་དམར་** *leags-dmar* (*Mñon.*).

མངས་ II: **ཐོགས་པ་མེད་པ་** unobstructed; unobstructed; **རྒྱལ་པས་མ་མཐོང་བར་མངས་ཀྱིས་ཐོན་ཏེ་ཐོ་མའི་ཕྱིན་ལྷགས་** unseen by the robbers he escaped unobstructed, being blessed by the goddess.

མངས་ཀྱི་མཛེག་ཅེས་བྱ་བའི་རི་བོ་ *Zañs-kyi mdog-ces bya-wahi-ri-bo* a fabulous mountain situated on the southern bank of the river S'ita and containing numberless rock-caverns (*A.* 38).

མངས་ཀྱི་གཙུག་ལྷན་ *sañs-kyi gtsug-phud* or **མངས་ཟེ་ཅན་** *sañs-ze-can* (*Mñon.*) **ཁུ་ཁུ་** domestic fowl, the cock with its crest of glowing copper (*A.* 121).

མངས་དཀར་ *Zañs-dkar*, n. of a district in Nga-ri (situated to the South-west of Ladak) (*Loñ.* 3 16); **མངས་དཀར་པ་** *sañs dkar-pa* a native of Zangs-kar; **མངས་དཀར་ལོ་ཙ་བ་** *sañs-dkar lo-tsā-wa* n. of a lama of Zangs-kar who was well-known for his learning. Alex. Csoma de Köros studied Tibetan under one of the incarnations of the Zangs-kar lotsā-wa in the **ལྷག་དཔ་དགོན་པ་**.

མངས་གྱིང་ *sañs-glin* = **མངས་ཀྱི་གྱིང་བུ་** 1. copper musical pipe (*Mñon.*). 2. **ཀ་ལྷིཔ་** n. of an island, prob. Java or, perhaps, the island of Ceylon.

ཟབ་བགྱང་ *zab-bgrañ* (གྲངས་) n. of a number: ཟབ་བགྱང་དགའ་རྒྱུ་གཞུང་འདུལ་དང་ (*Ya-sel.* 57).

ཟབ་པ་ *zab-pa* 1. pf. ཟབས *zabs* to make deep, to deepen. 2. adj. and subst., གསལ་ལྡན་, གཞན dense, deep, depth: སྒྲོ་ཟབ་ a profound mind or understanding; ཟབ་ཟབ་བྱས་ཀྱང་ཟབ་མོ་རང་མི་འདུག་ although people call it deep, it is not deep (*Sch.*); རྒྱ་ཟབ་པ་ of deep meaning or signification; རྒྱ་མཚོ་ཟབ་པ་ deep sea; ཟབ་དབྱངས་ མང་, མང་ཆ་ a deep voice, a musical tone. ཟབ་པ་གསུམ་ *zab-pa-gsum* the three prized depths in the human body:—if one's heart is deep, one's voice deep (agreeable), and one's navel sunken (*Mil.*).

ཟབ་པོ་ *zab-po* or gen. ཟབ་མོ་ *zab-mo* adj. deep in all its significations actual or fig.; accomplished, profound in learning and wisdom, deep. ཟབ་སྟོར་ *zab-sbyor* well fitting, complete costume; ཟབ་མོ་ཞེས་བྱ་བའི་ནགས་ *zabmo shes-bya-wahi nags* n. of a forest in Uttarakuru in the mountains of Sankās'a (*K. d.* ༢, 293). ཟབ་བཞིས་ *zab-bshes* = བརྟན་པོ་ firm, steady, also in excellent order or condition; ཟབ་ལ་ཟབ་སྒྲུབ་པ་ *zab-la zab snañ-wa*, གསལ་ལྡན་གསལ་ལྡན་འཕགས་: [deep and profound manifestation] S.

ཟབ་ལག་ཅན་ *zab-lag-can* = རྩ་ཅ་ aquatic grass (mystic) (*Min. rda.* 3).

ཟབ་ལམ་ *zab-lam* the profound doctrine of Buddhism as explained in the Tantras. ཟབ་མའི་སྒྲོམ་ཐིམ་ a term of Buddhist mysticism; also = དབྱུ་མའི་ལམ་ the Mādhyamika or the middle-path doctrine.

ཟབས་ *zabs* 1. = མཐུག་པོ་ གུ་མུ་ thick, thickness. 2. depth: ཟབས་སྟུ་འདྲིམ་བུ་འཛིན་པ་ a pit ten fathoms in depth.

ཟམ་ *zam* 1. = རྒྱུད་ *rgyud* line, continuity, succession: ལྷ་མ་མངས་ཀྱིས་ནས་བརྒྱུད་པའི་གདམས་པ་ཟམ་མཆད་པ་ a sign which has come down uninterruptedly from the lamas and

Buddhas (*A.* 35.). 2. velvet cushion, gen. woollen rug: མཛེས་གདན་བལ་ཟམ་ནག་པོ་བཞི་ཕྱེགས་ (*Rtsii.*). 3. = རིམ་ *rim* or རིགས་ *rigs* series or set; kind, sort: རིན་པོ་ཆེ་དང་ཟབ་མོགས་སྤྱན་གཟིགས་ཟམ་མང་ཅམ་ (*Rtsii.*) ཟམ་མ་ཆད་པ་ *zam ma-chad-pa* = རྒྱུད་མ་ཆད་པ་ uninterruptedness, continuous succession: ཡན་འདྲིམས་ཀྱི་སྤྱལ་པ་ཟམ་མ་ཆད་པ་ཞིག་བྱུང་ there arose a succession of useful incarnate beings (*A.* 125).

ཟམ་པ་ *zam-pa* སེུ་, སྐར་མ་ a bridge, of various kinds: ལུགས་ཟམ་ *lcags-zam* iron bridge; རྒྱེགས་ཟམ་ལ་བརྒྱུད་པ་ hanging bridge on supports (*A.* 35.); ལུག་ཟམ་ *lcug-zam* suspension-bridge of twisted canes; འདྲེན་ཟམ་ draw-bridge; རྩ་ཟམ་ *rdo-zam* natural rock-bridge; རྩེང་ཟམ་ wooden bridge; ཟམ་པའི་གྲ་བ་ or རྒྱུད་པ་ the piers of a bridge, སྤང་ལེབ་, སྤང་སྒོ་ *snañ-sgo* the boards, planks, མདའ་ལབ་ *mdah-yab* or ལག་རྩེན་ *lag-rten* parapet, གཞུ་ཐོག་ *gshu-thog* arch of a bridge; ཟམ་གྲོང་ bridge-village, village having a bridge over a stream. རྒྱལ་ཟམ་ gen. large bridge; ཟམ་ཆུང་ a little one.

ཟམ་བུ་ལུང་ *Zam-bu luñ* n. of a holy place consecrated to Padma Sambhawa in the district of Shang in Tsang (*K. thañ.* 168).

ཟམ་ཕིམ་(གྲངས་) *zam-zim* a number.

ཟམ་ཙོ་ *zamzo* soft cushion of velvet-like cloth: ཟམ་ཙོ་རྒྱ་རས་རབ་ལ་ཁ་བུ་ཞེ་ (*Rtsii.*).

ཟར་ *Zar* 1. n. of a district in Tibet about fifteen miles to the north of Tashirab-ga, the latter being the first Tibetan outpost beyond the Kangla-chen-mo pass. There is a Jong-pon over the two districts of Zar and Ting-ke (*Loñ.* ༩, 3). 2. supine of ཟབ་ *za-wa*; ཟར་འདུག་པ་ to begin to eat. 3. a pitch-fork, hay-fork, dung-fork.

ཟར་བབས་ *zar-babs* acc. to *Sch.*: tassel, gold-brocade. ཟར་བུ་ *zar-bu* *Glr.*, *Mil.* a tassel.

མ་ཁྱེད་ zas-byed = མ་ཇེན་ ma-chen cook
(*Maon.*).

ཇ་ས་གཙང་མ *Zas-gtsaṅ-ma* शुद्धोदन lit. clean or pure food, the name of Buddha Gautama's father (*Mñon.*). བདུད་རྩི་ཇ་ས་ *bdud-rtsi-zas* अमृतोदन, བློ་བཟོ་ཇ་ས་ *bre-bo-zas* द्रोणोदन, ཇ་ས་དཀར་ *zas-dkar* शुक्लोदन were the names of Buddha's three uncles.

 si 1. num. fig.: 52. 2. in *W*.
something of a very small size or
quantity.

ཇི་མ་ *zi-ma* green scum, floating matter
on water.

མི་མཚན *xi-zer* for མ་ཟི་མེ་ཟི or མེ་ཟི་མ་ཟི: རི་དྭགས་
ལྷ་ཁྱུང་མི་མཚན་དང་བཅས་ཡིད་རབ་གཏོད་ལ་སྤྱི་མི་གུས (*Sorig.*).

𐰽𐰺 *zi-ra* caraway seed of Central Asia.

ཕི་ར་དགར་པོ་ རྩེ་མཚོ་འཕྲུལ་ the white species of
caraway: ཕི་ར་དགར་པོ་སྤྱོད་པའི་ཆ་བ་སྟེན།

ཟིང་ནག་པོ་ ཀུལ་ཇི་ཀི་ the black species of
caraway which looks like ལོ་ལྗོངས་ common
caraway : ཟིང་ནག་པོ་སྐུ་མཛེན་པའི་གྲང་བ་སེལ་ ; ཟིང་ནག་པོ་
the black species of caraway.

ဒီရီဒီ *si-ri-ri* droning of bees, the wind,
etc.; ရွှင်ဒီရီဒီ *rluñ si-ri-ri* the howling or
whizzing of the wind.

མེ་ཏུ *zi-mu* col. for གཞེན་བུ *qzer-bu*.

ཇི་ལ་ *zi-la* ཇི་ལ་ རིན་ཆེན་གྱི་པའི་ཁྲམས་ a composition metal, generally of gold and silver.
 ཇི་ལས་མ་གྱི་རིག་དྲག་འཛོམས་པར་རུས།

ཇི་ལིན་ *Zi-liñ* n. of a Chinese town in Kansu situated about 80 miles to the E. of lake Kokonor, and usually known as Sining. It is a great emporium for the exchange of merchandise between China and Tibet: ཇིན་མ་ a kind of thick velvet-like cotton cloth manufactured at Sining (*Rtsii*).

ཐེ་མེད་རྫོང་ཡུལ་ a province of *Stoñ-hkhor*
in lower Kham (*Loñ.* ༣, 24).

ခဲးတုၤ (Chinese) a kind of Chinese satin
of pale white colour (*Fig. 20*).

ཐེང་ཆ་ breach of peace, quarrel, dispute
(Yig. 16). ཐེང་གིས་ = ཐེང་ཆ་।

ဒိုင်ဒိုင် *zín-zín* bristle-like : ဆင်မာဒိုင်ဒိုင်,
မာရဲယိန္တဒိုင်ဒိုင် the bristle-like hair; acc. to
Jä. zín-zín = ဒင်ဒိုင် *zān-zín*.

ཇིན་རིག་ *Zin-tig* a kind of gentian: ཇིན་རིག་
གཙན་ལྷོག་གཙམ་ནད་སྤྱོད་ལ་ཡན་.

+ ཟིན་ཐུན་ *zin-thun* = ཟིན་བྲིས་ or མཇས་ཐུན་ rough draft ; also note, memorandum : ཟིན་ཐུན་དང་
ཁྲིད་ཏུ་ཐོས་པ་ནམས་ལ་ drafts which are fit to be
adopted or approved (*A. 155*).

ཟིན་པ་ *zin-pa* 1. निश्चित, निश्चय to commit
 to memory, retain in the memory, to
 learn; subst. a retentive memory. 2.=
 འཇུག་པ་ esp. in pf. tense, to terminate, to
 be at the end, to conclude, be exhausted,
 be consumed; ཟིན་པའི་སྐུང་པོ་ perishable mortal
 body. 3.=གུང་པ་ आयत्ति, अधिष्ठित to be
 finished, terminated: རྩེ་བ་ཟིན་པས་ as the
 playing has ceased, or: as he has done
 playing (*Dzl.*); ཟིན་པ་མེད་པའི་ལས་ endless work-
 ing, unceasing labour (*Mil.*). 4. is used
 in older writings as a perfect affix like
 རྩེ་ཤ་ *tshar*, denoting that the action is com-
 plete and finished: རྩེ་གས་པ་དེ་མར་རྩུང་ཟིན་ the
 wall has been beaten down. ཟིན་ལ་ཁད་ *zin-*
la-khad = རྩེ་གས་ལ་ཁད་ (*Mñon.*).

ཟིན་ཕུང་ནག་པོ་ *zin-phuñ nag-po* n. of a malignant spirit or *Sa-bdag* monster.

ཟིན་ཟིན་ *zin-zis* = རེག་ ཟིག་ a receipt, quittance ;
bond (of obligation), bill of debt (*Jä.*).

ཟིམ་བུ *zim-bu* finely-divided, minute, fine, thin, slender: ཆར་ཟིམ་བུ་མི་དྲག་པོ་ཞིག་བབ་ a fine drizzling rain was falling; ཟིམ་ཟིམ་ or ཟིང་ཟིང་ very fine, hair-like.

ཇིར་མོ་ *zir-mo* a slide, glissade; also sliding motion.

ཇིལ *zil* or **ཇིལ་མ** *zil-ma* brightness, splendour, brilliancy, glory: **ཇིལ་ཆེ་བ** = **གཞི་བཟློང་ཆེ་བ** great splendour, brilliancy, lustrous (*A.* 149). **ཇིལ་མཁོན** brilliant, resplendent; **ཇིལ་གྱིས་གཞོན་པ་འཛིམ་བུ་**, **ཇིལ་མཁོན་པ་** *(J. Zan.)* they suppressed the evil speeches by their lustre; **ཇིལ་དང་རྒྱུ་ལྡན་པ་** *zil-dhar* = **ཆིང་པ་** sweetness, or adj. delicious; **ཇིལ་ཆགས་པ་** *zil-chags-pa* = **གཞི་བཟློང་ཆེ་བ** very lustrous, brilliant; **གླུ་མཚོ་ལྷ་པོ་ཇིལ་ཆགས་པ་རྣམས་གྲུལ་གྱི་དབུ་ལ་** those glorious like the sea were seated at the top rows (*A.* 133). **ཇིལ་གཞོན་པ་** *zil-gnon* ʼའཛིམ་བུ་ defeat discomfiture (*Zam.* 13); **ཇིལ་གཞོན་པུ་** *zil-gnon-bu* a prince, king's son.

ཇིལ་པ་ *zil-pa* dew, dew-drop = **ཇིལ་པ་**: **ཇིལ་པ་ཆགས་པ་** dew-drops on grass (blades); **ཇིལ་པ་དཀར་པོ་** hoar-frost.

ཇིལ་པ་ནག་པོ་ *zil-pa nag-po* dew-drop.

ཟུ *zu* num. fig.: 82.

ཟུག་ *zug* or **ཟུག་པ་** *zug-pa* ʼཡལ་པ་, ʼཤུལ་པ་, ʼཡལ་པ་ disease, affliction, pain, torment, physical and mental; distemper, illness, complaint: **ཁྱི་ཟུག་པ་** distemper in dogs.

ཟུག་རྩུ་ *zug-rñu* = **ཟུག་རྩུ་** ʼཤུལ་པ་, ʼཡལ་པ་, ʼཡལ་པ་ pain, aching, uneasiness: **ཟུག་རྩུ་ལ་ཁྱི་ཟུག་པ་ལ་ཁྱི་ཟུག་པ་** if I did not promise (to go to Tibet) this king would be greatly afflicted with sorrow (*Hbrom.* 112.); **ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** the three sufferings of the body, speech, and heart:—**ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** mental sufferings, **ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** defective speech, and **ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** bodily diseases. **ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** afflicted by the grief of sorrow; **ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** sufferings from disease; **ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** affliction from sorrow (*Yig. k.* 98); **ཟུག་རྩུ་མཁན་པ་** *zug-rñu mnar-wa* one laid up with disease, tormented by sufferings; **ཟུག་རྩུ་མཁན་པ་** (ན་མཁན་པ་) untouched

or unaffected by the pains of diseases, free from illness (*Yig. k.* 98); **ཟུག་རྩུ་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩུ་** *zug-rñu bral-wa* free from illness, fully recovered from disease.

ཟུག་པ་ *zug-pa* 1. = **ཟུག་པ་**. 2. v. **ཟུག་**. 3. subst. a building, erection. **ཟུག་ཕྱུང་** *zug-phyuñ* **ཟུག་ཕྱུང་** tusk, a bracket projecting from a wall.

ཟུང་ *zuñ* ཡུལ་པ་, ཡུལ་པ་ two, a pair, couple: **ཟུང་པ་མཚེས་པ་** not occurring in pairs (*Vai. sh.*). **ཟུང་གི་སྒྲོག་པ་** *zuñ-gi sgra-grogs* (*Mñon.*), lit. that jointly crow, the domestic fowl, the cock and the hen; **ཟུང་པ་** *zuñ-pa* pair of doors; **ཟུང་གཅིག་** *zuñ-gcig* one pair.

Syn. **ཕུགས་པ་** *phrugs*; **གཞིས་པ་** *gnis*; **ཆ་ལྷོག་པ་** *cha hgrig-pa*.

ཟུང་ཅུ་ *zuñ-chu* or **ཟུང་ཅུ་** (Chinese) meaning: **ཟུང་** a province, **ཅུ་** or **ཅུ་** a local governor.

ཟུང་མཚོག་ *zuñ-mchog* the model pair, the two principal disciples of Buddha, i.e., Saribu མ་ཤི་པ་ and Maugal-gyi-bu (མཐོག་མཐོག་པ་); **ཟུང་པ་སྒྲོག་པ་** *zuñ-du-skyes* lit. that grows in pairs, an orange; **ཟུང་པ་ལྷོག་པ་** *zuñ-hbrel* connection, junction, or union: **ཟུང་པ་ལྷོག་པ་** if one wishes both things to be united (*Glr.*); **ཟུང་པ་ལྷོག་པ་** *zuñ-hbrel-du* adv. one with the other, jointly; unitedly; **ཟུང་པ་ལྷོག་པ་** *rgya-bod zuñ-hbrel* China and Tibet united; **ཟུང་པ་ལྷོག་པ་** the church and the state jointly, or priest and devotee jointly.

ཟུང་གཟུག་ *zuñ-gzug* = **ཟུང་གཟུག་** ཡུལ་པ་, ཡུལ་པ་ technical term of practical mysticism, the forcing of the mind (ཡུལ་པ་) into the principal artery, in order to prevent distraction (of mind) (*Jä.*).

ཟུང་སྒྲོག་ *zuñs*, imperat. of **ཟུང་སྒྲོག་**: **ཟུང་སྒྲོག་** hold or bear on the person! **ཟུང་སྒྲོག་** bear in mind, remember!

ཟུང་ *sun* v. ཟུང་གཟུག་

ཟུམ་པ *zum-pa* 1. ཅན་མེཤ, སྐྱོལ་ཅན, སེའུ་ཅན to close, shut up: རྩུམ་པ to shut the mouth; མེག་ཟུམ་ཁུར་ཅེང་ མི་ཤིམ་ལོ་ཅན his eye being closed; མེ་རྟོག་ཟུམ་པ the flower closes. 2. in *W.* for བཟུང་བ, v. བཟོན་པ; ཟུམ་པའ་ a pin, brooch.

ཟུར *zur* 1. side, margin, corner, edge: གཤ་ཟུར edge of a steep river-bank or precipice; ཅུ་ཟུར་ margin of a river; ཅུ་ཟུར་པ one that lives on the bank of a river; རི་ཟུར ledge of a hill; ཀ་བ་ཟུར་བརྒྱུད་པ octangular pillar; ཟུར་བཞི་ four corners; ཟུར་དུ་བཞག་པ to stow in a corner, fig. to save, hoard; འདེབ་མོ་ཟུར་ལ་བྲིས་མ་ written on the margin of the register; ཟུར་ཕྱིན་པ gone to a corner, retired; ཟུར་བཞུགས་པ one who has retired from public life; ཟུར་བཅག་པ or ཟུར་ཆག་ རྩུམ་པ་མ་ having a broken edge, damaged by being knocked about; ཟུར་ཆག་ཟུར་ faulty words and grammatical forms, corrupted word. ཟུར་ཆས་ (ཞེར་གྱི་ཡོ་ཕུད་) private property or things. ཟུར་དུ་, ཟུར་གྱིས་ indirectly, incidentally: ཟུར་དུ་ལབ་པ to speak indirectly or by hints; ཟུར་གྱིས་མཛོན་པ to note, point out by hints or insinuations (*Schf.*). 2. outline: འདི་དག་ཟུར་མོ་བཟུང་བ་ཡིན་གྱིས་ this is merely a brief outline, extract, sketch (*Jä.*). 3. = ཕུད་མེད་ a woman (*S. Lex.*): ཟུར་གྱིས་རྟོན་པ *zur-gyis ston-pa* ཕུད་མེད་ གྱི་ཟུམ་མ་འཁྱུར་ (*Mñon.*) a gesticulation of a woman dancing, etc.; ཟུར་ལྟ་མ་ *zur-lta-ma* term signifying women in general (*Mñon.*). ཟུར་ཞྱོག་གེ་ to sit in a bent posture: ཅི་ག་གེ་ ཟུག་ ཅུང་ཡང་ཟུར་ཞྱོག་གེ་བཟུང་འདུག་ (*Rdsa.* 14). ཟུར་གྱི་མཛོན་ ག་ཀར་ shape.

ཟུར་རྩ corner-stone of a building: འཛོ་པ་ཀན་ གྱིས་ཟུར་རྩ་བཞག་ the old or elder mason laid the cornerstone (*Jig.* 7).

ཟུར་པ *zur-pa* = ཟུར་བཞུགས་པ *zur-bshugs-pa* one out of office, a non-official; a private individual.

ཟུར་སྐྱོབ་ *zur-spo-wa* to remove to a corner; any thing not brought to prominence,

shelved; thrown into a corner. ཟུར་བ bent angular.

ཟུར་ཕུད་ལྔ་པ་ བཟུང་ལྔ་པ་ 1. n. of a *Gandharva* Rājā: རྩུ་མེ་ཕུ་ཟུར་ཕུད་ལྔ་པ་ལ་བཟུང་བྱིན་གྱིས་གུས་པ་ཟུམ་པ་ (*Pag.* 297.) ; and also that of a *Kinnara* Rājā (*K. g.* 8, 523). 2. an epithet of the *Bodhisattwa* Jam-yang or Jam-pal, the hair of his head being arranged in five knotted locks (*Mñon.*). 3. one of the *Nāga* guardians of the church-treasury at *Sam-ye* is also called: དཀོར་བདག་ཁྱུ་ཟུར་ཕུད་ལྔ་པ་ *dkor-bdag klu-zur phud lña-pa* (*S. kar.*).

ཟུར་བ *Zur-wa* to push.

ཟུར་འབུལ་ *zur hbul* (ཡི་གེ་ལྟ་བུ་ཟུར་དུ་འབུལ་བ་) a private note.

ཟུར་མ *zur-ma* = ཟུར་ *zur*.

ཟུར་མེག་ *zur-mig* = ཞེག་ཆས་ རྒྱུ་ཤིང་, ཀཏཱ་ཅ་ a side-look; slight attention: ཟུར་མེག་བཅས་ སཀཏཱ་ཅ་ with side long look, looking side-ways; ཟུར་མེག་ལྟ་བུ་ to look askance, ogle. ཟུར་མེག་མ་ *zur-mig-ma* རྩུ་མེག་མ་མ་ a sly woman, she with looks cast side-ways, a handsome woman (*Mñon.*).

ཟུར་མོ་ *zur-mo* pain, for ཟུག་ *zug* vulg. (*Jä.*).

ཟུར་ཅམ་ *zur-tsam* རྒྱུ་ཤིང་ slight mention, a hint: ཟུར་ཅམ་གྱི་གོ་པ་ རྒྱུ་ཤིང་ one who perceives from a slight hint or sign; ཟུར་ཅམ་ བཟུང་བ་ to abridge, to shorten; ཟུར་ཅམ་བཟུང་པ་ compendium, abridgment (*S. Lex.*).

ཟུར་གསོས་ *zur-gsos* privately nursed or brought up, educated by strangers.

ཟུལ་མ་ *zul-ma* in *W.* cornered, angular.

ཟུས་ *zus* = ཟུག་ *zug*.

ཟེ *ze* 1. num. fig.: 12.

ཟེ་ཀ་ *ze-ka* ཟེ་ཅུ་ *zehu* 1. hump. 2. decorated pad or cushion (*Jä.*)

ཟེ་བ་ *ze-wa* རྩུ་མེག་མ་ a precious stone.

ཟེ་འབུག་ *ze-hbug* the maw or fourth stomach of ruminating animals (*Jä.*).

ཐེ་འབྲུ *ze-hbru* or ཐེ་འབྲུ *zehu-hbru* केसर, किञ्जलक the anthers of a flower; ཐེ་འབྲུ་ཅན *zehu-hbru-can* a flower having anthers; used also in letters as a term of endearment to women, especially to one's wife.

ཐེ་མ *ze-ma* the eye-lashes.

ཐེ་མོ་ incorrectly for སྤྱི་མོང་ *sre-moñ* the weasel (*Rdsa.* 29).

ཐེ་ཚྭ་ *ze-tshwa* saltpetre *S.g.*; ཐེ་ཚྭ་ཅན *ze-tshwa-can* containing saltpetre, nitrous: ཐེ་ཚྭ་ས་དེ་ལྷན་སྤྲོད་བཞིན་པར་བྱེད་ nitre absorbs stone and fetid matter in the bladder. ཐེ་ཚྭ་འི་སྤྲུལ་ཅི་ *ze-tshwahi skyur-rtsi* nitric acid.

ཐེག་མའི་ཕྱོད་ *seg-mahi lte-wa* = རྒྱ་འཁོར་ a whirlpool, eddy (*Mñon.*).

ཐེགས་མ་ *zogs-ma* जलकण, पिप्पली particles of water, spray; the term is also applied to ཐེ་ལ་པ་ on grass blades. བདུད་ཅིའི་ཐེགས་ drops of nectar.

ཐེང་ *señ* in ཐུ་བ་གཡས་ཐེང་གཡོན་ཐེང་བྱས་པ་ the skirts of the coat on the right and left side folded back or tucked up (*Mil.*).

ཐེད་ *zed* 1. sbst. a brush; ཐུབ་ཐེད་ dust-brush (*Cs.*). 2. edge in *C*. 3. adj. broken-off, damaged, injured; ཐེད་ལངས་ chink, crack, rent.

ཐེམ་ *zem* 1. awe, fear; ཐེམ་འཛུགས་པ་ awe with respect, to regard one with cheerfulness and respect: རོ་སྤྱུག་གནད་དབང་དུ་གྱུར་པའི་ཐེམ་འཛུགས་ཤར་ཙུང་ *D. zel.* 8). 2. a cask, a piece of a willow tree hollowed to hold liquids; ཐེམ་མཐའི་པ་ *zem-mthil* the bottom of such vessel.

ཐེར་ *zer* 1. ལྷ་མཚན་ a shaft of light, beam, ray; ཐེར་ཅེན་ or འདྲ་ཐེར་ཅེན་པོ་ = glare (*Yig.* 72) v. གཞེར་. 2. talk. 3. for ཐེར་མོ་ n. of a small animal.

ཐེར་བ་ *zer-wa* to be named, called; to say; common in later literature, and colloq.;

ཁྱོད་ལ་མིང་གང་ཐེར་ what is your name; དེ་ག་ཅེ་ཐེར་ཡིན་ what is it called; ཁྱོད་ཀྱི་གསུང་འདྲི་རྣམས་གནི་ཆེ་པ་འདུག་ཐེར་བས། ཡང་སློན་པོས་ཁྱས་པ་ because he said those remarks of yours are of great import, the officer furthermore said. ཐེར་རོ་ he said; ཐེར་བར་འདུག་པས་ so having said or spoken; ཡིན་ཐེར་བསྟོན་བྱས་སོ་ saying 'it is' she told a lie (*Ghr.*); and so frq. ཐེར་ where in earlier literature ཅེས་ would be used; ཐེར་ན་ if I may say so, so to speak, as it were (*Jä.*). ཐེར་མཁན་ *zer-mkhan* he that is saying; ཐེར་དགྲ་ཅོག་གྱུར་མི་བདེན་ཏེ་ although there were many speaking, there was no truth (spoken) (*A.* 55).

ཐེར་མ་ *zer-ma* = ཐེགས་མ་ a drop (*A. K. IV-11*).

ཐེར་ཐེར་སྒྲན་ *zer-zer-skad* = གཙང་སྒྲན་ (*Mñon.*).

ཐེལ་མ་ *zel-ma* small chip; ཤིང་ཐེལ་ wood-shaving (*Jä.*).

ཐེར་མོར་མགོ་ རྩལ་, རྩལ་སྒྲོལ་ [quick, swiftly going or passing] *S.*

ཐོ་ *zo*, 1. imp. of ཐ་བ་ *za-wa* 2. sbst. resp. ཐུ་ཐོ་ = ལུས་ཀྱི་ཁམས་ physical constitution, ཐུ་ཐོ་མཛོག་ལེགས་པ་ good appearance, fair complexion; ཐོ་བཟང་བ་ one of good complexion. Also figure, delineation, representation. 3. mould: ཐོ་རྒྱས་ showing mouldy spots; ཐོ་མར་ old, mouldy butter; ཐོ་ག་ mouldy meat (*Jä.*).

ཐོ་ཚུན་ *zo-chun*, also ཐོ་འུམ་, water-mill to pump out water for irrigating fields: འཁོར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རྒྱ་མཁན་གྱི་འཕང་ལོལ་ས། ཐོ་ཚུན་གྱི་ཁྱུ་མོལ་ (*Khrid.* 33).

ཐོ་བ་ *zo-wa* pitcher for milk, a pail, bucket. ཐོ་ལག་ pitcher or vessel holding milk at milking; also a vessel for porridge (*Rstii.*).

ཐོག་ *zog* 1. = ཐུམ་པ་ *khram-pa* or ཐུ་མ་ *phra-ma* (*Mñon.*) deceit, fraud, falsehood; ཐུ་ཐོག་ *sgyu-zog* religious deceit; ཆོས་ཐོག་ *chos-zog*

priestcraft (*Jä.*). 2. goods, articles of merchandize, i.e., ཚོང་ཤོག *tshoñ-zog* (*Mñon.*).

ཚོག་པོ *zog-po* or ཚོག་མ *zog-ma* adj. deceitful, false, dissimulating: བཅུན་མོ་ཚོག་མ་འདི *this* deceitful lady; ཡལ་ཅེན་ཚོག་མ་མ་བགྱིད་མཛོད་ *my lord* do not play the hypocrite (*Hbrom.* 19, 43, 112).

ཚོང་ *zong* = ཚོག་ *zog* བཞིམ་པུ་ described as ཚོང་ཤོག་པོ་པོ་པོ་ (*Mñon.*) articles of merchandize, goods; ཚོང་མིན་ཤོག་ not goods but ready money; ཚོག་མ་ཚོང་ goods taken by travellers to be bartered for provisions; ཚོང་ཤོག་ drugs; ཚོང་ཚོང་ merchandise (*Cs.*); ཚོང་ཆས་མ་ཆས་པ་ལྟ་ཚོག་མ་ goods of all kinds; ཚོང་གིས་འཛོལ་ *zong-gis htsho-wa* = ཚོང་པ་ *tshoñ-pa* merchant, trader, lit. one who exists by trade (*Mñon.*); ཚོང་འགྲུལ་གནས་ *zong-hgrem-gnas* warehouse or shop (*Mñon.*). ཚོང་མཚོག་ *zong-mchog* lit. the chief of all merchandize, as met. gold (*Mñon.*). ཚོང་གནས་ goods as compensation paid for one's life: ཚོང་ལུད་གཅོད་ལུགས་ལ་ཚོང་གནས་ཚོང་ལུད་ལན་ ཚུན་ཚུམས་ (*Rtsii.*); ཚོང་པ་ *zong-pa* trader; ཚོང་དཔོན་ *zong-dpon* = ཚོང་དཔོན་ a chief merchant, a leader of a caravan (*Mñon.*); ཚོང་ཚོག་ *zong-zog* merchandize: ཚོང་ཞི་ལུད་ལག་གི་གོང་གི་ཚོང་ཞི་ལུད་ལག་བཞེ་བྱིད་ ཅེང་ (*Rtsii.*); ལུགས་ལ་ར་ཅ་མི་ཞེས་བྱ་བ་འདི་མི་སྒྲ་དང་། ཚོང་ཚོག་དང་བཅོ་སྒྲ་མང་། in this place called Varā-nasi abound a variety of people and of articles of merchandize (*Hbrom.* 19, 37).

ཚོན་ *zon*, also རྒྱལ་མ་ཚོན་ caution; heed, care; ཚོན་བྱེད་པ་ to be cautious, to take heed, to mind: ཚོན་ཞིག་པ་ཐོང་མི་ཤེས་ not knowing how to leave off sin take heed of it; ཚོན་མེད་ heedless; ཚོན་གྲུབས་ precaution, preventive measure (*Sch.*). A Tibetan proverb says ཡལ་ལུགས་མཁས་ན་ཁ་ཡི་ཚོན་། ལུགས་མཁས་ན་རྒྱུ་པོ་ཚོན་ if skilful in conversation one takes care of his tongue; if one knows how to walk, one guards the feet. ཚོན་པ་ that which guards the foot, i.e., shoes.

ཚོམ་ *zom* I. worn out, decrepit, worm-eaten, damaged by use; ཚོམ་རྒྱུ་བྱས་ rotten and cast out (*Rtsii.*); ཚོམ་ལུས་མེད་པ་ without anything left out as damaged (*Rtsii.*); ཚོམ་ཁོག་ dull-witted; ཚོམ་སྒྱུ་ *zom-skyon* of books, records, etc., spoiled, old and worm-eaten: ཅེས་སྤྱོད་ལྟོགས་མ་ལག་ངོས་ཚོམ་སྒྱུ་མེད་པར་ཆོད་མར་བཅད་བཅད་ཆོད་གོས་ (*D. gel.* 8).

ཚོམ་ II: 1. མིལ་ར་ point, top, peak: རྩ་མེད་ཚོམ་ point of the *dorje*; རི་རབ་གྱི་ཚོམ་ the summit of the Rirab; རི་བོ་ནག་པོ་ཚོམ་གྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་ན་ to the south of the peak of the black mountain; རི་བོ་ཚོམ་དུ་འགྲོ་ going to the top of the hill (*A.* 11.); སྤུང་དེ་འགྱུར་ཀྱས་གྲང་མ་གྲང་ཆུང་གི་ཚོམ་ལ་སྤྱོད་ they buried the corpse on the summit of Tang-mo Tang-chung of *Hphyoñ rgyas* (*Yig.* 65.). 2. a cave; བྲག་ཚོམ་ rock-cavern.

ཚོམ་ III: a wooden cask or cylindrical vessel in which milk is kept; ཚོམ་ཅེན་ a large barrel (*Jig.* 28.).

ཚོར་ *zor*, also ཚོར་བ་ *zor-wa* 1. supine of ཚོ་བ་ or བཅོ་བ་. 2. sbst. reaping-hook, a sickle, a knife, esp. the weapons employed in combating the evil spirits in the གཏོར་མ་ (offerings), such as knife, sword, sling, bow and arrows; ཚོར་བས་རྒྱུ་བ་ to shear with a knife or sickle; ཚོར་ལྗེ་ sickle-blade; ཚོར་བྱ་ = ཚོར་ཆུང་ a chopper.

ཚོར་མ་ *zor-ma* 1. wide, spacious, roomy. 2. བློ་གློ་མ་ (ཚོར་མའི་སྒྲུ་དབྱེད་མ་) hymns, religious songs: སྒྲོན་པོ་རིག་པ་ཅན་ཆམས་ཀྱིས་ཚོར་མའི་སྒྲུ་སྒྲུངས་པ་ the wiser ministers sung songs of a religious character (*A.* 146).

ཚོལ་ *zol* = བསྐྱུ་བ་ཁྲམ་པ་, ཕུ་རྒྱུ་, གཤམ་པ་, རྩ་མེད་, མི་ལྷན་ cunning, false. གཤམ་པ་གྱི་ཚོལ་གྱིས་གཤམ་པ་བྱས་ཏེ་ having decided the battle cunningly. ཚོལ་པོ་ རྩོམ་པོ་ [an impostor; a rogue] S. ཚོལ་བྱ་

ཅུའི་ཅི་ཡེ་མེད་; ཐོལ་བྱེད་ ཡེ་མེད་ [pretext]S.; ཐོལ་བྱེད་པ་ ཅུའི་ཅི་ཡེ་མེད་, ཡེ་མེད་ [a pretender]S.; ཐོལ་མེད་= བསྐྱེད་མེད་ སྤྲོ་མེད་ without pretext; ཐོལ་ཐོག་ *zol-zog* = གཞུ་ཐོག་ deceit, fraud, imposture, falsehood.

ཐོལ་ཚོ་ *zol-tsho*, v. རེ་ལ་བ་ *hdsol-wa*.

ཐོས་ *zos*, v. ར་བ་ *za-wa*.

ཐོས་རྩ་ *zos-rñā* (ཤིང་ལ་བཅོས་པའི་རྩ་) (*Hbrom* 107).

ལྷ་སྐྱེས་ *zla-skyes* 1. = སྐར་མ་མགོ་ རྟུག་མི་རུ་ the constellation called *Mrgaṣira* (*Mñon*). 2. ལུ་ཕ་= ལུ་ག་པ་ the planet Budha; lit. the moon-born. 3. an epithet of the river Sindhu (*Mñon*).

ལྷ་གམ་ *zla-gam* 1. ཡུལ་ཅན་ semi-circular; semi-circular disk, the appearance of the eighth phase of the moon. 2. the cloak which the monk of the Gelug-pa sect wears at a religious service only (*Rtsii*).

ལྷ་དུམ་ *zla-dum* = ལྷ་གམ་ ཡུལ་ཅན་ (*S. Lea*).

ལྷ་འདྲེས་ *zla-hdres* composite or mixed friends, a company of different countries: ལྷ་ཆེ་བལ་པའི་རྒྱལ་མོ་དང་ལྷ་འདྲེས་མེད་ཅེས་བཤད་གོས་ (*D. gel* 8).

ལྷ་ཐུད་ *zla-sdud* or རྟོགས་ཚོགས་ reduplication of a verbal termination, same as ལྷ་ཐུད་ *slar-bṣdu* (*Situ*).

ལྷ་བ་ *zla-wa* I: 1. sym. num. 1. 2. = ལྷ་བ་ juice; semen. 3. = མཛོས་པ་ handsome, beautiful (*Yig. k. 1*).

ལྷ་བ་ II: a lunar or calendar month; དུས་ཀྱི་ལྷ་བ་ temporal month, ལྷ་བ་གཅིག་ one month; ལྷ་བ་ཙམ་ about a month; ལྷ་བ་ཕྱེད་ཙམ་ ཡུལ་ཅན་ about one-half of a month; ལྷ་བ་ལ་ ལྷ་སྐྱེས་པ་ མ་ཤིང་ one month old. ལྷ་ཕྱེད་ *zla-phyed* རྟུག་, རྟུག་པ་ half of a month, i.e., a fortnight; ལྷ་ཕོགས་ *zla-phogs* monthly salary or wages. ལྷ་བ་ཆར་དུ་ཤིང་བས་ towards the expiration of the months (of pregnancy).

ལྷ་དུས་མེད་པ་དང་ at the expiration of those months (*Jä*). Is often in letter-dates shortened to ལྷ་ *zla*.

ལྷ་བ་ III: ལྷ་བ་ the moon; གནམ་གྱི་ལྷ་བ་ the heavenly moon; ལྷ་གང་ the full moon; ལྷ་ནག་ *zla-nag* the new moon, thus defined: གནམ་ལ་གང་གསུམ་ཡང་བཞེས་པ་ལྷ་ནག་ཡིན་. Note: at this time no works for the dead or for the living should be undertaken. ལྷ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་ *zla-wahi dkyil-hkor* the orb of the moon. ལྷ་བ་ཁམ་པ་ *zla-wa kham-pa* = ལྷ་གམ་ half moon, i.e., the first or the last quarter; semi-circle. ལྷ་བ་ཁམ་པ་ལྟ་བུར་བཞག་གོ་ they are placed round in a circle; དེ་བུས་ལྷ་གམ་ལྟ་བུ་ཡིན་ it is semi-circular in shape. ལྷ་བ་ཏ་ *zla-wa-ñā* པའི་ཤིང་མའི་ the full moon; ལྷ་བ་ཏ་པ་ *zla-wa-ñā-pa* or ཏ་གང་ལྷ་བ་ the full moon (*Yig. k. 26*); ལྷ་བ་འཛིན་ *zla-wa hdsin* the eclipse of the moon.

Syn. རི་བོན་ཅན་ *ri-boñ-can*; ལྷ་མཚོ་དགའ་ *rgya-mtsho-dgah*; ཆེ་བདག་ *tshe-bdag*; བསེལ་བྱེད་ *bsil-byed*; བསེལ་ཅེར་ཅན་ *bsil-ser-can*; རྟུག་མེད་འདྲ་དགར་ *chags-byed hod-dkar*; བདུད་རྩི་འདྲ་ *bdud-rtsi-hod*; དག་པའི་གཙུག་ལྷན་ *drag-pohi gtsug-rgyan*; གཡུང་འཛིན་ *ga-bur hdsin*; བསེལ་ལྷན་འཛིན་ *bsil-ldan htsho-byed*; ལྷ་མཚོ་སྐྱེས་ *rgya-htsho-skyes*; མཚན་མའི་བདག་པ་ *mtshan-mohi bdag-po*; མིག་གམུམ་འཛིན་ *mig-gsum hdsin*; མིག་གམུམ་པའི་གཙུག་གི་ནོར་ *mig-gsum-pahi gtsug-gi nor*; ལྷ་མའི་བདག་པ་ *snar-mahi bdag-po*; རི་དྲགས་མཚན་ *ri-dwags mtshan*; རི་བོན་མཚན་མ་ *ri-boñ mtshan-ma*; ལྷ་བ་ཕྱེད་ *sgrib-byed*; ལྷ་བ་ཕྱེད་ལེ་དགར་པ་ *rdul-gyi thig-le dkar-po*; ལྷ་བ་ཕྱེད་ལེ་ *car-gyi thig-le*; གཏིས་སྐྱེས་ལྷ་བ་ *gnis-skyes rgyal*; གཙུག་ལེ་མ་ལྷན་ *gzah-yi ma-khyud*; རི་བོན་འཛིན་ *ri-woñ hdsin*; ལྷ་གཡུང་འཛིན་ *rgyu-dkar mu-khyud*; ལྷ་གཡུང་གོ་ *rgyu-dkar-gtso*; ལྷ་མཚོ་མར་གསར་ *rgya-mtso mar-gsar*; ལྷ་བའི་འདྲ་ *kha-bahi hod*; ལྷ་བའི་ཕྱེད་ *srid-byed*; རི་དྲགས་ལྷ་བའི་འཛིན་ *ri-dwags sna-hdsin*; བདུད་རྩི་ལྷ་བ་ *bdud-rtsi-spro*; ལྷ་བ་མའི་ལུས་ *grib-mahi lus*; རྟུག་ལྷ་བ་ལྷན་ཅན་ *rta-dkar chu-skyes nañ-can*; ལྷ་བ་ལྷན་གཤམ་

ལྷ་བོ་ཁྱེ་གི་ *steñ-phur gcer-ldan pi-ku-çra*; ཡང་
མའི་དགྲ་ *pad-mahi dgra* (*Mñon.*).

ལྷ་བ་གཅིག་པ་ *zla-wa gcig-pa* = རྒྱ་ལྷ་གསལ་ *met.*
a foot-stool.

ལྷ་བ་རྩམ་བྱེད་ *zla-wa hdsun-byed* as *met.*
a sword (*Mñon.*).

ལྷ་བ་གཞོན་ནུ་ *zla-wa gshon-nu*, v. ཀ་ཀོ་ལ་ *ka-ko-*
la (*Mñon.*).

ལྷ་བ་འཛོམས་ *zla-wa hjoms* ར་ཁུ་ the planet
Rāhu, སྒྲ་གཙན་ *sgra-gcan* (*Mñon.*).

ལྷ་བ་ཡར་གྱི་འོ་ *zla-wa yar-gyi ño* or ལྷ་བ་ཡར་འོ་
ཡུལ་པ་ [enlightened half of the month] *S.*

ལྷ་བ་ཅུ་ཤེལ་ *zla-wa chu-çel* འཕྲུལ་ཆུ་མཚོ་ the
finest crystal gem.

Syn. ལྷ་འོ་ *zla-hod*; ལྷ་བ་ནོར་བུ་ *zla-wa nor-*
bu; མིག་ལ་པན་ *mig-la-phan*; བསེལ་བའི་ཆར་ལྷ་བ་ *bsil-*
wahi char-ldan; དབུས་ནས་འཛོམས་ *dwus-naç-hdsag*;
མན་ཤེལ་ *man-çel*; རྒྱ་ལྷ་བ་དྲུག་པོ་ *nor-bu dkar-po*
(*Mñon.*).

ལྷ་བ་ཤེལ་ *zla-wa-çol* intercalary mouth.

Syn. ལྷ་ཐེབ་ *zla-theb*; ལྷ་ལྷག་ *zla-lhag*.

ལྷ་བའི་གྲོགས་ *zla-wahi-grogç* as *met.* the great
ocean (*Mñon.*).

ལྷ་བའི་གྲིང་ *zla-wahi-glin* འཕྲུལ་ཆུ་མཚོ་ a small
island in the delta of the Ganges where
Chandra Gomi the Buddhist sage and
grammarian was exiled by order of a
king of Varendra; it now forms a part
of the district of Bakerganj in Bengal.

ལྷ་བའི་དགྲ་ *zla-wahi-dgra* ར་ཁུ་ the enemy
of the moon = སྒྲ་གཙན་ *sgra-gcan* (*Mñon.*).

ལྷ་བའི་ཅོད་པན་ *Zla-wahi cod-pan* an epithet of
Sambhara the chief Tantrik god of the
northern Buddhists (*Mñon.*).

ལྷ་བའི་ཐལ་ *zla-wahi thal* འཕྲུལ་ཆུ་མཚོ་ [one who
has only the dust of the moon; a plagia-
rist] *S.*

ལྷ་བའི་ཐོག་མ་ *zla-wahi thog-ma* འཕྲུལ་ཆུ་མཚོ་
ནག་པ་ the constellation *Chitrā* (*Rtsii.*).

ལྷ་བའི་རྩེ་ *zla-wahi-dri* = ཁུ་མུ་ད་ *ku-mu-da*
(*Mñon.*) སོ་མཁའ་མ་ [water-lily] *S.*

ལྷ་བའི་བྱེ་མ་ *zla-wahi bye-ma*, v. ཀ་ཀོ་ལ་ (*Mñon.*).

ལྷ་བའི་སྤྲུལ་མཁན་ *zla-wahi bla-mkhan* lama astro-
loger who calculates the evils, &c., that
the *Sa-bdag* are capable of doing to men.

ལྷ་བའི་དབང་པོ་ *zla-wahi dwañ-po* Somendra
the son of the great Kashmirian poet
Kṣemendra who added the 108th *Pallava*
to the *Avadāna kalpalatā*.

ལྷ་བའི་མ་མ་ *zla-wahi ma-ma* (lit. the mother
of the moon), = ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ the ocean (*Yig. k.*
63).

ལྷ་བའི་ཅང་ཁུན་ *zla-wahi tsañ-kun* n. of a
Sa-bdag monster or evil spirit.

ལྷ་བའི་གཙུག་ཕུད་ *zla-wahi gtsug-phud* lit. the
moon-crest = ཅུ་ཕུག་གཞི་.

ལྷ་བའི་རི་བོ་ *Zla-wahi ri-bo* n. of a fabulous
mountain equal in glory and height to
Sumeru situated beyond the mountains
called མིག་བཏུམས་པ་ *Mig-btsums-pa* (*K. d. ༣,*
291).

ལྷ་བའི་ལག་ *zla-wahi-lag* = འབབ་ཆུ་ *hbab-chu*
(*Mñon.*) river, stream.

ལྷ་བའི་ས་ཁུལ་ *zla-wahi sa-rgyal* are a class of
(*Sa-bdag*) spirits.

ལྷ་བའི་སྒྲིང་མོ་ *zla-wahi sriñ-mo* lit. the sister
of the moon, an epithet of *Sarasvatī*
(*Mñon.*).

ལྷ་བས་དགའ་ *zla-was-dgah* = ཁུ་མུ་ད་ ར་ཁུ་
ལྷ་བོ་ (*Mñon.*) [water-lily] *S.*

ལྷ་བས་འཕེལ་ *zla-was-hphel*, v. ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ *rgya-*
mtsho-chen-po (lit. that is increased or heaved
by the moon), *met.* the ocean (*Mñon.*).

ལྷ་བས་བཞུད་ཆེལ་ *zla-was bshad-tshal* = ཁུ་མུ་ད་ཆེལ་
ལྷ་བོ་འབྲུག་ parterre of lily plants (*Mñon.*).

ལྷ་བུ་ *zla-bu* ལྷ་བོ་ the son of the moon = ལྷ་གཞི་.

ལྷ་བོ་ *zla-bo* 1. = ལྷ་གཞི་པ་ རྒྱུ་འཕྲུལ་གྱི་ helper,
assistant, co-operator, friend; husband,

wife, concubine, mistress; also, help, assistance: ལྷ་པོ་ཕྱིན་པ་ to accompany, assist; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *rkun-zla* a thief's accomplice; ལྷ་པོ་ *"kunda"* resp. husband and wife; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ rival, competitor; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ a woman whose husband is dead (lit. who has eaten him). ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ single, single-handed; ལྷ་པོ་ *zla-mo* ལྷ་པོ་: a female friend, concubine (*Mñon.*); ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlas-dbye* or ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ pair, couple, combination, viz., of a thing and its reverse, hence ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlas phye-wa* reverse, contrary.

ལྷ་པོ་ *zla-med* 1. ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་ matchless. 2. friendless, without help, single, celibate; alone: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ in a strange country (I) was left alone, friendless (*Rdsa. 23*).

Syn. ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *gcig-bu*; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *rkyañ-rkyañ* (*Mñon.*).

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zla-mtshan* ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་ menstruation, monthly course of women; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zla-mtshan med-pa* ལྷ་པོ་ one without menses.

Syn. ལྷ་པོ་ *rdul*; ལྷ་པོ་ *me-tog* (*Mñon.*).

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zla-mdses* an epithet of Sarasvatī; the *Kunda* flower.

Syn. ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *dbyañs-can-ma*; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *me-tog kun-da* (*Mñon.*).

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zla-shal mdsas-ma* term for a beautiful woman (*Mñon.*).

ལྷ་པོ་ *zla hu* ལྷ་པོ་ = ལྷ་པོ་ colloq. ལྷ་པོ་.

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zla-ral gyi-dpe* ལྷ་པོ་ [counter example]S.

ལྷ་པོ་ *zla-çun* ལྷ་པོ་.

ལྷ་པོ་ *zlug-pa* or ལྷ་པོ་ *zluḡs-pa* 1. = ལྷ་པོ་ to pour into, to cast, put in: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *snod-du zluḡs-pa* to pour into a

pot or vessel. 2. pf. ལྷ་པོ་ *bzluḡs* to send word, report, inform.

ལྷ་པོ་ *zlum-pa* or ལྷ་པོ་ *zlum-po* ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་ adj. round, circular, ལྷ་པོ་ *zlum-pa* roundish in shape (*Gbr.*); bulbous; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlum-por rtsig-pa* to erect a round, cylindrical wall, e.g., for a monument. ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlum-pa* clerics bare-foot, and with their heads shaven and thereby looking globular; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlum-skor* ལྷ་པོ་ circular: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlum-pa* made two concentric circles. ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ = ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་.

Syn. ལྷ་པོ་ *ril-po*; ལྷ་པོ་ *zur-med*.

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlum-po hdsin* = ལྷ་པོ་ the sun.

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlum-phu-se* a mole-like animal (*Jä.*).

ལྷ་པོ་ *zlo-wa* to summon, call; v. ལྷ་པོ་.

ལྷ་པོ་ *zlog-pa* pf. ལྷ་པོ་ *zlogs*, fut. ལྷ་པོ་ *bzlog* (is trs. vb. to ལྷ་པོ་ *ldog-pa*) 1. ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་, to cause to return, to drive back, repulse, expel, to send back; esp. to send to fetch something. 2. to cause to turn, divert, to turn ལྷ་པོ་ the mind or intention; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ to alter the mind; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ it is hard to give up the love of kindred (*Mil.*); ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ we beg you to dismiss the thought of it (*Dzl.*); ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zlog-thabs-can* ལྷ་པོ་ the ten means of turning aside or diverting others such as:—(1) ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་; (2) ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *zla-wa zlog-thabs-can*; (3) ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *me-zlog thabs-can*; (4) ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *chu zlog thabs-can*, etc.

ལྷ་པོ་ *zlos* = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ a charm, spell (*S. Lex.*); ལྷ་པོ་ to repeat such; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ recitation.

ལྷོས་གར་ *zlos-gar* or *zlod-gar* नटन, नाटक drama, dramatic performance, dance, one of the four branches of Sabda Vidya, the science of external expression. **ལྷོས་གར་མཁན་** *zlos-gar-mkhan* महिनी an actor, dancer [also a mistress] S. *Zlos-gar* is divided into five parts:—(1) **སུ་ཏྲཱ་ཏྲཱ་** *sūtradhara*; (2) **རོ་ལོ་** *rol-mo* music; (3) **ཆས་ཐུགས་** *chas-shugs* dressing in different and fantastic ways; (4) **བཞད་གད་** *bshad-gad* comic representations, laughing, etc.; (5) **ལྷོས་གར་** *zlos-gar* the dance itself. The term **ལྷོས་གར་** *zlos-gar* properly, however, signifies the interlude when songs, etc., are repeated, after each kind of dance has been performed: **ངག་གེ་ལྷོ་བཟོ་བྱ་མ་ལྷོས་ཞིང་གར་བྱེད་པས་ན་ལྷོས་གར་** (*Loñ. v. 6*). **ལྷོས་གར་གྱི་ཁང་** *zlos-gar-gyi khañ* stage, theatre; **ལྷོས་གར་གྱི་བརྩམ་ཆས་** *zlos-gar-gyi bstan-chos* नाटकशास्त्र dramatic works; **ལྷོས་གར་བྱེད་པ་** *zlos-gar byed-pa* to dance, **ལྷོས་གར་སློབ་པ་** to teach or learn dancing.

གཟུག་པ་ *gzag-pa*, v. **འཛག་པ་** *htshag-pa* and **འཛག་པ་** *hdsag-pa*.

གཟུགས་པ་ *gzags-pa* 1. v. **གཟུབས་པ་** *gzabs-pa*. 2. to magnify, multiply (*Sch.*): **རིལ་བའི་འགས་པ་** *ril-wahi zags-pa* or **ལྷུང་བ་** *lhuñ-wa* (*Nag. 62*).

གཟངས་རིང་ *gzañs-riñ* = **ཚེར་མ་ར་མགོ་** *tsher-ma ra-mgo*.

གཟང་ *gzad* n. of a district in Lhokha (*Deb. ga, 14*).

གཟའ་ *gzah* 1. ग्रह a planet, the name being usually restricted to the following viz., རྡོ་མ་ ལ་དེ་ཡི་མུ་ཁུར་ the Sun, ལྷ་བ་ ལོ་མ་ the Moon, མིག་དམར་ ལ་ལྷ་ར་ཀ་ Mars, ལྷ་ག་པ་ ལུ་ཕ་ Mercury, པ་སངས་ ལྷ་ཀ་ Venus, ལུ་ཕ་ ལུ་ཕ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ Jupiter and ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ Saturn; the ascending node ལྷ་ལྷ་ (রাহু) and the descending node ལྷ་ལྷ་ (কেতু) are added to make nine planets **གཟའ་དགུ་**. 2. the respective days of the week thus

enumerated:—**གཟའ་རྡོ་མ་** *gzah ñi-ma* रविवar Sunday; **གཟའ་ལྷ་བ་** *gzah zla-wa* सोम Monday; **གཟའ་མིག་དམར་** *gzah-mig dmar* मङ्गल Tuesday; **གཟའ་ལྷ་ག་པ་** *gzah lhag-pa* बुध Wednesday; **གཟའ་ལུ་ཕ་** *gzah phur-bu* वृहस्पति Thursday; **གཟའ་པ་སངས་** *gzah-pa-sañs* शुक्र Friday; **གཟའ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་** *gzah spen-pa* शनि Saturday. 3. **ལྷ་ལྷ་** dangers, troubles, gen. attributed to the influence of malignant stars or planets. These planetary disturbances are of different kinds:—**ལྷ་ལྷ་** *bla-gzah*, **ལྷ་ལྷ་** *srog-gzah*, **གཟའ་ལྷ་ལྷ་** *gced-gzah*, **མ་ལྷ་ལྷ་** *ma-gzah*, **ལྷ་ལྷ་** *groñ-gzah*, **ལྷ་ལྷ་** *bu-gzah*, **ལྷ་ལྷ་** *dgra-gzah*, **ལྷ་ལྷ་** *gluñ-si dar-gzah* (*Vai. kar.*). **གཟའ་ལྷ་ལྷ་** *gzah-gdon* **ལྷ་**, **ལྷ་** unforeseen danger, evil, trouble. **གཟའ་ལྷ་** epilepsy: **གཟའ་ལྷ་** id.

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gzah-skar-mkhan* astronomers and astrologers.

Syn. **རྡོ་མ་ལྷ་** *rtsis-pa*; **ལྷ་ལྷ་ལྷ་** *skar-dpyad-pa* (*Mñon.*).

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ *gzah-khyim* 'the place,' or more correctly the house, of a planet, the constellation in which a planet stands (*Cs.*).

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gzah-dug nag-po* an officinal plant used in apoplexy.

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ *gzah-bdag* = རྡོ་མ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ the chief of the planets, the sun.

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ *gzah-roñ* = ལྷ་ལྷ་ *rdsa-roñ* a gorge or valley or plain filled with boulders.

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ *gzahi-rna-wa* an epithet of Rāhu or ལྷ་ལྷ་ *sgra-gcan* (*Mñon.*).

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ *gzahi yum* ग्रहमानी a religious work treating of planets (*Rtsii.*).

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ *gzah-yi-rtcn* ध्रुवतारा the fixed star, the polar star: **གཟའ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་** ལྷ་ལྷ་ལྷ་ it is called Dhruva or the fixed, because it remains steady above all the planets (*Mñon.*).

གཟའ་ལྷ་ལྷ་ *gzah-yi mu-khyud* as met. = the moon (*Mñon.*).

གཟན *gzan* described as གུ་པའི་བཟུངས་ཀྱི་གཟན a plain shawl gen. of liver or orange colour which a Buddhist monk wraps round his body.

གཟན་པ *gzan-pa* 1. food in general, but most frq. hay etc., food of cattle. གཟན་དུ་སྤྲོད་པ་ *gzan-du skyur-wa* (lit. to deliver over for food, i.e., a body to demons), to scorn, slight, despise; གཟན་ཀྱི་གཟན་ provender for animals and provisions for men. གཟན་ཤིང་ *gzan-phiñ* grass for horse and donkeys and fuel for men: གཟན་ཤིང་ས་རིམ་གྱི་ལམ་བྱིས་མས་ (*D. cel.* 40). 2. to devour, consume, pick out; to worry, mostly in fig. sense: རྩེ་མ་ལྟེང་ལ་གཟན་ *tsher-ma shabs-la-gzan* the thorn worries the foot (*Mil.*); adj. གཟན་པ་ *gzan-pa* and གཟན་པོ་ *gan-po* worn-out, thread-bare; སེམས་ལ་གཟན་ *sems-la-gzan* it gnaws at the heart (*Mil.*); སློག་ལ་ *srog-la* it preys upon life; རྩ་ལ་གཟན་ *rna-sa la-gzan* in *C.* it deafens the ears = སུན་འབྱིན་པ་ *sun-hyin-pa*.

གཟབ *gzab* 1. careful, well-behaved, attentive and polite: བྱ་བ་སྤྱོད་ལམ་གཟབ་པ་ *bya-wa spyod-lam gzab-pa* in behaviour and work careful; མགྱོད་པོ་ལ་གཟབ་གཟབ་བྱེད་པ་ attentive and polite to guests. གཟབ་ལྗོངས་ *gzab-lhiñs* (མཐ་བརྟན་པོ་) careful, cautious (*Yig.*). 2. གཟབ་པ་, v. གཟབས་པ་. 3. elegant, smartly robed. གཟབ་སྤྱོད་བྱེད་པ་ *gzab-sprod byed-pa* to dress neatly and cleanly, to be well dressed; but if over and above good dress one wears jewellery he is said to be—གཟབ་མཚོར་བྱེད་པ་ too gaudily dressed.

གཟབ་མ་ *gzab-ma* or གཟབ་ཡིག་ (elegant writing), Tibetan capital or printing letters (*Grub.* 3, 3.)

གཟབས་པ *gzabs-pa* (also གཟབ་པ་ and གཟགས་པ་) imp. གཟོབས་ *gzobs*, to use care, diligence: རྩ་གཅིག་ཟས་སྤྱོད་གཟབས་པས་ *lo-gcig-zas spyod-gzabs-pas* by a careful diet continued for a year

(*Mñg.*); དེ་ལས་གཟོབས་ beware of it, be on your guard against it (*Jā.*).

གཟར *gzar* 1. a rug to spread on the floor (*Yig.* 23). གཟར་མེན་ a broad rug. 2. peg, hook, wooden nail, for hanging up things; གཟར་སྤང་ id. གཟར་ཐག་ *gzar-thag* = རྒྱུང་ཐག་ (གོས་བཀལ་བའི་ཐག་པ་ *Situ.* 76), a string or rope that is stretched on walls, &c., to hang clothes on.

གཟར་པོ *gzar-po* or གཟར་བ་ *gzar-wa* adj. steep, rugged, precipitous: རི་གཟར་པོ་ steep and rugged hill; བྲག་གཟར་པོ་ precipitous rock; རི་གཟར་གྱི་ངོས་ steep declivity or cliff; རི་གཟར་རྒྱུ་ waterfall, cascade on rocks.

གཟར་བུ་ *gzar-bu* ལྷུ་པུ་, ཀླུ་, colloq. “*saru*” a ladle, gen. of wood: གཟར་བུ་འཕྱར་ *gzar-bu hphyar* lifting up a ladle for a blow (*Mil.*); དགང་གཟར་ and ལྷུ་གས་གཟར་ *blugs-gzar* two long spoons or ladles used at burnt-offerings (*Schl.* 294). ལྷུ་གས་ *skyogs* or ལག་ལྷུ་གས་ *lag-skyogs* are used as synonyms of གཟར་བུ་ but generally a ladle made of metal is called ལྷུ་གས་ *skyogs*.

གཟར་པ་ *gzal-pa* = བཀས་པ་ པ་ཅན་ a rent or split; anything split.

གཟས་པ *gzas-pa* 1. to set about, to be on the point, to prepare for; generally used with termin. case of infin. mood. རྩོད་གཟས་པོ་ prepared, began to dig out. 2. to brandish, = བརྟེན་པར་བཟུངས་པ་ to begin to wave.

གཟི *gzi* 1. གཟི་མཛུ་ shine, brightness, clearness, splendour; in *W.* looming in mist, a mirage. 2. རེ་ཅན་ n. of a precious stone—onyx—variously coloured, brown, gray, streaked with three, five or seven lines. 3. v. under གཟིར་བ་ *gzir-wa-pa*. 4. = བཟི་ *bzi*. གཟི་ཁྱིམ་ *gzi-khyim* a corrupt form of the word གཟི་མཛུ་; གཟི་མཛུ་ *gzi-can* shining bright, གཟི་མཛུ་དམར་ red sunset, afterglow.

གཟིབ་པ་ *gzi-brjid* 1. 1. brightness, beauty, a fair healthy complexion; = མདངས་ or joined with it, frq.; majesty, *e.g.*, of deities, etc. (*Dzl.*). 2. honour, esteem, celebrity. གཟིབ་པ་ཀློང་ *gzi-brjid skyes* རྟེན་མཆོག་ as met. = gold. གཟིབ་པ་མཁྱེན་ *gzi-brjid-can* རྟེན་མཆོག་ bright, beautiful, majestic; གཟིབ་པ་མཁྱེན་པོ་ མཁྱེན་མཆོག་, མཁྱེན་མཆོག་, brightness. གཟིབ་པ་ *gzi-byin* = གཟིབ་པ་: གཟིབ་པ་ རྟེན་མཆོག་ looking poor, emaciated, worn out; གཟིབ་པ་མཁྱེན་ bright, shining; གཟིབ་པ་ *gzi-hod* bright gloss or lustre (*Jä.*)

གཟིག་ *gzig* འཇུག་ the yellow leopard. གཟིག་གོས་ *gzig-gos* he who wears a leopard's skin, an epithet of Mahādeva. གཟིག་མཁྱེན་ *gzig-mjug* = གཟིག་མཁྱེན་ n. of a *Sa-bdag* monster. གཟིག་མོ་ *gzig-mo* 1. female leopard; 2. acc. to *Jä.* porcupine, prob. for གཟིག་མོ་ *gzig-moñ.* གཟིག་ཕུང་ *gzig-cubs* leopard-skin case for a bow (*Rtsii.*) གཟིག་རིས་ *gzig-ris* spotted leopard's colour; a kind of spotted chintz resembling a leopard's skin. གཟིག་སྒོག་ *gzig-slog* = གཟིག་མཁྱེན་ *gzig-mjug.*

Syn. ཁྱིའི་གཟིག་ *khyi-gced*; ཐིག་ལེའི་ལུས་ *thig-lehi-lus* (*Mñon.*).

གཟིགས་པ་ *gzigs-pa* 1. ལྟོ་སྟོན་ hon. form of མཐོང་བ་ and ལྟོ་བ་, to see; also, to see to, regard: ཐོང་སྟོན་གཟིགས་པ་ seeing that he had come; ཐོང་བ་གཟིགས་ཏེ་ seeing him coming; གཟིགས་ཤིག་ ཡིད་ལྟོ་ behold! རབ་ཏུ་གཟིགས་ རྒྱུ་ལྟོ་ behold carefully. རྟོག་གཟིགས་ བཞིའི་ལྟོ་ observing well, observation; གཟིགས་པར་བྱ་ please to look (*Glr.*); གཟིགས་པས་ མི་འདུག་ when he looked (for it), there was nothing to be seen; རྟོག་པོ་གཟིགས་དགོས་ your honour's life must be regarded (*Dzl.*). 2. equivalent to: to give, grant; མཐོང་ཞིག་ ཐུགས་ཐེ་གཟིགས་དགོས་ have the goodness to give some seed, prob. only breviloquence for མཐོང་ཞིག་གནང་བར་ཐུགས་བརྟེ་བར་གཟིགས་ཤིག་ (*Jä.*). 3.

= ཐུགས་ཐེ་ mercy, grace. 4. to accept, to take; to buy.

གཟིགས་རྟེན་ *gzigs-rten* = འདེགས་མཆོག་ a token or object for acceptance, as an enclosure in a letter, hence resp. for present, gift: གཟིགས་རྟེན་ལྷ་རྟེན་བཅས་ཆོས་དགེ་བར་ཐུག་ offered as a present together with a silk-scarf on an auspicious date (*Yig. k. 26*).

གཟིགས་ལྟངས་ *gzigs-staṅs* lit. manner of seeing; gen. looking with eyes fixed steadily on an object.

གཟིགས་ཕྱིན་ *gzigs-byed* as met. the eye (*Mñon.*).

གཟིགས་མོ་ *gzigs-mo* resp. for ལྟོ་མོ་ a view, spectacle, sight: མེ་རྟོག་དེ་ལ་གཟིགས་མོ་རྟོག་པ་ལས་ as he came for a look at the flower (*Pth.*).

གཟིང་ *gziñ* for འཛིང་སྟེང་ *hdsiñs-pa* (*Glr.*).

གཟིངས་ *gziñs* a ship; གཟིངས་ཆེན་པོ་ large sea-going vessel; གཟིངས་ཆེན་པོ་ཞིག་ཐུག་ཏེ་ having equipped a large vessel; (*Glr.*); གཟིངས་ཆུང་ = ཐུ་གཟིངས་ a small vessel; a boat; གཟིངས་པ་ ship-master, captain (*Cs.*).

གཟིམ་རྟེན་ *gzims-rkyoñ*, resp. for རྟེན་ཅེ་ *rkyoñ-tse* candle, lamp (*Jä.*).

གཟིམ་པ་ *gzim-pa*, pf. གཟིམས་པ་ *gzims-pa* to sleep, to fall asleep: ད་ལྟོ་གཟིམ་རན་འདུག་ ཟེར་ན་ now it is time to go to sleep, he said; ད་གཟིམ་གཟིམ་ now sleep! རྒྱུ་པོ་གཟིམ་པ་ལས་ whilst the king was sleeping (*Glr.*). གཟིམས་ཁང་ *gzims-khañ* or གཟིམས་གཤམ་ *gzims-ṣag* lit. dormitory, sleeping room or place, but gen. = བཞུགས་ས་ *bshugs-sa* place of residence, dwelling, habitation: གནས་བདན་དང་པ་སྒྲ་མས་ཏེ་བཞུགས་ཁང་ཕྱིན་ ཟེར་ནས་ཤིག་བརྟེན་གས་ (*A. 100*). གཟིམ་ཁེབས་ *gzim-khebs* a quilt (*Jä.*); གཟིམ་ཁྱིམ་ *gzim-khom* cloak-bag; གཟིམ་ཁྱིམ་ *gzim-khri* bedstead; གཟིམ་གུར་ *gzim-gur* sleeping tent; གཟིམ་འགག་ *gzim-hgag* door-keeper, porter; གཟིམ་ཆ་ *gzim-cha* bedding, bed-clothes; གཟིམ་ཆུང་ *gzim-*

chuñ resp. a dwelling, a house for retirement: ལྷའི་གཟིམ་ཆུང་ལ་བཅའ་ཡོང་ I will attend at your abode; གཟིམ་ཆུང་པ་ *gzim-chuñ-pa* chamberlain of the Dalai Lama's abode; གཟིམ་ཐུག་ *gzim-thul* sheep-skins for night quarters; གཟིམ་གནས་ *gzim-gnas* lodging, place for spending the night; གཟིམ་ཕྱུག་ *gzim-phrug* page, boy-servant of a great man; གཟིམ་མལ་ *gzim-mal* = གཟིམ་ས་ *gzim-sa*, bedstead with གཟིམ་ཆ་ or མལ་ཆ་ bedding on it; རྩ་མའི་ or མལ་མའི་ཁང་མིག་ bed-room.

གཟིར་བ་ *gzir-wa* = མནར་བ་ to suffer, to be afflicted; to be harassed, troubled: ནད་ཀྱིས་ གཟིར་བ་ troubled by disease; འདྲོད་པས་གཟིར་ནས་ ལྷ་རའུར་ overpowered by lust, overcome by brutal passion; གདུང་པས་གཟིར་ *gduñ-pas gzir* tormented by longings (*A. K. 1-14*). གཟིར་ *gzir* ལྡུག་, རྒྱུ་ལྡུག་ [pain, transgression] *S.*

གཟིལ་ *gzil* in གཟིལ་བྱས་པ་ = ལྷུ་ཟིང་བྱེད་པ་ *spu-zin byed-pa* (*Jä.*).

གཟུང་པར་ *gzu-dpañ* witness, mediator (*Sch.*); an honest and truthful witness.

གཟུ་བ་ *gzu-wa* = ཀ་བ་ a post, but gen. a pole to which an animal for sacrifice is tied; a lever, bar; གཟུ་རྩས་ *gzu-rñas* a prop (*Cs.*).

གཟུ་པོ་ *gzu-po* straightforward, upright, honest: ཐུགས་གཟུ་པོ་ honest mind; གཟུ་པོར་གནས་པ་ to be impartial and straightforward, to be on the side of honesty (*Cs.*).

གཟུ་ལུམ་ *gzu-lum* or གཟུ་ལུམས་ *gzu-lums* 1. obstinate, or བསྐྱབ་པ་ལ་མི་རྟོག་པ་ not listening to any instruction or order (*Situ. 11*); also = བཟོ་ཅན་ selfishness. 2. acc. to *Lex.* = བབ་ཅལ་ རམས་ and སྒྲུ་མ་ hence signifying rashness, impetuosity, and therefore: གཟུ་ལུམ་བྱེད་པ་ to act rashly. *Sch.* has: disobedience, pride (*Jä.*). 3. གཟུ་ལུམ་ཅན་ *gzu-lum-can* is said to = རྩུ་ན་ཅན་ *brdsun-can* lying, liar; གཟུ་ལུམ་དུ་སྒྲུབ་ *gzu-lum-du smra-wa* = རྩུ་ན་སྒྲུབ་ *rdsun-smra-wa* speaking falsehood, telling lies.

གཟུག་ *gzug* 1. the tenth part of the carcass of a slaughtered sheep. 2. pain, v. ཟུག་. 3. peak, point, pinnacle: ལའི་ཟུག་ top of a mountain pass (*Jä.*).

གཟུག་པ་ *gzug-pa* to be able to bear, to sustain (*Jä.*).

གཟུགས་ *gzugs* རྒྱུ་ལྡུག་ 1. symbol for 1. (*Rtsii.*) 2. ལྡུག་ཀྱི་རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ the body, the outward form of anything: རྒྱུ་རྒྱུ་གྱི་གཟུགས་རྣམས་ external forms, the forms of the sensible world, the impressions that are made on the eye (*Vai-ññ.*) རྒྱུ་གྱིས་གཟུགས་རྣམས་མཐོང་ the forms (of things) are seen with the eyes; ལུས་གཟུགས་ *lus-gzugs* shape of body, stature, frq.; གཟུགས་ཀྱིས་འཛོལ་བ་ *gzugs-kyi htsho-wa* (ལྷན་འཛོལ་མ་) that makes her body the means of livelihood, a prostitute, harlot; གཟུགས་ཀྱི་སྒྲུ་མ་ *gzugs-kyi ñne-ma* ལྷ་ལྷ་ལྷ་: n. of celestial courtesan (*Mñon.*). Other forms of same import, v. below. གཟུགས་དྭགས་ *gzugs-dkah* རུའྱུར་ “difficult, tortuous body,” met. a frog. In metaphysics: form, body, as one of the five *skandhas*, v. ལུང་པོ་. In letters and in polite enquiries after health གཟུགས་ and ལྷུ་གཟུགས་ are always employed: རྟོ་ལྷུ་གཟུགས་པའི་མོར་བཞུགས་མས་ are you (is your body) quite well? so, too, in conversation, the colloq. term གཟུགས་པོ་ “*suk-po*” being used: ལྷུ་འི་གཟུགས་པོ་གསོ་གི་ཡིན་ནམ་ are you getting better? 3. in physics: body, matter, substance: གཟུགས་ཅན་, གཟུགས་སུ་སྒྲུབ་པ་ composed of matter, material, substantial; གཟུགས་ཅན་མ་ ཡིན་པ་, གཟུགས་སུ་མི་སྒྲུབ་པ་, གཟུགས་མེད་ immaterial, unsubstantial; གཟུགས་མེད་པའི་སྒྲུབ་ a ghost-like voice (*Mil.*); གཟུགས་ཁམས་ རྒྱུ་ལྡུག་ the range of the material world; གཟུགས་སྒྱུ་ལྡུག་དུ་བྱས་པ་ མཁའ་རྒྱུ་ལྡུག་ཀྱི་འཛིན་པ་; གཟུགས་ན་སྒྱུ་དུ་པ་ *gzugs-na spyod-pa* རྒྱུ་ལྡུག་ཀྱི་འཛིན་པ་ [walking in the world of form] *S.* གཟུགས་ཡོད་པ་ *gzugs yod-pa* having form. Metaphysically གཟུགས་ཀྱི་སྒྱུ་མཛོད་ *gzugs-kyi skyemched* “the sense of form” is possessed of

colour which is chiefly of four kinds, but is secondarily of eight kinds; the four colours being:—white, yellow, red and blue, while the secondary form-colours are:—those of clouds, smoke, dust, mist, sun's rays, shade, light, and darkness. The eight དབྱེད་པ་གཟུགས་ forms are:—གུ་བཞི *gru-bshi* or ལྷ་མ་པ་ *lham-pa* square; ལྷུ་མ་པོ་ *zlum-po* globular; ཕུ་ལེ་བ་ *phyu-le-wa*; ཕུ་ལེ་མ་ཡིན་པ་ *phyu-le ma-yin-pa*; རིང་བ་ *rin-wa*; ཐུང་བ་ *thuñ-wa*; མཐོང་བ་ *mtsho-wa*; དམར་བ་ *dmah-wa*.

གཟུགས་ཅན་གྱི་པོ་ *Gzugs-can sñiñ-po* the earliest patron and friend of Buddha who ruled over Magadha when he had renounced the world for the life of an anchorite; being the son of king Mahāpadma by his queen Bimbā he was called Bimbisāra. (*K. du.* ༧, 5).

གཟུགས་ཅན་མ་ *gzugs-can-ma* 1. रूपवती the fair sex, a general term for women; also वेश्या prostitute (*Mñon.*). 2. बिल्वी *bilvī* the Indian fig tree (*Mñon.*) [the Indian fig tree]S.

གཟུགས་བརྟན་ *gzugs-brñan* 1. = སྒྲུང་བརྟན་ *snañ-brñan* प्रतिकृति, प्रतिम, मूर्ति, प्रतिनिधि, प्रतिविम्ब; image, reflected image, reflection. 2. = གྱིབ་མ་ *grib-ma* छाया a shadow.

གཟུགས་པ་ *gzugs-pa* v. འཇུགས་པ་ *hdsugs-pa*: གཟུང་འཇུགས་པ་གཟུགས་ *gzur-hdsugs-pas gzugs* (*Nag.* 62).

གཟུགས་བུ་ *gzugs-bu*, रूपक simile, metaphor (*S. Lex.*)

གཟུགས་མ་ *gzugs-ma*, रूप [1. graceful. 2 silver]S.

གཟུགས་མང་ *gzugs-mañ* 1. बहुरूप many shapes, one of various shapes. 2. = སྒོ་མ་དཀར་ལེང་ *spos-dkar-çiñ* the *Sāl* tree, from the gum of which a resinous incense is made burnt both by Brāhman and by Buddhists in performing religious ceremonies (*Mñon.*).

གཟུགས་མེད་ *gzugs-med* shapeless, without form; etherial, spiritual: གཟུགས་མེད་པའི་ས་བཞི་ the four spiritual stages of existence: (1) རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ གླ་ཁྱེད་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ བློ་སྒྲུབ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ བློ་སྒྲུབ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ [infinite expanse of the sky]S. (2) རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ བློ་སྒྲུབ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ [boundless region of knowledge]S. (3) རི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆོད་ གཟུགས་མེད་མཆོད་མཆོད་ [realm of nothingness]S. (4) རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ [realm of conscious non-consciousness]S. (*M.V.*).

གཟུགས་མོ་ *gzugs-mo* a species of antelope said to live on the higher regions of the Himalayan range between 9 to 18 thousand feet above the level of the sea.

Syn. གཟུགས་མོ་བྱི་ཐུར་ *gzugs-mo byi-thur* or བྱི་ཐུར་ *byi-dur*; སྒོ་བྱི་ཐུར་ *sgro-byed*; སྒྲུང་བཞིན་ *rluñ-bshon*; རི་དགས་ན་བ་ *ri-dbags rna-wa* (*Mñon.*).

གཟུགས་འཛོང་མ་ *gzugs-htshoñ-ma* = སྒྲུང་འཛོང་མ་ a harlot, prostitute (*Mñon.*)

གཟུགས་མཛེས་པ་ *gzugs-mdses-pa* सुग्री, सुहृद one of handsome body, one who has personal accomplishments.

Syn. ཡན་ལག་མཚན་ལྡན་ *yan-lag mchog-ldan*; གཟུགས་བཟང་བ་ *gzugs-bzang-wa*; ལུས་མཛེས་པ་ *lus mdses-pa*; ལུས་མཚན་ལྡན་ *lus mchog-ldan*; ལྷུ་གུ་ཤུག་གུ་ *sdug-gu*; སྒྱིང་དུ་ལྷུ་གུ་པ་ *sñiñ-du sdug-pa*; ཡིད་ཐོང་ *yiḍ-hoñ*; ཡིད་དགའ་ *yiḍ-dgah*; སྒྱིང་བོ་ལྷུ་གུ་ *sñiñ-po-ldan*; མཛེས་ལྷུ་གུ་ *mdses-sdug*; མཚན་ལྷུ་གུ་ *mtshar-sdug*; ལེགས་པ་ *legs-pa*; སྒྱིང་དུ་འབབ་ *sñiñ-du hbab*; ཡིད་དུ་འཐད་ *yiḍ-du hthad*; ལེན་ཏུ་མཛེས་ *çin-tu mdses*; ལེན་ཏུ་ལྷུ་གུ་ *çin-tu sdug*; མཚན་བོ་ *mshar-wo*; ཡིད་འཕྲོག་ *yiḍ-hphrog*; ཡིད་དགའ་ཐོང་ *yiḍ-dkar hoñ*; མིག་ཏུ་མཛེས་ *mig-tu mdses*; མཐོང་ན་དགའ་ *mtshoñ-na dgah*; ལྷ་བས་མཚན་མི་ལེས་ *lta-was mchog mi-çes*; ལྷ་བས་མི་ལོངས་ *lta-was mi ñoms*; གཞན་དང་ཐུན་མོང་མིན་པ་ *gshen dañ thun-moñ min-pa*; མིག་གི་བདུད་རྩི་ *mig-gi bdud-rtsi*; མིང་ལ་མངར་ *miñ-la mñar*; ཡིད་ཚིམ་པ་ *yiḍ tshim-pa* (*Mñon.*)

གཟུང་བ་ *gzun-wa* 1. a form of the perf. of འཛིན་པ་: གཟུང་ནས་ འགྲུལ་པ་ having seized.

གཟེག་མོ་བྱེ *gseg-mo-byi* the hedgehog.

✚ **གཟེངས་པ** *gzehs-pa* or **གཟེངས་མཐོང** height, loftiness, sublimity, gloriousness, wide-spread, spacious.

Syn. **བརྒྱལ་བ** *brkyañ-wa*; **གཟིབྱིན** *gzi-byin*; **གཟིབ་རྒྱུད་ཆེ་བ** *gvi-brjid che-wa* (*Mñon.*).

གཟེངས་བཏོད་པ *gzehs-bstod-pa* 1. = **ཡོན** (*Mñon.*) gift, blessing. 2. belauding, praise, panegyric, encomium. 3. vb. to praise, extol, glorify.

Syn. **མཐོང་བརྒྱལ་བ** *mtsho-war bya-wa*; **ཆེ་བཅོམ་ཆེ་བ** *che-brjod*; **བཏུགས་པ་བཅོམ་ཆེ་བ** *bsñags-pa-brjod*; **མཚན་ཆེ་ག** *mchod-tshig*; **ལེགས་སྒྲུ་ལེགས་པ་བཅོམ་ཆེ་བ** *legs-smra*; **ལེགས་པ་བཅོམ་ཆེ་བ** *legs-brjod*; **བཏོད་ཆེ་ག** *bstod-tshig* (*Mñon.*).

གཟེད་པ *gzed-pa* 1. to carry: **གཟེད་ཕྱག་པར་གཟེད་** *gzan-phrag-par gzed* carries one's shawl on the shoulders. 2. to spit on a stake or spike.

གཟེད་མ *gzed-ma* gen. **གཟེབ་མ** *gzeb-ma*, also **གཟེབས** *gzebs* any small wicker-work basket or wicker enclosure.

གཟེབ *gzeb* 1. a tent. 2. **ཕྱི་རྒྱུ་མེད་པའི་ཁྱེད་པོ་** a cage, aviary.

གཟེམ་པ *gzem-pa* = **འཛོམ་པ** *hdsem-pa* to do a thing gently (*Jä.*).

གཟེར *gzer* **ཀློང་གི་མཐུག་པོ་** a nail small or large, spike: **ལིང་གཟེར** wooden nail, **ལྷགས་གཟེར** iron nail; **གནམ་གཟེར** thunderbolt, lightning; **ལག་ཟེར་གྲུག་པ** = acc. to *Jä.*: driving red hot tacks into the finger-ends, a kind of torture in *C.*; **གཟེར་གྱིས་འདེབས་པ** *hdebs-pa* to fasten by nails. Fig. that which fixes or nails in the memory, mental help, mnemonic verse (*Jä.*). **གཟེར་མིག་པ་** n. of a Bon religious work, lit. a key to memory (*G. Bon. 4*). **ཉི་གཟེར** or **ཟེར** nail of the sun, a ray, a sunbeam; **མདེལ་ཟེར** ray of light; **གཟེར་ནད་** pain, ache, illness; **གཟེར་གྲུག་པོ་** id., **མགོ་གཟེར** headache, **གྲུག་གཟེར** gripe, colic, **ཤོ་གཟེར** stomach-ache, **རྩིབ་གཟེར** *rtsib-gzer* pleurisy, **མོ་གཟེར** tooth-ache

(*Cs.*); **གཟེར་གཡལ་བ** *gzer-gyal-wa* colic, feeling severe pain or aching as if caused by driving a nail in the body. **གཟེར་སྒྲན་མེར་པོ་** = **མིང་ཅན་མེར་པོ་** (*Sman.*).

གཟེར་བ *gzer-wa* 1. to bore into, drive or knock in, e.g., **ཟེར་** a nail. 2. to feel pain, to be suffering: **ཆར་འབྱུང་གཟེར་** beer-tipping produces pain (*Jä.*).

གཟེར་བུ *gzer-bu* = **གཟེར་ཚུང་** a little nail, a tack.

གཟེར་མ *gzer-ma* = **ཆ་ཕྱུ་མོ་** *cha-phra-mo* a minute particle.

གཟོ་བ *gzo-wa* to remember, keep in mind = the col. **རྩིན་ལན་འཇམ་པ་** *drin-lan hjal-wa* to show gratitude: **དེད་ག་གི་བྱས་པ་གཟོ་བའི་ཕྱིར་** from remembrance taken of their kindness; **བྱས་མི་གཟོ་བ** *byas-mi-gzo* ungratefulness; **རྩིན་གཟོ་བ** *drin-gzo-wa*; **རྩིན་གཟོ་བའི་སེམས་** *drin-gzo-wahi-sens* gratitude **རྩིན་མི་གཟོ་བ** *drin mi-gzo-wa* ingratitude; **རྩིན་གཟོ་ཅན་** *drin-gzo-can* grateful (*Jä.*).

གཟོང་ *gzon*, or **གཟོང་བུ** *gzon-bu* chisel, engraving-tool, puncheon (*Jä.*).

✚ **གཟོད་** *gzod* 1. = the first, the earliest (time): **གཟོད་མ་ནས་** = **དང་པོ་ནས་** from the first; **གཟོད་མའི་དུས་** earliest time: **གཟོད་མ་ནས་ཞིབ་** = **ལྷོང་པ་ཉིད་** *Çunyata*, that which has been existing from the first or the beginning, **གཟོད་མ་ཉིད་ནས་** = **དང་པོ་ཉིད་ནས་**. 2. now, this moment (opp. to **ད་ཅི་** before, a little time ago) (*Jä.*).

གཟོན་པ *gzon-pa* to attend to, to take in, listen to: **བསྐོར་བ་ནས་གཟོན་པ་** a precept wasted in the ear, it entered at one ear and went out at the other; **ན་བ་ལ་གཟོན་པ་** to attend to, listen to; **བསྐྱབ་བྱ་ལ་མི་ཉན་པ་** not to attend to the course of moral discipline.

གཟོབ་པ *gzob-pa* quick, sharp, clever; **གཟོབ་གཟབ་པ་** very nice (*A. 156*).

བཟང *bzan* 1. medicinal spices; **བཟང་པོ་དྲུག་** *bzan-po-drug* the six drugs or medicinal spices. 2. = **མེད་** an ox **མེད་ཀྱི་ཁྱིམ་** (*Mñon.*). 3. **སུ་** whatever is good. 3. an agreement, treaty: **བཟང་སྒྲིག་** *bzan-sgrig* an agreement of peace.

བཟང་པོ་ *bzan-po* good in every respect, fine, nice, right, of good quality; but is considered rather a bookish and formal term, the colloq. words being usually **ཡག་པོ་** *yag-po* and in *W.* **ལྟ་བུ་** or **ལྟ་ལ་** though **བཟང་པོ་** occurs in many collocations. **བཟང་བ་** *bzan-wa* is another form. The latter also occurs as a verb: to be good, esp. in colloq. of certain classes of society: **འདི་ནི་དེ་ནས་བཟང་གི་འདུག་** this is better than that. **བཟང་ངན་** *bzan-nan* good and bad, good and ill; **བཟང་ངན་འབྱེད་གསུམ་** *bzan-nan hbrin-gsum* good, bad and middling; **བཟང་ངན་འབྱེད་པ་** *bzan-nan hbyed-pa* to discern between good and evil; **བཟང་འདོད་** *bzan-hdod* self-complacency; **བཟང་པོའི་འདུག་པུངས་** *bzan-pohi hdug-stan* the manner of sitting of the good and great. **བཟང་པོའི་སྒོ་ལྟ་ས་** = **སྒོ་བཟང་** *sa-mati* good-hearted, generous, noble-hearted; **བཟང་པོའི་ཚུལ་** *chunéti* good morals, good-behaviour.

བཟང་ཁྱི་ *bzan-khyi* the Tibetan lap-dog.

+ **བཟང་མཁན་** *bzan-mkhan* = **གོས་བཟོ་བ་** *gos-bzo-wa* a tailor. **བཟང་གོས་** Chinese satin of the measure of a gentleman's robe (*Yig. k. 4*); **བཟང་གོས་བུམ་ལྗང་ས་** Chinese satin displaying the figures of water jars (*Yig. k. 3*).

བཟང་ལྗན་ n. of an Indian king of ancient time (*Yig. 12*).

བཟང་པོ་དྲུག་ *bzan-po-drug* v. sub. **བཟང་** *bzan*.

བཟང་པོ་མ་ *bzan-po-ma* n. of a Yaksini queen (*K. g. 5, 130*).

བཟང་པོའི་ནས་ *bzan-pohi-nas* = **དུག་མོ་ཕུང་གི་འབྲས་བུ་** (*Mñon.*).

བཟང་པོའི་དཔལ་ *mdzong*, **ཟེ་ཅན་པོ་** white sandal wood.

བཟང་མོ་ *bzan-mo* **མཉམ་** 1. an address of politeness to a lady = good lady or noble lady! (*Mñon.*). 2. = **ཐུག་པོ་** (*S. Lex.*).

བཟང་བཅོན་ *bzan-btson* v. **བཅོན་** *btson*.

བཟངས་ *bzans* only in **ཁང་བཟངས་** which *Vai-sh.* explains by: **ཁང་པ་བཅུ་གསུལ་** a storeyed house, but applied only to the abodes of gods; in *W.* also the cubical part of a chorten is so called (*Jä.*).

བཟད་པ་ *bzad-pa* for **བཟོད་པ་**; **མི་བཟད་** irresistible, which term comprises **དྲག་པོ་** *drag-po*, **དྲག་ལུལ་** *drag-cul*, **མི་ཐུག་པ་** *mi-sdug-pa*, **ཞེ་ཐང་** *she-sdañ*, **ཁོ་ཐོ་** *khoñ-khro*, etc.

བཟན་ *bzan* for **མཉམ་** *zan* food of animals.

བཟབ་པ་ *bzab-pa*, v. **གཟབ་པ་** *gzab-pa*.

བཟབས་ *bzabs* abundance, plenty: **འབས་ཐོག་བཟབས་པ་** abundant food, good service (*Situ. 76*).

བཟའ་ *bzah* fut. of **ཟ་བ་** to eat; is used to indicate members of a family as eaters or fellow-boarders; **བཟའ་ཚོ་མང་པོའི་ཡ་ས་** parents that have a large family (*Mil.*); **བཟའ་དྲུག་** *bzah-drug* a family, a company at table, of six persons; **བཟའ་དཔོན་** *bzah-dpon* the head of a family; **བཟའ་མངས་ནང་ན་** *bzah-manñs nan-na* among a numerous household (*Jä.*). Also = spouse, wife, as "fellow-eater"; but in old literature = princess, queen: **རྒྱལ་མོ་** *rgya-mo* **བཟའ་** (commonly **རྒྱལ་མོ་བཟའ་** *rgya-bzah*) Chinese queen of king *Sroñ-btsan sgam-po*; **བལ་མོ་བཟའ་** *bal-mo-bzah* the Nepalese queen of the same king. **བཟའ་ཚེ་** *bzah-zla* partner, wife; **བཟའ་ཅ་** *bzah-cha* = **བཟའ་ཅའི་སྒོ་** or **རིགས་** *rigs* household business or affairs.

བཟའ་གཏང་ *zah-gtad*, བཟའ་བའི་གཏང་སོ *bzah-wahi gtad-so* store of provisions; བཟའ་གཏང་མེད་པ་ *bzah-gtad med-pa* not having such a store.

བཟའ་སྒྲོན་དམན་པ་ *bzah-ston-dman-pa* རྒྱུ་མེད་ཀྱི་མེད་པ་ [bad food]S.

བཟའ་བ་ *bzah-wa* = ཟས་ཆུ་འཇུག་, མེད་པ་ (*Mñon.*) བཟའ་བུ་འཇུག་ abbr. of བཟའ་བ་དང་བུ་འཇུག་ food and drink, eating and drinking.

བཟའ་མི་ *bzah-mi* a house-holder with family, gen. དཔལ་མེད་ husband and wife; བཟའ་མི་བྱེད་པ་ to become husband and wife, to marry each other. རྒྱུ་བདག་གཉིས་བཟའ་མི་བྱེད་ we will marry each other; བཟའ་མི་བྱིན་གྱིས་སྒྲོབ་པ་ *bzah-mir byin-byis rlob-pa* to give the nuptial benediction, to unite in wedlock, to marry; དབུལ་པོ་བཟའ་མི་གཉིས་ a poor married couple (*Glr.*).

Syn. རྒྱུ་ལུག་ *khyo-çug*; རྒྱུ་ལུ་པ་འཇུག་ *dsā-yā pa-ri*; རྒྱུ་མེད་ *khyim-thab*; བཟའ་ཚོ་ *bzah-tsho*; བཟའ་ཚང་ *bzah-tshan* (*Mñon.*).

བཟའ་མེད་ *bzah-med* ill-fed, lean (*Mil.*).

བཟའ་ཚང་ *bzah-tshan* = བཟའ་མི་ *bzah-mi*; also བཟའ་ཚོ་ *bbah-tsho*.

བཟའ་ཚོད་ *bzah-tshod* curry, any condiment to eat with rice.

བཟའ་ཤིང་ *bzah-çin* fruit-tree.

བཟའ་ཤིང་གི་ར་བ་ *bzah-çin-gi ra-wa* ཀླུ་མཁའ་མེད་ orchard, a grove of fruit-trees.

Syn. འབྲས་ལྗན་ནགས་ *hbras-ldan-nags*; རབ་དངས་བུ་འཇུག་ *rab-dbanṣ btuñ-wa*; མཚོག་གི་ཚལ་ *mchog-gi-tshal*; དཔལ་གྱི་ཀྲུ་དགའ་ར་བ་ *dpal-gyi kun-dgaḥ ra-wa*; དལ་གསོའི་འདུན་ས་ *ñal-gsohi hdun-sa*; སྒྱུ་སངས་གནས་ *skyo-saṅs-gnas* (*Mñon.*).

བཟའ་ལུག་ *bzah-çug* = རྒྱུ་ལུག་ *khyim-çug*.

བཟར་ *bzar* sometimes for ཟར་ *zar* or བཟར་བ་ *bzar-wa* as in འཛེར་བ་ཕྱག་པར་བཟར་ *hdsar-wa phrag-par-bzar* (*Situ. 76*).

བཟར་གཞི་ *bzar-thag* ཀའ་མཁའ་འཇུག་ [a kind of bee]S.

བཟར་བུ་ *bzar-bu* རྩོམ་པོ་ [a ladle, a spoon]S.

བཟས་པ་ *bzas-pa* v. ཟས་ *za-wa* and གཟས་པ་ *gzas-pa*: ཟས་བཟས་ *zas-bzas* (*Situ. 76*).

བཟི་བ་ *bzi-wa* to become drunken, to get intoxicated, stupified: གཞན་མཉམས་བཟུ་བས་། རྩོམ་པོ་ཆེན་པོ་ཆང་གིས་བཟུ་བ་། འཇུག་པ་ཟིན་རྒྱུ་ལས་ནས་ཁྱོག་ཀྱང་པས་། བཟི་ཞིང་སྐྱུགས་ཏེ་ཆང་པོ་འདུག་གོ་ because the others were looking on, having filled a large bowl with beer and fearing not to finish drinking it, they gulped it down, whence being intoxicated, they vomited and poured away (the rest of) the beer (*Glr.*) མ་བཟི་བ་འཇུག་ནས་ not having become intoxicated, not got drunk; བཟི་བར་བྱེད་པ་ *bzi-war byed-pa* to intoxicate, to make drunk. In C. colloq. ར་ *ra* is usually prefixed to བཟི་བ་: “*ra si duk*” he is drunk.

བཟུང་ཐགས་ *bzuñ-thags* = འགས་པ་ *shags-pa* string with a noose (*Mñon.*).

བཟུང་བ་ I: *bzuñ-wa* pf. of འཛིན་པ་ and also used as primary or present tense: to lay hold, to take, to capture: བཟུང་ནས་ བཟུང་། བཟུང་། བཟུང་།, having taken, seized.

Syn. འཛིན་པ་ *hdsin-pa*; འཇུག་པ་ *len-pa*; ལྷུང་བ་ *blañ-wa*; མཛོན་པར་སྐྱོར་ *mñon-par-sbyor*; མཛོན་པར་ འཛིན་ *mñon-par-hdsin*; ལྷུང་བ་ཅིངས་ *khu-tshur-bciñs*; ཡང་དག་བཟུང་ *yañ-dag-bzuñ* (*Mñon.*).

བཟུང་བ་ II: is used as an adv. in the form of བཟུངས་ཏེ་, e.g., དེ་དེ་ལྟུང་མཉམས་བཟུངས་ཏེ་ from that evening (prop. beginning with that evening), ever since that evening (*Mil*); ཚམས་འཇུག་ནས་བཟུངས་ཏེ་ཉི་ཤེས་དུ་ during the time from the 8th to the date of full moon.

བཟུར་ *bzur* 1. v. འཛུར་བ་ *hdsur-wa*. 2. in འཕྲུང་ལས་བཟུར་ *hphrañ-las-bzur*. 3. = ལས་ཀྱི་ལྷོ་ལ་ *las-ka-la byol* (*Nag. 63*).

བཟེ་རེ *bze-re*, also **བཟེ** *bze*, pain; **བཟེ་རེ་བྱེད་པ་** *bze-re byed-pa* to inflict pain, to torment, to be angry with (*Cs.*); **བཟེ་རེ་ཅན་** *bze-re-čan* or **བཟེ་རེ་ཅུང་** *bze-re-chuñ* = **བཟོད་བསྐྱེད་ཅུང་** *bzod bsrān-chuñ* short-tempered, impatient and fretful, or offended easily; **བཟེ་རེ་ཆེ་བ་** *bze-re che-wa* = **བཟོད་བསྐྱེད་ཆེ་བ་** *bzod-bsrān che-wa* very patient, good tempered, having the power of endurance (*Mñon.*).

བཟེད *bzed* in comp.: **ལག་བཟེད་** a hand-basin **སྒྲིབ་བཟེད་** (*Situ. 76*) basin, bowl; **ལུང་བཟེད་** *luñ-bzed* beggar's bowl, alms-pot carried by Buddhist monks.

བཟེད་ལམ་ *bzed-shal* 1. (or **ལམ་བཟེད་** *Cs.*) spittoon. 2. acc. to *Jä.*: cup into which people skim off grease from tea.

Syn. **ཚོལ་ཟངས་** *tshol-zangs*; **མཆོལ་མའི་སྒྲོད་** *mchil-mahi-snod*. (*Mñon.*).

བཟོ *bzo* = **ལས་**, **སྤྱོད་ལས་** *sgyu-rtsal* (*Mñon.*). 1. work, labour, occupation; trade, handicraft; workmanship: **བཟོ་གནས་ཀྱི་རིག་པ་** mechanical art; **རིན་པོ་ཆའི་བཟོ་** jeweller's art, **གོས་བཟོ་** trade of a tailor; **ཐག་བཟོ་** rope making; **ལྗས་བཟོ་** trade of a shoe-maker also a shoe-maker; **བཟོ་མཁན་** a worker, artizan; **བཟོ་ཁང་** workshop. 2. also **ཟོ་** *zo*, = **དབྱིབས་** figure, image, picture, resemblance, appearance (*Jä.*). **བཟོ་རྒྱུ་** *bzo-rgyu* working materials (*Glr.*); **བཟོ་བཞུ་** *bzo-blta* form, fashion, *e.g.*, style of a house, its architecture; look, shape, make. **བཟོ་པ་** *bzo-pa* artist, mechanic; **དུལ་བཟོ་པ་** silver-smith. **བཟོ་དཔོན་** *bzo-dpon* overseer, foreman. In art acc. to Budh. there are three classes: **ལུས་བཟོ་** art in reference to the body; art in reference to speech; art in reference to the mind; the first comprising writings, drawing, painting and all that comes under handicraft, the second the art of reading and composing works including the labours of study, and the third the work of the

intellect, *i.e.*, **ཐོས་**, **བསམ་**, **སྒྲོམ་གསུམ་** *thos-bsam-sgom-gsum* what is heard, what has been thought and what has been contemplated. Of arts ten kinds have been enumerated in Buddhist books:—(1) weaving, the art of making cloth; (2) the art of trafficking; (3) state-craft; (4) the art of letters; (5) the art of figures, that is counting, palmistry, divination and drawing from omens; (6) **སྒྲོ་གྲིས་ཀྱི་བཟོ་** *blo-gros-kyi bzo* the art of designing; (7) making statues, figures in relief, sculpture, engraving etc.; (8) **བསྐྱེད་པའི་བཟོ་** *bskyed-pahi bzo* the work of growing or rearing etc.; (9) **སྐྱེད་བྱུ་བའི་བཟོ་** manufacturing woollens &c.; (10) **སྒྲིབ་པའི་བཟོ་** the art of mixing up or compounding. **བཟོ་བཞོད་** *bzo-bkod* a design; also directions to workmen: **བཟོ་བཞོད་ཀྱི་ཁྱུར་ཐུང་པ་** (*Rtsii.*).

བཟོ་བ་ *bzo-wa*, pf. **བཟོས་** to make, to manufacture *C.* **ཁྱེད་གེ་བཟོ་གི་འདུག་** what are you making? **བཟོས་སྒོ་** *bzos-ngo* income, earnings, proceeds; **ཤིང་བཟོས་** made of wood (*Situ. 76*). **བཟོ་བའི་** *bzo-wa-po* **ཀ་པ་**, **ཤིང་པོ་** a craftsman, manufacturer. **བཟོ་བའི་** *bzo-wo* id. **བཟོ་བའི་སྤྱོད་ལས་** *bzo-wo sna-tshogs* **ལ་ལ་ཀ་པ་** various workers. **བཟོ་བའི་སྤྱོད་ལས་ཅན་** *bzo-bo sna-tshogs-čan* **འཇིག་རྟེན་གྱི་འཇིག་ཁྲིའི་འཇིག་པོ་**; the divine architect, the maker of the world.

བཟོད་པ་ *bzod-pa* 1. **བཟུང་** to suffer, bear, endure; to resist: **མིག་ན་བས་བཟོད་ནས་** not being able to bear the pain in his eyes (*Dzl.*); **ལུས་འདིས་ན་མི་བཟོད་** in this body one cannot be patient; **སངས་རྒྱུས་ཀྱི་བྱུགས་ཇི་ཆེ་བས་མ་བཟོད་ནས་** Buddha in his mercy not suffering this, but checking the mischief; **བཟོད་ཐབས་** (or **བཟོད་ཐུགས་**) **མེད་པར་འབྱུང་བ་** or **འབྱུར་བ་** not to be able to bear...any longer, *frq.*; **མི་བཟོད་པ་** or **བཟད་པ་** adj. unbearable, intolerable, also irresistible (*Jä*). 2. to forgive, pardon; **ཐུན་ཆད་ཐོ་འཆོལ་པ་བཟོད་པར་གསོལ་** to pardon our former

tricks is what we beg (*Mil.*); ར་ལ་མ་སྟོན་པ་
བཅོད་པར་བཞེས་པའོ་ཡ that I did not request you
to mount, this I beg you to forgive (*Mil.*);
3. in asceticism: perseverance, steadfast
adherence to the four truths, constancy
in pursuing the path that has been entered
upon. བཅོད་འདུག་པ་ *bzod-hjug-pa* to make or
cause to forgive; བཅོད་ལྡན་ *bzod-ldan* forbear-
ing, patient, forgiving. བཅོད་པ་སྤྲན་ *bzod-pa-*
sran unwearied patience.

བཅོད་དཀའ་རངས་ *bzod-dkaṣ-rañs* or བཅོད་དཀའ་རེངས་
འཇམ་འབྲས་ an epithet of Indra. (*Mñon.*)

བཅོད་མངའ་བ་ *bzod-mñah-wa* བཅོད་མངའ་བ་ [en-
during much; n. of a Buddha]S.

བཅོད་ལྡན་མ་ *bzod-ldan-ma* = བཅོད་མ་ སྤྲན་ the
earth (*Mñon.*).

བཅོད་པར་ཕྱིན་ལ་གསུམ་ *bzod-par phyin-la gsum*
the *Kṣānti pāramitā* which are three:—
(1) གནམ་གནོད་པ་ཕྱིན་པ་ལ་ཇི་མེ་སྤྲུལ་པ་; (2) རང་གི་རྒྱུད་ལ་སྤྲུལ་
བསྐྱེད་བྱུང་བ་ལ་དང་དུ་ལྡན་པ་; (3) ཆོས་ལ་ངེས་པར་སེམས་པ་ལ་
སྤྲུལ་ཤིན་ཏུ་གནས་པའོ་ (*K. d.* ༣, 68). མི་བཅོད་པ་ *mi-*
bzod-pa want of patience and forgiveness
or vindictiveness is productive of five
troubles:—(1) དགྲ་མང་དུ་འཕྱར་བ་ increase in
enemies; (2) increase in sufferings and
uneasiness of the mind; (3) འབྱེད་བཅའ་དུ་འཕྱར་
multiplication in breaches and increase in
misunderstandings; (4) འཁྱུད་པ་བཞིན་དུ་ཆུས་ཕྱིན་
པར་འཕྱར་བ་ causing one to weep according to
one's repentance; (5) ཤིང་བའི་འགྲུ་རན་སྤྱི་བར་
འཕྱར་བ་ after death it takes one to the state
of damnation (*K. d.* ༣, 68).

བཅོད་བསྤྲན་ *bzod-bsran* one who is able to
meditate upon or exercise himself in the
virtue of forgiveness or patience (*Nag.* 76).

བཅོབ་པ་ *bzob-pa* 1. assiduity: མཚན་ཆ་ལ་
གནོད་པ་ཡིན་ he was assiduous in religious
observances (*A.* 156). 2. v. གསོབ་པ་ *gsob-pa*.

བཅོམ་པ་ *bzom-pa* or ཅུ་བཅོམ་པ་ *chu-bzom-pa*
portable water-cask.

བཅོས་སྟོན་ *bzos-sgo* 1. = བཀུར་བཅོས་ or བཀུར་བཅོས་
ཀྱི་བཅུག་པས་ praising or expression of respect to
one who does good service to the state: ཡན་
ཚུན་ལ་རྒྱུན་གཏན་བཅོས་སྟོན་དགོས་རིགས་ཡིན་ཀྱང་ (*D. cel.* 9).
2. earnings, profit.

བཅོས་པ་ *bzos-pa* སུཀ་ fed, anything eaten
up.

བཅོལ་བ་ *bzla-wa*, v. ཅོལ་བ་ *zla-wa*.

བཅོལ་སྤྲོད་ *bzlas-pa* འཕྲུལ་ཏེ་ to mutter: རྒྱུག་སྤྲོད་
མཆོག་པ་ *ñags-bzlas-pa* to recite charms or
mantras (*Zam.*). བཅོས་བཅོལ་ *bzlos-brjod* = རྒྱུག་སྤྲོད་
བཀུར་བ་ recitation of spells softly; the soft,
yet audible pronouncing of spells etc.,
བཅོས་བཅོལ་ཕྱིན་པ་ *bzlas-brjod byed-pa* to mutter
over (*Glr.*); མུ་སྤྲོད་པའི་བཅོས་བཅོལ་ *ma-stegs-pahi*
bzlas-brjod Brahmanical spell-muttering.

+ བཅོལ་གསལ་བ་ *bzlugs-pa* = ཅུས་པ་ or རིས་པ་ to
inquire, to ask of: ར་བར་བཅོལ་གསལ་བ་ *rna-war-*
bzlugs-pa to pour into the ear, i.e., to ask
(*Situ.* 76).

བཅོལ་མ་བ་ *bzlum-pa*, ཕིལ་ཕྱིན་ཏེ་, བརྒྱུད་ made
globular, rounded, v. ཅོལ་མ་བ་ *zlum-pa*.

བཅོལ་མས་པ་ *bzlums-pa* = བཅུམས་པ་ *bsdums-pa* ;
དབྱེན་བཅོལ་མས་ *dbyen-bzlums*.

བཅོལ་བ་ *bzlo-wa* = ཅོལ་བ་ འཇམ་འབྲས་, v. ཅོལ་བ་ *zlo-wa*.

བཅོལ་གྱི་ *bzlog* the opposite, the reverse:
སྤྲོད་པ་ལ་བཅོལ་གྱི་སྤྲོད་པ་ *phra-wa-las bzlog sbom-po* the
contrary of thin is thick, of fine is stout
(*Lex.*, *Jä.*). བཅོལ་གྱི་ *bzlog-pa* = རྒྱུག་པ་ རྒྱུག་པ་,
འཇམ་འབྲས་, འཇམ་འབྲས་; also = བཅོལ་གྱི་ བཅོལ་གྱི་,
འཇམ་འབྲས་ བཅོལ་གྱི་ *gyul-bzlog* to avert war, to make
the enemy run away from battle (*Situ.*
76). བཅོལ་གྱི་ཕུན་གསུམ་ཆོག་པ་ *bzlog-pa phun-gsum*

tshogs བཞིན་སྟོན་ [full of hindrances]S.
 བཞོག་ཕྱོགས་ *bzlog-phyogs* འཕྲུལ་ [carrying
 away, subtraction]S.

བཞོག་དཀར་ *bzlod-dkah-wa* ལྷོ་ལྷོ་ (A. K.
 1-12) [unobstructible]S.

བཞོས་ *bzlos*, v. ཞོ་བ་ *zlo-wa*.

བཞོས་པ་བྱང་བ་ *bzlos-pa byun-wa* to challenge
 enemies and thereby commence quarrels
 and feuds: བཞོས་པ་བྱང་བའི་གཙང་འབྲེག་ལ་ས་ཤོན་ལུལ་ (D.
çel. 7). བཞོས་རྩྭ་དཔ་ *bzlos-rtsoḍ-pa* to revive
 old feuds, quarrels and fighting: བྱིས་སྐྱེ་བཞོས་
 རྩྭ་དཔ་གཙང་རྒྱ་དགོས་ནམས་དང་ (D. *çel.* 7).

འཇ་འོཇ *hal-hol* = མཐོང་མཐོང་ or འཇ་མཇ་མཇ་ con-
fused, unconnected, irregular: དེ་ཐམས་ཅད་ཇ་
འཇ་འོཇ་མིན་ in all those there was nothing irre-
gular (*A.* 156). Also = རད་མིན་ *hḍran-min*.

འུ་ཅག *hu-cag* 1.=ངེ་ཚོ pers. pron. we ; also འུ་ཅག, འུ་ཚོག, འུ་བུ་ཅག. 2. chimney *W.* (*Jä.*).

འུ་བུག *hu-thug*=ཐབས་མེད resourceless, helpless, ill, one in straitened circumstances, destitute.

འུ་དུམ *hu-dum* or **འུ་དུམ་མེ** *hu-dum-me* edge cut, blunt ; a bald head, also a beardless face : མདུན་དུ་ཅག་ཅི་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་ལྗང་ན་ཇུ་ནས་མེད་ཆུ་ནའ་ འུ་དུམ་མེ in front there was a small dining table on which from an earthen vessel (came out the rat named) *Ser skya rna-wa hu-dum-me* with edge-cut ears (*Rdsu.* 14). **འུ་དུམ་བཅོན** *hu-dum-btsan* a name of king Langdarma who was beardless and bald-headed (*Loñ.* 2, 8).

འུ་བུ *hu-bu* or འུ་བུ་ཅག=འུ་ཅག.

འུ་ཟི *hu-zi* n. of a kind of tea (*Rtsii.*).

འུ་ཡུག *Hu-yug* n. of a place in Tsang (*Deb.* ག, 29).

འུ་རུ་རུ *hu-ru-ru* a whizzing sound : རྒྱུར་འུ་རུ་རུ *rluñ hu-ru-ru* the noise of wind, མེ་འུ་རུ་རུ *me hu-ru-ru* that of fire under a breeze.

† **འུ་ཡུག་ས་ནག** *Hu-yug sa-nag* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (*G. Bon.* 38).

འུ་ལག *hu-lag* [compulsory post-service, the gratuitous forwarding of letters, luggage and persons, the supply of the requisite porters and beasts of burden, sometimes of water, fire-wood and cooks, to help travellers proceeding under official authority or road-bill : མི་ལ་འུ་ལག་སྒྲུལ་བ་ to impose such services by exacting porters, etc. འུ་ལག་འགེལ་བ་ or འུ་ལག་སྒྲུལ་བ་ to forward by འུ་ལག] *Jä.*

འུ་གང་རྫོང་ལྷ་ཁང་ *hu-gañ rdo-rje lha-khañ* n. of a large Buddhist monastery (*Loñ.* 2, 8).

འུ་སུ *hu-su* coriander seed : འུ་སུ་མོ་བའི་བད་ཀན་ཆེ་བ་མེལ coriander removes phlegm and disorders of the stomach.

འུག་པ *hug-pa* 1. in Sikk. རིམ་པོམ་དེམ་མེལ, འུག་མེལ the owl. འུག་མེལ an albino. འུག་ཀན *hur-rgyan* the great horned owl ; འུག་གུ་ཅུང་ *hug-gu-chuñ* the little owl. 2. occurs for ཡུག་པོ་ oats.

Syn. of 1. འུ་རྒྱ་དག་པ་ *bya-rog-dgra* ; རྒྱ་མོ་འཛིག་མ *ñin-mo-hjigs* ; སྒྱ་རིང་ *sna-rin* ; སྒྱ་འཕྲིག་ *sna-hkhyog* ; འཕྲིག་བྱེད་མེལ *Hphrog-byed-mig* ; མཚན་མོ་སྟོན་ *mtshon-mo-spyod* ; བརྒྱ་བྱིན་བ་གད་ *brgya-byin-bcad* ; མཚན་མོ་ཐ་བ་ *mtshan-mo za-wa* ; རྒྱེད་གི་སྒྱ་ཅན་ *steñ-gi sna-can* ; འུ་རྒྱ་འཛིག་མ་བྱེད་ *bya-rog hjigs-byed* (*Mñon.*).

འུག་པ་ལུང་པ *Hug-pa luñ-pa* a celebrated *Rñin-ma* who was also called ལྷ་རྩེ་བུར་བ་ཆེ་ (*Deb.* ག, 5). He was born in a place called འུག་པ་ལུང་།

འུག་མེངས *hug-sinś*, v. མེངས་པོ་ *sinś-po* (*Jä.*).

འུང་ *huñ*=འདི in provincial colloq. so འུང་ནས=འདི་ནས from here, hence.

འུད *hud* 1. རྒྱན་ཆ་ཆེན་པོ་ལའང་པ་) swaggering, bragging, bombast, fustian (*Cs.*) ; འུད་ཅེར་སྒྲུབ་ to swagger, brag. 2.=ཡུད་ a moment : འུད་ཀྱིས་ in a moment, instantly, suddenly.

འུབ་པ *hub-pa*=འདུ་བ་, acc. to *Jä.* to collect, to sweep or take up together in one's hands : བང་པས་འུབ་ཀྱིས་བརྒྱས་ཏི་ with the arms gathering all into one heap. The pf. འུབས་པ་ *hubs-pa*=འདུས་པ་ *hdus-pa* in modern Tib. འུབས་ཀྱིས་འདུས་ collected all together ; wholesale collection ; joined with the doer the expression should be in the present form. འུབ་ཀྱིས་བརྒྱས་པ་ (he) collected them all together.

འུམ་བུ *hum-bu* or འུམ་བུ་ *hom-bu* a bush of the tamarisk species.

འུམ་བུ་གླང་མཁར་ *Hum-bu glañ-mkhar* also called འུམ་བུ་གླང་མཁར་ *hom-bu gla-sgañ* n. of the

earliest historical palace in Yarlung built by the Tibetans for the residence of their first king *Gñah-khri btsan-po*. It was visited by the compiler of this Dictionary in 1882.

31 *hur* any noise, whether loud or low, gen. a prolonged sound not a sharp report: རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་གི་ལྗང་ རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ the humming in the ears produced by blocking them (*Vai. sh.*); རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ there is a buzzing in my ear; རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ *hur ma rgyab* don't make a noise! རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ *hur-rgyag* = རྒྱུ་གླིང་ *glo-bur* or རྒྱུ་གླིང་ *thog-rgyag* or རྒྱུ་གླིང་ *la-hur-khol*. རྒྱུ་གླིང་ *hur-sgra* = རྒྱུ་གླིང་ noise especially of a tempest, sound in the air: རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ though the wind has no wings yet it fills the sky with sound; རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ *hur-sgra-can* arrow that flies buzzing (*Mñon.*). རྒྱུ་གླིང་ *hur-tiñ* a brass basin, used to make a noise by striking on it. རྒྱུ་གླིང་ *hur-rdo* a sling: རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ *hur-rdo hphen-pa* to throw with a sling.

རྒྱུ་གླིང་ *hur-wa* 1. = རྒྱུ་གླིང་ *gbur-wa* subst. a humming insect, beetle (*Sch.*). 2. vb., to be noisy, chattering: རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ shouting with joy (*Mil.*).

2 *ho* 1. subst. a kiss རྒྱུ་གླིང་; རྒྱུ་གླིང་ to kiss; རྒྱུ་གླིང་ to kiss the mouth, རྒྱུ་གླིང་ id. 2. v. རྒྱུ་གླིང་. 3. pers. pron. we, v. རྒྱུ་གླིང་. 4. dem. pron. = this. 5. interj. རྒྱུ་གླིང་ oh, yes! རྒྱུ་གླིང་ oh very well! རྒྱུ་གླིང་ C. well! it is all right.

རྒྱུ་གླིང་ *ho-skol* = རྒྱུ་གླིང་, རྒྱུ་གླིང་, རྒྱུ་གླིང་ pers. pron. we: རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་གི་ལྗང་གི་ལྗང་ རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ what have we not done in respect of sin in the cycle of transmigration which has no beginning (*Behu. 132*).

3 *ho-brgyal* resp. fatigue, weariness, trouble, want, any kind of hardship;

རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ getting into difficulties. More frq. as vb.: རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ to be fatigued, རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ are you not fatigued? (*Jä.*). རྒྱུ་གླིང་ *ho-re-brgyal* = རྒྱུ་གླིང་ *ho-brgyal-wa* or རྒྱུ་གླིང་.

རྒྱུ་གླིང་ *ho-sñig* 1. sour cream (*Sch.*). 2. birch-tree.

རྒྱུ་གླིང་ *ho-dod* lamentation, wailing, cry for help: རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ to lament loudly, to call for help; རྒྱུ་གླིང་ *ho-dod-pa* one that seeks help, a client, a plaintiff, more in pop. language (*Jä.*).

རྒྱུ་གླིང་ *ho-na* or རྒྱུ་གླིང་ now then, well; རྒྱུ་གླིང་ རྒྱུ་གླིང་ རྒྱུ་གླིང་ *ho* and *na* combined become *hon* (*Situ. 125*). Is used esp. to introduce a new thought or proposition in speech; now, what shall you do in that case?

4 *Ho-phran* n. of a place in Tibet (*Deb. 7, 32*).

རྒྱུ་གླིང་ *ho-byams-pa* to be loving: རྒྱུ་གླིང་ རྒྱུ་གླིང་ རྒྱུ་གླིང་ (*Kāni kañi sprit yig.*).

5 *ho-ma* milk (in colloq. *wo-ma*): རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ the milk trickles down རྒྱུ་གླིང་ *ho-ma hjo-wa* to milk; རྒྱུ་གླིང་ *ho-ma sñol-wa* to let milk curdle རྒྱུ་གླིང་ *ho-ma srub-pa* to churn milk (*Cs.*); རྒྱུ་གླིང་ *ho-thañ* milk-meadow, the plain on which Lhasa now stands, in former times said to have been a boggy and sedgy lake; རྒྱུ་གླིང་ *ho-thug* milk soup, rice and milk cooked together as porridge; རྒྱུ་གླིང་ *ho-thud* cheese; རྒྱུ་གླིང་ *ho-hthuñ* = རྒྱུ་གླིང་ sucking-child, baby; རྒྱུ་གླིང་ *ho-hdod* རྒྱུ་གླིང་ the woman's breast, the teats; རྒྱུ་གླིང་ *ho-spi* or རྒྱུ་གླིང་ *ho-sri* cream. རྒྱུ་གླིང་ *ho-ma-hchiñ* as met. = cow (*Mñon.*) རྒྱུ་གླིང་ *ho-zo* a milk-bucket. རྒྱུ་གླིང་ *ho-hdsin can-ma* women in general (*Mñon.*).

རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ རྒྱུ་གླིང་གི་ལྗང་ n. of a continent beyond the sea of milky water (*K. d. 2, 293*).

འཇམ་ཐང་ལ *ho-ma-hphel* or འཇམ་ཐང་ cow (*Mñon.*)

འཇམ་ཐང་ན *ho-ma-hdsin* ཡལ་ཐོག་; 1. the udder, teat. 2. རྩུ་རྩུ་ the sugarcane plant.

འཇམ་མི་མི *ho-ma si-si* the seeds of *Abrus precatorius* used as beads for rosaries.

འཇམ་ཤིང་ *ho-ma-çin* milk-fruit tree. Syn. འཇམ་མན *ho-ma-can*; རྩུ་ཡི་བདག་པོ་ *hbru-yi bdag-po*; རྩུ་པོ་འཇམ་ *rgyal-pohi-zas* (*Mñon.*).

འཇམ་མི་མཁྱིན་པ་ན *ho-mahi mgrin-pa-can* a new-born child. Syn. བཅས་མ་ཐག་པ་ *btsas ma-thag-pa*; སྐྱེས་མ་ཐག་པ་ *skyes ma-thag-pa* (*Mñon.*).

འཇམ་མི་ཐུ་ཐུ་བུ་བུ་མཚོ་ n. of a fabulous sea the water of which is white like milk, situated beyond the ocean to the north of Rirab or Meru (*K.d.* ༢, 293).

འཇམ་མི་དབྱུགས་པ་ *ho-mahi dbyugs-pa* རྩུ་ལྔ་ plantain, banana.

འཇམ་ཐང་ *Wo-ma thañ* n. of an extensive table land at the foot of Kharula pass on the road from Ralung to Nangar-tse Jong.

འཇམ་མོ་ *ho-mtsho* 1. milky sea or lake. 2. used fig. for sincerity, true heart (མེས་མ་དག་པ་) (*Yig. k. 1*).

འཇམ་མོ་ *ho-ço* with རྩུ་པ་ to laugh at, to jeer.

འཇམ་ཡུག་ *ho-yug* for རྩུ་ཡུག་ *hu-yug*.

འཇམ་ཡོ་ *ho-yo*, also འཇམ་ཡོ་ *ha-yo*, a puppy.

འཇམ་ལགས་ *ho-lags* 1. a leader in conversation or in a deputation to a great man, mouth piece. 2. yes sir, just-so. གང་ལ་འཇམ་མ་ཐགས་པར་ལན་དུ་འཇམ་ལགས་ཀྱི་ not inclining to any party or showing attachment in reply (he said) yes, sir! (*A. 129*).

འཇམ་ཤེ་ *ho-se* in colloq. *wose*, a mulberry.

འག་ *hog* 1. རྩུ་, ཡམ་, ཡམ་ལྔ་ root signifying below or with reference to time,

after, opp. to གོང་. འག་ཏུ་ or འག་ལ་ (colloq. *wo'-la* or *wak-la*) postp. under, below, beneath; དེ་འག་ལ་ under that. 2. adv., down, underneath; འག་ཏུ་ལྷུང་ fallen down, འག་མན་ possessed of what is beneath, i.e., not castrated; འག་མེད་ castrated; འག་ལྷུང་ an eunuch, one whose testicles have been drawn out, taken out; འག་འཇུག་པ་ or འག་ཏུ་འཇུག་པ་ to put underneath; རྩུ་འག་ *ldiñ-hog* the division of soldiers under a *Diñ-pon* or captain; བཅུ་འག་ *bcu-hog* a body of ten men under a corporal.

འག་གི་ཕྱོགས་སྒྲོང་ *Hog-gi phyogs-skyoñ* = མ་ཡི་ལྷ་མོ་བཅུན་མ་ the goddess of earth called *Bstan-ma* (*Mñon.*).

འག་གྲུབ་ *hog-grab* immediate arrangement or preparation (*Yig. 83*).

འག་རྩུ་ *Hog-rñu* n. of a place in *Khams*.

འག་ཏུ་འཇུག་པ་ *hog-tu kha-phyogs-pa* 1. one looking downward. 2. རྩུ་ལྔ་ a hump-back.

Syn. འག་ཏུ་ཕྱོགས་ *hog-tu-phyogs*; རྩུ་ལྔ་ *kha-bub*; འག་ཏུ་ལྷུ་ *hog-tu-lta* (*Mñon.*).

འག་ཏུ་རྩུ་ *hog-tu-rgyu* a thief. Syn. རྩུ་པ་ *rkun-po*; རྩུ་མ་ *rkun-ma* (*Mñon.*).

འག་རྩུ་ *hog-rdo* an anvil (*Sch.*).

འག་ལྷན་ *hog-ldan* 1. = འག་མན་ *hog-can* an uncastrated animal. 2. n. of the tree otherwise called རྩུ་ལྔ་འག་ལྷན་ *dgah-byed-çin* (*Mñon.*).

འག་ན་ *hog-na* (in *W. yok-na*) 1. adv. underneath, below. 2. postp. c. gen. under, after. འག་ནས་ *hog-naſ* adv. from under, from below: འག་ནས་འཇུག་པ་ འཇུག་པ་ to embrace below and not by the neck; འག་ནས་འཇུག་པ་ come from below.

འག་མ་ *hog-ma* ཡམ་: adj. the lower, later, following one. Said to = རྩུ་ལྔ་, i.e. དེ་འག་མ་ the one following after that, the second in turn, one below or under another person, subordinate, inferior (*Mñon.*).

६६ *hod* प्रभा, अंशु, मरीचि, द्युति, तेजः, किरण
light, shine, brightness, glow ; also as

adj. ཐོད་སྟོབ་ *hod-spro* light, the ordinary term esp. in the C. colloq. and is pronounced *wö-tro*: “*tanda lamsang nam wö-tro yon*” it will soon be light. ཐོད་སྟོབ་ *hod-spro-wa* to emit light; ཐོད་བརྒྱུ་བ་ *hod-bkya-wa* to spread forth light; རྟེ་ཐོད་ sun-light, ལྷ་ཐོད་ moon-light, སྐར་ཐོད་ star-light (Cs.); ལྷ་ཐོད་འོད་འཛིན་ *(A. K. 1-4)* [one bright like the Jina or Buddha; n. of a Bodhisattva] S. ཐོད་མེད་ or ཐོད་མེད་མཁན་ without brightness; ཐོད་རྟོག་ *hod-kor* or རྟོག་ *skor* a luminous circle, a lantern; ཐོད་དྲུག་ *hod-dkra* བེའུ་མཁའ་ལྡན་ of variegated lustre [an epithet of fire] S; ཐོད་ལགས་ *hod-shags* bright; ཐོད་ཟེར་ a ray of light, v. post. ཐོད་ཀྱི་མཚན་ *hod-kyi char* rain of the light, sun light; also occurs as an epithet of the sun (*Mñon.*).

ཐོད་ཀྱི་རྩོམ་ *hod-kyi tog* ཀྱི་རྩོམ་ ཀེ་ལུ་ [1. the flag of light; 2. the sun] S.

ཐོད་ཀྱི་ཐུ་ *hod-kyi sde* as met. the domestic fowl (*Mñon.*)

ཐོད་ཀྱི་འཕྲེང་མཚན་ *hod-kyi hphreñ-can* as met. = the sun (*Mñon.*)

ཐོད་དྲུག་ *hod-dkar* 1. ལྷ་མཁའ་ལྡན་ white light. 2. syn. num. = 1.

ཐོད་དྲུག་མཚན་ *hod-dkar-can* ལྷ་མཁའ་ལྡན་, སི་ཐམ་ 1. = ལྷ་མཁའ་ the moon. 2. གཤུར་ *ga-bur* camphor (*Mñon.*).

ཐོད་སྟོབ་མ་ *hod-skyes-ma* an epithet of the wife of the sun.

Syn. ལྷ་མཁའ་ *rgyal-mo*; ལེགས་འཕྲེང་མ་ *legs-hdod-ma*; སྐྱུ་ལྟེང་མ་ *skrag-byed-ma* (*Mñon.*).

ཐོད་བརྒྱུ་འཕྲེང་གནས་ *hod-brgyahi hbyuñ-gnas* as met. = ལྷ་མཁའ་ *sla-wa* the moon (*Yig. k. 19*).

ཐོད་ལྷ་པ་ *hod-lña-pa* that with five colours, the rainbow. ཐོད་ལྷ་པ་ཡོངས་སུ་བསྐྱོར་བ་ *hod-lñas yonñ-su bskor-wa* = རྟེ་མའི་ལུང་ཁང་ *ñi-mahi gur-khhañ* the tent-like mansion of the sun (*Mñon.*).

Syn. རེའ་ *hzah* or རེའ་མཚན་ *hzah-mtshon* (*Mñon.*).

ཐོད་མཚན་ *hod-can* 1. n. of one of the heavens occupied by the *Asuras* (*Bon. ch. 5*). 2. symbol for 12 (*Ya-sel. 5*).

ཐོད་བདུན་པ་ *hod-bdun-pa* an epithet of the god of fire (མེ་ལྷ་), who is described as possessed of seven fiery tongues or attributes:—(1) ལྷ་པ་ *nag-po*; (2) རེའ་གསལ་པར་བྱེད་པ་ *hjigs-par byed-pa*; (3) ཡིད་མཚོགས་ *yiḍ-mgyogs*; (4) ལེགས་པན་ *legs-phan*; (5) དུ་བའི་མཛེས་བཟང་ *du-wahi mdog-bzañ*; (6) མེ་སྟག་མཚན་ *me-stag-can*; (7) ལྷ་མཚན་ཐོད་ *sna-tshogs hod*.

ཐོད་ལྷ་ *hod-ldan* 1. ལ་ལྷ་མཁའ་, དུ་མཁའ་, མཁའ་ལྷ་ the sun (*Mñon.*). 2. n. of the chief city of the *Asura* the city of *Rāhu* (*Sorig. 30*). 3. ལ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ a passionate person, one very lustful.

ཐོད་ལྷ་འཕྲེང་ལེང་ *hod-ldan hkhri-ñiñ* ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ n. of an officinal plant [*Cardiospermum halcacabum*] S.

Syn. ལ་ལྷ་པ་ *a-ru-na*, ལྷ་ལྷ་ *pi-nya*, ལྷ་ལྷ་ *gri-sna* (*Mñon.*).

ཐོད་སྟོབ་པ་ *hod-snañ-wa* = ལ་ལྷ་ met. the sun (*Mñon.*).

ཐོད་དཔག་མེད་ཀྱི་ཁེང་གི་བཞོན་པའི་མཛེས་ the Sūtra on the plan of the mansion of *Amitābha* (*K. ko. 7, 334*).

ཐོད་དཔག་མེད་ *Hod-dpag-med* ལྷ་མཁའ་ལྡན་ immeasurable light, the *Nirmāṇa-kāya* (ལྷ་མཁའ་ལྡན་) manifestation of the 4th *Dhyāni Buddha*. This is his form, also, in the heaven of *Dewachan*.

ཐོད་ལུང་པ་ *hod-phuñ-po* = the heap or accumulation of light or lustre; the sun (*Mñon.*).

ཐོད་གཙང་ *hod-gtsañ* as met. the sun (*Mñon.*).

ཐོད་མཛེས་ *hod-mdseñ* 1. ལོ་ལྷ་ n. of one of the kings descended from *Mahāsammata* the first monarch of this world. 2. ལྷ་མཁའ་ n. of a number (*Yig. 13*).

ཐོད་ཐུགས་ *hod-shugs* = རྒྱ་ [the sun] S.

ཐོད་ཅེར་ *hod-zer* ཀླིང་ལྷ་, རྒྱ་མིག་, རྒྱ་མིག་, རྒྱ་མིག་ ray of light (*A. K.* 1-10). ཐོད་ཅེར་ རྒྱ་མིག་ *hod-zer gyi phreñ-wa* n. of a submarine volcano situated in the eastern ocean (*K. d.* ༣, 270). ཐོད་ཅེར་དགུ་པ་ *hod-zer dgu-pa* འཇམ་དཔལ་ལྷ་ an epithet of ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ or the planet Mars. ཐོད་ཅེར་ཅན་མ་ *hod-zer can-ma* རྒྱ་མིག་, n. of a goddess. ཐོད་ཅེར་ཅན་མ་འཇམ་དཔལ་ལྷ་ *hod-zer can-mahi gzuñs* a *dhāraṇī* the recitation of which saves one from the dangers of snake-bite, wild beasts, etc. (*K. gu.* ༥, 144). ཐོད་ཅེར་བདུན་པ་ *hod-zer bdun-pa* རྒྱ་མིག་, རྒྱ་མིག་ an epithet of the planet Saturn (*Mñon.*); ཐོད་ཅེར་ལྷ་ *hod-zer ldan* = རྒྱ་མིག་ the sun (*Mñon.*). ཐོད་ཅེར་བསྐྱེད་པ་ *hod-zer bsgrub-pa* or ཐོད་ཅེར་རབ་ཏུ་བཞུགས་པའི་མཛོད་ n. of a *Sūtra* containing, besides other matters, a description of the different rays which issue forth from the person of a Buddha (*K. ko.* ༩, 304). ཐོད་ཅེར་གཟུགས་ *hod-zer gzugs* an epithet of the sun (*Mñon.*).

ཐོད་ཡངས་ཆོ་བ་ *Hod-yañs tsha-bo* a n. of Vais'ravana (*Mñon.*)

ཐོད་སྤྱུང་ *Hod-sruñ* མངས་ཀྱིས་ཐོད་སྤྱུང་ *sañs-rgyas* *hod-sruñ* Kās'yapa Buddha, he who immediately preceded Buddha S'ākyamuni, being the temporal Buddha who presided over the preceding age or *kalpa*. He is the *Kassapa* of Pali Buddhism and the *Gashib* or *Gerel* of the Mongols.

ཐོད་སྤྱུང་མཆོག་ *hod-sruñs skyes* ཀམ་ལྷ་པམ་མཆོག་ an epithet of Garuḍa or the khyung bird (*Mñon.*). ཐོད་སྤྱུང་པ་ *hod-sruñs-pa* the charioteer of the sun (*Mñon.*).

ཐོད་གསལ་ *hod-gsal* རིག་; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ 1. a celestial region, also the name of a heaven in the Bon mythology. 2. supernatural enlightening of the saints: ཐོད་གསལ་གྱི་རྒྱ་མིག་གི་ལྷ་མོ་ beholding by means of prophetic light (*Jä.*). ཐོད་གསལ་པ་ *hod-gsal-wa* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་, རྒྱ་མིག་ lustre, brightness.

ཐོད་གསལ་པ་དམུ་ལ་འཕེན་ *hod-gsal dmu-la hthen* = རྒྱ་མིག་ *rluñ* the wind—acc. to Bon mythology the wind being the son of the god མངས་ཐོད་ལ་འཕེན་ *sañs-hod la-hthen* (*G. Bon.* 23).

ཐོད་བསྐྱེད་ལྷ་ *hod-bsruñ byin* as met. = རྒྱ་མིག་ རྒྱ་མིག་ the earth (*Mñon.*).

ཐོད་མ་ *hod-ma* བེལ་བེལ་; the bamboo, that species used for making arrows, etc.; ཐོད་མ་ ཆལ་ *hod-ma tshal* བེལ་བེལ་ bamboo grove.

ཐོད་མའི་དྲི་མ་ *hod-mahi dkriṣ* བེལ་ [Piper nigrum] S.

ཐོད་མའི་མུ་གུ་ *hod-mahi myu-gu* ཀློང་མུ་ the young shoots of bamboo.

Syn. རྒྱ་མིག་མཆོག་ *rtsa-yi rgyal-mtshan*; རྒྱ་མིག་ *rtsa-yi tog*; ཕགས་པའི་མུ་པོ་ *pags-pahi sniñ-po*; ལུང་པ་མཆོག་ *gun-pa mgregs*; ལས་ཤིང་ *las-ñiñ*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *smug-rgod*; ལས་ལྷ་མོ་ *nas-hbras-can* (*Mñon.*).

ཐོན་ *hon* 1. a small measure. 2. = ཐོན་ or ཐོན་ཏེ. 3. n. of a place in Tibet (*S. kar.* 200); ཐོན་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ n. of a celebrated Lama of *Hon.*

ཐོན་ཀྱང་ *hon-kyañ* འཕུལ་, འཕུལ་, འཕུལ་, འཕུལ་ but, yet, notwithstanding; ཐོན་ཀྱང་ ས་ཅིག་ནི་ འཕུལ་ཅི་ but some; ཐོན་ཡང་ occasionally used for it (*Mil.*).

✚ ཐོན་ཅིག་ *hog-cig* (ཐོན་པ་ལ་ཐོན་ or ཐོན་པ་ལ་ཐོན་) give me or fetch me one; also = ཐོན་ཅིག་.

✚ ཐོན་ཏང་ *hon-tañ* = ཐོན་ཀྱང་ *hon-kyañ*.

ཐོན་ཏེ་ *hon-te* འཕུལ་, འཕུལ་ nevertheless, yet.

ཐོན་པ་ *hon-pa* བཞིན་ deaf, also to be deaf; ཐོན་པ་པ་, ཐོན་པ་པ་, ཐོན་པ་པ་ a deaf-man; ཐོན་པ་མོ་, a deaf woman; ཐོན་ལོ་ *hon-loñ* deaf and blind.

ཐོན་མངས་ *hon-sañs* = ཐོན་མེད་ scout, spy: མ་མཆོག་གི་ ཐོན་མེད་ཐོན་མེད་ཐོན་མེད་ (*Rtsii.*).

ཐོན་མེད་ *hon-señ* with ཐོན་པ་ *byed-pa* to pay attention, to watch, to spy (*Jä.*).

ཐོབ *hob* or ཐོབས རེ་མཆོག་ 1. ditch, trench, pit *Dzl.*; མེ་ཐོབ རྩམ་པོ་ fire pit; also fig. the fire pool of passion (*Jä.*). ཐོབས་ཕྱོགས་ རྩམ་པོ་ the fire-pit quarter. 2. v. ཞབ་ (*Jä.*). 3. n. of a hell (*B. ch. 5*).

ཐོབས *hobs* or ཐོབས་མཐོང་དག་ described as a wild animal of the bear species; it is of fire colour with a white face (*Rtsii.*).

ཐོམ་བུ *hom-bu* or ཐུམ་བུ *humbu* the Tibetan tamarisk found growing in most parts of Tibet abundantly, especially in the plains of Yarlung. Acc. to the general belief of the people of Yarlung the name ཐོམ་བུ་རྩམ་པོ་ was given to an ancient palace of Tibet built by king Nya-thi-tsan-po on account of the abundance of *Hom-bu* trees in its neighbourhood.

ཐོར I: *Hor* n. of a village in the district of རྩེ་ཐང་ *Sñe-thaṅ* near Lhasa where Atis'a spent the last days of his life: རྩེ་ཐང་ཐོར་གྱི་མཆོད་ཐོང་ན་བཞུགས་ he resided in the monastery of Nyethang (*A. 70*).

ཐོར II: 1. dropsy of the skin vesicles. 2. an eddy, whirlpool.

+ ཐོར་འགའ་ *hor-hgah* 1. = ཐོས་འགའ་ someone. 2. adv. seldom, occasionally.

ཐོར་ཅིག་ *hor-cig* = ཐོར་ཅིག་ keep it, put it by; leave it.

ཐོར་ཅེ *hor-che* = ཐུགས་རྗེ་ཅེ་ in the dialect of Amdo equiv. of our: many thanks: ཅོ་དང་ཐུན་པ་ཐོར་ཅེ་ (*A. 134*); ཐོར་ཅེ་ = ཐུར་ཅེ་, or མི་ཤོས་ཆ་བ་.

ཐོར་པ *hor-pa* = ཐོར་བ་ *spor-wa* to remove from one place to another, to transfer: མི་ཐུན་གཞུགས་ལག་ཁར་དུ་ཐོར་པ་དང་ having transferred to the monastery of *Hor-pa* (*A. 137*).

ཐོལ *hol* རྩམ་པོ་, the flax plant; clover; lucerne.

ཐོལ་ཁ *Hol-kha* or ཐོལ་དགའ་ n. of a district in Lokha: ཐོལ་ཁར་དགའ་སྐྱོང་གཉིས་ལ་དབང་བསྐྱར་མཛད་ (*A. 27*) he ordained two monks at *Holkha*. ཐོལ་ཁ་གུག་ཅིག་ *hol-kha gug-cig* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

ཐོལ་དགའ་རྩམ་པོ་རྩེ་རྩེ་ *hol-dgah stag-rtse rdsoṅ* the Jong of *Holga*, where the late Dalai Lama འཕྲིན་ལས་རྒྱ་མཚོ་ was born (*Loñ. 2, 14*).

ཐོལ་མདུད *hol-mdud* = ཐོལ་མདུད་ *ol-mdud* the fore-part of the larynx.

ཐོལ་པ *hol-pa* བྱི་མཁུ་ a species of kite numerous in Tibet (*Mñon.*).

ཐོལ་སྟི *hol-spyi* = རགས་ཅམ་ *rags-tsham* (*Yig. 71*).

ཐོལ་སྟོད་ *hol-spyod* = ཅོད་ཅོད་ཕྱིད་པ་ རྩེ་ལུ་, རྩེ་ལུ་.

ཐོལ་མོ *Hol-mo* or ཐོལ་མོ་ལུང་རིང་ a place in upper Tibet where the Bon doctrine is asserted to have been first spread; n. of the paradise of the Bon.

ཐོལ་ཚད་ *hol-tshod* a guess, any random estimate (*Situ. 41*).

+ ཐོལ་ཡང་ *hol-yañ* = དཔེ་ཡང་ *dpe-yañ*.

ཐོས་པ *hos-pa* also ཐོས་ *hos* = འགྱུགས་པ་ [1. vb. and adj. to be worthy, suitable; becoming appropriate, with termin. inf. in later times and vulg. with the root: ཐུན་པར་ཐོས་ it is becoming, it is meet to give; འདི་གཉིས་པར་མི་ཐོས་ it is not fit to be seen; ལེས་ཐོན་ཐོས་ to be wished, desirable; ཐུག་བྱ་བར་ཐོས་པར་འགྱུར་ he becomes adorable; ཐོན་ཐོས་ to be praised, laudable praiseworthy, བཀུར་ཐོས་ *bkur-hos* deserving honour *Cs.* བསམ་ཅད་ལ་ཐོག་ཐོས་པའི་ཆད་པ་ the punishment condign to all; rarely with genit.: ཀུན་གྱིས་བཀུར་ཐོང་མཆོད་པའི་ཐོས་ (*Mil.*) he is deserving of universal honour and respect, རྗེ་ཐོས་མིན་ he was not worthy to be a king. གཙོ་མོར་ཐོས་པ་ རྒྱལ་ the one that is the most deserving of being

mistress, *i.e.*, she that has the gentlest appearance, that is most of a gentle woman; ཐོགས་ལྷན་འོས་པ་ he is worthy to be his colleague *ni. f. (Mil.)*. 2. more particularly in colloquial language: right (for the རིགས་པ་ and མི་རིགས་པ་ of earlier literature); མི་འོས་པ་འཛུགས་པ་ལྟེན་པ་ (*Glr.*) to entertain illicit

intercourse; རྒྱལ་འོས་པ་ a lawful, མི་འོས་པ་ an unlawful or discreditable matter (*Schtr.*); འོས་ཅི་ཡོད་ what other means or way is there? འོས་གྱི་བ་ *hos-spyi-wa* to finish (a thing) for the most part.] taken from *Jä*.

འོས་འཚམས་ *hos-htshams*, ཐོགས་འཚམས་ or དགའ་ཚམས་ tolerably fit, just fit (*Rtsii. 13*).

ཡ

ཡ *ya* is the twenty-fourth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the English *y* or Sanskrit य. It is subjoined in certain cases to other letters, its form being then changed.

ཡ *ya* I: 1. num. fig.: 24. 2. (a) ཡའི་སྒོ་ནི་ཆས་ཐམས་ཅད་ཇི་ལྟ་བུ་བཞིན་གྱི་བྱེད་རྒྱུ་ the symbol of ཡ is for the purpose of showing what the nature of all things are (*K. d. ཅ.*, 321). (b) ཡ་ནི་ཆགས་པ་མེད་པའི་སྒོ། དགོས་པ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་གྲུལ་ it is a symbol of the want of attachment liberating all that is uncovered i.e. naked (*K. g. ལ.*, 43). 3.=ཆུང་བཞིན་ or ཆུང་མེད་ smallness, littleness (mystic) (*K. g. ར.*, 179).

ཡ II: an equal: དབྱ་ཡ an equal enemy; རྩ་ཡ a pair; གཉེན་ཡ a relation, a friend. Often with གཅིག *gcig*, one of two things that belong together as forming a pair, also one of two opponents: མིག་ཡ་གཅིག་ཁྱེད་བ་ blind of one eye; ལྷམ་ཡ་གཅིག་ one of a pair of boots, an odd boot; ལག་པ་ཡ་གཅིག་ཏུ་གསེར་ཐོགས། ལག་ཡ་གཅིག་ཏུ་བུ་མོ་བྲིད་དེ། in one hand holding gold, with the other leading his daughter; རྫོང་པ་དང་གསལ་བ་གཉིས་ཡ་མ་གྲུལ་བར་ emptiness and clearness being inseparable from each other; རའི་ཡ་ v. རཡ་; ཡ་མེད་རྩ་མེད་ unequalled, matchless; རཐབ་ཡ་ adversary, antagonist; ཡ་ཁར་ one-eyed.

ཡ III: is a root signifying: above, up, etc., in contradistinction to མ *ma* which = below, down. ཡ་གི་ *ya-gi* or ཡ་གི་ལ་ = up there, yonder, as opposed to མ་གི་ལ་ down there, or ཏ་གི་ལ་ just there, over there; ཡ་གི་ཚུར་ up here: ཡ་གི་ཚུར་ཆུ་འབྲུང་ཆག་ཆང་མ་ཡོད་ all

is drinking water up here (*Snd. Hbk.* 146). ཡ་ཤ *ya-kha* = ཡ་སྐྱོད་པ་ having the upper teeth, the upper teeth; མ་ཤ = མ་སྐྱོད་པ་ having the lower teeth. ཡ་ཁྱིར་ *ya-khyer* = ལྷག་མ་ *lhag-ma* remainder, excess; ཡ་མགལ་ *ya-mgal* = རའི་ཡ་ལེ་ upper jaw; མ་མགལ་ = རའི་མ་ལེ་ lower jaw (*Nag.* 15). ཡ་མགུ་ *ya-mgu* the upper cover of the vessel from which water is poured or sprinkled in making offerings of *torma* to spirits; མ་མགུ་ *ma-mgu* the lower part; also, of a case or box.

ཡ་ག *ya-ga* 1. col. the good one, the better one of the two. 2. bad reputation (*Cs.*).

ཡ་གངས་ *ya-gaṅs* a large numeral: བླ་བྲིབ་ཡ་གངས་ཆོ་མ་དང་། (*Ya-sel.* 56).

+ ཡ་གད་ *ya-gad* 1.=རྒྱུ་རྩེགས་ footstool, footstep. 2.=སྐས་ཀ་ or སྐས་འཛོག་ a flight of steps (*K. du. ཅ.*, 236).

ཡ་གུལ་ *ya-gyal* 1.=གཅིག་ལུ་ or རྒྱུ་རྒྱུ་ alone, single, solitary (*Mñon.*); esp. one of several: ལྷ་ཚུག་གི་ནང་གི་གཅིག་ཡ་གུལ་ཟེར་ one among many is called *yagyal* (*Situ.* 24); རྣམ་པ་ལྗེ་ནི་ཡོད་པར་གསུངས་པའི་ཡ་གུལ་དུ་གྱུར་ it happened to be one of five members described as existing (*Sorig.* 3). 2. n. of a place situated towards the north of Lhasa where there is a palace of the Dalai Lama (*J. Zan.*).

ཡ་ར་ *ya-ña* or ཡ་ར་བ་ *ya-ña-wa* 1. repentence. 2. anguish, fright, shuddering, with genit. or accus. of that which is the cause of it; ཡ་ར་བའི་དམག་ཆོགས་ a formidable host; ཡ་རའི་གེགས་ terrible danger (*Jā.*).

ཡ་འཆང་ *Ya-hchan* n. of a place in upper Tibet (*Jig.* 7).

ཡ་ཟུ *ya-zu* a kind of Chinese tea (*Rtsii.*).

ཡ་ *ya-ta* for ཡ་བཅགས་ when the letter ཡ་ is subjoined to another letter.

ཡ་ཏི *ya-ti* = དཀྱིལ་དཔོན་ མཆུན་ a mystic circle (*K. g. F, 28*): བཅེད་གཤེགས་མཆོད་པའི་ཡ་ཏིགས་ the mystic circle for worshipping Sugata (Buddha), the mystic enchanted circle by means of which Nirvāṇa is reached: ཡ་ཏི་ཕྱིན་པའི་ཡ་ཏིགས་ (*D.R.*).

ཡ་ཏོག *ya-tog* ཡུ 1. a tower. 2. a market.

ཡ་གདུང་ *ya-gduñ* རྩུབ་པ་ mental suffering.

ཡ་ཐོད་ *ya-thod* the upper part of the forehead (*Jig.* 31).

ཡ་མཐའ་ *ya-mthah* = ཐོག་མ་ *thog-ma* the beginning; the first stage: གཤེད་ས་ཅན་གྱི་གནས་ཀྱི་ཡ་མཐའ་ the first stage of *Bhogavati* or the region of the snakes (*Ya-sel.* 39).

ཡ་འདེགས་ *ya-hdeg* = ཡར་འདེགས་ (*Yig.* 98).

ཡ་པོ་ *ya-po* 1. = འགྲན་ཞི་ a rival, an adversary (in a law suit). 2. butcher; executioner.

ཡ་པད་ *ya-pad* or སྐུ་འདུའི་ཡས་ཀྱི་པད་མ་ fig. of lotus flower inscribed on the top of an image; མ་པད་ *ma-pad* = མས་ཀྱི་པད་ the lower lotus (inscribed or in relief) (*Jig.* 4).

‡ ཡ་བཟླར་ *ya-wa kṣa-ra* saltpetre.

‡ ཡ་བ་ཏི་ *Ya-wa-ti* = གཤེད་པའི་འཕྱོང་ an attendant of the lord of death.

ཡ་བྲལ་ *ya-bral* adv. solitary, separate; not going hand to hand: བཅས་དང་གཤམ་རབ་གཉིས་སོ་སོར་ མེད་པ་ | resources and knowledge are separate, i.e., they do not go hand in hand; ཆོས་དང་གང་ཟག་ཡ་བྲལ་དུ་འགྲོ་གསུངས་ he said that religion goes apart from, is not a necessary and inherent virtue of, humanity (*Khrid.* 15).

ཡ་མ་བྲལ་ *ya-ma-bral* occurs in several combinations as follows:—ཡ་མ་བྲལ་བ་ *ya-ma-bral-wa* = ཁ་མ་འཛོམས་ opp. of to disintegrate, not to separate one from another or disunite: འཛོམས་བདག་ཡ་མ་བྲལ་བ་ to keep intact, the hold of one's self (*D. cel.* 7). ཡ་མ་བཟོ་ *ya-ma-bzla* = སྒྲིང་པོ་མེད་པ་ ཐུག་, trifling; ཡ་མ་ལ་པོ་ unsubstantial, hollow, worthless. ཡ་མ་བྲུང་ *yama-zuñ* (in col. ཆ་མིན་ཡ་མིན་) without proportion or symmetry, incongruous, not fitting together, e.g., two shoes of different pairs; also of religions, languages, customs, that have sprung from heterogeneous elements.

ཡ་མད་ *ya-mad* n. of a great number (*Ya-sel.* 57); རེལ་ཀ, རེལ་ [also n. of a Rishi] S.

ཡ་མེད་ *ya-med* single; ཡ་མེད་བཅོང་བ་ *ya-med bstoñ-wa* = རོ་བཅོང་བ་ *ro-btsoñ-wa*.

‡ ཡ་མན་ཏྱ་ *Ya-man ta-ka* 1. यमानक the transliterated Sanskrit epithet of Shinje the lord of death. 2. discrepancy in expressions or statements. 3. a term expressive of wonder in the Sikk. dialect.

ཡ་ཚད་ *ya-tshad* opp. to མ་ཚད་ *ma-tshad*: ཡ་ཚད་སྐྱེ་བུང་མཛོད་ནས་ (*A.* 83).

ཡ་མཚན་ *ya-mtshan* कौतूहल, विस्मय, कौतुक strangeness, curiosity, amazement, wonder; also, a miracle, supernatural occurrence: རྒྱལ་པོ་ཡ་མཚན་ཆེན་པོ་སྐྱེས་ཏེ་ the king greatly wondering; ཡ་མཚན་གྱི་གནས་སོ་ it is a thing to be wondered at; དེ་ཅིས་ཡ་མཚན་རྒྱུ་མེད་ that is not very astonishing; ཆོག་དེ་ལྟ་བུ་སྤྱད་པ་ ལ་ཡ་མཚན་དུ་བྱུང་ when the words are so framed, or joined it is considered as something wonderful (*K. du.* 5, 261). ཡ་མཚན་ཅན་ *ya-mtshan-can* विस्मय wonderful; ཡ་མཚན་ཆེ་ very surprising or wonderful.

Syn. རོ་མཚར་ཆེ་ *ro-mtshar-che*; དགེ་མཚན་ *dge-mtshan*; མད་བྱུང་ *rmañ-byuñ*; ལྟ་མོ་ཆེ་ *ltad-mo-che*; སྐྱེ་སངས་ཉིད་ *skyo-saṅs-ñid* (*Mñon.*).

ཡང་ *yañ* 1. च, अपि, अपिच, पुनर् = मॅदु
 अपितु but, but yet; again, once more, and,
 also, further, then (occurring as first word
 in a sentence): ཡང་སྒོ་ན་པོས་ཁྱས་པ། ཀའང་པ་ལ་རྒྱས་
 པ་མང་ thereupon the officer said: of quick-
 wittedness there are many sorts. ཡང་ཡང་ or
 ཡང་དང་ཡང་དུ also ཡང་ཟུར་ཡང་, again and again;
 used, also, like *aur* in Hind.: ཡང་ཅུང་ still
 smaller; འདི་ཅི་གང་ལས་ཡང་དགའ་བ་ཞིག་ཏུང་ that was
 still more pleasing than anything before;
 ཡང་སྒོས་ still more in detail. 2. and, also,
 too (not as first word in sentence,
 unaccented, the accent on the preceding

word); after the final letters ག ན བ or ས་ ཡང་ becomes གང་, and after vowels often རང་ *hañ*: ར་ཡང་ or བདག་གྲང་ ལྷ་མཚམས་ཀྱི་ I too; བུ་ཚེ་འང་ my eldest boy too; བསོད་ནམས་དང་ཡང་ལྷན་པ་ having merit besides; ཡང་...ཡང་—both—and; རེ་ཡང་དེ་ཡང་ *hdi-yañ de-yañ* both this and that, ཕྱི་རལ་ཡང་ནང་ཡང་ both outside and inside; followed by a negative, neither—nor; ཡང་ singly with a negative = not even: ཀར་གཤམ་ནི་གཅིག་གྲང་མི་ཐུན་ནོ་ I shall not even give a single cowry for it; ཡང་ *yañ* with a comparative (as above) still: རྒྱུ་བས་གྲང་ལྷག་པར་ still more than formerly; བྱུ་དེ་ཡང་ཚེ་འདས་སོ་ so then the boy died, རིང་པོར་མ་ཐོན་པར་སྐྱ་ཡང་ནས་སོ་ within a short time he was also able to speak; རྒྱུ་ཡང་ even before this. 3. ཡང་ also occurs joined to a verbal root, and then = although: བསམ་ཅད་འདུས་གྲང་ though all without exception be gathered; བཅོམ་ཡང་མ་རྟོན་ although they were seeking, they did not find.

ཡང་དགར་ *yañ-dkar* white-wash = (དགར་རྩི་ཡང་ དགར་གཏོར་རྩི་དགར་རག་ the lime used in white-washing (*S. Kar.* 180).

ཡང་གེ་ *yañ-ge* or ཡང་གི་ used in colloq. for ཡང་པོ་ *yañ-po* (it is) light.

ཡང་སྒོས་ *yañ-sgos* = བྱད་པར་དྲ་ especially, particularly.

ཡང་ར་དགར་པོ་ *Yañ-ñā dkar-po* n. of a sect of the Bon-po school.

ཡང་ཅར་ *yañ-tsar* = ཡང་དྱིག་ really, in fact (*Situ.* 132).

ཡང་ལྗེ་ *yañ-lei* abbr. of ཡང་དང་ལྗེ་བ་ light and heavy = subst. the weight: ཡང་ལྗེ་ལྷ་བ་ to examine the weight.

ཡང་འདུག་ *yañ-hjug* the second of two final letters, viz., ས་ after ག, ར་ *ña*, བ་ *ba*, མ་ *ma* In the archaic words བཟླ་ན་ *bstand*, རྩུ་ན་ *gyurd*, རྩུ་ཡན་ *stsald*, ན་ is a *yañ-hjug* but in modern literature is not used; in the

words རྩུ་ན་, རྩུ་ག་, རྩུ་མ་ the letter ས་ is a *yañ-hjug* and is in general use.

ཡང་རྩེ་ཚས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *yab-rje chos-kyi rgyal-po* ས་ལྷ་བོད་མ་ཚེན་པོ་ (*Yig. k.* 11) a title which one of the early Sakya-pa hierarchs had assumed.

ཡང་སྤྱིང་ *yañ-sñiñ* = ཡང་དྱིག་སྤྱིང་པོ་ abbr. = real substance or principal object, essence. ཡང་དྱིག་ *yañ-tig* = དེ་སྒྲིག་གནས་དེ་ཤོག་ exact, true, real (of price, &c.) (*Rtsii.*).

ཡང་སྤྱིང་ *Yañ-steñ* n. of a monastery—the ལྷ་བྱང་ཡང་སྤྱིང་ *Bla-brañ Yañ-steñ* situated on a rocky precipice in the neighbourhood of Phagri Jong (*Loñ.* 1, 9).

ཡང་ཐོག་ *yañ-thog* = བསོད་པར་ the highest storey of a house, also = རྩེ་མོ་ a dome.

ཡང་དག་ *yañ-dag* or ཡང་དག་པ་ *མཐུག་* actual, real, the very; also adv. really, verily, in reality, indeed; as adv. occurs either as ཡང་དག་པར་ or as simply ཡང་དག་. Various examples follow:—ཡང་དག་དགར་ *yañ-dag-dgah* really glad, indeed delighted (*Mñon.*); ཡང་དག་རྒྱལ་ *yañ-dag-rgyal* lit. one who has been absolutely victorious, སྐུ་མཆོག་ emperor; ཡང་དག་རྒྱས་པ་ *yañ-bdag rgyas-pa* སྐུ་མཆོག་ copious, abundant, plenteous, indeed; ཡང་དག་རྒྱལ་གྱི་ *yañ-dag-rgyug* སྐུ་མཆོག་ that which indeed blows, the wind. ཡང་དག་འབྱུང་པ་ཐོག་ or *yañ-dag hgrub-pa-thob* སྐུ་མཆོག་ thorough accomplishment or attainment; ཡང་དག་འགྲོ་ *yañ-dag-hgro* a thoroughfare, free passage in every direction. ཡང་དག་འགྲོགས་ *yañ-dag-hgrogs* lit. perfect company, i.e. sexual union. ཡང་དག་ཐོས་ *yañ-dag-sdom*, སྐུ་མཆོག་, perfect abstinence or suppression; ཡང་དག་ཆགས་ *yañ-dag-chags* སྐུ་མཆོག་ very attached, real love or affection; ཡང་དག་མཇུག་ *yañ-dag-mjal* སྐུ་མཆོག་ full interview; ཡང་དག་བསྐྱེད་ *yañ-dag-bsñen* སྐུ་མཆོག་ close proximity; ཡང་དག་པར་གཞིང་སྤྱོད་ transcendent glorification.

ཡང་ར *Yan-ra* l. n. of a place in Tibet.
2. = རྩིས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་སྒྲོན་བ religious circumambulation.

ཡང་ལེ་ཤོད་ *yañ-le-ṣod* n. of a rock-cavern
where the sage Padmākara performed
meditation (*Dsam.* 7).

५८ शेष *yañ-soṣ* सञ्जीव the first of the eight hot hells where the soul suffers continually from the torments of heat.

ཡང་སྟེད་ *yañ-srid* = རྟོན་པ་ transmigratory
or recurring existence, the world (*Mñon.*).
ཡང་སྟེད་མེད་ *yañ-srid med* = བར་པ་ emancipation;
freedom from transmigratory existence
(*Mñon.*).

ཡང་སྒྲིབ *yañ-slob* pupil's pupil.

ཡངས་པ *yañs-pa* विशाल, पृथु, चायत,
विस्तार wide, broad, extensive: **ཐང་ཡངས་པ** a
wide field or plain; **ཡངས་ལྗང** or **ཡངས་ཤིང་གུ་ཆེ་བ**
large and spacious; **ས་ཆ་ཡངས་པ** wide open
country, a spacious place; **ཤིག་པ་ཡངས་པ**
intellectual, very intelligent; **ཡངས་འོག** *yañs-*
dog breadth, area; abbr. of **ཡངས་པ་དང་འོག་པ**
being wide and narrow (*Rtsii.*).

ཡངས་པ་ཅན་ *Yañs-pa-can* वैशाली 1. n. of a city in Magadha, acc. to Csoma on the site of modern Allahabad. 2. n. of a monastery in northern Tibet called རྩ་ཡངས་པ་ཅན་ in which there is a རྩ་གཏུང་ or relic-tomb of Tsong-khapa (*Loñ.* 2, 16).

ཡངས་པའི་གྲོང་དུ་འཇུག་པའི་མཛེས་ *yañs-paḥi groñ-du
hjug-paḥi-mdo* n. of a *Sûtra* on going into
the city of Vaisālī (*K. d.* ༣, 255); and if
this *Sûtra* is recited at the threshold of a
town or house all evil-spirits frequenting
the same will depart.

ਘਣਾਪਹਿਮਿਗ *yāṁs-pahi-mig* विमलाक्षी 1.
with large eyes, a handsome woman.
2. n. of a goddess (*K. my.* १, 14).

ཡན *yan* what is uppermost; མན་ཡན་ *man-yan* below and above (*Cs.*); ཡན་ན *yan-na* above, in the beginning, in the first place; ཡན་ལ, ཡན་ཆད་ལ, ཡན་ཆོད་ or ཡོན་ཆོད་ལ *adv. or postp.* above, in the upper-part; རྒྱུ་བ་ཡན་ཞིང་ལ་ཡོད་དེ *standing in (the water) up to the navel;*

ཉུ་བྱེད་ཡན་ཆད་ above the hips ; ཁོ་བརྒྱུད་ཡན་ཆད་ above
eight years' old.

ཡན་ཏྲ་ཤེན་ཐུང་ཞི *Yan-dha-çen-huñ-shi* one of the early emperors of China under whose orders works on medicine were composed (*Grub.* ३, 8).

ཡན་པ *yan-pa* 1. =གཞན་པ *gshan-pa* the other, another : ཡན་པ་གཅིག་ང་ལ་གནང་ give me another. 2. adj., free, vacant, unoccupied, ownerless, of places and things that are common property, like the air, rocks and stones etc. ; ཁྱི་ཡན་པ་ a dog without a master, vagrant dog ; གྲུ་ཡན་པ་ཡོད་ there are yet places unoccupied ; of fields : untilled, fallow-ground ; ལྗོན་ཡན་ the external world : ལྗོན་ཡན་གྱི་གཞེན་པ་ a helper from the external world ; རིམ་མ་ལྗོན་ཡན་དུ་མ་ཞོར་བར་བྱས་ take care that the mind be not distracted by outward things ; ཡན་དུ་འཇུག་པ་ to suffer (the sheep) to wander, go ownerless.

ཡན་ལག་ *yan-lag* अवयव, परिकर, प्रत्याङ्ग ; 1. member, limb, element : ཡན་ལག་ལྔ་པ་པ་པ་ the five members : arms, legs and head ; ཡན་ལག་བདུན་ the 7 members or elements of religious service, *i.e.* : ལྷག་པ་ཆེན་པ་ profound salutation, མཆོད་པ་འབུལ་བ་ offerings to a deity, worshipping, རྒྱུག་པ་བ་འགས་པ་ confession of sins, དགོ་བ་ལ་ཇེས་སུ་ཡིད་རང་བ་ to delight in virtue, ཆོས་འཁོར་བ་སྒོར་བར་སྒྲུལ་བ་ to exert one's self to preach the *Dharma*, ལྷ་རྒྱལ་ལས་མི་འདེམ་བར་གསེལ་བ་ འདེབས་པ་ to dedicate all accumulated moral merits to the attainment of Buddhahood and དགོ་བ་ཅི་བསགས་པ་ཐམས་ཅད་སངས་རྒྱལ་ཐོབ་པའི་ཕྱིར་དུ་བསྐྱོབ་ to pray for not passing to Nirvāṇa. ཡན་ལག་བརྒྱད་ eight subjects treated in the medical works of Tibet are : ལུས་ body, བྱིས་པ་ boy, མོ་ནད་ female disease, གཏོན་ evil spirits, མཚོན་ symptoms, དུག་ poison, ལོས་ old age. རོལ་ཅོད་ earned desire ཡན་ལག་སྟོན་ཅན་ an injured or defective limb ; ཡན་ལག་སྟེས་ *yan-lag-skyes* = རྩོ་མཚན་ *pho-mtshan* the

male organ (*Mñon.*); ཡན་ལག་རྒྱུ་མཉམས་པ་ weak in the limbs, decrepit = རྒྱུ་མཉམས་པ་. 2. appendage, contributory; fig. branch of a river, branch of a tree; also with reference to books: section, appendix, supplement (*Jä.*).

ཡན་ལག་བརྒྱུད་ལྗན་ *yan-lag brgyad-ldan* = ལྗན་ལྗན་ river Ganges, she that is possessed of eight attributes: བསེལ་པ་ coolness རྒྱུ་མཉམས་པ་ sweetness, ཡང་བ་ lightness (digestive), རེས་པ་ softness, དྲུང་པ་ clearness, རྒྱུ་མཉམས་པ་ freedom from impurities, རྒྱུ་མཉམས་པ་ on drink-ing soothing to the stomach, མཁྱིན་པ་སང་དང་བཅའ་བཅོམ་ makes the throat clear and free.

ཡན་ལག་རྒྱུ་མཉམས་པ་ *yan-lag-ñan* a pilferer, a thief; lit. one who has a mischief-committing limb, i.e., pilfering hand (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མཚོག་ *yan-lag-mchog* མཚོག་ as met. chief of the limbs, i.e., the head (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མཚོག་ལྗན་ *yan-lag mchog-ldan* = ལྗན་ལྗན་མཚོག་ a handsome person; ཡན་ལག་མཚོག་ལྗན་མཚོག་ a very handsome woman (*Mñon.*).

ཡན་ལག་རྒྱུ་མཉམས་པ་ *yan-lag ñams-pa* lame, decrepit, one who is defective of limbs.

Syn. ལྗན་ལག་ *sha-wo*; ལྗན་ལག་ *grum-po*; ལྗན་ལག་ *hphye-wo*; ལྗན་ལག་ *gyol-po*; ཡན་ལག་མཚོག་ *yan-lag ma-tshan-wa*; ལྗན་ལག་ *htheñ-po* (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མཚོག་ *Yan-lag med-pa* ཡན་ལག་མཚོག་ an epithet of Kāmādeva.

ཡབ་ *yab* བུ་ཕུ་ཕུ་ 1. resp. for ཡ་ *pha* father; *rgyal-po yab yum* denotes the king as father and mother to the country (*Glr.*); ཡབ་ལྗན་ལག་མཚོག་ལྗན་ལག་མཚོག་ for the purpose of healing the mind of his royal father (*Mgrin. 122*). ཡབ་མེས་ *yab-mes* paternal ancestors. 2. *yab* also specially signifies the male personage in the *yidam* groups of Tantrik Bodhisattwas each clasping his *yum* or female helper. ཡབ་སྐུ་ *yab-sras* father and son or, in a spiritual sense, master and disciple; ཡབ་སྐུ་མཚོག་ལྗན་ལག་མཚོག་

the chapter on the interview of the Buddha with his father Sudhodana (*K. ko. 5, 80*).

ཡབ་གཞི་ *yab-gshi* 1. the estates granted to the parents of the Grand Lamas of Lhasa and Tashi-lhunpo (*S. kar. 181*). 2. = ཡབ་གཞི་ resp. for heritage of landed property.

ཡབ་པ་ *yab-pa* or ཡབ་པ་ 1. to lock up, to secure, keep safe: ཡབ་པ་ things kept securely, under safe keeping; ཡབ་པ་ to hide, conceal (*Sch.*); ཡབ་པ་ or ཡབ་པ་ covered place, *cache*, shelter. 2. in *C.* colloq. to skim off from the surface of a fluid. 3. in *W.* to move to and fro, hither and thither, to fan, v. ཡབ་པ་ (*Jä.*).

ཡབ་མོ་ *yab-mo* or ཡབ་མོ་ 1. the act of fanning, waving; also, anything waved to and fro, as a fan, punkah, or beaten as a cymbal. ཡབ་མོ་ཡབ་མོ་ཕྱེད་པ་ to beckon by waving with one's coat. 2. attracting, provoking: ཡབ་མོ་ཡབ་མོ་ཕྱེད་པ་ to bring on a calamity.

ཡབ་རིང་པོ་ *yab-rin-po* portico, veranda, e.g., of a monastery.

ཡམ་པ་ལ་ *Yam-pa-la* n. of a great river (*K. my. 7, 68*).

ཡམ་བུ་ *Yam-bu* n. of the ancient capital of Nepal, the modern capital Khatmandu being also called by this name.

ཡམ་མེ་བ་ *yam-me-wa* = colloq. ཡམ་མེ་བ་, ཡམ་མེ་བ་ 1. moderate, middling, not severe, tolerable; ཡམ་མེ་བ་ཡམ་མེ་བ་རེ་མཚན་ནས་ passing a moderate sentence (*A. 122-123*). 2. adv. blunderingly, coarsely, roughly, rough-hewn.

ཡམ་ཡོམ་ *yam-yom* also ཡམ་ཡོམ་ *ya-me-yo-me* or ཡམ་ཡོམ་ doing anything uncertainly, purposelessly or nonsensically: ཡམ་ཡོམ་ཡམ་ཡོམ་ he was moving this way and that (*A. 134*); ཡམ་ཡོམ་ཡམ་ཡོམ་ *yam-*

yom-la lus-te falling or remaining in doubt (*A.* 126); ཡམ་ཡོམ་བྱེད་པ་ to totter.

ཡམས *yams* or ཡམས་ནད་ epidemic or infectious disease, one being called ཡམས་ནད་ and the other དལ་ཡམས་ slowly or steadily infecting disease.

ཡར *yar* akin to tr. ཡ = upwards, above higher; ཡར་ལག་གཟེགས་པ་ to look upwards; ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ་བྱེད་པ་ to travel up and down; ཡར་མར་འཆག་པ་ resp. to walk up and down; ཡར་ལ་བྱིར་ཤོག་ *yar-la khyer-çog* bring or fetch it up! ཡར་ནས་མར་ལ་ from top to bottom; ཡར་འཕྲོན་པ་ to come up again, from a depth; ཡར་ལང་བ་ to rise, get up; ཡར་འཕེལ་བ་ to increase; ཡར་རྒྱ་ *yar-rgyu* one rising in rank and office, &c. ཡར་རྒྱ་དཀྱིལ་འཛོམས་ལྷན་གྲོགས་འཛོལ་གསུམ་ (*Jig.* 27) a rising middle class man should (in the order of precedence) get the silk cushions placed one above another on a rug. ཡར་ངོ་ *yar-ño* the part of the month in which the phases of the moon increase: ཡར་ངོའི་རྒྱ་བ་ལྷན་གྲོགས་འཛོལ་ལྷན་ལྷན་པ་ it increased (in prosperity) like the waxing moon (*Sorig.* 248). ཡར་སྒྲོག་མར་སྒྲོག་ *yar-sñog mar-sñog* = ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ་ moving up and down, also ཡར་འགྲོ་རྒྱུར་འགྲོ་ walking this way and that way: གསང་ཕུ་དང་རྒྱུང་མར་སྒྲོག་བྱེད་པ་ལ་རྩོམ་པ་བྱེད་པ་མི་དགོས་པར་གདལ་ in journeying from *Gsañ-phu* to *Rwa-sgreñ* and back they did not require provision for a morning's halt (*A.* 123). ཡར་བསྐྱོད་ *yar-bstod* = རྒྱུན་དུ་འདེགས་པ་ *gyen-du hdeg-s-pa* (*Mñon.*) raising up, extolling; ཡར་འབྲུད་མར་རྩིས་ *yar-hthud-mar-rtis* an average account, taking the maximum and minimum figures.

ཡར་ཁུངས་ *Yar-kluñs* (also written ཡར་ལུང་ *Yar-luñ*) an extensive valley forming the principal district of the province of Lho-kha of which the chief city is Chethang (རྩེ་མང་) on the Tsang-po; is reputed the most fertile district of Tibet and contains many monasteries and residences of some

of the chiefs and nobles of Tibet. The seat of Government of the earlier kings of Tibet was in the valley of Yarlung: ཡར་ཁུངས་ལུང་པ་བཟང་གི་རང་ the province of Yarlung being fine (in climate and produce) (*L.* 93).

ཡར་ཁུངས་གནས་གསུམ་རྟེན་གསུམ་ *Yar-kluñs gnas-gsum rten-gsum* the three holy receptacles and three sanctuaries of Yarlung (i.e., six) viz.: (1) ཇེལ་བྲག་ *Çel-brag* a monastery of the *Rñiñ-ma* sect situated on the top of a high hill over-hanging the Tsang-po; (2) *Tanduk-Dolmai lha-khañ* an ancient monastery containing a sacred image of the goddess Dolma founded by king *Sroñ-dtsan sgam-po*; (3) *Tag-chen bum-pa* a small monastery in the neighbourhood of which are one hundred and eight tombs of former kings and queens, testifying to the existence of the custom of burial of the dead before the introduction of Buddhism into Tibet; (4) རས་ཆུང་ཕུག་ *Ras-chuñ-phug* a small monastery on the site of the cavern where Lama *Ras-chuñ-pa* was wont to perform ascetical meditations; (5) ཟངས་རི་ཁ་དམར་ *Zañs-ri kha-dmar* a monastery on the bank of the Tsang-po founded by the celebrated Ma-chig Lab-kyi Donma; (6) རྩན་དན་གཡུང་ལྷ་ཁང་ *Tsan-dan yui lha khañ* monastery situated in a grove of firs and containing a sandal-wood image of Buddha and a turquoise image of the goddess Dolma; the roof of the temple being painted green. All these places were visited by the author of this Dictionary in 1882.

ཡར་བ་ *yar-wa* = འཕྲོར་བ་ *hthor-wa*, in colloq. to disperse, scatter, send adrift; also, to ramble, to be scattered (*Sch.*).

ཡར་འབྲོག་ *Yar-hbrog* Yamdok pastures, country of ཡར་འབྲོག་ཁྱིམ་གྲོགས་ཁྱེད་ཆོས་ལ་ (*Loñ.* 2, 5)

Yar-hbrog which was included in the *Thikor* noted for religiousness of its denizens.

ཡར་མ *yar-ma* (འབྲི་དང་མཛོམ་ *hbri-dan mdso-mo*) a barren yak-cow; also a cross-breed cow (*Rtsii*).

ཡར་མོ་ཐང་ *Yar-mo than* or གཡར་མོ་ཐང་ *Gyar-mo than* n. of a district in the province of lower Amdo and Kham (Loñ. 2, 5).

ཡར་མོ་སྐ་བཞེ *Yar-mo sna-bshi* n. of a district in Lhokha (*Yig.* 62). ཡར་ལུང་ *Yar-luñ* = ཡར་ལུང་མ *Yar-klun*. ཡར་ལུང་དར་རྒྱལ་དགོན་ *Yar-luñ Dar-rgyas-dgon* n. of a monastery in Yar-lung (Loñ. 3, 19). ཡར་ལུང་སོག་པ *Yar-luñ Sog-kha* one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon.* 28). ཡར་ལོག་ *yar-log* a layman when he enters the order of monks late in life, opp. to མར་ལོག་ *mar-log* when a monk reverts to the life of a householder (*Sorig.* 270).

ཡལ་ག་ *yal-ga* C. colloq. “*ye-ka*” མམ་མམ་ a branch, bough, twigs. ཡལ་ག་སྐུར་ *yal-ga skyur* = སྐར་བུའི་ཤིང་ *star-buhi cin* (*Mñon.*) walnut tree. ཡལ་ག་ལྔ་ *yal-ga lña* བཞུ་མམ་མམ་ the five branches, i.e., the five branches of the tree of the Mahāyāna doctrine:—(1) སྐྱེན་པ་ *spyin-pa* ཇམ་པ་ charity, i.e., giving alms, help and protection; (2) རྒྱལ་ཁྲིམས་ མཁྱིལ་ moral discipline, purity of morals; (3) བཅོད་པ་ ཇམ་པ་ tolerance and forgiveness; (4) བརྩོན་འགྱུར་ བྱིན་ assiduity and industry; (5) བསམ་གཏན་ ཇམ་པ་ contemplation (*K. d.* 3, 327).

Syn. མགོ་ཤིང་ *ngo-lin*; ཤིང་གི་བརྒྱལ་བྱགས་ *cin-gi brtul shugs*; རྩོད་པའི་མོར་མོ་ *sdon-pohi sor-mo* *Mñon.*

ཡལ་ག་ཅན་ *yal-ga-can* མམ་མམ་ a notable tree.

Syn. རྩོན་ཤིང་ *lon-cin*; འདབ་ལྗན་ *hdab-lan*; འདམ་མ་ཅན་ *hdam-ma can*; མགོ་ཤིང་ཅན་ *ngo-lin-can*; རྩོ་མོ་ཅན་ *rtse-mo-can* (*Mñon.*).

ཡལ་ག་འབྲེལ་ *yal-ga hbre* v. རྩོན་ཤིང་ *lon-cin* tree (*Mñon.*)

ཡལ་ག་འཛིན་ *yal-ga-hdsin* v. རྩོན་ཤིང་ *lon-cin* tree (*Mñon.*)

ཡལ་ག་འི་རལ་པ་ *yal-gahi ral-pa* = འབྲི་ཤིང་ *hkhri-cin* a creeping plant (*Mñon.*)

ཡལ་ག་འི་རི་དྲགས་ *yal-gahi ri-dwags* = as met. monkey (*Mñon.*)

ཡལ་གས་ལྷག་ *yal-gas lhag* བེམ་མམ་.

ཡལ་འབྱེད་ *yal-hphyon* large numeral.

ཡལ་བ་ *yal-wa* 1. diminution, decrease, lowering; disappearance, suppression. 2. to shrink, subside, cause diminution; to be displaced.

ཡལ་མ་ཡོད་ *yal ma-yol* repentance, regret, and wonder that advantage was not taken of a certain opportunity: ཁུན་ཁུན་བྱགས་རྩེས་མ་བཅོད་ཡལ་མ་ཡོད་ even all not appreciating, there was much regret (*A.* 157).

ཡལ་ཡལ་ *yal-yal* [*Cs.* 100,000 octillions] the 47th number enumerated in the བལ་ཆེན་ *phal-chen*: བལ་ཆེན་ཤིག་མམ་ཡལ་ཡལ་དང་ (*Ya-sel.* 57). ཡལ་ཡལ་ཆེན་པ་ *yal-yal chen-pa* a million (*Jä.*).

ཡལ་ཡོད་ *yal-yol* 1. = ཡལ་ལོ་ཡོད་ལེ་ relaxation in attention, carelessness. 2. n. of a number: ཡལ་ཡོད་ཐུག་ཐུག་ཐུག་དང་། (*Ya-sel.* 56).

ཡས་ *yas* 1. = བྱམ་ or མེད་ devoid of, less than; without: མཐའ་ཡས་ without end, endless; བརྒྱད་ཡས་ numberless; དཔག་ཡས་ measureless, unfathomable, གཞལ་ཡས་ immeasurable, incomparable. 2. from off, from above: ཡས་འབབ་པ་ to come down from above; ཡས་ཀྱི་ the one above, the upper one; ཡས་ནས་ from above *C.* 3. in Budh. ཡས་ནས་པ་ནི་མི་བདེ་བ་མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཆོས་མཐའ་ཅན་གྱི་སྒོ་ the word *yas* signifies the state in which there is no unhappiness (*Hbum.* 1, 283).

ཡས་འཇམ་ *yas-hjab* the kind of red or brown coloured leather with which wooden boxes or trunks are lined in Tibet (*Rtsii.*).

ཡས་ཕྱིན་ *yas-phyin* or ཡས་ཕྱིན་པ་ n. of a certain large estate in Tibet: གཤེས་ཁག་ཡས་ཕྱིན་གྱི་ཁང་ཁིང་ (*Rtsii.*).

ཡས་བསུ་མས་སྐྱེལ་ *yas-bsu mas-skyel* or ས་ཐོན་ཡས་བསུ་དང་རྗེས་སུ་བསྐྱེལ་པ་ཡས་སྐྱེལ་ early sowing and late sowing of grain (*Rtsii.*).

ཡི་ *yi* 1. num. fig.: 54. 2. in some combinations inst. of ཡིད་.

ཡི་ག་ *yi-ga* = དང་ག་ appetite, taste: ཡི་ག་འགག་ the appetite is lost; ཡི་ག་ར་འང་ it is grateful to the taste; ཡི་ག་འཁུས་པ་ *yi-ga hchus-pa* repulsion felt in swallowing food: རས་ཐོད་གཤོན་གྱིས་འདུ་བ་འདུགས་ནས་ཐུང་དང་སྤྱིང་ལ་ཤེན་པས་ཡི་ག་འཁུས་པར་འགྱུར་ (*Mñg., ch. 45.*)

ཡི་གེ་ *yi-ge* གི་ཡི་, ག་ཡི་, ག་ཡི་, ག་ཡི་, ག་ཡི་ 1. any letter of the alphabet; explained as མིང་ཚིག་གཤིས་ཀྱི་རྩ་མ་གཤིས་ཀྱི་ཡི་གེ་རྣམས་ཀྱི་སྒྲིག་པ་ལས་ the representation of sound forming the basis of the composition of both names and words; but such letters do not indicate the meaning of words, མིང་གི་ངོ་ཐོས་སྒྲིག་པར་ and generally show merely their nature (*Loñ. 4, 17*). Acc. to *Tshad-ma Rnam-Hgrel* we have another definition: ཡི་གེ་ཤེས་པའི་ངོ་ཐོས་ཤིང་སྒྲིག་པ་ལས་ཀྱི་ཡི་གེ་རྣམས་ཀྱི་སྒྲིག་པ་ལས་ and, again we read: ཡི་གེ་རྣམས་ཀྱི་སྒྲིག་པ་ལས་ཡི་གེ་རྣམས་ letters are the basis of all acquirements. ཡི་གེ་དབུ་ཅན་ the Tibetan printed letters, དབུ་མེད་ the headless current hand-writing, of which there are again different kinds:— དཔེ་ཡི་གེ་ the very carefully-formed character used in copying books, འཕྱག་ཡི་གེ་ *hkhug-yig* the running hand and often rather illegible writing, and འབམ་ཡི་གེ་ a formal large hand. ཡི་གེ་སྒྲིག་པའི་བྱང་ཁང་ *yi-ge klog-pahi brañ-khañ* གི་ཡི་གེ་ཡི་གེ་ *yi-ge hgod-*

pa གི་ཡི་གེ་, གི་ཡི་གེ་, གི་ཡི་གེ་ the arrangement of letters in a book or letter. ཡི་གེ་དབུ་ཅན་ *yi-gi drug-pa* བཅའ་ཅན་ གི་ཡི་གེ་ the six-syllable (prayer), the *Om-ma-ni-pad-me-hum*; ཡི་གེ་བསྐྱེལ་པ་ to learn one's letters; ཡི་གེ་རྩིས་ writing and cyphering. 2. written letter or note, any written document; དགེ་སྤྱི་གེ་ཡི་གེ་ register of virtues and iniquities; ཡི་གེ་འཇམ་ a written answer (*Glr.*); ཡི་གེ་འཕྲུག་ (in recent years)=an envelope; ཡི་གེ་འབྲི་བ་ to write a letter, ཡི་གེ་ཐོང་བ་ to send off a letter, ཡི་གེ་ཐོང་པ་ གི་ཡི་གེ་ one who has obtained a written order or document, to receive a letter; ཡི་གེ་སྤྱི་བ་ *yi-ge sleb* a letter arrives; ཡི་གེ་འབྲི་བ་ to put into writing; ཡི་གེ་འབྲི་བ་ འཇོག་པ་ to dictate; ཡི་གེ་པ་ *yi-ge-pa* = ཡི་གེ་ཡི་གེ་ གི་ཡི་གེ་, གི་ཡི་གེ་ a writer, a copyist; ཡི་གེ་ཤིང་ *yi-ge cñ* གི་ཡི་གེ་ གི་ཡི་གེ་ a writing board; ཡི་གེ་གི་གེ་ *yi-gehi-gshi* the substance on which a letter is written.

ཡི་ཆད་ *yi-chad* = ཡི་ཆད་ or ཡི་ཆད་ཀྱི་པ་.

ཡི་དགས་ *yi-dcags* (acc. to Bon = ཡི་དགས་ལ་བཅགས་པ་ or ཡི་དགས་ those that always think of food) བྱེད་, a class of spiritual beings of the Buddhist *Bhavachakra* or cycle of existence, condemned to suffer torments of hunger and thirst in the ghost-world, a grade of punishment little less severe than the full torments of hell. They are usually represented as giants with huge bellies and very narrow throats hardly fitted to swallow the tiniest particles. The different kinds of *Yi-dag* or *Preta* are: (1) གུ་ལ་བུ་མ་ *gul-bum* གུ་ལ་བུ་མ་; (2) ཇམ་ཇམ་པ་ *ca-za* ཇམ་ཇམ་པ་; (3) འཕྱུང་པ་ *hbyuñ-po* འཕྱུང་པ་; (4) སྐྱུ་པ་ *srul-po* སྐྱུ་པ་; (5) ལུས་སྐྱུ་པ་ *lus-srul-po* ལུས་སྐྱུ་པ་; (6) སྐྱུ་པ་ *smyo-byed* སྐྱུ་པ་; (7) སྐྱུ་པ་ *skyem-byed* སྐྱུ་པ་; (8) བཤྱེད་པ་ *brjed-byed* བཤྱེད་པ་; (9) གྱི་བ་གནོན་ *grib-gnon* གྱི་བ་གནོན་; (10) སྐྱུ་པ་ *srin-po* སྐྱུ་པ་; (11) རྣམ་གྱུ་ཤི་གཤོན་ *rnam-gruñi*

ཡི་རང་མ་བ *yi-rañs-pa* (for ཡིད་རང་མ་བ) = དགམ་བ
dḡah-wa (*Mñon.*) चिनोकास (*A. K.*) joy,

cheerfulness; to be delighted, pleased: རེ་ཁོར་རྒྱལ་ཡི་རང་ས the attendants being joyful (Pag. 297).

ཡིག *yig* in compounds for ཡིག་ལྟེ་ *yi-ge*; གྲུ་ཡིག letter, circular epistle; རྒྱུ་ཡིག contract, རྒྱུ་ཡིག address (of a letter); བཀའ་ཡིག bargain; རྒྱུ་ཡིག dancing-book, rules for religious dances; རྒྱུ་ཡིག passport, permit to travel; ཡིག་ཆ records, notes; ཡིག་གྲུང་ a line of a book or Ms.; རྒྱུ་ཡིག clerk, copyist; ཡིག་ཐུན *yig-phran* = ཡིག་ཆུང་ (*Ya-sel. 11*) a note, a small letter. ཡིག་ཆུང་མཁས་པ་དག་ལ་བྱེད་ཆེན་མོ་ n. of the keeper of the official records of the Government of Lhasa; also name of a book which contains the abstracts or register of official records (*Yig. 3*); ཡིག་འཛིན་ *yig-hdsin* a receipt in writing; written contract; ཡིག་འཛིན་བཅུག་པ་ to enter into an agreement. ཡིག་ལྟེ་ *yig-lhad* interpolation in writing; also mistakes in facts, grammar, &c.: རྒྱུ་མཐའ་དག་གི་མེད་ཅིང་ཡིག་ལྟེ་མ་བྱུགས་པ་ entirely free from defects without any foreign matter inserted in it (*Ya-sel. 34*).

ཡིག་བསྐྱར་ *yig-bskur* correspondence, epistolary guide containing the different addresses and customary phrases used in writing letters; ཡིག་བསྐྱར་རྒྱལ་བཅུག་ *yig-bskur rnam-bshag* a popular work on correspondence, complete letter-writer. ཡིག་བསྐྱར་བ་ *yig-bskur-wa* to correspond.

ཡིག་མཁན་ *yig-mkhan* one who is versed in the art of reading and writing.

Syn. ཡིག་ལྟེ་པ་ *yi-ge-pa*; བྱིས་པ་མཁན་ *bris-pa mkhan*; ཡིག་ལྟེ་མཁན་པོ་ *yi-gehi mkhan-po*; རྒྱུ་ལུ་ཅན་ *smyu-gu-can* (*Mñon.*).

ཡིག་དུག་ *yig-drug* or ཡིག་དུག་མ་ *yi-ge drug-ma* the six letters—Om, ma, ni, pad, me, hūm (*Rtsii.*).

ཡིད་ I: *yid* resp. ཐུགས་ *thugs* མཉན་ the intellect, the mind, esp. the powers of

perception and imagination, said to be distinguishable from རྫོག་ *blo* which indicates rather the heart, mind, will, disposition, than the mental talents; but the two words are often confused and used interchangeably. Thus ཡིད་ *yid* in ཡིད་དུ་འདྲ་བ་ *yid-du-hoñ-wa* agreeable, clearly signifies a sentiment or disposition. ཡིད་བཞིན་གྱི་རྩྭ་བུ་ *yid-bshin-gyi nor-bu* བྱིན་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ a jewel or talisman that grants every wish; ཡིད་ཀྱི་ *yid-kyi* agreeable, to one's mind: ཡིད་ཀྱི་མཚོ་ *yid-kyi mtsho* a pretty lake; རེ་ཡིད་ལ་མི་འབབ་ *ñahi yid-la mi-hbab* it does not please me, I do not like it; ཡིད་ལ་གར་ཁུང་རྩི་མི་ལྟོང་ though you may fancy it in your mind, yet you do not perceive the taste; ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ *yid-la byed-pa*, འཛིན་པ་ *hdsin-pa* to comprehend, perceive, remember, mind, take to heart; ཡིད་ཀྱིས་བྱེད་པ་ *yid-kyi byed-pa* to do a thing accordant with one's mind or fancy; ཡིད་ཀྱི་ཟུ་འབྱུ་ *yid-kyi zehu hbru* anther of the heart, beloved, dearest (*Yig. k. 1*); ཡིད་ཀྱི་ལྗང་བགས་པོ་ *yid-kyi sla-wa bsar-po* = རྒྱུགས་པོ་ friend, beloved friend—lit. the newly risen moon of one's heart རྒྱུགས་པོ་ཡིད་ཀྱི་ལྗང་བགས་པོ་ བཀའ་དེ་ཅི་རྒྱུ་རྩེ་ to him who is my dearest friend (*Yig. k. 51*). ཡིད་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ་ *yid-kyi phyag-rgya* མཉན་མཉན་ chief meditation, i.e., the concentration of the mind on the attributes of deity (*Mñon.*). ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yid-kyi-las* = རྒྱལ་ཉན་ or བསམ་མན་པ་ imagination, thought, operation of the mind (*Mñon.*); ཡིད་ཀྱི་ཤིང་རྩ་ *yid-kyi ciñ-rta* མཉན་ཅུག་ desire, wish, expectation.

ཡིད་ཀར་འདྲ་ *yid-kar hoñ* or ཡིད་ཀར་འདྲ་ 1. གཟུགས་མཛེས་པ་ very handsome. 2. without impurity, pellucid; pure water.

Syn. རྩྭ་མེད་ *rñog-med*; གསལ་ལ་དྲངས་ *gsal-la-dwañs* (*Mñon.*).

ཡིད་སྤྱོད་ *yid-skyo* repentance, heart-trouble.

Syn. སེམས་སྒྲོ་བ *sems-skryo-wa*; ཡིད་འབྱུང་ *yid-hbyun*; སྒྲོ་གས *skryo-gas* (*Mñon.*).

ཡིད་འབྱུང་བ *yid-hkhrul-wa* acc. to Sch. 'mental suffering'; acc. to Jā. to be uneasy, troubled, harrassed; ཡིད་འབྱུང་བ *yid-hkhrul-wa* to be mistaken.

ཡིད་འབྱུར་གྱི་ཕྱོད་པ *yid-gyur-gyi myoñ-wa* = བསྐྱོམ་པའི་ཉམས་སྒྲུབ་པ *bsgom-pahi ñams skyes-pa*.

ཡིད་ཅན *yid-can* = སེམས་ཅན or ཡིད་ལྡན living beings (*Yig.*).

ཡིད་ཅད་པ *yid-chad-pa* = ཡི་ཅད་པ or རལ་བ in སེམས་ཡང་སྒྲོ་ཞིང་ཡིད་ཅད་པ་ཞིག་གྱུར་ (*Rdsa. 21*).

ཡིད་ཅེས་པ *yid-ches-pa* to believe, to rely, to depend upon; belief, confidence, faith, trust. རྩོད་ལ་རུང་ཞིག་ཡིད་མ་ཅེས་པས་ having become a little distrustful towards you (*Mil.*); ཡིད་ཅེས་པར་བྱ་ཕྱིར་ རྒྱུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ for inducing belief.

Syn. of sbst. གནད་ལ་ཐེབས་ *gtan-la-phebs*; གདོན་མེ་མ *gdon-mi-za*; དེས་པ *ñes-pa*; དྲིགས་མེད་ *dogs-med* (*Mñon.*).

ཡིད་ཇེ *yid-ñe* = སེམས་ཇེ *sems-ñe*, མཛེས་པོ་ *mdsa-bo* friend, intimate (*Mñon.*).

ཡིད་གཉིས་ *yid-gñis* = རེས་ཐུར་ འཇིགས་ཀྱིས་ doubt, hesitation.

Syn. ཐེ་ཚོམ་པ་བ *the-tshom za-wa*; མ་དེས་ *ma-ñes*; སོམ་ནི་ *som-ñi* (*Mñon.*).

ཡིད་བཅུགས་ *yid-bcugs* or ཡིད་གཅུགས་ *yid-gcugs* བྱ་མཁུ་ = མཛེས་པོ་ friendly, affectionate towards friends or relatives (*Nag.*).

ཡིད་གཏུངས་ *yid-gtuñs* misery, suffering.

Syn. ཐུག་བཟུལ་ *gdug-sñal*; ཡིད་ནང་རུང་ *yid-nañ-chud*; ཡིད་མེ་བདེ་ *yid-mi-bde* (*Mñon.*).

ཡིད་བཏགས་ *yid-btags* for ཡི་དྲགས་ *yi-dwags*.

ཡིད་བརྟན་ confidence, reliance; ཡིད་བརྟན་དཀའ་བ་ *yid-brtan dkah-wa* not to be depended upon, hardly to be believed; ཡིད་བརྟན་པ་ བཞག་ trust, faith; ཡིད་བརྟན་ཁེལ་ confident, confidence; ཡིད་བརྟན་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ་ *yid-brtan-par bya-wa ma-yin-pa* objects on which no

reliance can be reposed and not to be considered as safe. སྒྲོ་མ་རུབ་པའི་རུང་དང་རྟ་དང་ནི། སྒྲུང་བོ་ཆེ་དང་སྒྲུབ་དང་སྒྲུལ་ནག་དང་། སྒྲུ་འབྱེད་བ་དང་གདོང་གཉེར་གང་བ་དང་། ། སྒྲུ་ཐུང་ལ་ཡིད་ནི་བརྟན་མི་བྱ། (*K. du. 5, 203*).

ཡིད་མཐུན་པ་ *yid-mthun-pa*, v. གཉེན་ཕྱོགས་.

ཡིད་དང་འཐད་པ་ *yid-dañ hthad-pa* མ་ཤིང་ལྷན་པོ་ favourable: རྒྱལ་ཆེན་ཡིད་དང་འཐད་པ་ཡིན་ the great king is well-disposed (*K. du. 5, 202*).

ཡིད་དུ་འཐད་ *yid-du-hthad* well-favoured, = གཟུགས་མཛེས་པ་ handsome body (*Mñon.*).

ཡིད་དྲིགས་ཤར་བ་ *yid-dogs-car-wa* = ཐེ་ཚོམ་སྒྲོད་པ་ *the-tshom skyed-pa* to doubt (*Ya-sel. 31*).

ཡིད་ལྡན་ *yid-ldan* humanity, = ཡིད་ཅན; ཡིད་ལྡན་མ་ *yid-ldan-ma* (གཞོན་མཁུ་མོའི་གཞོ་མོ་) n. of a *Yakṣinī* princess (*Mñon.*).

ཡིད་དཔྱད་ *yid-dpyod* མཚན་པར་འཇུག་ examination of the mind, investigation into the mental faculties. There are three distinctions in it:—(1) རྒྱལ་ཆེན་མེད་པའི་ཡིད་དཔྱད་; (2) རྒྱལ་ཆེན་མ་དེས་པའི་ཡིད་དཔྱད་; (3) རྒྱལ་ཆེན་རྩྭ་རྩྭ་ལ་བརྟན་པའི་ཡིད་དཔྱད་ (*Loñ. 4, 15*).

ཡིད་འཕམ་པ་ *yid-hpham-pa* to be cast down, dejected, depressed.

ཡིད་འཕྱོད་ *yid-hphyo* (གྲངས་) n. of a great number: མང་ལྡན་ཐེད་ཕུག་ཡིད་འཕྱོད་དང་ (*Ya-sel. 57*).

ཡིད་འཕྲོག་ *yid-hphrog* མཚན་པར་འཇུག་ very handsome, charming, very beautiful (*Mñon.*). ཡིད་འཕྲོག་པ་ *yid-hphrog-pa* to prepossess, to fascinate, charm. ཡིད་འཕྲོག་མ་ *yid-hphrog-ma* a charming woman with both personal and mental accomplishments (*Mñon.*); also n. of a *Yakṣa* princess (*Mñon.*).

ཡིད་འབྱེན་པ་ *yid-hbyin-pa* to be discontented or weary.

ཡིད་འབྱུང་ *yid-byun* མཚན་པར་འཇུག་ an epithet of *Kāmadeva* (*A. K. 1-34*). ཡིད་དཔྱུང་བ་ *yid-dbyun-wa* འདྲིམ་མཚན་པ་ to be depressed in mind, anxious, disquieted.

ཡིད་མཉམ་ཆལ *yid-mos-tshal* 1. a grove of lilies = ཀུ་མུ་དེ་ཆལ *ku-mu da-tshal* (*Mñon.*). 2. = ཀུ་མུ་དེ་ཆལ fascinating; also = ཡིད་འཇོན་པ agreeable, pleasing to the mind, pleasant (*A.* 126).

ཡིད་མྱོས *yid-myos* fuddled, tipsy (*Jä.*).

ཡིད་སྐྱོན *yid-smon* wish, desire; ཡིད་དགའ་བ་འཇོན་པ་, རྩེད [glad in heart] *S.* v. སྐྱོན་པ་ *smon-pa*. ཡིད་སྐྱོན་ཅན *yid smon-can* a blessed heart, blessed.

ཡིད་ཚམས་པ་ *yid-tshim-pa* = གཟུགས་བཟང་བ་ of charming appearance, of form that gives satisfaction to the mind (*Mñon.*). ཡིད་འཇོན་པ་འཇུག་པ་ *yid-htshim-par hbyur-wa* to become satisfied, contented.

ཡིད་གཟུང་ *yid-gshuñ* 1. = རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog* illusive or unreal thoughts, imaginary thoughts (*Mñon.*). 2. as met. = a parrot (*Mñon.*). ཡིད་གཟུང་ཅན or ཡིད་གཟུང་ལྡན deluded.

ཡིད་གཟུངས་ *yid-gshuñs* 1. རྒྱུ་མཁོ་ prudent, acute, perceptive, v. གཟུངས་ *gzuñs*. ཡིད་གཟུངས་པ་ *yid-gshuñs-pa* a prudent man, a man of analytic powers (*Mñon.*). 2. = རྒྱུ་མཁོ་དང་པོ་ *sems-drañ-po* honest, straight-forward, upright: སྒྲོགས་ལ་ཐབས་མཁས་ཡིད་གཟུངས་ཤེས་པ་བྱ་ clear in mind, clever in resources, straight-forward, of varied knowledge.

ཡིད་བཞིན་ *yid-bshin* = ཡིད་བསམ་ བྱིན་པ་ wish, thought. ཡིད་བཞིན་གྲུབ་ *yid-bshin-grub* heaven, bliss. ཡིད་བཞིན་ཀུན་འབྱུང་ *yid-bshin kun-hbyuñ* as met. the ocean; also a gem; སྐུ་འཇོན་ཡིད་བཞིན་ཀུན་འབྱུང་ *sku-htsho yid-bshin kun-hbyuñ* (*Yig. k.* 83) ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ *yid-bshin nor-bu* བྱིན་པ་འཇུག་ the wishing gem (*A. K.* 1, 46); fig. of the fulfilment of one's desires (*Yig. k.*): ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་འཆང་བས་བསམ་པ་འབྱུང་བ་ by laying hold on the *Chintāmaṇi* gem one's wishes are fulfilled; ཡིད་བཞིན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ་ *yid-bshin dwañ-gi rgyal-po* བྱིན་པ་འཇུག་པ་འཇུག་ the prince of all wish-fulfilling gems (*Yig. k.* 2). ཡིད་

བཞིན་མཁམ་ *yid-bshin ma-ma* as met. = the great ocean (*Yig. k.* 31).

ཡིད་འོད་ *yid-hoñ* or ཡིད་དུ་འོད་པ་ *yid-du hoñ-wa* 1. handsome. 2. charming, delightful, pleasing, agreeable. ཡིད་འོད་མ་ *yid-hoñ-ma* a handsome woman, a beauty (*Hbrom. P.* 13).

ཡིད་འོད་ལྡན་ *Yid-hoñ-ldan* an epithet of the river Gandak: རྒྱུ་མཁོ་གཟུངས་ཡིད་འོད་ལྡན་ཟེར་བ་ཡིད་པ་། དེ་བཞུགས་ན་ཡངས་པ་ཅན་གྱི་ཕྱོད་ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་པ་འབྱུང་ there is the river called Gandaka or *Yid-hoñ ldan* after crossing which (you) would enter the city of *Yañs-pa-can* (*Dsam.* 13).

ཡིད་ཡལ་ *yid-yal* རང་ཁྱིམ་ [a house] *S.*

ཡིད་རང་བ་ *yid-rañ-wa* = ཡི་རང་བ་, *yi-rañ-wa* དགའ་བ་ *dgah-wa* (*Mñon.*).

ཡིད་ལ་བརྟེན་པ་ རྒྱུ་མཁོ་ལ་ [debate in the mind] *S.*

ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ *yid-la byed-pa* 1. རྒྱུ་མཁོ་ imagination, fancy. 2. vb. to take to, to be pleased by: ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཆོས་རྣམས་ལ་འཇུག་པ་ཡིན་ནོ། (*K. d.* 2, 355) what is called ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ implies the fixing of the mind on things.

Syn. of 1. རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog*; བསམ་མན་ *bsam-mno*; མན་བསམ་ *mno-bsam* (*Mñon.*).

ཡིད་ལས་སྐྱེས་ *yid-las-skyes* lit. mind-born, an epithet of Kāmadeva the god of love.

Syn. ཡིད་ལས་འབྱུང་ *yid-las-byuñ*; ཡིད་སྤྲུབས་ *yid-srubs* (*Mñon.*).

ཡིད་ལྡག་པ་ *yid-log-pa* to be tired or weary of.

ཡིད་བསད་པ་ *yid bsad-pa* = རྩེད་སྤྲུག་པ་ བྱིན་པ་, བྱིན་པ་འཇུག་པ་ [sad in mind] *S.*

ཡིད་བསམ་ *yid-bsam* = ཡིད་བཞིན་ *yid-bshin*.

ཡིད་སྤྲུབས་ *yid-srubs* 1. = འཇོན་ལྡན་ *hdod-lha* རྒྱུ་མཁོ་ an epithet of Kāmadeva the god

of love. 2. རྩེ་མཆོག་མུམ་པ the 3rd month of the Tibetan kalender (*Mñon.*). 3. a refractory stubborn mind (*Jä*).

ཡིན་པ *yin-pa* 1.=the vb. to be; and is used to express direct affirmation or with a negative particle direct negation, and also to connect any attribute with its subject. Thus: ཡིན་ཟེར་ན he said, it is, མ་ཡིན་ is not; ཁོ་རང་འདྲིལ་རྟེན་པ་ཡིན་ he is a layman; བྱོད་ལྟ་ཡིན་ who are you? ར་རང་གཙང་གི་མི་ཞིག་ཡིན་ I am a man of Tsang. In books it will be found that ཡིན་ is employed to express both the first and the third persons, sing. and pl., and sometimes, though not so commonly, the second person chiefly indeed interrogatively: བྱོད་དེ་ཁྱེད་ཡིན་ནམ་ are you his son? Colloq. however in C. ཡིན་ seems to be rarely if ever used with the second and third persons, འདྲུག་ being resorted to with the second and (occasionally) third persons and རེད་ “*re*” reserved for the third person; thus a Lhasa man would say: ར་རང་ཚེས་པ་ཡིན་ I am a tailor, but would use ཁོ་རང་ཚེས་པ་རེད་ to express: he is a tailor, and བྱོད་ཚེས་པ་འདྲུག་ for: you are a tailor. But in books བྱིན་པ་ཡིན་ would commonly= he has gone. 2. ཡིན་ is often found in the past sense: དེ་འོ་ཚ་སྟོན་པོ་དེ་ནི་མངས་རྒྱལ་གྱི་བླ་མ་ཡིན་ the officer of that period was an emanation of S'ākya-thubpa; རྒྱལ་པོ་དེ་ནི་འདྲུན་པོ་འཇུག་མེད་དེ་ཡིན་ that unsmiling demon was that king (*Glr.*). ཡོད་པ་ཡིན་=has been. 3. as *Jä*. points out, this vb. is only used to connect the attribute and not to express presence or existence, ཡོད་པ་ and not ཡིན་པ་ being employed in such cases; e.g., “I am in the house” cannot be turned ར་རང་ཁང་པ་ཡིན་ but must be rendered with ཡོད་. 4. in addition to its use as substantive vb. ཡིན་ occurs as auxiliary vb. joined either

to the participle or to a gerund. Joined to the participle it may indicate either the present or past tenses: འགྲོ་བ་ཡིན་ I am going; མེད་པ་ཡིན་ I have, or he has, sold; བྱིན་པ་ཡིན་ has departed; བྱོད་ལ་ལམ་མཁན་ཡོད་པ་ཡིན་ did you have a guide? དེ་ནི་ནང་ན་སྤྱོད་པ་ཡིན་ who is within that? ཅི་བྱུང་བ་ཡིན་ what has become of him? དེ་དུས་ཅི་བྱས་པ་ཡིན་ what had you been doing just then? Also, may have fut. sense: ཞིབ་ཡིན་. I shall die; ཇོ་སྤུ་ནས་པ་ལ་བསྐྱར་བ་ཡིན་ she shall be given to whomsoever knows her; འགྲོ་བ་ཡིན་མོད་ indeed you will have to go now (*Jä*). Combined with the gerund in གྱུ་ or གྱིན་ it forms in the colloq. a narrative present incessantly resorted to, but the ཡིན་ seems here again reserved for the first person: བྱོད་ད་ལྟ་གྲོག་གི་འདྲུག་ག་ are you reading now? ར་རང་གྲོག་གི་ཡིན་ I am reading. Annexed to the supine in རྒྱུ་ *rgyu* it forms a future tense frequently heard in talk and met with in the later literature: ར་རྩ་དེ་རྩ་རྒྱུ་ཡིན་ I shall buy that horse; རྒྱུ་འོ་གཟེས་རྒྱུ་ལ་བཅའ་རྒྱུ་ཡིན་ will attend at your honour's abode. In the fut. 3rd person རེད་ *red* is generally the auxiliary. 5. In metaphysics the terms ཡིན་ཐོག་ and མིན་ཐོག་ are hotly discussed; ཡིན་ཐོག་ signifies ཡིན་པ་ལས་ཐོག་པ་ what is contrary to what is མ་ཡིན་, and in the same manner what is opposite to མིན་ཐོག་, i.e., ཡིན་པ་ལས་ཐོག་པ་ is ཡིན་ that which is. Besides these, expressions like ཡིན་པ་ཡིན་པ་ཡིན་པ་, མི་ཡིན་པ་མ་ཡིན་པ་ཡིན་པ་, མ་ཡིན་མ་ཡིན་པ་, etc. also form subjects of discussion in scholastic controversies.

ཡིབ *yib* v. རར་ཡིབ་=རྒྱུབས་ eaves, shelter: རར་ཡིབ་བྱེད་པ་ to take shelter from the rain. ཡིབ་མ་ *yib-ma* something hidden.

ཡིབ་པ *yib-pa* to hide one's self.

Syn. གཤམ་པ་ *gab-pa*; བག་ལ་ནལ་ *bag-la-nal* (*Mñon.*).

ཡིབ་ཤིང་ *yib-çiñ* an officinal plant used for wounds and sores (*Sman.* 345).

ཡུ *yu* 1. num. fig.: 84. 2. in རྩུང་པ་ to culminate (*Jä.*).

ཡུ་ག། *yu-ga* or རྩུ་ཁུ *yu-khu* oats, or a similar kind of grain.

ཡུ་གུ་ཤིང་ *yu-gu-çiñ* an officinal tree yielding a remedy for wounds and sores: ཡུ་གུ་ཤིང་གིས་མ་འབྱུང་དུག་ཚད་ཐེལ་.

ཡུ་གུར་ *Yu-gur*, ཡུ་གེར་ *Yu-ge-ra* n. of a country and people; the part of Mongolia situated to the north of Amdo.

ཡུ་ང་ *Yu-na* n. of a place in *Hphan-yul* (*Rtsii.*): ཡུ་ང་དཔལ་འབྱུང་གླིང་ *Yu-na Dpal-hbyor glin* chief town with fort and monastery in *Hphan-yul* (*Rtsii.*).

ཡུ་ཇ། *yu-ja* a kind of Chinese tea.

ཡུ་ཏང་ *Yu-tañ* an ancient monastery in Nepal: བལ་ཡུལ་གྲུབ་པའི་གནས་ཆེན་པོ་ཡུ་ཏང་ལྷུན་གྲིས་གྲུབ་པའི་བཅུག་ལག་ཁང་ཆེན་པོ་ (*K. g.* ༧, 191).

† ཡུ་ཐེ་ཀ། *yu-thi-ka* ཡུ་ཐི་ཀ་ n. of a sweet scented flower (*K. ko.* ༧, 4) [*Jasminum auriculatum*]S.

ཡུ་བ། *yu-wa* 1.=ཐོག་ཤིང་ the life-tree. 2. a stick; that part of anything which the hand can grasp. ཡུ་བ་ལྷན་དམུག་པ་ one with a stick; གྲི་ཡུ་ *gri-yu* haft of a knife; དེབས་ཡུ་ *debs-yu* handle of an awl; ལྷམ་ཡུ་ leg of a boot; ཡུ་བ་ཅན་ ར་ཞིང་ provided with a handle, ཡུ་མེད་ without a handle (*Jä.*).

ཡུ་པོ་ *yu-wo* an ox or yak having no horns. ཡུ་མོ་ *yu-mo* 1. any hornless female cattle; also, esp. a hind, female of stag (*Pth.* 192a). 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ༧, 36).

† ཡུ་བུ་ཅག་ *yu-bu-cag* = རང་རེ་ *rañ-re* and བདག་ཅག་ *bdag-cag* we, ourselves; also acc. Cs.=འུ་བུ་ཅག་ *hu-bu-cag*.

ཡུ་མ་ *yu-ma* or ཡུར་མ་ weeds. ཡུ་མ་ཡུ་བ་ *yu-ma-yu-wa* or ཡུར་མ་ཡུར་བ་ to weed out, to remove weeds from a garden or cultivation (*Rtsii.* 54).

ཡུག། *yug* 1. a piece of cloth or stuff; གོས་ཐུར་ས་ཡུག་གཅིག་ལས་མི་བདེག་ཞེ་ as they had bought one cotton cloth for their clothing. ཡུག་སྒྲམ་ *yug-snam* piece of serge-cloth. 2. for ཡུད་ in *Mil.*

ཡུག་པ། *yug-pa* old word = རྒྱུ་པ་ the leg with the foot.

ཡུག་པོ་ *yug-po* defined as ཡུབ་མ་དང་ཚུ་ཞིབ་འདྲིས་མ་ *phub-ma dañ-r̥tsa shib-hdres-ma* chaff and hay-dust mixed together.

ཡུག་ཡུག་རྒྱབ་པ་ *yug-yug rgyab-pa* to wag (like the tail of a cow); to whirl round.

ཡུགས་པ་ *yugs-pa*, 1.=བྱུགས་པ་ to anoint, rub, daub with; imp. ཡུགས་ཞིག་ *yugs-çig*. 2. sometimes for ཡུགས་པོ་.

ཡུགས་པོ་ *yugs-pho* a widower; ཡུགས་མོ་ *yugs-mo* a widow. ཡུགས་ས་ *yags-sa* or ཡུགས་ཟ་ *yugs-za* mourning for a deceased husband or wife, and the state of uncleanness consequent on it, the duration of which varies according to the circumstances under which the first or second spouse had died, and also in different provinces; ཡུགས་ས་པ་ widower; ཡུགས་ས་མ་ *yugs-sa-ma* or ཡུགས་ས་མོ་ *yugs-sa-mo* a widow; ཡུགས་ས་མོའི་བདག་པོ་ one who has married a widow.

ཡུང་བ། *yuñ-wa* ཀ་ཤུ་ལྷོ་, ར་ཤིང་ 1. turmeric; ཡུང་བའི་མདོག་ turmeric colour, yellow. In Sikk. it is called གླ་མེར་ *sga-ser*. 2. n. of a place in *Hphan-yul* (*Loñ.* 3, 3).

Syn. of 1. གཤེར་འཛོམས་ *gser-hjom̐s*; མདོག་མཚོག་ *mdog-mchog*; མདོག་མཛོམས་པ་ *mdog-mdes-pa*; མེར་མོ་ *ser-mo*; གཤེར་ལྷན་ *gser-l̥dan* (*Mñon*).

ཡུང་མ་ *yuñ-ma* = རུང་མ་ *ñuñ-ma* turnip.

ཡུངས་ཀར *yuñs-kar* (ཡུངས་དཀར) སྒོ་པ།
 राजिका गौरी white mustard; ཡུངས་ནག *yuñs-nag* also called པད་གངས *pad-gañs* black
 mustard. ཡུངས་འབྲུ *yuñs-hbru* mustard-seed,
 grain of mustard: ཡུངས་འབྲུ་ཆུང་མོ་ as small as a
 grain of mustard. ཡུངས་མར *yuñs-mar*
 ཀླུ་ཆུ་འཕྲུལ་པའི་མེ་འཁྲུག་ oil of mustard.

ཡུད་ *yud* 1. = སྐད་ཅིག་ an instant, a very
 small portion of time stated to be a space
 of time varying from 8 seconds to 1½
 minutes. 2. acc. to *Stg.* རྩ་ཆོད་ fol. 53 ཡུད་
 is a space of time of longer duration, 48
 minutes; acc. to *Schtr.* in Bhotan = རྩ་ཆོད་ 24
 minutes. 3. a black or coloured stripe
 on woven fabrics; ཡུད་ཅན་ striped black
 or white in *W.* (*Jä.*).

ཡུད་ཀྱིས *yud-kyis* = མགྱོགས་པོ་ adv. quickly,
 instantly: རོང་ཅེར་ནས་ཡུད་ཀྱིས་སོང་ saying I will
 come (he) quickly vanished (*A.* 131).
 ཡུད་དུ *yud-du* in a moment, ཡུད་ཅུས་ *yud-tsam*
 = རྩིབ་ཅུས་ *hrib-tsam* (or རྩིབ་ཅུས་ *srib-tsam*) a
 moment, about a moment: གང་སྐོས་ཀྱི་ཐུགས་ལ་
 ཡུད་ཅུས་ཞིག་ལ་འཕུར་ (*Rdsa.* 22). ཡུད་ཡུད་ *yud-yud*,
 = སྐད་ཅིག་སྐད་ཅིག་ momentarily, only a
 moment.

ཡུན་ *yun* ལྔ་ལྔ་མ་ any certain space or
 length of time, ཡུན་ཅི་སྤྱིད་དུ་ *yun-ci srid-du*
 how long? ཡུན་འགོར་བ་ *yun-hgor-wa* to delay,
 to take long to do a thing: ཡུན་འགོར་ཡོང་གི་
 ཡོད་འདུག་པ་བཅས་འབྲུག་དུ་ (*D. gel.* 7). ཡུན་ཐུང་བ་ *yun-
 thun-wa* a short time, of short duration;
 ཡུན་རིང་ *yun-rin* (*A. K.* 1-34) a long time;
 ཡུན་རིང་པོ་ *yun-rin-po*, ཡུན་རིང་པོར་ *yun-rin por*
 or ཡུན་རིང་དུ་ during a long time. ཡུན་རིང་པོ་ནས་
 a long time since or past: ཡུན་རིང་པོ་ཟད་
 stayed or remained for a long time; ཡུན་
 རིང་འཕྲོ་ long-lived; ཡུན་རིང་མ་ *yun-rin-ma* late,
 old, stale.

ཡུན་ནེན་ ཡུན་ནེན་ *Yun-nen* Yunnan, a pro-
 vince of China.

ཡུམ་ *yum* 1. resp. for མ་, མཆེ, ལྷ་མ་
 mother. བཅུན་མོ་ཡུམ་, ཡུམ་བཅུན་མོ་ the queen-
 mother 2. the རུས་མ་ or “female energy”
 of a deity or Bodhisattwa, but in
 Tantrik ceremonial usually thought of
 and represented as a female companion
 or concubine of the deified personage.
 ཡབ་ཡུམ་ the symbolical representation of
 the procreative and generative faculties;
 and in Tantrikism a male deity clasping a
 female deity in his embrace or both
 standing together. 3. མཆེ་ཀ་ a title of the
 third and latest part of the sacred writings,
 which contains the Abhidharma, or meta-
 physical portion of Buddhist Scripture,
 i.e., the collection of sacred writings
 colloq. called *Bum*; they are divided into
 འབྲུམ་ཀྱས་, འབྲུམ་འབྲིང་, འབྲུམ་བཤུས་པ་ the detailed,
 the middling, and the abridged compila-
 tions: རུས་གཟུམ་གྱི་ཀྱལ་བ་ཐམས་ཅད་རྒྱུད་པ་བྱེད་པའི་ཡུམ་
 གཙོ་བོར་ཟུམ་པ་དང་ (*A.* 21), he chiefly studied
 ཡུམ་ (the *Mātrikā*) that gives birth to all
 the Buddhas of the three periods. ཡུམ་ཆེན་
 མ་རྩིག་ཞེས་མངས་ *yum-chen-sa trig-er sañs* the
 counterpart of the *Prajñā Pāramitā*, ཞེས་
 རབ་གྱི་པ་རྣམས་ཀྱི་ཕྱིན་པ་, in the Bon religion ཡུམ་མཛོ་
yum-mdo, = ཞེས་རབ་རྩིང་པོ་ the *Prajñāsāra*.
 4. when a copy is made of a sacred or
 royal writing or edict, the original from
 which the copy is made is styled the ཡུམ་.

ཡུམ་མངས་ཀོད་ལ་འཐེན་ *Yum-sañs rgod-la hthen*
 the son of *Hol-sañs yum-la hthen* (*G. Bon.*
 23). ཡུམ་མངས་ལོ་ལ་འཐེན་ *yum-sañs hol-la hthen* n.
 of the son of ཡུམ་མངས་ཀོད་ལ་འཐེན་ (*G. Bon.* 21).

ཡུམ་ལྷོ་བཟང་ཆོས་མཚོ་ *Yum-blo bzañ-choṣ mtsho*
 n. of the mother of Dalai Lama Kalzang
 Gya-tsho (བཟུལ་པ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་) (*Loñ.* 2, 11).

ཡུམ་པ་ *yum-pa* only in *W.* to strew, salt
 on food, ashes on the snow (*Jä.*).

ཡ

ཡུར་བ *yur-wa* 1. to irrigate; to arrange irrigation canals: བར་དབུས་གཙང་རྩ་བཞི་ཡུར་བ་པ་ (Fig. 9), the four provinces of U, Tsang, Ru, and the land intervening are like an irrigated area. 2. subst. aqueduct, conduit, water-course, irrigation channel; གུབས་ཡུར་ *sbubs-yur* a covered, subterraneous canal (*Cs.*); ཡུར་བའི་ཆུ་ *yur-wahi chu* water conveyed by a canal (*Jä.*); ཡུར་པོ་ཆེ་ *yur-po che* ཆུ་ཡུལ་ a large trench, channel, canal, ཡུར་ཕྱན་ *yur-phran* ཡུལ་ཤོ་ཤོ་ a small channel; མ་ཡུར་ mother channel or feeding channel.

ཡུར་མ *yur-ma* the act of weeding, ཡུར་མ་ཡུར་བ་ *yur-ma yur-wa* to pull out weeds; metaph. to purify the mind, cleanse the heart, *e.g.*, by disburdening one's conscience (*Jä.*).

ཡུལ་ *yul* 1. primarily signifies: a country in general, an inhabited land; secondarily, the country districts as opposed to the metropolis, provincial parts, a province: ཡུལ་གྱི་སྐད་ provincial dialect, provincialism; ཡུལ་གྱི་མཐའ་, མཚེགས་ chief place, capital; ཡུལ་ཆེན་པོ་བརྒྱ་ one hundred countries, such as Sing-gala (Ceylon), Thogar (Bactria), Li (Khotan), Balpo (Nepal), Kashmir, Zahor-Urgyan (Udyāna), Magadha, རྒྱ་གར་གྱི་ཡུལ་ India; རྒྱ་ཡུལ་ China (or India) བོད་ཡུལ་ Tibet, སེམས་ཡུལ་ Mongolia. 2. a place; and sometimes even a village. Whenever ཡུལ་ precedes a word, it is to be understood as relating to the place (situation), ཡུལ་བ་ར་ན་མེ་ in Benares. རྒྱུད་ཡུལ་ a happy place, རྒྱུག་ཡུལ་ a wretched place; འབྲོག་ཡུལ་ *rañ-yul* country consisting of steppes, where cattle abound or where they are kept. 3. a sphere, region, whether physical or metaphysical; the object or objects of perception by means of the senses; བྱི་

ཡུལ་རྩྭ་གྲག་ the provinces of the six senses, *i.e.*, forms (the external appearances of bodies), sounds, etc. ཡུལ་མི་འཛོལ་པ་, གཞན་དུ་འཛོལ་པ་ to perceive things either not at all, or not correctly; བཞིན་པའི་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ is stated to imply: exceeding the limits of speech, unspeakable; བསམ་བྱུང་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ = བསམ་གྱིས་མི་བྲུབ་པ་ *frq.* unimaginable, inconceivable, = བཤུགས་, subject; ཡུལ་ཅན་ཡིད་ལ་སྒྲིམ་ *yul-can yid-la skyes* བཤུགས་པ་ a business man, one who has nothing else but business to think upon; ཡུལ་དཔོན་ = བཤུགས་པ་ a business man; ཡུལ་དབང་ཕྱེད་ རྒྱུད་ the senses.

ཡུལ་ཁམས་ *yul-khams* 1. kingdom, *e.g.*, of Nepal, China, Tibet, country. 2. habitation.

Syn. ཡུལ་ལྗོངས་ *yul-lzoñs*; ཡུལ་ཁམས་ *rgyal-khams*; ཡུལ་འཁོར་ *yul-hkhor*; རང་བྱུང་རྒྱུས་ *rañ-byun skyes*; ཡུལ་གྱི་གནས་ *yul-gyi gnas* (*Mñon.*).

ཡུལ་འཁོར་ *yul-hkhor* རའུ་བརྒྱ་ tract of རའུ་ country, province: མི་ཁྲི་མ་འབུས་ཕྱག་གཅིག་ཡོད་པ་ལ་ (*Mñon.*) a country which contains about a hundred thousand habitations. ཡུལ་འཁོར་རྒྱུས་ *yul-hkhor skyes* བཤུགས་པ་ (*Mñon.*) [several plants such as *Solanum jacquini*, etc.] S. ཡུལ་འཁོར་རྒྱུད་ *yul-hkhor skyoñ* རའུ་པཎ་ met.: a ruler; ཡུལ་འཁོར་རྒྱུད་གིས་བྲུས་པའི་མདོ་ *Sūtra* in (*K. ko.* 5, 427) containing an account of Buddha's life, besides the legendary account of prince Punya Prabha.

ཡུལ་འཁོར་ཕྱན་ *yul-hkhor ldan* རའུ་ཕྱེད་ = (in theatrical language) king's brother-in-law. ཡུལ་འཁོར་དབང་ *yul-hkhor dwan* = རྒྱལ་ཕྱན་, རྒྱལ་ཤེས་ཆ་གས་ a king, a potentate (not an emperor) (*Mñon.*). ཡུལ་འཁོར་འཛོལ་ *yul-hkhor-hdsin* = རང་པའི་རྒྱལ་པོ་ (*Mñon.*) king of geese, རྩྭ་འཁོར་, one of the four guardian kings of the world.

ཡུལ་འབྱུར་ *yul-hkhyar* immigrant, any people who on account of poverty leave

their country and emigrate to other lands (*Rtsii.*).

ཡུལ་གྱི *yul-gru* a district, place, village, town.

ཡུལ་དགྲུགས་པ་ *yul-dgugs-pa* to confiscate property, to resume lands: ཡུལ་དགྲུགས་ཀྱི་རིགས་ལ་གནས་དུས་ནས་ལོ་ལྔ་ཙམ་རྩན་རྩན་པའི་མགོ་གསེང་བརྩོན་ལུས་ལྟར།

ཡུལ་བརྒྱད་ *yul-brgyad* the eight organs of bodily sensation and perception.

ཡུལ་ངན་ *yul-nān* tempest; also public calamities, such as famine, murrain, etc. ཡུལ་ངན་གྱི་ཚུབ་མ་ *yul-nān-gyi tsub-ma* the turmoil of the tempest. ཡུལ་ངན་འབོད་ *yul-nān hbod* as met. = བྱ་སྐྱུང་གི་ *bya-skyun-ka* the jackdaw (*Mñon.*), lit. that which invites public calamities.

ཡུལ་ཅན་ *yul-can* suited, proper, being in its place, fulfilling its purpose (*Cs.*); acc. to *Was.* that which is treated objectively.

ཡུལ་ཆས་ *yul-chas* = ཡུལ་ལུགས་ or ཡུལ་ཁྲིམས་ a country's usages, the customs or laws of a country.

ཡུལ་ལྗོངས་ *yul-ljoñs* जनपद an inhabited tract where lands are cultivated.

ཡུལ་ཐང་ *yul-thaṅ* local price: རྩོམ་ཐོག་གོང་པར་རིན་གོང་མོ་མའི་ཡུལ་ཐང་མཐུན་པ་འདུག (*Rtsii.*).

ཡུལ་ཤེ *yul-ṣde* 1. district. 2. a village or groups of villages under circle headman or governor.

ཡུལ་ཕུ་བླ་མ་ཁྲ་ *Yul-phu bla-mkhar* ordinarily called མོམ་བུ་ལ་གསར་ *Hom-bu la-sgar* the ancient palace of king *Gñah-khri btsan-po* in Yarlung (*Yig.* 63).

ཡུལ་ཕྱུང་བ་ *yol-phyun-wa* one banished, one exiled.

Syn. རོར་ཅིག་ *hor-cig*; མ་འདུག་ *ma-hdug*; མ་ཤོད་ *ma-ṣdog*; མོང་མ་ཤིག་ *soñs-ṣig*; ཕྱིར་བརྒྱད་ *phyir-bṣkrad*; དབྱར་ *dbyaṅ*; ཕུད་ *phud* (*Mñon.*).

ཡུལ་ཕྱོགས་ *yul-phyogs* region, neighbourhood.

ཡུལ་དབུས་ *Yul-dbus* मध्यदेश the central country, i.e., Magadha. ཡུལ་དབུས་ཤེས་ *yul-dbus skyes* 1. a native of Magadha, one of the middle country. 2. = རི་ཤི་ཤིང་ *pi-pi liñ* (*Mñon.*) piper longum.

Syn. ལྷ་གར་ཡུལ་ *rgya-gar yul*; དབུས་འགྱུར་འཆང་ *dbus-hgyur-hchañ* (*Mñon.*).

ཡུལ་མེད་ *yul-med* improper, not in its place (*Cs.*): རང་ལྗང་ཡུལ་མེད་བརྟན་དུ་གསོལ་ what has no place in my mind, that I beg you to teach me.

ཡུལ་ཚོ་ *yul-tsho* a village, a cluster of hamlets; properly a number of villages classed together and placed under a local headman.

ཡུལ་གཤེས་ *yul-gshis*, v. གཤེས་ *gshis*.

ཡུལ་བཟང་ *yul-bzañ* 1. fair weather (*Cs.*). 2. country with goodly climate, food and water.

ཡུལ་ཡོད་པ་ *yul-yod-pa* = ཡུལ་ཅན་ *yul-can* (*Cs.*).

ཡུལ་ལུགས་ *yul-lugs* manners and customs of a country, usage of a country.

Syn. ལུགས་ *lugs*; ཁྲིམས་ *khriṁs*; རིགས་པ་ *rigs-pa* (*Mñon.*).

ཡུས་ *yus* 1. boastfulness, swollen with pride, exultation, fervour; also making the most of things: ཡུས་ཅེ་བ་ *yus-che-wa* exultant, very proud, one who thinks much of himself: ཐུན་འདྲེན་གཉིས་པ་བཏང་བས་ཁོང་ཡུས་ཅེ་བ་དང་ invitation was twice sent (to him) but he being proud (*A.* 120); ཡུས་ཀྱིས་བནང་མ་ unable to utter a word, the gullet being choked with exultation; མ་དྲི་ག་དེས་པར་རྒྱང་རྩན་ནས་བདག་ཡུས་ཀྱིས་བནང་མ་དྲི་ (*A.* 134). 2. charge, blame, accusation, false accusation: ཐུའི་ཁོང་བདང་རྩན་མོ་ཡུས་གསོལ་ (*A.* 5) as soon

as her son returned (from his journey) the old mother laid accusations to her son against his wife.

† **युस-ते** *yus-te* = **यदेक-ते** सत्य it being true, in fact, in truth.

ཡེ *ye* from the beginning, from eternity, utterly, perfectly, highly, quite ;
 ཡེ་སྟོང་ *ye-ston* void or empty from the beginning : ཡེ་སྟོང་ལྷན་གྱིས་བླ་མ་མེད་ལ། གང་ལ་གང་
 འཛིན་ཞེན་པ་ཚྲོལ། (*Hbrom.* ༩, 32). ཡེ་དག *ye-dag*
 quite clean, clean from the beginning ;
 ཡེ་རྫོགས *ye-naṣ*, from the beginning, from eternity : ཡེ་ནས་ལྷན་
 གྱིས་གྱུབ་ self existent from the beginning,
 ཡེ་ནས་བཟང་པོ་ altogether good ; ཡེ་ནས་མ་ཞིག་པར་
 འདུག་ he has not hurt at all ; ཡེ་ནས་མི་བྱེད་དགོས་
 that is not to be done by any means.
 ཡེ་འབྱམས་ *ye-hbyams* = རྟོང་པ་ཉིད་ emptiness.
 ཡེ་འབྲོག་ *ye-hbrog* accident, danger caused
 by a *gdon*-evil spirit. It occurs in ཐལ་རྒྱུ་
 རྩོད་ཡེ་འབྲོག་གུང་སེམ་མི་བྱུང་པ་འདུག་ (*Sorig.* 13).

ལེ་མ་བྱེད་པ་ *ye-ma byed-pa* = གཏན་ནས་མ་བྱེད་པ་
does not at all do: རིང་ས་རིང་ས་སྒོ་མ་བབས་པ་ལེ་མ་
བྱས་པར (*A. 132*); ལེ་མ་སོང་ *ye-ma soñ* = ཚུ་བ་ནས་
མ་སོང་ was not at all good; བྱིད་ཀྱི་ཐུར་ཀྱི་ཆས་
ལམ་དུ་ལེ་མ་སོང་ your former religious course
was not at all good (*A. 83*). ལེ་མི་སྣང་ *ye-*
mi snañ not at all conceived or seen:
རྣམ་ཆགས་ལྟ་བུ་བྱི་ནང་མེད་པར་ལེ་མི་སྣང་ (*Ya-sel. 15*).
ལེ་མེད་ *ye-med*, ལོང་ལེ་མེད་པ་ *loñ-ye med-pa* =
མ་ཁོམ་པ་ restless, continually at work, leisure-
less: རེས་ཆས་མ་བྱས་པར་ལོང་ལེ་མེད་པའི་དུས་སུ་ཡང་གསུང་
(*A. 29*).

ཡེའི *yehi* = རའི in the dialect of Lhokha.
 ཡེའི་རྩ་མོ་ཐོག་གི་ = རའི་རྩ་མོ་ཐོག་གི་ཡེ་མོན་ཀུལ་པོ་ the earli-
 est legendary king of Tibet who was born
 in a shell: རུང་གི་སྐོ་ར་དེ་ལ་དབང་པོ་ཡན་ལག་ཉེང་པ་
 ལམ་ཁྱུ་དྲུ་ཞིག་ཕུང་བ་ནི་ཡེ་མོན་ཀུལ་པོ་ལྟེ (J. Zan.). ཡེ་མོན་
 ཀུལ་པོ་ one of the four earliest tribes of
 Tibet (J. Zan.).

ཡེ་རེ *ye-re* = ལན་གཅིག་ or ཚན་གཅིག་ once : གསང་
 ལུག་ཆེན་པོས་ར་སྒྲིང་དུ་ཡེ་རེ་བྱོན་ཅོན་ (*A. 123*) ; རུ་སྒྲིང་དུ་
 ཡེ་རེ་བྱོན་ *rwa-sgreñ-du ye-re-byon* he once
 visited *Rwa-sgreñ* (*Radeñ*) (*A. 123*).

ये'रन् *Ye-rañ* or *Yera* ललितग्राम; ललित-
पत्तन n. of a city, next in importance to
Khobom (Khatmandu), in Nepal.

ཡེ་ཤེས *ye-ces* རྒྱལ་པོ་ the perfect absolute
divine wisdom; also occasionally ཡེ་མཁྱེན
ye-mkhyen. This is inherent to all great
saints and divine beings.

ཡེ་ཤེས་ལྷ་ *ye-ches-lha* the five kinds of divine wisdom :--(1) རྣམ་གྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ བསྐྱེད་པ་ཀུན་གྱི་ཡེ་ཤེས་ ; (2) མེ་མོང་ལྷ་ཡུལ་གྱི་ཡེ་ཤེས་ ; (3) མཉམས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ ; (4) སོ་སོར་རྟོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ ; (5) བྱ་བ་ནན་ཏན་དུ་གྲུབ་པའི་ཡེ་ཤེས་ . In sooth ཡེ་ཤེས་ *ye-ches* is of two kinds : (1) ཇི་ལྷ་བ་མཁའ་ཉིད་པའི་ཡེ་ཤེས་ which comprises རྣམ་དམ་པའི་རྣམ་ཐམས་ཅད་ all spiritual knowledge ; (2) ཇི་སྤྲེད་པ་མཁའ་ཉིད་པའི་ཡེ་ཤེས་ which consists of ཀུན་རྟོག་པའི་རྣམ་ཐམས་ཅད་ all apparent or unreal things. རང་བྱུང་ཡེ་ཤེས་=the self-originated wisdom. ཡེ་ཤེས་མཐོང་ཡུང་བ་ཅི་ one of the five infallible aggregates of divine knowledge ; རྣམ་པར་གློལ་བའི་ཡེ་ཤེས་ the knowledge which leads to *Nirvāna*.

ཡེ་ཤེས་སྒྲ་ *ye-ṣes-sku* and ཡེ་ཤེས་མེ་ལོང་ *ye-ṣes me-loṅ* are epithets of Mañju S'rī or Jampal (*Mñon.*).

ཡེ་ཤེས་རྒྱལ་བ་ *Ye-ces rgyal-wa* n. of a great
Lama of the Bon (*G. Bon.* 35).

ཡེ་ཤེས་སྒྲིལ་པོ་ *ye-ces sniñ-po* = 智安樂。

ཡེ་ཤེས་ཕྱག་རྒྱེ་མདྲ་ *ye-ces phyag-rgyahi-mdo*
 a Sûtra in the Kahgyur vol. (5, 370).

ཡེ་ཤེས་གཙུག་ཕུད་ *Ye-ṣes gtsug-phud* one of the successors of *G-gen-rab* in the Bon hirearchy of Tibet.

ཡེ་ཤེས་ལྷུ་ཤིམ་ *Ye-ces tshul-khrims* one of
the four saints (*G. Bon.* 35).

ཡེ་བཟེར་གཙུག་ལྷན་ Ye-bçer gtsug-phud n. of a predecessor of བཟེར་རབ་ the founder of Bon religion (*G. Bon.* 12).

ཡེ་སང་དཀར་པོ་ Ye-sań dkar-po 1. n. of a tribe in Tibet. 2. n. of a Bon deity. (*J. Zań.*).

ཡེ་སུ Ye-su asserted to be a Chinese Buddhist teacher said to have been born in a miraculous manner: རྒྱ་ས་ཁྱེ་ས་སུ་གྲགས་པའི་རྩོན་པ་ ཡེ་སུ་ཁྱེ་འཛིན་རྟེན་མགོན་པོ་བྱ་བ་ ཞིག་གིས་ (*Grub.* 5, 2).

ཡེགས་པ་ yegs-pa rough, shaggy, hairy.

ཡེང་ཡེང་ yeń-yeń disposing things properly, putting those of one size or kind together, those different separately, &c. (*Rtsii.*).

ཡེང་བ་ yeń-wa = གཡེང་བ་ gyeń-wa.

ཡེད་པོ་ yed-po prov. for ཡག་པོ་ yag-po.

ཡེན་ yen amply, plentifully: རས་དང་ཕྱོད་ ལམ་ཡེན་ལ་གནོད་བར་བྱ་ food and exercise should be amply provided for (*Jä.*).

ཡེར་པ་ yer-pa 1. n. of a place. 2. in ཕྱག་ཏུ་ཡེན་པ་ ཞིག་མཛད་ནས་ raising one's hand with the palm turned upward, as a gesture of offering (*Mil.*).

ཡེར་པ་ལྗེ་འཁྱིལ་ Yer-pa lha-rin. of a sacred mountain in Yerpa about ten miles from and to the east of Lhasa (*J. Zań.*): ཡེར་པར་ཡང་ཕྱག་ལམ་ Yer-par yań-phyag-phab he also visited Yerpa (*A.* 27).

ཡེར་ཁེན་ Yer-khen Yarkand; it is stated in the biography of the first Dalai Lama that the people of Yarkand had become his subjects.

ཡེར་བ་ yer-wa 1. = གཞིན་མ་ཁྱུག་པ་ not asleep. 2. = འཛོམས་པ་ hthor-pa to sprinkle.

ཡེར་རེ་ yer-re or ཡེར་རེ་བ་ yer-re-wa pure, clear, genuine, unadulterated; ལྗོ་ཡེར་རེ་ sńo-yei-re a pure blue; དཀར་ཡེར་ན་ dkar-yei-na a pure white, in *C.* (*Jä.*).

ཡེར་ཤང་ Yer-çon n. of a place in Kham (Loń. 2, 19).

ཡེལ་ཡེལ་ yel-yel = ཡེར་ཡེང་; མདངས་ཡེལ་ཡེལ་ mdańs-yel-yel clear, light, bright, said to be equivalent to སེམས་དགའ་ཡེལ་ཡེལ་.

ཡེལ་འཕྱོས་ yel-hphyos = ཟུང་འཕྱུག་.

ཡེས་མས་ yes-mas in colloq. = ཡས་མས་ ancestors (*Sch.*).

ཡོ་ yo num. fig.: 144.

† ཡོ་ག་ yo-ga ཡོ་ག་ = རྣམ་འཁྱོར་ rnal-hbyor systematic religious meditation; ཡོ་གེ་ or ཡོ་ག་པ་ yo-ga-pa = ཡོ་གི་ an ascetic who practices meditation; ཡོ་ག་མ་ yo-ga-ma = ཡོ་གེ་ནི་ ཡོ་གི་མ་ a female ascetic.

ཡོ་ག་ཅ་རུ་ yo-ga carya ཡོ་ག་ཅ་རུ་ = རྣམ་འཁྱོར་ ཕྱོད་པ་ rnal-hbyor spyod-pa a system of Buddhist philosophy developed by Āryās-ańga; also n. of a metaphysical work དབུ་མ་རིན་པོ་ཆའི་བློ་བཟང་པོ་ ཡོ་ག་ཅ་རུ་དང་ (*A.* 66.)

ཡོ་གུར་ Yo-gur n. of a country (*Bon.* ch. 4).

ཡོ་ཏན་ yo-tan the scarf presented as a token of one's consent to any order or proposal or suggestion; the scarf of assent (*Fig.* 23).

ཡོ་བ་ yo-wa adj. and sbst., aslant, sloping, awry, crooked; obliquity, slope, slant; ར་ཡོ་ the mouth crooked; ཡོན་པོ་ 1. adj., awry ཡོ་སྟོང་བ་ yo-sroń-wa or བསྐྱར་བ་ to make the crooked straight. 2. crafty distorted, perverted, deceitful; ཡོན་དཔྱད་ wrong interpretation, false judgement. 3. sbst.

ཡོ་

crookedness, deceitful dealings. Also *གཡོ*
gyo.

ཡོ་བྱད *yo-byad* 1. उपचार, परिष्कार, वस्तु;
 རྩ་ཁྲིམ་ chattels, household furniture,
 necessities; ཡོ་བྱད་བསྐྱུར་པ་ less furnished;
 རེ་ཆོ་བའི་ཡོ་བྱད་ necessities of life; མཚན་པའི་ཡོ་
 བྱད་ requisites for sacrificing; ཡོ་བྱད་འཁྱར་བ་ to
 procure the needful articles to make
 preparations (*Dzl.*); ཡོ་བྱད་ཀྱི་འབྲུག་བ་ to be
 in want of the needful (*Jä.*). 2. often
 used for རྩ་བྱད་ “*nyop-che*” articles to buy
 or for sale.

ཡོ་བྱ་ལྡན་ *yo-byad-ltan* a man of property. Syn. རྩོད་པ་ཅན་ *hbyor-pa-can*; རྩོད་ལྡན་ *rdzas-ltan* (*Mñon.*)

ཡ་འབོག *yo-hbog* n. of a medicinal tree
the bark of which is taken as a decoction
in fevers of all kinds.

ཡེ་ལང་ *yo-lan* or ཡེ་ལངས་ *of.* as used in
རམག་མི་འགོ་བྱུང་སྐབས་དོན་དུ་སྒྲིགས་ཆ་ཡེ་ལངས་ཀྱི་དྲགས་འདུག
(*Rtsii.*).

ཡོག *yog* for རོག below, downstairs;
ཡོག་ཁང་ the ground floor, cellar.

ཡག་པོ་ *yog-po* or **ཡག་གིང་** a 1. pole or stick for stirring the fire. 2. v. **གཡོག་པོ་**.

ཡོག་རྒྱལ་ *yog-rgyal* a fruit for all classes ;
འབྲས་བུ་ཡོག་རྒྱལ་ *hbras-bu yog-rgyal* (*Khrid.*
97).

ཡག་གཅིན *yog-gcin* one that wets his bed
(*Sch.*)

ཡོན་པ *yoñ-wa* 1. to be patient, to be capable for, equal to, to suffice, etc. 2. = **མོན་པ** *hoñ-wa*.

ཡང་རྩ་ *yon-ñe* colloq.=that will do, that is enough.

ལྷ་མོ་ *yoñ-chad* appointed time and place of coming.

ཡང་ *yong* subst. yield, produce; ཡང་སྒོ་
income; ཡང་དབ་ *yong-deb* account book in
which is entered the income or receipts;
ཡང་ཕུད་ *yong-sdud* collection (of revenue)
income, proceeds; ཡང་ཁུལ་ *yong-khul* (ཡང་གི་
ཡང་པའི་སྐོམ་). ཡང་ཕུད་པ་ *yong-sdud-pa* collector of
revenue: ཡང་ཕུད་པ་རྫོང་ཐོན་རྩེ་ the collector
according to the register of rent (*Rtsii.*).
བཀའ་བྱ་ཡང་ཕུད་པ་ག་དབུས་གཞུང་གི་སྤྲེལ་སློབས་ནམས་ཀྱིས་ (*D.*
cel. 7); ཡང་རྩིས་ *yong-rtsis* register of income,
book of receipts (*Rtsii.*).

ཡང་ཡེ *yon-ye* = རེས་པར *adj.* certainly, surely; defined as རྣམ་པ་གྲུན་དུ and as རྣམ་པ་གསལ་ཅད་ཀྱི་གསལ་ཅད་དུ everywhere, in all, ever before, at all times.

ཡངས་ *yoñs* all, whole, complete, entire:
ག་ཡངས་ཀྱི་རྒྱུ་ lord of all the black-haired,
.e., of laymen; **ཡང་འདུ་ཆས་ཀྱི་ཐོག་གྲང་** the
palace in which all wish to meet.

ཡོངས་དྲིམ *yoñs-dkris* परिधि [circumference] S.

ཡོན་ཤྱོད་ *yoñṣ-ṣkyob* (ཡོན) copper (*S. Lex.*).

ཡོངས་བསྐོར་ *yoṅs-bskor* परिवेष [a full circle] S.

ཡོངས་ཀྱི་ *yoñs-khul* all together, every
thing included, inclusive of all (*Rtsii*).

ਘੋਰਸ-ਖੇਬਸ *yōñs-khebṣ* ਧਟਲ [a roof, a
cover] S.

ཡངས་ཀྱང་ *yoñs-khyab* ཀོའི་ཁྱོད་ [surrounded] S.

ཡོངས་གང་སྒོད་ *yonṅs-gaṅ snod* पूर्यपात्र [a
full vessel] S.

ཡངས་གུབ *yoñs-grub* (for ཡངས་ཐུག་བྱེད) 1. परि-
 निष्पन्न perfected, accomplished; the abso-
 lute, what is independant and complete
 in itself (*Was.* 202). 2. independence,
 self-sufficiency, one of the three *lakṣaṇa* or
 characteristics of the deity or of Buddha

according to the *Yogācārya* school of Buddhists; ཡངས་སྐྱ་གནས་དབང་དང་ཚམ་སྐྱ་ཡངས་འགྲུབ་པའི the *Sambhoga-kāya* manifestation is subject to other's influence but the *Dharmakāya* (the spiritual) is complete in itself (A. 78).

ཡངས་འགྲོ *yoñs-hdro* तमस् darkness.

ཡངས་གཙོད *yoñs-gcod* अवधि [limit, beginning] S. in the mystic language of the དགེ་ལུ་ཀྱི་ལྟ་ this word = ལྷ་གཙོད་པ་; whilst ཡངས་གཙོད་འབྱུང་ *yoñs-gcod-hbyun* = ལྷ་འབྱུང་པ་, ཁྱིམ་མཐའ་ *khyim-mthah* = འགྲོག་པ་ and རྟག་ཏུ་ རྟག་དག *rtag-tu rnam-dag* = ལམ (K. ko. 7, 36).

ཡངས་འཇོམ *yoñs-hjom* a term for བ ba cow (*Mñon.*).

ཡངས་འཇོམས *yoñs-hjoms* परिचात, परिच [an iron beam] S.

ཡངས་རྟོགས *yoñs-rtogs* पर्यालोचना full consideration; exhaustive inquiry, careful discussion on any subject; fully understood.

ཡངས་གདུང་ *yoñs-gduñ* उपधूपित, संताप [great heat, affliction] S.

ཡངས་འདུད་ *yoñs-hdud* द्रुम met. a tree.

ཡངས་འདུས་ས་རྡོལ་ *yoñs-hdus sa-rdol* 1. n. of a celestial region said to be somewhere to the north where the five kinds of འདྲོད་ཡན་ *hdod-yan* are detained (*Bon. ch. 6*). 2. = དཔག་བསམ་ཤིང་, i.e., *Kalpadruma* the wishing tree of the gods its root being in the abodes of the Asura and its trunk hanging over the celestial regions so that the gods may enjoy its fruits.

ཡངས་འབབ་ *yoñs-hbab* v. ཆང་དངོས་ ཇཱལ་ essential spirit.

ཡངས་སྦྱར་ *yoñs-sbyor* = འགྲོགས་པ་ *hgrog-s-pa* friendship, company (*Mñon.*).

ཡངས་འཇོན་ *yoñs-bdsin* designation given to the tutor or spiritual and philosophical instructor superintending the childhood of the highest incarnate lamas. Thus the instructor of the present Panchhen Lama of Tashi-lhunpo is styled: the Yong-dsin Lho-pa.

ཡངས་བཟང་ཙན་ *yoñs-bzañ-can* 1. a term for ལུག་པ་ *çug-pa* juniper. 2. पारिजात (*Mñon.*) the tree of paradise growing on the lofty peaks of the Himalaya.

ཡངས་རྒྱུ་མེག་ *yoñs-zlum-mig* lit. the round-eye, as met. the domestic fowl, the cock (*Mñon.*).

ཡངས་སུ་ *yoñs-su* 1. adv. परि wholly, completely, altogether; ཡངས་སུ་དག་པ་ immaculate, fully purified, quite clean; ཡངས་སུ་ཐྱང་བ་ परित्याग to give up entirely; ཡངས་སུ་བསྐྱད་དེ quite lost in perverseness. 2. generally, universally: ལེས་ཡངས་སུ་གྲགས་སོ་ཟེའི་པའི་ཕུ་ཆེན་བཞེ་པ་ four disciples of universal fame. Compounds:—ཡངས་སུ་དཀྲིས་ *yoñs-su dkris* ensnared, entangled, all round; ཡངས་སུ་བཀག་ *yoñs-su bkag* पर्यवरोध wholly forbidden, stopped; ཡངས་སུ་བཀྲུས་ *yoñs-su bkrus* अवधौत well washed; ཡངས་སུ་བརྒྱུད་ *yoñs-su brkyañ* परिसर्य completely stretched out [following] S.; ཡངས་སུ་སྐོར་ *yoñs-su skor* परिभृत: [completely surrounded] S.; ཡངས་སུ་སྐྱོབས་པ་ *yoñs-su-skyobs-pa* wholly protected, saved; ཡངས་སུ་སྐྱོབ་ *yoñs-su skyo-wa* परिखेद to repent sincerely, repentance, regret; ཡངས་སུ་བཞེད་ *yoñs-su hgreñ* आकलन [binding, counting] S.; ཡངས་སུ་གྱུར་པ་ *yoñs-su gyur-pa* परिणत wholly changed [matured] S.; ཡངས་སུ་མགུ་བ་ *yoñs-su ngu-wa* परि-तोष to be very joyful; ཡངས་སུ་འགྲུལ་བ་ *yoñs-su hgul-wa* परिकम्प, परिप्लव to be very much moved [trembling, swimming about] S.

ཡོངས་སུ་འགོག་པ་ *yoñs-su hgebs-pa* བཀོལ་པ་, བཀོལ་པ་, བཀོལ་པ་, བཀོལ་པ་ to cover completely; ཡོངས་སུ་འགོག་པ་ *yoñs-su hgems* མཐོག་པ་ [enlightening]S. ཡོངས་སུ་འགོག་པ་ *yoñs-su hgog-pa* བཀོལ་པ་ to stop completely, pull out, take away entirely [obstruction]S.; ཡོངས་སུ་རྒོལ་པ་ *yoñs-su rgol* to dispute hotly, ཡོངས་སུ་རྒྱལ་པ་ *yoñs-su rgyas-pa* བཀོལ་པ་ [flooded]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱལ་པ་ *yoñs-su rgyud* བཀོལ་པ་ [succession, regular series]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱལ་པ་ *yoñs-su sgrogs-byed* བཀོལ་པ་ [resounding]S.; ཡོངས་སུ་བསྒྱུར་པ་ *yoñs-su bsgyur* བཀོལ་པ་ entirely changed. ཡོངས་སུ་བསྒྱུར་པ་ *yoñs-su bśno-wa* to make full prayer basing it on ones merit and faith; ཡོངས་སུ་གཅོད་པ་ *yoñs-su gcod* བཀོལ་པ་, བཀོལ་པ་ cut off entirely; ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ *yoñs-su hjug-pa* བཀོལ་པ་ to put in all; ཡོངས་སུ་བརྗོད་པ་ *yoñs-su brjod-pa* བཀོལ་པ་ to speak without reserve [abused]S.; ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ *yoñs-su ñams-pa* བཀོལ་པ་ to lose all inherent strength: ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ the power of the (local) god is gone; ཡོངས་སུ་མཉམ་པ་ *yoñs-su mñen-par byed-pa* བཀོལ་པ་ to make very soft, pliable, smooth; ཡོངས་སུ་གཏོང་པ་ *yoñs-su gtoñ-wa* བཀོལ་པ་, བཀོལ་པ་ [abandonment]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱལ་པ་ *yoñs-su rtogs-pa* = ལེན་པ་ (Mñon.) a wise man, one possessed of divine knowledge. ཡོངས་སུ་རྒྱལ་པ་ *yoñs-su rtogs-pa las-byuñ-wa* བཀོལ་པ་ having arisen from quite reliable information of བཀོལ་པ་ མཐོག་པ་ [attained to decision]S.; ཡོངས་སུ་ཐོབ་པ་ *yoñs-su thob* བཀོལ་པ་ [furniture, shaving]S. ཡོངས་སུ་བསྒྱུར་པ་ *yoñs-su bsnun* བཀོལ་པ་ thoroughly pricked [loosened]S. ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *yoñs-su sbyin-pa* བཀོལ་པ་ to give, bestow freely, [devotion, exchange, deposit]S.; ཡོངས་སུ་མཐོག་པ་ *yoñs-su moñs* བཀོལ་པ་ wholly obscured; perplexed. ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *yoñs-su smin* བཀོལ་པ་ lit. quite ripe [digestion]S.; ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *yoñs-su dsogs-par* བཀོལ་པ་ the whole completed.

ཡོངས་སུ་དག་པ་ *yoñs-su dag-pa* བཀོལ་པ་ absolute purification, the state of Nirvāna; also, purification by righteousness, purity of one's doctrine. ཡོངས་སུ་དག་པ་ བཀོལ་པ་ the three perfect purities, viz: ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་དག་པ་; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་དག་པ་ བཀོལ་པ་ བཀོལ་པ་ [pure meditation or prayer]S.; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་དག་པ་ བཀོལ་པ་ བཀོལ་པ་ [correct insight]S. (K. d. 5, 51).

ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ *yoñs-su hdogs-pa* བཀོལ་པ་ to fasten well [distribution, gift]S.

ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ *yoñs-su hdri* བཀོལ་པ་ [investigation, enquiry]S.

ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ *yoñs-su hdren* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ བཀོལ་པ་ [a guide]S.

ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *yoñs-su-spyod* 1. = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *bran gyog* servants, slaves, etc. 2. the honeymoon of a Brāhman (Mñon.). ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *yoñs-su spyod-pa* བཀོལ་པ་, བཀོལ་པ་ complete enjoyment, also (དཔལ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་) showing respect or faith.

ཡོངས་སུ་དབང་པ་ *yoñs-su dwañ* བཀོལ་པ་ as met. = the lion.

ཡོངས་སུ་དབང་པ་ *yoñs-su dbul-bya* བཀོལ་པ་ signifies one who makes gifts, lavishes alms on the poor and liberally assists the clergy (Mñon.).

ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *yoñs-su-smod* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ བཀོལ་པ་ disrespectful, an infidel (Mñon.).

ཡོངས་སུ་མཐོག་པ་ *yoñs-su tshañ-wa* བཀོལ་པ་ complete, full in all its parts, not fractional.

Syn. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *kun-tu*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ma-tshañ-med*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dum-bu-min*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mtahdag* (Mñon.).

ཡོངས་སུ་གཟིར་བ་ *yoñs-su gzir-wa* བཀོལ་པ་ [to oppress]S.

ཡོད *yod* རྒྱུ་ལྡན་, ལམས་, ལམས་ལྡན་ all that exists, existing; matter, all that comes within cognition or perception.

Syn. གཤི་གུབ་ *gshi-grub*; གཤམ་བྱ་ *gshal-bya*; ཤེས་བྱ་ *ces-bya*; ཚམས་རྣམས་ *chos-rnam*s (*Mñon.*).

ཡོད་དགུ་ *yod-dgu* an emphatical expression = everything, all matter without aught left out; ལྷག་མ་མ་ལུས་པ་ལྟེ་འདྲ་ལྷག་གི་སྒྲིག་ matter, substance, all that exists, everything (*Nag.*).

Syn. ཡོད་དེ་ཚག་ *yod-do-cog*; མཐའ་དག་ *mtshah-dag* (*Mñon.*).

ཡོད་ཅང་ *yod-thaŋ* that existing; acc. to *Sch.* thoroughly clear; ཡོད་ཅང་གང་པོ་ all that exists.

ཡོད་དེ་ཚག་ *yod-do-cog* = ཡོད་ཚད་ཐམས་ཅད་ *yod-tshod thams-cad*, as in ལེམས་ཅན་ཡོད་དེ་ཚག་ལ་འཛི་བའི་གནས་ལས་ཐང་བ་རི་གཅིག་གྲུང་མེད་ (*Khrid.* 21).

ཡོད་པ་ *yod-pa* विद्यते, ལམས་, ལམས་ལྡན་, ལམས་ལྡན་པ་ 1. to be, to exist; to be present anywhere. As *Jä.* points out, this vb. may be used always in place of ཡོད་པ་ although the latter may not always re-place ཡོད་པ་ which is more than the mere connective of the attribute to the subjects. However ཡོད་པ་ is in the full sense an auxiliary vb. as well as possessed of its substantive verbal use. ཁོ་རང་ག་ལ་ཡོད་ where is he?— ཡོད་ can not be here employed; རའི་ལག་པ་ ཁོས་ཡོད་ my hands are at leisure, I am unoccupied; འདི་པ་སྤུ་ཡོད་ who is here? As an auxiliary with gerund: རྩམ་ནས་ཡོད་ he was eating; རས་དཔེ་ཆ་སྒྲོག་གི་ཡོད་ I am reading a book; ཕྱིན་པ་ཡོད་ he has gone. The negative form of ཡོད་ is མེད་: ཁོ་རང་ཁོས་མེད་ he is not at leisure. In the C. colloq. the interrogative form is generally not ཡོད་དམ་ but ཡོད་པམ་ “*yö-pe*”: འདི་ནས་དཀོན་པ་དེ་ཐག་རིང་པོ་ཡོད་པམ་ “*di-ne gömpa te tha' riñ-po yö-pe*” is that monastery far from here? 2. to have,

to be in possession of, to possess (any quality or piece of property); used with dat. of person having or owning: ཁྱེད་ལ་བྱི་མང་པོ་ཡོད་ you have many dogs; ཁོ་ལ་སྒྲོ་ཐབས་ཡོད་པ་རེད་ he has a crafty mind; རྒྱལ་པོ་ལ་འདྲོད་པ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་འདུག་ the king seems to have yet a great wish; རྒྱལ་མོའི་གཞིག་མ་ཞིག་ཡོད་པ་ a maid-servant whom the queen had; in a like manner without a case: རྒྱ་ཞིག་ཡོད་པ་རེ་ the knife which he had about (him); ཁྱོད་མ་འདྲིམ་བུ་དགུ་ཡོད་པ་ a well having depth of 19 fathoms; ཡོད་པར་འགྱུར་ fut. of ཡོད་པ་ shall or will have; ཁྱི་གདུགས་ཀྱང་ཡོད་པར་གྱུར་ཅིག་ the throne should also have a canopy; ཡོད་པར་བྱེད་པ་ to beget, produce, effect; བྱ་ཡོད་པར་གྱིས་ཞིག་ get her to have a child. In C. རེད་པ་ is very commonly conjoined quite pleonastically to ཡོད་ in this sense: ཁྱེད་ལས་གཞི་དོན་ལ་སྤྱིང་རུས་ཡོད་པ་རེད་ you have zeal for the work; ར་ལ་ཉེ་བུད་ཡོད་པ་མ་རེད་ “*ñā-la nyop-che yö-a-ma-re*” I have no things to sell.

ཡོད་པ་ཉིད་ *yod-pa-nid* ལམས་ལྡན་ existence (*Cs.*); ཡོད་མེན་ *yod-min* ལམས་ལྡན་ [1. non-existence. 2. the plant *Guilandina*] *S.*; ཡོད་མེན་ཉིད་ *yod-min-nid* non-existence. ཡོད་མེད་ *yod-med* ལམས་, ལམས་ལྡན་ being and not being. ཡོད་མེད་གོ་བོལ་གྲོག་སྒྲུང་ *yod-med go-bzlog-snaŋ* optical illusion when one imagines one sees what is not existing, or the reverse. ཡོད་ཚད་ཡོད་ *yod-tshod-yin* there is probability of its being, existing; acc. to *Jä.* it has the semblance of being.

ཡོན་ *yon* दक्षिणा (རིམ་གྱི་ལྷ་སྤྱི་ལྷ་སྤྱི་) a present given to priests for religious services or as alms. ཐམ་ཡོན་ a gift consisting of food; ཡོན་ priest and mendicant friars (Buddhists), ཡོད་འབུལ་བ་ to bestow a gift, to bring an offering; ཡོན་འབུལ་འོས་ དམག་ལྷོ་ལྷོ་, དམག་ལྷོ་ལྷོ་ worth of a present; ཡོན་དུ་འབུལ་བ་ to present as a gift; རྒྱན་ཡོན་ a physician's fee (*Cs.*).

Syn. མཚན་པ་ *mchod-pa*; བཤན་པ་ *brñan-pa*; མེ་རྟག་ *me-tog*. (*Mñon.*)

✚ ཡན་ཏིང་པ་ *yon-khar-da* = ཡང་དག་མ་ཡིན་པ་ profane, not very pure, not holy.

ཡན་གྱི་གནས་པ་ *yon-gyi-gnas-pa* = བྱིན་གནས་ *sbyin-gnas* or མཚན་གནས་ an officer or sacrificer (*Mñon.*).

Syn. ཡན་སྐྱེས་པ་ *yon-sog hgyed-pahi miñ*; བྱིས་པ་ *brims-pa*; བཀྲམ་པ་ *bkram-pa*; རྟེན་པ་ *ñe-war-hgyed*; རྟེན་པ་ *hgrems-pa*; གཏོན་པ་ *gtoñ-wa*; བྱིན་པ་ *sbyin-pa*; བྱིན་པ་ *byin-pa* (*Mñon.*).

ཡན་བཞུགས་པ་ *yon-bśho-wa* = རྒྱུ་པ་ *འཇུག་* (*Mñon.*); ཡན་བཞུགས་པ་མེད་པ་ *ཡན་བཞུགས་པ་མེད་པ་* (*A. 80*). བྱིས་པ་ཡན་བཞུགས་པ་ (*A. 155*) the prayer that one who offers makes that by the virtue of his gifts he may gain the position of a *Bodhisattva*.

ཡན་ཆུ་ *yon-chab* oblation, water that is daily offered in a set of five, seven, or nine small brass cups to Buddhas, saints, and gods.

ཡན་བདག་ *yon-bdag* ཡན་པོ་ 1. a priest who performs a sacrifice. 2. a householder who employs priests to perform sacrifices.

ཡན་ཏན་ *yon-tan* ལེན་པ་, ལེན་པ་, ལེན་པ་; ཡན་ཏན་ཅེན་ ལེན་པ་; ལེན་པ་ good quality, excellence; taste, effect, virtue, valuable properties, *e.g.*, the virtues of plants; also accomplishments, attainments: ཡན་ཏན་སྒྲིབ་པ་ *yon-tan slob-pa* to learn something useful; property, quality, in gen., *e.g.*, the different tastes and effects of medicines; also mystic or fantastic properties (*Glr.*). ཡན་ཏན་ཀུན་ལྡན་ *yon-tan kun-lān* སྐྱེས་པ་, སྐྱེས་པ་ one possessed of all sorts of accomplishments; མཁས་པ་ཡན་ཏན་ཀུན་ལྡན་ཏི་ རྒྱུ་པ་ མཁས་པ་ མེད་པ་ཞི་ཞི་དུལ་ he who is learned and is possessed of all accomplishments is

peaceful, disciplined, and free from boasting. (*Leg.*); ཡན་ཏན་རྒྱ་མཚོ་ *yon-tan rgya-mtsho* ལེན་པ་ the ocean of talents, the most talented, an epithet of Buddha (*M. V.*); ཡན་ཏན་ཅན་ *yon-tan can* བྱིས་པ་ learned, wise, talented; ཡན་ཏན་མེད་ *yon-tan med* བྱིས་པ་, བྱིས་པ་ not talented; ཡན་ཏན་རྒྱ་ཅན་ མེ་རྟག་ཀུན་ལྡན་པ་ n. of a *Bodhisattva*. (*K. ko. 3, 437*). ཡན་ཏན་ཅན་ *yon-tan-ces* talented, one who has useful knowledge.

ཡན་པོ་ *yon-po* 1. v. ཡན་པོ་ *yo-wa* (*Jä.*). 2. = རྒྱུ་པ་མེད་པ་ *drañ-po min-pa* also རྒྱུ་པ་ *hkhog-pa* crooked, not straight (*Zam. 11*).

Syn. ལེན་པོ་ *kyog-po*; ཡན་ལེན་ *yon-kyog*; ལེན་པོ་ *geu-wo*; མེ་རྟག་པོ་ *mi-drañ-wa*; རྒྱུ་པ་ *hchus-pa*; ལེན་པོ་ *sgyur-wa*; རྒྱུ་པོ་ *hkhog-po*; ལེན་ལེན་ *kyag-kyog*. (*Mñon.*).

ཡན་པོ་ *yob* = རྒྱུ་པོ་ *hob* 1. (སྒྲིབ་པོ་ *sgohi-yob*) the steps at the threshold. 2. stirrup; ཡན་པོ་ instep of the foot. ཡན་པོ་ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་ riding on saddle-horse, lit. putting the feet into the stirrups (*Hbrom. 30*); ཡན་པོ་ལྷོ་པོ་ *yob-thag* stirrup-leather; ཡན་པོ་ལྷོ་པོ་ the foot-ing. 3. trench, ditch.

ཡན་པོ་ *yob-pa*, v. ལེན་པོ་ *gyob-pa*.

✚ ཡན་པོ་ཡན་པོ་ *yob-yob* = རྒྱུ་པོ་ the foot (*Leg.*).

ཡན་པོ་ *yom-pa* vb. to swing, totter, tremble, to be unsteady, swinging, etc.; the swinging; adj. ཡན་པོ་ *yom-po*. adv. ཡན་པོ་ཡན་པོ་ *yom-yom* rolling, swinging.

ཡན་པོ་ཆེན་ *Yohu-chañ* n. of one of the Emperors of China (*Grub. 3, 15*).

ཡན་པོ་ *yor-po*, or ཡན་པོ་ཡན་པོ་ also རྒྱུ་པོ་ shaking, tottering, trembling; also oblique, slanting, in C.

ཡར་ཤིང་ *yor-çin* = རམ་བུ *hom-bu* a species of tamarisk (in mystic talk) (*Min. rda.* 4).

ཡལ *yol* n. of a place in Tibet: དེ་ནས་དགེ་བཤེས་ཡལ་གྱིས་ཐུས་པས་ཁྱད་མྱོང་རྒྱུ་ཆེ་བ་ཡིན་པས་ཁྱད་པ་རྒྱུ་ལ་རྒྱུ་ (*A.* 103) (*Deb.* ག, 19).

ཡལ་གོ *yol-go* or ཡལ་མ་ a cup or vessel of precious stone or metal (*Yig.*). Acc. to *Schtr.*, earthenware, crockery; དཀར་ཡལ་ china-ware, porcelain, frq.; ཡལ་གོར་ cup, bowl. ཡལ་སྒོ *yol-sgo* = ཡལ་གོ.

ཡལ་བ *yol-wa* I: ཡན་ཤིང་, ཡལ་ཤིང་, ཡལ་ཤིང་། subst. curtain: ཡལ་བས་འབྲེལ་བ་ *yol-was hbre-l-wa* to stretch a curtain over; ཡལ་བ་ཐེན་པ་ to draw a curtain; ཡལ་བ་གཙོད་པ་ to close the curtain (of a door); དར་ཡལ་ silk-curtain; རས་ཡལ་ calico-curtain; སྒོ་ཡལ་ *sgo-yol* door-curtain.

II: vb. 1. to have past, be done: ཉེ་མ་བྱེད་ཡལ་ mid-day is past; སྒོ་དེ་ཡལ་སང་ *srod-yol son* the evening has past; རམ་བྱེད་ཡལ་བ་ has gone by midnight, ཉེ་མ་ཡལ་ལ་ཁ་ the sun is nearly down, has nearly set; ཉེ་མ་ལ་ཡལ་བ་ the sun has passed over the hill-top; དུས་ལས་ཡལ་བ་ to be past, of time, youth, etc.; རྒྱུ་དང་ཆར་དུས་ལས་ཡལ་བས་ wind and rain setting in and ceasing at the proper time 2. also = གཡོལ་བ་ *gyol-wa* in C.

ཡས *yos* (ནས་ལྟ་བུ་) parched corn, mostly barley and wheat; འབྲས་ཡས་ parched rice. ཡས་འཐག་ *yos-hthag* = རམ་པ་བཟགས་པ་ or རམ་འཐག་ parched barley, rice or wheat made into flour: འདི་ཀུན་ཡང་རྩ་རྒྱུ་དང་ཡས་འཐག་ཡིན་ (*A.* 119).

Syn. རྩ་པ་ *rños-pa*; བཟག་པ་ *bcad-pa*; ཡས་བཀྲ་ *yos-bkra*; མཛེས་འི་མ་ཙན་ *mrdses hi rma-can* (*Mñon.*).

ཡས or ཡས་བུ་ *yos-bu* = the rabbit or hare, but is found so used only in the calendar or in astronomical calculations: ཡས་བུ་འོ་ལ་

དཀྱིད་ཟླ་འབྲིང་བའི་ཆུ་བུ་ལ་རྩ་རྒྱུ་དང་ཡས་འཐག་ he visited *Rdorje gdan* in the second month of the spring of the hare-year (*A.* 93).

གཡལ་ག *byag* སུར་མི་, བཟར་ (ཅི་མ་ར་ *tsa-ma-ra*) the Tibetan yak, *Bos grunniens*; is very abundant throughout Tibet, especially in the north-east, but does not seem to penetrate further north than the Akka Tagh range or the Koko-nor region. In Tibet, the male is called གཡལ་ག *gyag* and the female འབྲི་མོ་ *hbri-mo*; ཡ་གཡལ་ (sometimes called གཡལ་ག་མོ་) uncastrated yak-bull which is very wild and fierce; གཡལ་ག་མོ་ or འབྲིང་ wild-yak; གཡལ་ག་རྩ་ horn of a yak; གཡལ་ག་རྩ་ལྗང་མེན་ a long-haired shaggy yak. གཡལ་ག་རྩ་ subst. the tail of the yak: རྩ་ལྗང་མེན་གྱི་ཡན་ལག་གཡལ་ག་རྩ་བཞིན་དུ་བསྐྱུང་བ་ (idiomatically) to preserve one's morals as the yak takes care of its tail (*A.* 150); hence གཡལ་ག་རྩ་བ་ to carefully preserve.

གཡལ་ག་རྩ་ *Gyag-sde* n. of a place in the district of སྒྲེ་མོ་གཡལ་ག་རྩ་རྩོད་ *sñe-mo gyag-sde-rdson* (*Rtsii.*).

གཡལ་ག་མོ་ *gyag-rmed* (དམ་ཆེན་ན་མ་འཛོམས་པ་མི་བདན་) ? (*Blo-sbyon.* 7).

གཡང་ *gyan* 1. རྒྱལ་ཡོད་, ཡོད་; syn. དཔལ་ *dpal*; རྩ་ *phywa*. 2. happiness, blessing, prosperity: གཡང་ཆགས་ blessing comes (from), growth of prosperity; གཡང་ཤོར་ prosperity vanishes; གཡང་སྐྱོབ་ *gyan-skyob*, གཡང་འབྱུགས་ sacrifices and other ceremonies to secure prosperity; གཡང་ཁང་ *gyan-khang* a house furnished with rich furniture, precious things, and equipped with all accompaniments of prosperity; གཡང་སྒྲོ་བ་ *gyan-sgro-wa* or གཡང་སྒྲམ་ a chest containing treasures; གཡང་དར་ *gyan-dar* kind of white scarf indicative of prosperity, wealth, and long life: གཡང་དར་ཁབ་ རྒྱས་གཅིག་ (*Rtsii.*). 3. gulf, abyss.

+ གཡང་སྐྱོབ་ *gyan-skyo-wa* immodest behaviour, shameless conduct, = རྩ་འདྲི་བ་ *co-hdri-wa*; also, to slight.

གཡར་ཁྱི་མ *gyah-kyi-ma* a small high-alpine *Saussurea*, the flower of which plant is an antibilious medicine.

གཡར་ཐིག *gyah-thig* 1. a line drawn on a slate with a lead-pencil (*Jä.*). 2. a slate-pencil or lead-pencil, also གཡར་སྐྱུག *gyah-smyug*. 3. bolt or bar: གཡར་རྒྱུ་པ *gyah-rgyab-pa* to bolt, to bar; གཡར་བྱེ་བ *gyah-phye-wa* to unbolt, unbar.

གཡར་རྩུལ་བ *gyah-hdrul-wa* to be mouldy, to get rusty, to get covered with foul extraneous matter (*Sch.*).

གཡར་སྤང་ *gyah-spañ* 1. slate. 2. oil of vitriol; in *C. verdigris*.

གཡར་སྤང་སྒྲིམ *gyah-spañ-skyes* one of the generic names of the Sakya-pa hierarchs (*Loñ.* ༩, ༩0).

གཡར་བ *gyah-wa* to shudder, to itch; also defined as ར་འཕྱག་ལང་བ itching of the skin; གཟུགས་པོ་གཡར་བའི་ནད scratching the body for relief (*Ya-sel.* 28); གཡར་སྒོག *gyah-sgog* itching in the body; མཆན་འག་དང་ལུས་ར་ཕྱག་ལངས་པ itching in the arm-pit, &c.

གཡར་པ *gyah-pa* rusty (*Jä.*).

གཡར་བཟང་ *Gyah-bzañ* n. of a place in Tibet (*Loñ.* ༩, 5).

གཡར་བཟང་ཁྱི་དཔོན *Gyah-bzañ khri-dpon* n. of one of the Governors of Tibet under the hierarchy of *Hgro-mgon Hphags-pa* of Sakya (*Loñ.* ༩, 13).

གཡར་རུག་པ *gyah-rug-pa* = རྩྭ་ལེན་ a medicinal herb, *Picrorhiza* (mystic) (*Min.* ༡da.).

གཡར་ཤིང་ *gyah-ñin* the maple.

Syn. བདག་སྤང་ *bdag-sbad*; མི་གསལ་ *mi-gsal*; ཨ་རྩྭ་ *a-dhya-nda*; སྒྲིམ་མ་ *skyes-ma*; རབ་ཏུ་ཆར་འབབས་མ་ *rab-tu char hbebs-ma*; དང་སྤོང་བཞེད་ *drañ-sroñ brjod*; ཤིལ་པེ་རྩེ་ *ñim-bi-rtse*; (མིའམ་ལྷ་མོ་); རྒྱལ་ཁྱི་མི་འདྲ་ *nags-kyi mi-hāra* (*Minon.*).

གཡར *gyar* = ཁ་ *kha*, གདོན་ *gdoñ* and མདུན་ *mdun*, i.e., mouth, face and front. གཡར་ཁ་ *gyar-khañ* = རྒྱ་གཟུགས་ human body, person. གཡར་ཁམས་ *gyar-khamś* = རྒྱ་ཁམས་ or རྒྱ་ལུས་ body, person.

+ གཡར་ཁྲལ་ *gyar-kkral* = ཁྲལ་, རྩ་གས་ *ço-gam* or དཔྱ་ *dpya* (*Minon.*) tax, revenue, rent, but generally capitation tax.

+ གཡར་དམ་ *gyar-dam* sometimes incorrectly written for ལམ་གས་ to avow, promise, undertake.

Syn. དམ་བཅས་ *dam-bcas-pa*; ཁས་སྤངས་པ་ *khas-blañs-pa*.

གཡར་འདྲན་པ་ *gyar-hdren-pa* = བྱད་འདྲན་པ་ *spyant-hdren-pa* to invite, to call one to one's place.

གཡར་པོ་ *gyar-po* 1. anything borrowed, taken as a loan, a loan: ལུས་འདྲི་འབྱུང་བཞིའི་གཡར་པོ་ཡིན་ this is a loan of the four (constituent) elements (*Hbrom.* ༩, 108). 2. credit for what has been lent or advanced.

གཡར་བ་ *gyar-wa* to borrow, to hire: མོ་བྱང་ནས་མང་མེ་གཡར་ནི་ having borrowed a lamp in the castle; གནས་ཚང་གཡར་བ་ to hire night-quarters; ཁང་པ་གཡར་མཁན་ tenant, lodger; གཡར་བྱེད་པ་ = གཡར་བ་, བ་གཡར་ step-father, མ་གཡར་ step-mother, བྱ་གཡར་ adopted child (*Jä.*).

གཡར་མོ་ཐང་པ་ *gyar-mo thañ-pa* n. of a medicinal flower: གཡར་མོ་ཐང་པས་སྤངས་འཛོམས་མ་ལ་ཡན་ (*Med.*).

+ གཡར་ཚ་ *gyar-tsha* = རྩེ་ཚ་ shame, bashfulness.

+ གཡར་ལེན་ *gyar-len* = ཁས་ལེན་ promise.

+ གཡར་ལམ་ *gyar-lam* 1. = མདུན་ front-side or before one's presence. 2. = མི་ལམ་ *rmi-lam* dream (*K. d.* ༩, 197).

གཡལ་ *gyal* བེའུ་ལྷ་ yawning, gaping.

གཡས་པ *gyas-pa* རྩམས་པ་, दक्षिण the right hand or side, ལག་པ་གཡས་མ the right hand; གཡས་ན on the right (hand), གཡས་སུ to the right, གཡས་ནས from the right; མེག་གཡས the right eye; ལག་གཡས the right hand; གཡས་ཕྱོགས་ལ *gyas-phyogs-la* to or on the right-hand side; གཡས་ལོགས་ལ id.; གཡས་གཡོན right and left; གཡས་གཡོན་ལ་ལྟ་བུ་ to look all round to the right and the left. One of the two provinces into which Tsang anciently was divided is གཡས་རྩ the right-hand division, the other is གཡོན་རྩ the left side division or banner (*Loñ.* ༨, 4). གཡས་བརྒྱུང་གི་ འདུག་ཐངས་ a sitting posture in which the right leg is stretched forth (ལྷ་རྩམས་ལྷག་དང་ ལབས་བརྒྱུང་བསྐྱུ་ཀྱི་བཞུགས་ཚུལ་) (*Ya-sel.*). གཡས་ རྒྱ་གཡོན་དྲིམ *gyas-khag gyon-dkris* one hiding or covering the fault of another, one defending another. གཡས་འབྱིལ *gyas-hkhyil*, दक्षिणावर्त्त invariably reverting to the right side (coiling to the right-hand side; as conch shell with rings) reverting to the right hand side. གཡས་ལེན་གཡོན་འཛོག་ *gyas-len gyon-hjog* lit. taking by the right hand what the left gives or places into it, i.e., to re-arrange papers, records, etc., also furniture. རོ་ཐོག་གཡས་ལེན་གཡོན་འཛོག་གིས་ མཚོན་པའི་རྩིས་ཀྱི་རིགས་ gen. to present or to help a person with things taken as a loan or on credit from another party (*Rtsii.*).

གཡི *gyi* = དཔྱི *dbyi* the Tibetan lynx; གཡི་གུང་ *gyi-spyan* lynx and wolf. གཡི་ཡི་ ག་ནི་གཏན་གྱི་ནད་ལ་ཡན་ the flesh of lynx cures disease caused by evil spirits: བེར་གཏིས་, གཡི་ གུང་བཞི, ཐུང་བཞི two sacerdotal cloaks, four skins of lynx and wolf, and four bucklers (*A.* 101).

གཡིགས་པ *gyigs-pa* sbst. eructation; also as vb. to belch, eructate: གཡིར་མ་ཐ་བ་ མོགས་ཀྱིས་ཁ་ནས་གཡིགས་ཕྱིན་པ་ to eructate from eating capsicum, etc. (*Nag.*).

གཡི་རྩོན་ *gyid-ston* ལུ་རྩོན་ [1. a subordinate feeling. 2. a secondary flavour] S.

གཡུ *gyu* བེ་རོ་ཅན་, བེ་རོ་ཅན་ the Ladak and W. Tibet turquoise. Syn. བོ་རོ་ཅན་ *po-ro-dsa*; རིན་ཆེན་རྒྱལ་པོ་ *rin-chen rgyal-po*; རྩ་ལོ་རྒྱལ་པོ་ *rdo-yi rgyal-po* (*Mñon.*). The finest turquoise are obtained from a mine in the neighbourhood of the *Gańs-can* mountains of Ngari Khorsum. Those of inferior quality come from India and elsewhere. There are asserted to be at least five varieties of this precious stone called རྩལ་གཏོན་ གཡུ་ཐུང་, གཡུ་གྲུ་དཀར་, གཡུ་གྲུ་དམར་, བར་གཡུ་, and གཡུ་མཆོན་པ་ (*Loñ.* ༩, 1). གཡུ་པ་ *gyu-kha* the turquoise colour; གཡུ་པ་ལྷགས་པ་གནམ་པ་གུར་ གཡུ་པ་གྲུ་གཡུ་པ་གནམ་པ་གུར་ turquoise-colour, iron-colour, sky-colour and saffron-colour (*Yig.* 20). མཐུན་ གཡུ་ the front turquois in the head-dress of females; ལྷ་གཡུ་ little turquois-stones; གཡུ་འི་ frq. for གཡུ་མཐོན་གཡུ་མཐོན་ turquoise-blue; གཡུ་མཚོ་ a glacial-lake, a blue glittering lake. གཡུ་ བཅའ་མ་ *gyu-bcal-ma* = གཡུ་ཐུང་ *gyu-khra* spotted turquoise: གཡུ་ཐུང་གི་གཡུ་ཐུང་མ་གཡུ་ཐུང་གི་མེགས་ (*Rtsii.*).

གཡུ་ཐོག་པ་ *Gyu-thog-pa* n. of an ancient noble family in Tibet from which one of the four state ministers or *Shapé* are generally selected by the Government of Lhasa. Their palace stands near the གཡུ་ཐོག་པ་མ་པ་ *Gyu-thog zam-pa* a bridge in Lhasa. གཡུ་ཐོག་ཡོན་ཏན་མགོན་པོ་ *Gyu-thog yontan mgon-po* n. of a celebrated physician and author of medical works who flourished during the reign of king *Thi-sroń d'hu-btsan*. He is said to have thrice visited Magadha from Tibet in order to study Sanskrit medicinal works at Nālanda. A block-print biography of this worthy consisting of 149 leaves exists in the Government library at Lhasa in which work it is stated that he lived to the age of 125 years.

It is also mentioned that the gods and demons presented him with an immense quantity of turquoises and other precious stones heaping them on the roof of his house, hence he was called by the name of གཡུ་ཐོན་མོ།.

གཡུ་རྩུག་ཐོན་མོ *gyu-drug sñon-mo* = འབྲུག་ *hbrug* the dragon symbolical of the thunder; and hence signifying thunder: འབྲུག་ཐོན་མོ་འབྲུག་ཐོན་མོ་འབྲུག་མེད་ཀྱང་རྩུང་གཡུམ་གླང་གྱིས་གང་།.

གཡུ་རྩུག་རྩོད *Gyu-drug-stod* n. of a place in the district of Nyang in the province of Tsang (*Deb. ག, 33*).

གཡུ་ལྷན་ *gyu-lan* vegetable incense of the colour of turquoise (*Rtsii.*).

གཡུ་བུར་ *gyu-bur* = གཡུ་ཁྲ་ *gyu-khra*: དར་རབ་ཤོས་དང་གཡུ་བུར་མཛེས་པ་དང་། (*A. 12*).

གཡུ་བྱེལ་ *gyu-byil* = གཡུ་ *gyu* and བྱ་རུ་ *byu-ru* turquoise and coral.

གཡུ་མཚོ་ *Gyu-mtsho* one of the names by which lake Yamdok is known in Tibet (*J. Zan.*).

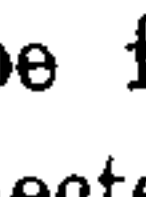
གཡུ་མཛོད་ཐོན་མོ་ *gyu-mdsod sñon-mo* n. of a demon (*sa-bdag*) who presides over time to make it auspicious or inauspicious.

གཡུ་རྩུང་ *gyu-run* for གཡུང་རྩུང་ *gyuñ-druñ*.

གཡུ་ལོ་ *gyu-lo* 1. an epithet of a disciple of *Gcen-rab* who was a counterpart of Maudgalyāyana (*Bon.*). 2. turquoise leaf; གཡུ་ལོ་བཞོད་པའི་བདག་མོ་ *gyu-lo bkod-pahi bdag-mo* an epithet of the goddess Dolma (*Yig. k. 61*); གཡུ་ལོ་བཞོད་པའི་ཞིང་ *gyu-la bkod-pahi shiñ* the celestial mansion of the goddess Dolma (*Yig. k. 61*).

གཡུག་པ་ *gyug-pa* in ལག་པ་གཡུག་པ་ *lag-pa gyug-pa* for ལག་པ་དབྱུག་པ་ *lag-pa dbyug-pa* to flourish or brandish the hand.

གཡུང་ *gyuñ* = མཛོད་གཡུང་ *mdso-gyuñ* 1. the cross between cow and yak. 2. n. of a place in Tibet (*Deb. ག, 22*).

གཡུང་རྩུང་ *gyuñ-druñ* स्वस्तिक, शान्ति the Sanskrit Svastika or Tibetan གཡུང་རྩུང་, the mystic cross ✚ “is only a monogrammatic symbol formed by the combination of the two (Pali) syllables su, and ti = *svasti*, which term is a compound of *su*, “well” and *asti*, “it is” meaning “it is (fatalistic) well” or “so be it,” implying complete resignation under all circumstances, not the meek resignation of the Christian bowing to the chastening of the Almighty.” (Cunningham’s *Bilsa Topes*.) Latterly it is thought that the *swastika* or གཡུང་རྩུང་ derived its shape from the sun and thus may be connected with sun-worship. If that is so, the ✚ would help to explain the perambulation of holy objects of the Bonpos which leaves the honoured object to the left not as with the Buddhists to the right.

The Buddhists seem to believe that the sun moves round the top of Sumeru leaving it to the right. But in that case the shape of the གཡུང་རྩུང་ must originally have been reversed in form. This sign is used by the Bonpo in the place of the Buddhist *Vajra* (*Rdorje*): མ་རྩོམ་མཚོ་རུ་གཡུང་རྩུང་བཞེས་ they found the *swastika* cross on the lake Manasarowara (*Zam. 4*). གཡུང་རྩུང་འབྱིལ་བ་ *gyuñ-druñ hkyil-wa* = རྒྱལ་པོའི་ཆོ་བུང་ king’s palace (*Mñon.*). གཡུང་རྩུང་དགོན་ *gyuñ-druñ-dgon* Buddhist monastery, Lama Yurru in Ladak (*Cunn.*); གཡུང་རྩུང་ཙན་ *gyuñ-druñ-can* सनातन an epithet of Vishnu (*Mñon.*). གཡུང་རྩུང་ལྷུང་བཤགས་ *gyuñ-druñ-ltuñ bçags* n. of a Bon religious work on confession; its Buddhist counterpart being

卐

བྱང་ཆུབ་རྒྱུད་བཤགས་གཡུང་ཆུབ་པ་ *byañ-chub ltuñ-bçags gyuñ-druñ-pa* the follower of the *Gyuñ-druñ* or Bon religion.

གཡུང་ཆུབ་ཚུལ་ཁྲིམས་ *Gyuñ-druñ tshul-khrims* n. of a Bon sage (*G. Bon.* 35).

གཡུང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་ *gyuñ-druñ sems-dpah* the counterpart of a *Bodhisattva* in the Bon religion (*G. Bon.*).

✚ གཡུང་པོ་ *gyuñ-po* or གཡུང་པོ་ *gyuñ-pho* ལྔ་ལྔ་མེད་པུ་ལྔ་པ་ (*S. Lex.*) a low caste people of India.

གཡུང་པ་ *gyuñ-wa* = རྩེ་ཕུད་པ་ *phyir-phud-pa* 1. to outcaste; to cast out. 2. one of very ugly and repulsive appearance, a cadaverous-looking person. 3. acc. to *Jä.* tame, opp. to རྩེ་ཕུད་པ་ *rgod-pa* wild.

གཡུང་མོ་ *gyuñ-mo*, (རྩེ་ཕུད་པ་མོ་) 1. चाण्डालिनी a woman of the lowest caste in India. 2. acc. to (*S. Lex.*) རོལ་མོ་མོ་; and to *Jä.* རོལ་མོ་མོ་ a libidinous woman.

གཡུར་ *gyur* or ཡུར་ 1. = གཡུར་ sleep, slumber. 2. v. གཡུལ་བ་ *gyul-wa* (*Jä.*).

གཡུར་ཟ་ *gyur-za* or གཡུར་ཟ་བ་ *gyur-za-wa* निर्भर, བུལ་ [dependence, support] *S.*; a tree bent under the weight of its flowers or fruits (*Rtsii.* 17).

ཡ གཡུལ་པ་ *gyul-wa* or གཡུལ་པ་ཉེད་པ་ to fight, make battle; also གཡུལ་ *gyul* as subst. བུ་ལྔ་པ་, རྩེ་ཕུད་པ་, battle, fight, war; གཡུལ་གྱི་ཆས་ རྩེ་ཕུད་པ་ = རྩེ་ཕུད་པ་ to dress in coat of mail, to be in full armour. གཡུལ་པ་ཉེད་པ་ *gyul-hgyed-pa* རྩེ་ཕུད་པ་, བུ་ལྔ་པ་ to give battle, གཡུལ་གྱི་ས་གནི་ *gyul-gyi sa-gshi* རྩེ་ཕུད་པ་ a battle field. གཡུལ་པོ་ *gyul-no* རྩེ་ཕུད་པ་, བུ་ལྔ་པ་ a battle, fight; acc. to *Jä.* an army facing the enemy and ready for battle; གཡུལ་པོ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་; གཡུལ་པོ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ the eldest of the Pāṇḍava brothers, one fearless and

sturdy in fight, a hero (*Mñon.*); གཡུལ་པོ་ རྩེ་ཕུད་པ་ or གཡུལ་པོ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ to go to battle; གཡུལ་པོ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *gyul-nor son* རྩེ་ཕུད་པ་ [skilful in making war, a hero in battle] *S.* གཡུལ་གྱི་ས་གནི་ རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ the different kinds of war cry: རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *glañ-pohi dpah-sgra*; རྩེ་ཕུད་པ་ *hbru-mañ-po*; རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *ciñ-rtahi bskyod-çugs*; རྩེ་ཕུད་པ་ *sprin-gyi-tgra*; རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *rtā-sgra gsañ-mtho htsher-wa*; རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *a-hañ skyes-buñi dregs-sgra*; རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *hkhruḡ-rña pa-ta ha-yi sgra*; རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *zab-mohi ña-ro kha-glin sgra*; རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *lhab-lhab-pa dan-bskyod-pahi-sgra* རྩེ་ཕུད་པ་ *mar-mar sgra*; རྩེ་ཕུད་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *glag-cor-ca-wohi-sgra-hdres-pa* (*Mñon.*). གཡུལ་པོ་པ་ *gyul-dkrug*, occurs in གཡུལ་པོ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *gyul-dkrug pahi hkhör-lo* (*Gyu.* 10). གཡུལ་པོ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *gyul bskrad-pahi-hkhör-lo* (*Gyu.* 10).

གཡུལ་པ་ *gyul-kha* རྩེ་ཕུད་པ་, རྩེ་ཕུད་པ་ 1. a threshing-floor. 2. = གཡུལ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ war, a battle. གཡུལ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *gyul-hkhruḡ-pa* རྩེ་ཕུད་པ་ disorder, an up-rising in a country.

གཡུལ་པ་ (རྩེ་ཕུད་པ་) *gyul-thañ* a threshing floor རྩེ་ཕུད་པ་ [a multitude of threshing floors; the plant *Anthericum tuberasum*] *S.*

གཡུལ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *gyul-du hdsin* as met. = a knife or sword.

གཡུལ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *gyul-na brjid* = རྩེ་ཕུད་པ་ *dpah-wo* a hero, a champion (*Mñon.*).

གཡུལ་པོ་པ་ *gyul-sprod-pa* to do battle, to fight, strive, struggle.

Syn. རྩེ་ཕུད་པ་ *hkhruḡ-pa*; རྩེ་ཕུད་པ་ *hdsin-wa*; གཡུལ་པ་ རྩེ་ཕུད་པ་ *gyul-gcom-pa*; རྩེ་ཕུད་པ་ *rgol-wa*; རྩེ་ཕུད་པ་ *hthab-rtod*; རྩེ་ཕུད་པ་ *mñon-par ñid*; རྩེ་ཕུད་པ་ *rdeg-gsod*; རྩེ་ཕུད་པ་ *hkhruḡ-loñ*; རྩེ་ཕུད་པ་ *kha-hthab-pa*; གཡུལ་པོ་པ་ *gyul-hgyed-pa*; རྩེ་ཕུད་པ་ *hthab-pa* (*Mñon.*)

གཡུལ་པོ་པ་ *gyul-bzlog-pa* to avert war, also, to rout an enemy, to make the

enemy run away or retire: གཡུལ་བསྐྱོད་པའི་
འཁོར་ལོ་ a wheel which can subdue an enemy
and bring victory (*Gyu.* 10).

གཡུལ་ལས *gyul-las* = རྟོན་ལས *ston-las* (*Nag.*).

གཡུལ་བསྐྱོད་ *gyul-bśruñ* a sentinel or mili-
tary sentry, watch-guard: གཡུལ་བསྐྱོད་པའི་
འཁོར་ལོ་ (*Gyu.* 10).

གཡེང་བ *gyeñ-wa* 1. **विक्षेप, चञ्चल** to
swing, waft, to flow, agitate, to move a
thing softly to and fro: རྒྱལ་གཡེངས་ཏེ་ moved
by the waves to and fro.; ཡུལ་ཁམས་སུ་གཡེང་བ་
to flow over a country, with floods or
hostile armies, etc. (*Ma.*); དཔེ་རྒྱལ་གཡེང་བ་ to
turn over books. 2. (ཐེམས་ལྟ་བུ་) to agitate
the mind, to turn off the attention, to
disturb the mind: རྒྱལ་པོ་ལྟོ་གཡེངས་པ་དང་ the
king looking away, directing his attention
to something else; ཐེམས་བདུད་ཀྱིས་གཡེངས་ the
soul is disturbed by the devil; མ་གཡེངས་པ་
undisturbed, attentive; རྒྱལ་པོ་མི་གཡེང་བ་ or
གཡེངས་པ་ to be quite attentive, not to be
disturbed by any thing, inexcitable, a
character in which Buddha excels and
which all must strive to attain to. 3. subst.
as གཡེངས་པ་ diversion, pleasure, recreation;
jest, joke: གཡེངས་པ་འདྲད་ཀྱི་ཁ་ཁྱམས་མ་ཡིན་ these
are no falsehoods spoken in jest (*Mil.*).

གཡེངས་བྱེད་ *gyeñs-byed* **कटि** fig. a pig.

གཡེན *gyen* 1. གཡེན་ཕྱོད་བ་ *gyen-slyor-wa*
to calumniate. 2. n. of a royal family:
གཡེན་སངས་ལྷ་ལ་འཕེན་ *Gyen-sañs phyā-la hthen*
a son of king Bala sañs-gyen-la hthen (*G.*
Bon. 23).

གཡེམ་པ *gyem-pa* or རྟོག་གཡེམ་ 1. = འདྲད་
ལྟོག་ *hdod-log* or འདྲད་པ་ལྟོག་པར་གཡེམ་པ་ forni-
cation, incest, adultery. གཡེམ་བྱེད་པ་ *gyem-*
byed-pa to commit adultery, fornication. 2.
མི་ལྟོ་འཕྲོད་ false dealings, acting wrongfully.

གཡེར་ཁ *gyer-kka* or རྩལ་བྱ་གཡེར་ཁ་མ་ *dril-*
bu gyēr-kha-ma small bell attached to

the neck of a Lhasa lap-dog as an orna-
ment.

གཡེར་སྟོམ་པ་ *gyer-sñom-pa* **तन्ही** [weary,
drowsy]S.

གཡེར་པ *gyer-pa* = གཡེར་བ་ *gyer-wa* མི་
བདག་གཡེར་པའི་ཐུགས་བཞིན་དུ་ རྒྱལ་པོ་ལྟོ་སྐྱོད་པའི་སྐྱོད་པོ་ [in
the manner of a proud king]S. (*A. K.*
1-32).

+ གཡེར་པོ་ *gyer-po* **पट** an expert, one
who is well versed in any subject. Acc.
to *Jā.* adj. wise, prudent, circumspect.

Syn. མཁས་ངས་ *mkhas-ñas*; མཁས་པ་ *mkhas-*
pa; གྱིམས་པ་ *grims-pa*.

གཡེར་བ *gyer-wa* 1. v. གཡེལ་བ་ *gyel-wa*.
2. passion, misbehaviour: བྱེད་པའི་གཡེར་ངོས་
(*Yig.* 48).

གཡེར་བག *gyer-bag* = རྒྱལ་གཡེལ་ཅན་ *snañ-*
gyel-can light, luminous body or space.

གཡེར་མ *gyer-ma* **वनमरिच** guinea
pepper, *Capsicum*.

གཡེར་མ་ཐང་ *Gyer-mo-thañ* n. of a place in
Kham (*Ya-sel.* 17).

གཡེར་ཤིང་པ་ *gyer-ṣiñ-pa* n. of a medicinal
plant: གཡེར་ཤིང་པ་ཡིས་འབྲུམ་པའི་ཆ་བ་སེལ་.

གཡེལ *gyel* 1. = མཆོས་ལས་ **तन्द्रित**, slumber-
ing; indolence. 2. n. of a place in Kongpo
(*Deb.* ག, 45).

+ **གཡེལ་པ** *gyel-pa* = འདྲད་པ་གཅིག་ *hdod-pa*
gcig an urgent wish; a passion.

གཡེལ་བ *gyel-wa* 1. to be idle, lazy,
slothful; གཡེལ་བ་མེད་པར་ incessantly, continu-
ally, busily. 2. in ཐུགས་གཡེལ་བ་ to forget.

གཡེལ་མ *gyel-ma* = འཕྱོད་མ་ *hphyon-ma* a
harlot, prostitute (*Mñon.*).

གཡོ *gyo* or གཡོ་ཐུ་ *gyo-sgyu*, also གཡོ་ཐུ་
gyo-skyu, craft, cunning, deceit (*Jā.*); གཡོ་

གོམ་ *gyo-bkol* id. : བྱ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཐྱིག་པའི་གཡོ་
 གོམ་འབའ་ཞིག་ལས་མི་འདུག་པས་ (*Khrid.* 45). གཡོ་བྱམ་
gyo-khram = གཡོ་སྦྱ་དང་བྱམ་ *gyo-sgyu-dañ khram*
 both deceit and cunning.

གཡོ་འབྲུག *gyo-hgul* quaking, trembling,
shivering གཡོ་འབྲུག་ཆེན་པོ་ *gyo-hgul chen-po*
great quaking. Syn. གཡོ་ཤིང་འབྲུག *gyo-shin-*
hgul; འདར་ཤིང་ལྗོངས་ *hdar-shin-ldeg*; ཡོམ་ཡོམ་
yom-yom; ཤིག་ཤིག་ *çig-çig*; སིག་སིག་ *sig-sig*;
ཡོངས་སུ་འབྲུག་ *yoñs-su-hgul*; འཇུག་པ་ *hkhrugs*; ཀུན་
ཏུ་འཇུག་པ་ *kun-tu-hkhrugs* (*Mñon.*).

གཡོ་ཅན *gyo-can* ལྷོད་, གཏ, རྩའཀ, རྩལཏ
crafty, deceitful; a deceiver, cheat : གཡོ་ཅན;
མི་ཡིས་བདེན་ཅི་ཡང་མི་ཟེད (*Rdsa.*).

Syn. དེ་ཡིད་ *dye-byed* ; ཁྲམ་ཡིད་ *khram-byed* ; དཔེན་ཡིད་ *dbyen-byed* ; སྤྱ་ཅན་ *sgyu-can* ; གུལ་གསལ་
མཁན་ *gcugs-mkhan* ; ཕྱ་མ་ཡིད་ *phra-ma-byed* ; སྤྱ་
ཡིད་ *slu-byed* ; ལེ་གཤིས་པ་ *lee-gñis-pa* ; རྩ་ལྷ་ཅན་
gya-gyu-can ; མ་རུངས་པ་ *ma-ruñs-pa* ; སྤྱ་མ་མཁན་
sgyu-ma-mkhan ; གཡོ་སྤྱ་ཅན་ *gyo-sgyu-can*
(*Mñon.*).

གཡོ་ཐོན *gyo-thon* = མང་བོ་ཐོན་པ་ what is found in excess (*Rtsii.*) ; also as vb. གཡོ་ཐོན་པ་ to be in excess, to exceed ; = ཡང་བོ or བཤེས་བོ *hphel-wa* excess.

གཡོ་ལྡན *gyo-l₁dan* 1. =གཡོ་མན. 2. a hill-stream, a stream. 3. met. a woman (*Mñon.*).

གཡོ་སྒོད *gyo-snod* a cooking pot or vessel.

Syn. ཤྭ་བུ་ *phra-wa*; རྩ་སྐྱེ་ *rdsa-ma*; ཁྱོག་པ་ *khog-pa*; མི་ཐ་ར་ *mi-tha-ra* (*Mñon.*).

གཡོ་བ *gyo-wa*, p f. གཡོས *gyos* = མི་བརྟན་པ 1.
to move, to remove; to wave, waver, to be
unsteady. མི་གཡོ་བ *mi-gyo-wa* ལྷག་པ་མེད་པ་ not
moving, not agitated, as met. = a moun-
tain. གཡོ་བའི་མིག་ཅན་ *gyo-wahi mig-can* རྒྱུ་ལྡན་གྱི་
a woman with rolling eyes; གཡོ་མེད་པ་ *gyo-
med-pa* གྲུ་ལྡན་ unmoved, steady. 2. sbst.
moveableness, mobility: ཡང་ནིང་གཡོ་བ་ཉིད་

yañ-shiñ gyo-wa-ñid being of light or easy mobility.

གཡོ་བ་ཅན *gyo-wa-can* (འདྲོད་པས་རྒྱེགས་པ *hdod-pas dregs-pa*) an elephant that is mad for coupling (*Mñon.*)

གཡོ་བ་པ *gyo-wa-pa* གཡོ་བ་པ་ [defeat; intercourse] *S.*

གཡོ་བའི་ཕྱོད་པོ་ *gyo-wahi sdoñ-po* = ཕྱོལ་དཀར་
 སེང་ *spos-dkar-çiñ* the *Sal* tree the gum of
 which is used as incense (*Mñon.*)

གཡོ་བྱེད *gyo-byed* 1. किरण that moves or quakes fig. = རླུང་ *rluñ* the wind (*Mñon.*). 2. काक the crow. གཡོ་བྱེད་མགོན་ = རླུང་ལྷ་ *rluñ-lha* the god of wind (*Mñon.*). 3. གཡོ་བྱེད་པ་ *gyo-byed-pa* to cheat, to deceive; also one who cheats: གཡོ་བྱེད་པའི་རྩ་ཚུང་གིས། གང་ཞིག་གཞན་གྱི་རྩ་བཟོག་པ་ (*K. d. u, 135*).

གཡོ་མེད *gyo-med* 1. honest, without deceit or cunning (*Mñon.*). 2. निश्चय, स्थिर, ध्रुव, अचल immoveable, constant, unvarying, firm : གཡོ་མེད་གླུ་རྩི་ *gyo-med glau-rdsi* lit. the firm cow-herd, an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

Syn. རྟག་པ *rtag-pa* ; བརྟན་པ *bṛtan-pa* ;
མི་འགྱུར་བ *mi-hgyur-wa* ; མི་ཞིག *mi-shig* ; མི་གཡོ
mi-gyo ; གཞོམ་མེད *gshom-med* (*Mñon.*).

गर्भे ग्यो-मो डोम्बिनी a low woman.

གཡོ་རུ *Gyo-ru* one of the two early divisions of the province of Ü: འབྲས་ན་འབྲས་ཀྱི་གཡོ་རུ་གཞིས་” (*Loñ.* 2, 4).

གཡོག *gyog* or *gyog-po* 1. service, work
 ར་ལ་གཡོག་ཡོད་ = ར་ལ་ལས་ཀ་ཡོད་ I have work, I
 have business, I am busy; མེད་ཀྱི་གཡོག་བྱེད་པ་
 to serve, be in men's service, to obey.
 2. དཔུང་, རྒྱུ་; = རྒྱུ་པོ་ man-servant; དཔུང་
 གཡོག་ master and servant, master and
 attendants; རྒྱུ་གཡོག་ service at sick-bed, a
 nurse, one that attends sick persons; གཡོག་
 པོ་དང་ཡང་གཡོག་དང་ཉེད་གཡོག་ servant, servant's

servant, and the servant again of the latter. མ་གཤིང་བར་གཡོག་པ་ one who is bound to serve till his death, a life-servant; མ་ཆེ་བུ་རབས་ཀྱི་གཡོག་པ་ a slave whose son and grandson are bound to serve. རྫིན་གྱིས་བསྐྱུངས་པའི་གཡོག་ཁྲིར་གྱིས་ attendants and retinue who have been kindly protected (*Rdsa.* 19); གཡོག་གྲམ་ *gyog-gla* 糈, 薪, 薪, 薪 pay, salary, wages; གཡོག་ནང་མན་ *gyog-nañ-zan* a house-servant, a servant who gets his food and wages or at least the former from his master's house; གཡོག་རིགས་ *gyog-rigs* those in service = རྩལ་འཁོར་ officials.

གཡོག་པ་ *gyog-pa*, pf. གཡོགས་ *gyogs* 1. = རྒྱ་ལ་བཀབ་པ་ (*Mñon.*) प्रतिच्छदन to cover, to strew over or upon: བུ་གོས་ཀྱིས་གཡོག་པ་ to cover a child with a garment; མགོ་ལ་ཇུ་མ་གཡོག་པ་ to cover one's head with a pot (*Glr.*); also ཇུ་མའི་མགོ་ལ་དུ་བས་གཡོག་པ་ to cover the pot's mouth with a wire-grate (*Glr.*); བྱུང་པལ་གཡོག་པ་ the external cutaneous covering (in the embryo) (*Jä.*); རི་མགོ་ཁ་བས་གཡོགས་ the hill-tops were covered with snow (*Mil.*). 2. to pour out or off.

གཡོགས་ *gyogs* = ཁྱེབས་ a cover (*Mñon.*); རྒྱ་ཁྲམ་ cover, covering; མགོ་གཡོགས་ covering for the head, cap; also fig. for self-delusion, self-deception (*Mil.*); རྩལ་གཡོགས་, རྩལ་གཡོགས་ upper-garment, mantle; རྩལ་གཡོགས་ lower garments, breeches; གཡོགས་ཅན་ *gyogs-can* anything covered, having a cover; གཡོགས་མ་ *gyogs-ma*, dress, covering (*Mñon.*).

གཡོད་ *gyod* in *C.* the large intestine (*Jä.*).

གཡོན་ *gyon* བའམ, བའམ the left hand or side; གཡོན་ན་ on the left, to the left; གཡོན་དུ་ towards the left; གཡོན་ལོགས་ནས་ from the left side; གཡོན་བརྒྱུང་ or གཡོན་བརྒྱུང་གི་འདུག་ཏུ་མ་ བརྒྱུང་ a sitting posture the left leg stretched forth; it has been described as: ལྷ་ནམས་ལྷག་དང་ལྷག་བརྒྱུང་བ་སྐྱུ་མ་གྱི་བཞུགས་པའི་ཚུལ་ (*Ya-sel.*).

གཡོན་གྱི་ལྷ་ *Gyon-gyi lha* བའམཌེའུ་ [a sage, author of the fourth *Maṇḍala* of the *Rig-veda*] *S.*

གཡོན་ཅན་ *gyon-can* 1. = བྱི་ལ་ a cat. 2. = བདུད་ a demon, devil (*Mñon.*). 3. གཡོན་ཅན་ ལམ་པ་, རྩལ་ crafty, perh. also fornicator.

+ གཡོན་སྐྱོ་བ་ *gyon-spyo-wa* = རྩལ་འཁོར་བར་བྱེད་པ་.

གཡོན་མ་ *gyon-ma* 1. the left hand (*Jä.*). 2. a woman: བུད་མེད་སྒྲིག་ཆོས་ཅན་ a woman who is possessed of seductive virtues; གཡོན་མེག་མ་ *gyon-mig-ma* a term for a handsome woman (*Mñon.*); a woman of captivating looks.

གཡོན་ལམ་ *gyon-lam* = ལམ་རན་པ་ bad road or path; also bad behaviour (*Mñon.*).

གཡོབ་པ་ *gyob-pa* pf. གཡོབས་ *gyobs* to move about, to swing, flutter: གཡོག་པ་གཡོབ་པ་ to flutter the wings; རྩལ་ལག་གཡོབ་པ་ to strike out with the arms and legs. ཡོབ་བྱེད་ *gyob-byed* = རྒྱ་སྐྱུ་ *gru-skyä* (*Mñon.*) 1. an oar. 2. རྩལ་ལག་ a fan, the fan of yak-tail to drive away flies.

གཡོམ་ཐོག་ *gyom-thog* described as བར་ཐོག་སྒྲིག་ལ་ཐོག་ཡོད་པ་ (*Rtsii.*) any structure with step-like plinth, steps one above another of an altar.

གཡོར་ *gyor-* = རྩལ་ཁྲམ་ལྟེང་ རྩལ་ཁྲམ་ [1. a heap, 2. a crooked device] *S.*

གཡོར་ཆེ་ *gyor-che* colloq. a good deal, great quantity: མ་དབང་རམ་པས་གཞོན་ལྷ་མེད་པོ་ལྷག་བཅས་གཡོར་ཆེ་ལག་རིར་བྱུན་ (*Yig.*); གཡོར་མ་བཅོ་ *gyor-ma-gzo*, colloq. a great many, very many; cognate expressions for which are:—གཡོར་མ་བཅོ་མ་ཡིན་པའི་, གཡོར་མ་བཅོ་ཆོབས་ཆེན་ (*Rtsii.*); བཅས་དང་མཐུན་པའི་རྩལ་ལག་ལྟེང་ལྟེང་ལྟེང་། གཡོར་མ་བཅོ་ཆོབས་ཆེན་དང་ཆོབས་པ་འོ་ཐོག་བཞུགས་ (*D. çel.* 11).

གཡོར་པོ་ *Gyor-po* n. of a place between Ta-nang and Dol-phyi and Dal-ngan in Lho-kha.

གཡོར་བ *gyor-wa* [1. v. གཡུར་བ. 2. v. གཡར་བ. 3. v. ཡོར] *Jä*.

གཡོར་མོ *gyor-mo* (གུ་ཡི་དར་པོ་ཆེ *gru-yi dar-po-ehe*) 1. a sail. 2. ལྷ་མཚོའི་གཡོར *rgya-mtshohi-gyor* a wave, billow.

གཡོར་ཡོལ *gyor-yol* a sail; གཡོར་ཤིང་ *gyor-ñin* a boom or mast.

གཡོལ་བ *gyol-wa* v. ཡོལ་བ *yol-wa*.

གཡོས *gyos* I: 1. prov. for གཡས, in གཡོས་སྒོར circumambulation from left to right so that the right side is towards the person or object that is reverentially to be saluted (*Jä*). 2. v. གཡོ་བ.

གཡོས II: (ལྷོ་བཙོས་པ་ *lto bcos-pa*) cooking food; གཡོས་བྱེད་པ་ to cook: ལྷ་གུར་གཡོས་ལུབ་ནས་དཀར་པོ་ལ་སྐྱ་གདུང་བཅུགས་ནས་པོར་གཡོས་མཛེད་ནས་དགུང་གཅིག་ pitching two felt-tents, in the white one (he) kept the remains, while in the black tent they cooked their food and slept one night (*A. 120*). གཡོས་ཁང་ *gyos-khan* kitchen, cooking house, the place where the food for the general body of monks is cooked; དགེ་སྤྱིར་བྱིད་མེ་ཁང་ *dge-slon spyiñi me-khan* (*Nag. 69*); also གཡོས་ཁང་ or བབ་ཆང་ (*Mñon.*). གཡོས་བབ་ *gyos-thab* = བབ་ཀ་ *thab-ka*, also གཡོས་ས་ *gyos-sa* a hearth; གཡོས་སྤྱོར་ *gyos-sbyor* utensils, &c., necessities for the kitchen: གཡོས་སྤྱོར་ཡང་དག་ཤིས་ *gyos-sbyor yañ-sdag-ces* (*Jig. 26*).

ར *ra* 1. is the twenty-fifth letter of the Tibetan alphabet and is always pronounced rather strongly. 2. num. fig.: 25.

ར II: in Budh. ར demonstrates the state of all matter as being fine as an atom or even more inconceivable than an atom (*K. d. 3*, 321); in Tantrikism it represents a state which is free from རྟེན *rkyen* (co-ordinate influence) (*K. g. 4*, 43); in mysticism ར = རྩེ་མེད་མོ་ a widow or one who is without a husband (*K. g. 1*, 179).

ར III: རྩུག་ a goat; ར་མོ་ *ra-mo* a she-goat; ར་ལུག་གི་ར་བ་ རྩུག་མཉམ་པ་ goat and sheep fold; ར་ཁུལ་ *ra-kyal* bag made of goat's skin. ར་སྐུར་ *ra-skyur* = རྩལ་མོ་ *rtsab-mo* (mystic) (*Mñon. rda. 4*). ར་སྐུམ་ *ra-skyes* a gelded he-goat; ར་གུ་ *ra-gu* or colloq. རི་གུ་ *ri-gu* a young goat, kid; ར་གོད་ *ra-rgod* wild goat; ར་ཐུག་ *ra-thug* he-goat; ར་ཐེར་ *ra-ther* serge or shawl made in Tibet with the fine wool called རུ་ལུ་ *khu-lu* growing next to the skin of the Tibetan goat: ར་ཐེར་ཞེས་པ་ར་ཐུའི་རྩིང་བལ་ལ་བཟོས་པའི་ཐེར་མ་ (*Jig. 23*). ར་སྒྲམ་ thick serge made of goat's hair; ར་ལྒྲགས་ *ra-lpag*s goat's skin, kid leather; ར་སྐུ་ *ra-spu* = རའི་སྐུ་ *rahi-spu* goat hair; ར་མོ་ *ra-pho* a gelded he-goat; ར་སྒོག་ *ra-slog* a coat with goat's skin lining; ར་ལུག་ *ra-lug* smaller cattle, i.e., goat and sheep—in enumerations of domestic cattle the ར or goat always precedes the ལུག or sheep. ར་ག་ *ra-qa* goat's flesh, goat-mutton.

Syn. ར་མོ་མོ་ *tshe-tshe*; ར་ག་མོ་ *ag-tshar*; ར་ག་མོ་མོ་ *ag-tshom-can*; ར་མོ་མོ་ *wa-hphyan*; རི་མོ་མོ་ *dri-hdsin*; རྩེ་མོ་མོ་ *skyes-sgra can* (*Mñon.*).

ར་ཁ་སྐུ་ *Rakṣa-sprul* the apparitional Rakṣa goblin, an epithet of the Tantrik god ར་མོ་མོ་མོ་མོ་ the red Hāyagriha (*Bon.*).

ར་ག་རྩུ་ *ra-gan*, in comp. ར་ག་ *rag*, brass: ར་ག་རྩུ་བུ་མ་པ་ *ra-gan-gyi bum-pa* brass vessel: ར་ག་གཡལ་ཡིས་མེག་ནད་སེལ་ the rust of brass cures eye disease (*Med.*).

Syn. རི་རི་ག་ *ri-ri gā*; རི་མེད་ *dri-med*; ར་ག་མོ་མོ་ *qser-can*; རི་བས་བཟུང་བས་ *rtsibs-brtsibs*; ར་ཐུ་བུ་ *bshu-bya* (*Mñon.*).

ར་གུ་ར་ *ra-gur* = ར་བ་ an enclosure with rail, wall or fencing; རི་རྩེ་ར་གུ་ *rdo-rje ra-gur* an enclosure made with walls or pillars having Dorje figures on them (*Fig.*)—the monastery of Sam-ye has such an enclosure around it.

ར་རྩུབ་པ་ *ra-rgyab-pa* (more properly ར་རྩུབ་པ་) the common term applied to the scavengers and corpse-disposers in Lhasa and also in Shiga-tse.

ར་སྒོག་ *ra-sgog* a species of garlic: ར་སྒོག་མོ་ བས་གུང་སེལ་རྩིང་སྐུ་མོ་མོ་མོ་མོ་མོ་.

ར་སྒྲེང་ *Ra-sgreñ* also written as ར་སྒྲེང་, an ancient monastery of Tibet founded by Hbrom-ston-pa in the beginning of the 11th century A.D.: རྩུང་ར་སྒྲེང་ཞེས་པ་བུ་ལུ་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་ the miraculous monastery called Radeng in the north of Tibet (*Rtsi.*).

ར་ཆོད་ *ra-chod* = ར་ག་ཆོད་ definite arrangements, settlement of an affair (*D.R.*).

‡ ར་ཏི་གུབ་ཏ་ *Ra-ti gup-ta* n. of an Indian Buddhists sage (*K. dun. 55*).

ར་མདར I: *ra-mdah* or ར་མདར་པ་ *ra-mdah-pa* 1. = རྩ་ *zla* or རྒྱལ་མ་ *grogs* friend, companion, assistant, helper. 2. = རོགས་རམ་ *rog-sram* help, assistance: ར་མདར་པ་ལ་ *ra-mdah* *htshol-wa* (*Nag.* 35) to seek help, to ask for aid. ར་མདེགས་པ་ *ra-hdeg-s-pa* or ར་མདེན་པ་ *ra-hdren-pa* to help, to assist (*Sch.*).

ར་མདར II: pursuing one who is running away, chasing.

ར་སྒྲ་ *ra-sdoñ* the weeping willow.

† ར་དྲ་ *ra-dha* ordinarily called *Rada* a province near Bañgala (Bengal): ར་དྲའི་ཡུལ་ རུ་རེ་ཞིག་མུ་ཞིག་སྐྱེན་ཆད། བསམ་ཅད་སངས་རྒྱལ་གྱི་བརྒྱན་པ་བྱུགས་ once there was a break in the continuity of the Tirthika religion, for everyone in Rada embraced the religion of Buddha (*K. dun.* 14).

ར་འདྲ་ *ra-hdra* a kind of stone or mineral substance: ར་འདྲ་ས་རུས་ནད་མེག་ནད་སྐྱེན་པ་ཡན།.

ར་སྒྲ་ *ra-sna* 1. n. of a medicinal herb. (*Vai-sñ.*). 2. = སྒྲོན་ཤིང་ *sgron-ñin* fir-tree.

ར་སྒྲོད་པ་ *ra-sprod-pa* to verify, to prove.

ར་སྒྲོད་པ་ *ra-phrod-pa* found correct, proved proof, verification.

ར་བ་ *ra-wa* = རྒྱལ་མ་རི་ *lcags-ri* རྒྱལ་མ་རི་ རྒྱལ་མ་རི་ 1. [a basin for water round the root of a tree] *S.* (*A. K.* 1-2). 2. enclosure, fence, enclosed wall, frq., esp. in *W.*, also the space in a fence, wall etc., རྒྱལ་མ་རི་པ་ *yard*, court-yard, pen, fold, etc.; ར་བས་སྒྲོད་པ་ to enclose with a fence; རྒྱལ་མ་རི་པ་ *smug-mahi* *ra-wa* bamboo-fence, bamboo-hedge, etc.; རིང་གི་པ་ *wooden fence*, fence of boards; རྩ་མ་རི་པ་ *thorn hedge*, thorn fence; རྒྱལ་མ་རི་པ་ or རྒྱལ་མ་རི་པ་ རྒྱལ་མ་རི་པ་ *an open ground* with bushes or trees here and there enclosed by a fence, a park; རྒྱལ་མ་རི་པ་ *a yard* or open space before a court of justice where

culprits are punished, acc. to *Jä.* a place of execution; རྒྱལ་མ་རི་པ་ *leañ-ra* a grove of trees, willow, poplar, etc. རྩ་མ་ (1) stone wall enclosure. (2) circle of dancers. རྩ་མ་པ་ *prison-enclosure* or jail-house; རྒྱལ་མ་ *sheep-cot*, sheep-fold.

† ར་བ་ཏི་ *Ra-wa-ti* n. of a Kashmirian Buddhist monk who is said to have possessed miraculous powers and foreknowledge (*Khrid.* 73).

ར་བ་སྒྲོད་ *Ra-wa stod* n. of a small monastery situated in the upland tract of རྩ་མ་རི་ *Ñe-thang* near Lhasa, where Lama *Kloñ-rdol Rin-po-che* resided for a long time (*Loñ.* 3, 3).

† ར་མ་ *ra-ma* 1. ར་མ་མཁའ་ *goat*, she-goat: ར་མ་མཁའ་ *goats* and sheep. 2. as metaph. mixture, medley of, *e.g.*, when both རྩ་མ་པ་ and རྩ་མ་པ་ characters are carelessly used in writing a letter or anything else.

† ར་མ་གཡུར་ *ra-ma ga-bur* རྩ་མ་, རྩ་མ་, རྩ་མ་ *a species of fragrant grass* [a species of mountain-palm, the date tree] *S.*

Syn. རྩ་མ་མཁའ་ *lha-skyes*; རྩ་མ་ *se-re* or རྩ་མ་ *sau-ra*; རྩ་མ་མཁའ་པ་ *cin-tu dri-bzañ-lan*; རྩ་མ་ *hbra-go*; རྩ་མ་མཁའ་ *gnas-can*; རྩ་མ་ *tā-lī*; རྩ་མ་ *kha-dsu ri*; རྩ་མ་མཁའ་ *rtswa-yi cin*; རྩ་མ་མཁའ་ *hphreñ-wahi rtsa*; རྩ་མ་མཁའ་ *sa-yi rtsa*; རྩ་མ་མཁའ་ *ça-çya rtsa*; རྩ་མ་མཁའ་ *gshon-nu* (*Mñon.*).

† ར་མེ་གཡུར་ *Ra-me çwa-ra* = རྩ་མ་མཁའ་པ་ རྩ་མ་ རྩ་མ་མཁའ་, described as རྩ་མ་མཁའ་པ་མཁའ་པ་མཁའ་ *a holy place* situated near the island of *Lañka* (Ceylon) (*Dus-ye.* 38).

ར་མེད་ *ra-med* infallible, certain, sure; = རྩ་མ་མཁའ་ *lhad-med* without alloy, or free from any foreign bodies or impurities.

ར་མོ་ཅེ་ *Ra-mo-che* n. of the sanctuary built on a plain in the north quarter of Lhasa by

the Chinese wife of king *Sroñ-btsan sgam-po* in about 633 A.D. and containing the image of Akshobya Buddha which was carried from Nepal under the orders of *Sroñ-btsan sgam-po*'s Nepalese wife, the daughter of king *Ams'u Varman*.

ར་མོ་ཤ *ra-mo-cha* མུ་རྒྱུ་རྩེ་ a hornet.

ར་བཟི་བ་ *ra-bzi-wa* in C.=to be drunk,
get intoxicated.

रा.ये.सिंद. *ra-yi cih* चगर; गन्धकाष्ठ a species of sandal wood, a fragrant wood.

रायिग *ra-yig* रकार, रेफ the letter *r* when surmounting another letter is so called. रायिग वातिशय द्विरेफ = श्रुदभ a name for the bee on account of its horns, resembling the double नर *na-ro* (Yig. k.).

ར་རྩིགས་ཁང་པ *Ra-rtsigs khañ-pa* n. of a castle in Tibet in which Atis'a was at one time accommodated when travelling in Tibet: ར་རྩིགས་ཁང་པ་ནེས་བྱ་བར་བཞུགས་ཏེ (*A. 93*).

ར་རི *ra-ri* 1. a term for fault, defilement and dirt (i.e., སྒོན *škyon*, དྲི་མ *dri-ma*, དྲེག་པ *dreg-pa*); ར་རི་མེད་པ *ra-ri med-pa* faultless, stainless. 2. acc. to *Sch.*: neither high nor low.

੨. ਰੇਸ਼ *ra-res* = ਰੇਸ਼ ਮੋਸ਼ *res-mos* one by one; by turns.

ར་རོ *ra-ro* 1. intoxication, drunkenness.
 2. intoxicated (*Sch.*): ར་རོ་དང་པོ་བཞག་མེད་པ་ the
 first stage of drunkenness makes one devoid
 of the senses, shameless; ར་རོ་གཉིས་པ་གྲུང་པོ་ཆེ་
 གྲུན་གདང་འདྲ་ drunkenness in the second stage
 resembles a furious elephant; ར་རོ་གསུམ་པ་གེ་
 རི་འདྲ་ the end (of it) resembles a corpse.
 ར་རོ་བ་ *ra-ro-wa* in *W.* to be intoxicated,
 drunk. ར་རོ་བར་བྱེད་པ་ *ra-ro-war byed-pa* to make
 drunk (*Dzl.*); ར་རོ་བ་ལས་སངས་ཏི་ having come
 to one's self again after a drunken fit,
 being sober again (*Jä.*).

ར་ལུ་ *Ra-luñ* n. of a village two days' journey east from Gyang-tse in Tsang where the Buddhist Saint *Hgro mgon Gtsañ-pa Rgya ras* founded the monastery of *Ralúñ* (*Loñ.* ३, 28).

ར་ལུལ་ *ra-cul* the remnants or traces of an old pen or enclosure.

ར་ས *Ra-sa* lit. goat's-land; the ancient name of Lhasa which, since the famous image of Buddha was brought from China and kept there, became converted into Lhasa, the letter *Ra* (ར) being naturally changed into *Lha* ལ which signifies a divine being, i.e., Buddha.

ར་ས་འབྲུག་སྐྱོང་ *Ra-sa hphrul-snañ* (the miraculous temple of Rasa) old n. of the great temple of Buddha now called the Chokhang or Kinkhording རྒྱུལ་འཁོར་ཐེང་ at Lhasa built by king *Sroñ-btan sgam-po* at the request of his Nepalese wife. The historical image of Buddha in this temple representing him as a prince, which is said to have been taken from Magadha by the Chinese about the first century B.C., was presented by emperor Thaijung T'ai-tsung to his daughter who was married to king *Sroñ-btsan sgam-po*. The princess kept it in the temple of Ramochhe but in the 10th century it was transferred to this temple. The spot on which this temple was built being found auspicious by astrology was selected for a site by the Nepalese princess, but being a low place it was raised with earth carried it is said, by goats, hence its name ར་ས་ *Ra-sa*.

† र.स.प.क. *ra-sa ya-na* रसायन chemical preparation of mercury for medicinal purposes (*Sman.*).

† र्मा *rā-ma* n. of an insect (*K. g.* ३, 462).

‡ རྩྱ་ཁྲ་ *rā-dsā-ka* = རྩྱ་ཁྲ་ *ice tongue* (mystic) (*K. g. 18, 26*).

‡ རྩྱ་མ་རི *Rā-sa-ri* n. of an ancient city in Sind in India (*S. Lam. 35*).

‡ རྩྱ་ཁུ *rā-hu* = རྩྱ་ཁུ་ the planet Rāhu.

རྩྱ་ *rwa* རྩྱ་ 1. also རྩྱ་ཙ་ *rwa-co*, horn of yak, cow, etc. 2. met. a mountain peak: རྩྱ་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་ *Rwa mñam-par gyur-pa sheṣ-bya-waḥi ri* (the mountain of equal and even peaks), n. of a mountain in the fabulous continent of Uttara Kuru (*K. d. 1, 301*). རྩྱ་གཟུགས་པ་ *Rwa gsum-pa* n. of a three-peaked mountain said to be situated five hundred *yojana* beyond the south of the mountains which border the southern ocean; on its side is the kingdom of the lord of death (*K. d. 1, 277*). 3. sting, e.g., of the scorpion. རྩྱ་གཞུ་ཅན་ or རྩྱ་གཞུ་འཛོན་ one holding or using a bow made of horn.

རྩྱ་ཅན་ *rwa-can* 1. རྩྱ་ཅན་ horned animals, like cow, buffalo, antelope, stag, etc. 2. རྩྱ་ཅན་ a species of conch shell which has horny projections or thorns (*Mñon.*).

རྩྱ་དགའ་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ *rwa-dwags mñah-gsum* an abbreviation of རྩྱ་གླེང་ *Rwa-sgreñ*, དགའ་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ *Dwags-po* and མཉམ་པར་གྱུར་པ་ *Mñah-riṣ*. Also abbrev. of རྩྱ་བཀྲོད་ *Rwa-wa stod*, རྩྱ་བཀྲོད་ *Rwa-wa smād*, དགའ་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ *Dwags-po*, and མཉམ་པར་གྱུར་པ་ *Mñah-riṣ grwa-tshañ* the four sections of the monastic college in Tashi-lhunpo (*Loñ. 1, 13*).

རྩྱ་ཅན་ *rwa-tshwa* a kind of mineral salt resembling རྩྱ་ཅན་ *ra-ru phye-ma*: རྩྱ་ཅན་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ *ra-ru phye-ma*.

‡ རྩྱ་ཁྲ་ *rak-ta* 1. as met. = blood, red. 2. saffron, minium, cinnabar (*Mil.*).

རྩྱ་ *rag* 1. sbst. v. རྩྱ་ཁྲ་ brass. རྩྱ་ཁྲ་ brass wire; རྩྱ་ཁྲ་ a brass trumpet: རྩྱ་ཁྲ་

འདི་ཡང་ལྷ་བཙུན་པའི་བྱུགས་ཀྱིས་ཤེས་ the brass trumpet was also an invention of *Lha-btsun-pi* (*A. 75*). རྩྱ་ཁྲ་ *rag-hgag* = རྩྱ་ཁྲ་ or རྩྱ་ཁྲ་ a small brass plate; རྩྱ་ཁྲ་ *rag-stegs* a small brass-tray on which tea-cups are placed when tea is served (*Rtsii.*). རྩྱ་ཁྲ་ *rag-duñ* (also called ལྷ་པར་གྱུར་པའི་རྩྱ་ཁྲ་ *lo-pan spyan-hdren gyi-duñ*) long brass-trumpets resembling a telescope in shape and size (*A. 75*). 2. subject, subservient, dependent: རྩྱ་ཁྲ་ལྷ་པར་གྱུར་པའི་རྩྱ་ཁྲ་. In *W.* for རྩྱ་ཁྲ་ རྩྱ་ཁྲ་ *dregs-pa-can* proud, haughty, and also for རྩྱ་ཁྲ་ glorious, splendid.

རྩྱ་ཁྲ་ཤིང་ *rag-chuñ* ཤིང་ རྩྱ་ཁྲ་ the olive tree.

Syn. རྩྱ་ཁྲ་ *ko-le*; རྩྱ་ཁྲ་ *skyur-ñiñ* (*Mñon.*).

རྩྱ་ཁྲ་ *rag-rdo* a mineral substance རྩྱ་ཁྲ་ རྩྱ་ཁྲ་ *Rag-rdo* cures eye disease and removes dimness of vision.

རྩྱ་པ་ *rag-pa* 1. vb. *W.* for རྩྱ་པ་ to touch, feel, and in a more generalized sense = རྩྱ་པ་ to perceive, to scent, taste, hear, see. 2. adj. dark-russet, brownish, of horses, rocks, etc. (*Jä.*).

རྩྱ་པ་ཐང་ལྷུང་ *rag-pa thañ-shum* one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon. 38*).

རྩྱ་མ་ *Rag-ma* n. of a village in Tibet mentioned in *Mil.*

རྩྱ་ཅན་ *rag-tse* stone in fruits in *W.* (*Jä.*).

རྩྱ་ལུས་པ་ *rag-lus-pa* = རྩྱ་ལུས་པ་ adj. dependent on: as vb. རྩྱ་ལུས་པ་ to depend on: མངས་ཀྱིས་བྱུགས་པའི་རྩྱ་ལུས་ the doctrine of Buddha is dependent on the Buddhist clergy; རྩྱ་ལུས་པ་ལྷ་པར་གྱུར་པའི་རྩྱ་ལུས་ that depends on your strength (*Mil.*); རྩྱ་ལུས་པ་ལྷ་པར་གྱུར་པའི་རྩྱ་ལུས་ breathing depends on the soul; རྩྱ་ལུས་པ་ལྷ་པར་གྱུར་པའི་རྩྱ་ལུས་ as they depend on others for their living; རྩྱ་ལུས་པ་ལྷ་པར་གྱུར་པའི་རྩྱ་ལུས་ dependent on co-ordinate influence (*Yig. 18*).

† **རག་ག** *rag-ṣa* or *rakṣa* 1. *बड़ाच* berries which are used for beads of rosary: *རྒྱལ་གཏོན་འཛོམས་* is a protection against frightful deities. *རྒྱ་པོའི་འབྲེང་བ་ drag-pohi hphreñ-wa* a rosary made of this fruit sacred to the god Rudra. 2. *རག་ག Rag-ṣa* *تورک* a Turk or Tartar.

རག་ཤི rag-ṣi 1. n. of a country and its people. 2. spirit, or liquor, that is distilled from the *Mowah* flowers.

རགས *rags* 1. dam, mole, dike, embankment; also *རྩ་རགས* and *རྩ་མོན*. *རགས་མཛེད་པས་ད་ལྟ་ཡང་ལྟ་ཏེ་བཅུ་ལྷན་ (A. 90)* having constructed the embankment, it is still called *Lha-Je Rag*. 2. any construction of similar shape; *ལག་རགས* (also) *ལག་ར* intrenchment, breast-work; *ཕུག་རགས* stack, rick of straw; *ཤིང་རགས* stack of wood (*Jä.*).

རགས་པ I: 1. *rags-pa* *खल*, opp. of *ཐུག་* or *ཞིབ་* *खल*; coarse, thick, rough, unrefined: *ལུས་ཀྱི་རྩ་པ་ལྷན་རགས་རྩ་པས་* the more delicate and the coarser component parts of the body; *རགས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་* reckoned roughly; *རགས་རྩ་པ་* by a rough estimate; *རགས་པའི་མི་རྟག་པ་* *དང་ལྷན་པའི་མི་རྟག་པ་* the perishableness of the corporeal mass and of the subtle parts; *ཡན་ལག་རགས་པ་* *खल्लान्* grosser parts or visible limbs; of Buddhas it is said that they appear *རགས་པའི་ཚུལ་གྱིས་* bodily. 2. to work, mould, form, sketch, etc., roughly.

རགས་པ II: few, short: *སྔ་མའི་བྱང་ཚུལ་* *རགས་ཅོམ་བཤད་པ་ལ་* to give a brief account of the origin of the different ones; *དཔོན་གཞིག་རགས་པ་འཕྲིད་གནད་འདྲིན་དུ་* for inviting a few including master and servants (*A. 127*). *རགས་རིམ་ཅོམ་ཞིག་ rags-rim tsam-shig = ཅོམ་* a few principal ones: *ཡོན་ཏན་རགས་རིམ་ཅོམ་ཞིག་གསུངས་པ་འོ་* he described a few of his chief talents or qualities (*A. 16*).

རང་ *rañ*, *རང་ཉིད་ rañ-ñid* *स्व*, *आत्म*, *निज*; *རང་གི་* *निज*, *स्वयं*; 1. ourself, one's self, self: *མ་རིག་པའི་དབང་གིས་ཕུགས་ནི་རང་ཁོ་ན་ལུང་བར་བྱས་སོ་ (Hbrom. 11, 120)* by ignorance (*Avidyā*) one's own future, of itself was destroyed; *རང་གི་ཕྱོགས་* *स्वपक्ष* one's party or side; *རང་འདུལ་* self evolved; *རང་བྱུང་ rañ-byuñ* self-sprung, very freq.; *རང་འབྱུང་ rañ-hbyuñ* one's own accord: *ང་རང་འབྱུང་མཛེད་པ་ལ་འགྲོ་བ་* I shall go to the worship of my own accord (*A. 7*). *རང་གི་ཉེས་ལྟེན་ལ་ཞུའི་ཅེས་ཀྱག་ལ་འགྲོ་བ་* let us two go together for our heart's satisfaction (*Rdsa. 17*). In colloq. *རང་* is generally added to all the personal pron. without any reflective meaning; thus, *ང་རང་* and *ཁོ་རང་* are much more commonly used than merely *ང་* and *ཁོ་* indicating in C. simply "I" and "he." Again *རང་* alone may stand for the pronoun I, etc.; *རང་ཅག་*, *རང་ནམས་* plur.; *རང་གི་* my, thy, etc. Other examples: *རྒྱུ་མ་དེ་རང་གི་ལུས་ལ་ཆགས་པས་* that wife fond of herself, in love with herself (*D.R.*); *དེས་རང་གི་མ་ཡིན་པར་རིག་ནས་* he perceiving that it was his own mother; *རང་ལ་རང་གིས་སྒྲ་བཅད་དེ་* shaving one's own head (*Dzl.*); *རང་ལས་ངན་པ་* worse than self; *རང་ལས་ཆེ་བ་* greater than one's self; *རང་ལ་བྱ་མེད་ན་* if a man has no son of his own (*Mil.*). In compounds; *རང་སྤྲུལ་* one's own soul; *རང་རིག་* *རང་གསལ་* *རང་བཤེས་གསུམ་* one's own intelligence, perception and happiness; *རང་སྟོག་རང་གིས་གཙོ་ད་ rañ-srog rañ-gis-gcod* you will take your own life (*Glr.*). 2. just, exactly, precisely, merely, the very: *དེ་རང་* the very same; *དེ་རང་ཡིན་* exactly so! it is just so! *ལྔ་མོ་རང་ sñā-mo-rañ* quite early in the morning (*Mil.*); *ང་དང་ལྷན་པ་རང་གིས་* by the mere meeting with me (*Mil.*); *མི་རང་* just a person, a person travelling all alone; *མོ་རང་* she, she alone; also, an unmarried woman. *རང་གི་ངོ་བོ་ rañ-gi ño-wo* *स्वरूप* one's own nature, constitution or inner shape.

རང་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ *rañ-rkya-thub* one who is so learned, clever or skilled that he needs no help or advice or instruction from another party: རྩམས་ལེན་རང་རྒྱུ་ལྟ་བུ་དེས་སུ་ལྟན་པར་བཅད་པ་དེ་ཡིན། (*Khrid.* 153).

རང་རྒྱུ་ *rañ-skyur* also written རང་བརྒྱུ་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ (*K. g.* 3, 47).

རང་རྒྱུ་ *rañ-skyed* = རེག་རྟེན་ *hjig-rten* or གནས་རྟེན་ *gnas-rten* (*Mñon.*) as met. = the world.

རང་རྒྱུ་ *rañ-skyes* 1. ལྷན་ལྷན་ extraction, race, family. 2. ལྷན་ལྷན་ = as met. ལྷན་ལྷན་ blood.

རང་ཁ་ *rañ-kha* resp. རང་ལམ་ lit. one's own face, one's own promise or word.

རང་ཁོང་ས་ *rañ-khoñs* or རང་ཁྱུང་ one's own jurisdiction, country, territory.

རང་ག་བ་ *rañ-ga-wa* = རྩན་དག་མེད་པ་ or བཅད་སྟོམས་ *tañ-sñoms* purposeless, indifferent, without any object in view.

རང་གི་རྩེད་པ་ *rañ-gir byed-pa* རྩེད་པ་ to own, to make it one's own, to accept; to take in.

རང་གྲུབ་ *rañ-grub* natural, not artificial or produced by men, self-evolved or formed.

རང་དགའ་པ་ *rañ-dgah-pa* an unmarried man (*Sch.*). རང་དགའ་པ་ *rañ-dgah-wa* free, independent. རང་དགའ་མ་ *rañ-dgah-ma* = ཁྱིམ་བདག་མ་ (*Mñon.*) a house-wife.

རང་རྒྱལ་ *rañ-rgyal* 1. = རང་ས་སངས་རྒྱལ་ *rañs-sañs-rgyas*. 2. རང་རྒྱལ་གྱིས་འགྲོ་བ་ *rañ-rgyal gyis hgro-wa* to live after one's own option or pleasure (*Sch.*). Self-will(ed), obstinacy.

རང་རྒྱུད་ *rañ-rgyud* ལྷན་ལྷན་ [self-reliant] S. = རང་རང་གི་རྒྱུད་པ་ *rañ-rañ-gi rgyud-pa* individual temperament, independence.

རང་ཅ་ *rañ-cha* = རང་རང་གི་ཅ་ one's own share, portion or side (*Yasel.* 41).

རང་རྩོམས་ཀྱིས་བཅོད་ *rañ-stobs-kyis bgrod* as a met. = རྩོམས་ཀྱིས་ (*Mñon.*) infantry, foot

soldier. རང་རྩོམས་གཤེན་རབ་ *rañ-stobs gcen-rab* = རང་རྒྱལ་ a class of Bon who aim at resembling Buddhist Pra'yeka Buddhas.

རང་འཐག་ *rañ-hthag* mill, water-mill; also = རང་མ་ flour pounded in a water-mill. རང་ཐག་བཅད་པ་ *rañ-thag bcad-pa* self-settling, one who does not consult another in any work but decides himself.

རང་མཐོང་ *rañ-mthoñ* pride, self-complacency, self-sufficiency: རང་མཐོང་མ་བྱེད་ be not self-sufficient; རང་མཐོང་ཆེ་བ་ལྷན་པ་ལྟ་བུ་ pride, self-sufficiency is a bad omen.

རང་རྩན་ *rañ-don* one's own affairs, one's own profit, self interest; རང་རྩན་བྱེད་པ་ to look to one's own advantage, to be selfish.

རང་འཕྲོད་ *rañ-hdod* ལྷན་ལྷན་ doing according to one's own wishes, selfishness, v. རང་རྩམ་ *rañ-rtsis*. རང་འཕྲོད་པ་ self-willed; also ལྷན་ལྷན་ a libertine; རང་འཕྲོད་མ་ ལྷན་ལྷན་ a woman that acts freely according to her own wish.

རང་ནང་ ལྷན་ལྷན་ innerself, the mind.

རང་པོ་ *rañ-po* = རོ་རང་ *pho-rañ* a celibate, an unmarried man.

རང་བབས་ *rañ-babṣ* = as it occurs to one's self.

+ རང་བྱུང་ཆུད་པ་ *rañ-byan chud-pa* = རྩོམས་རང་དབང་བྱུང་བ་.

རང་བྱུང་ *rañ-bu*, 1. *Cs.* single, alone; རང་བྱུང་ *rañ-bur* adv. singly, alone, without a consort. 2. *Cs.*: a single life. 3. acc. to *Schtr.* one's own child.

རང་བྱུང་ *rañ-byuñ* also རང་བྱུང་ལྷན་ལྷན་ also རང་བྱུང་ཆེད་པ་ ལྷན་ལྷན་ an epithet of Brahmā (*Mñon.*); v. also རང་ supra. རང་བྱུང་རྩོམ་ *rañ-byuñ rdo-rje* n. of the 3rd Karma-pa hierarch (*Deb.* 45).

རང་བྱུང་ *rañ-byus* = རང་གི་རྩན་ *rañ-gi-don* self-interest: རང་བྱུང་མི་ཤེས་གཞན་བྱུང་བཞག་ན་ལྷན་ (*Rdsa.* 25) understanding one's own worth it

established custom or law; a reformer: མཐོང་ཚམ་སྤྱ་ཡང་རང་བཟོ་དང་ཐོ་ཚོད་ཀྱིས་ས་ཁམ་གྱི་ཡོན་ཏན་ (*Khrid.* 51). 2. self-determination opp. to a punctilious adhering to tradition (*Jä.*). རང་བཟོ་རྒྱུ་བ་ *rañ-bzor smra-wa* = རྩོད་རྒྱུ་བ་ *rdsan-smra-wa* to speak falsely, to lie.

རང་རིག *rañ-rig* ལྷན་པོ་ལྟར་ natural intelligence; consciousness, self-cognition.

རང་རིགས་ *rañ-rigs* ལྷན་པོ་ a kinsman.

རང་རེ *rañ-re* 1. each, each respectively: རང་རེ་ལྟར་ལག་རང་རེས་བཟུང་ each may lead himself, may be his own guide. Also རང་རང་ = each. 2. we: རང་རེ་ལྟོ་རྩེ་ན་ *rañ-reb̄s sgo-druñ-na* at our own door (*Mil.*); རང་རེ་རྣམས་ we ourselves, one and all. 3. polite way of address = you.

རང་ལས་ཐད་ *rañ-las-tha-dag* different from self.

རང་གཤིས་ *rañ-gcis* = རང་བཞིན་ or རོ་པོ་ *ho-wo*; in colloq. = རྒྱུད་དག *rgyud-dag* (*Yig.* 28).

རང་ལྷགས་ལ་ *rañ-cugs-la* of itself, spontaneous; རང་ལྷགས་ཀྱིས་ spontaneously.

རང་ས་ *rañ-sa* or རང་སོ་ *rañ-so* one's own place: རང་ས་འཛོན་པ་ or རང་སོ་བཟུང་བ་ to maintain one's own place or station; རང་སར་ or རང་སོར་བཞག་པ་ to leave (a thing) in its own place, fig. = to leave undecided, to let the matter alone (*Mil.*). རང་སར་ *rañ-sar* 1. unto one's own place or position, བསམས་ཅད་ རང་སར་གྱིས་ *thams-cad rañ-sar-gyes* all proceeded to their own places (*Hbrom.* 17, 19). 2. = རང་ལྷགས་ཀྱིས་ spontaneously: བསམས་ཅད་འཕྲེང་ཞིང་རང་སར་མཆི་མ་འབྱིན་ all out of feeling spontaneously shed tears (*A.* 15).

རང་སངས་ཀྱས་ *Rañ-saṅs-rgyas* རྣམ་པོ་མ་བྱུང་ Pra-tyeka Buddha, i.e., a Buddha who has obtained perfection by his own exertions, and by concentration of the mind, but who does not gain enlightenment by promoting the welfare of other beings.

This class of Buddhist saints is of two kinds:—(1) བསེ་རུ་ལྟ་བུ་ *bse-ru lta-bu* ལམ་གྱི་འཕྲིན་ལྷན་པ་; (2) རྩོད་པ་དང་ལྟོད་ *tshogs-dañ-spyod* བརྒྱུ་ལུ་འཕྲིན་ལྷན་པ་.

Syn. རང་བྱུང་ལྟ་བུ་ *rañ-byañ-chub*; བསེ་རུ་ལྟ་བུ་བ་ *bse-ruhi rgyal-wa*; རྩོད་པ་སངས་ཀྱས་ *ñe-tshehi saṅs-rgyas*; རྩོད་པ་ལྟོས་པ་ *rten-hbrel-bsgom*; རང་ཞི་རྩོད་ཀྱི་ལྟོས་ *rañ-shi don-gñer*; རྩོད་ཀྱི་ལྟོས་ *rkyen-gcig-rtogs*; རང་ལྟ་བུ་ *rañ-rgyal* (*Mñon*).

རང་བྱུང་ *rañ-wa* pf. རངས་ *rañs*, = དགའ་བ་ or མཁུ་བ་, to be delighted, cheerful, joyous; to rejoice: སེམས་མི་རངས་པར་ discontented, ཡིད་རང་བ་ *yiḍ-rañ-wa* or ཡི་རང་བ་ rejoicing, delight; ཡིད་མ་རངས་ཤིང་མི་མཁུ་བར་གྱུར་ཏེ་ having been very much dissatisfied; མ་རངས་བཞིན་ཏེ་ unwillingly, reluctantly.

རངས་པ་ *rañs-pa* 1. ལྷན་པོ་ rapture, ecstasy, ravishment (*Mñon*). 2. in རྩོད་རངས་པར་ for རོ་པོ་དང་སྤྱི་ལོ་ལྟ་བུ་ early in the morning.

རྩ་རངས་པོ་ *rañs-po* 1. = རྩ་མ་ *tshañ-ma* all, whole, entire. 2. acc. to *Sch.*: rough, raw, unpolished.

རྩ་རྩ་ལྟ་ *ra-ñā-dsa-ka* as met. = ཀྲ་བ་ *ku-wa* ལྷན་པོ་ a gourd (*Mñon*).

རད་པ་ *rad-pa* in *W.* for བྱུང་པ་ *bgrad-pa*.

རད་རོད་ *rad-rod* 1. v. རོད་པོ་ *rod-po*. 2. uneven, any uneven place containing ditches, &c.

རན་ *ran* = རྩ་ *rtsa* a kind of grass (*K. du.* 3, 346); said to be shave-grass, *Equisetum arvense* (*Jä.*).

རན་པ་ *ran-pa* རན་མ་ མི་མཚན་, མཚན་ 1. to be the time or right moment for anything, to be proper, just right, even; adv. རན་པར་ moderately, རན་པར་སྟོ་ *ran-par-sro* warm yourself moderately, རྩོད་པར་ལྟོ་ *rad-tshod ran-par za-wa* to eat moderately; རྩོད་པར་ལྟོ་ རན་པར་

རབ་བྱེད *rab-byed* प्रकरण, वृत्तान्त dissertation, description. *རབ་བྱེད་ཀྱི་ཁོ་སྤྱོད་ཀྱི་ཁོ་སྤྱོད་* habit, custom.

རབ་ལྷས *rab-sprag* = *རབ་ཏུ་བརྒྱན་* *rab-tu brgyan* or *ཤིན་ཏུ་མཛོམས་* *gin-tu mdse*s well-adorned, very handsome: *རྒྱན་ཆ་ལྔ་ཚེས་ཀྱིས་རབ་ལྷས་* adorned with different sorts of ornaments (*A.* 4).

རབ་དཔེན་པ *rab-dben-pa* प्रविवेक spiritual turn of mind, retiring mind; retirement.

རབ་འབྱམས *rab-hbyams* प्रसर deeply read, profound scholarship. *རབ་འབྱམས་པ་* *rab-hbyams-pa* a diploma resembling in a manner the degree of Doctor of Divinity which the Buddhist priesthood confers on monk students of sacred literature (*Rtsii.*); *རབ་འབྱམས་ཀྱི་མཚན་* *rab-hbyams rgya-mtsho* a degree of divinity in the Buddhist church (*Bon. ch. 10*).

རབ་འཕྱོར *rab-hbyor* and *རབ་འཕྱོར་ཆེན་པ་* *rab-hbyor chen-pa* अनुति, महासुभूति, the disciples of Buddha who were astute in asking questions of him for the elucidation of doubtful points, etc. They are generally the inquirers who provoke Buddha's discourses (*K. g. 5, 119*).

རབ་ཐུར *rab-sbyar* प्रबन्ध; anything put together, a composition.

རབ་ཐྱོར *rab-sbyor* प्रतियोग, पृथोग coincidence; also co-operation, application.

རབ་འཛོམས་ *Rab-hjoms* प्रमल्लन, प्रमाथी the god of wind; *རབ་འཛོམས་བྱེད་* *Rab-hjoms-byed* महाकाल, the lord of death.

རབ་མང་ *rab-ma*n 1. प्रभूत many, a large number. 2. भूमि as met. the earth.

རབ་འཛོམས་ *rab-hdsag* प्रस्राव as met. = *གཅིན་* *gcin* urine (*Mñon.*).

རབ་ཤི *rab-shi* perfect peace; = *མཛོམས་གནས་* *mtsho-ris-gnas* heaven, also = *དགེ་ལེགས་* *dge-legs* piety and righteousness (*Mñon.*). *རབ་ཤི་ཆོས་* *rab-shi chos* a Sūtra contained in the Kahgyur (*K. d. 5, 179*).

རབ་བཟང་ *rab-bzang* सुमद् the excellent one; n. of an individual; also Buddha in one of his incarnations (*Pag. 302*).

རབ་ཡས་པ *rab-ye* a fabulous great number.

རབ་རིབ་ *rab-rib* also as *མུ་མུ་* *hrab-hrib* तिमिर, तमिस्र mist, dimness, glimmer: *སྐར་མ་རབ་རིབ་* the faint glimmering of a star (*Jä.*). Also = *མུན་པ་* or *མུན་ནག་* and *མི་གསལ་པ་* darkness, dimness, faintness (*Mñon.*). *རབ་རིབ་མེད་པ་* *rab-rib me* free from darkness. *རབ་རིབ་དག་པ་* *rab-rib dag-pa* to get rid of dimness so as to see everything well defined: *འབྲས་ཆན་ལ་རབ་རིབ་དག་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་གྱིས་* (*A. 76*) when the mental darkness vanished in (cooked) rice-food, &c.; *རབ་རིབ་ཆན་གྱི་སྐྱེ་གད་* *rab-rib chän* the cause of darkened combed out hair appearing [in the story related by Atis'a of an old woman who on account of her mental delusion used to see combed-out hair mixed up in her food] (*A. 77*).

རབ་སང་ *rab-sad* or *རབ་ཏུ་ས་པ་* *rab-hu-sa-rab* प्रतिबोध full awakening or understanding.

རབས་ *rab*s race, generation, lineage, succession of family or kings, class of people: *རབས་ཆད་ནས་* the succession having been broken; *རྒྱལ་རབས་* royal family or lineage; *མི་རབས་* *mi-rab*s human race; *ཡ་རབས་* the higher class of people, noblemen; *མ་རབས་* the lower class, *གཤེན་རབས་* fisherman-class; *སྤྱོད་རབས་* hierarchical or lamaic succession; *རྒྱུ་རབས་* genealogy.

རམ་ *Ram* n. of a place in Tibet (*Deb. 9*); a *རམ་པ་* native of Ram; *Sa-dwa*n *Ram-pa*, chief of Ram, is now one of the four *kalons* or state ministers of Lhasa.

རམ་པ་ *ram-pa* in *W.* = quitch-grass (*Jä.*). *རམ་པ་དུག་འབྱེད་* *ram-pa dug-hbyed* a medicinal root which is an antidote against poison.

རམ་བུ *ram-bu* a glee, song, catch, roundel ; **རེགས་པ** *ram-bu hdeg-s-pa* to join in singing, to take part in a song ; **རམ་བུ་བཏོག** *ram-bu bteg* explained as **བྱ་ལེན་གྲོགས་ཁྱེད་མཁན** a helper in a song, a joiner in singing.

འམ་ཚོས *ram-tshos* indigo plant, indigo dye (*Jig. 14*); but. v. འམས *rams*.

+ རམ་གྱིས་ *ram-gyis* = སྐམ་བུམ་ *snam-bum*.

2. joined with such words as རྒྱལ་སྐྱོང་པ་ *ramṣ-giñ* indigo plant; also the wood-apple tree. Syn. རྒྱལ་སྐྱོང་པ་ *groñ-skyes nag-po*; རྒྱལ་སྐྱོང་པ་ *rul-wa-can*; རྒྱལ་སྐྱོང་པ་ *htshed-byed*; རྒྱལ་སྐྱོང་པ་ *ramṣ-kyi-giñ* (*Mñon.*).
 2. joined with such words as རྒྱལ་སྐྱོང་པ་ *drun-ramṣ-pa* is the lowest degree for proficiency in Buddhist literature; རྒྱལ་སྐྱོང་པ་ *=* doctor in mysticism.

†རམ་མ་ *Ram-ma* (रम्य) country between Tipperah and Arrakan in Burma, the ancient Chittagong. The name survives in the modern small town called Ramu.

२२ *ral* is evidently applied from the vb. *རལ་བ* (to tear) to its common signification, as a noun, = a rent, cleft, gorge; *ཕུ་རལ་གཤིས་* *phu-ral gñis* a sloping valley dividing into two parts at its upper end; *རལ་གཟུམ་* a n. of Lahoul on account of its consisting of three valleys.

རལ་ཀ *ral-ka*, v. རལ་གུ *ral-gu*.

རལ་ཀྲུང་ *ral-klun* a fancy name for the river Ganges: རལ་ཀྲུང་རལ་ཀྲུང་བཞིན་ རྩོལ་བ་
མཁྱེན་ *phebs-tshogs kyañ-ral klun-bshin gtshol-
wa mkhyen* your letters may come (unin-
terruptedly) like the flow of the Ganges
(*Yig. k. 19*)

རལ་ཁ་ *ral-kha*, བ. རལ་གྱི *ral-gri*.

རལ་ཁུར་ཅན *ral-khur-can* an epithet of རབ་ཏུག
 རྩལ་ *dbañ-phyug* Is'vara, also= རེང་གེ *señ-gc*
 the lion (*Mñon.*).

རལ་ག *ral-ga* acc. to *Sch.* = ཡལ་ག *yal-ga*.

རལ་གུ *ral-gu* 1. ornaments, precious stones such as turquoise, coral, &c., used in adornment of the hair. 2. diminutive of རལ་ : cleft, chink, fissure.

རལ་གུ་ཅན་ *ral-gu-can* = རྩེ་མ་པ་འབྲུག་པ་ལྟ་བུ་ *kyes-
pa hbrus-phyuñ-wa* an eunuch, a herma-
phrodite who generally is seen wearing
lengthy locks (*Mñon.*).

རལ་གུ་བྱལ *ral-gu-zul* bunches of pearl and coral in strings which the women of Tibet wear as pendants on their locks: མོ་རང་གི་རལ་གུ་བྱལ་ཕུད་ནས་ཕུལ་ she presented me with the jewelled strings from her locks (*A. 102*).

རལ་གྱི *ral-gri* ལུང་ a sword, spear, rapier, hunting knife, dagger: རལ་གྱི་འོ་ *ral-grihi hdab-ma* or ལེ་ blade of a sword; རལ་གྱི་འོ་ *ral-grihi-so* edge of a sword; རལ་གྱི་འོ་བམ་ *ral-grihi çubş* scabbard of a sword; རལ་གྱི་པ་ *ral-gri-pa* acc. to *Cs.* a fighting man; རལ་ཁྱོ་ = རལ་མོ་ sword-edge; རལ་ཁྱོ་སྦྲེད་པ་ *ral-kha sprod-pa* to join blades together, to fight hand to hand (*Jä.*). རལ་གྱི་ཅན་ *ral-gri-can* an epithet of Mañju ghosa, or རེམ་འབྲུང་མ་ *Jam-yang* (*Mñon.*). རལ་གྱི་རྟེ་བའི་རེན་པོ་ཆེ་ *ral-gri ñe-waḥi rin-po-che* ལུང་-འཕུལ་ the enchanted sword considered as a secondary gem of miraculous properties (*K. d. २, 335*). རལ་གྱི་འོ་ཙྰ་ ལུང་ རལ་ཁྱོ་འཛམ་ *ral-gri hdsam* a broad-bladed knife (*Rtsii.*); རལ་གྱི་འོ་བུ་ *ral-grihi bu* = རྒྱུ་ཅན་ *gri-chuñ* a small knife (*Mñon.*); རལ་གྱི་འོ་འབྲུལ་འཕྱོར་ *ral-grihi hkhrol- hkhor* the magical flourish of an enchanted sword (*Mñon.*).

རལ་གྱི་རྒྱ་རྩེ་ *ral-grihi rgyun-hdsin* or རལ་གྱི་གཙུག་ *ral-grihi gñen* = དམག་དཔོན་ *dmag-dpon* a general or commander.

རལ་གྱི་ལོ་མ་ཙན་ *ral-grihi lo-ma-can* sugar-cane plant the leaves of which are sword-like in appearance (*Mñon.*).

རལ་གཅིག་མ་ *Ral-gcig-ma* एकजटौ n. of a goddess in the Buddhist pantheon.

རལ་གཙོད་ *ral-gcod* a meddler, one who interferes in public business and thrusts his opinion in public concerns and acts in a high-handed manner; རལ་གཙོད་བྱེད་པ་ *ral-gcod-byed-pa* to interfere, to meddle: རྒྱ་ལེ་ཁྲིམས་ལ་རལ་གཙོད་མི་བྱ་ནིར་ in the administration of law for the public he should not interfere (*Jig. 35*).

རལ་ལྷང་ *ral-lcan* a weeping willow-tree, but according to *Jä.* a particular willow planted at the birth of a child and under which a lock of the child's hair is buried when it is seven years old in *Ld.*

རལ་པ་ *ral-pa* = སྒྲ་ *skra* ཇཏཱ་ hair, locks of hair, clotted hair, long hair, curls; mane (of the lion). རལ་བའི་གདེངས་ཀྱི་ *ral-wahi gdeñs-ka* = long hair.

རལ་པ་ཙན་ *Ral-pa-can* 1. n. of a Tibetan king who distinguished himself by his devotion to the Buddhist clergy, allowing the lamas to sit on his long pig-tail. 2. ཇཏཱ་འཁོར་ one with clotted hair. 3. n. of a hill-torrent in Kambachen, Nepal. 4. mythological island inhabited by cannibals situated beyond the red-sea (རྒྱ་དམར་པོའི་རྒྱ་མཚོ་) (*K. d. 2 335.*)

རལ་པ་འཛོན་ *Ral-pa-hdsin* ཇཏཱ་ཧཱུ་འཛོན་ a Tantrik Buddhist priest. རལ་པ་འཛོན་པུ་ལྷ་མོ་འཛོན་ an epithet of Mahādeva. རལ་པ་འཛོན་གསུམ་ཙན་ one wearing a number of locks of clotted hair; རལ་པ་ལྷན་ = རལ་པ་འཛོན་ ཇཏཱ་འཁོར་ one having clotted hair. རལ་མེད་ ལ་བོ་འཛི་ (རྒྱ་ལྷ་པོ་) wave, billow.

རལ་བ་ *ral-wa* = དལ་བ་ *dral-wa* and རྩལ་བ་ *hral-wa* to tear; also, to be torn, rent, cleft; also as sbst. = anything torn, such as torn clothes etc.; མཚོན་གྱིས་རལ་བུ་ *mtshon-gyis-ral-bu* lacerated, slashed. cut to pieces by any weapon.

རས་ *ras* कार्पासक, वस्त्र sbst. cotton cloth, cotton: རས་ལུག་ཆེན་ large piece of cotton cloth; རས་ལྷོ་མ་པ་ *ras-shom-pa* strong cotton cloth; ལག་རས་, བྱིས་རས་ handkerchief, napkin, bathing towel; རྩད་རས་ turban or *pagri*; ཀ་ཤི་ཀའི་རས་ *ka-çi hahi ras* Benares muslin. ར་རས་ 1. cotton cloth to tie round the mouth to protect the face from effects of cold. 2. adj. hard snow that will bear a man (*Jä.*). རས་བལ་ *ras-bal* कर्पास raw cotton; རས་རྒྱང་ *ras-rkyan* cotton cloth; རས་སྒྲུང་ *ras-skud* cotton thread; རས་ཁྲུག་ *ras-khug* a small bag made of cotton; རས་ཁྲུ་ *ras-khra* chintz; རས་འགའ་ *ras-hgah* a strong cotton fabric brought from Sikkim; རས་བཅོས་བུ་ *ras-bcos-bu* calico; རས་ཐག་ *ras-thag* bandage, cotton rope; རས་བུ་བས་ *ras-bubs* a whole piece of cotton རས་བྲིས་ inscription on cloths. རས་འབྲས་ *ras-hbras* the cotton fruit: རས་འབྲས་ལྷན་ནད་སྟེན་བར་བྱེད་ the cotton fruit is a cure for nose disease. རས་མ་ *ras-ma* a small piece of cotton, worn-out or old cotton clothes, rags; རས་གཙན་ *ras-gzan* in *C.* a long loose cotton wrapper or shawl which Buddhist monks use particularly during religious services; རས་སྒྲུག་ *ras-slag* a furred garment lined with cotton cloth; རས་ལྷེ་ *ras-lhe* n. of a kind of cotton cloth (*S. kar. 179.*)

རས་པ་ *ras-pa* a person wearing only cotton clothes; *Milaras-pa* was so called from his wearing only cotton clothes or, acc. to his own assertion, a single cotton garment: hence = a Tibetan *sgom-chen* who dresses as an Indian Buddhist ascetic.

Ascetics used to dress in cotton cloth, it being considered luxurious to use woollens and silk raiment.

རས་བལ་ཤིང་ *ras-bal cih* the cotton plant.

Syn. རྒྱ་མཚོའི་མཐའ་ཅན་ *rgya-mtshohi mthah-can*; མཚུ་ཅན་ *mchu-can*; སྒད་བུའི་མེ་རྟག་ཅན་ *srad-buhi me-tog can*; རྩ་ཅན་ *rwa-can*; རྩ་མོང་ཁྱུ་མཚོག་ *drañ-sroñ khyu-mchog* (*Mñon.*).

རས་རོས་ *ras-roṣ* = ཡོ་བྱད་སྒྲ་ཚོགས་ *yo-byad sna-tshogs* different kinds of furniture, utensils, &c.: རས་རོས་ཐམས་ཅད་མཛོད་པར་གསོགས་ཤིང་ having collected different kinds of furniture, utensils, &c. (*D.R.*).

३ *ri* I: or རི་ལོ་ *ri-wo* पर्वत, गिरि, चट्टि, शैल a mountain, a hill. རིར་ *rir* or རི་ལ་ *ri-la* on the mountain; རི་ལོ་རོས་ སྐང་ a mountain slope; རི་ཐང་མཚམས་ལུ་ at the foot of the mountains or hills; རིར་གན་པ་ *rir-gan-pa* one living in close vicinity to a mountain, in *W.*; གངས་རི་ *gañs-ri* snowy mountain, glacier; རགས་རི་ *nags-ri* or རིང་རི་ a hill covered with wood; བྱག་རི་ *brag-ri* a rocky mountain; སྤང་རི་ *spañ-ri* a hill covered with grass (*Jä.*). ལུབ་རི་ *Nub-ri* western mountain prob. Western Ghauts of India. Syn.: རྩ་ར་མ་ནི་ *rtsa-ra ma-ni*; རྩི་མའི་རི་ *phyi-mahi ri*; རྩ་ལྗན་ མ་འཛོན་ (*Mñon.*). གར་རི་ eastern mountain (prob. Eastern Ghauts of India): རྟེན་མའི་རྩ་མོ་ *ñin-mohi rtse-mo*; ཐོག་མའི་རི་ *thog-mahi ri*; རྩ་དགའི་རི་ལ་ *rtse-dgahi ri-wa* (*Mñon.*).

Syn. མི་གཡོ་ *mi-gyo*; མ་འཛོན་ *sa-hdsin*; མ་གཞི་འཛང་ *sa-yshi hchañ*; སྐྱེན་འཛོན་ *sprin-hdsin*; མགྱིན་པ་ཅན་ *mgrin-pa can*; འགྲོ་མེད་ *hgromed*; རྒྱེན་འཕྱུར་ *gyen-hphyur*; སྒོ་མཐོ་མ་ *spo-mtho ma*; མ་སྒྲོབ་ *sa-skyob*; རྩ་སྒྲོབ་ *chu-skyob*; མ་ཕུར་བུ་ *sa-phur-bu*; སྐྱེན་གྱི་མོ་ཅན་ *sprin-gyi so-can* (*Mñon.*).

३. རི་པོ་ལ་ *Ri Potala* 1. the hill on which the palace of the Dalai Lama at Lhasa stands. 2. n. of a mountain in the South of India on which the fancied residence of

Avalokites'vara and the goddess Tāra has been located by the northern Buddhists. Acc. to the Chinese Buddhists this mountain is situated in the island of Puto in the China Sea about hundred miles off Shanghai.

३ II: = ས་ so tooth (mystic) (*K. g. P.*, 26).

རི་ཀ་ལ་ *ri-ka-ṣa* रिकश n. of a flower: རི་རྩར་སྐམས་ལས་སྐྱེས་པའི་མེ་རྟག་གི་ནང་ན་མེ་རྟག་རི་རི་ཀ་ལ་མཚོག་ཏུ་ ལྷུར་པ་རྩར་ (*K. my. P.*, 59).

རི་སྒོད་ *ri-sked* = རིལ་ crystal.

རི་སྐྱེས་མ་ *Ri-skyes-ma* also རིར་སྐྱེས་ or རི་ལ་སྐྱེས་ lit. born in the mountain; གི་རི་ཇཱ་ the daughter of Himalaya, but acc. to Tibetan authors: one of the names of Draupadī the joint wife of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

རི་སྐྱེས་དཀར་མོ་ *Ri-skyes dkar-mo* an epithet of Umā (*Mñon.*).

རི་ཁ་བ་ཅན་ *Ri-kha-wa-can* हिमवान् पर्वत the snow mountains of Himavata.

རི་སྐྱེགས་ *ri-skyegs* v. སྐྱེགས་ *skyegs*.

རི་ཁྱི་ *ri-khyi* = ལྷུར་གི་ *spyañ-ki* hill-dog, wolf (*Mñon.*).

རི་ཁྲོད་ *ri-khrod* पर्वत कन्दर a chain of mountains, group of hills; but most commonly = a recluse's cell or cavern in the hills. རི་ཁྲོད་པ་ *ri-khrod-pa*, often simply རི་ཁྲོད་ “*ri-thö*,” शवर, one who lives in mountain solitudes for the purpose of religious asceticism, meditation, etc.

Syn. ཚོས་སེམས་ཁང་བུ་ *chos-sems khañ-bu*; བསམ་གཏན་ཁང་བུ་ *bsam-gtan khañ-bu*; བདུད་རྩི་ཁང་པ་ *bdud-rtsihi khañ-pa*; ཞི་བའི་གྲོང་ *shi-wahi groñ*; སྒྲིང་པའི་ཁང་པ་ *snīñ-pohi khañ-pa*; རྒྱུ་པའི་གནས་ *sgom-pahi gnas* (*Mñon.*).

རི་འགོམས་ *ri-hgemṣ* n. of *dorje* or thunderbolt which rends hills and mountains asunder.

རི་རྒྱ *ri-rgya* for རི་བྱལ་རྒྱ *ri-bkah rgya* a prohibition to kill wild animals or game in the hills; རི་རྒྱ་རྒྱ་བཟུམ་པ་ *ri-rgya klun-rgya bsdam-pa* ibid.

རི་རྒྱ *ri-rgyal* or རི་རི་རྒྱ་པོ་ *rihi rgyal-po* a very high mountain, the mountain Tise, which is generally called the king of mountains. Also styled: རི་དབང་ལྷན་པོ་ *ri-dbañ lhun-po*; རི་རྒྱ་ལྷན་པོ་ *ri-rgyal lhun-po* (*Yig. k.* 62). In most Tibetan works རི་རབ་ or Sumeru is mentioned as རི་རི་རྒྱ་པོ་ *Rihi Gyalpo*; but names like མི་མཛེད་ཅན་ *mi-mjed-can*, རྩེ་མོ་བརྒྱུ་པ་ *rtse-mo brgya-pa*, ལྷ་ཚོགས་བརྩེགས་ *sna-tshogs-brtsegs* and རིག་ཤགས་འཆར་ *rig-shags hchañ* also occur as kings of mountains in *K. g.* 9, 116.

རི་སྒོག་ *ri-sgog* a species of garlic growing on the mountain slopes of Tibet, hill-garlic (*Mñon.*).

རི་ཅེན་པོ་ལྔ་ *ri chen-po lña* the five great mountains of the western continent of Godaniya are:—རྩ་ལོ་ཏྲན་ *nā-to tana*; རྩ་གཟུམ་པ་ *rwa-gsum-pa*; རྩ་བུ་རི་ཏྲ་བཟུམ་ *nor-buhi rta-babs*; པ་རྩ་བརྒྱུ་པ་ *parba brgya-pa* and རྩ་བུ་པ་ *rtsub-pa*. རི་ཅེན་བཞི་ *ri-chen bshi* the four great mountains of Jambudvīpa are: མ་ན་ད་ར་ *ma na-dā-ra*, འབྲིགས་ཕྱེད་ བེམ་ལ་འབྲུག་ *Vindhya*, མ་ལ་ལ་ མལ་ལ་ *Malaya*, and གངས་ཅན་ ཧི་མ་ལ་པ་ *Himālayā*. རི་ཅེན་པོ་དྲུག་ *ri-chen-po drug* the six great mountains of ལུས་འཕགས་པ་ the eastern continent or Pūrva Videha:—ལོགས་ཅེན་པོ་ *logs chen-po*; རགས་ཀྱི་ཕྱེད་བ་ *nags-kyi phreñ-wa*; མ་བུ་རི་ཚོགས་ *rma-byahi tshogs*; རི་དྭགས་ཀྱི་ཕྱོད་ *ri-dbags kyi-khrod*; རྒྱ་མཚོ་རྒྱུ་རྩ་འགྲོ་ *rgya-mtsho gyen-du hgro*; མིག་གི་ཕྱེད་བ་ *mig-gi phreñ-wa*.

རི་འཛེམས་ *ri-hjoms*= རོག་བརྒྱ་བྱིན་མཚོན་ རྡོ་རྒྱལ་ཕུག་ *a thunder-bolt*. It is stated that in ancient time hills and mountains used to walk and thereby cause immense mischief to all classes of living beings that inhabited this earth. Indra in mercy to them made all

the mountains crippled by hurling down the thunder upon them. The mountain Mina (*Maināka*) is said to have only escaped by plunging itself into the sea (*Mñon.*).

རི་སྟོན་ *ri-stoñ* v. སྟོན་པ་ *stoñ-pa*.

རི་ཐང་མཚམས་ *ri-thañ mtshams* the Terai, the low plain at the foot of a mountain; also n. of a kind of fever difficult to cure, which is generally caught by those who travel in the countries on the confines of the Indian plains and the Himalayas, the Terai fever (*Mñg., ch.* 14).

རི་དྭགས་ *ri-dwags* པམ་ཁུ, རྩ་ཁུ, རྩ་ཁུ་ལྔ་ large game generally of the deer and antelope species. རི་དྭགས་འཛིན་ཕྱེད་ *ri-dwags hchiñ byed* trap or net or strings and ropes laid to catch wild animals= རི་དྭགས་དྲ་བ་ *ri-dwags dra-wa*, རི་དྭགས་འཛིན་ *ri-dbags hdsin*, རྩི་ཐག་ *rñi-thag* (*Mñon.*). རི་དྭགས་ཉི་ལྔ་ཅུ་ལྔ་ *ri-dwags ñi-cu rtsa-lha* n. of the twenty-five wild animals said to be found in the forests of the mountains called སྤྲིན་དྭགས་རྒྱ་བའི་རི་ *sprin-dkar rgyu-wahi ri* and རང་རྩ་རྒྱ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *ñañ-ñur sgra-sgrogs* in Uttara Kuru:—རྩ་མ་པར་བྱ་བའི་བེ་རྩ་; རིན་པོ་ཅེ་རྩ་བུ་ན་གྱིས་བརྒྱན་པའི་ལུས་འཕྲུལ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་དྭགས་; ཀྱུ་རང་ལྔ་རམ་; མ་ཀྱུ་; ར་ཀྱུ་འཛིན་པ་; རིན་ཀྱུ་དགའ་བ་; མམ་ཕུ་བེ་ན་; རྩི་གཡོ་བ་རྩམས་འཛིན་པར་བྱེད་པ་; ཁོར་ལུག་གི་མིག་; ཀར་ཁོ་རི་ལྷོ་བ་; གསེར་གྱི་རྩ་; ལོགས་དངུལ་གྱི་ལོགས་; རྩུང་གི་ལུགས་; རིང་གི་རྩ་བ་ན་རྩུ་བ་; རྩུ་ལྔ་འབབ་པར་ལྷ་བར་བྱེད་པ་; རགས་ཕྱེད་བར་འགྲུང་བ་; བེ་དུ་མའི་ལུས་; ལག་འི་ལོགས་མམ་; ལྷོ་ལྷིང་བ་; བར་ཕྱོད་; གང་ལྔ་རྩ་རྩ་; པགས་པ་ནག་པོ་; རྩི་བའི་འོད་; ལང་ཚོ་ལ་བབ་པ་; རིན་ཀྱུ་འཛེམ་པ་; and དྭགས་པོ་འཛིན་ལྔ་ (*K. d.* 3, 306).

Syn. མ་ལུས་ *sa-lus*; མ་འཛེམ་པ་ *sa-hdres-pa*; བྱི་སྟན་ *khri-sñan* or བྱི་གཏན་ *khri-gñan*; རྩུང་གི་ལྷོག་ *rluñ-gi srog*; ལུགས་པའི་རྩུ་གནས་ *lpags-pahi skye-gnas*; ལུགས་པའི་འབྲུང་གནས་ *lpags-pahi hbyuñ-gnas*; འཕྲོག་ཕྱེད་ *hphrog-byed* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་རང་ག་ *ri-dwags ku-rañ ga* རྩ་རྩུ་ཁུ་ dress.

Syn. ཀའ་ཏེ་ *ka-ta-lē* (कतली); གསེར་མདྲག་ཅན་ *gser-mdog-can*; རི་ཆེན་ལྷགས་པའི་འབྲུང་གནས་ *rin-chen lpags-pahi hbyun-gnas* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་ཕྱོད་ *ri-dwags kri-sna* རྒྱལ་སྐྱེས་ཆུང་གི་ *the black antelope.*

Syn. ཀྱི་ཕྱོད་མར་ *kri-sna sa-ra*; མི་མཛེས་ *mi-mdses*; གཤུང་ནག་ *gshun-nag* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་དབྱུང་པ་ལྷན་སྒྲུབ་པའི་རི་ *Ri-dwags kyi-dgra hdul-wa shes-bya-wahi ri* n. of a mountain in Uttara Kuru (*K. d. २, 303*).

རི་དྭགས་ཀྱི་ཁྲོད་ཅེས་ཐུག་པའི་རི་ *Ri-dwags-kyi khrod-ces bya-wahi ri* n. of a mountain in the continent of Pūrva Videha, the wild animals of which are the following:—བེ་ནེ་ལཱ་ *bai-ne-ya*; རྟེ་འཁོར་གྱི་གྲིབ་མ་ལ་དགའ་བ་ *ñe-hkhor gyi grib-ma la dgah-wa*; བ་ལྷས་པས་འབྲོས་པ་ *ba ltas-pas hbros-pa*; ཀུ་རའ་གྲ་ *ku-rañ-gā*; ལམ་བཟང་པོ་ *lam-bzañ-po*; ཕྱག་དྲག་གྱུ་མྱེས་ *phrag-dog klu-skyes*; བ་ལྷའ་གེ་ན་པ་ *ba-glañ-gi rna-wa*; ལྷའ་པོ་ *lañ-po* *hthun-wa*; བྱིས་པ་མཆོག་ *byis-pa mchog*; གྲིབ་མ་ལ་དགའ་བ་ *grib-ma la dgah-wa*; རི་བོང་ལུག་ *ri-boñ lug*; རྩམ་པའི་ལུག་ *rñha-mohi lus*; མཆུག་མ་ནག་པོ་ *mjug-ma nag-po*; མགོ་དཀར་པོ་ *mgo-dkar-po*; མ་དང་བཅས་པ་ *rma-dañ bcas-pa*; ལྷུ་གྱུ་ལྷེ་ *sprul-gyi lce*; རང་གི་ས་བརྒྱུ་པ་ *rañ-gi sa brgya-pa*; སྒོམ་པ་ *sbom-pa*; ལྷུ་བས་ཀྱི་མགྱིན་པ་ *sbubs-gyi mgrin-pa* (*K. d. २, 338*).

རི་དྭགས་པ་ *ri-dwags-pa* a hunter.

Syn. རྩོན་པ་ *rñon-pa*; རི་དྭགས་མཐར་ཁྱེད་ *ri-dwags mthar-byed*; རི་དྭགས་གསལ་པས་འཛོ་ *ri-dwags gsad-pas htsho*; རི་དྭགས་དབྱུང་ *ri-dwags dgra* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་གནས་ *Ri-dwags-kyi-gnas* རྒྱལ་པོ་ *deer-grove* said to be the site of Sārnath near Benares where Buddha first preached his religion.

རི་དྭགས་མྱེས་མ་ *Ri-dwags skyes-ma* རྒྱལ་པོ་ *n. of one of the Buddha's wives* (*Yig. 18*).

རི་དྭགས་རྒྱལ་པོ་ *ri-dwags rgyal-po* ཕྱུ་རྒྱལ་ *met. the king of brutes, i.e., the lion* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མགོ་ *ri-dwags mgo* རྒྱལ་པོ་ *n. of a lunar mansion, the 5th constellation* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཆང་ *ri-dwags chañ* རྒྱལ་པོ་ *musk.*

Syn. རི་དྭགས་ལྷེ་བ་ *ri-dwags lte-wa*; རི་དྭགས་རྩི་ *ri-dwags rtsi*; ལྷེ་རྩི་ *gla-rtsi* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ལྷེ་བ་ = ལྷེ་རྩི་ རྒྱལ་པོ་ = རི་དྭགས་ལྷེ་བ་ རྒྱལ་པོ་ (*Mñon.*).

རི་དྭགས་སྐྱ་འཛོན་ *ri-dwags sna-hdsin* as met. = ལྷེ་བ་ *zla-wa* the moon (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མིག་ཅན་མ་ *ri-dwags mig-can-ma* a handsome woman whose eyes compare with those of the deer (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཤམ་ལྷ་ར་ *ri-dwags sham-bha-ra* རྒྱལ་པོ་ *ཤམ་ལྷ་ར་ sham-bha-ra*; མཆོག་མེད་ *mchog-med* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་རུ་རུ་ *ri-dwags ru-ru* རྒྱལ་པོ་ *or* རུ་རུ་ རྒྱལ་པོ་ *ru-ru sgra-sgrogs* the species of deer that cries "ru-ru."

རི་དྭགས་བ་ལང་ན་པ་ *ri-dwags-pa lañ rna-wa* གོ་ཀོ་རྒྱལ་པོ་ *stag* with ears resembling those of the cow (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཕྱི་ཁྱེད་ *ri-dwags pr-sa-ta* རྒྱལ་པོ་ *the spotted deer, =* ཐིག་ལེ་ཁྱེད་ཅན་ *thig-le khra-bo can* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཤམ་ལྷ་ར་ *ri-dwags cha-ra bha* རྒྱལ་པོ་ *ཤམ་ལྷ་ར་ sham-bha-ra*

Syn. གྱེན་མིག་ཅན་ *gyen-mig can*; སེང་གེ་འཛོམས་ *señ-ge hjomis*; རྒྱལ་པོ་ལྷུ་ལྷེ་ *nags-na spyod*; ཤམ་ལྷ་ར་ *cha-rdu la*; སེང་རྒྱལ་པོ་ *steñ-rkañ can*; ཤམ་ལྷ་ར་ *cha-ru-bha*; སེང་གེ་རྒྱལ་པོ་ལྷུ་ལྷེ་ *señ-ge rkañ-pa brgyad-pa* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མཆོག་མེད་ *as met. = the moon, believed to carry a deer or to have one pictured in her orb.*

རི་དྭགས་གསོད་ *ri-dwags gsod* the wild dog.

Syn. འཕར་བ་ *hphar-wa*; རྒྱལ་པོ་ *nags-khyi* (*Mñon.*).

རི་བ་ *ri-wa* = the worth; to estimate the worth of a thing. in རྒྱལ་པོ་ལྷུ་ལྷེ་ *dñul-srañ gañ-ri-wa* and གསེར་ལྷུ་ལྷེ་ *gser-*

srañ gañ ri-wa, etc., worth an ounce of silver, an ounce of gold, etc.

རི་པོ་རི་ལུ་ *ri-bohi rgyan* = སྒྲུག་པོ་རི་ལུ་ *span-rgyañ me-tog* (*Mñon.*).

རི་པོ་རི་བུ་ *Ri-bohi bu-mo* पार्वती lit. the daughter of the mountain, an epithet of Umā; also a name of the river Indus (*Mñon.*).

རི་པོ་ *ri-bo* 1. = རི་ *ri*. 2. sym. num. 7.

རི་པོ་རྩུང་རྩུང་ *ri-bo khruñ-khruñ* क्रीडपर्वत mountain crane or else the bustard.

Syn. ཀླ་མ་ *kra-ñ-ca*, རྩེ་བ་མ་ *phreñ-wa can* (*Mñon.*).

རི་པོ་གངས་མ་ *Ri-bo gañs-can* the Himavat (Himalaya) mountains.

Syn. ཁ་པོ་ལུ་པོ་ *kha-wahi lhun-po*; གངས་རི་པོ་ *gañs-ri dwañ*; དཀར་བཟླ་གྲུ་མ་ *dkah-bzlog bla-ma*; མེ་མོ་པོ་པོ་ *me-nañi bdag*; ཀའ་ལ་ཀ་ *kai-la ça*; རི་པོ་རི་ལུ་ *rihi rgyal-po*; བཟེལ་རི་ *bzel-ri*; གངས་ལུ་ *gañs-lan* (*Mñon.*).

རི་པོ་ལུ་པོ་ *Ri-bo gru-hdsin* पोतल the residence of Avalokites'vara.

རི་པོ་དགའ་ལུ་ *ri-bo dgah-lan* the Gelugpa school (*Yig.* 73). རི་པོ་དགའ་ལུ་ *ri-bo dge-lugs* the yellow-caps school of Tibet (*Loñ.* 2, 11).

རི་པོ་སྒྲོ་པོ་པོ་ *ri-bo spos-ñad-lan* गन्धमादन.

Syn. ཡོ་པོ་པོ་པོ་ *yoñs-hdu can*; སྒྲོ་པོ་པོ་ *spos-kyi ñad-lan* (*Mñon.*).

རི་པོ་མ་པོ་པོ་ *Ri-bo tsan-dra ka-la* चन्द्रकल पर्वत n. of a mythical mountain full of medicinal plants, etc., situated in the outer range of the snowy mountains skirting the country of S'ambhala (*S. lam.* 41).

རི་པོ་བཅང་པོ་ *Ri-bo btañ-bzuñ* मुचिलिन्द Muchilinda mountain.

རི་པོ་ཆེན་པོ་ *ri-bo chen-po* ཨུ་ the ten great mountains which surround the continent

of Uttara Kuru:—སང་པོ་པོ་ *sañ-kā çe-kā* (संकाशिका); རྩུ་མ་པོ་ *rwa-mñam-pa*; རི་པོ་པོ་ *ri-dwags-kyi dgra hdul-wa*; སྒྲི་པོ་པོ་ *sprin-dkar-po hdsin-pa*; མཐོ་བ་པོ་ *mtho-war brtsegs-pa*; རྩེ་བ་པོ་ *phreñ-wahi ñe-hkhor*; དུ་པོ་པོ་ *dus-na dgah-wa*; ཀུ་པོ་པོ་ *kun-dgah-wa hdsin-pa*; ཡི་པོ་པོ་ *yid-kyi rjes-su mthun-pa*; པད་མ་པོ་ *pad-ma ku-çe-ça-ya dañ lan-pa* (*K. d.* 2, 274).

རི་པོ་ *ri-boñ* the hare or rabbit. རི་པོ་མ་མ་མ་མ་ or རི་པོ་པོ་པོ་པོ་ as met. = the moon (*Mñon.*): རྩེ་བ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ (*Mñon.*). In the later post-Christian legends of the Buddha it is related that the Bodhisattva (Gautama) when born as a hare gave up his body vicariously. Indra out of wonder and curiosity carried him up to heaven for the purpose of showing him to the gods, and kept him on the orb of the moon that human beings might see him at all times. Since that time the moon became known as the holder of the pious hare.

རི་པོ་པོ་ *ri-boñ gi-rba* the horn of a hare which is an impossible thing but which certain writers such as Milaraspa are fond of speaking of as if real for the purpose of drawing fanciful comparisons. Similarly མ་མ་མ་མ་མ་ the son of a barren woman signifies a nonentity of the same kind. རི་པོ་པོ་ *ri-boñ rwa-can* the horned rabbit which is a rarity (*K. du.* 5, 199).

རི་པོ་པོ་ *ri-boñ za* as met. = རྩེ་བ་ the hawk (*Mñon.*).

རི་པོ་པོ་ *ri-bor gyi-groñ* mountain village.

རི་བྱ་སྒྲུག་ *ri-bya skyegs* grouse. Syn. མུ་པོ་པོ་ *myos-byed thur-ma*; མུ་པོ་པོ་ *thur-brjod-ma*; མིག་པོ་པོ་ *mig-bkra ma*; ཀླ་པོ་པོ་ *rkañ-bkra-ma*; བཟླ་པོ་པོ་ *brjod-pahi ñe-ma*;

མཚན་བྱེད *mtson-byed* རྩམ་མོ་ *gtum-mo* (*Mñon.*).

རི་བྱ། *ri-brag* = བྱ།རི *brag-ri* rocky precipice.

རི་འབྲུག་ *ri-hbog* spur, hillock.

རི་ཚིག་ *ri-tshig* = བདེན་ཚིག་ *bden-tshig* truth (*Shal. ch. 11*).

རི་རྩེ་ *ri-rdsoñ* mountain fortress, fort.

རི་ཞལ་གནས་ *ri-shol-gnas* 1. residence on the plateau or plain at the foot of a mountain. 2. n. of an animal which is said to subsist on air (*K. d. 2, 4 64*).

རི་ཡི་སྤྱིང་པ་ *ri-yi sniñ-po* as met. = ལྷགས་ *lcags* गिरिसार iron (*Mñon.*).

རི་འུ་པ་ཆེན་པོ་བཅུ་ *rihi rgyal-po chen-po bcu* the ten kings of mountains acc. to *Phal-chen*. གེ, 231 are—(1) ཁ་པ་ཅན་ *kha-wa can* (Himavata); (2) སྤོ་མ་གྱི་རྩེ་ཅན་ *spos-kyi riad-can*; (3) རྩམ་པར་འདལ་བ་ *rnam-par hdal-wa*; (4) དུང་སྤྱིང་འི་ *dañ-sroñ-ri*; (5) གཤམ་ཤིང་འཛོན་ *gnah-ñiñ hdsin*; (6) རྩ་རི་ *rtar-na-ri*; (7) ས་འཛོན་ *sa-hdsin*; (8) ཁོར་ཡུག་ *khör-yug*; (9) དཔལ་ཅན་ *dpal-can*; (10) རི་རབ་ *ri-rab*.

རི་ཡི་སྤྱིང་པ་ *Ri-yi sras-mo* पार्वती, गिरिसुता an epithet of Umā, the wife Mahes'vara (*Mñon.*).

རི་ཡི་ཕྱེང་ *ri-yi phreñ* = དུག་མོ་ཕུང་ *dug-mo ñuñ* कलिक the *Kalika* plant (*Mñon.*).

རི་འུ་སྤྱིང་པ་ *rihi ruṣ-spal* the hill-tortoise is mentioned as one of the three things to be obtained along with certain minerals from the hills viz.: རྩ་བའི་བྱ་ *rdo-wahi bu*, རི་འུ་སྤྱིང་པ་ *rihi ruṣ-sbal*, ཁྱིམ་གྱི་རྩ་ *khyim-gyi rdo* (*Mñon.*).

རི་ཡི་འོད་ཅན་ *ri-yi hod-can* = རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ the great ocean (*Mñon.*).

རི་མེ་ *Ri-mo* n. of a place with a famous monastery on the Ngul Chhu in Kham (*Loñ. 2, 28*). Visited by Capt.

Bower and Dr. Thorold on their adventurous journey across Tibet in 1893.

རི་མོ་དེ་གན་ *Ri-mo de-çan* n. of a hill at *Ri-bo-rtse-lña* in China: རི་མོ་དེ་གན་རྩེ་ལ་འཇམ་དབྱངས་བཞུགས་ (*Ya-sel. 61*). (Bodhisattwa) Jam-yang resides on the hill called Riwo Deçan.

རི་མོ་རྩེ་ལྔ་ *Ri-mo rtse-lña* n. of a mountain with five peaks in China which is sacred to Jam-yang of the Tibetan Buddhists: མ་རྩེ་རྩེ་ལྔ་ལྔ་ལ་འཇམ་དབྱངས་བཞུགས་པུ་འདུལ་ཞིང་རི་མོ་རྩེ་ལྔ་ (*Loñ. 2, 9*).

རི་མོ་རིན་ཆེན་ཐུངས་པ་ *Ri-mo rin-chen spuñs-pa* n. of a hill sacred to the Bon in Kongpo situated to the east of the monastery of ཐུ་ཅུ་ལྷ་ཁང་ *Bu-chu lha-khañ* (*Grub. 2*).

རི་མོ་བུ་མོ་ *Ri-bohi bu-mo* a name of the Indus (*Mñon.*).

རི་བྱ་རྩེ་ *Ri-bya rkañ* n. of a Buddhist sacred place in China (*Yig. 20*).

རི་བྱ།པ་ *ri-brag-pa* = འབྲུག་པ་ *hbrog-pa* herdsman (*A. 73*).

རི་མེ་ལྷ་མོ་ *Ri-mehi lha-mo* n. of a goddess; རི་མེ་ལྷ་མོ་སྤྱིང་པ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *Ri-mehi Lha* is to be universally revered (*Loñ. 2, 4*).

རི་ཚག་ *ri-tshag* mountain-yak (*Rtsii.*).

རི་ཤུམ་ *ri-shum* wild or hill-cat.

རི་ཞལ་ the lower zone of a mountain.

རི་ཡི་སྤྱིང་པ་ *ri-yi sniñ-po* as met. = ལྷགས་ iron.

རི་མེག་ or རི་ཕྱི་མེག་ རྩེ་ཆུང་ small checks or squares or enclosures made by lines crossing each other.

རི་མོ་ *ri-mo* 1. ལོ་མ་, རི་མ་, འཕྲུག་, བཟུང་ a picture, drawing, drawn or daubed figures. 2. line, figures, stripes: རྩེ་གཞི་རི་མོ་ཕྱི་ལ་ཡོད་པ་ མིའི་རི་མོ་ནང་ལ་ཡོད་ (དེ) the stripes of a tiger are on the outside but the stripes of man (fig. his wickedness) lie inside (his heart); ལྔ་ལ་ཡོད་པའི་རི་མོ་ the lines or figures on the palms

of the hand or on the fingers. རི་མོ་ཅན *ri-mo can*, རི་མོ་ལྗན *ri-mo ldan* marked with figures; རི་མོ་རྟེན་པ *ri-mor byed-pa* to represent by means of figures and colours, to paint.

རི་མོ་མཁན *ri-mo mkhan* चित्रक, लेखक painter.

Syn. རི་མོ་པ *ri-mo-pa*; བཀྲ་ལྟེན་ *bkra-byed*; ཚོན་གྱིས་བཅོང་བ་ *tshon-gyis htsho-wa* (*Mñon.*).

རི་མོ་ཅན *ri-mo-can* = གོ་དུམ་བྱ་ *go-dum ba* n. of medicinal herb (*Mñon.*).

རི་མོ་དམར་ཐེར་ཅན་ *as met.* = the peacock.

རི་མོ་གསུམ་པ་ *ri-mo gsum-pa* (*Mñon.*), the neck, throat, and voice.

རི་མོ་རྟེན་པ་ *ri-mor byed-pa* मानना to honour, venerate.

རི་རབ་ *Ri-rab* सुमेरु the centre of the world and king of mountains, the fabulous Sumeru or golden mountain; also called རི་རབ་ལུན་པ་ *ri-ra blhun-po*, གཤེར་གྱི་རི་ *gser-gyi-ri* རི་རྒྱལ་ *ri-rgyal*, རི་བོ་མཚོ་གར་བ་ *ri-bo mchog-rab*, རིན་ཆེན་དུལ་བཟུགས་ལྷ་འཕྲི་རི་འོ་ *rin-chen rinul-brtsegs lha-hi ri-wo*.

རི་སྤྱོད་ *ri-srib* or སྤྱོད་རི་ *srib-ri* the hill side not exposed to sun, the shady side, generally the north and north-western sides of a mountain.

རི་གུ་ *ri-gu* colloq. for རྩ་གུ་ young goat, kid.

རི་ཁོར་བ་ *ri-hor-wa* people living in the neighbourhood of mountains and forests also hamlets on mountains with few residents.

རི་པ་ men who live high up in solitary places and do not mix with the general people much, simple people &c.; also animals like mice which burrow high up in the mountains are called རི་པ།

རི་བླ་གསུམ་པ་ *ri-brags-pa* a hill-man (*A. 70*): རི་བླ་གསུམ་པ་དེ་ནང་པར་འདི་འཕྲོག་ཏུ་འོང་ the hill-men will come to rob this to-morrow.

རི་བྱི་ *ri-byi* 1. mountain rat. 2. a corruption of the word རི་ཤི་ *ri-çi* a sage, and applied to the name अगस्त्या. རི་བྱི་ཁྱིམ་ *ri-byihi khyim* the residence of Agastya is mentioned as being made of *Ketaka* gem (*Jä.*).

Syn. རི་ཤི་ *ri-çi*; ཀུམ་བུ་ས་བུ་ཡ་ *kum-bha sa-bha-ya*; རི་འདར་ *ri-hdar*; རི་འཕན་ *ri-hphan*; ཅུ་ལྷ་འཕྲི་བུ་ *chu-lhahi-bu*; ཐུམ་སྐྱེས་རྒྱལ་པོ་ *bum-skyes rgyal-po*; རྩོར་ཅུ་ཅན་ *khyor-chu can*; ལྷོ་ཕྱོགས་བདག་པོ་ *lho-phyogs bdag-po*; མདངས་གསལ་བ་ *mdaṅs-ggsal-wa*; མཛེར་བོ་འཕྲི་བུ་ *mdsah-bohi bu* (*Mñon.*).

རི་ཤ་ *ri-ço* n. of a medicinal plant: རི་ཤ་ས་མཁྱིས་ཁུར་ནད་ཁུར་གྱི་ནད་འདྲེན་.

རིག་པ་ I: *rig-pa* vb. 1. ज्ञप्ति, वेद्य, वेद, विप्ति, हृद्य to know, to understand = རྟོག་པ་; with the termin. of the inf.: to know that, to perceive, to observe anything to be of a particular shape or likeness; རིག་ནས་ knowing or having known; ཁྱོས་པར་རིག་ནས་ *khros-par rig-nas* perceiving that he became angry (*Dzl.*); ཡ་ཡ་རིག་པར་གྱིས་ *pha-la rig-par gyis* let your father know it, inform your father of it (*Tar.*); རྟོག་ཏུ་རིག་པར་ལྟེན་ *zlog-tu rig-par byed* (it or he) teaches how to avert, prevent, etc. རིག་མཁན་ *rig-mkhan* one who knows or has capacity for learning; acc. to *Jä.*: a knowing person, a learned man. རིག་རྒྱུད་ *rig-rgyud* source of learning, intelligence, character. རིག་སྒྲགས་ *rig-śnags* a spell, charm, magic formula; རིག་སྒྲགས་མཁན་ *rig-śnags mkhan* a person skilled in charms, an exorcist. རིག་ཅན་ *rig-can* or རིག་ལྗན་ *rig-ldan* a learned man, an intelligent person; རིག་གནས་ *rig-gnas* learning; a science. 2. v. རྟོག་པ་ *sgrig-pa* (*Jä.*).

རིག་པ་ II: 1. in Buddhism = संविद, संज्ञ-ཡང་དག་པ་རིག་པ་འཛིན་པ་ = ordinary *Samvid* which is of four kinds: (1) བཤེན་པ་འཛིན་པ་; (2) རྟོག་པ་འཛིན་པ་; (3) རྟོག་པ་འཛིན་པ་; (4) རྟོག་པ་འཛིན་པ་.

प्रतिषेविद; (4) གློ་བཟང་པ་སྤྱོད་པ་རིག་པ་ प्रतिमान
प्रतिषेविद comprehension, prudence, ta-
lents, natural gifts. རིག་པ་དང་ལྡན་པ་ talented,
rich in knowledge, learned; རིག་པ་གསར་བ་
new information, disclosures, knowledge;
also, news: ལོག་གི་རིག་པ་ བརྒྱུགས་ན་ *log-gi rig-
pa bsgregs-na* if false knowledge has
belched (up) (*Ta. 174, Schf.*). 2. science,
learning, literature; རྩ་གི་རིག་པ་ the orthodox
or sacred literature; ཕྱི་རིག་པ་ *phyihi-rig-pa*
the heterodox or profane literature (*Cs.*);
སྤྱོད་པ་གི་རིག་པ་ literature or science common
to both religions (Buddhism and Brahma-
nism). རིག་པའི་གནས་ *rig-pahi gnas* and རིག་པ་
rig-pa any single science (philosophy,
medicine, etc.) 3. the soul as an entity;
རིག་པ་ལུས་དང་གྲུབ་པ་ the soul separated from the
body; རྟེན་དང་གྲུབ་པ་ *rteñ-dañ bral-wa* the soul
separated from her abode.

རིག་གནས་བཅུ་ *rig-gnas bcu* the ten sciences,
ཆེ་བ་ལྔ་དང་ཆུང་བ་ལྔ་ of which five are the higher
and five minor ones. The latter are:—
གསོ་བ་རིག་པ་ *gso-wa rig-pa* the science of
healing or medicine; སྒྲ་རིག་པ་ *sgra-rig-pa*
the science of words or language; རྩ་མ་
tshad-ma and གཏན་ཆེག་རིག་ *gtan-tshig rig* འདམས་
dialectics; བཟོ་རིག་པ་ *bzo-rig-pa* mechanical
arts. But རྩ་དོན་ལྟོས་སྤྱོད་གསུམ་རིག་པ་ *nañ-don sde-
snod gsum rig-pa* ལྷ་མཁའ་མི་རིག་པ་ ལྷ་མཁའ་མི་ ལྷ་མཁའ་མི་
spiritual knowledge of the Tripitaka forms the
higher sciences. Acc. to the work called
Kosalahi-rgyan (རྒྱ་སྤྱོད་རྒྱ་སྤྱོད་) the word རིག་གནས་
comprises both art and science; under
these being placed medicine, and astro-
nomy, besides the arts of painting and
writing, with the following crafts:—མགར་བ་
mgar-wa (smith), རྩེན་མ་འབྲེག་མཁན་ *sen-ma-hbreg-
mkhan* (barber), རྩེན་བཟོ་ *ciñ-bzo* (carpentry),
སྒྲུ་མཁན་ seller of frankincense, བཟོ་ག་མཁན་
brtsig-mkhan mason, བཟོ་ལ་མཁན་ *btso-la mkhan*
dyer, རྩེན་བཟོ་བ་ *tshem-bu-wa* tailor, གུར་མཁན་ *gur-
mkhan* tent maker, རྩེན་པ་མཁན་ *barmaid* or

beer-selling woman, བཟོ་ལ་ *bcan-pa* butcher,
and the sellers of and workers in precious
stones.

རིག་གནས་བཙོ་བཙུད་ *rig-gnas bco-brgyad* the
eighteen arts and sciences mentioned in
Mdsod comprise:—རོལ་མོ་ *rol-mo*, འབྲིག་འཕེབ་
hkhrig-hbrag, སོ་མེས་ *so-tshis*, གྲུང་ཅན་ *grañ-cañ*,
སྒྲ་ *sgra*, གསོ་བ་ *gso-wa*, རྩེན་ལྷ་གསུམ་ *chos-lugs*, བཟོ་བ་
bzo-wa, འཕྲོད་ལྟོས་ *hphoñ-spyod*, གཏན་ཆེག་ *gtan-
tshig*, སྤྱོད་བ་ *sbyor-wa*, རྩ་གི་བཅས་པ་ *rañ-gi bcas-
pa*, རྩེན་པ་དྲན་པ་ *thos-pa dran-pa*, སྒྲུང་མའི་དཔུད་ *skar-
mahi dpyad*, རྩེན་ *rtsis*, མིག་འཕུལ་ *mig-hphrul*,
སྤྱོད་རབས་ *sñon-rabs*, སྤྱོད་བྱུང་བཟོད་ *sñon-byuñ brjod*.
In the རྩེན་པ་འཕྲོད་ལྟོས་ *Duṣ-hkhor-lo* or *Kālacakra*
system eighteen *Rig-gnas* are differently
enumerated.

རིག་པ་ཅན་ *rig-pa can* = རིག་ལྡན་ *rig-ldan* intelli-
gent, sagacious.

Syn. སྤྱད་པོ་ *spyañ-po*; སྤྱད་པོ་ *gruñ-po*
(*Mñon.*).

རིག་པ་མཆོག་གི་རྒྱུད་ *rig-pa mchog-gi rgyud* is
a *Tantrik* mystical work believed to enable
one to distinguish the mischief done to a
person by human beings from that done
by evil spirits.

རིག་པ་མདའ་བཟུན་ n. of a Bon religious work
(*G. Bon. 4.*)

རིག་པ་པོ་ བེད་ཀྱི་ the knower.

རིག་པ་མི་གསལ་བ་ *rig-pa mi-gsal-wa* = རྩེན་པ་
glen-pa an idiot, a fool.

རིག་པ་འཛིན་པ་ *rig-pa hdsin-pa*, v. རིག་འཛིན་ *rig-
hdsin.*

རིག་འཛིན་མ་ a complimentary address for a
Buddhist nun similar to the form *Rje
brtsun-ma* (*Yig. k. 70.*)

རིག་པའི་རྩ་བ་ *rig-pahi rna-wa* = རྩེན་པ་གྱི་རྩ་བ་
nags-kyi tig-ta (*Mñon.*) a species of wild
gentian.

རིག་པའི་ཀུལ་པོའི་གཙོ་བོ་རྣམས་ *rig-pahi rgyal-pohi
gtso-bo rnam* designation of the chief
gods of learning:—གཙུག་རྩེན་; མཛོད་པར་འཕགས་པ་;
མཛོད་པར་མཛོད་པ་; གཙུག་པ་དགར་པ་; འདབ་མ་མཐའ་ཡས་; འདབ་

in the Vedas and the sciences. He carried with him to China the famous image of Buddha made of sandal wood called *Candanaprabhu* or རྩ་དན་ཇོ་པོ *tshan-dan jo-bo* (*Grub.* 5, 16).

རིག་ཤེས་ *rig-ces* = རིག་པ་ and ཤེས་རབ་.

རིག་རིག་ *rig-rig* in རིག་རིག་རིག་བྱེད་པ་ to stare with revolving eye-balls, to look about, esp. in a timid or an anxious manner, (*Mil. Jä.*).

རིགས་ *rigs* in Budh. 1. = རྩས་ བཟ་, བཟ་, གོ་བླ་, རྩ་བཟ་ breed, culture, also spiritual descent. The word རིགས་ is so called, as we are told: དང་པོ་དེ་ལས་བྱུང་བ་དང་། བར་དུ་དེ་ཡི་བྱུང་བ་ གྱེད། བཟར་དེ་ཡི་རྒྱུ་འདྲིན་གྱིར་ (*K. g.* མ, 44) first, for having originated from that; secondly, for doing works belonging to that; lastly for holding lineage to that! རིགས་ཅན་ of noble birth. 2. = རིགས་རྩས་ *rigs-rus* race, lineage, relationship, and family; མའི་རིགས་ སུ་ཏེ་བ་ *mahi-rigs-su ñe-wa* a relation by the mother's side; རིགས་ཀྱི་བུ་ *rigs-kyi-bu* or བུ་མོ་ *bu-mo* noble or honoured sirs! honoured madam! a respectful address, which is applied to Buddhist monks and saints. 3. in a special sense ཇའ་ཁྲི་, caste, class in society, rank: མི་རིགས་ the human race, mankind. 4. = རྒྱུ་ལྡན་ class (*Mñon.*) kind, sort, species: རྒྱུ་ལྡན་རིགས་གསུམ་ཡོད་ *grohi-rigs gsum-yod* there are three sorts of wheat; རྒྱུ་ལྡན་གསུམ་གྱི་རིགས་མི་འདྲ་བ་ different kinds of language and costumes; རྒྱུ་ལྡན་རིགས་བཞི་ the four classes of great kings; མངས་རྒྱུ་ལྡན་རིགས་ལྔ་འཇིག་ཁྲི་མཆོག་ the sphere of spiritual culture and enjoyment of the five classes of Buddhas; རིགས་ཀྱིས་ or རིགས་ལ་ by the day, by days, daily (*Ghr.*). 5. some, divers, certain: ཅད་རིགས་ལ་ མི་འདྲིན་ན་ if one is not on his guard against certain diseases. 6. custom, routine: རིགས་འབྱེད་ *rigs-hkre* customary work.

རིགས་ཀྱི་ཐུག་བཅའ་ *rtgs-kun khyab-bdag* 1. = རྩས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ *duṣ-kyi hkkhor-lo* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the Tantrik system of Buddhism called *Crī-kālacakra* (*Mñon.*). 2. = རིས་པ་ལྷ་ལྷ་ *ñes-pa lña-lan* an epithet of the Dhyani Bodhi-sattwa རྩ་རྩ་འཕྲུ་ *Rdo-rje hchañ* (in his mystical manifestation).

རིགས་ཀྱི་བུ་བ་ *rigs-kyi thu-wa* = བཟ་ཅེ་འི་རིགས་ *bram-zehi rigs* (*Mñon.*) Brāhmaṇ caste.

རིགས་ཀྱི་མ་ *rigs-kyi ma* = རིགས་སྒྲོང་མ་ *rigs-skyoñs-ma* or ཁྱིམ་བདག་མོ་ *khyim-bdag-mo* རྒྱ་པོ་ a housewife (*Mñon.*). རིགས་སྒྲོང་མ་ *rigs-skyoñs-ma* id. (*Mñon.*).

རིགས་རྒྱུ་ *rigs-rgyud* or རིགས་བརྒྱུ་ *rigs-brgyud* = རྒྱུ་པ་རྩས་རྒྱུ་ or གུ་རྩ་རྒྱུ་ *gduñ-rgyud* (*Mñon.*) race, lineage, extraction, family (*Cs.*); རིགས་བརྒྱུ་འདྲིན་ male issue: རིགས་བརྒྱུ་འཕེལ་བར་འགྱུར་བ་ *rigs-brgyud hphel-war hgyur-wa* the rising of a numerous progeny (*Dom.*).

རིགས་བརྒྱུ་འཕེལ་བར་འགྱུར་བ་ *Rigs-brgyahi bdag* = རྩ་རྩ་འཕྲུ་ *Rdo-rje hchañ* or Vajradhara.

རིགས་པོ་ *rigs-ñan* low extraction or birth; མག་པ་བཟན་པ་སྐྱེས་པ་ such as blacksmith, butcher, etc. རིགས་པོ་དང་པོ་ལྷ་ལྷ་ *rigs-ñan dpon-du sko-wa* to raise a child of low extraction to the royal dignity (*Ghr.*); རིགས་པོ་གྱི་གནས་ the quarters generally in the suburbs of cities and villages occupied by low class people.

རིགས་ལྔ་ *rigs-lña* རྩ་ལྔ་ཀོ་ལྔ་ five older orders of monks: Pratyeka Buddha *gotra*, Tathāgatayāna *gotra*, Aniyata *gotra*, and Agotra (རིགས་མེད་ *rigs-med*) (*Mñon.*). རྩ་ལྔ་ཀོ་ལྔ་ the five Dhyāni Buddhas; རིགས་གསུམ་མགོན་པོ་ *rigs-gsum mgon-po* the three protecting lords: Chenresi or Avalokites'vara, Chhakdor or Vajra-Pāṇi and Jampal or Mañju S'ri.

རིགས་ཅན་ *rigs-chen* = འཕགས་རིགས་ of high birth, noble extraction; also, of holy birth, i.e.,

རིང་དུ་མཐོང་བ *riñ-du mthoñ-wa* दूरदर्शी to see
to a distance; fore-seeing, considerate;
also as subst.=a wise person. Syn. *མཁས་པ་*
mkhas-pa (*Mñon.*).

རིང་ནས་འགྲུགས་ *riñ-nas-hgugs* that attracts from smell; also=sweet scent. Syn. རི་ཤིམ་པོ་ *dri-shim-po* (*Mñon.*).

རིང་འཕུར་ that soars or flies to a great height or distance=ཡར་རྒྱུད་ n. of a star.

རིང་བ་ *riñ-wa* 1. length of space or time; རིང་ཁྱད་ id.: དུས་ཀྱི་རིང་བ་ *duṣ-kyi riñ-wa* length of time; གུལ་གྱི་རིང་བ་ *gzugs-kyi riñ-wa* the distance of space, length of body, etc. རིང་ནས་ རྒྱུ་ལྔ་ from a distance; དུང་ལུ་ལས་རིང་ཞེ་ *da-duñ yul-laṣ riñ-ste* as he is still at a distance from the place; གནས་འདི་གྲང་ཁྱེར་དང་རིང་བས་ because this place is far from the town (*Dzl.*); མི་རིང་བ་ན་ at no great distance. 2. or རིང་པོ་ and རིང་མོ་ adj. long, with respect to time: ཆ་རིང་པོ་ a long life, adj. long-lived; རིང་མེན་=མ་འགྲུངས་པ་ without delay, shortly in a short time. རིང་མེན་ཇོ་མཆེད་ཐུ་ཆོག་པ་ ཐུགས་མཛོར་འཇགས་པ་མཁྱེན་མཁྱེན་ (*Yig. k. 26*) may it please you to keep in the ocean of your mind remembrance that I may be permitted to meet you within a short time. ལུན་རིང་པོ་ནས་ *yun riñ-po-naṣ* from a long time, a long time since; རིང་པོར་མ་ཁོན་པར་ or རིང་པོ་མ་ཁོན་པར་ soon afterwards; རིང་པོར་མ་ཁོན་པར་ not delaying or being detained for long; མི་རིང་བར་ after not long, in a short time; དེ་ནས་མི་རིང་བར་ not long after that; རིང་ཞིག་ a long time; རིང་ཞིག་ཁོན་པ་དང་ after a long time (*Dzl.*). རིང་ཞིག་ཏུ་ adv. a long while, for a long time; རིང་ཞིག་ཏུ་མ་འོངས་པས་ as he did not come for a long time (*Dzl.*); རིང་ཞིག་ན་ after or during a long time (*Glr.*). རིང་ལ་ resp. ཟུ་རིང་ལ་ c. genit.=during, at; ཉེན་གྱི་རིང་ལ་ in the day time, during the day འདིར་བཞུགས་རིང་འཛོམས་ provisions for the time of his stay here. རིང་བཟླ་ *riñ-wa-lña* the five objects to be long admired: arms, eyes, breast, nose, knees (shanks) (*Mi.*).

རིང་མོ་ཟུ་ས་ *riñ-mo-skyes* བྱུང་པ་, ཡིན་པ་ n. of a very useful medicinal plant (*Mñon.*).

རིང་ལུགས་ *riñ-lugs* མཐུ་ doctrine; one's sect, religious order, or school; old custom.

རིང་བསྐྱེད་ *riñ-bsrel* གཤེད་ གཤེད་ (*Zam. 11*) also called འཕྲུལ་གྲུ་ *hphel-gduñ*, small very hard glittering particles said to be found in the burnt ashes of certain (not all) holy lamas: མངས་ཀྱིས་གསུམ་གྱི་རིང་བསྐྱེད་འདི་ར་ལ་སྐྱེས་པ་ (*J. Zan.*) the relics of bodies of the three Buddhas, etc.

+ རིང་བུ་ *riñ-bu*=འབྲེལ་མེད་ *hbrel-med* or ཁྱད་པ་ *rkyañ-wa* single, simple, solitary, unconnected; also=prose.

རིངས་ *riñs*, རིངས་པ་ *riñs-pa* hurry, haste; or རིངས་པ་ as vb.=མུར་དུ་བྱེད་པ་ *myur-du byed-pa* to make haste; མ་ཐོགས་རིངས་པ་འཛིན་ལྱིས་ད་ཚུར་ཐོན་ not delaying do now come here in haste; རིངས་པར་རྒྱུག་པ་ *riñs-par rgyug-pa* to run fast; རིངས་ཀྱང་ *riñs-ruñ* though you be in a hurry; རིངས་པའི་བསོད་སྦྱོམས་ *riñs-pahi bsod-sñoms* gifts of charity requiring haste; རིངས་ཐུབས་སུ་ *riñs-stabs-su* most speedily (*Jä.*). རིངས་པའི་ཚུལ་ *riñs-pahi tshul* in ཐུན་གསུམ་གྱི་མའི་ཐུགས་ཀྱི་རིངས་རིངས་པའི་ཚུལ་གྱིས་གཟིགས་པ་ the three eyes cast looks quickly upon the lama's heart (*Khrid. 189*).

རིད་པ་ *rid-pa*=དཤོངས་པ་ a rotten thing; emaciated.

རིན་ *rin* ལྡན་, ལྡན་, ཡན་ the price, value, charge: རིན་གཏོང་པ་ to fix, to determine the price; རིན་རྟོག་པ་ *rin-rtog-pa* to ascertain the price, to estimate the value; རིན་འཕེབས་པ་ to abate, to lessen the price (*Cs.*); རིན་འབབ་པ་ *rin-hbri-wa* the sinking or falling in value; རིན་ཅན་ *rin-can* valuable, dear, costly; རིན་མེད་ *rin-med* worthless, also: free, gratis; རིན་གོང་ *rin-goñ* or རིན་མང་ or རིན་ཆེད་ price, cost.

+ རིན་ཅན་ *rin-cen* or རིན་པོ་ཅན་ *rin-po-ce* for རིན་ཅན་ *rin-chen* or རིན་པོ་ཅན་ *rin-po-che*.

རིན་ཅན་པ་ *rin-che-wa* 1. of great price, value. 2.=དུ་ཁྱུ་ལའི་རས་ (*Mñon.*).

རིན་ཆེན *rin-chen* 1. रत्न, हिरण्य, मणि, वस्तु
gem; precious, precious thing, gold, wealth
(in metal). *རིན་ཆེན་ཆེ* or *རིན་ཆེན་དང་པོ་* = *གསེར་*
gold: *སྐུ་འཛོལ་རིན་ཆེན་དང་པོའི་རང་ཁམས་གསལ་ཞིང་* your
health being glowing as gold its natural
glitter (*Yig. k. 39*); *རིན་ཆེན་གཉིས་པ་* = *དུམ་*
silver (*Yig. k. 4*). *རིན་ཆེན་དྲ་བ་ཙན་གྱིས་ལུས་པའི་མཛོད་*
n. of a Sūtra delivered by Buddha at the
request of Rin-chen-dra-wa-can (*K. d. 4, 232*). *རིན་ཆེན་སྤྲིང་པོ་* *རྒྱལ་གྱི་*
the earth that
has precious gems in its bowels; *རིན་ཆེན་*
བདར་ཕྱེ dust (from rubbing) of gold, silver,
copper and iron (*Rtsii*). *རིན་ཆེན་རྩ་གསུམ་* the
three different Ratna or gems in Bud-
dhism: Buddha or the supreme teacher;
Dharma, the doctrine embodied in the
scriptures that protects all living beings;
and Sangha the church (comprising all
the past Buddhas, Bodhisattwa, saints and
the priesthood) which leads to salvation.
རིན་ཆེན་རྩ་བདུན་ *rin-chen sna-bdun* the seven
(really six) different precious articles be-
lieved to be the extraordinary treasures
of a *Cakravartti Rājā*: the precious wheel,
the precious elephant, the precious
gem, the precious wife, the precious
minister and the precious general. *རིན་ཆེན་*
འབྲུང་གནས་ *རྒྱལ་མཁའ་*, *རྒྱལ་མཁའ་* the earth, also the
ocean; n. of a Bodhisattva. *རིན་ཆེན་བཞི་འབྲུང་*
great rivers like the Indus, Ganges, &c.,
which carry the four kinds of precious
metals (*Yig. k. 16*). *རིན་ཆེན་རྩ་བས་ལུས་པའི་མཛོད་*
rin-chen zla-was shus-pahi mdo n. of a
Sūtra delivered by Buddha at the request
of Ratna candra. (*K. d. 4, 258*). 2. symb.
seven (*Rtsii*).

རིན་པང་ *ལྷན་* price, value; *རིན་པང་ཙན་* valu-
able; *རིན་པང་ཆེ* *མཛའ་པོ་* dear, costly; *རིན་པང་ལམ་*
invaluable, priceless (*Yig. k. 3*). *རིན་པང་གུན་*
= *འཕྲོན་པུ་* *མཁའ་ལྷན་* the cowry or the current
coin of ancient India.

རིན་པོ་ཆེ *rin-po che* = *མཛའ་པོ་*, *རིན་ཆེན་*, *མཁའ་*, *རྒྱལ་*
1. precious, the title which the Lamas of
Lhasa and Tashi-lhun-po receive when
they are recognized as the embodiments of
the souls of their predecessors and are
installed in the hierarchical office. 2.
subst. gem, jewel, gold, silver, etc.

རིན་པོ་ཆེའི་གཏུགས་ *rin-po chehi-gdugs* *རྒྱལ་མཁའ་*
the jewelled umbrella, one of the eight
auspicious articles in the possession of
royalty.

རིན་པོ་ཆེ་ལྔ་ལྟ་ the five different kinds of
precious articles: gold, silver, turquoise,
coral and pearl (*Rtsii*).

རིན་པོ་ཆེ་དང་ལྷན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ n. of a submarine
mountain of the Eastern ocean:—*དཔག་ཚད་རྒྱུང་*
དུ་ཡུར་པ་ཡིན་པ་ལ་དང་། རྩི་ལ་ཆེན་པོ་དང་། རྩི་ཆེ་དང་། བེ་རུ་
རུ་དང་། ལུ་ལུ་ར་ག་ཅ་དང་། ལ་ག་དང་། ལ་མ་ར་ག་དང་།
ལུ་གུ་མ་རི་ལུ་ལ་མེགས་པ་རིན་པོ་ཆེ་རྩ་ལ་ལྷན་པ་ལྷན་གྱི་ཏེ་བར་མཛོད་པ་
ཡིན་ཏེ་ (*K. d. 4, 269*). *རིན་པོ་ཆེའི་གྲོགས་པོ་ཞེས་བྱ་བའི་*
n. of another mountain situated beyond
the island of mother-o-pearl (*ལུ་ཏིག་གི་ལུ་ག་*
ཏིའི་གྲིང་ *mu-tig gi-çu-ka tihi-glin*) (*K. d. 4, 330*).

རིན་པོ་ཆེའི་སྒྲོམ་ *རྒྱལ་མཁའ་* a chest made of gold
or silver and studded with precious stones.

རིན་པོ་ཆེའི་གྲིང་ *rin-po chehi-glin* *རྒྱལ་མཁའ་* n.
of a fabulous island (*K. d. 4, 343*).

རིན་པོ་ཆེའི་ཕུང་པོ་ཞེས་པའི་མཛོད་ n. of a Sūtra in
(*K. ko. 6, 261*).

རིན་ལྷུང་མ་ or *རིན་ཆེན་ལྷུང་མ་པ་* n. of a town in
Tsang the chief of which once ruled over
Tibet. It has a fort or Jong (*Rtsii*).

རིན་ལས་ཏོས་ *ཐང་མཁའ་* bought with money or
price.

རིན་དི་ *rin-di* 1. bad. 2. a musket-ball
(*Jä.*).

རིབ་ *rib* colloq. of *མྱི་བ་* = *ལུང་ཙམ་* a short time,
a little while.

hphyar-wä to display, to hoist the banner.
 རུ་སྐྱ་ *ru-sna* division or wing of an army;
 རུ་དཔོན་ *ru-dpon* commander of a regiment or
 wing; རུ་མཚོན་ *ru-mtshon* a lance with a
 flag attached to its top, colours.

རུ་ཇ་ *ru-ña* hatred, grudge, malice; རུ་
 ཅན་ *ru-ña-can* spiteful, malicious.

རུ་རྩ་ *ru-rta* རྩ་ལྷ་ acc. to Cs.: a kind of
 spicy root [a sort of medicinal plant used
 as a remedy for the disease called *takman*;
Costus speciosus] S.

Syn. རོད་འབར་མ་ *hod-hbar-ma*; དབྱུག་པས་མཚན་
dbyug-pas-mtshan; རྒྱལ་བྱེད་ *khyob-byed*; སྒྲིན་ལྷན་
smin-lan (*Mñon.*).

རུ་ཐོག་ *Ru-thog* or རུ་རྩོག་ *Ru-rdog* n. of an
 important fort as well as of a district in
 Tibet lying to the east of Ladak, about
 15 miles beyond the east extremity of the
Pañ-koñ Lake.

རུ་བཞི་ *ru-pi*; one of the commanders
 of the Kaurava armies who fled from the
 battle field of Kuruksetra and took shelter
 in Tibet (*J. Zan.*).

རུ་པི་ *ru-pi* (in Sikk. *rubi*) རྒྱའི་ཁྱིམ་

རུ་པོ་ *ru-po* = ram in *W.* (*Jä.*).

རུ་བ་ *ru-wa* 1. = རེ་གུར་ *re-gur* a tent-
 covering made of yak's hair; རུ་བ་པ་ *ru-wa-
 pa* a person living in such a tent; རུ་བའི་ཚོགས་
ru-wahi-tshogs a number of such tents,
 a tent-village (*Jä.*). 2. = རྩོག་པ་ *brog-pa*
 herdsmen of Tibet.

རུ་མ་ *ru-ma* curded milk, used as a
 ferment, in *C.*: རོ་མར་རུ་མ་བྱུག་པར་ *ho-mar ru-ma
 blug-hdra* as when sweet and curded milk
 are put together.

རུ་ཡོང་མཚན་ the princess of Ru-yong who
 was married to King *Sroñ-btsan sgam-po*
 and built the temple of Brag-Cha Klu-
 phug Lhakhang (*Loñ* 2. 6.).

རུ་ར་ཤ་ *ru-ra-kṣa* ར་ཤ་ a kind of
 berry, prob. the smaller species of ར་ཤ་, of
 which the rosaries used by *Tantrik* lamas
 are often made.

རུ་རུ་ *ru-ru* 1. a kind of deer (*K. d.*
 3, 177). 2. species of fruit-tree (*Jä.*).

རུ་ལེབ་ *ru-leb* 'flat-horn,' occurs in ལེབ་
 རུ་ལེབ་ the *Cervus Wallichii*, and in རེ་བྱུག་གི་རུ་ལེབ་
 the stag discovered in Central Tibet by
 Dr. Thorold and afterwards named *Cervus
 Thoroldi*.

རུ་ག་གི་ *rug-gi* = རྒྱལ་དུ་ *phral-du* or རྒྱུར་དུ་
myur-du soon, quickly: རུ་ག་གི་དཔུལ་བར་འགྱུ་ཡང་མི་
 རྟོལ་ (*Behu.* 70) they do not repent even if
 they have to go to hell quickly.

རུ་ག་གི་ *rug-ge* adj. and adv. gracefully,
 finely: རྣམས་ཅད་རུ་ག་གི་བཞུད་པར་འདུག་ they all sat grace-
 fully; རིང་རྒྱུམ་རུ་ག་གི་ *shiñ-num rug-ge* the field
 had a smooth elegant appearance.

རུ་ག་པ་ *rug-pa* vb. to bend; རུ་ག་བྱས་ *rug-
 byas* = རྒྱུར་བྱས་ *sgur-byas* bent; རེ་བྱར་འདྲེན་པའི་མགོ་
 རུ་ག་བྱས་པ་ལས་ from having bent down his head
 in serving tea and molasses (*A.* 141).

རུ་ག་རུ་ག་བྱེད་པ་ *rug-rug byed-pa* = བུཊུས་པ་ *bsdus-
 pa* to collect together: རྣམས་ཅད་མཉམ་དུ་རུ་ག་རུ་ག་བྱེད་
 put all things together pell mell.

རུ་ག་མ་ *Rug-ma* n. of a town in the
 country of Sindhu (*S. lam.* 35).

རུ་ཁང་ *ruñ-khañ* a polite term for
 bake-house or kitchen, generally such as
 belong to the clergy; also store-room for
 keeping clothes, furniture, and utensils
 permissible for the use of monks.

རུ་ཁྱུ་ *ruñ-chu* water for washing the
 mouth (of a monk) before taking food and
 after he has finished his meal: ར་ཁྱུ་ལེན་དང་
 དགོ་རུང་ཁྱུ་ཡན་ཆད་མ་འདྲེས་པར་འབྱེད་མཁྱེན་ (*A.* 35).

རུང་བ *ruñ-wa* (cognate to རྩལ་, རྩལ་པ་)
1. vb. to be fit, capable for, suitable, right,
and adj.: རྩལ་པ་, རྩལ་པ་, རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ proper,
fit, etc., རྩལ་པ་ཡང་ཡང་ whatever has been
done is proper; idiom for: you can do
what you like. རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ this word
is calculated to terrify, is terrible; རྩལ་པ་
རུང་ it is saleable, vendible; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་
slob-dpon-du-mi ruñ he is not fit to be a
teacher; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ he is good for nothing
else, but also in the sense: he is too good
for any thing else (*Glr.*); རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ one
that is able to perform it; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ *mi-
rñed mi-ruñ* it must be procured by all
means; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ it ought to be done;
རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ can also do without (him); རྩལ་པ་
ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ would it not be as well to
let him go at that time; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་
how can one believe you? (*Jä.*) 2. *Jä.*
mentions several other phrases with རུང་:
ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ why should we care so much
for this our body? Esp. རྩལ་པ་, preceded
by རྩལ་ or (rarely) by རུང་, why should not
.....?, i.e., O that! would that! རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་
ལྟོགས་པ་ would that this were mine!
ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ I only wish, she were
not my daughter! would it were not my
daughter! In *C.* colloq. and in later
writings རུང་ = “although” after a verbal
root: རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ though I have been
sitting so long (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ though it
is not necessary (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་
to plead ignorance although one knows
the thing (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ whatever may
happen to me, = at all events, at any rate;
རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ though it may be; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་
whether it be an erroneous (opinion) or
not (*Mil.*) རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ though I live or
though I die; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ whoso-
ever he may be, whatsoever it may be.
མ་རུང་པ་, མ་རུང་པ་ (1) pernicious, dangerous,
atrocious, as enemies, beasts of prey,

malignant gods and spirits, etc. (2)
spoiled, destroyed, ruined: མ་རུང་པ་ལྟོགས་པ་ to
destroy, etc., མ་རུང་པ་ལྟོགས་པ་ to be destroyed,
etc., (*Jä.*).

‡ རུང་པ་ *ru-drā-kṣa* རྩལ་པ་; = རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་
drag-pohi-mig malignant eye, “evil eye”;
in Tibet it is gen. called རྩལ་པ་.

རུད་ *rud* = རྩལ་ a slip, that which has
slipped down; a falling or fallen mass,
as: རྩལ་ snow-slip, avalanche, རྩལ་ deluge,
inundation, flood (by the rupture of an
embankment and the like), རྩལ་ land-slip,
descent of a mass of earth; རྩལ་པ་ disinte-
grated, loosened; acc. to *Lex.* རྩལ་པ་, = rough.

རུབ་ཅུ *Rub-chu* the large mountainous
district of Rupchhu in the south of Ladak.

རུབ་པ་ *rub-pa* 1. to rush in upon, to
attack, assault: རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་ལྟོགས་པ་
rushing in upon him from every side in order
to touch hands and feet (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་
to pounce on the prey, to fall upon the
food (*Glr.*); རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ *kha-rub byed-pa* to
out-cry, to bear down by a louder crying
(*Jä.*) 2. to join in an affray; རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་
ལྟོགས་པ་ a number of people
joining together to assault one man;
རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ (they) will jointly come upon
me. 3. to close, shut: རྩལ་པ་ = རྩལ་པ་ to
shut the mouth, to be silent; in colloq.
རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ = རྩལ་པ་ལྟོགས་པ་ sit quiet, shutting the
lips.

རུབ་ཅུ *rub-cho* currant *W.* (*Jä.*).

རུམ་ *rum* or རུམ་ 1. womb, uterus, =
མངལ་ but less frq.: རུམ་ལྟོགས་པ་ *rum mi-bde-wa*
sensations of pain during pregnancy;
རུམ་ལྟོགས་པ་ རྩལ་པ་ to take birth, to enter
into the womb. 2. darkness, obscurity,
also རུམ་ལྟོགས་པ་ *mun-pahi-rum* gen. རྩལ་པ་. 3.
n., Turkey, the Ottoman Empire, the site

of which is but vaguely known to the Tibetans, though some commodities from thence find their way to Lhasa; རུས་པ་ a man from Turkey, a Turk; རུས་ཤམ་ Syria (Jä.).

རུས་པ་ *rul-wa* = རྒྱལ་པ་ 1. adj. broken, putrid. 2. vb. to go bad, to get rotten, to turn rancid, etc. རུས་པར་འགྱུར་བ་ *rul-war hgyur-wa* to become putrid; རི་མ་རུས་པོར་ *ho-ma rul-po* the milk has gone bad, has become putrid. རུས་ཕྱིན་སྐྱེས་ *rul-byed-skyes* lit. that which revives a rotten thing; n. of a medicinal fruit (*Mñon.*). 3. to thaw (of snow).

རུས་པོ་ *rul-po* for རུས་པོ་ *hrul-po* (Cs.).

རུས་པ་ *rus-pa* or རུས་ I = རིགས་ གོན་, རྒྱུ་ lineage, family: མིང་དང་རུས་ནི་འདི་ལྟར་རྒྱུ་ their name and lineage are such; རུས་གཅིག་པ་ a kinsman. རུས་གཅིག་པ་གསོད་པ་ *rus-gcig-pa gsoḍ-pa* murder of a kinsman རུས་གཅིག་པ་གསོད་པ་ རྩ་ལ་དམེ་ཆེ་རིགས་ངན་ཡིན་ the murderer of his kinsman is a detestable sinner, is low born. རུས་མཐོ་བ་ *rus-mtho-wa* high extraction; རུས་དམའ་བ་ *rus-dmah-wa* low extraction. རུས་རྒྱུ་ *rus-rgyud* = རྒྱུ་པ་ *rgyud-pa* or རིགས་རྒྱུ་ *rigs-rgyud* or གཤུར་རྒྱུ་ *gduñ-ryud* extraction, descendant, race (*Mñon.*).

རུས་པ་ II རྩ་ལྷི, རྩ་ལྷི་ bone; རྩ་ལྷི་ back-bone, the spine; རུས་ཆག་ fracture of the bone (*Med.*); རུས་པའི་རུས་པ་ small bones of which the Tibetan anatomy enumerates 360. མི་རུས་ *mi-rus* human bone; ག་མེད་རུས་པ་ *ga-med rus-pa* bare-bone, skeleton, i.e., bones when stript of flesh and skin; རྩ་ལྷི་ *rkañ-rus* bone of the foot; མགོ་རུས་ *mgo-rus* bone of the skull; ཀ་ནེ་རུ་ཀ་ *ka-ne ru-ka* = ཡལ་གཤེ་ རུས་པ་ bones of the limbs; ལ་ལ་ག་ *na-la-ga* the bones of the legs (*Mñon.*). Also, fig. རྩ་ལྷི་ *snññ-rus* courage; energy, perseverance. རུས་པ་ཆགས་པ་ *rus-pa chags-pa* =

མིང་པོ་ *snññ-po* the pith, i.e., the meaning and sense (*A. 147*). རུས་ཆོད་ *rus-chod* precision, accuracy, thorough correctness: རྒྱལ་པོ་ རྩ་ལྷི་དང་ཡིག་རིགས་ནས་བྱ་བ་ཕྱེད་དགོས་པ་ཡི་གེར་རུས་ཆོད་ཅིང་ as the king has to conduct affairs by means of correspondence and accounts the greatest accuracy in letters is essential.

རུས་ཆར་ *rus-chañ* (རུས་པ་ལས་བཅོས་པའི་ཆར་ *Mñon.*), beer made of fermented bones.

རུས་པའི་རྒྱུ་ རྩ་ལྷི་མཐུན་, ornaments of terrific deities and for magicians, made of human bones which are suspended from the girdle; རུས་པའི་རྒྱུ་རྒྱུ་ the like ornaments fastened to six different parts of the body, viz., the top of the head, the ears, the neck, the upper arm, the wrists, and the feet.

རུས་པའི་མྱིང་པོ་ = མྱིང་པོ་ the marrow of the bone; lit. the pith of the bone.

རུས་པའི་གཟེབ་ *rus-paḥi-gzeb* = བུགས་པ་ *pags-pa* the skin (*Mñon.*).

རུས་པའི་ཐོང་ = མཐོན་པུ་ བུགས་པ་ cowries, bones or shells of exchange.

རུས་པོལ་བ་ *rus-hbol-wa* 1. morbid symptoms. 2. the stone of the apricot and other stone-fruits C. (*Vai. sn.*).

རུས་རྒྱུ་ *rus-rkrañ* a skeleton.

རུས་པ་ཐུ་ *Rus-pa-sba* n. of a celebrated lama (*Deb. ག., 33*).

རུས་ཆོད་ *rus-tshad* or རུས་ཆོད་ *rus-tshod* (?)

རུས་མཛོད་པོ་ཉི་བཞེ་རུ་ n. of a work upon genealogy (*J. Zañ.*).

རུས་ཤིང་ *rus-ḥiñ*, 1. *Sch.*: firmness, perseverance, repentance. 2. the spinal column.

རུས་ཐལ་ *rus-sbal* རྩ་ལྷི་, རྩ་ལྷི་, རྩ་ལྷི་ tortoise; རུས་ཐལ་མོ་ རྩ་ལྷི་, རྩ་ལྷི་ the female tortoise; རུས་ཐལ་ཆེ་ལྷན་ རྩ་ལྷི་ the sea or lake turtle (*S. Lex.*).

གསེར་གྱི་རུས་སྤུལ་ *gser-gyi ruṣ-ṣbal* or མ་རྩ་གསེར་གྱི་རུས་སྤུལ་ *ma-hā gser-gyi ruṣ-ṣbal* the fabulous golden tortoise from the figures upon whose breast the Chinese are said to have derived their knowledge of divination and astrology. The chart of divination used by them for drawing omens, &c., is drawn on the figure of a tortoise and is called སྤྲིད་པ་ཏོ་ *srid-pa-ho ho* or *hwa* being the Chinese for a picture or chart).

Syn. ཡན་ལག་ལྔ་པ་ *yan-lag lha-pa*; དམ་དུ་འཛིན་ *dam-du-hdsin*; བུལ་འགྲོ་ *bul-hgro*; ཡན་ལག་ལྔ་སྤུལ་པ་ *yan-lag lha ṣbas-pa*; གློག་འབྱུང་ *glog-hthuñ*; འགྲམ་རྒྱུང་ *hgram-rkyoñ*; ཁོག་པ་ཅན་ *khog-pa-can*; རན་པའི་བྱུང་པ་ལྔ་ན་ *ñan-paḥi ṣubs-ldan* (*Mñon.*).

རུས་སྤུལ་སེར་པོ་ *ruṣ-ṣbal ser-po* n. of a *Sa-bdag* demon.

རེ་ *re* 1. for རེ་བ, also for རེ་བེ. 2. each, every, single, a single one, some (person or thing); one to each, one at a time; རེ་རེ་ one by one, every, everybody, each: མི་རེ་རྩ་རེ་ཞོན་ each man riding on a horse; རང་ལ་བུ་རེ་མེད་ན་ཡིད་ཡམ་པ་རེ་ཡོང་གི་འདུག་, dejection sometimes arises or despair comes from having no son; ལུང་རེ་ or ལུན་རེ་ for a moment, = ལུང་སྐུ་ about a moment; ལན་རེ་ལན་གཉིས་ once or twice. རེ་ཅམ་ *re-tsam* seems to signify: just about: མི་བརྒྱ་རེ་ཅམ་ཞོན་ཅོག་པ་ (a horse) sufficiently (large) for being mounted by about a hundred men; ལ་རེ་ཅམ་མ་གཏོགས་ with the exception of about one year. རས་གོས་རྒྱུང་རེ་ *ras-gos rkyañ-re* a single cotton garment; བུལ་ལ་བུར་པ་རེ་གཏང་ནས་ handing to each of the ten a phurpa; ལག་ན་རྩང་ཅེ་རེ་ཡོད་ in each of his hands there was an ingot; ཉན་རེ་ལ་སེམས་ཅན་ཁྱི་རེ་བསད་ he slaughtered every day 10,000 animals. མི་རེ་ལྷག་རེ་བསད་ each man killed one sheep རྩང་རེ་ *ñuñ-re* a little at a time རེ་རེ་གཉིས་གཉིས་ *re-re gñis-gñis* one and all, one with another, indiscriminately (*Mil.*). རེ་ཞིག་ *re-shig* somebody, something; some, a little; རེ་ཞིག་ also = (with or without

རུས་) a little while: རེ་ཞིག་ཕྱིར་ wait a while! རེ་ཞིག་ཅིག་ན་ after a little while. 3. in such forms as མོང་རེ་, མཆིས་མ་རེ་ *mchis-sa-re* or རྒྱུར་ཏེ་ *gyur-ta-re* it may be rendered by such an adverb as: certainly, indeed, undoubtedly. 4. occurs as a particle mostly put between two closely connected words for the purpose of giving the compound word a verbal signification; thus སྤྲིད་རེ་ *shid-re*, signifying compassion, can be split into two with the particle རེ་ between them and then it means: to take pity upon སྤྲིད་རེ་རེ་; in the same manner ར་བརྒྱལ་ fatigue becomes ར་རེ་བརྒྱལ་ = was fatigued. In like manner we have ཉམས་རེ་དགའ་, སློ་རེ་བདེ་, ལྷན་རེ་ལྷན་ *skyug-re-log*; ཞེ་རེ་འཇིགས་; ལི་རེ་ལྷན་; and རྩན་རེ་རྩང་ (*Jä. chiefly*).

རེ་སྐན་ *re-ṣkan*, also ordinarily རེ་གན་, = seldom, by no means, never: ཡོང་རེ་སྐན་ that can seldom happen; ཆོས་པར་འབྱུང་རེ་སྐན་ they can by no means be satisfied with it.

རེ་སྒོང་ *re-ṣkoñ* or རེ་བ་སྒོང་ lit. fulfilment of hope = heaven, blissful state.

Syn. མཐོ་རིམ་གནས་ *mtho-ris-gnas*; དགེ་ལེགས་ *dge-legs* (*Mñon.*).

རེ་སྒོན་ *re-ṣkon* n. of a bitter medicinal herb: རེ་སྒོན་ཁྲག་སྒོམ་སྤྱན་པོ་ཅ་ཅད་སེལ་ (*Med*).

རེ་ཁ་ *re-kha* རེ་ཁ་; = རི་མོ་ *ri-mo* line, figure, drawing, picture, painting. རེ་ཁ་འདབ་ *re-khañi-hdub* = རྩག་པ་ཤིང་ *stag-pa ṣiñ* birch-tree (*Mñon.*); རེ་ཁ་ཅན་ = རི་མོ་ཅན་ (*Yig. k. 55*).

རེ་ཁམ་ *re-hkhañ* offence: རེ་ཁམ་འབྱུང་བ་ to become offended and abusive. རེ་ཁམ་ཁྲོན་ *re-hkhon* frequent quarrel: མི་ནང་ཐུང་གོང་རེ་ཁམ་ན་པ་ quarrel in one's house both morning and evening.

རེ་གུར་ *re-gur* goat's hair tent; castle of hope.

རེ་བ་ *re-wa* I: ག་མ་ 1. sbst. hope; རེ་བ་དང་བཅས་པ་ ག་མ་འབྱུང་ harbouring hope, hopeful;

a thing by turn with another person. རེས་པ་འགའ་རེས་བྱེད་པ་ resp.: རྟེན་མཁའ་གསོལ་རེས་མཛད་པ་ *skems-la gsol-res mdsad-pa* to vie with one another in drinking beer (*Ghr.*); རེས་མོས་བྱེད་པ་ *res-mos byed-pa* to work by turn; རེས་གྱིས་བྱེད་པ་ལྟར་བྱེད་གཅིག་ན་རྒྱལ་པོ་རེས་མོ་བྱེད་པ་ (*A. 59*) having travelled gradually he found in a town that the kingly office was performed by turn; རེས་མཛོལ་སྤྱད་ཀྱང་ལ་འགྲོ་ཆགས་ངན་གསུངས་ by turns he explained to all the lepers and beggars that attachment (to life or worldly things) was bad (*A. 106*). 3.= མཚམས་མཚམས་ལ་ or རེས་འགའ་ *res-hgah* at times, at intervals, occasionally: རེས་ནམ་མཁའ་ལ་འབྱེད་པ་དང་ (*A. 18*) at times carried (it) to the sky. རེས་ཆེ་རེ་ཆུང་ *res-che re-chuñ* now great, now small, or partly great, partly small; རེས་ཡོད་རེས་མེད་ *res-yod res-med* at one time is there, at another not (*Cs.*); རེས་དགའ་ at times cheerful, = རོང་དགའ་ or བདེ་དགའ་.

རེས་འགའ་ *res-hgah* कदा; v. རེས་ 2. supra.

རེས་གཅིག་ *res-gcig* once, once upon a time.

རེས་མོས་ *res-mos*, v. རེ་མོས་ *re-mos*.

རེས་གཟའ་ *res-gzah* an occasionally appearing star, a changing (wandering) star, a planet (*Cs.*); རེས་འགྲོགས་ལྗང་མཁར་ *res-hgrogs zla-skar* the stars with which the moon is successively in conjunction (*Sch.*).

རེས་པོ་ *res-po*, 1. = རེས་མོ་ *res-mo*. 2. old, v. བགྱེད་ *bgre-wa* (*Jä.*).

ར། I: *ro* = ལྷོ་པ་ or བཅུད་, also རོ་ལྷོ་པ་; sbst. རས་ taste, flavour, savour: ར་མ་ *kha-ro* tasty thing; ར་ལྷོ་པ་ *ro-myoñ-wa* to taste; ར་མེད་པ་ = ལྷོ་པ་མེད་པ་ འཇམ་མཁའ་ insipid, tasteless. ར་ལ་དྲུག་ལྟེ་ *ro-la drug-ste* there are six different kinds of taste:—མངར་པ་ *mñar-wa* sweet, རྒྱུར་པ་ *skyur-wa* sour, ར་པ་ *kha-wa* bitter, ར་པ་ *ska-wa* astringent, ར་པ་ *tsha-wa* acrid, ལན་རྒྱུ་པ་ *lan-tshā-wa* salt. The medicines are also divided into six classes such as མངར་པ་འཇམ་

མངར་པ་ *mñar-wahi mñar-wa* sweet of sweet, མངར་པ་འཇམ་པ་ *mñar-wahi skyur-wa* sweet with but a little sour. རོ་བུ་དང་ལྷན་པའི་ལྷན་པ་ food (for great men) consisting of one hundred different tastes, i.e., of the most exquisite and manifold flavour (*Jä.*). རོ་མཚན་ལྷན་པ་ tasteful, of great relish (*S. Lex.*). རོ་འཇམ་པོ་ རས་ flavoury, flavour.

རོ་ལྷན་ *ro-lan*, རས་མ་ 1. grapes. 2. garlic.= རོ་གཤམ་ *sgog-pa*; རྒྱ་ལྷན་ *gū-ñā-dsu-na* (*Mñon.*). 3. chireta, gentian (*Mñon.*).

རོ་ལྷན་མ་ *ro-lan-ma* as met.= རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-po* ocean (*Mñon.*).

རོ་བཟང་མ་ *go-bzang-ma* n. of a Yakṣa princess (*K. g. 5, 130*).

རོ་མ་ *ro-ma* 1. anything from which the juice or spirit or essence has been extracted. 2.= ར་ grass.

རོ་བཅོང་པ་ *ro-btsoñ-wa* in Sikk. to importunate; persistence.

རོ་འཛིན་ *ro-hdsin* རས་པ་ as met. the tongue.

རོ་ལྷན་ *ro-myañ* ལྷན་པ་ 1. relish, taste; also delicious. 2.= རྒྱ་མ་ *sbrañ-ma*, bee.

རོ་ལྷན་པ་ *ro-myañ-wa* 1. to taste, to relish. 2. as met. the tongue, ལེ་ *lce* or བཅུད་ཀྱི་མ་ *bcud-kyi-ma* (*Mñon.*).

རོ་འགཟེར་ *rohi-gser* = གཟུར་ཀུན་ལ་ རས་ཀེམ་མར་ camphor (*S. Lex.*).

ར། II := ར་ residue, remains, sediment: ར་ག་མ་ *tshag-ro* (or ར་ཆ་ག་མ་ *htshag-ro*) that which remains in a sieve or filter, husks, etc.; ར་མ་ *ja-ro* tea-leaves left in a tea-pot; ར་མ་ *tshil-ro* the remains of fat after having been melted; གཤ་མ་ *gal-ro*, ར་མ་ *ro-ro*, ར་མ་ *so-ro* rubbish; རྒྱུད་མ་ *skud-ro* the ends of threads in a seam.

ར། III: 1. physical body, especially a beast's body: རོ་རྒྱལ་ *ro-rgyab* back; རོ་ལྷན་ *ro-*

ག, 28); རང་རང་རྩ་མེ an epithet of the devil (*G. Bon.* 8).

རྩ་ལུ་ *Roñ-yul* the country of ravines; gen. Nepal, Sikkim, Bhutan, etc., are so called. རྩ་མི *roñ-mi*, a man coming from Rong; རྩ་རྩ་ *roñ-rta*, རྩ་ལྷ་ *roñ-lcañ* a horse bred in, a willow growing in, Sikkim or Bhutan.

རྩ་ *rod* pride, haughtiness (in *Tsañ*).

རྩ་པ་ *rod-pa* or རྩ་པོ་ *rod-po*, 1. = གོས་ *gos* dress. 2. stiff, unable to help one's self. རྩ་ལྷི་པ་ *rod-lei-wa* id. (*Jä*).

རྩ་ *rol* deep, abyss, chasm: རྩ་ཤིན་ཏུ་མེ་ཟད་པའི་ནང་དུ་སྐྱེས་པ་ they are born in a very intolerable abyss (*Sorig.* 19).

རྩ་མོ་ *rom-po* (for རྩ་མོ་ in Sikk. and C.) thick, big, stout, massive, plump; deep, of sound; opp. to ཐལ་མོ་ *phra-mo*.

རྩ་རྩེད་ *rol-rñed* ལྷོ་ལྷོ་ playfulness. རྩ་རྩེད་མ་འཕྲོག་པ་ *rol-rñed-ma hphrog-pa* the ravishment of རྩ་རྩེད་མ་ *rol-rñed-ma* (prob. ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ n. of a dramatical work about which, Atisa remarked རྩ་རྩེད་ན་ཕྲོགས་པ་དང་གནོད་ཕྱིན་ཙམ་གྱི་པ་བསད་པའི་ (*A.* 30).

རྩ་རྩ་ *rol-rta*, 1. *Sch.*: the near horse in a team, the right-hand horse. 2. the act of playing with cymbals and with wind instruments.

རྩ་གནས་ *rol-gnas* ལྷོ་ལྷོ་ a stage, a place of enjoyment; a pleasure grove; heaven.

རྩ་པ་ *rol-pa*, 1. = རྩ་པ་ *sprul-pa*, v. རྩ་པ་ *rol-wa*. 2. ལྷོ་ལྷོ་ playfulness; རྩ་གསལ་ the coquettish airs and gestures of youthful playmates (*Mñon.*). 3. = ལོངས་སྤྱོད་པ་ *loñs-spyod-pa* or རྩ་གསལ་པ་ *tshogs-za-wa* to enjoy, amuse oneself with women; also drinking, and merriment. རྩ་པའི་འགྲོས་ *rol-pahi hgroš*

musical gait, dancing to music = རྩ་པའི་འདུ་ཁྱེད་ *rkañ-pahi hdu-byed* (*Mñon.*).

རྩ་པའི་མཚོ་བདུན་ *rol-pahi mtsho-bdun* the seven lakes of which the waters move in gentle waves as if they were dancing to the music of the wind.

རྩ་པའི་རྩེ་ *rol-pahi rdo-rje* ལྷོ་ལྷོ་ an epithet of the Tantrik god དགྲེས་པ་རྩེ་ *dgyes-pa rdo-rje* རྩེ་མཆོ་མ་ Heruka (*Mñon.*)

རྩ་པའི་ས་ *rol-pahi-sa* as met = མཚོ་རིས་གནས་ *mtsho-ris-gnas* the celestial regions (*Mñon.*).

རྩ་པ་ *rol-wa* = རྩ་པ་དང་བཅས་པ་ རྩ་པ་ 1. to amuse or divert one's self; to play and laugh. In རྩ་པའི་རྩ་པ་ *rgya-cher rol-pa*, i.e., the Lalitavistara and in རྩ་པ་བསྐྱོད་པ་ or *lalita nyāsa* (the name of a certain kind of contemplation), *rol-pa* is used for ལྷོ་ལྷོ་, acting or playing on the stage of this worldly existence. 2. to take, taste, eat, drink: རྩ་པ་མཉམ་པ་རྩ་པ་ *srin-mo khrag-la rol-pa* witches or ogresses revelling in blood (*Mil.*); རྩ་པའི་ཐུགས་སུ་བཞུགས་པ་ *rol-pahi stabs-su bshugs-pa* there he sits, or to sit with revelrous mien. 3. = རྩ་པ་ *sprul-wa* to practise sorcery, to cause to appear in magical form; རྩ་པ་རྩ་པ་ *rnam-par rol-pa* = རྩ་པ་རྩ་པ་ *rnam-par sprul-pa*. རྩ་པའི་རྩ་པའི་ཁྱེད་ལྷོ་ལྷོ་ *ye-ces rol-pahi khehu lña* is used for: རྩ་པའི་ཁྱེད་ལྷོ་ལྷོ་ *ye-ces-kyi sprul-pa* incarnations of the divine Wisdom.

རྩ་མོ་ *rol-mo* 1. རྩ་མོ་ རྩ་མོ་ རྩ་མོ་ རྩ་མོ་ the sound of music: རྩ་མོ་ཁྱེད་པ་ *rol-mo byed-pa* to make music; རྩ་མོ་སྤྱོད་པ་ *rol-mo spyod-pa* musical profession. 2. music, musical instrument, རྩ་མོ་འཛིན་པ་ *rol-moñi cha-brgyad* = the eight divisions of music. རྩ་མོ་འཛིན་པ་ *rol-moñi gnas* or རྩ་མོ་འཛིན་པ་ the place where music is performed, a theatre; རྩ་མོ་མཁན་ *rol-mo-mkhan* musician, esp. = རྩ་མོ་མཁན་ *sil-mkhan* a cymbal player (*Mñon.*). རྩ་མོ་འཛིན་པ་ རྩ་མོ་འཛིན་པ་ *rol-moñi sgra-mthah dag* n. of the

[illegible]

རལ་མའི་དབྱེ་བ *rol-mohi dbye-wa* the different kinds of musical instruments:—(1) རང་རྩ་ the damaru ; (2) མཏུ *ma-du* ; (3) སེམ་ཐྱལ་ *sil-khrol* ; (4) དྲླེ་མ་ *dāndi-ma* རྩིའི་མཚན་ drum ; (5) བལ་རྩ་ *bal-rña* Nepalese drum ; (6) མཁར་རྩ་ *mkhar-rña* kettle drum, fort drum (*Mñon.*).

रौत्सेदम *rol-rtsed-ma* रसिका a dancing girl; a coquettish woman.

ཇལ་ furrow ; ཇལ་ཁ་གཏོང་བ་ to begin ploughing in spring.

𑖦𑖻 *rla* sometimes for 𑖦𑖻 *bla* (*Jä.*).

1. destruction, loss or ruin ; པམ་ལུ་མཐུ་ལ་

n. of a city in ancient India which was destroyed by the Yavanas, hence termed the ruined city; རྒྱལ་པར་གྱིས་པ་ to be destroyed, ruined. 2. = རལུང་བ་མེད་པར་གྱུར་པ་ to become bodiless.

རླུང་སྤྲེལ་ *rlaṅs-pa* वाष्प vapour, steam;
 exhalations; རླུང་སྤྲེལ་ *kha-rlaṅs* breath,
 vapour from the mouth; རླུང་སྤྲེལ་ *chu-rlaṅs*
 steam, watery vapour; རླུང་སྤྲེལ་ལ་འཕྲུལ་པ་ to
 distil. རླུང་སྤྲེལ་ལ་འཕྲུལ་པ་ to steam.

རྒྱུ་མཆོད་པའི་ *rlañs-po* = གདོན་པ་ *gdol-pa* བཤམས་པ།
 ཡང་ཆེ་མཆོད་པའི་ the lowest social grade (*Mñon.*).

ལྷོན *rlan* ལྷོན 1. moisture, humidity;
 ལྷོན་སྤང་བ *rlan spañ-wa* to avoid the wet;
 ལྷོན་ཅན *rlan-can* moist, wet, humid; ལྷོན་མེད
rlan-med dry. ལྷོན་སྤྲོང་ལྷན་བ *rlan-steñ ñal-wa*
 to sleep in the wet (*Lt.*). 2. རྩལ་འཁྲུག་པ་ལྷོན་ལྷོན་ཅན་ལྷོན་ལྷོན་ཅན་
rlan-rlon id., ལྷོན་ལྷོན་ཅན་ལྷོན་ལྷོན་ཅན་ *rlan-rlon-chañ*
 the liquid (called) beer.

ལྷན་ས་འདབ་མའི་གོས་ཅན་ one dressed in leaves
of trees (*Yig. k. 25.*).

ལྷན་སྐྱེས་ or ལྷན་ལས་སྐྱེས་ *rlan-las skyes* a general n. for insects or animals generated in moisture (*Mñon*).

མྱེད་པ་ *rlab-pa* or མྱེད་པ་ *rlabṣ-pa* to
remove, to clear away (*Sch.*).

རྒྱལ་པོ་ *rlabs* འཕྲི་མོ་, འཕྲི་མོ་ wave, billow,
 ripple: རྒྱལ་པོ་འཕྲི་མོ་ *rgya-mtshohi rlabs* large
 wave; རྒྱལ་པོ་ཆེ་ *rlabs-po-che* or རྒྱལ་པོ་ཆེན་ *rlabs-*
chen མཐའ་འཕྲི་མོ་, མཐའ་འཕྲི་མོ་, a large wave or billow;
 རྒྱལ་པོ་རྒྱུ་རི་མོ་ *rlabs-kyi ri-mo* = རྒྱལ་པོ་རྒྱུ་ *chu-gñer*
 (*Mñon.*) ripples on water; རྒྱལ་པོ་ཕྱི་ལྷོ་ *rlabs-*
phreñ series of waves or billows one follow-
 ing another in rapid succession.

Syn. རྩ་རྒྱལ་ *chu-rlabs*; དབང་རྩ་རྒྱལ་ *dbah-rlabs*
or རྩ་རྒྱལ་ *rba-rlabs* (*Mñon.*).

ହସ୍ୟଂସଂ *rlabṣ-yaṣ* ଉତ୍ପଳ n. of a great number (*S. Lex.*).

ལྷམ་པ་ *rlam-pa*, v. ལྷམ་པ་ *rlom-pa*; also
we find : ལྷམ་ཁྱེར་ *rlam-khyer*.

རྩིག་པ་ *rlig-pa* ལུས་ལ་ལྟོག་པ་ resp. ལུས་པ་རྩིག་པ་ *gsaṅ-rlig* testicles. རྩིག་པ་འབྱེད་པ་ *rlig-pa hbyin-pa* or རྩིག་པ་འབྱེད་པ་ *rlog-pa hphyid-pa* to castrate, emasculate (a man), to cut or geld (an animal); རྩིག་པ་ཕྱུང་ *rlig-pa phyuṅ* emasculated; རྩིག་མེད་ *rlig-med* castrated; རྩིག་རྒྱངས་ *rlig-skraṅs* swollen testicle; རྩིག་གོང་ལྔ་ *rlig-gong* the testes; རྩིག་ཅན་ *rlig-can* having testicles, a stallion; རྩིག་གཅིག་པ་ *rlig gcig-pa* having only one testicle; རྩིག་ཕུབ་ *rlig-bu* or རྩིག་ཕུབས་ *rlig-ṣubs* the scrotum; རྩིག་རྒྱུགས་པ་ *rlig rlugs-pa* or རྩིག་ཐོས་པ་ *rlig ṣbos-pa* swollen testicles (*Nag.* 64).

Syn. སྒོ་བ་ *sgro-wa*; ཐུབས་ *ṣubs*; འབྲས་ཕུ་ *hbras-bu*; མཛོད་ *mdsod* (*Mñon.*).

རྩིངས་ *rliṅs* entire, all; རྩིངས་ཀྱི་ entirely, altogether.

རྩིད་ *rlid* a closed leather bag (*Sch.*).

རྩིད་ཕུ་ *rlid-bu* 1. a whole, a lump or mass (*Sch.*). 2. = རྩལ་ *rkyal*, a skin or leather bag; gen. དུད་འགྲོའི་རྩིད་ཕུ་ *dud-hgrohi rlid-bu* the entire skin of an animal.

རྩིབས་པ་ *rlibṣ-bu* = རྩུ་ཆེ་བ་ large, wide, spacious.

རྩུགས་པ་ *rlugs-pa* 1. = ཐོས་པ་ *ṣbos-pa* (*Nag.* 64), swollen: རྩིག་པ་རྩུགས་ a swollen testicle. 2. acc. to *Cs.*: to purge; མངལ་རྩུགས་པར་བྱེད་པ་ *mñal rlugs-par byed-pa* to cause abortion; རྩུགས་བྱེད་པ་ *rlugs-byed-pa* a purge procuring abortion (*Jä.*). 3. in Tsang: to cast, to overthrow, to pull down; for ལུག་པ་ *lug-pa*. རྩུགས་མ་ *rlugs-ma* anything cast forth, or ejected; the casting out, effusion; acc. to one *Lex.* excretion of indigested food (*Jä.*).

རྩུང་ *rluṅ* I: ལའི་ལྷོ་, ལའི་ལྷོ་, ལའི་ལྷོ་; ལའི་ལྷོ་ breeze, wind: རྩུང་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rluṅ lo-ma-la reg* the wind touches the leaves; རྩུང་གིས་བཞུད་ *rluṅ-gis-bskyod* (a thing) is moved by the wind, blown away by the wind; རྩུང་ཆེན་པོ་

rluṅ-chen-po, རྩུང་རྩུག་ *rluṅ-drag-po* a high wind, a gale. But among the common people of Central Tibet *rluṅ* in the simple sense of “the wind” seems to be almost unused except in certain compound words, such as *rluṅ-rta*, *hog-rluṅ* flatulence, etc. Alone it is known chiefly in the mystical sense; ལུགས་པ་ *lhaks-pa* being in *C.* the colloq. word for: wind, breeze. རྩུང་དམར་ *rluṅ-dmar* = རྩུང་ཆེན་པོ་ *rluṅ chen-po* (lit. red-wind) storm, tempest, high wind, gale at sea: རྩུང་དམར་ཐམས་ཅད་ཞི་ནས་ *rluṅ-dmar thams-cad shi-nas* the tempest having subsided (*A.* 16). རྩུང་ཚུབ་ *rluṅ-tshut* whirl-wind, storm with rain and sleet.

Syn. ལུག་མཁའ་ལྷོག་ *nam-mkhahi-srog*; ལུག་མཁའ་དབྱུགས་ *nam-mkhahi dbyugs*; མཁའ་མཁའ་ལྷོག་ *ma-mos-phel*; ལུག་མཁའ་ལྷོག་པ་ *nam-mkhahi stobs*; ལུག་ལྷོ་རྩུག་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *gyo-byed rdul-gyi kha-lo-pa*; ལུག་ལྷོ་རྩུག་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hgro-wahi ṅaṅ-tshul*; ལུག་ལྷོ་རྩུག་ *hgro-wahi-srog*; ལུག་ལྷོ་ལྷོ་ *dri-bshon*; ལུག་ལྷོ་ *dri-len*; ལུག་ལྷོ་ལྷོ་ *drihi ṣiṅ-rta*; ལུག་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *gnas-med rtag-hgro*; ལུག་ལྷོ་ལྷོ་ *kun-hdul-rña*; ལུག་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *bsil-byed reg-ldan* (*Mñon.*).

རྩུང་ II: 1. In the mystical physiology of Buddhism is set forth as one of the three humours of the body (ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *naḍ ṅes-pa*) and is supposed to exist in nearly all its parts and organs, circulating in veins of its own, producing both the arbitrary and the involuntary motions, and causing various other physiological phenomena. When deranged it is the cause of many diseases, esp. of such complaints the origin and seat of which are unknown, rheumatism, nervous affections, etc. This རྩུང་ *rluṅ* or humour is divided into five species, viz.: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *srog-hḍsin* which is the cause of breathing; ལྷོ་ལྷོ་ *gyen-rgyu* faculty of speaking, ལྷོ་ལྷོ་ cause of muscular motion, ལྷོ་ལྷོ་ of digestion and

རྒྱལ་གྱི་འབྲས་ལྗང་། *rluñ-gi hbras-bu* 1. = རྒྱལ་མཚོན་ *hjah-mtshon* the rainbow (*Mñon.*). 2. as met. = ཇར་པ་ *char-pa* or སྤྱན་གྱི་མེ་རྒྱུན་ *sprin-gyi me-tog* rain (*Mñon.*).

རླུང་ཕུ་སུན་འབྱེན *rluñ-spu sun-hbyin* one of
 the seven different winds of the human
 body ; the names of the remaining six :—
 རླུང་དགའ་གི་རྩེ་མ་མཐུན་, རླུང་མི་ལམ་འཇུག་རྩེན་, རླུང་བཙོང་མེད་,
 རླུང་ལྷེ་མ་བཙོང་པ་མི་བཙོང་, རླུང་རོ་ཕྱོ་ཁྱིད་ཕྱེད་, རླུང་མཆུན་པ་
 འཇིགས་ཕྱེད་ (*K. l. 3, 367*).

ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-spyod* lit. that pairs while floating on the wind = ལྷ་ལྷོ་ *bya-rgod* vulture (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-ma* 1. col. wind. 2. n. of a Yakṣa princess (*K. g. 5, 30*).

ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-gyab* a fan. Syn. ལྷ་ལྷོ་ *bsil-gyab*; ལྷ་ལྷོ་ *bsil-wa-stob* (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-la dgah-wa* (lit. that which delights in wind) = as met. the camel (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷོ་ *Rluñ-lha* ལྷ་ལྷོ་ the god of wind. ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-lhahi shon-pa* the conveyance of the god of wind (*Mñon.*).

Syn. ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-gi dwañ-phyug*; ལྷ་ལྷོ་ *dbugs-hbyin-bdag*; ལྷ་ལྷོ་ *sna-tshogs rta-can*; ལྷ་ལྷོ་ *gyo-byed-mgon*; ལྷ་ལྷོ་ *loñs-spyod mdses-pa*; ལྷ་ལྷོ་ *stobs-kyi-lha*; ལྷ་ལྷོ་ *nub-byañ phyogs-skyoñ* (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-las-rgyal* ལྷ་ལྷོ་ n. of the king of the horses, he that can win in the race with wind.

Syn. ལྷ་ལྷོ་ *rta-mchog*; ལྷ་ལྷོ་ *cañ-ces-pa* (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷོ་ (ལྷ་ལྷོ་) a wave (*S. Lex.*).

ལྷ་ལྷོ་ *rluñ-bsreg* the musk-deer.

Syn. ལྷ་ལྷོ་ *gla-wa*; ལྷ་ལྷོ་ *gla-rtsi-can* (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷོ་ *Rluñ-saṅs hog-la hthen* the son of ལྷ་ལྷོ་ *Yum-saṅs hog-la hthen* (*G. Bon. 23*).

ལྷ་ལྷོ་ *rlubs* 1. = ལྷ་ལྷོ་ low. 2. acc. to *Jä.* in *C.* = a corner, hole, place for hiding a thing; ལྷ་ལྷོ་ the pocket in a robe (*Lex.*): ལྷ་ལྷོ་ *khuñ-buñi rlubs*. 3. acc. to *Sch.*: ditch, pit, pool, abyss: ལྷ་ལྷོ་ *mehi-rlubs* fire-pool.

ལྷ་ལྷོ་ *rlubs-pa* 1. a cover; also as vb. to cover, hide; ལྷ་ལྷོ་ ལྷ་ལྷོ་ to hide under a robe. 2. = ལྷ་ལྷོ་.

ལྷ་ལྷོ་ *rlag-po* foolish, stupid, of a little child (*Jä.*).

ལྷ་ལྷོ་ *rlog-pa* pf. ལྷ་ལྷོ་ *brlags*, form of pres. and fut. ལྷ་ལྷོ་ *brlag*, imp. ལྷ་ལྷོ་ *rlog* or ལྷ་ལྷོ་ *rlogs*, 1. to destroy; break down, turn up; as in ལྷ་ལྷོ་ *sa-rlog-pa*, ལྷ་ལྷོ་ *rdorlogpa*, ལྷ་ལྷོ་ *rdul-du rlog-pa* to reduce to powder, to destroy entirely. 2. fig. to pervert, to infatuate; ལྷ་ལྷོ་ *tshe-pa* those infatuated by thoughts of marriage (*Jä.*).

ལྷ་ལྷོ་ I: *rlon-pa* 1. = Mongolian ལྷ་ལྷོ་ adj. ལྷ་ལྷོ་ wet, moist, damp; colloq. “*löm-po*”; ལྷ་ལྷོ་ *tshañ-rlon* quite wet, wet through; of meat, vegetables and the like = ལྷ་ལྷོ་ uncooked, as in ལྷ་ལྷོ་ milk not boiled; also = ལྷ་ལྷོ་ unripe as in ལྷ་ལྷོ་ raw meat. 2. vb. with pf. and fut. in ལྷ་ལྷོ་ *brlan* = ལྷ་ལྷོ་ *sbañ-wa* to make wet, to moisten, e.g., ལྷ་ལྷོ་ with water or with rain; ལྷ་ལྷོ་ *brlon-to* made wet (*Situ. 76*).

Syn. ལྷ་ལྷོ་ *rlon-can*; ལྷ་ལྷོ་ *gcer-pa*; ལྷ་ལྷོ་ *bañs-pa*; ལྷ་ལྷོ་ *thag-can* (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷོ་ II: *rlon-pa* to answer, with ལྷ་ལྷོ་ *lan*; also ལྷ་ལྷོ་ *glon-pa*, ལྷ་ལྷོ་ *ldon-pa*, ལྷ་ལྷོ་ *blan-pa*, ལྷ་ལྷོ་ *zlon-pa* (see *Jä.*).

ལྷ་ལྷོ་ *rlobs* as in ལྷ་ལྷོ་ with pf. ལྷ་ལྷོ་ *brlabs*, fut. ལྷ་ལྷོ་ *brlab*, imp. ལྷ་ལྷོ་ *rlobs*, v. ལྷ་ལྷོ་ *byin*.

ལྷ་ལྷོ་ *rlom-pa* 1. = ལྷ་ལྷོ་ *ham-pa* sbst. ལྷ་ལྷོ་ conceit, vanity. 2. vb. with pf. ལྷ་ལྷོ་ *brlams* to be conceited, to be proud of, to glory in, to boast of, used with termin.

case: བདེ་རྫོམ་པ་ *bder rlom-pa* to boast of one's good fortune; གཅིག་ཀྱི་རྫོམ་པ་ *gcig-tu rlom-pa* to be proud of being one with. 3. to love, to adhere to, to be attached to. 4. to covet: གཞན་གྱི་ནོར་ལ་ *gshan-gyi nor-la* to hanker after another's property; རྫོམ་ཐོས་སྐྱེས་པ་ *brlom-pa* covetousness has grown up.

བརྒྱ *brla* ཚལ་ the thigh བརྒྱ་ག *brla-ga* ཚལ་, མགྱིན་ muscular part of the thigh; བརྒྱ་སྐྱེས་ *brla-skyes* born of the (Brahmā's) thigh, = རྗེ་རིགས་ *rje-rigs*; བརྒྱ་བྱང་ (*Mñon.*) the Vais'ya or the gentleman caste of India.

+ བརྒྱ་བརྒྱན་ *brla-brñan* = རྫོམ་པ་ *snon-pa* augmenting, growth, increase.

བརྒྱག་པ་ *brlag-pa* 1. v. རྫོག་པ་ *rlog-pa* forsaken, abandoned. 2. = མེད་པར་བྱས་པ་ *med-par byas-pa*, demolished; དགུ་བརྒྱག་ *dgra-brlag* killed the enemy (*Situ. 76*). 3. = བཀལ་བ་ རྩལ་མཐོང་པ་ to wash off (*S. Lex.*).

+ བརྒྱང་པ་ *brlañ-po* བརྒྱལ་པ་ = རྩལ་པ་ *rtsub-po* rude, coarse, roughness in conversation: བརྒྱང་པའི་ཆོག་ *brlañ-pohi tshig* rough words, abusive language; རྩལ་བརྒྱང་བ་མ་ཡིན་པ་ *rtsub brlañ-wa ma-yin-pa* refraining from abusive language; བརྒྱང་པ་རྒྱུ་མཐོང་པ་ *brlañ-po rnam byed-pa* to make use of such language. བརྒྱང་པ་ *brlañ-spyod* = རྩལ་པ་ *rtsub-spyod* rough behaviour, misconduct; also described as རྩལ་པ་ཆོག་ལྟ་ལས་གང་ཡིན་པ་ *rtsub-pa chok-gyog tshar-wa* (D. *cel. 11*); བརྒྱང་པ་ཆོག་ལྟ་ལས་གང་ཡིན་པ་ (*D. cel. 11*); བརྒྱང་པ་ཆོག་ལྟ་ལས་གང་ཡིན་པ་

brlañ-spyod byed-pa to be rude or rough in manners. བརྒྱང་པ་ *brlañ-mo* = བུད་མེད་གཙུག་མོ་ *bud-med gtum-mo* a fierce woman, an amazon (*Mñon.*).

བརྒྱན་པ་ *brlan-pa* 1. another form of རྫོག་པ་, = གཞན་པ་ or སྤང་བ་ *shañ-wa*: རྩལ་བརྒྱན་པ་ *chus brlan-to* (*Situ. 76*); བརྒྱན་ཆུ་མེད་ met. a tree. 2. = བུས་པ་ *bsdus-pa* or རྩལ་པ་ཆོག་ལྟ་ལས་གང་ཡིན་པ་ *phyogs-su gtogs-pa* to collect or put aside.

བརྒྱལ་པ་ *brlab-pa*, v. རྫོག་པ་ *rlob-pa*.

བརྒྱལ་པ་ *brlam-pa*, v. རྫོག་པ་ *rlom-pa*.

བརྒྱལ་པ་ *brlams-pa* = བརྒྱལ་པ་ *bkskyod-pa*, tremulous, trembling; བརྒྱལ་པ་ཆོག་ལྟ་ལས་གང་ཡིན་པ་ *hbyuñ-pos brloms* quivering with a demon, described as མིའི་ཁོག་པ་ལ་གཞན་གྱི་ལྟ་ལས་གང་ཡིན་པ་ the occupation of one's body by an evil spirit (*Situ. 76*).

བརྒྱལ་པ་ *brliñ-wa* བརྒྱལ་པ་ བརྒྱལ་པ་ excellent (*Zam. 12*). Also = བརྒྱལ་པ་ *brtan-pa* firm, steady: བརྒྱལ་པ་ཆོག་ལྟ་ལས་གང་ཡིན་པ་ *brliñ-wa* he is wise who is naturally steady. བརྒྱལ་པ་ *brliñ-po* firm, secure, safe (both of men and things). བརྒྱལ་པ་ *brliñ-log* confused, disorderly, not to be trusted (*Sch.*).

བརྒྱལ་པ་ *brlug-pa* = མི་བརྒྱལ་པ་ *mi-brtan-pa* (*Nag. 64*) unsteady, not firm.

བརྒྱལ་པ་ *brlubs*, v. རྩལ་པ་ *rlubs* (གོས་ཀྱིས་གཞིགས་པ་ *gos-kyis gyogs tshar-wa*) covered with clothes.

ལ

ལ *la* I: 1. is the twenty-sixth letter of the Tibetan alphabet, corresponding with the English *l* and Sanskrit ल. 2. numeral: 26.

ལ II: 1. a mountain pass, ལ་རྩེ the summit of a pass, ལ་བྱར the edge or side of a pass, ལའི་རྒྱུན *lahi-gyen* the ascent of a mountain pass, ལའི་བྱར *lahi-thur* the descent or declivity of a mountain pass. ལ་ནལ་བ also ལ་རྒྱལ་བ to cross a pass. 2. candle, wax-candle, wax-light, taper (from the Chinese *lāh* wax) in *C*.

ལ་ཀ the top of a mountain; ལ་ཀ་མཚོན་པོར on the summit of a lofty mountain (*Hbrom.* 18).

ལ III: ལ་ནི་སྒྲུང་བ་མེད་པའི་སྒོ། ཡོན་ཏན་མེད་པས་གམས་ཅད་གྲོལ *La* in mystic Buddhism is symbolic of the state of non-receiving, i.e., of absolute repletion (*K. g.* 43). ཞེས་པ་ནན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ཅན་ནི་འགྲུར་བ་མེ་གནས་པ་རྟེ། ཐེག་པ་རྩེན་པོ་ནི་བརྟན་པ་ནན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་སྒྲོང་ཞིང་སྒྲན་མེད་པའི་ཐེག་པ་རྩེན་པོ་ལ་བརྟན་པར་ *La* signifies that a believer in the doctrine of (the less developed) *S'rāvaka* is changeful. The *Mahāyāna* doctrine (fully developed) being steady, giving up the *S'rāvaka* doctrine one should be assiduous in the *Mahāyāna* doctrine (*K. my.* 7, 208).

ལ IV: postpos. or case-sign 1. denoting ལྟ, ལ, ལ, ལ, ལ all being said to possess ལ་ནི, i.e., signifying—as to, to, on, in, at, into, upto, by, from, toward. རིན་ལ=as to the meaning; ལ་རྒྱུགས་ལ་(ལྟ)་འགྲོ go eastward; མཐའ་ལ་(ལྟ)་འབྱོར brought to the end;

མཐའ་ལ་ཕྱིན=མཐའ་ཕྱིན arrived at the limit, attained to perfection; ལྷག་ལ་(ལྟ)་འགྲོ goes to India; རྒྱལ་ལ་བརྟན pressed down; ལ་རྒྱལ་(ལྟ)་རྒྱུ running or moving in front; ལ་ག་ལ་(ལྟ)་བཟུང catch in or by the hand. ལ་རྒྱལ་བ་ལ looking where to or at what; ལྷོན་མེ་ཐོགས་ལ at or towards the lamp-light (*Situ.* 19); ས་ལ་འགྲོ་བ *sa-la hgre-wa* to roll (one's body) on the ground; ས་ལ་འགྲིལ་བ *sa-la hgril-wa* to fall to the ground; རྒྱལ་མཐའ་ལ་འཕགས་པ་ to rise to heaven, རྒྱལ་མཐའ་ལ་འཕུར་བ་ to soar or fly in the air, མེ་ལ་ at, on, in, the fire, རི་ལ་ on the mountain, ལྟ་ལ་ in, into, to, on, the water, ལ་རྒྱལ་ towards the east, eastward, རོད་ལ་ in, to, Tibet; from, as: ལ་ནས་ལ་ཁ་བ་འབབ་ snow falls from heaven, ལྷ་ལ་འབབ་ he alights from his horse, ལྷག་ལ་མཚོངས་ he leaps from the rock, ལྷས་ལ་ལྷག་འབྱེན་པ་ *lus-la khrag-hbyin-pa* to draw blood from the body. 2. ཚེས་ལས, i.e., with reference to time: ལྷོད་ལ་བཟུང་བཟུལ་ at dusk vanquished the demon, ལ་ག་གསུམ་པ་ལ་ on the third day, ལ་ནི་ལྟ་ལ་ལ་ in the twentieth year, ལྷ་བ་གསུམ་ལ་ within three months. *Phyag* ལ་འདྲེ་པོ་ལ་ at, during, the first obeisance 3. to signify: ལ་གོས་ཚད་ necessity; ལ་དེ་ཚད་ལ་ or ལ་དེ་ཚད་ལྟ་ purpose of; also to signify ལ་ནི་ལྟ་ state of, nature of:—ལྷར་(ལྟ)་གསལ་ manifested as a god, ལ་ཐེག་ལ་(ལྟ)་ལྷར་ became unified, མང་ལྟ་འཕེལ་ multiplied, became many; ལ་ལྷགས་ལ་(ལྟ)་ལྷུབ་ assumed shape (*Situ.* 19). Also=relying on, keeping to: ལ་ལ་རྟེན་ནས་ *de-la rten-nas* depending on it; also: relative to, with respect to, in consequence of: ལ་ལ་དགའ་བྱེ་ glad, rejoicing at

it; རྟོག་པ་ལ་འཛོམས་པ་ *bdig-pa-la hdsem-pa* being afraid of sin; མ་བྱུང་བ་འདི་ལ་གདམས་ངག་གསལ་ནི་ he asked advice with respect to this not having been properly done. In introducing a new subject: ལྟུང་མ་མེ་ཉག་ལ་ཤོར་བའི་ལྟུང་མ་ now, as to the fact of the kingdom having been transferred (gone) to Miñag; in headings of chapters, etc., e.g., རྒྱུང་བཞིའི་མེང་ལ་ *glin-bshihi min-la* concerning the names of the four parts of the globe རེ་ཆུང་གི་ཆོད་ལ་ *che-chuñ-gi tshad-la* with respect to size. 4. in all relations mentioned above, ལ་ *la* is added, to the inf., the partic. and to the root of a vb. wherever the verb will at all admit of it; and besides it is used as gerundial particle in a similar way as ཇི་ *te*: (a) after the inf. ལྷ་རྟེན་གྱི་ཡོད་པ་ལ་ as there was in that place an idol-shrine or symbol; also to be translated by: although. (b) added to the root: མཐོང་ལ་མ་བཏགས་ (though) having seen it, yet he did not fasten it. In C. when ལ་ is added to adjectives it signifies ཡིན་པ་ལ་ being: རྒྱ་དང་ཁ་ཕྱུ་མེར་ལ་རིང་བ་ (A. 31) his hair and beard being yellow and long; ལུས་མེ་ཕྱག་ཅིང་བྱུང་ལ་དབྱུང་མ་རྩན་པ་ ugly as to his body (and) of small stature, (but) having a fine voice. In sentences containing two imperatives ལ་=and: ཤོག་ལ་ལྟོ་མ་ཞིག་ *çog-la ltos-çig* come and look!

ལ་ཁྱི་མོ་ *la-khyi-mo* the mountain-weasel (Jä.).

✚ ལ་གོ་རྟོག་ *la-gor* གླིང་མ་ལ་མཁྱེགས་པ་ *mgyogs-pa*, ལྷུང་བ་ *myur-wa* quick, swift.

ལ་རྒྱུ་ *la-rgya* (pronounced *largya*) government order (gen. prohibiting the killing of wild animals and birds in a mountain tract).

✚ ལ་གཙན་པ་ *la-gcan-pa* (ལ་ལ་ཁྲལ་ཤུད་པ་པོ་ *la-la khral-šdud-pa-po*) a collector of duties on a mountain pass.

ལ་ཆ་ *la-cha* ལ་ཆ་ shell-lac, sealing-wax. ལ་ཐིག་ *la-thig* a drop of sealing-wax on which the seal is pressed.

ལ་རུང་ *la-nuñ* for ལ་ཕུག་ and རུང་མ་ *ñuñ-ma* radish and turnip.

ལ་ནེ་ *la-ñe* a mark (Sch.).

ལ་ནེ་བ་ རྩུག་ན་ vulture; lit. a bird that lives about the summits of mountains.

ལ་ཏ་ *la-ta* or ལ་ད་ *la-da* kind of yarn imported to Tibet from Assam and Bhutan.

ལ་ཏ་ *La-ta* a country of the Turuska (Turks) towards the west of India (*Dus-ye* 39).

ལ་སྟོན་ *la-stoñ* mountain-pass solitudes, v. སྟོན་པ་ *stoñ-pa*.

ལ་ཐོག་ *la-thog*=ལ་རྩེ་ *la-rtse* the summit of a mountain-pass.

ལ་ཐོད་ *la-thod* turban, *pagri* or cloth which the Indians wrap round their head (*Jig. 13*).

✚ ལ་དུ་ *la-du* མོད་ཆ་, ལ་དུ་ (མམ) a kind of pastry made in Tibet; a medicinal food in which radish preponderates.

ལ་དྭགས་ *La-dwags*, also called མར་ཕུལ་ལ་དྭགས་ *Ladak*, province in the valley of the Indus between མར་པ་རི་མ་ and Balti, inhabited by Tibetans and formerly belonging to Tibet.

ལ་པ་ག་ *la-pa-ça*, ལ་པ་ག་ག་ *la-pa-çag* a kind of upper garment without a girdle (Cs.).

ལ་པོ་ *la-po* 1. a pass over a lofty mountain; also a high peak. 2. buttermilk, boiled, but not yet dried into vermicelli (རུང་པ་).

ལ་པོན་ *la-pen* occurs in མི་ལྷན་གྱི་ལ་པོན་.

ལ་ཕུག *la-phug* ལྷུག the radish; in Tibet a large round white root, not long and forked. Syn. རི་ལ *hi-la* (ཐི་ལ); མུ་ཅི་ག *mu-tsi-ka* (མུ་ཅི་ག); རད་བ་གསུམ་པ *hdab-gsum-pa*; ལེགས་འབབ *legs-hbab*; རང་པའི་རྒྱུད་ *hañ-pahi-rkañ*; གཏུན་གེད་ *gtun-geñ*; ཏ་ལའི་རྩ་བ་ཅན་ *ta-lahi rtsa-wa-can* (*Mñon.*). བོད་ལ་ཕུག the common radish; རྒྱལ་ལ་ཕུག *rgya-la phug* a reddish species of an acidulous taste; ལུང་ལ་ཕུག also called ལ་ཕུག་མེར་པོ *la-phug ser-po* carrot.

ལ་བ *la-wa* ཀྲུང་ལྷུག, མཛེ་རྒྱུ་ལྷུག blanket, night-covering; = ལྷུ་བ་ a kind of cloak.

ལ་བོ་ཅེ *La-bo-che* n. of the high mountain situated to the back of the great monastery of Sam-ye: བསམ་ཡས་ལ་བོ་ཅེ་ལ་རྩྭ་པས་འདྲོད་པ་ཅེ་བར་ཡང་གྲགས་ (*A.* 97).

ལ་མ *la-ma* acc. to *Sch.* a certain herb.

ལ་མ་སྟོ *la-ma-sro* the raspberry in Kuna-war.

ལ་མོ *la-mo* 1. quickly: ལ་མོ་ཤོག come quickly. 2. n. of a village situated to the east of Lhasa: དེར་ལ་མོ་བྱང་རྩལ་གྲག་ཞེས་པའི་ལྷ་ཁང་ཞིག་གྱུར་ཡོད་ (*Loñ.* 2, 18).

+ ལ་སྟོགས་པ *la-stsogs-pa* = ལ་སྟོགས་པ etcetera.

ལ་རྩས *la-rdsas* or colloq. ལབ་རྩས, a cairn or votive pile in the form of a chhorten on the tops of hills.

ལ་རྩས་པ *la-zlas-pa* = བག་བཅད་པ to settle, decide finally; རྒྱུ་ལྷུག final settlement. ལ་རྩོ་བ *la-zlo-wa* = མཐའ་བགགས་པ to put limits to, to settle finally.

ལ་ཕུར *la-hur* = འཕྲལ་དུ, མགྱོགས་པར quickly, hastily: ལ་ཕུར་ཁྱོད་ཀྱིས་བྱོས་ལ་གཤེགས་ do quickly pass out or run away; ལ་ཕུར་མྱ་ངན་འདས་ན་རུང་ it is proper to pass out of misery soon, i.e. to die; རྒྱལ་མཐའ་ཅད་ལ་ཕུར་ཁྱོད་ (*A.* 137).

ལ་ཤོག n. of a place in *Mon-mtsho-sna* (*Loñ.* 2, 20).

ལ་ཤང་ a candle or lamp in Sikkim.

ལ་གཡོགས་ *la-gyogs* retribution: ལས་ཀྱི་ལ་གཡོགས་དང་ལ་འཁོར་གསུངས་ (*Rdsa.* 17) he said that retribution of one's wicked actions visits one.

† **ལ་ཏྭ་ལུ** *la-dsha-lu* a kind of herb, ལྷོ་ལྷུག [the blushing herb, the sensitive plant, *Mimosa pudica*] S. ལ་ཏྭ་ལུ་དང་། ལ་ར་བུང་གའི་རྩ་བ་འབྲས་ཁྱུ་གྲང་མོས་བཏགས་ནས་བྱགས་པར་བྱོལ་ (*K. g.* 8, 48.)

ལ་ལ *la-la* = འགའ་ཞིག་འཁྱེད་, ཀེ་ཅིལ་ (*A. K.* 134) or ས་ཅིག་ some, a few; acc. to *Jä.*: partly, what—what; ལ་ལ་ཞིག་ཀའིལ་ certain; also as a singular, somebody, someone.

ལ་ལ་ཕུད་ *la-la phud* ཇའཁྱེད་ a medicinal herb; ལ་ལ་ཕུད་ཀྱིས་ཐོ་ནད་གྲང་བ་སེལ་ the medicine *la-la phud* heals dyspepsia and gonorrhoea.

Syn. དྲག་གུལ་དྲི *drag-gul dri*; རྩམས་པའི་རྩྭ་པོ་ *tshañs-pahi sñiñ-po*; ཡོལ་བ་ཅན་ *yol-wa-can* (*Mñon.*).

ལ་ལོ་ལ་མོར་ *la-lo la-mor* = རིམ་གྱིས་རིམ་གྱིས་ *rim-gyis rim-gyis* gradually, by degrees; མངས་ཀྱིས་ཀྱི་བརྟན་པ་ལ་ལོ་ལ་མོར་འདིག་པའི་རྟགས་ཡིན་གསུངས་ he said that it was a sign of the gradual decay of the religion of Buddha (*A.* 49).

ལ་སོ *la-so* abbr. of ལ་རྩེ་ *la-rtse* top of a mountain-pass, and ལ་ལ་བརྟན་པའི་སོ་བ་.

ལ་སེང་ *La-siñ* abbr. of Ladak-pa and Singpa the latter being the Tibetan name for a Sikh native of Punjab (*Yig. k.* 13).

ལ་སྟོགས་ *la-sogs* བརྟན་, བརྟེན་, ལྷུག་ = གཙོ་བུས་པ་ *gtso byas-pa*, མཚན་པ་ *mtshon-pa*, འགོ་བུས་པ་ *hgo-byas-pa* = this being the principal one, others following it.

ལ་བ *lwa-wa* or ལ་མ *la-wa* ཀྲུང་ལྷུག woollen blanket or cloth; སྒྲའི་ལུ་བ་ *skrahi-lwa-wa* a kind of hair cloth; ལུ་བ་ནག་པོ་ *lwa-wa nag-po*

a dress made of black-blanket: ལྷ་བ་ནག་པོ་
ཞེས་ནི་སྤྱ་ལ་གསེལ་ (A. 11) he wore a black
cloak (or blanket) round his person.
ལྷ་བ་པ་ *Lwa-wa-pa* n. of a Buddhist saint
who had done many miraculous deeds.
He used to wear only one piece of blanket
as his raiment, hence was called La-wa-pa
(*K. dun. 22*).

ལག་ *lag* 1. v. ལ་ག་ལ་ 2. རྩ་མེད་, ཡུ་ཤི་ the
fifth lunar mansion or constellation.

Syn. ནག་མོ་ *nag-mo*; དྲག་པོ་ *drag-po*; དྲག་
ལུ་ཅན་ *drag-cul can*; དམག་དཔོན་དབྱ་ *dmag-dpon*
dgra (*Rtsii.*).

ལག་པ་ *lag-pa* resp. ཕྱག་ *phyag*, རྩ་མེད་, པ་ཤི་,
བ་རུ་ the hand, arm: ལག་པ་ནས་འཛུགས་ to take
or seize by the hand; ལག་པའི་རྒྱ་ the
back of the hand; ལག་པའི་མདུན་ *lag-pahi-*
mdun the palm of the hand; ལག་པའི་སྐར་མོ་
རྩ་མེད་ the fingers. ལག་པ་མ་སྐྱོག་ do not
move about the arms; ལག་པ་མ་སྐྱོག་ do not
join hands; ལག་པའི་སྐར་མོ་ or ལག་པའི་རྒྱ་ bangle
ornament worn on the arms; ལག་པ་ཁྱུ་རྒྱ་བ་
ལྷུ་མེད་ joining of the palms of the hands
together as in devotion. ལག་པའི་ལལ་ག་ as
met. the fingers, lit. the branches of the
hand. ལག་ཏུ་ལེན་པ་ *lag-tu len-pa* to take in
hand, to exercise, to practise, e.g., རྒྱུ་མ་པ་
sgom-pa meditation; རྒྱུ་མ་རྒྱུ་ལག་ཏུ་ལེན་པ་ to
study and practise the import of a word.
As metaph.: མཚོ་ལག་ arm of the sea, gulf,
bay, གླིང་ལག་ *gliñ-lag* or ལུ་ལག་ tongue of
land; གླིང་ལག་འབྲེལ་ *gliñ-lag hbreel* isthmus,
neck of land C. Is used fig. for power,
authority: མིའི་ལག་ཏུ་འགྲོ་བ་ *mihi-lag-tu hgro-*
wa to get into a persons power, to be
at his mercy (*Thgy.*); ལག་ནས་འཛུགས་པ་ *lag-nas*
hphrog-pa to snatch out of a person's
hand, to deliver from another's power
(*Glr.*). ལག་པའི་རྒྱ་མཚན་ལྔ་ *lag-pahi rnam-rgyur*
the different forms and configurations of
the hand:—སེ་གོ་ལ་གཏོགས་པ་ཐལ་མོ་བཅུ་པ་ to bow

touching the ground with the palms of
hands; ཐལ་མོ་ཐྱོར་བ་ *thal-mo sbyor-wa* to twirl
with the fingers joining the palms of the
hands in devotion or out of respect; རྩ་མེད་
khyor-wa, the hollow of the རྩ་མོ་པ་ *snim-pa*;
ཁྱུ་རྒྱ་བཅུ་མ་པ་ *khu-tshur bcañs-pa* the clenched
hands for boxing; རྩེ་ *khyid* fist, མཐོ་ *mtho*
span, ཁྱུ་ *khu* cubit, འཛུགས་ *hdom* fathom
measured by the stretching of the arms;
བར་རྒྱ་པ་ *brda ston-pa* to signal by the hand
(*Mñon.*)

Syn. ལལ་ག་ལྷ་ *yal-ga-lha*; འཛུགས་ལྷ་ *hdsin-*
byed; གཟུང་ལྷ་ *gzun-byed*; བར་རྒྱ་ལྷ་ *brda-ston-*
byed; ལུ་ལ་ *sug-pa*; འཛུགས་ལྷ་ *hjug-byed*; འབབ་
ལྷ་ *hbab-byed*; གཏོང་ལྷ་ *gcod-byed*; དཔུང་པའི་འདབ་
dpuñ-pahi hdab (*Mñon.*).

ལག་སྐྱོགས་ *lag-skyogs*=གཟར་བུ་ *gsar-bu* ladle
(*Mñon.*).

ལག་རྒྱུ་ *lag-rkyoñ*=སྤང་བ་ *sprañ-po* beg-
gar, destitute person (*Mñon.*).

ལག་རྒྱུ་ *lag-skyoñ*=as met. knife (*Mñon.*).

ལག་ཁྱུ་ *lag-khug* pouch, hand-bag
(*Rtsii.*).

+ ལག་གི་བླ་ *lag-gi-bla* one who does gene-
ral menial service to the congregation of
lamas in a monastery.

ལག་གུམ་ *lag-gram* one sitting with his
cheek resting on his hand (as if in
sorrow); acc. to *Jä.* leaning one's head
on the hand

ལག་མགོ་ *lag-mgo* ལག་མགོ་ཅུ་ 1. both hands
put together in shape of a globe or ball.
2. a glove with only a thumb, a mitten C.
(*Jä.*).

ལག་རྩ་ *lag-ñar* the fore-arm (the part
of the arm between གྲུ་མོ་ *gru-mo* elbow and
མཐོག་མ་ *mkhrig-ma* wrist).

ལག་བཅང་ *lag-bcañ* in: གཏི་མ་གཏི་མ་ཁྱུ་དང་ལག་
བཅང་ (*B. ch. 8*).

ལག་ཆ *lag-cha* utensils, tools, instruments; objects carried in the hands, *e.g.*, royal insignia at a festival procession (*Glr.*); འཁོར་གཡོག་ལག་ཆ་དང་བཅས་པ་ཐོང་ནིག་ send the servants with the things (wanted for the journey)! (*Glr.*).

Syn. མཚན།; ལག་པས་གྲོལ་བ *lag-pas grol-wa*; མཚོན་ཆ *mtshon-cha* (*Mñon.*).

ལག་རྩེས *lag-rjes* 1. impression or mark of the fingers. 2. a work which immortalizes a person's name: ལག་རྩེས་འཛོག་པ *lag.rjes hjog-pa* to leave such a work behind (*Glr.*).

ལག་ན *lag-na* = ཐུན་ལེན་མ་བྱས་པར་ལེན་པ receipt of a thing without acknowledgement; ཐུན་མཁན་མེད་པར་ལེན་པ *ster-mkhan med-par len-pa* to take what is not given, hence ལག་ན *lag-na* *subst.*: a grasp, a snatch (*Jä.*).

ལག་ནལ *lag-nal* = རྩེ་རྩེ *rdo-rje* thunder bolt.

ལག་རྟགས *lag-rtags* 1. *resp.* ཐུག་རྟགས sign manual sign or mark made with the hand as a seal of verification, impressed on a legal document, but often only with the finger dipped in ink. 2. any small object, *e.g.*, a needle, which the deliverer of a letter has to hand over together with the letter; present in general (*Jä.*).

ལག་རྟགས *lag-stabs* = ལག་ལེན *lag-len*.

ལག་ཐོག་ cash payment; in cash, ready money; = ལག་ཡོད (*Rtsii.*).

ལག་མཐེལ *lag-mthil* करतल the palm of the hand.

ལག་དམ *lag-dam* 1., *hon.* ཐུག་དམ, a seal. 2. ལག་དམ་པོ *lag-dam-po* in *C.* close-fisted, stingy, niggardly.

ལག་དར *lag-dar* *acc.* to *Lex.* = handkerchief; prob. the same as ལབ་དར *lab-dar* *W.* col. grater (*Jä.*).

ལག་དེབ་ note, note-book, hand-book; གཞིས་ཁག་གང་ཡིན་གྱི་ལག་དེབ་ a register or note of all the different *shi-kha* farm-estates (*Rtsii.*).

ལག་བཞེ *lag-bde* 1. person that pours out the tea at a tea-carousal and serves food to the monks of the monastery (*Rtsii.*). 2. *resp.* ཐུག་བཞེ *phyag-bde*, = མ་གཡོག་ cook, one who serves in the kitchen or at table: ལག་བཞེ་བཞེ་སྒྲག་ཅན་མང་པོས་གུས་པའི་འཛོད་གསོལ་བྱེད་པ་དང་ (*A.* 141). ལག་བཞེ་དཔོན་པོ *lag-bde dpon-po* chief cook or table server.

ལག་འཛོན *lag-hdon* a vassal or subject paying his landlord in money or kind, opp. to རྒྱུ་འཛོན *rkañ-hgro* who performs his services as an errand-goer or a porter (*Jä.*).

ལག་རྩུམ *lag-rdum* = ལག་ཆད་པ *Mil.* having a mutilated or crippled hand (*Jä.*).

ལག་ལྗན *lag-ldan* करी, हस्तिन् having a hand or a trunk, hence as *met.* = elephant; ལག་ལྗན་མ *lag-ldan-ma* = གླམ་མོ *glañ-mo* she-elephant (*Mñon.*). ལག་ལྗན་རབ་ elephant stable, place where elephants are kept (*Mñon.*).

ལག་བད *lag-brda* sign of the hand; signal made by the hand, beckoning.

ལག་བཟམས *lag-bśdam* = འབྲིག་པ *hkhrig-pa* sexual embrace (*Mñon.*).

ལག་ན་རྩེ་རྩེ *Lag-na rdo-rje* or ལག་རྩེར *Lag-rdor* otherwise ཐུག་ན་རྩེ་རྩེ or ཐུག་རྩེར *Phyag-rdor*, is another aspect of the Dhyani Bodhi-sattwa Dorje Chhang. In Tantrik ceremonial is often known as and depicted as “the green-robed *Lag-na rdo-rje*.”

ལག་ན་གཞོན་ཐོགས *Lag-na gshon-thogs* holding a basin in hand, *n.* of a deity.

ལག་ནོར་ property in hand, also property that has not been sold or mortgaged.

ལག་སྡོད *lag-snod* = ལག་ཏྱིག་ a hand pot or vessel to measure milk or arack.

ལག་པ་བརྒྱུང་བ *Lag-pa brgyañ-wa* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mñon.*).

ལག་པའི་ཆུ་པོ་ *Lag-pahi chu-bo* = ཆུ་པོ་སི་ཏ་ *chu-bo si-ta* a name of the river Sitā (*Mñon.*).

ལག་པ་ཤ *Lag-pa-na* or ལག་ས་ཤ *lak-sa-na* ལྷ་མགུ་ = Lakṣmaṇa brother of Rāma the hero of the Rāmāyaṇa.

Syn. མཚོན་བྱེད་ *mtshon-byed*; མཚོན་འཛིན་ *mdsod-hdsin*; སྤྱན་དབྱ་རྒྱལ་ *sprin-dgra-rgyal*; བཞེས་གཏེན་ *bces-gñen-bzañ*; མཚོན་ལྷན་ *mdsod-ldan* (*Mñon.*).

ལག་སྤྱོད་ cash payment (*Rtsii.*)

ལག་དཔོན་ *lag-dpon* work-master, overseer, esp. builder (*Jä.*).

ལག་བྱལ་ *lag-bubṣ*, v. འབྱལ་པ་ *hbub-pa*.

ལག་ཁེར་ *lag-ber* walking-staff (*Jä.*).

ལག་མང་ས་ *lag-maṅs* many-armed; certain of the gods are represented as possessed of many arms, and one reason assigned is that they may therewith seize evil demons.

ལག་བྲིས་ 1. a letter, autograph. 2. the marks or lines in the hand.

ལག་དམར་ *lag-dmar* the red-handed, the executioner, hangman (*Jä.*).

ལག་རྩིས་ *lag-rtsis* ལྷ་མགུ་ the lines or marks in the hands; palmistry.

ལག་བརྒྱུག་ *lag-btsug* a shoot, a scion.

ལག་འཛིན་ a receipt, an acknowledgment (*Rtsii.*).

ལག་འཇུག་ས་ seeds or plants sown or put into the ground by the hand; transplanting; it is also called སྤར་འཇུག་ས་ (*Rtsii.*).

ལག་བཟང་གིས་བྱས་པའི་མཛན་ *lag-bzañ giṣ-shus pañi-mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha at the request of ལག་བཟང་ (*K. kon.* 3, 277).

ལག་བཟང་མ་ *Lag-bzañ-ma* n. of a celestial courtesan (*Loñ.* 3, 5).

ལག་གཟུངས་ *lag-gzuñṣ* balustrade, banister, railing.

ལག་གཞུག་པ་ *lag-gyog-pa* companion, assistant, associate.

ལག་ལེན་ *lag-len* resp. ལྷག་ལེན་, also ལག་ཏུ་ལེན་པ་ and ལག་ཏུ་བས་ *lag-stabṣ* = practice, practical knowledge: སེམས་ལ་གང་གར་ལག་ལེན་འབྱུང་ཡོང་ངམ་ (*Rdsa.* 15). རྩིས་ཀྱི་ལག་ལེན་ the practice of religion; བྲིས་ཀྱི་ལག་ལེན་ *khrims-kyi lag-len* the practice of laws, རྩིས་ཀྱི་ *rtsis-kyi* of mathematics.

ལག་ལས་སྤྱོད་ *lag-laṣ-ṣkyes* as met. = ལྷག་པོ་ *rgyal-po* king (*Mñon.*).

ལག་སོར་ *lag-sor* མཇུག་པ་ handful of water or rather mouthful of water.

ལགས་ *lags* Sir, your honour, ལྷ་མགུ་འབམ་མཆོད་པུ་ལགས་ his honour the Chief Secretary; ལྷ་མགུ་ལགས་ your lama reverence! This word, however, though taken in modern times in this sense, is really only the pres. form of the vb. in next para., and merely = it is.

ལགས་པ་ *lags-pa* 1. resp. and eleg. for ལེན་པ་ and འཇུར་བ་ to be; ལགས་སོ་; so it is! yes to be sure! ལྷ་མགུ་ཕྱིད་ཅི་གྲངས་ལགས་ O Lama what is your name, sir? དེ་ཕྱིད་ལགས་མཇུག་ is it you, Sir? དགེ་སྤྱོད་དེ་སུ་ལགས་ *dge-sloñ de-su lags* who is this reverend monk? (*Dzl.*); a lama asks: བཅོམ་ལེ་ *btsal-le* (= བཅོམ་ལམ་) have you looked for it? and the disciple answers: བཅོམ་ལགས་ *btsal-lags* yes, I have! (*Mil., Jä.*). 2. = བཟང་པ་ *bzañ-wa* good. ལགས་མོད་དམ་ *lags mod-dam* = མིན་ནམ་ *min-nam* is it not; ལྷ་མགུ་ལགས་མོད་ན་ my lord, if it is not so (*K. du.* 5, 261). ལགས་མ་ལགས་ *lags-ma-lags* = དེད་དམ་མ་དེད་ yes or no.

ལགས་མོ་ *lags-mo* in *W.* clean = ལེགས་པ་ (*Jä.*).

‡ ལང་ཀ་ *Lañ-ka* ལྷ་མགུ་ Ceylon; ལང་ཀ་ལྷ་མགུ་ city of the Rakshasa (cannibal demons); ལང་ཀར་གཞུགས་པའི་མཛན་ *lañ-kar gces-pañi-mdo* the Lañkāvatāra Sūtra which was translated both from the original Sanskrit and

from the Chinese version into Tibetan (*K. d. 3.*).

ལང་ཀའི་བདག་པོ་ *Lañ-kahi bdag-po* लङ्कापति the lord of Lañkā, the king of Ceylon; the guardian of the south-western quarter.

Syn. ར་བ་ཤ་ *ra-wa-na* (रावण), ལྷོ་རུབ་ལྷོགས་ ལྷོ་ *lho-nub phyogs-skyoñ*; མཁྱིན་བཅུ་པ་ *mgrin-bcu-pa*; གདོན་བཅུ་པ་ *gdorñ-bcu-pa*; སྤེན་པོའི་རྒྱལ་པོ་ *srin-pohi rgyal-po* (*Mñon.*).

ལང་བ་ *lañ-wa* 1. (also: ལང་བ་ *loñ-wa*), pf. ལངས་ imp. ལང་ or ལངས་ to rise, to get up; ད་ལངས་ get up now! ལངས་སྟེ ལངས་ he has arisen; ལངས་ཏེ་ལྷོ་པ་ *lañs-te sdod-pa* to get up and stand, (not to move on) ལངས་ལངས་ཏེ་ night having passed away. 2. pf. ལངས་ to come up to, to arrive at, to be equal, to reach.

ལན་དཀར་རྒྱུ་མཁྱིའི་པོ།

ལང་ཏང་ *lañ-tañ* or ལང་ཐང་ *lañ-thañ* ཕུསྟུར་ a species of *Hyoscyamus*: ལང་ཐང་ཙུ་ཡིས་སྤྲོད་ནད་སྟེ་ལང་ཐང་ལྷོ་ the seeds of *Hyoscyamus* are a cure for worms.

Syn. ལྷུ་ཐུ་ར་ *dhu-stu-ra*; མེ་རྟག་ཏྲིང་ཅན་ *me-tog sñiñ-can*; གསེར་མིང་ཅན་ *gser-miñ can*; སྤྱི་ལྷོ་ *smyo-byed*; གདུལ་དཀར་ *gdul-dkah* (*Mñon.*).

ལང་ཚོ་ *lañ-tsho* वयस, यौवन youth, youthful age; ལང་ཚོ་ལ་བབས་པ་ entering early manhood; དེའི་ལང་ཚོ་ལ་མ་ཆགས་པས་ not being enticed or led away by their youthful appearance (*Glr.*); ལང་ཚོ་རྒྱུས་པས་ *lañ-tsho rgyas-pas* grown up to adolescence (*Jä*) ལང་ཚོ་རྒྱུས་པ་ *lañ-tsho rgyas-pa* youthful, i.e., the period between the twenty-fifth and the thirty-sixth year of age (*Rtsii.*): ལང་ཚོ་ཅན་ *lañ-tsho can* or ལང་ཚོ་ལྷན་ adolescent, youthful; ལང་ཚོ་ཅན་མ་ *lañ-tsho can-ma* यौवती youthful maiden, = དར་བཟམ་ *dar-bab-ma* (*Mñon.*); ལང་ཚོ་མ་ *lañ-tsho-ma* युवती maiden, a youthful woman; ལང་ཚོའི་མཚན་མ་ *lañ-tshohi mtshan-ma* = ལྷུ་མ་ यौवन लक्षण the heaving breast of

a maiden (*Mñon.*); ལང་ཚོ་བརྟན་ལྷོ་ *lañ-tsho brtan-byed* = ལྷུ་ར་ *Myrobalan emblica*, lit. that which preserves youth (*Mñon.*). ལང་ཚོ་དང་པོ་ *lañ-tsho dañ-po* a girl just entering into youth, but still in her virginity. ལང་ཚོ་དར་བ་ *lañ-tsho dar-wa* adult age, full manhood or womanhood, the period of enjoyment of life. Syn. ར་ཚོ་ད་གནས་པ་ *na-tshod gnas-pa*; རྒྱལ་པོ་ཚང་བ་ *rig-pa tshañ-wa*; ལྷུ་རུ་ལྷོ་པ་ *sgyu-rtsal spyod-pa*; བདེ་བ་ *bde-wa*; ལྷོགས་པ་ *rgyags-pa*; ཁོ་ལག་རྩོགས་ *kho-lag rdsogs* (*Mñon.*). ལང་ཚོ་ཡོད་པ་ *lañ-tsho-yol* past youth, old-man (*Mñon.*).

ལང་ལིང་ *lañ-liñ* moving along gently. Acc. to *Jä*. ལང་མ་ལིང་ *lañ-ma-liñ* in *Mil.* seems to be a word descriptive of the rising of a cloud, or the soaring of a bird of prey.

ལང་ལོང་ *lañ-loñ* languid; irregularly assembling or coming; ལང་ལོང་ལོང་ལོང་གསལ་པ་ ལ་འཁོར་ལུན་ལུས་ཚོགས་ coming from different directions his complement of retinue became full (*A. 124*). Also occurs as ལང་ར་ལོང་ལོང་ *lañ-ña loñ-ñe*.

ལང་ཤར་ *lañ-chor* habit; habituated.

ལང་པ་ *lad-pa* acc. to *Cs.* weak, faint, exhausted, of men and animals; blunt, dull, (*Sch.*); also rotten, decayed (*Jä.*).

ལང་མོ་ *lad-mo* imitation, ལང་མོ་ལྷོ་པ་ *lad-mo byed-pa* to imitate, to mimic, to say after another: ལྷོ་ན་ལམ་འདི་ལྷན་བདག་གི་ལང་མོ་ལྷོ་ say after me the following prayer (*Thgr.*); ལྷོ་བ་ཐམས་ཅད་ལང་མོ་ཡིན། ལང་མོའི་ནང་གང་མཁས་ཡིན། all actions are imitations; among these imitations some are skilful (*Khrid.* 193).

ལན་ *lan* 1. time, times: ལན་གཅིག་ once, one time. Also དུས་ལན་གཅིག་ once, one day, both as to the past and the future: ལྷུ་པོ་ལྷོ་

བ་ལན་ཅིག *rgyal-po smra-wa lan-gcig* the king issues his command only once, *i.e.*, he does not change his words; བུ་མོ་གཏོང་བ་ལན་ཅིག་ཡོན་ marriage is given to one's daughter only once (*Tshig.*). ལན་ཅིག་སྐྱེས་ *lan-cig skyes* = བྱ་རོག་ *bya-rog* lit. that gives birth to its young only once); a met. for the crow (*Mñon.*). ར་ལན་ this time; ལན་གཉིས་ twice, ལན་བཅུ་ ten times, etc.; ལན་བདུན་(ནམ་)གསུམ་ seven times or three times; བསྐོར་བ་ལན་མང་དུ་བྱས་ནི་ circumambulating round it many times (*Mil.*); བཞི་ལན་གཉིས་ལ་བརྒྱད་མོང་ twice 4 are 8. 2. as reflective and contrary attribute: retaliation ལན་བྱེད་པ་ *lan-byed-pa*, ལན་འཇལ་བ་ to reply, return, retaliate, repay; ལན་ལན་གཏོང་པས་ or ལེགས་པའི་ལན་ཉེས་པས་ to return evil for good. 3. प्रतिवचन rejoinder, answer, reply: ལན་ཐོབ་ to get a reply; ལན་སྐྱེས་པ་, प्रत्यभाषत expressed in reply, replied; ཁྱེད་ཀྱི་གསུང་བ་དེའི་ལན་དུ་ as answer to your majesty's question (*Glr.*); ལན་འདེབས་པ་ *lan-hdebs-pa* frq., also ཁྱོན་པ་ *klon-pa* or ཁྱོན་པ་ *ldon-pa* to answer; ལན་སྒྲ་ལྷག་པ་ to give a reply.

ལན་ཁན་ *lan-kan* 1. railing, fence, enclosures. 2. = ཕུ་བུ་ *pu-cu*, སྐྱེགས་ཕུ་ *stegs-pu*, or མདའ་ཡབ་ *mdah-yab* (*Nag.*).

ལན་སྐྱར་ *lan-skyar* = ལན་ *lan* retribution, return.

ལན་གུས་ *lan-gus* = ཕྱི་མི་ *phyi-mi* (Chinese) an outsider, foreigner.

ལན་གྱོག་ *lan-gyog* vulg. for ལན་ཆགས་ *lan-chags*.

ལན་ཅིག་ཕྱིར་འོང་བ་ སྐྱེད་ཀྱི་ལོ་ལྔ་ returning to the world or transmigrating only once = a stage of perfection in the Hinayana system. ལན་གཅིག་ཕྱིར་མི་འོང་བ་ ལྷན་ཀྱི་ལོ་ལྔ་ not coming or transmigrating more than once.

ལན་ཆགས་ *lan-chags* misfortune, adversity, calamity, as supposed punishment for what has been done in a former life; every unlucky accident, that happens to a person

without his own fault, being looked upon as a retribution for former crimes. Thus ལན་ཆགས་ *lan-chags* denotes about what Non-Buddhists would call destiny, fate, disaster (*Jä.*)

ལན་ཏ་ཀ་ *lan-ta-ka* n. of a drug: ལན་ཏ་ཀ་ཡི་མགོ་ཡིས་མ་གསོ་རྩ་མཚན་ (*Med.*).

ལན་བུ་ *lan-bu* braid, plait, tress of hair (*Cs.* curl, lock of hair).

Syn. ལན་ཅར་ *lan-tshar*; སྐྱ་ལྷས་པ་ *skra-lhas-pa* (*Mñon.*).

ལན་པ་ཕྱི་ལ་བུ་ *Lan-pa spyil-bu* n. of a place in C. Tibet: དེ་ནས་ལན་པ་ཕྱི་ལ་བུར་སྐྱ་བ་གཅིག་བཞུགས་ (*A.* 132).

ལན་བུ་ཅན་ *lan-bu-can* as met. = a woman (in general) (*Mñon.*).

ལན་བུ་མ་ *lan-bu-ma* a shoddy made of stuff mixed with inferior materials (*Jig.*). ལན་བུ་ལྷས་ = ལྷན་ལྷས་.

+ ལན་བོན་ *lan-bon* = ལན་སྒྲོན་ *lan-slon*.

ལན་ཚྭ་ *lan-tsha* or ལན་ཅེ་ *lan-dsa* corruption of རྒྱལ་; Hodg. n. of a style of writing in use among Nepalese Buddhists. It is a kind of ornamental writing used by calligraphists for inscriptions and titles of books from (*Jä.*).

ལན་ཚྭ་ *lan-tshwa* 1. ལྷན་ལྷས་; met. ལྷ་ཡི་བཅུད་ salt as table-salt. 2. རྩེར་, brackish salt; ལན་ཚྭ་ཁ་ཐམ་གཏུ་བྱི་བྱོ་བ་སྐྱེད་ salt gives relish to every dish. ལན་ཚྭ་ལྷ་ *lan tshwa-chu* salt-water: འདྲོད་ཡོན་ཐམས་ཅད་ལན་ཚྭ་འི་ལྷ་བོར་གྱེས་ (*A.* 5).

ལན་ཚྭ་ཞེས་བྱ་བའི་རྒྱ་མཚོ་ n. of a sea seven thousand *yojana* wide containing submarine mountain-ranges inhabited by huge porpoises, sea-monsters, crocodiles, *Nāga*, *Cukti* (ཁུག་ཏི), also furnished the white *Vidruma* coral reefs, &c. (*K. d.* ༢, 343).

ལན་ལོན་ *lan-lon* = ལན་ལྷོན་.

ལབ་བདར *lab-bdar*, also ལབ་བདར *lab-brdar*,
v. ལ་བདར *la-bdar*.

ལབ་པ *lab-pa* to speak, talk, tell—is a common word in colloq. of all classes: ད་དུས་མ་ལབ་ *de-hdras ma lab* don't talk like that; ཅུ་ཅང་མགྲོགས་པོ་ལབ་གྱི་རེད་ *ha-can mgyogs-po lab-kyi-red* he speaks very quickly. ལབ་ག *lab-ga* talk; ལབ་གྲོགས་ *lab-grogs* = ལབ་ཟླ་ companion, intimate friend; ལབ་ཟླ་ *lab-sgra* noise of tattle, talk; ལབ་གཏོང་བ་ *lab-gtoñ-wa* to talk, to chat; ལུ་ལབ་ *rgya-lab* a great deal of talk, ལུ་ལབ་ཅན་ *rgya-lab-can* talkative; ལབ་ཇོལ་ *lab-rdol* talking unbecomingly (*Sch.*); ལབ་ཟླ་ a pleader, a helper in speaking for one's defence: བདག་ཅག་ལབ་ཟླ་མི་རིགས་ we do not require a helper in speaking (*Hbrom.* I, 134).

ལབ་བཟང་ *lab-bzang* = གཏམ་བཟང་ *gtam-bzang* good speech, eloquence (*Mñon.*). ལབ་ཅམ་པ་ *lab-tsam-pa* acc. to *Sch.*: to speak while dreaming, to be delirious.

ལབ་གཞི་ = གྲུང་གཞི་ basis of speech, a discourse: རྒྱུ་ནམ་རང་ལབ་གཞི་ཞིག་ཡོད་ from before there has been a cause (basis) of this talk (*Rdsa.* 25).

ལབ་རྩེ་ *lap-rtse* (incorrectly for ལ་རྩེ་) a heap of stones in which poles with little inscribed flags are pitched and gods are invoked to help travellers.

ལབ་སོན་ *lab-son* (is abbrev. for: ལ་ཕུག་ས་སོན་ *la-phug sa-bon*) radish seed.

ལམ་ *lam* 1. སྐབས་, མཁོ་, བཅོམ་, སྐབས་, སྐབས་ a road, the way; passage, course, track; ལམ་ཆེན་ *lam-chen*, ལུ་ལམ་ *rgya-lam*, ལྷོང་ལམ་ *stoñ-lam* high-way, thoroughfare, public road, main-road, high-road. In Budh. ལམ་ལ་ རྒྱུ་ལ་གཞི་ལ་ *lam-la rnam-pa gnis-te* there are two ways towards salvation:—(1) ལྷོང་ལ་ *rtag-pa* སྐབས་ the perfect road, which is

open to the Buddhists; (2) ལྷོང་ལ་ *mi-rtag-pa* སྐབས་; the imperfect-road i.e. the ways by which the *Tirthika* seek to enter the state of beatitude (*K. my. k.* 435). ལམ་གྲོག་ རིང་པོ་ a long way; and as adj. = distant, remote; ལམ་ལ་འཁོར་བ་ to wander about on the road, to rove; ལྷོང་ལམ་ *gyen-lam* an up-hill road, an ascent, ལྷོང་ལམ་ a horizontal or a sloping road that leads alongside a hill; ལྷོ་ལམ་ *gri-lam* the way of a knife, i.e., a cut, slit, slash. 2. way, space or distance travelled over, journey. ལམ་ལྷོ་ on the road, on the journey; ལམ་ལྷོ་ལྷོ་ལམ་ the journey from Nepal to Tibet. So ལམ་ལྷོ་ *lam-du* may even = when: ལྷོ་ལམ་ལྷོ་ལྷོ་ལམ་ལྷོ་ *khrus-la hgro-wahi lam-du* when he went to bathe (*Dzl.*). 3. ལྷོ་ལྷོ་ fig.: way or manner of acting in order to obtain a certain end: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the broad way, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the path of virtue; ལམ་གཞི་ལྷོ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་, one way without variety or variation. ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *thar(-pahi)-lam* the way of deliverance, viz., for Buddhists, from the cycle of transmigrations. The six classes of beings are sometimes called the six ways of rebirth within the orb of transmigration. For “the way of deliverance” the following are synonyms:— ལམ་ལྷོ་ལྷོ་ *lam-po-che*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *kun-hgrohi-strol*; ལམ་བཟང་ *lam-bzang*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hgrod-bya*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hgoni-bya*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hjug-bya*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rgyu-wahi-sa*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *sgrol-wahi-sa*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hgro-bya*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *bcul-lam*; ལམ་དམ་པ་ *lam-dam-pa*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *legs-pahi lam*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *mchod-par byed-pahi lam*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hkhog-bral*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *drañ-poñi lam*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-nor lam*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rgya-lam* (*Mñon.*). We may here add ལམ་བཟང་ *lam-brgyad* the eight pure ways of all Bodhisattva:— (1) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་; (2) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་; (3) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་; (4) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་; (5) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་; (6) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་

མཉམ་པའི་ལམ་; (7) མི་རྒྱུ་བའི་ཆས་ལ་བཅོད་པ་རབ་ཏུ་ཐོབ་པའི་ལམ་; (8) རྣམ་པར་བར་པ་གསུམ་གྱི་ལམ་.

ལམ་ཀ *lam-ka* = ལམ *lam*. ལམ་ཀ་ན *lam-ka-na* or ལམ་ཁར *lam-khar* by the road-side (*Dzl.*, *Jā.*).

ལམ་མཁན *lam-mkhan* a guide both in the ordinary sense and fig: ལམ་གོ་ལ་པ་ to go on the wrong way, to go astray, to mistake the right path.

ལམ་རྒྱུ *lam-rgyud* the stages of moral and spiritual existence. ལམ་རྒྱུ་ལྔ *lam-rgyud-lña* the five classes of beings, cf. འགྲོ་བ་ *hgro-wa*.

ལམ་རྒྱ་བཞི་མདྲ *lam-rgya bshi mdo* the crossing of two roads or when four roads meet. Again we have: ལམ་རྒྱ་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་ the three principal ways: —(1) དེས་འབྱུང་ཉི་མའི་ལམ་ the way of passing out to the state of beatitude; (2) བྱང་ལེགས་ལམ་ བོད་པུས་ལམ་ the way for the attainment of Bodhisattva perfection; (3) ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་ སུམ་པ་ལྷ་བ་ the doctrine of perfection whereby is the entrance into the state of *Nirvāṇa*.

ལམ་བསྐྱོད་ *lam-bgrod* རྩེ་ལོ་ལྷ་མོ་ a traveller; a fore-runner.

ལམ་གྱི་འཛོལ་བ་ མཁོ་ལོ་ལྷ་མོ་ one who subsists by begging, or by clearing roads in Tibet.

ལམ་རྒྱ་ལམ་ *lam-rgyags* provisions for a journey. ལམ་ཆས་ = རྩོམས་ requirements or provisions for a journey.

ལམ་རྒྱུས་པ་ *lam-rgyus-pa* = ལམ་མཁན་ *lam-mkhan*.

ལམ་རྩ་པ་ *lam-nān-pa* a bad road.

Syn. རྣམ་པར་ལམ་ *ñam-nāhi lam*; རྣམ་པར་ལམ་ *ñen-pahi lam*; འཛིན་པ་ལམ་ *hjiḡs-bcas-lam*; ཀོ་ལ་ལམ་ *kol-wahi lam*; གཡོན་ལམ་ *gyon-lam*; རྣམ་པར་ལམ་ *ñes-pahi lam* (*Mñon.*).

ལམ་ཆེན་ *lam-chen* = རྒྱ་ལམ་ *rgya-lam*.

ལམ་རྟགས་ *lam-rtags* the signs of the way being nearly accomplished, i.e., the acquirements and perfections of a saint (*Mil.*).

ལམ་རྟོག་པ་ *lam-rtog-pa* 1. = རྩེ་ལོ་ལྷ་མོ་ *ñul-wa hdod* (*Mñon.*), wanderer, rover; an explorer.

2. to reflect on the way to *Nirvāṇa*.

ལམ་རྟོག་པ་ལྟར་པ་ *lam-rtar bcos-pa* མཚན་པར་འབྲེལ་བ་ an artificial doctrine, a false representation.

ལམ་ཐོག་མི་ཁལ་ *lam-thog mi-khal* a traveller's journeying and his luggage: དུས་ཐོག་འདི་འགྲོ་མེད་རིགས་ལ་ལམ་ཐོག་མི་ཁལ་གྱི་འཛིན་ལྷ་བ་ (*D. Źel. 8*).

ལམ་མཐུན་ *lam-mthun* a pedlar or one of similar profession. ལམ་མཐུན་པ་ fellow-passenger, gen. merchants who journey all together.

ལམ་དུ་འཇུག་ཏེ་ལམ་པ་ *lam-du hjug ñes-pa* = ལམ་དུ་འགྲོ་བའི་ལམ་པ་ *lam-du hgro-rgyu nor-wa* to go astray, to miss the proper way, to take the wrong path.

ལམ་འཇུག་པ་ *lam-hdren-pa* = ལམ་སྟེན་པ་ *lam-sna-pa* a guide.

ལམ་བའེ་མ་ *lam-bde-ma* a good, easy road.

ལམ་པ་ *lam-pa* 1. ལྷ་བ་ *sprañ-po* a beggar, street-boy (*Mñon.*). 2. police-officer stationed on high roads for seizing thieves or fugitives; toll-gatherer. 3. traveller, wayfarer (*Cs.*). 4. bell-wether sheep, in *W.* 5. signifies num. fig. 12 (*Ya-sel 54*).

ལམ་པ་གསལ་ *Lam-pa-kam* n. of a country situated to the west of India (*Dus-ye. 39*).

ལམ་པོ་ *lam-po* or ལམ་པོ་ཆེ་ *lam-po-che* or ལམ་ཆེན་པོ་ *lam-chen-po* 1. highway; also a place for practising magic. 2. way to heaven.

ལམ་ཅས་ *lam-tsam* colloq. = ལམ་ཅས་ *ha-lam* about as much, also = འགྲིགས་ཅས་ as much as will suffice.

ལམ་འཛིན་པ་ *lam-hdsom-pa* crossing of roads, junction of roads.

Syn. ལམ་འཇུག་པ་ *lam-hdres*; ལམ་འཇུག་པ་ *lam-hdom*; ལམ་མཛེས་ *sum-mdo*; ལམ་མཛེས་ *bshi-mdo* (*Mñon.*).

Syn. རིང་དུ་བྱེད་ *rin-du-byed*; ཡུན་དུ་ཐོགས་ *yun-du-thogs*; འདྲེས་པར་སྟོན་ *hdres-par-spyod*; ཅི་འགྲུབ་བྱེད་ *ci-hgrub-byed*; ལུས་ལྡན་ *nus-ldan*; མཐུ་ལྡན་ *mtshu-ldan*; སྟོབས་ལྡན་ *stobs-ldan*; ཇེས་བྱེད་ *ñes-byed*; བྱ་བ་བྱེད་ *bya-wa-byed*; གཤུར་བྱེད་ *gshuñ-byed*; འགྲུས་པར་བྱེད་ *hgru-par-byed*; འདྲན་པར་བྱེད་ *hdren-par-byed* (*Mñon.*).

ལས་ཀ *las-ka* 1. the colloq. word for: work, labour, a task. 2. acc. to *Sch.* and *Wts.*: dignity, rank, title.

ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ཐམས་ཅད་ནམ་པར་སྟོང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་གནུངས་ n. of a *dharani* contained in (*K. g.* མ,) the recital of which cleanses all kinds of defilement. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ནམ་པར་དག་པའི་མཛོད་ n. of a *Sūtra* contained in *K. d.* མ, 251. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་རྒྱན་གཙོད་པའི་མཛོད་ another *Sūtra* contained in *K. d.* མ, 474.

ལས་ཀྱི་ཚུལ་ rites or religious observances for counteracting the effects of evil *karma*.

ལས་ཀྱི་འཇུག་པ་ *las-kyi hjug-pa*. རྒྱུ་ལས་ཀྱི་འཇུག་པ་, moral works, good real work or employment.

Syn. རྟོགས་བཞེད་ *rtogs-brjod*; ཅི་བའི་ལས་ *r'sa-wahi-las*; ལས་སུ་བྱས་ *las-su-byed* (*Mñon.*).

ལས་ཀྱི་རྟགས་ or ལས་ཀྱི་མཚན་མ་ ལོ་རྒྱུད་ the sign of work; fig. the plough.

ལས་ཀྱི་མཐའ་ *las-kyi-mthah* སྒྲིམ་ཐུག་ completion of a work, efficiency; དེ་སྟོན་བཅོད་དང་ལས་ཀྱི་མཐའི་བཞུན་བཅོས་ལ་མཁས་པ་ and so he was versed in works treating of technical arts and agriculture (*A.* 37).

ལས་སྒྲུབ་ *las-skal* retributive fate.

ལས་ཁུངས་ any post or office, also an official.

ལས་མཁན་གཤེར་གྱི་རྒྱལ་མཚན་ཅན་= ཡུ་གུ་ཅི་ *yu-gu-çi* (*Sman.* 350).

ལས་གྲུ་ *las-gla* wages for work (*Mñon.*).

ལས་ཀྱི་འབྲས་ *las-rgyu-hbras* for ལས་དང་རྒྱུ་དང་འབྲས་ works their causes and their fruits. There is a division into བསྐྱེད་ནམས་མ་ཡིན་པའི་

ལས་ཀྱི་འབྲས་ sinful deeds; བསྐྱེད་ནམས་ཀྱི་ལས་ཀྱི་འབྲས་ virtuous actions; མི་གཞི་བའི་ལས་ཀྱི་འབྲས་ *mi-gyo-wahi las-rgyu-hbras* ascetic or mystical works.

ལས་སྒོ་ *las-sgo*=བྱེད་སྒོ་ business; also the place from where articles of trade are brought: ལྗོ་ཡི་རམ་སྒོ་བྱང་གི་རྩ་ཁྲ་དང་ the places of trade of the south and the salt-mines of the north of Tibet (*Jig.*). ལས་སྒོའི་ཐབས་ཞེས་ the manner of doing business.

ལས་ངན་ *las-nan* འཇུག་ལས་, འཇུག་ལས་; mean profession or work; evil or wicked action or work ལས་ངན་ཅན་དེ་འཇོག་ཡུར་ཏི་ཕྱག་སྒྲན་འཕངས་ལྟར་དུ་ལ་བར་འགྱུ་ (*Mgrin.* 107) the doer of wicked actions when fallen goes straight to hell like an arrow shot forth.

ལས་སྟོན་ *Las-stod* n. of a place in upper Tibet (*Deb.* ཀ, 9).

ལས་ཅན་ *las-can* 1. laborious, industrious 2. having acquired merit, worthy (*Mil., Jä.*).

ལས་རྟགས་ *las-rtags* *Sch.* dignity, rank, title incident to the office held.

ལས་ཐོག་པ་ *las-thog-pa* acc. to *Sch.*: a person employed, an official, a functionary.

ལས་དང་པོ་པ་ *las-dañ po-pa*, ལྔ་འདྲི་ལས་ཀྱི་མཐའ་, the first workers, a pioneer.

ལས་རྩ་ཚེགས་ *las-sna-tshogs* an epithet of the sun (*Mñon.*).

ལས་རྩ་ཚེགས་ཅན་ བཞུགས་པའི་ the divine architect.

ལས་པ་ *las-pa* corrupt form of ལུས་པ་ *lus-pa* in རག་ལས་པ་ *rag-las-pa* etc. (*Jä.*).

ལས་པ་ *las-pa* 1. ལས་ཀྱི་འཇུག་ workman, labourer (*Cs.*). 2. in Spiti: vice-magistrate of a village.

ལས་དཔོན་ *las-dpon* superintendent of works; overseer of workmen.

ལས་སྟོན་ *las-spyod* works, actions, way of life: བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ལས་སྟོན་སྟོན་པ་ to lead a holy life

(*Pth.*); ལས་འཕྲོ ལས་འཕྲོ *las-hphro* blessings following meritorious deeds, prosperity in consequence of good works; good luck, fortunate events.

Syn. སྟོབས་ཆུང་བ *stobs-chuñ-wa*; སྟབ་ལས་པ *sgrub-las-pa*; ནམ་ཆུང་བ *ñam-chuñ-wa*; འཁོས་ཆུང་བ *hkhoṣ-chuñ-wa* (*Mñon.*).

ལས་མུར་དུ་བྱེད་པའི་མིང་ *las-myur-du byed-pahi-miñ* "terms signifying the quick performance of work," viz.: མུར་དུ་བྱེད་ *myur-du-byed*; མཁྱེགས་པ་བྱེད་ *mggyogs-pa-byed*; རྟལ་རྟལ་ *rtab-rtab*; ཏུར་ཏུར་ *tur-tur*; རྩོགས་ལ་ཁད་ *rdsoḡs-la-khad*; རིན་ལ་ཁད་ *zin-la-khad*; ཚར་ལ་ཁད་ *tshar-la-khad* (*Mñon.*).

ལས་ཚན་ *las-tshan* 1. office, post, service: ལས་ཚན་དུ་འདུག་པ་ *las-tshan-du hjug-pa* to put into office, to appoint; ལས་ཚན་ནས་འདྲོན་པ་ *las-tshan-naṣ hdon-pa* to put out of office, to dismiss. 2. official, functionary (*Jä.*); ལས་ཚན་པ་ *las-tshan-pa* id. ལས་འཛིན་པ་ one holding an office one having work on his hand.

ལས་སྟུ་བྱ་བ་ *las-su bya-wa* the second case of Tibetan Grammar, the dative case.

ལས་གསུམ་ *las-gsum* the three works: ལུས་ཀྱི་ལས་ *lus-kyi-las* physical works; རྒྱལ་གྱི་ལས་ *ñag-gi-las* works of speech, reading, writing, speaking, etc.; ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yid-kyi-las* mental or intellectual work. Besides these there are three other works mentioned: ཚེས་ཀྱི་ལས་ *chos-kyi-las* spiritual work; ཚས་མ་ཡིན་པའི་ལས་ *chos ma-yin-paḥṣ las* irreligious work; མཐུན་པའི་ལས་ *mthun-pahi-las* agreeable work (*K. du. 4, 41*). Also དགེ་བའི་ལས་ *dge-wahi-las* righteous work མི་དགེ་བའི་ལས་ *mi-dge-wahi-las* unrighteous work and ལུང་མ་བཟུན་པའི་ལས་ *luñ ma-bṣtan-pahi las* works for doing which there is inspiration.

ལས་ II: 1. a postp. or case-sign used in analogy to ནས་, or for ནས་, with the meaning: from, from among, out of: རྩ་ལས་ན་འབྲུ་ནམས་ཤིན་པོར་ drew piebald fish out of the water. 2. used like བས་=than. 3. a participial sign or continuative particle annexed to the infinitive form of the final verb of a subordinate clause, to be rendered: when he had done etc., so-and-so, after saying, eating, doing, etc., so-and-so. 4. other uses as follows:— ལྷ་བཟུ་ལས་མི་ཤོད་ *zla-wa lña-las mi-ṣdod* I shall not stay longer than five months (*Glr.*); རས་ལུག་གཅིག་ལས་མི་བདེན་ཞེ་ possessing nothing but one piece of cotton cloth (*Dzl.*); ང་ལས་མེད་ there is none besides myself; བདུས་འབྱེད་པ་ལས་མི་ཡོང་ *brñas-hkhyer-wa las mi-yoñ* in the end you will probably do nothing else but despise me (*Mil.*); གསལ་གཅིག་ལས་ཇི་དུ་ན་མ་མཐོང་ we saw nothing but a snow-leopard, your reverence we did not see (*Mil.*); མི་ཡན་ཞིང་གཞན་པ་ལས་མེད་ it is good for nothing, it only does harm *Mil.*

ལས་ཅེ་ *las-che* in *C.* used for expressing probability as also in *W.* མཐོང་ལས་ཅེ་ *mthoñ las che* he will probably have seen it; ངས་འདི་འཕོར་ལས་ཅེ་ *ñas hdi hbor-las che* as possibly I may put this yet aside; རྩྭ་ནི་མི་ལ་ལས་ཅེ་ you are not Mila, are you? (*Mil.*).

ལེ་ I: *li* ཀླམ་ bell-metal; ལེ་འགག་ a small plate made of bell-metal; ལེ་སྐུ་ *li-sku* an image of bronze; ལེ་དཀར་ *li-dkar*, ལེ་དམར་ *li-dmar*; ལེ་ཐེར་ *li-ser*, ལེ་སྐྱག་ *li-smug* are the different kinds of bronze with which cymbals, bells, gongs, etc., are made in China and Tibet (*Loñ. 5, 3*). ལེ་ཐུ་ *li-khra*; a compound made of gold, silver, zinc and iron cast together; ལེ་ཐུར་ *li-thur* bronze spoon. ལེ་མ་ *li-ma* a metallic compound con-

taining more gold and silver with which images are generally made (*Jig.*).

ཁི II: apple, = *shli* in *C.*, (*Jä.*).

ཁི་ཀ་ *li-ka* n. of a tree: རྩོད་བྱ་དང་ཡལ་ག་
བཅད་ཀྱང་དེ་མ་ཐག་ཕྱིར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ (*K. my.* ༡, 228)
(the tree) of which when a branch is cut
a new one immediately comes out in its
place.

ཁི་ཀ་ར་ *li-ka-ra* or ཁི་ཁ་ར་ *li-kha-ra* མཚོ་ར་
a medicinal sugar.

ཁི་ཀ་ར་ཁིང་འཕེལ་ *Li-ka-ra çin-hphel* ཕུ་ཅུ་
འབྲས་ ancient Malda and Dinajpur dis-
tricts where sugarcane used to grow luxu-
riantly during the Buddhist period.

ཁི་ཁྲི་ *li-khri* ར་ཅེ་ལུ་, སི་ཏུ་ར་ vermilion, acc.
to *Jä.*, *Liç.*: red-lead, an orange-coloured
powder.

Syn. སིན་རྩུར་ *sin-dhur*; ཕྱེ་མ་དམར་པོ་ *bye-ma*
dmar-po; རྩོན་འཛོན་སྐྱེས་ *dri-hdsin-skyes*; འ་ཏེ་སྐྱེས་
sha-ñe-skyes; རུལ་དམར་ *rdul-mar*; ཕྱེ་མ་དམར་པོ་
phye-ma dmar-po; དམར་སེར་ཚོན་ *dmar-ser-tshon*
(*Mñon.*).

ཁི་ག་དུར་ *li-ga-dur* རུ་ཏ་ཏེ་ཏ་, རུ་ཏུ་ལ་ a drug.

Syn. རྩོད་བུ་པ་ *groñ-bcu-pa*; རྩོད་མ་ཡམ་སྐྱེས་
stobs-las-skyes; ཡོང་མ་སུ་རྩོད་ *yonś-su-skyoñ*
(*Mñon.*).

ཁི་གི་སྐྱེ་མ་ = ཕྱེ་རྩེ་ག་ the crow *S.* (*Lex.*).

ཁི་ཐང་ *Li-thañ* n. of a city and province
in easternmost Tibet bordering China,
where there is a large Buddhist monas-
tery noted for containing blocks of the
one hundred and eight volumes of the
Kah-gyur.

ཁི་ཐི་ *li-thi* incorrectly for མེ་ཐི་ or ཁེ་ཐི་
calendar, almanack.

ཁི་དང་ར་ *li-don-ra* n. of a medicinal drug.

ཁི་བ་ *li-wa* squinting, squint-eyed
(*Sch.*), ཁི་བ་མིག་ *li-wa-mig* squinting eyes.

ཁི་ཙ་བྱི་ *Li-tsa-byi* ལི་ཙ་བྱི་ n. of a noble
family of Magadha in Vai'sālī &c. to
which the Tibetan kings traced their
origin (*J. Zan.*).

+ ཁི་མ་ལོག་ *li-ma-log* = རྩོན་ལན་ལོག་འཕེལ་ *drin-*
lan log-hjal evil return for good done.

ཁི་ཡུལ་ *Li-yul* ཀ་མ་རེ་མ་ Khoten, old n. for
a Buddhist country beyond northern
Tibet..

ཁི་ཡེ་ཙེ་ *Li-ye-tse* n. of a Chinese Bud-
dhist teacher (*Grub.* ༥, 2).

ཁི་ཅི་ *li-çi* ལའབ་རྩ་ cloves.

Syn. ལྷ་ཡེ་མེ་རྩོག་ *lha-yi me-tog*; དཔལ་གྱི་
མིང་ཅན་ *dpal-gyi miñ-can* (*Mñon.*).

ཁིག་བུ་མིག་ *lig-bu-mig* ཕོ་ཏ་མཚལ་; *Sch.*: mala-
chite: ཁིག་བུ་མིག་གི་མ་མགོ་ནད་རུས་ཚད་སེལ་ the
medicine *Lig-bu mig* cures headache and
pains in the bones.

† ཁིག་ཅི་ལྷེར་ *lig-çi-wer* ཇ་ཁི་ཏི་ nutmeg;
སྒྲ་མའི་མེ་རྩོག་ *sna-mahi me-tog* mace and nut-
meg flower.

ཁིང་ *liñ* (Chinese) a red flag (*Rtsii.*).

† ཁིང་ག་ *liñ-ga* 1. རྩ་གས་ sign, mark.
བུ་ཁིང་ག་ (ཕུ་ལི་རྩ་ག་) = རྩོ་རྩ་གས་ masculine gender;
མོ་ཁི་རྩ་ག་ = མོ་རྩ་གས་ feminine gender (*Situ.*).
2. membrum virile, ལི་རྩ་ག་; ཁིང་ག་ཅན་ = མེ་ཐི་ the
male sign or organ. 3. the effigy of the
devil or that of an enemy which is burnt
in the *Yajña* (ཕྱིན་ཐྱེ་ག་ *sbyin-sreg* burnt
offering) in order thus to kill him by
witchcraft (*Jä.*). 4. in Lhasa the design-
ation popularly given to all larger gardens,
the walled enclosures of private houses in
the suburbs of that city.

ལེང་ཏེ *lin-ñe* = ལེས་ལེང་ reeling, dangling, waving, floating in the wind (*Mil.*); ལེང་ཏེ་བ་ rocking; ལྷན་ཞིག་ལེང་བྱང་བས་ *sprin-shig lin-byun-was* a floating cloud arcse; རྒྱུ་ལག་ལྔ་ ལེང་ཏེ་འདུག་པ་ an infant struggling with hands and feet (*Pth., Jä.*); རྣམ་འབྱོར་མ་གཤམ་མཐོང་ལེང་ཏེ་བ་ཞིག་ (*A. 135*) a female yogini in dancing mood came reeling along.

ལེང་རྟག *lin-tog* or ལེང་ཐོག་ *lin-thog* a film or pellicle on the eye (*Med.*).

ལེང་བ *lin-wa* any entire piece; ལེང་པ་ *lin-po* or ལེང་ whole piece; ལེང་གཅིག་ *lin-gcig* of one piece; ལེང་བཞི་ *lin-bshi* four pieces or parts (of a slaughtered sheep or goat or yak). Often = རྣམ་པ་ *rnam-pa*; གསེར་གྱི་ ལེང་བ་ *gser-gyi lin-wa* a piece of unwrought gold: ལོ་རྒྱུ་བ་རྒྱ་བརྒྱ་ན་འགྲུམ་ལེང་གི་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལ་གསེར་ ལེང་བ་སྤང་བཅུ་ལྔ་ཡོད་པ་ཞིག་ (*A. 65*).

ལེང་ཚེ *lin-tshe* gratings, lattice: ལེང་ཚེ་དགུ་ *lin-tshe-dgu* a lattice with nine squares or rectangles in it.

ལེང་ལེང་ *lin-lin* = often ལེང་ཏེ་ *lin-ñe* swinging, waving, &c.

ལེངས་ *lins* 1. banished, forsaken, abandoned; ལེངས་ཀྱིས་བསྐྱར་ *lins-kyis-bskyur* to cast out entirely. 2. a hunting or a chase in which a number of people are engaged; དམག་ལེངས་ *dmag-lins* a general chase, all men of a village taking part in it; ལེངས་ལ་འགྲོ་བ་ *lins-la hgro-wa* to go a shooting, a hunting; ལེངས་ཀྱི་ *lins-khyi* a hound; ལེངས་ཀྱི་ *lins-khra* hunting falcon, hawk. ལེངས་གཏོང་བ་ *lins-gton-wa* to get by hunting, to hunt down (*Jä.*); ལེངས་བཏང་བ་ *lins-btan-wa* what has been got by hunting, game shot or caught (*Jä.*); ལེངས་འདེབས་པ་ *lins-hdebs-pa* *Sch.*: to hunt.

ལེངས་པ་ I: *lins-pa* hunter, huntsman; ལེངས་པ་མོ་ *lins-pa-mo* huntress (*Cs.*).

ལེངས་པ་ II: *Sch.*: quite round or globular.

ལེབ་ *lib* all at once, suddenly; altogether.

ལུ *lu* 1. = ལུ་མོ་ *bu-mo* a girl (mystic) (*K. g. 179*). 2. knag, knot, snag, = འཛེར་པ་ *hdser-pa*. 3. num. for 86.

ལུ་ཀར་ *lu-kan* an incorrect form of ལུགས་ཀོར་ crucible for melting gold and silver (*Sch.*).

ལུ་གུ *lu-gu*, ལུག་གུ་ *lug-gu* lamb; diminutive of ལུག་ *lug*; ལུ་གུ་རྒྱུད་ *lu-gu-rgyud* a rope to which the lambs are fastened, or strung; hence, any loop, chain or rope connected or knotted with another (*Yig.-k. 13*).

ལུ་བ་ *lu-wa* 1. vb. to throw up phlegm, to clear the throat; གློ་ལུ་བ་ *glo-lu-wa* to cough. 2. sbst. ཀམ་མཆ་; a cough.

ལུ་མ་ *lu-ma* 1. green grass growing in swamps. 2. acc. to *Jä.*: a pool containing a spring; ground full of springs; ལུ་མ་ཚན་ rich in springs.

ལུ་ཁི་ཏེ་ *Lu-hi-ta* n. of a group of hills situated on the bank of the river Patwalotana where grow wild the red *Sālu* rice, *Mudga*, *Man bru-wa*, &c. (*S. Lam. 37*).

ལུག་ *lug* (ལུག་མ་མ) འཇུ་ཀ་, མེམ་ a sheep. ལུག་ལྷན་ལུགས་པ་ *lug-ltar lkugs-pa* stupid, innocent like a sheep (*Mñon.*); ལུག་ཁོག་ the carcass of a slaughtered sheep (*Rtsii.*); ལུག་ཁྱུ་ *lug-khyu* flock of sheep. ལུག་ཞིང་ *lug-sñid* or *lug-thañ* a wether (*Sch.*); ལུག་ཐུག་ *lug-thug* ram: ལུག་ཐུག་གི་རྩ་དབྱེབས་ *lug-thug-gi rba-dbyibs* like a ram's horn (*Vai-sñ.*), རྩ་ལུག་ཐུག་ *rgya-ru lug-thug* a Saiga ram (*Jä.*); ལུག་རྩ་ the dust raised by a flock of sheep.

Syn. ཅེ་ཌ་ཀ་ e-da-kā; ལྷོ་ལྷུང་ lto-hphañ; བལ་ལྷན་ bal-ldan; གཡང་དགར་བལ་ཅན་ bal-can or gyañ-kar; གཡང་མོ་ gyañ-mo (Mñon.).

ལུག་ཁྱིམ་ རིམ་ལྷོ་ the sign of the Zodiac called the Ram.

ལུག་གི་ལོ་ lug-gi-lo the sheep-year, n. of a year of the Tibetan cycle of twelve years: ལོ་གྲངས་དང་ཐུར་ན་ལུག་གི་ལོ་རྒྱུ་གསལ་ལོ་ (A. 91) if referred to chronology, it was in the year of the sheep.

ལུག་གི་གཤེད་ lug-gi-gced as met.=ཐུར་གི་ཤུག་ལོ་ spyañ-ki wolf (Mñon.).

ལུག་གཡ་ lug-gal or ལུག་སྐལ་ lug-sgal sheep's load, the bags put on the back of sheep.

ལུག་རལ་བ་ lug-ñal-wa=ལུག་ཅུང་བ་ lug-chuñ-wa name of a medicinal herb. (Vai. sn.).

ལུག་པ་ I: lug-pa 1. or ལུག་ཇི་ subst. shepherd, keeper of sheep. 2. to huddle heads together like timid sheep, to be sheepish in behaviour (Jä.).

ལུག་བལ་ sheep's wool.

ལུག་མིག་ lug-mig also called ལྷུ་བའི་ཐུན་ rgyal-wahi-spyan n. of a flower: ལུག་མིག་མེ་རྩྭ་དྲུག་དང་རིམས་ཅན་གྱི་ལུག་ the flower of lug-mig cures poison and plague.

ལུགས་ lugs 1. the casting, founding, of metal: ལུགས་སུ་སྐྱུག་པ་ lugs-su blug-pa to found, cast. 2.=ལུ་ way, manner, fashion, mode, method: བོད་ཀྱི་ལུགས་སུ་བྱིས་ཤིག་ bod-kyi lugs-su gyis-cig do according to the fashion of Tibet; དེ་ལུགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་དགོས་འདོད་ལྟར་ལུགས་ཀྱིས་འཇོག་པ་ ñahi-lugs-kyis bon-byed-dgos you must live according to our, i.e., the Bon fashion (Mil.); བསམ་གཏན་ལ་ཡོད་པའི་ལུགས་སུ་བྱས་ he feigned meditation i.e., shewed as if he was in meditation (Glr.); རེ་ཡིན་པའི་ལུགས་སུ་བྱེད་ di-yin-pahi lugs-su-byed they speak, act, make it appear, as if it really were so (Tā.); ར་རང་

གི་ལུགས་ཀྱི་སྐབར་ལས་ my way of building (Mil.).

3. opinion, view, judgment, style of proceeding, ཁྱེད་རང་གི་ལུགས་ལ་ khyed-rañ-gi lugs-la according to you, if we followed your advice (Mil.); ཆོས་ལུགས་ chos-lugs religion, i.e., a certain system of worship and faith, ཐུ་ནང་གཉིས་ཆོས་ལུགས་གང་བཟང་ which of the two religions, the Brāhman or the Buddhist be the better one (Glr.). 4. རྒྱུ་ལྡན་ established manner, custom, usage, rite (from Jä.).

ལུགས་གོང་ lugs-goñ a crucible.

ལུགས་བྱང་=ལུགས་གཉིས་: ཆོས་ལུགས་ and རེ་ལུགས་རྟེན་ལུགས་; ལུགས་བཟང་, ལུ་རྒྱུ་ལྡན་ good manners or morals.

ལུགས་མ་ lugs-ma a cast: ལྷུ་གར་ལུགས་མ་ rgya-gar lugs-ma an image cast in India (Jä.).

ལུགས་བཟང་རྩེ་མ་ lugs-bzañ-skyes=སྐར་མ་བརྟན་པ་ skar-ma btan-pa ལྷུ་བཟུ་ལྷུ་; the fixed star or the polar star (Mñon.).

ལུགས་ལྷོག་=ལུགས་ལྷོག་ 1. contrary to custom or usage. 2. ཤུལ་ལྷོག་ special order: མར་ལྷོག་ལུགས་ལྷོག་འཆར་ལྷོག་ (Ya-sel. 48).

ལུང་ I: luñ a holder, carrying sling, bent handle, strap of a vessel, basket, etc., different from ལུ་བ་ yu-wa a straight handle, hilt.

ལུང་ II: 1. ལྷུ་གར་ or ལྷུ་གར་ལུང་ a precept, injunction; but hardly so imperative as a command; used of words spoken by secular persons commanding respect: ལས་ནང་བའི་ལུང་ཐོབ་ནས་ phas-gnañ-wahi luñ-thob-naś having obtained his father's permissive injunction (Dzl.). 2.=གསུངས་པ་ spiritual exhortation, admonition, instruction: ལུང་གཏོང་བ་ luñ-gtoñ-wa to admonish, enjoin; ལུང་གི་རྩེ་མ་བྱང་ luñ-gi rjes-brañ those who follow the precepts of the saints; ལུང་རྟེན་པ་ luñ-ston-pa also ལུང་དུ་རྟེན་པ་ luñ-du ston-pa to instruct, to give spiritual precepts, also

with regard to supernatural voices, etc. (*Mil.*); esp. to prophesy, predict. ལུང་བཟན་པ་ ལྟུང་པ་ precept, inspired command, prophecy, three or four kinds of which or of Vyākaraṇa are mentioned in Buddhism: (1) ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་; (2) ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་; (3) ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་; (4) ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ (*M.V.*).

ལུང་བཟན་ *luñ-bstan* prophecy, precept, injunction: ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ *lhahi luñ-bstan bḥad-pa* to communicate the precepts of the god.

ལུང་ཐག་ *luñ-thag* a strap or rope by which anything is suspended or held.

ལུང་ཐག་ *luñ-thaṅ* = ལུང་ཐག་ ལུང་ཐག་ *lbu-wa-hḥsin* (*Mñon.*).

ལུང་ཐག་པ་ *luñ-hḥren-pa* to cite, quote, an authority (*Tā*).

ལུང་ཐག་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ *luñ-dbyug-pa gsum-gyi phreñ-wa* n. of a religious work (*A. 36*).

ལུང་ཐག་པ་ = ལུང་ཐག་པ་ *luñ-hbogs-pa* to give instruction; also ལྟུང་པ་ precepts given; ལུང་ཐག་པ་ one who has received instruction, one who is inspired.

ལུང་ཐག་པ་ *luñ-tshags-pa* a collected mind (*Nag.*).

ལུང་ཐག་པ་ *luñ-rigs* here ལུང་པ་ *luñ* is the command of the saints and ཐག་པ་ *rigs-pa* is the learning of the sage. ལུང་ཐག་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ he is the master of precepts of the saints and the learning of the sages (*A. 20*).

ལུང་པ་ *luñ-pa* 1. = ལུང་ཐག་པ་ a district, a valley; ལྟུང་པ་ *ri-luñ* mountain and valley; ལྟུང་ཐག་ *luñ-chen* a large valley. ལུང་པ་ ལྟུང་པ་ the upper part of a valley; ལུང་པ་ ལྟུང་པ་ the lower part of a valley; ལུང་པ་ ལྟུང་པ་ the central portion of a valley. 2. furrow, hollow, groove, e.g., on the surface of a

stick (*Mil.*), or of the liver. 3. one's country, native place: ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ my native place is Dong-tse.

ལུང་ཐག་ *luñ-stoñ* a desolate, a solitary valley, as a fit abode for hermits.

ལུང་ཐག་ = ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ the four borders or limits.

ལུང་ *lud* manure; ལུང་ཐག་པ་ *lud-hgrem-pa*; to spread manure (on the fields); ལུང་ཐག་ *lud-khu* dung-water; ལུང་ཐག་ *lud-doñ* dung-hole; ལུང་ཐག་ *lud-phuñ* dung-hill; ལུང་ཐག་ *lud-hbu* grubs, etc. in a dung-hill (*Jä.*).

ལུང་པ་ *lud-pa* ལྟུང་པ་ subst. phlegm, mucus: ལུང་པ་ལྟུང་པ་ to cough and throw out phlegm. ལུང་ཐག་པ་ *lud-hbod-pa* = ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ *glo-hgogs-pa* or ལྟུང་པ་ *hkhogs-pa* (*Mñon.*) to cough out.

ལུང་པ་ *lum-pa* = ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ *hoñ-ño sheṣ-brjod-pa* saying that one is come or coming (mystic) (*K. g. 9, 27*).

ལུང་པ་ ལྟུང་པ་ n. of a grove in the village of Lumpa in Tibet (*Rtsii.*)

† ལུང་པ་ *Lum-bi*, ལུང་པ་ ལྟུང་པ་ *Lum-bi-ni* ལྟུང་པ་ n. of a queen, and that of a grove called after her, situated in the Nepal Terai where Buddha is said to have been born.

ལུང་པ་ *lums* (ལྟུང་པ་) a bath used as a medical cure; ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ *chu-tshan-gyi lums* a hot-bath; ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ *bḥud-rtsi lha-lums* a bath in which the infusion of plants is used five; ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ *brtsiñṣ-paḥi lums* fomentations.

ལུས་ *lus* also ལུས་པ་ *lus-po* ལྟུང་པ་, ལྟུང་པ་, ལྟུང་པ་, ལྟུང་པ་ the body, the physical frame, also the constitution; is also to be used in reflective sense: ལུས་པ་ ལྟུང་པ་ *lus sa-la brdab-pa* to prostrate one's self on the ground, ལུས་ཐག་པ་ *lus-ston-pa* to show one's self, to appear. ལུས་ལྟུང་པ་ ལྟུང་པ་ the body is

full of wrinkles; ལུས་ཀྱི་དབང་པོ་ *lus-kyi dwañ-po* कायेन्द्रिय the sense of feeling, in as far as it resides in the skin and the whole body of man (*Med.*). ལུས་ཀྱི་བྱལ་རྒྱ་ *lus-kyi phyag-rgya* the configurations of the body and particularly of the hand and the fingers in making salutations to deities. ལུས་ཀྱི་མ་ལྔ་ *lus-kyi ma-lña* the five principal parts of the body which must be touched to the ground in making salutation to Buddhas and Bodhisattvas. These are the forehead, the palms of the two hands, the two knees: དེ་ནས་ལུས་ཀྱི་མ་ལྔ་ས་ལ་འབལ་པ་ནས་བྱ་བ་ then what is called the prostrating to the ground the five principal parts of the body (*Khrid.* 191). ལུས་ཀྱི་གཡས་ *lus-kyi-gyas* the right side of the body is རྩམས་པ་ས་བྱམ་ *a-pa sa-byam*); ལུས་ཀྱི་གཡོན་ *lus-kyi-gyon* the left side of the body is called ས་བྱམ་ *sa-byam* (ས་བྱམ་).

Syn. (resp. སྐུ *sku*); ཕུང་བྱེ *phuñ-po*; ཐོབ་བྱེད *thob-byed*; རྣམ་འཛོམས་ *rnam-hdsin*; གཟུགས་ *gzugs*; ཁོག་པ་ *khog-pa*; ཚོགས་ *tshogs*; འདུས་པ་ *hdus-pa*; ཟག་ཕུང་ *zag-phuñ*; ཉེར་ལེན་ *ñer-len*; དབང་པོའི་སྐུ་མཆེད་ *dwañ-pohi skye-mched* (*Mñon.*).

लुस-ग्यि-रेग-पा *lus-kyi reg-pa* कायसंसर्ग copu-
lation (*S. Lex.*).

ལུས་ཀྱི་རྒྱན་ *lus-kyi rlan* as met. = རྒྱུ་མ་ *rñul-*
ma sweat, perspiration (*Mñon.*).

ལུས་གྱིས་འབབ་ *lus-kyis-hthab* = ལུས་གྱི་རྒྱལ་ *lus-kyi-rgyol* (*Mñon.*) fighting with the body.
also = རྒྱུ་དམག་ a foot soldier.

ལུས་ཀྱི་འགྲུང་བ་ the devil of the body, i.e.,
 Kāma or lust (*S. Lex.*).

ਲੁਸ ਕਰਾਬ *lus-krab* tiger or leopard (*Mñon.*).

ལུས་དཀར་ *lus-dkar* lit. white body ;= རང་པོ་
 ལྷ་པོ་ *ñān-paḥi rgyal-po* (*Mñon.*) the king of
 the evil spirits.

ལུས་སྐྱེས *lus-skyes* 1. ཡན་ལག་པོ་ born of the body, met. a son; also= ཁྲག་ *khrag* blood

and བ་མུ་ hair. 2. དགའ་བྱེད་དག་མ་ཙན་ *dgah-byed*
dgra-sta-can an epithet of Paraçu Râma
(*Mñon.*).

ལུས་སྒྱུབ་ *lus-skyob* 1.= གོ་ཇ་ *go-cha* 万衣 coat
of mail, armour (*Mñon.*). 2.=as met.
ཉི་མ་ *ñi-ma* the sun (*Mñon.*).

ལུས་བསྐྱུས་ *lus-bskums* = ཤིམ་བུ *shim-bu* cat
(*Mñon.*) lit. that can contract its body.

ལུས་རྒྱུགས་ *lus-rgyags* corpulence, a fat body.

ལུས་ངན་ *lus-ñan* 1. ugly body, an epithet
 of Vaiçravaṇa (*Mñon.*). 2. = རྒྱལ་ཕྱེད་ལྔ་
dgah-byed-ñin (*Mñon.*). ལུས་ངན་པོ་ ཡན, ཕུགས་ཀ
 a yakṣa demon. (*S. Lex.*). ལུས་ངན་གྱི་ཁྱོགས་
 ཀའི་ཤིང་། the quarter of the ugly-bodied
 beings, the place where the yakṣa demons
 reside [the northern quarter] *S.*

ལུས་ཅན་ *lus-can* གরীরী that having a body,
a living being : ལུས་ཅན་གྱི་གསོན་ནི། རྩ་ལི་རྩ་ཕུར་
འདྲ་བ་ལོན་ the life of all bodied living beings
is (momentary) like a bubble of water (*K.*
d. ཡ, 65). ལུས་ཅན་གྱི་ཡིད་དུ་ཤར་ a favourite
of every body ; ལུས་ཅན་གཙམ་ *lus-can-gnas* =
གྲོན་ཁྱེར་ *groñ-khyer* town, city (*Mñon.*).

ལུས་གཅིག་པ་ *lus-gcig-pa* एकान्न of one body ;
 बुधग्रह an epithet of the planet Budha
 (*Mñon.*).

ལུས་ལྷིམ་ *lus-lcim* = བྱང་མེད་བྱུམ་པ་ *bud-med*
strum-pa a woman with child, a pregnant
 woman (*Mñon.*).

လွန်ကန် *lus-chas* the entire clothing of the
body comprising dress, hat and shoes.

ལུས་ཆེན་ *luṣ-chen* 1. = as met. རྩ་མོང་ *rñā-moñ*
camel (*Mñon.*). 2. epithet of the planet
Rāhu: ལུས་ཆེན་པོའི་ནང་ན་ལྷ་མ་ཡིན་གྱི་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཅན་
འཛིན་མཆོག་ཏུ་ཁྱུང་པ་ལྟར་ (*K. my.* ༩, 59).

ལུས་མཚོན་མ *luṣ-mchom-ma* = བུད་མེད་མཚོན་ *bud-med mchog* a handsome woman (*Mñon.*).

ལུས་ཉམས་ཅུང་བ *lus-ñams chuñ-wa* a lean body. Syn. ག་སྒེབ *ga-srab*; ག་མེད *ga-med*; སྒེམ་པ *skem-pa*; ཉམས་ཅུང་ *ñams-chuñ*; སྒྲོབས་མེད *stobs-med*; རིད་པ *rid-pa* (*Mñon.*).

ལུས་འདིགས་མེད = ལུས་བརྟན་པ fearless body, firm body.

ལུས་གཉིས་པ *lus-gñis-pa* of composite body = རྩོགས་བདག *tshogs-bdag* an epithet of Gaṇapati whose body comprises those of man and elephant (*Mñon.*).

ལུས་རྩལ་ཆེ *lus-rdol-che* = ལུས་ཆེ་བ *lus-che-wa* huge body, giant; gigantic (*Nag. 40*).

ལུས་དེང་ = བདུད the devil, the demon Māra (*S. Lex.*).

ལུས་ལྷན་ *lus-ldan* given as met. = བ་བ *ba* or འཛོམ་ *hjo-mo* cow, a milch cow (*Mñon.*).

ལུས་ལྷན་མ *lus ldan-ma* as met. a woman, a goddess (*Mñon.*).

ལུས་པ *lus-pa*, in C. also ལས་པ *las-pa*, to be left, to remain behind or at home: བོད་དུ་ཟླ་བ་གཉིས་ལུས་པ to remain in Tibet for two months; ནང་ལ་ལུས་པ་ཡོད་ has been left indoors; གཉེན་དུ་ལུས་པ *gñen-du lus-pa* to remain uppermost; ལུས་པར་བྱེད་པ *lus-par byed-pa* (*Pth.*), ལུས་སྒྲུབ་པ *lus-su hjug-pa* to leave behind, to leave a remainder. མ་ལུས་པར་ *ma-lus-par* entirely, wholly, without any left; acc. to *Jä.* surely, undoubtedly, at any rate.

ལུས་ལྗ *lus-phra* 1. fine or subtle body = ལྗག *glog* lightning. 2. ལུས་ལྗམ་ *lit. slender body fig.* བུད་མེད *bud-med* woman (*Mñon.*). 3. = རྩྱེད་པ the waist (*S. Lex.*).

ལུས་འཕགས་པ *lus-hphags-pa* བེདེན་ holy body = the eastern continent according to the Buddhist cosmogony; a name of Mi-thila or ancient Tirhut.

ལུས་བོང་མ *lus-boñs* bulk of the body ལུས་བོང་མ་ཆེ་ རྩུག་ bulky, corpulent, tall.

ལུས་བྱད་ *lus-byad* form of the body.

ལུས་འབབ་ *lus-hbab* as met. = རྩལ་མ་ *rñul-ma* sweat (*Mñon.*).

ལུས་འཁོད་པ *lus-hbod-pa* coughing, to cough.

Syn. གློ་འགོགས་པ *glo-hgogs-pa* or འཁོགས་པ *hkhogs-pa* (*Mñon.*).

ལུས་སྒྲམ་ རྒྱུ་རྩུ་ the secret parts of the body.

ལུས་མ *lus-ma* remainder, balance, residue.

Syn. རྩེས་ལུས་ *rjes-lus*; ཕྱིར་ལུས་ *phyir-lus*; ལྷག་ལུས་ *lhag-lus*.

ལེ་ཁག་ *le-khag* = ལེ་ཆན་ or ལེ་བུ་ different sections or chapters.

ལེ་འཁོན་ for ལེ་ཤ་ and འཕྲུག་པ idleness and fighting or quarrelling; also = རྩིང་ནད་ (*Yig. 83*).

ལེ་བཀན་ *le-brgan* or ལེག་ཀན་ *leg-rgan* 1. poppy, opium; ལེ་བཀན་མེ་རྩྭ་ *le-brgan me-tog* the poppy flower. ལེ་བཀན་རྩི་འུ་བ་དང་། འབྲས་ཀྱི་ཆར་ཁ་ནས་ཐྲག་འཛུགས་པ་འཆད་ཀྱི་ར་འཕུར་རྩི the juice of the poppy plant, taken with rice-beer stops hemorrhage from the mouth (*K. g. 3, 46*). 2. diapered design of warm fabrics; thus in *Mil.*: ལེ་བཀན་དམར་པོའི་གདན་ *le-brgan dmar-pohi-gdan* a flowered carpet; ལེ་བཀན་འཛོམ་ལེར་ *le-brgan hjol-ber* (*Pth.*) a flowered dress with a train (*Jä.*).

ལེ་ན་ *le-na* the soft downy wool of the Tibetan goat growing next to the skin and below the long hair, the shawl wool; fine woollen-cloth, *Malida* cloth of Kashmir.

ལེ་མ་ *le-ma* 1. v. ལེ་ལུ་ *lehu*. 2. the striped broad sheets of cotton and wool manufactured in Sikkim and gen. worn by the Lepchas.

ལེ་ལག་ *le-lag* appendix, supplement, addition (*Cs.*).

ལེགས་སུ་སྒྲེབ་པ་ ལྷ་མཁུ་: benediction, blessing.
 ལེགས་གསོ་ *legs-gso* = colloq. ལྷིག་གསོ།, repairs :
 བསྐྱེད་པས་ཆོས་ལུ་རྩོམ་པའི་ ལེགས་གསོའི་ ལབས་ འདེབས་ལ་

sras-kyis lo-hkhor-te when the prince was one year old (*Glr.*). The names of the twelve years of the smaller cycle are those named after the following twelve animals: ཇི *byi* mouse, གླུ་ *glu* ox, རྩ་ *stag* tiger, རྩ་ *yos* hare, རྩ་ *hbrug* dragon, རྩ་ *sbrul* serpent, རྩ་ *rta* horse, རྩ་ *lug* sheep, རྩ་ *spre* ape, རྩ་ *bya* hen, རྩ་ *khyi* dog, རྩ་ *phag* hog; and these are combined with the names of the 5 elements each twice reiterated to make a cycle of 60 years. Thus the year 1903 is called རྩ་ལྷ་ས་ the water-hare year, and རྩ་ལྷ་ས་ *yos-lo-pa* is a person born in that year, etc. 2. for རྩ་ལྷ་ས་ *lo-tog*; for རྩ་ལྷ་ས་ *lo-ma*; also for རྩ་ལྷ་ས་ *lo-tsa-wa*. 3. prob.: talk, report, rumour, saying, added (like རྩ་ *skad*) to the word or sentence to which it belongs: རྩ་ལྷ་ས་ལྷ་ས་ལྷ་ས་ when a rumour is heard that some body has died (*Thgy.*); རྩ་ལྷ་ས་ལྷ་ས་ལྷ་ས་ though he may get a name (in the world) by his learned discussion, he after all is a liar (*Jä.*). 4. num.: 146 (*Jä.*).

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-rgyus* = ལྷ་ལྷ་ས་ story, account, history; ལྷ་ལྷ་ས་ news, containing a history; ལྷ་ལྷ་ས་ *ibid.*

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-chags* Cs. 'every second year.'

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-chuñ* young; also for ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-tsā-wa chuñ-wa* junior or lesser Sanskrit scholars of Tibet. ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-chen* = ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-tsā-wa chen-po* a great scholar of Sanskrit in Tibet.

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-tog* or ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-thog* ལྷ་ལྷ་ས་ the produce of the year, the harvest, crop; ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-tog rñā-wa* to reap it, to gather it in. ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-tog mchog-tu bde-wa* = ལྷ་ལྷ་ས་ *spos-dkar-ñiñ* the *Sāl* tree (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-tho* an almanac.

ལྷ་ལྷ་ས་ = ལྷ་ལྷ་ས་ or ལྷ་ལྷ་ས་

ལྷ་ལྷ་ས་ *lodu-thal* how many years have passed, elapsed: ལྷ་ལྷ་ས་ ལྷ་ལྷ་ས་ ལྷ་ལྷ་ས་ how many years have elapsed since the *Nirvāṇa* of Buddha (*A. 93*).

ལྷ་ལྷ་ས་ a kind of quiver manufactured in the Lo country (*Rtsii.*).

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-hdab* = ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-ma* leaves of trees which fall every year.

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-hdod* = ལྷ་ལྷ་ས་ or ལྷ་ལྷ་ས་ yearning: ལྷ་ལྷ་ས་ ལྷ་ལྷ་ས་ (Hbrom. 13) he had neither yearning nor hopes whatever, the earthly-minded sinner.

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-nag*; in every ten years there occurs one black-year in which it is not auspicious to do any good work; the year 1891 was ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-nag*, and 1909 A.D. will also be a ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-nag*.

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-phyag* annual rent (*Yig. k. 52*); acc. to *Jä.* an embassy sent every year to a suzerain to renew the oath of allegiance.

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-phyugs-legs-pa* a good harvest and healthy cattle.

ལྷ་ལྷ་ས་ or *lo-ma* ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-hdab* ལྷ་ལྷ་ས་ a leaf. ལྷ་ལྷ་ས་ ལྷ་ལྷ་ས་ leafless; an epithet of the goddess Pandan Lhamo who when practising asceticism would not eat even a single leaf.

ལྷ་ལྷ་ས་ *lo-ma-lña* the five leaves, fig.: generally those of the Mahāyāna Bodhidruma, the Bodhi-tree of Mahāyāna doctrine, the leaves of which are:—ལྷ་ལྷ་ས་ *tshul-khrims* pure morals, ལྷ་ལྷ་ས་ *thos-pa* hearing and comprehending, i.e., studying the sacred literature, ལྷ་ལྷ་ས་ *khyim-naṣ-hbyuñ* renunciation, ལྷ་ལྷ་ས་ *dgon-pa-la gnaṣ* residence in a solitude or wilderness and latterly in a monastery, ལྷ་ལྷ་ས་ ལྷ་ལྷ་ས་ to be content in the holy brotherhood (*K. d. 3, 327*).

ལྷ་མ་ཁ *lo-ma-kha* = རྩ་ལྷ་མི་ཤིང་ *chu-lhahi çin* Varuṇa tree, the tree of the god of water (*Mñon.*).

ལྷ་མ་གྱུན་མའི་གཟུངས་ *lo-ma gyon-mahi gzuñs* n. of the *dhāraṇī* of a goddess who used to dress in leaves of trees believed to be efficacious in epidemics (*K. g. 4, 147*).

ལྷ་མ་བཟང་ *lo-ma-bzang* = དྲང་ག་ *doñ-ga* : དྲང་གའི་འབྲས་བུས་མཆོད་ནད་སེལ་གིང་འཇམ་པོ་འབྱུང་ (*Mñon.*).

ལྷ་མ་གསུམ་པ་ *lo-ma gsum-pa* = དུར་བྱིད་མཁན་ *dur-byid-sman* (*Mñon.*).

ལྷ་མའི་འབྱོལ་ཤིང་ *lo-mahi hkhri-çin* a creeping plant.

Syn. ལྷུ་ལི་འབྱོལ་ཤིང་ *klu-yi hkhri-çin*; མུ་རྟིག་འབྲས་ *mu-tig-hbras*; སོ་རྩི་ *so-rtsi* (*Mñon.*).

ལྷ་མ་ n. of a place in Tibet (*Deb. ག, 33*).

ལྷ་མང་ཁུར་ལྷན་ *lo-maṅ khur-ldan* an old man, one who is under the weight of many years (*Mñon.*).

ལྷ་མར་ *lo-mar* a year's supply of butter.

ལྷ་ཚན་ *lo-tshan* annual produce, harvest.

ལྷ་ལི་ཤིང་རྩ་ *lo-yi çin-rta* as met. = རྟེ་མ་ *ñi-ma* the sun (*Mñon.*).

ལྷ་ལེགས་ *lo-legs*, = ལྷ་ཐོག་ལེགས་པ་ སུམིཅ ལྷ་ལེགས་ the year in which there has been a good harvest.

ལྷ་ལྷག་ཁ་ silk or satin of the colour of juniper leaves (*Jig.*).

ལྷ་ཤེས་ *lo-çes* = རྩིས་ *rtsis* monetary account; also astronomy (*Mñon.*).

ལྷ་བཤད་ *lo-bçad* = ལྷ་ཐོ་ *lo-tho* (*Cs.*).

ལྷ་ II: is also used to signify displeasure, disapproval, unwillingness as in འདི་སྐད་ལྷ་ *hdi-skad-lo*, ཟེར་ལྷ་ *zer-lo*, ཐོས་ལྷ་ *thos-lo*, ཐོབ་ལྷ་ *thob-lo*, ཐོབ་ལྷ་ *sgom-lo*, རྩོམ་ལྷ་ *çes-lo*, ཤེས་ལྷ་ etc.

ལྷ་ III: n. of place in upper Tibet: གཅིག་ལྷན་པུའི་ལྷ་ལྷན་ལྷ་ལྷན་ལྷ་ལྷན་ (*A. 119*).

ལྷ་ IV: interpretation; ཕན་ཇི་ཏམ་གྲང་ཚམ་མ་བཤད་, ལྷ་ལྷན་ལྷན་ལྷ་ལྷན་ (*A. 96*).

ལྷ་ཀྱུ་ལྷ་ *lo-ka* ལོ་ཀྱུ་ = འཇིག་རྟེན་ *hjig-rten* world. ལྷ་ཀྱེ་ལྷ་ལྷ་ *lo-ke çva-ra*, འཇིག་རྟེན་དབང་ལྷ་གྱུ་ *hjig-rten dwañ-phyug* epithets of Avalokites'vara Bodhisattva.

ལྷ་ཚྭ་ *lo-tshā* or ལྷ་ཚྭ་བ་ *lo-tshā-wa* the well-known title given to the Tibetan translators of Sanskrit works. ལྷ་པན་ *lo-pan* = ལྷ་ཚྭ་བ་ *lo-tshā-wa* and ཕན་ཇི་ཏམ་ *pan-di-ta* Indian pandit and Tibetan Sanskritist.

ལྷ་ཁྱིཏ་ *Lo-hit* ལོ་ཁྱིཏ་ the river Brahmaputra in part of its course through East Assam. Also ལྷ་ཁྱིཏ་ཀླུ་ལྷ་ *Lohin-tara*: ལྷ་ཁྱིཏ་རྩ་ལྷ་ཁྱིཏ་ ལྷ་ཁྱིཏ་ (*A. 87*). the river Lohintara the source of treasure.

ལྷ་ག་པ་ *log-pa* I; vb., pf. and secondary form of ལྷོག་པ་ *ldog-pa*, q.v. 1. to return, to go back: ལུལ་དུ་ *yul-du* *Ghr.*; ལྷ་ག་པ་འབྲད་ *log-pa-hbrad* *Ghr.*, ལྷ་ག་པ་འདྲོད་ *log-la hdod-do* *Ghr.* let us turn back, ལྷུར་ལྷ་ག་པའི་ལམ་ *phyir log-pahi lam* the way back. 2. ལྷ་ག་པ་ to come back, to come again. 3. to turn round, to be turned upside down, to tumble down. ལྷོ་ལྷ་ག་པ་ *ño-log-pa* to revolt, rebel. ལྷོ་ལྷོག་པ་ *ño-ldog-pa* to turn away one's face, always used fig. for to turn one's back on, to apostatize: འཁོར་བའི་ལྷོ་ལྷོག་པ་ *hkhor-wahi ño-ldog-na* if you mean to turn your back to the land of the cycle of existences, ལྷ་ག་པ་བྱེད་པ་ *log-po byed-pa* to revolt, to rebel; ལྷ་ག་པ་རྩོམ་པ་ *log-pa rtsom-pa* to plot, to stir up an insurrection *Ghr.*, ལྷ་ག་པ་མཁན་ *log-pa-mkhan* a rebel *Ghr.* (*Jä.*).

ལྷ་ག་པ་ II: adj. བི, བྱིལ་ལྷོག་པ་, བྱིལ་ལྷོག་པ་ reversed, inverted, irrational, wrong; ལྷ་ག་པའི་ལམ་ *log-pahi-lam*, ལམ་ལྷ་ག་པ་ *lam-log-pa* in *Mil.* = a wrong way; ལྷ་ག་པ་ལྷ་གྱུ་ལྷ་ག་པ་ *log-po-*

la shugs-pa to rush into error, to turn to what is wrong. ལྟ་ལོག *lta-log* or ལྟ་བ་ལོག་པ *lta-wa log-pa*, v. infra ལོག་ལྟ *log-lta*. ཚེས་ལོག་པ *chos-log-pa* a wrong faith, false doctrine, heresy; གྲུ་ལོག *grwa-log*, ཇོ་ལོག *jo-log* col. an apostate monk or nun; ལོག་པར *log-par* and (col.) ལོག *log* adv. wrong, erroneously, also: back, again. ལོག་པར་སེམས་པ *log-par sems-pa* to think evil, to have suspicions (about a thing), often = ལྟ་ལོག་སྤྲོད་པ *lta-log skyed-pa* to sin (*Jä.*).

ལོག་གེ་བ *log-ge-wa* [seems to be nearly the same as ལོག་པ *log-pa*, adj.; ཐེ་ཚམས་ལོག་གེ་བའི་ངང་ལ prob.: entertaining irrational doubts or scruple; བར་རིམ་ལོག་གེ་བ *ban-rim log-ge-wa* an inverted བར་རིམ *ban-rim*, q.v.; ལོག་གེ་བ་ལ་ཁྱེར *log ge-wa-la khyer* he took it back again *Mil.*] from *Jä.* ལོག་སྤྱུབ heresy, heretical observance; དར་སྤྲོད་ངན་པས་ལོག་སྤྱུབ (*Rdsa.* 19) by bad behaviour one falls into heresy.

ལོག་ལྟ *log-lta* (ལོག་པར་ལྟ་བ *log-par lta-wa*) or ལྟ་ལོག *lta-log* མི་ཡི་འདྲིའི, མི་ཡི་འདྲིའི་ལོག་པ heresy, heretical doctrine, and is of two kinds:— ཡོད་པ་འདྲིའི་པ *yod-pa hjig-pa* and ལོག་པར་ཤེས་པ *log-par ces-pa*. The first one denies rebirth, the effect of charity, of self sacrifice and of doing good, also of wickedness and wisdom. The second one asserts that happiness and misery are divine gifts and there is no consequence from good or bad actions and no retribution (*K. d.* 1, 127). Again we read: སྤྱིར་སངས་རྒྱུས་ཀྱི་བཟླས་པ་ལས་ཕྱི་རོལ་དུ་གྱུར་པའི་ལྟ་ལོག་ཅན་རྣམས་ཆད་དུ་ལྟ་བ་ནམས་ཏི (*Khrid.* 10) the doctrine which holds that all things are permanent or that every thing is perishable is considered heretical on account of both being contrary to the doctrine of Buddha.

Syn. ལོག་རྟོག *log-rtog*; འཕྲུ་བའི་བསམ་པ *hkhu-wahi bsam-pa* (*Mñon.*).

ལོག་ཐང་ *log-than* a kind of linen (*Rtsii.*).

ལོག་འདྲེན་བཞགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ *Log-hdren bgegs-kyi rgyal-po* विनायक an epithet of Ganes'a (*Mñon.*).

ལོག་པ་དུད་འགྱུར་གྱི་སྤྲོད་པ་ཅན *log-pa dud-hgrohi spyod-pa can* n. of a religious sect in ancient times who used to imitate the habits of beasts and so degrading themselves would perform a kind of austerity or penance with the hope of obtaining salvation (*Theg.*).

ལོག་པ་ཆ་འཛིན་གྱི་སྤྲོད་པ་ a kind of severe ascetical penance performed by certain religious sects in ancient India in which the ascetic used to expose himself to vultures, sometimes burying himself in a trench that they might devour his living body; other ascetics used to burn a part of their body under a slow fire (ཕྱི་རོལ་གྱུབ་མཐའ་).

ལོག་པ་ཉིད་དུ་ངེས་པ་ to hold an erroneous notion as something positively good: ལོག་པའི་སློ་མ་ནི་ misapprehension, mistake, blunder.

ལོག་པའི་སློ་མ་ལྟོས *log-pahi blo-gros* = རྟོན་པ་ *nor-wa* or འཕྲུལ་པ་ *hkhrul-pa* (*Mñon.*) to blunder, to err, to make mistake.

ལོག་པར་སྤྱུབ་ to wrongly perform a thing.

ལོག་པར་ལྟུང་བ་ = ལོག་པར་ལྟུང་བ་.

ལོག་པར་སྤྱོད་པས་ *lag-par spobs* = རྩོམ་ཆ་མེད་པ་ *no-tsha med-pa* shameless; also shamelessness, effrontary, shameless boldness (*Mñon.*).

ལོག་པར་འཛོམ་ *log-par htsho-wa* to live by crime—perverse means and actions—by vice, to live in a sinful manner. It is of five kinds:—ཚུལ་འཛོམ་ *tshul-hchos*; ཁ་གསལ་ *kha-gsag*; གཞོན་པ་ *gshog-slon*; ཐོབ་ཀྱིས་འཇམ་པ་ *thob-kyis hjal-wa*; རྟོན་པ་ལས་རྟོན་པ་གྱུབ་པར་བྱེད་ these should be avoided by the religious (*K. du.* 5, 503).

ལོག་པར་བཞུགས་པ་ to embrace or hold heretical views: ལོག་པར་བཞུགས་པའི་དགྲ་ the enemy of heretics (*Yig. k.* 10).

ལོག་པར་ལྷུང་བ *vinipāt* downfall, perversity. ལོག་སྟོད *log-spyod* perverse conduct, a sinful life.

ལོག་སྟོན་ཅན *log-smon-can* one who wishes or prays to do evil and what is perverse.

ལོག་སྟུང་ *log-smra* or ལོག་པར་སྟུང་བ *log-par smra-wa* falsehood, slander, perverse speech, blasphemy. ལོག་སྟུང་བའི་ནགས་ཆེན་ *log-smra-wahi nags-tshal* fig.: the wilderness of the perversity of speech (*Yid. 2*).

Syn. ལོག་སྟུང་བ *log-sgrub*; ལོག་འདྲན་ཅིག་ *log-hdren-tshig*; སྐར་པ་འདེབས་པ་འབྲུ་ཅིག་ *skur-wa hdebs-pa hphya-tshig* (*Mñon.*).

+ ལོག་གཞུང་ *log-gshal* = རྒྱུ་ལན་ལོག་འཇུག་ *drin-lan log-hjal* ingratitude, ungrateful return for a service done.

ལོག་གཞུང་ *log-gyem* fornication, adultery; ལོག་གཞུང་དང་ཆེ་བ་ *log-gyem dad-che-wa* one given up to adultery, an adulteror, ལོག་ལོག་གཞུང་ཆེ་བ་སྟོང་ས་ *forsake that wife who is given up to adultery* (*Ce.*).

ལོག་ཤེས་ *log-ces* = རྣམ་བཤེས་ *nor-wa* or འབྲུག་བཤེས་ *hkhrol wa* (*Mñon.*) error, blunder.

ལོག་སྟོད་ཅན་ *log-sred-can* one who delights in vicious actions and sin, has no faith in religion, and blasphemes the sacred Buddhist religion, &c. (*K. my. 7, 113*).

ལོག་ལོག་ *logs* 1. the side of anything, ལོག་པར་ *a hill-side*: ལོག་པར་ལོག་པར་ལོག་པར་ལོག་པར་ *(Hbrom. 1, 147)* all sides of the Lari mountain have been overgrown with dense forest of fruit-trees (berry trees); ལོག་ལོག་ *rtsig-logs* the side of a wall, ལོག་ལོག་ *mdun-logs* fore-side, front-side, ལོག་ལོག་ *rgyab-logs* back, back part of a thing; ལོག་ལོག་ *sahi-logs* surface of the earth. 2. direction, side, region: ལོག་ལོག་ *rkoñ-pahi logs-nas* from the region of the feet, up from the feet (*Sch.*); ལོག་ལོག་ *gyas-logs* the right side, ལོག་ལོག་ *gyon-*

logs the left side frq.; ལོག་ལོག་ *tshur-logs* this side, ལོག་ལོག་ *phar-logs* the other side, on the other side. ལོག་ལོག་ *logs-la* aside, apart, ལོག་ལོག་ *logs-la bshag-pa* to put aside, to put out of the way, to clear away. ལོག་ལོག་ *thag-pahi sne-ma logs-gcig* the other end of the rope; ལོག་ལོག་ *logs-han* the left or lower side (of a cloth). 3. = ལོག་ལོག་ wall.

ལོག་ལོག་ *logs-skyes* = ལོག་ལོག་ *nu-ma* ལོག་ལོག་ the udder, the female breast (*Mñon.*).

ལོག་ལོག་ ལོག་ལོག་.

ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ *Log chen-pohi ri* n. of a mountain in the continent of Purva Videha (*K. d. 3, 337*).

ལོག་ལོག་ *logs-na yod-pa* to be distinct, separate, to live by one's self, to be solitary (*Schr.*).

ལོག་ལོག་ *logs-pa* other, additional: ལོག་ལོག་ *rgyags-logs-pa* spare-provision (*Jä.*).

ལོག་ལོག་ *logs-su* elsewhere; separate, apart, aside. ལོག་ལོག་ *logs-su bkar-wa* or ལོག་ལོག་ *logs-su dgar-wa* to lay aside. Syn. ལོག་ལོག་ *gud-du*; ལོག་ལོག་ *gshan-du* (*Mñon.*).

ལོག་ལོག་ *loñ* or ལོག་ལོག་ = ལོག་ལོག་ *khom-pa* leisure, spare-time, vacant time, ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ = ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ not able, not enabled (*A. 28*) no time. ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ whilst you are always hoping to have time (enough), you allow the favourable moment to pass away (*Mil.*); ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ལོག་ on returning to India I had no time to go to the Jo-wo for religious instruction.

ལོག་ལོག་ *loñ-ka*, ལོག་ལོག་ *loñ-kha*, ལོག་ལོག་ *loñ-ga* ལོག་ལོག་ intestines, entrails, guts.

ལོག་ལོག་ *loñ-ki* (Chinese) a kind of red cloth manufactured in China (*Rtsii.*).

ལོག་ལོག་ n. of a district in the province of Kong-po.

ལྷོ་བ *loñ-wa* pf. and secondary form of **ལྷོ་བ** *ldoñ-wa*, as vb. : 1. to be blind, and as adj. : blind, blinded, also as subst. : a blindman. **ལྷོ་བ** *loñ-po*, **ལྷོ་བ་བ** *loñ-wa-po* a blindman (*Cs.*). 2. also **ལྷོ་ས་པ** *loñs-pa*, = **ལེན་པ** *len-pa* (*Glr.*) or **ལྷོ་བ** *lañ-wa*.

ལྷོ་བུ *loñ-bu* **ལྷོ་མ** or **ལྷོ་བ** ankle-bone.

ལྷོ་ལྷོ་ *loñ-loñ* uprising in waves, bulging out.

ལྷོ་ས *loñs* imp. of **ལྷོ་བ** *loñ-wa* : rise up, awake, get up! **ནང་ནས་ལྷོ་ས་ཤིག** let him come out from in side or from his house; **ད་ལྟ་ལྷོ་ས་ལ་ལས་དུ་བཞུགས** now get up and wait in the way (*A. 129*).

ལྷོ་ས་སྤྱད་ *loñs-spyod* **མོག་, སྐྱོག་** 1. attainment, enjoyment, esp. with regard to sensual pleasures and eating and drinking : **ལྷོ་ས་སྤྱད་ཀྱི་ལ་བྱེད་** *loñs-spyod ça-la-byed* they enjoyed themselves on meat, **ལྷོ་ས་སྤྱད་ཤིང་དེ་ལས་བྱེད་** *loñs-spyod çin de-las-byed* they lived on the fruits of this tree; **ལྷོ་ས་སྤྱད་པ** to cohabit, enjoy sensually. 2. plenty, abundance : **བཟང་བདུང་གི་ལྷོ་ས་སྤྱད་དཔག་ཏུ་མེད་པ་བསག** they had collected an enormous quantity of food and drink; **ལྷོ་ས་ཆེ་བ** *loñs-che-wa* great riches; wealth, property, **ལྷོ་ས་སྤྱད་ཀྱི་བདག་པོར་གྱུར་** *loñs-spyod-kyi bdag-por gyur* he became owner of the property (*Dzl.*); **མཚད་པ་བྱ་བའི་ལྷོ་ས་སྤྱད་མེད་** he was not rich enough to bring an offering (to Buddha) (*Jā.*). 3. = **ནོར་རྒྱལ་** *nor-rdsas* or **འབྱོར་པ་** *hbyor-pa* **ཤེས་རྒྱལ་** wealth, fortune. **ལྷོ་ས་སྤྱད་ལྡན་** *loñs-spyod-lдан* = **ལྷོ་ས་སྤྱད་ཅན་** prosperous, possessed of health, prosperity and happiness;

ལྷོ་ས་སྤྱད་གནས་ *loñs-spyod-gnas* = **བང་མཛོད་** *bañ-mdsod* treasury, repository (*Mñon.*). **ལྷོ་ས་སྤྱད་ཇོ་གསལ་པ** perfect happiness, full enjoyment both materially and spiritually.

ལྷོ་པ *lod-pa* or **ལྷོ་བ** *lod-po* = **ལྷོ་པ** *lhod-pa* 1. = relaxed. 2. = **ལེ་ལ་ཅན་** *le-lo-can* lazy, careless.

ལྷོ་སྤྱོད་ the poor class of cultivators who are unable to raise a good crop (*Rtsii.*).

ལྷོ་ན *lon* 1. news, tidings, message : **ལྷོ་ན་བཟང་** *lon-bzañ* good news, **ལྷོ་སྤྱོད་** *lon-spyiñ-wa* to give notice, send word, send a message; **ལྷོ་སྤྱོད་པ** *lon-skyur-wa* to give a reply; **ལྷོ་སྤྱོད་ཀྱི་ལ་ཤིག་** *lon-shig khyer-la* **ཅོག** let me know, send me word.

ལྷོ་ན་པ *lon-pa* 1. reached, arrived at; **ལྷོ་ན་པ་དུ་ལྷོ་ན་** *khyod lo-du-lon* to what age have you reach, or what is your age. **ལྷོ་ཅི་ཅམ་ལྷོ་ན་** *lo ci-tsam lon* how old are you? **བཅུ་དྲུག་ལྷོ་ན་** *bcu-drug-lon* I am sixteen years old. 2. to elapse, to pass, in a general sense : **ལྷོ་མང་པོ་ཞིག་ལྷོ་ན་པ་དང་** after many years had elapsed (*Dzl.*); **རིང་ཞིག་ལྷོ་ན་ཏེ་** *riñ-shig lon-te* after a long time, **རིང་པོར་མ་ལྷོ་ན་པར་** *riñ-por ma-lon-par* after a short time.

ལྷོ་ས I : *los* 1. in truth, indeed : **མགོན་ལྷོ་ས་** *ངར་ལྷོ་ས་ཡིན་* he is indeed the lord protector and refuge. 2. **ལྷོ་ས་ལྷོ་སྤྱོད་ལྷོ་ས་** can you go, could you go! **ལྷོ་ས་ལྷོ་ས** *los-thub* yes, I can. 3. true, certain **ལྷོ་ས་ཀྱང་འདྲན་** it is sure and true; certainly it will come to pass.

ཅ ca I: 1. is the twenty-seventh letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to Sanskrit ञ. It is pronounced like *sh* in the words *shin*, *sharp*, etc. but palatal; acc. to *Jä.* in *C.* it is distinguished from ཅ only by the following vowel being sounded in the high tone. 2. num.=27.

ཅ II: In Buddh. various significations are attached to this letter:—ཚས་ནམས་ལ་ཞེ་གནས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བར་ལྷན་དྲོ (K. d. 3, 114) it exhibits to all things the state of perfect peace. Again we have: ཅ་ཞེ་གནས་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཚས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོར་ (Hbum. 7, 283). So, too: ཅ་ཞེ་གནས་པ་བྱུག་རྩ་ནམ་པ་ལྷ་ཡོངས་སུ་གྲངས་པའོ (K. my. 7, 208) ཅ explains the perfect avoidance of the five kinds of miseries.

ཅ III: མམས, རྒྱུ་མམས 1. flesh, meat: ཅ་ལ་དག་ཞིང་སེམས་ཅན་གྱི་སྒོག་གཅོད་ being fond of meat cuts off the life of animals. ཅ་ཅུང་བ= དངོས་ངན་པ་ ཅམ thin, emaciated; གཡག་ཅ་ yak's flesh, ལུག་ཅ་ mutton; ཅ་རེལ་པ་ to boil meat, ཅ་རྩོལ་པ་ to roast meat; ཅ་བཅུད་གསུམ་ *ca-bcud gsum* the three kinds of flesh which are possessed of different peculiar properties: (1) ཅ་ཆེན་ཆོན་པ་ human flesh; (2) རྩམ་གྱི་ཅ་ otter's flesh; (3) རལྱེ་བའི་ཅ་ *hphyi-wahi-ça* the flesh of the marmot (*Sman.* 3). ཅ་འབྲིག་པ་ sexual instinct. 2. surface of the body, ཅ་ཡི་གོང་བྱ་ ལོ་ཅལ [a lump of flesh; a senseless person]S. ཅ་ཡི་རི་མ་ spots, stripes, etc. on the skin (of an animal); ཅ་དཀར་ *ca-dkar* white or fair complexion. ཅ་བྲུག་ *ca-bkra* n. of a cutaneous disease *Med.* [a kind of white

leprosy]S. 3. for ཅ་བ, the stag. 4. བེ་མའི་ muscle, ཅུ་ཅ་ thoracic muscle (*Jä.*).

Syn. བྲག་སྐྱེས་ *khrag-skyes*; བྲག་ལས་ལྷུར་པ་ *khrag-las gyur-pa*; ལུས་བྱངས་གསུམ་པ་ *lus-zuñs gsum-pa* (*Mñon.*).

ཅ་ཀོན་ *ça-kon* for ཅ་འཁོན་ *ça-hkhon* (*Vai. sn.*) grudge, resentment, hatred.

ཅ་སྐད་ *ça-skad* the cawing or croaking of a raven; the cry of the stag.

ཅ་ཐུག་ *ça-khug* bag in which powdered dried meat is kept by travellers during a journey in Tibet and Mongolia.

ཅ་ཁོག་ *ça-khog* the body of a slaughtered animal, without the skin, head, and entrails, ཆེ་ཅ་ flesh of a large animal, ཅུང་ཅ་ that of a smaller animal.

ཅ་ཁྱི་ *ça-khyi*; རྩོན་པའི་ཁྱི་ a hound, a hunter's dog.

ཅ་ཐུག་ *ça-khra* བིན [bile]S.

ཅ་ཐུག་ *ça-khrag* flesh and blood, meton.

1. for body: ཅ་ཐུག་གསལ་བ་ a sound body
2. for: children born of the same parents.

ཅ་འཁོན་ *ça-hkhon* = འཁོན་འཛིན་ or ཁྱོད་ཐོམ་ anger, fury, enmity, an enemy; ཅ་འཁོན་བྱུགས་ bearing grudge against a person, harbouring enmity, v. ཅ་ཀོན་ *ça-kon*.

ཅ་གོས་ *ça-gos* colloq. for ཅམ་གོས་ *çam-gos* lower garment.

ཅ་འབྲུགས་ *ça-hgugs* ཕལ་མམ་ lit. curled flesh or body [the flower of the tree *Butea frondosa*]S.

ཅ་རྒྱུགས་ *ça-rgyags* fat meat; ཅ་རྒྱུགས་པ་ colloq. corpulent; ཅ་རྒྱུགས་ *ça-rgyags* healthy

corpulence. གཞུང་མཁའ་ *ca-nams rgyas* health and ill-health; གཞུང་མཁའ་ཤིང་ཆུགས་པ་ becoming healthy after illness or loss of flesh in the body also healthy corpulence.

Syn. རྩ་གཞུང་ *htshag-bzan*; མཁའ་ཆུགས་ *nams-rgyas*; སྐྱ་གཞུང་པ་ *sku-ca hbyor-po*; སྐྱུང་མཁའ་ *stobs-bcas*; སྐྱུང་མཁའ་ *stobs-lan* (*Mñon.*).

གཞུང་མཁའ་ *Ca-sñon-can* n. of a heretical lama of Tibet who wrote many treatises explaining the Buddhist tenets wrongly and performed Buddhist religious rites in a reversed manner and who afterwards became a convert to Bon. He was called གཞུང་མཁའ་ཁྱིའོ་ཤོ་ and belonged to the ཤོ་ཁྱིའོ་ sect (*D. R.*).

གཞུང་ *ca-can* མིལ་ཁྱིའོ་ [a fibrous root; a medicinal plant commonly called Katki]S.

གཞུང་ *ca-chen* མཁའ་མཁའ་ human flesh (*Sman.*)

གཞུང་མཁའ་ *ca-rjen sa* ཤིག་ཤིག་, ཤིག་ཤིག་ [carnivorous, a goblin]S.

གཞུང་ *ca-ñe* near blood-relation, descendant.

Syn. རྩ་གཞུང་ *rgyud-pa*; རྩ་གཞུང་ *rigs-rgyud* (*Mñon.*).

གཞུང་ *ca-dus* the month January when meat is cured and rent paid in meat collected by Government and land-lords in Tibet (*Rtsii.*).

གཞུང་ *ca-phiñ* 1. (Chinese) a kind of tea (*Rtsii.*). 2. meat cooked with *phing* (a kind of vermicelli extracted from peas).

གཞུང་ *ca-bo* = སྐྱུང་ enemy; = སྐྱུང་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ རྩ་གཞུང་མཁའ་མཁའ་ (*Sñiñ.*); མཁའ་མཁའ་མཁའ་ རྩ་གཞུང་མཁའ་མཁའ་ (*Khrid.* 27).

གཞུང་ *ca-mo* 1. mushroom. 2. is described as = སྐྱུང་མཁའ་ sheep-fold (*Rtsii.*).

གཞུང་ *ca-med* མཁའ་མཁའ་ fleshless, emaciated; also, name of a hell.

གཞུང་ *ca-hbu* a maggot.

གཞུང་ *ca-bur* in *W.* boil, abscess, ulcer; mark left by a lash, weal (*Jä.*).

གཞུང་ *ca-sbyañ* is described as སྐྱུང་མཁའ་མཁའ་ རྩ་གཞུང་ (*Rtsii.*)

གཞུང་ *ca-sbrañ* མཁའ་མཁའ་ flesh-fly, blue-bottle-fly (*Jä.*).

† གཞུང་ *ca-ma* 1. n. of a kind of singing bird like the linnet (*K. ko.* 7, 2). 2. the placenta or after-birth, the bag or pouch in which the embryo is formed and which comes out immediately after the delivery of the child: hence, also, a wet nurse or མཁའ་མཁའ་. 3. = སྐྱུང་མཁའ་ raiment of the gods (*K. my.* 7, 7).

གཞུང་ *ca-rmen* fleshy tumour, a lump in the muscular flesh. གཞུང་མཁའ་མཁའ་ *ca-tshan dmar-po* a tumour resembling a weal or a wart.

གཞུང་ *ca-rtsi* = གཞུང་མཁའ་ complexion, colour of the skin: གཞུང་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ (*Hbrom.* 134) the Brahman's daughter of fair complexion.

གཞུང་ *ca-tsha* 1. affection; གཞུང་མཁའ་ (*Jig.* 35) without affection; acc. to *Jä.* = a friend; གཞུང་མཁའ་ amicable, attached. 2. hot meat.

གཞུང་ *ca-tshe* = གཞུང་མཁའ་ nickel silver (*Jig.* 16).

གཞུང་མཁའ་ *ca-mtshan* = གཞུང་མཁའ་ *ca-stags* (*Mñon.*) གཞུང་མཁའ་ [lucky or unlucky marks on the body]S.; གཞུང་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ གཞུང་མཁའ་ [knowledge of lucky or unlucky marks on the body]S.

གཞུང་ *ca-hdser* wart; གཞུང་མཁའ་ one having warts in his skin.

གཞུང་ *ca-sa* or གཞུང་མཁའ་ 1. prop. flesh-eater, carnivorous animal. 2. gen.: a class of demons. གཞུང་མཁའ་ and གཞུང་མཁའ་ are two

kinds of such loathsome demons, the names of others of which are as follows :—
 ཕྱི་ལུ *pī-lu*, རྟེ་བའི་ཕྱི་ལུ *ñe-wahi pī-lu*, ཕྱི་ལུ་བཟང་པོ་
pī-lu bzang-po, ཕྱི་ལུ་མཐའ་ཡས་ *pī-lu mthah-yas*,
 བསམ་པ་ *bsam-pa*, བསམ་པ་མ་ཡིན་པ་ *bsam-pa ma-*
yin-pa, གདུང་བ་བཟང་པོ་ *gduñ-wa bzang-po*, བཟུང་
za-byed, གཟེ་བཞིན་བཟང་པོ་ *gzi-brjid bzang-po*,
 མི་བཟང་པོ་ *mi-bzad-po* (*K. g.* 5 126).

ག་ཟུང་གི་མིང་ *Ca-zahi-gliñ* n. of a cannibal-
 island situated beyond the island of horned
 cannibals: སྤེན་མོ་རལ་པ་ཅན་གྱི་མིང་ (*K. d.* 5, 335).
 ག་ཟུང་གི་མིང་ *ca-za srin-po* རལ་པ་ཅན་ cannibal
 hobgoblin.

ག་ཟུག *ca-zug* or ག་གཟུག *ca-gzug* = ཟུག *zug*.

ག་ཟོང་ *ca-zoñ* རྩུག་པོ་ [dry flesh, one who
 eats flesh] S.

ག་གཟེག་བདུ *ca-gzig bdu* སྦྱིན་པ་ a kind of
 disease [white leprosy] S.

ག་ཟུག་རྟག་མོ་ *Ca-hug stag-sgo* n. of a sacred
 place in Tibet (*Deb.* ག 43).

ག་ཡི་མཚན་ག་ *ca-yi-mchog* བྱིན་པ་; as met. =
 སྤོག་གི་གནས་ *srog-gi-gnas* the heart, the seat
 of life (*Mñon.*).

ག་ཡི་ལུས་བཟུང་ *ca-yi lus-bcud* met. = རྩུག་
 blood. ག་ཡི་ས་བོན་ *ca-yi sa-bon* རྩུག་པོ་ (*Mñon.*).

† ག་ལེ་ཏོ་ *ca-li ho-ta* a religious instruc-
 tion of the Tantrik class: རང་གི་གསུང་རབ་
 རྩུག་གི་འཕྲིན་ལོ། ག་ལེ་ཏོ་ར་གདགས་པ། མཛོན་པ་མཛོན་
 འདུལ་བ་མཐོགས་ (*Ya-sel.* 224). [S'alihotra was
 a celebrated teacher of the science of
 horses in India] S.

ག་ལན་ *ca-lun* revenge by death for killing
 and the like.

ག་ལོག་ *ca-log* warped, oblique, aslant in
W. (*Jä.*).

ག་ལོག་ *ca-log* = ག་ལོག་ལོག་ *ca-log-log* bloated.

ག་བཞགས་ *ca-bcags* is explained as ལུག་ག་ཐུང་
 བཞགས་ (*Rtsu.*)

ག་སྤྲེད་ *ca-srab* = ག་ཏམས་ *ca-ñams* (*Mñon.*).

ག་ལྷག་ *ca-lhag* excrescence on any part
 of the body which, acc. to some, is a sign
 of wickedness.

ག་ལ་གཡུ་རི་ *ca-la gyu-ri* = འབམ་པོ་ (my-
 stic) (*Mñ.* 4).

ག་ཤང་ *ca-ṣaṅ* n. of a large number, a
 numerical figure (*Ya-sel.* 56).

ག་ཀ་ *ca-ka* a kind of game (*Vai. sn.*).

ག་ཀ་མ་ *ca-ka-ma*, more fully ས་ཆེ་ག་མ་
 saffron from Kashmir, in *C.*

† ག་ཀ་ཤི་ལ་ *ca-ka ṣi-la* n. of a precious
 stone, or gem: ག་ཀ་ཤི་ལ་ས་གཏོན་གུན་སྤུང་བར་ཐུང་
ca-ka ṣi is a protection against evil spirits.

ག་གང་ *Ca-gaṅ* n. of a place in Tibet
 ག་གང་མོ་རྩ་བ་ n. of a celebrated Lo-tsā-wa of
 that place (*Deb.* ག, 1).

ག་ཕོ་རུ་རྩ་ *ca-pho ru-rta* (ཕོ་རུ་རྩ་) རྩུག་ [medicinal
 plant *Costus speciosus*] S.

ག་ཅུ་ *ca-chu* = གོང་མོ་ *goñ-mo* ཀའི་ཕྱུ་ the
 white Crossoptilon grouse (*Mñon.*).

† ག་ཏ་ *ca-ta* as met. = བརྒྱ་ *brgya* hun-
 dred.

ག་སྟེ་ *ca-sta* = ལུ་ *klu* (*Vai. sn.*).

† ག་སྟག་ *ca-stag* only, simply: རྩུན་པོ་ག་
 རྩུག་ *rdsun-po ca-stag* = རྩུན་པོ་རྩུང་རྩུང་ *rdsun-po*
rkyañ-rkyañ only false, falsehood pure and
 simple. ག་དག་ *ca-dag* mere, merely, only:
 རྩུང་ག་དག་བཅས་ཏི་ *khyehu ca-dag btsas-te* only
 sons being born; མི་དབྱུག་འཕྲོད་ས་པ་ག་རྩུག་ as
 they are all of them poor people; བདེན་པ་
 མཛོན་པ་ག་རྩུག་ཏུ་ཐོན་ཏི་ they all came to the
 knowledge of the truth (*Jä.*).

† ག་ར་པ་ *Ca-ra-pa* n. of an Indian
 saint (*Loñ.* 3 3).

† ག་ར་འདིགས་ཐུང་ *ca-ra hbigṣ-byed*
 མཐའ་ཡས་ as met. = མདུན་ arrow (*Mñon.*).

dispute or a quarrel, matter in dispute, quarrel in gen. (*Jä.*).

གཤམ *çag-ma* ཕཔན stone or rock, gravel; **གཤམ་མཚན** gravelly; **གཤམ་ཐང་** a plain abounding with gravel. **གཤམ་རད** rocky ground; **གཤམ་རྩལ** gravel; **གཤམ་ས** earth mixed up with pebbles, stony sterile ground (*Jä.*).

ཁྱ་ *çañ* a kind of tambourine used by the Bons during their religious services (*Loñ.* 2 5) v. **གཤམ་** *gçañ*.

† **ཁྱ་ཀར** *Çañ-kar* མཚན 1. n. of a religious sect in ancient India. Also n. of a Tirthika teacher who held:— རྒྱ་པར་མི་རྟག་བདེན་པ་ལོ། འདུས་བྱས་རྒྱ་པར་མི་རྟག་བདེན་པ་ནི། ལྷ་འམ་དབང་ལྷག་བདེན་པ་ལོ། (*Theg.* 33). 2. an epithet of Mahes'vara.

† **ཁྱ་ཁ** *çañ-kha* conch shell; **ཁྱ་ཁྱུང་གི་ལུང་གཤམ་ཁྱུང་ལྗོངས་ལུང་** the country of Shangshung (*Yig.* 9).

ཁྱ་ཐག *çañ-thag* = དུལ་མ་རིང་བ་ (*Jig.* 25) warp, the longitudinal threads of cloth; length.

ཁྱ་ལང་ *çañ-lañ* = ཁྱི་གུག་ sabre, sword knife (*Mñon.*).

ཁྱ་ཁྱ་ *çañ-çañ* གླིང་ལྗོངས་ལྗོངས་ 1. crane (*S. Lex.*) (*Zam.* 5). ལྷ་མོ་པོ་མི་མཚམ་ a bird of the height of man that subsists on poisonous drugs, &c., a fabulous creature with wings and bird's feet, but otherwise like a human being; **ཁྱ་ཁྱ་ཉིུ** acc. to *Cs.*: pheasant or partridge. 2. n. of a flower: **ཁྱ་ཁྱ་འདི་རྒྱ་གར་ན་མེད་** this S'angs'ang flower is not found in India (*A.* 105); **ཁྱ་ཁྱ་ལྷག་པའི་ནགས་ཁྱོད་མཛེས་** charming is the forest of S'ang-S'ang and juniper (*A.* 140).

Syn. ལྷ་མོ་པོ་མི་མཚམ་ *dshī-wañ dshī-pa-ka*; དུག་ཐུང་ *dug-htsho-byed*; **ཁྱ་ཁྱ་ཟེུ** *çañ-çañ dehu* (*Mñon.*).

ཁྱ་ཁྱུང་ *çañ-çonñ* = མཐོ་དམའ་ high and low; any undulating surface.

ཁྱ་ས *çañs* I: or **ཁྱ་ས་མུ་** ལྷ་མོ་; resp. the nose; **ཁྱ་ས་ཁྱུང་** nostril, **ཁྱ་ས་ཚེ** tip of the nose. **བག་ཆགས་ངན་གསུང་ནས་ཁྱ་ས་ཁྱུང་པ་(གཞེར་བ་)ཏུར་** saying that attachments are bad he knit his nose (*i.e.*, brow) (*A.* 106).

ཁྱ་ས II: n. of a district of Tsang situated to the north of Tashi-lhunpo (*Loñ.* 2 5). **ཁྱ་ས་ཁྱི་མོང་ཆེན་པོ་** *Çañs-kyi shon-tshal* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon.* 38). **ཁྱ་ས་རྒྱུང་གི་** *Çañs-rnam'glin* a town with a monastery in Shang under a Jongpon (*Rtsui.*). **ཁྱ་ས་རྩ་གསེར་** *çañs rtsa-gser* n. of a place in Shang (*Deb.* 11).

ཁྱ་ *çad* 1. = དྲ་བ་ straight, perpendicular. 2. mark of punctuation resembling a perpendicular-stroke, also ཁྱུང་ཁྱ་ or ཚེག་ཁྱ་ Is a diacritical sign of about the value of our comma or semi-colon; ཉེས་ཁྱ་ the double perpendicular-strokes dividing sentences, or, in metrical compositions; བཞེ་ཁྱ་ the four-fold ཁྱ་ at the end of sections and chapters; ཚེག་ཁྱ་ the dotted ཁྱ་, an ornamental form of the ordinary ཁྱ་ put after the first syllable of a line; **ཁྱ་བྱད་པ་འཕེན་པ་** to make a ཁྱ་ (*Sch.*).

ཁྱ་པ *çad-pa* or **གཤམ་པ** and **གཤམ་པ་** to comb, to curry, (a horse), also **ཁྱ་རྒྱག་པ་**. Also: to brush, to stroke, to rub gently with the hand in *W.* (*Jä.*). **çad-ma** curry-comb, horse-comb (*Sch.*).

ཁྱ་ཡར *çad-yar* = ཡ་རུ་ *ya-ru* a yak-calf one year old: **ཁྱ་ཡར་གྱི་པགས་པ་** a skin of a yak-calf (*Rtsii.*).

ཁྱ་ *çan* 1. union, mounting, lining of: **ཁྱ་གཉིས་ཁྱ་སྟོར་** *skad-gñis çan-sbyor* two different languages joined together, n. of a

Sanskrit and Tibetan vocabulary; རྩོད་པ་ལྷགས་ཀྱིས་གན་ཀྱང་ a wooden vessel mounted with iron bands. 2. small-boat; གན་པ་ a ferry-man in *C.* 3. snow-leopard, in *W.* (cf. གསལ་). 4. difference, distinction: གན་པ་ལྟོད་པ་ to distinguish, decide, differentiate: གན་པ་ཀྱིས་གན་མེ་ལྟོད་པས་ as no body else is able to decide it. གན་ཤོར་ *çan-çor* affected by company, union, or companionship.

གན་པ་ *çan-pa* I: 1. wrongly spelt for བགན་པ་, a butcher; རྩིག་ཅན་གན་པ་ sinful butcher; གན་ཁང་ slaughter-house, butcher's shop, གན་གྱི་ butcher's knife; གན་གྱི་བ་ sinful ignorance of slaughtering an animal. 2. master or rower of a boat, boatman (*Jä.*).

གན་པ་ II: 1. = རྟེན་བབས་པ་ *ñes-bab-pa*, fault རྩལ་པོའི་གནས་མལ་བསྐྱད་པའི་གན་བབ་ཀྱིས་ by the fault of polluting the royal residence (*A.* 144). 2. याचक, कुत्सित, बीभत्स, ugly, frightful.

† གན་རྟི་པ་ *Çan-ti-pa* n. of an Indian Buddhist teacher (*K. dun.* 45).

‡ གན་དེ་ལ་ *Çan-di-la* or གན་ད་རྟི་ལ་ མཚན་ལོ་ག་; n. of a race (*K. du.* ༩, 333).

གན་དམར་ *Çan-dmar* a wild animal of the deer class, called: རི་དྭགས་ཞེས་ (*K. ko.* ༧, 2).

གན་ཇ་ *çan-ja* a kind of Chinese tea.

གན་དུང་ *Çan-duñ* the Chinese provinces of Shantung (*Grub.* ༩ 4).

གཤ་ *Çab* n. of a district between Sakya and Shiga-tse; གཤ་མོ་ལྷ་ *Çab-sgo-lña* n. of a place in Tsang: རི་ནས་གཤ་མོ་ལྷ་ནས་ཕྱིན་པའི་རྩ་ (*A.* 88) then at the time of proceeding from Sháb-go-nga.

གཤ་ལུབ་ *çab-çub* 1. whisper, whispering; jocular saying or speech, a joke; ལུབ་པར་སྒྲུབ་ to whisper in the ears. 2. acc.

to *Jä.* a lie, falsehood, གཤ་ལུབ་ལྟོད་པ་ to lie, to cheat; གཤ་ལུབ་ཅན་ deceitful, fraudulent, crafty.

གཤ་ *çam* = ག་གཤ་ *gçam* the lower part of a thing, also that of a country; གཤ་པ་ a low-lander (opp. to གཤུང་པ་ and རྩོད་པ་). ག་གཤ་དུ་ *gçam-du* adv. and postp.: below, at foot: རང་ལེན་གཤ་དུ་འཆད་ they will be treated of in their respective chapters at the end; རེའི་གཤ་དུ་ under it, underneath that. གཤ་གོས་ *çam-gos* = གཤ་ཐབས་ under-vest, under garment; གཤ་ཐབས་ *çam-thabs* རྩམས་པོ་སྒྲིལ་, སྒྲིལ་པོ་, resp. སྒྱ་གཤ་ *sku-çam*, a cassock-like garment worn by Tibetan monks. གཤ་མ་ *Çam-ma* a man or woman of Lower Ladak.

གཤ་ཐབས་ཐོན་པོ་ཅན་ *Çam-thabs shon-po-can* a *Tirthika* Pandit who preached a perverse system of *Tantra* and used to wear a blue petticoat: རྩེ་རྩལ་པ་ཞེས་ལགས་མཁ་གཤ་ཐབས་ཐོན་པོ་ཅན་ལྟ་བུས་ he was an outsider (*i.e.*, non-Buddhist) called the blue robe (*A.* 66).

† གཤ་བྱ་ལ་ *Çam-bha-la* n. of the Buddhist Utopia, probably the capital of the eastern Greeks, *i.e.*, of Bactria, where Buddhism of the Mahāyāna School in the first century before and first century after Christ flourished. The Tibetans of the fifteenth century A.D. in their anxiety to find it on this earth are alleged to have identified it with the capital of Spain. S'ambhala in Tibetan is བདེ་འབྲུང་ often spoken of as a country in the north-west of Tibet, fancied to be a kind of paradise. གཤ་བྱ་ལའི་ལམ་ལེག་ Journey to S'ambhala, n. of a book written by Panchen Paldan Yeshe of Tashi-lhunpo.

གར་ *çar* पूर्व, प्राक्, पुरा, पुरस्तात् 1. the east; གར་ཕྱོགས་ eastern direction or quarter; གར་ནས་འོངས་ come from the east; གར་དུ་གནས་ resides in the east, a resident of the east; གར་པ་ inhabitant of an eastern country, an

oriental. ཁར་གྱི་ཐེག་ལེ the sun (*Yig. k. 14*). ཁར་གྱི་རི་ཐོ་ཕུ་མོ་ མི་ལྷན། one residing in the eastern hills, one of the early sects of Buddhism. ཁར་ལུས་འཕགས་པ་ Purva Videha n. of the eastern continent of Buddhist cosmogony. ཁར་ལྷོ south-east. 2. termin. of ཁ—ཁར into the flesh.

ཁར་གྱི་གནས་དམག་= བན་པ་ or ཆར་མེད་ drought, rainlessness.

ཁར་གྱིས་ *car-gyis* forthwith, straight (*A. 68*); ཁར་རྒྱལ་ *car-rgyag* directly, straight away, at once: ཁར་རྒྱལ་རྒྱལ་ས་ run at once (*Ljañs.*).

ཁར་འཕྱར་བྱེད་ *car-hgyur-byed* as met. = blood (*Mñon.*).

ཁར་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ *Car rgya-mtsho chen-po* seems to be the Pacific ocean, the great ocean extending to the east of China (*Yig. k. 14*).

ཁར་སྒོ་མེ་མོང་གླིང་ *Car-sgo me-loñ glin* n. of a place (*Rtsii.*).

ཁར་ཁ་ *Car-kha* n. of a place in Tibet. ཁར་ཁ་དཔོན་པོ་ the chief or ruler of Shar-kha; also name of a celebrated Lama of that place who was known by the name Pandan Shar kha-wa (*Yig. 3*).

ཁར་ཇ་ *car-ja* tea imported to Tibet from Amdo (*Jig. 22*).

ཁར་རས་ *car-ras* a kind of cotton cloth formerly manufactured in Bengal and Assam (*Yig. 21*).

ཁར་པ་ *car-pa* 1. = འདུས་པ་ བསུམ་ཏིང་ collected, gathered, risen; also: a young man, grown-up youth. 2. འདུའི་ Udayi the rising one; n. of a king of the *Litsabyi* race ལྷ་ཁྱེ་འཕྲུ་འཕྲུ་འཕྲུ་པོ་ ཁར་པ་འཕྲུ་འཕྲུ་པ་ (*Loñ. 2 5*).

ཁར་པོ་ *car-po* 1. *W.* adulterer, on the part of the husband (*Jä.*). 2. a youth.

ཁར་བ་ *car-wa* 1. འདུ་ rise, dawning. 2. pf. and secondary form of འཕྲུ་བ་; རྟེན་ཁར་, sunrise, རེ་མས་ལ་ཁར་ dawning in the mind. 3. n. of a tribe. 4. n. of king Utthānapada, son of king དམག་བརྒྱ་བ་, མཐུ་ཐུ་; this king was a contemporary of Buddha.

ཁར་མ་ *car-ma* (བྱང་མེད་དར་མ་) 1. བཞག་གི་ a full-blown female; acc. to *Jä.* grown-up girls (collective noun). 2. *Sch.*: a strip: ཁར་རྒྱལ་པ་ *car-rgyab-pa* to sew in long stitches.

ཁལ་དཀར་ *cal-dkar* a kind of white silk scarf used for presentation to gods; it is described as ཁ་བཏགས་རྩན་ཁལ་དཀར་པོ་ (*Rtsii.*).

ཁལ་བ་ *cal-wa* a harrow; ཁལ་ཁལ་བ་ to harrow (*Sch.*).

ཁལ་མ་ *cal-ma* stony ground; mountain side consisting of detritus; ཁལ་མ་ཆན་ full of sharp stones (*Jä.*).

† ཁལ་མ་ལི་ *cal-ma-li* མལ་མལི་ a tree of hell the leaves of which are sharp and pointed resembling swords, and when hell-beings try to climb up this tree it immediately changes the direction of its sword-like leaves and points towards them to pierce them.

ཁས་ *cas* 1. part, ཆ་ཁས་ id.; འབྲས་རེ་ལས་ ཁས་གཅིག་ part of this rice; ཁས་ཁས་སུ་བཞོལ་བ་ to distribute,...among (*Jä.*). 2. some, a few; འག་ཁས་ some days; འགའ་ཁས་ frq. in colloq. as “*ka-she*,” ཁས་ཤིག་གནང་ or ཁ་ཁས་ཤིག་ནང་ please, give me some, a few (*A. 105*).

ཁས་ཆེ་ *cas-che* or ཁས་ཆེ་བ་ 1. = མང་པོ་ མཐོག་, བཟུ་, འདུ་མུ་. 2. འདུ་ཆེ་= མེ་ཆད་པ་ a good deal, the greater part of; much. 3. རྩལ་ཆེ་ or དག་པོ་ བྱིན་ very strong, acute, powerful: འཇམ་མཐུན་ ཁས་ཆེ་ཞིང་ (*Ya-sel. 19*). རྟེ་ཐུག་ཁས་ཆེ་ བར་འཕྱར་བ་ to become very dull or stupid; ཁས་ཆེ་,

timber-wood, བྱང་ཤིང་ fire-wood, fuel, ལྷ་ཤིང་ dry-wood.

‡ ཤིང་ཀ་ཀུ་ན *ciñ ka-ku-bha* ककुम the *Arjuna* tree.

Syn. དཔའ་བའི་ཤིང་ *dpah-bohi-ciñ*; སྤྱང་ཤིང་ *srid-sgrub ciñ*; ཕྱོགས་གུབ *phyogs-grub* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཀོ་ཀི་ལྷ་མ *ciñ ko-ki lā-kṣa* कोकिलाचटुच the tree of cuckoo's eye [the plant *Asteracantha longifolia*]S.; with syn.: བྱར་ཤིང་ *bur-ciñ*; དྲི་ལྷན *dri-lan*; ཕྱུ་ཕྱག་མེག *khyu-byug-mig*; བྱར་ཤིང་སྤྱང་ *bur-ciñ sruñ* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཀ་པེ་ཏ་མ *ciñ ka pet-tha* (ददिफल) कपिल; the *Kapettha* tree.

Syn. ཀ་པེད *ka-ped*; སྤྱུར་རྩི *skyur-rtsi*; སྐྱུ་མཆོད་ཐུང་ *so-nams-byed*; ད་ཆ་པ་ལ *da-dha pha-la* རྫོང་མཆོད་ཐུང་ *sho-hbras-can* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཀ་ད་མ *ciñ ka-da-mba*; कदम्बच the *Cadamba* tree.

Syn. རྫོགས་ཐན་ *tshogs-can*; སྤོབས་བཟང་ *stobs-bzan*; དགའ་བའི་ཤིང་ *dgah-wahi-ciñ*; རུལ་སྤོབས་ཐན་ *rdul-stobs-can*; རྫོགས་མང་ལྷན་ *hbras-mañ-lan*; གཤོལ་ལྷན་ *gcol-lan*; དགའ་ཐུང་ *dgah-byed*; ཤིང་བལ་ཐན་ *ciñ-bal-can*; ཅུ་སྤྱུར་ཐན་ *chu-skyar-can* (*Mñon.*).

ཤིང་ཀུ་ཤིམ་བལ་ *ciñ kā-çim-ba-la* the (रोचन) *Kāçimbala* tree.

Syn. སྤྱང་པ་བརྟེན་པ་ *srid-pa brtsegs-pa*; རྩ་ན་ *rn-tsa-na*; སྤྱང་ཐུང་ཕུང་པོ་ *snañ-byed phuñ-po* (*Mñon.*).

ཤིང་རྒྱ་མཐོ་མེ་རྟག་ *ciñ-rkun-mahi me-tog* चोर-पुष्प; lit. the thief's flower tree.

Syn. ཅོམ་རྒྱ་མེ་རྟག་ *chom-rkun me-tog*; སྤྱ་ཐན་མ་ *skra-can-ma*; དུང་ཐན་མ་ *duñ-can-ma* (*Mñon.*).

ཤིང་ཀུན་ *ciñ-kun* हिङ्ग, वज्रिका asafoetida, used as medicine and as a spice: ཤིང་ཀུན་སྤྱིན་པ་ *ciñ-kun sgrub-pa* asafoetida cures worms, cold, and wind in the heart.

ཤིང་ཤྱོན་ *ciñ-shon* = ཤྱི་ཤུར་ *spyi-shur* (mystic) (*Mñ.* 3).

ཤིང་སྤྱ *ciñ-sku* or ཤིང་གི་སྤྱ་པ་ *ciñ-sku pa* any wooden image.

ཤིང་སྤྱ་ནར་ *ciñ skya-nar*; पाटल the *Pātala* tree.

Syn. འདྲ་པའི་ཐོ་ན་ *hdod-pahi pho-ña*; མཛོད་ཐ་མ་ *mdsod-tha-ma*; མེ་རྟག་རྩ་ནག་ *me-tog rtsa-nag*; ལུས་ངན་མེག་ *lus-ñan-mig*; རང་སྤྱ་མེ་རྟག་ *zan-skyi me-tog* (*Mñon.*).

ཤིང་སྤྱ་ *ciñ-skya* कलिक = དུག་མོ་ཐུང་ *dug-mo-nuñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ཀིར་ཏི་ *ciñ kir-ti* a carrying-frame for packs, etc.

ཤིང་གི་བ་ཐག་ *ciñ-gi ba-thag* creeping parasitical plants.

Syn. རྩ་བ་ *rtsa-wa*; རལ་པ་ *ral-pa*; མང་རྩ་ *rmañ*; རྩ་ཕྱན་ *rtsa-phran*; བ་ཐག་ *pathag* (*Mñon.*).

ཤིང་གི་སྤྱིན་པུ་ *ciñ-gi srin-bu* ཕྱག་; wood-eating worm, moth; a writer.

Syn. རྩ་པུ་ *rtsa-hbu*; ཤིང་མན་ *ciñ-zan*; ཡི་གེ་པ་ *yi-ge-pa* (*Mñon.*).

ཤིང་གི་མེག་ *ciñ-gi mig* कुशिक, कुकुन्दारा [1. squint-eyed. 2. the plant *Shorea robusta*]S.

ཤིང་གི་མེ་རྟག་པ་ཐུ་ *ciñ-gi me-tog kha-phye* blossoming, the flowering of a tree.

Syn. སྤུབས་གྲོལ་ *shubs-grol*; རྒྱལ་གྲོལ་ *rgya-grol*; གོ་ཅ་གྲོལ་ *go-cha-grol*; རྣམ་དཔེ་ *rnam-dbye*; རྣམ་ཕྱེ་ *rnam-phye*; རྣམ་པར་ཕྱེ་ *rnam-par-bye*; རབ་ཏུ་གན་ *rab-tu-çar* (*Mñon.*).

ཤིང་གི་རྩ་བ་ *ciñ-gi rtsa-wa* चूचमूल the root or foot of a tree. ཤིང་གི་རྩེ་མོ་ *ciñ-gi rtse-mo* the top of a tree.

ཤིང་ཀོན་ *ciñ-rgon* wood-pecker; ཤིང་ཀོན་ཐུབ་ *ciñ-rgon khra-bo* the spotted wood-pecker; ཤིང་ཀོན་མགོ་ནག་ *ciñ-rgon mgo-nag* black wood-pecker.

ཤིང་རྩ་མ *ciñ-rta-ma* = རབ་བརྒྱུ འ རིག་པ་, stream (*Mñon.*).

ཤིང་རྩ་མོ *ciñ-rta-mo* a toy-bird cut out of wood or sculptured (mystic) (*Mñ. rda. 4*).

ཤིང་རྩ་མོ་ལུས་ *ciñ-rta-hi-lus* = རྩ་ལ་པ་ རྩ་ལ་པ་, རྩ་ལ་པ་ the *choka* bird, a species of duck (*Mñon.*).

ཤིང་བ་གླུ་མེག་པ་ *ciñ ba-glañ rmig-pa* the bull's eye-flower.

Syn. ཁ་དྲག་གཟུགས་པ་ *kha-dog gsum-pa*; རྩ་ཤིང་ *bur-ciñ-dri*; རྩ་མ་ཤིང་ *tsher-ma-shim*; མའི་རྩ་མ་ *sahi tsher-ma*; རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *nags-kyi rba-rtsi*; མའི་རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *sahi-hgyur-byed* (*Mñon.*).

ཤིང་བྱ་ཆུབ་ *ciñ byañ-chub* or རྩ་ཆུབ་ རྩ་ཆུབ་ རྩ་ཆུབ་ *byañ-chub ljon-ciñ* རྩ་ཆུབ་, རྩ་ཆུབ་ the peepul tree.

Syn. མཆོད་རྩ་ཤིང་ *mchod-rten-ciñ*; རྩ་པ་ལ་ལ་ *khyad-par-gnas*; རྩ་པ་ལ་ *pib-pa-la*; རྩ་པ་ལ་ལ་ *glāñ-pohi-zas*; ཤིང་གི་དབང་པོ་ *ciñ-gi dwañ-po.* (*Mñon.*).

ཤིང་འབྲས་བུ་མེད་པ་ *ciñ hbras-bu med-pa*; a tree without fruit. Syn. མེ་རྩ་འབྲས་མེད་ *me-tog hbras-med*; རྩ་མ་དམན་པ་ *nags-dman-pa*; འབྲས་བུ་མེད་པ་ *hbras-bu med-pa*; མེ་གཞུག་ཤིང་ *mo-gcam-ciñ* (*Mñon.*). ཤིང་འབྲས་བུ་མེད་པ་ *ciñ hbras-bu smin-nas hjig-pa* tree that dies after its fruit has ripened, such as the plantain. Syn. རྩ་ཤིང་ *chu-ciñ*; རྩ་ཤིང་ *e-randa*; རྩ་ཤིང་ *smug-ma* bamboo etc. (*Mñon.*).

ཤིང་མ་བྱའི་གཙུག་པུད་ *ciñ rma-byahi gtsug-phud* རྩ་མ་བྱའི་གཙུག་པུད་, རྩ་མ་བྱའི་གཙུག་པུད་; the peacock's crest tree [a species of grass, *cyperus rotundus*] S.

Syn. རྩ་མ་བྱའི་གཙུག་པུད་ *rto-rgod sgron-me*; རྩ་མ་བྱའི་གཙུག་པུད་ *rma-bya lo-tsa* (*Mñon.*).

ཤིང་མུ་རན་མེད་ *ciñ mya-han med* རྩ་མུ་རན་མེད་.

Syn. རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *chu-la gar-rtsi*; རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *dgah-wa sbyin-byed*; རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *rkañ-mdses*; རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *tsha-was-gañ*; རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *tsha-wa-hdsin*; རྩ་མ་གྱི་རྩ་མོ་ *dañ-hkhruñs*; (*Mñon.*).

ཤིང་དམར་ *ciñ-dmar* = རྩ་མོ་ *ne-tso-sna* (མཐུ་མོ་) parrot's nose; red-tree; but acc. to *Lex.* = རྩ་མོ་, a parrot.

Syn. རྩ་མོ་ལུས་ *shal-pahi hdab-can*; རྩ་མོ་ལུས་ *kkrag-ldan*; རྩ་མོ་ལུས་ *bcad-ciñ gar-byed*; རྩ་མོ་ལུས་ *tsha-lus*; རྩ་མོ་ལུས་ *hkro-hdsin*; རྩ་མོ་ལུས་ *ka-tbañga*; རྩ་མོ་ལུས་ *me-tog mgul-rin*; རྩ་མོ་ལུས་ *gcer-ciñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ཆ་ *ciñ-tsha* 1. རྩ་ཆ་, རྩ་ཆ་, རྩ་ཆ་. 2. cinnamon; ཤིང་ཆ་ལུས་ རྩ་ཆ་ལུས་, རྩ་ཆ་ལུས་ cinnamon leaf.

Syn. རྩ་མོ་ལུས་ *pags-hdab*; རྩ་མོ་ལུས་ *çun-pa*; རྩ་མོ་ལུས་ *lus-mchog*; རྩ་མོ་ལུས་ *yan-lag-mchog*; རྩ་མོ་ལུས་ *hgro-ldiñ-skyes*; རྩ་མོ་ལུས་ *cho-ga-can*; རྩ་མོ་ལུས་ *reg-byed-gdoñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ཆ་ལུས་ *ciñ-tshal* a forest; clip, shaving, splinter.

ཤིང་ཆེར་འབྲས་མོ་ *ciñ-tsher hbras-can* རྩ་ཆེར་འབྲས་མོ་, རྩ་ཆེར་འབྲས་མོ་ jack-fruit tree.

Syn. རྩ་ཆེར་འབྲས་མོ་ *gtsug-phud-ldan* (*Mñon.*).

ཤིང་གཞིང་ *ciñ-gshon* a wooden basin, tray, trough; tub.

ཤིང་འཛོམ་ *ciñ-hdsin* = རྩ་ཆེར་ the plantain plant (*Mñon.*).

ཤིང་གཙོང་ *ciñ-gzön* རྩ་གཙོང་ an implement that "eats up" wood, or bores in wood, a gimlet [1. a carpenter's chisel or adze, 2. the Indian fig tree] S.

Syn. ཤིང་མ་ *ciñ-za*; ཤིང་འབྲས་མོ་ *ciñ-hbigz* (*Mñon.*).

ཤིང་བཟའ་མ་ཆོས་ *Çiñ-bzah a-choz* n. of the mother of the great Buddhist reformer Tsongkhapa (*Lon. 3, 18*).

ཤིང་བཟོ་པ་ *ciñ-bzo-pa* carpenter.

Syn. ཤིང་མཁན་ *ciñ-mkhan*; ཤིང་འཛོམ་པ་ *ciñ-hjog-pa*; ཤིང་རྩ་ཤིང་ *ciñ-rta-byed*; ཤིང་གཞིང་མཁན་ *ciñ-gçog-mkhan* (*Mñon.*).

ཤིང་ཡན་ལག་ *ciñ-yan-lag* རྩ་ཡན་ལག་ thorn (*S. Lex.*).

ཤིང་ཡོངས་འདུ་མ་བརྟེན *çiñ yoñs-hdu sa-brtol*
कल्पद्रुम the wish-fulfilling tree.

Syn. གསེར་ཤིང་ *gser-çiñ*; གསེར་གྱི་གདོང་ཅན་ *gser-gyi gdoñ-can*; ཀུ་མེད་ལོ་མ་ *ku-med lo-ma*; འདབ་
ཐུང་ལྗན་ *hdab-zuñ-ldan*; རྩ་ཡབ་ཅན་ *rña-yab-can*;
ཕུན་རྫོགས་འཕེལ་ *phun-tshogs-hphel*; ས་བརྟེན་ *sa-brtol*;
ས་འཛོམས་ *sa-hjoms*; དཔག་བསམ་ཤིང་ *dpag-bsam-çiñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ་ *çiñ-lo* leaf of a tree, also twig.
ཤིང་ལོ་མ་བདུན་པ་ *çiñ-lo-ma bdun-pa* सप्तपर्ष
[seven-leaved, the tree *Alstonia*]S.

Syn. of latter: མི་མཉམ་འདབ་ *mi-mñam-hdab*;
རྒྱལ་ཅན་ཕུན་པ་ *rgya-chen çun-pa*; ཡངས་པའི་ཕུན་ *yañs-pahi-çun*;
སྒྲིན་གྱི་མེ་རྟོག་ *ston-gyi me-tog*; དུག་ལོ་ཅན་ *dug-lo-can*;
ལྷ་ཡི་བཟའ་ཤིང་ *lha-yi bzah-çiñ*; འདབ་བདུན་པ་ *hdab-bdan-pa* (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ་གསར་དུ་ཁ་འབྱས་པ་ *çiñ-lo gsar-du kha-hbus-pa* fresh shoots of leaves.

Syn. ཐོག་མའི་ལོ་མ་ *thog-mahi lo-ma*; འ་ལུ་སྒྲིས་ *sha-lu-skyes*;
གསར་སྒྲིས་ *gsar-skyes*; ཁྱེུ་ཁྱེ་ *khyehu-kha*; དང་པོར་འདྲུངས་ *dañ-por hkhruñs*;
སྒྲིང་དུ་འཕྲོན་ *steñ-du-hthon*; གསར་པ་གསར་པ་ *gsar-pa gsar-pa*;
མྱ་གུ་ *myu-gu* (*Mñon.*).

ཤིང་གྲུ་ལ་མ་ལྷེ་ *çiñ-çā la-ma-li* = शाली.

Syn. ཤིང་བལ་འཛོམ་ *çiñ-bal-hdsin*; གྲོ་ལ་བ་རིང་ *grol-wa riñ*
འཛོམ་བཅན་ *htsho tshe-brtan* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཤི་རི་ཅ་ *çiñ çi-ri-ça* शिरिष [the tree *Acacia sirisa*]S.

Syn. མེ་རྟོག་འཛོམ་ *me-tog-hjam* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཤི་མི་ *çiñ çā-mi* शमी [the S'ami tree]S.

Syn. ཤི་ཀུའི་འབྲས་ *çā-kuhi-hbras*; ཤི་བ་ *shi-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་ཤི་ལུ་ *çiñ çī-lu* शिलु a species of tree.

Syn. ཤི་ལུ་དཀར་པོ་ *çī-lu dkar-po* བད་ཀན་འཛོམས་ *bad-kan-hjoms*;
འཁོར་མང་ཅན་ *hkhor-mañ-can*; བསེལ་བ་ *bsil-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་ཕུན་ *çiñ-çun* बल्कल, चीर the bark of trees: perhaps, cinnamon. ཤིང་ཕུན་གྱི་ཆར་ *çiñ*

çun-gyi chañ wine extracted from the bark of a tree, cinnamon wine.

Syn. ཤིང་ལྷགས་ *çiñ lpags*; ཤིང་རྫོགས་ *çiñ lkogs* (*Mñon.*).

སྒྲིང་སྤུ་ལ་ *çiñ sāl-la* साललुख the Sāl tree.

Syn. རྩ་འཛོམས་ *rnam-hjoms*; རྩ་འགྱུར་ *dri-hgyur*;
འདབ་མ་མཐོ་ *hdab-ma-mtho*; བན་མ་ *brtan-ma* (*Mñon.*).

ཤིང་སེང་གའི་མུག་མ་ *çiñ señ-gehi mjug-ma* (lit. the lion's tail tree).

Syn. རྩི་བྱེད་ལོ་མ་ *hdri-byed lo-ma*; བ་དད་འདབ་ *tha-dad-hdab*;
རྩེས་གྱི་འདབ་མ་ *rjes-kyi hdab-ma*; རྩ་ལྗན་མ་ *rkañ-ldan-ma*;
རྩ་མའི་འབྱུར་པ་ *rña-mahi hbyor-pa*; ཆ་གས་གུབ་ *cha-ças-grub*;
བུམ་ལྗན་ *bum-ldan* (*Mñon.*).

ཤིང་སེའི་ཏུ་ *çiñ çij-ju* सिद्ध, बज्रद्रुम (lit. thunder-bolt tree).

Syn. རྩི་རྩེ་ཤིང་ *rdo-rje-çiñ*; ཀུན་དུ་ལོ་མ་ *kun-tu ho-ma*;
སེའི་ཏུ་ *sids-dsu* (*Mñon.*).

ཤིང་སྒྲིན་ *çiñ-srin* घुण wood-moth, a kind of worm which eats up wood;
ཤིང་སྒྲིན་ཕུན་ *çiñ srin-brun* excrement of wood-eating moth which is said to cure disease of worms.

ཤིང་སེར་ *çiñ-ser* = སྒྱུར་པ་ཤིང་ *skyer-pa-çiñ* (*Mñon.*) the yellow tree, berbery.

ཤིང་བཟའ་རྣམ་འབྱུར་མ་ *Çiñ-bzah rnal-hbyor-ma* n. of a celebrated female saint of Tibet (*Mñon.*).

ཤིང་ལུ་དུམ་མ་ར་ *çiñ u-dum-wa-ra* उदुम्बर, जम्बुफन [the glomerous fig tree]S.

Syn. བདུད་འཛོམས་ *hdud-hjoms*; མཆོད་ཁྱིན་ཡན་ལག་ *mchos-byin yan-lag*;
གསེར་ལོ་མ་ *gser-ho-ma*; འཛོམ་ཕུའི་འབྲས་ *dsan-buhi hbras* (*Mñon.*).

ཤིང་སེད་ *çiñ-sed* a file or rasp (*Jä.*).

ཤིང་ལ་རྒྱུ་པར་ *çiñ a-rka pa-rña* 1. अर्कपत्र [the plant *Calotropis gigantea*]S. 2. the white species of this is called अनर्क.

Syn. of 1. རྩ་མའི་མེད་ཅན་ *ñi-mahi miñ-can*;
རྩ་མའི་ཤིང་ *ñi-mahi-çiñ*; རྩ་རྫོགས་གཞུགས་ཅན་ *nsa-*

tshogs gzugs-can; མ་གསེལ་ *ma-gas-pa*; རྫོང་ལྷན་ *nor-ldan*; རྩ་ལས་འཁོར་མཆོག་ *rma-las ho-ma-can*; ཡིད་མོས་ *yiḍ-mos* (*Mñon.*).

Syn. of 2. རབ་ཏུ་གདུང་བ *rab-tu gduñ-wa* ;
དཀར་ཐུབ་ *dkah-thub* ; ཞི་བའི་མེ་རྩྭ་ག *shi-wahi me-tog* ;
ཕྱུགས་བདག་དགའ་ *phyug-bdag-dgah* ; སིང་གཅིག་ *ciñ-
gcig* ; སྤྲ་བ་བ་སུ *spra-wa ba-su* (*Mñon.*).

शेद'अ'प'अ'क *śiñ a-pa ma-r̥ga* अपमर्गे a kind of tree.

Syn. རྩ་མོ་ཙན་ *rtse-mo-can* ; མ་བྱ་ཙན་ *rma-bya-can* ; ལམ་བྱལ་ *lam-bral* ; རྩ་གི་ལམ་ *hog-gi-lam* ; བོང་བྱའི་རྩེ་མ་ *boñ-buhi sñe-ma* ; ཁྱི་ཤི་ལད་པ་ *kī-ṣaḥi* ; *hdab* कौशपत्र (*Mñon.*).

हरिद्वर्गसुगन्ध *ciñ a-ti muk-ta* अतिमुक्तक [a tree called Harimanthā] S.

Syn. སྒའ་མཁའ་ཤིང་ *sna-tshogs-çin*; འཛམ་གྲུང་ཤིང་ *hdsag-byed çin*; མུ་ཁྱུད་ཤིང་ *mu-khyud çin*; ཤིང་རྩི་ཤིང་ *çin-rtahi çin*; རྩོད་ཤིང་ *snod çin*; ཤིང་ཁྱུ་ལ་བ་ཅན་ *çin-tu grol-wa-can* (*Mñon.*).

शेदलेदण्ड *çiñ e-raṇ-ḍa* एरण्ड [the castor oil plant] S.

Syn. རྟག་གི་མཉུག་མ *stag-gi mjug-ma*; དྲི་མཉུག་པ *dri-zahi lag-pa*; སོར་མོ་ལྷ་པ *sor-mo lña-pa*; རྟེན་པོ་མཉུག་པ *ññiñ-poṣ-stoñṣ*; རྟེན་གྱི་གྲོག་མ *rluñ-gi-grogṣ*; རི་མོ་ཅན་ *ri-mo-can*; རྒྱུང་པོ་འཛིན་པ *glañ-pohi rna-wa* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཤིང་ལ་ལུ་ཀ་ *çiñ e-la-wa lu-ka* एलबालुक
[the fragrant bark of *Feronia elephantum*] S.

Syn. ལུག་སྐྱེས *lug-skyes*; གསེར་གྱི་བྱེ་མ་ཅན *gser-gyi bye-ma-can*; དྷི་རྩ་མ *dri-rdsas* (*Mñon.*).

† **ཤིང་གི་མཚན་པོ།** *cid* funeral ceremony, religious service done in honour of, or for the memory of, the dead. **ཤིང་ཟ་མཚན་པོ།** *cid-sa* 1. burying ground or cemetery. 2. a fruitful field = **གཤིང་མཚན་པོ།** (*Jä*). **གཤིང་གཤིང་མཚན་པོ།** *gcid-gcid-ma*, **གཤིང་སྒྲོན་པོ།**, **གཤིང་ཟ་མཚན་པོ།** all signify **གཤིང་མཚན་པོ།** or **དང་ཟ་མཚན་པོ།** funeral

repast, of which everybody may partake ;
 བཞུགས་ funeral religious ceremony.

མིང་སྤང་ *cid-srañ* the kind of steelyard
in use in ancient times (*Lon* २, 9).

འཇིག་པ་མེད་ *Cid-bu* prob. S'iva; འཇིག་པ་མེད་མཆོག་ *Cid-bu ser-skye* n. of a Brāhman sage. འཇིག་པ་མེད་ཀྱི་མཆོག་པོ་མཆོག་ the followers of Kapila S'iva having become irritated (*A.* 139).

ཤིན་ཏུ *ṣin-tu* 1. **མགོངས་པར།**, **མཆོད་པར།**, **ཡེ་ཤིན་ཏུ།** **བྱུང་།** very, greatly, esp. before adj. and adv.
2. **འདྲིམ་པར།** really, indeed: **ཐུང་ཁུང་སེམས་དཔའི་ཐུང་པ་ཤིན་ཏུ་ཡིན།** he was really an incarnation of
a *Bodhisattva* (*A.* 68). 3. or **ཤིན་ཏུ་བ་=**
ཕུལ་ཏུ་ཕྱིན། *phul-tu-phyin* or **ཏེ་པོར།** *te-por*.
ཤིན་ཏུ་ཁྲོ། *ṣin-tu-khro* **ཅམ་ཅམ་** fierce, terrific; **ཤིན་ཏུ་**
དགའ་བ་ *ṣin-tu dgah-wa* = **ཡང་དག་དགའ་བ་** very
pleased, great joy (*Mñon.*). **ཤིན་ཏུ་འཁོར་བ་** *ṣin-*
tu hkkhor-wa = **ནོར་བ་** or **འཕྱུག་པ་** *hkkhrul-wa* to be
blundering, mistakeful. **ཤིན་ཏུ་མཚོག་** *ṣin-tu*
mchog excellent, very good (*Mñon.*);
ཤིན་ཏུ་མོའི་ཡི་གེ། *ṣin-tu mohi yi-ge* very soft
letters, very feminine letters (*Sum-rtag*).

ཤིང་ཁུ་དུག *çin-tu-dug* = བོང་ར་ aconite ; wolf's
bane (*Mñon.*)

ཅིན་ཏུ་བྱུང་ *çin-tu byuñ* n. of a class of
Brâhmans (*Mñon.*).

ཤེན་ཏུ་མི་བཟང་མ་ *çin-tu mi-bzad-ma* n. of a
Yaksa princess (*K. g.* 5, 130).

ལེན་ལུན་ཅན çin-çun-can = ལུན་པོ sman-po
(*Mñon.*).

འིན་ཏུ་མི་སྤྱན་པ་ *cin-tu mi-srun-pa* = ཐུག་བཟུལ་བ་
the language of the gods of Tusita heaven.

ཅིན་ཏུ་ལན་རྩེ་བ *çin-tu lan-tshba-wa* = རྩེ་རྩེ་ *rgya-tshba* the Indian table salt; very saltish (*Mñon.*).

† † ཤིང་ཏི་ཏཱ *cin-dsi-tā* शिक्षिता n. of a fruit
(*K. d.* ५, 202).

ཞིབ་པ *çib-pa* to whisper (*Jä.*).

ཞིབ་ཞིལ་ལུ *çib çi-lu-lu* or ཅོ་ཅོ in *Ld.* = the fruit of the dog-rose.

ཞིམ་པ *çim-pa* (མཉམ་པ) mixed up.

ཞིམ་མི་ཞིམ *çim mi-çim* has been explained as མཉམ་གསལ་འདྲེས་པ composite, different things mixed up together (*Rtsii.*).

ཞིམ་ཤ་པ *çim-ça-pa* a kind of tree or wood (*Cs.*).

ཞིར *çir* or ཞིར་ཞིར with འཕྲོན་པ 1. to gush out, to stream forth with a noise (*Cs.*). 2. a musical note (*K. my.* ༩, 293).

ཞིལ་པ *çil-wa* *W.* to drip through (*Jä.*).

ཞིལ་ལི *çil-li* [a gauze-like texture *W.*; ཞིལ་ཞིལ *çil-çil*, 1. id. 2. *Cs.*: 'a cant word denoting the noise of anything'] *Jä.*

ཞིས *çis* or ཞིས་པ in བཀྲ་ཞིས མིབ, ལམ་ལྷོ་, ལམ་ལྷོ་, མཉམ་ལྷོ་ good luck, fortune, glory, bliss; ཞིས་མཛོད་ མིབ་ཀར, auspicious, foreboding good. ཞིས་པ་བཅོད་པ or ཞིས་བཅོད་ ལྷོ་ལམ་ལྷོ་; ལམ་ལྷོ་ལྷོ་ benediction, words of blessing; དེ་འབྱུང་ན་ཞིས if that happens, it will be an auspicious sign; ཞིས་པ་འཛིན་པ a name foreboding good, མ་ཞིས་པ་འཛིན་པ an omen foreboding ill (*Vai-sñ.*); བཟླ་ན་པ་ཞིས *bstan-pahi-çis* acc. to *Schl.* 232 denotes the religious plays performed in convents. ཞིས་པ་ལ་ལ་ one blessed, ཞིས་པ་ཡིན་པ to be blessed, ཞིས་པར་འབྱུང་བ to become blessed, ཞིས་པར་བྱེད་པ to make blessed, to bless; བཀྲ་ཞིས v. བཀྲ་བ.

ཅུ *Çu* n. of a place in Tibet (*Deb.* ༩, 9). ཅུ་མོན་ལྷ་མོ་གཤམ་པ n. of a celebrated lama of Shu.

ཅུ་དག་དཀར་པོ་ *çu-dag-dkar-po* = གངས་ལྷན་ *gañs-lan* also called ཅུ་དག་ or ཅུ་ཐག་ རིམ་བུ་འཛིན་པ་ a medicinal drug: ཅུ་དག་ནག་པོ་མ་ལུ་རྩོད་རྩོད་གཤམ་པ་ ལྷོ་ལམ་ལྷོ་ (*Med.*).

ཅུ་མོ་ཟ *çu-mo-za* pulse.

ཅུ་བ *çu-wa* 1. sbst. a kind of blister-like irruption on the skin; མ་ཅུ་ བེམ་མོ་ཅུ་, an abscess, ulcer, sore. ཅུ་འཕྲོན་ an abscess rises, ཅུ་བ་ན་ gives pain, ཅུ་བ་མན་ the abscess heals; ཅུ་ཐོར་ the abscess becomes absorbed. 2. ཅུ་བ་ཅུ་ scab, scurf, scald (*Jä.*). 3. a vb., with pf. བཅུས་ or ཅུས་, fut. བཅུ, imp. བཅུས་ or ཅུ: (1) to take off, pull off, peel or strip; གཞན་གྱི་གོས་ཅུ་བ་ to take off a person's clothes; བཅུས་པ་ཅུ་བ་ " *pags-pa shu-wa* " (colloq. to give a good beating). (2) to copy, དཔེ་འཇུག་ a book, resp. རལ་ཅུས་བྱེད་པ; དཔེ་བཅུས་ copied (*Jä.*); འདྲ་བཅུས་ *hdra-bçus* a true copy.

† ཅུ་ནི་ཀ་ར་ན་ *Çu-ni ka-ra-na* n. of a city situated to the south of Kalāpa the capital of the fabulous Shambhala (*S. lam.* 41).

† ཅུ་བྱོ་ *çu-bham* རྩམ་པ་ལྷོ་ལམ་ལྷོ་ happiness and good: ཅུ་བཅས་ལྷོ་ལམ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ happiness and good be (to all).

† ཅུ་ར་ཤེ་ན་ *Çur-çe-na* n. of a tract in the neighbourhood of Mathura, not far from Agra.

ཅུག *çug* [1. a thrust, push, knock; ཅུག་པ་ *çug phul-wa* to shove (by a more gentle motion) *C.* 2. in comp.: རྩོ་ཅུག་ *khyo-çug* v. རྩོ་ *khyo*; ཅུག་བཟའ་ *çug-bzah* wife, consort, spouse *Schtr.* 3. *W.*: old, but still fit for use. 4. ཅུག་ཅུག་ལ་ *çug-çug-la* colloq. for ཅུབ་ཅུར་ *çub-bur* softly, gently, e.g., འགྲོ་བ་ *hgro-wa* to walk, to tread, etc.] from *Jä.*

ཅུག་ཅུ *çug-gu* colloq. for མོག་ཅུ་ *çog-bu*.

ཅུག་པ *çug-pa* (also called མངས་ཞིང་ the incense-tree) acc. to *Jä.* the high, cypress-like juniper-tree of the Himālayā mountains, (*Juniperus excelsa*). It covers large mountain tracts and is considered sacred,

and much used in religious ceremonies; its berries being burnt as incense. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ the berries of *Juniperus squamosa*, a low shrub and similar to the English *Juniperus communis*. ལྷན་པ་ the smoke or perfume of juniper-incense.

Syn. དེབ་པ་; ལྷ་ཡི་ཤིང་ *lha-yi-ñin*; བརྒྱུ་ཕྱིན་ ཀླུ་འབྱུང་ *brgya-byin rkañ-hthuñ*; ཡོངས་བཟང་ཅན་ *yoñs-bzan-can*; མོད་ཟེར་འདབ་ཅན་ *hod-zer hdab-can*; བང་ཤིང་མདའ་འཛིན་ *than ñin mdah hdsin*; བདུག་སྒྲོམ་ཤིང་ *bdug-spos-ñin* (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çug-gtsañ* in Kham dialect: silk of four hues, i.e., white, yellow, red and green colours (*Rtsii.*).

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çug-tshod* a sort of mistletoe, *Viscum oxycedri*, growing on juniper and gradually killing it. The leaves have a slightly sour taste and are used for culinary purposes *W.* (*Jä.*).

ལྷན་པ་ *çugs* 1. = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ བེག་, རམས་, ཏར་ས་, མེག་: velocity, force: ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *rluñ-gi çugs* the force of the wind, ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ velocity of water, ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ consuming power of fire. 2. inherent strength, power, energy: དཔུང་ལྷན་པ་ energy of faith; ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ardour of love; དགའ་བའི་ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *dgah-wahi çugs-kyis* by the power of joy. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ power or strength of a horse; ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ elephant's strength. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ the impulse to make water must not be suppressed (*Med.*); ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ these are (the outcome of) the power of former alms; ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ by the power of grace ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ spontaneously, of one's own accord. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-la gcol-btab* to oppose or try to dissuade one from an undertaking or adventure or from any work, also obstruction to progress of any work: ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ (*A.* 126). ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-sgrogs-pa* to speak or address

in loud and forcible language. 3. a groan: ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-dir-wa* was explained as ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ to groan loud from pain: ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-nar* or ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *ni-hyāsa* deep sigh, groan; ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *hbyin-pa* to sigh, to groan: ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *he* heaves a deep sigh (*Jä.*).

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-skad* = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-sgra* 1. a whistling. 2. calling out loudly or with emphasis; a voice of strength in pulling or in lifting up any object (*Jä.*). ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-pa* [a small whistle which in sounding is put quite into the mouth].

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-che-wa* ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ powerful, very strong; great velocity or motion.

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-hgro* mule, horse. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-hgrohi-pha* (lit. father of the mule) an ass, a donkey (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çugs-hphyo* (ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་) ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ n. of a number.

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çuñ-wa* pf. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ 1. to snore. 2. to hum, to buzz, e.g., of a large beetle (*Jä.*).

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çuñ-pa* 1. pf. fut. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ to rub, e.g., one thing against another *C.* 2. to get scratched, excoriated, galled (cf. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་). 3. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ to steal silently away, to sneak off unperceived (*Jä.*).

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çun-pa* = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་, ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ bark, rind, peel, skin; ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ the last expression being also used of the skin of animals (*Lex.*). ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ to cast off or change skin as snakes do.

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çun-pa-can* ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ having bark, skin or rind; acc. to *Lex.* = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ scaly fish. ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çun-lan* = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་.

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çun-pa-hjam* = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *stag-pa-ñin* (*Mñon.*) birch tree; soft bark.

ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *çun-pa dri-shim* = ལྷན་པ་ལྟེ་མེད་ *klu-ñin* (*Mñon.*).

ཤེས་པ་ *ce-sbyor* = རྒྱལ་པ་ *hkhriḡ-pa* sexual union, copulation (*Mñon.*).

ཤེས་པ་ *ce-mon* divine predestination, divine protection; nature, fate, destiny; power, origin of power or authority; strength (*Jä.*).

ཤེས་པ་ *ce-rul* fetid, putrid (*Sch.*).

ཤེས་ I: *ced* 1. vb. = རེ་ says, said; is analogous to ལྷ་པོ་: བླ་མ་པོ་ལ་ཤེས་པ་ an old man (or village-head) of *Brag-rgyab-pa* said (*A.* 66). 2. = ཡིད་ the mind; བྱིས་པ་ཤེས་མེད་ a boy whose mind is not developed and cannot understand what is good and what is injurious, i.e., cannot distinguish between good and bad.

ཤེས་མཁུན་ *ced-mthun* honourable sir, noble lord; polite address among exalted persons, such as kings, ministers or leaders (*K. du.* 3, 285).

ཤེས་པ་ *ced-bye-wa* རྒྱལ་པོ་ intellectually developed, accomplished, sensible, having the power of judging or discriminating. ཤེས་མེད་ undeveloped; = བད་ཅོན་མི་འབྱེད་ unable to distinguish, open, explain (a sign or riddle). ཤེས་དཔེ་མཁས་པ་ *ced-dbye mkhas-pa* one clever in discrimination, in distinguishing one thing from another.

ཤེས་ II: 1. = སྒྱལ་ *stobs*, འཇུག་ strength, force: དཔལ་ཤེས་ཅན་ a mighty hero; ཤེས་འཇུག་ strength decreases, begins to fail, ཤེས་གསོས་ strength is restored, ཤེས་ཉམས་ strength is impaired; ཤེས་སྒྱེད་ *ced skyed-pa* to grow strong. ཤེས་ཅན་ *ced-chuñ* weak, feeble, frail, gen. in reference to རྩམ་ body. 2. the patriarch Manu of the Hindus.

ཤེས་ III: the approximate direction, region, quarter: ཉེ་མའི་ཤེས་ན་ below the sun, i.e., between the sun and the horizon (*Jä.*).

ཤེས་བདག་ *ced-bdag* 1. also ལང་ལག་ = ལྷ་མོ་ self. 2. one having power or authority, a lord, ruler.

ཤེས་བྱ་ *ced-bu* འཇུག་, འཇུག་པ་ son of Manu, man, human being. In the beginning of this *Kalpa* (age) a celestial being on account of the exhaustion of his merits fell down from heaven to this world; he was called ཤེས་བྱ་ Manu (*So-rig.* 84). ཤེས་ལས་ སྒྱེས་ *ced-las-skyes* or ཤེས་བྱ་ལས་སྒྱེས་ *cedbu las-skyes* འཇུག་, འཇུག་པ་ man, humanity, progeny of Manu.

ཤེས་བྱ་མེད་ཀྱི་ *Ced-pu ser-skye* a tribe (*A.* 66).

ཤེས་མ་ *ced-ma* 1. sbst. = ཤེས་. 2. adj. = ཤེས་ཅན་ (*Jä.*)

ཤེས་པོ་ལྷ་པོ་ *ce-huhi khyu-ru* flock of lambs and kids (*A.* 15).

ཤེས་པོ་ *cer-phyin* abbr. for ཤེས་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ཤེས་པོ་ རྒྱལ་པོ་, the title of a division of the *Kahgyur*. ཤེས་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ n. of a *Sūtra* in (*K. ko.* 3, 307).

ཤེས་པ་ *cer-wa*, pf. བཤེས་ *bcer* to compare, to confront (*Cs.*).

ཤེས་ *cel* ཀ་ལྷ་, སྒྱུ་འཁྱུག་, ལྷ་མོ་ crystal, glass; is also the term used by Mongols and Siberian Buriats. སྒྱེད་པོ་ (ཤེས་) *sreg byed-(cel)* burning glass; འཇུག་པོ་ (ཤེས་) *hod-gsal-(cel)* glittering or reflecting glass, ཉེ་མ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ (ཤེས་) *ñi-ma sbyañs-paḥi rdo-(cel)* sun-purifying stone, དག་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *dag-paḥi rdo-wa* cleansing stone or crystal, རྩམ་པོ་ (ཤེས་) *rdo-dkar-po (cel)* white transparent crystal (*Mñon.*) also called རང་ཤེས་ or རང་བྱུང་ཤེས་ natural crystal, as distinguished from བྱུང་ཤེས་ artificial or melted crystal, i.e., glass; སྒྱེས་ཤེས་ *spos-cel* amber; ལྷ་མོ་ འཇུག་པོ་ a magic stone supposed to have the power of producing water or rain (*Jä.*);

ཤེས་ཕྱེང་ *cel-phren* a string of crystal or glass-beads; ཤེས་བུམ *cel-bum* glass-bottle; ཤེས་མེག *cel-mig* or མེག་ཤེས་ spectacles; ལྷ་ཤེས་ telescope; ཤེས་ལྷ *cel-zla* lit. crystal disc, the moon (*Ya-sel*. 59.)

ཤེས་དཀར་ *cel-dkar* 1.=ཤེས་ *cel* plain glass. 2. n. of a place in Tibet. 3. sugar (*Rtsii*).

ཤེས་གྲོང་ n. of a village situated to the south-west of Lhasa (*Rtsii*).

ཤེས་ཏེ *cel-ta* a kind of gum.

ཤེས་པ *ces-pa* I: vb.=ཤེས་པ་ resp. མཐོན་པ་ 1. to be cognizant of; to know, perceive, apprehend: བཟང་བར་ཤེས་པ་ to know a thing to be good; ཤེས་པ་པོ་ ལྷ་མཁན་, knower; ཤེས་པ་མེད་ does not know, བརྟགས་ན་མི་ཤེས་ when (the soul) is searched for, it is not to be perceived or apprehended; ཤེས་ནས་དྲན་པ་ to know and to have faith in or regard for. མི་ཤེས་པ་དག་ those who do not care for knowing (a thing). ལུས་ཤེ་ who knows, who can tell, ཅི་ཤེས་ what (do you) know, ཅི་ཡང་མི་ཤེས་ or མཐོན་ a know-nothing, ignoramus, dunce; མི་ཤེས་དགུ་ཤེས་པ་ knowing (even) the unknown things, knowing everything; མང་ཤེས་ clever person; ཤེས་པར་འགྱུར་ he will know; ངས་རྩིས་ཤེས་ I understand counting. 2. to be able, in a general sense, གང་ཤེས་པ་ to one's best ability, to the utmost of one's power; དེ་རུས་ཀྱིས་ཁྲག་གི་གོང་འགུལ་ཤེས་པ་ a clot of blood could only quiver (showing life in it). With a negative: ལྷ་མི་ཤེས་པ་ not being able to speak, དགྲེད་ལུ་མི་ཤེས་པ་ *dgye-dgu mi ces-pa* they cannot be bent or curved.

ཤེས་པ་ II: 1.=knowledge, wisdom; the knowing (about a thing). 2.=ཤེས་པ་ མཁན་, *vidyā*, intelligence, science, learning, ཤེས་པ་ ལ་མོག་ཏུ་ལྟོ་པ་ to look upon science as a (sort of) cheating. ཤེས་པ་ or knowledge ordinarily is of two kinds: (1) དབང་ཤེས་པ་ knowledge communicated by the organs of sense, i.e.,

physical; (2) ཡིད་ཤེས་པ་ knowledge of the soul: ཡིད་ཤེས་ཀྱིས་དུས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ལུས་འཛིན་པ་ཡིན་ནི་ this is in reference to all times, past, present and future (*Chos Mñon*, 73). In Buddh. metaphysics knowledge is also of ten kinds:—(1) ཆོས་ཤེས་པ་ བསྟན་པ་; (2) ཡ་རིམ་གྱི་ རེམས་ཤེས་པ་ ཕར་ཐོག་མཁན་; (3) དེས་སུ་རྟོགས་པར་ཤེས་པ་ རྟོགས་པ་; (4) ཀུན་རྫོབ་ཤེས་པ་ སྤྲུལ་པ་; (5) ལྷག་པར་ཤེས་པ་ ཏུ་མཁན་; (6) ཀུན་ལྡན་ཤེས་པ་ སུལ་པ་; (7) འགོག་པ་ཤེས་པ་ སེལ་པ་; (8) ལམ་ཤེས་པ་ མཁན་; (9) རྟོག་པ་ཤེས་པ་ མཁན་; (10) མི་རྟོག་པ་ཤེས་པ་ མཁན་—[knowledge of (1) objects in general, (2) other's thoughts, (3) succession, (4) illusion, (5) sorrow, (6) origination, (7) cessation, (8) paths, (9) destruction, and (10) absence of origination]S.

ཤེས་ཆོ་ *ces-sgo* lit. the door of knowledge i.e. science, learning. ཤེས་ཆོ་མེད་པ་ *ces-sgo med-pa* without learning; ཤེས་ཆོ་ལམ་ *ces-sgo shan* poor in learning.

ཤེས་རྒྱ་ *ces-rgya* talent, wisdom. also=ཤེས་རབ་ཆེ་བ་ great wisdom, powerful intellect (*Khrid*. 28).

ཤེས་པ་བཟླ་ *ces-pa-bkra*=ཤེས་པ་རྫོགས་པ་ བཟླ་པ་ versatile intellect, excellent wisdom.

ཤེས་པ་རྒྱས་པའི་ཕྱེད་ *ces-pa rgyas-byed* རེ་བུ་=སྐར་མ་ བཟླ་ one of the lunar mansions.

ཤེས་དང་ཤེས་བྱའི་བདག་ཉིད་མཆོག་ *ces-dañ ces-byahi bdag-ñid mchog*=དཔལ་ལྷན་དུས་འཁོར་ the Tantrik system of Kālachakra (*Mñon*).

ཤེས་ལྡན་ *ces-lan* 1. མཁན་ one possessed of wisdom and learning: ཤེས་ལྡན་དག་ལུས་ཤིང་ལྷ་ ལྷ་མོ་འཛིན་ཆེད་དང་པོ་དེ་ཆོས་པ་མཆོག་ ye wisemen, whatever of the size of this *nyagrodha* tree had you seen? (*K. du.* ཀ, 310). 2. possessed of consciousness: all living beings. ཤེས་ལྡན་མ་ an accomplished and intellectual woman (*Mñon*).

ཤེས་པའི་བུ་མོ་ *Ces-pahi bu-mo*=ཤེས་གསལ་མོ་ the daughter of Dakṣa, an epithet of Umā, the wife of Mahes'vara (*Mñon*).

ཤེས་བྱ *ces-bya* གེམ་ what may be known or ought to be known, ཤེས་བྱ་གུ་ every thing worth knowing, all the sciences.

ཤེས་སྒྲོན་ *ces-sybor* (དུད་འགྲོ་ལ) that has consciousness only; a beast, an animal.

ཤེས་བཞིན་ *ces-bshiñ* གླུ་ concious, state of knowing.

ཤེས་ཡོང་ *ces-yoñ Ts.* = ཤེས་རྒྱ་ *ces-rgya* (Jä.).

ཤེས་མཛོད་ *ces-mdsod* (སློབ་དཔོན་) a professor, teacher.

ཤེས་རབ་ *ces-rab* བརྗེ་ absolute or sublime wisdom, intelligence, or understanding. But in Buddh. absolute wisdom is of three descriptions: (1) རོས་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ རྒྱ་མཁེད་ཀྱི་ཤེས་རབ་ (2) བསམ་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ འཇིགས་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ (3) བསྐྱེད་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ [(1) wisdom in listening, (2) wisdom in thinking, and (3) wisdom in meditating] S. We have also ཤེས་རབ་དགུ་ *ces-rab dgu*, the nine kinds of knowledge, mentioned in certain Buddhist works:—ཆེ་བའི་ཤེས་རབ་; རྒྱ་བའི་ཤེས་རབ་ *rno-wahi ces-rab*; མུར་བའི་ཤེས་རབ་ *myur-wahi ces-rab*; རྒྱལ་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་; འཇིག་ཀྱི་ཐབས་ལའི་ཤེས་རབ་; རྒྱ་ཆེ་བའི་ཤེས་རབ་; མཐའ་ལས་ལའི་ཤེས་རབ་; ལམ་པ་མེད་པའི་ཤེས་རབ་; ཡང་དག་པའི་ཤེས་རབ་ (*K. my.* 19, 223). Another definition ཤེས་རབ་ཤེས་བྱ་བ་ནི་ཆོས་རྣམས་ལ་འབྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། གང་གིས་ཆོས་རྣམས་རབ་ཏུ་རྒྱལ་པར་འབྱེད་པ་བྱེད་པ་འདྲ་བ་དེ་ནི་ཡིན་ཏེ། གང་གིས་ཆོས་རྣམས་རབ་ཏུ་རྒྱལ་པར་འབྱེད་པ་བྱེད་པ་འདྲ་བ་དེ་ནི་ཡིན་ཏེ། that by which all things are known, or brought into cognition is called ཤེས་རབ་. Again there seem to be three additional kinds of ཤེས་རབ་ besides those already mentioned: (1) གནས་ལུགས་ཤིག་ལ་གུ་རྒྱ་ཆེ་བ་རྒྱལ་པར་འབྱེད་པའི་ཤེས་རབ་; (2) གནས་ལུགས་ཤིག་ལ་རྒྱ་ཆེ་བ་རྒྱལ་པར་འབྱེད་པའི་ཤེས་རབ་; (3) རོས་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ (*K. d.* 2, 355).

Syn. རྒྱ་མཁེད་ *ñal-sloñ*; ལེགས་རྒྱལ་ཤེས་རབ་ *legs-rtoḡs*; གུ་རྒྱ་ཤེས་རབ་ *kun-tu-rig*; སློ་ཡི་བྱེད་པ་ *blo-yi byed-pa*; རྒྱ་ཤེས་རབ་ *rnam-rig byed*; གུ་རྒྱ་ཤེས་རབ་ *kun-chub*; དོན་མཐའ་ *don-sems*; སློབ་པ་ *spobs-pa*; སློ་བྱེད་པ་ *blo-gros*; རྒྱ་མཁེད་ *rnam-dpyod*; (*Mñon.*), རྒྱ་མཁེད་ *ñañ-wa* (*K. d.* 26).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཡ་རྣམས་ཀྱི་ཕྱིན་པ་ *ces-rab kyi pha-rol-tu phyin-pa* བརྗེ་ཕྱིན་པ་ the having arrived at the other side of wisdom or divine knowledge, i.e., attainment of perfect spiritual enlightenment and knowledge; n. of the section in Kah-gyur collection of Buddhist scriptures treating of philosophical and doctrinal matters.

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཡ་རྣམས་ཀྱི་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བརྒྱུད་པ་ཅན་མཛོད་པར་རྒྱལ་པར་འབྱེད་པའི་རྒྱ་ཆེ་བ་ཤིག་ one of the five treatises said to have been composed by A'ryāsaṅga under inspiration from Maitreya Bodhisattva (*Tan. d.* 11).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཡ་རྣམས་ཀྱི་ཕྱིན་པའི་ཚུལ་བརྒྱུད་པ་ཤིག་ n. of a treatise in which both *Sūtra* and *Tantra* are mixed up (*K. g.* 3, 466).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཡ་རྣམས་ཀྱི་ཕྱིན་པ་སློབ་ཤིང་ལྟ་བུ་ཤིག་ n. of a *Tantra* containing twenty-five explanations of the mystic word om. (*K. g.* 1, 247).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ལྷ་ *Ces-rab kyi-lha* v. རེས་དཔལ་.

ཤེས་རབ་བརྒྱུད་པ་ *Ces-rab brgya-pa* བརྒྱུད་པ་ལྟ་བུ་ཤིག་ n. of a work containing a hundred wise or elegant sayings by Nāgārjuna (*Tan. d.* 10, 165).

ཤེས་རབ་ཅན་ *ces-rab-can* བརྗེ་ཅན་ one possessed of fine intellect, a wise and learned person.

Syn. གོ་ཅན་ *go-can*; ཤེས་ཅན་ *ces-can*; མཛོད་པར་མཁྱེན་པ་ *mñon-par mkhyen*; རྒྱལ་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *rnam-mkhyen*; རོས་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *ñes-ldan*; རོས་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *ñes-par ces*; རྒྱལ་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *rnam-par ces*; ལེགས་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *legs-par ces*; རྒྱལ་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *rgyu-mtshan rig*; རོས་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *rig-pa can*; རོས་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *ces-ldan*; བརྒྱུད་པ་ཅན་ *bces-gñen can*; བསྐྱེད་པ་ཅན་ *bslabs-ces-can*; ཡིད་གཞུངས་པ་ *gid-gshuñs-pa*; ཁ་མཁེད་པ་ *kha-byañ-wa*; གོ་མས་པ་ཅན་ *goms-pa-can*; དགེ་བ་ཅན་ *dge-wa can*; རྒྱལ་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *rnam-par thos*; བརྒྱུད་པ་ཅན་ *bstan-bcos-rig*; གུ་རྒྱ་ཤེས་རབ་ *grags-ldan*; རྒྱལ་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་ *rgya-cher grags-pa can*; སློ་གཙང་ *blo-gtsañ*; ཡོངས་སུ་རྒྱལ་པར་འབྱེད་པ་ *yoñs-su rtoḡs-pa* also རྒྱལ་པར་ཁྱོལ་བའི་ཤེས་རབ་

spyān-legs-ces; མང་དུ་ཐོས་པ་ *mañ-du thos-pa* (*Mñon.*).

མེས་རབ་འཇམ་ *ces-rab-hchal* རུཤེད་པ་ an erratic stupid person.

མེས་རབ་མ་ *ces-rab-ma* = མེས་ལྡན་མ་ (*Mñon.*).

མེས་རབ་ལྷ་མོ་ *Ces-rab lha-mo* = དབྱངས་ཅན་ལྷ་མོ་ the goddess of wisdom and learning (*Mñon.*).

མེས་རབ་ཐོང་བུ་ *ces-rab sdoñ.bu* རྒྱུ་འཇུག་པ་ an ethical work by Nāgārjuna (*Tan. d. མོ།*, 165).

མེས་རབ་ཡོངས་སུ་འཕེལ་བའི་ཀློང་ n. of a *Sūtra* treating of the means of improving and increasing spiritual knowledge (*K. gu. མོ།*, 207).

མེས་རབ་ཡོངས་སུ་ཉམས་པའི་ཀློང་ n. of a *Sūtra* in which are explained the causes which deteriorate spiritual culture (*K. ko. མོ།*, 208).

མོ་ *ço* I: རུ་ཆེན་, རུ་ཆེན་ die, dice; མོ་གདན་ *ço-gdan* = མོ་ཆེན་ dice-board or a piece of cloth on which dice is thrown at the time of playing; མོ་རེ་བ་ *ço-rtse-wa* dice-play, to play at dice.

Syn. མོ་ *ço*; ཆོ་ལོ་ *cho-lo*; རྒྱལ་པོ་ *rgyan-po*; མོ་རྒྱལ་ *ço-rgyab*; ཟ་རྒྱལ་ *za-rgyan*; རྩོད་རྒྱལ་ *rtsod-rgyan*; ཆོ་ལོ་འགྱེད་ *cho-lo hgyed* (*Mñon.*).

མོ་ II: [1. the white willow of Spiti and other Himalayan districts. 2. other plants རྒྱལ་མོ་, ལུག་མོ་ (*Vai-sñ.*)] from *Jä.*

མོ་ III: 1. blast, blight, smit, mildew 2. for མོ་གམ་ *ço-gam*. 3. num.: 147.

མོ་སྐྱམ་ *Ço-skyam* n. of a place in Tibet (*Deb. མོ།*, 39).

མོ་གམ་ *ço-gam* = རྒྱལ་ལུ་ཆེན་ (*Mñon.*) customs duty, tax; མོ་གམ་ཆེན་ high duty; མོ་གམ་ལེན་ to take toll, to levy a duty; མོ་གམ་བཟུང་བ་ to smuggle, to circumvent or defraud a

customs officer (*Jä.*) མོ་གམ་པ་ *ço-gam-pa* or མོ་ལ་ཁྲ་ཆེན་པ་པོ་ མོ་ལྷོ་ཆེན་; collector of tolls, receiver of customs, toll-gatherer: མོ་གམ་པའི་བྱ་བ་བྱས་ did the work of a tax-collector.

མོ་ཆ་ *ço-tsha* = རྒྱ་བུ་ a pair of scales to weigh gold and silver; acc. to *Jä.* a kind of steel-yard.

མོ་བེ་ *ço-be* = རྩོད་ཆེན་ *rdsun-tshig* falsehood, lie.

མོ་མང་ *ço-mañ* a medicinal plant: མོ་མང་མ་ཡི་ཆེན་བསེལ་བར་བྱེད་ (*Med.*).

མོ་ར་ *ço-ra* = མོ་ར་བ་ *çor-wa*.

མོ་རེ་ *ço-re* 1. = རྩོད་མོ་ a thoughtless promise. 2. colloq. for རེ་ལ་ལ་ hare-lip. 3. a defect, flaw, notch, gap; also damaged, spoiled (*Jä.*).

མོ་ལོ་ཀ་ *ço-lo-ka* ལྷོ་ཀ་ Sanskrit verse of two, or four lines, etc.

མོ་བསྐྱེགས་ *ço-bśgrigs* well arranged: དཀར་དམར་མོ་བསྐྱེགས་བྱས་པ་ cloth of red and white colours arranged in the form of a chess-board (*Jig. 13*).

མོ་མང་ *Ço-mdo* abbr. name of a district in Kham called མོ་པ་མང་ (*Rtsii.*).

མོ་ཐོ་ *ço-zo* = མོ་པ་ grain measure for barley, corn, flour, etc. (*Rtsii.*).

མོ་ས་ *ço-sa* also called མོ་མོ་ས་ a kind of bean the leaves of which are cooked with Tibetan gruel to add flavour to it; མོ་ས་དང་ནས་པ་པ་ *ço-sa* and barley are alike (in price). (*Rtsii.*).

མོ་ག་ *çog* imp. of མོ་ང་བ་ *hoñ-wa*: མོ་ག་ཅིག་ come! let him come; བློ་མ་ལ་མེད་ I do not wish that fruit should come to me from without; བྱིད་མོ་ག་ carry it away; བཟུལ་མོ་ག་ fetch it; བྱིད་མོ་ག་ bring hither, (with མོ་ང་ inst. of མོ་ག་; take away!);

མོག་ཟེར་བ to say come, to invite, རེད་ལ་མོག་ཁྱང་
མི་ཟེར we are not so much as invited. (Jä.).

མོག་པ *çog-pa* 1. བྲག་ wing, མོག་ཕྱན་ བྲག་
a bird, one having wings; མོག་ཁྱང་བ to
spread the wings; མཐུག་མོག་ tail feather.
2. fin of fishes.

མོག་བུ *çog-bu* ཀམ་མཚན་ paper, a sheet
of paper; ཁྱ་མོག་ China paper; བོད་མོག་
Tibet paper; དར་མོག་ silk-paper; རས་མོག་
cotton-paper (also paper of linen rags);
ཤིང་མོག་ bark-paper, ཕགས་མོག་ parchment; མཐིང་
མོག་, རག་མོག་ dark blue or black paper for
writing on in gold or silver; མགོ་མོག་ resp.
དབུ་མོག་ the first or the title page of a
book; གཤེར་མོག་ gold-leaf, thin film of gold;
དུལ་མོག་ silver-leaf or paper; མོག་ཁང་ *çog-*
khañ paper house, paper-maker's farm;
མོག་གང་ *çog-gañ* a full sheet of paper;
མོག་གྲངས་ *çog-graṅs* page number; number of
leaves in a book. མོག་ལས་པ་ *çog-las-pa* paper
manufacturer (*Rtsii.*).

མོག་ཤིང་ *çog-çiñ* the *daphne* plant, the
plant from the bark of which paper is
made.

Syn. ལྷ་གྲོགས་ *chu-grogs*; ལྷོན་ཀ་ཕྱན་ *ston-ka*
ldan; འདམ་བུ་ཅན་ *hdam-bu can*; བྱ་ཡི་ཟས་ *bya-yi*
zas (*Mñon.*).

མོང་ *çon* 1. = མེངས་ the ridge of a moun-
tain (*Lex.*). 2. also གཤོང་ or གཤོངས་ སྐུ་ a
pit, hole, cavity, excavation; a valley:
ལྷ་མོངས་ cavity filled with water; སྤངས་མོངས་
valley with meadows, low ground over
grown with grass; ལྷ་མོང་གཤོག་གི་གཤོངས་ the
cavities near wings of the nose (*Jä.*).
3. n. of a place in Tibet; མོང་ལྷོན་རྩེ་རྩེ་ལྷ་མཚན་
the famous poet and *Lo-tsā-wa* of Tibet
who translated the *Kāvyāḍars'a*, the *Ava-*
dāna kalpalatā and other Sanskrit works
into Tibetan verse.

མོང་བུ་ *çon-bu* furrow, མོངས་བུ་འཕེན་པ་ *çonṣ-*
bu hthen-pa to make furrows (*Jä.*).

མོང་མོང་ *çon-çon* rough, rugged (*Sch.*).

མོང་བ *çon-wa* 1. བཟུགས་ to hold, contain,
to have room in or on: མི་མོང་ that is not
to be got in, there is no room for it;
ཟངས་ཀྱི་རིལ་བ་ལྷུ་སྤྱུགས་མ་གཞི་བྱེ་གང་མོང་བ་ (*A. 22*)
a copper globular pot (for anointing)
that would hold one *bre'* measure of
Magadha. 2. = ལྷོན་ to comprehend, hold in
the mind. 3. pf. བཤངས་, fut. བཤང་, imp.
མོངས་, to empty, remove, carry or take
away (*Jä.*).

མོད *çod* I: imp. of བཤང་བ་ or འཕྲང་བ་ *hchad-*
pa: གཏམ་མོད་ describe it. ཇི་བཞི་ཙམ་མ་སྤྱོད་པར་མོད་
(*A. 122*) preach or explain the lord's
teachings without reserve. མོད་སྒྲི་ explana-
tory word or word explained.

མོད II: རྩེ་ཅོ་, ལྷོན་: the lower, the inferior
part of a thing; ལྷོང་མོད་ upper and lower;
ལྷོ་མོད་ *rtse-çod* top and bottom; ལྷོ་མོད་ (*Vai-*
sñ.) a lower tract of land, with milder
climate, opp. to ལྷོ་ལྷོགས་ elevated cold region,
མོད་ལྷོ་ to or toward the bottom, down,
downwards (*Jä.*).

མོན *çon* a form of dance; the turning to
left in pantomimic dancing of women (*Ya-*
sel. 13). ལྷོགས་བཞི་ན་འབངས་ཐམས་ཅད་ལྷོ་བྱ་གང་མོན་སོགས་
བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་ (*Ya-sel. 13*) in the four
directions (on all sides) the subjects were
making sports, dancing and performing
pantomimic plays, etc., on an inconceiv-
ably large scale.

མོབ *çob* = གཤོབ་ *gshob* 1. smell of singeing
2. = གཤོབ་ a fib, falsehood, lie; མོབ་སྒྲི་བ་ to
tell a lie; གཏམ་མོབ་མོབ་སྒྲི་བ་ to tell a lie, gen.
in joke.

མོམ་པ *çom-pa* pf. བཤོམས་ *bçoms* or མོམས་
also བཤམས་, *bçams* fut. བཤམ་, imp. བཤོམ་ or མོམ་

to prepare, make ready, arrange, put in order; དབྱར་གྱི་ཚོགས་མོར་པ་ to make armaments; མཚན་པ་བཤམས་ made preparations for a religious service (*A.* 69). མོས་མར་ *çoms-ra* preparation, arrangement, fitting out; མོས་ར་བཤམས་པ་=གྲུ་བཤམས་བྱས་པ་ to have made arrangement. མོར་ state, pomp, splendour, with བྱེད་པ་ to show off, to dress smartly, མོར་མན་ stately, grand (*Jä.*).

མོར་ *çor*, v. མོར་ *ço-re*.

མོར་བ་ *çor-wa* to be fled, to be lost, to escape, slip. བྱས་མོར་བ་ run away; རྒྱུ་མ་ཐག་པ་མོར་བ་ taken away by thieves or robbers; བྱ་མོར་མོར་བ་ lost in consequence of debt.

མོལ་ *çol*=ལྷག་པོ་ གཤམ་ excess, additional; sometimes wrongly for གཤམ་; མོལ་གྱི་རྒྱ་ *çol-kyi-rka* རྒྱ་ furrow of the plough. མོལ་ཚོགས་ *çol-tsogs* རྒྱ་ cultivators, husbandmen.

མོལ་བ་ *çol-wa* 1. intercalation, insertion (*Cs.*); ལྷ་མོལ་ *zla-çol* intercalary month. 2. prest. tense of བཤམས་བ་ *bçol-wa*.

མོལ་པོ་ *çol-po* a species of willow.

མོས་ *ços* 1. almost always in conjunction with གཅིག་ the other, of two, *e.g.*, བྱད་མེད་གཅིག་མོས་ the other woman. 2.=ཐར་ or ཐམ་ a termination indicating the comparative or superlative degree; ལོན་མོས་ the oldest or elder; དེ་ཡན་མཁས་མོས་ལྟ་བུར་གནང་ hence forth do behave as the wisest or the cleverest person; ལོང་མོས་ the younger, the youngest; བཅུན་མོ་ལྟ་བུར་ལོང་མོས་ the youngest of the five hundred ladies; རིང་མོས་ the longest the tallest; ལུན་རིང་མོས་ of the longest duration, ཚང་མོས་ the most long-lived; རྒྱུ་ཚེ་མོས་ the kindest, the principal benefactress (or benefactor); ལོན་ཚེ་མོས་ཀྱས་ནད་འཕེབས་པས་ because one is suffering under the chief disease, *viz.*, old age (*Jä.*).

མོས་བྱ་=གཏོར་མ་ offerings of cakes, etc.; མོས་ཁང་ *ços-khañ* offerings made in fanciful designs of temples, castles, etc., *gen.* by the Bon priests.

† བྱ་བ་ཏ་ *çra-wa-na* the ear (mystic) (*K. gu.* 18, 27).

ལྷི་ *Çri* ལྷི་=དཔལ་ glory, magnificence; magnificent, splendid, grand. ལྷི་རི་ *Çri-ri* (Tib. དཔལ་རི་ *dpal-ri*) ལྷི་པོ་ལྷ་མོ་ is a mountain in the south of India where Nāgārjuna resided in the last stage of his life. ལྷི་ཁང་ཏ་ *çri-khañ-da*,=དཔལ་གྱི་དུམ་བུ་ wood-apple preserve. ལྷི་ཁང་ཏ་སྐྱོད་པ་ལྷ་མོ་ tames, *i.e.*, propitiates *Rudra* the fearful one.

གཤམ་གསལ་ *gçah*=ཡིན་ལུགས་ becoming, worthy, fitting, suitable.

གཤམ་མ་ *gçah-ma*=ཡང་དག་པ་ or རྒྱུ་མེད་པ་ *skyon-med-pa* 1. stainless, righteous, upright, honest, good; ལྷོ་གཤམ་མ་ *blo-gshah-ma* an upright, true heart; མ་གཅིག་དགའ་མ་ lit. the pious lady; n. of a Buddhist sanctity of Tibet. 2.=གཞན་ only, merely, mere, nothing but (*Jä.*).

གཤམ་དགར་ *gshah-dkar* རྩ་ tin, cf. ལ་ཤེ་ *sha-ñe*; གཤམ་དགར་མ་གསོ་དུམ་ཆུ་འཚེད་བྱེད་ཡིན་ tin (used as a medicine) heals ulcers and renders mercury harmless.

གཤམ་གསལ་པ་ *gçag-pa* 1. distinction, difference; to distinguish (one from another); to differentiate. 2. v. གཤམ་གསལ་པ་ *gçog-pa* (*Jä.*).

Syn. གཤམ་གསལ་པ་ *gçeg-pa*; དབྱེ་བ་ *dbye-wa*; གསེས་པ་ *gseṣ-pa* (*Mñon.*).

གཤམ་གསལ་ *gçags* right, justice: གཤམ་གསལ་འབྱེད་པ་ to investigate the righteousness (of an action); བཀའ་གཤམ་གསལ་ court of justice; བཀའ་གཤམ་གསལ་ལྷན་ཁྲུས་ the chief court of justice or council of the kalons at Lhasa. གཤམ་གསལ་བྱེད་པ་ justice or investigation done by

† གཤེན་པ་ *gcin-pa* 1. = མཐུན་པ་ agreeable, gracious, also good, fine : ཐུགས་ནང་གཤེན་པའི་

གཤིན་ཇིའི་འཇིག་རྟེན་ *Gṣin-rjeḥi hjig-rten* यमलोक
the world of the lord of death; it is situated
in the south beyond the three peaked
mountains (རུ་གཤུམ་པའི་རི་ *rba-gsum-pahi ri*) : དེ་
ལས་འདས་པར་གུར་ནས་ཉི་མ་དང་ལྷ་པོའི་འོད་ཟེར་ཡང་མཇུག་པར་གུར་
ནས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་སྐད་པས་གུན་ཏུ་བསྐྱེདས་པའོ་ when one
has passed beyond that, one finds himself
at a place where the rays of the sun and
the moon have faded and everything is
covered with gloom (*K. d. २, 278*).

གཤིན་རྗེ་མ་ཀྲ་ལཱ་ *Gcin-rje ma-hā kā-la* one of the most powerful sons of Mahādeva who carrying in his hand a huge club of the size of Sumeru mountain keeps the Asura in perpetual terror (*K. g. 317*).

གཤིན་རྗེའི་ཆུང་མ་ *Gcin-rjehi chuñ-ma* the wife of Yama is དུད་པས་འགོགས་ *dud-pas-hgebs*. གཤིན་རྗེའི་གྲོང་ *gcin-rjehi-groñ* the city of Yama is ཡང་དག་འགོག་ *yañ-dag-hgog*. གཤིན་རྗེའི་མདུན་པ་ *gcin-rjehi mdun-pa* the minister of Yama is ཉེ་མ་ཅན་ *ñi-ma-can*. གཤིན་རྗེའི་ཡི་གེ་པ་ *gcin-rjehi yi-ge-pa* the writer of Yama is སྒྲ་ཚགས་སྒྲས་ *śna-tshogs-sbas* བཞུགས་, བཞུགས་. གཤིན་རྗེའི་གཡོག་པ་ *gcin-rjehi gyog-po* the servants of Yama are གཤུམ་པ་ *chad* and གཤུམ་ཅེན་ *mha-chend* (*Mñon.*).

གཤིན་རྗེའི་བུ་ *Gcin-rjehi-bu*, 1. the son of the lord of death. 2. as met. = རྒྱལ་མ་ *ant* (*Mñon.*).

གཤིན་རྗེ་ཕོ་རོག་ *Gcin-rje pho-roq* n. of a (ས་བདག་) demon.

གཤིན་རྗེ་ཕྱོགས་ *Gcin-rje phyogs* ལ་ཡུལ་ the quarter of the lord of death, the south.

གཤིན་རྗེའི་སྒྲིང་མོ་ *Gcin-rjehi sriñ-mo* (རྒྱ་ལ་ལུ་ན་) the sister of the lord of death; an epithet of the river Yamunā.

གཤིན་རྗེ་གཤིན་ནག་པོ་ *black lord of death*, a terrible deity; གཤིན་རྗེ་གཤིན་ནག་པོའི་རྒྱུད་ *a Tantra* to propitiate the black lord of death (*K. g. 29*).

གཤིན་རྗེ་གཤིན་དམར་པོ་ *Gcin-rje gced dmar-po* = འཇིགས་བྱེད་དམར་པོ་ n. of a tutelary god the Red Bhairava: གཤིན་གྱི་མི་བྱེད་བཅོམ་ལྷན་གཤིན་རྗེའི་གཤིན་དམར་པོ་ (*A. 17*).

གཤིན་རྗེ་གཤིན་དམར་པོའི་རྒྱུད་ *gcin-rje gced dmar-pohi-rgyud* n. of a Tantra on exorcism and also for making enchanted medicines, swords, etc. (*K. g. 71*).

གཤིན་རྗེའི་གྲོང་ *Gcin-rjehi-groñ* མ་ཀྲ་ལཱ་ the city of the lord of death.

གཤིན་རྗེའི་གཤིན་ *Gcin-rjehi-gdon* n. of a fearful evil spirit (*Mñg. 77*).

གཤིན་རྗེའི་བདག་པོ་ *gcin-rjehi bdag-po* ཡན་པོ་ = the planet Saturn (*Mñon.*).

གཤིན་རྗེའི་བ་དན་ *gcin-rjehi ba-dan* ཡམ་པ་ཀ་ the flag or standard of the lord of death.

གཤིན་རྗེའི་གཤིན་ *gcin-rjehi-gshon* མཆིག་ buffalo. Syn. མ་ཤེ་ *ma-he* (*Mñon.*).

གཤིན་རྗེ་སྒྲ་ཚགས་འགོག་ *Gcin-rje zas-hphrog* n. of a (ས་བདག་) demon.

གཤིན་འདྲེ་ *gcin-hdre* the soul of the dead regarded as a ghost or spectre.

གཤིན་འབྲས་ *gcin-hpras* the convulsive motions, the writhings of a dying creature (*Jā.*).

གཤིན་རྒྱུ་མ་ *gcin-rdsas* = བཞུ་རྒྱུ་ *bsño-rten* goods and effects belonging to a deceased person which are given to the church to bless his soul. གཤིན་སྒྲ་མ་ *gcin-zas* = རྒྱ་མ་ food prepared for and offered to the dead; acc. to *Jā.* food presented to the lamas when a person has died.

གཤིན་པ་ *gcin-pa* (ཕན་ཚུན་གཤིས་གཤིན་ལྷ་བུ་) mutual agreement, concord, harmony.

གཤིན་པོ་ *gcin-pho* = ཤི་པོ་ *ci-to*.

གཤིབ་པ་ *gçib-pa* or གཤིབས་པ་ or བཤིབས་པ་ = བཞིགས་པ་ *bsgrigs-pa* anything arranged, arrangement. གཤིབས་བྱེད་གྲུ་ *gçibs-qyahi gral* a row or file (of men) that has been marshalled or drawn up (*Situ. 82*).

གཤིམ་པ་ *çim-pa* or གཤིན་པ་ ground down, crushed.

གཤིས་ *gçis* also བཤིས་ = ཚུལ་ or ལུགས་; also = བཤིན་. 1. nature, temper, natural disposition: རང་གཤིས་ཡིན་ = རང་གཤིན་ཡིན་ (*Yig. 15*) it is his or their nature, their natural disposition; གཤིས་ཀྱིས་ by the very nature of the

case, naturally, quite of itself. 2. the person, or the body: གཤམ་ཐམས་ཅད་དུ་འབྲུག་གོ་ they anointed the whole body (*Jä.*).

+ གཤམ་ཐུགས་ *gçis-lugs* 1. = རྩོད་ཀྱི་ *Çunyata*. 2. = གནས་ཐུགས་ disposition (*Yig.* 51).

གཤམ་བ་ *gçuñ-wa* to rebuke, to blame, reproach; ལུབ་བྱར་དམོད་པ་བྱེད་པ་དང་རྒྱོད་པ་ཐོན་པ་ to blame in a whisper, i.e., behind a person's back and to find fault with. གཤམ་པ་ *gçuñs-pa* = རྩོད་པ་ a curse, rebuke, censure.

གཤེ་བ་ *gçe-wa* pf. གཤེས་ *gçes*, to abuse, revile; གཤེ་ཡང་སྤྲོད་མི་གཤེ་བ་ even when one is reviled, (one should) not revile in return.

གཤེག་ *gçeg*, v. གཤོག་པ་ *gçog-pa*.

གཤེགས་པ་ *gçegs-pa* the honorific form of the vb. to go away, to depart; the one form representing both pres. and past tenses, but mostly used in past sense: gone, proceeded, one going, or gone; བདེ་བར་གཤེགས་པ་ gone to happiness, beatitude; also happily gone or passed away, i.e., entered *Nirvāṇa*. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ *De-bshin-gçegs-pa* ཐུག་འགྲུག་, gone to the state of ཐུག་འགྲུག་ or ཐུག་འགྲུག་, i.e., to *Nirvāṇa*, is the remarkable epithet for a Tathagata or past Buddha, meaning lit. "gone like that," or "gone like those other ones," i.e., he has departed as did the other blessed ones in whose footsteps he trod. རང་གནས་ཐུག་གཤེགས་པ་ gone to one's own residence or abode. རྒྱུ་ལ་གཤེགས་པ་ is the term used when a Dalai Lama dies; སྤྲོད་གཤེགས་པ་ to return, to come back, to die; སྤྲོད་གཤེགས་པ་ resp. died, when speaking of kings, great lamas and saints and Buddhas. གཤེགས་བསྐྱེས་ *gçegs-bskyes* parting present, gen. a cup of beer or tea at the time of parting; གཤེགས་མཆོད་ parting feast or treat. གཤེགས་གཏོར་ *gçegs-gtor* offerings of cakes, &c. to the gods when they are asked to return to their own abodes.

གཤེགས་པའི་གོ་རྒྱུ་ *gçegs-pahi go-cha* = རྩོད་ཐུགས་བརྩོན་པ་ fortitude and assiduity (*A.* 136).

གཤེད་ *gçed* = ཤེད་ approximate direction, somewhere; thereabouts; གཤེད་མིན་ whereabouts not known. དེ་ལྟར་ཆོས་རྒྱུན་ལེ་མི་འདྲ་བ་ཡིན་གྱི་ གཤེད་མ་ནས་གཤེད་དུ་ཤོང་ having said that tonight probably there would not be any theft or robbery he went away in some direction (*A.* 130).

གཤེད་མ་ *gçed-ma* 1. བཅའ་ཁྲུག་, executioner, hangman; གཤེད་མ་སྟོན་པ་ to engage a hangman, i.e., to pay a murderer; fig.: ཡན་ཚུན་གཅིག་གི་གཤེད་གཅིག་གིས་བྱ་བྱེ་ one destroying the other, one becoming the murderer of another (*Vai.* 51). གཤེད་མ་པ་ *gçed-ma-pa* a murderer, executioner. 2. the angel of death who takes away life (*Rtsii.*); gods of vengeance, those that torment the condemned in hell. 3. a mean person who is capable of doing the vilest act; གཤེད་ལྡན་ *gçed-lan* རྩོད་པ་ the vile one.

གཤེད་དམར་ཐུ་རིལ་ *Gçed-dmar spu-til* = གཤེད་ཇེ་གཤེན་དམར་ n. of a Bon deity (*B. Nam.*). གཤེད་པོ་དུར་འདེབས་ *Gçed-po dur-hdebs* n. of a demon.

གཤེན་ *Gçen* n. of an ancient family of Tibet, cognate to S'ākya.

གཤེན་རབས་ *Gçen-rabs* the founder of the Bon religion, his full name being: བོན་གཤེན་རབས་མི་པོ་ལེ་གཤེན་ the omniscient human descendant of G's'en; ལྷུབ་གཤེན་ *sgrub-gçen* the Bon doctrine opp. to དམ་ཆོས་ or *Saddharma* of the Buddhists.

གཤེར་བ་ *gçer-wa* I: = རྩན་པ་ *rlan-pa* or རྩོན་པ་ 1. *rlon-pa*, moist, damp, wet; also གཤེར་བ་, གཤེར་པ་, *gçer-pa* and གཤེར་པོ་འབྱུར་བ་ to get thoroughly wet, to be drenched, to be moistened; གཤེར་བར་བྱེད་པ་ to make damp, to moisten. In *C.* གཤེར་བ་ seems

to mean "damp," and སྤང་བ = "wet." 2. (=ཅུ) རྩལ, ལྷ་རྩལ, water, liquid. གཤེད་བཅས *gcer-bcas* བན cloud. གཤེད་པའི་འབྲས *gcer-pahi-hbras* ལྷ་མཚུག modesty, bashfulness. གཤེད་འཛིན *gcer-hdsin* as met. = ཅུ water (*Yig.*); also = a cloud or that which holds moisture or vapour.

གཤེད་བ II: vb. 1. to ask for, beg for: གཤེད་ཏེ་ཐོབ་ཐང་ I got it by asking for it; གཤེད་ལན་པ to interrogate, to question, to try (judicially); as partic. and subst. = the examining or criminal judge. གཤེད་དཔང་ *gcer-dpañ* a judge (*Yig.* 29); གཤེད་འཁོད་མི་ལྷ *gcer-hbod mi-sna* a bailiff, who calls for the attendance of the plaintiffs and defendants, &c. in a legal suit (*Rtsii.*). 2. = གཤེད་བ to measure.

གཤེད་བ *gco-wa* pf. གཤེས *gcos* 1. to pour away the same as བཤེད་བ *bco-wa*; ཅུ་གཤེད་བ = ཅུ་ཐོབ་བ to pour out water.

གཤེད་མོ *gco-mo* in *W.* a lever (*Jä.*).

གཤེད་པ *gcog-pa* I: ལུས་འདེགས་ཀྱིས་ subst. ཆུ་དང་ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་ what lifts the body, the wings; also spelt ཤེད་པ *cog-pa*.

Syn. གཤེད་པ་སྒོ་ *gcog-sgro*; སྒོ་ *sgro*; འདབ་གཤེད་ག *hdab-gcog*; འདབ་མ་ *hdab-ma*; འགྲེལ་བཤེད་ཀྱིས་ *hgebs-byed* (*Mñon.*).

གཤེད་པ II: pf. གཤེས་པ, *gcags* བཤེས་པ *bçags*, fut. གཤེག་པ, imp. གཤེག་པ *gcog* 1. to cleave, to break through; ཤེད་རྩམ་པར་གཤེག་པ to split wood entirely, ཆེན་པ་བཤེད་གཤེག་པ to split into four pieces; དུམ་བུར་གཤེག་པ to cut into pieces; གངས་བཤེག་པ to break through the ice; ལམ་བཤེག་པ to hew a path, in *C.* 2. to confess ཤེག་པ, a sin, རྟེས་པ, a fault, ལྷུང་བ་གཤེག་པ to confess a fall, and thus to expiate it. ཤེག་བཤེགས་ *sdig-bçags* atonement, expiation; ལྷུང་བཤེད་པའི་ཤེག་བཤེགས་ལུ as an atonement for having killed a serpent; མཐོན་བཤེགས་ =

ཤེག་བཤེགས་: མཐོན་བཤེགས་ལ་གཤེག་འབྲས་བ to offer a killed animal (a sheep) as an atonement; ཤེག་བཤེགས་སྒོན་ལམ་ *sdig-bçags smon-lam* penitential prayer (*Jä.*).

གཤེད་པ་ཐོག་པ *Gçog-thogs* n. of a place in Tibet (*B. ch.* 4).

གཤེད་ *gcon* also གཤེས་ *gcons*, མཚུག་ narrow place, deep valley: གཤེད་གཤེད་མང་པོ་ many defiles or ravines. གཤེས་ཤིང་ *gcons-shin* fields for cultivation on flat slopes or in valleys. སྤང་མར་ཁམས་སྤང་གཤེས་ཤིང་འདྲ་ Amdo, Kham and Gang, these three are cultivated valleys (*Yig.* 9).

གཤེད་བུ *gcog-bu* = སྤང་བུ also ཅུ་ཐོབ་པོ་ a vessel for water.

གཤེད་པ *gcod-pa* to comb (*Cs.*).

གཤེད་བ *gcob* = ཤོབ་ *çob*.

གཤེད་པ *gcom-pa* = ཤོབ་པ *çom-pa*: གཤེད་པ་ གཤེད་པ་ *gyul-gcom-pa* to make preparations for war or battle.

གཤེད་ *gcor* 1. = ལུང་བ or ལུང་བའི་གཤེད་ passage for water, a water-channel. 2. = དུ་ཅ་ལ་ བཤེད་པའི་སྒོག་པས་ *rwa-co-la bzogs-pahi skyogs* a ladle made of horn, also = སྤྱར་བུ་ a punch or pricker.

གཤེད་བ I: *gcor-wa* vb., in *C.* also གཤེད་བ, pf. བཤེད་ *bçar* 1. གཤེད་བཞིག་ནས་འགྲོ་བ to move or go in a file gen. one following another, to proceed in procession; also to tell off, as beads of a rosary (passing through one's fingers), hence ཅུ་མ་བཤེད་བཤེད་ལྷུང་མང་པོ་ཀྱིས་ to read prayers, recitations, etc. = གཤེད་བཞིག་ནས་འགྲོ་བ to go one after another in a row or file. 2. to measure, to weigh: གཤེད་པ་ལ་ལ་ལ་གཤེད་བ་ to weigh out brass for gold; གཤེད་བུ་ a measuring vessel. 3. to chase, run after: རི་དགས་འཛིན་བ་ to chase a game; རྩ་གཤེད་བ་ to fish.

གཤོང་བ II: adj., also གཤོང་བ rough, bristly, shaggy, (*Jä.*).

གཤོལ *gcol* = རོང or རོང་གཤོལ རྩལ, རྩལ, ལྷུང་ལྷུང་ plough, the plough in Tibet consisting only of a crooked beam called གཤོལ་མདུང་ རྩལ་ལྷུང་ (without wheels) and the share called གཤོལ་ལྷུང་གསལ་ or རོང་ལྷུང་གསལ་.

གཤོལ་མདུང་འདྲེན་ one of the seven fabulous mountains mentioned in the Buddhist cosmogony (*Sorig. 8*).

གཤོལ་ལྷུང་ *gcol-lدان* = བེ་ཏེ་ཤིང་, or ལྷུང་རི་ཀེ་ལ་ གཤོལ་ལྷུང་, the cocoa-nut (*Mñon.*).

གཤོལ་པོ་ *gcol-po* poplar-tree (*Jä.*).

གཤོས་པ་ *gcos-pa* v. གཤོ་བ་ and བཤོ་བ་.

བཤམ་ *bcah* I: 1. or བཤམ་མ་ = ཡང་དག་པ་ or ཏ་ཅང་ཡག་པོ་, apportionment, service: རེད་ཀྱིས་ བཤོམ་མྱོན་ལ་བཤམ་མ་མ་བྱས་ I did not render any service to Bromston. 2. inundation, flood (*A. 101*).

བཤམ་པ་ II: = བསད་པ་ with pf. བཤས་ *bças* to slaughter, to kill. ལྷུག་བཤས་ slaughtered a sheep; བཤན་པས་ལྷུག་གི་ཁོག་པ་བཤས་ the butcher has opened the belly of a sheep (*Situ. 76*). བཤས་ར་ *bças-ra* a slaughter house: ལྷུག་སར་ བཤས་ར་བྱས་སོ་ he made Lhasa a slaughter house, i.e., massacred many people at Lhasa (*J. Zan.*).

བཤམ་མ་ *bcah-ma* cattle or live-stock kept for slaughter, v. གཤམ་མ་ *gcah-ma*.

བཤགས་པ་ *bçags-pa* = རྟོགས་ to explain, lay open; བཤགས་པར་བྱ་བ་ *bçags-par bya-wa* རྟོགས་ཀྱི་འགྲུལ་གྱི་འགྲུལ་ anything to be explained or laid open.

བཤང་བ་ *bçañ-wa* བཤིང་, བཤིང་, བཤིང་, བཤིང་ alvine discharges: བཤང་བ་རྩལ་ to discharge ordure; བཤང་བ་འབྱེད་པ་ to operate on the bowels. བཤང་བ་ལྷུང་པ་ ལྷུང་པ་ a cat, lit. that

which discharges ordure secretly or covers it.

Syn. བཤང་བ་ *hdor-bya*; བཤང་བ་ *khyab-lдан*; བཤང་བ་ *phyis*; བཤང་བ་ *lto-sñigs*; བཤང་བ་ *dre-chen*; བཤང་བ་ *gnam-snañ* (*Mñon.*).

བཤང་ལམ་ *bçañ-lam* བཤང་, ལྷུང་ལམ་, ལྷུང་ལམ་ the anus.

Syn. བཤང་ལམ་ *hog-sgo*; བཤང་ལམ་ *thur-lam*; བཤང་ལམ་ *hog-lam*; བཤང་བཤིང་ལམ་ *bçañ-wahi-sgo*; བཤང་ལམ་ *gsañ-khuñ*; བཤང་ལམ་ *rkub*; བཤང་ལམ་ *hphoñs* (*Mñon.*).

བཤང་ལམ་ *bçañ-señ* བཤང་ལམ་ species of catechu tree.

བཤང་ས་པ་ *bçañs-pa* leaky; ལྷུང་ས་པ་ བཤང་ས་ a leak-hole, full of crevices (*Situ. 76*).

བཤད་པ་ *bçad-pa* 1. བཤད་, བཤད་, བཤད་ to explain, to declare, prove, enunciate: བཤད་པ་ to expound religion, to preach; བཤད་པ་ བཤད་པ་ he must be set down for dead (*Vai-sñ.*); བཤད་པ་ *bçad-ñes-pa* defective explanation or debate, wrong explanation; བཤད་པ་ *bçad-bya* the subject to be explained; བཤད་པ་ *bçad-sbyar* བཤད་པ་ subject of discourse, a discourse written down. བཤད་པ་ *bçad-yam* an explanation or lecture in which too much is said or written and conveying little sense with a view to deceive (*Situ. 44*). བཤད་པ་ བཤད་པ་ lecture, address verbally, བཤད་པ་ to explain a book; to recite instances, examples; བཤད་པ་ བཤད་པ་ to elucidate (*Situ. 76*). 2. = བཤད་པ་ to tell, to relate; བཤད་པ་ བཤད་པ་ method of narration; བཤད་པ་ བཤད་པ་ to narrate a story.

བཤན་པ་ *bçan-pa* a cruel person, a butcher, v. བཤན་པ་: བཤན་པ་ བཤན་པ་ the butcher slaughters flesh (*Situ.*). བཤན་པ་ *gçan-bu* a butcher's son (*Hbrom. F, 27*).

བཤམ་མ་ *bçam-ma* བཤམ་མ་ deception, defrauding.

བཤར་བ *bcar-wa*, v. བཤར་བ ཁུམ་ན་=འདྲེད་པ
to weigh, weighing; བཤམ་བཤར་བ to measure
with a *bre*.

བཤམ་བ *bcal-wa* 1.=བསྐྱུ་པ རྩམ་པ་
destroying; destruction, ruin. 2. བཤམ་བ
to wash, to wash out or off, to cleanse by
washing, to purge: རྩམ་བཤམ་ washing the
mouth, རྩམ་བཤམ་ *snod-bcal* washing or
cleansing a vessel; རྩམ་བཤམ་ bathing or
washing with water (*Situ*. 76); རྩམ་བཤམ་
བཤར་གཅིང་བཤམ་བཤམ་ the Brāhman wash
the passage of excrement and urine with
water; རྩམ་བཤམ་བ *lto-wa bcal-wa* to purge
the bowels. རྩམ་བཤམ་ *bcal-thag* = རྩམ་བཤམ་
hkhrud-ma water with which vessels have
been washed. རྩམ་བཤམ་བཤམ་བཤམ་བཤམ་ have
washed out of this transmigratory exis-
tence (*Khrid*. 50). རྩམ་བཤམ་ *bcal-nad* diar-
rhoea, indisposition from looseness of the
bowels, flux, etc. རྩམ་བཤམ་ *bcal-byed* laxa-
tive; རྩམ་བཤམ་ *bcal-smān* purgative medicine.

བཤེག་པ *bçig-pa* pf. བཤེགས་ *bçigs*, v.
བཤེག་པ *hjig-pa* བཤེག་, བཤེག་, to destroy,
break, upset: བཤེག་བཤེག་པ to subvert reli-
gion; བཤེག་བཤེག་པ to infringe justice; རྩམ་བཤེག་
བཤེག་པ to dismantle or break down a house;
མཁར་བཤེགས་ destroyed the fort.

བཤེབ་པ *bçib-pa*, to arrange evenly, with
pf. བཤེབས་; =བཤེབས་ or བཤེགས་: མཚམས་པར་བཤེབས་
arranged evenly or properly; good ar-
rangement (*Situ*. 76).

བཤུ་བ *bçu-wa*, v. བཤུ་བ *çu-wa*.

✚ བཤུག་པ *bçug-pa* = བསྐྱུ་བཤུག་པ *bçug-pa*,
ལུག་པ; acc. to Cs. to sell; བཤུག་གིས་ལུག་པ་བཤུག་པ
to barter, to exchange; རྩམ་བཤུགས་ *nor-bçugs*
to exchange property (*Situ*. 76).

✚ བཤུང་བ *bçuñ-wa* = རྩམ་བཤུང་བ 1. to
bring down, degrade, fall off, fall down.
2. = རྩམ་བཤུང་བ to curse.

བཤུད་པ *bçud-pa* 1. to take off, to
scratch, rub: རྩམ་བཤུད་པ་བཤུད་, with its
talons scratched the skin. (*Situ*. 76). 2.
to purify by fire; བཤུད་མེ purifying fire
(*Sch*.). 3. to put into the scabbard, to
sheathe (*Sch*.).

བཤུམ་པ *bçum-pa*, v. བཤུམ་པ, pf. བཤུམས་པ,
resp. of རྩམ་བཤུམ་, to shed tears, to weep.
རྩམ་བཤུམས་ cried for help (*Situ*. 76).

བཤེལ་བ *bçehu* (cf. བཤེལ་, བཤེལ་ *çwa*) inunda-
tion, flood (*Jä*.).

བཤུར་བ *bçur-wa* to singe: མེར་བཤུར་བ
mer-bçur-to scorches with fire = མེར་བཤུར་བ
me-la spu-bçur btañ-wa to cause hair
to be singed (*Situ*. 76).

✚ བཤུལ་པ *bçul-pa* = ལམ་ journey, road; བཤུལ་
ལམ་ = ལམ་ལུ་ on the road; ལུ་ལམ་ལུ་བཤུལ་ལམ་ལུ་
ལམ་ལུ་ལམ་ལུ་ལམ་ལུ་ in a dream while he was
proceeding on a journey in Western India
(*A*. 31). བཤུལ་ལམ་ *bçul-ka* journey, way (*A*.
10); བཤུལ་ལམ་ *bçul-kha* = ལམ་ལམ་ road: ལུ་ལམ་ལུ་
ལུ་ལམ་ལུ་ afterwards travelling secretly
on the Nepal road (*A*. 85). བཤུལ་ལམ་ long
way or journey.

བཤུས་ *bçus*, pf. of བཤུ་བཤུས་པ་བཤུས་ = flayed,
the skin taken off, but in རྩམ་བཤུས་ = copied a
book (*Situ*. 76).

བཤེར་བ *bçer* v. བཤེར་བ *çer-wa*: ལུ་ལམ་ལུ་ལུ་
gtam-bçer-to compared one's speech or
what one has said (*Situ*. 76).

བཤེས་པ *bçes-pa* 1. = མཚམས་པ, ལུ་ལམ་ལུ་ to be
in accord or harmony with, to be friendly;
to be acquainted with. 2. in ལུ་ལམ་ལུ་ a
relation, relative, friend; རྩམ་བཤེས་, an acquaint-
tance, མཚམས་བཤེས་ intimate friend: ལུ་ལམ་ལུ་
ལུ་ལམ་ལུ་ they are intent on being
of use to their relatives; རྩམ་བཤེས་ལུ་ལམ་ལུ་
ལུ་ལམ་ལུ་ you have neither relation nor

friend; བཤེས་རྒྱལ་ལ་མི་རྟེན་ not to depend on friends. བཤེས་གཏེན་ མི་བྱ བཤེས་གཏེན་ བཤེས་གཏེན་ བཤེས་གཏེན་ friend to virtue, pious or holy friend, spiritual friend or adviser; བཤེས་ཀྱི་ཁོ་རྩེད་པ་ *bṅes-kyi khe-hdod-pa* to profit by friendship, make a profit out of religion; བཤེས་མི་བྱེད་པ་ *bṅes mi-byed-pa* an enemy; བཤེས་མེད་ vindictiveness; བཤེས་མེད་ *bṅes-med* friendless, guideless: མང་བ་བཤེས་མེད་ བཤེས་མེད་ལ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ like a blind man roaming in the wilderness without a guide (*Khrid.* 101).

༥ བཤོ་བ་ *bṅo-wa* = བཤོ་ག་པ་ 1. copulation; (or བཤོ་ག་པ་ mystic term.) to lie with, to have sexual intercourse with: དེ་དང་བཤོ་ག་པ་བྱས་ཀྱིས་ *de-dañ bṅos-pas bu-skyes* after having slept with him, she bore him a son; to engender, to generate, to beget: ལག་ཁྲི་ས་བཤོ་ག་པ་བྱས་ཀྱིས་ the son begotten by the swineherd (*Jä.*). 2. to pour out: ལྷ་བཤོ་བ་ to pour out water. 3. to vomit.

བཤོ་ག་པ་ *bṅog-pa*, v. བཤོ་ག་པ་ *gṅog-pa*.

བཤོང་ས་ *bṅoñs* = དམའ་བ་ བཤོང་ས་ a low place, ravine.

བཤོད་པ་ *bṅod-pa* v. བཤོད་པ་ བཤོད་པ་ representation, rumour, report.

བཤོར་པོ་ *bṅor-po* C., liberal, munificent (*Jä.*).

བཤོར་བ་ *bṅor-wa*, v. བཤོར་བ་, to chase: རི་རྒྱུ་ས་བཤོར་བ་ chased game (*Situ.* 76); རི་

རྒྱུ་ས་བཤོར་བ་ went to chase wild animals (*Hbrom.* 15).

བཤོལ་ *bṅol* = བཤོལ་ delay, putting off; བཤོལ་བཤོལ་ to obstruct; ལུགས་ལ་བཤོལ་བཤོལ་ raised strong objection (*A.* 110).

བཤོལ་བ་ *bṅol-wa* to wait, defer, delay: ལས་ལ་བཤོལ་བཤོལ་ to put off, postpone doing work. བཤོལ་འདེབས་ *bṅol-hdebs* or བཤོལ་འདེབས་པ་ = བཤོལ་བ་: བཤོལ་མ་ བཤོལ་ he could not be kept back, diverted from his purpose—relatives are called བཤོལ་གྱི་བཤོལ་འདེབས་ the devils' obstruction, i.e., hindrances on the way of deliverance.

བཤོལ་མ་ *bṅol-ma*, v. མང་དངོས་ བཤོལ་ = spirit, wine. བཤོལ་ལྷན་མེས་ *bṅol-ldan-mñes* = མང་ (*Mñon.*) བཤོལ་ wine.

བཤོས་ *bṅos* 1. pf. of བཤོ་བ་ q. v. 2. resp. for རྒྱ་ས་ food, victuals, provision of the table: བཤོས་ལ་གཤེགས་པ་ to go to dinner; དགེ་འདུན་ལ་བཤོས་ བཤོས་པ་ to treat the priests to a meal; ལྷ་བཤོས་ *lha-bṅos* food offered to the gods. བཤོས་འདེན་ *bṅos-hdren* = འདེན་; ལྷ་ལ་ཕུལ་བཤོས་འདེན་ as met. food offered to the gods (*Zam.* 9); བཤོས་འདེན་ཏུ་ཕྱོད་པའི་དུས་སུ་ཐུན་ནས་མཁའ་ལ་ he looked towards heaven at the time of going to dinner (*A.* 101).

བཤོས་བྱ་ *bṅos-bu* offering-morsel, e.g., small pieces of butter offered to the gods or to the ghosts.

॥ III : 1. मही, जमा, भूमि, इरा, वृत्तिका, भू,
गो, खनि, मेदिनी the earth, soil, land, earth
as elementary substance; खन्योस digging
earth, excavation; सचुमेरु sa chu me
rluñ earth, water, fire, air; सवसवयवस भूमिम
उज्झीत come out from the earth or from
the ground; सभ्रदःभ्रदेण a small quantity
of earth; ईस clay, argillaceous earth, नगस
flint and earth; also for ore, metal (like
ई rdo), गसेदस gold-ore, रद्वएस silver-ore Cs.;
प्रिसस sweepings, offcourings; the ground,
सवसवयव to sit on the ground, सवसवद्वद to
fall to the ground. 2.= गदस place, spot,
space; सुंदस or वल्लवास residence, dwelling
house, कुंस birthplace, one's native place;
अदस the place where a person or thing is;
दवकुंसद्वेसतेणअ I have a place where to
ask advice. 3. occasion, opportunity,

सकु *Sa-skyā* पाण्डुभूमि grey earth ; n. of an ancient city with a great monastery in

Tibet; the grand monastery of Sakya in upper Tsang.

ས་སྐྱེས *sa-skyes* 1. = རྩེད་པ་ མཆ རུ རུ a general term for tree; lit. that grows from the ground. 2. = ལྷ་ཡི་གླུ་མཁན་ *lha-yi glu-mkhan* a celestial singer; གཤམ་མིག་དམར་ ལྷ་མོ།, the planet Mars (*Maṅgala*).

ས་སྐྱོང་ *sa-skyoñ* ལྷ་པོ།; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ king, governor.

Syn. ས་བསྐྱེད་ *sa-bśruñ*; མི་རྩེ་ *mi-rje* (*Mñon*).

ས་སྐྱོང་དབང་པོ་ *sa-skyoñ dwañ-po* an emperor, a great king (*Yig. k. 59*).

ས་སྐྱོབ་ *sa-skyob* = རི་ ལྷ་, mountain.

ས་བསྐོས་ *sa-bśkos* = གྲོང་ཁྱེར་ *groñ-khyer* a town or city (*Mñon*).

ས་ཁམས་ *sa-khamś* = ས་ཡི་ཁམས་ the element of earth.

ས་ཁུ་ *sa-khu* water mixed with clay; ས་ཁུ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ made dirty by earth, dust, etc., soiled with clay.

ས་ཁོང་ *sa-khoñ* ལྷ་མོ་ the interior of the earth. ས་ཁོང་ན་ཡོད་པའི་གསེར་ the gold that is in the bosom of the earth, i.e., still in the mines.

ས་ཁྱད་ *sa-khyad* = ས་ཁུ་ land, place, dwelling place (*Rtsii*).

ས་ཁྱེད་ *sa-khyab* lit. covering the earth; one whose power extends over the land, hence = ས་བདག་ ruler, king.

ས་ཁྱོན་ *sa-khyon* the earth's extent or compass, area (*Cs*).

ས་ཁྱུ་ *sa-khra* = ས་ཁྱུ་ map; ས་ཁྱུ་རྩེད་ལམ་ = ས་ཁྱུ་ རྩེད་ལམ་ རྩེད་ལམ་ draws a plan of the place (*A. 61*); རྩེད་ལམ་ལྷ་མོ་ རྩེད་ལམ་ རྩེད་ལམ་ you also having left the Jo-wo's place (*A. 123*).

ས་ཁྱུ་པོ་ *sa-khra-bo* རྩེད་ལམ་ [ashamed] S.

ས་ཁྱུ་ལ་ *sa-khral* ground-tax, land-rent.

ས་ཁྱི་ *sa-khri* 1. = ས་ཡི་ཁྱི་ *sa-yi khri* (*Mñon*), a seat or chair made of earth. 2. = ས་ཁུ་ a place.

ས་མཁན་ *sa-mkhan* = ལམ་མཁན་ one who is well acquainted with a particular place or country; a guide.

ས་མཁར་ *sa-mkhar* a castle the walls of which consist for the most part of earth (*Jä*).

ས་གྱོང་ *sa-gyoñ* tough-soil, hard ground.

ས་དགའ་ *sa-dga* and ས་དགེས་ *sa-dgyes* = ལྷ་མོ་ the lily (*Mñon*).

ས་དག་ *sa-dgra* the enemy of a country, i.e., in many cases nothing but a demon (*Jä*).

ས་མགོན་ *sa-mgon* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ a hind, a landlord [n. of Ādi-Buddha] S.

ས་འགུལ་ *sa-hdul* = ས་གཡོས་ *sa-gyos* earthquake (*Mñon*).

ས་འགྲོ་ *sa-hgro* = མ་ལྷ་ peacock, lit. that which walks on the ground.

ས་རྒྱལ་རྩེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sa-ryyal rje-blon bcu-gcig* n. of a (ས་བདག་) demon who moves with ten frightful attendants and carries mischief wherever he goes.

ས་ཕྱོགས་ *sa-phogs* place, region, tract: རྩེད་ལམ་ རྩེད་ལམ་ *hjigs-pahi sa-phyogs* an unsafe place or region (*Jä*).

ས་བརྒྱུད་ *sa-brgyad* the eight stages of saintly perfection, acc. to the S'rāvakayāna school, viz.: རྩེད་ལམ་རྩེད་ལམ་ *rigs-kyi sa*; རྩེད་ལམ་ རྩེད་ལམ་ *brgyad-pahi sa*; མཐོང་པོ་ལྷ་མོ་ *mthoñ-wahi sa*; རྩེད་ལམ་ལྷ་མོ་ *bsrabs-pahi sa*; རྩེད་ལམ་ལྷ་མོ་ *hdod-chags dañ bral wahi sa*; རྩེད་ལམ་ལྷ་མོ་ *byas-pa rtogs-pahi sa*; རྩེད་ལམ་ལྷ་མོ་ *ñan-thos kyi sa* (རྩེད་ལམ་ལྷ་མོ་ རྩེད་ལམ་ 137).

ས་སྐོང་ *sa-sgoñ* mound, heap of earth (*Mñon*).

ས་སྐྱེ་ *sa-sgre* = ས་ཁུ་ ལྷ་མོ་ [a bare ground] S.

ས་སྐྱོག་ *sa-sgrog* ལྷ་མོ་ [the esculent white water-lily] S. (*Mñon*).

ས་ཐུལ *sa-thul* to prepare the soil, soil made ready to receive the seed.

ས་ཐེལ་ནག་པ *sa-thel nag-pa* 1. n. of a (ས་བདག) demon. 2. a deity of the *Horpa* tribe (*Jä.*).

ས་མཐེལ *sa-mthil* the central region on the globe; རྒྱ་མཐོང་ལྗོངས་ [the surface of the earth] *S.*

ས་དང་པོ *sa-dañ-po* the first stage of saintly perfection.

ས་དུག *sa-dug* lit. earth-poison; evaporation damp or acting like poison on those sleeping on the bare ground.

ས་དོ *sa-do* (v. དོ་པོ *do-po*) half a load of earth, a sackful of earth, being half a donkey-load.

ས་དོང་ *sa-doñ* pit, hole in the ground.

ས་དྲ *sa-dra* *Tā. 184 and 187*, diploma, patent (*Sch.*).

ས་བདག *sa-bdag* སེའི་བདག་པོ་= རྒྱ་པོ་པ་འཇིག་, རྒྱ་པོ་པ་, རྒྱ་པོ་པ་; རྒྱ་པོ་པ་ 1. king, master or owner of land, sovereign. 2. demons gen. of the *Nāga* class (*Mñon.*); god of the ground of any locality supposed to be a jealous and angry being, of terrific appearance, to whom on many occasions offerings are brought.

ས་བདག་ཁྱིམ་ *sa-bdag khyim* = རྒྱ་པོ་པ་འཇིག་གི་ཁྱིམ་ *rgyal poñi-pho-brañ* king's residence, palace.

ས་མདའ་ *sa-mdah* 1. mouse-trap, also a large trap for catching leopards and other animals. 2. a fabulous plant (*Jä.*).

ས་མདའ་ཆུ་ཚོལ་ *sa-mdah chu sgro-ma* a sharp pointed arrow having a feather at its end which is shot to pierce the earth and also through water (*Rtsii.*).

ས་རྩེ *sa-rde* = རྩེ་ཆུགས་ *u-tshugs*, persistence, ས་རྩེ་བཅུགས་ནས་ *sa-rde btsugs-nas* = རྩེ་ཆུགས་ བཅུགས་ having urged, insisted upon; ས་རྩེ་གཞུགས་ནས་བདག་པོ་ཆུ་མེད་ཀྱི་འཕྲོད་པ་ (they) persisted

on my getting the wealth of the kingdom (*A. 59*).

ས་རོ *sa-rdo* a stone of earthy formation; earth and stones.

ས་རོག *sa-rdog* = ལྷགས་ *lcags* iron (*Mñon.*).

ས་ལྗན་ *sa-lan* 1. = རི་ or རིང་ a hill; tree. 2. = རྒྱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ a king, a landholder.

ས་ཤེ *sa-sde* n. of a work (*Ya-sel. 43*).

ས་ནག་པོ *sa-nag-po* རྩེ་ཆུགས་ 1. black earth or soil. 2. n. of a place in Tibet; *Sa-nag-pa* a native of Sanag.

ས་གནས་ *sa-gnas* 1. = རྒྱ་པོ་པ་ the sacred *kuça* grass of the Hindus and of the Buddhists (*Mñon.*). 2. district, region, country, landscape: རྩེ་ཆུགས་འདྲ་བའི་ས་གནས་ a lovely place or landscape. ས་གནས་འདྲ་བའི་ས་གནས་འདྲ་བའི་ས་གནས་འདྲ་བའི་ས་གནས་ in short, the guardian of the district should make it free from feuds.

ས་གནས་ལྷོ་ལྷོ་ *sa-gnod spyin* ལྷོ་ལྷོ་ [a kind of demi-god living in mountain caverns and attending on the god of wealth] *S.*

ས་གནས་པོ *sa-gnon-pa* རྩེ་ཆུགས་ invading or subduing a country, conquest.

ས་རྩེ་ *Sa-rnam* n. of a place in Tibet (*Rtsii.*); ས་རྩེ་པ་ a resident of *Sa-nam*. རྩེ་ཆུགས་འདྲ་བའི་ས་རྩེ་ *Sa-rnam lhun-grub rab-brtan* the full n. of the Jong which is ordinarily called Sanam Jong (*Rtsii.*); ས་རྩེ་པ་ལ་ཁྱེད་རྩེ་པ་ ཁྱེད་རྩེ་པ་ to the Sanam-pa, you all also of Jo-wo etc. (*A. 123*).

ས་སྒྲུ་པོ་ *sa-sna lña* soil of five different places or kinds.

ས་སྒྲུ་པོ་ *sa-snod* 1. earthen pot. 2. མཚོ་ཁ་ [a kind of jasmine] *S.*

ས་པ *sa-pa* one belonging to Sa-kya; inhabitant of the earth, of our globe (*Sch.*).

ས་པཎ་ *sa-pan* = ས་སྒྲུ་པཎ་པཎ་ *Sa-skya pan-di-ta* Sakya Panchen (*Yig.*).

ས་དཔྱད་ *sa-dpyad* = ས་བདག་ or ས་ལྷོ་བདག་པོ་ discrimination of land, ascertaining the suitability of land for building sites, &c. (*Ya-sel. 33*).

ས་སྤྱོད *sa-spyod* 1. རྩུག་པ་ a land-animal, possessing the earth, man. 2. རྩུག་པ་ རྩུག་པ་ རྩུག་པ་ king, ruler, governor. རྩུག་པ་ རྩུག་པ་ *sa-spyod dam-pa* a pious king or ruler (*Yig. k. 36*).

Syn. རྩུག་པ་ *rgyal-po*; རྩུག་པ་ *sa-dwañ*; རྩུག་པ་ *mi-dwañ* (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་མ་ *sa-spyod-ma* = རྩུག་པ་ lady, queen; རྩུག་པ་གནས་ *so-spyod ma-gnas* = རྩུག་པ་མེ་མོ་ the queen's apartments or palace (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་རིན་པོ་ཆེ་འཕུལ་གྱི་མེ་མོ་ n. of a quasi-religious work on the selection of sites for buildings, founding of monasteries, &c.

ས་པག *sa-pag* རྩུག་ brick, dried in the sun.

ས་ཕུག *sa-phug* རྩུག་པ་ རྩུག་པ་ cavern, cave; རྩུག་པ་ཆུང་ཆུང་ *sa-phug chuñ-ñu* རྩུག་པ་ cell, a small cavern.

ས་ཕུང་ *sa-phuñ* earth-heap; རྩུག་པ་མ་ཕུང་གི་ས་ རྩུག་པ་མེ་མོ་མེ་མོ་ the two partridges, mother and son were under a mound of earth (*Rdsa. 16.*)

ས་ཕུར་བུ *sa-phur-bu* = རི་ རྩུག་པ་ a hill, mountain.

ས་ཕྱ་རབས་ཅན་ *sa-phra rabs-can* རྩུག་པ་; matter, atom, atomic particles of earth; the earth.

ས་བོན་ *sa-bon* རྩུག་ seed: རྩུག་པ་འདྲེན་ས་སྤྱོད་ *sa-bon hdebs-su bcug* caused to sow seeds. Also = རྩུག་ the semen virile. རྩུག་པ་ རྩུག་པ་ born of the seed, = རྩུག་པ་ *rgyud-pa*; རྩུག་པ་ *gduñ-rgyud* (*Mñon.*) extraction, progeny. རྩུག་པ་མེ་མོ་ *sa-bon gyi-tshogs* the aggregate of seeds, which are:—རྩུག་པ་མེ་མོ་ *rtsa-wahi sabon*; རྩུག་པ་མེ་མོ་ *thog-guñi sa-bon*; རྩུག་པ་མེ་མོ་ *hgas-phañi sa-bon*; རྩུག་པ་མེ་མོ་ *sa-bon gyi-sa bon*.

ས་བོན་རྩུག་པ་ *sa-bon rul-pa* རྩུག་པ་ putrid or rotten seeds.

ས་བོན་མེ་མོ་ *sa-bon skyed* = རྩུག་པ་ *hjig-rten*, རྩུག་པ་ *sa-rten* the world, earth.

ས་བོན་མེ་མོ་མ་ *sa-bon skyed-ma* རྩུག་པ་ [bringing forth seed; the earth]S.

ས་བོན་མེ་མོ་ *sa-bon ñams* རྩུག་པ་ fruitless.

ས་བོན་མེ་མོ་ *sa-bon mdsod* = རྩུག་པ་མེ་མོ་ *pad-mahi ze-hbru* anthers of the lotus (*Mñon.*).

ས་བླ་ *sa-bla* = རྩུག་པ་མེ་མོ་ རྩུག་པ་ heaven (*Mñon.*).

ས་དབང་ *sa-dwañ* = རྩུག་པ་ *rgyal-po* king, ruler, governor of a place (*Mñon.*). རྩུག་པ་ རྩུག་པ་ *sa-dwañ chen-po* = རྩུག་པ་མེ་མོ་ a great ruler, governor: རྩུག་པ་མེ་མོ་མེ་མོ་མེ་མོ་མེ་མོ་ (*Yig. k. 61*).

ས་འབོལ་ *sa-hbol* bulging soil, soft earth.

ས་འབྱེད་ *sa-hbyed* རྩུག་པ་, རྩུག་པ་ a hoe.

ས་འབྱི *Sa-hbri* abbr. of རྩུག་པ་ (Sakya) and རྩུག་པ་ (Di-khûng) two monasteries of Tibet (*Loñ. 2, 12*).

ས་མཚོ་ *sa-ma-rdo* or རྩུག་པ་མེ་མོ་ *sa-min rdo-min* neither earth nor stone, conglomerate.

ས་མན་ཏེ་གཞུག་ *Sa-man-te gsum* acc. to *L.C.* three different countries called Sa, Man and Te: རྩུག་པ་ས་མན་ཏེ་གཞུག་པ་མེ་མོ་ at that time the dispute among the three states of Sa, Man and Te (*A. 86*).

ས་མཐ་ *sa-mal* རྩུག་པ་ the bare ground used as a bed; [also = death-bed]S.

ས་མེ་གསོད་ *sa-mi gsod* produced no unpleasantness or unhappiness (*A. 123*).

ས་མེན་ *sa-min* (*Sch.*): 'white sand.'

ས་མོས་ *sa-mos* = རྩུག་པ་ *ka-mu-da* or *Utpala*, རྩུག་པ་མེ་མོ་ *sa-mos tshal* རྩུག་པ་ group of lily plants (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་ *sa-smug* dark red earth used in medicine: རྩུག་པ་མེ་མོ་མེ་མོ་མེ་མོ་ *Med.*

gseg-ma so-phag-can; རྩེ་མ་ཅན་ *bye-ma can*; གཙང་ཤོད་ *gtsań-ṣod* (*Mñon.*).

ས་གཞི་བཟང་པོ་ *sa-gshi bzań-po*; 璽土 *or* 善地 *good soil, fertile earth or ground.*

Syn. རབ་དྲུང་ས་ *rab-dwańs*, ས་བཟང་ *sa-bzań*, ས་གཞིན་ *sa-gcin*, འབྲུ་ཁུན་སྐྱེ་བའི་ས་ *hbru-kun skye wańhi-ma* (*Mñon.*).

ས་གཞི་འཛོན་ *sa-gshi hdsin* 地持 *the support of the earth, king, mountain.*

ས་ལྷ་ *sa-zla* = 金 *gold* (*Yig. k. 2*).

ས་ལྷའི་ལྗེ་པོ་ *sa-zluhi lhun-po* = 金剛山 *golden mountain.*

ས་བཟང་པོ་ *sa-bzań-po* 香土 *[a kind of fragrant earth]S.*

ས་ཤོག་ *sa-hog* 地獄, 地底 *the nether world; nadir, underground.* Syn. ཀླུ་ཤོག་ *rkań-hog*; སྐྱོབ་ས་ལྗེ་གནས་ *stobs-ldan gnaś*; བུ་ཤོག་ *bcu-hog*; ཁྱུ་ཡི་འཛོན་རྟེན་ *klu-yi hjig-rten* (*Mñon.*).

ས་ཤོག་ཤེ་ *sa-hog sde* the Nāga demi-gods occupying the nether region.

ས་ཤོག་ཐེང་བ་ *sa-hog phreń-wa* = 砒霜 *ba-bla* 砒石 *sulphate of arsenic* (*Mñon.*).

སའི་ཁམས་ *sahi-khams* 地界 *element of earth.*

སའི་རྒྱ་ཐུན་ *sahi rgya-byin* = 大皇帝 *an emperor, a great king* (*Yig. k. 58*).

སའི་གོང་བ་ *sahi-goń-wa* 土塊 *a lump of earth [a clod]S.*

སའི་ཤིང་པོ་ *sahi śhiń-po* 1. = 金 *gser gold.* 2. = 菩提心 *Rdo-rje gdan* Vajrāsana, Bodhi Gayā; also Aryabhūmi, Magadha (*Mñon.*) 3. n. of a *Bodhisattva*. སའི་ཤིང་པོ་འཛོན་ཆ་བཅུ་པའི་མཛེས་ *n. of a Sūtra containing an account of the attributes of Bodhisattva Bhūmigarbha together with a dhāraṇī* (*K. d. 1, 154*). སའི་ཤིང་པོ་འཛོན་ཆ་བཅུ་པ་གཙུང་ས་ཤོག་ས་པར་བཅས་པ་ *n. of a Tantra containing the 108 names of Bhūmigarbha* (*K. g. 4, 85*).

སའི་དབང་ཕྱུག་ *sahi-dbań phyug* = ས་དབང་པོ་ *king* (*Mñon.*).

སའི་ལྷ་བ་ *sahi-zla-wa* = 金 *gold.*

ས་ཡ་ *sa-ya* (གྲངས་གནས་བདུན་ལ) = 1,000,000 *pratilakṣa, niyuta a million.*

ས་ཡབ་ *sa-yab*, ས་ཡི་ཡབ་ *sovereign, 'father to a country'* (*Jä.*).

ས་ཡངས་པ་ *sa-yańs-pa* a wide open country.

ས་ཡི་ཐེག་ལེ་འཛོན་ *sa-yi thig-le hdsin* = ལུས་འཛོན་ *དབང* (*Mñon.*) a king, ruler.

ས་ཡི་གདུ་པ་ *sa-yi gdu-pa* 青蓮華, 青蓮 [a blue water-lily]S.

སའི་གདུ་བུ་ *sahi-gdu bu* = ཁུ་མ་དུ་ *lily* (*Mñon.*)

ས་ཡི་འདབ་ *sa-yi hdab* = དུར་བ་ཅ་ *dur-wa rtsa* *durva grass* (*Mñon.*).

ས་ཡི་རྩ་བ་ *Sa-yi rna-wa* an epithet of Karna a hero of the war of Kurukṣetra, son of Kunti by the sun-god (*Mñon.*).

ས་ཡི་འཕྱར་བྱེད་ནག་མོ་ *sa-yi hphuń-byed nag-mo* (ས་བདག་) a female monster.

ས་ཡི་བྱི་ལམ་ *sa-yi byi-lam* (ས་བདག་) n. of demon.

ས་ཡི་འཕྱུག་ *sa-yi dsam-bu-ka* = ཁྱུ་ཤིང་ *klu-ṣiń* 地持 [the betel plant]S.

ས་ཡི་གཡག་ཁྱོད་ *sa-yi gyab-rgod* lit. the wild yak of the ground; n. of a snake (*Sman. 108*).

ས་ཡི་མང་ག་ *Sa-yi sań-ga* 摩訶婆塞 *n. of an Indian king who visited Tibet during the time of Hbrom-bṣtan-pa* (*Loń. 2, 4*).

ས་ཡི་ལྷ་ *sa-yi lha* = རྒྱུ་ལྷ་ *earth-god, a Brāhmaṇa* (*Mñon.*).

ས་ཡི་ལྷ་མོ་ *sa-yi lha-mo* 林神 *sylvan goddess, nymph*; ས་ཡི་ལྷ་མོ་བཟུང་མ་ *the goddess who was witness to Buddha Gautama's greatest achievement, his final triumph over the devil.*

ས་གཡོས *sa-gyos* earthquake, ས་ནམ་པ་དུག་ཏུ་གཡོས་པ་ནི the expressions for earthquake and Earth's six kinds of convulsions are :—
 ས་གཡོས slight shock of earthquake; རབ་ཏུ་གཡོས strong but partial movement; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་གཡོས universal movement; ས་འགུལ *sa-hgul*; རབ་ཏུ་འགུལ *rab-tu hgul*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་འགུལ *kun-tu rab-tu hgul* (*Mñon.*); ས་ལྗེག *sa-ldeg*, རབ་ཏུ་ལྗེག *rab-tu ldeg*, ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ལྗེག *kun-tu rab-tu ldeg*. Other terms are: ས་ཕུར་ཕུར *sa-hur hur*, རབ་ཏུ་ཕུར་ཕུར *rab-tu hur-hur*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཕུར་ཕུར *kun-tu rab-tu hur-hur*. Also: ས་ཅེས་ཅེས *sa-chem chem*; རབ་ཏུ་ཅེས་ཅེས *rab-tu chem-chem*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཅེས་ཅེས *kun-tu rab-tu chem-chem* (*K. ko. 7, 259*).

‡ ས་ར་ཏ་པ n. of an Indian saint (*Loñ. 3, 5*).

ས་རབ *sa-rab* fertile land, excellent soil (*Rtsii.*).

ས་རིག་པ *sa-rig-pa* पार्थिव [1. king. 2. earthly]S.

ས་རིམ *sa-rim* route stages; the taking of *corvee* labour from the different villages in turn. ས་རིམ་གྱི་ལམ་ཁྲིམས་འགལ་མི་འདི་བྱུང་གི་རྒྱ་མཚན་དགོས the reason for breaking the regulations concerning the stages of the journey should be given by that man (*D. çel. 40*).

ས་རེག *sa-reg* = རྗེ་རིགས *rje-rigs* the gentleman or *Vaiçya* caste of India (*Mñon.*).

ས་རེང་ལྷན་པ་ *sa-reñ ldan* कौस्तुभ [possessor of the precious jewel *Kaustubha*; an epithet of Vishnu]S.

ས་རྒྱངས་ *sa-rlaṅs* exhalations, vapours of the earth.

ས་རྩོག་ *sa-rlog* as met. = pig.

ས་ལ་སྐྱེས་ *sa-la skyes* महीज [1. lit. earth-born; a tree. 2. Mars]S.

ས་ལ་འཕྱོག་ *sa-la hkhyog* सर्प met. a snake.

ས་ལ་སྒྲ་སྒྲོགས་ *sa-la sgra-sgrogs* = མ་ཕྱ མཐུ་འཕྱུག་ peacock.

ས་ལ་ས་འབྱུང་ *sa-las byun* भौम earth-grown [1. the planet Mars. 2. a tree]S.

ས་ལུང་ཏུལ་ *sa--lud ñal* = གླང་པོ་ཅེ *glañ-po che* हस्ति elephant.

ས་ལུས་ *sa-lus* = གླང་པོ་ *gla-wa* or གླུ་རྩི་ཙན་ *glu-rtsi can* musk deer (*Mñon.*).

ས་གཤེན་པ་ *sa-gçin-pa* पृथिवी-ओजः [lit. vigour of land; fertile land]S.

ས་སྐྱུང་མ་ *Sa-sruñ-ma* ऐरावती the river Irawadi (*S. Lex.*).

ས་སྟོས་ *sa-sros* the time after dusk.

ས་སྟོག་ *sa-slog* met. a wild boar (*Mñon.*).

ས་གསུམ་ *sa-gsum* 1. त्रिसुवन the regions above, below, and on the earth: ས་སྒྲ་འགྲུག་, and ས་སྒྲེང་. 2. the third stage of Buddhist saintly perfection, *Prabhākarī* the enlightened: ཀུན་གྱི་ཐོག་མ་མེད་ཅེས་ནི་ས་གསུམ་ན། ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་འཇིག་ལས་ལ་བདག་པུག་འཛུགས་ (*Lam-rim.*) I bow down to the feet of the most famous (saints) Nāgarjuna and Āryāsaṅga who attained to the 3rd stage of saintly perfection.

‡ ས་ཀ་ཤེ *Sa-ka-çe* n. of a city in ancient India सङ्काश, सांकाश्य.

ས་ག་ *sa-ga* राधा, विशाखा n. of the fourteenth lunar mansion or constellation.

Syn. ལྷུང་ལྷན་པ་ *rgyud-ldan ma*; དབང་པོ་ལྷ་ལྷན་པ་ *dwañ-po lha-ldan-ma*; གནམ་མཐོང་འགྲུག་ *gnam-mthoñ hog* (*Rtsis.*).

ས་ག་སྐྱེས་ *Sa-ga skyes* राधा, विशाखा; ས་ག་སྐྱེས་མ་ *sa-ga skyes-ma* विशाख जननी an epithet of Umā the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

ས་ག་མ་ *Sa-ga-ma* daughter of the householder called རྩེབས་ཀྱི་བཤེས་གཤེན་ Bala mitra who was married to the prime minister of Prasenajit king of Kos'ala a contemporary of Buddha (*K. d. 7, 114*).

ས་གཤི་ལྷ་བ *Sa-gahi sla-wa* the month of Vais'akha (April-May) in which Gautama Buddha was born, and in which he renounced the world and died.

ས་གསུམ་པ *sa-gas ña-wa* वैशाख पूर्णिमा the full moon in April-May.

† ས་རྒྱུ་གྲུ་ *sa-rji-ka* medicinal herb, and flower : ས་རྒྱུ་གྲུ་མེ་མོ་དྲུག་ལྟེན་མེད་ *M.*

† ས་པ་ཀ་ *Sa-pa-ka* n. of a great river of the western continent of Godāniya, which flows like a black line in the western ocean (*K. ko.* 7, 263).

† ས་མ་ལ་ *Sa-ma-la* n. of a sanctuary in Mañyul (*Duṣ-ye.* 39).

† ས་མུ་ག་མུ་ *sa-mā ga-mā* = མེ་ man (mystic) (*K. gu.* 8, 28).

† ས་མུ་ཅ་ཡ་ *Sa-mu-tsa-ya* n. of a king (*K. dun.* 14).

† ས་ར་ན་ *Sarana* (सरण) n. of the son of ར་ཅ་ཀ་ *Charka* (उदयी) (*K. d.* 8, 33).

† ས་ར་ལ་ *sa-ra-la* सरल n. of a tree (*K. ko.* 7, 3).

ས་ར་སྤ་རི *sa-ra so-ri* coarse-grained and fine-grained (corn, seeds, etc.), mixed up together *W.* (*Jä.*).

† ས་ར་མ་ *Sa-ra-hā* n. of an Indian Buddhist saint : དངོས་གྲུབ་ཐོབ་པ་ནི་བླ་མ་ཟེ་ཆེན་པོ་ས་ར་མ་ཞེས་གྲགས་ the one who had received real perfection was famed as Sarahā (*A.* 70).

† ས་ར་ང་ *sa-rañ* सरं a kind of sword (*Mñon.*)

† ས་རི *sa-ri* सारतीनक्षत्र the fourteenth constellation or lunar mansion.

Syn. རླུང་གི་ལྷ་མོ་ *rluñ-gi lha-mo*; རླུང་གི་དབང་ཕྱུག་ *rluñ-gi dwañ-phyug*; གནམ་མཐོང་གོང་ *gnam-mthoñ goñ* (*Mñon.*).

† ས་རི་ཏ་ *sa-ri-ta* सरित्; = རབ་བུ་ཆུ་ *hbab-chu* stream, river, (mystic) (*K. g.* 8, 21).

† ས་རོ་རུ་དྲ་ *Saroruha* n. of an Indian Buddhist saint who is said to have sat for seven days on a pyre but was not burnt.

ས་ལ་ *Sa-la* 1. n. of a great river in Jambudvīpa, prob. the Salwen? (*K. my.* 7, 68). 2. prob. a corruption of the word Sāra in Kṛiṣṇa Sāra n. of a species of antelope; ས་རྒྱུ་གསུམ་པ་ལྟེན་པ་དེ་ས་ལ་ལོ་པ་གསུམ་པ་ went to India on account of an antelope-skin.

ས་ལིམ་ *Sa-lim* n. of an Indian king, (prob. Prince Selim who became emperor Jehangir) : རབ་གསུམ་ལུལ་དབང་པོ་མུ་རྒྱལ་པོ་ས་ལིམ་པ་ King Salimpa who ruled over Ārya Bhūmi (*Loñ.* 3, 23.).

† ས་ལུ་ *sa-lu* शालि Oryza saliva wild rice which according to the Buddhists was the food of our first parents. The plant grew wild and when reaped in the evening new ears came out next morning, to be fit for the sickle in the evening (*B. ch.* 16). ས་ལུ་ལོ་པ་ལྟེན་པ་ལྟེན་པ་ a kind of fine fragrant rice. ས་ལུ་ལོ་པ་ sa-luhi shiñ rice field, the field where the fabulous s'āli grain ས་ལུ་ grew wild (*Mñon.*).

ས་ལེབ་ *sa-leb* is explained as ལུ་གཤིང་ལུང་བ་ shallow.

ས་ལེ་སྤུམ་ *sa-le sbram* चामीकर fine grains of gold found in sand; ལུ་མི་དགོས་པར་རྩྭ་ནས་རང་བྱུང་ (*Nag.*) natural gold picked up in pieces, not obtained from melting.

ས་སྤོ་ *sa-sam* = བཞེ་མཛོད་ *bshi-mdo* (mystic) crossing of roads (*K. g.* 8, 28).

† ས་ཏ་ཀ་ར་ *sa-ha-ka-ra* सहकार the mangoe-flower (*K. du.* 8, 330). ས་ཏ་ཀ་རི་ལྟེན་པ་ n. of a celestial creeping plant (*Yig. k.* 37).

† ས་ཏ་པུ་ར *Sa-ha pā-ra* n. of a Buddhist monastery of shepherds in the confines of Nepal and Tibet (*Dsam.*).

† ས་ཏེ་བྱེ་པར *Sa-he bhe-tar* n. of a great city in south-west India (*Lam-yig.* 16).

† སྤྱ *saw* 1. = ལེགས་འོངས་ *legs-hoñs* welcome; blessing or good be unto you (mystic) (*K. g.* 1, 179). 2. སྤེལ་གྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་ལྟར་པ་ ཉེད་དང་། *Swa* is symbolical of the void nature of all things (*K. d.* 3, 322).

† སྤྱ་རུ *swa-nu* = རི་མོ་ mountain (mystic) (*K. g.* 1, 28).

† སྤྱ་བླ་མ་ *Swa-bha-than* n. of a town. སྤྱ་བླ་མ་གྱི་གྲོང་ཁྱིམ་སྤྱ་བླ་མ་འདི་ཐམས་ཅད་ལྷོག་ཅིག་ let *Swa-bhathan* the town of the heretics (*Muteg-pa*) be reduced to dust (*A.* 18).

† སྤྱ་ག་ར *sā-ga-ra* सागर the sea, ocean.

† སྤྱ་ཅོ་ཅོ་ *sā-tstsha* साच्छ its Tibetanized form is ཅོ་ཅོ་ miniature images of Buddha and *Bodhisattvas* and also *Chaityas* cast in moulds.

† སྤྱ་ར *Sā-ra* n. of a fabulous golden mountain (*K. d.* 3, 281).

† སྤྱ་ལ་གེ་ས་ *sā-la ki-sa* སྤྱོས་དཀར་ཤིང་གི་མེ་རྩྭ་ the flower of *Sāl* tree.

སྤྱ་ལ་མེར་པོ་ *sā-la ser-po* གཤམ་པོ་; སྤྱི་ཐུར་ཤིང་ *spyi-shur çin* (*Mñon.*).

སྤྱ་ལ་འདི་ལྷོན་པ་ *sā-lahi ljon-pa* སྤྱོས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar çin* སྤྱ་ལ་རྩྭ་ the *Sāl* tree, *Shorea Robusta*. སྤྱ་ལ་འདི་ལྷོན་པ་ the sub-Himālayan regions abounding in medicinal plants and *sāl* forests: གསེལ་ལྷན་སྤྱ་ལ་འདི་ལྷོན་པ་བཟླ་ཤིས་བདེ་ལེགས་གྱི་ཆོས་ the cool medicinal region of *Sāl* is a grove of blessings and happiness (*Yig.*).

སྤྱ་ལྷུང་པའི་མཛོ་ *sā-lu ljañ-paḥi mdo* n. of a *Sūtra* in which the twelve *Nidānas* (conditions of cyclic existence) have been

illustrated from the growth of *Sālu* rice and its seedlings (*K. d.* 3, 190).

སག *sag* 1. slow and oblique; སག་འགྲོས་ slow in walking or movement (*Yig.* 43). 2. brawn, callosity; *Sch.* also has: hair-side (of a skin); སག་ཅན་ brawny, སག་བྱག་ a thick brawn. 3. = ཉ་སག་ *W.* scale (of a fish) ཉ་སག་ཅན་ scaly.

སག་བདར་ *sag-bdar* a rasp, སག་བདར་གྱི་པ་ to rasp (*Jä.*).

སག་བདག་རིས་ *sag-bdag ris* = སྤྱག་མེལ་ *sug-rmel* the smaller species of cardamom (mystic) (*Min.* 3).

སག་པ་ *sag-pa* C. a little bubble (*Jä.*).

སག་རམ་རྩི་ *sag-ram rtsi* sulphuric acid (*Cs.*).

སག་རི་ *sag-ri* or སགས་རི་ *sags-ri* from Persian *Sagri*: 1. shagreen. 2. obliquely cut edge-lining of a robe: ཁ་འགྲུལ་ལ་སག་རི་ཞེས་མེད་གང་ (*Rtsii.*).

སག་སྤྱག་ *sag-sig* चलचल [moving and resting] *S.*

སང་ *sañ* or སང་ཉིན་ to-morrow; སང་གི་གཟུགས་ལ་ at noon to-morrow; སང་ནང་པར་ to-morrow; སང་ཕྱེད་ early to-morrow morning; དེའི་སང་ the day after. In *W.* སང་ is also particle denoting the comparative degree (*Jä.*).

སང་ཐོད་ *sañ-phod* = སང་ལོ་ next year; སང་ཐོད་དེ་མཇུ་ a year hence, about this time next year: ཡང་སང་ཐོད་ལོ་དུ་ས་ན་སྤྱགས་པའི་རྩྭ་པ་ next year the *Tirthika* teacher about this time again (*A.* 33).

སང་རུབ་ *sañ-nub* = སང་དགོང་ to-morrow evening.

† སང་གླ་ *sañ-gha* incorrectly for སྤྱ་ལྷུང་; n. of a *Tirthika* sect of ancient India who

སངས་རྒྱལ་ *Saṅs-rgyas* the Tibetan equivalent for any Buddha = འཛེན་རྒྱལ་ཡུལ་། མ་རིག་པའི་གཞིར་རྒྱན་ཆད་པས་སངས་པ་ one who has become fully awakened from the slumber of

सदसं कुसंस्तुं वातुणसं *sañs-rgyas sku-gugs* बुद्ध-
शरीर Buddha's relic, his image or figure;
also his tomb चैत्य containing relics.

སངས་རྒྱལ་མཁའ་འགྲུལ་ལྷ་མོ། *Saṅs-rgyas can-hkhrunṣ lha-mo* the goddess Tārā.

སངས་རྒྱལ་གཉིས་པ། *Saṅs-rgyas gñis-pa* an epithet of the saint Padma Sambhava (*Yig. k. 26*).

སངས་རྒྱལ་བཟླ་པ། *saṅs-rgyas bstan-pa* Buddhism, the religion of Buddha.

སངས་རྒྱལ་ཐོད་པའི་རྒྱུད། *saṅs-rgyas thod-pahirgyud* n. of a *Tantra* in (*K. gu. 5, 5*).

སངས་རྒྱལ་པ། *saṅs-rgyas-pa* 1. to attain to Nirvāṇa. 2. བོད་ a Buddhist, one believing or practising the religion of Buddha; སངས་རྒྱལ་པའི་གྲུབ་མཐའ་ *saṅs-rggas-pahi grub-mthah* the religious doctrines of the Buddhists (*Situ. 117*).

སངས་རྒྱལ་ཕྱི་མ། *saṅs-rgyas spyihi-ma* the common mother of all Buddhas; acc. to Tantrikism: the *Sakti* of all Buddhas, i.e., Prajñāpāramita personified.

སངས་རྒྱལ་ལྷ་མོ་མགོན་པོ། བུ་ཆ་ལུ་སྐུ་མཐུ་ལ་ n. of a Buddhist sage who visited Tibet through Nepal and became the tutor of Lama Tārānātha the great historian of Tibet. He resided for several years at the monastery of *Phun-tshogs gliñ* in Tsang and afterwards visited Tashilhun-po and Lhasa, where he discussed religious subjects with Paṇchen *Chos-kyi Rgyal-mtshan*. At Lhasa he paid homage to Buddha by prostrating himself before the great image which had been brought to Tibet from China by the queen of king *Sroñ-btsan sgam-po*.

སངས་རྒྱལ་རབ་བདུན། *Saṅs-rgyas rab-bdun* a succession of seven Buddhas who preceded Gautama Buddha: རྟ་ལྷུང་ *Kas'yapa*, ཀའ་མེ་ལྷུང་ *Kanaka muni*, རྟ་ལྷུང་འཕྲུལ་ལྷུང་ *Kraku-chanda &c.*

སངས་རྒྱལ་ལྷ་མོ། *Saṅs-rgyas lha-mo* བུ་ཆ་ལུ་འཕྲུལ་ལྷུང་ an epithet of Vajra Varāhī.

སངས་པ། *saṅs-pa* བེ་ལྷུང་ purified, awakened.

སངས་པོ། *saṅs-po* the first patriarch of the Bon the name of whose wife was *Chu-lcham* (*G. Bon. 23*).

སངས་ལྷན་ *saṅs-spyan* བུ་ཆ་ལུ་འཕྲུལ་ the eye of Buddha or transcendental wisdom.

སང། *sad* I: frost, cold air, cold, coldness, སང་མེར་ for སང་མེར་ frost and hail; སང་གྱིས་འབྱེར་བ་ to be destroyed by frost *Ghr.*; often in conjunction with མེར་བ་ hail (*Jā.*).

སང། II: or སང་པ། 1. discriminate, sort; to examine, see, try; མཆོམ་སང་པ་ to try, to test: རྟོན་བཟོན་དམ་མེ་བཟོན་སང་པར་བྱུང་ I shall see, whether you are patient; གསེར་ལྷན་སང་ནས་མཛོན་པར་བཟུང་ like gold, it is revealed by testing.

སང་ཁོམ་ *sad-khom* not getting ill after one has awakened from sleep; སང་མེ་ཁོམ་ falling ill or feeling unwell as soon as one gets awakened from sleep; སང་ཁོམ་གང་ལགས་དེ་ནི་ངོ་མཛར་ཆེ་ he who remains fresh when roused from sleep is wonderful (*Khrid. 22*).

སང་མེ་མེ་བདུན་ *sad-mi mi-bdun* the picked seven or 'the seven men of trial,' i.e., the seven most distinguished and talented among the young Tibetans who were selected by king *Khri-sroñ dehu-btsan* to be trained as monks by *Acārya S'anti Rakṣita*, and thoroughly instructed in religion and sacred sciences. The three elder ones (ཆུན་གསུམ་) among them were: Mañjus'ri of *Dpah*, Devendra of *Rtsaṅs*, Kumudika of *Bran*; while the three junior one's (གཞོན་) were: Nagendra of *Hkhon*, Vairochana Rakṣita of *Pagor*, and *Acarya Rinchen-chog* of *Rma* and an intermediate one was Katana of *Glañ*.

སང། III: frq. in conjunction with གཉིད་ resp. མཆོམ་ 1. to cease to sleep, to awake,

མམ་མ་ཐག་ཏུ *rmiṣ-ma thag-tu* directly from that dream ; གཟིམ་པ་ལས *gzim-pa-las* from sleep to waken, more precisely མད་པར་བྱེད་པ *sad-par byed-pa* ; also fig. : དགེ་བའི་ཚུལ་ good virtucus emotions (*Tā. Jä.*).

མད་མདའ *sad-mdah* ཅི་ཟེར་བརྟག་པའི་ཚིག་ word of discrimination. མད་ན་ལོག་མ་ n. of a dynasty of ancient Tibet (*Loñ. 2, 7*) (*Mñon.*).

མད་སྟུང་ *sad-sud* རང་ལ་ངེས་འབྱུང་དང་སྐྱོལ་མཁ་མད་སྟུང་སྐྱེས་ (*Khrid. 28*) in myself faith and repentance arose.

† སན་ཏ་ནི་ཀ་ *san-ta ni-ka* सन्तानक ; སན་ཏ་ནི་ག་ཆེན་པོ་ महासन्तानक names of flowers (*K. my. 7, 20*).

སབ་སོབ་ *sab-sob* 1. something rotten, putrified. 2. incomplete or defective ; སབ་སོབ་མེན་ not incomplete, in good order (*A. 156*).

† སུ་སུ་ཁ་ *Sam-su-kha* संसुख n. of a fabulous region situated beyond the snowy mountains of S'ambhala the people of which are hermaphrodites like the Indian Hara-gauri (*Lam-yig. 41*).

† སམ་ཀྱི་ཏའི་སྐད་ *sam-kri-tahi skad=* ལོག་མ་སྟུང་སྐད་ *legs-sbyar-skad* संस्कृत the refined classical language of India.

སམ་ཏ་ *sam-ta* a wooden board used as a school-slate in Tibet for drafting and computation. Acc. to Schr. བརྟམ་ཏ་ *brtsam-ta* སམ་ཏ་, *sam-khra* or སམ་ཏ་ pocket-book, note-book, memo-randum-book, tablets.

སམ་དལ་ *sam-dal* *Ld.* moustaches (*Jä.*).

† སམ་བླ་རི་ *sam-bha-ri* सम्भरि a religious sect of ancient India (*Theg. 33*).

† སམ་བློ་ར་ *Sam-bho-ta* lit. the good Bhota, the name by which Thümi or Thonmi the father of Tibetan literature was known both in India and Tibet.

སམ་སྟུམ་ *sam-sum* or སམ་མ་སྟུམ་མེ *sam-ma sum-me* with a low voice, lowly, softly (*Jä.*).

སར་ *sar* = ས་རུ་ or ས་ལ་ in the place ; termin. of ས་ : ཆེ་སར་འདོན་པ་ to promote to higher rank or dignity ; སར་གནས་དཔལ་པོ་ Buddha the hero who has attained to the stages of saintly perfection ; ས་བརྟུ་ལ་གནས་པའི་དཔལ་པོ་ a spiritual hero who has reached the tenth stage of *Bodhisattva* perfection.

† ས་རྩ་མའི་ *sa-rwa ma-ni* सर्पमणि the serpent's gem. It is said to be obtained from the mouth of the serpent, its special quality enabling its possessor to float on water.

† ས་རྩི་ཀ་ *sa-rdsi-ka* सार्जिका alkaline earth largely used in India for washing clothes.

སར་པ་ *sar-pa* प्रत्यग्र [fresh, new] *S.*

སར་སོར་ *sar-sor* = ས་ར་སོ་རེ་ *sa-ra so-re* (*Jä.*).

སལ་བབ་ *sal-bab* *W.*, prob. also སལ་སེལ་ *Mil.*, gold ornament, gold-laces (*Jä.*).

སལ་ལེ་བ་ *sal-le-wa* (སེམས་ལ་གསལ་པོ་གར་བ་ lucid, vividly arising in the mind) ; clear, bright, brilliant ; སལ་ལེར་སྟུང་བ་ lighted up, brilliant, well-lighted = མདངས་སལ་སལ་ (*Jä.*).

སས་ *saṣ* = ས་ལེས་ instr. of ས་.

སི་ *si* also སེ་སེ་ the sound of whistling through the teeth ; སི་སྐད་, སི་སྒྲ་ whistling, whistle ; སི་བད་ whistling, as a call or sign ; སི་གྲུ་ a whistled tune. 2. num. : 58.

སི་གྲུ་ *si-gla* पिण्डक [1. a lump. 2. a bulbous plant] *S.*

† མི་ཏ་ *Si-ta* n. of one of the four great rivers of Jambudvīpa. The Sanskrit name of the great river of Tibet formed by the union of the Tamjo-khabab and the Kyi-chu of Lhasa; it is called Lohitya by the Indians (*Loñ* २, 5). Acc. to some: the river Oxus, which is supposed to flow to the south of S'ambhala country (*K. d.* २, 270). Also = སྐྱེ་ལྗང་པོ་ *dkar-po* white; also ཀུམུ་དྭ་ *Kumuda* flower (*Mñon.*).

‡ མི་ཏཱི་བདག་ *Si-tahi-bdag* सीतापति the husband of Sīta, Rāma the hero of Rāmāyana who resided in རྩ་བྱང་མེ་རྩ་མ་མོ་མོ་ the palace called Puṣpavati (*Mñon.*).

མི་ཏུ་ *si-tu* n. of a place in Kham (*J. Zañ.*).

མི་ཐ་ *si-tha* जवावृक्ष [the date tree] *S.*

མི་ར་ *si-ra* = མཚན་པ་ worship (mystic) (*K. g.* १, 216).

མི་རི་ *si-ri* 1. pack-thread, twine *C., W.* 2. bar, bolt, door-bar (*Jä.*).

མི་རི་འབུ་ *si-ri hbu* centipede *W.* (*Jä.*).

མི་རིལ་ *si-ril* a kind of inkhorn, case for carrying an inkstand in one's pocket *Ld.* (*Jä.*).

† མི་ལ་ *si-la* सिलकी or शलकी a sort of incense. མི་ལཱི་མེད་ the *sillahi* tree [*Boswellia thurifera*] *S.*

Syn. གླུ་པོ་མཚམས་ *glan-pohi-zas*; མི་ལ་འབབ་ *si-la-hbab*; རྩེ་བཟང་ *dri-bzan*; རོ་ལྷན་ *ro-ldan*; ཆེར་གཞུ་མ་ *cher-gyc-ma*; རྩམ་བྱེད་ *tshim-byed*; ལེགས་འབབ་ *legs-hbab*; ཐང་ཆུ་མོ་ *than-chu-can*; བུཅད་བཟང་ *bud-bzan*; བུཅད་ལྷན་ *bud-ldan*; གཤལ་ཀྱི་ *calla-ki* (*Mñon.*).

མི་ལི་མ་ *si-li-ma* the breaking up of the ice (*Sch.*).

མི་ལི་ལི་ *si-li-li* the noise produced by the incessant downpour of rain.

‡ མི་སུ་མུ་ར་ *si-su mā-ra* शिशुमार the dolphin.

‡ མི་ཤ་ *si-hla* = གང་བུ་མོ་ or རྩམ་བྱེད་ སྐྱེ་ལྗང་པོ་ a kind of pomade or perfumed ointment [1. the olibanum tree. 2. incense. 3. turpentine] *S.*

མིག་པ་ *sig-pa* jerk, to jerk, to hitch up, to give a hitch as porters do with a load on their back (*Cs.*); ལུས་མིག་པ་ to shake or jerk the body. མིག་མིག་ *sig-sig* གཞུ་བ་དང་འགུལ་བ་ to move, to jerk (*Mñon.*).: མགོ་ཆུང་མིག་མིག་བྱས་ he shook his little head (*Rdsa. 11*).

མིག་བུ་ *sig-bu* also མིག་ར་ *sig-ra* sort of a basket (*Schr.*).

མིང་སྐུར་ *siñ-skyur* curdled milk, sour milk (*Sch.*).

† མིང་ག་ལའི་གླིང་ *Siñ-ga-lahi gliñ* सिंहल-द्वीप the modern Ceylon.

† མིང་གོ་ *siñ-ge* = མེད་གོ་ སྐྱི་ the lion.

མིང་ཏེ་བ་ *siñ-ñe-wa* = གཙང་མ་ holy, of pure character: ལུང་ཐོབ་ཏུ་མིང་ཏེ་བ་གསུངས་(གུ་ལྷན་)བཞུགས་པ་ལེན་ there resided only holy men for the purpose of acquiring perfection (*A. 124*).

མིང་པ་ *Siñ-pa* the Tibetan name for the Sikhs of the Panjab derived from such names as Ranjeet Singh, Golab Singh and others.

མིང་བ་ *siñ-wa* 1. vb., to pick out, sort out, wool for the third time, by which the finest is obtained. 2. adj. in compounds: རྒྱུ་མིང་བ་ jet-black, very black.

མིང་བུ་ *siñ-bu* liquor made of mare's milk, Tartar arrack (*Sch.*).

of Ladak, = four-fifths of an Indian rupee (from *Jä.*).

सिद्धि-सिद्धि *sil-sil* किल्लिणी, झङ्गिनी (*Zam.* 5) small bell; कल्लिणी-सुद्धि-सुद्धि tinkling sound of bellets.

सु I: *su* 1. = सुद्धि-सुद्धि सुद्धि a lucky and good woman, good luck. 2. = सुद्धि-सुद्धि eating (mystic) (*K. gu.* १, 179).

सु II: 1. कः, interrog. pron., सुद्धि who is; सुद्धि-सुद्धि who is here? सुद्धि-सुद्धि who are you? सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि who is it and what is his name? सुद्धि-सुद्धि who went? सुद्धि-सुद्धि who says, or who said? सुद्धि or सुद्धि by whom? सुद्धि of whom, whose? which? सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि which son of the king? सुद्धि-सुद्धि, सुद्धि plural forms of who? Colloq. सुद्धि is often used for सु in certain districts. 2. correlative and indefinite pron.: सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि to him that kills this man, I shall give; सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि have not you already asked some body before? सु, सुद्धि is also used for some body, some one, a certain: सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि a certain friend; सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि a certain avaricious person, a certain miser.

सु-सु *su-su* who, who! सुद्धि-सुद्धि what persons were there? 2. सुद्धि-सुद्धि denotes the drawing in the breath in blowing up a fire, the lips being nearly closed, to prevent smoke from entering the mouth.

सु III: termination: 1. of the term. case after a final सुद्धि: सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि gone to his own place or residence. 2. num.: 88.

‡ सुद्धि *su-gi* vulgar corruption of सुद्धि or सुद्धि *yogi*.

‡ सुद्धि *su-ta-ya* सुद्धि n. of an elephant that belonged to Kalyāṇa king of the country of Yava (prob. Java) (*K. d.* १, 87).

‡ सुद्धि *Su-ta-ri* n. of a place in Himavata where lived a notorious hunter who was at last devoured by his own rapacious hounds (*Tan-sñag.* 64).

‡ सुद्धि *Su-war-ta* n. of a Gandharva princess, daughter of king Kabula (*K. my.* १, 482).

‡ सुद्धि *su-ma-nā* सुद्धि: a species of flower (*K. d.* २, 282).

‡ सुद्धि-सुद्धि *su-man-tra bya-ka-ra-na* सुद्धि-सुद्धि n. of a Sanskrit grammar prob. of mystic and Tantrik terms by Acharya Chandra Gomin.

‡ सुद्धि *su-mi* सुद्धि n. of a medicinal root resembling turnip, imported into Tibet proper from Ladak. सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि the three species of *Sumi* of red, yellow-purple, and brown colours are antidotes to all poisons.

‡ सुद्धि-सुद्धि *Su-me-tho* सुद्धि n. of a mountain situated on this side of the mountain called सुद्धि-सुद्धि *su-cri-ma* (सुद्धि) (*K. d.* २, 282).

‡ सुद्धि-सुद्धि *su-rahi-snod* = सुद्धि-सुद्धि *chañ-gi-snod* wine-jug, prob. also the kind of water-pot called *surai* largely used in upper India for cooling water: सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि (*A.* 50) having been poured from wine-jug it was unfit for—.

सुद्धि-सुद्धि *su-ru phan-tsha* also सुद्धि-सुद्धि (vulg. called सुद्धि) red-pepper or *Capsicum annum*, i.e., guinea-pepper.

सुद्धि *su-lu* सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि-सुद्धि denotes perh. the usual sitting posture of *Milaras-pa* who, while reciting his songs, used to stretch out his left leg, drawing up the other, and supporting his right arm on it, his head leaning on his right hand (*Jä.*).

ཐུག *sug* reward, recompense; **ཐུག་རྩན** *sug-rñan* id.; **ཐུག་རྩེད** *sug-rjed* mark of honour as a reward *C.*; **ཕག་ཐུག** *phag-sug* a bribe (*Jä.*).

✚ **ཐུག་པ** *sug-pa* I. *subst.* = **ཕག་པ** the hand, the four legs of animals; **ཐུག་བྲིས** *sug-bris* = **ཐུག་བྲིས** hand-writing **ཐུག་བྲིས་སྐབས་པོ** (*Cil.* 10) reduced into writing.

ཐུག་པ II: root of a kind of medicinal plant used for washing; **ཐུག་པ་དག་བྱེད་ན་བ་ལོན་པར་ཕན** the bleached *sug-pa* is a cure for deafness (*Med.*); **ཐུག་བྱེ** powdered *sug-pa* (*Rtsii.*).

ཐུག་པ III: *vb.* to push, jog, nudge a person, in order to awaken or make him attentive; to push open, a door with a stick; **ཐུག་པ་ཞིག་བྱེད་པ** *sug-pa-shig byed-pa* to push, to shove, to displace (*Jä.*).

ཐུག་པ་སྐྱེས *sug-pa-skyes* = **ཉིང་ལེན** (mystic) (*Min.* 4).

ཐུག་པོ *sug-po* a limb; **ཐུག་པ་ཞི** the four limbs of an animal, esp. the lower part of the four limbs (gen. of those that are slaughtered for meat) (*Rtsii.*).

✚ **ཐུག་རྩེལ** *sug-rmel* or **ཐུག་རྩེལ** *sug-smel* 1. *Cs.*: a kind of spice. 2. = **མུ་ལོལ** cardamom: **ཐུག་རྩེལ་མུ་ལོལ་ནད་གྲང་བ་ལ་ལུས་སེལ** *Med.*

Syn. **འཐུམ་གསུམ་པ** *hthum-gsum-pa*; **ལུས་རན་མ** *us-rñan-ma*; **ཉེ་བའི་ལྷེ་མིག** *ñe-wahi lde-mig* (*Mñon.*).

ཐུག་ཐུག་ཚོད laughing loudly (*Rdsa.* 10).

ཐུད་པ *sud-pa* to cough, to breathe with difficulty (*Cs.*), **ཐུད་རེ་ཞིག་པ** to die by being choked or suffocated.

✚ **ཐུན** *sun* = **ཐུན** or **དུས** time; **ཐུན་རེ** = **དུས་རེ**; **མགོན་པོ་ཨ་ཉི་ལ་ཐུན་རེ་དང་མ** at times he

called (invited) the lord Atis'a (*A.* 155).

ཐུན་པ *sun-pa* = **སེམས་འཚོར་བ** or **བར་ཆད་པ** *vb.* *adj.* **ཐུན་པོ** 1. to be out of humour, tired of, weary of, sick of; tired, weary, **ན་བ་མི་ཐུན་ཏི** not tired of hearing (*Mil.*); **ཡིད་ཐུན་པར་འགྱུར་བ** to become tired, to get weary of; **བྱུགས་ཐུན་དགོངས་པ་ཡིན་པ་འདྲུག** I suppose your reverence will be tired of it; to make (a person) tired of (a thing), to vex, annoy, to stun or drown with noise, to deafen (*Jä.*). 2. **རྣམས་པ**; to blame; **ཐུན་པར་བྱེད་པ** **དུམ་པ** to blame, to find fault with, **ཐུན་བྱུང་** became corrupted, biased, prejudiced. **ཐུན་གྲོགས་ལྗོ་རྒྱུ་ཐུན་མཐོང་** poisoned or prejudiced mind (*S. Lex.*).

ཐུན་བྱུང་ *sun-khyud* **ཡུལ་འདུག་པོ** scandal.

ཐུན་པར་འབྱེད་པ *sun-par hbyin-pa* 1. to stun or drown with, to overpower by noise, to silence. 2. to refute, confute, disapprove 3. to renounce, to resign: **ཐུན་འབྱེད་པའི་རྩོད་པོ** strength to renounce (the world) (*Jä.*); occurs in **ཉེ་དུང་འདྲུག་འཁོར་གྱིས་བཅེངས་པ་ནི་ཐུན་འབྱེད་བྱེད་པ** to renounce or break through the magic ties of relations (*Ya-sel.* 7). **ཐུན་བྱུང་བ** *sun-phyuñ-wa* = **དགག་པ་བྱས་པ** refuted, have obstructed one by logic in controversy, defeated an adversary: **དབུ་མར་བཤད་པ་ཐུན་པ** **ཅད་རེ་རེ་ནས་ཐུན་བྱུང་བས** by the *Mādhyamika* metaphysical demonstrations he having refuted all one by one (*A.* 28). **ཐུན་འབྱེད་པའི་ཚིག་པོ** *sun-hbyin-pahi tshig* = **གཞན་གྱི་ཚིག་པོ་དོད་པ** a libel, words of insult or disgrace to another person.

ཐུན་མ *sun-ma* **ཡུལ་འདུག་པོ** insult, defamation, disgrace, dishonour, refutation. **བྱུགས་རྗེ་དག་པོ་ཐུན་མ་བྱེད་** we should not dishonour the great favour (of the lama); **འདྲུག་རྣམས་གྱི་ཐུན་མས་གཏུགས་** met by a miraculous refutation (*Khrid.* 49).

सुव'प *sub-pa* pf. वसुवस or सुवस, fut. वसुव
1. to stop up, plug up, close, cork; to keep shut, locked up: **ཁ་ཕྱེད་ལ་སྒྱུབ་པ་** to stop one's mouth and nose with one's hand; **དབུགས་སྒྱུབ་པ་** to strangle, suffocate, choke a person; to fill up, choke up with 'earth, rubbish, etc. a lake (*Glr.*). 2. **མི་གཞི་སྒྱུབ་པ་** to blot out, erase like a letter; to cover, shut up, fig. **ཁྱད་ཆེས་སྒྱུབ་པ་** to cover the trace or track, to efface every vestige; **ཤི་མ་སྒྱུབ་པ་** to rub out a figure or a drawing; **བྱ་ཕྱོད་པའི་མིང་སྒྱུབ་པ་** to remove the name of a debtor; to hush up, conceal, *e.g.*, other people's offences; to suppress, to avoid, *e.g.*, obscene words; to allow to settle, the mash in brewing (from *Jä.*).

सुव'सुव *sub-sub* obliterated, rubbed out, erased; **ཕྱག་གིས་སྒྱུབ་སྒྱུབ་བྱས་པས་** having rubbed it out with his hand (*A. 44*).

सुम *sum*, for **གསུམ** three, in compounds before consonants: **सुम'ཅུ** **མི་འདྲེན་** thirty, **सुम'བརྒྱ** **མི་འདྲེན་** 300, **सुम'ཉེར་** **མི་འདྲེན་** 3000; **सुम'ཅ** also **सुम'ཡར་** **ཇ་ཡུལ་** **ཇ་ཡུལ་** a third, the third part, **འཛམ་བུ་གླིང་གསུམ་ཅ་གཉིས་** (or **གསུམ་གཉིས་**) two thirds of Jambudvīpa; **བོད་སྐད་གསུམ་གཉིས་** two thirds of Tibet. **सुम'མུ** *sum-skyā* a cord of three twisted threads (*Sch.*). **सुम'ཅུ་ཅ་** **གསུམ་** *sum-cu rtsa-gsum* **འཕགས་པའི་མཛེས་པ་** the residence of the thirty-three gods (*Sorig.*); the heaven of Indra; **सुम'ཅུ་ཅ་** **གསུམ་པའི་ལེ་བྱེ་** **ལེ་མར་** the Sūtra on the Trayatrimśa heavens (*K. d. 8, 208*).

सुम'ཅུ་ཏིག *sum-cu-tig* or **सुम'ཏིག** a medicinal herb growing in the clefts of rocks and amidst grass in Tibet. **सुम'ཅུ་ཏིག་གིས་མཆིན་** **མཆིས་ཅ་བ་སེལ་** *sum-cu tig* removes inflammation of the liver and biliousness. *Med.*

सुम'ཅུ་པ *sum-cu-pa* 1. the 30 letters, of the Tibetan alphabet. 2. The original Tibetan grammar of Sambhota in 30 s'lokas.

सुम'རྟགས *sum-rtags* abbr. of **सुम'ཅུ་པ་དང་རྟགས་** **འཇུག་པ་** **མི་འདྲེན་པའི་ཁྱད་ཆེས་ལྟར་** the work treating of the Tibetan alphabet and the manner of compounding them by affixes, prefixes, surmounting and subjoining letters to them. **ལུང་དུ་མྱོན་པ་རྟགས་ཀྱི་འཇུག་པ་ཞེས་བྱ་བ་** **ཡ་ཀའི་ཁྱད་ཆེས་ལྟར་** **མི་འདྲེན་པའི་ཁྱད་ཆེས་** the grammar on the use of affix, prefix, sex, etc. (*Situ. 6*).

सुम'མཛེ *sum-mdo* **མཛེ་རྒྱུ་ཅུ་ཅུ་**: where several roads or rivers meet, the junction of roads or rivers (*Mñon.*).

सुम'པ *Sum-pa* or **सुम'ས་པ** 1. n. of a province and that of a monastery in Amdo. 2. acc. to *Jä.* adj. putrid, rancid, rotten. 3. vb. to bind or tie together, to draw together; to condense (*Sch.*).

सुम'པ་མཁན་པོ *Sum-pa mkhan-po* (lit. the abbot of Sumpa n. of a celebrated Tibetan author who wrote various works among which those on medicine, astronomy, history, and of Buddhism, geography are full of interest. He was born in Amdo; his real name was **ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱུར་** (Yeshepaljor).

सुर'པན *sur-phan*, red pepper v. **ལུ་ཅུ་པན་ཅུ་**.

सुम'རྟེན *sum-rtsen* = **མཐོ་ཤིང་གནས་** the heaven (*Mñon.*) **སྐུ་མཛེས་** the heavenly residence of Brahmā, Vishnu and S'iva (*Jig. 21*).

† **सुर'ཡ** *sur-ya* 1. **སྐྱེ་མཁན་** the sun. 2. colocynth. 3. n. of a disease.

सुर'सुर *sur-sur* coarse-grained, *e.g.*, grits *W. (Jä.)*.

सुय *sul* 1. an artificial plait in a dress; **ལམ་ཐབས་སྐྱེ་གསུལ་ཀྱང་སྐྱེ་མཁན་པོ** the lamaic petticoat, etc., which is also without plaits (*Jig. 11*). 2. furrow, channel, groove, trench, ditch; **དར་ཏི**, **ཤི་ལུ་ཡ** lateral valley, ravine, hollow; **ཤི་ལུ་ཡའི་གྲོང་ཁྱེར་** a town in a lateral

valley; བྱ་ལྷན་ narrow ravine between rocks; ལྷན་ the fluting in a column (*Jä.*).

ལྷན་ཅན་ *sul-can* furrowed, having plaits or folds.

ལྷན་མ་ *sul-ma* an angular, or grooved vessel.

ལྷན་མལ་ *sul-mal* the third stomach of ruminating animals, the psalterium or book tripe (*Sch.*).

ལྷན་ *sus* instr. of ལྷན་.

ལྷན་པ་ *sus-pa* colloq. the belly, stomach: ལྷན་པ་ཐྱོས་པ་ swollen belly.

མེ་ *se* 1. one of the six early tribes of Tibet (*Jig.* 6). 2. n. of a kind of small bird (*Rtsii.*). 3. = མེ་ཅིག་, མེ་ཅིག་ཅིག་ a little, very small: ལྷན་པ་མེ་ཅིག་གི་མེ་ཅིག་ in his cheeks there were slight depressions (or wrinkles) (*A.* 80). 4. num.: 118.

མེ་ཁྲ་མ་ *se-khra-ma* species of fly (*Rtsii.*).

མེ་ཁྲོ་མ་ n. of a place in Tibet (*Deb.* ལ., 29).

མེ་གོ་ལ་ *se-gol* མེ་གོ་ལ་ 1. the snapping one's fingers. མེ་གོ་ལ་གྱི་མེ་གོ་ལ་; the sound from the snapping of fingers; the time it takes to do this, i.e., a very short time, a moment, a twinkling (*Cs.*), མེ་གོ་ལ་གྱི་མེ་གོ་ལ་ *se-gol-gyi sgra* the sound produced by snapping the fingers; མེ་གོ་ལ་གྱི་མེ་གོ་ལ་ *se-gol-gyi bṛda* a signal given by snapping one's fingers; མེ་གོ་ལ་གྱི་མེ་གོ་ལ་མེ་གོ་ལ་མེ་གོ་ལ་ as much as the snap of one's fingers as a sign of contempt or indignation.

མེ་རྩོད་ *se-rgod* for མེ་རྩུ་རྩོད་ *se-hbru-rgod*; wild pomegranate: མེ་རྩོད་རྩུ་རྩོད་མེ་རྩོད་མེ་རྩོད་.

མེ་ཅེན་ཅོས་རྩེ་ *Se-chen chos-rje* Tibetan n. of one of the Tartar emperors of China (*Loñ.* 2 11).

མེ་ཏ་རྩོག་པོ་ *se-ta rog-po* a species of an aquatic bird (*Rtsii.*).

མེ་ཏྲ་ *se-trañ* yellow beads of a rosary, coming from the central part of Tibet (*Jä.*).

མེ་དྲི་ *se-dri*, མེ་དྲི་ *gse-dri* the disagreeable smell of the sweat of the armpits: མེ་དྲི་བུམ་པ་ *se-dri bṣnam-pa* having that smell (*Pth.*) (*Jä.*).

མེ་བདུད་ *se-bdud* n. of a (མ་བདག་) demon.

མེ་བ་རང་རྩ་ *se-wa rañ-rta* the horse on which a མེ་བདུད་ demon rides.

མེ་རུར་ *Se-rdur* n. of a place in Tibet: མེ་རུར་གྱི་མེ་རུར་གྱི་མེ་རུར་གྱི་མེ་རུར་གྱི་མེ་རུར་ (*A.* 121).

མེ་བ་ *se-wa* or མེ་བ་ *gse-wa*, མེ་བ་ *bse-wa* 1. a thorny plant bearing white flowers resembling the rose; acc. to *Jä.* rose-bush, rose-plant, rose; མེ་བ་མེ་རྩོག་མེ་བ་ *gser-mdog se-wa me-tog* prob. the yellow rose; wild roses with beautiful and rich blossoms frequently adorn the slopes of the lower hills in the Himālayā mountains; in *C.* hip, haw: མེ་བ་མེ་བ་ *çiñ se-wa* is mentioned as the food of the silk-worm (*Jä.*). 2. in མེ་བ་རྩ་ *se-wa ra-ti*, མེ་བ་ *se-wa* is the fruit of a plant which is used for gold and silver weighment; it is about two grains in weight: མེ་བ་མེ་བ་མེ་བ་མེ་བ་མེ་བ་མེ་བ་ do not give even one grain of gold to this king (*A.* 128).

མེ་བན་ནས་པ་ *Se-wan nas-pa* n. of one of the disciples of *Milaraspa.* (*Loñ.* 2, 21).

མེ་བོ་ *se-bo* prob. for མེ་ལོ་ grey, མེ་ལོ་ *skra-se-bo* grey hair; མེ་ལོ་མེ་ལོ་ *mgo-se-wo* (resp. མེ་ལོ་ *dwu-se-wo*) a grey-headed person (*Jä.*)

མེ་བུ་ *se-bya* one who calculates and studies the times and place of the issuing

of the *Sa-bdag* demon from the nether regions to do mischief to men and cattle; a *Sa-bdag* astrologer.

མེ་འབྲུ *se-hbu* a bad-smelling insect.

མེ་འབྲུ *se-hbru* कनक दाडिम pomegranate; མེ་འབྲུ་མེ་རྩྱུག *se-hbru me-tog* pomegranate flower.

Syn. མཚན་ནད་དགྲ་ *mchin-nad-dgra* མཚོན་ལྗན་ *mdsod-ltan*; སྒོད་མ་ *sked-ma*; སྒྲུ་ཡི་ཤིང་ *sprehu-yi cin* (*Mñon.*).

མེ་འབྲོག་ *se-hbrog* spite, malice; backbiting: དེ་ནམས་ནམས་མ་དག་མེ་འབྲོག་པ་བསྐྱེད་པ་བཞིན་ཐོང་ དེ་ཁྲུང་ those not being pleased grew spiteful and behaved maliciously.

མེ་མོ་ *se-mo* अर्द्धहार a necklace (*Zam.* 5). མེ་མོ་དྲོ་ necklace (of amber); also a string of pearls or precious stone, a kind of ornament made of pearls (*Hbrom.* 131).

མེ་མོག་ *se-mog* C. venereal disease; མེ་མོ་ *se-rma* syphilitic ulcers (*Sch.*); v. མེ་ཤིང་.

མེ་དམར་ *Se-dmar* n. of a ferry near the monastery of Sam-ye: དེ་ནས་མེ་དམར་གྱི་ཐུ་ཚུགས་ལ་ ཐོན་ནས་ from there he proceeded to the ferry of Se-mar. (*A.* 91).

མེ་ཏུ་ཁྲིད་ *sehu rta-khrid* the groom of the chief of a class of demons.

མེ་ཡཔ་ *se-yab* = བམེ་ཡཔ་ (མྱན) ཅིའོ་ a fig.

མེ་ཡོ་རེ་བ་ *se-yo re-wa* scanty grey-hair: ལྷ་བརྒྱ་ལོན་ཟེར་བ་ཀླན་པོ་མགོ་མེ་ཡོ་རེ་བ་འདུག་པ། there was a grey-headed old man said to be 500 years old (*A.* 70).

མེ་ར་ *Se-ra*, lit. place of wild rose or brier; n. of a large monastery near Lhasa.

མེ་རག་དུར་མྱན་ *sa-rag dur-sman* carrot in *W.*

མེ་རུལ་ *se-rul* a kind of mineral earth used as medicine, probably bismuth; also yak-cow's dung collected in autumn for

manure (*Jig.* 9). མེ་རུལ་འདུགས་ཚད་དུག་ནད་མེལ་ བར་བྱེད་ (*Med.*).

མེ་རེལ་ *se-rel* half open, *W.* (*Jä.*).

མེ་ལོ་ས་ཕྱགས་ *Se-lo sa-phyags* the house-sweeper of the king of *Sa-bdag* demons.

མེ་ཤར་རེ་བ་ *se-çar re-wa* whitish brown: ལྷ་ཡ་འབྱོར་མ་ཀླན་མོ་རལ་པ་མེ་ཤར་རེ་བ་ another old female ascetic (*yogini*) whose flowing locks were whitish brown (*A.* 69).

མེ་ཤིང་ *se-čin* a kind of nettle. Acc. to *Cs.* a tree or shrub, good for hedges. མེ་དུག་ *se-dug* poison contained in མེ་ཤིང་. མེ་མོག་ or མེ་དུག་ནད་ *se-dug-nad* = དེག་དུག་ནད་ *reg-dug nad* syphilis (*Mea.*).

མེ་སེ་ *se-se*, མེ་དང་ a kind of brick-tea (*Rtsii.* 74).

མེག་ *seg*, མེག་མེག་ *seg-seg* obliquely, awry, མེག་གཙོད་པ་ to cut obliquely.

མེག་བྱ་ *seg-bya* n. of an aquatic bird, prob. snipe (*Rtsii.*).

མེག་མ་ *seg-ma* small stones, gravel *W.* (*Jä.*).

མེགས་ཅན་ *seg-s-can* शर्करिल gravelly.

མེང་ *señ*, v. གཤེང་ *gseñ*.

† མེང་གོ་ *señ-ge* सिंह the lion—only known mythologically.

Syn. རི་དགས་ཟས་ཅན་ *ri-dbags zas-can*; ལྷ་པོ་ འཛོམས་ *glah-po-gjoms*; འབྲོག་བྱེད་ *hphog-byed*; ལྷགས་ཀྱི་དབང་ *nags-kyi dwañ*; གཏོད་ལྷ་པ་ *gdoñ-lña-pa*; ཁ་ལྷ་པ་ *kha-lña-pa*; ཚོགས་ཀྱི་བདག་པོ་ *tshogs-kyi bdag-po*; རལ་པ་ཅན་ *ral-pa-can* (ཆེ་མའི་); གཙུག་ཕུད་ལྷ་པ་ *gtsugs-phud lña-pa*; ང་རོ་ཅན་ *ra-ro-can*; རི་དགས་རྒྱལ་པོ་ *ri-dbags rgyal-po*; ལྷ་མ་མཁའ་ གནོན་ *nam-mkhah-gnon*; ལྷ་མ་པར་གནོན་ *rnam-par-gnon*; སྤེར་ཆགས་དབང་པོ་ *sder-chags dwañ-po*; ཆ་གས་འཇིགས་ *cha-ças-hjigs* (*Mñon.*).

མེང་དྭགས་གསང་བ་ *señ-dkar gsañ-wa* an officinal plant which has the property of removing

barrenness: མེང་དཀར་གསལ་བས་ཀྱང་འཇུག་ཕུ་ཁྱེད་ཀྱང་
འཇུག་ *kluñ-hjug* brings issue.

མེང་གེ་སྒོར་ *señ-ge-skrod* = ཀྱུ་མེང་ *klu-çiñ* ལ་ག-
རྒྱུ་མ (Mñon.) [a species of Euphorbia
used in offerings to the snake-goddess
Manasā] S.

མེང་གེ་ཅན་ *señ-ge-can* = གུ་གན་ boat (Mñon.).

མེང་གེ་སྒོར་སྒོག་པ་ *señ-gehi sgra sgrog-pa* an
epithet of the son of Kāmadeva (Mñon.).

མེང་གེ་མེང་རྩ་མ་ *señ-gehi çin-rta-ma* an
epithet of the wife of Mahes'vara
(Mñon.).

མེང་གེ་འཇེགས་མེད་ *señ-ge hjigs-med* n. of a
medicinal herb; མེང་གེ་འཇེགས་མེད་མགོ་ཆག་རུས་པ་གསེ།
Señge-hjigs-med cures fracture in the bones
of the head.

མེང་གེ་མོའི་བྱ་ རྟེན་ཆེན་པོ།, སི་ཤི་ཀ་པུ་ན་, ར་ཀུ་ the
planet Rāhu.

Syn. གླ་གཅན་ *sgra-gcan* (Mñon.).

མེང་གེ་བཟང་པོ་ *Señ-ge bzah-po* སི་ཤི་མཐུ་ an
Indian Buddhist Pandit who wrote a
commentary on the Prajñāpāramitā (K.
dun. 38).

མེང་གེ་རྩེན་ *señ-ge-rtsen* an epithet of
Jampal Bodhisattva (Mñon.).

མེང་གེ་འོ་ཁྱི་ *señ-gehi-kkri* སི་ཤི་མཐུ་ a throne
so called from its being supported by
golden lions. The throne on which
Buddha's image is seated borne by eight
lions.

མེང་གེ་འོ་ཁྱི་ *Señ-gehi sgra* the sixth in the
list of the thousand Buddhas of the
present Bhadra-kalpa (Situ. 42).

མེང་གེ་སྒོར་བསྐྱེད་པ་མེད་ *Señ-gehi sgra bsgrags-
pahi mdo* n. of a Sūtra in (K. d. 8, 183).

མེང་གེ་རྩེན་ *señ-gehi rtsal* སི་ཤི་མཐུ་; the
prowess of the lion; one powerful as the
lion.

མེང་གེ་འོ་ཁྱི་པ་ *señ-gehi ral-pa* the mane of
the lion.

མེང་གེ་འོ་ཁྱི་པ་ *señ-gehi-rigs* = as met. a dog.

མེང་གེ་སྒོར་ཕུ་པའི་མེད་ *Señ-geš shuṣ-pahi mdo* the
Sūtra delivered at the request of prince
Simha the son of king Ajāta S'utru (K.
ko. 8, 73).

མེང་ལུས་དཀར་མོའི་རྩེན་ *señ-lcam dkar-mohi nu-
sho* = གངས་རྩེ་ glacial water, natural ice-
water, glacier stream (Sman. 351).

མེང་ལྗང་ *señ-ldeñ* prob. a wrong spelling
of མེང་ལྗང་ also མེང་ཆོང་ a tree growing on the
southern lower ranges of the Himalayas,
having red wood, and a bark which by the
poor is used for tea called རྩེང་ཆོང་; its sap
serves as an officinal drug *Lt.* (Jä.).

མེང་ལྗང་ *señ-ldeñ* ལྗང་ཐིང་; *Acacia Catechu*.
Syn. ཕྱིས་པའི་རྩེན་ *byis-pahi nu-ma*; གུ་ལེན་མ་ *glu-
len-ma* (Mñon.). *Damaru* (drumlets) made
of this wood emit a very musical sound.
It is of three species, red, yellow and
white (*Liç.*): ཡང་རང་གི་ལྗང་པའི་ལྗང་མེང་ལྗང་ནགས་ཀྱི་
སྒོལ་མ་ (A. 31) and my best of all the
deities is Dolma of Sengdeng forest.

མེང་ལྗང་རྩེན་ *señ-ldeñ ñan-ma* an inferior
species of *Acacia catechu*.

Syn. བཤང་བའི་མེང་ལྗང་ *bçah-wahi señ-ldeñ*;
ཆེན་དགུ་ *tshil-dgra*; ལྗང་པའི་ཡལ་ག་ *zla-wahi yal-ga*
(Mñon.).

མེང་ལྗང་ལྗང་ *señ-ldeñ ldan* one of the seven
fabulous golden mountains of the Bud-
dhist cosmogony (*So-rig.* 8).

མེང་པོ་ *señ-po*, = གསེང་པོ་ 1. clean, white,
cf. ལྗང་པོ་. 2. *Sch.*: thin, airy, transparent,
not dense or tight; མེང་མེང་ id. (*Sch.*: open,
free, roomy, spacious); ལྗང་པོ་མེང་མེང་པོ་ལྗང་གུ་
škye-bo señ-señ-por gyur they became very
thin, lean, pale people (*Jä.*).

མེད་བ *señ-wa* pf. བསངས་, fut. བསང་, also བཞེད་, to lift up, to raise what was hanging down or drooping; སྤྲུལ་མེད་བ་ལ་འགྱུར་ he goes to take some recreation; རྩམས་དུབ་པ་མེད་བ་ to refresh the wearied body; རྩམས་སྤྲུལ་པ་ བཞེད་བའི་རྒྱུ་རྒྱུ་ bracing air; སྤྲོ་བསང་བ་ to re- create, to divert one's self; སྤྲོ་མེད་ལ་འགྲོ་བ་ to take a constitutional walk, མེད་ལ་མེད་པ་ to drive out, to take the air in a carriage (*Pth.*); རྒྱུ་རྒྱུ་བསངས་ཏེ་ consolatory, giving comfort (*Jä.*).

མེད་གང་ *señ-gan* འབྲས་ལྗང་ white, bleached.

མེད་མེད་ *señ-çin*, for མེད་མེད་

མེད་ཤོར་ *señ-sor* = འཇུག་ཤོར་ losing sight of, oversight, escaping from the memory (*Fig. 24.*)

མེད་ *sed* a file, rasp. (*Jä.*)

† **མེན་དྭ་པ་** *sen-dha-pa* prob. Tibetanized form of the word Siddha = བསོད་སྤྲུལ་པ་ a Buddhist monk or mendicant; མེན་པ་ and མེན་དྭ་པ་ are its corrupt forms.

མེན་མོ་ *sen-mo* ལག་པའི་མེན་མོ་ or resp. ཕྱག་མེན་ ཀར་ཇ, nail of finger, ལབས་མེན་ toe-nail; མེན་ཐོག་ a gripe, pinch, nip, twitch; མེན་མོ་ འདེབས་པ་ to pinch, squeeze; མེན་མོས་བསྐྱུལ་ རྩམས་མེན་ scratched by the nails; མེན་མོ་ as much as may be put on a finger nail, a small quantity (*Sch.*); མེན་མོ་ལ་ཆགས་པ་ grown or appeared on the nails, མེན་མོ་ a white spot, such as will some times appear on the nails of the fingers (*Jä.*).

Syn. མེན་མོ་ *sder-mo*; ལག་པའི་མེན་མོ་ *lag-pahi tsher-ma*; ལག་པའི་དཔལ་མོ་ *lag-pahi dpah-wo*; ལག་སྤྲིང་མོ་ *lag-srid-can*; འདྲིང་མོས་ལྷགས་ཀྱི་ *hdod-myos lcags-kyu*; མེན་མོ་སྤྲུལ་ *sor-mo-skyes*; སྤྲུལ་མོ་ *slar-skye*; ར་ག་ར་ *na-ga-ra* (*Mnon.*).

མེན་མོའི་གར་ *sen-mohi* as met. peacock.

མེབ་ *seb*, v. གཞེབ་ *gseb*.

མེམ་མེ *sem-me* (ཐུན་མེམ་མེ) slightly smiling : རྒྱུ་མོ་མེམ་མེ་མེད་ནས་ལགས་ལགས་བཞེད་པ་མེད་གསུང་ (*A. 96*) the lord slightly smiling said, be patient, sir.

མེས་ *sem* བྱིན་, བསུ་, བསུ་; resp. ཐུགས་ 1. soul, as power of moral volition, spirit; མེས་ཀྱི་ཁང་པ་ *sem-kyi khang-pa* བྱིན་ the heart where the soul resides; ཡིད་ནང་གི་བྱེད་པ་ the doer in the heart; མེས་ལ་དབང་བ་ to have power or influence over one's mind or self; མེས་རང་པར་ཐུར་ his mind became cheered, the mind was joyous. འདྲིང་ཆགས་ཀྱི་མེས་ passionate mind; lustful mind. འདྲིང་ཆགས་དང་བྱུང་བའི་མེས་ passionless mind. ཀྱན་གཞིའི་མེས་ the eternal spirit. 2. mind, resp. ཡིད་ *yi* and ཐོ་ *blo*: མེས་ཀྱི་དུམ་བུ་ལགས་པ་ཡིན་། མེས་དུམ་བུ་བཞེད་པར་འགྱུར་ (*K. d. 2, 214*) it is good to control the mind, he who has controlled his mind will obtain happiness; མེས་ན་འདུག་ the mind is sick, is troubled; མེས་འདུགས་པ་ *sem* *hkhrugs-pa* a mind agitated and troubled by sorrow, affliction, vexation etc.; བཞེད་པའི་མེས་ forbearance, patient endurance, fortitude, constancy; གཞིན་མེས་ malice; མེས་རབ་དང་ཐུན་པའི་མེས་ mind full of wisdom, knowledge. མེས་མེ་གཞི་བ་ རྩམས་མེ་ a steady, firm mind, not to become agitated or ruffled at heart; མེས་ཁོང་རྩ་ at the bottom or depth of the heart; མེས་ཁོང་རྩ་ = ཐུག་བུལ་ misery, grief (*Mnon.*): མེས་ཁོང་རྩ་རྩ་པ་ one very much grieved, deeply concerned; མེས་རྩ་པ་ a timid, weak minded person; མེས་རྩ་བ་ to lose one's senses, spirits; མེས་ཀྱི་ཐོད་པ་ *sem-kyi spyod-pa* བྱིན་ བྱིན་ intellectual powers, mental faculties (*Vai.-sh.*).

Syn. ཐོད་ *ñin*; རྩམ་མེས་རྩེན་ *rnam-ces-rten* (*Mnon.*).

མེས་ཀྱི་ཐོད་པ་ཐོད་ *sem-kyi loñs-spyod* thought, thinking, imagination.

སེམས་རྟེན *sems-rten* a keepsake, token (*Pth.*).

སེམས་ཐེབས་པ *sems-thebs-pa* mental absorption, to be absorbed in thought.

སེམས་དྲམ་པ *sems-dwañs-pa* चेतसः पुसारः clearness of understanding [extension of knowledge] *S.*

སེམས་བདེ *sems-bde* cheerfulness, ease of heart.

སེམས་ཐུག *sems-sdug* = ཐུག་བཟུང་ *sdug-bśnal* རྨི་ལུས་, རྨི་ལུས་ཀྱི་སྐྱོན་ sadness, sorrow; misery, mental depression (*Mñon.*).

སེམས་ནད *sems-naḍ* heart-grief, affliction: སེམས་ཀྱི་ནད་དུ་ཆེ་ he has much heart-grief (*Jä.*).

སེམས་ནལ་ *sems-rnal* (*yoga*) a peaceful state of mind, a concentrated mind. སེམས་ནལ་དུ་ཡོང་བ་ནས་ལོགས་པ་བསམ་དགོས་པོ་ (*Situ. 71*) the mind to be brought into perfect rest must have good thoughts.

སེམས་ནལ་དུ་མི་གནས་པ *sems rnal-du mi-gnas-pa* a restless mind, a mind not in equanimity.

Syn. རྣམ་དུ་མི་གནས་པ *rnal-du mi-gnas-pa*; བག་མི་ཐེབས་ *bag-mi-phebs*; ཞི་ལ་མི་གནས་ *shi-la mi-gnas*; རྒྱུ་མོ་ཅན་ *hphyañ-mo-can* (*Mñon.*).

སེམས་སྐྱམ་པ *sems snum-pa* = དགའ་བ་ to be glad, gladness (*Mñon.*).

སེམས་པ *sems-pa* རྟེན་, བྱེད་པ་, སྐྱེད་པ་; pf. སེམས་ or བསམས་ *bśams*, fut. བསམ་, imp. སེམ་ 1. to think: རྟེན་ལྟར་དུ་སེམས་སོ་ or བསམས་སོ་ he thought as follows, he had the following thoughts; རྟེན་པར་སེམས་པ་ to think perversely, to take the wrong view of a thing; to meditate, muse, ponder; སེམས་བཞིན་དུ་ absorbed in meditation, lost in thoughts; མི་དགའ་བར་ སེམས་ཞིང་ immersed in melancholy thoughts (*Dzl.*); སེམས་བཞིན་དུ་ = ཞེས་བཞིན་དུ་ knowingly, wilfully, purposely; ཞིན་ཏུ་སྐྱེད་པ་ཞིག་ think over seriously, རང་གི་ཡུལ་ལ་མ་བསམ་པར་ forgetful of home, forgetting one's country; ཡི་གེ་རྟེན་ལ་ མ་བསམ་པར་ disregarding this contract (*Ghr.*);

གཞན་དུ་མ་སེམས་ཞིག་ do not think of any body else, do not think otherwise; to intend, purpose, have in view, *e.g.*, གནོད་པར་བྱ་བར་ to do harm. 2. to fancy, imagine (*Do.*); with དང་འདྲ་བར་ and similar expressions, to hold, think, consider, to take for, to look upon as; ད་པོར་བཞིན་དུ་སེམས་པ་བསམ་པས་ཞེས་ན་ (for བསམ་ཞིང་) now that you know with full consciousness the punishment of (going through) the cycle (of animal existences) (*Mil.*). 3. an act of memory, a remembering; ལྷོ་ཙམ་ཞེས་བསམ་བྱེད་པ་ནམས་ those who have heard and kept in their memory the religion of Buddha (from *Jä.*).

སེམས་པ་ཅན་ *sems-pa can* ལྷན་སྐྱེད་པ་ pregnant, bearing child.

སེམས་དཔལ་ *sems-dpah* a brave mind; བྱང་ཆུབ་ སེམས་དཔལ་ a purified, brave and powerful minded soul, a saint of the Mahāyāna school.

སེམས་དཔལ་ཆེན་པོ་ *sems-dpah chen-po* མཛུ་སྐྱེད་པ་ a saintly soul that has attained high perfection.

སེམས་ལྷོས་པ *sems-phyos-pa* ལྷོས་པ་ distracted mind, mind unable to fix on anything.

སེམས་ཐེམ་པོ་ *sems bem-po* = ལྷུག་པ་ *lkug-pa* idiot, stupid, fool (*Mñon.*).

+ སེམས་སྒྲོང་སྒྲོང་པོ་ *sems-bloñ bloñ-po* = ཡི་སྐྱེད་པ་ a depressed heart.

སེམས་མ་བདེ *sems ma-bde* uneasiness of the mind, unhappy state of mind.

སེམས་མང་ *sems-mañ* having many desires, speculating on many things.

སེམས་མི་དགའ་བ་ *sems mi-dgañ-wa* disconsolate, unhappy; displeased, dissatisfied.

སེམས་མི་གནས་པ *sems mi-gnas-pa* a vacillating, unsteady mind unsteadiness, fickle-minded (*Mñon.*).

Syn. རྣམ་གཤེད་ *rnam-gyeñ*; མི་རྟེན་ *mi-brten* (*Mñon.*).

མེས་མ་ཙམ་པའི་གུབ་མཐའ་ *semṣ-tsam-paḥi grub-mthah* the doctrinal philosophy of the *Yogacārya* Buddhist school which is divided into two sects: མེས་མ་ཙམ་རྒྱལ་བའི་པ་ *semṣ-tsam rnam bden-pa* and མེས་མ་ཙམ་རྒྱལ་བའི་པ་ *semṣ-tsam rnam brdsun-pa*. ཇོ་བོ་ཇེ་འུ་མ་གུ་མ་ལ་ར་ཁྱི་ཏ་མེས་མ་ཙམ་རྒྱལ་བའི་པ་ཡིན། (A. 28) Atis'a's spiritual tutor Kamala Raksita belonged to the *Rnam-brdsun-pa* sect of the *Yogacārya* school.

མེས་མ་རེར་ *semṣ-htsher* fatigue, weariness, disgust (Sch.).

མེས་མ་གཞན་ *semṣ-gshan* चिन्तान्तर regardless; thinking differently.

མེས་མ་ཡངས་པ་ *semṣ-yañs-pa* magnanimous, one with liberal views.

Syn. ལྷོ་ཁོག་ཡངས་པ་ *blo-khog yañs-pa*; ལྷོ་ཆེ་བ་ *blo-che-wa*; བསམ་པ་ཡངས་པ་ *bsam-pa-yañs* (Mñon.).

མེས་མ་གཡེང་བ་ *semṣ-gyeñ-wa* विचित्र चिन्त, विमना: inattention, wandering, absent-mindedness; to be disturbed.

མེས་མ་གཡེངས་ *semṣ-gyeñs* disturbed mind = སྐྱག་བསྐྱལ་ *sdug-bṣñal* suffering, sorrow (Mñon.).

མེས་མ་ལས་ *semṣ-laṣ* or མེས་མ་ལས་ཆེ་ brain-work; a philosopher; one who thinks of many subjects (Mñon.).

མེས་མ་ཤེས་པ་ *semṣ-ṣes-pa* पण्डित; = མཁས་ a learned man, a sage (Mñon.).

མེས་མ་ཤེས་ཁྱིམ་ *semṣ-ṣes-khyim* = རྩམ་པོའི་ཁྱིམ་ the residence of a sage; also that of a hero.

མེས་མ་གསོ་ *semṣ-gso* or མེས་མ་པ་གསོ་བ་ consolation, to console; མེས་མ་གསོ་བ་ལྷན་པ་མཇུག་པོ་ (Rdsa. 19) be consoled, do not be troubled in mind.

མེུ *sehu* 1. दाङ्गिम्ब pomegranate. 2. a little tooth (Jä.).

མེར་ *ser* 1. for མེར་པོ་. 2. མེར་རུ་ corruption, putrefaction. མེར་ཅན་ rancid S.g. (Jä.).

མེར་ཀ་ *ser-ka* = མེར་ཁ 1. crack དཀར་ཡལ་ལ་ མེར་ཀ་བྱུང་ there is a crack in the porcelain cup; a cleft, slit fissure, crevice, gap, བྱ་ མེར་ chasm or cleft in a rock; ལྷ་ མེར་ a large gap. 2. = བྱ་པ་ རྩམ་པོ་ a hole; མེར་ཁ་ཐུབ་པ་ to close or stop up a hole or crack.

མེར་སྐྱུ་ *ser-skya* lamas and laymen, i.e., Buddhist monks who dress in yellow and layman who dress in plain or in white. 2. कपित्थ, पाण्डुर yellowish white, brown; ཁ་དྲག་མེར་སྐྱུ་ གའི་ར་ of fair complexion, of white-yellow colour.

མེར་སྐྱུ་མ་ *ser-skya-ma* n. of a *Yakṣa* princess (K. g. 5, 130).

མེར་སྐྱེ་ *ser-ske* yellow-sash used by Buddhist monks of Tibet (Rtsii.).

མེར་ཁ་ *ser-kha* v. མེར་ཀ་.

མེར་ཁ་མེ་ *ser-kha-se* སྐྱུང་ནན་ཁོ་མེར་ཁ་མེ་སྐྱུ་མ་ལ་བཞོན་རྒྱུ་ཅི་ལ་ཡོད་ (Khrid. 130) for what has that old beggar settled in the city?

མེར་ཁྱིམ་པ་ *ser-khyim-pa* = དཔོན་པོ་, a Buddhist monk of the *Tantrik* school who while doing priestly duties (chiefly astrological) lives as a householder and keeps female company; རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ཡང་མེར་ཁྱིམ་པ་བཞོན་ he converted even the ordained monks into householder priests (A. 66).

མེར་ཁྲལ་ *ser-khral* fees paid to a *Serkyim-pa* priest for protection against damage done by hail, i.e., money paid to a *Tantrik* lama for his preventive ceremonies against hail storms.

མེར་ག་མ་ *ser-ga-ma* turmeric, *curcuma* (Sch.).

མེར་གོས་ *ser-gos* = གོས་མེར་པོ་ yellow robe, the dress of a Buddhist monk (Khrid. 18).

མེར་ཅན་ *ser-can* पित्तल brass.

མེར་ཆེ་ *ser-che* a yellow flower in *W. Saxifraga flagellaries* (Jä.).

མེར་ནག་མ་ *ser-nag-ma* कृष्ण पिङ्गला yellowish black.

མེར་སྒྲུབ་ *ser-sna* मात्सर्य avarice; མེར་སྒྲུབ་ཕྱེད་པ་ to be avaricious.

Syn. རུམ་མཁའ་པ་ *hchums-pa*; རུམ་མཁའ་པ་ *hjuñs-pa*; ཤིབ་མོ་ *shib-mo*; ཇམ་ཕ་ *cha-phra*; སྒྲན་ཆེས་ *sran-ches* (*Mñon.*).

མེར་སྒྲུབ་ཅན་ *ser-sna-can* मत्सर, कृपण a covetous person, a miser.

མེར་སྒྲུབ་ *Ser-sna-wa* n. of a heretical sect of ancient India (*Theg.* 39).

མེར་པོ་ *ser-po* पीत, अवदात, गौर pale, fair, yellow.

མེར་འཕྲེང་ *ser-hphreñ* clerical procession, (*Jä.*).

མེར་བ་ *ser-wa* उपलवर्ष, उदकवज्र hail, hail-stones.

Syn. སྤྱན་གྱི་རུས་པ་ *sprin-gyi rus-pa*; སྤྱན་གྱི་རྩ་ *sprin-gyi rdo*; ལུ་མཁྱེགས་ *chu-mkhregs*; སྤྱན་གྱི་གོང་བུ་ *sprin-gyi goñ-bu*; སྤྱན་གྱི་ཀ་བ་ *sprin-gyi ka-wa*; རྩ་ལེ་ཅར་ *rdo-yi char*; ལོ་ཏོག་གཤེད་ *lo-tog gced* (*Mñon.*).

མེར་བུ་ *ser-bu*, v. བཤེར་བུ་ *hser-bu*.

མེར་མ་ = བཙུན་མ་ a Buddhist nun: རྩ་ལེ་གྱི་མེར་མ་ རྩ་ལེ་གཤེད་ལན་ཆེ་ (*A.* 90).

མེར་མོ་ *ser-mo* 1. ལྒྲུ་ཚིག་ finger. 2. *W.* six-rowed barley, late barley. 3. in the Amdo dialect a Buddhist monk; མེར་མོ་བ་ *ser-mo-wa* the lama.

མེར་རྩའི་གོས་ *ser-rtahî-gos* = དཔག་བསམ་གོས་ the robe made of the bark of *Kalpadruma* tree. (*Nag.* 58).

མེར་ཚུར་ *ser-tshur* a yellow mineral: མེར་ཚུར་ རུལ་གཙང་སྒྲན་ལ་བཞོ་ (*Med.*).

མེལ་ *sel* 1. discord, dissension, རང་མེལ་ domestic dispute. 2. a kind of incantation, like བཏྲ་; མེལ་འདུག་པ་ to exorcise, make use of conjurations or incantations (*Mil.*, *Jä.*).

མེལ་དགར་ *sel-dgah* = འཛོམས་དགར་ delighting in conquest; also quarrelsome, one fond of brawls.

མེལ་བ་ *sel-wa* अपनय, उत्क्षेपण, निराकृत, निर्हारक; pf., fut. བསལ་, imp. མེལ་, to throw off, to remove, esp. impurities, hence to cleanse; to pick, to pick off; to blot out, cross out: བུ་མོན་མེལ་བ་ to blot out a debt; to clear, ལམ་མེལ་བ་ to clear a path or road; གཤོད་མེལ་བ་ to repair (damages), to redress (grievances), རན་མེལ་བ་ to cure a disease, མུན་པ་མེལ་ dispel (darkness) (*Jä.*).

མེལ་ཅེར་ཅན་ *sel-ser can* incorrectly for གསེལ་ ཅེར་ཅན་ ཇི་མཎི་ཐུ་ the moon.

མོ་ I: so 1. num.: 148. 2. in Budh. = རྒྱལ་མ་པ་ attachment, adherence, desire (*K. g.* 179). 3. = རྩེ་བའི་བཏུང་བ་ a mild drink (mystic) (*K. g.* 179), also in མོ་ལ་རྒྱལ་པ་ = རྩེ་བས་མོ་ (mystic) (*K. g.* 179, 28).

མོ་ II: 1. དངས་ tooth: མོ་ཐམ་ཐམས་པ་ grinning, showing teeth (like a monkey). མོ་མེད་ toothless; མོ་བྲད་ འུ་འུ་ དངས་ irregular teeth with spaces between; རྩེ་མོ་, ཡ་མོ་ upper teeth; རྩེ་གོ་མོ་, མ་མོ་ lower teeth; མོ་རྩི་ལ་ *se-rñil* དངས་མཎི་ the gum; མཐུན་མོ་ or གཙང་མོ་ front tooth, incisors; སྤུབ་མོ་ *sbubs-so*, cheek-tooth, གྲམ་མོ་, རང་ཐག་མོ་, རྩེ་མོ་ molar-tooth, corner-tooth, canine-tooth. 2. tooth of a saw wheel, comb. 3. (གྱི་མོ་) ཤར་ the sharp edge of a knife. 4. = མཚམས་ boundary, confines: ལྷོ་བོད་གནིས་གྱི་བར་གྱི་མོ་འཛོན་པའི་གནས་ a place on the confines of India and Tibet (*A.* 152).

Syn. resp. རྩེ་མས་ *tshems*; རྩེ་བྱེད་ *ldad-byed*; གཙང་བྱེད་ *gcod-byed*; མཚེ་བ་ *mche-wa*; གནིས་སྒྱེས་ *gnis-skyes* (*Mñon.*).

མོ་ III: 1. for མ་ in conjunction with certain words, e.g., མོ་མཚམས་ for མ་མཚམས་ land boundary; རན་མོར་སྐྱེ་བ་ *ñan-sor skye-wa* to be born in an inferior place. 2. = སྐྱེད་པ་ *skyid-*

pa happiness, comfort, joy; *सं* वसंतेषां वसुं do enjoy, let us enjoy, *सं* सं वसंते = *सं* सं वसंते *skyid-pa*; *सं* सं वसंते = *सं* सं वसंते here east, west, south, north, in all directions there is no happiness. 3. = *सं* look out, guard, spying, *सं* वसुं to watch, to spy, to look out; *सं* वसुं peep-hole; *सं* वसुं keeper, guard, watchman, spy, emissary, *सं* वसुं वसुं वसुं वसुं money and dainties are the devil's emissaries (*Jä.*); *सं* वसुं fig. a guard or watch kept by several persons round a fire; *सं* वसुं watch-word.

सं IV: 1. *सं* वसुं a grammatical termination: *सं* वसुं for *सं* वसुं *C.*, also *Glr.* 2. num. for *सं* वसुं *sum-cu* in the abbreviated numbers 31—39 (*Jä.*).

सं वसुं *so-dkar* white tooth.

सं वसुं *sa-skyag* दन्तमल impurities in the teeth.

सं वसुं *so-khahi mkhar-bu* = *सं* वसुं *सं* वसुं a staff or stick to take rest by leaning on it while travelling. *सं* वसुं *सं* वसुं *Khrid.* 57) a word of honour is to be depended on like the traveller's stick.

सं वसुं *so-khrab* = *सं* वसुं *सं* वसुं natural not artificial.

सं वसुं *So-khri btsan-po* successor of the first king of Tibet *Nathi-tsan-po* (*Yig.* 63).

सं वसुं *so-gos* = *सं* वसुं lip.

सं वसुं *so-gri* a saw.

सं वसुं *so-hgrig-pa* समदन्त; one with even and symmetrical teeth.

सं वसुं *so-sgo* mouth, the lips. *सं* वसुं *सं* वसुं *सं* वसुं *Lo-tsā-wa*, do not allow such expressions to come out of your lips.

सं वसुं *so-sgra* lit. the teeth sound, a whistle; *सं* वसुं *सं* वसुं *so-sgra hdebs-pa* the

whistling through the teeth, in the magic performances of the Bon-po (*Jä.*).

सं वसुं *so-sgrib* = *सं* वसुं the cover of the teeth, i.e., the lips.

सं वसुं *so-can* दन्ति, हस्ति = *सं* वसुं *glān-po-che* elephant (*Mñon.*).

सं वसुं *so-hchin* = *सं* वसुं lip.

सं वसुं *so-gñis-pa* हस्ति with two tusks, an elephant (*Mñon.*).

सं वसुं *so-sto-wa* = *सं* वसुं *Ya-sel.* 55).

सं वसुं *so-dreg* tartar formed in the teeth.

सं वसुं *so-lādan* = *सं* वसुं दन्तक, दन्ती, विशाल elephant (*Mñon.*).

सं वसुं *so-bud* a tooth that has fallen out.

सं वसुं *so-brad-byed* gnawing flesh from the bones: *सं* वसुं *सं* वसुं *सं* वसुं *A.* 14) the left one was biting flesh from a human arm.

सं वसुं *so-mañ* = *सं* वसुं बह्नुदन्तक a hair-comb.

सं वसुं *so-rtsi* ताम्बूल tooth-paint; spiced betel leaves used by the Indians which give colour to the teeth.

सं वसुं *so-sh*, a small white spot on the tooth.

सं वसुं *so-bshi-pa* the four-tusked, an epithet of Indra's elephant (*Mñon.*).

सं वसुं *so-zed* tooth-brush.

सं वसुं *so-ral* irregular teeth, teeth having space between them.

सं वसुं *so-čin* दन्तकाष्ठ tooth-pick; n. of a plant the twigs of which are used for rubbing or cleansing the teeth. *सं* वसुं *सं* वसुं *सं* वसुं tooth-brushing wood has five attributes: it induces salivation and regulates the bile or liver, suppresses phlegm, removes bad smell from the mouth, improves the sight (*K. du.* २, 26).

सं वसुं *so-srub* gap in the teeth (*Sch.*).

སྐྱུ་གྲོ་ *so-ga* = སྐྱུ་གྲོ་ *soḡ-ka*.

སྐྱུ་ཆ་ *so-cha* n. of an emetic fruit:
སྐྱུ་ཆ་ནད་ཀྱི་ཁྱུ་འདྲིན་ཀྱི་ཁྱུ་མཚོན་ *M*.

‡ སྐྱུ་རྩ་གྲོ་པོ་ *so-to rog-po* n. of a bird, the feathers of which are used in making a black dye for gray hairs (*Sman*. 153).

སྐྱུ་ཐག་ *so-thag* weaving linen.

སྐྱུ་ནམས་ *so-nams*, also སྐྱུ་ནམ་, བཤམ་པ་ commerce, business; husbandry, སྐྱུ་ནམས་བྱེད་པ་ to till the ground, to practise agriculture, farming; སྐྱུ་ནམས་སྐྱུ་བ་པ་, སྐྱུ་ནམས་འབད་པ་, སྐྱུ་ནམ་པ་ husbandman, farmer; སྐྱུ་ནམ་གྱི་ལས་ཀྱི་ comprises husbandry, trading, tending and rearing up cattle, etc: སྐྱུ་པ་གཏན་གྱི་སྐྱུ་ནམས་མ་ ཐུས་པ་ a man who had not always done husbandry (*A*. 10).

སྐྱུ་པ་ *so-pa* watchman.

‡ སྐྱུ་པ་ར་ *so-pa-ra* སྐྱུ་པ་རི་ areca-nut, which according to Tibetan works is beneficial to the teeth.

སྐྱུ་ཕག་ *so-phag* brick, tile; also collective noun, brick-work, tiling (*Jä*).

སྐྱུ་པ་ *sc-wa* ཕྱམ་པ་ unhusked paddy or grain; acc. to *Jä*. coarse, thick-shelled barley.

སྐྱུ་བྱ་ *so-bya* an aquatic bird *S.g.* (*Jä*).

སྐྱུ་མ་ *so-ma* 1. = སྐྱུ་མ་ fresh meat in U and Tsang; in the dialect of Amdo and Kham = སྐྱུ་མ་ new. 2. སྐྱུ་མ་ a climbing plant the juice of which was offered in libations to the gods; the Hindus also worshipped it on account of its intoxicating qualities.

‡ སྐྱུ་མ་ན་མ་ *So-ma na-tha* སྐྱུ་མ་ན་མ་ n. of a Bramanical sanctuary (*Duḡ-ye*. 29, 39).

‡ སྐྱུ་མ་ར་རྩ་ *so-ma ra-rtsa* མཚན་, སྐྱུ་མ་ར་རྩ་ hemp; སྐྱུ་མ་ར་རྩ་ཞིང་ hemp cultivation.

Syn. སྐྱུ་མ་འཛིན་ལུག་མ་ *zla-wahi lcug-ma*; སྐྱུ་མ་འཛིན་ལུག་མ་ *zla-wahi rgyal*; ལུག་མ་བཟང་པོ་ *lcug-ma bzah-po*; འབྲས་བུ་ནག་ *hbras-bu nag*; ལུག་མ་འཛིན་ལུག་མ་ *tul-wahi hbras-bu*; མདོག་མེད་སྐྱུ་མ་ *mdog-med skyes*; འདབ་བཟང་ *hdab-bzah* (*Mñon*).

སྐྱུ་མི་བསོད་ *so-mi-bsod* v. སྐྱུ་གསོད་ 1. = མི་སྐྱུ་ད་པ་ *mi-skyed-pa* unhappy, uncomfortable; འགྲོ་གྱུ་མེད་སྐྱུ་མི་བསོད་པ་ཅི་འདྲ་མེད་ there was no need to go, there was no unhappiness whatever (*A*. 124). 2. རྒྱུ་ལྡན་; unsteadiness, fickleness, wavering.

Syn. སྐྱུ་གཤེད་ *rnam-gyeñ*; སྐྱུ་མ་མི་གཤེད་ *semḡ-mi gnaḡ* (*Mñon*).

སྐྱུ་རྩམ་ *so-rtsam* flour of rice and barley mixed together.

སྐྱུ་རྩི་ *so-rtsi* = སྐྱུ་རྩི་ཆེན་པོ་ *skyur-rtsi chen-po* pomelo (*Mñon*).

སྐྱུ་རྩི་མ་ *so-tshis* or སྐྱུ་རྩི་མ་ = སྐྱུ་མི་སྐྱུ་ནམ་ house-keeping, management of domestic concerns, husbandry; cf. སྐྱུ་ནམ་ agriculture (*Jä*).

སྐྱུ་འཛིན་ *so-hdsin* = མཚན་མའཛིན་ 1. occupying the confines of a country or region. སྐྱུ་འཛིན་གྱི་པ་གྱི་སྐྱུ་འཛིན་པ་འཛིན་ (*A*. 152) a place for guarding the boundaries between Tibet and India. 2. མཚན་ lip.

+ སྐྱུ་རྩི་མ་གྱུང་ *so-zos-kyan* = ཇི་ལྟར་ཞོགས་གྱུང་ in whatever manner impeded or delayed; in pro. = སྐྱུ་མཚན་.

སྐྱུ་རྩུ་གུ་བ་ *so-zur gnub* three lamas called So, Zur, and Nub, who belonged to the *Rñin-ma* sect. སྐྱུ་རྩུ་གུ་བ་གསུམ་ (*Khrid*. 23).

སྐྱུ་རམ་ *so-raḡ* = སྐྱུ་མ་ར་རྩི་རམ་ linen.

སྐྱུ་ལུག་ *so-lug* lees of liquors, yeast of beer (*Sch*).

སྐྱུ་ལེ་ *so-le* fresh, well preserved.

སོ་ལེ་ལྷོད་ *so-le sdod* to remain or appear fresh, fresh looking; དེ་ལ་མེ་ཏྲོག་གར་ནས་ལག་བདུན་དུ་
སོ་ལེ་ལྷོད་པ་ there (in that) blossoms appearing which remained fresh for seven days
(A. 107)

སོ་ལོག་ *so-log* high road, causeway W. (Jä.).

སོ་བསོད་ *so-bsoḍ* = རྒྱུད་པོ་ཅིག་ comfortable, སོ་མེ་གསོད་ = རྒྱུད་པོ་མེ་འདུག་ *skyid-po mi-hdug*, uncomfortable: བདག་མཆོམས་ཡུར་སོ་བསོད་ཅིག་བགྱིད་ I lived comfortably at Chim-phu.

‡ སོ་ཁུ་གན་རྟི་ག་ *sohu gan-dhi-ka* n. of a flower (K. g. 8, 82).

སོ་རྩུབ་ *so-hrub* minced meat; also pounded dried meat.

སོ་སོ་ *so-so* = བ་དང་ པྱའི་, ཡལ་ཁྱ་ 1. [distinct, separate, single, individual, སོ་སོ་བ་ ཡལ་ཁྱ་ individuality, distinctness, difference, སྐུ་སོ་སོ་མཐོང་གསུ་ཤོར་ས་སོ་ the victuals came into the hands of the individual persons (Dzl.); སོ་སོ་ནས་ adv. separately: སོ་སོ་ནས་རྫོང་བཟེ་དེ་ 'singulation,' each for himself, holding forth his vessel. 2. various; diverse, different, བསམ་པ་སོ་སོ་ different opinions, dissension; སོ་སོ་བྱེད་པ་ to separate, disjoin, divided, སོ་སོར་བཞག་པ་ to set, put, lay apart], from Jä.

སོ་སོར་རྒྱུ་བོ་ *so-sor skye-wo* ཡལ་གྲུ་མཉན་; prop. one separated (from the saints), one distinct from incarnate beings, an ordinary man; a lay man; as to his spiritual condition: a man in his natural state, one not yet enlightened.

སོ་སོར་འབྲུག་ *so-sor hkhrol* འཁྲུག་པ་ [repelled, beaten back]S.

སོ་སོར་རྟོག་པ་བྱེད་ *so-sor go-war byed* རྟོག་པ་འཇགས་ [comprehension [cause, reason, proof]S. སོ་སོར་གོ་བྱེད་ *so-sor go-byed* འཇགས་པ་ [accurate understanding of the particulars of anything]S.

སོ་སོར་འགོག་ *so-sor hgog* འགོག་པ་ [obstruction]S.

སོ་སོ་འགྲོ་ *so-so-hgro* འགྲོ་བའི་རིམ་པ་ gait or manner of walking or movement (Mñon.).

སོ་སོར་ཁྱུར་ *so-sor gyur* 1. separated. 2. འཇགས་པ་ [a surety, security]S.

སོ་སོར་རྟོད་ *so-sor-rgod* = སོ་སོར་བཞག་ *so-sor-bshad* (Mñon.). ཀར་ལྷོ་ར་ཀར་བུ་ n. of flower (Mñon.).

སོ་སོར་ཏེས་པ་ *so-sor nes-pa* འཇགས་པ་, འཇགས་པ་ [general rule, general prevalence]S.

སོ་སོར་བཅོམས་ *so-sor bcoms* འཇགས་ vanquished, subdued.

སོ་སོར་འཛིང་ *sa-sor hchiñ* འཇགས་པ་, འཇགས་པ་ [obstruction, ruggedness]S.

སོ་སོར་འཇོམས་ *so-sor hjoms* འཇགས་པ་ [reaction, resistance]S.

སོ་སོར་ཉིན་བྱེད་ *so-sor nin-byed* འཇགས་པ་ [every day]S.

སོ་སོར་མཉན་ *so-sor-mñan* = མཉན་པ་ *khas-blañs-pa* (Mñon.) promise, assurance.

སོ་སོར་རྟོག་པ་ *so-sor rtogs-pa* འཇགས་པ་, འཇགས་པ་ [watchfulness, knowledge]S.

སོ་སོར་ཐར་པ་ *so-sor thar-pa*, also སོ་སོར་ཐར་པ་ འཇགས་པ་, liberation, deliverance; སོ་སོར་ཐར་པ་འཇགས་པ་ the Sûtra on deliverance, code of moral and monastic discipline, containing 250 rules for the priesthood.

སོ་སོར་ཐོབ་པ་ *so-sor thob-pa* འཇགས་པ་ [received back]S.

སོ་སོར་སྒྲུབ་ *so-sor sdud* = འཇགས་པ་ or འཇགས་པ་ (Mñon.)

སོ་སོར་བསྐྱུས་པ་ *so-sor bsdus-pa* འཇགས་པ་ [1. drawing back. 2. combination of a group of letters into one whole]S.

སོ་སོར་གནས་ *so-sor gnas* residing separately; འཇགས་པ་ [removal, setting aside]S.

སོ་སོར་སྒྲུབ་པ་ *so-sor gnañ-wa* འཇགས་པ་ [brilliance, ingenuity]S.

སོ་སོར་སྤང་བ *so-sor span-wa* ʼprati-mo-cha [rules of moral discipline, rules of conduct]S.

སོ་སོར་འབད *so-sor hbad* individual exertion; རྟོག་པར་ [repairing, reforming]S.

སོ་སོར་སྤྱེད་བ *so-sor smra-wa* ʼabhi-waḍ, ʼprati-waḍ [answer, reply]S.

སོ་སོར་འཇོན་ *so-sor hdsin* ʼprati-yas [effort, endeavour]S.

སོ་སོར་བཞག་པ *so-sor bshag-pa* ʼpratyakṣaṇ [removal, setting aside]S.

སོ་སོར་བཞེས་ *so-sor bshes* ʼprati-cha [to receive, follow]S.

སོ་སོར་ཟས་ *so-sor zas* sesame.

སོ་སོར་རང་རིག་པ *so-sor ran-rig-pa* ʼpratisamvid [accurate understanding]S. སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་བཞི་ ʼpratisamvid: 1. ཚམས་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་, 2. རྟོན་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་, 3. ཇེས་པའི་ཚམས་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་, 4. སྒྲོབས་པ་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་.

སོ་སོར་བཞག་སྐུ་པ *so-sor bḥaḥ-pa* ʼprati-dṣṣaṇa [enjoining, teaching]S.

སོ་སོར་བཞད་ *so-sor bḥad* ʼprati-ṣṣiḍ [demonstration]S.

སོ་སོར་གསལ་བ *so-sor rṣal-wa* 1. illumination, enlightenment. 2. ʼprati-dṣṣa [every day]S.

སོ་སོ་ཆ་ *so-so-cha* a medicinal herb, an emetic (*Vai. śñ.*).

སོག་ *sog*, v. སོབ་ *sob*.

སོག་ཁ་པ་པ *sog-kha-pa* n. of a kind of medicinal grain. སོག་ཁ་པ་པའི་སྐུ་ལ་གཙོད་པར་བྱེད་ *Med. Sog-kha-pa* stops vomiting.

སོག་ཆུ་ n. of a river in east Tibet : རེ་ནས་སོག་ཆུ་ཁར་བྱོན་པའི་དུས་སུ་ཁར་པའི་གནས་ then at the time of arriving at the bank of *Sog-chu* in a house... (*A. 28*).

སོག་འཇོག་ hoarding money.

སོག་པ་ *sog-pa* 1. sbst., also སོགས་པ་ *sogs-pa* shoulder-blade, scapula, སོག་པའི་མེ་མོང་ *sog-*

pahi me-loñ the flat part of it, སོག་གུ་ *sog-gu* the narrow extremity of it; སོག་མོ་འདེབས་པ་ *sog-mo hdebs-pa* to divine from the shoulder-blade; སོག་ལྗུ་ *sog-lhu* shoulder as a piece of meat for boiling (*Jä.*).

སོག་པ་ II : སྒྲུབ་; vb. (also : གསོག་པ་, བསོག་པ་, སོགས་པ་) pf. བསགས་, fut. བསག་, to gather, heap up, hoard up, སོག་པར་བྱེད་པ་ རྒྱུ་ལ་ to collect, to earn, to hoard; སོག་པ་པོ་ རྒྱུ་ལ་ one who hoards, or accumulates money or wealth, སྐྱུ་སོག་འཇོག་མེད་པ་ without having collected and deposited the daily requisites, the things wanted every day (*Mil.*); བསོད་ནམས་སོག་པ་ or ཚམས་སོག་པ་ to collect, to accumulate merits, ལས་རྒྱ་སོག་པ་ repeated commission of sins; གསོག་ལྗེད་ morbid matter consisting in too great an accumulation of humours; དམག་གི་དབུང་སོག་པ་ to collect an army (*Jä.*).

སོག་པོ་ *sog-po* मग, मख a Mugh, Tartar, Mongol (*S. Lex.*) སོག་མོ་ a Mongolian woman, སོག་ཕུག་ Mongol child, Mongol boy, སོག་ཆས་ Mongol dress or fashion of dress, སོག་ཏུ་ Mongol horse. There was a tribe prob. of Tartary and Kabul who were Buddhists and used to go on pilgrimage to Gayā. སོ་བརྒྱ་གསུམ་དུ་རྫོང་གནས་དུ་སོག་པོའི་འབྲེམ་འགུལ་ཆད་ for thirteen years there was an interruption in the intercommunication of the Tartars-Mughhs at Vajrāsana (Gayā) (*A. 19*).

སོག་མ་ *sog-ma* पलाल hay, straw, blade, stalk, སོག་འབྱུ་ green corn that begins to sprout (*Sch.*). སོག་ཚམས་ *sog-tshigs* joint on a stalk of straw, a knot on a stalk (*Cs.*); སོག་འབྱར་ a small blade of straw, chaff; སོག་མའི་ འབྱུ་ a shoe of straw; སོག་རུ་, སོག་ལུ་ stubbles (*Jä.*).

སོག་ལེ་ *sog-le* क्रकच, शण, a saw : སོག་ལེས་གཙོད་པ་ to saw to pieces; སོག་ལེ་ཁ་ the tooth-edge of a saw, also botanical term : serrated (of leaves) (*Vai. śñ. Jä.*).

सोरमो *sor-mo* = लघुपदोपलक्षण, also मङ्गुलम
 finger; **सोरमो** *sor-mo* सहिताङ्गुलि web-fingers,
 one whose fingers are joined to each

others (*S. Lex.*); རབས་སྒྲུབ་ toe. སྒྲུབ་གཏུབ་ *sor-gdub* མཇུག་རྒྱུ་ finger-ring, སྒྲུབ་ཆེན་ the joint of a finger. སྒྲུབ་མེད་པ་ བྱེད་ཀྱི་ fingerless. 2. inch: སྒྲུབ་བཞི་པ་ four-inched; སྒྲུབ་ལྔ་པ་ fivefinger breadth. སྒྲུབ་མེད་པ་ *sor-mo bshi-pa* = རྩེད་གྲུ་ (*Mñon.*) a mild purgative-fruit. 3. symbolical of ten by reason of there being ten fingers on the two hands (*Rtsii.*).

སྒྲུབ་མེད་པ་ལ་ཡུལ་པ་ལ་མཇུག་པ་ *sor-mohi phreñ-wa-la phan-pahi mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha for the benefit of Aṅguli Mālā (*K. d. 8, 208*).

སྒྲུབ་ *sol-wa* བྲུ་ལྔ་པ་ anything burnt, སྒྲུབ་ཆེན་ charcoal; སྒྲུབ་མེད་པ་ charcoal fire, རྩེད་སྒྲུབ་ coal. 2. imp. of གསོལ་ to pray, to beg. 3. བྲུ་ལྔ་པ་, ལྔ་པ་, མཇུག་པ་ the planet Mars which glows like live coal.

སྒྲུབ་ཆེན་པོ་ *Sol-nag thañ-po* n. of a place in Tibet: རྩེད་སྒྲུབ་ཆེན་པོ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ལ་ཡུལ་པ་ from thence he arrived at the great plain of Sol-nag-thañ-po (*A. 91*).

སྒྲུབ་པོ་ *sol-po* resp. friendly, kind, affable *C., W.* (*Jä.*).

སྒྲུབ་མཇུག་ *sol-mdud* ལྔ་པ་ལ་ a gem worn on the neck; nape-joint.

སྒྲུབ་ *soṣ* 1. instr. of སྒྲུབ་: སྒྲུབ་པ་ལ་ to bite (*Sch.*), also to back-bite, to cullumnate. 2. a pf. form of གསོལ་: རྩེད་སྒྲུབ་ disease cured རྩེད་སྒྲུབ་ cured impaired (health).

སྒྲུབ་ཀྱི་ *soṣ-ka* རྩེད་པ་, རྩེད་པ་ the summer season. སྒྲུབ་ཀྱི་ཆེན་པོ་ལ་ *soṣ-ka tsha-wahi dus* the hot season, from about the middle of April till the middle of June.

Syn. རྩེད་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *tsha-gduñ-can*; རྩེད་པ་ *tshad-can*; རྩེད་པ་ *ñes-sreg*; རྩེད་པ་ *drod-hoñ-dus* (*Rtsi.*)

སྒྲུབ་ཀྱི་ལྔ་པ་ *soṣ-ka-bshad* = རྩེད་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *hjah-mtshon* v. རྩེད་ (*Mñon.*) rainbow.

སྒྲུབ་དུ་ *soṣ-dal* = རྩེད་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ without haste or hurry about a thing, slowly, leisurely (*A. 131*).

སྒྲུབ་གཏུབ་ *soṣ-gdal* = རྩེད་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *lhod-lhod* slow, with relaxation; རྩེད་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ སྒྲུབ་གཏུབ་ at the place of study be slow (*A. 132*).

སྒྲུབ་ཅིན་ *soṣ-sin* 1. རྩེད་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *so-yis zin-pa* caught by the teeth. 2. tetanus, lock-jaw (*Jä.*).

སྒྲུབ་ *sra* for སྒྲུབ་.

སྒྲུབ་ *sra-wa*, also སྒྲུབ་ and སྒྲུབ་ (*Cs.*), ལྔ་པ་, ལྔ་པ་, ལྔ་པ་, ལྔ་པ་, ལྔ་པ་, ལྔ་པ་ hard, solid, thick, firm, compact; ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ ལྔ་པ་ ལྔ་པ་ firm and compact; ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ solidity, hardness, compactness, of wood, meat, etc., ལྔ་པ་ hearty, vigorous old age; ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ proof against cut and thrust (*Jä.*).

སྒྲུབ་ལྔ་པ་ *sra-brkyañ-hdiñ* ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ coarse blanket used by Buddhist monks in ancient India.

སྒྲུབ་ལྔ་པ་ *sra-hbras* n. of a medicinal fruit. ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *Med.*

Syn. ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *dra-wa chen-mo*; ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *me-tog-ser*; ལྔ་པ་ *zug-rñu* (*Mñon.*).

སྒྲུབ་ཅི་ *sra-rtsi* hard varnish, raisin, gum; ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *sra-rtsi-ñ* = ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ *spos-dkar-ñ* *Sāl* tree (*Mñon.*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *sra-sra* ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ = ལྔ་པ་ *sin* (*S. Lex.*).

སྒྲུབ་པ་ *srag-pa* ལྔ་པ་ (*Zam. 6*).

སྒྲུབ་ལྔ་པ་ *srag-ñul* ལྔ་པ་ violent (*S. Lex.*).

སྒྲུབ་ *srañ* I: 1. = ལྔ་པ་ ལྔ་པ་ a hamlet, village. 2. ལྔ་པ་ a pair of scales, balance; ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་ or ལྔ་པ་ལ་ཇེ་ལྷན་པ་, to weigh, to balance.

3. པར་ weight, in a general sense, མྱེད་གཅིག་པལ་ one *pala*, མྱེད་ཕྱེད་ རྩ་པར་ one half of a *pala*; ལྷ་མྱེད་ Chinese weight or steel-yard. 4. as money = ten *sho*, i.e., an ounce, མྱེད་གཤམ་ one ounce (of silver), མྱེད་ཉི་མོ་ two ounces, མྱེད་མྱེད་ two pounds of medicine.

མྱེད་ II := རྩ་མཐུག་ open passage or ground round a monastery or temple, ལམ་མྱེད་ lit. straight way; idiom.: forthwith, at once, without delay; མྱེད་ལམ་ acc. to *Sch.*: tortuous path ལྷ་མྱེད་ street, lane (*Glr.*); ལྷ་མྱེད་ the road which a person habitually walks (*Jä.*).

མྱེད་ཆ་ *srañ-cha* balance and what belongs to it (*Sch.*). མྱེད་ཐག་ *srañ-thag* the string of a pair of scales or that of a steel-yard by which it is held or suspended. མྱེད་མདའ་ *srañ-mdah* scale-beam or lever of a pair of scales (*Sch.*). མྱེད་ཤར་ *srañ-phor* scale, scale-pan or pot.

མྱེད་ནང་ *srañ-nañ* a street or lane running through a town or village: དེ་ནས་མྱེད་ནང་རིང་བོ་ནིག་ལ་བྱགས་ཕྱིན་ཅིན་ then when he had gone into a long lane (*A. 131*).

མྱེད་བ་ *srañ-wa* to straighten, to make straight a crooked thing; adj. ལྷ་མྱེད་ straight; མདའ་ལྷ་མྱེད་ a straight arrow, a bamboo arrow.

མྱེད་ *Srad* n. of a district in Tibet, situated midway between Tashi-lhunpo in Tsang and Sakya (*Loñ. 3, 11*).

མྱེད་མ་ *srad-ma* pease v. མྱེད་མ་.

མྱེད་བུ་ *sran-bu* = མྱེད་པ་ འཕྲུ་, ལྷ་མྱེད་ thread, yarn (*Nag. 29*): མྱེད་བུ་སྒྲིལ་བ་ to twist or roll yarn into thread.

མྱེད་པ་ *sran-pa* 1. akin to མྱེད་ v. ante sbst. hardship, severe distress or toil; མྱེད་པར་ toilsomely, rigorously; མྱེད་པ་བོ་ one that

endures; མྱེད་ཅེ་བ་ *sran-che-wa* = མྱེད་བྱུང་མཁམ་ *sran-thub-mkhan* one who can endure much. 2. pf., and fut. བསྐྱེད་ *bsran*, imp. མྱོན་ *sron* to bear (with patience), endure, to be hardened; མྱེད་འཛུགས་པ་ to hold out, to stand, to endure much. མྱེད་བྱུང་ *sran-thub* = བཅོད་པ་ *bzod-pa* endurance, patience (*Mñon.*). Also, as མྱེད་པ་ *sra-wa* (opp. to མྱོད་པ་ *lhod-po* and འཛུགས་མོ་ *hbol-mo*) hard, firm, durable, rigid, strict. ལྷ་མྱེད་ *sduḡ-sran* hardness (*Mil., Jä.*).

མྱེད་མ་ *sran-ma* 1. grain, like རྩ་མོ་, e.g., of Indian corn. 2. མཁམ་, ལྷ་མྱེད་ peas, pulses. མྱེད་མའི་ནིང་ field of peas. There are several species of this, viz.: white, yellow red, green, black, large or small. མྱེད་དམར་མཆུར་ [a sort of pulse or lentil] *S.*; མྱེད་མེར་ *srad-ser*; མོན་མྱེད་ཅེ་མ་ག་ *mon-sran cheu ma-ḡa*; མོན་མྱེད་ལེབ་མོ་དཀར་པོ་ *mon-sran leb-mo dkar-po*. མྱེད་མའི་ལོ་མ་ *sran-mahi lo-ma* leaf of the pea. མྱེད་ལྷུང་ *sran-ljañ* ལྷ་མྱེད་ [a kind of kidney-bean] *S.* Other terms: མྱེད་ལོ་མ་ *nuñ-gahi lo-ma*; ལྷ་མྱེད་ *nuḡ-ldan*; ལྷ་མྱེད་ལྷ་མྱེད་ *bya-roḡ nuḡd-ga* (*Mñon.*). མྱེད་ཕུང་ *sran-phuñ* a heap of pease; མྱེད་ཕུབ་ *sran-phub* pease-straw; མྱེད་ཕྱེ་ *sran-phye* flour of pease; མྱེད་མེ་རྩྭ་ *sran-me-tog* blossoms of the pea.

མྱེད་ *srab* རྩ་མྱེད་ bridle, also རྩ་མྱེད་; མྱེད་རྩ་མྱེད་ ཆར་བོ་ a complete riding-gear. མྱེད་ལྷ་མྱེད་, མྱེད་ལྷ་མྱེད་ *srab-skyogs* (*Cs.*) the reins; མྱེད་ལྷ་མྱེད་ *srab-leags* the bit (*Cs.*) མྱེད་མཐུར་ *srab-mthur* the halter; མྱེད་མདའ་ *srah-mdah* reins (*Jä.*).

མྱེད་པ་ *srab-pa* 1. narrow, slight, རྩ་མྱེད་ མྱེད་པ་ lesser sin or defilement. 2. shallow, loose, not close; མྱེད་མཐུར་ inner sole, welt; མྱེད་མཐུག་ thickness, dimension (*Jä.*).

མྱེད་མོ་ *srah-mo* འཕྲུ་ thin, fine, slender (*Zam. 6*) རྩ་མྱེད་དང་གོས་མོགས་ལྷ་མྱེད་ like cloth, leather, paper, clouds.

སྒྲུབ་སྒྲིབ *srab-srib* = རབ་རིབ 1. twilight, dusk; རྒྱུ་ལངས་མ་ལངས་སྒྲུབས (*Rdsa.*) 2. dark, obscure.

སྒྲུམ *sram* ཅད 1. or ཅུ་སྒྲུམ otter; different species of otter are:—སྒྲུག་སྒྲུམ rock-otter; རྩ་སྒྲུམ fish-otter. 2. otter-skin, sable-skin (*Jä.*).

Syn. ཅུ་ཡི་སྒྲེལ་ *chu-yi sprehu*; སྒྲུ་ཅིག་དབྱུགས་ *skad-cig-dbugs*; རྩ་འཛིན་ *ña-hdsin*; ཅུ་ཡི་སྒྲུ་མོ་ *chuhī sre-moñ*; ཅུ་ར་འཛུམ་ *chur-hdsum*; ཅུ་ཡི་བྱི་བ་ *chu-yi byi-wa*; དུག་པ་མཆོད་བྱེད་ *hug-pa mchod-byed* (*Mñon.*).

སྒྲར *srar* adv. of སྒྲ *sra*; severely, rigorously (*Sch.*).

སྒྲས *sras* or སྒྲས་པོ་ resp. for རྩ་ son, male child, དཔོན་སྒྲས་, རྒྱལ་སྒྲས་ son of a chief or king, a prince; རྒྱལ་སྒྲས་ ཇིན་པུ་མ་; also: son of a Buddha (in spiritual sense), a *Bodhisattva*; ལྷ་སྒྲས་ a prince, a nobleman's son. དུགས་སྒྲས་ or དུགས་ཀྱི་སྒྲས་མོ་ spiritual son or daughter; མངས་རྒྱལ་ཀྱི་དག་པའི་སྒྲས་མོ་ a spotless child of Buddha, རྩ་བའི་སྒྲས་ ཅད་པུ་མ་ disciple, རྩ་བའི་སྒྲས་ རྩ་བའི་ཅུ་དྲུག་ the eight spiritual sons or disciples of Buddha, v. རྩ་བའི་སྒྲས་ *ñe-wahi-sras*. སྒྲས་བུ་ *sras-bu* = སྒྲས་ *sras*. སྒྲས་མོ་ *sras-mo* daughter, young lady, princess. སྒྲས་ཚབ་ *sras-tshab* an adopted son or child.

སྒྲི *sri* I: རྒྱག་ blood (mystic) (*K. g. p.*, 179). 2. a species of devil or demon, devouring esp. children, a vampire, also སྒྲི་རྩ་ *sri-ñan* *Sch.*, ཅུ་ཡི་ *chuñ-sri* *Glr.*, ཕུ་ཡི་ *phuñ-sri* *Mil.* a devil bringing misfortune; they are supposed to live in under-ground places, and are also called མཚན་ཀྱི་སྒྲི་ *mas-kyi-sri*; སྒྲི་ལང་ *sri-lan* a devil rises from below; སྒྲི་ཚོན་པ་ *sri-non-pa* to suppress such an evil spirit (*Jä.*). 3. *Sri* has been described in *Rtsii.* as གཅན་གཤན་ཞིག་ a kind of wild animal.

སྒྲི II: or སྒྲི་བ་ *sri-wa* pf. བསྒྲིས་ *bsriñs*, fut. བསྒྲི་ *bsri* to retain; to be parsimonious,

niggardly, esp. with རྩ་; སྒྲི་སྒྲི་མེད་པར་གནང་བ་ *sba-sri med-par gnañ-wa* to give unsparingly, bestow very liberally. སྒྲི་མེད་ *sri-med* liberal. 2. in *W.* to wind, to wrap round, for དྲི་བ་ *dkri-wa*. (*Jä.*).

† **སྒྲི** III: respect, deference, reverence (to lama, parents and elders, &c.): སྒྲི་བྱ་བ་ *sri-shu-wa* or more frq. སྒྲིད་བྱ་བ་ *srid-shu-wa* = བཀུར་སྒྲི་བྱེད་པ་ *bkur-sti-byed-pa* paying respect; སྒྲི་བྱ་བ་ *sri-shu-pa* or སྒྲི་བྱ་མཁན་ *sri-shu-mkhan* one showing deference.

སྒྲི་འུ་མེད་སྒྲི་ *srihu rgya-phib* n. of one of the gilt domes of the great monastery of Sam-ye (བསམ་ཡས་): དེ་ནས་སྒྲི་འུ་མེད་སྒྲི་ལྷ་བྱེད་པ་ *then he resided for a fort night under the dome of Sri.* (*A. 97*).

སྒྲི་འུ་ *Srihi-chu* n. of a tributary of the Tsang-po which flows a little above the town of Lhartse in upper Tsang: རྒྱལ་པ་བྱུང་བ་ལ་སྒྲི་འུ་མེད་རྒྱན་ན་རྒྱལ་པའི་ཡུལ་ (*A. 27*).

སྒྲིལ *srihu* རྩ་བའི་སྒྲི་ལྷ་བྱེད་པ་ a woman whose child dies after birth.

སྒྲིལ་ནག་ *srihu-nag* mulberry tree (*Jä.*).

‡ སྒྲི་ཀ་ཏ་ཀ་ *sriñ-ka ta-ka* རྩ་ཀ་ཏ་ཀ་ [the aquatic plant *Trapa bispinosa*] *S.*; n. of a tree the wood of which is used in the sacrificial fire (*K. g.* 5, 333).

སྒྲིང་བ *sriñ-wa* pf. བསྒྲིངས་ *bsriñs*, fut. བསྒྲིང་ *bsriñ* 1. (cognate to རིང་བ་) to extend, stretch, stretch out. 2. to fling far away *C.* 3. to postpone: རྩ་བའི་ཚེ་སྒྲིང་བ་ *hchi-wahi tshe sriñ-wa* put off the term of death; to prolong life; to wait, to tarry. 4. (བསྒྲུར་བ་) to send, སྒྲིན་སྒྲིང་བ་ = སྒྲིན་བསྒྲུར་བ་, ཡོ་བྱད་སྒྲིང་བ་ = ཡོ་བྱད་བསྒྲུར་བ་. 5. རྒྱུད་སྒྲིང་བ་ *skyed-sriñ-wa* to bring up, train up, to rear *Glr.* (*Jä.*).

སྒྲིང་མོ་ *sriñ-mo* མཆིན་ཀྱི་, མཆིན་ཀྱི་, sister, ཕུ་སྒྲིང་ *bu-sriñ*, མེད་སྒྲིང་ *miñ-sriñ*, resp. ལམ་སྒྲིང་ *lam-sriñ* brother and sister, cousins (*Jä.*).

Syn. རེ་ཤེས་ *che-sheṣ*; ལམ་ *lcam* (*Mñon.*).

མིང་ I: *srid* = རྒྱུ་ རྒྱུ་མཐོང་ height. 1. length, extension, མིང་དུ་ *srid-du* དེ་ཅི་; in length; ཕྱག་མེད་དུ་ཐུབ་ཅོད་བརྒྱུད་པ་ a cavern eight-
een cubits long; with regard to time: = བདུབ་ till, during, འདི་ or དེ་མིང་གྱི་བར་དུ་ *de-srid-kyi-bar-du* for so long a time, ཅི་མིང་དུ་ *ci srid-du* also ཅི་མིང་དེ་ *ci-srid-de* how long? also, as long as; when followed by ཡང་: be it ever so long; also མིང་པར་ *srid-par* or མིང་ *srid* in extension. 2. symbolical fig.: 14 (*Rtsis.*).

མིང་ II: dominion, government: མིང་ལ་མ་. འཛམ་པས་ *srid la ma-hcham-pas* falling out with one another about the government རྒྱལ་མིང་ *rgyal-srid*, དབང་མིང་ *dwañ-srid* kingdom, power; མིང་བྱེད་པ་ *sri-byed-pa* to reign, to govern, མིང་འཛོལ་བ་ *srid htsho-wa* to rule justly; འདི་གཉིས་ཀྱི་མིང་གང་ཡོད་ན་མས་ཐོག་ he seized the territorial possessions of these two; བླ་མིང་ *bla--srid* a lama's dominion, ཤེས་མིང་ *sde-srid* a province under the rule of a *deba* or governor, ruler, commander, regent, reigning prince; རྩ་མིང་ *chos-rid* clerical government, ecclesiastical dominion.

མིང་གུང་ *srid-thuñ* short reign, a short-lived government.

མིང་རྩེ་གུང་དཀར་ *Srid-rje brañ-skar* the eldest son of the patriarch king of the Bon called སངས་པོ་ *Saṅs-po* (*G. Bon.* 23).

མིང་སྒྲུབ་ *srid-sgrub* མིང་, མཁུ་ན་ 1. white. 2. n. of a celebrated mathematician who lived during Buddha Gautama's time (*K. d.* 113), [the astologer Arjuna was the Buddha's mathematical teacher]S.

མིང་སྒྲུབ་མ་ *srid-sgrub-ma* an epithet of the river Sitā (*Mñon.*).

མིང་སྒྲིབ་ཤིང་ *srid-sgrib-ṣiñ* མཁུ་ན་འུ་མ་ [the tree *Terminalia arjuna*]S.

མིང་པ་ *srid-pa* I: 1. མཐོང་; འཁོར་བ་ *hkhor-wa* transmigratory existence, མིང་པའི་དགོན་ *srid-pahi-dgon* མུ་ཁ་འཕྲོ་ [forest of the world]S. མིང་པའི་བཙོན་རར་འཁོར་བ་ *srid-pahi btson-rar hkhor-wa* to roam or wander in the prison-enclosure of transmigratory existence, the state of being, life; མིང་པ་གནས་མཆོག་ལ་མཁུ་ལྷོད་པ་ to experience, to pass through, other periods of existence (*Vai. sn.*), མིང་པ་ཐམ་པ་ རྒྱུ་མཐོང་པ་ མིང་གྱི་མ་ *srid-phyi-ma* Sch.: the future period of life, of existence. 2. things existing, the world: མིང་པ་འཇིག་པ་ the destruction of the world, མིང་པ་གསུམ་ *srid-pa gsum* བེ་སྒྲུབ་པ་ the three worlds མིང་པ་གསུམ་གྱི་མགོན་ *srid-pa gsum gyi mgon* the lord protector of the three worlds (*Yig. 3*). མིང་པའི་འཁོར་ལོ་ *srid-pahi hkhor-lo* མཐོང་འཁོར་ the revolving world, the transmigratory system (the cycle of existence); མིང་པའི་མཚོ་ *srid-pahi tsho* the ocean of existence (*Mil.*); མིང་པའི་ཆུ་ཁྲུང་ཆེན་པོ་ *srid-pahi chu-kluñ chen-po* stream of existence (*Mil.*); also a single being, commonly however མིང་པ་པ་ *srid-pa-pa*; བར་དེ་མིང་པ་ *bar-dohi srid-pa*, བར་མིང་པ་ *bar srid-pa* བར་མ་དེ་མིང་པ་ *bar-ma dohi-srid-pa* the beings in the Bardo, v. བར་དོ་ *bar-do*. 3. Symb. num.: 3. (*Rtsii.*).

མིང་པ་འཇོག་པའི་མཛད་ *srid-pa hpho-wahi-mdo* མཐོང་འཇོག་པའི་མཛད་ a *Sūtra* on the termination of worldly life, i.e., death (*K. d.* 279).

མིང་པ་མ་ *srid-pa-ma* མཐོང་པའི་ an epithet of the wife of Mahādeva (*Mñon.*).

མིང་པའི་སྒྲོན་མེ་ *srid-pahi sgron-mo* lamp of the world (*Yig. k.*), met. the sun (*Mñon.*).

མིང་གུང་འཛོན་ *srid-sruñ-hdsin* = མིང་པ་འཛོན་ *srid-pa-hasin* (*Mñon.*) an epithet of Mahes'vara.

མིང་པ་ II: vb. 1. མཐོང་ to be. 2. མཐོང་པ་, མཐོང་པ་པ་, མཐོང་པ་པ་ to grow, to be possible, བེ་ཆོས་ ཐང་ཐང་མཐོང་པ་གཞི་མིང་ (*Hbrom.* 112), how can he leave off or be free from all doubts? [མིང་པ་དང་འཇིག་པ་གཞི་མིང་པ་ *skye-wa dañ hjig-pa*

kun-la srid-na since springing up and passing away is the lot of all men *Dzl.*; ཡན་པ་ཞིག་མིང་ *phan-pa shig-srid* healing is possible *Pth.*; དེ་བཞིན་དུ་བདེན་མིང་སྒྲུབ་ནས་ accordingly thinking it might possibly be true; the verb is usually put in the infinitive mood terminating in པ་: དེ་ཡིན་པའང་མིང་ *de-yin-pa hañ-srid* after all it might be this man, it might be he *Mil.*; འདི་ན་ཐང་བ་མི་མིང་དུ་ཐོང་དུ་ བྱས་པ་མིང་ he will scarcely come back, he will have escaped to Tibet *Glr.*; sometimes with the root of the verb: ཡོང་མི་མིང་ *yoñ-mi-srid* *Mil.*; བདག་ཐར་ཡང་མིང་གིས་ *bdag-thar-yañ srid-kyis* as it is a possible case, that I might be released *Dzl.*; མ་མིང་ཅིག་ *ma-srid-cig* may it not be or happen] from *Jä.*

མིང་འབྱུང་ *Srid-hbyor* भवभूति [n. of a celebrated Sanskrit poet who lived in the latter half of the 7th century A.D.] *S.*

མིང་ཐུ *srid-shu* = མི་ཐུ འཕེལ་ཡོད་ also བཀྲུ་རྟེ་ praise [service] *S.* རྟེན་ཅི་ཡོད་ན་མཁས་མིང་ཐུ་དང་ཐུ་ པར་བཞུགས་སུ་གསོལ་ I pray whatever idols there are may be worshipped (སྟོལ་མ. 4).

མིང་སྤྲུང་གི་རིག་བྱེད་ *srid-sruñ-gi-rig-byed* अथर्व-वेद Atharva Veda.

མིང་སྤྲུང་འཛིན་ *srid-sruñ-hdsin* = མིང་པ་འཛིན་ *srid-pa-hdsin* (*Mñon.*) an epithet of Mahes'vara.

མིང་སྤྲུང་ས་ *srid-sruñs* अथर्व, अथर्वन् [a priest versed in the Atharva Veda] *S.*

མིན་ *srin* for མིན་པ་, མིན་ཐུ་ and མིན་མོ་ q. v.

མིན་ཁྱད་ *srin-klad* 1. n. of a disease in which worms grow in the brains (*L.C.*). 2. sort of flint-stone (*Sch.*).

མིན་ཁྱུང་ *srtn-glañ* 1. = མིན་ཐུ་འབྱུང་ཐབས་ནད་ *srin-buh-glañ-thabs-nad* (?). 2. having the staggers (of horses); being mad (*Jä.*).

མིན་འཛེམ་ས་ *sriu-hjom* 1. antidote for worms; 2. विटंक [a dove-cot, an aviary] *S.*

མིན་ཐུན་མ་ *srin-phran-ma* = ཐོག་མ་ *grog-ma* ant (*Mñon.*)

མིན་ཐོར་ *srin-thor* small ulcer or tumour (*Jä.*).

མིན་པོ་ *srin-po* कन्याद, कर्बुर, निशाचर, राक्षस (*S. Lex. and Zam. 6*) cannibal demons, figuring in Indian and Tibetan mythology, with red neck and eyes, which drink blood and subsist on dead bodies. They are supposed to be, for the most part, of an enormous size, generally hostile to mankind, going about at night to do mischief to living beings. Their chief abode was Lañkā (Ceylon), while Tibet and Mongolia were also originally inhabited by them. The Tibetans, acc. to the *Mani Kambum*, are descendants of a monkey emanation from Avalokites'vara who had married a *srin-mo* or female demon living in the rocks; འདྲེ་མིན་ *hdre-srin* a hobgoblin.

Syn. སྒྲ་སྒྲུག་ས་ *sgra-sgrags*; འཕོད་སྒྲུག་ས་ *hbod-sgrog*; མཁའ་འགྲོ་སྒྲུག་ས་ *mkhah-hgro-skyes*; མཚན་ཁྱུ་ *mtshan-rgyu*; མཚན་ཐུ་ *mtshan-spyod*; ཐུན་མཚན་ས་ *thun-mtshams-rtogs*; ག་ཟ་ *ga-za*; ཐུག་འབྱུང་ *khrag-hthuñ*; མཁྱིན་དམར་ཅན་ *mgrin-dmar-can*; ཁུན་གསོད་ *kun-gsod*; རོ་ཟན་ *ro-zan*; མི་ལ་འཛེམ་ *mi-la-htshe*; མིག་དམར་ *mig-dmar*; བསོད་ནམས་སྒྲུ་བོ་ *bsod-nans skye-wo*; ག་རྟེན་ཟན་ *ga-rjen-zan* (*Mñon.*).

མིན་པོ་འབྱུང་པོ་ *srin-pohi rgyal-po* रावण, राक्षस-राज king of the *Rakṣasa*. His sword is styled རལ་གྱི་རྩ་བ་དགོད་ *ral-gri sla-wa dkoḍ*; n. of his general: ལག་མཚན་འཛུང་བ་པོ་ *lag-mchog htsañ-ua-po*; n. of his ministers: སྐྱུ་ཐུ་འགྲོ་བྱེད་ *hgro-byed* and རྟེན་ཅི་ *ne-tso*; n. of his pupils: ཞི་བ་ *shi-ua* and མཁའ་རྟེན་སྒྲུག་ས་ *mkhah--rje-skyes*; n. of his capital city ལཱ་ཁྱ་ *Lañkā*; རྩེ་མོ་འཛེམ་མཚོ་ *rtse-mohi rol-mtsho* is a lake for his water sport and diversion; n. of his རྩེ་མོ་མ་གཞི་ *rtse-wahi sa-gshi* or play ground: འཛི་མེད་འབྲེང་ *hohi-med-hphreñ*; n. of his pleasure grove: མྱ་ངན་མེད་པའི་རྒྱུ་བས་ *mya-ñan med-pahi stobs*; names of his tanks or རྩེ་མོ་ཀ་ *lteñ-ka*: གཤེད་གྱི་པད་མ་ཅན་ *gser-gyi pad-ma-can*,

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ལྟ་བུ་ *hod-zer skyed-par byed-pa* (*Mñon.*).

Syn. ཡང་ཀའི་བདག་པོ་ *lañ-kahi bdag-po*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *hod-yañs-bu*; གཏོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *gdoñs-bcu-pa*; མཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *mdrin-bcu-pa*; རྟོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *nor-sbyin gcuñ-po*; དགའ་བྱེད་པོ་ *dgah-byed-gra*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *bsod-nams skye-wohi dwañ-phyug*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *bden-bral gtso-wo*; གཏོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *gnas-bshi-pa*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *sgra-sgrog rgyal-po*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *ral-hdsin ña-rgyal*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *gsod-bdag-rgyes*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *lho-nub phyogs-skyoñ*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-pohi-dwañ* (*Mñon.*).

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ names of some great kings of the *Rākṣasa*:—ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *sgra-sgrog*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *nor-ldan*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *rnam-par hjug-byed*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *gzer-rna*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *bum-rna* (རྒྱལ་པོ་); ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *gcin-rje*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *njigs-byed*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *rnam-par hjigs-byed*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *mi-bzad-pa*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *sdig-ldan dwañ-po-rgyal*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *hthab-pa*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *legs-par hthab-pa*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *mduñ*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *mduñ-rtse gsum-pa*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *ngo-gsum-pa*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *ngo-mtha yas-pa* all of whom assembled to hear the sermons of Buddha when he had visited Ceylon to preach his doctrine there (*K. g. 5, 126*). ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ names of some of the chiefs of *Rākṣasa*: ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *khros-bshin*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *mche-wa-bzan*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *drag-po rab-gtum*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *hjigs-hjigs-lta*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *skrag-byed*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *hjigs-byed chen-po*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *gcin-rjeñi dril-bu*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *rnam-par hjigs-hjigs-lta*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *zla-wahi sde* (*K. g. 3, 114*).

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *Srin-pohi-gdon* n. of a fearful *gdon* or evil spirit (*Mñg., ch. 77*).

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-mohi gtso-mo rnam-s-kyi-miñ* names of some of the *Rākṣasa* princesses:—ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-mo so-can*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *gsrin-mo gyeñs-byed*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-mo mtshan-mo-rmu*, ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *so-hchah-ma*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *rmoñs-byed-ma*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *dgod-ma*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *glog-lce-ma*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *bu-tsa-li*, ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *bod-mo chen-mo* all of whom with attendant goblin maid-servants came to hear the sermons of Buddha and took their seats on one side of the great teacher (*K. g. 3, 117*).

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bal* acc. to (*Vai-ñ.*) = ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ cotton, flock-silk; raw silk (*Sch., Schtr.*).

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bal* can ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ [sewing thread]S.

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu* = ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ or ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *hu-srin* ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ insect, worm, vermin; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *rgyu-srin*, ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *khoñ-srin* intestinal worm; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *phyi-srin* vermin living on the skin. ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *dar-srin* silk-worm. ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *chu-srin* = ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *chu-yi srin-po* sea-monster, crocodile.

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu kwa-kwa* maggot-worm, generally infesting the mouth of the rectum (*K. d. 3, 214*).

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu pad-ma* ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ leech.

Syn. ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *pad-ma*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *chu-yi snañ-wa*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *khrag-hthuñ*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *za-ma-tog-can*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *rus-pahi-son* (*Mñon.*).

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu spu-can*, ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu kha-gnag*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu spro-med*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu rab-phye*, ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu rnam-par rmoñs-byed*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu med-mdog-byed*; ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu hyreñ-byed*, etc.; are different kinds of worms that infest the human body, and enumerated in *K. d. 3, 367*.

ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ *srin-bu me-khyer* ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་, ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ firefly: ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ཐོན་པོའི་གཏོན་པོ་ (*A. 70*) I am like a fire-fly, (how can I) illuminate the world!

Syn. མཁའ་སྒྲུབ་ *mkha-snañ*; དཀར་མོད་ *dkar-hod*; ནམ་མཁའ་མོད་ *nam-mkhahi-hod*; ནམ་མཁའ་མོད་མུ་ *nam-mkhahi mu-khyud*; ཉིན་མི་གསལ་ *ñin-mi-gsal*; མོད་ཅན་ *hod-can*; མོད་ཀྱི་སྐོར་ *hod-kyi sa-bon*; ལམ་མོད་ *lam-hod*. (*Mñon.*)

ཐིན་བུ་དམར་ལེབ་ *srin-bu dmar-leb* पालाश [the tree *Butea frondosa*] S.

ཐིན་བུ་འི་ནད་ *srin-buñi-nad* disease caused by worms in the stomach, skin, brains etc. (*Man. ch. 50*).

ཐིན་བུ་ *srin-bya* = འདྲེ་བུ་ བོ་ཤ་ lit. demon-bird, i.e., nocturnal bird, owl etc.

Syn. རག་ལ་འདྲེ་འཛུག་ཅན་ *hgal-hduhi rdsun-can*; འབྲུང་བོ་འདྲེ་བུ་ *hbyun-pohi-bya*; ཉིན་མོ་དགའ་བྲལ་ *ñin-mo dgah-bral*; ཉིན་མོ་ཡིབ་ *ñin-mo-yib*; མེར་སྐྱེ་ལྷ་ཁྱེད་ *ser-skyahi lta-byed*; མིག་མེར་ཅན་ *mig-ser-can*; གད་མོ་འདྲེ་བུ་དམར་ལེབ་ *gad-mohi dbyañs-ltan* (*Mñon.*).

ཐིན་མོ་ *srin-mo* यातुघान, यामि [a demon] S.

ཐིན་མོ་མཆེ་བ་ *srin-mo mche-wa* दानिक a wild boar, a monster with huge teeth.

ཐིན་ཤེང་ *srin-ñin* mulberry-tree (*Jä.*).

ཐིན་ལྔ་པ་ *srin-lag* अनामिका, अनामा the ring finger.

Syn. ཐིན་མཐུབ་ *srin-mdsab*; མིང་མེད་ *min-med* (*Mñon.*).

✚ ཐིབ་ *srib* or ཐིབས་ *sribs* 1. darkness, gloom, night. 2. shady side of a high mountain, north side of a mountain.

Syn. བསྐྱེད་སྒྲིབ་པ་ *bsgribs-pa*; ཐིབ་རི་ *grib-ri*; མཚན་མ་ *mtshan-ma* (*Mñon.*).

ཐིབ་པ་ *srib-pa* vb. (pf. ཐིབས་པ་ *sribs-pa* or བསྐྱེད་པ་ *shadit* shaded, covered), to grow dark or dusky.

ཐིལ་ *sril* silk-worm (*Sch.*).

ཐུ་ *sru* or ཐུ་མོ་ *sru-mo* मादृशता mother's sister, aunt.

ཐུག་པ་ *srug-pa* W. for ཐུག་པ་ *sprug-pa*, ཐུབ་པ་ *sruv-pa* and དཀྲུག་པ་ *dkrug-pa*: 1. to shake, to shake out. 2. to stir, stir up, twirl. 3. to make to totter (*Jä.*).

ཐུང་བ་ *sruñ-wa* 1. vb., pf. བསྐྱེད་སྒྲིབ་ *bsruñs* or ཐུང་སྒྲིབ་ *sruñs*, fut. བསྐྱེད་ *bsruñ*, imp. བསྐྱེད་ *bsruñs* or ཐུང་ *sruñ* རྒྱུ; 1. to watch to keep guard, to guard, to keep in custody, to save from, to protect, to shelter; ལུས་ཐུང་བ་ to keep one's self unpolluted, pure, chaste; བདག་ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-wa* to guard one's self, or in a special sense, to live as a *bdag-sruñ* hermit; to preserve: བདག་གཞོན་པ་ཐུང་བ་ཐུང་སྒྲིབ་ཞིག་ may I be preserved from every harm (*Do.*); བདག་ལ་ཐུང་བ་ གསོལ་ *bdag-la sruñ-du-gsol* I pray to protect me (*Do.*). 2. to be cautious, to beware of, to guard against: འདྲེ་གཞོན་པ་བཞུགས་པར་ཆད་ སྐྱོལ་ཐུང་བ་ to guard against accidents, &c., from ghosts, evil spirits and demons; ལུས་དང་དག་གི་ཉེས་པ་ཐུང་བ་ *lus-danñ ñag-gi ñes-pa sruñ-wa* or ལུས་དང་དག་ཐུང་བ་ *lus-danñ ñag-sruñ-wa* to be cautious of what one does or says. 3. to keep, to observe faithfully, a promise, laws; བཀའ་ཐུང་མཁན་ *bkah-sruñ-mkhan* obedient, one who faithfully carries out a behest. 4. to hinder, forbid, prohibit; རིགས་ཀྱིས་བདག་པོས་ཐུང་ *rigs-kyis bdag-pos sruñ* ཆོས་ཀྱིས་ཐུང་ *chos-kyis-sruñ* it is forbidden, it is prohibited, by the degree of kindred, by the husband, by religion in general (*Jä.*).

ཐུང་བ་ II: རྒྱུ [sbst. 1. the keeping, guarding, watch, guard. 2. the person or the thing that guards, esp. an amulet, preventive, preservative; ཐུང་བ་བཅུགས་པ་ *sruñ-wa btags-pa* to suspend an amulet, to the neck or other part of the body] *Jä.*

ཐུང་སྐུད་ *sruñ-skud* an amulet consisting of enchanted threads.

ཐུང་མཁན *sruñ-mkhan* keeper, guardian, watchman.

ཐུང་པོར *sruñ-hkhor* a talisman, a disk made gen. of threads consecrated by an incarnate lama.

ཐུང་མདུད *sruñ-mdud* knotted silk-rags consecrated by incarnate lamas and presented to their devotees in return for presents made by them.

ཐུང་བལ *sruñ-wa-pa* a guard, a keeper.

ཐུང་བུ *sruñ-bu* or ཐུང་པོ *sruñ-po* = ཐུང་མཁན *sruñ-mkhan*.

ཐུང་ཕྱེད *sruñ-byed* = ཐོང་ཕྱེད *groñ-khyer* a city (*Mñon.*) *अवन्ति*; the city of Avanti in ancient Malwa (*S. Lex.*). 2. ཡན་འཛིན་ custodian of treasures, a demi-god.

ཐུང་མ *sruñ-ma* guardian, དམུལ་བའི་ཐུང་མ *dmjal-wahi sruñ-ma* guardian of the infernal regions; ཚོས་ཐོང་བའི་ཐུང་མ་ཐམས་ཅད་ *chos-skyoñ-wahi sruñ-ma thams-cad* all the tutelary gods of religion (*Mil.*); collectively, body of watchmen; ལྷ་མས་ཀྱི་ཐུང་མ་དང་པོ་ the first corps of watchmen of the gods, the *Nāgā*; རྒྱལ་པོའི་ཐུང་བའི་མི་ *rgyal-pohi sruñ-wahi-mi* the men of the king's body-guard. ཐུང་སེམས་ *sruñ-sems* the taking heed, being cautious (*Jä.*).

ཐུང་མཛེད *sruñ-mdsad* गोप्ता [a preserver] *S.*

ཐུང་སལ་ *sruñs-pa* = ཐུང་སལ་ རྒྱུ་ latent, kept secret or hidden.

ཐུན་པ་ *srun-pa* or བཐུན་པ་ *bsrun-pa* = འདུལ་བ་ *hdul-wa* or བདུལ་བ་ *btul-wa* calm, soft, mild; mildness, gentleness, meekness. རྒྱུ་འདྲི་བ་ *cin-tu mi-bsrun-shiñ* very wild, being unruly; malicious, malignant, of demons (*Mil., Jä.*). མི་བཐུན་པ་ *mi-bsrun-pa* = མི་རུངས་པ་ *mi-ruñs-pa* rough, wild, uncultivated, rude.

ཐུན་པོ་ *srun-po* adj. = ཐུན་པ་ *srun-pa* esp. of horses: quiet, tame.

ཐུབ་ཀྱི་ *srub-ka* a kind of grain valued for its medicinal properties: ཐུབ་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ *srub-ka* གཙང་ཕྱི་རྒྱུ་ལྷུ་སེར་འདྲན་.

ཐུབ་པ་ *srub-pa* བསྐྱུར་བ་, མཉམ་པ་; pf. imp. བསྐྱུར་བ་ *bsrubs* or ཐུབ་སྤྱོད་ *srebs*, fut. བསྐྱུར་བ་ *bsrub* 1. to stir, stir up to churn; རྩ་དང་མཉམ་པ་ *bsrub* རྩ་ལ་སྤྱོད་པ་ to churn tea, milk, &c., རྩ་ཐུབ་པ་ *sho-srub-pa* to make butter. 2. to rummage, to rake up, to stir, to turn over. 3. to rub, two pieces of wood against each other to produce fire (*Jä.*).

ཐུབ་ཐག་ *srub-thag* the rope with which the piston of a churner, i.e., the churning rod is twirled, gen. when making butter.

ཐུབ་ཕྱེད་ *srebs-byed* མཉམ་པ་ the churner.

ཐུབ་སྤྱོད་ *srebs-ma* མཉམ་པ་ the churning rod. Syn. ཐུབ་སྤྱོད་ *srebs-çiñ*; དཀྱོག་སྤྱོད་ *dkrogs-ma*; རྩ་ལྷུ་ཐུབ་ *sho-yi skya-wa* (*Mñon.*).

ཐུབ་སྤྱོད་ *srebs* a cleft, slit, gap, fissure; ཐུབ་སྤྱོད་ *brag-srebs* chasm or cleft in a rock, intermediate space, interval, interstice; rent in a dress; disunion, separation; wound (*Lex.*); ཐུབ་ཐག་ *srub-hbye* *Lt.*; ཐུབ་སྤྱོད་ *srebs-hthor* (*Sch.*) a severing, a wound has been made; ཐུབ་སྤྱོད་ *srebs-gtor-wa* to rend asunder, to tear (*Sch., Jä.*).

ཐུབ་སྤྱོད་ཐོས་ *srebs-med-gos* = ཐོས་མཚན་ *gos-mchog* very fine silk robe (*Mñon.*).

ཐུམ་ *srum* resp. for meat, flesh of animals used as food; ཐུམ་ཁོག་ *srum-khog* an animal slaughtered and cut up for a person of quality (*Jä.*).

ཐུལ་པོ་ *srul-po* = ཐུལ་པོ་ *hrul-po* འཛིན་, རྒྱུ་འདྲི་བ་ (*Zam. 6.*) 1. rotten, putrid, decomposed. 2. evil demon, malignant spirit (*Mil.*); ཐུལ་པོ་ *lus-srul-po* evil spirits with rotten body; sorcerer (*Lex.*). ཐུལ་པོའི་གདོན་ *Srul-pohi-gdon* n. of a frightful evil spirit.

ཐུས་པ *srul-wa* pf. and fut. བཐུས *bsrul*
1. to be corrupted, decomposed, of the
human body (*Vai-sñ.*). 2. to stir, to
mix and stir. 3. to shove, to move to
and fro (*Jä.*).

ཐུས་མོ *srul-mo* རྩུམ་པ་ decayed.

ཐུས་ *srus* unripe ears of wheat, etc.,
unripe grains of Indian corn, wheat &c.
འབྲས་ཀྱི་ཐུས་ *hbras-kyi-srus* an unripe shelled
grain of rice.

Syn. སྐྱ་མ་ *so-ma*; མ་ཉམས་པ་ *ma-nams-pa*;
མ་མེད་ *rma-med*; ཐུས་པ་མ་ཐུང་ *byis-pa za-byed*.
(*Mñon.*).

ཐུས་པ་ *srus-pa* *Sch.* to thicken, to
become more consistent by evaporation,
or by boiling (*Jä.*).

ཐུང་ག་ *sre-nag* *Lex.* soot; *W.* ཐུང་མོག་ *sre-*
mog (*Jä.*).

ཐུང་པ་ *sre-wa* I: sbst. a certain shrub
(*Cs.*) II: vb., pf. བཐུས་ *bsres*, fut. བཐུས་ *bsre*,
imp. བཐུས་ *bsres* or ཐུས་ *sres*, trans. to འདྲེ་བ་
hdre-wa 1. to mix with, to mingle, to ad-
mix; མར་ལ་ཐུང་བ་ *mar-la sre-wa* to mix with
butter (*Lt.*), མར་ཆུ་ཐུང་བ་ *chaf-chu sre-wa* to mix
beer with water (*Med.*); དེུ་ཐུང་བ་ *drehu sre-wa*
to breed mules; བཐུས་པ་ *bsres-pa* mixed up,
confused, of narration (*Tä.*); fig. ཁ་ཐུང་བ་ *kha*
sre-wa or ལུས་ཐུང་བ་ *lus sre-wa* to communicate
with another, i.e., live, eat, drink, smoke
with a person (*Do.*); ཐུང་ཐུག་ཐུང་བ་ *skyid-sdug*
sre-wa to share pleasure and pain, joy and
sorrow (*Glr.*). 2. add, to add up, cast up,
sum up (*Jä.*).

ཐུང་པོ་ *sre-wo* (?) ཐུང་མེད་བཞི་ཕྱི་ཐུང་པོ་འཇིགས་ཐུང་པོ་
བར་ཐུང་ནས་ཐུང་བུད་པ་དང་ (*Khrid.* 39).

ཐུང་མོ་ *sre-mo* or ཐུང་མོང་ *sre-moñ* འཁྱུ་
weasel. Acc. to (*S. Lex.*) = རྩུ་མོ་, རྩུ་མོང་.

ཐུང་མོག་ *sre-mog* v. ཐུང་ག་ *sre-nag*.

ཐུང་ལོང་ *sre-loñ* ལོང་བུའི་མེགས་ ankle-joint
[1. *Sch.*: the sinew above the heel. 2. n.
of a medicine] *Jä.*

ཐུག་པ་ *sreg-pa* I: ཐིག་ཀྱི་པ་ partridge. Syn.
ཐོག་བྱ་བ་ *çog-bkra-wa*; ཐི་ཐི་ར་ *ti-ti-ra*. (*Mñon.*)
ཐུག་པའི་གཤམ་པ་བྱ་བ་དང་མི་བྱ་བ་གྲངས་མཉམ་མོ་ (*K. du.*
5, 111) the spotted and unspotted fea-
thers of a partridge are equal in number.

ཐུག་པ་ II: vb., pf. བཐུས་པ་ *bsreg*, ཐུག་པ་
sregs fut. བཐུས་པ་ *bsreg*, imp. བཐུས་པ་ *bsreg* or
བཐུས་པ་ *bsregs* དུང་བ་ 1. to burn, to consume,
to destroy by or with fire, ཐུག་ཐུག་ *sbyin-sreg*
burnt offerings; ལྷགས་ཐུག་ *leags-sreg* red-hot
iron. 2. to roast, fry, bake; to tan, to
make swarthy: ཉི་མས་ *ñi-mas* (to be tanned)
by the sun (*Jä.*).

ཐུག་གནས་ *sreg-gnas* ཐིག་ཀྱི་པ་ cemetery.

Syn. དུར་ཐོད་ *dur-khrod*; རྩུ་ལྷགས་ *ro-yi-*
gnas, (*Mñon.*).

ཐུག་ཐུང་ *sreg-byed* = ཐི་ཐི་ལོང་ *pi-pi-liñ* piper
longum (*Mñon.*).

ཐུག་རྩམ་ *sreg-rdsas* རྩམ་བུ་ clarified butter
and other articles required to be thrown
in the sacrificial fire.

ཐུག་ཟ་ *sreg-za* ཐུག་ཟ་, ཐུག་ཟ་ fire.

ཐུག་མ་ *sreg-ma* 1. baked; anything
burnt; 2. རྩུ་མོ་, རྩུ་མོ་ [a barren spot] *S.*

ཐུག་ཐུགས་ *sreg-blags* ཐུག་ཐུགས་ sacrificial
offerings, oblations made to the gods.

ཐུང་པ་ *sreñ* མི་ཐུང་པ་ *mi-sreñ* *C.* = མི་རྒྱུ་ *mi-*
rkyañ, v. རྒྱུ་པ་ *rkyañ-pa* (*Jä.*).

ཐུང་ *sred* (*Vai-sñ.*), ཐུང་ *sred* *S.g.*, a
species of corn.

ཐུང་པ་ *sred-pa* = རྩུ་མོ་ལྷགས་ 1. symb. num.:
8. 2. རྩུ་མོ་, རྩུ་མོ་, རྩུ་མོ་, རྩུ་མོ་ vb., sbst., adj.
to desire, the desire, desirous, རྩུ་མོ་ of food

འདྲི་པའི་སྒྲིག་པ་ love; གཟུགས་ཀྱི་སྒྲིག་པ་ carnal desire; རྣམ་ལ་སྒྲིག་པ་ *nor-la sred-pa* hankering after riches, རོལ་མོ་ལ་ *rol-mo-la* (liking) music; ལུ་ལ་སྒྲིག་པ་ཆུང་བ་ *yul-sred-pa chuñ-wa* not much attached to his native country; འཇིག་རྟེན་ལ་སྒྲིག་པ་ *hjig-rten-la sred-pa* avarice, covetousness, attachment to worldliness, འདྲི་སྒྲིག་པ་ *hdod-sred-ca* covetous, greedy (*Pth.*), ཆགས་སྒྲིག་པ་ *chags-sred-can* lecherous, libidinous (*Pth.*); སྒྲིག་པ་ལས་ཡོངས་སུ་སྒྲིག་པ་ quite free of any desire (as is Buddha) (*Jä.*).

སྒྲིག་རྒྱལ་མ་ *sred-rgyal-ma* a deity of the Bonpo (*Mil.*, (*Jä.*)).

སྒྲིག་ལྡན་ *sred-ldan* passionate, very earnest. སྒྲིག་པ་ཅན་ *sred-pa-can* = འདྲི་པ་ཅན་ or ཆགས་པ་ཅན་ passionately attached, also very lewd, lascivious.

སྒྲིག་པོ་ *sred-po* a lover (*Cs.*).

སྒྲིག་མེད་བུ་ *sred-med-bu* नारायण; an epithet of Vishnu (*Mñon.*). སྒྲིག་མེད་མ་ *sred-med-ma* नारायणी the wife of Vishnu.

སྒྲིག་མོ་ *sred-mo* sweet-heart.

སྒྲིལ་པ་ *srel-wa* 1. pf. and fut. བསྒྲིལ་ *bsrel* to rear, to bring up, to nurse (*Cs.*). 2. = འཛང་བ་ or རྩ་ཆགས་བྱེད་པ་ to hold, holding; རྩ་གྱི་རྩོན་པ་འཛིན་པ་སྒྲིལ་ཞིང་ (*Bu-ton. 142*) having held a sharp knife (in each of his hands).

སྒྲིལ་བུ་ *srel-bya* as met. = གསེར་ gold.

སྒྲིས་ *sres* or སྒྲིས་པ་ *sres-pa* མིས་ to mix up; ཡར་ཚུར་སྒྲིས་པ་ *phar-tshur sres-pa* to mix up together this and that.

† སྒྲོ་ *sro* ardour སྒྲོ་གི་བ་ lose spirits, to be disheartened; རུགས་སྒྲོ་ *hugs-sro* *W.*, heat, passion, wrath, anger. སྒྲོ་ཅན་ *sro-can* furious, raging (*Jä.*).

སྒྲོ་བ་ *sro-wa* pf. བསྒྲོས་ *bsros* or སྒྲོས་ *sros*, fut. བསྒྲོ་ *bsro* imp. བསྒྲོས་ *bsros* or བསྒྲོ་ *bsro* to warm, མེ་ལ་སྒྲོ་བ་ to make warm, hot at the fire, རྩེ་མལ་ in the sun; འཇམ་པའི་རྫོང་གི་སྒྲོ་བ་བསྒྲོ་

hyam-pahi drod-kyis bu-bsro (a mother) foment her child with a gentle warmth (*Jä.*).

སྒྲོ་མ་ *sro-ma* རི་ཆུ་; རིག་གི་སྒྲོ་ང་ 1. egg of a louse, a nit *C., W.*, རིག་སྒྲོ་འདྲ་ *çig-sro-hdu* nits are increasing fast (*S.g.*). 2. small bubble. 3. a medicinal herb, སྒྲོ་མ་སེང་གི་ *sroma señ-ge* n. of a medicinal herb (*Jä.*). སྒྲོ་མ་ནག་པོ་ *sro-ma nag-po* སྒྲོ་མ་ནག་པོ་སྒྲོ་བ་ལུ་ལྷན་ལྷན་སྒྲོ་བ་སྒྲོ་བ་ (*Med.*) the black species of *sroma* is nutritious and produces strength in the body.

སྒྲོ་ལོ་ *sro-lo* (*Med.*) Sedum and similar plants; སྒྲོ་ལོ་དཀར་པོ་སྒྲོ་བའི་ཆད་པ་སྒྲོ་བ་ the root of the white (species of) *sro-lo* cures inflammation of the lungs.

སྒྲོ་ལོང་ *sro-loñ* a kind of bird (*Ya-sel. 11*).

སྒྲོག་ *srog* གླིང་, གླིང་བེད་, རྒྱུ་; for སྒྲོག་ཆགས་; = རྒྱུ་ life; སྒྲོག་ཆད་པ་ life extinct, death; སྒྲོག་གཅད་པ་དག་ལྷན་པ་ *srog-gcod-pa-dag-spañs-pa* to give up killing etc.; སྒྲོག་ལེན་པ་ *srog-len-pa*, taking life, སྒྲོག་དང་འབྲུག་པ་ *srog-dañ hphral-wa* id., esp. to execute, to put to death (*Glr.*); སྒྲོག་དང་འབྲུག་པ་ *srog-dañ hbral-wa* to die; སྒྲོག་འབྲུག་པ་ *srog-hbul-wa* to sacrifice, to yield up one's life; སྒྲོག་འདྲུང་པ་ *srog-hdor-wa* to cast away, to sacrifice one's life; སྒྲོག་ལ་མི་ལྷན་པ་ *srog-la mi-lta-wa* to make light of one's self; སྒྲོག་དང་བསྒྲོ་བ་ *srog-dañ bsdo-wa* to risk, to hazard one's life; སྒྲོག་སྒྲོ་བ་ *srog-skyob-pa* to save life; སྒྲོག་འབྱིན་པ་ *srog-hbyin-pa*: to save, to preserve life; སྒྲོག་འཛོལ་པ་ *srog-htsho-wa* to sustain life, also to recover, to grow well again; འབྲུག་ཏུ་སྒྲོག་གི་རྒྱུ་བྱེད་ཡིན་ quickly give life (*Cān.*).

སྒྲོག་སྒྲོ་བ་ *srog-skyob* deliverer, redeemer, saviour (*Jä.*).

སྒྲོག་ཁུང་ *srog-khuñ* 1. the hole or passage through which life passes away. 2. the deep cut or stab, by which Tibetan

butchers kill animals (*Huc. 1. 443*); སྟོག་ཀུའི་ཕྱེད་པ་ *srog-khuñ hbyed-pa* to stab in this manner (*Jä*).

སྟོག་གི་ཀ་བ་ *srog-gi ka-wa* n. of a vein (*Jä*).

སྟོག་གི་ལྗན་མ་ *srog-gi-gnas* བྱིན་ the heart. Syn. སྟོང་ *snin*; རྣམ་ཤེས་རྟེན་ *rnam-ces-rten* (*Mñon*).

སྟོག་གི་མེ་རྟག་ *srog-gi me-tog* = གི་ལང་ *gi-wañ* ཀའ་ལོ་འཕྲུལ་; also དུམ་མཁྱིམ་ *dom-mkhris* bear's bile used as medicine (*Sman. 355*).

སྟོག་ཅན་ *srog-can*, སྟོག་ལྡན་ *srog-lan* འཕྲོ་ལྡན་, འཕྲོ་ལྡན་ having life, living, alive; a living being.

སྟོག་གཅོད་པ་ *srog-gcod pa* རྒྱུ་ལྡོག་པ་ killing, taking the life of an animal; སྟོག་གཅོད་པའི་ལས་ རྟེན་པ་ one who does the work of killing, a butcher, a slaughterer.

སྟོག་ཆགས་ *srog-chags* རྒྱུ་ཆགས་, འཕྲོ་ལྡན་, རྒྱུ་ཆགས་ this term comprises all animated beings including the gods, but in practice it signifies insects and worms only; མི་ལ་སྟོག་ཆགས་པའི་ལས་ཅན་ all men and other living beings. སྟོག་ཆགས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ *srog-chags kyi phuñ-po* རྒྱུ་ཕུང་ a flock, herd, or collection of animals; generally a swarm of flies or a number of worms or insects.

སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རྩ་ཕྱུ་ཀྱེ་ *srog-chags kyi-ña-cu lu-ka* ཀྱི་ཕྱུ་ཀྱེ་; Syn. སྟོག་ཆགས་རིང་མོ་ *srog-chags rin-mo*; ས་སྟོན་ཏམ་ *sa-srin-tal*; སའི་འབྲི་ཤིང་ *sahi-hkhri-čin* (*Mñon*).

སྟོག་ཆགས་རྒྱུ་མང་ *srog-chags rkañ-mañ* ཤིའི་; an insect having many feet [a small earth-worm]S.

སྟོག་ཆགས་ལྡན་ pregnant woman (*Mñon*).

སྟོག་ཆགས་ལྡན་མོ་ *srog-chags phra-mo* ལྡན་ insects, animalculæ.

སྟོག་ཐག་ *srog-thag* = དཔྱད་ཐག་ *dpyañ-thag*.

སྟོག་བདག་ཅེན་པོ་ *srog-bdag chen-po* = པེ་དཀར་ *Pe-har* or པེ་དཀར་ *Pe-dkar* the guardian genius of the monastery of Sam-ye.

སྟོག་འཕྲོག་ *srog-hphrog* རྒྱུ་འཕྲོག་ depriving an animal of its life.

སྟོག་མེད་ *srog-med* lifeless, inanimate.

སྟོག་མེད་དཔུགས་ *srog-med dwugs* = མཚན་མེད་ *mchod-me* oil-burner, an oil-lamp which is kept burning before the gods in a Buddhist temple; so called because though it has no life, yet it draws air for its existence (*Mamohi skañ-gso*).

སྟོག་རྩ་ *srog-rtsa* (གཞི་མ) root of life, vein of life.

སྟོག་འཛོལ་བ་ *srog-tsho-wa* འཕྲོ་ལྡན་ to sustain life.

སྟོག་རླུང་ *srog-rlung* རྒྱུ་, རྒྱུ་ལྡན་ life, life-breath. སྟོག་རླུང་འཛོལ་པའི་རྩ་རྩེ་གསུམ་ the three precious articles keeping in the life-wind are ཤིང་གུན་, ཏང་གུན་, ལ་བུ་ཚ་ (*Sman*).

སྟོག་ཤིང་ *srog-čin* ཤིང་, ཤིང་ལྡན་ = སྟོ་ཤིང་ 1. the life-tree. The later Indian Buddhist used to preserve a particular tree believing that the duration of his life depended on its existence. 2. axle, axle-tree; མཚན་རྟེན་ཀྱི་སྟོག་ཤིང་ *mchod-rten-gyi srog-čin* (*Mil*.) the pole in a Chorten; fig. prop. སེམས་ཀྱི་སྟོག་ཤིང་ *sem-skyi srog-čin* (*Jä*).

སྟོང་ *sroñ* for སྟོང་བ་ straight forward, righteous; དང་པོར་སྟོང་ make straight; སྟོང་བཅོན་ *sroñ-btsan* the righteous (king).

སྟོང་པོ་ *sroñ-po* བུའུ་པོ་ lit. growing straight and upright, as met. a tree.

སྟོང་བ་ *sroñ-wa* [pf. བསྟངས་ *bsrañs*, fut. བསྟང་ *bsrañ*, imp. སྟོང་ *sroñ* or སྟོངས་ *sroñs* to make straight, to straighten, opp. to ཡོན་པོ་ *yon-po* what is awry, crooked *Lex.*; གཞེན་ སྟོང་བ་ *gzer-sroñ-wa* to beat out nails; སྟུང་བ་ བསྟངས་ཀྱི་ *sku-drañ-por bsrañs-te* (he sat)

straight and erect, cf. also མྱོད་ *srañ* and བཟང་པོ་ *bsrañ-po*] *Jä.*

མྱོད་བཅོམ་མཁའ་པོ་ *Sroñ-btsan sgam-po* n. of the most accomplished king of Tibet who was a contemporary of Śīlāditya, Huyen tshang and Mahommed. His most famous match was with a daughter of the Chinese Emperor T'aijung. His second wife was the daughter of Ams'u Varma of Nepal. He was so called on account of his righteousness and thoroughness in the duties of religion and government. He it was who first introduced the art of writing into Tibet, and was the chief promoter of Buddhism and Buddhist-Sanskrit literature in that country.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *sroñs-pa* adj. straight, not bent or crooked.

Syn. དྲང་པོ་ *drañ-po*; འཁྱེད་མེད་ *hkhgyog-med* (*Mñon.*).

མྱོད་ *srod* (ཐུས་ཚད་) བཟོལ, མཉམ་པོ་ evening twilight, the evening time; མྱོད་ཕྱིར་མེད་ *srod-byiñ-soñ* the dusk is over, i.e., night has set in; མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-la* in the evening after sun-set; མྱོད་དང་མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-dañ tho-rañs* in the evening and at the dawn.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-hkhor* gen. after dusk or after dawn.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-sa* evening and morning tea served to the monks of a Tibetan monastery after dusk or at dawn.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-hyiñ* (མྱོད་དུས་ཀྱི་གཟུང་) the middle part of the evening.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-yol* the beginning of night, i.e., after dusk. In Tibet and India two hours after sunset and two hours before sunrise are not reckoned in the night which is therefore called in Sans. *Triyāma* or *Thun-sum-po* in Tibetan.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-la rgyu-wa* རྒྱུ་ལྟར་ lit. moving about (for prey) at dusk or at dawn: a tiger, or often a *Rākṣasa*.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-la sa* རྒྱུ་ལྟར་ one taking one's food at dusk or at dawn, a hob-goblin.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srod-loñ* dusk-blind. Acc. to *Jä.* day-blind, nyctalops, seeing better in a mild than in a bright light.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol* colloq. = ལུགས་མྱོད་ *lugs-srol* usage, custom, common use, habitual practice, habit; མྱོད་བཟང་པོ་ *srol-bzañ* good custom; also = མཁའ་པོ་ good doctrine or religion. དེར་ཡི་གེ་མྱོད་མཁའ་པོ་ *der yi-gehi srol med-pas* as the art of writing was not yet in use there *Glr.*; མྱོད་མཁའ་པོ་ལྟར་ལྟར་མྱོད་མཁའ་པོ་ keep in mind the good old customs (*Glr.*); མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol-chags-pa*, མྱོད་དུ་འགྱུར་བ་ *srol-du hgyur-wa* (*Cs.*) to become the custom (of a person; or that of a country); ལུགས་མྱོད་ *phyag-srol* is said to be a respectful expression for ལུགས་མྱོད་ཀྱི་མྱོད་ *lag-len-gyi srol* (*Jä.*) ལུགས་མྱོད་ཀྱི་མྱོད་ *legs-pahi dpe-srol btsug-sre* (*Glr.*) having introduced good customs for imitation; མྱོད་མཁའ་པོ་ *thob-srol* claim, title, right, founded on old custom (*Jä.*).

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol-rgyun* any established custom, law or usage: ཡ་མ་བྱུང་བའི་ལུགས་མྱོད་ཀྱི་མྱོད་ (*D. col. 7*).

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol-gtod-pa* to introduce a practice (*Glr.*).

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol-hdsin* adhering to or following the old practice or custom; a follower.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol-hdsug-pa* to institute a custom.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol-lam* = ལུགས་མྱོད་ *lugs-srol* (*Rtsii.*), customary way or method of doing a work; an established practice.

མྱོད་མཁའ་པོ་ *srol-goñ-pa* n. of medicinal herb: མྱོད་མཁའ་པོ་ལྟར་ལྟར་མྱོད་མཁའ་པོ་ལྟར་ལྟར་མྱོད་མཁའ་པོ་.

སྒྲོལ་ *sros* 1. v. **སྒྲོལ་** *sro-wa*. 2. *Cs.* subst. = **སྒྲོད་** *srod* twilight, dusk of evening, **སྒྲོལ་པ་** *mun-sros-pa* dusky, dark (*Glr.*); **ས་སྒྲོལ་ནས་** *sa-sros-nas* when it grew dark (*Jä.*).

སྒྲོལ་ *sla* or **སྒྲོལ་** *sla-wa* 1: adj., also **སྒྲོལ་**. thin, of fluids, opp. to **སྒྲོལ་** and **བྱུག་པ་**. 2. = **བྱེད་བདེ་བ་** easy, opp. to **དཀའ་བ་** *dkah-wo*; **སྒྲོལ་བྱེད་** *su-kar*, easy work or doing; **ཤེས་པ་སྒྲོལ་བ་** *shes-pa srol-ba* knowledge is not easily obtained; usually with the supine: **རིག་པར་སྒྲོལ་** *rig-par-slaho* it may easily be understood; or with the root of the verb: **གོ་སྒྲོལ་** *go-sla* easy to comprehend (*Jä.*). **རྟོགས་སྒྲོལ་** *rtogs sla-wa* easy to perceive; **ལས་སྒྲོལ་** *las-sla-wa* lit. easy work.

སྒྲོལ་ཏ་ *sla-na* or **ལྷགས་སྒྲོལ་** iron pan for parching grain; **ཇི་སྒྲོལ་** earthen pan, for cooking, parching grain; heating stove in which charcoal or dried cattle-dung, etc. are used as fuel.

Syn. **ཐེར་པ་** *ther-po*; **ལྷགས་སྒྲོལ་** *lcags-snod*; **རྟོད་པའི་གཞི་** *rñod-pahi-gshi*; **རྟོད་ཇེས་** *rñod-dsas* (*Mñon.*).

སྒྲོག་པ་ *slag-pa* = **སྒྲོག་པ་** *slog-pa* robe, fur-coat. **ར་ལྷགས་དང་རིམ་ལྷགས་ཀྱི་སྒྲོག་པ་** a robe made of goat skin or bear's skin; **སྒྲོག་སྒྲོག་** *sgo-slog* or more corr. **དགོ་སྒྲོག་** *dgo-slog* hunting-coat, made of the skin of an antelope; **སྒྲོག་སྒྲོག་** *spyañ-slog* furcoat of a wolf's skin; **མར་སྒྲོག་** *tshar-log* coat of lamb's skins; **རས་སྒྲོག་** *ras-slog* prob.: a fur-coat covered with calico (*Jä.*).

སྒྲོལ་ *slañ* 1. colloq. for **སྒྲོལ་ཏ་** *sla-na*. 2. **སྒྲོལ་བ་** *sloñ-wa* **བྱེད་ཏུ་སྒྲོལ་** raise vertically or perpendicularly.

སྒྲོལ་ཁ་ *slañ-kha* = **ཡར་སྒྲོལ་ཁ་** 1. (at) the time of rising or raising. 2. shelf, shelves, stand (*Jä.*).

སྒྲོལ་བ་ *slañ-wa* to accept, to take **གསོལ་རམ་** *ganol-rab* to distribute food; **བསོད་སྒྲོལ་སྒྲོལ་བ་** to receive alms, to beg alms. v. **སྒྲོལ་བ་** *sloñ-wa*.

སྒྲོལ་འཇམ་ *slañ-dregs* **སྒྲོལ་འཇམ་** soot adhering to a cooking pan.

སྒྲོད་ *slad*, eleg. for **བྱེད་**; **སྒྲོད་བྱེད་ཆད་** in future, henceforward; **སྒྲོད་བཞིན་ཏུ་** = **བྱེད་བཞིན་ཏུ་** in future, behind: **སྒྲོད་བཞིན་པར་འབྲང་བ་** to walk behind one. 2. = **རྗེས་སུ་** after; **སྒྲོད་ན་** *slad-na* c. genit. = **འགྲུ་**; **སྒྲོད་ནས་** *slad-nas* adv. afterwards, hereafter; subsequently; **སྒྲོད་ཀྱི་** *slad-kyi* subsequent, later, posterior (*Jä.*).

སྒྲོད་ཏུ་ *slad-du* 1. on account of, for the sake of. 2. = **ཁྱེད་ཏུ་** behind, afterwards.

སྒྲོད་མ་ *slad-ma* = **རྗེས་མ་** after, that which comes after or follows, the hind part, the later or latter part: **སྒྲོད་ཀྱིས་** afterwards, hereafter; **སྒྲོད་མར་ཡང་** again in future.

སྒྲོད་མར་ *slad-mar* adv. = **རྗེས་སུ་** *rjes-su*, **བྱེས་སུ་** *phyis-su* afterwards.

+ **སྒྲོད་རལ་** *slad-rol* = **བྱེད་རལ་** *phyi-ro* ༡༡ outside, hind part, back part (*Lex.*).

སྒྲོད་པ་ *slad-pa* = **ལྷན་པ་** or **འཇམ་པ་**, pf. **བསྒྲོད་** *bślad*, to mix, esp. with something of an inferior quality, hence to adulterate, vitiate, to spoil, to corrupt; **སྒྲོད་ཀྱིས་** *skyon-gyis* or **ལྷན་ཀྱིས་མ་སྒྲོད་པ་** not marred by any defects. **བྱེད་ཅི་ཞག་གིས་ཡོངས་སུ་སྒྲོད་ཏེ་** quite unfitted by perversity; **གང་གིས་ཀྱང་མ་སྒྲོད་པ་** without any thing detrimental, not subject to any noxious influence (*Vai.-śñ.*); **རིམ་ལྷགས་ཀྱིས་འཇམ་ཏེ་** having made him drunk and thus disabled him (*Jä.*).

+ **སྒྲོད་མ་** *slad-tsha* = **མི་གཙང་** *mi-gtsañ*, also **བཞུང་བ་** *bṅañ-wa* ordure, feces; gen. human excrement.

སྒྲོན *slan* = སྒྲུབ patch, patching. 2. the furred ear coverings used by Tibetan ladies. 3. = སྒྲུབ; སྒྲུབ་ཅན = རྩུ་ཅན (*Jä.*).

སྒྲ་ཏི *slan-te* = རྒྱ་ནག (Jä.).

སྒྲུབ་པ་ *slan-pa* = བྱ་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ *sbyar-wa* 1. to mend, patch (*Sch.*). 2. v. བསྒྲུབ་ (*Jü.*).

ಸ್ವ' for ಸ್ವ'.

𑖦𑖜𑖞𑖟𑖩𑖪𑖫𑖬𑖭𑖮𑖯𑖰𑖱𑖲𑖳𑖴𑖵𑖶𑖷𑖸𑖹𑖺𑖻𑖼𑖽𑖾𑗀𑖿𑗁𑗂𑗃𑗄𑗅𑗆𑗇𑗈𑗉𑗊𑗋𑗌𑗍𑗎𑗏𑗐𑗑𑗒𑗓𑗔𑗕𑗖𑗗𑗘𑗙𑗚𑗛𑗜𑗝𑗞𑗟𑗠𑗡𑗢𑗣𑗤𑗥𑗦𑗧𑗨𑗩𑗪𑗫𑗬𑗭𑗮𑗯𑗰𑗱𑗲𑗳𑗴𑗵𑗶𑗷𑗸𑗹𑗺𑗻𑗼𑗽𑗾𑗿𑘀𑘁𑘂𑘃𑘄𑘅𑘆𑘇𑘈𑘉𑘊𑘋𑘌𑘍𑘎𑘏𑘐𑘑𑘒𑘓𑘔𑘕𑘖𑘗𑘘𑘙𑘚𑘛𑘜𑘝𑘞𑘟𑘠𑘡𑘢𑘣𑘤𑘥𑘦𑘧𑘨𑘩𑘪𑘫𑘬𑘭𑘮𑘯𑘰𑘱𑘲𑘳𑘴𑘵𑘶𑘷𑘸𑘹𑘺𑘻𑘼𑘽𑘾𑘿𑙀𑙁𑙂𑙃𑙄𑙅𑙆𑙇𑙈𑙉𑙊𑙋𑙌𑙍𑙎𑙏𑙐𑙑𑙒𑙓𑙔𑙕𑙖𑙗𑙘𑙙𑙚𑙛𑙜𑙝𑙞𑙟𑙠𑙡𑙢𑙣𑙤𑙥𑙦𑙧𑙨𑙩𑙪𑙫𑙬𑙭𑙮𑙯𑙰𑙱𑙲𑙳𑙴𑙵𑙶𑙷𑙸𑙹𑙺𑙻𑙼𑙽𑙾𑙿𑚀𑚁𑚂𑚃𑚄𑚅𑚆𑚇𑚈𑚉𑚊𑚋𑚌𑚍𑚎𑚏𑚐𑚑𑚒𑚓𑚔𑚕𑚖𑚗𑚘𑚙𑚚𑚛𑚜𑚝𑚞𑚟𑚠𑚡𑚢𑚣𑚤𑚥𑚦𑚧𑚨𑚩𑚪𑚫𑚬𑚭𑚮𑚯𑚰𑚱𑚲𑚳𑚴𑚵𑚷𑚶𑚸𑚹𑚺𑚻𑚼𑚽𑚾𑚿𑛀𑛁𑛂𑛃𑛄𑛅𑛆𑛇𑛈𑛉𑛊𑛋𑛌𑛍𑛎𑛏𑛐𑛑𑛒𑛓𑛔𑛕𑛖𑛗𑛘𑛙𑛚𑛛𑛜𑛝𑛞𑛟𑛠𑛡𑛢𑛣𑛤𑛥𑛦𑛧𑛨𑛩𑛪𑛫𑛬𑛭𑛮𑛯𑛰𑛱𑛲𑛳𑛴𑛵𑛶𑛷𑛸𑛹𑛺𑛻𑛼𑛽𑛾𑛿𑜀𑜁𑜂𑜃𑜄𑜅𑜆𑜇𑜈𑜉𑜊𑜋𑜌𑜍𑜎𑜏𑜐𑜑𑜒𑜓𑜔𑜕𑜖𑜗𑜘𑜙𑜚𑜛𑜜𑜝𑜞𑜟𑜠𑜡𑜢𑜣𑜤𑜥𑜦𑜧𑜨𑜩𑜪𑜫𑜬𑜭𑜮𑜯𑜰𑜱𑜲𑜳𑜴𑜵𑜶𑜷𑜸𑜹𑜺𑜻𑜼𑜽𑜾𑜿𑝀𑝁𑝂𑝃𑝄𑝅𑝆𑝇𑝈𑝉𑝊𑝋𑝌𑝍𑝎𑝏𑝐𑝑𑝒𑝓𑝔𑝕𑝖𑝗𑝘𑝙𑝚𑝛𑝜𑝝𑝞𑝟𑝠𑝡𑝢𑝣𑝤𑝥𑝦𑝧𑝨𑝩𑝪𑝫𑝬𑝭𑝮𑝯𑝰𑝱𑝲𑝳𑝴𑝵𑝶𑝷𑝸𑝹𑝺𑝻𑝼𑝽𑝾𑝿𑞀𑞁𑞂𑞃𑞄𑞅𑞆𑞇𑞈𑞉𑞊𑞋𑞌𑞍𑞎𑞏𑞐𑞑𑞒𑞓𑞔𑞕𑞖𑞗𑞘𑞙𑞚𑞛𑞜𑞝𑞞𑞟𑞠𑞡𑞢𑞣𑞤𑞥𑞦𑞧𑞨𑞩𑞪𑞫𑞬𑞭𑞮𑞯𑞰𑞱𑞲𑞳𑞴𑞵𑞶𑞷𑞸𑞹𑞺𑞻𑞼𑞽𑞾𑞿𑟀𑟁𑟂𑟃𑟄𑟅𑟆𑟇𑟈𑟉𑟊𑟋𑟌𑟍𑟎𑟏𑟐𑟑𑟒𑟓𑟔𑟕𑟖𑟗𑟘𑟙𑟚𑟛𑟜𑟝𑟞𑟟𑟠𑟡𑟢𑟣𑟤𑟥𑟦𑟧𑟨𑟩𑟪𑟫𑟬𑟭𑟮𑟯𑟰𑟱𑟲𑟳𑟴𑟵𑟶𑟷𑟸𑟹𑟺𑟻𑟼𑟽𑟾𑟿𑠀𑠁𑠂𑠃𑠄𑠅𑠆𑠇𑠈𑠉𑠊𑠋𑠌𑠍𑠎𑠏𑠐𑠑𑠒𑠓𑠔𑠕𑠖𑠗𑠘𑠙𑠚𑠛𑠜𑠝𑠞𑠟𑠠𑠡𑠢𑠣𑠤𑠥𑠦𑠧𑠨𑠩𑠪𑠫𑠬𑠭𑠮𑠯𑠰𑠱𑠲𑠳𑠴𑠵𑠶𑠷𑠸𑠺𑠹𑠻𑠼𑠽𑠾𑠿𑡀𑡁𑡂𑡃𑡄𑡅𑡆𑡇𑡈𑡉𑡊𑡋𑡌𑡍𑡎𑡏𑡐𑡑𑡒𑡓𑡔𑡕𑡖𑡗𑡘𑡙𑡚𑡛𑡜𑡝𑡞𑡟𑡠𑡡𑡢𑡣𑡤𑡥𑡦𑡧𑡨𑡩𑡪𑡫𑡬𑡭𑡮𑡯𑡰𑡱𑡲𑡳𑡴𑡵𑡶𑡷𑡸𑡹𑡺𑡻𑡼𑡽𑡾𑡿𑢀𑢁𑢂𑢃𑢄𑢅𑢆𑢇𑢈𑢉𑢊𑢋𑢌𑢍𑢎𑢏𑢐𑢑𑢒𑢓𑢔𑢕𑢖𑢗𑢘𑢙𑢚𑢛𑢜𑢝𑢞𑢟𑢠𑢡𑢢𑢣𑢤𑢥𑢦𑢧𑢨𑢩𑢪𑢫𑢬𑢭𑢮𑢯𑢰𑢱𑢲𑢳𑢴𑢵𑢶𑢷𑢸𑢹𑢺𑢻𑢼𑢽𑢾𑢿𑣀𑣁𑣂𑣃𑣄𑣅𑣆𑣇𑣈𑣉𑣊𑣋𑣌𑣍𑣎𑣏𑣐𑣑𑣒𑣓𑣔𑣕𑣖𑣗𑣘𑣙𑣚𑣛𑣜𑣝𑣞𑣟𑣠𑣡𑣢𑣣𑣤𑣥𑣦𑣧𑣨𑣩𑣪𑣫𑣬𑣭𑣮𑣯𑣰𑣱𑣲𑣳𑣴𑣵𑣶𑣷𑣸𑣹𑣺𑣻𑣼𑣽𑣾𑣿𑤀𑤁𑤂𑤃𑤄𑤅𑤆𑤇𑤈𑤉𑤊𑤋𑤌𑤍𑤎𑤏𑤐𑤑𑤒𑤓𑤔𑤕𑤖𑤗𑤘𑤙𑤚𑤛𑤜𑤝𑤞𑤟𑤠𑤡𑤢𑤣𑤤𑤥𑤦𑤧𑤨𑤩𑤪𑤫𑤬𑤭𑤮𑤯𑤰𑤱𑤲𑤳𑤴𑤵𑤶𑤷𑤸𑤹𑤺𑤻𑤼𑤽𑤾𑤿𑥀𑥁𑥂𑥃𑥄𑥅𑥆𑥇𑥈𑥉𑥊𑥋𑥌𑥍𑥎𑥏𑥐𑥑𑥒𑥓𑥔𑥕𑥖𑥗𑥘𑥙𑥚𑥛𑥜𑥝𑥞𑥟𑥠𑥡𑥢𑥣𑥤𑥥𑥦𑥧𑥨𑥩𑥪𑥫𑥬𑥭𑥮𑥯𑥰𑥱𑥲𑥳𑥴𑥵𑥶𑥷𑥸𑥹𑥺𑥻𑥼𑥽𑥾𑥿𑦀𑦁𑦂𑦃𑦄𑦅𑦆𑦇𑦈𑦉𑦊𑦋𑦌𑦍𑦎𑦏𑦐𑦑𑦒𑦓𑦔𑦕𑦖𑦗𑦘𑦙𑦚𑦛𑦜𑦝𑦞𑦟𑦠𑦡𑦢

ཤྲམ་པ *slam-pa* 1. to roast slightly, to parch, to make brown by exposing to heat *e.g.*, meal *C.*, *W.* 2. to roast, to fry (*Jü*).

स्मर *slar* = यद्-स्मर *yañ-skyar* or धैर *phyir*
 again, once more, back : स्मर-ञ्च-प्रत्युदीरयति
 spoke again ; स्मर-ञ्च-वर-उ should speak
 again ; प्रतिमन्त्रयितव्य to be again con-
 sidered (*S. Lex.*) स्मर-न् afterwords, here-
 after ; स्मर-वक्ष, स्मर-यद् पुनः again in future,
 स्मर-यद्-बहुण्य to add again (in letters) ; स्मर-
 रद्-व निवर्त्तन to come back, स्मर-र्षण-य प्रत्यागमन
 return, स्मर-र्षण-वक्ष having returned ; स्मर-ह्यवक्ष
 स्मैर *slar stobs-skyed* he regains strength
 (partly from *Jü.*).

མྱར་སྐྱེས *slar-skyes* 1. चिकुर hair, nail. 2.
= ཡང་སྐྱེས *yañ-skyar-skyes* grown or born
again (*Mñon.*).

སྒར་གྱི་མ་ *slar-grib-ma* a shadow picture or photograph, an effigy ; v. སྒར་གཟུགས་.

श्वरकेयव *ślar-rgol-wa* प्रतिक्षिप्त [rejected] S.

སྐད་བརྗོད 1. a rejoinder, reply. 2. n. of
a class of Brahman (*Mñon.*).

སྤར་བཏང་བ *slar-btan-wa* विसर्जन having
forsaken, having cast away.

མེད་དུག *slar-dug* = བོད་རྒྱུ་ aconite (*Mhon.*).

སྐར་བཟུབ་ *slar-bṣdu-wa* to reduplicate,
 སྐར་བཟུ = རྫོགས་ཚིག་ *rdsogs-tshig* or ཟུ་ཟུ་ *zhu-*
sdud the final of a verb, indicating the end
 of a sentence formed by the reduplication
 of the terminating letter such as ཁོ, རྫོ, རྫོ,
 རྫོ, བྱ, མྱ, བྱ, རྫོ, རྫོ, རྫོ, རྫོ as in the words རྫོགས་ཁོ,
 བཟུ་རྫོ, རྫོ་རྫོ, རྫོ་བྱ, བསམ་མྱ, བྱ་རྫོ, བཟུ་རྫོ, རྫོ་བྱ,
 རྫོ་མྱ, བཟུ་རྫོ *Gram.*

སྒར་བྱས་མཐུན *slar-byas mthun* effigy, v. སྒར་
གཟུགས *slar-gzugs* (*Mñon.*).

སྐར་འབྱུང་ *slar-hbyun* पुनर्भू [re-generation,
re-existence ; a young widow remarried] S.

སྒྲུབ་གཟུགས *slar-gzugs* प्रतिमा representation,
image, picture of a thing or person.

Syn. སྤྲུའད་ *skudra*; གཟུགས་བཟོན་ *gzugs-brñan*; སྤར་གྱི་བཅ་ *slar-grib-ma*; སྤར་བྱས་མཐུན་ *slar-byas-mthun* (*Mñon.*).

क्षरपदार्थे *slar-yañ hgro* संसरण [transmigration, rotation] *S.*

སྐར་གཤེགས *slar-gcegs* return ; gone back ;
ཁོང་སྐར་ཡང་སྐར་ he went away again ;
སྐར་གཤེགས་སྤྱ་གསེལ I beg you would come
back, pray come back.

श्लक्ष्ण *ślas* वरुणभक्ष्ण सहचरी 1. attendants of a princess, or lady's attendant. 2. retinue, train, attendants, servants, **द्वन्द्वश्लक्ष्ण** a king's or prince's retinue, the court, people at court (*Jä.*).

ཤི *sli* *C.* acc. to some authorities: a yellowish red apple, or Indian apple (opp. to ལུ་ཁུ *ku-çu* Tibetan apple); acc. to *Cs.* cherry; cherries, however, are scarcely known in Tibet. ཤི་ཅི *sli-tsi* small, wild-growing, cherry-like dwarf apple, *Pyrus baccata* (Jü.). In Sikk. ཤི *sli* = pears.

ལྷོ་བ *slu-wa* वञ्चन, कैतव; pf. **བསྐྱུས** *b̥slus*, fut. **བསྐྱུ** *b̥slu*, imp. **བསྐྱུས** *b̥slus*, to entice, allure, ensnare, beguile, seduce: **གཞན་ལ་ཐབས་ཀྱིས་སྐྱུ་བར་ཕྱེད** to deceive or delude others by

design. ཐུ་ཕེད་ བསྐྱེད་ to impose on, to deceive : རྩོམ་བྱས་ཏེ་ rdsun-byas-te having played false, also = བསྐྱེད་པ་ ཐུ་མཁན་ bslu-mkhan deceiver, deluder, imposter.

ལྷུ་ཁྲིད་ *slu-khrid* enticement, seduction,
 leading one into bad actions; bait; བཟང་
 དཔེ་ལྷུ་ཁྲིད་ *bzan-pohi slu-khrid* enticement
 to a good purpose; also elopement (*Jä.*).
 ལྷུ་འདྲིད་ *slu-hdrid* = མགོ་བསྐྱོར་བ་ *mgo-bṣkor-wa* to
 seduce; deception, seduction: དགའ་དགའ་
 ལྷུ་འདྲིད་ལ་ལྷུ་འདྲིད་ཅུང་ (*A. 5*). ལྷུ་མེད་ *slu-med* not
 capable of seduction or deceit; upright,
 sincere འཇིགས་མེད་ [without pain, unmoved] *S.*

शु.मि.मेस *Shu-mi-mes* n. of a individual.
 शु.मि.मेस। शु.मि.मेस (*A. 122*).

ཇེ *ste* [1. a course blanket *Ts.*, = ཇེ, ཇེ. 2. n. of the capital of Ladak] *Jä*.

སྒེ་རྩེ་སྒེ་ *sle-treṣ* this is mentioned in *Liç.*
 as a word of the Shañ-shuñ dialect. 1.
 n. of a creeper or climbing plant (*Jä.*).
 2. བྱིས་ལོ་ལྟོ་སྒེ་ [universal medicine] S.
 རྒྱ་ལྟོ་སྒེ་; སྒེ་རྩེ་སྒེ་ རྒྱ་ལྟོ་སྒེ་ རྒྱ་ལྟོ་སྒེ་ རྒྱ་ལྟོ་སྒེ་
 རྒྱ་ལྟོ་སྒེ་ རྒྱ་ལྟོ་སྒེ་ རྒྱ་ལྟོ་སྒེ་ (K. g. 3, 47).

Syn. ལྷ་བའི་ལུག་མ *zla-wahi lcug-ma* ; ལྷ་རྩི་འི་
 འདབ *sbrañ-rtsihi hdab* ; ལྷ་ལྷན་ *rgyud-ldan* ;
 ལྷ་བའི་མགུལ་པ་ཅན་ *zla-wahi mgul-pa-can* ; ཀམ་མེད་
rgas-med ; འཛོལ་བྱེད་ *htsho-byed* ; ལུ་ཟས་ཅན་ *bu-zas-*
can ; ཡངས་པ་ཅན་ *yañs-pa-can* (*Mñon.*).

སྤེ་པོ *sle-po* in U, སྤེ་ལ *sle-wa* or སྤེ་མོ *sle-wo* a flat basket (*Jä.*).

སྒྲི་བ་ *sle-wa* 1. vb., བསྒྲི་བ་ *bsle-pa*, ལྷེ་བ་ *lhe-wa*, pf. ལྷས་, to twist, plait, braid the hair, to make a basket, etc. ; to knit. 2. sbst. distortion, dislocation (of a limb) (*Cs.*).

མེ་བོ *sle-wo* 1. one that has a distorted limb. 2. a bamboo basket to carry loads.

ལྷ་མེད *sle-mig* a distorted eye (*Cs.*).

ཤེལ་མོ་ *slehu* or ཤེལ་མོ་ *sle-mo* = ཕྱ་ར་ཁྲ་པ་ *phyara khra-wo* blanket made of a striped coarse goat's or yak's hair.

སྤྱི་ཡོན་ *sle-yon* (སེམས་གཏུ་ཅན་དང་ཡོ་བ་དང་
འབྱུགས་པ) crookedness and cunning; craft,
deceit, trickery; སྤྱི་ཡོན་བྱེད་པ་ *sle-yon byed-pa*
to cheat, deceive, impose upon (Cs.),

5 sled knitting-needle n *Ld.* (Jä.).

སླེབ *sleb* or སླེབ་པ *sleb-pa*, pf. བསླེབས *b̄slebs*,
 resp. འགྱུར་བ *hbyon-pa* 1. to arrive; ཡར་སླེབ
phar-sleb to arrive there, on further side;
 ཚུར་སླེབ *tshur-sleb* to come this side or here;
 སླེབས་ཟིན *slebs-zin* I have arrived, he has
 arrived; སླེབ་པའི་རྩིས་ཡིན is expected to come,
 སླེབ་པ་བྱེད་ཟེར do come, he says; སླེབ་ཆར has
 arrived. 2. to reach, to extend to a
 certain place or point. 3. coming in (of
 interest, rent, duties), hence སླེབ *sleb*
 income, revenue, public revenue, receipt
 of customs, etc.; སླེབ་ཐོ *sleb-tho* account of
 receipts (*Jä.*).

མོ་ *slo* the contents of the stomach of
sheep or kid; མོ་དྭན་ *slo-dron* warm fresh
dung or contents of the stomach.

ལྷོ་མ *ṣlo-ma* རྩམ་ [a winnowing basket] *S.*

སྒྲོག་པ་ I: *slog-pa* 1. subst. v. སྒྲོག་པ་ *slog-pa*.; vb., pf. བསྒྲོགས་ *bslogs*, fut. བསྒྲོག་ *bslog* (trans. to རྒྱུག་པ་ *ldog-pa*) to turn round or about, to turn upside down or inside out; རུལ་པ་ཕྱི་ནང་སྒྲོག་པ་ *rkyal-pa phyi-nan slog-pa* to turn out the inside of a bag; མིག་སྒྲོག་པ་ *mig-slog-pa* to roll one's eyes; ས་སྒྲོག་པ་ *sa-slog-pa* to plough up, turn up, to dig the soil (*Jä.*).

† **སྒྲུབ་པ** II: a coat or robe of lamb
or kid skin (or one lined with the same).

སྒྲིང་ *sloñ* I: སྒྲིང་བ, pf. བསྒྲིངས *bślañs*, སྒྲིངས *slañs*, fut. བསྒྲིང་ *bślañ* or སྒྲིང་ *slañ*, imp. སྒྲིང་ *sloñ* or སྒྲིངས *sloñs*, causat. and transit. form of སྒྲིང་བ. 1. to cause to rise, to help to rise: རེ་རྒྱུ་པར་སྒྲིང་བ *mñon-par sloñ-wa* to raise fully, to develop; གྱེན་དུ་སྒྲིང་བ *gyen-du sloñ-wa* to raise upwards or vertically, སྒྲིང་བ་པོ་ *sloñ-wa-po* a lifter, raiser, one who starts anything as a question, proposal, &c.; དགྲ་དུ་སྒྲིང་བ *dgra-ru sloñ-wa* to cause a person to rise in revolt, an enemy, to make a person one's enemy; བསད་པའི་མི་ རྒྱུ་སྒྲིང་བ *bśad-pahi mi-ro sloñ-wa* to resuscitate the slain. 2. to excite, cause, inspire (compassion, fear, terror, etc.); སྒྲིང་བ་ལྷོ་གིས་, སྒྲིང་བ་ལྷོ་གིས་ གྱུ་ན་ནས་བསྒྲིངས་ཏེ (*Glr., Mil.*) quite excited by envy and aversion. 3. to kindle (a disease) into action, hence སྒྲིང་བྱེད་ *sloñ-skyan* the exciting cause (of a disease); to raise, to erect, a pile, post, wall; སྒྲིང་ཞིང་ a pile, stay, prop, erected or set up (*Jä.*).

སྒྲིང་ II: signifies དོན་གཤེར་ *don-gñer* or བསོད་སྒྲོམས་ (*Mñon.*). 1. to ask, require: ཁྱུ་ཞིག་ ར་ལ་དཔེ་སྒྲིང་ *klu-shig ña-la dpe-sloñ* a Lu asks me for the book (*Dzl.*); ཐུ་མོ་ཆུང་མར་སྒྲིང་བ *bu-mo chuñ-mar sloñ-wa* to ask a man's daughter in marriage; སྒྲིང་བའི་དངོས་པོ་ *sloñ-wahi dños-po* alms or articles obtained from begging; མི་ཆེན་པོ་ to beg, to try to get by begging: ཆུང་མར་བསྒྲིང་དོ་ *chuñ-zad bślañ-ño* we beg for a little of it! ལ་ལ་སྒྲིངས་ནས་ཁྱེད་ he having obtained it from his father by begging took it; བསོད་སྒྲོམས་སྒྲིང་བ *bśod-sñoms sloñ-wa* to collect alms by begging. 2. to collect, to gather, e.g. riches. 3. to examine, to probe (a wound): མ་གཤམ་མཐུག་མོས་སྒྲིང་ *rma-gsar mdsug-mos sloñ* to examine, probe a fresh wound with the finger; also: to search a man's house. 4. to give: ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱི་རྒྱུ་གེ་གྱེད་ མུས་ལ་སྒྲིང་ཅིག་ gather some of the remnants

of the meal, and give them to me! (*Jä.*).

+ སྒྲིང་ཕོར་ *sloñ-phor* = ལུང་བཟེད་ མི་ཆེན་པོ་ the mendicant's begging platter or alms-bowl.

སྒྲིང་མོ་ *sloñ-mo* alms, མི་ཆེན་པོ་, ར་ལ་ཆེན་པོ་ beg-ging, alms. སྒྲིང་མཁན་ *sloñ-mkhan* = སྒྲིང་བ་པོ་ *sloñ-wa-po* or སྒྲིང་མཁུ་ one who begs, a beggar. སྒྲིང་མོ་སྒྲིང་བ་ *sloñ-mo sloñ-wa* or སྒྲིང་མོ་ཕྱེད་པ་ *sloñ-mo byed-pa* to ask for alms, to beg; སྒྲིང་མོས་འཇོ་བ་ *sloñ-mos htsho-wa* to live by begging, alms.

Syn. བསོད་སྒྲོམས་པ་ *bśod-sñoms-pa*.

+ སྒྲིན་པ་ *slon-pa* = སྒྲིག་པ་ *zlog-pa* 1. to return, repulse. Acc. to *Sch.* to patch, to mend. 2. དབང་པོ་ཕྱིར་སྒྲིང་པར་ཕྱེད་པ་ to dissemble, to feign (*Sch.*). 3. *Cs.*: to thrust out.

སྒྲིབ་པ་ *slob-pa* I. vb., pf. བསྒྲིབས་ *bślabs*, fut. བསྒྲིབ་ *bślab*, imp. སྒྲིབ་ *slob* or སྒྲིབས་ to learn, to teach: ར་ལ་སྒྲིབ་ I learn, teach me; ར་ལ་སྒྲིབ་ I teach, དེ་ལ་མཁན་སྒྲིབ་གཤེན་གྱིས་ མ་ཐུ་བསྒྲིབས་ both the abbot and instructor taught him the art of translating and interpreting; ར་ཅི་ས་ཤིག་སྒྲིབ་འདོད་པས་སྒྲིབས་ as I should like to learn something of mathematics, teach me! བསྒྲིབས་པས་ཤེས་ཏེ་ *bślabs-pas ces-te* when he had learned it; བསྒྲིབ་ཅིང་ སྒྲིབས་པ་ཡང་དགའ་ as learning is difficult, even if one is taught; སྒྲིབ་ཏུ་འཇུག་པ་ *slob-tu hjug-pa* to let one take lessons, to have or get one instructed; ཡོན་ཏན་སྒྲིབ་པ་ *yon-tan slob-pa* to teach, also, to learn good, useful, things (*Jä.*).

སྒྲིབ་པ་ II: sbst. 1. the act of learning. 2. = སྒྲིབ་པ་ *slob-pa* teacher, instructor: བླ་མ་ སྒྲིབ་པ་རྣམས་ *bram-ze slob-pa-rnam* Brāhmaṇas as instructors; འཕགས་པ་སྒྲིབ་པ་རྣམས་ *hphags-pa slob-pa-rnam* the venerable preceptors (Buddhist saints). སྒྲིབ་མ་ pupil student;

སློབ་མ་སྟོང་བ *slob ma-myoñ-wa* to become a student; also with མ as a negative=to have had no instruction or education; སློབ་འཁྱེད་པ *slob hkhrid-pa* to teach (*Jä.*).

སློབ་ཁྱད *slob-khyad* *W.* use, practice, exercise (*Jä.*).

སློབ་གྲྭ *slob-grwa* ("lobta") school, school-room, school house.

སློབ་གྲོགས *slob-grogs* school-fellow, co-disciple.

སློབ་རྒྱུད *slob-rgyud* (opp. to སློབ་རྒྱུད་ hierarchical succession) spiritual inheritance or succession.

སློབ་གཤེར *slob-gñer* student, scholar, སློབ་གཤེར་གང་དུ་བསྐྱེས *slob-gñer gañ-du-bgyis* where have you studied? at what college have been a student? (*Jä.*).

སློབ་དཔོན *slob-dpon* ལུག་, ལུག་ལྷན་ chief in teaching, gen. in spiritual matters; teacher, instructor, master, frq.; also a college title=professor. སློབ་དཔོན་གྱི་ཡོན་ཏན་བཟུང་། acquire the talents, good qualities of your teacher (*Lam-rim. 26*).

སློབ་འབངས *slob-hbañs*=བུ་སློབ་ *bu-slob* scholar, pupil, disciple.

སློབ་མ *slob-ma* མིས་, མིས་ pupil, disciple. དངོས་སློབ་ *dños-slob* one's own pupil, ཡང་སློབ་ *yañ-slob* a pupil's pupil.

སློབ་ཆེན་ *slob-tshig* instruction, teaching, precepts, advice.

Syn. བསློབ་ *bsgo-wa*; བརྟེན་པ་ *brjod-pa*; སློབ་པ་ *slob-pa*; དན་བསྐྱུལ་ *dran-bṣkul* and གཞན་བསྐྱུལ་ *gshen-bṣkul* (*Mñon.*).

སློབས་ *slobs* 1. imp. of སློབ་པ་. 2. exercise, practice, experience; མིག་སློབས་འདུག་པ་ཆུ་ *mig-slobs ñan-pa skye* a bad custom of seeing begins to prevail, (viz., that of looking downward, and minding only earthly things) (*Jä.*).

གསལ་གྱི་པ་ *gsag-pa* *Sch.* 1. to sew together (*Jä.*). 2. to hoard v. སློབ་པ་ རྟོག་གསལ་པ་ *nor-gsag-pa* to hoard up riches.

གསང་ *gsañ*, for གསང་བ་ 1. ལུག་, ལུག་, secret, hidden: གསང་རྟོག་ the secret revealed: གསང་བའི་གར་ mystic dance, secret dancing and singing (*Hbrom. 94*); གསང་བའི་གསུང་ secret conversation, speech, words, &c. 2. ལྷོ་ལྷོ་ [a privy, a piece of cloth worn on the privities] *S.*

གསང་ཁང་ *gsañ-khañ* a secret room (*Cs.*).

གསང་ཐུགས་ *gsañ-sñags* ལུག་པ་, མཆོག་ charms, secret religious instructions, mysterious incantations; གསང་ཐུགས་སྒྲུབ་ མཆོག་ one versed in mysticism.

གསང་ཐུགས་རྒྱལ་ *Gsañ-sñags-rgyal* the lord of mysticism, an epithet of རྟོག་པའི་འཇམ་དཔལ་ *Rdo-rje hchañ* or Buddha Vajradhara (*Mñon.*).

གསང་ཐུགས་ཐེག་ལེ་ *gsañ-sñags thig-le* (རྒྱུད་ཀྱི་སྟོན་ *rgyud-kyi-skor*) n. of a work on mysticism. གསང་ཐུགས་ཐེག་ལེ་ལོ་སྟོན་བསྐྱུར་ནས་རབ་ཏུ་བྱུང་། (*A. 66*) after translating the treatise on *Sañ-ñag thig le'* (essence of mysticism) he entered the *Pravrajya*, i.e., became an ordained monk.

གསང་ཆེན་ *gsañ-chen* 1. རྟོག་པ་ a great secret, mystery; 2. one versed in the *Tantrik* cult or the occult science of the Buddhists; an adept in mysticism. གསང་ཆེན་བསྐྱུར་པའི་གསལ་བྱེད་ *gsañ-chen bstan-pahi gsal-byed* a complementary address for a high *Rñiñ-ma* lama, signifying the illuminator of the doctrine, (*Yig. k. 67*). 2. human excrement; a privy (*Sman. 144*).

གསང་གསུང་ *gsañ-gtam*=གསང་ཆེན་ *gsañ-tshig* secret or confidential conversation (*Mñon.*).

གསང་གཏོར་ *gsañ-gtor* ལུག་, ལུག་ sprinkling of consecrated water in mystical religious rites.

གསང་རྟོག་ *gsañ-rdor*=གསང་བའི་བདག་པོ་ *gsañ-wahi bdag-po* རྟོག་པའི་འཇམ་དཔལ་ *rdorje hchañs*.

གསང་བདག *gsaṅ-bdag* an epithet of ཕྱག་རྡོར་ *Phyag-rdor* Vajrapāṇi, also that of Vais'ravana (*Mñon.*).

གསང་གནས *gsaṅ-gnas* 1. mysteries, secrets: གསང་བའི་གནས་དུ་མ་གསུངས་ *gsaṅ-wahi gnas-du ma-gsuṅs* he taught many mysteries, many, secret doctrines (*Jä.*). 2. secret abode, a place where secret matters are done or secret affairs are discussed; private parts of the body, pudenda, privities.

གསང་སྤྱོད་ *gsaṅ-spyod* 1. = འཕྲིག་པ་ *hkhriḡ-pa* (*Mñon.*) copulation, sexual union. 2. privy, necessary, water closet (*Jä.*).

གསང་ཕུ *Gsaṅ-phu* n. of a district situated to the west of Lhasa (*Loñ.* ༩, 18).

གསང་བ་ I: *gsaṅ-wa* vb. to do a thing secretly, to conceal: རྫོག་གསང་བ་ to conceal treasures, རྫོག་གསང་བ་ to hide one's fault; གསང་ཞེ་རྫོག་པ་ *gsaṅ-ste ston-pa* to reveal a thing treated as a secret, to let out a secret, to hide one's self, to be concealed; དཔེན་པའི་གནས་ཤིག་དུ་གསང་ཞེ་ hiding one's self in a solitary place; ཡིད་མཐུན་པར་གསང་ཞེ་ *yiḡ mthun-par gsaṅ-ste* keeping it secret with one consent (*Jä.*).

གསང་བ་ II: sbst 1. རྒྱུ་, རྒྱུ་མཁའ་, རྒྱུ་མཁའ་ secret things, a secret, mysticism; གསང་བའི་བདག་པོ་ *gsaṅ-wahi bdag-po* = གསང་དབང་ རྒྱུ་མཁའ་པའི་ the lord of mysticism, an epithet of Vajrapāṇi. 2. secret parts *Med.*, also གསང་གནས་ *gsaṅ-gnas* *Med.*, གསང་བའི་པད་མ་ *gsaṅ-wahi pad-ma* *Med.*, sometimes the anus included. 3. adj. secret, hidden, concealed, གསང་བའི་ཚེས་ རྒྱུ་མཁའ་པའི་; doctrine of the mystics; བྱི་ནང་གསང་ the exoteric, esoteric and the mystic. 4. for གསེང་བ་ to be careful, to watch: བྱི་མོ་ཟླ་ཁྱེན་གསང་བ་ a female dog of very sharp hearing.

གསང་བ་འདུས་པ་ *gsaṅ-wa hduṣ-pa* རྒྱུ་མཁའ་པའི་ the communion of the mystic adepts; the

Tantrik cult of the Buddhist; also the *Tantrik* pantheon.

གསང་བའི་འདུས་ *gsaṅ-wahi hduṣ* རྒྱུ་མཁའ་, རྒྱུ་མཁའ་ secret union.

གསང་བའི་ནད་ *gsaṅ-wahi-nad* disease of the sexual organs (*Med.*).

གསང་བའི་རྒྱུ་མཁའ་པའི་ཁྱེན་པའི་དམ་པ་ n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 267).

གསང་བ་བྱི་འུ་ *gsaṅ-wa spyiḡi rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 71).

གསང་བ་བྱི་གསལ་པ་ *gsaṅ-wa sgrigs-pa* a conspiracy, secret arrangement or design, intrigue.

གསང་བ་རྒྱུ་ཁྱེན་པའི་ཁྱེན་པའི་ *gsaṅ-wa rgyan-gyi bkod-pahi-rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 476).

གསང་བ་དམ་པ་མ་ *Gsaṅ-wa dam-pa-ma* n. of a *Yakṣiṇī* princess (*K. g.* ༩, 130).

གསང་བ་པ་ *Gsaṅ-wa-pa* རྒྱུ་མཁའ་ a class of *Yakṣa* living in the Himalayas, and in Tibet during the Pauranic times; the *shamans* of Tibet were also thus known to the early Indians.

གསང་བ་མེ་ལུ་བཞུགས་པའི་ལུ་བ་ *gsaṅ-wa me-lḡa bṡen-pahi lta-wa* n. of the doctrine of a sect of *Tirthika* school of ancient India (*Theg.* 30).

གསང་བའི་ལུ་མ་ *gsaṅ-wahi bla-ma* a secret spiritual guide; an epithet of Mahes'vara (*Mñon.*).

གསང་བའི་བདག་ཁྱེན་ *gsaṅ-wahi bdag-ñid* རྒྱུ་མཁའ་པའི་, རྒྱུ་མཁའ་ mysticism.

གསང་བ་ལྷ་ *gsaṅ-wa-smra* མཁའ་ a charm.

གསང་དབང་ *Gsaṅ-dwaṅ* = གསང་བདག་ རྒྱུ་མཁའ་པའི་ Kuvera, the deity of wealth who rules over the *Guhyaka* spirits.

གསང་བ་ *gsaṅ-bya* that which should be kept secret.

གསང་མོས *gsaṅ-hos* that which is confidential, fit to be kept secret.

གསང་ཚིག *gsaṅ-tshig* = གསང་གཏམ secret speech རྩིང་ལ་མེད་པའི་གསང་ཚིག་རྣམས། རན་པ་རྣམས་ལ་བྱེལ་མི་བྱུ (C. *gya.*) the secrets of one's heart, should not be revealed to the wicked.

གསང་ *gsad* put out: མར་མེ་རྒྱུང་ལྟ་བུས་ extinguished, just as wind puts out a lamp or candle.

གསང་པ་ *gsad-pa* མར་གསལ death.

གསུང་པ་ *gsan-pa* resp. to hear, to listen to; རྩིང་གསུང་དང་ listen to me! (*Mil.*); བདག་གི་ཚིག་ལ་གསོན་ do listen to my word! to hear a person teaching, expounding, etc. (*Jä.*).

གསལ་པ་ *gsab-pa*, v. གསོབ་པ་; ཁ་གསལ་པ་ to reply, རིན་ལྗན་གསལ་ to return kindness.

གསལ་ *gsah*, also བསལ་ *bsah*, the snow-leopard, varying in colour from pale lemon to pure white, with clusters of black spots; living on the higher mountains of Tibet.

གསལ་ཡས་ *gsah-yas* (གྲངས་) n. of a number (*Ya-sel.* 56).

གསར་པ་ *gsar-pa* or གསར་བ་ འཇམ་མུག་, འཇམ་མུག་ fresh, new; young; good. རབ་ཏུ་གསར་པ་ very fresh; མངོན་པར་གསར་པ་ རྩིས་མེད་ quite new; གསར་གྲུགས་ a new friend; གསར་འབྱུངས་ newly born; ལུག་གསར་པ་ fresh mutton; མ་གསར་པ་ a fresh wound; བཀ་མ་གསར་པ་ bride, newly married wife; གསར་དུ་བསང་པའི་གསུང་ flesh of animals that have just been slaughtered; ཁ་གསར་ an edge or blade just sharpened; ཁང་གསར་ new house, རོས་གསར་ new clothes, མར་གསར་ fresh butter; རྩ་གསར་ a horse not yet broken in. གསར་འགྲུགས་པ་ *gsar-hgrog-pa* Sch.: to tell each other news; to make new acquaintance. གསར་རྩིང་ *gsar-rñin* old and new, stale and fresh, is used as abstr. noun to signify: age, duration, existence. གསར་གད་པ་ =

རྩིང་གཞིང་པ་ *rtsad-gcod-pa* inquire into, investigate, examine, study. གསར་འོངས་ fresh arrival.

Syn. གསར་པོ་ *gsar-po*; མར་པ་ *sar-pa*; མོ་མ་ *so-ma*; ཡག་མ་ *yag-ma*; ཤིན་ཏུ་གཞོན་ *cin-tu-gshon*; གཞོན་ཏུ་ *gshon-nu*; བཟང་པོ་ *bzan-po*; རབ་གཞོན་ *rab-gshon* (*Mñon.*).

གསར་རྒྱུས་ *gsar-skyes* འཇམ་མུག་ new-born; fresh shoots and leaves, buds (*Mñon.*).

གསར་རྩོད་ *gsar-stod* འཇམ་ new.

གསར་བུ་ *gsar-bu* 1. འཇམ་; རྩིན་ཐོག་གསར་བུ་ *ston-thog gsar-bu* fresh harvested grain, new corn. 2. beginner, tyro, novice (*Jä.*).

གསར་དུ་འོངས་པ་ *gsar-du hoṅs-pa* a new comer; = མགྲོན་པོ་ *mgron-po* (*Mñon.*) guest.

གསར་མ་ *gsar-ma* modern, recent, new. The term gen. signifies the reformed or new school of Buddhism (opp. to རྩིང་མ་ *Rñin-ma*). གསར་མ་པ་ *gsar-ma-pa* one of the new schools of Buddhism in Tibet.

གསར་ནས་ *gsar-nas* fresh or new barley.

གསར་འཚེ་ *gsar-hṭshe* (ནད་དང་བར་ཆད་) fresh disease or accident.

གསར་སྤྲོད་མེད་པ་ *gsar-slād med-pa* = གསར་འཚེ་མེད་པ་ (*Yig. k. 13*) without any recent injury to health.

གསར་བཅོས་ *gsar-bzos* newly made or manufactured articles.

གསལ་ *gsal* 1. ཀམ་, མིག་ separate, ཅ་ཅ་ཅ་, distinct, ཡང་མ་ expressed, རབ་གསལ་ རྒྱལ་ illuminated, fully manifest. 2. for གསལ་ཤིང་ ལྗང་ pale.

གསལ་པ་ *gsal-wa* I: vb. to be clear, bright; གསལ་བར་བྱེད་པ་ to make clear, to elucidate, སྤྲོད་པར་ཤིང་གསལ་ན་ when (the sun) shines bright again; མར་མེ་འཆི་ཁང་གསལ་བ་བཞིན་ flaming up once more, like an expiring lamp; ལྗང་ཏེ་ལྗང་མེར་གསལ་ཏེ་ *lhañ-ñe lham-mer gsal-te* appearing bright, clear and glorious; གསལ་

བར་ཕྱིར makes clear; གསལ་ལྟོ it has become clear, is made evident; also བེད་པ་, explained: རྟུལ་བཅས་གསལ་ལྟོ it is explained in the *Dulwa*, it is clear there; གསལ་བར་བཟོད་པ་ to elucidate, to describe clearly.

གསལ་བ་ II: or གསལ་པོ་ adj. རྟོག་, ལྷ་མིག་, མཁས་མཁས་, ལྷ་མིག་ clear, bright, light, pure, visible to a great distance, conspicuous, distinct, apparent, intelligible; རྟུལ་གསལ་=the sky, the heaven; རྟུལ་གསལ་པོ་ཟེར་མི་ཤེས་ *ñag-gsal-po ser mi-ces* his speech is not clear, he is not able to speak distinctly; ཡི་གེ་གསལ་པོ་ *yi-ge gsal-po* plain, legible handwriting; of colours, mirror: དཀར་གསལ་ *dkar-gsal* pure white; pure, free from faults and deficiencies: གསལ་ལྟོ་དཀར་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ (A. 5) the resplendent, the immaculate embodiment which is free from impurities.

གསལ་བ་ III: 1.=རྒྱལ་པ་ བརྒྱལ་ fully blown, copious in fullness. 2.=མཛོད་པ་ བརྒྱལ་ manifest. 3.=བཟོད་པ་ བརྒྱལ་ [set aside, turned away]S. 4.=གྲགས་པ་ fame.

གསལ་ཁ་ *gsal-kha* = གསལ་ཆ་ *gsal-cha*.

གསལ་གྲགས་ *gsal-grags* བརྒྱལ་, བརྒྱལ་ fame [celebrated, well-known]S.

གསལ་ཆ་ *gsal-cha* message; གསལ་ཆ་ཞེས་ གནང་ཐུ་ I request (you) to give me a clear account; pray send me a message.

གསལ་ཆེན་ *gsal-chen* མཁའ་རོལ་ [great lustre; the sun]S.

གསལ་རྒྱལ་ *Gsal-rgyal* king Prasenajit, son of king Brahmadata born on the same day that Gautama Buddha was born (*K. du. 7, 3*).

གསལ་མཛོད་ *gsal-mthoñ* the sky, clear sight or vision.

གསལ་ལྟོ་ *gsal-ldan* 1.=གསལ་བཅས་ ལུ་མཁའ་ the sun [brilliant; fire]S.; the blue colour, sky-colour=མཛོད་ *mthiñ* (*Mñon.*). 2.=an

epithet of Buddha; the son of the moon, one of the planets in Indian and Tibetan astronomy (*Mñon.*).

གསལ་ལྟོ་མ་ *Gsal-ldan-ma* काशी the city of Kās'i, modern Benares.

གསལ་བཅས་པ་ *gsal-btab-pa* to refresh the memory, to meditate: རེ་དཔྱད་མཛོད་ལྟོ་ལྟོ་ གསལ་བཅས་པ་བཞེད་ཐུ་མོང་ that Mādhyamika doctrine became as if new to me (A. 23).

གསལ་གནས་ *gsal-gnas* as met. =མཁའ་ the sky, the void space.

གསལ་བ་ཤིང་གྱེ་གྱིང་ *Gsal-wa hod-kyi gliñ* the birth place of གཤེན་རབ་ *Gcen-rab* the founder of the Bon religion of Tibet (*G. Bon. 12*).

གསལ་བའི་ནོར་བུ་ *gsal-wahi nor-bu* = རྒྱལ་ ལུ་མཁའ་ the sun (*Mñon.*).

གསལ་བའི་བུ་མོ་ *Gsal-wahi bu-mo* दाक्षायणी 1. the daughter of Dakṣa an epithet of Durgā. 2.=མཁའ་.

གསལ་བའི་སྒོ་ *gsal-wahi-sgo* = མཁས་པ་ a learned man, a sage (*Mñon.*).

གསལ་བའི་སྒྲ་ *gsal-wahi-sgra* clear voice, कलकलध्वनि murmuring noise.

གསལ་བའི་མ་མ་ *gsal-wahi ma-ma* मारिषा [the mother of the patriarch Dakṣa]S.

གསལ་ཕྱིར་ *gsal-byed* = མིག་ 1. the eye (*Mñon.*). 2. བཟུངས་ the consonants; གསལ་ཕྱིར་སྟུང་ཐུ་ the thirty consonants of the Tibetan alphabet.

གསལ་མ་ *Gsal-ma* सङ्गत्या prosperous, n. of a goddess.

གསལ་མེ་ *gsal-me* lamp, candle (*Rtsii.*).

གསལ་ལྟོ་དཔེ་ *gsal-la-dwañs* bright and sparkling, pure, free from impurities.

Syn. གཅོད་དཔེ་ *gtsañ-dbañs*; རྟོག་མེད་ *rñog-med* (*Mñon.*).

གསལ་པོ་ *Gsal-hdsin* n. of a place (*Bon. ch. 4*).

གསལ་ཤིང་ *gsal-hos* प्रकाश explicit, clear.

གསལ་ལེ་བ *gsal-le-wa* very clear.

གསལ་ཤིང་ *gsal-ñin* (*Nag.* 68) a pointed stake for empaling malefactors ; གསལ་ཤིང་དུ་བརྟུག་པ་ to impale. གསལ་ཤིང་པ་ *gsal-ñin-pa* an impaler; one who has been impaled.

གསེག་པ་ *gsig-pa* or བསེག་པ་ to shake and throw up in a backward direction ; ལུས་གསེག་གསེག་བྱེད་ drawing up the body, to shake it ; རལ་པ་གསེག་ he shakes his mane ; དབུང་བསེག་ *Cs.* : the shaking of one's shoulder, (prob. for : shrugging) ; to winnow, to fan, to sift (*Jä.*).

གསེང་མ་ *gsin-ma* 1. beer brewed out of rice or any other grain. 2. pasture-ground, meadow. 3. moor, fen (*Sch.*). 4. a flower growing in the pastures of Tibet resembling the daisy: ཇོ་ལོ་ཐུན་དང་ས་གསེང་མ་མེ་རྟོག་ having invited the *Jo-wol* (Atis'a) they presented him with daisy (*A.* 105).

གསེར་བ་ *gsir-wa* བསེར་བ་ *Cs.* 1. 'to whirl about, to twist ; ཡང་གསེར་བ་ to whirl a spindle, མདའ་གསེར་བ་ *Cs.* : 'to whirl an arrow.' 2. *W.* to move by a repeated pushing ; to smooth, to make even, with a plane, knife, etc. ; to slide, glide, slip down a slope (*Jä.*).

གསེལ་བ་ *gsil-wa* 1. = བསྐྱར་བ་ *bsggyur-wa* to multiply in arithmetic (*Rtsis.*). 2. to divide, split, དུམ་བྱར་གསེལ་བ་ to cut to pieces, གསེལ་བམ་ wool that has been well combed. 3. to toll, sound, ring : དྲིལ་བུ་གསེལ་བ་ to ring a bell. མཁར་གསེལ་ *v.* མཁར་བ་ or ཁྲོ་ནག་ bronze which emits a ringing sound when struck (*Mñon.*). གསེལ་སྒྲན་ *gsil-sñan* pleasant ringing sound, a kind of cymbal.

+ གསེལ་བྱེད་ *gsil-byed* or གསེལ་ཤིང་ *gsil-ñin* the staff which a *Tantrik* Buddhist monk

carries in his hand with tinkling bells attached to it.

གསེལ་པ་ *gsil-pa* and གསེལ་མ་ *gsil-ma*, *v.* སེལ་བུ་ *sil-bu* (*Jä.*).

གསུག་ *gsug*, གསུག་པ་ = བརྟན་པ་, ཡག་གསུག་ bribery, bribe ; remuneration, reward གསུག་དང་རྒྱལ་པོའི་བཀའ་རྒྱུན་དང་ should receive reward and royal favours (*C. doñ. 1*).

གསུང་ *gsun* = རག་ or ལུང་ བཀ་ resp. for རྣད་ and གསུང་ 1. precept, expression, speech, voice : མངས་རྒྱུས་ཀྱི་གསུང་ the speech or precept of Buddha ; ལྷ་མའི་གསུང་ saying of one's spiritual teacher or lama ; གསུང་སྤྲུལ་པ་ a speech made ; གསུང་གསལ་པ་ a lucid expression ; གསུང་བྱུང་ a voice arose, was heard, གསུང་དག་པ་ an unmistakable, voice, like that of Buddha. 2. the act of speaking talking, གསུང་བྱེད་པ་ *gsun-glen-wa* to converse, discourse ; that which is spoken ; གསུང་མ་གནང་ do not express yourself ; བྱིད་ཀྱི་གསུང་དེའི་ལན་དུ་ in answer to what you have said ; གསུང་སྒྲོག་པ་ to read the sayings, the apothegms (of Buddha) (*Jä.*).

གསུང་བ་ *gsun-wa* བཤད་ནས་, *vb.*, *pf.* གསུང་ས་ *gsuns*, *imp.* གསུང་ = classical ལྷ་བ་ *smra-wa* 1. to speak, talk, say, དེ་ལྟར་མ་གསུང་ do not say so ! such an expression should not come from you ; རྟུན་གསུང་བ་ *rdsun gsun-wa* to tell a falsehood, to speak lies. 2. to explain ; to ask : མི་འདོད་མི་གསུང་བཤེས་པར་བྱ་ please accept it without explaining that you do not want it ; ལམ་གསུང་མཁམ་གསུང་བ་ to give advice ; རྩམ་གསུང་བ་ to preach ; མགུང་མ་གསུང་བ་ to recite a religious song.

གསུང་གི་བདུད་རྩི་ *gsun-gi bdud-rtsi* = བཀའ་བཟང་པོ་, *lit.* the nectar of speech, a complimentary expression applied to a person's speech, address, or advice (*Yig. k. 25*).

གསུང་གི་དབང་ཕྱག་ཆེན་པོ། *gsuñ-gi dwañ-phyug chen-po* = རེམ་དཔལ་དབྱངས་ an epithet of Mañju S'ri Bodhisattva (*Situ*. 6).

གསུང་གིན *gsuñ-gin* saying, talking about, reciting, reading or preaching: གསང་ཐུགས་རྒྱུད་མེ་གསུང་གིན་ཡོད་པ་ན་ (*A*. 13) when he was reading the *Tantra* class of Buddhist scriptures.

གསུང་བསྐྱུས་ *gsuñ-bgroṣ* report, statement, opinion.

གསུང་གྲེགས་ *gsuñ-glegs* = བཀའ་ཤིག་ diploma, written authority: གསུང་གྲེགས་གནང་རྟེན་བཅས་སྐུ་ལ་བཀའ་རྩིན་ཆེ་ it is very gracious of you to have sent the communication with enclosures (*Yig. k.* 18).

གསུང་གྲེང་བགྱིས་པ་ *gsuñ-gleñ bgyis-pa* a discussion or discourse had on religious subjects.

གསུང་ཆོས་ *gsuñ-choṣ* མཁའི་ཐུགས་ a religious discourse or sermon delivered orally.

གསུང་མཆོད་ *gsuñ-mchid* = བཀའ་མཆོད་ resp. talk, discourse, speech; བཀའ་ལན་ reply to such a speech.

གསུང་མཆོག་ *gsuñ-mchog* last advice, precept; also principal word, main dogma, *e.g.*, the Om-mani padme hūm (*Jä.*).

གསུང་སྒྲན་ *gsuñ-sñan* a harmonious voice, an agreeable, speech.

གསུང་མདུད་ *gsuñ-mdud* a knot of charmed silk used as a talisman, it is described as དར་ལྗང་བྱ་ལ་སྒྲ་མས་ཐུགས་བཅའ་ནམ་བསྐྱུང་བ་མཛེད་པ་, that is, incantations read over a piece of silk converted thereby into a talisman against evil spirits: “གནང་རྟེན་གསུང་མདུད་” (*Yig. k.* 5) with enclosure consisting of charmed satin.

གསུང་སྒྲོམ་ *gsuñ-spros* conversation between or among persons of rank; གསུང་གྲིམ་ *gsuñ-*

bris written precept, advice, letter, statement.

གསུང་བྱེད་ *gsuñ-byed* = ཁ་ཀྱུ་ or སྒྲ་བའི་སྒོ་ *smra-wahi sgo* the mouth (*Mñon.*).

གསུང་རབ་ *gsuñ-rab* འཕྲིན་ལྗང་ sermon, religious discourse; sacred writings.

གསུང་རབ་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་ *gsuñ-rab yan-lag bcu-gñis* the twelve divisions of the apothegms of Buddha:—(1) མདོ་མཛེས་པའི་མཛེས་, (2) དབྱངས་ཀྱིས་བསྐྱུང་བའི་མཛེས་, (3) ལུང་དུ་བཞུགས་པའི་མཛེས་, (4) ཆོག་གསུ་བཅད་པའི་མཛེས་, (5) ཆད་དུ་བཞེད་པའི་མཛེས་, (6) སྒྲེང་གཞིའི་མཛེས་, (7) རྟོགས་པ་བཞེད་པའི་མཛེས་, (8) དེ་ལྟ་བུ་བྱུང་བའི་མཛེས་, (9) རྒྱུས་པ་རབས་ཀྱི་མཛེས་, (10) ལེན་ཏུ་རྒྱས་པའི་མཛེས་, (11) མདོ་དུ་བྱུང་བའི་མཛེས་, (12) གཏན་ལ་འབབ་པའི་མཛེས་.

གསུངས་ཤོལ་ *gsuñs-ṣol* འཕྲུལ་པའི་ལུང་.

གསུད་པ་ *gsud-pa* or བསུད་པ་ 1. བུལ་ཆི་ཀ་ a form of cholera, n. of a disease produced by indigestion, by undigested food: མ་ལུ་གསུད་ནད་ཅེས་བྱ་བ་ (*Mñg.* 22). ལྷན་པ་གསུད་ stands for བུལ་ཆི་ཀ་ spasmodic cholera which elsewhere is rendered རམ་མ་ལུ་བ་ dyspepsia. 2. acc. to *Sch.* vb. = to be lost, to be dispersed. 3. *W.* to fill with food beyond satiety, to stuff, to cram (*Jä.*).

གསུམ་ *gsum* གྲི་ three; གསུམ་ཁྱེད་, གསུམ་གྲི་ the three, all the three. གསུམ་པ་ *gsum-pa* རྒྱུ་གྲི་ the third; containing three; གསུམ་པོ་ *gsum-po* the three; གསུམ་ཆ་ *gsum-cha* a third part; གསུམ་གཉིས་ two thirds (*Rtsi*). གསུམ་ is used also elliptically for དཀོན་མཆོག་ གསུམ་, རྩེད་ཀྱི་ the three precious ones: གསུམ་ལ་རྒྱུ་བས་སྐུ་འགྲོ་བའི་མཛོད་ the Sûtra on seeking protection of the Three Precious Ones (*K. d.* 3 277). བསྐྱུང་པ་གསུམ་ three times innumerable *Kalpa*. This usage should also be noticed: ཆམ་མོ་མ་སྒྲན་གསུམ་པོ་འདི་ the old woman with her (two) sons, the three; རྒྱལ་པོ་ཡབ་ལུ་གསུམ་ the king and his (two) queens, the three (*Jä.*); རབ་འབྱིང་མཐའ་གསུམ་ the excellent, the middling and the inferior ones, the three.

གཞུང་མཐུགས་ *gsum-sñags* གྲིལ་ཕྱོགས་ [a Vedic metre] S. གཞུང་མཐུགས་འབྲེང་ གྲིལ་ཕྱོགས་ a series of three charms.

གཞུང་སྤྱུལ་ *gsum-sbrul* the third stage in incarnations [emanation of the third degree, = རྟེན་སྤྱུལ་ *ñiñ-sbrul*] Jä.

གཞུང་སྤྱུལ་ *gsum-sgra* = སྤྱུལ་མ་ *sbrañ-ma* the bee, also fly.

གཞུང་ལྡན་ *gsum-ltan* རྟེན་པ་ possessed of three parts.

གཞུང་ལྡན་དུས་ *gsum-ltan-dus* རྟེན་པའི་དུས་ the age in which out of four parts three parts (of merits) existed in human beings.

གཞུང་རྩེན་ *gsum-rtsen* རྩེན་པ་ the heaven. གཞུང་རྩེན་དབང་ རྩེན་པའི་དབང་ the lord of heaven.

གཞུང་པ་ཆེན་གསུམ་ *gsum-btsegs* three things piled one upon another : འཕོལ་གདན་གསུམ་པ་ཆེན་གསུམ་ three stuffed cushions piled up one upon another ; རང་པ་གཞུང་པ་ཆེན་གསུམ་ a three storied house.

གཞུང་ཟུར་ *gsum-zur* three-cornered.

གཞུང་མ་ *gsur-ma* a thing slightly burnt, singed ; གཞུང་དྲི་ *gsur-dri* the smell of it (Jä.).

གཞུང་པ་ *gsus-pa*, ཀོལ་པ་ [belly, stomach, གཞུང་པ་ཕྱོགས་ *gsus-pa sbos* the belly is swollen or distended] Lex. ; གཞུང་ནད་ *gsus-nad* dropsy of the belly ; གཞུང་རྩེན་ *gsus-rked* the belly and the waist ; the middle part of the body, the waist (Sch.) ; Syn. བག་ཕྱུག་ *bgañ-bya* ; ལྷོ་བ་ *lto-wa* (Mñon.).

གཞུང་པ་འགོངས་ *gsus-pa hgeñs* = འགོངས་ (Mñon.) full stomach.

གཞུང་པ་ཆེ་ ལྷོ་བ་འགོངས་ large protuberant belly or stomach (Mñon.).

གཞུང་པ་ཆེ་ *gsus-po-che* = གཞུང་པ་ཆེ་ or ལྷོ་བ་ཆེ་ མཛུ་ཀོལ་ 1. a large belly. 2. n. of a country (K. d. 5, 365).

གཞུང་ཕྱི་མེ་བ་ *gsus-khyim che-wa* = ལྷོ་བ་ཆེ་བ་ ལྷོ་བ་འགོངས་ a large belly : གཞུང་ཕྱི་མེ་བ་ཆེ་བ་འགོངས་ གཞུང་ཕྱི་མེ་བ་ཆེ་བ་འགོངས་

ལ་གཞུང་ཕྱི་མེ་བ་ the red-coloured manifestation of the Lord of death has a huge belly (A. 17).

གཞུང་པ་ལྷོ་པ་ *Gsus-hphyañ-po* n. of a deity (Jä.).

གཞུང་རྩེན་ཆེན་ *gsus-rdsiñ-can* pot-belly, large belly (Mñon.).

གཞིང་པ་ *gse-wa* 1. v. སེ་བ་. 2. v. གཞིང་པ་.

གཞིང་རུ་ *gse-ru* for གཞིང་རུ་ གཞིང་རུ་, གཞིང་རུ་ rhinoceros.

གཞིང་བཅར་ *gseg-brdar* Sch. a file (instrument), v. སྐྱ་གདན་ *sag-gdar*.

གཞིང་མ་ *gseg-ma* 1. མཚོ་མ་ sugar. 2. མཚོ་མ་ pebbles, small stones ; གཞིང་མ་ཆེན་ full of stones (Jä.).

གཞིང་ག་གདན་ *gseg-gcañ* = མཚོ་མ་ གཞིང་ a mendicant's staff (Lex.).

གཞིང་ *gseñ*, also སེང་ *señ* = བར་མཚོ་མ་ 1. intermediate space, opening ; cleft, chink, crevice, fissure, leak, v. སེང་མེང་ sub. སེང་ ; སེང་མེང་ *sgo-señ* chink of a door ; གཞིང་བསྐྱུ་བ་ *gseñ-bsrub-pa* Sch. to stop up, plug up, crevices, etc. 2. harmonious, well-sounding. 3. sharp, acute, རྩ་བ་གཞིང་ *rna-wa-gseñ* quick ear Sch. 4. in རྩ་བ་གཞིང་ it signifies སྐྱ་ལྷོ་མ་ grassy valley or plain.

གཞིང་པ་ *gseñ-pa* leaky, cracky, full of fissures (Sch.).

གཞིང་པ་ cautious, watchful.

གཞིང་པ་ *gseñ-wa* (colloq. and form of གཞིང་པ་) གཞིང་པ་ to conceal ; གཞིང་པ་གཞིང་པ་ to keep information or news secret.

གཞིང་ཡལ་ *gseñ-yab* balcony. རྩ་བ་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ རྩ་བ་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ in this garden house with its excellent balcony and wide view you should (rejoice).

གཤེད *gsed* several larger species of *Lonicera* (Jä.).

གཤེད་པ *gsed-pa* also བཤེད་པ to pick out, sort, to pull or pluck in pieces; བལ་གཤེད་པ to assort wool.

གཤེབ *gseb* = སེབ *seb* 1. stallion, a male horse or camel. 2. the narrow interstices between persons or things thronged together, hence with ན, ཅ and ལ = between, among, with ནས = from between: བྱི་མེ་ཡི་སེབ་ལ་མཚན་ the dog leaps into the midst of the people; ལོ་མའི་གཤེབ་ཏུ་བཅུག་པ་ to put between leaves; སྤྱིན་གྱི་གཤེབ་ནས་ལུས་བྱིད་པའོན་ half of his body protrudes from between the clouds, i.e., rises above, etc.; གློང་གཤེབ་ཏུ་བཞུགས་པ་ to sit among the villagers. 3. multitude, crowd: དམག་གཤེབ་ army, ནགས་གཤེབ་ dense forest (Jä.).

གཤེབ་ལམ *gseb-lam* a passage through thickets, a secret path, by-way between rocks and underwood.

གཤེར *gser* ལུབ་པོ་, གེར་ཀི, ལུབ་པོ་, ཀུན་ལྡན་, རྩེ་མེད་ 1. gold; in Tibet gold is called *rinchen dan-po* the first precious (article). ལང་ག་ནས་ཐོན་པའི་གཤེར་མཚན་ the best gold is found in Ceylon (ལྷ་མཚན་ལུབ་པོ་); གཤེར་གྱི་མེ་རྩོག་ flower of gold, golden flower; གཤེར་གྱི་བྱི་མ་བདེན་པ་ = ཀུན་ལྡན་པ་ལུ་ཀུན་གྱི་ལྷོ་ལྷོ་. 2. fair, royal, celestial, precious; the world. གཤེར་ is used fig. for unchangeableness (འགྱུར་བ་མེད་པ་) and also as an honorific term: གཤེར་ལམ་ royal face, གཤེར་སྐྱེ་མས་ celestial drink, i.e., wine presented to kings and grand lamas as a substitute for nectar.

Syn. རིན་ཅེན་མཛོད་གཤེར་ *rin-chen mdog-bzang*; ཚོང་པ་ལྷོ་མ་ *tshon-hdus-hgrim*; རྩེ་མེད་ཀྱི་ *zön-mchog*; རྩེ་མེད་ཀྱི་ *tsam-pa skyes*; ལུགས་མཚན་གྱི་ལྷོ་ལྷོ་; གཟེ་བུ་ལྷོ་མ་ *gzi-brjid skyes*; རིན་ཅེན་ཅེ་ *rin-chen che*; མཛོད་གཤེར་ *mdog-lan*; མཛོད་མཚན་གྱི་ *mdan-lan*; རྩེ་བྱིད་པ་ *hod-byed-pa*; གཤེར་གྱི་ *gam-gā skyes*; རི་ལས་ཀྱི་ *ri-las-skyes*; མེ་ཡི་སེབ་པོ་ *me-yi sa-bon*; མ་གསུངས་ *cha-ças sbyangs*; རྩེ་མེད་

ཅེན་པོ་ *kha-dog chen-po*; ལུགས་ཀྱི་སྐྱེ་མ་ *bum-brgya-skyes*; ས་ཡི་རྩེ་མ་ *sa-yi zla-wa*; རྩེ་མེད་ཀྱི་ *htsho-wa sgrol*; བཤེན་པ་ *bsreg-bya*; ས་ཡི་སྐྱེ་མ་ *sa-le-sbram*; རིན་ཅེན་པོ་ *rin-chen dan-po* (*Mñon.*).

གཤེར་གྱི་བཀའ་ *gser-gyi-bkah* royal edict, the king's command, government order; རབ་མ་རྩེ་མེད་གཤེར་གྱི་བཀའ་ཡི་ཚད་པ་ལྟེན་པ་ the royal edict was received loyally by the subjects (*Yig. k. 60*).

གཤེར་གྱི་སྐད་པ་ *gser-gyi skud-pa* 1. gold wire. 2. n. of a medicinal grass: གཤེར་གྱི་སྐད་པ་སྐྱོ་ཚད་ཅུ་ཚད་ལྟེན་པ་ (*Med.*).

གཤེར་གྱི་ལོ་རྩེ་མ་ *gser-gyi hkhor-lo* the golden wheel, one of the eight auspicious articles (ལྷ་མཚན་གྱི་ལྷོ་ལྷོ་) of the Buddhists.

གཤེར་གྱི་དབྱ་ *gser-gyi-dgra* as met. = ལྷ་གས་ (lit. the enemy of gold) iron (*Mñon.*).

གཤེར་གྱི་རྩེ་མ་ *gser-gyi chun-po* རྩེ་མ་ལྷ་མཚན་ gold necklace or chain.

གཤེར་གྱི་ལྷ་ *gser-gyi-ña* 1. the golden fish, one of the eight auspicious articles of the Buddhists. 2. n. of a precious gem.

གཤེར་གྱི་མེ་རྩོག་ *gser-gyi me-tog* ལུབ་པོ་ ལྷ་མཚན་, རྩེ་མེད་ལྷ་མཚན་ the golden flower; ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *Magnolia champaka*.

Syn. བཤེན་ནམས་ལུང་ *bsod-nams-bsun* (*Mñon.*).

གཤེར་གྱི་མོན་ལྷ་མཚན་ *gser-gyi mon-lhas* ལུབ་པོ་ ལྷ་མཚན་ gold braided head ornament, also necklace.

གཤེར་གྱི་ཐོང་པོ་ *gser-gyi sdon-po* = ལྷ་མཚན་ lit. golden plant, a kind of aquatic grass (*Mñ. 3*).

གཤེར་གྱི་འདབ་ཅན་ *gser-gyi hdab-can* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

གཤེར་གྱི་མཚན་ *gser-gyi-mchog* the finest gold.

Syn. རྩེ་མེད་ཀྱི་གཤེར་ *dsam-bu chu-gser*; རྩེ་མེད་ཀྱི་ *rkañ-brgyad-pa*; རྩེ་མེད་ཀྱི་ *dsam-bu na-di* (*Mñon.*).

གཤེར་འགྱུར་རྩི *gser-hgyur-rtsi* a chemical preparation said to convert other metals into gold. Nāgājuna is said to have known such secrets of alchemy.

གསེར་མངལ་ཅན *Gser-mñal-can* हिरण्यगर्भ an epithet of Brahmā (*Mñon.*).

གསེར་ཅན *Gser-can* 1. काञ्ची the golden city, n. of a city in southern India. 2. जवावृक्ष n. of an officinal plant (*S. Lex.*).

གསེར་ཆུ *Gser-chu* liquid gold; gilding. Name of a river between Ladak and Lahul where the people of Lahul paid tribute in gold to former kings of Ladak. གསེར་ཆུ་གཏང་བ *gser-chu gtañ-wa* रसकर्म्म to gild with gold.

གསེར་ཆོ་མོང་ *gser-cho-loñ* a kind of precious stone called शोणमाक्षि.

གསེར་རྟིག *gser-tig* n. of a bitter medicinal herb : གསེར་རྟིག་བད་མཁྲིས་རིམས་ཆད་སེལ་བར་བྱེད་ (*Med.*).

གསེར་རྟོག *gser-tog* golden badge, button.

གསེར་ཐལ *gser-thal* gold-dust, oxide of gold : གསེར་ཐལ་ག་རྩ་མེན་རྩ་གཡག་གཙོད་པར་བྱེད་ (oxidized) gold dust applied externally removes fleshy excrescences (*Med.*).

གསེར་ཐུབ *Gser-thub* कनकमुनि n. of the second Tathāgata (Buddha) of the present Kalpa.

གསེར་གདུགས་ཅན *gser-gdugs-can* having a golden-dome, a gilt-dome in the shape of a royal umbrella constructed on the top of a palace or castle : ལྷ་མའི་གཟིམས་ཁང་ལྷ་བྱང་གསེར་གདུགས་ཅན་གྱི་ནང་དུ་བྱོན་ (*A. 24*) he visited the lama's residence (called) 'the palace of golden dome.'

གསེར་མདོག *gser-mdog* सुवर्ण वर्ण gold-colour; གསེར་མདོག་ཅན n. of a monastery in Tibet.

གསེར་ལྷན *gser-ldan* = ཨ་རྩར་ myrobalan. 2. हेमवत n. of the capital of Indra (*Sorig. 30*).

གསེར་རྩེ་ཉི་མ *gser-rde ñi-ma* = ལུངས་ཀར་ white mustard (*Sman. 109*).

གསེར་རྩོག *gser-rdo* gold-stone, gold-ore : གསེར་རྩོག་ཆུ་མེར་མ་ལུས་འདྲེན་པར་བྱེད་.

གསེར་ལྷན་མ *Gser-ldan-ma* 1. हेमवती, बकिष्णी [possessing gold; n. of a wife of Krishna] *S.* 2. the goddess Umā, the river Ganges, and the planet Buddha. ནང་མའི་བཀའ་རྩོགས་ཀྱང་གསེར་ལྷན་མའི་རྒྱན་བཞིན་ཡོད་པ་མཆིན་ (*Yig. k. 14*).

Syn. རབ་བ་ཆུ་ *hbab-chu*; ས་གཞི་ *sa-gshi*; རྟན་གྱི་དུས་ *ston-gyi-dus*; གཟམ་ལྷག་པ་ *gzah-lhag-pa*; ལྷ་མོ་ *lha-mo* ལུ་ལྷ་ *u-mā*; ཆུ་བོ་གང་ལྷ་ *chu-bo Gañ-gā*.

གསེར་པ་ *gser-pa* gold-searcher, gold-washer; dealer in gold.

གསེར་ཕུར་ *gser-phur* ध्रुवतारा the polar star, the fixed star.

Syn. སྐར་མ་བདན་པ་ *skar-ma brtan-pa*; རྟོད་ཕུར་ *stod-phur* (*Mñon.*).

གསེར་ཕུད་ *gser-phud* n. of a medicinal herb used as an emetic (*Med.*).

གསེར་འབྲེང་ *gser-hphreñ* gold-chain, n. of a work.

གསེར་བུ *gser-bu* n. of a bird of golden colour (*K. ko. 7, 3*).

གསེར་བྱེ *gser-bye* golden sand, sand containing gold. གསེར་བྱེ་འདྲེན་མའི་གྲང་ a great river like, the Ganges, or the Indus etc., the Tibetan name of the Yangtse ki-yang of China, the river of golden sand. ལུགས་ནང་བཅུ་བའི་གསུང་མཆོད་ཀྱང་གསེར་བྱེ་འདྲེན་མའི་གྲང་རྒྱན་བཞིན་ཡོད་པ་མཆིན་ (*Yig. k. 27*) and may it please your honour to send your instructions and affectionate letters like the flow of the Ganges.

གསེར་ཐུངས་ *gser-sbyaṅs* refined gold, purified gold (*Yig. k. 13*).

གསེར་མེ *gser-me* = གསེར་གྱི་མེ་རྟོག་ *gser-gyi me-tog* gold flower.

གསེར་མིང་ཅན་ *gser-miñ-can* (རྒྱ་གཞི་མར་ *nā-ga ge-sar*) नागकेशर (*Mñon.*).

གསེར་མིག་ཅན་ *gser-mig-can* lit. with golden-eyes, a fish; an owl.

གསེར་དམར་པོ *gser-dmar-po* lit. red gold
འབྲུག་མེད་མེད་ a compound of copper and gold.

གསེར་གཙོ་མ *gser-gtso-ma* = གསེར་བཙོ་མ refined
gold (*Jä.*).

གསེར་མཐུང་ *gser-zan* gold-gilt, gold laid
on copper.

གསེར་བཟོ་པ *gser-bzo-wa* goldsmith.

Syn. གསེར་མཁན *gser-mkhan*; གསེར་མགར *gser-
mgar*; ཁུ་ཚུར་གྱིས་བཙོ་བ *khu-tshur-gyis htsho-wa*;
ལྷ་བའི་འདུག་ *zla-wahi-hjug* (*Mñon.*).

གསེར་ལྗང་ *gser-shal* = ལྗང་རམ་ lit. golden
face, a polite expression, for the face of
kings, queens and grand lamas, also
used as a compliment to respectable
ladies. གསེར་ལྗང་དངོས་མཇུག་བཞིན་དགའ་བ་ཤོད་པ་བཀའ་
རྒྱུ་ཅེ (Yig. k. 80), thanks for your very
great kindness, I have been as pleased
as if from an actual interview.

གསེར་ལྗང་མཇུག་ *gser-shal-mjal* any interview
with kings, queens, princesses and hier-
archs.

གསེར་ཤོ *gser-sho* a gold piece of the
weight of an English sovereign.

གསེར་གཟུང་རིང་མོའི་གྲུང་ *gser-gshun riñ-mohi-
klun* = རྩ་པོ་གང་ལྷ་ an epithet of the Ganges.
(Yig. k. 85).

གསེར་ཐོད་ *gser-hod* སེའུ་ཤུག་ golden lustre,
གསེར་ཐོད་ཅན་ *gser-hod-can* = རྩོག་ *glog* lightening
(*Mñon.*).

གསེར་ཡིག་ *gser-yig* golden letter, the royal
mail; 'གསེར་ཡིག་པ་ *gser-yig-pa* bearer of a
royal-letter,' an ambassador, envoy (*Glr.*,
Jä.).

གསེར་སལ་ལེ་ལྷ་མ *gser-sal le-sbram* pure gold.

གསེར་ལྷ་དྲུང་ཅན་ *gser-lhad-can* alloyed gold.

Syn. རྒྱལ་གསེར་ *rgyan-gser*; རྩ་ཅན་གསེར་ *rwa-
can-gser* (*Mñon.*).

གསེར་ཤོག་ *gser-çog* leaf-gold, gold-foil.

གསེར་སྒྲུང་ *gser-srañ* an ounce of gold; a
gold coin = 16 rupees, a gold *Mohur* (*Jä.*).

གསེས་ *gseñ* 1. = གསུམ་ order, class; རྣམ་གསེས་
nañ-gseñ, as in རྣམ་གསེས་པ་. 2. reciprocal,
mutual (*Vai. śñ. Jä.*).

གསོ་བ་ *gso-wa* pf. གསོས་ *gsoñ*, བསོས་ *bsos*
(= རྩོ་བ་ *htsho-wa*) 1. བོ་སྤྱོད་ to feed, nourish;
to bring up, nurse up, train: གསོ་སྤྱོད་ easy
to bring up, to nourish; བྱ་གསོ་བ་ to rear
a child, དུད་འགྲོ་གསོ་བ་ to feed or rear up a
beast; ལུས་གསོ་བ་ to nourish the body, to
restore health; also གསོ་རྒྱུང་བ་ or གསོ་རྒྱུང་བྱེད་པ་
འཕྲིམ་ལྷུང་ཡོད་པ་, to foster; གསོ་བར་འདོད་ wishes to
cure, nourish, or bring up. 2. འཕྲིམ་ལྷུང་ཡོད་པ་,
འཕྲིམ་ལྷུང་ཡོད་པ་ to mend, to repair, curing,
healing; གསོ་བར་བྱེད་ treats medically; to stop,
remove, to put an end to (of a disease);
རལ་གསོ་བ་ to rest, to recreate one's self;
བྱིས་གསོ་བ་ to repair a house; to restore,
rebuild, re-establish, what had been des-
troyed, to kindle again, stir up again, a
fire; རྒྱུང་གསོ་བ་ to repair (a house), to refresh,
to comfort; རྩམས་གསོ་བ་ resp. བྱུགས་གསོ་བ་ to
console. གསོ་དཀའ་ *gso-dkañ* difficult to cure;
གསོ་མཁན་ *gso-mkhan* fosterer, restorer,
cherisher.

གསོ་བའི་ལྷ་མོ་ *gso-wahi lha-mo* = ལྷ་མ་ནམ་གྱུ་རེ་བ་ཀྱི་
འཕྲིམ་ the constellation of Revati.

གསོ་དགའ་བྱེད་ *gso-ggah-byed* = ལྷུང་ཕྱི་མེད་པོ་
skyrur-rtsi chen-po འཕྲིམ་ལྷུང་ཡོད་པ་ a kind of citron;
the larger species of lime used for medi-
cinal purpose (*Mñon.*).

གསོ་ཐབས་ *gso-thab* way of curing, manner
of healing (*Med.*).

གསོ་ཐིག་ *gso-thig* cure-drop.

གསོ་དཔྱད་ *gso-dpyad* = རྣམ་གསོ་ཐབས་ (ལྷུང་ཕྱི་མེད་པོ་
གསོ་བ་) the mode of healing, method of

by the authority of king ; བསད་པ་ལ་བྱུག་ཙེ་ at the time of or just on the point of being executed.

གསོད་གཙོད་ *gsod-gcod* the act of murdering; murder, slaughter ; གསོད་གཙོད་ཀྱི་འཛིགས་པ་ fear of murder or massacre ; གསོད་གཙོད་མང་པོ་བྱེད་པ་ *gsod-gsod man-po byed-pa* to murder, to slaughter a great deal; massacreing. 2. to put out, extinguish: ཙམ་མེ་སོད་བཞག་ put out that lamp before gods. བྱད་གསལ་པ་ to destroy the importance or excellence of a person or thing, hence to despise.

གསོད་པ་པོ་ *gsod-pa-po* murderer, slaughterer.

གསོད་བྱེད་ *gsod-byed* 1. killer, murderer, གསོད་བྱེད་རྡོན་པ་ the murderous huntsman. 2. རྩམས་, མར་ the lord of death, the evil one, Māra. གསོད་བྱེད་ཀྱི་གནས་ *gsod-byed-kyi gnas* མཐའ་སྐྱོད་ slaughter house, the place of execution.

གསོད་ས་ *gsod-sa* place of execution.

གསོད་སྐྱུགས་ *gsod-lugs* manner of killing.

གསོད་རྟགས་མེ་རྟག་ཅན་ *gsod-rtags me-tog can* = ཀར་ཁྱིའི་ (Mñon.).

གསོད་བྱེད་ཐུང་ཀི་ནག་པོ་ *gsod-byed sbyaṅ-ki nag-po* = བྱ་བྱུག་ནག་པོ་ རྒྱལ་ལུ་ལྟ་ (Sman. 109).

གསོད་པོ་ *gsod-po* = ལེགས་པ་སྦྱིད་པ་.

གསོད་སྦྱིད་པ་ *gsod-skyid-pa* = སྦོ་བདེ་བ་ happiness, ease; gen. in reference to one's state of the mind : གནས་དེ་དེ་ན་ཞིང་བསོད་སྦྱིད་པ་ this place being solitary is happy (*Rdsa.* 9).

གསོན་ 1. for གསོན་པ་ or གསོན་པོ་: གསོན་ཁྲག་རྩན་སོ་ warm blood of a living animal. 2. imp. of གསལ་པ་ (ཇུག་).

གསོན་པ་ *gson-pa* I: 1. intrs. vb., to live, to be alive, གསོན་ནི་ he, she, etc. is alive, —to remain alive, to save or preserve one's own life, རྩན་དུ་སྦྱས་ན་གསོན་ཀྱང་ though I

could save my life by telling a falsehood; གསོན་པ་ལ་མི་འདོད་ I do not wish to live (any longer), of the fire: to burn, ད་གསོན་ནམ་ *W.* does burn now? 2. trans. vb. to wake, to rouse from sleep by shaking, to urge on, to hurry on by force, whereas སྒྲུབ་པ་ is only done by words (*Jä.*).

གསོན་པ་ II: or གསོན་པོ་ 1. subst. life: གསོན་པ་འི་ཚེ་ན་ or གསོན་པ་འི་དུས་སུ་ during (my, your, etc.) life; adj. མཚན་པོ་, living, alive: གསོན་པ་དང་ཤི་བ་གཉིས་སྤང་ལ་འདེགས་ན་མི་མཉམ་སོ་ (*K. du.* 5, 10) (an animal) weighed alive and dead will not balance equally; ཁྱེ་མ་བྱ་གསོན་མཐོང་ངོ་ ah, there I saw my son alive! གསོན་པོར་བྱེད་པ་ to call into life, to animate; གསོན་པོར་དུ་དུ་འཇུག་པ་ to bury alive; གསོན་པ་འི་རྒྱུ་མ་འདྲེན་པ་ *gson-pahi rgyu-ma hdren-pa* to tear out the bowels of a living man. 2. revival, restoring to health. 3. entire, whole, undivided, full. 4. རྩན་གསོན་པ་, v. རྩན་ (*Jä.*).

གསོན་མ་ *gson-ma* colloq. for གསོན་པོ་: ལུག་རྩན་ གསོན་མ་ a live pigeon; གསོན་གཤེན་ the living and the dead (*Cs.*); གསོན་བསྐྱེག་ *gson-bsreg* a creature burnt alive; མི་ཞིག་ལ་གསོན་བསྐྱེག་བྱེད་པ་ to burn a person alive (*Jä.*).

གསོབ་ *gsob* རིམ་; hollow, empty, bloated; without substance. གསོབ་བསོབ་ *gsob-gsob* stuffed, spongy.

གསོབ་པ་ *gsob-pa* = རྒྱངས་པ་; pf. བསོབ་ *bsab* fut. གསོབ་ *gsab*, 1. to fill out or up, to supply, complete, make up; to cure (wounds). 2. to pay, repay, return; སྦྱིན་པ་ a loan (*Sch.*); རྩན་གསོབ་པ་ to return a kindness (*Glr., Jä.*).

གསོམ་ཤིང་ *gsom-ṣin* = བང་ཤིང་ pine tree.

གསོར་ *gsor* 1. or འཁོར་གསོར་ = རུང་ or རུང་ཁྱུ་ བཟར་, ཡར་ a punch, an awl, gimlet. 2. supine of གསོབ་.

གསོར་བ *gsor-wa* to brandish, flourish.

གསོར་འདེམ་པ *gsor-hdem-pa* a kind of medicinal grass : གསོར་འདེམ་པ་ཡིས་མེས་ཚེག་མ་ལ་ཡན་ the *gsor-hdem-pa* is useful in wounds from burning.

གསོལ *gsol* 1. for གསོལ་བ. 2. in Sikk. =entertainment, feast.

གསོལ་ཆེན *gsol-chen* = རྟོན་མོ་ཆེན་པོ་ great show or festival; in Hindi: *tamasha*.

གསོལ་པ *gsol-pa* = ལྷན་པ་ ལྟམ་ said.

གསོལ་པ *gsol-wa* I: vb., 1. = ལུ་བ་ *shu-wa* རྒྱུ་; to ask for, to beg for : ལྷུ་བ་པ་ལ་སྟོན་གྱི་ ལྷུ་བ་གསོལ་ནི་ he besought the king to save his life; རྟོན་པ་ལ་སྟོན་ལམ་འདེབས་པར་གསོལ་ཅིག་ ask the teacher to say the prayers; བཞུན་དུ་གསོལ་ I beg (you) to explain; དགོངས་སུ་གསོལ་ I beg you to consider; ལྷ་གསོལ་བ་ to worship a god, by offering libations (*Jä.*). 2. resp. for གོན་པ་ or རྟོན་པ་ to dress to put on: ལྷུ་ལ་ན་ བཟའ་གསོལ་བ་ཆོས་གོས་གསོལ་བ་དབུ་ལ་ཤོད་, འབས་ལ་ཆག་གསོལ་བ་ to put on a garment, clerical robes, cap, shoes; སྟོབ་དཔོན་ལ་ཤེར་ཆེན་ལྷུ་ལ་གསོལ་ནི་ putting the cloak on the teacher (*Ma.*). 3. ལ་དང་, མི་འཇོག་ to eat, to drink, to take or offer a meal; གསོལ་བར་མཛོད་ཅིག་ do eat, take food! གསོལ་བར་ མཛོད་ཆར་ has finished his meal; གསོལ་བར་མཛོད་ གྱིན་འདུག་ is eating; ལྷུ་བ་པ་འབྲས་ཆར་གསོལ་ནས་ as the king had drunk rice-wine; to take, to give, administer (medicine); to place (food etc.) before, to serve up for clerical person (*Dzl.*). གསོལ་ལོ་མཛོད་ཅིག་ I place it before you, help yourself! ལྷུ་བ་པ་ཆབ་ལ་སྐྱུ་བྱས་ གསོལ་ the king took a bath; སྐུ་ལ་སྐྱུ་བྱས་གསོལ་ལོ་ *sras-la sku-khrus gsol-lo* they administered a bath to the prince; མཚན་གསོལ་བ་ to assume, to receive a name, to give a name; དེའི་ ཐུགས་ལ་གདོན་གསོལ་ a demon has entered his mind. གསོལ་བ་སྟོན་, འབས་ཏྲོགས་འབུལ་ present or offering of food.

གསོལ་པ II: = 1. ལུ་བ་ sbst. དྲུག་ལྷོ་; ལྷུ་གྲོ་ prayer, request, entreaty; གསོལ་བ་འདེབས་པ་ *gsol-wa hdebs-pa* to make a request, to entreat, to pray for. 2. food: གསོལ་བ་བཞེས་པ་ to take food, to eat, dine.

གསོལ་དཀར་ *gsol-dkar* W. resp. for དཀར་ལྡེལ་ crockery, china cup to take tea or wine.

གསོལ་སྐུམ་ *gsol-skrum* meat prepared for the table of a man of rank.

གསོལ་ཁ་ *gsol-kha* 1. request, prayer (*Sch.*). 2. meat, and drink *Sch.* 3. = ཁ་གསལ་ (*Jig.*).

གསོལ་ཁང་ *gsol-khañ* resp. for ཐབ་ཆར་ *thab-tshañ* a kitchen (*Mñon.*).

གསོལ་ངན་ *gsol-ñan* poisoned food (*Glr.*).

གསོལ་ལྷོག་ *gsol-lcog* dining table.

གསོལ་ཆར་ *gsol-chañ* resp. of ཆར་

གསོལ་མཚན་ *gsol-mchod* prayer and offerings. གསོལ་ཇ་ *gsol-ja* resp. for ཇ་ tea, གསོལ་ཇ་སྟོན་ *gsol-za sgron* = གསོལ་ཇ་འབུལ་ offering tea, tea-entertainment. གསོལ་ན་ *gsol-ña* fish dressed for the table of a respected person, for food of a great man. གསོལ་ཏིབ་ *gsol-tib* tea-pot (*Jä.*). གསོལ་ཐུག་ *gsol-thug* = བཞེས་ཐུག་ (*Jig.*) porridge or gruel made of barley flour with meat and dried curds. གསོལ་ཐབས་ *gsol-thabs* fire-place, kitchen. གསོལ་ལྷོང་ *gsol-lдон* = གུར་གུར་ *gur-gur*, churn; *hookah*. གསོལ་དཔོན་ *gsol-dpon* lit. head-cook, master-cook, ordinarily = a private secretary who receives prayers and requests. གསོལ་མར་ *gsol-mar* resp. for མར་ butter. གསོལ་ཚེགས་ *gsol-tshigs* dinner (*Jä.*); གསོལ་ཤིབ་ *gsol-shib* resp. for རྩ་མ་པ་ fine parched barley flour for a great man's food. གསོལ་གཡོག་ *gsol-gyog* under-waiter, table servant.

གསོལ་རས་ *gsol-ras* donation, gift, present, gen. distribution of money, victuals, &c., by a person of rank to common people.

གསོས་པ་གསོས་ *gsol-phogs* resp. for གསོས་ salary, allowance.

གསོས་པ་ *gsos-pa* ཏོག་པ་, pf. བསོས་པ་ *bsos-pa* (*Nag.* 76). to foster, cherish v. གསོས་པ་; གསོས་པ་ བྱེད་པ་ to cure བྱ་མི་གསོས་པ་ not keeping, retaining a child alive; གསོས་པ་ foster-son.

གསོས་མ་ *gsos-ma* cure, medicine; གསོས་མ་ འདེབས་པ་ *gsos-ma hdebs-pa* to apply a remedy.

བསམ་ *bsah* v. གསམ་ *gsah*.

བསམ་གསུམ་ *bsag-pa* pf. བསམ་གསུམ་, རྒྱུ་ལ་བསམ་གསུམ་ (*Situ.* 76) = རྒྱུ་ལ་ accumulation of religious merits; hoarding money. v. གསོག་པ་ or རྒྱུ་ལ་.

བསང་བྱ་ *bsaṅ-bu* resp. for རྩ་ food, fare (*Glr.*); བསང་འབྲས་ *bsaṅ-hbras* resp. a dish of rice (*Jä.*).

བསངས་ *bsaṅs* 1. incense, frank incense. བསངས་བསེལ་ *bsaṅs-bseḥ* incense removes defilement. བསངས་གཏོར་བ་ *bsaṅs-gtor-wa* to burn incense as an offering. 2. vb. pf. བསངས་ *saṅs*, to cleanse, to remove: རྩ་མ་བསངས་ removed the dirt or stain (*Situ.* 76).

བསང་པ་ *bsad-pa* མཐའི་ཁྲིལ་ killed, also killing: རྩ་གཞན་གསང་པ་ *srog-chags bsad-pa* killing animals (*Situ.* 76) v. གསོད་པ་. བསང་བྱ་ *gsab-bya* བཟུང་པ་ animal to be slaughtered.

བསང་པ་ *bsad-pa* pf. བསངས་ *bsabs* = འཇུག་པ་ to return, repay, retaliate: རྩ་ལ་ལོ་བསངས་ *drin-lan bsabs* returned kindness, shewed gratitude. རྩ་བསང་བྱེད་པ་ to reply, give answer (*Situ.* 76).

བསམ་ *bsam* or བསམ་པ་ sbst. བློ་ལྡན་, རྒྱུ་ལ་, མཐའ་, མཐའ་ལྡན་, མཐའ་ལྡན་ 1. thought, reflection, wish, imagination, fancy: བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་ *bsam-pa ṅan-pa sem-pa* to foster bad thoughts (*Do.*); བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་ *bsam-pa tsam-gyi* quick as thought; རྩ་ལྡན་པ་མཐའ་ལྡན་ *bsam-pa tsam-gyi* he was constantly haunted by those thoughts (*Dzl.*);

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་ བཟོ་མཁན་ inconceivable, beyond the reach of human intellect, incomprehensible etc.; རྩ་ལྡན་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ མཐའ་ལྡན་པ་ a good way of thinking is worth more than good (external) religion (*Mil.*); བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་ malicious, wicked. 2. the will: བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ མཐའ་ལྡན་པ་ if you have borne ill will to others, you will receive a rough return. མི་ཞིག་གི་བསམ་པ་ལྟར་ (or བཟོ་མཁན་པ་) མཐའ་ལྡན་པ་ to execute, to carry out a person's will; བསམ་པ་ལྟར་མཐའ་ལྡན་པ་ as it did not go according to their wish; བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ མཐའ་ལྡན་པ་ do not try to divert me from my purpose (*Dzl.*); བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ occurred in the mind; བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ good intention or design (*Mil.*); desire, mind, inclination, liking, གཞན་པ་འདྲ་པ་ or གཞན་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ thirst for blood, murderous disposition (*Glr.*). 3. soul, heart: བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ (by doing so) you injure your own soul (*Mil., Jä.*). བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ *bsam-thag-pa naṣ* from the bottom of the heart.

Syn. འགོངས་པ་ *hgoṅs-pa* འདྲ་པ་ *hdun-pa* (*Mñon.*).

བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ *bsam-pahi-stobs* རྒྱུ་ལ་ལོ་བསམ་པ་ resolution, strength of mind, determination.

བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ *bsam-don-hgrub* རྒྱུ་ལ་ལོ་བསམ་པ་, རྒྱུ་ལ་ལོ་བསམ་པ་ fulfilment (of one's) desire or object.

བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ *bsam-pa mñon-phyogs* bent of mind, inclination.

བསམ་པ་ *bsam-pa* fut. tense and secondary form of བསམ་པ་ *sems-pa*: རྩ་ལྡན་པ་ thought, having thought (*Situ.* 76), has a pf. བསམས་པ་ *bsams-pa*, བསམ་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ བཟོ་མཁན་པ་; not to be thought, cannot be thought of, inconceivable; བསམས་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ having thought about it; also of one's own interest, = བསམས་པ་འདྲ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ having meditated upon, reflected, pondered (*A.* 57).

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་མཐའ་ལྡན་པ་ བཟོ་མཁན་པ་ n. of a very great number [n. of a chapter of

the Prajñāpāramita which treats of the inconceivable]S.

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་རྒྱལ་པོའི་མཛོད་ *bsam-gyi mi-khyab-paḥi rgñal-pohi mdo* n. of a Sūtra (*K. d.* 1, 8).

བསམ་གཏན་ *bsam-gtan* योग, ध्यान, समाधि, समापत्ति state of complete abstraction, contemplation, meditation, concentration of thoughts; esp. that mystic meditation which at length evolves an astral counterpart of the meditator—the counterpart existing in Dewachan contemporaneously with the meditator who continues on earth.

Syn. རྟོག་རྒྱུ་འཛིན་ *tiñ-ñe ḥdsin*; རྣམ་འཕྲུང་ *rnal-hbyor*; ཞི་གནས་ *shi-gnas*; མཉམ་འཇོག་ *mñam-hjog* (*Mñon.*).

བསམ་གཏན་བྱེད་པ་ *bsam-gtan byed-pa* to concentrate the mind on a certain moral virtue, to transpose one's self into the state of contemplation or meditation (*Jä.*).

བསམ་གཏན་ཁང་གྱི་ *bsam-gtan khañ-bu* = རྫོང་ *ri-khrod* (*Mñon.*) mountain retreat of Buddhist sages and saints, hermitage on a lonely mountain.

བསམ་གཏན་བྱེད་མཁའ་རྒྱུད་ *bsam-gtan phyi-maḥi rgyud* a Tantra containing descriptions of contemplation in 53 stanzas (*K. g.* 3, 108).

བསམ་མཛོད་ *bsam-mno* or བསམ་སྒྲོ་ *bsani-blo*, also སྒྲོ་བསམ་ *blo-bsam*, thinking, wishing etc., working of the mind; བསམ་མཛོད་བྱེད་པ་ or གཏོང་བ་ resp. རྒྱལ་ས་བསམ་གཏོང་བ་ to think, to meditate, consider, think upon; བཟང་བྱེད་ཀྱི་བསམ་སྒྲོ་ *bzang-byed-kyi bsam-blo* wish to do good, a mind directed towards what is good.

Syn. མཛོད་བསམ་ *mno-bsam*; རྣམ་རྟོག་ *rnām-rtog*; ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yiḍ-kyi-laṣ* (*Mñon.*).

བསམ་པ་ཡངས་པ་ *bsam-pa yañṣ-pa* = སྒྲོ་ཁོག་ཡངས་པ་ *blo-khog yañṣ-pa*, མེས་པ་ཡངས་པ་ *sems yañṣ-pa* broad heart, magnanimity (*Mñon.*).

བསམ་འཕེལ་སྒྲོན་དབང་ *bsam-hphellion-dwañ* = དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང་ the wish fulfilling tree, the fabulous *Kalpadruma* (*Yig. k.* 33).

བསམ་འཕེལ་མ་མ་ *bsam-hphel ma-ma* = ལྷ་མཚོ་ཆེན་པོ་ (*Yig. k.* 35) the great ocean.

བསམ་སྒྲོ་ཐེངས་པ་ *bsam-blo theñṣ-pa* = བསམ་སྒྲོ་བཟང་པ་ *bsam-blo gtañ-wa* འདི་ཕྱིར་བསམ་སྒྲོ་ཐེངས་པའི་གཟུང་གནས་གྱི་བྱེད་པ་དགོས་ཤིང་ (*D. ṣel.* 12).

བསམ་བྱ་ *bsam-bya* ཡིད་ object of meditation, the deity or person who is thought of or meditated.

བསམ་བྱ་མཚུངས་པ་ *bsam-bya mthsuñṣ-pa* coincident thoughts having the same or similar objects in view or to meditate upon.

Syn. ཕྱགས་མཐུན་ *phogs-mthun*; མཉམ་བྱེད་ *mñam-byed*; མཚུངས་པར་བྱེད་ *mtshuñṣ-par ṣpyod*; མགྱིན་གཅིག་ *mgrin-gcig*; དབྱུངས་གཅིག་ *dbyañṣ-gcig*; མགྱིན་པ་མཉམ་ *mgrin-pa mñam*; མཐའ་གཅིག་པ་ *mthah-gcig-pa*; འཇུག་པ་གཅིག་ *hjug-pa gcig* (*Mñon.*).

བསམ་སྒྱུར་ *bsam-ṣbyor* design, project, plan, བསམ་སྒྱུར་བཟང་པོ་ *bsam-ṣbyor bzang-po* good design, or འཇུག་པ་ *ñan-pa* bad design; བསམ་སྒྱུར་བྱེད་པ་ *bsam-ṣbyor byed-pa* to plan, to scheme, to project a plan (*C., Jä.*).

བསམ་ཤེས་ *bsam-ṣes* knowing or reading another's mind; acc. to *Jä.* consciousness.

བསམ་བསེལ་ *bsam-bsehu* seminal vesicle.

བསར་བ་ *bsar-wa* = བྲལ་སྒྱིག་པ་ *gral-ṣgrig-pa* to arrange; arrangement: ཡོ་ཕུང་བྲལ་བསྒྱིག་པ་མོ་ (*Situ.* 76) arranged the things or furniture.

བསལ་བ་ *bsal-wa* = བྱེས་པ་ *phyes-wa* བཟང་པོ་ opened, disclosed, revealed, cleared up: རྫོག་བསལ་ན་ *ṣkyon-bsal-to* disclosed the fault (*Situ.* 76); བསལ་དུ་གསོལ་ pray clear up. 2. = རྫོག་པ་ རྒྱལ་པ་ advertising; to make known by trumpet or drum; also རྒྱལ་པ་ reputation.

བསམ་ཅན་ *bsal-tshags* मोचन, पट्टक strain-
ing, filtering; to clear or purify water of
animal life, &c.

Syn. རེལ་བ་ *sel-wa*; རོལ་བ་ *sol-wa* (*Mñon.*).

བསེག་པ *bsig-pa* pf. བསེགས *bsigs*, to fan
ལག་གིས་ལྷམ་བསེག་པ to fan the body with the
hand (*Situ.* 76) v. གསེག་པ.

བསྐད་པ *bsid-pa* 1. to mend, repair. 2.
pf. of གསྐད་པ to pick, sort, hair, wool;
བལ་བསྐད་པ to sort wool.

བསྐྱེད་བྱུང་ *bsir-wa* 1. བསྐྱེད་བྱུང་. 2. *W. sip*
(Jä.).

བསེལ་བ I: *bsil-wa* to cut, དུམ་བྱར་བསེལ་ནྟ་
cut into pieces (*Situ*. 76).

བསེལ་བ II: 1. = བྱང་མོ *grañ-mo* adj. and
 subst. མི་ཇིག་, ཇིག་ cool, coolness; བསེལ་བར་
 བྱུང་པ་ མི་ཇིག་ལྟར་, མི་ཇིག་ལྟར་ become cold, the
 state of being cold [calm composure,
 equanimity] *S.*; བྱང་མོ་བསེལ་བ་ཞིག་ a cool house.
 བསེལ་བ་ཡན་ coolness is wholesome (*Lt.*).
 བསེལ་བ་འི་ཆུ་ཁྲུང་ *bsil-wahi chu-kyeṣ* = འཕྲོག་བ. 2.
 vb., to cool; also resp. for འཕྲུད་པ་
hkhruḍ-pa to wash, ཞལ་བསེལ་བ་ to wash the
 mouth and face. མེ་བ་བསེལ་བར་འགྱུར་ the heat
 changes to coolness. ལྗང་བསེལ་ *leañ-bsil*
 'willow shade,' cool place under a
 willow; བསེལ་ཞིང་བྱང་བ་ being shady and cool;
 གནས་བསེལ་པོ་ it is cold, the weather is cold
 (*Nag. 69*). ཞབས་བསེལ་ water for cooling the
 feet (*Cs.*); ཆུ་རྩོན་མོས་སྐྱུ་བསེལ་བར་མཛེད་པ་ to wash
 the body with warm water (*Cs.*); to shed,
 སྤྲོན་ཆབ་མང་པོ་བསེལ་ shed many tears (*Jä.*).

བསྐྱེད་ཁང་ *bsil-khan* = ཡང་ཐོག་ རྩམ་, प्रयोतिका
 a dome, a turret on the roof of a house;
 also: a cool room, a summer house,
 summer residence (*Jä.*).

मसैवमेव *hsil-grib* शैतलकाया; cool, grateful shade.

བསེལ་འབྲུང་ *bsil-hthuñ* cool draught, a cooling drink or beverage (*Sch.*).

दक्षिण-क्षेत्र *bsil-ldan* हिमवत, हिमधाम the
Himālayā ; Tibet.

བསེལ་ལྷན་པོའི་བྱེད་ *bsil-'dan htsho-byed* = བསེལ་བྱེད་ *bsil-byed* (*Mñon.*).

བསེལ་ལྷན་ས་ལའི་ལྷན་ཐུང་ *Bsil-lān sa-lāhi sman-*
ljoñ n. of Tibet; though the fanciful
 Indians who had very little knowledge of
 Tibet implied by that name the Himā-
 layan regions which abound in Sāl trees
 and medicinal plants (*Yig. k. 52*).

བསེལ་གདུགས *bsil-gdugs* parasol.

བསེལ་བ་གསུམ་ *bsil-wa gsum* the three cooling medicines :—ཉུ་གང་, བྱར་གུམ་ and སྤག་མེལ་, *i.e.*, bamboo manna, saffron and small cardamom (*Min. 1*).

सशैत्यसु *bsil-bu* cool or coolness; सशैत्यसुहि
 ह्रुः *bsil-buhi rluñ* शीतलानि त, हिमवायु a cool
 breeze.

བསིལ་བའི་ལོ་ཟེར་ *bsil-wahi* *hod-zer* moon-
beam, the cooling beam.

ཐོག་གི་ལོ་མ་ *bsil-wa hdsin* = ཐོག་གི་ལོ་མ་ *thog-gi lo-ma* 石勒果 n. of a medicinal fruit (*Mñon.*).

वसिष्ठः *bsil-byed* 1. देवद्रुम, तुषार snow,
 hoar-frost; also the coolers: the moon,
 cloud, wind, and sandal wood.

བསེལ་ཆས *bsil-zas* or བསེལ་བའི་ཆས *cooling food*.

महीच'वेद'ठय *hsil-zer* can हिमांशु, चन्द्र the
moon (*Māon.*).

བསྐྱེད་གཞུང་ *bsil-gyab* विध्वन, व्यजन a fan.

Syn. རླུང་གཡབ *rluñ-gyab*; བསེལ་བརྟེན *bsil-wa stob* (*Mñon.*).

བསེལ་རི *bsil-ri* = བངས་རི *snowy mountain*,
the cool or shady side of a mountain; also
a hill of Magada near S'itavana cemetery
(*Ya-sel.* 34).

བསུ་བ *bsu-wa* = རེབས་བསུ *phebs-bsu*, perf. and imp. **བསུས** (*Nag.* 69), རྒྱུ་དུག་མཐོང་ to go to meet: མ་བུ་བསུར་མོང་ the mother goes to meet her son; བསུ་བ་བྱས་ had gone to receive the party; བསུས་ཤིག་ let him go to meet; བསུས་ནས་ རྒྱུ་དུག་མཐོང་ having received or escorted him; to join, to make advances, to interest one's self for; to go to meet (solemnly), to welcome a respected person; མདུན་བསུས་ *mdun-bsus* (*Situ.* 76) advanced to receive a party. འཇའ་ཉི་ཤེས་པ་ལ་བསུ་བ་བྱེད་ནི་ I will go to meet the arriving pandit; བསུ་བ་རྒྱ་ཆེན་པོ་ great festivities on the occasion of reception; བག་མར་བསུ་བ་ཡིན་ we will lead her home as your bride. 2. defined as སྒོན་རུ་བཏང་བའི་སྒྲན་ *ñhon-du btañ pahi sman* medicine that is first taken to be followed by another immediately (*Liç.*).

བསུ་ཆང་ *bsu-chan* = གཤེད་ཆང་ in Sikk. wine that is sent for the refreshment of a respectable party or official when coming to a place.

བསུ་མི *bsu-mi* an escort, the men going to receive a gentleman or lady coming from a distance.

བསུ་སྒྲན་ *bsu-sman* clyster (*Sch.*).

བསུ་ང་ *bsuñ* རྩི་བཟང་པོ་, sweet smell; རྩི་བསུ་ང་ རྒྱུ་ལ་བྱོར་ *dri-bsuñ shim-pa broho* I enjoy the sweet fragrance. བསུ་ང་གི་གྲོན་ཁྱེད་ *bsuñ-gi groñ-khyer* and བསུ་ང་གི་གྲོན་ཁྱེད་ཆེན་པོ་ *bsuñ-gi groñ-khyer chen-po* are names of very sweet scented flowers (*K. my.* ༧, 29). བསུ་ང་འཛེད་ *bsuñ-ñed* fragrance. བསུ་ང་ལྗོས་ *bsuñ-myoṣ* and བསུ་ང་ལྗོས་ཆེན་པོ་ *bsuñ-myoṣ chen-po* are names of two kinds of fragrant flowers.

བསུན་པ *bsun-pa* dissolute: བསུན་པར་བྱེད་པ་ to be dissolute; to be irregular in habits.

བསུན་བསྐར་ *bsun-bṣkyur* (*Sch.*): irregularity of life, dissoluteness; རེམས་བསུན་ནས་བསྐར་བ་ abandoned prodigality.

བསུན་ཙམ་ *bsun-tsam* disgusting, obscene (*Sch.*).

བསུབ་པ *bsub-pa*, pf. བསུབས་, to obliterate, རྒྱུ་རྩེས་བསུབས་ rubbed out the foot mark (*Situ.* 76).

བསུམ་པ *bsum-pa* 1. = འཛུམ་པ་ to smile, 2. = སུམ་པ་ *sum-pa* to close or shut (*Cs.*) རྒྱུ་དང་རས་ཁྱུག་སྒྲགས་པ་ བསུམ་པ་ to draw together the mouth-string of a cloth pouch or bag; (*Situ.* 76) to shut up the mouths of a vessel or cotton-cloth bag.

བསུར་སྒྲིག་ *bsur-smyig* W. clyster = བསུ་སྒྲན་ (*Jä.*).

བསུས་པ *bsus-pa* incorrectly for གསུས་པ་ = རྩོལ་བ་ བསྐྱེད་, ཇུར་ belly, stomach.

བསེ *bse* 1. སེ་བ་ *se-wa*. 2. for བསེ་རུ་, བསེ་བྲབ་ n. of a buckle or shield made of rhinoceros skin. བསེ་རྒྱམ་ *bse-sgam*, བསེ་འཛིན་མཁུ་ leather-box or box lined with leather; བསེ་རྒྱོ་ *bse-sgo* leather-door, or a door-like target made of hides (*Jä.*). 3. a kind of demon. བསེ་འབྲོས་པའི་རྒྱལ་སྒྲ་ *bse-hbros-pahi śnags* the charm to drive away བསེ་ demon: རྩི་ལ་ལེ་ ལ་རྩི་ལ་ལེ་ལྷ་ (*K. g.* 8, 52).

བསེ་ཀློག་ rhinoceros hide of which shields are made.

བསེ་ཁ་བསྐྱོ་ *bse-kha bsgo* n. of a wild animal, རི་རྒྱས་ཤིག་གི་མིང་ (*K. ko.* ༧, 2).

བསེ་རུ *bse-ru* 1. བཟུང་གི་ rhinoceros; བསེ་རུ་ལྟ་བུ་ བཟུང་གི་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ one who concentrates his mind on a subject in the manner of a rhinoceros which looks to its horn with the only intention of killing his adversary. 2. in Tibet is applied to the clumsy-looking deer known to sportsmen as the "serow." 3. three species of grain having medicinal properties: བསེ་

ཤུངས་པོ་ white seru; བཤེ་རུ་ནག་པོ་ black seru; བཤེ་རུ་ཐུ་བོ་ the spotted seru. བཤེ་ཐུར་ bse-sbur a kind of grain with disagreeable odour.

བཤེ་མ་རུ་ bse-ma-nu = སེ་འབྲུ་ pomogranate seed (mystic) (Miñ. 3).

བཤེ་མོ་ bse-mo འུ་རྒྱ་མཚོ་ species of weasel.

བཤེ་ཡབ་ bse-yab ལྷུ་ར་མ་ skyur-ma a kind of sweet and acidulous medicinal fruit.

བཤེགས་པ་ bseg-s-pa to come from one side, to come across one's way (Sch.); to come into collision with.

བཤེང་བ་ bseñ-pa = དངས་པ་ or རྒྱུ་མ་སངས་པ་ to revive spirit, to awaken, rouse; རིག་པ་བཤེང་བའི་མན་ངག་ཏུ་ (A. 135) as advice for rousing one's spirits.

བཤེད་པ་ bsed-pa, v. གཤེད་པ་ gsed-pa to sort, to discriminate; ཞིབ་མོ་བཤེད་པ་ to enter into details (Situ. 76).

བཤེད་དམུ་ the bow for setting a drill in motion (Sch.).

བཤེན་མོ་ bsen-mo, མོ་གཤོན་ a female evil spirit.

+ བཤེན་ཁུས་པ་ bsen-khus-pa = གཤེན་བསྐྱུ་ས་པ་ gñen-bslus-pa to allure, seduce (by the show of friendship).

བཤེར་ bser in མདེུ་བཤེར་ mdahu-bser (Situ. 76) = མདེུ་གྲུག་པོ་ཡོད་མེད་ལྟ་བུ་ to see, examine if an arrow is crooked or not.

བཤེར་ bser, or བཤེར་བྱ་ resp. of ལྷུ་ར་ rluñ wind: བཤེར་བྱ་གང་ནས་ཡངས་ whence does the cold wind: blow (Hbrom. 18); the term bser is generally applied to a cold breeze: བཤེར་གྱིས་ཤོག་ he is affected by a cold wind (Sch.). 2. the feeling of cold: ལྷུ་ནམས་ལ་བཤེར་གྱིན་མི་འདུག་གསུམ་ is not your honour feeling cold; catching cold; བཤེར་དུ་ཡོང་ bser-du-yoñ you will feel cold (Jä.).

བཤེར་མ་ bser-ma = ལྷུ་ར་ gen. wind in the stomach. བཤེར་མ་མི་སྐྱེ་བ་ bser-ma mi-skye-wa = ལྷུ་ར་མི་སྐྱེ་བ་ rluñ mi-skye-wa in རོ་རངས་ཀྱི་དུས་ལུ་སྐྱེ་ཆག་བཤེར་མ་མི་སྐྱེ་བ་ (A. 155).

བཤེར་མོ་ bser-mo adj. or sbst. བྱུང་བཤེར་མོ་མང་པོ་མ་ཚོར་རམ་ W., did you not feel very cold? བཤེར་མོ་འི་ནད་ honorif. a catarrh, a cold (Jä.).

བཤེལ་ bsel = སྐྱེལ་མ་ skyel-ma 1. འབྲུག་པ་ followers, retinue. 2. v. + བཤེལ་བ་ bsel-wa to protect from danger, remove fear or cause of danger. ལམ་བཤེལ་ convoy; safe conduct, escort.

བཤེལ་བ་ bsel-pa safe-guard, guide; ལམ་བཤེལ་བྱེད་པ་ to accompany and protect one on the way, to escort him.

བཤོ་བ་ bso-wa resp. རལ་བཤོ་བ་ to take rest, refresh one's self, to remove fatigue by rest.

བཤོག་པ་ bsog-pa form of མོག་པ་, pf. བསགས་ or བཤོགས་, རྫོང་བསགས་ accumulated wealth; hoarded treasure (Situ. 76).

བཤོང་པོ་ bsoñ-po = དང་པོ་ straight, honest.

+ བཤོད་སྦྱོམས་ bsod-sñoms described as: འཛོལ་པ་ལྷན་པར་ཡོངས་ལུ་བྱེད་པ་ over enjoyment. བཤོད་སྦྱོམས་ bsod-sñoms བེམ་པ་ alms of cooked food, edible things or money, gifts presented to clerical persons; food to the departed or to the manes of the dead; བཤོད་སྦྱོམས་པ་ a receiver of such alms, བཤོད་སྦྱོམས་གྱིས་འཛོལ་བ་ to live by alms, on charity; བཤོད་སྦྱོམས་བྱེད་པ་ or བཤོད་སྦྱོམས་ལ་རྒྱུ་བ་, resp. ག་ཤིགས་པ་ to beg, ask, collect alms; བཤོད་སྦྱོམས་སྦྱོར་བ་ to prepare an entertainment for the priesthood (Jä.).

བཤོད་བརྟགས་ bsod-btags for བཤོད་ནམས་ཀྱི་ཁ་བརྟགས་, a kind of silk scarf which is believed to bring good luck to the person receiving it as a present.

བསོད་བདེ *bsod-bde*, resp. སྐྱབས་བསོད་ 1. good fortune, happiness, felicity; བསོད་བདེ་ཅན་ happy, བསོད་བདེ་ཆེན་པོ་ very happy and fortunate, བསོད་བདེ་མེད་ unhappy, wretched. 2. destiny, fate, = དབང་ཐང་སྐྱབས་བསོད་ནིལ་ཏུ་ཆེ་ (*Schl.*) his destiny is a very high one; ཁྱེད་ཀྱི་བསོད་བདེ་ལ་བརྟུང་བ་ཡོད་པ་ཡིན་པ་ it belongs to your destiny that you get a drubbing (*Jä.*).

བསོད་ནམས་ *bsod-nams* ལྷ་མཚན་, ལུ་མཚན་, ལུ་མཚན་, ལུ་མཚན་, ལུ་མཚན་, ལུ་མཚན་ holiness, merit, virtue, good action. བསོད་ནམས་ཀྱི་གནས་ཀྱི་གནས་ a holy place to visit which brings merit. འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ཡ་མེད་ན། བསོད་ནམས་བྱས་པ་དག་པར་འགྱུར་ in this and in the next world, he who has done good actions will be happy (*K. du.* 5 271). བསོད་ནམས་སྐྱེས་པོ་ *bsod-nams skyes-po* ལྷ་མཚན་ a meritorious person, one having moral merits; བསོད་ནམས་སྐྱེས་ *bsod-nams-skyes* heaven, celestial region (*B. ch.* 6). བསོད་ནམས་མ་ཡིན་པའི་ལས་ *bsod-nams ma-yin-pahi las* sinful deed, an act that is not pious.

Syn. ཅམ་ *chos*; ལེགས་བྱས་ *legs-byas*; ལྷ་མཚན་ *skal-wa bzah*; ལྷ་མཚན་ཀྱི་མཚན་ *kha-rje khyu-mchog*; ལྷ་མཚན་དག་པོ་ *ñams-dgah-wa*; དལེ་བའི་ཅམ་ *dge-wahitshogs*; བདེ་ལེགས་ *bde-legs*; ལྷ་མཚན་ *sdig-zad*; དམ་པ་ *dam-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་ *Bsod-nams rgyal-mtsan* n. of a hierarch of Sakya (*Loñ.* 2, 12).

བསོད་ནམས་རྒྱན་བྱས་ *bsod-nams rgyun-byas* ལྷ་མཚན་ one who is adorned with moral virtues.

བསོད་ནམས་ཅན་ *bsod-nams-can* a meritorious person, a virtuous, pious person.

Syn. དཔལ་ཡོན་ལྷན་པ་ *dpal-yon ldan-pa*; ལེགས་བྱས་པ་ *legs-byas-pa*; ཅམ་ལྷན་ *chos-ldan*; ལྷ་མཚན་ *skal-ldan*; ལྷ་མཚན་ *bzah-byas*; ལྷ་མཚན་ *kha-rje-can*; ལེགས་ལྷན་ *legs-ldan*; བསོད་ནམས་ལྷན་པ་ *bsod-nams ldan-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་ཆེན་པོ་ *bsod-nams che-wa* མཆོད་པུ་ལྷ་ a very virtuous person; of great moral merit.

བསོད་ནམས་མཚན་ *Bsod-nams-mchog* the best moral virtue; n. cf a prince, son of king དཔལ་བྱུན་ *dpas-byin* (*K. d.* 2, 183).

བསོད་ནམས་ཐམས་ཅད་བཟུང་པའི་རྒྱུ་རྒྱུ་ n. of *Sūtra* in (*K. d.* 2, 118).

བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་ཀྱི་རྒྱུ་བསོད་ *bsod-nams stob-kyi rtogs-brjod* ལྷ་མཚན་ལོ་ལོ་བོ་ the moral life-story of Punyabala (*K. d.* 2, 1).

བསོད་ནམས་དར་རྒྱས་ *Bsod-nams dar-rgyas* increased and abundant merits; n. of the father of Dalai Lama Kalzang Gyatsho (བསྐལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་) (*Loñ.* 2, 21).

བསོད་ནམས་ལྷན་ *bsod-nams-ldan* ལྷ་མཚན་, ལྷ་མཚན་ the pious, one possessed of virtue, moral merit, &c.

བསོད་ནམས་འཕེལ་ *Bsod-nams-hpyel* ལྷ་མཚན་འཕེལ་, increase of moral merit; n. of a certain king of Benares (*Hbrom.* 1, 37).

བསོད་ནམས་ཤིང་ *bsol-nams-shin* ལྷ་མཚན་ a holy place, ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ a place of pilgrimage, a place where deeds of virtue and piety were done and a visit to which brings merit.

✚ བསོད་པ་ *bsod-pa* = བཟང་པོ་ *bzah-po*, ལེགས་པ་ pleasing, very good agreeable. བསོད་པ་དང་རྩ་པ་ good and bad. Acc. to *Jä.* vb., to be pleased with, to take delight in, to like.

བསོད་པའི་ཐོ་མ་ *bsod-pahi-sas* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ལོ་ = ཐོ་མ་བཟང་པོ་ good food, well prepared, dressed, boiled (*Zam.* 9).

བསོད་པ་ *bsol* is explained as རྒྱུ་ལོ་ལོ་ལོ་.

བསོད་ས་ *bsos* in བསོད་ས་ 1. indemnification, damages paid for bodily injury. 2. to recreate; རལ་བསོད་ས་ *ñal-bsos* refreshed (*Situ.* 76). v. pf. of ལྷོས་པ་ : ལྷོས་པ་བསོད་ས་ repaired

damage or things which had been injured ; regained strength, &c.

བསྐྱེད་ *bsrañ* straightened ; རྩོད་གྲོལ་བསྐྱེད་ཐྱིན་པ་ anything that was crooked or bent, made straight (*Situ.* 64).

བསྐྱེད་པོ་ *bsrañ-po* straight, upright.

བསྐྱེད་བ་ *bsrañ-wa*, pf. བསྐྱེད་པ་ *bsrañs* : ཡོ་བ་བསྐྱེད་པ་ the crooked (thing) made straight ; གཞུང་བསྐྱེད་པ་ made the middle or the main portion of a thing straight (*Situ.* 76) ; v. སྤོང་བ་ *sroñ-wa*.

བསྐྱེད་ *bsrad*, v. བསྐྱེད་པ་ *bsrod-pa*.

བསྐྱེད་ = བཟོད་པ་ ཇམ་ཤིང་ endurance, patience forbearance.

བསྐྱེད་པ་ *bsran-pa* v. སྐྱེད་པ་ བཟོད་པ་བསྐྱེད་པ་ = བཟོད་པ་བསྐྱེད་པ་ to meditate on the virtue of forbearance ; ཐུག་བསྐྱེད་ཆེ་ very patient in troubles. རེས་པ་ཀྱིས་བསྐྱེད་ཆོ་ endured mentally (*Situ.* 76).

བསྐྱེད་པ་ *bsrab-pa* 1. pf. བསྐྱེད་པ་ to be diminished ; རྒྱུ་བས་པ་བསྐྱེད་པ་ = རྒྱུ་བས་པ་ཆེ་པོ་མེད་པ་ shadow or darkness has vanished, diminished ; སྐྱེད་པ་བསྐྱེད་པ་ there is not much of darkness (*Situ.* 76). 2. (v. སྐྱེད་ *srab*) to bridle, keep under, restrain, check, curb, refrain ; བཀའ་ཆགས་བསྐྱེད་པ་ to restrain the passions.

བསྐྱེད་པ་ *bsrai-wa* མིའི་ to separate, to sort, to choose : གྱི་ཚོན་པ་རེ་བསྐྱེད་པ་ (*Buton.* 142) choosing each a sharp knife. (བྱུང་མཁུ་བྱུར་) v. སྤོང་བ་ *srel-wa*.

བསྐྱེད་པ་ *bsri-wa*, pf. བསྐྱེད་པ་ *bsris* 1. = ཆགས་ཕྱིད་པ་ to economize, to save, རྩ་བསྐྱེད་ savings ; རྩ་ལ་བསྐྱེད་ economy in riches. 2. fondness, liking (*Situ.* 76). བསྐྱེད་པ་མེད་ *bsri-wa-med* ཉེན་མེད་ cruel, unrelenting (*S. Lex.*).

བསྐྱེད་པ་ *bsriñ*, fut., pf. བསྐྱེད་པ་ *bsriñs* (*Nag.* 69) ; = རིང་ཏུ་བསྐྱེད་པ་ *riñ-du bskur-wa* prolonged, to send to or cast to a distance : ཡི་གེ་བསྐྱེད་པ་ despatched a letter. རྩ་བསྐྱེད་པ་ *tshe-bsriñs* = རྩ་རིང་ prolonged life ; longevity (*Situ.* 76).

བསྐྱེད་ཆགས་ *bsri-tshags* economy, frugality ; carefully keeping stores and treasures. ཕྱི་ནང་ཆང་མར་བསྐྱེད་ཆགས་ཏུ་བ་ནས་ཡོད་པ་དགོས་ there should be perfect economy in every respect in internals and externals (*D. cel.* 5).

བསྐྱེད་པ་ *bsris-pa* = བཟོད་པ་ stinginess ; སྐྱེད་པ་མེད་པ་ without stinginess and hiding (*Nag.*).

བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-wa* = རྒྱུ་བས་པ་; pf. བསྐྱེད་པ་ *bsruñs*; fut. བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-bya* ; བཞེགས་པ་སྐྱེད་པ་ *bgegs-sogs-bsruñs* (*Nag.* 69) to guard against evil or evil spirits that cause accidents ; guardian, guard, watchman, sentinal, sentry ; amulet.

Syn. ལྷུ་བས་ཕྱིད་ *skyabs-byed* ; ལྷུ་བ་ *skyob-pa* (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-ma* gen. spirits that guard Buddhism or Buddhist institutions and living saints.

བསྐྱེད་པ་མིའི་ཆགས་ *bsruñ-miñi-tshogs* རྒྱུ་བས་པ་ a body of guards ; ལྷུ་བ་མིའི་སྐྱེད་པ་ *sku-bsruñs-pa* or བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-pa* royal body guard (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་འཁོར་ *bsruñ-hkhor* or བསྐྱེད་པ་འཁོར་མ་ magic charm used as a protection against evil spirits.

བསྐྱེད་པ་འཁོར་བ་ *bsruñ-hkhor-wa* = རྒྱུ་བས་པ་ *snags-pa* or རྒྱུ་བས་པ་མཚན་ (*Mñon.*), a Tantrik priest who by the efficacy of his charms drives away evil spirits and thereby guards people against evil.

བསྐྱེད་པ་མེད་ *bsruñ-mdsad* a guard, watcher,

བསྐྱུ་པ *bsrun-pa* = བཅུ་པ *btul-wa* tamed, disciplined, civilized.

བསྐྱུ་པ *bsrub-pa*, མཚན་མེད་ཀྱི་ཆུ་ལྟར་ རྒྱུ་པ *ho-ma dañ ja-bsrub-pa* v. རྒྱུ་པ; བསྐྱུ་པ *bsrub-byed* = རྒྱུ་པ the sun (*Mñon.*).

བསྐྱུ་པ *bsre-wa* v. རྒྱུ་པ to mix: མཚན་མེད་ཀྱི་ཆུ་ལྟར་ རྒྱུ་པ *mñam-du bsre-wa* to mix together.

བསྐྱུ་པ *bsreg-pa* རྒྱུ་པ, རྒྱུ་པ; v. རྒྱུ་པ to burn, མེ་ལ་བསྐྱུ་པ *me-la bsreg-pa* བསྐྱུ་པ རྒྱུ་པ, རྒྱུ་པ burnt, baked, singed.

Syn. རྒྱུ་པ *tshig-pa*; རྒྱུ་པ *tshig-ma*; རྒྱུ་པ *htshig-pa* (*Mñon.*).

བསྐྱུ་པ *brseg-khañ* རྒྱུ་པ funeral pyre, crematory.

བསྐྱུ་པ *bsreg-bya* རྒྱུ་པ, རྒྱུ་པ anything to be burnt in the sacrificial fire.

བསྐྱུ་པ *bsreg-blugs* རྒྱུ་པ clarified butter poured in the sacrificial fire as an oblation.

བསྐྱུ་པ *bsrel* (རྒྱུ་པ *hchañ-wa*, རྒྱུ་པ *gñer-wa*) to maintain, keep (*Nag. 69*); རྒྱུ་པ *chuñ-ma bsrel* to maintain his wife (*Situ. 76*).

བསྐྱུ་པ *bsres-pa* = རྒྱུ་པ *hdres-pa* mixed up (*Nag. 69*); རྒྱུ་པ mixture; རྒྱུ་པ རྒྱུ་པ, རྒྱུ་པ mixed up (as articles of food). Syn. རྒྱུ་པ *spel-wa*.

བསྐྱུ་པ *bsro-wa* v. རྒྱུ་པ (རྒྱུ་པ *ñi-ma-la gsro-wa*) རྒྱུ་པ *ñi-ma la drod-btañ-wa*, pf. རྒྱུ་པ *bsros*, རྒྱུ་པ *mer-bsros* dried in the sun, on fire, &c. (*Situ. 77*).

བསྐྱུ་པ *bsro-khañ* = རྒྱུ་པ kitchen; རྒྱུ་པ bakery (*Mñon.*).

བསྐྱུ་པ *bsrod-pa* or རྒྱུ་པ *bsred-pa* = རྒྱུ་པ *sro-wa* to dry, by exposing to the rays of the sun (*Sch.*).

བསྐྱུ་པ *bsla-wa*, v. རྒྱུ་པ *sla-wa*.

བསྐྱུ་པ *bslañ-wa* རྒྱུ་པ; = རྒྱུ་པ to raise, to lift up; v. རྒྱུ་པ *slañ-wa*, pf. རྒྱུ་པ *bslañs*: རྒྱུ་པ *gyen-du-bslañs* lifted up (*Nag. 70*).

བསྐྱུ་པ *bslad-pa* to corrupt, to pollute, to spoil; to alloy gold or silver with base metals: རྒྱུ་པ *bslad* adulteration, རྒྱུ་པ *bslad* corrupted by others (*Situ. 77*); རྒྱུ་པ *bslad-bya* will be corrupted, རྒྱུ་པ having been corrupted.

བསྐྱུ་པ *bslan* = རྒྱུ་པ collected or རྒྱུ་པ put in, arrange: རྒྱུ་པ *bslan* kept them together on one side (*Situ. 77*).

བསྐྱུ་པ *bslab*, pf. རྒྱུ་པ *bsabs*, རྒྱུ་པ education, teaching of arts and sciences (*Situ. 77*), v. རྒྱུ་པ *slob-pa*. 1. sbst. རྒྱུ་པ training, culture; doctrine. རྒྱུ་པ རྒྱུ་པ the three moral trainings:— 1. རྒྱུ་པ *bslab* [training in higher conduct]S. 2. རྒྱུ་པ *bslab* [training in higher meditation]S. 3. རྒྱུ་པ *bslab* [training in higher wisdom]S. (*K. du. 4, 41*). རྒྱུ་པ རྒྱུ་པ the three vows for three moral trainings:— རྒྱུ་པ *so-thar*, རྒྱུ་པ *byañ-sems* and རྒྱུ་པ *gsañ-shags-gyi sdom-pa* = the vows for ordinary salvation, vows for *Bodhisattva*, and those for mystic cult (for entrance to *Nirvāṇa* by the less direct but the most delicate way of *Tantra*).

བསྐྱུ་པ *bslabs-ces-can* student, studious, also = རྒྱུ་པ རྒྱུ་པ (*Mñon.*) an educated or trained person.

བསྐྱུ་པ *bslaa-ston* = རྒྱུ་པ consultation, or instruction: རྒྱུ་པ *bslaa-ston* (you) should not on

your own responsibility decide matters of importance without asking for instruction (*D. gel. 12*).

བསྐྱབ་པའི་གནས dogma, tenet. བསྐྱབ་བྱ ཅེས་པའི་གནས་པ་ *bslab-bya* གི་ལྟ་བུ་ what is to be learnt, doctrine, precept, admonition: འདི་ག་རྟེན་མེ་ཚམས་ལ་དགོས་པའི་བསྐྱབ་བྱ་མཛད་ནི་ he imparted (to her) some practical doctrines or rules of life and social intercourse (*Ghr.*); བསྐྱབ་བྱ་སྟོན་པ་ to give admonitions, to exhort, reprimand (*Jä.*).

བསྐྱབ་པའི་གནས་པ་ *bslab-pahi-gshi* གི་ལྟ་བུ་ the basis of study (*Situ*) [the subjects of study] *S.*

བསྐྱབ་གཙང་ *bslab-gtsaŋ* the spiritual purity, keeping one's morals and vows pure.

བསྐྱབ་རྟོན་ *bslab-don* gen. representation of one's grievances, prayer or supplication (*Rtsii. 9*).

བསྐྱོབ་ *bslu-wa* v. སྐྱོབ་ (vulg. ལྷ་བ་) pf. བསྐྱོབ་པ་ *bslus-pa*, imp. སྐྱོབ་ *slus*; 1. ransom, སྐྱོག་བསྐྱོབ་ *srog bslu-wa* to ransom life, འཇིག་བསྐྱོབ་ *hchi-wa bslu-wa* to save one from death by paying money, etc. བསྐྱོབ་ཡོན་ *bslu-yon* price-money or ransom. བསྐྱོབ་བྱ་བསྐྱོས་ *blus-bya bslus* ransomed life (*Situ. 77*). 2. to seduce, decoy: བསྐྱོབ་ཅིག་ *bslu-tshig* persuasive language or sweet words; གཞུང་ཅན་འདི་མ་དེ་གཞན་ལ་བསྐྱོས་ཏེ་བྱས་ཐེད་ཅུང་མ་ཞུགས་སོ་ (*K. du. 5, 261*) this cunning man has seduced the young woman, the Brāhman's wife and has carried her away.

བསྐྱོར་ *bslu-rdo* fig. temptation, bait, lit. the stone that is thrown at a dog to divert his attention: འཁོར་བའི་བསྐྱོར་སྤངས་པ་ཡིན་ I have left off the temptations of worldly life (*Khrid. 18*).

† ཧྲཱུ་ *hā-lā* རེལ་ beer.

ཧྲཱུ་ *hañ* 1. vulg. = vacant or vacancy; ཧྲཱུ་མང་མང་ = ཧྲཱུ་ཧྲཱུ་ཧྲཱུ་. 2. = ཧྲཱུ་འཛུལ་ to squander, to dissipate.

ཧྲཱུ་ནེ *Hañ-ne* n. of the second wife of the king of སྐབས་ལྔ་ demons.

ཧྲཱུ་ཕན་ཐེང་པོ་ *hañ-phan ser-po* = ཐུ་རྩ་བ་ *bya-ra-wa* n. of a king of སྐབས་ལྔ་ demons.

ཧྲཱུ་བ་ *hañ-wa* to pant, to gasp (*Jä.*).

ཧྲཱུ་ཡོན་ *hañ-yon* a kind of brick-tea (*Rtsii.*).

ཧྲཱུ་སོང་ *hañ-soñ* or ཧྲཱུ་སྐྱེ་ misunderstanding, misapprehension.

ཧྲཱུ་ *had* sudden; let alone! be off! *W.*

ཧྲཱུ་ཀྱིས་ *had-kyis* suddenly; ཧྲཱུ་ཀྱིས་ཡང་བ་ to rise suddenly.

ཧྲཱུ་དེ *had-de* (idiom.) = རྟོག་མཐོང་བ་ to look with dumb-surprise, to be astounded and senseless: མི་དེ་རྟོག་མཐོང་ཧྲཱུ་དེ་ལས་ནས་མི་གདལ་གྱིས་ (*A* 120).

ཧྲཱུ་སྒྲན་ *had-sman* n. of a kind of fruit (*S. kar.* 179).

ཧྲཱུ་རམས་ *had-ram* indigo of the best quality.

ཧབ་ག་ *hab-ça* violence.

ཧན་ལྷུང་ *han-ldañ* in *W.* 1. dumb, mute, a confused, unmeaning speech. 2. imbecile, weak of mind (*Jä.*).

ཧན་ཏྲན་ *han-hon*, v. ཧ་ན་ཏྲ་ན་ *ha-na ho-ne.*

ཧབ་ *hab* 1. a mouthful: ཧབ་ཐ་བྱེད་པ་, ཧབ་ཏྲབ་པ་ to eat quickly; to devour greedily, e.g., of dogs, pigs, etc. 2. a stitch, in sewing: ཧབ་འཛུལ་པ་ *hab htsham-pa* to make here a stitch and there a stitch, as in quilting (*Mil. Jä.*). 3. ཧབ་གོད་བྱེད་པ་ to laugh sneeringly.

ཧབ་བཅད་ *hab-bcad* a needy wretch, a starving person.

ཧབ་ཐོབ་པ་ *hab-thob-pa* to gain or take by plunder, to loot, to get by snatching away from another's possession or as in the case of dogs: ཐུ་མྱིང་དང་ཐུ་མོ་སྐྱུ་རྩ་རང་ནོར་ཧབ་ཐོབ་བྱེད་ (*Khrid.* 52). ཧབ་ཐོབ་བྱེད་པ་ *hab-thob byed-pa* to scramble for, to strive or contend for (*Jä.*).

ཧབ་ག་ཆེ་ *hab-ça che* a dispute, a quarrel. མྱིང་ཇེ་མེད་པའི་རྟོག་པོ་ཧབ་ག་ཆེ་བ་དང་ quarrel with merciless violence (*A.* 144). ཧབ་ག་བྱེད་པ་ *hab-ça byed-pa* in *Mil.*, to dispute, to quarrel.

ཧམ་པ་ *ham-pa* 1. avarice, covetousness, greediness; ཧམ་པ་བྱེད་པ་ to be covetous; ཧམ་པ་མ་བཅོམ་ be not covetous! *W.* 2. strength, force; ཧམ་པས་བྱེད་ taken away by force. 3. courage, bravery *W.*, of men and animals. ཧམ་པོར་ white film on liquids, etc., mould (*Jä.*).

ཧར་ *har* = the colloq. expression ལམ་མངས་ at once, abruptly, suddenly; ཧར་ཡང་བ་ to rise suddenly; ལམ་མ་ཧར་ཏི་ལངས་ནས་བཞུད་མོ་ལྟོས་ mother rising up at once to see the spectacle. ཧར་སྒྲ་ *har-sgra* an abrupt voice, sudden voice; དབྱགས་ཧར་སྒྲ་འདྲན་པའི་ཆེ་ when ejaculating a sudden sigh (*Khrid.* 122).

ཧས་ *has* exaggeration, hyperbole; ཧས་ཆེར་སྒྲ་བ་ to exaggerate.

ཧས་པ་ *has-pa* a hitch, doubt, discrepancy, error; ཧས་པ་ཤོར་ *has-pa-chor* = མ་འགྲིགས་པ་ in taking or giving money or things to another party if there be difference in the accounts, &c., or in cash balances their falling short, is called ཧས་པ་ཤོར་པ་. ཧས་པ་མི་འདུག་ *has-pa mi-hdug* there is no hitch (about it); ཧས་པ་ཆེན་པོ་མི་འདུག་ *has-pa chen-po mi-hdug* nothing to be afraid of, or to doubt.

ཏ་མ་པོ་རི *Has-po-ri* n. of a hill at a short distance from the grand monastery of Sam-ye.

ཏ་མ་པོ་རི་གང་ *Has-po ri-thaṅ* n. of a place of Bon pilgrimage in Tibet.

ཏ་མ་རྩ་ག་ཚང་ *has-stag tshaṅ* n. of a place in Bhutan.

ཏི *hi*=numeral. 59.

† ཏི་ར་ *hi-ra* རྩེ་རུ་འཕྲུལ་པ་ diamond.

ཏི་རི *hi-ri* corn-stack: ཏི་རི་རྩ་ག་པ་ to build a corn-stack.

ཏི་ལིང་ *hi-liṅ* a noise; ཏི་ལིང་བཏང་མཁན་ *hi-liṅ btaṅ-mkhan*; a bully, brawler (*Jä.*).

† ཏི་ལོན་གན་ *Hi-lon-ṣan* n. of a river mentioned in the Purāṇa (*K. my.* ༩, 198.)—prob. the Mongolian river Khelenchuan.

ཏི་ཏི *hi-hi* 1. the laughter of displeasure; or anger. 2. (mystic)=གསོད་པའི་རྩེ་མོ་ *gsod-paḥi ston-mo* (*K. g.* ༣, 216).

ཏི་ཤི་ཀ་ *hihi-ka* breast-bone (*Sch.*).

ཏིག་ *hig*, or ཏིག་ཀ་ *hig-ka* the act of shuddering, also of sobbing; also, defined as རྣམ་ཤེས་ཡར་འཕོ་བ་ *rnam-ṣes yar hpho-wa* the departing of the soul from the body.

ཏུ *hu* 1. a kind of tea (*Rtsii.*). 2. represents num. 89. 3. in *W.* breath (*Jä.*).

ཏུ་ཁུ *hu-khyu* the sound of sighing (*Jä.*).

ཏུ་ཐུག་ཐུ *hu-thug-thu* Mongolian equiv. for རམ་གསལ་པ་ རྣམ་པའི་ཡེ་ཤེས་ the venerable, the most holy.

ཏུ་ན་ *Hu-na* 1. རྩེ་གཞུང་ the Mongols or the Indo-Mongolian family to which the Tibetans are allied. 2. n. of a place in Tibet (*B. ch.* 4).

ཏུ་ཐུག་ *Hu-thug* 1. n. of one of 36 border countries of Tibet (*Jig.* 31). 2. for ཏུ་ཐུག་པ་ *hu-thug-pa* in རིམ་གྲང་འགྲོ་མི་ཐུས་པར་ཏུ་ཐུག་གོམ་རྩུག་པའི་རྣམས་ (*Khrid.* 121).

ཏུ་བདེ་ *hu-bde* a kind of sword used by the Mongols (*Jig.* 31).

ཏུ་རུ་རུ་ *hu-ru-ru* has been explained as མིག་རྩིག་རྩིག་ལྟར་ to stare at with the eyes fixed and not revolving (*A.* 136). མིག་ཏུ་རུ་འདུག་ he stares, he gazes with wonder, horror, confusion (*Mil., Glr.*).

† ཏུ་ལུ་ཀུན་ད་ *hu-lu kun-da* རུ་ལུ་ཀུན་ད་ n. of a bird of the land of Asura (*K. d.* ༩, 15).

ཏུ་མེད་ *hum-mdsad* ཏུ་མེད་ཀྱི་ཆུ་ལྟར་ an expression of challenge and fearlessness, gen. to alarm an enemy.

ཏུང་ *Huṅ* n. of a Chinese imperial dynasty (*Grub.* ༩, 5).

ཏུ་འང་ *hūm-fla* in which *hūm*=the expression of anger: འང་ signifies I, myself and ཏུ་འང་གི་རྩེ་མོ་འགྲོ་མི་ཐུས་པར་ཏུ་ཐུག་གོམ་རྩུག་པའི་རྣམས་ (*A.* 18).

ཏུང་ཐུང་ *huṅ-khuṅ* a pyramid; a triangle or triangular figure gen. used in mysticism.

ཏུ་མུ་ *hūm*=ཐོ་བའི་རྩུག་པ་ *khro-boḥi sṅags* as a mystic expression of wrath from the lips of a frightful deity. The *Tantrik* lama also in vanquishing an evil spirit or an inimical god uses the expression *Hūm* to terrorize him.

ཏུ་ན་ *hun* *W.* in news, tidings, intelligence, information; disclosure, explanation, opinion, idea; ཏུ་ན་མེད་པ་ unexpectedly, unawares (*Jä.*).

ཏུ་བ་ *hub* a gulf, a draught: ཐོག་མར་ཏུ་བ་རེ་ འཐུང་ཞིག་ at first take only one mouthful, one draught at a time (*Glr.*); ཏུ་བ་གཅིག་ one mouthful, ཏུ་བ་རྩ་ *hub-do* two mouthfuls (*Cs.*).

ཏུ་བ་ཐོག་པ་ *hub-phogs* a kind of tea (*Rtsii.*).

ལུར *hur* 1. has been explained as ལུ་ལྟུ་ལེ་
 ལེ་ལེ་ལེ་ལེ་ལེ་ 2. ལུར་ལུར་ to stare at out of
 wonder or surprise, an expression of
 amazement: ལུ་ལེ་ལེ་ལེ་ལེ་ལུར་ལུར་ལེ་ལེ་ (*Rdsa.*).

ཁུར་བ *hur-wa* to be quick, active, dextrous. **ཁུར་ཐག** *hur-thag* quickly, immediately, with dispatch.

ཁུར་པོ *hur-po* 1. quick, alert, dextrous, clever. 2. hot, hasty, passionate in *Ld.*

ॐ *hus* moisture, humidity, ॐ *th* wet;
 ॐ *th* injured by damp; ॐ *th* ॐ *th*
 ॐ *th* the book having got damp, let it
 dry.

རེ་རེ *he-he* a sound made unconsciously
 while laughing རེ་རེ་མཉམ་རྟེན་ས་མེད་པའི་སྒྲོམ་ཆེན་གྱིས་
 ར་བྱ (Rdsa.).

ཏེ་བཀ་ *he-bag*, 1. = ཁྱད་པར་ difference : འདི་ལ་
 ཏེ་བཀ་མེད་ it makes no difference. 2. provo-
 cation, taunt.

† རེ་བཤེ *he-va-dsra* རེ་བཤེ = རེ་བཤེ་པ་རྣམས་
also called རྟེ་རྩེ་རྟེ *kye rdo-rje* (*Mñon.*) n. of
a series of treatises (*Jä.*).

† རྟ་ཀྱེ་ཁ་ *He-ru-ka* རྟ་ཀྱེ་ཁ་ terrific mani-
 festation of the chief *Tantrik* god Sambhara
 or in Tibetan Demchog བཤེ་མཚན་ (*Mñon.*).
 རྟ་ཀྱེ་ཁ་འི་ཆས་ the dress of Heruka, namely,
 the rubbing dust over the whole body
 and face, adorning the body with differ-
 ent ornaments made of human bone,
 putting on a crown made of human
 skulls upon the head, wearing a tiger's
 skin and carrying in the right hand a
 trident, &c., in the left hand a human
 skull: རྟ་ཀྱེ་ཁ་འི་ཆས་སུ་བྱུང་ the prince
 proceeded having put on the dress of
Heruka (*A. 14*),

འཇམ་པོ་ *heg-po* stale, putrid, rancid.

ཧེལ་པོ་ *hel-po* in *W.* wide, extended ; of garments : wide, easy ; ཧེལ་བ་ *hel-wa* id. and sbst. : width (*Jä.*).

§ ho num. : 149.

ཏ་སྒྲ་ཁུ་སྒྲ་ *ho-sgra ku-sgra* shouts and cries
of *ho* and *ku* to show that one is watchful
at night like a constable or *chaukidar* :
ཏ་སྒྲ་ཁུ་སྒྲ་སྒྲོག་ཅིང་ཕྱགས་ནས་བསྐོར་ *shouting ho and*
ku he walked round (*A. 13*).

† རྩམ་ *ho-ma* རྩམ་ prop.: burnt-offering of clarified butter: རྩམ་ཁྲུང་ the triangular, pyramid shaped fire-pit in which burnt offerings are made; acc. to *Jā.* a small pit or a triangular box used for such an offering. རྩམ་ཁྲུང་པ་ to sacrifice.

རྩྭ་ལོན་ *hoñ-len* བཟའ་ *Epidendrum tesse-*
latum thus described: རྩྭ་ལོན་གྲམ་ལང་མ་མཚམས་
 ལུ་རྒྱུ། ལོ་མ་ཤོག་པ་རལ་གྱི་ལུ། མེ་རྩྭ་སྤྱག་པ་ལྷོང་ལོ་ལུ་
 རྩྭ་ལོན་ཅན་གྱི་ལུ་ལུ་ *Min. rda. 5* a bitter medi-
 cinal root, frequently to be found on the
 mountains (v. also *Hook. I., 273*). This
 drug is of two species, the yellow and the
 red-brown *hoñ-len*.

Syn. རིང་ལ་ར་བ་ *çin-la za-wa*; རིང་རྒྱུས་ *çin-skyes*; རེ་མོ་བྱེད་ *htsho-byed*.

𣎵 *hon* a weight equal to ten Chinese *li* (*Rtsii*).

ክን.ክን *hon-hon* stupid, foolish (Cs.).

ኞፍኞ *hob-ho* *W.*: bent in, or battered
(*Jä.*).

होम *hom* होम acc. to *Jä.*, a Mongol word signifying a pad placed under a camel's load

ཧྲ *Hor* a Tartar. ཧྲ་ཇིན་གྱིས་ཁན the
 Mongol Jinghis Khan. ཧྲ་མེར་གར་ག་རའི་གོམ
 n. of a Tartar tribe in *Gl.*; ཧྲ་ཡུལ *hor-yul*
 Turkestan.

ཁྱེ་ལྷ *hor-zla* Tibetan month.

ཁྱེ་ཁྱེ་ལྷ *hor-khoñs* deficiencies, gaps.

ཁྱེ་ཆུ་ལྷ *hor-chams* trunks, cups, trays, bucklers made of leather and painted.

ཁྱེ་ཁྱེ་ *hor-tiñ* oblation cups manufactured in Mongolia (*Jig.* 21).

ཁྱེ་དུ *hor-du* a Mongolian encampment from ཁྱེ་ *Hor* Tartar or Mongolian and དུ *du* smoke. Each nomad's tent represents a fire-place and chimney, *i.e.*, a family.

ཁྱེ་དང་ *hor-don* Turkestan quiver (*Jig.* 24).

ཁྱེ་འདྲ *hor-hdra* 1. Tartar-like, *i.e.*, of rude and rough manners. 2. [*Sch.*: confiscation, ཁྱེ་འདྲ་བཟུང་པ་ to confiscate] *Jä.*

ཁྱེ་པ *Hor-pa* 1. a *Dzungarian*; also a Tibetan from the northern provinces, a herdsman of North Tibet. 2. Crossop-tilon pheasant. ཁྱེ་པ་དཀར་པོ་ a species of hawk (*Sch.*).

ཁྱེ་ཤེ *hor-se* a painted leather trunk manufactured in Turkestan (*Jig.* 21).

ཁྱེ་སྒྲི *hor-sle* a kind of coarse blanket manufactured in Turkestan: མོན་སྒྲི་དྲགས་སྒྲི་ཞེས་པ་ ལུང་པ་མོ་མོ་ནས་ཐོན་སྒྲིུ (*Rtsii.*).

ཁྱེ་ལྷ *hol-wa* vb. to loosen the soil: མོན་ལྷ་དགོས་ the ground must be loosened, be made soft.

ཁྱེ་གྲག *hrag*=དབར་ or སྒྲུབས་ a cleft, a gap, fissures: ཇེད་རྣམས་གངས་ཁྱེ་གྲག་དེང་ཇོ་ (*Jig.* 63).

ཁྱེ་གྲག་པ *hrag-pa* hardness; hard like stone, tough.

Syn. སྒྲ་བ *sra-wa*; གྱེང་པོ་ *gyoñ-po* (*Mñon.*).

ཁྱེང་ *hrañ* 1.=མང་པོ་ strong, hardy: ཀྱང་པོ་དེ་ཁྱེང་པོ་འདུག་ *rgad-po de hrañ-po-hdug* that old man is hardy. 2. alone, མོན་ཁྱེང་,

མོན་ཁྱེང་ a single man and woman, also= མོན་རང་ celibate.

ཁྱེང་པ *hrad-pa* [1. to thrust, to push violently, to stem firmly. 2. to scratch; མོན་ལ་ཕྱག་ཁྱེང་པ་འགའ་མཛེད་པ་ (his Reverence) made several scratchings with his hand at the door *Mil.* 3. to exert one's self, to make every effort *W.*] from *Jä.*

ཁྱེང་ཁྱེང་ *hrab-hrib* for རབ་རིབ་ *rab-rib*.

ཁྱེལ་ *hral* torn.

ཁྱེལ་བ *hral-wa* to rend, tear up, tear to pieces, *e.g.*, of a beast of prey; to tear up a persons body (*Jä.*); acc. to *Liç.* ཁྱེལ་མེད་པ་ not in pieces, entire.

ཁྱེ་ *hri* མྱི་ 1.=ཇོ་ཆེ་ shame (mystic) (*K. g. R.* 28). 2. essence, substance; a mystical word (*Jä.*).

ཁྱེ་གྲག་པ *hrig-pa* *W.* to hang (a thief); ཁྱེ་གྲག་པོ་ died by hanging (himself).

ཁྱེལ་པོ་ *hril-po* [1. round, globular; ཁྱེལ་ཕྱེད་པ་ *hril-hril byed-pa* to writhe with pain; ཁྱེལ་ཁྱེལ་ཀྱང་ཀྱང་ཕྱེད་པ་ *hril-hril kad-kar byed-pa* to be writhing, and then again stretching one's self or starting up (*Pth.*). 2. whole entire མཚེ་ཁྱེལ་པོར་ *tshe-hril-por* for the whole life (*Glr.*); མཚེ་ཁྱེལ་གྱིས་གཏུམ་ནས་ wrapping up his whole head (*Glr.*). 3. close, dense; ཁྱེལ་འདུས་ཏི་འདུག་པ་ *hril-hdus-te hdug-pa* to sit or stand close to gether in rows (*Mil.*), and in *C.*] from *Jä.*

ཁྱེང་པ *hrud-pa* adj. rough, rugged; severe, strict; also ཁྱེང་པོ་ *hrud-po* adj. jagged, in *C.*

ཁྱེམ་པ *hrum-pa* to break, to smash (*Sch.*).

ཁྱེལ་བ *hrul-wa*, also ཁྱེལ་པོ་, adj. and sbst. ragged, tattered; raggedness; ཁོས་ཁྱེལ་པོ་གྱུན་

ལྷ་མི་ལྷན་པ་ *lhahi sman-pa* स्वर्गवैद्य the cele-
stial physicians: མཐོ་རིམ་ལྷན་པ་ལ་གླེང་རྒྱུ་མ་
ཆེས་ (अश्विनी कुमार); རྣམ་འབྱེད་པུ་ *rnam-hbyed-bu*
(*Mñon.*).

ལྷ་ཡི་གར་མཁན *lhahi gar-mkhan* the celestial dancers: དྭན་པའི་སྒྲེ་མ *dran-pahi sne-ma*; མེ་ན་ཀླ *me-na-kā*; མཐོ་རིས་ལྷ་ཡི་གར་མཁན *mtho-ris lhahi gar-mkhan* (*Mñon.*).

ལྷ་ཡི་སྒྲུང་འཛོལ་མ *lhahi smad-tshoñ-ma* སྒྲོ་མ་ the heavenly courtezans: མཐོ་རིས་སྒྲུང་འཛོལ་མགས་སྒྲུབ་སྒྲུབ *mtho-ris smad htshoñ-lags myos-skyes*; རྒྱ་སྒྲུབ་རྒྱ་སྒྲུབ་ལྷ་ཡི་གར་མཁན *chu-skyes rag-dgah*; གྲོག་པོ་ཅན་ *glog-hod-can*; དགའ་བའི་ཤིང་རྩ་ *dgah-wahi ciñ-rta*; ལེགས་བརྒྱན་མ་ *legs-brgyan-ma*; རྒྱ་སྒྲུབ་པོ་ཅན་ *chu-ciñ brla-can*; པད་དཀར་མོ་ *pad-dkar-mo* (*Mñon.*).

ལྷ་ཡི་སྒྲུབ་མ *lhahi bla-ma* the teachers of the gods: སངས་རྒྱལ་མ་ *Saṅs-rgyas* (Buddha) and ཕུར་བུ་ *Phur-bu* (Vṛhaspati).

ལྷ་ཡི་གསེར་འདབ་ *lhahi gser-hdab* n. of a flower (*K. my.* ༡, 20).

ལྷ་ཡི་ལྷ་མ་ *lhahi lcug-ma* = ལྷ་ཡི་ཤིང་ *dlu-ciñ* བཅུད་མེ་ལུན་ *bcud-mi-lan* (*Mñon.*).

ལྷ་མེན་དགྲ་ *lha-min-dgra* དེ་ལྟ་འདྲི་ the enemy of the Daitya's (demons) i.e., the gods.

ལྷ་མེན་སྒྲིང་ཁུ་ *lha-min sniñ-khu* ཇ་ལ་ལ་ = ཇ་ wine.

ལྷ་མེན་ལྷ་ *lha-min-lha* = རྒྱ་ལྷ་ བཀའ་; (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་ *lha-mo* དེ་ལྟ་, མཁན་མ་, མཁན་མ་ a goddess, princess, lady.

ལྷ་མོ་བདུན་ *lha-mo-bdun* the seven goddesses:—(1) རྩ་མོ་མ་ *tshañs-ma*; (2) དབང་མོ་ *dwañ-mo*; (3) ལག་མོ་ *phag-mo*; (4) དག་མོ་ *drag-mo*; (5) ལུས་རྩ་མོ་ *lus-ñan-mo*; (6) ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *khyab-hjug-ma*; (7) ལག་མོ་ལྷ་མོ་ *gshon-nu-ma*.

ལྷ་མོ་རྩ་ *lha-mo-rta* a certain insect.

ལྷ་མོ་སྐུ་འཕྲུལ་མ་ *Lha-mo sgyu-hphrul-ma* མཁན་མ་ the mother of Gautama Buddha.

ལྷ་མོ་སྐུ་འཕྲུལ་མ་ བ་ཆེན་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ n. of a Tantra much used by the *Rñiñ-ma* sect (*K. g.* 1).

ལྷ་མོ་མོ་ལག་ལྷ་ཡི་ཤིང་རྩ་ཅན་ *lha-mo mo-phag-gi ciñ-rta-can* = མ་ཡི་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་ཤི་མ་མེད་པམ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo dri-ma med-pas shus-pahi-mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha at the request of king Ajāta S'atru's daughter.

ལྷ་མོ་ཆེན་མོ་དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo chen-mo dpal-luñ bstan-pahi-mdo* n. of a Sūtra (*K. d.* ༧, 397).

ལྷ་མོ་དཔལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo dpal-phreñ-gis shus-pahi-mdo* a Sūtra delivered at the request of king Prasenjit's daughter princes *Dpal Phreñ* (*K. ko.* ༩, 419).

ལྷ་རྩ་ *Lha-rtse* a district in upper Tsang belonging to the jurisdiction of the Tashi Lama, with a large monastery In English maps it is called Jang Lhar-che (Tsang Lhartse).

ལྷ་རྩ་དཔོན་མོ་ *lha-rtse dpon-mo* n. of a Tibetan Buddhist saintess of Lhartse. (*Mñon.*).

ལྷ་རྩ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-rtse rol-pahi-gnas* = རྩ་མོ་ལྷ་མོ་ sky, heaven (*Mñon.*).

ལྷ་རྩ་ལྷ་མོ་ *lha-tshe riñ-po* དེ་ལྟ་འདྲི་ the gods of extraordinary longevity.

ལྷ་མོ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mtshams* n. of the 16th lunar mansion ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་.

Syn. ལག་མོ་ *lag-so*; མེད་པོ་ལྷ་མོ་ *mdsah-wohi-lha*; ལག་མོ་ *lag-pa* (*Rtsii.*).

ལྷ་མོ་དང་ལྷ་མོ་ *lha-sa dañ grags* n. of the queen of *Srid-rje brañ-dkar* son of *Saṅs-po* the founder of the first Bon dynasty of Tibet (*G. Bon.* 23).

ལྷ་མོ་ *lha-bzo* 1. དེ་ལྟ་འདྲི་, ལྷ་མོ་ the art of making images of gods. 2. also ལྷ་མོ་ དེ་ལྟ་འདྲི་, ལྷ་མོ་ divine artist, a framer of gods.

ལྷ་མོ་ *lha-shi-wa* mild aspect of any god, opp. to the *drag-po* (*rudra*) aspect.

ལྷ་མོ་ *lha-sho* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gañs-thig* snow drop, ice-drop (mystic) (*Mñ. rda.* 4).

ལྷ་འཛུགས *lha-hdsug* occurs in ལྷ་ལ་འཛུགས་ཀྱི་གྲོ་མེད་མདའ་དང་སྐུ་ལྷ་སྐྱོང་།

ལྷ་ཡིས་འཛོལ་བ *lha-yis htsho-wa* = ལྷ་གཉེན *sku-gñer* or ལྷ་གཉེན *lha-gñer* (*Mñon.*) a priest in charge of the images of deities, etc. contained in a temple or monastery.

ལྷ་རྩེས *lha-rdsas* silk scarf for presentation with letters.

ལྷ་ཡུལ་གུང་མང་ *lha-yul guñ-thañ* and ལྷ་ཡེར་ཡ *lha-yer-ya* are two of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 37*).

ལྷ་རས *lha-ras* = ལྷ་གོས་ satin, silk, handkerchief used by kings and gods (*Yig. k. 3*).

ལྷ་རི་གཟིམ་ཕུག *Lha-ri gzim-phug* n. of a small monastery with a large library presided over by an incarnate lama in Tsang.

ལྷ་རུ *lha-ru* = ལྷ་ལ་ or ལྷ་ར་ *lhar*, ལྷ་རུ་སྐྱེས་ *lha-ru skyes* born as a god or among the gods in heaven.

ལྷ་རིག་པའི་སེང་གེ *Lha-rig-pahi-señ-ge* an Indian pandit from whom 'Thon-mi Sambhota had learnt the Sanskrit language (*Situ. 1*).

ལྷ་རེག *lha-reg* = ལྷ་གོས་ silk scarf for presentation (*Yig. 4*).

ལྷ་ལ་ཕྱགས་ *lha-la-phyogs* འགྲོ་བའི་རིམ་པ་ a mode of movement or gait in walking (*Mñon.*).

ལྷ་ལ་གཏོར་བ་ *lha-la gtor-wa* རྩེ་ལ་ to propitiate the gods by showing eatables to them.

ལྷ་ལས་སྐྱེས་ *lha-las-skyes* དེ་བཞག་པ་ originated from the gods, god born.

ལྷ་ལས་བབས་པའི་མཆོད་རྟེན་ *lha-las babṣ-pahi mchod-rten* དེ་བཞག་པ་ the memorial temple of Buddha's return from heaven.

ལྷ་ལུང་ *Lha-luñ* n. of a district in the province of Lhobrag, the birth place of Lhalung Paldor, the assassin of king Langdarma (*Deb. ག, 32*).

ལྷ་ཁང་ *lha-khañ* गन्धोऽ, विहार shrine, temple, sanctuary.

Syn. གཏུག་ལག་ཁང་ *gtsug-lag-khañ*; གན་དོ་ལ་ *gan-dho-la*; ལྷ་ཡི་གནས་གཞི་ *lha-yi gnaṣ-gshi* (*Mñon.*).

ལྷ་ཁང་པ་ *lha-khañ-pa* देवपुरीक [belonging to the divine mansion] *S*.

ལྷ་གོས་ *lha-gos* = ལྷ་རྩེས་ *lha-rdsas* or ལྷ་རེག་ silk scarf enclosed as a present to accompany a letter: མཆོག་ཀྱི་རིན་པང་བྲལ་བའི་མཆོམས་བྱེད་ལྷ་གོས་བཅས་ (*Yig. k. 4*).

ལྷ་དགུ *lha-dgu* n. of a ས་བདག་ demon.

ལྷ་རྒྱལ་བོད་ *lha-rgyal-bod* v. རྩེ་ལ་ལེགས་པ་.

ལྷ་རྒྱལ་ལྷ་ *lha-rgyal-lo* glory be to the gods; བུའ་ཕྱིར་རྩེ་ལ་ལྷ་རྒྱལ་ལྷ་ (*Situ. 24*) invocation to the gods by throwing a handful of barley flour to the wind (*Rtsii.*).

ལྷ་རྒྱལ་མཆོན་མ་ *lha-rgyal mtshon-ma* = རྩེ་ལ་མཆོན་ *hjah-mtshon*, rainbow (*Mñon.*).

ལྷ་གཟིག་ *lha-gcig* gen. ལྷ་ཟིག་ དེ་བཞག་ her or his or your majesty, your highness; acc. to *Jä. Sir?* dear lord or king. 2. princess.

ལྷ་ཅན་ *lha-chen* महादेव a great and mighty deity; an address for kings like Sire.

ལྷ་ཅས་པ་ *lha-choṣ-pa* = ཅས་བྱེད་མཁན་ (*Situ. 124*) one who performs religious service, a priest.

ལྷ་ལུམ་ *lha-lcam* a princess, a nobleman's wife, a great mistress: བུམ་མ་བཞེད་ཀྱི་ཕྱགས་དང་ལྷ་ལུམ་སྐྱེས་པའི་མཆོག་གི་ལབས་ཐུང་ཏུ་ (*Yig. k. 49*). to the feet of her ladyship the princess who is possessed of a loving and affectionate heart.

ལྷ་རྩེ་ *lha-rje* physician. This title was first conferred on the court physician of king Thi-sroñ deu-tsan (*Yig.*).

ལྷ་ཁྲིའི *lha-nid* ལུ་རལ་, དེ་བཟུང་ godhead, divinity.

ལྷ་གཤེར་ *lha-gñer* = ལྷ་གཤེར་ *sku-gñer* ཀའ་ཡ་འཇོ་བ་ a priest in charge of idols (*Mñon.*).

ལྷ་སྒང་ *Lha-sgañ* n. of a place in Kham.

ལྷ་རྟེན་ *lha-rten* image or temple of a god or of gods.

ལྷ་གཏོར་ཟ་བ་ *lha-gtor za-wa* (lit. the eater of offerings made to the gods) = as met. ལྷ་རྩ་ག་ a crow (*Mñon.*).

ལྷ་ཐོ་ *lha-tho* (prob. for ལྷ་ཁྲི་ཐོ་ཡོར་ *lha-tho-yor*) heaps of stone erected on mountain passes or on the tops of mountains as votive cairns.

ལྷ་ནས་ *lha-nas* 1. barley grain offered to the gods (*Rtsii.*). 2. from the gods.

ལྷ་བུ་ *Lha-bu* n. of a place in the district of *Hol-dgah* (*Rtsii.*).

ལྷ་དགུང་ཕྱེད་པ་ *lha-dag-byed* 1. = ལྷ་ཁྲི་བདེ་ཤིང་ nectar, ambrosia. 2. a n. of the river Ganges (*Yig. k.*, 85).

ལྷ་ལྷན་ *Lha-ldan* n. of the city of Lhasa; it is also called ལྷ་ལྷན་ པ་ལྷ་བཟུང་ because containing in its grand monastery five miraculously sprung images རང་ལྷ་ལྷན་གཙུག་ལག་ཁང་དེར་ཡོད་པ་ (*Loñ.* ༩, 6).

ལྷ་གཏོར་ *Lha-gdoñ* n. of a place in the province of ལྷ་ཁྲི་ཐོ་ in upper Tibet: ལྷ་ཁྲི་ཐོ་ནས་ལྷ་གཏོར་ཞེས་བྱ་བ་ (*A.* 66).

ལྷ་འདབ་ *lha-hdab* = ལྷ་ཤིང་.

ལྷ་ཤེ་མི་ཤེ་ *lha--sde mi-sde* 1. the clergy and the laity. 2. the class of gods and the class of men (*Jä.*).

ལྷ་ཐོ་ཐོ་རི་གཙུག་ལག་ཁང་ནས་ *Lha Tho-tho-ri gñan-btsan* one of the famous early kings of Tibet (*J. Zan.*).

ལྷ་མཐོང་མ་ལྷ་བ་ *Lha-mthoñ lo-tsa-wa* n. of a Tibetan Sanskrit scholar.

ལྷ་ནད་ *lha-nad* hysterics; madness (*Sch.*).

ལྷ་གནས་ *lha-gnas* 1. celestial region, abode of the gods. 2. as met. = ལྷ་གྲུག་ cloud.

ལྷ་ཕྱག་ *lha-phyag* honorific of ཕྱག་ paying homage or making salutation: ལྷ་གསུམ་གྱིས་པ་ཆེན་པོས་ལྷ་ཕྱག་དང་བཅས་ཏེ་གསོལ་བ་འདེབས་ཏེ་ (*Yig. k.* 2) honours shown to the ལྷ་ gods, worship paid to them; ཕྱོགས་བཞི་ལྷ་ཕྱག་མང་པོ་བསོལ་ཏེ་ bowing towards the four points of the compass in token of reverence to the gods (*Jä.*). ལྷ་ཕྱག་འབུལ་བ་ to salute respected persons in letters and otherwise.

ལྷ་དབང་ལེགས་སྟོབ་ *Lha-dwañ legs-skyob* an epithet of Indra (*Mñon.*).

ལྷ་ཕྱེ་ *Lha-phyi* (Lab-chi) n. of an outer mountain of the Gauri Sankar or Everest group as seen from Tibet.

ལྷ་ཕྱུག་ *lha-phrug* a descendant from the gods, child of the gods; as a mask (*Schl.* 235).

ལྷ་བ་ *lha-wa* sap or resinous juice of trees (*Jig.* 17).

ལྷ་བླ་མ་ *Lha-bla-ma* n. of the father of Bromston (*Hbrom.* ༩, 37).

ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-ma-yin* འགུར་ in ancient times the Asura occupied the celestial regions, but in later times they were expelled by the *Deva* or *Lha* invaders; therefore in all accounts of the Asura they are called ལྷ་ལས་ཀན་ *lha-las-rgan* or རྩོན་གྱི་ལྷ་ *sñon-gyi lha* the elder brothers of the gods, i.e., the earlier gods (*Mñon.*); but in later days were denominated *lha-ma-yin* or *lha-min*. They rank as one of the six classes of beings inhabiting Mount Sumeru at different zones.

Syn. རྩོན་སྟེན་ *sgyin-skyes*; རྩོན་བྱང་ *sbyin-byun*; རྩོན་མའི་བུ་ *sbyin-mahi-bu*; ལྷ་ལས་ཀན་ *lha-*

las-rgan; སྒྲིན་གྱི་ལྷ་ *śñon-gyi-lha*; མཚན་ལྷན་དགྲ་བོ་ *mchod-sbyin dgra-wo*; དབང་པོའི་དགྲ་ *dwañ-pohi-dgra*; ཕ་སངས་སྒྲོབ་མ་ *pa-saṅs slob-ma*; གཞུ་ལས་སྒྲེས་ *gshu-las-skyes*; ད་དུའི་བུ་ *da-nuhi-hu*; གཤེར་ཅན་བུ་ *gser-can-bu*; གཞུ་རྒྱལ་ *gshu-rgyal*; ལྷ་རྒྱལ་ *lha-r-smod*; ལྷ་ལ་མྱེད་ *lha-la-sdañ*; ལྷ་བའི་སྒྲོབ་མ་ *khu-wahi slob-ma*; ས་འགྲུག་གནས་ *sa-hog-gnas*; (*Mñon.*).

ལྷ་མ་སྒྲིན་ *lha-ma-srin* gods, *Asura*, and *Rakṣasa*, etc.; or, perhaps, also ལྷ་མ་སྒྲིན་ཉེ་བརྒྱད་ *lha-ma srin sde-bryad* the eight classes of gods, *Asura*, *Rakṣasa*, etc. i.e., the whole world of spirits (*Jä.*).

ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *lhahi-ma* देवमाता, अदिमि the mother of the gods.

ལྷ་མ་རྣམས་ *lhahi-rol-mo* the muses, goddesses born as musicians: ལྷ་མ་དག་གྲུང་ལྷ་མ་རྣམས་ བྱེད་པར་འགྱུར་ the goddesses will perform divine music.

ལྷ་མ་རྣམས་ *lhahi-tshon-ris* the celestial colours, the rainbow. Syn. རེའ་ *hjah*, རེའ་མཚན་ *hjah-mtshon* (*Mñon.*).

ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *lhahi-çiñ* = ལྷ་ལ་ཕ་ *çug-pa* देवदार the deodar; also the juniper, acc. to *Lex.* बचक, पारिजात, हरिचन्दन [a tree of paradise] *S.* (*Mñon.*).

ལྷ་མ་གནས་གཞི་ *Lhahi-gnas-gshi* = གཞུ་གྲུག་ལག་ཁང་ *viḥāra*, monastery (*Mñon.*).

ལྷ་མ་དམག་དཔོན་ *Lhahi-dmag-dpon* देवसेनापति the warrior general of the gods, Kumāra Shadānana the youngest son of Mahes'vara (*Mñon.*).

ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *lha-yi-hdab* = ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *klu-çiñ* (*Mñon.*).

ལྷ་མ་བུ་མ་ *lhahi btsun-mo* अप्सरा [celestial damsels residing in the sky and regarded as the wives of the Gandharvas] *S.*

ལྷ་མ་སྒྲོ་ལྷ་མ་རབ་གནས་ཀྱི་ལྷ་མ་པའི་མཛོད་ a *Sūtra* delivered by Buddha at the request of the

daughters of king Prasenajit (*K. ko.* ३, 419). ལྷ་མ་བུ་རབ་ལྷ་མ་སྒྲོ་ལྷ་མ་པའི་མཛོད་ n. of a *Sūtra* delivered at the request of a Deva-puttra (*K. d.* ५, 62).

ལྷ་མ་སྒྲོ་ལྷ་མ་ *Lha-yi slob-dpon* ब्रह्मचर्य, गुराचार्य the teacher or spiritual guide of the gods.

ལྷ་མ་སྒྲོ་ལྷ་མ་ *Lha-yi bla-ma* Vṛhaspati the renowned teacher of the gods, who is said to have been formerly an ordinary god whose name was *Sarvajña*. On account of his profound learning and perfect command over the Sanskrit language and literature he was appointed tutor to Indra the king of the gods. Indra having had little leisure to devote to study it was arranged that Vṛhaspati should teach the children of the gods and so he came to be the teacher of the gods or heavenly schoolmaster (*Mñon.*).

ལྷ་མ་ *lha-lam* = ལྷ་མ་སྒྲོ་ལྷ་མ་ custom, usage: གང་སྒྲོ་ལྷ་མ་བཟུང་འགྱུར་ལྷ་མ་མཛོད་པའི་ལྷ་མ་མཚན་དཔལ་ (*Yig. k.* 2).

ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *lha-las-rgan* lit. senior (in birth) to the gods, i.e., the *Asura* (*Mñon.*).

ལྷ་མ་ *lha-çes* दैवज्ञ a wise man; a diviner, an astrologer.

ལྷ་མ་སངས་ *lha-bsaṅs* (ལྷ་མ་སངས་པོ་ལྷ་མ་) offerings of incense to the gods (*Ņag.* 64).

ལྷ་མ་སྒྲོ་ལྷ་མ་ *lha-bços* नैवेद्य [an offering of eatables presented to a deity] *S.*

ལྷ་ས་ *Lha-sa* देवभूमि the capital of Tibet, so called from the time that the first image of Buddha was brought thither from China during the reign of king *Sroñ-btsan sgam-po* in the first quarter of the seventh century A. D. This famous city is situated on the Kyi Chhu at an altitude of 11,600 feet above the level of the sea, in lat. 29° 39' N., long. 91° 6' E.

ལྷ་གསེལ *Lha-gsol* 1. n. of a place in the district of Dwag-po, S.E. Tibet (*Rtsii*). 2. invocation and offerings to the local gods.

ལྷ་སྤྱང་ *lha-sruñ* tutelar god; more correctly the gods who have undertaken to guard Buddhism in Tibet.

ལྷ་རྩ་ *lha-ña* knee-pan, བུས་མོ་གཡས་པའི་ལྷ་རྩ་མ་ལ་འཕྲུག་པ་ to bend down the right knee; ལྷ་རྩ་ the bend of the knee *W.* (*Jä.*).

ལྷ་བ་ *lha-wa* to soften, slough, suppurate.

ལྷ་རུ *lha-ru* cartilage.

ལྷ་མོ་དམར་མོ་ཅ་སུ་ཏྲེ *Lha-mo dmar-mo tsa-mun-di* the Indian goddess Chamundi ཅ་སུ་ཏྲེ་མ་ར་གྱི་རེ་ལྷེ་སྤྱང་བ་ཞེས་བྱ་བས་ལྷ་མོ་ཡིན། ཉེ་རན་ན་གེ་བུའི་མགོ་བཅད་དྲོད་ (*K. g.* 9, 317).

ལྷ་མོ་དྲུང་གི་རུ་ཞོ་ཅན་ *lha-mo duñ-gi nu-sho-can* an officinal herb growing in the clefts of rocks and with leaves resembling those of the bamboo and yielding milky juice after incision; is used in ulcers and wounds.

ལྷ་མིན་བསེ་ཡི་རུ་ཞོ་ཅན་ *lha-min bse-yi nu-sho-can* also called བདུད་རྩི་ཞོ་ལེན་ n. of a medicinal plant the leaves of which are used for wounds and sores.

ལྷོ་བྲག་གུབ་ཆེན་ལས་ཀྱི་རྩི་ཏྲེ *Lho-brag grub-chen-las-kyi: rdo-rje* n. of a Tibetan Buddhist saint and author who wrote volumes called ལྷོ་བྲག་སྟན་རྒྱུད་ belonging to Lhobrag. Tsong-khā-pa visited him.

ལྷ་ཤིངས་ *lha-śdiñs* n. of a place in *Yar-klun*: བཞུགས་ས་ཡང་དབྱར་ལྷ་ཤིངས་སུ་བགྱིས་ (*A.* 93).

ལྷ་རྩེ་རགས་ *Lha-rje-rags* a physician who made himself famous by constructing a river embankment: རགས་མཛེད་པས་ད་ལྷ་ཡང་ལྷ་རྩེ་རགས་ཅེས་སྟན་ being constructed by *Rags* it is still called *Lha-rje-rags* (*A.* 90).

ལྷ་གྲག *lhag* I: གཞིན་, གཞིན་ལྷོ་, གཞིན་ exceed-ing, more, beyond; also adj. excellent, surpassing, excelling, superior: འདི་ལས་ལྷ་གྲག་པའི་གཞན་ཆས་མེད་ there is hardly any other virtue or religion superior to this; ནམས་ཐག་པ་ར་ལས་ལྷ་གྲག་པ་ཡོད་དམ་ is there any one that is suffering more than I? (*Jä.*).

ལྷ་གྲག II: 1. རྒྱུ་ཤིག་ལྷ་, ལྷ་ the son of the moon, a planet: གཞན་ལྷ་གྲག་པ་ *gzah-lhag-pa* ལྷ་གྲག་ the planet mercury. 2. or ལྷ་གྲག་པ་ *lhag-pa* ལྷ་གྲག་; Wednesday.

Syn. ལྷ་ལྷོ་མ་ *sla-skyes*; ལྷ་བུ་ *sla-bu*; ལུས་གཅིག་པ་ *lus-gcig-pa*; མཛེད་ལྷོ་ལྷོ་གྲགས་པ་ *mdsah-lhahī grogs-po*; ལྷོ་བསངས་ལུས་ *śño-bśañs-lus*; ལྷ་མ་ཆམས་ *lha-mtshams*; མོ་མོ་ལྷོ་མ་ *so-sor-skyes*; ལྷ་པོ་ལྷོ་མ་ *rgyal-pohi-bu*; གསལ་ལྷ་གྲག་ *gsal-lan*; ཐོས་ལྷ་གྲག་ *thos-lan-skyes*; ཆེས་ལྷོ་ལྷོ་མ་ *tshim-byed-skyes*; མཁས་པ་ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

ལྷ་གཤམ་ *lhag-par* adv. more, mostly with adj., but also with verbs: ལྷོ་ལྷོ་ལྷ་གཤམ་ *cin-tu lhag-par* far more; very exceedingly, uncommonly; ལྷ་གཤམ་ལྷོ་གསལ་ uncommonly good; ཆེས་ལྷ་གཤམ་ extremely, excessively, further, furthermore (*Jä.*).

ལྷ་གཤམ་ *lhag-ma* གཞིན་ལྷོ་ remainder, the excess: རེ་ལས་ལྷ་གཤམ་ the remaining portion of it.

ལྷ་གཤམ་ལྷོ་ལྷ་གཤམ་ *lhag-paḥi dwañ-phyug* གཞི་མཐུན་ emperor, supreme lord or king. ལྷ་གཤམ་ལྷོ་ལྷ་གཤམ་ གཞི་མཐུན་ empress or supreme queen.

ལྷ་གཤམ་ལྷོ་ *lhag-paḥi-lha* གཞི་ལྷོ་ [presiding deity] S.

ལྷ་གཤམ་ལྷོ་ལྷ་གཤམ་ *lhag-paḥi ces-rab* གཞི་ལྷོ་ transcendental wisdom.

ལྷ་གཤམ་ལྷོ་ལྷ་གཤམ་ *lhag-par ldan-ma* a lady possessing more than what is necessary or one ordinarily possesses; n. of a Yaksha princess (*K. g.* 5, 130).

ལྷག་འཕྱར་ *lhag-hbyor* opulent, very wealthy.

Syn. འཕྱར་པ་ཆེན་པོ་ *hbyor-pa chen-po*; ལྷག་ཆེན་ *phyug-chen* (*Mñon.*).

ལྷག་མེད་ *lhag-med* = all, entire, the whole, leaving nothing behind.

Syn. ཀུན་ *kun*; ཐམས་ཅད་ *thams-cad* (*Mñon.*).

ལྷག་གིས་ *lhag-gis* = ལྷང་ངར་ *lhañ-ñer*.

ལྷག་པ་ *lhag-pa* or ལྷག་མ་པ་ = རྒྱུ་ *rluñ* (*Nag.* 64) the wind; but acc. to *Jä.* usually signifies: cold wind. ལྷག་མ་ངར་ *lhags-ñar* = རྒྱུ་ཚུབ་ cold piercing wind.

ལྷག་ས་པ་ *lhags-pa* ལྷག་ས་པ་ to approach, to meet, to assemble with other persons; to be adjacent or contiguous: དེར་མང་གནས་ འདིར་ལྷག་ས་པ་ལེགས་ it is well that you should have now come to this place (*A.* 23); མང་མ་ ལྷག་ས་པ་གུས་པས་རྒྱུ་དུ་ལྷག་ས་ཏི་ཞབས་ལགས་ལྷག་འཆོལ་ཆོ་ (*Pag.* 309) approaching to Buddha reverentially he bent down to his feet.

ལྷང་ངར་ *lhañ-ñe* (མངོན་སུམ་གསལ་ཤིང་གཟི་བུའི་དུ་ཆེ་བ་) विरोचन clear, distinct, bright, resplendent.

Syn. ལྷམ་མེ་ *lham-me*; ལྷན་ནེ་ *lhan-ne*. (*Mñon.*).

ལྷང་ལྷང་ *lhañ-lhañ* clear sound or noise, རྒྱུ་མང་ལྷང་ལྷང་པ་ the clear barking of dogs; འཕྲོག་པའི་མང་དུ་ལྷང་ལྷང་བྱུང་བ་ it was heard distinctly as the voice of a herdsman (*A.* 131) ལྷང་ལྷང་བརྗོད་པ་ speaking with a clear, sonorous voice. ཞེས་གསལ་བ་ཁྱད་པར་ཅན་ལྷང་ལྷང་འདེབས་པ་ ཁོ་ཙམ་ལེགས་པར་ཞེས་དང་ (*A.* 14).

ལྷང་ལྷང་གཙུག་ *lhañ-lhañ-gtsug* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (*G. Bon.* 35).

ལྷང་འཆར་ *lhañ-tsher* (གདམ་དང་ཇེས་སུ་འབྲེལ་བའི་ རྟེན་) an impressive expression; words that one feels.

ལྷད་ *lhad* 1. interpolation; ཆོས་ལ་ལྷད་ interpolation in religious works. རྩིས་ལྷད་ རྩིས་ལྷད་པའི་རྟེན་ *phyis-lhad-du bcug-paḥi tshig* a

later interpolation. 2. a baser substance mixed up with a finer one, an alloy. ལྷད་ཅན་ *lhad-can* adulterated, alloyed; ལྷད་མེད་ *lhad-med* unadulterated, pure, genuine, real, without alloy.

ལྷན་ *lhan* སུམ་ together, ལྷན་གྱིས་ (when referring to the subject of the action), ལྷན་ནས་ *lhan-naṣ* (as ablative case), ལྷན་དུ་ together, with one another, ལྷན་དུ་མེད་ སུམ་གསུམ་ gone together or along with. ལྷན་དུ་ཡོད་ existing or living together.

ལྷན་སྐྱེས་ *lhan-skyes* or ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པ་ *lhan-cig skyes-pa* སུམ་ཅན་, སུམ་ཅན་མཆོག་ born together with, as twins; also, esp., ལྷ་ *lha* or འདྲེ་ *hdre* born together with every human being.

ལྷན་རྒྱལ་ *lhan-rgyas* 1. a state council; a society or company; acc. to *Jä.* partner of the seal, i.e., a colleague using the same seal in official business (ལྷན་རྒྱལ་གྱི་ཐེ་ཅོ་ *lhan-rgyas-kyi the-tse* or ཐུ་དམ་ *spyi-dam*). 2. = ལྷན་གཅིག་ *lhan-gcig*.

ལྷན་གཅིག་ *lhan-gcig* together with, altogether; ལྷན་གཅིག་དུ་ id.; ལྷན་ཅིག་འགྲོ་ *lhan-cig hgro* moving together as do a party of dancers, soldiers &c. (*Mñon.*). ལྷན་ཅིག་གནས་པ་ *lhan-cig gnaṣ-pa* སུམ་ཅན་; to live together in harmony, to live as husband and wife. ལྷན་ཅིག་ ཐུ་དམ་ *lhan-cig spyod-ma* as met. = བཀའ་མ་ bride, wife (*Mñon.*).

ལྷན་བྱུང་པའི་རྒྱུ་ *lhan byed-paḥi rgyan* སུམ་ཅན་གྱི་རྒྱུ་, [auxiliary cause or dependence]S.

ལྷན་འབྱུང་ *lhan-hbyuñ* སྐྱེས་པ་, སུམ་ཅན་ [together, a friend, companion]S.

ལྷན་ཏི་ *lhan-te* = དགུ་ཏི་.

ལྷན་ནེ་ *lhan-ne* = ལྷང་ངར་ བུ་ལོ་ལྷན་ [shining; the sun]S.

ལྷབ་མེ་ལྷབ་པ་ *lhab-se-lhab-pa* to flutter to and fro, to glimmer (*Jä.*).

ལྷབ་ལྷབ་ *lhab-lhub* 1. བུ་ལོ་ལྷན་ excessive ornamentation; slovenly dress; wide,

flowing; དར་ཤར་ལྷ་མ་ a silk-cloak unnecessarily large with flowing sleeves.

ལྷ་མ་ *lhas* མཐུག [middle] S.

ལྷ་མ་ *lham* རུ་མ་, རྩུ་མ་ a felt boot, a shoe; ལྷ་མ་ a Chinese boot, ལྷ་མ་ a Mongol boot. ལྷ་མ་གྲོག *lham-sgrog* or ལྷ་མ་གྲོག རྩུ་མ་ shoe-strap, latchet; string for lacing felt leggings; ལྷ་མ་མཐོང་ *lham-mthil* boot-sole; ལྷ་མ་ཡུ་ *lham-yu* leg of a boot; ལྷ་མ་ཡུ་རིང་ boots with long legs (*Sch.*); ལྷ་མ་ཀྱང་ *lham-krad* pieces of leather used for patching soles; ལྷ་མ་གོག་ *lham-gog* worn-boots; ལྷ་མ་འགྲམ་ *lham-hgram* the upper-leather or vamp; ལྷ་མ་གྲོག་ལུ་ཅན་ *lham-sgro gu-can* རུ་མ་ buskins; ལྷ་མ་ཡུ་ཅན་ *lham-yu chad* རུ་མ་ a sort of slippers to which cotton leggings are attached. ལྷ་མ་རྩེ་བའི་རིན་པོ་ཅེ་ *lham-ñe-wahi rin-po-che* རུ་མ་ shoes as a precious article owned by a *Cakravartti Rāja*, its possession saving him from many inconveniences, besides enabling him to walk on the surface of water (*K. d. 3, 149*). ལྷ་མ་བཅོ་བ་ *lham-bzo-wa* རུ་མ་ a shoe-maker.

Syn. རྩུ་མ་ *phyags*; མཐོང་ལྷ་མ་ *mchil-lham*; རུ་མ་ *bcag-lham*; མཐོང་ལྷ་མ་ *mthil-lham*; རྩེ་མ་བསྐྱར་ *tsher-ma-bstruñ* (*Mñon.*).

ལྷ་མ་མེ་ *lham-me* མཐོང་ལྷ་མ་ illumined, blazing, bright.

ལྷ་མ་སྒྲིལ་ *lham-s-kyis* at once, all, every thing.

ལྷ་མ་རྩེ་ *lhar-hgro* (རྩེ་བའི་རིན་པོ་ཅེ་ *hgro-wahi rim-pa*) (*Mñon.*).

ལྷ་མ་བཅས་ *lhar-bcas* མཐོང་ལྷ་མ་ together with the gods; the youngest son of Paṇḍu Rāja (*Mñon.*), also (*A. K.*).

ལྷ་མ་ *lhas* = རྩུ་མ་ a place where many live huddled together; = མཐོང་ལྷ་མ་, རྩུ་མ་ མཐོང་ལྷ་མ་ pen, fold, enclosure for cattle.

ལྷ་མ་ *lhas-ma* རུ་མ་, རྩུ་མ་ braid; wicker-work; also of pastry, twisted cake; rope.

ལྷ་མ་བཀྲང་ *lhas-bkañ* = རྩུ་མ་ཅན་གྱི་མཚོ་ *pad-ma can-gyi mtsho* lotus-lake, a pond overgrown with lotus plant (*Mñon.*).

ལྷ་མ་བཟུང་ *Lhas-bstan* 1. n. of a city in Magadha, the birth place of the mother of Buddha. 2. རུ་མ་ཐོག་ཐོག་ pointed out or directed by the gods.

ལྷ་མ་པ་ *lhas-pa*, v. under ལྷ་མ་ *sle-wa*.

ལྷ་མ་ཕྱིན་ *Lhas-byin* རུ་མ་ 1. a brother of Ananda and cousin of Gautama Buddha, who, as the legends have it, continually annoyed Buddha by malicious artifices, whereby, however, the blameless character of the latter shone but the more conspicuously; hence proverbially used for any malicious character (*Cs.*). 2. n. of a certain king of Benares the account of whose son ལྷ་མ་སྐྱེ་ལྷ་མ་ *Lha-snañ stobs-ldan* occurs in *Mgrin. 2*.

ལྷ་མ་ཐོག་ *lhiñ-wa* or ལྷ་མ་པ་ *lhiñs-pa* = མཐོང་ལྷ་མ་ or རྩུ་མ་ strong, firm, steady; changeless. ལྷ་མ་ཅན་ *lhiñ-chags* unbending, unflagging.

ལྷ་མ་ *lhu* a portion of the body of an animal, = $\frac{1}{3}$ ལྷ་མ་ *zug*; ལྷ་མ་ལྷ་མ་པ་ to divide, to parcel out; ལྷ་མ་གྱོ་ *lhu-mgo* a limb-joint: ལྷ་མ་ལྷ་མ་པ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ the cheek-bone and all the limb-joints had come out (*Khrid. 47*). ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *lhu-tshigs* the joints of the limbs i.e., of the hands and legs (*Jig.*).

ལྷ་མ་ *lhug*, v. ལྷ་མ་པ་ *ldug-pa* to pour out.

ལྷ་མ་པ་ *lhug-pa* and ལྷ་མ་ prose (*Cs.*).

ལྷ་མ་པ་ *lhug-pa* = ལྷ་མ་; in རྩུ་མ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ རྩུ་མ་ (*Hbrom, 130*).

ལུག་པོ་ *lhug-po* abundant, diffuse, luxurious; also loose: གོས་ལུག་ལུག་ཀྱི་པ་ also ལུག་པོར་གནས་པ་ to remain naked or loosely dressed so that some parts of the body may be seen.

ལུག་པར་ *lhug-par* amply, abundantly, plentifully; ལུག་པར་གཏོང་བ་ to give in charity liberally, ལུག་པར་བཤད་པ་ *lhug-par bçad-pa* = གསུང་མེད་པར་བཤད་པ་ full statement, to explain completely. ཐུགས་རྗེ་ལུག་པར་ཐོབ་པོ་ received grace abundantly.

ལུགས་ *lhugs* successive, continuous; uninterrupted, having no gaps; unreserved (*Jä.*). ལུགས་ or ལུགས་ཆོག་ continuous praise (*Sch.*).

ལུང་ *luñ* pf. of ལུང་བ་ *luñ-wa*.

ལུང་ལུང་ *luñ-luñ* निर्वहरी (*Mñon.*) a flowing stream, waterfall, cascade. ལུང་ལུང་སྒྲན་པའི་སྒྲོ་སྒྲིག་ཅིང་འབབ་པོ་ sweetly murmuring (the gentle stream) descends (*Jä.*).

ལུང་བཞིན་ *luñ-wa-nid* घसता fall, state of falling. ལུང་བ་སྐྱོང་ *luñ-wa-bskyon* one who saves the fallen; རེས་པར་ལུང་འཇུག་པོ་ निपात sure fall, a sin (*Jig. 11*). རྣམ་པར་ལུང་འཇུག་པོ་ [fallen away] *S.* ཡོངས་ལུང་འཇུག་པོ་ परिच्युत lost, swerved.

ལུང་བཅེད་ *luñ-bzed* = སྒོང་པོར་ཕྱེད་པ་འཇུག་པོ་ begging platter, the alms bowl of Buddha and of the Buddhist monks in which food or edibles are thrown by alms-givers. ལུང་བཅེད་འཇུག་པོ་ *luñ-bzed-htshol* འཇུག་པོ་ཕྱི་ལོ་ [searching all round an alms bowl] *S.* ལུང་བཅེད་ཆུང་ཆུང་ *luñ-bzed chuñ-ñu* ཆུང་ཆུང་པོ་ small platter. ལུང་བཅེད་འཇུག་པོ་ *lu-bzed-hthañ-wa* འཇུག་པོ་འཇུག་པོ་ to hold out the alms bowl, one holding it out, a Buddhist monk; ལུང་བཅེད་ཐུགས་ལུག་པོ་ *luñ-bzed-çub* alms-bowl case, the bag in which the begging platter is kept or carried; ལུང་བཅེད་ཐག་པོ་ *luñ-bzed thag-pa* the straps or strings by which this begging platter is suspended and carried; ལུང་བཅེད་ཁྱེད་པོ་ *luñ-bzed-kheb* འཇུག་པོ་འཇུག་པོ་ alms bowl cover.

ལུང་ལས་ *luñ-yas* (གྲངས་) མེད་པོ་; n. of a number (*S. Lex.*).

ལུན་ *lhun* mass, bulk ལུན་ཅན་ massy, bulky; ལུན་ཆེ་བ་ very large. ལུན་གྲུབ་ *lhun-grub* or ལུན་གྱིས་གྲུབ་པ་ निराभोग, अनाभोग miraculously sprung or grown, formed all at once; self-created, not contrived by human labour; བཞོ་བ་དང་བཟའ་བ་ལུན་གྱིས་གྲུབ་པས་ clothes and food having come forth from themselves (*Dzl.*); ལུན་གྲུབ་ *lhun-grub* is also noun personal.

ལུན་ཆགས་ *lhun-chags* unchanging (*Yig. 8*).

ལུན་པོ་ *lhun-po* མེད་པོ་; heap mountain, hill, upheaval; རི་རབ་ལུན་པོ་ *ri-rab lhun-po* the mountain Sumeru. བཀྲ་ཤིས་ལུན་པོ་ “*Tashi-lhunpo*” མཚན་ལྡན་ཆུང་ཆུང་པོ་ heaps of glory, auspicious events or things; n. of the great monastery near Shigatse.

ལུམས་ *lhums*, resp. for མངལ་གཤིས་ the womb: ལུམས་སུ་འཇུག་པ་ to enter the womb, conception; ལུམས་སུ་ཐུགས་པའི་དུས་མཚན་ religious festival to commemorate the time of the conception (of Buddha).

ལུར་ *lhur* = devotion, earnest application.

ལུར་བཞེས་པ་ *lhur-bshes-pa* resp. for ལུར་ལེན་པ་ = ཆགས་པ་ དཔྱད་པ་ sympathy commiseration (*S. Lex.*; (*Yig. 15*)).

ལེ་བ་ *lhe-wa*, v. *sle-wa*.

ལེན་ *lhen* = བྲང་གི་ཐོག་ *brag-gi-hog* the part of the belly below the breast.

ལེབ་ *lheb* in དཔྱགས་ལེབ་ལེབ་ཏུ་འདུག་པ་ *dbugs lheb-lheb-tu hdug-pa* (*Pth.*) gasping for breath (*Jä.*).

ལེམ་ *them* just now, at present, directly, instantly *C.*; ཁོ་ལེམ་བསྐྱེད་པ་མེད་ he has just now arrived; ལེམ་བསད་ has just been killed.

ལེམ་ལེམ་ *them-them* = ལེབ་ལེབ་ *lheb-lheb* gasping like a fish when taken out of water.

ལྷོ་ས་མ *lhes-ma* = ལྷོ་ས་མ *lhas-ma*; also = the act of twisting, plaiting (*Jä.*).

ལྷོ *lho* दक्षिण the south; ལྷོ་ན་པ་འདས come from the south; ལྷོ་འཛམ་གླིང་ the continent of Jambudvīpa in the south; ལྷོ་རུབ *lho-nub* दक्षिण पश्चिम, south-west, ལ་ལྷོ *car-lho* south-east; ལྷོར, ལྷོ་ཕྱགས་ཕུ to the south, towards the south. ལྷོ་ཕྱགས *lho-phyogs* the south, southern direction: ལྷོ་ཕྱགས་སྐྱོང་ *lho-phyogs-skyoñ* the guardian of the south an epithet of the lord of death (*Mñon.*). ལྷོ་རུབ་ཕྱགས་སྐྱོང་ *lho-nub phyogs-skyoñ* the guardian deity of the south-west an epithet of Rāvaṇa the king of the cannibal-goblins, the king of Lañkā (*Mñon.*). ལྷོ་བཞོན *lho-byrod* the moving of the sun towards the south ལྷོ་བཞོན་དང་བྱང་བཞོན (*Ya-sel. 48*).

ལྷོ་ཁ *Lho-kha* the tract where the Tsangpo turns its course southward, n. of the south-eastern part of the province of Ü, with *Rtse-thañ* (Chethang) as its chief town.

ལྷོ་པ *lho-pa* (lit. the southerner) the Tibetan tribes in Sikkim and Bhutan. ལྷོ་འབྲུག་པ *lho-hbrug-pa* the southern Buddhists belonging to the *Hbrug-pa* sect, i.e., the people of Bhutan.

ལྷོ་བྱག *Lho-brag* province of S. Tibet bordering Bhutan (*Rtsii.*).

ལྷོ་བྱག་གྲུབ་ཆེན་ལས་ཀྱི་རྗེ *Lho-brag grub-chen las-kyi rdo-rje* n. of a celebrated lama of Lhobrag.

ལྷོག *lhog* acc. to *S. Lex.* ལྷོ་ག་ལྷན་ a fatal disease = ལྷོག་པ *glog-pa* a large ulcer or sore (*Sch.*) cancer, cancerous, ulcers.

ལྷོགས་པ *lhogs-pa* = བསྐྱོག་པ *bzlog-pa*, in ཡང་དམག་བྱས་ནས་ཁོ་ལ་བརྒྱབ་ན་ལྷོགས་པར་སྤང་ནི (*A. 127*).

ལྷོང་ *lhoñ* 1. dangers, metaphysically said to be of three kinds:—(1) ཐུའི་ལྷོང་ *phyihi-lhoñ* external or physical dangers, those arising from evil-spirits, enemies, robbers, wild animals, fire, water, wind, etc.; (2) རང་གི་ལྷོང་ *nañ-gi-lhoñ* internal dangers, those arising from diseases of the body; (3) སངས་པའི་ལྷོང་ *sañs-pahi-lhoñ* dangers of secret or concealed origin, i.e., mental suffering, agony of the mind, depression of spirits and ravings of the heart, etc. 2. vexation, anger; ལྷོང་ནར *lhoñ-çor* he has lost the ལྷོང་ *lhoñ* is said of one who was not equal to the exertions of incessant meditation, and who in consequence has lost his senses (*Jä.*).

ལྷོད་ *lhod-pa*, ལྷོད་པ *lhod-po* = དལ་པ slow, also ལྷོད་པ *glod-pa* or ལོད་པ *lod-pa* loose, relaxed, unstrung, slackened, ཡན་ལག་ of the limbs, e.g., when death approaches; ལྷོད་པ་སྒྱིམ་པ *lhod-pa sgrim-pa* to tighten what is loose. ལྷོད་ངོས་ = དལ་པའི་ངོས gradually, in slow course, smoothly (*Yig. 39*); ལྷོད་ལྷོད་གཏོང་བ *lhod-lhod gtoñ-wa* to slacken. ལྷོད་དེ *lhod-de* = ཐུམ་པ་མེད་པ *bre-l-wa med-pa*, without hurry or haste, slowly: ལེ་དེ་ལྷོད་དེ *ye-re, lhod-de* (*A. 150*). 2. of the mind: easy, careless, unconcerned: ལྷོད་དེ་རྟམ་ཅིག *lhod-de ñol-cig* sleep well! sleep soundly! (*Ghr.*); ལྷོ་ལྷོད་ཀྱིས་ལ་ནད་ *blo-lhod-gyis la-çed* relate the matter calmly, coolly (*Jä.*). ཤས་ལྷོད་

ལྷོན་པ *lhon-pa* = ལྷོན་པ *glon-pa* to return, to give or pay back (*Cs.*).

ཨ

ཨ I: is the last letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the first letter of Sanskrit and the English *a*. The Tibetans include it in both the vowels and consonants of their language. As without it no consonant can be sounded it is regarded as a *གསལ་བྱེད་*. The **ཨ** is also specially called *སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཡི་གེ* *skye-wa med-pahi-yi-ge*, probably because all speaking depends on and is rendered possible only by a previous opening of the glottis; hence this letter is a symbol of the deity or of the *ཚམས་སྐྱེ་* *chos-sku* that was before everything else. Thus *སྤྱན་རས་གཟིགས་* *Spyan-ras-gzigs* addresses a celestial Buddha with **ཨ**: *ཨ་སྐྱེ་མེད་མཁའ་དག་ཚམས་ཀྱི་དབྱིངས་*. Other glosses on the letter affirm: *ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུ་ཀྱན་གྱི་མཚན། རྒྱུ་ཆེན་ཡི་གེ་དམ་པ་ཡིན། ཁོང་ནས་བྱུང་བ་སྐྱེ་བ་མེད། ཚེག་ཏུ་བརྒྱུད་པ་ཐུངས་པ་ལྟེ།* (*K. g. ൬, 3*); *ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུ་ཀྱན་གྱི་གཏིར།* (*K. g. ལ, 42*). 2. num. 30.

ཨ II:=resp. *ལགས་* *lags* in conversation; in addressing a great man *སྐྱེ་ཞབས་ལགས་* *sku-shabs-lags* (or colloq. *སྐྱེ་ཞོགས་ལགས་* *sku-shogs-lags*) your honour! the reply will be “**ཨ་** *a*.” If, however, the superior person calls his servant *ཞབས་དྲུང་ལགས་* *shabs-drun-lags*, the reply will be *ལགས་* *lags* or *ལགས་སྐྱེ་ཞོགས་* *lags-sku-shogs*.

ཨ III: in mystic Budh. *ཨ་ཞེས་བྱ་བ་* *a sheṣ-bya-wa*=*དམ་ཚིག་* *dam-tshig* (*K. g. ൬, 179*). *ཚམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོ་ལྟེ།* *chos thams-cad-kyi sgo-ste*, *ཚམས་ཐམས་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་རྒྱུ་ཆེན་ནོ།* (*K. d. ན, 114*)—*མི་འཇིག་པའོ་* *mi-hjig-paho*—*མི་ཐག་པའོ་* *mi-sag-paho*—*ཡོན་ཏན་གྱི་ཚོགས་* *yon-tan-gyi tshogs* and *སྐྱོབ་དཔལ་* *slob-dpon* (*K. my. ൬, 209*).

ཨ IV: in the Ladaki dialect stands for *de* that, both alone and in compounds: *ཨ་ནས་* *a-nas* from that, *ཨ་ནར་* *a-nar* and *ཨ་ནུ་* *a-na-ru* there, thither. Also *ཨ་བོ་* *abo*=that (v. A. H. Francke in Journ. Asiatic Soc. Bengal, 1901).

ཨ་ཀ *A-ka* n. of a place in *Khamṣ* (*Yasel. 46*).

ཨ་ཀ་བསོད་ནམས་བརྩམས་པོ་ *A-ka Bsod-nams bzañ-po* one of the successors of Tsongkha-pa in the hierarchical chair of *དགའ་ལྡན་* (*Gahdan*) (*Loñ. ༩, 17*).

ཨ་ཀ་རུ་ *a-ka-ru* for *ཨ་ག་རུ་* n. of the tree *agaru*; *ཨ་ཀ་རུ་ཕུར་གཟུགས་* a wooden pin made of the tree called *agaru*.

ཨ་ཀམ་ *a-kam*=*མེ་ཤིང་* fire-wood, fuel: *ཨ་ཀམ་རྫོན་འདེགས་* *a-kam rlon-hdegṣ* (*Rtsii.*).

ཨ་ཀར་ *a-kar*=*ལུང་པན་*; in *Sikk.* for red pepper or *Capsicum*.

‡ *ཨ་ཀྲ་གུ་* *a-kra-gu* n. of a fruit (*K. d. ྱི, 13*).

ཨ་ཀྱང་ *a-kyañ* incorrectly for *ཨ་རང་*, as in *གཤེད་འདི་འདྲ་ཨ་ཀྱང་རང་དྲག་བྱུང་།* (*Rdsa. 10*).

ཨ་ཀྲཱ་ *a-krad*=*ཀོ་ཀྲཱ་* leather to make patches in shoes or portmanteaus; leather of old shoes.

ཨ་ཀྲོའ་ *a-kroñ* (*a-toong*) a species of fern.

ཨ་ཀ་ *a-kha* also *ཨ་ཁ་ཁ་* and *ཨ་ཁ་ག་* exclamations expressive of bereavement, failure, mistake, etc.: *ཨ་ཁ་ཁ་དགོང་མ་ཤ་དགོང་མ་ཤ་ཞེས་གསུངས་* (*Khrid. 38*).

ཨ་ཁུ་ *a-khu* uncle, father's brother.

Syn. ཁུ་ལོ་ *khu-wo*; ཕ་ཡི་ཐུན་ཐུ་ *pha-yi spun-sla* (*Mñon.*).

† ཨ་ག་རུ་ *a-ga-ru* མི་མཁའ་, ཡག་པོ་ the aloe-wood, calambac; of three species, ཨ་ར་མུ་ *ar-skye* the grey species, ཨ་ར་ནག་ *ar-nag* black, and ཨ་ག་ར་གོ་སྟོང་ *a-gar go-sñod*: ཨ་ག་རུ་ནི་མེ་ལ་རྩིས། རྩི་ཆེ་ཆེར་བྱུང་ན་བཟང་ (*Mñ. rda.* 7).

Syn. མཛེས་ཐུན་ཐུ་ *mdses-sbyin-byed*; རྩི་ཆིས་ཐུན་པ་ *dri-shim ljon-pa*; མི་བདག་དགའ་ *mi-bdag-dgah*; ཐལ་བའི་ཐུང་པོ་ *thal-wahi sñiñ-po*; འདབ་བྱུང་ཅན་ *hdab-zuñ-can*; རགས་ཀྱི་ཅན་དན་ *nags-kyi tsan-dan*; དུས་ལ་ཐུས་ *dus-la-skyes*; དུས་རྩིས་འབྱུང་ *dus-rjes-hbrañ*; རྩི་ཡི་ཤིང་ *dri-yi-çiñ*; ཅན་དན་མེར་པོ་ *tsan-dan ser-po* (*Mñon.*).

ཨ་ག་རུ་ནག་པོ་ *a-ga-ru nag-po* རྒྱུ་ལྷ་གཞུག་ the best quality of aloe called also ཨ་ག་རུ་མཆོག་ *a-ga-ru mchog*.

Syn. ཐུང་བའི་རྩི་ *phreñ-wahi-dri*; ཐུས་ཐུན་ *nus-lan*; བཀྲ་ཤིས་ཅན་ *bkra-çis-can*; རྒྱུང་འཛེམས་ *rluñ-hjoms*; ཤིང་ནགས་མཛོད་ཐུན་ *çiñ-nags mdog-sbyin*; མཛུར་ནག་པོ་ *sañ-gur nag-po*; སྒྲི་ལ་པ་ *çim-ça-pa* or ཤིང་ལ་པ་ *çiñ-ça-pa* or ལ་པ་ཤིང་ *ça-pahi-çiñ*.

ཨ་ག་རུ་འཛིན་ *a-ga-ruhi than* ཡག་པོ་མཛུགས་, མི་མཁའ་ལྷ་གཞུག་.

ཨ་གྱིས་ *a-gyis* an interrogative pleonastic term signifying: have you done it or done so?

† ཨ་ག་རུ་ *A-gastyā* ཡག་པོ་མཁའ་ n. of an ancient Rishi.

ཨ་འགྲོ་མི་འགྲོ་ *a-hgro mi-hgro* also ཨི་འགྲོ་མི་འགྲོ་ do you go or not go; is cognate to ཨ་ཡོང་མི་ཡོང་.

ཨ་སྒོར་ *a-sgor* ear ornament of women: གཤེར་གྱི་ཨ་སྒོར་ a gold ear-ornament (*Rtsii.*).

ཨ་རུག་ *a-cug* 1. ankle-bone (*Jä.*). 2. an interrogative interjection, 'have you put it in'? 3. expression of sudden pain.

ཨ་ཅང་ *a-cañ* = in the colloq. བོས་ of course, oh, yes, it must be: ཨ་ཅང་དེ་ཀུན་གྱིས་སྟོང་ཐུང་པའི་ཆོག་ (*Hbrom.* 192).

ཨ་ཆེ་ཨ་ཅེ་ *a-ce* = ཨ་ཆེ་ *a-lce* madam, sister; ཨ་ཅེ་མོང་ madam has left (*Hbrom.* 49); ཨ་ཆེ་ལགས་ O, madam! ཨ་ཆེ་ལགས་རིན་པོ་ཆེ་ *a-lce-lags rin-po-che* your ladyship (*Yig.* 44).

ཨ་ཅུ་ *a-chu*, ཨ་ཅུ་ཅུ་ ཅུ་ཅུ་; interj. expressive of pain from cold, hence. ཨ་ཅུ་ཅེར་བ་ n. of one of the cold hells: ཐུ་རྒྱལ་ས་ཐུན་མི་ཆར་པ་འདྲན་པས་ཨ་ཅུ་ཅུ་ (*Khrid.* 38) issues forth uninterrupted crying from agony, *achu, chu*. ཨ་ཅུ་ཅེར་བ་ *a-chu zer-wa* ཅུ་ཅུ་བ་; one of the eight cold hells of the Buddhist purgatory (*M.V.*).

ཨ་ཆེ་ *a-che* 1. an elder sister of a female person. 2. *W.* wife, mistress, madam, used as address and otherwise (*Jä.*).

ཨ་ཆེ་ཐུ་ *A-chi-thu* n. of the Regent of Tibet during the time that ལ་ཤེ་ཏཱ་ *She'-dā* was prime minister of Tibet (*Yig. k.* 12).

ཨ་མཆོད་ *a-mchod* (vulg.) a priest who performs the daily religious services in a church or monastery.

ཨ་ཇོ་ *a-jo* used in *Lh.* and *Tsang.* for ཇོ་ལགས་ *jo-lags* and ཇོ་ཇོ་ *jo-jo* 1. an elder brother of a male person. 2. Sir, Mr., gentleman, lord, used in addressing and otherwise; also: friend! 3. n. of a god: དཔག་པོ་ཐུ་རུ་ཨ་ཇོ་བསྐྱབས་ (*Deb.ག.* 37).

ཨ་ནན་ *a-ñan* = ཨི་ནན་ hesitation, hesitation to listen to one's advice; doubt as to whether one would listen or not: ད་རང་དེ་གཉིས་ཀྱང་གཏམ་གཅིག་བཏང་ནས་ཨ་ནན་ལྟ་ཅེར་ (*Rdsa.* 21).

ཨ་ཏ་ *a-ta* in *Koñ-po* for ཨ་ཇོ་ *a-jo* elder brother: ལྷ་ཡོན་ལྷ་གདན་ཨ་ཏའི་མ་རྩོད་ཐུང་, also: father.

† ཨ་ཏི་ག *A-ti-ga* (in Tib. ཕུལ་བྱུང་ *Phul-byuñ* the accomplished one) འཛིན་; also called རྩ་བོ་རྩེ་ or དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ག the Tibetan equiv. for Dīpamkara S'rijñāna, the celebrated Buddhist pandit of Bengal, who lived for thirteen years in Tibet and died at Nyethang near Lhasa in the beginning of the eleventh century A.D.

† ཨ་ཏི་མ་ལྷེར་ *A-ti ma-wer* a Bon god whose attributes resemble those of Avalokites'vara.

‡ ཨ་ཏི་མུ་ཀ་ *a-ti mu-ta-ka* འཛིན་མུ་ཀ་ a kind of flower growing on the plateaus of Tibet (*K. d.* 5, 584).

Syn. འཛིན་མུ་ཀ་; དཔྱིད་བཟང་ *dpyid-bzan*; དཔྱིད་ཀྱི་པོ་ *dpyid-kyi pho-na*; སྤང་རྩི་རྩེ་ *sbrañ-rtsi-skyes*; འབྲས་བུ་ནག་མེན་ *hbras-bu nag-smin*; འབྲས་བུ་ *bde-bzan*; ལག་འཛུགས་ *lag-hjoms* (*Mñon.*).

‡ ཨ་ཏི་མུ་ཀ་ *a-ti muk-ta-ka* འཛིན་མུ་ཀ་ [mountain ebony]S.

ཨ་ཐུལ་ *a-thul* or ཨ་ཐུལ་ *é-thul* a colloq. expression of doubt as to whether an enemy would be vanquished: ལྷ་གནས་རྩེ་དེ་ ཨ་ཐུལ་ལྷེས་ (*Ljañs*).

ཨ་ཐོ་བ་ *a-tho-wa* beautiful, good (*Sch.*).

ཨ་ཁྲམ་ *a-hthas* is explained as ལྟར་བཤམ་ཀྱི་ པར་ཤར་ཞིང་བཤམ་པར་འཛིན་པ་ a phenomenon always occurring to one's self which is taken for reality.

‡ ཨ་དམི་བུ་ *A-dahi bu* འདི་ཐི་བུ་ the son of Aditi [the sun]S.

ཨ་དོགས་ *a-dogs* a table (*Sch.*).

ཨ་དོན་ *a-don* = རྩེ་བཤམ་པ་ *skye-wa med-pa* unborn, uncreated, self-existent.

ཨ་དག་ *a-drag* (colloq.) doubt as to whether a thing is good or bad—I doubt if it is good! (*Rdsa.* 26).

ཨ་དུང་ *a-druñ*, ཏ་གཞམ་ 1. horseboy, one tending horses. 2. = དྲེལ་དཔོན་ *drel-dpon* or རྩེལ་དཔོན་ *chibs-dpon* chief-groom, muleteer, but ordinarily a messenger who riding a swift horse carries official despatches. ཨ་དུང་ཏ་ག་ *a-druñ-rta-gad* = རྩེ་ཏ་ག་ a messenger.

† ཨ་དུ་མ་ཡ་ *A-du ma-ya* འདུ་མ་ཡ་ n. of a country (*K. du.* 5, 584).

ཨ་ནན་ *a-nan* a little man, a dwarf (*S. kar.* 177).

ཨ་ནུ་ *a-nu* resp. address for a noble lady; n. of the mother of Thonmi Sambhota, the father of Tibetan literature.

† ཨ་ནུ་ན་ *A-nū-na* n. of a mountain situated to the east of Jambudvīpa (*K. d.* 5, 267).

ཨ་ནེ་ *a-ne* 1. an address to a Buddhist nun; a caressing word of address towards a nobleman's son. 2. uncle's wife, father's brother's wife.

ཨ་ནེ་མ་མོ་ *a-ne ma-mo* a certain red worm or vermin (*Rtsii.* 83).

ཨ་གནད་ལྟོ་བ་ *a-gnad lta-wa* to see or examine as to the condition of a thing, any scruple about a thing or matter.

ཨ་པ་ I: *a-pa* 1 བེས་པ་ father = ཨ་པ་ *a-pha*. 2. expression of compassion, or mercy: ཨ་པ་སེམས་ཅན་གྱི་ཀྱོད་ *alas, all animals* (*A.* 19).

ཨ་པི་ *a-pi* an interjection expressive of wonder when one perceives a thing of which he had no knowledge before: ཨ་པི་དེ་ རྩེ་ཡིན་པ་ངས་མ་ཤེས་ indeed, that it was so I did not know!

ཨ་པོ་ *a-po* 1. the junior husband of a Tibetan woman; also = youthful husband

‡ अ० अ० ५ *a-mri-ta* अमृत; nectar,
ambrosia.

‡ ཨ་མྲི་ཏ་ནི *a-mri ta-nam* = བདུན་རྩ་འི་གནས་ the place of nectar (mystic) (*K. g.* ༩, 28).

ཨ་མྲོ *a-mro* for ཨ་མྲཱ *a-mra* mango (*S. kar.* 179).

‡ ཨ་ཙ *a-tsa*, or ཨ་ཙ་མ an expression of wonder or pity.

‡ ཨ་ཙ་ར *A-tsa-ra* a corruption of Acharya, the general name by which Indian people particularly Bengalis are known to the Tibetans: ཨ་ཙ་ར་གསེར་ཡོད་པ་ཞེས་ནས་ (*A.* 67) the Indians knowing, perceived that there was gold. 2. in *Mil.* a species of hobgoblin or spectre (*Jä.*). 3. the clowns in the Tibetan religious dances who are caricatures of the Indian Brahmans.

‡ ཨ་ཙ་ར་དམར་པོ་ *A-tsa-ra dmar-po* n. of an Indian saint (*A.* 66).

ཨ་ཙི *a-tsi* an expression of wonder: ཨ་ཙི་ང་གི་རྒྱ་གར་ན་ད་དུང་ངོ་མཚར་ཅན་གྱི་གསུམ་ཡོད་ (*A.* 107).

ཨ་ཙི་ཙི་མོ་ *a-tsi-tshi* an expression of repentance, regret: ཨ་ཙི་ཙི་ཨ་པ་ང་གི་ཐ་པ་ཡིན་པ་དུག་.

ཨ་ཙ་མ *a-tsha* or ཨ་ཙ་ཙ་ *a-tsha-tsha* an interj. expressing pain occasioned by burning heat or fire.

ཨ་ཙོར་ *a-tshor* an interjection or interrogation: གཟུགས་ཨ་ཙོར་ are you unwell, you are ill?

ཨ་འཛམ་ *a-htsham* in Sikk. = is it all right?

ཨ་མཚར་ *a-mtshar* = ཡ་མཚར་པོ་ *ya-mtshar-po* wonderful, curious.

‡ ཨ་ཇ་ག་ར *a-dsa ga-ra* བཟུགས་ the python snake (*K. d.* ༩, 464).

‡ ཨ་ཇ་ན *a-dsa-na* [*Vai. sh.*, ཨ་ཇ་ན *a-dsi-na* བཟུགས་] the hairy skin of a black antelope which serves the religious student for a couch, seat, covering, etc.; Tibetan writers use the word for the animal itself: རི་དྭགས་ཨ་ཇ་ན་འི་པགས་པ་ the skin of the *adsina* antelope.

‡ ཨ་ཇ་ར་བ་དྱི་ *A-dsi-ra wa-ti* n. of a river in ancient India (*K. du.* ༩, 395).

‡ ཨ་མ་དུ་དྱི་ *a-wa dhu-ti* air passage.

‡ ཨ་མ་བྲག་རྩི་ཏ *a-wa brag-tri-ta* བཟུགས་, = the language of the ghosts (*Yig.* 7).

ཨ་ཤང་ *a-shan* colloq. for རང་པོ་ *shan-po* mother's brother; ཨ་ཤང་ཆེན་ uncle and nephew.

ཨ་ཁུ་ཙི་ *a-hu-tsi* 1. = it is of no consequence, it does not matter. 2. n. of a plant = བྱ་པོ་ཙི་ཙི་ *bya-po tsi-tsi* (*Jä.*)

ཨ་ཡ་ང *a-ya-na* = ར་དེ་འདྲི་བྱ་བ་མི་འདྲི་ I am tired of that kind of work!

ཨ་ཡུ་ *a-yu* C. (= ར་ཡུ་ *khu-yu*) hornless, of cattle (*Jä.*).

ཨ་ར་ *a-ra* 1. an interjection expressive of pain in the body. 2. n. of a guinea pig. 3. n. of a section of the monastery of Sera near Lhasa (*Loñ.* ༩, 7).

‡ ཨ་ར་བ་དྱི་ན *a-ra-wa tsi-na* a mystical and symbolical word peculiar to the charms about Jamyang Bodhisattwa.

ཨ་རག་ *a-rag* resp. བཞེས་རག་ *bces-rag* C., འདྲན་རག་ *hdon-rag* W., arrack, brandy, the usual barley-brandy which is distilled in nearly every house (*Jä.*).

ཨ་རང་ག་ཤོམ་ *a-rañ-gcom* an expression of hesitation as to believing a thing: འདི་འདྲ་ལྟར་པོ་སློལ་ཨ་རང་ག་ཤོམ་ (*Rdsa.* 24).

ཨ་རབ་སྒང་ *A-rab-sgan* n. of a place
in *Kham* (*Deb.* ༧, 37).

ཨ་རིག *A-rig* n. of a country of nomad
herdsmen situated to the west of Amdo
(*Loñ.* 3, 18).

$$\mathbb{N}^3 a \cdot ru = \mathbb{N}^3 r a \cdot ru.$$

अ०रु० *a-ru-ra* हरितकी, परितकी, हरित,
सुनिमेषज, पापनी, विश्व-ओषधि [myrobalan,
universal medicine] S.

Syn. for the fruit as well as the tree of *Myrobalan arjuna*: རྟེན་གསལ་མེད་ *hjigs-med*; རྟེན་མེད་ *naq-med*; ཕན་པ་ཅན་ *phan-pa-can*; རྟེན་འདྲར་ *naq-hdor*; བཅུད་ལེན་ *bcud-len*; བརྒྱ་བྱིན་སྤྲོས་ *brgya-byin-spros*; བདུད་རྩི་འབྲས་བུ་ *bdud-rtsihi hbras-bu*; བདུད་རྩི་གསེར་ལྗན་ *bdud-rtsi gser-ltan*; རྩ་རི་ཏ་ *hā-ri-ta*; འཕྲོག་བྱེད་ *hphrog-byed*; བདེ་བྱེད་ *bde-byed*; ཞི་བྱེད་ *shi-byed* (*Mhon.*).

အာရုံ *a-rum* a species of garlic, with a pale-red blossom, *Allium strictum* (Jä.).

ਭਾੜੇ *a-re* 1. = ਭਾੜੇ *kho-re* O, friend! (in derision). 2. an interj. ਭਾੜੇ ਘਟਨਾ well then? throw it away! (*Jä.*).

‡ ଓଂଂ *a-re* ଅଂଂ an interjection
expressive of wonder = ଓଂଂ *a-tsi* (*Rdsa. 10*).

ਭਾਵੇਂ ਅਰੇ-ਮਦਸੇਸ਼ *a-re-mdses* ਉਤਕਰਸ਼ *how nice!*

† अ० रोग a-ro-ga अरोग. = ३५ अ० without disease, in good health.

ཨ་རོགས *A-rogs* a common name of individuals in Tibet.

ཨ་ལ་རོཏ་ *A-la-roñ* the birth place of
the tenth Karma-pa hierarch *Rol-pahi*
Rdorje རལིཏཔམ (Loñ. 3, 27).

అ'లా'లా *a-la-la* అహో an interjection, approving of one's action and complimenting by saying: you are clever and happy! = ఇదామ' అలా'చే'చ'డె.

ཨ་ལ་ལ་ཏྲཱ་ *a-la la-ho* or ཨ་ལ་ལ་ཏྲཱ་ *a-la-la-ho*, occurs in ཨ་ལ་ལ་ཏྲཱ་དགོངས་སུ་གསོལ་ ye gods be propitious to us, pray hear our prayers! (*Ljañ.*).

အလမာလာ explained as
 အလမာရ်မာမာကဗွာသ.

ཨ་ལི་ *a-li* = ཨ་ཕྱེད་ *a-phreñ* the series of vowels or string of vowels. ཨ་ལི་ཀ་ལི་ *a-li ka-li* the Tibetan alphabet, vowels and consonants.

† ཨ་ལི་ལ་བར་ཏཱ་ *A-li-la bar-ta* n. of
a great river (*K. my.* ༧, 68).

ਅਲੀਕ *a-lig* 1. a little. 2. a little boy.

𐌰𐌶𐌵𐌹𐌸 *a-luñ* = 𐌰𐌶𐌵𐌹𐌸 *a-loñ* a ring.

ਅਲੁਸ *a-lus* in Sikk. = cat.

ཨ་ལེ *a-le* = ཨ་ཙི *a-tsi* an expression of wonder (at hearing what was not known before): ཨ་ལེ་དེ་ཡང་མ་ཤོད། ཨ་ལེ་འདི་ན་འདུག་ oh, it is here. 2. a little while: ཨ་ལེ་ཐོད་ན་རྒྱ་གར་ན་མེད་པའི་ཆས་མང་པོ་ཡོད་ (*A.* 80); ཁྱོད་ཨ་ལེ་མ་འགྲོ་ *kh-yod a-le ma-hgro* do not go for a while; ཨ་ལེ་སྐྱུག་མ་རྟག་མ་ wait a while, stop a bit, please; ང་ཡ་ཨ་ལེ་མི་ཤོང་ I won't come for a little.

ཨ་ལོ *a-lo* sir, an address to gentlemen in Sikkim.

अलौ a-loñ वलय a ring [bracelet] S.

ཨ་ཤ་པ *a-ṣa-pa* n. of a yaksha demon :
གནོད་ཕྱིན་ཨ་ཤ་པ་བསད་པའི་གདམ་གྱིད་ (*A.* 80).

ཙ་གད་ *a-gad* = གཏུམ་མོ་ *gtum-mo* fierce.

‡ ལ་ཤྭ་གན་ནི *a-çwa gan-dha* ལ་ཤྭ་གན་ནི [the plant *Physalis flexuosalin*] S. : ལ་ཤྭ་གན་ནིས་གྲང་རྒྱ་སེར་སེལ་ (*Med.*).

ଅଞ୍ଜୁ *a-ñu* apricot.

ଅର୍ଥେ *a-ge* a superior quality of scarf
used for presentation on visits (*S. kar.*
179).

‡ ཨ་ཤོ་རྩ་རྩ་ *a-ṣo ta-ra* a kind of worm growing in the clefts of withered trees (*K. d. 1*, 456).

ཨ་ཤོ་ལེགས་ *A-ṣo-legs* one of the early kings of Tibet who was son of king སྟོ་དེ་གུང་རྒྱལ་ *Spo-de guñ-rgyal* (*Yig.* 65).

‡ ཨ་ས་ན་ *a-sa-na* असनः [the tree *Terminalia tomentosa*] *S.*

‡ ཨ་ས་ར་ *a-sa-ra* n. of a kind of flower (*K. d. 12*, 12).

ཨ་སམ་ *a-sam* acc. to *Sch.*: a thick sauce or broth, soup; ཨ་སྤྱར་ *a-sbyar* a thin broth (*Jä.*).

‡ ཨ་སི་ *a-si* असि = ग्री *gri* knife (*Mñon.*).

‡ ཨ་སུ་ར་ཤི་བྲག་ཕུག་ *A-su-rahi brag-phug* n. of a rock cavern in Sikkim visited by pilgrims of the *Rñiñ-ma* school.

ཨ་སུ་ *a-sru* for སུ་མོ་ *sru-mo* an aunt (*Sch.*).

ཨ་གསལ་ *a-gsar* commonly ཨ་གསལ་མ་ར་: སྟོན་པ་ རྒྱལ་ཨ་གསལ་གྱིས་ རྒྱལ་མ་ར་པ་དེའི་གཞིལ་བྱེད་ (*Pag.* 300).

ཨ་གསལ་པ་ལ་ *a-gsal-la* = མངོན་སུམ་དུ་ adv. openly, manifestly, publicly (*Jä.*).

‡ ཨ་ཧ་ *A-ha* = དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ *Is'vara*, (mystic) (*K. g. 1*, 216).

‡ ཨ་ཧོ་ཡེ་ *a-ho-ye* yes; acc. to *Jä.* an expression of laughter.

‡ ཨ་ཡུ་ར་བློ་རྩ་ *a-u-ra brī-ta* the language of the demons or Asura (*Yig.* 7).

ཨ་ཡིག་ *ā-yig* स्वर, अकार, the letter A.

ཨ་གཙམ་ *ag-tshom* རྒྱལ་ཚམ་ resp. རྒྱལ་ཚམ་ also beard of the chin, chin tuft (*Jä.*). ཨ་གཙམ་ཅན་ *ag-tshom-can* or ཨ་གཙམ་ཅན་ *ag-tshar-can* a bearded or shaggy man; name for goat (*Mñon.*)

ཨ་གསལ་གསལ་ *ag-gsar* lover of new things (*Tsh. yañ.* 643), fickle-minded.

ཨང་ *añ* 1. subst. = རྩམས་པ་? ཨང་རྩ་, ཨང་རམ་ loin-cloth *C., W.*; ཨང་བུང་ under-garment, ཨང་རམ་ trowsers, breeches (*Pth.*). 2. interj.: well then! now then! well! ཨང་མི་ཁྱུག་ *añ-mi-khug*, in མི་ཡིས་ཐོས་ཀྱང་ཨང་མི་ཁྱུག་ (*Khrid.* 51).

‡ ཨང་ག་ *Añ-ga* अङ्ग ancient name of modern Bhagalpur. ཨང་གའི་རྒྱལ་པོ་ *Añ-gahi rgyal-po* अङ्गराज an epithet of Karna the first born of Kunti the mother of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

ཨང་གི་ *añ-gi* in colloq. “*añ-ki*,” figure, number, cipher, usually added to the ordinal numbers in speaking, e.g., ཨང་གི་དང་པོ་ “*añ-ki tañ-po*” the first, also: of best quality. ཨང་གྲངས་, ཨང་ཡིག་ numeral figure.

‡ ཨང་གུ་ལི་ *añ-gu-li* अङ्गुलि the finger; = ཡན་ལག་ hand limbs.

‡ ཨང་འགའ་ར་ལ་ *añ-hgah-rag...* རྩམས་པ་གྱི་ རྩམས་པ་ *rtogs-ldan-gyi dor-ma* कच्छोटि, जाङ्गिया the trousers worn as an under-garment by Tantrik priests in Tibet.

ཨང་མ་ཙེ་ *añ-ma-tsi* acc. to *Sch.* = flies. winged insects.

ཨང་མོ་ཞིག་ *ad-mo-nig* = དཔལ་ཆུང་ཆུང་ལ་ [a white woollen covering or blanket] *S.*

ཨན་ *an* in *W.* white chalk (*Jä.*).

‡ ཨན་ཏས་ཐ་ *an-tas-tha* अन्तस्था = སྟོན་པ་ཅན་ *sme-ṣa-can* (mystic) (*K. g. 1*, 28) [Literally signifies “standing at the end.” The letters *y, r, l, v* and *h* are called *antastha*] *S.*

ཨན་ཏོང་ *an-stoñ* (= སྟོན་པ་ཅན་དང་པོ་ *ske-tshigs dañ-po*) cervical vertebra.

‡ ཨན་དུ་ཁྱིམ་ *an-da-rñil* इन्द्रनील sapphire.

ཡན་གཏོང་ *an-gdos* Chinese “life-boards” or head and arm stocks; ཡན་གཏོང་ལ་བཅུག་པ་ to put (a person) into the stocks.

ཡན་འདར་ *an-hdar* in *C.* 1. board, plank, panel. 2. ལྷགས་ཀྱི་ཡན་འདར་ acc. to *Cs.* an iron instrument of torture; acc. to *Thgy.* a kind of press (*Jä.*).

ཡབ་བཏབ་པ་ *ab-btab-pa* = ལྷ་བཏབ་པ་ or ལྷ་བཏབ་པ་ (*Mñon.*).

ཡམ་ཚོག་ *am-chog* col. for རྩ་མཚོག་ *rnam-chog* the ear; རྩ་བྲག་ *snam-brag* the bosom (*Jä.*).

ཡམ་ཕྲག་ *am-phrag* breast-pocket of the Tibetan.

ཡམ་བུ་ *am-bun* the Chinese Residents in Tibet, political and military officers, two of whom are resident at Lhasa.

ཡམ་གཏོག་པ་ *am-gtsigs* pressure of the lower lip with the upper teeth (in despair or out of anger) :—གཞན་གྱི་ཐབས་མེད་པར་ཡམ་གཏོག་པ་དམ (*Rdsa. 18.*).

ཡར་ཀ་ *ar-ka* or ཡར་ག་, also མེར་ག་ plaster floor made of pulverized marble and oil (*Jä.*). ཡར་ཅན་ *ar-chen* a plaster floor or a floor made of pebbles (*Rtsii.*). ཡར་ལས་ *ar-las* the work of making a floor with pebbles, marble, or plaster (*Rtsii.*).

† ཡར་ཀ་མེ་རྟག་ *ar-ka me-tog* རྩ་མེ་རྟག་ [flower of the plant *Gynandropsis pentaphylla*] *S.*

ཡར་སྒྱུ་ *ar-skyu* a fragrant tree which is used in medicine and yields frankincense (*Rtsii.*).

ཡར་གོན་ *ar-gon* offspring of parents not having the same rank, nor the same religion, and not belonging to the same nation; in *Ld.* (*Jä.*).

ཡར་རྩི་ *ar-ti* or ཡར་རྩི་ཁ་དམར་ *ar-ti kha-dmar* cloth of raw-silk imported from Assam, having three stripes lengthwise; it is used for wrappers by the middle class Tibetans (*Rtsii.*).

† ཡར་ཏྲ་མེ་རུ་ *Ara dha-me-ru* (lit. half Meru) fabulous mountain situated beyond the continent of *Kuntu dgah-war gur-pahi gliñ* and said to contain mines of *waidurya* (lapis lazuli) guarded by two *Rākṣasa* called *Māndehā* and *Rāma*. Beyond that mountain is said to be a great ocean containing sea-elephants and sea-hogs (*K. d. 3, 281.*).

ཡར་ནག་ *ar-nag* used in medicine and as incense (*Rtsii.*).

ཡར་པ་ *ar-pa* a thief, robber.

Syn. རྩུན་པོ་ *rkun-po*; རྩུན་མོ་ *rkun-mo* (*Mñon.*).

ཡར་མོ་ *ar-mo* n. of a bird (*Rtsii.*).

ཡར་མོ་ལི་ག་ *ar-mo li-ga* occurs in ཡར་མོ་ལི་གའི་རྩི་ལེབ་ *ar-mo li-gahi rdo-leb* (*Gyal. S.*).

ཡར་ལ་གཏད་པ་ *ar-la gtad-pa* *Sch.*: to be reduced to extremities, esp. to extreme misery (*Jä.*).

† ཡར་རྩ་ཀ་ *a-rdsa-ka* རྩ་ཀ་; cotton: ཡར་རྩ་ཀའི་རྩག་པ་ *Glr.* cotton-capsule.

Syn. རྩི་དགའ་མའི་འབྲས་བུ་ *ñi-dgah-mahi hbras-bu*; ལྷགས་པའི་འབྲས་བུ་ *lcam-pahi hbras-bu* (*Mñon.*).

† ཡར་རྩི་མེ་རྟག་ *a-ra ghañi me-tog* = བར་རྩི་མེ་རྟག་ or ལྷ་བཏབ་མེ་རྟག་མའི་མེ་རྟག་ *sbra-waḥam tsher-mahi mo-tog* (*Mñon.*) drug used in vesicular eruptions *Med.*

† ཡར་དེ་བ་ *Arya de-wa* = འཕགས་པ་ལྷ་ the chief disciple of Nāgārjuna who succeeded

him in the Buddhist hierarchical chair of Nālanda and who converted many powerful paṇḍits such as A'sva-ghosha and others to Buddhism (*Grub.* 16).

ཨལ་གཅིག *al-gcig* the one half of a pair.

ཨལ་ཏ *al-ta* (for དལ་ཏ *da-lta*) 1. in *Bal.* now, at present. 2. to-day (*Jä.*).

ཨལ་ཏིང་ *al-tiñ* something bulky or heavy (*Jä.*).

ཨལ་ལ *al-la*, v. ཨལ་ལ *a-la-la*.

ཨཤ་ཏི *aṣ-ti* n. of a tree growing in *Ri-wo rtse-lña* (Putoshan in China):—གུ་ནག་ཅི་ཐ་རྒྱུ་ཨཤ་ཏི་ཏིང་གི་རྩ་བ་ལས་འཇམ་དཔལ་དབྱངས་དངོས་སུ་བྱུང་གི་ (*Loñ.* 2, 10).

† ཨསྟ་གར་བྱ *asma-gar-bha* the emerald.

† ཨས་སྟ *aṣ-sarta* the female breast, teats of woman (mystic) (*K. g.* ག, 216).

ཨ *i* 1. beer, = ཁར་ in *C.* 2. vulg. pronunc. of དབྱི *dbyi* the lynx. 3. num.: 60. 4. in Budh.: ཨ་ནི་མཐོང་བ་མེད་པའི་ཆོ། *i* is the invisible entity or it is symbolic of the same (*K. g.* མ, 43).

ཨི་ཁུག *i-khug* = ཨག in *W.* hiccough, sob (*Jä.*).

ཨི་གུ་ལ *i-gu-lyā* = ཡན་ལག་དང་ཉིང་ལག་ རྩུག་ལྔ་ལྔ་, limb and the secondary parts of a limb (mystic) (*K. g.* ག, 340).

ཨི་ལྷན *i-lān* the letters surmounted by the vowel sign [~] *i* such as ཀྱི *kyi*, གི *gi*, རྩི *yi*, རི *hi*, རྩི *yi* (*Situ.* 28).

† ཨི་ལ་བ་ཏི *I-la-wa-ti* n. of a great river in ancient India, prob. the Irawadi of Burma (*K. my.* ཁ, 198) [I-la-vati or Iravati is one of the five branches of the Indus flowing through the Punjab?]S.

† ཨི་ཤི་ཀ *i-ṣi-ka* a grass-like herb: ཏག་ཏུ་གནས་ཏི་མི་གཞི་བ་ (*K. my.* ག, 478).

ཨི་ཤོ་ལམ་ *I-ṣo-legs* son of king རྩོ་ཤོ་གུང་གུ་ *Spo-de guñ-rgyal* (*Yig.* 65).

† ཨི་ཤོ་མ་ཏི *I-ṣo ma-ti* རྩོ་མོ་མ་ཏི n. of a great river in India (*K. my.* ཁ, 198) [Probably the same as the river Ichāmāti which is a branch of the Padmā flowing through Bengal]S.

† ཨི་དྲ་གོ་བ *in dra go-pa* [རྩྭ་གོ་བ་ cochineal; yet among the substances devoted to a costly *Chorten* it is mentioned as one of the five divine jewels (*Ghr.* 7.)] from *Jä.* [the insect cochineal of various kinds, frequently mentioned in Pali books]S.

† ཨི་དྲ་ནི་ལ *in-dra nī-la* sapphire.

Syn. མཐོན་ཀ་ཆེ *mthon-ka-che*; ཨན་ད་ལྱིལ་ *an-da-ṣñil*; དབང་ཐོན་ *dwañ-ṣñon*; རྩོ་བུ་ལྱིལ་པོ་ *nor-buḥi ṣñiñ-po*; རྩོ་བུ་ཐོན་པོ་ *nor-bu ṣñon-po*; ཀ་ཀ་ལྱིལ་ *ka-ka nī-la*; ལྱིལ་ *nī-la*; ཐོན་ལྱིལ་ *ṣño-ṣkya nī-la*; ཆ་ལེ་ *tsha-li* (*Mñon.*).

† ཨི་དྲ་བྱུ་ཀར་པ *in-dra byā-ka ra-na* རྩྭ་ཡུ་ཀར་པ་ n. of an ancient Sanskrit grammar.

ཨི་མ་ཆི *im-chi* Tibetanized Mongol term for a physician.

ཨུ *u* 1. = num. 90. 2. ཨུ་ནི་ཐོས་པ་མེད་པའི་ཆོ། *u* is symbolical of the unheard (*K. g.* མ, 43).

ཨུ་རྒྱན་ *u-rgyan*, = དབྱུ་རྒྱན་ the crown, the head ornament; but v. ཨོ་རྒྱན་ *O-rgyan*.

ཨུ་རྩལ་ *u-cug* persistency; with བྱུ་པ་ = to persuade, to press, to urge, to persist in any matter.

† ཨུ་ཏ་ཀ *U-ta-ka* n. of an ancient sage (*K. my.* ག, 1530).

† ཡུ་ཏྲ་ཡ་ན *U-tra-ya-na* n. of an ancient Indian king who during Gautama Buddha's time reigned in the great city of སྒྲུ་གྲོགས་ *Sgra-sgrogs*. He was a devoted admirer of Buddha and ruled his people with righteousness and justice. In the latter part of his life abdicating the throne in favour of his son he entered the holy order of Bhikshu (*K. du.* 3, 298).

† ཡུ་དུམ་བ་ར *u-dum ba-ra* འདུམ་བ་ར (*Ficus clomerata*) but in Tibetan literature a fabulous lotus of immense size (*Jä.*).

† ཡུ་ནི་ཀོ *U-ni-ko* n. of a demon Yaksha of Kashmir who was a friend of the Yaksha called བ་གླའི་ལྷ་ན *Ba-glañ-lan* of the country of Rohita who had invited Buddha Gautama with his followers to dinner and served the guests with a large quantity of grapes of Kashmir (*K. du.* 4, 298).

ཡུ་སྤྱ *u-spu* tea-kettle (*S. kar.* 177).

† ཡུ་ཏྲ་ཡ་ན *Ut-pa-lan* འཕྲུལ་ལྷ་ན; n. of a city in ancient India (*A.K.* 51, 6, v.).

ཡུ་པ་ལ *U-pa-la* འཕམ་ལི the learned disciple of Buddha who expounded the Abhidharma piṭaka at the first great Buddhist convocation (*K. du.* 5, 427).

† ཡུ་མ *U-ma* goddess Umā, the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

† ཡུ་ཅི་ཏི་ག *u-tsi tiñ-ga* n. of an insect, the touch of which produces sexual excitement even in such monks as had been free from all thought of female company (*K. du.* 8, 69).

ཡུ་ཙུག་པས་ *u-tshugs* = རན་ཏན་ *nan-tan* persistence.

† ཡུ་གའི་རི *U-gahi-ri* or ཡུ་གི་རི *U-gi-ri* n. of a hill range in Central India or Magadha wherein there was a dense forest called Tamasa (*K. du.* 1, 241 and *K. d.* 2, 257).

ཡུ་ག་ཚོས་ *ug-choṣ* n. of a flower: ཡུ་ག་ཚོས་ རྒྱ་བའི་ནད་མེལ་ཐོས་པ་ཐུང་.

† ཡུ་ག་མེ་ཐུ་ཐོ *Uk-l mā-tho* also called གི་རི་མེ་ཐུ་ཐོ *gi-ri mā-tho* n. of a sanctuary containing the image of Hayagrība Vishnu (*Dsam.* 6).

† ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ *ut-pa-la* འཕྲུལ་པ་ལ the blue water lily; [a lotus]S.

Syn. ཡུ་ཐུ་མཛོད་པ་ *chu-skyes ṣñon-pa*; མའི་གདུབ་བུ *sahi-gdub-bu*; དབང་མཚོག *dwañ-mchog*; རྒྱུང་འབྱུང་ *steñ-hthun*; མེག་གི་གཞེན་ *mig-gi-gñen* (*Mñon.*).

† ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་དཀར་པོ་ *ut-pa-la dkar-po* = རྒྱ་མཁའ་ཀླུ་པ་ *ku-sud.*

ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་ཅེ *ut-pa-la che* མཛོད་པ་ལ་, པམ་ [a full blown lotus]S.

ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་རྩ་གསལ་པ་ *ut-pa-la ltur gas-pa* one of the eight cold hells of the Buddhists (*M.V.*).

ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་མདའ་ *ut-pa-la mdah* རྩ་, རྩ་ལྷ་ [the castor-oil plant]S.

ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་ཐོང་པོ་ *ut-pa-la ṣdoñ-po* the lily plant.

ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་ཡུ་པ་ *ut-pa-la yu-wa* མཛོད་པ་.

† ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་དཀར་པོ་ *ut-pa-la dmar-po* རྒྱ་མཁའ་ཀླུ་པ་ [the red lotus]S.

Syn. བུང་བ་དགའ་ *buñ-wa-dgañ*; དཔལ་གྱི་ལག་པ་ *dpal-gyi lag-pa*; དཔལ་གྱི་ཁྱིམ་ *dpal-gyi-khyim*; (ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་དཀར་པོ་མེལ་པ་ལྷ་) (*Mñon.*).

† ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་ཤིང་ *ut-pa-la ṣiñ* མཛོད་པ་ལ་, འཕྲུལ་པ་ [the lotus plant]S.

Syn. རྩ་བ་ཅན་ *lte-wa-can*; ལ་ཀུ་ཅན་ *la-ku-tsa*; རྩ་བ་ཅན་ *yoñs-bṣnun*; ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་ཤིང་ *ut-pa-la ṣiñ* (*Mñon.*).

ཡུ་ཏྲ་ཡ་ལ་མའི་མཛོད་ག *Ut-pa-lahi mdog* འཕྲུལ་པ་ལ་མའི་མཛོད་ག n. of one of the earliest disciples of Buddha (*M.V.*).

ཡུ་པ་ལའི་རྩ་བ་ *ut-pa-lahi rtsa-wa* ལ་ལུ་ lotus root.

ཡུང་གུ *uñ-gu* oil-lamp *C.* (*Jä.*).

ཡུན་ཅུང་ *un-chuñ* = བཟུང་ཅུང་ a young monk.

ཡུན་ཐུག *un-thug*, v. རུ་ཐུག *hu-thug*.

ཡུར་རྒྱ *Ur-rgya* a warm meal-porridge; fermenting dough *C.*

ཡུར་རྩོ *ur-rdo*, v. རུར་རྩོ; ཡུར་བ་, v. དབུར་བ་; ཡུལ་འཇགས་ colloq. for གཡུལ་འཇགས་ (*Jä.*).

ཡུར་ནན *Ur-nan* n. of a religious sect: རུར་བུ་ཡུར་ནན་གྱི་ལུགས་ལ་གྲུབ་པ་ཤོབ་ (*Deb.* ག., 34).

ཡི *e* I: num. = 120. 2. in *C.* and later literature, an interrogative particle usually put immediately before the vb. or the pron. standing in the place of the vb.: བདེ་མེ་ཡི་ཡོད་ I am afraid he is not well, is he happy; ཡི་རུས་མི་རུས་ shall we be able or not (*Mil.*). དཔེ་བླ་བོ་ཉིང་རྩེ་ཆེན་དེ་ཡི་འོ་བརྒྱལ་ my uncle who is very gracious why should he be in trouble? (*A.* 128).

ཡི་དྲག *e-drag* = ཡག་གསལ་, superfine, the best: ཡི་དྲག་ནང་གི་དྲག་ལེ་རེད་ (*Ljañs.*). In the mystic language of Virūpākṣa the guardian Mahārāja of the west, we have: ཡི་ནེ་ *e-ne*, མེ་ནེ་ *me-ne*, དད་ཕུ་ *dad-phu*, དད་བཕུ་ *da-dab-phu*, as expressions = misery, sin, the way and cessation of misery.

ཡི II: in Budh.: ཡི་ཞེས་པ་ནི་སངས་རྒྱལ་གྱི་ཆོས་ཉིད་ལྟ་རན་ལས་འདས་པ་དེ་བཞིན་བཞུགས་པའི་དྲན་ནོ་ (*K. my.* ག., 206).

ཡི III: n. of a place in Tibet (*Jig.* 9); ཡི་པ་ *E-pa* a native of E'.

ཡི་ལྷ་རྒྱ་རི་བ་ *E-lha rgya-ri-wa* n. of a scion of the ancient line of kings who belonged to the ministry under the 1st sovereign Dalai Lama (*Loñ.* ༢, 9).

ཡི་ན་ཡ *e-ñā-ya*, ཡི་ན་མ་ འལ་ a fabulous black antelope with short legs and black eyes (*Jä.*).

† ཡི་ཏྟ་ཏ *e-tatta* = བཟང་བདད་བཅས་ eating and drinking (mystic) (*K. g.* ག., 215).

ཡི་འཇད *e-hthad* = ཡི་ཡོད་ has he come; also in མི་ཐམས་ཅད་གསད་ན་ཡི་འཇད་ if all are killed, would it be liked? (*Yig.* 58).

ཡི་དྲན་ *e-dran* = དྲན་ནམ་ *dran-nam* in སེམས་ལ་གན་ཡང་ལག་ལེན་ལ་འགྲེལ་བ་རང་ཡི་དྲན་ (*Rdsa.* 14).

ཡི་མ་ *e-ma*, ཡི་མའོ་ ཡི་མ་ནོ་ or *a-ma-ho* རྟམ་ཏེ་ (*A. K.* 1-6) interjection expressing compassion.

† ཡི་ལྷོ་ *e-wam* 1. འཇམ་ yes, certainly, to be sure (*Vai. śñ.*). 2. in Budh. this is symbolical of ཡི་ *e* signifying (a) ཐབས་ *thabs* རྒྱལ་པོ་ or (b) མདོ་ *mdo* = *Sūtra*; whilst ལྷོ་ *wam* = (a) རྒྱལ་ཆེན་ or རྒྱལ་རབ་ཆེན་-རབ་ knowledge or wisdom or (b) རྒྱལ་མ་ *śñags* *Mantra* or the mystical part of Buddhism. 3. n. of a Buddhist religious work.

ཡི་རེད་ *e-red* = ཡི་ཡིན་ *e-yin* or ཡིན་ནམ་ *yin-nam*.

ཡི་རན་རྒྱལ་པོ་འདྲིགས་མེད་ *e-ran rgyal-po hjiḡs-med* the yellow coloured myrabolan (*Sman.* 109).

† ཡི་རན་ད་ *e-ran-da* कर्मसी, एरण्ड [the castor-oil plant] *S.*

† ཡི་ལ་ *e-la* दाहिन्ध्र = pomegranate.

ཡི་ལའི་བརྒྱུད་ *E-lahi-brgyud* an epithet of Vaiçravaṇa the guardian of the northern quarter of the world.

ཡི་ལའི་འདབ་ *e-lahi-hdab* रसना, as met. = the tongue.

† ཡི་ལན་ *E-lan* n. of the empress of the tenth Tartar Emperor of China whose son was the Emperor Bogto (*Loñ.* ༢, 10).

‡ ཨེ་ལབ *e-lab* འཇམཔམ occurs in མ་གཅིག་ལབ་ རྒྱུ་ན། ཨེ་ལབ་ཀྱི་འདབ་ཀྱིང་མཚོ་མེར་མོ (Loñ. 3, 32).

‡ ཨེད་ལུ་མ་ཀྲ་ཀ་ནེ་ལུ་ *ed-nu ma-kā-ka dhe-nu* n. of a bird (*K. ko.* 7, 2).

ཨེན *en* = རྩུང་མད་ *cuñ-sad* : ད་ལན་ཨེན་ཅམ་འབྱེས་ རྣམ་མཛུང་ (*A.* 144). ཨེན་ཅིག་ *en-cig* = རྩིབ་ཅམ་ *hrib-tsam* : ཨེན་ཅིག་མ་གཤམ་དེག་ངམ་ཁ་ཅམ་འཛེག་ (*Beh.* 47). ཨེན་རེ་ *en-re* = རྩུང་མད་རེ་ *cuñ-sad-re* a little only, ཨེན་ཅམ་ *en-tsam* = རྩུང་མད་ཅམ་ *cuñ-sad-tsam* only a little ; the little one (a pr. name).

ཨེན་ཅམ་ *en-tsam* in ད་ལན་ཨེན་ཅམ་འབྱེས་རྣམ་ མཛུང་ (*A.* 144) ; and in རྩིབ་ཅམ་ཐོག་གསོ་མན་ཆ་ལག་ཏུ། ཨེན་ཅམ་ཆ་གཅིག་གྱུ་གར་ལུ་དུ་བཞག་ (*Sorig.* 160).

ཨེན་རེ་ *en-re*, fast, rapid : དུགས་པོར་མམ་ལེན་ཨེན་ རེ་བྱེད་པའི་རྩེ་མ་བརྩུག་ཅིག་ཅམ་ལ་དང་པོར་འཛིན་ལུ་ཐེབས་པ་ (*Deb.* 7, 36).

ཨེན་འདར་ *en-hdar*, v. ཨན་འདར་ *an-hdar* (*Jä.*).

ཨེམ་ཅི *em-chi* or ཨམ་ཅི *am-chi* or ཨིམ་ཅི *im-chi* a doctor or physician. Acc. to *Liç.* it is a Mongolian word.

ཨེར་ཀ *er-ka* C. v. ཨར་ཀ *ar-ka* (*Jä.*).

ཨེ་དཀར་བྲག་ *O-dkar-brag* n. of a rock-cave under a huge white rock in ancient India where the sage *Pha Dampa Sañs-rgyas* performed asceticism : དམ་པ་གྱུ་གར་དན་དན་འདུག་ ཟེར། ཨེ་དཀར་བྲག་ལ་སྐབ་མཛེད་པམ་བདེ་མཚོག་ལབ་ལུ་མ་ལམ་ གཟིགས་ (*Deb.* 7, 37).

‡ ཨེ་ཏི་ཡན་ *O-di-yan*, v. ཨེ་རྒྱན་ *O-rgyan*.

ཨེག་མ་ *og-ma* = ཅོ་ཅུ་ *tsi-tsu*.

ཨེ་ལྷོང་ *o-ldoñ* or མོ་དོང་ *ho-doñ* wind-pipe (*Jä.*).

ཨེ་རྒྱལ་རྒྱལ་འགར་ *o-roq jug-hgar* the Jungar srad of Mongolia (*Loñ.* 2, 16).

ཨེ་ལོ *o-lo* 1. = a boy, stripling in *Ts.* and *U.* 2. an earthen-ware tea-pot. 3. *Sch.* : the place where two rivers join, the confluence of two rivers.

ཨེ་རྒྱན་ *O-rgyan* = ཡུ་རྒྱན་ *U-rgyan* the country of Odiyāna Sans. ཅུ་རྒྱན་ ; acc. to *Lam-yig*, the modern Gaznee in Cabul.

ཨེར་རྒྱན་རིན་པོ་ཅེ་ *Or-rgyan Rin-po-che* the chief epithet by which the Buddhist Saint Padma Sambhava is known to the Tibetans (*K. thang.* 95). The different names under which the saint Padma Sambhava is adored in Tibet are :—(1) ཕད་མ་འགྲོ་མགོན་རྩལ་ ; (2) ཕད་མ་དབང་ཕྱུག་མགོན་ ; (3) ཕད་མ་གྲུབ་པའི་ཐོག་ཐོག་ ; (4) ཕད་མ་ཅེ་མཚོག་རྩལ་ ; (5) ཕད་མ་མཁའ་འགྲོའི་དབང་ཕྱུག་ ; (6) མགོན་པོ་བེར་ལམ་ ; (7) ཕད་མ་ནག་པོ་ཐོད་པ་ ; (8) ཁྱེུ་རྩུང་ མཁའ་མྱིང་རྩལ་ ; (9) ཕད་མ་མ་ར་ད་ ; (10) ཕད་མ་མངའ་བདག་ རྩལ་ ; (11) ཕད་མ་གུན་ཏུ་རྒྱུ་ ; (12) ཕད་མ་ཆགས་མཚོག་རྩལ་ ; (13) ཕད་མ་འགྲོ་བའི་སྐབས་ ; (14) ཕད་མ་འབྱེན་ལམ་མགོན་ ; (15) ཕད་མ་རྩན་ཡོད་ཞགས་པ་ ; (16) ཕད་མ་གཟིབ་ཐིང་ཐོད་འབྲོ་ ; (17) ཕད་མ་རྩོ་མེ་རྩལ་ ; (18) རིགས་ལྡན་ཕད་མ་དཀར་པོ་ ; (19) ཕད་མ་བཅྱེ་ ; (20) ཕད་མ་ཐོད་ཐིང་རྩལ་ (*K. thāñ.* 95).

ཨོྃ *Om* the famous mystic syllable used separately as well as in various collocations.

ཨོྃ་མཛེད་ *om-mdsad* ཕར་མ་ a priest who begins religious service by saying *om*.

ཨོྃ་མཛེད་མ་ *om-mdsad-ma* མཛོ་ཀར་ [the mystic syllable *om*, signifying Buddha, Dharma and Sangha, [Brahmā, Vishnu and S'iva]S.

ཨོྃ་ཡིག་རྩལ་ *om-yig-drug* རྣམ་ལུ་ the insertion of the sound *o* in different places with variety of prosodial length and accentuation in the recitation of hymns]S.

ཨོ་ཤོ་ *O-cho* one of the earliest kings of Tibet of the dynasty of སའི་ལེགས་ *Sahi-legs* (*J. Zan.*).

ཨོག་རྒྱ་ *og-rgya* beard ; ཨོག་རྩམ་ *og-tshum* = ཨོག་རྩམ་ *ag-tshom* (*Jä.*).

